

ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO TESTAMENTO

III.

Psalmių knyga. Patarlių knyga. Pamokslininkas.
Giesmių Giesmė. Išminties knyga. Ekleziastikas.
Izaijo Pranašystė.

Vertė ir Komentorių pridėjo

Vyskupas Juozapas Skvireckas

Teologijos Magistras.



K A U N A S.

Šv. Kazimiero Draugijos leidinys Nr. 311

1923

IMPRIMATUR.

Datum Caunæ, die 28 Decembr. 1922 a.

† *FRANCISCUS*

Eppus Samogitiensis.

N 4357.

(L. S.)

APPROBATUR

† *ANTONIUS*

Eppus Seinensis.



PSALMIŲ KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Psalmių knyga susideda iš 150 nedidelių religijinių giesmių, kurios žydų kalboje paprastai vadinasi *tehillim* (laudes, *šūnoi*) arba *tefilloth* (preces, *προσευχαι*). Aleksandrijiečių vertime tas giesmes pavadinta *ψαλμοί* (giesmės giedamos skambinant ant stygų, nuo žodžio *ψάλλειν*, skambinti pirštu galais ant muzikos instrumento stygų), o jų rinkinys gavo vardą *βιβλος ψαλμῶν*, Psalmorum liber (Vulg.), arba *ψαλτήριον* (Psalterium, a Trident.).

2. Nors Vulgatoje ir ebraiškame tekste yra tas pats psalmių skaitliu, vienok kaip kurios iš jų kitaip padalintos; taip 9. Vulg. psalmė padalinta ebraiškame tekste į dvi Ps. 9. ir 10; Ps. 113. Vulg. lygi Ps. 114 ir 115 ebr. t.; Ps. 114 ir 115 Vulg. = Ps. 116 ebr. t., ir Ps. 146 ir 147 Vulg. = 147 ps. ebr. t. — Be to kaip kurios psalmės yra tik atkartojimas kitų psalmių arba jų dalių; taip Ps. 13 ir 52 yra ta pati; Ps. 69 lygi Ps. 39, 14—18, o Ps. 107 sudėta iš Ps. 56, 8—12 ir Ps. 59, 7—14.

Šv. Raštas, III t.

Visas psalmių rinkinys dalinama į penkias knygas, kurių pirmoji apima Ps. 1—40, antroji 41—71 ps., trečioji 72—88 ps., ketvirtoji 89—105 ps. ir penktoji 106—150 ps. Tas padalinimas remiasi ne psalmių turiniu, bet daromas, žiurint psalmių surinkimo laiko, nes sakoma, kad pirmosios knygos psalmės surinkę į vieną vietą karalius Dovidas, antra knyga esanti surinkta karaliaus Ezekijo laikais, trečia „Ezekijo vyrų“, o ketvirta ir penkta, žydams sugrįžus iš Babylono nelaisvės.

3. Psalmių dauguma turi trumpučius antrašus arba titulus, kuriuose nurodoma arba kas buvo psalmės autorius, arba kokiose istoriškose aplinkybėse ji sudėta, arba jos pritaikymas liturgijoje, arba melodija, kaip psalmė reikia giedoti. Tie antrašai nevisuomet aiškūs, o tikra kaip kurių iš jų prasmė buvo nebežinoma jau ir seniausiems šv. Rašto vertėjams. Vienok ir jie turi tokią pat vertybę, kaip ir kitos šv. Rašto dalys,

ypač tuomet kada vienaip paduodami ebraiskame tekste ir svarbiausiuose vertimuose; nes, anot šv. tėvų ir senobinių aiškintojų liudijimo, teisingai tikima, kad tuos antrašus yra padėję patįs įkvėpti psalmių autoriai.

Senobėje buvo gana prasiplatinusi nuomonė, kad visų psalmių autorius buvęs vienas Dovidas. Tačiau ta nuomonė nėra tvirtai pamatuota, nes iš daugelio psalmių antrašų ir turinio pasirodo, kad jos parašytos ne Dovidu ir ne Dovidu laikais. Todel šiandien paprastai ir teisingai sakoma, kad psalmių autorių buvę keletas. Kas gi ir kurią psalmę ištikrųjų sudejo, nevisuomet pigu sužinoti; bet anot antrašų liudijimo psalmių daugumą (apie 80) parašęs yra Dovidas. BeDovido tuose pačiuose antrašuose nurodyti ir kairie kiti autoriai: Moze Ps. 89, Saliamonas (Ps. 126 ir ebr. t. Ps. 71), Asafas, Emanas, Etanas Ezraitas ir Korės sunūs.

5. Kiekviena psalmė turi savo turinį, tikslą ir savą dalykų įvaizdinimo būdą; todėl tuo žvilgsniu kalbėti apie visas draug negalima; bet ir turinio žiurint psalmes galima paskirstyti į keletą skyrių. Taigi, vienose psalmėse ypatingu būdu garbinama Dievas ir jo privalumai, arba apsakoama jo geradarystės, suteiktos visai tautai arba pavieniems žmonėms (dekojimo ymnai); kitose meldžiama Dievo pagalbos viešuose reikaluose, atskiriems žmonėms arba išganymo pavojuose (maldos); kitos, apsakodamos istoriskus išrinktosios tautos atsitikimus, giria maloningą Dievo Apveizdą Izraelio sunums (istoriškos giesmės); kitos, aprašydamos teisiųjų ir neteisiųjų likimą ir pagirdamos dorybes, moko doros (didaktiškos, pamokančios

giesmės); kitose išreikšta gailėstis už nuodėmes, meldimas Dievo pasigailėjimo ir bausmių linkėjimas išganymo priešams (atgailos ir keršto psalmės); kitose gi galop kalbama apie ateisiantį Mesiją ir pranašaujama apie jo gyvenimą, kančią ir garbę (mesijinės psalmės). Dalinant psalmes į skyrius, reikia pažymėti, kad yra nemaža tokių, kurių turinys yra ne vienoks, kurios to delei gali būti priskaitytos prie dviejų arba ir trijų paminėtųjų skyrių.

Svarbiausios tarp psalmių yra mesijinės. Koks vienok jų skaitlius, nepigu pasakyti, ypač dėlto kad ne visose vienaip kalbama apie Mesiją. Yra psalmių (2, 21, 44, 71, 109, anot kaikiurių aiškintojų taipogi 15 ir 86), kuriose kalbama vien apie ateisiantį Mesiją, ir kurios žodinėje prasmėje gali būti išaiškintos tik apie Mesiją; kitose gi, ir tokių yra daug daugiau, betarpiškai, žodinėje prasmėje kalbama apie kokią nors Sen. Testamento ypatą arba dalyką, apie Mesiją gi nestaciai, dvasinėje (tipiškoje) prasmėje, t. y. tarpininkaujant anoms aprašytoms ypatoms arba dalykams, kiek jie yra Kristaus arba jo karalystės figūros. Norint gi atrasti, kurios psalmės yra mesijinės, reikia laikytis šių taisyklių: tikrai mesijinės yra tos, kurios N. Testamente aiškinamos apie Kristų, arba kurios tokiomis pripažįsta vienbalsiai šv. tėvai; mažiau tikras yra žydų padavimo liudijimas, palyginimas vieno psalmių su kitomis mesijinėmis ir paties turinio apsvarstymas.

6. Visos psalmės buvo parašytos ebraiška kalba, seniausias gi jų vertimas į graikų kalbą yra Aleksandriniškis. Dabartinėje lotyniš-

koje Vulgatoje mes turime psalmes, išverstas iš Aleksandrijiečių vertimo. Graikiškas Aleksandrijiečių vertimas žymiai skiriasi smulkesnėse nuo dabar esančio ebraiško masorėtų teksto. Katras vienok iš tų dviejų tekstų tikresnis, nevisur pigu pasakyti. Aleksandriniško vertimo autoriai be abejonės turėjo geresnį ebraišką tekstą negu tas, kurį dabar turime, ir jei tas vertimas niekur nebutu buvęs permaitytas, tai jis butu žymiai tikresnis už masorėtų tekstą; bet per ilgus amžius kaipurios smulkios permaitos įvyko taip pat graikiškame Aleksandrijiečių vertime, kaip ir pačiame ebraiškame tekste; todėl tik įvairūs palyginimai ir tyrinėjimai gali liudyti apie didesnę ar mažesnę kiekvieno psalmių teksto tikrumą.

7. Psalmės yra viena iš svarbiausių Sen. Testamento dalių. Istorijos žvilgsniu neiviena kita knyga nesupažindina mūsų taip tobulai su viduriniu žydų tautos gyvenimu ir su jos religija. Iš tų jos lyriškų giesmių galima tikrai nuodugniai iširti žydų atsinešimas į Dievą, jų tikėjimas, jų meilė, jų dievotumas.

Psalmių knygoje, kaip sako šv. Bazilijus, randama visa teologija. Joje surinkta, kaip kokiam visiems atvirame izde, pranašystės apie ateisiantį kunę mūsų Viešpatį, gasdinimai teismu, viltis prisikėlimo, baimė bausmės, pažadėjimas garbės, apreiškinimas paslapčių. Teologiška psalmių svarba pasirodo ypač iš jų pranašysčių apie Mesiją ir jojo Bažnyčią; tos pranašystės taip skaitlingos ir aiškos, kad labai gerai padeda sekti plėtojimąsi apreiškimo apie tą gražiausį ir svar-

biausį dalyką. Psalmėse randame ne tik tokią Mesijo idėją, koki ji buvo paveldėta iš seniaus duotųjų apreiškimų, bet čionai ta idėja augtė auga ir darosi vis griežtesnė ir aiškesnė. Todėl nereikia stebėtis, kad iš visų Sen. Testamentų knygų psalmių žodžiai dažniausiai minimi Nauj. Testamente.

Psalmės turėjo visuomet ir turės didžiausią svarbą žydų ir krikščionių liturgijoje. Nevisos jos buvo sudėtos liturgišku tikslu; bet ir tos, kuriomis išpradžios buvo išreikšti tik ypatingi atskirų žmonių jausmai, labai gerai liko pritaikytos liturgijoje.

Jau pas žydus psalmės buvo žymiausios ir labai svarbi viešų pamaldų dalis, kaip pirm Babilono nelaisvės taip ir po jos. Iš viešos žydų dievmeldystės psalmių vartojimas perėjo į krikščionių pamaldas nuo pat Bažnyčios atsiradimo pradžios. To reikėjo tikėtis, nes apaštalai ir pirmieji krikščionys, kilę iš žydų, buvo pripratę prie tokių maldų; juo labiau, kad Psalmėse nėra nieko, kas vien žydams buvo nuosava; jo maldavimo ir Dievo garbinimo budas tiko dar geriau naujajai religijai ne kaip senajai.

Viešas ir iškilmingas vartojimas psalmių Bažnyčioje paragino ir atskirus krikščionis naudotis jomis dažnai. Jose jie rasdavo neišsemiamą šaltinį šventų pamokinių, dangiškos paguodos ir padaršinimų, kurie tiko visiems laikams, visoms šalims, kiekvienai atskirai sielai, visokiai gyvenimo aplinkybei. Psalmynas yra ištikrųjų knyga, kuri niekuomet negali pasenti.



LIBER PSALMORUM.

PSALMIŲ KNYGA.

Teisiųjų ir bedievių likimas.

Psalmus I. ¹ Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit:

² Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

³ Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum,

1. psalmė. ¹ Palaimintas žmogus, kurs neeina paskui bedievių patarimą,

kurs nestovi ant nusidejėlių kelio ir ant maro krasės nesėdi;

² bet Viešpaties įstatyme jo pasi-mėgimas, ir jo įstatymą jis svarsto dieną ir naktį.

³ Jis yra kaip medis, kurs įsodintas šaly tekančio vandens,

1. psalmės autorius neišvardintas, bet anot beveik visų katalikų priimtos nuomonės jis buvo Dovidas; nes Dovidą parašytos visos kitos pirmojo rinkinio (1—40 ps.) psalmės, gal tik 32. atskyrus, ir ta 1. ps. seniaus buvo suvienyta su 2. ps., kuri tikrai yra Dovidų (plg. Apd. 4,25. ...).

1. ps. yra lyg-kad įžanga į visą psalmių knygą, nes turi savyje paduotą trumpai visų kitų psalmių turinį, būtent mokina, kad tikra žmogaus laimė pasiekama tik per vienybę su Dievu ir jo valios vykinimą, atsitolinimas gi nuo Dievo yra didžiausi žmogaus nelaimė. Psalmę galima padalinti į dvi dali: pirmoje aprašoma gyvenimas ir laimė teisinio (1—3 e.), antroje gi dalyje skelbiama nelaimė ir amžina prapultis bedievių.

(1) *Palaimintas žmogus.* Ebr. t.: palaiminimai žmogaus. — *Neeina...* Žmogus, skelbiamas palaimintu, aprašomas visupirma žiurint to, ko jis saugosi, paskui gi to, ką jis daro. Palaimintas tas, kurs saugosi pikta. Tas saugojimasis išreikštas trimis sakiniais: *neeina...*, *nestovi...*, *nesėdi*, nurodanciais tris laipsnius santikių su nusidejėliais ir nuodėmėmis: palinkimą į nuodėmes, pasilikimą jose per piktus

įpročius ir savo širdies sukietinimą, su kuriuo jungiasi pragariškas platinimas klaidingo ir pikto mokslo. — *Ant maro krasės.* Ebr. t.: išjuokėjų posėdyje. Vulgatos prasmė toki pat, nes kaip maras kuną, taip religijos išjuokėjų piktumas užmuša sielą. — (2) *Bet.* Ebr. ž. *ki'im* reiškia: bet priešingai. — *Viešpaties įstatyme...* Toliau aprašoma palaimintas žmogus, nurodant, ką jis daro. Įstatymas čionai reiškia visą Dievo apreiškimą. — *Svarsto.* Kas myli Dievo įstatymą, tas rupinasi ir suprasti jį vis geriaus. Taip išpildoma Mozės perspėjimas Izraelitams: „šitie žodžiai... bus tavo širdyje... apmąstyti juos, sėdėdamas savo namuose ir budamas kelionėje, atsiguldamas ir atsikeldamas“ (5 Moz. 6, 6. 7). — *Dieną ir naktį:* visuomet. Laimėje ir nelaimėje (Aug.). — (3) *Jis yra kaip medis...* Laimė teisinio žmogaus aprašoma palyginimu su medžiu, augančiu geriausiose sąlygose. — *Įsodintas:* tvirtai, taip kad joks vėjas jo neišraus. — *Tekančio vandens:* neišdžiustančio upelio, arba šaltinio. Palyginimas paimtas iš Palestinos sąlygų, kame medžiai dažnai džiusta dideliuose karščiuose dėl stokos drėgmės. Tekas vanduo yra figura apščių malonių, kurias teisusis semia iš

quod fructum suum dabit in
tempore suo:

Et folium ejus non defluet:
et omnia quaecumque faciet,
prosperabuntur.

⁴ Non sic impii, non sic:

sed tamquam pulvis, quem
projicit ventus a facie terræ.

⁵ Ideo non resurgent impii in
judicio:

neque peccatores in concilio
justorum.

⁶ Quoniam novit Dominus viam
justorum:

et iter impiorum peribit.

kurs duoda savo vaisių savame
laike;

ir jo lapai nenubira,
ir visa, ką tik daro, jam sekasi.

⁴ Netaip bedieviai, netaip;

bet kaip dulkes, kurias vėjas
mėto nuo žemės paviršio.

⁵ Todėl bedieviai neatsikels teisme,
nei nusidėjėliai teisiųjų susirin-
kime;

⁶ nes Viešpats žino teisiųjų kelią,
o bedievių takas baigsis prapul-
timi.

Tuščios žemės valdovų pastangos pasipriešinti Kristui ir jo karalystei.

Psalmus II. ¹ Quare fremuerunt
Gentes,
et populi meditati sunt inania?

2. psalmė. ¹ Kam pagonis siaučia
ir tautos mąsto tuščius dalykus?

savo nuolatinės vienybės su Dievu. — *Savo vaisių.* Tais vaisiais teisiame žmoguje yra jo geri darbai. — *Savame laike:* neperdaug anksti nepriebrendusius ir neperdaug vėlai. — *Nenubira.* Ebr. t.: nenuvysta. — *Jam sekasi.* Ebr. t.: laimingai įvykdo. Teisusis turi visame pasisekimo, nes jo darbus laimina Dievas.

(4) *Netaip... netaip.* Antrojo „netaip“ nėra ebr. t. Pradedama aprašinėti neteiseiojo likimas, kurs visai skiriasi nuo teiseiojo laimės... *Kaip dulkes...* Ebr. t.: kaip pelai... Palyginimas paimtas iš rytiečių papročio vėtyti javus ant augštesnės vietos atvirame ore; taip gi vėtant, vėjas visai išnešioja smulkius pelus. Tuo palyginimu išreiškiama neteisiųjų nepastovumas. — *Nuo žemės paviršio.* Šitų žodžių nėra ebr. t. — (5) *Neatsikels.* Tikriaus anot ebr. t.: nestovės, t. y. bus atimti šalin, pražus. — *Teisme:* Dievo teismo dienoje. — *Teisiųjų susirinkime.* Nusidėjėliai bus prašalinti iš teisiųjų draugijos, kuomet tie paskutinėje dienoje bus draug su vyriausiuoju visų Teiseju. Plg. 1 Kor. 6,2. —

(6) *Viešpats žino:* pagiria, rupinasi su didžiu malonumu. — *Kelią:* pasielgimo būdą ir darbus. — *Baigiasi prapulti.* Neteisiųjų gyvenimo kelias nuves juos į baisias tamsybes ir tenai pražus.

2. psalmė viena iš tų, kuriose pranašaujama apie Mesiją; joje kalbama žodinėje prasmėje apie Kristų ir jo dvasinę karalystę; taip psalmę suprato senobės žydai; taip ji aiškinama N. Testamente (Apd. 4,25...13,33; Rym. 1,5; 5,5; Apr. 2,27; 19,15) ir šv. tėvų raštuose; tą pat patvirtina ir išsiūreėjimas į jos turinį. 2. ps. autorius Dovidas. Vž. Apd. 4,25. Jis sudėjo ją rasi tuomet, kada jo paties karaliavimas radosi pavojuje, todėl geriausios paguodos tose sunkiose valandose jis galėjo rasti mesijiniuose pažadėjimuose. Psalmės forma dramatiška; joje atsiliepia vieni po kitų pats autorius, maištininkai, Mesijas, Dievas ir vel autorius. Jos turinys toks: Karaliai su savo tautomis veltui mėgina kelti raištą prieš Dievą, ir prieš jo Pateptąjį (1—3 e.); Dievas juokiasi iš savo neprietelių pastangų, nes jis yra įstatęs karalių ant Siono (4—6 e.); Mesijas skelbia, kad jam Tėvo suteikta viešpatavimas aut visų sutvėrimų, ir jis turi teisės nubausti maištininkus (7—9 e.); psalmės autorius ragina maištininkus pasiduoti Viešpačiui ir atiduoti pagarbą jo Sunui, kad išvengtų prapulties.

(1) *Kam...* Psalmistas, pažvelgęs dvasios akimis į tolimą ateitį ir pamatęs

- ² Astiterunt reges terræ,
et principes convenerunt in
unum
adversus Dominum,
et adversus Christum ejus.
- ³ Dirumpamus vincula eorum:
et projiciamus a nobis jugum
ipsorum.
- ⁴ Qui habitat in cælis irridebit
eos:
et Dominus subsannabit eos.
- ⁵ Tunc loquetur ad eos in ira
sua,
et in furore suo conturbabit eos.
- ⁶ Ego autem constitutus sum
rex ab eo
super Sion montem sanctum
ejus,
prædicans præceptum ejus.

- ² Žemės karaliai sustoja
ir kunigaikščiai renkasi
prieš Viešpatį ir prieš jo Patep-
tąjį.
- ³ Sutraukykime jų pančius
ir meskime šalin nuo savęs jų
jungą.
- ⁴ Gyvenantis danguje juokiasi
iš jų,
ir Viešpats tyčiojasi iš jųjų.
- ⁵ Tuomet jis kalba jiems savo
rustybeje
ir išgašdina juos savo narse.
- ⁶ Aš gi esu jo įstatytas karalius
ant jo šventojo Siono kalno,
kad apskelbčiau jo įsakymą.

žemės karalių ir jų tautų keliamą maištą prieš Dievą ir prieš jo Kristų, nustebęs klausia, kam jie tai daro; juk Dievo viešpatavimas yra žmonėms tikra geradarystė; juk visi turi jam pasiduoti; todėl nėra paikesnio dalyko už tokį maištą. — *Tuščius dalykus*: dalykus, kurių jokiuo budu negalima įvykdyti. — (2) *Sustoja*: sukilsta, kad pasipriešintu. — *Renkasi*. Ebr. t.: tariasi išvieno. — *Prieš Viešpatį*: Jahvę. — *Pateptąjį*. Ebr. *Mašach*, Mesijas. Jis buvo pateptas šv. Dvasios pilnybe. Visas pasaulis kelia maištą prieš Dievą, ir prieš tą, kurį jis pats siuntė į žmonių tarpą kaip savo atstovą. Tais maištininkais mūsų Išganytojo Jėzaus Kristaus laikais buvo Erodas, Pilotas, kunigų kunigaikščiai ir didi žydų daugybė (plg. Apd. 4,25—28); veliausi visi persekiotojai ciesoriai ir karaliai, minimi Bažnyčios istorijoje; jų eilia eina vis ilgn į ilgn, kolei nepasibaigs tais budėliais, apie kuriuos pranašauja Apreiškimo knyga 20, 7. 9. — (3) *Sutraukykime*... Maištininkų žodžiai. Jie yra Viešpaties ir jo Pateptojo pavaldiniai, ne tik dėlto kad visas pasaulis priguli Dievui, bet taipogi ir dėlto, kad jis suteikė savo Pateptajam viešpatavimą ant jųjų. Bet jie Dievo ir Mesijo įstatymu ir viešpatavimu jaučiasi taip suvaržyti, kad vadina juos su paniekinimu pančiais ir virvėmis ir nori jų nusikratyti. —

Jungą. Ebr. t.: *virves*. Vulgata mini jungą t. y. visą talyką vietoje jo dalies, virvių, kuriomis jungas pririšamas.

(4) *Gyvenantis danguje*... Nuo maištininkų psalmės autorius kelia akis į tą, prieš kurį maištas atkreiptas. Jis mato jį neprieinamoje dangaus augštybeje ir amžinoje garbeje ir girdi baisų jo balsą, kuriuo atsakoma į maištininkų grumojimus. — *Juokiasi... tyčiojasi*. Antropomorfizmai, kuriais išsireiškia apie Dievą žmonių budu. Autorius jais sako, kad Visagalis išpradžios atsako į maištininkų pasikėsinimą ramiu paniekinimu. — *Iš jų*. Ebr. t. nėra. — (5) *Tuomet*: jo teisybės paskirtoje valandoje, kuomet pritrūksta kantrybės ir neprietelių nusidėjimai reikalauja jo rustybės veikimo. — *Kalba*: savo darbais, kurie šitame atsitikime yra bausrės; žodžiais: *rustybeje*... *narse* išreikšta bausmių didumas. — (6) *Aš gi esu*... Anot Vulgatos čia pradeda kalbėti Mesijas. Ebr. gi tekste tie žodžiai yra Dievo; jis sako apie Mesiją: O tačiau aš įstatiau savo karalių ant mano šventojo Siono kalno. Kaip gi tat begalo paika maištininkų drąsa priešintis tokiam karaliui, kurs paties Dievo įstatytas ir yra jo atstovas; — *Ant... šventojo Siono kalno*. Siono kalnu visupirma vadinosi vienas iš kaulburių, ant kurių pastatyta Jeruzalė. Dovidas buvo atkovojęs jį iš Jebuziečių (2 Kar.

- ⁷ Dominus dixit ad me:
Filius meus es tu,
ego hodie genui te.
⁸ Postula a me, et dabo tibi
Gentes hereditatem tuam,
et possessionem tuam terminos
terræ.
⁹ Reges eos in virga ferrea,
et tamquam vas figuli con-
fringes eos.
¹⁰ Et nunc reges intelligite:
erudimini qui iudicatis terram.
¹¹ Servite Domino in timore:
et exultate ei cum tremore.

- ⁷ Viešpats man tarė: Tu mano
Sunus;
aš šiandien pagimdžiau tave.
⁸ Reikalauk iš manęs, ir duosiu
tau pagonis kaipo tavo tėvai-
nystę
ir kaipo tavo nuosavybę žemės
ribas.
⁹ Valdysi juos geležine lazda
ir sutrupinsi juos kaip puodžiaus
indą.
¹⁰ O dabar supraskite, karaliai;
leiskite pamokinti save, jūs, že-
mės teisejai.
¹¹ Tarnaukite Viešpačiui baimėje
ir džiaugkitės jam su drebėjimu.

5,7) ir pasistatė sau ant jo karališką
runą ir savo miestą. Siono kalnas
buvo pašvęstas tuo, kad ant jo buvo
pastatyta sandomos padangtė ir pasiliko
čia iki bažnyčios pastatymui. To
kalnelio vardą vadinama laikada ir
visa Jerusale. Siono kalnas yra taipogi
figura Bažnyčios. — *Kad apskelbčiau
jo įsakymą.* Ebr. t. čia prasideda 7 e:
Aš skelbiu nutarimą. Tuo Dievo į-
sakymu arba nutarimu yra tikra,
neatmainoma Dievo ištarmė, kuria liko
suteikta Mesijui amžinas karaliavimas,
dėlto kad jis yra Dievo Sunus.

(7) *Viešpats*: Dievas Tėvas. Pirmoji
ir svarbiausioji skelbiamoji nutarimo
dalis paliečia amžiną Mesijo gimimą:
Tu mano Sunus. Mesijas yra Dievo
Simus griežtoje to žodžio prasmėje,
Simus prigimtini, o ne įsūnis. Tai
parodo tolesnieji žodžiai: *pagimdžiau
tave*; taip juos suprato N. Testamente
šv. Pavilas (vz. Žyd. 1,5; plg. Apd.
13,33), o taipogi ir senobės žydai. —
Aš šiandien pagimdžiau. Praeitais
laikais: *pagimdžiau*, parodo, kad Kris-
taus gimdymas užbaigtas, žodis gi
šiandien, kad tas gimdymas visuomet
pasilieka; todėl Kristaus gimimas,
tobulai užbaigtas ir draug visuomet
pasilieka, yra amžinas, tai yra toks,
kurs ištikrųjų neturi nei praeities, nei
dabarties, nei vakar, nei rytoj. Bet tie
ps. žodžiai pritaikomi taipogi prie kitų
to amžino gimimo apsisireikimų tam
tikrame laike, prie Kristaus gimimo iš
Dievo Motinos Marijos silpname žmogaus
kune ir ypač prie jo prisikėlimo pagarbin-
tame, peršviestame kune (Žyd. 1,5; Apd.

13,33). — (8) *Reikalauk...* Kristus
kaipo žmogus yra mažesnis už Tėvą;
kaipo Dievas jis turėjo viešpatavimą
visuomet; kaipo žmogus jis turi gauti
jį iš Tėvo. Tėvas nori pavesti karalystę
savo įstatytajam karaliui; reikia tik ji
imti. Kadangi Tėvas yra viso pasaulio
Sutvertojas ir valdovas, todėl Mesijas
kaipo jo Sunus ir tėvainis turi teisės
gauti visuotiną karalystę, jis turi
viešpatauti „nuo jūros iki jūrų, nuo
upės iki žemės skritulio pakraščių“
(Ps. 71,8). Kokią gi valdžią gauna
Mesijas toje visuotinoje karalystėje,
parodo žodžiai: (9) *Valdysi juos...*
Anot ebr. t.: *daužysi...* t. y. jei jie
pasiliks atkaklus. Kokį palaiminimą
suteikia Kristaus viešpatavimas gerie-
siems, čia nebuvo reikalo minėti, nes
kalbama apie jo valdžios apsisireikimą
prieš maištininkus. — *Geležine lazda*:
skėptu, kurs yra karališkos valdžios
ženklas. — *Ir sutrupinsi...* Neatitai-
somas pražuvimas išreiškiamas paly-
ginimu su sudaužytu indu; puodžiaus
indo paminėjimu draug nurodoma, kaip
pigiai Mesijas pražudys maištininkus.

(10) *O dabar...* Iš to, ką ps. autorius
matė ir girdejo, jis daro dorines išvadas
ir kreipiasi su jomis į visus šios žemės
galiūnus. — *Supraskite.* Ebr. t.:
turekite išminties. — *Žemės teisejai*
yra tie patys, ką ir karaliai. Su per-
spėjimu kreipiamasi tik į žemės val-
dovus, nes juos seka tautos, kada jie
eina blogu keliu, taip seks ir atstois-
tusius į gerą kelią. Ką gi jie visi turi
daryti, pasakyta toliaus. — (11) *Tar-
naukite...* Jie privalo pasiduoti Dievui,

¹² Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.

¹³ Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes, qui confidunt in eo.

¹² Priimkite perspėjimą, kad kartais Viešpats neužsirustintu ir nepražutumėte iš teisiejo kelio.

¹³ Kuomet trumpu laiku užsidegs jo rustybė, palaiminti visi, kurie pasitiki juomi.

Malda esančio suspaudimuose, bet pasitikinčio Dievu.

Psalmus III. ¹ Psalmus David, Cum fugeret a facie Absalom filii sui.

² Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me?

multi insurgunt adversum me.

³ Multi dicunt animæ meæ:

Non est salus ipsi in Deo ejus.

3. psalmė. ¹ Psalmė Dovid, kuomet jis bėgo nuo savo sunaus Absalomo.

² Viešpatie, kaip daug pasidarė tų, kurie mane vargina!

Daugelis keliai prieš mane.

³ Daugelis sako mano sielai:

Nėra jam išsigelbėjimo pas jo Dievą.

garbindami jį ir pildydami jo įsakymus su baimė dēlei begalinės jo didenybės ir valdžios; jie privalo su džiaugsmu girti jo didenybę, tobulumą ir gerumą, bet su nuolankia pagarba ir šventu drebėjimu prieš tokią Dievo augštybę. —

(12) *Priimkite perspėjimą...* Ebr. t. galima išversti: pabučiuokite sunų, kad neužsirustintu ir nepražutumėte kelyje. Todel maištininkai pasirodys tarnaują Dievui, jei atiduos pagarbą, pagarbins Sunų, nes pas rytų tautas pagarba valdovams buvo išreikiama pabučiavimu jų veido, rankos arba kelio. — *Kad... neužsirustintu...*

Kas nepriims perspėjimo ir nepasitaisys, to laukia Dievo rustybė ir kerštas; kerštas gi apsiireikš tuo, kad nepaklusnieji pražus, nes kelias, kuriuo jie eina, nuves juos į amžiną prapultį. —

(13) *Kuomet trumpu...* Ebr. t.: nes lengvai užsidega jo rustybė. — *Kurie pasitiki juomi:* kurie jieško Dievuje tikros prieglaudos.

3. psalmės autorius Dovidas; parašė ją tuomet, kada jo sunus Absalomas buvo suėmęs prieš jį maištą. Toje psalmėje Dovidas visųpirma dejuoja dēlei priešų daugybės ir jų užsiuolimo (2,3), bet tuojau išreiškia tvirtą pasitikėjimą Dievu, iš kurio laukia išgelbėjimo

(4—7), toliaus drąsiai skelbia, kad priešai pražus, nes Dievas jam padės, ir meldžia tautai palaiminimo.

(1) *Psalmė.* Ebr. *mizmor*. Tuo vardu, randamu 56 psalmių antrašuose, vadinasi lyrinės giesmės, giedamos su muzikos palydėjimu. — *Kuomet jis bėgo...* Vž. 2 Kar. 15,13... Dovidas, bėgęs nuo savo sunaus, yra, anot šv. tėvų, figura Išganytojo, Judo išduoto Getsemanio darže anapus Kėdrono.

(2) *Viešpatie...* Dovidas, gavęs žinią apie maištą iš pasiuntinio, kurs atėjęs jam tarė: *Visas Izraelis seka visa širdimi Absalomą* (2 Kar. 15, 13), bėga nuo maištininkų ir gerai mato pavojų, visą g. širdimi kreipiasi į Viešpatį ir jam išdėsto su skausmu savo liudną stovį, nes žino, kad, jam leidžiant, visa tai įvyko ir iš jo laukia pagalbos suspaudime. — (3) *Mano sielai.* Geriausias man, arba: apie mano sielą. Dovidas širdies skausmą padidina jo palydovai, nes ir jie sako, kad jam nebėsa išsigelbėjimo, nes ir Dievas jį apleidęs. — Šitos eil. gale ebr. t. yra žodis *selah*, LXX *διαψαλμα*. Jis sutinkamas Psalmynne 71 sykį. Spėjama, kad tuo žodžiu nurodoma vieta, kurioje vienas giesmininkų choras pasikeisdavo kitu, arba žaisdavo vien muzikos prietaisais, arba kad čia reikėjo giedoti ir žaisti.

- ⁴ Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum.
- ⁵ Voce mea ad Dominum clamavi: et exaudivit me de monte sancto suo.
- ⁶ Ego dormivi, et soporatus sum: et exurrexi, quia Dominus suscepit me.
- ⁷ Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, salvum me fac Deus meus.
- ⁸ Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.
- ⁹ Domini est salus: et super populum tuum benedictio tua.

- ⁴ Tu gi, Viešpatie, esi mano globėjas, mano garbė, ir tu pakeli augštin mano galvą.
- ⁵ Aš šaukiaus savo balsu į Viešpatį, o jis išklausė mane nuo savo šventojo kalno.
- ⁶ Aš užmigau ir buvau kietai įmigęs; ir vėl atsikėliau, nes Viešpats palaikė mane.
- ⁷ Aš nebijau stovinčios aplink mane tautos tukstančių. Kelkis, Viešpatie; išgelbek mane, mano Dieve!
- ⁸ Nes tu užgauni visus, kurie man priešinasi be priežasties; tu sutrupini nusidėjėlių dantis.
- ⁹ Išsigelbėjimas yra pas Viešpatį; o ant tavo tautos teesie tavo palaiminimas.

smarkiausias. — (4) *Esi mano globėjas.* Ebr. t.: esi skydas aplink mane. Juo didesnis priešų ir vilties nustojučių burys, juo prakilnesnis išrodo tvirtas Dovo do pasitikėjimas Dievu. Jam Viešpats yra skydas, kurs uždengia jį iš visų pusių; ir ne tik skydas, bet ir jo garbė, kuri daug daugiaus verta, negu karališkas vainikas ir sostas, trumpam laikui iš Dovo do atimtas. — *Tu pakeli augštin...* Dovidas ėjo iš Jeruzalės į Alyvų kalną apsigaubęs ir galvą nuleidęs (2 Kar. 15, 30), bet Viešpats vėl ją pakels. Pakelti keno nors galvą reiškia suteikti jam gales, šlovės, padaryti jį apgalėtoju. — (5) *As šaukiaus...* Ebr. t. galima išversti: jei aš šaukiuos į Viešpatį, jis išklausys mane nuo šventojo kalno. Dievotam karaliui apsvartymas praeities geriausiai patvirtina jo viltį. Kiek sykių jis maldavo Viešpatį, tiek sykių buvo išklausytas. — *Nuo savo šventojo kalno.* Dovidas buvo palikęs sandoros skrynią Jeruzalėje (2 Kar. 15, 25), taigi liko priešų atitolintas nuo Dievo buveinės vietos. Bet Dievui nėra nei tolimo, nei kliūčių. Po šitos eil. ebr. t. yra *selah*. — (6) *Aš užmigau...* Ebr. t.: aš atsigulėjau ir užmigau ir atsikėliau. Nors priešų buvo daug, bet Dovidas buvo ramus

ir be baimės, nes Viešpats laikė jį savo globoje ir išėjusi iš Jeruzalės. — (7) *Tukstančių.* Ebr. t.: dešimčių tukstančių. Kodėl Dovidas nesibijo, jis paaiškina maldos žodžiais, įsitikinęs, kad nepasiliks neišklausytas. — *Kelkis...* Viešpats išrodo besilišias, kolei negauname iš jo pagalbos. Malda lyg-kad pažadina jį. — (8) *Nes tu užgauni...* Ebr. t.: nes tu užgavai (užgauni) visų mano priešininkų veidą. Viešpats jau ne sykį išliuosavo Dovidą nuo jo priešų. Jis Dievo išrinktas karalius. Kas jį užpuldinėjo, tie buvo didžiai pažeminti, iš jų atimta galė kenkti, taip kaip, sutrupinus dantis laukiniams žvėrimis, jie darosi nebekenksmingi. — *Nusidėjėlių.* Savo priešus Dovidas vadina nusidėjėliais, nes sukildami prieš jį, jie nusideda Dievui, kurs paskyrė Dovidą karaliumi. — (9) *Išsigelbėjimas...* Dovidas užbaigia psalmę apgalėtojo būdu. Daugelis jam sakė: *Nėra jam išsigelbėjimo pas jo Dievą*, bet jis pats turi tvirčiausią viltį, kad jo *išsigelbėjimas yra pas Viešpatį*; todėl jis igauna pasitikėjimo, kad Dievo palaiminimas ateis ant tautos ir pasibaigs jos suskilimas, ir to palaiminimo jam mel-džia.

Malda pasitikinčio Dievu ir paraginimas nusidėjėlių pasitaisyti.

Psalmus IV. ¹ In finem in carminibus, Psalmus David.

² Cum invocarem exaudivit me
Deus iustitiæ meæ:
in tribulatione dilatasti mihi.
Miserere mei, et exaudi orationem meam.

³ Filii hominum usquequo
gravi corde?
ut quid diligitis vanitatem, et
queritis mendacium?

⁴ Et scitote quoniam mirificavit
Dominus sanctum suum:
Dominus exaudiet me cum
clamavero ad eum.

⁵ Irascimini, et nolite peccare:
quæ dicitis in cordibus vestris,
in cubilibus vestris compungimini.

4. psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmių, Dovidą psalmė.

² Kuomet aš šaukiuos, mano teisybės Dievas išklausys mane; iš suspaudimo tu suteiki man išliuosavimą; pasigailek manęs ir išklausyk mano maldą.

³ Žmonių vaikai, ikikolei jūsų širdis pasilieka sukietėjus? kam jūs mylite tuštybę ir jieškote melo?

⁴ Žinokite, kad Viešpats padarė stebuklą su savo šventuoju; Viešpats išklausys mane, kuomet aš šauksiuos į jį.

⁵ Pykkitė, o nenusideikite; ką jūs sakote savo širdyse, gailekitės savo guoliuose.

4. psalmė parašyta Dovidą rasi tose pačiose aplinkybėse, kaip ir 3. Dovidas 4. psalmėje visupirma meldžia Dievą pagalbos (2), toliau ragina savo priešus pamesti tuščius mėginimus prieš jį ir su atgaila atnašauti Dievui auką (3—6a), padrašina bailius prietelius savo pavyzdžiu (6b—8) ir baigia išreiškimu savo pilno pasitikėjimo Dievu (9. 10).

(1) *Į galą.* Tokią antrašo pradžią (LXX *eis tō telos*) randame 56 Vulgatos psalmėse. Tais antrašo žodžiais rasi norėta pažymėti, kad psalmė skiriama liturgijos tikslams, arba kad ji reikia visuomet giedoti. Ebr. t. yra: *lamnaceach*, apgalėtojui, todėl tikriausiai, choro vėdeju. — *Tarp giesmių.* Ebr. t.: ant stygų. Taigi, psalmė reikėjo giedoti draug skambinant ant muzikos prietaiso stygų.

(2) *Kuomet aš šaukiuos...* Pilna vilties malda prasideda Vulgatos tekste priminiu, kad Dovidas jau anksčiau buvo Dievo išklausytas. Bet ebr. t. vietoje: *išklausys* yra *išklausyk*. — *Mano teisybės Dievas:* kurs žino mane esant teisy, nekalta. Ebr. t. galima išversti: *Mano teisusis Dieve, išklausyk mane.* — *Iš suspaudimo...* Vargai mus suspaudžia, nuo jų mums darosi angštų; Dievas gi padeda suspaudimuose arba

visai pašalindamas juos, arba suteikdamas kantrybės, arba net džiaugsmo. — *Pasigailek...* Ebr. t.: buk man malonus. — (3) *Žmonių vaikai...* Pasitikėdamas Dievo pagalba Dovidas perspėja savo priešus už užsispyrimą, su kokiuo jie priešinasi Dievo nustatytai tvarkai. — *Ikikolei jūsų...* Ebr. t.: ikikolei mano (karališkoji) garbė bus niekinama? — *Jūs mylite...* Lyg-kad sakytu: jūsų mėginimai tušti, jūs geidžiate to, kas negali įvykti, jūs jieškote dalyko, kurio niekuomet nebus. — Ebr. t. šita eil. baigiasi *selah*. (4) *Padarė stebuklą.* Ebr. t. galima išversti: stebėtinai išaugštino, nes iš piemens padarė Dovidą karaliumi. — *Savo šventąjį.* Ebr. ž. *chasid* reiškia dievotas, atsidavęs Dievui, Dievo prietelis. Todėl veltui priešai kelia maištą prieš tokį Dievo išrinktąjį; jie privalo žinoti, kad Dievas išklausys to savo išrinktojo maldą. — (5) *Pykkitė...* Geriausia: jei jūs ir pykstate, bet nenusideikite, t. y. jei jums ir nepatinka mano viešpatavimas, tačiau jums nevalia buti maištininkais, niekinti tą, kurį Dievas apdovanojo savo malonėmis. — *Ką jūs sakote...* Ebr. t.: Kalbėkite savo širdyje savo guoliuose ir tylėkite. Maištininkams velyk reikia apsvarstyti

⁶ Sacrificate sacrificium iustitiæ,
et sperate in Domino.

multi dicunt: Quis ostendit
nobis bona?

⁷ Signatum est super nos lumen
vultus tui Domine:

dedisti lætitiā in corde meo.

⁸ A fructu frumenti, vini, et olei
sui multiplicati sunt.

⁹ In pace in idipsum dormiam,
et requiescam;

¹⁰ Quoniam tu Domine singula-
riter in spe constituisti me.

⁶ Atnašaukite teisybės auką ir
turekite vilties Viešpatyje.

Daugelis sako: Ką mums paro-
dys gėrybių?

⁷ Ant mūsų spindi tavo veido
šviesa, Viešpatie;

tu duodi linksmybės į mano širdį.

⁸ Jie pasidaugino delei savo javų,
vyno ir aliejaus apstumo.

⁹ Ramybėje aš gulsiu ir vienukart
ilsėsiuos,

¹⁰ nes tu, Viešpatie, tobulai sutvir-
tinai manyje viltį.

Malda prieš klastingus priešus.

Psalms V. ¹ In finem pro ea,
quæ hereditatem consequitur,
Psalms David.

5. psalmė. ¹ Į galą, tai, kuri gauna
tėvainystę, Dovido psalmė.

ramiai, esant toli nuo minios užimo, visos jų slapčiausios mintys ir sunanymai, gailėtis už pikta pasielgimą ir pasitaisyti. — Ebr. t. *selah*. — (6) *Atnašaukite...* Tai geriausias budas sugrįžti prie Dievo. — *Teisybės auką*: teisiaus aukas, todėl tokias, kurios atnašaujamos su gerais, teisiais jausmais ir teisiu budu. Tokiomis aukomis įgaunama Dievo palankumas ir galima turėti viltį, kad jis suteiks savo pagalbos, savo geradarystę. — *Daugelis sako...* Bailūs, nepasitikintys prieteliai sako abejodomi: Kas mums duos pamatyti geradarystes, susilaukti laimingų valandų. Tiems Dovidas atsako: (7) *Ant mūsų...* *Veido šviesa* yra tai Dievo palankumo, malonumo simbolis. Ebr. t.: Pakelk ant mūsų savo veido šviesą, arba: reliava, kuri mus veda, yra Viešpaties veido šviesa. Plg. 4 Moz. 6, 24—26; 21, 8, 10. — *Tu duodi linksmybės...* Dievo malonumas suteikia Dovidui daug tikros linksmybės. Ta jo linksmybė didesnė nekaip džiaugsmas žmonių, kuomet jie gauna daug žemiškų gėrybių. — (8) *Jie pasidaugino...* Ta eil. reikia sujungti su paskutinia 7. eil. žodžiais ir, anot ebr. t., skaityti taip: Tu duodi daugiaus linksmybės į mano širdį, negu tuo metu kada jų jėvai ir vynos pasidaugina. Pjūties metas, ypač javams gerai užderėjus, o taipogi vynuogių rinkimo

metas, buvo pas žydus paprastai didžio džiaugsmo dienos. Bet Dovido linksmybė iš Dievo palankumo ir nelaimėje yra didesnė už aną žemišką žmonių džiaugsmą. Kaip gi didi yra sielos ramybė ir pasitikejimas, jis paaiškina tolesniais žodžiais: (9) *Ramybėje aš gulsiu...* Nežiurint priešų maišto ir prietelių svyravimo, Dovidas ramiai gula vakare ir tuojuo užminga. Tos ramybės priežastis yra: *nes tu, Viešpatie...* arba anot ebr. t.: nes tu vienas, Viešpatie, padarai, kad aš gyvenu be baimės.

5. psalmės autorius Dovidas. Psalmės pradžioje jis karštai prašo, kad Dievas išklausytu jo maldą (2—4), toliau išreiškia viltį, kad Dievas išklausys jį, nes Viešpats neapkenčia nusidėjėlių (5—7), jis gi įeina į Dievo bažnyčią, kad Viešpats parodytu jam tikrąjį kelią (8, 9) ir nubaustu visus jo priešus, idant Dovidas galetu draug su visais teisiaisiais girties Auščiausiojo pagalba (10—13). Ta psalmė gerai išreiškia jausmus Bažnyčios (arba dievotos sielos), kuri išdalies prašydama, išdalies gi kratydama sieloms nuodėmių, maldauja savo sužieduotini, kad apgintu ją nuo jos neprietelių užsipildinėjimų ir nuvestu ją į amžinąją buveinę.

(1) *Į galą.* Vz. Ps. 4, 1. — *Tai, kuri gauna tėvainystę.* Tais žodžiais rasi

- ² Verba mea auribus percipe
Domine,
intellige clamorem meum.
³ Intende voci orationis meæ, rex
meus et Deus meus.
⁴ Quoniam ad te orabo:
Domine mane exaudies vocem
meam.
⁵ Mane adstabo tibi et videbo:

quoniam non Deus volens in-
iquitatem tu es.
⁶ Neque habitavit juxta te mali-
gnus:
neque permanebunt injusti ante
oculos tuos.
⁷ Odisti omnes, qui operantur
iniquitatem:
perdes omnes, qui loquuntur
mendacium.
Virum sanguinum et dolosum
abominabitur Dominus:
⁸ ego autem in multitudine mise-
ricordia tuæ.
Introibo in domum tuam:
adorabo ad templum sanctum
tuum in timore tuo.

- ² Išgirk ausimis, Viešpatie, mano
žodžius,
suprask mano šauksmą!
³ temyk mano maldos balsą,
mano karaliau ir mano Dieve!
⁴ Nes aš meldžiuos į tave, Vieš-
patie;
anksti rytą tu išgirsti mano balsą.
⁵ Anksti rytą, aš stoviu ties tavim
ir žiuriu,
nes tu neesi Dievas mėgstas
neteisybę.
⁶ Ir piktasis negali gyventi greta
tavęs,
ir neteisieji nepasiliks tavo aky-
vaizdoje.
⁷ Tu neapkenti visų, kurie daro
neteisybę;
pražudai visus, kurie kalba melą.
Viešpats bjaurisi kraugerio ir
klastingo vyro.
⁸ Aš gi per tavo mielaširdystės
daugybę
įeisiu į tavo namus,
pagarbinsiu su baime tavęs tavo
šventos bažnyčios linkon.

norėta pasakyti, kad psalmė skiriama synagogai, paskui gi krikščionių Bažnyčiai kaip ypatingai Viešpaties malonių tėvainei. Bet ebr. ž. *el-hannachiloth* reiškia: su vamždziais, t. y. kad šitą psalmę giedant, reikėjo pritarti vamždziais.

(2) *Išgirk...* Išreiškiama karštas troškimas, kad Dievas išklaustytu malda; todėl maldavimas atkartojamas, kad Dievas teiktusi išgirsti maldos žodžius, kad patemytu šaukiančiojo balsą, kad išklaustytu. Nors Dievas girdi ir patemija kiekvieną malda, bet ne kiekvieną jis išklauso, nes nevisuomet ją lydi nuolankumas ir pasitikėjimas. Todėl ps. autorius maldauja Dievą, kad duotu jam melsties taip, kaip reikia, kad būtų išklašuytas. — (3) *Mano karaliau.* Meldžiasi karalius, bet ir jis yra tik paprastas pavaldinis augščiausiojo Dievo-Karaliaus akyvaizdoje. — (4) *Tu išgirsti.* Ebr. t.: išgirk. — (5) *Aš stoviu ties tavim.* Anot ebr. t.: aš rengiu tau (auką). — *Neesi Dievas mėgstas...*

Dievas nemėgsta, nenori piktumo, bet leidžia jam įvykti, kad žmogus, atėmus iš jo liuosybę, nepasidarytu lygus dalykams, neturintiems proto ir liuosos valios; beto, Dievas kaip augščiausias visų sutvėrimų Viešpats padaro, kad piktumas tarnauja tam, kas gera, ir praverčia gerumui platinti. Dievas, budamas šventas, bodisi bedievių ir myli teisiuosius. Tuo remdamos Dovidas pasitiki, kad jojo malda bus išklašuyta, nes jo priešai žmonės nedori, o jis pats jaučiasi esąs teišus. — (6) *Piktasis negali...* Neapykanta, kurią sukelia Dievuje nusidėjėlių pasiėlgimas, aprašyta šešiais sakiniais, nurodant draug įvairius jų prasikaltimus prieš Dievą. — *Neteisieji.* Ebr. t.: puikieji. — (7) *kraugerio:* žmogžudžio. — (8) *Per tavo mielaširdystės...* Dovidas gali stoties Dievo akyvaizdon, pasitėkdamas ne tiek savo nekaltumu, kiek Dievo mielaširdyste. — *Į tavo namus...* Dievo namais vadinasi čionai sandoros šėtos vieta, o bažnyčia pati šėtra, ties kuria buvo

- ⁹ Domine deduc me in iustitia tua:
propter inimicos meos
dirige in conspectu tuo viam meam.
- ¹⁰ Quoniam non est in ore eorum veritas:
cor eorum vanum est.
- ¹¹ Sepulchrum patens est guttur eorum,
linguis suis dolose agebant,
iudica illos Deus.
Decidant a cogitationibus suis,
secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos,
quoniam irritaverunt te Domine.
- ¹² Et latentur omnes, qui sperant in te,
in æternum exultabunt: et habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes,
qui diligunt nomen tuum,

- ⁹ Viešpatie, vesk mane savo teisybėje;
dėlei mano neprietelių padaryk
mano kelią tiesų savo akyvaizdoje.
- ¹⁰ Nes jų burnoje nėra tiesos;
jų širdis tuščia.
- ¹¹ Jų gerklė atviras kapas;
savo liežuviais jie elgiasi klastingai;
teisk juos, Dieve!
Tegul krinta su savo užmynimais;
išvaryk juos dėl jų bedievyščių daugybės,
nes jie erzino tave, Viešpatie.
- ¹² O visi, kurie pasitiki tavimi, tesilinksmina;
jie džiaugsis per amžius, ir tu gyvensi tarp jų.
Ir girsis tavimi visi, kurie myli tavo vardą,

daromos aukos (plg. 1 Kar. 1, 9; 3, 3): į šėtos vidų įeidavo tik kunigai, o į švenčiausiąją dalį tik vyriausis kunigas. Plg. Kun. 1, 3; Žyd. 9, 6. — (9) *Viešpatie, vesk...* Kadangi Dovidui valia artintis prie Dievo, todėl jis jau išreiškia patį savo prašymą ir sako: vesk mane, kad vaikščiočiau ir gyvenčiau tavo įstatymo paskirtoje teisybėje, kad pikti mano neprieteliai, kurie tykoja manęs, negalėtų man nieko prikišti, kad gyvenčiau nesuteptas tavo akyvaizdoje ir nereikalačiau bijoties pavojų. Kaip gi labai jam reikalingas toks vadovavimas, pasirodo iš priešų pikto: (10) *Nes jų burnoje...* t. y. jie melagiai. — *Jų širdis tuščia.* Ebr. t.: jų vidus sugedimas. — (11) *Gerklė:* kaip kalbėjimo organas. — *Atviras kapas:* tarsi nuolat laukias naujų aukų. — *Elgiasi klastingai:* kalba melius žodžius, kad juo lengviau prazudytu neatsargiuosius. — Prieš tokiuos priešus Dovidas šaukiasi į teisųjį ir šventąjį Dievą: *Teisk juos, Dieve.* Ebr. t.: pasmerk juos; todėl prašo, kad jie būtų tinkamu būdu nubausti. — *Išvaryk juos:* iš po savo

akių į pragarą. — *Erzino tave.* Ebr. t.: pakėlė prieš tave maištą. Šitie žodžiai paaiškina tikrą prieštą sutinkamų ir kitose psalmėse linkežimų nelaimės ir bausmių priešams. Taigi, tie priešai yra draug ir Dievo neprieteliai; nors jų darbai atkreipti prieš Izraelį arba prieš jo karalių, bet tais savo prasikaltimais piktieji įžeidžia taipogi patį Viešpatį, kurs yra tikras savo tautos vadovas. Neapkęsdamas to, kas pikta, Psalmistas negali žiūrėti į piktenybę ir nelinkėti jai teisingos bausmės; jis gina teises užrustintojo Dievo, kurį myli. Linkežimai nelaimių yra taipogi pranašystės apie bausmes, laukiančias nusidėjėlių (Auks., Teod., Aug., Tom.). Be to, tie linkežimai išreiškiami tiems, kurie atstumia nuo savęs Dievo mielaširdystę. — Kuomet Dievas padarys teisingą savo teismą, tuomet liوسي nuo persekiotojų teisieji galės tikrai džiaugties: (12) *O visi, kurie...* — *Tu gyvensi tarp jų.* Ebr. t.: laikysis juos globoje. — *Ir girsis...* Ebr. t.: ir džiaugsis. — *Tavo vardą:* Tave, Dieve, ir visus budus, kuriais tu apsi-

¹³ quoniam tu benedices justo.
Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

¹³ nes tu laimini teisųj.
Viešpatie, kaip skydu tu apsupei mus savo malonumu.

Maldavimas Dievo pasigailejimo ir pagalbos.

Psalmus VI. ¹ In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.

² Domine, ne in furore tuo arguas me,

neque in ira tua corripas me,

³ Miserere mei Domine quoniam infirmus sum:

sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.

⁴ Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequo?

⁵ Convertere Domine, et eripe animam meam:

salvum me fac propter misericordiam tuam,

⁶ Quoniam non est in morte qui memor sit tui:

in inferno autem quis confitebitur tibi?

6. psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmių, Dovid psalmė, oktavai.

² Viešpatie, nebausk manęs savo narse

ir neplakk manęs savo rūstybėje.

³ Pasigailek manęs, Viešpatie, nes aš silpnas;

išgydyk mane, Viešpatie, nes mano kaulai dreba,

⁴ ir mano siela labai nusigandus; bet tu, Viešpatie, ikikolei dar?

⁵ Apsigrįžk, Viešpatie, ir išliuosok mano sielą;

išgelbek mane dėl savo mielaširdystės.

⁶ Nes nėra, kas mirtyje atsimintu tave;

pragare gi kas tave šlovins?

reiški. — (13) *Nes tu laimini...* Teisiųjų džiaugsmo priežastis yra Dievo palaiminimas. Tas gi palaiminimas, palyginamas su skydu, yra Dievo malonumas arba palankumas: *Viešpatie, kaip skydu...*

6. psalmėje Dovidas, atsiradęs didžiame suspaudime, karštai meldžia Dievą pasigaileti jojo (2—4) ir prašo pagalbos, nes miręs nebegaletų šlovinti Dievo, dabar gi didžiai kančiasi (5—8). Bet umai jis pasijunta, kad Dievas išklausė jo maldą, ir skelbia priešams užgėdinimą (9—11). 6. psalmė yra viena iš septynių taip vadinamų atgailos psalmių (plg. Ps. 31, 37, 50, 101, 129 ir 142). Spėjama, kad ji parašyta po sunkių Dovid praskaltimų, svetimoterystės ir nužudymo Urijo, bet progą jai rašyti davusios tų nuodėmių pasekmės, Absalom maištas.

(1) *Į galą...* Vs. Ps. 4, 1. — *Oktavai.* Rasi psalmė reikėjo giedoti žemu balsu (ottava bassa).

(2) *Viešpatie, nebausk...* Psalmės autorius jaučiasi esąs sunkiai baudžiamas Dievo ranka; bausmę jis priima,

tik meldžia nuolankiai, kad užrustintas nuodėmėmis Dievas nedidintų jos savo rūstybe. Nes yra dvejopas baudimas; viena skiria Dievo rūstybė, o kita jo meilė. Pirmasis baigiasi amžinu pasmerkimu, jei baudžiamasai negrįžta prie Dievo ir nepermaino jo į meilės baudimą.

— (3) *Nes aš esu silpnas.* Ebr. t.: suvytęs. Norėdamas išmelsti bausmės sumažinimą ir pasigailejimą, autorius nurodo, koks menkas dabar jo stovis, jis sakosi nebeturįs jėgų, kad jo *kaulai*, kurie yra viso kūno ramstis, svyruoja ir *dreba* ir kad *jo siela labai nusigandus* (4. e.). Tokioje nelaimėje jis nebegali ilgiaus pasilikti ir lyg-kad nustojęs kantrybės sušunka: (4) *Bet tu, Viešpatie ikikolei dar?* kaip ilgai dar rustinsies ant manęs, ikikolei dar leisi kentėti tą taip didį vargą. — (5) *Atsigrįžk:* sugrįžk, arba buk vėl man malonus. — *Mano sielą:* mano gyvybę, arba mane. — *Dėl savo mielaširdystės:* ne kad aš pats bučiau vertas, bet dėlto kad tu mielaširdingas. Tą Dievo mielaširdystę Dovidas labai nori šlovinti, bet jei mirtu, nebegaletų tai daryti: (6) *Nes nėra, kas mirtyje...* —

- ⁷ Laboravi in gemitu meo,
lavabo per singulas noctes lectum meum:
lacrymis meis stratum meum rigabo.
- ⁸ Turbatus est a furore oculus meus:
inveteravi inter omnes inimicos meos.
- ⁹ Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem:
quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.
- ¹⁰ Exaudivit Dominus deprecationem meam,
Dominus orationem meam suscepit.
- ¹¹ Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei:
convertantur et erubescant valde velociter.

- ⁷ Aš vargstu mano vaitojime, kiekvieną naktį plaunu savo guolį,
savo ašaromis laistau savo patalą.
- ⁸ Nuo narso mano akis nusigando, aš pasenau tarp visų savo neprietelių.
- ⁹ Atstokite nuo manęs visi, kurie darote neteisybę,
nes Viešpats išklaušė mano verksmo balsą.
- ¹⁰ Viešpats išklaušė mano maldavimą,
Viešpats priėmė mano maldą.
- ¹¹ Tesusigėdžia ir tegul smarkiai nusigąsta visi mano neprieteliai;
teatsitraukia ir tegul labai greitai susigėdžia.

Šaukimasis į viršiausįjį Teisėją prieš neteisingus priešų kaltinimus ir tykojimus.

Psalmus VII. ¹ Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.

7. psalmė. ¹ Dovidų psalmė, kurią jis giedojo Viešpačiui dėl Jėminio sunaus Kusio žodžių.

Pragare. Ebr. *š'ol*, mirusiųjų buveinė. Apie sielos buvį po mirties S. Testamente žydai neturėjo taip aiškių žinių kaip tos, kurios suteiktos N. Testamente. Limbą arba mirusiųjų buveinę įsivaizdindavo sau tuomet kaip tomsią vietą po žeme, kurioje laukiančių visuotino prisikėlimo sielų gyvenimas buvo gana ludnas, nepilnas (plg. Ps. 29, 10; 87, 11; Eccl. 9, 10; Job. 10, 21. — (7) *Aš vargstu...* Dovidas vertas Dievo pasigailejimo, nes jo suspaudimas didis ir ilgai tęsiasi. — *Plaunu...* Ir naktį jis neturi atilsio; taip didi jo atgaila. — (8) *Nuo narso...* Ebr. t.: nuo liudėsio mano akis įdubo (susilpnėjo). — *Aš pasenau:* pasidariau silpnas, kaip žmogus pasenęs, daugelio vargintojų suspaustas. Bet ebr. t. ir šitie žodžiai pasakyti apie akis: *jį* (akis) paseno dėl visų mano neprietelių. — (9) *Atstokite...* Sustiprintas viltimi, jau kaip apgaletojas.

Dovidas liepia savo priešams atsitraukti, pamesti savo tykojimus. — (11) *Tesusigėdžia...* Priešai turi gedėtis ir nusigąsti, nes jų pikti sumanymai liko pavirsti niekais, nes Viešpats išgelbėjo Dovidą. — *Teatsitraukia ir...* Tikriaus: Vėl, arba antrą sykį tesusigėdžia...

7. psalmėje Dovidas visų pirma meldžia Dievą, kad gelbėtų jį nuo persekiotojų (2. 3) ir su prisieka tvirtina, kad jis nekaltas (4–6); toliaus maldauja, kad Dievas butų jo teisėjas ir padarytu galą jo neteisingų kaltintojų piktumui (7 iki 10), pasitikėdamas gi Dievo teisybe laukia sau jo pagalbos, o priešams graso jo bausmėmis, jei nepasitaisys (11–14), nes jie patys kris į duobę, kurią kasa Dovidui (15–18).

(1) *Psalmė.* Ebr. *šigaijon* rasi reiškia rustybės giesmę. — *Dėl Jėminio sunaus..* Jėminio sunus reiškia kilusį iš Benjaminio

- ² Domine Deus meus in te speravi:
salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.
- ³ Nequando rapiat ut leo animam meam,
dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.
- ⁴ Domine Deus meus si feci istud,
si est iniquitas in manibus meis:
- ⁵ Si reddidi retribuentibus mihi mala,
decidam merito ab inimicis meis inanis.
- ⁶ Persequatur inimicus animam meam,
et comprehendat,
et conculcet in terra vitam meam,
et gloriam meam in pulverem deducat.
- ⁷ Exurge Domine in ira tua:
et exaltare in finibus inimicorum meorum.
- Et exurge Domine Deus meus
in præcepto quod mandasti:

- ² Viešpatie, mano Dieve, tavimi pasitikiu;
išgelbek mane nuo visų mano persekiotojų ir išliuosuok mane,
- ³ kad kartais jis nenutvertu kaip liutas mano sielos neesant, kas atpirktu, nei kas išgelbētu.
- ⁴ Viešpatie, mano Dieve, jei aš tai padariau,
jei yra neteisybė mano rankose,
- ⁵ Jei atsilyginau piktu tiems, kurie man jį darė,
tekrintu, kaip užsipelniau, visko nustojęs prieš savo neprietelius.
- ⁶ Tepersekioja neprietelis mano sielą ir tesugauna,
tesumindo mano gyvybę ant žemės
ir mano garbę tepaverčia dulėmis.
- ⁷ Kelkis, Viešpatie, savo rustybėje
ir buk išaugštintas mano neprietelių ribose;
ir atsikelk, Viešpatie, mano Dieve, delei įsakymo, kurį esi davęs,

gimines. Kuis (ebr. *Kuš*) rasi buvo vienas iš Sauliaus tarnų. Jis, matomai, kurstė neteisingomis skundomis karaliaus Sauliaus pyktį prieš nekaltą Dovidą (plg. 1 Kar. 24. 10).

(2) *Viešpatie...* Dovidas pradeda psalmę išreiškimu pasitikėjimo Dievu, kad jis klausytu jo prašymo su didesniu malonumu. — *Tavimi pasitikiu.* Ebr. t.: pas tave įieškau prieglaudos. — *Nuo visų persekiotojų:* nuo Sauliaus ir jo šalininkų, kurie buvo nepalankūs Dovidui. — (3) *Kad kartais...* Ebr. t.: kad nesudraskytu manęs kaip liutas; jis suplėšys, neesant, kas išgelbėtų. Vietoje daugskaitlio autorius čia vartoja jau vienskaitlį, nes jis jau turi mintyje vieną galingiausį iš savo priešių, rasi patį Saulių. — (4) *Jei aš tai padariau:* ką priešas man prikaišioja, ką apie

mane skelbia. — *Jei yra neteisybė...*: jei aš ką prispaudžiau, apiplėšiau ir tt. (plg. 1 Kar. 24. 4... 26, 18). — (5) *Jei atsilyginau...* Ebr. t. galima išversti taip: jei atsilyginau piktu tam, kurs gyveno su manimi taikoje. — *Tekrintu...* Dovidas pats sau linki visokių nelaimių, jei jis yra padaręs taip, kaip sakė jo priešai. Bet ebr. t. čia pasakyta: tačiau aš išliuosavau tą, kurs be priežasties buvo man priešas; anot kitų gi: jei apiplėšiau tą, kurs be priežasties persekiojo mane. — (6) *Mano sielą:* mane. — *Tesumindo...*: teatima iš manęs gyvybę. — *Tepaverčia dulėmis.* Arba: tegul velka mano sielą į mirties dulkes. — (7) *Kelkis, Viešpatie...* Jausdamas savo nekaltybę, Dovidas kreipiasi į viršiausiąjį Teisėją Dievą ir prašo, kad jis pakiltu su didžia rustybe

- ⁸ et synagoga populorum circumdabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
- ⁹ Dominus judicat populos.
Judica me Domine
secundum justitiam meam, et
secundum innocentiam meam
super me.
- ¹⁰ Consumetur nequitia peccatorum,
et diriges justum,
scrutans corda et renes Deus.
- ¹¹ Justum adjutorium meum a Domino,
qui salvos facit rectos corde.
- ¹² Deus iudex justus, fortis, et
patiens:
numquid irascitur per singulos dies?
- ¹³ Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit:
arcum suum tetendit, et paravit illum.

- ⁸ ir teapstoja tave tautų burys,
ir dėlėi jo sugrižk atgal į augštybę.
- ⁹ Viešpats teisia tautas.
Teisk, mane, Viešpatie, pagal
mano teisumą
ir pagal mano nekaltybę manyje
esančią.
- ¹⁰ Tepasibaigia nusidėjėlių piktybė
ir tiesiai vesk teisųjį
tu, Dieve, kurs tyrinėji širdis ir
inkstus.
- ¹¹ Teisi mano pagalba ateina nuo
Viešpaties,
kurs išgelbi žmones teisios širdies.
- ¹² Dievas teisėjas teisus, galingas
ir kantrus;
argi jis rustinasi per visas dienas?
- ¹³ Jei nesigrįšite, jis mojuos savo
kalavijų;
jis jau įtempė savo kilpinį ir
prirenge jį;

prieš neteisius užpuldinėtus, sustabdytu piktus jų darbus ir parodytu visą savo galybę jų tarpe. — *Būk išaugštinamas...* Ebr. t.: pakilk prieš mano priešų įnirtimą. — *Dėlėi įsakymo...* Dovidas laukia, kad Dievas apgins jo teisumą, nes jis buvo įsakęs ginti nekaltybę ir bausti piktadarius. Ebr. t. ta pati mintis išreiškta kitais žodžiais: ir pabusk man, kursai įsakei teisumą. — (8) *Ir teapstoja...* Dovidas prašo, kad jis būtų teisiamas viešai tautų (12 Izraelio giminių) susirinkime; jos turi matyti, kaip Dievas kersyja piktadariams. — *Ir dėlėi jo...* Dievas, darydamas tokį teismą, užžengia ant savo teismo krėsės dangaus augštybėje; kuomet gi jis neveikia kaip teisėjas, jis išrodo lyg-kad apleidęs tą teismo krėsę. Todėl čia prašoma, kad Dievas sugrižtu į augštybę teismo darytų. Anot kitų gi aiškintojų: Tautos turi stovėti aplink Viešpatį, kuomet jis daro teismą, o po teismo jis turi pasikelti augštin viršuje jų (plg. Prad. 17, 22) ir iškilmingai sugrižti į dangų. — (9) *Viešpats teisia...* Dovidas mato dvasioje išsipildant savo troškimą: tautos susirinko, o Dievas

jau sėdi ant savo teismo krėsės. Tam Teisejui jis paveda savo bylą, o išitinkrines apie savo nekaltumą, jis nebijo ištarmės. Tokiame teisme pasmerkiama piktadariai ir žūna, o teisieji padėrinami ir sustiprinami. — (10) *Vesk:* Tiesos kelių. Ebr. t.: sutvirtink. Dievui nesunku atskirti teisusis nuo piktadario, nes jis mato visas žmogaus sielos paslaptis. — *Tyrinėji širdis...* Širdis skaitėsi pas žydus minčių ir valios, o inkstai jautulių buveinė. — (11) *Teisi mano pagalba...* Dovidas gali su pasitikėjimu laukti pagalbos ir paguodos iš Dievo. Ebr. t.: mano skydą laiko Dievas. — (12) *Dievas teisėjas...* Dievas, tiesa, kantrus, todėl jis baudžia nusidėjėlius ne tuojau; bet kadangi jis teisus, todėl tikrai nubaus savame laike. Ebr. t. kalbama tiesiog apie tai, kaip Dievas atsineša į tuos, kurie neteisios širdies: Dievas (*Elohim*) yra teisus teisėjas ir Dievas (*El*), kurs grimoja per visas dienas. — Paminėjęs Dievo rustybę prieš piktuosius, ps. autorius skelbia ir bausmes: (13) *Jei nesigrįšite...* Ebr. t.: jei kas nesigrįš, tai Viešpats galas savo kalaviją... — I-

- ¹⁴ Et in eo paravit vasa mortis,
sagittas suas ardentibus effecit.
¹⁵ Ecce parturiit injustitiam:
concepit dolorem, et peperit in-
iquitatem.
¹⁶ Lacum aperuit, et effodit eum:
et incidit in foveam, quam
fecit.
¹⁷ Convertetur dolor ejus in caput
ejus:
et in verticem ipsius iniquitas
ejus descendet.
¹⁸ Confitebor Domino secundum
justitiam ejus:
et psallam nomini Domini
altissimi.
- ¹⁴ jis padėjo ant jo mirties įrankius,
jis padarė savo vilyčias degančias.
¹⁵ Štai, anas gimdo neteisybę;
jis yra neščias skausmu ir pa-
gimdo nedorybę.
¹⁶ Jis rengia duobę ir iškasa ją,
ir įkrinta į tą duobę, kurią yra
padaręs.
¹⁷ Jo prirengtas skausmas grįžta
ant jojo galvos,
ir jo nedorybė nusileidžia ant
jojo viršugalvio.
¹⁸ Aš gi šlovinsiu Viešpatį pagal jo
teisybę
ir giedosiu augščiausiojo Vieš-
paties vardui.

Dievo didenybė ir jo gerumas žmonėms.

Psalmus VIII. ¹ In finem pro tor-
cularibus, Psalmus David.

² Domine Dominus noster,
quam admirabile est nomen
tuum in universa terra!

8. psalmė ¹ Į galą, spaustuvams,
Dovido psalmė.

² Viešpatie, mūsų Viešpatie!
Kaip stebėtinas tavo vardas vi-
soje žemėje!

tempė savo kilpinį... Bausmė priren-
giama pamažu, bet ji yra kaip įtemptas
prieš nusidėjėlį kilpinis su įstatytomis
į jį vilyčiomis, taip kad akymirksnyje
gali būti įvykdyta. — (14) *Padėjo ant
jo.* Ebr. t. galima suprasti taip: atkreipė
prieš jį, t. y. prieš nusidėjėlį. — *Degan-
čias.* Senobėje šaudydavo uždegtomis
vilyčiomis. — (15) *Štai anas:* nusidėjėlis,
priešininkas. Nubaustas nusidėjėlis gali
dejuoti tik pats ant savęs, nes jis
užtraukė ant savęs bausmę savo pasiel-
gimu. — *Gimdo neteisybę...* Jis nori
padaryti piktenybę, jis apsvarsto pats
vienas, kaip galėtų geriaus kitus var-
ginti ir *pagimdo nedorybę*, ebr. t. melą,
kuriuo jis stengiasi sunaikinti teisųjį. —
(16) *Jis rengia duobę...* Kaip kad
daroma laukiniams žvėrimis sugauti. —
(17) *Jo prirengtas skausmas:* nelaimė,
kurią norėjo užvesti ant kitų. — (18) *Aš
gi šlovinsiu...* Matydamas tokį Dievo
atsilyginimą nusidėjėliams, teisusis
džiaugiasi ir šlovina Dievą. — *Pagal jo
teisybę:* nes jis duoda užmokesnį tei-
siajam ir baudžia nusidėjėlį.

8. psalmėje Dovidas šlovina Viešpaties
didenybę; ji taip aiškiai apsirėškia

visame pasaulyje, kad net kukliai ją
mato ir šlovina Dievą, žmogus gi paly-
gintas su dangaus žiburiais išrodo per-
daug menkas, kad Dievas juo rupintus
(2—5); pasirodo taipogi ta didenybė
iš žmogaus išaugštinimo, nes jam suteik-
ta viešpatavimas ant visos žemės ir
visų jos sutvėrimų (6—10).

8. psalmė mesijinė (plg. Žyd. 2, 6...
1 Kor. 15, 27...); reikia gi ji suprasti
apie Mesiją ne žodinėje prasmėje, bet
dvasinėje. Jos žodžiais kalbama apie
žmogų apskritai, bet tie žodžiai įgauna
tikrai pilną ir tobulą prasmę, kuomet
juos taikome prie Mesijo.

(1) *Spaustuvams.* Minimuose čia
spaustuviuose buvo išspaudžiama vynos
iš vynuogių. Spejama, kad psalmė
reikėjo giedoti Padangčių šventėje. Bet
ebr. t. žodis *'al-haggithith* rasi nurodo,
kad psalmė reikėjo giedoti, pritariant
ypatingoms kanklėms, tokioms kokias
Dovidas buvo atsinešęs iš Gėto šalies
(plg. 1 Kar. 27, 2... 2 Kar. 15, 18...).

(2) *Viešpatie...* Išžiūrėjęs į dangaus
gražumą, ps. autorius nustebęs pradeda
šlovinti Dievo didenybę. Ebr. t. galima
išreikšti taip (Jier.): Viešpatie (Jahve),
mūsų Valdove. — *Tavo vardas...* Dievo

Quoniam elevata est magnificientia tua, super cælos.

³ Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.

⁴ Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas, quæ tu fundasti.

⁵ Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

⁶ Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria et honore coronasti eum:

⁷ et constituisti eum super opera manuum tuarum.

Nes tavo didenybė iškilus augščiau už dangų.

³ Iš kūdikių ir žindančių burnos tu prirengi sau tobulą šlovę dėlei savo neprietelių, kad sunaikintumei neprietelį ir keršintoją.

⁴ Kuomet aš žiuriu į tavo dangų, tavo pirštų darbą: į mėnulį ir į žvaigždes, kurias tu padarei,

⁵ kas gi yra žmogus, kad tu jį atsimeni? arba žmogaus sunus, kad jį lankai?

⁶ Padarei jį mažką mažesnę už angelus, garbe ir šlove apvainikavai jį

⁷ ir pastatei jį ant savo rankų darbų.

vardu vadinasi kiekvienas Dievo didenybės apsimėškimas. — *Nes tavo didenybė...* Dievo didenybė ir jos blizgėjimas išsiplėtęs visoje dangaus platybėje ir augštybėje, ir tasai dangaus gražumas matomas visur ant žemės. — (3) *Iš kūdikių...* Dievo didenybė taip aiški, kad ir kūdikiai ją mato ir šlovina Viešpatį. Šituos žodžius minejo pats Jėzus Kristus. Vž. Mt. 21, 11. — *Dėl savo neprietelių:* kad kūdikių šloviniu kaltintumei savo neprietelių klastingumą ir juos apgalėtumei (plg. 1 Kor. 1, 27). — *Kad sunaikintumei...* Ebr. t.: kad nutildytumei...: kad pasiliautu stabmeldystė ir visi pažintu tikrąjį Dievą. — (4) *Kuomet aš žiuriu...* Begalinę dangaus gražybę ir platumą geriausiai galima matyti naktį, kuomet ant dangaus, ypač Palestinoje, žiba nesuskaičiama visokio šviesumo žvaigždžių daugybė; todėl ps. autorius naktį stebisi blizgančio žvaigždėmis dangaus gražumu ir gyvai jaučia, kaip mažas ir menkas yra žmogus. — *Tavo pirštų.* Pirštų paminėjimu išreiškiama, kaip nesunku buvo Dievui padaryti visą tą dangų su jo žiburiais. — (5) *Kas gi yra...* Dovidas stebisi, kad Dievas, nors turi taip gražų ir didį dangų, vienok neužmiršta menko žmogaus. Juo tat didesnis ir brangesnis

apsimėškia iš to rupesnio Dievo gerumas. — *Lankai.* Svarbiausis ir daugiausia malonių atnešusis apsilankymas buvo Dievo Sunaus įsikunijimas. — (6) *Padarei jį mažką...* (Paskutinį žodį, kaip kurie žiūrėdami gr. t. verčia: trumpam laikui). Nors žmogus išrodo menkas, bet Dievas begalį jį išaugštino, suteikė jam didžiausią vertybę. — *Už Angelus.* Ebr. t. *me' Elohim*, už Dievą. Sutvertas į Dievo paveikslą, apdovanotas protu ir nemirtinga siela žmogus labai perviršija savo vertybe žvaigždėtą dangų ir arčiau už jį stovi prie Dievo. Dievo paveikslas apsimėškia žmogui suteiktoje garbėje ir didenybėje, nes visu dalykų Sutvertojas Dievas įstatė žmogų žemės dalykų valdovu: (7) *Ir pastatei jį...* (Plg. Prad. 1, 26, 28); todėl lyg-kad atidavė žmogui savo viešpatavimą ir savo garbę ir tuo priartino jį prie savęs. Kadangi ps. autorius daro čia aiškia aliuziją į Prad. 1, 26, 28 žodžius, todėl jis matomai norėjo aprašyti tą vertybę ir garbę, kuri buvo suteikta žmogui linksmybių sodne, taigi idealinio žmogui, kokį Dievas sutvėrė ir norėjo, kad toks jis ir pasiliktų. Ta pirmajam Adomui skirta garbė dar labiau yra nuosąva antrajam žmonių giminei tėvui Kristui; todėl tai Grom. į Žydus (2,6...) psalmės žodžiai

- ⁸ Omnia subiecisti sub pedibus
ejus,
oves et boves universas:
insuper et pecora campi.
⁹ Volucres cæli, et pisces maris,
qui perambulant semitas maris.
¹⁰ Domine Dominus noster,
quam admirabile est nomen
tuum in universa terra!

⁸ Visa pavergei po jo kojomis,
visas avis ir jaučius,
be to ir laukinius žveris,

⁹ dangaus paukščius ir jūros žuvis,
kurios plauko jūros takais.

¹⁰ Viešpatie, mūsų Viešpatie!
kaip stebėtinas tavo vardas viso-
je žemėje!

Dėkojimas už suteiktą apgalėjimą priešų ir meldimas pagalbos prieš bedievių drąsą.

Psalmus IX. ¹ In finem pro oc-
cultis filii, Psalmus David.

² Confitebor tibi Domine in toto
corde meo:

narrabo omnia mirabilia tua.

9. psalmė. ¹ Į galą, apie sunaus
paslaptis, Dovidų psalmė.

² Skelbsiu tave, Viešpatie, visa
mano širdimi,

pasakosiu visus tavo stebuklus.

pritaikomi prie Kristaus. — (8) *Visa pavergei...* Žmogus liko padarytas kara-
liumi, jo karalystė — visa žemė su Dievo
išminties darbais. Žmogaus pavaldi-
niai išskaitomi, minint smulkius ir
didesnius naminius gyvulius, laukinius
žveris, oro sparnuočius ir jūros gyven-
tojus. — (10) *Viešpatie...* Tobulai
išrodęs begalinę Dievo didenybę Dovidas
užbaigia psalmę tais pačiais nustebimo
žodžiais, kuriais ją pradėjo.

9. psalmė dabartiniame ebr. tekste
padalinta į dvi, 9 ir 10, ir Vulgatoje
jos antrosios pusės eilutės turi atskirą
skaitliavimą; bet ištikrųjų yra tai viena
psalmė. Tai patvirtina senobės vertėjai
ir aiškintojai, kurie laikė ją viena
psalme; toliaus, visos psalmės forma,
kad ir netobulai užsilikusi iki mūsų
dienoms, yra tikrai alfabėtinė, nes pir-
mosios jos pusės posmeliai prasideda
pradinėmis ebr. alfabeto raidėmis, taip
kaip jos eina iš eilios, o antrosios pusės
galinėmis; todėl pats autorius yra
suvienijęs abi ps. pusi neatskirtinai.
Tiesa, viena ps. pusė skiriasi nuo kitos
savo turiniu; bet arčiau į ją išžiūrėjus,
pasirodo labai artimas esąs sąryšis
tarp abiejų pusių ir turinio žvilgsnių;
nes autorius padėkojęs pirmoje pusėje
už suteiktą apgalėjimą ir gedarystės
praeitame laike, antroje pusėje meldžia
pagalbos dabartiniame suspaudime.

9. ps. turinys toks: Išpradžios Do-
vidas sakosi norįs šlovinti Dievą, kurs

yra jam suteikęs pagalbos ir pražudęs
jo priešus (2—9), o taipogi ragina
savuosis, kad ir jie šlovintu Dievo
teisumą (10—13). Kadangi tačiau dar
nevisas piktumas liko prašalintas, todėl
Dovidas maldauja, kad Dievas pilniaus
išliuosotu jį nuo priešų (14—21), de-
juoja, kad toje valandoje nejaučia
reikalingos pagalbos (9b, 1—2), aprašo
piktumą bedievių, kurie džiaugiasi,
sakosi esą laimingi, niekina Dievą ir
jo nesibijo, skriaudžia visais budais
teisųjį ir mano, kad Dievas visai
užmiršęs apie juos (3—11); todėl psal-
mistas šaukiasi į Dievą, kad jis gintų
prispaustą nekaltąjį ir sustabdytu be-
dievių nedorumą (12—14) ir galop
išreiškia tvirtą pasitikejimą, kad jo
malda bus išklausa (15—18).

(1) *Apie sunaus paslaptis.* Aiškintojai
ima šituos ps. antrašo žodžius dvasinėje
prasmėje ir supranta juos arba apie
Dievo Sunaus kančios ir prisikėlimo
paslaptis, arba apie slaptingą vadova-
vimą, karį pats Jėzus Kristus suteikia
savo Bažnyčiai. Bet ebr. t. žodžiais
'*al muth labben*, apie sunaus mirtį,
tikriausiai pasakoma, kad ps. reikėjo
giedoti taippat, kaip buvo giedoma kita
visiems žinoma giesmė, kurios pirmieji
žodžiai čia primenami, lyg-kad būtų
pasakyta: gaida kaip *muth labben*.

(2) *Skelbsiu tave...* Dėkingas už jau
suteiktas geradarystės Dovidas nori
šlovinti Dievą visomis savo įiegomis. —
Pirmasis šitos ir trijų tol. eilių žodis

³ Lætabor et exultabo in te:
psallam nomini tuo Altissime,

⁴ In convertendo inimicum meum
retrorsum:
infirmabuntur, et peribunt a
facie tua.

⁵ Quoniam fecisti iudicium meum
et causam meam:
sedisti super thronum qui ju-
dicas justitiam.

⁶ Increpasti Gentes, et periiit im-
pius:
nomen eorum delesti in æter-
num et in sæculum sæculi.

⁷ Inimici defecerunt frameam in
finem:
et civitates eorum destruxisti.
Periiit memoria eorum cum
sonitu:

⁸ et Dominus in æternum per-
manet.

Paravit in iudicio thronum
suum:

⁹ et ipse iudicabit orbem terrarū
in æquitatē,
iudicabit populos in justitia.

³ Linksminsiuos ir džiaugsiuos ta-
vimi;
giedosiu tavo vardui, o Augš-
čiausi;

⁴ nes mano neprieteliai turėjo begti
atgal;
jie susilpnėjo ir žuvo tavo aky-
vaizdoje.

⁵ Nes tu padarei man teismą ir
vedei mano bylą;
atsisedai ant sosto, tu kursai
teisi pagal teisybę.

⁶ Tu sudraudei tautas, ir bedievis
pražuvo;
išdildei jų vardą amžinai ir
amžių amžiams.

⁷ Neprietelio kalavijai pailso iki
galui,
ir jų miestus tu išgriovei.
Pražuvo jų atmintis kaip garsas;

⁸ o Viešpats pasilieka per
amžius.

Jis prirengė savo sostą teismui
daryti,

⁹ ir jis teisia pasaulį pagal lygybę,
teisia tautas pagal teisybę.

(pasakosiu... linksminsiuos... giedosiu...) ebr. t. prasideda pirmąją žydų alfabeto raide *alef*. — *Tavo stebuklus*: Dievo visagalybės ir gerumo stebuklus. — (4) *Nes mano neprieteliai...* Dovidas šlovins Dievą už suteiktą sau apgalėjamą priešų. — Ebr. t. pirmas šitos eil. žodis prasideda antrąja žydų alf. raide *beth*. — (5) *Nes tu padarei...* Neprieteliai liko apgalėti, nes Dievas apreiškė savo teisybę ir gynė Dovidą reikalus. Jis darė teismą Dovidui ir jo priešams iškilmingai: *atsisedai* — *Kursai teisi...* Ebr. t.: teisus teisėjau. — Pritaikinant tą eil. prie Kristaus, jos mintį galima išreikšti taip: Tu padarei galą bylai, buvusiai tarp žmonių giminės ir šetono. Jis sakėsi teisingai laikas žmones vergijoje ir kankino juos budeliškai; bet Kristus užbaigė tą ginčą, ganardamas Dievo teisybei už žmones. Jo sostas buvo kryžius. — (6) *Tu su-*

draudei... Dievo teisme priešai liko pasmerkti ir turėjo žuti. — Šitas posmelis ebr. t. prasideda trečia žydų alf. raide *ghimel*. — *Tautos*. Priešais, kurie liko pasmerkti, buvo aplinkinės pagonių tautos, užpuolusios Dievo tautą. Plg. 2 Kar. 5, 8, 10, 12 ir k. perskyr. — *Bedievis*: visa neprietelių daugybė. — (7) *Neprietelių kalavijai...* Ebr. t.: neprieteliai sunaikinti, griuvėsiai per amžius. — 7. eil. prasideda ebr. t. penkta žydų alf. raide *he*; eil. gi su ketvirta raide *daleth* dabartiniame tekste nėra. — *Jų atmintis...* Kaip garsas praskamba ir nieko iš jo nelieka, taip žuvo atmintis neprietelių. — (8) *O Viešpats...* Aprašoma begalinė Dievo apgalėtojo didenybė ir teisybė. — 8, 9, 10 ir 11 eil. prasideda ebr. t. šešta alf. raide *vav*. — *Teisia*. Teisti, daryti teismą psalmese dažnai reiškia Dievo viešpatavimą ant tautų. —

- ¹⁰ Et factus est Dominus refugium pauperi:
adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.
- ¹¹ Et sperent in te qui noverunt nomen tuum:
quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.
- ¹² Psallite Domino, qui habitat in Sion:
annunciate inter Gentes studia ejus:
- ¹³ Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est:
non est oblitus clamorem pauperum.
- ¹⁴ Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.
- ¹⁵ Qui exaltas me de portis mortis,
ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
- ¹⁶ Exultabo in salutari tuo:
infixæ sunt Gentes in interitu, quem fecerunt.
In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
- ¹⁷ Cognoscetur Dominus judicia faciens:
in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

- ¹⁰ Viešpats pasidare prieglauda beturčiui,
padėjėjas, progai atsiradus, suspaudime.
- ¹¹ Todėl pasitiki tavimi, kurie žino tavo vardą,
nes neapleidi įieškančiųjų tavęs, Viešpatie!
- ¹² Giedokite Viešpačiui, kurs gyvena ant Siono,
skelbkite tarp tautų jo veikalus.
- ¹³ Nes kurs keršija už jų kraują, atsiminė,
jis neužmiršo beturčių šauksmo.
- ¹⁴ Pasigailek manęs, Viešpatie!
pažvelgk į mano neprietelių man paradytą nužeminimą,
- ¹⁵ tu kursai iškeli mane iš mirties vartų,
kad skelbčiau visus tavo šlovingus darbus Siono dukters vartuose.
- ¹⁶ Aš džiaugsiuos tavo išgelbėjimu.
Pagonis nugrimzdo į pražuvimą, kurį jie prirengė.
Į tuos žabangus, kuriuos jie slapčia užstatė,
įkliuvo jų koja.
- ¹⁷ Viešpats bus pažintas, nes jis daro teismus;
nusidejęlis išipainiojo į savo ranką darbus.

(10) *Prieglauda.* Ebr. *misgab*, pilis. — *Beturčiui*: prispaustajam. — *Padėjėjas*... Ebr. t.: pilis. Dievas padeda, kuomet randasi tinkama proga. Ta gi proga esti, kuomet užaina prispaudimas. — (12) *Zain. Giedokite*... Dovidas kviečia savuosius šlovinti Dievą, kurs atkeršijo už savo tautą. — *Ant Siono*: Jeruzalėje, kame buvo pastatyta sandoros šėtra, lyg-kad Dievo sostas ant žemės; per jį buvo gaunama gausiai Dievo malonių. — (13) *Už jų kraują*: už nekaltai išlietą kraują. Plg. Prad. 9,5... — *Beturčių*: prispaustųjų. — (14) *Cheth. Pasigailek*... Geriausiai anot šv. Jieron.:

Viešpats pasigailejo manęs, pažvelgė... *Nužeminimą*: prispaudimą. — *Iškeli iš mirties*... Pavojus buvo taip didis, kad Dovidui rodėsi lyg-kad jis būtų jau atsiradęs pačioje mirusiųjų buveinės angoje, iškur nebegrižtama; vienas Dievas galėjo sugrąžinti jį išten. — *Siono dukters*: Jeruzalės gyventojų. Miesto vartuose buvo daroma gyventojų susirinkimai ir teismai; todėl buvo tai labai lankoma vieta. — (16) *Teth.* — *Pražuvimą* Ebr. t.: duobę. Plg. Ps. 7. 15—17. — (17) *Į savo rankų darbus*. Ebr. t. po šitų žodžių pridėta *higgajon selah*, kuriais rasi nurodoma, kad toje

- ¹⁸ Convertantur peccatores in infernum,
omnes Gentes quæ obliviscuntur Deum.
- ¹⁹ Quoniam non in finem oblivio erit pauperis:
patientia pauperum non peribit in finem.
- ²⁰ Exurge Domine, non confortetur homo:
judicentur Gentes in conspectu tuo:
- ²¹ Constitue Domine legislatorem super eos:
ut sciant Gentes quoniam homines sunt.

- ¹⁸ Tebuna įmesti į pragarą nusidejėliai,
visos tautos, kurios užmiršta Dievą.
- ¹⁹ Nes beturtis nebus užmirštas iki galui;
prispaustųjų kantrybė nepražus amžinai.
- ²⁰ Pakilk, Viešpatie, tenesidžiuoja žmogus;
tebuna teisiamos tautos tavo akysvaizdoje.
- ²¹ Pastatyk, Viešpatie, ant jų baidėją,
kad tautos žinotu, jog jie žmonės.

10. psalmė ebraiskame tekste.

- ¹ Ut quid Domine recessisti longe,
despicis in opportunitatibus, in tribulatione?
- ² Dum superbit impius, incendiatur pauper:
comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.
- ³ Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ:
et iniquus benedicitur.

- ¹ Kodėl tu, Viešpatie, toli atsitraukei
ir nežiuri šen, reikalui esant. prispaudime?
- ² Kuomet bedievis keliai puikybėn, beturtis dega.
Jie sugaunami užmanymais, kuriuos anie sugalvoja.
- ³ Nes nusidejęlis giriiasi savo sieilos geiduliais,
ir nedorasis save laimina.

vietoje reikėjo smarkiaus žaisti muzikos prietaisais, o giesmininkams nutilti. Plg. Ps. 3, 3. — (18) *Jod. Tebuna įmesti.* Ebr. t.: grįš. Kadangi Dievas daro teisną ir išgelbi savo tarnus, todėl nusidejęliai turi laukti bausmės; jie pražus, eis į mirusiųjų buveinę. — (19) *Kantrybė.* Ebr. t.: laukimas arba viltis. — (20) *Qof* vietoje laukiamo *kaf.* *Pakilk...* Dovidas meldžia Dievą ginti visuomet savo tautą. — *Žmogus.* Ebr. ž. 'enoš labiausiai nurodo žmogaus silpnumą. August. ir Euzeb. supranta čia tą žodį apie Antikristą. — (21) *Pastatyk... baidėją:* kurs smarkiai juos sudraustu. Ebr. t.: padėk jiems baisumą. — *Kad tautos žinotu...* Gavę smarkų valdovą, pagonis nusikratys savo didžiavimos. — *Jie žmonės.* Ebr. t. 'enoš, silpni žmonės. — Ebr. t. šitos eil. gale yra *selah.*

(9b, 1) *Lamed. Kodėl...* Kreipdamas akis į dabartinį prispaudiną ir atsimindamas seniaus suteiktą pagalbą, ps. autorius ima nuolankiai dejuoti, kad dabar jis jaučiasi apleistas. — *Toli atsitraukei.* Ebr. t.: stovi toli. Sakoma apie Dievą, kad jis atsitraukęs, nežiuriš, esąs pasislėpęs, kuomet jis netuoja suteikia pagalbą. — *Nežiuri šen.* Anot ebr. t.: slepiesi. — (2) *Beturtis dega:* prispaustieji esti kankinami baimės, nuliudimo. — *Jie sugaunami...* Prispaustieji žūna nuo klastų, kurias bedieviai išgalvoja. Anot šv. Jieron. čia esąs išreikštas linkėjimas: tebuna sugauti (bedieviai) kaltybėse, kurias jie prasimano. — (3) *Geiduliai:* nuodėmingais geiduliais, kuriems jie pasiduoda. — *Save laimina:* jaučiasi esąs laimingas. Ebr. t. žmonai ir toliau reiktu išversti kitaip: plėšikas pikt-

- ⁴ Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret.
- ⁵ Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua a facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.
- ⁶ Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem, sine malo.
- ⁷ Cuius maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo: sub lingua ejus labor et dolor.
- ⁸ Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.
- ⁹ Oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.
- ¹⁰ In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet cum dominatus fuerit pauperum.
- ¹¹ Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

- ⁴ Nusidėjelis erzina Viešpatį, dėl savo rustybės didumo jis ne-
jieško jo.
- ⁵ Nėra Dievo jo akysvaizdoje; jo keliai sutepti kiekvienu metu. Tavo teismai atimti iš po jo akių; jis pavergia visus savo neprietelius.
- ⁶ Nes jis sako savo širdyje: Aš niekuomet nesvyruosiu, nuo kartos į kartą aš esu be nelaimės.
- ⁷ Jo burna pilna keiksmo, kartybės ir apgavimo; po jo liežuviu vargas ir skausmas.
- ⁸ Jis sėdi tykodamas draug su turtingais pasleptose vietose, kad užmuštu nekaltąjį.
- ⁹ Jis jieško akimis beturčio; jis tykoja slapčia, kaip liutas savo oloje. Tykoja nutverti beturtį, nutverti beturtį, patraukdamas jį.
- ¹⁰ Savo sląstuose jis meta jį ant žemės; pasilenkia ir puola, kuomet yra pavergęs beturčius.
- ¹¹ Nes jis sako savo širdyje: Dievas užmiršta, nukreipia savo veidą, kad nematytu iki galui.

žodžiuoja, niekina Viešpatį, — ⁴nusidėjelis mano savo pasiputime: Jis (Dievas) nedarys tardymo, nėra Dievo, — tai visos jo mintys. ⁵Ką jis pradeda, visuomet pasiseka; — tavo teismai pasilieka per daug augštai nuo jo (kad jį pasiektų), — o savo neprietelius, jis pučia į juos (su paniekinimu). — ⁽⁶⁾ *Aš niekuomet nesvyruosiu...* Nusidėjelis jaučiasi taip esąs laimingas ir pastovus, kad mano, jog ne tik jam pačiam, bet ir jo ainijai negali atsitikti joki nelaimės. — ⁽⁷⁾ *Jo burna...* Visupirma minimos bedievio burnos ir liežuvio nuodėmės, t. y. tos piktenybės, kurias

jis padaro artimams savo žodžiais. — ⁽⁸⁾ *Jis sėdi...* Antroje vietoje nurodomi pikti bedievio darbai, kurie palyginami su galvažudžio ir liuto pasiėgimu. Ebr. t.: jis tykoja prie sustiprintų sodžių (kad juos apiplėštų). — *Su turtingais:* su lygiai galingais kaip ir jis pats. — ⁽⁹⁾ *Nutverti beturtį, patraukdamas...* Ebr. t.: jis sugauna beturtį ir traukia prie savęs savo tinkle. — ⁽¹⁰⁾ *Jis puola ant jo.* Kiti aiškintojai supranta šituos žodžius ne apie bedievį, bet apie beturtį: ir jis (beturtis) krinta. — ⁽¹¹⁾ *Nes jis sako...* Bedievis pats sau įkalbinėja, kad Dievas nekeršys jam

- ¹² Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua:
ne obliviscaris pauperum.
- ¹³ Propter quid irritavit impius Deum?
dixit enim in corde suo: Non requiret.
- ¹⁴ Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras:
ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper:
orphano tu eris adiutor.
- ¹⁵ Contere brachium peccatoris et maligni:
quæretur peccatum illius, et non inveniatur.
- ¹⁶ Dominus regnabit in æternum, et in sæculum sæculi:
peribitis Gentes de terra illius.
- ¹⁷ Desiderium pauperum exaudivit Dominus:
præparationem cordis eorum audivit auris tua.
- ¹⁸ Judicare pupillo et humili,
ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

- ¹² Kelkis, Viešpatie, Dieve! tebuna iškelta tavo ranka;
neužmiršk beturčių.
- ¹³ Kodėl bedievis erzina Dievą?
nes jis sako savo širdyje: Jis nekeršys.
- ¹⁴ Tu matai, nes tu žiuri į vargą ir į skausmą,
kad paduotumei juos į savo rankas.
Tau paliktas beturtis;
našlaičiui tu esi padėjėjas.
- ¹⁵ Sulaužyk nusidėjėlio ir nedorojo petį;
jieškos jo nuodėmės ir neras jos.
- ¹⁶ Viešpats karaliaus per amžius ir per amžių amžius;
jūs, tautos, pražusite iš jo žemės.
- ¹⁷ Viešpats išklauso beturčių troškimą;
tavo ausis girdi jų širdies maldavimą
- ¹⁸ padaryti teisybę našlaičiui ir nužemintajam,
idant žmogaus nebesiaugštintu daugiau ant žemės.

už jo bedieviškus darbus: Dievas visai nesuripina menkais žmonėmis, jis užmiršo juos ir visą pasaulį, Amžinasis niekuomet nematė visų dalykų ir nematys; aklas likimas valdo pasaulį. — *Kad nematytu...* Ebr. t.: jis niekuomet nieko nemato. — (12) *Qof*. Eil. su raišėmis *mēm*, *nun* ir tol. dabartiniame ebr. t. nebėra. — *Kelkis...* Prieš tokią bedievybę ps. autorius šaukiasi į Dievą. — *Tebuna iškelta...* Ebr. t.: pakelk savo ranką: kovok prieš juos smarkiai, parodyk savo galybę. — *Neužmiršk...* Veikiai parodyk, kad bedieviai klysta. — (13) *Erzina*. Ebr. t.: niekina. (14) *Reš*. — *Tu matai*. Tai atsakymas į bedievio žodžius 11 eil. — *Tu žiuri...* Dievas netik pažvelgia, bet nuolat mato prispaustojo kentėjimus, kad tinkamu laiku atsilygintu ir prispaudėjui ir prispaustajam pagal jų darbus. — *Kad paduotumei juos...* paduotumei bedievius nubausti į savo rankas. — (15) *Šin*. — *Jieškos...* Jei

Dievas sutrupins bedievių galybę, bedievytė visai pražus, ir jieškant nebebus galima jos rasti. — (16) *Viešpats karaliaus...* Ebr. t.: *Jahveh* yra karalius. — *Iš jo žemės*. Pilnai: iš Dievo karalystės. — (17) *Thav*. *Viešpats išklauso...* Psalmistas mato, kad jo prašymas pildosi, nes Viešpats išklauso prispaustųjų troškimą; koks gi yra tas jų troškimas, pasakyta 18. eil. Ebr. t.: Tu padrasini jų širdį, tu atkreipi savo ausį, ¹⁸ kad teistumei našlaitį, ir prispaustąjį; daugiau jau nebebaugins žemiškasis žmogus.

Kunigo lupose pirmoji 9. ps. pusė yra dekojimo malda už tai, kad Kristus apgalėjo šetoną ir krikščionystę pagonytę, o Bažnyčioje tas laimėjimas tęsiasi visuomet. Antroji ps. dalis yra nuolanki malda, kad Bažnyčia apgalėtų bedievybę ir kad tikintieji būtų apgalėtojų visuose savo išganymo pavojuose.

Tobulas teismojo pasitikejimas Dievu.

Psalmus X. ¹ In finem, Psalmus David.

² In Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ:

Transmigra in montem sicut passer?

³ Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.

⁴ Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: justus autem quid fecit?

⁵ Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus: Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.

⁶ Dominus interrogat justum et impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

10 (11). psalmė. ¹ Į galą, Dovidų psalmė.

² Aš pasitikiu Viešpačiu; kaip gi jūs sakote mano sielai: Persikelk į kalną kaip žvirblis?

³ Nes štai nusidejėliai įtempia kilpinį, laiko prirengę savo vilyčias saidoke, kad šaudytu į tuos, kurie tiesios širdies;

⁴ nes ką tu įstatei, jie ardo; o teisusis ką yra padaręs?

⁵ Viešpats yra savo šventoje bažnyčioje;

Viešpats turi savo sostą danguje. Jo akis žiuri į beturtį; jo akių vokai tardo žmonių vaikų.

⁶ Viešpats tardo teisųjį ir bedievį; kas gi mėgsta neteisybę, tas neapkenčia savo sielos.

10. psalmeje Dovidas išreiškia savo tobulą pasitikejimą Dievu, nors jo bailūs prieštaliai pataria jam bėgti, nes esąs visai tikras pavojaus jo gyvybei (2—4). Pasitiki gi jis Dievu, nes Dievas visa žino ir yra teisus teisėjas, kurs apgins nekaltąjį, pasmerks gi nusidejėlį. 10. psalmė rasi buvo sudėta tais laikais, kuomet Dovidas buvo Sauliaus persekiojamas.

(10, 1) Į galą. Vz. Ps. 4, 1. — *Psalmė.* Ebr. *mizmor.* Vz. Ps. 3, 1.

(2) *As pasitikiu...* Anot ebr. t.: aš pasislėpiau, radau prieglaudą. Dovidas nesykį girdejo bailių prieštelių perspėjimus, kad bėgtu nuo grumojančio jam pavojaus. Jiems jis atsako: Kam aš turiu bijoti žmonių, turėdamas tokią prieglaudą, koki yra Dievas. — *Mano sielai:* man. — *Persikelk į kalną...* Ebr. t.: skrisk į kalnus, paukšteli. Judo kalnuose buvo daug vargiai teprieinamų olų, kuriose Dovidas ir kiti persekiojamieji galėdavo tikrai gerai pasislėpti. Plg. 1 Kar. 14, 22; 23, 14;

26, 1 ir k. — (3) *Nes štai nusidejėliai...* Nurodama pavojaus artumas. — *Saidoke.* Ebr. t.: *ant stygos*, kuria sujungiami kilpinio galai ir ant kurios dėdama vilyčios. — *Tamsoje.* Pavojus juo didesnis, kad priešai tyko užpulti slapčia. — (4) *Nes ką tu įstatei...* Ebr. t.: nes šulai griaujami, t. y. pamatiniai desniai, kuriais rėmėsi karalystės tvarka ir teisybė, Dovidų priešų niekais verčiami, griaujami; tose aplinkybėse Dovidas (*teisusis*) nieko negali padaryti; lieka jam bėgti nuo pavojaus. — (5) *Viešpats yra...* Dovidų atsakymas bailiems prieštaliams: Be Dievo argi aš galiu būti kame nors be baimės; su Dievu gi ko aš turiu bijoti? Jei priešai galingesni už mane, tai Dievas yra Visagalis; jei jie klastingi, tai Dievas visa mato, visa žino. Jie tikisi, kad jiems pasiseks jų užmąymai, bet Viešpats yra teisingas ir pavers juos niekais. — *Šventoje bažnyčioje:* dangaus buveinėje. — (6) *Ir bedievį; kas gi...* Ebr. t. šv. Jieron. verčia taip: bedievio ir mėg-

⁷ Pluet super peccatores laqueos:
ignis, et sulphur, et spiritus
procellarum pars calicis
eorum.

⁸ Quoniam justus Dominus et
justitias dilexit:
æquitatem vidit vultus ejus.

⁷ Jis lys ant nusidejėlių sląstais;
ugnis, ir sėra, ir andrų vėjas jų
taurės dalis.

⁸ Nes Viešpats teisus ir myli
teisybę;
jo veidas žiuri į teisumą.

Teisiojo malda įsigalėjus doriniam sugedimui.

Psalmus XI. ¹ In finem pro octava, Psalmus David.

² Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus:
quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum.

³ Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum:
labia dolosa, in corde et corde locuti sunt.

⁴ Disperdat Dominus universa labia dolosa,
et linguam magniloquam.

11 (12). psalmė. ¹ Į galą, oktavai, Dovidio psalmė.

² Gelbek mane, Viešpatie, nes nebera švento, nes ištikimumas žmonių sunų tarpe sumažėjo.

³ Kiekvienas kalba savo artimui tuščius dalykus.
Jų lupos klastingos, jie kalba dvejopa širdimi.

⁴ Tesunaikina Viešpats visas klastingas lupas
ir didžiakalbį liežuvį tų,

stančio neteisybę neapkenčia jo (Dievo) siela. — *Neapkenčia savo sielos*, t. y. kenkia savo sielos išganymui, nes užtraukia ant savęs Dievo rustybę. — **(7) Jis lys...** Dievo neapykanta į nusidejėlius apsireišk bausmėmis. — *Sląstais*. Sląstai apsups nusidejėlius iš visur, taip kad jie negales ištrukti. Kaikurie aiškintojai mano, kad čia reiktu pataisyti ebr. t. ir skaityti: degančiomis anglimis. — *Ugnis ir sėra*. Nusidejėlio bausmė toki pat, kokios kitados susilaukė nedoriausi miestai Sodoma ir Gomora. — *Andrų vėjas*. Tikriaus: karštas vėjas, taip vadinamas Samumas. Plg. Iz. 51, 17. 22. — *Jų taurės dalis*: jiems skirtoji dalis. Taurės paminėjimu daroma aliuzija į senovinį paprotį paskirti kiekvienam svečiui prie stalo jo vyno dalį. — **(8) Teisybė**: teisybės darbus. — *Žiuri*: su pasimėgimu. Ebr. t.: teisieji matys jo veidą, t. y. jiems bus leista stoti Dievo akyvaizdon ir džiaugtis jo malonėmis. Taigi nors toje valandoje Dovidui gresia pavojus, bet jis bus tikrai išgelbetas.

11. psalmės autorius, matydamas įsigalėjusį dorinį sugedimą, meldžia Dievą sunaikinti piktuųjų klastas ir puikybę (2—5). Gavęs Dievo pagalbos pažadėjimą, jis šlovina Dievo žodžius ir išreiškia linksną viltį apie ateitį (6—9).

(1) Į galą, oktavai... Vz. aug. Ps. 6, 1. Psalmė sudėta Dovidio rasi tuomet, kada jis buvo neteisingai kaltinamas Sauliaus akyvaizdoje ir jo persekiojamas. Plg. 1 Kar. 23, 11. 19... 26, 19. — **(2) Mane**. To ž. nėra ebr. t. — *Švento*. Ebr. *chasid*, dievoto (žmogaus). Plg. Ps. 4, 4. — *Ištikimumas*. Anot ebr. t.: ištikimi, sąžiningi žmonės, kuriais galima pasitikėti. — **(3) Kalba savo artimui...** vienas kitą apgaudinėja melagingais žodžiais. — *Jų lupos klastingos*: jų šnekos pilnos klastingo prisimeilino (ebr. t.). — *Dvejopa širdimi*: viduje turi pikta, nedorą širdį, žodžiais gi stengiasi parodyti žmonėms gerą širdį. Taigi, viešpatauja tarp jų tikra veidmainystė. Prieš tokiuos veidmainius Ps. autorius šaukiasi į Dievą ir sako: **(4) Tesunaikina...** — *Didžiakalbį lie-*

⁵ Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?

⁶ Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

⁷ Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum.

⁸ Tu Domine servabis nos: et custodies nos a generatione hac in æternum.

⁹ In circuitu impij ambulans: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

⁵ kurie sako: Parodykime savo liežuvio galybę, mūsų lupos mums padeda, kas yra mūsų Viešpats?

⁶ Dėlei pavargelių nelaimės ir beturčių vaitojimo aš dabar atsikelsiu, sako Viešpats. Aš padarysiu išgelbėjimą, pasiųgsiu su juo prieteliškai.

⁷ Viešpaties žodžiai — nesutepti žodžiai; tai sidabras ištirtas ugnyje, išmėgintas žemėje, septynis sykius šveistas.

⁸ Tu, Viešpatie, užlaikysi mus ir sergėsi mus per amžius nuo šitos giminės.

⁹ Aplinkui vaikščioja bedieviai: pagal savo giliausį užmanymą tu padarei daug žmonių sūnų.

Maldavimas išliuosuoti nuo neprietelio.

Psalmus XII. ¹ In finem, Psalmus David.

Usquequo Domine oblivisceris me in finem?

12 (13). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė.

Viešpatie, ikikolei tu busi višiškai užmiršęs mane?

žuvį: pasididžiavimus, pasigyrimus. — (5) *Parodykime...*: pikta išnaudokime savo liežuvį silpniesiems suvedžioti garsiai skambančiais žodžiais ir savo šlovei padidinti. — *Mums padeda...* Ebr. t.: su mumis. Veidmainiai giriasi esą vienatiniai savo liežuvio valdovai ir nepripažįsta ant savęs jokio autoriteto. Plg. Job. 21, 15. — (6) *Dėlei pavargelių...* Dievas išklauso maldavimą. Piktųjų be pasigailejimo prislegti nekaltieji pavargeliai bus išgelbėti, nes jau atėjo Dievo veikimo valanda. — *Aš padarysiu išgelbėjimą...*: išgelbesiu ir paliuosuosiu nuo pavojaus tuos, kuriuos bedieviai vargina, ir suteiksiu jiems savo malonių. Ebr. t.: aš perkelsiu į išgelbėjimo stovį tą, kurs to trokšta. — (7) *Viešpaties žodžiai...* Dievo pažadėjimą ps. autorius priima su dėkingumu ir šlovina jį, palygindamas su tyriausiu sidabru. — *Nesutepti*: liuosi net ir nuo mažiausio melo ir nuo klaidos. — *Išmėgintas žemėje*. Anot kaikiurių: priimamas, branginamas visur ant

žemės. — (8, 9) *Tu, Viešpatie...* Kadangi Viešpaties žodžiai verti pilno pasitikėjimo, todėl ps. autorius turi geriausią viltį apie ateitį ir tarsi sako: Tu išliuosوسي mus nuo priešų, kurie mums kenkia, kurie mus apstoja, kurių skaitliui tavo neištiriama išmintis leido pasidauginti. Anot ebr. t.: tu, Jahve, apsaugosi mus nuo šitos giminės per amžius, ⁹ nes nedorųjų randasi iš visų pusių (nedorųjų skaitlius auga), išgailint niekšystei žmonių sūnų tarpe.

12. psalmėje Dovidas dejuoja, kad jis jau seniai, tarsi Dievo apleistas, veltui įieškas Dievo pagalbos, tuotarpu kad jo priešas jaučiasi esąs apgalėtojas (1—3); todėl karštai maldauja Dievo malonės, kad neprietelis negautu viršaus ir nesidžiaugtu (4, 5); įsitikrinęs gi, kad jo malda bus išklausyta, jis šlovina Viešpatį (6).

(12, 1) *Dovidio psalmė*. Ji sudėta rasi paskutiniais Sauliaus viešpatavimo metais, kuomet persekiojimas Dovidio buvo

Usquequo avertis faciem tuam
a me?

² Quamdiu ponam consilia in
anima mea,
dolorem in corde meo per diem?

³ Usquequo exaltabitur inimicus
meus super me?

⁴ respice, et exaudi me Domine
Deus meus.

Illumina oculos meos ne um-
quam obdormiam in morte:

⁵ ne quando dicat inimicus meus:
Prævalui adversus eum.

Qui tribulant me, exultabunt
si motus fuero:

⁶ ego autem in misericordia tua
speravi.

Exultabit cor meum in salutari
tuo:

cantabo Domino qui bona
tribuit mihi:

et psallam nomini Domini altis-
simi.

ikikolei laikysi nugrižes nuo
manes savo veida?

² Ikikolei aš darysiu sumanymus
savo sieloje,
skaudęs mano kasdien širdis?

³ Ikikolei mano neprietelis bus
pakeltas viršuje manęs?

⁴ Pažvelgk ir išklausk mane,
Viešpatie, mano Dieve.

Apšviesk mano akis, kad ku-
met nors neužmigčiau mirties
miegu;

⁵ kad mano neprietelis nesakytu:
Gavau ant jo viršų.

Mano kankintojai džiaugtusi, jei
aš pasvirčiau.

⁶ Bet aš turiu vilties tavo mie-
laširdystėje.

Mano širdis džiaugsis tavo iš-
ganymu;

aš giedosiu Viešpačiui, kurs sutei-
kė man gėrybių.

ir šlovinsiu auščiausiojo Vie-
špaties vardą.

jau ilgai užsitęsęs ir ėjo vis smarkyn, jis gi nebeamatė sau jokio išsigelbėjimo. — *Ikikolei tu...* Nelaimės vargino ps. autorių jau seniai; jam nešviečia joki skaistesnė viltis, taip kad pradeda rodytis, jog pats Dievas užmiršo jį arba tyčia nusigrįžo nuo jo, kaip kad daroma su tuo, kuriuo nebesirūpinama arba ant kurio rustinamasi. Jis veltui stengiasi rasti budą atstumti pavojus arba ištrukti nuo jų; mato nuliudęs, kad neįstengia nieko padaryti, tuo tarpu kad priešas eina vis drąsyn. Todėl galop išsiveržia iš jo širdies skaudūs dejavimai: *Ikikolei...* — (2) *Darysiu sumanymus*: veltui įieškosiu vis naujo budo išsigelbėti nuo pavojų ir negalėdamas jo rasti nuolat kankinsiuos. — (3) *Bus pakeltas...* bus apgaletojas, gaus viršų. — (4) *Pažvelgk*: nebegrižk šalin nuo manęs savo veido (vz. 1. e.). — *Išklausyk*. Ebr. t.: atsakyk, išklaudydamas mano prašymą. — *Apšviesk...*: sugrąžink man mano gyvumą, atimdamas nuliudimą, nuo

kurio akis nustoja savo blizgėjimo temsta. Plg. 1 Kar. 14, 27; Ps. 6, 7. — *Kuomet nors*. To ž. nėra ebr. t. — *Neužmigčiau...* Kuomet akis jau temsta iš nuliudimo ir nuovargio, žmogų pradeda apimti miegas; ps. autoriui yra pavojus, kad jį gali apimti mirties miegas. — (5) *Neprietelis nesakytu...* Dievo pagalba juo labiau reikalinga, kad yra pavojus, jog piktas priešas girsis savo apgalejimu ir tyčiosis iš žinančio; o kadangi tasai pasitikejo vien Dievu, todėl priešo pasigyrimai ir pasityčiojimai bus atkreipti ir prieš Dievą, kurs neapgynė savo ištikimo tarno. — (6) *Bet aš turiu...* Bet ne, Viešpats neleis pasvirti savo tarnui, kurs pilnai pasitiki jo mielaširdyste; ne priešas, bet jis džiaugsis ir šlovins Viešpatį. — *Džiaugsis*. Ebr. t.: tesidžiaugia. — *Ir šlovinsiu... vardą*. Kituose tekstuose šitų žodžių nėra. Jie rasi atkelti į čia iš Ps. 9, 3.

Bjaurus dorinis žmonių sugedimas.

Psalmus XIII. ¹ In finem, Psalmus David.

Dixit insipiens in corde suo:
Non est Deus.

Corrupti sunt, et abominabiles
facti sunt in studiis suis:
non est qui faciat bonum, non
est usque ad unum.

² Dominus de caelo prospexit
super filios hominum,
ut videat si est intelligens, aut
requirens Deum.

³ Omnes declinaverunt, simul
inutiles facti sunt:
non est qui faciat bonum, non
est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur
eorum: linguis suis dolose
agebant,
venenum aspidum sub labiis
eorum.

Quorum os maledictione et
amaritudine plenum est:
veloces pedes eorum ad effun-
dendum sanguinem.

Contritio et infelicitas in viis
eorum, et viam pacis non
cognoverunt:

13 (14). psalmė. ¹ Į galą. Dovidio psalmė.

Paikasis sako savo širdyje: Nėra Dievo.

Jie sugedę ir pasidarę pasi-
bjaurėtini savo veikaluose.

Nėra, kas darytu gera, nėra neivieno.

² Viešpats žiuri iš dangaus į žmo-
nių sunus,

kad matytų, ar yra kas išmanęs
arba jieškąs Dievo.

³ Visi nusigrįžo, draug pasidare
nenaudingi;

nėra, kas darytu gera, nėra
neivieno.

Jų gerklė atviras kapas;
savo liežuviais jie daro klastas;
angių nuodai po jų lupomis;
jų burna pilna keiksmo ir kar-
tumo;

jų kojos greitos išlieti kraujo;
sunaikinimas ir nelaimė jų ke-
liuose,

o ramybės kelio jie nežino;

13. ps. autorius aprašo bjauriausį ir visuotiną dorinį pasaulio sugedimą, nurodęs iš pat pradžios to sugedimo priežastį — išsižadėjimą Dievo (1—3). Bet Dievas, kuris yra teišus ir prispaustųjų viltis, nubaus kaltininkus; jis padės Izraeliui ir sugrąžins jam ramybę ir laimę (4—7).

(13, 1) *Dovido psalmė.* Kuomet šita ps. liko sudėta, nežinia. Jos turinys tinka Absalomo maišto laikui, kuomet tauta buvo apleidusi Dievo jai skirtąjį karalių. 13. ps. labai maža kuo tesiskiria nuo 52. ps. Jon įdėta vėlesniais laikais ilgesnis posmelis (3. e.: *Jų gerklė atviras... baimės jų akcvaizdoje*), paimtas iš Rom. 3, 13—18. Tenai šv. Povilas, norėdamas parodyti, kad visi žmonės esą nusidėjėliai, išpradžios primena 13. ps. žodžius ir sujungia su jais išsireiškimus, paimtus iš kitų pss. 5, 11; 139, 4; 9, 28; 35, 2

ir iš Iz. 59, 7. 8. To priedo nėra 52. ps. — *Paikasis:* (ebr. *nabal*) žmogus be išminties ir be doros, bedievis, nusidėjėlis. — *Savo širdyje.* Į širdį žiurima kaip į protavimo ir norėjimo buveinę. — *Nėra Dievo;* todėl: nėra Apveizdos, nėra teisingo Teisejo. — *Jie sugedę.* Išsižadėjimo Dievo pasekmė bjauriausias dorinis žmonių sugedimas. Kaip gi labai išsiplatinęs tas sugedimas tarp žmonių, sakoma toliaus, pasinaudojant poetiška yperbole: *Nėra, kas darytu gera.* — *Nėra neivieno.* Tų ž. nėra ebr. t. — (2) *Žiuri iš dangaus:* iš savo dangiškos buveinės, lyg iš sargybos vietos. Vaizdas paimtas iš žmonių gyvenimo ir pritaikytas prie Dievo. — *Išmanęs arba...* turįs išmonės, nepaikas (plg. 1. e.) savo mintyse ir pasielgime, žmogus, kuriam visųpirma rupi Dievas. — (3) *Visi.* Teisiųjų liko taip maža, kad jie yra tik

non est timor Dei ante oculos eorum.

⁴ Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?

⁵ Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

⁶ Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

⁷ Quis dabit ex Sion salutare Israel?

cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, et lætabitur Israel.

nėra Dievo baimės jų akylaudoje.

⁴ Ar ne be išmonės visi tie, kurie daro neteisybę, kurie ryja mano tautą kaip duonos kąsnį?

⁵ Jie nesišaukė į Viešpatį: jie drebejo iš baimės tenai, kame nebuvo ko bijoti.

⁶ Nes Viešpats yra su teisiųjų gimine.

Jūs išjuokėte beturčių užmanymą, jog Viešpats yra jo viltis.

⁷ Kas gi suteiks Izraeliui išganymą iš Siono!

Kuomet Viešpats pašalins savo tautos nelaisvę, džiaugsis Jokubas ir Izraelis linksminsis.

Kas vertas buti Dievo namuose.

Psalmus XIV. ¹ Psalmus David.
Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?

14 (15). psalmė. ¹ Dovid psalmė.
Viešpatie, kas gyvens tavo šetroje,

išimtis (plg. Ef. 4, 14). — *Jų gerklė...* Vr. Ps. 5, 11. Čia prasidedančių žodžių iki eil. galui nėra ebr. t. — *Angių nuodai...* Vz. Ps. 139, 4. — *Jų burna...* Vz. Ps. 10 (ebr.), 7. — *Jų kojos...* Vz. Iz. 59, 7. 8. — *Nėra Dievo baimės...* Vz. Ps. 35, 2. — **(4)** *Ar ne be išmonės...*: argi jiems visai truksta išmanymo, jog tokiuo nedoru savo pasielgimu jie butinai sukels prieš save Dievo kerštą. — *Kurie ryja...* Nedorumas išgalėjo net Dievo išrinktoje tautoje, kuriuos didžiūnai kankina be jokios drovos silpnuosius (plg. Ps. 30, 14; Mik. 3, 3). Jie laikosi savo nedorumo, nes neatsimena apie Dievą: **(5)** *Jie nesišaukė į Viešpatį.* Ebr. t. šiais žodžiais baigiasi 4. eil. — *Jie drebejo iš...* Ebr. t.: jie drebes iš baimės tenai, nes Dievas yra su teisiųjų gimine. — Nors dabar jie neįėjo Dievo, bet tenai busiančiame teisme, kame nei vienas teisusis nedreba, dargi džiaugiasi, nes Dievas atsilýgina už jų vargas, piktieji drebes. — **(6)** *Jūs išjuokėte...* Nedorieji nori nieku paversti teisiųjų pasitikėjimą Dievu, bet jis yra visuomet jų tikra prieglauda. Ebr. t.: galite jų

juoktis iš prispaustojo užmanymo (bet tai nieko nepadės), nes Viešpats yra jo prieglauda. — **(7)** *Kas gi suteiks...* Karštas linkėjimas, kad ateitu Izraeliui išganymas iš Siono. — *Kuomet Viešpats...* Kaikurie aiškintojai spėja, jog šitie žodžiai pridėti Babylono nelaisvės laikais. Bet minimas čionai nelaisvės pašalinimas gali reikšti apskritai likimo permainą. Plg. Oz. 6, 11; Am. 9, 14. — *Jokubas:* Jokubo ainija. 13. ps. yra mums dejavimas dėl pradinės nuodėmės pasekmių, kad didžiausioji žmonijos dalis išsižadėjo tikrojo Dievo, ir draug malda į Viešpatį, kad jis teiktusi vis labiau ginti mus nuo kilusio iš netikėjimo pikto, kolei nuodėmė su jos pasekmėmis bus visai apgaleta.

14. ps. autorius, pastatęs klausimą, kas vertas buti Dievo namuose, atsako pats, aprašydamas tikrai teisų žmogų ir tuo tikslu išvardindamas dorybes, kurios turi jame rasti, ir ydas, kurių jam reikia saugotis.

(14, 1) *Dovido psalmė.* Spėjama, kad Dovidas ją sudėjęs tuo laiku, kuomet

- aut quis requiescet in monte
sancto tuo?
- ² Qui ingreditur sine macula, et
operatur justitiam:
- ³ Qui loquitur veritatem in corde
suo,
qui non egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum,
et opprobrium non accepit ad-
versus proximos suos.
- ⁴ Ad nihilum deductus est in con-
spectu ejus malignus:
timentes autem Dominum glori-
ficat:
Qui jurat proximo suo, et non
decipit,
- ⁵ qui pecuniam suam non dedit
ad usuram,
et munera super innocentem
non accepit:
Qui facit hæc, non movebitur
in æternum.

- arba kas ilsėsis ant tavo šventojo
kalno?
- ² Tas, kurio gyvenimas nesuteptas,
kurs daro teisybę,
- ³ kursai kalba tiesą savo širdyje,
kurs nedaro savo liežuviu
klastos,
kurs nedaro savo artimui pikta
ir neklauso išniekinimų savo
artimų,
- ⁴ kurio akyse piktadarys paverstas
nieku,
o bijančius Viešpaties jis laiko
pagarboje,
kurs prisiiekia savo artimui ir
neapgauna,
- ⁵ kurs neduoda savo pinigų delei
palukanų
ir neima dovanų prieš nekaltąjį.
Kurs tai daro, nebus pajudintas
per amžius.

Dievas geriausi tėvainystė.

Psalmus XV. ¹ Tituli inscriptio
ipsi David.

Conserva me Domine, quoniam
speravi in te.

sandoros skrynja liko perkelta į Siono
kalną. Plg. 2 Kar. 12, 6... Ps. 23. —
Viešpatie, kas gyvens... Ps. autorius
kreipiasi į Dievą, nes tik jis gali pilnai
atsakyti. — *Kas gyvens tavo šėtroje...*
kam valia viešėti ir buti įnamiu tenai,
kame yra Dievo buveinė. — (2) *Nesu-
teptas.* Ebr. *thamim*, nepaliestas, nekal-
tas, tobulas. — *Daro teisybę:* laikosi
Dievo valios. — (3) *Kalba tiesą savo
širdyje:* mąsto apie tai, kas sutinka su
tiesa. — *Nedaro... klastos.* Ebr. t.:
nešneizia. — *Neklauso išniekinimų...*
Ebr. t.: nekrauna išniekinimų ant... —
(4) *Kurio akyse...* kurs niekina, negerbia
piktadario. — *Kurs prisiiekia...* Ebr. t.:
kurs prisiekdamas su savo nuostoliu
neatmaino (apžado), t. y. kurs padaręs
Dievo akivaizdoje kokią nors apžadą ir
patvirtinęs jį prisiėka, neatmaino jo,
nors atitęsėjimas esti sujungtas su jo
nuostoliu. — *Neapgauna:* ištikimai lai-
kosi prisiekos. — (5) *Neduoda savo*

15 (16). psalmė. ¹ Paminklo an-
trašas. Dovidas.

Saugok mane, Viešpatie, nes aš
pasitikiu tavimi.

pinigų... Pas žydus buvo kietai užginta
imti iš vientaučių palukanas už pasko-
lintus dalykus. Vz. Iš. 22, 25; Kun. 25,
36; Lk. 6, 35. — *Neima dovanų...* kad
už gautas dovanas pasmerktu nekaltą.
Plg. Atk. 16, 19. — *Nebus pajudintas:*
nesvyruos, tvirtai stovės, palaikomas
Viešpaties.

15. ps. Dovidas išpažįsta, kad Dievas
yra jo didžiausi gėrybė; jis sakosi
mėgstant vien dievotuosius, nenoris gi
turėti nieko bendra su stabmeldžiais
(1—4); toliaus Dovidas skelbia, kad
pats Dievas yra jo tikra ir brangiausi
tėvainystė, todėl jis jaučiasi esąs smar-
kiaai paragintas šlovinti savo globėją
Dievą (5—8); pilnas džiaugsmo jis dar
išreiškia linksną viltį, kad atsikeles iš
numirusių galės naudotis Dievo aky-
vaizdoje gėrybėmis per amžius (9—11).

(15, 1) *Paminklo antrašas, LXX arq-
loyqagla:* žodžiai, kurie reikia padėti.

² Dixi Domino: Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum non
eges.

³ Sanctis, qui sunt in terra ejus,
mirificavit omnes voluntates
meas in eis.

⁴ Multiplicatæ sunt infirmitates
eorum:

postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula
eorum de sanguinibus:

nec memor ero nominum eorum
per labia mea.

⁵ Dominus pars hereditatis
meæ, et calicis mei:

tu es, qui restitues hereditatem
meam mihi.

² Aš sakau Viešpačiui: Tu mano
Dievas,

nes tau nereikia mano gėrybių.

³ Į šventuosius, kurie yra jo
žemėje,

jis stebėtinai nukreipė visus
mano linkėjimus.

⁴ Jų silpnybės pasidaugino,

jie skubinasi paskui jas.

Aš nešauksiu jų į sueigas kru-
vinų aukų darytų

ir neminėsiu savo lupomis jų
vardų.

⁵ Viešpats mano tėvainystės ir
mano taurės dalis;

tu esi, kurs man suteiki mano
tėvainystę.

iškalti ant pamunklo kokiam nors svarbiam atsitikimui paminėti. Ką reiškia ebr. t. antrašas: *mikhtham*, visai spėjama; anot kailkurių jis reiškias ypatingą svarbaus turinio giesmių rūšį. — *Dovido*. Kad šitos ps. autorius Dovidas, apie tai liudija Apaštalai švv. Petras ir Povilas (Apd. 2, 25—32; 13, 35—37). Iš judviejų liudijimo dar pasirodo, kad bent paskutinėje ps. dalyje Dovidas išreiškia ne vien savo jausmus, bet kad atsilepia ir Mesijo vardu. Kadangi visoje psalmėje kalba tas pats asmuo, todėl ir kiti ps. žodžiai teisingai suprantami apie Kristų. Daugelis aiškintojų mano, kad šita ps. žodinėje prasmėje reikia aiškinti apie Dovidą, dvasinėje gi apie Mesiją, kurio figura (tipas) buvo Dovidas. Psalmė sudėta tuo laiku, kada Dovidas jau buvo gavęs svarbiausią pažadėjimą apie Mesiją, 2 Kar. 7, 1... — *Saugok...* Karštas širdies atsilepimas, kad Dievo pagalba visuomet pasiliktų su Dovidu. — (2) *Nes tau nereikia...* Ebr. t.: nėra man laimės kaip tikslai tavoje. — Dovidas išpažįsta, kad Dievui pilnai užtenka jo paties, kad mes negalime jam nieko suteikti, kad jis budamas mūsų Dievas yra taipogi vienatinė ir vyriausi mūsų gėrybė. — (3) *Jo žemėje*. Kas buvo kitados Dievo žadėtoji ženė išrinktajai tautai, tai dabar yra Bažnyčia išrinktajai žmonijai. Ebr. t. neaiškus; žiurint LXX ji galima išversti taip: jis stebėtinai pasielgė su šventaisiais, kurie yra Šv. Raštas, III t.

jo žemėje; jis turi juose visą savo pasimėgimą. — (4) *Jų silpnybės...* Ebr. t. ir čia neaiškus; jo mintis rasi toki: daug skausmų tų, kurie pakeičia (Viešpatį) kitu (dievu); aš neliesiu jų liejamųjų kraujo aukų ir neimsiu savo lupomis jų vardų, t. y. aš rupinsiuos tikslai Dievu ir geraisiais, o ne dievačiais ir jų tarnais. Taipogi Vulg. ž. *infirmitates*. *silpnybės* rasi reiškia nuodėmes, kuriomis dažnai vadinama pagonių dievačiai. — (5) *Viešpats mano tėvainystės...*, t. y. man tekusi dalis, mano tėvainystė. Vaizdai paimti čia iš aplinkybių, kuriose žadėtoji žemė buvo padalinta tarp Izraelitų. Ji buvo išmatuota virvėmis, suskaldyta į nedidelius plotus, kurie paskui burtonis dalinta tarp atskirų šeimynų. Taip gautą Palestinos plotą kiekvienas žydas vadino savo tėvainystės dalimi. Tokios tėvainystės negavo tik Levio giminė. Plg. Sk. 18, 20; Atk. 10, 9; 18, 1. Ta pati tėvainystė vadinama dar *taurės* dalimi. Plg. Ps. 10, 7. — *Tu esi, kurs man...* Kadangi Dievas yra dievotųjų dalis, tėvainystė, ta dalis jiems suteikiama, kuomet jie tampa dieviškųjų gėrybių dalininkais. Čionai Dovidas savo vardu ir dar labiaus Mesijo vardu iškilmingai išsižada viso to, kas nėra Dievas arba kas gaunama ne per Dievą. Šitos eil. žodžius ištaria kiekvienas, kas pašvenčiamas klieriku. Kaip Sen. Testamente kunigai ir levitai buvo ypatinga Dievo tėvainystė, o j's vėl ypatinga jų tėvainystė; taip toly-

- ⁶ Funes ceciderunt mihi in præclaris:
etenim hereditas mea præclara est mihi.
- ⁷ Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum:
insuper et usque ad noctem increpuerunt me renes mei.
- ⁸ Providebam Dominum in conspectu meo semper:
quoniam a dextris est mihi, ne commovear.
- ⁹ Propter hoc lætatum est cor meum, et exultavit lingua mea:
insuper et caro mea requiescet in spe.
- ¹⁰ Quoniam non derelinques animam meam in inferno:
nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.
- ¹¹ Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo:
delectationes in dextera tua usque in finem.
- ⁶ Virvės man krito puikiose vietose,
nes mano tėvainystė man gražiausi.
- ⁷ Aš šlovinsiu Viešpatį, kurs davė man išmonės;
be to ir mano inkstai ragina mane net iki nakčiai.
- ⁸ Aš turiu visuomet Viešpatį savo akysvaizdoje,
nes jis yra mano dešinėje, kad nebučiau pajudintas.
- ⁹ Todėl mano širdis linksminasi ir mano liežuvis džiaugiasi;
be to, ir mano kunas ilsės su viltimi;
- ¹⁰ nes tu nepaliksi mano sielos mirusiųjų buveinėje
ir neduosi savo šventajam matyti supuvimo.
- ¹¹ Tu duosi man pažinti gyvenimo kelius;
savo veidu padarysi mane pilną linksmybės;
tavo dešinėje yra malonumų iki galui.

giai Dievą apsirenka N. Testamento tarnai kaip ypatingą tėvainystę vietoj žemiškų dalykų šiame gyvenime ir ypač anapus kapo, už ką jis iš savo pusės pripažįsta juos savo išrinktaisais sau visai priklausančiais. — (6) *Virvės man...* Išreiškia dekingumo jausmai už gautą tėvainystę. — *Davė man išmonės:* pamokė mane suprasti visų žemiškų gerybių tuštybę ir laimę paveldėti vien Dievą. — *Ir mano inkstai...* Giliausi sielos jausmai, širdies balsas nuolat primena, kad reikia šlovinti Dievas. Plg. Ps. 7, 10. — (8) *Aš turiu...* Kadangi pats Dievas yra brangiausi ps. autoriaus tėvainystė, todėl jis jo niekuomet neužmiršta, nuolat į jį žiūri. Vz. Apd. 3, 25. — *Savo dešinėje...* Pats Viešpats jam padeda, yra jo globėjas, todėl taip saugomas nesvyruos, apgalės kiekvieną pavojų. — (9) *Todėl:* dėlai nuolatinės Dievo globos. — *Liežuvis.* Ebr. t.: šlovė, t. y. siela. Plg. Ps. 7. 6. —

Mano kunas ilsės su viltimi. Ebr. t.: gyvens be baimės. — Visas žmogus su siela ir su kumu gaus džiaugsmo. — (10) *Nepaliksi mano sielos...* Ebr. t.: nepavesi mano sielos mirusiųjų buveinei. — Mirusiųjų buveinėje nebeslovinama Dievo, tenai nebesinaudojama dieviškomis gerybėmis (Ps. 88, 11—13; Iz. 38, 18). O kadangi Dievas yra didžiausi ps. autoriaus gėrybė, jis pradeda suprasti, jog jo siela negali būti amžinai pavesta, atiduota mirusiųjų buveinei, bet turi pasiekti tokias sąlygas, kuriose vėl ištikrųjų pasidaroma dieviškųjų gerybių dalininku. — *Neduos savo šventajam matyti supuvimo:* pritirti to supuvimo, kurs yra užmiršimo žemėje, toje nelaimės šalyje, kame gyvena amžinas baisumas (Job. 10, 22). Taigi ps. autorius čia išreiškia viltį laimingo gyvenimo po mirties. Save jis vadina šventuoju, ebr. *chasid*, t. y. žmogumi apdovanotu Dievo malone, teisiuoju. — (11) *Gyvenimo kelus:* kelią (ebr. t.), kurs veda į tikrą, amžiną, laimingą gyvenimą

Meldimas Dievo pagalbos prieš neprietelius bedievius.

Psalmus XVI. ¹ Oratio David.

Exaudi Domine justitiam
meam:

intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem
meam, non in labiis dolosis.

² De vultu tuo iudicium meum
prodeat:

oculi tui videant æquitates.

³ Probasti cor meum, et visitasti
nocte:

igne me examinasti,
et non est inventa in me ini-
quitas.

⁴ Ut non loquatur os meum opera
hominum:

propter verba labiorum tuorum
ego custodivi vias duras.

16 (17). psalmė. ¹ Dovido malda.
Išklausyk, Viešpatie, mano tei-
sybę;

tėmyk mano maldavimą.

Išgirsk mano maldą,
einančią iš neklastingų lūpų.

² Teišaina mano teisumas iš po
tavo akių;

tegul tavo akis žiuri į tai, kas
teisu.

³ Jei tu mėginsi mano širdį ir
aplankysi nakčia,
jei tyrinėsi mane ugnimi, neat-
siras manyje neteisybės.

⁴ Kad mano burna nekalbėtų apie
žmonių darbus,
aš dėlei tavo lūpų žodžių lai-
kiaus kietų kelių.

— *Savo veidu...* Ebr. t.: sotumas links-
mybių yra su tavo veidu. — Juo dides-
nis bus prisiartinimas prie Dievo, juo
daugiaus bus gauta džiaugsmo; bus
pilnas sotumas, kuomet bus matoma
Dievo veidas. — *Malonumų iki galui.*
Dievas amžinas gėrybių davejas; keno
jis yra tėvainystė, tas turės būti taipogi
per amžius laimingas. — Taip tat čia
išreiškiamą viltis ir tikras pažinimas
amžino laimingo gyvenimo po Dievo
akių (plg. Iz. 25, 8; 26, 19; Dan. 12, 2).
Bet aišku, kad išreikšta psalmėje viltis
pilnai ir tobulai įvyko vien tame, kurs
miręs nebuvo paliktas mirusiųjų buvei-
nėje ir kurio kunas neprityrė supuvimo,
t. y. Jėzuje Kristuje. Vz. Apd. 2, 32;
13, 35.

16. psalmėje Dovidas maldauja Dievą
buti apgynėju jo teisingos bylos ir
patvirtina tą maldą priminimu savo
nekalto gyvenimo (1—6); toliaus tęsda-
mas maldą aprašo didį piktumą priešų,
prieš kuriuos jam reikalinga pagalba
(7—12), prašo Dievą sudrausti priešus,
atimti iš jų gėrybes, kuriomis jie nau-
dojasi, ir išreiškia savo linksmą viltį
geros ateities (13—15).

(16. 1) *Dovido malda.* Ebr. ž. *the-
fillah* reiškia maldą tikroje to žodžio

prasmėje. Spėjama, kad Dovidas su-
dėjęs šią maldą Sauliaus persekiojimo
laiku, kuomet slapstėsi nuo savo ga-
lingo priešo Maono tyrumoje į pietus
nuo Ebrono ir buvo didžiausiam pavo-
juje. Vz. 1 Kar. 23, 25... — Mano tei-
sybė: mano teisingą prašymą prieš
mano priešus. — *18 neklastingų lūpų:*
iš tikros, neveidmainingos širdies. —
(2) *Teišaina mano...*: tu, kurs visa
matai, kuriam patinka vien teisumas,
apskelbk mano nekaltumą, patvirtink
mano teises. — *Tegul tavo akis žiuri...*
Ebr. t.: tavo akis žiuri... — (3) *Nakčia.*
Naktis yra gundymo ir nelaimės vaiz-
das (Aug.). — *Neatsiras manyje...* Do-
vido sąžinė neišmetinėja jam jokios
kaltybės, todėl jis nebijo jokio tar-
dymo. — *Neteisybės.* To žodžio nėra
ebr. t., bet jo reikalauja pradėto sakinio
prasmė. — (4) *Kad mano burna...* Vulg. t.
prasmė rasi toki: kad sulaikyti savo
liežuvi nuo negerų žodžių, nuo gyrimo
peiktinų bedievių darbų. Dovidas pri-
vertė save eiti išsižadėjimo, kentejimų
keliu; tame dalyke jį palaikė troškimas
pilnai įvykdyti Viešpaties įsakymus.
Ebr. t.: tai (neteisybė, 3. eil.) nepereina
per mano burną; žmonių darbuose pa-
gal tavo lūpų žodį aš saugojaus pri-
spaudėjo kelių, t. y. nesekiojau negero

- 5 Perficie gressus meos in semitis
tuis:
ut non moveantur vestigia mea.
- 6 Ego clamavi, quoniam exau-
disti me Deus:
inclina aurem tuam mihi, et
exaudi verba mea.
- 7 Mirifica misericordias tuas, qui
salvos facis sperantes in te.
- 8 A resistantibus dexteræ tuæ
custodi me,
ut pupillam oculi.
Sub umbra alarum tuarum pro-
tege me:
- 9 a facie impiorum qui me
afflixerunt.
Inimici mei animam meam cir-
cumdederunt,
- 10 adipem suum concluserunt:
os eorum locutum est super-
biam.
- 11 Projicientes me nunc circum-
dederunt me:
oculos suos statuerunt decli-
nare in terram.
- 12 Susceperunt me sicut leo para-
tus ad prædam:
et sicut catulus leonis habitans
in abditis.
- 13 Exurge Domine, præveni eum,
et supplantā eum:
eripe animam meam ab impio,
frameam tuam
- 5 Sustiprink mano žingsnius savo
takuose,
kad mano kojos nesvyruotu.
- 6 Aš šaukiu, nes tu, o Dieve, iš-
klausai mane;
palenkk man sau ausį ir klausyk
mano žodžių.
- 7 Parodyk savo stebėtiną gailestin-
gumą,
tu kurs išgelbi pasitikinčius ta-
vimi.
- 8 Sergėk mane nuo tavo prieš-
ininkų dešinės
kaip akies lėlėlę;
savo sparnų uksmėje uždengk
mane
- 9 nuo bedievių, kurie mane slėgia.
Mano neprieteliai stovi aplink
mano sielą;
- 10 jie uždarė savo nutukusią širdį;
jų burna kalba puikias šnekas.
- 11 Atstumę mane, jie dabar ap-
stoja mane;
jie žiuri, akis pastatę, kad iš-
tiestu mane ant žemės.
- 12 Jie tykoja manęs kaip liutas
godus grobio
ir kaip jauniklis liutas gulįs
lindynėje.
- 13 Kelkis, Viešpatie; ateik pirm jo
ir nutremk jį;
išgelbek mano sielą iš bedievio,

pavyzdžio prispaudėjų. — (5) *Susti-
prink...* Ir čia Dovidas rasi tik apra-
šinėja savo pasielgimą (ebr. t.): mano
žingsniai tvirtai laikėsi tavo takų,
mano kojos nesvyravo. — (6) *Aš
šaukiu...* Budamas nekaltas Dovidas
gali maldauti Dievą su didžiausiu pa-
sitikėjimu. Meldžia gi jis Dievo ma-
lonės ir pagalbos: (7) *Parodyk savo...*
— (8) *Sergėk mane...* Ebr. t.: tu kurs
sergi bėgančius prie tavo dešinės nuo
priešininkų. — *Kaip akies...* Ebr. t.:
kaip lėlėlė, kaip akies dukterį paslėpk
mane savo sparnų uksmėje. — Kaip
gi labai reikalinga Dievo globa, pasi-

rodo iš stovinčių aplinkui neprietelių
piktumo: (9) *Mano neprieteliai...* *Mano
sielą*: mane. — (10) *Nutukusią*: nejau-
trią. — *Jų burna kalba...* jie užpuld-
inėja pasididžiavimo pilnais žodžiais. —
(11) *Atstumę...* Ebr. t. rasi: jie apstoja
mano žingsnius, t. y. jie saugo kiek-
vieną mano žingsnį, taip kad, man
nebėra kelio ištrukti nuo jų. — (12) *Jie
tykoja manęs...* Palyginimu išreiškiama,
su kokioju įnirtimu neprieteliai už-
puldinėja Dovidą. Ebr. t. (šv. Jier.):
jo panašumas kaip liuto godaus grobio
ir kaip jauniklio... — (13) *Ateik pirm jo*:
sulaukyk bedievio bandymus. — *Atimk*

¹⁴ ab inimicis manus tuas.

Domine a paucis de terra divide
eos in vita eorum:

de absconditis tuis adimpletus
est venter eorum.

Saturati sunt filii:

et dimiserunt reliquias suas
parvulis suis.

¹⁵ Ego autem in justitia apparebo
conspectui tuo:

satiabor cum apparuerit gloria
tua.

atimk savo kalaviją ¹⁴ iš savo
neprietelių rankos.

Viešpatie, atskirk juos jų gy-
venime nuo nedaugelio ant
žemės;

jų pilvas pilnas tavo paslėptų
turtų.

Jie sotųs vaikų.

ir savo likusius turtus jie pa-
lieka savo kudikiams.

¹⁵ Aš gi pasirodysiu teisybėje į tavo
akis,

busiu pasotintas, kuomet ap-
sireikš tavo garbė.

Dėkojimas už išliuosavimą nuo visokių pavojų.

Psalmus XVII. ¹ In finem puero
Domini David, qui locutus est
Domino verba cantici huius, in

17 (18). psalmė. ¹ Į galą, Vieš-
paties tarno Dovo, kurs kalbėjo
Viešpačiui šitos giesmės žodžius

savo kalaviją...: atimk iš tavo galybės
neprietelių tą galę (kalaviją), kuria
leidai jiems naudotis prieš mane ir
mane varginti. Ebr. t.: Gelbėk mano
sielą nuo bedievio savo kalaviju,
gelbėk mane nuo (piktų) žmonių savo
ranka. — (14) *Atskirk juos...* Spėjama,
kad „nedaugeliu ant žemės“ čia pava-
dinta mažas teisiųjų burys; todėl sa-
kinio prasmė rasi toki: atskirk nuo
nedidelio tavo teisiųjų burio bedievių
ir sunaikink juos jų gyvenimo pilnybėje,
kuomet jie jaučiasi esą galingi ir lai-
mingi. Ebr. t. tąsa aug. pradėto sa-
kinio: (išliuosuok mane) nuo šio pa-
saulio, kurių dalis yra gyvenime (kurie
didžiausiu turtu laiko šio pasaulio gė-
rybes, o ne Dievą). — *Jų pilvas...*: jų
troškimai pasotinami laikinėmis gėrybe-
mis, kurias Dievas laiko sudėtas lyg-
kokiame ižde ir dalina tiems, kuriems
jis nori. — *Jie sotųs vaikų...* Bedieviai
esti laikada laimingi iki savo mirčiai
ir palieka savo vaikams apščiai žemiškų
gėrybių. Bet Dovidas nepavydi jiems
tokios laimės; (15) *Aš gi pasirodysiu...*
Ebr. t.: aš gi matysiu šlovėje tavo
veidą, pasisotinsiu pabūdęs tavo pa-
veikslu. — Dovo sieloje kilsta skaisti
viltis, kad sielvarto naktis bus atimta,
kad jis matys laimės dieną ir tuomet
bus pasotintas Dievo paveikslu; Dievas
parodys jam malonų savo veidą, ir taip
atsimuš jo sieloje Dievo paveikslas,

pirpildydamas ją laimės jausmu. Žo-
dis „pabūdęs“ nurodo, kad Dovidas
turi mintyje didžiausį ir svarbiausį iš-
siliuosavimą, kurs pilnai įvyksta anapus
kapo, kuomet šventieji gauna regėti
Dievą.

17. psalmėje Dovidas visupirma sa-
kosi mylįs Dievą, kurs yra jo padėjėjas
(2—4); toliau aprašo, kokiuose pavo-
juose budamas jis šaukėsi Dievo pa-
galbos (5—7), kaip Dievas nužengęs
didžiausiame žemės drebejime, smar-
lioje audroje, tirštuose debesyse tarp
žaičių, ant kerubų ir vėjų sparnų (8—13),
kaip griausmu ir žaibais išgąsdinęs
priešus, atsidengus žemės gelmėms
(14—16), jį gi patį išgelbėjęs nuo pa-
vojų ir galingiausių priešų (17—20), nes
Dievas žiurėjęs jo nekaltumo ir paklu-
numo savo įsakymams (21—25), taip
kaip jis paprastai elgėsi su žmonėmis,
pasirodydamas geras geriems, rustus
piktiems, padėdas nuolankiems (26—32).
Toliau Dovidas sako, kaip labai Dievas
jį sustiprinęs, kad galėtų pasekmingai
kariauti (33—37), kaip padėjęs ap-
galėti priešininkus (38—43) ir kaip
labai pats Dovidas buvęs išaugštintas
tais apgalėjimais (44—46). Psalmė
baigiama šlovinimu Dievo už suteiktą
išgelbėjimą (47—51).

(17, 1) *Viešpaties tarno Dovo*. Ne
tik psalmės antrašas, bet taipogi aiškūs

die, qua eripuit eum Dominus
de manu omnium inimicorum et
de manu Saul, et dixit:

² Diligam te Domine fortitudo
mea:

³ Dominus firmamentum meum,
et refugium meum, et libe-
rator meus.

Deus meus adjutor meus, et
sperabo in eum.

Protector meus, et cornu salutis
meæ, et susceptor meus.

⁴ Laudans invocabo Dominum:
et ab inimicis meis salvus ero.

⁵ Circumdederunt me dolores
mortis:
et torrentes iniquitatis contur-
baverunt me.

⁶ Dolores inferni circumdederunt
me:
præoccupaverunt me laquei
mortis.

⁷ In tribulatione mea invocavi
Dominum,
et ad Deum meum clamavi:
Et exaudivit de templo sancto
suo vocem meam:
et clamor meus in conspectu
ejus, introivit in aures ejus.

tą dieną, kuomet Viešpats išgel-
bėjo jį iš visų jo neprietelių rankos
ir iš Sauliaus rankos. Jis tarė:

² Aš myliu tave, Viešpatie, tu
mano galybė.

³ Viešpats mano ramstis, mano
priešlauda ir mano gelbėtojas.
Mano Dievas yra mano padėjėjas,
juo aš pasitikiu.

Jis mano globėjas, mano išgany-
mo ragas ir mano apgynejas.

⁴ Šlovindamas aš šauksiuos į Vieš-
patį
ir busiu išgelbėtas nuo savo
neprietelių.

⁵ Mirties skausmai apstojo mane,
ir neteisybės upės gąsdino mane.

⁶ Pragaro skausmai apsupo mane,
užklupo mane mirties žabangai.

⁷ Aš šaukiaus savo sielvarte į
Viešpatį
ir šaukiau savo Dievui,
o jis iš savo šventosios bažnyčios
išklausė mano balsą,
ir mano šauksmas jo akyvaizdoje
atėjo į jo ausis.

2 Kar. 22, 1 žodžiai liudija, kad pats Dovidas sudėjęs šią giesmę, kurios tekstas čionai nedaug kuo tesiskiria nuo Karalių knygos teksto. Vz. 2 Kar. 22, 2... — (2) *Aš myliu tave...* Savo dėkingumą Dovidas išreiškia meilės žodžiais. Šitų žodžių nėra Karalių kn. Kaip Dievas buvo Dovidą *galybė* pasakoma toliaus, duodant Dievui viso-kių vardų: (3) *Viešpats mano ramstis...* Ebr. t.: Viešpats mano uola (ebr. *sela*'), mano pilis ir mano gelbėtojas; Dievas mano uola (ebr. *cur*), prie jo aš begu, ir mano skydas, ir mano išganymo ragas, ir mano augšta vieta (tvirtovė). — Pavadinimas „uola“ duodama Dievui gana dažnai šv. Rašte išreikšti minčiai, kad Viešpats tobulai ir ištikimai apsaugo savo tarnus nuo pavojų. Plg. Atk. 32, 4. 15. 18. 30; 2 Kar. 22, 2...

(ebr. t.); Iz. 17, 10 ir k. — (4) *Šlovin-damas aš...* Geriaus: aš šaukiuos į šlovės vertąjį (ebr. *me'hullal*) Viešpatį. Vz. 2 Kar. 22, 4. — (5) *Mirties skausmai*: smarkiausi skausmai. — Čia Do-vidas pradeda aprašinėti, kokiuose jis yra buvęs pavojuose. Ebr. t.: mirties virvei. Mirtis stengėsi sugauti ir nutraukti į mirusiųjų buveinę Dovidą, kaip kad medžiotojai virvemis ir kil-pomis gauda žvėris. — *Neteisybės upės*. Ebr. t.: Belialio upės. Žodis Belial reiškia niekam vertą žmogų, o taipogi sunaikinimą, pražuvimą. Plg. 2 Kar. 22, 5. — (6) *Pragaro skausmai*. Ebr. t.: mirusiųjų buveinės vadžios. Mirtis ir mirusiųjų buveinė norėjo sugauti Do-vidą savo vadžiomis ir žabangais (2 Kar. 22, 6). — (7) *Aš šaukiaus...* 2 Kar. 22, 7. — *Iš savo šventosios bažny-*

⁸ Commota est, et contremuit
terra:
fundamenta montium contur-
bata sunt,
et commota sunt, quoniam ira-
tus est eis.

⁹ Ascendit fumus in ira ejus:
et ignis a facie ejus exarsit:
carbones succensi sunt ab eo.

¹⁰ Inclinauit cælos, et descendit:
et caligo sub pedibus ejus.

¹¹ Et ascendit super cherubim, et
volavit:
volavit super pennas ventorum.

¹² Et posuit tenebras latibulum
suum,
in circuitu ejus tabernaculum
ejus:

tenebrosa aqua in nubibus aeris.

¹³ Præ fulgore in conspectu ejus
nubes transierunt,
grando et carbones ignis.

⁸ Pasijudino ir sudrebejo žeme;
kalnų pamatai drebejo
ir pasikrutino, nes jis ant jų
užsirustino.

⁹ Del jo rustybės dumai pakilo,
ir nuo jo veido užsidegė ugnis;
anglis buvo jojo padegtos.

¹⁰ Jis palenkė dangų ir nuženge.
o tamsybės buvo po jo kojų.

¹¹ Pakilo ant kerubimų ir skrido;
skrido ant vėjo sparnų.

¹² Iš tamsybių jis pasidare sau
slėpynę;
aplink jį jo šetra,
tamsus oro debesų vanduo.

¹³ Nuo jo veido žibėjimo praėjo
debesys.
pasirodė kruša ir ugninės anglis.

čios: iš dangaus. Dovidas mini čionai trumpai savo maldą ir jos išklausa; toliau jis aprašo tą išklausa, pasi- naudodamas visokiais vaizdais. — **(8) Pasijudino...** Kaip Dievas išklauė Dovo maldą, nurodoma aprašymu Dievo apsireiškimo (teofanijos), ku- riame Dievas nužengia smarkiausioje audroje ir žaibais bei kruša priverčia neprietelius bėgti. Tokių Dievo ap- sireiškimų yra įvykę ištikrųjų (plg. Iš. 19, 16—18; Joz. 10, 11; Teis. 5, 20... ir k.); bet dažnai aprašymas esti tik idėjinis; toks jis yra taipogi šičia, nes Dovo gyvenime nerandame papa- sėtų panašių atsitikimų. Labai paprastas dalykas įsivaizdinti sau, kad dangus, žemė ir visi gaivalai sujunda, dreba, Sutvertojui prisiartinant, ir tar- nauja jam kaip įrankiai kaltam žmo- giui nubausti. Ebr. t. patėmytinas gražus žaidimas panašiai skambančiais žo- džiais: *vathiq'aš... vathir'aš*. — *Ant jų užsirustino*. Žodžių *ant jų* nėra ebr. t. Dievas nesirustina nei ant žemės, nei ant kalnų; jo rustybė atkreipta prieš Dovo neprietelius; bet kadangi Die- vas nužengia į teisumą rustybėje, žemė ir kalnai dreba nurodyti Dievo teisėjo baisumui. Ta rustybė aprašoma 9. e. Rustybė paprastai apsireiškia smarkes-

niu kvėpavimu, lyg-kokiais garais, veido užkaitimu ir liepsnojančiomis akimis. Tai ir pasakyta 9. eil. tik dar su žymiu dalykų padidinimu: **(9) Del jo rustybės...** Ebr. t.: Dumai pakilo iš jo nosų ir ryjanti ugnisėjo iš jo burnos, anglis degė iš jojo. V. 2 Kar. 22, 8. 9; plg. Atk. 29, 20; 32, 22; Is. 15, 7; Ps. 96, 3 ir k. — **(10) Jis palenkė...** Audroje debesys rodosi nusileidžią žemyn. Die- vas slėpiasi juoduose debesyse, kad nebutu matomas, ir iš jų leidžia savo žaibus ant piktadarių. Ties rustybės uždegtu ir apšviestu Dievo veidu laikas nuo laiko prasiskiria debesys, kad pra- leistu žaibą ir krušą, tuotarpu gi griau- džia Dievo griausmai. V. 2 Kar. 22, 10. — **(11) Ir pakilo ant kerubimų...** Vaizdas paimtas iš debeselio, kuriame kada- psireiškėdavo Dievo pribuvimas viršuje sandoros skrynios dangčio ant kerubų sparnų. Kadangi Viešpats ir čia turi sostą ant kerubų, tai ženklas, jog jis sandoros Dievas, atėinas savo neprietelių teistų. — *Skrido ant...* Ebr. t.: sklende- no ant... V. 2 Kar. 22, 11. — **(12) Jo šetra, tamsus...** tamsūs debesys yra tarsi Dievo šetra. 2 Kar. 22, 12. — **(13) De- besys**. Ebr. t.: jo debesys. Pradedant žaibuoti tolumoje, debesys tarsi nyksta ir jų vietoje pasirodo kaip žaibavimo

- ¹⁴ Et intonuit de cælo Dominus,
et Altissimus dedit vocem
suam:
grando et carbones ignis.
- ¹⁵ Et misit sagittas suas, et dissi-
pavit eos:
fulgura multiplicavit, et con-
turbavit eos.
- ¹⁶ Et apparuerunt fontes aqua-
rum,
et revelata sunt fundamenta
orbis terrarum:
Ab increpatione tua Domine,
ab inspiratione spiritus iræ
tuæ.
- ¹⁷ Misit de summo, et accepit
me:
et assumpsit me de aquis
multis.
- ¹⁸ Eripuit me de inimicis meis
fortissimis,
et ab his qui oderunt me:
quoniam confortati sunt super
me.
- ¹⁹ Prævenērunt me in die afflic-
tionis meæ:
et factus est Dominus protec-
tor meus.
- ²⁰ Et eduxit me in latitudinem:
salvum me fecit, quoniam voluit
me.
- ²¹ Et retribuet mihi Dominus
secundum justitiam meam,
et secundum puritatem manuum
mearum retribuet mihi:
- ¹⁴ Ir Viešpats sugriaudė iš dangaus
ir Augščiausis paleido savo balsą,
— krušą ir ugnines anglis.
- ¹⁵ Jis leido savo vilyčias ir iš-
klaistė juos,
padaugino žaibus ir išgąsdino
juos.
- ¹⁶ Ir pasirodė vandens gilybės,
ir atsidengė žemės skritulio pa-
matai
dėl tavo sudraudimo, Viešpatie,
dėl smarkaus tavo rustybės papu-
timo.
- ¹⁷ Jis siekė iš augštybių ir paėmė
mane
ir ištraukė mane iš daugelio
vandenų;
- ¹⁸ atėmė mane iš mano stipriausių
neprietelių
ir iš tų, kurie nekentė manęs,
nes jie buvo stipresni už mane.
- ¹⁹ Jie netikėtai užpuolė mane mano
prispaudimo dienoje,
o Viešpats tapo mano globeju.
- ²⁰ Jis išvedė mane platybėn;
išgelbėjo mane, nes mane mego.
- ²¹ Viešpats atsilygins man pagal
mano teisybę
ir atiduos man pagal mano rankų
švarumą.

paselkė krušą ir ugnines anglis (krin-
tantis žaibai). Plg. 2 Kar. 22, 13. —
(14) *Savo balsą*: griausnį. Tai Dievo
teismas Dovidui neprieteliams. — *Krušą*
ir... Tų žodžių nėra 2 Kar. 22, 14; jie
rasi yra nereikalingas perrašinėtojų
atkartojimas. — (15) *Jis leido savo*
vilyčias: žaibus. Tai bausmė kaltinin-
kams. 2 Kar. 22, 15. — (16) *Ir pasirodė...*
Smarkus žemės drebėjimas ir audra
išmetė vandenį iš jo lovio, taip kad
pasirodė lovio dugnas. — *Vandens*.
2 Kar. 22, 16: jūros. — (17) *Jis siekė...*

Dievo pagalba Dovidui. — *Iš daugelio*
vandenų: iš nelaimės bangų. — (18) *Iš*
mano stipriausių... Ebr. t.: iš mano
galingo neprietelio. — Aliuzija į Saulių,
kurio šalininkai minimi toliaus: *ir*
iš tų... — (19) *Globeju*. 2 Kar. 22, 19
ir ebr. t.: tvirtu ramsčiu. — (20) *Platybėn*:
į vietą, kur nebebuvo pavojaus, iš
suspaudimo į linksmybę. — (21) *Vieš-*
pats atsilygins...: Rasi geriaus butu:
V. atsilygina... ir atiduoda... — *Pagal*
mano rankų... Rankų švarumas yra
vaizdas darbų ir pasielgimo nekaltumo.

- ²² Quia custodivi vias Domini,
nec impie gessi a Deo meo.
- ²³ Quoniam omnia judicia ejus in
conspectu meo:
et justitias ejus non repuli a
me.
- ²⁴ Et ero immaculatus cum eo:
et observabo me ab iniquitate
mea.
- ²⁵ Et retribuet mihi Dominus
secundum justitiam meam:
et secundum puritatem manuum
mearum in conspectu oculo-
rum ejus.
- ²⁶ Cum sancto sanctus eris,
et cum viro innocente innocens
eris:
- ²⁷ Et cum electo electus eris:
et cum perverso perverteris.
- ²⁸ Quoniam tu populum humilem
salvum facies:
et oculos superborum humili-
abis.
- ²⁹ Quoniam tu illuminas lucer-
nam meam Domine:
Deus meus illumina tenebras
meas.
- ³⁰ Quoniam in te eripiar a tenta-
tione,
et in Deo meo transgrediar
murum.
- ²² Nes aš sergėjau Viešpaties kelius
ir nesiėlgiau bedieviškai prieš
mano Dievą.
- ²³ Nes visi jo nutarimai mano aky-
vaizdoje,
ir jo įsakymų aš neatstumiau
nuo savęs.
- ²⁴ Aš buvau nesuteptas jo aky-
vaizdoje
ir sergėjau save nuo savo netei-
sybės.
- ²⁵ O Viešpats man atlygino pagal
mano teisybę
ir pagal mano rankų švarumą
jojo akyvaizdoje.
- ²⁶ Šventajam tu esi šventas
ir nekaltam vyrui tu esi nekaltas.
- ²⁷ Išrinktajam tu esi išrinktas
ir nedorajam tu pasirodai piktas.
- ²⁸ Juk tu išgelbi nuolankią tautą
ir nužemini puikųjų akis.
- ²⁹ Juk tu, Viešpatie, suteiki
šviesos žiburiui.
Mano Dieve, apšviesk mano tam-
sybės.
- ³⁰ Juk per tave aš busiu ištrauktas
iš pagundos
ir su savo Dievu aš persöksiu
mūrą.

— (22) *Aš sergėjau...*: eigiaus visame
taip, kaip Dievas norėjo. — (24) *Nesu-
teptas*. 2 Kar. 22, 24: tobulas. — *Nuo
savo neteisybės*: nuo esančio manyje
linkimo į neteisybę. Aliuzija į pradinės
nuodėnės pasekmes. Plg. Ps. 50, 5.
— (25) *O Viešpats man...* Giesmės
posmelis užbaigiama atkartojimu jo
pradžios, kad dar labiau būtų aišku,
jog Dovidas užsipelnė Dievo globą savo
nekaltumu. Vz. aug. 21. eil.; plg.
2 Kar. 22, 25. — (26) *Šventajam tu esi...*
Nurodoma dėsniai, kurių Viešpats pa-
prastai laikosi santikiuose su žmonėmis:
geriems jis rodois geras ir maloningas,
teisiems rodois teisus, su nedoru jis
elgiasi taip, kaip elgiasi nusidėjęs su

nekaltu; jis nutremia jį kaipo kietas
teisėjas ir kersintojas. Plg. Kun. 26, 23;
1 Kor. 3, 19. — *Šventajam*. Ebr. *chasid*,
teisus, dievotas. — *Nekaltam*. Ebr. *tham*,
tobulas. — (27) *Išrinktajam*. Ebr. t.:
nesuteptam žmogui. — (28) *Juk tu
išgelbi...* Ta pati mintis, ką ir aug-
ščiaus. — *Nuolankią tautą*. Ebr. t.:
prislegtuosius, t. y. neteisingai
nedorųjų varginamus. — *Nužemini...*:
priversti nuleisti akis. 2 Kar. 22, 28. —
(29) *Suteiki šviesos...* Daug šviesos
duodas žiburys yra laimės ir linksmybės
vaizdas, tamsybė gi nelaimės simbolis.
2 Kar. 22, 29. — (30) *Iš pagundos*: iš
pavojaus, iš nelaimės. Ebr. t.: su tavimi
aš puolu ant ginkluoto burio. — *Per-*

- ³¹ Deus meus impolluta via ejus:
eloquia Domini igne exami-
nata:
protector est omnium speran-
tium in se.
- ³² Quoniam quis Deus præter
Dominum?
aut quis Deus præter Deum
nostrum?
- ³³ Deus qui præcinxit me virtute:
et posuit immaculatam viam
meam.
- ³⁴ Qui perfecit pedes meos tam-
quam cervorum,
et super excelsa statuens me.
- ³⁵ Qui docet manus meas ad præ-
lium:
et posuisti, ut arcum æreum,
brachia mea.
- ³⁶ Et dedisti mihi protectionem
salutis tuæ:
et dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me
in finem:
et disciplina tua ipsa me
docebit.
- ³⁷ Dilatasti gressus meos subtus
me:
et non sunt infirmata vestigia
mea:
- ³¹ Mano Dievo kelias nesuteptas;
Viešpaties žodis ugnimi išmėgin-
tas;
jis yra visų juomi pasitikinčiųjų
globėjas.
- ³² Nes kas yra Dievas, jei ne
Viešpats?
arba kas yra Dievas, atskyrus
musų Dievą?
- ³³ Tai Dievas apjuosė mane galybe
ir padarė mano kelią nesuteptą;
- ³⁴ jis padarė mano kojas kaip
briedžių
ir pastatė mane ant augštybių;
- ³⁵ jis mokė mano rankas kovoti
ir padarė mano rankas kaip
varinį kilpinį.
- ³⁶ Tu man davei savo išgelbėjimo
globą,
ir tavo dešinė palaike mane;
tavo drausmė taisė mane iki galui
ir ta pati tavo drausmė mokina
mane.
- ³⁷ Tu išplėtei mano žingsnius po
manin,
ir mano kojos nesusilpnėjo.

šoksiu murą: Dievui padedant, pigiai prašalinsiu visa, kas priešinga mano laimei, apgalesiu visas kliutis. 2 Kar. 22, 30. — (31) *Nesuteptas*. Ebr. t.: tobulas. Dovidas viltis paremta ta aplinkybe, kad Dievas elgiasi šventai, ištikimai. Plg. Pat. 30, 5. — *Jis yra visų...* Ebr. t.: jis skydas tų, kurie jį ieško pas jį prieglaudos. 2 Kar. 22, 31. — (32) *Arba kas yra Dievas...* Ebr. t.: arba kas yra uola... Vž. aug. 3. eil.; plg. 2 Kar. 22, 32. — (33) *Apjuosė mane galybe*: suteikė man jėgų. — *Nesuteptą*. Ebr. t.: tobula, t. y. liuosą nuo kliūčių. 2 Kar. 22, 33. — (34) *Padarė mano kojas...*: kad galėčiau pavyti savo bėgančius neprietelius arba reikale iš jų ištrukti. — *Ant augštybių*. Ebr. t.: ant mano augštų vietų. Dievas suteikė Dovidui augštų, jo neprieteliams neprieinamų vietų. Plg. Ps. 60, 3; 2 Kar.

22, 34. — (35) *Padarė mano rankas...* Ebr. t.: ir mano rankos įtempia varinį kilpinį. t. y. Dievas suteikė Dovidui taip stiprias rankas, kad jis galėjo įtempti be vargo net varinį kilpinį. 2 Kar. 22, 35. — (36) *Globą*. Ebr. t.: skydą. — *Tavo dešinė palaike mane*: kad nepaslyščiau ir nepasvirčiau. Šitų žodžių nėra 2 Kar. 22, 36. — *Tavo drausmė...* Dievo siunčiamas protarpiais bausmės mokė Dovidą ir valė jį nuo jo klaidų. Bet ebr. t. pasakyta kas kita: tavo nusileidimas (malonumas, gerumas) padidino (išaugstino) mane. — Per Dievo malonę Dovidas iš piemens pasidarė karaliumi. — *Ta pati tavo...* Šitų žodžių visai nėra ebr. t. Plg. 2 Kar. 22, 36. — (37) *Tu išplėtei...* Viešpats praplatino Dovidą kelius, prašalindamas kliutis, kurios galėjo sutrukdyti jo eimą. — *Kojos*. Ebr. t.: riešai. 2 Kar.

- ³⁸ Persequar inimicos meos, et comprehendam illos:
et non convertar donec deficiant.
- ³⁹ Confringam illos, nec poterunt stare:
cadent subtus pedes meos.
- ⁴⁰ Et præcinxisti me virtute ad bellum:
et supplantasti insurgentes in me subtus me.
- ⁴¹ Et inimicos meos dedisti mihi dorsum,
et odientes me disperdidisti.
- ⁴² Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret,
ad Dominum: nec exaudivit eos.
- ⁴³ Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti:
ut lutum platearum delebo eos.
- ⁴⁴ Eripies me de contradictionibus populi:
constituas me in caput Gentium.
- ⁴⁵ Populus, quem non cognovi, servivit mihi:
in auditu auris obedivit mihi.
- ⁴⁶ Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt,
et claudicaverunt a semitis suis.

- ³⁸ Aš vysiuos savo neprietelius ir sugausiu juos ir negrišiu, kolei jie nebus sunaikinti;
- ³⁹ sutrupinsiu juos, ir jie negalės atsikelti;
jie kris po mano kojomis.
- ⁴⁰ Tu apjuosei mane stiprybe kovai ir pamynei po manim kilstančius prieš mane;
- ⁴¹ privertei grįžtis nuo manęs mano neprietelius
ir išnaikinau neapkenčiančius mane.
- ⁴² Jie šaukė, ir nebuvo, kas išgelbėtų,
— į Viešpatį, ir jis jų neišklausė.
- ⁴³ Aš sutrinsiu juos kaip dulkes prieš vėją;
sunaikinsiu juos kaip gatvių purvą.
- ⁴⁴ Tu išgelbi mane iš tautos prieštaravimų,
įstatai mane tautų galva.
- ⁴⁵ Tauta, kurios nepažinau, man tarnavo,
išgirdus ausimis klausė manęs.
- ⁴⁶ Švetimojo sunys veidmainio man,
svetimojo sunys sunyko ir šlubavo iš savo takų.

22, 37. — (38) *Aš vysiuos...* Dovidas primena, ką jis, Dievo sustiprintas, galėjo ir gali padaryti su savo neprieteliais. — (40) *Tu apjuosei...* Vz. aug. 33. e. Dovidas nuolat grįžta prie Dievo, pažymėdamas, kad apgalėtojo garbė ištikrųjų jam priguli. — *Pamynei.* Ebr. t.: nulenkei. 2 Kar. 22, 40. — (41) *Privertei grįžtis...* bėgti šalin nuo manęs. — *Ir išnaikinau.* Ebr. t.: ir aš išnaikinau. — (42) *Jie šaukė...* jie veltui jieškojo sau pagalbos. — (44) *Iš tautos prieštaravimų:* iš nesutikimų, nuo kurių nebuvo liuosa Izraelio tauta. — *Tautų galva.* Dovidui buvo skirta tapti ga-

lingiausiu tarp ano laiko karalių. Kaip jis viešpatavo ant kitų tautų, paaiškinama toliaus: (45) *Tauta, kurios...* Plg. 2 Kar. 22, 44. — *Išgirdus ausimis...* Vos pasiekė juos gandas apie Dovidą apgalėjimus, jie skubinosi pasiduoti jam. — (46) *Svetimojo sunys veidmainio...* ne Abraomo ainiai, visai svetimo krašto gyventojai, nors turėjo širdyje neapykantą, tačiau apsimetė paklusniais Dovidui ir meilinosi jam. — *Sunyko ir...* nustojo jiegti ir buvo priversti pamesti savo senąjį pasiėlgimo būdą. Ebr. t.: ir išėjo drebedami iš savo tvirtovių (kad pasiduotu Dovidui).

47 Vivit Dominus, et benedictus
Deus meus,
et exaltetur Deus salutis meæ.

48 Deus qui das vindictas mihi,
et subdis populos sub me,
liberator meus de inimicis meis
iracundis.

49 Et ab insurgentibus in me exal-
tabis me:

a viro iniquo eripies me.

50 Propterea confitebor tibi in
nationibus Domine:

et nomini tuo psalmum dicam,

51 Magnificans salutes regis ejus,
et faciens misericordiam christo
suo

David, et semini ejus usque in
sæculum.

47 Viešpats gyvas, pašlovintas teesie
mano Dievas,
ir tebuna išaugštintas mano iš-
gelbėjimo Dievas.

48 Dieve, kursai duodi man kerštą
ir pavergi tautas po manim,
tu mano gelbėtojai nuo mano
rusčių neprietelių;

49 tu išaugštini mane ant kilstan-
čiųjų prieš mane,

išgelbi mane nuo neteisiojo vyro.

50 To delei aš šlovinsiu tave, Vieš-
patie, tarp tautų

ir giedosiu tavo vardui psalmę,

51 kurs suteiki didį išgelbėjimą savo
karaliui

ir darai mielaširdystę savo

pateptajam Dovidui

ir jo ainijai per amžius.

Šlovinimas Dievo Sutvertojo ir Įstatymdavo.

Psalmus XVIII. ¹ In finem, Psalmus David.

² Cæli enarrant gloriam Dei,
et opera manuum ejus annun-
ciat firmamentum.

18 (19). psalmė. ¹ Į galą, Dovidų psalmė.

² Dangus pasakoja Dievo garbę
ir tvirtumą skelbia jo rankų
darbus.

2 Kar. 22,45, 46. — (47) *Viešpats gyvas...* Psalmė užbaigiama dekojimu ir šlovinimu Dievo. — *Mano Dievas.* Ebr. t.: mano uola. — *Mano išgelbėjimo Dievas:* mano gelbėtojas Dievas. 2 Kar. 22,47. — (48) *Kursai duodi...*, t. y. kursai atkeršiji visiems mano nepriešams. — *Tu mano gelbėtojai...* Ebr. t. šitais žodžiais prasideda 49. e. — *Rusčių.* Ebr. t. šito ž. nėra. — (49) *Nuo neteisiojo vyro:* ypač nuo Sauliaus. — (50) *Tarp tautų:* ne tiktai Izraelyje, bet taipogi toli už tos tautos ribų. Plg. Rom. 15,9; 2 Kor. 22,50. — (51) *Kurs suteiki didį...*, nes Dievas visokiais būdais gelbėjo savo išrinktąjį karalių. — *Savo pateptajam.* Aliuzija į karališkąjį Dovidą patepimą. — *Ir jo ainijai...* kaip buvo žadėta 2 Kar. 7,15; Ps. 88,4, 27—38; Iz. 55,3. Nes Dovidui buvo žadėta amžinas sostas ir draug buvo jam pasakyta, kad mielaširdystė nebus atimta iš jo ainijos.

Tie žodžiai veda mus iki Jezui Kristui, tikram ir amžinam Dovidų ainiui kuriame viename pilnai įvyko Dievo žadėjimas apie amžinąjį Dovidų sostą.

18. psalmėje Dovidas nurodo, kaip stebėtina! visur ir visuomet skelbia Dievo šlovę jo sutvėrimai, dangus ir saulė, kuri visa pasiekia savo šilumą (2—7), taipogi jo duotasai įstatymas, kurs yra tobulas, apšviečia, linksmina, gaivina. Psalmė baigiama meldimu atleisti prasikaltimus ir karštu troškimu, kad autoriaus žodžiai ir mintys galėtų visuomet patikti Dievui (8—15).

(18, 1) *Dovidų psalmė.* Kokiose aplinkybėse šita ps. sudėta, nežinia. — (2) *Dangus...* Dievas davė sutvėrimams savo šlovės atblizgi. Tuo matomu atblizgiu jie veda žmogų prie Dievo ir duoda apie jį žinių. Plg. Rom. 1,20. — *Tvirtuma:* matomas dangaus skliautas. — *Rankų darbus.* Plg. Ps. 8,4. 7. —

- ³ Dies diei eructat verbum,
et nox nocti indicat scientiam.
- ⁴ Non sunt loquelæ, neque sermones,
quorum non audiantur voces eorum.
- ⁵ In omnem terram exivit sonus eorum:
et in fines orbis terræ verba eorum.
- ⁶ In sole posuit tabernaculum suum:
et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:
Exultavit ut gigas ad currendam viam,
- ⁷ a summo cælo egressio ejus:
et occursus ejus usque ad summum ejus:
nec est qui se abscondat a calore ejus.
- ⁸ Lex Domini immaculata convertens animas:
testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.

- ³ Diena dienai garsina tą dalyką,
ir naktis naktiai duoda žinią.
- ⁴ Tai ne žodžiai, tai ne šnekos,
kurių balso nesigirdi.
- ⁵ Jų garsas sklįsta po visą žemę
ir jų žodžiai iki žemės kraštų.
- ⁶ Jis ištiesė savo šėtrą sauleje,
o ji panaši į jaunikį, išeinantį iš
savo miegamojo kambario.
ir ji džiaugiasi, kad bėgs kaip
milžinas keliu.
- ⁷ Ji išeina nuo dangaus krašto,
ir jos bėgis pasiekia kitą jo
kraštą,
ir nėra, kas galetu pasislepti nuo
jos karščio.
- ⁸ Viešpaties įstatymas nesutep-
tas, jis atgaivina sielas;
Viešpaties liudijimas ištikimas,
jis suteikia išminties mažu-
teliams;

(3) *Diena dienai garsina...* Autorius doro iš dienos ir nakties ypatais; kiekviena diena einančiai po jos dienai ir kiekviena naktis sekančiai naktčiai garsiai skelbia, ką jos yra patyrusios ir supratusios apie Dievo veikalus. Taip dangaus pradėtas šlovinimas Sutvertojo tęsiasi nuolat be jokios paliaubos. — *Duoda žinią:* moko pažinti Dievą. — (4. 5) *Tai ne žodžiai...* Niekuomet nesiliaujanti šlovinančios Sutvertojo gamtos giesmė — tai ne neiški, tyli šneka, kurios negalima patėmyti ir išmanyti; jos liudijimas tai pamokslas, sakomas visus pasiekiančia, visiems girdima ir suprantama kalba. — *Garsas.* Ebr. t.: virvė, t. y. mastas; todėl ir ebr. t. nurodoma sritis, kurioje apsi-reiškia gamtos liudijimas. Rom. 10,18 šv. Povilas daro iš šitos 5. eil. žodžių išvadą, kad žydai turėjo girdėti Evangeliją; jis tarsi sako: ką Dovidas pasakė apie Dievo apsi-reiškimą gamtoje, tai dar labiau reikia pasakyti apie Kristaus apsi-reiškimą Israelyje. — (6. 7) *Jis ištiesė...* Tarp visų dangaus žiburių

saulė visagarsiausiai skelbia Dievo šlovę. Anot Vulg. t. Sutvertojas išsirinkęs saulę, kad joje būtų jo buveinė. Bet ebr. t. pasakyta: saulei jis ištiesė jos šėtrą jame (danguje), t. y. dangus yra saulei lyg koki šėtra; iš tos šėtros jis išeina kiekvieną rytmetį, kad apibėgus dangų vėl pasisleptu į ją vakare. Jos pasirodymas palyginama su išėjimu rytmetį iš miegamojo kambario jaunikio, kurs atsiranda tuomet tarsi naujo gyvenimo pradžioje, kurio veidas išrodo linksmas ir kurs pasiryžęs bėgti savo keliu kaip koks karžygis, visa apgaledamas. — *Kas galetu pasislepti...* Galima pasislepti nuo saulės šviesos, bet ne nuo jos šilumos, kuri pasiekia net žemės gilumą. — (8) *Viešpaties įstatymas...* Antroje ps. dalyje autorius šlovina Dievą dėl jo duotojo apreiškimo, kurs žmogui yra viršgimtine šviesa; todėl čionai Dievas kaip apreiškimo davejas vadinama vardu *Jahveh*, Viešpats (vz. Iš. 3,14), tuotarpu kad pirmoje ps. pusėje jis kaipo Sutvertojas buvo vadinamas *'El*. Dievo

- ⁹ Justitiæ Domini rectæ,
lætificantes corda:
præceptum Domini lucidum;
illuminans oculos.
- ¹⁰ Timor Domini sanctus,
permanens in sæculum sæculi:
judicia Domini vera,
justificata in semetipsa.
- ¹¹ Desiderabilia super aurum
et lapidem pretiosum multum:
et dulciora super mel
et favum.
- ¹² Etenim servus tuus custodit ea,
in custodiendis illis retributio
multa.
- ¹³ Delicta quis intelligit?
ab occultis meis munda me:
- ⁹ Viešpaties teisybės tikros,
jos linksmina širdis;
Viešpaties įsakymas šviesus,
jis apšviečia akis.
- ¹⁰ Viešpaties baimė šventa,
ji pasilieka per amžius;
Viešpaties nutarimai tikri,
teisingi patįs savyje.
- ¹¹ Jie geistini labiau kaip auksas
ir kaip daug brangių akmenų,
ir saldesni už medų ir medaus
syvą.
- ¹² Tataigi tavo tarnas sergi juos;
už jų sergėjimą daug atsilyginimo.
- ¹³ Kas tēmija visus prasikaltimus!
Nuo mano pasleptųjų nuodėmių
apvalyk manė,

apreiškimas, apie kurį čia kalbama, apima ne tik duotąjį ant Sinajaus įstatymą, bet visus Dievo valios apreiškimus išrinktajai tautai, randamus lygiai Pranašuose kaip ir Mozės knygoje. Apreiškimui duodama šeši vardai — synonymai, kurių kiekvienas gauna po du aptarimu, taip parinktu ir sustatytu, kad tarp pirmojo ir antrojo yra toks santikis, koks tarp priežasties ir pasekmės (plg. Rom. 7, 12—14). Pirmas vardas — *įstatymas*, ebr. *thorah* (pamokymas). Viešpaties įstatymas *nesuteptas*, tobulas, be jokios ydos; (Ebr. ž. *tho mimah* sakomas apie aukas, kuriose nebuvo jokios klaidos); todėl jis *atgaivina sielas*, gražina nykstančią gyvybę. — *Liudijimas*. Tas pats įstatymas gauna liudijimo vardą, nes liudija apie Viešpatį ir apie jo šventą valią (plg. Iš. 25, 16, 21). Tas liudijimas *ištikimas* (ebr. *ne'emanah*, kuriuo galima pasitikėti), tikras savo grumojimuose ir savo žadėjimuose; todėl jis suteikia *išminties mažuteliams* (ebr. *pethi*), neklastingiems, kurių siela atvira visokiems išpučiams ir kuriems jis yra tikras ramstis. — (9) Trečias Viešpaties apreiškimo vardas *teisybės*. Ebr. *piqqude*, paliepimai, kuriuos Dievas duoda žmogui. Jie tikri, pilnai sutinka su amžina teismo ir neteisumo taisykle, įrašyta į žmogaus sąžinę, todėl jie *linksmina širdis*, pripildo jas švento džiaugsmo. — Ketvirtas vardas — *įsakymas*, ebr. *micvath*. Jis *šviesus*, ebr. *barah*, tyras.

nesuteptas kaip saulės šviesa, todėl jis apšviečia akis, suteikia tikrą dieviškų dalykų, Dievo valios pažinimą. Plg. Rom. 12, 2. — (10) *Viešpaties baimė*... Dievo įstatymas vadinamas dar baimė, nes iškvepia žmonėms išganingą baimę Dievo, ragina juos garbinti Dievą. Ta baimė *šventa*, ebr. t. *thorah*, apvalyta, kaip auksas ugnyje, nieku nesutepta, todėl ji *pasilieka per amžius*, nes sutvėrimai turi visuomet bijoti Dievo ir jį garbinti. — Paskutinis įstatymo vardas — *nutarimai*, nes jis yra vyriausiojo teisėjo, Dievo valios išreiškimas. Tie nutarimai *tikri*, ebr. t. *tiesa*; *jie teisingi patįs savyje*, ebr. t.: visi draug teisingi, t. y. negalima jiems nieko prikišti. — (11) *Jie geistini*... Viešpaties įstatymo vertybė labai didelė. Jis brangesnis už paprastą auksą (ebr. *zahab*) ir už tyriausį auksą (ebr. *paz*, Vulg. *daug brangių akmenų*); jis meilesnis už paprastą medų (ebr. *debas*) ir už geriausios rūšies medų (ebr. *nofet cufim*), savaime varvantį iš korio. — (12) *Tataigi tavo tarnas*... Kadangi Viešpaties įstatymas taip garbingas, todėl reikia, kad žmogus laikytusi jo savo gyvenime. — *Sergi juos*. Ebr. t. esti mokinamas jais. Dovidas ima pamokymus iš Dievo įstatymo, o draug turi atmintyje didį užmokesnį paskirtą už laikymąsi to įstatymo. Bet nevisuomet lengva jo laikytis, nes žmogus dažnai prasiikalsta netyčiomis arba ir tyčiomis. Iš čia Dovidas dejavimas ir malda: (13) *Kas tēmija...* kas taip atsargus,

¹⁴ et ab alienis parce servo tuo.
Si mei non fuerint dominati,
tunc immaculatus ero: et emun-
dabor a delicto maximo.

¹⁵ Et erunt ut complacent elo-
quia oris mei:
et meditatio cordis mei in con-
spectu tuo semper.
Domine adjutor meus, et re-
demptor meus.

¹⁴ ir nuo svetimųjų saugok savo
tarną.

Jei jie neviešpataus ant manęs,
tuomet aš busiu nesuteptas,
ir busiu apvalytas nuo didžiau-
sios kaltybės.

¹⁵ Tuomet mano burnos žodžiai tau
patiks,
ir mano širdies mintys bus vi-
suomet tavo akyvaizdoje.
Viešpatie, mano padėjėju ir
atpirkėju!

Malda už karalių einantį į karę.

Psalmus XIX. ¹ In finem, Psal-
mus David.

² Exaudiat te Dominus in die
tribulationis:
protegat te nomen Dei Jacob.

³ Mittat tibi auxilium de sancto:
et de Sion tueatur te.

⁴ Memor sit omnis sacrificii tui:
et holocaustum tuum pingue
fiat.

19 (20). psalmė. ¹ Į galą, Dovidų
psalmė.

² Teišklauso tave Viešpats siel-
varto dienoje;
telaiko tave globoje Jokubo Die-
vo vardas.

³ Tesiūnčia tau pagalbos iš šven-
tyklos
ir teapgina tave iš Siono.

⁴ Teatsimena visas tavo duonines
atnašas,
ir tavo deginamoji auka teesie
riebi.

kad neprasikalstu. — *Prasikaltimus.* Ebr. ž. *šgi'oth* reiškia klaidas, prasi-
kaltimus, daromus dėl nežinojimo. — *Nuo mano paslėptųjų nuodėmių:* nuo
nuodėmių, kurių pats žmogus nepatė-
mija ir kurios taip dažnai atsitinka
dėl žmogaus prigimtės silpnumo. — **(14) Ir nuo svetimųjų...** Žinogui grumoją
dar didesnis pavojus; jis kyla iš *sveti-
mųjų* (ebr. t.: puikiųjų) puses. Tais
svetimaisiais, anot vienu, čia pavadintos
puikybės nuodėmės, prasikaltimai daro-
mi liuosa valia, anot kitų gi, svetimi
žmonės, neprieteliai. — *Apvalyk.* Ebr. t.:
sulaikyk, atitrauk. — *Jei jie nevieš-
pataus...* Ebr. t.: tegul jie neviešpa-
tauja... — *Nuo didžiausios kaltybės:* nuo
maisto prieš Dievą, nuo apostazijos. — **(15) Tuomet mano burnos...** Išreiškiama
tikra ištikimo Viešpaties tarno viltis, jei
jis galės pasilikti nekaltas. Ebr. t.
linkejimas: Tepatinka mano burnos
žodžiai... — *Mano padėjėju ir atpir-*

kėju. Ebr. t.: mano uola (*curi*) ir at-
keršintoju (*go'el*, vz. Job. 19, 25).

19. psalmėje meldžiama Dievo pagal-
bos karaliui, kad jo pavaldiniai galėtų
džiaugtis (2—7a) ir išreiškiama viltis
susilaukti maldos išklauosmo, nes Izra-
ėlis pasitiki ne kariškais vežimais ir žir-
gais, bet vien Dievu (7b—10).

(19, 1) Dovidų psalmė. Spėjama, kad
pragą sudėti šitą ps. ir 20. davusi karė
Dovido prieš Amonitus ir Syrijiečius.
Plg. 2 Kar. 10—12 persk. — **(2) Siel-
varto dienoje:** karės pavojuose. — *Telai-
ko...* Ebr. t.: tepakelia tave augšty-
n. — *Jokubo Dievo vardas,* t. y. Dievas,
kurs apsireiškė patriarkui Jokubui, vedė
jį ir gynė. Plg. Prad. 35, 3. — **(3) Iš
šventyklos:** iš bažnyčios ant Siono kalno,
kame buvo sandomos skrynja, žemiškas
Dievo sostas. — **(4) Teatsimena...**
tepriima malonai ir telaiko daveją
geroje atmintyje ir tepažvelgia meiliai

- ⁵ Tribuat tibi secundum cor tuum:
et omne consilium tuum confirmet.
- ⁶ Lætabimur in salutari tuo:
et in nomine Dei nostri magnificabimur.
- ⁷ Impleat Dominus omnes petitiones tuas:
nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo:
in potentatibus salus dexteræ ejus.
- ⁸ Hi in curribus, et hi in equis:
nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.
- ⁹ Ipsi obligati sunt, et ceciderunt:
nos autem surreximus et erecti sumus.
- ¹⁰ Domine salvum fac regem:
et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.
- ⁵ Tesuteikia tau, ko tavo širdis geidžia
ir teįvykdo kiekvieną tavo užmanymą.
- ⁶ Mes linksminsimės dėl tavo išgelbėjimo
ir džiaugsimės musų Dievo vardu.
- ⁷ Teiškildo Viešpats visus tavo prašymus!
Dabar aš žinau, kad Viešpats gelbi savo pateptąjį;
jis išklausys jį iš savo šventojo dangaus;
jo dešinės pagalba galinga.
- ⁸ Tie pasitiki kariškais vežimais, šitie žirgais,
mes gi šaukiamės į Viešpaties, musų Dievo, vardą.
- ⁹ Jie suraišioti ir krinta,
mes gi keliamės ir stovime.
- ¹⁰ Viešpatie, gelbek karalių
ir išklausyk mus dienoje, kurioje šauksimės į tave.

į jo auką. — *Duonines atnašas*: nekruvinas aukas, kurios buvo atnašaujamos draug su kruvinomis deginamosiomis (3 Moz. 2. 1...). — *Riebi*. Kas atnašavo riebius gyvulius, tas rodė, kad jis nori duoti Dievui geriausius dalykus, ir galėjo dėl tokių savo širdies privalumo tikėtis išklausymo. Taigi, sakinio mintis: tebuna tavo deginamosios aukos jam meilios. — Šitos eil. gale ebr. t. yra žodis *sela*. Vž. Ps. 3. 3. — (5) *Tesuteikia...*: tegul suteikia tau apgalėjimą priešu. — (6) *Mes linksminsimės...* Geriausiai anot ebr. t.: kadgi mes linksminturėmės... — *Ir didžiausimės...* Ebr. t.: ir pakeltumėm vardan musų Dievo vėliavą. — (7) *Teiškildo...* Pirmoji ps. dalis baigiama atkartojamu meldimu, kad Dievas išklaustų karaliaus prašymus. — *Dabar aš žinau...*

Maldaujanti tauta jau tiki, kad jos troškimas įvyks, nes ji meldėsi už paties Dievo pateptąjį karalių. — *Iš savo šventojo dangaus*: iš tikrosios savo šventyklos, iš dangiškosios buveinės. — *Jo dešinės...* Ebr. t.: galingais savo gelbėnčios dešinės veikalais (jis gelbės karalių). — (8) *Tie*: pagonys. Plg. 2 Kar. 10, 18. — *Mes gi...* Tikroji Izraelio apgalėjimo priežastis — tai jo pasitikejimas vien Dievu. Plg. 1 Kar. 17, 45. Izraeliui buvo uždrausta sekti pagonių pavyzdį, dauginant kariškų vežimus ir raitariją. Vž. Atk. 17, 16. — Nevienodas buvo vienų ir kitų pasitikejimas; nevienodas ir likimas: (9) *Jie suraišioti...* Ebr. t.: jie sulenkti. (10) *Viešpatie, gelbek...* Ps. baigiama prašymu, apimančiu visus, ir karalių ir jo pavaldinių.

Dekojimas, apgalėjus neprietelius.

Psalms XX. ¹ In finem, Psalmus David.

² Domine in virtute tua lætabitur rex:

et super salutare tuum exultabit vehementer.

³ Desiderium cordis ejus tribuisti ei:

et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.

⁴ Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

⁵ Vitam petiit a te: et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi.

⁶ Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam et magnum decorem impones super eum.

⁷ Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

20 (21). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė.

² Viešpatie, delei tavo galės linksimasi karalius ir smarkiai džiaugiasi dėl tavo išgelbėjimo.

³ Tu jam suteikei, ko jo širdis geidė, ir neatsakei jam to, ko jo lupos prašė.

⁴ Nes tu pasitikai jį su saldžiausiais palaiminimais, uždėjai jam ant galvos vainiką iš brangių akmenų.

⁵ Jis prašė tave gyvybės, ir tu suteikei jam ilgą gyvenimą per amžius ir amžių amžius.

⁶ Jo garbė didelė delei tavo išgelbėjimo; tu dedi ant jo garbę ir didžią šlovę.

⁷ Nes tu darai iš jo palaiminimą per amžių amžius; tu pripildai jį džiaugsmo, parodydamas savo veidą.

20. ps. Dovidas dekoja Dievui už suteiktas sau kaip karaliui geradarys-tes, džiaugiasi jomis ir išreiškia pasitikejimą, kad tokių geradarysčių bus suteikta ir toliaus tautos labui (2—8); antroje ps. dalyje išreiškiama linkejimas, kad neprieteliai, Dievui padedant, butu pavergti ir žutu delei savo pikty sumanymų, kad Dievas butu išaugštintas ir visi linksmintusi.

(20, 1) *Dovidio psalmė.* Plg. aug. Ps. 19, 1. Iš apgalėjimo, už kurį šitoje psalmėje dekojama, tauta galejo aiškiai matyti, kad Dovidos yra teokratiškasis karalius ir kad jam ir jo ainijai priguli mesianiniai pažadėjimai (2 Kar. 7, 12; Ps. 88 ir 131). Todėl psalmėje sakoma apie apgaletoją tokių dalykų, kurie pilnoje prasmėje tinka tikrai Kristui. —

(2) *Delei tavo galės.* Ta Dievo galė apsireiškė apgalėjimo suteikimu. —

(3) *Ko jo širdis geidė.* Vž. Ps. 19, 5. Ebr. t. šitos eil. galė yra sėla. Vž. Ps. 3, 3. — (4) *Nes tu pasitikai.* Išvardijama svarbiausios geradarysės. —

Šv. Raštas, III t.

Saldžiausiais palaiminimais. Ebr. t.: gerumo palaiminimais. — *Uždėjai...* Rasi daroma aliuizija į atsitikimą su atimtu iš Amonitų karaliaus auksiniu vainiku, kurs buvo uždetas Dovidui ant galvos. Vž. 2 Kar. 12, 30. — *Iš brangių akmenų.* Ebr. t.: iš geriausio aukso. Vainikas yra karališkos garbės, o taipogi apgalėjimo ženklas. — (5) *Gyvybės:* žemiško gyvenimo, nes ilgas amžius Sen. Sendoroje buvo laikomas viena iš didžiausių Dievo geradarysčių. — *Ilgą gyvenimą per amžius...* Tuos žodžius galima imti kaip yperbolę, sutinkama taipogi kitose šv. Rašto vietose, pvd. 3 Kar. 1, 31: *Lai gyvuoja mano ponas Dovidas per amžius.* Plg. Dan. 3, 9; 5, 10; Ps. 60, 7. 8. Bet gali čia būti taipogi aliuizija į pažadėjimą amžinojo sosto (2 Kar. 7, 16); tuomet jie pilnai įvyko tik Kristuje. Plg. Žyd. 5, 7. — (6) *Jo garbė...* Jo gyvenimo ir karalavimo metas bus laimingas ir garbingas. — *Garbė ir didžią šlovę.* Ebr. t.: šlovė ir didenybė. — (7) *Nes tu darai iš jo*

- ⁸ Quoniam rex sperat in Domino:
et in misericordia Altissimi
non commovebitur.
- ⁹ Inveniatur manus tua omni-
bus inimicis tuis:
dextera tua inveniatur omnes,
qui te oderunt.
- ¹⁰ Pones eos ut clibanum ignis
in tempore vultus tui:
Dominus in ira sua conturbabit
eos,
et devorabit eos ignis.
- ¹¹ Fructum eorum de terra perdes:
et semen eorum a filiis homi-
num.
- ¹² Quoniam declinaverunt in te
mala;
cogitaverunt consilia, quæ non
potuerunt stabilire.
- ¹³ Quoniam pones eos dorsum:
in reliquiis tuis præparabis
vultum eorum.
- ¹⁴ Exaltare Domine in virtute
tua:
cantabimus et psallemus virtu-
tes tuas.

- ⁸ Nes karalius pasitiki Viešpačiu
ir per Augščiausiojo mielašir-
dystę jis bus nepajudinamas.
- ⁹ Tepasiekia tavo ranka visus
tavo neprietelius;
teranda tavo dešinė visus, kurie
tavęs neapkenčia.
- ¹⁰ Tu padarysi juos lygius ugnies
kakaliui,
kuomet parodysi savo veidą;
Viešpats savo rustybėje išgaš-
dins juos,
ir ugnis prarys juos.
- ¹¹ Tu išgašinsi jų vaikus nuo
žemės
ir jų ainiją iš žmonių sunų tarpo.
- ¹² Nes jie rengia prieš tave piktų-
mą;
daro sumanymus, kurių negali
įvykdyti.
- ¹³ Nes tu priversi juos atgrįžti
nugarą;
kuriuos tu paliksi, tiems tu tai-
kysi į veidą.
- ¹⁴ Pakilk, Viešpatie, savo galeje;
mes giedosime ir šlovinsime tavo
galę.

palaiminimą...: darai jį taip laimingą, kad žmonės visuomet trokš įgyti nors dalį jo laimės. Anot kitų: darai, kad jis turi pats palaiminimą iš augštybių, kaip kitados Abraomas, ir yra palaiminimo tarpininkas kitiems. Pilnoje prasmėje šitie žodžiai tinka tiktai Kristui. — *Parodydamas savo veidą*: jam padėdamas čia ant žemės, pažvelgdamas į jį malonniai. Šituos žodžius galima aiškinti taipogi apie regėjimą Dievo veido danguje. — **(8)** *Nes karalius...* Dvejopa geradarysčių priežastis: iš karaliaus pusės: pasitikejimas Dievu, iš Dievo pusės jo mielaširdystė. — *Bus nepajudinamas*: nesvirus. — **(9)** *Tepasiekia tavo ranka...* Linkejimas, kad karaliaus neprieteliai visai pražutu, kad juos visus pasiektu jo galybė ir sunaikintu. — **(10)** *Padarysi juos...* bus jiems taip kaip idėtiems į liepsnojančią kakalį, arba: vargas, kurį užvesi ant jų, turi

degti juose taip kaip ugnis kakalyje. Plg. 2 Kar. 12, 31. — *Parodysi savo veidą*: ateisi keršto darytų. Tokį kerštą darys tavo neprieteliams taipogi Dievas: *Viešpats savo rustybėje...* — *Išgašdins*. Ebr. t.: prarys, sunaikins. — **(12)** *Nes jie rengia...* Nurodoma neprietelių žuvimo priežastis. — *Daro sumanymus*: piktus samanymus kenkti karaliui. — **(13)** *Atgrįžti nugarą*: bėgti šalin. — *Kuriuos tu paliksi...* kurie ne tuojau apsigriž ir nebėgs, tuos tu parversi savo vilyčiomis. Ebr. t. aiškiau: iš savo kilpinio (savo stygos) taikysį jiems į veidą. — **(14)** *Pakilk...* Psalmė baigiamą karšta malda, kad Dievas pritartu išreikštiems linkejimams, kad parodytu savo galybę. Plg. Ps. 19, 10. — *Mes giedosime...* Izraelis jausis visai laimingas, jei galės visuomet šlovinti Dievo galybės apsirėškimą.

Pranašystė apie Kristaus kančią ir jos vaisius.

Psalms XXI. ¹ In finem pro susceptione matutina, Psalmus David.

² Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.

³ Deus meus clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, et non ad insipientiam mihi.

21 (22). psalmė. ¹ Į galą, už rytmetinę pagalbą, Dovido psalmė.

² Dieve, mano Dieve, pažvelgk į mane; kam mane apleidai? Toli nuo savo išgelbėjimo aš šaukiu delei savo nuodėmių.

³ Mano Dieve, aš šaukiu per dieną, bet tu neišklausai; ir per naktį —, tačiau tenebuna man tai palaikyta beprotyste.

21. psalmė yra viena iš labai žymių pranašysčių apie Jėzaus Kristaus kančią ir apie jos vaisius. Nes ps. prasideda žodžiais, kuriuos Kristus ištare ant kryžiaus, 7—9 eil. aprašoma išjuokimai ir išniekinimai, kokius padaryta Kristui kabančiam ant kryžiaus, 16. e. žodžiais išreiškiama kitas jo atsiliepimas ant kryžiaus (trokštu); kalbama dar apie rankų ir kojų perdurimą, apie drabužių pasidalinimą ir apie burtos metimą delei rubo; visa gi tai padaryta mirštančiam Kristui. Evangelistai ir Apaštalai taiko šitos psalmės žodžius prie Kristaus. Plg. Mt. 27, 35. 39. 43. 46; Jo. 19, 23. 24. 28; Žyd. 2, 11. 12. Šv. Bažnyčios tėvai (Just., Iren., Auks., Jieron., Aug.) laikė šią psalmę mesianine. — Psalmėje randamas aprašymas netinka niekam daugiau kaip tik Kristui. Netinka jis nei Dovidui, nei Ezekijui, nei Jeremijui, nei visai Izraelio tautai draug paimtai. Nėra kito žmogaus, kurs butu kentejęs kankinimus lygiai baises ir turėjusius lygiai garbingus išganymo vaisius visam pasauliui; kurs butu suvienijęs savo ypatoje ir didžiausias kančias ir tobuliausi šventumą kaip tik Dievas-Žmogus.

Pirmoje psalmės dalyje Dovidas, kalbėdamas Mesijo vardu, dejuoja, kad jis labai apleistas Dievo ir paniekintas žmonių (2—12); toliau aprašo pasielgimą ypatų, dalyvaujančių prikalime Kristaus ant kryžiaus ir Išganytojo maldą (13—22). Antroje dalyje Psalmistas to paties Kristaus vardu dėkoja už išgelbėjimą ir nurodo geriausių ir apščiausių kančios vaisius; jie bus suteikti Kristaus įsteigtai Bažnyčiai, į kurią įeis visos tautos; visos busiančios kartos skelbs Dievo teisybę (23—32).

(21, 1) Už rytmetinę... LXX ir Vulg. antrašas rasi turi nurodyti, kad šita ps. yra karštas (anksti rytą daromas) maldavimas susilaukti Dievo pagalbos. Bet ebr. t. reiktu išversti: Kaip: Aušros stirna. Rasi taip buvo nurodyta, kad šita ps. reikia giedoti ta pačia gaida, kaip kita žinoma giesmė, prasidedanti žodžiais: Aušros stirna. —

(2) Dieve, mano Dieve. Ebr. 'Eli, 'Eli, mano Dieve, mano Dieve. — Pažvelgk į mane. Šių žodžių nėra ebr. t.; nėra jų ir Evangelijoje. Vž. Mt. 27, 46; Mk. 15, 34. — Kam mane apleidai? Ebr. *lammah 'azabthani*. Kristus, kadangi, kalbėjo syro-kaldaiškai, tarė, ant kryžiaus ištare: *lammah 'sebaqthani* (Mt. 27, 46). Kristaus klausimas, atkreiptas į Dievą Tėvą, yra ne nekantrum ar nusiminimo ženklas, o tik troškimo, išsiilgimo. Jis žino, kad meilė jį riša su Dievu; bet dabartinis jo stovis, kuriame atsirado, nesutinka su esme jo santykių su Dievu. Kaip apsireiškia apleidimas, pasakoma toliau: Toli nuo savo... Nuodėmės esmė yra nusigrįžimas nuo Dievo, todėl bausdamas už ją Sutvertojas apleidžia sutvėrimą. Išganytojas ėmė ant savęs mūsų nuodėmes kaip savo kaltbę, todėl jis jaučiasi savo Dievybės paliktas pats vienas, nustojęs visai šviesos ir paguodos. Ebr. t.: toli nuo mano išgelbėjimo mano klyksmo balsas, t. y. kaip aš ne šaukčiau, vistiek, pagalba toli nuo manęs, aš pasilieku apleistas. Plg. Mt. 27, 46; Žyd. 5, 7. — (3) Per dieną... ir per naktį: visuomet. — Neišklausei. Ebr. t.: neatsakai. — Tenebuna tai man palaikyta...: mano dejavimas teneesie murmančio žmogaus dejavimas. Ebr. t.:

- ⁴ Tu autem in sancto habitas,
Laus Israel.
- ⁵ In te speraverunt patres nostri:
speraverunt, et liberasti eos.
- ⁶ Ad te clamaverunt, et salvi
facti sunt:
in te speraverunt, et non sunt
confusi.
- ⁷ Ego autem sum vermis, et non
homo:
opprobrium hominum, et abjec-
tio plebis.
- ⁸ Omnes videntes me, deriserunt
me:
locuti sunt labiis, et moverunt
caput.
- ⁹ Speravit in Domino, eripiat
eum:
salvum faciat eum, quoniam
vult eum.
- ¹⁰ Quoniam tu es, qui extraxisti
me de ventre:
spes mea ab uberibus matris
meae.
- ¹¹ In te projectus sum ex utero:
de ventre matris meae Deus
meus es tu.
- ⁴ Tu gi, Izraelio šlovė, gyveni
šventykloje.
- ⁵ Tavyje turėjo vilties mūsų tėvai;
jie turėjo vilties, ir tuo išliuo-
savai juos:
- ⁶ Jie šaukėsi į tave ir liko išgelbėti;
turejo tavyje vilties ir nebuvo
apgėdinti.
- ⁷ Aš gi esu kirminas, o ne žmogus,
žmonių pasityčiojimas ir liaudies
atmata.
- ⁸ Visi, kurie mane mato, juokiasi
iš manęs,
judina lūpas ir kraipo galvą.
- ⁹ Jis pasitikejo Viešpačiu, tai tegul
jis išliuosuoja jį;
teišgelbie jį, nes mėgsta jį.
- ¹⁰ Taip, tu esi, kurs ištraukei mane
iš motinos įsčios,
tu mano viltis nuo mano motinos
kručių.
- ¹¹ Iš įsčios tau esu atiduotas;
kaip tik gimiau iš mano motinos
vidurių, tu esi mano Dievas.

nėra man ramybės. — (4) *(gyveni šven-tykloje: bažnyčioje, kuri yra dangiškosios buveinės atvaizdas, ir danguje. Nors aš ir ne tuoju išklausomas, tačiau Dievas, Izraelio šlovė, kurs gyvena danguje, yra visuomet pasiryžęs padėti. Ebr. t.: o tačiau tu esi šventas, Izraelio šlovė: tu negali būti kitoks kaip tik ištikimas. — (5. 6) Tavyje turėjo vilties...: tu visuomet išklausei mūsų tėvus (ypač tyruose ir Teisėjų metu), tai kodėl gi tu neturėtumei išklausti manęs? — (7) Aš gi esu kirminas...: aš gi patekau į tokiuos vargus, jog išrodau lygus kirminui, kurį kiekviena koja gali mindyti, jog man nebepripažįstama žmogiškos vertybės, jog mane visi niekina ir tyčiojasi iš manęs. Tas aprašymas turi pagreitinti Dievo pagalbą. Plg. Iz. 49, 7; 53, 3. — (8) Juokiasi iš manęs. Plg. Lk. 23, 35. — Judina lūpas: piktžodžiauja. — Kraipo galvą. Pasityčiojimo ir panieki-*

nimo ženklas. Plg. Mt. 27, 39. — (9) *Jis pasitikejo... Pasityčiojimo ir piktžodžiavimo pavyzdys: jis pavedė save Viešpačiui, gyrėsi savo viltimi Dievuje; dabar pasirodo, kaip veltui gyrėsi. Ebr. t.: pavesk savo bylą Viešpačiui; tegul jis tave gelbi. — Nes mėgsta jį: nes jis sakėsi, kad Viešpats mėgsta jį. — (10) Taip, tu esi...: Ką priešai išjuokdami prikiša, tai Išganytojas savinasi visa širdimi. Viešpats myli savo Kristų ypatinga meile, paremta ant esančių tarp jų artimiausių santykių. — Kurs ištraukei...: kurs padarei, kad aš gimiau šiame pasaulyje. — Tu mano viltis...: tu man suteikei pasitikejimą nuo pat mano kūdikystės, arba anot ebr. t.: (kuomet dar tebebuva) prie motinos kručių. — (11) Tau esu atiduotas... Ebr. t.: aš buvau ant tavęs numestas. Aliuzija į senobės paprotį paduoti ką tik gimusį kūdikį tėvui, kursai imdamas jį ant savo*

- ¹² ne discesseris a me: Quoniam
tribulatio proxima est:
quoniam non est qui adjuvet.
- ¹³ Circumdedderunt me vituli
multi:
tauri pingues obsederunt me.
- ¹⁴ Aperuerunt super me os suum,
sicut leo rapiens et rugiens.
- ¹⁵ Sicut aqua effusus sum:
et dispersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tamquam
cera
liquesceus in medio ventris mei.
- ¹⁶ Aruit tamquam testa virtus mea,
et lingua mea adhæsit faucibus
meis:
et in pulverem mortis deduxisti
me.
- ¹⁷ Quoniam circumdedderunt me
canes multi:
concilium malignantium ob-
seddit me.
Foderunt manus meas et pedes
meos:
- ¹² Neatsitraukk nuo manęs,
nes sielvartas labai arti,
nes nėra, kas padetu.
- ¹³ Daug veršių apstojo mane,
riebūs jaučiai apgulė mane.
- ¹⁴ Jie išsižiojo prieš mane
kaip plėšiantis ir krikokiantis liutas.
- ¹⁵ Aš išsiliejau kaip vanduo,
ir visi mano kaulai išsinarstė.
Mano širdis pasidarė kaip vaškas
ištirpintas mano viduriuose.
- ¹⁶ Mano galė išdžiuvo kaip šuke,
ir mano liežuvis prilipo prie
mano gomurio.
ir tu nuvedei mane į mirties
dulkes.
- ¹⁷ Nes daug šunų apstojo mane;
piktadarių gauja apgulė mane.
Jie pardūrė mano rankas ir
mano kojas.

kelių tuo pačiu pripažindavo jį savo
vaiku. apsiimdavo auklėti jį ir laikyti
globoje. Plg. Prad. 30,3; 50,22; Job. 3,12
ir k. — *Iš mano motinos...* Išganytojas
mini net du sykiu savo motiną. Niekur
Sen. Test. nėra kalbos apie Mesijo
tėvą-žmogų, visuomet gi tik apie jo
motiną ir dieviškąjį Tėvą. Plg. Iz. 7,4;
Mik. 5,3. — *Kadangi Mesijas* buvo
nuo pat gyvenimo pradžios pavestas
Dievo rūpesniui ir globai, todėl teisingai
jis gali tikėtis tos globos dabar: **(12)**
Neatsitraukk nuo manęs... — *Sielvartas*
labai arti: slegia mane kaip sunki
našta. — **(13)** *Daug veršių...* Išgany-
tojas jaučiasi tarsi pamestas laukinių
žverių tarpe. Neprietelius jis palygina
dėlė jų smarkumo ir įnirtimo su ver-
šiais, jaučiais, liutais, toliaus gi su
šunimis. — *Riebūs jaučiai.* Ebr. t.:
Basano stipriji. Basano kraštas, į
šiaurę nuo Jaboko upelio iki Ermono
slaitų, kitados karaliaus Ogo, paskui
Manaso giminės nuosavybė (Sk. 32,1),
buvo labai derlingas ir garsus savo
ganyklomis. Stiprus, puslaukiniai Ba-
sano jaučiai nesyki minimi šv. Rašte. —
(14) *Jie:* neprieteliai. — **(15)** *Aš iš-*

siliejau... visai nebeturių jėgų; kunas
nustojo savo tamprumo kaip apal-
pusio žmogaus: šanariai nebesilaiko
vienas kito, kaip vanduo nesilaiko
savaiame vienoje vietoje be indo. —
Visi mano kaulai... Taip nurodoma
kankinimas, kuriame kuno šanariai ir
patys kaulai nepasiliko nepaliesti, rodėsi
atskirti vienas nuo kito. Tai gi įvyko,
kuomet Kristus liko prikaltas ant
kryžiaus. — *Mano širdis...* Vaizdas
didžiausio suspaudimo ir išgąsčio. Plg.
Joz. 2, 11; 5, 1; 7, 5; Iz. 13, 7; 19, 1;
2 Kar. 17, 10. — **(16)** *Mano galė...*
Kentejimas, nuliudimas, baimė lyg-
koks karštis išdžiovino gyvybės sultis,
taip kaip ugnis ištraukia iš molio
drėgnę. — *Mano liežuvis...* Troškulys
buvo viena iš didžiausių kančių pri-
kaltojo ant kryžiaus. Plg. Raud. 4, 4;
Jo. 19, 28. 29. — *Ir tu nuvedei...* Taip
sunaikintam regisi nieko kita nebelieka
kaip tik mirtis. Bet neprieteliai nebutu
turėję prieš jį jokios galės, jei Dievas
nebutu jiems jos davęs. Plg. Iz. 53, 1...
— **(17)** *Nes daug šunų...* Kaip didis
pavojus, nurodoma aprašymu neprie-
telių piktumo. Jie lygus išalkusiems

18 dinumeraverunt omnia ossa mea.

Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me:

19 diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.

20 Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice.

21 Erue a framea Deus animam meam:

et de manu canis unicum meum:

22 Salva me ex ore leonis: et a cornibus unicornium humilitatem meam.

23 Narrabo nomen tuum fratribus meis:

in medio ecclesiae laudabo te.

18 suskaiťe visus mano kaulus. Jie mato ir žiuri į mane.

19 Jie pasidalino sau mano drabužius

ir metė burtą apie mano juos.

20 Bet tu, Viešpatie, neatitolink nuo manęs savo pagalbos, pasirupink mano apgynimu.

21 Išgelbėk, o Dieve, nuo kalavijo mano sielą.

ir mano vienatinę iš šuns valdžios.

22 Gelbėk mane iš liuto nasrų, mane nužemintą nuo vienragių ragų.

23 Aš skelbsiu tavo vardą savo broliams,

susirinkimo viduryje aš šlovinsiu tavę.

šunims, kurie pasiryžę pulti ant savo aukos ir draskyti ją dantimis; jie piktadariai be pasigailėjimo. — *Jie pardūrė...* Aiškiausi pranašystė apie parverimą vinimis Kristaus rankų ir kojų, prikalant jį ant kryžiaus. Dabartiniame ebr. t. šioje vietoje yra žodis *ka'ari*, kurs reiškia: kaip liutas; bet jis visų pirma netinka į kontekstą, nes negalima juk sakyti, kad „piktadarių gauja apgulė kaip liutas mano rankas ir mano kojas;“ toliau visi senobiniai vertėjai (Vulg., LXX, Syr., Aq., Sym.) deda šioje vietoje arba žodį *pardūrė*, arba kitą, panašią prasnę turintį veiksmą, o ne daiktą; todėl jie visi turėjo skaityti ne *ka'ari*, bet *ka'aru*. Permaina ebr. t. padaryta regimai vėlesniais laikais, kuomet prasidėjo ginčai tarp žydų ir krikščionių apie išpildymą šitos pranašystės Kristuje. Daugelis net kritikų racionalistų pritaria Vulg. vertimui prieš dabartinį ebr. t. — (18) *Suskaitė...*: taip ištempė ant kryžiaus Kristaus kūną, kad buvo galima suskaityti visus kaulus. Ebr. t.: aš galėčiau suskaityti visus savo kaulus, — jausdamas per ilgus valandas didžiausius skausmus visuose jų nariuose. — *Ir žiuri į mane*. Ebr. ž. *ra'ah* reiškia: žiureti sa pasimėgimu. Kristaus kankintojai gerisi baisiu jo kentėjimų re-

giniu. — (19) *Jie pasidalino...*: taip kaip paprastai buvo daroma su pasmerktojo mirti drabužiais. Vz. Mt. 27, 35; Mk. 15, 34; Lk. 23, 34; Jo. 19, 23. 24. — (20) *Bet tu, Viešpatie...* Smarkiausiai suspaustas ir nieko nebeturėdamas, Kristus nenustoja vilties. Ebr. t.: tu, Jahveh, nebūk toli; mano stiprybė. skubinkis man į pagalbą. — (21) *Nuo kalavijo*: nuo ginklų kruvinų neprietelių, kurie toliau vėl vadinami šunimi, liutu ir vienragiais. — *Mano vienatinę*. Mano vienatinę sielą, kurią atskyrus, kitos aš neturiu, mano vienatinę gyvybę, kurios nustojęs žmogus nebeturi kitos. — (22) *Mano nužemintą...* Ebr. t.: nuo vienragių ragų (išgelbėdamas) tu išklausai mane. Taip maldavimas geltėti virsta į išreiškimą tvirto pasitikėjimo: todėl toliau antroje ps. pusėje Kristus jau sako, ką jis žada daryti už suteiktą išgelbėjimą. — (23) *Aš skelbsiu...* Dekingas už išgelbėjimą Mesijas viešai skelbs Dievo pažintį, galybę, veikalus, geradariystes. — *Savo broliams*: visų pirma žydams, kurie kunu yra tikri Kristaus broliai. Vz. Žyd. 2, 12. To liaus gi viešuose susirinkimuose kvies šlovinti Dievą visus jo garbintojus iš tarpo žydų ir pagonių. — (24) *Visa Jokubo ainija*: dvasiškoji Jokubo Izraelio ainija, visi tikri Dievo garbinto-

- 24 Qui timetis Dominum laudate eum:
universum semen Jacob glorificate eum:
- 25 Timeat eum omne semen Israel: quoniam non sprexit, neque desepxit deprecationem pauperis:
Nec avertit faciem suam a me: et cum clamarem ad eum exaudivit me.
- 26 Apud te laus mea in ecclesia magna:
vota mea reddam in conspectu timentium eum.
- 27 Edent pauperes, et saturabuntur:
et laudabunt Dominum qui requirunt eum:
vivent corda eorum in sæculum sæculi.
- 28 Remiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium.
- 24 Jūs, kurie bijote Viešpaties, garbinkite jį;
visa Jokubo ainija, šlovinkite jį!
- 25 Tegul jo bijo visa Izraelio ainija, nes jis nepaniekino ir nevertė nieku beturčio maldavimo, ir nenugrižo nuo manęs savo veido,
bet išklause mane, kuomet šaukiaus į jį.
- 26 Tave aš šlovinsiu didžiame susirinkime;
aiesėstiu savo apžadus akyvaizdoje tų, kurie bijo tavęs.
- 27 Beturčiai valgys ir bus sotūs, ir šlovins Viešpatį tie, kurie jo jieško;
jų širdis bus gyvos per amžių amžius.
- 28 Visi žemės kraštai atsimins ir sugrįš prie Viešpaties, ir visos pagonių šeimynos pagarbins jo akyvaizdoje.

jai. — (25) *Nes jis nepaniekino...* Nurodoma priežastis, kodėl visi kviečiami šlovinti Dievą. Ta priežastis — išklaušymas prislėgtojo nelaimės (ebr. t.); prislėgtuoju gi yra ne kas kitas kaip tik kenčiantis Mesijas. — *Išklause mane, kuomet...*: prikeldamas iš numirusių tobulu budu, lyg-kad Viešpats visai nebutu buvęs mirties valdžioje. — (26) *Tave aš šlovinsiu...* Ebr. t.: nuo tavęs mano šlovinimas, t. y. dėlei tavo suteiktojo išgelbėjimo aš galiu šlovinti tave. — *Didžiame susirinkime*: iš žydų ir pagonių tarpo surinktoje Bažnyčioje, kuri laiku ir plotu didelė. — *Atitesėsiu apžadus...* Sen. Test. buvo paprotys daryti didžioje nelaimėje apžadus; dažniausia buvo žadama atnašauti paskirtą aukų skaitlių. Gavus prašomą pagalbą, apžadams atitesėti, aukos budavo atnašaujamos; jų kraują ir riebiasias dalis aukodavo Dievui, dalį atiduodavo kunigams, likusioji gi mėsa buvos suvalgoma linksmuose dėkojimo su-

sirinkimuose, į kuriuos buvo kviečiami giminės, prieteliai, našlaičiai, beturčiai, kurie tuo budu buvo daromi dalininkais išgelbėjimo ir džiaugsmo. — Su pirmuoju kančios ir mirties vaisiumi, su skelbimu per apaštalų pamokslus vieno Dievo švenč. Trejybėje jungiasi antras vaisius šventoji mišių auka kaippo amžina nekruvina taša kryžiaus aukos (Aug. Jier.) ir šventoji Komunija (27. e.). — (27) *Beturčiai*. Ebr. t.: prislėgtieji, romūs (Jier.), t. y. tie, kuriems reikia pagalbos. — *Kurie jo jieško*: tikri Dievo garbintojai. — *Jų širdis bus gyvos...* Trejopas šv. Eucharistijos veikimas: dvasinis sotumas, Dievui prigulinti pagarba, amžinas gyvenimas. — (28) *Visi žemės kraštai...* Paaiškinama, kaip plačiai pasklęs vaisiai ir geradarystės išgelbėjimo, suteikto Mesijui. — *Atsimins*. Žmonija savo gyvenimo pradžioje žinojo tikrąjį Dievą. Vėliaus atsiradusi stabmeldystė buvo tik užmiršimas Sutvertojo. Pagonių grįžimas prie Dievo yra

²⁹ Quoniam Domini est regnum:
et ipse dominabitur Gentium.

³⁰ Manducaverunt et adoraverunt
omnes pingues terræ:
in conspectu ejus cadent omnes
qui descendunt in terram.

³¹ Et anima mea illi vivet:
et semen meum serviet ipsi.

³² Annunciabitur Domino gene-
ratio ventura:
et annuntiabunt cæli justitiam
ejus populo qui nascetur,
quem fecit Dominus.

²⁹ Nes karaliavimas priguli Vieš-
pačiui,
ir jis viešpatauja ant tautų.

³⁰ Visi žemės galiunai valgo ir gar-
bina;
jo akyvaizdoje parpuola visi,
kurie nužengia į dulkes.

³¹ Ir mano sielą jam gyvens,
ir mano ainija tarnaus jam.

³² Viešpačiui bus apskelbta atei-
sianti karta;
ir dangus skelbs jo teisybę
tautai, kuri gimis, kurią Viešpats
yra padaręs.

Viešpats geras ganytojas.

Psalms XXII. ¹ Psalmus David.
Dominus regit me, et nihil
mihi deerit:

² in loco pascuæ ibi me collo-
cavit.

Super aquam refectionis edu-
cavit me:

22 (23). psalmė. ¹ Dovidio psalmė.
Viešpats mano ganytojas, nieko
man nestigs.

² Ganyklos vietoje ten jis mane
stato;
prie gaivinancio vandens jis mane
veda;

tik atsiminimas seniaus buvusių santi-
kių. — (29) *Nes karaliavimas...* Vienas
Dievas turi karaliaus teises ant visų
tautų. — (30) *Visi žemės galiunai...*
Visuotinos Dievo karalystės geradarys-
čių dalininkais bus ir pasaulio galiunai
ir mažutėliai (plg. Iz. 25, 6), visi kurie
eina mirties keliu. — (31) *Ir mano sie-
la...* Pats Mesijas su didžia meile žada
gyventi Dievui Tėvui ir jo karalystei;
taipogi ir jo dvasiškoji ainija, jo pasekė-
jai visi tarnaus ištikimai Dievui. Ebr. t.:
ir tie, kurie negali išlaikyti savo gy-
venimo. Tais žodžiais ebr. t. baigiasi
30. eil. — *Mano ainija.* Ebr. t. nėra ž.
„mano“. — (32) *Viešpačiui bus...*
Geriau ir aiškiau ebt. t.: bus pasako-
jama apie Viešpatį (busiančioms) kar-
toms; jie (ainiai) ateis ir skelbs jo tei-
sybę gimšančiai tautai, kad jis yra tai
įvykdęs (didį išganymo darbą). Dievo
teisybė yra tas tikras visų dalykų ir
žmonių stovis, kurio Dievas nori, kad
jis kaipto sutinkas su jojo švenč. valia
pasiliktų visuomet.

22. ps. Dovidas šlovina Dievą kaipo
savo geradarį. Viešpats yra jo ganytojas
kurs gano jį geroje ganykloje ir gina
nuo visų nelaimių (1—4); Viešpats vai-
šina jį kaipo meilų svetį, lydi savo
malonėmis ir leidžia gyventi savo
namuose (5. 6).

(22, 1) *Dovido.* Psalmė sudėta mato-
mai tuo laiku, kuomet Dovidas jautėsi
visai laimingas. Joje išreikštos mintys
tinka taipogi Izraelio tautai, kurios
ganytojas yra Dievas. Dvasinėje pras-
mėje ji apima visa, ką Kristus, tikras
geras ganytojas, yra paradęs ir iškėn-
tėjęs mūsų išganymui. — *Ganytojas.*
Palyginimas Viešpaties su Ganytoju
dažnai sutinkamas Sen. Test. (Prad.
48, 15; 49, 24; Iz. 40, 11; Jer. 31, 10;
Ez. 34, 13; Oz. 4, 16; Mik. 7, 14).
N. Test. pats Kristus įvaizdina save
kaipo tikrai gerą ganytoją (Jo. 10, 1...).

— (2) *Ganyklos vietoje ten.* Anot ebr. t.:
ant žaliuojančios ganyklos. Dvasinėje
prasmėje ganykla ir gaivinas vanduo
yra visa, kas praverčia mūsų išganymui

- ³ animam meam convertit.
Deduxit me super semitas
justitiæ,
propter nomen suum.
- ⁴ Nam, et si ambulavero in
medio umbræ mortis,
non timebo mala:
quoniam tu mecum es.
Virga tua, et baculus tuus:
ipsa me consolata sunt.
- ⁵ Parasti in conspectu meo
mensam, adversus eos, qui
tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum:
et calix meus inebrians quam
præclarus est!
- ⁶ Et misericordia tua subsequetur
me omnibus diebus vitæ meæ,
Et ut inhabitem in domo Do-
mini, in longitudinem di-
erum.

- ³ Jis atgaivina mano sielą,
veda mane teisybės takais
delei savo vardo.
- ⁴ Nes jei ir mirties uksmės viduriu
eičiau,
aš nebijosiu nelaimių, nes tu
esi su manim.
Tavo lazda ir tavo ramstis
ramina mane.
- ⁵ Tu tiesi mano akyvaizdoje
stalą
prieš tuos, kurie mane vargina;
gausiai tepi aliejumi mano galvą,
ir mano nugirdanti taurė kaip
gi ji puiki!
- ⁶ Tavo malonumas lydi mane
per visas mano gyvenimo dienas,
ir man valia gyventi Viešpaties
namuose
per ilgiausias dienas.

Dievo didenybė reikalauja iš žmonių šventumo ir pagarbos.

Psalmus XXIII. ¹ Prima sabbati,
Psalmus David.
Domino est terra, et pleni-
tudo ejus:

23 (24). psalmė. ¹ Pirną savaitės
dieną, Dovido psalmė.
Viešpačiui priguli žemė ir tai,
ko ji pilna,

— (3) *Veda mane teisybės takais:* kad Viešpaties ganomoji avis nepažutų, nepaklystų. — *Dėl savo vardo:* kad būtų šlovė ganytojui, nes jo dalykas, kad neiviena avis nepažutų tyrumoje. — (4) *Nes: todėl tai. — Mirties uksmės viduriu.* Ebr. t.: tamsia dauba. — *Tavo lazda ir...:* ganytojo lazda, kuria jis pasiremia, reikale gi gina savo avis nuo žvėrių. — (5) *Tu tiesi...* Čia Viešpats palyginamas jau su šeimininku, kurs meiliai vaišina svetį savo namuose, gina jį nuo neprietelių; taip jis ramiai gali valgyti, ką anas suteikia. Šv. tėvai (Kypr. Ambr.) aiškina šitą eil. ypač apie šv. Komuniją, kuri suteikia mums jėgų prieš piktus mūsų pačių linkimus ir prieš visus mūsų sielos neprietelių užpildinėjimus. — *Prieš tuos, kurie...* Tuo būdu neprietelius sutinka gėda, nes jie gauna matyti, kokių gėrybių Dievas suteikia tam, kurį jie norėjo pražudyti. — *Tepi aliejumi...* Pas žydus buvo paprotys patepti

galvą svečiams pakviestiems į pokilį. Plg. Mt. 16, 7; Lk. 7, 46; Am. 6, 6. Dvasinėje prasmėje aliejus reiškia Dievo malonę. — *Mano nugirdanti...* Ebr. t.: mano taurė apstumas, t. y. sklydina. Dievas suteikia savo prieteliams apščiai geradarysčių. — (6) *Tavo malonumas...* Ebr. t.: tikrai laimė ir malonė seks mane. — *Viešpaties namuose:* prie sandoros šėtos ant Siono, kame Dovidas tikisi dar ilgai pasilikti. Dvasinėje prasmėje Viešpaties namai yra dangus.

23. ps. Dovidas, priminęs, kad Viešpats yra pasaulio savininkas ir Sutvertojas, sako, kad į jo šventąjį kalną valia eiti tik nekaltiems ir nesuteptiems (1—6). Antroje ps. dalyje jis ragina pasikelti augštin Siono vartus, nes per juos turi įeiti garbės karalius, stiprusis ir galingasis, Kareivių Viešpats (7—10).

(23, 1) *Pirną savaitės dieną.* Psalmė giedotina sekmadieniais, kuomet buvo daromos rytmetinės aukos. To nuro-

- orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo.
- ² Quia ipse super maria fundavit eum:
et super flumina præparavit eum.
- ³ Quis ascendet in montem Domini?
aut quis stabit in loco sancto ejus?
- ⁴ Innocens manibus et mundo corde,
qui non accepit in vano animam suam,
nec juravit in dolo proximo suo.
- ⁵ Hic accipiet benedictionem a Domino:
et misericordiam a Deo salutari suo.
- ⁶ Hæc est generatio quærentium eum,
quærentium faciem Dei Jacob.
- ⁷ Attollite portas principes vestras,
et elevamini portæ æternales:
et introibit rex gloriæ.
- ⁸ Quis est iste rex gloriæ?
Dominus fortis et potens:
Dominus potens in prælio.
- pasaulis ir visi, kurie jame gyvena.
- ² Nes jis įkūrė jį ant jūrų
ir pastatė jį ant upių.
- ³ kas žengs į Viešpaties kalną?
arba kas stovės jo šventoje vietoje?
- ⁴ Tas, keno rankos nekaltos ir širdis nesutepta,
kurs nekreipia savo sielos į tuštybę
ir neprisiekia klasingai savo artimui.
- ⁵ Tasai ims iš Viešpaties palaiminimą
ir pasigailejimą iš Dievo, savo išgelbėtojo.
- ⁶ Tai yra gimtinė jieškančių jojo,
jieškančių Jokubo Dievo veido.
- ⁷ Pakelkite augštin, kunigaikščiai, savo vartus,
ir pasikelkite jus amžinieji vartai,
ir įeis garbės taralius.
- ⁸ Kas yra tasai garbės karalius?
Tai Viešpats stiprusis ir galingasis,
Viešpats galingas kovoje.

dymo nėra ebr. t. — *Dovido psalmė*. Proga sudėti šitai psalmėi davė perkėlimas sandoros skrynios įšventąjį kalną. Plg. 2 Kar. 6, 12... — *Ko jį pilna*: kas gyvena ant žemės. Plg. 1 Kor. 10, 26. — *Visi, kurie...* Viešpaties valdžia apima visą žemę ir visus jos gyventojus (Atk. 10, 14). Jis žemės Viešpats, nes jis jos Sutvėtojas. — *(2) Ant jūrų* Senobės žydai įsivaizdindavo sau žemę kaip kokį rumą, Dievo pastatytą ant vandenyno. Plg. Ps. 136, 6. — *Ant upių*: ant jūros srovių. — *(3) Kas žengs...*: kas vertas eiti į Siono kalną ir pasilikti tenai, kur buvo sandoros šėtra, žemiškas Dievo sostas. — *(4) Keno rankos...* Prie Dievo, prie jo šventyklos valia artintis tam, kurs savo darbuose ir mintyse sergi save nuo nuodėmės. — *Kurs nekreipia...*: kurs neprisiriša prie

tuščių žemiškų dalykų. — *(5) Pasi-gailėjimą*. Ebr. t.: teisybė, t. y. teisinga atlyginimą, todėl laimę. — *(6) Tai yra...* Tokie, kaip aug. aprašyta, turi būti tikri Dievo garbintojai. — *Jieškančių jo*: norinčių būti arti Viešpaties. — 6. eil. ebr. t. baigiasi ž. *selah*. — *(7) Pakelkite...* Giedant 6. eil. žodžius eisena su sandoros skrynja turėjo prisiartininti prie Siono vartų. Taigi, dabar psalmistas kreipiasi su paraginimu į tuos vartus, kad vertai priimtu įeinantį Viešpatį. Ebr. t.: pakelkite, vartai, savo galvas. Vulgatos paraginimas atkreiptas į miesto arba tautos kunigaikščius. — *Amžinieji*: labai seni, nes dar Jebuziečių statyti. — *(8) Kas yra tasai...* Vartai su nustebimu klausia apie prisiartinantį karalių, kas jis ir gauna atsakymą: *Tai Viešpats...*

⁹ Attollite portas principes
vestras,
et elevamini portæ æternales:
et introibit rex gloriæ.
¹⁰ Quis est iste rex gloriæ?
Dominus virtutum ipse est rex
gloriæ.

⁹ Pakelkite augštyn, kunigaik-
ščiai, savo vartus,
ir pasikelkite jųs, amžinieji vartai,
ir įeis garbės karalius.
¹⁰ Kas yra tasai garbės karalius?
Kareivijų Viešpats jis tai yra
garbės karalius.

Meldimas išliuosuoti nuo neprietelių ir atleisti nuodėmes.

Psalmus XXIV. ¹ In finem, Psalmus David.

Ad te Domine levavi animam
meam:

² Deus meus
in te confido, non erubescam:

³ Neque irrideant me inimici
mei:

etenim universi, qui sustinent
te, non confundentur.

⁴ Confundantur omnes iniqua
agentes supervacue.

Vias tuas Domine demonstra
mihi:

et semitas tuas edoce me.

24 (25). psalmė. ¹ Į galą. Dovidio psalmė.

Į tave, Viešpatie, aš keliu savo
sielą;

² mano Dieve, tavimi pasitikiu;
kad gi man nereiktų rausti,

³ ir tegul nesijuokia iš manęs mano
neprieteliai,

nes visi, kurie pasitiki tavimi,
nebus sugedinti.

⁴ Tebuna sugedinti visi, kurie be
priežasties daro pikta.

Viešpatie, parodyk man savo
kelius

ir išmokyk mane savo takų.

Jahveh, galingasis, karžygis, Jahveh karės karžygis, per kurį Izraelis atėmė iš Jebuziečių Siono kalną, per kurį iki tam laikui tiek sykių buvo apgalėtojas; todėl vartai turi priimti jį su didžia pagarba. — (10) *Kas yra...* Vartai dar sykių klausia apie tą karalių, bet dabar tik tuo tikslu, kad išgirstu daugiau to garbingo karaliaus pagyrimų. — *Kareivijų Viešpats: Jahveh ceba'oth.* Jis ir dangaus kariuomenės Viešpats. — Siono miestas ir jo šventasis kalnas su Viešpaties gyvenamąja vieta yra paveikslas dangaus, kuriame yra Dievo didenybės sostas. Nuo Adomo nuodėmės laiko dangaus vartai buvo uždaryti; per metų tukstančius žmonija klausinėjos, apie tą, kurs galėtų vėl atidaryti užrakintuosius dangiškojo Siono vartus. Išganytojui atėjus į pasaulį, pirmą sykių pasigirdo šauksmas, kad vartai turi atsidaryti, nes žmonijai jau buvo duotas tasai, kurs buvo vertas per juos įeiti. Antrą sykių jis pasigirdo iš paties Viešpaties burnos, kuomet Išganytojas draug su tais, kuriuos jis išvedė iš pragaro prieangio, artinosi prie tų vartų dienoje

savo žengimo į dangų, rodydamas savo šventas žaizdas kaip savo vertybės patvirtinimą, kad jis neapkenčė nuodėmės, yra mylėjęs teisybę (Arndt).

24. ps. Dovidas išreiškia pasitikėjimą Viešpačiu, kurs neduos jam rausti neprietelių akyvaizdoje, meldžia Dievą vesti jį tikru keliu ir atleisti nuodėmes (1—7), nes Viešpats geras ir maloningas (8—11); kadangi tačiau Dievas rodo savo malonumą ypač teisiesiems, todėl ps. autorius, aprašydamas savo vargą ir neprietelių piktumą vėl meldžia atleisti sau nuodėmes ir išliuosuoti nuo persekiojimų (12—22).

(24. 1) Į galą. To ž. nėra ebr. t. ir LXX. — *Psalmė.* Ir to ž. nėra ebr. t. Šita ps. alfabatinė kaip ir 9. Tačiau dabartiniame jos tekste trūksta eil. prasidedančių raidėmis *vav* ir *qof*. Sudėta ji rasi Absalomo maišto metu. — *Savo sielą:* savo mintis. — (2) *Nereiktu rausti.* Dovidas turės rausti, jei bus Dievo apleistas, jei Dievas nepadarys galo savo ištikimo tarno vargams. — (4) *Be priežasties daro pikta.* Ebr. t.:

- ⁵ Dirige me in veritate tua, et doce me:
quia tu es Deus salvator meus,
et te sustinui tota die.
- ⁶ Reminiscere miserationum tuarum Domine, et misericordiarum tuarum,
quæ a sæculo sunt.
- ⁷ Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineras.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu:
propter bonitatem tuam Domine.
- ⁸ Dulcis et rectus Dominus:
propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
- ⁹ Diriget mansuetos in iudicio:
docebit mites vias suas.
- ¹⁰ Universæ viæ Domini, misericordia et veritas,
requiruntibus testamentum ejus et testimonia ejus.
- ¹¹ Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.
- ¹² Quis est homo qui timet Dominum?
- ⁵ Vesk mane savo tiesoje ir mokyk mane;
nes tu esi Dievas, mano Gelbėtojas,
ir tavimi aš pasitikiu visą dieną.
- ⁶ Atsimink, Viešpatie, savo pasigailejimus
ir savo malonumus, kurie yra nuo amžių.
- ⁷ Mano jaunystės prasikaltimų ir mano nežinių neatsimink.
Pagal savo mielaširdystę atsimink mane,
dėlei savo gerumo, o Viešpatie!
- ⁸ Viešpats saldus ir tikras;
todėl jis rodo kelią prasikalstantiems.
- ⁹ Jis veda romiuosius teisybėje,
moko lėtuosius savo kelių.
- ¹⁰ Visi Viešpaties keliai pasigailejimas ir tiesa
tiems, kurie jieško jo sandoros ir jo liudijimų.
- ¹¹ Dėlei savo vardo, Viešpatie, atleisk mano nuodėmes,
nes jų daug.
- ¹² Kas yra žmogus, kurs bijo Viešpaties?

elgiasi neištikimai; todėl, kelia maištą, visai neturėdami, kuo galėtų save išteisinti. — *Savo kelius ir...* Dievo keliai ir takai nurodyti jo apreiškime; bet kad juos pažinti, reikia Dievo šviesos, ir jo pagalbos, kad jais vaikščioti. — **(5)** *Savo tiesoje*: kad laikyčiaus tikrojo mokslo, kurs Dievo duotas jo įstatyme. — *Dievas, mano gelbėtojas*. Ebr. t.: mano išganymo Dievas. — *Visą dieną*: visuomet. — **(6)** *Atsimink...*: suteikk savo pasigailejimą ir malonę. — *Kurie yra nuo amžių*. Pirmas Dievo malonumo apsiereikšimas prasikaltusiai žmonijai buvo pasmerkimas žalčio suvedžiojo. — **(7)** *Mano jaunystės prasikaltimų*: kurių didumą sumažina įgimtas žmogaus silpnumas ir paprastas jaunystėje greitumas, dalyko neapsvarstymas. — *Nežinių*. Anot ebr. t.: maištų, didelių su apsvarstymu padarytų vėlesnio amžio kaltybių. — *Pagal savo mielaširdystę...*

„Atsimink mane ne pagal savo rustybę, kurios aš esu vertas, bet pagal savo pasigailejimą, kurs yra vertas tavęs, o Viešpatie!“ (Aug.). — **(8)** *Viešpats saldus...* Paminėjimas Dievo gerumo duoda autoriui progos plačiau kalbėti apie tą dalyką. — *Tikras*: ištikimas. — *Prasikalstantiems*: kad nuo paklydimų, nuodėmių grįžtu į tikrą doros kelią. — **(9)** *Jis veda romiuosius... lėtuosius*: nuolankius, kurie kad ir nusideda, bet daro tai ne iš piktumo. — *Teisybėje*: tikru keliu. — **(10)** *Jo liudijimų*: isakymų, Dievo valios apreiškimų. Dievo įstatymas vadinama liudijimais, nes jis aiškiai liudija, koki Dievo valia, jo paskirtosios pasielgimo taisyklės žmonėms. — **(11)** *Dėlei savo vardo*: dėl savo šlovės. Jei kaltybė nebus atleista, jei autorius bus teisingai nubaustas, tuomet gali sumažėti Viešpaties šlovė pagonių akyse. — **(12)** *Kas yra žmogus...*

- legem statuit ei in via, quam elegit.
- ¹³ Anima ejus in bonis demorabitur:
et semen ejus hereditabit terram.
- ¹⁴ Firmamentum est Dominus timentibus eum:
et testamentum ipsius ut manifestetur illis.
- ¹⁵ Oculi mei semper ad Dominum:
quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.
- ¹⁶ Respice in me, et miserere mei:
quia unicus et pauper sum ego.
- ¹⁷ Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt:
de necessitatibus meis erue me.
- ¹⁸ Vide humilitatem meam, et laborem meum:
et dimitte universa delicta mea.
- ¹⁹ Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt,
et odio iniquo oderunt me.
- ²⁰ Custodi animam meam, et erue me:
non erubescam quoniam speravi in te.
- ²¹ Innocentes et recti adhæserunt mihi:
quia sustinui te.

- Jis moko jį kelio, kurį turi išsirinkti.
- ¹³ Jo sielą pasilikis gėrybėse, ir jo ainija paveldės žemę.
- ¹⁴ Viešpats yra tvirtas ramstis tiems, kurie jo bijo, ir jo sandora bus jiems apreikšta.
- ¹⁵ Mano akis visuomet atkreiptos į Viešpatį, nes jis ištrauks mano kojas iš žabangų.
- ¹⁶ Žvilgtėk į mane ir pasigailek manęs, nes aš apleistas ir beturtis.
- ¹⁷ Mano širdies sielvartai pasidaužino; gelbek mane iš mano vargų.
- ¹⁸ Pasižiūrėk į mano nužeminimą ir į mano vargą ir atleisk visus mano prasikaltimus.
- ¹⁹ Žvilgtėk į mano neprietelius, kad jų pasidarę daug ir jie nekenčia manęs neteisusiai.
- ²⁰ Saugok mano sielą ir išgelbek mane, kad man nereiktu rausti, nes aš turiu tavyje vilties.
- ²¹ Nekaltieji ir teisieji laikosi manęs, nes aš pasitikiu tavimi.

jei kursai žmogus bijo Viešpaties, t. y. garbina jį ir ištikimai jam tarnauja, tam Dievas duoda ypatingos šviesos, kad išmanytu, kas jam reikia daryti arba ko vengti, kad įtikti Viešpačiui. — **(13) Paveldės žemę.** Izraelio tauta buvo paveldėjusi Kanaano žemę iš Dievo malonės su ta sąlyga, kad laikysis jo įstatymo (Kun. 25, 23). Taigi, paveldėti žemę reiškia tapti dalininku Dievo malonės palaiminimų (plg. Mt. 5, 5). — **(14) Viešpats yra...** Ebr. t. išreikšta kitoki mintis: Viešpaties paslaptis tiems, kurie jo bijo, ir jo sandora paskirta jiems pamokyti, t. y. Viešpats apreiskia savo ištikiniais garbintojams didžiausias savo paslaptis, leidžia giliaus pa-

žvelgti į savo esmę, taip jiems parodydamas ypatingą prietelystę... — **(16) Apleistas ir beturtis:** neturįs iš kitur pagalbos ir prislėgtas (ebr. t.). — **(17) Vargų:** suspaudimų (ebr. t.). — **(18) Nužeminimą.** Ebr. t.: kentejimą, prispaudimą. — **Atleisk...**, kad nuodėmės nesutrukdytu maldos išklauso. — **(19) Neteisiai.** Anot ebr. t.: smarkiai. Plg. Job. 15, 25. — **(20) Mano sielą:** mano gyvybę. — **(21) Nekaltieji...** Anot Vulg. t. išreikšta dar viena priežastis, kodėl jis tikisi išklauso. Dovo laikosi nemažas teisingų ir nekaltų Izraelitų būrys. Jei Viešpats neišklausytu Dovo maldos, jie visi turėtų nustoti vilties. Ebr. t.: nekaltumas ir

²² Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

²² Išliuosuok, Dieve, Izraelį iš visų jo sielvartų.

Nekaltojo malda į Dievą teisėją.

Psalmus XXV. ¹ In finem, Psalmus David.

Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum:

et in Domino sperans non infirmabor.

² Proba me Domine, et tenta me: ure renes meos et cor meum.

³ Quoniam misericordia tua ante oculos meos est:

et complacui in veritate tua.

⁴ Non sedi cum concilio vanitatis: et cum iniqua gerentibus non introibo.

⁵ Odivi ecclesiam malignantium: et cum impiis non sedebo.

⁶ Lavabo inter innocentes manus meas:

et circumdabo altare tuum Domine:

(25 26). psalmė ¹ Į galą, Dovidो psalmė.

Daryk man, Viešpatie, teisybę, nes aš vaikščiojau savo nekaltybėje,

ir turedamas vilties Viešpatyje aš nesusiilpnėsiu.

² Tyrinėk mane, Viešpatie, ir mėgink mane;

bandyk ugnimi mano inkstus ir mano širdį.

³ Nes tavo pasigailejimas ties mano akimis

ir aš mėgstu tavo tiesą.

⁴ Aš nesėdžiu tuštybės susirinkime ir nevaikščioju su piktadariais.

⁵ Aš neapkenčiu piktadarių sueigos ir su bedieviais nesėdžiu.

⁶ Aš mazgoju su nekaltaisiais savo rankas

ir laikaus prie tavo altoriaus, Viešpatie,

teisumas sergės mane nes aš laukiau tavęs. — Kad žmogus būtų vertas išklausymo, jis pats turi rupintis gyventi nekaltai. — (22) Išliuosuok... Trumpai išreiškiama visos psalmės malda, draug nurodant, kad taip meldžiasi ne viena ypata, bet visa tauta.

25. ps. Dovidas, persekiojamas ir jausdamas esąs nekaltas, šaukiasi į Dievo teisumą (1—3), išrodinėja savo nekaltumą (4—8) ir meldžia, kad jo likimas nebūtų toks kaip bedievių (9—12).

(25, 1) Į galą. To ž. nėra ebr. t. ir LXX. — Dovidо psalmė. Psalmė sudėta, kuomet Dovidas buvo persekiojamas ir atskirtas nuo sandoros šėtros, todėl rasi Absalomui sukėlus maištą prieš tėvą (plg. 2 Kar. 15, 25). — Daryk man teisybę: parodyk teismą mano nekaltumą. — Vaikščiojau...: elgiaus nekaltai. — Turedamas vilties... Ebr. t.:

turėjau viltį Viešpatyje nesvyruodamas. — (2) Tyrinėk mane... Dovidas nebijo net ir sūnarkiausio tardymo. Jis tikisi, kad Viešpats tyrinėdamas ir slapčiausius jausmus ir palinkimus, neras juose nieko nuodėmingo. — (3) Pasigailejimas. Ebr. t.: malonumas. — Mėgstu tavo... Ebr. t.: vaikščioju tavo tiesoje. Dovidas, atsimindamas kaip maloniai Dievas elgėsi su savo tauta, tvarkė visose aplinkybėse savo gyvenimą taip, kaip reikalavo Dievo duotasis įstatymas. — (4) Aš nesėdžiu...: nedraugauju, neturiu santykių. — Tuštybės susirinkime. Ebr. t.: su tuštybės žmonėmis, t. y. su žmonėmis, kurių pasielgime nėra nieko daugiau kaip tik tuštybė, neteisybė. — Su piktadariais. Anot ebr. t.: su tokiais žmonėmis, kurie tikrus savo užmanymus slepia ir veidmainiškai rodosi kitokiais nekaip ištikrųjų yra. — (6) Aš mazgoju. Rankų

- ⁷ Ut audiam vocem laudis,
et enarrem universa mirabilia
tua.
⁸ Domine dilexi decorem domus
tuæ,
et locum habitationis gloriæ tuæ.
⁹ Ne perdas cum impiis Deus
animam meam,
et cum viris sanguinum vitam
meam:
¹⁰ In quorum manibus iniquitates
sunt:
dextera eorum repleta est mu-
neribus.
¹¹ Ego autem in innocentia mea
ingressus sum:
redime me, et miserere mei.
¹² Pes meus stetit in directo:
in ecclesiis benedicam te Do-
mine.

- ⁷ kad girdečiau šlovinimo balsą
ir išpasakočiau visus tavo ste-
buklus.
⁸ Viešpatie, aš myliu tavo namų
gražumą
ir tavo garbės gyvenamąją vietą.
⁹ Nepražudyk, Dieve, mano
sielos su bedieviais
ir mano gyvybės su kraujo trok-
štančiais vyrais,
¹⁰ kurių rankose yra neteisybių
ir kurių dešinė pilna dovanų.
¹¹ Aš gi vaikščioju savo nekaltybėje;
atpirkk mane ir pasigailėk manęs.
¹² Mano koja stovi ant tiesaus kelio;
aš šlovinsiu tave, Viešpatie, su-
sirinkimuose.

Pasitikėjimas Viešpačiu ir malda pavojuje.

Psalmus XXVI. ¹ Psalmus David priusquam liniretur.

Dominus illuminatio mea, et
salus mea,

26 (27). psalmė. ¹ Dovid psalmė, kuomet jis dar nebuvo pateptas.

Viešpats mano šviesa ir mano išgelbėjimas,

mazgojimas yra symbolinis veiksmas nekaltumui paliudyti (Vz. Atk. 21, 6; Mt. 27, 24). Čia daroma taipogi aliuzija į įsakymą kunigams mazgoti rankas, kuomet jie turėdavo atnašauti aukas (Iš. 30, 17. 21). — *Su nekaltaisiais*: taip kaip daro nekaltieji. Ebr. t.: nekaltybėje. — *Prie tavo altoriaus*: prie deginamųjų aukų altoriaus, aplink kurį rasi stovėdavo levitai, kuomet buvo daromos aukos. — (7) *Kad girdečiau...*: giesmės, kurios buvo giedamos aukojimo metu. Anot ebr. t.: kad šlovinčiau balsu. — *Stebuklus*: stebėtinus Dievo veikalus, kurie buvo skelbiami giesmių ir psalmių žodžiais. — (8) *Gražumą*. Anot ebr. t.: vietą. — *Tavo garbės...* Viešpats apreiškėdavo savo buvimą ir savo garbę sandoros šėtroje. Vz. Iš. 16, 7; 34, 18. 22 ir k. — (9) *Nepražudyk...* Aiškiai išrodęs savo dievotumą, Dovidas gali teisingai maldauti, kad Dievas neatimtų iš jo gyvybės, kuomet baus nusidėjėlius. — (10) *Neteisybių*. Ebr. t.: bjaurių kaltubių. — *Dovanų*: kurias ima

teisėjai, kad pasmerktu nekaltuosius ir išteisintu kaltininkus. — (11) *Savo nekaltybėje*: visas mano pasielgimas nekaltas. — *Atpirkk mane*: išliuosuok nuo bedievių varginimo. — (12) *Ant tiesaus kelio*: kuriuo galima eiti be pasižeidimo, be pavojaus sielai. — *Aš šlovinsiu...* Įsitikinęs, kad Viešpats išklausys, ps. autorius jau žada šlovinti jį viešuose susirinkimuose, kurie buvo įsakyti įvairiose aplinkybėse ir iškilmėse (Iš. 12, 16; Kun. 23, 3. 7. 21. 24. 27. 35; Sk. 28, 18 ir k.). — 6—12 šitos ps. eil. kalba kunigas mišiose, mazgodamas savo rankas. Tie žodžiai geriausiai primena, koks reikalingas tobulumas, kad atnašauti dieviškąją auką.

26. ps. Dovidas išreiškia visų pirma jausmus pilno pasitikėjimo Viešpačiu; žinodamas, kad pasilieka Dievo globoje, jis nebijo jokių pavojų, turi tik vieną troškimą, gyventi visuomet pasislėpęs šventykloje, ir yra tikras, kad pilnai apgalės visus priešus (1—6). Antroje

- quem timebo?
 Dominus protector vitæ meæ,
 a quo trepidabo?
- ² Dum appropiant super me
 nocentes,
 ut edant carnes meas:
 Qui tribulant me inimici mei,
 ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
- ³ Si consistant adversum me
 castra,
 non timebit cor meum.
 Si exurgat adversum me prælium,
 in hoc ego sperabo.
- ⁴ Unam petii a Domino,
 hanc requiram,
 ut inhabitem in domo Domini
 omnibus diebus vitæ meæ:
 Ut videam voluptatem Domini,
 et visitem templum ejus.
- ⁵ Quoniam abscondit me in taber-
 naculo suo:
 in die malorum
 protexit me in abscondito taber-
 naculi sui.
- ⁶ In petra exaltavit me:
 et nunc exaltavit caput meum
 super inimicos meos.

- ko gi aš bijosiu?
 Viešpats mano gyvybės globėjas,
 prieš ką gi aš drebesiu?
- ² kuomet artinasi prie manęs pik-
 tadariai,
 mano kuno būtų,
 mano neprieteliai, kurie vargina
 mane,
 jie patįs darosi silpni ir krinta.
- ³ Jei sustoja prieš mane kariuo-
 menės stovykla,
 mano širdis nebijo.
 Jei pakilsta prieš mane kova,
 aš ir tuomet turiu vilties.
- ⁴ Vieno dalyko meldžiu Viešpatį,
 jo aš ir įieškau,
 kad man butu valia gyventi
 Viešpaties namuose
 per visas mano gyvenimo dienas,
 matyti Viešpaties meilumą
 ir lankyti jo bažnyčią.
- ⁵ Nes jis slepia mane savo šėtroje;
 nelaimės dienoje dengia mane
 savo šėtros slėpynėje;
-
- ⁶ pakelia mane ant uolos
 ir dabar pakelia mano galvą
 ant mano neprietelių.

ps. dalyje Dovidas maldauja Viešpatį neapleisti jo pavojuose ir pats save ragina būti kantriu ir ištvermingu (7—14).

(26, 1) *Psalmė, kuomet...* Šitų žodžių nėra ebr. t. Jais nurodoma ps. sudėjimo laikas. Minima čionai patepimas ne pirmas, bet antras, kada Dovidas jau visos tautos buvo pripažintas karaliumi. — *Mano šviesa*: tasai, kurs prašalina vargų tamsybes, kurs duoda laimes. — *Išgelbėjimas*: kurs vienas gali išgelbėti, iš kurio laukiama išgelbėjimo. — *Gyvybės globėjas*. Ebr. t.: gyvybės tvirtovė. — (2) *Kuomet artinasi...* Dovidas žino iš savo prityrimo, kad jis gali pasitikėti Dievo globa. — *Mano kuno būtų*. Neprieteliai įvaizdinami kaip laukiniai žvėrys, kurie trokšta Dovidą kraujo. Ešti keno nors kuną reiškia taipogi persekioti piktais šmeižtais ką nors iki sunaikinimui. — *Darosi*

silpni. Geriausiai anot ebr. t.: svyruoja. — (3) *Jei sustoja...* Kaip didis Dovidą pasitikėjimas, išreiškiamas palyginimais: su Dievu jis nebijotu stoti į kovą vienas prieš visą kariuomenę. Plg. Kun. 26, 8. — (4) *Vieno dalyko...* Didžiausias Dovidą troškimas — tai nuolat pasilikti sandoros šėtroje, tenai naudotis Viešpaties globa, būti artimiausioje su juo vienybeje. — *Viešpaties meilumą*. Anot kitų: gražumą, t. y. visą iškilmingumą ir dailumą apeigų, kuriomis šėtroje tarnaujama Viešpačiui. — *Lankyti*. Anot ebr. t.: tyrinėti. — (5) *Nes jis slepia...* Viešpaties namuose, kamie Dievas gyvena savo tautos tarpe, randama tikriausioji globa. — (6) *Pakelia mane ant uolos*: daro mane neprieinamą priešams. — *Pakelia mano galvą...* Ebr. t.: mano galvą pakilsta ant mano neprietelių, kurie yra aplink mane. — *Aukojų jo šėtroje...* Už suteiktą globą Dovidas

Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus
hostiam vociferationis:
cantabo, et psalmum dicam
Domino.

7 Exaudi Domine vocem meam,
qua clamavi ad te:
misere mei, et exaudi me.

8 Tibi dixit cor meum, exquisivit
te facies mea:

faciem tuam Domine requiram.

9 Ne avertas faciem tuam a me:
ne declines in ira a servo tuo.
Adjutor meus esto:

ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10 Quoniam pater meus, et mater
mea dereliquerunt me:

Dominus autem assumpsit me.

11 Legem pone mihi Domine in
via tua:

et dirige me in semitam rectam
propter inimicos meos.

12 Ne tradideris me in animas tribulantium me:

quoniam insurrexerunt in me
testes iniqui,
et mentita est iniquitas sibi.

Aš artinuos ir aukoju jo šetroje
džiaugsmingą atnašą;
aš giedu ir šlovinu Viešpatį.

7 Išklausk, Viešpatie, mano
balsą, kuriuo šaukiuos į tave:
pasigailėk manęs ir išklausk
mane.

8 Mano širdis tau kalba: tavęs
jieško mano veidas;

Viešpatie, aš jieskau tavo veido.

9 Nenugrižk nuo manęs savo veido;
neatsitraukk rustybėje nuo savo
tarno.

Buk mano padėjėjas; neapleisk
manęs

ir nepaniekink manęs. Dieve,
mano Gelbėtojai!

10 Nes mano tėvas ir mano motina
apleido mane;

Viešpats gi priima mane.

11 Parodyk man, Viešpatie, savo
kelį

ir vesk mane tiesiu taku dėlei
mano neprietelių.

12 Nepaduok manęs mano varginu-
tojų valiai,

nes prieš mane sukilo neteisūs
liudytojai,

ir nedorybė melavo patį prieš save.

atnašauja dėkojimo aukas. — *Džiaugsmingą atnašą.* Ebr. t.: skambėjimo aukas. Taip daroma aliuzija į paprotį atnašaujant deginamasias ir dėkojimo aukas trimituoti trimitais ir giedoti giesmes. Vz. Sk. 10, 10; plg. 2 Kar. 6, 15. — (7) *Išklausk...* Anot ebr. t.: Klausyk, Viešpatie, aš šaukiu savo balsu. Dovidus jau malda, kad minėtoji Dievo globa būtų jam suteikiama taipogi ir toliaus. — (8) *Mano širdis tau...*: mano širdis atsiliepia į tave maldos žodžiais, tavęs jieško prašydamos mano akis, aš jieskau tavo maloningo veido. Ebr. t.: mano širdis tau sako: Jieškokite mano veido. Aš jieskau tavo veido. Ebr. t. prasmė: mano širdis kartoja tavo įsakymą jieškoti tavo veido, todėl aš klausau to pakvietimo ir jo jieskau. — (9) *Nenugrižk...* Ebr. t.: neslėpk nuo manęs savo veido, Šv. Raštas, III t.

t. y. neatitolkink nuo manęs savo malonumo. — *Neatsitraukk...* Ebr. t.: neatstumk rusčiai savo tarno. — *Buk mano padėjėjas.* Ebr. t.: tu buvai mano pagalba. Taip nurodoma priežastis: kadangi iki tam laikui tu buvai mano pagalba, todėl neatstumk manęs ir toliaus. — *Neapleisk...* Ebr. t.: neatstumk ir neapleisk manęs. — (10) *Nes mano tėvas...* Dovidas panašus į našlaitį arba į tėvų apleistą vaiką. Ebr. t. galima versti taip: nors mano gimdytojai apleistu mane, Dievas... Dievo meilė didesnė už artimiausių mums esybių meilę. Plg. Iz. 49, 15. — (11) *Parodyk...*: tą kelią, kuriuo aš turiu eiti, kuriame galiu rasti apgynimą. — *Dėlei mano neprietelių:* gelbėdamas mane nuo jų ir kad jie matytų, jog tu laikai mane savo globoje. — (12) *Ir nedorybė...*: neteisųjų melas kenkė jiems patiems, bet

- ¹³ Credo videre bona Domini
in terra viventium.
¹⁴ Expecta Dominum,
viriliter age: et confortetur cor
tuum,
et sustine Dominum.

- ¹³ Aš tikiu, jog matysiu Viešpaties
gėrybių gyvųjų žemėje.
¹⁴ Laukk Viešpaties, elgkis kaip
vyras;
tavo širdis tebuna stipri ir pasi-
tikėk Viešpačiu.

Maldavimas pavojuje ir dėkojimas už laukiamą pagalbą.

Psalmus XXVII. ¹ Psalmus ipsi
David.

Ad te Domine clamabo,
Deus meus ne sileas a me:
ne quando taceas a me,
et assimilabor descendentibus
in lacum.

- ² Exaudi Domine vocem deprecationis meae dum oro ad te:
dum extollo manus meas ad
templum sanctum tuum.

- ³ Ne simul trahas me cum peccatoribus:
et cum operantibus iniquitatem
ne perdas me:
Qui loquuntur pacem cum pro-
ximo suo,
mala autem in cordibus eorum.

- ⁴ Da illis secundum opera eorum,
et secundum nequitiam adin-
ventionum ipsorum.

27 (28). psalmė. ¹ Dovidio psalmė.

Į tave, Viešpatie, aš šaukiuos;
mano Dieve, netylėk man,
kad aš, jei tu man tylėsi,
nepasidaryčiau lygus žengian-
tiesiems į duobę.

- ² Išklausk, Viešpatie, mano mal-
davimo balsą.
kuomet aš meldžiuos į tave,
kuomet pakeliu savo rankas
tavo bažnyčios linkon.

- ³ Netraukk manęs draug su nu-
sidejeliais
ir nepražudyk manęs su pikta-
dariais,
kurie kalba su savo artimu apie
ramybę,
tuotarpu kad jų širdyse yra
piktumas.

- ⁴ Duok jiems ko verti jų darbai
ir jų prasimanymų nedorumas.

jie nesulaukė teisiojo žuvimo. Ebr. t.: prieš mane kilsta netikri liudytojai ir tie, kurie trokšta smarkumo. — (13) *Aš tikiu...* Nors netikri liudytojai, šmeižėjai ir smarkūs vyrai kilsta prieš Dovidą, jis nenustoja pasitikėjimo Dievu. Ebr. t.: jei aš nesitikečiau matyti... (tuomet aš tikrai pražūčiau). — *Gyvųjų žemėje*: kame žmonės gyvena, todėl šiame gyvenime. Plg. Ps. 51, 7; Iz. 38, 11. — (14) *Laukk Viešpaties...* Psalmė baigiama apskritu savęs paraginimu. Plg. Ps. 30, 24. 25.

27 ps. Dovidas karštai meldžia, kad Dievas neleistu jam pražuti su nusidejėliais ir kad nubaustu piktuosius taip, kaip jie yra užsipelnę. Įsitikrinęs,

kad Dievas išklauskys jį, jis išreiškia savo dėkingumo jausmus ir linkėjimus visai tautai.

(27, 1) *Psalmė*. Ebr. t. šito ž. nera. Ps. parašyta rasi Absalomo maišto metu. — *Mano Dieve*. Ebr. t.: mano uola. — *Netylėk man*: nebuk lyg-kad kurčias, neatmesk mano maldavimo. — *Žengiantiems į duobę*: mirštantiesiems, einantiems į mirusiųjų buveinę. — (2) *Meldžiuos*. Ebr. t.: klykiu. — *Tavo šventosios bažnyčios*. Ebr. t. čia paminėta švenčiausioji šėtros, o veliaus bažnyčios dalis. — (3) *Netraukk manęs*: kaip prasikaltėlio, kurį varu velkama į kančias. — *Apie ramybę*: taikiai. prieteliškai. — (4) *Duok jiems...* Dovidas linki neprieteliams atlyginimo už

Secundum opera manuum
eorum tribue illis:
redde retributionem eorum
ipsis.

⁵ Quoniam non intellexerunt
opera Domini,
et in opera manuum ejus
destrues illos, et non ædificabis
eos.

⁶ Benedictus Dominus:
quoniam exaudivit vocem de-
precationis meæ.

⁷ Dominus adjutor meus, et pro-
tector meus:
in ipso speravit cor meum, et
adjutus sum.
Et refluoruit caro mea:
et ex voluntate mea confite-
bor ei.

⁸ Dominus fortitudo plebis suæ:
et protector salvationum christi
sui est.

⁹ Salvum fac populum tuum Do-
mine, et benedic hereditatū
tuā:
et rege eos, et extolle illos
usque in æternum.

Suteikk jiems ko verti jų rankų
darbai,
atiduok jiems, ką jie yra už-
sipelnę.

⁵ Nes jie neišmano Viešpaties vei-
kalų
ir jo rankų darbų;
tu išgriausi juos ir neatstatysi
jų.

⁶ Pašlovintas teesie Viešpats,
nes jis išklaušė mano maldavimo
balsą.

⁷ Viešpats mano padėjėjas ir mano
globėjas;
jame turėjo vilties mano širdis,
ir aš gavau pagalbą.
Mano kunas vėl pražydo,
ir aš šlovinsiu jį noria širdimi.

⁸ Viešpats savo tautos stiprybė
ir globėjas suteikias išgelbėjimą
savo pateptajam.

⁹ Gelbėk, Viešpatie, savo tautą
ir palaimink savo tėvainystę;
valdyk juos ir augštink juos per
amžius.

piktus jų darbus, todėl bausmių, ne
keršto vedamas, bet trokšdamas teisybės
ir rupindamos Viešpaties šlove, kuri
piktais darbais mažinama, žeidžiama.
— (5) *Neišmano*. Ebr. t.: netėmija, ne-
žiuri. Nusidėjėliai patis save apakino,
jie nenori suprasti, kad Dievas valdo
žmoniją, kad Viešpats laiko ypatingoje
savo globoje jojo išrinktąjį karalių Do-
vidą, nežiuri, kad už pasipriešinimą
Dievo valiai visuomet buvo siunčiama
bausmių. — *Tu išgriausi...* Ebr. t.:
jis išgriaus juos ir neatstatys jų. Pa-
tarlė. Dievas sunaikins nusidėjėlius
visai, neduodamas jiems ainijos, taip
kaip išgriaunama namai, kurių neturima
užmanymo atstatyti. — (6) *Pašlovin-
tas teesie...* Pasitikėdamas, kad Dievo
teisybė įvyks, jis pradeda jau šlovinti
Viešpatį. — (7) *Mano padėjėjas ir...*
Ebr. t.: mano stiprybė ir mano skydas.
— *Mano kunas...* Nuliudimas buvo

susilpninęs Dovidą kuną, linksma
viltis sugražino gyvumą. Ebr. t.: todėl
mano širdis džiaugiasi, todėl aš šlovinu
jį savo giesmė. — *Noria širdimi*: visa
šavo širdimi, visa siela. — (8) *Viešpats
savo...* Ps. baigiama malda už visą
Izraelio tautą. Ebr. t.: Viešpats jo
stiprybė. — *Globėjas suteikias...* Ebr. t.:
savo pateptojo išliuosavimų tvirtovė,
t. y. toki tvirtovė, kurioje tikrai galima
rasti išgelbėjimą. Viešpaties patep-
tuojų čia yra jo išrinktasai karalius
Dovidas. — (9) *Tėvainystė*: nuosavybė.
Taip dažnai vadinama Dievo išrinktoji
tauta. Plg. Atk. 4, 20 ir k. — *Valdyk*.
Ebr. t.: ganyk, t. y. buk jiems geras
ganytojas. Plg. Ps. 22, 1... — *Augštink*.
Ebr. t.: nešk, taip kaip daroma su silpna
avėle, kurią piemuo ima ant pečių ir
neša. Plg. Atk. 1, 31; Sk. 15, 4... 9. eil.
įdėta į Bažnyčios giesmės Te Deum
užbaigą.

Šlovinimas Dievo didenybės apsiraiškančios audroje.

Psalmus XXVIII. ¹ Psalmus David,
In consummatione tabernaculi.

Afferte Domino filii Dei:
afferte Domino filios arietum:

² Afferte Domino gloriam et
honorem,
afferte Domino gloriam nomini
ejus:
adorate Dominum in atrio
sancto ejus.

³ Vox Domini super aquas,
Deus majestatis intonuit:
Dominus super aquas multas.

⁴ Vox Domini in virtute:
vox Domini in magnificentia.

⁵ Vox Domini confringentis
cedros:
et confringet Dominus cedros
Libani:

28 (29). psalmė. ¹ Dovidio psalmė, baigiant Šėtrų šventę.

Atnašaukite, Dievo sunys, Viešpačiui,

atnašaukite Viešpačiui jaunikius avinus.

² Atnašaukite Viešpačiui garbę ir šlovę;

atnašaukite garbę Viešpačiui, jojo vardui;
garbinkite Viešpatį jo šventajame prieangyje.

³ Viešpaties balsas viršuje vandenų,
didenybės Dievas griaudžia,
Viešpats viršuje daugelio vandenų.

⁴ Viešpaties balsas galingas:
Viešpaties balsas pilnas didenybės

⁵ Balsas Viešpaties, kurs laužo kėdrus;
taip, Viešpats laužo Libano kėdrus

28. ps. Visupirma kviečiama Dievo sunys šlovinti Dievą; toliau aprašinėjama Dievo didenybė apsiraiškianti audroje ant vandenų, kalnų ir tyrumoje; galop priduriama, kad Dievo didenybę skelbia visi ir kad jis yra savo tautos globėjas.

(28, 1) *Baigiant Šėtrų šventę.* Tu ž. nėra ebr. t. Ps. buvo giedoma bent velesniais laikais paskutinėje, t. y. aštuintoje Šėtrų šventės dienoje. — *Dievo sunys.* Tas pavadinimas gali reikšti žmones, ypač galingus, turtingus, nes jie kviečiami (Vulg.) daryti kruvinų aukų, bet taipogi ir angelus (plg. ps. 88, 7), tuo labiau kad ebr. t. nėra pamiršta aukų; ten sakoma trumpiau: Duokite, Dievo sunys, Viešpačiui, duokite Viešpačiui garbę ir galybę. Taigi, anot ebr. t. ps. autorius kviečia angelus, stovinčius danguje prie Dievo sosto, išreikšti ypatingą pagarbą savo valdovui, šlovinti jo garbę ir galybę. —

(2) *Garbę Viešpačiui, jojo vardui:* tokia garbė, koki tinka Dievo vardui, kurį jis pats yra apreiškęs (Iš. 3, 14; 6, 3). — *Jo šventajame prieangyje:* susirenkan-

čiųjų maldos vietoje, kuria ant žemės buvo prieangis ties sandoros šėtra. Ebr. t. išreikšta kas kita: parpulkite prieš Viešpatį šventame papuošale. Taigi, dangaus angelai kviečiami pagarbintų Dievo, apsilikę šventais apdarais, taip kaip darydavo kunigai prie šėtros (plg. Iš. 28, 2; 2 Kron. 20, 21). —

(3) *Viešpaties balsas.* Taip poetiškai vadinama griausmas. Septynis sykius atkartotas tas pats žodis matomai nurodo tiek pat atsiliepančių vienas po kito griaustinio trenkimų. Audra aprašoma laipsniuojant. Išpradžios debesys kilsta toli ir ištolo pasigirsta pirmas griaustinis (3. e.). Paskui pakilsta audra ant visos šalies, eidama iš šiaurės į pietus. 5—7. eil. aprašoma jos veikimas šiaurėje ant Libano kalno. — *Viršuje vandenų.* Minimas čia vanduo tamsių debesų, kurių viršuje girdisi griaustinis. — *Didenybės Dievas griaudžia...* Paaškinama, apie koki Viešpaties balsą čia kalbama. — (4) *Galingas...* Griaudimas darosi smarkesnis ir vis aiškiau skelbia Dievo galybę ir didenybę. — (5) *Kurs.* Ebr. t. nėra

- 6 Et comminuet eas tanquam vitulum Libani:
et dilectus quemadmodum filius unicornium.
- 7 Vox Domini intercidentis flammam ignis:
- 8 Vox Domini concutientis desertum:
et commovebit Dominus desertum Cades.
- 9 Vox Domini præparantis ceruos,
et revelabit condensa:
et in templo ejus omnes dicent gloriam.
- 10 Dominus diluvium inhabitare facit:
et sedebit Dominus rex in æternum.
- 11 Dominus virtutem populo suo dabit:
Dominus benedicet populo suo in pace.

- 6 ir trupina juos kaip Libano verši;
o mylimasis lyg-kad jauniklis vienragis.
- 7 Balsas Viešpaties, kurs išskelia ugnies liepsną.
- 8 Balsas Viešpaties, kurs sukrato tyrumą,
ir Viešpats pajudina Kadės tyrumą.
- 9 Balsas Viešpaties, kurs padaro, kad stirmos gimdo
ir apšviečia tankumynus,
o jo bažnyčioje visi sako: Garbė.
- 10 Viešpats daro sau iš tvano gyvenamąją vietą
ir Viešpats sėdi kaipo karalius per amžius.
- 11 Viešpats suteiks savo tautai galės,
Viešpats palaimins savo tautą ramybe.

įvardes; todėl tenai išpradžios sakoma, ką daro Viešpaties balsas, o paskui tas pats veiksmas pasavinamas jau Viešpačiui. — *Laužo kėdrus...* Griaustinis sujungtas su audra ir žaibo trenkimais lanksto, laužo ir skaldo gražiausį Libano kalno papuošalą, augstus ir storus kėdrus. — (6) *Trupina juos...* Ebr. t.: priverčia juos pašokti kaip veršį, Libaną ir Širjoną kaip jauną laukinį jautį. — Taip daroma aluzija į medžių supimąsi audros metu. Supantis medžiams, rodosi, kad ir visas jais apaugęs kalnas supasi ir šokinėja. Širjonas tai sidoniškas Ermono kalno vardas. — *O mylimasis...* Vulg. rasi norėta pasakyti, kad audra nekenkia Viešpaties tautai Izraeliui, kurs pasilieka nepalietas ir tvirtas, kaip jauniklis stubras. — (7) *Kurs išskelia...* Aprašymas žaibavimo. — (8) *Kurs sukrato tyrumą...* Nuo šiaurės kalnų audra eina į pietus ir priverčia drebėti tyrumą. Ebr. t.: Viešpaties balsas padaro, kad tyruma dreba, Viešpats priverčia drebėti Kadės tyrumą. Kadės tyruma Uolingoje Arabijoje buvo gerai žinoma žydams. Plg. Sk. 20, 16 ir k. — (9) *Kad stirmos gimdo.* Griausmo išgausdintos

stirmos išsimeta, gimdo bei laiko. — *Apšviečia tankumynus.* Ebr. t.: applėšia miškus. — *Jo bažnyčioje...* Audrai siaučiant ant žemės, danguje, kaip ps. autorius kvietė pradžioje, angelai šlovina Viešpatį. — (10) *Viešpats daro...* Kuomet visa dreba, apsiereikiant Dievo galybei, jo paties sostas, kaip kitados visuotinio tvano laiku, taip ir didžiausioje audroje pasilieka nepajudintas viršuje vandenų; tame soste jis sėdi ramiai, duodamas savo įstatymus pasaulio gaivalams. Ebr. t.: Viešpats sėdėjo (turejo sostą) ant tvano ir Viešpats sėdės kaipo karalius per amžius. — (11) *Suteiks savo tautai...* Andra nekenkia išrinktajai tautai, nes Viešpats rupinasi jaja; jis laimina ją ir duoda jai ramybės. — Ps. užbaigos žodis *ramybe* iškilsta lyg oro-rykštė po audros. Ps. pradžia tai „Garbė Dievui augštybėse“, o jos užbaiga „žemėje ramybė!“ 3—10. eil. vandenį tai vaizdas priešingų tautų, kurios kilsta prieš Dievo tautą. Griausmai ir žaibai įvaizdina apreiškimą Dievo teisėjo bausmių neprieteliams, kurių vaizdas čionai tvanas.

Dėkojimas už išliuosavimą nuo mirties pavojaus.

Psalms XXIX. ¹ Psalmus Cantici
In dedicatione domus David.

² Exaltabo te Domine quoniam
suscepisti me:
nec delectasti inimicos meos
super me.

³ Domine Deus meus
clamavi ad te, et sanasti me.

⁴ Domine eduxisti ab inferno ani-
mam meam:
salvasti me a descendentibus
in lacum.

⁵ Psallite Domino sancti ejus:
et confitemini memoriae sanc-
titudinis ejus.

⁶ Quoniam ira in indignatione
ejus:
et vita in voluntate ejus.
Ad vesperum demorabitur fle-
tus:
et ad matutinum lætitia.

29 (30). psalmė. ¹ Psalmė —
giesmė Dovidui namų pašventime.

² Augštinsiu tave, Viešpatie,
nes tu pakėlei mane
ir nedavei mano neprieteliams
džiaugtis iš manęs.

³ Viešpatie, mano Dieve, aš
šaukiaus į tave,
ir tu išgydei mane.

⁴ Viešpatie, tu išvedei iš miru-
siųjų buveinės mano sielą,
išgelbėjai mane iš tarpo žengian-
čiųjų į duobę.

⁵ Giedokite Viešpačiui, jo šven-
tieji,
ir šlovinkite jo šventąjį atmini-
mą.

⁶ Nes jis baudžia savo narse
ir duoda gyvenimą iš savo va-
lios.

Vakare randasi verksmas,
o rytmetį linksmybė.

29. ps. Dovidas pats šlovina Dievą, kurs išklause jį ir tarsi iš kapo prikėlė jį, kviečia taipogi visus dievobaiminguo-
sius šlovinti tokį Dievą, kurs trumpai plakęs vėl malonus per visą gyvenimą. Savimi pasitikėdamas Dovidas buvo nužemintas, bet kuomet meldė Viešpatį palikti jį gyvą, liko išklaustas; taip nuliudimas pavirto į džiaugsmą.

(29, 1) *Psalmė...* Ebr. t. reiktu iš-
versti taip: Giesmė namų pašventime,
Dovido psalmė. Daugelis aiškintojų
spėja, kad šita ps. buvusi pirmą sykį
giedota pašventime vietos busimai ba-
žnyčiai, pasibaigus marui (2 Kar. 24, 25;
1 Kron. 21, 26), t. y. kuomet pašvęsta
altorius Areomos klojimo vietoje. Anot
kitų jį esanti sudėta, Dovidui išgijus iš
sunkios ligos, arba pašventime karališ-
kojo Dovidui rumo ant Siono kalno.
Pats antrašas, anot Talmudo liudijimo,
esąs padėtas Judo Makabajaus padary-
tame bažnyčios pašventime. — (2)
Augštinsiu... Dovidas pats nori di-
džiai šlovinti Dievą už išliuosavimą iš
mirties pavojaus ir kviečia daryti ta-

pat kitus (5, e.); todėl reikia manyti,
kad tas pavojaus buvo visiems bendras. —
Pakėlei mane. Tikriaus anot ebr. t.:
ištraukei, išsėmė iš gilaus nelaimės
šulinio. — *Nedavei mano...* Dovidui
žuvimas butu padaręs didį džiaugsmą
visiems jo neprieteliams. — (3) *Išgydei
mane.* (4) ... *išvedei...* Aprašoma pavo-
jaus didumas. Jis turėjo baigtis mir-
timi, jei Dievas nebūtų jo atitolinęs. —
Į duobę: į kapą. — (5) *Jo šventieji:* tikri
Dievo tarnai, mylėtojai. — *Jo šventąjį
atminimą.* Stebuklingas atitolinimas
baisos ligos yra lyg-kad paminklas,
kurį Dievas sau pasistatė, ženklas jo
teisingumo, o draug ir pasigailejimo.
Tas paminklas reikia šlovinti. — (6) *Nes
jis baudžia...* Žmonės susilaukia bausmės,
kuomet Dievas užsirusina; rustinasi gi
jis dėl žmonių nuodėmių; gyvenimas
(laimė) gaunama iš Dievo malonumo.
t. y. Dievas pats savaime nori vien
žmogaus laimės. Todėl Dievo rustybė
tesiasi neilgai; ji panaši į naktį, po
kurios vėl išaušta linksmas rytas.
Ebr. t.: nes jo rustybė per valandą, o

- ⁷ Ego autem dixi in abundantia mea:
Non movebor in æternum.
- ⁸ Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.
- ⁹ Ad te Domine clamabo:
et ad Deum meum deprecabor.
- ¹⁰ Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis,
aut annuntiabit veritatem tuam?
- ¹¹ Audivit Dominus, et misertus est mei:
Dominus factus est adjutor meus.
- ¹² Convertisti planctum meum in gaudium mihi:
conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia:
- ¹³ Ut cantet tibi gloria mea; et non compungar:
Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.
- ⁷ Aš gi kalbečiau savo laimės pilnybėje:
Nepasvirsiu per amžius.
- ⁸ Viešpatie, tu savo valia buvai suteikęs galės mano gražumui.
Tu nugrižai nuo manęs savo veidą,
ir aš nusigandau.
- ⁹ Į tave, Viešpatie, aš šaukiaus ir savo Dievui meldžiaus:
- ¹⁰ Koki nauda iš mano kraujo, jei aš nužengsiu į supuvimą? Argi dulkės šlovins tave arba ar skelbs tavo ištikimybę?
- ¹¹ Viešpats išgirdo ir jam pagailo manęs;
Viešpats pasidarė mano padėjėjas.
- ¹² Tu pavertei man mano raudojimą į džiaugsmą;
perplėsei mano maišą ir apsupei mane linksmybe,
- ¹³ kad mano šlovė giedotu tau, ir kad aš neturėčiau skausmo.
Viešpatie, mano Dieve, aš šlovinsiu tave per amžius.

jo malonumas per visą gyvenimą. — (7) *Savo laimės pilnybėje*. Nurodoma nelaimės priežastis. Kuomet autorius jautėsi ilgesnį laiką laimingas, jis drąsiai sakė sau, kad ta jo laimė nebegali būti sugriauta, lyg-kad ji būtų visai prigulėjusi nuo jo paties, o ne nuo jos tikrojo davejo Dievo. — (8) *Viešpatie, tu...* Baisiai perspėtas, Dovidas skubinas pasmerkti savo drąsą ir nurodo tikrą dalykų stovį; jo laimės pastovumas prigulėjo nuo Dievo gerumo, malonumo. — *Mano gražumui*: mano karaliavimui. Ebr.t.: Viešpatie, tu savo malonume buvai padėjęs stiprybes ant mano kalno (Siono). — *Tu nugrižai...*: atėmėi savo malones. — (9) *Į tave...* Pajutęs nelaimę, Dovidas sku-

binosi kreiptis į Dievą. — (10) *Iš mano kraujo*: jei iš manęs būtų atimta gyvybė. — *Į supuvimą*: į kapą. — *Argi dulkės...* Tikrai gyvųjų šalyje pasilikdamas Dovidas gali šlovinti Dievą, o ne persikėles į mirusiųjų buveinę. — (11) *Viešpats išgirdo...* Ebr.t.: Išgirs, Viešpatie, ir pasigailek manęs; Viešpatie, buk mano padėjėjas. — (12) *Tu pavertei...* Viešpats išklause nuolankią maldą ir atitolino nelaimę. — *Raudojimą į džiaugsmą*. Ebr.t.: gedulį (nuliudimą) į šokių. — *Mano maišą*: storą ašutinę, kuri buvo nuliudimo ir atgalios ženklas ir apvalkalas. — (13) *Mano šlovė*: mano siela. — *Kad aš neturėčiau...* Ebr.t.: kad netylėtu. Šlovininimas Dievo turi būti nuolatinis.

Pilnas pasitikėjimas Dievu didžiausiuose pavojuose.

Psalms XXX. ¹ In finem, Psalmus David, pro extasi.

² In te Domine speravi
non confundar in æternum:
in justitia tua libera me.

³ Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem:
et in domum refugii, ut salvum me facias.

⁴ Quoniam fortitudo mea, et refugium meum es tu:
et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

⁵ Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi:
quoniam tu es protector meus.

⁶ In manus tuas commendo spiritum meum:
redemisti me Domine Deus veritatis.

30 (31). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė, didžiam išgaščiui.

² Tavyje, Viešpatie, aš turėjau vilties,
tenebusių sugėdintas per amžius;

išliuosuok mane savo teisybėje.

³ Pakreipk į mane savo ausį, skubinkis gelbėti mane.

Buk man Dievas globėjas
ir prieglaudos namai, kad išgelbėtumei mane.

⁴ Nes tu mano stiprybė ir mano prieglauda,
ir dėlei savo vardo tu vesi mane
ir maitinsi mane.

⁵ Tu išvesi mane iš šitų žabangų,
kurias jie man slapčia pastatė,
nes tu mano globėjas.

⁶ Aš pavedu savo sielą į tavo rankas;
tu, Viešpatie, ištikimumo Dieve,
atpirkai mane.

30. ps. Dovidas neprietelių apstotas jieško globos pas Dievą, į kurio rankas save visai paveda ir iš kurio mielaširdystės laukia sau išliuosavimo (2-9). Aprašydamas savo nelaimingą stovį, jis vėl maldauja sau išgelbėjimo ir sunaikinimo savo neprietelių (10—19). Įsitikinęs, kad jo malda bus išklausyta, jis ima šlovinti Dievo gerumą ir kviečia visus dievotuosius garbinti teisųjį Viešpatį ir turėti drąsos (20—25).

(30, 1) *Dovido psalmė*. Visoje šitoje psalmėje, sudėtoje rasi Sauliaus persekiojimo laikais, kalbama apie atsitikimus iš Dovidio gyvenimo. Ret aprašomos čia Dovidio nelaimės yra taipogi figura Kristaus kančios. Išganytojas ant kryžiaus atsiliepe paskutinį sykį šitos ps. žodžiais. Plg. 6 eil. ir Lk. 23, 46. — Didžiam išgaščiui. Tų žodžių nėra ebr. t., graikiškuose vertimuose ir senobiniuose lot. psalmynuose. Jie perkelti į čia rasi iš 23. eil. — (2) *Tavyje, Viešpatie...* Ebr. t.: prie tavęs, Viešpatie, aš begau. Ps. pradedama iš-

reiškimu tvirtu pasitikėjimu Dievu. — *Savo teisybėje*. Dovidas nekaltas. Teisingas Dievas negali leisti pražuti nekaltam. — (3) *Buk man...* Ebr. t.: buk man globos uola, stipri pilis man išgelbėti. — Dovidas buvo Sauliaus persekiojamas ir gaudomas kalnuose ir tyruose. — (4) *Mano stiprybė...* Ebr. t.: mano uola ir mano tvirtovė. — *Ir maitinsi mane*. Ebr. t.: ir vadovausi man. — (5) *Tu išvesi...* Neprieteliai palyginami su medinčiais, kurie slapčia užstatomais žabangais nori sugauti savo auką. — *Globėjas*. Ebr. t.: tvirtovė. — (6) *Aš pavedu...* Sekdami Išganytoją daugelis šventųjų atidavė Sutvertojui savo sielą, ištardami šituos prakilnius pasitikėjimo žodžius. — *Savo dvasią*: savo gyvybę, gyvybės kvapą. gautąjį iš Sutvertėjo, dabar esanti pavojuje. — *Tu, Viešpatie...* Juo labiau gali pavesti savo gyvybę Dievui, kad jau iš savo prityrimo žino, jog Dievas nesyki yra jį išgelbėjęs. Vadinu Viešpatį ištikimybės Dievu, nes jo

⁷ Odisti observantes vanitates, supervacue.

Ego autem in Domino speravi:

⁸ exultabo, et lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam,
salvasti de necessitatibus animam meam.

⁹ Nec conclusisti me in manibus inimici:

statuisti in loco spatioso pedes meos.

¹⁰ Miserere mei Domine quoniam tribulor:

conturbatus est in ira oculus meus,
anima mea, et venter meus:

¹¹ Quoniam defecit in dolore vita mea:

et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea:

et ossa mea conturbata sunt.

¹² Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium

et vicinis meis valde:

et timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me:

⁷ Tu neapkęnti tų, kurie veltui laikosi tuštybių;

bet aš turin vilties Viešpatyje.

⁸ Aš džiaugsiuos ir linksminsiuos dėlėi tavo pasigailėjimo,

nes tu pažvelgei į mano nužeminimą,

išgelbėjai mano sielą iš vargų.

⁹ Tu neužrakinai manęs neprietelio rankose,

pastatei mano kojas erdvioje vietoje.

¹⁰ Pasigailėk manęs, Viešpatie, nes esu varginamas;

nusigando dėl rustybės mano akis, mano siela ir mano viduriai.

¹¹ Nes mano gyvybė nyksta skausine ir mano metai vaitojimuose.

Mano stiprybė susilpnėjo neturte ir mano kaulai nusigando.

¹² Likau apjuokos dalyku daugiau kaip visi mano neprieteliai

ypač mano kaimynams ir baidyklė mano pažįstamiems.

Kas mane matė, bėgo šalin nuo manęs.

pažadėjimai negali įeįvykti. — (7) *Tu neapkęnti*. Ebr. t.: aš neapkenčiu. Bet Vulg. ir LXX skaitymas čionai tikresnis ir labiau tinka viso sakinio sąstatui. — *Kurie veltui laikosi tuštybių*: tuščių dalykų, kokiais yra stabai. — (8) *Aš džiaugsiuos...* Pilnas vilties Dovidas jau išreiškia savo džiaugsmą dėlėi laukiamo išgelbėjimo. — *Nes tu pažvelgei...* Ebr. t.: nes tu matei mano suspaudimą, pažinai mano sielos sielvartus. — (9) *Tu neužrakinai...* neatidavei manęs į neprietelių rankas; priėngei man vietą, kur nebėra pavojaus. — (10) *Pasigailėk..* Plačiau pasakoma, kokie yra Dovid sielos reikalai. Jis jaučiasi labai suspaustas. — *Nusigando dėl...* Ebr. t.: išdžiuvo (paseno) iš susigriaužimo... —

Mano akis, mano... visas vidujinis ir išviršinis žmogus. — (11) *Nes mano gyvybė...* Dovid gyvenimo įiegos sulaužytos ir taip jaunas tebebudamas jis atsirado arti mirties. — *Neturte*. Ebr. t.: dėlėi mano prasikaltimo. Visuotinis žmogaus nuodėmingumas Dievo akys vaizdoje ypač gyvai stovi Dovid akys kentėjimų ugnyje. — *Nusigando*. Ebr. t.: paseno. — (12) *Daugiau kaip...* Ebr. t.: dėlėi mano neprietelių, t. y. dėlėi neprietelių daromų išniekinimų. — *Mano pažįstamiems*. Pažįstami venge Dovid, bijodami pasirodyti jo prieeliais ir tuo budu užtraukti ant savęs Sautiaus persekiojimą, koks sutiko vyriausį kunigą Achimeleką už nedidelį patarnavinimą Dovidui. Vz. 1 Kar. 22, 9

- ¹³ oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde.
Factus sum tamquam vas perditum:
- ¹⁴ quoniam audiui vituperationem multorum
commorantium in circuitu:
In eo dum convenirent simul adversum me,
accipere animam meam consiliati sunt.
- ¹⁵ Ego autem in te speravi Domine:
dixi: Deus meus es tu:
- ¹⁶ in manibus tuis sortes meae.
Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.
- ¹⁷ Illustra faciem tuam super servum tuum,
salvum me fac in misericordia tua:
- ¹⁸ Domine non confundar,
quoniam invocavi te.
Erubescant impii,
et deducantur in infernum:
- ¹⁹ muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur adversus iustum iniquitatem,
in superbia, et in abusione.
- ²⁰ Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine,
- ¹³ Likau užmirštas širdyse lyg numirelis.
Buvau kaip sudaužytas indas;
- ¹⁴ nes turiu klausytis papeikimo daugelio esančiųjų aplinkui.
Susirinkę draug prieš mane jie tarėsi atimti mano gyvybę.
- ¹⁵ Bet aš pasitikiu tavimi, Viešpatie;
aš sakau: Tu mano Dievas.
- ¹⁶ Mano likimas tavo rankose.
Gelbėk mane iš mano neprietelių rankos ir nuo mano persekiotojų;
- ¹⁷ duok, kad tavo veidas šviestu ant tavo tarno,
išgelbėk mane savo mielaširdystėje.
- ¹⁸ Viešpatie, tenebusiu sugėdintas,
nes aš šaukiuos į tave.
Teparausta bedieviai ir tebuna nuvesti į mirusiųjų vietą;
- ¹⁹ tepasidaro nebylės klastingos lupos,
kurios kalba prieš teisųjį neteisybę su puikybe ir paniekinimu.
- ²⁰ Kaip gi didi daugybė tavo saldomo, Viešpatie,

— *Kas mane matė*: visai svetimi žmonės.
— **(13)** *Lyg numirelis*. Net ir artimiausieji žmonės mirę veikiai esti užmirštami. — *Sudaužytas indas*: kurį išmetama. — **(14)** *Nes turiu...* Ebr. t.: aš girde jau šnibždejimą daugelio; baisumas aplinkui. Dovidas niekur nematė pasigailėjimo: visi jį peikė, kaltino, gąsdino. — **(15)** *Bet aš pasitikiu...* Neprietelių piktumas negali sumažinti Dovo pasitikėjimo Dievu. — **(16)** *Mano likimas*. Ebr. t.: mano laikai, t. y. visa tai, ką laikas su savim atneša. Pilnai tikėdamas, kad visa, kas jį sutinka, eina iš visagalinčios ir ištikimos

Dievo rankos, Dovidas išreiškia toliau tris prašymus (16 b. 17 e). — **(17)** *Duok, kad tavo veidas...* Plg. Sk. 6, 25. — **(18)** *Teparausta...*: nes persekiodami Dovidą, jie elgiasi neteisingai ir priešinasi Dievo valiai. — *Tebuna nuvesti...* Ebr. t.: tenutilsta. — **(19)** *Prieš teisųjį neteisybę...* Ebr. t.: su drąsa, puikybe ir paniekinimu. — **(20)** *Kaip gi didi...* Jei teisybė reikalauja, kad nedorieji būtų nubausti, tai vardan tos pačios teisybės laukiama gero užmokesnio teisiesiems. Jį jau mato psalmistas ir su džiaugsmu skelbia jo didumą. — *Tavo paslėptojo*: kurį atidėjai ir paslėpei

quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te,
in conspectu filiorum hominum.

²¹ Abscondes eos in abscondito
faciei tuæ
a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo
a contradictione linguarum.

²² Benedictus Dominus:
quoniam mirificavit misericor-
diam suam mihi
in civitate munita.

²³ Ego autem dixi in excessu men-
tis meæ:
Projectus sum a facie oculorum
tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis
meæ,
dum clamarem ad te.

²⁴ Diligite Dominum omnes sancti
ejus:
quoniam veritatem requirit Do-
minus, et retribuet abundan-
ter facientibus superbiam.

²⁵ Viriliter agite, et confortetur
cor vestrum,
omnes qui speratis in Domino.

tavo paslėptojo tiems, kurie bi-
jo tavęs.

Tu prirengi ji turintiems vilties
tavyje

žmonių vaikų akyvaizdoje.

²¹ Tu slepi juos savo veido slėpy-
nėje nuo žmonių sumaiščio,
dengi juos savo šėtroje nuo lie-
žuvių prieštaravimo.

²² Pašlovintas teesie Viešpats,
nes jis stebuklingai suteikė man
savo mielaširdystės
sustiprintame mieste.

²³ Aš savo dvasios sumišime, tiesa,
sakiau:
Esu atstumtas iš-po tavo akių.
Tačiau tu išklausei mano maldos
balsą,
kuomet šaukiaus į tave.

²⁴ Mylėkite Viešpatį, visi jo šven-
tieji,
nes Viešpats jieško tiesos
ir gausiai atsilygina tiems, kurie
pasiduoda puikybės.

²⁵ Elgkitės kaip vyrai ir tebuna
drąsi širdis jūsų
visų, kurie turite vilties Vie-
špatyje.

kaip koki brangų turtą, kad tinkamu
laiku butu galima juo naudotis. —
Žmonių vaikų... viešai, kad žmonių
vaikai matytų, ką Dievas myli, ką jis
nori pagerbti. — **(21)** *Savo veido slėpy-
nėje:* globoje, kurią Dievo veidas, jo
malonumas suteikia. Išsireiškimas paim-
tas iš regimo Viešpaties pribuvimo
ženklų, žydams keliaujant per tyrus;
tuo ženklu buvo debesis, kurs dengė
juos nuo neprietelių. Vėliaus Dievo
pribuvimo debesis buvo sandoros šė-
troje. — *Nuo liežuvių prieštaravimo:*
nuo barnių, nuo žmonių šmeižimų. —
(22) *Pašlovintas teesie...* Už globą jau
dėkojama Viešpačiui. — *Sustiprintame
mieste.* Palyginimas: suteikė tokią
globą, koki randama sustiprintame

mieste. — **(23)** *Aš savo...* Ps. autorius
dabar primena savo buvusį suspaudimą
ir nusiminimą. — *Dvasios sumišime:*
didžiame išgastyje, nusiminime. — *At-
stumtas.* Ebr. t.: iškirstas. Jis tarėsi
visai esąs paties Dievo apleistas ir todėl
turesias žuti. — **(24)** *Mylėkite...* Psalmė
baigiama paraginiu, atkreiptu į visus
teisiuosius, nesiliauti mylėjus Dievą. —
Nes Viešpats... Ebr. t.: Viešpats užlaiko
ištikimuosius, t. y. sergi juos ir duoda
jiems gerą užmokesnį. — **(25)** *Elgkitės...*
Reikia turėti drąsos ir nelaimėje, lau-
kiant Viešpaties pagalbos, kuri ateis tin-
kamu laiku. — „Šitoje eil. išreiškiama
visos ps. intencija, kad kuno silpnumas
nepabugtu visų pasaulio piktenybų.“
(Petr. Lomb.).

Palaiminti, kuriems atleista kaltybė.

Psalmus XXXI. ¹ Ipsi David intellectus.

Beati, quorum remissa sunt iniquitates:

et quorum tecta sunt peccata.

² Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

³ Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

⁴ Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

31 (32). psalmė. ¹ Dovidio. pamokymas.

Palaiminti, kurių neteisybės atleistos

ir kurių nusidėjimai uždengti.

² Palaimintas žmogus, kuriam Viešpats nepaskaitė nusidėjimo ir kurio dvasioje nėra vyliaus!

³ Kadangi aš tylėjau, mano kaulai paseno, man visą dieną rėkiant.

⁴ Nes tavo ranka buvo dieną ir naktį sunki ant manęs; aš patekau į savo vargą, įsmėgus į mane dyguliui.

31. ps. Dovidas skelbia laimę tų, kuriems Dievas atleido nuodėmes ir aprašo nelaimingą savo stovį, kuomet dar nebuvo gavęs per nuolankų kalčios išpažinimą jos atleidimo (1—5); toliaus kreipiasi į kitus žmones ir ragina juos skubintis sugrįžti į Dievą ir nelaukti, kolie kietomis bausmėmis nebus priversti daryti atgailos (6—11).

(31. 1) *Dovido.* Šita (antroji) atgailos ps. sudėta be abejones tuo laiku, kada Dovidas išpažino savo sunkius nusidėjimus ir gavo jų atleidimą per pranašą Nataną, pasakiusį: Viešpats atėmė tavo nusidėjimą (2 Kar. 12, 13). — *Pamokymas.* Ebr. antrašą *maskil* (nuo ž. *šakhal*, buvo išmintingas) turi dar dvyliką kitų ps. (41, 43 ir k.). Taip rasi nurodoma, kad visos tos psalmės mokslinės. — *Palaiminti...* Dovidas skelbia laimingą stovį tų, kurie gavo iš Dievo nuodėmių dovanojimą. Tas dovanojimas įvyko per kaltybės atleidimą, arba kaip sakoma ebr. t. per jos nuėmimą (*našu'*), per uždengimą, taip kad ji pasidarė nebematoma visa žinančio Teisejo akims, (2) per jos nepaskaitymą, taip kad Dievas nebemasto apie ją. Kad ji pasidarė lygi skolai, kuri visai dovanojama; sieloje, kurioje anksčiau buvo nuodėmė, jau nebera jokio vyliaus. Taigi, čia išreiškiama tikras nuodėmių atėmimas ir jų išdildymas. Pati nuodėmė ebr. t. vadinama trimis ją aptariamaisiais vardais: *peša'* — atsiskyrimas

nuo Dievo, *chata'ah* — klaidžiojimas ir *'avon* — dorinis sugedimas. — (3) *Tylėjau.* Dovidas neįskarto pasisakė apie savo sielos žaizdą dieviškam gydytojui. bet tylėjo, mėginamas savo puikybėje paslepti ją. Tuomet Dievas siuntė ant jo bausmių. — *Mano kaulai...* Kunas yra lyg medis, o jo kaulai lyg medžio šakos. Nuolat griaužiantis sąžinės kirminas silpnino gyvenimo įiegos, kolie nusidėjėlis, pasipriešindamas sąžinės balsui, nenorėjo pripažinti savo praskaltimo. Pripažinimas, kad negeras veiksmas yra nuodėmė, yra pirmutinė atgailos sąlyga, o draug ir dovanojimo. Ar tas pripažinimas turi įgauti taipogi išviršinio išpažinimo išvaizdą, tai jau priguli nuo Dievo valios. Šiokio tokio visuotinio išpažinimo prieš kunigą buvo reikalaujama Sen. Test. (Kun. 5, 6; Sk. 5, 7). Dovidas turėjo išpažinti savo nuodėmę (2 Kar. 12, 13). N. Test. reikalaujama atskirų nuodėmių išpažinimo. — (4) *Aš patekau...* LXX: *ἐστράφη εἰς ταλαίπωριαν ἐν τῷ παγήναι μοι ἀνανδαν.* Įsimeigusių į Dovidą dygulių buvo uždėtas ant jo kentėjimas, kad atvestu jį į nuodėmių išpažinimą. Ebr. t.: persimainė (išdžiūvo) mano syvai (gyvenimo įiegos) kaip vasaros karščiuose. Ebr. t. šitos eil. gale padėta *selah*, kuria rasi norėta dar labiaus pažymėti, kaip veiksmingas buvo Dovidio stovis. Toki pat *selah* yra dar 5. ir 7. eil. gale. Plg. Ps. 3. 3.

⁵ Delictum meum cognitum tibi feci:

et in iustitiam meam non abscondi.

Dixi: Confitebor adversum me in iustitiam meam Domino:

et tu remisisti impietatem peccati mei.

⁶ Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

⁷ Tu es refugium meum a tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me a circumdantibus me.

⁸ Intellectum tibi dabo, et instruem te in via hac, qua gradieris:

firmabo super te oculos meos.

⁹ Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

In camo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

¹⁰ Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

⁵ Aš išpažinau tau savo prasikaltimą

ir neslėpiau savo neteisybės,

Aš tariau: Išpažinsiu Viešpačiui prieš save savo neteisybę.

ir tu atleidai mano nuodėmės piktumą.

⁶ Todėlei kiekvienas šventasis melsis tau

patogiu laiku,

ir nors pritvintu daug vandens, jis nepriartins prie jo.

⁷ Tu esi mano prieglauda sielvarte, kurs apstojo mane:

tu, mano džiaugsme, gelbėk mane nuo apstojančiųjų mane.

⁸ Aš tau duosiu išmanymo ir pamokysiu tave to kelio, kuriuo turi eiti;

sustabdysiu ant tavęs savo akis.

⁹ Nebukite kaip arklys ir mulas, kurie neturi proto;

kamanomis ir žaslais suveržk žandus

tų, kurie nesiartina į tave.

¹⁰ Nusidėjėliui tenka daug plikinių;

tą gi, kurs turi vilties Viešpatyje, apsups malonumas.

— (5) *Aš išpažinsiu...* Paklydusiam ir kenčiančiam Dovidui vaistas buvo nuodėmės išpažinimas. Jis nutarė juo pasinaudoti. — *Tu atleidai...* „Dar nėra žodžio burnoje, o jau žaizda išgydoma širdyje“ (Aug.). — (6) *Todėlei...* Iš to, ko pats ps. autorius prityrė jis daro išvadą ir duoda perspėjimą kitiems. — *Šventasis*: kiekvienas ištikimas Izraelitas, dabar gi kiekvienas krikščionis. — *Melsis*: turi melstis arba, tegul meldžiasi. — *Patogiu laiku*: malonės metu. kolei kantrumo ir pasigailejimo laikas dar nepraėjęs. Plg. Iz. 55, 6. — *Daug vandens*. Patvinęs vanduo yra nelaimių vaizdas. — (7) *Tu esi prieglauda...* Dovidas, jausdamas, kad jam kaltybė atleista, savinasi angščiaus (6. e.) išreikštą viltį. — *Tu, mano džiaugsme...* Ebr. t.: tu apsups mane džiaugsmu dėlei išliuosavimo. —

(8) *Aš tau duosiu...* Dauguma aiškintojų speja, kad čia atsiliepia Dovidas, kurs savo pamokyimu nori atitaisyti duotąjį papiktinimą. Anot kitų gi tai Dievo atsakymas į pasitikejimo žodžius, kuriuos aug. yra ištarsęs jo ištikimam tarnas. — *Sustabdysiu...*: busiu tau palankus, pažvelgsiu į tave maloningomis akimis. — (9) *Nebukite...* Dovidas perspeja nusidėjėlius, kad paklaustyti jo patarimo ir nelauktu, kada juos varu ir plikimui grąžins į tikrąjį kelią, kad nebutu lygūs gyvuliams, kurie kamanomis ir žaslais verčiami eiti ten, kur reikia. — *Kamanomis...* Ebr. t.: kamanos ir žaslai pakinktas jam suvaldyti. — *Kurie nesiartina...*: kurie kitaip nenori klausyti tavęs. Nedera, kad žmogus lauktu tokios prievartos; iš jo laukiama, kad jis savo valia būtų paklusnus. — (10) *Nusidėjėliui...*: kas

¹¹ Lætamini in Domino et exultate justi,
et gloriāmini omnes recti corde.

¹¹ Linksminkitės Viešpatyje ir
džiaugkitės, teisieji,
ir didžiukitės visi, kurių širdis
neklastinga.

Šlovinimas Dievo visų Sutvertojo ir teisiųjų globejo.

Psalmus XXXII. ¹ Psalmus David.

Exultate justi in Domino:
rectos decet collaudatio.

² Confitemini Domino in cithara:
in psalterio decem chordarum
psallite illi.

³ Cantate ei canticum novum:
bene psallite ei in vociferatione.

⁴ Quia rectum est verbum Domini,
et omnia opera ejus in fide.

⁵ Diligit misericordiam et iudicium:
misericordia Domini plena est
terra.

32 (33). psalmė. ¹ Dovidų psalmė.

Džiaugkitės, teisieji, Viešpatyje! Doriesiems pritinka šlovinti.

² Šlovinkite Viešpatį su kanklėmis,
giedokite jam su dešimties stygų arpa.

³ Giedokite jam naują giesmę,
gerai skambinkite jam su
džiaugsmo klyksmais.

⁴ Nes Viešpaties žodis tikras,
ir visas jo veikimas ištikimas.

⁵ Jis myli mielaširdystę ir teisumą;
Viešpaties malonumo pilna žemė.

Viešpačiui netarnauja, tas užtraukia ant savęs daug nelaimių. Ebr. t.: daug skausmų turi bedievis. — (12) *Linksminkitės...* Ps. baigiama paraginimu teisiesiems džiaugtis Viešpatyje, kurs jiems taip geras.

32. ps. autorius, pakvietęs visus Izraelitus šlovinti Viešpatį (1—3), nurodo dvi priežastis, kodėl Viešpats vertas šlovės: Dievas reikia šlovinti, nes jis pasaulio Sutvertojas ir jis laiko jį (4—11); jis vertas šlovinti taipogi dėlto, kad yra brangiausias išrinktosios savo tautos turtas ir geriausias globėjas (12 ir 19). Psalmė baigiama išreiškimu pasitikėjimo Viešpačiu (20—22).

(32, 1) *Dovidų psalmė.* To antrašo nėra ebr. t. Kaikurie aiškintojai net spėja, kad ps. parašyta ne Dovidu. Kiti gi vėl dėlėi panašumo jos pirmųjų žodžių į paskutiniuosius 31. ps. mato joje tarsi antrą anos ps. dalį. — *Džiaugkitės...* Ebr. t.: linksmi šaukukite. Visi tikri ir ištikimi Izraelitai kviečiami džiaugtis dėlėi Viešpaties ir šlovinti jį. — *Pritinka:* ir gražu ir yra pareiga. — (2) *Su kanklėmis...* Žydų

kanklės buvo muzikos įrankis, kurs Fl. Juozapo laikais turėjo dešimtį, anksčiaus aštuonias arba ir tris stygas, ištemptas dažniausiai ant išskaptuoto medžio; ant tų stygų buvo skambinama tam tikra lazdele; kanklių išradeju rasi buvo Jubalis (vz. Prad. 4, 21). Arpa (ebr. *nebel*), anot to paties Fl. Juozapo liudijimo, turėjusi dvyliką, anksčiaus gi dešimtį nevienodo ilgumo stygų. ištemptų ant trikampio; skambindavę ant jos pirštų galais. — (3) *Naują giesmę:* ypač iškilmingą giesmę, tinkančią pagerbti naujoms Dievo geradarystėms. — (4) *Tikras:* be jokio vyliaus, ištikimai išreiškias jo mintį. — *Veikimas ištikimas:* jis patvirtina Dievo žodžių tikrumą, nes visai sutinka su jo pažadėjimais. — (5) *Mielaširdystę.* Ebr. t.: teisybę. — *Teisumą.* Dievas nori, kad visur viešpatautu teisumas; kad butu daromi teisingi teismai. — *Viešpaties malonumo.* Žemė pilna vargo, bet draug ir Dievo malonumo, sako šv. Aug. Šiame gyvenime Dievas maloningai šaukia nusidėjėlius, ragina apsilaidžiančius, ramina nuliudusius, moko nežinančius, padeda kovojantiems, neapleidžia nei vieno. Bet

- ⁶ Verbo Domini cæli firmati sunt:
et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
- ⁷ Congregans sicut in utre aquas maris:
ponens in thesauris abyssos.
- ⁸ Timeat Dominum omnis terra:
ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
- ⁹ Quoniam ipse dixit, et facta sunt:
ipse mandavit, et creata sunt.
- ¹⁰ Dominus dissipat consilia gentium:
reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.
- ¹¹ Consilium autem Domini in æternum manet:
cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.
- ¹² Beata gens, cuius est Dominus, Deus ejus:
populus, quem elegit in hereditatem sibi.
- ¹³ De cælo respexit Dominus:
vidit omnes filios hominum.
- ¹⁴ De præparato habitaculo suo respexit
super omnes, qui habitant terram.

- ⁶ Viešpaties žodžiu dangus sustiprintas
ir jo burnos kvėpimu visa jo karėivija.
- ⁷ Jis surenka jūros vandenį lyg į statinę,
uždaro gelmes sandėliuose.
- ⁸ Tegul bijo Viešpaties visa žemė.
tegul dreba jo akyvaizdoje visi pasaulio gyventojai.
- ⁹ Nes jis tarė ir įvyko,
jis liepė ir liko sutverta.
- ¹⁰ Viešpats paverčia niekais pagonių sumanymus
panaikina tautų mintis
ir panaikina kunigaikščių sumanymus.
- ¹¹ Viešpaties gi sumanymas pasi-
lieka per amžius,
jo širdies mintis nuo kartos į kartą.
- ¹² Palaiminta tauta, kurios Dievas yra Viešpats,
ta tauta, kurią jis sau išsirinko
kaipo tėvainystę.
- ¹³ Viešpats veizdi iš dangaus,
jis mato visus žmonių vaikus.
- ¹⁴ Iš sau prirengtos buveinės
jis žiuri į visus, gyvenančius žemėje.

po to pasigailejimo laiko ateina teismo metas. — (6) *Viešpaties žodžiu...* Šlovina Dievo visagalybę. Teodorėtas mato čia aliuziją į švenč. Trejybę: Viešpats yra Dievas Tėvas, žodis — Sunus, kvėpimas — šv. Dvasia. — *Dangus*: visa, kas yra danguje ir ant dangaus: angelai ir dangaus žiburiai. — *Sustiprintas*: sutvertas. — *Karėivija*: nesuskaitomos žvaigždės. — (7) *Lyg į statinę*. Dievui milžiniška jūra neturi didesnės vertės, kaip menka statinė, kurią žmogus gali panešti ant savo pečių. Ebr. t. kitoks palyginimas: lyg pėdų kruva. — *Gelmes*: vandenynus, bangas. Jūros giluma tai lyg koks sandėlis bangoms. Plg. Job. 38, 22.

— (9) *Nes jie tarė...* Dangus ir jūra statomi greta kaip sutvėrimo stebuklai. Prakilniam Sutvertojui ir dabar gana ištarti tiksliai žodis, kad tuojau iš nieko atsirastu tai, ko jis nori. Plg. Jud. 16, 17. — (10) *Viešpats paverčia...* Viešpats yra viršiausias valdovas žmonių istorijoje. — *Sumanymus*: ypač kuomet jie atkreipti prieš jo išrinktąją tautą. — *Ir panaikina kunigaikščių...* Tos eil. dalies nėra ebr. t. — (12) *Palaiminta tauta...* Viešpats vertas šlovinimo dėlei jo gerumo Izraeliui. Kodėl Dievo išrinktoji tauta ištikrųjų palaiminta, paaiškinama toliau 18—19. eil. — (13) *Viešpats...* Sutvertojas nuolat budi ir rūpinasi savo tauta. — (14) *Iš sau*

- 15 Qui finxit sigillatim corda eorum:
qui intelligit omnia opera eorum.
- 16 Non salvatur rex per multam virtutem:
et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.
- 17 Fallax equus ad salutem:
in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.
- 18 Ecce oculi Domini super metuentes eum:
et in eis, qui sperant super misericordia ejus.
- 19 Ut eruat a morte animas eorum:
et alat eos in fame.
- 20 Anima nostra sustinet Dominum:
quoniam adjutor et protector noster est.
- 21 Quia in eo lætabitur cor nostrum:
et in nomine sancto ejus speravimus.
- 22 Fiat misericordia tua Domine super nos:
quemadmodum speravimus in te.
- 15 Jis yra padaręs kiekvieno iš jų širdį,
jis žino visus jų darbus.
- 16 Karalius neišsigelbi didžia savo galybe.
ir milžinas savo jiegų daugybe.
- 17 Arklys apvilia laukiančius iš jo išgelbėjimo;
jis neišsigelbės savo jiegų apstybe.
- 18 Štai, Viešpaties akis ant tų, kurie jo bijo,
ir ant tų, kurie pasitiki jo pagilėjimu,
- 19 kad jis išgelbės nuo mirties sielas
ir maitins juos bade.
- 20 Musų siela laukia Viešpaties, nes jis musų padėjėjas ir globėjas;
- 21 nes juo džiaugiasi musų širdis
ir jo šventuoju vardu mes pasitikime.
- 22 Tebuna tavo malonumas, Viešpatie, ant musų,
taip kaip mes pasitikime tavimi.

prirengtos buveinės. Ebr. t.: iš savo gyvenamosios vietos. — (15) *Jis yra padaręs...* Dievas yra dvasių Tėvas (Žyd. 12, 9), todėl jo visiškoji ir visagalybė pasiekia net ir giliausias slėpynes, o jo visagalybė padaro, kad visa derėtų tikslams jo viešpatavimopasaulyje. — (16) *Karalius neišsigelbi...* Žmogaus galybė, kad ir didžiausi, negali pati viena suteikti jam išgelbėjimo. — *Savo galybe:* savo didžios kariuomenės buriais. — *Milžinas:* karžygis. Ebr. *gibbor*. — (17) *Arklys apvilia...* nežiurint to, kad skaitlingi raitarijos būriai buvo laikomi pas daugelį tautų didžiausia galybe. — *Jis neišsigelbės...* Tikriaus anot ebr. t.: jis neišgelbi (iš pavojaus raitelio) savo stiprybės didu-

mu. — (18) *Viešpaties akis...* Išgelbėjimas ateina vien nuo Dievo, kurs nuolat veizdi tevo akimis į savo tautą, kad jai padėtų reikale. — (19) *Nuo mirties:* nuo užmušimo, nužudymo. — (20) *Mūsų siela...* Ps. autorius išreiškia visų vardu jausmus pasitikėjimo taip geru Viešpačiu. — *Padėjėjas ir globėjas.* Ebr. t.: pagalba ir skydas. — (22) *Tebuna tavo...* Ps. baigiama trumpa maldele, išreiškiančia artimą sąryšį tarp Viešpaties gerumo ir tautos pasitikėjimo juimi, lyg būtų sakoma: Viešpatie, mes pasitikime tavimi, todėl tebuna mums suteikta tavo malonė. Iš tos 22. eil. padaryta priešpaskutinė eil. Bažnyčios giesmėje „Te Deum“.

**Gyrius Viešpaties dėlei globos suteikiamos teisiesiems ir laimė tų,
kurie bijo Dievo.**

Psalms XXXIII. ¹ Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum et abiit.

² Benedicam Dominum in omni tempore:

semper laus ejus in ore meo.

³ In Domino laudabitur anima mea:

audiant mansueti, et lætentur.

⁴ Magnificate Dominum mecum: et exaltemus nomen ejus in idipsum.

⁵ Exquisivi Dominum, et exaudivit me:

et de omnibus tribulationibus meis eripuit me.

⁶ Accedite ad eum, et illuminamini:

et facies vestræ non confundentur.

⁷ Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum:

et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

33 (34). psalmė. ¹ Dovidu, kuomet jis apsimetė pamisėliu pas Achimelėką; tas gi paleido jį, ir jis išėjo.

² Aš visą laiką šlovinsiu Viešpatį, jo gyrius bus visuomet mano burnoje.

³ Mano siela didžiuojasi Viešpatyje;

tegul girdi romieji ir tesidžiaugia.

⁴ Šlovinkite su manim Viešpatį ir augštinkime draug jo vardą.

⁵ Aš jieskojau Viešpaties, ir jis išklaušė mane;

jis išgelbėjo mane iš visų mano sielvartų.

⁶ Prisiartinkite prie jo ir busite nušviesti;

ir jusų veidai nebus sugėdinti.

⁷ Šitas beturtis šaukė, ir Viešpats išklaušė jį

ir išgelbėjo jį iš visų jo sielvartų.

33. ps. šlovinama Viešpats dėlei suteiktos pagalbos, kviečiama, kad ir kiti prisidėtų prie to šlovinimo ir taptu dalinininkais gaunamų už tatau gerybių (2-11), toliaus duodama pamokymų, kaip turi apsireikšti baimė Dievo ir kokie gerumai skirti dievobaimingiesiems (12—23).

(33, 1) *Dovido.* Šita ps. alfabetinė; truksta joje tik eil., prasidedančios raide *vav*, bet yra dvi eil., kurių pirmoji raide yra *pe* (17. ir 23. e.). Ps. parašyta Dovidu; antraše nurodoma, koks atsitikimas davė Dovidui progos ją sudėti. Vz. 1 Kar. 21, 10—15. Pačioje ps. nieko nesakoma apie tą atsitikimą, bet yra dėkojimas už išliuosavimą nuo didelio pavojaus (5. 7. eil.). — *Kuomet jis...* Ebr. t.: kuomet jis paslepė savo protą pas Abimeleką, tasai gi išvarė jį, ir jis išėjo. išten. Karalių kn. Pilistymų karaliaus vardas minimas sutrumpintas, Achis iš Achimelekas. Abimelekas gi tai bendras visų Pilistymų karalių

Šv. Raštas, III t.

pavadinimas taip kaip Aigypto karalių Paraonas. — (2) *Visą laiką:* laimeje ir nelaimėje. Šlovink Dievą, sako šv. Aug., kuomet jis duoda tau paguodos, šlovink jį, kada ją atima, nes jis yra, kurs ją duoda ir kurs atima, tik savęs paties jis neatima iš to, kurs jį šlovina. — (3) *Romieji:* išmėginti kentejimais, žmonių paniekinti, nužeminti. — *Tesidžiaugia:* nes Viešpats ateis ir pas juos su savo pagalba. — (4) *Šlovinkite...* Iš 2—4 eil. padaryta liturgijinė dėkonojimo malda po valgio. — (5) *Aš jieskojau...* Nurodoma, kodėl reikia šlovinti Viešpatį. — *Iš visų mano sielvartų.* Ebr. t.: iš visų mano baisumų. — (6) *Prisiartinkite...* Ebr. t. minti laikurie išreiškia taip: jei pažvelgsite į Viešpatį, jus nužibsite iš džiaugsmo (butent, gavę Dievo pagalbos), ir jusų veidui nebus gėdos. Ko pats Dovidas yra prityręs ant savęs, tą pat patirs ir kiti. — (7) *Šitas beturtis...* Čia Dovidas pasakytams žodžiams patvirtinti

- ⁸ Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: et eripiet eos.
⁹ Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.
¹⁰ Timeate Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.
¹¹ Divites eguerunt et esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.
¹² Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.
¹³ Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos?
¹⁴ Prohibe linguam tuam a malo: et labia tua ne loquantur dolum.
¹⁵ Diverte a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam.
¹⁶ Oculi Domini super justos: et aures ejus in preces eorum.
¹⁷ Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

- ⁸ Viešpaties Angelas apstoja iš visų pusių bijančius jo ir išgelbi juos.
⁹ Paragaukite ir matykite, kad Viešpats saldus; palaimintas žmogus, kurs pasitiki juomi.
¹⁰ Bijokite Viešpaties, visi jo šventieji, nes nėra stokos tiems, kurie jo bijo.
¹¹ Turtingieji stokoja ir alksta; jieškantiems gi Viešpaties nestinga jokio gerumo.
¹² Ateikite, vaikai! pasiklausykite manęs: aš mokysiu jus Viešpaties baimės.
¹³ Kursai yra žmogus, trokštąs gyvenimo, mėgstant matyti gerų dienų?
¹⁴ Sulaikyk savo liežuvį nuo pikto, ir tegul tavo lupos nekalba melo.
¹⁵ Šalinkis nuo to, kas pikta, ir daryk kas gera; jieškok santaikos ir vykis paskui ją.
¹⁶ Viešpaties akis ant teisiųjų, ir jo ausis klauso jų maldų.
¹⁷ Bet Viešpaties veidas atkreiptas prieš darančius pikta, kad pražudytu iš žemės jų atsiminimą.

primena savo istoriją, tik neišvardindamas savęs. — **(8) Viešpaties Angelas...** Sendoros Angelas kaip vyriausis Dievo kariuomenės kunigaikštis nusileidžia tarp dievobaimingųjų ir persekiojančių juos bedievių. Rasi čionai daroma aliuzuja į Prad. 32, 2... Plg. Joz. 5, 14. — **(9) Paragaukite...** „Paragavimas pastatytas pirm matymo, nes jei nesi paragavęs, tu nematysi“ (Bern.) — **Saldus:** geras, maloningas. — **(10) Bijokite...** tarnaukite Viešpačiui. — **Jo šventieji:** jo ištikimi tarnai. — **(11) Turtingieji...** Ebr. t.: jaunikliai liutai kenčia bādą, t. y. gali atsitikti, kad stiprus liutai kenčia bādą, bet dievobaimingiems nestigs jokio gerumo. Plg. Lk. 1, 53. — **(12) Vaikai.** Dovidas atsi-

liepia kaip mokytojas į visus tuos, kurie nori pasiklausyti jo, igijusio mokslą prityrimu. — **Aš mokysiu...** Toliaus Dovidas nurodo, kokių išakymų užlaikymas ypač veda į Dievo baimę. Plg. 1 Petr. 3, 10. — **(13) Kursai yra...** Ilgas ir tikrai laimingas gyvenimas yra pasekmė Dievo palaiminimo. Kas reikia daryti, kad jį gavus, pasakoma toliaus. Sakiniui duodama klausimo išvaizda padaro pačią mintį gyvesnę. — **(14) Sulaikyk...** Kas nori ilgai ir laimingai gyventi, tegul saugosi pikto žodžiuose (Jok. 3, 2...) ir darbuose ir tegul stengiasi gyventi santaikoje su kitais. — **(15) Santaikos:** su savo artimais. — **(16) Viešpaties akis...** Aprašoma didis Dievo rupestingumas ir greitumas

- ¹⁸ Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos:
et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
- ¹⁹ Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde:
et humiles spiritu salvabit.
- ²⁰ Multæ tribulationes justorum:
et de omnibus his liberabit eos Dominus.
- ²¹ Custodit Dominus omnia ossa eorum:
unum ex his non conteretur.
- ²² Mors peccatorum pessima:
et qui oderunt justum delinquent.
- ²³ Redimet Dominus animas servorum suorum:
et non delinquent omnes qui sperant in eo.
- ¹⁸ Teisieji šaukiasi, ir Viešpats išklauso juos;
jis išliuosuoja juos iš visų jų sielvartų.
- ¹⁹ Viešpats greta tų, kurių širdis sielvarte,
jis išgelbi žmones nuolankios širdies.
- ²⁰ Daug sielvartų teisiesiems,
ir iš visų jų Viešpats išliuosuoja juos.
- ²¹ Viešpats sergi visus jų kaulus;
nevienas iš jų nebus sutrupintas.
- ²² Nusidėjėlių mirtis blogiausi,
ir prasikalsta tie, kurie neapkenčia teismojo.
- ²³ Viešpats atperka savo tarnų sielas,
ir neprasikals visi tie, kurie pasitiki juomi.

**Prašymas, kad Dievas padėtų nekaltai persekiojamam,
nubausdamas neteisingus ir piktus jo neprietelius.**

Psalmus XXXIV. ¹ Ipsi David.

Judica Domine nocentes me,
expugna impugnantes me.

34 (35). psalmė. ¹ Dovo.

Teisk, Viešpatie, tuos, kurie
man kenkia,
kovok su kovojančiais prieš mane.

pildyti teisiųjų troškimus. — (18) *Teisieji šaukiasi...* Tiesa, ir teisieji neesti visai liuosai nuo kentėjimo, bet jis pasiilieka tarsi jų paviršyje; kentėjimas neveda jų į pražuvimą. Priešingai gi, piktasis turi visai žūti, kuomet krinta ant ja nelaimė. — (19) *Viešpats greta tų...* nors rodosi, kad, vargū užėjus, jis yra atsitolinęs. — (20) *Daug sielvartų...* Tais sielvartais jie mėginami ir padauginama jų nuopelnai. — (21) *Sergi visus jų kaulus...* Išsireiškia patarlių būdu, kad nurodžius ypatingą Dievo apveizdos rupestingumą apie teisiuosius (plg. Mt. 10, 30). — (22) *Mirtis pikčiausi:* nes po pirmosios eina antroji amžinojo pasmerkimo mirtis. Ebr. t.: mirtį atneša bedieviui piktumas, ir tie, kurie nekenčia teismojo, bus pasmerkti, t. y. kad nusidėjėlis žūna, kaltas jis pats. — (23) *Neprasikals:* bet

gaus užmokėsnį. Ebr. t.: nebus pasmerkti. — Anot apaštalių konstitucijos liudijimo, senobeje šita ps. buvo giedoma, dalinant šv. Komuniją.

34. ps. Dovidas karštai meldžia Dievą išblaškyti neteisingus neprietelius ir nubauti juos dėl jų piktumo (1—10); toliau aprašo neprietelių nedorumą, įdėdamas į tą aprašymą maldavimų suteikti jam pagalbos, kad jis nebutų jiems išjuokos dalykas (11—28).

(34, 1) *Dovo.* Ps. sudėta Dovo rasi tuo laiku, kada jis buvo Sauliaus persekiojamas. Joje paminėti atsitikimai paimti iš Dovo gyvenimo; bet kadangi Dovidas savo kentėjimuose yra figura Kristaus, kurio nepriėmė jojo tauta, todėl šita ps. priskiriama prie mesijinių psalmių, bet tik dvasinėje prasmeje. Pats Išganytojas pri-

- ² Apprehende arma et scutum:
et exurge in adiutorium mihi.
- ³ Effunde frameam, et concludere
adversus eos, qui persequuntur
me:
dic animæ meæ:
Salus tua ego sum.
- ⁴ Confundantur et revereantur,
quærentes animam meam.
Avertantur retrorsum, et con-
fundantur
cogitantes mihi mala.
- ⁵ Fiant tamquam pulvis ante
faciem venti:
et angelus Domini coarctans
eos.
- ⁶ Fiat via illorum tenebræ et
lubricum:
et angelus Domini persequens
eos.
- ⁷ Quoniam gratis absconderunt
mihi interitum laquei sui:
supervacue exprobraverunt ani-
mam meam.
- ⁸ Veniat illi laqueus, quem
ignorat:
et captio, quam abscondit, ap-
prehendat eum:
et in laqueum cadat in ipsum.
- ² Pasigriebk ginklus ir skydą
ir kelkis man padėti.
- ³ Išsitrauk kalavią ir užstok ke-
lią tiems, kurie mane per-
sekioja;
tark mano sielai: Aš esu tavo
išsigelbėjimas.
- ⁴ Tebuna sugėdinti ir tegul dro-
visi, kurie jieško mano gy-
vybės;
tegul traukiasi atgal ir tebuna
sugėdinti, kurie mąsto prieš
mane pikta.
- ⁵ Tegul jie buna kaip dulkės prieš
vėją,
ir Viešpaties Angelas tesuspau-
džia juos.
- ⁶ Tebuna jų kelias tamsus ir sly-
dus,
ir Viešpaties Angelas teperse-
kioja juos.
- ⁷ Nes jie be priežasties paslėpė
savo žabangus man pražudyti,
be pagrindo išniekino mane.
- ⁸ Tekrinta ant jo nelaukti slastai,
ir tinklas, kurį slapčia padėjo,
tesugauna jį.
ir tegul jis įkrinta į savo paties
kilpą.

taikė prie savęs jos žodžius (plg. 19. eil. ir Jon. 15, 25); kitus tos ps. žodžius Apaštalai suprato apie Kristaus neprietelius (vz. Apd. 1, 20; Rom. 2, 7—10). Apie randamus ps. linkėjimus bausmių neprieteliams vz. kas pasakyta aug. Ps. 5, 11. — *Teisk...* Dovidas savo bylą paveda Viešpačiui, kaip galingam kovotojui. Ebr. t.: bylinėkis, Viešpatie, su tais, kurie bylinėjasi su manimi. — **(2)** *Ginklus ir skydą.* Ebr. t.: mažąjį ir didįjį skydą. — **(3)** *Kalavią.* Ebr. t.: jietį. — *Užstok kelią.* Spėjama, kad ebr. t. čia išvardinta dar vienas ginklas, kariškas kirvis. — *Tark mano...*, t. y. gelbėk mane, nes pas Dievą iš-tarti žodį yra tai pat, ką ir padaryti. — **(4)** *Tegul buna sugėdinti...* Čia prasi-deda linkėjimas bausmių neprieteliams — *Tegul traukiasi...* tegul buna pri-

versti bėgti. — **(5)** *Kaip dulkės.* Ebr. t.: kaip pelai, kuriuos ir mažiausis vėjelis gali nunešti šalin. — *Viešpaties Ange-las:* Sandoros Angelas, Vz. aug. Ps. 33, 8. — *Tesuspaudžia:* įvarydamas juos į kokią nors siaurą vietą, iškur jie negalės ištrukti. — **(6)** *Tebuna jų kelias...* jų bėgimas tebuna apsunkintas ir nakties tamsumu ir kelio slydumu, o dar la-biaus ta aplinkybe, kad juos vys Vieš-paties Angelas. — **(7)** *Nes jie...* Nuro-doma, kodėl neprieteliai verti tokios bausmės, — *Be priežasties...* be pa-grindo: Dovidas nieku nebuvo prasi-kaltęs. — *Savo žabangus man...* Ebr. t.: savo tinklų duobę, t. y. tinklus, kuriais nužudoma ir vedama į kapą. — *Išnie-kino mane.* Ebr. t.: iškasė (duobę) mano sielai, t. y. kad atimtu iš manęs gy-vybę. — **(8)** *Ant jo:* ant kiekvieno ne-

- ⁹ Anima autem mea exultabit in Domino:
et delectatibur super salutari suo.
- ¹⁰ Omnia ossa mea dicent:
Domine, quis similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum ejus:
egenum et pauperem a diripientibus eum.
- ¹¹ Surgentes testes iniqui,
quæ ignorabam interrogabant me.
- ¹² Retribuebant mihi mala pro bonis:
sterilitatem animæ meæ.
- ¹³ Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.
Humiliabam in jejuniis animam meam:
et oratio mea in sinu meo convertetur.
- ¹⁴ Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic complacui:
quasi lugens et contristatus sic humiliabar.
- ⁹ Mano gi siela džiaugsis Viešpatyje
ir gėrėsis jo išgelbėjimu.
- ¹⁰ Visi mano kaulai sakys:
Viešpatie, kas tau lygus?
Tau, kurs išliuosuoja varguoli iš rankos stipresnių už jį,
stokojantį ir beturtį iš apiplėšiančių jį?
- ¹¹ Kilsta nedori liudytojai
ir klausinėja mane, ko aš visai nežinau.
- ¹² Jie atsilygina man piktu už gera;
atima iš mano sielos paguodą.
- ¹³ Aš gi, kuomet jie mane vargina,
vilkėdavau ašutine,
žeminau alkinimu savo sielą,
ir mano malda grįžo atgal į mano antį.
- ¹⁴ Kaip mūsų broliui ir kaip artimui, taip aš stengiausi jiems įtikti;
taip susilenkiau kaip tas, kurs yra gedule ir nuliudime.

prietelio. — *Nelaukti slastai.* Ebr. t.: jam nežinomas pražuvimas. — **(9)** *Mano gi siela...* Visai kitokio užmokesnio laukia nekaltai persekiojamasai. — **(10)** *Visi mano kaulai...* Visas žmogus, siela ir kūnas jaus Dievo pagalbą. — *Varguoli...* stokojantį. Ebr. t.: prisėgtąjį. — **(11)** *Kilsta...* Toliaus aprašijama neprietelių piktnus. — *Klausinėja mane...* prikašioja kaltybes, kurios jam buvo visai nežinomos, kurių nebuvo padaręs. Plg. 1 Kar. 24, 9. Tokie buvo netikri liudytojai ir Kristaus kančioje. — **(12)** *Jie atsilygina...* Karalius Saulius pats prisipažino atvirumo valandoje, kad jis taip elgesi. Vz. 1 Kar. 24, 17... — *Atima iš...* Ebr. t. kankurie verčia taip: našlystė atejo ant mano sielos. Tais žodžiais rasi daroma aliuzija į visišką apleidimą, kuriame tuomet buvo Dovidas, nes jo grindytojai buos pabėgę į Moabo šalį, jo

prietelis Jonatanas nuo jo atskirtas, jo pati Mikolė iš jo atimeta. — **(13)** *Kuomet jie...* Dovidas mini kankuriuos savo gerus darbus. Ebr. t. išreikšta truputį kitoki mintis: jiems sergant, mano drabužis buvo maišas, t. y. kada juos sutikdavo nelaimė, Dovidas nesidžiaugė, bet liudėjo ir išreikšdavo savo nuliudimą gedulio ženklais, ašutine. savęs alkinimu, malda. — *Žeminau.* Ebr. t.: varginau. — *Mano malda grįžo...* Kad malda būtų karštesnė, Dovidas meldėsi galvą nuleidęs ant krutinės ir todėl galima buvo sakyti, kad malda tarsi grįžo atgal į antį, į krutinę, iš kur ji buvo išėjusi. Plg. 3 Kar. 18, 42; Iz. 58, 5. — **(14)** *Kaip mūsų broliui...* Ebr. t.: lyg-kad jis būtų prietelis, lyg-kad jis būtų man brolis, taip aš elgiaus; kaip tas, kurs liudi motinos, taip aš nuleisdavau galvą gedulio apdare; anot kitų... taip aš vaikščiodavau gedulio

- 15 Et adversum me lætati sunt,
et convenerunt:
congregata sunt super me flagella, et ignoravi.
- 16 Dissipati sunt, nec compuncti,
tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione:
frenduerunt super me dentibus suis.
- 17 Domine quando respicies?
restitu animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicum meum.
- 18 Confitebor tibi in ecclesia magna,
in populo gravi laudabo te.
- 19 Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique:
qui oderunt me gratis et annuntiant oculis.
- 20 Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur:
et in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
- 21 Et dilataverunt super me os suum:
dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

- 15 O jie linksminasi prieš mane ir renkasi kruvon;
kraunama ant manęs rykščių, man nežinant.
- 16 Jie buvo išblaškyti, bet nesi-gailėjo;
jie gundo mane, tyčiotės tyčio-jasi iš manęs,
griežia prieš mane savo dantis.
- 17 Viešpatie, kuomet gi tu pažvelgsi?
Išliuosuok nuo jų puikybės mano sielą,
nuo liutų mano vienatinę.
- 18 Aš šlovinsiu tave didžiam su-sirinkime,
girsiu tave skaitlingos tautos tarpe.
- 19 Tenesidžiaugia dėl manęs, kurie neteislingai man priešinasi,
kurie be priežasties neapkenčia manęs ir mirksi akimis.
- 20 Nes jei jie ir kalbasi su manim taikiai,
bet kalbėdami šalyje su rustybe jie galvoja apie klastą.
- 21 Jie plačiai išsižioja prieš mane ir sako: Šiatau, šiatau; mūsų akys matė.

apdare, susilenkdavau kaip liudinti motina. — (15) *O jie linksminasi...* Už tikrą meilę Dovidui atsilyginta juodu nedekingumu. Ebr. t.: bet dabar man svyruojant (kada mane sutiks nelaimė, Sauliaus persekiojimas), jie džiaugiasi. — *Renkasi kruvon*: kad draug džiaugtusi man skausmu. — *Kraunama...* Dovidui neprieteliai krauna ant jo visokių kentėjimų, jam visai to nelaukiant, nesitikint. Ebr. t.: susirinko prieš mane užgavikų, o aš nežinojau. — (16) *Jie buvo išblaškyti...* Nors Dievas juos išblaške, tačiau jie nedaro atgailos ir stengiasi toliau daryti pikta nekaltam. Ebr. t.: jie drasko (šmeižia) ir netyli (nesiliauja). — *Jie gundo mane*: tarsi tyrinėja, mėgina Dovidą išvermę. — (17) *Viešpatie...* Išdėstęs savo vargus

autorius grįžta prie maldos. Ebr. t.: kaip ilgai tu ramiai žiūrėsi? atimk atgal mano sielą iš jų pikto (naikinimo), mano vienatinę iš jaunų liutų. Plg. Ps. 21, 20. — (18) *Aš šlovinsiu...* Už išklausymą jis žada dėkoti ir viešai šlovinti Dievą. — (19) *Be priežasties neapkenčia manęs*. Išganytojas pritaikė šituos ps. žodžius prie savęs, nes jie pilniau išsipildė jo ypatoje negu Dovidui. Vž. Jon. 15, 25. — *Mirksi akimis*: taip vienas kitam apreikšdami savo džiaugsmą. — (20) *Nes jei jie...* Tolesnis aprašymas neprietelių pikto. Vulgatoje nurodoma skirtumas tarp jų šnekų akyse ir už akių. Ebr. t.: iš-reikšta kitoki mintis: nes jie nekalba apie ramybę, bet galvoja apie klastas prieš ramius šalies gyventojus. — (21) *Mūsų*

²² Vidisti Domine, ne sileas:
Domine ne discedas a me.

²³ Exurge et intende iudicio meo:
Deus meus, et Dominus meus in
causam meam.

²⁴ Judica me secundum justitiam
tuam Domine Deus meus,
et non supergaudeant mihi.

²⁵ Non dicant in cordibus suis:
Euge, euge, animæ nostræ:
ne dicant: Devoravimus eum.

²⁶ Erubescant et reverentur si-
mul, qui gratulantur malis
meis.

Induantur confusione et reve-
rentia qui magna loquuntur
super me.

²⁷ Exultent et lætentur qui volunt
justitiam meam:
et dicant semper: Magnificetur
Dominus, qui volunt pacem
servi ejus.

²⁸ Et lingua mea meditabitur
justitiam tuam,
tota die laudem tuam.

²² Tu tai matei, Viešpatie, netylėk gi;
Viešpatie, neatsitraukk nuo
manęs.

²³ Kelkis ir žiurėk mano teisių;
mano Dieve ir mano Viešpatie,
gink mano bylą.

²⁴ Teisk mane pagal savo teisybę,
Viešpatie, mano Dieve,
ir tegul jie nesidžiaugia dėl
manęs.

²⁵ Tenesako savo širdyse: Oi, oi!
koks mums džiaugsmas;
ir tenesako: Mes jį prarijome.

²⁶ Teparaušta ir tesusigėsta visi
draug, kurie sveikina save dėl
mano nelaimių;

tebuna apvilkti paniekinimu ir
gėda, kurie giriasi dėl manęs.

²⁷ Tegul džiaugiasi ir linksminasi,
kurie nori man teisybės.

ir tesako visuomet: Tebuna pa-
šlovintas Viešpats! tie, kurie
linki jo tarnui ramybės!

²⁸ Ir mano liežuvis skelbs tavo
teisybę.

per visą dieną tavo šlovę.

Bedievių nedorumas. Begalinis Dievo gerumas teisiesiems.

Psalms XXXV. ¹ In finem, servo
Domini ipsi David.

² Dixit injustus ut delinquat in
semetipso:

non est timor Dei ante oculos ejus.

35 (36). psalmė. ¹ Į galą, Vie-
špaties tarno Dovidio.

² Neteisusis pats sau ketina
nusidėti;

ties jo akimis nėra baimės Dievo;

aktis matė: nekaltojo žuvimą, kurio
taip labai troško. — **(22)** *Tu tai
matei...* Prašymas greičiau padaryti
teisybę. — *Netylėk gi:* nenukęsk tokio
neprietelių piktumo tylomis. — **(23)** *Kel-
kis...* Ebr. t.: pabusk ir kelkis pada-
ryti man teisybės. — **(24)** *Pagal savo
teisybę:* skirdamas teisiamam gerą užmo-
kesnį, neteisiamam gi bausmę. — **(25)** *Koks
mums džiaugsmas:* mes gavome,
ko troškome. — *Prarijome:* pražudėme,
sunaikinome. — **(27)** *Tegul džiaugiasi...*
Suteiktas Dovidui išgelbėjimas ir ne-
prietelių apgalejimas padarys daug

džiaugsmo visiems geriesiems. — *Tie,
kurie linki...* Ebr. t.: kurs mėgsta savo
tarno ramybę (laimę). — **(28)** *Ir mano
liežuvis...* Ir pats Dovidas išgelbėtas
iš pavojaus šlovins Viešpatį Dievą.

35. ps. aprašoma bedievių nedorumas
(2—5) ir begalinis malonumas Dievo,
kurs teisiesiems yra visokio gerumo ir
šviesos šaltinis (6—10); ps. baigiama
meldimu, kad Dievas visuomet teiktu
savo malones teisiesiems (11—13).

(35, 2) *Neteisusis...* Bedievis daro
pats sau nutarimą elgtis bedieviškai,

- ³ Quoniam dolose egit in conspectu ejus:
ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.
- ⁴ Verba oris ejus iniquitas, et dolus:
noluit intelligere ut bene ageret.
- ⁵ Iniquitatem meditatus est in cubili suo:
astitit omni viæ non bonæ,
malitiam autem non odivit.
- ⁶ Domine in cælo misericordia tua:
et veritas tua usque ad nubes.
- ⁷ Justitia tua sicut montes Dei:
judicia tua abyssus multa.
Homines, et jumenta salvabis Domine:
- ⁸ quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.
Filiū autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.
- ⁹ Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ:
et torrente voluptatis tuæ perabis eos.

- ³ nes jojo akyvaizdoje jis elgiasi klastingai,
taip kad jo neteisumas pasirodo vertas neapykantos.
- ⁴ Jo burnos žodžiai nedorumas ir vylius;
jis nenori buti išmintingas, kad gerai darytu.
- ⁵ Jis savo guolyje galvoja apie neteisumą;
jis stojasi į kiekvieną negerą kelią,
piktumo gi nelaiko neapykan-toje.
- ⁶ Viešpatie, tavo mielaširdystė pasiekia dangų
ir tavo ištikimybė pakilsta iki debesų.
- ⁷ Tavo teisybė kaip Dievo kalnai, tavo teismai didi gelmė.
Tu, Viešpatie, padedi žmonėms ir galvijams.
- ⁸ Kaip gi labai tu padauginai savo mielaširdystę, o Dieve!
Žmonių vaikai turės vilties po tavo sparnų uždanga.
- ⁹ Jie gausiai geria iš tavo apstumo, ir tu girdai juos iš savo gėrių upelio;

nes visai atstumė nuo savęs Dievo baimę. Ebr. t.: (truputį jį pataisant), verčiama taip: neteisybės ištarmė bedieviui jojo širdyje: nėra baimės Dievo ties jo akimis, t. y. neteisybė taip sugadino žmogaus širdį, kad jis nebesirupina Dievu, nebebijo jo teismo ir todėl niekas jo nebesulaiko bedievyستes kelyje. Plg. Rom. 3, 18. — (3) *Nes jojo akyvaizdoje...* Bedievis daugina savo prasikaltimus Dievo akyvaizdoje, taip kad jis sužadina prieš save jo neapykantą ir kerštą. Ebr. t. prasimė rasi toki: neteisybė meiliai įkalbina nusiđejeliui, nori padidinti jo kaltybę, kad sukeltų prieš jį neapykantą. — (4) *Jo burnos...* Toliaus aprašoma nusiđejelio pasielgimas. — *Jis nenori...* Ebr. t.: jis liovėsi teisingai manęs ir gerai daręs. — (5) *Jis*

savo guolyje... Nedorų sumanymų bedievis nepameta ir naktį; o ką sugalvoja skubinasi tuojuo įvykdyti. — (6) *Viešpatie...* Aprašoma Dievo malonumo ir ištikimybės didumas. — (7) *Tavo teisybė kaip...* Teisingas Dievo valdymas taip tvirtas ir nepajudinamas kaip milžiniški kalnai. — *Teismai:* atskiri Dievo apveizdos nutarimai ir veiksmai. Jie žmogui nesuprantami ir neištiriami kaip gilus vandenynas. — *Padedi žmonėms...* Dievo apveizda pasiekia visus. — (8) *Kaip gi labai...* Ypytingas Dievo gerumas žmogui. Ebr. t.: kaip gi brangus tavo malonumas, Dieve. — *Žmonių vaikai...* Visi žmonės gali rasti sau pas Dievą tikriausią globą. — *Po tavo sparnų...* Ebr. t.: tavo sparnų uksmėje. — (9) *Jie gausiai*

- ¹⁰ Quoniam apud te est fons vitæ:
et in lumine tuo videbimus lumen.
- ¹¹ Prætende misericordiam tuam scientibus te,
et iustitiam tuam his, qui recto sunt corde.
- ¹² Non veniat mihi pes superbiæ:
et manus peccatoris non moveat me.
- ¹³ Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem:
expulsi sunt, nec potuerunt stare.
- ¹⁰ Nes pas tavo gyvenimo šaltinis,
ir tavo šviesoje mes matome šviesą.
- ¹¹ Išplėsk savo mielaširdystę ant pažįstančių tave
ir savo teisybę ant tų, kurių širdis tikra.
- ¹² Teneateina ant manęs puikybės koja,
ir nusidėjėlio ranka tegul nepajudina manęs.
- ¹³ Tenai krito darantįs neteisybę;
jie išvaryti ir negali atsistoti.

Teisieji neprivalo pavydėti bedieviams laimės.

Psalmus XXXVI. ¹ Psalmus ipsi David.

Noli æmulari in malignantibus:
neque zelaveris facientes iniquitatem.

36 (37). psalmė. ¹ Dovidų psalmė.
Nepykšk dėlei tų, kurie pikta elgiasi,
ir nepavydėk darantiems neteisybę.

geria... Pas Dievą randama ne tik globa, bet taipogi visokių gėrių: jų niekuomet nepristigs, nes pats Dievas yra jų šaltinis. — (10) *Pas tavo*. Ebr. t.: tavyje. — *Tavo šviesoje*... Per Dievo palankumą mes pritiriame tikros laimės. Žiūredami be Dievo, mes matome tiktai tamsybę, pasinėrę į Dievo šviesos jūrą, mes pasidarome pilni dieviško pažinimo ir gauname dvasiško džiaugsmo. Plg. Ps. 4, 7. — (11) *Išplėsk*... Malda, kad Dievo malonės nuolat ir gausiai būtų suteikiamos jo ištikimiems tarnams. — *Pažįstančių*: garbintojų. — (12) *Teneateina*...: tenepamina manęs puikių persekiotojų koja. — *Tegul nepajudina*...: tegul nepriverčia manęs bėgti iš mano vietos, ir mano namų. — (13) *Tenai krito*... Psalmistas išanksto mato savo maldą išklausytą. Dievo paskirtėje vietoje ir valandoje piktuosius nubaustus ir nebegalinčius daugiaus kenkti.

36. ps. Dovidas ragina teisiuosius vengti murmėjimo prieš Dievo apveizdą ir pilnai pasitikėti Dievo gerumu (1—11), nurodo, kad piktųjų laimė trumpa

(12—20), užmokesnis gi geriesiems tikras (21—31) ir kad yra didis galutinas skirtumas tarp teisiųjų ir bedievių likimo (32—40).

(36, 1) *Dovido*. Dovidas, kaip paaiškėja iš 25. eil., sudėjo šitą ps. savo senatvėje. Ji alfabėtinė (plg. 9. ps.); susideda iš 22 posmelių po keturias eileles; bet raidės *daleth*, *kaf* ir *qof* turi tik po tris eil., užtat raidės *cheth*, *nun*, *thau* turi po penkias. 36. psalmėje išreikšta visokiais budais viena tiesa, kad nereikia stebėtis ar piktintis, jog bedieviai dažnai gyvena laimingai, bet kantriai laukti ir pasitikėti Dievo apveizda, nes greitai įvyks permaina, veikia bedievis nustos savo tariamos laimės, teisusis gi džiaugsis tikra ir ilgai pasiliekančia laime. Psalmėje kalbama tik apie Dievo atlyginančią teisybę šiame pasaulyje. Nors ta teisybė ištikrųjų pilnai pasirodys tik amžinas-tyje, tačiau Dievas Sen. Test. savo ištikimiems tarnams paguosti o nusi-dėjėliams nugašdinti beveik visuomet leisdavo jau šiame gyvenime įvykti bent šešeliui savo atlyginančios teisybės ir tuo tikslu duodavo ant žemės už-

- ² Quoniam tamquam fœnum velociter arescent:
et quemadmodum olera herbarum cito decident.
- ³ Spera in Domino, et fac bonitatem:
et inhabita terram, et pasceris in divitiis ejus.
- ⁴ Delectare in Domino:
et dabit tibi petitiones cordis tui.
- ⁵ Revela Domino viam tuam,
et spera in eo: et ipse faciet.
- ⁶ Et educet quasi lumen justitiam tuam:
et judicium tuum tamquam meridiem:
- ⁷ subditus esto Domino, et ora eum.
Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua:
in homine faciente injustitias.
- ⁸ Desine ab ira, et derelinque furorem:
noli æmulari ut maligneris.
- ⁹ Quoniam qui malignantur, exterminabuntur:
sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.

- ² Nes jie greitai džiusa kaip žolė ir veikiai vysta kaip žali žolynai.
- ³ Tikėkis Viešpačiu ir daryk kas gera;
gyvenk šalyje ir naudokis jos turtais.
- ⁴ Pamėgk Viešpatį,
ir jis duos tau, ko tavo širdis prašo.
- ⁵ Atidengk Viešpačiui savo kelią ir tikėkis juo, o jis veiks.
- ⁶ Jis išves tavo teisybę kaip šviesą ir tavo teises kaip vidudienio skaistumą.
- ⁷ Buk pasidavęs Viešpačiui ir melskis jam.
Nepavydėk tam, kuriam sekasi jo kelyje,
žmogui darančiam neteisybes.
- ⁸ Pamesk rystybę ir palik narsą;
nepavydėk, kad ir tu elgtumeis piktai.
- ⁹ Nes, kurie piktai elgiasi, bus išnaikinti;
kantriai gi laukiantis Viešpaties gaus tėvainystę žemę.

mokesnį teisiesiems, o ant piktyjų siųsdavo bausmių. — (2) *Džiusta*. Ebr. t.: nukertama. — *Kaip žolė*. Palyginimu parodoma, kaip veikiai išnyks bedievių laimė. — (3) *Tikėkis...* Tai vaistas prieš galintį kilti murėjimą. — *Gyvenk...* gyvendamas šalyje tu galėsi naudotis jos turtais. Ebr. t.: gyvenk šalyje ir sotinkis tiesa (laikykis t.). — Kanaanas yra išganymo šalis, Dievo pažadėtoji jo tautai tėvainystė (Žyd. 11, 9). Gyventi laimingai toje šalyje yra Dievo palaiminimas. Bet kaip Sen. Test. Izaokas buvo figura N. Test. Kristaus, taip Kanaanas yra figura tėvainystės, kurią Kristus sau ir savo atpirktiesiems įgijo savo kančia. Plg. Mt. 5, 4. — (4) *Pamėgk...*: įsiekok paguodos ir džiaugsmo Viešpatyje. — (5) *Atidengk...* Ebr. t.: suversk ant Viešpaties..., t. y. pavesk savo gyvenimo rūpesčių našta, visą savo likimą Vieš-

pačiui, o jis padarys kas reikalinga savo ištikimiams tarnams nuraminti. Ką gi Viešpats darys, pasakoma 6. eil.: *jis išves...*, t. y. tavo teisingą dalyką, pasiliekančią tamsybėje, Viešpats išves iš jos ir parodys skaisčiausioje šviesoje, taip kad jis bus visiems matomas kaip matoma saulės spindėjimas vidudienį. — (7) *Buk pasidavęs...* Ebr. t.: buk tylus Viešpaties akivaizdoje ir lauk jo. — Reikia pasitikėti Viešpačiu, bet draug reikia kantriai nedejuojant laukti jo pagalbos ir nepavydėti trumpios laimės bedieviui. — (8) *Pamesk rystybę*: kurią gali sukelti tavje tariama bedievio laimė. — *Kad ir tu elgtumeis...* Ebr. t.: tai veda tik į pikta, t. y. rystybę ir pavydas tiek tik padarys, kad tu pats nusidėsi ir užtrauksi ant savęs Dievo bausmę. — (9–11) *Nes kurie...* Teisingo Dievo teismo reiks laukti neilgai. — *Tylieji*: tie, kurie pasitikėdami Vieš-

- 10 Et adhuc pusillum, et non erit peccator:
et quæres locum ejus, et non invenes.
- 11 Mansueti autem hereditabunt terram,
et delectabuntur in multitudine pacis.
- 12 Observabit peccator justum:
et stridebit super eum dentibus suis.
- 13 Dominus autem irridebit eum:
quoniam prospicit quod veniet dies ejus.
- 14 Gladium evaginaverunt peccatores:
intenderunt arcum suum.
Ut deiciant pauperem et inopem:
ut trucident rectos corde.
- 15 Gladium eorum intret in corda ipsorum:
et arcus eorum confringatur.
- 16 Melius est modicum justo,
super divitias peccatorum multas.
- 17 Quoniam brachia peccatorum conterentur:
confirmat autem justos Dominus.
- 18 Novit Dominus dies immaculatum:
et hereditas eorum in æternum erit.
- 19 Non confundentur in tempore malo,
et in diebus famis saturabuntur:
- 10 Dar valandėlę, ir nebebus nusidėjėlio;
jieškosi jo vietos ir nerasi.
- 11 Tylieji gi gaus tėvainystėn žemę ir gerėsis ramybės daugybe.
- 12 Nusidėjėlis tykoja teisingojo ir griežia prieš jį savo dantis.
- 13 Bet Viešpats juokiasi iš jo, nes pramato, jog jo diena ateis.
- 14 Nusidėjėliai išsitraukia iš makščių kalaviją,
jie įtempia savo kilpinį,
kad numestu beturtį ir pavargelį,
kad nužudytu tuos, kurių širdis tikra.
- 15 Jų kalavijas teparduria jų pačių širdį,
ir jų kilpinis tebuna sulaužytas.
- 16 Geresnis teisingojo truputis nekaip daug nusidėjėlių turtų.
- 17 Nes nusidėjėlių pečiai bus sulaužyti;
teisiuosius gi Viešpats sustiprina.
- 18 Viešpats žino nesuteptųjų dienas,
ir jų tėvainystė bus amžina.
- 19 Jie nebus sugėdinti blogu metu ir bus pasotinti bado dienose.

pačiu kenčia tylomis, kurie pagieža palieka Viešpačiui. — *Gerėsis ramybės...* bus visai laimingi. Plg. Mt. 5, 4. — (12) *Tykoja...* Ebr. t.: prasimano pikta teisiamam. — *Griežia...* iš didžio pykčio. — (13) *Jog jo diena ateis:* jog ateis teisingo teismo ir atlyginimo diena. Plg. Ps. 136, 7; Jer. 50, 27. 31. — (14) *Nusidėjėliai...* Paaikškinama, kokiuos piktus darbus prasimano nusidėjėliai (plg. 12. e.). Tais savo darbais jie nori kenkti teisiamam kaip kenkiama

kalavijui ir kilpiniu. — (15) *Teparduria...* tebuna sulaužytas. Geriausiai anot ebr. t. prasmės: pardurs... bus sulaužytas. — (16) *Geresnis...* Nors teisus turi ir nedaug turtų, bet jis turi Dievo palaiminimą ir tikrą pažadėjimą ir viltį laimės; viso gi to truksta nusidėjėliui. — (17) *Pečiai:* galybė, turtai. — *Sustiprina:* palaiko, paremia. — (18) *Viešpats žino...* rūpinasi apie kiekvieną teisingojo valandą. — *Jų tėvainystė:* skirtoji teisiesiems dalis. — (19) *Jie nebus sugė-*

- ²⁰ quia peccatores peribunt.
Inimici vero Domini mox ut
honorificati fuerint et exal-
tati:
deficientes, quemadmodum fu-
mus deficient.
- ²¹ Mutuabitur peccator, et non
solvet:
justus autem miseretur et tri-
buet.
- ²² Quia benedicentes ei heredi-
tabunt terram:
maledicentes autem ei disperi-
bunt.
- ²³ Apud Dominum gressus homi-
nis diriguntur:
et viam ejus volet.
- ²⁴ Cum ceciderit, non collidetur:
quia Dominus supponit manum
suam.
- ²⁵ Junior fui, etenim senui:
et non vidi iustum derelictum,
nec semen ejus quærens panem.
- ²⁶ Tota die miseretur et commo-
dat:
et semen illius in benedictione
erit.
- ²⁷ Declina a malo, et fac bonum:
et inhabita in sæculum sæculi.

- ²⁰ Nes nusidėjėliai pražus;
Viešpaties neprieteliai ką tik pa-
gerbti ir išaugštinti
nykte pranyksta kaip dumai.
- ²¹ Nusidėjėlis skolinasi ir neuž-
moka;
teisusis gi pasigaili ir suteikia.
- ²² Nes kurie jį šlovina, gaus tē-
vainysten žemę;
kurie gi jį keikia, pražus.
- ²³ Žmogaus žingsniai Viešpaties
vedami
ir jis mėgsta jo kelią.
- ²⁴ Krisdamas jis neužsigaus,
nes Viešpats pakiša savo ranką.
- ²⁵ Buvau jaunas ir pasenau,
bet nemačiau, kad teisusis butu
apleistas
arba jo ainija elgėtautu duonos.
- ²⁶ Jis visuomet pasigaili ir suteikia,
o jo ainija laiminama.
- ²⁷ Šalinkis nuo pikta ir daryk gera,
ir gyvenk šalyje per amžių amžius.

dinti... Dievas neleis, kad jie pritirtu
gėdos, paniekinimo, net ir nelaimei
užėjus. — (20) *Nes nusidėjėliai...* Apra-
šoma nusidėjėlių likimas. — *Ką tik*
pagerbti... Bedievių išaugštinimas ir
nužeminimas įvyksta beveik vienu metu.
Ebr. t.: kaip pievų grožė. — Graži,
žaliuojanti pieva, dienai praplinkus,
išdžiusta; ypač greitai įvyksta toki
permaina Palestinoje vasaros karščių
metu. — *Nykte...* Ebr. t.: nyksta kaip
dumai, jie nyksta. Nors tiršti rodosi
dumai, bet ką tik pakilę jie visai pra-
nyksta. — (21) *Nusidėjėlis skolinasi...*
Dievui atėmus savo palaiminimą bedie-
vis nustoja savo turtų, taip kad turi
daryti skolas, kurių nebegali užmokėti,
tuotarpu kad teisusis pralobsta per
Dievo palaiminimą. — (22) *Kurie jį*
šlovina... kurie šlovina Dievą. Ebr. t.:
jo (Dievo) palaimintieji. — *Kurie gi jį*

keikia. Ebr. t.: jo prakeikti. — *Pražus.*
Ta aplinkybė, kad bedievis nustoja
turtų, teisusis gi kas kart daugiau daro
mielaširdystės darbų, skelbia iš anksto
apie Dievo palaiminimą ir prakeikimą,
kurie pilnai apsiereiškia galutiname vieno
ir kito likime. — (23) *Žmogaus žingsniai.*
Dievas ypatingu budu rupinasi teismojo
gyvenimu ir reikalais. — (24) *Krisdamas...*
Pavyzdys Dievo globos. — *Pakiša...*
Ebr. t.: palaiko jo ranką, t. y. jei
nelaimė užėina, jei teisusis pradeda
kristi, Dievas tuojau tarsi pagriebia jį
už rankos ir neleidžia parpulti visai. —
(25) *Buvau jaunas...* Ilgo amžio prity-
rimas patvirtina, kad ištikrųjų Dievas
neapleidžia teismojo, nors jo gyvenime
ir esti sunkesnių ištyrimo valandų. —
(26) *Jis visuomet...* Ir pats teisusis
daro daug gera ir jo ainija užsipelno
gerą vardą pas žmones. — (27) *Šalinkis*

- ²⁸ Quia Dominus amat iudicium,
et non derelinquet sanctos suos:
in æternum conservabuntur.
Injusti punientur:
et semen impiorum peribit.
- ²⁹ Justi autem hereditabunt ter-
ram:
et inhabitabunt in sæculum sæ-
culi super eam.
- ³⁰ Os justi meditabitur sapien-
tiam,
et lingua ejus loquetur judi-
cium.
- ³¹ Lex Dei ejus in corde ipsius:
et non supplantabuntur gressus
ejus.
- ³² Considerat peccator justum:
et quærit mortificare eum.
- ³³ Dominus autem non derelinquet
eum in manibus ejus:
nec damnabit eum cum judica-
bitur illi.
- ³⁴ Expecta Dominum, et custodi
viam ejus:
et exaltabit te ut hereditate
capias terram:
cum perierint peccatores vide-
bis.
- ³⁵ Vidi impium superexaltatum,
et elevatum sicut cedros Li-
bani.
- ²⁸ Nes Viešpats mėgsta teisumą
ir neapleidžia savo šventųjų;
jie bus užlaikyti per amžius.
Neteisieji bus nubausti,
ir bedievių ainija pražus.
- ²⁹ Teisieji gi gaus tėvainystėn žemę
ir gyvens joje amžių amžius.
- ³⁰ Teisiojo burna skelbia išmintį
ir jo liežuvis kalba kas teisu.
- ³¹ Jo Dievo įstatymas jojo širdyje,
ir jo žingsniai nesvyruoja.
- ³² Nusidėjėlis tykoja teisiojo
ir jieško jo nužudyti,
- ³³ bet Viešpats jo nepaliks ano
rankose
ir nepasmerks jo, kuomet jis bus
teisiamas.
- ³⁴ Laukk Viešpaties ir laikykis jo
kelio,
o jis išaugštins tavę kad gautu-
mei tėvainystėn žemę.
Tu matysi, kuomet nusidėjėliai
žus.
- ³⁵ Aš mačiau bedievių labai išaug-
štintą
ir iškeltą kaip Libano kėdrai.

nuo pikta... Nurodoma sąlygos, kurio-
mis gaunama Dievo palaiminimas. —
Gyvensi sąlyje. Vz. 3. eil. — **(28) Teisu-**
mą: visa kas teisu ir tikra. — *Savo*
šventųjų: savo ištikimų tarnų. — *Netei-*
sieji bus nubausti. Šitų ž. nėra dabar-
tiniame ebr. t., bet senobėje jie tikriaus-
iai buvo, nes jais prasideda posmelis
'ain. Neteisieji ebr. *'avilim.* — **(30) Tei-**
siojo. Aprašoma teisisis. — *Skelbia.*
Ebr. t. žodis (hagah) čia nurodo iš-
reiškimą širdies jausmų, pasiliekan-
t liame ekstaziniame apmastyje. Plg.
Pat. 31, 26. — **(31) Jojo širdyje.** Teisiojo
žodžiai išmintingi ir teisingi, nes jo
širdyje viešpatauja Dievo įstatymas, o
ko širdis pilna, tai ir burna kalba. Plg.
Iz. 51, 7. — *Jo žingsniai nesvyruoja:*

tvirtai laikosi tiesaus kelio. — **(32) Nusi-**
dėjėlis... Teisiajam negali kenkti be-
dievų piktumas. — **(33) Nepasmerks:**
neleis pasmerkti teisiojo, nepatvirtins
bedievių nutarimo. — **(34) Laukk...**
Ištvermingas kantrumas reikalingas,
kuomet laukiama Dievo pažadėtojo už-
mokesnio. — *Išaugštins:* suteikdamas
laimę, pagarbą, apgalėjimą priešų. —
Matysi, kuomet... todėl matysi apsi-
reiškiančią Dievo teisybę. — **(35) Aš**
mačiau... Bedievių pasisekinas tęsiasi
neilgai. — *Labai išaugštintą.* Ebr. t.:
galingą, smarkų. — *Ir iškeltą...* Kedro
medis yra prakilumo vaizdas; bet ebr.
t. nėra jo paminėta: kaip visuomet
čiapat augantį plačiai žaliuojantį medį.
— Nepersodinto medžio šaknis tvir-

- ³⁶ Et transivi, et ecce non erat:
et quæsi eum, et non est in-
ventus locus ejus.
- ³⁷ Custodi innocentiam, et vide
æquitatem:
quoniam sunt reliquiæ homini
pacifico.
- ³⁸ Injusti autem disperibunt
simul:
reliquiæ impiorum interibunt.
- ³⁹ Salus autem justorum a Do-
mino:
et protector eorum in tempore
tribulationis.
- ⁴⁰ Et adjuvabit eos Dominus, et
liberabit eos:
et eruet eos a peccatoribus, et
salvabit eos:
quia speraverunt in eo.
- ³⁶ Ir praėjau, o štai jo nebebuvo;
aš įieškojau jo, ir nebeatrasta jo
vietos.
- ³⁷ Laikykis nekaltumo ir žiurėk
to, kas teisu,
nes taikiam žmogui skirta ainija.
- ³⁸ Neteisieji gi išnyks draug;
bedievių ainija pražus.
- ³⁹ Teisiesiems ateina išgelbėjimas
nuo Viešpaties;
jis jų globėjas sielvarto metu.
- ⁴⁰ Viešpats padeda jiems ir išliuo-
suoja juos;
jis atima juos iš nusidėjelių ir
gelbi juos,
nes jie pasitikėjo juomi.

**Maldavimas, kad Dievas nebebaustu toliaus už didžias nuodėmes ir duotu
pagalbos prieš galingus priešus.**

Psalms XXXVII. ¹ Psalmus Da-
vid, in rememorationem desabbato.

² Domine ne in furore tuo
arguas me,
neque in ira tua corripas me.

37. (38). psalmė. ¹ Dovidio psalmė,
atsiminimui, subatai.

² Viešpatie nebausk manęs savo
narse
ir neplakk manęs savo rustybėje.

čiaus įleistas į žemę nekaip persodinto.
— (36) *Ir praėjau...* Nieko nepadėjo
nei augštumas, nei šaknų stiprumas;
jį išrauta taip, kad neliko ir pėdsakos.
— (37) *Laikykis...* Ebr. t.: pažvelgk
į tobulą ir žiurėk į tikrą žmogų, t. y.
tėmyk, kad teisusis galų gale visuomet
susilaukia Dievo malonių, tuo tarpu
kad bedievis turi visai žūti. — *Ainija*.
Skaitlinga ainija buvo žydančią žadeta
kaipo ypatingas Dievo palaiminimas.
— (39) *Teisiesiems...* Tikros teisiųjų
laimės šaltinis yra Viešpats. — (40) *Nes
jie pasitikėjo juomi*. Taip, baigiant ps.,
dar syki primenama reikalingumas pasi-
tikėti Viešpačiu.

37. ps. Dovidas aprašo savo nelai-
mingą stovį, bausmę už nusidėjimus
kaipo sunkiausią ligą (2—9), toliaus
išdėsto Dievui savo didį vargą, netikusį
prietelių ir giminių pasielgimą, taipogi

neprietelių užsipuldinėjimus, kuriuos jis
kantriai kenčia (10—15), galop su didžiu
pasitikejimu meldžia sau Dievo pagal-
bos (16—23).

(37, 1) *Dovidio psalmė*. Tai trečioji iš
eilios atgailos ps. Jos turinys panašus į
turinį 6. ir 30. pss., bet mintys čionai
pilniaus išreikštos. Kuomet ji sudėta,
tikrai nežinia. Spėjama, kad Absalomo
maišto laikais. — *Atsiminimui*. Ebr. t.
le'azkir, atsiminimui daryti. Taip ti-
kriausiai nurodoma, kad šita ps. reikėjo
giedoti, darant duoninę auką, minčią,
jungiamą paprastai su kruvinomis atna-
šomis. Tos duoninės aukos darymas
vadinosi ebr. *azkarah* ir turėjo ypa-
tingu būdu priminti Dievui aukotoją.
— *Subatai*. To ž. nėra ebr. t. Juo nu-
rodoma, kad ps. reikėjo giedoti suba-
tomis. — (2) *Nebausk...* nebebausk
taip smarkiai, arba: bausk mane kaipo
tėvas, o ne kaipo teisėjas, plakk pasi-

- ³ Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:
et confirmasti super me manum tuam.
- ⁴ Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ:
non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
- ⁵ Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum:
et sicut onus grave gravatæ sunt super me.
- ⁶ Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ,
a facie insipientiæ meæ.
- ⁷ Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem:
tota die constrictatus ingrediebar.
- ⁸ Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus:
et non est sanitas in carne mea.
- ⁹ Afflictus sum, et humiliatus sum nimis:
rugiebam a gemitu cordis mei.
- ¹⁰ Domine, ante te omne desiderium meum:
et gemitus meus a te non est absconditus.
- ¹¹ Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea:
et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.
- ³ Nes tavo vilyčios įsmeigtos į mane,
ir tu stipriai spaudi mane savo ranka.
- ⁴ Nėra nieko sveika mano kune dėl tavo rustybės;
nėra ramybės mano kauluose dėlėi mano nuodėmių.
- ⁵ Nes mano prasikaltimai perviršija mano galvą
ir slėgia mane kaip sunki našta.
- ⁶ Mano žaizdos puna ir puliuoja dėlėi mano neišminties.
- ⁷ Aš pasidariau vargšas ir visai susilenkiau;
vaikščioju per kiaurą dieną nuliudęs.
- ⁸ Nes mano strėnos pilnos apsyvylimo,
ir nėra nieko sveiko mano kune.
- ⁹ Aš esu labai prispaustas ir nužemintas,
aš rėkiu dėl mano širdies vaitojimo.
- ¹⁰ Viešpatie, visas mano troškimas tavo aktyvaizdoje,
ir visas mano vaitojimas tau nepaslyptas.
- ¹¹ Mano širdis dreba;
mano stiprybė apleido mane;
net ir mano akių šviesos nebėra pas mane.

gailėdamas, o ne su rustybe. — (3) *Nes tavo vilyčios...* Ebr. t.: nes tavo vilyčios nusileido ant manęs ir taipogi sunkiai nusileido ant manęs tavo ranka. — Vilyčios yra vaizdas Dievo siųstųjų bausmių. — (4) *Nėra nieko sveika...* Visas kunas, jo viršujinės ir vidujinės dalys (kaulai) ligos suimtos. Tos ligos priežastis — nuodėmės. — (5) *Nes mano prasikaltimai...* Išpažįstama kaltybių didumas. Jie palyginami su potviniu ir su sunkiausia našta. — (6) *Mano žaizdos...* Ebr. t. mano randai (žymės kirčių paliekamos. Iz. 1, 6) dvokia ir... — *Neišminties*: nuodėmių. — (7) *Aš pasidariau...* Ebr. t.: aš

susilenkiau ir esu labai prislėgtas. — Visa tai ženklai didžiausio nuliudimo ir susilpnėjimo. — (8) *Mano strėnos*. Strėnos čia reiškia tikriausiai žmogaus vidų, jausmus. — *Apsivylimo*. Ebr. t.: karščio. — Taigi, Dovidas jautė savyje lyg kokį nuolat jį kankinantį karštį. — (9) *Aš esu labai...* aš alpstu ir esu labai sutrinkytas. — *Aš rėkiu...* klyksmu išreiškiu savo širdies skausmą ir sielvartą. — (10) *Viešpatie...* Taip didžiame savo reikale ir suspaudime Dovidas kreipiasi į Viešpatį ir su pasitikėjimu įieško sau paguodos jau toje aplinkybėje, kad Dievas žino jo nelaimingą stovį. — (11) *Dreba*. Ebr. t.:

¹² Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt.

Et qui juxta me erant, de longe steterunt:

¹³ et vim faciebant qui querebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates:

et dolos tota die meditabantur.

¹⁴ Ego autem tamquam surdus non audiebam:

et sicut mutus non aperiens os suum.

¹⁵ Et factus sum sicut homo non audiens:

et non habens in ore suo redargutiones.

¹⁶ Quoniam in te Domine speravi:

tu exaudies me Domine Deus meus.

¹⁷ Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.

¹⁸ Quoniam ego in flagella paratus sum:

et dolor meus in conspectu meo semper.

¹² Mano prieteliai ir mano artimieji artinosi prieš mane ir sustojo; buvusieji greta manęs, stovėjo atstu;

¹³ ir tie, kurie jieškojo mano gyvybės, griebėsi prievartos; kurie linkėjo man pikta, kalbėjo tuščius dalykus ir visą laiką skelbė klastas.

¹⁴ Aš gi negirdėjau lyg kurčias ir lyg nebylys, kurs neatveria savo burnos.

¹⁵ Aš pasidariau kaip žmogus, kurs negirdi ir kurs neturi savo burnoje kuo atsikirsti.

¹⁶ Nes aš pasitikiu tavimi, Viešpatie; tu, Viešpatie, mano Dieve, išklausysi mane.

¹⁷ Nes aš tariau: Tegul mano neprieteliai nesidžiaugia dėl manęs.

Nes jei mano kojos svyruos, jie išdidžiai kalbės prieš mane.

¹⁸ Nes aš esu pasiryžęs priimti plakimą, ir mano skausmas yra visuomet mano akyvaizdoje.

smarkiai plakasi. — *Mano akių...* Nuovargyje, nuliudime silpnėja akis. — **(12)** *Mano prieteliai...* Prie vargingo kuno ir sielos stovio prisideda prietelių nemielaširdingumas ir neprietelių persekiojimas. Prieteliai jam nepadedą, nesuteikia paguodos; jie sustoja atstu nuo jo. Ebr. t.: mano mylimieji ir mano prieteliai stovi atstu nuo mano slogos ir mano gentis laikosi nuošaliai. Taigi, prieteliai elgėsi su juo taip, kaip su sergančiu raupsais. — **(13)** *Kurie jieškojo...* kurie tykoja mano gyvybės. — *Griebėsi prievartos.* Ebr. t.: statė žabangus. — *Pikta:* nelaimės. — *Tuščius dalykus.* Tikriaus: apie kenksmingus dalykus, apie sunaikinimą. — *Klastas:* neteisingus kaltinimus. — **(14)** *Aš gi negirdėjau...* kantriai kentėjau visą

neprietelių piktumą. Kantrumo Dovidui suteikė pasitikejimas Viešpačiu: **(16)** *Nes aš pasitikiu...* — **(17)** *Nes aš tariau...* Pasitikėdamas Viešpačiu Dovidas meldžia, kad Dievas neduotu jo neprieteliams džiaugtis jojo žuvinui. Tokio gi džiaugsmo pavojus gresia. Neprieteliai pasiryžo naudotis kiekvieno Dovidą reikalų pasvyrimu blogojon pusen. Ebr. t. rasi reiktu išversti taip: tegul nesidžiaugia dėl manęs tie, kurie, mano kojai suklumpant, didžiutusi prieš mane. — **(18)** *Nes aš esu...* Jis pasiryžęs kantriai pasiduoti kiekvienai bausmei, žinodamas, kad ją užsipelnė savo nuodėmėmis. Kentėjimas, toks ar kitoks, neduoda jam atilsio. Ebr. t.: aš esu arti puolimo. — Jis pražus, jei Dievas nepasiskubins jam

- ¹⁹ Quoniam iniquitatem meam annuntiabo:
et cogitabo pro peccato meo.
²⁰ Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me:
et multiplicati sunt qui oderunt me inique.
²¹ Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.
²² Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris a me.
²³ Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meae.

- ¹⁹ Aš skelbsiu savo neteisybę ir busiu susirupinęs dėl mano nuodėmės.
²⁰ Bet mano neprieteliai gyvi ir pasidarė stipresni už mane, ir daug radosi tų, kurie neteisinau apkenčia mane.
²¹ Atsilygindami piktų už gerą, jie piktai apšaukia mane, nes aš sekioju tai, kas gera.
²² Neapleisk manęs, Viešpatie, mano Dieve; neatstok nuo manęs.
²³ Skubinkis man padėti, Viešpatie, mano išganymo Dieve!

Nuolanki malda suspaudime ir apsvarstymas žmogaus gyvenimo tuštybės.

Psalmus XXXVIII. ¹ In finem, ipsi Idithun, Canticum David.

² Dixi: Custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.

³ Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis: et dolor meus renovatus est.

38 (39). psalmė. ¹ Į galą, Iditunui, Dovo do giesmė.

² Aš sau tariau: Saugosiu savo kelius,

kad nenusidėčiau savo liežuviu. Aš pastačiau sargybą prie savo burnos, nusidėjėliui atsistojus prieš mane.

³ Aš nutilau ir nusilenkiau ir tylėjau be gerumo, bet mano skausmas atsinaujino.

padėti. — (19) *Aš skelbsiu...* taip išpažindamas Dievo teismo teisingumą. — Yra ir kitų priežasčių, kodėl Dovidas tikisi, kad Dievos išklausys jį. Tos priežastys nurodomos toliau: (20) *Bet mano neprieteliai...* jie pilni gyvumo, jie jaučiasi laimingi, jų daug, jų neapykanta neteisinga, jie nedėkingi. — (23) *Mano išganymo Dieve.* Kas daro tikrą atgailą nenustoja vilties, bet labiausiai glaudžiasi prie Dievo. — Bažnyčia pasavina didžiosios Petnyčios aušrinę šitą ps. Išganytojui, kurio atvaizdas buvo Dovidas.

38. ps. Dovidas, nutaręs nedejuoti delei savo liudno stovio ir visai tylėti, jaučia, kad jo skausmas didinasi, ir todėl pradeda svarstyti žmogaus gyvenimo trumpumą ir tuštybę (2—7); tai duoda jam progos išreikšti pilną pasitikėjimą Dievu, kurį jis meldžia atleisti

nuodėmes ir išdestydamas savo vargus karštai prašo sau pagalbos (8—14).

(39, 1) *Iditunui.* Iditunas buvo vienas iš trijų žymiausių Dovo do giesmininkų. Kitu du buvo Asafas ir Emanas. Vž. 1 Kron. 16, 38; 25, 1. — *Giesmė.* Yra tai viena iš gražiausių Dovo do elegijų. Vyriausi jos mintis — tai žmogaus gyvenimo ir žemiškųjų dalykų tuštybė. — (2) *Savo kelius:* visą savo pasielgimą. — *Kad nenusidėčiau...* kad nepradėčiau dejuoti delei savo suspaudimo. — *Aš pastačiau...* Ebr. t.: aš laikysiu prie savo burnos brizgilą, kolei bedievis pasilieka prieš mane. — Esant arti neprieteliui, Dovidas nori saugotis dejavimų, kad neduotu neprieteliui progos džiaugtis. — (3) *Aš nutilau...* Ebr. t.: aš pasidariau nebylys tylėjime... t. y. visai tylėjau, pats neturėdamas laimės, arba neišreikšdamas savo nuomonės apie neteisinių

- ⁴ Concaluit cor meum intra me:
et in meditatione mea exar-
descet ignis.
- ⁵ Locutus sum in lingua mea:
Notum fac mihi Domine
finem meum.
Et numerum dierum meorum
quis est:
ut sciam quid desit mihi.
- ⁶ Ecce mensurabiles posuisti dies
meos:
et substantia mea tamquam
nihilum ante te.
Verumtamen universa vanitas,
omnis homo vivens.
- ⁷ Verumtamen in imagine per-
transit homo:
sed et frusta conturbatur.
Thesaurizat: et ignorat cui con-
gregabit ea.
- ⁸ Et nunc quæ est expectatio
mea? nonne Dominus?
et substantia mea apud te est.
- ⁹ Ab omnibus iniquitatibus meis
erue me:
opprobrium insipienti dedisti
me.
- ¹⁰ Obmutui, et non aperui os
meum,
quoniam tu fecisti:
- ⁴ Mano širdis įkaito manyje
ir, man bemažtant, užsidegę ug-
nis.
- ⁵ Aš kalbėjau savo liežuviu:
Viešpatie, duok man pažinti
mano galą
ir koks mano dienų skaitlius,
kad žinočiau, ko man truksta.
- ⁶ Štai, tu paskyrei, kad mano
dienos butu suskaitomos,
ir mano esybė lyg niekai tavo
akyvaizdoje.
Ištikrųjų, visas tuštybė, kiek-
vienas žmogus, kurs gyvas.
- ⁷ Ištikrųjų, žmogus praeina kaip
šmėkla
ir veltui nerimsta;
jis krauna turtus ir nežino, kam
juos renka.
- ⁸ Ir dabar ko aš laukiu? argi ne
Viešpaties?
Ir mano tvirtumo pagrindas pas-
tave.
- ⁹ Išgelbėk mane iš visų mano ne-
prietelių.
Tu padavei mane, kad bučiau
apjuoka neišmintingajam.
- ¹⁰ Aš nutilau ir neatvėriau savo
burnos,
nes tu tai padarei.

laime. Bet tas tylėjimas sukėlė vidujinį nekantrumą ir padidino skausmą. — (4) *Man bemažtant*: palyginant savo liudną likimą su bedievių laime. — (5) *Aš... liežuviu*. Tais žodžiais ebr. t. baigiasi 4. eil. Pasididinus skausmui, Dovidas toliaus nebetylėjo, įieškodamas nusiraminimo žodžiuose, panašiuose į pranašo Elijo žodžius (3 Kar. 19, 4). — *Mano galą*: koks mano vargų galas, kaip ilgai dar busiu kankinamas. — *Koks... skaitlius*: dar man lieka. — *Ko man truksta*. Ebr. t.: kaip aš menkas. (6) *Tu paskyrei...* Ebr. t.: tu padarei mano dienas, kaip plaštaką, ir mano amžis..., t. y. tu skyrei žmogui visai trumpą amžį. — Ebr. t. 6. eil. gale yra žodis *selah*. Plg. Ps. 3, 3. — (7) *Praeina kaip...* Ebr. t.: vaikščioja

kaip šešėlis ir daro trukšino dėl niekų. Tai tolesnis aprašymas žmogaus gyvenimo tuštybės. — (8) *Ir dabar ko...* Iš to, ką Dovidas pasakė apie žmogaus gyvenimo ir žemiškųjų dalykų tuštybę, jis daro dabar išvadą, kad visa tai pametant reikia skubintis prie Dievo, kad tik Dievu galima pasitikėti. — *Tvirtumo pagrindas*. Ebr. t.: viltis. — (9) *Išgelbėk...*: nes nuodėmės yra kiekvienos nelaimės šaknis. — *Tu padavei...* Prasikaltimų pasekmė buvo ir tai, kad Dievas leido neprieteliams tyčiotis iš Dovid. Bet ebr. t. yra pradėtosios maldos tąsa: neduok, kad bučiau apjuoka neišmintingajam. — (10) *Aš nutilau*. Nelaimėje Dovidas nekaltina Dievo, bet pilnai jam pasiduoda; tačiau ir pasi-davus jam valia maldauti paliausavimo

- ¹¹ amove a me plagas tuas.
¹² A fortitudine manus tuæ ego defeci
 in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.
 Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus:
 verumtamen vane conturbatur omnis homo.
¹³ Exaudi orationem meam Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas. Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.
¹⁴ Remitte mihi, ut refrigerer prius quam abeam, et amplius non ero.

- ¹¹ Atink nuo manęs savo slogas!
¹² Baramas aš apalpau per tavo rankos stiprumą.
 Tu baudi žmogų dėl nedorybės ir džiovini jo gyvybę kaip vorą. Ištikrųjų veltui nerimsta kiekvienas žmogus.
¹³ Viešpatie, išklausyk mano malda ir mano prašymą;
 tegul mano ašaros pasiekia tavo ausis.
 Netylėk, nes aš esu pas tave atėjunas
 ir keleivis kaip ir visi mano tėvai.
¹⁴ Palengvink man, kad atsigauchiau, pirma negu nueisiu, ir manęs daugiau nebebus.

Dėkojimas už anksčiaus suteiktas geradarystes ir maldavimas pagalbos prieš naujus neprietelių žabangus.

Psalmus XXXIX. ¹ In finem, Psalmus ipsi David.

² Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.

39 (40). psalmė. ¹ Į galą. Dovidio psalmė.

² Aš laukte laukiau Viešpaties, ir jis patėmijo mane.

nuo vargų. — (11) *Slogas*. Ebr. t.: sloga. — (12) *Baramas*. Ebr. t. to žodžio nėra. Tenai pasakyta: nuo tavo rankos užpuolimo aš žunu. — *Tu baudi*... Dar syki primenama tikra nelaimių priežastis. Ebr. t.: jai plaki žmogų dėl kaltybių, tu sumaikini kaip kandis kas jam brangiausia (jo gyvybę); ištikrųjų visa yra tik dvelkimas, kas vadinasi žmogumi. — (13) *Mano ašaros*.. Ašaros yra lygiai girdima Dievui malda, kaip ir kiekvienos kitos maldos žodžiai. — *Atėjunas*. Viešpats yra valdytojas žemės (plg. Kun. 25, 23); žmogus gi yra tik atėjunas, pakenciamas šalyje, kolei sutinka šalies savininkas, — ir keleivis, einąs per svetimą kraštą, kurs nėra jo tėvynė. Kiekvienas žmogus tiek pasilieka ant žemės, kiek Dievas leidžia. Tėvais čia vadinami patriarkai. — (14) *Palengvink man*: liaukis baudęs mane. — *Nueisiu*: į mirusiųjų buveinę. — *Manęs daugiaus nebebus*. Plg. Job. 7, 8; 10, 20. 21; 14, 6 ir k.

39. ps. autorius, gavęs iš Dievo pagalbos, kokios buvo sau prašęs didžioje nelaimėje, šlovina Viešpatį ir skelbia laimingus esant visus, kurie juoni pasitiki, nes Viešpats visuomet suteikia saviesiems geradarysčiu (2—6). Dievui padėkoti jis, tiesa, negalėjo atnašauti aukų, kurių Viešpats (bent dabar iš jo) nereikalauja, bet pasiryžęs daryti Dievo valią; jis pildys jo įstatymą ir skelbs jo teisybę (7—11). Delei gautosios pagalbos sustiprėjus jo pastikėjimui, jis dar meldžia Viešpatį maloningai išliuosuoti jį taipogi nuo kitų nelaimių, kurias yra užsipelnęs nesuskaitomomis nuodėmėmis ir kurios dabar jį slėgia (12—16). Giesmė baigiama paraginiu teisesiems šlovinti Dievą ir prašymu neatidelioti pagalbos (17, 18).

(39, 1) *Dovido psalmė*. Spėjama, kad ji sudėta Absalomo maišto metu. — (2) *Aš laukte*... Nurodoma, kaip labai Dovidas jautė Dievo pagalbos reikalingumą. — *Patėmijo mane*. Ebr. t.: pasi-

- ³ Et exaudivit preces meas:
et eduxit me de lacu miseriæ,
et de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes
meos:
et direxit gressus meos.
- ⁴ Et immisit in os meum canticum novum,
carmen Deo nostro.
Videbunt multi, et timebunt:
et sperabunt in Domino.
- ⁵ Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius:
et non respexit in vanitates et insanias falsas.
- ⁶ Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua:
et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.
Annunciavi et locutus sum:
multiplicati sunt super numerum.
- ⁷ Sacrificium et oblationem nolui:
aures autem perfecisti mihi.
Holocaustum et pro peccato non postulasti:
- ⁸ tunc dixi: Ecce venio.
In capite libri scriptum est de me
- ³ Jis išklaušė mano maldas
ir išvedė mane iš vargų duobės
ir iš dumblių purvų,
pastatė mano kojas ant uolos
ir vedė mano žingsnius.
- ⁴ Jis davė man į burną naują giesmę,
giesmę mūsų Dievui šlovinti.
Daugelis tai matys ir bijos
ir tikėsis Viešpačiui.
- ⁵ Palaimintas žmogus, kurio viltis Viešpaties vardas
ir kurs nežiuri į tuščius dalykus
ir į melagingas beprotystes.
- ⁶ Viešpatie, mano Dieve, daug tu padarei savo stebuklų,
ir nėra tau lygaus tavo mintimis.
Jei norėčiau skelbti ir apie juos kalbėti,
tai jų daugiaus negu galima suskaičiuoti.
- ⁷ Kruvinos aukos ir duoninės atnašos tu nenorėjai,
bet tu prirengi man ausis.
Tu nereikalauji deginamosios aukos ir aukos už nuodėmę.
- ⁸ Tuomet aš tariau: Štai, aš ateinu.
Knygos rietime parašyta apie mane.

enke prie manęs. — (3) *Išvedė mane...* Aprašoma palyginimais didumas nelaimės, iš kurios buvo Dievo išgelbėtas. Ebr. t.: ištraukė mane augštyr iš pražuvimo šulinio. Duobė ir dumblynas yra didžiausio pavojaus vaizdai. — *Ant uolos*: tikroje vietoje, kur buvo galima gerai stovėti ir nebebuvo pavojaus nuskesti. — *Vedė mano žingsnius*. Ebr. t.: sustiprino mano žingsnius. — (4) *Jis davė man...* Pats Dievas tai padarė, kad išgelbėtas iš nelaimės Dovidas galėjo giedoti tą naują giesmę. — *Daugelis tai matys...* Dovidas džiaugiasi, kad jam suteikta pagalba duoda progos ir kitiems linksmintis ir pasitikėti Dievu. — *Bijos*: laikys pagarboje ir ištikimai tarnaus Dievui. — (5) *Kurio viltis...* Ebr. t.: kurs savo pasitikėjimą guldo Viešpatyje ir nesikreipia prie išdykelių ir linkstančių į melą. — Tuštybės, beprotystės, melas yra pagonių stabai,

dievaičiai. — (6) *Viešpatie...* Ebr. t.: Daug tu, Viešpatie, mano Dieve, esi padaręs savo stebuklų ir savo užmanymų mūsų naudai. Nieko negalima palyginti su tavimi. — (7) *Kruvinos aukos...* Gavęs iš Dievo pagalbos ps. autorius mąstė, kaip galėtų jam tinkamai padėkoti. Visųpirma jis atsiminė apie įstatymo įsakytas aukas, kurias čionai išvardija visas. Bet pasirodė, kad jos tame atsitikime netinka. — *Duoninės atnašos*: nekruvinos aukos. — *Tu nenorėjai*. Ebr. t.: tu nemėgsti. — *Tu prirengi...*, t. y. tu davei man tobulas ausis tavo valiai klausyti, kuriomis galėčiau tavo valią pažinti ir todėl ją skelbti. Ebr. t.: pradurei man ausis. — (8) *Tuomet aš tariau*. Supratęs, kad Dievas nori iš jo ne aukos, bet paklusnumo savo valiai, Dovidas skubėjimai pasakyti, kad jis visai pasiryžęs jos klausyti. — *Knygos rietime*. Žydų

⁹ ut facerem voluntatem tuam:
Deus meus volui,
et legem tuam in medio cordis
mei.

¹⁰ Annunciavi justitiam tuam in
ecclesia magna,
ecce labia mea non prohibebo:
Domine tu scisti.

¹¹ Justitiam tuam non abscondi
in corde meo:
veritatem tuam et salutare tu-
um dixi. Non abscondi mis-
ericordiam tuam, et veritatem
tuam a concilio multo.

¹² Tu autem Domine ne longe
facias miserationes tuas a me:
misericordia tua et veritas tua
semper susceperunt me.

¹³ Quoniam circumdederunt me
mala, quorum non est numerus:
comprehenderunt me iniquitates
meæ, et non potui ut viderem.
Multiplicatæ sunt super capil-
los capitis mei:
et cor meum dereliquit me.

⁹ Aš turiu daryti tavo valą.
Mano Dieve, aš to noriu,
ir tavo įstatymas mano širdies
viduryje.

¹⁰ Aš skelbiu tavo teisumą di-
džiame susirinkime;
štai, aš nedraudžiu savo lupoms.
Viešpatie, tu tai žinai.

¹¹ Aš neslėpiau savo širdyje tavo
teismo;
aš garsinau tavo tiesą ir tavo
išganyumą.
Nepaslėpiau tavo mielaširdystės
ir tavo tiesos nuo skaitlingo
susirinkimo.

¹² Bet tu, Viešpatie, neatitolink
nuo manęs savo pasigailėjimo;
tavo mielaširdystė ir tavo tiesa
tepalaiiko mane visuomet.

¹³ Nes mane apstoja nelaimės be
skaitliaus,
mano neteisybės pagavo mane,
ir aš nebegaliu matyti.
Jų daugiaus nekaip mano galvos
plaukų,
ir mano drąsa apleido mane.

knygos buvo viniojamos ant lazdelės, taip kad iš jų pasidarydavo rietimeliai. Į tą rietimelio lazdelę daroma aliuzija Vulgatos ir LXX tekste (*ἐν νεφελίδι βιβλίου*). — (9) *Aš to noriu*. Psalmistas išpažįsta, kad jis pasiduooda išpažintai Dievo valiai su didžiausiu noru. — *Mano širdies viduryje*. Ebr. t.: mano viduriuose. — Kadangi Mozės įstatymas aiškiai giria aukas ir jas įsako, todėl ps. žodžiams išaiškinti, jog Dievas aukų nemėgsta, nereikalauja, spėjama, kad Dovidas, budamas toli nuo šventyklos ir visai negalėdamas daryti aukų, išreiškia mintį, jog Dievas nori, idant jam būtų dėkojama už geradarystes labiaus paklusnumu ne kaip vien išvirsinėmis atnašomis. — Vietoje žodžio: *ausis* (7.e.) graik. t. skaitome *σώμα*, kūną. Taippat buvo skaitoma gr. kodeksuose ir šv. Pavilo laikais, todėl Apaštalas mini taip permainingus ps. žodžius grom. į Žydus (10, 5. 7) ir pritaiko prie Kristaus, kuriam Dievas, jau prisirtinus laikui panaikinti Sen. Test. aukas, davė žmogaus kūną paaukotiną ant kryžiaus išpildyti Dievo

valiai, jam apskelbtai per pranašystes. Iš ps. žodžių šv. Povilas išrodinėja, kad Sen. Test. aukos negalėjo tikrai apiplauti žmogaus ir kad tikslai Kristus savo vienaikarte auka pilnai permaldavo Dievą. Dovidas parašė šitos ps. žodžius, turėdamas mintyje savo atsitikimą. Bet jis buvo figura Jėzaus Kristaus, ir jo žodžiai pilnesnėje ir tobulesnėje prasmėje, anot šv. Pavilo liudijimo, įvyko tikslai Kristuje. — (10) *Aš skelbiu*... Dovidas gali daryti dar kitą dalyką, kurį yra jau daręs ir kurį toliaus daro. — tai platinti Dievo šlovę. — *Nedraudžiu*...: nesučiapiu savo lupų, bet jomis išreiškiu, ką širdyje jaučiu. — (12) *Neatitolink*. Ebr. t.: nesulaikyk. Dovidas nesijaučia esąs taip tobulai išgelbėtas, kad nebereiktu nieko daugiaus bijoti; todėl jis priduria naujų maldavimų. — (13) *Nelaimės*: vargai, kurių priežastis yra nusidėjimai. — *Neteisybės pagavo*. Nuodėmė lyg koks kerštininkas tarsi vejasi paskui nusidėjėlį, kolei jo nesugauna ir nenubaudžia. — *Nebegaliu matyti*. Kentėjimai susilpnino akis arba užstojo visus

- ¹⁴ *Complaceat tibi Domine ut eruas me:*
Domine, ad adjuvandum me respice.
- ¹⁵ *Confundantur et revereantur simul.*
qui quærent animam meam, ut auferant eam.
Convertantur retrorsum, et revereantur
qui volunt mihi mala.
- ¹⁶ *Ferant confestim confusionem suam,*
qui dicunt mihi: Euge, euge.
- ¹⁷ *Exultent et lætentur super te omnes quærentes te:*
et dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.
- ¹⁸ *Ego autem mendicus sum, et pauper:*
Dominus sollicitus est mei.
Adjutor meus, et protector meus
tu es: Deus meus ne tardaveris.
- ¹⁴ Teikkis, Višpatie, išgelbėti mane; pažvelgk, Viešpatie, kad man padėtumei.
- ¹⁵ Tebuna sugėdinti ir tegul drovisi visi draug,
kurie tykoja mano gyvybės, kad ją atimtu.
Tegul traukiasi atgal ir tebuna sugėdinti,
kurie velija man pikta.
- ¹⁶ Tegul tuojau neša savo gėdą tie, kurie man sako: Šia tau, šia tau.
- ¹⁷ Tegul džiaugiasi ir linksminasi tavimi visi, kurie jieško tavęs, ir tegul sako visuomet,
tie kurie mėgsta tavo išgelbėjimą: Tebuna šlovinamas Viešpats.
- ¹⁸ Aš gi esu elgėta ir beturtis; bet Viešpats rupinasi manimi. Tu mano padėjėjas ir mano globėjas: mano Dieve, nesivėlink.

Palaiminti gailestingieji, nes jie susilauks pasigailejimo.

Psalmus XL. ¹ In finem. Psalmus ipsi David.

² Beatus qui intelligit super egenum, et pauperem:

kitus dalykus, taip kad jų nebegalima matyti. — *Daugiau nekaip...* Yperbolė vargų daugybei aprašyti. — (14) *Pažvelgk.* Ebr. t.: skubinkis. — (15) *Tebuna sugėdinti...* Kuomet pamatys Viešpaties suteiktą pagalbą, jie turės susigesti. — *Kurie geidžia...* kurie džiaugiasi iš mano nelaimių. Šita eil. yra atkartojimas Ps. 34, 4. 26; 16. gi eil. ir tol. labai primena Ps. 34, 21. 25. 27. — (17) *Tegul džiaugiasi...* Dievobaimingieji gali tikrai džiaugtis Dievuje, kurs yra jų troškimų tikslas, ir dėlei apreikšto išgelbėjimo, kurį jie mėgsta (2 Tim. 4. 8), visuomet sakyti: Tebuna šlovinamas Viešpats. — (18) *Aš gi esu...* Psalmistas vėl primena savo liudną stovį, bct draug išpažįsta, kad jis pasitiki Viešpačiu. — *Rupinasi.* Ebr. t. gali reikšti linkejimą: tegul rupinasi. — *Padėjėjas ir...* Ebr. t.:

40 (41). psalmė. ¹ Į galą. Dovidio psalmė.

² Palaimintas, kurs atsimena stokojantį ir beturtį:

pagalba ir mano prieglauda. — *Nesivėlink.* Kadangi pavojus arti, todėl reikalinga greita pagalba.

40. ps. Dovidas visų pirma išreiškia tą mintį, kad mielaširdingasis gali tikėtis iš Dievo palaiminimo, pagalbos ir paguodos ligoje (2—4), toliaus nurodo reikalingumą sau Dievo mielaširdystės. aprašydamas, kaip labai neprieteliai geidžia jo mirties, kaip nedorai elgiasi prieš jį, kaip daug piktumo jis kenčia net nuo artimiausio prietelio (5—10); galop meldžia Viešpatį sau pagalbos. kad neprieteliai butu nubausti ir kad negalētu girtis apgalėjimu (11—13).

(40, 1) *Dovidio psalmė.* Spėjama, kad proga šitai ps. sudėti buvęs artimo Dovidio prietelio Achitofelio parsidavimas Absalomo maišto pradžioje (vz. 2 Kar. 15, 31; 16, 23). — (2) *Kurs at-*

in die mala liberabit eum Dominus.

³ Dominus conservet eum, et vivificet eum,
et beatum faciat eum in terra:
et non tradat eum in animam
inimicorum ejus.

⁴ Dominus opem ferat illi super
lectum doloris ejus:
universum stratum ejus ver-
sasti in infirmitate ejus.

⁵ Ego dixi: Domine miserere
mei:

sana animam meam, quia pec-
cavi tibi.

⁶ Inimici mei dixerunt mala mihi:
Quando morietur, et peribit
nomen ejus?

⁷ Et si ingrediebatur ut videret,
vana loquebatur,
cor ejus congregavit iniquita-
tem sibi.

Egrediebatur foras, et loque-
batur ⁸ in idipsuni.

Adversum me susurrabant om-
nes inimici mei:

adversum me cogitabant mala
mihi.

Viešpats išliuosuos jį nelaimės
dienoje.

³ Tesaugo jį Viešpats, ir telaiko
jį gyvą,
tepadaro jį laimingą žemėje
ir tenepaduoda jo jo neprietelių
valiai.

⁴ Tepadedie jam Viešpats jo skau-
smo guolyje;
tu apverti visą jo patalą jo ligoje.

⁵ Aš tariau: Viešpatie, pasigailėk
manęs;
gydyk mano sielą, nes aš tau
nusidėjau.

⁶ Mano neprieteliai kalbėjo prieš
mane pikta:
Kuomet jis mirs ir pragaiš jo
vardas?

⁷ Jei kas įeidavo pasižiūrėtų, kal-
bėdavo tuščius dalykus;
jo širdis rinko sau piktumą;
jis ėjo laukan ir kalbėjo ⁸ apie
tai draug su kitais.

Visi mano neprieteliai šnibždėjo
prieš mane;

jie mąstė piktų dalykų prieš
mane.

simena: kurs rupinasi pavargeliu, daro
mielaširdystės darbus. Plg. Mt. 5, 7.
Tokiuo geraširdžiu žmogumi buvo pats
Dovidas. — *Išliuosuos jį...* Už miela-
širdystės darbus Viešpats suteiks jam
reikale savo pagalbą. — **(3)** *Tesaugo...*
Malda už tokį geraširdį žmogų. Ebr. t.:
pažadėjimai saugos... laikys gyvą ir tt.
— **(4)** *Tepadedie...* Ebr. t.: teparemia
jį Viešpats ligos guolyje... t. y. teap-
saugo nuo mirimo. Pridedama prašy-
mas ypatingos malonės, koki buvo
reikalinga sergančiam ps. autoriui. —
Tu apverti... Anot kaikiurių tais žo-
džiais norėta pasakyti, jog Viešpats
paverčia ligoniui skausmų patalą į
džiaugsmą (sugražindamas sveikatą).
Anot kitų gi, pataisant vieną ebr. t.
žodį, gaunama rasi tikresnę prasmę:

tesustiprina jį patale ligos metu. —
(5) *Aš tariau...* Jau pats ligonis meldžia
už save Viešpatį. — *Gydyk mano sielą:*
gydyk mane. — *Tau nusidėjau.* Ps.
autorius mato savo nelaimės priežastį
nuodėmėje. Tačiau jis čia kalba tik
apskritai apie žmogaus nuodėmingumą,
nes jis pats nesijaučia esąs kaltas sun-
kios nuodėmės (plg. 13. eil.). — **(6)**
Kuomet jis mirs... Neprieteliai geidžia
ne tik jo paties mirties, bet ir jo ainijos
žuvimo, kad jam neliktu net nei vardo
ateityje. — **(7)** *Pasižiūrėtų:* aplankyti
ligoje. — *Kalbėdavo tuščius dalykus:*
viltaviliavo, veidmainiškai išreikšdavo
užuojautą, bet širdyje mane ką kita
ir tikras savo mintis, tik išėjęs nuo li-
gonics, sakė laukiantiems savo sėbrams.
— **(8)** *Neprieteliai šnibždėjo...* Atsargu-

- ⁹ Verbum iniquum constituerunt
adversum me:
Numquid qui dormit non adji-
ciet ut resurgat?
- ¹⁰ Etenim homo pacis meæ, in quo
speravi:
qui edebat panes meos, magni-
ficavit super me supplantati-
onem.
- ¹¹ Tu autem Domine miserere mei,
et resuscita me:
et retribuam eis.
- ¹² In hoc cognovi quoniam volu-
isti me:
quoniam non gaudebit inimi-
cus meus super me.
- ¹³ Me autem propter innocentiam
suscepisti:
et confirmasti me in conspectu
tuo in æternum.
- ¹⁴ Benedictus Dominus Deus
Israel a sæculo, et usque in
sæculum: fiat, fiat.
- ⁹ Jie apsistojo ant nedoro žodžio
prieš mane:
Argi tas, kurs dabar miega, dau-
giaus nebeatsikels?
- ¹⁰ Net ir žmogus, su kuriuo gyve-
nau santaikoje ir kuriuo tikė-
jaus,
kurs valgė mano duoną, stengėsi
paminti mane po kojų.
- ¹¹ Bet tu, Viešpatie, pasigailėk
manęs,
ir pažadink mane, o aš jiems atsi-
lyginsiu.
- ¹² Iš to pažįstu, jog tu mane mėgsti,
kad mano neprietelis nesidžiaugs
iš manęs.
- ¹³ Mane gi tu palaikai dėlei mano
nekaltumo
ir sutvirtinsi mane per amžius
savo akyvaizdoje.
- ¹⁴ Pašlovintas teesie Viešpats, Iz-
raėlio Dievas,
nuo amžių ir per amžius. Tebuna,
tebuna!

mas bent iki laikui jiems dar rodėsi reikalingas. — (9) *Jie apsistojo...* Ebr. t. visoje 9. eil. atkartojami neprietelių žodžiai: Belialio dalykas (neišgydoma liga. Plg. Atk. 13, 13) prikibo prie jo, ir tas, kurs dabar atsigulęs, daugiaus nebeatsikels. — (10) *Su kuriuo aš gyvenau...*: mano prietelis. — *Kurs valgė mano duoną*. Sodinti ką nors prie savo stalo, duoti jam savo valgių buvo prietelystės ženklai. Tais žodžiais rasi čia nurodoma Achitofelis, kurs išpradžios buvo Dovo prietelis ir patarėjas, paskui gi išdavėjas savo valdovo ir palaikytojas maišto (vz. 2 Kar. 15, 12, 31; 16, 23; 17, 23). Kaip Dovidas buvo figura Kristaus, taip Achitofelis išdaviko Judo (plg. Jon. 13, 18). Todėl šv. Ambr., aiškindamas šituos ps. žodžius, taip pasmerkia Judo pasielgimą: „Ko čia stebėtis, (sako Viešpats Jėzus), kad mano tauta nepažino manęs ir pasmerkė mirti ant kryžiaus; juk ir mano apaštalas ėmė išdavimo užmokesnį, juk tas, kurs su manim valgė, pardavė mano mirtį“. Dar

ir kitos šitos ps. eilutės gali buti pri-
taikytos prie Išganytojo kančios ir
prisikėlimo. — *Stengėsi paminti...*
Ebr. t.: augtšai kele prieš mane kulnė.
(11) *Atsilyginsiu...* Turima mintyje tas
atsilyginimas, kurį Dovidas kaip tei-
setas karalius turėjo pareigą padaryti
maištininkams, kurį jis ištikrųjų, Dievui
padedant, padarė, apgalėjęs Absalomo
maištą. Plg. 3 Kar. 2, 5... Lk. 19, 27. —
(12) *Iš to pažįstu...* Išreiškiama tikra
viltis, kad Dievas sugrąžins sergančiam
sveikatą ir kad nedori neprietelių
troškiniai neįvyks. — (13) *Sutvirtinsi
mane per...*; taip kaip Dovidui buvo
žadėta. Plg. 2 Kar. 7, 10. — (14) *Pa-
šlovintas teesie...* Šita eil., kurioje šlovi-
nama Dievas yra užbaigia visos pir-
mosios psalmių knygos dalies. Plg.
Ps. 71, 18, 19; Ps. 88, 53. Vz. Įved. 1. p. —
Tebuna... Ebr. 'amen, 'amen. Tuo žo-
džiu karštai patvirtinama linkėjimas,
kad Viešpats butu šlovinamas per
amžius.

Karštas troškimas grįžti į šventąją vietą.

Psalmus XLI. ¹ In finem, Intellectus filiis Core.

² Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

³ Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

⁴ Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

⁵ Hæc recordatus sum, et effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei:

In voce exultationis, et confessionis: sonus epulantis.

41 (42). psalmė. ¹ Į galą. Korės sunų pamokymas.

² Kaip briedis trokšta vandens šaltinių, taip mano siela trokšta tavęs, o Dieve.

³ Mano siela trokšta Dievo, galin-gojo, gyvojo: kuomet gi aš ateisiu ir pasiro-dysiu Dievo akyvaizdoje?

⁴ Mano ašaros buvo man duona dieną ir naktį, nes man buvo sakoma kasdien: Kame gi tavo Dievas?

⁵ Aš tai atsimenu ir išlieju savyje savo sielą, kad man butu leista eiti į stebė-tinosios šėtros vietą, iki Dievo namų su džiaugsmo ir šlovinimo bal-sais, su švenčiančiųjų trank-smu.

41. ir 42. ps. tai tik dvi dalį vienos psalmės. Tai aišku ir iš judviejų turinio ir ypač iš to paties obalsio, dasyk at-kartoto 41. ps., o trečią 42. ps. Tais obalsiais ps. perskiriama į tris lygias dalis. Pirmoje dalyje (41, 1—6) ps. autorius, atsiradęs toli nuo sandoros šėtros ir altoriaus, aprašo savo didį išsiilgimą šventosios vietos, išreiškia nuliudimą, kad negali artintis prie Dievo, draug primindamas, kaip jis seniaus eidavo į bažnyčią, ir sužadina savyje viltį sugrįžimo. Antroje dalyje (41, 7—12) jis žada atsiminti apie Dievą, kad ir toli budamas nuo Jeruzalės, kreipiasi į jį su pastikejimu tarp savo vargų, aprašo jam savo neprietelių žiaurumą ir išdykimą ir vėl žadina savyje viltį sugrįžimo. Trečioje dalyje (42, 1—5) psalmistas karštai meldžia Dievą padaryti jam teisybę prieš jo neprietelius, suteikti jam pagalbos, kad sugrįžęs į šventąją vietą vėl galėtų šlovinti Dievą ir baigia psalmę nauju pažadinimu savyje vilties sugrįžimo.

(41, 1) Į galą. Ebr. t.: choro vedėjui. Vz.Ps. 4, 1. — Korės sunų, t. y. vieno iš kelusio maištą prieš Mozę ir baisiai Dievo nubausto Korės (plg. Sk. 16.

persk.) ainių, kurie Dovidą laikais buvo žymiausiais giesmininkais prie sandoros šėtros (plg. 1 Kron. 6, 16... 9, 19... ir k.). Psalmeje regisi norėta išreikšti jausmai Dovidą priversto pasišalinti iš Jeruzalės ir buti toli nuo šventyklos. Ps. sudėta rasi tuo laiku, kada, Absalomui pakelus maištą, Dovidas persikėlęs per Jordaną, pasiliko kokį laiką Galaado šalyje (plg. 7. eil.). — (2) Briedis. Ebr. t.: stirna. — Mano siela trokšta... Troškulys geriausiai išreiškia didį karštą norą būti arti Dievo išrinktosios vietos. — (3) Trokšta Dievo... Ebr. t.: trokšta Dievo, gyvojo Dievo. Gyvasai Dievas atgaivins sielą, taip kaip šaltinių vanduo atgaivina kūną. — Ateisiu: sugrįšiu į Jeruzalę, į Sioną, nuo kurių dabar atitolintas. — Dievo akyvaizdoje: ties sandoros šėtra. Plg. Iš. 23, 17; 34, 23; Atk. 16, 16 ir k. — Mano ašaros... Nuliudimas sumažina norą valgyti ir ašaros darosi tarsi maistu. — Kame gi tavo Dievas: kuriuo tu taip pasitikėjai? Arba jis negali tau padėti, arba visai apleido tave, savo tarną. Tokiais žodžiais neprieteliai skaudžiausiai užgauliojo mylinčio Dievą Dovidą jausmus. — (5) Išlieju savo sielą su-

- ⁶ Quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei,
⁷ et Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est:
propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermoniim a monte modico.
⁸ Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.
⁹ In die mandavit Dominus misericordiam suam:
et nocte canticum ejus.
Apuđ me oratio Deo vitæ meæ,
¹⁰ dicam Deo: Susceptor meus es, Quare oblitus es mei?
et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
¹¹ Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:

- ⁶ Mano siela, kodėl tų nuliudus? ir kam gąsdini mane?
Turėk vilties Dievuje, nes aš dar šlovinsiu jį;
jis mano veido išgelbėjimas
⁷ ir mano Dievas.
Mano siela nerami manyje, todėl aš atsimenu tave
Jordano šalyje, nuo Ermono, nuo menko kalno.
⁸ Gelmė šaukia paskui save gelmę, užiant tavo vandenkričiams.
Visos tavo augštos bangos ir tavo srovės perėjo per mane.
⁹ Dieną Viešpats man suteiks savo mielaširdystę,
ir naktį jam giesmė,
manyje yra malda mano gyvybės Dievui.
¹⁰ Aš sakau Dievui: Tu mano padėjėjas, kodėl užmiršai mane?
ir kodėl aš vaikščioju nuliudęs, neprieteliui spaudžiant mane.
¹¹ Kuomet mano kaulai laužomi, manoneprieteliai, kuri mane vargina, daro man prikaišiojinų,

vyje: jaučiu didžiausį skausmą, kurį sulaukau savo širdyje. — *Kad man butu valia...* Ebr. t.: kad (kaip) aš eidavau didžioje minioje, vesdamas juos į Dievo namus su džiaugsmo ir dėkojimo balsais, — švenčiančią minią. Taigi, anot ebr. t., ps. autorius primena sau, kaip iškilmingai jis eidavo kitados į bažnyčią. — (6) *Mano siela...* Pažadinimas savyje vilties. — *Kam gąsdini*: kam darai man nerimastį. Ebr. t. gali reikšti: ko vaitoji: — *Turėk viltį...* Ebr. t.: laukk Dievo. — *Dar šlovinsiu*: sugrįžęs į Jeruzalę. — *Jis mano veido išgelbėjimas*: jis padarys, kad ties mano veidu žibės jo suteiktas išgelbėjimas. — (7) *Todėl aš atsimenu tave*. Juo labiaus psalmistas kenčia, juo dažniaus jis grįžta mintimi prie Dievo, vienatinio savo paguodos šaltinio. Daugelis ebr. t. verčia taip: dėlto kad aš atsimenu tave. Taip butu nurodyta atsinaujinančio širdyje neramumo priežastis. — *Jordano šalyje...* Nurodoma vieta, kame dabar psalmistas

pasilieka. Ta vieta buvo į rytus ir į siaurčius nuo Jordano, netoli nuo Ermono kalnų, prie kalno *Mic'ar* (ebr. t.). Micaru rasi vadinasi dabar nebežinomas nedidelis kalnelis arti Ermono (plg. 2 Kar. 17, 22. 24. 27). — (8) *Gelmė šaukia...* Bangų vaizdu išreiškiamas, kaip daug vargų dabar kenčia ištremtieji. Nelaimės lyg juros bangos, lyg vandens srovės krinta ant jų viena po kitos, tarsi viena kitą paskui save šaukdamos. — *Užiant tavo vandenkričiams*. Vandenkričių netruksta Ermono apylinkėse, ypač pakilstant po gausaus lietaus vandeniui upeliuose. — (9) *Dieną...* Sielvartuose ps. autorius paguodžia save ir padrasina atsiminimu Dievo malonių. — *Jam giesmė*: yra pas mane Dievui giesmė. — *Mano gyvybės Dievui*: kurs davė man gyvybę. — (10) *Mano padėjėjas*. Ebr. t.: mano uola. Plg. Ps. 17, 2. — *Kodėl užmiršai mane?* Nuolankus dejavimas ir prašymas greičiaus suteikti pagalbą. — (11) *Kuomet mano kaulai...* Anot

Dum dicunt mihi per singulos
dies: Ubi est Deus tuus?

— ¹² quare tristis es anima mea? et
quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc
confitebor illi:

salutare vultus mei, et Deus
meus.

sakydami man kasdien: Kame gi
tavo Dievas?

¹² Mano siela, kodėl tu nuliudus?
ir kam gąsdini mane?

Turėk vilties Dievuje, nes aš dar
šlovinsiu jį;

jis mano veido išgelbėjimas ir
mano Dievas.

Malda trokštančiojo grįžti į šventąją vietą.

Psalmus XLII. ¹ Psalmus David.

Judica me Deus, et discerne
causam meam de gente non
sancta,
ab homine iniquo, et doloso erue
me.

² Quia tu es Deus fortitudo mea:
quare me repulisti?
et quare tristis incedo, dum
affligit me inimicus?

³ Emitte lucem tuam et veritatem
tuam: ipsa me deduxerunt,
et adduxerunt in montem
sanctum tuum, et in taber-
nacula tua.

⁴ Et introibo ad altare Dei: ad
Deum, qui lætificat inventu-
tem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus
Deus meus:

42 (43). psalmė. ¹ Dovido psalmė.

Daryk man teisybę, o Dieve, ir
gink mano bylą nuo nešventos
giminės;

gelbėk mane nuo neteisaus ir
klastingo žmogaus.

² Nes tu, o Dieve, mano stiprybė;
kam gi atstumei mane?
ir kodėl aš vaikščioju nuliudęs, ne-
prieteliui spaudžiant mane?

³ Siųsk savo šviesą ir savo tiesą;
jos ves mane ir nuves
į tavo šventąjį kalną ir į tavo
šėtras.

⁴ Aš prisiartinsiu prie Dievo alto-
riaus,
prie Dievo, kurs linksmina mano
jaunystę.

Aš šlovinsiu tave su kanklėmis,
o Dieve, mano Dieve!

ebr. t.: lyg laužymas mano kauluose
yra mano priešininkų pasityčiojimai. —
Bet visas neprietelių piktumas negali
atimti iš persekiojamojo pasitikejimo
Dievu.

(42, 1) *Dovido psalmė.* Tų žodžių
nėra ebr. t. Vz. aug. 41, 1. — *Daryk
man teisybę...* Ps. autorius nebijo
Dievo teismo; jis jo laukia nes jaučiasi
esąs nekaltas. — *Nuo nešventos giminės.*
Ebr. t.: nuo giminės be meilės. Ne
vienas žmogus, bet didelė tautos dalis
persekiotojų pusėje. — *Nuo neteisaus...*
nuo kiekvieno neteisingojo apskritai,
arba nuo žymiausiojo priešo (plg. Ps.
41, 10). — (2) *Kam gi atstumei...* Ps.
autorius myli Dievą ir trokšta buti

prie jo kuorčiausiai; tačiau sutikusi
jį nelaimė tarsi rodo, kad jis Dievo
atstumtas. — (3) *Siųsk savo šviesą...*
savo veido šviesą, malonę, kad dabar
aplankiusi mane nelaimė atsitolintu, ir
savo ištikimybę pažadėjimuose vardan
kurios tu darai teisybę nekaltai perse-
kiojamiems. — *Į tavo šventąjį kalną...*
į Sioną ir į sadoros šėtrą. — (4) *Aš
prisiartinsiu...* Ebr. t.: kad aš priečiau
prie Dievo (deginamųjų aukų) altoriaus...
— *Prie Dievo, kurs linksmina...* Ebr. t.:
prie mano linksmiausio džiaugsmo Die-
vo. t. y. prie Dievo, kurs yra vienatinis
ir neišsemiamas mano laimės šaltinis. —
Aš šlovinsiu... Prie Dievo altoriaus
ps. autorius žada iškilmingai dėkoti
Dievui už išgelbėjimą ir jį šlovinti.

⁵ quare tristis es anima mea? et
quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc
confitebor illi:
salutare vultus mei, et Deus
meus.

⁵ Mano siela, kodėl tu nuliudus?
ir kam gąsdini mane?
Turėk vilties Dievuje, nes aš dar
šlovinsiu jį;
jis mano veido išgelbėjimas ir
mano Dievas.

**Izraelitai, atsimindami senesnes Dievo geradarystės, karštai meldžia jo
pagalbos didžiame dabartiniame suspaudime.**

Psalmus XLIII. ¹ In finem, Filiis
Core ad intellectum.

² Deus auribus nostris audivi-
mus:

patres nostri annuntiaverunt
nobis.

Opus, quod operatus es in die-
bus eorum:

et in diebus antiquis.

³ Manus tua gentes disperdidit,
et plantasti eos:
afflixisti populos, et expulisti
eos:

⁴ Nec enim in gladio suo posse-
derunt terram,
et brachium eorum non salvavit
eos:

Sed dextera tua, et brachium
tuum, et illuminatio vultus
tui:

quoniam complacuisti in eis.

43 (44). psalmė. ¹ Į galą, Korės
sunų, pamokymui.

² O Dieve, mes savo ausimis gir-
dėjome,

musų tėvai pasakojo mums
apie darbą, kurį esi padaręs jų
dienose
ir senybės dienose.

³ Tavo ranka sunaikina pagonis,
o juos tu įsodinai;
tu prispaudei tautas ir išvarei jas.

⁴ Nes ne savo kalavijų jie pavel-
dėjo žemei,
ir ne jų petys išgelbėjo juos,
bet tavo dešinė ir tavo petys
ir tavo veido šviesa, nes tu
pamėgai juos.

Bet tai, ką jis dabar sau su pasigėrėjimu
įsivairdina, dar pasilieka toli nuo jo;
tai tik jo troškimai; arti gi tebėra su-
spaudimas, todėl trečią sykį jis at-
kartoja: **(5)** *Mano siela, kodėl tu nu-
liudus...*

43. ps. autorius visų pirma primena
Dievo suteiktą pagalbą Izraelitams
senais laikais (2—4) ir išreiškia viltį,
kad toki pat pagalba bus suteikiama
visuomet (5—9); bet dabar tauta Dievo
apleista, neprietiųjų slėgiama ir nie-
kinama (10—17), nors ji ištikimai lai-
kosi Dievo (18—22); todėl psalmistas
meldžia, kad Dievas pakiltų ir padėtų
prispaustai tautai (23—27).

(43, 1) Į galą... Ebr. t.: choro vedėjui,
Korės sunų psalmė. Kokiuo laiku šita

ps. sudėta, nežinia; kažkurie spėja,
kad karaliaujant Eze kijui, kuomet Sen-
nacheribas su Asyrijiečiais buvo už-
puolęs žydų šalį (701 met. pirm Kr.).
Plg. 4 Kar. 18, 19; Iz. 36, 37. — **(2)**
Mūsų tėvai pasakojo... Plg. Iš. 10, 2;
12, 23...; 13, 8; Atk. 6, 20. Ps. autorius
primena seniaus suteiktas Dievo gera-
darystės tautai, kad labiau pažymėtų
skirtumą tarp to, kas buvo ir kas
dabar yra. — **(3)** *Sunaikino...* Vz. Prad.
15, 21; Iš. 23, 23; 32, 2; Atk. 7, 2; Joz.
3, 10; 24, 11. — *O juos: mūsų tėvus.* —
Ir išvarei jas. Tikriaus ebr. t.: o juos
(Izraelitus) tu išplatinai. — **(4)** *Iš-
gelbėjo juos: suteikė tėvams apgalė-
jimą neprietiųjų.* — *Tavo dešinė...*
tavo galinga pagalba. — *Tavo veido
šviesa: tavo malonė.* — *Tu pamėgai*

⁵ Tu es ipse rex meus et Deus meus:

qui mandas salutes Jacob.

⁶ In te inimicos nostros ventilabimus cornu,

et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

⁷ Non enim in arcu meo sperabo: et gladius meus non salvabit me.

⁸ Salvasti enim nos de affligentibus nos:

et odientes nos confudisti.

⁹ In Deo laudabimur tota die: et in nomine tuo confitebimur in sæculum.

¹⁰ Nunc autem repulisti et confudisti nos:

et non egredieris Deus in virtutibus nostris.

¹¹ Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros:

et qui oderunt nos, diripiebant sibi.

¹² Dedisti nos tamquam oves escarum:

et in gentibus dispersisti nos.

¹³ Vendidisti populum tuum sine pretio:

et non fuit multitudo in commutationibus eorum.

⁵ Taip, tu mano karalius ir mano Dievas,

kurs įsakai, kad butu išgelbėjimas Jokube.

⁶ Per tave mes nutremsime savo neprietelius

ir tavo vardan paniekinsime kilstančius prieš mus.

⁷ Nes ne savo kilpiniu aš tikiuos, ir mano kalavijas neišgelbės manęs,

⁸ bet tu gelbi mus nuo mūsų prišpaudėjų

ir sugėdini tuos, kurie neapkenčia mūsų.

⁹ Mes giriamės Dievu kasdien ir šlovinsime tavo vardą per amžius.

¹⁰ Bet dabar tu atstumei ir sugėdinai mus

ir neeini, o Dieve, su mūsų kariuomene.

¹¹ Tu padarei, kad mes gavome trauktis atgal nuo mūsų neprietelių,

ir tie, kurie neapkenčia mūsų, ėmė sau grobį.

¹² Atidavei mus kaip ovi suėstinas avis

ir išblaškei mus tarp tautų.

¹³ Tu pardavei savo tautą už nieką, ir nebuvo didelės kainos juos parduodant.

juos. Vž. Atk. 4, 37; 7, 8; 10, 15. Iš pažvelgimo į praeitį kilsta pilnas pasitikėjimo prašymas dabartiniam laikui, paremtas ant santykių tarp Dievo ir Karaliaus ir jo tautos (Atk. 33, 5). — (5) *Mano Dievas*. Dievas turi pasi-gailėti savo tautos, nes tokiame pasi-gailėjimui nėra kliuties iš tautos pusės: ji neatsitolino nuo Dievo, bet pasilieka jam ištikima. — *Kurs įsakai*. Ebr. t.: įsakyk. — *Jokube*: Izraelio tautoje. — (6) *Paniekinsime*. Ebr. t.: sumindžiosime. — (7) *Aš tikiuos*. Autorius kalba tautos vardu. — (9) *Mes girsimės*. mums bus garbė ir slovē, kad vadinamės ir esame tokio Dievo tauta. Ebr. t.

šitos eil. gale yra *selah*. Vž. Ps. 9, 17 — (10) *Bet dabar...* Dabartinis dalykų stovis visai kitoks: Dievas nebesuteikia savo tautai pagalbos; leidžia jos neprieteliams niekinti ir apgaleti ją. — *Neeini*. Rasi geriaus: neėjai. — (11) *Ėmė sau grobį*: plėšė sau iš mūsų, kas jiems tiko. — (12) *Kaip suėstinas avis*: kaip avių būrį, skirtą papjauti, praryti. — *Išblaškei mus tarp tautų*. Sennacheribas savo dokumentuose pasakoja, kad, Judėjos karaliui Ezekijui nepasidavus, jis užkovojo 46 sustiprintus miestus, pilių ir miestelių be skaitliaus ir išsi-vedes 200 150 vyrų ir moterų. Plg. Am. 1, 6, 9; Joel. 3, 6. — (13) *Tu*

- ¹⁴ Posuisti nos opprobrium vicinis nostris,
subsannationem et derisum his,
qui sunt in circuitu nostro.
- ¹⁵ Posuisti nos in similitudinem Gentibus:
commotionem capitis in populis.
- ¹⁶ Tota die verecundia mea contra me est,
et confusio faciei meae cooperuit me.
- ¹⁷ A voce exprobrantis, et obloquentis:
a facie inimici, et persequentis.
- ¹⁸ Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te:
et inique non egimus in testamento tuo.
- ¹⁹ Et non recessit retro cor nostrum:
et declinasti semitas nostras a via tua:
- ²⁰ Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis,
et cooperuit nos umbra mortis.
- ²¹ Si obliti sumus nomen Dei nostri,
et si expandimus manus nostras ad deum alienum:
- ¹⁴ Padarei iš mūsų paniekinimo dalyką mūsų kaimynams pasityčiojimą ir apjuoką tiems, kurie yra aplink mus.
- ¹⁵ Padarei iš mūsų priežodį pagonims,
dalyką, dėl kurio tautos kraipo galvas.
- ¹⁶ Visą dieną mano gėda stovi prieš mane,
ir mano veidas rausta iš gėdos
- ¹⁷ dėlei prikaišiojančiojo ir apkalinėjančiojo balso,
neprietelio ir persekiotojo akivaizdoje.
- ¹⁸ Visa tai atėjo ant mūsų, o tačiau mes neužmiršome tavęs
ir nesiėlgėme neteisingai prieš tavo sandorą.
- ¹⁹ Mūsų širdis neatsitraukė atgal,
o tu davei mūsų takams nukrypti nuo savo kelio;
- ²⁰ nes tu pažeminai mus prispaudimo vietoje,
ir mirties šešėlis apdengė mus.
- ²¹ Jei mes butumėm užniršę mūsų Dievo vardą
ir jei butumėm ištiesę savo rankas į svetimą dievą,

pardavei. Pats Dievas atidavė nepriešams savo tautą. Plg. Atk. 32, 30; Teis. 2, 14 ir k. — *Už nieką:* negaudamas jokio atlyginimo. — *Nebuvo didėles...* Anot ebr. t.: nelabai juos vertinai, kuomet buvo skiriama kaina. — **(14)** *Mūsų kaimynams... tiems, kurie yra aplink mus:* kitoms tautoms, kurios gyveno artimoje ir tolesnėje kaimynystėje su Izraelitais. — **(15)** *Priežodį...* Vz. 3 Kar. 9, 7. Plg. Iz. 14, 4—12; Jer. 24, 9; Mik. 2, 4. — *Tautos kraipo galvas:* pagonis dabar piktai išjuokia Izraelitus ir išreiškia jiems paniekinimą savo galvos kraipymu. — **(16)** *Visą dieną:* nuolat. — *Persekiotojo.* Ebr. t.: kerštininko. — **(18)** *Mes neužmiršome...* Izraelitai nesijaučia kaltais, jie dabar nebuvo neištikimi Dievui ir jo sandorai.

— **(19)** *Mūsų širdis neatsitraukė...* kad eitu paskui svetimus dievus. — *Tu davei nukrypti...* tu leidai mūsų gyvenimo likimui nukrypti nuo tavo išgelbėjimo kelio (laimės kelio), mūsų takas nebeveda musų į tave, užėjus ant mūsų tavo leistoms nelaimėms. Taigi, tos nelaimės nėra Dievo skirta bausmė už atstojimą nuo jojo (plg. žem. 24. e.). Ebr. t.: mūsų širdis neatpuolė ir mūsų žingsnis neatsitraukė nuo tavo tako. — **(20)** *Prispaudimo vietoje.* Ebr. t.: šakalų vietoje, todėl: tyrumoje (Jer. 9, 10), kuri yra vaizdas vargingo Izraelitų stovio. — **(21)** *Jei mes butumėm...* jei mes butumėm pradėję garbinti svetimus dievus, butumėm vertai plakami; bet dabar visai kitaip yra: jie žūna gindami Dievo vardo šlovę, jo

- ²² Nonne Deus requiret ista?
ipse enim novit abscondita
cordis.
Quoniam propter te mortifica-
mur tota die:
æstimati sumus sicut oves occi-
sionis.
- ²³ Exurge, quare obdormis Do-
mine?
exurge, et ne repellas in finem.
- ²⁴ Quare faciem tuam avertis,
oblivisceris inopiæ nostræ et
tribulationis nostræ?
- ²⁵ Quoniam humiliata est in
pulvere anima nostra:
conglutinator est in terra
venter noster.
- ²⁶ Exurge Domine, adjuva nos:
et redime nos propter nomen
tuum.

- ²² argi Dievas to neištirtu?
juk jis žino širdies paslaptis.
Juk dėlei tavęs esame nuolat
žudomi,
laikomi pjautinomis avimis.
- ²³ Pabusk, ko miegi, Viešpatie?
Pabusk ir neatstumk nuodem.
- ²⁴ Kodėl grįži šalin savo veidą,
užmiršti mūsų skurdą ir mūsų
suspaudimą?
- ²⁵ Nes mūsų siela nulenкта iki
dulkių,
mūsų pilvas pilipo prie žemės.
- ²⁶ Kelkis, Viešpatie, padėk mums
ir išvaduok mus dėlei savo vardo.

Gyrius Kristaus — Karaliaus ir jo sužieduotinės Bažnyčios.

Psalms XLIV. ¹ In finem, pro
iis, qui commutabuntur, filiis
Core, ad intellectum, Canticum
pro dilecto.

44 (45). psalmė. ¹ Į galą, apie tuos,
kurie bus permainingti, Korės sunų,
pamokymui, giesmė apie mylimąjį.

teises. Šv. Povilas (Rom. 8, 36) pritaiko
šitos eil. žodžius prie persekiojamų
Kristaus išpažintojų. — **(23) Pabusk...**
Dievas rodosi ilsysis, miegas, kuomet
neduoda aiškiai laukiamos pagalbos.
Plg. 3 Kar. 18, 27; Iz. 42, 13. 14. —
(25) Nes mūsų... Izraelitai sėdi dabar
susilenkę pelenuose ir dulkėse ir net
guli sukniubę ant žemės. Visa tai
didžiausio nuliudimo ir draug nužemi-
nimo vaizdai. Plg. Iz. 51, 23. —
(26) Dėlei savo vardo: dėlei savo šlovės.
Ebr. t.: dėl savo gerumo.

44. ps. autorius iš pat pradžios sakosi
norįs šlovinti karalių (2. e.). Jis giria
tą karalių dėl gražumo, drąsos, teismo,
dėl stebėtinio pasisėkimo apgalėjime
priešų (3—6); vadina jį Dieviu, jo sostą
amžinu, jo karaliavimą teisingiausiu,
sako jį patį esant laimingesnį už visus
ir turint didžiausią šlovę (7—9). Greta
karaliaus stovi gražiai papuošta kara-
lienė, į kurią ps. autorius atsiliepa ragin-

damas ją visai atsiduoti karaliui, nes
dėlto jai busianti visų pagarba (10—13).
Ji gražesnė už visus karaliaus rumuose,
jos sunų busią kunigaikščiais, o jos
vardas busiąs šlovinamas per amžius
(14—18).

(44, 1) Į galą. Ebr. t.: choro vedėjui.
— **Apie tuos, kurie...** Anot šv. tėvų
aiškinimo: apie tuos, kuriems teks laimėti
buti dvasiškai permainingtiems per Mesiją
čia ant žemės ir buti amžinai pašlovin-
tiems draug su juo danguje. Bet ebr.
ž. *'al šošanim* rasi nurodoma pirmas
žodis (Lelijos) kitos žinomos giesmės,
kurių gaida reikėjo pritaikyti prie šitos
psalmės, lyg būtų pasakyta: Gaida
kaip: *Lelijos...* — *Korės sunų.* Ps.
autorius buvo vienas iš Korės ainių.
Vz. Ps. 41, 1. — *Giesmė apie mylimąjį.*
Ebr. *šir jēdidoth*, meilės giesmė. Reikia
patėmyti, kad ebr. ž. *jadid* vadinama
toki meile, koki esti tarp prietelių. —
Pas Pranašus sandora tarp Dievo ir
išrinktosios tautos dažnai įvaizdinama

- ² Eructavit cor meum verbum bonum:
dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ,
velociter scribentis.
- ³ Speciosus forma præ filiis hominum,
diffusa est gratia in labiis tuis:
propterea benedixit te Deus in æternum.
- ⁴ Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,

- ² Iš mano širdies veržiasi geras žodis;
aš skiriu savo veiklą karaliui.
Mano liežuvis
greitai rašančio raštininko virbas.
- ³ Išvaizda tu dailesnis už žmonių vaikus,
tavo lupos apteko malonumu;
dėlto kad Dievas laimino tave per amžius.
- ⁴ Prisijuok sau ant šlaunies savo kalaviją, o galingiausis.

kaip koki šventa moterystė (Oz. 2, 16; 19; Iz. 50, 1; Jer. 2, 2; Ez. 16, 18); todėl atstojimas nuo Dievo arba stabmeldystė gauna svetimoterystės vardą (Oz. 2, 2; Jer. 18, 27; Ez. 23, 43). Apie Kristų kalbama kaip apie sužiedotinį (Jo. 3, 29) ir jis pats vadina save tuo vardu (Mt. 9, 15; Mk. 2, 19; Lk. 5, 35). Senoės žydų aiškinimu ir šitoje 44. ps. kalbama apie Mesiją-karalių ir jo bažnyčią (Izraelio susirinkimą). Taip pat ir šv. tėvai suprato ją apie Kristų ir jo sužiedotinę Bažnyčią. Tokios nuomonės laikosi ir dauguma vėlesniųjų aiškintojų. Tačiau yra ir tokių, kurie mato psalmėje giesmę, skirtą karaliaus (Salamono) vestuvėms ir tik dvasinėje prasmėje aiškina ją apie Kristų ir jo bažnyčią. Bet randamas psalmėje aprašymas karaliaus didenybės, duodamas jam Dievo vardas, jo karalystės platumas ir amžinumas netinka jokiai žemiškam karaliui. Ne apie žemišką karalių suprato psalmę ir autorius gromatos i Žydus (1, 8. 9). —

(2) *Iš mano širdies...* Dalykas, kurį turi mintyje ps. autorius, taip jį sujūdiną, kad jis jaučia savo širdyje lyg verdantį jausmų šaltinį; tie jausmai nori iš širdies išsiveržti ir jie leis jiems išeiti, apvilkdamas juos tinkamais žodžiais. — *Skiriu*: giedu, sudedu giesmę. — *Veiklą*: giesmę. — *Greitai rašančio...*: kaip greitai geras raštininkas vedžioja savo nendrinį virbą po rašomosios medegos paviršių, taip greitai mano liežuvis tars giesmės žodžius. — (3) *Išvaizda...* Kreipdamos i dieviškąjį sužiedotinį psalmistas visupirma nurodo jo gražumą. Nors Mesijas yra žmogus, bet jis draug ir Dievas; suvienijimas jo su antrąja dievystės ypata suteikė jam tokių privalumų, kokių

neturi neivienas žmogus. Jis yra ištikrųjų Dievo Tėvo garbės atblizgis (Žyd. 1, 3). Jėzus Kristus, kaip gražiai atsiliepia šv. Augustinas, apšviestiesiems tikėjimo šviesa pasirodo gražus visame ir kiekviename stovyje. Jis gražus, kuomet kaipo Dievo Žodis yra pas Dievą; jis gražus Nekalč. Mergaitės iščiose, kame nenustodamas savo dievystės apsilviko mūsų žmogiška prigimtini; jis gražus kaip mažas kudikis tvartelyje, kame iš jo burnos girdisi kudikio balsas; tas jo balsas tai dar ne žmonių kalbos žodžiai, bet dangus kalba užuot jo ir pasakoja apie jo gimimą. Jis gražus danguje, gražus ant žemės; jis gražus savo motinos prieglobstyje, gražus ant jos rankų; jis gražus savo stebukluose, gražus plakamas, gražus ant kryžiaus, gražus karste, gražus danguje. Vyriausis ir tikras jo gražumas—tai teisybė. Jėzus nebutu gražus, jei rasturėm, kad jis neteisis. Bet visur jis pati teisybė; taigi visur pats gražumas (Enarrat. in ps. XLIV). — *Malonumas...* Meilus lupų sudėjimas, nusišypsojimas liudijąs apie širdies gerumą, padidina viso veido malonumą ir daro jį dar meilesnį žmonėms. Bet čionai malonumas, pasipylęs ant lupų gali reikšti taip žavėjusią klausytojus Išganytojo iškalbą. — *Dėlto kad Dievas...*: todėl aš pažįstu, kad tau duota Dievo palaiminimas, pasiliekaš per amžius. — (4) *Prisijuok...* Aprašęs karaliaus gražumą ps. autorius toliaus skelbia jo drąsą ir apgalejimus. Bent kiek kitaip dalykas išreikšta ebr. t., kurs galima išversti taip: prisijuok, o karžygy, sau ant šlaunies kalaviją, šlovę ir gražumą (didenybę) ir savo didenybeje žygiuok laimingai dėlei tiesos, malonumo ir teisybės (ginti ištikimybės ir teisybės).

- ⁵ Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna,
Propter veritatem et mansuetudinem, et justitiam:
et deducet te mirabiliter dextera tua.
- ⁶ Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.
- ⁷ Sedes tua Deus in sæculum sæculi:
virga directionis virga regni tui.
- ⁸ Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem:
propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consoribus tuis.
- ⁹ Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis,
a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te

- ⁵ Savo dailume ir savo grožybėje pakilk, eik laimingai ir karaliauk dėlei tiesos, romumo ir teisybės, ir tavo dešinė stebuklingai ves tave.
- ⁶ Tavo vilyčios aštrios,
— tautos kris po tavim, — jos išsimeigia į karaliaus neprietelių širdis.
- ⁷ Tavo, o Dieve, sostas per amžių amžius;
tavo karaliavimo lazda tiesumo lazda.
- ⁸ Tu myli teisybę ir nekenti neteisybės,
todėl tavo Dievas patepė tave, o Dieve,
linksmybės aliejumi labiaus ne-kaip tavo draugininkus.
- ⁹ Myra, aloė ir kasija kvepi iš tavo rubų;
iš dramblio kaulo runų išten tave džiugina

o tavo dešinė pamokys tave baisių dalykų. — Taigi, tikrais aprašomojo karaliaus ginklais bus jo gražumas ir didenybė. Ta didenybė apvilktas jis sėda (ebr. *rekhab*) ant savo arklio arba į kariškąjį vežimą, pasirodo karaliumi, nutremia visą neprietelių galybę ir steigia ramybės ir teisybės karalystę. — (5) *Dėlei tiesos*: kad parodytumei Dievo žadėjimų tikrumą. — *Romumo*. Ebr. t.: malonumo. Todėl: kad butu suteikta kenčiantiems tiesiesiems atilsis, atgaivinimas. — *Ir teisybės*: kad teisybė viešpatautu pasaulyje. Jei tie trys dalykai bus tarp žmonių, tuomet bus įsteigta ramybės ir laimės karalystė. Toki karalystė bus padaryta Mesijo galybe: *tavo dešinė stebuklingai ves tave*. — (6) *Tavo vilyčios*... Ps. autorius jau mato karžygį kovos lauke, šaudantį vilyčiomis; mato krintančius po jo kojomis neprietelius su perdurtomis širdimis ir tuojau pradeda aprašinėti, koki bus jo karalystė, vadindamas jį patį Dievu (ebr. *Elohim*): (7) *Tavo, o Dieve*... — *Sostas*: todėl ir karalystė. *Karaliavimo lazda*: karališkos valdžios

Šv. Raštas, III t.

ženklas, skėptas. — *Tiesumo*: teisybės. — (8) *Tu myli*... Nurodęs regimą karaliaus garbę, ps. autorius toliaus kalba apie jo vidujinę laimę, kurios ženklas yra jam Dievo suteiktas patepimas. — *Tavo Dievas*: Dievas Tėvas. — *Linksmybės aliejumi*. Nurodoma, kad Dievo suteiktas Kristui patepimas buvo ypatingas: ant jo išpilta vidujiniai šventi gėriai, o ne paprastas aliejus, kokiuo buvo patepti Elisiejus ir pranašai, Dovidas ir karaliai, Aaronas ir vyriausieji kunigai. Nors jis buvęs pranašas, karalius ir vyriausis kunigas, jam suteikta ne tas patepimas, koks buvo tik šešėlis jam vienam skirtojo, nes jis pateptas dievyste ir šventąja Dvasia, ir todėl jis ištikrųjų yra Dievo Pateptasis. — *Tavo draugininkus*. Vaizdas paimtas iš lydinčių vestuvės jaunikį prietelių. — (9) *Myra, aloė*... Kaip gausus jam suteikta patepimas, nurodoma pasakymu, kad visi jo rubai pasidarę kvepiniai. Paminėti čia brangūs senybės kvėpalai yra tai Kristaus — sužieduotinio dorybės ir jam suteiktos šv. Dvasios dovanos. Ebr. t.: Myra.

- ¹⁰ filiæ regum in honore tuo.
Astitit regina a dextris tuis in
vestitu deaurato: circum-
data varietate.
- ¹¹ Audi filia, et vide, et in-
clina aurem tuam:
et obliviscere populum tuum, et
domum patris tui.
- ¹² Et concupiscet rex decorem
tuum:
quoniam ipse est Dominus Deus
tuus, et adorabunt eum.
- ¹³ Et filiæ Tyri in muneribus vul-
tum tuum deprecabuntur:
omnes divites plebis.
- ¹⁴ Omnis gloria ejus filiæ regis
ab intus,
in fimbriis aureis
- ¹⁵ circumamicta varietatibus.
Adducentur regi virgines post
eam:
proximæ ejus afferentur tibi.

- ¹⁰ karalių dukteris tavo šlovėje.
Tavo dešinėje stovi karalienė
paukuotuame apdare, apdengta
marginiais.
- ¹¹ Klausyk, dukte, žiūrėk ir
palenk savo ausį,
užmiršk savo tautą ir savo tėvo
namus.
- ¹² Karalius geis tavo gražumo,
nes jis Viešpats, tavo Dievas, ir
jis bus garbinamas.
- ¹³ Tyro dukteris meilinsis tau
dovanomis,
visi tautos turtingieji.
- ¹⁴ Karaliaus duktė pats šlovingu-
mas viduje,
ji papuošta auksinėmis siulėmis,
- ¹⁵ apvilktą marginiais.
Paskui ją atvedama karaliui
mergaičių;
jos draugės tau atvedamos;

aloė, kasija — visi tavo rubai. — *Iš dramblio...*: iš karališkų rumų, kurių sienos išklotos dramblio kaulu. Plg. 3 Kar. 22, 29; Am. 2, 15. — *Džiugina tave* ¹⁰ *karalių...* Karalių dukteris, padidinančios Sužieduotinio linksmybę, jo šlovės, apgalejimo dienoje, yra, kaip aiškina šv. tėvai pagonių tautos, sugrįžtančios viena po kitos prie tikrojo Dievo, prie Jėzaus Kristaus. Ebr. t.: iš dramblių kaulo rumų tave džiugina žaidimas ant stygų. Karalių dukteris tarp tavo mylimųjų (brangiausių). — *(10) Tavo dešinėje...* Aprašęs karalių ps. autorius toliau aprašinėja jo sužieduotinę, kuri gauna garbingiausią prie karaliaus vietą. Ta sužieduotinė — tai Bažnyčia, iš pradžios apimanti tik vieną žydų tautą, kolei dar tebebuvo senoji Sandora, paskui gi visą pasaulį. Dvasinėje prasmėje visa kas čia sakoma apie Mesijo karaliaus sužieduotinę. pilniausiai tinka Marijai. — *Paukuotuame apdare*. Ebr. t.: Opyro aukse. Opyro auksas buvo senovėje brangiausias (plg. 3 Kar. 9, 26—28 ir k.). Sužieduotinės rubuose blizgėjo tas Opyro auksas. — *Apdengta marginiais*. Tų ž. nėra ebr. t.; jie rasi atkelti į čia iš 15. eil. — *(11) Klausyk, dukte...* Ps. autorius primena

sužieduotinei jos pareigas, kurių pil-
dymu ji užsipelnys karaliaus meilę.
Dėl tos meilės jai reikia išsižadėti
visokio kito prisirišimo. — *(12) Karalius
geis...*: pamatęs, kad tavo širdis jam
priguli, karalius kreipsis prie tavęs taip-
pat su meile. — *Nes jis Viešpats...*
Karalius turi pilniausią teisę reikalauti
saupaklusumo. — *Dievas*. To ž. nėra čia
ebr. t. — *Ir jis bus garbinamas*. Ebr. t.:
ir duok jam garbę, parpulk prieš jį. —
(13) Tyro dukteris. Ebr. t.: Tyro duktė,
t. y. Tyro niestas arba Tyro gyven-
tojai, taip kaip Siono duktė reiškia
Jeruzalę, jos gyventojus. Tyras yra
čionai lyg koks atstovas pagonių tautų,
kurios ateis su pagarba įieškotų Kristaus
Bažnyčios. — *Meilinsis tau...*: išreikš
sužieduotinei gilią pagarbą duodami jai
dovanų. — *Visi tautos turtingieji*: ne
tik Tyriečiai, bet ir kitų tautų galiūnai,
kuriuos seks, o nesykį ir pranoks mažū-
teliai. — *(14) Karaliaus duktė...* Ps.
autorius vėl giria sužieduotinės apdarų
gražumą. — *Viduje*: karaliaus runuose.
— *Ji papuošta...* Ebr. t.: jos drabužiai
išmegsti auksu. — *(15) Paskui ją...*
Ebr. t.: marginiuose ji vedama pas
karalių; mergaitės paskui ją. — Sužie-
duotinė lydi į karaliaus rumus jos

- ¹⁶ Afferentur in lætitia et exultatione:
adducentur in templum regis.
¹⁷ Pro patribus tuis nati sunt tibi filii:
constitues eos principes super omnem terram.
¹⁸ Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: et in sæculum sæculi.

- ¹⁶ jos atvedamos su linksmybe ir džiaugsmu,
įvedamos į karaliaus rumus.
¹⁷ Tavo tėvų vietoje tau gims sunų;
tu įstatysi juos kunigaikščiais ant visos žemės.
¹⁸ Jie atsimins tavo vardą iš kartos į kartą;
todėl tautos šlovins tave per amžius ir per amžių amžius.

Dievui esant su savo tauta, joks pavojus nėra jai baisus.

Psalmus XLV. ¹ In finem, filiis Core pro arcanis, Psalmus.

² Deus noster refugium, et virtus:

adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

45 (46). psalmė. ¹ Į galą, Korės sunų psalmė apie paslaptis.

² Dievas mums prieglauda ir stiprybė,

pagalba varguose, kurie mus smarkiai prispaudė.

draugės — pagonių tautos. — *Tau.* Tuo žodžiu kreipiamasi į karalių. — (17) *Tavo tėvų...* Pažadėjimas, arba anot ebr. t. linkėjimas (teigul tau gimsta) karaliui. Mesijo tėvai, senobės patriarkai ir karaliai viešpatavo; viešpataus taipogi jo sunų; jie bus kunigaikščiais ant visos žemės. Tais sunimis yra ypatingu būdu laikurie mesijinės karalystės sąnariai (apaštalai ir kiti), kuriems pavedama visokios pareigos toje visuotinėje karalystėje. — (18) *Jie atsimins...* Karaliaus sunų skelbs karaliaus vardą ir šlovins jį visuomet; jų skelbimas neliks be pasekmių, nes paskui juos, jų pamokintus tautos šlovins... Ebr. t.: aš atsiminsiu.. Psalmistas stato save į tarpą be paliaubos šlovinančių Kristų jojo išpažintojų.

45. ps. Praeityje Dievas visuomet padėdavo savo tautai, todėl ir dabar jai nėra ko bijoti, nors pavojus rodytusi didžiausis (2—4). Pats Dievas gyvena savo tautos tarpe ir savo balsu išgąsdina tautas ir visą žemę (5—8). Izraelitams reikia apsvarstyti didžius veikalus Dievo, kurs sutrupina neprie-

telį ginklus ir atitolina karę, o neprieteliai turi liautis kovoje ir išpažinti tikrąjį Dievą, savo tautos apgyneją (9—12).

(45. 1) *Į galą.* Ebr. t.: choro vedėjui. — *Korės sunų.* Ps. autorius buvo vienas iš Korės ainių. — *Psalmė.* Ebr. t.: šir, giesmė. — *Apie paslaptis.* Anot laikurių aiškinimo: apie Isikunijimo paslaptį, arba apie Dievo apveizdos ir jo Bažnyčios valdymo paslaptis. Bet ebr. ž. *al 'alamoth* rasi nurodo, kad psalmė reikėjo giedoti mergaičių balsais (sopranu), arba ta pačia gaida, kaip kita žinoma giesmė, prasidedanti žodžiu: „mergaitės...“ Proga šitai ps. sudėti buvo tikriausiai Senacheribo užpuolimas ant Jeruzalės. Kuomet Senacheribas jau buvo paėmęs visus Judo miestus, rodėsi, kad žus ir Jeruzalė. Karalius su pasityčiojimu reikalavo pasiduoti, tačiau Dievas pasižadėjo ginti tą miestą, nes jame buvo jo buveinė (vz. Iz. 37, 33...). Ką čia giesmininkas sako apie Jeruzalę pilnoje prasmėje tinka Bažnyčiai. — (2) *Pagalba varguose, kurie...* Ebr. t.: jis pilnai (tikrai) radosi (pasirodė) pagalba

- ³ Propterea non timebimus dum turbabitur terra:
et transferentur montes in cor maris.
- ⁴ Sonuerunt, et turbatæ sunt aquæ eorum:
conturbati sunt montes in fortitudine ejus.
- ⁵ Fluminis impetus lætificat civitatem Dei:
sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.
- ⁶ Deus, in medio ejus, non commovebitur:
adjuvabit eam Deus mane diluculo.
- ⁷ Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna:
dedit vocem suam, mota est terra.
- ⁸ Dominus virtutum nobiscum:
susceptor noster Deus Jacob.
- ⁹ Venite, et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram:
- ³ Todėl mes nebijome, kad ir žemė drebėtų
ir kalnai nugrimstu į jūros vidurį.
- ⁴ Gali sau kilti ir užti jos vandenys
ir kalnai drebėti nuo jos galybės.
- ⁵ Upės srovė linksmina Dievo miestą,
šventąją Augščiausiojo buveinę.
- ⁶ Dievas viduje jo, todėl jis nesvyruos.
Dievas jam padeda anksti švintant.
- ⁷ Siautėtautos ir svyravo karalystės.
Jis paleido savo balsą, ir sudrebėjo žemė.
- ⁸ Galybių Viešpats su mumis;
musų globėjas Jokubo Dievas.
- ⁹ Ateikite ir matykite Viešpaties veikalus,
kokių stebuklų jis yra padaręs ant žemės.

varguose. — (3) *Todėl mes...* Turint tokį padėjimą, randasi širdyse pilnas pasitikėjimas, nors pavojus būtų labai didelis, kaip kad esti žemės drebėjime. — *Nugrimstu į jūros...* Aprašyti didžiausiems sumišimams tarp tautų autorius ima vaizdus iš apsiereiškimų gamtoje. — (4) *Nuo jos galybės.* Ebr. t.: nuo jos kilimo. Ebr. t. šitos eil. gale yra *selah* (Vz. Ps. 3, 3). Kitados rasi čia buvo taipogi atkartojamieji žodžiai: *Galybių Viešpats...*, kurių reikalauja symetriją. Vz. 8 ir 12. eil. — (5) *Upės srovė...* Prieš pasiputusias jūros bangas autorius dabar stato ramiai tekančią, bet pilną vandens upę pačioje Jeruzalėje. Taip rasi daroma aliuzija į ramiai tekančią Silos vandenį (plg. 4 Kar. 20, 20; 2 Kron. 32, 30). Ebr. t.: čia yra upė, kurios persiskyrimai (šakos) linksmina Dievo miestą. Augščiausiojo buveinės šventykla, t. y. šventąją vietą, kur jis gyvena. — *Linksmina:* ir daro

iš jos tarsi linksmybių sodą (Prad. 2, 10). Malonės ir pažadėjimų upė teka per šventąją vietą, kur yra Augščiausiojo bustas. — *Dievas viduje...* Ne tik Dievo šventykla, bet ir jis pats yra mieste, todėl apsaugos jį nuo nelaimės. — *Padeda anksti...* Baimė buvo tik viena naktį, rytas atnešė išgelbėjimą, nes Dievas veikiai suteikia pagalbos. Plg. Iz. 37, 36. — (7) *Siautėtautos...* Aprašoma Dievo pagalba, taip kaip ji apsiereiškė. — *Savo balsą:* savo visagalinį griausmo balsą, taip kad nuo jo žemė sudrebėjo. Kodėl taip atsitiko, pasakoma toliau atkartojamoje eil.: (8) *Galybių Viešpats...* Ebr. t.: kareivijų Viešpats su mumis; augšta pilis mums Jokubo Dievas. *Selah.* — (9) *Ateikite ir...* Ps. autorius primena apie reikalingumą apsvarstyti Dievo padarytosius darbus. — *Kokių stebuklų...* Ebr. t.: sunaikinimus, padarytus ant žemės. — (10) *Trupina kilpinį...* Ebr. t.: su-

- ¹⁰ auferens bella usque ad finem terræ.
Arcum conteret, et confringet arma: et scuta comburet igni:
¹¹ Vacate, et videte quoniam ego sum Deus:
exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra.
¹² Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

- ¹⁰ Jis sustabdo kares iki žemės kraštui,
trupina kilpinį ir laužo ginklus, ir sudegina skydus ugnyje.
¹¹ Liaukitės ir matykite, jog aš Dievas;
aš prakilnus tarp tautų ir prakilnus ant žemės.
¹² Galybių Viešpats su mumis; mūsų globėjas Jokubo Dievas.

Viešpats visos žemės ir visų tautų karalius.

Psalmus XLVI. ¹ In finem, pro filiis Core Psalmus.

- ² Omnes Gentes plaudite manus:
jubilare Deo in voce exultationis.
³ Quoniam Dominus excelsus, terribilis:
Rex magnus super omnem terram.
⁴ Subjacet populus nobis:
et gentes sub pedibus nostris.
⁵ Elegit nobis hereditatem suam:
speciem Jacob, quam dilexit.
⁶ Ascendit Deus in júbilo;
et Dominus in voce tubæ.

46 (47). psalmė. ¹ Į galą, Korės sunų psalmė.

- ² Plokite, visos tautos, rankomis, šukaukite Dievui džiaugsmo balsu.
³ Nes Viešpats Augščiausias baisus, didis karalius ant visos žemės.
⁴ Jis pavergė mums tautų ir giminių po mūsų kojomis.
⁵ Jis mums išrinko savo tėvainystę. Jokubo grožę, kurią jis myli.
⁶ Dievas užžengė tarp linksmių šauksmų,
ir Viešpats su trimito garsu.

laužo kilpinį, perkerta jietį, ugnimi sudegina kariškus vežimus. Taip, sunaikinus ginklus, karė darosi nebegalima. — (11) *Liaukitės...* Pats Dievas atsiliepia į sukilusias tautas, kad liautus naginusios kovoti prieš jojo tautą, ir kad aiškiai suprastu, jog jis vienas tikras Dievas, kurio turi klausyti ir pagonys ir Izraelitai. Psalmė baigiama atkartojama eil.: Kareivijų Viešpats... su *selah*.

46. ps. autorius kviečia visas tautas šlovinti Viešpatį, didį visos žemės karalių, kurs davė savo tautai tėvainystę (2—5), kviečia šlovinti jį užžengusį į dangų, nes jis karalius visų tautų, kuriuos bus suderintos su Abraomo Dievu (6—10).

(46, 1) *Į galą...* Vz. Ps. 45, 1. Anot kaikiurių proga šitai ps. sudėti buvusi ta pati, ką ir 45. ps.; bet rasi tikresnę kita nuomonė, anot kurios psalmėje

kviečiama visos tautos šlovinti Viešpatį, nes jis, padėjęs apgalėti Kanaano tautas, atidavė Izraelitams Palestiną kaip amžiną jų tėvainystę, kuri turėjo būti lyg kokiuo centru (viduriu) Dievo viešpatavimo, apimančio visą žemę. — (2) *Plokite...* Rankų plojimu išreiškiama džiaugsmas; taip pat ir šukavimu. — *Visos tautos:* gyvenančios apylinkėje ir matančios didžius Dievo veikalus. — (3) *Augščiausias:* todėl vertas pagarbos; *baisus:* neprieteliams. — *Karalius ant visos...* Jis karalius ne tik Izraelio, bet ir visų tautų; Palestina jo karalystės ne galas, bet tik viduris. — (4) *Jis pavergė...* sunaikindamas Kanaano tautas, kurių kraštą atidavė Izraelitams kaip gražiausią tėvainystę. — (5) *Savo.* Ebr. t.: mūsų. — *Jokubo grožę, kurią...* Ebr. t.: grožė Jokubo, kurią... Žadetoji žeme yra tikra Jokubo, t. y. iš jo kilusios tautos, žydų garbė, grožė. — (6) *Dievas užžengė...*

⁷ Psallite Deo nostro, psallite:
psallite Regi nostro, psallite.

⁸ Quoniam Rex omnis terræ
Deus:

psallite sapienter.

⁹ Regnabit Deus super gentes:
Deus sedet super sedem sanc-
tam suam.

¹⁰ Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham:
quoniam dii fortes terræ, vehementer elevati sunt.

⁷ Giedokitemusų Dievui, giedokite;
giedokite musų Karaliui, giedokite.

⁸ Nes Dievas visos žemės Karalius,
giedokite išmintingai.

⁹ Dievas karaliauja ant tautų,
Dievas sėdi savo šventajame soste.

¹⁰ Tautų kunigaikščiai renkasi
aplink Abraomo Dievą,
nes galingi žemės didžiūnai
augštai iškelti.

Gyrius Viešpaties Jeruzalės gynėjo.

Psalmus XLVII. ¹ Psalmus Cantici filiis Core secunda sabati.

47 (48). psalmė. ¹ Psalmė-giesmė, Korės sunų, antrai savaitės dienai.

Viešpats kovojo prieš Kanaano tautas (plg. Ps. 43, 4; 1 Kar. 17, 45; Atk. 7, 7, 22; 9, 3); laimėjęs kovą jis grįžta į savo dangiškąjį sostą (plg. Prad. 17, 22); jo iškilmingas užžengimas reikia šlovinti giesmėmis; todėl **(7) Giedokite...** Visoms tautoms reikia šlovinti Viešpatį, **(8) Nes Dievas...** — Išmintingai, taip kaip to vertas tas didis Karalius. — **(9) Dievas karaliauja...**: jis ne vien Izraelitų Karalius, bet taipogi ir visų pagonių. Taip kaip dangus ištiestas ant visų, taip ir dangiškas Dievo sostas, kuriame jis sėdi, jo viešpatavimas apima visus. — **(10) Tautų kunigaikščiai...** Skelbiama arba tikriaus sakant pranašaujama, kaip iš Dievo karaliavimo ant Izraelio tautos pasidarys tikrai visuotinė karalystė. Visos tautos bus palaimintos Abraome (Prad. 12, 2, 3); tautų kunigaikščiai sugrįš ir išpažins Abraomo Dievą; jie bus Dievo tauta. Ebr. t.: renkasi tautų kunigaikščiai, Abraomo Dievo tautos, nes žemės skydai Dievo; jis begalo išaugstintas. Skydais (plg. 2 Kar. 1, 27; Ps. 89, 19 ebr.) arba galingais žemės didžiūnais pavadinti čia tie patys grįšiantys prie Dievo kunigaikščiai. Taigi, Dievas savinasi žemės galiūnus ir didžiūnus kaip visai nuosavą dalyką; ir teisingai, nes jis begalo išaugstintas, jo didenybė reikalauja, kad ir jo viešpatavimas būtų visuotinis, kuriam viskas turi pasiduoti — Šv. tėvai aiškina šią

psalmę apie Kristaus žengimą į dangų. Nors ji ištikrųjų istorinė, bet tame buda, kaip įkveptas autorius įvaizdina Dievo grįžimą į dangų po laimėtos kovos, yra šv. Dvasios užmanytas nurodymas į dangų žengimo isikunjusio Dievo Sunaus kaipo tikro apgalėtojo (Plg. Iz. 19, 24).

47. ps. autorius skelbia, jog vertas šlovinimo Viešpats, kurs parodė savo didenybę, išgelbėdamas Jeruzalę, nes susirinkusius prieš ją karalius jis umai privertė bėgti atgal ir drebeti; taip Jeruzalės gyventojai patis pamatė, ką buvo girdėję iš savo pranokėjų, jog Dievas ištikrųjų laiko globoje šventąjį miestą (2—9). Ta aplinkybė reikalauja, kad jie šlovintu Dievo mielaširdystę, kurs savo teisingu nutarimu padarė džiaugsmo Sionui ir visiems Judo miestams; matydami savo miestą nepaliestą jie turi skelbti visoms busiančioms kartoms didžius amžinojo karaliaus veikalus (10—15).

(47, 1) Psalmė — giesmė. Ebr. *šir mizmor*. Tai viena iš gražių lyrinųjų giesmių. — *Antrai savaitės dienai*, t. y. panedėliui. Tų ž. nėra ebr. t. Jie rasi pridėti vėlesniais laikais ir turėjo nurodyti graikiškai kalbėjusiems žydams, kuomet ps. reikėjo giedoti. — Šitos ps. autorius, vienas iš Korės ainių, rasi turėjo mintyje Viešpaties suteiktą pagalbą, Senacheribui apgulus

- ² Magnus Dominus, et laudabilis nimis
in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.
- ³ Fundatur exultatione universæ terræ
mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.
- ⁴ Deus in domibus ejus cognoscetur,
cum suscipiet eam.
- ⁵ Quoniam ecce reges terræ congregati sunt:
convenerunt in unum.
- ⁶ Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt:
⁷ tremor apprehendit eos.
- Ibi dolores ut parturientis,
⁸ in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.
- ⁹ Sicut audivimus, sic vidimus
in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri:
Deus fundavit sam in æternum.
- ¹⁰ Suscepimus Deus misericordiam tuam,
in medio templi tui.
- ² Viešpats didis ir begal girtinas
musų Dievo mieste, ant jo šventojo kalno.
- ³ Tvirtai pamatuotas visos žemės
džiaugsmui Siono kalnas, šiaurės šlaitas didžio karaliaus miestas.
- ⁴ Dievas davėsi pažinti jo namuose, nes jis jo gynėjas.
- ⁵ Nes štai, žemės karaliai susirinko, susiėjo draug.
- ⁶ Kaip tik tai pamatė, jie nustebo, išsigando, susijudino;
⁷ juos apėmė drebėjimas, tokie skausmai kaip gimdančios.
- ⁸ Smarkioje audroje tu sutrupinai
Tarsio laivus.
- ⁹ Kaip girdėjome, taip matėme galybių Viešpaties mieste, musų Dievo mieste;
Dievas sustiprino jį visiems amžiams.
- ¹⁰ Mes gavome tavo mielaširdystę, o Dieve,
tavo bažnyčios viduje.

Jeruzalę arba kovoje Amoro, Moabo ir Edomo karalių prieš Jozapatą (2 Kron. 20, 1...). — (2) *Begal girtinas*: ne tik apskritai, bet ypač dabar už ką tik suteiktą pagalbą. — *Dievo mieste*: Jeruzalėje. — *Ant jo šventojo kalno*: ant Siono, kame kokį laiką yra buvusi sandoros šetra. — (3) *Tvirtai pamatuotas*... Nurodoma didelė Dievo apgintojo miesto vertybė. Ebr. t.: gražiai iškilas, visos žemės linksmybė, Siono kalnas. — *Visos žemės*: viso Izraelitų krašto. — *Šiaurės šlaitas*: šiaurinis Siono kalno šlaitas, ant kurio tuo laiku buvo susispietusi žymiausi Jeruzalės rumų dalis. — (4) *Dievas davėsi*... Iš to, kad miestas buvo apgintas, galima buvo pažinti, jog Dievas jame gyvena, jog tai Dievo miestas. Ebr. t.: Dievas jo runuose davėsi pažinti kaip tvirtovė. — (5) *Nes štai*... Primenama, iš kur ir koks buvo kilęs pavojus miestui ir jo rumams. — *Žemės karaliai*: pa-

gonių vadai. — *Susirinko*: kad užpultu Jeruzalę. — (6) *Kaip tik tai*... Ebr. t.: jie pamatė, taip (tuoju) nustebo, nusi-gando, bėgo šalin. Gana buvo pamatyti Dievo ginamąjį miestą, kad karaliai išsižadētu vilties paimti jį; be to Dievas pripildė jų širdis baimės, prie kurios prisidėjo didžiausi skausmai; todėl jie leidosi bėgti atgal. — (8) *Smarkioje audroje*. Ebr. t.: rytų vėju. — *Tu sutrupinai*... Karalių likimas aprašoma palyginimu su tuo, kas atsitinka su didžiausiais ir stipriausiais laivais, tokiais kokiais galima plaukti į tolimą Tarsį (arba Tartesą Ispanijoje), kuomet Dievas siunčia ant jų smarkią audrą. — (9) *Kaip girdėjome*: iš senelių pasakojimo. To laiko Izraelitai pamatė savo akimis tai, apie ką buvo girdę tik savo senelius pasakojant. — (10) *Mes gavome*... Ebr. t.: mes mastome, o Dieve, apie tavo mielaširdystę. — Dievo suteiktos pagalbos aplinkybes Izraelitai

¹¹ Secundum nomen tuum Deus,
sic et laus tua in fines terræ:
justitia plena est dextera tua.

¹² Lætetur mons Sion,
et exultent filiæ Judæ,
propter judicia tua Domine.

¹³ Circumdate Sion, et complec-
timini eam:
narrate in turribus ejus.

¹⁴ Ponite corda vestra in virtute
ejus: et distribuite domos ejus,
ut enarretis in progenie altera.

¹⁵ Quoniam hic est Deus, Deus
noster in æternum, et in sæ-
culum sæculi:
ipse reget nos in sæcula.

¹¹ Kaip tavo, Dieve, vardas,
taip ir tavo šlovė sklįsta iki
žemės pakraščių,
tavo dešinė pilna teisybės.

¹² Tegul linksminasi Siono kalnas
ir tesidžiaugia Judo dukteris,
dėlei tavo teismų, Viešpatie.

¹³ Eikite aplink Sioną ir apstokite jį;
pasakokite jo bokštuose.

¹⁴ Kreipkite savo širdis į jo galybę
ir suskaitykite jo namus,
kad tai pasakotumėte kitai kartai,

¹⁵ joguei čia Dievas, mūsų Dievas,
per amžius ir per amžių amžius;
jis valdys mus per amžius.

**Nereikia bijoti turtingų bedievių nedorumo, nes turtais ir galybe
neapsiginama nuo žuvimo, teisusis gi gauna atlyginimą iš Dievo.**

Psalmus XLVIII. ¹ In finem, filiis
Core Psalmus.

² Audite hæc omnes Gentes:
auribus percipite omnes, qui
habitationis orbem:

svarsto, susirinkę į bažnyčią iškilmingai
padekoti už gautą malonę. — (11) *Tavo vardas*: pats Dievas ir jo galybės
apsireiškimas. Nes apie Dievo suteiktą
pagalbą ir užpuolusių Jeruzalę karalių
likimą patirs ir tolimi žydų kaimynai. —
Pilna teisybės. Ką Dievas padarė, vadi-
nama čia teisybė, toliaus, (12. e.) teismu,
nes jis davė kiekvienam, ko kas buvo ver-
tas: savo tautai malonę, kurios ji prašė,
neprieteliams sunaikinimą dėlei jų pikt-
žodžiavimo ir perdidžio pasitikėjimo
savimi. — (12) *Siono kalnas*: pati
Jeruzalė. — *Judo dukteris*: kiti Judo
miestai. — (13) *Eikite aplink...* Ps.
autorius kviečia Jeruzalės gyventojus
įsitikrinti su džiaugsmu, jog miestas
ištikrųjų liko visai sveikas, nepalietas,
jog tebėra visi jo bokštai ir namai nesu-
griauti, ir pasakoti busiančioms kar-
tomis, jog Dievas, kurs taip stebuklingai
apsaugojo miestą, yra jų Dievas per
amžius. — *Pasakokite jo bokštuose*.
Ebr. t.: suskaitykite jo bokštus. —
(14) *Kreipkite savo širdis*: atkreipkite
savo dėmesį, gerai išžiūrėkite į prieš-
akinį pylimą (ebr. t.), kurs neikiek

48 (49). psalmė. ¹ Į galą, Korės
sūnų psalmė.

² Pasiklausykite, visos tautos,
išgirskite ausimis visi, kurie
gyvenate pasaulyje,

nesuardytas. — (15) *Joguei čia...* Ebr. t.:
jog toks Dievas (kurs mumis suteikė
tokių dalykų) yra mūsų Dievas, visuo-
met ir amžinai jis mus ves-ų mirties.
Ką reiškia parkutinis ebr. t. žodis visai
neaiškiu. — Stebuklingai Dievo ap-
ginta Jeruzalė yra Kristaus Bažnyčios,
dangiškos Jeruzalės ant žemės, figura.
Visi jos priešai turi trauktis atgal, ir
visuomet Viešpats apsireiškia joje šlo-
vingai. Taipogi kiekviena krikščioniška
siela yra toks Dievo ginamas miestas.

48. ps. autorius pradeda ją paragi-
nimu, kad visos tautos ir visi žmonės
pasiklausytu jo pamokymo (2—5); skel-
bia gi jis, kad turtingųjų nuskriaustam
žmogui nėra ko bijoti, nes turtais ir
galybė tai menki dalykai, kuriais nega-
lima išsipirkti nuo žuvimo ir kuriuos
mirtis atima iš žmogaus (6—13), kad
tie, kurie tarėsi esą nemirtingi, esti
amžinai palaidojami mirusiųjų buvei-
nėje, tuotarpu kad teisieji, kurie lai-
kosi Dievo, jo išgelbimi (14—21).

(48, 1) *Į galą*. Ebr. t.: choro ve-
dėjui. — (2) *Pasiklausykite...* Dalykas,

³ Quique terrigenæ, et filii hominum:
simul in unum dives et pauper.
⁴ Os meum loquetur sapientiam:
et meditatio cordis mei prudentiam.
⁵ Inclinabo in parabolam aurem meam:
aperiam in psalterio propositionem meam.
⁶ Cur timebo in die mala?
iniquitas calcanei mei circumdabit me:
⁷ Qui confidunt in virtute sua:
et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.
⁸ Frater non redimit, redimet homo:
non dabit Deo placationem suam.
⁹ Et pretium redemptionis animæ suæ:
et laborabit in æternum,
¹⁰ et vivet adhuc in finem.
¹¹ Non videbit interitum.
cum viderit sapientes morientes:
simul insipiens, et stultus peribunt.
Et relinquent alienis divitias suas:

³ visi žemės gyventojai ir žmonių vaikai
visi draug turtingieji ir beturčiai.
⁴ Mano burna kalbės išmintį
ir mano mąstanti širdis išmonę.
⁵ Aš atkreipsiu savo ausį į prilyginimą,
su arpos žaidimu apskelbsiu savo mįslę.
⁶ Kodėl aš bijočiau nelainės dinosė,
kuomet apstoja mane mano tykotojų piktumas,
⁷ kurie pasitiki savo galybe
ir giriasi savo turtų daugybe?
⁸ Brolys neatperka, argi atpirks žmogus?
Jis negali duoti Dievui kuo išva duotu save
⁹ ir užmokesnio savo sielai išpirkti,
nors jis vargtu per amžius
¹⁰ ir butu gyvas visuomet.
¹¹ Jis neregį žuvimo,
kuomet mato mirštant išmintinguosius;
neišmintingas ir paikas žūna draug
ir palieka savo turtus svetimiams.

apie kurį kaltes ps. autorius, labai svarbus, todėl jis kviečia pasiklausti jo žodžių visus, visas tautas ir kiekvieną žmogų atskirai paimtą, žemos ir augštos kilmės žmones, turtinguosius ir beturčius. — (5) *Aš atkreipsiu...*: aš atidarysiu savo ausį Dievo man suteikiamam per įkvėpimą apreiškimui. Palyginimų šneka, kurią ps. autorius skelbs, ateina nuo Dievo, todėl jis pats pirma turi klausosi, o paskui jau mokina kitus. Kadangi joje yra Dievo suteiktas apreiškimas, todėl jis kviečia visus žmones išgirsti jį. — *Su arpos žaidimu*. Muzika turi padidinti iškilnę, su kokia bus apskelbtas pranašo žodis. — *Mįslę*: neišškų klausimą, kaip suderinti su Dievo teisybe, kad piktiesiems ant žemės dažnai gerai klojasi (plg. Ps. 77, 2). — (6) *Kodėl aš*. Ps. autorius, atsiliepi-

damas teisiųjų vardu, klausimų išreiškia savo mįslę apie laimę piktųjų, kurie slėgia dornuosius; bet tame jo klausime yra jau ir atsakymas, kad nereikia bijoti. — (8) *Brolys...* Tuščias turtingųjų pasitikėjimas galybe, turtais, nes jiems skirta pražuvimas. Brolys negali išpirkti savo brolio, jo mažiaus šiaip jau žmogus išvaduos savo artimą. — *Kuo išvaduoti save*. Mirtis yra užmokesnis už nuodėmę. Nevienas negali išsipirkti nuo mirties, nes nėra žmogaus be nuodėmės. Ebr. t. galima išversti taip: Nevienas žmogus negali išpirkti savo brolio (artimo), nei duoti Dievui, kuo atvaduoti save, — ⁹ nes per daug didelė kaina jų sielai išpirkti, ir jis paliauja tai (išpirkimą) daręs amžinai, — ¹⁰ kad anas (artimas) gyventu be galo ir nematytu kapo. ¹¹ Ištikrųjų, jis

- ¹² et sepulchra eorum domus illorum in æternum.
Tabernacula eorum in progenie,
et progenie:
vocaverunt nomina sua in terris suis.
- ¹³ Et homo, cum in honore esset,
non intellexit:
comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.
- ¹⁴ Hæc via illorum scandalum ipsis:
et postea in ore suo complacuerunt.
- ¹⁵ Sicut oves in inferno positi sunt:
mors depascet eos.
Et dominabuntur eorum justi in matutino:
et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.
- ¹⁶ Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.
- ¹² Jų kapai tai jų namai per amžius,
jų butai nuo kartos į kartą:
jų vardais buvo vadinamos jų žemės.
- ¹³ Žmogus, budamas šlovėje, nesupranta,
jis prilįgsta proto neturintiems galvijams
ir darosi į juos panašus.
- ¹⁴ Toks jų kelias papiktinimas jiems patiems,
- ¹⁵ ir po to dar jų šnekos patinka. Jie kaip avys guldomi į mirusiųjų buveinę,
mirtis ryja juos;
teisieji anksti rytą viešpatauja ant jų,
ir jų pagalba nyksta mirusiųjų buveinėje, žuvus jų šlovei.
- ¹⁶ Bet Dievas išvaduos mano sielą iš pragaro valdžios,
kuomet jis paims mane.

matys jį: net išmintingieji turi mirti, kvailais ir paikas žūna lygiai ir palieka kitiems savo turtus. — Neišmintingais, paikais vadinama čia kuniški žmonės, užmirštantys Dievą. — (12) *Jų kapai...* Visa jų šlovė žūna kapuose, kurie darosi amžiniais jų namais ir butais. Taip maža vietos gauna tie, kurie kitados turėjo plačius žemės plotus ir vadindavo juos savo vardais, lyg-kad jie butu buvę nemirtingi. Iš to daroma 13. eil. ebr. t. išvadas: žmogus nepasilieka šlovingume, darosi panašus į galvijus, kurie žūna. — (13) *Nesupranta:* nenori suprasti, netėmija savo didumo, sau Dievo suteikto išaugstinimo, savo pasielgimu daro save panašų į gyvulius. — (14) *Toks jų kelias...* Toks piktųjų gyvenimo budas, pasielgimas yra jų amžino žuvimo priežastis; tačiau randasi taip neišmintingų žmonių, kuriems patinka anų šnekos, pasigyrimai. Ebr. t.: toks yra likimas tų, kurie pasitiki savimi ir tų, kurie paskui juos

eina ir gėrėsi jų šnekonis. *Selah.* — (15) *Jie kaip avys...* Labiau paaiškinama piktųjų likimas. Jie miršta kaip gyvuliai ir pasilieka amžinai mirties valdžioje. — *Ryja.* Ebr. t.: gano. — *Anksti rytą:* praėjus nelairės nakčiai. — *Viešpatauja ant jų.* Todėl visai kitoks teisiųjų likimas. — *Jų pagalba:* piktųjų galybė, turtai, kuriais jie taip pasitikėjo, gyvenami ant žemės. — *Jų šlovei:* kurią turėjo šiame pasaulyje. — (16) *Bet Dievas...* Ps. autorius stato save į teisiųjų būrį ir dar aiškiaus nurodo skirtumą tarp piktųjų ir teisiųjų likimo. Piktieji pasiliks pragaro valdžioje; teisieji gi bus atimti iš mirusiųjų buveinės galybės. Dievas galingesnis už mirtį; taigi, nors teisieji ir turi mirti, bet jie negali pasilikti be vilties amžinai mirties galybėje. Kaip Dievas tai padarys, ps. autorius nežino; jam gana žinoti; kad Dievas tikrai jį išvaduos. — *Paims mane:* Dievas paims pas save. Ebr. t. eil. gale yra *selah.* —

¹⁷ Ne timueris cum dives factus fuerit homo:
et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

¹⁸ Quoniam cum interierit, non sumet omnia:
neque descendet cum eo gloria ejus.

¹⁹ Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur:
confitebitur tibi cum benefeceris ei.

²⁰ Introibit usque in progenies patrum suorum:
et usque in æternum non videbit lumen.

²¹ Homo, cum in honore esset, non intellexit:
comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

¹⁷ Nebijok, kuomet žmogus pralobsta
ir kuomet jo namų šlovė dauginasi,

¹⁸ nes žudamas jis nieko nepasims su savim,

¹⁹ ir jo šlovė neeis draug su juo.
Nes jei jo siela ir šlovinama joje gyvenime,
— šlovins gi tave, kuomet jai gera darai, —

²⁰ bet ji nueis iki savo tėvų giminei ir nematys šviesos per amžius.

²¹ Žmogus, budamas šlovėje, nesupranta;
jis prilygsta proto neturintiems galvijams
ir darosi į juos panašus.

Kokio tarnavimo reikalauja Dievas.

Psalmus XLIX. ¹ Psalmus Asaph.
Deus deorum Dominus locutus est: et vocavit terram,
A solis ortu usque ad occasum:

49 (50). psalmė. ¹ Asafo psalmė.
Augščiausias Dievas, Viešpats kalba
ir šaukia žemę nuo saulėtekio iki saulėleidžio.

(17) *Nebijok...* Daroma išvadas iš to, kas anksčiau pasakyta. — *Namų šlovė:* brangūs rakandai, papuošalai, gražūs drabužiai, daug valgomų dalykų ir tt. — (19) *Nes jei jo siela...* Pikti žmonės rodo sielą laimingą ant žemės, kame daugelis juos giria; bet kas iš to? juk tokį jų laimę labai trumpa. Ebr. t. galima išversti taip: jei kas nors ir laimina (skelbia esant laimingą) savo sielą savo gyvenime ir jei tave giria, kad tu sau gerai darai, tačiau jo siela eis pas savo tėvų giminę... — (20) *Savo tėvų giminei.* Į bedievių autorius žiūri kaip į kokią vieną giminę. Kiekvienas bedievis eina tenai, kame kiti jau yra. — (21) *Žmogus, budamas...* Ps. baigiama rimtu perspėjimu bedieviams, koks randasi šitoje artkojamoje eil. — *Nesupranta:* nenori suprasti, kaip paika pasitiktė savo galybe, savo lobiu. Patėmytina, kad

ir ebr. t. čia yra žodis: nesupranta. Plg. 13. eil.

49. ps. pradedama aprašymu iškilmingo pasirodymo Dievo, kurs pasišaukęs liudytojais dangų ir žemę ir susirinkus teisiesiems, nori daryti teisumą savo tautai (1—6). Teisia gi Dievas du nusidejėlių skyrių: visupirma tuos, kurie pasitiki išviršinėmis aukomis, tarsi Dievas jų reikalautu, kad jomis pralobtu ar pasisotintu, ir kurie todėli paniekina šlovinimo ir pasidavimo auką (7—15); toliaus tuos, kurie kad ir nuolat mini savo burna Dievo įstatymą, bet jo nesilaiko, elgiai nedorai ir todėli verti sunkios bausmės (16—23).

(49, 1) *Asafo.* Jei čia išvardintas ps. autorius yra tas pats Asafas, kurs minimas 1 Kron. 15, 17; 16, 4, 5, tai šita ps. parašyta Dovidio laikais. Joje

- ² ex Sion species decoris ejus.
³ Deus manifeste veniet:
 Deus noster et non silebit.
 Ignis in conspectu ejus exardescet:
 et in circuitu ejus tempestas valida.
⁴ Advocabit cælum desursum:
 et terram discernere populum suum.
⁵ Congregate illi sanctos ejus:
 qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.
⁶ Et annuntiabunt cæli justitiam ejus:
 quoniam Deus iudex est.
⁷ Audi populus meus, et loquar:
 Israel, et testificabor tibi:
 Deus Deus tuus ego sum.
⁸ Non in sacrificiis tuis arguam te:
 holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.
⁹ Non accipiam de domo tua vitulos:
 neque de gregibus tuis hircos.

- ² Iš Siono spindi jo gražumas.
³ Dievas aiškiai ateina;
 — mūsų Dievas ir jis netyli.
 Jo akylaizdoje ugnis užsidega,
 ir aplink jį galinga audra.
⁴ Jis vadina dangų iš augštybių
 ir žemę
 savo tautos teistų.
⁵ Surinkkite jam jo šventuosius,
 kurie yra padarę su juo sandorą
 prie aukų.
⁶ Dangus skelbia jo teisybę,
 nes Dievas yra teisėjas.
⁷ Klausyk, mano tauta, aš kalbėsiu;
 — Izraeli, aš tau liudysiu:
 Dievas, tavo Dievas aš esu.
⁸ Ne dėlei tavo aukų aš baru tave;
 juk tavo deginamosios aukos
 visuomet mano akylaizdoje.
⁹ Aš neimsiu veršių iš tavo namų,
 nei ožių iš tavo bandų;

randama labai svarbus pamokymas apie tai, kaip maža vertas vien išviršinėmis apeigomis tarnavimas Dievui. Rašliaus žvilgsniu ji be abejonės reikia paskaityti tarp visugražiausių psalmių. — *Augščiausias Dievas...* Ebr. t.: Galingasai (*'El*), Dievas (*'Elohim*), Viešpats (*Jahveh*). Dievo vardų sukrovimu nurodoma jo begalinė didenybė. — *Žemę:* žemės gyventojus. — **(2)** *Iš Siono...* Ebr. t.: iš Siono, iš gražybės tobulumo (kurs yra tobuliausi gražybė), spindi Dievas. Kaip kitados įstatymo duoti Dievas pasirodė ant Sinajaus, taip dabar to įstatymo ginti jis apsi-reiškia iš Siono. — **(3)** *Jis netyli.* Jis negali, jo šventumas jam neleidžia tylėti; jis paleis savo griausmo balsą ir bars. — *Ugnis užsidega...* Ugnis ir audra buvo žinnesiai pasirodžiusto ant Sinajaus kalno įstatymdavo ir draug Teisėjo, ugnis gresia nepaklusniems nusidėjėjams sudeginimu, audra gali nunešti juos kaip šapą. — **(4)** *Dangų iš...* Dangus ir žemė sutverti pasaulio

pradžioje, jų akylaizdoje Izraelitai gavo prisiekti, priimdami sandorą su Dievu (Atk. 31, 28). — **(5)** *Surinkkite...* Ps. autorius perspėja kunigaikščius ir tautos viršininkus, kad jie surinktu šventuosius, kuriuos Dievas teis; tais šventaisiais čia vadinama Izraelitai (Iš. 19, 6), nes Dievas buvo juos pašventinęs kaip sandoros tautą. Ebr. t. atsiliepia pats Dievas: surinkkite man mano šventuosius... su manim sandorą... — *Prie aukų.* Senoji sandora buvo patvirtinta sandoros auka ir buvo palaikoma aukų atnašavimu kaip išreiškimu pasidavimo ir ištikimybės. — **(6)** *Dangus skelbia...* Kolei bus surinkti tie, kuriuos Dievas turi teisti, ps. autorius tarsi girdi dangų išanksto pripažįstant Dievo teisingumą. — **(7)** *Tavo Dievas aš esu:* Kaip toksai aš turiu branginti savo garbę ir tavo išganymą. — **(8)** *Ne dėlei tavo aukų...* lyg-kad tu nebutumei jų atnašavęs. — **(9)** *Aš neimsiu...* Izraelitams nevalia įsivaizdinti sau, kad Dievui jų aukos

- ¹⁰ Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum,
jumenta in montibus et boves.
¹¹ Cognovi omnia volatilia cæli:
et pulchritudo agri mecum est.
- ¹² Si esuriero, non dicam tibi:
meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.
¹³ Numquid manducabo carnes taurorum?
aut sanguinem hircorum potabo?
- ¹⁴ Immola Deo sacrificium laudis:
et redde Altissimo vota tua.
- ¹⁵ Et invoca me in die tribulationis:
eruem te, et honorificabis me.
- ¹⁶ Peccatori autem dixit Deus:
Quare tu enarras justitias meas,
et assumis testamentum meum per os tuum?
- ¹⁷ Tu vero odisti disciplinam:
et projecisti sermones meos retrorsum.
- ¹⁸ Si videbas furem, currebas cum eo:
et cum adulteris portionem tuam ponebas.
- ¹⁰ nes' mano visi miškų žvėrįs,
gyvuliai kalnuose ir jaučiai.
- ¹¹ Aš pažįstu visus dangaus sparnuočius,
ir lauko papuošalas yra pas mane.
- ¹² Jei aš alkėčiau, nesisakyčiau tau,
nes mano pasaulis ir ko jis pilnas.
- ¹³ Argi aš valgysiu jaučių mėsą?
arba ar gersiu ožių kraują?
- ¹⁴ Atnašauk Dievui šlovinimo auką
ir atitesėk savo apžadus Angščiausiam,
- ¹⁵ ir šaukkis į mane sielvarto dienoje;
aš išgelbėsiu tavę, ir tu pagerbsi mane.
- ¹⁶ Bet nusidėjėliui Dievas sako:
Kam tu išskaitai mano nutarimus
ir imi į savo burną manosandorą,
- ¹⁷ tuotarpu kad tu nekenti drausmės
ir meti mano žodžius savo užpakalin.
- ¹⁸ Pamatęs vagį, tu bėgi draug su juo
ir turi draugystę su svetimoteriais.

reikalingos, tarsi jis negalėtų be jų apsieiti. Juk jam priguli visi gyvuliai, iš kurių daroma aukos; jis pats juos duoda savo tautai. — (10) *Gyvuliai kalnuose ir jaučiai*. Ebr. t.: galvijai kalnuose tukstančiais. — (11) *Dangaus sparnuočius*. Ebr. t.: kalnų paukščius. — *Lauko papuošalas*: žemės vaisiai, iš kurių buvo daroma nekruvinos aukos. Ebr. t.: kas juda (kibžda) ant laukų. — (12. 13) *Jei aš alkėčiau...* Dievui nereikia aukų, kad jomis pasisotintu, kaip kad esti su alkanais žmonėmis. — (14. 15) *Atnašauk...* Išviršinė auka yra tik simbolis vidujinio žmogaus, jojo valios pasidavimo Dievui. Jei nestinga dvasinės aukos, tuo-

met iš kruvinos atnašos darosi tikra šlovinimo auka, tikras garbinimas Dievo; tomis pat sąlygomis iš apžadų aukų darosi tikras dėkojimas Dievui. Taip padaryta galima reikale kreiptis į Dievą, prašant pagalbos, rasti pas jį išklausymą ir pajusti savyje tikrą dėkingumą. — (16) *Bet nusidėjėliui...* Pradedama kalbėti apie kitą skyrių kaltininkų, kuriuos Dievas teisia; jie atvirai peržengia Dievo įstatus, nors savo žodžiais juos giria (plg. Iz. 29, 13; Jer. 8, 8). — *Imi į savo burną...*: sakydamos esąs garbintojas Dievo. — (17) *Drausmės*: Dievo nustatytosios tvarkos, jo įstatymo. — *Meti mano...*: niekini. — (18) *Pamatęs vagį...* Pavyz-

- ¹⁹ Os tuum abundavit malitia:
et lingua tua concinnabat dolos.
- ²⁰ Sedens adversus fratrem tuum
loquebaris,
et adversus filium matris tuæ
ponebas scandalum:
- ²¹ hæc fecisti, et tacui.
Existimasti inique quod ero tui
similis:
arguam te, et statuam contra
faciem tuam.
- ²² Intelligite hæc qui obliviscimini
Deum:
nequando rapiat, et non sit qui
eripiat.
- ²³ Sacrificium laudis honorificabit
me:
et illic iter, quo ostendam illi
salutare Dei.

- ¹⁹ Tavo burna pilna piktumo
ir tavo liežuvis daro klastas.
- ²⁰ Tu sėdi ir kalbi prieš savo brolių
ir statai sląstus savo motinos
sunui.
- ²¹ Tu tai darei, o aš tylėjau.
Tu manei savo nedorume, kad
aš busiu panašus į tave;
bet aš barsiu tave ir statysiu
tai prieš tavo veidą.
- ²² Supraskite tai, kurie užmirštate
Dievą,
kad kartais jis nepagautu,
neesant kam išgelbėti.
- ²³ Šlovinimo auka gerbia mane:
ir čia yra kelias kuriame aš jam
parodysiu Dievo išganymą.

Karštas atgailą darančios sielos maldavimas atleisti nuodėmes.

Psalmus L. ¹ In finem, Psalmus David, ² Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intra-
vit ad Bethsabee.

50 (51). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė, ² kaip pranašas Natanas atėjo pas jį, kada jis buvo įjęs pas Bėtsabėją.

džiais paaiškinama, kokie buvo tų žmonių prasikaltimai. — *Tu bėgi...* Ebr. t.: mėgsti jį, arba: pritarti jam. — (20) *Tu sėdi*: todėl iš apkalbinėjimų darai sau lyg-kokių amatą. — (21) *Aš tylėjau*: nebaudžiau tuoju už tokias nuodėmes. — *Tu manei*: iš bausmės atidėjimo darei klaidingą išvadą, kad man nerūpi tavo piktumas. — *Savo nedorume*. Tų ž. nėra ebr. t. — *Aš barsiu...* Dievas nepaliks nuodėmės ne-nubaustos; jis jos neušmiršta. — (22) *Supraskite...* Rimtas perpėjimas nusidėjėliams. — *Jis nepagautu*. Ebr. t.: aš neperplėščiau. Vaizdas paimtas iš to, ką liutas padaro su savo grobiu, kurio niekas neįstengia atimti iš jo. — (23) *Šlovinimo auka*: dvasios auka. Vž. 14. eil. Ebr. t.: kas atnašauja dėkojimą, tas gerbia mane ir tvarko (taiso) kelią, kuriame aš jam parodysiu Dievo išganymą.

50. ps. Dovidas visupirma, pripažin-damas ir išpažindamas savo prasikaltimą

meldžia sau Dievo mielaširdystės (3—7), toliaus prašo, kad būtų visai apvalytas, sustiprintas gerume ir kad jam būtų sugrąžinta linksmybė (8—14), galop išreiškia, ką jis pats darysiąs padėkoti ir atsilyginti už suteiktą malonę (15—19). Ps. baigiama malda už visą tautą, kad būtų statomos Jeruzalės sienos ir vėl būtų daromos aukos (20. 21).

(50. 1) *Į galą*. Ebr. t.: choro vedėjui. — *Dovidio psalmė*. Tai ketvirta atgailos psalmė. Savo gražumu ir išreikštų minčių svarbumu ji žymiai perviršija visas kitas. Aplinkybė, kokioje ps. sudėta, aiškiai nurodyta sek. eil.: (2) *Kaip pranašas Natanas...* Daugiaus pasakojama apie tai 2 Kar. 11 ir 12 persk. Dievo sudraustas per pranašą Nataną dėl sunkių prasikaltinių Dovidas nuolankiai atsakė: *Nusidėjau Vieš-patui* (2 Kar. 12, 13), o paskui šv. Dvasios įkvėptas to savo atsakymo mintį plačiau ir pilniau išreiškė psalmėje. Paskutinidvi eil. (20. 21) rasi liturgijinis vėlesnių laikų priedas, kuriuo

³ Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

⁴ Amplius lava me ab iniquitate mea:
et a peccato meo munda me.

⁵ Quoniam iniquitatem meam ego cognosco:
et peccatum meum contra me est semper.

⁶ Tibi soli peccavi,
et malum coram te feci:
ut justificeris in sermonibus tuis,
et vincas cum judicaris.

³ Pasigailėk manęs, Dieve, dėl savo didžio gailestingumo,
ir dėl savo pasigailėjimų daugybės išdildyk mano pikta-darystę.

⁴ Visai numazgok nuo manęs mano prasikaltimą
ir apvalyk mane nuo mano nuodėmės.

⁵ Nes aš pažįstu savo piktadarystę,
ir mano nuodėmė yra nuolat mano akyvaizdoje.

⁶ Aš nusidėjau tau vienam
ir padariau pikta tavo akyvaizdoje;
kad tu butumei rastas teišus savo žodžiuose
ir apgalėtumei, kuomet esi teisiamas.

atskiro žmogaus malda liko pritaikyta viešiams visos tautos reikalams. — **(3)** *Pasigailėk...* Kituose atsitikimuose Dovidas drąsiai šaukėsi į Dievo teisybę; galėjo gi taip daryti, kuomet jautėsi esąs nekaltas; bet dabar jis jos nei nemini, nes ta teisybė turėtų pasmerkti jį; jis tik nuolankiai beldžia į Dievo gerumo ir mielaširdystės duris. — *Didžia.* Ebr. t. to ž. nėra. — *Išdildyk.* Ebr. t.: ištrink (*machah*) mano pikta-darystes. Į nuodėmes žiurima kaip į bjaurius purvus, kurie daro žmogaus sielą pasibjaurėtiną Dievo akyvaizdoje. — *Piktadarystę.* Ebr. t. nuodėmėms pavadinti vartojama čia trys žodžiai: *peša'*, *arah'*, *chatthah*, kurių pirmas reiškia maistą arba atstojimą nuo savo tikro valdovo, antras nedorą veikimą ir trečias išklydimą iš tikrojo kelio; todėl tais žodžiais nurodoma gilus pažinimas padarytųjų nuodėmių pik-tumo. — **(4)** *Visai numazgok.* Ebr. t.: daug sykių (arba: rupestingai) mazgok. Nuodėmė taip bjauri ir taip giliai įsisunkusi, jog reikia daug mazgojimo, šveitimo ir velėjimo (ebr. t. ž.: *kabas*), kad visai nuo jos pasiliusuoti. — *Apvalyk.* Ebr. ž. *tahar* sakomas pa-prastai apie apvalymą nuo raupsų ligos, į kurią taipogi panaši nuodėmė. — **(5)** *Nes aš pažįstu...* Daugiau kaip

ištisus metus Dovidas pasiliko savo nuodėmėse sukietėjęs, niekindamas sąžinės balsą, bet dabar Dievo malonės sujudintas ir apšviestas jis prisipažįsta ir jaučiasi esąs kaltas didžių pikta-darysčių. Dabar jos nuolat stovi jo akyvaizdoje. — **(6)** *Aš nusidėjau...* Ebr. t.: tau, tau vienam aš nusidėjau. Nors prasikaltimas rodėsi tiesiog nepaliečias Dievo, bet kiekviena nuodėmė ištikrųjų yra sukilimas prieš Dievą ir kaip nuodėmė ji atkreipta vien prieš Dievą. — *Kad tu butumei rastas...* Ebr. t.: kad tu, kuomet atsiliepi (hari), butumei (rastas, pažintas) teisus, kuomet teisi — nekaltas. — Dievo paskyrimu paskui nuodėmė eina Dievo siunčiamą bausmę, arba jei nusidėjęs sugrįžta pas Dievą, maloningas bausmės dovanojimas; abiejuose atsitikimuose apsiereiškia Dievo teisybė ir šventumas, ir tai yra viena iš priežasčių, kodėl Dievas leidžia daryti nuodėmes. Taip pat galima aiškinti ir Vulgatos tekstas, žiurint į žodį *iudicaris* kaip į sutrumpintą formą ž. „*iudicaveris*“. Bet dažniaus Vulgatos žodžiai: *kuomet esi teisiamas* imama tokioje prasmėje: kad pasirodytumei nekaltas, kuomet žmonės šaukia tave į teismą dėl tavo pasielgimo. Taip tą ps. vietą aiškino ir šv. Povilas Rom. 3, 4. —

- 7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum:
et in peccatis concepit me mater mea.
- 8 Ecce enim veritatem dilexisti:
incerta, et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
- 9 Asperges me hyssopo, et mundabor:
lavabis me, et super nivem dealabor.
- 10 Auditui meo dabis gaudium et lætitiā:
et exultabunt ossa humiliata.
- 11 Averte faciem tuam a peccatis meis:
et omnes iniquitates meas dele.
- 12 Cor mundum crea in me Deus:
et spiritum rectum innova in visceribus meis.
- 7 Nes štai aš pradėtas prasikaltinuose,
ir nuodėmėse pradėjo mane mano motina.
- 8 Nes štai, tu mėgsti tiesą;
tu man apreiškei paslėptus ir uždengtus tavo išminties dalykus.
- 9 Apšlakstyk mane ysopu ir busiu apiplautas;
mazgok mane ir pasidarysiu baltesnis už sniegą.
- 10 Duok man išgirsti džiaugsmą ir linksmybę,
ir nužeminti kaulai džiaugsis.
- 11 Nugrižk savo veidą nuo mano nuodėmių
ir išdildyk visas mano piktarystes.
- 12 Sutverk manyje, Dieve, nesuteptą širdį
ir atnaujink mano viduje tikrą dvasią.

(7) *Aš pradėtas prasikaltinuose...* Ebr. t.: pradėtas prasikaltine, ir nuodėmėje pradėjo... Dovidas yra gimęs nuodėmės srityje, net pats jo pradėjimas nebuvo liuosas nuo jos įtekės; ne kad abudu atsitikimu butu buvę patįs savyje nuodėmingi, bet Dovidas tai nurodo, kaip jo buties pradžia jau buvo sutepta nuodėme ir nuodėmingumas (paveldėtas, o ne veikalinė nuodėmė) nuo gimdytojų atėjo ant jo kaipo veikalingų nuodėmių šaknis. Motina paminėta čia vietoje abiejų gimdytojų. Šita ps. vieta parodo Izraelitų tikėjimą į pradinę nuodėmę, nes Dovidas sakosi turįs tą nuodėmę nuo pirmųjų tėvų (Aug. Jier.). Dovidas mini čionai pradinę nuodėmę ne kad pasiteisintu, bet malonės sujudintas pripažįsta ir išpažįsta visą savo sugedimą Dievo ir žmonių akivaizdoje, nors tame žmogui įgimtame sugedime yra šioks toks kiekvienos kaltybės susilpninimas ir atgailla darančiam žmogui viena priežastimi daugiaus maldauti ir tikėtis Dievo mielaširdystės. — (8) *Tu mėgsti...* Dovidas žinojo, kad Dievas mėgsta ištikimą savo valios pildymą (tiesą), bet pats jos nepildė; jam buvo suteikta jo gyvenime nepaprastų malonių ir šviesos, ir tai didino jo kaltybę. Ebr. t.: tu mėgsti ištikimybę viduje (žmogaus širdyje) ir slaptoje (sielos

gilunoje) mokai (arba: mokyk) mane išminties. — Taip Dovidas dėkoja už tikrą vidutinę išmintį (arba: maldauja jos), kuri jam padės pasiliuosuoti nuo nuodėmės liekanų. — (9) *Apšlakstyk...* Ebr. t.: apvalyk mane nuo nuodėmės ysopu, kad bučiau nesuteptas; mazgok mane, kad pasidaryčiau baltesnis už sniegą. — Ysopu vadinasi žolynas, kurio šakelės surištos į pluoštą buvo vartojamos šventuose šlakstymuose; ysopo šakelių pluoštą pamirkydavo į aukų kraują ir tuo krauju šlakstydavo pašvenčiamąjį dalyką arba žmogų (Iš. 12, 22; Kun. 14, 4; Žyd. 9, 19). Vartojama čia symboliniai išsireiškimai, nes kalbama apie tokį sielos apvalymą, kokį gali padaryti vien Dievas maloningai dovanodamas nuodėmes ir suteikdamas pašvenčiančios malonės. — (10) *Džiaugsmą ir linksmybę:* linksnumu pripildančią širdį žinia apie dovanotą kaltybę. — *Ir nužeminti...* Ebr. t.: kad džiaugtusi kaulai, kuriuos tu sulaužei. — Vaizdas didžio skausmo, kurį padarė Dovidui pamatymas jo paties kalčių. — (11) *Nugrižk.* Ebr. t.: paslėpk. Maldaujama, kad Dievas nebematytų Dovo nuodėmių; nebematys gi tik tuomet, kada jos bus visai panaikintos. — (12) *Sutverk manyje...* pertaisyk mane, perkelti į tokį stovį, kokiam aš vėl

- ¹³ Ne projicias me a facie tua:
et spiritum sanctum tuum ne
auferas a me.
- ¹⁴ Redde mihi lētitiam salutaris
tui:
et spiritu principali confirma
me.
- ¹⁵ Docebo iniquos vias tuas:
et impii ad te convertentur.
- ¹⁶ Libera me de sanguinibus Deus,
Deus salutis meae:
et exultabit lingua mea justi-
tiam tuam.
- ¹⁷ Domine, labia mea aperies:
et os meum annuntiabit laudem
tuam.
- ¹⁸ Quoniam si voluisses sacrifi-
cium, dedissem utique:
holocaustis non delectaberis.
- ¹³ Neatmesk manęs nuo savo veido
ir neatimk iš manęs savo šven-
tosios dvasios.
- ¹⁴ Sugražink man džiaugsmą dėl
tavo išganymo
ir sustiprink mane viršų gau-
nančiąja dvasia.
- ¹⁵ Aš mokysiu neteisiuosius tavo
kelių,
ir bedieviai grįš pas tave.
- ¹⁶ Išlinsuok mane nuo kraujo,
Dieve, mano išganymo Dieve,
ir mano liežuvis su džiaugsmu
augštins tavo teisybę.
- ¹⁷ Viešpatie, atverk mano lūpas,
ir mano burna skelbs tavo garbę.
- ¹⁸ Nes jei norėtumei aukos, aš jau
duočiau;
tu nemėgsti deginamųjų aukų.

galėčiau tau įtikti. — *Tikrą.* Ebr. t.: tvirtą, pastovią, t. y. tokią dvasią, kuri nepasiduotų jokioms kuno pagundoms, betu gi visuomet pasiryžusi visa daryti ir kęsti pagal Dievo valią. — (13) *Neatmesk...* Dovidui kaipo patęptam karaliui (1 Kar. 16, 13) ir kaipo įkvėptam pranašui buvo duota Viešpaties Dvasia, jo gyvenimas buvo ypatingoje Dievo apveizdos globoje; dabar jis meldžia, kad tos malonės nebūtų iš jo atimtos jo paties ir jojo tautos nelaimėi. — (14) *Džiaugsmą dėl tavo išganymo:* džiaugsmą, kokį padarys Dievo suteiktas išgelbėjimas, kokį jaučia savyje sąžinė be nuodėmių. — *Viršų gaudančiąja dvasia:* (LXX *πνεύματι ἡγεμονικῶ*) tokia dvasia, kuri suvaldo žemesniusius palinkimus, pašvenčiančiąja Dievo malone ir meile. Ebr. ž. *nadib* reiškia dažniaus: noringas, pasiryžęs, stropus; todėl rasi meldžiamą tokios dvasios, kuri noriai eina paskui kiekvieną Dievo paraginimą į gera. — (15) *Aš mokysiu...* Už gautas malones Dovidas nori ir žada naikinti nuodėmės viešpatavimą kituose ir savo žodžiais ir pavyzdžiu rodyti jiems kelią vedantį į Dievą. — *Neteisiuosius.* Ebr. t.: nusidėjėlius. — (16) *Nuo kraujo:* nuo kaltybės ir keršto, kurį užtraukiau ant savęs, išliedamas kraują (budamas prie-
Šv. Raštas, III t.

žastimi žuvimo Urijo). — *Mano išganymo Dieve:* kursai suteiki man išgelbėjimą. — *Tavo teisybę.* Čionai: teisybę maloningą ir ištikimą pažadėjimuose suteikti kalčių atleidimą. — (17) *Atverk...* Nuodėmė buvo tarsi sučiūpusi Dovo dū lūpas; įsitikrinimas apie kalčios dovanojimą jas atvers. — (18) *Nes jei norėtumei...* Ne pats aukų kraujas ir jų mėsa patinka Dievui; jos priimamos tik dėl gerų žmogaus širdies jausmų, dėlėi jo pasiryžimo, kokiuo aukos daromos (plg. ps. 49, 13. 14). Dovidas nori atnašauti Dievui užuot avių ir jaučių geresnį dalyką — atgailą darančią dvasią. Ebr. t. galima išversti taip: nes tu nenori aukos, kad aš ją duočiau; tu nemėgsti deginamųjų aukų. — Kaikurie žitą ps. eil. aiškina taip: Mozės įstatymu permaldavimo aukos buvo įsakytos, ir buvo paskirta tam tikros aukos už atskirus prasikaltimus. Tačiau už žmogžudystę ir svetimoterystę tokios aukos nebuvo priimamos, nes už tas kaltybes buvo paskirta tikta mirties bausmė. Taigi, Dovidas, kurio niekas negalėjo arba nedrįso nubausti mirtimi, ištikrųjų negalėjo permaldauti Dievo už savo prasikaltimus aukomis. Dievas tame atsitikime aukų nenorėjo, jās draudė. Dovidui nieko kita neliko kaip tik nuolankiai prašyti Dievą, kad

¹⁹ Sacrificium Deo spiritus contritus:

cor contritum, et humiliatum
Deus non despiciet.

²⁰ Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion:

ut ædificentur muri Jerusalem.

²¹ Tunc acceptabis sacrificium
justitiæ, oblationes, et holocausta:

tunc imponent super altare
tuum vitulos.

¹⁹ Auka Dievui tai suvarginta
dvasia.

Dieve, tu niepaniekinsi sutrintos
ir nužemintos širdies.

²⁰ Viešpatie, savo gerume suteik
malonę Sionui,

kad butu statomos Jeruzalės
sienos.

²¹ Tuomet tu priimsi teisybės
atnašą,

dovanas ir deginamasias aukas,
tuomet dės ant tavo altoriaus
veršių.

Piktadaris ir piktakalbis žmogus neišvengs bausmės.

Psalmus LI. ¹ In finem, Intellectus David, ² Cum venit Doeg Idu-mæus, et nunciavit Sauli: Venit David in domum Achimelech.

³ Quid gloriaris in malitia,
qui potens es in iniquitate?

⁴ Tota die injustitiam cogitavit
lingua tua:

sicut novacula acuta fecisti
dolum.

⁵ Dilexisti malitiam super beni-
gnitatem:

iniquitatem magis quam loqui
æquitatem.

51 (52). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio pamokymas, ² kuomet Idumėjietis Doėgas atėjo ir apskelbė Sauliui: Dovidas įėjo į Achimelėko namus.

³ Ko griesi piktumu,
tu kurs galingas neteisybe?

⁴ Tavo liežuvis mąsto visą dieną
apie neteisybę;

kaip aštrus skustuvą tu darai
klastą.

⁵ Tu mėgsti piktumą labiau kaip
gerumą,

neteisybę labiau kaip kalbėti
kas teisu.

permaldavimui priimtu sutrintą ir nužemintą širdį. — (19) *Auka Dievui*: auka tinkanti Dievui, jo priimama. — (20) *Viešpatie*. To ž. nėra ebr. t. Dangelis aiškintojų mano, kad šita ir sek. eil. pridurtos vėlesniais laikais, žydams esant Babylono nelaisvėje. Išreikšdami ps. žodžiais atgailą už savo nuodėmes, jie turėjo pridurti maldavimą, kad butu atstatyta Jeruzalė ir atnaujintas tenai buvęs aukų darymas. — *Kad butu statomos*. Ebr. t.: statyk. — (21) *Teisybės atnašą...* visokios aukos atnašaujamos su tikro pamaldumo jausmais.

51. ps. aprašoma piktumas galingo žmogaus, kurs griesi savo nedorais darbais (3 iki 6), ir skelbiama jam visiškas pražuvinimas (7—9); ps. gi autorius pilnai pasitiki Dievu, kurį jis visuomet šlovins (10. 11).

(51, 1) *Pamokymas*: pamokslinė psal-

mė. — (2) *Kuomet Idumėjietis...* Vz. 1 Kar. 22, 6... Dovidas, bėgdamas nuo Sauliaus rustybės, buvo priimtas vyriausiojo kunigo Achimelėko, kurį pasiskubino dėlto apskusti Sauliui Doėgas. Saulius liepė Doėgui nužudyti Achimelėką ir jo šeimyną. Dovidui davė žinią apie tą atsitikimą išlikęs gyvas vyriausiojo kunigo sunus Abiataras. Sujudintas Dovidas pasiskubino išreikšti savo jausmus ir mintis prieš Doėgą šitos ps. žodžiais. — (3) *Ko griesi piktumu*: kunigų nužudimu. Ebr. t.: ko griesi piktumu, tu karžygy! Dievo malonumas pasilieka visą dieną. ⁴ Tavo liežuvis prasimano piktumą. — Doėgo nuožmumas nepasiekė Dovidą, nes jį sergi nuolat Viešpaties malonumas. — (4) *Tavo liežuvis...* Aprašoma Doėgo piktumas, kurį jis stengėsi vykdyti. — (5) *Tu mėgsti...* Ebr. t. eil. gale yra

- ⁶ Dilexisti omnia verba præcipationis,
lingua dolosa.
- ⁷ Propterea Deus destruet te
in finem,
evellet te, et emigrabit te de
tabernaculo tuo:
et radicem tuam de terra
viventium.
- ⁸ Videbunt justi, et timebunt,
et super eum ridebunt, et dicent:
- ⁹ ecce homo, qui non posuit Deum
adjutorem suum:
- ¹⁰ Sed speravit in multitudine
divitiarum suarum:
et prævaluit in vanitate sua.
- ¹⁰ Ego autem, sicut oliva fructifera
in domo Dei,
speravi in misericordia Dei in
æternum: et in sæculum sæculi.
- ¹¹ Confitebor tibi in sæculum quia
fecisti:
et expectabo nomen tuum,
quoniam bonum est
in conspectu sanctorum tuorum.

- ⁶ Mėgsti visas pragaištingas
šnekas, tu klastingas liežuvi!
- ⁷ Todėlei Dievas sunaikins tave
iki galui,
ištrauks tave ir išvargs tave iš
tavo šėtros,
ir išraus tavo šaknį iš gyvųjų
žemės.
- ⁸ Teisieji matys ir bijos;
jie išjuoks jį ir sakys:
- ⁹ Štai žmogus, kurs Dievo nedarė
savo padėjęju,
bet pasitikėję savo turtų
daugybę
ir išigalėję savo tuštybę.
- ¹⁰ Aš gi, kaip vaisingas alyvmedis
Dievo namuose.
pasitikiu Dievo mielaširdyste per
amžius ir per amžių amžius.
- ¹¹ Aš šlovinsiu tave per amžius,
nes tu tai padarei,
ir lauksiu tavo vardo,
nes jis geras tavo šventųjų aky-
vaizdoje.

Bjaurus dorinis žmonių sugedimas.

Psalms LII. ¹ In finem, Pro
Maeleth intelligentiæ David.

Dixit insipiens in corde suo:
Non est Deus.

52 (53). psalmė. ¹ Į galą, apie
Maelėt, Dovidą pamokymas.

Paikasis sako savo širdyje:
Nėra Dievo.

selah. — (7) *Todėlei Dievas...* Piktadario pasielgimas nepasiliks be bausmės. Bausmė bus lygiai didi kaip didi buvo pikti darbai. Ebr. t. ir šitos eil. gale yra *selah*. — (8) *Teisieji...* Aprašoma įspudis, kokį padarys, ir šnekos, kokias sukels teisiųjų tarpe piktadario žuvinimas. Jų širdis bus pilna gerbiančios Dievą baimės, bet taipogi ir linksmumo, kad galop apsieiškia Dievo teisybė, kuria jie pasitikėję, kuri piktadario darbais rodėsi uždengta. — (9) *Savo padėjęju.* Ebr. t.: savo tvirtovė. — *Savo tuštybė.* Ebr. t.: savo piktume. — (10) *Aš gi...* Visai kitoks teismojo likimas. Jis nebus išrautas kaip piktadarys, bet tarps kuograziausiai, džiaugsis tikra laime ir Dievo palaiminimu. — *Vaisingas.* Ebr. t.: žaliuojantis. — (11) *Aš šlovinsiu...*

Baigdamas psalmę Dovidas žada šlovinti Viešpatį, kurs duoda išgelbėjimą pasitikintiems juomi. — *Lauksiu tavo vardo:* lauksiu tavo vardo apsieiškimo, kurs yra geras, maloningas visiems ištikimiems Viešpaties tarnams.

52. ps. turinys visai tas pats, ką ir 13 (14). ps. Viena nuo kitos skiriasi tik smulkmenomis, visupirma Dievo vardu, nes kame 13. ps. sutinkame vardą Viešpats (*Jahveh*), tose pačiose vietose 52. ps. randame vardą Dievas (*Elohim*). (Vz. eil. 3. 6. 7), toliaus gi permaina padaryta 6. eil.

(52, 1) *Apie Maelėt.* Ką reiškia ta antrašo dalis Vulgatoje ir LXX, visai nežinia. Ebr. t. ž. *al machalath maskil* rasi nurodoma, kad šita pamokslinė

- ² Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.
- ³ Deus de cælo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens, aut requires Deum.
- ⁴ Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad tñum.
- ⁵ Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?
- ⁶ Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
- Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprexit eos.
- ⁷ Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, et lætabitur Israel.
- ² Jie sugedę ir pasidarę pasibjau-rėtini neteisybėse; nėra kas darytu gera.
- ³ Dievas žiuri iš dangaus į žmonių sunus, kad matytu, ar yra kas išmanęs arba jieškąs Dievo.
- ⁴ Visi nusigrįžo, draug pasidarę nenaudingi; nėra kas darytu gera, nėra nei-vieno.
- ⁵ Ar ne be žinojimo visi tie, kurie daro neteisybę, kurie ryja mano tautą kaip duo-nos kąsnį?
- ⁶ Jie nesišaukia į Dievą; jie dreba iš baimės tenai, kame nėra ko bijoti; nes Dievas išbarsto kaulus jų, kurie patinka žmonėms. Jie sugėdinti, nes Dievas panie-kino juos.
- ⁷ Kas gi suteiks Izraeliui išganyną iš Siono? Kuomet Dievas sugrąžins savo tautą iš nelaisvės, džiaugsis Jokubas, ir linksminsis Izraelis.

Meldimas Dievo pagalbos prieš neprietelių tykojimas.

Psalms LIII. ¹ In finem, In carminibus intellectus David, ² Cum venissent Ziphæi, et

psalmė reikėjo giedoti gaudžiu balsu. — *Dovido*. Spėjama, kad šita ps. yra žymiai vėlesnio laiko perdirbimas 13. Dovido psalmės; todėl ji ir pasavinama Dovidui. Perdirbėjas, ši tą pakeisdamas pritaikė Dovido ps. kitokiam atsitikimui iš žydų istorijos (plg. 4 Kar. 18, 19; Iz. 36 ir 37 persk.) ir tuo pačiu davė jai teisę patekti antrą šykį į psalmių rinkinį. — *Paikasis...* Vz. Ps. 13, 1 ir tol. — (2) *Neteisybėse* 13. ps.: veikaluose. — *Darytu gera*. Po šitų ž. 13. ps. yra dar ž.: *nėra neviieno*, kurių tačiau nerandame ebr. t. — (4) *Nėra neviieno*. Po šitų ž. 13. ps. eina ilgesnis posmelis, kurio tačiau nėra ebr. t. — (5) *Be žinojimo*. 13. ps.: be išmonės. — (6) *Nes Dievas...* Ta eil.

53 (54). psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmų, Dovido pamokymas, ² Zifėčiams atėjus ir pasakius Sauliui:

kitaip skamba 13. ps. Ebr. jos t. verčiama taip: nes Dievas išbarsto kaulus jų, kurie apgula tave; tu juos sugėdinai, nes Dievas buvo juos atmetęs. Tais žodžiais nurodoma aplinkybė, — neprietelių užpuolimas ir jų žuvinimas. — kuri davė proą perdirbti Dovido psalmę ir pritaikyti ją naujam žydų tautos gyvenimo atsitikimui.

53. ps. Dovidas meldžia Dievo pagalbos prieš galingas neprietelius, kurie tykoja jo gyvybės (3—5); jis pasitiki Dievo globa, todėl žada dėkoti Dievui ir jį šlovinti (6—9).

(53, 1) *Tarp giesmių*. Ebr. t. rasi: ant stygų. Vz. Ps. 4, 1. — (2) *Zifė-*

dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos?

³ Deus in nomine tuo salvum me fac:
et in virtute tua judica me.

⁴ Deus exaudi orationem meam:
auribus percipe verba oris mei.

⁵ Quoniam alieni insurrexerunt adversum me,
et fortes quæsierunt animam meam:
et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

⁶ Ecce enim Deus adjuvat me:
et Dominus susceptor est animæ meæ.

⁷ Averte mala inimicis meis:
et in veritate tua disperde illos.

⁸ Voluntarie sacrificabo tibi,
et confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum est:

⁹ Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me:
et super inimicos meos despexit oculus meus.

Argi Dovidas ne pas mus pasislėpęs?

³ Dieve, savo vardu gelbėk mane
ir savo galybe padaryk man teisybę.

⁴ Dieve, išklausyk mano maldą.
ausimis išgirsk mano burnos žodžius.

⁵ Nes svetimieji sukilo prieš mane,
ir galingieji jieško mano gyvybės;
jie nestato Dievo savo akyvaizdon.

⁶ Nes štai, Dievas man padeda,
ir Viešpats mano gyvybės globėjas.

⁷ Nukreipk pikta ant mano neprietelių
ir savo ištikimybėje sunaikink juos.

⁸ Aš noriai aukosiu tau
ir šlovinsiu tavo vardą, Viešpatie,
nes jis geras.

⁹ Nes tu gelbi mane iš kiekvieno sielvarto,
ir mano akis žiuri išaugšto į visus mano neprietelius.

Ėiams: Tas atsitikimas, davęs Dovidui proga sudėti šitą ps., aprašytas 1 Kar. 23, 19; 26, 1. — (3) *Savo vardu.* Dievo vardas yra tai, ką jis apie save apreiškia; čia tuo vardu yra jo galybės pasirodymas. — (5) *Svetimieji.* Zificiai nebuvo ištikrųjų svetimi Dovidui, nes jie buvo žydai ir iš tos pačios, ką ir Dovidas, Judo giminės; bet savo pasiėgimu jie buvo padarę save svetimais. Kitose aplinkybėse jų pasiėgimas galėjo būti pavadintas ištikimybės savo karaliui (Sauliui) ženklų; bet tuomet jau buvo aišku, kad Dievas buvo atmetęs Saulių ir laikė savo globoje Dovidą. — *Galingieji.* Ebr. t.: smarkūs žmonės, t. y. Saulius ir jo šalininkai. — *Jie nestato...:* jie nebijo Dievo baismės, kurios darėsi verti. Eil. gale ebr. t.

yra *Selah*. — (6) *Nes.* To ž. nėra ebr. t. — *Man padeda...* Ebr. t.: mano padėjėjas ir Galingasis ('Adonai) tarp tų, kurie palaiko mano gyvybę. — Dovidas pilnai pasitikėdamas Viešpačiu tarsi jau matė savo meldimą išpildytą. — (7) *Nukreipk...* Ebr. t.: nelaimė sugriš ant mano prispaudėjų. Anot LXX: Dievas sugrąžins nelaimės, bet tik apskelbimas to, kas įvyks. — (8) *Aš noriai aukosiu:* su džiaugsmu, su tais jausmais, su kokiais aukos Dievo priimamos. — (9) *Akis žiuri...* Anot ebr. t.: mano akis žiuri su paniekinimu į... Apsireiškianti Dievo teisybė nusidėjėlio nubaudime sukelia linksmybė teisiojo širdyje ir ragina jį šlovinti teisybę darantį Dievą.

Neprietelių varginamo ir prietelio išduoto žmogaus malda.

Psalms LIV. ¹ In finem, In carminibus intellectus David.

² Exaudi Deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam:

³ intende mihi, et exaudi me. Contristatus sum in exercitatione mea:

et conturbatus sum ⁴ a voce inimici,

et a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates:

et in ira molesti erant mihi.

⁵ Cor meum conturbatum est in me:

et formido mortis cecidit super me.

⁶ Timor et tremor venerunt super me:

et contexerunt me tenebræ:

⁷ Et dixi: Quis dabit mihi penas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?

⁸ Ecce elongavi fugiens:

et mansi in solitudine.

⁹ Expectabam eum, qui salvum me fecit

a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

54 (55). psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmių, Dovidio pamokymas.

² Išklausk, Dieve, mano malda ir nepaniekink mano prašymo;

³ tėmyk mane ir išklausk mane. Aš nuliudęs savo rupestyje ir sumišęs ⁴dėlei neprietelio balso ir dėlei nusidėjėlio suspaudimo. Nes jie verčia ant manęs prispaudimų ir rustybėje vargina mane.

⁵ Mano širdis nusigandus manyje, ir mirties baimė krito ant manęs.

⁶ Baimė ir drebėjimas atėjo ant manęs, ir tamsybės apdengė mane.

⁷ Todėl aš tariau: Kas man duos sparnus kaip karvelio, kad skrisčiau ir atsilsėčiau?

⁸ Štai, aš bėgiau toli ir pasilikčiau tyruose.

⁹ Aš laukčiau to, kurs mane gelbi nuo dvasios susilpnėjimo ir nuo audros.

54. ps. Dovidas, melddamas, kad Dievas išklausytų jį, išdėsto skaudžius neprietelių varginimus ir jais padarytą sau suspaudimą, kurio dėlei jis velytu bėgti į tyrumą (2—9); aprašo toliaus neprietelių piktumą, ypač vieno, kurs pirma buvo jo prietelis, ir linki jiems Dievo keršto (10—16); sau jis tikisi išgelbėjimo ir skelbia neišvengiamą bausmę tiems, kurie nebijo Dievo, nes jie sandoros peržengėjai, veidmainiai ir smarkininkai (17—24).

(54, 1) *Į galą...* Vz. Ps. 4, 1; 31, 1. Aiškintojų dauguma mato psalmėje paminėtus atsitikimus iš Absalomo maišto pradžios ir Achitofelio išdavimą (vz. 2. Kar. 16, 12; 16, 23); kaip kurie — Dovidio dejavimus ant Keilos gyven-

tojų pasiėlgimo (1 Kar. 23, 1...), kiti vėl aiškina ps., bent žymią jos dalį, žodinėje prasmėje apie Kristų (Euz., Teod.). — (2) *Nepaniekink...* Ebr. t.: nesislėpk nuo mano maldavimo. — (3) *Aš nuliudęs...* Anot ebr. t.: aš klaidžioju savo susirupinime ir esu neramus (vaitoju). — (4) *Dėlei neprietelio balso...* Ps. autorių vargina jo neprietelių grumojimai ir persekiojimas. — (5) *Nusigandus.* Ebr. t.: kankinasi. — (6) *Tamsybės...* Ebr. t.: pasibaisėjimas apdengia mane (vis labiausiai apima mane). — (7) *Kas man duos...* Nuo visų augščiau aprašytų nelaimių Dovidas norėtų greitai pabėgti į ramią vietą, kur nebūtų pavojaus. — (8) *Aš bėgiau...* 8. eil. gale ebr. t. yra *selah*. — (9) *Aš*

- ¹⁰ Præcipita Domine, divide linguas eorum:
quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.
- ¹¹ Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: et labor in medio ejus, ¹² et injustitia.
- Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.
- ¹³ Quoniam, si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.
- Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.
- ¹⁴ Tu vero homo unanimis: dux meus, et notus meus:
- ¹⁵ Qui simul mecum dulces capiebas cibos:
in domo Dei ambulavimus cum consensu.
- ¹⁰ Nutremk, Viešpatie, padalink jų liežuvių,
nes aš matau neteisybę ir sumaištį miestę.
- ¹¹ Dieną ir naktį neteisybė vaikščioja aplink jo sienas,
o jo viduje vargas ¹² ir neteisybė, ir jo gatvėse nestinga išnaudojimų ir vylių.
- ¹³ Nes jei mano neprietelis būtų man piktžodžiavęs,
juk bučiau nukentėjęs,
ir jei tas, kurs nekenčia manęs, būtų išdidžiai kalbėjęs prieš mane,
rasi bučiau nuo jo pasislėpęs.
- ¹⁴ Bet tu žmogus vienos su manim minties,
mano vadas ir mano artimas,
- ¹⁵ karsai valgei draug su manim saldžių valgių;
mudu juk vaikščiodavova sutartyje į Dievo namus!

laukėiu... Pasislėpęs Dovidas laukia Dievo pagalbos, kad išliuosuotų jį nuo nusiminimo, nuo vidujinio neramumo ir nuo išorinio pavojaus, smarkaus kaip audra. Ebr. t. kitoki mintis: aš greitai įieškočiau sau prieglaudos nuo siaučiančio vėjo, nuo audros. — (10) *Nutremk*. Ebr. t.: praryk (sunaikink). Užsidegęs Dovidas linki neprieteliams Dievo bausmės. — *Padalink*...: atimk iš jų sutartį, nes tai susilpnins juos. Rasi čia daroma aliuzija į Babelio kalbų sumaišymą. Plg. Prad. 11, 7. 9. — *Neteisybė ir...* Ebr. t.: prievarta ir vaidus. Aprašoma liudnas stovis, kokiame buvo atsiradusi Jeruzalė. — (11) *Neteisybė vaikščioja...* Nepaprastų sargų buvo atsiradę šv. miestui: prispaudimai ir vaidai vaikščiojo po jo sienas, o pačiame mieste viešpatavo kenksmai artimams ir jų varginimas. Ebr. t. verčiama taip: dieną ir naktį jie (maišto, Absalomo šalininkai, laukdami ateinant savo sėbrų) vaikščioja aplinkui ant jo sienų, kenksmas ir vargas viduje. — (13) *Nes jei mano neprietelis...* Bendrame ne-

prietelių piktume vienas dalykas perviršija visus kitus, skaudžiausiai žeidžia Dovidą širdį, tai prietelis išdavėjas (Achitofelis). Ebr. t.: nes ne neprietelis koliaja mane, kad tai galėčiau pakesti, ir ne tas, kurs nekenčia manęs, kilsta prieš mane, kad nuo jo pasislėpčiau. — Mintis ta pati, ką ir Vulgatoje. — (14. 15) *Bet tu žmogus...* Gyvai aprašoma, kuo buvo tas prietelis Dovidui pirin savo išdavimo. Jis buvo padarytas kuo ne lygus pačiam karaliui, buvo artimiausis jo patarėjas, draugas, naudojosi visomis prietelystės teisėmis, sėsdavo draug su karaliumi prie jo stalo, eidavo draug su juo melstųs. Ebr. t.: bet tai tu, žmogus man lygus (tos pačios vertybės), mano draugas ir bičiulis; ¹⁵ mudu gyvenova didžiausioje artimylėje, draug eidavova į Dievo namus su minia. — Tame aprašyme nesunku pažinti Dovidą išdavėjas Achitofelis; jis yra figura kito dar didesnio išdavėjo — Judo Iskarioto, kuriam Išganytojas galėjo atkartoti Dovidą žodžius pilniausioje jų prasmėje.

- ¹⁶ Veniat mors super illos:
et descendant in infernum vi-
ventes:
Quoniam nequitiae in habita-
culis eorum: in medio eo-
rum.
- ¹⁷ Ego autem ad Deum clamavi:
et Dominus salvabit me.
- ¹⁸ Vespere, et mane, et meridie
narrabo et annuntiabo:
et exaudiet vocem meam.
- ¹⁹ Redimet in pace animam meam
ab his, qui appropinquant
mihi:
quoniam inter multos erant
mecum.
- ²⁰ Exaudiet Deus, et humiliabit
illos, qui est ante saecula.
Non enim est illis commutatio,
et non timentur Deum:
- ²¹ extendit manum suam in re-
tribuendo.
Contaminaverunt testamentum
ejus,
- ²² divisi sunt ab ira vultus ejus:
et appropinquavit cor illius.
Molliti sunt sermones ejus super
oleum:
et ipsi sunt jacula.

- ¹⁶ Teateina mirtis ant jųų
ir tegul jie gyvi nužengia į mi-
rusiųų buveinę,
nes piktumas jų butuose, jųų
tarpe.
- ¹⁷ Aš gi šauksiuos į Dievą,
ir Viešpats išgelbės mane.
- ¹⁸ Vakara ir rytą ir vidudienį aš
pasakosiu ir skelbsiu,
ir jis išklaussys mano balsą.
- ¹⁹ Jis atvaduos ramybėje mano
sielą iš tų, kurie artinasi į
mane,
nes daug jų prieš mane.
- ²⁰ Dievas išklaussys
ir pažemins juos, jis kurs yra-
nuo amžių,
nes nėra juose atmainos,
ir jie nebijo Dievo.
- ²¹ Jis ištisia savo ranką atlygini-
mui.
Jie sutepė jo sandorą;
- ²² jie išskirstyti jo veido rustybės,
ir jo širdis artinasi.
Jo žodžiai švelnesni už aliejų,
bet jie draug ir vilyčios.

— (16) *Teateina...* Dar didesniame užsidedime (plg. 10. eil.) Dovidas linki, kad Dievo kerštas, kurio teisybė liko taip labai paniekinta, sutiktu umai, netikėtai neprietelius (plg. 1 Kor. 16, 22). Tas linkėjimas įvyko, nes Achitofelis pats padarė sau galą (2 Kar. 17, 24), maištininkas sunus Absalomas lygiai nelaimingai žuvo. — *Jųų tarpe*. Ebr. t.: jų viduje (širdyje). — (17) *Aš gi šauksiuos...* Visai kitokio likimo laukia sau Dovidas. Jis įsitikrinęs, kad Viešpats išklaussys jį ir išliuosuos jį nuo jo neprietelių. — (18) *Vakara ir...* per visą dieną, nuolat. Diena prasidėdavo pas žydus nuo vakaro. — *Pasakosiu ir...* Ebr. t.: dejuoju ir vaitoju. — (19) *Jis atvaduos...* Ebr. t.: išliuosuos ir suteiks ramybę. — *Kurie artinasi...* Ebr. t.: kad neprietelis neprieitu prie manęs. — (20) *Jis kurs yra...* Ebr. t.: kurs

karaliauja nuo pat pradžios (*selah*), — tuos, kurių mintis nesimaino. — Dievas karaliauja nuo amžių kaip teisėjas, taigi ir dabar jis mokės atkeršyti savo didenybę, pažeisti savo patetame karaliuje. — (21) *Jis ištisia...* Vulgatos tekste kalbama apie Dievą, kurs nubaus kaltuosius, ir nurodoma bausmės priežastis — sandoros peržengimas; ebr. t. apie Achitofelį: jis (Achitofelis) pakelia savo ranką ant tų, kurie buvo su juo santaikoje (prietelių), sutepa (laužo) jo sandorą (sandorą, kurią buvo padaręs su prieteliu). — (22) *Jie išskirstyti...* Dovid neprietelius išblaškys Dievo rustybė, ir jo užsidegus širdis persekios juos. Ebr. t. ir čia kalbama apie Achitofelį: švelni kaip sviestas jo burnos žodžiai, o jo širdis — karė; jo žodžiai minkštesni už aliejų, tačiau jie kalavijai. Taip palyginimais

²³ Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet:
non dabit in æternum fluctuationem justo.

²⁴ Tu vero Deus deduces eos, in puteum interitus.
Viri sanguinum, et dolosi non dimidiabunt dies suos:
ego autem sperabo in te Domine.

²³ Pavesk savo rupestį Viešpačiui, ir jis išlaikys tave;
jis neduos per amžius svyruoti teisiamam.

²⁴ Tu gi, Dieve, nuvesi juos į prazūvimo šulinį.
kraujo vyrai ir klatingieji nesusilauks savo dienų pusės;
bet aš pasitikiu tavimi, Viešpatie.

Pasitikejimo jausmai didžiausiuose suspaudimuose.

Psalms LV. ¹ In finem, Pro populo, qui a Sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt cum Allophyli in Geth.

² Miserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo:
tota die impugnans tribulavit me.

³ Conculcaverunt me inimici mei tota die:
quoniam multi bellantes adversum me.

⁴ Ab altitudine diei timebo:
ego vero in te sperabo.

55 (56). psalmė. ¹ Į galą, tautai toli esančiai nuo šventyklos, paminklo antrašas, Dovid, kuomet Pilistymai sulaukė jį Gėte.

² Pasigailėk manęs, Dieve, nes žmogus mindo mane,
užpuldinėdamas per visą dieną vargina mane.

³ Mano neprieteliai mindo mane visą dieną,
nes daug kovojančių prieš mane.

⁴ Aš bijau dienos augštumo,
bet aš pasitikiu tavimi.

aprašoma išdavėjo veidmainystė. — **(23) Pavesk...** Dovidas, baigdamas psalmę, kreipiasi į save ir į visus neteisingai kenčiančius su pasitikejimo pilnu patarimu. — *Išlaikys...* Ebr. t.: palaikys tave ir neduos niekuomet svyruoti teisiamam. Plg. Mt. 6, 25; 1 Petr. 5, 7. — **(24) Tu gi, Dieve...** Dar syki pabrėžiama Dovid neprietelių ir jo paties likimo skirtumas.

55. psalmėje Dovidas meldžia Dievo pagalbos prieš neprietelių užsipuldinėjimus, kurių tačiau jis pasitikėdamas Dievu nebijo (2—5); plačiau aprašo priešininkų pasielgimą ir skelbia jiems pažeminimą (6—11), pats gi laukdamas tikro išgelbėjimo žada pildyti dėkingumo pareigas už Dievo suteiktą pagalbą (12. 13).

(55, 1) Tautai..., t. y. tiems žmonėms, kurie draug su Dovidu, bėgdami nuo Sauliaus rustybės, gavo atsitolinti nuo Jeruzalės ir nuo šventyklos. Ebr. t. labai neaiškus, jame rasi nurodyta giesmės gaida; kaip: nebylė balandė išto. — *Paminklo.* Vž. Ps. 15, 1. — *Kuomet Pilistymai...* Tas atsitikinas, davęs Dovidui progą parašyti šią psalmę, aprašytas 1 Kar. 21, 10... Plg. Ps. 33, 1. — **(2) Žmogus.** Ebr. *'enos* (silpnas, menkas) žmogus. — *Mindo:* tykoja prazudyti mane. — **(3) Mano neprieteliai...** Ebr. t.: išsižioję laukia mano tykotojai per visą dieną, ir daug yra atkakliai užsipuolančių ant manęs. — **(4) Aš bijau dienos...** Anot šv. Jieron. aiškinimo: aš bijau tavo (Viešpatie) prakilnios šviesos. Ebr. t. mintis išreiškiama taip: kokią nors

- ⁵ In Deo laudabo sermones meos,
in Deo speravi: non timebo
quid faciat mihi caro.
- ⁶ Tota die verba mea excera-
bantur:
adversum me omnes cogita-
tiones eorum, in malum.
- ⁷ Inhabitabunt et abscondent:
ipsi calcaneum meum obser-
vabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam,
⁸ pro nihilo salvos facies illos:
in ira populos confringes.
Deus, ⁹ vitam meam annuncia-
vi tibi:
posuisti lacrymas meas in con-
spectu tuo,
sicut et in promissione tua:
¹⁰ tunc convertentur inimici mei
retrosum:
ecce cognovi quoniam Deus
meus es.
In quacumque die invocavero te:
¹¹ In Deo laudabo verbum,
in Domino laudabo sermonem:
in Deo speravi, non timebo
quid faciat mihi homo.
- ¹² In me sunt Deus vota tua,
quæ reddam, laudationes tibi.

- ⁵ Dievuje aš šlovinu man duotus
žodžius;
aš turiu vilties Dievuje;
aš nebijau, ką galētu padaryti
man kunas.
- ⁶ Jie keikia visą dieną mano žo-
džius;
visos jų mintys prieš mane piktui
daryti.
- ⁷ Jie renkasi ir slepiasi;
jie tykoja mano kulnės.
Kaip jie jieško mano gyvybės,
- ⁸ taip tu visai negelbėsi jų;
tu sunaikinsi tautas rustybėje,
o Dieve, ⁹ aš išpasakojau tau
savo gyvenimą;
tu ėmei savo akyvaizdon mano
ašaras,
taip kaip esi žadėjęs.
- ¹⁰ Tuomet mano neprieteliai
trauksis atgal,
toje dienoje, kurioje aš šauk-
siuos į tavę;
štai, aš žinau, kad tu mano Dievas.
- ¹¹ Dievuje aš šlovinsiu žodį,
Viešpatyje aš šlovinsiu žadėimą;
aš turiu vilties Dievuje,
aš nebijau, ką galētu padaryti
man žmogus.
- ¹² Aš surištas tau padarytais ap-
žadais, Dieve;
aš turiu atiduoti šlovinimo do-
vanas;

dieną bučiau gasdinamas, aš pasitikiu tavimi. — **(5) Dievuje:** per Dievą, per jo malonę. — **Man duotus žodžius:** Dievo padarytuosius Dovidui žadėjimus, kurie tikrai buvo išpildyti. — **Kunas:** (silpnas) žmogus. — **(6) Jie keikia.** Ebr. t.: iškraipo, — duoda jiems kitokią prasmę, kad lengviaus galētu kaltinti. — **(7) Tykoja....:** saugo visus žingsnius. — **Kaip jie jieško....** Dėlei savo piktumo neprieteliai susilauks teisingo atlygi-
nimo, bausmės. — **(8) Tu sunaikinsi.** Ebr. t.: nutremk... Nuo atskirų priešų Dovidas perkelia savo mintį ant visų piktų žmonių, sudarančių lyg kokią neteisiųjų tautą, nes kiekvienas atskirai

imamas Dievo teismas yra tik jo visa-
apimančio teisėjiško veikimo pasekmė. — **(9) Aš išpasakojau....** Dovidas jau plačiaus išreiškia savo pasitikėjimą Viešpačiu. Ebr. t.: tu suskaitai mano keliones (žygiavimus iš vienos vietos į kitą), dedi mano ašaras į savo statinę (laikai atmintyje, kaip laikoma kai kurie brangūs skystimai iš odos padary-
tose statinėse). Argi jos neįrašytos į tavo knygą? — **(10) Tuomet mano....** Prašant Dovidui, Dievas privers bėgti šalin visus jo neprietelius. — **Kad tu mano Dievas.** Ebr. t.: kad Dievas už mane. — **(11) Dievuje...** Plg. aug. 5. eil. — **(12) Aš surištas...** Padėkoti

¹³ Quoniam eripuisti animam
meam de morte,
et pedes meos de lapsu:
ut placeam coram Deo in lu-
mine viventium.

¹³ nes tu išgelbėjai mano sielą nuo
mirties
ir mano kojas nuo puolimo,
kad patikčiau Dievo aktyvaizdoje
gyvųjų šviesoje.

**Pasitikejimo pilnas maldavimas pagalbos pavojuje
ir pasiryžimas štovinti Dievą.**

Psalmus LVI. ¹ In firmem, Ne disper-
perdas, David in tituli in-
scriptionem, cum fugeret a facie
Saul in speluncam.

² Miserere mei Deus, miserere
mei:

quoniam in te confidit anima
mea.

Et in umbra alarum tuarum
sperabo,
donec transeat iniquitas.

³ Clamabo ad Deum altissimum:
Deum qui benefecit mihi.

⁴ Misit de cælo, et liberavit me:
dedit in opprobrium concul-
cantes me.

Misit Deus misericordiam suam,
et veritatem suam,

⁵ et eripuit animam meam de
medio catulorum leonum:
dormivi conturbatus.

56 (57). psalmė. ¹ Į galą. Nesu-
naikink, paminklo antrašas, Do-
vido, kuomet jis bėgo nuo Sauliaus
veido į ola.

² Pasigailėk manęs, Dieve, pasi-
gailėk manęs,
nes mano siela pasitiki tavimi,
ir tavo sparnų uksmėje aš jieskau
prieglaudos,
kolei nepraslinks neteisybė.

³ Aš sauksiuos į Dievą Augš-
čiausįjį,
į Dievą, kurs daro man gera.

⁴ Jis siunčia iš dangaus ir iš-
liuosuoja mane,
duoda sugėdinti mindančius
mane.

Dievas siunčia savo pasigailėjimą
ir savo ištikimybę

⁵ ir išgelbi mano sielą iš jauniklių
liutų tarpo;
aš gulu išsigandęs.

Dievui Dovidas žada atitežėti savo
anksčiaus padarytus apžadus, atnašauti
žadėtas ir kitas liuosa valia daromas
aukas. — (13) *Patikčiau.* Ebr. t.:
vaikščiočiau. — *Gyvųjų šviesoje:* čia
ant žemės.

56. ps. autorius, pilnas gyvo pasiti-
kėjimo Dievu, kurs visuomet stebė-
tinai gelbėjo jį iš jo suspaudimų,
meldžia jo pagalbos naujame pavojuje
(2—6) ir prieš visus neprietelius stato
savo pasiryžimą šlovinti Dievą ir jam
dėkoti už jo mielaširdystę (7—12).

(56, 1) *Nesunaikink.* Ebr. 'al thaš-
cheth. Rasi taip nurodoma pradžia
kitos žinomos giesmės, kurios gaida
reikėjo pritaikyti šitai psalmėi. —

Paminklo... Vz. Ps. 15, 1. — *Kuomet
jis bėgo...* Pasakoma, koki aplinkybė
davė Dovidui progą sudėti šią psalmę.
Vz. 2 Kar. 22, 1... Plg. 2 Kar. 24, 1...

— (2) *Sparnų uksmėje.* Tuo vaizdu
išreiškia Dievo globa. Plg. Ps. 16, 8;
35, 8; Atk. 32, 10... — *Neteisybė:*
kenksmas, kurį nori padaryti perse-
kiotojai (selah). — (3) *Kurs daro...*
Ebr. t. rasi: kurs veikia dėl manęs. —
(4) *Siunčia:* ištisia savo ranką, suteikia
pagalbos. — *Mindančius mane.* Anot
ebr. t.: mano persekiotoją (*Selah*). —
Ištikimybė: pažadėjimų pildyme. —
(5) *Ir išgelbi...* Ebr. t. verčiama taip:
mano siela liutų tarpe, aš gulsiu tarp
prunkščiančių liepsna, tarp žmonių
vaikų, kurių dantis kaip jietis ir vilyčios

- Filii hominum dentes eorum
 • arma et sagittae:
 et lingua eorum gladius acutus.
⁶ Exaltare super cælos Deus:
 et in omnem terram gloria tua.
- ⁷ Laqueum paraverunt pedibus
 meis:
 et incurvaverunt animam meam.
 Foderunt ante faciem meam
 foveam:
 et inciderunt in eam.
- ⁸ Paratum cor meum Deus, para-
 tum cor meum:
 cantabo, et psalmum dicam.
- ⁹ Exurge gloria mea, exurge psal-
 terium et cithara:
 exurgam diluculo.
- ¹⁰ Confitebor tibi in populis Do-
 mine:
 et psalmum dicam tibi in gen-
 tibus:
- ¹¹ Quoniam magnificata est us-
 que ad cælos misericordia tua,
 et usque ad nubes veritas tua.
- ¹² Exaltare super cælos Deus:
 et super omnem terram gloria
 tua.

- Žmonių vaikų dantys yra ginklai
 ir vilyčios,
 ir jų liežuvis aštrus kalavijas.
- ⁶ Pasikelk augščiau dangaus,
 Dieve,
 ir tavo garbė teesie visoje žemėje.
- ⁷ Jie spendė mano kojoms ža-
 bangus
 ir palenkė mano sielą,
 iškasė ties manim duobę
 ir patį įkrito į ją.
- ⁸ Mano širdis, Dieve, pasiryžus,
 mano širdis pasiryžus;
 aš giedosiu ir kalbėsiu psalmę.
- ⁹ Kelkis, mano šlove, kelkitės
 kanklės ir arpa;
 aš atsikelsiu auštant.
- ¹⁰ Aš šlovinsiu tave, Viešpatie,
 tarp tautų
 ir žaisiu tau psalmę tarp giminių,
- ¹¹ nes tavo pasigailejimas didis iki
 dangių
 ir tavo ištikimybė iki debesų.
- ¹² Pasikelk augščiau dangaus,
 Dieve,
 ir tavo garbė teesie visoje žemėje.

Perspėjimas neteisingsiems teisėjams.

Psalmus LVII. ¹ In finem, Ne
 disperdas, David in tituli in-
 scriptionem.

57 (58). psalmė. ¹ Į galą. Nesunai-
 kink, Dovid, paminklo antrašas.

ir kurių liežuvis aštrus kalavijas. — **(6)** *Pasikelk...*: parodyk savo prakil-
 numą ir galybę, niekais paversdamas
 piktus žmonių sumanymus, kad mano
 ir visų teisiųjų pasitikėjimas pasirodytu
 teisingas. — **(7)** *Įkrito į ją*. Ebr. t.
 po šitų žodžių yra *Selah*. — **(8)** *Pasiryžus*
 Ebr. t.: tvirta. — **(9)** *Kelkis*. Ebr. t.:
 pabusk. — *Mano šlove*: mano siela.
 — *Kelkitės*: pabuskite. — *Aš atsikelsiu*
auštant. Ebr. t.: aš pažadinsiu aušrą.
 Savo giesnę Dovidas pradės anksti,
 dar neišaušus, ir taip tarsi pažadins
 aušrą, kuri paprastai prikelia žmones.
 — **(11)** *Nes tavo...* Dievo malonumo
 ir ištikimybės apsimušimas be galos

didelis savo turiniu ir platumu, todėl
 ir dėkojimas toks, kurį girdi visos
 tautos.

57. ps. Dovidas dejuoja ant netei-
 singų teisėjų, aprašo jų piktumą ir
 atkaklumą, palygindamas juos su žal-
 čiais (2—6), skelbia jiems Dievo bausmę
 ir jų piktų pastangų sunaikinimą, o iš
 kitos pusės teisiųjų džiaugsmą dėl tokio
 nusidėjėlių likimo (7—12).

(57, 1) *Nesunaikink...* Vz. Ps. 56, 1.
 Kuomet ps. sudėta, žinių nėra. Gal
 Sauliaus persekiojimų arba Absalomo
 maišto laikais, nes tuomet, viešpatau-
 jant didžiam sumišimui, buvo atsiradę

- ² Si vere utique iustitiam loquimini:
recta iudicate filii hominum.
- ³ Etenim in corde iniquitates operamini:
in terra injustitias manus vestrae concinnant.
- ⁴ Alienati sunt peccatores a vulva,
erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.
- ⁵ Furor illis secundum similitudinem serpentis:
sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas,
- ⁶ Quæ non exaudiet vocem incantantium:
et venefici incantantis sapienter.
- ⁷ Deus conteret dentes eorum
in ore ipsorum:
molas leonum confringet Dominus.
- ⁸ Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens:

- ² Jei jūs ištikrųjų kalbatė teisybę,
teiskite teisingai, jūs žmonių vaikai.
- ³ Bet širdyje jūs darote piktus sumanymus;
šalyje jūsų rankos vykdo neteisybes.
- ⁴ Jie nusidėjėliai, pasidarę svetimi nuo pat iščios;
jie klaidžioja nuo pat gimimo, jie kalba melą.
- ⁵ Jų padukimas kaip žalčio, kaip kurčios ir užkėmsiančios savo ausis angies,
- ⁶ kuri neklauso balso žavėtojo ir gudriai žavinčio čiustininko.
- ⁷ Dievas sutrupins jų dantis jų burnoje,
Viešpats sulaužys liutų kruminius.
- ⁸ Jie pavirs niekais kaip nutekantis vanduo.

ypač daug neteisingų teisėjų. — (2) *Jei jūs...*: jei jūs ištikrųjų esate geri teisėjai, kaip sakotės, parodykite tai teisingais nutarimais. Ebr. t. verčiama taip: argi jūs, dievai, ištikrųjų darote teisingus nutarimus? ar jūs teisingai teisiate žmonių vaikus? — Pavadinimas teisėjų dievais sutinkamas ir kitur (plg. Ps. 81, 1. 6); bet čia jis skamba kaip gyva ironija. Absalomas ir jo šalininkai ištikrųjų naudojos teismais, kad atitrauktų žmonių širdis nuo Dovo. Vz. 2 Kar. 14, 1... — *Žmonių vaikai*: žmonės. — (3) *Bet širdyje...*: priešingai, jūs esate nedori teisėjai, savo pasieligimu jūs skriaudžiate žmones. Ebr. t.: anaipatol, — širdyje jūs turite nedorus užmanymus, savo rankomis jūs sveriate prispaudimą šalyje. Taigi, tie neteisingi teisėjai naudojami teisybės svarstyklėmis skriaudai sverti ir dalinti. — (4) *Jie nusidėjėliai, pasidarę...* Jų piktumas labai įsienėjęs; jie pametė kelią teisybės dar pirm savo gimimo. — *Jie klaidžioja...* Ebr. t.: melagiai (kalbantįs melą) klysta nuo pat iščios. — (5. 6) *Jų padukimas...* Ebr. t.: jie turi nuodų. — *Kaip kurčios...* Nedorųjų teisėjų piktumas ir atkaklumas aprašomas palyginimu.

Rytų kraštuose, pradedant nuo Aigipto iki Indijai, žinomas yra žalčių užžavėjimas murnėjimu žodžių, giedojimu, muzika. Kada angis arba žaltis nepasiduoda žavėjimui, žavėtojai sako, kad jis kurčias, kad užsikėmsąs sau ausis. Į tokiuos nesiduodančius užžavėti angis panašūs aprašomi psalmėje teisėjai, nes neklauso jokių perspėjimų, jokių maldavimų. — Nors visi žmonės per pradinę nuodėmę pasidarę dalininkais pikto, tačiau yra tokių žmonių, kurių pikto širdies rodosi negali permainingi joki meilės įtekinė, joks kantriausias savęs išsizadėjimas. Ant tokių turi ateiti Dievo teismas piktumo galybės sulaužytų. — (7) *Dievas sutrupins...* Vaizdais aprašoma bausmė, kurios susilauks neteisingi teisėjai iš Dievo. Ebr. t. malda: Dieve, sutrupink jų dantis jų burnoje; išdaužyk liutų kruminius, o Viešpatie. — Vaizdai paimti iš medžioklės. Medžiotojai išdaužydavo laukiems žvėrimis iltis ir dantis, kad nebegalėtų kenkti. — (8) *Jie pavirs...* Ebr. t.: tegul pasileidžia kaip vanduo, kurs nuteka. — Tai kitas pražuvimo vaizdas. — *Jis laiko...* Vulgatos tekste: Dievas laiko įtempes kilpinį, kad

intendit arcum suum donec infirmentur.

⁹ Sicut cera, quæ fluit, auferentur:

supercecidit ignis, et non videntur solem.

¹⁰ Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum:

sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

¹¹ Lætabitur justus cum viderit vindictam:

manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

¹² Et dicet homo: Si utique est fructus justo:

utique est Deus judicans eos in terra.

Jis laiko įtempęs savo kilpinį, kolei jie nesusilpnės.

⁹ Kaip vaškas, kurs tirpsta, jie bus atimti;

ugnis iš viršaus krinta, ir jie nebemato saulės.

¹⁰ Pirma negu iš jūsų erskėčių išaugės krumas,

jis rustybėje sunaikins juos dar gyvumo pilnume.

¹¹ Teisusis džiaugsis, matydamas pagiežą,

jis mazgos savo rankas nusidėjėlio kraujuje.

¹² Ir žmogus sakys: Taip, ištikrųjų yra užmokesnis teisiamam;

ištikrųjų yra Dievas, kurs teisia juos ant žemės.

Malda ir viltis nekaltai kenciančio persekiojimus.

Psalmus LVIII. ¹ In finem, Ne disperdas, David in tituli ins-

58 (59). psalmė. ¹ Į galą. Nesunaikink, Dovojo, paminklo antrašas,

paleistu į kaltininkus nelaimių vilyčias. Ebr. t.: tegul jis (nedoras teisėjas) leidžia savo vilyčias, jos bus atbukusios. — **(9) Kaip vaškas...** Naujas pražuvimo vaizdas. Ebr. t.: tebuna kaip straigė (slikekas), kuri pasileidžia beslenkdama. — Daroma aluzija į paliekamas paskui save šliaužiančios straigės (slikeko) glemes, su kuriomis rodosi išeina draug ir jos gyvybė. — **Ugnis iš viršaus:** Dievo rustybės ugnis. Ebr. t.: kaip nelaiku gimęs moteriškės kudikis, kurs nematė saulės. — **(10) Pirma negu jūsų...** Patarlių būdu išreiškiamas mintis, kad Dievas sunaikins kaltininkus jų gyvenimo pilnybėje ir anksčiau nekaip jie įstengs įvykdyti savo piktus užnamumus. Jų dyguliai (erskėčiai) dar nesuskubs pasijusti esą visas erskėtynas, kaip bus netikėtai sudeginti Dievo rustybės karščiu. Ebr. t. dar labiaus neiškus, todėl ir verčiamas visai; pvd.: pirma negu jūsų puodai pajus erskėti (kuriamam po puodais), ar jis dar tebebus žalias, ar įkaitęs, jis nuneš jį šalin. — **(11) Teisusis džiaugsis...** Teisingo Dievo teismo pasekmė — gerųjų džiaugsmas. — **Pagiežą** Viešpaties padarytą. — **Mazgos savo rankas...** Ebr. t.: kojas (žingsnius). Paly-

ginimas paimtas iš karės. Įsivaizdinama kovos laukas, ant kurio žuvo taip daug žmonių, išlieta tiek kraujo, kad apgalėtojai gauna bristi tuo krauju. Dovidas nepasiduoda čia ypatingo keršto jausmui, bet išreiškia džiaugsmą dėl įvykstančios Dievo teisybės ir aprašo jos pasekmes. — **(12) Ir žmogus:** kiekvienas žmogus, kurs matys tą Dievo teismą. — **Yra užmokesnis teisiamam:** jo vargai buvo tik laikiniai. — **Yra Dievas, kurs teisia...** Matydami tiek neteisingų teisėjų žmonės galėjo pabėjoti, ar yra teisybė ant žemės, bet dabar jie patiria, kad yra vyriausis teisėjas, begalo teisingas, kurs padaro teismą kaltininkams, jei ne visuomet tuojau, tai visgi visai tikrai.

58. ps. Dovidas meldžia gelbėti jį nuo neprietelių ir išliuosuoti iš pavojaus, aprašo, neprietelių tykojimus ir išreiškia pasitikėjimą Dievo pagalba (2—11), prašo nubausti neprietelius, skelbia jiems sugėdinimą ir žuvimą, galop žada dėkinga širdimi šlovinti Viešpatį (12—18).

(58, 1) Į galą... Ebr. t.: choro vėdėjui, Gaida kaip: Nesunaikink... Plg. Ps. 57, 1. — **Kuomet Saulius suintė...**

criptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.

² Eripe me de inimicis meis
Deus meus:

et ab insurgentibus in me libera me.

³ Eripe me de operantibus iniquitatem:

et de viris sanguinum salva me.

⁴ Quia ecce ceperunt animam meam:

irruerunt in me fortes.

⁵ Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine:

sine iniquitate cucurri, et direxi.

⁶ Exurge in occursum meum, et vide:

et tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes:

non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

⁷ Convertentur ad vesperam: et famem patientur ut canes,

et circuibunt civitatem.

⁸ Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis eorum:

quoniam quis audivit?

kuomet Saulius siuntė ir liepė saugoti jo namus, kad jį užmuštu.

² Išgelbėk mane, mano Dieve nuo mano neprietelių

ir išliuosuok mane nuo sukilstančiųjų prieš mane.

³ Atink mane iš piktadarių ir gelbėk mane nuo kraujagerių.

⁴ Nes štai jie tykoja mano gyvybės. stipriji puola ant manęs

⁵ Nėra manyje kaltybės, nėra manyje nuodėmės, Viešpatie!

aš bėgau be neteisybės ir tiesiai ėjau.

⁶ Kelkis manęs pasitiktų ir matyk, tu Viešpatie, galybių Dieve, Izraėlio Dieve, skubinkis lankyti visų tautų; nesigailėk visų tų, kurie daro neteisybę.

⁷ Jie sugrižta vakarop ir kenčia kaip šunys bada

ir vaikščioja aplink miestą.

⁸ Štai, jie kalba savo burna ir kalavijas jų lupoose, nes kas tai girdi?

Saulius, norėdamas butinai nusikratyti Dovidą, buvo davęs įsakymą saugoti Dovidą namus ir paskirtu laiku jį suimti. Tik padedant savo pačiai Mikolei, Dovidui pavyko ištrukti nakčia. Tas atsitikimas aprašytas 1 Kar. 19, 11... Jį atsimindamas Dovidas parašė šią psalmę. — (2) *Išgelbėk...* Ps. pradedama karštu maldavimu išgelbėti nuo neprietelių, kurių piktumas aprašomas. (4) *Puola.* Ebr. t.: renkasi prieš mane. (5) *Nėra manyje...* Aprašomo persekiojimo Dovidas nebuvo užsipelnęs savo pasielgimu. — *Aš bėgau be neteisybės...* Dovidas bėgo tiesiai Viešpaties įsakymų keliu; visame jo pasielgime nebuvo nieko peiktino. Ebr. t.: tik čia prasideda 5. eil. Jis reiktu išversti taip: be mano kaltybės jie

atbėga ir stovi pasiryžę. — (6) *Kelkis.* Ebr. t.: pabusk. — *Matyk:* kokiam aš esu pavojuje. — *Galybių.* Ebr. t.: kareivių. — *Skubinkis.* Ebr. t.: atbusk. — *Lankyti:* nubausti. — *Visų tautų:* netik dabartinių Dovidą persekiojusių, bet visų bedievių, kuriuos jis čia vadina tautomis, tikriaus pagonimis (ebr. t.), nes jie per savo prasikaltimus nustoję garbės vadintis tikruoju Izraėliu, tikra Dievo tauta. — *Tų, kurie daro neteisybę.* Ebr. t.: pikčiausių išdavėjų. *Selah.* — (7) *Jie sugrižta...* Dovidą neprieteliai dieną nedrįsta vykinti savo nedorų sumanymų, todėl jie grįžta į miestą tik vakarop, čia loja kaip alkani šunys, visur landžioja ir saugo, kad Dovidas negalėtų ištrukti. — (8) *Jie kalba...* kalba visokius piktus

- ⁹ Et tu Domine deridebis eos:
ad nihilum deduces omnes gentes.
- ¹⁰ Fortitudinem meam ad te custodiam,
quia Deus susceptor meus es:
- ¹¹ Deus meus misericordia ejus
præveniet me.
- ¹² Deus ostendet mihi super inimicos meos,
ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua:
et depone eos protector meus Domine:
- ¹³ Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum:
et comprehendantur in superbia sua.
Et de execratione et mendacio annuntiabuntur
- ¹⁴ in consummatione: in ira consummationis, et non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur Jacob:
et finium terræ.
- ¹⁵ Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes:
et circuibunt civitatem.
- ¹⁶ Ipsi dispergentur ad manducandum:
si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.
- ⁹ Bet tu, Viešpatie, juokies iš jų,
į nieką paverti visas tautas.
- ¹⁰ Aš laikysiu savo stiprybę pas tave,
nes tu, Dieve, esi mano globa.
- ¹¹ Mano Dievo pasigailėjimas pasitiks mane.
- ¹² Dievas duos man pažvelgti iš augšto į mano neprietelius.
Neužmušk jų, kad mano vienučiai tai neužmirštu.
Išblaškyk juos savo galybe
ir nustumk juos žemyn, mano gynėjau, Viešpatie,
- ¹³ dėl jų burnos kaltybės, dėl jų lupų šnekos;
tebuna sugauti savo piktybėje.
Dėlei keiksmo ir melo jie bus paskirti
- ¹⁴ sunaikinti, sunaikinimo rustybėje, ir jų nebebus;
ir jie žinos, kad Dievas viešpatauja ant Jokubo
ir iki žemės pakraščių.
- ¹⁵ Jie sugrižta vakarop ir kenčia badą kaip šunys
ir vaikščioja aplink miestą.
- ¹⁶ Jie išsiskirsto maisto įeškotų,
ir murma, jei jie ne sotūs.

žodžius, išreiškia savo norą užmušti ir pasidrasindami vienas kitam įkalbinėja, kad jie gali taip elgtis be baimės, lyg kad nebūtų nei vieno, nei žmogaus, nei Dievo, kurs atkeršytų. — (9) *Bet tu...* Tačiau kaltininkai nepaliks be bausmės, nes Dievas juos mato ir girdi. — *Visas tautas*: visus pagonis, prie kurių priguli savo jausmais Dovo do persekiotojai. — (10) *Aš laikysiu...*: mano stiprybė — tai tavo suteikiamoji pagalba. Ebr. t.: mano stiprybė, tavimi aš pasitikiu, nes Dievas mano piliis. — (11) *Pasitiks mane*: suteiks man pagalbą. — (12) *Duos man...*: pažemindamas neprietelius. — *Neužmušk...*: neužmušk jų vienu sykiu (plg. 14. eil.), nes jei jie pražutu draug, greitai neliktu nei atminimo apie Dievo įvykdytą kerštą;

o jei jie nužeminti ir išblaškyti gaus vargti, tai Dievo bausmės pavyzdys ilgai stovės tautos akyse. Ebr. t. žodžiais: *neužmušk...* prasideda 12. eil. — *Mano gynėjau...* Ebr. t.: musų skyde, o Dieve. — (13) *Dėl jų burnos...* Ebr. t.: jų lupų žodžiai — jų burnos nuodėmė, t. y. visa, ką jie kalba yra nuodėmė. — *Dėlei keiksmo ir melo...* Ebr. t.: dėlei keiksmo ir melo, kurį jie kalba, sunaikink rustybėje, sunaikink, kad jau jų nebebutų. — (14) *Ir jie žinos...*: iš pačios bausmės patirs, kad Dievas gina savuosius ir baudžia bedievičius. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (15) *Jie sugrižta...* Neprietelių užsipuolimas tęsiasi ilgai. Tai išreiškiama tų pačių žodžių atkartojimu. Vž. 7. eil. — (16) *Ir murma...* Ebr. t.: jei nepasitotina, jie pasilieka

¹⁷ Ego autem cantabo fortitudinem tuam:
et exultabo mane misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus,
et refugium meum, in die tribulationis meae.

¹⁸ Adjutor meus tibi psallam,
quia Deus susceptor meus es:
Deus meus misericordia mea.

¹⁷ Aš gi giedosiu apie tavo stiprybę
ir rytmėtį džiaugsiuos dėl tavo
pasigailėjimo,
nes tu mano globa
ir mano prieglauda mano sielvarto dienų.

¹⁸ Mano padėjėjų, aš šlovinsiu
tave,
nes tu, Dieve, mano globėjas
tu mano Dievas, mano pasigailėjimas.

Dejavimas apleistųjų ir viltis apgalėti priešus.

Psalmus LIX. ¹ In finem, Pro his, qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, ² cum succendit Mesopotamiam Syriam, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumaeam in valle Salinarum duodecim millia.

³ Deus repulisti nos, et destruxisti nos:
iratus es, et misertus es nobis.

59 (60). psalmė. ¹ Į galą. Apie tuos, kurie bus permainingi, paminklo antrašas, Dovid, pamokymui, ² kuomet jis nudegino Syrijos Mėzopotamiją ir Sobalį, o Joabas apsigrižo ir užmušė Druskos slėnyje dvyliką tukstančių Idumėjiečių.

³ Dieve, tu atstumei mus ir išardėi mus,
tu užsirustinęs, bet tu pasigailėsi mūsų.

per naktį. Šunys čia tie patys Dovid neprieteliai, kurie nenori leisti, kad jų auka, t. y. Dovidas, išstruktų, todėl stengiasi butinai jų sugauti. Bet veltui. — (17) *Aš gi giedosiu...* Po baisios persekiojimų nakties, ateina rytas, ir Dovidas jau gali dėkoti Dievui už pasigailėjimą ir suteiktą pagalbą.

59. ps. prasideda dejavimu, kad Dievas davė savo tautai patirti skaudžių smugių; tas dejavimas baigiamas prašymu pagalbos (3—7); toliaus primename Dievo žadėjimas, kad Izraelis paveldės ne tik Pilstiną, bet taipogi Moabo, Edomo ir Pilstymų šalis (8 iki 10). Tuo pažadėjimu pasiremdamas Dovidas su pasitikėjimu meldžia Viešpatį, kad padėtų apgalėti Idumėją (11 iki 14).

(59. 1) *Į galą...* Vz. Ps. 44, 1. Ebr. t.: choro vedėjui, gaida kaip: Liudijimo lelijos... (kitos žinomos giesmės pradžia), pamokslinė psalmė, Dovid (pašv. Raštas, III t.

rašyta), mokymui. — (2) *Kuomet jis nudegino...* Primenama atsitikimas iš žydų istorijos, kurs paragino Dovidą sudėti šitą psalmę. Ebr. t.: kuomet jis kovojo prieš Mėzopotamiją ir prieš Sobos Syriją, o Joabas sugrižo ir sumušė Edomą Druskos slėnyje, (užmušdamas) dvyliką tukstančių. — Apie tai gana plačiai pasakojama 2 Kar. 8 ir 10 persk.; 1 Kron. 18 ir 19 persk. Kuomet Dovidas kovojo Syrijoje, Idumėjiečiai buvo užpuolę Izraelitų šalį, pasilikusią be kariuomenės, ir sunaikino ją be pasigailėjimo; tuomet buvo priverstas siųsti prieš juos kariuomenę su Joabu ir Abisaju. Išsuntęs gi ją tikriausiai sudėjo šitą psalmę, meldamas Dievo palaiminimo tam žygiui. — *Dvyliką tukstančių.* 2 Kar. 8, 13 pasakyta 18,000. Kuri skaitlinė tikra, žinios nėra. — (3) *Dieve, tu atstumei...* Idumėjiečių užpuolime ir jų padarytame smugyje Dovidas mato Dievo rustybės apsišaukimą, nes Idumėjiečiai buvo tik

- ⁴ Commovisti terram, et conturbasti eam:
sana contritiones ejus, quia commota est.
- ⁵ Ostendisti populo tuo dura:
potasti nos vino compunctionis.
- ⁶ Dedisti metuentibus te significationem:
ut fugiant a facie arcus:
Ut liberentur dilecti tui:
- ⁷ salvum fac dextera tua, et exaudi me.
- ⁸ Deus locutus est in sancto suo:
Lætabor, et partibor Sichimam:
et convallem tabernaculorum metibor.
- ⁹ Meus est Galaad, et meus est Manasses:
et Ephraim fortitudo capitis mei. Juda rex meus:
- ¹⁰ Moab olla spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum:
mihi alienigenæ subditi sunt.

- ⁴ Tu pajudinau žemę ir sukratei ją;
gydyk jos plyšius, nes ji svyruoja.
- ⁵ Tu davei patirti tautai kietų dalykų,
girdei mus skausmo vynu.
- ⁶ Tu davei bijantiems tavęs ženklą bėgti nuo kilpinio,
kad tavo mylimieji butu išliuosuoti.
- ⁷ Gelbėk savo dešine ir išklausyk mane.
- ⁸ Dievas yra žadėjęs savo šventume:
Aš linksminsiuos ir dalinsiu Sikemą
ir matuosiu Šėtrų slėnį.
- ⁹ Galaadas mano ir Manasas mano,
o Efraimas mano galvos stiprybė.
Judas mano karalius.
- ¹⁰ Moabas, mano vilties puodas.
Aš ištiesiu savo kurpę ant Idumėjos,
man pavergti svetimtaučiai.

įrankis, kuriuo Dievas naudojosi plyšiu (ebr. t.) Izraelio sienoje padaryti. — *Tu pasiigailėsi...* Išreiškiamą troškimą Dievo pagalbos. — (4) *Tu pajudinau...* Neprietelių užpuolimas palyginama su žemės drebėjimo pasekmėmis. — (5) *Skausmo vynu.* Ebr. t.: svaiginančiu vynu. Tokio vyno atsigėręs žmogus jaučia skausmą. Plg. Iz. 51, 17, 22; Jer. 25, 15 ir k. — (6) *Tu davei...* Ir bausdamas Dievas nevisai apleido savo garbintojus (*bijantiems*), nes davė jiems ženklą (vėliavą), aplink kurį turėjo rinktis, kad iš pradžios bėgtu nuo neprietelių galybės, o paskui patį juos užpultu. Ta dorinė vėliava (ženklas) buvo maloninga Dievo globa (plg. Iz. 17, 15). — *Bėgti nuo...* Ebr. t. rasi: kad butu pakeltas (ženklas) dėl tiesos. *Selah.* — *Kad tavo...* Tais žodžiais ebr. t. prasideda 7. eil. Mylimaisiais yra Izraelio tauta. — (8) *Dievas yra žadėjęs...* Dovidas turi čia mintyje rasi ne kokį nors atskirą aprašomame atsitikime Dievo duotą pažadėjimą, bet didį pažadėjimą, paliečiantį visą Dovidą karaliavimą, aprašytą 2 Kar. 7, 1... —

Aš: Dovidas. — *Dalinsiu Sikemą...* turėsiu pilną valdžią. Vulgatos formos *partibor, metibor* pasenėjusios vietoje *partiar, metiar*. Jokubas, grįždamas iš Harano, pasiliko kokį laiką Sökkote (Šėtrų slėnyje) anapus Jordano, o iš jo atėjo į Sikemiečių šalį (Prad. 33, 17, 18) šioje Jordano pusėje; taigi, Sikemu ir Šėtrų slėniu (Sukkoth) čia pavadinta visa Kanaano žemė kaip šiapus taip ir anapus Jordano. — (9) *Galaadas mano...* Ta pati žadėtoji Kanaano žemė vadinama šitoje eil. keturiais vardais, pirmais dviem šalis anapus Jordano, ir kitais dviem visas kraštas šiapus Jordano. — *Efraimas mano...* Efraimas ir Judas gauna ypatingą pagyrimą, pirmas kaipo labiausiai apgyventas, taigi ir stipriausias, antras dėlto kad iš čia turėjo būti visuomet Dievo tautos karaliai. Ebr. t. Efraimas paradinata galvos „šalmu“, o Judas „karališkąja lazda“ (skėptru). — (10) *Moabas...* Moabą Dovidas turėjo pavergti. Iš jo jis turėjo padaryti, kaip pasakyta ebr. t. „praustuvę“ savo kojoms. — *Aš ištiesiu...* Ebr. t.: aš metu. Nors dabar

- ¹¹ Quis deducet me in civitatem munitam?
quis deducet me usque in Idu-mæam?
- ¹² Nonne tu Deus, qui repulisti nos:
et non egredieris Deus in vir-tutibus nostris?
- ¹³ Da nobis auxilium de tribula-tione:
quia vana salus hominis.
- ¹⁴ In Deo faciemus virtutem:
et ipse ad nihilum deducet tri-bulantes nos.

- ¹¹ Kas ves mane į sustiprintą miestą?
Kas lydės mane iki Idumėjai?
- ¹² Argi ne tu, Dieve, kurs mus at-stumei?
ir ar tu, o Dieve, neišeisi su mūsų kariuomene?
- ¹³ Duok mums pagalbos sielvarte,
nes žmonių gelbėjimas tuščias.
- ¹⁴ Su Dievu mes elgsimės drąsiai,
ir jis pavers į niekus tuos, kurie mus vargina.

Tremtinio malda, kad galėtų sugrįžti, ir linkėjimas ilgo amžiaus karaliui.

Psalms LX. ¹ In finem, In hym-nis David.

² Exaudi Deus deprecationem meam:
intende orationi meæ.

³ A finibus terræ ad te clamavi:
dum anxiaretur cor meum,

60 (61). psalmė. ¹ Į galą. Iš Dovo do giesmių.

² Dieve, išklausk mano prašy-mą,
tėmyk mano malda.

³ Nuo žemės pakraščių aš šaukiuos
į tave,

Idumėja buvo drąsiai užpuolusi Izraelio šalį, bet ir ji bus pavergta; Dovidas paniekinimui išreikšti mes ant jos savo kurpę, kad ji neštų ją, kaip kad vergas gauna nešti savo pono autuvą. — *Man pavergti...* Ebr. t.: aiškiaus pasakyta, kokie dar pagonis čia turima mintyje: apie mane šūkiaus Pilstymų šalis, — todėl bus priversta pripažinti Dovidą savo valdovu. — (11) *Kas ves...* Dovidas turi Dievo pažadėjimą. Jis nebijo Idumėjos; bet jis gali į ją eiti, tik Dievui padedant, todėl tos pagalbos dabar prašo. — *Į sustiprintą miestą.* Rasi geriaus anot ebr. t.: į Pėtrą arba Sela', nes taip vadinosi Idumėjos sostinė. Plg. 4 Kar. 14, 7. — (12) *Kurs mus atstumei...* Lyg-kad butu pasakyta: tiesa, tu buvai mus apleidęs ir davei mums patirti daug pikta, bet tu juk neapleisi savųjų visiems laikams. — (13) *Duok mums...* Tais žodžiais jau stačiai išreikiama prašymas. — *Sielvarte.* Ebr. t.: prieš neprietelį. — (14) *Su Dievu...* Ps. baigiama pilnais

džiaugsmo žodžiais. — *Jis pavers...* Ebr. t.: mindžios kojon is. — 6—14 šitos ps. eil. randame atkartotas Ps. 107, 7 ki 14. — Kasdien mes turime kovoti, kasdien jaučiame savo silpnumą, bet taipogi pritiriame Dievo pagalbos. Taigi. kovokime drąsiai, atsižvelgdami į mums žadėtąjį dangišką Kanaaną.

60. ps. autorius, toli budamas nuo Dievo šėtros, karštai ir su viltimi mel-džia, kad butu sugrąžintas į Viešpaties šventyklą (2—5), prašo suteikti ilgą amžių karaliui, žadėdamas dėkoti vi-suomet psalmės žodžiais (6—9).

(60. 1) *Iš Dovo do giesmių.* Ebr. t.: Dovidas 'al-negiroh, t. y. lydint sty-giniems muzikos prietaisais. Plg. Ps. 4, 1. Nors antraše paminėta Dovi-das kaip ps. autorius, bet daugelis aiškintojų mano, kad ji parašyta Baby-lono nelaisvės laikais, kad karaliumi, kuriam linkima ilgų metų, esąs Zoroba-bėlis kaip Kristaus figura, arba tikriaus pats Mesijas. — (3) *Nuo žemės pakra-*

in petra exaltasti me.
Deduxisti me,

⁴ quia factus es spes mea:
turreis fortitudinis a facie inimici.

⁵ Inhabitabo in tabernaculo tuo
in sæcula:
protegar in velamento alarum
tuarum.

⁶ Quoniam tu Deus meus exau-
disti orationem meam:
dedisti hereditatem timentibus
nomen tuum.

⁷ Dies super dies regis ad-
icies:
annos ejus usque in diem gene-
rationis et generationis.

⁸ Permanet in æternum in con-
spectu Dei:
misericordiam et veritatem ejus
quis requirit?

⁹ Sic psalmum dicam nomini tuo
in sæculum sæculi:
ut reddam vota mea de die
in diem.

kuomet mano širdis pabugus.
Tu užkėlei mane ant uolos, lydė-
jai mane;

⁴ nes tu buvai mano viltis,
stiprybės bokštas prieš neprie-
telį.

⁵ Aš gyvensiu tavo padangtėje
per amžius,
busiu uždegtas tavo sparnų
uksmėje.

⁶ Nes tu, mano Dieve, išklausai
mano malda,
duodi tėvainystę bijantiems tavo
vardo.

⁷ Tu pridėsi dienų prie karaliaus
dienų,
prailginsi jo metus nuo kartos į
kartą.

⁸ Jis pasilieka per amžius Dievo
akyvaizdoje.
Kas tyrinės jo mielaširdystę ir
ištikimybę!

⁹ Taip aš giedosiu psalmę tavo
vardui per amžių amžius,
kad atitesėčiau savo apžadus
diena po dienos.

šėių... Nurodoma vieta, kame ps. autorius pasilieka. Pas pranašus (Iz. 5, 26; 42, 10 ir k.) vadinasi ne kuri nors Palestinos dalis, bet svetimas labai tolimas kraštas; todėl ir čia rasi taip pavadinta Babylonija. — *Kuomet mano širdis...* Ebr. t.: kuomet mano širdis alpsta. Tai didžio išsiilgimo ženklas. — *Tu užkėlei mane...* išklausyk mane, tu, kurs ir anksčiau nesykį esi išklauses mane ir daves tvirtą kaip uola pamatą po mano kojų, kurs pasirodei esąs mano viltis, mano padėjėjas. Ebr. t.: vesk mane į uolą, augštesnę už mane, nes tu mano prieglauda, stiprus bokštas prieš neprietelį, t. y. vesk mane į tikrą kaip uola vietą, kurios aš savo įiegonis negaliu pasiekti; tu, budamas mano prieglauda, negali palikti manęs neprietelių valdžioje. Koki gi yra ta tikra vieta, ta uola, kurios taip labai trokšta jo širdis, paaiškinama toliau: (5) *Aš gyvensiu...*, t. y. kad man butu valia gyventi toje vietoje, kurioje ypa-

tingu budu Dievas gyvena, Dievo pasavintoje šventojoje žemėje, ir naudotis Dievo sparnų ukme arba slėpyne (ebr. t.). Plg. Ps. 16, 8 ir k. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (6) *Duodi tėvainystę...* Ps. autorius dar aiškiaus pasako, ko jis kalbėdamas tautos vardu trokšta; jis meldžia, kad Dievas sugrąžintu savo tarnams tą žemę, kuri buvo duota jau jų tėvams, bet kuri dabar atinta. Tačiau sugrąžinimas žemės tai tik atitaisymo pradžia; tas atitaisymas turi pasibaigti įsteigimu mesianijinės karalystės; tos tai mesianijinės karalystės karaliui psalmistas tuoju išreiškia savo linkėjimus: (7, 8) *Tu pridėsi...* Taip skelbiama amžinas Mesijo viešpatavimas. — *Kas tyrinės jo...* kas galės pilnai pažinti Dievo suteiktą Mesijui malonę ir ištikimybę. Ebr. t.: paskirk, kad tavo malonė ir ištikimybė ji sergėtų. — (9) *Taip aš giedosiu...* Ps. autorius tautos vardu daro pažadėjimų amžinai šlovinti Viešpatį.

Vien Dievu reikia tikėtis.

Psalmus LXI. ¹ In finem, Pro Idithun, Psalmus David.

² Nonne Deo subiecta erit anima mea?

ab ipso enim salutare meum.

³ Nam et ipse Deus meus, et salutaris meus:

susceptor meus, non movebor amplius.

⁴ Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos:

tamquam parieti inclinato et maceris depulsæ?

⁵ Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti:

ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.

⁶ Verumtamen Deo subiecta esto anima mea:

quoniam ab ipso patientia mea.

61 (62). psalmė. ¹ Į galą. Iditunui, Dovidio psalmė.

² Argi mano siela nebus pasidavus Dievui?

nes nuo jo ateina man išgelbėjimas.

³ Juk tik jis mano Dievas ir mano gelbėtojas,

mano globėjas: aš daugiaus nebesvyruosiu.

⁴ Ikikolei jūs puldinėsite ant žmogaus?

Visi jūs norėsite užmušti jį, kurs lyg pašlijusi siena ir griuąs muras?

⁵ Taip, jie mano išplėsti mano garbę, aš bėgioju ištroškęs;

savo burna jie laimina, o savo širdyje keikia.

⁶ Tačiau tu, mano siela, buk pasidavus Dievui,

nes iš jo mano kantrybė.

61. ps. Dovidas su pilna viltimi ir pasitikėjimu atsiduoda į Dievo rankas ir nebijo savo neprietelių, nežiurint jų pikto ir galybės (2—5), žadina savyje dar didesnį pasitikėjimą ir ragina savo šalininkus tą patį daryti (6 iki 9); primena apie žemiškųjų dalykų menkumą, nes vien Dievas gali ir nori atiduoti kiekvienam, ko jis vertas (10—12).

(61, 1) *Iditunui*. Vž. Ps. 38, 1. — *Dovidio psalmė*. Parašyta Sauliaus persekiojimo arba Absalomo maišto metu. — (2) *Argi mano...* Ebr. t.: Taip, link Dievo mano siela tyli, t. y. mano siela su didžiausiu kantrumu pasiduoda Dievui. Tais žodžiais Dovidas išreiškia pilną savo pasitikėjimą Dievu. Toliaus nurodoma to pasitikėjimo priežastis. — (3) *Juk tik jis...* Ebr. t.: taip, jis vienas mano uola ir mano pagalba, mano pilis: aš daug nesvyruosiu. Dovidas išpažįsta, kad jis šiek tiek dreba, nes žmogaus

prigimtis pavojaus valandoje nevisai pasiduoda valios įsakymams; bet Dovidio baimė netoki, kokios jo neprieteliai laukia; ji neatves jo į nupuolimą. — (4) *Ikikolei...* Dovidio sielos susijudinimo priežastis — nuolatiniai, nesiliaunantys priešų užsipuldinėjimai. — *Kurs lyg pašlijusi...* Nors jūs manote, kad aš panašus į sieną, kuri gali kiekvieną valandą sugriuti, tačiau jūs puolate nesiliaudami buriais ant manęs taip silpno. Kaip gi ilgai taip darysit? — (5) *Taip, jie...* Toliaus aprašinėjama piktos neprietelių pastangos ir jų veidmainystė. — *Išplėsti mano garbę*: atimti iš manęs karaliaus vardą ir pareigas. Ebr. t. aiškiau: Ištikrųjų, jie nutarė nustumti mane nuo mano augštybės; jie mėgsta melą; burna jie laimina, sieloje gi keikia. *Selah*. — (6) *Tačiau, tu...* Ką siela jau daro (plg. 2. eil.), tai ji turi stengtis vis labiaus vykdyti. — *Mano kantrybė*: ko aš kantriai

⁷ Quia ipse Deus meus, et salvator meus:
adjutor meus, non emigrabo.

⁸ In Deo salutare meum, et gloria mea:
Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.

⁹ Sperate in eo omnis congregatio populi,
effundite coram illo corda vestra:
Deus adjutor noster in æternum.

¹⁰ Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris:
ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

¹¹ Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

¹² Semel locutus est Deus, duo hæc audiivi,
quia potestas Dei est,

¹³ et tibi Domine misericordia:
quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

⁷ Nes jis mano Dievas ir mano gelbėtojas,
mano padėjėjas, ir aš nebėgsiu šalin.

⁸ Dievuje mano išgelbėjimas ir mano šlovė;
jis mano pagalbos Dievas, ir mano viltis Dievuje.

⁹ Pasitikėkite juomi, visas tautos susirinkime!
išliekite jo akylaizdoje savo širdis!
Dievas mūsų padėjėjas per amžius.

¹⁰ Ištikrųjų, žmonių vaikai tušti, žmonių vaikai melagingi, ant svarstyklių pasverti,
jie apgauna visi draug savo tuštumui.

¹¹ Nesitikėkite neteisybe ir negeiskite grobio;
jei plaukia jums turtai, neriškite prie jų širdžių.

¹² Dievas yra kalbėjęs vieną sykį. Aš esu girdėjęs tuodu dalyku: Galybė Dievo,

¹³ ir, Viešpatie, tau priguli miela širdystė,
nes tu atiduodi kiekvienam, ko verti jo darbai.

laukiu. — (7) *Nes jis...* Ebr. t.: jis vienas mano uola ir mano pagalba, mano pilis; aš nesvyruosiu. Plg. 3. eil. — (8) *Dievuje...* Ebr. t.: ant Dievo remiasi mano išgelbėjimas. — *Jis mano pagalbos...* Ebr. t.: jis mano stiprybės uola; mano prieglauda Dievuje. — (9) *Pasitikėkite juomi...* Turėti tokį pasitikėjimą Dovidas ragina visą susirinkimą, visus, kurie pasilieka jam ištikimi. Ebr. t.: pasitikėkite juomi visuomet... — *Išliekite...* išreikškite jam pilnai visus savo troškimus, vargus, sielvartus ir rūpesnius, nes *Dievas mūsų...* Ebr. t.: Dievas mums prieglauda. *Selah.* — (10) *Ištikrųjų, žmonių...* Nurodoma žmonių pagalbos menkumas. Visa, ką žmonių vaikai laiko svarbiu dalyku, yra tuščia, visa jie sveria

netrikromis savęs apsigavimo ir žemiško jautimo svarstyklėmis. Ebr. t.: ištikrųjų, tik kvapas žmonių vaikai, melas žmogaus suns, ant svarstyklių jie pakiltu visi draug lengviaus už kvapą. — (11) *Nesitikėkite...* Iš žmonių menkumo, silpnumo daroma išvadas. — *Neriškite...* Rišti širdį į koki nors dalyką reiškia tą pat, ką ir branginti tą dalyką, laikyti jį svarbiu. — (12) *Dievas yra...* Jei bedieviai daro kitiems neteisybių, džiaugiasi laime, tegul dievobaimingieji ir prislėgtieji atsimesna apie Dievo valdymą, kuriame apsireiškia Dievo galybė ir jo malonumas; tais dviem privalumais vaduodamos jis atsilygina taip, kaip kas užsipelnė savo darbais. — *Vieną sykį:* visiems laikams, neatmainomai.

Rytmetinė malda vargstančio tyrumoje, pilna šventų jausmų ir karštos Dievo meilės.

Psalmus LXII. ¹ Psalmus David, Cum esset in deserto Idumææ.

² Deus Deus meus ad te de
luce vigilo.

Sitivit in te anima mea, quam
multipliciter tibi caro mea.

³ In terra deserta, et invia, et
iniquosa:
sic in sancto apparui tibi,
ut viderem virtutem tuam, et
gloriam tuam.

⁴ Quoniam melior est misericor-
dia tua super vitas:
labia mea laudabunt te.

⁵ Sic benedicam te in vita mea:
et in nomine tuo levabo manus
meas.

⁶ Sicut adipe et pinguedine re-
pleatur anima mea:
et labiis exultationis laudabit
os meum.

62 (63). psalmė. ¹ Dovidio psalmė kuomet jis buvo Idumėjos ty-
rumoje.

² Dieve, mano Dieve, tau aš
nubundu, auštant;
mano siela trokšta tavęs;
kaip gi labai išsiilgsta tavęs mano
kunas.

³ Tuščioje, nepraeinamoje žemėje
be vandens,
taip aš rodžiaus tau šventykloje,
kad matytčiau tavo galę ir šlovę.

⁴ Nes tavo pasigailėjimas geresnis
už gyvenimą;
mano lupos šlovins tave.

⁵ Taip aš garbinsiu tave save gyve-
nime
ir tavo vardan aš kelsiu augštin
savo rankas.

⁶ Tepasistotina mano siela kaip
taukais ir riebumu;
mano burna šlovins tave džiaug-
smingomis lupomis.

62. ps. Dovidas budamas tyrumoje, trokšta siela ir kunu Dievo, kurį jis anksčiau garbindavo šventykloje; žada visuomet šlovinti jo malonumą, kuriuo jo siela pilnai pasisotina; nori taipogi naktį mąstyti apie Dievą, visuomet džiaugtis jo globa, mylėti jį visa širdimi (2—9); skelbia savo neprietelių žuvimą, tuotarpu kad jis pats ir kiti ištikimi Dievo tarnai linksminsis (10 iki 12).

(62, 1) *Idumėjos*. Tikriaus anot ebr. t.: *Judėjos* (tarp Jeruzalės ir Mirties jūros). Ps. parašyta rasi Absalomo maišto metu, kada Dovidas buvo priverstas pasitraukti iš Jeruzalės ir buti toli nuo šventyklos. Plg. 2 Kar. 17, 16. — (2) *Dieve, mano...* Ebr. t.: Dieve, tu mano Dievas, aš įieškau tavęs anksti rytą. Taip Dovidas išreiškia didį savo troškimą vėl buti arti vietos, kurioje ypatingu būdu garbinama Dievas. Tas troškimas taip galingas, kad jį jaučia ne tik siela, bet net ir kunas dėl jo

alpsta. — (3) *Tuščioje...* Ebr. t. tie žodžiai priguli 2. eil.: (išsiilgsta... kunas) sausoje, išdžiuvusioje žemėje be vandens. — *Taip aš rodžiaus...* Tokio pat troškimo vedamas aš ateidavau į šventyklą, kad geriaus pažintčiau Dievo esmę, ypač gi jo galingumą ir didenybę. — (4) *Nes tavo...* Nors brangi yra dovana gyvybė, bet Dievo malonin- gumas turėjo Dovidą akyse daug didesnė vertybė, todėl: *mano lupos...* — (5) *Taip aš garbinsiu...* Ištikrines, kad visu- didžiausi dovana yra Dievo malonė, jis nori garbinti ir šlovinti Dievą per visą savo gyvenimą. — *Kelsiu augštin...* melsiuos. — (6) *Tepasistotina...* Toks šlovinimas Dievo suteikia sielai di- džiausį džiaugsmą ir paguodą. Kadangi aukose buvo atnašaujama taukai kaippo geriausias dalykas, todėl ir čia taukai ir riebumas yra vaizdas didžiausio pasigerėjimo, kokį suteikia Dievo namai, vaizdas gausiausio Dievo palaiminimo. — *Mano burna...* Burna išreikš tai, ką

- ⁷ Si memor fui tui super stratum meum,
in matutinis meditabor in te:
- ⁸ quia fuisti adjutor meus.
Et in velamento alarum tuarum
exultabo,
- ⁹ adhæsit anima mea post te:
me suscepit dextera tua.
- ¹⁰ Ipsi vero in vanum quæsierunt
animam meam,
introibunt in inferiora terræ:
- ¹¹ tradentur in manus gladii,
partes vulpium erunt.
- ¹² Rex vero lætabitur in Deo,
laudabuntur omnes qui jurant
in eo:
quia obstructum est os loquen-
tium iniqua.

- ⁷ Jei aš atsimenu apie tave savo
guolyje,
tai aš mąstau apie tave nuo pat
ryto,
- ⁸ nes tu mano padėjėjas;
ir aš džiaugsiuos tavo sparnų
uksmėje;
- ⁹ mano siela laikosi tavęs;
tavo dešinė palaiko mane.
- ¹⁰ Jie gi veltui jieško mano gyvybės:
jie įeis į žemės gilybes,
- ¹¹ bus paduoti kalavijo valdžion,
bus lapių dalis.
- ¹² Karalius gi linksminsis Dievuje,
girsis visi, kurie prisiekia jo
vardan,
nes kalbančiųjų neteisybę burna
užkimšta.

Malda, kad Dievas gintu nuo piktų kalbų.

Psalmus LXIII. ¹ In finem, Psalmus David.

- ² Exaudi Deus orationem meam
cum deprecor:
a timore inimici eripe animam
meam.
- ³ Protexisti me a conventu malignan-
tium:
a multitudine operantium in-
iquitatem.

63 (64). psalmė. ¹ Į galą. Dovidas psalmė.

- ² Išklausk, Dieve, mano prašy-
mą, kuomet aš meldžiuos;
gelbėk mano sielą nuo neprie-
telio baisumo.
- ³ Tu apginsi mane nuo piktadarių
susirinkimo,
nuo daugybės darančių neteisybę

širdis, siela jaučia. — (7) *Jei aš atsi-
menu...* Siela taip pilna Dievo šlovi-
nimo, kad ir naktį apie jį atsimena ir
nuolat mąsto apie tai, kuo Dovidui yra
Dievas. — (9) *Mano siela...* Tas nuo-
latinis atsiminimas apie Dievą kilsta
iš tikros meilės link Dievo, kurs iš savo
pusės palaiko savo ištikimą garbintoją.
— (10) *Jie gi veltui...* Ebr. t.: tie, kurie
tykoja mano gyvybės... Dovidui nepavo-
jingi neprietelių tykojimai; ne jis, bet
jie pražus. — *Įeis į žemių gilybes:* juos
sutiks mirtis be laiko. — (11) *Bus
paduoti...* pražus kovoje. — *Bus lapių...*
Ebr. t.: šakalų. Jų lavonai liks nepa-
laidoti, todėl juos draskys laukiniai
žvėrys. — (12) *Karalius...* Žuvus
priešams, džiaugsis karalius ir jo tauta,
ištikima Dievui. — *Kurie prisiekia jo*

vardan: kurie pripažįsta Viešpatį (Jah-
veh) vienu tikru Dievu. — *Nes kalban-
čiųjų neteisybę...* nuo kurių Dovidas
taip dažnai ir taip daug turėjo kentėti.

63. ps. Dovidas meldžia Dievo globos
prieš daugelį priešų, kurie galanda savo
liežuvius ir savo žodžiais stengiasi
padaryti jam kuodaugiausiai pikta (2
iki 6), išreiškia taipogi viltį, kad Dievas
pavers į niekus priešų pastangas, taip
visi stebėsis, o teisingieji galės džiaugtis
Dievuje (7—11).

(63, 2) *Išklausk...* Ebr. t.: Išgirk,
o Dieve, mano balsą, kada aš dejuoju,
gink mano sielą nuo baisaus neprietelio.
Psalmė pradedama karšta malda su
nurodymu pavojaus didumo. — (3) *Tu
apginsi.* Ebr. t.: uždengk mane. —

- ⁴ Quia exaceruerunt ut gladium
linguas suas:
intenderunt arcum rem ama-
ram,
- ⁵ ut sagittent in occultis imma-
culatum.
- ⁶ Subito sagittabunt eum, et non
timebunt:
firmaverunt sibi sermonem ne-
quam.
Narraverunt ut absconderent
laqueos:
dixerunt: Quis videbit eos?
- ⁷ Scrutati sunt iniquitates:
defecerunt scrutantes scrutinio.
Accedet homo ad cor altum:
- ⁸ et exaltabitur Deus.
Sagittæ parvulorum factæ sunt
plagæ eorum:
- ⁹ et infirmatæ sunt contra eos
linguæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui
videbant eos:
- ¹⁰ et timuit omnis homo.
Et annuntiaverunt opera Dei:
et facta ejus intellexerunt.
- ⁴ nes jie galanda savo liežuvis
kaip kalaviją,
jie įtempia kartų dalyką, kilpinį,
- ⁵ kad slapčia šaudytu į nesuteptą jį
- ⁶ Jie umai šauna į jį ir nebijo;
jie tvirtai laikosi savo nedoro
nutarimo;
susitaria paslėpti spąstus
ir sako: kas juos matys?
- ⁷ Jie prasimano nedorybes;
jie paliovė, sugalvojė, ką buvo
užimanę,
ir žmogus pakelia savo širdį į
augštus dalykus;
- ⁸ bet Dievas pasirodo prakilnus!
Jų žaizdos darosi tokios kaip nuo
vaikų vilyčių,
- ⁹ ir jų liežuviai susilpnėja ir atsi-
grėja prieš juos pačius.
Visi, kurie juos mato, nusigąsta,
- ¹⁰ ir baimė apima kiekvieną žmogų;
jie skelbia Dievo veikalus
ir pažįsta jo darbus.

(4) *Nes jie galanda...* Aprašoma piktas neprietelių pasielgimas. — *Kartų dalyką.* Ebr. t.: kartų žodį, vilyčią. Neprietelių vilyčiomis yra kartūs žodžiai, apkalbėjimai, kuriais jie perveria širdį. — (5) *Kad slapčia...* Jie iš pasalų žeidžia savo vilyčiomis *nesuteptą jį*, Dovidą, kurs nieku nebuvo jiems prasikaltęs. — (6) *Jie umai...* Neprieteliai pilni begėdiškos drąsos. Jie dar kits kitą ragina daugiau pikta daryti: *Jie tvirtai...* Ebr. t. tais žodžiais prasideda 6. eil. — *Kas juos matys:* kas matys paslėptus spąstus. Jie džiaugiasi, kad taip gerai paslėpę savo spąstus, jog niekas jų nepamatys, todėl negalės nuo jų išsisaugoti. — (7) *Jie prasimano...* Neprieteliai tariasi gudriai padarę savo pikta darbą, bet Dievas paverčia jį niekais. — *Jie paliovė...* Jie daugiau nebegalvo-

ja, nes tariasi padarę visai gerą, juos patenkinantį sumanymą. Ebr. t. verčiama: mes užbaigėme; dalykas gerai sugalvotas. — *Ir žmogus pakelia...*: taip tai žmogus griebiasi gudrių ir gilių sumanymų. Tai rasi ironiškas ps. autoriaus patėmijimas apie piktųjų pastangas. Ebr. t.: ir žmogaus vidus ir gili širdis neištiriami dalykai; lyg-kad butu pasakyta: kaip gi daug piktų sumanymų išgalvoja žmonės! — (8) *Bet Dievas...* Dievas niekais paverčia nedorus sumanymus; neprietelių vilyčios nelabiau žeidžia, kaip silpno kudikio ranka paleistosios; jų išgalastas liežuvius susilpnėja, dargi jiems patiems kenkia. Ebr. t.: Dievas nušauna juos vilyčią; umai sutinka juos smugis. ⁹ Jie krinta, ir ant jų ateina jų liežuvius, o kurie juos mato, kraipo savo galvą. — (10) *Baimė*

- ¹¹ Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo,
et laudabuntur omnes recti corde.
- ¹¹ Teisusis linksminasi Viešpatyje ir pasitiki juomi,
ir visi tiesios širdies džiaugiasi.

Gyrius Dievo dėlei jo suteiktų geradarysčių.

Psalmus LXIV. ¹ In finem, Psalmus David, Canticum Hieremiæ, et Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.

² Te decet hymnus Deus in Sion: et tibi reddetur votum in Jerusalem.

³ Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

⁴ Verba iniquorum prævaluerunt super nos: et impietatibus nostris tu propitiaberis.

⁵ Beatus, quem elegesti, et assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum.

64 (65) psalmė. ¹ Į galą. Dovido psalmė, Jeremijo ir Ezekiėlio giesmė nelaisvės tautai, jiems pradėjus grįžti.

² Tau o Dieve ant Siono pritinka šlovinimo giesmė, ir tau bus atitesėti apžadai Jeruzelėje.

³ Išklausk mano maldą; pas tave ateina kiekvienas kunas.

⁴ Neteisybės veikalai apgalėjo mus, tačiau tu atleidai mūsų bedievytes.

⁵ Palaimintas, ką tu išsirenki ir priimi gyventi savo prieangiuose: mes busime pilni tavo namų gėrybių; tavo bažnyčia šventa,

apima...: kad nebutu panašiai nubaustas Augščiausiojo teisme. — (11) *Teisusis...* Teisinga Dievo hausmė sukelia ištikimuosiuose jo tarnuose linksmybę ir padidina viltį.

64. ps. šlovinama Dievo apveizdos apsiereiškimai; visupirma giriama dvasinės gėrybės ir dovanos, suteikiamos išrinktajai tautai (2—3), toliaus nurodoma Dievo visagalybė pasaulio valdyne (6—9), galop aiškėn iškeliamą ir giriama Dievo maloningumas, apsiereiškias žemės derliaus suteikimu ir kitų žemiškų gėrybių davimu (10—14).

(64, 1) *Į galą...* Ebr. t.: choro vedėjui, Dovido psalmė, giesmė. Kiti antrašo žodžiai randami tik Vulgatoje ir kai kuriuose LXX rankraščiuose. Jais rasi nurodoma, kad pranašai Jeremijas ir Ezekiėlis dažniaus giedodavę tą psalmę draug su tauta, baigiantis nelaisvei, kuomet Izraelitai ištrenti į Aigypą ir į Kaldėją pradėjo grįžti iš tų kraštų

tėvynėn. — (2) *Tau, o Dieve...* Apmaštydamas Dievo apveizdos apsiereiškimus ir jo maloningumą Dovidas jaučia reikala garsiai išreikšti savo širdies jausmus ir šlovinti Dievą. Ebr. t.: tau tylėjimas, šlovinimo giesmė. Mintis rasi toki: mūsų nustebimo tylėjimas yra šlovinimas, nes žodžiais neįstengiamo sudėti tinkančią vertą Dievo giesmę. — *Ant Siono:* ant to kalnelio Dovidai laikais buvo sandoros šėtra. — *Apžadai:* pasižadėjimai, padaryti Dievui, kad išmeldus jo malonių. — *Jeruzelėje.* To ž. nėra ebr. t. — (3) *Išklausk...* Ebr. t.: nes tu klausai maldos. — *Kiekvienas kunas:* visi žmonės ateina šlovintų, dėkotų, maldautų. (4) *Neteisybės...* Autorius nuolankiai išpažįsta nuodėmes ir primena Dievo pasigailejimą ir kalčių dovanojimą. — (5) *Palaimintas...* Nurodoma didumas laimės, suteiktos žydų tautai per jos išrinkimą. — *Mes busime...* Ebr. t.: mes busime pasotinti gėriais tavo namų, tavo švento runo. Stebuklingai

- ⁶ mirabile in æquitate.
Exaudi nos Deus salutaris
noster,
spes omnium finium terræ,
et in mari longe.
- ⁷ Præparans montes in virtute
tua,
accinctus potentia:
- ⁸ qui conturbas profundum maris
sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes,
⁹ et timebunt qui habitant ter-
minos a signis tuis:
exitus matutini et vespere de-
lectabis.
- ¹⁰ Visitasti terram et inebriasti eam:
multiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis,
parasti cibum illorum:
quoniam ita est præparatio
eius.
- ¹¹ Rivos eius inebria, multiplica
genimina eius:
in stillicidiis ejus lætabitur
germinans.
- ¹² Benedices coronæ anni beni-
gnitatis tuæ:
et campi tui replebuntur uber-
tate.

- ⁶ stebėtina teisingumu.
Išklausyk mus, Dieve, mūsų Gel-
bėtojų!
- Tu visų žemės pakraščių ir toli-
mos jūros viltie;
- ⁷ tu, kurs savo gale sustiprini kal-
nus,
kurs apsijuosęs galybe,
- ⁸ tu kurs sujudini jūros gilybes,
jos bangų užimą.
Tautos nusigąsta
- ⁹ ir pakraščių gyventojai bijo tavo
ženklų;
tu suteiki linksmybės ten, kurs
prasideda rytas ir vakaras.
- ¹⁰ Tu lankai žemę ir prigirdai
ją;
tu gausiai daugini jos turtus.
Dievo upė pilna vandens,
tu gamini jiems maisto,
nes taip prirengiama žemė.
- ¹¹ Girdydamas jos vagas, tu dau-
gini jos augalus,
tau siunčiant lietaus, jie linksmai
želia.
- ¹² Tu laimini metų vainiką savo
malonumu,
ir tavo laukai darosi pilni gau-
sumo.

teisume tu išklausai mus, mūsų Gelbėtojų, Dieve. — Reikale Viešpats daro visokių stebuklų, kad jais padėtu savo tautai. — (6) *Tu visų...* Gelbėdamas savo išrinktąją tautą, Dievas pasilieka ir viso pasaulio Viešpačiu ir Tėvu. — (7.8) *Tu kurs...* Nurodoma kaikurie Dievo visagalybės apsiereiškimai. — *Tu kurs sujudini...* Ebr. t.: kurs nutildai jūrų užimą ir jų bangų užimą, ir tautų sumišimą. — (9) *Ir pakraščių...* Dievo galybės apsiereiškimai sukelia visuose žmonėse išgastį ir liudija jiems apie Dievo galingumą ir veikimą. — *Tu suteiki...* Dievo stebuklai ne tik gąsdina, bet taipogi daro džiaugsmą visur, rytuose ir vakaruose. — (10) *Tu lankai...* Dievas suteikia žemiškų gėrybių. Ebr. t.: tu lankai žemę ir duodi jai apstumo,

tu darai ją labai turtingą Dievo upeliais (lietumi iš dangaus), pilnais vandens; tu prirengi jiems javų, nes taip tu ją prirengi. — Taip prirengta žemė, t. y. gavus apščiai vandens, duoda gerą derlių. — (11) *Girdydamas...* Dar smulkesniau aprašoma prirengimas žemės geram derliui. Ebr. t.: tu vilgai jos vagas, lygini jos grūntus, suminkštini juos lietumi, laimini jos augalus. — (12) *Tu laimini...* Žemės derlius ir visi išdaviniai yra lyg-kad papuošalas, vainikas, kurį Dievas duoda metams. Ebr. t.: tu vainikuoji savo malonume metus, ir iš tavo vėžių trykšta riebumas. — Įsivaizdinama Dievas važiuojąs vežimu (plg. Atk. 33, 26 ir k.) per laukus su lietumi, ir iš jo vėžių, padarytų vežimo tekinais trykštąs derliaus gausumas

- ¹³ Pinguescent speciosa deserti:
et exultatione colles accingentur.
- ¹⁴ Induti sunt arietes ovium,
et valles abundabunt frumento:
clamabunt, etenim hymnum
dicent.
- ¹³ Gražios tyrumos ganyklos tunka,
ir kauburiai apsisupa džiaugsmu.
- ¹⁴ Bandų avinai apsivelka,
ir slėniuose gausiai yra javų.
Visa šukauja ir gieda giesmę.

Dėkojimas ir šlovinimas už tautos išgelbėjimą iš didžio pavojaus.

Psalmus LXX. ¹ In finem, Canticum Psalmi resurrectionis.
Jubilare Deo omnis terra,

² psalmum dicite nomini ejus:
date gloriam laudi ejus.

³ Dicite Deo quam terribilia sunt
opera tua Domine!
in multitudine virtutis tuæ
mentientur tibi inimici tui.

⁴ Omnis terra ađoret te, et psallat
tibi:
psalmum dicat nomini tuo.

⁵ Venite, et videte opera Dei:
terribilis in consiliis super
filios hominum.

⁶ Qui convertit mare in aridam,
in flumine pertransibunt pede:
ibi lætabimur in ipso.

65 (66). psalmė. ¹ Į galą. Psalmė-giesmė apie atsikėlimą.

Linksmi šukaukite Viešpačiui,
visa žeme,

² Giedokite psalmę jo vardui;
tegul jo šlovė skamba garbingai.

³ Sakykite Dievui: Viešpatie, kaip
gi baisūs tavo veikalai!

Dėlei tavo galės didumo tau
viltavyliauja tavo neprieteliai.

⁴ Tegul visa žemė garbina tave
ir tegul tau gieda;

tegul kalba psalmę tavo vardui.

⁵ Ateikite ir matykite Viešpaties
veikalus;

jis baisus savo užmanymuose
apie žmonių vaikus.

⁶ Jis pavertė jūrą į sausumą;
jie ėjo per upę pėsti;

tenai mes džiaugėmės juomi.

(riebumas). — (13) *Gražios...* Žalumas yra lyg-kad džiaugsmo apvalkalas, kuriuo apsisupa kalneliai po lietaus, tuo tarpu kad pirma jie buvo pliki ir liudni; tas žalumas sužadina taipogi džiaugsmą. Ebr. t.: tyrumų ganyklos trykšta (riebumu) ir... Taip tat visa šalis įgija linksmiausią išvaizdą. — (14) *Bandų...* Grose ganyklose avinai apsivelka pūkiomis vilnomis. Bet ebr. t.: laukai (rasi geriaus: kauburiai) apsivelka avimis ir slėniai apsidengia javais. Visa linksmi šukauja ir gieda, t. y. visa šalis savo melia išvaizda ir vaisių apstumu tarsi garsiu balsu šlovina visų gėrybių davėją, Dievą.

65. ps. Raginama visi šlovinti Dievą, kurs parodo savo valdžią visose tautose (2—7) ir kurs po kieto savo tautos

ištyrimo vėl jai suteikė malonių (8—12); todėl ir ps. autorius žada atnašauti aukų ir šlovinimų Dievui, kurs maloningai išklauso jo maldas (14—20).

(65, 1) *Apie atsikėlimą.* To ž. nėra ebr. t.; jis pridėtas LXX ir Vulgatos, rasi atsižvelgiant į 9. ir 12. eil. turinį. — *Linksmi šukaukite...* Paraginęs apskritai išreikšti džiaugsmą linksmiais šukavimais, psalmistas tuojau smulkiaus nurodo, kas reikia daryti. —

(3) *Viltavyliauja:* apsimeta paklusniais, dievobaimingais, nors sieloje tų jausmų neturi. — (4) *Tegul visa žemė:* visi žemės gyventojai. Ebr. t. šitos eil. gale yra *selah*. — (5) *Ateikite ir...* Trumpai aprašoma stebėtini Viešpaties veikalai.

— (6) *Pavertė jūrą...* Aliuzija į stebuklingą perėjimą per Raudonąją jūrą ir per Jordaną (vz. Iš. 14, 1... Joz

- ⁷ Qui dominatur in virtute sua
in æternum,
oculi ejus super gentes respiciunt:
qui exasperant non exaltentur
in semetipsis.
- ⁸ Benedicite Gentes Deum nos-
trum:
et auditam facite vocem laudis
ejus,
- ⁹ Qui posuit animam meam ad
vitam:
et non dedit in commotionem
pedes meos.
- ¹⁰ Quoniam probasti nos Deus:
igne nos examinasti, sicut exa-
minatur argentum.
- ¹¹ Induxisti nos in laqueum,
posuisti tribulationes in dorso
nostro:
- ¹² imposuisti homines super capita
nostra.
Transivimus per ignem et
aquam:
et eduxisti nos in refrigerium.
- ¹³ Introibo in domum tuam in
holocaustis:
reddam tibi vota mea,
- ¹⁴ quæ distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in
tribulatione mea.
- ¹⁵ Holocausta medullata offeram
tibi cum incenso arietum:
offeram tibi boves cum hircis.

- ⁷ Jis viešpatauja savo gale per
amžius;
jo akis žiuri į tautas.
Kas jį erzina, tie tenesidžiaugia
patįs savyje.
- ⁸ Laiminkite, tautos, mūsų Dievą
ir tegul girdisi jo šlovinimo bal-
sas.
- ⁹ Jis suteikė mano sielai gyvybę
ir nedavė mano kojoms svyruoti.
- ¹⁰ Nes tu, o Dieve, mėginai mus,
tyrinėjai mus ugnimi, kaip ty-
rinėjama sidabras.
- ¹¹ Tu įvedei mus į žabangus,
dėjai sielvartų mums ant
sprando,
- ¹² pastatei žmonių ant mūsų galvų.
Mesėjome per ugnį ir vandenį;
bet tu išvedei mus į atsigavimo
vietaį.
- ¹³ Aš eisiu į tavo namus su degina-
mosiomis aukomis,
atitesėsiu tau savo apžadus,
- ¹⁴ kuriuos mano lupos ištarė
ir mano burna žadėjo mano siel-
varte.
- ¹⁵ Aš atnašausiu tau riebių degi-
namųjų aukų draug su smilky-
mais iš avinų,
aukosiu tau jaučių su ožiais.

3, 1...). — *Mis ažuogėmės*: mūsų tėvų ypatoje. — (7) *Per amžius*: kaip kitados mūsų tėvų laikais, taip dabar ir visuomet. — *Jo akis žiuri...*: ir mato, kas jam paklusnus ir kas mėgina priešintis jo valiai. — *Kas jį erzina*. Ebr. t.: atkaklieji, maištininkai, — todėl pagonis. Pasididžiavimas savimi greičiau atves ant jų nelaimę. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (8) *Šlovin-kite...* Raginama tautos šlovinti Viešpatį dėlei išgelbėjimo, suteikto Dievo tautai. — (9) *Mano sielai...* Ebr. t.: mūsų sielai. Turima mintyje didžiausias pavojus, lygus mirčiai, iš kurio Dievas išgelbėjo savo tautą. Jis taip aprašomas, kad galima spėti, jog juo buvo Babylono nelaisvė. Plg. Ez. 37, 1... — (10) *Mėginai mus*:

nelaimėmis, sielvartais. — *Tyrinėjai mus...* Plg. Iz. 48, 10. — (11) *Į žabangus*. Ebr. t.: į tinklą; anot kitų: į kalėjimą. Plg. Iz. 42, 22. — *Dėjai sielvartų...* Plg. Raud. 1, 3; 5, 5; Iz. 49, 9; Ps. 136, 3. — (12) *Pastatei žmonių...* Ebr. t.: davei joti žmonėms per mūsų galvas. — Baisiausios vergystės vaizdas, nes apgalėtojai ištikrųjų raiti ir važiuoti mindydavo pavergtuosius. Plg. Raud. 5, 8; Iz. 51, 23. — *Per ugnį ir vandenį*: per visokius vargus ir suspaudimus. Plg. Iz. 43, 2. — *Tu išvedei...*: paguodei suteikdamas liuosybę. — (13) *Aš eisiu...* Už atgaivinimą, už išliuosavimą ps. auto-rius žada tautos vardu dėkoti Viešpačiui, daryti aukų, atitesėti apžadus. — (15)

- ¹⁶ Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.
- ¹⁷ Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub lingua mea.
- ¹⁸ Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
- ¹⁹ Propterea exaudivit Deus, et attendit voci deprecationes meæ.
- ²⁰ Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.
- ¹⁶ Ateikite, klausykite, jūs visi, kurie bijote Dievo, o aš pasakosiu, kaip didžių dalykų jis yra padaręs mano sielai.
- ¹⁷ Aš šaukiaus į jį savo burna ir augštinau jį savo liežuviu.
- ¹⁸ Jei aš bučiau matęs neteisybę savo širdyje, Viešpats nebūtų išklauses.
- ¹⁹ Bet Dievas išklausė ir tēmijo mano maldavimo balsą.
- ²⁰ Pašlovintas teesie Dievas, kurs neatstumė mano maldos ir neatitolino nuo manęs savo pasigailėjimo.

Meldimas Dievo malonių.

Psalmus LXVI. ¹ In finem, In hymnis, Psalmus Cantici David.

² Deus misereatur nostri, et benedicat nobis:

illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.

³ Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.

⁴ Confiteantur tibi populi Deus confiteantur tibi populi omnes.

66 (67). psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmių, Dovidą psalmė-giesmė.

² Tegul mūsų pasigaili Dievas ir telaiminie mus;

tegul šviečia ant mūsų jo veidas ir tegul mūsų pasigaili;

³ kad mes pažintumėm ant žemės tavo kelią, tarp visų tautų tavo išgelbėjimą.

⁴ Tešlovina tave, Dieve, tautos, tegul tave šlovina visos tautos.

Riebių deginamųjų... Ebr. t.: deginamasias riebių avinėlių aukas. — *Su smilkymais...*: su dumais, kilstančiais iš altoriaus, ant kurio deginama aukos. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — **(16) Ateikite...** Su aukomis jungiama šlovininimas ir geradarystė išpasakojimas. — **(17) Aš šaukiaus...** Primenama, kad pagalbą prašantiems ir išliuosavimą yra suteikęs Dievas. — *Ir augštinau...* Ebr. t.: ir jo augštinimas buvo po mano liežuviu, t. y. nuolat buvau pasiryžęs šlovinti Dievą, nes buvau įsitikinęs, kad mano malda bus išklaudyta. — **(18) Jei aš bučiau...** Malda buvo Dievo priimta, nes jiėjo iš nesuteptos širdies. — *Nebūtų išklauses*. Plg. Jo. 9, 31. — **(19) Bet...** bet aš nejauchiau savyje jokios nuodėmės, ir taip Dievas priėmė mano prašymą. — **(20) Pašlovintas...** Ps. baigiamą gražia visa apimančia doksologija.

66. ps. meldžiama Dievo malonių, kad geriaus būtų pažintas jo kelias, kad visi žmonės pažintų jo išgelbėjimą ir kad visos tautos jį šlovintų.

(66, 1) Tarp giesmių. Ebr. t.: *bine-ginoth*. Vz. Ps. 4, 1; 53, 1 ir k. — *Dovido*. Ebr. t. autorius nenurodytas. — *Psalmė-giesmė*. Vz. Ps. 47, 1. —

(2) Tegul mūsų... Ps. pradama seno žydų palaiminimo žodžiais. Vz. Sk. 6, 22—27. — *Telšviečia...* Plg. Ps. 4, 7 ir k. — *Ir tegul mūsų...* Ebr. t. šitų žodžių nėra. Jų vietoje stovi *selah*. —

(3) Kad mes pažintumėm. Ebr. t.: kad (žmonės) pažintu. — *Tavo kelią*: Dievo vaikalus, kaip stebėtinai Dievas veda žmoniją į išganymą. — *Tavo išgelbėjimą*. Dievo veikimo tikslas ne tik Izraelio išganymas, bet taipogi visų tautų išgelbėjimas. Todėl visos tautos kviečiama šlovinti Dievą: **(4 ir 6) Tešlo...**

- ⁵ Lætentur et exultent gentes:
quoniam iudicas populos in
æquitate,
et gentes in terra dirigis.
- ⁶ Confiteantur tibi populi Deus:
confiteantur tibi populi omnes:
⁷ terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus nos-
ter,
- ⁸ benedicat nos Deus:
et metuant eum omnes fines
terræ.
- ⁵ Tegul linksmiasi ir džiaugiasi
giminės,
nes tu teisi tautas lygybėje.
- ⁶ Tešlovina tave, Dieve, tautos,
tegul tave šlovina visos tautos.
- ⁷ Žemė duoda savo vaisių.
Telaiminie mus Dievas, mūsų
Dievas;
- ⁸ Telaiminie mus Dievas,
ir tegul jo bijo visi žemės
kraštai.

Giesmė, kurioje skelbiami ir giriami Izraelio Dievo veikalai ir apgalėjimai.

Psalms LXVII. ¹ In finem, Psalmus Cantici ipsi David.

² Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus,

67 (68). psalmė. ¹ Į galą, psalmė-giesmė, Dovid.

² Tesikalie Dievas ir tegul buna išsklaistyti jo neprieteliai,

vina... — (5) *Tegul linksmiasi...* Išreiškiamas troškimas, kad tautos džiaugtusi dėl teisingo ir maloningo Dievo valdymo, kad po jo valdžia linksmi gyventų. — *Teisi... lygytėje:* valdai teisingai ir maloningai. Ebr. t. 5. eil. gale yra *selah*. — (7) *Žemė duoda...* Anot daugelio aiškintojų daroma aliuzija į gausų žemės vaisių derlių, kurs buvęs proga šitai ps. sudėti. Anot kitų: žemė, t. y. visa žmonija, gavus Dievo malonių, neš gausius šventumo vaisius. — (8) *Bijo:* jam tarnauja. — Psalmėje išreikšta daug palankumo svetimoms tautoms; joje nurodyta išsipildymas mesijinių pranašyčių apie išganyką visoms tautoms dar ir tuo, kad visos tautos visame pasaulyje kviečiama tarnauti vienam tikram Dievui. Todėl jau šv. tėvų ps. aiškinama apie Dievo Žodžio įsikunijimą ir pagonių pašaukimą į Mesijo karalystę.

67. psalmė prasideda linkėjimu, kad Dievas keltusi, neprieteliai nusigastu ir teisieji džiaugtusi, ir paraginimu šlovinti tą, kurs yra savo tautos globėjas (2—7); toliaus šlovinama Dievas priminiu didžiu jo veikalu, išvedant žydus iš Aigypto, kelionėje per tyrus, suteikime žemės derliaus, apgalėjimų ir laimės tautai (8—15); šlovinama dėl išsirinkimo nuolatinės šventyklos ant Siono (16—19); primenama ypatinga globa suteikta tautai (20—24) ir apra-

šoma iškilmingas Dievo įžengimas į šventyklą (25—28); šlovinama galop didenybė Viešpaties karaliaujančio ant Siono, kuriam karaliai neš dovanų, kurs sudraus neprietelius, kuriam visos giminės tarnaus ir kurs iš šventyklos apreiškia savo galybę (29—36).

(67, 1) *Psalmė-giesmė.* Vž. Ps. 47. 1. — *Dovido.* Psalmėje aiškiai kalbama apie Viešpaties žengimą į Sioną, todėl turėta mintyje sandoros skrynios perkėlimas į Sioną. Kadangi 17. eil. (ebr. t.) sakoma, jog dideli Basano kalnai su pavydu žiuri į mažą Siono kalnelį, nes Viešpats jį sau išsirinkęs, todėl tas išsirinkimas turėjo būti padarytas pirmą sykį, taigi ir Sandoros skrynios perkėlimas buvo taipogi pirmas (vž. 2 Kar. 6, 12; 1 Kron. 15, 3. 25...; 16, 1...). Išsirinkimas nuolatinės vietos Dievo šventyklai buvo tarsi apvainikavimas iki tam laikui suteiktų geradaryčių ir draug iškilmingas pažadėjimas, ženklas nuolatinio Dievo karalavimo Izraelyje, apimančio taipogi visas tautas. Dėlto tai ps. autorius primena senas geradarystes, aprašo iškilmingumą, su kokiuo išrinkta vieta šventyklai ir nurodo jos vertybę visoms tautoms. Psalmė mesijinė, nes šv. Povilas jos žodžius (19. eil.) aiškina apie Kristų, žengiantį į dangų (plg. Ef. 4, 8); bet mesijinė ne žodinė, tik dvasinėje prasimė. — (2) *Tesikalia...* Ps. pradedama Mozės žodžiais (vž. Skaitl.

- et fugiant qui oderunt eum, a facie ejus.
- ³ Sicut deficit fumus deficient: sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.
- ⁴ Et justi epulentur, et exultent in conspectu Dei: et delectentur in lætitia.
- ⁵ Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi. Exultate in conspectu ejus, turbabuntur a facie ejus,
- ⁶ pater orphanorum, et iudicis viduarum. Deus in loco sancto suo:
- ⁷ Deus qui inhabitare facit unius moris in domo: Qui educit victos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

- ir kurie jo neapkenčia, tegul bėga nuo jo veido.
- ³ Tegul jie išnyksta, kaip nyksta dumai; kaip vaškas tirpsta nuo ugnies, taip tepražuna nusidėjėliai nuo Dievo veido.
- ⁴ O teisieji tegul pokiliauja ir džiaugiasi Dievo akyvaizdoje ir tegul gerėjasi linksmime.
- ⁵ Giedokite Viešpačiui, psalme šlovinkite jo vardą; darykite kelią tam, kurs pakilsta ant saulėleidžių. Jo vardas Viešpats. Džiaugkitės jo akyvaizdoje; tegul jie dreba prieš veidą to, kurs našlaičių tėvas ir našlių teisėjas, Dievas savo šventoje vietoje.
- ⁷ Jis Dievas, kurs apgyvendina vienminčius tuose pačiuose namuose, kurs išveda kalinius stiprybėje, lygiai kaip ir atkakliuosius, kurie gyvena kapuose.

10, 35), kuriuos jis ištardavo kiekvieną sykį, kaip tik pakeldavo sandoros skrynią ir nešdavo ją toliaus kelionėje per tyrumą. Ebr. t.: keliąsi Dievas; jo neprieteliai skirstosi, ir bėga šalin nuo jo veido tie, kurie jo nekenčia. — (3) *Kaip nyksta dumai...* Nykstantis dumai ir tirpsta vaškas yra žmonių silpnumo vaizdas. Ebr. t.: išvaikyk juos, kaip išvaikomi dumai. — (4) *Teisieji tegul...* Dievo kėlinosi paselknės teisiesiems. Jiems jis suteikia laimės. — *Pokiliauja:* kelia šventus pokilius sujungtus su aukų atnašavimu. — (5) *Giedokite...* Dieviškų malonių davėjo apreiškimas reikia priimti šlovinimo giesmėmis. — *Darykite kelią...* Einančiam Viešpačiui reikia taisyti kelias, taip kaip tai buvo daroma, kada leisdavosi kelionėn karalius. Plg. Iz. 40, 3, 4; 57, 14; Mat. 3, 1 ir k. Bus gi tas kelias pataisytas šlovinimo giesmėmis. — *Kurs pakilsta ant saulėleidžių.* Vulg. tekste rasi daroma aluzija į tai, kad Izraelitai prieš pat įeinant į Žadėtąją žemę keliavo iš rytų į vakarus. Aiškiau ebr. t.: keliaujančiam per tyrumą. Taigi, anot

ebr. t. jau čia primenama apskritai atvedimas žydų į Kanaaną per tyrumą. — *Viešpats.* Ebr. *Jah*, žodis sutrumpintas iš *Jahveh*. Tuo vardu vadinama Dievas kaipo ištikimas sandorų pažidėjimų pildytojas. Plg. Iš. 3, 6. — *Tegul jie dreba...* Teisieji džiaugiasi, bedieviai gi gauna drebėti. Bet ebr. t. šitų ž. visa nėra. — (6) *Kurs našlaičių...* Nurodoma džiaugsmo priežastis: Viešpats gina silpnųjų reikalus, našlaičiams užvaduoja tėvą, gina našlių teises, ir kaipo toksai pasilieka savo šventoje vietoje tautos tarpe. — (7) *Dievas, kurs apgyvendina...* Kitas Viešpaties gerumo ženklas: jis surenka į tuos pačius namus, suvienija tarsi į šeimyną tuos, kurių tikėjimas, įpročiai ir jausmai vienodi. Bet ebr. t. kitoki mintis: apgyvendina apleistuosius namuose, t. y. Dievas davė Izraelio tautai, kuri buvo svetur pati viena, apleistą namus, išvesdamas tą tautą iš Agypto nelaisvės ir perkeldamas ją į laimingą stovį (ebr. t.). — *Lygiai kaip ir...* Dievas taip pat išveda iš Agypto ir tuos, kurie pasirodė atkaklus

- ⁸ Deus cum egredereris in conspectu populi tui,
cum pertransires in deserto:
⁹ Terra mota est, etenim cæli
distillaverunt
a facie Dei Sinai, a facie Dei
Israel.
¹⁰ Pluviam voluntariam segrega-
bis Deus hereditati tuæ:
et infirmata est, tu vero perfecisti eam.
¹¹ Animalia tua habitabunt in ea:
parasti in dulcedine tua pauperi Deus.
¹² Dominus dabit verbum
evangelizantibus, virtute multa.
¹³ Rex virtutum dilecti dilecti:
et speciei domus dividere spolia.
¹⁴ Si dormiatis inter medios cleros,
penna columbæ deargentatæ,
et posteriora dorsi ejus in pallore auri.

- ⁸ Dieve, tau išeinant tavo tautos
akyvaizdoje
ir einant per tyrumą,
⁹ žemė drebėjo, net ir dangus varvėjo
prieš Dievo veidą, Sinajus prieš
Izraėlio Dievo veidą.
¹⁰ Tu, o Dieve, maloningai teikie
lietaus savo tėvainystei;
ji buvo susilpnėjusi, tu gi sustiprinai ją.
¹¹ Tavo banda gyvena joje;
tu, Dieve, prirengi ją savo
gerume beturčiui.
¹² Viešpats duoda įsakymą
linksmos žinios skelbėjoms su didžia galybe.
¹³ Jis mylimiausiojo kariuomenės
karalius,
ir namų papuošalui jis duoda
grobio pasidalinti.
¹⁴ Kuomet jūs miegate savo dalyse,
jūs esate lyg pasidabrinti sparnai
balandžio,
kurio nugaros galas blizga kaip
gelsvas auksas.

(plg. Žyd. 3. 17). todėl mirė tyrumoje ir turi savo buveinę kapuose. Aiškiausiai ebr. t.: tikrai atkakliji gyvena išdžiuvusioje žemėje. — (8) *Dieve, tau...* Primenama kelionė į Žadėtąją žemę, vedant Dievui, taigi ėjimas per tyrumą (8—11), užkariavimas Palestinos (12 iki 15) ir išsirikimas Siono (16—19). Plg. Teis. 5, 4. 5. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (9) *Žemė drebėjo...* Primenama stebuklai teokratinės sandoros padarymo valandoje. Plg. Iš. 19, 16... — *Dangus varvėjo*: iš dangaus apsupto tirštais debesimis pasipylė vandens upeliai. — *Sinajus prieš...* Ebr. t.: šitas Sinajus prieš Dievą, prieš Izraėlio Dievą. — (10) *Maloningai teikie...* Ebr. t. prasmė rasi toki: geradarysčių lietuni tu apšlakstei savo tėvainystę, t. y. gausiai suteikie tyruose savo geradarysčių Izraėlio tautai. Kaikurie aiškintojai mano, kad jau čia kalbama apie malones Dievo suteiktas žydams Palestiną užėmus. — *Ji buvo susilpnėjusi*, t. y. kiek sykių ji susilpnėdavo, jausdavosi pavargusi. — (11) *Tavo banda*: Izraėlis kaip Dievo ganytojo

avis. — *Gyveno joje*: tyrumoje; anot kitų: Palestinoje. — *Prirengi ją*: prirengi joje buveinę. — *Beturčiui*: Izraėliui. — (12, 13) *Viešpats duoda...* Pats Viešpats buvo savo mylimos tautos kariuomenės karalius ir vadas, jis apgalėjo Kanaano tautas vienu savo žodžiu, įsakymu; tie apgalėjimai buvo tikrai linksma žinia visai tautai, ir tą tai žinią garsino pasitikdamos grįžtančius kareivius skelbėjos (plg. Iš. 15, 20; Teis. 5, 21; Kar. 18, 6 ir k.); tie apgalėjimai davė tautai daug grobio, kurį atneštą į namus dalino namų papuošalas, šeimyninkės. Ebr. t. verčiama taip: Viešpats (Adonai) duoda žodį, skelbėjų didi minia; Karaliai bėga, bėga, ir namų gyventojai dalina grobį. — (14) *Kuomet jūs miegate...* Po apgalėjimų tauta turėjo ramybę ir buvo turtinga. Viešpatavusi tautoje ramybė palyginama su gulėjimu be jokios baimės savo dalyse, arba kaip pasakyta ebr. t. *tarp gardų*, kuriuose laikoma gyvuliai (plg. Teis. 5, 16); turtingumas gi palyginama su blizgančiomis kaip sidabras ir auksas karvelio plunksnomis. (Izraėlis

15 Dum discernit cælestis reges
super eam,
nive dealbabuntur in Selmon:

16 mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis:

17 ut quid suspicamini montes co-
agulatos?
Mons, in quo beneplacitum est
Deo habitare in eo:
etenim Dominus habitabit in
finem.

18 Currus Dei decem millibus mul-
tiplex, millia lætantium:
Dominus in eis in Sina in
sancto.

19 Ascendisti in altum, cæpisti
captivitatem:

neretai vadinama Viešpaties karveliu. Vz. Ps. 55, 1; Oz. 7, 11; 11, 11; Giesm. 2, 10. 14 ir k.). — (15) *Kuomet Augščiausis...*: kuomet Viešpats darydamas teisną išblaškė Kanaano žemėje gyvenusius karalius, kad tą šalį atiduotu savo tautai. — *Buvo balta...* Selmonu vadinasi miškais apaugęs kalnas netoli nuo Sikemo (vz. Teis. 9, 48) Efraimo giminėje, arba rasi turėta mintyje vienas iš Basano (vz. 16, e.) kalnų, kurs visuomet turėjo juodą išvaizdą, dėl kurios ir gavo savo vardą (Juodkalnis). Kad tas kalnas buvo apklotas sniegu, tai buvo taip nepaprastas atsitikimas, kaip ir tuomet įvykęs Kanaano karalių apgalėjimas. Kiti aiškina eil. kitaip; pvd.: kuomet Izraelitai apgalėjo Kananiečius, jie taip gausiai apsikrovė grobiu, kaip Selmonas sniegu. — (16, 17) *Dievo kalnas...* Dievas išsirinko sau gyventi ne augštus Basano kalnus, todėl šitie su pavydu, žvairomis žiuri į Dievo išrinktąjį Siono kalną. Taigi, Vulgate Dievo kalnu čia vadinama Sionas, kurs derlingas, trašus Dievo malonėmis, žymesnis už Sinajų, nes ant to Dievas apsireiškė vieną sykį, ant Siono gi pasi- lieka visuomet. — *Ko jūs žvairomis žiurite...*: ko jūs, kuniški žmonės, žiurite į trašius Basano kalnus, tarsi jie būtų vertesni, kad Dievas būtų turėjęs velyk juos sau išsirinkti, o ne Sioną. Veltui tai darote, nes ant Siono Dievui pamėgo gyventi. Arba: ko jūs, didesni kalnai, su pavydu žiurite į trašų Dievo

15 Kuomet Augščiausis sklaidė ka-
ralius šalyje,
buvo balta nuo sniego ant Sel-
mono.

16 Dievo kalnas tai derlingas kalnas,
trašus kalnas, derlingas kalnas.

17 Ko jūs žvairomis žiurite į trašius
kalnus?
Tai kalnas, ant kurio Dievui
pamėgo gyventi;
ištikrųjų, Viešpats gyvena ten
per amžius.

18 Kariškų Dievo vežimų dešimtįs
tukstančių;
tukstančiai besilinksminančiųjų.
Viešpats yra jų tarpe ant Sina-
jaus šventykloje.

19 Tu užžengei augštin, vedeis be-
laisvius,

malonėmis Siono kalną. Kitaip panaši mintis išreikšta ebr. t.: Dievo kalnas (t. y. labai augštas kalnas) tai Basano kalnas; su daugeliu viršunių Basano kalnas. 17 Kam žiurite žvairomis, jūs kalnai su daugeliu viršunių, į kalną, kurį sau Dievas išsirinko gyventi? Ištikrųjų, Viešpats gyvens ant jo per amžius. — Basano kalnai anapus Jor- dano šiaurinėje Palestinoje gana augšti, turi daug viršunių, labai derlingi. Taigi, įsivaizdinama, kad Basano kalnai su pavydu ir paniekinimu žiuri į menką Siono kalnelį ir laiko jį nevertu sutikusios jį garbės. — (18) *Kariškų...* Aprašoma Dievo žengimo į Sioną iškilmingumas. Kariški vežimai yra vaizdas didžios Dievo galybės, su kuria jis apgalėjo neprietelius; besilinksminančiais yra angelai, kuriuos Dievas duoda savo tautai, kad ją sergėtų. Tas pats Dievas, kurs apsireiškė ant Sinajaus kaipto įstatymo davėjas, yra dabar šventykloje kaipto ant antro Sinajaus. Ebr. t. vėčiama: Kariškų Dievo vežimų dešimtįs tukstančių. tukstantį sykių tukstantis; Viešpats ateina nuo Sinajaus į šventyklą. — (19) *Tu užžengei augštin*: apstotas didžiausio bu- rio į Sioną. — *Vedeis belaisvius*. Kaipto apgalėtojas Viešpats veda sugautus be- laisvius. — *Ėmei dovanų*: kokias duo- dama apgalėtojai. — *Tarp žmonių*: iš žmonių. Anot kitų: ėmei dovanų, kuriomis buvo žmonės. — *Net ir iš ty...* Ebr. t.: net ir maištininkai priversti

accepisti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabi-
tare Dominum Deum.

²⁰ Benedictus Dominus die quo-
tidie:

prosperum iter faciet nobis
Deus salutarium nostrorum.

²¹ Deus noster, Deus salvos fa-
ciendi:

et Domini Domini exitus mor-
tis.

²² Verumtamen Deus confringet
capita inimicorum suorum:
verticem capilli perambulantium
in delictis suis.

²³ Dixit Dominus: Ex Basan con-
vertam,
convertam in profundum maris:

²⁴ Ut intingatur pes tuus in san-
guine:

lingua canum tuorum ex ini-
micis, ab ipso.

²⁵ Viderunt ingressus tuos
Deus, ingressus Dei mei: re-
gis mei qui est in sancto.

ėmei dovanų tarp žmonių,
net iš tų, kurie netiki, kad Viešpats
Dievas ėia gyvena.

²⁰ Pašlovintas teesie Viešpats
diena iš dienos.

Dievas, kuriame visas mūsų iš-
gelbėjimas, padarys mūsų kelią
laimingą.

²¹ Mūsų Dievas yra Dievas galis
išgelbėti,

ir pas Viešpatį Dievą yra išėjimų
iš mirties.

²² Ištikrųjų, Dievas sutrupina savo
neprietelių galvas,
viršugalvį tų, kurie vaikščioja
savo kaltybėse.

²³ Viešpats tarė: Aš atvesiu juos iš
Basano,

atvesiu iš jūros gilybės,

²⁴ kad tavo koja įsimerktų į kraują,
taipogi tavo šunų liežuvis laižytu
neprietelių kraują.

²⁵ Jie mato tavo įėjimą, o Dieve,
įėjimą mano Dievo, mano kara-
laus, kurs yra šventykloje.

gyventi pas Viešpatį Dievą, t. y. Die-
vas neatmeta net ir neprietelių, ku-
met tie jam pasiduoda, leidžia jiems gy-
venti prie savo rumo. Anot kitų: net
ir besipriešinančius, kad Viešpats Die-
vas ėia gyventu. Tai butu aliuzija į
atsikimą, įvykusį užkariaujant Sioną,
apie kurį Jėhuziečiai sakė, kad Dovidas
į jį neįeisias (2 Kar. 5, 6). — Pirmąją
šitos eil. dalį šv. Povilas aiškina apie
Kristaus žengimą į dangų; tik jis pa-
keičia žodį *ėmei* žodžiu *davė*. Apgalėji-
mas Kanaano tautų buvo vaizdas
Kristaus laimėto apgalėjimo pragaro
galybių. Kadangi šv. Povilo laikais
jau buvo prasidėjęs dalinimas gėrybių,
kokias Kristus buvo nupelnęs savo
kančia, todėl Apaštalas ir sako *davė*,
kur Sen. Testamente tiko tik
„ėmei“. Šv. Povilo padaryta per-
maina kitų aiškinama dar kitaip. Vz.
Efesz. 4, 8. paaišk. — (20) *Pašlovintas*
teesie... Primenama ypatinga globa,
kokią Viešpats suteikia savo tautai.
Ebr. t.: pašlovintas teesie Viešpats;
jis diena iš dienos neša mūsų našta
(daro mūsų kelią taip malonų); Dievas

yra mūsų išgelbėjimas. *Selah.* —
(21) *Ir pas Viešpatį Dievą* (ebr. t. du
Dievo vardu: *Jahveh 'Adonai*)... Net
ir didžiausiose pavojuose Dievas randa
kaip išgelbėti; jis gali visokiais budais
duoti žmogui ištrukti iš mirties val-
džios. — (22) *Ištikrųjų, Dievas sutru-*
pina... Bet kaip atgaivinti ir išvesti
iš mirties valdžios, taip pat gali Dievas
ir atimti gyvybę ir nuvesti į mirusiųjų
buveinę (1 Kar. 2, 6). — *Viršugalvį*.
Ebr. t.: plaukuotą viršugalvį. Plau-
kuotas viršugalvis ėia vaizdas didžios
stiprybės ir puikybės. — (23) *Viešpats*
tarė: Kad Viešpats sutrupina neprie-
telių galybę, patvirtinama Dievo duotu
ir ps. autoriui žinomą pažadėjimu. —
Atvesiu iš Basano... ar neprieteliai bus
pasislėpę toli rytuose augštuose Ba-
sano kalnuose, ar vakaruse; nors jie
pasinertu į giliausią jurą, Dievas paims
juos ir iš ten ir duos savo tautai įvyk-
dyti ant jų Dievo teisybę. — (24) *Tai-*
pogi tavo šunų... Ebr. t.: kad tavo
šunų liežuvis turėtų dalį tavo neprie-
teliuose. — Ab ipso: sanguine. —
(25) *Jie mato*... Aprašoma iškilmingas

- ²⁶ Prævenērunt principes conjuncti psallentibus,
in medio juvenicularum tympanistriarum.
- ²⁷ In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
- ²⁸ Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.
Principes Juda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
- ²⁹ Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.
- ³⁰ A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.
- ³¹ Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum:
ut excludant eos, qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella volunt:
- ²⁶ Priešakyje eina kunigaikščiai, draug su jais giesmininkai, apstoti bubinėjus mušančių mergaičių.
- ²⁷ Šlovinkite Viešpatį Dievą susirinkimuose,
jūs kurie esate iš Izraelio šaltinių.
- ²⁸ Tenai yra Benjaminas, jauniausias, dvasios pagavime;
Judo kunigaikščiai, jų vadai;
Zabulono kunigaikščiai, Neftalio kunigaikščiai.
- ²⁹ Liepk, Dieve, savo galybei, sustiprink, o Dieve, tai, ką esi padaręs mūnyse.
- ³⁰ Pradedant nuo tavo bažnyčios Jeruzalėje,
tau karaliai atnašaus dovanų.
- ³¹ Sudrausk nendryno žvėris, susirenkantį jaučių būrį su tautų karvėmis
išstumtų tų, kurie ištirti kaip sidabras.
Išblaškyk tautas, kurios nori karės.

Viešpaties įėjimas į Siono šventyklą. — **(26) Priešakyje eina...** Eisena susideda iš kunigaikščių, giesmininkų ir bubinėjus mušančių mergaičių. Ebr. t.: priešakyje eina giesmininkai, paskui žaidžiantys ant stygų, apstoti bubinėjus (arba: jų tarpe bubinėjus mušančios mergaitės)... — **(27) Šlovinkite...** Psalmistas pertraukia aprašinėjimą, kad paragintu minia karštai šlovinti Dievą. — *Kurie esate iš...*: Izraelio arba Jokubo ainija. — **(28) Tenai yra Benjaminas...** Išvardijama Izraelio giminės dalyvaujančios iškilmėje, dvi iš pietų Palestinos ir dvi iš šiaurės. Pirmoje vietoje minima Benjaminas; jis jauniausias (ebr. t.: mažas), maža giminė, labai nustebęs ir pilnas karščiausio džiaugsmo; bet ta garbė jam teisingai priguli, nes Jeruzalė, todėl ir šventykla yra jo ribose; iš jo taipogi buvo išrinktas pirmas žydų karalius Saulius. — *Dvasios pagavime*. Ebr. t. rasi: jų tvarkytojas, arba: jų eisenos vedėjas. — *Judo...* Nuo Dovo laikų ta giminė turėjo duoti tautai karalius per amžius. — *Jų vadai*. Ebr. t. verčiama visai; pvd.: jų didis būrys;

savo purpuroje. — *Zabulono...* Tiedvi gimini garsi karžygiškumu tėvynės reikaluose (Teis. 5, 18) atstovauja visas kitas. — **(29) Liepk...** isakyk savo galybei, kad ji vis labiau apsireikštų. — *Sustiprink...* duok mums visuomet savo galingą globą. — **(30) Pradedant nuo...** dėlėi tavo šventyklos esančios Jeruzalėje, tau karaliai duos dovanų. Siono kalno šventykla bus tarsi pasaulio vidury. Su jos atsiradimu visa žemė neš čia savo dovanas. — **(31) Sudrausk...** Bet kad dovanos būtų nešamos išvisur Viešpačiui karaliaujančiam Sione, reikia, kad neprieteliai karaliai būtų apgalėti. — *Nendryno žvėris*. Ebr. t.: nendryno žvėris, t. y. krokodilą, behemotą, ar hipopotamą, esantį Nilo nendryne. Nendrynas ir nendryno žvėris yra Agypto vaizdai. — *Susirenkantį jaučių...* Prasmė: sudrausk tautų vadus (jaučius) draug su jų tautomis (ebr. t.: su tautų veršiais). — *Išstumtų...* Tautos su savo vadais renkasi, kad išvartų Izraelį iš jo tėvainystės. Senobinėje Italėje: kad neišstumtų, t. y. neleisk išstumti Izraelio. Bet ebr. t. rasi: kad jie pasiduotų

³² venient legati ex Ægypto:
Æthiopia præveniet manus ejus
Deo.

³³ Regna terræ, cantate Deo:
psallite Domino: psallite Deo,

³⁴ qui ascendit super cælum cæli,
ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocem
virtutis,

³⁵ date gloriam Deo
super Israel, magnificentia ejus,
et virtus ejus in nubibus.

³⁶ Mirabilis Deus in sanctis suis,
Deus Israel ipse dabit virtutem,
et fortitudinem plebi suæ,
benedictus Deus.

³² Ateis pasiuntiniai iš Aigypso,
Aitiopija skubinsis ištiesti savo
rankas į Dievą.

³³ Giedokite, žemės karalystės,
Dievui,
skambinkite stygomis Viešpa-
čiui, skambinkite Dievui,

³⁴ kurs pakilsta į augščiausį dangų
į rytus.

Štai, jis duoda savo balsui galin-
gą skambėjimą.

³⁵ Duokite garbę Dievui,
kurio didenybė ant Izraelio ir
kurio galybė debesyse.

³⁶ Stebėtinas Dievas savo šventy-
kloje,

Izraelio Dievas suteikia savo
tautai stiprybės ir jėgų.

Pašlovintas teesie Dievas.

Malda didžiausiame varge.

Psalmus LXVIII. ¹ In finem, pro
iis, qui commutabuntur, David.

68 (69). psalmė. ¹ Į galą, apie tuos,
kurie bus permaitinti, Dovid.

su sidabro lazdomis, t. y. kad nusi-
žemintu prieš Viešpatį ir neštu jam
dovanų. — *Išblaškyk...* Ebr. t.: jis
išblaškė... — (32) *Ateis...* Pavyzdžiai
galingų karalių pasiduodančių Viešpa-
čiui. — *Pasiuntiniai.* Ebr. t.: didžiū-
nai. — (33) *Giedokite...* Paminėjęs to-
limas tautas, psalmistas jau pradeda
raginti visas pasaulio karalystes šlo-
vinti Viešpatį. Ebr. t. eil. gale *selah*. —
(34) *Į rytus:* į šviesos šalį tinkamiausia
Dievui gyventi. Bet ebr. t.: kurs va-
žiuoja seniausiam ir augščiausiam
danguje. — *Jis duoda...* Dievas apsi-
reiškia visiems savo galingu griausmo
balsu. Ebr. t.: jis duoda išgirsti savo
balsą, galingą balsą. — (35) *Duokite
garbę...* Reikia Dievas šlovinti, nes
jis apreiškia savo didenybę tautos
valdyne ir savo galybę dangaus srityse,
kur žmogus nieko negali padaryti. —
Kurio didenybė... Ebr. t.: jo didenybė.
valdo Izraelį ir jo visagalybė debesyse.
— (36) *Stebėtinas...* Ebr. t.: baisus tu,
o Dieve, iš savo šventyklų... Tai tautų
atsakymas į psalmisto pakvietimą. Jos
išpažįsta ir šlovina Viešpatį. — *Izraelio
Dievas...* Kaip stebėtinas, baisus,
Izraelio Dievas duoda savo išrinktajai
tautai galybę ir daug jėgų. — *Pašlo-*

vintas... Psalmė baigiama trumpu
Dievo šlovinimu dėlei visų augščiausio
paminėtų ir aprašytų jo geradarysčių.

68 ps. autorius daugelio nelaimių ir
persekiojimų prislėgtas veltui vargsta
besišaukdamas pagalbos (2—5); dėlei
Dievo ir dėlei uolumo apie jo namus
savųjų apleistas, paniekintas, savo ge-
dule išjuoktas, bet jausdamas kenčias
nekaltai, kad pasitikėjimas Dievu ne-
pasirodytu tuščias (6—13) jis karštai
maldauja Dievą išgelbėti savo miela-
širdystėje iš vargų ir persekiojimų
audros ir patvirtina savo maldą nauju
paminėjimu savo neprietelių išniekini-
mų ir išjuokimų, kuriuos turi kęsti
niekur neradamas paguodos (14—22);
šaukdamas į Dievo teisybę, toliau jis
prašo, kad Dievas išpiltu ant neprietelių
savo rustybę ir teisingai juos nubaustu
(23—29); sustiprintas Dievo pagalbos
viltimi žada šlovinti Dievą ir sako, kad
teisieji linksminsis jo išgelbėjimu; galop
kviečia visus šlovinti Dievą už išgelbė-
jimą, už Judo miestų atstatymą ir
Dievo tautos apsaugojimą (30—37).

(68, 1) *Į galą apie tuos...* Vz. Ps. 44, 1.
— *Dovido.* Nors kaikurie aiškintojai
spėja, kad šita ps. parašyta pranašo

- ² Salvum me fac Deus:
quoniam intraverunt aquæ us-
que ad animam meam.
- ³ Infixus sum in limo profundî:
et non est substantia.
Veni in altitudinem maris: et
tempestas demersit me.
- ⁴ Laboravi clamans, raucæ factæ
sunt fauces meæ:
defecerunt oculi mei, dum spero
in Deum meum.
- ⁵ Multiplicati sunt super capillos
capitis mei, qui oderunt me
gratis.
Confortati sunt qui persecuti
sunt me inimici mei injuste:
quæ non rapui, tunc exolvebam.
- ⁶ Deus tu scis insipientiam
meam:
et delicta mea a te non sunt
abscondita.

- ² Gelbėk mane, Dieve,
nes vandenį veržiasi iki mano
sielai.
- ³ Aš įklimpęs į gilius dumblius,
ir nėra tenai dugno;
aš patekau į jūros gilumą,
ir audra nuskandino mane.
- ⁴ Aš pailsau bešaukdamas, užkimo
man gerklė;
mano akys pavargo, man belau-
kiant mano Dievo.
- ⁵ Daugiau kaip mano galvos plau-
kų tų,
kurie be priežasties neapkenčia
manęs;
sustiprėjo mano neprieteliai,
kurie neteisingai persekiojo mane,
ko aš neišplėšiau, tai turiu dabar
atiduoti.
- ⁶ Dieve, tu žinai mano neišmany-
mą,
ir mano prasikaltimai tau ne-
paslėpti.

Jeremijo arba net vėlesniais laikais, bet tikriausiai jos autoriumi buvo Dovidas. Autorius kenčia persekiojimus dėl ištikimo tarnavimo Dievui ir dėl uolumo apie Dievo namus; kenčia ne nuo svetimų, bet nuo savo brolių ir prieš juos turi ginti bažnyčia nuo išniekinimo; toks gi dalykų stovis galėjo būti tik pirm Babilono nelaisvės, o jei ji ir rodosi turėta mintyje 36. ir 37. eil., tai jos rasi pridėtos vėlesnio autoriaus. Psalmistas taip aprašo neprietelių užpuldinėjimus, kad rodosi turįs prieš akis persekiojimus, kurie apskritai sutinka teisiuosius. Šv. gi Dvasia taip jam davė pasirinkti išsireiškimas, kad jo žodžiai pilniausioje jų prasmėje tinka tik visu-teisiausiam ir visudaugiausia kentėjusiam, t. y. Kristui. Psalmės žodžiai labai dažnai minimi N. Test.; taigi, 5. eil. Jo. 15, 25; 10. e. Jo. 17, 3 ir Rom. 15, 3; 26. e. Apd. 1, 20; 23. ir 24. e. Rom. 11, 9; 22. eil. Jo. 19, 28 ir Mt. 27, 48. Todėl visi šv. tėvai mato šitose psalmėje pranašystę žodinėje pras- mėje apie Kristų kenčiantį. — (2) *Gel- bek...* Vargingas stovis ir suspaudimas išreiškia visokiais vaizdais, visupirma

vandens ir dumblių vaizdu. — *Veržiasi...* todėl yra prigėrimo pavojus (plg. Ps. 17, 17; 39, 2). — (3) *Aš įklimpęs...* Plg. Ps. 39, 3; Jer. 38, 6. — (4) *Aš pailsau...* Varguose karštai maldavo Dievą pa- galbos, bet veltui. — *Užkimo.* Ebr. t.: išdžiuvo. — *Mano akys pavargo.* Tai ženklas didžio laukimo pagalbos, kaip kad sakoma: akis išžiūrėjau belauk- damas. — (5) *Daugiau...* Persekiotojų daugumas nurodoma dažnai vartojamu palyginimu jų skaitliaus su galvos plaukais. Plg. Ps. 3, 2. 3; 39, 13. — *Be priežasties neapkenčia manęs.* Tuos žodžius Kristus aiškino apie save. Jo. 15, 25. — *Sustiprėjo.* Ebr. t.: skaitlingi. — *Ko aš neišplėšiau...* Iš- reiškia patarlių būdu mintis: aš turiu kentėti už kaltybes, kurių neesu pada- ręs. — (6) *Dieve, tu žinai...* Yra kalty- bių, dėlėi kurių Dievas jį baudžia; bet jas žino tik jis vienas; žmonėms jos nežinomos; teisiėji jį laiko visai nekaltų; į juos tai atsižvelgdamas, jis maldauja išliuosavimo nuo kentėjimų. Tokių Dievui žinomų kaltybių turėjo Dovidas, kaip kiekvienas nuodėmingas žmogus; Kristus buvo paėmęs ant savęs visos

- ⁷ Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israel.
- ⁸ Quoniam propter te sustinui opprobrium:
operuit confusio faciem meam.
- ⁹ Extraneus factus sum fratribus meis,
et peregrinus filiis matris meæ.
- ¹⁰ Quoniam zelus domus tuæ comedit me:
et opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.
- ¹¹ Et operui in jejuniis animam meam:
et factum est in opprobrium mihi.
- ¹² Et posui vestimentum meum cilicium:
et factus sum illis in parabolam.
- ¹³ Adversum me loquebantur qui sedebant in porta:
et in me psallebant qui bibebant vinum.
- ⁷ Neduok rausti dėlei manęs tiems,
kurie pasitiki tavimi,
Viešpatie, galybių Viešpatie!
Tenebuna sugėdinti dėlei manęs tie,
kurie jieško tavęs, Izraelio Dieve!
- ⁸ Nes dėlei tavęs aš kenčiu išjuoka,
gėda dengia man veidą.
- ⁹ Aš pasidariau svetimas savo broliams
ir nepažįstamas savo motinos vaikams.
- ¹⁰ Nes uolumas apie tavo manus griaužė mane,
ir apjuokos tų, kurie niekino tave,
krito ant manęs.
- ¹¹ Aš apdengiau savo sielą pasninku,
ir iš to padaryta man apjuoka.
- ¹² Aš ėmiau sau apdaru ašutinę
ir buvau jiems pasityčiojimas.
- ¹³ Prieš mane kalbėjo sėdintys vartuose,
ir dainavo apie mane dainas girtuokliaujantis.

žmonijos prasikaltimus. — (7) *Neduok rausti...* Tikri Izraelitai visuomet ištikimi Viešpačiui, turėtu teisę nusiminti ir jaustusi nužeminti savo šventoje viltyje, jei teisusis, kurs visuomet rodė savo karštą meilę Dievo, butu jo apleistas. Bedieviai naudotusi prieš juos tuo apleidimo pavyzdžiu. — *Galybių.* Ebr. t.: kareivių. — (8) *Nes dėlei tavęs...* Prašymas juo labiau rodosi vertas išklausymo, kad persekiojamasai kenčia išniekinimus dėlei Dievo, kurs pats jo ypatoje yra niekinamas. Panašiai dejavo vėliaus Jeremijas (plg. Jer. 15. 10). — (9) *Aš pasidariau svetimas...* jie visi nusigrižo nuo manęs. Plg. Jer. 11, 18—21. — (10) *Nes uolumas apie tavo namus:* apie bažnyčios šventumą ir dėlei Dievo, kurs joje gyvena. Taip dar aiškiau sakoma, kad persekiojimų priežastis tai meilė Dievo. — *Griaužė:* kaip koki vidujinė, karš-

čiausi ugnis. Šv. Jono evangelijoje (2, 17) šita eil. dalis išaiškinta apie Kristų, kuomet jis buvo išvaręs pardavėjus iš bažnyčios. Plg. Jer. 7. 11. — *Ir apjuokos tų...* Uolumas dar labiau sukėlė prieš psalmistą inirtimą tų, kurie niekino patį Dievą. Ir šitie žodžiai išaiškinti šv. Pavilo apie Išganytoją. Vž. Rom. 15, 3. — (11) *Aš apdengiau...* Geriau: aš žeminau, *συνέκαμψα* (Vatik. kod.). Plg. Ps. 34, 13. Ebr. t. rasi: verkė pasninke mano siela. Psalmistas pasninkodamas ir apsilvilkęs liudinčiųjų apdaru, ašutine, meldė Dievą pagalbos savo sielvarte, bet priešams tai buvo nauja proga dar labiau jį koneveikti. — (13) *Prieš mane kalbėjo...* viešuose susirinkimuose miesto vartuose ir kur tik susiedavo pasikalbėtų ar pasilinksminčių, tyčiojosi iš manęs. Plg. Jer. 16, 5. 8; Job. 30, 9. 13. eil. žodžiais rasi nurodoma Išgany

- ¹⁴ Ego vero orationem meam
ad te Domine: tempus bene-
placiti Deus.
In multitudinem misericordiam
tuam exaudi me,
in veritate salutis tuæ:
¹⁵ Eripe me de luto, ut non in-
figar:
libera me ab iis, qui oderunt
me, et de profundis aqua-
rum.
¹⁶ Non me demergat tempestas
aquæ,
neque absorbeat me profundum:
neque urgeat super me puteus
os suum.
¹⁷ Exaudi me Domine, quoniam
benigna est misericordia tua:
secundum multitudinem mise-
rationum tuarum respice in
me.
¹⁸ Et ne avertas faciem tuam a
puero tuo:
quoniam tribulor, velociter
exaudi me.
¹⁹ Intende animam meam, et libera
eam:
propter inimicos meos eripe me.
²⁰ Tu scis improperium meum,
et confusionem meam, et reve-
rentiam meam.
²¹ In conspectu tuo sunt omnes
qui tribulant me,
improperium expectavit cor
meum, et miseriam.

- ¹⁴ Bet aš kreipiuos su savo malda
į tave, Viešpatie.
Malonumo laikas atėjo, o Dieve.
Išklausyk mane savo pasigailė-
jimo daugybėje,
tavo išgelbėjimo tikrume.
¹⁵ Ištrauk mane iš dumblo, kad
nenugrimsčiau,
išliuosuok mane nuo tų, kurie
neapkenčia manęs ir iš van-
dens gilybės.
¹⁶ Tenepaskandina manęs vandens
tvanas
ir teneparija manęs giluma
ir tensesčiaupia ant manęs savo
nasrų šuliny.
¹⁷ Išklausyk mane, Viešpatie, nes
tavo pasigailėjimas malonin-
gas,
pažvelg į mane dėl savo pasi-
gailėjimų daugybės.
¹⁸ Ir nenugrišk savo veido nuo
tavo tarno,
nes aš esu sielvarte, greitai iš-
klausyk mane.
¹⁹ Tėmyk mano sielą ir išliuosuok
ją;
išgelbėk mane dėlei mano ne-
prietelių.
²⁰ Tu žinai mano apjuoką
ir mano išniekinimą ir mano
apgėdinimą.
²¹ Tavo akyvaizdoje visi, kurie
vargina mane.
Mano širdis laukia apjuokos ir
nelaimės.

tojo išniekinimas, aprašytas Mt. 27, 27... — (14) *Bet aš kreipiuos...* Kuomet neprieteliai labiausiai tyčiojasi ir niekina, psalmistas karščiaus meldžiasi, nes malonumo laikas atėjo: Dievo paskirta, jo amžiniais nutarimais pramatyta malonumo valanda esti dažniausiai ta, kurioje kentėjimas tarsi nebepake- liamas, apleidimas pilniausis. To Dievo malonumo prašo sau psalmistas vardan Dievo pasigailėjimo daugybės ir vardan tikrumo išgelbėjimo, pažadėto mel- džiantiems. — (15, 16) *Ištrauk mane...* Primenama pavojus, iš kurio psalmistas

nori būti išgelbėtas ir kurį jis aprašo tais pačiais vaizdais kaip ir psalmės pradžioje (2. 3. eil.). — (17—19) *Iš- klausyk...* Prašančiojo malda darosi kas kart karštesnė; ji remiama ypač begaliniu Dievo gerumu. — (20, 21) *Tavo akyvaizdoje visi...* tu pats žinai visą mano vargintojų piktumą. — *Mano širdis...* Ebr. t. šitais žodžiais prasideda 21. eil. Jis galima išversti: apjuoka laužo (trupina) man širdį, ir aš esu suimtas skausmo. Vulgatos prasmė: aš nematau savo nelaimių galo, nes priešų piktumas taip didis, kad aš

Et sustinui qui simul contri-
staretur, et non fuit:
et qui consolaretur, et non in-
veni.

²² Et dederunt in escam meam
fel:
et insiti mea potaverunt me aceto.

²³ Fiat mensa eorum coram ipsis
in laqueum,
et in retributiones, et in scan-
dalum.

²⁴ Obscurentur oculi eorum ne vi-
deant:
et dorsum eorum semper incurva.

²⁵ Effunde super eos iram tuam:
et furor iræ tuæ comprehendat
eos.

²⁶ Fiat habitatio eorum deserta:
et in tabernaculis eorum non
sit qui inhabitet.

²⁷ Quoniam quem tu percussisti,
persecuti sunt:
et super dolorem vulnerum meo-
rum addiderunt.

²⁸ Appone iniquitatem super ini-
quitatem eorum:
et non intrent in justitiam
tuam.

Aš laukiau, kad kas pasigailētu
manęs, ir nebuvo neivieno,
ir kad suteiktu paguodos, ir
neradau.

²² Jie davė man valgyti tulžies,
ir mano ištroškime jie girdė
mane uksumi.

²³ Tėvirsta jų stalas jų akyvaizdoje
žabangais
ir atsilyginimu ir papiktinimu.

²⁴ Tegul jų akis aptemsta, kad
neregėtu,
ir jų nugarą lenkk visuomet.

²⁵ Išpilk ant jų savo rustybę,
ir tavo rustybės narsas tesu-
gauna juos.

²⁶ Tėbuna jų bustas apleistas
ir tenebuna kas gyventu jų
šėtrose.

²⁷ Nes ką tu užgavai, jie per-
sekiojo
ir mano žaizdų skausmą jie
padidino.

²⁸ Duok jiems kristi iš vienos jų
neteisybės į kitą
ir tegul jie nepasiekia tavo
teisybės.

negaliu laukti iš jų nieko daugiau kaip
tik apjuokos ir nelaimės. — (22) *Jie
davė man...* Troškimą pasigailėjimo ir
paguodos priešai nuožmiai aitrino ir
išjuokė, pasotindami karčiais žodžiais,
išjuokimais ir koneveikimais. Ką čia
psalmistas sako apie save, tai pilniausiai
padaryta su Jėzumi Kristumi. Vž. Mt.
27, 34; Jo. 19, 29. 30. — (23) *Tėvirsta
jų stalas...* Užtiestas stalas tai žemiškas
laimės vaizdas. Kadangi neprieteliai
kankindami teisųjį, davė jam ragauti
tulžies ir uksaus, todėl teisinga, kad ir
jų pačių stalas pavirstu jiems kanki-
nimu. — *Žabangais:* kilpa, kuria bus
sugauti ir parblokti. — *Ir atsilyginimu.*
Ebr. t.: ir neturintiems rūpesčių (visai
nelaukiamtiems nelaimės) slasťais. —
Papiktinimu: prapultimi. Baisus lin-
kėjimai bausmių čia kaip ir kitur ne
žemiško keršto išreiškimas, bet ženklas
nolūmo apie Dievo garbę, apie teisybę;
jie yra pasekmė minčių išreikštų aug.

8. ir 10 eil. — (24) *Jų nugarą...*: kad jie
vaikščiotu sulenkti kaip vergai apkrauti
sunkia našta. Ebr. t.: padaryk, kad
jų strėnos visuomet siubuoitu, t. y. kad
jie pasidarytu silpni kunu. — 23. ir
24. eil. šv. Povilas aiškina apie Izraelio
atmetimą už nepriėmimą Mesijo. Vž.
Rom. 11, 8. 9; plg. Mt. 13, 14; Jo. 12,
35—40; 2 Kor. 3, 14. — (25) *Narsas.*
Ebr. t.: karštis. — (26) *Tėbuna jų
bustas...* Linkima, kad butu nubauta
taipogi neprietelių ainija ir kad ji pra-
žutu. Apd. 1, 20 šitie žodžiai išaiškinti
apie Judą Iskarijotą. — (27) *Nes ką
tu užgavai...* Dievas turėjo teisės bausti
(plg. aug. 6. e.), bet žmonėms reikėjo
baudžiamosjo pasigailėti. — *Ir mano
žaizdų...* Ebr. t.: ir jie kalba (pasakoja
su pasityčiojimu) apie skausmą tų,
kuriuos tų perdurei (kurie išpažinimą
tikrojo Dievo patvirtino savo gyvybės
atidavimu). — (28) *Duok jiems kristi...*
Kaip jie didino kenčiančiojo skausmą,

- ²⁹ Deleantur de Libro viventium:
et cum justis non scribantur.
- ³⁰ Ego sum pauper et dolens:
salus tua Deus suscepit me.
- ³¹ Laudabo nomen Dei cum can-
tico:
et magnificabo eum in laude:
- ³² Et placebit Deo super vitulum
novellum:
cornua producentum et ungulas.
- ³³ Videant pauperes et lætentur:
quærite Deum, et vivet anima
vestra:
- ³⁴ Quoniam exaudivit pauperes
Dominus:
et vincitos suos non despexit.
- ³⁵ Laudent illum cæli et terra,
mare, et omnia reptilia in eis.
- ³⁶ Quoniam Deus salvam faciet
Sion:
et ædificabuntur civitates Juda.
Et inhabitabunt ibi, et here-
ditate acquirent eam.
- ²⁹ Tebuna išdildyti iš gyvųjų
knygos
ir tenebuna rašomi su teisiaisiais.
- ³⁰ Aš beturtis ir skausmų suimtas;
tavo, Dieve, pagalba palaikys
mane.
- ³¹ Aš šlovinsiu Dievo vardą gies-
mėmis
ir augštinsiu jį šlovinimu.
- ³² Tai patiks Dievui labiaus nekaip
jaunas veršis,
kuriam dygsta ragai ir nagos.
- ³³ Tegul tai mato beturčiai ir tesi-
linksmina.
Jieškokite Dievo, ir jusų siela
bus gyva.
- ³⁴ Nes Viešpats išklauso beturčius
ir nepaniekina savo apkaltųjų.
- ³⁵ Tešlovina dangus ir žemė,
jura ir visa, kas joje slankioja.
- ³⁶ Nes Dievas gelbi Sioną,
ir Judo miestai bus statomi;
ir jie gyvens tenai ir gaus jį
tėvainystėn.

taip tebuna padidinta jų pačių bausmė. Dievas dideliems kaltininkams nubauti laikada palieka juos jų pačių jiegomis ir leidžia jiems kristi iš nuodėmės į nuodėmę, net ir į visišką suketėjimą. Tai padaro, atstodamas nuo jų, nebe-
duodamas jiems savo malonių, kurias jie dažnai niekino. Plg. Iš. 9, 16; Rom. 9, 18 ir k. — *Tavo teisybės*: tenegauna kaltybių atleidimo. — **(29)** *Tebuna išdildyti...* Pasakoma, kokios bus nepa-
siekimo Dievo teisybės pasekmės. Gy-
vųjų knyga dažnai šv. Rašte yra vaizdas prigulėjimo į Dievo karalystę ant žemės ir danguje. Plg. Iš. 32, 32. — **(30)** *Aš beturtis...* Kadangi Dievas teisingas, todėl ps. autorius turi tikrą viltį, kad bus išklaustas ir išgelbėtas ir už tą išgelbėjimą jau žada šlovinti Viešpatį: **(31)** *Aš šlovinsiu...* Toks šlovinimas ir išpažinimas Dievo didenybės jam patiks labiaus nekaip geriausios aukos: **(32)** *Tai patiks...* — *Jaunas veršis...*: pilnai užaugęs (turįs arti trejų metų), nesu-
teptas įstatymo žvilgsniu. Plg. Kun. 2. 3. — **(33)** *Tegul tai mato...* Ebr. t.:

tai pamatę prispaustieji linksminsis. Išgelbėjimas persekiojamo teisiojo bus džiaugsmo priežastis visiems kitiems neteisingai varginamiems. — *Jieško-
kite...* Ebr. t.: jūs, kurie jieškote Dievo, jusų širdis tegyvuoja. Psalmistas jau stačiai į juos kreipiasi ir ragina links-
mintis. — **(34)** *Nepaniekina savo ap-
kaltųjų.* Apkaltaisiais yra ne tik tie, kurie surišami grandinėmis ir įmetami kalėjiman, bet taipogi visi kurie priima kokiuos nors kentėjimus dėl ištikimybės Dievui. Jų Dievas ne tik nepaniekina, bet dar rupinasi jais su didžiausia meile. Bedievių įvykdyto apkalimo pavyzdį randame aprašytą pranašo Jeremijo gyvenime. Vž. Jer. 20, 2; 32, 2; 33, 1; 36, 5; 37, 14. 15; 38, 6; 40, 1. — **(35)** *Te-
šlovina dangus...* Išreiškiama troškimas, kad Dievas, suteikias išgelbėjimą, būtų begalo augstinamas, todėl kviečiama visi tvariniai jo šlovintų. — *Slankioja.* Ebr. t.: juda. — **(36)** *Nes Dievas gelbės...* 36. ir 37. eil. rasi pridėtos Babylono nelaisvės laikais, nes jose išreiškiama viltis atitaisyti: bus sta-

³⁷ Et semen servorum ejus possi-
debit eam,
et qui diligunt nomen ejus,
habitabunt in ea.

³⁷ Ir jo tarnų ainija paveldės jį,
ir kurie myli jo vardą, tie gyvens
jame.

Nuožmių neprietelių persekijomojo malda.

Psalmus LXIX. ¹ In finem, Psalmus David, In rememorationem, quod saluum fecerit eum Dominus.

² Deus in adjutorium meum intende:

Domine ad adjuvandum me festina.

³ Confundantur, et revereantur, qui quærunt animam meam:

⁴ Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala:

Avertantur statim erubescen-
tes, qui dicunt mihi: Euge,
euge.

⁵ Exultent et lætentur in te omnes qui quærunt te,
et dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

⁶ Ego vero egenus, et pauper sum: Deus adjuva me.

Adjutor meus, et liberator meus es tu: Domine ne moreris.

69 (70). psalmė. ¹ Į galą, Dovidas psalmė, atsiminti, kad Viešpats jį išgelbėjo.

² Dieve, atėik man į pagalbą; Viešpatie, skubinkis man padėti.

³ Tebuna sugėdinti ir tegul drovisi, kurie jieško mano gyvybės.

⁴ Tegul traukiasi atgal ir teparausta, kurie velija man pikta.

Tegul tuojau traukiasi atgal paraudę, kurie man sako: Šia tau, šia tau.

⁵ Tegul džiaugiasi ir linksmynasi tavimi visi, kurie jieško tavęs ir tegul sako visuomet tie, kurie mėgsta tavo išgelbėjimą: Tebuna šlovinama Viešpats!

⁶ Aš gi esu vargšas ir beturtis. Dieve, padėk man.

Tu mano padėjęjas ir mano gelbėtojas.

Viešpatie, negaišk.

toma Sionas, Jeruzalė, Judo miestai; sugrįš į tėvainystę ir tie, kurie myli jo (Dievo) vardą gyvens tenai.

69. ps. Dovidas meldžia Dievo pagalbą, kad tie, kurie tykoja jo gyvybės, turėtų trauktis šalin su gėda (2—4), kad tikri Dievo tarnai linksmintusi ir jį augštintu ir kad jis pats greitai susilauktu Dievo pagalbos (5—6).

(69, 1) Dovidas psalmė. Ji padaryta iš Ps. 39, 14—18. Tik pridėta kitoks antrašas ir bent kiek permaininga viena (2.) eil. — *Atsiminti.* Ebr. *lehzkir*. Vz. Ps. 37, 1. — *Kad Viešpats išgelbėjo.* Tų žodžių nėra ebr. t. — (2) *Dieve...* Ebr. t.: Dieve, manęs gelbėtu, Viešpatie man į pagalbą skubinkis. — (3—6) *Tebuna sugėdinti...* Tos eil. be mažko nieku nesiskiria nuo Ps. 39, 14—18.

Meldimas pagalbos prieš piktus persekiotojus.

Psalmus LXX. ¹ Psalmus David, Filiorum Jonadab, et priorum captivorum.

In te Domine speravi,
non confundar in aeternum:

² in justitia tua libera me, et eripe me.

Inclina ed me aurem tuam, et salva me.

³ Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum: ut salvum me facias,

Quoniam firmamentum meum, et refugium meum es tu.

⁴ Deus meus eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui:

⁵ Quoniam tu es patientia mea Domine:

Domine spes mea a juventute mea.

⁶ In te confirmatus sum ex utero:

70 (71). psalmė. ¹ Psalmė Dovid, Jonadabo sunų ir pirmųjų belaisvių.

Tavimi, Viešpatie, aš pasitikiu; kadgi nebučiau sugėdintas per amžius;

² savo teisybėje išliuosuok mane ir gelbėk mane.

Palenk į mane savo ausį ir padėk man.

³ Buk man Dievas globėjas ir sustiprinta vieta, kad išgelbėtumei mane, nes tu mano tvirtovė ir mano prieglauda.

⁴ Mano Dieve, ištrauk mane iš nusidėjėlio rankos ir iš to, kurs elgiasi prieš įstatymą, ir iš neteisiųjų rankos;

⁵ nes tu, Viešpatie, mano kantrus laukimas, tu mano viltis, Viešpatie, nuo pat mano jaunystės.

⁶ Aš tavimi rėmiaus nuo pat motinos įščios;

70. ps. autorius, pilnas pasitikėjimo Dievu, kurs nuo pat jaunystės buvo jo globėjas, meldžia Viešpatį išliuosuoti jį iš neprietelių valdžios (2—6); stebėtinai išgelbėtas taip daug sykių iš daugelio pavojų, jis tvirtai viliasi, kad ir dabar savo senatvėje nebus apleistas, nors jo neprieteliai laukia greito jo žuvimo (7—12); prašo Viešpatį sugėdinti neprietelius, kad ps. autorius, prie senesniųjų Dievo šlovinimų galėtų dar pridėti naujų ir skelbti Dievo galę busiančioms kartoms (13—18); jis žada šlovinėti taipogi palaikiusią jį visuomet Dievo teisybę, kaip tik neprieteliai bus sugėdinti.

(70, 1) Dovid... Ebr. t. šita ps. neturi jokio antrašo. Ji savinama Dovidui rasi dėlto, kad nemaža jos dalis padaryta iš kitų senesnių ps. žodžių arba labai juos primena. Taigi, 1 iki 3, eil. paimta iš Ps. 30, 2—4; 5. ir 6. e. iš Ps. 21, 10. 11; 12. e. primena Ps. 21, 12 ir 69, 2; 13. e. Ps. 39. 15; 84. 4. 26.

Antroji antrašo dalis matomai nurodo, kad tą psalmė labai mėgdavo giedoti Rechabitai (vz. 4 Kar. 10, 15 ir Jer. 35, 1...) ir žydai, kurie pirmi pakliuvo į nelaisvę, teisingai galėjusią vadintis tautos senatvė. Kaikurie manė, kad ps. autoriui buvęs pranašas Jeremijas. — *Tavimi, Viešpatie...* Vz. Ps. 30, 2—4. — (3) *Buk man Dievas...* Ebr. t.: buk man gyvenamoji uola, į kurią visuomet galėčiau bėgti; tu nutarei gelbėti mane, nes tu mano uola ir mano piliis. — (4) *Iš nusidėjėlio rankos*: valdžios. Neprieteliai tautos, kurios vardu kalba autorius, vadinami ebr. t. bedieviu, nedoru žmogumi ir smarkininku. — (5) *Nes tu, Viešpatie...* Vz. Ps. 21, 10. 11. — *Kantrus laukimas*: dalykas, kurio kantriai laukiama. Ebr. t.: pasitikėjimas. — *Jaunystės*. Žydų tautos jaunystė buvo laikas jos išvedimo iš Aigypo (Jer. 2, 1; Ez. 16, 6...). — (6) *Aš tavimi...* Dievas buvo autoriui ir tautai nuo pat gimimo lyg koks sti-

- de ventre matris meæ tu es
 protector meus:
 In te cantatio mea semper:
 7 tamquam prodigium factus sum
 multis:
 et tu adiutor fortis.
 8 Repleatur os meum laude, ut
 cantem gloriam tuam:
 tota die magnitudinem tuam.
- 9 Ne proicias me in tempore se-
 nectutis:
 cum defecerit virtus mea, ne
 derelinquas me.
- 10 Quia dixerunt inimici mei mihi:
 et qui custodiebant animam me-
 am, consilium fecerunt in
 unum,
- 11 Dicentes: Deus dereliquit eum,
 persequimini, et comprehendite
 eum: quia non est qui eri-
 piat.
- 12 Deus ne elongeris a me:
 Deus meus in auxilium meum
 respice.
- 13 Confundantur, et deficiant de-
 trahentes animæ meæ:
 operiantur confusione, et pudore
 qui quærunt mala mihi.
- 14 Ego autem semper sperabo:
 et adjiciam super omnem lau-
 dem tuam.

- nuo mano motinos vidurių to
 mano globėjas.
 Tau visuomet mano giedojimas.
- 7 Daugeliui aš pasidariau lyg ste-
 buklas,
 tu gi stiprus padėjęjas.
- 8 Mano burna tebuna pilna šlo-
 vinimo,
 kad giedočiau apie tavo garbę,
 visą dieną apie tavo didumą.
- 9 Neatmesk manęs senatvės laiku,
 kuomet truksta man jiegu, ne-
 apleisk manęs;
- 10 nes mano neprieteliai kalba prieš
 mane,
 ir kurie tykoja mano gyvybės,
 tariasi tarp savęs,
- 11 sakydami: Dievas apleido jį.
 Vykitės ir sugaukite jį, nes nėra
 kas gelbėtų.
- 12 Dieve, neatsitolink nuo manęs;
 mano Dieve, pažvelk, kad man
 padėtumei.
- 13 Tebuna sugėdinti ir tepražuna,
 kurie piktai kalba, prieš
 mane;
 tebuna apdengti paniekinimu ir
 gėda, kurie jieško man ne-
 laimės.
- 14 Aš gi visuomet turėsiu vilties
 ir dauginsiu visą tavo šlovinimą.

priaisius ramstis (plg. Iz. 51, 2). — *Tau visuomet...*: tave visuomet aš šlovinu giesmėmis. Tautos tarpe rasdavosi visuomet tikrų Dievo garbintojų. — (7) *Daugeliui aš...*: dalykas, kurs sukelia žmonėse nustebimą dėl daugybės nelaimių, kurios mane sutiko. Vž. žem. 11. e.; plg. Iz. 8, 18; Ez. 8, 18; Ez. 3, 8 ir k. — *Stiprus padėjęjas*. Ebr. t.: tvirta mano prieglauda. Tauta ir didžiausiose nelaimėse nenusimena, nes turi visagalingą padėjęją Viešpatį. — (8) *Mano burna...* Ebr. t.: mano burna pilna tavo šlovės, tavo garbės per visą dieną.

Tauta ir nelaimėje nesiliauja šlovinus Dievo. — (9) *Senatvės laiku...* Tautos ištėrimas yra jos senatvės laikas, atėjęs daugeliui metų praslinkus po jos jaunystės, poišėjimo iš Aigypso (Iz. 41, 14; 46, 4). — (10) *Nes mano neprieteliai...* Neprieteliai nori pasinaudoti tautos susilpnėjimu, kad visai ją sunaikintų: Todėl psalmistas karščiaus maldauja: (12) *Dieve, neatsitolink...* — (13) *Tebuna sugėdinti...* Plg. Ps. 21, 12; 34, 4. 25 ir k. Neprietelių piktumas atves ant jų pačių nelaimę, nes Dievas savo teisybėje turės juos pažeminti; todėl: (14) *Aš gi*

- 15 Os meum annuntiabit justitiam tuam:
tota die salutare tuum.
Quoniam non cognovi litteraturam,
- 16 introibo in potentias Domini:
Domine memorabor justitiæ tuæ solius.
- 17 Deus docuisti me a juventute mea:
et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.
- 18 Et usque in senectam et senium:
Deus ne derelinquas me,
Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est:
Potentiam tuam, 19 et justitiam tuam
Deus usque in altissima, quæ fecisti magnalia:
Deus quis similis tibi?
- 20 Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, et malas:
et conversus vivificasti me:
et de abyssis terræ iterum reduxisti me:
- 21 Multiplicasti magnificentiam tuam:
et conversus consolatus es me.
- 15 Mano burna skelbs tavo teisybę,
visą laiką tavo išgelbėjimą,
nes aš nemoku jų aprašyti.
- 16 Aš išgilinsiu į Viešpaties galybės veikalus;
Viešpatie, aš šlovinsiu vien tavo teisybę.
- 17 Dieve, tu mokei mane nuo pat mano jaunystės,
ir iki dabar aš skelbiu tavo stebuklus.
- 18 Neaplesik gi, Dieve, manęs iki senatvei ir iki žilų plaukų,
kolei aš skelbiu visoms busimoms kartoms tavo peties stiprumą
tavo galybę 19 ir tavo, o Dieve, teisybę iki dangaus augštybių,
kaip didžiųjų dalykų tu esi padaręs.
- Dieve, kas tau lygus?
- 20 Kaip gi daug ir kaip skaudžių sielvartų tu esi davęs man matyti.
Tačiau apsigrižęs tu atgaivinsi mane
ir vėl išvesi mane atgal iš žemės gelmių.
- 21 Tu dar dauginsi savo šlovinimą
ir apsigrižęs paguosi mane.

visuomet... — (15) *Mano burna skelbs...* Dievo teisybę atlyginimo davime ir jo suteikiamą išgelbėjimą skelbs autorius savo burnos žodžiais, nes Dievo veikalu, kuriais jis apreiškia tą savo teisybę ir savo išgelbėjimą, tiek, kad jų negalima apimti jokių raštu. — *Nes aš nemoku aprašyti.* Ebr. t.: nes nežinau jų skaitliaus. — Dievo gerumas begalinis, be ribų. — (16) *Aš išgilinsiu...*: aš skelbsiu šlovindamas didžius Dievo veikalus, kuriuose apsireiškia jo teisybė. — *Vien tavo teisybė.* Ebr. t. rasi: tavo teisybė, vien tavąją. — (17) *Tu mokei...* Dievas anksti apreiškė tautai savo stebuklingus veikalus, per savo tarnus pranašus buvo

jos mokytojas; savo valdymu parodė jai savo teisybę, geradarystėmis ir stebuklais paragino šlovinti Viešpatį. (18) *Tavo peties stiprumą*: didžius tavo stiprybės darbus. — (19) *Iki dangaus...*: didi dalykai, kuriuos esi padaręs, siekia augščiausią dangų. Užmanymas, noras skelbti Dievo teisybės veikalus taip apima autorių, kad skelbimas pavirsta pas jį į šlovinimą. — (20) *Kaip gi daug...* Dabartinė tautos nelaimė tikrai didelė, bet Dievas išgelbės ir iš jos. — *Iš žemės gelmių*: iš mirusiųjų buveinės. Tai didžiausios nelaimės vaizdas. — (21) *Savo šlovinimą...* Ebr. t.: mano vertybę. Ir čia išreiš-

- ²² Nam et ego confitebor tibi in
vasis psalmi veritatem tuam:
Deus
psallam tibi in cithara, sanctus
Israel.
- ²³ Exultabunt labia mea cum can-
taverō tibi:
et anima mea, quam redemisti.
- ²⁴ Sed et lingua mea tota die
ditabitur justitiam tuam:
cum confusi et reveriti fuerint
qui quærunt mala mihi.

- ²² Taigi, ir aš šlovinsiu skambin-
damas ant arpos tavo ištiki-
mybę, o Dieve,
aš giedosiu tau su kanklėmis, o
Izraėlio šventasis.
- ²³ Mano lupos džiaugsis, kuomet
aš tau giedosiu,
taipogi ir mano siela, kurią tu
atvadavai.
- ²⁴ Taipogi ir mano liežuvis skelbs
per visą dieną tavo teisybę,
kuomet bus sugėdinti ir panie-
kinti tie, kurie jieško man
nelaimės.

Malda už karalių.

Psalmus LXXI. ¹ Psalmus, In
Salomonem.

² Deus judicium tuum regi da:
et justitiam tuam filio regis:
Judicare populum tuum in jus-
titia,
et pauperes tuos in iudicio.

71. (72). psalmė. ¹ Psalmė apie
Saliamoną.

² Dieve, duok karaliui savo
teisma
ir karaliaus sunui savo teisybę,
kad jis teistu tavo tautą teisy-
bėje
ir tavo beturčius pagal teises.

kiama išliuosavimo ir busiančio iš-
augstinimo viltis. — (24) *Skelbs tavo
teisybę...* Tauta ypač tuomet galės
nuolat šlovinti Dievą, kada jau bus
pažeminti jos neprieteliai.

71. ps. autorius po trumpos maldos,
kad Dievas suteiktu karaliui karališkąją
valdžią, tuojau pradeda aprašinėti lai-
mingą jo karalystės stovį ir nurodo jos
amžinumą (2—7); toliau skelbia tos
karalystės išsiplėtimą po visą pasaulį,
visų karalių ir visų tautų jai pasidavimą,
draug išdėstydamas, koks bus toje kara-
lystėje atsinešimas į silpnuosius ir
beturčius (8—15); galop aprašo kara-
lystės teisingumą ir šlovingumą (16. 17).
Prie 71. ps. pridėta visos antrosios psal-
myno knygos užbaiga, pagarbinimas
Dievo (18. 19) ir psalmyno rinkėjo
patėmijimas (20).

(71, 1) *Psalmė apie Saliamoną.* Laiky-
damiesi Vulgatos antrašo daugelis mano,
kad šitą ps. sudėjęs Dovidas, kuomet

turėjęs atiduoti jam savo sostą. Bet
ebr. t. Saliamonas išvardintas kaip po
ps. autorius. Psalmėje kalbama vien
apie Mesiją. Taip ją suprato senobės
žydai, taip ją aiškina ko ne visi šv. tėvai.
Ir ištikrųjų, kas pasakyta 5. 7. 8—11. eil.
netinka jokiam kitam karaliui kaip tik
Kristui. Autorius kalbėdamas išimtinai
apie Mesiją ir jo karalystę ima vaizdus
iš santikių, kokie buvo karaliaujant
Saliamonui. — (2) *Dieve, duok...* Kara-
liaus darbas daryti teisumą ir teisybę
tautoje (plg. 2 Kar. 8, 15). Tobuliausiai
tai įvykdo vyriausis karalius, Dievas.
Taigi, psalmistas meldžia Dievą suteikti
karaliui tą savo valdymo būdą, daryti
taip kaip jis daro teisybę ir atiduoti
kiekvienam, kas jam priguli. — *Kara-
liui.* Kaldaiškoje parafrazyje: karaliui
Mesijui. Tas pats karalius tuojau vadi-
nama karaliaus sunumi, todėl karališkoji
valdžia jam priguli teisingai. — *Tavo
beturčius..* Kuomet tauta valdoma
dievišku būdu teisybėje, tuomet ir be-

- ³ Suscipiant montes pacem populo,
et colles justitiam.
- ⁴ Judicabit pauperes populi,
et salvos faciet filios pauperum
et humiliabit calumniatorem.
- ⁵ Et permanebit cum Sole,
et ante Lunam, in generatione
et generationem.
- ⁶ Descendet sicut pluvia in vel-
lus:
et sicut stillicidia stillantia
super terram.
- ⁷ Orietur in diebus ejus justitia,
et abundantia pacis: donec au-
feratur luna.
- ⁸ Et dominabitur a mari usque
ad mare:
et a flumine usque ad terminos
orbis terrarum.
- ⁹ Coram illo procident Æthiopes:
et inimici ejus terram lingent.
- ¹⁰ Reges Tharsis, et insulæ mu-
nera offerent:
reges Arabum, et Saba dona
adducent:

- ³ Tegul kalnai neša tautai
ramybę
ir kauburiai teisingumą
⁴ Jis darys tautos beturčiams
teisybę
ir gelbės beturčių vaikus
ir pažemins prispaudėją.
- ⁵ Jis pasiliks, kolei bus saulė
ir mėnulis, iš kartos į kartą
- ⁶ Jis nužengs kaip lietus ant
vilnos
ir kaip lietaus šlakai lašantis
ant žemės.
- ⁷ Jo dienose užtekės teisybė
ir ramybės apstumas, kolei nebus
sunaikintas mėnulis
- ⁸ Jis viešpataus nuo jūros iki
jurai,
nuo upės iki žemės skritulio
pakraščių.
- ⁹ Prieš jį parpuls Aitiopai,
ir jo neprieteliai laižys žemę.
- ¹⁰ Tarsio karaliai ir salos neš do-
vanų
Arabų ir Sabos karaliai gabens
atnašų.

turčių teisės neniekinamos. — (3) *Tegul kalnai*... Ebr. t.: kalnai neš... Teisybės pasekmė ir vaisius bus ramybė tautoje. Kalnai ir kauburiai čia reiškia visą šalį, kurioje jie toli matomi. — *Teisingumą*. Ebr. t.: teisingumu, t. y. tegul ir kauburiai neša teisingumu ramybę lyg savo vaisių. — (4) *Jis darys*... Paaiškinama, kaip teisingumu bus padaryta ramybė arba laimė. Ebr. t. iki 8. eil. išreiškiami linkėjimai. — (5) *Jis pasiliks*... Ramybė bus amžina, nes kurs darys teisybę karalius bus tolei, kolei šviečia saulė ir mėnulis, per visas kartas. Nuolat mainantis žemiškiems dalykams, saulė ir mėnulis laikosi visuomet savo tvarkos, todėl yra vaizdas pastoviuo nesimainymo. — (6) *Kaip lietus ant vilnos*. LXX ir Vulgatos vertėjai rasi turėjo mintyje atsitikimą su Gedeono vilna (vz. Teis. 6, 37). Ebr. t.: ant nupjautos pievos, vejės. Nupjautai pievai lietus ypač reikalingas (Am. 7, 1). Kaip lietus be žmogaus prisidėjimo lija ir atgaivina pievą, taip

Mesijas ateis savo tautai iš liuso Dievo pasigailejimo. Šv. tėvai aiškina šita eil. apie Dievo Sumaus nužengimą ant žemės ir mato čia pavadintą vilną Mariją arba žydų tautą. — (7) *Užtekės teisybė*. Ebr. t.: tegul želia teisusis. Dangiškasis lietus padarys, kad atsiras daug teisiųjų. — *Kolei nebus sunaikintas*...: visuomet, per amžius. — (8) *Jis viešpataus*... Ebr. t.: teviešpatauja. Aprašoma Mesijo karalystės platumas. Ji apims visą pasaulį. Tai išreiškiama pasakymu: *nuo jūros lig jurai, nuo upės*... Dažniausiai žydų minima Tarpžemė jura, upė gi tai Eupratas. — (9) *Parpuls Aitiopai*. Ebr. t.: susilenks tyrumos gyventojai. Mesijo viešpatavimą turės pripažinti visi, net ir laukinės, atkakliausios tautos. — *Laižys žemę*: pasiduos su didžiausiu nuolankumu, taip kaip daro tie, kurie išpažindami esą vergais bučiuoja parpuolę žemės dulkės. — (10) *Tarsio*: tolimiausių saulėleidžių, Tarsėjo Ispanijoje (plg. Ps. 48, 8). — *Salos*. Tarpžemio pajurio ir salų šalys.

¹¹ Et adorabunt eum omnes reges terræ:

omnes gentes servient ei:

¹² Quia liberabit pauperem a potente:

et pauperem, cui non erat adiutor.

¹³ Parcet pauperi et inopi: et animas pauperum salvas faciet.

¹⁴ Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum: et honorabile nomen eorum coram illo.

¹⁵ Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ, et adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

¹⁶ Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus: et florebunt de civitate sicut fœnum terræ.

¹⁷ Sit nomen ejus benedictum in sæcula: ante Solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

¹¹ Visi žemės karaliai garbins jį, visos tautos jam tarnaus;

¹² nes jis išliuosuos beturtį nuo galingojo ir beturtį, kuriam nėra padėjėjo;

¹³ pasigailės beturčio ir varguolio ir gelbės beturčių sielas.

¹⁴ Jis išvaduos jų sielas iš išnaudojimo ir neteisybės, ir jų vardas bus jo akyse pagarbos vertas.

¹⁵ Jis bus gyvas, ir jam bus duota Arabijos aukso.

Jie garbins dėlei jo visuomet ir visą dieną šlovins jį.

¹⁶ Ir bus javų šalyje ant kalnų viršūnių; jo vaisiai perviršija Libaną, ir gyventojai iš miestų žydi kaip lauko žolė.

¹⁷ Tebuna jo vardas šlovinamas per amžius; jo vardas pasilieka saulės akivaizdoje, ir visos žemės giminės bus palaimintos jame; visos tautos šlovins jį.

— *Dovanų*: ne liuosa valia duodamų, bet mokesčių. — *Arabų ir Sabos*. Ebr. t. - *Seba'* ir *Seba'*, taigi pietų šalių, taip vadinamos laimingosios Arabijos (plg. 3 Kar. 5, 1; 10, 24...) ir Meroės. Išvardintieji tautos ir karaliai tai tik pavyzdžiai visų kitų, nes: **(11)** ir visi žemės karaliai... — **(12)** Nes jis išliuosuos... Ebr. t.: išliuosuos šaukiantį beturtį ir prislėgtąjį, kuriam... Mesijui karaliui tarnaus visi, nes jo viešpatavimas pilnas maloningumo. — **(14)** Jų vardas bus... Ebr. t.: jų kraujas bus brangus jo akyse, t. y. jis gins jų gyvybę ir keršys už išlietą kraują. — **(15)** Jis bus gyvas...: beturtis bus gyvas; jis gaus dalį dovanų (pagarbos), kurios pagonių duodamos karaliui. Ebr. t. rasi išreiškiamą linkėjimą karaliui: tegyvuoja, t. y. tebuna laimingas, ir

Šv. Raštas, III t.

tegul jam duoda Arabijos aukso, ir jie melsis už jį visuomet. — *Dėlei jo*: garbins Dievą dėlei Kristaus. — **(16)** Ir bus javų... Javai yra gyvenimo paspartis, todėl Vulgatoje: firmamentum. Net ir ant kalnų viršūnių, kur dažniausiai galima rasti tik plikas uolas arba daugiausiai augančius medžius, auga javai. Su tuo žemiškų gėrybių gausumu palyginama mesijinės karalystės palaiminimai. Ebr. t.: tebuna javų apstybė šalyje iki kalnų viršūnių ir tegul šlama jos vaisiai kaip Libanas. Augančių javų šlamėjimas, vėjui papatus, palyginama su medžių ošimu ant Libano. — *Ir gyventojai*... Su žemės vaisių gausumu jungiama pasidauginimas ir laimė tautos. Gyventojų bus taip daug kaip žolės laukuose. — **(17)** Tebuna jo vardas... Ebr. t.: tepasilieka... Iš-

- ¹⁸ Benedictus Dominus Deus Israel,
qui facit mirabilia solus:
¹⁹ Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum:
et replebitur majestate ejus
omnis terra: fiat, fiat.
²⁰ Defecerunt laudes David filii Jesse.

- ¹⁸ Pašlovintas teesie Viešpats, Izraėlio Dievas,
kurs tik vienas tedaro stebuklus;
¹⁹ ir pašlovintas teesie jo didenybės vardas per amžius;
ir visa žemė tebuna pilna jo didenybės. Tebuna, tebuna.
²⁰ Čia baigiasi Jėšės sunaš Dovo šlovinimo giesmės.

Nereikia pavydėti bedieviams tariamos jų laimės.

Psalmus LXXII. ¹ Psalmus Asaph.

Quam bonus Israel Deus
his, qui recto sunt corde!

² Mei autem pene moti sunt
pedes:

pene effusi sunt gressus mei.

³ Quia zelavi super iniquos,
pacem peccatorum videns.

72 (73). psalmė. ¹ Asafo psalmė.

Kaip gi geras Dievas Izraėliui,
tiems, kurių širdis tikra!

² Mano gi kojos kone pasvyro
mano žingsniai kone padriko.

³ Nes aš pavydėjau nedoriesiems,
matydamas nusidėjęlių ramybę.

reiškiamą linkėjimas, kad karaliaus garbė ir šlovė pasiliktų per amžius. — *Saulės aktyvaizdoje*: kolei bus saulė. — *Visos žemės giminės bus...* Plg. Prad. 26, 4; 28, 14.

(18) *Pašlovintas teesie...* 18. ir 19. eil. žodžiai, kuriuose šlovinama Dievas, šitai psalmėi nepriguli; jais užbaigiama visa antroji psalmyno knyga (Vz. Įved. 1.p.; plg. Ps. 40, 15). — *Ir visa žemė tebuna...* Vz. Skaitl. 14, 21. — (20) *Čia baigiasi...* Psalmių rinkėjo patėmijimas, kad visos jam žinomos Dovo psalmės buvo surinktos į pirmąsias dvi psalmyno knygas; bet tuo dar nepasakyta, kad jos visos be išimties Dovo ir kad kitas vėlesnis rinkėjas nebegalėjo rasti daugiaus Dovo sudėtų psalmių; nes ir kitose psalmyno knygoje yra, kad ir netaip daug, Dovo psalmių; tik jos galėjo būti nežinomos pirmiesiems rinkėjams.

72. ps. autorius išpažįsta jautęs savo pasitikėjime Dievu neramumą dėlei bedievių laimės (1—3), nes dažnai bedieviai turi daugiaus pasisekimo kaip kiti žmonės, todėl keliasi į puikybę, kanina kitus, piktžodžiuoja ir savo laimėje esti suvedžiojimas tautai (4—10); iš čia atsiranda tokių, kurie sako nėsą

Dievo apveizdos, žmogus veltui laiką teisybės, nes gerieji daugiaus kencia, nors taip neprivalo kalbėti tikras Dievo tarnas (11—15). Psalmistas toliau sakosi radęs to painaus klausimo išrišimą šventykloje, kame supratęs bedievių laimės apgaulingumą, dėl to išpažįsta savo paikumą, kad dėl to dalyko buvo neramus (16—23); taigi, su didesne meile jis nori laikytis didžiausios gėrybės, Dievo, kurs priims jį į savo garbę (24—28).

(72, 1) *Asafo psalmė.* Vz. Ps. 49, 1. Šitoje psalmėje taip pat kaip ir Jobo knygoje, 36. ir 48. ps. svarstoma svarbus klausimas apie bedievių laimę. — *Kaip gi geras...* Ebr. t.: ištikrųjų. Dievas geras... Tokie buvo jausmai pirm sukilusios dėl bedievių laimės pagundos, tokiuos pat jis igijo abejone išrišęs. — *Kurių širdis tikra.* Ebr. t.: kurie nesuteptos širdies. — (2) *Mano gi kojos...* Buvo laikas, kad autoriaus pasitikėjimas Dievu buvo pavojuje; jis konenusidėjo abejojimu, Dievo teisybės užginčijimu. Tai išreiškiamą palyginimu žmogaus netvirtai stovinčio ant savo kojų ir darančio netikrus žingsnius. — (3) *Nes aš pavydėjau...* Jis buvo labai susijudinęs ir įsikarščiaavęs dėlei besididžiuojančių (ebr. t.) bedie-

- ⁴ Quia non est respectus morti eorum:
et firmamentum et plaga eorum.
- ⁵ In labore hominum non sunt,
et cum hominibus non flagellabuntur:
- ⁶ Ideo tenuit eos superbia,
operti sunt iniquitate et impietate sua.
- ⁷ Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum:
transierunt in affectum cordis.
- ⁸ Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam:
iniquitatem in excelso locuti sunt.
- ⁹ Posuerunt in cælum os suum:
et lingua eorum transivit in terra.
- ¹⁰ Ideo convertetur populus meus hic:
et dies pleni invenientur in eis.
- ¹¹ Et dixerunt: Quomodo scit Deus,
et si est scientia in excelso?
- ⁴ Nes neatsižvelgiama į jų mirtį,
ir jų sloga ilgai nesitęsia.
- ⁵ Jie nedalyvauja žmonių varge
ir neplakami kaip kiti žmonės.
- ⁶ Todėl puikybė laiko juos sugavus,
jie apdengti savo nedorumu ir bedievyyste.
- ⁷ Jų nedorumas išeina lyg iš riebumo;
jie eina paskui savo širdies geidulius.
- ⁸ Jie prasimano ir kalba piktumą,
sako nedorumą iš savo augštumos.
- ⁹ Jie kelia savo burną į dangų,
ir jų liežuvis vaikščioja žemėje.
- ¹⁰ Todėl mano tauta krypta tenai,
nes pas juos randama gerų dienų.
- ¹¹ Jie sako: Kaip gi Dievas tai žinos,
ir argi yra pas Augščiausį žinojimas?

vių. — (4) *Nes neatsižvelgiama...* Nusidėjėliai ramūs, nes nesirupina mirtimi, jos nebijo, o jei jiems atsitinka koki nelaimė, tai ir ta greitai praeina. Ebr. t. rasi: nėra jiems kankinimų, sveikas ir riebus jų kunas. — (5) *Jie nedalyvauja...* nepritiria bendrų žmonių nelaimių ir jei koki sloga ištinka kitus žmones, bedieviai neplakami draug su jais; todėl jie keliai į puikybę ir elgiasi nedorai. — (6) *Todėl puikybė...* Ebr. t.: todėl (lyg grandinaite) apkabina jų kaklą puikybė, ir kaip drabužis apsupa juos neteisybė. — Puikybė yra jų kaklo popuošalas, kuriuo jie giriasi, nes jie vaikščioja kaklą ištisę. — (7) *Jų nedorumas...* Bedievių puikybės ir smarkumo pasekmės: iš riebumo, t. y. dėlei visų dalykų apstumo kilsta jų prasikaltimai. Ebr. t. verčiama: iš lašinių išsikiša jų akys. — *Jie eina paskui...* nevaldo piktų savo širdies

geidulių, bet jų klauso. Ebr. t.: jų širdis patvinus piktais užmanymais. — (8) *Iš savo augštumos:* niekina kitus žmonės, žiuri į juos iš augšto. — (9) *Jie kelia savo burną...* jie piktžodžiuoja net ir tam, kas augščiausia ir švenčiausia. — *Jų liežuvis vaikščioja...* ant žemės jie visa niekina, bjauroja savo šnekomis. — (10) *Todėl mano tauta...* Savo pasigyrimais ir tariama laime bedieviai suvedžioja net geruosius, kurie kelia į juos savo akis ir mintis. Ebr. t.: jo (rasi: Dievo) tauta. — *Nes pas juos randama...* Ebr. t.: ir pilna gerkle jie semia iš jų vandenį. — (11) *Jie:* pasiduodantys suvedžiojimui žmonės. — *Kaip gi Dievas...* jei Augščiausias tai žinotu ir matytu ir rupintusi žmonėmis, tai kodėl gi tie nusidėjėliai, pilni visokių kaltybių, gyvena laimingi ir gali nuolat didinti savo lobį. Taip suvedžiotieji pradeda ginčyti Dievo

- ¹² Ecce ipsi peccatores,
et abundantes in sæculo, ob-
tinuerunt divitias.
- ¹³ Et dixi: Ergo sine causa justi-
ficavi cor meum,
et lavi inter innocentes manus
meas:
- ¹⁴ Et fui flagellatus tota die,
et castigatio mea in matutinis.
- ¹⁵ Si dicebam: Narrabo sic:
ecce nationem filiorum tuorum
reprobavi.
- ¹⁶ Existimabam ut cognoscerem
hoc,
labor est ante me:
- ¹⁷ Donec intrem in Sanctuarium
Dei:
et intelligam in novissimis eo-
rum.
- ¹⁸ Verumtamen propter dolos po-
suisti eis:
dejecisti eos dum allevarentur.
- ¹⁹ Quomodo facti sunt in desola-
tionem, subito defecerunt:
perierunt propter iniquitatem
suam.
- ²⁰ Velut somnium surgentium
Domine,
- ¹² Štai, jie nusidėjėliai, tačiau vi-
soko partekę pasaulyje,
jie yra ėgię turtų.
- ¹³ Ir aš tariau: Taigi, aš veltui lai-
kiau savo širdį teisingą
ir mazgojau nekaltųjų tarpe savo
rankas?
- ¹⁴ nes buvau plaktas visą dieną
ir baudžiamas nuo pat ryt-
mečio.
- ¹⁵ Jei bučiau sakęs: aš kalbėsiu taip,
štai, aš bučiau išsižadėjęs tavo
vaikų giminės.
- ¹⁶ Aš galvojau, kaip tai suprasti,
bet man buvo vargo, .
- ¹⁷ kolei neįėjau į Dievo šventyklą
ir nepateminėjau, koks bus jų
galas.
- ¹⁸ Ištikrųjų, tu statai juos ap-
gaulingoje vietoje;
tu nustumi juos, kuomet jie
keliasi.
- ¹⁹ Kaip jie pavirsta į tyrumą,
umai išnyksta, pražuna dėlei
savo nedorumo!
- ²⁰ Kaip pabundančiųjų sapną,
Viešpatie,

apveizdos veikimą. — (12) Tačiau visko... Ebr. t.: ir jie be baimės nuolat pasiekia didžią galybę. — (13) Ir aš tariau: savo širdyje. Toks dalykų stovis sukėlė autoriaus širdyje jau augščiaus (2. e.) minėtą abejonę, svyravimą. — Nekaltųjų tarpe. Ebr. t.: nekaltybėje. Aš saugojaus kiekvienos kaltybės, gyvenau be prasikaltimo ta-čiau: (14) buvau plaktas... Jei Dievas yra visažinantis pasaulio tvarkytojas, kaip gi mano pastangos jam patikti galėjo būti apmokėtos nelaimėmis, tuo-tarpu kad bedieviai valdo pasaulį ir džiaugiasi juo? — Nuo pat rytmečio. Ebr. t.: kiekvieną rytą. — (15) Jei bučiau sakęs...: jei bučiau pasidavęs, pritars kilusiai abejonei, tai tuo būdu aš bučiau atskyręs save nuo Dievo vaikų, bučiau priėmęs mokslą, kuriuo griauinama dorumo pamatai. Pats

nepasiduodamas abejonei apie Dievo apveizdą, psalmistas stengėsi, kiek ga-lima, suprasti, kodėl bedieviai esti laimingi, ilgai ir ne be vargo tai svarstė, nes dalykas rodėsi ištikrųjų sunkus. — (17) Kolei neįėjau... Klausimo išrišimą jis rado budamas bažnyčioje, karštai melsdamos Dievui. — Koks bus jų galas. Jo akis liko atkreiptos į galutiną nelaimingą bedievių likimą. — (18) Ištikrųjų, tu statai... Viešpats yra paskyręs beddieviams visokių nelaimių. Ebr. t.: ištikrųjų, tu duodi jiems sto-vėti slidžioje vietoje, nustumi juos į griuvėsius. Taigi, bedievių laimė ne-turi pastovumo; nuo augšto laipsnio, kur jie rodosi esą liوسي nuo pavojaus, jie umai nustumiami į prapultį. — (19) Kaip jie pavirsta... Bedieviai žūna netikėtai, laimės pilnume. — (20) Kaip pabundančiųjų... Kaip visas

- in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
- ²¹ Quia inflammatum est cor meum,
et renes mei commutati sunt:
- ²² et ego ad nihilum redactus sum,
et nescivi.
- ²³ Ut jumentum factus sum apud te:
et ego semper tecum.
- ²⁴ Tenuisti manum dexteram meam:
et in voluntate tua deduxisti me,
et cum gloria suscepisti me.
- ²⁵ Quid enim mihi est in cælo?
et a te quid volui super terram?
- ²⁶ Defecit caro mea, et cor meum:
Deus cordis mei, et pars mea
Deus in æternum.
- ²⁷ Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt:
perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

- tu niekais paversi savo mieste
ju paveikslą.
- ²¹ Kadangi mano širdis buvo užsidegus
ir mano inkstai pasijudinę,
- ²² tai ir aš buvau paverstas į niekus
ir nežinojau;
- ²³ buvau pasidaręs kaip galviją
tavo akyvaizdoje.
Bet aš visuomet busiu su tavim.
- ²⁴ Tu laikai visuomet mano dešinę ranką
ir vedi mane savo valia
ir priimi mane su garbe.
- ²⁵ Nes kasgi man yra danguje?
ir ko gi aš trokštu ant žemės
be tavęs?
- ²⁶ Nors alptu mano kunas ir mano širdis,
mano širdies Dievas ir mano dalis yra Dievas per amžius.
- ²⁷ Nes štai tie, kurie atsitolina nuo tavęs, žūna;
tu sunaikini visus, kurie paleistuvauja, atstodami nuo tavęs.

sapno tuštumas pasirodo, kada žmogus nubunda, taip tu, Viešpatie, savo Jeruzalės mieste, kame yra viduris tavo tautos, kuriai ir jie priguli, parodysi, kad jų tariama šlovė (paveikslas) yra tik apgaulingas vaizdas, nes umai išmesį juos čia iš savo draugijos ir išdildysi juos amžinai. Ebr. t.: kaip sapną, kada pabundame, taip tu, Viešpatie, pabudęs (darydamas teisimą) atstumsi nuo savęs jų paveikslą. — (21) *Kadangi mano širdis...* Psalmistas dabar gyvai supranta, kaip paika buvo karščiutis dėlėi tuščios bedievių laimės, kurią seka taip didelė nelaimė. Jis tarsi sako: kadangi mano širdis buvo susikrįmtusi ir aš kankinaus, tai aš buvau lyg gyvulus tavo akyvaizdoje nieko neišmanas. — (23) *Bet aš visuomet...* Ebr. t. tais žodžiais prasideda 23. eil. Autorius jau su džiaugsmu pradeda aprašinėti tikrą laimę Dievuje. — (24) *Tu laikai...* palaikai mane, kad neparpulčiau. — *Vedi mane...* tavo

šv. valios paskirtais gyvenimo takais. — *Su garbe.* Ebr. t.: į garbę. Taigi, psalmistas ne slidžioje kaip bedieviai vietoje stovi, bet jis palaikomas paties Viešpaties, jo užmanymu vedamas ir paverstas per gyvenimą bus priimtas į amžiną garbę. Toks jo galas, kurs pripildo jį pasitikėjimu gyvenimo tamsybėje ir šviečia jam žengiančiam į anapus kapo. — (25) *Nes kas gi man...* Vienatinė ir vyriausi gėrybė yra buti su Dievu. Dangus be Viešpaties neturėtų psalmistui nieko šlovingo, ir ant žemės jis nieko daugiaus netrokšta, jei tik turi Viešpatį. Nors pražutu jo kunas ir baigtusi žemiškas gyvenimas jis ir tuomet jausis laimingas, nes: (26) *mano širdies Dievas...* Ebr. t.: mano širdies uola ir mano dalis bus Dievas per amžius. — (27) *Kurie paleistuvauja.* Kas iš Dievo tautos seka svetimą Dievą, apie tą saktoma, kad jis paleistuvaujas, svetimoteriaujas, nes toksai laužo padarytą su Dievu san-

²⁸ Mihi autem adhærere Deo bonum est:
ponere in Domino Deo spem meam:
Ut annunciem omnes prædicationes tuas, in portis filiae Sion.

²⁸ Man gi gera laikytis Dievo, dėti mano viltį Viešpatyje Dievuje,
kad skelbčiau visą tavo šlovę Siono dukters vartuose.

Malda didžios tautos nelaimės metu.

Psalmus LXXIII. ¹ Intellectus Asaph.

Ut quid Deus repulisti in finem:

iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

² Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam hereditatis tuæ:
mons Sion, in quo habitasti in eo.

³ Leva manus tuas in superbiis eorum in finem:
quanta malignatus est inimicus in sancto!

73 (74). psalmė. ¹ Asafo pamokymas.

Kam gi tu, o Dieve, atstumei mus amžinai

ir tavo narsas, užsidegė prieš tavo ganyklos avis?

² Atsimink savo susirinkimą, kurį tu sau igijai nuo pat pradžios:

Tu jį atvadavai kaip savo tėvainystės dalį;
tai Siono kalnas, ant kurio tu gyveni.

³ Pakelk savo rankas prieš jų begalinę puikybę.
Kaipgi daug pikta neprietelis padarė šventykloje.

dorą. — (28) *Man gi gera...* Kad nesutiktų paminėtas 27. eil. likimas reikia artintis į Dievą ir vien jo laikytis. — *Mano viltį...* Ebr. t.: mano prieglauda. — *Kad skelbčiau...* Ką pats autorius suprato šventykloje (17. e.). tai jis laiko reikalingu ir nori skelbti viešai. — *Siono dukters vartuose:* Jeruzalės vartuose, viešame susirinkime. Bet tų paskutinių žodžių nėra ebr. t.; jie rasi atkelti į čia iš Ps. 9, 15.

73. ps. po trumpos įžangos, kurioje psalmistas šaukiasi į Dievo pasigailėjimą, jis aprašo nelaimes, sutikusias Izraelį, ypač gi šventyklos išgriovimą ir išardymą Dievo tarnystės (1—9), toliau primena Dievui didžius stebuklus, kuriais jis kitados sutvirtino ir gynė savo tautą (10—17) ir baigia karštu maldavimu išgelbėti suvargusią ir nužemintą tautą ir atkeršyti už ją (18—23).

(73, 1) *Asafo pamokymas.* Vz. Ps. 31, 1; 49, 1; plg. 1 Kron. 16, 7. Ps.

autorius Asafas, bet tikriausiai ne garsumo Dovo giesmininkas, tik vienas iš jo ainių. Jos turinys geriausiai tinka laikui, kada Babyloniečiai ką tik buvo paėmę Jeruzalę ir sugriovę jos bažnyčią. Kiti mano, kad joje kalbama apie persekiojimus Antioko Epifano laikais (1 Mak. 1, 4 ir k.). Ps. žodžiuose labai gerai galima matyti pranašystę apie bažnyčios sudeginimą, įvykusį 70. m. po Kristaus. — *Kam gi tu...* Ilgai laukęs Dievo pagalbos psalmistas su nustebimu klausia, kodėl budamas maloningas duoda taip daug kentėti savo tautai. — *Užsidegė.* Ebr. t.: smilksta. — *Tavo ganyklos avis.* Izraelis yra Dievo banda. Plg. Iz. 63, 11; Jer. 13, 17 ir k. — (2) *Nuo pat pradžios:* nuo Abraomo laikų. — *Atvadavai:* iš Egipto. — *Tai Siono kalnas...* Ebr. t.: (atsimink) Siono kalną. — (3) *Pakelk savo rankas...* Ebr. t.: pakelk savo žingsnius į amžinuosius griuvėjus (skubinkis ateiti

- ⁴ Et gloriati sunt qui oderunt te:
in medio sollemnitatis tuæ.
Posuerunt signa sua, signa:
- ⁵ et non cognoverunt sicut in
exitu super summum.
Quasi in silva lignorum securi-
bus
- ⁶ exciderunt januas ejus in idip-
sum:
in securi, et ascia dejecerunt eam.
- ⁷ Incenderunt igni Sanctuarium
tuum:
in terra polluerunt tabernacu-
lum nominis tui.
- ⁸ Dixerunt in corde suo cognatio
eorum simul:
quiescere faciamus omnes dies
festos Dei a terra.
- ⁹ Signa nostra non vidimus,
jam non est propheta:
et nos non cognoscet amplius.
- ¹⁰ Usquequo Deus improperebit
inimicus:
irritat adversarius nomen tuum
in finem?
- ⁴ Gyrėsi tie, kurie nekenčia tavę,
tavo iškilmės viduryje.
Jie pastatė savo vėliavas kaip
ženklus
- ⁵ viršuje ant įėjimo, elgdamies
beprotiškai.
Kaip miške kirviais
- ⁶ iškirto draug jos duris;
kirviu ir skluta nugriovė ją.
- ⁷ Jie padegė tavo šventyklą,
išgriovė ir sutėpė tavo vardo
šėtrą.
- ⁸ Jie sakė savo širdyje, visa jų
giminė draug:
Panaikinkime šalyje visas šven-
tas Dievo dienas.
- ⁹ Mes nebematome savo ženklų;
jau nebėra pranašo,
ir jis mūsų daugiau nebepa-
žįsta.
- ¹⁰ Ikikolei, Dieve, piktžodžiuos ne-
prietelis,
žeis begalo priešas tavo vardą?

į tavo šventyklos vietą, kuri jau seniai guli griuvėsiuose). Neprietelis visa sunaikino tavo šventykloje. — (4) *Gyrėsi tie...* Ebr. t.: tavo priešinkai kriokia (kaip liutai) tavo susirinkimo vietos viduryje. — *Jie pastatė...* Neprietelis pastatė savo kariškas vėliavas kaip apgalėjimo ženklus ant pačios bažnyčios, ant jos įėjimo. Ebr. t.: (neprietelis) pasirodė lyg augštyti pakelias tankumyne (tankioje girioje) kirvius. ⁶ ir dabar jie sudaužė sklutomis ir plaktukais draug drožtus pagražinimus. Taigi, čia kalbama tikriausiai apie sukapojimą ir sudaužymą drožiniais pagražintų durų ir lentų, kuriomis buvo išklotas bažnyčios vidus, kad lengviaus galētu pasinaudoti aukso, kuriuo tos lentos buvo aptrauktos. Plg. 3 Kar. 6, 14. — (7) *Jie padegė...* Visa Jeruzalės bažnyčia buvo sudeginta Nabukodonosoro laiku (4 Kar. 25, 9; 2 Kron. 36, 19; Jer. 52, 23), bet ne Antioko Epifano, kurs sudegino tik bažnyčios duris (1 Mak. 4, 38). — *Tavo*

vardo šėtrą: vietą, kame Dievas apsi-reiškėdavo ypatingu budu. — (8) *Visa jų giminė draug...* Ebr. t. kaikurie verčia taip: sunaikinkime juos visai. Jie sudegino visas Dievo susirinkimų vietas šalyje. Taigi, ebr. t. kalbama tikriausiai ne apie pačių švenčių panaikinimą, bet apie sugriovimą visų maldos vietų, kuriose šventės buvo keliamos. — (9) *Savo ženklų*: žydiškų vėliavų, kurių vieton neprieteliai pastatė savasias (aug. 4, e.); arba: įvairių Dievo pagalbos apsi-reiškimų, kurių nestigo seniaus. — *Nebėra pranašo*. Babyloniečių užpuolimo laikais, tiesa, buvo dar pranašų, bet nevisur; kada Jeremijas buvo išvestas į Aigypą, Palestinoje nebeliko neivieno pranašo. Todėl ir tuomet psalmistas galėjo iš-tarti tuos dejavimo žodžius. — *Ir jis*: Dievas. Bet ebr. t.: ir nėra mūsų tarpe kas žinotu, ikikolei. Neesant pranašo, nėra kas galētu nurodyti tautai, kaip dar ilgai tęsis nelaimė. — (10) *Ikikolei, Dieve...* Neprietelių sudraudimas

- 11 Ut quid avertis manum tuam,
et dexteram tuam,
de medio sinu tuo in finem?
- 12 Deus autem rex noster ante
sæcula:
operatus est salutem in medio
terræ.
- 13 Tu confirmasti in virtute tua
mare:
contribulasti capita draconum
in aquis.
- 14 Tu confregisti capita draconis:
dedisti eum escam populis
Æthiopum.
- 15 Tu dirupisti fontes, et tor-
rentes:
tu siccasti fluvios Ethan.
- 16 Tuus est dies, et tua est nox:
tu fabricatus es auroram et so-
lem.
- 17 Tu fecisti omnes terminos
terræ:
æstatem et ver tu plasmasti
ea.
- 18 Memor esto huius, inimicus im-
properavit Domino:
et populus insipiens incitavit
nomen tuum.
- 11 Kam tu atitrauki savo ranką
ir savo dešinę visai nuo savo
ančio vidurio?
- 12 Juk Dievas mūsų karalius nuo
amžių;
jis yra padaręs išgelbėjimą žemės
viduryje.
- 13 Tu savo galybe sutvirtinai jūrą.
sudaužei slibinų galvas van-
denyje.
- 14 Tu sutrupinai slibino galvas,
davei jį esti Aitopijos tautoms.
- 15 Tu ištriškinai šaltinius ir upes,
tu išdžiovinai Etano upes.
- 16 Tavo diena ir tavo naktis,
tu padarei aušrą ir saulę.
- 17 Tu nustatei visas žemės ribas,
tu sutvarkei vasarą ir pavasarį.
- 18 Atsimink tai: neprietelis pikt-
žodžioja Viešpačiui,
ir neišmintinga tauta erzina tavo
vardą.

juo labiau reikalingas, kad jie pikt-
žodžioja pačiam Dievui. — (11) *Kam
tu atitrauki...* Dievas, kurs iki tam
metui laikė Izraelį kaip savo numylė-
tinį rankomis prispaudes prie savo
(ančio) krutinės, dabar umai ati-
traukia rankas ir leidžia jam kristi
žemėn. Ebr. t.:... ištraukk ją iš savo
ančio; sunaikink. Taigi, įsivaizdinama,
kad Dievas nebeduodamas pagalbos,
laiko savo ranką paslėptą antyje; to-
dėl maldaujama, kad jis tą ranką vėl
ištrauktų iš ančio ir ją sunaikintu ne-
prietelius. — (12) *Mūsų karalius...*
Ebr. t.: mano karalius. Primenama
kaikurie seniaus įvykusieji Dievo globos
apsireiškimai. — (13) *Sutvirtinai jūrą.*
Ebr. t.: perskėlei jūrą, — kuomet
žydų tauta ėjo iš Aigypso. — *Slibinų
galvas:* krokodilų galvas. Aigypso
vaizdas. Taip pat ir (14) *Slibino galvas.*
Ebr. t.: leviatano (arba krokodilo) gal-
vas. Plg. Job. 41, 1; Iz. 27, 1. — *Aitio-*

pijos tautoms. Ebr. t.: tyrumos tau-
toms, t. y. laukiniams žvėrims, gy-
venantiems tyrumoje. Plg. Iš. 14, 30.
Žuvę Raudonoje juroje Aigyptiečiai
buvo maistas laukiniams žvėrims. Kiti
aiškintojai mano, kad ėdimu čia pava-
dinta džiaugsmas įvairių tautų dėlei
žuvimo Aigyptiečių kariuomenės Rau-
donojoje juroje. — (15) *Ištriškinai...*
duodamas tautai vandens iš uolos.
Vz. Iš. 17, 6; Sk. 20, 8; 21, 16. — *Tu
išdžiovinai...* Jordano upę, kuomet
žydai ėjo į Palestiną. — *Etano.* Ebr. ž.
kurs reiškia: neišsunkancias. Turima
mintyje Jordanas ir rasi kitos upės,
kurios neišdžiusta vasarą, kaip dau-
guma Palestinos upelių. — (16) *Tavo
diena...* Kiti Dievo galybės ir apveiz-
dos apsireiškimai kasdieniniame gy-
venime. — *Aušrą.* Ebr. t.: žiburius. —
(17) *Pavasari.* Ebr. t.: žiemą. —
(18) *Atsimink tai:* atsimink savo tautai
suteiktas geradarystes ir savo valdžią

¹⁹ Ne tradas bestiis animas confitentes tibi,
et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

²⁰ Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

²¹ Ne avertatur humilis factus confusus:
pauper et inops laudabunt nomen tuum.

²² Exurge Deus, iudica causam tuam:
memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inispiente sunt tota die.

²³ Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum:
superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

¹⁹ Nepaduok žvėrimis sielų, kurios garbina tave,
ir neužmiršk iki galui savo beturčių sielų.

²⁰ Pažvelgk į savo sandorą,
nes tamsios šalies vietos pilnos nedorumo namų.

²¹ Tegul nužemintasis negrižta sugėdintas;
beturtis ir pavargelis šlovins tavo vardą.

²² Kelkis, Viešpatie, užstok savo bylą,
atsimink paniekinimus, kuriuos bepročiai tau nuolat daro.

²³ Neužmiršk savo neprietelių balsų;
puikybė tų, kurie nekenčia tavęs, kilsta nuolat.

Dievas nubaus paskirtu laiku nusidėjėlius.

Psalmus LXXIV. ¹ In finem, Ne corumpas, Psalmus Cantici Asaph.

74 (75). psalmė. ¹ Į galą. Nesunaikink, Asafo psalmė-giesmė.

ant viso pasaulio, kurią neprieteliai niekina. — *Erzina.* Ebr. t.: niekina. — **(19)** *Nepaduok žvėrimis:* neprieteliams, kaldėjėjams. — *Sielų, kurios šlovina...* Ebr. t.: tavo purpelio, t. y. savo tautos, kuri kaip purplėlis neturi kuo gintis. — *Beturčių sielų.* Ebr. t.: prislėgtųjų gyvybės. — **(20)** *Pažvelgk...* Psalmistas šaukiasi į Dievo ištikimybę. — *Nes tamsios šalies vietos...* Rasi daroma aliuizija, į tai, kad neprieteliams užpuolus Palestiną, buvo atsiradę labai daug galvažudžių, kurie slapstydamiės tamsiose vietose skriaudė žmones. — **(21)** *Tegul nužemintasis:* Izraelio tauta. — *Sugėdintas:* kad nebuvo Dievo išklausytas taip baisioje nelaimėje. — *Beturtis.* Ebr. t.: nelaimingas. Išanksto žadama dėkoti už maldos išklausymą. — **(22)** *Kelkis:* nebelaukk, bet skubinkis padėti. — *Užstok savo bylą:* nes ir Viešpaties šlovė buvo žėdžiama. — **(23)** *Balsų.* Ebr. t.: šauksimų. — *Puikybė.* Ebr. t.: užimas.

Ebr. t. rasi galima geriaus išversti taip: (neužmiršk) nuolat kilstančio tavo neprietelių užmo. — Neprietelių šauksimai ir užimas kilsta iki dangui ir šaukia Dievo kerštą.

74. psalmė pradėdama šlovinimu Dievo (2. e.); toliaus atsiliepia pats Dievas, kurs žada ateiti teisybės darytų (3.4); po jo psalmistas perspėja neprietelius, kad pamestu savo bedieviškus darbus, nes Dievas teisėjas juos nužemins ir duos jiems gerti svaiginančio vyno, pats gi žada šlovinti visuomet Dievą (5—10). Psalmė baigiama Dievo žodžiais, kuriais patvirtinama, ką psalmistas pasakė apie Dievo teismo teisingumą (11. e.).

(74, 1) Į galą... choro vedėjui, gaida kaip: Nesunaikink... Plg. Ps. 56, 1. — *Asafo.* Psalmė parašyta vieno iš Dovidio giesmininko Asafo ainių, gyvenusio tikriausiai karaliaus Ezeikio ir Asyrjiečių užpuolino laikais (4 Kar. 19,

- ² Confitebimur tibi Deus: confitebimur,
et invocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua:
- ³ cum accepero tempus,
ego justitias judicabo.
- ⁴ Liquefacta est terra, et omnes
qui habitant in ea:
ego confirmavi columnas ejus.
- ⁵ Dixi iniquis: Nolite inique
agere:
et delinquentibus: Nolite exaltare cornu:
- ⁶ Nolite extollere in altum cornu vestrum:
nolite loqui adversus Deum iniquitatem.
- ⁷ Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente,
neque a desertis montibus:
- ⁸ quoniam Deus iudex est.
Hunc humiliat, et hunc exaltat:
- ⁹ quia calix in manu Domini vini
meri plenus misto.
Et inclinavit ex hoc in hoc:
verumtamen fæx ejus non est exinanita:
bibent omnes peccatores terræ.

- ² Mes šloviname tave, Dieve,
mes šloviname
ir šaukiamės į tavo vardą,
mes skelbiame tavo stebuklus.
- ³ Mano paskirtu laiku
aš teisiu teisingai.
- ⁴ Tirpsta žemė ir visi jos gyventojai;
bet aš sustiprinu jos šulus.
- ⁵ Aš sakau bedieviams: Nesielgite neteisingai,
ir nusidėjėliams: Nekelkite augštin rago.
- ⁶ Nekelkite augštin savo rago,
nekalbėkite pikta prieš Dievą.
- ⁷ Nes nei iš rytų, nei iš vakarų,
nei iš tyrumos kalnų,
- ⁸ bet Viešpats yra teisėjas.
Jis pažemina šitą, o aną išaugština.
- ⁹ Nes Viešpaties rankoje taurė
tikro vyno, pilna miežto.
Jis palenkia ją iš vienos pusės
į kitą;
tačiau jo mielės dar neišsemtos;
turės jų gerti visi žemės nusidėjėliai.

20...), kuomet pranašas Izaijas buvo apskelbęs Asyrijiečių kariuomenės žuvimą (Iz. 37, 16...). — (2) *Ir šaukiamės į tavo vardą.* Ebr. t.: nes arti tavo vardas, t. y. nes tuojau tu apreiški savo galybę, stebuklingai sunaikindamas priešus. — (3) *Mano paskirtu...* Atsiliepia Dievas ir žada padaryti teisybę. Laiką teismui daryti Dievas išrenka savo valia, kada ateina tinkama valanda; tas laikas nepriguli nuo žmonių dejavimų. — (4) *Tirpsta žemė...* nors žemė ir jos gyventojai rodytus žūna dėl neprietelių neteisybės ir dėl prispaudimų, Dievas taip sustiprina žemės pamatus, kad jie negali pražuti; pamatais gi arba šulais, kuriais remiasi tvarka tarp žmonių, yra teisybė. Ebr. t. eil. baigiamas *selah*. — (5) *Aš sakau...* Psalmistas daro iš Dievo žodžių išvadą, paaiškindamas, kaip Dievas sutvirtina

žemės šulus. Kaikurie aiškintojai šitoje ir 6. eil. mato dar Dievo žodžius. — *Bedieviams...* Ebr. t.: gyropelniams: Nesigirkite (plg. Iz. 37, 23). — *Rago.* Rago galybės vaizdas. Kelti augštin raga reiškia didžiulis savo galybe. — (6) *Nekalbėkite pikta prieš Dievą.* Ebr. t.: nekalbėkite ištiestu kaklu. Ištiestas kaklas taipogi puikybės ženklas. — (7) *Nei iš tyrumos kalnų.* Ebr. t.: nei iš kalnų (kalnuotos) tyrumos. Turėta mintyje kalnuota Idumėja. Priešai savo užmanymams įvykdyti veltui lauktu pagalbos iš žmonių. — (8) *Bet Viešpats...* Jis, laikydamas teisybės, pažemins, pasmerks vienus (Asyrijiečius), išaugštins kitus (Izraelį). — (9) *Nes Viešpaties...* Teisybės padarymas išreiškiamas symboliniu veiksmu. Viešpats turi rankoje (rustybės) taurę ir duoda iš jos gerti. Taurė pripilta

- ¹⁰ Ego autem annuntiabo in sæculum:
cantabo Deo Jacob.
¹¹ Et omnia cornua peccatorum confringam:
et exaltabuntur cornua iusti.

¹⁰ Aš gi skelbsiu per amžius,
giedosiu Jokubo Dievui.

- ¹¹ Ir aš sulaužysiu visus nusidėjėlių ragus,
o teisiojo ragai bus išaugštinti.

Gyrius Dievo už suteiktą apgalėjimą.

Psalmus LXXV. ¹ In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios.

² Notus in Judæa Deus:
in Israel magnum nomen ejus.

³ Et factus est in pace locus ejus:
et habitatio ejus in Sion.

⁴ Ibi confregit potentias arcuum,
scutum, gladium, et bellum.

⁵ Illuminans tu
mirabiliter a montibus æternis:

⁶ turbati sunt omnes insipientes corde.

75 (76). psalmė. ¹ Į galą, tarp giesmių, Asafo psalmė, giesmė apie Asyrijiečius.

² Dievas žinomas Judejoje;
jo vardas Izraelyje didis.

³ Jo vieta prirengta ramybėje,
ir jo buveinė ant Siono.

⁴ Ten jis sulaužė kilpinių galybę,
skydą, kalaviją ir kares.

⁵ kuomet tu stebėtinai pražibai
nuo amžinųjų kalnų.

⁶ nusigando visi, kurių širdis neišmintinga.

tikro vyno nepraskiesto vandenimi, bet uždaryto kvėpinčiomis ir svaiginančiomis žolėmis. Tą taurę Viešpats palenkia į visas puses, kad visi gertu. Nusidėjėliai turi gerti iki dugnui, todėl ir karčiausias ant dugno esančias mieles. Ebr. t.: nes Viešpaties rankoje yra taurė ir ji putoja nuo vyno, pilna maišyto gėralo, ir jis duoda iš jos gerti; jo mieles turi siurbti ir išgerti visi žemės kaltininkai. Plg. Jer. 25, 27... 48, 26... ir k. — (10) *Aš gi skelbsiu...* Už Dievo padarytą teismą psalmistas atsilygins šlovinimais. — (11) *Ir aš sulaužysiu...* Rasi vėl Dievo žodžiai, patvirtinantį teismo teisingumą.

75. ps. autorius šlovina Dievą, kurs parodė savo garbingumą, sunaikindamas neprietelius baisiu smugiu (2—7) ir savo baisia didenybe apgynė silpnųjų reikalus, todėl visi privalo daryti jam apžadus ir juos atitesėti (8—13).

(75, 1) *Tarp giesmių.* Anot ebr. t., skambinant ant stygų. Plg. Ps. 4, 1. — *Asafo.* Ps. autorius buvo vienas iš

Asafo ainių. — *Apie Asyrijiečius.* Nors tų ž. nėra ebr. t., bet jais rasi visai teisingai nurodoma, kad proga psalmėi sudėti buvo stebuklingas Senacheribo kariuomenės sunaikinimas (plg. 4 Kar. 19, 11; 2 Kron. 32, 1...; Iz. 37, 1...). — (2) *Dievas žinomas...* Dievas apsiereiškė savo didenybėje ir galybėje ir kaip toksai žinomas Jude (ebr. t.). — (3) *Jo vieta...* jo šėtra. Nurodoma, kad ypatinga Dievo buveinė yra Jeruzalėje ant Siono. — *Ramybėje.* Bereikalo Vulgatos išverstas senobinis Jeruzalės vardas *Šalem*. — (4) *Ten jis sulaužė.* Pasakoma, kaip Dievas pasidarė žinomas. — *Kilpinių galybę.* Ebr. t.: Kilpinių žaibus, t. y. vilyčias. — *Kares:* kariškus ginklus. *Selah.* — (5) *Kuomet tu stebėtina!* Dievo garbės spinduliai žiba toli, kada jis apsiereiškia ant savo Siono ir Salemo kalnų, kurie stovi nesimainydami nuo amžių. Ebr. t.: nuo plėšimo kalnų. — Nuo Salemo kalnų Dievas leido Izraelitams imti ir pasidalinti gausų žuvusių neprietelių grobį. — (6) *Nusigando...* Senacheribas ir jo kariuomenė sumišo; žuvo tie, kurie tikėjosi pasi-

- Dormierunt somnum suum:
et nihil invenerunt omnes viri
divitiarum in manibus suis.
- ⁷ Ab increpatione tua Deus Jacob
dormitaverunt qui ascenderunt
equos.
- ⁸ Tu terribilis es,
et quis resistet tibi? ex tunc
ira tuā.
- ⁹ De cælo auditum fecisti judi-
cium:
terra tremuit et quievit,
- ¹⁰ Cum exurgeret in iudicium
Deus,
ut salvos faceret omnes man-
suetos terræ.
- ¹¹ Quoniam cogitatio hominis
confitebitur tibi:
et reliquæ cogitationes diem
festum agent tibi.
- ¹² Vovete, et reddite Domino Deo
vestro:
omnes qui in circuitu ejus affer-
tis munera.
Terribili ¹³ et ei qui aufert
spiritum principum,
terribili apud reges terræ.
- Jie užnigo savo miegu
ir visi turtų žmonės nieko nerado
savo rankose.
- ⁷ Nuo tavo, Jokubo Dieve, su-
draudimo
užnigo tie, kurie sėdo ant arklių.
- ⁸ Tu baisus, ir kas tau priešinsis,
kaip tik tu užsirustini!
- ⁹ Tu davei išgirsti ištarnę iš
dangaus;
žemė sudrebėjo ir nutilo,
- ¹⁰ Kuomet Dievas kėlėsi teistų,
kad gelbėtų visus žemės ro-
muosius.
- ¹¹ Nes žmogaus mintis šlovins tave
ir jo likusios mintys darys tau
iškilnę.
- ¹² Darykite apžadus ir atitesėkite
Viešpačiui, jūsų Dievui,
visi kurie esate aplink jį, neškite
dovanų
Baisiajam, ¹³ tam kurs atima iš
kunigaikčių dvasią,
kurs baisus žemės karaliams.

naudoti Jeruzalės turtais. Ebr. t.: api-
plėsti tie drąsus karžygiai, užnigo am-
žinu miegu, ir neivienas iš drąsių vyrų
nerado savo rankos, t. y. neturėjo įiegy,
kad savo ranka galėtų pakelti kala-
viją. — (7) *Kurie sėdo...* Ebr. t.: kaip
vežimas taip arklys. Apsireiškęs Dievo
draudimas nugramsino kaip raitelius
taip kovojančius iš vežimų į mirties
miegą (Iz. 43, 17). — (9) *Ištarnę iš
dangaus.* Dievo ištarnė buvo
baisus smugis, padarytas neprie-
liams. Ji buvo duota iš tikrojo Dievo
sosto danguje. — *Nutilo.* Iš baimės
paliovė visas kariškas sujudimas. —
(19) *Kad išgelbėtų...* Dievo teismo ir ištarnės
tikslas buvo gelbėti prislėgtuosius.
Ebr. t.: kad išliuosuoti visus šalies
prislėgtuosius. *Selah.* — (11) *Nes*

žmogaus... jei žmonės gerai apsvarstys
Dievo teismus, daromus saviems gel-
bėti, tuomet jie šlovins jį, ir to giliausio
apsvarstymo liekanos, tarsi jo pėd-
sakos ir atsiminimas, žadins juos dė-
koti jam iškilmingai. Ebr. t.: nes
žmogaus dukimas tave šlovins, ir tu
susijوسی narso liekanomis. Ką tie
žodžiai reiškia, neaišku. — (12) *Dary-
kite apžadus...* Paraginimas Izraeliui
dėkoti Dievui už suteiktą išgelbėjimą. —
Visi, kurie esate aplink... Paraginimas
pagonims, gyvenantiems aplink Izraelį
dovanomis permaldauti Viešpatį ir pa-
daryti jį sau maloningą. — *Baisiajam.*
Aptarimas duodamas Dievui dėlei
aprašytų aplinkybių. — (13) *Tam,
kurs atima...* Ebr. t.: nes jis nukerta
(nuskina) kunigaikščių puikybę.

Jieškojimas sielvarte Dievo pagalbos, atsimenant jo geradarystes.

Psalmus LXXVI. ¹ In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph.

² Voce mea ad Dominum clamavi:

voce mea ad Deum, et intendit mihi.

³ In die tribulationis meae Deum exquisivi,

manibus meis nocte contra eum: et non sum deceptus.

Renuit consolari anima mea,

⁴ memor fui Dei, et delectatus sum, et exercitatus sum: et defecit spiritus meus.

⁵ Anticipaverunt vigilias oculi mei:

turbatus sum, et non sum locutus,

⁶ Cogitavi dies antiquos: et annos æternos in mente habui.

⁷ Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum.

76 (77). psalmė. ¹ Į galą, Iditunui Asafo psalmė.

² Aš šaukiuos savo balsu į Viešpatį,

savo balsu į Dievą, kad jis tėmytu mane.

³ Savo sielvarto dienoje aš jieškau Dievo,

tiesiu naktį į jį savo rankas ir neapsigaunu;

mano siela nesiduoda paguosti.

⁴ Aš atsimenu Dievą ir gerėjuos; aš varginu save rūpesčiu, mano dvasia pailsta.

⁵ Mano akys budi per kiaurą naktį; man neramu ir aš negaliu kalbėti.

⁶ Aš primenu sau senobės dienas ir turiu mintyje amžinuosius metus;

⁷ aš mąstau naktį savo širdyje, aš svarstau ir kankinu savo dvasią.

76. ps. psalmistas karštai maldauja sielvarte Dievą palengvinimo, bet veltui, taip kad net pradeda abejoti, ar nenori kartais Dievas visai atmesti savo tautos ir nebesuteikti jai savo pasigailėjimo (2—10); bet atsiminęs, kad nelaimė siūsta Dievo, jis kreipia savo akis į stebuklus, kuriuos Viešpats senobėje yra padaręs savo tautai ypač Aigypte, iš kurio išvedė ją per Mozę ir Aaroną (11—21). Tas atsiminimas senų geradarysčių turi būti autoriui paguoda ir viltimi dabartiniame ištryme.

(76, 1) *Iditunui, Asafo.* Čia turėta mintyje ne patis garsieji Dovidą giesmininkai, Iditunas (Etanas) ir Asafas, bet judviejų ainiai. Plg. Ps. 38, 1. Kokiuo laiku ir kokiose aplinkybėse psalmė sudėta, nežinoma. Psalmistas joje kalba ne tiek savo, kiek visos tautos vardu. — (2) *Aš šaukiuos.* Psalmistas meldžiasi jau seniai ir su didžiu troškimu paguodos. Ebr. t.: mano balsas į Dievą, ir aš šaukiu; mano balsas į Dievą, kad jis atkreiptu į mane savo ausį. — (3) *Jieškau Dievo...*

Ebr. t.: jieškau Viešpaties, mano ranka ištiesta naktį ir nepailsta. Psalmistas meldžiasi nuolat, naktį ištiesdamas rankas į Viešpatį, ir nesiliauja. — *Neapsigaunu:* randu išklausymą. Anot kitų: neduodu apgauti savęs tušties paraginimams, kad reiktu jieškoti pagalbos kitur. — (4) *Gerėjuos.* Rasi geriaus anot ebr. t.: vaitoju, nes čia autorius nekalba apie kokią nors paguodą, kaip parodo ir tolesnieji žodžiai: aš varginu save..., t. y. kuomet mintyje svarstau savo sielvartus, jaučiu sieloje nusiminimą. Ebr. t. eil. baigiasi *selah*. — (5) *Mano akys...* iš susirupinimo aš negaliu užmigti. Ebr. t.: tu laikai nutvėres mano akių vokus, t. y. tu neduodi man užmigti ir nakties budynėse. Naktį senobėje dalindavo į tris budynes (vigilijas, sargybas), kurių pirmoji prasidėdavo 6. val. vakare. — (6) *Aš primenu...* Sielos liudesyje autorius mąsto apie seniai praėjusias dienas ir metus su Dievo veikalais ir tuomet suteiktomis tautai geradarystėmis. — (7) *Aš mąstau...* Ebr. t.: aš atsimenu naktį savo giedojimą su

- ⁸ Numquid in æternum projiciet
Deus:
aut non apponet ut complacitior
sit adhuc?
- ⁹ Aut in finem misericordiam
suam abscindet,
a generatione in generationem?
- ¹⁰ Aut obliviscetur misereri Deus?
aut continebit in ira sua miseri-
cordias suas?
- ¹¹ Et dixi nunc cœpi:
hæc mutatio dexteræ Excelsi.
- ¹² Memor fui operum Domini:
quia memor ero ab initio mira-
bilibium tuorum,
- ¹³ Et meditabor in omnibus operi-
bus tuis:
et in adinventionibus tuis exer-
cebor.
- ¹⁴ Deus in sancto via tua:
quis Deus magnus sicut Deus
noster?
- ¹⁵ tu es Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtu-
tem tuam:
- ¹⁶ redemisti in brachio tuo popu-
lum tuum,
filios Jacob, et Joseph.
- ⁸ Nejaugi Dievas atmes amžinai,
ir ar jis nebebus daugiaus malon-
ingas?
- ⁹ Arba ar atims galutinai savo
mielaširdystę
nuo kartos į kartą?
- ¹⁰ Arba ar Dievas užmirš pasi-
gailėti
ir ar savo rustybėje sulaikys
savo mielaširdystes?
- ¹¹ Tuomet aš tariau: Dabar aš
pradedu:
Ta permaina padaryta Augš-
čiausiojo dešinės.
- ¹² Ašatsiminsiu Viešpaties veikalus,
nes turėsiu atmintyje tavo ste-
buklus nuo pradžios,
- ¹³ ir apmąstysiu visus tavo darbus
ir svarstysiu tavo veikalus.
- ¹⁴ Dieve, tavo kelias šventas.
Kas taip didis Dievas kaip mūsų
Dievas?
- ¹⁵ Tu esi Dievas, kurs darai ste-
buklus.
Tu davei pažinti tarp tautų tavo
galybę.
- ¹⁶ Atvadavai savo petimi savąją
tautą,
Jokubo ir Juozapo sunus.

stygų skambėjimu (kaip aš kitados galėjau šlovinti Dievą giesmėmis už geradarystes), mažiau savo širdyje, ir mano širdis rupestingai svarsto. — (8) *Nejaugi Dievas...* Iš apsvarstymo kilsta autoriaus sieloje baugus klausimai. — (9) *Nuo kartos...* Vulgatoje čia praleista kaikurie žodžiai, nes ebr. t. skaitome: argi jo žodis (pažadėjimas) panaikintas nuo kartos į kartą (visiems laikams)! — (10) *Arba ar...* 10. eil. gale ebr. t. yra *selah*. — (11) *Tuomet aš tariau*. Nusiminimo valandoje darosi laiminga permaina psalmisto sieloje. — *Dabar aš pradedu...*: aš pradedu suprasti, kaip ištikrųjų reikia žiūrėti į tautos nelaimę: Dievas išmintingame užmnyne permainė seniaus buvusį laimės stovį į kieta iš-

tyrimą, ne kad visai atmestu, bet kad apreikštu tautų akyvaizdoje savo gelbinčią ranką, kaip kitados Aigypte. Ebr. t.: ne, aš noriu manyti: tai mano kentėjimas, kad Augščiausiojo ranka persimainė. (Kitados Dievo dešinė rodė galybę, darė didžių veiklų iškeltu petimi ir ištiesta ranka; dabar ta dešinė ilsisi). — (12) *Aš atsiminsiu...* Įvykusios permainos ženklų negalima nežinoti; juos dabar skelbs psalmistas. — *Nuo pradžios*: pačioje pradžioje suteiktus Izraeliui. — (14) *Dieve, tavo...* Čia psalmistas jau pradeda svarstyti Dievo veikalus. — *Kelias šventas*: visas Dievo pasielgimo budas šventas. — (15) *Tarp tautų*: pagonių tarpe. — (16) *Jokubo ir Juozapo*. Du Juozapo sunu buvo padarytu tėvainystės gavime Jokubo su-

- ¹⁷ Viderunt te aquæ Deus,
viderunt te aquæ: et timerunt,
et turbatæ sunt abyssi.
- ¹⁸ Multitudo sonitus aquarum:
vocem dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt:
¹⁹ vox tonitruui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ
orbi terræ:
commota est et contremuit
terra.
- ²⁰ In mari via tua,
et semitæ tuæ in aquis multis:
et vestigia tua non cognoscentur.
- ²¹ Deduxisti sicut oves populum
tuum,
in manu Moysi et Aaron.

- ¹⁷ Vandenys matė tave, Dieve;
tave matė vandenys ir nusigando
ir drebėjo gelmės.
- ¹⁸ Daug buvo vandenų užimo;
debesys paleido balsą,
ir tavo vilyčios ėjo žemyn;
¹⁹ tavo griausmo balsas buvo ap-
linkui;
tavo žaibavimai švietė ant žemės:
skritulio;
pasijudino ir sudrebėjo žemė.
- ²⁰ Tavo kelias ėjo per jūrą
ir tavo takai per daugelį vandenu,
ir tavo pėdsakos nebuvo žinomos.
- ²¹ Tu vedei savo tautą kaip avis
per Mozę ir Aaroną.

Istorijos pamokymai žydų tautai.

Psalms LXXVII. ¹ Intellectus
Asaph.

Attendite popule meus legem
meam:

numis, todėl jie atskirai paminėti:
Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (17) *Vandenys...* Išvardijami kaikurie Dievo
galybės veikalai. Plg. Iš. 14, 21. Raudon-
noji jūra stovėjo Dievo tautai ant kelio,
ir Dievas čia parodė savo rankos galy-
bę. — (18) *Daug buvo...* Ebr. t.: pasi-
pylė vandens upeliai iš debesų; juodi
debesys paleido griausmus. — *Vilyčios:*
žabai. — (19) *Aplinkui*. Anot LXX,
viesule. Anot kitų čia įvaizdinama
Dievas sėdįs savo kariškame vežime ir
užpuolęs Aigyptiečius tokio smar-
kumu, kad iš po dieviškojo vežimo te-
kinių Aigyptiečiams išgąsdinti ėję lyg
griausmai (plg. Abak. 3,8; Iš. 14, 19.
20. 27. 28; 15, 8. 10). — (20) *Tavo
kelias...* Sujudimui pasidarius danguje ir
ant žemės, Dievas eina per jūrą ir daro
kelią savo tautai išgelbėti. Jo ypatos,
tiesa, nesimatė, bet buvo matomas jo
veikimas. Praėjus Viešpačiui ir per-
vedus tautą, vanduo vėl susiliejo, taip
kad neliko jokios matomos pėdsakos
perėjimo per jūrą. — (21) *Tu vedei...*
Plg. Iš. 14, 29; 15, 13 ir k.

77. ps. prasideda įžanga, kurioje ra-
ginama atidžiai klausytis duodamo

77 (78). psalmė. ¹ Asafo pamo-
kymas.

Mano tauta, tėmyk mano pa-
mokymą;

pamokymo ir nurodoma, kad jo tikslas
tai nuolat atsiminti didžius Dievo vei-
kalus (1—8). Po įžangos, paminėjus
protėvių atkaklumą, išvardijama ste-
buklai išeinant iš Aigypto, perėjimas
per jūrą, debesies ir ugnies šulas, van-
duo iš uolos (8—16). Tų stebuklų ne-
žiurėdama tauta nusidėjo gundydama
Dievą, kurs vėl parodė savo galybę,
davė valgyti mannos ir mėsos, bet
draug nubaudė žydus už nesusilaikymą
(17—31). Ir vėliaus tauta nesiliovė
rustinus; nelaimėję jie šaukdavosi į jį
burna, bet ne širdžia; tačiau Dievas
pasiliko mielaširdingas (32—39). Tautos
atkaklumas pasirodo dar iš to, kad ji
neatsiminė Dievo galybės, kurią jis jai
apreiškė, nabausdamas Aigyptą viso-
kionis slogomis (40—51). Išmetęs
pagonis Dievas įvedė žydus į Žadėtają
žemę, bet jie palikę jį sekė stabus
(52—58); todėl Dievas atmetė Silo šėtrą
ir padavė tautą jos neprieteliams (59
iki 64). Bet jis ir vėl padėjo tautai,
apgalejo neprietelius, išsirinko sau
šventyklą ant Siono ir paskyrė karaliumi
Dovidą (65—72).

(77,1) *Asafo*. Ps. autorius Asafas,
tikriausiai žinomas Dovo giesmininkas.

inclinate aurem vestram in verba oris mei.

² Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.

³ Quanta audivimus et cognovimus ea:

et patres nostri narraverunt nobis.

⁴ Non sunt occultata a filiis eorum,

in generatione altera. Narrantes laudes Domini, et virtutes ejus, et mirabilia ejus quæ fecit.

⁵ Et suscitavit testimonium in Jacob:

et legem posuit in Israel.

Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis:

⁶ ut cognoscat generatio altera. Filii qui nascentur, et exurgent, et narrabunt filiis suis,

⁷ Ut ponant in Deo spem suam, et non obliviscantur operum Dei:

et mandata ejus exquirant.

⁸ Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava et exasperans. Generatio, quæ non direxit cor suum:

et non est creditus cum Deo spiritus ejus.

atkreipkite savo ausis į mano burnos žodžius.

² Aš atversiu prilyginimais savo burną,

kalbėsiu mįsles iš senų laikų.

³ Ką mes girdėjome ir ką patyrėme,

ir ką mūsų tėvai mums pasakėjo,

⁴ tai tenebuna paslėpta nuo jų vaikų kitoje kartoje.

Mes pasakojame apie Viešpaties šlovę ir galybę ir apie jo stebuklus, kuriuos jis yra padaręs.

⁵ Jis paskyrė liudijimą Jokube ir davė Izraelyje įstatymą, liepdamas mūsų tėvams skelbti tai savo vaikams,

⁶ kad patirtu kita karta: vaikai, kurie gimis ir kelsis, turėjo skelbti savo vaikams,

⁷ kad dėtu savo viltį Dievuje ir neužmirštu Dievo veikalų ir įjėskotu jo įsakymų,

⁸ idant nebutu kaip jų tėvai nedora ir erzinanti karta, karta neturėjusi tiesios širdies ir kurios dvasia nepasiliko ištikima Dievui.

(plg. ps. 49, 1), nes psalmė matomai sudėta Dovidio laikais, rasi po šiaurinių giminių maišto (2 Kar. 20, 1...). — *Pamokymas*. Ebr. *maškil*, pamokslinė psalmė. — *Mano tauta...* Paragininimas vientaučiams atidžiai klausytis, nes psalmistas kalbės kaip rimtas pamokslininkas. Plg. Ps. 48, 2—5. — (2) *Aš atversiu...* Asafo pamokymas susidės iš prilyginimų, nes jis ne tik papasakos atsitikimus, bet dar darys iš jų išvadus ir duos perspėjimų, kurių reikia laikytis gyvenime; susidės taipogi iš mįslių, nes Dievo darbuose ir tautos pasielgime yra daug dalykų, kurie sukelia nustebimą ir kviečia įsigilinti į juos lyg į kokios mįslės prasmę. —

Šita eil. šv. Mato evangelijoje (13, 35) aiškinama apie Kristų, kurs ją įvykdė, kada pradėjo mokytį žydus prilyginimais. Taigi, Asafas pasirodo čia esąs draug pranašas ir figura Jėzaus Kristaus. — (4) *Tai tenebuna paslėpta...* Ebr. t.: tai mes neslėpsime nuo jų vaikų, pasakodami jaunesnei kartai apie Viešpaties šlovę. — *Jo galybė*: galybės veikalus. — (5) *Jis paskyrė liudijimą...* Liudijimu ir įstatymu čia vadinama ne visas Mozės įstatymas, bet Dievo paliepinamas skelbti aiiniams jo stebuklus, padarytus žydų tautai. Vz. Atk. 4, 9; plg. Iš. 13, 8. 14. — (7) *Kad dėtu...* Iš papasakotų atsitikimų žydai turi išmokti: pasitikėti Dievu, atsiminti Dievo

- ⁹ Filii Ephrem intendentes et
mittentes arcum:
conversi sunt in die belli.
- ¹⁰ Non custodierunt testamentum
Dei:
et in lege ejus noluerunt ambu-
lare.
- ¹¹ Et obliti sunt benefactorum
ejus,
et mirabilia ejus quæ ostendit
eis.
- ¹² Coram patribus eorum fecit
mirabilia
in terra Ægypti, in campo
Taneos.
- ¹³ Interruptit mare, et perduxit
eos:
et statuit aquas quasi in utre.
- ¹⁴ Et deduxit eos in nube diei:
et tota nocte in illuminatione
ignis.
- ¹⁵ Interruptit petram in eremo:
et adaquavit eos velut in abyso
multa.
- ¹⁶ Et eduxit aquam de petra:
et deduxit tamquam flumina
aquas.
- ¹⁷ Et apposuerunt adhuc peccare
ei:
in iram excitaverunt Excelsum
in inaquoso.

- ⁹ Efrėmo sunų, kurie šaudo
įtempdami kilpinį,
gavo bėgti karės dienoje.
- ¹⁰ Jie nesilaikė Dievo sandoros
ir nenorėjo vaikščioti jo įsta-
tyme;
- ¹¹ jie užmiršo jo geradarystes
ir jo stebuklus, kuriuos jis buvo
jiems parodęs.
- ¹² Jų tėvų akylaizdoje jis padarė
stebuklą
Aigypso žemėje Tanies lygumoje.
- ¹³ Jis perskėlė jūrą ir pervedė juos,
ir pastatė vandenį kaip statinėje.
- ¹⁴ Jis vedė juos dieną debesimi
ir visą naktį šviečiančia ugnimi.
- ¹⁵ Jis perskėlė uolą tyrumoje
ir pagirdė juos lyg kad iš didžios
gelmės.
- ¹⁶ Jis išvedė vandenį iš uolos
ir padarė, kad vanduo tekėjo
kaip upės.
- ¹⁷ Tačiau jie dar toliaus nusidėjo
jam,
vedė Augščiausį į rustybę ty-
rumoje be vandens:

darbus, stengtis rupestingai laikytis jo įstatymo, kad būtų geresni už savo tėvus.

(9) *Efrėmo...* Efraimo giminė turėjo šokią tokią viršenybę Jozuės ir Teisėjų laikais (plg. Teis. 3, 27; 4, 5; 7, 24; 8, 1), tačiau ji neliko Viešpaties išrinkta (žem. 67. e.); rasi dėlto psalmistas pradeda aprašinėti nedorą tautos pasielgimą nuo Efraimo giminės, kuri galėdama savo pavyzdžiu ir įtekme sulaikyti kitas giminės nuo atstojo nuo Dievo, pati pirma klydo. — *Gavo bėgti karės dienoje.* Rasi turėta čia mintyje kova, kurioje Pilistymai buvo paėmę nelaisvėn sandoros skrynią (1 Kar. 4. 1...). Skrynia buvo atnešta iš Silo, tai gi iš Efraimo giminės miesto, todėl Efraimo sunums

Šv. Raštas, III t.

reikėjo kovoti smarkiausiai, kad apgynus tą šventą sandoros skrynią, laikomą jų tarpe. — (10. 11) *Jie nesilaikė..* Aprašoma Efraimo sunų prasikaltimai, ypač gi stoka ištikimybės. — (12) *Jų tėvų akylaizdoje...* Primenama žymesnieji stebuklai Viešpaties padaryti žydams išeinant iš Aigypso. — *Tanies.* Ebr. t.: Coano. Tai labai senas žemojo Aigypso miestas, kuriame rasi gyveno Aigypso faraonai Mozės laikais. Plg. Sk. 13, 23. — (13) *Jis perskėlė...* Vz. Iš. 14, 21. 22. — *Kaip statinėje.* Ebr. t.: kaip pėdų kruvą. — (14) *Jis vedė...* Vz. Iš. 13, 2; Sk. 14, 14. — (15. 16) *Jis perskėlė...* Vz. Iš. 17, 6; Sk. 20, 21; Ps. 104, 41. — (17) *Tačiau jie dar...* Su vandens davimu iš uolos buvo sujungta murmė-

- 18 Et tentaverunt Deum in cordibus suis:
ut peterent escas animabus suis.
- 19 Et male locuti sunt de Deo:
dixerunt:
Numquid poterit Deus parare
mensam in deserto?
- 20 Quoniam percussit petram, et
fluxerunt aquæ,
et torrentes inundaverunt.
Numquid et panem poterit
dare,
aut parare mensam populo suo?
- 21 Ideo audivit Dominus, et distulit:
et ignis accensus est in Jacob,
et ira ascendit in Israel:
- 22 Quia non crediderunt in Deo,
nec speraverunt in salutari
ejus:
- 23 Et mandavit nubibus desuper,
et januas cæli aperuit.
- 24 Et pluit illis manna ad manducandum,
et panem cæli dedit eis.
- 25 Panem angelorum manducavit
homo:
cibaria misit eis in abundantia.
- 26 Transtulit Austrum de cælo:
et induxit in virtute sua Africum.
- 18 Jie gundė Dievą savo širdyse,
reikalaudami maisto pagal savo
užsigeidimą;
- 19 Jie piktai kalbėjo prieš Dievą
ir sakė: Argi Dievas galės pri-
rengti stalą tyrumoje?
- 20 Jis, tiesa, užgavo uolą, taip kad
vanduo tekėjo
ir upeliai patvino;
bet argi jis galės duoti duonos
arba prirengti stalą savo tautai?
- 21 Todėl Viešpats, tai išgirdęs, ati-
dėjo,
ir ugnis užsidegė prieš Jokubą,
ir rustybė sukilo prieš Izraelį,
nes jie netikėjo Dievui
ir nepasitikėjo jo pagalba.
- 23 Jis davė paliepimą debesims
augštybėse
ir atidarė dangaus duris;
lydino jiems manna valgyti
ir davė jiems dangaus duonos.
- 25 Žmogus valgė angelų duoną;
jis apščiai siuntė jiems maisto.
- 26 Jis sukėlė pietų vėją iš padangių
ir savo galybe užvedė Afrikietį;

jimas (Sk. 20, 13; 27, 14; Atk. 32, 16).

— (18) *Jie gundė...* Plg. Iš. 16, 1... Sk. 11, 1... 21, 1... Žydai gundė Dievą netikėdami ir atkakliai reikalaudami, ko buvo užsigeidę, užuot su tikėjimu jo prašius. Iki tam laikui padarytais stebuklais jie nesijautė patraukti į Dievą, bet jie buvo jiems proga abejoti.

— (20) *Prirengti stalą savo...* Ebr. t.: suteikti mėsos savo tautai. — (21) *Atidėjo*: žydų įėjimą į Žadėtąją žemę; anot kitų: atmetė tautą. Geriaus ebr. t.: labai supyko. — *Ugnis užsidegė...* Aliuzija į Sk. 11, 1—3. — (22) *Jo pagalba*: Koki buvo jiems suteikta

Aigypte. — (23) *Jis davė paliepimą...* Nors žydai netikėjo, bet Dievas pasiliko ištikimas. Mannos davimas aprašoma poetiškai. — (24) *Dangaus duonos*. Ebr. t.: dangaus grūdų (kviečių). Manna vadinama grūdais dėlėi išvaizdos panašumo. Sakoma, kad ji buvo duota iš dangaus, nes krito iš augšto. Plg. Jo. 6, 30... Vž. Iš. 16, 4; Sk. 11, 7. — (25) *Angelų duona*. Ebr. t.: galingųjų duona, — nes ta duona rodėsi krintanti iš angelų (galingų Dievo kovotojų) buveinės. — (26) *Pietų vėją...* Ebr. t.: rytų vėją. — *Afrikietį*, t. y. pietų vėją. Išvardijama du vėjų išreikšti vienam

- ²⁷ Et pluit super eos sicut pulverem carnes:
et sicut arenam maris volatilia pennata.
- ²⁸ Et ceciderunt in medio castrorum eorum:
circa tabernacula eorum.
- ²⁹ Et manducaverunt et saturati sunt nimis,
et desiderium eorum attulit eis:
- ³⁰ non sunt fraudati a desiderio suo.
Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum
- ³¹ et ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum,
et electos Israel impedit.
- ³² In omnibus his peccaverunt adhuc:
et non crediderunt in mirabilibus ejus.
- ³³ Et defecerunt in vanitate dies eorum:
et anni eorum cum festinatione.
- ³⁴ Cum occideret eos, quærebant eum:
et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum.
- ³⁵ Et rememorati sunt quia Deus adjutor est eorum:
et Deus excelsus redemptor eorum est.
- ³⁶ Et dilexerunt eum in ore suo,
et lingua sua mentiti sunt ei:

- ²⁷ lydino ant jų mėsa kaip dul­kėmis
ir sparnuotais paukščiais kaip jūros smiltimis.
- ²⁸ Tie krito į jų stovyklos vidurį, aplink jų padangtes.
- ²⁹ Jie valgė ir buvo perdaug sotų; jis jiems suteikė, ko jie buvo užsigėdę;
- ³⁰ jie nebuvo apvilti savo užsigėdime.
Dar jų valgis tebebuvo jų burnoje,
- ³¹ kaip pakilo prieš juos Dievo rustybė.
Jis užmušė jų riebiuosius ir ištiko Izraelio išrinktuosius.
- ³² Po viso to jie dar nusidėjo ir netikėjo jo stebuklams.
- ³³ Todėl jų dienos nyko kaip tuštybė
ir jų metai su paskuba.
- ³⁴ Kuomet jis juos užmušinėjo, jie jo jieskojo,
apsigrįždavo ir skubinosi ateiti pas jį,
- ³⁵ ir atsimindavo, kad Dievas jų padėjėjas
ir kad augščiausias Dievas jų Atpirkėjas.
- ³⁶ Bet jie mylėjo jį tik savo burna ir melavo jam savo liežuvio.

pietryčiumi, kurs atnešė putpelių. Plg. Sk. 11, 31. — (30) *Jie nebuvo apvilti...* Ebr. t.: jie dar nebuvo atsitraukę nuo savo užsigėdimo (pageidaujamą dalyką) ir dar jų valgis... Vž. Sk. 11, 33. — (31) *Riebiuosius*: žymiausius. — *Išrinktuosius*. Ebr. t.: jaunikaičius. — (32) *Po viso to...* Kadangi žydai vis dar nenorėjo išsižadėti savo nusidėjimų, Dievas nutarė visus murnėjusius sunaikinti tyrumoje. — (33) *Kaip tuštybė*. Ebr. t.: kaip

kvapas. Visi turėjusieji daugiau kaip 20 metų turėjo mirti tyrumoje (vž. Sk. 14, 28—34). — (34) *Kuomet jis juos užmušinėjo*: kuomet siųsdavo ypatingų bausmių ant jau pasmerktos giminės ir daug iš jų žudavo vienu sykiu. Pvd. Sk. 21, 6... — *Jie jieskojo*: tie, kurie likdavo gyvi, jieskodavo. — (35) *Padėjėjas*. Ebr. t.: uola. — (36) *Bet jie mylėjo...* Žydų atgaila nebuvo tikra, jie apgaudinėjo Dievą savo burna (ebr.

- 37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo:
nec fideles habitati sunt in testamento ejus.
- 38 Ipse autem est misericors, et propitius fiet peccatis eorum: et non disperdet eos.
Et abundavit ut averteret iram suam:
et non accendit omnem iram suam:
- 39 Et recordatus est quia caro sunt:
spiritus vadens, et non rediens.
- 40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto,
in iram concitaverunt eum in iniquo?
- 41 Et conversi sunt, et tentaverunt Deum:
et sanctum Israel exacerbaverunt.
- 42 Non sunt recordati manus ejus,
die qua redemit eos de manu tribulantis,
- 43 Sicut posuit in Aegypto signa sua,
et prodigia sua in campo Tanen.
- 44 Et convertit in sanguinem flumina eorum,
et imbres eorum, ne biberent.
- 45 Misit in eos cœnomyiam, et comedit eos:
et ranam, et disperdidit eos.
- 46 Et dedit ærugini fructus eorum:
et labores eorum locustæ.
- 37 Jų gi širdis nebuvo su juo tiesi,
ir jie nebuvo ištikimi jo sandorai.
- 38 Tačiau jis mielaširdingas
ir atleidžia jų nuodėmes ir nesunaikino jų.
Jis daug sykių nugrižo savo rustybę
ir nedavė užsidegti visam savo pykčiui.
- 39 Jis atsiminė, kad jie kunas,
nueinas ir nebegrižtas kvapas.
- 40 Kiek tai sykių jie erzino jį tyrumoje
ir vedė jį į rustybę vietoje bevandens.
- 41 Jie vėl išnaudo gundydavo Dievą
ir erzindavo Izraelio Šventąjį.
- 42 Jie neatsiminė jo rankos
tą dieną, kurioje jis išvadavo juos iš vargintojo valdžios,
- 43 kaip jis darė savo ženklus Aigypse
ir savo stebuklus Tanies lygumoje.
- 44 Jis pavertė kraują jų upes
ir jų lietaus vandenį, kad negalėtų gerti;
- 45 siuntė ant jų šunmusių, kurios ėdė juos,
ir varlių, kurios naikino juos.
- 46 Jis davė jų vaisius kulėms
ir jų darbus skėriams.

t.), mylėjo jį tik žodžiais. — (37) *Nebuvo su juo tiesi.* Ebr. t.: su juo tvirta, t. y. nesilaikė Dievo su ištverme. — (38) *Tačiau jis mielaširdingas...* Kad tauta nebuvo galutinai atmeta, tai padarė vien Dievo mielaširdystė. — (39) *Kunas:* silpnas, sugedęs dalykas. Dievas savo mielaširdystėje atsimindavo apie žmogaus silpnumą. — (40) *Kiek tai sykių...* Dievo mielaširdystės didumas ypač pasirodo, atsimenant žydų nedėkingumą. —

(42) *Jo rankos tą dieną...*: ką yra padariusi Viešpaties ranka žydų išvedimo iš Aigypto dienoje. Ebr. t.: tos dienos. Toliau iki 52. eil. psalmistas kalba apie išliuosavimą iš Aigypto, išvardindamas Aigypto slogas. — (43) *Tanies:* Coano. Vz. aug. 12. e. — (44) *Jų upes:* Nila su jo upeliais. Tai pirmoji Aigypto sloga. Vz. Iš. 7, 20. — (45) *Siuntė ant jų šunmusių...* Tai ketvirtoji ir antroji sloga. Vz. Iš. 8, 6. 24. — (46) *Kulėms.*

47 Et occidit in grandine vineas eorum:

et moros eorum in pruina

48 Et tradidit grandini jumenta eorum:

et possessionem igni.

49 Misit in eos iram indignationis suæ:

indignationem, et iram, et tribulationem: immissiones per angelos malos.

50 Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit a morte animabus eorum:

et jumenta eorum in morte conclusit.

51 Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52 Et abstulit sicut oves populum suum:

et perduxit eos tamquam gregem in deserto.

53 Et deduxit eos in spe, et non timuerunt:

et inimicos eorum operuit mare.

54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem, quem acquisivit dextera ejus.

Et ejecit a facie eorum Gentes:

et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.

47 Jis išmušė kruša jų vynuogynus ir jų moro medžius ledais;

48 padavė jų galvijus krušai ir jų nuosavybę ugniai;

49 siuntė ant jų savo rustybės karštį, užsideginą ir rustybę ir sielvartą, slogas siunčiamas per piktus angelus.

50 Padarė liuosą kelią savo rustybei, nepaliuosavo nuo mirties jų sielų, ir jų galvijus uždarė mirtyje.

51 Jis ištiko visus pirmgimius Aigypto žemėje, kiekvieno jų darbo pirmones Chamo padangtėse.

52 Atsiėmė savo tautą kaip avis ir vedė juos lyg bandą tyrumoje;

53 vedė juos pilnus vilties, taip kad jie nebijojo, o jų neprietelius apdengė jura.

54 Jis atvedė juos į savo šventą kalną, į kalną, kurį buvo įgijusi jo dešinė.

Jis išmetė iš po jų akių tautas ir burta paskirstė jiems žemę, padalinęs ją virve.

Tikriaus anot ebr. t. kirminams (patrankoms), arba didžiogiams. Tai aštuntoji sloga. Vz. Iš. 10, 15. — (47. 48) *Jis išmušė krušą...* Septintoji Aigypto sloga. Iš. 9, 25 nėra paminėta nei vynuogynų, nei čiulpsnių medžių; taigi, psalmistas aprašo slogą plačiau. Plg. Iš. 9, 24. 25. — (49—51) *Siuntė ant jų...* Tose eil. primenama penktoji Aigypto sloga, maras (Iš. 9, 1—7), su kuria jungiama dešimtoji (Iš. 11 ir 12 persk.). — *Slogas siunčiamas per...* Ebr. t.: nelaimės angelų burį. Vulgatoje angelai pavadinti piktais, nes jie tu.ėjo

įvykdyti Dievo skirtas bausmes, siųsti ant Aigyptiečių nelaimes. — *Jų galvijus uždarė mirtyje.* Ebr. t.: padavė mirčiai jų gyvybes. — *Kiekvieno jų darbo pirmones.* Ebr. t.: jų įiegų pirmones. Taip pavadinta tie patys pirmgimiai. Plg. Prad. 49, 3. — *Chamo padangtėse:* Aigypte. — (52—53) *Atsiėmė savo tautą...* Trumpai primenama pats išėjimas iš Aigypto. — (54) *Į savo šventą kalną:* į Zadėtąją žemę, kuri čia pavadinta kalnu dėlei savo augštumo ir dėl daugelio joje esančių kalnelių (plg. Iš. 15, 17; Atk. 3, 25). Ebr. t.:

- 55 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.
- 56 Et tentaverunt, et exacerbarunt Deum excelsum: et testimonia ejus non custodierunt.
- 57 Et averterunt se, et non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravum.
- 58 In iram concitaverunt eum in collibus suis: et in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt.
- 59 Audivit Deus, et sprexit: et ad nihilum redegit valde Israel.
- 60 Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.
- 61 Et tradidit in captivitatem virtutem eorum: et pulchritudinem eorum in manus inimici.
- 62 Et conclusit in gladio populum suum: et hereditatem suam sprexit.
- 63 Juvenes eorum comedit ignis: et virgines eorum non sunt lamentatæ.
- 55 Jų padangtėse jis apgyvendino Izraelio gimines
- 56 Bet jie gundė ir erzino Dievą Augščiausįjį ir nesilaikė jo liudijimų;
- 57 nusigrįžo ir nesilaikė sandoros, taippat kaip jų tėvai jie pavirto į netikusį kilpinį.
- 58 Jie vedė jį į rustybę savo kauburiais ir kėlė jame pavydą savo drožiniais.
- 59 Dievas išgirdo ir paniekino, jis labai sunaikino Izraelį.
- 60 Jis atmetė šėtrą Sile, savo šėtrą, kame jis gyveno žmonių tarpe;
- 61 padavė jų galę į nelaisvę ir jų grožę į neprietelio rankas,
- 62 pavedė kalavijui savo tautą ir paniekino savo tėvainystę.
- 63 Jų jaunikaičius suėdė ugnis, ir jų mergaitės nebuvo apraudotos.

į savo šventas ribas. — *Kuri buvo įgijusi...* Palestinos užkariavimas pasavinama Dievui (plg. Atk. 7, 19; 9, 3). — *Paskirstė jiems žemę...* Ebr. t.: paskirstė tas tautas (t. y. jų žemę) kaip nuosavybės dalį. Vz. Joz. 13, 6... — (55) *Jų*: išmestųjų tautų. — (56) *Bet jie gundė...* Kaip anksčiaus žuvusieji tyruose, taip Žadėtojoje žemėje anų vaikai pasirodė maištininkais. — *Liudijimų*: įsakymų. — (57) *Nusigrįžo*: nebuvo ištikimi Dievui. — *Jie pavirto į netikusį kilpinį*: kurs apvilia šaulio laukimą, nes nuneša vilyčia ne ten, kur reikia. Ebr. t.: jie nusigrįžo kaip apgaulingas kilpinis. Plg. Oz. 7, 16. — (58) *Savo kauburiais...*: rustino Dievo aukomis, daromomis ant augštumų (plg. 3 Kar. 3, 2; 12, 31 ir k.) ir stabmeldyste (plg. 4 Kar. 17, 10 ir k.). — (59) *Dievas išgirdo*, t. y. Dievas tai

tėmijo. — *Ir paniekino...* Ebr. t.: ir užsirustino ir labai paniekino Izraelį. Savo rustybę Dievas apreiškė atmetimu Silo šėtos. — (60) *Atmetė šėtrą Sile*. Teisėjų laikais sandoros šėtra buvo pastatyta Sile (Joz. 18, 1); bet kada sandoros skrynja pateko į Pilistų rankas (1 Kar. 4, 3—11) Dievas paniekino Silą, taip kad iš Pilistų sugrąžinta skrynja nebebuvo nunešta atgal į Silo šėtrą. — *Savo šėtrą, kame jis...* Ebr. t.: šėtrą, kuria jis buvo pastatęs žmonių tarpe. — (61) *Jų galę...* *Jų grožę*. Ebr. t.: savo galybę... savo šlovę. Tais vardais čia pavadinta sandoros skrynja, patekusi į Pilistų rankas. Ji buvo Dievo galybė ir šlovė, nes joje jis apreiškėdavo tuos savo privalumus. — (62) *Paniekino savo...* Ebr. t.: užsidedę jo rustybę prieš jo tėvainystę. — (63) *Suėdė ugnis*. Jie žuvo kovoje; arba: juos sunaikino

- ⁶⁴ Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
et viduæ eorum non plorantur.
- ⁶⁵ Et excitatus est tamquam dormiens Dominus,
tamquam potens crapulatus a vino.
- ⁶⁶ Et percussit inimicos suos in posteriora:
opprobrium sempiternum dedit illis.
- ⁶⁷ Et repulit tabernaculum Joseph:
et tribum Ephraim non elegit:
- ⁶⁸ Sed elegit tribum Juda,
montem Sion quem dilexit.
- ⁶⁹ Et ædificavit sicut unicornium sacrificium suum
in terra, quam fundavit in sæcula.
- ⁷⁰ Et elegit David servum suum,
et sustulit eum de gregibus ovium:
de post foetantes accepit eum.
- ⁷¹ Pascere Jacob servum suum,
et Israel hereditatem suam:
- ⁶⁴ Jų kunigai krito po kalavijų,
ir jų našlės nebuvo apverktos.
- ⁶⁵ Tuomet Viešpats pabudo lyg iš miego,
lyg karžygis, kurs buvo apsgėręs vynu.
- ⁶⁶ Jis užgavo savo neprietelius iš užpakalio,
padarė jiems amžiną gėdą.
- ⁶⁷ Atmetė Juozapo šėtrą
ir neišrinko Efraimo giminės,
- ⁶⁸ bet išsirinko Judo giminę,
Siono kalną, kurį jis mylėjo.
- ⁶⁹ Jis pasistatė kaip vienragį savo šventyklą
ant žemės, kurią sutvirtino per amžius;
- ⁷⁰ išrinko savo tarną Dovidą,
atėmė jį nuo avių bandų,
paėmė jį nuo ėringųjų,
- ⁷¹ ganytų savo tarno Jokubo,
savo tėvainystės Izraelio.

Dievo rustybės ugnis. — *Nebuwo apraudotos*: nebuvo, kas raudotu mergaičių patekusių į nelaisvę. Arba: neraudojo, t. y. mergaitės neapraudojo žuvusių kovoje jaunikaičių. Geriaus anot ebr. t.: nebuvo šlovinamos, t. y. nebuvo duodamos su dainomis ir džiaugsmu į moterystę, sutikus didžiausiai nelaimi visą tautą. — **(64)** *Jų kunigai*... Plg. 1 Kar. 4, 11. 17. — *Našlės nebuvo apverktos*. Geriaus anot ebr. t.: negalėjo verkti. Kritusiųjų kovoje našlės buvo taip nusigandusios, kad negalėjo apraudoti, kaip reikalavo paprotys, žuvusiųjų vyrų; toks neapraudojimas mirusiųjų buvo laikomas didžia nelaime (plg. Jer. 22, 18). — **(65)** *Tuomet Viešpats*... Viešpats vėl pasigailėjo savo tautos. Kolei nedavė pagalbos, jis rodėsi miegas. — *Karžygys, kurs buvo*... Ebr. t. verčiama karžygys šukaujas nuo vyno. — **(66)** *Iš užpakalio*: privertęs juos bėgti. Daugelis

aiškintojų mato čia aliuziją į atsitikimą aprašytą 1 Kar. 5, 6... — **(67)** *Atmetė Juozapo šėtrą*, t. y. Silo šėtrą (60. e.), buvusią Juozapo sunaus Efraimo giminėje. Sandoros skrynia Pilistynių parsiusta nebebuvo sugražinta į savo senąją vietą, bet po pasilikimo įvairiose vietose liko perkelta galutinai į Jeruzalę (1 Kar. 6, 1... ir k.). — **(69)** *Jis pasistatė*... Geriaus anot ebr. t.: jis pastatė savo šventyklą kaip dangų (dangaus augštybes), kaip žemę, kurią sutvirtino per amžius. Taigi, Dievo išrinktoji vieta nepajudinama kaip dangus ir žemė; tikras Dievas bus amžinai garbinamas Izraelyje ir Jude ir užvadavusioje juos Kristaus Bažnyčioje. Tas Dievo išrinktosios vietos pastovumas Vulgatoje išreiškiama palyginimu su vienragiu. — **(70)** *Nuo avių bandų*. Ebr. t.: nuo avių gardų. Vz. 1 Kar. 16, 11. 12; 2 Kar. 7, 7. 8. — *Paėmė jį*... Ebr. t.: **(71)** atvedė jį

⁷² Et pavit eos in innocentia cordis sui:
et in intellectibus manuum
suarum deduxit eos.

⁷² Ir jis ganė juos savo širdies
nekaltybėje
ir vedė juos savo išmanančiomis
rankomis.

Dejavimas ir malda dėlei Jeruzalės ir bažnyčios sugriovimo.

Psalmus LXXVIII. ¹ Psalmus
Asaph.

Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam,
polluerunt templum sanctum tuum:
posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

² Posuerunt morticina servorum tuorum, escas volatilibus celi:
carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

³ Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Jerusalem:
et non erat qui sepeliret.

⁴ Facti sumus opprobrium vicinis nostris:
subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

⁵ Usquequo Domine irasceris in finem:
accendetur velut ignis zelus tuus?

78 (79). psalmė. ¹ Asafo psalmė.
Dieve, pagonis atėjo į tavo tėvainystę,
sutepė tavo šventą bažnyčią,
padarė iš Jeruzalės sodno vaisių sargyklą.

² Davė būti tavo tarnų lavonus dangaus paukščiams,
tavo šventųjų kunus žemės žvėrimis.

³ Išliejo jų kraują lyg vandenį aplink Jeruzalę,
ir nebuvo kam palaidoti.

⁴ Mes pasidarėme apjuoka mūsų kaimynams,
pasityčiojimas ir išjuokimas tiems, kurie yra aplink mus.

⁵ Ikikolei, Viešpatie, tu rustinsies begalo.
bus užsidegęs kaip ugnis tavo uolumas?

nuo žindžiančiųjų (avių). — (72) Ir jis ganė juos... Pagyrimas Dovo do karalavimo, kurį ps. autorius pats matė.

78. ps. autorius aprašo liudną bažnyčios ir Jeruzalės miesto likimą, paniekinimą užmuštųjų ir likusiųjų gyvais (1 iki 4), maldauja Dievą atkreipti savo rustybę prieš neprietelius, nebeatsiminti senųjų savo tautos nuodėmių (5 iki 8) ir dėlei savo vardo išklausti savo tautos vaitojimą (9—12); už suteiktą išklausymą žada amžinai šlovinti Dievą (13).

78, 1) Asafo: vieno iš Asafo ainių. Vz. Ps. 73, 1. — Psalmėje kalbama apie Jeruzalės ir bažnyčios sunaikinimą. Daugelis mato joje aprašytą Antioko Epifano sunaikinimą, kiti gi Kaldėjiečių.

— **Pagonis:** ne viena tauta, bet daugiausia. Plg. žem. 6. ir 10. eil. — **Sutepė.** Pagonių įėjimas į bažnyčią buvo jau didžiausias jos suteptimas. Kaldėjiečių ji buvo net sudeginta. — **Sodno vaisių sargyklą:** palapinę, kurioje apsigyvena sodno sargas. Ebr. t.: akmenų kruva. Plg. 1 Mak. 1, 33; 2 Mak. 8, 3. — (2) **Davė būti...** Palikimas lavonų nepalaidotų buvo didžiausias jų išniekinimas. — **Tavo šventųjų:** Dievo sandoros sąnarių. Ebr. t.: tavo dievotųjų (mylimųjų). Plg. 1 Mak. 2, 42. — (3) **Išliejo...** Plg. 1 Mak. 25, 39; 2 Mak. 5, 12... — **Lyg vandenį:** kurs neturi jokios vertės, ir nebijodami savo pikto darbo pasekmių. — (4) **Mūsų kaimynams:** Moabitams, Amonitams, Syrijiečiams ir Idumėjiečiams. — (5) **Uolumas:** narsas. Plg.

- ⁶ Effunde iram tuam in Gentes,
quæ te non noverunt:
et in regna, quæ nomen tuum
non invocaverunt:
- ⁷ Quia comederunt Jacob:
et locum ejus desolaverunt.
- ⁸ Ne memineris iniquitatum
nostrarum antiquarum,
cito anticipent nos misericordiæ
tuæ:
quia pauperes facti sumus
nimis.
- ⁹ Aduva nos Deus salutaris
noster:
et propter gloriam nominis tui
Domine libera nos:
et propitius esto peccatis
nostris, propter nomen tuum:
- ¹⁰ Ne forte dicant in Gentibus:
Ubi est Deus eorum?
et innotescat in nationibus co-
ram oculis nostris.
Ultio sanguinis servorum tuo-
rum, qui effusus est:
- ¹¹ introeat in conspectu tuo ge-
mitus compeditorum.
Secundum magnitudinem bra-
chii tui, posside filios
mortificationum.
- ¹² Et redde vicinis nostris septu-
plum in sinu eorum:
improperium ipsorum, quod ex-
probraverunt tibi Domine.
- ⁶ Išpilk savo rustybę ant tautų,
kuriuos tavęs nepažįsta,
ir ant karalysčių, kurios ne-
sišaukia į tavo vardą,
⁷ nes jie prarijo Jokubą
ir sunaikino jo vietą.
⁸ Neatsimink mūsų senųjų kal-
tybių,
veikiai tesutinka mus tavo pasi-
gailejimais,
nes mes pasidarėme begal netur-
tingi.
⁹ Padėk mums, Dieve, mūsų gel-
bėtojai,
ir dėlei savo vardo garbės, Vie-
špatie, išliuosuok mus
ir dovanok mūsų kaltybes dėlei
savo vardo,
¹⁰ kad kartais nesakytu tarp pa-
gonių: Kame jų Dievas?
Tepasidaro žinomas tarp tautų
mūsų akyvaizdoje
kerštas už tavo tarnų kraują,
kurs išlietas.
¹¹ Teateina į tavo akyvaizdą ap-
kaltųjų vaitojimas;
taip kaip tavo petys galingas,
paveldėk užmuštųjų vaikus.
¹² Ir atsilygink septyneriopai mūsų
kaimynams
į jų antį už jų piktžodžiavimą,
kuriuo jie tyčiojosi iš tavęs,
Viešpatie.

Atk. 32, 22. — (6) *Ant tautų, kurios...* Izraelis vertas pasigailėjimo, nes jį naikina tie, kurie yra paties Dievo neprieteliai. Plg. Jer. 10, 25. — (7) *Prarijo Jokubą:* žudo kaip plėšri vilkai išrinktąją tautą. — (8) *Senųjų kaltybių:* mūsų protėvių nuodėmių (Kun. 26, 45), nes mes jas pametėme ir todėl galime tikėtis tavo malonės. — *Veikiai tesutinka...*: tegul buna mums suteikta greičiaus nekaip mes tikimės. — *Neturtingi:* nelaimingi. — (9) *Dėlei savo vardo garbės...*: Tu pasinaudojai pagonimis Izraeliui nubausti, bet pati garbė nukentėtu, jei apgailėjimas pasiliktų visiems laikams jų pusėje. — (10) *Kad kartais*

nesakytu... Ebr. t.: kamgi pagonis turėtų sakyti. — *Mūsų akyvaizdoje:* taip kad dar mes patįs butumėm liudytojais, dar prie mūsų gyvos galvos (Teod.). — *Už tavo tarnų kraują...* Plg. Atk. 32, 43. — (11) *Teateina į tavo akyvaizdą:* tebuna išgirstas ir išklausytas. — *Paveldėk užmuštųjų vaikus:* imk ypatingon savo globon, padaryk savo įsuniąs, gelbėk, apsaugok vaikus buriomis užmuštųjų šventojoje žemėje tėvų. Ebr. t.: užlaikyk paskirtuosius mirčiai. Plg. 1 Mak. 1, 52. 60. 63. 64. — (12) *Septyneriopai:* tobulai, pilniausiai. — *Į jų antį:* į kurį paprastai dedama gautos dovanos. Plg. Rut. 3, 15; Pat. 17, 23;

¹³ Nos autem populus tuus, et oves pascue tuæ, confitebimur tibi in sæculum: In generationem et generationem annuntiabimus laudem tuam.

¹³ Mes gi tavo tauta ir tavo ganyklos avys šlovinsime tave per amžius, mes skelbsime tavo šlovę iš kartos į kartą.

Malda už sunaikintą Viešpaties vynuogyną.

Psalmus LXXIX. ¹ In finem, Pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.

² Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Joseph. Qui sedes super cherubim, manifestare

³ coram Ephraim, Benjamin, et Manasse.

Excita potentiam tuam et veni, ut salvos facias nos.

⁴ Deus converte nos: et ostende faciam tuam, et salvi erimus.

79 (80). psalmė. ¹ Į galą; tiems, kurie bus permainingti, Asafo liudijimas, psalmė.

² Kurs valdai Izraelį, temyk, tu kursai vedi Juozapą kaip avį; kurs turi sostą ant kerubų, apsireikšk

³ Efraimo, Benjaminio ir Manaso akivaizdoje.

Pažadink savo galybę ir atei musų gelbėtų.

⁴ Dieve, vėl pastatyk mus; parodyk savo veidą, ir mes busime išgelbėti.

Lk. 6, 38 ir k. — (13) *Mes gi tavo tauta...* Pasizadėjimas šlovinti. — Jau šv. Augustinas aiškino šią psalmę pritaiknamoje prasmėje apie persekiojimus, kuriuos Krištaus Bažnyčia kenčia nuo pagonių.

79. ps. autorius maldauja Viešpatį apreikšti savo galybę išrinktajai tautai gelbėti (1—4), kuriai ta pagalba labai reikalinga, nes ji didžiai varginama ir išjuokiamą neprietelių (5—8); toliau aprašoma stovis tautos, kaip alegorinio vynuogyno persodinto iš Agypto, gražiai tarpusio, dabar sunaikinto (9—15), vėl prašoma pagalbos ir žadama ištikimai laikytis Dievo ir jį šlovinti (16 iki 20).

(79, 1) *Į galą...* Ebr. t.: choro vedėjui; gaida kaip: Lelijos liudijimas; Asafo psalmė. Plg. Ps. 44, 1. Psalmė sudėta rasi tais laikais, kada šiaurinė žydų karalystė, Izraelis, buvo jau naikinama Asyrijiečių ir trumpu laiku turėjo visai žūti, kada taipogi pietinė Judo karalystė buvo didžiam pavojuje. Plg. 4 Kar. 15, 19, 20, 29. — (2) *Kurs valdai.* Ebr. t.: kurs ganai, ganytojai. Nuo

pat pradžios šaukiamasi į Dievą, vadinant jį vienu iš gražiausių jo vardų, Geru Ganytoju. — *Izraelį.* Tauta kaipo kilusi iš Jokubo visų pirma pavadinta Izraeliu, kaipuo susidedanti iš dešimties giminių Juozapui. Juozapas, gelbėtojas savo brolių Aigypte (Prad. 49, 24), statomas ne į jų tarpą, bet viršuje jų greta Jokubo. 3. eil. vietoje Juozapo stovi du jo sūnu Efraimas ir Manasas draug su artimiausiu Juozapui Benjaminu. Taipogi kelionėje per tyrumą jie buvo sujungti, nes turėjo stovyklose vietą į vakarus nuo sandoros šėtros. — (3) *Turi sostą ant kerubų.* Dievo sostas žemėje buvo sandoros šėtroje ant ištiestų sparnų kerubų, buvusių ant sandoros skrynios. Pranašas Ezekielis regėjime matė didenybę Dievo, šedunčio ant kerubų vežimo. — *Apsireikšk:* pasirodyk savo žibėjime. — (4) *Dieve, vėl pastatyk...* Keturis sykius atkartojamas psalmėje obalsis; čia jo išvaizda visutrumptausi. Plg. 8, 20. eil. — *Parodyk savo veidą...* Ebr. t.: padaryk, kad tavo veidas šviestu. — Kad tauta vėl būtų pastatyta, atitaisyta, gana Viešpačiui vėl parodyti jai savo veidą, kurį

- ⁵ Domine Deus virtutum,
quousque irascere super ora-
tionem servi tui?
- ⁶ Cibabis nos pane lacrymarum:
et potum dabis nobis in lacry-
mis in mensura?
- ⁷ Posuisti nos in contradictionem
vicinis nostris:
et inimici nostri subsannave-
runt nos.
- ⁸ Deus virtutem converte nos:
et ostende faciem tuam: et salvi
erimus.
- ⁹ Vineam de Ægypto transtu-
listi:
ejecisti Gentes, et plantasti
eam.
- ¹⁰ Dux itineris fuisti in conspectu
ejus:
plantasti radices ejus, et im-
plevit terram.
- ¹¹ Operuit montes umbra ejus:
et arbusta ejus cedros Dei.
- ¹² Extendit palmites suos usque
ad mare:
et usque ad flumen propagines
ejus.
- ¹³ Ut quid destruxisti maceriam
ejus:
et vindemiant eam omnes, qui
prætergrediuntur viam?
- ¹⁴ Exterminavit eam aper de sil-
va:
et singularis feros depastus est
eam.

- ⁵ Viešpatie, kareivijų Dieve,
ikikolei tu rustinsies, besimel-
džiant tavo tarnui?
- ⁶ Ikikolei maitinsi mus ašarų
duona
ir girdysi mus ašaromis gausiu
saiku?
- ⁷ Tu darai iš mūsų ginčo dalyką
mūsų kaimynams,
ir mūsų neprieteliai tyčiojasi iš
mūsų.
- ⁸ Kareivijų Dieve, vėl pastatyk
mus;
parodyk savo veidą, ir mes
busime išgelbėti.
- ⁹ Tu perkėlei vynmedį iš Aigypso,
išmetei pagonis ir įsodinai jį.
- ¹⁰ Tu buvai keliavedis jo akyvaiz-
doje,
įsodinai jo šaknis, ir jis pripildė
žemę.
- ¹¹ Jo uksmė apdengė kalnus
ir jo virkščiai Dievo kėdrus.
- ¹² Jis išplėtė savo šakeles iki jurai
ir savo atžalas iki upei.
- ¹³ Kam gi tu išgriovei jo sieną,
kad visi, kurie praeina keliu,
skintu jo uogas?
- ¹⁴ Šernas iš miško knisa jį
ir laukinis žvėris ganosi jame.

taip ilgai laikė paslėpęs: — (5) *Besimeldžiant...*: nežiūrėdamas jo maldos. — (6) *Ašarų duona*: ašaromis užuot duonos. — *Gausiu saiku*. Ebr. t. paminėta tam tikras saikas *šališ*, lygus 13 litrų (trečiai efos daliai). — (7) *Kaimynams*: Asyrijiečiams ir Aigyptiečiams, kurie yra taipogi žydų tautos neprieteliai. — (9) *Tu perkėlei...* Vynmedžiu čia vadinama Izraelis (panašus vaizdas Prad. 49, 22 ebr. t.). Užaugęs Aigypse, išten jis buvo perkeltas į Žadėtąją žemę. — *Išmetei pagonis*:

Kanaano tautas. — (10) *Tu buvai keliavedis...* Ebr. t.: tu išvalei ties juo vietą, ir jis įleido šaknis. — (11) *Apdengė kalnus*: Judo kalnus. Taip čia nurodoma pietinė žydų karalystės riba. — *Dievo kėdrus*: augščiausius Libano kėdrus. Tai šiaurinė riba. — (12) *Iki jurai*: iki Tarpžemei jurai, kurią siekė žydų karalystė vakaruose; rytuose ji tęsėsi iki Euprato *upei*. — (13) *Kamgi tu...* Liudnas dabartinis Dievo įveistojo vynuogyno stovis. Jo tvora sugriauta, ji naikina svetimieji, knisa didžiausius

- ¹⁵ Deus virtutum convertere:
respice de cælo, et vide,
et visita vineam istam.
- ¹⁶ Et perfice eam, quam planta-
vit dextera tua:
et super filium hominis, quem
confirmasti tibi.
- ¹⁷ Incensa igni, et suffossa
ab increpatione vultus tui peri-
bunt.
- ¹⁸ Fiat manus tua super virum
dexteræ tuæ:
et super filium hominis, quem
confirmasti tibi.
- ¹⁹ Et non discedimus a te,
vivificabis nos: et nomen tuum
invocabimus.
- ²⁰ Domine Deus virtutum converte
nos:
et ostende faciem tuam, et salvi
erimus.

- ¹⁵ Kareivijų Dieve, apsigrižk;
pažvelgk iš dangaus,
pamatyk ir aplankyk tą vynmedį,
¹⁶ ir atitaisyk tą, kurį įveisė tavo
dešinė,
ir žmogaus sunų, kurį sau už-
siauginai.
- ¹⁷ Jis sudėgintas ugnimi ir iš-
knistas.
Nuo tavo veido sudraudimo jie
pražus.
- ¹⁸ Tavo ranka tebuna ant tavo
dešinės vyro,
ant žmogaus sunaus, kurį sau
užsiauginai.
- ¹⁹ Tuomet mes nesitrauksime nuo
tavęs;
tu atgaivinsi mus, ir mes šauk-
simės į tavo vardą.
- ²⁰ Viešpatie, kareivijų Dieve, vėl
pastatyk mus;
parodyk savo veidą, ir mes bu-
sime išgelbėti.

Paraginimas iškilingai švęsti šventes ir apskritai būti ištikimais Dievui.

Psalmus LXXX. ¹ In finem, Pro
torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.
Asaph.

² Exultate Deo adjutori nostro:
jubilare Deo Jacob.

80 (81). psalmė. ¹ Į galą, spaustu-
vams, Asafo psalmė.

² Džiaugkitės Dievui, mūsų
padėjėjui,
linksmai šukaukite Jokubo Dievui.

vynuogyn priešas, šernas, Asyrijietis.
— (15) *Kareivijų Dieve, apsigrižk...*
Psalmistas trečią sykį meldžia pasigai-
lėti vynuogyno. — (16) *Atitaisyk.* Ebr.
t.: apgink, uždengk. — *Ir žmogaus*
sunų: ir aplankyk žmogaus sunų, Iz-
raėlių, kurį sau užsiauginai, kad jis būtų
galinga tauta. — (17) *Jis:* vynuogynas.
— *Jie pražus:* Izraelio tauta žūna. —
(18) *Tavo ranka...*: tavo, Dieve, galybė
teapsireiškia ant tavo tautos, įvaizdintos
čia kaip vynuogynas įveistas tavo de-
šinės. — (19) *Nesitrauksime...*: ištikimai
laikysimės tavęs. Taip sumaldavimu jun-
giama pažadėjimas. — (20) *Viešpatie...*
Psalmė baigiama atkartojamuoju obalsiu.

80. ps. prasideda paraginiu iškil-
mingai švęsti (Šėtrų) šventę, taip kaip

Dievas yra liepęs (2—5), nes tai Dievas
įsakė, išliuosuodamas iš vergijos (6—8).
Toliaus pats Dievas primena tautai savo
svarbiausį įstatymą, kurį ji paniekino
(9—13); jei ji laikytusi įstatymo, jos
neprietaiiai būtų pažeminti, o ji nuolat
galėtų džiaugtis gėrybėmis (14—17).

(80, 1) *Į galą...* Vž. Ps. 8, 1. — *Asafo*
psalmė. Psalmės autorius Asafas. Joje
raginama iškilingai švęsti šventę ir
būti ištikimais Viešpačiui. Bet kuri
šventė čia turėta mintyje, nevisai aišku.
Žydų padavimas skiria psalmę trimių
šventei, t. y. pirmajai jų septintojo
mėnesio dienai (plg. Kun. 23, 24;
Sk. 29, 1...). dauguma aiškintojų su-
pranta ją apie Šėtrų šventę, kaikurie
vėlesnieji apie Velykas. — (2) *Džiaug-*
kitės Dievui... Ebr. t. rasi geriaus galima

- ³ Sumite psalmum, et date tympanum:
psalterium jucundum cum ci-
thara.
- ⁴ Buccinate in Neomenia tuba,
in insigni die sollemnitatis
vestræ:
- ⁵ Quia præceptum in Israel est:
et iudicium Deo Jacob.
- ⁶ Testimonium in Joseph posuit
illud,
cum exiret de Terra Ægypti:
linguam, quam non noverat,
audivit.
- ⁷ Divertit ab oneribus dorsum
ejus:
manus ejus in cophino servie-
runt.
- ⁸ In tribulatione invocasti me, et
liberavi te:
exaudivi te in abscondito tem-
pestatis:

- ³ Užtraukkite giesmę ir muškite
bubiną,
tegul atsiliepia meili arpa su
kanklėmis.
- ⁴ Trimituokite trimitu jaunačio
dienoje
ir žymioje jūsų išskilmės dienoje,
- ⁵ nes tai įsakymas Izraeliui
ir Jokubo Dievo nutarimas.
- ⁶ Iš to jis padarė liudijimą Juo-
zapui,
kuomet tasai ėjo iš Aigypso
žemės;
jis girdėjo kalbą, kurios nežinojo.
- ⁷ Jis: paliuosavo jų nugarą nuo
naštų,
kada jo rankos tarnavo pin-
tynėmis.
- ⁸ Sielvaste tu šaukei: „mane, ir
aš išliuosavau tave,
išklausiau tave iš audros slė-
pynės;

išversti taip: linksmi šukaukite Dievui, kurs mūsų stiprybę; darykite truksmą Jokubo Dievui. — Taip kviečiama visi atiduoti garbę Dievui šlovinimais ir džiaugsmu. — (3) Užtraukkite giesmę... Tas pakvietimas atkreiptas į lėvitus ir kunigus, nes lėvitų darbas buvo giedoti giesmes ir žaisti visokiais muzikos prietaisais, o kunigų trimituoti trimitais. — (4) Trimituokite... Pirmoji septintojo mėnesio (*thišri*) diena (jaunatis) buvo Izraelitų iškilmingai švenčiama subatos atilsiu ir ypatingomis aukomis. Tą dieną buvo trimituojama trimitu (tikriaus sakant, pučiama į avino arba ožio ragą — šofar). Trimitas yra lyg symbolis ateinančio į teisną Dievo, kurio balsa jo drebančias garsas turi įvaizdinti, ir jo atsiliepinimas pirmoje septintojo mėnesio dienoje turi pažadinti Izraelitus lyg iš nuodėmės miego prieš permaldavimo šventę dešimtoje to paties mėnesio dienoje. Bet trimitavimas turėjo taipogi priminti Dievo geradarystes, butent Žadėtosios žemės suteikimą, po to kaip Izraelitai buvo išgyvenę keturias dešimtis metų tyrumoje padangtėse, kurių atsiminimui buvo skirta Šėtrų šventė penkioliktoje to paties *thišri* dienoje, t. y. pilnatyje. — Ir

žymioje. Ebr. t.: pilnatyje. Pilnatis tai penkiolikta žydų mėnesių diena; penkioliktoje gi mėnesio (*thišri*) dienoje buvo švenčiama Šėtrų šventė, bet taipogi Velykos (nisano mėnesyje). — (5) Nes tai... Toks šventės šventimas lieptas Dievo duotu įstatymu. — (6) Iš to jis padarė... Tas Dievo įsakymas turėjo būti išeinančiai iš Aigypso žydų tautai (*Juozapui*) liudijimas apie suteiktasias geradarystes. — Kuomet tasai ėjo... Ebr. t.: kuomet jis (Dievas) ėjo prieš Aigypną (jo nubaustų). — Jis girdėjo kalbą... Žydų tauta išgirdo tuomet naują, negirdėtą Dievo atsiliepinimą, arba nepaprastu viršprigimtinu būdu skambančią kalbą apie išliuosavimą. Ebr. t. patys ps. autorius atsiliepia tautos vardu: aš girdėjau... — (7) Jis paliuosavo... Dievas padarė galą vergijai Aigypse; jiems nebereikėjo lenkti sprando po sunkiomis naštomis ir varginti rankų, nešiojant pintynėmis plytas. Plg. Iš. 1, 11—14; 5, 4... ir k. Ebr. t. jau šitoje eil. atsiliepia Dievas: Aš išliuosavau jo petį nuo naštų, jo rankos atsitraukė nuo pintynės. — (8) Išklausiau. Ebr. t.: atsakiau... Dievas apsiėmė iš griausmo pilno debesies, kuriuo jis tarsi buvo apsipūęs. Rasi taip daroma aliuzija į

probavi te apud aquam contradictionis.

⁹ Audi populus meus, et contestabor te:
Israel si audieris me,

¹⁰ non erit in te deus recens,
neque adorabis deum alienum.

¹¹ Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti:
dilata os tuum, et implebo illud.

¹² Et non audivit populus meus vocem meam:

et Israel non intendit mihi.

¹³ Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum,
ibunt in adinventionibus suis.

¹⁴ Si populus meus audisset me:
Israel si in viis meis ambulasset:

¹⁵ Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem:
et super tribulantes eos misissem manum meam.

¹⁶ Inimici Domini mentiti sunt ei:
et erit tempus eorum in sæcula.

¹⁷ Et cibavit eos ex adipe frumenti:
et de petra, melle saturavit eos.

aš mėginautave pasprieštaravimo vandenį.

⁹ Klausyk, mano tauta, aš perspėju tave;
Izraėli, kadgi tu klausytumei manes!

¹⁰ Tenebuna pas tave naujo dievo,
ir tu negarbink svetimo dievo.

¹¹ Nes aš Viešpats, tavo Dievas,
kurs išvedžiau tave iš Aigypto žemės.

Plačiai atverk savo burną, ir aš pripildysiu ją.

¹² Bet mano tauta neklausė mano balso,

ir Izraėlis nežiurėjo manes.

¹³ Tuomet aš palikau juos jų širdies užsigėdimams;

jieėjo paskui savo prasimanymus.

¹⁴ Kadgi mano tauta butu klausius manes,

kad Izraėlis butu vaikščiojęs mano keliais,

¹⁵ aš juk bučiau nužeminęs jų neprietelius kaip nieką

ir ištisęs savo ranką prieš jų vargintojus.

¹⁶ Viešpaties neprieteliai turētu jam viltavilauti,

ir jų laikas turētu tęstis per amžius,

¹⁷ o jis butu penėjęs juos geriausiaisiais kviečiais

ir butu juos sotinęs medumi iš uolos.

Iš. 19, 16. — *Pas prieštaravimo vandenį:* vietoje, kame žydai kėlė maištą; ebr. *meribah*. Vž. Iš. 17, 7; Sk. 20, 13; Atk. 32, 51. Ebr. t. eil. gale yra *selah*. — (9) *Klausyk...* Šėtrų šventėje turėjo buti susauktas šventas susirinkimas; tai buvo proga priiminti tautai įstatymą; todėl čia Dievas atsiliepia ir sako: *klausyk...* — (11) *Plačiai atverk...* Kad suteiktų savo gėrybių pilnybę, Dievas daugiaus nieko nereikalauja kaip tik išganingo troškimo. — (13) *Tuomet aš palikau...* Ebr. t.: tuomet aš padaviau juos jų širdies sukietėjimui. Dievas iš jų nuodėmė padarę jiems bausmę.

Plg. Apd. 14, 15. — (14) *Kad gi mano tauta...* Plg. Bar. 3, 13. Ebr. t. dabartinis laikas: kad gi mano tauta klausytu manes ir tt. — (16) *Turētu jam viltavilauti:* butu priversti rodytis paklusnus (Izraėliui). — *Jų laikas turētu...* Izraėlitai gyventu per amžius malonėje ir laimėje. — (17) *Jis butu penėjęs...* Izraėlitai paklusnūs Dievui gali gauti apščiui žemiškų gėrybių. Izraėliui suteikiama gausaus lietaus, kad jo javai gerai augtu; net ir visai nederlinga uola turētu jam duoti saldzių vaisių. Plg. Atk. 32, 13.

Dievo teismas neteisingsiems teisėjams.

Psalmus LXXXI. ¹Psalmus Asaph.

Deus stetit in synagoga deorum:

in medio autem deos dijudicat.

² Usquequo iudicatis iniquitatem: et facies peccatorum sumitis?

³ Iudicate egeno, et pupillo: humilem, et pauperem iustificatē.

⁴ Eripite pauperem: et egenum de manu peccatoris liberate.

⁵ Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulantes, movebuntur omnia fundamenta terræ.

⁶ Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes.

⁷ Vos autem sicut homines moriemini: et sicut unus de principibus cadetis.

81 (82). psalmė. ¹Asafo psalmė.

Dievas stovi dievų susirinkime;

jų tarpe jis teisia dievus.

² Ikirolei jūs teisite neteisingsi ir žiūrėsite nusidėjėlių veido?

³ Darykite teisybę pavargeliui ir našlaičiui, užstokite teises nužemintojo ir beturčio.

⁴ Gelbėkite beturtį ir išliuosuokite pavargelį iš nusidėjėlio rankos.

⁵ Jie be išmonės ir be proto, vaikščioja tamsybėse; svyruoja visi žemės pagrindai.

⁶ Aš tariau: Jūs dievai ir visi Augščiausiojo sūnūs;

⁷ bet jūs mirsite kaip žmonės

ir krisite kaip vienas iš kuni-
gaikščių.

81. ps. Dievas teisėjų susirinkime bara juos dėl jų neteisybų ir liepia jiems ginti silpnųjų teises (1—4). Įrodęs jų nedorumą, iš kitos gi pusės pažymėjęs jiems suteiktą garbę, Dievas skiria neteisingsiems teisėjams mirties bausmę (5—7), o psalmistas meldžia Dievą visų Viešpatį teisti žemę (8).

(81.1) *Dievas...* Pas pranašus randama nurodymų apie kunigaikščių ir teisėjų kaltybes (plg. Iz. 1, 23; Jer. 5, 28; Ez. 22, 27 ir k.). Taigi, psalmistas įvaizdina Dievą sušaukusį teisėjų susirinkimą ir stovintį jų tarpe. — *Dievų susirinkime.* Ebr. t.: Dievo susirinkime, t. y. kurs paties Dievo sušauktas. — *Teisia dievus.* Teisėjai vadinami dievais, nes užvaduoja Dievą, daro teismą vardu ir valdžia augščiausiojo Teisėjo Dievo. Plg. Prad. 9, 6. Tas teisėjų Teisėjas, Dievas, bara savo vietininkus ant žemės: (2) *Ikirolei jūs...* — *Ir žiūrėsite...* Išvardijama viena iš neteisybų teisme, jo nelygybė, pataikavimas vieniems, skriaudimas kitų. Ebr. t. eil. gale *selah*. — (3. 4) *Darykite teisybę...* Kadangi daugiausiai gauna kentėti silpnieji, todėl augščiausias

Teisėjas reikalauja visų pirma jais rūpintis. Plg. Pat. 24, 11. — (5) *Jie be išmonės...* Nedori teisėjai rodosi visai neturį supratimo apie sau pavestas pareigas; jų protas rodosi aptemdintas ir visas jų pasielgimas tamsus, nedoras; todėl jų nedorumu griunama tai, ant ko kaip ant tvirtų pagrindų remiasi visa tvarka, visi žmonių santikiai, butent teisybė, lygybė, teismas ir ištikimybė. — (6) *Aš tariau: Jūs...* mano liuosa valia suteikė jums dieviškas pareigas; jūs esate mano vietininkai; jūs esate dievai, bet ne neprigulmingi; jūs turite atsakyti prieš mane. Išganytojas minėjo šitos eil. žodžius savo dievystei apginti (Jo. 10, 34—36): Jei tie, kurie Dievo žodžiu pašaukti pildyti žemiškų pareigų, turinčių savyje Dievo teises, vadinasi dievais ir nėra tame pavadinime piktžodžiavimo prieš Dievą, kaipgi daug labiau yra Dievas tas, kurs visa savo ypata ir savo gyvenimu tarnauja užduočiai, kuriai Tėvas jį pašventino. — (7) *Bet jūs...* Kadangi jūs esate neverti suteiktosios garbės, todėl jūs mirsite kaip visai paprasti žmonės, kaip vienas

⁸ Surge Deus, judica terram:
quoniam tu hereditabis in om-
nibus Gentibus.

⁸ Kelkis, o Dieve, teisk žemę,
nes tu paveldėsi visas tautas.

Maldavimas išliuosuoti Izraelį nuo susitarusių prieš jį neprietelių.

Psalmus LXXXII. ¹ Canticum
Psalmi Asaph.

² Deus, quis similis erit tibi?
ne taceas, neque compescaris
Deus:

³ Quoniam ecce inimici tui sonue-
runt:
et qui oderunt te, extulerunt
caput.

⁴ Super populum tuum maligna-
verunt consilium:
et cogitaverunt adversus sanc-
tos tuos.

⁵ Dixerunt: Venite, et disper-
damus eos de gente:
et non memoretur nomen Is-
rael ultra.

⁶ Quoniam cogitaverunt unani-
miter:
simul adversum te testamentum
disposuerunt,

82 (83). psalmė. ¹ Asafo psalmė-
giesmė.

² Dieve, kas tau lygus?
netylėk ir nesusilaikyk, o Dieve!

³ Nes štai, tavo neprieteliai daro
trūkumą
ir kurie neapkenčia tavęs
augštyti kelia galvą.

⁴ Jie daro piktą sumanymą prieš
tavo tautą
ir tariasi prieš tavo šventuosius.

⁵ Jie sako: Eikite, išnaikinkime
juos iš tautų tarpo,
ir tenebuna daugiau minimas
Izraelio vardas.

⁶ Nes jie svarstė sutartinai,
visi draug padarė sandorą prieš
tave,

iš umai pasmerktų mano teismu kuni-
gaikščių. Jūsų dieviška pareiga neap-
gins jūsų. — *Vienas iš kunigaikščių.*
Anot šv. Augustino: kaip Liuciferis. —
(8) *Kelkis, Dieve...* Psalmistas mal-
dauja Dievą padaryti teismą ant žemės,
nes jo pavardėjai žmonės jo nedaro. —
Nes tu paveldėsi... Anot ebr. t.: nes
tu valdovas ant visų tautų. Todėl
Dievo dalykas yra rupintis, kad visur
viešpatautu teisybė.

82. ps. meldžiama Dievą pasisku-
binti savo tautos gintų, nes neprie-
teliai siaučia, įvairios tautos padarė
tarp savęs sutartį visai sunaikinti
Izraelį ir net išdildyti jo vardą (2—9);
prašoma padaryti su tais priešais, taip
kaip Dievas yra seniaus padaręs su
kitais Izraelio neprieteliais, kad jie pa-
justu Dievo rustybės karštį, ir sugė-
dinti juos, kad būtų priversti išpa-
žinti Viešpaties didenybę (10—19).

(82, 1) *Asafo psalmė...* Spėjama, kad
psalmistas šitoje psalmėje kalba apie
atsitikimus, įvykčius viešpataujant
dievobaimingam karaliui Jozapatui,
kurį buvo įpuolusios aplinkinės tau-
tos. Vz. 2 Kron. 20, 1—29. — (2) *Dieve,*
kas.. Ebr. t. stačiai prasideda mal-
davimu pasiskubinti į pagalbą: Dieve,
nebuk neveiklus, netylėk ir nesiilsėk,
o Dieve! — *Nesusilaikyk:* nevaržyk
savo rustybės, duok jai apsireikšti. —

(3) *Tavo neprieteliai...* Išrinktosios
tautos neprieteliai yra draug ir Dievo
neprieteliai, nes užpuldami Izraelį, jie
žeidžia Dievo šlovę. — (4) *Jie daro*
piktą... Ebr. t.: jie gudry sumanymą
prieš tavo tautą ir tariasi prieš esan-
čius tavo globoje. — (5) *Jie sako...*
Psalmistas pasako, koks yra tas piktas
neprietelių sumanymas; jie nutarė visai
sunaikinti Izraelį, kad jis daugiau ne-
bebutu tauta (ebr. t.), kad nebeliktu
net nei jo vardo. — (6) *Nes jie...* Ne-

- ⁷ tabernacula Idumæorum et Ismahelitæ:
Moab, et Agareni,
⁸ Gebal, et Ammon, et Amalec:
alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
⁹ Etenim Assur venit cum illis:
facti sunt in adiutorium filiis Lot.
¹⁰ Fac illis sicut Madian, et Sisaræ:
sicut Jabin in torrente Cisson.
¹¹ Disperierunt in Endor:
facti sunt ut stercus terræ.
¹² Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb,
et Zebée, et Salmana:
Omnes principes eorum: ¹³ qui dixerunt:
Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.
¹⁴ Deus meus pone illos ut rotam:
et sicut stipulam ante faciem venti.
¹⁵ Sicut ignis, qui comburit silvam:
et sicut flamma comburens montes:

- ⁷ Idumėjiečių ir Izmaėlitų šėtros,
Moabas ir Agarėnai,
⁸ Gėbalis, Amonas ir Amalėkas,
svetimtaučiai draug su Tyro gyventojais.
⁹ Taipogi Asuras ateina draug su jais:
jie ateina padėtų Loto sunuoms.
¹⁰ Padaryk jiems kaip Madianui ir Sisarai,
kaip Jabinui prie Kisono upelio.
¹¹ Jie žuvo Endore,
pasidarė kaip mėšlas žemei.
¹² Pasielgk su jų kunigaikščiais kaip su Orėbu ir Zėbu,
kaip su Zebėe ir Salmana
su visais jų kunigaikščiais, ¹³ kurie sakė:
Pasiimkime tėvainystėn Dievo šventyklą.
¹⁴ Mano Dieve, padaryk, kad jie būtų kaip tekinis
ir kaip šapas prieš vėją.
¹⁵ Kaip ugnis, kuri degina mišką,
ir kaip liepsna nudeginanti kalnus.

prietelių sutartis ir sandora atkreipta prieš patį Dievą, nes jis savo tautos karalius. — (7) *Idumėjiečių*... Išvardijama susitarusios prieš Izraelį tautos. Idumėjiečiai gyveno į pietryčius nuo Mirties jūros; Izraelitai, Abraomo sunaus Izmaėlio ainiai, apie Sinajų, šiaurinėje Arabijoje ir iki Libanui, Moabas ir Amonas į rytus nuo Mirties jūros; Agarėnai į rytus nuo Galaado (1 Kron. 5, 10, 18—22). — (8) *Gėbalis* tai Idumėjos apskritis Seiro kalnuose netoli nuo pietinio Mirties jūros kranto. — *Amalėkas* gyveno Sinajaus pussalyje. — *Svetimtaučiai*. Ebr. t.: Pilistymai (plg. Am. 1, 6, 9); todėl žydų kaimynai pietvakariuose. Tyras šiaurvakariuose prie Tarpžemės jūros. — (9) *Asuras*. Asyrijiečiai buvoprisidėję rasi tik pritarimu ir padrasinimu. — *Loto sunuoms*, t. y. Moabitams ir Amonitams, kurie visuomet buvo didžiausi Izraelio priešai. Ebr. t. eil. gale yra

Šv. Raštas, III t.

selah. — (10) *Padaryk jiems*... Psalmistas meldžia Dievą nubauti dabartinius tautos neprietelius kaip yra nubaudęs seniaus kitus. — *Madianui*. Vz. Teis. 7, 8. — *Sisarai*. Vz. Teis. 4, 21; 5, 25. — *Jabinui*... Vz. Teis. 4, 20; 5, 21. — (11) *Jie žuvo Endore*... Endoras buvo netoli Taboro, arti Kisono upelio. — (12) *Su Orėbu ir Zėbu*. Vz. Teis. 7, 25. — *Su Zebėe ir Salmana*. Vz. Teis. 8, 5, 10—21. — (13) *Tėvainystėn*: visiems laikams. — *Dievo šventyklą*. Taip čia pavadinta Dievo skirtoji Izraelitams šventoji žemė. — (14) *Padaryk*... Išreiškiama linkėjimas, kad tautos neprieteliai būtų visai sunaikinti. — *Kaip tekinis*. Ebr. ž. *galgal* gali reikšti tekinį, bet reiškia taipogi sukurį; todėl linkima, kad su neprieteliais atsitiktu taig kaip su vėjo sukurio pagautu dalyku ir su vėjo nešamu šapu. — (15) *Kaip ugnis*... Gaisras miške ir miškais apaugusiuose

- ¹⁶ Ita persequeris illos in tempestate tua:
et in ira tua turbabis eos.
¹⁷ Imple facies eorum ignominia:
et quærent nomen tuum, Domine.
¹⁸ Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi:
et confundantur, et pereant.
¹⁹ Et cognoscant quia nomen tibi Dominus:
tu solus Altissimus in omni terra.

- ¹⁶ taip tu vyk juok savo audra
ir gąsdink juos savo rustybe
¹⁷ Padaryk jų veidus pilnus gėdos,
kad jie įieškotų tavo vardo,
Viešpatie.
¹⁸ Tegul jie parausta ir tenusigąsta
per amžių amžius;
tebuna sugėdinti ir tepražuna.
¹⁹ Ir tepažįsta, kad tavo vardas
Viešpats,
kad tu vienas Augščiausias vi-
soje žemėje.

Troškimas Viešpaties namų.

Psalmus LXXXIII. ¹ In finem, Pro torcularibus filiis Core, Psalmus.

² Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum:

³ concupiscit, et deficit anima mea
in atria Domini.
Cor meum, et caro mea exultaverunt
in Deum vivum.

⁴ Etenim passer invenit sibi domum:
et turtur nidum sibi,
ubi ponat pullos suos.

kalmuose yra vaizdas galybės, kuriai žmogus negali priešintis. — (16) *Savo audra.* Rasi taip daroma aliuzija į audras, kurios lydi aprašymuose Dievo apsireikimą. Plg. Ps. 17, 8. — (17) *Kad jie įieškotų tavo veido.* Neprietelių baismės pasekmė turi būti jų išganymas, pažinimas tikrojo Dievo. — (19) *Ir tepažįsta...* Ebr. t.: ir tesupranta, kad tu, vien tavo vardas, Jahveh, yra augščiausias ant visos žemės, t. y. kad vardu Jahveh vadinama ištikrųjų galingas Dievas, savo tautos globėjas, kersintojas jos neprietieliams, ir kad jis vienas tikras Augščiausias Dievas.

83. ps. išreiškiama karštas troškimas Viešpaties šventyklos (2—4), skelbiama laimė tų, kurie arti jos pasilieka ir į ją eina (5—8), maldaujama Dievo pagalbos su didžia viltimi ir pasitikėjimu (9—13).

83 (84). psalmė ¹ Į galą, spaustu-
vams, Korės sunų psalmė.

² Kaip gi meilingos tavo bu-
veinės,
kareivijų Viešpatie.

³ Mano siela išsiilgsta ir alpsta
begeisdama
Viešpaties prieangių.
Mano širdis ir mano kunas links-
mai šukauja
gyvajam Dievui.

⁴ Nes žvirblis randa sau namus
ir purplelis sau lizdą
savo vaikams sudėti.

(83, 1) *Į galą, spaustu-
vams.* Vž. Ps. 8, 1. — *Korės sunų.* Vž. Ps. 41, 1.
— (2) *Kaip gi meilingos...* Jau pirmais ps. žodžiais išreiškiama karšta meilė Dievo namų ir troškimas būti arti jų. — *Buveinės:* įvairios šventos vietos dalys: šventčiausioji, šventoji, prieangiai. — (3) *Mano siela...* Tame troškime dalyvauja visa žmogaus esmė, siela, širdis, kunas. — *Linksmi šukauja:* jaučia didžiausį pasigerėjimą, kada dvasia persikelia į Dievo artimybę. — *Gyvajam Dievui.* Psalmistas myli šventyklą, nes myli turintį joje savo buveinę Dievą, kurs pasirodo esąs gyvas, ypač aukose, prie kurių jis dėlei aukojančiojo tikėjimo ir atgailos, atsižvelgdamas į Kristaus nuopelnus, suteikia savo malonę. — (4) *Nes žvirblis...* Palyginimu išreiškiama, kaip meilu ir malonu būti arti šventyklos. — *Namus:* vietą, ku-

Altaria tua Domine virtutum:
rex meus, et Deus meus.

⁵ Beati, qui habitant in domo
tua Domine:
in sæcula sæculorum laudabunt
te.

⁶ Beatus vir, cuius est auxilium
abs te:
ascensiones in corde suo dis-
posuit,

⁷ in valle lacrymarum
in loco, quem posuit.

⁸ Etenim benedictionem dabit
legislator,
ibunt de virtute in virtutem:
videbitur Deus deorum in Sion.

⁹ Domine Deus virtutum exaudi
orationem meam:
auribus percipe Deus Jacob.

¹⁰ Protector noster aspice Deus:
et respice in faciem Christi tui:

Tavo altoriai, kareivijų Viešpatie,
mano karaliau ir mano Dieve.

⁵ Palaiminti, kurie gyvena tavo
namuose, Viešpatie;
jie šlovina tave per amžių am-
žius.

⁶ Palaimintas žmogus, kurs laukia
pagalbos iš tavęs;
savo širdyje jis pasidarė kelius

⁷ ašarų slėnyje
iki paskirtajai vietai.

⁸ Nes įstatymo davėjas suteikia
palaiminimą;
jie eina iš stiprybės į stiprybę;
dievų Dievas matomas Sione.

⁹ Viešpatie, kareivijų Dieve, iš-
klausk mano maldą;
išgirsk ašimis, Jokubo Dieve!

¹⁰ Musų globėjau, Dieve, pasi-
žiūrėk
ir pažvelgk į savo pateptojo
veidą;

rioje ramiai ilsisi. — *Purplelis*. Ebr. t.: kregždė. — *Tavo altoriai...* Lyg būtų pasakyta: mums meiliausi ir labiausiai pageidaujama atilsio vieta tai tavo altoriai, Viešpatie. Anot ebr. t.: paukščiai turi savo lizdą prie altorių, t. y. netoli nuo jų. — (5) *Jie šlovina*: gali šlovinti tave tobuliaus nekaip kur nors kitur. — Ebr. t.: jie dar (nuolat) šlovins tave. *Selah*. — (6) *Kurs laukia...* Ebr. t.: kurio stiprybė tavyje, t. y. kiekvienas kurs neįeškos pagalbos kur kitur, bet tik pas Dievą. — *Savo širdyje jie pasidarė kelius*. Ebr. t.: takai jų širdyse. Psalmistas ir kiti dievobaimingi Izraelitai, dar budami toli nuo šventos vietos, jau turi savo širdyje visą kelią, kuriuo einama į Jeruzalę ir, prisiartinus kelionės valandai, eina juo drąsiai, apgalėdami visas kliutis, kolei nepasiekia paskirtos vietos, Siono. Dėlei šitų ir tolesnių ps. žodžių manoma, kad ji buvo skirta keliaujantiems į Jeruzalės šventyklą. — (7) *Ašarų slėnyje...* Ebr. t. žodis į žodį verčiama: „pereidami per Bakos (verksmo) slėnį padaro jį šaltiniu.“ Tų žodžių prasmė rasi toki: jiems einant, ašarų slėnis pasidarys paguodos, atsigavimo vieta. Kaikurie aiškintojai mano, kad Bakos slėniu čionai vadinama

ta pati vieta, kurioje Dovidas sumušė vieną sykį Filistymus (2 Kar. 5, 23) ir kad per jį reikėjo pereiti, keliaujant iš anapus Jordano į Jeruzalę. — (8) *Nes įstatymo davėjas...* Dievas, kurs įsakė tokias keliones į Jeruzalę daryti, suteikia keliaujantiems savo palaiminimą; tie dievoti keleiviai eina iš stiprybės į stiprybę, nepavargsta bekeliaudami, bet pati kelionė daro juos stipresnius, jų troškimo didumas padaugina jų jėgas; ir galop jie pasirodo Dievo akyvaizdoje, nes pasiekia Siono kalną, kame apsireiškia dievų Dievas, t. y. Augščiausias Dievas, suteikdamas savo palaiminimą. Ebr. t. vietoje žodžių: *įstatymo davėjas suteikia palaiminimą*, pasakyta: taipogi palaiminimais dengia jį ankstyvasai lietus. Tų žodžių prasmė rasi toki: keleiviųėjimo per Bakos slėnį pasekmės bus tokios pat, kokias padaro pageidaujamą lietus (vz. aug. 7. eil.). — (9) *Viešpatie...* Karštas atsiliepinimas į Dievą, kad suteiktu malonę atlikti tokią kelionę į Jeruzalę. Ebr. t. eil. baigiasi *Selah*. — (10) *Musų globėjau*. Ebr. t.: musų skyde. — *Savo pateptojo*. Pateptuoju vadinasi karalius, o taipogi vyriausis kunigas. Dėlei šitų žodžių spėjama, kad psalmė buvo sudėta Ab-

- ¹¹ Quia melior est dies una in
atriis tuis
super millia.
Elegi abjectus esse in domo Dei
mei:
magis quam habitare in taber-
naculis peccatorum.
- ¹² Quia misericordiam, et veri-
tatem diligit Deus:
gratiam, et gloriam dabit Do-
minus.
- ¹³ Non privabit bonis eos, qui am-
bulant in innocentia:
Domine virtutum, beatus homo,
qui sperat in te.

- ¹¹ nes viena diena tavo prie-
angiuose geresnė
nekaip tukstančiai kitur.
Aš veliju būti menkiausias mano
Dievo namuose,
nekaip gyventi nusidėjėlių
padangtėse.
- ¹² Nes Dievas mėgia pasigailejimą
ir tiesą,
Viešpats suteikia malonę ir
slovę.
- ¹³ Jis neskundžia gėrybių tiems,
kurie vaikščioja nekaltybėje.
Kareivijų Viešpatie,
palaimintas žmogus, kurs pasi-
tiki tavimi.

Maldavimas, kad Viešpats pilnai suteiktų savo pasigailejimą.

Psalmus LXXXIV. ¹ In finem,
Filiis Core, Psalmus.

² Benedixisti Domine terram
tuam:

avertisti captivitatem Jacob.

84 (85). psalmė. ¹ Į galą, Korės
sūnų psalmė.

² Viešpatie, tu palaiminai savo
žemę,

tu išliuosavai Jokubą, iš ne-
laisvės.

salomo maišto metu ir kad pateptasis
čionai yra Dovidos, trokštąs draug su
savaisiais grįžti Jeruzalėn, vėl būti arti
Dievo šventyklos. — (11) *Nes viena...*
viena diena gaunama pas Dievą dau-
giaus džiaugsmo ir paguodos, nekaip
nusidėjėliai gali gauti per tukstančius
dienų. — *Aš veliju...* Ebr. t.: veliju
laikytis slenkščio (pildyti menkiausias
pareigas) mano Dievo namuose kaip
gyventi bedievytės padangtėse. —
Tarp lėvitų (taipogi Korės sūnų) pa-
reigų buvo saugoti bažnyčios duris ir
stovėti prie jų slenkščio. — (12) *Nes
Dievas...* Ebr. t.: nes saulė ir skydas
yra Viešpats Dievas. — Dievas yra
malonių saulė ir savo pažadėjimų įvyk-
dyje tikras kaip skydas, jis maloningas
ir ištikimas. — (13) *Nekaltybėje.* Ebr. t.:
tobulybėje. — *Palaimintas žmogus...*
Taipogi mes turime Dievą ant mūsų
altorių, tik tobuliaus nekaip Sen.
Testamente. Jei tat jau žemiškoje baž-
nyčioje, kurioje mes Dievo akimis ne-
matome, bet tikime, Viešpaties pri-
buvimas jau daro mus taip laimingus,

kaipgi tat didžią laimę turi suteikti
pats jo matymas danguje. — Kunigas
kalba kasdien šią psalmę, rengdamas
laikyti šv. mišias.

84. ps. Dievas, tiesa, išliuosavo iš
nelaisvės, atleido tautos kaltybę, nu-
grįžo savo rustybę (2—4), bet dar nėra
lauktosios laimės, todėl jos psalmistas
maldauja, kad Dievas jau nebepyktu
daugiau ant savo tautos, bet suteiktų
jai pilną pasigailejimą (5—8); pasi-
klauses, ką Viešpats jam kalba, psal-
mistas skelbia dievobaimingiesiems ra-
mybę (9—10) ir sako busiant šalyje
Dievo malonumą, ištikimybę, teisybę
ir ramybę (11—14).

(84, 1) *Korės sūnų.* Vž. Ps. 41, 1.
Iš psalmės turinio pasirodo, kad joje
kalbama apie tą tautos stovį, koks
buvo joje tuojuo po sugrįžimo iš ne-
laisvės, kada didžiausi nelaimė buvo
prašalinta, bet daug dar truko iki pilnai
laimės. Todėl spėjama, kad tuo laiku
psalmė ir parašyta vieno iš Korės ainių.
— (2) *Tu palaiminai...* Psalmistas su

- ³ Remisisti iniquitatem plebis tuæ:
operuisti omnia peccata eorum.
- ⁴ Mitigasti omnem iram tuam. avertisti ab ira indignationis tuæ.
- ⁵ Converte nos Deus salutaris noster:
et averte iram tuam a nobis.
- ⁶ Numquid in æternum irasceris nobis?
aut extends iram tuam a generatione in generationem?
- ⁷ Deus tu conversus vivificabis nos:
et plebs tua lætabitur in te.
- ⁸ Ostende nobis Domine misericordiam tuam:
et salutare tuum da nobis.
- ⁹ Audiam quid loquatur in me Dominus Deus:
quoniam loquetur pacem in plebem suam.
- Et super sanctos suos:
et in eos, qui convertuntur ad cor.
- ¹⁰ Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius:
ut inhabitet gloria in terra nostra.
- ³ Tu atleidai savo tautos prasikaltimą;
tu uždengi visas jų nuodėmes.
- ⁴ Tu numalšinai visą savo rustybę, nusigrįžai nuo savo užsidegimo pykčio.
- ⁵ Vėl pastatyk mus, Dieve, musų išganyme,
ir nugrižk nuo musų savo rustybę.
- ⁶ Argi tu per amžius pyksi ant musų?
arba ar prateši savo rustybę nuo kartos į kartą?
- ⁷ Dieve, juk tu vėl atgaivinsi mus ir tavo tauta džiaugsis tavimi?
- ⁸ Parodyk, Viešpatie, mums savo pasigailėjimą
ir suteikk mums savo išganymą.
- ⁹ Aš klausysiuos, ką Viešpats Dievas manyje kalba;
nes jis kalba apie ramybę savo tautai
ir savo šventiesiems
ir tiems, kurie grįžta širdimi.
- ¹⁰ Ištikrųjų, jo išganymas arti tiems, kurie jo bijo,
kad šlovė gyventu musų šalyje.

dėkingumu primena didžias Viešpaties suteiktas tautai malones. Ebr. t.: tu buvai maloningas, arba: tu pasigailėjai. — *Tu išliuosavai.* Ebr. t.: tu atgal atvedei belaisvius. — (3) *Tu uždengi...* Vz. Ps. 31, 1. Ebr. t. eil. gale *selah.* — (4) *Tu numalšinai...* Pats paliuosavimas iš nelaisvės buvo ženklas, kad Dievas nebesirustina ant tautos už senuosius prasikaltimus. — (5) *Vėl pastatyk mus...* Nelaisvė, tiesa, buvo pasibaigus, todėl nebebuvo tos rustybės, kurios ženklas buvo nelaisvė; bet toli gražu dar nebuvo sugrąžintas pirmykštis stovis; taigi, dar buvo likę ir šiek tiek Dievo rustybės. Taigi, psalmistas dėkoja už prašalinimą anos didžiausios rustybės, bet drag maldauja panaikinti ir jos liekanas, kad

butu panaikintos visos jos pėdsakos, kad butu sugrąžintas tas laimingas anksčiaus buvęs stovis. — (9) *Aš klausysiuos...* Psalmistas klausosi, ką Dievas atsakys į jo maldavimą, ir girdi, jog Dievas žada geresnį likimą. — *Manyje.* Ebr. t. to žodžio nėra. — *Apie ramybę...* Psalmistas kalbėdamas toliaus apie Dievo žadamą geresnį likimą, vartoja tokiuos išsireiškimus, kokiais pranašų knygoje aprašoma mesijinė ateitis. — *Ir: ta yra, butent.* — *Savo šventiesiems:* savo ištikimiems tarnams. — *Ir tiems, kurie...* Ebr. t.: kad tik jie negrižtu į paikybę. — (10) *Kad šlovė gyventu...* Ebr. t.: kad šlovė vėl gyventu... Dievas yra pasiryžęs duoti savo išganymą, kad prašalinus pagonių padarytą paniekinimą

- ¹¹ Misericordia, et veritas obvia-
verunt sibi:
justitia, et pax osculatae sunt.
¹² Veritas de terra orta est:
et justitia de caelo prospexit.
¹³ Etenim Dominus dabit benigni-
tatem:
et terra nostra dabit fructum
suum.
¹⁴ Justitia ante eum ambulabit:
et ponet in via gressus suos.

- ¹¹ Pasigailėjimas ir ištikimybė su-
sitinka;
teisybė ir ramybė bučiuojasi.
¹² Ištikimybė dygsta iš žemės,
ir teisybė žiuri iš dangaus.
¹³ Nes Viešpats suteikia malonumą,
ir musų žemė duoda savo vaisių.
¹⁴ Teisybė eina pirm jo
ir žingsniuoja jo keliu.

Meldimas Dievo pagalbos didžiame pavojuje.

Psalmus LXXXV. ¹ Oratio ipsi
David.

Inclina Domine aurem tuam,
et exaudi me:
quoniam inops, et pauper sum
ego.

² Custodi animam meam, quoni-
am sanctus sum:
salvum fac servum tuum, Deus
meus, sperantem in te.

³ Miserere mei Domine,
quoniam ad te clamavi tota
die:

85 (86). psalmė. ¹ Dovido maldą.

Palenkk, Viešpatie, savo ausį
ir išklausyk mane,
nes aš pavargelis ir beturtis.

² Saugok mano gyvybę, nes aš
šventas;
gelbėk, mano Dieve, savo tarną,
kurs pasitiki tavimi.

³ Pasigailėk manęs, Viešpatie,
nes aš nuolat šaukiuos į tave.

vėl butu Izraelio žemėje šlovė, garbė
ir laimė ir kad ji butu pastovi. Tas
Dievo išganymas toliaus aprašoma ai-
škiaus: (11) *Pasigailėjimas...*: dovano-
janti Dievo malonė ir jo ištikimybė
pažadėjimuose. — *Susitinka*: esti draug.
— *Teisybė ir...*: geras, teisingas dalykų
stovis, kokio Dievas nori ir kurį įsako,
ir jo pasekmė, vaisius, ramybė bus
prieteliškai susivieniję. — (12) *Išti-
kimybė...*: pilnai apsireikš ištikimybė
žadėjimuose ant žemės ir teisybė iš
dangaus, kad nužengtų žemėn. —
(13) *Nes*. Ebr. t.: taipogi. — *Viešpats
suteikia...* Su aprašytu laimingu stoviu
bus sujungta ir žemiška laimė, žemės
derlingumas. — (14) *Teisybė eina...*
Teisybė eina lyg šaukėjas pirm Viešpa-
ties, bet taipogi iš jo žingsnių ji daro
sau kelia, eina paskui jį; todėl Viešpats
pasirodo lyg apstotas teisybės.

85. ps. Dovidas prašo Dievą iš-
klausyti jo maldą ir stengiasi suža-
dinti jo pasigailėjimą (1—6); paminėjęs
Dievo didenybę vėl meldžia, kad butu
užlaikytas Dievo kelyje ir kad galėtų
vertai šlovinti Dievą (7—13); galop
maldauja sau pagalbos prieš nepriete-
lius ir kad jie butu sugėdinti (14—17).

(85, 1) *Dovido maldą*. Ebr. ž. *thesilah*
reiškia maldą tikroje to žodžio pras-
mėje. Kaikurie aiškintojai mano, kad
ji tik dėlto pavadinta Dovidu, nes
esanti sudėta iš Dovido psalmių žodžių
ar juos sekant. — *Palenkk...* Vz. Ps. 39,
18. Taipogi ir tolesnės eil. labai pri-
mena kitų pss. žodžius. — Kad Dievas
teiktusi maloningai išklausyti, psal-
mistas primena, kad iš vienos pusės
jis pats prislėgtas (ebr. t.) ir beturtis,
(2) *šventas*, t. y. ištikimas Dievui, jo
tarnas visuomet juoni pasitikįs, (3, 4)
kad be paliovos ir ilgai šaukiasi į Dievą,

- ⁴ lætifica animam servi tui,
quoniam ad te Domine animam
meam levavi.
- ⁵ Quoniam tu Domine suavis, et
mitis:
et multæ misericordiæ omnibus
invocantibus te.
- ⁶ Auribus percipe Domine ora-
tionem meam:
et intende voci deprecationis
meæ.
- ⁷ In die tribulationis meæ cla-
mavi ad te:
quia exaudisti me,
- ⁸ Non est similis tui in diis
Domine:
et non est secundum opera tua.
- ⁹ Omnes gentes quascumque fe-
cisti,
venient, et adorabunt coram te
Domine:
et glorificabunt nomen tuum.
- ¹⁰ Quoniam magnus es tu, et
faciens mirabilia:
tu es Deus solus.
- ¹¹ Deduc me Domine in via tua,
et ingrediar in veritate tua:
lætetur cor meum ut timeat
nomen tuum.
- ¹² Confitebor tibi Domine Deus
meus in toto corde meo.
et glorificabo nomen tuum in
æternum:
- ¹³ Quia misericordia tua magna
est super me:
et eruisti animam meam ex in-
ferno inferiori.

- ⁴ Palinksmink savo tarno sielą,
nes aš keliu savo sielą į tave,
Viešpatie.
- ⁵ Nes tu, Viešpatie, meilus ir
romus
ir didžiai gailestingas visiems,
kurie šaukiasi į tave.
- ⁶ Išgirsk, Viešpatie, ausimis mano
malda
ir tėmyk mano maldavimo balsą.
- ⁷ Savo sielvarto dienoje aš šau-
kiuos į tave,
nes tu išklausai mane.
- ⁸ Nėra tau lygaus, Viešpatie,
dievų tarpe
ir nėra nieko lygaus tavo darbams.
- ⁹ Visos tautos, kokias tik padarei,
ateis
ir garbins tavo akvyvaizdoje,
Viešpatie,
ir šlovins tavo vardą.
- ¹⁰ Nes tu didis ir darai stebuklus;
tu vienas esi Dievas.
- ¹¹ Vesk mane, Viešpatie, savo keliu
ir duok man vaikščioti savo tei-
sybėje;
tegul mano širdis linksminasi,
kad bijotu tavo vardo.
- ¹² Aš šlovinsiu tave, Viešpatie,
mano Dieve, visa mano širdimi
ir garbinsiu tavo vardą per
amžius,
- ¹³ nes tavo pasigailėjimas manęs
didis,
ir tu išgelbi mano sielą iš gi-
liausio pragaro.

iš kitos gi pusės, (5) kad Dievas maloningas, linkęs suteikti pasigailėjimą. Plg. Joël. 2, 13. — (8) *Nėra tau lygaus...* Psalmistas iškelia aikštėn Dievo didenybę, kurs pats savimi ir savo darbais visa perviršija ir yra vienas visuaušgčiausias, todėl (9) *visos tautos...* Kadangi Dievas taip prakilnus, todėl žmogui negali būti svarbesnio dalyko kaip maldauti, (11) *Vesk mane...* Ebr. t.: mokyk mane, Viešpatie, savo kelio, kad vaikščiočiau tavo tiesoje, t. y. kad

gyvenčiau ištinitai ir nuolat kaip reikalauja tavo įstatymas. — *Tegul mano širdis linksminasi...*: suteikk palinksmimą, kad juo pastiprintas pasilikčiau su pagarba ir ištikimas tavo tarnystėje. Ebr. t.: suvienyk mano širdį, t. y. padaryk, kad nesimėtytu į visas puses, kad visa būtų atkreipta į tavo tarnystę. — (12, 13) *Aš šlovinsiu...* Psalmistas žada nuolat šlovinti Dievą, nes jis jau prityrė didžio Dievo pasigailėjimo, kada jo gvytybė buvo iš-

- ¹⁴ Deus, iniqui insurrexerunt super me,
et synagoga potentium quæsi-
erunt animam meam:
et non proposuerunt te in con-
spectu suo.
- ¹⁵ Et tu Domine Deus miserator
et misericors,
patiens, et multæ misericordiæ,
et verax,
- ¹⁶ Respice in me, et miserere mei,
da imperium tuum puero tuo:
et salvum fac filium ancillæ
tuæ.
- ¹⁷ Fac mecum signum in bonum,
ut videant qui oderunt me, et
confundantur:
quoniam tu Domine adjuvisti
me, et consolatus es me.

- ¹⁴ Dieve, nedorieji keliasi prieš
mane
ir galingųjų gauja tykoja mano
gyvybės,
ir jie neturi tavęs savo akyvaiz-
doje.
- ¹⁵ Bet tu, Viešpatie, pasigailis ir
maloningas Dievas,
Kantrus ir didžiai gailestingas
ir ištikimas.
- ¹⁶ Pažvelg į mane ir pasigailėk
manęs;
suteik savo galės tavo tarnui
ir gelbėk savo tarnaitės sunų.
- ¹⁷ Padaryk ženklą mano labui,
kad matytų, kurie nekenčia
manęs, ir būtų sugėdinti;
nes tu, Viešpatie, padėjai man
ir paguodei mane.

Jeruzalė mylimasai Dievo miestas ir viso pasaulio vidurys.

Psalmus LXXXVI. ¹ Filiis Core,
Psalmus Cantici.

Fundamenta ejus in montibus
sanctis:

² diligit Dominus portas Sion
super omnia tabernacula
Jacob.

³ Gloriosa dicta sunt de te, civi-
tas Dei.

86 (87). psalmė. ¹ Korės sunų,
psalmė-giesmė.

Jo pamatai ant šventųjų
kalnų;

² Viešpats myli Siono vartus
labiausiai ne kaip visas Jokubo pa-
dangtes.

³ Šlovingų dalykų sakoma apie tave,
tu, o Dievo mieste!

gelbėta iš mirties pavojaus. — (14) *Dieve, nedorieji...* Ebr. t.: paikieji. Mel-
džiama pagalbos prieš priešus. Plg. Ps.
53, 5. — (15) *Bet tu Viešpatie...* Plg.
Iš. 34, 6. — (16) *Pažvelg į mane...*
Psalmistas jau per savo gimdytojus
yra Dievo tarnas, jis yra gimęs iš jo
tarnaitės, taigi jam visai priguli; tokiuo
tarnu Viešpats turi rupintis. — (17) *Pa-
daryk ženklą...*: duok kokią nors ženklą
savo gerumo link manęs, kad mano
priešai jį pamatę susigėdintų ir pilni
gėdos iš jo pažintų, jog tu mano pa-
dėjėjas ir linksmintojas.

86. ps. šlovinama Siono prakilnumas,
nes Dievas jį myli ir sustiprino ir dėlto
kad visi turi būti įrašyti į Dievo knygas
kaipo Siono piliečiai.

(86, 1) *Korės sunų...* Spėjama, kad
šita ps. sudėta karaliaus Ezeکیjo lai-
kais, kada po Asirijiečių kariuomenės
sunaikinimo prie Jeruzalės buvo dau-
gelio tautų atsiųsta gausių dovanų į
Jeruzalės bažnyčia. (2 Kron. 32, 23).
Jo pamatai...: Dievo padėti pamatai,
tai ką Dievas pastatė. yra ant šventųjų
kalnų. Todėl kalbama apie Jeruzalės
miestą ir bažnyčia; kalnai ir kauburiai
(Sionas, Morija) jau dėlto šventi, kad
išrinkti Viešpaties, kurs norėjo, kad
čia būtų jo miestas ir bažnyčia. —
(2) *Viešpats myli...* Jeruzalės miestas
ir bažnyčia perviršija vertybe ir Dievo
meile visus kitus Jokubo tautos miestus
ir miestelius. — (3) *Šlovingų dalykų...*
Tos Dievo meilės ženklas yra tai, ką
jis pats sako apie Sioną. Eil. baigiasi

- ⁴ Memor ero Rahab, et Babylonis scientium me.
Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthiopum,
hi fuerunt illic.
- ⁵ Numquid Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea:
et ipse fundavit eam Altissimus?
- ⁶ Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum:
horum, qui fuerunt in ea.
- ⁷ Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

- ⁴ Aš atsimenu Raabą ir Babyloną, kurie žino mane.
Štai, svetimtaučiai, ir Tyras, ir Aitiopų tauta,
jie yra jame.
- ⁵ Argi ne apie Sioną sakys: Žmogus po žmogaus gimė jame.
ir pats Augščiausias yra jį su-tvirtinęs?
- ⁶ Viešpats skelbia Sąrašę tautų ir kunigaikščių
tuos, kurie pasilieka jame.
- ⁷ Tuomet visų gyvenimas tavyje bus kaip besilinksminančiųjų gyvenimas.

Didžiai prislęgo teisiejo malda.

Psalmus LXXXVII. ¹ Canticum Psalmi, Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.

87 (88). psalmė. ¹ Korės sunų psalmė-giesmė, į galą, apie Maëlēt, atsakyti, Ezrahiečio Emano pamokymas.

ebr. t. *selah*. Toliaus eina Dievo žodžiai: **(4)** *Aš atsimenu...* Raabas tai Aigypso vardas. Plg. Ps. 67, 31; 89, 11 (ebr. t.); Iz. 30, 7. Taigi, dvi didžiausi karalysti Aigypsas ir Babylonas, ilgai buvusi stabmeldystės tamsybėse, dabar pažįsta Viešpatį, jį garbina. — *Svetimtaučiai...* Ebr. t.: štai, Pilstymai ir Tyras su Aitiopija; jis yra čia gimęs, t. y. kiekviena iš paminėtų tautų yra pagimdyta Jeruzalėje, jos visos yra Siono piliečiai; jos visos padaro vieną Dievo tautą ir Dievo karalystę su Izraeliu. Taip Jeruzalė įvaizdinama kaip vieta, kurioje pagonių tautos bus pagimdytos malonei, kaip religijinis viso pasaulio vidurys ir lopšys. — **(5)** *Argi ne apie Sioną...* Ebr. t.: ir apie Sioną sakys... — *Žmogus po žmogaus*, t. y. visi žmonės yra gimę Sione. Sionas, išpradžios mažas miestelis, pasidarys nesuskaitomos daugybės vaikų motina, pagonims pasidarant Abraomo sunumis. Jis laimės visa, ko nustos pagonystė. Tik pats vienas Dievas galės įvykdyti tą permainingą, jis kurs padarė, kad Sionas per amžius tvirtai stovėtų. — **(6)** *Viešpats skelbia...* Viešpats, įrašdamas tautas ir kunigaikščius į gyvenimo knygą, apskelbs, kad jie visi yra gimę Sione. Ebr. t.: Viešpats

skaitliuos, surašydamas tautas: tas yra čia gimęs. *Selah*. Įsivaizdinama kad Dievas daro gyvenimo knygoje tautų sąrašą ir išvardija vieną paskui kitą tas, kurios sugrįžo į tikrąjį tikėjimą, gimę Sione. — **(7)** *Tuomet jų...* Atsiliepiamas į Sioną apie didį džiaugsmą visų pasiliekančiųjų jame: Gyvenimas tavyje, o Sione, visiems bus toks, koks esti žmonėms pilniems didžiausio džiaugsmo. Ebr. t.: ir gieda šokdami visi mano šaltiniai tavyje. — Siono gyventojai išreiškia savo džiaugsmą giedojimu ir šokiais ir išpažįsta, kad išganymo gėrybes jie gauna iš Siono.

87. ps. autorius prašo Dievą išklaudyti maldą, nes paskendęs nelaimėse pasidarė panašus į mirusius ir yra lyg palaidotas mirusiųjų vietoje (2—7); be to jis slėgiamas Dievo rustybės, jo bjaurisi pažįstami, jis nebeturi įjėgų; to nežiurėdamas jis nuolat šaukiasi Dievą. primindamas, kad mirusieji nebegali šlovinti Dievo (8—13); toliaus lyg nustebęs klausia, kodėl Dievas atstumia jo maldą ir vėl primena savo vargus, kurie jį slėgia nuo pat jaunystės (14 iki 19).

(87, 1) *Korės sunų...* Antrašas susideda iš dviejų dalių, kurių negalima

- ² Domine Deus salutis meæ:
in die clamavi, et nocte coram
te.
- ³ Intret in conspectu tuo oratio
mea:
inclina aurem tuam ad prece-
meam:
- ⁴ Quia repleta est malis anima
mea:
et vita mea inferno appropin-
quavit.
- ⁵ Æstimatus sum cum descen-
dentibus in lacum:
factus sum sicut homo sine
adjutorio,
- ⁶ inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in
sepulchris,
quorum non es memor amplius:
et ipsi de manu tua repulsi
sunt.
- ⁷ Posuerunt me in lacu inferiori:
in tenebrosis, et in umbra mor-
tis.
- ⁸ Super me confirmatus est furor
tuus:
et omnes fluctus tuos induxisti
super me.

- ² Viešpatie, mano išganymo
Dieve, aš šaukiu dieną
ir naktį tavo akyvaizdoje.
- ³ Tegul mano malda ateina į tavo
akyvaizdą,
atkreipk savo ausį į mano pra-
šymą;
- ⁴ nes mano siela pilna nelaimių,
ir mano gyvenimas prisiartino į
mirusiųjų vietą.
- ⁵ Aš paskaitytas tarp tų, kurie
žengia į duobę,
pasidariau kaip žmogus be pa-
galbos,
- ⁶ paleistas tarp mirusiųjų,
kaip sužeistieji, miegantys ka-
puose,
kurių tu daugiau nebeatsimeni
ir kurie tavo rankos atstumti.
- ⁷ Jie nuleido mane į giliausią
duobę,
į tamsybes ir į mirties uksmę.
- ⁸ Tavo narsas sunkiai slėgia mane,
ir tu užvedei ant manęs visas
savo bangas.

sutaikyti, nes Korės sunus buvo lėvitai, Ezrahietis gi Emanas buvo iš Judo giminės; todėl pirmoji antrašo pusė padėta čia rasi per kokią nors paklydimą. — *Apie Maėlėt, atsakyti.* Rasi taip nurodoma, kad ps. reikėjo giedoti graudžiu balsu (plg. Ps. 52, 1); anot kitų tuo išsireiškimu daroma aliuzija į du chorą, kurie turėjo giedoti psalmę pasikeisdami. — *Ezrahietio Emanas.* Psalmės autorius buvo Emanas, žynus savo išmintimi (3 Kar. 4, 31; 5, 11; 1 Kron. 2, 6). Kaikurie šv. tėvai aiškina psalmę apie kenčiantį Mesiją; ir ištikrųjų, paimta dvasinėje prasmėje ji jam gerai tinka. — **(2) Mano išganymo Dieve:** kurs gali ir suteiki man išganyną. Psalmė pradėdama karšta malda su nurodymu savo vargų; nors psalmistas nesulaukia jokios pagalbos, tačiau jis neišsizada vilties ir nenustoja pasitikėjimo Dievu. — **(4) Pilna nelaimių:** soti kentėjimų. — *Mano gyvenimas...* visai

jau arti mano mirtis. — **(5) Aš paskaitytas...** žmonės įsitikinę, kad aš nebegaliu išsigelbėti nuo mirties ir laiko mane lygiu numirėliams. — **(6) Paleistas tarp mirusiųjų:** esu laikomas jau mirusiu, nors dar tebėsu liuosas ir gyvas. Šv. tėvai aiškina ypač šituos žodžius apie Jėzų Kristų, kurs leido, kad jo kunas buvo įdėtas į kapą, bet pasiliko visuomet liuosas. — *Kaip sužeistieji.* Ebr. t.: „užmuštieji (perdurtieji), kurie guli kapuose“, kuriais Dievas jau nebesirupina, nes jie „atkirsti nuo rankos“, nuo Dievo globos. — **(7) Jie nuleido...** Ebr. t.: tu nuleidai... — *Į mirties uksmę.* Ebr. t.: į gelmes. Taip čia kalbama rasi ne apie vieno žmogaus kentėjimus, bet apie visos tautos nelaimę, iš kurios nebežinoma kaip išsigelbėti. Apleidimo, nelaimių priežastis — Dievo rustybė. — **(8) Tavo narsas...** — *Ir tu užvedei...* Ebr. t.: ir tu slėgi mane visomis savo bangomis. *Selah.* Plg.

⁹ Longe fecisti notos meos a me:
posuerunt me abominationem
sibi.
Traditus sum, et non egredie-
bar:

¹⁰ oculi mei languerunt præ ino-
pia.

Clamavi ad te Domine tota die:
expandi ad te manus meas.

¹¹ Numquid mortuis facies mira-
bilia:

aut medici suscitabunt, et con-
fitebuntur tibi?

¹² Numquid narrabit aliquis in
sepulchro misericordiam tuam,
et veritatem tuam in perdi-
tione?

¹³ Numquid cognoscentur in tene-
bris mirabilia tua:

et justitia tua in terra obli-
vionis?

¹⁴ Et ego ad te Domine clamavi:
et mane oratio mea præveniet
te.

¹⁵ Ut quid Domine repellis ora-
tionem meam:

avertis faciem tuam a me?

¹⁶ Pauper sum ego, et in labori-
bus a juventute mea:

exaltatus autem, humiliatus
sum et conturbatus.

¹⁷ In me transierunt iræ tuæ:
et terrores tui conturbaverunt
me.

⁹ Tu atitolinai nuo manęs mano
pažįstamus;

jie iš manęs pasidarė sau pasi-
bjaurėjimo dalyką.

Aš esu išduotas ir nerandu iš-
ėjimo;

¹⁰ mano akys vargsta dėl skurdo.

Aš šaukiuos į tave, Viešpatie,
visą dieną,

tiesių į tave savo rankas.

¹¹ Argi numirėliams tu darysi ste-
buklus,

arba ar gydytojai juos prikels,
kad jie šlovintu tave?

¹² Argi kas nors pasakoja kape apie
tavo pasigailėjimą

ir prapultyje apie tavo išti-
kimbę?

¹³ Argi bus žinomi tavo stekublai
tamsybėje

ir tavo teisybė užmiršimo žemėje?

¹⁴ Tačiau, Viešpatie, aš šaukiuos į
tave

ir rytą mano malda pasitinka
tave.

¹⁵ Kamgi tu, Viešpatie, atstumi
maldą,

nugrįžti nuo manęs savo veidą?

¹⁶ Aš beturtis ir varguose nuo mano
jaunystės;

pakilęs gi aš buvau nužemintas
ir išgąsdintas.

¹⁷ Tavo rustybės perėjo per mane,
ir tavo baisumai gąsdino mane.

Ps. 41, 8. — (9) *Tu atitolinai...*: esu priverstas kentėti pats vienas, visų apleistas. Plg. Job. 19, 13. 14. — *Jie iš manęs...* Plg. Job. 30, 10; Ps. 30, 12. — *Esu išduotas*. Ebr. t.: esu uždarytas. — (10) *Aš šaukiuos...* Budamas taip nelaimingas, psalmistas šaukiasi į Viešpatį, bet pagalbos nesusilaukia. — (11) *Argi numirėliams...* Plg. Ps. 6, 6 Iz. 38, 17—19. — *Ar gydytojai...* Ebr. t. argi šešėliai kelsis ir šlovins tave. *Selah*. — (13) *Užmiršimo žemėje*. Plg. Job. 14, 21; 21, 21. Jei psalmistas turės

nirti, jis nebegalės šlovinti Dievo. — (14) *Tačiau, Viešpatie...* Nuliudęs, bet nenustojęs vilties psalmistas maldauja toliaus. — (15) *Mano malda*. Ebr. t.: mano siela, t. y. mano sielos troškimas, arba: mane. — (16) *Aš beturtis...* Nelaimė juo sunkesnė, kad ji jau seniai prasidėjo. Ebr. t.: aš prislėgtas ir merdėju nuo jaunystės, nešu tavo baisumus ir esu nusigandęs. — *Pakilęs gi...* Jei buvau susilaukęs geresnio likimo, tai tuojuo vėl buvau pažemintas. Anot kitų: užaugęs buvau pažemintas. —

¹⁸ Circumdederunt me sicut aqua
tota die:
circumdederunt me simul.
¹⁹ Elongasti a me amicum, et
proximum:
et notos meos a miseria.

¹⁸ Jie apstojo mane kaip vanduo
per visą dieną,
apstojo mane visi draug.
¹⁹ Tu atitolinai nuo manęs prietelį
ir artimą
ir mano pažįstamus dėlei ne-
laimės.

Malda už pavojuje esančią Dovidą karalystę.

Psalmus LXXXVIII. ¹ Intellectus
Ethan Ezrahitæ.

² Misericordias Domini in æter-
num cantabo.

In generationem et genera-
tionem annuntiabo veritatem
tuam in ore meo.

³ Quoniam dixisti: In æternum
misericordia ædificabitur in
cælis:

præparabitur veritas tua in eis.

88 (89). psalmė. ¹ Ezrahiečio Etano
pamokymas.

² Aš per amžius giedosiu apie
Dievo pasigailėjimus,
skelbsiu savo burna tavo iš-
tikimybę iš kartos į kartą.

³ Nes tu sakei: Mielasirdystė bus
per amžius statoma danguje;
tenai bus patvirtinta tavo iš-
tikimybė.

(19) *Ir mano pažįstamus...* Ebr. t.:
mano pažįstamieji (bičiuliai) tai tam-
sybės. — Psalmė pilna giliausio liudėsio;
ji nuo pradžios iki galų vienas de-
javimas, vien vaitojimas be pertrūkio.
Dejavimais ji daugelyje vietų panaši į
Jobo dejavimus, kurių žodžiai nevieną
sykį joje atsikartoja.

88. ps. autorius žada šlovinti Dievą,
kurs yra pažadėjęs Dovidui amžiną
sostą (2—5); tas pažadėjimas duoda
jam progos skelbti Dievo didenybę,
ištikimybę, galybę, viešpatavimą pa-
saulyje, teisybę ir maloningumą (6 iki
15), taipogi ir jo tautos laimę (16—19).
Toliaus psalmistas plačiau primena
Dievo duotąjį žadėjimą (2 Kar. 7, 4...):
Viešpats išrinko Dovidą, pažadėjo jam
savo pagalbą, apgalėjimą, karaliaviną
padarė jį tarsi savo įsuniu ir galin-
giausiu karaliumi, jo ainija ir sostas
turėjo pasilikti per amžius; nusidėjus
jo ainiams, jie turėjo būti nubauti,
bet prisieka patvirtintas pažadėjimas
turėjo pasilikti nepaliestas (20—38).
Tuotarpu psalmistas mato, kad dabar-
tinis dalykų stovis nesutinka su tuo
pažadėjimu (39—46), todėl meldžia
Dievą atsiminti savo pirmąją pasi-

galėjimą ir savo tarnų pažeminimą
(47—52).

(88, 1) *Etano.* Ps. autorius Etanas.
spėjama kad tas pats, kurs minimas
tarp išminčių Saliamono laikais. Vz.
3 Kar. 4, 31. — *Pamokymas.* Ebr.
maskil, pamokslinė psalmė. Daugelis
aiškintojų mano, kad proga psalmėi
sudėti buvę atsitikimai įvykę penktais
karaliaus Roboamo metais, kuomet Se-
sakas ėjo prieš Jeruzalę (3 Kar. 14, 25
iki 28; 2 Kron. 12, 1—12). Bet psalmėje
aprašomas tautos likimas greičiau pri-
mena Babylono nelaisvę, ne kaip kurį
nors ankstyvesnį atsitikimą. — (2) *Aš*
per amžius giedosiu... Psalmistas tautos
vardu žada šlovinti Dievo maloningumo
apsireiškimus ir skelbti jo ištikimybę
žadėjimuose, kad taip jį pažadintu
patikrinti tuos privalumus, suteikiant
pagalbos Dovidą namams. — (3) *Nes*
tu sakei. Ebr. t.: nes aš sakau. — Prime-
nama Dievo žodžiai, kuriais išreiškiama
svarbiausias turinys pasigailėjimų, t. y.
pažadėjimų (2 Kar. 7, 12, 13). — *Dan-*
guje. Tas žodis anot ebr. t. reikia jungti
su ž. *bus patvirtinta*, (apleidžiant tenai).
Dievo pasigailėjimas ir ištikimybė pa-
lyginama surumu, kurs turi savo pamatus
danguje, taip tvirtas kaip rumas ir vis

- ⁴ Disposui testamentum electis meis,
juravi David servo meo:
⁵ usque in æternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generationem,
et generationem sedem tuam.
⁶ Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine:
etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.
⁷ Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino:
similis erit Deo in filiis Dei?
⁸ Deus, qui gloriatur in consilio sanctorum:
magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.
⁹ Domine Deus virtutum quis similis tibi? potens es Domine,
et veritas tua in circuitu tuo.
¹⁰ Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.
¹¹ Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum:
in brachio virtutis tuæ disperdisti inimicos tuos.
¹² Tui sunt cæli, et tua est terra, orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti:

- ⁴ Aš padariau sandorą su mano išrinktaisiais,
prisiekiau savo tarnui Dovidui:
⁵ Aš laikysiu tavo ainiją per amžius
ir statysiu tavo sostą iš kartos į kartą.
⁶ Viešpatie, dangus skelbia tavo stebuklus
ir tavo ištikimybę šventųjų susirinkime.
⁷ Nes kas gi lygus debesyse Viešpačiui,
panašus į Dievą tarp Dievo sunų?
⁸ Dievas, kurs šlovinamas šventųjų taryboje,
didesnis ir baisesnis už visus, kurie yra aplink jį.
⁹ Viešpatie, kareivijų Dieve, kas tau lygus;
Viešpatie, tu galingas, ir tavo ištikimybė yra aplink tave.
¹⁰ Tu viešpatauji ant jūros galybės ir tu nutildai jos bangų sujudimą.
¹¹ Tu pažemini puikųjį lyg sužeistą;
savo peties galybe tu išblaškai savo neprietelius.
¹² Tavo dangus ir tavo žemė,
tu sutvirtinai žemės skritulį ir ko jis pilnas.

dar toliaus tebestatomas. — (4) *Išrinktaisiais*. Ebr. t.: išrinktuojų. — *Prisiečiau*. Dievas prisiekia ne kad taip patvirtintu savo tikrumą, bet kad padidintu svarbą dalyko, dėlai kurio prisiekia. — (5) *Aš...* Ebr. t. eil. gale *selah*. — (6) *Dangus*: dangaus gyventojai. Dievas visa perviršija savo tobulybėmis; jį garbina dangus su visais savo gyventojais. — *Šventųjų susirinkime*: dangaus angelų, kuriems Dievas apreiskia savo užmanymus. — (7) *Debesyse*: danguje. — *Tarp Dievo sunų*: tarp angelų. — (8) *Dievas, kurs...* Ebr. t.: Dievas didžiai baisus šventųjų taryboje. — (9) Tavo ištikimybė... Ištikimybė yra

visuomet su Viešpačiu, jį tarsi iš visų pusių apstoja jį, taip kad negali būti neištikimas; kaip tik jis vienas ištikrųjų galingas, taip pat vienas ištikimiausias. — (10) *Tu viešpatauji ant jūros...* Duodama Dievo galybės pavyzdžiai, iš kurių pasirodo, kad jis gali įvykdyti savo pažadėjimus. — (11) *Pažemini puikųjį*. Ebr. t.: sutrynei Raabą. Raabas symbolinis Aigypo vardas. Viešpats sulaužė Aigypo galybę Raudonojoje juroje. — *Sužeistą*. Ebr. t.: perdurtą, todėl mirtinai sužeistą, taip kad nebegali atsikelti. — *Peties galybe*: galingų petimi. — (12) *Tavo dangus...* Viešpaties galybė taipogi ir didenybė pasi-

- ¹³ aquilonem, et mare tu creasti.
Thabor et Hermon in nomine
tuo exultabunt:
- ¹⁴ tuum brachium cum potentia.
Firmetur manus tua, et exalte-
tur dextera tua:
- ¹⁵ justitia et iudicium præparatio
sedis tuæ.
Misericordia et veritas præce-
dent faciem tuam:
- ¹⁶ beatus populus, qui scit jubi-
lationem.
Domine, in lumine vultus tui
ambulabunt,
- ¹⁷ et in nomine tuo exultabunt
tota die:
et in justitia tua exaltabuntur.
- ¹⁸ Quoniam gloria virtutis eorum
tu es:
et in neoplacito tuo exaltabi-
tur cornu nostrum.
- ¹⁹ Quia Domini est assumptio
nostra:
et sancti Israel regis nostri.
- ²⁰ Tunc locutus es in visione
sanctis tuis,
et dixisti: Posui adjutorium
in potente:
et exaltavi electum de plebe
mea.

- ¹³ Tu sutvėrei šiaurę ir jūrą.
Taboras ir Ermonas džiaugiasi
dėl tavo vardo.
- ¹⁴ Tavo petys pilnas galybės.
Tesustiprėja tavo ranka ir tepa-
sikelia tavo dešinė.
- ¹⁵ Teisybė ir teismas tavo sosto
ramstis;
pasigailėjimas ir ištikimybė eina
pirmi tavo veido.
- ¹⁶ Palaiminta tauta, kuri moka
linksmai šukauti.
Viešpatie, tavo veido šviesoje
jie vaikščios
- ¹⁷ ir dėlei tavo vardo džiaugsis per
visą dieną
ir bus tavo teisybės išaugštinti.
- ¹⁸ Nes tu jų stiprybės garbė,
ir tavo gerumu bus išaugštintas
musų ragas.
- ¹⁹ Nes Viešpaties dalykas mūsų
globa,
ir Izraelio Šventajam priguli
mūsų karalius.
- ²⁰ Tuomet tu kalbėjai regėjime
savo šventiesiems
ir tarei: Aš suteikiau pagalbos
galingajam
ir išaugštinau išrinktąjį iš mano
tautos.

rodo iš sutvėrimo darbo (Prad. 2, 1. —) **(13) Jūrą:** todėl, vakarus. Ebr. t.: pietus. — *Taboras ir...* Taboras šiapus Jordano, Ermonas (Antilibanas) anapus, čia įvaizdina vienas vakarus, antras rytus. Jų žaliavimas ir žydėjimas yra tarsi apsirėiškimais jų džiaugsmo dėlei apsirėiškusios juose tverinčios Dievo galybės. — **(14) Tesustiprėja...** pasi- naudok savo stiprią ranką prieš taip galingus dabar neprietelius. Ebr. t.: stipri tavo ranka, augšta (iškelta) tavo dešinė. — **(15) Teisybė...** Viešpaties teisybė ir valdžia teisti lydi malonumas ir ištikimybė, stovi visuomet jo aky- vaizdoje, laukia, kada galės patarnauti. — **(16) Palaiminta...** Skelbiama laimė tautos, kuri pažįsta tokį Dievą ir moka džiaugtis tuo pažinimu. — *Linksmai šukauti:* tikėdami ir turėdami vilties

tokiuo Dievu. — *Tavo veido šviesoje...* gyvena apdovanoti Dievo palankumu. gerumu. — **(17) Dėlei tavo vardo...** džiaugiasi Dievu ir jo apsirėiškimais. — *Bus tavo teisybės...* Teisingas Dievo valdymas padeda jiems gerai tarpti, turėti pasisekimo, būti augštesniais už priešus, džiaugtis geru vardu. — **(18) Nes tu jų...** Ebr. t.: nes tu jų stiprybės papuošalas. Tauta visa laimės, nes pats Viešpats suteiks jai garbę ir galybę. — *Mūsų ragas.* Ragas galybės ženklas. Jis bus išaugštintas, kada tauta bus pakelta iš pažeminimo ir gaus viršų ant priešų. — **(19) Nes Viešpaties...** Ebr. t.: nes Viešpačiui priguli mūsų skydas ir Izraelio Šven- tajam mūsų karalius, t. y. Dievo dalykas laikyti mus globoje ir suteikti mums karalių. — **(20) Tuomet:** kada buvo

²¹ Inveni David servum meum:
oleo sancto meo unxi eum.

²² Manus enim mea auxiliabitur
ei:
et brachium meum confortabit
eum.

²³ Nihil proficiet inimicus in eo,
et filius iniquitatis non apponet
nocere ei.

²⁴ Et concidam a facie ipsius ini-
micos ejus:
et odientes eum in fugam con-
vertam.

²⁵ Et veritas mea, et misericordia
mea cum ipso:
et in nomine meo exaltabitur
cornu ejus.

²⁶ Et ponam in mari manum ejus:
et in fluminibus dexteram ejus.

²⁷ Ipse invocabit me: Pater meus
es tu:
Deus meus, et susceptor salutis
meæ:

²⁸ Et ego primogenitum ponam
illum
excelsum præ regibus terræ.

²¹ Aš radau Dovidą mano tarną,
aš jį patepiau savo šventu alie-
jumi.

²² Nes mano ranka padės jam,
ir mano petys jį stiprins.

²³ Neprietelis nieko negalės jam
padaryti,
ir neteisybės suns daugiaus
jam nebekenks.

²⁴ Aš sumušiu jo akyvaizdoje jo
neprietelius
ir tuos, kurie jo neapkenčia, aš
priversiu bėgti.

²⁵ Mano ištikimybė ir mano pasi-
gailėjimas bus su juomi,
ir mano vardu jo ragas bus iš-
augštintas.

²⁶ Aš padėsiu jo ranką ant jūros
ir jo dešinę ant upių.

²⁷ Jis šauksis į mane: Tu mano
Tėvas,
mano Dievas ir mano išganyno
davėjas;

²⁸ o aš padarysiu jį pirmgimiu
ir augščiausiu tarp žemės karalių.

Dievo duotas pažadėjimas apie Dovidą sosto amžinumą (2 Kar. 7, 12...). Psalmistas jau minėjo tą pažadėjimą (3. 4. eil.), bet dėlei jo svarbos grįžta į jį. — *Regėjime*. Pažadėjimas buvo apreikštas viršprigimtiniu budu regėjime. — *Savo šventiesiems*. Geriaus anot ebr. t.: savo dievotajam, nes pažadėjimas buvo apskelbtas vienam pranašui Natanui (2 Kar. 7, 4). Toliaus eina Dievo žodžiai. — *Aš suteikiu*... Ebr. t.: aš suteikiu pagalbos karžygiui. Karžygiu, per kurį Dievo pagalba turėjo pasiekti tautą, buvo Dovidas. — *(21) Aš radau*... Pirmą negu galutinai išrinko Viešpats, taip sakant, įieškojo jo. Kuomet Dovidas gavo pažadėjimą, jis buvo jau pateptas. Patepimas buvo Dievo pašaukimo ženklas ir simbolis suteiktos galybės (1 Kar. 16, 1. 12; Apd. 13, 22). — *(22) Nes mano*... Ebr. t.: ir todėl mano ranka bus stipri su juo. — *(23) Nie-*

ko negalės... Ebr. t.: neapgaus jo. — *Daugiaus jam nebekenks*. Ebr. t.: neprislegs jo. — *(26) Aš ištiesiu*... Jo viešpatavimo ribos bus iš vienos pusės Tarpžemė jūra ir iš kitos pusės Eupratas su savo upeliais. — *(27) Jis šauksis į mane*... Ypatinga malonė artimybė su Dievu, suteikta Dovidui. — *Davėjas*. Ebr. t.: uola. — *(28) Padarysiu jį pirmgimiu*. Kunigaikščiai yra Dievo suns (plg. Ps. 81, 1); Dovidas turi būti jų tarpe pirmgimis; taigi jis gali labiau kaip kiti šauktis į Dievą, kaip į savo Tėvą; jis bus pirmas turis daugiausia teisių. Iki Kristui tie sunystės santikiai prigulėjo Dovidą aiנים tik netikroje prasmėje, tiek kiek jie atsitolinę nuo Dievo įsakymų buvo tėviškai baudiama, pasilikdami ištikimi buvo apdovanojami jo malonėmis. Pilniausioje prasmėje priguli tas vardas Kristui, kurs nuo amžių savo prigintimi yra

²⁹ In æternum servabo illi misericordiam meam:
et testamentum meum fidele ipsi.

³⁰ Et ponam in sæculum sæculi semen ejus:
et thronum ejus sicut dies cæli.

³¹ Si autem dereliquerint filii ejus legem meam:
et in judiciis meis non ambulaverint:

³² Si justitias meas profanaverint:
et mandata mea non custodierint:

³³ Visitabo in virga iniquitates eorum:
et in verberibus peccata eorum.

³⁴ Misericordiam autem meam non dispergam ab eo:
neque nocebo in veritate mea:

³⁵ Neque profanabo testamentum meum:
et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

³⁶ Semel juravi in sancto meo,
si David mentiar:

³⁷ semen ejus in æternum manebit.

³⁸ Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo,
et sicut Luna perfecta in æternum:
et testis in cælo fidelis.

³⁹ Tu vero repulisti et despexisti:
distulisti Christum tuum.

²⁹ Aš išlaikysiu jam savo pasigailėjimą per amžius,
ir mano sandora bus jam ištikima.

³⁰ Aš padarysiu, kad jo ainija pasilyktu per amžių amžius
ir jo sostas taip ilgai kaip dangaus dienos.

³¹ Bet jei jo sunų pames mano įstatymą
ir nesiels taip, kaip esu įsakęs,

³² jei jie suteps mano nutarimus
ir nesilaikys mano paliepimų,

³³ aš lankysiu rykšte jų neteisybes
ir plakimais jų nuodėmes;

³⁴ bet savo pasigailėjimo aš iš jo neatimsiu
ir neperžengsiu savo ištikimybės;

³⁵ nesutepsiu savo sandoros
ir nepaversiu niekais to, kas išėjo iš mano lūpų.

³⁶ Aš vieną sykį prisiekiau savo šventumui,
aš Dovidui anaip tol nemeluosiu.

³⁷ Jo ainija pasilyks per amžius,

³⁸ ir jo sostas bus kaip saulė mano akyvaizdoje
ir kaip mėnulis sutvirtintas per amžius,
ir liudytojas danguje yra ištikimas.

³⁹ Tuotarpu gi tu atmetei ir paniekinai,
atstumei savo pateptąjį,

Dievo Tėvo Sunus. — **(29)** *Pasigailėjimą*: palankumą, arba šitame atsitikime: maloningai suteiktą pažadėjimą. — **(36)** *Vieną sykį*: visiems laikams, neatmainomai. — **(38)** *Kaip mėnulis sutvirtintas...*: kaip mėnulis, kurs nežiurint to, kad nuolat mainosi, pasilieka ir neišnyksta, taip turi stipriai stovėti Dovidostas. — *Ir liudytojas danguje...* Pažadėjimo ir prisiekos liudytojas yra

danguje ir tas liudytojas visai ištikimas. Pats Dievas yra ištikimas savo pažadėjimo liudytojas, kurs reikalauja jo atiteisėjimo; todėl taip prie prisiekos pridėdama naujas patvirtinimas. 2 Kar. 7, 16. Ebr. t. eil. baigiasi *selah*. — **(39)** *Tuotarpu gi...* Pažvelgdamas į dabartinį dalykų stovį psalmistas mato, kad įvyksta dalykai priešingi Dievo pažadėjimui. — *Atstumei savo pateptąjį*.

- ⁴⁰ Evertisti testamentum servi tui:
profanasti in terra Sanctuarium
ejus.
- ⁴¹ Destruxisti omnes sepes ejus:
posuisti firmamentum ejus for-
midinem.
- ⁴² Diripuerunt eum omnes transe-
untes viam:
factus est opprobrium vicinis
suis.
- ⁴³ Exaltasti dexteram depri-
mendum eum:
lætificasti omnes inimicos ejus.
- ⁴⁴ Avertisti adjutorium gladii
ejus:
et non es auxiliatus ei in bello.
- ⁴⁵ Destruxisti eum ab emunda-
tione:
et sedem ejus in terram colli-
sisti.
- ⁴⁶ Minorasti dies temporis ejus:
perfudisti eum confusione.
- ⁴⁷ Usquequo Domine avertis in
finem:
exardescet sicut ignis ira tua?
- ⁴⁸ Memorare quæ mea substantia:
numquid enim vane constitu-
isti omnes filios hominum?

- ⁴⁰ panaikinai savo tarno sandorą
sutepei iki žemei jo šventumą;
- ⁴¹ išardei visas jo tvoras,
padarei iš jo tvirtovių baidyklę.
- ⁴² Jį apiplėšė visi praeinantys keliu,
jis pasidarė apjuoka savo kai-
mynams.
- ⁴³ Tu išaugštinai jo prispaudėju
dešinę,
nudžiuginai visus jo neprietelius.
- ⁴⁴ Tu šalin nukreipei jo kalavijo
pagalbą
ir nepadėjai jam kovoje.
- ⁴⁵ Tu sunaikinai jo blizgėjimą
ir nubloškei žemėn jo sostą.
- ⁴⁶ Tu sutrumpinai jo laiko dienas,
apdengei jį gėda.
- ⁴⁷ Ikikolei, Viešpatie, tu visai gri-
šies šalin,
degs tavo rustybė kaip ugnis?
- ⁴⁸ Atsimink, koki mano gyvenimo
patektė;
nes argi veltui tu sutvėrei visus
žmonių vaikus?

Ebr. t.: užsirustinai ant savo pateptojo,
— ant autoriaus laiko karaliaus, ainio
Dovido, kuriam buvo duota pažadėji-
mas. Dėl šitų žodžių kaipurie aiškin-
tojai mano, kad psalmistas turi mintyje
dalykų stovį, koks buvo žydams esant
jau Babylono nelaisvėje. — (40) *Savo
tarno sandorą*: sandorą padarytą su tavo
tarnu. — *Jo šventumą*. Anot ebr. t.
šventumu čia vadinama karališkas vaini-
kas. Vainikas yra symbolis šventumo,
kokį suteikia atstovavimas paties Dievo.
— (41) *Visas jo tvoras*: visa, kas galėjo
padėti karaliui gintis nuo priešų. —
Baidyklę. Ebr. t.: griuvėsius. Griuvė-
siai gali vadintis baidykle, nes jie
matantiems primena išgastį, sukel-
tą neprietelių užpuolimu. — (42) *Jį api-
plėšė*... Svetimos tautos užima apleistas,
susilpnėjusias karalystės plotus. —
(43) *Tu išaugštinai*...: tuo tarpu kad
buvo žadėta, jog neprietelis negalėsias

jam nieko padaryti (aug. 23. 24. e.). —
(44) *Tu šalin nukreipei*...: nepadėjai
jo kalavijui. Ebr. t.: atgal atgrįžai jo
kalavijo ašmenis. — (45) *Jo blizgėjimą*:
garbingumą. — (46) *Sutrumpinai jo
laiko*... Ebr. t.: sutrumpinai jo jaun-
stės dienas. Dovidui buvo žadėta am-
žinas sostas, tuotarpu kone pačioje jo
karalystės gyvavimo pradžioje, jos jau-
nystėje, psalmistas mato tą sostą iš-
griautą. — *Apdengei jį gėda*, nors buvo
žadėta, kad bus augščiausias tarp žemės
karalių (28. 20. 25. e.). Ebr. t. eil.
gale *selah*. — (47) *Ikikolei*... Psalmistas,
remdamas Dievo pažadėjimu, tiki, kad
toks dalykų stovis negali visuomet pasi-
likti, kad jis turi būti pakeistas geresniu
likimu; jis tik dejuoja, kad permainos
reikia ilgai laukti, laikas businės ir
prispaudimo jam rodosi jau amžinas
(31.—33. eil.); todėl maldauja Dievą
veikiaus suteikti pasigailėjimą. — (48)

- ⁴⁹ Quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem:
eruet animam suam de manu inferi?
- ⁵⁰ Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine,
sicut jurasti David in veritate tua?
- ⁵¹ Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum.
(quod continui in sinu meo) multarum gentium.
- ⁵² Quod exprobraverunt inimici tui Domine,
quod exprobraverunt commutationem Christi tui.
- ⁵³ Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

- ⁴⁹ Kame yra žmogus, kurs gyvens ir nematys mirties,
išgelbės savo sielą iš pragaro valdžios?
- ⁵⁰ Kame tie senieji pasigailėjimai,
Viešpatie,
ką esi žadėjęs Dovidui savo ištikimybėje?
- ⁵¹ Atsimink, Viešpatie, savo tarnų apjuoką,
daugelio tautų padarytą, (kuria laikau savo antyje),
- ⁵² kuria darko tavo neprieteliai,
Viešpatie,
kuria jie darko permainą su tavo pateptuoju.
- ⁵³ Pašlovintas teesie Viešpats per amžius! Tebuna, tebuna!

Žmogaus gyvenimo menkumas.

Psalmus LXXXIX. ¹ Oratio Moysi hominis Dei.

Domine, refugium factus es nobis:

a generatione in generationem.

89 (90). psalmė. ¹ Dievo žmogaus Mozės malda.

Viešpatie, tu buvai mums prieglauda

nuo kartos į kartą.

Atsimink, koki... Visuprima primena, kad žmogaus gyvenimas trumpas, todėl greitai laiku laukiama pagalbos. Jei ji bus ilgai atidėliojama, daugelis nebegalės ja pasinaudoti ir rodysis lyg butu veltui sutverti. — (49) Kame yra žmogus... Jei greitai laiku nesuteiksi mums pagalbos, mes turėsime mirti nelaimėje; argi tuo tikslu mus sutvėrei? Ebr. t. eil. gale selah. — (50) Kame tavo senieji... Psalmistas jau stačiai meldžia Dievą atitesėti duotąjį Dovidui pažadėjimą, kurį rodėsi užmiršęs, ir nurodo dar vieną svarbią priežastį, kodėl turi būti padaryta galas nelaimingam tautos stoviui. Ta priežastis tai paniekinimas, kurio Izraelis susilaukė iš daugelio galingų aplinkinių tautų: (51) Atsimink, Viešpatie... — Kuria laikau savo antyje. To paniekinimo psalmistas negali užmiršti; jis savo antyje, širdyje nuolat nešioja kartų atsiminimą apie Izraelio pažeminimą. — (52) Kuria darko... Anot ebr. t. apjuoka atkreipta taipogi ir prieš Vieš-

patį. — *Permainą su...: kitokią pasielgimą su Izraelio karaliumi, kurio Dievas rodėsi nebeįvykęs kaip kad buvo seniaus. Ebr. t.: tavo pateptojo pėdsakas, todėl: tavo pateptąjį, kur tik jis eina ir ką tik jis daro.*

(53) *Pašlovintas teesie... Tai užbaiga trečiosios psalmių knygos. Vz. Ived. 1. p.; plg. Ps. 40, 14; 71, 18. 19. — Tebuna... Ebr. 'amen, 'amen.*

89. ps. autorius, paminėjęs, kad Dievas visuomet buvo savo tautos prieglauda, nurodo menkumą ir trumpumą žmogaus gyvenimo palyginto su Dievo amžinumu (1—6), dejuoja, kad Viešpačiui savo rustybėje baudžiant tautą už nuodėmes, tas gyvenimas darosi dar menkesnis (7—12) ir maldauja mielaširdingą Dievą suteikti palengvinimą ir paguodą (13—17).

(89, 1) *Dievo žmogaus... Plg. Atk. 33, 1; Joz. 14, 6. Anot šv. Jieronymo ir žydų padavimo Mozė sudėjęs šią psalmę, kuomet tauta tyruose pasi-*

² Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, et orbis: a sæculo et usque in sæculum tu es Deus.

³ Ne avertas hominem in humilitatem:

et dixisti: Convertimini filii.

⁴ Quoniam mille anni ante oculos tuos,

tamquam dies hesternæ, quæ præteriiit, et custodia in nocte,

⁵ quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

⁶ Mane sicut herba transeat, mane floreat, et transeat:

vespere decidat, induret, et arescat.

⁷ Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus.

² Pirma negu atsirado kalnai, arba buvo padaryta žemė ir jos apskritis, nuo amžių ir per amžius tu esi Dievas.

³ Negrąžink žmogaus į žemybę, tu, kurs tarei: Grįžkite žmonių vaikai.

⁴ Nes tukstantis metų tavo akyse kaip vakarykštė diena, kuri praėjo, ir kaip nakties budynė;

⁵ kas nieku laikoma, tai yra jų metai.

⁶ Anksti žūna kaip žolė; rytą ji žydi, kad žutu; vakare vysta, sukieta ir sudžiusta;

⁷ nes mes nykstame per tavo rustybę ir esame tavo narso nugąsdinti.

priešino eiti į Kanaaną ir Dievas nutarė, kad visi turėjusieji daugiaus kaip dvidešimt metų turėjo mirti tyruose (vz. Sk. 14, 26...). Šv. Augustinas ir kairie kiti manė, kad ps. sudėta ne Mozės, bet Dovid. — *Malda*. Ebr. *thefilah*. Plg. Ps. 85, 1. — *Viešpatie, tu buvai...* Šlovinama Viešpats, kad per labai ilgą laiką buvo saviesiems lyg pastogė, kur buvo galima rasti atilsio, globėjas ir gynėjas. — (2) *Pirma negu atsirado...* Skelbiama didenybė pasirodanti iš jo amžinumo. Ebr. t.: pirma negu gimė kalnai ir buvo pagimdyta žemė. — *Jos apskritis*: jos gyvenamoji dalis. — (3) *Negrąžink žmogaus...* Anot Vulg. teksto psalmistas meldžia Dievą nebežeminti daugiaus jau ir be to nelaimingos tautos, bet sugrąžinti jai gyvumą, ištariant vieną iš savo galingų žodžių: *grįžkite...*, arba suteikti jai savo malonę, nes ji buvo paklusni Dievo paraginimui grįžti į Dievą, daryti atgailą. Ebr. t.: tu grąžini žmogų į dulkes ir sakai: Grįžkite vaikai, t. y. Dievas prašalina vieną kartą po kitos ir užvaduoja jas naujomis kartomis (Prad. 3, 19; Pamoksl. 1, 4). — (4) *Nes tukstantis...* Nuolatinisėjimas kartos po kartos ir žmo-

gaus palygintas su Dievo amžinumu labai aiškiai parodo žmonių dalykų nemumą ir nepastovumą. Kaip mums išrodo praėtoji diena, kuomet mes į ją atgal pažvelgiame, taip išrodo Dievui tukstantis praėjusių metų, o tiek juk nesitėsia ir visuilgiausis žmogaus gyvenimas. Tas tukstantis metų reiškia Dievui dar mažiaus negu viena praėtoji diena; ji tik kaip viena *nakties budynė* (trečia, o vėliaus ketvirta nakties dalis), kurią žmogus neįsčiomis pramiega. — (5, 6) *Kas nieku laikoma...*: kas žmogaus akyse yra visai niekas, tokiam niekui lygus jo amžis, jo metai. Ebr. t.: tu juos nuplauni (nuneši lyg tvanas); jie miegos (jie užminga mirties miegu); rytą kaip žolė (kuri) žaliuoja; *rytą žydi ir želia; vakare nukertama (vysta) ir džiusta. Trumpai sakant palyginimo mintis toki: viena žmonių karta žūna kaip bangose; kita auga, bet ir jai taip pat atstinka. Vulgatos prasme galima taip išreikšti: jaunystėje gali žmogus buti pilnas sveikatos ir tačiau greitai numirti, gyvenimo vakare kiekvienas turi susitikti su mirtimi. — (7) *Nes mes nykstame...* Trumpas ir menkas žmogaus gyvenimas, nes jis užtraukė ant savęs Dievo

- ⁸ Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo:
 sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.
- ⁹ Quoniam omnes dies nostri defecerunt:
 et in ira tua defecimus.
 Anni nostri sicut aranea mediantur:
- ¹⁰ dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.
 Si autem in potentatibus octoginta anni:
 et amplius eorum, labor et dolor.
- Quoniam supervenit mansuetudo:
 et corripiemur.
- ¹¹ Quis novit potestatem iræ tuæ:
 et præ timore tuo iram tuam dinumerare?
- ¹² Dexteram tuam sic notam fac:
 et eruditos corde in sapientia.
- ¹³ Convertere Domine usquequo?
 et deprecabilis esto super servos tuos.

- ⁸ Tu statai mūsų nedorumus savo akyvaizdon,
 mūsų amžį į savo veido šviesą.
- ⁹ Nes visos mūsų dienos žūna,
 mes nykstame per tavo rustybę,
 mūsų metai praeina rupesniuose kaip vorui,
- ¹⁰ Mūsų amžio dienų viso septynios dešimtys metų,
 daugiausiai gi aštuonios dešimtys metų,
 o kas virš to tai vargas ir skausmas;
 nes užaina karšė, ir mes atimami.
- ¹¹ Kas žino tavo rustybės smarkumą
 ir gali baimėje apskaityti tavo narso didumą?
- ¹² Taigi duok taip pažinti tavo dešinę,
 ir tebuna mūsų širdis išmokyta išminties.
- ¹³ Apsigrįžk, Viešpatie! kaip dar ilgai?
 ir duokis permaldauti savo tarnams.

rustybę. — (8) *Tu statai mūsų...* Dievo rustybė buvo sužadinta žmonių nuodėmėmis, kurias Dievas žino ir mato ir už kurias plaka. — *Mūsų amžį.* Ebr. t.: mūsų paslėptus dalykus, t. y. slapčia daromus prasikaltimus. — (9) *Nes mūsų dienos...* Žmogaus amžis menkas ir nelaimingas dėl nuodėmių, kuriomis užsipelnė Dievo rustybę. — *Mūsų metai praeina...* mes savo gyvenimu, savo rupesniais nepadarome nieko, kas turėtų tikrą vertybę, pastovumą; mūsų vargų išdavins lygus voro numezgamam voratinklui. Ebr. t.: pergyvenome savo metus kaip šnibždėjimą (anot kitų: kaip mintį, murmėjimą), t. y. jie greitai praėjo ir nieko po jų neliko. — (10) *Mūsų amžio dienų...* Žmogaus gyvenimas, nors jis butu ir gana ilgas, nedaug tevertas. — *O kas virš to...* Tikriaus: didesnioji tų metų dalis vargas ir skausmas. Ebr. t.:

jų puikybė vargas ir tuštysbė, t. y. žmogaus gyvenimo metai teturi tik vieną dalyką, kuriuo gali girtis; tas gi dalykas yra tuštysbė ir vargas. — *Nes užaina...* Ebr. t.: nes greitai praeina (gyvenimas), ir mes nuskrendame. Plg. Ekkli. 18, 8. — (11) *Kas žino...* Nors gyvenimas menkas ir nelaimingas, tačiau žmonės negana apsvarsto, kaip labai Dievas neapkenčia nuodėmės ir nevertina Dievo rustybės teisingai, taip kaip reikalauja pagarba ir baimė Dievo. Toliaus psalmistas meldžia, kad pats Dievas neapkenčia nuodėmės ir žmonės: (12) *Taigi, duok...* Ebr. t.: pamokyk taip suskaityti mūsų dienas, kad įgytumėm išmintingą širdį, t. y. išmokyk mus suprasti mūsų gyvenimo menkumą is trumpumą, kad mokėtumėm (išmintingai) gerai juo naudotis. — (13) *Apsigrįžk...* Kadangi Dievas užsirusinęs, todėl jis lyg-kad

- ¹⁴ Repleti sumus mane misericordia tua:
et exultavimus, et delectati sumus omnibus diebus nostris.
- ¹⁵ Latati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti:
annis, quibus vidimus mala.
- ¹⁶ Respice in servos tuos, et in opera tua:
et dirige filios eorum.
- ¹⁷ Et sit splendor Domini Dei nostri super nos,
et opera manuum nostrarum dirige super nos:
et opus manuum nostrarum dirige.

- ¹⁴ Mes busime rytmetį pilni tavo pasigailėjimo,
džiaugsimės ir gerėsime per visas mūsų dienas.
- ¹⁵ Mes linksminsimės už tas dienas, kuriomis buvai mus nužeminęs, už tuos metus, kuriais matėme nelaimių.
- ¹⁶ Pažvelgk į savo tarnus ir į savo veikalus
ir vesk jų vaikus.
- ¹⁷ Viešpaties, mūsų Dievo, skaitumas tebuna ant mūsų;
vesk mūsų rankų darbus virš mūsų,
ir duok pasisekimo mūsų rankų darbams.

Žmogui, kurs visai pasitiki Dievu, nėra ko bijoti.

Psalms XC. ¹ Laus Cantici David.

Qui habitat in adjutorio Altissimi,
in protectione Dei cæli commorabitur.

90 (91). psalmė. ¹ Dovidio šlovinimo giesmė.

Kurs gyvena su Augščiausiojo pagalba,
pasilieka dangaus Dievo globoje.

nusigrįžęs; psalmistas maldauja jį apsigrižti, nebesirustinti ir nebeatidėlioti savo pasigailėjimo. — (14) *Mes busime...* Ebr. t.: pasotink mus rytą savo malone, kad linksmam šukautumėm ir linksmintumėmės per visas mūsų dienas. — Izraelis seniai alksta Dievo malonės; kolei tęsėsi bausmė, buvo naktis; aušra sugrįš su Augščiausiojo malonėmis. — (15) *Mes linksminsimės...* Ebr. t.: palinksmink mus... Maldaujama, kad butu padaryta atlyginimas už vargus, kad butu suteikta tiek laimės, kiek buvo siūsta kentėjimų. — (16) *Pažvelgk...* Ebr. t.: tepasidaro tavo veikimas matomas tavo tarnams, ir tavo garbė ant jų vaikų. — Dievo veikimas ir garbė yra ne kas kita, kaip tik sugražinimas malonės, išgelbėjimas. — *Tarnus ir į savo veikalus:* tarnus, kurie yra tavo padaras. — (17) *Skaistumas tebuna...* Ebr. t.: malomingumas tebuna... — *Virš mūsų:* pakelk juos iki savęs, kad mes už tatai gautumėm dangišką užmokesnį (August.).

Ebr. t.: ir sustiprink mūsų rankų darbą ant mūsų ir mūsų rankų darbą sustiprink (padaryk, kad jis sektusi).

90. ps. autorius pasakęs, kad Dievas yra globėjas tų, kurie pasitiki juomi, toliau aprašinėja tą globą, nurodydamas, kad jie saugomi nuo tykojimų, piktų kalbų, limpančių ligų ir mato kerštą nusidėjėliams (1—8); Dievo globoje esąs ginamas nuo slogų, nes turi sau sargus angelus, todėl nežus ir didžiausiame pavojuje (9—13). Galop pats Dievas skelbia, kokį užmokesnį jis suteiks tiems, kurie juomi pasitiki (14—16).

(90, 1) *Dovidio šlovinimo giesmė.* Plg. Ps. 47, 1. Ebr. t. šita ps. visai be antrašo. Psalmėje kalbama ne vienos ypotos vardu, bet bent dviejų; gale atsiliepia pats Dievas. — *Kas gyvena...* Psalmistas giria Dievo globą ir nurodo patogumus, kuriuos duoda pasitikėjimas Dievu. — *Su Augščiausiojo pagalba.* Ebr. t.: Augščiausiojo globoje (slėpynėje). — *Pasilieka...* Ebr. t.: nakvoja. — *Dan-*

- ² Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus sperabo in eum.
- ³ Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.
- ⁴ Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pennis ejus sperabis:
- ⁵ Scuto circumdavit te veritases: non timebis a timore nocturno,
- ⁶ A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris: ab incursu, et dæmonio meridiano.
- ⁷ Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
- ⁸ Verumtamen oculis tuis considerabis: et retributionem peccatorum videbis.
- ⁹ Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.
- ¹⁰ Non accedet ad te malum: et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

- ² Jis sakys Viešpačiui: Tu mano padėjėjas ir mano prieglauda, mano Dievas, kuriuo aš pasitikiu.
- ³ Nes jis išliuosuoja mane iš medžiotojų kilpos ir nuo šiurkštaus žodžio.
- ⁴ Jis uždengs tave savo pečiais, ir po jo sparnais tu turėsi vilties.
- ⁵ Jo ištikimybė apsups tave skydu: tu nebijosi naktinio baisumo,
- ⁶ dieną skrendančios vilyčios, nelaimės vaikščiojančios tamsybėje, užpuolimo ir piktos dvasios vidudienį.
- ⁷ Tavo pašonėje kris tukstantis ir tavo dešinėje dešimtis tukstančių, bet į tave neprisiartins.
- ⁸ Ištikrųjų, tu regėsi savo akimis ir matysi atlyginimą nusidėjėliams.
- ⁹ Nes tu, Viešpatie, mano viltis. Tu pasidarei iš Augščiausiojo sau prieglaudą.
- ¹⁰ Nelaimė nesutiks tavęs ir sloga neprisiartins į tavo šėtrą.

gaus Dievo globoje. Ebr. t.: Visagaliuoksmėje. — Kas pilnai pasitiki Dievo globa, tam nėra ko bijoti, jis gyvena be baimės, sergimas Visagaliu Dievo. — (2) Jis sakys. Ebr. t.: aš sakau. — Tu mano padėjėjas. Ebr. t.: tu mano prieglauda ir mano pilis. — (3) Jis išliuosuoja... Jogei Viešpats teisingai gali būti vadinamas prieglauda ir piliimi, psalmistas patvirtina pasakodamas, kokiais budais Dievas pasirodo esąs globėjas. — Iš medžiotojų kilpos: iš didelio slapčia prirengto pavojaus. — Nuo šiurkštaus žodžio: nuo žodžių, sukeliančių neramumą, baimę. Ebr. t.: rasi nuo pragaistingo dalyko. — (4) Savo pečiais. Ebr. t.: savo sparnais. Dievo globa ir rupestingumas išreiškama gražiu palyginimu su sparnais. — Turėsi vilties. Ebr. t.: rasi prieglaudą, prisiglausi. — (5) Jo ištikimybė... Dievo ištikimybė žadė-

jimuose bus tikriausias, dengias ir ginas nuo visokio pavojaus skydas. Toliaus išvardijama pavojai, nuo kurių Dievas apsaugos: Tu nebijosi naktinio...: netikėto užpuolimo, pavojaus, kurio žmogus nemato, todėl tarsi uždengto nakties tamsybėmis. — (6) Dieną skrendančios...: atviro užpuolimo, todėl dienos šviesoje matomo pavojaus. Panašus pavojai tik daug didesni minimi dar syki po kitų vaizdų priedanga. — Nelaimės... Ebr. t.: maro, kurs tamsybėse slenka, limpančios ligos, kuri vidudienyje naikina. LXX ir Vulg. rasi turėta mintyje piktųjų dvasių užpuolimas. — (7) Tavo pašonėje...: nelaimėi sutinkant daugelį kitų, krintančių vienoje ir antroje pusėje, tu išliksi nepaliestas sveikas. — (8) Atlyginimą: teisingą bausmę. — (9) Viltis. Ebr. t.: prieglauda. — (10) Į tavo šėtrą. Sloga nepalies ne tik tavęs, bet ir tavo namų. —

- ¹¹ Quoniam angelis suis mandavit
de te:
ut custodiant te in omnibus
viis tuis.
- ¹² In manibus portabunt te:
ne forte offendas ad lapidem
pedem tuum.
- ¹³ Super aspidem, et basiliscum
ambulabis:
et conculcabis leonem et dra-
conem.
- ¹⁴ Quoniam in me speravit, libe-
rabo eum:
protegam eum, quoniam cogno-
vit nomen meum.
- ¹⁵ Clamabit ad me, et ego exau-
diam eum:
cum ipso sum in tribulatione:
eripiam eum et glorificabo eum.
- ¹⁶ Longitudine dierum replebo
eum:
et ostendam illi salutare meum.

- ¹¹ Nes jis davė savo angelams palie-
pimų apie tavę
saugoti tave visuose tavo ke-
liuose.
- ¹² Jie neš tave ant rankų,
kad kartais neužsigautumei sau-
kojos į akmenį.
- ¹³ Tu vaikščiosi ant gyvačių ir
angių,
ir mindžiosi liutą ir slibiną.
- ¹⁴ Kadangi jis pasitiki manimi, aš
išliuosuosiu jį;
aš jį uždengsiu, nes jis žino mano
vardą.
- ¹⁵ Jis šauksis į mane, ir aš išklausy-
siu jį;
su juo aš esu sielvarte;
aš išgelbėsiu jį ir pašlovinsiu jį.
- ¹⁶ Aš jį pasotinsiu amžio ilgumu
ir duosiu jam matyti mano
išgelbėjimą.

Viešpats teisingas Karalius.

Psalms XCI. ¹ Psalmus Cantici,
In die sabbati.

² Bonum est confiteri Domino:
et psallere nomini tuo Altis-
sime.

91 (92). psalmė. ¹ Psalmė-giesmė,
Subatos dieniai.

² Gera šlovinti Viešpatį
ir giedoti tavo vardui, o Aug-
ščiausi!

(11) *Nes jis davė...* Dievas paskyrė žmogui, kurs juomi pasitiki, tikriausius sargus, savo angelus. — *Visuose tavo keliuose:* visame gyvenime, pildant visas jo pareigas. — (12) *Jie neš tave...* Paskirtieji sargai pildo savo pareigas su didžiausiu rupestingumu. 11. ir 12. eil. žodžiais pasinaudojo piktoji dvasia gundyti Išganytojui. Vz. Mt. 4, 6. — (13) *Tu vaikščiosi ant...* Ebr. t.: tu eisi per liutą ir angį, mindžiosi jauniklį liutą ir slibiną. — Išvardinti gyvunai yra vaizdas didžiausių pavojų, atvirai arba iš pasalų gresiančių keleivui, kuriuos teisusis apgalės visus. — (14) *Kadangi jis pasitiki...* Ebr. t.: laikosi manęs. Atsiliepia Dievas ir patvirtina, kas augščiaus pasakytą apie tvirtą pasitikėjimą Dievu. — (15) *Jis šauksis į mane...* Dievas toliaus sako, kaip naudinga jo laikytis. — (16) *Paso-*

tinsiu amžio ilgumu: duosiu ilgai gyventi čia ant žemės. — *Mano išgelbėjimą:* šiame gyvenime, o taipogi ir kitame, nes tik tenai žmogus galės džiaugtis pilnai amžinu išgelbėjimu.

91. ps. sakoma, kad gera šlovinti Dievą, skelbti jo gerumą ir ištikimybę, nes jo veikalai ir užmanymai prakilnūs; tik neišmintingieji tai nesupranta (2—7). Nusidėjėliai trumpai žydi ir turi žuti (8—10); teisieji gi nuolat tarpsta, gauna viršų ant savo neprietelių, laikydamies Dievo žydi ir gali skelbti jo šlovę (11—16).

(19.1) *Subatos dieniai.* Anot padavimo ps. buvo giedoma darant liejamąją auką, kuri buvo sujungta su rytmetine nuolatine atnaša. Vz. Iš. 29, 38... Ps. autorius nežinomas. — (2) *Gera šlovinti...* meilu ir išganinga žmogui,

- ³ Ad annunciantum mane misericordiam tuam:
et veritatem tuam per noctem.
- ⁴ In decachordo, psalterio:
cum cantico, in cithara.
- ⁵ Quia delectasti me Domine in
factura tua:
et in operibus manuum tuarum
exultabo.
- ⁶ Quam magnificata sunt opera
tua Domine!
nimis profundæ factæ sunt cogi-
tationes tuæ:
- ⁷ Vir insipiens non cognoscet:
et stultus non intelliget hæc.
- ⁸ Cum exorti fuerint peccatores
sicut fœnum:
et apparuerint omnes, qui ope-
rantur iniquitatem:
Ut intereant in sæculum sæculi:
- ⁹ tu autem Altissimus in æter-
num Domine.
- ¹⁰ Quoniam ecce inimici tui Do-
mine,
quoniam ecce inimici tui peri-
bunt:
et dispergentur omnes, qui
operantur iniquitatem.
- ¹¹ Et exaltabitur sicut unicor-
nis cornu meum:
et senectus mea in misericordia
uberi.

- ³ anksti rytą skelbti tavo pasigai-
lėjimą
ir per naktį tavo ištikimybę
- ⁴ su dešimčiasstygiu, su arpa,
su giesme ant kanklių.
- ⁵ Nes tu, Viešpatie, linksmini mane
savo veikimu,
ir aš linksmai šukausiu dėl tavo
rankų darbų.
- ⁶ Kaipgi puikus tavo darbai, Vieš-
patie,
begalo gilios tavo mintys.
- ⁷ Neišmintingas žmogus nepažins
ir paikasis tai nesupras.
- ⁸ Kuomet nusidėjėliai želia kaip
žolė
ir apsiireškia visi, kurie daro
neteisybę,
tai tik tam, kad pražutu amžinai.
- ⁹ Tu gi, Viešpatie, esi Augščiausias
per amžius.
- ¹⁰ Nes štai tavo neprieteliai, Vieš-
patie,
nes štai tavo neprieteliai žūna
ir išblaškomi visi, kurie daro
neteisybę.
- ¹¹ Mano gi ragas augštinamas lyg
vienragio
ir mano senatvė gausiu pasi-
gailėjimu.

gražu ir teisinga, žiurint Dievo. — **(3)** *Anksti rytą... ir per naktį...*: visuo-
met. Šlovinimo dalykas: begalinis
Dievo gerumas ir jo tobula ištikimybė
žadėjimų atitiesėjime. — **(4)** *Su de-
šimčiasstygiu...* Tas šlovinimas turi
buti iškilmingas, su muzika. — **(5)** *Nes
tu, Viešpatie...* Viešpats šlovinama ne
tik dėl sutvėrimo, išlaikymo ir val-
dymo pasaulio, bet taipogi dėl viso jo
veikimo išrinktosios tautos istorijoje;
kadangi tačiau psalmė skiriama su-
batai, todėl sutvėrimo darbas minimas
ypatingu būdu. — **(6)** *Begalo gilios
tavo mintys*. Ypatingą dėmę psalmistas
atkreipia į Dievo apveizdos užmany-
mus, Dievo įvykdomą žmonių reikalų

sutvarkymą. Tų dalykų: **(7)** *neišmin-
tingas žmogus nepažins...* — **(8)** *Nusi-
dėjėliai želia kaip žolė...* Greitai želi-
anti ir veikiai džiustanti žolė čia sta-
toma prieš palmę ir kėdrą, su kuriais
palyginama teisusis (13. eil.). — *Kad
pražutu amžinai*. Dievas suteikia savo
malonių, bet jei nusidėjėlis jas panie-
kina, jis daro save juo labiau vertą
bausmės. — **(11)** *Mano gi ragas...* Ebr.
t.: mano gi ragą tu išaugštinsi kaip
stumbro. — Nusidėjėliai žūna, teisiųjų
galybė išaugštinama. — *Mano senatvė...*:
Dievui padedant, susilauksiu senatvės
ir tuomet dar turėsiu apščią jo malo-
nių. Ebr. t.: aš apipilamas nauju alie-
jumi. — Aliejus vartojamas išsitepti

- ¹² Et despexit oculus meus inimicos meos:
et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
- ¹³ Justus, ut palma florebit:
sicut cedrus Libani multiplicabitur.
- ¹⁴ Plantati in domo Domini,
in atriis domus Dei nostri flore-
bunt.
- ¹⁵ Adhuc multiplicabuntur in se-
necta uberi:
et bene patientes erunt,
- ¹⁶ ut annuncient: Quoniam rectus
Dominus
Deus noster: et non est iniqui-
tas in eo.

- ¹² Mano akis žiurės išaugšto į mano
neprietelius
ir mano ausis girdės kilstančius
prieš mane priešininkus.
- ¹³ Teisusis žydės lyg palmė,
tarps kaip Libano kėdras.
- ¹⁴ Įsodinti Viešpaties namuose
jie žydės mūsų Dievo namų
prieangiuose.
- ¹⁵ Dar ir gausioje senatvėje jie
tarps
ir gerai laikysis,
- ¹⁶ kad skelbtų, jog Viešpats, mūsų
Dievas, teisus,
ir jog nėra jame neteisybės.

Dievas augščiausias Karalius.

Psalmus XCII. ¹ Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra.
Dominus regnavit, decorem indutus est:
indutus est Dominus fortitudinem, et praeinxit se.
Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.

92 (93). psalmė. ¹ Dovidio psalmė-giesmė dienai prieš subatą, kuomet buvo sutverta žemė.
Viešpats karaliauja; jis apsi-
vilkęs gražumu;
Viešpats apsilviko galybe ir susi-
juosė,
nes jis sutvirtino žemės skritulį,
kurs nebus pajudintas.

yra ženklas stiprumo (sveikatos) ir linksmumo. — **(12)** *Akis žiurės išaugšto...*: aš galėsiu gerėtis ir džiaugtis, matydamas ir girdėdamas, kad neteisiuosius sutiko teisinga jų užsipelnyta bausmė. — **(13)** *Lyg palmė...* Palyginimui imama gražiausi ir stipriausi medžiai. — **(14)** *Įsodinti...* Pasi-
lykti nuolat vienybėje su Dievu, iš ko kilsta ir palaikomas žmogaus tei-
sumas, reiškia tą patį ką ir būti įso-
dintam Dievo namuose; kas gi įso-
dintas toje derlingoje dirvoje, nestebėtina, kad gražiai auga ir žydi. — **(15)** *Dar ir...* Ebr. t.: tarpsta dar ir senatvėje, jie sultingi ir žali. — Ir čia palyginimu išreiškiama, kad teisieji susilauks gilios senatvės ir dar tuomet bus laimingi. Jau tokiuo savo likimu jie skelbs Dievo teisingumą. — *Mūsų Dievas.* Ebr. t.: mano uola.

92. ps. autorius šlovina Viešpatį, kurs sutvėręs pasaulį pasirodė jo karaliumi ir apėmė viešpatavimą, prigu-
linti jam nuo anžių (1.2), kurs prakil-
nesnis už visa, kas yra stebėtina ant
žemės (3.4), ištikimas savo grasimuose
ir savo žadėjimuose (5).

(92, 1) *Dovidio psalmė.* — Ebr. t. šita ps. neturi jokio antrašo. — *Dienai prieš subatą...* Anot žydų padavimo psalmė buvo giedoma pėtnyčiomis da-
rant rytmetinę auką, nes tą dieną Dievas pabaigė tvėrimo darbą žmo-
gaus sutvėrimu ir taip pradėjo vies-
patauti ant visų tvarinių. — *Viešpats karaliauja...* Ebr. t.: Viešpats karalius (apėmė viešpatavimą ir pasirodė esąs karalius), jis apsilviko didenybe, (taip) Viešpats apsilviko ir susijuose galybe; tvirtai stovi žemės skritulys ir nesvy-
ruoja, ² tvirtai stovi tavo sostas nuo

² Parata sedes tua ex tunc:
a sæculo tu es.

³ Elevaverunt flumina Domine:
elevaverunt flumina vocem
suam.
Elevaverunt flumina fluctus
suos,

⁴ a vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris,
mirabilis in altis Dominus.

⁵ Testimonia tua credibilia facta
sunt nimis:
domum tuam decet sanctitudo
Domine in longitudinem die-
rum.

² Tavo sostas prirengtas nuo to
laiko;
tu esi nuo amžių.

³ Upės kelia, Viešpatie,
upės kelia savo balsą,
upės kelia savo bangas

⁴ labiaus užiančias nekaip daugelio
vandenų balsai.
Stebėtini jūros pakilimai,
labiaus stebėtinas Viešpats aug-
štybėse.

⁵ Tavo liudijimai begal tikėtini;
tavo namams pritinka šventu-
mas,
Viešpatie, per ilgiausias dienas.

Malda prieš neteisingus neprietelius.

Psalmus XCIII. ¹ Psalmus ipsi Da-
vid, Quarta sabbati.

Deus ultionum Dominus:
Deus ultionum libere egit.

93 (94). psalmė. ¹ Dovido psalmė,
ketvirtai savaitės dienai.

Pagiežos Dievas, Viešpats,
pagiežos Dievas liuosai elgiasi.

amžių, tu esi nuo pat amžių. — Psalmistas pradeda šlovinimą aprašymu didenybės Dievo, kaip pasaulio su-
tvertėjo ir karaliaus. Iš matomo pa-
saulio jis pasirodo apvilktas garbe ir
galybe, turįs tuos privalumus neat-
skirtinai nuo savo esmės. Bet jo sostas
ir jo didenybė kaip jis pats yra nuo
amžių. Viešpaties sutverta žemė stovi
tvirtai, nepajudinamai. — (3. 4) *Upės
kelia...* Upės, vandenų užimas dažnai
esti vaizdas pagoniškų karalysčių, kelian-
čių maištą prieš Dievą; bet čionai psal-
mistas mini upių ir jūros bangavimą
ir užimą kaip labai galingus ir stebė-
tinus apsireiškimus pasaulyje, kad ga-
lėtų pasakyti, jog daug galingesnis ir
labiaus stebėtinas Viešpats. — *Labiaus
užiančias...* Ebr. t.: už daugelio van-
denų užimą ir už stebėtinus jūros paki-
limus labiaus stebėtinas Viešpats augšty-
bėse, arba truputį ebr. t. pataisius:
už vandenų užimą labiaus stebėtina
jūra; už jūros pakilimą labiaus
stebėtinas augštybėse Viešpats. —

(5) *Tavo liudijimai:* amžinojo Dievo
valios apsireiškimai. — *Tikėtini:* tokie;
kuriais tikriausiai galima ir butinai
reikia tikėtis. — *Tavo namams...* Ka-
dangi paties Dievo didenybė yra bega-
linė, todėl ir jam pašvęsta bažnyčia
turi ypatingą vertybę, yra šventa ir
turi būti laikoma šventa *per ilgiausias
dienes*; visuomet, kolei ji yra Dievo
namai.

93. ps. autorius meldžia Dievą keltis
prieš besididžiuojančius prispaudėjus,
kurie sako, kad Dievas nematęs jų
darbų (1—7), parodo jų nuomonių
klaidingumą (8—11), skelbia laimingą
esant tą, kurs Dievo pamokytas, jog
Dievas neapleis savųjų, nubaus ne-
doruosius, sugrąžins teisingą tvarką
(12—15), nes Viešpats ištikrųjų su-
teikia pagalbos ir paguodos suspaudime,
budamas neteisybės neprietelis gina
teisiuosius, naikina nusidėjėlius (16—23).

(93, 1) *Dovido psalmė...* Ebr. t. šita
ps. neturi antrašo. LXX ir Vulgatos

- ² Exaltare qui iudicas terram:
redde retributionem superbis.
- ³ Usquequo peccatores Domine:
usquequo peccatores gloriabun-
tur:
- ⁴ Effabuntur, et loquentur iniqui-
tatem:
loquentur omnes, qui operantur
injustitiam?
- ⁵ Populum tuum Domine humili-
averunt:
et hereditatem tuam vexave-
runt.
- ⁶ Viduam, et advenam interfece-
runt:
et pupillos occiderunt.
- ⁷ Et dixerunt: Non videbit Domi-
nus,
nec intelliget Deus Jacob.
- ⁸ Intelligite insipientes in po-
pulo:
et stulti aliquando sapite.
- ⁹ Qui plantavit aurem, non
audiet?
aut qui finxit oculum, non con-
siderat?
- ¹⁰ Qui corripit gentes, non arguet:
qui docet hominem scientiam?

- ² Kelkis, žemės teisėjau;
duok atlyginimą puikiesiems.
- ³ Ikikolei, Viešpatie, nusidėjėliai,
ikikolei nusidėjėliai girsis,
- ⁴ turės drąsos ir kalbės nedoras
šnekas,
didžiuosius visi, kurie daro netei-
sybę?
- ⁵ Jie žemina tavo tautą, Viešpatie,
ir vargina tavo tėvainystę.
- ⁶ Jie žudo našlę ir ateivį
ir užmuša našlaičius
- ⁷ ir sako: Viešpats nemato,
nei Jokubo Dievas tai netėmija.
- ⁸ Supraskite, neišmintingieji tau-
toje,
ir pradėkite kada nors išmanyti,
jūs paikieji.
- ⁹ Argi kurs padarė ausį, nematys,
arba kurs sutvėrė akį, neregės?
- ¹⁰ Kurs perspėja tautas, argi ne-
baus?
jis kurs duoda žmonėms žino-
jimą?

nurodymas, kad ji skirta ketvirtai sa-
vaitės dienai, paimta iš senobinio žydų
padavimo. — *Pagiežos Dievas...* Psal-
mistas, matydamas didį dorinį ištvir-
kimą, šaukiasi į Dievą, kurs budamas
teisus turės atkeršyti už kaltybes. Ebr.
t.: pagiežos Dieve, Viešpatie, pagiežos
Dieve, apsiireikšk. — *Liuosai elgiasi:*
todėl niekas negali jo sulaikyti, kad
jis nekeršytu nusidėjėliams. Kaip Die-
vas turi apsiireikšti, pasakoma toliaus:
(2) *kelkis...* — (3) *Ikikolei, Viešpatie...*
Iš šito psalmisto atsiliepimo pasirodo,
kad bedievių ištvirtikimas tęsiasi jau
gana ilgai, todėl jis lyg nekantruodamas
šaukiasi į Dievą. Aprašydamas iš-
tvirkimą jis visupirina pažymi, kad
bedieviai net didžiujasi savo netei-
singu pasielgimu, o toliaus (4. e. ir

tol.) mini kaikuriuos jų atskirus prasi-
kaltimus. — (7) *Viešpats nemato...* Savo
kaltybių skaitlių jie padaugina pikt-
žodžiavimu prieš Dievo apveizdą. —
(8) *Supraskite...* Psalmistas kreipiasi
stačiai į prispaudėjus ir išrodo jų nuo-
monių paikumą. — *Pradėkite kada
nors...* Ebr. t.: kadagi jūs pasidarysite
išmintingi. — (9) *Argi kurs...* Kokį
tobulumą turi sutvėrimai, tokį tik be
palyginimo didesniame laipsnyje turi
turėti Dievas, visų tobulumų šaltinis. —
(10) *Kurs perspėja...* Viešpats ne tik
mato ir girdi žmonių reikalus, bet ir
rupinasi jais. Jei Dievas duoda perspė-
jimų net pagonims dėl jų kaltybių,
kaipgi labiau jis baus už nedorybes
daromas Izraėlyje, kuriam jis suteikęs
daugiau žinojimo ir malonių. — *Jis*

¹¹ Dominus scit cogitationes hominum,
quoniam vanæ sunt.

¹² Beatus homo, quem tu erudieris Domine:
et de lege tua docueris eum.

¹³ Ut mitiges ei a diebus malis:
donec fodiatur peccatori fovea.

¹⁴ Quia non repellet Dominus plebem suam:
et hereditatem suam non derelinquet.

¹⁵ Quoadusque justitia convertatur in iudicium:
et qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.

¹⁶ Quis consurget mihi adversus malignantes?
aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

¹⁷ Nisi quia Dominus adjuvit me:
paulominus habitasset in inferno anima mea.

¹⁸ Si dicebam: Motus est pes meus:
misericordia tua Domine adjuvabat me.

¹¹ Viešpats žino žmonių mintis,
kad jos tuščios.

¹² Palaimintas žmogus, kurį tu,
Viešpatie, perspėjai
ir mokai jį savo įstatymo,

¹³ kad suteiktumei jam palengvinimo nelaimės dienose,
kolei nusidėjėliui kasama duobė,

¹⁴ Nes Viešpats neatstums savo tautos
ir neapleis savo tėvainystės.

¹⁵ kolei teisybė nesugriš į teismą,
ir su ja laikysis visi, kurių širdis tikra.

¹⁶ Kas pakils dėl manęs prieš piktadarių?
arba kas stovės su manim prieš darančius neteisybę?

¹⁷ Jei Viešpats man nepadėtu,
nedaug tetruktu, kad mano siela gyventu mirusiųjų buveinėje.

¹⁸ Jei aš sakau: Mano koja svyruoja,
tavo, Viešpatie, pasigailėjimas padeda man.

kurs duoda... Jis turi būti visažinas, nes visoks žinojimas iš jo eina. — **(11) Viešpats žino...** Viešpats žino ir slapčiausias mintis ir žino visą bedievių nuomonių paikumą. — *Kad jos tuščios.* Ebr. t. galima versti: kad jie (žmonės) tušti, arba: kvapas. — **(12) Palaimintas...** Varginamiesiems reikia pamokymo, kad sunkiose valandose nenustotų tikėjimo ir vilties. Tokį pamokymą duoda jiems Dievas savo įstatymu, ir tas pamokymas daro juos tikrai laimingus. Pamokymo tikslas išreiškiama žodžiais: **(13) Kad suteiktumei...** Ebr. t.: kad duotumei jam ramybės. Varginamasai ramiai gali kentėti prispaudimą, nes iš Dievo įstatymo žino, kad kentėjimui yra dažnai tik mėginimas, kad po jų eina gausus užmokesnis ir kad prispaudėjas turi pražūti. — *Kasama duobė:* į kurią jis įkris ir pražus. — **(15) Kolei**

teisybė... Varginamieji neranda teisybės bedievių teisme, nes ji išten tarsi išvaryta; bet Dievas padarys, kad ji sugrižtu į teismą, ir visi žmonės, kurių širdis tikra, bus priimtų teisybės, kad su meile ją priimtu. Ebr. t.: nes teismas turi grįžti į tai kas teisu, ir to laikysis visi, kurių širdis tikra, t. y. toks nedoras teismas, koks dabar daromas, negali visuomet pasilikti; teisinga tvarka turi būti sugrąžinta; teismai turi būti daromi taip, kaip reikalauja teisybė; tokio teisingo teismo laikysis visi gerieji. — **(16) Kas pakils...** Psalmistas teisiųjų vardu klausia, kas jam padės prieš bedievius ir turi atsakymą: Dievas ir tik Dievas. — **(17) Jei Viešpats...** Be Dievo pagalbos žmogus greitai pražūtu. — *Mirusiųjų buveinėje.* Ebr. t.: tylumoje. Prasmė ta pati. — **(18) Jei aš sakau...** jei pasijuntu esąs pavojuje. —

- ¹⁹ Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.
- ²⁰ Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?
- ²¹ Captabunt in animam iusti: et sanguinem innocentem condemnabunt.
- ²² Et factus est mihi Dominus in refugium: et Deus meus in adiutorium spei meæ.
- ²³ Et reddet illis iniquitatem ipsorum: et in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

- ¹⁹ Pagal mano skausimų daugybę mano širdyje tavo paguodos linksmina mano sielą.
- ²⁰ Argi laikosi tavęs nedorumo krasė, kuri daro vargą įstatymo vardu?
- ²¹ Jie tykos teisiojo sielos ir pasmerks nekaltą kraują.
- ²² Tačiau Viešpats bus man prieglauda, ir mano Dievas mano vilties ramstis,
- ²³ ir jis sugrąžins jiems jų nedorumą ir sunaikins juos jų piktumą; Viešpats, mūsų Dievas, sunaikins juos.

Pakvietimas girti Dievą ir klausyti jo įsakymų.

Psalmus XCIV. ¹ Laus Cantici ipsi David.

Venite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro:

- ² Præoccupemūs faciem ejus in confessione: et in psalmis jubilemus ei.

94 (95). psalmė. ¹ Dovido šlovinimo giesmė.

Ateikite, džiaugimės Viešpačiui, linksmi šukaukime Dievui, mūsų Gelbėtojui.

- ² Pasitikkime jo veidą šlovinimu ir linksmi šukaukime jam psalmėmis.

(19) *Pagal mano...* Net ir suspaudimuose teisiajam netruksta dieviškos paguodos. — (20) *Argi laikosi...* Dievas nėra padėjėjas neteisingų teisėjų. — *Nedorumo krasė...* tas kurs sėdi ant nedorumo krasės ir daro neteisybę, kurs savo neteisingsais nutarimais, skelbiamais įstatymo vardu, daro vargą, skriaudą. — (21) *Jie tykos...* Ebr. t.: jie renkasi prieš teisiojo gyvybę ir pasmerkia... — (22) *Tačiau Viešpats...* Ebr. t.: tačiau Viešpats man pilis ir mano Dievas mano prieglaudos uola. — (23) *Ir jis sugrąžins...* Teisusis bus Dievo apgintas, neteisingi gi prispaužėjai bus jo nubausti, pražus.

94. ps. kviečiama šlovinti Dievą, kurs didesnis už visus dievus, sutvėrtojas ir valdovas viso pasaulio ir savo tautos ganytojas (1—7), duodama perspėjimas, kad nevalia priešintis Dievui, kaip kad priešinosi pranokėjai ir už nepaklusnumą neįėjo į Žadėtąją žemę (8—11).

(94, 1) *Dovido...* Taipogi ir iš Žyd. 4, 7 pasirodo, kad šitos ps. autorius buvo Dovidas. Ebr. t. ji neturi antrašo. — *Ateikite...* Pakvietimas su didžiausiu džiaugsmu šlovinti Dievą. — *Dievui, mūsų Gelbėtojui...* Ebr. t.: mūsų Išganymo uolai. — (2) *Pasitikkime...* lankydami jo bažnyčią. —

- ³ Quoniam Deus magnus Dominus:
et rex magnus super omnes deos.
- ⁴ Quia in manu ejus sunt omnes
fines terræ:
et altitudines montium ipsius
sunt.
- ⁵ Quoniam ipsius est mare, et
ipse fecit illud:
etsiccam manus ejus formaverunt.
- ⁶ Venite adoremus, et procida-
mus:
et ploremus ante Dominum,
qui fecit nos.
- ⁷ Quia ipse est Dominus Deus
noster:
et nos populus pascuæ ejus, et
oves manus ejus.
- ⁸ Hodie si vocem ejus audieri-
tis,
nolite obdurare corda vestra;
- ⁹ Sicut in irritatione
secundum diem tentationis in
deserto:
ubi tentaverunt me patres vestri,
probaverunt me, et viderunt
opera mea.
- ¹⁰ Quadraginta annis offensus fui
generationi illi,
et dixi: Semper hi errant
corde.
- ¹¹ Et isti non cognoverunt vias meas:
ut juravi in ira mea:
Si introibunt in requiem meam.
- ³ Nes Viešpats didis Dievas
ir didis karalius ant visų dievų.
- ⁴ Nes jo rankoje visos žemės ribos;
jo ir kalnų augštybės.
- ⁵ Nes jo jura ir jis padarė ją
ir sausumą jo rankos sutvėrė.
- ⁶ Ateikime, pagarbinkime ir par-
pulkime,
ir verkkime Viešpaties akyvaiz-
doje, kurs mus padarė.
- ⁷ Nes jis Viešpats, mūsų Dievas,
o mes jo ganyklos tauta ir jo
rankų avys.
- ⁸ Šiandien, jei išgirstumėte jo
balsą,
neketinkite savo širdžių * kaip
erzinime
gundymo dienoje tyruose,
kame mane jūsų tėvai gundino;
jie ištyrė mane ir matė mano
darbus.
- ¹⁰ Per keturias dešimtis metų buvau
užsirustinęs ant tos giminės
ir tariau: Jie visuomet klysta
širdžia.
- ¹¹ Jie nepažino mano kelių,
taigi, prisiečiau savo rustybėje:
Jie neįeis į mano atilsį.

(3) Nes Viešpats... Nurodoma, kodėl reikia šlovinti Dievas: jis perviršija visus dievus kaip karalius, visus dalykus kaip jų Sutvertojas, savo tautą kaip jos ganytojas ir vadas. — *Ant visų dievų*: ant viso to, ką pagonys nepažindami tikrojo Dievo vadina dievais. Plg. Iš. 12, 12; 18, 11. ir k. — (4. 5) Nes jo rankoje... Kaip Dievas didis, pasirodo iš jo viešpatavimo. — *Ribos*. Anot ebr. t.: gilumos. — (6) Ir verkkime... Ebr. t.: atsiklaupkime. — (7) Viešpats. To ž. ebr. t. nera. — (8) Šiandien: kiekvienu laiku, kada tik. Vz. šita eil. ir tol. iki galui Žyd. 3, 7—11. — (9) Erzinime. Vietos vardas, ebr. *meribah*. Plg. Iš. 17, 1—7. — *Gundymo dienoje*. Ebr. t.: dienoje

massah. Kitas vardas. Iš. 17, 7. — *Ištyrė*: savo abejone. — *Mano darbus*: mano stebuklingą vedimą, kurs turėjo juos įtikrinti, kad aš neduosiu jiems pražuti. — (10) Buvau užsirustinęs... Ebr. t.: bodejaus tos giminės. — (11) Prisiečiau. Vz. Sk. 14, 28... — *Į mano atilsį*. Atilsiu žydams turėjo būti Kanaano žemė. Bet ta žemiško atilsio šalis yra vaizdas amžino atilsio danguje. Plg. Žyd. 4, 1—4. — Lotyniškas šitos ps. tekstas, čia skaitomas, paimtas iš taip vadinamo Galikaniškojo psalmyno. Ją pradadama kasdieninė Brevioriaus aušrinė, bet ten tekstas toks, koks buvo Rymiškame psalmyne, tik turi įdėta keletą žodžių iš Ps. 93, 14. Vz. t. I, psl. 41. Įved., 73.

Pakvietimas visiems sutvėrimams šlovinti Viešpatį.

Psalms XCV. ¹ Canticum ipsi David, Quando domus ædificabatur post captivitatem.

Cantate Domino canticum novum:

cantate Domino omnis terra.

² Cantate Domino, et benedicite nomini ejus:

annunciate de die in diem salutem ejus.

³ Annunciate inter Gentes gloriam ejus,

in omnibus populis mirabilia ejus.

⁴ Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis:

terribilis est super omnes deos.

⁵ Quoniam omnes dii Gentium dæmonia:

Dominus autem cælos fecit.

⁶ Confessio, et pulchritudo in conspectu ejus:

sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione ejus.

⁷ Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam et honorem:

95 (96). psalmė. ¹ Dovido giesmė, kuomet buvo statomi namai po nelaisvės.

Giedokite Viešpačiui naują giesmę,

giedokite Viešpačiui, visa žeme.

² Giedokite Viešpačiui ir šlovinkite jo vardą,

skelbkite jo išganymą kasdien.

³ Skelbkite tarp tautų jo garbę, tarp visų tautų jo stebuklus.

⁴ Nes Viešpats didis ir labai girtinas,

baisėsnis už visus dievus.

⁵ Nes visi pagonių dievai piktos dvasios,

Viešpats gi yra padaręs dangų.

⁶ Šlovinimas ir grožė jo akyvaizdoje,

šventumas ir šlovingumas jo šventykloje.

⁷ Tautų šeimynos, neškite Viešpačiui,

neškite Viešpačiui garbę ir šlovę.

95. ps. iškilmingai raginama šlovinti Dievą ir skelbti jo garbę tarp tautų, nes Dievas didis, visokios šlovės vertas, galingiausias (1—6); kviečiama taipogi visos tautos nešti šlovinimus ir aukas Viešpačiui, nes jis viso pasaulio karalius ir teisėjas (7—10); šaukiama galop linksmintis visi sutvėrimai dėlei teisėjo Viešpaties atėjimo (11—13).

(95, 1) *Dovido...* Ebr. t. ps. be antrašo. Šita ps. dalis giesmės, kuri buvo giedota, perkeltant sandoros skrynią į Siono kalną (vz. 1 Kron. 8—36); kitą tos pačios giesmės dalį randame 104. ps. Kronikų knygoje nėra 1a., 2a. ir 13. eil. Kaip nurodo ps. antrašas ir 1 Ezdr. 3, 10 ta giesmė buvo taipogi giedota, kada nelaisvei pasibaigus buvo statoma bažnyčia; tuomet tikėtasi greitai laiku garbingų atsitikimų, kurie turėjo atvesti tautas su dovanomis į Dievo namus, ir Viešpaties atėjimo į teisumą (plg. Iz. 60. 61. 62. persk.; 66, 15; Jer. 31, 10—14; Ez. 37, 28). Psalmė

mesijinė toje prasmėje, kad joje kviečiama visos tautos skelbti Dievo garbę ir kalbama apie teisumą pagonims; tuodu gi dalyku yra neabejotini ženklai karaliaus Mesijo laikotarpio. — *Giedokite... giesmę.* Tų žodžių nėra Kronikų kn. Plg. Ps. 32, 3; 39, 4. — *Giedokite... žeme.* Vz. 1 Kron. 16, 23a. — (2) *Giedokite... vardą.* Tų ž. nėra Kron. kn. — *Skelbkite...* Vz. 1 Kron. 16, 23b. ir tol. — (4) *Baisėsnis...* Plg. Ps. 46, 3; 94, 3. — (5) *Piktos dvasios.* Ebr. t.: niekai. Plg. 1 Kor. 10, 20. 1 Kron. 16, 26: stabai. — *Viešpats gi yra...* Begalinis skirtumas tarp Dievo ir dievų. Viešpats yra Visagalis Sutvėtojas, dievai yra niekai. — (6) *Šlovinimas ir...* Ebr. t.: garbė ir didenybė jo akyvaizdoje, galybė ir grožė jo šventykloje. — Ir savo dangiškoje ir žemiškoje (Jeruzalės) šventykloje Dievas visuomet lyg apsuptas savo žibėjimu, didenybe o taipogi angelų šlovinimu. — (7) *Tautų šeimynos, neškite...* Plg. Ps. 28, 1. 2. —

⁸ afferte Domino gloriam nomini ejus.

Tollite hostias, et introite in atria ejus:

⁹ adorete Dominum in atrio sancto ejus.

Commoveatur a facie ejus universa terra:

¹⁰ dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.

Etenim correxerat orbem terrarum qui non commovebitur:

judicabit populos in æquitate.

¹¹ Latentur cæli, et exultet terra, commoveatur mare, et plenitudo ejus:

¹² gaudebunt campi, et omnia, quæ in eis sunt.

Tunc exultabunt omnia ligna silvarum

¹³ a facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in æquitate,

et populos in veritate sua.

⁸ Neškite garbę Viešpačiui, jo vardui.

Imkite aukas ir eikite į jo priėngius.

⁹ Garbinkite Viešpatį jo šventame prieangyje.

Tesudreba prieš jo vėidą visa žemė.

¹⁰ Sakykite tarp tautų, kad Viešpats yra karalius.

Ištikrųjį, jis tvirtai pastatė žemės skritulį, kurs nejudės.

Jis teisia tautas teisingai.

¹¹ Tegul linksminasi dangus ir tesidžiaugia žemė,

teužia jura ir visa, ko ji pilna.

¹² Tesidžiaugia laukai ir visa, kas juose yra.

Tuomet džiaugsis visi miškų medžiai

¹³ Viešpaties akyvaizdoje, nes jis ateina,

nes ateina teistų žemės.

Jis teis žemės skritulį teisingai ir tautas savo ištikimybėje.

Dievo Karaliaus teismo pasekmės.

Psalms XCVI. ¹ Huic David, Quando terra ejus restituta est.

Dominus regnavit, exultet terra:

latentur insulæ multæ.

96 (97). psalmė. ¹ Dovido, kuomet jo žemė buvo sugražinta.

Viešpats karaliauja, tegul džiaugiasi žemė,

tesilinksmina daug salų.

(8) *Aukas*. Ebr. ž. *minchah* paprastai reiškia duoninę auką; čionai juo vadinama apskritai dovanos. Plg. Iš. 23, 15 ir k. — (9) *Jo šventame prieangyje*. Ebr. t.: šventame papuošale. Plg. Ps. 28, 2. — *Tesudreba*. Ebr. t.: drebėkite. Šventas išgastis yra pagarbos ženklas. — (10) *Sakykite*. Žydai ir pagonis turi skelbti, kad Viešpats karalius, kad jis parodė savo karališką valdžią, tvirtai pastatydamas žemę ir teisdamas visas tautas. — (11) *Tegul linksminasi*... Visi sutvėrimai kviečiami džiaugtis Viešpaties atėjimu. Gamta ilgą laiką dalyvavus prasikaltusio žmogaus baudmėje, dalyvaus taipogi jo laimėje mesijiniais laikais, kuriuos

psalmistas dvasios akimis jau mato. Plg. Iz. 35, 1; 42, 10 ir k.; Rom. 8, 19... — (13) *Ištikimybėje*: žiurėdamas savo pažadėjimų.

96. ps. kviečiama visa žemė su džiaugsmu pasveikinti Viešpatį karalių, kurio atėjimą į teisną lydi audra, žaibavimai, žemės drebėjimas (1–6), nurodoma Dievo teismo pasekmės, sugėdinimas stabmeldžių, angelų pagarbiniimas, Dievo tautos linksmybė (7–9); todėl reikia neapkęsti pikta, nes Dievas laiko savo globoje teisiuosius ir daro juos laimingus (10–12).

(96, 1) *Dovido*... Ebr. t. ps. neturi antrašo. Kaikurie spėja, kad ji sudėta

- ² Nubes, et caligo in circuitu ejus:
justitia, et judicium correctio sedis ejus.
- ³ Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus.
- ⁴ Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ:
vidit, et commota est terra.
- ⁵ Montes, sicut cera fluxerunt a facie Domini:
a facie Domini omnis terra.
- ⁶ Annunciaverunt cæli justitiam ejus:
et viderunt omnes populi gloriam ejus.
- ⁷ Confundantur omnes, qui adorant sculptilia:
et qui gloriantur in simulacris suis.
Adorate eum omnes angeli ejus:
- ⁸ audivit, et lætata est Sion.
Et exultaverunt filiæ Judæ, propter judicia tua Domine:
- ⁹ Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram:
nimis exaltatus es super omnes deos.
- ¹⁰ Qui diligitis Dominum, odite malum:

- ² Debesis ir tamsumas aplink jį; teisybė ir teismas jo sosto pagrindai.
- ³ Ugnis eina pirm jo ir degina aplink jį jo neprietelius.
- ⁴ Jo žaibai šviečia ant žemės skritulio;
žemė mato ir dreba.
- ⁵ Kalnai tirpsta kaip vaškas Viešpaties akyvaizdoje,
visa žemė Viešpaties akyvaizdoje.
- ⁶ Dangus skelbia jo teisingumą, ir visos tautos mato jo garbę.
- ⁷ Tebuna sugėdinti visi, kurie garbina drožinius,
ir kurie giriasi savo stabais.
Garbinkite jį visi jo angelai.
- ⁸ Tai girdi ir linksminasi Sionas, ir Judo dukteris džiaugiasi dėlei tavo teismų Viešpatie.
- ⁹ Nes tu, Viešpatie, augščiausias ant visos žemės,
begal išaugštintas ant visų dievų.
- ¹⁰ Jūs, kurie mylite Viešpatį, nekęskite pikto.

sekant Ps. 17, 8—15; joje sutinkama visos eilutės, paimtos iš kitų psalmių. — *Viešpats karaliauja...* Vz. Ps. 92, 1; 95, 10. 11. — *Dang salų.* Paminėjimas (Tarpžemės jūros) salų nurodo, kad psalmistas turi mintyje ne tik Izraelį, bet taipogi ir pagonis, taigi mesijinį laiką. — (2—5) *Debesis ir...* Dievo apsireiškimas, atėjimas į teismą aprašoma taip pat kaip kitur. Vz. Ps. 17, 8.; 49, 3—6. — *Visa žemė Viešpaties akyvaizdoje.* Ebr. t.: visos žemės Viešpaties akyvaizdoje. — (6) *Dangus skelbia...* Plg. Ps. 18, 2; 49, 6. — (7) *Tebuna sugėdinti...* Ebr. t.: sugėdinami visi... garbina jį visi dievai. — Taip aprašoma Dievo teismo pasekmės: sugėdinami

stabmeldžiai, patis jų dievai parpuola prieš Viešpatį. — *Garbinkite jį visi jo angelai.* Dievo teisėjo palydovai angelai raginami atiduoti pagarbą jo didenybei. Taip skaitė šituos žodžius šv. Povilas (Žyd. 1. 6), kurs jais remdamos įrodinėja, kad Jėzus Kristus kaip įsikūnijęs Žodis begalo augštesnis už angelus. — (8) *Tai girdi...* Kita Dievo teismo pasekmė: Sionas (Jeruzalė) ir kiti Judo miestai džiaugiasi tuo teismu (plg. Ps. 47, 12); džiaugiasi gi ypač dėlto, kad iš to teismo pasirodė tikrojo Dievo didenybė. Plg. Ps. 46, 3. 10; 82, 19; 94, 3. — (10) *Jūs, kurie...* Paragininimas ištikimai tarnauti Viešpačiui. — *Savo šventųjų:* savo dievotų garbintojų. Plg.

custodit Dominus animas sanctorum suorum,
de manu peccatoris liberabit eos.

¹¹ Lux orta est justo,
et rectis corde lætitia.

¹² Lætamini justi in Domino:
et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

Viešpats sergi savo šventųjų sielas;
jis išliuosuoja juos iš nusidėjėlio rankos.

¹¹ Šviesa teka teisiamam
ir linksmybė tiems, kurių širdis tikra.

¹² Linksminkitės teisieji Viešpatyje
ir šlovinkite jo šventumo atsiminimą.

Gyrius Viešpaties, padariusio savo tautai stebuklą.

Psalms XCVII. ¹ Psalmus ipsi David.

Cantate Domino canticum novum:

quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus:
et brachium sanctum ejus.

² Notum fecit Dominus salutare suum:

in conspectu gentium revelavit
justitiam suam.

³ Recordatus est misericordiæ suæ,

et veritatis suæ domui Israël.
Viderunt omnes termini terræ
salutare Dei nostri.

⁴ Jubilate Deo omnis terra:
cantate, et exultate, et psallite.

97 (98). psalmė. ¹ Dovido psalmė
Giedokite Viešpačiui naują
giesmę,

nes jis yra padaręs stebuklą.
Jam padėjo jo dešinė
ir jo šventas petys.

² Viešpats davė pažinti savo išgelbėjimą,
apreiškė savo teisybę tautų akysvaizdoje.

³ Jis atsiminė savo maloningumą
ir savo ištikimybę Izraelio namams.

Visi žemės kraštai matė
musų Dievo išganyką.

⁴ Linksmai šukaukite Dievui, visa žeme;
giedokite ir džiaugkitės ir žaiskite.

Ps. 29, 5; 30, 24; 36, 28. — (11) *Šviesateka...* Aprašoma teisiųjų laimė. — (12) *Linksminkitės...* Teisieji budami laimingi, gali linksintis ir turi dėkoti Viešpačiui. — *Jo šventumo atsiminimą.* Ebr. t.: jo šventą vardą. Plg. Ps. 29, 5; 31, 11.

97. ps. raginama šlovinti Viešpatį, kurs savo galybe išaugstino savo tautą pagonių akysvaizdoje, atsimindamas savo maloningumą ir ištikimybę (1—4); reikia giedoti Viešpačiui iškilingai, visi sutvėrimai turi džiaugtis dėlei Viešpaties (5—9).

(97, 1) *Dovido psalmė.* Ebr. t.: psalmė. Ji labai panaši į 95. ps.; sutin-

kama joje ir kitų ps. žodžių. — *Giedokite...* Vž. Ps. 95, 1. — *Nes jis yra...* Trumpai nurodoma šlovinimo priežastis. Plg. Ps. 95, 3. — *Jam padėjo...* Dievas padarė stebuklą pats vienas, be sątetimos pagalbos; jis pasirodė galingiausias prieš Izraelio neprietelius, kurie buvo taipogi ir jo neprieteliai. — (2) *Viešpats...* Taip atsitiko, kada Izraelis buvo išliuosuotas iš nelaisvės. Plg. Iz. 48, 20. — (3) *Jis atsiminė...* Dievas rodėsi užmiršęs Izraelį; but unai jis parodo, kad jį atsimena. Plg. Iz. 52, 10; Lk. 3, 6. — (4—6) *Linksmai...* Plg. Ps. 95, 11. Kviečiama šlovinti Dievą žmonių balsais (4. e.), muzikos prietaisais, turin-

- ⁵ Psallite Domino in cithara,
in cithara et voce psalmi:
⁶ in tubis ductilibus, et voce
tubæ corneæ.
Jubilate in conspectu regis Do-
mini:
⁷ moveatur mare, et plenitudo
ejus:
orbis terrarum, et qui habitant
in eo.
⁸ Flumina plaudent manu,
simul montes exultabunt
⁹ a conspectu Domini: quoniam
venit judicare terram.
Judicabit orbem terrarum in
justitia, et populos in æqui-
tate.

- ⁵ Žaiskite Viešpačiui kanklėmis,
kanklėmis ir psalmių giedojimu,
⁶ su trimitų ir ragų garsais.
Linksmiai šukaukite karaliaus
Viešpaties akyvaizdoje.
⁷ Tegul užia jura ir visa, ko ji
pilna,
žemės skritulis ir kurie ant jo
gyvena.
⁸ Tegul upės ploja rankomis,
tegul draug džiaugiasi kalnai
⁹ Viešpaties akyvaizdoje,
nes jis ateina žemės teistų.
Jis teis žemės skritulį teisybėje
ir tautas lygybėje.

Gyrius Dievo Karaliaus, visuomet išklausančio savo ištikimų tarnų maldas.

Psalmus XCVIII. ¹ Psalmus ipsi
David.

Dominus regnavit, irascantur
populi:
qui sedet super cherubim, mo-
veatur terra.

² Dominus in Sion magnus:
et excelsus super omnes populos.

³ Confiteantur nomini tuo magno:
quoniam terribile, et sanctum est:

98 (99). psalmė. ¹ Dovido psalmė.
Viešpats karaliauja, tegul sau
tautos pyksta.

Jis turi savo sostą ant kerubų,
tegul žemė dreba.

² Viešpats didis ant Siono
ir prakilnus ant visų tautų.

³ Tegul jos šlovina tavo didį vardą,
nes jis baisus ir šventas,

čiais stygų (δ. e.) ir pučiamais muzikos
įrankiais (6. e.). — *Trimitų*. Ebr. *cha-
cocroth*, ilgi nauginiai (sidabriniai) kuni-
gų trimitai. Vz. Sk. 10, 8. — *Ragų*.
Ebr. *šofar*, trumpi iš ožio arba avino
rago trimitai. Ps. 80, 4. — (7—9) *Tegul
visa...* Plg. Ps. 95, 11—13. — *Ploja
rankomis*. Plojimas rankomis džiaugsmo,
pritarimo ženklas. Bangų pliaušėjimas
šiek tiek primena plojimą rankomis.
Kaip čia upės taip pas Iz. 55, 12 medžiai
ploja rankomis. Plg. 4 Kar. 11, 12. —
Nes jis ateina... Viso aprašyto džiaugsmo
priežastis Viešpaties atėjimas į teisumą,
kurį jis darys teisingiausiai.

98. ps. Viešpats karalius ant Siono
didis, baisus, pagarbos vertas gina
savuosisius, todėl jis reikia augštinti (1

iki 5); jis išklausė savo ištikimus tarnus
Možę, Aaroną, Samuėlį; taigi Viešpats
reikia garbinti (6—9).

(98, 1) *Dovido psalmė*. Ebr. t. ps.
be antrašo. — *Viešpats karaliauja*. Vz.
Ps. 92, 1. — *Tegul sau tautos...* Ebr. t.:
tautos dreba. Aprašoma įspudis, kokį
daro žinia, kad Viešpats yra karalius.
Tautos ir visa žemė priima tą žinią su
didžiausia pagarba. — *Jis turi sostą...*
Vz. Ps. 79, 2. — *Tegul žemė...* Ebr. t.:
žemė svyruoja. — (2) *Viešpats didis...*
Dėlei šitų žodžių spėjama, kad ps.
sudėta neilgai trukus po to kaip san-
doros skrynia buvo perkelta į Sioną. —
(3) *Tegul jos šlovina...* Ebr. t.: jos
šlovins tavo vardą baisų ir didį; jis
(Viešpats) šventas. — Tautos turi šlo-
vinti Dievą visuose didžiuose jo ap-

- ⁴ et honor regis iudicium diligit.
Tu parasti directiones:
iudicium et iustitiam in Jacob
tu fecisti.
- ⁵ Exaltate Dominum Deum nos-
trum,
et adorate scabellum pedum ejus:
quoniam sanctum est.
- ⁶ Moyses, et Aaron in sacerdo-
tibus ejus:
et Samuel inter eos, qui invo-
cant nomen ejus:
Invocabant Dominum, et ipse
exaudiebat eos:
- ⁷ in columna nubes loquebatur
ad eos.
Custodiebant testimonia ejus,
et præceptum quod dedit illis.
- ⁸ Domine Deus noster tu exaudie-
bas eos:
Deus tu propitius fuisti eis,
et ulciscens in omnes adinven-
tiones eorum.
- ⁹ Exaltate Dominum Deum nos-
trum,
et adorate in monte sancto ejus:
quoniam sanctus Dominus Deus
noster.

- ⁴ ir karaliaus garbė mėgsta teisin-
gumą.
Tu nustatei teisingą tvarką;
tu darei teisną ir teisybę Jokube.
- ⁵ Augštinkite Viešpatį, mūsų
Dievą,
ir parpulkite prie jo kojų suolelio,
nes jis šventas.
- ⁶ Mozė ir Aaronas buvo jo kunigų
tarpe,
ir Samuėlis tarp tų, kurie šaukiasi
į jo vardą.
Jie šaukėsi į Viešpatį, ir jis iš-
klausė juos.
- ⁷ Jis kalbėjo jiems debesies šule;
jie saugojo jo liudijimus
ir įsakymą, kurį jis yra jiems
davęs.
- ⁸ Viešpatie, mūsų Dieve, tu iš-
klausydavai juos.
Dieve, tu buvai jiems maloningas
ir keršindavai už visus jų prasi-
kaltimus.
- ⁹ Augštinkite Viešpatį, mūsų Dievą,
ir garbinkite ant jo šventojo
kalno,
nes Viešpats, mūsų Dievas, šven-
tas.

sireiškinuose, kuriais jis parodė save esant baisų ir šventą. — (4) *Ir karaliaus garbė...* Dar ir dėlto reikia šlovinti Dievo vardas, kad Dievo garbė, didenybė (anot ebr. t.: galybė) mėgsta teisingumą. Kaikurie ebr. t. verčia, jungdami su 3. eil.: (šlovina) ir galybę karaliaus, kurs mėgsta teisingumą. — *Tu nustatei...* Dievas davė tvirtus pagrindus teisybei ir ypač Izraėlyje parodė savo teisingumą. — (5) *Jo kojų suolelio.* Kitur Viešpaties kojų suoleliu vadinama sandoros skrynja (1 Kron. 28, 2), nes Viešpaties sostas buvo ant Kerubų sparnų, ištiestų viršuje sandoros skrynios; gali taipogi taip vadintis pati šventykla (Raud. 2, 1; Ez. 43, 7); bet čia rasi taip pavadinta šventyklos kalnas (vz. 9. e.). Reikia parpulti prie to suolelio, nes Viešpats šventas. — (6) *Mozė ir...* Duodama pavyzdys, kurs reikia sekti. Mozė dar neesant Sen. Sandoros kunigijos, pildė kaikurias kunigų pareigas; jis šlakstė krauju, kada buvo padaryta sandora

prie Sinajaus, jis taipogi pašventė pirmuosius kunigas (vz. Iš. 24, 1...; Kun. 8, 1...; plg. Iš. 40, 22—27). Aaronas buvo pirmas Mozės pastatytas kunigas, kunigų šeimos tėvas. Samuėlis vieną sykį atnašavo aukas (1 Kar. 7, 8...; plg. 1 Kar. 12, 16—28) — *Jis išklausė juos:* nes Dievas neapleido savo tautos. Kaip kitados jis davė vadus ir mokytojus, per kuriuos vedė ir valdė savo tautą, taip taipogi dabar duoda, ir tie, kurie stoja į Mozės, Aarono ir Samuėlio vietą, bus panašiai Viešpaties pamokyti. Bet jiems patariama ypač vienas dalykas sekti: anie (7) *saugojo jo liudijimus...* — (8) *Keršindavai...* Apie Mozės ir Aarono nubaudimą vz. Sk. 20, 1... Samuėlis buvo nubautas už apsileidimą savo sunų žuvimu (2 Kar. 8, 3. 5). Kai kurie supranta šituos žodžius apie visos tautos prasikaltimus ir jos nubaudimą. — (9) *Augštinkite...* Atkartojami eil. žodžiai (vz. 5. e.). — *Jo šventojo kalno:* šventyklos kalno. Siono.

Pakvietimas girti Viešpatį jo šventykloje.

Psalmus XCIX. ¹ Psalmus in confessione.

² Jubilate Deo omnis terra:
servite Domino in lætitia.
Introite in conspectu ejus, in
exultatione.

³ Scitote quoniam Dominus ipse
est Deus:
ipse fecit nos, et non ipsi nos:
Populus ejus, et oves pascuæ
ejus:

⁴ introite portas ejus in confessions,
atria ejus in hymnis:
confitemini illi. Laudate nomen
ejus:

⁵ quoniam suavis est Dominus, in
æternum misericordia ejus,
et usque in generationem et ge-
nerationem veritas ejus.

99(100). psalmė. ¹ Gyriaus psalmė.

² Linksmiai šukaukite Dievui, vi-
sa žeme:
tarnaukite Viešpačiui su džiaugs-
mu;
su linksmu šukavimu eikite jo
akyvaizdon.

³ Žinokite, kad Viešpats yra Die-
vas;
jis mus padarė, o ne mes patįs
save.
Esame jo tauta ir jo ganyklos
avys.

⁴ Įeikite į jo vartus su gyriumi,
į jo prieangius su giesmėmis;
šlovinkite jį, girkite jo vardą,

⁵ nes Viešpats saldus,
jo pasigailejimas per amžius,
ir jo ištikimybė nuo kartos į
kartą.

Gero karaliaus pasielgimas.

Psalmus C. ¹ Psalmus ipsi David.
Misericordiam, et judicium can-
tabo
tibi Domine: Psallam,

100(101). psalmė. ¹ Dovidų psalmė.
Apie pasigailejimą ir teisin-
gumą giedosiu,
tau, Viešpatie, aš žaisiu.

99. ps. Reikia linksmiai tarnauti Viešpačiui, mūsų Sutvertojui ir Ganytojui (2.3); reikia jis šlovinti dėlei jo gerumo ir nuolatinės ištikimybės (4.5).

(99, 1) *Gyriaus psalmė.* Taip rasi nurodoma, kad ps. reikėjo giedoti, darant gyriaus aukas. — (2) *Linksmiai...* Vz. Ps. 97, 4. — *Tarnaukite:* garbinkite. — *Jo akyvaizdon:* į jo šventyklą. Psalmė yra raginimas be paliovos džiaugtis Viešpatyje. To džiaugsmo priežastis: (3) *Žinokite, kad...* — *O ne mes patįs save.* Ebr. t.: ir mes esame jojo. — *Jo tauta:* jo išrinktoji tauta, su kuria jis yra padaręs sandorą. — (4) *Į jo vartus.* Su giesmėmis reikia artintis į šventyklą, einant į jos var-

tus, į prieangius. — Šlovinti gi reikia (5) Viešpaties gerumas, maloningumas, kurio niekuomet tautai nestigo, ir jo amžina ištikimybė žadėjimuose.

100. ps. Dovidas žada elgtis nekalčiai, vengti neteisybės, persekioti apkalbinėtojus, šalintis nuo puikiųjų (1—5), rupintis geraisiais, stumti nuo savęs neteisinguosius ir išvaryti juos iš Viešpaties miesto (6—8).

(100, 1) *Apie pasigailejimą...* Dovidas pradeda psalmę pažadėjimu šlovinti Dievo maloningumą ir teisybę; šlovins gi tas dorybės šitoje psalmėje iškilmingu pasikėtinimu sekti jās savo gyvenime, nes ypač galiunų ir karaliaus

- ² et intelligam in via immaculata,
quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia
cordis mei,
in medio domus meæ.
- ³ Non proponebam ante oculos
meos
rem injustam:
facientes prævaricationes odivi.
Non adhæsit mihi ⁴ cor pravam:
declinantem a me malignum
non cognoscebam.
- ⁵ Detrahentem secreto proximo
suo,
hunc persequabar.
Superbo oculo, et insatiabili
corde,
cum hoc non edebam.
- ⁶ Oculi mei ad fideles terræ
ut sedeant mecum:
ambulans in via immaculata,
hic mihi ministrabat.
- ⁷ Non habitabit in medio domus
meæ
qui facit superbiam:
qui loquitur iniqua, non direxit
in conspectu oculorum meorum.
- ⁸ In matutino interficiebam
omnes peccatores terræ:
ut disperderem de civitate Domini
omnes operantes iniquitatem.

- ² Aš žiūrėsiu nesutepto pasielgimo.
Kuomet gi ateisi pas mane?
Aš vaikščiosiu savo širdies nekal-
tybėje
savo namų viduje.
- ³ Aš nestatysiu sau prieš akis
neteisais dalyko.
Aš nekenčiu darančių prasikaltimus.
Manęs nesilaikys ⁴ nedora
širdis
nusigrįžančio nuo manęs pik-
tojo.
Aš nepažinsiu
- ⁵ Kurs slapčia šmeižia savo ar-
timą, tą aš persekiosiu
keno akis puiki ir širdis nepasoti-
nama,
su tuo aš nevalgysiu.
- ⁶ Mano akis atkreiptos į ištikimuo-
sius šalyje,
kad jie sėdėtų su manim.
Kas vaikščioja nesuteptu keliu,
tas man tarnas.
- ⁷ Negyvens mano namų viduje,
kas daro puikybę,
ir kas kalba neteisybę, nepasiliks
po mano akių.
- ⁸ Rytmetį aš užmušiu
visus nusidėjėlius šalyje,
kad išnaikinau iš Viešpaties
miesto
visus piktadarius.

dalykas buti maloningiems ir teis-
giems. — (2) *Aš žiūrėsiu...*: rupinsiuos,
kad visas mano gyvenimas nebutu su-
teptas jokiais kaltybėmis. — *Kuo-
met gi ateisi...* Tuo klausimu psal-
mistas išreikia troškimą gauti Dievo
pagalbos ir palaiminimo savo užmany-
mui. — *Nekaltybėje*. Ebr. t.: tobu-
lume. — (3) *Aš nestatysiu...*: kad žiūrė-
čiau į ją su pamėgimu; aš nekreipsiu
savo minčių į tai, kas nedora. — *Dar-
ančių prasikaltimus...* Ebr. t.: daryti
prasikaltimų nekenčiu, tai nesilaiko

manęs; ⁴ nedora širdis atstos nuo
manęs, aš nežinosiu pikta. — (5) *Per-
sekiosiu*. Ebr. t.: sunaikinsiu. — *Keno
akis pikta...* Dovydas neleis į
savo artimybę žmonių, kurie pavydi,
kurie niekuomet nesotūs garbės ir
turtų. — *Su tuo aš nevalgysiu*. Ebr. t.:
to aš nepažinsiu. — (6) *Mano akis...*
Karalius įieškos prietelių ir tarnų tarp
žmonių ištikimų ir gyvenančių dorai. —
(7) *Kas daro puikybę ir...* Ebr. t.: kas
daro apgaule (klastą) ir kas kalba melą,
nestovės mano akyvaizdoje. — (8) *Ryt-*

Suvargusics tautos maldavimas pasigailėti Siono.

Psalmus CI. ¹ Oratio pauperis, Cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam.

² Domine exaudi orationem meam:

et clamor meus ad te veniat.

³ Non avertas faciem tuam a me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.

⁴ Quia defecerunt sicut fumus dies mei:

et ossa mea sicut cremium aruerunt.

⁵ Percussus sum ut fœnum, et aruit cor meum:

quia oblitus sum comedere panem meum.

⁶ A voce gemitus mei

adhæsit os meum carni meæ.

101 (102). psalmė. ¹ Beturčio malda, kuomet jis suspaustas ir išlieja Viešpaties akyvaizdoje savo dejavimą.

² Viešpatie, išklausyk mano maldą,

ir mano šauksmas teateina pas tave.

³ Nenugrižk nuo manęs savo veido; dienioje, kurioje busiu sielvarte, atkreipk į mane savo ausį; kuomet nors šauksiuos į tave, veikiai išklausyk mane.

⁴ Nes mano dienos išnyko kaip dumai,

ir mano kaulai sudžiuvo kaip šakalys.

⁵ Aš ištiktas kaip žolė, ir mano širdis sudžiuvo, nes aš užmirštu valgyti savo duoną.

⁶ Nuo mano vaitojimo balso mano kaulai prilipo prie mano kuno.

metį. Ebr. t.: kiekvieną rytą. Išreiškiama uolumas, su kokiuo karalius rupinsis naikinti pikta. — *Iš Viešpaties miesto.* Jeruzalė nuo tos valandos, kada Dievas paskyrė joje sau buveinę, kada liko į ją perkelta sandoros skrynia, yra Viešpaties miestas, šventas miestas, kurs neprivalo būti suteptas pasilikimu jame bedievių.

101. ps. Paprašęs Dievą išklaudyti maldą, psalmistas kalbėdamas tautos vardu aprašo nelaimingą savo stovį, į kurį pateko dėlei Dievo užsirusinimo (2—12), maldauja Dievą pasigailėti Siono, atsižvelgiant į laiko aplinkybes, į gerus tautos jausmus, į savo šlovę pagonių akyvaizdoje ir į nuolatinį atsiminimą geradarysčių tautoje (13—23), atkartoją prašymą ir remdamos Dievo amžinumu išreiškia viltį geresnės ateities (24—29).

(101, 1) *Beturčio.* Ebr. t.: prislėgtojo. Tas prislėgtasis yra ne tik autorius, bet kaip pasirodo iš ps. žodžių (4—12. 15. 18—25. eil.) visa Izraelio tauta, kurios vardu psalmistas kalba. Prisilėgimas,

dėlei kurio čia dejuoja tauta, buvo Babylono nelaisvė, nes Jeruzalė tuo laiku gulėjo griuvėsiuose. Kadangi psalmistas sako, kad metas pasigailėti Siono jau atėjęs (14. e.), tas gi metas buvo žinomas iš pranašų žodžių (Jer. 25, 11 ir k.), todėl spėjama, kad psalmė parašyta nelaisvės pabaigoje. — Šita psalmė skiriama į atgailos psalmių skaitlių. — (2 3) *Viešpatie, išklausyk...* Karštas prašymas išklaudyti maldą. — (4) *Nes mano...* Aprašoma nelaimingas tautos stovis. Visupirma primenama, kad tos jos dienos, kada ji buvo savistovė neprigulminga tauta, turinti savo karalystę, išnyko taip, kaip išnykta dumai. — *Mano kaulai...* Tauta visai nebeturi stiprumo. Ebr. t.: mano kaulai sudegė kaip nuodegulus. Plg. Ps. 36, 20; 67, 2. — (5) *Aš ištiktas...* Kaip saulės spindulių nusvilinta žolė vysta, taip aš mirštu Dievo rustybės ištiktas. Ebr. t.: mano širdis ištikta ir sudžiuvo kaip žolė. — Iš didžio nuiludimo jis nebėjaučia noro valgyti: *nes aš užmirštu...* Plg. 1 Kar. 1, 7. — (6) *Nuo mano vaitojimo...* Dejavimai

- ⁷ Similis factus sum pellicano solitudinis:
factus sum sicut nycticorax in domicilio.
- ⁸ Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
- ⁹ Tota die exprobrabant mihi inimici mei:
et qui laudabant me adversum me jurabant.
- ¹⁰ Quia cinerem tamquam panem manducabam,
et potum meum cum fletu miscbam.
- ¹¹ A facie iræ et indignationis tuæ:
quia elevans allisisti me.
- ¹² Dies mei sicut umbra declinaverunt:
et ego sicut fœnum arui.
- ¹³ Tu autem Domine in æternum permanes:
et memoriale tuum in generationem et generationem.
- ¹⁴ Tu exurgens misereberis Sion:
quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.
- ¹⁵ Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus:
et terræ ejus miserebuntur.
- ⁷ Aš pasidariau panašus į tyrumos pelikonį;
esu kaip apuokas namų griuvėsiuose.
- ⁸ Aš nemiegu ir esu kaip žvirblis vienui vienas ant stogo.
- ⁹ Visa laiką neprieteliai prikaišioja man,
ir kurie gyrė mane, prisiekia prieš mane.
- ¹⁰ Nes aš valgau pelenus lyg duoną ir maišau mano gėrimą su verk-smu
- ¹¹ dėlei tavo rustybės ir užsidegimo, nes pakėlęs nubloškei mane.
- ¹² Mano dienos nyksta kaip šešėlis, ir aš džiustu kaip žolė.
- ¹³ Tu gi, Viešpatie, pasilieki per amžius
ir tavo atsiminimas iš kartos į kartą.
- ¹⁴ Tu atsikėlęs pasigailėsi Siono, nes metas jo pasigailėti, nes atėjo metas.
- ¹⁵ Nes tavo tarnai mėgsta jo akmenis,
ir jiems gaila jo žemės.

ir vaitojimai išdžiovinio kuno sultis, liko tik oda ir kaulai. Plg. Job. 19, 20. — **(7) Aš pasidariau...** Palyginimais aprašoma išmetimas Izraelio iš tautų tarpo. Pelikonis ir apuokas mėgsta būti apleistose, negyvenamose vietose. Į tokia negyvenamą nelaisvės vietą liko perkelta Izraelio tauta. — **(8) Nemiegu.** neturiu atilsio. — *Kaip žvirblis.* Ebr. t.: kaip paukštelis. — Tauta neturi kur prisiglausti. — **(9) Prikaišioja man:** kad mane Dievas apleidęs. — *Kurie gyrė mane:* skelbė mane esant laimingą dėlei Dievo man suteiktos laimės. Ebr. t.: siuntantįs ant manęs. — *Prisiekia...* naudojasi mano vardu keiksmuose. — **(10) Nes aš valgau...** Skurdas ir nelaimė pasidarė mano kasdieninė duona. — **(11) Nes pakėlęs...** tu išpradžios padarei mane laimingą, pas-kui nustumei į didžiausį skurdą; iš-

augštinai rodosi tik tam, kad nuo didesnės augštumos juo smarkiaus mane nublokštumei. — **(12) Mano dienos nyksta...** Ebr. t.: mano dienos kaip palinkęs šešėlis (koks esti prievakarėje). Todėl: mano dienos, mano gyvenimas artinasi prie savo saulėleidžių. — **(13) Pasilieki.** Ebr. t.: karaliauji, turi sostą. Dievas pasilieka savo tautos karaliumi, jo pažadėjimai turi būti išpildyti, todėl tauta nežus. — *Tavo atsiminimas:* tavo vardas, su kuriuo sujungta pažadėjimai ir jau suteiktomis geradarystėmis. — **(14) Atėjo metas:** paskirtas ir per pranašus apskelbtas laikas. Plg. Ps. 74, 3; Zak. 1, 12. — **(15) Jo akmenis...** Siono akmenis ir griuvėsius. Tautai Babylone neįauku, ji su pagarba atsimeina Jeruzalę ir iš-tolo myli net jos griuvėsius, trokšta tenai grįžti, todėl tikisi, kad Dievas

- ¹⁶ Et timebunt Gentes nomen
tuum Domine,
et omnes reges terræ gloriam
tuam.
- ¹⁷ Quia ædificavit Dominus Sion:
et videbitur in gloria sua.
- ¹⁸ Respexit in orationem humi-
lium:
et non sprexit precem eorum.
- ¹⁹ Scribantur hæc in generatione
altera:
et populus, qui creabitur, lauda-
bit Dominum:
- ²⁰ Quia prospexit de excelso suo:
Dominus de cælo in terram
aspexit:
- ²¹ Ut audiret gemitus compedito-
rum:
ut solveret filios interempto-
rum:
- ²² Ut annuncient in Sion nomen
Domini:
et laudem ejus in Jerusalem.
- ²³ In conveniendo populos in
unum,
et reges ut serviant Domino.
- ²⁴ Respondit ei in via virtutis
suæ:
Paucitatem dierum meorum
nuncia mihi.
- ²⁵ Ne revoces me in dimidio die-
rum meorum:
in generationem et generatio-
nem anni tui.

- ¹⁶ Ir tautos bijos tavo vardo, Vieš-
patie,
ir visi žemės karaliai tavo garbės,
- ¹⁷ nes Viešpats statys Sioną
ir bus matomas savo garbėje.
- ¹⁸ Jis pažvelgs į nuolankiųjų malda.
ir nepaniekins jų prašymo.
- ¹⁹ Tebuna tai parašyta kitai kartai,
ir tauta, kuri bus sutverta, te-
šlovina Viešpatį,
- ²⁰ nes jis pažvelgė iš savo šventos
augštybės.
Viešpats pažvelgė iš dangaus
žemėn,
- ²¹ kad išgirstu apkaltųjų vaitojimus
ir išliuosotu užmuštųjų vaikus,
- ²² kad jie skelbtu Sione Viešpaties
vardą
ir jo šlovę Jeruzalėje,
- ²³ susirinkus tautoms draugėn
ir karaliams tarnautų Viešpačiui.
- ²⁴ Jis atsiliėpė į jį jo galybės
kelyje:
Apskelbk man mažą mano dienų
skaitlių.
- ²⁵ Neatšaukk manęs mano dienų
pusėje;
tavo metai tęsiasi nuo kartos į
kartą.

ta jos troškimą pasotins. Tautos sugri-
žimas iš nelaisvės ir atstatymas Siono
prisisėd prie padauginimo Dievo garbės,
nes pagonis tuomet turės pripažinti Vieš-
paties galybę: **(16)** *ir tautos bijos...*
Plg. Iz. 40, 1—5; Jo. 1, 14. — **(19)** *Te-
buna tai...*: kas pasakyta apie Siono
atstatymą, kad taipogi busiančios kartos
šlovintų Dievą. — *Tauta, kuri bus su-
tverta*: ateities tauta, kuri turėjo susi-
dėti iš žydų ir pagonių, įėjusių į Kri-
staus Bažnyčią. Plg. Ps. 21, 32. —
(20) *Iš savo šventos augštybės*: iš dangaus.
— **(21)** *Apkaltųjų*: belaisvių. — *Už-
muštųjų vaikus*: vaikus tų, kurie žuvo

vedami į nelaisvę. Ebr. t.: mirties (t. y.
mirčiai skirtus) vaikus. Vz. Ps. 78,
12. — **(23)** *Susirinkus tautoms*: Mesijo
laikais. — **(24)** *Jis atsiliėpė...* Dievui
einant su savo baudžiančia galybe,
nusigandęs Izraelis klausia, ar jau jam
Dievo nutarimais skirta trumpu laiku
visai žuti. Ebr. t.: jis (Dievas) susilp-
nino kelyje mano įiegas, jis sutrum-
pino mano dienas. ²⁵ Aš sakau: Nea-
timk manęs mano dienų pusėje. —
Tautai laukiant geresnės ateities, einant
į išliuosavimą, jos įiegos visai suma-
žėjo; ji gali visai pražuti; todėl mal-
daujama, kad Dievas, kurs amžinas,

- ²⁶ Initio tu Domine terram fundasti:
et opera manuum tuarum sunt cæli.
- ²⁷ Ipsi peribunt, tu autem permanes:
et omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur:
- ²⁸ tu autem idem ipse es,
et anni tui non deficient.
- ²⁹ Filii servorum tuorum habitabunt:
et semen eorum in sæculum dirigetur.

- ²⁶ Tu, Viešpatie, pradžioje įkurei žemę,
ir dangus tavo rankų darbas.
- ²⁷ Jie pražus, tu gi pasilieki;
jie visi pasens kaip apdaras,
ir tu permainsysi juos, ir bus permainyti.
- ²⁸ Bet tu esi tas pats, ir tavo metams nebūs galo.
- ²⁹ Tavo tarnų vaikai gyvens,
ir jų ainija pasiliks visuomet.

Dekojimo giesmė už Dievo pasigailėjimą ir jo gerumą.

- Psalmus CII.** ¹ Ipsi David.
Benedic anima mea Domino:
et omnia, quæ intra me sunt,
nomini sancto ejus.
- ² Benedic anima mea Domino:
et noli oblivisci omnes retributiones ejus:
- ³ Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis:
qui sanat omnes infirmitates tuas.

- 102 (103). psalmė.** ¹ Dovidu.
Girk, mano siela, Viešpatį,
ir visa, kas yra manyje, jo šventąjį vardą.
- ² Girk, mano siela, Viešpatį
ir neužmiršk visų jo geradarysčių.
- ³ Jis dovanoja visus tavo prasi-kaltimus,
jis gydo visas tavo negales;

pasiskubintu gelbėti; jis visagalis Viešpats, todėl gali padaryti, ko mel-džiama. — (27) *Tu permainsysi juos...*: kaip žmogui nesunku permaintyti ap-daras, taip pigiai tu, o Dieve, permai-nai dangų ir žemę (plg. Iz. 51, 6). — (28) *Bet tu esi...* Šv. Povilas (Žyd. 1, 10—12) aiškina 26—28. eil. apie Kristų. Tas pats Dievas, kurį ps. autorius iš-pažįsta esant nesimainantį, yra ateisiąs Išganytojas. — (29) *Tavo tarnų vaikai gyvens...* Nors Mesijo atėjimas neį-vyko draug su Izraelio sugrįžimu iš Babylono nelaisvės, tačiau tas sugrį-žimas buvo vaizdas išliuosavimo iš nuodėmės vergijos per Mesiją ir pastatymo dvasinio Siono, Bažnyčios. Ko psalmistas laukė iš Dievo mažes-miame laipsnyje, tai Dievas tapęs Žmogus suteikė pilniausiame. — Kaip

atgailos psalmė ji atkreipia žmogaus akis į blogas nuodėmės pasekmes, o taipogi į galingą Pasigailėtoją ir Išliuo-suotoją nuo nuodėmės.

102. ps. Dovidas, kalbėdamas tautos vardu, ragina save girti Viešpatį, apreiškusi savo gerumą ir savo pasigailėjimą (1—5). Kaip kitados taip ir dabar Dievas pasirodė gailėstingas saviesiems (6—10); jis labai atitolino tautos nuo-dėmes, elgdamas su ja kaip tėvas, nes žino didžiausį žmogaus silpnumą (11 iki 16); tautos silpnumui padėjo jo am-žinas maloningumas, ištikimybė ir vieš-patavimas; todėl galop kviečiama šlo-vinti ir jo angelai ir visi sutvėrimai (17—22).

(102, 1) Dovidu. Ps. autorius Dovidas pradeda ją paraginimu savęs viso, visos

- ⁴ Qui redimit de interitu vitam tuam:
qui coronat te in misericordia est miserationibus.
- ⁵ Qui replet in bonis desiderium tuum:
renovabitur ut aquilæ juvenus tua:
- ⁶ Faciens misericordias Dominus: et judicium omnibus injuriarum patientibus.
- ⁷ Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas.
- ⁸ Miserator, et misericors Dominus:
longanimis. et multum misericors.
- ⁹ Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.
- ¹⁰ Non secundum peccata nostra fecit nobis:
neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
- ¹¹ Quoniam secundum altitudinem cæli a terra:
corroboravit misericordiam suam super timentes se.
- ¹² Quantum distat Ortus ab occidente:
longe fecit a nobis iniquitates nostras.
- ⁴ jis išvaduoja tavo gyvybę nuo žuvimo,
jis apvainikuoja tave malonumu ir pasigailėjimais;
- ⁵ jis pasotina tavo troškimą gėrybėmis;
tavo jaunystė atnaujinama kaip arelio.
- ⁶ Viešpats suteikia pasigailėjimą ir daro teisumą visiems, kurie kenčia neteisybę.
- ⁷ Jis davė pažinti savo kelius Mozei,
savo nutarimus Izraelio sunums.
- ⁸ Gailestingas ir maloningas Viešpats,
kantrus ir pilnas malonumo.
- ⁹ Jis nesirustina nuolat ir negrumoja per amžius.
- ¹⁰ Jis nesielgė su mumis, kaip buvo vertos mūsų nuodėmės
ir neatsilygino mums, kaip užsipelnėme savo prasikaltimais.
- ¹¹ Nes kaip dangus augštai nuo žemės,
taip galingas jo pasigailėjimas tiems, kurie jo bijosi.
- ¹² Kaip toli nuo saulėteklių iki saulėleidžių,
taip jis atitolina nuo mūsų neteisybes.

savo esmės girti Viešpatį, jo šventąjį vardą, jo apsisireikimus, t. y. jo geradarystes ir kaikiurias iš jų išvardija. — (4) Nuo žuvimo: iš didžio pavojaus. — Apvainikuoja... Vainikas, tautai suteikiamas, tarsi nupintas iš Dievo malonumo ir pasigailėjimų. — (5) Tavo jaunystė... Ebr. t.: tavo jaunystė atsinauja kaip aras. — Taip daroma aliuzija į aro plunksnų permainymą arba rasi į liaudies nuomonę, kad aras laikas nuo laiko visai atjaunėja. — (6) Suteikia pasigailėjimą. Ebr. t.: daro teisybę. — Daro teisumą: apgina teises, užstoja. — (7) Jis davė pažinti...

Kaip Dievas valdo tautą, tai jis davė pažinti Mozei ir Izraelio vaikams; pažino gi jie tas Dievo pasielgimo taisykles iš jo darbų; tos taisyklės išreiškiamos Mozės žodžiais: (8) Gailestingas ir... Vž. Iš. 34, 6. — (9) Jis nesirustina... Tauta tai žino iš savo prityrimo, nes daug sykių buvo užtraukusi ant savęs Dievo rustybę, Dievas gi neatmetė tautos visai, bet pasigailėjo, dovanojo atgailą darantiems kaltybę: (10) jis nesielgė... Dievo pasigailėjimo didumas išreiškiamas palyginimu: (11) Nes kaip dangus... — Kitu palyginimu aprašoma, kaip atleidžiamos nuodėmės ir atimamos nuo

- ¹³ Quomodo miseretur pater filiorum,
misertus est Dominus timentibus se:
- ¹⁴ quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.
Recordatus est quoniam pulvis sumus:
- ¹⁵ homo, sicut fœnum dies ejus,
tamquam flos agri sic efflorebit.
- ¹⁶ Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non subsistet:
et non cognoscet amplius locum suum.
- ¹⁷ Misericordia autem Domini ab æterno,
et usque in æternum super timentes eum.
Et justitia illius in filios filiorum,
- ¹⁸ his qui servant testamentum ejus:
Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.
- ¹⁹ Dominus in cœlo paravit sedem suam:
et regnum ipsius omnibus dominabitur.
- ²⁰ Benedicite Domino omnes angeli ejus:
potentes virtute, facientes verbum illius,
ad audiendam vocem sermonum ejus.
- ¹³ Kaip tėvas pasigaili vaikų,
taip Viešpats pasigaili tų, kurie jo bijosi,
- ¹⁴ nes jis žino mūsų prigimtį,
atsimena, kad mes dulkės.
- ¹⁵ Žmogaus dienos kaip žolė;
jis žydi kaip lauko gėlė.
- ¹⁶ Pereina per jį vėjo paputimas ir jo nebėra,
ir nebežinoma daugiaus jo vietos.
- ¹⁷ Viešpaties gi pasigailėjimas pasilieka nuo amžių
ir per amžius ant tų, kurie jo bijosi,
ir jo teisybė vaikų vaikams,
- ¹⁸ tiems, kurie laikosi jo sandoros,
ir atsimena jo paliepiamus, kad juos darytu.
- ¹⁹ Viešpats pastatė savo sostą danguje,
ir jo karalystė viešpatauja ant visa.
- ²⁰ Šlovinkite Viešpatį, visi jo angelai,
jūs, kurie galingi jiegomis darote jo isakymą,
paklusnūs jo žodžių balsui.

nusidėjėlių: **(12)** kaip toli... — **(13)** Kaip tėvas... Tas pats nuodėmių atleidimas išreiškiamas kitu dar gražesniu palyginimu (plg. Mal. 3,11), kuriuo komentoriumi gali būti Išganytojo palyginimas apie sunų palaiduną (Lk. 15, 11...). — **(14)** Nes jis žino... Dievo pasigailėjimą link mūsų sužadina mūsų prigimtį silpnumas. Plg. Prad. 2, 7. — **(15)** Žmogaus dienos... Palyginimais aprašoma žmogaus prigimtį silpnumas, ypač jo gyvenimo trumpumas. Plg. Ps. 89, 5...; Iz. 51, 12. — **(16)** Ir nebežinoma... Ebr. t.: ir jo nebeįžįsta

daugiaus jo vieta. Plg. Job. 14, 2. — **(17. 18)** Viešpaties gi pasigailėjimas... Dievo malonė tarsi iškelia žmogų iš pragaišimo, ir jo teisingumas apdovanoja tuos, kurie ištikimai laikosi jo sandoros, taip kaip sutinka su jo malone, pasigailėjimu vaikų ir vaikų vaikų. Plg. Iš. 20,6. — **(19)** Viešpats pastatė... Pasigailėjimo didumą ir jo vertybę nurodo prakilnumas Dievo, kurio sostas danguje ir kurio viešpatavimas visa apima. Todėl tokią Dievą šlovinti kviečiama visi sutvėrimai, o visų pirma: **(20)** Šlovinkite Viešpatį... — Galingi

- ²¹ Benedicite Domino omnes virtutes ejus:
ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.
- ²² Benedicite Domino omnia opera ejus:
in omni loco dominationis ejus,
benedic anima mea Domino.

- ²¹ Šlovinkite Viešpatį, visos jo karėivijos,
jo tarnai, kurie darote jo valią.
- ²² Šlovinkite Viešpatį, visi jo veikalai;
kiekvienoje jo viešpatavimo vietoje
šlovink, mano siela, Viešpatį.

Giesmė apie sutvėrimą.

Psalmus CIII. ¹ Ipsi David.

Benedic anima mea Domino:
Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem, et decorem induisti:

² amictus lumine sicut vestimento:

Extendens cælum sicut pellem:

³ qui tegis aquis superiora ejus.
Qui ponis nubem ascensum tuum:
qui ambulat super pennas ventorum.

103 (104). psalmė. ¹ Dovid.

Girk, mano siela, Viešpatį.

Viešpatie, mano Dieve, tu bėgal didis,
tu apsivilkai gyriumi ir gražumu.

² Tu apsisupei šviesa kaip rubu.
Tu ištiesi dangų kaip dangalą.

³ Tu uždengi jo augštumą vandenimis;
tu iš debesų darai sau vežimą,
tu eini ant vėjų sparnų,

jiegomis. Ebr. t.: galingi karžygiai. —

(21) *Jo tarnai.* Dievo tarnais dažnai vadinama ugnis ir vėjai. — (22) *Visi jo veikalai:* visi sutvėrimai visoje Dievo viešpatavimo srityje. Prie to visų sutartinio šlovinimo, tegul prisideda kiekvienas, sakydamas: *Šlovink, mano siela, Viešpatį.* Taip psalmė baigiama tuo pačiu pakvietimu, kuriuo pradėta.

103. ps. giriama Dievas sutvėrtojas ir valdytojas, minint visą eilą sutvėrimo darbų, kaip jie aprašyti Pradžios knygoje. Šviesa kaip puikiu apdaru apsuptas jis pastatė savo sostą danguje ir išten visa valdo (1—4); jis sutvirtino žemę, paskyrė vandeniui ribas, suteikė gyvoms esybėms buveinę, žemę padarė vaisingą (5—18). Dievas sutvėrė mėnulį nakčiai ir saulę dienai (19—23), apreiškė didžią išmintį sutvėrime gyvulių, kuriuos jis maitina ir išlaiko (24—30). Psalmistas žada visuomet šlovinti galingą Sutvėrtoją, pilnas pasitikėjimo, kad Dievas sunaikins nusiėjęlius ardančius jo tvarką (31—35).

(103, 1) *Dovido.* Ebr. t. ps. be antrašo. — *Girk, mano...* Įsižiūrėjęs į Dievo darbus psalmistas jaučia reikalą šlovinti Dievą, visupirma pats save ragina tai daryti ir tuoju išreiškia savo nustebimą dėl Dievo didenybės. — *Gyriumi ir gražumu.* Ebr. t.: didenybe ir žibėjimu. — Dievo didenybė visupirma pasirodo iš pirmos sutvėrimo dienos darbo, iš padarymo šviesos, kuria Dievas apsivelka lyg apsiaustu: (2) *Tu apsisupei...* Plg. Prad. 1, 3; toliau iš antrosios dienos darbo, iš padarymo tvirtumos ir perskyrimo vandenų: *Tu ištiesi...* Plg. Prad. 1, 6. — *Kaip dangalą.* Dangus yra lyg dangalas dideliausios šėtos ištistos viršuje žemės, ant kurios žmogus turi savo buveinę. Dievas taip galingas, kad jam nebuvo sunkiaus ištiesti dangų, kaip žmogui savo šėtos dangalą. Plg. Giesm. 1, 5; Iz. 40, 22; 54, 2 ir k. Šėtrų dangalai budavo dažnai iš kailių; iš čia palyginimas *sicut pellem*. — (3) *Tu uždengi...* Plg. Prad. 1, 7. — *Tu iš debesų...* Plg. Ps. 17, 10... —

- ⁴ Qui facis angelos tuos, spiritus: et ministros tuos ignem urentem.
- ⁵ Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.
- ⁶ Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus: super montes stabunt aquæ.
- ⁷ Ab increpatione tua fugient: a voce tonitru tui formidabunt.
- ⁸ Ascendunt montes: et descendunt campi in locum, quem fundasti eis.
- ⁹ Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque convertentur operire terram.
- ¹⁰ Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.
- ¹¹ Potabunt omnes bestię agri: expectabunt onagri in siti sua.
- ¹² Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.
- ¹³ Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:
- ¹⁴ Producent fœnum jumentis, et herbam servituti hominum: Ut educas panem de terra:
- ⁴ tu darai savo pasiuntiniais vėjus ir savo tarnais ugnies liepsnas.
- ⁵ Tu pastatei žemę ant tvirtų pamatų; ji nepasvirs per amžių amžius.
- ⁶ Gelmė apsupa ją lyg drabužis, vandenįs stovėjo ant kalnų.
- ⁷ Nuo tavo sudraudimo jie bėga, išsigąsta tavo griausmo balso.
- ⁸ Kalnai iškilsta ir slėniai nusileidžia į vietą, kurią jiems įtaisei.
- ⁹ Tu paskyrei ribą, kurios jie neperžengs ir nebegriš žemės uždengtų.
- ¹⁰ Tu ištriškini šaltinius slėniuose, taip kad vanduo teka tarp kalnų.
- ¹¹ Visi lauko žvėrys geria, laukiniai asilai jo geidžia savo troškulyje.
- ¹² Viršuje jų gyvena dangaus paukščiai, iš tarpo uolų jie paleidžia savo balsa.
- ¹³ Tu vilgai kalnus iš savo augštybių, tavo darbų vaisiais sotinasi žemė.
- ¹⁴ Tu želdai žolę galvijams ir žolynus žmonių reikalams, kad išvestumei duonos iš žemės,

(4) *Tu darai...* Dievas viešpatauja debesų ir vėjų srityse; vėjais, ugnimi, kruša jis naudojasi kaip tarnais. Plg. Ps. 148, 8; Prad. 19, 24; Iš. 14, 21 ir k. Šv. Povilas šitos eil. žodžiais įrodinėja, kad Dievo Sunus didesnis už angelus (vz. Žyd. 1, 7). — (5) *Tu pastatei...* Plg. Job. 38, 6—11. Čia prasideda trečiosios sutvėrimo dienos darbas. Vandeniui susirinkus į vieną vietą, į vandenynus, iš po jo pasirodo kalnai ir sausuma. — (7) *Nuo tavo*

sudraudimo: nuo Viešpaties balso. Plg. Prad. 1, 9. — (10) *Tu ištriškini...* Nurodoma upių ir lietaus vandens naudingumas gyvuliams ir augalams. — (11) *Visi lauko...* Ebr. t.: jie (šaltiniai) girdo visus lauko gyvulius; laukiniai asilai nutildo savo troškulį (atsigeria). — (12) *Viršuje jų:* viršuje šaltinių ir vandenų. — *Iš tarpo uolų.* Ebr. t. iš tarpo šakų. — (13) *Iš savo augštybių:* iš debesų. — *Tavo darbų vaisiais...*: tavo

¹⁵ et vinum lætificet cor hominis:
Ut exhilararet faciem in oleo:
et panis cor hominis confirmet.

¹⁶ Saturabuntur ligna campi,
et cedri Libani, quas plantavit:

¹⁷ illic passeret nidificabunt.
Herodii domus dux est eorum:

¹⁸ montes excelsi cervis:
petra refugium herinacis.

¹⁹ Fecit lunam in tempora:
sol cognovit occasum suum.

²⁰ Posuisti tenebras, et facta est
nox:
in ipsa pertransibunt omnes
bestiæ silvæ.

²¹ Catuli leonum rugientes, ut rapiant,
et quærant a Deo escam sibi.

²² Ortus est sol, et congregati sunt:
et in cubilibus suis collocabuntur.

²³ Exhibit homo ad opus suum:
et ad operationem suam usque
ad vespærum.

²⁴ Quam magnificata sunt opera
tua Domine!
omnia in sapientia fecisti:
impleta est terra possessione tua.

¹⁵ ir kad vynas linksmintu žmogaus širdį,
kad aliejumi butu nudžiugintas
jo veidas
ir duona pastiprintu žmogaus širdį.

¹⁶ Pasisotina lauko medžiai
ir Libano kėdrai, kuriuos jis
įveisė;

¹⁷ tenai suka lizdus žvirbliai;
geršės namai užima pirmą vietą.

¹⁸ Augšti kalnai briedžiams,
uolos ežiams prieglauda.

¹⁹ Jis padarė mėnulį laikams atskirti,
saulė žino savo nusileidimą.

²⁰ Tu paskleidi tamsybes, ir darosi
naktis,
joje sujunda visi miško žvėrys.

²¹ Jauni liutai kriokia grobio
ir jieško sau maisto iš Dievo.

²² Užteka saulė ir jie renkasi
ir sugula savo lindynėse.

²³ Žmogus eina į savo darbą
ir į savo užsiėmimą iki vakarui.

²⁴ Kaipgi dideli tavo veikalai,
Viešpatie!
tu visa padarei su išmintimi;
žemė pilna tavo nuosavybės.

lietaus vandenimi, rytmetine rasa, saulės šiluma žemė darosi derlinga. — (15) *Kad aliejumi...* Aliejumi rytų kraštų gyventojai dažnai tepdavo sau galvą, veidą; bet jis dar dažniau buvo vartojamas kitiems jų reikalamis. Aliejus yra apstumo vaizdas; kas jo gana turi, tas gali džiaugtis. — *Duona pastiprintu...* Duona kaipto labiausiai pasotinantis maistas yra žmogaus gyvenimo jiegų ramstis. Taigi, čia išvardijami svarbiausi Izraelio žemės vaisiai: javai, vynuogės, aliejus. — (16) *Pasisotina*: iš žemės pasotintos lietumi. — *Lauko*. Ebr. t.: Viešpaties. — (17) *Žvirbliai*. Tikriaus anot ebr. t.: maži paukščiai. — *Geršės namai...* Jos lizdas augščiaus už kitų paukščių. Ebr. t.: kyparissai gandrų namai. — (18) *Brie-*

džiams. Ebr. t.: laukinėmis ožkoms. — *Ežiams*. Ebr. t. rasi: uoliniems opšrams. — (19) *Jis padarė...* Ketvirtosios sutvėrimo dienos darbas. Pirmą paminėta mėnulis, nes žydų diena prasideda vakaru. Žiurint mėnulio buvo skaitomi ne tik mėnesiai, bet taipogi šventės, bažnytiniai ir pasauliniai metai. Plg. Prad. 1, 14. Saulė teka ir nusileidžia kas dien. Plg. Ps. 18, 5—7. — (20) *Joje sujunda...* Nurodoma naudingumas nakties ir dienos sutvėrimams. — *Kriokia grobio...* Liutų kriokimas ir jų išėjimas jieškotų sau grobio yra jausmai, kuriuos pats Dievas įdėjo į jų prigimtį. Plg. Job. 38, 41; Joël. 1, 20. — (23) *Žmogus eina...* Diena žmogaus darbavimosi laikas. — (24) *Kaip gi dideli...* Ebr. t.:

- ²⁵ Hoc mare magnum, et spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis:
- ²⁶ illic naves pertransibunt. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei:
- ²⁷ omnia a te expectant ut des illis escam in tempore.
- ²⁸ Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
- ²⁹ Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur.
- ³⁰ Emitteres spiritum tuum, et creabuntur: et renovabis faciem terræ.
- ³¹ Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis:
- ³² Qui respicit terram, et facit eam tremere: qui tangit montes, et fumigant.
- ³³ Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.
- ³⁴ Jucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino.
- ²⁵ Štai, jura didelė ir plačiai siekianti, joje slankiojančių gyvių be skaitliaus, gyvūnų mažų ir didelių.
- ²⁶ Ten plaukia laivai, tas slibinas, kurį tu padarei, kad žaistu joje.
- ²⁷ Visi laukia iš tavęs, kad duotumei maisto savu laiku.
- ²⁸ Tau duodant, jie sau renka; tau atveriant savo ranką, visi pasisotina gėrybėmis.
- ²⁹ Nugrįžiant gi tau veidą, jie nusigąsta; tu atimi jų kvapą, ir jie žūna ir vėl pavirsta į dulkes.
- ³⁰ Tu siunti savo dvasią, ir jie sutveriami, ir tu atnaujini žemės veidą.
- ³¹ Tebuna garbė Viešpačiui per amžius; Viešpats džiaugiasi savo darbais.
- ³² Viešpats pažvelgia į žemę ir padaro, kad ji dreba; jis prisiliečia kalnų, ir jie smilksta.
- ³³ Aš giedosiu Viešpačiui savo gyvenime, šlovinsiu savo Dievą, kolei esu.
- ³⁴ Tebuna jam meili mano šneka; aš linksminsiuos Viešpatyje.

kaip gi daug tavo veikalų. — *Nuosavybei*. Ebr. t.: sutvėrimų. — **(26)** *Slibinas*. Ebr. t.: leviatanas arba krokodilas. Bet čia rasi turėta mintyje bangžuvis. — **(29)** *Tu atimi jų kvapą*: jų gyvenimo dvasią. — **(30)** *Tu siunti savo dvasią*: sutveriančią, gaivinančią dvasią. Žemės veidas nuolat mainosi, naujinasi, nuolat mainantis jos gyventojams, vieniams žūnant, kitiems į jų vietą stojant. Plg. Prad. 2, 7 ir k. Šitos eil. žodžiai Bažnyčios maldose sakomi apie šv. Dvasią ir apie dorinio atgimimo stebuklus, kuriuos ji padaro žmonių sielose. — **(31)** *Tebuna*

garbė... Žiūrėdamas į visą sutvėrimo darbą psalmistas negali sulaikyti savyje dievoto nustebimo jausmų ir čia juos išreiškia. — *Viešpats džiaugiasi...* Dievas, pabaigęs pirmųjų sutvėrimo dienų darbų, juos gyūrė, bet ypatingą pagyrimą užsipelnė šeštoji diena, kada visa buvo užbaigta (vz. Prad. 1, 31). Tai buvo Viešpaties džiaugsmas. — **(32)** *Jis pažvelgia...* Sutvėręs pasaulį Dievas pasilieka visagalis jo valdovas. Plg. Iš. 19, 18; 20, 18. — **(33)** *Aš giedosiu...* Psalmistas nesiliaus šlovinęs to visagalio Viešpaties; vieno tik dalyko jis tetrokšta,

³⁵ Deficient peccatores a terra,
et iniqui ita ut non sint:
benedic anima mea Domino.

³⁵ Teišnyksta nusidėjėliai nuo žemės
ir nedorieji, taip kad jų nebebutu.
Šlovink, mano siela, Viešpatį

Dievo geradarystės, suteiktos žydų tautai nuo Abraomo laikų iki įėjimui į Palestina.

Psalmus CIV. ¹ Alleluja.

Confitemini Domino, et invo-
cate nomen ejus:
annunciate inter Gentes opera
ejus.

² Cantate ei, et psallite ei:
narrate omnia mirabilia ejus:

³ Laudamini in nomine sancto
ejus:

lætetur cor quærentium Domi-
num.

⁴ Quærite Dominum, et confirma-
mini:

quærite faciem ejus semper.

⁵ Mementote mirabilium ejus,
quæ fecit:

prodigia ejus, et judicia oris
ejus.

104 (105). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį ir šaukkitės į
jo vardą,
skelbkite tarp tautų jo darbus.

² Giedokite jam ir žaiskite jam,
pasakokite visus jo stebuklus.

³ Didžiukitės jo šventuoju vardu,
tesilinksmina širdis jieskančiųjų
Viešpaties.

⁴ Jieskokite Viešpaties ir bukite
stiprūs;

jieskokite visuomet jo veido.

⁵ Atsiminkite stebuklus, kuriuos
yra padaręs,
jo ženklus ir jo burnos teismus,

kad tas šlovinimas Dievui patiktu. Plg. Ps. 145, 2. — **(35) Teišnyksta nusidėjėliai...** Kad psalmisto džiaugsmas būtų pilnas, visa širdžia reikia trokšti, kad būtų prašalinta vienatinis piktumas, priešingas Dievui, nuodėmė. — *Šlovink, mano siela...* Psalmė baigiama tais pačiais žodžiais, kuriais pradėta, taip pat kaip ir 102. ps. Ebr. t. eil. gale yra aleliuja, kurs Vulgatoje perkeltas į 104. ps. pradžią.

104. ps. autorius ragina šlovinti Viešpatį, kurs savo stebuklais parodė, kad jis juos išrinko ir myli (1—7). Kad Dievas atsimena savo sandorą su patriarkais, jis patvirtino, suteikdamas ypatingą globą Izraelitams (8—15). Dar aiškiaus jo ištikimybė pasirodė Juozapo istorijoje, per kurį Izraelio tauta atėjo į Aigypą (16—25). Taip pat ji apsiereiškė per Mozę, per kurį buvo siųsta slogų ant Aigypso, ir tauta liko išten išvesta (26 iki 38). Galop ji apsiereiškė, einant tautai per tyrus, kolei ji nepasiekė Dievo žadėtosios patriarkams žemės (39—45).

Šv. Raštas, III t.

(104, 1) Aleliuja. Ebr. *halēlu-Jah*, girkite Viešpatį. Ebr. t. juo užbaigiama 103. ps. Vulgatoje tą žodį randame 104—106; 110—118, 134, 135; 145—150 pss. pradžioje; 147—150 pss. taipogi jų gale. — 1—15. šitos ps. eil. yra 1 Kron. 16, 8—22 kaipio dalis giesmės giedotos, perkeltos sandoros skrynią į Sioną: matomai ps. buvo sudėta dar pirm to atsikimo. — *Girkite Viešpatį...*: šlovinimo ir dėkojimo giesmėmis. Vz. 1 Kron. 16, 8 ir tol.; plg. Iz. 12, 4. — **(3) Didžiukitės...** Izraelis gali ir turi didžiutis, nes jam suteikta didžiausi garbė būti ir vadintis Viešpaties tauta. 1 Kron. 16, 10: girkite jo šventąjį vardą. — **(4) Jieskokite...** Ebr. t.: teiraukitės apie Viešpatį. — Reikia rupintis svarstyti ir kiek galima pažinti, kaip Viešpats apreiškia save ir savo galybę. — *Bukite stiprūs*: bukite ištvermingi jieskojime. Ebr. t. ir 1 Kron. 16, 11: jo galybės. — *Jo veido*: jo malonės. — **(5) Jo ženklus.** Išrinktoji tauta jieskos Viešpaties ir pažins jį, jei atsimins jo ženklus, jo stebuklus, kurie yra Izraeliui

- ⁶ Semen Abraham, servi ejus:
filii Jacob electi ejus.
⁷ Ipse Dominus Deus noster:
in universa terra judicia ejus.
⁸ Memor fuit in sæculum testa-
menti sui:
verbi, quod mandavit in mille
generationes:
⁹ Quod disposuit ad Abraham:
et juramenti sui ad Isaac:
¹⁰ Et statuit illud Jacob in præ-
ceptum:
et Israel in testamentum
æternum:
¹¹ Dicens: Tibi dabo Terram
Chanaan,
funiculum hereditatis vestræ.
¹² Cum essent numero brevi,
paucissimi et incolæ ejus:
¹³ Et pertransierunt de gente
in gentem,
et de regno ad populum alterum.
¹⁴ Non reliquit hominem nocere
eis:
et corripuit pro eis reges.
¹⁵ Nolite tangere christos meos:
et in prophetis meis nolite
malignari.
¹⁶ Et vocavit famem super
terram:
et omne firmamentum panis
contrivit.

- ⁶ jŭs, jo tarno Abraomo ainija,
jo išrinktojo Jokubo sunŭs.
⁷ Jis Viešpats, mušų Dievas,
visoje žemėje jo teismai.
⁸ Jis atsimenta per amžius savo
sandorą,
žodžius duotus pildyti tukstan-
čiui kartų,
⁹ kurią yra padaręs su Abraomu,
ir savo prisieką Izaokui.
¹⁰ Jis patvirtino ją Jokubui kai-
po įsakymą
ir Izraeliui kaipo amžiną su-
tartiį,
¹¹ sakydamas: Aš tau duosiu Ka-
naano žemę
kaipo atmatuotą jūsų tėvainys-
tės dalį,
¹² kuomet jie tebebuvo neskait-
lingi,
menki ir svetimi tenai.
¹³ Jie ėjo iš tautos į tautą
ir iš karalystės į kitą tautą.
¹⁴ Jis neleido neivienam žmogui
kenkti jiems
ir baudė dėlei jų karalius.
¹⁵ Nelieskite mano pateptųjų
ir neskriauskite mano pranašų.
¹⁶ Jis pašaukė badą į šalį
ir sutrupino visą duonos pa-
spirtį.

ir pagonims ženklai. — *Teismus*: Dievo nutarimus prieš pagonis Izraelio tautai gelbėti. — (6) *Abraomo*. 1 Kron. 16, 13: Izraelio. — (8) *Jis atsimenta*. 1 Kron. 16, 15: atsiminkite. — (9) *Su Abraomu*. Vz. Prad. 15, 17; 22, 16. — *Prisieka Izaokui*. Vz. Prad. 26, 2... — (11) *Tau duosiu...*: tau ir tavo ainijai. Vz. Prad. 13, 15; 15, 18 ir k. — (12) *Neskaitlingi...* Patriarkų, kuriems buvo duoti žadėjimai, šeimyna buvo nedidelė, jie buvo ateiviai ir keleiviai. Abraomas atėjo į Kanaano žemę iš Harano (Prad. 12, 1), buvo nukeliavęs į Aigyptą (12, 10), buvo Geraroje pas Pilistymus (Prad. 20, 1); Jokubas buvo iškeliavęs

į Mėzopotamiją, gyveno įvairiose Palestinos vietose. Tose kelionėse Dievas (14) *neleido neivienam žmogui kenkti jiems ir...* Vz. Prad. 12, 17; 20, 3; 26, 1... — (15) *Mano pateptųjų...* Patriarkai vadinasi čionai pateptaisiais toje pras-
mėje, kad jie buvo ypatingu būdu Dievui pašvesti, todėl buvo jo nepaliestini išrinktieji. — *Pranašų*. Patriarkai buvo pranašais, nes Dievas jiems kalbėjo ir per juos davė apreiškimų. Plg. Prad. 18, 19; Iš. 7, 1. 2. — (16) *Jis pašaukė badą...* Primenama aplinkybės, kurios atvedė išrinktąją tautą į Aigyptą. Visu-
pirma tai buvo kilusis Kanaano šalyje badas. Vz. Prad. 42, 2... — *Duonos*

- ¹⁷ Misit ante eos virum:
in servum venundatus est
Joseph.
- ¹⁸ Humiliaverunt in compedibus
pedes ejus,
ferrum pertransiit animam ejus,
¹⁹ donec veniret verbum ejus.
Eloquium Domini inflammavit
eum:
- ²⁰ misit rex, et solvit eum;
princeps populorum, et dimisit
eum.
- ²¹ Constituit eum dominum domus
suæ:
et principem omnis possessionis
suæ:
- ²² Ut erudiret principes ejus sicut
semetipsum:
et senes ejus prudentiam doceret.
- ²³ Et intravit Israel in Ægyptum:
et Jacob accola fuit in Terra
Cham.
- ²⁴ Et auxit populum suum vehe-
menter:
et firmavit eum super inimicos
ejus.
- ²⁵ Convertit cor eorum ut odirent
populum ejus:
et dolum facerent in servos ejus.
- ²⁶ Misit Moysen servum suum:
Aaron, quem elegit ipsum.

- ¹⁷ Jis siuntė pirm jų vyrą,
į vergus buvo parduotas Juo-
zapas.
- ¹⁸ Jie išspraudė jo kojas į pančius,
geležis perėjo jam per sielą,
- ¹⁹ kolei neįvyko jo žodis.
Viešpaties pasakymas ištyrė jį
kaip liepsna.
- ²⁰ Tuomet karalius siuntė ir atriš-
dino jį,
- ²¹ Jis paskyrė jį savo namų valdovu
ir viso savo lobio kunigaikščiu,
- ²² kad jis mokytu jo kunigaikščius
kaip save patį
ir mokytu jo senius gudrumo.
- ²³ Tuomet Izraelis atėjo į
Aigypą,
ir Jokubas buvo ateivis Chamo
žemėje.
- ²⁴ Jis smarkiai padaugino savo
tautą
ir padarė ją stipresnę už jos ne-
prietelius.
- ²⁵ Po to jis permainė jų širdį,
taip kad nebekentė jo tautos
ir darė klastą jo tarnams.
- ²⁶ Jis siuntė savo tarną Mozę
ir Aaroną, kurį buvo išrinkęs.

paspirtį. Duona yra žmogaus gyvenimo paspartis. Ebr. t.: duonos lazda. Plg. Kun. 26. 26. — (17) *Jis siuntė...* Plg. Prad. 45, 5. — *Buvo parduotas...* brolių (Prad. 37, 28) ir Madianitų (37, 36). — (18) *Geležis perėjo...* Ebr. t.: į geležį atėjo jo siela, t. y. jis buvo surakintas geležimis. Geležimis čia vadinama kalėjimas. Plg. Prad. 39, 20. Ir buvo Juozapas kalėjime, (19) *kolei neįvyko jo žodis:* kolei atsitikimais patvirtintas sapnų išaiškinimas nepriminė jo reikale ir neprisidėjo, kad jis butu išvestas iš kalėjimo (Prad. 41, 12—14). — *Ištyrė jį kaip liepsna.* Ebr. t.: išmėgino jį. — Dievas išpradžios mėgino Juozapą nužeminimu ir ištyrė jo ištikimybę, o paskui suteikė jam augščiausią pagarbą.

— (20) *Karalius siuntė...* Vz. Prad. 41, 14... — (22) *Kad jis mokytu...* Ebr. t.: kad surištų kunigaikščius pagal savo valią (plg. Prad. 41, 44) ir kad mokytu išminties senius. — Juozapas pasirodė esąs už juos išmintingesnis, todėl galėjo juos mokyti (plg. Prad. 41, 38. 39). — (23) *Tuomet Izraelis...* Vz. Prad. 46. ir 47. persk. — (24) *Jis: Dievas.* Plg. Iš. 1, 7. 9. — (25) *Jis permainė jų širdį...* Atsiradimas Aigyptiečių neapykantos link Izraelitų (Iš. 1, 13) pasavinama Dievui, nes padauginamas savo tautą, jis taip davė progos kilti tai neapykantai ir jos nesulaikė. — *Darė klastą:* ypač mėginami visų vyriškos lyties vaikų nužudimu susilpninti Izraelitus. Plg. Iš. 1, 10... — (26) *Jis siuntė...* Vz.

- ²⁷ Posuit in eis verba signorum suorum,
et prodigiorum in Terra Cham.
- ²⁸ Misit tenebras, et obscuravit:
et non exacerbavit sermones suos.
- ²⁹ Convertit aquas eorum in sanguinem:
et occidit pisces eorum.
- ³⁰ Edidit terra eorum ranas
in penetralibus regum ipso-
rum.
- ³¹ Dixit, et venit cœnomyja:
et cinifes in omnibus finibus eorum.
- ³² Posuit pluvias eorum grandinem:
ignem comburentem in terra ipsorum.
- ³³ Et percussit vineas eorum, et ficulneas eorum:
et contrivit lignum finium eorum:
- ³⁴ Dixit, et venit locusta,
et bruchus, cujus non erat numerus:
- ³⁵ Et comedit omne fœnum in terra eorum:
et comedit omnem fructum terræ eorum.
- ³⁶ Et percussit omne primogenitum in terra eorum:
primitias omnis laboris eorum.
- ³⁷ Et eduxit eos cum argento et auro:
et non erat in tribus eorum infirmus.
- ³⁸ Lætata est Ægyptus in perfectione eorum:
quia incubuit timor eorum.
super eos.
- ²⁷ Jis padarė tarp jų savo ženklų
ir stebuklų Chamo žemėje.
- ²⁸ Siuntė tamsybės ir užvedė suotemą,
ir nepasipriešinta jo žodžiams.
- ²⁹ Pavertė jų vandenį į kraują
ir nutroškino jų žuvis.
- ³⁰ Jų žemė išdavė varlių,
kurių buvo net jų karalių kambariuose.
- ³¹ Jis tarė, ir atėjo šunmūsė
ir mašalai į visą jų plotą.
- ³² Davė jiems užuot lietaus krušos
ir deginančios ugnies į jų šalį.
- ³³ Jis ištiko jų vynuogynus ir jų čiulpsnes
ir sulaužė jų ploto medžius.
- ³⁴ Jis tarė, ir atėjo skėriai
ir didžiogiai, kuriems nebuvo skaitliaus,
- ³⁵ ir jie suėdė visus žolynus jų žemėje
ir prarijo visus jų žemės vaisius.
- ³⁶ Jis ištiko visus pirmgimius jų žemėje,
viso jų vargo pirmones.
- ³⁷ Jis išvedė juos su sidabru ir auksu,
ir jų giminėse nebuvo sergančio.
- ³⁸ Aigypas džiaugėsi jų išėjimu,
nes baimė jų buvo anuos apėmusi.

Iš. 3, 10; 4, 29. — **(27)** *Jis padarė...* Dievas davė savo išrinktiesiems pasiuntiniams galę daryti stebuklus. Vz. Prad. 7, 10... — **(28)** *Siuntė tamsybės...* Dešimtoji Aigypso sloga. Vz. Iš. 10, 21—29. — *Nepasipriešinta...* Mozė ir Aaronas ištikimai klausė Dievo įsakymo, nežiurėdami sunkenybių ir pavojaus, su kokiuo turėjo susitikti. — **(29)** *Pavertė jų vandenį...* Pirmoji sloga. Vz. Iš. 7, 17... — **(30)** *Išdavė varlių...* Antroji sloga. Vz. Iš. 8, 6. — **(31)** *Atėjo šunmūsė...*

Ketvirtoji ir trečioji sloga, Vz. Iš. 8, 12... — **(32. 33)** *Krušos...* Septintoji sloga. Vz. Iš. 9, 13—35; plg. Ps. 77, 47. — **(34. 35)** *Atėjo skėriai...* Aštuntoji sloga. Vz. Iš. 10, 1—20. — **(36)** *Pirmgimius...* Dešimtoji sloga. Vz. Iš. 11, 1... Penktoji (maro) ir šeštoji (vočių) sloga nepamínėtos. — *Jų vargo pirmones.* Kitoks pirmgimių pavadinimas. Plg. Ps. 77, 51; Prad. 49, 3. — **(37)** *Su sidabru ir...* Vz. Iš. 11, 2, 3, 22; 12, 35, 36. — **(38)** *Aigypas džiaugėsi...* Plg. Iš. 12, 33. —

- ³⁹ Expandit nubem in protectionem eorum,
et ignem ut luceret eis per noctem.
- ⁴⁰ Petierunt, et venit coturnix:
et pane cæli saturavit eos.
- ⁴¹ Dirupit petram, et fluxerunt aquæ:
abierunt in sicco flumina;
- ⁴² Quoniam memor fuit verbi sancti sui,
quod habuit ad Abraham puerum suum.
- ⁴³ Et eduxit populum suum in exultatione,
et electos suos in lætitia.
- ⁴⁴ Et dedit illis regiones Gentium:
et labores populorum possederunt:
- ⁴⁵ Ut custodiant justificationes ejus,
et legem ejus requirant.

- ³⁹ Jis ištiesė debesį jiems uždengti
ir ugnį šviesti jiems nakčia.
- ⁴⁰ Jie reikalavo, ir atėjo putpelių,
ir jis sotino juos dangaus duona.
- ⁴¹ Jis perskėlė uolą ir tekėjo vanduo;
tekėjo upeliai sausoje vietoje.
- ⁴² Nes jis atsiminė savo šventą žodį,
kurį buvo pasakęs savo tarnui Abraomui,
- ⁴³ Taip jis vedė savo tautą tarp džiaugsmo
ir savo išrinktuosius linksmybėje.
- ⁴⁴ Jis davė jiems pagonių šalis,
ir jie paveldėjo tautų darbą,
- ⁴⁵ kad sergētu jo nutarimus
ir jieskotu jo įstatymo.

Nesuskaitomi Izraelio prasikaltimai, nesiliaujas Dievo malonumas.

Psalmus CV. ¹ Alleluja.

Confitemini Domino quoniam bonus:

quoniam in sæculum misericordia ejus.

105 (106). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

(39) *Jis ištiesė...* Minimos Dievo malonės, suteiktos Izraeliui Parano tyrunoje. Plg. Iš 13, 21; Ps. 77, 14; 1 Kor. 10, 1. —

(40) *Ir atėjo.* Ebr. t.: ir jis atvedė Turima mintyje rasi tik pirmas atsiuntimas putpelių. Vz. Iš. 16, 13—15. — *Dangaus duona:* manna. Vz. Iš. 16, 4; plg. Ps. 77, 24, 25. — (41) *Jis perskėlė...* Vz. Iš. 17, 1...; Sk. 20, 2... — (42) *Nes jis atsiminė...* Visa tai Dievas suteikė, ne kad tauta būtų užsipelnusi arba būtų buvusi verta tų malonių, bet dėlėi savo švento žodžio, dėlėi sandoros su savo tarnu Abraomu. Plg. Prad. 17, 7. — (44) *Pagonių šalis:* visą Kanaaną abiejose Jordano pusėse. — *Tautų darbą,* t. y. Kananiečių pastatytus miestus, jų įveistus vynuogynus, įgyventą žemę, apsėtas dirvas ir tt. Plg. Atk. 4, 10, 11; Ps. 77, 54. — Dieviškosios

Dievų planas tikslas buvo: (45) *kad sergētu...* — 6; Izraelitai turėjo būti pavyzdžiai tautoms, kaip parodo psalmės pradžia, sau su-

teikto išgelbėjimo skelbimu suvienyti su savim ir su savo Dievu, išganymo Dievu. Ebr. t. eil. gale yra aleliuja.

105. ps. autorius, paraginęs šlovinti Dievo pasigailėjimą ir pasiprašęs reikalingos pagalbos (1—5), mini atsitikimus iš Izraelio tautos istorijos, bet taip kad draug su Dievo geradarystėmis išpažįsta daug tautos prasikaltimų, visų pirma Aigypse (6—12), kelionėje per tyrus (13—33) ir Kanaano žemėje (34 iki 46). Psalmė baigiama prašymu surinkti išskirstytą tautą (47). Prie psalmės pridurta ketvirtosios psalmino knygos ušbaiga (48. e.).

(105, 1) *Aleliuja.* Kaikurie spėja, kad šita ps. sudėta Samuėlio laiku, nes paminėti joje atsitikimai nesiekia tolesnių laikų ir kad ji turinti savyje nurodytą 1 Kar. 7, 6 nuodėmių išpažinimą. Bet paskutinėse jos eil. registri gana aiškiai paminėta Babylono nelaisvės laiko

- ² Quis loquetur potentias Domini,
auditas faciet omnes laudes ejus?
- ³ Beati, qui custodiunt judicium,
et faciunt justitiam in omni tempore.
- ⁴ Memento nostri Domine in beneplacito populi tui:
visita nos in salutari tuo:
- ⁵ Ad videndum in bonitate electorum tuorum,
ad lætandum in lætitia gentis tuæ:
ut lauderis cum hereditate tua.
- ⁶ Peccavimus cum patribus nostris:
injuste egimus, iniquitatem fecimus.
- ⁷ Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua:
non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.
Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.
- ⁸ Et salvavit eos propter nomen suum:
ut notam faceret potentiam suam.

- ² Kas išpasakos Viešpaties galybės
veikalus,
apskelbs visą jo šlovę?
- ³ Palaiminti, kurie laikosi teisumo
ir visuomet daro teisybę.
- ⁴ Atsimink, Viešpatie, mus savo
gerume link tavo tautos,
aplankyk mus savo išganymu,
⁵ kad matyčiau tavo išrinktųjų
laimę,
kad linksminčiaus tavo tautos
linksmybe,
kad tu butumei šlovinamas
draug su tavo tėvainyste.
- ⁶ Mes nusidėjome kaip ir mūsų
tėvai,
elgėmės neteisingai, darėme
pikta.
- ⁷ Mūsų tėvai Aigypse nežiūrėjo
tavo stebuklų,
neatsiminė tavo pasigailėjimų
daugybės
ir rustino tave eidami į jūrą, į
Raudonąją jūrą.
- ⁸ Bet jis išgelbėjo juos dėlei savo
vardo,
kad duotu pažinti savo galybę.

aplinkybės. — *Girkite Viešpatį...* Šitie pakvietimo žodžiai labai dažnai buvo vartojami iškilmingose maldose ir dėkėjimuose. Juos mini Jeremijas (33, 11), jie buvo giedoti sadoros skrynios perkėlime į Sioną (1 Kron. 16, 34), bažnyčios persventime (2 Kron. 5, 13; 7, 3. 6), einant į karę (2 Kron. 20, 21; plg. Jud. 13, 21); juos randame atkartotus kaikiuriose psalmėse (Vz. 106. 107. ir ypač 135. ps.). — **(2) Kas išpasakos...** Atsimindamas praeitus laikus ir tautos gyvenimą, psalmistas mato tenai tiek Dievo veiklų, padarytų, dėlei Izraelio tautos, kad jų visų niekas negalėtų vertai apskelbti. Plg. Ekkli. 43, 35. — **(3) Palaiminti...** Pirma negu pradės kalbėti apie daugybę žydų nepaklusnumų, psalmistas garsiai skelbia laimę paklusnių ir ištikimų sielų. — **(4) Mus.** Ebr. t. vienskaitlis: mane; bet tai

neįveda didesnio skirtumo į prasmę, nes psalmistas kalba tautos vardu, meldžia čia Dievo pagalbos ir išgelbėjimo visai tautai ir tuoju nurodo laukiamas tos pagalbos pasekmes: **(5) kad matyčiau tavo...** — *Su savo tėvainyste:* su tavo išrinktąja tauta. — **(6) Mes nusidėjome...** Tikriausiai budas sužadinti Dievo pasigailėjimą tai atgaila už nuodėmes ir grįžimas į Dievą; todėl psalmistas išpažįsta tautos nuodėmes. Plg. Teis. 10, 10. 15; 1 Kar. 7, 6 ir k. — **(7) Mūsų tėvai...** Ilga žydų prasikaltimų eilia prasidėjo, dar jiems neišėjus iš Aigypso; jie tuoju pasirodė tarsi užmirę jų naudai Dievo stebuklingai siųstas ant Aigyptiečių slogas. Plg. Iš. 5, 21; 6, 9. — *Ir rustino tave...* Ebr. t.: ir jie kėlė maištą prie jūros, prie Nendrių jūros (pamatę prisiartinančią Aigyptiečių kariuomenę). Vz. Iš. 14, 10—12. — **(8) Dė.**

- 9 Et increpuit Mare rubrum, et
exsiccatum est:
et deduxit eos in abyssis sicut
in deserto.
- 10 Et salvavit eos de manu odien-
tium:
et redemit eos de manu ini-
mici.
- 11 Et operuit aqua tribulantes eos:
unus ex eis remansit.
- 12 Et crediderunt verbis ejus:
et laudaverunt laudem ejus.
- 13 Cito fecerunt, obliti sunt ope-
rum ejus:
et non sustinuerunt consilium
ejus.
- 14 Et concupierunt concupiscenti-
am in deserto:
et tentaverunt Deum in ina-
quoso
- 15 Et dedit eis petitionem ipsorum:
et misit saturitatem in animas
eorum.
- 16 Et irritaverunt Moysen in
castris:
Aaron sanctum Domini.
- 17 Aperta est terra, et deglutivit
Dathan:
et operuit super congregationem
Abiron.
- 18 Et exarsit ignis in synagoga
eorum:
flamma combussit peccatores.
- 19 Et fecerunt vitulum in Horeb:
et adoraverunt sculptile.
- 9 Jis sudraudė Raudonąją jurą, ir
ji išdžiuvo;
ir jis vedė juos tarp gelmių yrg
per tyrumą.
- 10 Jis išgelbėjo juos iš neapken-
čiančiųjų valdžios
ir išvadavo juos iš neprietelių
rankos.
- 11 Vanduo uždengė jų prispaudėjus,
neliko iš jų nei vieno.
- 12 Tuomet jie tikėjo jo žodžiams
ir giedojo jo šlovę.
- 13 Tačiau veikiai jie užmiršo jo
darbus
ir nelaukė jo nutarimo.
- 14 Jie pasidavė geiduliui tyrumoje
ir gundė Dievą vietoje be van-
dens.
- 15 Jis davė jiems, ko jie prašė,
ir atsiuntė sotumą į jų sielas.
- 16 Jie rustino Mozę stovyklose,
Aaroną, Viešpaties šventąjį.
- 17 Žemė atsivėrė ir prarijo Dataną
ir apdengė Abirono burį.
- 18 Ugnis užsidegė jų sueigoje,
liepsna sudegino nusidėjėlius.
- 19 Jie pasidarė veršį ant Orebo
ir garbino drožinį.

savo vardo. Izraelitams tai buvo nieku
nenupeilnyta malonė. Plg. Iš. 14, 18;
Ez. 20, 9. 14. — (9) *Jis sudraudė...*
Vz. Iš. 14, 21. 22. — *Tarp gelmių...*:
sausu jūros dugnu tarp stovėjusio iš
abiejų šonų vandens. — (10. 11) *Jis
išgelbėjo...* Plg. Iš. 14, 19—31. — (12) *Jie
tikėjo...* Vz. Iš. 15, 1—21. — (13) *Ne-
laukė...*: nelaukė, kaip Viešpats įvykdys
savo nutarimus, kaip jis suteiks pagal-
bos, bet tarsi nebeprisitikėdami juomi
ir jo užmanymais, nekantrumu, pik-
tais pageidimais, murmėjimu nusidėjo
Dievui ir Mozei. Plg. Iš. 17, 2; Sk. 11,
—6; 20, 5. — (15) *Ir atsiuntė sotumą...*:

buvo pasotinti iki iğrįsimui (Sk. 11, 20).
Ebr. t.: džiuvimą, džiustančią ligą.
Taip čia pavadinta liga, kuria mirė
daugybė prasikaltusių Izraelitų. Vz.
Sk. 11, 33. 34. — (16) *Jie rustino...*
Ebr. t.: jie pavydėjo Mozei... — Kal-
bama apie Datano ir Abirono maištą
prieš Mozę ir Aaroną. Vz. Sk. 16. ir
17. persk. — *Viešpaties šventąjį*: Dievui
ypatingu budu pašvęstą. — (17. 18) *Žemė
atsivėrė...* Aprašoma nubaudimas
maištininkų. — (19) *Pasidarė veršį ant
Orebo*: toje pačioje vietoje, kur girdėjo
Viešpaties balsą, gavo įstatymą, kuriuo
pačioje pradžioje uždrausta daryti sau

²⁰ Et mutaverunt gloriam suam
in similitudinem vituli come-
dentis fœnum.

²¹ Obliti sunt Deum, qui salvavit
eos,
qui fecit magnalia in Ægypto,

²² mirabilia in Terra Cham:
terribilia in mari rubro.

²³ Et dixit ut disperderet eos:
si non Moyses electus ejus ste-
tisset in confractione in con-
spectu ejus:

ut averteret iram ejus ne dis-
perderet eos:

²⁴ et pro nihilo habuerunt ter-
ram desiderabilem:

non crediderunt verbo ejus,

²⁵ et murmuraverunt in taberna-
culis suis:

non exaudierunt vocem Domini.

²⁶ Et elevavit manum suam super
eos:

ut prosterneret eos in deserto:

²⁷ Et ut dejiceret semen eorum
in Nationibus:

et dispergeret eos in regionibus.

²⁸ Et initiati sunt Beelphegor:
et comederunt sacrificia mortu-
orum.

²⁰ Jie përmainė savo garbę
į paveikslą veršio, ėdančio žolę.

²¹ Jie užmiršo Dievą, kurs juos
gelbėjo,
kurs buvo padaręs didžių da-
lykų Aigypte,

²² stebuklų Chamo žemėje,
baisių dalykų Raudonojoje
juroje.

²³ Jis buvo pasakęs išnaikinti juos,
jei jo išrinktasis Mozė
nebutu atsistojęs į plyšį jo aky-
vaizdoje

jo rustybės nugrižtų, kad jų
nesunaikintu.

²⁴ Jie nieku laikė pageidaujamąją
žemę,

netikėjo jo žodžiui,

²⁵ murmėjo savo šėtrose
ir neklausė Viešpaties balso.

²⁶ Tuomet jis pakėlė ant jų savo
ranką,

kad paguldytu juos tyrumoje,

²⁷ kad išblaškytu jų ainiją tarp
tautų

ir išmėtytu juos po visas šalis.

²⁸ Jie pasišventė Beelpėgorui,
valgė mirusiųjų aukas

Dievo paveikslus. Vz. Iš. 22, 1... — *Drožini*. Tikriaus anot ebr. t.: nulieta paveikslą. — (20) *Savo garbę*: Dievą, kurs buvo didžiausi Izraelio garbė ir jų garbingas ženklas kitų tautų akivaizdoje. Plg. Rom. 1, 23. — (21. 22) *Jie užmiršo*... Nusidėjimas ir nedėkingumas buvo juo didesnis, kad Viešpats ką tik buvo padaręs didžiausių stebuklų jiems gelbėti. — *Chamo*: Aigypto. — (23) *Juos išnaikinti*, — ir butu taip padaręs. Vz. Iš. 32, 10; Atk. 9, 14. 25—29. — *Nebutu atsistojęs į plyšį*... Mozė, užstodamas tautą ir melsdamas jai pasigailėjimo statė save į pavojų susitikti su Dievo rustybe; jis darė taip kaip drąsus kovotojas, kurs pamatęs jo ginamos tvirtovės sienoje neprietelių padarytą įlau-

žimą, plyšį, puola į jį, kad sustabdytu besiveržiančius į tvirtovę priešus. — (24) *Jie nieku laikė*...: nebenorėjo eiti į Žadėtąją Kanaano žemę, kada ją buvo ištyrę jų žvalgai. Vz. Sk. 13. ir 14. persk. — *Jo žodžiui*: Dievo pažadėjimui. — (25) *Murmėjo*... Plg. Atk. 1, 27. — (26) *Tuomet jis pakėlė*...: prisiekė prieš juos. Vz. Sk. 14, 28. 30. Šitoje eil. primenama bausmė, paskirta patiemis maištininkams, kitoje gi (27) jų ainiams. Plg. Kon. 26, 20. 32; Atk. 28, 25. 36. 64. — (28) *Beelpėgorui*: Moabitų dievui, ypač garbinamam ant Pegoro kalno. Vz. Sk. 25, 1... — *Valgė mirusiųjų aukas*: dalyvavo-pakilivose, kuriuose valgė stabams p aukotus valgius. Mirusiais čia vadinami pagonių dievai-

²⁹ Et irritaverunt eum in adin-
ventionibus suis:
et multiplicata est in eis ruina.
³⁰ Et stetit Phinees, et placavit:
et cessavit quassatio.

³¹ Et reputatum est ei in justi-
tiam,
in generationem et generatio-
nem usque in sempiternum.

³² Et irritaverunt eum ad Aquas
contradictionis:
et vexatus est Moyses propter
eos:

³³ quia exacerbaverunt spiritum
ejus.
Et distinxit in labiis suis:
³⁴ non disperdiderunt gentes,
quas dixit Dominus illis.

³⁵ Et commisti sunt inter gentes,
et didicerunt opera eorum:
³⁶ et servierunt sculptilibus
eorum:
et factum est illis in scandalum.

³⁷ Et immolaverunt filios suos,
et filias suas dæmoniis.

³⁸ Et effuderunt sanguinem inno-
centem:
sanguinem filiorum suorum et
filiarum suarum,
quas sacrificaverunt sculptili-
bus Chanaan.
Et infecta est terra in sanguini-
bus,

²⁹ ir rustino jį savo darbais;
tuomet pasidaugino tarp jų žu-
vimas.

³⁰ Bet atsistojo Pinėas ir permal-
davo,
ir sloga liovėsi.

³¹ Tai buvo jam paskaityta į tei-
sybę
iš kartos į kartą per amžius.

³² Jie rustino jį pas Prieštaravimo
vandenį,
ir dėlei jų buvo nubaustas Mozė,

³³ nes jie suerzino jo dvasią,
taip kad jis prasikalto savo lu-
pomis.

³⁴ Jie nesunaikino tautų,
kurias Viešpats buvo jiems sakęs.

³⁵ Jie susimaišė su pagonimis
ir išmoko jų darbų.

³⁶ tarnavo jų drožiniams
ir iš to pasidarė jiems papikti-
nimas.

³⁷ Jie aukėjo savo sunus
ir savo dukteris velniams

³⁸ ir išliejo nekaltą kraują,
kraują savo sunų ir savo duk-
terų,
kuriuos jie pašventė Kanaano
drožiniams.
Taip žemė buvo aptaškyta
kraujais

čiai palyginti su gyvuoju Dievu. — **(29)** *Pasidaugino tarp jų...*: žuvo 24 tukstanciai žmonių (Sk. 25, 4. 5. 9). Ebr. t.: ir užpuolė juos slaga. — **(30)** *Ir permaldavo.* Ebr. t.: padarė teismą. **Vz.** Sk. 25, 6—8. 10—15. — **(31)** *Tai buvo jam paskaityta...* Pinėas gavo užmokėsi. Vyriausiojo kunigo pareigos pasiliko jo šeimynoje su nedideliu pertrukiu iki žydų karalystės išgriovimui. Plg. Prad. 15, 16. — **(32)** *Pas Prieštaravimo vandenį.* Ebr. t.: pas vandenį Meribah. **Vz.** Sk. 20, 12. 13. — **(33)** *Nes jie suerzino...* Visa tauta buvo priežastis Mozės nubaudo (Atk. 1, 37; 2, 26 ir k.), nes minios netikėjimu įbaugintas ir

pradėjęs svyruoti savo tikėjime Mozė kalbėjo neatsargiai, be apsvarstymo, ir užtat Dievas atėmė iš jo teisę įteiti į Žadėtąją žemę (Sk. 20, 10; 27, 14). — **(34)** *Jie nesunaikino...* Primenama prasikaltimai Kanaano žemėje, visu pirma neišvarymas išten pagoniškų tautų ir dalyvavimas jų stelbmeldystėje. Tai buvo daug sykių atkartotas nepaklusnumas Dievo įsakymui. **Vz.** Iš. 33, 31. 32 ir k. — **(36)** *Papiktinimas:* proga nusidėti. Ebr. t.: slastai. — **(37)** *Jie aukėjo...*: garbindami dievaitį Molochą. **Vz.** Kun. 18, 21; 20, 2...; Atk. 32, 17. — *Velniams.* Plg. 1 Kor. 10, 20. — **(38)** *Taip žemė...* Ebr. t.:

- ³⁹ et contaminata est in operibus eorum:
et fornicati sunt in adinventio-
nibus suis.
- ⁴⁰ Et iratus est furore Dominus
in populum suum:
et abominatus est hereditatem
suam.
- ⁴¹ Et tradidit eos in manus
gentium:
et dominati sunt eorum qui ode-
runt eos.
- ⁴² Et tribulaverunt eos inimici
eorum,
et humiliati sunt sub manibus
eorum:
- ⁴³ sępe liberavit eos.
Ipsi autem exacerbaverunt eum
in consilio suo:
et humiliati sunt in iniquita-
tibus suis.
- ⁴⁴ Et vidit cum tribularentur:
et audivit orationem eorum.
- ⁴⁵ Et memor fuit testamenti sui:
et pœnituit eum secundum mul-
titudinem misericordię suę.
- ⁴⁶ Et dedit eos in misericordias
in conspectu omnium qui cepe-
rant eos.
- ⁴⁷ Salvos nos fac Domine Deus
noster:
et congrega nos de Nationibus:
Ut confiteamur nomini sancto
tuo:
et gloriemur in laude tua.
- ³⁹ ir sutepta jų darbais;
ir jie paleistuvavo savo pasiel-
gimu.
- ⁴⁰ Tuomet Viešpats užsidegė di-
džia rustybė ant savo tautos
ir bodėjosi savo tėvainystės.
- ⁴¹ Jis padavė juos į pagonių rankas
ir tie, kurie jų nekętė, viešpa
tavo ant jų.
- ⁴² Jų neprieteliai vargino juos,
ir jie buvo nužeminti po anų
valdžia.
- ⁴³ Dažnai jis išliuosuodavo juos,
bet jie erzino jį savo užmanymu
ir todėl buvo nužeminti savo
kaltybėmis.
- ⁴⁴ Tačiau jis matė jų vargą
ir klausė jų maldos.
- ⁴⁵ Jis atsiminė savo sandorą,
ir jam jų pagailo dėl jo pasigai-
lėjimų daugybės.
- ⁴⁶ Jis davė jiems rasti pasigailė-
jimo
akvyvaizdoje visų, kurie juos
laikė sugavę.
- ⁴⁷ Gelbėk mus, Viešpatie, mūsų
Dieve,
ir surinkk mus iš tautų,
kad šlovintumėm tavo šventąjį
vardą
ir girtumėmės tavo šloviniu.

taip buvo sutepta žemė jų žudymais,
³⁹ ir jie susitepė savo darbais. — (39) *Paleistuvavo*: kartkartėmis pasiduodami
stabmeldystei. Plg. Ps. 72, 27. —
(40—43) *Viešpats užsidegė...* Ypač
Teisėjų laikais dažnai atsitikdavo atsto-
jimas Izraelitų nuo Viešpaties, jų paver-
gimas pagonims, išliuosavimas ir grį-
žimas į nusidėjimus; bet panašių atsi-
tikimų gana buvo ir vėlesniais laikais.
— *Jie erzino jį...* Ebr. t. rasi: jie buvo
atkaklus savo sumanyme, t. y. di-
džiausiai savo nelaimėi jie laikėsi savo

užmanymų, dažnai nedoriausių, vietoje
klausyti Dievo valios. — (44) *Maldos*.
Ebr. t.: šauksmo. — (45) *Jis atsiminė...*
Plg. Atk. 30, 3. — (46) *Jis davė jiems...*
Savo ištikimybę padarytai sandorai
Dievas parodė net ir tuomet, kada
Izraelitai buvo belaisviai, išblaškyti tarp
pagonių. Plg. 3 Kar. 8, 50; Jer. 29, 5
iki 7 ir k. — (47) *Gelbėk mus...* Tauta
ir psalmistas dar tebeprasilekia ištremti
tarp pagonių, todėl maldauja Dievą
atitesėti savo pažadėjimą ir surinkti
juos iš tarpo tautų. Plg. Atk. 30, 3.

⁴⁸ Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo et usque in sæculum: et dicet omnis populus: Fiat, fiat.

⁴⁸ Pašlovintas teesie Viešpats, Izaëlio Dievas nuo amžių ir per amžius, ir visa tauta tesako: Tebuna, tebuna.

Reikia girti Dievas, kurs suteikia gėrybių ir išliuosuoja nuo pavojų.

Psalmus CVI. ¹ Alleluja.

Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia ejus.

² Dicant qui redempti sunt a Domino,
quos redemit de manu inimici:
et de regionibus congregavit eos:

³ A solis ortu, et occasu:
ab aquilone, et mari.

⁴ Erraverunt in solitudine in inaquoso:
viam civitatis habitaculi non invenerunt,

⁵ Esurientes, et sitientes:
anima eorum in ipsis defecit.

106 (107). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

² Taip tesako, kurie Viešpaties atpirkti,
kuriuos jis išvadavo iš neprietelio rankos

ir surinko juos iš šalių,

³ iš saulėtekių ir saulėleidžių,
iš šiaurės ir nuo jūros.

⁴ Jie klaidžiojo tyruose, vietose be vandens,
nerado kelio į gyvenamą miestą.

⁵ Jie alko ir troško;
jų siela juose alpo.

Toks surinkimas prisidės prie padidinimo Dievo garbės, nes suvienyta tauta galės drąsiai girti visų akyvaizdoje šventąjį Viešpaties vardą ir didžiutis, kad skelbia Dievo šlovę. — Šita ir 48. eil. yra taipogi 1 Kron. 16, 35. 36.

(48) *Pašlovintas teesie...* Tais žodžiais baigiama ketvirtoji psalmyno knyga. Plg. Ps. 40, 14; 71, 19. 20; 88, 53.

106. ps. prasideda paraginimu sugrįžusiems iš nelaisvės šlovinti Dievo pasigailėjimą (1—3). Toliaus pavyzdžiais nurodoma, kaip Dievas gelbi iš pavojų tuos, kurie į jį šaukiasi; visų pirma duodama, pavyzdys klaidžiojančių tyruose, kuriems Dievas parodo kelią į gyvenamą vietą (4—9), toliaus pavyzdys belaisvių, kuriems jis sugrąžina liuosybę (10—16), trečias pavyzdys gančių, kuriuos jis pagydo, ketvirtas jų mėsą ir pieną, kurios Tai pavyzdys išgydytų. Galop ligos. — *Jų siela* pavyzdžiais, kaip taip išgalėti nelaimę priguli nuo vėjų (32—42). Psalmė bai-

giama trumpu paraginimu pažinti Dievo pasigailėjimus (43. e.).

(106, 1) *Aleliuja*. Ebr. t. tuo žodžiu baigiama 105. ps., su kuria šita ps. turi artimą sąryšį, nes už tą išliuosavimą, kurio tenai maldauta, čionai dėkojama. 106. ps. matomai parašyta neilgai trukus po sugrįžimo iš Babilono nelaisvės. — *Girkite...* Vz. Ps. 105, 1. —

(2) *Kurie Viešpaties atpirkti...* Viešpaties atvaduotaisiais vadinami čia Izraelitai, kurie galėjo sugrįžti tėvynėn iš Babilono nelaisvės ir iš kitų šalių, į kurias buvo išsiskirstę. —

(3) *Nuo jūros*. Paprastai taip vadinama Tarpžemė jūra, bet čia rasi turėta mintyje Raudonoji jūra. — (4—9) *Jie klaidžiojo...* Duodama pavyzdys klaidžiojančių tyruose ir nerandančių kelio į miestą, kuriame galėtų gyventi. Visų pirma aprašoma pavojus, toliaus atkartojamoje eil. (plg. 6. 13. 19. 28. eil.) pasakoma, kad Dievas išgelbėjo esančius pavojuje, kitoje atkartojamoje eil. (plg. 8. 15. 21. 31. eil.) jie raginami dėkoti Dievui, galop šitame ir kitame

- ⁶ Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur:
et de necessitatibus eorum eripuit eos.
- ⁷ Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem habitationis.
- ⁸ Confiteantur Domino misericordiae ejus:
et mirabilia ejus filiis hominum.
- ⁹ Quia satiavit animam inanem: et animam esurientem satiavit bonis.
- ¹⁰ Sedentes in tenebris, et umbra mortis:
vinctos in mendicitate, et ferro.
- ¹¹ Quia exacerbaverunt eloquia Dei:
et consilium Altissimi irritaverunt.
- ¹² Et humiliatum est in laboribus cor eorum:
infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.
- ¹³ Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur:
et de necessitatibus eorum liberavit eos.
- ¹⁴ Et eduxit eos de tenebris, et umbra mortis:
et vincula eorum dirupit.
- ¹⁵ Confiteantur Domino misericordiae ejus:
et mirabilia ejus filiis hominum.
- ¹⁶ Quia contrivit portas aëreas:
et vectes ferreos confregit.
- ¹⁷ Suscepit eos de via iniquitatis eorum:
propter injustitias enim suas humiliati sunt.
- ⁶ Tuomet jie šaukėsi į Viešpatį sielvartuose,
ir jis išgelbėjo juos iš jų vargų;
- ⁷ Vedė juos tiesiu keliu,
kad ateitu į gyvenamą miestą.
- ⁸ Tegul jie giria Viešpatį už jo pasigailėjimus
ir už jo stebuklus žmonių vaikams,
- ⁹ kad pasotino trokštančią sielą
ir alkstančią sielą pripildė gėrybių.
- ¹⁰ Jie sėdėjo tamsybėse ir mirties uksmėje,
suvaržyti skurdu ir geležimis,
- ¹¹ nes priešinosi Dievo pasakymams
ir paniekino Augščiausiojo sumanymą.
- ¹² Jų širdis buvo pažeminta. vargais,
jie buvo susilpnėję, ir nebuvo kas padėtu.
- ¹³ Tuomet jie šaukėsi į Viešpatį sielvartuose,
ir jis išgelbėjo juos iš jų vargų,
- ¹⁴ išvedė juos iš tamsybių ir iš mirties uksmės
ir sutraukė jų pančius.
- ¹⁵ Tegul jie šlovina Viešpatį už jo pasigailėjimus
ir už jo stebuklus žmonių vaikams,
- ¹⁶ nes jis sutrupino varinius vartus
ir sudaužė geležinius užkaiščius.
- ¹⁷ Jis paėmė juos nuo jų nuodėmės kelio;
nes už savo neteisības jie buvo nužeminti.

pavyzdyje priduriama suteiktos geradariystės prašymas, trečiame gi ir kevirtame pavyzdyje pamokoma, kaip reikia dėkoti Dievui padėjėjui. — (10—16) *Jie sėdėjo tamsybėse.* Antras pavyzdys išliuosuotų iš nelaisvės. Ne-

laisvėn. (47) *Gelbėk mus...* Tauta kaltimus, bet apasilieka ištremti bausmę nusidėję. Iduja Dievą galutinas tikslas sugrąžinti save. — *Buvo susilpnėję.* Ebr. t.: buvo parpuolę. — (17—22) *Jis paėmė juos*

- 18 Omnem escam abominata est anima eorum:
et appropinquaverunt usque ad portas mortis.
- 19 Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur:
et de necessitatibus eorum liberavit eos.
- 20 Misit verbum suum, et sanavit eos:
et eripuit eos de interitionibus eorum.
- 21 Confiteantur Domino misericordiae ejus:
et mirabilia ejus filiis hominum.
- 22 Et sacrificent sacrificium laudis:
et annuncient opera ejus in exultatione.
- 23 Qui descendunt mare in navibus,
facientes operationem in aquis multis.
- 24 Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo.
- 25 Dixit, et stetit spiritus procellae:
et exaltati sunt fluctus ejus.
- 26 Ascendunt usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos:
anima eorum in malis tabescebat.
- 27 Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius:
et omnis sapientia eorum devorata est.
- 28 Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur,
et de necessitatibus eorum eduxit eos.

- 18 Jų siela bodėjosi kiekvieno valgio,
ir jie buvo artī mirties vartų.
- 19 Tuomet jie šaukėsi į Viešpatį sielvartuose
ir jis išgelbėjo juos iš jų vargų.
- 20 Jis siuntė savo žodį ir pagydė juos
ir atėmė juos iš jų pražuvimo.
- 21 Tegul jie giria Viešpatį už jo pasigailėjimus
ir už jo stebuklus žmonių vaikams,
22 ir tegul jie atnašauja šlovini-
mo auką
ir su džiaugsmu skelbia jo veika-
lus.
- 23 Kurie plaukė laivais per jūrą,
darbuodamies ant didžių vandenų,
24 tie matė Viešpaties veikalus
ir jo stebuklus gilumoje.
- 25 Jis tarė ir pakilo viesulas,
ir jos bangos iškilo,
26 pasikėlė iki dangui ir nusileido
iki gelmių,
jų siela alpo nelaimėje.
- 27 Jie nusigando ir svyravo kaip girtas,
ir visa jų išmintis buvo praryta.
- 28 Tuomet jie šaukėsi į Viešpatį sielvartuose,
ir jis išvedė juos iš jų vargų.

nuo jų nuodėmės kelio: į kurį buvo juos atvedus jų nuodėmė. Ebr. t.: jie paiki, dėl jų prasikaltimų kelio ir dėl jų nedorumų jie buvo prislėgti. — Tai pavyzdys išgydytų nuo pavojingos ligos. — *Jų siela bodėjosi...* Liga buvo taip išgalėjusi, kad jie nebenorėjo nei valgyti. — *Mirties:* mirusiųjų buveinės,

kuri įvaizdinama turinti vartus ir užkaiščius. — *Jis siuntė savo žodį...*: pagydė juos savo paliepiimu. — (23—32) *Kurie plaukė laivais...* Pavyzdys: išgelbėtų iš pavojaus, plaukiant laivų per jūrą — *Darbuodamies:* užsiimdami prekyba. — *Jos bangos:* jūros bangos. — *Alpo.* Ebr. t.: pabugo. — *Visa jų iš-*

- ²⁹ Et statuit procellam ejus in auram:
et siluerunt fluctus ejus.
- ³⁰ Et lætati sunt quia siluerunt:
et deduxit eos in portum voluntatis eorum.
- ³¹ Confiteantur Domino misericordiae ejus:
et mirabilia ejus filiis hominum.
- ³² Et exaltent eum in ecclesia plebis:
et in cathedra seniorum laudent eum.
- ³³ Posuit flumina in desertum:
et exitus aquarum in sitim.
- ³⁴ Terram fructiferam in salsuginem,
a malitia inhabitantium in ea.
- ³⁵ Posuit desertum in stagna aquarum:
et terram sine aqua in exitus aquarum.
- ³⁶ Et collocavit illic esurientes:
et constituerunt civitatem habitationis.
- ³⁷ Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas:
et fecerunt fructum nativitatis.
- ³⁸ Et benedixit eis, et multiplicati sunt nimis:
et jumenta eorum non minoravit.
- ³⁹ Et pauci facti sunt: et vexati sunt
a tribulatione malorum, et dolore.
- ⁴⁰ Effusa est contemptio super principes:
et errare fecit eos in invio, et non in via.
- ²⁹ Jis permainė viesulą į ramų vėjelį,
ir jos bangos nutilo.
- ³⁰ Jie džiaugėsi, kad jos nutilo,
ir jis nuvedė juos į uostą, kurio norėjo.
- ³¹ Tegul jie giria Viešpatį, už jo pasigailėjimus
ir už jo stebuklus žmonių vaikams
- ³² ir tegul augština jį tautos susirinkime
ir giria jį senesniųjų taryboje.
- ³³ Jis pavertė upes į tyrumą
ir vandens šaltinius į išdžiuvusią vietą,
- ³⁴ derlingą žemę į druskos slėnį
dėlei jos gyventojų piktumo.
- ³⁵ Jis padarė iš tyrumos vandens liunus
ir iš žemės be vandens šaltinių vietas.
- ³⁶ Ir apgyvendino tenai išalkusius,
ir jie įsisteigė sau miestą gyventi.
- ³⁷ Jie apsėjo laukus, įsiveisė vynuogynų
ir gavo užderėjusių vaisių.
- ³⁸ Jis laimino juos, ir jie labai pasidaugino,
ir jis nepamažino jų galvijų skaitliaus.
- ³⁹ Paskui jų pasidarė maža ir jie buvo kankinami
nelaimių sielvartu ir skausmu.
- ⁴⁰ Buvo išpilta paniekinimas ant kunigaikščių,
ir jis davė jiems klaidžioti nepraeinamose vietose be kelių.

mintis buvo praryta. Pavojaus negalėjo prasašinti žmonių išmintis, kuri rodėsi žuvusi bangose. — (33) *Jis pavertė...* Plg. Iz. 50, 2. Pavyzdžiais pamokoma, kaip žemės derlius, su kuriuo surišta žemiška žmogaus laimė, priguli nuo Dievo apveizdos, duodančios arba neduodančios lietaus. — (34) *Derlingą žemę...* Aliuzija į Sodomos ir Gomoros žuvimą. Vž. Prad. 19, 1—20. —

(35) *Jis padarė iš tyrumos...* Aliuzija į stebuklingą vandens davimą žydų tautai, keliaujant per tyrus. Plg. Iz. 17, 1—7; Sk. 20, 2—13. Taip pat turėjo atsitikti Palestinoje, pavirtusioje Babilono nelaisvės laikais kone į tyrumą. Plg. Iz. 35, 7. — (36) *Ir apgyvendino tenai:* Palestinoje. — (39) *Paskui jų pasidarė...* Visai kitokio likimo pavyzdys. — (40) *Buvo išpilta...* Ebr. t.:

- ⁴¹ Et adjuvit pauperem de inopia:
et posuit sicut oves familias.
⁴² Videbunt recti, et lætabuntur:
et omnis iniquitas oppilabit os
suum.
⁴³ Quis sapiens et custodiet hæc?
et intelliget misericordias Do-
mini?

- ⁴¹ Tačiau jis padėjo beturčiui neturte
ir padarė šeimynas lyg avių burius
⁴² Teisieji tai mato ir linksminasi
ir kiekviena neteisybė turės už-
sikimšti sau burną.
⁴³ Kas yra išmintingas ir to laikosi?
Kas išmano Viešpaties pasi-
gailėjimus?

Gyrius Dievo, kurio pagalba tikimasi apgalėti priešus.

Psalmus CVII. ¹ Canticum Psalmi
ipsi David.

² Paratum cor meum Deus,
paratum cor meum:
cantabo, et psallam in gloria mea.

³ Exurge gloria mea, exurge
psalterium, et cithara:
exurgam diluculo.

⁴ Confitebor tibi in populis Do-
mine:
et psallam tibi in nationibus.

⁵ Quia magna est super cælos
misericordia tua:
et usque ad nubes veritas tua.

⁶ Exaltare super cælos Deus,
et super omnem terram gloria
tua:

⁷ ut liberentur dilecti tui.
Salvum fac dextera tua, et
exaudi me:

⁸ Deus locutus est in sancto suo:
Exultabo,
et dividam Sichimam, et con-
vallem tabernaculorum di-
metiar.

107 (108). psalmė. ¹ Dovido gies-
mė-psalmė.

² Mano širdis, Dieve, pasiryžus,
mano širdis pasiryžus;
aš giedosiu ir žaisiu savo gyriuje.

³ Kelkis, mano gyriau, kelkitės,
kanklės ir arpa;
aš atsikelsiu auštant.

⁴ Aš girsiu tave, Viešpatie, tarp
tautų
ir žaisiu tau psalmę tarp giminių,

⁵ nes tavo pasigailėjimas didis iki
dangui,
ir tavo ištikimybė iki debesų.

⁶ Pasikelk augščiau dangaus,
Dieve,
ir tavo garbė teesie visoje žemėje,

⁷ kad tavo mylimieji butu iš-
liuosuoti.
Gelbėk savo dešine ir išklausyk
mane.

⁸ Dievas yra žadėjęs savo šven-
tume:
Aš džiaugsiuos ir dalinsiu Si-
kėmą
ir matuosiu Šėtrų slėnį.

jis išpylė paniekinimą. Taip atsitiko
paimtiems į nelaisvę žydų karaliams. —
Davė jiems klaidžioti... Plg. Job. 12, 21.
— *Lyg avių burius:* taip skaitlingas
kaip avių būriai. Plg. Job. 31, 11. —
(42) *Teisieji tai mato...* Išpudis, koki
Dievo apveizdos veikimas daro į geruo-
sius ir į piktuosius. — *Turės užsikim-
šti...* Plg. Job. 4, 16. — (43) *Kas yra
išmintingas...* Ebr. t.: išmintingas,

tegul to laikosi ir tegul tėjia Viešpaties
pasigailėjimus. Plg. Oz. 14, 9.

107. ps. giriama Dievas ir išreiškiama
pasitikėjimas juo (2—5), meldžiama,
kad Dievas atitesėtų savo pažadėjimus,
duotu visą Kanaano žemę savo tautai
ir suteiktu jai pagalbą (6—14).

(107, 1) *Dovido...* Šita ps. sudėta iš
Ps. 56, 8—12 ir Ps. 59, 6 c—14. — (2) *Savo*

- ⁹ Meus est Galaad, et meus est Manasses:
et Ephraim susceptio capitis mei. Juda rex meus:
- ¹⁰ Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum:
mihi alienigenæ amici facti sunt.
- ¹¹ Quis deducet me in civitatem munitam?
quis deducet me usque in Idumæam?
- ¹² Nonne tu Deus, qui repulisti nos,
et non exhibis Deus in virtutibus nostris?
- ¹³ Da nobis auxilium de tribulatione:
quia vana salus hominis.
- ¹⁴ In Deo faciemus virtutem:
et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

- ⁹ Galaadas mano ir Manasas mano,
o Efraimas mano galvos palaikymas.
Judas mano karalius.
- ¹⁰ Moabas mano vilties puodas.
Aš ištiesiu savo kurpę ant Idumėjos,
Švetimtaučiai pasidarė mano prieteliais.
- ¹¹ Kas ves mane į sustiprintą miestą?
kas lydės mane iki Idumėjai?
- ¹² Argi ne tu, Dieve, kurs mus atstumei,
ir ar tu, o Dieve, neišeisi su mūsų kariuomene?
- ¹³ Duok mums pagalbos sielvarte,
nes žmonių gelbėjimas tuščias.
- ¹⁴ Su Dievu mes elgsimės drąsiai,
ir jis pavers į niekus mūsų neprietelius.

Ko gali laukti iš Dievo bedieviai neprieteliai ir ko laukia teisūs.

Psalms CVIII. ¹ In finem, Psalmus David.

² Deus laudem meam ne tacueris:
quia os peccatoris, et os dolosi super me apertum est.

108 (109). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė.

² Dieve, neužtylėk mano šlovės,
nes nusidėjėlio burna ir klastin-gojo burna atverta prieš mane.

gyriuje. Gyriumi čia pavadinta siela, todėl prasmė: visa mano siela. — **(9) Palaikymas.** Ps. 59, 9: stiprybė. Anot ebr. t.: šalmas. — **(10) Pasidarė mano prieteliai.** Ps. 59, 10: man pavergti. Ebr. t.: aš linksmai šukauju dėlei Pilistymų krašto (pavergtos mano ginklais).

108. ps. Dovidas meldžia Dievą pagalbos prieš klastingus priešus, kurie už gerumą ir meilę atsilygina piktumu ir neapykanta (2—5); ypač vienam neprietaiui su visa jo ainija (6—13), net ir dėlei jo gimdytojų prasikaltimų psalmistas linki visokių Dievo bausmių, kurias jis užsipelnė pas Dievą atka-

klumu ir piktžodžiaivimu (14—20); sau psalmistas maldauja Dievo padėjimo, aprašydamas savo nelaimingą likimą, kad, Dievui sugėdinus jo neprietelius, jis galėtų šlovinti savo gelbėtoją (21 iki 31).

(108. 1) Į galą. Ebr. t.: choro vedėjui. Daugelis aiškintojų mano, kad ps. parašyta prieš Doegą ir kitus Dovidio neprietelius iš Sauliaus šalininkų tarpo, arba prieš Absalomo patarėją Achilofelį. Dvasinėje prasmėje ji aiškinama apie išdavėją Judą ir Kristaus neprietelius žydus (vz. 7. eil.). — **(2)** Dieve, neužtylėk... neduok pasilikti nenubaustiems priešams. Apie Dievą dažnai sakoma, kad jis tylis, įlsis, kuomet neduoda

- ³ Locuti sunt adversum me lingua dolosa,
et sermonibus odii circumdederunt me:
et expugnaverunt me gratis.
- ⁴ Pro eo ut me diligenter, detrahebant mihi:
ego autem orabam.
- ⁵ Et posuerunt adversum me mala pro bonis:
et odium pro dilectione mea.
- ⁶ Constitue super eum peccatorem:
et diabolus stet a dextris ejus.
- ⁷ Cum judicatur, exeat condemnatus.
et oratio ejus fiat in peccatum.
- ⁸ Fiant dies ejus pauci:
et episcopatum ejus accipiat alter.
- ⁹ Fiant filii ejus orphani:
et uxor ejus vidua.
- ¹⁰ Nutantes transferantur filii ejus, et mendicent:
et ejiciantur de habitationibus suis.

- ³ Jie kalba prieš mane klatingu liežuvui,
ir apsupa mane neapykantos šnekomis,
ir be priežasties kariauja prieš mane.
- ⁴ Užuoť mylėjus mane, jie apkalbinėja mane,
aš gi meldžiuos.
- ⁵ Jie atsilygina man piktu už gera
ir neapykanta už mano meilę.
- ⁶ Pastatyk ant jo nusidėjėlių,
ir testovi velnias jo dešinėje.
- ⁷ Kuomet jis teisiamas, teiseina pasmerktas,
ir jo malda tebuna nusidėjimu.
- ⁸ Tebuna maža jo dienų,
ir tegul kitas gauna jo pareigas.
- ⁹ Tebuna jo vaikai našlaičiai
ir jo pati našlė.
- ¹⁰ Teklaidžioja jo vaikai be vietos
ir teelgėtauja,
ir tebuna išmesti iš savo gyvenimų.

pagalbos, nebaudžia neprietelių. Ebr. t.: mano šlovės Dieve, netylėk, t. y. Dieve, kurs esi mano šlovė, pasiskubink siųsti užpelnytą bausmę kaltininkams. — *Burna atverta*: jie nuolat pasiryžę visų smarkumu kovoti prieš mane savo burna. — (3) *Be priežasties*: be mano kaltybės. — (4) *Užuoť mylėjus...* Ebr. t.: už mano meilę (už tatau, kad aš juos mylėjau) jie elgiasi su manim kaip priešai. — (5) *Jie atsilygina...* Ebr. t.: jie krauna ant manęs pikta... — Šitose eil. Dovidas apsireiškia kaipo figura Jėzaus Kristaus, didžiai paniekinto ir persekioto nedėkingų neprietelių. — Toliaus psalmistas kalba apie vieną matomai žymiausį jo neprietelių tarpe. Visupirma linki jam, kad jis būtų pasmerktas žmonių teisme: (6) *Pastatyk ant jo...*, t. y. tegul jis pakliuna į valdžią nedoro žmogaus, kurs trauktu jį į teismą, ir tegul tenai jį kaltina piktas skundėjas, stovėdamas greta jo. — *Velnias*. Ebr. ž. *šatan* reiškia prie-

Šv. Raštas, III t.

šininką (skundėją). Plg. 1 Kar. 29, 4; 2 Kar. 19, 2 ir k. — *Jo dešinėje*. Vyriausias skundėjas žydų teismuose stovėdavo apkaltintojo dešinėje. Vz. Zak. 3,1; plg. Job. 30,12. — (7) *Teiseina*: iš teismo. — *Jo malda tebuna...*: jo malda tenebuna išklausyta, kaip neklausoma nusidėjimo, arba: tebuna tuščia, tenepasiekia tikslo. Anot kitų: kuomet maldaus teisėja, tas tebuna jam dar labiau nepalankus. — (8) *Tebuna maža...* Kitoki bausmė gyvenimo sutrumpinimas. — *Tegul kitas gauna jo pareigas*. Nustojes savo pareigų nebegaus ir skirtos joms algas, todėl nebeturės iš ko gyventi pats ir išlaikyti savo šeimos; arba: trumpu laiku mirdamas nepaliks savo pareigų kam nors iš savo šeimos, bet jos teks visai svetimam. — Šituos ps. žodžius šv. Petras pritaikė išdavėjui Judui ir iš jų ėmė progos raginti, kad kitas būtų išrinktas pildyti pareigų, kurių nevertas buvo pasidaręs Judas. — (10) *Tebuna*

- 11 Scrutetur fœnerator omnem
substatiam ejus:
et diripiant alieni labores ejus.
- 12 Non sit illi adjutor:
nec sit qui misereatur pupillis
ejus.
- 13 Fiant nati ejus in interitum:
in generatione una deleatur
nomen ejus.
- 14 In memoriam redeat iniquitas
patrum ejus in conspectu Do-
mini:
et peccatum matris ejus non
deleatur.
- 15 Fiant contra Dominum semper,
et dispereat de terra memoria
eorum:
- 16 pro eo quod non est recorda-
tus facere misericordiam.
- 17 Et persecutus est hominem
inopem, et mendicum,
et compunctum corde mortifi-
care.
- 18 Et dilexit maledictionem, et
veniet ei:
et noluit benedictionem, et elon-
gabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut
vestmentum,
et intravit sicut aqua in inte-
riora ejus,
et sicut oleum in ossibus ejus.
- 11 Tegul skolintojas iškrėčia visą
jo lobį
ir teisplėšia svetimieji jo užuo-
darbį.
- 12 Tegul jam nebuna padėjėjo
ir tenebuna, kas pasigailėtu jo
našlaičių.
- 13 Tepražuna jo ainija
ir tebuna išnaikintas jo vardas
pirmoje kartoje.
- 14 Tebuna atsiminta Viešpaties
akyvaizdoje jo tėvų kaltybė,
ir tenebuna išdildyta jo mo-
tinos nuodėmė.
- 15 Tegul jos buna nuolat prieš
Viešpatį,
ir tepražuna nuo žemės jų at-
siminimas,
- 16 nes jis neatsiminė daryti pasi-
gailėjimo
- 17 ir persekiojo žmogų pavargelį
ir elgėtą
ir sutrintos širdies, kad jį už-
muštu.
- 18 Jis mėgo prasikaltimą, tai tegul
jis ateina ant jo,
ir nenorėjo palaiminimo, ir jis
teesie toli nuo jo.
Jis apsilvilko prakeikimu kaip
drabužiu,
ir jis įėjo į jo vidų kaip vanduo
ir kaip aliejus į jo kaulus.

išmesti... Ebr. t.: tegul jieško (duonos) toli nuo savo griuvėsių. — Iš jų namų liks tik griuvėsiai, bet ir juose jie negalės pasilikti. — (12) *Tegul jam nebuna...* Ebr. t.: tegul jam nebuna nei vieno, kurs pasiliktu jam maloningas. — (13) *Pirmoje kartoje.* Ebr. t.: antroje kartoje, t. y. draug su jo vaikais. (Keno nors vardo žuvinas buvo laikoma didžia Dievo bausme. — (14) *Tebuna atsiminta...* tegul jis kenčia ir už savo tėvų kaltybes. Plg. Iš. 20, 5. — (15) *Tegul jos buna...* tegul pasilieka visos jo tėvų kaltybės neišdildytos Dievo teisėjo akyvaizdoje, o čia ant žemės tebuna išdildyta pikta giminė iki pasku-

tinei pėdsakai. — (16) *Nes jis neatsiminė...* Jis nevertas pasigailėjimo, nes pats buvo be pasigailėjimo. — (17) *Ir persekiojo...* Tas, kurį neprietelis persekiojo, buvo ir be to priverstas daug kentėti, buvo prityręs ant savęs Dievo rustybės. — (18) *Jis mėgo prakeikimą...*, nes nevengė, mėgo tas kaltybes, už kurias skirta prakeikimas. — *Nenorėjo palaiminimo*, nes nenorėjo daryti to, už ką Dievo pažadėta palaiminimas. — *Jis apsilvilko prakeikimu...* Kas nuolat gyvena nuodėmėse, prakeikimas teįeina į jo vidurį kaip vanduo ir kaip aliejus į jo kaulus; tebuna pilnas prakeikimo vi-

- 19 Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur:
et sicut zona, qua semper præcingitur.
- 20 Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum:
et qui loquuntur mala adversus animam meam.
- 21 Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum:
quia suavis est misericordia tua.
- Libera me 22 quia egenus, et pauper ego sum:
et cor meum conturbatum est intra me.
- 23 Sicut umbra cum declinat, ablatum sum:
et excussus sum sicut locustæ.
- 24 Genua mea infirmata sunt a jejuniis:
et caro mea immutata est propter oleum.
- 25 Et ego factus sum opprobrium illis:
viderunt me, et moverunt capita sua.
- 26 Adiuvā me Domine Deus meus:
salvum me fac secundum misericordiam tuam.
- 27 Et sciant quia manus tua hæc:
et tu Domine fecisti eam.

- 19 Tebuna jis jam kaip drabužis, kuriuo apsivelka,
ir kaip juosta, kuria visuomet susijuosia.
- 20 Tai tebuna užmokesnis tų, kurie šmeižia mane pas Viešpatį, ir kurie kalba pikta prieš mano sielą.
- 21 Tu gi, Viešpatie, Viešpatie, daryk su manim dėlei savo vardo,
nes tavo pasigailėjimas saldus. Išliuosuok mane, 22 nes aš pavargelis ir beturtis,
ir mano širdis nusigandus manyje.
- 23 Aš nykstu kaip šešėlis, kurs eina ilgyn,
ir manęs nusikratoma kaip skėrių.
- 24 Mano keliai susilpnėjo nuo pasninko,
ir mano kunas persimainė dėl aliejaus stokos.
- 25 Aš pasidariau jiems išjuoka;
jie mato mane ir kraipo savo galvas.
- 26 Padėk man, Viešpatie, mano Dieve,
gelbėk mane savo pasigailėjime,
- 27 ir tegul žino, kad tai tavo ranka,
ir kad tu, Viešpatie, tai padarei.

duje ir tebuna visas tarsi įvyniotas į prakeikimą. — (20) *Tai tebuna užmokesnis...* Ko vertas vienas neprietelis, to verti ir visi kiti. — (21) *Tu gi, Viešpatie...* Sau psalmistas nuolankiai maldauja Dievo pasigailėjimo ir pagalbos. — *Dėlei savo vardo:* taip kaip reikalauja tavo šventas vardas, tavo garbė. — (22) *Nes aš pavargelis...* Savo nelaimingo stovio aprašymu psalmistas stengiasi sužadinti Dievo pasigailėjimą. — *Nusigandus.* Ebr. t. perverta, sužeista. — (23) *Aš nykstu kaip šešėlis...* Kada diena baigiasi, šešėlis tarsi linksta, darosi kaskart ilgesnis, kolei jis visai neišnyksta tamsybėje; taip pat darosi ir su psalmisto gy-

venimu. — *Kaip skėrių.* Skėriai, vėjo pagauti, nunešami į jurą ir negali pasipriešinti (Iš. 10, 19; Joël. 2, 2); taip pat varomas į mirtį ir psalmistas. — (24) *Mano keliai...* Budamas sielvarte jis nebenori valgyti, ir toks savęs alkinimas susilpnina jo jėgas. — *Kunas persimainė...* kunas nebetepamas aliejumi nustojo savo vikrumo, dailumo. Ebr. t.: mano kunas nustojo riebumo. — (25) *Aš pasidariau...* Neprieteliai žiuri į psalmistą kaip į žmogų, kurį pats Dievas apleido ir baudžia. Plg. Ps. 21, 8; 42, 15 ir k. — (27) *Kad tai tavo ranka...* Jei Dievas padės, kiekvienas pažins, kad Dievo ranka padarė žmoniems negalimą dalyką ir išliuosavo iš

- ²⁸ Maledicent illi, et tu benedices:
qui insurgunt in me, confundan-
tur:
servus autem tuus lætabitur.
- ²⁹ Induantur qui detrahunt mihi,
pudore:
et operiantur sicut diploide con-
fusionē suā.
- ³⁰ Confitebor Domino nimis in ore
meo:
et in medio multorum laudabo
eum.
- ³¹ Quia astitit a dextris pauperis,
ut salvam faceret a persequen-
tibus animam meam.

- ²⁸ Tegul jie keikia, tu gi laimink;
kurie kilsta prieš mane, tebuna
sugėdinti;
o tavo tarnas linksminsis.
- ²⁹ Tebuna apvilkti gėda, kurie
šmeižia mane,
ir tebuna apdengti savo sugė-
dinimu kaip apsiaustu.
- ³⁰ Aš labai šlovinsiu Viešpatį savo
burna,
ir daugelio tarpe girsiu jį.
- ³¹ Nes jis stovi beturčio dešinėje,
kad gelbėtu nuo persekiojų
mano sielą.

Mesijas, Karalius ir Kunigas, apgalėtojas neprietelių.

Psalmus CIX. ¹ Psalmus David.
Dixit Dominus Domino meo:
Sede a dextris meis:
Donec ponam inimicos tuos,
scabellum pedum tuorum.

109 (110). psalmė. ¹ Dovidų psalmė.
Viešpats tarė mano Viešpačiui:
Šėskis mano dešinėje,
kolei aš nepadarysiu iš tavo
neprietelių
tavo kojoms suolelio.

kentėjimų. — (28) Tegul jie keikia...: aš nebijau jų prakeikimų, kad tik tu, Viešpatie, mane laimintumei. — (30) Aš labai šlovinsiu... Gavęs Dievo pagalbos, psalmistas žada dėkoti už ją visokiais būdais. — (31) Nes jis stovi beturčio dešinėje: kovodamas už jį, pasiryžęs jam padėti prieš tuos, kurie teisia ir nori pasmerkti jo sielą (ebr. t.). — Apie prakeikimus, sutinkamus šitoje psalmėje, lygiai kaip ir kitose šv. Rašto vietose Chr. Pesch (De inspiratione s. Scripturae, 1906 n. 447) daro tokį patėmimą: „Psalmistas žiuri ne į kurį nors ypatingą neprietelį, bet į tuos, kurie paniekinę Dievo įstatymą kelia maištą prieš patį Dievo viešpatavimą ir sukietėjo savo nedorume. Dievas už ištikimą įstatymo sergėją buvo žadėjęs daug gėrybių, atkakliems gi jo peržengėjams buvo paskyręs kiečiausių bausmių (Kun. 26.). Todėl psalmistas meldžia Dievą pakilti prieš nusidėjėlius ir atitesėti savo pažadėjimus (Ps. 108, 21, 27). Ta malda yra taipogi pranašinė, skelbianti, ką Dievas padarys. Tuo būdu psalmisto jausmas yra prašymas ir apskel-

bimas busiančio Dievo neprietelių nužeminimo. Geisti gi ir skelbti Dievo neprietelių nužeminimą nėra nepadoru. Kieti 108. ps. išsireiškimai nesiskiria nuo tų, kuriuos pats Dievas dažnai vartojo reikalaudamas laikytis jo įstatymo. Beto reikia pažymėti, kad nevisa, kas padoru, yra lygiai tobula, ir kadangi Sen. Testamento laikais religijinis ir dorinis pažinimas augo iki N. Testamentui, gali būti ir ištikrųjų yra Sen. Testamente dalykų, kurie netinka tobulesniam Kristaus įvestam religijiniam ir doriniam stovui.“ Cf. s. Thom. Aq. 2, 2. q. 83, a. 8 ad 1 et etiam q. 25, a. 6 ad 3.

109. ps. Dovidas skelbia Dievo pasakymą, kuriuo Dievas Tėvas kviečia Dovidą Viešpatį sėstis savo dešinėje ir viešpatauti ant visų neprietelių, kaip jam, amžinajam Sunui, pritinka (1—3); skelbia taipogi prisieka patvirtintą Dievo nutarimą, kad jis yra amžinas kunigas (4) ir aprašo Mesijo neprietelių apgalėjimą (5—7).

(109, 1) Dovidų. Psalmė parašyta Dovidu. Apie tai liudija ne vien jos

- ² Virgam virtutis tuæ emittet
Dominus ex Sion:
dominare in medio inimicorum
tuorum.
- ³ Tecum principium in die vir-
tutis tuæ
in splendoribus sanctorum:
ex utero ante luciferum genui
te.

- ² Tavo galybės lazda
Viešpats išves iš Siono.
Viešpatauk savo neprietelių
tarpe!
- ³ Pas tavo viešpatavimas tavo
galybės diena
šventųjų žibėjime.
Aš pirm aušros pagimdžiau tave
iš iščios.

antrašas. Kristus Viešpats ne tik tai minėjo, kad jos autorius Dovidas, bet iš tokios jos kilmės ėmė įrodymų klausimui apie Mesijo prigimtį ir garbę (vz. Mk. 12, 35, 36; plg. Lk. 20, 42, 44; Mt. 22, 43). Taip pat darė ir šv. Petras, mokydamas Sekminių dieną žydus ir ateivius (vz. Apd. 2, 34). — 109. ps. dažniaus už visas kitas minima N. Testamente. Ja naudojosi Kristus, atkreipdamas parisių dėmę į Mesijo vertybę (Mt. 22, 43—45; Lk. 20, 42) ir apsiskelbdamas sėdėsiąs Dievo dešinėje (Mt. 26, 64; Mk. 14, 62; Lk. 22, 69; plg. Apd. 2, 34; Ef. 1, 20; Kol. 3, 1; Žyd. 1, 13; 8, 1; 10, 12; 1 Petr. 3, 22; Apr. 3, 21). 1 Kor. 15, 25 minimi šitos ps. žodžiai apie tai, kad Kristus turi karaliauti, kolei visi jo neprieteliai nebus padėti po jo kojų, o Žyd. 5, 6, 10; 6, 20; 7, 17—22. 24. 28, kad Kristus kunigas Melkizedeko būdu ir kad jis amžinas kunigas su Dievo prisieta. Iš to, kas pasakyta, ir iš viso krikščionių padavimo pasirodo, kad tas, apie kurį psalmėje kalbama ir į kurį Dievas atsiliepia, yra Mesijas. Kad taipogi žydai buvo senobėje tokios pat nuomonės, galima numanyti iš to, kad Kristus ir apaštalai, mokydami žydus, primena jiems šitos psalmės žodžius kaip jiems žinomas pranašystes apie Mesiją ir nesusitinka su prieštaravimais. — Dovidas dvasios pagavime mato savo busiantį sunų Mesija Dievo išaugtintą ir gavusį iš jo dvejoją didžiausią garbę, sėdėti Dievo dešinėje ir būti kunigu, ir pats gauna paliepinimą pranašauti apie tai ateisiančiam Mesijui, todėl su didžiausiu nuolankumu ir pagarba tam savo sunui jis sako: *Viešpats turė mano Viešpačiui.* Ebr. t.: Viešpaties (Jahvės) pasakymas mano Viešpačiui (ebr. 'Adoni), t. y. taip man Jahvė liepia pranašauti tau, mano Viešpatie. — *Sėskis mano dešinėje.* Tas Dovidas Viešpats Dievo-Jahvės žodžiais kviečiamas sėstis jo (Jahvės) dešinėje,

užimti vyriausią pagarbos vietą, dalyvauti jo garbėje ir valdžioje (plg. Apr. 3, 31). — *Kolei aš nepadarysiu...* Dieviškos garbės dalininkui žadama visiškas pavergimas neprietelių. Tai išreiškia palyginimu, paimtu iš rytiečių karalių papročio dėti savo koją ant apgalėtu priešų sprando, naudotis jais lyg suoleliu sėdant ant arklio. Plg. Joz. 10, 24. Jungė „kolei“ neskiria išanksto kokios nors ribos dangiškai Mesijo karalystei, tarsi atėjus nurodytai valandai, jau pavergtiems esant neprieteliams, Mesijas toliaus nebesėdėtų Dievo dešinėje, nes jis „sėdi amžinai Dievo dešinėje“ (Žyd. 10, 12) ir „jo karalystei nebus galo“ (Lk. 1, 33); ji turi tik nurodyti, kad visiškas neprietelių pavergimas išganotojui yra vidurinis punktas išganymo istorijoje ir kad jam atėjus prasidės nauja era, kuri bus po pasaulio pabaigos. Jo viešpatavimas tuomet ne tik nesibaigs, bet pasidarys dar garbingesnis ir dar pilnesnis, nes tuomet jau nebėliks neprietelių pavergti. Plg. Mt. 1, 25; 1 Kar. 15, 14—28 ir k. — **(2) Tavo galybės lazda:** tavo galingą skėptą (karališkos valdžios ženklą). — *Išves.* Ebr. t.: išties. Dovidas remdamas Viešpaties pasakymu, daro išvadą, kad karė neprieteliams pavergti prasidės iš Siono, kame yra Viešpaties sostas (1 Kron. 28, 5; 29, 23); iš čia Viešpats išties, privers pripažinti visagalią mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus skėptą. Tos šventos karės pasekmė išreiškia kitais Dievo pasakymo žodžiais: *Viešpatauk savo neprietelių tarpe.* — Kokia gi garbe ir didenybe tas viešpatavimas arba tas apgalėjimas bus papuoštas, pasakoma toliaus: **(3) Pas tavo viešpatavimas tavo galybės diena.** Nors Kristaus galybės diena yra visa amžinastis, bet ypatingu būdu tas pavadinimas tinka paskutinio teismo dienai, kuomet Kristus apreišk savo viešpatavimą, savo rustybę ir savo teisybę prieš

⁴ Juravit Dominus, et non pœnitebit eum:

Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

⁵ Dominus a dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.

⁶ Judicabit in nationibus, implebit ruinas:

conquassabit capita in terra multorum.

⁷ De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

⁴ Viešpats prisiekė ir jis nesigailės: Tu kunigas per amžius Melkizedėko budu.

⁵ Viešpats tavo dešinėje. Savo rustybės dieną jis sumuša karalius.

⁶ Jis teis tarp tautų, padarys pilną sunaikinimą, daugeliui šalyje sudaužys galvas.

⁷ Jis gers iš upelio kelyje, todėl pakels galvą.

piktuosius. — *Šventųjų žibėjime*. Teismo dienoje draug su Kristumi pasirodo jo šventieji šlovėje sugėdinti jo neprieteliams, nes ir jie butu galėję ją laimėti, o taipogi kaip dalininkai Viešpaties teismo (1 Kor. 6, 2), taip kaip ant žemės jie buvo kovotojais draug su Kristumi prieš jo neprietelius. Anot kitų: šventumo didenybėje, šventoje didenybėje. — Toliaus nurodoma vyriausi Kristaus viešpatavimo priežastis: *Aš pirm aušros pagimdžiau tave iš iščios*. Kristus turi didžiąsą galybę, nes jis ne vien žmogus, bet Dievas-žmogus, Dievo Sunus, ir kaip toksai jis pagimdytas nuo amžių (kolei dar nebuvo jokios aušros, pirm visokio sutvėrimo) iš Dievo esmės (*iščios*). Plg. Ps. 2, 7; Iz. 66, 9. — Ebr. t. 3. eil. žymiai skiriasi nuo LXX ir Vulgatos; ji verčiama: tavo tauta stropiausi tavo galybės dieną šventuose apdaruose, iš aušros iščios tau tavo jaunuomenės rasa, t. y. draug su Kristumi stoja į kovą prieš neprietelius jo tauta, jo kariuomenė; ji stropiausi, ne samdininkė, renkasi aplink savo vadą savo noru, kaip tik išgirsta karės šauksmą; eidama į kovą Kristaus kariuomenė pasipuošus lyg i religijinę iškilmę, nes ji šventuose kunigų apdaruose; ji pilna gyvumo kaip jaunuomenė ir nesuskaitoma kaip blizgantys iš aušros iščios gimusios (su aušra atsirandančios) rastos lašeliai. — (4) *Viešpats prisiekė...* Psalmistas skelbia kitą garbingą Mesijo pareigą. Jis nesulaužoma prisieka pastatytas amžinu kunigu. Prisieka nurodo ne tik Kristaus kunigystės tikrumą, bet ir begalinę jos vertybę. — *Tu kunigas per amžius*. Karalius Mesijas, kurs veda į kovą prieš savo neprietelius kunigišką kariuomenę (3. eil.

ebr. t.) pats yra kunigas. Kunigu jis pastatytas tiesioginiu Dievo nutarimu ir tai ne kokiam nors ilgesniam arba trumpesniam laikui, bet visiems amžiams. — *Melkizedėko budu*. Melkizedėkas buvo draug karalius ir kunigas. Vz. šv. Povilo paaiškinimą šitų žodžių Žyd. 5, 1—11; 7, 1—22. Pranašai Jer. 30, 21; Lak. 6, 12... kalba taipogi apie karaliaus ir kunigo pareigas suvienytas Mesijo asmenyje. — (5) *Viešpats tavo dešinėje*. Psalmistas kalba apie pagalbą, kokią Dievas suteikia Mesijui kovos dieną. Viešpačiu čia vadinama Dievas Tėvas. Jis yra Kristaus dešinėje. 1. eil., kame buvo kalbama apie didžiąsą pagarbą, suteiktą Mesijui, jis buvo kviečiamas šestis Dievo Tėvo dešinėje; čionai gi buti dešinėje reiškia tą pat, ką ir suteikti globos, pagalbos, padėti. Plg. Ps. 15, 8; 120, 5. — *Rustybės dieną*. Taip čia pavadinta ta pati aug. 3. eil. minėta galybės diena. — (6) *Padarys pilną...* Ebr. t.: bus pilna lavonų, jis sudaužo galvas ant plataus lauko. — Kovos arba teismo pasekmės bus visiškai neprietelių apgalėjimas ir sunaikinimas, kurs čia išreiškiama palyginimu su kovos lauku pilnu užmuštųjų priešų lavonų. — (7) *Jis gers...* Šitoje eil. kalbama jau apie Mesiją. Kova bus taip smarki, kad Kristus vedinas savo kariuomene neturės laiko ilsėtis, ilgiaus stovėti vienoje vietoje savo troškuliui nutildyti. Jam bus gana trupučio vandens greitai pasisemto iš upelio pakelėje (plg. Teis. 7, 4—6) ir jis skubinsis toliaus. Dėlei tokios drąsos ir karžygiškumo jam teks pilniausio apgalėjimo garbė, kuri jam leis pakelti augstyn savo galvą. Paminėtas čia galvos pakėlimas nurodo, kad žodžiais: *jis gers iš upelio kelyje*, išreikšta taipogi vargas, kentėjimas, kurs pri-

Gyrimas Dievo geradarysčių Izraeliui.

Psalms CX. ¹ Alleluja.

Confitebor tibi Domine in toto
corde meo:

in consilio justorum, et congrega-
tione.

² Magna opera Domini:
exquisita in omnes voluntates
ejus.

³ Confessio et magnificentia opus
ejus:
et justitia ejus manet in sæcu-
lum sæculi.

⁴ Memoriam fecit mirabilium
suorum,
misericors et miserator Domi-
nus:

⁵ escam dedit timentibus se.
Memor erit in sæculum testa-
menti sui:

⁶ virtutem operum suorum an-
nunciabit populo suo:

⁷ Ut det illis hereditatem gen-
tium:
opera manuum ejus veritas, et
judicium.

⁸ Fidelia omnia mandata ejus:
confirmata in sæculum sæculi,
facta in veritate et æquitate.

110 (111). psalmė. ¹ Aleliuja.

Aš girsiu tave, Viešpatie, visa
mano širdimi,
teisųjų taryboje ir susirinkime.

² Viešpaties veikalai didi,
išrinkti visa jo valia.

³ Jo darbas šlovingas ir puikus,
o jo teisybė pasilieka per am-
žiu amžius.

⁴ Jis padarė savo stebuklų pa-
minklą;
Viešpats maloningas ir gailes-
tingas.

⁵ Jis davė maistotiems, kurie jo bijo;
jis atsimeina per amžius savo
sadorą;

⁶ jis davė pažinti savo tautai savo
darbų galybę.

⁷ duodamas jiems pagonių tė-
vainystę.
Jo rankų darbai ištikimybė ir
teisingumas.

⁸ Visi jo paliepimai tikri,
patvirtinti amžių amžiams,
paremti ant ištikimybės ir tie-
sumo.

verčia nuleisti galvą. Todėl kaikurie
šv. tėvai ir kiti aiškina tuos žodžius
apie žemišką Išganytojo gyvenimą su
jo vargais ir kančia: žemišku gyvenimu
jis gerė iš upelio, todėl Dievas padarė
jį apgalėtoju ir pasodino savo dešinėje
(plg. Pilyp. 2, 8—11).

110. ps. Giriama Dievas dėl didžių
jo veikalų ir suteiktų tautai geradarysčių
(1—5), kuriose apsiereiškė jo galybė,
ištikimybė sandorai ir šventumas; todėl
jis reikia garbinti per amžius (6—10).

(110, 1) *Aleliuja*. Ps. autorius neži-
nomas. Šita ir 111. ps. gana panašios
viena į kitą, sudėtos iš trumpučių
sakinių, kurių mintis tarp savęs griežtai
nesurištos; viena ir kita alfabėtinė, turi
po 22 eil., prasidedančias ebr. t. einan-
čiomis iš eilios žydų alfabėto raidėmis.

— *Teisųjų taryboje*. Psalmistas nori
šlovinti Dievą šventoje sueigoje bažny-
čioje ir tuojau vykdė savo užmanymą:
(2) *Viešpaties veikalai... išrinkti visa
jo valia*. Viešpats, klausydamas visos
savo meilės ir gerumo, išrinko Izraeliui
geriausių dalykų, darė didžių stebuklų.
Ebr. t.: verti, kad juos tyrinėtų visi,
kurie juos mėgsta. — (4) *Jis padarė
savo stebuklų...*: savo stebuklams tautai
padarytiems atsiminti Viešpats paskyrė
šventes: Velykas, Šėtrų šventę, subatą.
— (5) *Jis davė maisto...* Primenama
stebuklingas maitinimas Izraelitų ty-
ruose manna ir suteikimas vandens
iš uolos. Krikščionims tie žodžiai
primena švenč. eucharistiją (Teodor.,
Aug.). — (7) *Pagonių tėvainystė*:
Izraelitams Kanaano šalį, savo Baž-
nyčiai visas tautas. — (8) *Tikri*:

- ⁹ Redemptionem misit populo suo:
mandavit in æternum testamen-
tum suum.
Sanctum, et terribile nomen
ejus:
¹⁰ initium sapientiæ timor Do-
mini.
Intellectus bonus omnibus fa-
cientibus eum:
laudatio ejus manet in sæculum
sæculi.

⁹ Jis siuntė savo tautai atpirkimą,
liepė laikytis per amžius savo
sadoros;
jo vardas šventas ir baisus.

- ¹⁰ Baimė Viešpaties pradžia iš-
minties.
Geras išmanymas tiems, kurie
ją vykdo.
Jo šlovinimas pasilieka per am-
žių amžius.

Teisiųjų laimė.

Psalmus CXI. ¹ Alleluja, Reversio-
nis Aggæi, et Zachariæ.

- Beatus vir, qui timet Domi-
num:
in mandatis ejus volet nimis.
² Potens in terra erit semen ejus:
generatio rectorum benedicetur.
³ Gloria, et divitiæ in domo ejus:
et justitia ejus manet in sæcu-
lum sæculi.

111 (112). psalmė. ¹ Aleliuja, grįžtant
Agėjui ir Zakarijui.

- Palaimintas žmogus, kurs bijo
Viešpaties,
kurs labai mėgsta jo paliepus.
² Jo ainija bus galinga šalyje;
teisingųjų giminė bus laiminama.
³ Garbė ir turtai jo namuose,
ir jo teisingumas pasilieka per
amžių amžius.

pastovus ir vienodi per amžius, todėl
pasitikėjimo verti. — (9) *Atpirkimą:*
išliuosavimą iš Aigypso. — *Liepė*
laikytis...: prie Sinajaus kalno. — *Jo*
vardas šventas ir baisus. Dievas apsi-
reiškė esąs šventas, todėl reikalauja iš
savųjų didžio šventumo; bet draug jis
baisus nepaklusniams jo įstatymui ir
jo tautos neprieteliams. — (10) *Baimė*
Viešpaties...: visoks tarnavimas Dievui
yra šaltinis, šaknis ir esmė tikros
išminties ir yra išganingas išmanymas
visiems, kurie to tarnavimo Dievui,
religijos laikosi. Tarnavime Dievui yra
išmintis ir išganingas išmanymas; todėl
tas tarnavimas ir šlovinimas Dievo turi
pasilikti amžinai. Plg. Job. 28, 28;
Pat. 1, 7; 9, 10; Ekli. 1, 16. — *Ją:*
baimė. Ebr. t.: juos, t. y. Dievo įsaky-
mus.

111. ps. aprašoma laimė dievobaimingo
žmogaus: jo ainija galinga ir laiminga,
jo namai pilni gėrybių, jis žymus pasi-
gailėjimu ir teisingumu (1—5); tvirtai

pasitikėdamas Dievu jis liuosas nuo
pavojų, apgali neprietelius, žymus duos-
numu, teisybe, galybe, garbe, taip kad
nusišėdėlis nirsta jam pavydėdamas (6
iki 10).

(111, 1) *Grįžtant Agėjui ir...* Tais
antrašo žodžiais tikriausiai nurodoma,
kad po Babylono nelaisvės pranašai
Agėjus ir Zakarijas, padrašindami Iz-
raelitus ištikimai laikytis įstatymo,
ragindavo juos dažnai giedoti šią
psalmę. Ebr. t. jų nėra. 111. ps. alfa-
bėtinė; ji daugeliu žvilgsniu panaši į
110. ps.; jų dviejų autorius rasi buvo tas
pats. Vž. Ps. 110, 1 paaišk. — *Palaimin-
tas žmogaus...* Nors psalmistas kalba apie
dievobaimingo žmogaus laimę šiame ir
busiančiame gyvenime, bet ypatingą
domę atkreipia į Dievo suteikiamą už-
mokesnį čia ant žemės. — (3) *Garbė.*
Ebr. t.: lobis. — *Jo teisingumas...*
dievobaimingo žmogaus šventumas,
paremtas ant Dievo, pasilieka per
amžius. „Šventųjų darbai yra amžinųjų
vaisių žiedas“, sako šv. Grigalius Didy

- ⁴ Exortum est in tenebris lumen rectis:
misericors, et miserator, et justus.
- ⁵ Jucundus homo qui miseretur et commodat,
disponet sermones suos in iudicio:
- ⁶ quia in æternum non commovebitur.
- ⁷ In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit. Paratum cor ejus sperare in Domino,
- ⁸ confirmatum est cor ejus: non commovebitur donec despiciat inimicos suos.
- ⁹ Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi,
cornu ejus exaltabitur in gloria.
- ¹⁰ Peccator videbit, et isracetur, dentibus suis fremet et tabescet:
desiderium peccatorum peribit.

- ⁴ Teisiesiems teka šviesa tamsybėse;
maloningasai, gailestingasai ir teisusis.
- ⁵ Laimingas žmogus, kurs pasi-
gaili ir skolina,
tvarko savo šnekas teismu,
- ⁶ nes jis nebus pajudintas per amžius.
- ⁷ Teisusis bus per amžius atmintyje, jam nereikės bijoti blogos žinios. Jo širdis pasiryžus turėti vilties Viešpatyje;
- ⁸ jo širdis sustiprėjus; jis nesvyruos,
kolei nepažvelgs išaugšto į savo neprietelius.
- ⁹ Jis gausiai dalina, duoda beturčiams;
jo teisybė pasilieka per amžių amžius,
jo ragas augštinamas šlovėje.
- ¹⁰ Nusidėjėlis mato ir pyksta,
griežia savo dantimis ir nyksta;
nusidėjėlių geismas nueina niekais.

Reikia girti augščiausiasis Viešpats, kurs rupinasi ir mažiausiais dalykais.

Psalmus CXII. ¹ Alleluja.

Laudate pueri Dominum:
laudate nomen Domini.

112 (113). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite, tarnai, Viešpatį,
Girkite Viešpaties vardą.

sis. — (4) *Teisingiems teka...* Tamsybė yra nelaimės vaizdas, šviesa — vaizdas išgelbėjimo, išganymo; juo yra pats Dievas, kurs maloningas, gailestingas ir teisus. — (5) *Tvarko savo šnekas...*: kalba apsvarstydamas visus savo žodžius. Ebr. t.: tvarko savo dalykus pagal teisybę. — (6) *Nes jis nebus...*: Dievui padedant, jo laimė bus pastovi. — (7) *Blogos žinios*: nelaimę jam skelbiančios žinios. — *Jo širdis...* Ebr. t.: jo širdis tvirta, jis pasitiki Viešpačiu. — (8) *Jis nesvyruos*. Ebr. t.: ji (širdis) nebijos. — *Kolei nepažvelgs...*: kolei nepamatys su džiaugsmu, kad jo neprietelius sutiko užpelnyta baudmė. — (9) *Jo ragas...*: jo vertybė ir galybė

eina didyn ir kaskart labiau gerbiama žmonių akyse. — Visai kitoks likimas bedievio: (10) *Nusidėjėlis...* *nusidėjėlių geismas* (laikymas, kad žutu teisusis) *nueina niekais* (neįvyksta, pasilieka visai tuščias).

112. ps. Reikia visuomet ir visur girti prakilnus ir garbingas Dievas (1 iki 4); nors jis visu augščiausias, tačiau jis rupinasi ir mažiausiais dalykais, padeda pavargeliui ir suteikia linksmybės neturintiems vaikų (5—9).

(112, 1) *Tarnai*: Dievo tarnai, visi ištikimi Izraelitai. Ebr. t.: girkite, Viešpaties tarnai. — *Viešpaties vardą*: kurs apreiškė savo tautai savo vardą,

- ² Sit nomen Domini benedictum,
et hoc nunc, et usque in sæcu-
lum.
- ³ A solis ortu usque ad occasum,
laudabile nomen Domini.
- ⁴ Excelsus super omnes gentes
Dominus,
et super cælos gloria ejus.
- ⁵ Quissicut Dominus Deus noster,
qui in altis habitat,
- ⁶ et humilia respicit in cælo et in
terra?
- ⁷ Suscitans a terra inopem,
et de stercore erigens pauperem:
- ⁸ Ut collocet eum cum principi-
bus,
cum principibus populi sui.
- ⁹ Qui habitare facit sterilem in
domo,
matrem filiorum lætantem.

- ² Tebuna Viešpaties vardas šlovi-
namas
nuo dabar ir per amžius.
- ³ Nuo saulėtekių iki saulėleidžių
Viešpaties vardas girtinas.
- ⁴ Viešpats prakilnus ant visų
tautų,
ir jo garbė perviršija dangų.
- ⁵ Kas kaip Viešpats, mūsų Dievas,
kurs gyvena augštybėse,
- ⁶ ir žiuri į žemybės
danguje ir žemėje?
- ⁷ kurs paaugština pavargelį iš
dulkių
ir iškelia beturtį iš mėslo,
- ⁸ kad pasodintu jį su kunigaik-
ščiais,
su savo tautos kunigaikščiais?
- ⁹ kurs padaro, kad nevaisinga
gyvena namuose
kaipo linksma vaikų motina?

Viešpaties stebuklai, Izraeliui išeinant iš Aigypto.

Tikrasas Dievas ir pagonių dievačiai.

Psalmus CXIII. ¹ Alleluja.

In exitu Israel de Ægypto,
domus Jacob de populo barbaro:

113 (114. 115). psalmė. ¹ Aleliuja.

Išeinant Izraeliui iš Aigypto,
Jokubo namams iš svetimos
tautos,

save. — (4) *Viešpats prakilnus...* Didis dalykas yra visos tautos draug paimtos, bet Viešpats didesnis; puikus dangus, bet Viešpaties garbė didesnė už visą dangaus žibėjimą ir gražumą, nes jis stovi augščiau viso pasaulio. Plg. Malak. 1, 11. — (5. 6) *Kurs gyvena...* Nors Dievo sostas yra taip augštai, jog jis turi žemyn žiūrėti, kad matytų dangų ir žemę, tačiau jis neužmiršta žemiausių dalykų ir jais rūpinasi (plg. Iz. 57, 15). Toliaus pavyzdžiais paaiškinama tas Dievo pažvelgimas į žemybę. — (7) *Kurs paaugština...* Plg. 1 Kar. 2, 8; Job. 28; 5, 11; Prad. 41. persk. Pasilikimas dulkėse, mėsle yra vaizdai didžiausio skurdo ir apleidimo. — (9) *Kurs padaro...* Kitas tėviško Dievo rupestingumo pavyzdys. Neturėjimas vaikų buvo Sen. Test. laikoma didžiausia nelaime, prakeikimu (Iš. 23, 26;

Atk. 7, 14). Dievas padaro, kad ir ta, kuri ilgą laiką buvo nevaisinga, susilaukia vaikų, jais džiaugiasi ir tarsi įsišaknija namuose. — Iš šitos ir tol. ps. iki 117 (ebr. t. Ps. 113—118) susideda taip vadinamas žydų Hallel. 112. ir 113. ps. buvo giedamos prieš Velykų vakariene, 114—117 ps. ją pabaigus. Šv. Mato evangelijos žodžiuose (26, 30): „pakalbėję giesmę, jie išėjo į Alyvų kalną“, yra aliuizija į šito Hallel giedojimą.

113. ps. Žydus, išeinančius iš Aigypto ir keliaujančius per tyrus, lydėjo didžiausi stebuklai, skelbdami tos išrinktos tautos išaugstinimą ir Dievo didenybę (1—4, 5—8).

(113, 1) *Aleliuja*. Ebr. t. šituo žodžiu baigiama 112. ps. 113. ps. ebr. t. paprastai dalinama į dvi; antroji prasideda nuo 9. eil. ir žymiai skiriasi nuo pir-

² Facta est Judæa sanctificatio ejus,
Israel potestas ejus.

³ Mare vidit, et fugit:
Jordanis conversus est retrorsum.

⁴ Montes exultaverunt ut arietes:
et colles sicut agni ovium.

⁵ Quid est tibi mare quod fugisti:
et tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?

⁶ Montes exultastis sicut arietes,
et colles sicut agni ovium.

⁷ A facie Domini mota est terra,
a facie Dei Jacob.

⁸ Qui convertit petram in stagna
aquarum,
et rupem in fontes aquarum.

¹ NON NOBIS DOMINE, NON
NOBIS:
sed nomini tuo da gloriam.

² Super misericordia tua, et veritate tua:
nequando dicant Gentes:
Ubi est Deus eorum?

³ Deus autem noster in cælo:
omnia quæcumque voluit, fecit.

² Judas padaryta jo šventykla,
Izraėlis jo viešpatavimu.

³ Jura išvydo ir bėgo,
Jordanas atgal grįžo.

⁴ Kalnai šokinėjo kaip avinai
ir kauburiai kaip avinėliai.

⁵ Kas tau, jura, kad bėgi,
ir tau, Jordanai, kad atgal
grįžti?

⁶ jums, kalnai, kad šokinėjate
kaip avinai,
ir jūs kauburiai kaip avinėliai?

⁷ Žemė sudrebėjo nuo Viešpaties
veido,
nuo Jokubo Dievo veido,

⁸ kurs pavertė uolą į vandenų
liunus
ir akmenį į vandens šaltinius.

⁹ (‘) NE MUMS, VIEŠPATIE,
NE MUMS,
bet savo vardui duok garbę

¹⁰ (‘) dėlei savo pasilgailejimo ir
savo ištikimybės;
kad kartais pagonis nesakytu:
Kame jų Dievas?

¹¹ (‘) Musų gi Dievas dangurje,
jis daro visa, ko tik nori.

mosios savo turiniu. — *Išeinant...* Vz. Iš. 13, 3. — *Iš svetimos tautos.* Tikriaus: iš svetima, nesuprantama kalba šnekančios tautos. — (2) *Judas.* Judas čia reiškia visą tautą taip pat kaip ir Izraėlis. Minima gi Judo giminė dëlto, kad kelionėje iš Aigypso ji vadovavo kitų giminių tarpe (plg. Prad. 49, 10; Sk. 2, 3; 10, 13. 14). Izraėlio tauta išėjusi iš Aigypso turėjo būti atskirta nuo visų kitų tautų kaip šventa, kaip tikrosios religijos vidurys ir kaip Dievo apreiškimo nešiotojas. — *Jo:* Dievo. — *Jo viešpatavimu.* Žydai prigulėjo Dievui ypatingu budu; Viešpats buvo jų karalius. — (3) *Jura išvydo...* Toliaus poetiškai aprašoma stebuklai Dievo padaryti išrinktajai tautai, einant per Raudonąją jūrą, per Jordaną, tyrumoje. — (7) *Žemė sudrebėjo.* Ebr. t.: sudrebėk žemė. — (8) *Kurs pavertė...* Stebuklingas

vandens davimas iš uolos. Vz. Iš. 17, iki 7; Sk. 20, 1...

• 113, 9—26. Prislėgta tauta meldžia Dievą pagalbos, kad kartais pagonis nesityciotu iš Izraėlio Dievo, kurs vienas yra Sutvertojas, tuo tarpu kad pagonių stabai yra niekai (9—16); tauta išpažįsta savo pasitikėjimą Viešpaties padėjimui ir palaiminimu, nes nemirusieji, bet gyvieji šlovina Viešpatį (17 iki 26).

(9) *Ne mums...* mes neužsipelnėme tavo pagalbos, bet tavo paties garbė reikalauja, kad tu mums vardan savo ištikimybės žadėjimuose padėtumei prieš pagonių tautas. — (10) *Kad kartais...* Ebr. t.: kam gi pagonis sakys. — *Kame jų Dievas.* Jei Viešpats paliks savo tautą suspaudime, rodysis pagonims, kad arba jis negana galingas, arba jo visai nėra. — (11) *Musų gi Dievas...*

- ⁴ Simulachra gentium argentum,
et aurum,
opera manuum hominum.
- ⁵ Os habent, et non loquentur:
oculos habent, et non videbunt.
- ⁶ Aures habent, et non audient:
nares habent, et non odorabunt.
- ⁷ Manus habent, et non palpa-
bunt:
pedes habent, et non ambula-
bunt:
non clamabunt in gutture suo.
- ⁸ Similes illis fiant qui faciunt
ea:
et omnes qui confidunt in eis.
- ⁹ Domus Israel speravit in Do-
mino:
adjutor eorum et protector
eorum est.
- ¹⁰ Domus Aaron speravit in Do-
mino:
adjutor eorum et protector
eorum est.
- ¹¹ Qui timent Dominum, sperave-
runt in Domino:
adjutor eorum et protector
eorum est.
- ¹² Dominus memor fuit nostri:
et benedixit nobis:
Benedixit domui Israel:
benedixit domui Aaron.
- ¹³ Benedixit omnibus, qui timent
Dominum,
pusillis cum majoribus.
- ¹⁴ Adjiciat Dominus super vos:
super vos, et super filios vestros.
- ¹⁵ Benedicti vos a Domino,
qui fecit cælum, et terram.
- ¹⁶ Cælum cæli Domino:
terram autem dedit filiis homi-
num.
- ¹² (*) Pagonių stabai sidabras ir
auksas,
žmonių rankų darbai.
- ¹³ (*) Jie turi burną ir nekalba,
turi akis ir neregį.
- ¹⁴ (*) Jie turi ausis ir negirdi,
turi nosį ir neuosto.
- ¹⁵ (*) Jie turi rankas ir nečiu-
pinėja,
turi kojas ir nevaikčioja;
jie nešaukia savo gerkle.
- ¹⁶ (*) Tebuna panašūs į juos tie,
kurie juos daro,
ir visi, kurie jais pasitiki.
- ¹⁷ (*) Izraelio namai turi vilties
Viešpatyje,
jis jų padėjėjas ir jų globėjas.
- ¹⁸ (*) Aarono namai turi vilties
Viešpatyje,
jis jų padėjėjas ir jų globėjas.
- ¹⁹ (*) Kurie bijo Viešpaties, turi
vilties Viešpatyje,
jis jų padėjėjas ir jų globėjas.
- ²⁰ (*) Viešpats atsimena mus
ir laimina mus;
jis laimina Izraelio namus,
laimina Aarono namus.
- ²¹ (*) Jis laimina visus, kurie bijo
Viešpaties,
taip mažus kaip ir didžius.
- ²² (*) Tegul Viešpats jus padaugina,
jus ir jūsų vaikus.
- ²³ (*) Bukite palaiminti Viešpaties,
kurs padarė dangų ir žemę.
- ²⁴ (*) Dangaus dangus yra Vieš-
paties,
žemę gi jis davė žmonių vaikams.

Bet Viešpats yra ir jis Visagalis. — (12) Stabai sidabras...: negyvi paveikslai. Plg. Ps. 134, 15. — (13) Jie turi burną. Pl. Atk. 14, 28; Išm. 15, 15; Iz. 40, 18...; 44, 9...; Jer. 10, 3...; Bar. 6, 7... — (16) Tebuna... Ebr. t.: į juos bus panašūs tie... — (17—19) Turi vilties Viešpatyje. Ebr. t.: tegul pasitiki Vieš-

pačiu. — Globėjas. Ebr. t.: skydas. — Kurie bijo Viešpaties: prozelitai, pagonių priėmusieji žydų tikėjimą. — (20) Viešpats atsimena mus. Ebr. t.: Viešpats, kurs atsimena mus, laimins. — (23) Viešpaties, kurs padarė... Iš to priminimo pasirodo palaiminimų vertybė. — (24) Dangaus... Ebr. t.: dangus yra Vieš-

- 17 Non mortui laudabunt te Domine:
neque omnes, qui descendunt in infernum.
18 Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino,
ex hoc nunc et usque in sæculum.

- 25 (1) Ne numireliai giria tave, Viešpatie,
ir ne tie, kurie žengia į mirusiųjų buveinę,
26 (1) bet mes, kurie esame gyvi, šloviname Viešpatį
nuo dabar ir per amžius.

Dėkojimas Dievui už išliuosavimą iš pavojaus.

Psalmus CXIV. 1 Alleluja.

- Dilexi, quoniam exaudiet Dominus
vocem orationis meæ.
2 Quia inclinavit aurem suam mihi:
et in diebus meis invocabo.
3 Circumdederunt me dolores mortis:
et pericula inferni invenerunt me.
Tribulationem et dolorem inveni:
4 et nomen Domini invocavi.
O Domine libera animam meam:
5 misericors Dominus, et justus, et Deus noster miseretur.
6 Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, et liberavit me.
7 Convertere anima mea in requiem tuam:
quia Dominus benefecit tibi.

114 (116). psalmė. 1 Aleliuja.

- Aš myliu, nes Viešpats išklaušė
mano maldos balsą,
2 nes jis palenkė į mane savo ausį;
aš šauksiuos į jį savo dienose.
3 Mirties skausmai buvo apstoję mane,
aš buvau susitikęs su sielvartu ir skausmu;
4 tuomet aš saukiaus į Viešpaties vardą:
O Viešpatie, gelbėk mano sielą!
5 Viešpats gailestingas ir teisus, ir mūsų Dievas pasigaili.
6 Viešpats sergi mažutėlius; aš buvau nužemintas, ir jis išliuosavo mane.
7 Grįžk, mano siela, į savo atilsį, nes Viešpats padarė tau gera,

paties dangus. Dievas turi ypatingu būdu savo sostą danguje, žmonių gyvenamoji vieta žemė. — (25) *Ne numireliai...* Sen. Testamentame dangus tebebuvo uždarytas; todėl nežinota apie amžiną mirusiųjų Viešpatyje šlovinimą. — (26) *Bet mes, kurie...*: mes, žemės vaikai, stropiai šlovinkime Dievą: mirusieji tai nebegali daryti; todėl Dievas ilgai laiko mus gyvus.

114. ps. autorius išpažįsta savo meilę link Dievo, nes Dievas išklauso jį, kuomet prašo pagalbos pavojuje (1—4); šlovina Dievo pasigailėjimą ir, ragindamas pats save turėti dvasios ramybės, žada vaikščioti Dievo akyvaizdoje (5—9).

(114, 1) *Aleliuja*. Ebr. t. tuo žodžiu baigiama 113. ps. — *Aš myliu*: Viešpatį Dievą. Begalinis Dievo gerumas sužadino tą dėkingumo meilę psalmisto širdyje. — (2) *Savo dienose*: Kolei esu gyvas. — (3) *Mirties skausmai*. Ebr. t.: mirties virvės. Plg. Ps. 17, 5. — *Pragaro pavojai*. Ebr. t.: mirusiųjų buveinės suspaudimai. — (5) *Teisus*, todėl ištikimai atitesias savo žadėjimus. — (6) *Sergi mažutėlius*: kuriems dėlei jų nepritrymo reikalinga globa labiau nekaip kitiems. — (7) *Grįžk...* Siela iš baimės kone išbėgo iš kuno; ji vėl turi būti rami, nes Dievas pašalina visa, kas jos ramybę drumzdė. Išgelbėjimas iš mirties pavojaus yra laidas, kad Dievas duos psalmistui dar

- ⁸ Quia eripuit animan meam de morte:
oculos meos a lacrymis,
pedes meos a lapsu.
⁹ Placebo Domino
in regione vivorum.

Psalmus CXV. ¹⁰ Alleluja.

Credidi, propter quod locutus sum:

ego autem humiliatus sum nimis.

- ¹¹ Ego dixi in excessu meo:
Omnis homo mendax.

- ¹² Quid retribuam Domino,
pro omnibus, quæ retribuit mihi?

- ¹³ Calicem salutaris accipiam:
et nomen Domini invocabo.

- ¹⁴ Vota mea Domino reddam
coram omni populo ejus:

- ¹⁵ pretiosa in conspectu Domini
mors Sanctorum ejus:

- ⁸ nes jis išliuosavo mano sielą
nuo mirties,
mano akis nuo ašarų, mano
kojas nuo suklupimo.
⁹ Aš patiksiu Viešpačiui gyvųjų
šalyje.

115 (116). psalmė. ¹⁰ (¹) Aleliuja.
Aš tikiu, todėl kalbėjau,
tačiau aš buvau labai nuže-
mintas.

- ¹¹ (¹) Aš tariau savo išgastyje:
Kiekvienas žmogus melagis.

- ¹² (¹) Kuo aš atsilyginsiu Viešpa-
čiui
už visa, ką jis yra man suteikęs?

- ¹³ (¹) Aš imsiu išganymo taurę
ir šauksiuos į Viešpaties vardą.

- ¹⁴ (¹) Aš atitesėsiu Viešpačiui savo
apžadus
visos jo tautos akyvaizdoje.

- ¹⁵ (¹) Brangi Viešpaties akyvaiz-
doje
jo šventųjų mirtis.

ilgai gyventi. — (8) Nes jis išliuosavo... Ebr. t.: nes tu išliuosavai... Plg. Ps. 55, 13. — (9) Aš patiksiu... Ebr. t.: aš vaikščiosiu Viešpaties akyvaizdoje, t. y. elgsiuos taip, kad jam visame patikčiau. — *Gyvųjų šalyje*: šiam gyvenime.

115. ps. Vien Dievas duoda pagalbos, todėl reikia jis šlovinti ir atitesėti jam apžadai (10—14). Dievas labai brangina savo šventųjų gyvenimą, jis suteikė išgelbėjimą psalmistui, kurs už tatai atitesės jam apžadus (15—18).

(115, 10) *Aleliuja*. To ž. visai nėra ebr. tekste, kuriame šita psalmė sujungta su 114. Panašumas tarp judviejų ištikrųjų žymus; bet taipogi kiekviena ir atskirai paimta turi savo pilnai užbaigtą turinį ir todėl gali būti laikoma atskira giesmė. — *Aš tikiu...* Psalmistas išpažįsta savo tikėjimą ir pasitikėjimą Dievu, nors turi kentėti didį vargą. Ebr. t.: aš tikiu, nors ir turiu sakyti: Aš esu labai prispaustas, t. y. net ir didžiausiam suspaudimui mano tikėjimas (ir pasitikėjimas Dievu) pasilieka tvirtas. Plg. 2 Kor. 4, 13. —

(11) *Savo išgastyje*. Plg. Ps. 30, 23. — *Melagis*. Ebr. t.: meluoja, apvilia. Laukdamas su pasitikėjimu pagalbos iš Dievo psalmistas nieko nelaukia iš žmonių, kurie nuolat apvilia teisingiausiuose laukimuose. Plg. Rom. 3, 4. — (12) *Kuo aš atsilyginsiu...* Jis taip įsitikrinęs, kad Dievas išklaussys ir išliuosuos iš suspaudimo, jog jau svarsto, kaip galėtų padėkoti Dievui už suteiktą malonę ir pats sau atsako: (13) *Aš imsiu išganymo...* Taip daroma aliuizija į dėkojimo aukų pokilius, tarsi butu pasakyta: aš pakelsiu linksmą pokilio taurę, atsimindamas Dievo man suteiktą išgelbėjimą. Kaikurie aiškina šituos žodžius taip: aš primsiu Dievo man suteiktą likimą (*taurę*), išgelbėjimą ir dėkosiu už tatai Dievui. — (14) *Savo apžadus*: iškilmingai atnaušinsiu Viešpačiui žadėtąsias dėkojimo aukas. — (15) *Brangi...* Ištikimi Dievo tarnai pasilieka ypatingoje Dievo apveizdos globoje; jų mirtis nėra Dievo akyse taip menkas dalykas, kad jam būtų vis viena, ar bus jie bedievių nužudyti, ar ne; priešingai, yra tai jam pilno meilės jo rupestingumo dalykas. —

¹⁶ O Domine quia ego servus tuus:
ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea:

¹⁷ tibi sacrificabo hostiam laudis,
et nomen Domini invocabo.

¹⁸ Vota mea Domino reddam
in conspectu omnis populi ejus:

¹⁹ in atriis domus Domini,
in medio tui Jerusalem.

¹⁶ (') O Viešpatie, juk aš tavo tarnas;
aš tavo tarnas ir tavo tarnaitės sunus.

Tu sutraukei mano pančius,

¹⁷ (') Tau aš atnašausiu šlovinimo auką

ir šauksiuos į Viešpaties vardą.

¹⁸ (') Aš atitesėsiu Viešpačiui savo apžadus

visos jo tautos akyvaizdoje,

¹⁹ (') Viešpaties namų prieangiuose,
tavo viduryje, o Jeruzale.

Pakvietimas visų tautų šlovinti Viešpaties.

Psalmus CXVI. ¹ Aleliuja.

Laudate Dominum omnes
Gentes:

laudate eum omnes populi:

² Quoniam confirmata est super
nos misericordia ejus:
et veritas Domini manet in
æternum.

116 (117). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, visos gi-
minės,

girkite jį, visos tautos,

² nes jo pasigailėjimas pasirodė
ant mūsų galingas,
ir Viešpaties ištikimybė pasilieka
per amžius.

Dėkojimo giesmė už stebuklingą išgelbėjimą.

Psalmus CXVII. ¹ Aleliuja.

Confitemini Domino quoniam
bonus:

quoniam in sæculum miseri-
cordia ejus.

117 (118). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

(16) O Viešpatie... Ebr. t. reiktu versti taip: O juk, Viešpatie... Kadangi Dievas brangina apskritai visus savo ištikimus tarnus, psalmistas primena, kad ir jis yra vienas iš jų tarpo. — (17. 18) *Tau aš atnašausiu...* Atkartojama jau aug. 5. e. išreikštas pažadėjimas. — (19) *Viešpaties namų prieangiuose...*: ten, kame buvo deginamųjų aukų altorius.

116. ps. kviečiama visos tautos šlovinti Dievą už jo pasigailėjimą ir jo ištikimybę žadėjimuose.

(116, 1) *Aleliuja*. Ebr. t. tuo žodžiu baigiama 115. ps. Šitoje psalmėje atsižvelgiama į Mesijo laikus, nes šlovinti Dievą raginama ne vien Izraelis, bet visos tautos. — *Girkite Viešpatį...* Plg. Rom. 15, 11. — (2) *Jo pasigailėjimas*. — Pašaukimas pagonių į Kristaus

karalystę buvo Dievo pasigailėjimo darbas, žydų — jo ištikimybės.

117. ps. pradedama paraginimu šlovinti Dievo gerumą (1—4); toliaus psalmistas tautos vardu išpažįsta, jog visuomet gaudavo pagalbos iš Dievo, kuriuo reikia pilnai pasitikėti (5—9); tos Dievo pagalbos tauta susilaukė dabar apstota priešų, kuriuos apgalėjo (10—13), taigi su džiaugsmu augština Dievą išgelbėtoją, su iškilme eina į bažnyčią šlovindama Dievą, kad nors paniekinta pagonių ji darosi kampiniu akmenimi dieviškojo rumo, statytino ant žemės; dėlto tai su linksmu šukojimu ir geriausia viltimi ji švenčia iškilmingą šventę (14—29).

(117, 1) *Aleliuja*. Tas ž. ebr. t. priguli 116. psalmėi. Daugumos aiškin-tojų nuomone šita ps. sudėta neilgai

- ² Dicat nunc Israel quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia ejus.
- ³ Dicat nunc domus Aaron:
quoniam in sæculum misericordia ejus.
- ⁴ Dicant nunc qui timent Dominum:
quoniam in sæculum misericordia ejus.
- ⁵ De tribulatione invocavi Dominum:
et exaudivit me in latitudine Dominus.
- ⁶ Dominus mihi adjutor: non timebo
quid faciat mihi homo.
- ⁷ Dominus mihi adjutor:
et ego despiciam inimicos meos.
- ⁸ Bonum est confidere in Domino,
quam confidere in homine:
- ⁹ Bonum est sperare in Domino,
quam sperare in principibus.
- ¹⁰ Omnes gentes circuierunt me:
et in nomine Domini quia ultus sum in eos.
- ¹¹ Circumdantes circumdederunt me:
et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

- ² Tegul dabar Izraēlis sako: Jis geras,
jo pasigailējimas amžinas.
- ³ Tegul dabar Aarono namai sako:
Jo pasigailējimas amžinas.
- ⁴ Tegul dabar sako tie, kurie bijo Viešpaties:
Jo pasigailējimas amžinas.
- ⁵ Iš sielvarto aš šaukiaus ī Viešpatī,
ir Viešpats išklausē mane ir pastatē platybėje.
- ⁶ Viešpats man padējējas;
aš nebijau, kā galētu padaryti man žmogus.
- ⁷ Viešpats man padējējas,
aš žiurēsiu iš augšto ī savo neprietelius.
- ⁸ Geriaus pasitikēti Viešpačiu,
kaip pasitikēti žmogui.
- ⁹ Geriaus turēti vilties Viešpatyje,
kaip turēti vilties kunigaikščiuose.
- ¹⁰ Visos tautos apstojo mēne,
bet Viešpaties vardan aš joms atkeršysiu.
- ¹¹ Jos stote apstojo mane,
bet Viešpaties vardan aš joms atkeršysiu.

trukus po Babylono nelaisvės kuriam nors iškilingam ir linksam žydų gyvenimo atsitikimui, tokiam kaip šėtrų šventė, minėta Ezdr. 3, 1—4 arba atstatytos bažnyčios pašventimui (Ezdr. 6, 15—18). Ji buvo giedoma ne vieno choro, bet kelių pasikeičiant. Išganytojas keletą jos žodžių (22. ir 23. eil.) aiškino apie save (plg. Mt. 21, 42; Mk. 12, 10; Lk. 20, 17; Apd. 4, 11; Rom. 9, 23; 1 Petr. 2, 7). Žydų mokytojai laikė visą ps. mesijine. Jos žodžiais (25. 26. e.) pasitiko minia Išganytoja iškilingai žengiantį į Jeruzalę (vz. Mt. 21, 9). — *Šlovinkite...* Kaip Ps. 113, 9—11 taip ir čia kviečiama tauta, kunigai ir prozelitai šlovinti Dievo gerumą. — *Jo pasigailėjimas...* Obalsis dažnai atsikartoja

čia ir kitose psalmėse. Plg. Ps. 105, 1; 106, 1 ir k. — (2) *Jis geras*. Ebr. t. tų žodžių čia nėra. — (5) *Iš sielvarto...* Pasakoma, kaip tauta patyrė, kad Dievas geras. Ebr. t.: iš suspaudimo. — *Pastatė platybėje*: vietoje, kur nebuvo suspaudimo, todėl išgelbėjo iš pavojaus. — (6) *Viešpats man padėjęjas...* Išreiškiama pilniausias pasitikėjimas Viešpačiu. Plg. Žyd. 13, 6. — (7) *Aš žiurėsiu iš augšto...* Ebr. t.: aš ganyčiau savo akis ant neapkenčiančių mane, t. y. su pasigerėjimu ir džiaugsmu matysiu, kaip nedori neprietelių sumanymai nueina niekais. Plg. Ps. 53, 9; 111, 8 ir k. — (10) *Tautos: pagonys*. Plg. Ezdr. 4, 4—24; 5, 3; Neem. 1, 3; 4, 7; 6, 16. Nurodoma pavojaus didumas ir kaip iš jo išsigelbėta. —

- ¹² Circumdederunt me sicut apes,
et exarserunt sicut ignis in
spinis:
et in nomine Domini quia ultus
sum in eos.
- ¹³ Impulsus eversus sum ut cade-
rem:
et Dominus suscepit me.
- ¹⁴ Fortitudo mea, et laus mea
Dominus:
et factus est mihi in salutem.
- ¹⁵ Vox exultationis, et salutis
in tabernaculis justorum.
- ¹⁶ Dextera Domini fecit virtutem:
dextera Domini exaltavit me,
dextera Domini fecit virtutem.
- ¹⁷ Non moriar, sed vivam:
et narrabo opera Domini.
- ¹⁸ Castigans castigavit me Domi-
nus:
et morti non tradidit me.
- ¹⁹ Aperite mihi portas justitiæ,
ingressus in eas confitebor Do-
mino:
- ²⁰ hæc porta Domini,
justi intrabunt in eam.
- ²¹ Confitebor tibi quoniam exau-
disti me:
et factus es mihi in salutem.

- ¹² Jos apspito mane kaip bitės
ir užsidegė kaip ugnis erskėtyne,
bet Viešpaties vardan aš joms
atkeršysiu.
- ¹³ Pastumtas aš pasvyrau, taip kad
turėjau parpulti,
bet Viešpats palaikė mane.
- ¹⁴ Mano stiprybė ir mano gyrius
Viešpats,
nes jis pasidarė man išgelbė-
jimas.
- ¹⁵ Linksmo šukojimo ir išgel-
bėjimo balsas
teisiųjų šėtrose.
- ¹⁶ Viešpaties dešinė parodė savo
galybę,
Viešpaties dešinė išaugtino mane,
Viešpaties dešinė parodė savo
galybę.
- ¹⁷ Aš nemirsiu, bet busiu gyvas
ir pasakosiu apie Dievo darbus.
- ¹⁸ Viešpats mane plakte plakė,
bet mirčiai jis nepadavė manęs.
- ¹⁹ Atidarykite man teisybės vartus;
įėjęs pro juos aš šlovinsiu Vieš-
patį:
- ²⁰ Tai Viešpaties vartai,
teisieji įeina pro juos.
- ²¹ Aš giriu tave, nes tu išklausei
mane
ir pasidarei man išgelbėjimas.

Viešpaties vardan: Viešpačiui suteikiant pagalbos. — *Joms atkeršysiu.* Ebr. t.: jas sukaposiu. Taippat ir 11. ir 12. eil. — **(12)** *Kaip bitės...* Palyginimais aprašoma užpuolančiųjų daugybė ir piktumas. Bitės, juo labiau varomos šalin, juo pikčiau puola. Erškėtynas greitai dega pleškėdamas, bet ir greitai užgesta. — **(13)** *Pastumtas...* Ebr. t.: tu smarkiai pastumei mane, kad krisčiau, bet Viešpats padėjo man. — Rasi taip atsiliepiama į užpuolusius neprietelius. — **(14)** *Mano gyrius:* mano pasigyrimo dalykas. Plg. Iš. 15, 2. — **(15)** *Linksmo šukojimo...* Suteiktas išgelbėjimas sukėlė didžiausį džiaugsmą visoje tautoje, kuri šlovina Viešpatį ir sako: Šv. Raštas, III t.

(16) *Viešpaties dešinė...* — **(17)** *Aš:* Izraelis. — **(19)** *Atidarykite...* Iš šitos ir 20. eil. daroma išvada, kad jų žodžiai (todėl ir visa 117. ps.) buvo giedomi iškilmingos eisenos (procesijos) metu, prisiartinant prie bažnyčios; viduje už dar uždarytų bažnyčios vartų turėjo būti rasi kunigų choras. — *Teisybės vartus.* Bažnyčios vartai yra įėjimas į vietą susitikimo Dievo su žmonėmis. Teisuma suteikia Dievas gyvena toje vietoje ir tik teisingieji gali artintis į jį. — *Įėjęs...* Ebr. t.: aš įeisiu pro juos, šlovinsiu Viešpatį. — Į tuos žodžius choras iš vidaus atsako: **(20)** *Tai Viešpaties...* Įeidama minia toliau sako: **(21)** *Aš šlovinsiu...* —

- 22 Lapidem, quem reprobā verunt
edificantes:
hic factus est in caput anguli.
- 23 A Domino factum est istud:
et est mirabile in oculis
nostris.
- 24 Hęc est dies, quam fecit Do-
minus:
exultemus, et lætemur in ea.
- 25 O Domine salvum me fac,
o Domine bene prosperare:
- 26 benedictus qui venit in nomine
Domini.
Benediximus vobis de domo
Domini.
- 27 Deus Dominus, et illuxit nobis.
Constituite diem sollempnem in
condensis,
usque ad cornu altaris.
- 28 Deus meus es tu, et confitebor
tibi:
Deus meus es tu, et exaltabo
te.
- 22 Akmuo, kurį statytojai atmetė,
tas pasidarė kampiniu akme-
nimi.
- 23 Tai Viešpaties padaryta
ir stebuklinga mūsų akyse.
- 24 Tai diena, kurią Viešpats yra
padaręs,
džiaugkimės ir linksminkimės
joje.
- 25 O Viešpatie, gelbėk mane,
o Viešpatie, duok pasisėkimo.
- 26 Tebuna palaimintas, kurs ateina
Viešpaties vardan;
mes laiminame jus iš Viešpaties
namų.
- 27 Viešpats yra Dievas ir šviečia
mums.
Švęskite iškilmingą dieną su la-
puotomis šakomis.
iki altoriaus ragų.
- 28 Tu mano Dievas, ir aš šlovinsiu
tave;
tu mano Dievas, ir aš augštinsiu
tave.

(22) *Akmuo, kurį...* Patarlinis išsireiški-
mas, paimtas iš to, kaip dedama rūno pa-
matai, ant kurių kampinio akmens su-
siduria ir remiasi dvi sienės. Jo pra-
smė: tas, kurį atmetė kiti kaipo ne-
naudingą, pasidarė pirmuoju ir visu-
svarbiausiu (plg. Jer. 51, 26). Pagonis,
kurie statė įvairias pasaulio karalystes,
norėjo, kad Izraelis nebebutu atskira
tauta, kad nebebutu akmenimi jų sta-
tyme, bet Dievas vėl priimdamas jį i
savo malonę kaipo savąją tautą, pa-
darė jį svarbiausią tautą, pas kurią
savu laiką turėjo ateiti pagonis, kad
jai tarpininkaujant dalyvautų mesi-
jinio apreiškimo palaiminimuose. Tik-
tai kada žydai vėl turėjo bažnyčią, jie
išnaujo pasijuto esą Dievo tauta. Tik
per Kristų Izraelis galėjo pasidaryti
kampiniu akmenimi tarp tautų (Iz. 28,
16), nes jis sujungia žydus ir pagonis,
žmones ir angelų pasaulį. Plg. Mt. 21,
42; Mk. 13, 20; Lk. 20, 17; Apd. 4, 11;
1 Petr. 2, 7. — (24) *Tai diena...*: ta
graži iškilmės diena, kuri rodė Izraeli-
tams, kad jie ištikrųjų Dievo tauta. —

(25) *O Viešpatie...* Ebr. t.: maldaujame,
Viešpatie, gelbėk gi, maldaujame, duok
pasisėkimo. Iš ebr. ž. *hoši'ah na'*.
gelbėk gi, padaryta liturgijos žodis
osanna, hosanna. Plg. Mt. 21, 9; Jo.
12, 13. — (26) *Tebuna palaimintas...*
Tais žodžiais kunigų choras turėjo svei-
kinti einančius į bažnyčią. Anot
ebr. t.: tebuna palaimintas vardan Vieš-
paties, t. y. Viešpaties galybės, tas,
kurs ateina. — Tie patys kunigai lai-
mino tautą: *Mes laiminame...* — (27)
Ir šviečia mums: nelaimės naktį su-
teikia malonės, išliuosavimo, džiaugs-
mo. — *Švęskite...*: puoškite šventę
šakomis, kurių eilia eidama per visą
kunigų šventorių siektu deginamųjų
aukų altoriaus ragus (buvusius ant al-
toriaus kampų išsikišimus). Ebr. t.:
riškite šventės aukas virvėmis iki al-
toriaus ragų, t. y. atvestų aukoms gy-
vulių tebuna taip daug, kad jų būtų pilnas
kunigų šventorius net iki deginamųjų
aukų altoriaus kampų. — Į tą kunigų
pakvietimą tauta atsako: (28) *Tu
mano Dievas...* Žodžių: *aš šlovinsiu*.

Confitebor tibi quoniam exau-
disti me:
et factus es mihi in salutem.
²⁹ Confitemini Domino quoniam
bonus:
quoniam in sæculum miseri-
cordia ejus.

Aš šlovinsiu tave, nes tu iš-
klausei mane
ir pasidarei man išgelbėjimas.
²⁹ Šlovinkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

Dievo įstatymo pagyrimas.

Psalmus CXVIII. ¹ Alleluja.

ALEPH.

Beati immaculati in via:
qui ambulant in lege Domini.

118 (119). psalmė. ¹ Aleliuja.

'ALEF.

Palaiminti nesuteptieji kelyje,
kurie vaikščioja Viešpaties įsta-
tyme.

išgelbėjimų, nėra ebr. t. — (29) *šlovin-
kite...* Psalmė baigiama žodžiais, ku-
riais pradėta. Juos turėjo giedoti visi
draug.

118. ps. alfabėtinė; ji susideda iš 22,
t. y. iš tiek posmų (strofų), kiek ebr.
alfabėte raidžių; kiekviename 8 eilu-
tės; kiekviena eil. pirmojo posmo
ebr. t. prasideda pirmąja ebr. alfabėto
raide, t. y. *'alef*; kiekviena eil. antro
posmo prasideda antrąja ebr. alfabėto
raide, t. y. *beth*, eilutės trečiojo posmo
raide *ghimel* ir tt. iki galui. Kiekvienoje
psalmės eil. (išskyrus tik 122. eil.) pa-
minėta Dievo apreiškimas (įstatymas),
vadinamas visokiais tą patį dalyką
reiškiančiais vardais (synonimais). Ebr.
t. tie vardai tokie: *thorah* (lex, įstaty-
mas), *derekh* (via, kelias), *mišpatim*
(judicia, nutarimai), *'eduth* (testimo-
nium, liudijimas), *piqudum* (mandata,
įsakymai), *chuqqim* (justificationes,
įstatai), *micvoth* (mandata, paliepimai),
'emunah (veritas, tiesa), *imrah* ir *dabar*
(eloquium, sermones, verbum, pasa-
kymai, žodis).

Psalmės autorius, regisi, kalba ne
vien savo vardu, bet visų dievobai-
mingų Dievo įstatymo mylėtojų. Pa-
rašyta psalmė rasi Babylono nelaisvės
metu. Tikro minčių sąryšio tarp jos
sakinių dažniausiai nežymu; bet juos
visus riša alfabėtinė eilia. Kaikurie
tačiau ps. aiškintojai mėgina rasti ir
minčių sąryšį tarp posmų ir išreiškia
ps. turinį tokiuo būdu. Psalmistas,
pagyręs ištikimybę Dievo žodžiui (*alef*),
nurodęs ją kaip dorybių dorybę.

naudingą jaunam žmogui, kurioje jis
pats uoliai lavinasi (*beth*), besitycio-
jančių priešų apstotas meldžia sau
vidujinio apšvietimo malonės (*ghimel*),
dorinės stiprybės (*daleth*), ištvermės
(*he*), drąsaus ir greito išpažinimo savo
tikėjimo (*vav*). Dievo žodis jo nuola-
tinio mąstymo dalykas (*zain*); jis lai-
kosi vienybės su tais, kurie bijo Vieš-
paties (*cheth*), pripažįsta, kad da-
bartinis jo nužeminimas išganingas
(*teth*); bet jam reikalinga paguoda
(*jod*) ir jis klausia atsidusdamas: Iki-
kolei aš turėsiu kentėti (*kaf*)? Be
Dievo žodžio taip galingo ir taip pasto-
vaus jis visai nustotų drąsos (*lamed*);
jis jam duoda išmintingumo, kurs jam
taip labai reikalingas jo sunkiose sąlygose
(*mem*), jis yra prisiekos jam ištikimybę
ir laikosi savo prisiekos, nežiurėdamas
persekiojimo (*nun*); jis niekina be-
dievį ir bjaurisi jo (*samech*); jis pri-
slėgtas, bet Dievas neleis jam pražūti
(*'ain*); tas maloningas Dievas neleis,
kad bedieviški prispaudimai, kurie jam
išspaudžia ašaras, apgaletų jį (*pe*),
dar jamą ir paniekintą, bet pilną uo-
lumo prieš tuos, kurie užmiršta Vieš-
patį (*cadé*). Tegul Dievas teikiasi iš-
girsti jo šauksmus dieną ir naktį (*qof*),
greitai atgaivina jį savo maloningu
gerumu (*resh*), nes jis pasilieka tvirtas.
nežiurint kunigaikščių persekiojimo
(*sin*). Kadgi Viešpats galų gale iš-
gelbėtų jį, menką klaidžiojančią ave-
lę. esančią didžiame pavojuje (*thav*).

(118, 1) *Aleliuja*. Ebr. t. to žodžio
nėra. — *Palaiminti nesuteptieji...*: pa-
laiminti, kurių kelias (t. y. gyvenimas)

- ² Beati, qui scrutantur testimonia ejus:
in toto corde exquirunt eum.
- ³ Non enim qui operantur iniquitatem,
in viis ejus ambulaverunt.
- ⁴ Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
- ⁵ Utinam dirigantur viæ meæ,
ad custodiendas justificationes tuas.
- ⁶ Tunc non confundar,
cum perspexero in omnibus mandatis tuis.
- ⁷ Confitebor tibi in directione cordis:
in eo quod didici judicium justitiæ tuæ.
- ⁸ Justificationes tuas custodiam:
non me derelinquas usquequaque.

BETH.

- ⁹ In quo corrigit adolescentior viam suam?
in custodiendo sermones tuos.
- ¹⁰ In toto corde meo exquisivi te:
ne repellas me a mandatis tuis.
- ¹¹ In corde meo abscondi eloquia tua:
ut non peccem tibi.

- ² Palaiminti, kurie tyrinėja jo liudijimus,
visa širdimi jo jieško.
- ³ Nes kurie daro neteisybę,
tie nevaikščioja jo keliais.
- ⁴ Tu paliepei labai laikytis tavo įsakymų.
- ⁵ Kadgi mano keliai butu vedami tavo įstatų sergėtų.
- ⁶ Tuomet aš nebusiu sugėdintas,
kuomet žiūrėsiu visų tavo įsakymų.
- ⁷ Aš šlovinsiu tave tikra širdimi,
nes aš išmokau tavo teisybės nutarimų.
- ⁸ Aš laikysiuos tavo įstatų;
neapleisk manęs jokiuo budu.

BETH.

- ⁹ Kaip jaunikaitis išlaikys savo kelią tiesų?
Sergėdamas tavo žodžius.
- ¹⁰ Aš jieškau tavęs visa savo širdimi,
neatstumk manęs nuo savo įsakymų.
- ¹¹ Aš slepiu savo širdyje tavo pasakymus,
kad tau nenusidėčiau.

nesuteptas. Ebr. t.: palaiminti tobulieji... — *Kurie vaikščioja...* Nesuteptas gyvenimas tik tų, kurie priėmė kaip savo pasielgimo taisyklę Dievo įstatymą. — **(2)** *Kurie tyrinėja.* Ebr. t.: kurie sergi. — *Jo jieško:* apsvarstydami įstatymą jieško Viešpaties valios, to kas jam patinka. — **(3)** *Nes kurie daro...* Ebr. t. taipogi nedaro neteisybės ir vaikščioja jo keliais. — Taip tat tikra žmogaus laimė yra laikytis įstatymo. To labai reikalauja pats Dievas: **(4)** *Tu paliepei...* Iš čia psalmisto širdyje kilsta troškimas ir prašymas: **(5)** *Kadgi mano...* Ebr. t. prasmė: kadgi mano kelias butu visai tiesus, mano valia butu be nukrypimo palenкта laikytis Dievo įsakymų. — **(6)** *Aš nebusiu sugėdintas:* pats neapvilsiu ir nebus man gėdos priešų

akyse. — **(7)** *Nes aš išmokau...* Ebr. t.: jei aš mokysiuos, t. y. širdies tikrumas, tiesumas bus tuomet, jei stropiai stengsiuos pažinti Dievo valios nutarimus. — **(8)** *Aš laikysiuos...* Tuos Dievo nutarimus psalmistas sergės, bet reikia, kad Dievas jo neapleistu, nes tik Dievui padedant, o ne prigimtomis įiegomis nupuoles žmogus gali užlaikyti Dievo įstatymą. **(9)** *Kaip jaunikaitis...* Dievo įstatymas ypač naudingas jaunam amžiui, kuriame žmogus turi daugiaus pagundų. — *Savo kelią tiesų:* savo pasielgimą nesuteptą (ebr. t.). — **(10)** *Neatstumk manęs...* neatimk iš manęs savo malonės, be kurios aš negalėčiau užlaikyti tavo įsakymų. Ebr. t.: ne-leisk man nuklysti nuo... — **(11)** *Aš slepiu...* tavo pasakymai ne tik iš-

- ¹² Benedictus es Domine:
doce me justificationes tuas.
¹³ In labiis meis, pronunciaui
omnia iudicia oris tui.
¹⁴ In via testimoniorum tuorum
delectatus sum,
sicut in omnibus divitiis.
¹⁵ In mandatis tuis exercebor:
et considerabo vias tuas.

¹⁶ In justificationibus tuis medi-
tabor:
non obliviscar sermones tuos.

GIMEL.

- ¹⁷ Retribue servo tuo, vivifica
me,
et custodiam sermones tuos.
¹⁸ Revela oculos meos: et consi-
derabo
mirabilia de lege tua.
¹⁹ Incola ego sum in terra:
non abscondas a me mandata
tua.
²⁰ Concupivit anima mea deside-
rare.
justificationes tuas, in omni
tempore.
²¹ Increpasti superbos:
maledicti qui declinant a man-
datis tuis.

²² Aufer a me opprobrium, et con-
temptum:
quia testimonia tua exquisivi.

viršinė mano pasielgiuno taisyklė, bet ir vidutinė, tvarkanti visus mano giliausius jausmus. — (13) *Aš skelbiu...*: girdamas juos ir mokydamas jų tuos, kuriems jie nežinomi. — (14) *Tavo liudijimų keliu*: tokiuo pasielgimu, kokį tavo perspėjimai man rodo ir įsako. — (16) *Aš svarstysiu...*: Ebr. t.: aš geriuos tavo įstatais.

(17) *Geradaryk...*: apsaugok mano gyvybę nuo neprietelių. — (18) *Atidengk...*: Musų igimtas aklumas turi būti Viešpaties atimtas, kad galėtumėm matyti stebėtinus Dievo apreiškimo turtus. — (19) *Aš esu svetimas...*

- ¹² Buk pašlovintas, Viešpatie;
mokyk mane savo įstatų.
¹³ Aš skelbiu savo lupomis
visus tavo burnos nutarimus.
¹⁴ Aš geriuos tavo liudijimų keliu
taip kaip visais turtais.

¹⁵ Aš uoliai svarstysiu tavo įsa-
kymus.
ir apmąstysiu tavo kelius.
¹⁶ Aš svarstysiu tavo įstatus,
neužmiršiu tavo žodžių.

GHIMEL.

- ¹⁷ Geradaryk savo tarnui, kad
bučiau gyvas,
ir aš sergėsiu tavo žodžius.
¹⁸ Atidengk mano akis,
ir aš žiūrėsiu į tavo įstatymo
stebuklus.
¹⁹ Aš esu svetimas ant žemės,
neslėpk nuo manęs savo palie-
pimų.
²⁰ Mano siela trokšte trokšta
kiekvieniu laiku tavo įstatų.

²¹ Tu sudraudi puikiuosius: pra-
keikti,
kurie nukrypsta nuo tavo įsa-
kymų.
²² Atitolink nuo manęs apjuoką ir
paniekinimą,
nes aš įieškau tavo liudijimų.

Svetimtaučiu gresia nemaža pavojų jei jis nežino, ką šalies įstatai leidžia ir ką draudžia; tokie svetimi mes esame Viešpaties šalyje, todėl pavojams prashalinti meldžiame jo įstatymo pažinimo. Didžiausias to pažinimo troškimas aprašoma toliaus: (20) *Mano siela trokšte...* Ebr. t.: mano siela sulaužyta troškimu... — (21) *Tu sudraudi puikiuosius; prakeikti...* Ebr. t.: tu sudraudi prakeiktus puikiuosius, kurie... — Žydus, nesilaikančius Dievo įstatymo, psalmistas vadina prakeiktais ir šaukia ant jų Dievo bausmę. — (22) *Atitolink nuo manęs...* Įsitikimi Dievo įstatymo

²³ Etenim sederunt principes, et
adversum me loquebantur:
servus autem tuus exercebatur
in justificationibus tuis.

²⁴ Nam et testimonia tua medi-
tatio mea est:
et consilium meum justifica-
tiones tuæ.

DALETH.

²⁵ Adhæsit pavimento anima mea:
vivifica me secundum verbum
tuum.

²⁶ Vias meas enunciavi, et exau-
disti me:
doce me justificationes tuas.

²⁷ Viam justificationum tuarum
instrue me:
et exercebor in mirabilibus tuis.

²⁸ Dormitavit anima mea prę
tædio:
confirma me in verbis tuis.

²⁹ Viam iniquitatis amove a me:
et de lege tua miserere mei.

³⁰ Viam veritatis elegi:
judicia tua non sum oblitus.

³¹ Adhæsi testimoniis tuis
Domine: noli me confundere.

²³ Nors kunigaikščiai sėdėtu ir kal-
bėtu prieš mane,
bet tavo tarnas mąsto apie tavo
įstatus;

²⁴ nes tavo liudijimai mano mąsty-
mas,
ir tavo įstatai mano patarėjai.

• DALETH.

²⁵ Mano siela guli ant aslos,
atgaivink mane pagal savo žodį.

²⁶ Aš apskelbiau savo kelius, ir tu
išklausei mane;
mokyk mane savo įstatų.

²⁷ Duok man suprasti savo įstatų
kelį,
ir aš svarstysiu tavo stebuklus.

²⁸ Mano siela apsnudus iš nuo-
bodžio,
pastiprink mane savo žodžiais.

²⁹ Atitolink nuo manęs neteisybės
kelį
ir padaryk man malonę savo
įstatymu.

³⁰ Aš išsirinkau tiesos kelį,
aš neužmiršau tavo nutarimų.

³¹ Aš laikaus tavo liudijimų;
Viešpatie, nesugėdink manęs.

mylėtojai išjuokiami ir niekinami be-
dievių ir svetimtaucių, tačiau: **(23) Nors**
kunigaikščiai...: teisieji eina savo keliu,
sekdami Dievo įsakymus, tvirtai įsi-
tikrinę, kad be jo leidimo niekas ne-
galės jiems kenkti. — **(24) Mąstymas**.
Ebr. t.: pasigerėjimas. — *Patarėjai*:
kurie nepalieka manęs jokiam atsi-
tikime be naudingos patarties.

(25) Mano siela guli... Ebr. t.: mano
siela guli dulkėse, t. y. aš esu labai
nužemintas, arba: aš su didžiausiu
nuolankumu, parpuolęs ant žemės
maldauju, kad galėčiau gyventi taip,
kaip reikalauja tavo žodis. — **(26) Aš**
apskelbiau...: išdėsciau tau, Viešpatie,
visą savo pasielgimą ir visus savo reika-
lus. — *Mokyk mane...* Šitie žodžiai psal-
mėje gana dažnai kartojami. Vž. 12.64.68.

108 ir eil. — **(27) Duok man suprasti...**
Reikia Dievo pamokymo, kad gerai
galėtumėm mąstyti apie jo stebuklus. —
(28) Mano siela apsnudus... Ebr. t.:
mano siela ašaroja iš liudėsio; pakelk
mane pagal savo pažadėjimą. — Psal-
misto nuliudimo priežastis skaudžios
tautos gyvenimo sąlygos arba didis
vidujinis susirupinimas. Paguodos jis
laukia iš Dievo. — **(29) Neteisybės**
kelį... Ebr. t.: melo kelį (kuriam
galėčiau pasidaryti tau neišitikimas, nu-
sidėti), maloningai suteikk man savo
įstatymą (kuriuo galėčiau apsisaugoti
nuo bedievystės). — **(30) Aš išsirinkau**
tiesos kelį: kelį ištikinybės Dievui,
ištvermės tiesoje. — **(31) Nesugėdink**
manęs: neduok man rausti priešų
akyse, išgelbėk iš nelaimės ir prispau-

32 Viam mandatorum tuorum cucurri,
cum dilatasti cor meum.

HE.

33 Legem pone mihi Domine viam
justificationum tuarum:
et exquiram eam semper.

34 Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam:
et custodiam illam in toto corde meo.

35 Deduc me in semitam mandatorum tuorum:
quia ipsam volui.

36 Inclina cor meum in testimonia tua:
et non in avaritiam.

37 Averte oculos meos ne videant vanitatem:
in via tua vivifica me.

38 Statue servo tuo eloquium tuum,
in timore tuo.

39 Amputa opprobrium meum,
quod suspicatus sum:
quia judicia tua jucunda.

40 Ecce concupivi mandata tua:
in æquitate tua vivifica me.

32 Aš bėgsiu tavo paliepių keliu
kuomet tu išplėsi mano širdį.

HE.

33 Padaryk man įstatymų, Viešpatie, tavo įstatų kelią,
o aš visuomet jo įieškosiu.

34 Duok man išmanymo, o aš tyrinėsiu tavo įstatymą
ir sergėsiu jį visa mano širdimi.

35 Vesk mane savo paliepių keliu,
nes aš jo noriu.

36 Palenk mano širdį į savo liudijimus,
o ne į godulystę.

37 Nugrižk mano akis, kad nežūrėtu į tuštybę,
gaivink mane savo kelyje.

38 Patvirtink savo tarnui tavo pasakymą
dėlei baimės tavęs.

39 Atimk šalin nuo manęs apjuoką,
kurios bijau,
nes tavo nutarimai meilūs.

40 Štai, aš geidžiu tavo įsakymų,
gaivink mane savo teisybe.

dimo. — (32) *Išplėsi mano širdį*: padarysi pilną džiaugsmo, ar tai išliuosuodamas iš vargo, ar tai sustiprindamas viltį, suteikdamas daugiau drąsos.

(33) *Padaryk man... kelią*: kurs tavo įstatyme duotas kaip gyvenimo taisyklė. Ebr. t.: mokyk mane, Viešpatie, savo įstatų kelio, kad aš jo laikyčiaus iki galui. — (34) *Duok man išmanymo...* Ebr. t.: mokyk mane saugoti tavo įstatymą, ir aš... — (35) *Aš jo noriu*. Ebr. t.: aš jį mėgstu. — (36) *Ne į godulystę*. Ebr. t.: ne į (neteisingą) pelną. — (37) *Kad nežūrėtu į tuštybę*: į tai, kame nėra dieviško turinio, kas priešinga Dievui. — *Gaivink mane savo kelyje*. Ebr. t.: savo keliuose.

Dievo keliai yra tie, kurių jis laikosi kaip išganyto Dievas ir kuriais liepia mums eiti. — (38) *Tavo pasakymą...*: tavo pažadėjimą, kurį tuo tikslu esi davęs, kad žmonės bijotų tavęs, t. y. kad tau tarnautų. — (39) *Atimk šalin nuo manęs...*: rupinkis manimi ir prašalink priešų išjuokimus ir paniekimus, nes aš mėgstu tavo nutarimus. Psalmistas rasi taipogi bijo, kad priešų išjuokimai nepriverstu jo išsižadėti Dievo įstatymo. — (40) *Gaivink mane savo teisybe*, t. y. parodydamas savo teisybę prispaudėjams ir savo tarnams, vienus teisingai nubausdamas, savo tarnams teisingai įvykdydamas savo žadėjimus, vėl pašauk mane į naują gyvenimą.

V A U.

- 41 Et veniat super me misericordia tua Domine:
salutare tuum secundum eloquium tuum.
- 42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum:
quia speravi in sermonibus tuis.
- 43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque:
quia in judiciis tuis supersperavi.
- 44 Et custodiam legem tuam semper:
in sæculum et in sæculum sæculi.
- 45 Et ambulabam in latitudine:
quia mandata tua exquisivi.
- 46 Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum:
et non confundebam.
- 47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
- 48 Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi:
et exercebam in justificationibus tuis.

Z A I N.

- 49 Memor esto verbi tui servo tuo,
in quo mihi spem dedisti.
- 50 Hæc me consolata est in humilitate mea:
quia eloquium tuum vivificavit me.

V A V.

- 41 Teateina ant manes, Viešpatie, tavo pasigailėjimas, tavo pagalba pagal tavo pasakymą,
- 42 ir aš galėsiu atsakyti tiems, kurie man prikašioja, nes aš pasitikiu tavo žodžiais.
- 43 Neatimk jokiuo budu iš mano burnos tiesos žodžio, nes aš labai pasitikiu tavo nutarimais.
- 44 Aš visuomet sergėsiu tavo įstatymą, per amžius ir per amžių amžius.
- 45 Aš vaikščiosiu platybėje, nes aš įieškojau tavo paliepiimų.
- 46 Aš kalbėsiu apie tavo liudijimus karalių akyvaizdoje ir nesigėdėsiu.
- 47 Aš mąstysiu apie tavo paliepiimus, kuriuos aš myliu,
- 48 kelsiu savo rankas į tavo paliepiumus, kuriuos myliu, ir lavinsiuos tavo įstatuose.

Z A I N.

- 49 Atsimink savo žodį savo tarnui, kuriuo tu man davei vilties.
- 50 Tai mano paguoda mano nužeminime, nes tavo pasakymas gaivina mane.

(41) *Teateina ant manes...* Psalmistas meldžia sau žadėtos malonės drąsiai išpažinti savo tikėjimą, nežiurint pavojų, su kokiais galėtų susitikti. — (43) *Tiesos žodžio:* teneatsitinka taip, kad aš negalėčiau liudyti savo burna apie tiesą. — (45) *Aš vaikščiosiu...* duok man vaikščioti plačioje vietoje be kliūčių, paguostam ir nesuvaržytam. — (48) *Kelsiu savo rankas...*

tarsi meldžiamos, taip išreikšdamas karštą troškimą pasisavinti Dievo įstatymą.

(49) *Savo žodį savo tarnui:* pažadėjimą, kurį esi davęs savo tautai. — *Vilties:* Kad susilauksiu išliuosavimo, laimės. — (50) *Tai mano paguoda...* Dievo žadėjimas gaivina, palaiko ištvėrmėje ir suteikia vilties. Kaip labai toks patiprinimas reikalingas, paai-

- ⁵¹ Superbi inique agebant usque
quaque:
a lege autem tua non declinavi.
- ⁵² Memor fui iudiciorum tuorum
a sæculo Domine:
et consolutus sum.
- ⁵³ Defectio tenuit me, pro peccatoribus
derelinquentibus legem tuam.
- ⁵⁴ Cantabiles mihi erant justificationes tuæ,
in loco peregrinationis meæ.
- ⁵⁵ Memor fui nocte nominis tui
Domine:
et custodivi legem tuam.
- ⁵⁶ Hæc facta est mihi:
quia justificationes tuas exquisivi.

H E T H.

- ⁵⁷ Portio mea Domine,
dixi custodire legem tuam.
- ⁵⁸ Deprecatus sum faciem tuam
in toto cordo meo:
miserere mei secundum eloquium tuum.
- ⁵⁹ Cogitavi vias meas:
et converti pedes meos in testimonia tua.
- ⁶⁰ Paratus sum, et non sum turbatus:
ut custodiam mandata tua.

- ⁵¹ Puikieji visokiais budais elgësi
neteisingai,
bet aš nenukrypau nuo tavo įstatymo.
- ⁵² Aš atsiminiau tavo nutarimus
nuo amžių,
Viešpatie, ir radau paguodos.
- ⁵³ Nusiminimas apėmė mane dėlei
nusidėjėlių,
kurie apleidžia tavo įstatymą.
- ⁵⁴ Šlovinimo dalykas buvo man
tavo įstatai
mano keleivystės vietoje.
- ⁵⁵ Naktį aš atsimėnu tavo vardą,
Viešpatie,
ir sergiu tavo įstatymą.
- ⁵⁶ Tai man atsitiko,
nes aš įieškojau tavo įstatų.

C H E T H.

- ⁵⁷ Mano dalis tu, Viešpatie; aš žadu
laikytis tavo įstatymo.
- ⁵⁸ Aš visa savo širdžia maldauju
tavo veidą;
pasigailėk manęs, kaip esi sakęs.
- ⁵⁹ Aš apsvarstau savo kelius
ir grįžiu savo kojas į tavo liudijimus.
- ⁶⁰ Aš pasiryžęs ir nenusigąstu
laikytis tavo paliepimų.

škeja iš: **(51)** *Puikieji...* Ebr. t.: puikieji labai tyčiojasi iš manęs... — **(52)** *Tavo nutarimus:* skiriančius bausmių bedieviams ir žadančius užmokėsnį geriesiems. — **(53)** *Nusiminimas.* Ebr. t.: rustybės karštis. — **(54)** *Šlovinimo dalykas.* Ebr. t.: giesmės, t. y. taip mieli kaip giesmės. — *Mano keleivystės vietoje.* Nors žemė skirta žmogui, tačiau jis neturi ant jos nuolatinės vietos (1 Kron. 29, 15). Dievo įstatai linksmia psalmistą ir duoda sparnus jo žingsniams keleivystėje. — **(55)** *Naktį...* Dievo vardą psalmistas turi mintyje ne tik dieną, bet ir naktį, todėl jis sergi Dievo įsta-

tymą. — **(56)** *Tai man atsitiko:* atsiminti Dievo vardą ir sergėti jo įstatymą buvo geriausi psalmisto išsirinkta dalis.

(57) *Mano dalis...* Vulgatos prasmę galima dar išreikšti taip: Viešpatie, tai mano dalis ir aš turiu užmanymą laikytis tavo įstatymo. — **(58)** *Maldauju tavo veidą...* Karštai meldžiu tavo malonės, kad galėčiau atitesėti savo apsiėmimą. — **(59)** *Savo kelius:* visą savo pasielgimą. — *Grįžiu savo kojas...* kad visą savo gyvenimo bėgį sutvarkyčiau taip, kaip reikalauja tavo perspėjimai. — **(60)** *Aš pasiryžęs...* Ebr. t.: aš skubinuos ir netrunkiu. — Išrei-

- ⁶¹ Funes peccatorum circumplexi
sunt me:
et legem tuam non sum oblitus.
⁶² Media nocte surgebam ad con-
fitendum tibi,
super iudicia justificationis
tuæ.
⁶³ Particeps ego sum omnium ti-
mentium te:
et custodientium mandata tua.
⁶⁴ Misericordia tua Domine plena
est terra:
justificationes tuas doce me.

T E T H.

- ⁶⁵ Bonitatem fecisti cum servo tuo
Domine, secundum verbum
tuum.
⁶⁶ Bonitatem, et disciplinam, et
scientiam doce me:
quia mandatis tuis credidi.
⁶⁷ Priusquam humiliarer ego deli-
qui:
propterea eloquium tuum cus-
todivi.
⁶⁸ Bonus es tu:
et in bonitate tua doce me jus-
tificationes tuas.
⁶⁹ Multiplicata est super me ini-
quitas superborum:
ego autem in toto corde meo
scrutabor mandata tua.
⁷⁰ Coagulatum est sicut lac cor
eorum:
ego vero legem tuam meditatus
sum.

- ⁶¹ Nusidėjėlių virvės apipynė mane,
tačiau aš neužmirštu tavo įsta-
tymo.
⁶² Aš keliuos vidunaktį tavęs šlo-
vintų
dėlei tavo teisybės nutarimų.
⁶³ Aš draugauju su visais tavęs
bijančiais
ir serginčiais tavo paliepinus.
⁶⁴ Viešpatie, tavo pasigailėjimo pil-
na žemė,
mokyk mane savo įstatų.

T Ė T H.

- ⁶⁵ Tu, Viešpatie, geradariui savo
tarnui,
taip kaip esi kalbėjęs.
⁶⁶ Mokyk mane gerumo, drausmės
ir žinojimo,
⁶⁷ nes aš tikiu tavo paliepinams.
Pirma negu buvau nužemintas,
aš prasikaltau,
todėl aš sergiu tavo pasakymą.
⁶⁸ Tu geras,
savo gerume mokyk mane savo
įstatų.
⁶⁹ Puikiųjų piktumas pasidaugino
prieš mane,
aš gi viso savo širdžia tyrinėju
tavo paliepinus.
⁷⁰ Jų širdis sukreko kaip pienas,
bet aš mąstau apie tavo įstatymą.

škiama uolumas sergėti Dievo įstatymą.
— (61) *Nusidėjėlių...* Psalmisto negali
sulaikyti jo pasiryžime piktų žmonių
tykojimais. — (62) *Aš keliuos...* Dėkin-
gumas verčia jį keltis vidunaktį ir
parpulti prieš Dievą su maldos žo-
džiais. Todėl jis susiartina su visais
ištikimais Dievo tarnais: (63) *Aš drau-
gauju...* — (64) *Tavo pasigailėjimo...*
kadangi nėra vietos ant žemės, kur
neapsireikštų tavo gailėtingumas, to-
dėl suteikk man didžiausią malonę:
(65) *Tu, Viešpatie...* Tauta prisi-
pažįsta prityrus iš Dievo daug visokio

gerumo. — (66) *Mokyk mane gerumo...*
Ebr. t.: mokyk mane gero jausmo
(teisingo išmanymo) ir pažinimo (kad
mokėčiau atskirti gera nuo pikta). —
(67) *Pirma negu buvau...* Bausmė buvo
užpelnęta nusidėjimu, bet jos pasekmė
buvo išganingas pasitaikymas. — *Todėl
aš sergiu...* Ebr. t.: dabar gi aš sergiu
tavo įsakymą. — (68) *Tu geras, savo
gerume...* Ebr. t.: tu maloningas ir
geradaras, mokyk... — (69) *Puikiųjų
piktumas...* Ebr. t.: puikieji krauna
melą prieš mane, t. y. neteisingai ap-
kalbinėja ir kaltina tautą. — (70) *Jų*

⁷¹ Bonum mihi quia humiliasti me:

ut discam justificationes tuas.

⁷² Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, et argenti.

I O D.

⁷³ Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me:

da mihi intellectum, et discam mandata tua.

⁷⁴ Qui timent te videbunt me, et lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

⁷⁵ Cognovi Domine quia æquitas judicia tua: et in veritate tua humiliasti me.

⁷⁶ Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.

⁷⁷ Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam: quia lex tua meditatio mea est.

⁷⁸ Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

⁷¹ Man gera, jog pažeminai mane, kad išmokčiau tavo įstatų.

⁷² Tavo burnos įstatymas man geresnis už tukstančius aukso ir sidabro.

J O D.

⁷³ Tavo rankos padarė mane ir sutvėrė mane;

duok man išmonės, ir aš mokysiuos tavo įsakyčių.

⁷⁴ Kurie bijo tavęs, matys mane ir linksminsis, nes aš remiu savo viltį tavo žodžiais.

⁷⁵ Aš žinau, Viešpatie, kad tavo nutariniai teisingi, kad tu savo ištikimybėje nužeminai mane.

⁷⁶ Tegul tavo pasigailėjimas buna man paguoda, taip kaip esi kalbėjęs savo tarnui.

⁷⁷ Tegul tavo gailestingumas ateina ant manęs, kad bučiau gyvas, nes tavo įstatymas mano mąstymas.

⁷⁸ Tebuna sugėdinti puikieji, nes jie be priežasties daro man neteisybę, aš gi lavinsiu save tavo įsakymais.

širdis... Ebr. t.: kieta kaip taukai jų širdis. — Taukai simbolis nejautrumo, sukietėjusios, atkaklios širdies. — (71) *Man gera...* Vėl išpažįstama prispaudimo naudingumas (vz. 67. e.). — (72) *Tavo burnos...* Pamokoma, kaip labai reikia branginti Dievo įstatymą.

(73) *Tavo rankos...* Maldaujama Dievas Sutvėrtojas, kad duotu išmanymo jo paliejimams pažinti. — (74) *Kurie bijo tavęs...* Negalimas dalykas, kad Dievas, kurs sutvėrė žmogų, turėtų jį apieisti ir nesuteiktu jam to, kas jį daro tikrai laimingą, supratimo ir pažinimo savo žodžio. Visi, kurie bijo Dievo, turi iš psalmisto pavyzdžio matyti, kaip

duodama užmokėsnis už pasitikėjimą Dievo žodžiu. — (75) *Savo ištikimybėje...* Dievo ištikimybė (vardan kurios pagrasymas bausmėmis už prasikaltimus turi būti įvykdytas) reikalavo, kad aš bučiau prislėgtas; bet dabar, kuomet bausmė jau siūsta, (76) *tegul tavo pasigailėjimas buna...* kaip grasyma, taip įvykdyk ir žadėjimus, kuriuos esi davęs savo tarnui. — (77) *Tegul tavo gailestingumas...* Jei ateis ant manęs tavo gailestingumas, tuomet aš kelsiuos į naują gyvenimą, pasieksiu laimę. — *Mano mąstymas.* Ebr. t.: mano pasigėrėjimas. — (78) *Nes jie be priežasties...* Dievas siuntė prispaudimą teisingai, laikydamas savo

⁷⁹ Convertantur mihi timentes te:
et qui noverunt testimonia tua.

⁸⁰ Fiat cor meum immaculatum
in justificationibus tuis,
ut non confundar.

CAPH.

⁸¹ Defecit in salutare tuum anima
mea:
et in verbum tuum super-
speravi.

⁸² Defecerunt oculi mei in elo-
quium tuum,
dicentes: Quando consolaberis
me?

⁸³ Quia factus sum sicut uter in
pruina:
justificationes tuas non sum ob-
litus.

⁸⁴ Quot sunt dies servi tui:
quando facies de persequenti-
bus me iudicium?

⁸⁵ Narraverunt mihi iniqui fabu-
lationes:
sed non ut lex tua.

⁸⁶ Omnia mandata tua veritas:
inique persecuti sunt me, ad-
juva me.

⁸⁷ Paulominus consummaverunt
me in terra:
ego autem non dereliqui man-
data tua.

⁷⁹ Tegul grįžiasi į mane, kurie bijo
tavę

ir kurie žino tavo liudijimą.

⁸⁰ Tebuna mano širdis nesutepta
tavo įstatuose,
kad aš nebučiau sugėdintas.

KAF.

⁸¹ Mano siela išsiilgsta tavo iš-
ganymo
ir tavo žodžiu aš remiu savo
viltį.

⁸² Mano akys išsiilgsta tavo žodžio
ir sako: kuomet gi paguosi mane?

⁸³ Nes aš pasidariau kaip odos
indas šalnoje:
tavo įstatų aš neužmiršau.

⁸⁴ Kiek tavo tarno dienų,
kuomet tu darysi teisną mano
persekiotojams?

⁸⁵ Nedorieji pasakoja man tuščius
dalykus,
o ne tokiuos, kaip tavo įstatymas.

⁸⁶ Visi tavo įsakymai tiesa;
jie persekiojo mane be priežasties,
padėk man.

⁸⁷ Jie konesunaikino manęs šalyje,
bet aš neapleidau tavo įsakymų.

ištikimybės, priešai gi vargina neteisin-
gai. — **(79)** *Tegul grįžiasi į mane...*:
tegul vienijasi su manim tikri Dievo
tarnai. — **(80)** *Nesutepta*: tobula. —
Kad aš nebučiau sugėdintas. Sugėdini-
mas ir paniekinimas bus tiems, kurie
peržengia Dievo įstatymą, garbė ir
ramybė tiems, kurie jo laikosi. Plg. 5.
22. 31. 39. eil.

(81) *Mano siela išsiilgsta...*: labai
trokšta Dievo pagalbos, paguodos, iš-
liuosavimo iš nelaimės. — *Tavo žodžio*:
tavo žadėjimo, laukdamas jo atitesėjimo.
— **(82)** *Mano akys*: dvasios akys. —
(83) *Odos indas šalnoje*. Ebr. t.: odos
indas dūmuose. — Kaip odinis indas
pakabintas dūmuose susiraukšlėja ir

darosi juodas, taip aš sudžiūvau nelai-
mėje ir dėlei skausmo nustojęs dailumo
mano veidas susiraukšlėjo, mano iš-
vaizda pasidarė menka ir negraži. —
(84) *Kiek tavo tarno...* Psalmistas su
baimė klausia, kuomet gi Dievas padarys
teisną persekiotojams, kuriais tikriaus-
iajai buvo bedieviai iš pačių žydų tarpo.
— **(85)** *Nedorieji...*: norėdami savo pasa-
komis atitraukti nuo Dievo įstatymo.
Ebr. t.: kasa man duobes puikieji, kurie
(gyvena) ne kaip tavo įstatymas (reika-
lauja). — **(86)** *Tavo įsakymai tiesa*:
todėl verti bausmės mano persekiotojai,
kurie nori mane nuo tų įsakymų ati-
traukti. — **(87)** *Bet aš neapleidau...*
Didžiausiame varge dievobaimingieji

⁸⁸ Secundum misericordiam tuam
vivifica me:
et custodiam testimonia oris tui.

L A M E D.

⁸⁹ In æternum Domine,
verbum tuum permanet in cælo.
⁹⁰ In generationem et generatio-
nem veritas tua.
fundasti terram, et permanet.

⁹¹ Ordinatione tua perseverat
dies:
quoniam omnia serviunt tibi.

⁹² Nisi quod lex tua meditatio
mea est:
tunc forte periissem in humili-
tate mea.

⁹³ In æternum non obliviscar jus-
tificationes tuas:
quia in ipsis vivificasti me.

⁹⁴ Tuus sum ego, salvum me fac:
quoniam justificationes tuas ex-
quisivi.

⁹⁵ Me expectaverunt peccatores ut
perderent me.
testimonia tua intellexi.

⁹⁶ Omnis consummationis vidi
finem:
latum mandatum tuum nimis.

⁸⁸ Savo pasigailėjime atgaivink
mane,
ir aš sergėsiu tavo burnos liu-
dijimus.

L A M E D.

⁸⁹ Per amžius, Viešpatie,
tavo žodis pasilieka danguje,
⁹⁰ tavo ištikimybė eina iš giminės
į giminę:
tu pastatei ant pamatų žemę,
ir ji pasilieka.

⁹¹ Tavo sutvarkymu pasilieka
diena,
nes visa tau tarnauja,

⁹² Jei tavo įstatymas nebuto buvęs
mano mąstymas,
tuomet aš gal bučiau pražuvęs
savo nužeminime.

⁹³ Per amžius aš neužmiršiu tavo
įstatų,
nes jais tu atgaivinai mane.

⁹⁴ Aš tavo, gelbėk mane,
nes aš įjieskau tavo įstatų.

⁹⁵ Nusidėjėliai laukia manęs, kad
pražudytu mane;
bet aš stengiuos suprasti tavo
liudijimus.

⁹⁶ Aš mačiau galą kiekvieno už-
baigto dalyko:
tavo paliepinas labai platus.

nepameta tikėjimo ir vilties, todėl
(88) savo pasigailėjime... suteik man
naują malonę, kad nebučiau galų gale
priešų apgalėtas.

(89) Per amžius... Danguje tėvynė
tavo žodžio, kurs negali žuti kaip pats
dangus. — Pasilieka. Ebr. t.: stovi
tvirtai. Tas pats Dievo žodžio pastovu-
mas paaiškinama (90) žemės pastovumu
ir patvirtinama: (91) Tavo sutvarkymu...
Ebr. t.: tavo sutvarkymu stovi (dangus
ir žemė) iki šiandien, nes visa tavo
tarnai. Vulg.: pasilieka diena. Kaip
Dievas sutvarė, kad diena nuolat eitu
po dienos, taip Dievo įstatymas amžinas

ir nuolatinis. — (92) Mąstymas. Ebr. t.:
pasigerėjimas. — Tuomet aš gal bučiau...
Ebr. t.: aš jau bučiau... — (93) Tavo
įstatų: kuriuose yra Dievo duoti padėji-
mai. Kaip nesimaina gamtos įstatai
(91. e.), taip neatmainomi Dievo žadėji-
mai, nes per juos tauta laikoma gyva.
— (95) Laukia manęs: tykoja manęs.
— (96) Aš mačiau... Grijama Dievo
įstatymas, palyginant jį su žemiškais
dalykais. Kiekvienas žemiškas dalykas,
kaip jis nebuto tobulas, turi savo galą,
savo ribas, bet Dievo įsakymas neturi
jokių ribų, yra begalinis, nes yra iš-
reikštas Dievo tiesos ir valios vaizdas.

M E M.

- ⁹⁷ Quomodo dilexi legem tuam
Domine?
tota die meditatio mea est.
- ⁹⁸ Super inimicos meos prudentem
me fecisti mandato tuo:
quia in æternum mihi est.
- ⁹⁹ Super omnes docentes me intellexi:
quia testimonia tua meditatio
mea est.
- ¹⁰⁰ Super senes intellexi:
quia mandata tua quæsi.
- ¹⁰¹ Ab omni via mala prohibui
pedes meos.
ut custodiam verba tua.
- ¹⁰² A judiciis tuis non declinavi:
quia tu legem posuisti mihi.
- ¹⁰³ Quam dulcia faucibus meis
eloquia tua,
super mel ori meo!
- ¹⁰⁴ A mandatis tuis intellexi:
propterea odivi omnem viam
iniquitatis.

N U N.

- ¹⁰⁵ Lucerna pedibus meis verbum tuum,
et lumen semitis meis.
- ¹⁰⁶ Juravi, et statui
custodire judicia justitiæ tuæ.

M E M.

- ⁹⁷ Kaipgi labai aš myliu tavo
įstatymą, Viešpatie!
Jis per visą dieną mano mąstymas.
- ⁹⁸ Tu savo įsakymu darai mane
išmintingesnį už mano neprietelius,
nes jis yra su manim per amžius.
- ⁹⁹ Aš suprantu daugiau už visus
mokinčius mane,
nes tavo liudijimai mano mąstymas.
- ¹⁰⁰ Aš suprantu daugiau už senius,
nes ieškojau tavo įsakymų.
- ¹⁰¹ Aš uždraudžiau savo kojomis
eiti kiekvienu piktu keliu,
kad sergėčiau tavo žodžius.
- ¹⁰² Aš nenukrypau nuo tavo nutarimų,
nes tu padarei man iš jų įstatymą.
- ¹⁰³ Kaipgi saldus mano gomuriui
tavo pasakymai,
saldesni mano burnai už medų.
- ¹⁰⁴ Iš tavo įsakymų aš įgijau išmonės,
todėl aš neapkenčiu kiekvieno neteisybės kelio.

N U N.

- ¹⁰⁵ Tavo žodis žiburys mano kojomis
ir šviesa mano takuose.
- ¹⁰⁶ Aš prisiekiau ir apsiėmiau
sergėti tavo teisybės nutarimus.

(97) *Kaipgi labai...* Psalmistas myli Dievo įstatymą, todėl nuolat apie jį mąsto. Jo meilė juo karštesnė, juo didesnė įstatymo vertybė. — (98) *Yra su manim per amžius.* Įstatymas amžinai pasilieka turtas, tuo tarpu kad žmonių brangenybės žūna kasdien. — (99) *Aš suprantu...* Įstatyme yra išmintis perviršijanti visą žmonių išmintį. — *Mokinčius mane:* žemiškos išminties. — (100) *Už senius:* turinčius

daug prityrimo žemiškuose dalykuose. — (104) *Neteisybės kelio.* Ebr. t.: melo kelio. Melo kelias yra stalmeldystė ir visoks nedorumas.

(105) *Tavo žodis...* Gyvenimo kelias čia ant žemės eina per tamsybes ir per bedugnes; Dievo žodis yra psalmistui žiburys, saugas jį nuo pavojų. — (106) *Ką aš prisiekiau...* Ebr. t.: aš prisiekiau ir to tvirtai laikaus, sergėdamas..., aš prisiekiau laikytis Dievo nutarimų ir

¹⁰⁷ Humiliatus sum usquequaque
Domine:
vivifica me secundum verbum
tuum.

¹⁰⁸ Voluntaria oris mei benepla-
cita fac Domine:
et judicia tua doce me.

¹⁰⁹ Anima mea in manibus meis
semper:
et legem tuam non sum oblitus.

¹¹⁰ Posuerunt peccatores laqueum
mihi:
et de mandatis tuis non erravi.

¹¹¹ Hereditate acquisivi testimonia
tua in æternum:

quia exultatio cordis mei sunt.

¹¹² Inclinavi cor meum ad facien-
das justificationes tuas
in æternum, propter retributio-
nem.

SAMECH.

¹¹³ Iniquos odio habui:
et legem tuam dilexi.

¹¹⁴ Adjutor, et susceptor meus es
tu:
et in verbum tuum superspe-
ravi.

¹¹⁵ Declinate a me maligni:
et scrutabor mandata Dei mei.

¹¹⁶ Suscipe me secundum eloquium
tuum, et vivam:
et non confundas me ab expec-
tatione mea.

¹⁰⁷ Aš labai nužemintas, Viešpatie,
atgaivink mane, kaip esi sakęs.

¹⁰⁸ Padaryk, Viešpatie, kad noringa
mano burnos auka tau patiktu
ir mokyk mane savo nutarimų.

¹⁰⁹ Mano gyvybė visuomet mano
rankose,
bet aš neužmiršau tavo įsta-
tymo.

¹¹⁰ Nusidėjėliai spendžia man ža-
bangus,
bet aš nenuklystu nuo tavo
įsakymų.

¹¹¹ Aš igijau tavo liudijimus kaipo
amžiną tėvainystę,
nes jie mano širdies džiaugsmas.

¹¹² Aš palenkiau savo širdį tavo
įstatų darytų
per amžius dėlei atlyginimo.

SAMEKH.

¹¹³ Aš nekenčiu nedorųjų
ir myliu tavo įstatymą.

¹¹⁴ Tu mano padėjėjas ir mano
globėjas
ir aš remiu savo viltį tavo
žodžiu.

¹¹⁵ Atstokite nuo manęs piktadariai,
nes aš tyrinėsiu Dievo palie-
pinus.

¹¹⁶ Priimk mane, kaip esi žadėjęs,
kad bučiau gyvas,
ir nesugėdink manęs mano lau-
kime.

darau, ko ta prisieka reikalaus, nors turiu pakelti daug vargo. — (108) *Mano burnos auka*: mano maldos, kuriomis aš tau atsiduoju. — (109) *Mano gyvybė...*: gyvybė tokiam pavojuje, kad gali būti kiekvieną valandą neprietelių atimta. Plg. Teis. 12, 3; 1 Kar. 19, 5. — (110) *Bet aš nenukrypstu...* Nors psalmisto gyvenimas pavojuje, bet jis nesvyruoja. — (111) *Nes jie mano...*: todėl jie man ypač brangūs, ir aš su noru atiduodu už juos visus kitus dalykus.

— (112) *Per amžius, dėlei atlyginimo*. Tikėdamas, kad yra atlyginanti teisybė, aš pasiryžęs laikytis tavo įsakymų. Ebr. t.: per amžius iki galui.

(113) *Nedorūjų*. Ebr. t.: šen ir ten svyruojančių, t. y. tokių, kurie iš dalies tarnauja tikrajam Dievui, iš dalies gi stabmeldystei, stengiasi suvienyti tikrąją religiją ir melą. Psalmisto gi tikėjimas, viltis ir meilė priguli vienam Dievui.

— (114) *Padėjėjas ir...* Ebr. t.: globa ir mano skydas. — (116) *Priimk mane*.

117 Adjuva me, et salvus ero:
et meditabor in justificationi-
bus tuis semper.

118 Sprevisi omnes discedentes a
iudiciis tuis:

quia injusta cogitatio eorum.

119 Prævaricantes reputavi omnes
peccatores terræ:
ideo dilexi testimonia tua.

120 Confige timore tuo carnes
meas:

a iudiciis enim tuis timui.

AIN.

121 Feci iudicium et iustitiam:
non tradas me calumniantibus
me.

122 Suscipe servum tuum in
bonum:

non calumnientur me superbi.

123 Oculi mei defecerunt in salu-
tare tuum:

et in eloquium iustitiæ tuæ.

124 Fac cum servo tuo secundum
misericordiam tuam:

et justificationes tuas doce me.

125 Servus tuus sum ego: da mihi
intellectum,

ut sciam testimonia tua.

126 Tempus faciendi Domine:
dissipaverunt legem tuam.

127 Ideo dilexi mandata tua,
super aurum et topazion.

117 Padėk man, tai aš busiu išgel-
bėtas

ir visuomet mąstysiu apie tavo
įstatus.

118 Tu panieikini visus atsitraukian-
čius nuo tavo nutarimų,

nes jų manymas neteisingas.

119 Aš laikau peržengėjais visus
žemės nusidėjėjus,
todėl aš myliu tavo liudijimus.

120 Parverk baime tavęs mano
kuną,

nes aš bijau tavo teismų.

'AIN.

121 Aš laikiaus teisių ir teisybės,
nepaduok manęs mano pri-
spaudėjams.

122 Užstok savo tarną jo labui,
tegul neslėgia manęs puikieji.

123 Mano akis išsiilgsta tavo išgel-
bėjimo

ir tavo teisybės pasakymo.

124 Daryk su savo tarnu pagal savo
pasigailėjimą

ir mokyk mane savo įstatų.

125 Aš tavo tarnas: duok man iš-
manymo,

kad pažinčiau tavo liudijimus.

126 Laikas jau veikti, Viešpatie;
jie niekais pavertė tavo įstaty-
mą.

127 Todėl aš myliu tavo įsakymus
labiausiai kaip auksą ir topazijų.

Ebr. t.: paremk mane. — (118) *Jų manymas neteisingas.* Ebr. t.: jų gudrumas melas, t. y. jų klastingumas apvilis juos pačius. — (119) *Aš laikau...* Ebr. t.: visus žemės (šalies) bedievių tų išnaikini kaip nešvarumą. — (120) *Parverk...* Ebr. t.: šiuropas ima mano kuną iš baimės tavęs. — *Tavo teismų:* tokių kaip pvd. apskelbta Atk. 28, 7...

(121) *Aš laikiaus...* Psalmistas mel-džia, kad budamas nekaltas jis neliktu atiduotas prispaudėjams. — (122) *Užstok...* Ebr. t.: laiduok už savo tarną.

Plg. Job. 17, 3. — Šita eil. psalmėje vienatinė, kurioje nėra paminėta jokiuo budu Dievo įstatymo. — (123) *Mano akis...* Akis su išsiilgimu žiuri nuolat į dangų, iš kur laukiama išliuosavimo ir įvykdymo teisingo ir maloningo Dievo žadėjimų. — (125) *Aš tavo tarnas...* Tarnavimas Dievui duoda ypatingas teises laukti iš jo pagalbos. Plg. aug. 94. e. — (126) *Laikas jau veikti:* daryti teisimą neprieteliams ir duoti liuosybę ištikimiems tarnams. Ebr. t.: laikas jau veikti Viešpačiui. — (127) *Ir topa-*

¹²⁸ Propterea ad omnia mandata
tua dirigebar:
omnem viam iniquam odio
habui.

PHE.

¹²⁹ Mirabilia testimonia tua:
ideo scrutata est ea anima mea.
¹³⁰ Declaratio sermonum tuorum
illuminat:
et intellectum dat parvulis.

¹³¹ Os meum aperui, et attraxi
spiritum:
quia mandata tua desiderabam.

¹³² Aspice in me, et miserere mei,
secundum iudicium diligentium
nomen tuum.

¹³³ Gressus meos dirige secundum
eloquium tuum:
et non dominetur mei omnis
injustitia.

¹³⁴ Redime me a calumniis homi-
num:
ut custodiam mandata tua.

¹³⁵ Faciem tuam illumina super
servum tuum:
et doce me justificationes tuas:

¹³⁶ Exitus aquarum deduxerunt
oculi mei:
quia non custodierunt legem
tuam.

¹²⁸ Todėl aš kreipiuos į visus tavo
paliepimus,
aš nekenčiu kiekvieno nedoro
kelio.

PHE.

¹²⁹ Stebėtini tavo liudijimai,
todėl mano siela juos tyrinėja.

¹³⁰ Tavo žodžių aiškinimas ap-
šviečia
ir duoda išmanymo mažu-
teliams.

¹³¹ Aš atveriu savo burną ir atsi-
kvepiu,
nes trokštu tavo įsakymų.

¹³² Pažvelgk į mane ir pasigailėk
manęs
pagal teises mylinčiųjų tavo
vardą.

¹³³ Vesk mano žingsnius, kaip esi
sakęs,
ir tegul neviešpatauja ant manęs
joki neteisybė.

¹³⁴ Išvaduok mane nuo žmonių
prispaudimų,
kad sergėčiau tavo įsakymus.

¹³⁵ Tegul šviečia tavo veidas ant
tavo tarno,
ir mokyk mane savo įstatų.

¹³⁶ Iš mano akių tekėjo vandens
upeliai,
nes jie nesergėjo tavo įstatymo.

zijų. Ebr. t.: ir tyriausį auksą. — (128) *Aš kreipiuos į...* Ebr. t.: aš pri-
tariu visiems tavo...

(129) *Stebėtini tavo...* Dievo liudijimai
arba perspėjimai savo išmintingumu,
gilumu, prakilnumu ir naudingumu
sužadina nustebimą. — *Tyrinėja.* Ebr.
t.: sergi. — (130) *Tavo žodžių aiškinimas.*
Ebr. t.: tavo šnekų anga šviesi, t. y.
Dievo žodžiai yra anga, pro kurią
įeinama į tikrą pažinimą, ir ta anga
savo šviesumu kviečia žmones į save.
— *Mažuteliams.* Ebr. t.: neklastingi-
giems. Dievas neklastingiems atidengia

Šv. Raštas, III t.

savo paslapčių gilybes. — (131) *Aš*
atveriu... Tuo išsireiškimu aprašoma
didžiausias troškimas Dievo įsakymų. —
(132) *Pagal teises...* pagal savo paprotį,
kurio laikais ir pasigaili tų, kurie myli
tave ir tavo apreiškimą. — (133) *Vesk...*
Ebr. t.: sustiprink mano žingsnius savo
pasakymu. — (135) *Tegul šviečia tavo*
veidas... pažvelgk maloningai į savo
tarną. Plg. Sk. 6, 25; Ps. 4, 7 ir k.
— (136) *Iš mano akių...* Panašiai liudėjo
pranašas Jeremijas dėlėi paniekinimo
Viešpaties ir dėlėi pačių niekintojų už-
braukto sunaikinimo.

SADE.

- ¹³⁷ Justus es Domine:
et rectum iudicium tuum.
¹³⁸ Mandasti iustitiam testimonia
tua:
et veritatem tuam nimis.
¹³⁹ Tabescere me fecit zelus meus:
quia obliti sunt verba tua
inimici mei.
¹⁴⁰ Ignitum eloquium tuum vehe-
menter:
et servus tuus dilexit illud.
¹⁴¹ Adolescentulus sum ego, et con-
temptus:
justificationes tuas non sum
oblitus.
¹⁴² Justitia tua, justitia in æter-
num:
et lex tua veritas.
¹⁴³ Tribulatio, et angustia invene-
runt me:
mandata tua meditatio mea est.
¹⁴⁴ Aequitas testimonia tua in
æternum:
intellectum da mihi, et vivam.

COPH.

- ¹⁴⁵ Clamavi in toto corde meo,
exaudi me Domine:
justificationes tuas requiram.
¹⁴⁶ Clamavi ad te, salvum me fac:
ut custodiam mandata tua.
¹⁴⁷ Præveni in maturitate, et cla-
mavi:
quia in verba tua supersperavi.

CADE.

- ¹³⁷ Viešpatie, tu teisingas,
ir tavo teismas tikras.
¹³⁸ Tu davei savo liudijimus kaipo
teisybę
ir kaipo tikrą savo ištikimybę.
¹³⁹ Mano uolumas griaužia mane,
nes mano neprieteliai užmiršo
tavo žodžius.
¹⁴⁰ Tavo pasakymas smarkiai ug-
ningas,
ir tavo tarnas jį mėgsta.
¹⁴¹ Aš jaunikaitis ir paniekintas,
bet aš neužmirštu tavo įstatų.
¹⁴² Tavo teisybė teisybė per amžius.
ir tavo įstatymas tiesa.
¹⁴³ Sielvartas ir suspaudimas apny-
ko mane,
tavo paliepiniai mano mąsty-
mas.
¹⁴⁴ Tavo liudijimai teisingi per
amžius;
duok man išmanymo, ir aš
busiu gyvas.

QOF.

- ¹⁴⁵ Aš šaukiuos visa savo širdžia,
išklausk mane,
Viešpatie, aš jį ieškosiu tavo
įstatų.
¹⁴⁶ Aš šaukiuos į tave, gelbėk mane,
kad sergėčiau tavo įsakymus.
¹⁴⁷ Aš pranokstu aušrą ir šaukiuos,
nes labai pasitikiu tavo žodžiais.

(137) *Tu teisingas...* Begalinį Viešpaties teisingumą geriausiai parodo jo žodžiai, dėlai kurių liepsnoja uolumu širdis psalmisto, nors dar jauno ir turinio daug kentėti. — (138) *Tu davei..* Anot ebr. t.: tu davei savo liudijimus (įstatymą), kurie yra teisybė ir tiesa, įsakei sergėti teisingiausius ir tikriausius įstatus. — (140) *Ugningas.* Ebr. t.: ištirtas ugnyje (kaip ištiriama naugės). — (141) *Aš jaunikaitis...* Plg. 9. 99.

ir 100. e., kaime taipogi minima jaunas psalmisto amžius. To nežiurėdamas jis nepasiduoda vyresnių puikių priešininkų įkalbinėjimams. — (143) *Mąstymas.* Ebr. t.: pasigerėjimas. Plg. 92. e. — (144) *Busiu gyvas:* gyvensiu taip, kaip reikalauja tavo valia ir įstatymas. (145) *Aš šaukiuos...* Karštai maldaujama malonės pasilikti visuomet ištikimu Dievo įstatymui. — (147) *Tavo žodžiais:* tavo žadėjimais. —

- ¹⁴⁸ Prævenērunt oculi mei ad te
diluclulo:
ut meditarer eloquia tua.
- ¹⁴⁹ Vocem meam audi secundum
misericordiam tuam Domine:
et secundum iudicium tuum vi-
vifica me.
- ¹⁵⁰ Appropinquaverunt persequen-
tes me iniquitati:
a lege autem tua longe facti
sunt.
- ¹⁵¹ Prope es tu Domine:
et omnes viæ tuæ veritas.
- ¹⁵² Initio cognovi de testimoniis
tuis:
quia in æternum fundasti ea.

RES.

- ¹⁵³ Vide humilitatem meam, et
eripe me:
quia legem tuam non sum
oblitus.
- ¹⁵⁴ Judica iudicium meum, et re-
dime me:
propter eloquium tuum vivifica
me.
- ¹⁵⁵ Longe a peccatoribus salus:
quia justificationes tuas non
exquisierunt.
- ¹⁵⁶ Misericordiæ tuæ multæ Do-
mine:
secundum iudicium tuum vivi-
fica me.
- ¹⁵⁷ Multi qui persequuntur me, et
tribulant me:
a testimoniis tuis non declinavi.

- ¹⁴⁸ Mano akis skubinas i tave,
dienai dar nebrėkstant,
kad mastyčiau apie tavo pasa-
kymus.
- ¹⁴⁹ Išgirsė, Viešpatie, savo pasi-
gailejime mano balsą
ir atgaivink mane pagal savo
nutarimą.
- ¹⁵⁰ Kurie persekioja mane, artinasi
i piktumą,
nuo tavo gi įstatymo jie atsi-
tolina.
- ¹⁵¹ Tu, Viešpatie, arti,
ir visi tavo keliai tiesa.
- ¹⁵² Nuo pat pradžios aš patyriau iš
tavo liudijimų,
kad tu juos paskyrei amžių am-
žiams.

R E Š.

- ¹⁵³ Matyk mano nužeminimą ir
išgelbėk mane,
nes aš neužmiršau tavo įsta-
tymo.
- ¹⁵⁴ Teisk mano bylą ir atvaduok
mane,
dėlei savo pasakymo atgaivink
mane.
- ¹⁵⁵ Toli nuo nusidėjėlių išganymas,
nes jie neįieško tavo įstatų.
- ¹⁵⁶ Tavo pasigailėjimas, Viešpatie,
didis;
pagal savo nutarimą atgaivink
mane.
- ¹⁵⁷ Daug tų, kurie persekioja mane
ir vargina mane;
aš nenukrypstu nuo tavo liu-
dijimų.

(148) *Skubinas i tave.* Ebr. t.: pranoksta nakties budynes, arba: nėra tokios budynės, kurios mano akis nepranoktu (budėjimu). — (149) *Pagal savo nutarimą.* Taip šaukiamasi i Dievo teisingumą, kurį jis yra tautai žadėjęs. — (150) *Kurie persekioja...* Ebr. t.: artinasi (kaipo neprieteliai), kurie eina paskui neteisybę, kurie atsitolina nuo tavo įstatymo. — (152) *Kad tu juos paskyre...* Psal-

mistas jau seniai žino iš pačių Dievo įsakymų, kad jie duoti visiems laikams, todėl bedievių šnekos negali jo suklaidinti.

(153) *Mano nužeminimą.* Ebr. t.: mano prispaudimą. Panaujinama meldimas pagerinti nelaimingą psalmisto likimą. — (154) *Teisk mano bylą:* imk mane savo globon, gelbėk nuo prispaudėjų, gindamas mano teises. — (156)

158 Vidi prævaricantes, et tabescebam:
qui eloquia tua non custodierunt.

159 Vide quoniam mandata tua dilexi Domine:
in misericordia tua vivifica me.

160 Principium verborum tuorum, veritas:
in æternum omnia judicia iustitiæ tuæ.

SIN.

161 Principes persecuti sunt me gratis:
et a verbis tuis formidavit cor meum.

162 Lætabor ego super eloquia tua:
sicut qui invenit spolia multa.

163 Iniquitatem odio habui, et abominatus sum:
legem autem tuam dilexi.

164 Septies in die laudem dixi tibi, super judicia iustitiæ tuæ.

165 Pax multa diligentibus legem tuam:
et non est illis scandalum.

166 Expectabam salutare tuum Domine:
et mandata tua dilexi.

158 Matydamas prasikalstančius, aš džiustu,
nes jie nesergi tavo pasakymų.

159 Matyk, Viešpatie, kad aš myliu tavo paliepimus;
savo pasigailėjime atgaivink mane.

160 Tavo žodžių esmė tiesa, amžini visi tavo teisybės nutarimai.

SIN.

161 Kunigaikščiai persekiojo mane be priežasties,
bet tik prieš tavo žodžius mano širdis dreba.

162 Aš džiaugiuos tavo pasakymais, kaip tas kam tenka daug grobio.

163 Aš nekenčiu nedorumo ir jo bodžiuos,
tavo gi įstatymą aš myliu.

164 Septynis sykius dienoje aš šlovinu tave
dėlei tavo teisybės nutarimų.

165 Daug ramybės tiems, kurie myli tavo įstatymą,
ir nėra jiems puolimo.

166 Aš laikiu tavo išganymo, Viešpatie,
ir myliu tavo įsakymus.

Pagal savo nutarimą: pagal savo paskirtas teisingumo taisykles, kurias yra taipogi tautos teisės. — (158) *Matydamas prasikalstančius...* Persekiotojai ne tik svetimtaučiai, bet taipogi bedieviai iš žydų tarpo. Ebr. t.: neištikimus, aš bodžiuos. — (160) *Esmė.* Dievo apreiškimo pagrindas, visos dalys ir visas turinys yra tiesa.

(161) *Mano širdis dreba:* tarp persekiojimų. Aš drąsiai ginuosi nuo visokio savęs suklaidinimo, paliečiančio tavo įstatus: ne žmonių, bet tavo žodžių, aš bijau, jie mano džiaugsmas ir meilė, mano dėkingumo dalykas ir mano vilties pagrindas. — (162) *Aš džiaugiuos...*

Baimė sujungta su džiaugsmu, kurs daro psalmistą stiprą kovoje. — (164) *Septynis sykius...* Ne tik rytą ir vakarą, ne tik tris sykius dienoje (Ps. 54, 18), bet septynis sykius, t. y. dažnai, kaip tik jam širdis tai primena, psalmistas dėkoja Dievui už jo įstatus, kurie taip teisingus daro nutarimus, taip tiesiai veda ir visiems, kurie juos mėgsta, taip daug suteikia ramybės ir kuriuose randama taipogi apsigynimas nuo išorinio pavojaus. — (165) *Puolimo:* rustybės, nekantravimo dėlei bedievių laimės. — (166) *Aš laikiu...* aš pasitikiu tavo pagalba, nes aš mylėtojas ir ištikimas sergėtojas tavo išganymą nešančio

167 Custodivit anima mea testimo-
nia tua:

et dilexit ea vehementer.

168 Servavi mandata tua, et testi-
monia tua:

quia omnes viæ meæ in con-
spectu tuo.

TAU.

169 Appropinquet deprecatio mea
in conspectu tuo Domine:

juxta eloquium tuum da mihi
intellectum.

170 Intret postulatio mea in con-
spectu tuo:

secundum eloquium tuum eripe
me.

171 Eructabunt labia mea hymnum,
cum docueris me justificationes
tuas.

172 Pronunciabit lingua mea elo-
quium tuum:

quia omnia mandata tua æquitas.

173 Fiat manus tua ut salvet me:
quoniam mandata tua elegi.

174 Concupivi salutare tuum Do-
mine:

et lex tua meditatio mea est.

175 Vivet anima mea, et lauda-
bit te:

et judicia tua adjuvabunt me.

176 Erravi, sicut ovis, quæ periit:
quære servum tuum,

quia mandata tua non sum
oblitus.

167 Mano siela sergi tavo liudijimus
ir labai juos myli.

168 Aš laikausi tavo paliepiimų
liudijimų,

nes visi mano keliai tavo aky-
vaizdoje.

THAU.

169 Teprisiartina mano maldavimas
į tavo akyvaizdą, Viešpatie,

duok man išmanymo, kaip esi
žadėjęs.

170 Tejeina mano prašymas į tavo
akyvaizdą,

išgelbėk mane, kaip esi žadėjęs.

171 Iš mano lupų išsiverš giesmė,
kuomet tu mokysi mane savo
įstatų.

172 Mano liežuvis skelbs tavo pasa-
kymą,

nes visi tavo paliepimai teisybė.

173 Tebuna tavo ranka, kad mane
gelbėtu,

nes aš išsirinkau tavo paliepi-
mus.

174 Aš geidžiu tavo išgelbėjimo,
Viešpatie,

ir tavo įstatymas mano mąsty-
mas.

175 Mano siela bus gyva ir girs tave,
ir tavo nutarimai padės man.

176 Aš klaidžioju kaip pražuvusi
avis; jieškok savo tarno,

nes aš neužmiršau tavo palie-
piimų.

įstatymo, kaip tu pats gali paliudyti.
Plg. Prad. 49, 18. — (168) *Visi mano
keliai*: visas pasiėlgino ir manymo
budas.

(169) *Duok man išmanymo*: duok
tobulai suprasti savo šventą įstatymą.

— (170) *Tejeina mano*... Kadangi
psalmistas dėl savo ištvermingo laiky-
mos Dievo žodžio persekiojamas, todėl
jam lygiai reikalinga kaip vidujinis
sustiprinimas taip ir išliuosavimas nuo
išorinės prievartos. — (171. 172) *Iš*

mano lupų... Rasi geriaus: tegul išsi-
veržia iš mano lupų giesmė, nes tu
mokysi... tegul šlovina mano liežuvis
tavo pasakymą... — (174) *Mąstymas*.
Ebr. t.: pasigerėjimas. — (175) *Bus gyva
ir girs*... Ebr. t.: tebuna gyva ir tegul
giria. — *Tavo nutarimai*: maloningas
tavo rupestingumas ir apveizda. —
(176) *Aš klaidžioju*... Ebr. t. galima
versti: jei aš paklydau, jieškok savo
tarno kaip pražuvusios avies. — Žmogus
nieko negali be Dievo pagalbas, net ir

Maldavimas pagalbos prieš piktus liežuvius.

Psalmus CXIX. ¹ Canticum graduum.

Ad Dominum cum tribularer
clamavi: et exaudivit me.

² Domine libera animam meam a
labiis iniquis,
et a lingua dolosa.

³ Quid detur tibi, aut quid appo-
natur tibi
ad linguam dolosam?

⁴ Sagittæ potentis acutæ,
cum carbonibus desolatoriis.

⁵ Heu mihi, quia incolatus
meus prolongatus est:
habitavi cum habitantibus Ce-
dar:

multum incola fuit anima mea.

119(120).psalmė. ¹ Laipsniugiesmė.

I Viešpatį aš šaukiuos siel-
varte,

ir jis išklauso mane.

² Viešpatie, išliuosuok mano sielą
nuo nedorų lupų ir nuo klastingo
liežuvio.

³ Kas bus tau duota, arba kas
pridėta
už klastingą liežuvį?

⁴ Aštrios galingojo vilyčios
su naikinančiomis žarijomis.

⁵ Deja man, kad mano keleivystė
taip ilgai tęsiasi,
aš gyvenu tarp Kedaro gyven-
tojų.

Mano siela labai ilgai ištremta.

N. Testamente; juo mažiau Senajame. Todėl ir dievobaimingiausias Dievo tarnas laikada pritiria savo prigimties silpnumo ir nukrypsta nuo reikalingo Dievo įstatymo sergėjimo; todėl ir psalmistas baigia savo giesmę tuo nuolankiu išpažinimu ir malda. — *Kaip pražuvusi avis.* Toki avis negali išgelbėti savęs, jei geras ganytojas pasigailėjęs neįieškos jos, todėl, gerasis Ganytojas, jei aš bent kiek prasikaltau ir suklydau, įieškok savo tarno, nes aš nenorėjau apleisti tavęs ir tavo įsakymų.

119. ps. meldžiama Dievo pagalbos prieš piktus apkalbėtojus, kuriems skelbiama kieta bausmė (1—4); toliau psalmistas dejuoja, kad turi ilgai gyventi tarp tokių piktų žmonių (5—7).

(119, 1) *Laipsnių giesmė.* Tokį pat antrašą turi ir tol. psalmės iki 133. Bet ką jis reiškia, nežinia. Aiškintojai spėja, kad 15 šitų psalmių turėję giedoti lėvitai Šėtrų šventėje stovėdami ant 15 laipsnių (kuriais buvęs sujungtas žemesnis Jeruzalės bažnyčios, taip vadinamas moterų šventorius su augštesniu juo vyrų šventorium), arba kad jas giedodavę žydai, eidami iš visų pusių augštyti į Jeruzalę trijose didžiosiose metų šventėse, arba grįždami iš nelaisvės; anot kitų jų pačioje psalmėje esąs šioks toks išsireiškinys ir minčių laipsniavimas, atsirandęs dėl atkartojimo kaikiurių žodžių. — *I Viešpatį...* Trum-

pai primenama suspaudimas, prašymas pagalbos ir išklašymas. — (2) *Išliuosuok...* Psalmistas dejuoja ant savo priešų, kurių lupos melagingos ir kurie savo liežuvii daro klastą; įsitikrines gi, kad bus išklašytas, tuojau skelbia kaltininkams bausmę: (3) *Kas bus tau...* t. y. kokią gi bausmę, pritaikintą tavo piktumui, turi Dievas paskirti? Ebr. t.: ką turi jis (Dievas) tau duoti ir ką tau pridėti, tu klastingas liežuvi? Atsakymas: (4) *Aštrios galingojo...* Galingasai Dievas nubaus tave savo rustybės vilyčiomis ir svilinančiomis žarijomis. Plg. Ps. 17, 15. — *Su naikinančiomis žarijomis:* Kurios savo karščiu nusvilina ir sunaikina visa, ko prisiliečia. Ebr. t. su ėglis žarijomis. — Jos turi duoti daug didesnį karštį ir draug su vilyčiomis yra skaudžiausios bausmės vaizdas. Piktas liežuvis tai kilpynys, kuriuo paleidžiama melo vilyčios (Jer. 9, 2; Pat. 16, 18), tarsi pragaro ugnis (Pat. 16, 27; Jok. 3, 6); todėl panaši ir bausmė. — (5) *Deja man, kad...* Apskelbtoji bausmė dar nesutiko kaltininkų, todėl psalmistas dejuoja, kad jis priverstas pasilikti ilgai pas piktus svetimtautius. Ebr. t.: kad aš pasilieku *Mešekh'o* tarpe, gyvenu greta Kedaro padangčių. Mešeku (Prad. 10, 2) vadinosi tauta, gyvenusi tarp Judosios ir Kaspijos jurų. Kedaras (Prad. 25, 13) — Arabijos tauta. Tiedvi tauti paminėti čia kaip baisių neprietelių pavyzdys.

⁶ Cum his, qui oderunt pacem,
eram pacificus:
cum loquebar illis,
impugnabant me gratis.

⁶ Su tais, kurie nekenčia ramybės,
aš esu taikus;
kuomet aš su jais kalbuos,
jie be priežasties užpuldinėja
mane.

Viešpats Izraelio sargas.

Psalmus CXX. ¹Canticum graduum.

Levavi oculos meos in montes,
unde veniet auxilium mihi.

² Auxilium meum a Domino,
qui fecit cælum et terram.

³ Non det in commotionem pedem
tuum:

neque dormitet qui custodit te.

⁴ Ecce non dormitabit neque dor-
miet,
qui custodit Israel.

⁵ Dominus custodit te,
Dominus protectio tua, super
manum dexteram tuam.

⁶ Per diem sol non uret te:
neque luna per noctem.

⁷ Dominus custodit te ab omni
malo:

custodiat animam tuam Dominus.

⁸ Dominus custodiat introitum
tuum, et exitum tuum:
ex hoc nunc, et usque in sæculum.

120 (121). psalmė. ¹Laipsnių giesmė.

Aš keliu savo akis į kalnus,
ten iškur ateina man pagalba.

² Mano, pagalba nuo Viešpaties,
kurs padarė dangų ir žemę.

³ Tegul neduoda svyruoti tavo
kojai

ir tenesnaudžia, kursai sergi tave.

⁴ Štai, nesnaudžia ir nemiega tas,
kurs sergi Izraėlį.

⁵ Viešpats sergi tave, Viešpats tavo
uždanga
tavo dešinėje rankoje.

⁶ Dieną saulė nekaitins tavęs,
nei mėnulis naktį.

⁷ Viešpats sergi tave nuo viso
pikto;

tesergi Viešpats tavo sielą.

⁸ Tesergi Viešpats tavo įėjimą ir
tavo išėjimą.

nuo dabar ir per amžius.

— *Mano siela...* Ebr. t.: ilgai jau mano
siela gyvena su tais, kurie nekenčia
ramybės. ⁷ Aš esu taikus, bet kuomet
kalbu (išpažįstu savo tikėjimą), jie
pasiryžę į kovą.

120. ps. autorius išpažįsta, kad pagal-
ba gaunama iš Viešpaties, Sutvėrtojo,
ištikimo ir budraus sargo (1—4), kurs
gina savuosius dieną ir naktį ir veda
juos tikru keliu (5—8).

(120, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps.
119, 1. — *Į kalnus:* ant kurių pastatyta
Jeruzalė, šventasai miestas, kame Vieš-
pats turi savo sostą (Ps. 86, 1; 124, 2);
arba trumpiaus sakant: į šventą Siono
kalną, į kurį išvestieji į Babyloną kelia
iš ten savo akis kaip į dangaus augštybes
ir tolybes. — *Ten iškur...* Ebr. t.
prasmė: iškurgi daugiau ateis man
pagalba? Plg. 2 Kron. 20, 17; Dan. 6,

10. — (3) *Tegul neduoda...* Psalmistas
toliaus kalbasi su savim, ramindamas
save apsvarstymu priežasčių, dėlai kurių
jis pilnai pasitiki Viešpačiu. — (4) *Nes-
naudžia ir...* jis neužsnusta iš nuovargio
ir jo gyvenimas nepavergtas nuolatiniam
pasikeitimui budėjimo miegu. — (5) *Už-
danga.* Ebr. t.: šešėlis, uksmė. Pats
Dievas sergi psalmistą nuo visokio
karščio, dengdamas jį savo uksme. Plg.
Ps. 15, 8. — (6) *Nekaitins:* neištiks
tavęs saulės spinduliai. — *Nei mėnulis
naktį:* nekenks mėnulis, kurio įtekmei
savinama pvd. mėnesienos liga, naktinis
šaltis. Plg. Prad. 31, 40; Apr. 7, 16. —
(7) *Tesergi.* Ebr. t.: sergi. Taip pat ir
8. e. — *Tavo įėjimą...* Įėjimu ir išėjimu
vadinama visi gyvenimo užsiėmimai,
visi reikalai ir pareigos. Plg. Atk. 26, 8;
31, 2; 1 Kar. 29, 6 ir k.

Pagyrimas Jeruzalės ir linkėjimas jai ramybės.

Psalmus CXXI. ¹ Canticum graduum.

Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi:

In domum Domini ibimus.

² Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusale.

³ Jerusale, quæ ædificatur ut civitas:

cujus participatio ejus in idipsum.

⁴ Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini:

testimonium Israel ad confitendum nomini Domini.

⁵ Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David.

⁶ Rogate quæ ad pacem sunt Jerusale:

et abundantia diligentibus te:

⁷ Fiat pax in virtute tua: et abundantia in turribus tuis.

⁸ Propter fratres meos, et proximos meos,

loquebar pacem de te:

⁹ Propter domum Domini Dei nostri,

quæsi vi bona tibi.

121 (122). psalmė. ¹ Laipsnių giesmė.

Aš linksminuos tuo, kas man pasakyta:

Mes eisime į Viešpaties namus.

² Musų kojos stovės tavo prieangiuose, o Jeruzale!

³ Jeruzale, kuri pastatyta kaip miestas,

kurio visos dalys laikosi išvieno.

⁴ Nes tenai eina giminės, Viešpaties giminės, taip kaip įsakyta Izraeliui,

Viešpaties vardo šlovintų.

⁵ Nes tenai stovi teismo krasės, krasės Dovo do namams.

⁶ Melskite ramybės Jeruzalei, ir tebuna ramybė mylintiems tave!

⁷ Tebuna ramybė tavo tvirtovėje ir apstybė tavo bokštuose!

⁸ Dėlei savo brolių ir dėlei savo artimų

aš linkiu tau ramybės.

⁹ Dėlei Viešpaties, mūsų Dievo, namų

aš jį šoksiu tau gėrybių.

121. ps. pramatydamas kelionę bažnyčia, psalmistas giria Jeruzalę kaip gerai sustiprintą miestą, kaip Dievo garbinimo ir tautos valdymo vietą (1 iki 5), todėl kitus ragina linkėti ir pats velti jai ramybės (6—9).

(121, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps. 119, 1. Ebr. t. antraše išvardijama kaip ps. autorius Dovydas; bet tai nelabai tikėtina, nes psalmė regisi sudėta po Babylono nelaisvės. — *Aš linksminuos tuo, kas...* Ebr. t.: aš džiaugiuos tais, kurie man sako. — Žinia, kad galės eiti į šventąjį miestą, sukelia psalmisto širdyje džiaugsmo; mintyje jis tuojau persikelia į jį ir pradeda girti. — (3) *Jeruzale, kuri...* Jeruzalė turi išvaizdą didelio, gerai sustiprinto miesto, kurs siena sujungtas į vienybę, kuriame namai ne kaip sodžiuose stovi atskirai,

bet vieni greta kitų. — (4) *Eina giminės...* Į Jeruzalę nuo senų laikų trijose didžiosiose metų šventėse renkasi dvylika Dievo tautos giminių, taip kaip liepta Dievo duotame įstatyme, kad čia prie bažnyčios duotu garbę Dievui. — (5) *Nes tenai stovi...* Jeruzalė taipogi vyriausio teismo vieta, ir iš jos valdo visą tautą karaliai, kilę iš Dovo do namų. — (6) *Melskite ramybės...* Psalmistas kviečia visus Izraelitus linkėti laimės Jeruzalei. — *Tebuna apstybė...* Anot ebr. t.: tebuna laimingi tie, kurie myli tave. — Su mylimuoju miestu jungiami jo mylėtojai, su motina vaikai. — (7) *Tavo tvirtovėje...* Išreiškiama linkėjimas atskiroms miesto dalims: jo sustiprintoms sienoms (ebr. t.), jo namams (rumams. Ebr. t.). — (8, 9) *Dėlei savo brolių...* Linkėti laimės Jeruzalei verčia

Maldavimas Viešpaties pasigailejimo.

Psalms CXXII. ¹ Canticum graduum.

Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in cælis.

² Ecce sicut oculi servorum, in
manibus dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ in manibus
dominæ suæ:

ita oculi nostri ad Dominum
Deum nostrum

donec misereatur nostri.

³ Miserere nostri Domine, mise-
rere nostri:
quia multum repleti sumus de-
spectione:

⁴ Quia multum repleta est ani-
ma nostra:
opprobrium abundantibus,
et despectio superbis.

122 (123). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Aš keliu savo akis į tave,
kurs gyveni danguje.

² Štai, kaip vergų akis
į jų valdovų rankas,
kaip tarnaitės akis
į jos valdovės rankas,
taip mūsų akis žiuri į Viešpatį,
mūsų Dievą,

kolei jis pasigaileš mūsų.

³ Pasigailek mūsų, Viešpatie, pasi-
gailek mūsų,
nes mes labai pasotinti panieki-
nimu,

⁴ nes labai pasotinta mūsų siela,
mes esame išjuoka turtingie-
siems ir paniekinimas puikie-
siems.

Gyrimas Dievo už išgelbėjimą.

Psalms CXXIII. ¹ Canticum
graduum.

Nisi quia Dominus erat in
nobis, dicat nunc Israel:

² nisi quia Dominus erat in nobis,
Cum exurgerent homines in nos,

123 (124). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Jei Viešpats nebuto buvęs su
mumis,

taip tesako dabar Izraelis,

² jei Viešpats nebuto buvęs su
mumis,
kada kilo prieš mus žmonės,

psalmistą jo meilė link brolių (žydų);
ypač gi reikia velyti ramybės dėlei Vieš-
paties bažnyčios, kad ji butu laikoma
šventa, pasiliktu liuosa nuo neprietelių
užpuolimo ir nuo visokio paniekinimo
ir pavojaus.

122. ps. pasakius, su kokiuo troškimu
laukiama Dievo pagalbos (1. 2), tauta
maldauja Dievo pasigailejimo, nes labai
neprietelių išjuokiama ir niekinama
(3. 4).

(122, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps.
119, 1. — (2) *Kaip vergų...* Šeimyninko
ir šeimyninkės ranka valdo visus namus,
visi laukia jų rankos pamojimo, jų
nurodymų. Taip Izraelio ateitis visai
priguli nuo Dievo. Į jį krepiama su
išsiūgimu akis, kolei jis pasigaileš. —

(4) *Mes esame išjuoka...* Ebr. t.: pasi-
tikinčiųjų savimi išjuokimu ir puikinių
paniekinimu.

123. ps. Izraelis turi išpažinti, kad
jei Viešpats nebuto buvęs su mumis,
mes butuėm buvę visai sunaikinti
neprietelių užpuolimu (1—5). Viešpats
niekais pavertė jų narsą ir tykojimus;
jame mūsų pagalba (6—8).

(123, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps.
119, 1. Ebr. t. nurodoma ps. autorius
Dovidas; bet tai labai abejotina žinia.
— *Jei Viešpats nebuto...*: jei Viešpats
nebuto mūsų gelbėjęs. Neprieteliai
įvaizdinami kaip žmonės galingi ir į-
nirtę, kaip laukiniai žvėrys ir kaip
sriauniusis upelio vanduo. — *Tesako
dabar...* Ebr. t. ž. *dabar nėra*. Izraelis

- ³ forte vivos deglutissent nos:
Cum irasceretur furor eorum in
nos,
⁴ forsitan aqua absorbuisset nos.
⁵ Torrentem pertransivit anima
nostra:
forsitan pertransisset anima
nostra aquam intolerabilem.
⁶ Benedictus Dominus qui non
dedit nos,
in captionem dentibus eorum.
⁷ Anima nostra sicut passer erep-
ta est de laqueo venantium:
Laqueus contritus est, et nos
liberati sumus.
⁸ Adjutorium nostrum in nomine
Domini,
qui fecit cælum et terram.

- ³ jie gal butu prariję mus gyvus,
kada jų narsas degė prieš mus;
⁴ gal vanduo butu mus paskandinęs,
⁵ mūsų siela butu ėjusi per upelį;
mūsų siela gal butu ėjusi
per nepakenčiamą vandenį.
⁶ Pašlovintas teesie Viešpats,
kurs mūsų nedavė
jų dantims kaipo grobio.
⁷ Mūsų siela išsprudo kaip žvirblis
iš medžiotojų žabangų;
žabangai sutruko,
ir mes esame išliuosuoti.
⁸ Mūsų pagalba vardan Vieš-
paties,
kurs padarė dangų ir žemę.

Viešpats teisiųjų kalnas.

Psalms CXXIV. ¹ Canticum
graduum.

Qui confidunt in Domino,
sicut mons Sion:
non commovebitur in æternum,
qui habitat ² in Jerusalem.
Montes in circuitu ejus:
et Dominus in circuitu populi
sui,
ex hoc nunc et usque in sæculum.

124 (125). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Kurie pasitiki Viešpačiu,
tie kaip Siono kalnas;
nepasvirs per amžius,
kas gyvena ² Jeruzalėje.
Aplink ją kalnai,
ir Viešpats aplink savo tautą
nuo dabar ir per amžius.

turi su dėkingumu išpažinti, kad jo
laimė visai priguli nuo Dievo. — (3) *Gal.*
Ebr. t. ir LXX to ž. nėra kaip čia taip
ir 4. ir 5. eil. — (5) *Mūsų siela...* Ebr. t.:
upelis butu perėjęs ant mūsų sielos.
Tuomet butu perėjęs ant mano sielos
patvinę vandenį. — Taip čia neprie-
teliai palyginami kaip pas Iz. 8, 7...
Asyrijiečiai su patvinusia visa pakėlėję
nuplaunančia ir nunešančia upe. —
(6) *Pašlovintas teesie...* Už išgelbėjimą
dėkojama Viešpačiui. — (7) *Kaip*
žvirblis. Ebr. t.: kaip paukštelis. — *Iš*
medžiotojų žabangų. Neprieteliai dėlei
savo klastingumo ir tykojimų palygi-
nami su medžiotojų sprendžiančiais
žabangus. — (8) *Vardan Viešpaties.* Ne
išsižadėjimas Dievo, bet ištikimybė jam
gelbi Izraelį. — *Kurs padarė:* ir kaip to
toksai pasirodė Visagalis Gelbėtojas.

124. ps. Palyginimais aprašoma, koks
turi būti pasitikėjimas Dievu nelaimėje
(1—3); pridedama meldimas už teisiuo-
sius ir skelbiama žuvinimas bedievių
(4. 5).

(124, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps.
119, 1. — *Kurie pasitiki...* Kas ištikrųjų
pasitiki Viešpačiu, tas pasilieka tvirtas,
nepajudinamas visokių atsitikimų per-
mainose, kaip lieka nepajudintas kal-
nas giedroje ir audroje. Tokie yra
Jeruzalės gyventojai, t. y. Dievo tautos
šanariai, tikri Izraelitai, šventojo Dievo
miesto piliečiai. — *Nepasvirs...* Ebr. t.:
jis (kalnas) nesvyruoja, pasilieka per
amžius. — ² Kalnai aplink Jeruzalę, ir
Viešpats aplink savo tautą. — Jeruzalė
ištikrųjų apsupta iš trijų pusių (at-
skyrus šiaurę) kalneliais, bet gyvenanti
joje šventa tauta turi dar svarbesnį

- ³ Quia non relinquet Dominus
virgam peccatorum
super sortem justorum:
ut non extendant justi ad ini-
quitate manus suas.
- ⁴ Benefac Domine bonis,
et rectis corde.
- ⁵ Declinantes autem in obli-
gationes,
adducet Dominus cum operanti-
bus iniquitatem:
pax super Israel.

- ³ Nes Viešpats nepaliks nusidėję-
lių rykštės
ant teisųjų dalies,
kad teisieji netiestu
savo rankų į nedorumą.
- ⁴ Geradaryk, Viešpatie, geriesiems
ir tiems, kurių širdis tiesi.
- ⁵ Nukrypstančius gi į kreivus ke-
lius
Viešpats ves draug su daran-
čiais neteisybę.
Tebuna ramybė ant Izraelio.

Dėkojimas ir meldimas dėl išliuosavimo iš Babylono nelaisvės.

Psalmus CXXV. ¹ Canticum
graduum.

In convertendo Dominus cap-
tivitatem Sion:

facti sumus sicut consolati:

² Tunc repletum est gaudio os
nostrum:

et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes:

Magnificavit Dominus facere
cum eis.

³ Magnificavit Dominus facere
nobiscum:

facti sumus lætantes.

125 (126). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Kuomet Viešpats grąžino Siono
belaisvius,

mes pasidarėme lyg paguosti.

² Tuomet mūsų burna buvo pilna
džiaugsmo

ir mūsų liežuvis šukojimo;

tuomet sakyta tarp pagonių:

Viešpats padarė su jais didžių
dalykų.

³ Viešpats padarė su mumis di-
džių dalykų;

mes pasidarėme linksmi.

apsigynimą Dievuje, kurs ją apsupa (kaip ugninė siena Zak. 2, 9, kaip sriauna upė Iz. 32, 21). — (3) *Rykštės*. Ebr. t.: karališkos lazdos, skėptro. — Nusidėjęlių (pagonių) viešpatavimas pasirodo kaip plakanti rykštė. — *Ant teisųjų dalies*: ant burta padalinto Izraelitams krašto. — *Kad teisieji...* Dievas mėgina teisiuosius prispaudimu, bet ištyrimas pritaikytas jų įiegomis; Dievas laiko juos savo malone nuo puolimo. Be tokio Dievo palaikymo prievarta ir suvedžiojimas galėtų teisiuosius į tai atvesti, kad jie pasiduotu viešpataujančiam Dievui priešingam pasielgimui. — (5) *Nukrypstančius...* Atsitolinančius nuo Dievo įsakymų sutiks toki pat bausmė, koki skirta atviriems nusidėjęliams ir pagonims. — *Ramybė*: visoks gerumas, liuosybė ir laimė.

125. ps. dėkojama Dievui už stebuklingą išliuosaviną tautos iš nelaisvės (1—3), ir meldžiama Dievą suteikti pilną džiaugsmą sugrįžusiems, kurie ir dabar dar nebevargsta, nes dar tebebarsto su ašaromis savo sėklą, laukdami linksmos pjuties (4—6).

(125, 1) *Laipsnių giesmė*. Vz. Ps. 119, 1. Kaikurie aiškintojai mato pirmoje psalmės dalyje ne aprašymą jau įvykusio išliuosavimo iš nelaisvės, bet tik pranašystę apie tą atsitikimą ir praeitus ps. laikus ima prasmėje busiančiųjų laikų. — *Mes pasidarėme lyg...*: mes buvome paguosti, vėl atgijome. Ebr. t.: mes buvome lyg sapnuojantys. — Skirtumas tarp skaudžios nelaisvės ir suteikto išliuosavimo buvo taip didelis, kad mes tarėmės sapnuoja ir vargiai galėjome suprasti, kad tai tiesa. — (2) *Sakyta tarp pagonių...* Net ir pagonis

- ⁴ Converte Domine captivitatem nostram,
sicut torrens in Austro.
⁵ Qui seminant in lacrymis,
in exultatione metent.
⁶ Euntes ibant, et flebant,
mittentes semina sua.
Venientes autem venient cum
exultatione,
portantes manipulos suos.

- ⁴ Sugrąžink, Viešpatie, mūsų belaisvius
lyg upelį pietų šalyje.
⁵ Kas sėja su ašaromis,
tie pjaus su džiaugsmu.
⁶ Jie eite eina ir verkia,
berdami savo sėklą,
bet jie grįžte sugrįš su džiaugsmu,
nešdami savo pėdus.

Be Dievo pagalbos žmonių pastangos tuščios.

Psalmus CXXVI. ¹ Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificaverit domum,
in vanum laboraverunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit civitatem,
frustra vigilat qui custodit eam.

- ² Vanum est vobis ante lucem surgere:
surgite postquam sederitis,
qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis suis somnum:

126 (127). psalmė. ¹ Saliamono laipsnių giesmė.

Jei Viešpats nestatys namų,
veltui darbuojasi tie, kurie juos stato.

Jei Viešpats nesergės miesto,
veltui budi jo sargas.

- ² Tuščia jums keltis prieš aušrą,
keltis ilgai sėdėjus
jums, kurie valgotė skausmo duoną,
tuotarpu kad jis duoda miego
savo mylimiesiems.

turėjo pripažinti, kad išliuosavimas Viešpaties darbas, ir kad jis padarė savo tautai didžiųjų dalykų. Ką skelbė pranašai, tai buvo įvykę (plg. Iz. 45, 12; 52, 10 ir k.). — (4) *Sugrąžink...*: duok dar tebeprisiliekantiems ištremime Izraelitams sugrįžti į Palestiną, taip kaip sugrįžta upeliai, lietaus metu atėjus. — Sugrįžusieji buvo ne visa tauta, bet tik jos dalis. Kaip pietų šalis trokšta vasarą išdžiustančių ir visuomet lietaus metu vėl atsirandančių upelių, taip mūsų šalis trokšta pasilikusiuųjų svetur. — (5) *Kas sėja...* Išreiškiama bendra tiesa, bet labai tinkanti sugrįžusių iš nelaisvės žydų sąlygoms ir gerai jas aprašanti. Plg. 1 Ezdr. 3, 12. Jos prasmė, apskritai sakant, ta pati, ką ir Mt. 5, 4: palaiminti, kurie kenčia, nes jie bus paguosti. — (6) *Jie eite eina...*: eina su nemažu vargu, berdami į dirvą brangią sėklą.

126. ps. Be Dievo palaiminimo visos žmonių pastangos pasilieka tuščios (1. 2). Jis taipogi duoda šeimynos laimę — vaikus (3—5).

(126, 1) *Saliamono*. Psalmės autorium pavadinta Saliamonas rasi tik dėlto, kad 2. e. yra aliuзіja į Saliamono vardą (plg. 2 Kar. 12, 25). Dauguma aiškin-tojų spėja, kad ps. sudėta po Babylono nelaisvės. — *Laipsnių giesmė*. Vz. Ps. 119, 1. — *Jei Viešpats nestatys..* Išreiškiama bendra tiesa, patvirtinta dviem pavyzdžiais, kad visoks pasise-kimas priguli nuo Dievo palaiminimo, be kurio žmonės veltui darbuojasi. — (2) *Tuščia jums keltis...* Ebr. t.: veltui jūs keliatės anksti rytą, ilgai pasilieka-te sėdėti (vėlai einate gultų), valgydami skausmo duoną; tiek jis (Dievas) duoda savo mylimajam per miegą. — Daugelis keliasi labai anksti, kad tuojau pradėtų

³ ecce hereditas Domini filii:
merces, fructus ventris.

⁴ Sicut sagittæ in manu poten-
tis:
ita filii excussorum.

⁵ Beatus vir qui implevit desi-
derium suum ex ipsis:
non confundetur cum loquetur
inimicis suis in porta.

³ Štai, Viešpaties tėvainystė vai-
kai,

jo užmokesnis vidurių vaisius.

⁴ Kaip vilyčios karžygio rankoje,
taip išvartytųjų vaikai.

⁵ Palaimintas žmogus, kurs jais
pripildė savo troškimą;
jis nebus sugėdintas, kuomet
bylinėsis su savo neprieteliais
vartuose.

Teisiųjų laimė naminiame gyvenime.

Psalmus CXXVII. ¹ Canticum
graduum.

Beati omnes, qui timent Do-
minum,
qui ambulant in viis ejus.

² Labores manuum tuarum quia
manducabis:
beatus es, et bene tibi erit.

127 (128). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Palaiminti visi, kurie bijo Vieš-
paties,
kurie vaikščioja jo keliais.

² Nes tu valgysi, ką tavo rankos
uždirbo;
tu laimingas ir bus tau gera.

savo darbą, ir ilgai sėdi juo užsiimdami; tačiau jų darbas iki išvakarių neduoda jiems, ko laukia; jie valgo tik su vargu nupelnytą duoną; tuo tarpu kad tai, ko jie rupestingomis pastangomis negali laimėti, Dievas suteikia savo mylimajam per miegą. — *Savo mylimiesiems.* Ebr. *idido*, savo mylimajam (Dievo duotas Saliamonui vardas 2 Kar. 12, 35 *Jedidjah*, Viešpaties numylėtinis). Iš to žodžio ir viso sakinio pasirodo, kad tie, apie kuriuos pasakyta: *tuščia jums...* neturi Dievo palankumo, todėl darbuojasi be Dievo palaiminimo. — Toki pat ir Vulg. prasmė, tik nevisai aiškiai išreikšta. Kaikurie tačiau mato tekste ironišką atsiliepiamą į nepailstančius, bet nelaimingus darbininkus, lyg būtų pasakyta: Skubinkitės gi vėl į darbą! Jūs ką tik atsisėdote pasiilsėtų arba pavalgytų, o štai vėl reikia keltis ir imtis darbo. — **(3) Viešpaties tėvainystė:** tėvainystė, kurią Viešpats duoda. Nuo Dievo palaiminimo priguli taipogi pasidauginimas šeimos vaikais. Anot Iš. 23, 26 ir k. neturėjimas vaikų buvo laikomas bausme, nelaime. — **(4) Kaip vilyčios...** Kuo aštrios vilyčios yra galingo karžygio rankoje, tuo yra ištremtiesiems vaikai. — *Išvartytųjų.*

Ebr. t.: jaunystės. Iš jaunų tėvų gimę, todėl patys stipresni sunys, kurie jau užaugę tuo metu, kada tėvas eina senyn, gali padėti jam ir jį ginti, kaip aštrios vilyčios. — **(5) Kurs jais pripildė...** kurs turi daug sunų. Ebr. t.: kurs turi jų pilną saidoką. — Taip toliau tęsiama palyginimas su vilyčiomis, kurios laikomos saidoke. — *Jis nebus sugėdintas...* Apstotas jaunų drąsių sunų tėvas nebijos neteisingo teismo, daromo miesto vartuose, apgins savo teises. Ebr. t.: nebus sugėdinti, kuomet jie bylinėsis su neprieteliais vartuose. — Rasi turima mintyje kova prieš neprietelius, kuriems tėvas sunų burio apstotas bus neapgailimas.

127. ps. aprašoma dievobaimingo Izraelito laimė naminiame gyvenime (1 iki 3); ji yra atlyginimas už dievotumą; tokio pat palaiminimo meldžiama kiekvienam ir visai tautai (4—6).

(127, 1) Laipsnių giesmė. Vz. Ps. 119, 1. — *Palaiminti...* Palaimintas kiekvienas, kurs garbina Dievą, sergi jo įsakymus, tarnauja jam mintimis ir darbais. Plg. Ps. 111, 1; 118, 1. Toliau aprašoma laimingas tokio žmogaus gyvenimas. — **(2) Tu valgysi...** Ką

¹ Uxor tua sicut vitis abundans,
in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut novellæ oliva-
rum,
in circuitu mensæ tuæ.

⁴ Ecce sic benedicetur homo,
qui timet Dominum.

⁵ Benedicat tibi Dominus ex
Sion:
et videas bona Jerusalem omni-
bus diebus vitæ tuæ.

⁶ Et videas filios filiorum tuo-
rum,
pacem super Israel.

³ Tavo pati kaip derlingas vyn-
medis
tuvo namų viduje.
Tavo vaikai kaip alyvos medžio
atžalos
aplink tavo stalą.

⁴ Štai, taip laiminama žmogus,
kurs bijo Viešpaties.

⁵ Tepalaimina tave Viešpats iš
Siono,
ir kadgi tu matytumei Jeru-
salės laimę per visas savo gy-
venimo dienas

⁶ ir matytumei savo vaikų vaikus,
ramybę ant Izraelio.

Izraelio neprieteliai žus.

Psalms CXXXVIII. ¹ Canticum
graduum.

Sąpe expugnaverunt me a
juventute mea,
dicat nunc Israel.

² Sąpe expugnaverunt me a ju-
ventute mea:

etenim non potuerunt mihi.

³ Supra dorsum meum fabricave-
runt peccatores:
prolongaverunt iniquitatem
suam.

128 (129). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Dažnai jie užpildinėjo mane
nuo mano jaunystės,
taip tesako dabar Izraelis,

² dažnai jie užpildinėjo mane nuo
mano jaunystės,
tačiau neapgalejo manęs.

³ Nusidėjėliai dirbo ant mano nu-
garos,
ilgai darė savo neteisybę.

dievobaimingasis užsipelnys, tuo pats
naudosis, to neišplėš iš jo svetimieji; jis
bus liuosas nuo prakeikimo, apskelbto
įstatyme Kun. 26, 16; Atk. 28, 30. —

(3) *Tavo pati...* Dievobaimingasis
naudosis šeimynos džiaugsmais. Motina
gyvena tik savo šeimynai, remdamasi
vyru, kaip vynmedis virpščiu arba
siena. Namų vidus (jų giluma, ebr. t.)
paprasta rytiečių moterų pasilikimo
vieta. Dievobaimingojo vaikai bus
linksni ir žydintys. — (5) *Iš Siono:*
kame Dievas gyvena, turi savo žemišką
sostą. Plg. Ps. 9, 12; 13, 7 ir k. —
Kadgi tu matytumei...: atskiros žmogaus
laimės tebuna padidinta džiaugsmu dėlei
laimingo Jeruzalės stovio; prie viso to
teprisidedie ilgas amžius, taip kad savo
akimis matytų skaitlingą būrį anukų.

— (6) *Ramybė...* Ebr. t. linkėjimas:
tebuna ramybė ant Izraelio.

128. ps. Nors Izraelis dažnai turėjo
kentėti nuo neteisingų neprietelių, bet
ir ilga nelaisvė jo nesunaikino, tuotarpu
kad neprieteliai žuvo (1—4); tebuna tai
ir dabar sugėdinti Siono neprieteliai ir
niekais teneina jų sumanymai (5—8).

(128, 1) *Laipsnių giesmė.* Vž. Ps.
119, 1. Šita psalmė tikriausiai parašyta
paguostų sugrįžusiems iš nelaisvės, ku-
riuos smarkiai užpildinėjo priešai. —
Nuo mano jaunystės. Izraelio jaunystė
tai pasilikimas Aegypto ir kelionė per
tyrumą. Teisėjų ir karalių laikais
Izraelis dažnai buvo užpildinėjamas
priešu, bet neliko sunaikintas. — (3) *Nu-
sidejėliai dirbo...* Ebr. t.: ant mano

- ⁴ Dominus justus concidit
cervices peccatorum:
⁵ confundantur et convertantur
retrorsum
omnes, qui oderunt Sion.
⁶ Fiant sicut fœnum tectorum:
quod priusquam evellatur, exa-
ruit:
⁷ De quo non implevit manum
suam qui metit,
et sinum suum qui manipulos
colligit.
⁸ Et non dixerunt qui præteri-
bant:
Benedictio Domini super vos:
benediximus vobis in nomine
Domini.

- ⁴ Teisingasai Viešpats nukirto
nusidėjėlių sprandą.
⁵ Tebuna sugėdinti ir tegrižta at-
gal visi,
kurie nekenčia Siono.
⁶ Tebuna kaip žolė ant stogų,
kuri nudžiusta anksčiaus nekaip
išraunama,
⁷ kuria nepripildo savo rankos
pjovėjas,
nei savo prieglobščio pėdų rin-
kėjas;
⁸ ir kurie eina pro šalį, nesako:
Viešpaties palaiminimas tebuna
ant jūsų,
mes laiminame jus vardan
Viešpaties.

Pasitikėjimas Dievo gailestingumu.

Psalmus CXXIX. ¹ Canticum
graduum.

De profundis clamavi ad te
Domine:

- ² Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendentes,
in vocem deprecationis meæ.

129 (130). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Iš gilybės aš šaukiuos į tave,
Viešpatie!

- ² Viešpatie, išgirsk mano balsą,
tegul tavo ausis dėmėja mano
maldavimo balsą.

nugaros arė artojai, ilgas vedė savo
vagas. — Ištįsą patekusios į nelaisvę
tautos nugarą priešai taip išnaudojo ir
vargino, lyg kad tai būtų buvusi jų
ariama dirva. — (4) *Nukirto nusidėjėlių*.
Ebr. t.: perkirto bedievių virvę (kuria
Izraelis buvo surištas, laikomas nelais-
vėje). — (5) *Kurie nekenčia Siono*.
Tokie visupirma buvo, kurie kliudė
Izraelitams, sugrįžusiems iš nelaisvės
statyti Jeruzalės sienas ir visi, kurie
užpildinėjo atgimstančios tautos gyve-
nimą. — (6) *Kaip žolė ant stogų...*: kuri
truputį paaugus dėl drėgmės stokos ir
šaknų silpnumo saulės spindulių kaiti-
nama nuvysta ir džiusta. — *Nekaip
išraunama*: nei tiek nepaaugus, kad
butu galima ją sunaudoti. — (7) *Savo
prieglobščio*: ilgo ir plataus viršutinio
apdaro skverno, arba sterblės. — (8) *Ir
kurie eina pro šalį...* Prie progos psal-

mistas primena, kas paprastai buvo
daroma pjutyje. Einantis pro šalį išreikš-
davo pjovėjams linkėjimus žodžiais:
Viešpaties palaiminimas tebuna ant jūsų;
tie gi rasi atsakydavo: *mes laiminame
jus vardan Viešpaties*. Plg. Rut. 2, 4.

129. ps. Labai prislėgta tauta maldau-
ja, kad Dievas nebeatsimindamas nuo-
dėmių pasigailėtų jos, nes ji turi vilties
dėlei įstatymo (1—4). Tos vilties tauta
laikosi ir remdamasi Dievo gailestin-
gumu laukia tikro išgelbėjimo (5—8).

(129, 1) *Laipsnių giesmė*. Vz. Ps.
119, 1. Tai šeštoji atgailos psalmė.
Daugelis aiškintojų mato joje išreikštus
jausmus vaitojančių nelaisvėje Izraelitų
ir raginančius save turėti vilties; anot
kitų psalmėje turėta mintyje likimas
Izraelitų Neemijo laikais. — *Iš gilybės*.
Gilybė čia vaizdas didžiausios nelaimės,

³ Si iniquitates observaveris Domine:

Domine quis sustinebit?

⁴ Quia apud te propitiatio est: et propter legem tuam sustinui te Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus:

⁵ speravit anima mea in Domino.

⁶ A custodia matutina usque ad noctem:

speret Israel in Domino.

⁷ Quia apud Dominum misericordia:

et copiosa apud eum redemptio.

⁸ Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.

³ Jei tu, Viešpatie, žiūrėsi neteisybių,

Viešpatie, kas išsilaikys?

⁴ Nes pas tave yra pasigailėjimas, ir dėlėi tavo įstatymo aš laukiu tavęs, Viešpatie;

Mano siela laukia jo žodžio;

⁵ Mano siela turi vilties Viešpatyje.

⁶ Nuo ryto sargybos iki nakčiai tegul tikisi Izraelis Viešpačiu,

⁷ nes pas Viešpatį pasigailėjimas ir gausus pas jį atvadavimas.

⁸ Jis išvaduos Izraėlį iš visų jo neteisybių.

Nuolankus atsidavimas Dievui.

Psalmus CXXX. ¹ Canticum graduum David.

Domine non est exaltatum cor meum:

neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis:

neque in mirabilibus super me.

130 (131). psalmė. ¹ Dovidio laipsnių giesmė.

Viešpatie, mano širdis nesiagūštino,

ir mano akys nebūvo pakeltos; aš neužsiėmiau perdidžiais dalykais

ir perdaug man stebėtinais.

vidujinio ir išorinio suspaudimo. —

(3) *Jei tu, Viešpatie...* Psalmistas išpažįsta, kad tauta pateko į nelaimės už savo nuodėmes, bet ji nebegali iš jų išsigelbėti be Dievo pasigailėjimo, nes jei jis neužmirš nuodėmių, jų neatleis, tuomet visi turės pražuti. Visa gi Dievo tauta negali žuti, nes Viešpats gailestingas; jis dovanos kaltybes; viltis to dovanojimo paremta ant Dievo duotojo įstatymo. — (4) *Dėlėi tavo įstatymo...* Ebr. t.: kad tavęs bijotusi, (t. y. kad tave garbintu ir tau tarnautu). Aš laukiu Viešpaties, mano siela laukia. —

(6) *Nuo ryto sargybos...* Ebr. t.: (laukia Viešpaties) labiau kaip sargai ryto, kaip sargai ausros. — Atkartojimu išreiškiama laukimo didumas. — (7) *Nes pas Viešpatį...* Pas Viešpatį daug pasigailėjimo; jis gali ir nori visokiais budais įvykdyti išvadavimą. Psalmistas tuojau skelbia, kad toks išvadavimas bus ištikrųjų padarytas: (8) *Jis išvaduos...*

Ta tikra viltimi ištremtieji gali raminti save nelaisvėje; nuodėmės nebebus kliutimi, nes Viešpats išvaduos Izraėlį iš visų jo nuodėmių.

130. ps. išreiškiama jausmai labai nuolankios sielos, kuri pasilieka visuomet rami Viešpaties rankose.

(130, 1) *Dovido*. Ps. rasi sudėta Dovidu tuo laiku, kada jis buvo Sauliaus persekiojams. Plg. 1 Kar. 17, 28; 2 Kar. 6, 20. Kaikurie tačiau aiškintojai mano, kad šita ps. parašyta nežinomo autoriaus Babyloono nelaisvėje, arba net sugrįžus iš jos. — *Laipsnių giesmė*. Vž. Ps. 119, 1. — *Viešpatie, mano širdis...* Psalmistas išpažįsta, kad ir savo išviršiniame pasielgime ir savo giliausiuose širdies jausmuose jis tolimas nuo puikybės. Akis augštin pakeltos dažnai esti ženklas puikybės, nuleistos — kuklumo, nuolankumo. — *Perdidžiais dalykais...* į kuriuos veda puikybė, juo

² Si non humiliter sentiebam:
sed exaltavi animam meam:
Sicut ablactatus est super
matre sua,
ita retributio in anima mea.

³ Speret Israel in Domino,
et hoc nunc et usque in sæ-
culum.

² Ištikrųjų, mano jausmai buvo
nuolankūs,
ir aš nesikėliau į puikybę.
Kaip nujunkytas vaikas prieš savo
motinos,
taip atlyginimas mano sieloje.
³ Tegul turi vilties Izraelis Vieš-
patyje
nuo dabar ir per amžius.

Malda už karališkus Dovidą namus.

Psalmus CXXXI. ¹ Canticum gra-
duum.

Memento Domine David,
et omnis mansuetudinis ejus:

² Sicut juravit Domino,
votum vocit Deo Jacob:

³ Si introiero in tabernaculum
domus meæ,
si ascendero in lectum strati
mei:

⁴ Si dederō somnum oculis meis,
et palpebris meis dormitationem:

⁵ Et requiem temporibus meis.
donec inveniam locum Domino,
tabernaculum Deo Jacob.

131 (132). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Atsimink, Viešpatie, Dovidą
ir visą jo romumą,

² kaip jis prisiekė Viešpačiui,
padarė apžadą Jokubo Dievui:

³ Aš neįeisiu į savo namų pa-
dangtę,
nežengsiu į savo guolio patalą,

⁴ neduosiu savo akims miegoti,
savo akių vokams snausti,

⁵ ir savo smilkiniams ilsėtis,
kolei nerasiu vietos Viešpačiui,
buveinės Jokubo Dievui.

mažiaus tokiais, kurie perviršija mano
jiegas. — (2) *Ištikrųjų, mano...* Iš-
kilmingai, prisiekos žodžiais patvirtina-
ma sielos nuolankumas ir ramybė. Ebr.
t.: ištikrųjų, aš išlyginau ir nutildžiau
savo sielą (taip kad nuolankumas pasi-
darė visokiuose atsitikimuose paprastu
jos stoviu). — *Kaip nujunkytas vaikas...*
Palyginimo prasmė neaiški, nes nežinia,
kaip reikia suprasti nujunkytas vaikas,
ar kaipo nekantraujantis dėlei nebe-
gaunamo, jam paprasto maisto, ar
priešingai, kaipo nebereikalaujantis to
maisto ir ramiai pasiliekančio motinos
prieglobstyje. Kai kurie Vulgatos tekstą
supranta taip: kaip nujunkytas vaikas
glaudžiasi prie savo motinos, taip tes-
glaudžia prie manęs mano atlyginimas.
Ebr. t.: kaip nujunkytas vaikas prie
savo motinos, kaip nujunkytas kudikis
yra manyje mano siela. — (3) *Tegul
turi vilties Izraelis...* Visa tauta turi
atstumti nuo savęs puikybę ir ramiai
laukti Dievo pagalbos.

131. ps. susideda iš išaiškinimo dviejų
prisiekų: Dovidą Viešpačiui ir Viešpaties
Dovidui. Dovidas prisiekė prirėngsias
Viešpačiui nuolatinę šventyklą (1—5);
prie tos prisiekos pridėdama paraginimas
tautai lankyti šventyklą ir meldžiamą.
kad Viešpats ją priimtų ir palaimintu
kunigus, tautą ir karalių (6—10). Vieš-
pats prisiekė Dovidui, kad jo aniniai,
jei sergės Dievo įsakymus, sėdės per
amžius jo soste, nes Viešpats išsirinko
sau Sioną amžinai (11—14); todėl Dievo
palaiminimas teks tautai, kunigams ir
karaliui (15—18).

(131, 1) *Laipsnių giesmė.* Vž. Ps.
119, 1. Psalmė sudėta rasi Saliamono.
Ji turi gana daug bendra su Saliamono
malda bažnyčios pašventime. Plg.
2 Kron. 5. 5... — *Atsimink:* ir suteikk,
ką esi jam žadėjęs. — *Romumą.* Geriaus:
vargą, rupestingumą, su kokio Dovidas
stengėsi prirėngti tinkamą Dievo šventy-
klai vietą (plg. 2 Kar. 7, 2; 3 Kar. 8, 17).
— (5) *Ir savo smilkiniams ilsėtis.* Ebr. t.

- ⁶ Ecce audivimus in eam in Ephrata:
invenimus eam in campis silvæ.
⁷ Introibimus in tabernaculum ejus:
adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
⁸ Surge Domine in requiem tuam, tu et arca sanctificationis tuæ.
⁹ Sacerdotes tui induantur iustitiam:
et sancti tui exultent.
¹⁰ Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui.
¹¹ Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam:
de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
¹² Si custodierint filii tui testamentum meum,
et testimonia mea hæc, quæ docebo eos:

- ⁶ Štai, mes girdėjome apie ją Efratoje,
radome ją miško lygumoje.
⁷ Mes įeisime į jo padangtę, pagarbinsime vietoje, kur jo kojos stovi.
⁸ Kelkis, Viešpatie, į savo atilsį, tu ir tavo šventumo skrynia.
⁹ Tegul apsisivelka tavo kunigai teisybė
ir tegul linksmi šukauja tavo šventieji.
¹⁰ Dėlei savo tarno Dovidो neatstumk savo pateptojo veido.
¹¹ Viešpats prisiekė Dovidui ištikimybę
ir nepavers jos niekais:
Iš tavo kuno vaisiaus aš pasodinsiu tavo soste.
¹² Jei tavo sunų sergės mano sandorą
ir šituos mano liudijimus, kurių juos mokysiu,

šių ž. nėra. Ką Dovidais buvo Dievui pažadėjęs, tai jis stengėsi atitesėti. Savo apsiėmimo jis nepametė ir sunkių karių laikais. Sandoros skrynios perkėlimas į Sioną buvo pirmas žingsnis į jo sumanymo įvykdymą. Kadangi pranašas Natanas jam apskelbė, jog bažnyčią turės pastatyti jo sunus, Dovidas priėmė visa, kas tam statymui buvo reikalinga. — (6) *Mes*: Izraelio tauta. — *Apie ją*: apie sandoros skrynią, kuri tuo laiku buvo lyg užmiršta. — *Efratoje*. Taip kitados vadinosi Betliejus; bet čionai tuo vardu pavadinta arba Beltiejaus plotas, arba jis reiškia tą patį, ką ir Efraimas, kurio plote sandoros skrynia pasiliko gana ilgai. — *Miško lygumoje*. Ebr. *ced-ja 'ar*. Spėjama, kad tai nuosavas vietos vardas ir reiškias tą patį, ką ir *Qiriath-j'e'arim*, kame sandoros skrynia išbuvo 20 metų (Vz. 1 Kar. 7, 1... Taigi, visos eil. prasmė: mes, Izraelitai, girdėjome sandoros skrynią esant Efratos plote ir ištikrųjų radome ją tenai Karjat-jarime. — (7) *Mes įeisime...* Geriausias: įeikime... pagarbinkime... — *Vietoje, kur jo kojos stovi*. Vieta, kur Dievo kojos stovi, yra

sandoros skrynia su jos dangčiu, ant kurio tarp dviejų kerubų apsireiškėdavo Dievo pribuvimas. Padangtė tai kitados Dovid padaryta buveinė sandoros skryniai. — (8) *Į savo atilsį*: į atilsio vietą naujoje bažnyčioje, kame nuolat pasiliks ir nebesikils kaip seniausios vietos į vietą. — *Tavo šventumo skrynia*: skrynia, kame turi sostą tavo šventumas; arba anot ebr. t.: tavo didenybės skrynia. Plg. 2 Kron. 6, 41. — (9) *Tegul apsisivelka...* Naujojoje bažnyčioje meldžiamasi visupirma už kunigus, kad jie šventai, kaip reikalauja įstatymas, pildytu savo pareigas, toliau už visus Dievo garbintojus, kad jie gyvendami ramybėje ir laimėje šlovintu Dievą, galop už karalių, kad Viešpats atsimindamas savo pažadėjimą Dovidui maloniai pažvelgtų į jo pateptąjį ainį, sėdintį Viešpaties soste (1 Kron. 29, 23). — (11) *Iš tavo kuno...* Dovid ainiai turi būti karaliai per amžius, jo kaip Dievo išrinktojo karaliaus soste (2 Kar. 7, 12; Lk. 1, 55; Apd. 2, 30). Pilnai tai įvyko Mesijo ypatoje. — (12) *Jei tavo sunų...* Nurodytose sąlygose karaliai iš Dovid giminės turės žemišką, laikinį

- Et filii eorum usque in sæculum,
sedebunt super sedem tuam.
- ¹³ Quoniam elegit Dominus Sion:
elegit eam in habitationem sibi.
- ¹⁴ Hæc requies mea in sæculum
sæculi:
hic habitabo quoniam elegi eam.
- ¹⁵ Viduam ejus benedicens benedicam:
pauperes ejus saturabo panibus.
- ¹⁶ Sacerdotes ejus induam salutari:
et sancti ejus exultatione exultabunt.
- ¹⁷ Illuc producam cornu David,
paravi lucernam Christo meo.
- ¹⁸ Inimicos ejus induam confusione:
super ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

tai ir jų sunų per amžius
sėdės tavo soste.

- ¹³ Nes Viešpats išsirinko Sioną,
išsirinko jį sau gyventi.
- ¹⁴ Tai man atilsio vieta per amžių amžius,
čia gyvensiu, nes aš ją išsirinkau.
- ¹⁵ Aš laiminu laiminsiu jos našlę,
aš sotinsiu duona jos beturčius.
- ¹⁶ Aš apvilksiu jos kunigus išgelbėjimu,
ir jos šventieji džiaugte džiaugsis.
- ¹⁷ Tenai aš išvesiu Dovidą ragą,
prirengsiu žiburį savo pateptajam.
- ¹⁸ Aš apvilksiu jo neprietelius gėda,
ant jo gi pražys mano šventumas.

Pagyrimas vienybės tarp brolių.

Psalmus CXXXII. ¹ Canticum graduum David.

Ecce quam bonum, et quam
jucundum
habitare fratres in unum:

132 (133). psalmė. ¹ Dovidą laipsnių giesmė.

Štai, kaip gera ir kaip saldu
gyventi broliams vienybėje.

višpatavimą. Bet Mesijo sostas pasilieka per amžius. — **(13) Viešpats išsirinko...** Sionas visuomet sujungtas su Sen. Testamentu karalyste. Tas Jeruzalės išrinkimas patvirtinama paties Viešpaties žodžiais: **(14) Tai man atilsio...** — **(15) Aš laiminu...** Iš tos numylėtos savo buveinės Dievas laimins savo tautą. — *Jos našlė.* Ebr. t.: jos maista. Dievas suteiks Jeruzalei gausiai geriausio maisto. — **(16) Aš apvilksiu...** Kunigai kaipo Dievo tarnai turi ne tiktai būti tarpininkais išgelbėjimo, malonių, bet ir patį jų turėti. — *Jos šventieji...* Dievobaimingiesiems Dievas suteiks linksmybę, todėl ramybę ir laimę. — **(17) Aš išvesiu...** Jeruzalėje apsireišk Dovidui skirtoji galybė ir neuomet negestas žiburys. — **(18) Ant**

jo gi... Ebr. t.: ant jo blizgės jo vainikas. — 17. ir 18. eil., lūdinant žydų aiškintojams ir šv. tėvams, kalbama apie Mesiją. Jis kaipo Dovidą ainis yra jam augas ragas ir negestas žiburys (Lk. 1, 68. 79; 2, 32).

132. ps. dviem palyginimais aprašoma naudingumas ir gražumas vienybės tarp brolių.

(132, 1) Dovidą. Aiškintojai spėja, kad šita ps. parašyta nežinomo autoriaus ir tik pasavinama Dovidui. — *Laipsnių giesmė.* Vž. Ps. 119, 1. — *Vienybėje:* kada su kraujo giminytė eina draug širdžių jausmai. Trijose didžiosiose metų šventėse visas Izraelis, kad ir trumpam laikui turėdavo tokį džiaugsmą. Toliau jis palyginama su brangiu

² Sicut unguentum in capite,
quod descendit in barbam, bar-
bam Aaron,
Quod descendit in oram vesti-
menti ejus:

³ sicut ros Hermon, qui descen-
dit in montem Sion.
Quoniam illic mandavit Domi-
nus benedictionem,
et vitam usque in sæculum.

² Kaip tepalas ant galvos,
kurs nuteka ant barzdos, ant
Aarono barzdos,
kurs nuteka ant jo drabužio siu-
lių,

³ kaip Ermono rasa,
kuri nusileidžia ant Siono kalno.
Nes ten Viešpats siunčia palai-
minimą
ir gyvenimą amžių amžiams.

Paraginimas Dievo tarnams šlovinti Viešpatį.

Psalms CXXXIII. ¹ Canticum
graduum.

Ecce nunc benedicite Do-
minum,
Qui statis in domo Domini, in
atriis domus Dei nostri,

² In noctibus extollite manus
vestras in sancta,
et benedicite Dominum.

³ Benedicat te Dominus ex Sion,
qui fecit cælum et terram.

133 (134). psalmė. ¹ Laipsnių
giesmė.

Štai, dabar šlovinkite Vieš-
patį,
visi Viešpaties tarnai,
kurie stovite Viešpaties na-
muose,

musų Dievo namų prieangiuose.
² Naktimis kelkite savo rankas
į šventyklą
ir šlovinkite Viešpatį.

³ Telaimina tave Viešpats iš Siono,
kurs padarė dangų ir žemę.

tepalu ir su rasa. — (2) *Kaip tepalas.* Ebr. t.: brangus (geriausias) tepalas. — *Ant galvos...* Aaronas buvo pateptas netaip kaip paprasti kunigai tik ant kaktos, bet pažymėti, kad jis gavo kunigystės, valdžios pilnybę tepamasai aliejus (Iš. 30, 30) buvo taip gausiai išlietas ant jo galvos, kad nutekėjo jam ant barzdos ir ant viršutinės jo drabužio siulės (plg. Kun. 8, 12). Taip pat visiems, kurie ateina į Sioną, suteikiama malonių pilnybė, viena dvasia apima visus ir juos suvienija. — (3) *Kaip Ermono...* Palestinoje rasa vasarą vie-
natinis atsigavimas žolynams. Ypač gausiai ji iškrinta ant Ermono, nuo kurio tuomet pučia vėsus vėjelis Jeru-
zalės linkon, į plikus, nederlingus, tokio atgaivinimo trokštančius kalnus aplink Sioną. — *Nes ten...* Izraelio susirinkimai taip pilni palaiminimo dėlto, kad Dievas nori teikti iš Siono palaiminimą ir

gyvenimą; ir tai yra Dievo amžinai pasiliekanči tvarka.

133. ps. budintįs prie bažnyčios Dievo tarnai kviečiami šlovinti Dievą taipogi naktį; kviečiantiems jie atsako linkėjimu Dievo palaiminimo.

(133, 1) *Laipsnių giesmė.* Vz. Ps. 119, 1. — *Visi Viešpaties tarnai:* Aarono ainiai, kunigai ir lėvitai. — *Kurie stovite...* Ebr. t.: kurie stovite Viešpaties namuose naktimis. ² Kelkite savo rankas... — Kunigai ir lėvitai turėjo pareigą sergėti Viešpaties bažny-
čią taipogi naktį. Jie tai čia kviečiami ir nakčia šlovinti Viešpatį. Į pakvietimą jie atsako palaiminimo žodžiais: (3) *Telaimina tave...* Iš Siono: iš šventos Dievo malonių vietos. — *Kurs padarė...*: todėl kaip Visagalis gali suteikti palai-
minimą.

Paraginimas girti Viešpatį, Izraelio geradarį ir vieną tikrą Dievą.

Psalmus CXXXIV. ¹ Alleluja.

- Laudate nomen Domini,
laudate servi Dominum.
- ² Qui statis in domo Domini,
in atriis domus Dei nostri.
- ³ Laudate Dominum, quia bonus
Dominus:
psallite nomini ejus, quoniam
suave.
- ⁴ Quoniam Jacob elegit sibi Do-
minus
Israel in possessionem sibi.
- ⁵ Quia ego cognovi quod mag-
nus est Dominus,
et Deus noster prae omnibus diis.
- ⁶ Omnia quaecumque voluit, Do-
minus fecit
in caelo, in terra,
in mari, et in omnibus abyssis.
- ⁷ Educens nubes ab extremo terrae:
fulgura in pluviam fecit.
Qui producit ventos de the-
sauris suis:
- ⁸ qui percussit primogenita
Aegypti
ab homine usque ad pecus.
- ⁹ Et misit signa, et prodigia in
medio tui Aegypte:
in Pharaonem, et in omnes ser-
vos ejus.
- ¹⁰ Qui percussit gentes multas:
et occidit reges fortes:
- ¹¹ Sehon regem Amorrhæorum,
et Og regem Basan,
et omnia regna Chanaan.

134 (135). psalmė. ¹ Aleliuja.

- Girkite Viešpaties vardą,
girkite jį, jo tarnai,
- ² kurie stovite Viešpaties namuose,
musų Dievo namų prieangiuose.
- ³ Girkite Viešpatį, nes Viešpats
geras,
giedokite jo vardui, nes saldus.
- ⁴ Nes Viešpats išsirinko sau Jo-
kubą,
Izraelį, kad būtų jo nuosavybė.
- ⁵ Nes aš žinau, kad Viešpats
didis
irkad musų Dievas ant visų dievų.
- ⁶ Visa, ko tiktai nori, Viešpats
daro danguje,
žemėje, juroje ir visose gelmėse.
- ⁷ Jis atveda debesį nuo žemės
pakraščiu,
iš žaibų padaro lietaus,
jis išveda vėjus iš savo sandėlių.
- ⁸ Jis užmušė Aigypso pirm-
gimius
nuo žmogaus iki galvijų;
- ⁹ siuntė ženklų ir stebuklų
į tavo vidurį, Aigypse,
prieš Paroną ir prieš visus jo
tarnus.
- ¹⁰ Jis sumušė daug tautų
ir užmušė galingus karalius,
- ¹¹ Amorėčių karalių Sehoną
ir Basano karalių Ogą
ir visas Kanaano karalystes,

134. ps. paraginę; šlovinti sandoros Dievą, kurs didesnis už visus dievus (1—5), psalmistas aprašo Dievo veikimą pasaulyje, išvedime žydų tautos iš Aigypso ir užkariavime Žadėtosios žemės (6—14); trumpai paminėjęs stabų silpnumą, baigia giesmę paragininu šlovinti Dievą (15—21).

(134, 1) *Aleliuja. Girkite...* Plg. Ps. 112, 1. — (2) *Namų prieangiuose*. Todėl draug su kunigais ir lėvitais kviečiama Viešpaties garbintų taipogi ištikimi Izraelitai. Plg. Ps. 115, 19. — (4) *Viešpats*

išsirinko... Plg. Atk. 7, 6; 26, 18. — (5) *Ant visų dievų*. Plg. Ps. 94, 2; 95, 9. — (6) *Visa, ko...* Nurodoma Dievo prakilnumas aprašant jo veikalus. Dangus, žemė, vanduo tai trys sutvėrų dalykų sritis. Vs. Iš. 20, 4. — (7) *Iš žaibų...* Žaibavimas skelbia ateinantį lietų ir jį lydi. — *Jis išveda...* Plg. Job. 38, 22. Visa, kas gamtoje įvyksta priguli nuo Dievo galybės. — (9) *Jis užmušė...* Vz. Iš. 12, 29. — (10) *Jis sumušė daug...* Vz. Joz. 12, 1—24. — *Amorėčių...* Vz. Sk. 21, 21...; Atk. 2,

- ¹² Et dedit terram eorum hereditatem,
hereditatem Israel populo suo.
- ¹³ Domine nomen tuum in æternum:
Domine memoriale tuum in generationem et generationem.
- ¹⁴ Quia iudicabit Dominus populum suum:
et in servis suis deprecabitur.
- ¹⁵ Simulachra Gentium argentum, et aurum,
opera manuum hominum.
- ¹⁶ Os habent, et non loquentur:
oculos habent, et non videbunt.
- ¹⁷ Aures habent, et non audient:
neque enim est spiritus in ore ipsorum.
- ¹⁸ Similes illis fiant qui faciunt ea:
et omnes, qui confidunt in eis.
- ¹⁹ Domus Israel benedicite Domino:
domus Aaron benedicite Domino.
- ²⁰ Domus Levi benedicite Domino:
qui timetis Dominum, benedicite Domino.
- ²¹ Benedictus Dominus ex Sion,
qui habitat in Jerusalem.
- ¹² ir davė jų žemę paveldėti,
paveldėti savo tautai Izraeliui.
- ¹³ Viešpatie, tavo vardas per amžius;
Viešpatie, tavo atsiminimas iš kartos į kartą.
- ¹⁴ Nes Viešpats teisia savo tautą
ir duodasi permaldauti dėl savo tarnų.
- ¹⁵ Pagonių stabai sidabras ir aukšas,
žmonių rankų darbai.
- ¹⁶ Jie turi burną ir nekalba,
turi akis ir neregį;
- ¹⁷ turi ausis ir negirdi,
ir nėra jų burnoje kvapo.
- ¹⁸ Tebuna į juos panašūs jų dirbėjai
ir visi, kurie jais pasitiki.
- ¹⁹ Izraelio namai, šlovinkite
Viešpatį,
Aarono namai, šlovinkite Viešpatį,
- ²⁰ Lévio namai, šlovinkite Viešpatį,
kurie bijote Viešpaties, šlovinkite Viešpatį.
- ²¹ Tebuna pašlovintas Viešpats iš Siono,
jis, kurs gyvena Jeruzalėje.

Dėkojimas Dievui už jo geradarystes be skaitliaus.

Psalms CXXXV. ¹ Alleluja.

Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in æternum misericordia ejus.

135 (136). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

26; 3, 3... — **(13) Viešpatie, tavo...** Dievas, kurs pasirodo taip galingas gamtoje, taip prakilnus Izraelio istorijoje, visuomet ir per amžius tas pats. — **(14) Teisia:** daro teisybę ir gina tautos reikalus. — **(15—18) Pagonių stabai...** Vz. Ps. 113, 12—16. — **(19) Izraelio namai...** Plg. Ps. 113, 17...; 117, 2—4. — **(21) Iš Siono.** Sionas yra vaizdas Bažnyčios.

135. ps. psalmistas paraginęs apskri-tai šlovinti Dievą ir jam dėkoti, šlovina jį toliaus kaip Sutvertoją (1—9), kaip išvedusį tautą iš Aigypso (10—15), davusį jai Žadėtąją žemę (16—22) ir kaip Dievą, kurs nuolat rupinasi savaisiais (23—26).

(135,1) Aleliuja. Ebr. t. tuo ž. baigiama 134. ps. Turiniu šita ps. gana panaši į

- ² Confitemini Deo deorum:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ³ Confitemini Domino domino-
rum:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁴ Qui facit mirabilia magna
solus:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁵ Qui fecit cælos in intellectu:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁶ Qui firmavit terram super
aquas:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁷ Qui fecit luminaria magna:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁸ Solem in potestatem diei:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ⁹ Lunam, et stellas in potestatem
noctis:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ¹⁰ Qui percussit Ægyptum cum
primogenitis eorū:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ¹¹ Qui eduxit Israel de medio
eorum:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ¹² In manu potenti, et brachio
excelso:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- ² Girkite dievų Dievą,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ³ Girkite viešpačių Viešpatį,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ⁴ Kurs pats vienas daro didžių
stebuklų,
nes jo pasigailėjimas amžinas,
- ⁵ kurs padarė dangų su iš-
manymu,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ⁶ kurs tvirtai pastatė žemę ant
vandenų,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ⁷ Kurs padarė didžių žiburių,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ⁸ Saulę viešpatauti dienai,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ⁹ Mėnulį ir žvaigždes valdyti nak-
čiai,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ¹⁰ Kurs užgavo Aigypą su jo
pirmgimiais,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ¹¹ Kurs išvedė Izraelį iš jų tarpo,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- ¹² Galinga ranka ir iškeltu petimi,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

134. ps. ir apskritaai joje gang daug
paimta iš kitur; taigi 2. 3. e. iš Atk.
10, 17; 10—22. e. ir Ps. 134, 8...; 12. e.
iš Iš. 13, 9; 15, 16; 15. e. iš Iš. 14, 27.
Ji yra seniausias pavyzdys mūsų litanijų.
Jos atkartojamieji žodžiai sutinkami

kur ne kur ir kitose ps. — (5) *Kurs
padarė...* Vz. Prad. 1, 1... — (6) *Tvirtai
pastatė...* Žemė įsivaizdinama kaip ly-
guma plaukanti, bet neskestanti ant
vandenų.

- 13 Qui divisit Mare rubrum in
divisiones:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 14 Et eduxit Israel per medium
ejus:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 15 Et excussit Pharaonem, et vir-
tutem ejus in Mari rubro:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 16 Qui traduxit populum suum
per desertum:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 17 Qui percussit reges magnos:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 18 Et occidit reges fortes:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 19 Sehon regem Amorrhæorum:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 20 Et Og regem Basan:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 21 Et dedit terram eorum heredi-
tatem:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 22 Hereditatem Israel servo suo:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 23 Quia in humilitate nostra me-
mor fuit nostri:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 24 Et redemit nos ab inimicis
nostris:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 25 Qui dat escam omni carni:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
- 13 Kurs perskырė Raudonąją jurą
į dalis.
nes jo pasigailėjimas amžinas,
- 14 Ir išvedė Izraelį per jos vidurį,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 15 Ir įstumė Paraoną ir jo kariuo-
menę į Raudonąją jurą,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 16 Kurs pervedė savo tautą per
tyrumą,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 17 Kurs sumušė didžius karalius,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 18 Ir užmušė galingas karalius,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 19 Amoriečių karalių Sehoną,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 20 Ir Basano karalių Ogą,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 21 Ir davė jų žemę paveldėti,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 22 Paveldėti savo tautai Izraeliui,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 23 Nes mūsų nužeminime jis atsi-
minė apie mus,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 24 Ir išvadavo mus iš mūsų ne-
prietelių,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
- 25 Jis duoda maisto kiekvienam
kunui,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

²⁶ Confitemini Deo cæli:
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.
Confitemini Domino domino-
rum.
quoniam in æternum miseri-
cordia ejus.

²⁶ Šlovinkite dangaus Dievą,
nes jo pasigailėjimas amžinas.
Šlovinkite viešpačių Viešpatį,
nes jo pasigailėjimas amžinas.

Liudna giesmė Izraelitų dėl Babylono nelaisvės.

Psalmus CXXXVI. ¹ Psalmus
David Hieremijae.

Super flumina Babylonis,
illic sedimus et flevimus:
cum recordaremur Sion:

² In salicibus in medio ejus,
suspendimus organa nostra.

³ Quia illic interrogaverunt nos,
qui captivos duxerunt nos,
verba cantionum:

Et qui abduxerunt nos:
Hymnum cantate nobis de can-
ticis Sion.

⁴ Quomodo cantabimus canticum
Domini
in terra aliena?

136 (137). psalmė. ¹ Dovido psalmė,
Jeremijo.

Ant Babylono upių, ten mes
sėdėjome ir verkėme,
atsimindami apie Sioną.

² Ant gluosnių jo viduryje,
mes pakabinome savo arpas,

³ nes tenai išvedusieji mus ne-
laisvėn reikalavo iš mūsų
giesmių žodžių

ir kurie išvedė mus sakė:

Pagiedokite mums giesmę iš Sio-
no giesmių.

⁴ Kaipgi mes giedotumėm Vieš-
paties giesmę
svetimoje šalyje?

136. ps. primenama, kaip budami ne-
laisvėje nuliudę Izraelitai buvo Baby-
loniečių kviečiami giedoti linksmas
Siono giesmes ir kaip jie negalėjo su-
tikti tai daryti (1—4). Ta aplinkybė pa-
žadina juose didesnę meilę Jeruzalės.
taipogi ir troškimą, kad būtų sunaikin-
tas Edomas ir Babylonas, Jeruzalės
žuvimo kaltininkai (5—9).

(136, 1) *Dovido psalmė, Jeremijo.* To
antrašo visai nėra ebr. t. Psalmės turinys
nurodo, kad ji parašyta arba pačios
Babylono nelaisvės metu, arba tikriaus
neilgai trukus po sugrįžimo iš Baby-
lono. — *Ant Babylono upių...* Babylono
šalyje be didelių upių buvo gana daug
kanalų upėms lygių; todėl Babylonas
teisingai galėjo vadintis upių kraštas.
Be to išvestieji nelaisvės žydai rasi buvo
apsigyvenę arčiaus upių. — (2) *Ant
gluosnių:* kurių daug augo Babylono
krašte. — *Pakabinome...* nebežaidėme.
Stygų instrumentai buvo paprastai var-
tojami, giedant linksmas giesmes. Kodėl
nebeskambėjo Izraelitų muzika, nurodo-

ma priežastis 3. e., ypač 4. e. — (3) *Kurie
išvedė mus...* Ebr. t.: mūsų kankintojai
(reikalavo) linksmybės: Pagiedokite
mums Siono giesmių. — Nėra reikalo spėti,
kad Babyloniečiai darė tai tyčiodamies
iš žydų; jie rasi buvo žingeidus pasi-
klausti belaisvių giesmių, arba net
galėjo norėti, kad žydai nebeliudėtų ir
jaustusi taip kaip namie, kaip jautėsi
Jeruzalėje. — (4) *Kaip gi mes...* Taip
atsakinėjo arba bent manė tuomet Izraeli-
tai; ne kad nelaisvėje būtų buvę už-
drausta giedoti psalmes (juk net ir
naujų psalmių ten sudėta, bet jų giedo-
jimas nebebuvo iškilmingas, muzikos
lydimas, o tik daromas namie, arba
maldos vietoje. Skirtumas tarp to, kas
anksčiau ir kas dabar buvo, turėjo
vesti tautą pažintų nuodėmių, kad ji
per atgailą ir išsiilginą pasidarytu vėta
sugrįžimo. Ebr. t. galima versti: kaip
gi giedosime Viešpaties giesmę sveti-
moje žemėje? — Svetimojo, t. y. sve-
timo dievo. Gyvendami svetimame
krašte žydai rodėsi pavergti svetiiniams

⁵ Si oblitus fuero tui Jerusaleme, oblivioni detur dextera mea.

⁶ Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui: Si non proposuero Jerusaleme, in principio lætitiæ meæ.

⁷ Memor esto Domine filiorum Edom,

in die Jerusaleme:

Qui dicunt: Exinanite, exinanite

usque ad fundamentum in ea.

⁸ Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

⁹ Beatus, qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram.

⁵ Jei aš užmiršiu tave, Jeruzale, tebuna užmiršta mano dešinė.

⁶ Teprilimpa mano liežuvis prie mano gomurio, jei neminėsiu tavęs, jei nelaikysiu Jeruzalės mano linksmybės pradžia.

⁷ Atsimink, Viešpatie, Edomo vaikų

Jeruzalės dienoje,

kurie sako: Naikinkite, naikinkite

iki jos pamatų.

⁸ Babylono duktė, nelaimingoji; palaimintas, kas tau atsilygins, ką užsipelnei, ką esi mums padarius.

⁹ Palaimintas, kurs nutvers ir trenks tavo vaikelius į akmenį.

Pasizadėjimas girti Dievą už jo geradarystes.]

Psalmus CXXXVII. ¹ Ipsi David.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo:

quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu angelorum psallam tibi:

137 (138). psalmė. ¹ Dovid.

Aš girsiu tave, Viešpatie, visa mano širdžia,

nes tu išklausei mano burnos žodžius.

Aš giedosiu tau angelų akyvaizdoje;

dievams. Giedojimas Siono giesmės, kviečiant Babyloniečiams, butu išrodęs lyg-koks tos giesmės paniekinimas. —

(5) *Tebuna užmiršta...* tepadžiusta mano dešinė: Ebr. t. kaikurie verčia taip: teužmiršta mane mano dešinė. —

(6) *Jei nelaikysiu...* Ebr. t.: aš nekelsiu Jeruzalės mano džiaugsmo viršūn, t. y. jei jos nestatysiu augščiau už visas linksmybes. — (7) *Edomo vaikus Jeruzalės dienoje:* kaip jie piktai džiaugėsi nelaimingoje Jeruzalei dienoje ir ragino griauančius ją neprietelius. Ebr. t.: atsimink, Viešpatie, Edomo vaikams Jeruzalės dieną. — (8) *Duktė:* gyven-tojai. — *Nelaimingoji.* Ebr. t.: sunaikintoji. — *Palaimintas...* Gyvas pramatymas ir apskelbimas to, kas turėjo įvykti ateityje. Apie galutiną Babylono likimą buvo pranašauta Iz.

13, 14... 14, 21... 21, 9. — (9) *Palaimintas, kurs...* Toks nuožmus pasielgimas su kudikiais buvo paprastas dalykas pas kariaujančias senobės tautas. Jį buvo užsipelnęs Babylonas savo nūžnumu. Psalmistas čia skelbia tą pat, ką pranašavo Iz. 13, 18; Oz. 10, 14; 14, 1; Naum. 3, 10; plg. Ps. 108.

137. ps. psalmistas žada šlovinti visa širdžia Dievo gailestingumą, nes jis išklaus jo prašymą (1—3); jis kviečia taipogi pagonių karalius girti Dievą, nes jie matė, kaip ištikimai Dievas atitesėjo savo žadėjimus nužemintajam (4—6). Psalmė baigiama išreiškimu pasitikėjimo Dievu (7. 8).

(137, 1) *Dovid.* Spėjama, kad šita ps. tik pasavinta Dovidui, žiurint 2 Kar. 7, 8... — *Aš šlovinsiu...* Ebr. t.:

² adorabo ad templum sanctum tuum,
et confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua, et veritate tue:
quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.

³ In quacumque die invocavero te, exaudi me:
multiplicabis in anima mea virtutem.

⁴ Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ:
quia audierunt omnia verba oris tui:

⁵ Et content in viis Domini:
quoniam magna est gloria Domini.

⁶ Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit:
et alta a longe cognoscit.

⁷ Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me:
et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam,
et salvum me fecit dextera tua.

⁸ Dominus retribuet pro me:
Domine misericordia tua in sæculum:
opera manuum tuarum ne despicias.

² aš pagarbinsiu tavo šventos bažnyčios linkon
ir girsiu tavo vardą
dėlei tavo pasigailėjimo ir tavo ištikimybės,
nes tu užvis labiaus išaugštinai savo šventą vardą.

³ Kurią nors dieną aš šauksiuos į tave, išklausk mane,
padaugink stiprybę mano sieloje.

⁴ Tegul giria tave, Viešpatie, visi žemės karaliai,
nes jie girdėjo visus tavo burnos žodžius,

⁵ ir tegul gieda apie Viešpaties kelius,
nes Dievo garbingumas didis.

⁶ Nes Viešpats prakilnus ir žiuri į žemės dalykus
ir ištolo pažįsta augštus.

⁷ Jei aš vaikščiosiu tarp varginimo, tu atgaivinsi mane,
ant mano neprietelių rustybės tu ištiesi savo ranką,
ir tavo dešinė išgelbės mane.

⁸ Viešpats atsilygins už mane.
Viešpatie, tavo pasigailėjimas amžinas;
niepaniekink savo rankų darbų.

aš girsiu tave visa savo širdžia, dievų akyvaizdoje tau giedosiu. — Dievais čia rasi pavadinti žemės karaliai. — **(2)** *Tavo šventos...*: atsigrižęs į tavo bažnyčią. Dėkojimo priežastis: *dėlei tavo pasigailėjimo ir...* — *Nes tu užvis labiaus...* Ebr. t.: kad tu išaugštinai labiaus už visą savo vardą tavo pasakymą, t. y. kad tu duotame man pažadėjime (2 Kar. 7.) perviršijai visa, kas iki šiam laikui rodė tave esant didį, kas buvo apie tave žinoma. — **(3)** *Aš šauksiuos į tave...* Ebr. t.: aš šaukiaus į tave, tu išklausei mane ir suteikei drąsos, mano sieloje buvo pilna stiprybės. — Taip giriama Dievo pasiryžimas išklausti maldas. — **(4)** *Tegul šlovina...* Ebr. t.: tave, Viešpatie, šlovins ir tt. — *Visus tavo burnos žo-*

džius: pažadėjimus, duotus Dovidui, tautai, kuriuos dabar psalmistas mato įvykdytus. — **(5)** *Apie Viešpaties kelius*: apie Viešpaties veikimą ir stebėtiną visų dalykų tvarkymą. — **(6)** *Ir žiuri...*: todėl rupinasi jais. Nors Dievas begalo prakilnus, tačiau jis tēmija, kas darosi toli ant žemės tarp žmonių, suteikia malonės nuolankiesiems, skiria bausmių puikiesiems. Atsižvelgimas į Dievo galybės apsiareiškimą sustiprina tautos pasitikėjimą link ateities: **(7)** *Jei aš vaikščiosiu...* — **(8)** *Viešpats atsilygins...* Ebr. t.: Viešpats man užbaigs, t. y. ką Dievas yra žadėjęs ir jau pradėjęs vykdyti, tai darys iki galui, iki pilnam įvykdimui.

Pasitikejimas Dievu visa matančiu ir visa žinančiu.

Psalms CXXXVIII. ¹ In finem, Psalmus David.

Domine probasti me, et cognovisti me:

² tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.

³ Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam, et funiculum meum investigasti.

⁴ Et omnes vias meas prævīdisti: quia non est sermo in lingua mea.

⁵ Ecce Domine tu cognovisti omnia novissima, et antiqua: tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

⁶ Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam.

⁷ Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam?

⁸ Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

138 (139). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio psalmė.

Viešpatie, tu tyrinėji mane ir pažįsti mane.

² Ar aš sėdžiu, ar keliuos, tu tai žinai.

³ Tu ištolo suprantį mano mintis, ištiri mano taką ir mano dalį

⁴ ir pramatai visus mano kelius, nes nėra jokio žodžio ant mano liežuviu.

⁵ Štai, Viešpatie, tu žinai visus naujus ir senus dalykus, tu padarei mane ir padėjai ant manęs savo ranką.

⁶ Tavo žinojimas man labai stebėtinas; jis peraugštas, ir aš negaliu jo pasiekti.

⁷ Kur aš eisiu nuo tavo dvasios? ir kur bėgsiu nuo tavo veido?

⁸ Jei žengčiau į dangų, tu tenai; ji nusileisčiau į požemius, tu čia.

138. ps. psalmistas apsvarsto Dievo vis pažinojimą (1—6), jo visur buvimą, taip kad jo akims net ir tamsybės permatomos (7—12), stebėtiną Dievo įvykdytą sutvėrimą žmogaus, paskyrimą jo dienų ir begalinę Dievo užmanymų daugybę (13—18). Tokio Dievo akyvaizdoje jis išpažįsta neapkenčias nusidėjėlius, pasitikėdamas, kad Dievas yra jo nekaltumo liudytojas (19—24).

(138. 1) Į galą. Ebr. t.: choro vedėjui. — *Dovido.* Kaikurie aiškintojai spėja, kad ps. autorius gyvenęs Babylo ne laisvės metu, arba net jai pasibaigus. — *Viešpatie, tu tyrinėji...* Plg. Jer. 17, 10. Toliaus Dievo vis pažinojimas paaiškinama pavyzdžiais. — **(3) Ištolo...** daug anksčiau negu mintis kilsta. — *Mano taką ir mano dalį.* Ebr. t.: mano ėjimą ir mano gulėjimą. — **(4) Pramatai visus...** permatai visą mano pasielgimo būdą. — *Nėra jokio*

žodžio... kurio tu nepramatytumei, nežinotumei. Eib. t. šitie žodžiai surišti su 5. eil. pradžia į vieną sakinį: nes nėra žodžio ant mano liežuviu, štai. Viešpatie, tu žinai jį visą, t. y. pirmą negu aš ištariu liežuviu žodį, Dievas jį jau pilnai žino. — **(5) Naujus ir senus dalykus, tu padarei mane.** Ebr. t.: iš užpakalio ir iš priešakio (t. y. išvisur. iš visų pusių) tu uždarei mane ir padėjai... — [Visas žmogus yra pilniausiai Dievo valdžioje, ir nieko negali buti nuo jo paslėpta. — **(7) Kur aš eisiu...** Dievas visur yra, žmogus negali nuo jo ištrukti. Dievo dvasia yra čia jo esmė, kuriai priguli jo visur buvimas; veidas tai budas, kaip Dievas atsigręžia į žmones, maloningas teisiesiems, rustus nusidėjėliui. — **(8) Jei žengčiau...** Dievas yra ir visu augščiausiai ir visu žemiausiai. — *Jei nusileisčiau...* Ebr. t.: jei iš mirusiųjų buvėnės pasidaryčiau

- ⁹ Si sumpsero pennas meas diluculo,
et habitavero in extremis maris:
- ¹⁰ Etenim illuc manus tua deducet me:
et tenebit me dextera tua.
- ¹¹ Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me:
et nox illuminatio mea in delictis meis.
- ¹² Quia tenebræ non obscurabuntur a te,
et nox sicut dies illuminabitur:
sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus.
- ¹³ Quia tu possedisti renes meos:
suscepisti me de utero matris meæ.
- ¹⁴ Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es:
mirabilia opera tua,
et anima mea cognoscit nimis.
- ¹⁵ Non est occultatum os meum a te,
quod fecisti in occulto:
et substantia mea in inferioribus terræ.

- ⁹ Jei imčiau, brėkstant, savo sparnus
ir gyvenčiau jūros pakraščiuose,
- ¹⁰ tai ir ten tavo ranka lydės mane
ir tavo dešinė laikys mane.
- ¹¹ Ir jei sakyčiau: Gal tamsybės uždengs mane,
tai ir naktis darosi man šviesa mano gėriuose,
- ¹² nes tavo akysvaizdoje tamsybės netamsios,
ir naktis šviesi kaip diena:
kaip anos tamsybė, taip šitos šviesa.
- ¹³ Nes tu turi savo valdžioje mano inkstus,
tu priėmėi mane iš mano motinos įsčios.
- ¹⁴ Aš šlovinu tave, nes tu baisiai didis:
tavo veikalai stebėtini ir mano siela gerai tai žino.
- ¹⁵ Tau nepaslėpti mano kaulai,
kuriuos tu padarei slėpynėje,
ir mano esmė žemės gilybėse.

sau guolį, štai tu. — (9) *Jei imčiau, brėkstant...* Ebr. t.: jei imčiau ausros sparnus ir... , t. y. jei norėčiau persikelti su tokiuo greitumu, su kokiuo eina ausros spinduliai, iš rytų į tolimiausius vakarus, (10) *tai ir ten tavo ranka...* — (11) *Gal tamsybės...*: jei tikėčiau, kad naktis galės paslėpti mane nuo Dievo. aš labai apsilčiau; taipogi naktis siųstu ant manęs šviesos, jei aš spėčiau, kad nematomas galėsiu pasiduoti savo džiaugsmams. Ebr. t.: jei sakyčiau: Tegul apsupa mane tamsybė ir tebūna naktis aplink mane šviesa (tenebūna aplink mane kitos šviesos, kaip tik naktis), ¹² tai ir tamsybė būtų tau netamsi, ir naktis būtų šviesi kaip diena. Kaip tamsybė taip ir šviesa (tamsybė ir šviesa tau lygios). — *Kaip anos...*:

Dievo žinojimo nesutrukdo nakties tamsybės, lygiai kaip nepadidina jo dienos šviesa; jis lygiai mato tamsybėse kaip ir šviesoje. — (13) *Nes tu turi...* Dievas dėlto taip gerai žino žmogų, kad jis jo Sutvertojas. Inkstai išvardijami rasi dėlto, kad jie buvo laikomi jausmų ir geismų buveine. Ebr. t. verčiama: nes tu sutvėrei mano inkstus, išaudei mane mano motinos įsčioje. — (14) *Aš šlovinasiu tave...* Stebėtina Dievo galybė sužadina didžią pagarbą. Ebr. t.: aš girsiu tave už tai, kad taip stebėtinai esu padarytas. — (15) *Tau nepaslėpti...* Dievas mato, kaip pasidaro žmogaus kunas motinos įsčioje. — *Mano esmė žemės gilybėse*: mano prigimties pradžia ir pasidarymas vietoje (motinos viduriuose), kur taip tamsu

- ¹⁶ Imperfectum meum viderunt oculi tui,
et in libro tuo omnes scriben-
tur:
dies formabuntur, et nemo in eis,
¹⁷ Mihi autem nimis honorifi-
cati sunt amici tui, Deus:
nimis confortatus est principa-
tus eorum.
- ¹⁸ Dinumerabo eos, et super are-
nam multiplicabuntur:
exurrexi, et adhuc sum tecum.
- ¹⁹ Si occideris Deus peccatores:
viri sanguinum declinate a me:
- ²⁰ Quia dicitis in cogitatione:
accipiant in vanitate civitates
tuas.
- ²¹ Nonne qui oderunt te Do-
mine oderam:
et super inimicos tuos tabesce-
bam?
- ²² Perfecto odio oderam illos:
et inimici facti sunt mihi.
- ²³ Proba me Deus, et scito cor
meum:
interroga me, et cognosce semi-
tas meas.
- ¹⁶ Tavo akis matė, kada aš buvau
dar neužbaigtas,
ir į tavo knygą visi įrašyti;
jų dienos buvo paskirtos, pirma
negu kas nors jose buvo.
- ¹⁷ Man gi labai gerbiامي visi
tavo prieteliai, Dieve,
begal galingas jų viešpatavimas.
- ¹⁸ Jei aš juos skaityčiau, jų dau-
giaus kaip smilčių:
jėi kelčiaus, tai dar aš tebėsu su
tavin.
- ¹⁹ Kadgi tu, Dieve, užmuštumei
nusidėjėlius.
Kraujo vyrai, atsitraukkite nuo
manęs;
- ²⁰ nes jūs sakote savo mintyje:
Jie veltui gaus tavo miestus.
- ²¹ Argi aš nenekėsiu tų, kurie
nekenčia tavęs, Viešpatie,
ir ar nedžiusiu dėlei tavo neprie-
telių?
- ²² Aš nekenčiu jų pilna neapykanta,
ir jie pasidarė man neprieteliais.
- ²³ Mėgink mane, Dieve, ir pažink
mano širdį,
tardyk mane ir pažink mano
takus

kaip žemės gilybėse. — (16) *Į tavo knygą...* Visi žmonės, kurie gaus buitį, jau įtraukti į Dievo knygą (Iš. 32, 33) draug su tuo, kas jie bus ir ką darys. Ebr. t.: tavo akis matė mano kamuolį (mane kaipo embrioną; anot kitų: mano dienų kamuolį) ir į tavo knygą buvo jos visos (dienos, anksčiaus ne-kaip kas nors ištikrųjų pradėjo jas gyventi) įrašytos, dienos, kurios buvo išanksto paskirtos, ir nevienos iš jų dar nebuvo. — (17) *Man gi labai...* Vulg. t. psalmistas išpažįsta visuomet gerbęs, taip kaip buvo verti, dievo-
baimingus ir ištikimus Izraelitus, kurių galybė šalyje labai didelė, kuriuos jis norėtu suskaičiuoti, bet negali dėlei labai didžio jų skaitliaus. Ebr. t.: Bet man kaip gi sunkios (prakilnios) tavo mintys, Dieve: kaip begalinis jų skaitlius!

¹⁸ Jei aš norėčiau jas suskaičiuoti, jų

daugiau kaip smilčių; aš pabundu ir dar tebėsu prie tavęs. — Jei psalmistas užmigtu vakarą beskaitliuodamas ir tėstu toliaus skaitliavimą nakties sapnuose, tai ir pabudęs rytą prie Dievo nebutu užbaigęs Dievo veiklą. — (19) *Kadgi tu...* Kadangi Dievas taip prakilinus, žmonės, kurie prieš jį sukilsta, neverti gyventi; todėl uolus psalmistas linki, kad būtų išnaikinti visi nusidėjėliai, su kuriais jis nenori turėti nieko bendra. — (20) *Nes jūs sakote...* Vulg. prasmė: bedieviai mano sau vieni: Tegul duoda Dievas toje va-
landoje dievobaimingiesiems Palestinos miestus, tačiau tai veltui, nes mes apgalėsime. Ebr. t. rasi: jie prieštarauja tau piktume, veltui keliasi prieš tave tavo priešininkai. — Taip aprašoma nusidėjėlių pasielgimas. — (23) *Mėgink mane...* Psalmistas ima Dieva

²⁴ Et vide, si via iniquitatis in
me est:
et deduc me in via æterna.

²⁴ ir matyk, ar yra manyje neteisy-
bės kelias,
ir lydek mane amžinuoju keliu.

Malda prieš apkalbinėjantius ir tykojančius neprietelius.

Psalmus CXXXIX. ¹ In finem,
Psalmus David.

² Eripe me Domine ab homine
malo:

a viro iniquo eripe me.

³ Qui cogitaverunt iniquitates
in corde:

tota die constituebant prælia.

⁴ Acuerunt linguas suas sicut
serpentis:
venenum aspidum sub labiis
eorum.

⁵ Custodi me Domine de manu
peccatoris:

et ab hominibus iniquis eripe
me.

Qui cogitaverunt supplantare
gressus meos:

⁶ absconderunt superbi laqueum
mihi:

Et funes extenderunt in laqueum:
juxta iter scandalum posuerunt
mihi.

⁷ Dixi Domino: Deus meus es tu:
exaudi Domine vocem deprecæ-
tionis meæ.

139 (140). psalmė. ¹ Į galą, Dovidio
psalmė.

² Išliuosuok mane, Viešpatie, nuo
pikto žmogaus,
nuo nedoro vyro išliuosuok mane.

³ Jie širdyje mano apie neteisybes,
per visą dieną kelia vaidus.

⁴ Jie galanda savo liežuvius kaip
žaltys;
angių nuodai po jų lupų.

⁵ Sergėk mane, Viešpatie, nuo-
nusidėjėlio rankos

ir išliuosuok mane nuo nedorų
žmonių,

kurie mano išgriauti mano žings-
nius.

⁶ Puikieji spendė man slapčia ža-
bangus,

ištiesė virves kaip tinklą,
pastatė man spąstus prie pat
kelio.

⁷ Aš tariau Viešpačiui: Tu mano
Dievas;

išgirsk, Viešpatie, mano malda-
vimo balsą.

savo nekaltumo liudytoju. — (24) *Neteisybės kelias.* Ebr. t.: skausmo kelias, t. y. ar yra kas nors mano gyvenimo budo, kas butinai turētu atvesti į skausmą ir bausmę. — Galop psalmistas nuolankiai meldžia: *lydek mane amžinuoju keliu*, t. y. amžinai pasiliekančiu keliu (Ps. 1, 6), vedančiu į Dievą, į amžinąjį gyvenimą.

139. ps. autorius maldauja Dievą išliuosuoti jį nuo neteisingųjų, kurių tykojimus aprašo (1—6); toliaus išreiškęs savo pasitikėjimą Dievo pagalba linki jiems bausmės, užpelnytų jų pasielgimu pas Dievą, kurs apgins nekaltųjų reikalus (7—14).

(139, 1) *Į galą.* Ebr. t.: choro ve-

dėjui. — *Dovido.* Turiniu ir rašymo budu šita ps. primena kitas Dovidio psalmes, pvd. 7, 54, 56, 63. — (2) *Išliuosuok...* Psalmė pradedama karštu meldimu pagalbos prieš persekiotojus, kurių nedoras pasielgimas tuojau aprašoma. — *Nuo nedoro vyro.* Ebr. t.: nuo prievartų (violentiarum) vyro. — (3) *Per visą dieną:* nuolat, kasdien. — (4) *Jie galanda...* Plg. Ps. 5, 11; 9, 7; 54, 22; 63, 4 ir k. — Ebr. t. šitos eil. gale yra *selah*. Vz. Ps. 3, 3. — (5) *Nuo nedorų žmonių.* Ebr. t.: nuo prievartų vyro. — *Kurie mano išgriauti...*: kurie nori, kad aš parpulčiau. — (6) *Puikieji...* Neprietelių tykojimai palyginami su spendžiamais žabangais, tinklu, spąstais. — 6. e. gale ebr. t. yra *selah*. —

- ⁸ Domine, Domine virtus salutis meæ:
obumbrasti super caput meum in die belli:
⁹ Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori:
cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
¹⁰ Caput circuitus eorum:
labor laborum ipsorum operiet eos.
¹¹ Cadent super eos carbones, in ignem deicies eos:
in miseriis non subsistent.
¹² Vir linguosus non dirigetur in terra:
virum injustum mala capient in interitu.
¹³ Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis:
et vindictam pauperum.
¹⁴ Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo:
et habitabunt recti cum vultu tuo.
- ⁸ Viešpatie, Viešpatie, tu mano išgelbėjimo stiprumas,
tu uždengi mano galvą kovos dieną.
⁹ Napaduok manęs, Viešpatie, nusidėjėliui prieš mano norą;
jie daro sumanymus prieš mane; neapleisk manęs,
kad kartais jie nesiaugštintu.
¹⁰ Galvą tų, kurie apstoja mane, juos apdengs jų lupų piktumas.
¹¹ Ant jų kris žarijos, tu įmesi juos į ugnį;
jie neišsilaikys nelaimėse.
¹² Liežuvingas žmogus nebus vedamas ant žemės;
neteisingą žmogų gaudys nelaimės iki pražuvimui.
¹³ Aš žinau, kad Viešpats padarys teisną stokojančiam
ir atkeršys už beturčius.
¹⁴ Ištikrųjų, teisieji šlovins tavo vardą
ir tiesieji gyvena tavo akyvaizdoje.

Malda didžiame suspaudime.

Psalmus CXL ¹ Psalmus David.
Domine clamavi ad te, exaudi me:
intende voci meæ, cum clamo vero ad te.

140 (141). psalmė. ¹ Dovidio psalmė.
Viešpatie, aš šaukiuos į tave, išklausk mane;
tėmyk mano balsą, kuomet aš šaukiuos į tave.

(8) *Mano išgelbėjimo stiprumas*: mano galinga pagalba. — (9) *Nepaduok...* Ebr. t.: neleisk įvykti bedievio troškimams, neduok pasisiekimo jo sumanymui, kad nesiaugštintu. *Selah.* — (10) *Galvą tų...* Viešpačiui uždengiant mano galvą kovos dieną, tegul ateina ant mano neprietelių galvos visoks piktumas, kokį tik jie stengiasi užvesti ant manęs savo neteisingais apkalbinėjimais. Ebr. t. rasi galima išversti taip: jei kelia augštin savo galvą aplink mane, tai teapdengia juos jų lupų piktumas. — (11) *Ant jų kris žarijos*: žaibai, ugnis iš dangaus. Ebr. t.: tekrinta ant jų žarijos, teįmeta juos į ugnį, į vandens gilybes, kad neatsikeltu. — (12) *Liežuvingas žmogus*: neteisingai ap-

kalbinėjas. — *Nebus vedamas*. Ebr. t.: nesustiprės, t. y. veikiai žus. — *Neteisingą žmogų...* Ebr. t.: prievartų žmogų tegul vejas nelaimės smugiais. — (13) *Viešpats padarys...* Ebr. t.: Viešpats gins prislėgtųjų bylą, beturčių teises. — (14) *Tiesieji gyvena...*: be baimės, džiaugdamies Viešpaties malonumu.

140. ps. autorius meldžia Dievą neleisti jam dėlei priešų užpuldinėjimų pasiduoti murmėjimui ir nuodėmėms (1—4); nesipriešina teisingam plakimui, o savo priešams skelbia žūtį, pasitikėdamas Dievu, kurs apgins jį nuo anų tykojimų (5—10).

(140, 1) *Išklausk mane*. Ebr. t.: skubinkis į mane. — (2) *Tegul kilsta...*

- ² Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo:
elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.
- ³ Pone Domine custodiam ori meo:
et ostium circumstantiæ labiis meis.
- ⁴ Non declines cor meum in verba malitiæ,
ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem:
et non communicabo cum electis eorum.
- ⁵ Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me:
oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum:
- ⁶ absorpti sunt juncti petræ iudices eorum:
Audient verba mea quoniam potuerunt:
- ⁷ sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secundum infernum:

- ² Tegul kilsta mano malda kaip smilkalas tavo akyvaizdoje, tebuna mano rankų pakėlimas vakarinė auka.
- ³ Pastatyk, Viešpatie, sargybą prie mano burnos ir vartus aplink mano lūpas.
- ⁴ Neduok mano širdžiai pakrypti į piktus dalykus išteisinimo jieškotų nuodėmėms draug su žmonėmis darančiais neteisybę; aš nedalyvausiu jų rinktiniuose dalykuose.
- ⁵ Tegul plaka mane su pasigailėjimu teisusis ir tegul bara mane, bet nusidėjėlio aliejumi nebus patepta mano galva; nes mano malda dar atkreipta prieš tai, ką jie mėgia.
- ⁶ Jų teisėjai nustumti išilgai uolos; jie girdės mano žodžius, kaip jie galingi.
- ⁷ Kaip žemės velėna išverčiama ant žemės paviršio, taip mūsų kaulai išbarstyti greta mirusiųjų buveinės.

Išreiškiamas troškimas, kad malda patiktų Dievui taip kaip jo įsakytos aukos. — *Kaip smilkalas.* Ant altoriaus šventoje bažnyčios dalyje buvo kunigo deginami kasdien smilkalai. Vz. Iš. 30, 7. — *Mano rankų pakėlimas:* malda ištiestomis ir pakeltomis rankomis. — *Vakarinė auka:* duoninė atnaša, pridėdama prie kruvinos aukos. Vz. Iš. 29, 38—42; Sk. 28, 3—8. — **(3) Pastatyk...** Psalmistas meldžia Dievą sulaikyti jį nuo murmėjimo, perdidžio dejavimo. — *Ir vartus...* Ebr. t.: budėk prie mano lūpų angos. — **(4) Išteisinimo...** Ebr. t.: kad nedaryčiau pikta bedievyستėje draug su piktadarančiais žmonėmis ir kad nevalgyčiau jų skanumynų. — Taip meldžiama, kad pažvelgimas į išviršinę nusidėjėlių laimę nesugundytu sekti juos. — **(5) Tegul plaka...** jei mane plaks ir bars kurs nors teisusis, turėdamas gerą tikslą, aš nesipriešinu;

Šv. Raštas, III t.

bet aš nenoriu, krataus tokios lainės (aliejaus), koki patinka nusidėjėliams; dargi aš meldžiuos, kad Dievas mane nuo jos apsaugotu. Ebr. t. prasmė: jei plaka mane teisusis, tai meilė; jei jis mane bara, tai patepimas galvos (daro man džiaugsmą). Tegul mano galva nespriešina (tegul duodasi apšlakstyti tokio aliejumi). Bet mano malda atkreipta prieš jų (nusidėjėlių) piktumą. — **(6) Jų teisėjai...** Nusidėjėlių vadus Viešpats nužudys, numesdamas juos nuo uolos (plg. 2 Kron. 25, 12); likusieji supras, kad psalmisto žodžiai, jo maldos turėjo didžią vertybę, nes liko Dievo išklaustytos. — *Galingi.* Ebr. t.: saldūs, t. y. patinka Dievui. — **(7) Kaip žemės velėna...** Ebr. t.: kaip kad ariama ir trupinama žemė, taip mūsų kaulai išbarstyti prie mirusiųjų buveinės. — Psalmistas dar tebeprasilekia didžiam pavojuje. Bet kaip velėnos išplėsiama

- ⁸ quia ad te Domine, Domine
oculi mei:
in te speravi, non auferas ani-
mam meam.
⁹ Custodi me a laqueo, quem sta-
tuerunt mihi:
et a scandalis operantium ini-
quitate.
¹⁰ Cadent in retiaculo ejus pecca-
tores:
singulariter sum ego donec
transeam.

- ⁸ Nes į tave, Viešpatie, Viešpatie,
žiuri mano akis,
tavyje aš turiu vilties, neatimk
mano gyvybės.
⁹ Saugok mane nuo žabangų, ku-
riuos jie man spendžia,
ir nuo spąstų darančiųjų neteisy-
bę.
¹⁰ Tegul krinta nusidėjėliai į savo
tinklą,
aš gi esu vienas, kolei pro jį
nepraesiu.

Malda persekiojime ir sielvarte.

Psalmus CXLI. ¹ Intellectus Da-
vid, Cum esset in spelunca,
oratio.

- ² Voce mea ad Dominum cla-
mavi:
voce mea ad Dominum depre-
catus sum:
³ Effundo in conspectu ejus ora-
tionem meam,
et tribulationem meam ante
ipsum pronuncio.
⁴ In deficiendo ex me spiritum
meum,
et tu cognovisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam,
absconderunt laqueum mihi.
⁵ Considerabam ad dexteram, et
videbam:
et non erat qui cognosceret me.
Periit fuga a me,
et non est qui requirat animam
meam.

141 (142). psalmė. ¹ Dovido pamo-
kymas, kuomet jis buvo oloje,
malda.

- ² Savo balsu aš šaukiuos į Vieš-
patį,
savo balsu aš meldžiuos Vieš-
pačiui,
³ išlieju jo akyvaizdoje mano mal-
dą
ir skelbiu jam savo sielvartą.

⁴ Mano dvasiai manyje alpstant,
tu žinai mano takus.
Ant to kelio, kuriuo aš vaik-
ščioju,
jie slapčia spendė man žabangus.
⁵ Aš žvalgaus į dešinę ir žiuriu,
bet nėra, kas pažintu mane.
Užkirsta man pabėgimas
ir nėra, kas užstotų mano sielą.

tam, kad pasidarytu derlinga dirva, taip ir iš didžiausio pavojaus rasis psalmistui gerumo, nes jis tvirtai pasi-
tiki Viešpačiu. — (10) *Aš gi esu vienas...* liuosas nuo prispaudėjų, kolei nepraesiu pro tinklą, neįkliuvęs į jį.

141. ps. Dovidas maldoje dejuoja Dievo akyvaizdoje, kad jis labai varginamas, pasilieka be jokio padėjėjo, be išliuosavimo, be paguodos (1—5); meldžia Dievo pagalbos, kad išliuosuo-
tas galėtų skelbti jo šlovę (6—8).

(141, 1) *Pamokymas.* Vz. Ps. 81, 1. — *Kuomet jis buvo oloje...* Vz. 1 Kar. 22, 1; plg. Ps. 56, 1. — (2) *Savo balsu...* Plg. Ps. 76, 2. — (3) *Malda.* Ebr. t.: skundą, dejavimą. — (4) *Tu žinai mano takus.* Tas Dievo žinojimas yra Dovidui paguoda. — *Ant to kelio...* Plg. Ps. 139, 6. — (5) *Aš žvalgaus į dešinę...* Minima dešinė, nes paprastai padėjėjas, globėjas stovėdavo dešinėje to, kuriam suteikdavo pagalbos. Plg. Ps. 108, 6. 31; 109, 5; 120, 5. Ebr. t.: pažvelgk (o Dieve), į dešinę ir matyk,

⁶ Clamavi ad te Domine, dixi:
Tu es spes mea,
portio mea in terra viventium.
⁷ Intende ad deprecationem
meam:
quia humiliatus sum nimis.
Libera me a persequentibus me:
quia confortati sunt super me.
⁸ Educ de custodia animam meam
ad confitendum nomini tuo:
me expectant iusti,
donec retribuas mihi.

⁶ Aš šaukiuos į tave, Viešpatie;
aš sakau: Tu mano viltis,
mano dalis gyvųjų žemėje.
⁷ Tėmyk mano maldavimą.
nes aš begal nužemintas.
Išliuosuok mane nuo mano perse-
kiotojų,
nes jie išigalėjo prieš mane.
⁸ Išvesk iš kalėjimo mano sielą,
kad šlovinčiau tavo vardą;
manęs laukia teisieji,
kolei tu man atsilyginsi.

Malda didziame varge.

Psalmus CXLII. ¹ Psalmus David,
Quando persequabatur eum Ab-
salom filius ejus.

Domine exaudi orationem meam:
auribus percipe obsecrationem
meam in veritate tua:
exaudi me in tua justitia.

² Et non intres in iudicium cum
servo tuo:
quia non justificabitur in con-
spectu tuo omnis vivens.

³ Quia persecutus est inimicus
animam meam:

humiliavit in terra vitam meam.
Collocavit me in obscuris sicut
mortuos sæculi:

142 (143). psalmė. ¹ Dovido psalmė,
kuomet ji persekiojo jo sunus
Absalomas.

Viešpatie, Išklausyk mano mal-
dą,
išgirsk ausimis savo ištikimybėje
mano maldavimą

² ir neeik į teismą su savo tarnu,
nes tavo akyvaizdoje neivienas
gyvas nebus rastas teisus.

³ Nes neprietelis persekioja mano
sielą,
spaudžia prie žemės mano gyvybę,
stumia mane į tamsybes
kaip seniai mirusius.

t. y. tėmyk, kaip labai aš apleistas ir
kaip negaliu išsigelbėti. — *Kas pažintu
mane:* kas rupintusi manimi ir norėtu
padėti. — *Užkirsta man...* Ebr. t.: prie-
glauda man žuvo. — (6) *Gyvųjų žemėje:*
šiam gyvenime. — (8) *Iš kalėjimo:*
iš suspaudimo ir vargo. Rasi dar daroma
aliuzija į olą, kurioje, anot antrašo,
Dovidas tuomet buvo. — *Manęs lau-
kia...* jie trokšta gauti progos susi-
vieniję su manim tave šlovinti. Ebr. t.:
teisieji susirinks aplink mane, nes tu
man geradarai.

142. ps. šaukdamos į Dievą ne kaipo
į rustų teisėją, bet kaipo ištikimą ir
suteikiantį teisybę, Dovidas aprašo
savo pavojų, sielos suspaudimą ir, at-
simindamas senas Dievo geradarystes,
jam meldžiasi (1—6); labai prašo Dievo

pasigalėjimo, kad butu išliuosuotas ir
pamokytas tiesaus ir Dievui patin-
kančio kelio; laukia maldos išklausymo
dėlei Dievo vardo garbės (7—12).

(142, 1) *Dovido psalmė.* Tai septintoji
atgailos psalmė. — *Kuomet ji...* Tu
žodžių nėra ebr. t.; jie gal paimti iš
žydų padavimo. Plg. 2 Kar. 17. —
Savo ištikimybėje... savo teisybėje. Psal-
mistas melsdamas sau išklausymo, šau-
kiasi ne tik į Dievo ištikimybę, bet ir į
jo teisybę, nes Dievas, suteikdamas ką
yra žadėjęs, pasirodo ne tik ištikimas,
bet draug ir teisus; todėl ir tai, kas
duodama kaipo pažadėta, vadinasi tei-
sybe. — (2) *Neeik į teismą...* nešaukk
manęs į savo teismą, nes Dievo aky-
vaizdoje nėra žmogaus be nuodėmės. —
(3) *Nes neprietelis...* Tas Dievo teismas
rodosi labai arti; jis gali būti įvykdytas

- ⁴ et anxius est super me spiritus meus,
in me turbatum est cor meum.
- ⁵ Memor fui dierum antiquorum,
meditatus sum in omnibus operibus tuis:
in factis manuum tuarum meditabar.
- ⁶ Expandi manus meas ad te:
anima mea sicut terra sine aqua tibi:
- ⁷ Velociter exaudi me Domine:
defecit spiritus meus.
Non avertas faciem tuam a me:
et similis ero descendentibus in lacum.
- ⁸ Auditam fac mihi mane misericordiam tuam:
quia in te speravi.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem:
quia ad te levavi animam meam.
- ⁹ Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi:
- ¹⁰ doce me facere voluntatem tuam,
quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
- ¹¹ propter nomen tuum Domine vivificabis me,
in æquitate tua. Educes de tribulatione animam meam:
- ¹² et in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam meam:
quoniam ego servus tuus sum.
- ⁴ Mano dvasia manyje pabugus,
ir mano širdis manyjenusigandus.
- ⁵ Aš atsimenu senas dienas,
mąstau apie visus tavo darbus
ir svarstau tavo rankų veikalus.
- ⁶ Aš ištiesiu savo rankas į tave;
mano siela trokšta tavęs kaip išdžiuvusi žemė.
- ⁷ Veikiai išklausk mane, Viešpatie;
mano dvasia alpsta.
Nenugrižk nuo manęs savo veido,
kad aš nebučiau panašus į žengiančius į kapą.
- ⁸ Duok man anksti rytą išgirsti
apie tavo pasigailėjimą,
nes aš turiu tavyje vilties.
Duok man pažinti kelią, kuriuo
turiu vaikščioti,
nes į tave aš keliu savo sielą.
- ⁹ Išgelbėk mane nuo mano neprietelių;
Viešpatie, į tave aš bėgu.
- ¹⁰ Mokyk mane daryti savo valią,
nes tu mano Dievas;
tegul lydi mane gera tavo dvasia
į lygią žemę.
- ¹¹ Dėlei savo vardo, Viešpatie, atgaivink mane;
savo lygybėje tu išvesi iš sielvarto mano sielą,
- ¹² savo pasigailėjime išblaškysi mano neprietelius
ir pradžudysi visus, kurie vargina mano sielą,
nes aš tavo tarnas.

pasinaudojant psalmisto neprieteliais. — *Spraudžia prie žemės...*: tarsi mindo savo kojomis. — *Kaip seniai mirusius*: Kurių niekas nebeatsimena. — (5) *Aš atsimenu...* Atsiminimo, mąstymo ir svarstymo vaisius — karšta malda: (6) *Aš ištiesiu...* Rankų ištiesimas ir pakėlimas lydi širdies ir lupų malda. — *Mano siela...* Kaip išdžiuvusi žemė karštai trokšta vandens, taip trokšta

tavęs mano siela, didžiai laukdama geradarysčių ir išgelbėjimo. Ebr. t. eil. gale *selah*. — (7) *Veikiai...*: nes pavojus arti. — *Nenugrižk*. Ebr. t.: neslėpk. — (8) *Anksti rytą*: greitai. — (10) *Gera tavo dvasia*: tavo malonė, tavo šventoji Dvasia. — *Į lygią žemę*: doros ir teisingumo keliu. — (11) *Savo lygybėje*. Ebr. t.: savo teisybėje. Vz. aug. 1. eil. — (12) *Savo pasigailėjime*:

Dėkojimas už suteiktą pagalbą kovoje ir meldimas naujos prieš priešus.**Psalmus CXLIII.** ¹ Psalmus David Adversus Goliath.

Benedictus Dominus Deus meus,
qui docet manus meas ad praelium,
et digitos meos ad bellum.

² Misericordia mea, et refugium meum: susceptor meus, et liberator meus:
Protector meus, et in ipso speravi:
qui subdit populum meum sub me.

³ Domine quid est homo, quia innotuisti ei?
aut filius hominis, quia reputas eum?

⁴ Homo vanitati similis factus est: dies ejus sicut umbra praetereunt.

⁵ Domine inclina caelos tuos, et descende:
tange montes, et fumigabunt.

⁶ Fulgura coruscationem, et dissipabis eos:
emitte sagittas tuas, et conturbabis eos:

143 (144). psalmė. ¹ Dovidio psalmė prieš Goljatą.

Pašlovintas teesie Viešpats mano Dievas,
kurs moko mano rankas kovoti ir mano pirštus kariauti.

² Jis mano pasigailėjimas ir mano prieglauda,
mano padėjėjas ir mano išliuosuotojas,
mano globėjas, ir jame aš turiu vilties;
jis pavergė po manim mano tautą.

³ Viešpatie, kas gi yra žmogus, kad duodies jam pažinti?
arba žmogaus sunus, kad atsižvelgi į jį?

⁴ Žmogus panašus į tuštybę,
jo dienos praeina kaip šešėlis.

⁵ Viešpatie, palenk savo dangų ir nužengk,
paliesk kalnus ir jie smilks;

⁶ žaibuok žaibais ir išblaškyk juos,
paleisk savo vilyčias ir padaryk tarp jų sumišimą,

pasigailėdamas manęs. — *Nes aš tavo tarnas:* kurio tu negali palikti neišklausęs.

143. ps. nuolankiai padėkojęs už suteiktą apgalėjamą psalmistas meldžia Dievą, kad išblaškęs vardan savo didenybės besididžiuojančius neprietelius suteiktu išgelbėjimą (1—8); užtatai žada iškilmingą giesmę, atkartoja išliuosavimo meldimą aprašymu neprietelių bedievyستės ir jų laimės šeimynose ir lobyje (9—14); baigia psalmę išpažinimu, kad tikros tautos laimės reikia įieškoti vien Dievuje (15).

(143, 1) *Prieš Goljatą.* To nurodymo nėra ebr. t. Žymi šitos psalmės dalis (1—11. eil.) kone visa sudėta iš kitų ps. kašnelių (Vz. Ps. 17, 8, 32 ir 103). — *Pašlovintas teesie...* Vz. Ps. 17, 35. 47. — *Mano Dievas.* Ebr. t.: mano uola.

— *Kurs moko:* savo pagalba, kuria jis padarė iš Dovidio galingą karžygi. —

(2) *Mano pasigailėjimas:* jis pasigaili manęs. — *Mano prieglauda, mano padėjėjas.* Ebr. t.: mano pilis, mano augšta stiprovė. — *Mano globėjas.* Ebr. t.: mano skydas. — *Jis pavergė...* Dovidas turėjo ginklais pavergti sau kone visas Izraelio gimines. Plg. 2 Kar. 2, 1... ir k. — (3) *Viešpatie, kas gi...* Plg. Ps. 8, 5. — *Kad duodies...* maloningai jam apsireikšdamas. Ebr. t.: kad tu jį pažinti, kad tu jį tėjai. — (4) *Žmogus panašus...* Vz. Ps. 38, 6, 7; plg. Job. 8, 9; 14, 2. Ebr. t.: žmogus, jis panašus į (vėjo) dvelkimą, jo dienos kaip šešėlis, kurs nyksta. — (5) *Viešpatie, palenk...* skubinkis mums padėti; parodyk savo baisią galybę. Plg. Ps. 17, 10; 103, 32. — (6) *Žaibuok...*

- 7 Emitte manum tuam de alto,
eripe me, et libera me de aquis
multis:
de manu filiorum alienorum.
- 8 Quorum os locutum est vani-
tatem:
et dextera eorum, dextera
iniquitatis.
- 9 Deus canticum novum can-
tabo tibi:
in psalterio, decachordo psal-
lam tibi.
- 10 Qui das salutem regibus:
qui redemisti David servum tu-
um de gladio maligno:
- 11 eripe me. Et erue me de manu
filiorum alienorum,
quorum os locutum est vani-
tatem:
et dextera eorum, dextera ini-
quitatis:
- 12 Quorum filii, sicut novellæ
plantationes in juventute sua.
Filiae eorum compositæ: cir-
cumornatæ ut similitudo
templi.
- 13 Promptuaria eorum plena, eruc-
tantia ex loc in illud.
Oves eorum fetosæ, abundantes
in egressibus suis:
- 14 boves eorum crassæ.
Non est ruina maceriat, neque
transitus:
neque clamor in plateis eorum.
- 7 ištiesk savo ranką iš augštybės,
ištraukk mane ir išliuosuok mane
iš daugelio vandens,
iš svetimųjų sunų rankos.
- 8 Jų burna kalba tuštybę,
ir jų dešinė neteisybės dešinė.
- 9 Dieve, aš tau giedosiu naują
giesmę,
aš žaisiu tau dešimčiaстыgia arpa.
- 10 Tu, kurs duodi išgelbėjimą kara-
liams,
kurs išvadavai savo tarną Dovidą
nuo pikto kalavijo,
- 11 ištraukk mane ir atimk mane iš
rankos svetimųjų sunų;
kurių burna kalba tuštybę,
ir kurių dešinė neteisybės dešinė.
- 12 Jų sunys kaip jauni žolynai
savo jaunystėje,
jų dukteris pasipuošusios,
pagražintos panašiai į bažnyčią.
- 13 Jų sandėliai pilni,
iš kurių piliasi šen ir ten;
jų avys vaisingos
ir skaitlingos jų ganyklose,
- 14 jų galvijai riebus.
Nėra sienose plyšių, nei perėjimo,
nei šauksmo jų gatvėse.

Plg. Ps. 17, 15. — (7) *Ištiesk...* Vz. Ps. 17, 17. — *Iš svetimųjų sunų*: iš pagonių. — (8) *Jų burna...* Plg. Ps. 11, 3; 40, 7. — *Neteisybės dešinė*. Ebr. t.: melo dešinė. — Jie neteisingai prisiekia, pakeldami savo dešinę. — (9) *Aš giedosiu...* Plg. Ps. 32, 2. 3. — (10) *Išgelbėjimą*: kovoje. Ebr. t.: apgalėjimą. — *Nuo pikto kalavijo*: nuo žuvimo. Plg. Ps. 17, 51. — (11) *Neteisybės dešinė*. Ebr. t.: melo dešinė. Vz. aug. 8. e. — (12) *Jų sunys...* Vulg. LXX ir Syr. tekste 12—14. eil. aprašoma neprie-

telių laimė. Ebr. gi ir kituose tekstuose pasakoma, ko laukiama iš prašyto išliuosavimo: kad būtų mūsų sunys kaip žolynai išauklėti savo jaunystėje, mūsų dukteris kaip kampiniai šulai išraižyti lyg rumuose, ¹³ mūsų sandėliai pilni, kupini visokių rūšių (iš kurių būtų galima gausiai imti visokio maisto); mūsų avys besidauginančios tukstančiais, dešimtinis tukstančių mūsų ganyklose, ¹⁴ mūsų galvijai apsunkinti (versingi); jokio plyšio, jokio išėjimo (jokio nuostolio), jokio klyksmo mūsų

¹⁵ Beatum dixerunt populum, cui
hæc sunt:
beatus populus, cujus Dominus
Deus ejus.

¹⁵ Laiminga vadinama ta tauta,
kuri tai turi;
laiminga tauta, kurios Viešpats
yra jos Dievas.

Gyrimas Dievo didenybės ir gerumo.

Psalmus CXLIV. ¹ Laudatio ipsi David.

Exaltabo te Deus meus rex:
et benedicam nomini tuo in
sæculum, et in sæculum sæ-
culi.

² Per singulos dies benedicam
tibi:

et laudabo nomen tuum in sæ-
culum, et in sæculum sæculi.

³ Magnus Dominus et laudabilis
nimis;

et magnitudinis ejus non est
finis.

⁴ Generatio et generatio laudabit
opera tua:

et potentiam tuam pronuncia-
bunt.

⁵ Magnificentiam gloriæ sancti-
tatis tuæ loquentur:

et mirabilia tua narrabunt.

⁶ Et virtutem terribilium tu-
orum dicent:

et magnitudinem tuam narra-
bunt.

144 (145). psalmė. ¹ Dovido šlovi-
nimas.

Aš augštinsiu tave, mano
Dieve, karaliau,
ir šlovinsiu tavo vardą per am-
žius ir per amžių amžius.

² Kasdien šlovinsiu tave
ir girsiu tavo vardą per amžius
ir per amžių amžius.

³ Viešpats didis ir begal girtinas,
ir jo didenybei nėra galo.

⁴ Karta po kartos girs tavo darbus
ir skelbs tavo galybę,

⁵ kalbės apie garbingą tavo šven-
tumo didenybę

ir pasakos apie tavo stebuklus,

⁶ sakys apie tavo baisių veikalų
galybę

ir pasakos apie tavo didumą,

gatvėse. — (15) *Laiminga...* Vulg. t. prasmė: žmonės, tiesa, vadina tokiuos žmones, kaip augščiaus aprašyti, laimingais, bet ištikrųjų laiminga tik ta tauta, kuri garbina Viešpatį, kaip viena tikrąjį Dievą. Ebr. t. prasmė: laiminga tauta, kuri visa tai turi iš Dievo palaiminimo, laiminga tauta, kurios Dievas yra Viešpats.

144. ps. giriama Dievas didis ir galin-
gas darbuose, geras, teisus, gailestingas
ir skelbiama jo karalystės garbingumas
(1—12); Dievas karaliauja ant savųjų,
ištikimai ir duosniai aprupindamas
visus, išklausydamas jų maldas ir juos
sergėdamas, o nusidėjėlius išnaikin-
damas; todėl reikia, kad visi jį šlovintu
(13—21).

(144, 1) *Šlovinimas.* Ebr. *thehillah*,
žodis, kurio daugskaitliu pavadinta
ebr. t. visas psalmių rinkinys. Vz.
[ved. i. p. Šita psalmė alfabėtinė; kiek-
viena jos eil. prasideda nauja išeiliu
einančia žydų alfabėto raidė. Dabar-
tiniame ebr. t. truksta eil. prasidedan-
čios raidė *nun*, bet Vulg. ir LXX ji yra
(Vz. 13 b. eil.). — *Per amžius...* Dievo
tarnų susirinkimas niekuomet nemiršta,
todėl Dievas giriamas per amžius. —
(3) *Nėra galo.* Ebr. t.: nėra ištyrimo,
t. y. Dievo didybė neištiriama. —
(4) *Karta po kartos...* Ebr. t.: karta
kartai giria tavo darbus ir skelbia tavo
galingus veikalus. — (5) *Kalbės...* Ebr.
t.: tavo didenybės blizgėjimo garbę ir
tavo stebuklingus veikalus aš apmąsty-
siu. — (6) *Ir pasakos...* Ebr. t.: aš

- ⁷ Memoriam abundantiae suavitatis tuae eructabunt:
et justitia tua exultabunt.
- ⁸ Miserator et misericors Dominus:
patiens, et multum misericors.
- ⁹ Suavis Dominus universis:
et miserationes ejus super omnia opera ejus.
- ¹⁰ Confiteantur tibi Domine omnia opera tua:
et sancti tui benedicant tibi.
- ¹¹ Gloriam regni tui dicent:
et potentiam tuam loquentur:
- ¹² Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam:
et gloriam magnificentiae regni tui.
- ¹³ Regnum tuum regnum omnium saeculorum:
et dominatio tua in omni generatione et generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis:
et sanctus in omnibus operibus suis.
- ¹⁴ Allevat Dominus omnes, qui corruunt:
et erigit omnes elisos.
- ¹⁵ Oculi omnium in te sperant Domine:
et tu das escam illorum in tempore opportuno.
- ¹⁶ Aperis tu manum tuam:
et imples omne animal benedictione.
- ¹⁷ Justus Dominus in omnibus viis suis:
et sanctus in omnibus operibus suis.
- ⁷ garsiai skelbs tavo gausios saldybės atsiminimą
ir linksmai šukaus dėlei tavo teisybės.
- ⁸ Maloningas ir gailestingas Viešpats,
kantrus ir pilnas malonumo.
- ⁹ Viešpats meilingas visiems,
ir jo pasigailėjimai ant visų jo veikalų.
- ¹⁰ Tegul išpažįsta tave, Viešpatie, visi tavo darbai,
ir tegul šlovina tave tavo šventieji,
- ¹¹ tegul skelbia tavo karalystės garbę
ir kalba apie tavo galybę,
- ¹² kad duotu pažinti žmonių vaikams tavo galybę
ir garbingą tavo karalystės didenybę.
- ¹³ Tavo karalystė visų amžių karalystė,
ir tavo viešpatavimas iš kartos į kartą.
Viešpats ištikimas visuose savo žodžiuose
ir šventas visuose savo darbuose.
- ¹⁴ Viešpats palaiko visus krintančius
ir pakelia visus sulaužytus.
- ¹⁵ Visų akys turi vilties tavyje, Viešpatie,
ir tu duodi jiems maisto tinkamu metu.
- ¹⁶ Tu atveri savo ranką
ir pasotini visa, kas gyva, palaiminimu.
- ¹⁷ Viešpats teisus visuose savo keliuose
ir šventas visuose savo darbuose.

pasakosiu apie didžius tavo veikalus.
— (7) *Tavo teisybės*: kuri apsireiškė pagonių nubaudime,žadėjimų atitėsejime. — (8) *Maloningas*... Plg. Ps.

102, 8. — (13) *Viešpats ištikimas*... Tų žodžių iki eil. galui nėra ebr. t. ir todėl ten truksta eil. prasidedančios raide *nun* (fidelis ebr. *ne'eman*). — (14) *Sulau-*

- ¹⁸ Prope est Dominus omnibus invocantibus eum:
omnibus invocantibus eum in veritate.
- ¹⁹ Voluntatem timentium se faciet,
et deprecationem eorum exaudiet: et salvos faciet eos.
- ²⁰ Custodit Dominus omnes diligentes se:
et omnes peccatores disperdet.
- ²¹ Laudationem Domini loquetur os meum:
et benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum, et in sæculum cui.

- ¹⁸ Viešpats arti visiems, kurie į jį šaukiasi,
kurie į jį šaukiasi tiesoje.
- ¹⁹ Jis daro valią tų, kurie jo bijo, išklauso jų maldavimą ir gelbi juos.
- ²⁰ Viešpats sergi visus jį mylinčius, išnaikins gi visus nusidėjėlius.
- ²¹ Mano burna skelbs Viešpaties gyrių,
ir tegul šlovina kiekvienas kunas jo šventą vardą
per amžius ir per amžiu amžius.

Vien Dievu reikia tikėtis.

Psalmus CXLV. ¹ Alleluja, Agėi, et Zachariā.

² Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.

Nolite confidere in principibus:

³ in filiis hominum, in quibus non est salus.

⁴ Exhibet spiritus ejus, et reverbetur in terram suam:
in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

⁵ Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus,

spes ejus in Domino Deo ipsius:

145 (146). psalmė. ¹ Aleliuja, Agėi ir Zakarijo.

² Girk, mano siela, Viešpatį; aš girsiu Viešpatį savo gyvenime, žaisiu savo Dievui, kolei busiu. Nepasitikėkite kunigaikščiais,

³ žmonių vaikais, kurie negali išgelbėti.

⁴ Jo dvasia išeina, ir jis grįžta į savo žemę;
tą dieną žūna visos jų mintys.

⁵ Palaimintas, keno padėjėjas Jokubo Dievas,
keno viltis Viešpatyje, jo Dievuje,

žytus. Ebr. t. rasi: prislėgtus. — (18) *Viešpats arti...* Plg. Jo. 4, 23. — (19) *Jis daro valią...*: maloningai suteikdamas jiems, ko jie trokšta. — (21) *Kiekvienas kunas*: visa žmonių giminė.

145. ps. paraginęs pats save visuomet girti Viešpatį, psalmistas skelbia laimingą esant tą tautą, kuri ne silpnais žmonėmis, bet visagaliu Dievu pasitiki (1—6), kurs amžinai ištikimas aprupina visus savo tautos reikalus ir karaliauja per amžius (7—10).

(145, 1) *Agėi ir Zakarijo*. Tų žodžių nėra ebr. t.: bet psalmė rasi ištikrųjų sudėta išvardintųjų pranašų laikais. — (2) *Girk...* Psalmė pradedama paraginiu savęs girti per visą gyvenimą Viešpatį. Plg. Ps. 102, 1; 103, 1. — (3) *Negali išgelbėti*. Žmonės dažnai negali padėti, nors jie ir norėtų; tik Dievas visagalis. — (4) *Jo dvasia...* Kada žmogus paliauja alsavęs, jo mirtingas kunas grįžta į žemę, iš kurios padarytas, ir tuo pačiu amžinai žūna visi jo sumanymai (ebr. t.). — (5) *Palai-*

- ⁶ qui fecit cælum et terram,
mare et omnia, quæ in eis sunt.
⁷ Qui custodit veritatem in sæ-
culum,
facit iudicium injuriam patien-
tibus:
dat escam esurientibus.
Dominus solvit compeditos:
⁸ Dominus illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos,
Dominus diligit justos.
⁹ Dominus custodit advenas,
pupillum, et viduam suscipiet:
et vias peccatorum disperdet.
¹⁰ Regnabit Dominus in sæcula
Deus tuus Sion, in generationem
et generationem.

- ⁶ kurs padarė dangų ir žemę,
jurą ir visa, kas juose yra,
⁷ kurs laikosi ištikimybės per am-
žius,
daro teisybę skriaudžiamiesiems,
duoda maisto alkstantiems.
Viešpats paleidžia apkaltuosius.
⁸ Viešpats apšviečia akluosius,
Viešpats pastato sulaužytuosius,
Viešpats myli teisiuosius.
⁹ Viešpats sergi ateivius,
palaiko našlaitį ir našlę
ir sunaikina nusidėjėlių kelius.
¹⁰ Viešpats karaliauja per amžius
tavo Dievas, o Sione, iš kartos į
kartą.

Paraginimas girti Viešpatį dėl jo geradarysčių Izraeliui ir visiems sutvėrimams.

Psalms CXLVI. ¹ Alleluja.

Laudate Dominum quoniam
bonus est psalmus:

Deo nostro sit jucunda, deco-
raque laudatio.

² Ædificans Jerusalem Dominus:
dispersiones Israelis congre-
gabit.

³ Qui sanat contritos corde:
et alligat contritiones eorum.

146 (147). psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį, nes gera jam
giedoti;

tebuna mūsų Dievui meilingas ir
gražus gyrimas.

² Viešpats stato Jeruzalę,
renka išskirstytuosius iš Izraelio.

³ Jis gydo tuos, kurių širdis su-
trinta
ir perriša jų žaizdas.

mintas, keno... Plg. Apd. 14, 14; Apr. 14, 7. — **(7)** *Kurs laikosi ištikimybės...* Žmonės dažnai nesilaiko savo žodžio, Dievas gi atitesi visus savo žadėjimus. Jis maloningai aprupina visus savųjų reikalus. — **(9)** *Sunaikina.* Ebr. t.: iškraipo, — taip kad suklaidina nusidėjėlius ir nuveda juos į pražuvimą. — **(10)** *Viešpats...* Ebr. t. ps. baigiasi žodžiu aleliuja.

146. ir 147. ps. autorius ragina girti Viešpatį, aprašydamas Dievo galybę ir gerumą, apsireikšusį ypač Jeruzalės atstatyme (146, 1—6), toliaus nurody-

damas jo meilingos apveizdos veikimą pasaulyje (146, 7—11) ir minėdamas kaipurias ypatingas jo geradarystės Izraeliui (147, 12—20).

(146, 1) *Aleliuja.* Ebr. t. tas antrašas susilieja su pirmuoju ps. žodžiu. — *Nes gera...* Ebr. t.: nes gera giedoti apie Dievą, nes tai meilinga; gyrimas pritin-ka. — Dievas vertas gyrimo; dėkin-gumas to gyrimo reikalauja. — **(2)** *Viešpats stato...* Išvardijama Viešpaties geradarystės, visų pirma atstatymas Je-ruzalės po Babylono nelaisvės. Iš to galima suprasti, kad ir pati psalmė parašyta rasi Neemijo laikais. — **(3)** *Jis*

- ⁴ Qui numerat multitudinem stellarum:
et omnibus eis nomina vocat.
⁵ Magnus Dominus noster, et
magna virtus ejus:
et sapientiæ ejus non est numerus.
⁶ Suscipiens mansuetos Dominus:
humilians autem peccatores usque
ad terram.
⁷ Præcinite Domino in confessione:
psallite Deo nostro in cithara.
⁸ Qui operit cælum nubibus:
et parat terræ pluviam.
Qui producit in montibus fœnum:
et herbam servituti hominum.
⁹ Qui dat jumentis escam ipsorum:
et pullis corvorum invocantibus eum.
¹⁰ Non in fortitudine equi voluntatem habet:
nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
¹¹ Beneplacitum est Domino super
timentes eum:
et in eis, qui sperant super
misericordia ejus.

- ⁴ Jis suskaito žvaigždžių daugybę
ir jas visas vadina vardais.
⁵ Musų Viešpats didis ir didi jo
galybė,
ir jo išminčiai nėra ribų.
⁶ Viešpats palaiko romiuosius,
nusidėjėlius gi nulenkia iki žemei.
⁷ Giedokite Viešpačiui jam dėkoti,
žaiskite musų Dievui ant arpos.
⁸ Jis dangų apdengia debesimis
ir prirengia žemei lietaus.
Jis želdina žolę kalnuose.
ir augalus žmonių reikalams.
⁹ Jis duoda galvijams jų pašarą
ir varnaičiams, kurie į jį šaukiasi.
¹⁰ Jis neturi pasimėgimo arklio
stiprume
ir nėra jam pasimėgimo vyro
blauzdose.
¹¹ Viešpats turi pasimėgimo tuose,
kurie jo bijo,
ir tuose, kurie turi vilties jo pasigailėjime.

Psalms CXLVII. ¹² Alleluja.

Lauda Jerusalem Dominum:
lauda Deum tuum Sion.

147. psalmė. ¹² Aleliuja.

Girk, Jeruzale, Viešpatį;
girk, Sione, savo Dievą.

gydo... Nelaisvės pėdsakos dar tebėra žymios, bet Viešpats maloningai jas prašalina. — (4) *Jis suskaito...* Nesunku padėti tam, kurs sutvėrė nesuskaitomas žvaigždes ir vadina jas savo vardais, todėl žino jų esmę. — (5) *Didis ir...* Dievas ir visagalis ir visažinas. — (6) *Romiuosius:* romiai kenčiančius. Ebr. t.: prislėgtus. — (8) *Kalnuose:* kur nepasiekia joki žmogaus ranka. — *Ir augalus...* Ebr. t. šitų ž. nėra. Jie rasi pridėti čia, sekant Ps. 103, 4. — (9) *Varnaičiams...* Plg. Job. 38, 41. Jei visi sutvėrimai jaučiasi prigulį nuo Dievo,

tai žmogus turi pripažinti tą prigulmybę ir nepasitikėti savimi, nes tokio pasitikėjimo Dievas nepagiria: (10) *Jis neturi pasimėgimo arklio stiprume:* kurio raitelis laiko save neapgalimu ir, jei bėga, nepasiekiamu. — *Vyro blauzdose:* ant kurių jis tariasi tvirtai stovįs ir kurios, jei reiktu trauktis, galinčios jį nunešti toli į vietą, kur nebėra pavojaus. — (11) *Jo bijo...* pripažįsta savo prigulmybę nuo jo, jam tarnauja ir iš jo laukia pagalbos.

(147, 12) *Aleliuja.* Ebr. t. šito žodžio nėra. Tenai šita ps. yra tąsa 146. Kad

- 13 Quoniam confortavit seras portarum tuarum:
benedixit filiis tuis in te.
- 14 Qui posuit fines tuos pacem:
et adipe frumenti satiat te.
- 15 Qui emittit eloquium suum terræ:
velociter currit sermo ejus.
- 16 Qui dat nivem sicut lanam:
nebulam sicut cinerem spargit,
- 17 Mittit crystallum suum sicut buccellas:
ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?
- 18 Emittet verbum suum, et liquefaciet ea:
flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.
- 19 Qui annunciat verbum suum Jacob:
justitias, et judicia sua Israel.
- 20 Non fecit taliter omni nationi:
et judicia sua non manifestavit eis. Alleluja.
- 13 nes jis sustiprino tavo vartų užkaiščius,
palaimino tavo vaikus tavyje.
- 14 Jis davė tavo riboms ramybę ir kviečių riebumu sotina tave.
- 15 Jis siunčia savo pasakymą žemei; greitai bėga jo žodis.
- 16 Jis duoda sniego kaip vilnos, beria šalną lyg pelenus.
- 17 Jis meta savo ledus trupiniais; kas gali išsilaikyti prieš jo šaltį?
- 18 Jis siunčia savo žodį ir sutirpina juos;
papučia jo vėjas, ir vanduo teka.
- 19 Jis apskelbia savo žodį Jokubui, savo įstatus ir nutarimus Izraeliui.
- 20 Taip jis nedarė nevienai tautai ir savo nutarimų joms neapreiškė. Aleliuja.

Visi sutvėrimai turi girti Viešpatį.

Psalmus CXLVIII. ¹ Alleluja.

Laudate Dominum de cælis:
laudate eum in excelsis.

- ² Laudate eum omnes angeli ejus:
laudate eum omnes virtutes ejus.

148. psalmė. ¹ Aleliuja.

Girkite Viešpatį iš dangaus,
girkite jį augštybėse.

- ² Girkite jį visi jo angelai,
girkite jį visos jo kariuomenės.

tie dvi psalmi daro tik vieną, nurodo ne tik jų turinys, bet ir pati Vulgata eil. skaitliavimu. — (13) *Jis sustiprino...* Jeruzalės vartai buvo jau pastatyti ir aprupinti stipriais užkaiščiais. Plg. Neem. 7, 1—4. — *Tavo vaikus*: tavo gyventojus. — (14) *Kviečių riebumu*. Plg. Ps. 80, 17. — (15) *Savo pasakymą*: lyg pasiuntinį, kurs tuojau daro, kas jo viešpaties įsakytu. 16—18. eil. duodama pavyzdžiai to paklusnumo Dievo žodžiui. — (18) *Juos*: sniegą, šalną, ledą. — *Vanduo teka*. Pavasario vėjui paputęs, viskas tirpsta ir vanduo teka upeliais. — (19) *Jis apskelbia...* Tas

Dievas, kurs visus dalykus valdo ir juos savo valia tvarko, yra Dievas, kurs darė Izraeliui savo apreiškimus ir suteikė jam garbingą vietą tarp tautų.

148. ps. raginama visi sutvėrimai danguje (1—6) ir žemėje (7—12) girti Dievą Sutvėtoją, kurs išaugstino savo tautą (13. 14).

(148, 1) *Girkite Viešpatį iš dangaus*. Visupirma kviečiama girti Viešpatį dangiškųjų sričių gyventojai, pradedant nuo angelų kaipo žymiausių jų tarpe. — (2) *Kariuomenės*: dangaus dvasių

³ Laudate eum sol et luna:
laudate eum omnes stellæ, et
lumen.

⁴ Laudate eum cæli cælorum:
et aquæ omnes, quæ super cælos
sunt,

⁵ laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit, et facta sunt:
ipse mandavit, et creata sunt.

⁶ Statuit ea in æternum, et in
sæculum sæculi:
præceptum posuit, et non præ-
teribit.

⁷ Laudate Dominum de terra,
dracones, et omnes abyssi.

⁸ Ignis, grando, nix, glacies,
spiritus procellarum: quæ fa-
ciunt verbum ejus:

⁹ Montes, et omnes colles:
ligna fructifera, et omnes cedri.

¹⁰ Bestiæ, et universa pecora:
serpentes, et volucres pennatæ:

¹¹ Reges terræ, et omnes populi:
principes, et omnes iudices
terræ.

¹² Juvenes, et virgines:
senes cum junioribus
laudent nomen Domini:

¹³ quia exaltatum est nomen
ejus solius.

¹⁴ Confessio ejus super cælum,
et terram:
et exaltavit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis ejus:
filiis Israel, populo appropin-
quanti sibi. Alleluja.

³ Girkite ji, saule ir mėnuli,
girkite ji visos žvaigždės ir šviesa.

⁴ Girkite ji, dangų dangus
ir visi vandenys, kurie viršuje
dangaus,

⁵ tegul giria Viešpaties vardą.
Nes jis tarė, ir įvyko,
jis liepė, ir buvo sutverti.

⁶ Jis skyrė juos buti amžinai ir
per amžių amžius,
davė įsakymą, ir jis nepraeis.

⁷ Girkite Viešpatį nuo žemės,
slibinai ir visos gelmės

⁸ Ugnis, kruša, sniegas, ledas,
audrų vėjai, kurie vykdo jo žodį.

⁹ Kalnai ir visi kauburiai,
vaisiniai mėdžiai ir visi kėdrai;

¹⁰ žvėrys ir visi gyvuliai,
žalčiai ir sparnuoti paukščiai;

¹¹ žemės karaliai ir visos tautos,
kunigaikščiai ir visi žemės teisė-
jai;

¹² jaunikačiui ir mergaitės,
seniai ir jauni
tegul giria Viešpaties vardą,

¹³ nes vien jo vardas prakilnus.

¹⁴ Jo šlovė perviršija dangų ir žemę,
ir jis išaugština savo tautos ragą.
Šlovinti jį pritinka visiems jo
šventiesiems,
Izraelio sunums, tautai, kuri
arti jo.
Aleliuja.

buriai. — (3) *Visos žvaigždės ir šviesa.* Geriaus anot ebr. t.: visos žibančios žvaigždės. — *Dangų dangus:* augščiausias dangus, atskirtinas nuo oro srities, kuri taipogi vadinasi dangumi ir to dėlei sakoma: dangaus paukščiai, dangaus debesys. — *Vandenys, kurie...* Vz. Prad. 1, 7; Ps. 103, 3. — (5) *Nes jis tarė, ir įvyko.* Ebr. t. šitų ž. nėra. — (6) *Jis skyrė juos:* angelus ir dangaus žiburius.

Visagalio Dievo Sutvertojo nustatyta tvarka pasiliks visuomet ta pati. — *Ir jis nepraeis.* Ebr. t.: ir jie jo neperžengs. — (7) *Nuo žemės.* Paraginimas žemės sutvėrimams. — *Slibinai:* krokodilai. Plg. Ps. 103, 26. — (8) *Ugnis.* Rasi: žaibai. — *Kurie vykdo jo žodį:* Dievo siunčiami daro tai, kam siųsti. — (13) *Nes vien jo vardas...* Taip nurodoma vyriausi gyrimo priežastis. — (14) *Jo*

Gyriaus ir apgalėjimo giesmė.

Psalmus CXLIX. ¹ Aleliuja.

Cantate Domino canticum novum:

laus ejus in ecclesia sanctorum.

² Lætetur Israel in eo, qui fecit eum:
et filii Sion exultent in rege suo.

³ Laudent nomen ejus in choro: in tympano, et psalterio psallant ei:

⁴ Quia beneplacitum est Domino in populo suo:
et exaltabit mansuetos in salutem.

⁵ Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.

⁶ Exaltationes Dei in guttore eorum:
et gladii ancipites in manibus eorum:

⁷ Ad faciendam vindictam in nationibus:
increpationes in populis.

⁸ Ad alligandos reges eorum in compedibus:
et nobiles eorum in manicis ferreis.

149. psalmė. ¹ Aleliuja.

Giedokite Viešpačiui naują giesmę,
tegul skamba jo gyrius šventųjų susirinkime.

² Tesilinksmina Izraėlis dėl savo Sutvertojo,
ir tesidžiaugia Siono sunų savo karaliumi.

³ Tegul giria jo vardą šokiuose, tegul jam gieda su būbinėliais ir su arpa.

⁴ Nes Viešpats turi pasimėgimo savo tautoje,
ir jis augština romiuosius išgelbėjimu.

⁵ Tegul linksmiai šukauja šventieji garbėje,
linksminasi savo pataluose.

⁶ Dievo augštinimai jų gerklėse, ir abiem ašmenim aštrus kalavijai jų rankose

⁷ kerštui daryti tarp pagonių, plakimui tarp tautų,

⁸ surišti jų karalius pančiais ir jų didžiunus geležinėmis grandinėmis;

šlovė. Ebr. t.: jo didenybė. — *Jis išaugština...* Kita gyrimo priežastis: Dievas tautą, išliuosotą iš vergijos ir iš-po pagonių viešpatavimo, iškėlė į garbingą augštybę.

149. ps. Izraėlis turi šlovinti Dievą savo Sutvertoją ir karalių giesmėmis ir šokiais, nes jis mylėdamas išaugština savo tautą (1—4); tauta gi pasiryžus atkeršyti maištą keliančioms giminėms ir karaliams (5—9).

(149. 1) *Naują giesmę.* Plg. Ps. 32, 3; 37, 11 ir k. — *Šventųjų susirinkime:* tų,

kurie pasilieka ištikimi Dievui ir Izraėlio tikėjimui. — (2) *Dėl savo Sutvertojo...* Nurodoma Dievo gera darystės Izraėliui: visupirma jis jo Sutvertojas ir karalius. — (3) *Jo vardą šokiuose:* iškilmingame susirinkime, religijiniuose šokuose, su muzika. Plg. Iš. 15, 20; 2 Kar. 6, 16 ir k. — (4) *Augština...* Ebr. t.: puošia prislėgtuosius išgelbėjimu. — (5) *Garbėje:* didžiudamies ir girdamies. — *Savo pataluose:* džiaugdamies atilsiu. — (6) *Augštinimai:* gyrimai. — *Abiem ašmenim...* Apgalėjimo ir jį sekančio džiaugsmo vaizdu aprašoma laimingas

⁹ Ut faciant in eis iudicium conscriptum:
gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Alleluja.

⁹ daryti tarp jų parašytą teismą.
Ta garbė visiems jo šventiesiems.
Aleliuja.

Paraginimas girti Viešpatį.

Psalmus CL. ¹ Alleluja.

Laudate Dominum in sanctis ejus:

laudate eum in firmamento virtutis ejus.

² Laudate eum in virtutibus ejus:

laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.

³ Laudate eum in sono tubæ:
laudate eum in psalterio, et cithara.

⁴ Laudate eum in tympano, et choro:
laudate eum in chordis, et organo.

150. psalmė. ¹ Aleliuja..

Girkite Viešpatį jo šventykloje,
girkite jį jo galybės tvirtumoje.

² Girkite jį dėlei jo galingų veikalų,
girkite jį atsižvelgdami į jo didenybės daugybę.

³ Girkite jį su trimito garsu,
girkite jį su arpa ir kanklėmis.

⁴ Girkite jį bubinėliu ir šokiais,
girkite jį stygomis ir vamzdžiais.

likimas tų, kurie kitados turėjo pavergti Kristui tautas. — (9) *Parašytą teismą*: Dievo paskirtą ir per pranašus apskelbtą. Plg. Atk. 32, 41; Iz. 2, 12; 13, 9; 24, 1; 65, 6. — Tas įvykdomas Dievo skirtasai teismas yra *garbė visiems jo šventiesiems* nes po jo karalystė, galybė ir karalystės didybė bus duota Augščiausiojo šventųjų tautai (Dan. 7, 27).

150. ps. kviečiama girti Dievą, dalyvaujant visokiems muzikos prietaisams ir tai ne vien Izraelis, bet kiekviena dvasia.

(150, 1) *Aleliuja*. Kaip keturios pirmosios psalmyno knygos baigiamos Dievo pagarbinimu, taip ir šita penktoji knyga, o draug ir visas psalmynas baigiama iškilmingiausiu pagarbinimu, kuriame turi dalyvauti visi. — *Jo šventykloje*...: jo žemiškoje bažnyčioje ir

dangaus buveinėje. Taip žmonės ir angelai abiejose Dievo šventyklose, ant žemės ir danguje, kviečiami garbinti Dievą. — (2) *Dėlei jo*... Nurodoma garbinimo priežastis. Uolumas garbinime turi būti pritaikytas Dievo didenybei, atsižvelgiant į jo didenybės daugybę. — (3—5) *Girkite jį*... Dievo garbinimas turi būti pilnas džiaugsmo ir visuotinis, lydimas linksmos muzikos, sujungtas su šokiais. Trimitais trimituodavo kunigai, ant arpos ir kanklių skambindavo lėvitai, taipogi ir kymbolais, moteris mušė bubinėlius. Muzikos prietaisų tarpe išvardijama ir vamzdžiai, kurie niekur neminimi kaip šventos muzikos instrumentas; bet ir jais buvo galima prisidėti prie Dievo garbės padidinimo. — *Kymbolais*. Kymbolai (nauginės lėkštės) buvo vartojami dvejopi, mažesni (*gerai skambantieji*) ir

⁵ Laudate eum in cymbalis benesonantibus:
laudate eum in cymbalis jubilationis:
⁶ omnis spiritus laudet Dominum. Alleluja.

⁵ Girkite jį gerai skambančiais kymbolais,
girkite jį linksmo šukojimo kymbolais.
⁶ Tegul giria Viešpatį kiekviena dvasia.
Aleliuja.

didesni (*linksmo šukojimo*). — **(6)** *Kiekviena dvasia*: visa, kas gyva, visos esybės, kuriose yra gyvenimo kvapas. — Taip baigiama tuo prakilniu paraginiu visas psalmynas. Tas paraginimas siekia laimingas pasaulio pabaigos augštybes, kuriose visi sutvėrimai,

stodami į vieną būrį, žmonijos chorui susivienijant su angelų choru, pasidaro vienas Dievo šlovinimo kymbolais ir linksmi gieda Dievui apgalėtojų apgalėjimo giesmę (Grigalius Nysietis). Girkite Viešpatį, taip sakys jie visi.





PATARLIŲ KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Patarlių knyga ebraiskai vadinasi *Misla Šelomoh*. Žodis *misla* yra daugskaitlis (pluralis constructus) žodžio *mašal*, kurio pirmutinė prasmė galėjo būti „panašumas, palyginimas“. Šv. Rašte juo vadinama kadais parabolė (prilyginimas), kitur ilgesnė ar trumpesnė didaktinė poema, retkarčiais tikra žmonių patarlė (plg. Ez. 16, 44; 18, 2), dažniausiai gi trumpas dorinis išsireikšimas, dėsniis, mintis. Kadangi Patarlių knyga susideda iš tokių dorinių minčių, o taip pat iš didaktinių poemų, todėl vardas *Misla* jai gana gerai tinka. Žodis *Šelomoh* nurodo jų autorių.

2. Visose Patarlių knygos poemose ir mintyse skelbiama, giriama ir augštinama išmintis (plg. Įvedimą į Išminties knygą). Ta išmintis, kurios mokinama čionai lygiai kaip ir kitose mokslinėse šv. Rašto knygose, yra ne žemiškos kilmės; ji remiasi Dievo apreiškimu, svarsto visa, atsižvelgdama į Dievo įstatymus, grąžina visus dalykus į Dievą, kaip į jų pradžią ir galutiną tikslą. Ji visa

praktikinė; lavindama žmogų visose dorybėse, veda jį į pilną ir tobulą laimę, tiems gi, kurie ją išjuokia, skelbia teismą. Kalba ji tačiau ne apie visas žmogaus pareigas, bet labiausiai apie tas, kurių reikia laikytis link savęs ir savo artimo.

3. Kadangi pamokinimai Patarlių knygoje dažniausiai išreikškiami trumpais atskirais sakiniais ir tik retai ilgesnėmis poemomis, tai visai negalima padaryti tikras knygos turinio padalinimas, žiurint vien išreikštųjų ir tarp savęs surištų idėjų; nes vidujinis sąryšis tarp atskirų patarlių ne didesnis kaip tarp atskirų psalmių. Žiurint gi įvairių randamų knygoje antrašų ir giesmių įvairumo įvairiose jos dalyse, galima priimti toks išviršinys paskirstymas. Didžiausi knygos dalis (1, 1—22, 16) tai pirmas Saliamono patarlių rinkinys. Jis prasideda trumpa įžanga (1, 1 iki 7). Po jos eina dešimts ilgesnių giesmių, kuriose išmintis duoda perspėjimų jaunuomenei (1, 8 iki 9, 18); jų turinys toks: 1. Reikia

vengti piktųjų draugystės ir klau-
syti išminties balso (1, 8—33);
2. Įgijimas išminties suteikia daug
gerumo ir sergi nuo didžiųjų nelaimių
(2, 1—22); 3. Gausus atsilyginimas
išminties sekėjams (3, 1—35);
4. Tėvo pamokiniai apie sekimą
išminties (4, 1—27); 5. Reikalin-
gumas sergėtis nešvarios meilės
ir laikytis ištikimybės moterystėje
(5, 1—23); 6. Išminties pamokini-
mai apie laidavimą, tinginystę,
vylių (6, 1—19), ištivirkimą ir
svetimoterystę (6, 20—35), apie
paleistuvių suvedžiojimus (7, 1 iki
27); 7. Pakvietimas sekti amžinąją
išmintį (8, 1—36); 8. Pakvietimas
į du pokiliu: išminties ir paikybės
(9, 1—18). Toliaus nesilaikant
idėjų sąryšio, duodama labai daug
gyvenimo taisyklių, daugiausia iš-
reikštų vienu trumpu sakiniu ir
paliečiančių įvairiausių dalykus
(10, 1—22, 16). Tas pirmas Salia-
mono patarlių rinkinys baigiamas
dviem priedais, kurių pirmame vėl
ilgesnėmis giesmėmis girinama iš-
mintis ir patvirtinama jos įsakymai
(22, 17—24, 22) antrame gi keletu
sakinių raginama sekti teisybę ir
vengti tinginystės (24, 23—34). Po
pirmojo Saliamono patarlių rin-
kinio eina antras vėlesnis, Kara-
liaus Ezekijo vyrų padarytas, ku-
riame randame vėl trumpais saki-
niais išreikštų pamokinimų (25, 1
iki 29, 27). Prie jo pridurta trys
mažesni rinkiniai: Teikėjo sunaus
Rinkėjo žodžiai (30, 1—31). Kara-
liaus Lamuėlio motinos pamokini-
mas apie karaliaus pareigas (31,
1—9) ir pagyrimas drąsios mote-
riškės (31, 10—31).

4. Patarlių knygos tikslas iš-
reikštas jos įžangoje: „Patarlės iš-
minčiai ir drausmei pažinti, gu-
drumo žodžiams suprasti, priimti
pažinimui mokslo, teisybės, teismo

ir lygybės, kad butu duota mažu-
teliams buklumo, jaunikačiui žino-
jimo ir išmanymo“ (1, 1—4). Mažu-
tėliai ir jaunikačiai, kuriuos norima
išmokyti tikros išminties, tai ne tie,
kurie nedaug teturi amžiaus, bet
kurie, ką tik įstoję į dorybės kelią,
dar neužaugo dievobaimingume.

5. Pirmieji Patarlių knygos žo-
džiai ir toliaus sutinkami antrašai
liudija, kad bent didžiausios jos
dalies autorius buvo Saliamonas.
Seniausias ir nuolatinis synagogos ir
Bažnyčios padavimas sako tą pat.
Tas įsitikrinimas randa sau
patvirtinimo šv. Rašto žodžiuose
(3 Kar. 4, 32), kuriais pasakyta, kad
karalius Saliamonas sudėjęs tris
tukstančius patarlių. Jų dauguma
žuvo, dalis gi matomai pateko į
Patarlių knygą.

Pirmas antrašas (1, 1 Saliamono
patarlės) apima bent devynis pir-
muosius knygos perskyrimus, kurie
ir turiniu ir savo stiliumi tarp
savęs rišasi, o jei antras (prieš
10. perskyr.) neautentinis, tai visus
24 perskyr. ir pasavina juos visus
Saliamonui; nes tie tolesnieji per-
skyrimai (10—24) turi sąryšį su
knygos įžanga, todėl ir su jos
antrašu; įžangoje juk žadama pa-
tarlių, kurios ne tik giria išmintį,
kaip tai daroma 1, 9—9, 16 ir 22,
17—24, 22, bet taip pat ir mokina
išminties; tokios gi mokinančios
išminties patarlės ir surašytos 10, 1
iki 22, 16. Netikėti gi antrašams,
kurie paties autoriaus ar seniausių
patarlių rinkėjų padėti, negalima,
kolei nėra priešingo jiems tradicijos
paliudijimo, arba kolei nebus iš
pačios knygos visai tikrai įrodyta,
kad jie klaidingi.

Su pirmuoju patarlių rinkiniu
sujungta antras (25—29 perskyr.);
apie jį pasakyta, kad tai taip pat
Saliamono patarlės, tik karaliaus

Ezekijo vyrų surinktos. Nors tas rinkimas buvo padarytas kone trimis šimtams metų praslinkus po Saliamono mirties, tačiau Ezekijo rinkėjams Saliamono patarlės galėjo būti gerai žinomos, juo labiau kad jie be abejonės naudojosi rašytais šaltiniais.

Dviejuose tolesniuose prieduose randamų patarlių autoriais rasi buvo jų antrašuose įvardinti asmenys (30, 1; 31, 1), Aguras Masietis ir Lamuelis Masietis, nors dabar nebėra jokių žinių, kas jie ištikrųjų buvę. Ar giesmė apie drąsą moteriškę (31, 10—31) parašyta Saliamono, ar kurio nors kito autoriaus, apie tai negalima nieko tikra pasakyti.

Taip tat Patarlių knyga susideda iš trijų atskirų rinkinių. Pirmasis, seniausias (1—24. persk.) padarytas paties Saliamono iš jo įvairiose aplinkybėse ištartų ir užrašytų patarlių. Antrą Saliamono patarlių rinkinį (25—29 persk.) padarė trimis šimtais metų vėliaus karaliaus Ezekijo rinkėjai. Kas gi ir kuomet surankiojo dviejų paskutinių perskyr. patarles ir, pridėjęs jas prie anksčiau buvusių rinkinių, taip užbaigė veikalą, nežinoma; bent Ezdro laikais Patarlių knyga buvo jau igijusi dabartinę savo išvaizdą.

6. Patarlių knygai žydų synagoga pripažįsta dievišką kilmę ir turi ją savo šventų knygų kanone; išreikšta gi kaikiurių jų aiškintojų abejonė apie jos vertybę liko tuoju atmesta kaip priešinga tiesai. Dievo įkvėptu veikalu ir savo šv. knygų kanono dalimi laikė Patarlių knygą ir laiko katalikų Bažnyčia. Kokioje pagarboje ji buvo Kristaus

laikais, parodo N. Testamentas, kuriame Patarlių knygos žodžiai ir aiškiai minimi ir dar dažniaus daroma į juos aliuzijų (Vz. Jok. 4, 6; Žyd. 12, 5; 1 Petr. 2, 17; 4, 18; 5, 5; 2 Petr. 2, 22 ir k.). Bažnyčios tikėjamą randame išreikštą jau apaštališkųjų tėvų, šv. Barnabo, Klemenso Rom., Ignaco, Polykarpo raštuose, o taip pat daugybės vėlesniųjų rašytojų veikaluose. Teodoro gi Mopsvestiečio nuomonė, buk Patarlių knygą sudėjęs Saliamonas vien savo išmintimi remdamos, todėl be šv. Dvasios įkvėpimo, buvo Bažnyčios pasmerkta (Conc. V, Constantinop. II).

Šv. tėvams Patarlių knyga buvo *Παράδειος σοφία*, išmintis mokiantis visokios dorybės. Ištikrųjų Saliamonas joje pasirodo tikrai vyriausiu senobės mokytoju doros, duodančiu geriausių pamokinių kiekvienam žmogaus amžiui, visokioms gyvenimo aplinkybėms, tinkančių visiems laikams ir visoms šalims. Jo mokslas prakilnus ir tyras savo dėsniuose; jis teikiamas visu rimtumu ir malonumu, kokio laikosi tik geriausias tėvas, motina link savo vaikų. — Nemažą vertybę turi Patarlių knyga ir tikėjimo žvilgsniu. Daug svarbiausių tiesų, tokių kaip apie sutvėrimą, sielos nemirtingumą ir ypač apie Dievo prigimtį, joje visai aiškiai išreikšta. Joje parodoma antrasis švenč. Trejybės Asmuo, Dievo Žodis kaip įsameninta išmintis (Vz. 8. persk.). Tuo budu Saliamonui teko garbė duoti Mesijui Išminties vardą, kurs stovi artimuose santikiuose su Žodžiu (*Λόγος*), apreikštu šv. Jonui.



LIBER PROVERBIORUM

quem Hebræi *Misle* appellant.

PATARLIŲ KNYGA

kurią Ebrajai vadina *Misle*.

| Ž A N G A.

Caput I. ¹ Parabolæ Salomonis, filii David, regis Israel.

² Ad sciendam sapientiam, et disciplinam:

³ ad intelligenda verba prudentiæ:

et suscipiendam eruditionem doctrinæ,

justitiam, et iudicium, et æquitatem:

⁴ ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, et intellectus.

1. perskyrimas. ¹ Izraelio karaliaus, Dovido sunaus Saliamono patarlės

² išminčiai ir drausmei pažinti,

³ gudrybės žodžiams suprasti priimti pažinimui mokslo, teisybės, teismo ir lygybės,

⁴ kad butu duota mažutėliams buklumo, jaunikaičiui žinojimo ir išmany-

mo.

1, 1—7. Knygos įžangoje nurodoma jos antrašas, autorius, tikslas ir turinys.

(1, 1) *Izraelio karaliaus*. Ebr. t. tais žodžiais aptariama, kas buvo Patarlių knygos autorius Saliamonas (ne Dovidas). — *Patarlių*. Vž. Įved. p. 353. Tai visos knygos antrašas. — (2) *Išminčiai*... Pasakoma Patarlių knygos tikslas. Išmintis ebr. *chokhmah* (žiurint jo pradinės prasmės, gali reikšti tvirtumą) yra praktinis pažinimas pareigų (Baz., Beda); drausmė, ebr. *musar* (reiškia taippat auklėjimą) tai apmalšinimas aistrų ir geidulių. Pažinti išmintį ir drausmę reiškia įgyti tokį išmintingą išauklėjimą, kurs paremtas ant pažinimo galutinių žmonėms privalomų pagrindų. — (3) *Gudrybės žodžiams*: gudrioms, išmintingoms šnekoms. Ebr. ž. *binah*, žiurint jo kilmės, reiškia mokėjimą atskirti gera nuo pikta, tiesą nuo melo. — *Pažinimui mokslo*. Ebr. *musar haškel*, praktikinės išminties pamokinimai. — *Teisybės*,

teismo ir lygybės. Tie trys žodžiai vartojami kaipo synonymai. Skirtumą tarp jų galima daryti tokį: pirmuoju išreiškiama teisybės idėja apskritai, antroju dovana daryti sveikus nutarimus apie dalykus. trečiuoju žmoguje esąs tiesumas, teisingumo jausmas. — (4) *Kad butu duota*... Čia ir tol. pasakoma, kokį pritaikinimą turi rasti išminties ir drausmės pažinimas ir tt. mažutėliuose ir išmintinguosiuose (4. 6. e). Mažutėliais, neišmanėliais, ebr. *petha'im* (atviriems) pavadinta sielos nepritrysios, atviros visokiai įtekmei, kaip gerai tarp ir blogai. Kadangi jiems gresia pavojus pasiduoti piktam suvedžiojimui, todėl jiems ypač reikalingas pamokinimas (plg. Ps. 118, 8). — *Buklumo*. Ebr. *'ormah*. Čia turėta mintyje geras gudrumas, aklumas. — *Jaunikaičiui*. Jaunam amžiui taippat labai reikalingi išminties pamokinimai. — *Išmanyimo*. Ebr. t.: apsvarstymo. Jo dažniaus truksta jau-

- ⁵ Audiens sapiens, sapientior erit: et intelligens, gubernacula possidebit.
- ⁶ Animadvertet parabolam, et interpretationem, verba sapientum, et ænigmata eorum.
- ⁷ Timor Domini principium sapientiæ.
- Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt.

- ⁵ Išmintingas klausydamas bus išmintingesnis ir išmanąs įgys mokėjimo valdyti.
- ⁶ Jis tēmys patarlę ir išaiškinimą. išmintingųjų žodžius ir jų mįsles,
- ⁷ Baimė Viešpaties išminties pradžia.
- Išmintį ir mokslą niekina paimieji.

I. Išminties perspėjimai jaunuomenei.

1. Reikia vengti piktųjų draugystės ir klausyti išminties balso.

- ⁸ Audi, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ:
- ⁹ ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo.

- ⁸ Klausyk, mano sunau, savo tėvo drausmės ir nepamesk savo motinos pamokymo,
- ⁹ kad tektu tavo galvai papuošalas ir grandinė tavo kaklui.

name amžyje. — (5) *Išmintingas...* Ebr. t. galima versti taip: tegul juos priima išmintingas ir tepadidėja žinojimu, ir išmanąs teigija daugiaus mokėjimo valdyti. — *Mokėjimo valdyti.* Ebr. ž. *thachbuloth* reiškia visupirma mokėjimą valdyti laivą, toliaus gi mokėjimą valdyti, vesti save ir, reikalui esant, tarp daugybės gyvenimo audrų. — (6) *Jis tēmys...* Ebr. t.: kad suprastu patarlę ir tamsią (supainiotą) šneką (ebr. *melichah*), t. y. tokią, kuri reikalauja išaiškinimo. Taip nurodoma tikslas, kurį turi pasiekti išmintingieji (5. e.). — *Mįsles.* Ebr. ž. *chidoth* liter. reiškia mazgus. Vyriausi išmintis tai suprasti slaptinius, mįsles pavidale pasakytus žodžius. Plg. Teis. 9, 8; 14, 12... — (7) *Baimė:* kudikių baimė. Ji reiškia visas žmogaus pareigas link Dievo, vidujinį ir išviršinį garbinimą Dievo ir jam tarnavimą. Ji kilsta iš supratimo, kad Dievas visa mato, atsiilygina už gera, plaka už piktą. Tik po jos eina dorybės ir meilė (Aug.). — *Išminties.* Ebr. t.: žinojimo. Bet žinojimas čia yra išminties sinonimas. — *Pradžia:* draugis ir pagrindas. Plg. Ps. 110, 10; Ekli. 1, 16. — *Paimieji:* bedieviai, kurie savo bedievyse ištikrųjų

niekina išmintį. Ebr. *'evilim*, žmonės sunkūs, atkaklūs, kurie nenori klausyti jokios patarties.

1, 8—33. Trumpai paraginęs laikytis tėvų pamokymų (8. 9), Saliamonas perspėja, kad reikia saugotis draugavimo su bedieviais, kurie nori kenkti artimui (10—14), nes toks draugavimas veda į pražuvimą (15—19), ir reikalauja paklausti pakvietimo išminties, kuri nepadaeda nusidėjęliams, dargi duoda jiems visai pražūtį (16—33).

(8) *Klausyk, mano sunau...* Patarlių autorius kalba jaunuomenei kaipo žmogus vyresnis ir prityręs. — *Tėvo drausmės...* motinos pamokymo. Auklėjimas, kad būtų pilnas, dažnai turi būti sujungtas su sudraudimu. Motinos pamokymas paprastai meilingesnis. Patarlių autorius dažnai ragina klausyti tėvo ir motinos įsakymų, patvirtindamas savo žodžius pažadėjimu laimės arba priminimu kietos bausmės. — *Nepamesk.* Ebr. t.: nepaniekink. — (9) *Kad tektu...* kad paklusnumu gimdytojų žodžiams augštai pakiltumei ir butumei gerbiamas. — *Papuošalas.* Ebr. t.: malonės vainikas, dorinio gražumo simbolis.

- ¹⁰ Fili mi, si te lactaverint peccatores,
ne asquiescas eis.
- ¹¹ Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra:
- ¹² deglutiamus eum sicut infernus viventem,
et integrum quasi descendentem in lacum.
- ¹³ Omnem pretiosam substantiam reperiemus,
implebimus domos nostras spoliis.
- ¹⁴ Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum.
- ¹⁵ Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum.
- ¹⁶ Pedes enim illorum ad malum currunt,
et festinant ut effundant sanguinem.
- ¹⁷ Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.
- ¹⁰ Mano sunau, jei tave vylioja nusidėjėliai,
nepritark jiems.
- ¹¹ Jei jie sako: Eikš su mumis, tykokiame kraujo, slapčia spėskime be priežasties nekaltam žabangus,
- ¹² prarykime jį kaip pragaras gyvą ir visą lyg-kad žengiantį į duobę.
- ¹³ Mes rasime visokio brangaus lobio,
prisikrausime savo namus grobio.
- ¹⁴ Mesk su mumis burtą,
tebuna mums visiems vienas delmonas.
- ¹⁵ Mano sunau, neeik su jais, drausk savo koją nuo jų takų.
- ¹⁶ Nes jų kojos bėga į pikta ir skubinasi kraujo išlieti.
- ¹⁷ Tačiau veltui ištiesiama tinklas sparnuočių akyse.

(10) *Jei tave vylioja...* Pirmas didis pavojus neprityrusioms sieloms ir jaunuomenei tai nusidėjėlių draugystė. Vietinasis tikras apsigynimas nuo to pavojaus tai atsakyti į visus nedorųjų vyliojimus: ne. — (11) *Tykokime kraujo:* patykoję slapčia užmuškime žmogų, kad galėtumėm pasinaudoti jo turtais. Užmušimų ir plėšimų niekuomet nestigo Palestinoje; juose dalyvaudavo ne tik paprasti galvažudžiai, bet taip pat šalies galiūnai (plg. Teis. 11, 3; 1 Kar. 22, 2; Ps. 10, 8...; Oz. 4, 2 ir k.). — *Spėskime be priežasties nekaltam...* Piktadariai patįs taip nekaltai. Saliamonas, pridėdamas tuos žodžius nuo savęs, paaiškina, ko vertas jų pasielgimas. Tokiais piktadariais dažnai esti godūs kaltintojai arba turtingi prispaudėjai; jiems aprašyti dažnai vartojama vaizdas galvažudžio, kurs iš pasalių užpuola savo auką arba ją užmuša melagingų žodžių vilyčiomis, taip pat ir palyginimas su plėšriu žvėrimi, slapčia tykijančiu grobio. Plg. Ekli. 34, 25. — (12) *Prarykime...* Vaizdas ne-

pasotinamo persekiotojų godumo. — *Pragaras:* mirusiųjų buveinė. — *Gyv.* Aliuzija į Sk. 16, 30... — *Visą...* Anot kaikiurių: neprasikaltusi. Bet paralelizmas nurodo, kad čia kalbama ne apie žmogaus dorumą, bet apie pražudymą jo viso. Tai randa patvirtinimą ir LXX tekste, kuriame pasakyta: išdildykime jo atmintį iš žemės. — *Duobė:* kapą. — (13) *Mes rasime...* Nužudymo tikslas. — (14) *Mesk su mumis burtą.* Burtomis vadinosi akmenėliai, ant kurių pažinėdavo burtą ištraukiamus vardus, dalykus. Taigi: mesk savo akmenėlį su musiškliais, kad dalyvaustumei grobyje. — *Vienas delmonas:* ką mes išplėšime, prigulės ir tau. — (15) *Neeik su jais:* nesirinkk sau jų gyvenimo kelio. — (16) *Nes jų kojos bėga...* Pirmą priežastis neeiti su nusidėjėliais: nes jie daro pikta ir uoliai pasiduoda tam piktumui. Plg. Iz. 59, 7. — (17) *Tačiau.* Ebr. t.: nes. — *Veltui ištiesiama...* Tai pirminė patarlė tikroje to žodžio prasmėje. Nežiurint jos trumpumo, ji

- ¹⁸ Ipsi quoque contra sanguinem
suum insidiantur,
et moliuntur fraudes contra
animas suas.
- ¹⁹ Sic semitæ omnis avari,
animas possidentium rapiunt.
- ²⁰ Sapientia foris prædicat,
in plateis dat vocem suam:
- ²¹ in capite turbarum clamat,
in foribus portarum urbis pro-
fert verba sua, dicens:
- ²² Usquequo parvuli diligitis in-
fantiam,
et stulti ea, quæ sibi sunt
noxia, cupient,
et imprudentes odibunt scien-
tiam?
- ²³ Convertimini ad correptionem
meam:
en proferam vobis spiritum
meum,
et ostendam vobis verba mea.

- ¹⁸ Jie tykoja taippat savo kraujo.
ir daro klastas prieš savo sielas.
- ¹⁹ Tokie takai kiekvieno godaus,
jie išplėšia gyvybę iš turinčiųjų.
- ²⁰ Išmintis šaukia lauke;
ji paleidžia savo balsą gatvėse.
- ²¹ Ji šukauja minių priešakyje,
miesto vartų angose ji taria savo
žodžius ir sako:
- ²² Ikikolei jūs, mažutėliai, mėgsite
vaikystę?
ikikolei paikieji geis to, kas jiems
kenksminga,
ir neišmintingieji neapkęs žino-
jimo?
- ²³ Grįžkitės, man jus barant!
Štai, aš apskelbsiu jums savo
dvasią
ir duosiu jums pažinti savo žo-
džius.

nevienuip suprantama. Anot vieno: Ža-
bangai, kuriais nusidėjėliai nori tave su-
gauti, perdaug matomi; nelisk į juos.
Neteisingas pelnas tau aiškiai statomas
prieš akis lyg tinklas, kad tave įpainiotų
į nuodėmę; taigi, tu nesiduok sugauti,
nepritark jų piktumui; (pasinaudok bu-
drumo ir maldos sparnais ir skrisk šalin).
Anot kitų: kas iš to, kad paukščiai mato
tiesiamą tinklą; jie duodasi apgauti vy-
liojančiu maistu ir lenda į tinklą. Pa-
našiai piktadariai butinai ir prasikalsda-
mi eina paskui savo geidulius ir lyg
tyčia užtraukia ant savęs Viešpaties teis-
mą ir prapultį. — (18) *Jie tykoja...* (Jie
neskrenda šalin nuo matomų žabangų).
Spėsdami žabangus kitiems (11. e), jie
pražudo patį save. — (19) *Tokie takai:*
toks likimas. — *Kiekvieno godaus.* Ebr.
t.: plėšiančio grobį. — *Jie išplėšia...* Plg.
istoriją apie Naboto vynuogyną (3 Kar.
21). Ebr. t. rasi: (grobis arba godumas)
atima gyvybę iš tų, kurie jam pasi-
duoda.

(20) *Išmintis.* Ebr. *chokmoth*, pluralis
maiestatis parodo, kad čia kalbama apie
išmintį ne kaipo apie žmogaus sielos pri-
valumą, bet apie nesutvertą įsamenintą
išmintį, apie antrąjį Dievo asmenį, Dievo
Žodį (Atan., Kyril., Grig.-Naz., Tertul.,

Aug., Beda). — *Lauke... gatvėse.* Taip
išreiškia, kad išmintis mokina visur
ir tai su didžia galybe. — (21) *Minios
priešakyje.* Anot ebr. t.: kur įeinama
į trukšmingas vietas, t. y. kur susirenka
užiančios minios. — *Miesto vartų angose.*
Anot ebr. t.: prie vartų angų mieste,
t. y. ten, kur žydų įpročiu buvo daroma
jų viešos sueigos, kame išminties balsą
galėjo išgirsti daugybė žmonių. Plg. Ps.
68, 13 ir k. — (22) *Ikikolei...* Nekan-
trumo klausimas. Ebr. t.: ikikolei jūs,
neišmanėliai, mėgsite neišmanymą? ir
jūs, pasityciotojai, mėgsite tyčiojimąsi,
ir paikieji neapkęs žinijimo? — *Neiš-
manėlius* (ebr. *petha'im*, Vz. 4. e.) leng-
viausia suvedžioti. Pasityciotojai (ebr.
lecim) tai laisvamaniai, kurie mano nėsą
Dievo, Dievas nežiurįs žmonių darbų.
Paikieji (ebr. *kesilim*) tai tie, kurie gėrių
dėlei, nežiuri tos tiesos, kad Dievas
plaka piktuosius, arba net nekencia tos
tiesos. — (23) *Grįžkitės...* Jie visi
eina blogu keliu; išmintis gi reikalauja,
kad jie pakeistu savo pasielgimą, grįžtu
į gerą kelią. — *Aš apskelbsiu...* Ebr. t.
rasi: aš išliesiu... Tas pats pažadėjimas
pilniaus išreikštas pas pranašą Joelį (2,
20); jį vėliaus panaujino Jėzus Kristus
(Jo. 14, 26; 15, 26). — *Savo žodžius:* savo

- ²⁴ Quia vocavi, et renuistis:
extendi manum meam, et non
fuit qui aspiceret.
- ²⁵ Despexistis omne consilium
meum,
et increpationes meas neglexistis.
- ²⁶ Ego quoque in interitu vestro
ridebo,
et subsannabo, cum vobis id,
quod timebatis, advenerit.
- ²⁷ Cum irruerit repentina calamitas,
et interitus quasi tempestas ingruerit:
quando venerit super vos tribulatio, et angustia:
- ²⁸ Tunc invocabunt me, et non exaudiam:
mane consurgent, et non invenient me:
- ²⁹ eo quod exosam habuerint disciplinam,
et timorem Domini non susceperint,
- ³⁰ nec acquieverint consilio meo,
et detraxerint universæ correctioni meæ.
- ³¹ Comedent igitur fructus viæ suæ,
suisque consiliis saturabuntur.
- ³² Aversio parvulorum interficiet eos,
et prosperitas stultorum perdet illos.
- ²⁴ Kadangi aš šaukiau, ir jūs priešinotės,
ištiesiau savo ranką, ir nebuvo, kas pažvelgtu,
- ²⁵ kadangi paniekinote visus mano patarimus
ir nieku vertėte mano pabarimus,
- ²⁶ tai ir aš juoksiuos, jums žunant,
ir tyčiosiuos, kada jums ateis tai, ko bijote.
- ²⁷ Kada umai užpuls nelaimė,
ir žuvinimas užklups lyg audra,
kada ateis ant jūsų sielvartas ir suspaudimas;
- ²⁸ tuomet jie šauksis į mane, bet aš neklausysiu;
jie anksti kelsis, bet manęs neras,
- ²⁹ nes jie laikė neapykantoje drausmę
ir nepriėmė Viešpaties baimės,
- ³⁰ nepasidavė mano patarimui
ir paniekino visus mano pabarimus.
- ³¹ Taigi, jie valgys savo kelio vaisius
ir sotinsis savo sumanymais.
- ³² Mažutėlių nusigrįžimas užmuš juos pačius,
ir paikųjų laimė juos pražudys.

mokslą — (24) *Kadangi aš šaukiau...* Trumpai primenama didis Dievo gailėstingumas link žmonių ir jų nedėkingumas. — *Ištiesia savo ranką:* grumdamas. Plg. Iz 65, 12; 66, 4; Jer. 7, 13. — (26) *Tai ir aš juoksiuos... tyčiosiuos...* Plg. Ps. 2, 4; 36, 13 ir k. Taip skelbiama bausi bausmė — *Kada jums ateis...* Ebr. t.: kada ateis ant jūsų baisumas. — (27) *kada umai...* Bausmė ateis netikėtai. Ebr. t.: Kuomet baisumas užeis ant jūsų lyg audra ir jūsų nelaimė atuš kaip viesulas. — 27. eil. baigiasi atsiliepimas

į paikuosius, pradėtas 22. e. — (28) *Tuomet jie šauksis...* Čia išmintis kalba nebe paikiams, bet apie juos. — *Į mane.* Iš čia pasirodo, kad išmintis neskiria savęs nuo Dievo, taigi ji yra Dievas. — (29) *Drausmė.* Ebr. t.: žinojimą. — (31) *Savo sumanymais:* nelaimėmis, kurios jiems patiems radosi iš jųjų sumanymų — (32) *Mažutėlių nusigrįžimas...* Įvyks taip, kaip pasakyta 31. e., nes neišmanėlių nusigrįžimas nuo išminties persėpimų, nuo Dievo užmuš juos pačius. — *Laimė.* Tikriaus anot ebr.

³³ Qui autem me audierit, absque
terrore requiescet,
et abundantia perfruetur, ti-
more malorum sublato.

³³ Kas gi manęs klauso, ilsėsis be
išgąščio
ir naudosis apstybe, nebijodamas
nelaimių.

2. Įgijimas išminties suteikia daug gerumo ir sergi nuo didžiųjų nelaimių.

Caput II. ¹ Fili mi, si suscepis
sermones meos,
et mandata mea absconderis
penes te,

² ut audiat sapientiam auris tua:
inclina cor tuum ad cognos-
cendam prudentiam.

³ Si enim sapientiam invocaveris,
et inclinaveris cor tuum pru-
dentia:

⁴ si quæsieris eam quasi pecuniam,
et sicut thesauros effoderis illam:

⁵ tunc intelliges timorem Domini,
et scientiam Dei invenies:

⁶ quia Dominus dat sapientiam:
et ex ore ejus prudentia, et
scientia.

⁷ Custodiet rectorum salutem,
et proteget gradientes simpli-
citer,

2. perskyrimas. ¹ Mano sunau, jei
priimsi mano žodžius
ir laikysi pasislėpęs pas save
mano paliepinus,

² taip kad tavo ausis klausysis
išminties,
tai palenkk savo širdį gudrybės
pažintų.

³ Nes jei šauksies į išmintį
ir palenksi savo širdį į gudrybę,

⁴ jei įieškosi jos kaip pinigų
ir kasi ją sau kaip turtus,

⁵ tuomet suprasi baimę Viešpaties
ir rasi pažinimą Dievo,

⁶ nes Viešpats duoda išmintį,
ir iš jo burnos eina gudrybė ir
žinojimas.

⁷ Jis palaiko tiesiesiems išgelbėjimą
ir apdengia vaikščiojančius be
vylių,

t.: pasitikėjimas savimi, nieku nepama-
tuota ramybė. — (33) *Naudosis apstybe.*
Tų ž. nėra ebr. tekste. — *Nebijodamas*
nelaimės. Ebr. t.: nereikalaus rupintis
nelaimės baisumu.

2, 1—22. Kas įieško išminties, tas
įgija ją ir naudoja si suteikiamais pa-
togumais (1—9). Išmintis išliuosuoja
savo prieštikus nuo nelabų žmonių (ir
nuo moterų paleistuvių žabangų (10
iki 19). Tik išminties sekėjai laimėja
teisiųjų užmokesnį (20—22).

(2, 1) *Jei priimsi...* Ebr. t. perskyr.
prasideda ilgu sąlyginiu sakiniu, kurio
pratazis apima 4 eil., apodozis gi 5. e. —
Laikysis pasislėpęs... kaip brangų turtą,
kad kas jo nepavogtu. — (2) *Tai pa-*
lenkk... Ebr. t.: jei tu palenksi savo
širdį... Patarlių knygoje į širdį dažniau-
siai žiurima kaip į protinio gyvenimo

vidurį. — (3) *Ir palenksi savo...* Ebr. t.:
ir jei pakelsi savo balsą į gudrybę, t. y.
netik klausysies jos savo ausimis, bet
pats į ją šauksies, kad tave pamokintų.
— (4) *Ir kasi ji...* Palyginimas paimtas
iš užkasto žemės turto. Gyvenimo są-
lygoms esant nelabai tikroms, senobėje
matomai dažnai slėpdavo savo bran-
genybes, užkasdami jas į žemes; todėl
tenai jų dažniau ir įieškodavo. Panašiu
palyginimu naudojosi Išganytojas Mt.
13, 44. — (5) *Suprasi:* imsi į širdį kaippo
dvasinį lobį. — *Baimę:* išganingą kudi-
kių baimę (vz. aug. 1, 7). Išminčiai į
yra tai, kas stovylai pamatas (Ambroz.).
— *Pažinimą:* jis bus baimės vaisius. —
(6) *Nes Viešpats duoda...* Plg. Ekl. 39,
8; Jok. 1, 5. Išmintis yra draug Dievo
dovana ir žmogaus pastangų vaisius. —
(7) *Jis palaiko...* Dievas tarsi laiko ati-
dėjęs išgelbėjimą, laimę, kad ją tinkamu

- ⁸ servans semitas justitiæ,
et vias sanctorum custodiens.
- ⁹ Tunc intelliges justitiam, et
judicium,
et æquitatem, et omnem semi-
tam bonam.
- ¹⁰ Si intraverit sapientia cor
tuum.
et scientia animæ tuæ placuerit:
¹¹ consilium custodiet te,
et prudentia servabit te,
¹² ut eruaris a via mala,
et ab homine, qui perversa lo-
quitur:
- ¹³ qui relinquunt iter rectum,
et ambulant per vias tenebro-
sas:
- ¹⁴ qui lætantur cum malefecerint,
et exultant in rebus pessimis:
- ¹⁵ quorum viæ perversæ sunt,
et infames gressus eorum.
- ¹⁶ Ut eruaris a muliere aliena,
et ab extranea, quæ mollit ser-
mones suos,
- ¹⁷ et relinquit ducem pubertatis
suæ,
- ¹⁸ et pacti Dei sui oblita est.
inclinata est enim ad mortem
domus ejus,
et ad inferos semitæ ipsius.
- ⁸ saugodamas teisybės takus
ir sergėdamas šventųjų kelius.
- ⁹ Tuomet tu išmanysi teisybę ir
teisumą,
ir tiesumą ir kiekvieną gerą kelią.
- ¹⁰ Jei išmintis įeis į tavo širdį,
ir žinojimas patiks tavo sielai,
- ¹¹ tai patartis sergės tave,
ir gudrumas saugos tave,
- ¹² kad butumei išgelbėtas nuo pikto
kelio
ir nuo žmogaus, kurs kalba iš-
kraipytus dalykus,
- ¹³ nuo tų, kurie pameta tiesų kelią
ir vaikščioja tamsiais keliais,
- ¹⁴ kurie džiaugiasi pikta padarę
ir linksmai šukauja dėl blogiau-
sių dalykų,
- ¹⁵ kurių keliai iškraipyti,
ir kurių žingsniai begėdiški;
- ¹⁶ kad butumei išgelbėtas nuo sveti-
mos moters
ir nuo svetimtautės, švelninan-
čios savo žodžius,
- ¹⁷ kuri pameta savo jaunystės vadą
- ¹⁸ ir užmiršo savo Dievo sandorą;
nes jos namai krypta į mirtį
ir jos takas į mirusiųjų buveinę;

laiku suteiktu. — *Ir apdengia...* Ebr. t.: (jis) skydas vaikščiojantiems tobulume. Plg. Rom. 12, 16. — **(8)** *Teisybės*: teisingųjų, tų, kurie laikosi teisybės. — **(9)** *Tuomet*: jei Dievas suteiks tai, kas paminėta 6—8. eil. — *Teisybė...* Vž. aug. 1, 3. — *Gera taką*: visa kas gera ir šventa praktikiniam pasielgime.

(10) *Jei išmintis...* Pasakoma butina sąlyga toliaus žadamų gerumų. — **(12)** *Nuo pikto kelio*: nuo kelio, vedančio į pikta. — *Nuo žmogaus, kurs...* Aprašoma nedoras žmogus, nuo kurio apsaugo išmintis. Visa jame bloga. Žodžiai: kalba iškraipytus dalykus; pasielgimas: **(13)** *pameta tiesų kelią ir vaikščioja tamsiais keliais*; jausmai **(14)** *džiaugiasi pikta pa-*

darę... Tai augščiausias nedorumo laipsnis. — **(15)** *Kurių žingsniai...* Ebr. t.: kurių takai vingiuoti. — **(16)** *Kad butumei...* Kitas išminties suteikiamas vaisius. Panaši eil. sutinkama žem. 7, 5. Apie minimą čia pavojų kalbama dažniaus, ypač pirmoje Patarlių kn. dalyje. — *Nuo svetimos moters*: kuri išteikėjusi už kito. 18. eil. nurodo, kad turima mintyje svetimotėrė žydė. — *Švelninančios*. Ebr. t.: kuri saldžius daro. — **(17)** *Vadą*. Ebr. t.: prietelį. Plg. Jer. 3, 4. — **(18)** *Užmiršo savo Dievo...* Ji metė savo užpakalin Dievo sandorą ir nebenori apie ją žinoti. Jos moterystė buvo padaryta Dievo akyvaizdoje. Plg. Mal. 4, 4. — *Mirusiųjų buveinę*. Ebr. t.:

- ¹⁹ omnes, qui ingrediuntur ad eam,
non revertentur,
nec apprehendent semitas vitæ.
²⁰ Ut ambules in via bona:
et calles justorum custodias.
²¹ Qui enim recti sunt, habitabunt in terra,
et simplices permanebunt in ea.
²² Impii vero de terra perdentur:
et qui inique agunt, auferentur ex ea.

- ¹⁹ visi, kurie pas ją įeina, nebegrižta
ir nebepasiekia gyvenimo takų;
²⁰ kad tu vaikščiotumei geru keliu
ir laikytumeis teisiųjų takų.
²¹ Nes teisieji gyvens šalyje
ir neklastingieji pasiliks joje;
²² bedieviai gi bus išnaikinti iš šalies,
ir kurie neteisiai elgiasi, bus atinti iš jos.

3. Gausus atsilyginimas išminties sekejams.

- Caput III.** ¹ Fili mi, ne obliviscaris legis meæ,
et præcepta mea cor tuum custodiat.
² longitudinem enim dierum, et annos vitæ,
et pacem apponent tibi.
³ Misericordia, et veritas te non deserant,
circumda eas gutturi tuo,
et describe in tabulis cordis tui:
⁴ et invenes gratiam, et disciplinam bonam
coram Deo et hominibus.

- 3. perskyrimas.** ¹ Mano sunau, neužmiršk mano įstatymo,
ir tegul tavo širdis laikosi mano įsakymų,
² nes jie atneš tau ilgų dienų
ir gyvenimo metų ir ramybės.
³ Teneatstoja nuo tavęs gailestingumas ir tiesa.
Pasikabink sau jas ant kaklo
ir pasirašyk ant savo širdies plokščių,
⁴ tai tu rasi malonės ir geros drausmės
Dievo ir žmonių akyvaizdoje.

numirėlius. — (19) *Nebegrižta...* Kaip nėra sugrįžimo iš mirusiųjų buveinės, taip sunku sugrįžti į dorą gyvenimą, kas susidėjo su tokia moteriške.

(20) *Kad tu vaikščiotumei...*: visa tai pasakyta, kad tu vaikščiotumei... — *Geru keliu.* Ebr. t.: gerųjų kelių. —

(21) *Gyvens šalyje...* Kanaanas, Žadėtoji žemė yra vaizdas didžiausios (visu pirma žemiškos) laimės. Plg. Atk. 25, 15; Mt. 5, 5. — *Neklastingieji.* Ebr. t.: tobulieji. — (22) *Bus išnaikinti...* Išnaikinimu iš Žadėtosios žemės įvaizdinama atskyrimas nuo Dievo. Plg. Job. 18, 17; Atk. 28, 63.

3, 1—35. Tikra išmintis, kuri apsi-reiškia pilnu pasidavimu Dievo rankai, atneša visokių gerumų (1—12) ir taip pasirodo brangesnė už visa, kas labiausiai branginama (13—20). Išmintingasis džiaugiasi Dievo globa, nes Dievas bo-

disi nusidėjėlių ir myli teisiuosius (21 iki 35).

(3, 1) *Mano sunau, neužmiršk...* Duodami čia perspėjimai nelabai tesiskiria nuo išreikštųjų 2. perskyr. — (2) *Ilgų dienų ir gyvenimo...* Ilgas amžis buvo laikoma Sen. Testamente viena iš didžiausių malonių. Plg. Iš. 20, 12; Atk. 5, 12. — *Ramybės*: tai tikra ir pilna laimė. — (3) *Teneatstoja...* Vyking jas ne vieną sykį, ne du..., bet visuomet (Auksab.). — *Gailestingumas ir tiesa.* Anot ebr. t.: gerumas (palankumas) ir ištikimybė. Tiedviem žodžiais dažnai šv. Rašte išreiškiama jausmai, kokie reikia žmogui turėti link Dievo ir link artimo. — *Pasikabink...*: kaip kokį brangų papuošalą. — *Ant savo širdies...* Minėtosios dorybės turi pasiekti žmogaus esmės gilumą, o netik pasilikti paviršyje. — (4) *Drausmės...* Ebr. ž. *šeikel tob* reiškia greičiausiai gerą iš-

- ⁵ Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiæ tuæ.
- ⁶ In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos.
- ⁷ Ne sis sapiens apud temetipsum: time Deum, et recede a malo:
- ⁸ sanitas quippe erit umbilico tuo, et irrigatio ossium tuorum.
- ⁹ Honora Dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum da ei:
- ¹⁰ et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia tua redundabunt.
- ¹¹ Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cum ab eo corripis:
- ¹² quem enim diligit Dominus, corripit: et quasi pater in filio complacet sibi.
- ¹³ Beatus homo, qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia:
- ¹⁴ melior est acquisitio ejus negotiatione argenti, et auri primi et purissimi fructus ejus:
- ⁵ Turėk pasitikėjimo Viešpatyje visa savo širdžia ir nesiremk savo gudrumu.
- ⁶ Visuose savo keliuose atsimink jį, tai jis ves tavo žingsnius.
- ⁷ Nebuk išmintingas savo akyse, bijok Dievo ir traukkis nuo pikto,
- ⁸ nes tai bus sveikata tavo kunui ir atsigavimas tavo kaulams.
- ⁹ Gerbk Viešpatį savo lobiu ir savo vaisių pirmonių duok jam,
- ¹⁰ tai tavo aruodai bus kupinai pilni, ir tavo spaustuvai bus sklydini vyno.
- ¹¹ Neatmesk, mano sunau, Viešpaties drausmės ir nenustok drąsos jo plakamas,
- ¹² nes ką Viešpats myli, tą baudžia ir turi jame pasimėgimo kaip tėvas sunuje.
- ¹³ Palaimintas žmogus, kurs randa išmintį ir apščiai turi gudrumo.
- ¹⁴ Nes įgyti ją verčiaus nekaip pelnytis sidabro, ir jos vaisiai geresni už geriausį ir tyriausį aukšą.

manymą, sveiką ir tiesų protą. LXX: parupinti gerų darbų. Į situos žodžius rasi daro aliuziją šv. Povilas 2 Kor. 8, 21. — (5) *Turėk pasitikėjimo Viešpatyje*: kurs savu laiku duos užmokėsi, ir nesi-duok apakinti tariamai nusidėjėlių laimėi. — *Savo gudrumu*: kurs nusidėjėlių įpročių jieško laimės savo išsirinktuose keliuose. „Kas stato sau mokytoju save patį, tas daro save mokytiniu paiko“, sako šv. Bernardas. — (6) *Atsimink*. Ebr. t.: pažink. — (7) *Nebuk išmintingas...* Išmintingas savo akyse tas, kas nieku verčia Dievą ir jo įstatymą ir užvaduoja sau Dievo apreiškimą savo nuomonėmis. Plg. Rom. 11, 20; 12, 16. — (8) *Sveikata*. Anot ebr. t.: vaistas, gydy-

klas. — (9) *Savo lobiu*: savo dovanomis, ypač gi dešimtinėmis (plg. Prad. 28, 22; Iš. 22, 29; Kun. 27, 30... ir k.). — (11) *Viešpaties drausmės*: ištyrimo. Laimėje reikia būti dėkingam, nelaimėje gi nevalia murmėti. Reikia priimti ištyrimai, kaip Dievo meilės ženklas. Plg. Job. 5, 17; Žyd. 12, 5—13. — (12) *Nes ką Viešpats myli...* Dievas, baudamas tuos, kuriuos myli, atitraukia juos nuo blogų kelių, bedievių gi jis palieka jais eiti, kolei jų nuodėmių saikas nepasidaro pilnas ir neateina metas daryti jiems teismą.

(13) *Palaimintas ... išmintį*: nes per ją įgija Dievo palankumą ir amžiną išgelbėjimą (plg. Job. 28, 15). — *Apsčiai*

- ¹⁵ pretiosior est cunctis opibus:
et omnia, quæ desiderantur,
huic non valent comparari.
- ¹⁶ Longitudo dierum in dextera
ejus,
et in sinistra illius divitiæ, et
gloria.
- ¹⁷ Viæ ejus viæ pulchræ,
et omnes semitæ illius pacificæ.
- ¹⁸ Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam:
et qui tenuerit eam, beatus.
- ¹⁹ Dominus sapientia fundavit
terram,
stabilivit cælos prudentia.
- ²⁰ Sapientia illius eruperunt abyssi,
et nubes rore concrescunt.
- ²¹ Fili mi, ne effluent hæc ab
oculis tuis:
Custodi legem atque consilium:
²² et erit vita animæ tuæ,
et gratia faucibus tuis.
- ²³ tunc ambulabis fiducialiter in
via tua,
et pes tuus non impinget:
²⁴ si dormieris, non timebis:
quiesces, et suavis erit somnus tuus.
- ²⁵ ne paveas repentino terrore,
et irruentes tibi potentias impiorum.

- ¹⁵ Ji brangesnė už visus turtus,
ir visa, ko trokštama, negali su
ja lygintis.
- ¹⁶ Ilgos dienos jos dešinėje,
o jos kairėje turtai ir garbė.
- ¹⁷ Jos keliai gražūs keliai,
ir visi jos takai ramūs.
- ¹⁸ Ji gyvybės medis tiems, kurie ją
pasigauna,
ir palaimintas, kas ją laiko.
- ¹⁹ Viešpats išmintimi padėjo žemės
pamatus;
jis gudrumu tvirtai pastatė dangų.
- ²⁰ Jo išmintimi pasidarė gelmės
ir debesys susimeta iš rasos.
- ²¹ Mano sunau, tegul tai neatsto-
ja iš-po tavo akių.
Laikykis įstatymo ir patarties;
²² tatai bus tavo sielai gyvybė
ir papuošalas tavo kaklui.
- ²³ Tuomet tu vaikščiosi su pasiti-
kėjimu savo keliu,
ir tavo koja neužsigaus.
- ²⁴ Jei miegosi, tu nebijosi;
ilsėsies, ir tavo miegas bus saldus.
- ²⁵ Tau nereikės išsigąsti umo bai-
sumo
ir užpuolančios tave bedievių
galybės.

turi. Ebr. t.: gavo, pasisėmė. — (15) *Už visus turtus...* Ebr. t. rasi: už perlas, ir visi tavo deimantai jai ne lygūs. Plg. Jobo išreikštas mintis 28, 15—19. — (16) *Jos dešinėje...*: jos valdžioje (plg. 3 Kar. 3, 11...). Išmintis duoda gausiai, abiem rankom. — (17) *Gražūs*. Ebr. t.: meilingi. — *Ramūs*: veda į ramybę, į laimę. — (18) *Gyvybės medis*: medis, kurio vaisiai suteikia tikrą nemirtingumą. Aliuzija į Prad. 2,9; 3, 22. Medis, į kurį nupuolusiam Adomui nebebuvo leista artintis, prieinamas išminties vaikams, ir joks kerubas nedraudžia jiems eiti į jį. Išmintis yra tarsi vartai į panašumą su Dievu, į nemirtingumą ir į amžiną laimę (Aug. Jieron. Plg. Apr. 2, 7). — (19) *Išmintimi*: ne tik kaipo vienu iš savo tobulumų, bet taip pat da-

lyvaujant esybinei, asmeninei išminčiai. Ji buvo pirma negu atsirado pasaulis. Plg. žem. 8. perskyr.; Jo. 1, 3. — (20) *Pasidarė gelmės*. Plg. Prad. 1, 6... — *Debesys...* Ebr. t.: debesų augštybės varvina rasą. — Senobėje manyta, kad rasa krinta iš dangaus.

(21) *Tai*: tie pamokinimai. Ebr. t. mintį galima taip išreikšti: tegul neatstoja iš po tavo akių įstatymas ir patartis, kurių tu turi laikytis. Plg. Žyd. 2, 1. Išminties patarimas yra jos mokytiniui įstatymas. — (23) *Koja neužsigaus*. Gyvenimas tai kelias; nelaimė yra lyg-kad akmuo, į kurį užsigauinama, einant tuo keliu. — (24) *Tu nebijosi*: kaip bijo kaltininkai (Job. 7, 13...). — (25) *Umo baisumo*. Nepramatytas, umas baisumas labiau kankina. — Ir

- ²⁶ Dominus enim erit in latere tuo,
et custodiet pedem tuum ne ca-
piaris.
- ²⁷ Noli prohibere benefacere eum,
qui potest:
si vales, et ipse benefac:
- ²⁸ Ne dicas amico tuo: Vade, et
revertere:
cras dabo tibi: cum statim pos-
sis dare.
- ²⁹ Ne moliaris amico tuo malum,
cum ille in te habeat fiduciam.
- ³⁰ Ne contendas adversus homi-
nem frustra,
cum ipse tibi nihil mali fecerit.
- ³¹ Ne æmuleris hominem injustum,
nec imiteris vias ejus:
- ³² quia abominatio Domini est
omnis illusor,
et cum simplicibus sermocinatio
ejus.
- ³³ Egestas a Domino in domo im-
pii:
habitacula autem justorum
benedicentur.
- ³⁴ Ipse deludet illusores,
et mansuetis dabit gratiam.
- ³⁵ Gloriam sapientes possidebunt:
stultorum exaltatio, ignominia.
- ²⁶ Nes Viešpats bus šaly tavęs
ir sergės tavo koją, kad nebutu-
mei sugautas.
- ²⁷ Nedrausk tam, kas gali, gera
daryti,
ir jei gali, tu pats geradaryk.
- ²⁸ Nesakyk savo prieteliui: Eik ir
sugrižk, rytoj tau duosiu,
nors tu gali tuojau duoti.
- ²⁹ Nemąstyk pikta prieš savo prie-
telį,
tuo tarpu kad jis turi pasitikeji-
mo tavimi.
- ³⁰ Nesibark be reikalo su žmogumi,
kuomet jis nėra tau nieko pikta
padaręs.
- ³¹ Nepavydėk neteisingam žmogui
ir nesekiok jo kelių,
- ³² nes Viešpats bodisi kiekvieno
pasityčiojojo
ir prieteliškai apsieina su tei-
siaisiais.
- ³³ Neturtas ateina nuo Viešpaties į
bedievio namus,
teisiųjų gi butai laiminami.
- ³⁴ Jis tyčiojasi iš pasityčiotojų,
romiesiems gi duoda malonę.
- ³⁵ Išmintingieji gaus garbės;
išsiaugštinimas paikųjų bus gėda.

užpuolančios tavę... Ebr. t.: sunaikinimo
piktųjų, kuomet jis ateis. Žiurint Vul-
gatos, tu žodžių mintis toki: sunaikini-
mo, kokį daro piktieji, kada jis ateis ant
tavęs. — (26) *Viešpats bus šaly tavęs*.
Plg. Ps. 15, 8.

(27) *Nedrausk tam...* Reikia gera-
daryti artimui. Anot ebr. t.: neatsisa-
kyk geradaryti stokojančiam, jei tavo
rankos valdžioje yra tai padaryti. —
(28) *Prieteliui*. Ebr. t.: artimui (taip-
pat 29. e.). — *Rytoj tau duosiu*. Geriaus
anot ebr. t.: ir: rytoj tau duosiu. — Kas
gali, teduodie tuojau. — (29) *Tuotar-
pu kad...* Ebr. t.: tuotarpu kad jis gy-
vena pas tave nieko pikta nemany-
damas. — (30) *Nesibark...*: neteisingai ji
kaltindamas, skųdamas teisme ir tt. —
(31) *Nepavydėk...* Plg. Ps. 36, 1. —
(32) *Bodisi kiekvieno pasityčiojojo*. Ebr.

t.: netikro žmogaus. — Dievui ne vis
tiek pat, ar kas jam priešinasi, ar yra
dievobaimingas (plg. Pam. 8, 11). Jei
Dievas jau šiame gyvenime matomai
baustu visus bedievius, tai niekas nesit-
tikėtų busiančiojo gyvenimo, nes atsi-
lyginimas būtų jau čia duodamas
(Aukšab.). — (33) *Neturtas...* Ebr. t.:
Viešpaties prakeikimas ant bedievių
namų. — *Butai*. Ebr. t.: padangtė. —
(34) *Jis tyčiojasi...* Ebr. t.: Ką dėl pa-
sityčiotojų (puikių laisvamanių), tai jis
tyčiojasi. — *Romiesiems*. Ebr. t.: nuo-
lankiesiems, t. y. tiems, kurie nepasitiki
savo išmanymu, bet pasiduoda Dievui.
Plg. Jok. 4, 6; 1 Petr. 5, 5. — (35) *Pai-
kųjų išsiaugštinimas...* Paikieji nesusi-
laukia kitokios garbės kaip tik sugėdi-
nima.

4. Tėvo pamokinimai apie išmintį.

Caput IV. ¹ Audite filii discipulorum nam patris,
et attendite ut sciatis prudentiam.

² Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

³ Nam et ego filius fui patris mei, tenellus, et unigenitus coram matre mea:

⁴ et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi praecepta mea, et vives.

⁵ Posside sapientiam, posside prudentiam:
ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.

⁶ Ne dimittas eam, et custodiet te: dilige eam, et conservabit te.

⁷ Principium sapientiae, posside sapientiam,
et in omni possessione tua acquire prudentiam:

⁸ arripe illam, et exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

4. perskyrimas. ¹ Klausykite, sunūs, tėvo drausmės
ir tėmykite, kad išmoktumėte gudrumo.

² Aš duosiu jums gerą dovaną; nepameskite mano įstatymo.

³ Nes ir aš buvau mano tėvo sunus, labai mylimas ir vienintelis savo motinos akyvaizdoje.

⁴ Jis mokino mane ir sakė: Tegul tavo širdis priima mano žodžius; laikykis mano įsakymų, ir busi gyvas.

⁵ Igyk išminties, igyk gudrumo. Neužmiršk ir nenukryp nuo mano burnos žodžių.

⁶ Nepamesk jos, ir ji sergės tave; mylėk ją, ir ji laikys tave.

⁷ Pradžia išminties toki: Igyk išminties,
ir už visą savo lobį igyk gudrumo.

⁸ Pasigauk ją, ir ji išaugštins tave; ji suteiks tau garbės, kuomet tu apkabinsi ją.

4, 1—27. Kaip mylimas savo gimdytojų sunus Patarlių autorius buvo savo tėvo perspėtas įgyti sau išminties kaip brangiausio lobio (1—9). Taigi, ir jis pats ragina vaikščioti dievobaimingumo keliu ir vengti nusidėjėlių draugystės, nes jų kelias veda į prapultį (10 iki 19), ir budriai serginti savo širdį, žodžius ir akis nenukrypti savo pasielgime nei dešinėn, nei kairėn (20—27).

(4, 1) *Tėvo.* Saliamonas kalbės ne tik kaip mokytojas, bet ir kaip tėvas. — *Drausmės:* pamokinimo. — (2) *Aš duodu...* Du ypač dalyku turi sužadinti klausytojų dėmesį: Saliamonas duoda jiems gerą dovaną, t. y. didžios vertybės pamokinius; jie ne tik jo paties apsvarstymo pasekmė, jis juos yra kitados gavęs iš savo tėvo. — (3) *Nes ir aš buvau...* Kaip mano tėvas vadino mane sunumi, taip ir aš duodu jums sunų vardą; kaip aš buvau jam paklusnus,

taip ir jūs klausykite manęs. — *Labai mylimas:* lepus. Plg. 1 Kron. 29, 1. — *Vienintelis:* taip mylimas kaip esti mylimas vienatinis sunus. — (4) *Jis mokino mane ir sakė.* Toliaus (iki 9. eil.). Saliamonas primena savo tėvo Dovo perspėjimus. Plg. 1 Kron. 28, 9. 10. Ką tėvai yra pasakę ir išmėginę, tai pasitikėjimo verta tiesa ir išmintis (plg. Job. 8, 8...; 15, 18...). — (5) *Igyk... igyk.* To paties žodžio atkartojimu sustiprinama paraginimas. — *Neužmiršk...* Užmiršti tai vistiek, ką ir pradėti grįžtis šalin. — (6) *Nepamesk jos...* turėk nuolat joje pasimėgimo, tai ji apsaugos tave nuo paiko pasielgimo ir nuo nelaimės (plg. 2, 11). — (7) *Pradžia išminties...* Tvirtas apsiėmimas darbuotis, kad įgijus išminties, yra jau pradžia išminties. — *Už visą savo lobį:* nors reiktu atiduoti už išmintį visos savo gėrybės. — (8) *Pasigauk...* Ebr. t.: augštink ją, ir ji tave

- ⁹ Dabit capiti tuo augmenta gratiarum,
et corona incluta proteget te.
¹⁰ Audi, fili mi, et suscipe verba mea,
ut multiplicentur tibi anni vitæ.
- ¹¹ Viam sapientiæ monstrabo tibi,
ducam te per semitas æquitatis:
¹² quas cum ingressus fueris, non
arctabuntur gressus tui,
et currens non habebis offendiculum.
- ¹³ Tene disciplinam, ne dimittas eam:
custodi illam, quia ipsa est vita tua.
- ¹⁴ Ne delecteris in semitis impiorum,
nec tibi placeat malorum via.
- ¹⁵ Fuge ab ea, nec transeas per illam:
declina, et desere eam.
- ¹⁶ non enim dormiunt nisi malefecerint:
et rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.
- ¹⁷ comedunt panem impietatis,
et vinum iniquitatis bibunt.
- ¹⁸ Justorum autem semita, quasi lux splendens,
procedit et crescit usque ad perfectam diem.
- ⁹ Ji duos tavo galvai malonių padauginimą
ir apdengs tave garbingu vainiku.
¹⁰ Klausyk, mano sunau, ir priimk mano žodžius,
kad tau butu padauginti gyvenimo metai.
- ¹¹ Aš tau parodysiu išminties kelią,
vesiu tave lygybės takais.
- ¹² Kuomet tu jais eisi, tavo žingsniai nebus susiaurinti,
ir bėgdamas nesuklupsį.
- ¹³ Laikykis drausmės, nepamesk jos;
sergėk ją, nes ji tavo gyvybė.
- ¹⁴ Nesigerėk bedievių takais,
ir tegul tau nepatinka piktųjų kelias.
- ¹⁵ Bėgk nuo jo ir nevaikščiuk juo;
nusigrįžk ir pamesk jį.
- ¹⁶ Nes jie neužminga, jei nėra pikta padarę,
ir miegas iš jų atimamas, jei nėra įstumę į nelaimę.
- ¹⁷ Jie valgo bedievyستės duoną
ir geria neteisybės vyną.
- ¹⁸ Teisiųjų gi takas kaip skaisti šviesa, kuri vis labiau žiba
ir eina didyn iki tobulai dienai.

išaugstins. — *Apkabinsi ją*: pamylėsi ją. — **(9) Malonių padauginimą...** Ebr. t.: malonės vainiką ir apdengs tave karuna.

(10) Klausyk, mano sunau... Čia tikriausiai Saliamonas atsiliepia vėl savo vardu. Plg. aug. 4. e. — *Padauginti gyvenimo metai*: žemiški, kaip jie buvo žadėti Izraeliui, amžini, kokiuos gauna tikinčiųjų tarpe išmintingieji, ypač gi šventieji (plg. aug. 8, 2. 16). — **(11) Išminties kelią**: kelią, kuriuo einama į išmintį. — **(12) Tavo žingsniai nebus susiaurinti...**: nes takai bus lygūs, ant kurių negalima suklupti; jie taip pat šviesūs (18. e.). — **(13) Ji tavo gyvybė**: laikinė ir viršprigimtinė gyvybė. Drausmė, t. y. išmintis prailgina žemiškus

metus ir suteikia amžinuosius. — **(14) Nesigerėk...** Ebr. t.: neeik į bedievių taką ir nevaikščiok piktųjų keliu. — **(15) Pamesk jį**: jei turėjai nelaimę patekti į tokį kelią. Ebr. t.: ir eik pro šalį. — **(16) Nes jie neužminga, jei...**: nesusidėk su piktaisiais, nes jei žmogus paragavo vieną sykį neteisybės, ji darosi jam saldi (20, 17), jis nebepasiliuosuoja nuo jos, dieną ir naktį neturi ramybės, jaučia patraukimą į pikta. Piktumas taip jam įeina į kūną ir kraują, kad jis jaučiasi lyg nesveikas (negali užmigti), jei pikta nedaro. — **(17) Jie valgo...**: prasikaltimai jų kasdieninė duona. Ebr. t.: nes jie valgo. — **(18) Teisiųjų gi takas...** Dievobaiminųjų ir bedievių likimas aprašoma vaiz-

- ¹⁹ Via impiorum tenebrosa:
nesciunt. ubi corruant.
- ²⁰ Fili mi, ausculta sermones
meos,
et ad eloquia mea inclina aurem
tuam,
- ²¹ ne recedant ab oculis tuis,
custodi ea in medio cordis tui:
- ²² vita enim sunt invenientibus ea,
et universæ carni sanitas.
- ²³ Omni custodia serva cor tuum,
quia ex ipso vita procedit.
- ²⁴ Remove a te os pravum,
et detrahentia labia sint procul
a te.
- ²⁵ Oculi tui recta videant,
et palpebræ tuæ præcedant
gressus tuos.
- ²⁶ Dirige semitam pedibus tuis,
et omnes viæ tuæ stabilientur.
- ²⁷ Ne declines ad dexteram, neque
ad sinistram:
averte pedem tuum a malo,
vias enim, quæ a dextris sunt,
novit Dominus:
perversæ vero sunt quæ a si-
nistris sunt.
Ipse autem rectos faciet cursus
tuos,
itineræ autem tua in pace
producet.

- ¹⁹ Bedievių kelias tamsus;
jie nežino, kame jie puls.
- ²⁰ Mano sunau, klausykis mano
žodžių
ir palenk savo ausį į mano
šnekas.
- ²¹ Tegul jie neatstoja nuo tavo akių,
laikyk juos savo širdies viduje.
- ²² Nes jie gyvybė randantiems juos
ir sveikata kiekvienam kunui.
- ²³ Visu budrumu sergėk savo širdį,
nes iš jos eina gyvybė.
- ²⁴ Atitolink nuo savęs nedorą burną,
ir apkalbančios lupos tebuna toli
nuo tavęs.
- ²⁵ Tegul tavo akys žiuri tiesiai,
ir tegul tavo akių vokai eina pirm
tavo žingsnių.
- ²⁶ Daryk savo kojomis tiesų taką,
ir visi tavo keliai bus tikri.
- ²⁷ Nesukl nei dešinēn, nei kairēn;
nugrįžk savo koją nuo pikto;
nes kelius, kurie dešinēje, žino
Viešpats;
kurie gi kairēje, tie iškraipyti.
Jis pats padarys tavo bėgį tiesų.
ir ramybėje ves tave tavo kelio-
nėse.

dais šviesos ir tamsybės. Teisiųjų skaistumas eina vis didyn, kolei nepasiekia savo augščiausio laipsino, kurs paskui nebesimaino (plg. 2 Kar. 23, 4). Jų kelias baigiasi tobulu išganymu; jų laukia amžinas gyvenimas (Beda. Grig.-Did.). — (19) *Bedievių gi kelias tamsus.* Plg. Jo. 11, 10; 12, 35. — *Nežino, kame jie puls.* Ebr. t.: nežino, ant ko jie suklups. Tamsybė yra tai gyvenimo klaida, kuri augščiaus už dorybę pastatę prasikaltimą; ji yra pasidavimas aklam geiduliui ir toks savęs apakinimas, kad nebeimama busiančios pragaisties.

(22) *Nes jie gyvybė...* Vž. aug 10, 13. e. — *Sveikata.* Tikriaus: vaistas, gydyklas. Plg. aug. 3, 8. — *Kiekvienam kunui.* Anot ebr. t.: kiekvienam jos kunui, t. y. kunui kiekvieno išminties mokytinio. — (23) *Visu budrumu.* Ebr. t.:

labiaus už visa, kas reikia sergėti. — Doriniame gyvenime nėra nieko svarbesnio už nuolatinį sergėjimą visų ir mažiausių savo širdies judėjimų. — *Iš jos eina gyvybė.* Ebr. t.: iš jos gyvybės šaltiniai. — Taip pat ir mirties, kaip sako Išganytojas. Mt. 15, 18. 19. — (24) *Nedorą burną ir...* Ebr. t. rasi: burnos iškrypimą ir lupų klastą. — (25) *Eina pirm tavo...* Ebr. t.: žiuri stačiai ties tavim. — (26) *Daryk...* Ebr. t. rasi: lygink savo kojomis taką, ir visi tavo keliai tebuna tvirti. Plg. Žyd. 12, 13. — Reikia išsirinkti teisybės kelias ir jokiū būdu nuo jo nesitraukti. — (27) *Nesukl nei dešinēn...*: eik tiesiai. — *Nes kelius...* Šitų ž. iki eil. galui nėra ebr. t. Jie paimti iš LXX. — *Kurie dešinēje:* gerus, šventus kelius. Žodis „dešinē“ čia vartojama kitokioje pras-

5. Reikalingumas sergėtis nešvarios meilės ir laikytis ištikimybės moterystėje.

- Caput V.** ¹ Fili mi, attende ad sapientiam meam, et prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
² ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conservent.
 Ne attendas fallaciæ mulieris.
³ favus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur ejus,
⁴ novissima autem illius amara quasi absynthium, et acuta quasi gladius biceps.
⁵ Pedes ejus descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant.
⁶ Per semitam vitæ non ambulans, vagi sunt gressus ejus, et investigabiles.
⁷ Nunc ergo, fili mi, audi me, et ne recedas a verbis oris mei.

- 5. perskyrimas.** ¹ Mano sunau, tēmyk mano išmintį ir palenkk savo ausį į mano gudrumą,
² kad sergėtumei mintis, ir kad tavo lupos laikytusi drausmės.
 Nežiurėk į moteriškės vylių,
³ nes paleistuvės lupos kaip lašantis medaus syvas, ir jos gerklė švelnesnė už aliejų;
⁴ bet galų gale ji karti kaip metelė ir aštri kaip dviašmenis kalavijas.
⁵ Jos kojos žengia į mirtį, ir jos žingsniai veržiasi į mirusiųjų buveinę.
⁶ Ji neeina gyvenimo taku, jos žingsniai išklydę ir nesusekami.
⁷ Taigi, dabar, mano sunau, klausykis manęs ir neatsitrauk nuo mano burnos žodžių.

mėje nekaip eil. pradžioje. — *Žino Viešpats*: jis juos pagiria (plg. Ps. 1, 6); tais keliais einama į tikrą laimę. Priešingai atsitinka piktiesiems: *kurie gi kairėje...*

5, 1—23. Ypač reikia sergėtis moterų vyliaus, nes paleistuvės meilinas, kad įvyliotu žmogų į pražuvimą (1—6). Draugavimas su jomis atima garbę, jiegas, lobį (7—14). Kiekvienas privalo laikytis ištikimybės savo pačiai (15—20), nes Viešpats žino ir baudžia nuodėmės (20—23).

(5, 1) *Mano sunau...* Saliamono perspėjimai dažnai prasideda kone tais pačiais žodžiais. Plg. 6, 20; 7, 1 ir k. — (2) *Kad sergėtumei mintis.* Ebr. t.: kad laikytumei apsvarstymą. Atsargumas, apsvarstymas būtinai reikalingas, kad išvengus žabangų statomų nekaltybei. — *Tavo lupos laikytusi...*: kad turėdamas išminties širdyje, tartumei tik jai atatinkančius žodžius. — *Nežiurėk į moteriškės vylį.* Tų ž. nėra

ebr. t. Jie paimti į Vulgatą iš LXX. —

(3) *Lupos*: žodžiai. — *Lašantis medaus syvas*: geriausias medus. Plg. Ps. 18, 11.

— (4) *Bet galų gale...* Apgaulingo saldumo neilgam patenka; greitai jis pavirsta į bjaurų kartumą. — *Karti metelė.* Karti metelė lygiai kaip ir tulžis bausmės ir kentėjimo simboliai. — *Dviašmenis kalavijas.* Ebr. t.: kalavijas su daugeliu burnų. — (5) *Jos kojos žengia...*: ir ji vedasi su savim ten tuos, kurie su ja susideda (plg. aug. 2, 16—18). — *Veržiasi.* Ebr. t.: pagauna, nutveria. — (6) *Ji neeina...* Ebr. t. rasi: ji nesveria gyvenimo tako, t. y. eina juo neapsvarstius. Anot kitų: kad jie neeitu gyvenimo taku, t. y. kad neeitu tuo keliu, kurio išmintis veda į tikrąjį gyvenimą. — *Jos žingsniai...* Ebr. t.: jos takai svyruoja, ir ji nežino, t. y. pati neišmano, kur ji eina.

(7) *Mano sunau.* Ebr. t. daugskaitlis. — *Mano burnos žodžių*: rimtų perspėjimų, kurie tuoju (8—14 e.) bus ištarti.

- ³ Longe fac ab ea viam tuam,
et ne appropinques foribus do-
mus ejus.
- ⁹ Ne des alienis honorem tuum,
et annos tuos crudeli,
- ¹⁰ ne forte impleantur extranei
viribus tuis,
et labores tui sint in domo
aliena,
- ¹¹ et gemas in novissimis,
quando consumpseris carnes
tuas et corpus tuum;
et dicas: ¹² Cur detestatus sum
disciplinam,
et increpationibus non acquievit
cor meum,
- ¹³ nec audiui vocem docentium me,
et magistris non inclinavi
aurem meam?
- ¹⁴ Pene fui in omni malo,
in medio ecclesiæ et synagogæ.
- ¹⁵ Bibe aquam de cisterna tua,
et fluente putei tui:

- ⁸ Atitolink nuo jos savo kelią
ir nesiartink į jos namų duris.
- ⁹ Neatiduok svetimiesiems savo
garbės
ir savo metų nuožmiajam,
- ¹⁰ kad kartais svetimtaučiai nesiso-
tintu tavo gėrybėmis,
ir tavo dirvų vaisiai nepatektu į
svetimus namus,
- ¹¹ ir tu galų gale nevaitotumei,
sunaikinęs savo jiegas ir kuną,
ir nesakytumei: ¹² Kam bodejaus
drausmės,
ir mano širdis nepriėmė paba-
rimų,
- ¹³ ir neklausiau mokiniusių mane
balso
ir nepalenkiau savo ausies į
mokytojus?
- ¹⁴ Aš konepatekau į visokias nelai-
mes
sueigos ir susirinkimo viduje.
- ¹⁵ Gerk vandens iš savo vers-
mės
ir kas teka iš tavojo šulinio.

— (8) Nuo jos: nuo paleistuvės. Visų moralistų nuomone bėgimas nuo pavo-
jaus yra geriausias apsaugojimas nuo
paleistuvystės. — *Namų duris*: nes ir
jos pavojingos. — (9) Svetimiesiems:
paleistuvėms. — *Savo garbės*: savo jau-
nystės žydėjimo. Anot ebr. t.: savo
grožės. — *Nuožmiajam*. Kas čia pava-
dinta nuožmiuoju, neaišku. Anot
vienų: pasidavusios paleistuvystei mo-
teriškos vyras, arba pati paleistuvė;
anot kitų: nuožmus valdovas, kuriam
turės vergauti išaikvojęs savo lobį tas;
kas susidėjo su paleistuvėmis. — (10) Kad
kartais... Nepasotinami paleistuvau-
jančių moterų reikalavimai veda į
neturtą daugybę aukų, kurių lobis
veikia patenka į svetimas rankas. Plg.
žem. 23, 21; Ekl. 9, 6. — (11) Nevaitotu-
mei. Ebr. t.: nekrioktumei. Aprašoma
kartus, bet per daug vėlas gailėtis. —
Sunaikinęs savo jiegas... Ištvirkimas
atima sveikatą, greitai sunaikindamas

žmogaus jiegas. — (14) Aš konepatekau...
Turima mintyje didžiausi bausmės, kokią
užsipelnė paleistuvaujantis, butent už-
mušimas akmenimis, nes tokią bausmę
galėjo skirti už svetimoteriavimą tautos
sueiga. — *Sueigos ir susirinkimo*. Pirmas
tų dviejų žodžių čia reiškia visos tautos
sueiga, antras vyresniųjų susirinkimą.
(15) Gerk vandens... Kuniška meilė
palyginama su troškuliu. Šaltinis, iš
kurio reikia semtis vandens tame trošku-
lyje, turi būti teisėta moteris ir skait-
lingi gaivinantis džiaugsmas, jos suteikia-
mi tam, kurį ji myli Dievuje ir kuriam
pesilieka ištikima (plg. Iz. 51, 1; 48, 1;
Sk. 24, 7; Ps. 67, 27). — *Ir kas teka...*
Ebr. t.: ir šaltinio vandenį iš savojo
šulinio. — Vandens rinkiniai čia nuro-
domi dvejoji: vieni, į kuriuos vandens
susirenka iš lietaus, kiti tekančios,
į kuriuos gaunama vandens iš tekančio
šaltinio. Savas šulinys arba šaltinis
ypač buvo branginamas Palestinoje. —

- ¹⁶ Deriventur fontes tui foras,
et in plateis aquas tuas divide.
- ¹⁷ Habeto eas solus,
nec sint alieni participes tui.
- ¹⁸ Sit vena tua benedicta,
et lætare cum muliere adoles-
centiæ tuæ:
- ¹⁹ cerva charissima, et gratissi-
mus hinnulus,
ubera ejus inebrient te in omni
tempore,
in amore ejus delectare jugiter.
- ²⁰ Quare seduceris, fili mi, ab
aliena,
et foveris in sinu alterius?
- ²¹ Respicit Dominus vias ho-
minis.
et omnes gressus ejus con-
siderat.
- ²² Iniquitates suæ capiunt im-
pium,
et funibus peccatorum suorum
constringitur.
- ²³ Ipse morietur, quia non habuit
disciplinam,
et in multitudine stultitiæ suæ
decipietur.
- ¹⁶ Tegul liejasi laukan tavo šaltiniai
ir dalink savo vandenį gatvėse.
- ¹⁷ Turėk juos vienas,
ir tegul svetimieji neturi dalies
draug su tavim.
- ¹⁸ Tebuna tavo šaltinis palaimintas
ir džiaugkis savo jaunystės mote-
riške.
- ¹⁹ Ji kaip mylimiausi stirna ir kaip
meilingiausias oželis;
jos krutis tenugirdo tave vi-
suomet
ir nuolat gerėkis jos meile.
- ²⁰ Kam duotumeis, mano sunau,
suvedžioti save svetimajai
ir ilstumeis kitos prieglobstyje?
- ²¹ Viešpats žiuri į žmogaus kelius
ir tēmija visus jo žingsnius.
- ²² Bedievi pagauna jo paties netei-
sybės,
ir jis suvaržomas savo nuodėmių
virvėmis.
- ²³ Jis mirs, nes nepriėmė drausmės
ir apsigaus dėlei savo paikumo
daugybės.

(16) *Tegul liejasi laukan...*: tegul iš tavęs ir tavo pačios gimsta skaitlinga ainija. Kaikurie mato ebr. t. tą pačią mintį išreikštą klausimo budu: argi tavo šaltiniai turi lietus laukan, arba su LXX prideda: ne. Prasmė visur ta pati: šaltinis tai teisėta moteris, kuriai nevalia susidėti su kuo nors kitu. — (18) *Palaimintas*: Dievo skaitlingais vaikais. — *Savo jaunystės*: kurią tu vedei jaunas budamas, kuriai buvo skirta tavo pirmoji jaunystė ir meilė. — (19) *Ji kaip...* Gražus pagyrimas jaunystės draugės. Plg. Giesm. 2, 9. 17; 8, 14. — *Jos krutis*: jos meilė. Plg. Giesm. 1, 13. — *Gerėkis*. Ebr. t. vartojama žodis *šagah*, kurio tikra prasmė: klaidžioti lyg apsvaigus. Čia juo išreiškiama augščiau geros meilės laipsnis moterystėje. — (20) *Kam gi duotumeis...*: į ką gi tai tave atvestu?

— *Suvedžioti*. Ebr. t. vėl žodis *šagah* (vz. 19. e.), kurs čia reiškia nuodėmingą svaiginančią meilę. — *Svetimajai... kitos*. Taip nurodoma suvedžiojančios svetimų vyrus paleistuvės.

(21) *Viešpats žiuri...* Ebr. t.: nes Viešpaties akivaizdoje žmogaus keliai, ir jis lygina visus jo takus. — Bedieviams rodosi, kad Dievas dėlei daugybės savo sutvėrimų negalįs jų tēmyti, dievobaimingieji gi giria Dievo apveizdą, kuri žiuri į kiekvieną atskirą žmogų. Dievas davė žmogui laisvę; jei jis ją pasinaudoja, kad pikta darytu, tai jį ištinka bausmė, nors Dievas ir netuoja ją siunčia. Plg. Job. 14, 16. — (23) *Nes nepriėmė...* Pirmoji žuvimo priežastis — stoka išminties. — *Apsigaus*. Ebr. t. vėl žodis *šagah* (vz. 19. 20. e.).

6. Išminties pamokinimai apie laidavimą, tinginystę, vylių, ištvirkimą ir svetimoterystę, apie paleistuvių suvedžiojimus.

- Caput VI.** ¹ Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,
² illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus.
³ Fac ergo quod dico, fili mi, et temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui.
 Discurre, festina, suscita amicum tuum:
⁴ ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuæ.
⁵ Eruere quasi damula de manu, et quasi avis de manu aucupis.
⁶ Vade ad formicam o piger, et considera vias ejus, et disce sapientiam:
⁷ quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

- 6. perskyrimas.** ¹ Mano sunau, jei tu laidavai už savo prietelį, jei žadėdamas padavei savo ranką svetimam,
² tu surišai save savo burnos žodžiais
 ir esi sugautas savo šnekomis.
³ Padaryk tat, mano sunau, ką sakau, ir išsiliuosuok pats save, nes įkliuvai į savo artimo rankas. Bėgk, skubinkis, pažadink savo prietelį.
⁴ Neduok miego savo akims, ir tenesnaudžia tavo akių vokai.
⁵ Išsprusk lyg gazelė iš rankos ir kaip paukštis iš paukštininko rankos.
⁶ Eik, tinginy, pas skruzdelę ir pasižiūrėk į jos kelius ir mokinkis išminties.
⁷ Ji, nors neturi vado, nei mokytojo, nei kunigaikščio,

6, 1—7, 27. Pavojinga laiduoti lengva širdimi už artimą (6, 1—5), nevalia pasiduoti tinginystei (6, 6—11), apgavimu arba kitokiu būdu kenkti savo artimui (6, 12—19). Reikia klausyti gimdytojų perspėjimų (6, 20—23), kad, sekant jų patarimus, išvengus paleistuvystės (6, 24—28) ir svetimoterystės su piktomis jų pasekmėmis (6, 29—35). Išminties reikia įgyti ir tam, kad apsisaugojus nuo visokio ištvirkimo (7, 1—5). Palyginimu autorius parodo, kokiomis gudrybėmis paleistuvės suvedžioja neatsargiuosius (7, 6—23) ir duoda tinkamą perspėjimą (7, 24—27).

(6, 1) *Prietelį*. Tikriaus anot ebr. t.: artimą. — *Svetimam*. Taip čia pavadinta rasi tas pats artimas, anot kitų skolintojas. Tas, kurs apsiima buti laidu, ima ant savęs skolininko priedermes link skolinčiojo. Su juo skolintojas gali taip pat pasielgti kaip su skolininku, jei tas pasirodytu negalįs išmokėti savo skolos, reikale net parduoti į vergus. Plg. 4 Kar. 4, 1; Mt. 18. 25...

— (2) *Tu surišai...*: pasiėmęs ant savęs labai sunkias pareigas, kurias butinai turėsi pildyti. Neatsargiai laiduodamas, pastatei save į didelį pavojų. — (3) *Nes įkliuvai į...*: į rankas to, už kurį laidavai, nes nuo jo sąžiningumo ir geros valios priguli tavo ramybė; jei jis nesugrąžins skolos, visa našta kris ant tavęs. — *Bėgk...* Ebr. t. galima taip išversti: bėgk, puldinėk, neduok savo artimui ramybės. — Matomai turima mintyje atsitikimas, kad pats skolintojas gali atiduoti skolą, bet yra pavojus, kad jis nelabai tesirūpins ta savo priederme ir reikalauja paraginimo iš laiduotojo pusės. — (4) *Neduok miego...*: neduodamas sau atilsio ir be atidėlio jimo skubinkis pasiliuosuoti. — (5) *Išsprusk...* Vaizdas norinčiojo išsiliuosuoti greitai ir su nemažomis pastangomis.

(6) *Mokinkis išminties*. Ebr. t. buk išmintingas. — Skruzdelė nuo seniausių laikų statoma kaipo darbštumo pavyzdys. — (7) *Vado, nei mokytojo...* Ebr. t.: teisėjo, nei pristovo, nei viršininko.

- ⁸ parat in æstate cibum sibi,
et congregat in messe quod co-
medat.
- ⁹ Usquequo piger dormies?
quando consurgēs e somno tuo?
- ¹⁰ Paululum dormies, paululum
dormitabis,
paululum conseres manus ut
dormias:
- ¹¹ et veniet tibi quasi viator, ege-
stas,
et pauperies quasi vir armatus.
Si vero impiger fueris, veniet
ut fons messis tua,
et egestas longe fugiet a te.
- ¹² Homo apostata, vir inutilis,
graditur ore perverso,
- ¹³ annuit oculis, terit pede,
digito loquitur,
- ¹⁴ pravo corde machinatur malum,
et omni tempore iurgia seminat,
- ¹⁵ huic extemplo veniet perditio
sua,
et subito conteretur, nec habebit
ultra medicinam.
- ¹⁶ Sex sunt, quæ odit Dominus,
et septimum detestatur anima
ejus:
- ¹⁷ Oculos sublimes, linguam men-
dacem,
manus effundentes innoxium
sanguinem,
- ⁸ vasarą prirengia sau maisto
ir pjuties metu sau susirenka,
kuo mistu.
- ⁹ Ikikolei, tinginy, miegosi
kada kelsies iš savo miego?
- ¹⁰ Tu truputį pamiegosi, truputį
pasnausi,
truputį susidėsi rankas, kad mie-
gotumei,
- ¹¹ ir ateis tau stoka lyg keleivis
ir neturtas lyg apsišarvojęs vyras.
Jeigu gi busi stropus, ateis tau
pjutis kaip šaltinis,
ir neturtas bėgs toli nuo tavęs.
- ¹² Žmogus atpuolelis yra nenau-
dingas žmogus;
jis vaikščioja su iškreipta burna,
- ¹³ mirkčioja akimis, trypia koją,
kalba pirštu,
- ¹⁴ nedoroje širdyje rengia pikta
ir visą laiką sėja vaidus.
- ¹⁵ Jam staigiai ateis žuvinimas,
ir umai jis bus sutrintas, ir ne-
bebus jam daugiau vaisto.
- ¹⁶ Šeši yra dalykai, kurių Vieš-
pats nekenčia,
ir septintas, kurio jo siela bodisi:
- ¹⁷ puikios akys, melagingas liežuvis,
rankos, išliejančios nekaltą
kraują,

Plg. žem. 30, 27. — (8) *Kuo mistu.* LXX čia ilgesniame priede duodama kitas naudingo darbštumo pavyzdys, butent bitės. — (9) *Miegosi.* Ebr. t.: gulėsi. — *Kada kelsies...*: ar tu niekuomet nesikelsi į darbą. — (10) *Tu truputį...* Ebr. t. pamėgdžiojama tinginio atsakymas: truputį pamiegoti, truputį pasnausti ir tt. Plg. žem. 24, 33. — (11) *Lyg keleivis.* Ebr. t.: lyg greitai keliaujas žmogus. Rasi turėta mintyje galvažudis, kurs umai užpuola savo auką. — *Jeigu gi busi...* Tu ž. iki eil. galui nėra ebr. t.; juos randama kai kuriuose LXX rankraščiuose.

(12) *Atpuolelis.* Ebr. *Belijja'al*, niekam vertas, nelabas žmogus. Plg. Atk. 13, 13; Teis. 19, 22; 2 Kor. 6, 15

ir k. — *Nenaudingas.* Ebr. t.: neteisybės. — *Su klastinga burna*: pasiryžęs apgauti, meluoti. — (13) *Mirkčioja...*: duoda ženklų, matomai savo sėbrams. — *Trypia...* Ebr. t.: kalba savo kojomis. — (14) *Nedoroje širdyje...* Ebr. t.: iškrypimas jo širdyje; jis visą laiką masto pikta. — (15) *Jam staigiai...*: todėl jam staigiai... — (16) *Šeši yra dalykai...* Čia pirma sykį pavartota laipsniavimo paralelizmas, neretai sutinkamas Patarlių ir kitose šv. Rašto knygoje. Vž. žem. 30, 7. 9. 15. 16; Job. 5, 19; Ekli. 23, 16 ir k. — *Septintas, kurio...* Ebr. t.: septyni, kurie yra nuoboda jo sielai. — (17) *Puikios akys...* Plg. žem. 30, 13; Ps. 130, 1; Ekli. 23, 5. Kuno sąnariai išvardinti vietoje privalumų, kurių bu-

- ¹⁸ cor machinans cogitationes pessimas,
pedes veloces ad currendum in malum,
¹⁹ proferentem mendacia testem fallacem,
et eum, qui seminat inter fratres discordias.
²⁰ Conserva, fili mi, praecepta patris tui,
et ne dimittas legem matris tuæ.
²¹ Liga ea in corde tuo jugiter,
et circumda gutturi tuo.

²² Cum ambulaveris, gradientur tecum:
cum dormieris, custodiant te,
et evigilans loquere cum eis,
²³ quia mandatum lucerna est, et lex lux,
et via vitæ increpatio disciplinæ:
²⁴ ut custodiant te a muliere mala,
et a blanda lingua extraneæ.

²⁵ Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum,
nec capiaris nutibus illius:

²⁶ pretium enim scorti vix est unius panis:

- ¹⁸ Širdis, daranti blogiausius sumanymus,
kojos, greitos bėgti į pikta,

¹⁹ apgaulingas liudytojas, kalbas melą,
ir tas, kurs sėja tarp brolių nesutikimus.
²⁰ Laikykis, mano sunau, savo tėvo įsakymų
ir nepamesk savo motinos įstatymo.
²¹ Laikyk juos nuolat įrišęs savo širdyje
ir pasikabink juos aplink savo kaklą.
²² Tau vaikščiojant, tegul jie eina su tavim;
tau miegant, tegul jie sergi tave,
ir pabudęs kalbėkis su jais.
²³ Nes paliepimas žiburys, ir įstatymas šviesa,
ir drausmės pabarimas gyvenimo kelias,
²⁴ kad sergėtu tave nuo nedoros moteriškės
ir nuo viltavilingo svetimosios liežuvio.
²⁵ Tegul tavo širdis negeidžia jos gražumo,
ir nesiduok sugauti jos mirkčiojimams,
²⁶ nes kekšė vargu tiek teverta kiek duonos kepalas,

veinė jie esti, arba įrankiai. — (19) *Kalbas melą.* Ebr. t.: kvepuojas melu. — *Kurs sėja tarp brolių...* Tai septinta nuoboda Viešpačiui. Nors užmušimas žmogaus be abejo didesnė kaltybė savyje, bet čia statoma augščiau už jį kėlimas vaidų tarp brolių, „nes, kaip sako šv. Grig. (Past. 3, 23), nieko nėra brangesnio Dievui kaip meilės dorybė, nieko meilesnio velniui kaip meilės užgesimas. Taigi, kas nors, sėdamas vaidus, sunaikina meilę tarp artimų, tas ištikimiaus tar nauja Dievo neprieteliui...“

(20) *Tėvo įsakymų... motinos įstatymo,* t. y. Dievo įstatymo, kurio geras tėvas ir dievobaiminga motina mokina savo

vaikus. Plg. aug. 1, 8. — (21) *Laikyk...* Plg. aug. 2, 3. — (22) *Tau vaikščiojant...* Plg. 3, 23. 24. — *Pabudęs, kalbėkis...* Ebr. t.: tau atbudus, jie užkalbins tave. — Mintis, kuri mums patinka ir kurią dažnai užsiimame, tarsi pasitinka ir užkalbina mus atbūndančius iš miego. — (24) *Moteriškės:* ištekęjusios. Kalbama čia apie svetimoterystę. — *Viltavilingo.* Ebr. t.: saldaus. Plg. aug. 3, 3; 7, 13 ir k. — (25) *Mirkčiojimams.* Ebr. t.: blakstienoms (kuriomis moteriškė meilinas). — Blakstienos čia palyginama su tinklų siulais, taip kaip Pam. 12, 3 su langų krotais. — (26) *Nes...* Ebr. t. nevisai aiškus; jis paprastai verčiama

- mulier autem viri pretiosam
animam capit.
- ²⁷ Numquid potest homo abscon-
dere ignem in sinu suo,
ut vestimenta illius non ar-
deant?
- ²⁸ aut ambulare super prunas,
ut non comburantur plantæ
ejus?
- ²⁹ sic qui ingreditur ad mulierem
proximi sui,
non erit mundus cum tetigerit
eam.
- ³⁰ Non grandis est culpa, cum
quis furatus fuerit:
furatur enim ut esurientem im-
pleat animam:
- ³¹ deprehensus quoque reddet sep-
tuplum,
et omnem substantiam domus
suæ tradet.
- ³² Qui autem adulter est,
propter cordis inopiam perdet
animam suam:
- ³³ turpitudinem et ignominiam
congregat sibi,
et opprobrium illius non de-
lebitur,
- ³⁴ quia zelus et furor viri
non parcat in die vindictæ,
- ³⁵ nec acquiescet cuiusquam pre-
cibus,
nec suscipiet pro redemptione
dona plurima.

- moteris gi sugauna brangią žmo-
gaus sielą.
- ²⁷ Argi gali žmogus paslėpti ugnį
savo antyje,
kad jo drabužiai nedegtu?
- ²⁸ arba vaikščioti ant žarijų,
nenusidegindamas sau kojų
padų?
- ²⁹ Taip, kas įeina pas savo artimo
moterį,
nebus nesuteptas, kuomet jos
prisilies.
- ³⁰ Netaip didelė kaltybė, kada
kas pasivagia;
juk jis vagia, kad pasotintu save
alkaną.
- ³¹ Tačiau nutvertas turi grąžinti
septyneriopai
ir atiduoti visą savo namų lobį.
- ³² Kas gi svetimoteris,
tas dėlei širdies paikumo pra-
žudo savo sielą.
- ³³ Jis krauna ant savęs bjaurumą
ir gėdą,
ir jo apjuoka neišdildoma,
- ³⁴ nes vyro pavydas ir narsas
nedovanoja keršto dieną,
- ³⁵ niekam nesiduoda permaldauti
ir nepriima išsipirkimui ir di-
džiausių dovanų.

taip: per paleistuvę (prieinama) prie
(paskutinio) duonos kepalą, t. y. visai
nustojama lobia. Vulgata, žiurint ebr.
t., aiškinama taip: nes paleistuvė var-
giai tepasitenkina duonos kepalu. —
Moteris: ištekęsusi moteriškė. — *Žmo-
gaus*: to, kurį ji atveda į svetimoterystę.
— (29) *Nebus nesuteptas*. Ebr. t.: nebus
laikomas nekalto. — (30) *Netaip didelė...*
palyginus su paleistuvyste ir svetimote-
ryste. Ebr. t. mintis rasi toki: net ir
tas, kurs vagia iš bado, turi atkentėti,
kaip gi daug labiau tas, kurs iš išdy-
kimo pasotina savo alkį ir troškulį
svetima moterimi. — (31) *Septynerio-*

pai... Įstatymas reikalavo, kad būtų
grąžinama dvigubai, kada keturis
sykius tiek ir daugiausia penkis (vz. Iš.
21, 1. 37; plg. Lk. 19, 8). Paminėjimas
septyneriopo atsilyginimo rasi turi nuro-
dyti didžiausį baudmės kietumą, kurs
lygus viso lobia atėmimui iš prasikal-
telio. — (33) *Bjaurumą*. Ebr. t.: sloga.
— (35) *Niekam nesiduoda...* Nei nuo-
lankus maldavimas, nei piniginis atsily-
ginimas nepatenkina įžeisto savo garbėje
vyro. Sužadintas moterystės pavydas
reikalauja kruvinos pagiežos, kurią jam
pripažįsta teismas.

Caput VII. ¹ Fili mi, custodi sermones meos,
et praecepta mea reconde tibi.
Fili ² serva mandata mea, et
vives:

et legem meam quasi pupillam
oculi tui:

³ liga eam in digitis tuis,
scribe illam in tabulis cordis tui.

⁴ Dic sapientiæ, soror mea es:
et prudentiam voca amicam
tuam,

⁵ ut custodiat te a muliere extranea,
et ab aliena, quæ verba sua
dulcia facit.

⁶ De fenestra enim domus meæ
per cancellos prospexi,

⁷ et video parvulos,
considero vecordem juvenem,

⁸ qui transit per plateam juxta
angulum,
et prope viam domus illius,
graditur

⁹ in obscuro, advesperascente die,
in noctis tenebris, et caligine.

¹⁰ Et ecce occurrit illi mulier
ornatu meretricio,
præparata ad capiendas animas:
garrula, et vaga,

¹¹ quietis impatiens,
nec valens in domo consistere
pedibus suis,

7. perskyrimas. ¹ Mano sunau,
sergėk mano žodžius

ir pasislėpk sau mano įsakymus.
Sunau, ² laikykis mano palie-
pimų ir busi gyvas,
ir sergėk mano įstatymą kaip savo
akies lėlėlę.

³ Pririšk jį sau ant pirštų,
parašyk jį ant savo širdies plok-
ščių.

⁴ Sakyk išminčiai: Tu mano sesuo,
ir gudrybę vadink savo priedele,

⁵ kad sergėtu tave nuo svetim-
tautės moteriškės,
ir nuo svetimosios, kuri saldina
savo žodžius.

⁶ Nes aš žiūrėjau
iš savo namų lango pro krotelius,

⁷ ir štai matau neišmanėlių
ir tėmiju neprotingą jaunikaitį,

⁸ kurs eina per gatvę prie kampo
ir žingsniuoja arti kelio į jos
namus,

⁹ temstant, prievakarėje,
nakties tamsybėje ir šešėliuose.

¹⁰ Štai, jį pasitinka moteriškė
kekšės apdare,
prisirengusi gaudytų sielų,
pliuskė ir nepastovinti ant vietos,

¹¹ nerimstanti
ir neįstengianti sulaukyti namie
savo kojų;

(7, 2) *Ir busi gyvas.* Ebr. t.: ir gy-
venk. — *Kaip savo akies lėlėlę.* Plg. Atk.
32, 10; Ps. 16, 18 ir k. — (3) *Ant pirštų:*
kaip brangiausi ir gražiausi žiedai. —
Ant savo širdis... Plg. aug. 3, 3; Iš. 13,
16; Atk. 16, 18. — (4) *Sakyk išminčiai:*
Tu... tebuna artimiausi santikiai tarp
tavęs ir išminties, kad butumei apsau-
gotas nuo svetimotės vyliojimų. —
(5) *Kuri saldina.* Plg. aug. 5, 3; 6, 24.
(6) *Aš žiūrėjau...* Autorius primena
tikrą atsitikimą, kurį jis matė savo
akimis. — *Pro krotelius.* Rytų šalyse
namų langai, ypač nuo gatvės, paprastai

aprupinami kroteliais. Plg. Teis. 5, 28;
Giesm. 2, 9. — (7) *Ir štai matau...* Ebr.
t.: matau mažutėlių viduryje, tėmiju
tarp vaikų jauną žmogų be širdies (t. y.
be išmanymo). — (8) *Prie kampo.* Ebr.
t.: prie jos kampo, t. y. prie kampo
gatvės, kame buvo svetimotės namai.
— (9) *Temstant...* Paminėjimas laiko
nuo prievakarės iki tamsiausios nakties
parodo, kad jaunikaitis gana ilgai klai-
džiojo prie paleistuvės namu. — (10) *Pri-
sirengusi...* Ebr. t.: slapios širdies,
geidulinga ir nesuvaldoma. — (11) *Neį-
stengianti...* Ebr. t.: jos kojos negali

- ¹² nunc foris, nunc in plateis,
nunc juxta angulos insidians.
- ¹³ Apprehensumque deosculatur
juvenem,
et procaci vultu blanditur,
dicens:
- ¹⁴ Victimās pro salute vovi,
hodie reddidi vota mea,
- ¹⁵ ideo egressa sum in occur-
sum tuum,
desiderans te videre, et reperi.
- ¹⁶ Intexui funibus lectulum
meum,
straviapedibus pictis ex
Ægypto,
- ¹⁷ aspersi cubile meum
myrrha, et aloe, et cinnamomo.
- ¹⁸ Veni, inebriemur uberibus,
et fruamur cupidis amplexibus,
donec illucescat dies,
- ¹⁹ non est enim vir in domo sua,
abiit via longissima,
- ²⁰ sacculum pecuniæ secum tulit:
in die plenæ lunæ reversurus
est in domum suam.
- ²¹ Irritavit eum multis sermoni-
bus,
et blanditiis labiorum protraxit
illum.
- ²² Statim eam sequitur quasi bos
ductus ad victimam,
et quasi agnus lasciviens,
et ignorans quod ad vincula
stultus trahatur,

- ¹² čia ji prie durų, čia gatvėse,
čia tykoja ant kampų.
- ¹³ Ji sugauna jaunikaitei,
bučiuoja ji ir meilinas begėdisku
veidu ir sako:
- ¹⁴ Buvau žadėjusi aukų už svei-
kata;
šiandien atitesėjau savo apžadus,
- ¹⁵ todėl išėjau tavęs pasitikty,
trokšdama matyti tave, ir radau
tave.
- ¹⁶ Aš išpyniau virvėmis savo guolį,
apklojau margais kilymais iš
Aigipto;
- ¹⁷ apšlakščiau savo patalą myra,
aloe ir kinamomu.
- ¹⁸ Eikš, pasigerkiva meile
ir gerėkivas pageidautais apsika-
binimais, kolei diena išauš.
- ¹⁹ Nes vyro nėra namie,
jis išėjo į tolimiausią kelionę.
- ²⁰ Jis pasiėmė su savim maišelį
pinigų
ir turi sugrįžti į savo namus
pilnačio dieną.
- ²¹ Taip ji apipina jį daugeliu žodžių
ir patraukia jį savo lupų prisi-
meilininimais.
- ²² Jis tuojau ją seka kaip jautis
vedamas pjauti
ir kaip išdykęs avinėlis,
ir paikas nežino, kad traukiamas
į pančius,

pagauti jos namuose. — (12) *Prie durų*: ties savo namais. — (14) *Buvau žadėjusi aukų už sveikatą*. Ebr. t.: turėjau daryti dėkojimo aukų. Vž. Kun. 3, 1; 7, 15. Tokiose atnašose paaukotų gyvulių mėsos dalis buvo gražinama aukotojui ir suvalgoma iškilmingame pokilyje. Tuo šventu pokiliu nori pasinaudoti svetimotė savo paleistuvystės tikslams. — (15) *Todėl...* Išpradžios ji kviečia jaunikaitei tik į pokilį, ne iškarto išreikšdama savo tikrus troškimus. — (16) *Margais kilymais...* Ebr. t.: kilymais padarytais

iš Aigipto siulų. — Aigipto audiniai buvo garsūs senovėje. Plg. Ez. 27, 7. — (17) *Apšlakščiau ... myra...* Plg. Ps. 44, 9; Giesm. 4, 14. — (19) *Nes vyro...*: todėl nėra jokio pavojaus. — (20) *Pilnačio dieną...* Kadangi nakties dalis, kaip pasirodo iš 9. e., buvo visai tamsi, todėl tas susitikimas rasi įvyko pirmose jaunačio dienose; tuo budu iki pilnačiui buvo likę kone keliolika dienų. — (21) *Žodžių*. Ebr. t. su ironija: pamokinimų. — (22) *Kaip jautis...*: nesi-priešindamas ir net linksmas. — Ir

²³ donec transfigat sagitta jecur ejus:

velut si avis festinet ad laqueum,

et nescit quod de periculo animæ illius agitur.

²⁴ Nunc ergo, fili mi, audi me, et attende verbis oris mei.

²⁵ Ne abstrahatur in viis illius mens tua:

neque decipiaris semitis ejus.

²⁶ multos enim vulneratos dejecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea.

²⁷ Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

²³ Kolei vilyčia neperdurs jam kepenų;

lyg paukštis, kurs skubinasi į žabangus,

ir jis nežino, kad čia yra pavojus jo gyvybei.

²⁴ Dabar tat, mano sunau, klausykis manęs.

ir tēmyk mano burnos žodžius.

²⁵ Tenebuna tavo mintis patraukta į jų kelius

ir nenuklysk į jų takus.

²⁶ Nes daugelį ji sužeidus nubloškė, taippat ir stipriausieji buvo jos užmušti.

²⁷ Jos namai mirusiųjų buveinės keliai, įeinantys į mirties vidų.

7. Pakvietimas sekti amžinąją išmintį.

Caput VIII. ¹ Numquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam?

² In summis, excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,

8. perskyrimas. ¹ Argi išmintis nešukauja, ir ar gudrybė nepaleidžia savo balso?

² Ant žymiausių ir augščiausių viršunių, prie kelio, takų viduryje ji stovi;

paikas nežino... Ebr. t. rasi: ir kaip siektas bepročiui nubauti. Prasmė rasi toki: ištirkęs jaunikaitis eina paskui suvedžioją kaip beprotis, kurs duodasi surišti, nemanydamas apie tai, kad jį plaks. — (23) *Jam kepenų:* kepenų neišmintingo jaunikačio. Vilyčia vaizdas staigos, Dievo siųstos hausmės. Kepenos buvo laikomos senobėje kuno geidulių buveine. — *Ir jis:* jaunikaitis.

(24) *Sunau.* Ebr. t.: sunų. — (26) *Taippat ir stipriausieji...* ir Samsonas, net ir pats Saliamonas. Bet ebr. t.: ir labai daug tų, kuriuos ji užmušė. — (27) *Mirusiųjų buveinės keliai:* keliai į mirusiųjų vietą. — *Vidų.* Ebr. t. kambarius.

8, 1—36. Pati amžinoji išmintis kviečia eiti pas save visus žmones, nurodo savo mokslo tikrumą (1—11) ir

naudingumą (12—21), apreiškia savo kilmę iš Dievo ir dalyvavimą sutvėrimo darbuose (22—31) ir skelbia palaimintą esant tą, kas ją randa (32—36).

(8, 1) *Argi išmintis...* Išmintis čionai įvedama įsameninta; ji atsiliepia pati, taippat kaip 1. persk.; Ekl. 24. ir Išm. 7. Išsireiškimuose autorius nedaro griežto skirtumo tarp sutvėrtosios ir nesutvėrtosios išminties, taippat kaip ir kaikuriuose kitose vietose; todėl kaikurie žodžiai labiau tinka sutvertajai išminčiai, kiti gi gali būti pasavinti tik nesutvertajai. — *Nešukauja...* Ji balsiai šaukia, kad jos pamokinimas toli girdėtusi (plg. aug. 1, 20). Tuo pačiu tikslu: (2) *Ant žymiausių ir...* ten galima rasti daug klausytojų. — *Takų viduryje:* kur susiduria keliai. Taigi, negalima jos nematyti ir negirdėti, jei nebent kas užsimerktu akis ir užsikimštu ausis. —

- ³ juxta portas civitatis
in ipsi foribus loquitur, di-
cens:
- ⁴ O viri, ad vos clamito,
et vox mea ad filios hominum.
- ⁵ Intelligite parvuli astutiam,
et insipientes animadvertite.
- ⁶ Audite, quoniam de rebus ma-
gnis locutura sum:
et aperientur labia mea, ut
recta prædicent.
- ⁷ Veritatem meditabitur guttur
meum,
et labia mea detestabuntur im-
pium.
- ⁸ Justi sunt omnes sermones
mei,
non est in eis pravum quid,
neque perversum.
- ⁹ recti sunt intelligentibus,
et æqui invenientibus scientiam.
- ¹⁰ Accipite disciplinam meam, et
non pecuniam:
doctrinam magis, quam aurum
eligit.
- ¹¹ Melior est enim sapientia cunc-
tis pretiosissimis:
et omne desiderabile ei non
potest comparari.
- ¹² Ego sapientia habito in con-
silio,
et eruditus intersum cogitatio-
nibus.
- ¹³ Timor Domini odit malum:
arrogantiam, et superbiam,
et viam pravam, et os bilingue
detestor.
- ³ prie miesto vartų
pačiose angose ji kalba ir sako:
- ⁴ O žmonės, į jus aš šaukiu,
ir mano balsas į žmonių vaikus.
- ⁵ Supraskite, mažutėliai, buklumą,
ir temykite, jūs neišmintingęji.
- ⁶ Klausykite, nes aš kalbėsiu apie
didžius dalykus,
ir mano lupos atsivers skelbtų,
kas tikra.
- ⁷ Mano gerklė kalba tiesą,
ir mano lupos bjaurisi bedieviu.
- ⁸ Visos mano šnekos teisingos,
ir nėra jose nieko melagingo ir
iškreipto.
- ⁹ Jos tikros išmanantiems
ir tiesios radusiems žinojimą.
- ¹⁰ Priimkite mano drausmę, o ne
pinigus;
išsirinkkite velyk mokslą, o ne
auksą.
- ¹¹ Nes išmintis geresnė už visas
brangenybes,
ir visa, kas pageidaujama, negali
su ja lygintis.
- ¹² Aš, išmintis, gyvenu patarime
ir esu tarp akylų minčių.
- ¹³ Baimė Viešpaties neapkenčia
pikta;
aš bjauriuos išdidumo ir puikybės,
nedoro kelio ir dviliežuvės burnos.

(3) *Prie miesto vartų...*: šiaupis ir anapus vartų. Prie miesto vartų pas žydus buvo daroma teismai ir žmonių sueigos. — (4) *O žmonės...* Išminties klausyti šaukiami visi, ir garbingi galiunai ir šiaip jau liaudis (žmonių vaikai). — (5) *Mažutėliai*. Ebr. *petha'im*. Vz. aug. 1, 4. — *Bukluma*: gera gudrybė, išmintinguma. — (6) *Didžius*. Ebr. t.: brangius, todėl: prakilnius, garbingus. — (9) *Tikros*: neklaidina prasmės dvejojumu. — (10. 11) *Priimkite...* Jei galima rinktis,

reikia išmintis be svyravimo augščiaus pastatyti už sidabrą, rinktinį auksą (ebr. t.) ir už brangiausias perlas.

(12) *Gyvenu patarime*. Anot ebr. t.: turiu (savyje) gudrybę. — *Esu tarp akylų...* Ebr. t.: aš randu žinojimą išmintingų minčių; t. y. visos ypatingos taisyklės, paliečiančios gyvenimo smulkmenas, eina iš išminties kaip iš savo šaltinio. Taip išmintis pasako keletą žodžių apie savo prigimtį. — (13) *Baimė...* Ebr. t.: baimė Viešpaties yra neken-

- ¹⁴ Meum est consilium, et æquitas,
mea est prudentia, mea est fortitudo.
- ¹⁵ Per me reges regnant,
et legum conditores justa decernunt:
- ¹⁶ Per me principes imperant,
et potentes decernunt iustitiam.
- ¹⁷ Ego diligentes me diligo:
et qui mane vigilant ad me,
invenient me.
- ¹⁸ Mecum sunt divitiæ, et gloria,
opes superbæ, et iustitia.
- ¹⁹ Melior est enim fructus meus
auro, et lapide pretioso,
et genimina mea argento electo.
- ²⁰ In viis iustitiæ ambulo,
in medio semitarum iudicii,
- ²¹ ut ditem diligentes me,
et thesauros eorum repleam.
- ²² Dominus possedit me in initio
viarum suarum,
antequam quidquam faceret a
principio.
- ¹⁴ Patarimas ir tiesumas mano,
gudrybė mano, stiprybė mano.
- ¹⁵ Per mane karaliai karaliauja
ir įstatymų leidėjai daro teisin-
gus nutarimus.
- ¹⁶ Per mane kunigaikščiai viešpa-
tauja,
ir galiunai daro teisybę.
- ¹⁷ Aš myliu mane mylinčius,
ir kurie anksti manęs jieško,
ras mane.
- ¹⁸ Pas mane turtai ir garbė,
puikios gėrybės ir teisybė.
- ¹⁹ Nes mano vaisiai geresni už
auksą ir už brangų akmenį,
ir mano pelnas už rinktinį
sidabrą.
- ²⁰ Aš vaikščioju teisybės keliais,
teismo takų viduriu,
- ²¹ kad padaryčiau turtingus mane
mylinčius
ir pripildyčiau jų išdus.
- ²² Viešpats mane turėjo savo
keliu pradžioje,
pirma negu yra ką nors pa-
daręs nuo pat pradžios.

timas pikto. Plg. 1, 29; 2, 5. — *Išdidumo ir puikybės*. Ebr. t. su pasimėgimu kraunama žodžiai panašios kilmės ir reikšmės, kad butu aišku, jog turėta mintyje idėja visoje jos platybėje. — *Dvi-kežuvės*. Anot ebr. t.: iškreiptos. — (14) *Patarimas ir...*: sutinkas su tiesa pažinimas ir darymas. — *Gudrybė mano*. Tikriaus: aš gudrybė. Plg. Job. 12, 12, 16. — *Stiprybė*: ji išminties privalumas ir padaras. — (15) *Įstatymų leidėjai*. Ebr. t.: valdovai. — (16) *Ir galiunai daro...* Ebr. t.: ir galiunai ir visi žemės teisejai. — (17) *Anksti*. Todėl, uoliai. — (18) *Puikios gėrybės*. Ebr. t.: pasiliekančios gėrybės, todėl amžinosios. — *Teisybė*: ir jos pasekmė amžinoji laimė. — (19) *Brangų akmenį*. Ebr. t.: tyriausį auksą. Plg. Ps. 18, 11. — (20) *Aš vaikščioju...* Kur išmintis vaikščioja, turi vaikščioti taip pat tie, kurie ją myli. Kas gi vaikščioja jos keliais, tas laimingas. — (21) *Kad padaryčiau...* Po šitos eil. LXX vertime yra priedas, kuriuo prirengiama skaitytojas į tolesnį

pagokinimą apie amžiną išminties buvimą: „jei aš jums skelbiu kasdien atsitinkančius dalykus, aš atsiminsiu išskaitliuoti dalykus esančius nuo amžių.“

(22) *Viešpats mane turėjo*. Ebr. t. pavartota žodis *qanah*, kurs turi dvejopą reikšmę. Dažniausia šv. Rašte jis reiškia: įgyti, nusipirkti, todėl: turėti; bet kada taip pat: duoti išvaizdą (for mare), sutverti. LXX čia jį verčia žodžiu *ἐποίησεν*, formavit, o kald. ir syrišk. vertime yra *barah*, sutvėrė (plg. Prad. 1, 1). Žiurint tat vien tuose vertimuose pavartotų žodžių, šitoje vietoje negalėtu būti šnekos apie amžiną ir nesutvertą išmintį. Bet reikia patėmyti, kad ir tie vertimai norėjo čia išreikšti tą pat, kas analoginiais žodžiais atkartota toliaus 23. 24. 25, e. ir Ekli. 1, 4, 9; tenai gi jau tikrai kalbama apie dievišką ir amžiną pagimdymą išminties. Toliaus, čia tikresnis vertimas Vulgatos, su kuria sutinka Akvilo, Symacho ir Teodotiano vertimai; jie visi geriaus išreiškia įkvėptojo autoriaus mintį. Ir šv. tėvai

- ²³ Ab æterno ordinata sum,
et ex antiquis antequam terra
fieret.
- ²⁴ Nondum erant abyssi, et ego
jam concepta eram:
necdum fontes aquarum erupe-
rant:
- ²⁵ necdum montes gravi mole con-
stitierant:
ante colles ego parturiebar:
- ²⁶ adhuc terram non fecerat, et
flumina,
et cardines orbis terræ.
- ²⁷ Quando præparabat cælos, ade-
ram:
quando certa lege, et gyro
vallabat abyssos:
- ²⁸ quando æthera firmabat sur-
sum,
et librabat fontes aquarum:
- ²⁹ quando circumdabat mari ter-
minum suum,
et legem ponebat aquis, ne tran-
sirent fines suos:
quando appendebat fundamenta
terræ.
- ³⁰ Cum eo eram cuncta compo-
nens:
et delectabar per singulos dies,
ludens coram eo omni tempore;

- ²³ Aš įstatyta nuo amžių
ir nuo senybės laikų, pirm negu
buvo padaryta žemė.
- ²⁴ Dar nebuvo gelmių, o aš jau
buvau pradėta;
dar nebuvo ištriškę vandenų
šaltiniai,
- ²⁵ dar kalnai nebuvo iškilę su savo
baisia sunkybe;
aš buvau pagimdyta pirm kau-
burių.
- ²⁶ Jis dar nebuvo padaręs žemės ir
upių
ir žemės skritulio pamatų.
- ²⁷ Kuomet jis rengė dangų, aš ten
buvau;
kuomet tikru įstatymu vedė
ribas aplink gelmes,
- ²⁸ kuomet stiprino augštybėse oro
sritis
ir svėrė vandenų šaltinius,
- ²⁹ kuomet darė aplink jūrą jos ribą
ir davė vandenims įstatymą ne-
peržengti savo ribų,
kuomet dėjo žemės pamatus,
- ³⁰ aš buvau draug su juomi, visa
tvarkydama,
ir gerėjaus kasdien,
žaisdama visą laiką jo akyvaiz-
doje,

(Bezil. Epifan. Jieron. aiškina ebr. t. taip: jis pagimdė ir įgijo pagimdymu. — *Savo kelio pradžioje*. Ebr. t.: savo kelio pradžia. Išmintis buvo anksčiaus už pasaulio sutvėrimą ir pirm išviršinių Dievo darbų. Į šituos žodžius rasi daro aliuziją šv. Jonas Apr. 3, 14. — (23) *Nuo senybės laikų*. Ebr. t.: nuo pat pradžios. Visais šitos eil. išsireiškimais nurodoma išminties amžinumas. — *Pirma negu buvo...* Ta mintis plačiau išreikšta 24. eil. — (24) *Gelmių*: vandens gylbių. Plg. Prad. 1, 2. — *Buvau pradėta*. Ebr. t.: buvau pagimdyta. Tas pats išsireiškimas ir 25. eil. — *Dar nebuvo ištriškę...* Ebr. t. dar nebuvo šaltinių apsunkintų vandenimi. Turima mintyje šaltiniai, iš kurių prasideda ir palaikoma upės ir kiti vandens rinkiniai. — (25) *Dar kal-*

nai nebuvo... Ebr. t.: dar kalnai nebuvo įleisti (į jūrą, kurioje pasilieka jų pamatai). Plg. Job. 38, 6. — (26) *Jis dar nebuvo...* Ebr. t. rasi: kada jis dar nebuvo sutvėręs žemės ir lygumų ir pirmųjų žemės skritulio grumtų. — (27) *Kuomet jis rengė...* Plg. Išm. 9, 4. — *Kuomet tikru įstatymu...* Ebr. t.: kuomet jis darė skritę ant gelmės. Plg. Prad. 1, 8. — (28) *Svėrė vandenų...* Ebr. t. rasi: kuomet gelmės šaltiniai galingai ištriško. — (30) *Visa tvarkydama*. Ebr. t.: dailininkė, darbų prižiūrėtoja. — *Gerėjaus*: pildžiau savo pareigas su didžiausiu pasigerėjimu ir džiaugsmu. Ebr. t. galima suprasti taip, kad išmintis buvo didžiausis gėris Dievui. — *Žaisdama...* Toliaus išreiškiamas pasigerėjimas, kokį Sutvėrtojas turėjo savo su-

³¹ ludens in orbe terrarum:
et deliciæ meæ esse cum filiis
hominum.

³² Nunc ergo filii audite me:
Beati, qui custodiunt vias meas.

³³ Audite disciplinam, et estote
sapientes,
et nolite abjicere eam.

³⁴ Beatus homo qui audit me,
et qui vigilat ad fores meas
quotidie,
et observat ad postes ostii mei.

³⁵ Qui me invenerit, inveniet vi-
tam,
et hauriet salutem a Domino:

³⁶ qui autem in me peccaverit,
lædet animam suam.
Omnes, qui me oderunt, dili-
gunt mortem.

³¹ žaisdama ant žemės skritulio,
ir mano pasigerėjimas buti su
žmonių vaikais.

³² Dabar tat, mano sūnūs, klau-
sykitės manęs:
Palaiminti, kurie sergi mano
kelius.

³³ Klausykitės drausmės ir bukite
išmintingi
ir neatmeskite jos.

³⁴ Palaimintas žmogus, kurs klau-
sosi manęs
ir kurs budi kasdien prie mano
durų
ir tėjija prie mano angos staktų.

³⁵ Kas mane randa, randa gyvenimą
ir semiasi išganymo iš Viešpaties.

³⁶ Kas gi man nusideda, žeidžia
savo sielą.
Visi, kurie nekenčia manęs, myli
mirtį.

8. Pakvietimas į du pokiliu: išminties ir paikybes.

Caput IX. ¹ Sapientia ædificavit
sibi domum,
excidit columnas septem.

9. perskyrimas. ¹ Išmintis pasi-
statė sau namus;
ji išsikirto septynis šulus.

tverimuose. Plg. Prad. 1, 4. 10. 12 ir tt.
— (31) *Buti su žmonių vaikais.* Žmogus
buvo svarbiausias tveriančios Išminties
pasigerėjimo dalykas. Dievas padarė iš
jo vyriausį savo tvarinį. Ir paskui,
nežiurint prasikaltimo, Dievas neiši-
žadėjo meilės link žmogaus ir laikui
atėjus: Žodis įsikunijo (Jono 1, 14).

(32) *Dabar tat...* Aprašyta išmintis
duoda rimtą perspėjimą, primindama
palaiminimą, gaunamą tų, kurie jos
laikosi. — (34) *Budi kasdien...* kaip kad
daro sargai ir tarnai, laukiantis išei-
siančio iš savo kambarių karaliaus. —
(35) *Randa gyvenimą:* tikrai laimingą ir
tobulą gyvenimą. Plg. aug. 3, 18. —
Išganymo. Ebr. t.: palankumo. —
Straipsnis apie amžinąją Išmintį (22 iki
34. eil.) dvasinėje prasmėje Bažnyčios
pritaikomas švenč. Panai, kaip nuo
amžių paskirtai buti įsikunijusio Žodžio
motina. — (36) *Man nusideda:* nekęs-

damas to, kas gera, mėgdamas pikta. —
Mirtį: kas veda į mirtį.

9, 1—18. Išpradžios aprašoma iš-
minties prirengtas pokilis, į kurį kvie-
čiami ypač tie, kuriems labiausiai reikia
išminties, ir nurodoma pakvietimo
tikslas 1—12). Toliau eina aprašymas
paikybės ir jos pakvietimo į pokilį
(13—18).

(9, 1) *Išmintis.* Ebr. *chokmoth*, pluralis
maiestatis. Plg. aug. 1, 20. — *Pasistatė
sau namus...*: karališkus rumus, ku-
riuose ji kėlė savo pokilį. Paprastai na-
mų šulai buvo mediniai, išmintis gi
pasidarė sau akmeninius. Tie šulai tu-
rėjo padaryti namų prieangį, galėriją.
Šventa tobulumo skaitlinė septyni nu-
rodo, kad išminties namai buvo panašūs
į šventyklą. Tais išminties namais tobu-
liausioje prasmėje yra Bažnyčia (Grig.
Did.), septyni šulai tai pavienės ba-

- ² Immolavit victimas suas, miscuit vinum,
et proposuit mensam suam.
- ³ Misit ancillas suas
ut vocarent ad arcem, et ad
mœnia civitatis:
- ⁴ Si quis est parvulus, veniat ad
me.
Et insipientibus locuta est:
- ⁵ Venite, comedite panem meum,
et bibite vinum quod miscui
vobis.
- ⁶ Relinquitte infantiam, et vivite,
et ambulate per vias prudentiæ.
- ⁷ Qui erudit derisorem, ipse inju-
riam sibi facit:
et qui arguit impium, sibi ma-
culam generat.
- ⁸ Noli arguere derisorem, ne
oderit te.
Argue sapientem, et diliget te.
- ⁹ Da sapienti occasionem, et adde-
tur ei sapientia.
Doce justum, et festinabit acci-
pere.
- ¹⁰ Principium sapientiæ timor
Domini:
et scientia sanctorum, prudentia.
- ² Ji papjovė savo aukų gyvulius,
sumaišė vyno
ir prirengė savo stalą.
- ³ Išsiuntė šauktų savo tarnaites
prie pilies ir prie miesto sienų:
- ⁴ Jei kas mažutėlis, teateinie pas
mane.
Ir neišmintingiesiems ji kalbėjo:
- ⁵ Ateikite, valgykite mano duonos
ir gerkite vyno, kurį jums su-
maišiau.
- ⁶ Pameskite vaikystę ir bukite
gyvi,
ir vaikščiokite dorybės keliais.
- ⁷ Kas mokina išjuokėją, daro
skriaudą pats sau,
ir kas bara bedievi, gamina sau
dėmę.
- ⁸ Nebark išjuokėjo, kad jis ne-
laikytu tavęs neapykantoje;
pabark išmintingą, o jis mylės
tave.
- ⁹ Duok išmintingam progos, ir
prisidės jam išminties.
Mokink teisųjį, o jis skubinsis
priimti.
- ¹⁰ Išminties pradžia baimė Vieš-
paties,
ir šventųjų žinojimas gudrybė.

žnyčios (Aug.). Symboliškai tas rumas
tai Kristus, jo šulai septynios šv. Dva-
sios dovanos. Šv. Atanasas, Grigalius
Nys. ir Augustinas aiškina taip pat na-
mus apie kuną, kurį išganytojas ėmė
iš Marijos. Kaikurie šv. tėvai pritaiko
dar tą vaizdą švenč. Panai. — (2) *Aukų*.
Ebr. t. to ž. nėra. — *Sumaišė*: įdėjo
į vyną skaniai kvėpinčių žolynų. — *Pri-
rengė savo...* Šita eil. šv. tėvai Auksab.,
Ambroz., Kypr. ir k. aiškina apie šv.
Eukaristiją; jai pritaiko ją taip pat
Bažnyčia Dievo Kuno šventėje. —
(3) *Išsiuntė...* Kada pokilis jau visai
prirengtas, tik tuomet siunčiama pa-
kvietimai. Tarnaitės tai ypač išminties
mokytojai, N. Testamente tarp kitų
apaštalai. — *Prie pilies ir...* Ebr. t.
ant miesto augštumų viršūnės. Plg. aug.
8, 2. — (4) *Mažutėlis*. Ebr. t.: atviras,
neišmanėlis. Plg. aug. 1, 4. — *Neišmin-
tingiesiems*. Ebr. t.: ir tam, kurs be

sirdies, t. y. neturinčiam išmanymo. —
(5) *Valgykite mano duonos*: dalyvaukite
pokilyje. — (6) *Pameskite vaikystę*:
neišmanymą. Duona ir vynas tai iš-
minties taisyklės, kurios padeda nusi-
kratyti paikybės. — (7) *Kas mokina...*
Tolesnis paaiškinimas, kaip reikią pa-
mesti paikybę. Reikia išsižadėti drau-
gavimo su išjuokėjais (laisvamaniais), nes
iš jų nieko daugiaus negalima susilaukti
kaip tik neapykantos ir paniekinimo;
reikia gi eiti pas išmintinguosius. —
Dėmę. Negražu, kada persėjimas pa-
silieka be pasekmių, dar labiaus ne-
gražu, kada susilaukiama paniekinančio
atstumimo. Priedo dar prisideda ne-
apykanta to, kurs nenori duotis per-
spėti (8. e.). — (9) *Progos*. Ebr. t. to ž.
nėra. — (10) *Išminties pradžia...* Vž.
aug. 1, 7; 2, 5. — *Šventųjų žinojimas*.
Tiems žodžiams duodama dar kitokių
prasmių: žinojimas šventų dalykų ir žino-

- ¹¹ Per me enim multiplicabuntur dies tui,
et addentur tibi anni vitæ.
¹² Si sapiens fueris, tibimetipsieris:
si autem illusor, solus portabis malum.
¹³ Mulier stulta et clamosa,
plenaque illecebris, et nihil omnino sciens,
¹⁴ sedit in foribus domus suæ
super sellam in excelso urbis loco,
¹⁵ ut vocaret transeuntes per viam,
et pergentes itinere suo:
¹⁶ Qui est parvulus, declinet ad me.
Et vecordi locuta est:
¹⁷ Aquæ furtivæ dulciores sunt,
et panis absconditus suavior.
¹⁸ Et ignoravit quod ibi sint gigantes,
et in profundis inferni convivæ ejus.

- ¹¹ Nes per mane pasidaugins tavo dienos
ir prisidės tau gyvenimo metų.
¹² Jei tu išmintingas, tai sau pačiam,
o jei išjuokėjas, tai vienas neši bausmę.
¹³ Paika moteriškė ir pliuskė,
pilna vylių ir visai nieko nežinanti,
¹⁴ atsisėdė savo namų duryse
ant krasės, augštojemiesto vietoje,
¹⁵ kad šauktu praeinančius keliu
ir atliekančius savo kelionę.
¹⁶ Kasmažutėlis, teuzsuka pas mane.
Ir bepročiui ji kalba:
¹⁷ Vogtas vanduo saldesnis,
ir paslėpta duona skanesnė.
¹⁸ O jis nežino, kad ten yra milžinų,
ir kad pragaro gilybėse jos svečiai.

Visokios gyvenimo taisyklės išmintingam.

Parabolæ Salomonis.

Caput X. ¹ Filius sapiens lætificat patrem:
filius vero stultus mœstitia est matris suæ.

Saliamono patarlės.

10. perskyrimas. ¹ Išmintingas sunus džiaugsmas jo tėvui,
paikas gi sunus apmaudas jo motinai.

junas (pažinimas) Šventojo, t. y. Dievo. — (11) *Nes per mane...* Plg. aug. 3, 2; 4, 10 ir k. — (12) *Jei tu išmintingas...*: išminties palaiminimu naudosies tu pats, taip pat kaip ir pasityčiojimo nepalaimą turėsi pats ant savęs priimti. — LXX po šitos eil. pridėta ilgesnis straipsnelis, kurio tačiau nėra ebr. t.

(13) *Paika moteriškė...* Paikybė panašiai aprašoma kaip svetimotė, aug. 7, 11. Ebr. t.: moteriškė paikybė, geidulinga, pilna tuštybės yra beprotystė (neišmanymas), visai nieko nežinanti. — (14) *Atsisėdė...* Paikybė kairiuose dalykuose pamėgdžiodžia išmintį. — (15) *Praeinančius keliu*: todėl visai neptyčia prisiartinančius į paikybę. — (16) *Mažutėlis*: neišmanėlis. — *Bepročiui*. Ebr. t.: žmogui be širdies, t. y. neturinčiam išmonės. — (17) *Vogtas vanduo...* Plg. aug. 5, 15. — *Paslėpta duona*. Ebr. t.: slaptinga duona. Paikybė kviečia į pokilį kaip ir išmintis. Bet koks skirtu- Šv. Raštas, III t.

mas! Tenai vynas, čia vogtas vanduo, tenai patiekta valgių stalas, čia slėptinė duona. Pokilis susideda iš uždraustų valgių: svetimoterystės. Žmogaus širdis linksta į tai, kas uždrausta, todėl paikybė kalba apie saldumą ir skanumą. — (18) *Milžinų*. Ebr. t.: šešėlių. Plg. aug. 2, 18; Prad. 6, 2; Job. 26, 5. Tie, kurie tikrai ir tai greitai teks mirčiai, jau dabar mirę. — *Pragaro gilybėse*. Ebr. t.: mirusiųjų buveinės slėniuose. — *Svečiai*: kurie priima paikybės pakvietimą.

10, 1—22, 16. Duodama ilga eilia trumpučių nesurištų tarp savęs dėsnių, išreikštų dažniausiai, ypač pradžioje, vienu antitėziniu paralelizmu, liečiančiu kokią nors dorybę ar ydą.

Saliamono patarlės. Tas antrašas apima trumpasias Saliamono patarles. Jis be reikalo išleistas LXX.

(10, 1) *Džiaugsmas*: prie jo prisideda

- ² Nil proderunt thesauri impie-
tatis:
justitia vero liberabit a morte.
- ³ Non affliget Dominus fame ani-
mam justi,
et insidias impiorum subvertet.
- ⁴ Egestatem operata est manus
remissa:
manus autem fortium divitias
parat.
Qui nititur mendaciis, hic pas-
cit ventos:
idem autem ipse sequitur aves
volantes.
- ⁵ Qui congregat in messe, filius
sapiens est:
qui autem stertit æstate, filius
confusionis.
- ⁶ Benedictio Domini super caput
justi:
os autem impiorum operit ini-
quitas.
- ⁷ Memoria justi cum laudibus:
et nomen impiorum putrescet.
- ⁸ Sapiens corde præcepta suscipit:
stultus cæditur labiis.

- ² Bedievytės turtai nieko nepa-
deda,
teisingumas gi išgelbi nuo mirties.
- ³ Viešpats nespaudžia badu tei-
siojo sielos
ir nieku paverčia bedievių tyko-
jimus.
- ⁴ Tingi ranka gimdo neturtą,
stipriųjų gi ranka igija turtų.
kas remiasi melu, gano vėjus,
ir tas pats seka skraidančius
paukščius.
- ⁵ Kas renka pjutyje, tas išmintin-
gas sunus;
kas gi miega vasarą, tas sugė-
dinimo sunus.
- ⁶ Viešpaties palaiminimas ant tei-
siojo galvos,
bedievių gi burną dengia ne-
teisybė.
- ⁷ Atsiminimą teisiųjų lydi pagy-
rimai,
bedievių gi vardas puna.
- ⁸ Išmintingas širdimi prima įsta-
tymą,
paikas savo lupų plakamas.

dar garbė ir naudingumas. — (2) *Bedievytės turtai...* neteisingai įgyti turtai nepadeda kaltininkui, ypač negelbi jo nuo nelaimės, taip pat nuo staigaus ir baisaus mirimo ir nuo teismo (25. 27. e.). Plg. žem. 21, 6. — *Teisingumas*: kaip visa apimanti dorybė, kada išliuosuoja nuo laikinės mirties (pvd. Noė, Lotą), visuomet nuo amžinosios; jis suteikia taip pat ilgą gyvenimą. Plg. žem. 11, 4. 19. — (3) *Nespaudžia...* Paiki tie, kurie neteisybe jieško turtų; Dievas juos atima iš jų ir duoda jiems kėsti bado. Tačiau čia pasakyta, kas dažnai atsitinka, bet ne visuomet. Sen. Testamente žydams buvo žadėta žemiškų gėrybių; jei Dievas jų neduoda dievobaimingiams N. Testamento, kad juos išmėgintu ir pašventintu, tai juo gausiaus suteikia jiems augštesnių, dvasinių gėrybių. Plg. ž. 13, 25; Ps. 36, 25; Mt. 6, 23. — *Bedievių tykojimas*: kenkti geriesiems. Ebr. t.: bedievių gi goduma

jis atstumia. — (4) *Stipriųjų*: stropiųjų. Tai lygiai tiesa kaip laikiniuose, taip ir dvasiniuose dalykuose. — *Kas remiasi melu*: laikinėmis ir apgaulingomis šio pasaulio gėrybėmis. — Šitų ž. iki eil. galui nėra ebr. t.; jie paimti iš LXX. — *Gano vėjus... seka...* vargsta be jokios naudos, dargi daro sau pragaistį. — (5) *Pjutyje... vasarą*. Ebr. t.: vasarą.. pjutyje. — *Sugėdinimo sunus*. Ebr. t.: kurs priverčia rausti. — (6) *Viešpaties palaiminimas*: visokios gėrybės. Ebr. t. nėra ž. Viešpaties. — *Bedievių gi burną dengia neteisybė*. Ebr. t.: smarkumas. T. y. smarkumu jie priverčiami nutilti, arba: jų neteisybė slėgia juos pačius. Ebr. t. verčiama dar taip: bedievių gi burna dengia smarkumą, t. y. kada jie kalba, jie dažniausiai mano padaryti kokią nors neteisybę. — (7) *Pagyrimai*. Ebr. t.: palaiminimas. — *Puna*: esti pasibjaurėjimo dalykas. — (8) *Paikas savo lupų plakamas*: jo neapsvarstytos

- ⁹ Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter:
qui autem depravat vias suas, manifestus erit.
- ¹⁰ Qui annuit oculo, dabit dolorem:
et stultus labiis verberabitur.
- ¹¹ Vena vitæ, os justi:
et os impiorum operit iniquitatem.
- ¹² Odium suscitatur rixas:
et universa delicta operit charitatem.
- ¹³ In labiis sapientis invenitur sapientia:
et virga in dorso ejus qui indiget corde.
- ¹⁴ Sapientes abscondunt scientiam:
os autem stulti confusioni proximum est.
- ¹⁵ Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus:
pavor pauperum, egestas eorum.
- ¹⁶ Opus justi ad vitam:
fructus autem impij ad peccatum.
- ¹⁷ Via vitæ, custodienti disciplinam:
qui autem increpationes relinquit, errat.
- ¹⁸ Abscondunt odium labia mendacia:
qui profert contumeliam, insipiens est.
- ⁹ kas nekaltai vaikščioja, tas vaikščioja su pasitikėjimu;
kas gi iškraipo savo kelius, bus atidengtas.
- ¹⁰ Kas mirkčioja akimis, padaro skausmo,
ir paikas lupomis mušamas.
- ¹¹ Teisiojo burna gyvybės šaltinis,
bedievių gi burna slepia neteisybę.
- ¹² Neapykanta sužadina vaidų,
meilė gi uždengia visus prasi-kaltimus.
- ¹³ Išmintingojo lupose randama išminties,
ir rykštė ant nugaros to, kam truksta širdies.
- ¹⁴ Išmintingieji slepia žinojimą,
paikuoja gi burna labai arti sugėdinimo.
- ¹⁵ Turtingojo lobis jo stiprumo miestas,
beturčių išgąstis tai jų neturtas.
- ¹⁶ Teisiojo veikimas gyvenimui,
bedievio gi vaisiai nuodėmei.
- ¹⁷ Eina gyvenimo keliu, kas laikosi drausmės;
kas gi nežiuri sudraudimų, paklysta.
- ¹⁸ Melagingos lupos slepia neapykantą;
kas apkalbinėja, tas neišmintingas.

šnekos padaro jam skausmų. Ebr. t.: kas neišmintingas lupomis, bus nutremtas (pražus) — (9) *Kas nekaltai...*: kas nebudamas klastingas eina tiesiu keliu, tam nėra ko bijoti nei Dievo, nei žmonių — *Bus atidengtas*: išeis aikštėn jo slepiamos nedoros mintys, arba: jis bus permatomas Dievo teisme. — (10) *Kas mirkčioja...*: veidmainingai, apgaulingai duoda ženklų akimis (plg. aug. 6, 10) — *Paikas...* Vž aug. 8. e.; Ekl. 27, 25. — (11) *Gyvenimo šaltinis*. Plg. aug. 5, 18. — *Bedievių*. Vž 6, e. — (12) *Meilė*: Dievo ir artimo. Plg. 1 Kor. 13, 4; 1 Petr. 4, 8; Jok. 5, 20. — (13) *Širdies*: išmanymo, protingumo. — (14) *Slepia žinojimą*: laiko savo išmintingus žodžius tinka-

mai laikui ir tinkamai vietai. — *Labai arti sugėdinimo*. Ebr. t.: artus žuvinimas. — (15) *Turtingojo lobis...* Turtai labai naudingi, jei teisingai suvartojami; jie apsaugo nuo daugelio dorinių pavojų. (Elgėtos) neturtas neturi pats šavyje jokio gerumo; padaro gi daug nesmagumų. — (16) *Gyvenimui*: o ne nuodėmei ir paskui ją einančiam žuvinimui. Nedoras žmogus suvartoja gausius vaisingus ne tam, kad jais pats su dėkingumu naudotusi ir kitiems gera darytu, bet nuodėmėms: savo geiduliams patenkinti ir slėgti beturčiams. — (17) *Paklysta*. Anot ebr. t.: suklaidina. — (18) *Melagingos lupos...* Ebr. t.: kas slepia neapykantą, to lupos melagingos,

19 In multiloquio non deerit peccatum:

qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua iusti:

cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur.

22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

23 Quasi per risum stultus operatur scelus:

sapientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum:

desiderium suum iustis dabitur.

25 Quasi tempestas transiens non erit impius:

justus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, et fumus oculis,

sic piger his, qui miserunt eum.

27 Timor Domini apponet dies: et anni impiorum breviabuntur.

28 Expectatio justorum lætitia: spes autem impiorum peribit.

19 Šnekumas neesti be nuodėmės; kas gi varžo savo lūpas, tas labai gudrus.

20 Teisiojo liežuvis rinktinis sidabras,

bedievių gi širdis nieko verta.

21 Teisiojo lūpos mokina daugelį, nemokytieji gi miršta širdies neturte.

22 Viešpaties palaiminimas daro turtingus,

ir prispaudimas jų neištiks.

23 Paikas lyg juokais vykdo piktadarystę,

išmintis gi yra žmogaus gudrybė.

24 Ko bedievis bijo, tai ateis ant jo; teisiesiems bus suteikta, ko jie trokšta.

25 Taip nebebus bedievio kaip praeinančios audros;

teisusis gi lyg amžinas pamatas.

26 Kaip uksus dantims ir dumai akims,

taip tinginys tiems, kurie jį siunčia.

27 Baimė Viešpaties padaugina dienas,

bedievių gi metai trumpinami.

28 Teisiųjų laukimas linksmybė, bedievių gi viltis žūna.

t. y. jis veidmainys. — (19) Šnekumas: nenaudingos be tikslo šnekos. Plg. žem. 18, 3; 17, 27, 28; Jok. 3, 2. — (21) Mokina. Ebr. t.: gana, t. y. veda ir maitina. — Miršta širdies neturte. Ebr. t.: miršta neišmanymu. Teisusis ne tik pats gyvas, bet veda taip pat ir kitus į gyvenimą. Paikieji negali niekam būti vedėjais į gyvenimą, jie patį savo neišmanymu mirties vaikai. — (22) Viešpaties palaiminimas... Tai pirmučiausi turtingumo priežastis. Kas atsitinka mums kartaus, kas yra mumyse pikta, eina ne iš Dievo, kurs yra vien džiaugsmas be kartumo, bet iš nuodėmės. — (23) Paikas lyg juokais... Paikam (bedieviui) paikumas ir piktu-

mas rodo si paprasčiausias dalykas, išmintingas gi negali kalbėti ir elgtis kitaip kaip reikalauja išmintis. — (24) Ko bedievis bijo... Plg. Jobo 3, 15; 15, 21. — (25) Taip nebebus... Ebr. t.: kuomet audra praeina, bedieviai išnyksta, t. y. pirma nelaimės audra sunaikina bedievi. Audra pakelia bedievi iš jo vietos lyg šapą, taip kad daugiaus nebežinoma, kame jis buvo, dievobaimingiems gi ji nekenkia. — (26) Taip tinginys...: jis arba visai nepadarė to, kam buvo siųstas, arba netaip kaip reikia ir taip sukelia apmaudą. — (27) Padaugina... Pasakoma, kas dažnai atsitinka, bet ne visuomet. Plg. aug. 3, 2 ir k. — (28) Linksmybė: nes įvyksta tai, ko jie ti-

²⁹ Fortitudo simplicis via Domini:
et pavor his, qui operantur
malum.

³⁰ Justus in æternum non commo-
vebitur:
impii autem non habitabunt
super terram.

³¹ Os justi parturiet sapientiam:
lingua pravorum peribit.

³² Labia justi considerant placita:
et os impiorum perversa.

Caput XI. ¹ Statera dolosa, abo-
minatio est apud Dominum:
et pondus æquum, voluntas
ejus.

² Ubi fuerit superbia, ibi erit
et contumelia:
ubi autem est humilitas, ibi
et sapientia.

³ Simplicitas iustorum dirigit
eos:
et supplantatio perversorum
vastabit illos.

⁴ Non proderunt divitiæ in die
ultionis:
justitia autem liberabit a morte.

⁵ Justitia simplicis dirigit viam
ejus:
et in impietate sua corrueit im-
pius.

⁶ Justitia rectorum liberabit eos:
et in insidiis suis capiuntur
iniqui.

²⁹ Viešpaties kelias nekaltojo
stiprybė.
ir išgaustis tiems, kurie daro pikta.

³⁰ Teisusis nesvyruos per amžius,
bedieviai gi negyvens šalyje.

³¹ Teisiojo burna gimdo išmintį,
nedoruųjų liežuvis pražus.

³² Teisiojo lupos tėmija, kas pa-
tinka,
o bedievių burna, kas iškreipta.

11. perskyrimas. ¹ Apgaulinga
svarstyklė pasibjaurėjimas
Viešpačiui,
teisingas gi svaras jo pasimė-
gimas.

² Kame puikybė, ten bus ir sugė-
dinimas,
kame gi nuolankumas, ten ir iš-
mintis.

³ Teisiųjų nekaltumas veda juos,
o iškrypusiųjų klatingumas su-
naikins juos.

⁴ Turtai nepadeda keršto dieną,
teisybė gi gelbi nuo mirties.

⁵ Nekaltojo teisybė daro jo kelią
tiesų,
bedievis gi krinta dėl savo be-
dievystės.

⁶ Teisiųjų teisybė išliuosuoja,
nedorėji gi sugaunami savaisiais
žabangais.

kisi. — (29) *Stiprybė*. Ebr. t.: pylimas. Viešpaties kelias tai tas, kurio Dievo apveizda laikosi pasaulio valdyne. — (30) *Negyvens šalyje*: Žadėtojoje žemėje, o taip pat danguje. Vz. Kun. 26, 1; Ps. 124, 1: 36, 29. — (31) *Gimdo*. Anot. ebr. t.: želdo. Žodžiais išreiškiama tai, kas manoma širdyje. — *Pražus*. Ebr. t.: bus išnaikintas. — (32) *Tėmija*... Ebr. t.: žino, kas patinka (Dievui ir žmonėms), todėl, kas teisinga ir gera.

(11, 1) *Apgaulinga*... Plg. žem. 16, 11; 20, 10; Atk. 25, 13—15 ir k. — *Teisingas svaras*. Ebr. t.: tobulas akmuo. Senojoje svarščiai dažnai budavo akmeniniai. Plg. 2 Kar. 14, 26 ir k. — (2) *Kame puikybė*... Ebr. t.: atėjo puikybė, ateis gėda. — (3) *Klatingumas*. Ebr. t.: iškrypimas. — (4) *Keršto*. Ebr. t.: rustybės. Plg. aug. 10, 2. — (5) *Tiesų*. Ebr. t.: lygų. Plg. aug. 3, 6. — (6) *Savaisiais žabangais*. Ebr. t.: savo godu-

- 7 Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes:
et expectatio solicatorum peribit.
- 8 Justus de angustia liberatus est:
et tradetur impius pro eo.
- 9 Simulator ore decipit amicum suum:
justi autem liberabuntur scientia.
- 10 In bonis justorum exultabit civitas:
et in perditione impiorum erit laudatio.
- 11 Benedictione justorum exaltabitur civitas:
et ore impiorum subvertetur.
- 12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est:
vir autem prudens tacebit.
- 13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana:
qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
- 14 Ubi non est gubernator, populus corruet:
salus autem, ubi multa consilia.
- 15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo:
qui autem cavet laqueos, securus erit.
- 16 Mulier gratiosa inveniet gloriam:
et robusti habebunt divitias.
- 7 Mirus bedieviui, nebėra daugiaus vilties,
ir susirupinusiųjų laukimas niekais nueina.
- 8 Teisusis išliuosuojamas iš suspaudimo,
o jo vieton atiduodama bedievis.
- 9 Veidmainys burna apgauna savo prietelį,
teisieji gi išliuosuojami žinojimu.
- 10 Teisiųjų pasisėkimu džiaugiasi miestas,
žunant gi bedieviams linksmi šukaujama.
- 11 Palaiminimu teisiųjų miestas kilsta,
bedievių gi burna griauamas.
- 12 Kas niekina savo prietelį, tam truksta širdies,
gudrus gi žmogus tyli.
- 13 Kas apgaulingai elgiasi, atidengia paslaptis,
keno gi širdis ištikima, tas slepia, kas jam prietelio pavesta.
- 14 Kame nėra valdovo, tauta žūna;
sveika gi ten, kame daug pasitarimų.
- 15 Nelaimė ištinka tą, kas laiduoja už svetimtautį;
kas gi vengia kilpų, tam nėra pavojaus.
- 16 Maloni moteriškė igija garbės,
ir galingieji gauna turtų.

mu. — (7) *Mirus bedieviui*.. Aiški aliuzija į busimąjį gyvenimą ir amžiną bedievių bausmę. — *Susirupinusiųjų*: karštai ir neramiai įsiekančiųjų žemiškų gėrybių. Ebr. t. rasi: nieko vertų. — (8) *Atiduodama bedievis*, kad kęstų suspaudimą. — (9) *Burna apgauna*... Ebr. t.: savo šnekėjimu sunaikina savo artimą. — *Išliuosuojami žinojimu*. Išmintis padeda jiems pažinti veidmainių kilpas. — (11) *Palaiminimu*: palaiminimo linkėjimais, maldomis ir gerais darbais. — (12) *Niekina*: piktais žodžiais. — *Prietelį*: artimą. — *Truksta širdies*: neturi išmanymo. — *Tyli*: žinodamas, kad dažnai nereikia ir

nenaudinga išreikšti savo mintį. — (13) *Kas apgaulingai*... Ebr. t.: kas šen ir ten vaikščioja, šmeiždamas. — Kas mėgsta piktai kalbėti su kitais, tas nelaiko jokių paslaptių. — *Kas jam prietelio pavesta*. Ebr. t. trumpai: dalyką. — (14) *Pasitarimų*. Ebr. t.: patarėjų. Tauta! naudinga, kad karalius dažnai klaususi savo patarėjų. Plg. žem. 15, 22; 24, 26. — (15) *Už svetimtautį*: už ką nors kita, neesant tikro reikalo, esant gi pavojui, kad tas, už kurį laiduota, dėl savo nedoro ar apsileidimo nesirupins gražinti skolos. Plg. aug. 6, 1. — *Kilpų*: laidavimo. — (16) *Gauna turtų*. Garbė ir turtai tai branginamos gėrybės,

- ¹⁷ Benefacit animæ suæ vir misericors:
qui autem crudelis est, etiam propinquos abjicit.
- ¹⁸ Impius. facit opus instabile:
seminanti autem justitiam merces fidelis.
- ¹⁹ Clementia præparat vitam:
et sectatio malorum mortem.
- ²⁰ Abominabile Domino cor prævum:
et voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.
- ²¹ Manus in manu non erit innocens malus:
semen autem justorum salvabitur.
- ²² Circulus aureus in naribus suis,
mulier pulchra et fatua.
- ²³ Desiderium justorum omne bonum est:
præstolatio impiorum furor.
- ²⁴ Alii dividunt propria, et ditiores fiunt:
alii rapiunt non sua, et semper in egestate sunt.
- ²⁵ Anima, quæ benedicit, impinguabitur:
et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
- ²⁶ Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis:
benedictio autem super caput vendentium.
- ¹⁷ Gailestingas žmogus gera daro savo sielai,
kas gi nuožmus, tas atstumia nuo savęs net ir artimuosius.
- ¹⁸ Ką bedievis daro, tai neturi pastovumo,
sėjančiam gi teisybę tikras užmokesnis.
- ¹⁹ Maloningumas rengia gyvenimą, jieškojimas gi pikto mirtį.
- ²⁰ Nuoboda Viešpačiui nedora širdis,
ir jo pasimėgimas tuose, kurie nekaltai vaikščioja.
- ²¹ Ranka rankoje, piktas nebus laikomas nekaltu,
teisiųjų gi ainija bus išgelbėta.
- ²² Aukšinis žiedas kiaulės snukyje,
toki moteriškė graži, bet kvaila.
- ²³ Teisiųjų troškimas visa, kas gera,
bedievių laukimas narsas.
- ²⁴ Vieni dalina, ką turi savo, ir darosi turtingesni;
kiti gi plėšia ne savo, ir jie visuomet neturte.
- ²⁵ Siela, kuri laimina, bus gausiai pasotinta,
ir kas gausiai girdo, taip pat pats bus gausiai pagirdytas.
- ²⁶ Kas slepia javus, keikiamas tautos,
palaiminimas gi ant parduodančiųjų galvos.

bet jos įgijamos ne prievarta. — (17) *Atstumia nuo savęs...* Ebr. t.: kenkia savo paties kunui. — Rasi taip nurodoma baismė, kurią siųs Viešpats. Vulg.: negailestingai elgiasi su savo giminėmis. — (18) *Neturi pastovumo.* Bedievis dažnai nustoja savo pelno dar prie gyvos galvos, o jau tikrai mirdamas. — (19) *Maloningumas...* Ebr. t.: tikras teisingumas veda į gyvenimą, kas gi jieško pikta, (tai daro) mirčiai. — (20) *Nuoboda...* Plg 2, 21; 17, 20. — (21) *Ranka rankoje.* Patarlinis išsireiškimas, kurio prasmė: taip, be abejonės. — *Nebus laikomas nekaltu:* nepasiliks nenubau-

stas. — (22) *Bet kvaila.* Anot ebr. t.: bet neturinti tikro išmanymo. — (23) *Teisiųjų troškimas...* Jie nieko kito netrokšta, kaip tik tai, kas gera, todėl jų troškimai įvyksta. — *Narsas.* Bedieviai laukia ko kito, bet susilaukia Dievo rustybės. — (24) *Vieni dalina...* Plg. Ps. 111, 9; 2 Kor. 9, 9. — *Kiti plėšia...* Ebr. t.: kiti spuli ir tai tik neturtui (nes Dievas neduos skalsos, bet atves juos į neturtą). — (25) *Laimina:* gausiai suteikia. — *Gausiai girdo...* Ebr. t.: gaivina, laisto. Palyginimas paimtas iš gaivinančio augalus lietaus. — (26) *Kas slepia javus...*: kad paskui dar bran-

- 27 Bene consurgit diluculo qui
quærit bona:
qui autem investigator malo-
rum est, opprimetur ab eis.
- 28 Qui confidit in divitiis suis,
corruet:
justi autem quasi virens folium
germinabunt.
- 29 Qui conturbat domum suam,
possidebit ventos:
et qui stultus est, serviet sapienti.
- 30 Fructus justi lignum vitæ:
et qui suscipit animas, sa-
piens est.
- 31 Si justus in terra recipit,
quanto magis impius et pecca-
tor?

Caput XII. ¹ Qui diligit discipli-
nam, diligit scientiam:
qui autem odit increpationes,
insipiens est.

- ² Qui bonus est, hauriet gra-
tiam a Domino:
qui autem confidit in cogita-
tionibus suis, impie agit,
- ³ Non roborabitur homo ex im-
pietate:
et radix justorum non commo-
vebitur.
- ⁴ Mulier diligens, corona est viro
suo:
et putredo in ossibus ejus, quæ
confusione res dignas gerit.

- 27 Naudinga keltis auštant, kas
jieško to, kas gera;
kas gi jieško pikta, bus jo pri-
slėgtas.
- 28 Kas pasitiki savo turtais, puls;
teisieji gi tarps kaip žaliuojąs
lapas.

- 29 Kas daro sumišimą savo na-
muose, paveldės vėjus,
irkas paikas, vergaus išmintingam.
- 30 Teisiojo vaisius gyvybės medis,
ir kas padeda sieloms, tas iš-
mintingas.
- 31 Jei teisusis gauna atsilyginimo
ant žemės,
juo gi labiaus bedievis ir nusi-
dėjėlis!

12. perskyrimas. ¹ Kas mėgsta
drausmę, mėgsta žinojimą;
kas gi nekenčia pabarinių, tas
neišmintingas.

- ² Kas geras, tas sėmsis malonės
iš Viešpaties,
kas gi pasitiki savo mintimis,
elgiasi bedieviškai.
- ³ Žmogus nesustiprės bedievyse,
teisiųjų gi šaknis nebus paju-
dinta.

- ⁴ Stropi moteriškė vainikas savo
vyru, ir lyg puvėšiai jo kaulams ta, kuri
daro sugėdinimo vertus dalykus.

giaus juos parduotu. Palestinoje dėlei sausumo laikada visai neuždera javai. Plg. Am. 4, 4—8. — (27) *Naudinga...* Ebr. t.: kas rupinasi tuo, kas gera, jieško, kas (Dievui) patinka. — (28) *Tarps kaip...* Plg. Ps. 1, 3; 111, 13. — (29) *Kas daro sumišimą...* kas savie- siems neduoda, ko jiems reikia sveikatai ir linksnumui palaikyti, tas daugiaus nustoja dėlei saviškių apsileidimo, ne- kaip susispuli, taip kad galų gale pa- tenka į neturtą ir gauna pats parsiduoti į vergus. — (30) *Gyvybės medis.* Aliuzija į Prad. 2, 9; plg. aug 3, 8. Teisiojo žodžiai ir darbai gaivina kitus, veda juos į gyvenimą, kurs gaunama per

išmintį ir teisybę. — *Padedą sieloms.* Ebr. t.: įgija sielas (dėlei Dievo) — (31) *Gauna atsilyginimo...* jei gerieji plakami už savo nedidelius prasikalti- mus, juo labiaus bedieviai už didžius. LXX duodama tik ebr. t. paaikškinimas. Juo seka 1 Petr. 4, 18.

(12. 1) *Neišmintingas.* Ebr. t.: be- protys. — (2) *Sėmsis.* Ebr. t.: gauna. Plg. aug. 8, 35. — *Kas gi pasitiki...* Ebr. t.: vyliaus gi žmogų jis (Viešpats) pasmerkia. — (3) *Žmogus nesustiprės...* Teisusis turi savo šaknis Dievuje; jo negali išrauti joki audra; kitaip esti su nusidėjėliu. — (4) *Stropi moteriškė.* Ebr. *ʿeš-th chail*, drąsi, dora moteriškė.

- ⁵ Cogitationes justorum judicia:
et consilia impiorum fraudu-
lenta:
- ⁶ Verba impiorum insidiantur
sanguini:
os justorum liberabit eos.
- ⁷ Verte impios, et non erunt:
domus autem justorum per-
manebit.
- ⁸ Doctrina sua noscetur vir:
qui autem vanus et excors est,
patebit contemptui.
- ⁹ Melior est pauper et suffi-
ciens sibi,
quam gloriosus et indigens
pane.
- ¹⁰ Novit justus jumentorum suo-
rum animas:
viscera autem impiorum crudelia.
- ¹¹ Qui operatur terram suam, sa-
tiabitur panibus:
qui autem sectatur otium, stul-
tissimus est.
Qui suavis est in vini demo-
rationibus,
in suis munitionibus relinquit
contumeliam.
- ¹² Desiderium impij munimentum
est pessimorum:
radix autem justorum proficiet.
- ¹³ Propter peccata labiorum ruina
proximat malo:
effugiet autem justus de angustia.
- ⁵ Teisiųjų mintis krypta į tai, kas
teisinga,
bedievių gi sumanymai klastingi.
- ⁶ Bedievių žodžiai tykoja kraujo;
teisiųjų burna juos išliuosuoja.
- ⁷ Apversk bedievius, ir jų nebebus;
teisiųjų gi namai pasilieka.
- ⁸ Žmogų pažįsta iš jo mokslo;
kas gi tuščias ir be išmonės, da-
rosi paniekinimo dalyku.
- ⁹ Daugiau vertas beturtis, kurs
sau užtenka,
nekaip garbingas, kurs neturi
duonos.
- ¹⁰ Teisusis žino ir ko jo galvijų
gyvybei reikia,
bedievių gi širdis nuožmi.
- ¹¹ Kas dirba savo žemę, bus sotus
duonos,
kas gi jieško dykinėjimo, tas
paikiausias.
Kas mėgsta pasilikti puotose,
tas palieka gėdą savo tvirtovėse.
- ¹² Bedievio troškimas pylimas pik-
tiesiems,
teisiųjų gi šaknis tarpsta.
- ¹³ Dėlei lupų nuodėmių piktajam
artinasi žuvinas,
teisusis gi ištruks iš suspaudimo.

Vz. žem. 31, 10... — *Vainikas*: tikras papuošalas. *Vainikas* symbolis garbės. — (5) *Mintis krypta* t.: juo labiau jų žodžiai ir darbai. — (6) *Tykoja kraujo*: pavojingi nekaltųjų gyvybei. — *Juos*: pačius teisuosius, arba nekaltus, esančius pavojuje. — (7) *Apversk bedievius*... Ebr. t.: piktieji apsigrižia, ir jų nebėra. Tai patarlinis išsireiškimas apie bedievių nepastovumą. — (8) *Iš jo mokslo*: iš praktikinių pamokinių, gudrumo šnekoje ir pasielgime. Ebr. t.: žmogus giriamas, žiurint koki jo gudrybė. — *Kas gi tuščias ir be išmonės*. Ebr. t.: keno gi širdis iškreipta, t. y. kurs mato ir supranta dalykus netaip, kaip reikalauja sveikas protas. —

(9) *Daugiau vertas*... Ebr. t.: geriau būti nežymiam ir tarnauti sau pačiam. Plg. Ekl. 10, 20. — *Garbingas*: kurs didžiuojasi savo kilme, gimine. — (11) Ebr. t.: tuščių dalykų — *Kas mėgsta*... Tų ž. iki eil. galui ebr. t. nėra. Jie paimti iš LXX — *Savo tvirtovėse*: kurias neginamas paims jo priešas ir jį patį paniekins. — (12) *Bedievio troškimas*... Ebr. t. prasmė neaiški. Anot vieno: bedieviai jieško globos pas sau lygius, bet neranda, arba: rupinasi palaikyti savuosius; anot kitų: piktasis nieko daugiau nemano kaip tik plėšti sau lygius, ir todėl tarp jų negali būti taikos. — (13) *Dėlei lupų*... Ebr. t.: neteisybės lupose yra pikti žabangai. —

- ¹⁴ De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis,
et juxta opera manuum suarum retribuetur ei.
- ¹⁵ Via stulti recta in oculis ejus:
qui autem sapiens est, audit consilia.
- ¹⁶ Fatuus statim indicat iram suam:
qui autem dissimulat injuriam, callidus est.
- ¹⁷ Qui quod novit loquitur, index justitiæ est:
qui autem mentitur, testis est fraudulentus.
- ¹⁸ Est qui promittit, et quasi gladio pungitur conscientia: lingua autem sapientium sanitas est.
- ¹⁹ Labium veritatis firmum erit in perpetuum:
qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.
- ²⁰ Dolus in corde cogitantium mala:
qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.
- ²¹ Non contristabit justum quidquid ei acciderit:
impij autem replebuntur malo.
- ²² Abominatio est Domino labia mendacia:
qui autem fideliter agunt, placebunt ei.
- ¹⁴ Iš savo burnos vaisių kiekvienas sotinasi gėrybėmis, ir jam atsilyginama, žiurint jo rankų darbų.
- ¹⁵ Paikėjo kelias tiesus jo akyse; kas gi išmintingas, klausosi patarimų.
- ¹⁶ Paikas tuojau parodo savo rustybę, kas gi slepia savo skriaudą, tas buklus.
- ¹⁷ Kas sako, ką žino, tas kalba teisybę; kas gi meluoja, tas apgaulingas liudytojas.
- ¹⁸ Esti tokių, kurie žada ir sąžinės perduriami lyg-kad kalaviju, išmintingųjų gi liežuvis yra išgydymas.
- ¹⁹ Tiesą kalbančios lupos pasilieka visuomet; umas gi liudytojas galandu liežuvį melui.
- ²⁰ Klasta širdyje tų, kurie mano pikta, tuos gi, kurie duoda ramybės patarimų, seka džiaugsmas.
- ²¹ Teisiojo nenuliudins, kas nors jam atsitiktų, bedieviai gi turės apsieiai nelaimės.
- ²² Melagingos lupos pasibjaurėjimas Viešpačiui, kas gi ištikimai elgiasi, tie jam patinka.

(14) Iš savo burnos... Geri vaisiai, kurių kas nors duoda savo išmintingomis šnekomis, atneša jam palaiminimo. — (17) Kas sako, ką žino... Ebr. t.: kas sako tiesą, išreiškia, kas teisinga. — (18) Esti tokių... Ebr. t.: nevienas plepa taip, lyg-kad tai būtų kalavijo kirčiai, t. y. apie viską taip išsireiškia, kad klausytojai lyg aštriais dyguliais žeidžiami. — *Perduriami*: jei žadėjo neapsimastę. — (19) Umas gi liudytojas...

Ebr. t.: ir tik akymirksnį melagingos lupos. — (20) *Klasta*...: visų pirma apgavimas kitų, o paskui ir savęs; draug gi ir kenkimas. — *Tuos gi, kurie duoda*... Ebr. t.: ramybės gi patarėjams, džiaugsmas. — (21) *Teisiojo nenuliudins*... Ebr. t.: joki nelaimė neatsitinka teisiamam. Plg. aug. 10, 3; 12, 2. Teisiojo neištinka joki Dievo bausmė. Kas tat atsitinka jam kartaus, tai ne tamsybė, bet malonė ir šviesa, kurios jo širdį daro

- ²³ Homo versutus celat scientiam: et cor insipientium provocat stultitiam.
- ²⁴ Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.
- ²⁵ Mæror in corde viri humiliabit illum, et sermone bono lætificabitur.
- ²⁶ Qui negligit damnum propter amicum, justus est: iter autem impiorum decipiet eos.
- ²⁷ Non inveniet fraudulentus lucrum: et substantia hominis erit auri pretium.
- ²⁸ In semita justitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.
- Caput XIII.** ¹ Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.
- ² De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.
- ³ Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.
- ⁴ Vult et non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
- ²³ Buklus žmogus slepia žinojimą, o neišmintingųjų sirdis iššaukia paikumą.
- ²⁴ Galingųjų ranka viešpataus, tingi gi turės duoti čyžę.
- ²⁵ Liudesis žmogaus širdyje jį žemina, geras gi žodis jį linksmina.
- ²⁶ Kas dėlei prietelio nežiuri nuostolio, tas teisus; bedievių gi kelias juos suklaidina.
- ²⁷ Apgavikas nerās pelno, žmogaus gi lobis vertas aukso.
- ²⁸ Ant teisybės tako gyvenimas, klystkėlis gi veda į mirtį.
- 13. perskyrimas.** ¹ Išmintingas sunus savo tėvo mokslas, kurs gi išjuokėjas, tas neklauso perspėjamas.
- ² Iš savo burnos vaisių žmogus sotinasi gėrybėmis, prasikaltėlių gi siela neteisinga.
- ³ Kas sergi savo burną, sergi savo gyvybę, kas gi nesvarsto savo žodžių, tas kentės nelaimių.
- ⁴ Tinginys nori ir nenori, darbščiųjų gi siela gausiai pasotinama.

tyresnę ir kelia augštin — (23) *Buklus*.. Plg. aug. 10, 14. — *Iššaukia paikumą* Ebr. t.: skelbia beprotystę. — (24) *Galingųjų*: darbščių. Plg. aug. 10, 4. — (25) *Jį žemina*: slėgia. Ebr. t.: jei yra liudesis žmogaus širdyje, jis jį palenkia. — (26) *Tas teisus*. Ebr. t. vieni išreiškia taip: Turtingesnis už savo kaimynus, kurs tiesa ir netiesa stengiasi pralobti; kiti gi: teisusis veda savo artimus (geru keliu). — (27) *Apgavikas... pelno*: kurio jis taip trokšta. — *Žmogaus*, t. y. teisiejo. Ebr. t. kitoki mintis: tinginys

nepagauna savo grobio, brangus gi žmogui lobis stropumas. — (28) *Ant teisybės...* Plg. aug. 10, 2; 11, 19 ir k. (13, 1) *Mokslas*. Ebr. t.: drausmė. Sunaus išmintingumas pasekmė ir vaisius jo tėvo pamokymų, perspėjimų. — (2) *Iš savo burnos...* Plg. aug. 12, 4. — *Prasikaltėlių gi...* Ebr. t. rasi: piktųjų gi godumas tai prievartos darbai, t. y. jie godžiai trokšta prievarta įgyti, kas ne jų. Plg. aug. 10, 6. — (4) *Tinginys nori...* Ebr. t.: tinginys trokšta, bet jo troškimas niekai, t. y. jis savo troškimų

- ⁵ Verbum mendax justus detestabitur:
impious autem confundit, et confundetur.
- ⁶ Justitia custodit innocentis viam:
impietas autem peccatorem supplantat.
- ⁷ Est quasi dives cum nihil habeat:
et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.
- ⁸ Redemptio animæ viri, divitiæ suæ:
qui autem pauper est, increpationem non sustinet.
- ⁹ Lux justorum lætificat:
lucerna autem impiorum extinguetur.
- ¹⁰ Inter superbos semper jurgia sunt:
qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.
- ¹¹ Substantia festinata minuetur:
quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.
- ¹² Spes, quæ differtur, affligit animam:
lignum vitæ desiderium veniens.
- ¹³ Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat:
qui autem timet præceptum, in pace versabitur.
Animæ dolosæ errant in peccatis:
justi autem misericordes sunt, et miserantur.
- ⁵ Teisusis bodisi melagingo žodžio, bedievis gi daro gėdą ir pats sugėdinamas.
- ⁶ Teisybė sergi nekaltojo kelią, bedievystė gi pražudo nusidėjėlį.
- ⁷ Vienas rodosi turtingas, nors nieko neturi,
o kitas rodosi neturtingas, nors turi daug turtų.
- ⁸ Žmogaus turtai tarnauja jo gyvybei išvaduoti,
kas gi neturtingas, tam netenka girdėti grumojimų.
- ⁹ Teisiųjų šviesa linksmina, bedievių gi žiburys gęsta.
- ¹⁰ Tarp puikiųjų visuomet vaidai, kurie gi visa daro pasitarę, tie išminties vedami.
- ¹¹ Skubiai įgytas lobis mažėja, pamažu gi ranka surinktas dauginasi.
- ¹² Atidedama viltis vargina sielą, įvyksta troškinas gyvybės medis.
- ¹³ Kas juodina kokią dalyką, pats save suriša ateičiai,
kas gi bijo įsakymo, pasiliks ramybėje.
Klastingos sielos klaidžioja nuodėmėse,
teisieji gi gailestingi ir pasigaili.

nevykdo. — (5) *Daro gėdą ir...* Ebr. t.: daro išniekinimą ir gėdą. — (6) *Teisybė sergi...* Ebr. t.: teisusis sergi savo nekaltumą, piktumas bedieviui kilpa po jo kojų, t. y. jį pražudo. — (7) *Vienas rodosi...* neretai išviršiniai turtai slepia didžiausį dvasinį neturtą, ir priešingai, yra neturtas, kurs daro žmogų turtingą Dievo karalystei. Plg. 2 Kor. 6, 10. Ebr. t.: vienas apsimeta esąs turtingas (kad būtų gerbiamas), nors nieko neturi, o kitas apsimeta esąs neturtingas (dėlei savo šykštumo), nors... — (8) *Gyvybei*

išvaduoti. Pinigais galima laikada išsipirkti iš didžiausios nelaimės, (teisme ir patekus į galvažudžių rankas); dvasinėje prasmėje: išmaldomis; bet ir neturtas turi savo patogumų. — (9) *Linksmina*. Ebr. t.: linksmi žiba. — Šviesa laimės vaizdas. — (10) *Tarp puikiųjų...* Ebr. t.: puikybė nieko daugiau nepadarą kaip tik vaidus. — *Tie išminties vedami*. Ebr. t.: su tais išmintis. — (11) *Skubiai*: be vargo, arba neteisingai. — (12) *Gyvybės medis*. Vz. aug. 11, 30. — (13) *Kas juodina...* Apšaukęs koki

¹⁴ Lex sapientis fons vitæ,
ut declinet a ruina mortis.

¹⁵ Doctrina bona dabit gratiam:
in itinere contemptorum vorago.

¹⁶ Astutus omnia agit cum consilio:
qui autem fatuus est, aperit
stultitiam.

¹⁷ Nuncius impii cadet in malum:
legatus autem fidelis, sanitas.

¹⁸ Egestas, et ignominia ei, qui
deserit disciplinam:
qui autem acquiescit arguenti,
glorificabitur.

¹⁹ Desiderium si compleatur, delectat
animam:
detestantur stulti eos, qui fugi-
unt mala.

²⁰ Qui cum sapientibus graditur,
sapiens erit:
amicus stultorum similis effi-
cietur.

²¹ Peccatores persequitur malum:
et iustis retribuuntur bona.

²² Bonus relinquit heredes filios,
et nepotes:
et custoditur iusto substantia
peccatoris.

¹⁴ Išmintingojo įstatymas gyvybės
šaltinis.

mirties sunaikinimui išvengti.

¹⁵ Geras mokslas duoda malonės,
paniekintojų gi kelyje gėlmė.

¹⁶ Buklus visa daro apsvarstęs,
kas gi kvailas, iškelia aikštėn savo
paikumą.

¹⁷ Bedievio žinnešys krinta į ne-
laimę,
ištikimas gi pasiuntinys sveikata.

¹⁸ Neturtas ir gėda tam, kurs pa-
meta drausmę,
kas gi priima perspėjimą, įgija
pagarbos.

¹⁹ Troškimas, jei įvyksta, džiugina
sielą;
paikieji bodisi tų, kurie bėga nuo
pikto.

²⁰ Kas vaikščioja su išmintingais,
darosi išmintingas,
paikųjų prietelis pasidaro į juos
panašus.

²¹ Nusidėjėlius persekioja nelaimė,
teisiesiems gi atsilyginama gėry-
bėmis.

²² Geras palieka tėvainiais sunus
ir anukus,
ir nusidėjėlio lobis laikoma teisia-
jam.

nors dalyką, žmogus turi laikytis savo pasakymo, arba išsižadėdamas savo žodžių pasirodyti melagiui. Ebr. t.: kas paniekina žodį, save pražudo, t. y. niekindamas prasikalsta ir pasidaro bausmės vertas. Kalbama gi čia, kaip pasirodo iš antros paralelizmo dalies, apie Dievo žodį, t. y. Dievo įstatymą. — *Pasilieka ramybėje.* Ebr. t.: gaus užmokesnį. — *Klatingos sielos...* Tų ž. iki eil. galui nėra ebr. t. — *Nuodėmėje:* todėl nelaimėje. — **(14)** *Įstatymas:* pamokinimai. Plg. 10, 11; 14, 27. — *Sunaikinimui.* Ebr. t.: tinklams. — **(15)** *Duoda malonės:* įgija žmogui Dievo ir artimų palankumo. — **(16)** *Buklus...* Išmintingas daro, paikas kalba, išmintingas visuomet elgiasi, dalyką apsvarstydamas ir išmanydamas, paikas nuolat kalba paikus dalykus. Plg. aug. 12, 23. — **(17)** *Bedievio žinnešys.* Anot ebr. t.:

žinnešys bedievis, todėl neištikimas. — *Sveikata.* Ebr. t.: gydyklas, vaistas. Plg. žem. 25, 13. Ištikimas pasiuntinys yra tarsi gydyklas siuntėjui, nes jis gali pilnas pasitikėti, kad pasiuntinystė bus gerai atlikta. — **(18)** *Neturtas ir...* Plg. žem. 15, 5. 32. — **(19)** *Paikieji bodisi...* Ebr. t.: paikajam nuoboda bėgti nuo pikto. — Šitoje eil. paralelizmas syntetinis. Sąryšis tarp pirmosios ir antrosios jo dalies toks: kiekvienas įvyksta troškimas padaro džiaugsmo, todėl paikieji visuomet jieško to džiaugsmo tame, ko jie trokšta, t. y. pig-tame. Tačiau laimė ir nauda neilgam patenka, jei jos neparemtos dorybe. — **(20)** *Paikųjų prietelis...* Ebr. t.: kas mėgsta paikuosius, tam esti negera. — **(21)** *Nusidėjėlius...* Plg. aug. 10, 25; 11, 3. 5 ir k. — **(22)** *Sunus ir anukus.* Ebr. t.: savo vaikų vaikus. — **(23)** *Nauji.*

²³ Multi cibi in novalibus patrum:
et aliis congregantur absque ju-
dicio.

²⁴ Qui parcit virgæ, odit filium
suum:
qui autem diligit illum, in-
stanter erudit.

²⁵ Justus comedit, et replet ani-
mam suam:
venter autem impiorum insa-
turabilis.

Caput XIV. ¹ Sapiens mulier ædi-
ficat domum suam:
insipiens exstructam quoque
manibus destruet.

² Ambulans recto itinere, et ti-
mens Deum,
despicitur ab eo, qui infami
graditur via.

³ In ore stulti virga superbiæ:
labia autem sapientium custo-
diunt eos.

⁴ Ubi non sunt boves, præsepe
vacuum est:
ubi autem plurimæ segetes, ibi
manifesta est fortitudo bo-
vis.

⁵ Testis fidelis non mentitur:
profert autem mendacium do-
losus testis.

⁶ Quærit derisor sapientiam, et
non invenit:
doctrina prudentium facilis.

²³ Daug maisto duoda nauji tėvų
arimai,
bet kitiems jis renkama neteisin-
gai.

²⁴ Kas gailisi rykštės, nekenčia savo
sunaus,
kas gi ji myli, nuolat laiko drau-
smėje.

²⁵ Teisusis valgo ir pasotina savo
sielą,
bedievių gi pilvas nepasotinamas.

14. perskyrimas. ¹ Išmintinga mo-
teriškė stato savo namus,
neišmintinga savo rankomis
griauna jau pastatytus.

² Kas vaikščioja tiesiu keliu ir bijo
Dievo,
niekinamas to, kurs eina begė-
dišku keliu.

³ Paikojo burnoje puikybės rykštė,
išmintingųjų gi lupos sergi juos.

⁴ Kur nėra jaučių, prakartas tuš-
čias;
kame gi labai daug derliaus, ten
pasirodo jaučio stiprumas.

⁵ Ištikimas liudytojas nemeluoja,
klastingas gi liudytojas kalba
melą.

⁶ Išjuokėjas jieško išminties ir
neranda;
gudriems mokslas lengvas.

tėvų arimai. Ebr. t.: naujai įgyventa be-
turčio dirva. — *Bet kitiems...* Ebr. t.:
bet kairurie žūna dėlei stokos teisybės.
— Ypatingu Dievo palaiminimu betur-
tis gauna savo reikalams gana maisto,
ir iš naujai išplėsto ir įgyvento dirvono,
bedieviai gi, užsipelnę Dievo prakeikimą,
inirsta neturte. — (24) Plg. 3, 12; 23,
13. 14; 29, 15 ir k. — (25) *Teisusis...*
Ebr. t.: teisusis turi ko valgyti, taip
kad jo siela soti, bedievio gi pilvas
kenčia badą. Plg. 10, 3; Ps. 53, 11.

(14, 2) *Kas vaikščioja...* Ebr. t.:
vaikščioja savo tiesume tas, kurs bijo
Viešpaties, ir iškrypęs tas, kurs ji (Vieš-

patį) niekina. — (3) *Paikojo burnoje...*
puikybė, kurią jis apreiškia savo šnekoje.
lyg rykštė, kuria jis plaka kitus ir pats
save. — *Išmintingųjų...* Plg. aug. 10,
13. 14. — (4) *Kame gi labai daug...*
Ebr. t.: bet daug derliaus gaunama
jaučio stiprybe. — Neesant jaučių,
tiesa, prakartas gali pasilikti tuščias,
bet be jų negalima apdirbti laukų ir
turėti derliaus. — (5) *Ištikimas...*
vienam tiesa, kitam melas pasidarė lyg-
kad prigimties dalis. Plg. aug. 6, 9;
12, 17. — (6) *Išjuokėjas...*: laisvamanis,
kurs niekina Dievą ir kiekvieną jo duotą
apreiskimą. — *Lengvas*: nesunkus pa-

- ⁷ Vade contra virum stultum,
et nescit labia prudentiæ.
- ⁸ Sapientia callidi est intelligere
viam suam:
et imprudentia stultorum er-
rans.
- ⁹ Stultus illudet peccatum,
et inter justos morabitur gratia.
- ¹⁰ Cor quod novit amaritudinem
animæ suæ,
in gaudio ejus non miscebitur
extraneus.
- ¹¹ Domus impiorum delebitur:
tabernacula vero justorum ger-
minabunt.
- ¹² Est via, quæ videtur homini
justa:
novissima autem ejus deducunt
ad mortem.
- ¹³ Risus dolore miscebitur,
et extrema gaudii luctus occu-
pat.
- ¹⁴ Viis suis replebitur stultus,
et super eum erit vir bonus.
- ¹⁵ Innocens credit omni verbo:
astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni:
servo autem sapienti prosperi
erunt actus, et dirigitur via
ejus.
- ¹⁶ Sapiens timet, et declinat a
malo:
stultus transilit, et confidit.

- ⁷ Eik prieš paiką žmogų,
nes jis nežino gudrybės lupų.
- ⁸ Buklaus išmintis — pažinti savo
kelį,
paikųjų gi negudrybė klysta.
- ⁹ Paikas tyčiojasi iš nuodėmės,
tarp teisiųjų gi pasilieka malonė.
- ¹⁰ Širdis, kuri pažino savo sielos
kartumą,
į jos džiaugsmą nesimaišys sveti-
masis.
- ¹¹ Bedievių namai griauunami,
teisiųjų gi padangtės žydės.
- ¹² Yra kelias, kurs rodosi žmogui
teisus,
bet galų gale jis nuveda į mirtį.
- ¹³ Juokas maišosi su skausmu,
ir džiaugsmo vietą užima liu-
desys.
- ¹⁴ Paikas pasotinamas savo keliais,
bet viršuje jo stovi geras žmogus.
- ¹⁵ Nekaltas tiki kiekvienam žodžiui,
buklus tēmija savo žingsnius.
Klatingam sunui nėra nieko
gera;
išmintingam gi turnui seksis jo
darbai, ir jo kelias bus tiesus.
- ¹⁶ Išmintingas bijo ir vengia pikta,
paikas eina per viršų ir pasitiki.

žinti, ilyti. — (7) *Eik prieš paiką...* Prisiartinimas prie paiko labai greitai įtikrina, kaip didis jo paikumas. Ebr. t.: eik šalin iš po akių paiko žmogaus, nes tu nepažinai (jame) žinojimo lupų, t. y. tuščias dalykas pasilikti su juomi, nes jame nieko daugiau nėra kaip tik paikybė. — (8) *Pažinti savo kelią.* Ebr. t.: tēmyti savo kelią — Gudrus apvarsto savo žingsnių pasekmes. — *Klysta:* juos pačius apgauna. Ebr. t.: paikųjų kvailybė yra apgavimas. — (9) *Tyčiojasi:* tyčia daugina jų skaitlių. — *Malonė:* Dievo palankumas. — (10) *Širdis, kuri...* kaip su nuliudimu taip esti ir su džiaugsmu: tik tas pilnai juos jaučia, ką jie paliečia. Kaikurie ebr. ir LXX t.

prasmę taip išreiškia: kas neužmiršta, ką yra jau kentėjęs, tas laimėje pasilieka liuosas nuo puikybės. — (11) *Bedievių...* Plg. aug. 12, 7; Jobo 18, 15; Iz. 27, 6. — (12) *Yra kelias...* Plg. 12, 15; 16, 25; 5, 4; 7, 27. — (14) *Paikas pasotinamas...* daug daugiau džiaugsmo nekaip paikas savo keliuose randa dievobaimingas teisingume. Ebr. t.: keno širdis klysta (atsitolina nuo Dievo), pasotinamas savo keliais (t. y. karčiais jų vaisiais); ir geras tuo, kas jame yra (savo tobulo pasielgimo vaisiais). — (15) *Nekaltas.* Čia: neišmanėlis. — *Klatingam sunui...* Ebr. t. tų ž. iki eil. galui nėra. — (16) *Eina per viršų...* lengva širdimi stato save į pavojų. Ebr. ž. reiškia: užsidegti karšta

- 17 Impatiens operabitur stultitiam:
et vir versutus odiosus est.
- 18 Possidebunt parvuli stultitiam,
et expectabunt astuti scientiam.
- 19 Jacebunt mali ante bonos:
et impii ante portas justorum.
- 20 Etiam proximo suo pauper odiosus erit:
amici vero divitum multi.
- 21 Qui despicit proximum suum,
peccat:
qui autem miseretur pauperis,
beatus erit.
Qui credit in Domino, misericordiam diligit.
- 22 Errant qui operantur malum:
misericordia et veritas præparant bona.
- 23 In omni opere erit abundantia:
ubi autem verba sunt plurima,
ibi frequenter egestas.
- 24 Corona sapientium, divitiæ eorum:
fatuitas stultorum, imprudentia.
- 25 Liberat animas testis fidelis:
et profert mendacia versipellis.
- 26 In timore Domini fiducia fortitudinis,
et filiis ejus erit spes.
- 27 Timor Domini fons vitæ,
ut declinent a ruina mortis.
- 17 Nekantrus daro paikybę,
ir veidmainingas žmogus nekenčiamas.
- 18 Mažutėliai paveldės paikybę,
o buklieji lauks žinojimo.
- 19 Piktieji gulės ties geraisiais
ir bedieviai ties teisiųjų durimis.
- 20 Beturtis ir savo artimo nekenčiamas,
daug gi prietelių turtingiems.
- 21 Kas niekina savo artimą, nusideda;
kas gi pasigaili beturčio, tas palaimintas.
Kas tiki į Viešpatį, tas mėgia pasigailėjimą.
- 22 Klysta, kurie daro pikta;
pasigailėjimas ir tiesa rengia gėrybių.
- 23 Iš kiekvieno darbo randasi apstumas;
kame gi labai daug žodžių, ten dažnai esti neturtas.
- 24 Išmintingųjų vainikas jų turtai,
paikųjų kvailumas negudrybė.
- 25 Ištikimas liudytojas išliuosuoja gyvybę,
apgavikas gi kalba melą.
- 26 Baimėje Viešpaties stiprus pasitikėjimas,
ir jo vaikams yra vilties.
- 27 Baimė Viešpaties gyvenimo šaltinis
mirties sunaikinimui išvengti.

rystybe, peržengti ribas, būti puikiam. — (17) *Veidmainingas*. Ebr. t.: piktoumo žmogus. — (18) *Buklieji lauks...* Ebr. t. kaikurie verčia taip: gudrus žmonės apvainikuoti žinojimu. — (19) *Piktieji gulės...*: ypač kitame gyvenime (Beda). Ebr. t.: nusilenkia. — (20) *Ir savo artimui*: prieteliui. Plg. Lk. 11, 5—8. — (21) *Niekina*: kietai elgiasi. — *Kas pasigaili...* Prie pragarų durų stovi gailestingumas ir neleidžia ten patekti neivienam, kurs jį mylėjo (Aug.). Didesnis dalykas nekaip Jėzaus Kristaus

vardu prikelti numirusius yra papenėti alkstantį Kristų (Auksab.). — *Kas tiki...* Tų. ž. nėra nei ebr., nei LXX t. — (22) *Pasigailėjimas...* Gailestingumas ir tiesa (ištikimybė) Dievo ypatybės. Ebr. t.: gailestingumas ir tiesa tiems, kurie daro gera. — (23) *Apstumas*: gausus atsilyginimas. — (25) *Išliuosuoja gyvybę*: pasakydamas tiesą teisme. — (26) *Jo vaikams*: tikriems Viešpaties tarnams, kuriuos jis myli kaip sunus; arba: iš-tikimų Dievo prietelių vaikams. — (27) *Sunaikinimui*. Ebr. t.: kilpoms.

- ²⁸ In multitudine populi dignitas regis:
et in paucitate plebis ignominia principis.
- ²⁹ Qui patiens est, multa gubernatur prudentia:
qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.
- ³⁰ Vita carnum, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.
- ³¹ Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus:
honorat autem eum, qui miseretur pauperis.
- ³² In malitia sua expelletur impius:
sperat autem justus in morte sua.
- ³³ In corde prudentis requiescit sapientia,
et indoctos quosque erudiet.
- ³⁴ Justitia elevat gentem:
miseros autem facit populos peccatum.
- ³⁵ Acceptus est regi minister intellīgens:
iracundiam ejus inutilis sustinebit.
- Caput XV.** ¹ Responsio mollis frangit iram:
sermo durus suscitāt furorē.
- ²⁸ Tautos skaitlingumas karaliaus garbė,
ir dėlei mažo tautos skaitliaus gėda kunigaikščiai.
- ²⁹ Kas kantrus, tas didžios gudrybės vedamas;
kas gi nekantrus, tas augština savo paikybę.
- ³⁰ Kuno gyvybė sveika širdis,
pavydas kaulų puvesiai.
- ³¹ Kas slėgia neturtingą, daro priekaištų jo Sutvertojiui,
gerbia gi jį, kas pasigaili beturčio.
- ³² Bedievis bus atmetas dėlei savo pikto,mo,
teisusis gi turi vilties ir savo mirtyje.
- ³³ Gudriojo širdyje ilsisi išmintis,
ir jis mokina visus nemokančius.
- ³⁴ Teisybė kelia tautą,
nuodėmė gi daro tautas nelaimingas.
- ³⁵ Išmanas tarnas patinka karaliui.
nenaudingas gi jaus jo rustybę,
- 15. perskyrimas.** ¹ Švelnus atsakymas laužo rustybę,
kieta šneka sukelia narsą.

Plg. aug. 13, 14. — (28) *Gėda*. Ebr. t.: sunaikinimas. — (29) *Kas kantrus...* Ebr. t.: kas negreitas rustintis, tas turi daug akylumo, staigiai gi supykstas gauna iš to paikybės, t. y. dažnai įkrinta į savo ydą ir taip pat dažnai gauna gailėtis savo pasielgimo ir žodžių. — (30) *Sveika širdis*: kurioje visi palinkimai ir geismai pasilieka lygsvaroje. — (31) *Daro priekaištų...* Skriaudimas yra tarsi vaisius, kurs išdygsta iš Dievui priešingo žmogaus upo. Kas pasigaili beturčio, tas gerbia Dievą. Taigi, Dievas paniekiamas, jei slėgiama jo globoje esąs beturtis. Plg. žem. 17, 5; 19, 17. — (32) *Bedievis bus atmetas...* Bedievio namai pastatyti ant smilčių, taip kad nelaimės vandenys greitai juos nuneša, teisusis gi, Šv. Raštas, III t.

kurio namai parenti ant Dievo lyg ant uolos, turi ramstį Viešpatyje. Iš šitos vietos taip pat kaip ir iš daugelio kitų (vz. aug. 4, 18; 5, 6; 11, 7; 12, 28), apsi-reiškia tvirtas autoriaus tikėjimas į amžinąjį gyvenimą. — (33) *Ir jis mokina visus...* Ebr. t.: bet paikųjų tarpe ji (išmintis) apsi-reiškia. — Išmintis ilsisi išmintingojo širdyje, suteikdama jam laimės; jei prisiartina paikieji, tai ji apsi-reiškia kaipo jiems priešinga. — (34) *Nuodėmė gi daro...* Ebr. t.: nuodėmė gi yra gėda tautai. — (35) *Išmanas...* Ebr. t.: karaliaus palankumas išmanančiam tarnui. — *Nenaudingas*. Ebr. t.: gėdą daras.

(15, 1) *Švelnus atsakymas...* Plg. žem. Žodžiuose reikia būti švelniam. —

- ² Lingua sapientium ornat scientiam:
os fatuorum ebullit stultitiam.
- ³ In omni loco oculi Domini
contemplantur bonos et malos.
- ⁴ Lingua placabilis, lignum vitæ:
quæ autem immoderata est, conteret spiritum.
- ⁵ Stultus irridet disciplinam patris sui:
qui autem custodit increpationes, astutior fiet.
In abundanti justitia virtus maxima est:
cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
- ⁶ Domus justi plurima fortitudo:
et in fructibus impij conturbatio.
- ⁷ Labia sapientium disseminabunt scientiam:
cor stultorum dissimile erit.
- ⁸ Victimæ impiorum abominabiles Domino:
vota justorum placabilia:
- ⁹ Abominatio est Domino via impij:
qui sequitur justitiam, diligitur ab eo.
- ¹⁰ Doctrina mala deserenti viam vitæ:
qui increpationes odit, morietur.
- ² Išmintingųjų liežuvis pagražina žinojimą,
iš paikųjų burnos veržiasi paikybė.
- ³ Viešpaties akis kiekvienoje vietoje
žiuri į geruosius ir piktuosius.
- ⁴ Taikus liežuvis gyvybės medis,
palaidas gi slėgia dvasią.
- ⁵ Paikas juokiasi iš savo tėvo drausmės,
kas gi žiuri barimų, darosi buklesnis.
Teisybės apstume didžiausi stiprybė,
bedievių gi mintys bus išrautos.
- ⁶ Teisiojo namai didžiausis stiprumas,
bedievio gi pelne sumišimas.
- ⁷ Išmintingųjų lupos sėja žinojimą,
paikųjų širdis nepanaši.
- ⁸ Bedievių aukos pasibjaurėjimas Viešpačiui,
teisųjų apžadai jam patinka.
- ⁹ Bedievių kelias nuoboda Viešpačiui,
kas seka teisybę, tas jo mylimas.
- ¹⁰ Pikta drausmė skirta pametančiam gyvenimo kelią;
kas nekenčia barimų, mirs.

(2) *Pagražina...* Ebr. t.: daro mokslą meilinga, t. y. taip jį duoda, kad jis primama mielu noru. — (3) *Viešpaties...* Bedieviai tariasi esą tamsybės uždengti, taip kad Dievas negalįs jų matyti, arba esą netėmijami daugybės sutvėrimų tarpe. — (4) *Gyvybės medis:* laimės ir palaiminimo šaltinis. Plg. aug. 3, 18; 11, 30. — *Palaidas...* Ebr. t.: iškraipytas gi žeidžia dvasią (tų, kurie tokį liežuvį turi). — (5) *Barimų:* savo gimdytojų perspėjimų. — *Teisybės...* Tų ž. iki eil. galui ebr. t. nėra. — *Mintys*

bus... sumanymai bus niekais paversti. — (6) *Stiprumas:* turtas. — *Bedievio gi pelne...* nors bedieviai ir labai daug pelnytusi, jų gėrybėse yra sunaikinimo daigas, našlių ir našlaičių ašaros, apgautųjų skundai ir tt. — (7) *Nepanaši:* nesėja žinojimo — (8) *Bedievių aukos...* nes daromos negera intencija. Plg. žem. 21, 27. — (10) *Pikta drausmė...* kietas baudimas. — *Gyvenimo.* To aptarimo nėra ebr. t.; juo pilniaus išreiškiama mintis. — *Mirs:* susilauks amžinos mirties, o ne sykį ir čia ant žemės jo

- ¹¹ Infernus, et perditio coram Domino:
quanto magis corda filiorum hominum?
- ¹² Non amat pestilens eum, qui se corripit:
nec ad sapientes graditur.
- ¹³ Cor gaudens exhilarat faciem:
in mœrore animi delicitur spiritus.
- ¹⁴ Cor sapientis quærit doctrinam:
et os stultorum pascitur imperitia.
- ¹⁵ Omnes dies pauperis, mali:
secura mens quasi iuge convivium.
- ¹⁶ Melius est parum cum timore Domini,
quam thesauri magni et insatiabiles.
- ¹⁷ Melius est vocari ad olera cum charitate:
quam ad vitulum saginatum cum odio.
- ¹⁸ Vir iracundus provocat rixas:
qui patiens est, mitigat suscitatas.
- ¹⁹ Iter pigrorum quasi sepes spinarum:
via iustorum absque offenculo.
- ²⁰ Filius sapiens lætificat patrem:
et stultus homo despicit matrem suam.
- ¹¹ Pragaras ir prapultis Viešpaties akyvaizdoje,
kaip gi labiaus žmonių vaikų širdis!
- ¹² Pasileidelis nemėgsta to, kurs jį bara
ir neeina pas išmintinguosius.
- ¹³ Linksma širdis padaro linksmą veidą,
sielos liudesyje dvasia prislėgta.
- ¹⁴ Išmintingojo širdis ieško mokslo,
paikųjų burna minta nežinojimu.
- ¹⁵ Visos beturčio dienos blogos;
rami dvasia lyg nuolatinis pokilis.
- ¹⁶ Velyk maža su baine Viešpaties,
kaip dideli turtai, kurie nepasotina.
- ¹⁷ Velyk buti su meile pakviestam daržovių valgyti,
kaip su neapykanta penėto veršio.
- ¹⁸ Rustus žmogus sukelia barnis,
kantrus maldo sukeltasias.
- ¹⁹ Tinginių kelias lyg erškėčių tvora,
teisiųjų kelias be kliučių.
- ²⁰ Išmintingas sunus linksmina tėvą,
paikas žmogus niekina savo motiną.

gyvenimo dienos bus sutrumpintos. — (11) *Pragaras ir prapultis*: mirusiųjų buveinė. Pragaru čia pavadinta apskritai visų mirusiųjų vieta, prapultimi gi rasi pasmerktųjų buveinė. Plg. Apr. 9, 1. 21. Tos labiausiai slaptingos vietos, apie kurias žmonės neturi jokio tikro supratimo, gerai žinomos Dievui ir pasilieka jo valdžioje. Plg. Jobo 28, 14... 21... — (12) *Pasileidelis*. Ebr. t.: išjuokėjas. — *Pas išmintinguosius*: kurie galėtų jį paliuosuoti nuo jo paikybės. — (13) *Linksma*... Vidujinis širdies stovis deda savo antspaudą ant viso žmogaus, ypač gi ant jo veido. Plg. žem. 16, 24; 17, 22. — (15) *Beturčio*. Tikriaus anot

— ebr. t.: prislėgtojo, t. y. neturinio vidujinės ramybės. — *Rami dvasia*. Ebr. t.: gera širdis, t. linksma, rami, gera, sažinė. — (16) *Kurie nepasotina*. Ebr. t.: su neramumu. — Kas daug turi, nuolat bijo, kad savo turtų nenustotų, dažnai gi dar daugiaus geidžia. Iš čia neramumas. — (17) *Velyk buti*... Daržovės menkas beturčių maistas; mėsa šventadienis ir turtingųjų valgis; labiausiai vertinama mėsa buvo penėto veršio. Plg. Lk. 15, 23. — (18) *Rustus*... Plg. aug. 1. e.; žem. 26, 21 ir k. — (19) *Tinginių*... Jie randa sau kliučių ant kiekvieno žingsnio. — *Be kliučių*... Ebr. t.: sumintas, lygus. — (20) *Linksmina*...

- ²¹ Stultitia gaudium stulto:
et vir prudens dirigit gressus suos.
- ²² Dissipantur cogitationes ubi non est consilium:
ubi vero sunt plures consiliiarii, confirmantur.
- ²³ Lætatur homo in sententia oris sui:
et sermo opportunus est optimus.
- ²⁴ Semita vitæ super eruditum,
ut declinet de inferno novissimo.
- ²⁵ Domum superbiorum demolietur Dominus:
et firmos faciet terminos viduæ.
- ²⁶ Abominatio Domini cogitationes malæ:
et purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
- ²⁷ Conturbat domum suam qui secatur avaritiam:
qui autem odit munera, vivet. Per misericordiam et fidem purgantur peccata:
per timorem autem Domini declinat omnis a malo.
- ²⁸ Mens justi meditatur obediētiā:
os impiorum redundat malis.
- ²⁹ Longe est Dominus ab impiis:
et orationes iustorum exaudiet.
- ²¹ Paikybė džiaugsmas paikam,
gudrus gi žmogus žengia tiesiu keliu.
- ²² Niekais nueina sumanymai, kame nėra pasitarimo;
kame gi daug patarėjų, jie sustiprėja.
- ²³ Žmogus džiaugiasi savo burnos pasakymu,
ir tinkamu metu pasakytas žodis geriausias.
- ²⁴ Gyvenimo takas augštyn eina mokytam,
kad išvengtų pragaro gilybės.
- ²⁵ Viešpats griaua puikiųjų namus ir sutvirtina našlės ribas.
- ²⁶ Nuoboda Viešpačiui piktos mintis,
tyra gi ir gražiausi šneka jo patvirtinama.
- ²⁷ Sumišimą daro savo namuose, kas laikosi godulystės;
kas gi nekenčia dovanų, tas bus gyvas.
Gailestingumu ir ištikimybė didomos nuodėmės,
o per baimę Viešpaties kiekvienas išvengia pikto.
- ²⁸ Teisiojo širdis mąsto apie paklusnumą,
bedievių burna sklydina pikto.
- ²⁹ Viešpats toli nuo bedievių,
bet teisiųjų maldas jis išklauso.

Plg. aug. 10, 1. — *Niekina*: darydamas jai gėdos žmonių akys. — (21) *Paikybė*. Plg. aug. 10, 23. — *Tiesiu keliu*. Paikėjo keliai netiesūs, kreivi. — (22) *Sustiprėja*: įvyksta. — (23) *Žmogus džiaugiasi*... Ebr. t.: žmogus džiaugiasi geru savo burnos atsakymu, ir kaip gi geras žodis pasakytas savu laiku! — (24) *Eina augštyn*: į vis didesnę dorinį tobulumą. — *Pragaro gilybės*. Ebr. t.: mirusiųjų buveinės žemyn, t. y. į kurią artinamasi, einant žemyn. Galutinas piktųjų tikslas pasilikimas be vilties mirusiųjų karalystėje; toks užmoksenis už jų nuodėmes. — (25) *Griaua*: atimdamas iš jų, ką

jie yra neteisingai įgiję. — *Sutvirtina*... Neteisieji, norėdami pasisavinti svetimos dirvos dalį, dažnai perkeldavo ribas ženklinačius akmenis. Našlės ir našlaičiai pasilieka ypatingoje Dievo globoje. — (26) *Mintis*: sumanymai. — *Tyra gi ir*... Ebr. t.: tyri gi geri žodžiai, t. y. meilingi žodžiai, pasakyti kitiems, taip patinka Dievui kaip tyra auka. — (27) *Kas gi nekenčia dovanų*...: nesi-duodas papirkti dovanomis teisėjas. — *Gailestingumu*... Tų ž. ebr. t. šitoje vietoje nėra. Juos randame žem. 16, 6. — (28) *Mąsto apie paklusnumą*. Ebr. t.: mąsto, kad atsakytu. — (29) *Toli*: savo

³⁰ Lux oculorum lætificat animam:

fama bona impinguat ossa.

³¹ Auris, quæ audit increpationes vitæ,

in medio sapientium commorabitur.

³² Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam:

qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

³³ Timor Domini, disciplina sapientiæ:

et gloriam præcedit humilitas.

Caput XVI. ¹ Hominis est animam præparare:

et Domini gubernare linguam.

² Omnes viæ hominis patent oculis ejus:

spirituum ponderator est Dominus.

³ Revela Domino opera tua, et dirigentur cogitationes tuæ.

⁴ Universa propter semetipsum operatus est Dominus:

impium quoque ad diem malum.

⁵ Abominatio Domini est omnis arrogans:

etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

³⁰ Akių šviesa linksmina sielą, gera žinia tukina kaulus.

³¹ Ausis, kuri klauso gyvenimo pabarimų, pasiliks išmintingųjų tarpe.

³² Kas atmeta drausmę, niekina savo sielą, kas gi priima perspėjimus, tas valdo savo širdį.

³³ Baimė Viešpaties mokina išminties, ir nuolankumas eina pirm garbės.

16. perskyrimas. ¹ Gali sau žmogus daryti sumanymus širdyje, bet Viešpaties dalykas valdyti liežuvį.

² Visi žmogaus keliai matomi jojo akims; bet Viešpats pasveria dvasias.

³ Atidengk Viešpačiui savo darbus, tai tavo sumanymai seksis.

⁴ Viešpats visa padarė dėlei savęs, taippat bedievi nelaimės dienai.

⁵ Nuoboda Viešpačiui kiekvienas išdidus, ir nors butu ranka rankoje, jis neliks nenubaustas.

malone ir savo dovanomis. — (30) *Akių šviesa*: linksnumas žibąs laimingo žmogaus akyse. Plg. žem. 16, 15. — (31) *Ausis*: žmogus. — *Gyvenimo pabarimų*: perspėjimų, kurie veda į tikrą gyvenimą. — (32) *Niekina*...: jis mėgsta, pats to nesuprasdamas ir nenorėdamas, labiaus mirtį kaip gyvenimą — *Valdo savo širdį*. Ebr. t.: igija širdį, t. y. igija išmonės. — (33) *Nuolankumas*. Nuolankumu apsiereiškia išmintis. Dievas myli ir laimina nuolankiuosius. Plg. žem. 18, 12.

(16, 1) *Bet Viešpaties*... Ebr. t.: Bet nuo Viešpaties liežuvio (tinkamas) atsakymas. — Kaip vamzdis be putimo neduoda jokio balso, taip ir širdis neišduoda nieko gera be Dievo įkvėpimo (Beda). — (2) *Matomi jojo akims*... Žmogus dažnai žiuri tik į viršujinę savo

darbų vertybę, neįsigilindamas į tai, kokių jausmų jie sužadinti. Ebr. t.: nesutepti jo akyse. Plg. žem. 20, 24. — *Pasveria*...: išigilina į žmogaus širdį. — (3) *Atidengk*. Ebr. t.: risk ant..., t. y. pavesk. Plg. Ps. 21, 9. Kas pats nori įvykdyti savo sumanymą, neišstengia tai padaryti; kas deda jį ant Viešpaties pečių, tam jis pasiseka. — (4) *Dėlei savęs*. Ebr. t.: savo tikslui. Vulg. nurodoma galutinas visų sutvėrimų tikslas. — *Nelaimės dienai*: atsiųgtinimo dienai ar tai šiame, ar kitame gyvenime. — (5) *Išdidus*. Toksai žmogus nori pasisavinti Dievui prigulincią garbę. Plg. aug. 6, 17; 8, 13 ir k. — *Nors butu*...: kad jis ir labai daug turētu šalininkų, bet neišvengs baudžiančios Dievo rankos. Plg. aug. 11, 21. — *Gero kelio*... Tų ž. iki eil. galui nėra

Initium viæ bonæ, facere
justitiam:

accepta est autem apud Deum
magis, quam immolare
hostias.

⁶ Misericordia et veritate redimi-
tur iniquitas:
et in timore Domini declinatur
a malo.

⁷ Cum placuerint Domino viæ
hominis,
inimicos quoque ejus convertet
ad pacem.

⁸ Melius est parum cum justitia,
quam multi fructus cum ini-
quitate.

⁹ Cor hominis disponit viam
suam:
sed Domini est dirigere gressus
ejus.

¹⁰ Divinatio in labiis regis,
in judicio non errabit os ejus.

¹¹ Pondus et statera judicia Do-
mini sunt:
et opera ejus omnes lapides
sacculi.

¹² Abominabiles regi qui agunt
impie:
quoniam justitia firmatur
solum.

¹³ Voluntas regum labia justa:
qui recta loquitur, diligitur:

¹⁴ Indignatio regis, nuncii mortis:
et vir sapiens placabit eam.

Gero kelio pradžia daryti teisybę;
ji labiaus patinka Dievui kaip
atnašauti aukas.

⁶ Gailestingumu ir ištikimybė atsi-
lyginama už neteisybę,
ir baime Viešpaties išvengiama
pikto.

⁷ Kada žmogaus kelias patinka
Viešpačiui,
jis gražina į ramybę taip pat jo
neprietelius.

⁸ Velyk maža su teisybe,
kaip daug pelno su neteisybe.

⁹ Žmogaus širdis rengia savo kelią,
bet Viešpaties dalykas vesti jo
žingsnius.

¹⁰ Dieviškas nutarimas karaliaus
lupose;
teisme jo burna neklys.

¹¹ Svaras ir svarstyklė Viešpaties
teismai,
ir visi maišelio akmenys jo darbas.

¹² Nuoboda karaliui tie, kurie elgiasi
bedieviškai,
nes sostas sutvirtėja teisybe.

¹³ Karalių pasimėgimas teisingos
lupos;
kurs kalba, kas tiesu, tas myli-
mas.

¹⁴ Karaliaus užsidegimas mirties
pasiuntiniai,
taciau išmintingas žmogus nu-
maldo jį.

ebr. t. — *Daryti teisybę*: visame laikytis
Dievo valios. Plg. 1 Kar. 15, 22; Oz. 6,
6 ir k. — **(6) Gailestingumu ir...**: link
artimo. — *Išvengiama pikto*: neįpuolama
į sunkias nuodėmes. Plg. aug. 15, 27.
— **(7) Gražina į ramybę**: maldydamas jų
neapykantą. — **(8) Velyk maža...** Plg.
aug. 13, 23; 15, 16. — **(9) Žmogaus...**
Plg. 1. eil. — **(10) Dieviškas nutarimas...**
Dievas duoda karaliams išminties dva-

sios valdyti ir teisti tautoms. — **(11)**
Svaras... Ebr. t.: Svaras ir teisinga
svarstyklė priguli Viešpačiui, t. y. Dievas
yra pirmas visokios teisybės darytojas.
— *Maišelio akmenys*. Dalykams pa-
sverti vartojamus senobėje akmenėlius
pirkliai nešiodavosi maišeliuose. — **(14)**
Mirties pasiuntiniai. Kuomet karalius
rustinasi, jis gali padaryti, ką jo rustybė
jam pataria. — **(15) Linksmume**. Ebr. t.:

- ¹⁵ In hilaritate vultus regis, vita: et clementia ejus quasi imber serotinus.
- ¹⁶ Posside sapientiam, quia auro melior est: et acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.
- ¹⁷ Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.
- ¹⁸ Contritionem præcedit superbia: et ante ruinam exaltatur spiritus.
- ¹⁹ Melius est humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis.
- ²⁰ Eruditus in verbo reperiet bona: et qui sperat in Domino, beatus est.
- ²¹ Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: et qui dulcis eloquio, maiora percipiet.
- ²² Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.
- ²³ Cor sapientis erudiet os ejus: et labiis ejus addet gratiam.
- ²⁴ Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.
- ¹⁵ Karaliaus veido linksmume yra gyvybė, ir jo maloningumas lyg vėlyvasai lietus.
- ¹⁶ Įgyk išminties, nes ji geresnė už auksą, ir įgyk gudrybės, nes ji brangesnė už sidabrą.
- ¹⁷ Teisiųjų takas, šalinasi nuo pikto; kas sergi savo sielą, tas laikosi savo kelio.
- ¹⁸ Puikybė eina pirm žuvimo, ir pirm puolimo dvasia augština.
- ¹⁹ Geriaus buti pažemintam su romiaisiais kaip dalintis grobiu su puikiais.
- ²⁰ Išmokintas kokio nors dalyko ras laimės, ir kas pasitiki Viešpačiu, tas palaimintas.
- ²¹ Kas išmintingas širdimi, tą gudriu vadina, ir kas meilingas šnekoje, dar daugiaus įgija.
- ²² Gudrybė gyvybės šaltinis tam, kas ją turi; paikųjų mokslas beprotystė.
- ²³ Išmintingojo širdis mokina jo burną ir daugina jo lupų malonumą.
- ²⁴ Dailūs žodžiai medaus syvas, saldzybė sielai, sveikata kaulams.

šviesume. — *Vėlyvasai lietus*. Ebr. t.: vėlyvojo lietaus debesys. — *Vėlyvasai lietus*, javams jau augant, Palestinoje labai pageidaujamas. Plg. Jobo 29, 33. — **(16)** *Įgyk...* Anot ebr. t.: kaip gi daug geriaus įgyti išminties negu aukso ir verčiau įgyti akyhmo negu sidabro! Plg. aug. 3, 14 ir k. — **(17)** *Teisiųjų takas...* Ebr. t. sumintas teisiųjų kelias — tai vengti pikta. — *Kas sergi...* Anot ebr. t.: kas tēmija savo kelią, tas sergi savo sielą. — **(19)** *Romiaisiais*. Ebr. t.: su varginamais. — *Kaip dalintis...* Kas

su jais susideda, tas dalyvaus ir galutiniame jų likime. — **(20)** *Išmokintas...* Ebr. t. galima dar taip suprasti: Kas tēmija (Dievo) žodį, t. y. pažįsta Dievo įstatymą ir jo laikosi. — **(21)** *Tą gudriu vadina:* ir todėl daugelis iš jo mokinasi. — *Kas meilingas...* Ebr. t.: lupų meilingumas padaugina žinojimą. — **(22)** *Gyvybės šaltinis...* Plg. aug. 10, 30. — *Paikųjų mokslas*. Ebr. t.: drausmė (plakimas) paikųjų. — **(23)** *Daugina jo...* Plg. aug. 21. eil. — **(24)** *Medaus syvas:* geriausias, saldžiausias medus. — *Sal-*

- ²⁵ Est via quæ videtur homini
recta:
et novissima ejus ducunt ad
mortem.
- ²⁶ Anima laborantis laborat sibi,
quia compulit eum os suum:
- ²⁷ Vir impius fodit malum,
et iu labiis ejus ignis ar-
descit.
- ²⁸ Homo perversus suscitatur lites:
et verbosus separat principes.
- ²⁹ Vir iniquus lactat amicum
suum:
et ducit eum per viam non
bonam.
- ³⁰ Qui attonitis oculis cogitat
prava,
mordens labia sua perficit
malum.
- ³¹ Corona dignitatis senectus,
quæ in viis justitiæ reperietur.
- ³² Melior est patiens viro forti:
et qui dominatur animo suo,
expugnatore urbium.
- ³³ Sortes mittuntur in sinum,
sed a Domino temperantur.

Caput XVII. ¹ Melior est buccella
sicca cum gaudio,
quam domus plena victimis cum
jurgio.

- ²⁵ Yra kelias, kurs žmogui rodosi
tiesus,
bet jo galas veda į mirtį.
- ²⁶ Darbininko geismas darbuojasi
sau,
nes jį priverčia jo burna.
- ²⁷ Žmogus bedievis kasa nelaimę,
ir jo lupose dega ugnis.
- ²⁸ Iškrypęs žmogus sukelia vaidus,
ir žodingas perskiria kunigaik-
ščius.
- ²⁹ Neteisus žmogus vylioja savo
prietelį
ir veda jį negeru keliu.
- ³⁰ Kas pastyrusiomis akimis mąsto
apie negerus dalykus,
tas vykdo pikta, kremsdamas
savo lūpas.
- ³¹ Senatvė garbės vainikas,
kurs randamas teisybės ke-
liuose.
- ³² Kantrus žmogus geresnis už drą-
sų
ir kurs suvaldo savo sielą už tą,
kurs užkovoja miestus.
- ³³ Burtos metamos į sterblę,
bet Viešpaties sudėstomos.
- 17. perskyrimas.** ^{1*}Velyk sausas
kašnelis su džiaugsmu,
kaip namai pilni aukų su vaidais.

dybė... atgaivinimas kunui ir sielai. —
(²⁵) *Yra kelias...* Vž. aug. 14, 12. —
(²⁶) *Darbininko...* Žmogus darbuojasi
visupirma sau, kad patenkintų savo
kuno reikalus. — (²⁷) *Kasa nelaimę.*
Nelaimė tarsi iškilsta iš duobės, kuria
jis kasa kitiems pražudyti. — *Dega*
ugnis. Visi jo žodžiai kenksmingi. —
(²⁸) *Žodingas:* kurs slapčia, pašnibždo-
mis apkalbinėja. — *Kunigaikščius.*
Ebr. t.: prietelius. — (²⁹) *Neteisus...*
Ebr. t.: prievartos žmogus suvedžioja...,
t. y. įkalba kitam daryti tas pačias ne-
teisybes, kurias pats daro. — (³⁰) *Kas*
pastyrusiomis... Ebr. t.: kas užsimerkia

akis, kad mąstyti apie nedorus dalykus,
kas susičiaupia lūpas, jau padarė pikta. —
Primerktos akys, sučiauptos lūpos rodo ir
piktumą ir nekantrumą. — (³¹) *Senatvė.*
Ebr. t.: žili plaukai. — Ilgas gyvenimas
tai užmokėnis už įstatymo laikymą —
(³²) *Drąsų.* Ebr. t.: karžygį. — *Savo*
sielą: savo rustybę. — (³³) *Burtos:*
burtos akmenėliai. Painiuose klausiuose,
nerandant tinkamo atsakymo,
senobėje gana dažnai buvo vartojama
byrimas. Plg. Joz. 7, 18; Apd. 1, 26.
(^{17, 1}) *Sausas kašnelis:* sausas duonos
kašnelis. — *Aukų,* t. y. dėkojimo aukų
mėsos, kuri buvo gražinama aukojan-

- ² Servus sapiens dominabitur filiis stultis,
et inter fratres hereditatem dividet.
- ³ Sicut igne probatur argentum,
et aurum camino:
ita corda probat Dominus.
- ⁴ Malus obedit linguæ:
et fallax obtemperat labiis mendacibus.
- ⁵ Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus:
et qui ruina lætatur alterius,
non erit impunitus.
- ⁶ Corona senum filii filiorum:
et gloria filiorum patres eorum.
- ⁷ Non decent stultum verba composita:
nec principem labium mentiens.
- ⁸ Gemma gratissima, expectatio præstolantis:
quocumque se vertit, prudenter intelligit.
- ⁹ Qui celat delictum, quærit amicitias:
qui altero sermone repetit, separatur a fœderatis.
- ¹⁰ Plus proficit correptio apud prudentem,
quam centum plagæ apud stultum.
- ¹¹ Semper jurgia quærit malus:
angelus autem crudelis mittitur contra eum.
- ² Išmintingas tarnas viešpatauja
ant paikų sunų
ir dalina tarp brolių tėviškę.
- ³ Kaip sidabras išmėginama ug-
nimi ir auksas krosnyje,
taip Viešpats mėgina širdis.
- ⁴ Piktas klauso neteisingo liežuvio,
ir apgavikas paklusnus melagingoms lupoms.
- ⁵ Kas niekina beturtį, daro prie-
kaistų jo Sutvertojui,
ir kas džiaugiasi kito žuvimu,
nepasiliks nenubaustas.
- ⁶ Senių vainikas vaikų vaikai,
ir vaikų garbė jų tėvai.
- ⁷ Nepritinka paikam kilnųs žo-
džiai,
nei kunigaikščiui melagingas lie-
žuvis.
- ⁸ Ko kas laukia su išsiilgimu, tai
jam lyg brangiausi perla;
kur tik jis kreipiasi, jis išmintin-
gai elgiasi.
- ⁹ Kas slepia prasikaltimą, jieško
prietelystės;
kas gi jį kartote kartoja, per-
skiria esančius sendoroje.
- ¹⁰ Daugiaus padeda sudraudimas
gudriam,
kaip šimtas kirčių paikam.
- ¹¹ Piktas visuomet jieško vaidų,
bet prieš jį bus siųstas nuožmus
pasiuntinys.

čiam ir suvalgoma religijiniame pokilyje. Vž. aug. 7, 14. — (2) *Ant paikų sunų*. Ebr. t.: ant gėdą darančių sunų. — Kokią vietą vergai galėjo užimti savo valdovo namuose, parodo pavyzdys Elišerio (Prad. 15, 2; 24, 2), Juozapo (Prad. 39) ir k. Plg. 2 Kar. 9. — *Dalina tarp...* Kaikada ištikimiams vergams budavo suteikiama laisvė ir duodama tėviškės dalis, arba net priimdavo juos į šeimyną. Plg. 1 Kron. 2, 34. — (3) *Viešpats mėgina...*: skausmais, nelaimėmis ir kitais būdais, valydamas nuo nuodėmių purvų. — (4) *Piktas klauso...*

Pikta širdis tēmija apgaulingus suvedžiotojo žodžius, ir klastos pilna širdis randa sau pasimėgimo nedorose šnekose, kurios suteikia žodžių jo paties mintims. — (5) *Kas niekina...* Vž. aug. 14, 21. 31. — (7) *Nepritinka...* Žodžiai turi būti suderinti su žmogaus budu. — (8) *Ko kas laukia...* Anot ebr. t.: dovana (kuria norima įgyti didžiuno arba teisėjo malonę) brangus akmenėlis akyse to, kas ją turi; kur tik jis kreipiasi, ten jis laimingas (laimėja). — (9) *Kas slepia...* Tikra meilė moka nutylėti ir paslėpti artimo ydas. — (10) *Daugiaus padeda:*

- ¹² Expedi magis ursæ occurrere raptis fetibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.
- ¹³ Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.
- ¹⁴ Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum: et antequam patiatur contumeliam, judicium deserit.
- ¹⁵ Qui justificat impium, et qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum.
- ¹⁶ Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit? Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: et qui evitat discere, indicet in mala.
- ¹⁷ Omni tempore diligit qui amicus est: et frater in angustiis comprobatur.
- ¹⁸ Stultus homo plaudet manibus cum spondiderit pro amico suo.
- ¹⁹ Qui meditatur discordias, diligit rixas: et qui exaltat ostium, quærit ruinam.
- ¹² Geriaus sutikti meška, kuriai išplėsta vaikai, kaip kvailą, pasitikintį savo paikybe.
- ¹³ Kas atsilygina piktu už gera, nuo to namų neatstos nelaimė.
- ¹⁴ Kas ištekina vandenį, tas vaidų priežastis; jis bėga iš teismo, pirma negu kenčia koneveikimą.
- ¹⁵ Kas išteisina bedvių ir kas pasmerkia teisųjį, abudu nuoboda Dievui.
- ¹⁶ Ką padės paikam turėti turtų, kad negali pirktis išminties. Kas daro savo namus augštus, tas jieško griuvimo, ir kas vengia mokintis, įpuls į nelaimės.
- ¹⁷ Kas prietelis, tas myli visuomet ir suspaudime pasirodo esąs brolis.
- ¹⁸ Paikas žmogus ploja rankomis, kada pasižada už prietelį.
- ¹⁹ Kas mąsto apie nesutikimus, tas mėgsta barnis, ir kas daro augštas savo duris, jieško griuvimo.

padaro didesnę įtekme. — (11) *Vaidų*. Ebr. t.: maišto. — *Nuožmus pasiuntinys*: Dievo siųstas keršto angelas; anot kitų: karaliaus pasiuntinys, kuriam pavesta nubauti kaltininkus. — (12) *Sutikti mešką*... Plg. 2 Kar. 17, 8; 4 Kar. 2, 14; Oz. 13, 8. — *Pasitikintį savo*... Ebr. t.: savo paikybėje, t. y. kuomet jo paikybė apsirėškia darbais. — (13) *Kas*... Plg. Rom. 12, 7; 1 Tes. 5, 15; 1 Petr. 3, 9. — (14) *Kas ištekina*... Pradedas vaidą panašus į tą, kurs praplėšia pylimą, su laikantį vandenį; jis lygiai neprotingas, kaip išsizadęs jau pradėtos teisme savo bylos, bet dar nepabaigtos. Ebr. t.: pradėti vaidą tai vis tiek, ką ir paleisti (tvenkinio) vandenį; (todėl) atsitrauk, kolei dar ginčai nekaršti. — (15) *Kas*

išteisina... Plg. Iz. 5, 23. — (16) *Ką padės*... Ebr. t.: kam pinigai paikojo rankoje? ar išminčiai pirkti? Bet jis neturi širdies (išmanymo). — *Paikas negali igyti išminties, nes jo širdis jai priešinga*. — *Kas daro*... Tų ž. nėra ebr. t. — *Namus augštus*: taip norėdamas parodyti savo puikybę. — (17) *Kas prietelis*... Plg. žem. 18, 24 ir k. Tik nelaimė iškelia aikštėn tikrus prietelius, duodama jiems progos parodyti visą pasišventimą, lygų brolio pasišventimui arba net jį perviršijantį. — (18) *Paikas ploja*... Anot ebr. t.: neprotingas, kas (lengva širdimi) duoda ranką, kas laiduoja už artimą. Plg. aug. 6, 1. — (19) *Kas mąsto*... Ebr. t.: Kas mėgsta vaidus, mėgsta nuodėmę. — *Augštas*...

²⁰ Qui perversi cordis est, non inveniet bonum:
et qui vertit linguam, incidet in malum.

²¹ Natus est stultus in ignominiam suam:

sed nec pater in fatuo lætabitur.

²² Animus gaudens ætatem floridam facit:

spiritus tristis exsiccat ossa.

²³ Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.

²⁴ In facie prudentis lucet sapientia:

oculi stultorum in finibus terræ.

²⁵ Ira patris, filius stultus:
et dolor matris quæ genuit eum.

²⁶ Non est bonum, damnum inferre justo:

nec percutere principem, qui recta iudicat.

²⁷ Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est:

et pretiosi spiritus vir eruditus.

²⁸ Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur:

et si compresserit labia sua, intelligens.

Caput XVIII. ¹ Occasiones quærīt qui vult recedere ab amico:
omni tempore erit exprobrabilis.

²⁰ Keno širdis iškreipta, tas neras gerumo,
ir kas apverčia savo liežuvį, įpuls į nelaimę.

²¹ Paikas gimė savo sugėdinimui, bet ir tėvas nesidžiaugia paiku.

²² Linksma širdis padaro žydingą amžių,

nuliudusi dvasia džiovina kaulus.

²³ Bedievis išsiima dovanas iš ančio, kad iškreiptu teismo takus.

²⁴ Ant gudraus žmogaus veido žiba išmintis;

paikųjų akis žemės pakraščiuose.

²⁵ Paikas sunus tėvo apmaudas ir skausmas motinai, kuri jį pagimdė.

²⁶ Negera daryti skriaudą teisiamam, nei mušti kunigaikštį, kurs teisingai teisia.

²⁷ Kas suvaldo save šnekoje, tas mokytas ir gudrus,

ir brangią dvasią turi akylus žmogus.

²⁸ Taippat ir paikas, jei tyli, laikomas išmintingu,

ir jei laiko sučiaupęs savo lūpas, išmanančio.

18. perskyrimas. ¹ Kas nori persiskirti su savo prieteliu, įieško priežasčių;
jis visuomet peiktinas.

Plg. 16. e. — (20) *Kas apverčia...*: apie tą patį dalyką nevienai kalba, meluoja. — (21) *Paikas...* Ebr. t.: kas pagimdą paika, turės susirupinimo, ir negali džiaugtis neišmintingojo tėvas. — (22) *Linksma...* Plg. aug. 15, 13; 16, 24. — (23) *Bedievis*: neteisingas teisėjas, kurs duodasi papirkti dovanomis, indamas jas slapčia (*iš ančio*). — (24) *Ant gudraus...* Ebr. t.: ties gudraus veido. Išmintingojo akis atkreiptos į išmintį, tuotarpu kad paikųjų akis klajoja kažkur toli ir nepamato arti esančių pavojų. Plg. Pam. 2, 14; 8, 1. —

(26) *Negera...* Anot ebr. t.: negera dėti (piniginę) pabaudą ant teisėjo ir plakti rykštėmis didžiūnus dėlei tiesumo. — Taip atsitiko su Išganytoju ir su šv. Povilu (2 Kor. 11, 23...). Geras dažnai nekenčiamas, nes piktas jaučia, kad anas daug už jį vertesnis. — (27) *Kas suvaldo...* Plg. aug. 10, 19; Jok. 1, 19. — *Brangią dvasią*. Ebr. t. rasi: ramią dvasią. — (28) *Ir jei*. Ebr. t.: ir kas.

(18, 1) *Įieško priežasčių*: ir visuomet randa. Ebr. t. rasi: įieško savo užsigėdimo, kas persiskiria, ir pyksta ant visokios išminties, t. y. kas vedamas

- ² Non recipit stultus verba prudentiæ:
nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.
- ³ Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia et opprobrium.
- ⁴ Aqua profunda verba ex ore viri:
et torrens redundans fons sapientiæ.
- ⁵ Accipere personam impii non est bonum,
ut declines a veritate judicii.
- ⁶ Labia stulti miscent se rixis: et os ejus jurgia provocat.
- ⁷ Os stulti contritio ejus:
et labia ipsius, ruina animæ ejus.
- ⁸ Verba bilinguis, quasi simplicia:
et ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.
Pigrum deiecit timor:
animæ autem effeminatorum esurient.
- ⁹ Qui mollis et dissolutus est in opere suo,
frater est sua opera dissipantis.
- ¹⁰ Turris fortissima, nomen Domini:
ad ipsum currit justus, et exaltabitur.
- ² Paikas nepriima gudrybės žodžių,
jei jam nesakai to, kas jo širdyje.
- ³ Bedievis, ipuolęs į nuodėmių gilybę, nieku tai verčia;
bet jį seka paniekinimas ir gėda.
- ⁴ Žodžiai iš žmogaus burnos gilus vanduo,
ir išminties šaltinis patvinęs upe-lis.
- ⁵ Negera žiurėti bedievio asmens,
kad nusigrižti nuo teismo tiesos.
- ⁶ Paikojo lupos maišosi į vaidus ir jo burna sukelia barnis.
- ⁷ Paikojo burna jo žuvimo prie-žastis,
ir jo lupos jojo sielos sunaikini-mas.
- ⁸ Dviliežuvio žodžiai rodosi ne-kalti,
bet jie pasiekia žmogaus vidu-rius.
Baimė atima drąsą iš tinginio, išlepelių gi sielos alksta.
- ⁹ Kas išlepęs ir vangus savo darbe, tas brolis aikvojančiojo, ką yra uždirbęs.
- ¹⁰ Viešpaties vardas stipriausis bok-štas,
į jį bėga teisusis ir esti išaugšti-namas.

savo puikybės laikosi atskirai nuo kitų, toks klauso vien savo valios ir nenori žiurėti ir priimti jokių patarimų. — (2) *Paikas nepriima...* Ebr. t.: paikam nepatinka išmintingumas, bet kad tik jo širdis butu atidengta, t. y. jam la-bai rupi išreikšti savo nuomonę. Plg. aug. 12, 23; 13, 16; 15, 2. — (3) *Nieku tai verčia:* sukietina savo širdį. Ebr. t.: kuomet ateina bedievis, ateina taip pat paniekinimas, ir su gėda ateina ap-juoka. — (4) *Iš žmogaus...* iš išmintingo žmogaus burnos. — (5) *Negera žiurėti...* peiktinas dalykas pataikauti. — *Kad nusigrižti...* Ebr. t.: ir skriausti ne-

kalta teisme. — (6) *Maišosi...* Ebr. t.: ateina su vaidais, ir jo burna įieško mušimų. — (7) *Sunaikinimas.* Ebr. t.: slastai jo sielai. — (8) *Dviliežuvio...* Ebr. t.: slapčia apkalbinėjančio žodžiai kaip godžiai rijamas dalykas (skan-skonis) ir... Žmonės su noru klausosi apkalbinėjimų ir laiko juos savo šir-dyje. — *Baimė...* Ebr. t. šitų ž. nėra. Vž. žem. 19, 15. — (9) *Išlepęs ir vangus.* Ebr. t.: apsileidęs. — *Brolis...* Ebr. t.: brolis gaišinančio. — (10) *Viešpaties vardas:* Dievas savo apsiareiškimuose, kuriais duoda save pažinti. — *Išaug-šinamas:* darosi nebeapsiekiamas prie-

- ¹¹ Substantia divitis urbs roboris ejus,
et quasi murus validus circumdans eum.
- ¹² Antequam conteratur, exaltatur cor hominis:
et antequam glorificetur, humiliatur.
- ¹³ Qui prius respondet quam audiat,
stultum se esse demonstrat, et confusione dignum.
- ¹⁴ Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam:
spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?
- ¹⁵ Cor prudens possidebit scientiam:
et auris sapientium quaerit doctrinam.
- ¹⁶ Donum hominis dilatat viam ejus,
et ante principes spatium ei facit.
- ¹⁷ Justus, prior est accusator sui:
venit amicus ejus, et investigabit eum.
- ¹⁸ Contradictiones comprimit sors,
et inter potentes quoque judicat.
- ¹⁹ Frater, qui adjuvatur a fratre,
quasi civitas firma:
et judicia quasi vectes urbium.
- ¹¹ Turtuolio lobis jo stiprus miestas
ir lyg tvirtas ji apsupas muras.
- ¹² Žmogaus širdis augštinasi pirma
negu sunaikinama,
ir pažeminama pirma negu esti
pagarbinta.
- ¹³ Kas atsako, pirma negu išgirsta,
pasirodo esąs paikas ir sugėdini-
mo vertas.
- ¹⁴ Žmogaus dvasia palaiko jo sil-
pnumą,
bet kas gi gali palaikyti dvasią
greitą rustintis?
- ¹⁵ Gudri širdis igija žinojimo,
ir išmintingųjų ausis jieško mok-
slo.
- ¹⁶ Dovana praplatina žmogaus kelią
ir daro jam vietos ties kunigaik-
ščiais.
- ¹⁷ Teisusis pirmas savęs kaltintojas;
ateina jo prietelis, ir tas jį ištiria.
- ¹⁸ Burtas maldo prieštaravimus
ir daro teismą taippat galiunams.
- ¹⁹ Brolis brolio šelpiamas lyg stiprus
miestas,
ir teismai lyg miestų užkaiščiai.

šams. — (11) *Ji apsupas muras.* Ebr. t.: muras jo vaidentuvėje. Turtingas bedievis pasitiki ne Dievu, bet savo lobiu ir pinigais. — (12) *Žmogaus...* Plg. aug. 11, 2; Ekli. 10, 15. — (13) *Kas atsako...* Plg. Ekli. 11, 8. — (14) *Dvasia:* dorinė dvasios stiprybė. — *Silpnumą.* Ebr. t.: negalę, ligą. Taigi, turima omenyje kuno skausmas. — *Dvasią greitą...* Ebr. t.: nusiminusią gi dvasią, kas ją pakels? — (16) *Dovana...* Plg. aug. 17, 8. Rytų šalyse niekas neeidavo pas galiunus be dovanų. Plg. 1 Kar. 9, 7. Niekas taippat negali pasirodyti Dievo akyvaizdoje, kas nėra pataisęs sau kelio meilės do-

vanomis. Plg. Mt. 25, 34—46. — (17) *Teisusis...* Ebr. t. kitoki mintis: pirmas (kurs pradeda kalbėti) savo byloje teisingas (sako, kad tiesa jo pusėje); ateina jo artimas (kita pusė) ir tas jį tyrinėja (įrodinėja, ko vertas pirmojo pasakymas). Taigi, čia duodama perspėjimas teisėjams, kad nutarimus galima daryti tik abi pusi išklačius. — (18) *Burtas...* kada du negali tarp savęs susitarti, vienas kito įtikrinti apie savo teisingumą ir nėra trečiojo, kurs galėtų tarp jų padaryti teismą. Plg. aug. 16, 33. — (19) *Brolis...* Ebr. t.: (įerzintas) brolis labiaus nesukalbamas,

²⁰ De fructu oris viri replebitur
venter ejus:
et genimina labiorum ipsius
saturabunt eum.

²¹ Mors et vita in manu linguæ:
qui diligunt eam, comedent
fructus ejus.

²² Qui invenit mulierem bonam,
invenit bonum:
et hauriet jucunditatem a Do-
mino.

Qui expellit mulierem bonam,
expellit bonum:
qui autem tenet adulteram,
stultus est et impius.

²³ Cum obsecrationibus loquetur
pauper:
et dives effabitur rigide.

²¹ Vir amabilis ad societatem,
magis amicus erit, quam frater.

Caput XIX. ¹ Melior est pauper, qui
ambulat in simplicitate sua,
quam dives torquens labia sua,
et insipiens.

² Ubi non est scientia animæ,
non est bonum:
et qui festinus est pedibus,
offendet.

³ Stultitia hominis supplantat
gressus ejus:
et contra Deum fervet animo
suo.

²⁰ Žmogaus burnos vaisių pilni jo
viduriai,
ir jo lūpų pilnas pasotina jį.

²¹ Mirtis ir gyvenimas liežuvio val-
džioje,

kas jį myli, tas valgys jo vaisių.

²² Kas randa gerą moterį, randa
laimės

ir gaus džiaugsmo iš Viešpaties.

Kas išvaro gerą moterį, išvaro
laimę,

kas gi laiko pas save svetimotę,
tas paikas ir bedievis.

²³ Beturtis kalba maldaudamas,
turtingas gi atsako kietai.

²⁴ Žmogus meilingas draugystėje
labiaus mylimas kaip brolis.

19. perskyrimas. ¹ Vėlyk beturtis,
kurs vaikščioja savo nekaltybėje,
kaip turtingas perkreipias savo
lupas ir neišmintingas.

² Kame nėra sieloje žinojimo, nėra
gerumo,
ir kas greitas kojomis, tas su-
klumpa.

³ Žmogaus paikumas iškraipo jo
žingsnius,
ir jis savo sieloje užsidegęs prieš
Dievą.

kaip stiprus miestas, t. y. susivaidi-
nusių brolius sunkiausia suderinti. —
Teismai: ginčai, bylos. — (20) *Žmo-
gaus burnos*... Plg. aug. 12, 14; 13, 2.
Paikas už savo žodžius gauna mušti ir
kėsti nostolių, išmintingas įgija pa-
garbos. — (21) *Liežuvio valdžioje*... Plg.
Jok. 3, 5... — (22) *Gerą*. To aptarimo
nėra ebr. t.; bet jis gerai papildo mintį.
Gera žmona tai padėjėja šio gyvenimo
vargams nešti ir amžinajam gyvenimui
laimėti. — *Džiaugsmo*. Ebr. t.: ma-
lonės. — *Kas išvaro*... Ebr. t. šitų ž.
nėra. — *Svetimotę*: nedarančią at-
gailos ir pasiliekančią savo piktume.
Dovanoti gi pasitaisiusiai yra krikščio-
nystės dvasios apsiareiškimas (Aug.). —
(23) *Beturtis kalba*... Daroma prie-

kaištas turtuoliams be širdies. — (24)
Žmogus meilingas... Ebr. t. kitoki min-
tis: prietelių žmogus save pražudys,
bet yra prietelių labiaus prisirišusių
kaip broliai. — Daug prietelių tai ne-
tikri prieteliai; jie dažnai pasirodo esą
išnaudotojai; taigi reikia pasitikėti ne
skaitliumi, bet prietelių vertybe.

(19, 1) *Turtingas*. Ebr. t. to ž. nėra,
bet juo gana gerai papildoma mintis.
— *Perkreipias*: klastingas melagis;
anot kitų: žiuris su paniekinimu į be-
turtį. — (2) *Žinojimo*: išminties. —
Greitas kojomis: kas skubinasi daryti,
dalyko neapsvarstęs. — (3) *Iškraipo jo
žingsnius*. Ebr. t.: iškreipia jo kelią. —
Užsidegęs prieš Dievą: pyksta ant Vieš-
paties, kaltindamas jį dėlei nelaimių.

- ⁴ Divitiæ addunt amicos plurimos:
a paupere autem et hi, quos habuit, separantur.
- ⁵ Testis falsus non erit impunitus:
et qui mendacia loquitur, non effugiet.
- ⁶ Multi colunt personam potentis,
et amici sunt dona tribuentis.
- ⁷ Fratres hominis pauperis oderunt eum:
insuper et amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:
- ⁸ qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, et custos prudentiæ inveniet bona.
- ⁹ Falsus testis non erit impunitus:
et qui loquitur mendacia, peribit.
- ¹⁰ Non decent stultum deliciæ: nec servum dominari principibus.
- ¹¹ Doctrina viri per patientiam noscitur:
et gloria ejus est iniqua prætergredi.
- ¹² Sicut fremitus leonis, ita et regis ira:
et sicut ros super herbam, ita et hilaritas ejus.
- ⁴ Turtai labai padaugina prietelių skaitlių,
nuo beturčio gi atsiskiria ir tie, kuriuos turėjo.
- ⁵ Netikras liudytojas nepasilieka nenubaustas,
ir kas kalba melą, neišstruksta.
- ⁶ Daugelis gerbia galiuno asmenį ir esti prieteliai to, kurs duoda dovanų.
- ⁷ Beturčio broliai jo neapkenčia; beto ir prieteliai toli nuo jo atitraukia.
Kas jieško tik žodžių, tas nieko neturės;
- ⁸ kas gi igija išmanymo, tas myli savo sielą,
ir sergėtojas gudrybės randa gėrybių.
- ⁹ Netikras liudytojas nepasilieka nenubaustas,
ir kas kalba melą, žūna.
- ¹⁰ Nepritinka paikam gėriai, nei vergui viešpatauti ant kuni-
gaikščių.
- ¹¹ Žmogaus mokslas pažįstama iš jo kantrybės,
ir jo garbė praeiti pro neteisybę.
- ¹² Kaip liuto kriokimas, taip karaliaus rustybė,
ir jo linksmumas kaip rasa ant žolės.

kurias pats savo pasielgimu užsipelnė. — (4) *Turtai...* Plg. aug. 14, 20. — (5) *Netikras...* Plg. 9. e.; Dan. 13, 61. — (6) *Ir esti prieteliai.* Ebr. t.: ir kiekvienas prietelis. — (7) *Broliai:* tikri broliai. — *Be to.* Ebr. t.: juo gi labiausiai. Kad toks pasielgimas su beturčiu peiktinas, autorius išreiškia kitur, nurodydamas tikrą beturčio vertybę. Plg. 1. eil. — *Kas jieško.* Ebr. t. šioje vietoje nesuprantamas. — (8) *Išmanymo:* praktikinės išminties. — (9) *Netikras...* Plg. 5. e. — (10) *Nepritinka...* Turtai,

garbė, geras gyvenimas turėtų prigulėti išmintingam, nes juos duoda išmintis. Jei jie tenka paikam, tai nesutinka su tikra tvarka. Paikas piktaisi naudojasi gyvenimo gėrybėmis. Dar bjauriausias, kada didžiausi valdžia esti paiko vergo rankoje. Plg. žem. 30, 22; Pam. 10, 7. — (11) *Pažįstama iš:* ... Ebr. t.: daro ji kantrų. — *Pro neteisybę:* kuri jam padaryta. — (12) *Kaip liuto...* Plg. 16, 15; 20, 2; 28, 15. Pavaldiniams nevalia vesti karalių į rustybę, bet ir karalius turi sergėtis siausti kaip liutas. — *Links-*

- ¹³ Dolor patris, filius stultus:
et tecta jugiter perstillantia,
litigiosa mulier.
- ¹⁴ Domus, et divitiæ dantur a
parentibus:
a Domino autem proprie uxor
prudens.
- ¹⁵ Pigredo immittit soporem,
et anima dissoluta esuriet.
- ¹⁶ Qui custodit mandatum, custo-
dit animam suam:
qui autem negligit viam suam,
mortificabitur.
- ¹⁷ Feneratur Domino qui misere-
tur pauperis:
et vicissitudinem suam reddet ei.
- ¹⁸ Erudi filium tuum, ne desperes:
ad interfectionem autem ejus
ne ponas animam tuam.
- ¹⁹ Qui impatiens est, sustinebit
damnum:
et cum rapuerit, aliud apponet.
- ²⁰ Audi consilium, et suscipe dis-
ciplinam,
ut sis sapiens in novissimis tuis.
- ²¹ Multæ cogitationes in corde
viri:
voluntas autem Domini perma-
nebit.

- ¹³ Paikas sunus skausmas tėvui,
ir vaidinga moteriškė stogas, pro
kurį nuolat laša.
- ¹⁴ Namai ir turtai duodami gimdy-
tojų,
gudri gi moteris ypatinga Vieš-
paties dovana.
- ¹⁵ Tinginystė atveda mieguistumą,
ir vangi siela bus alkana.
- ¹⁶ Kas laikosi paliepimo, tas sergi
savo sielą,
kas gi nežiuri savo kelio, bus
numarintas.
- ¹⁷ Kas pasigaili beturčio, skolina
Viešpačiui,
ir jis sugrąžins jam paskolą.
- ¹⁸ Bausk savo sunų, nenustok vil-
ties;
tačiau neturėk užmanymo, kad
jis žutu.
- ¹⁹ Kas nekantrus, kęs nuostolį,
ir jei išplės, kita tiek gaus pridėti.
- ²⁰ Klausyk patarimo ir priimk
drausmę,
kad butumei išmintingas toles-
niame savo gyvenime.
- ²¹ Daug minčių žmogaus širdyje,
Viešpaties gi valia pasilieka.

numas. Ebr. t.: malonumas. — **(13) Skausmas.** Ebr. t.: nelaimių nelaimė. Plg. aug. 10, 1 ir k. — **(14) Ypatinga.** To ž. nėra ebr. t. — *Viešpaties dovana:* todėl iš Viešpaties reikia jos sau melsti tam, kas žada vesti moterį. Šv. tėvai dažnai naudojami šitais žodžiais prieš maišytas moterystes. — **(15) Mieguistumą.** Ebr. ž. *thardemah* reiškia kiekiausį miegą. Plg. Prad. 2, 21. Tinginystė lygiai kenksminga kaip kuno taip ir dvasios reikaluose. Plg. 10, 4; 20, 13. — **(16) Nežiuri savo kelio:** nesilaiko Dievo įsakymų. Plg. aug. 13, 3. — **(17) Skolina Viešpačiui.** Tikėjimo žvilgsniu beturtis Dievo vietininkas (Mt. 25, 40). Už sušelpimą beturčio Dievas atsilygina su palukanomis. — **(18) Nenustok vilties.** Ebr. t.: nes dar yra vilties. — *Tačiau...* Reikia bausti,

neperžengiant tam tikrų ribų. Kas ne-
baudžia, kenkia savo sunui, nes pa-
lieka liuosai plėtotis jo ydas; kas per-
daug baudžia, kenkia jo gyvybei, kurios
valdovas yra Dievas. — **(19) Kas ne-
kantrus.** Ebr. t.: kas didis narsė, t. y.
smarkus savo nekantrume. — *Kęs
nuostolį:* gaus atsilyginti už padarytą
skriaudą. — *Ir jei išplės...* Ebr. t. rasi:
nes jei nori gelbėti, tu tik padidini. —
Prasmė rasi toki: jei tu nori jį gelbėti,
palikti nenubaustą ar pataisyti perspė-
jimais, tu tik padidini nelaimę; paliuo-
suotas jis grįžta į savo narsą; perspė-
jant, jo piktumas eina didyn. — **(20)
Klausyk...** Plg. aug. 12, 15. — **(21)
Daug minčių...** Žmogui ateina į galvą
daug minčių, ir jos nuolat mainosi,
Viešpaties gi valia viena, ji visuomet
pasilieka ta pati, ir tik ji visuomet įvyk-

²² Homo indigens misericors est:
et melior est pauper quam vir
mendax.

²³ Timor Domini ad vitam:
et in plenitudine commorabi-
tur, absque visitatione pessi-
ma.

²⁴ Abscondit piger manum suam
sub ascella,

nec ad os suum applicat eam.

²⁵ Pestilente flagellato stultus
sapientior erit:

si autem corripueris sapientem,
intelliget disciplinam.

²⁶ Qui affligit patrem, et fugat
matrem,

ignominiosus est et infelix.

²⁷ Non cesses fili audire doctri-
nam,

nec ignores sermones scientiæ.

²⁸ Testis iniquus deridet iudicium:
et os impiorum devorat iniqui-
tatem.

²⁹ Parata sunt derisoribus iudicia:
et mallei percutientes stulto-
rum corporibus.

Caput XX. ¹ Luxuriosa res, vi-
num, et tumultuosa ebrietas:
quicumque his delectatur, non
erit sapiens.

doma. — (22) Žmogus... Ebr. t.: žmo-
gaus pasinėgimas jo gailestingumas.
Plg. Apd. 20, 35. Kas nori parodyti
savo gailestingumą, bet neturi ištekliaus,
tam jo gera valia bus palaikyta
darbu. Toks beturtis daugiausiai vertas
už turtingą, kurs meluodamas visaip
teisinasi, kad tik nieko neduotų. —
(23) Ir jis: žmogus, baimės vedamas.
Ebr. t. kaikiurių vėriamas taip: ir pa-
sotintas jis praleis naktį, nei gi bus ne-
laimės aplankytas. Plg. Atk. 11, 15;
Kun. 26, 6. — (24) Tinginys slepia...
Plg. 12, 27; 26, 15 ir k. Ebr. t.: Tin-
ginys kiša savo ranką į bliudą... Rytų
šalyse, valgant, nevartojama nei
šaukštų nei šakučių; kiekvienas savo
ranka ima valgi iš stovinčio ties val-
gančiais dubens. — (25) Išjuokėjas: Kurs
nebepataisomas. Paikas čionai tai tik
neišmanėlis, kuriam gresia pavojus, kad
Šv. Raštas, III t.

²² Žmogus neturtingas gailestingas,
ir geresnis beturtis kaip melagis.

²³ Baimė Viešpaties veda į gyve-
nimą,
ir jis pasilieka apstume be nelai-
mės apsilankymo.

²⁴ Tinginys slepia savo ranką po
pažastį

ir nekelia jos nei prie burnos.

²⁵ Nuplakus išjuokėją, paikas doro-
si išmintingesnis;

jeigu gi bari išmintingą, jis priima
drausmę.

²⁶ Kas liudina tėvą ir šalin varo-
motiną,

tas begėdis ir nelaimingas.

²⁷ Nesiliauk, sunau, klausytis pa-
mokinimo,

tenebuna tau nežinomi mokslo
žodžiai.

²⁸ Neteisingas liudytojas juokiasi
iš teismo,

ir bedievių burna rija neteisybę.

²⁹ Išjuokėjams prirengta teismų
ir plaktukų paikų kunams
mušti.

20. perskyrimas. ¹ Vynas gimdo
paleistuvystę, ir girtuoklystę
trukšmingą;
kas jais gėrėsi, nebus išmintingas.

jis netiktu nepataisomai išjuokėju. Plg.
aug. 13, 1. — Bari išmintingą... Plg.
žem. 21, 11 ir k. — (26) Kas liudina...
Toks atsitikimas galėjo būti, tik su-
nui paėmus į savo rankas lobį ir namus
dar prie gyvos tėvo galvos. — (27) Nesi-
liauk... Ebr. t. rasi: liaukis, mano su-
nau, klausytis pamokinimo, (jei tai da-
rai tik tam), kad nuklustumėi nuo
mokslo žodžių. — Tokiame patarime
gana daug ironijos. — (28) Neteisingas
liudytojas. Ebr. t.: Belijalio liudytojas.
Plg. 9. e. — Iš teismo: iš teisybės. —
Rija neteisybę: nuolat ją gyvena. —
(29) Teismų: teisingas ir bausis Dievo
teismas. Išjuokėjas tai „laisvamanis“.
kurs gera vadina piktu, pikta geru;
paikas — paprastas nusidėjėlis. —
Plaktukų... mušti. Ebr. t.: mušimų.

(20, 1) Vynas gimdo... Ebr. t.: vynas
išjuokėjas ir (svaiginas) gėralas trukšmo-

- ² Sicut rugitus leonis, ita et terror regis:
qui provocat eum, peccat in animam suam.
- ³ Honor est homini, qui separat se a contentionibus:
omnes autem stulti miscentur contumeliis.
- ⁴ Propter frigus piger arare noluit:
mendicabit ergo æstate, et non dabitur illi.
- ⁵ Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri:
sed homo sapiens exhaustiet illud,
- ⁶ Multi homines misericordes vocantur:
virum autem fidelem quis inveniet?
- ⁷ Justus, qui ambulat in simplicitate sua,
beatos post se filios derelinquet.
- ⁸ Rex, qui sedet in solio iudicii,
dissipat omne malum intuitu suo.
- ⁹ Quis potest dicere: Mundum est cor meum,
purus sum a peccato?
- ¹⁰ Pondus et pondus, mensura et mensura:
utrumque abominabile est apud Deum.

- ² Kaip liuto kriokimas taip karaliaus baisumas;
kas jį erzina nusideda savo gyvybei.
- ³ Garbė žmogui, kurs šalinasi nuo ginčų;
visi gi paikieji kišasi į vaidus.
- ⁴ Dėlei šalčio tinginys nenorėjo arti;
taigi, vasarą jis elgėtaus, bet nieko jam neduos.
- ⁵ Kaip gilus vanduo taip sumanymas žmogaus širdyje,
bet išmintingas žmogus išsėms jį.
- ⁶ Daug žmonių vadinama gailestingais,
bet kas gi randa ištikimą žmogų?
- ⁷ Teisusis, kurs vaikščioja savo nekaltybėje,
palieka po savęs laimingus vaikus.
- ⁸ Karalius, kurs sėdi teismo soste,
savo pažvelgimu išblaško kiekvieną piktumą.
- ⁹ Kas gali sakyti: Mano širdis nesutepta,
esu liuosas nuo nuodėmės?
- ¹⁰ Dvejopas svaras ir dvejopas mastas,
abudu dalyku nuoboda Dievui.

darytojas; kas nuo jų visuomet apsvaigęs, tas neišmintingas. — Vynui pasavinama jo padaras apsireiškęs girtuoklyje. Ebr. ž. *šekhar* (gr. *atzeqa*) vadinama visi kiti svaiginantys gėralai, atskyrus vyną. — (2) *Kaip liuto...* Plg. aug. 19, 12. — (4) *Dėlei šalčio*. Ebr. t.: rudenį. Laukai Palestinoje ariama ir sėjama rudenį ir žiemą; tuomet pučia šalti šiaurės vėjai. — *Vasarą...* Ebr. t.: pjuties metu jis įieškos, ir štai nieko nėra. — (5) *Kaip gilus...* Žmogaus širdis palyginama su giliu vandenimi; slapti žmogaus sumanymai panerti į tą vandenį pasilieka tarsi ant dugno. Plg. aug. 18, 4. — (6) *Vadinama...* Ebr. t.: giria kiekvienas savo gailestin-

gumą (gerumą). — *Ištikimą žmogų*: kurs atitesėtu visus savo žadėjimus. — (7) *Palieka po savęs...* Plg. aug. 14, 26. — (8) *Karalius, kurs...* Aprašoma tobulas, idėalinis karalius, kurs pildydamas vieną iš savo svarbiausių pareigų, elgiasi visuomet kaip atstovas augščiau-siojo Teisėjo. Plg. aug. 16, 10; Iz. 11, 4. — (9) *Kas gali...*: niekas negali sakyti... Plg. 3 Kar. 8, 46; 2 Kron. 6, 36; Pam. 7, 21; 1 Jono 1, 8. — *Mano širdis...* Ebr. t.: aš apvaliau savo širdį (nebesu pavojuje, esu visiems laikams apsaugotas nuo nuodėmės), pasidariau nesuteptas nuodėme. Plg. Jobo 14, 4; Ps. 50, 7 ir k. — (10) *Dvejopas svaras ir dvejopas...* Ebr. t.: akmuo ir akmuo

- ¹¹ Ex studiis suis intelligitur puer,
si munda et recta sint opera ejus.
- ¹² Aurem audientem, et oculum
videntem,
Dominus fecit utrumque.
- ¹³ Noli diligere somnum, ne te
egestas opprimat:
aperi oculos tuos, et saturare
panibus.
- ¹⁴ Malum est, malum est, dicit
omnis emptor:
et cum recesserit, tunc gloria-
bitur.
- ¹⁵ Est aurum, et multitudo gem-
marum:
et vas pretiosum labia scientiæ.
- ¹⁶ Tolle vestimentum ejus, qui fi-
dejussor extitit alieni,
et pro extraneis aufer pignus
ab eo.
- ¹⁷ Suavis est homini panis men-
dacii:
et postea implebitur os ejus cal-
culo.
- ¹⁸ Cogitationes consiliis reborantur:
et gubernaculis tractanda sunt
bella.
- ¹⁹ Ei, qui revelat mysteria, et
ambulat fraudulententer,
et dilatat labia sua, ne com-
misceris.
- ²⁰ Qui maledicit patri suo, et
matri,
extinguetur lucerna ejus in me-
diis tenebris.

- ¹¹ Vaikas pažįstama iš palinkimų,
ar jo darbai bus tyri ir tiesūs.
- ¹² Girdinčią ausį ir reginčią akį,
vieną ir kitą padarė Viešpats.
- ¹³ Nemėgk miego, kad tavęs neslėg-
tu neturtas;
atverk savo akis ir turėsi duonos
pasisotinti.
- ¹⁴ Niekam verta, niekam verta,
sako kiekvienas pirkėjas,
kada gi atsitraukia, tuomet jis
giriasi.
- ¹⁵ Yra aukso ir daug perlų,
bet žinančios lupos brangus rykas.
- ¹⁶ Imk rubus iš to, kurs už ką nors
laidavo,
ir dėlei švėtimtaučių atimk iš jo
užstatą.
- ¹⁷ Saldi žmogui melo duona,
bet paskui jo burna pilna žvirg-
ždų.
- ¹⁸ Mintis sustiprėja patarimais,
ir karės reikia vesti su apsva-
stymu.
- ¹⁹ Su tuo, kurs apreiškia paslaptis
ir apgaulingai elgiasi,
ir nesučiupia savo lūpų, nesu-
sidėk.
- ²⁰ Kas keikia savo tėvą ir motiną,
to žibury's gesta tamsybių vidu-
ryje.

(t. y. didesnis ir mažesnis), saikas ir saikas. Plg. 23, 3.; aug. 11, 1; 16, 11. — (11) *Iš palinkimų.* Ebr. t.: iš veikimo. — Koks vaikas, toks bus ir žmogus. — (12) *Girdinčią...* Dievas teis žmogų, žurdamas to, kaip jis pasinaudojo jo dovanomis. — (13) *Atverk savo akis:* buk, budrus, veiklus, darbštus. — (14) *Niekam verta...* Pirkėjas peikia prekes, kad galėtų pigiaus nusipirkti; nupirkęs gi giriasi savo gudrumu. Patarlė atkreipta prieš tuos, kurie jieško vien savo pelno. LXX 14—19. eil. visai išleistos. — (15) *Brangus rykas:* da-

lykas, kurs savo vertybe perviršija auksą ir perlas. — (16) *Imk...* Plg. 27, 13; 6, 1—5; 11, 5; 17, 18. — *Ir dėlei švėtimaučių...* kad tu neturėtumei nuo-
stolio, jei jis lengva širdimi laidavo už švėtimuosius. — (17) *Saldi žmogui...* Kaikam pavyksta įgyti sau duonos ap-
gavimu, bet taip įgyta duona negalima ramiai naudotis; suja ateina žuvinas. — (18) *Karės reikia...* Plg. Lk. 14, 31. — (19) *Su tuo...* Ebr. t. rasi: išduoda paslaptį, kas vaikščioja zaumdamas, ir su plepiu nesusidėk. — (20) *Kas kei-
kia...* pikčiausiai peržengdamas ket-

- ²¹ Hereditas, ad quam festinatur in principio,
in novissimo benedictione carebit.
- ²² Ne dicas: Reddam malum:
expecta Dominum, et liberabit te.
- ²³ Abominatio est apud Dominum pondus et pondus:
statera dolosa non est bona.
- ²⁴ A Domino diriguntur gressus viri:
quis autem hominum intelligere potest viam suam?
- ²⁵ Ruina est homini devorare sanctos,
et post vota retractare.
- ²⁶ Dissipat impios rex sapiens,
et incurvat super eos fornicem.
- ²⁷ Lucerna Domini spiraculum hominis,
quae investigat omnia secreta ventris.
- ²⁸ Misericordia, et veritas custodiunt regem,
et roboratur clementia thronus ejus.
- ²⁹ Exultatio juvenum, fortitudo eorum:
et dignitas senum canities.
- ²¹ Tėvainystė, į kurią pradžioje skubinamasi,
galų gale bus be palaiminimo.
- ²² Nesakyk: Atsilyginsiu piktu;
palauk Viešpaties, ir jis išliuosuos tave.
- ²³ Dvejopas svaras nuoboda Viešpačiui;
apgaulinga svarstyklė negera.
- ²⁴ Žmogaus žingsniai vedami Viešpaties;
kas gi iš žmonių gali suprasti savo kelią?
- ²⁵ Žuvinas žmogui ryti šventuosius ir padarius apžadus atsimesti.
- ²⁶ Išmintingas karalius išblaško bedievius
ir pasuka ant jų tekinį.
- ²⁷ Žmogaus kvėpavimas Viešpaties žiburys,
kurs ištiria visas vidurių paslaptis.
- ²⁸ Gailestingumas ir tiesa sergi karalių,
ir maloningumu sustiprėja jo sostas.
- ²⁹ Jaunikaičių džiaugsmas jų stiprybė,
ir senių garbė žili plaukai.

virtąjį Dievo įsakymą. Jis nepasinaudos pažadėjimu ilgo gyvenimo, bet priešingai, jo žiburys gesta, kada jam labiausiai reikalingas. Iš jo bus atimta tai, kas daro gyvenimą šviesų ir laimingą. Plg. 13, 9; 19, 26; 30, 17; Iš. 21, 17; Kun. 20, 9; Mt. 15, 4. — (21) *Tėvainystė...* Ebr. t.: veikiai įgyta tėvainystė, t. y. toki, kurios trokštama su didžiu godumu, rasi linkint tėvui mirties, arba reikalaujant tėvainystės dar prie gyvos gimdytojų galvos. Plg. Lk. 15, 12. — (22) *Nesakyk...* neįsikišk uždrausto keršto. Teisėjo dalykas skirti bausnę; pačiam gi keršinti priešinga Dievo įstatymui. Plg. Rom. 12, 17; 1 Tes. 5, 15; 1 Petro 3, 9. — (23) *Dvejopas...* Plg. aug. 10, e.; 11, 1. — (24) *Kas gi iš žmonių...* Žmogaus protas perdaug apribotas, kad galėtų peržiūrėti visą savo gyvenimo bėgį, ir pa-

seknė; ne jo valdžioje. — (25) *Ryti šventuosius*: varginti, persekioti ištikimius Dievo tarnus. Ebr. t.: žabangai žmogui umai šaukti: Tai šventa! (t. y. tai tebuna skirta ir pašvęsta Dievui. Plg. Mk. 7, 11), o paskui tyrinėti apžadus. Apžadas ypatingas dievotumo apsiereikimas; žyda dažnai juos ištardavo be jokio apsvarstymo; todėl duodama patarimas: Svarstyk dar nepadares apžado, o ne paskui. — (26) *Išmintingus...* Plg. aug. 8, e. — *Ir pasuka...*: skiria bausnę. Rasi turima mintyje taip vadinama tekinio bausmė. Plg. 2 Kar. 12, 31; 1 Kron. 20, 3; Iz. 28, 27, 28 ir k. — (27) *Viešpaties žiburys*. Žmogaus siela tai žiburys, kurį Viešpats uždega ir kurs pasiekia visas širdies slėpynes. — (28) *Gailestingumas ir...* Nurodoma geriausi sosto ramsčiai. — (29) *Džiaugsmas*. Ebr. t.: gyrius. —

³⁰ Livor vulneris absterget mala:
et plagæ in secretioribus ven-
tris.

Caput XXI. ¹ Sicut divisiones
aquarum, ita cor regis in
manu Domini:

quocumque voluerit, inclinabit
illud.

² Omnis via viri recta sibi vide-
tur:

appendit autem corda Dominus.

³ Facere misericordiam et judi-
cium,
magis placet Domino, quam vic-
timæ.

⁴ Exaltatio oculorum est dila-
tatio cordis:
lucerna impiorum peccatum.

⁵ Cogitationes robusti semper in
abundantia:
omnis autem piger semper in
egestate est.

⁶ Qui congregat thesauros lingua
mendacii, vanus et excors est,
et impingetur ad laqueos mor-
tis.

⁷ Rapinæ impiorum detrahent eos,
quia noluerunt facere iudicium.

⁸ Perversa via viri, aliena est:
qui autem mundus est, rectum
opus ejus.

³⁰ Piktumą nutrina žaizdos randai
ir kirčiai siekiantis kuno vidų.

21. perskyrimas. ¹ Karaliaus širdis
Viešpaties rankoje kaip van-
denų padalinimai;
jis ją palenkia, kur tik nori.

² Kiekvienas žmogaus kelias rodosi
jam pačiam tiesus,
bet Viešpats pasveria širdis.

³ Buti gailėstingam ir daryti tei-
sybę
labiausiai patinka Viešpačiui nekaip
aukos.

⁴ Akių puikybė yra širdies pasipu-
timas;
bedievių žiburys nuodėmė.

⁵ Stipriojo mintis visuomet užim-
tos apstybe,
kiekvienas gi tinginys visuomet
neturte.

⁶ Kas krauna turtus melo liežuviu,
tas tuščias ir be išmonės
ir įspainioja į mirties žabangus.

⁷ Bedievių plėšimai juos pražudys,
nes jie nenori daryti, kas teisinga.

⁸ Iškrypęs žmogaus kelias, kurs
jam svetimas:
kas gi nesuteptas, to darbas
tiesus.

Garbė. Ebr. t.: grožė, papuošalas. —
(30) *Piktumą*... Rykštės paliekami
randai ant kuno atima piktumą nuo
sielos. Tačiau žmogų valo ne tik viršu-
jiniai randai, bet taip pat vidujinė
drausmė.

(21. 1) *Karaliaus*... Ne tik žmogaus
nutarino pasekmės Dievo rankoje, bet
ir patis nutarimai. — *Vandenų padali-
nimai.* Anot ebr. t.: vandens srovės. —
(2) *Kiekvienas*... Plg. 16, 2; 20, 24.
Vienas Dievas visa mato be paklydimų,
todėl ko žmogus imasi, turi tai daryti
ne be Dievo. — (3) *Labiausiai patinka*...
Plg. Mt. 23, 23. Atmetama ne pati
akims matoma auka, bet toki, kuriai
ruksta tinkamo vidujinio jausmo. Vir-

šujinė auka ir vidujinis jausmas tur
buti taip sujungti kaip kunas ir siela
Plg. Mt. 6, 6—8; Oz. 6, 6. — (4) *Yra*...
Ebr. t.: ir pasipučiantis širdis, ir piktųjų
žiburys (t. y. laimė) yra vien nuodėmė. —
(5) *Stipriojo*... Ebr. t.: stropaus žmo-
gaus sumanymai atneša tik apstumą,
kas gi per daug skubus, tas bus ne-
turte. — Tikrai stropus visa daro
apsvarstęs ir rupestingai. — (6) *Melo
liežuviu*: meluodamas, viltaviliaudamas,
kitus apkalbinėdamas ir kitais neteisin-
gaus budais. Ebr. t.: įgijimas turtų melo
liežuviu tai nyksta kvėpimas tų, kurie
jieško mirties. — (7) *Plėšimai.* Ebr. t.:
prievartos atima juos, t. y. įstumia
juos pačius į prapultį. — (8) *Žmogaus*

- ⁹ Melius est sedere in angulo domatis,
quam cum muliere litigiosa, et in domo communi.
- ¹⁰ Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.
- ¹¹ Mulctato pestilente sapientior erit parvulus:
et si sectetur sapientem, sumet scientiam.
- ¹² Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios a malo.
- ¹³ Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis,
et ipse clamabit, et non exaudietur.
- ¹⁴ Munus absconditum extinguit iras:
et donum in sinu indignationem maximam.
- ¹⁵ Gaudium justo est facere iudicium:
et pavor operantibus iniquitatem.
- ¹⁶ Vir, qui erraverit a via doctrinæ,
in cœtu gigantum commorabitur.
- ¹⁷ Qui diligit epulas, in egestate erit:
qui amat vinum, et pinguiam, non ditabitur.
- ¹⁸ Pro justo datur impius:
et pro rectis iniquus.
- ⁹ (Gerčiau sėdėti ant stogo kampe kaip buti su vaidinga moteriške ir bendruose namuose.
- ¹⁰ Bedievio siela trokšta pikto; jis nepasigaili savo artimo.
- ¹¹ Nuplaktus išjuokėją, mažutėlis darosi išmintingą, jis įgija žinojimo.
- ¹² Teisusis mąsto apie bedievio namus, kad atitrauktų bedievių nuo pikto.
- ¹³ Kas užsikemša sau ausį, šaukiant beturčiui, pats šauks ir nebus išklaustas.
- ¹⁴ Slapta dovana tildo pykčius, ir dovana antyje didžiausį užsidegimą.
- ¹⁵ Daryti kas teisinga teisiajam džiaugsmas ir išgąstis piktadariams.
- ¹⁶ Žmogus, kurs nuklysta nuo mokslo kelio, bus milžinų susirinkime.
- ¹⁷ Kas mėgsta puotas, bus neturte; kas mėgsta vyną ir riebius dalykus, nepralobs.
- ¹⁸ Už teisųjį duodama bedievis ir už tiesinosius neteisingas.

kelias, kurs... Ebr. t.: prasikaltusio žmogaus kelias. — (9) *Ant stogo kampe...*: ant gulščio rytiečių namų stogo kampe, kame labiausiai jaučiama vėjo putimas. Plg. žem. 19. e.; 25, 24. — (10) *Trokšta pikto*: geidžia kenkti artimui. — *Jis nepasigaili...* Anot ebr. t.: neranda jo akyse pasigailėjimo artimas. — (11) *Mažutėlis*: neklaidingas, atviras. Plg. 19, 25. — *Ir jei seka...* Ebr. t.: bet jei mokinama išmintinga, jis įgija žinojimo. — (12) *Teisusis*: Dievas, kurs visuteisusis. — *Kad atitrauktų...* Ebr. t. ir įmeta bedievių į nelaimę (teisimo metui

atėjus. Plg. 22, 12). — (13) *Kas užsikemša...*: galėdamas sušelpiti. — *Pats šauks*: patekęs dėl savo širdies kietumo į nelaimę. Plg. Tob. 4, 7; Mt. 18, 23 iki 25. — (14) *Slapta...* Plg. 17, 8; 18, 16; 19, 5. — (15) *Išgąstis*. Ebr. t.: žuvinas. — (16) *Mokslo*: išminties. — *Milžinų* Ebr. t.: šešėlių. Taip vadinama mirusiųjų vietos gyventojai. Plg. 2, 18; 9, 18; Jobo 26, 5. — (17) *Riebius dalykus*. Ebr. t.: aliejų. Be vyno ir aliejaus negali pas rytiečius apsieiti joks didesnis pokilis. — (18) *Už teisųjį...*: teisiajam išvaduoti. Plg. Iz. 43, 3. —

- 19 Melius est habitare in terra deserta,
quam cum muliere rixosa et iracunda.
- 20 Thesaurus desiderabilis, et oleum in habitaculo iusti:
et imprudens homo dissipabit illud.
- 21 Qui sequitur justitiam et misericordiam,
inveniet vitam, justitiam, et gloriam.
- 22 Civitatem fortium ascendit sapiens,
et destruxit robur fiducia ejus.
- 23 Qui custodit os suum, et linguam suam,
custodit ab angustiis animam suam.
- 24 Superbus et arrogans vocatur indoctus,
qui in ira operatur superbiam.
- 25 Desideria occidunt pigrum:
noluerunt enim quidquam manus ejus operari:
- 26 tota die concupiscit et desiderat:
qui autem justus est, tribuet, et non cessabit.
- 27 Hostia impiorum abominabiles,
quia offeruntur ex scelere.
- 28 Testis mendax peribit:
vir obediens loquetur victoriam.
- 29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum:
qui autem rectus est, corrigit viam suam.
- 19 Geriaus gyventi tuščioje šalyje,
kaip su vaidinga ir rusčia mote-riške.
- 20 Pageidaujamas turtas ir aliejus teisiojo namuose,
bet negudrus žmogustai išaikvoja.
- 21 Kas seka teisybę ir gailestin-
gumą,
randa gyvenimą, teisybę ir garbę.
- 22 Išmintingas įkopia į karžygių
miestą
ir sugriaua stiprybę, kuria jis
pasitikėjo.
- 23 Kas sergi savo burną ir savo
liežuvį,
sergi savo sielą nuo suspaudimų.
- 24 Nemokytu vadinama puikus ir
išdidus,
kurs rustybėje parodo puikybę.
- 25 Troškimai užmuša tinginį,
nes jo rankos nenorėjo nieko
dirbti.
- 26 Visą dieną jis geidžia ir trokšta;
kas gi teisus, tas duoda ir nesilauja.
- 27 Bedievių aukos nuoboda,
nes atnašaujamos iš prasikaltimo.
- 28 Liudytojas melagis žus,
paklusnus žmogus skelbs apga-
lėjimus.
- 29 Žmogus bedievis begėdiškai su-
deda savo veidą,
kas gi tiesus, tas taiso savo kelią.

(19) Geriaus... Plg. aug. 9. e.; žem. 25, 24; Ekl. 25, 23. — (21) Gyvenimą. Vž. aug. 3, 16. — Teisybę ir garbę: teisybę kaip pasiliekančią stovį ir viršūjinę pagarbą. — (22) Išmintingas... Išmintis galingesnė už tvirtovę. Plg. 24, 5; Pam. 9, 14. — (23) Kas sergi... Plg. 12, 13 ir k. — (24) Nemokytu. Ebr. t.: išjuokėju, todėl pikčiausiu bedieviu. — Kurs rustybėje... Ebr. t.: kurs elgiasi su puikybe be saiko. — (25) Užmuša: daro jį nelaimingą, nes dėlei jo tinginystės jie negali įvykti. — (27) Bedievių...

Plg. 15, 8; Ekl. 34, 21. — Nes atnašaujamoms... Ebr. t.: juo labiau, jei atnašaujamos su prasikaltimu, t. y. su nedoru tikslu, lyg-kad aukomis būtų galima papirkti Dievą, kaip paperkama žemiškąją teisę. — (28) Paklusnus... Ebr. t.: žmogus, kurs klausosi, kalbės visuomet, t. y. teisus, pasiklauses ir pažinęs dalykus, apie kuriuos jis turi liudyti, pasakys tiesą, ir jo žodžiai visuomet pasiliks teisingi, niekuomet nebus įrodyta, kad juose yra melo. — (29) Begėdiškai suseda...: jam rodosi nesa-

³⁰ Non est sapientia, non est prudentia,
non est consilium contra Dominum.

³¹ Equus paratur ad diem belli:
Dominus autem salutem tribuit.

Caput XXII. ¹ Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ: super argentum et aurum, gratia bona.

² Dives, et pauper obviaverunt sibi:

utriusque operator est Dominus.

³ Callidus vidit malum, et abscondit se:
innocens pertransiit, et afflic-
tus est damno.

⁴ Finis modestiæ timor Domini,
divitiæ et gloria et vita.

⁵ Arma et gladii in via perversi:
custos autem animæ suæ longe
recedit ab eis.

⁶ Proverbium est: Adolescens
juxta viam suam,
etiam cum senuerit, non rece-
det ab ea.

⁷ Dives pauperibus imperat:
et qui accipit mutuum, servus
est fœnerantis.

³⁰ Nėra išminties, nėra gudrybės,
nėra patarimo prieš Viešpatį.

³¹ Žirgas rengiamas karės dienai,
bet Viešpats suteikia laimė-
jimą.

22. perskyrimas. ¹ Velyk geras
vardas kaip daug turtų,
vertesnė už sidabrą ir auksą
malonė.

² Turtingas ir beturtis susitinka,
abiejų gi Sutvertojas Viešpats.

³ Buklus mato pikta ir slepiasi,
neišmanėlis eina pro šalį ir ken-
čia nuostolį.

⁴ Kuklumo vaisius baimė Vieš-
paties,
turtai, garbė ir gyvenimas.

⁵ Ginklai ir kalavijai iškrypusio
kelyje;
kas gi sergi savo sielą, tas toli
nuo jų traukiasi.

⁶ Sakonia patarlėje: Jaunikaitis,
įpratęs į savo kelią,
ir pasenęs nuo jo neatsitraukia.

⁷ Turtingas viešpatauja ant betur-
čių,
ir kas skolinasi, tas darosi skolin-
tojo vergas.

pavojaus, kad jis galėtų žuti. — *Taiso...*
Sustiprina. — (30) *Nėra išminties...* Plg.
Jer. 9, 13. Joki žmonių išmintis negali
lygintis su Dievu. — (31) *Žirgas...* Plg.
Ps. 19, 8. Kaip žmonių išmintis taip ir
jų stiprybė nieko nereiškia be Viešpaties.
(22, 1) *Velyk...* Plg. Pam. 7, 2. —
Malonė: palankumas, kurį užsipelnoma
pas žmones. — (2) *Turtingas...* Plg.
29, 13, Dievas rūpinasi vienu ir kitu,
todėl turtingam nevalia skriausti be-
turčio, beturčiui gi norėti išplėsti lobį iš
turtingojo. Žmonės turi pripažinti, kad
jų stovio skirtumas Dievo padarytas ir
juo pasinaudoti išsilavinimui dory-
bėse. Beturtis ir turtingas statomi vie-
nas prieš kitą, bet vienas kitam reika-

lingas, vienas kitam sutverti. Vieš-
pats padarė turtingą, kad jis šelptu be-
turtį, padarė beturtį, kad išmėgintu
turtingąjį (Aug.) — (3) *Buklus...* Plg.
27, 12. Išmintis apsaugo nuo daug ne-
laimių. — (4) *Kuklumo vaisius...* Ebr. t.:
nuolankumo, baimės Dievo užmokesnis
yra turtai... Nuolankumas tai šaknis
ir auklėtoja baimės Dievo ir visų dory-
bių. Tolesnės nuolankumo pasekmės:
turtai, gyvenimas, garbė. — (5) *Ginklai
ir kalavijai.* Ebr. t.: erškėčiai ir slastai.
— Jais baudžia Dievas piktuosius. —
(6) *Sakonia patarlėje.* Tų ž. ebr. t.
nėra. — *Jaunikaitis...* Ebr. t.: mo-
kink jaunikaitį, žiurėdamas jo kelio,
t. y. dorybės kelio. — (7) *Turtingas...*

- ⁸ Qui seminat iniquitatem, metet mala,
et virga iræ suæ consummabitur.
- ⁹ Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur:
de pauperibus enim suis dedit pauperi.
Victoriam et honorem acquirat
qui dat munera:
animam autem aufert accipientium.
- ¹⁰ Ejice derisorem, et exibeat cum eo iurgium,
cessabuntque causæ et contumeliæ.
- ¹¹ Qui diligit cordis munditiam,
propter gratiam laborum suorum habebit amicam regem.
- ¹² Oculi Domini custodiunt scientiam:
et supplantantur verba iniqui.
- ¹³ Dicit piger: Leo est foris,
in medio platearum occidendus sum.
- ¹⁴ Fovea profunda, os alienæ:
cui iratus est Dominus, incidet in eam.
- ¹⁵ Stultitia colligata est in corde pueri,
et virga disciplinæ fugabit eam.
- ¹⁶ Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas,
dabit ipse ditiori, et egebit.
- ⁸ Kassėja neteisybė, pjausnelaimės ir bus sunaikintas savo rustybės rykšte.
- ⁹ Kas linkęs į gailestingumą, tas laiminamas,
nes savo duonos duoda beturčiui.
- ¹⁰ Apgalėjimą ir pagarbos įgija, kas duoda dovanų;
bet jis atima sielą tų, kurie ima.
- ¹⁰ Išmesk išjuokėją, ir išeis draug su juo barnis,
ir liausis vaidai ir koneveikimai.
- ¹¹ Kas mėgsta širdies tyrumą,
dėlei savo lupų malonumo turės prietelį karalių.
- ¹² Viešpaties akis sergi žinojimą,
neteisiojo gi žodžiai žūna.
- ¹³ Tinginys sako: Liutas lauke,
galiu būti sudraskytas viduryje gatvės.
- ¹⁴ Svetimos moters burna gili duobė;
ant ko Viešpats rustinasi, tas į ją krinta.
- ¹⁵ Paikybė įrišta vaiko širdyje,
ir drausmės rykštė išvaro ją.
- ¹⁶ Kas skriaudžia beturtį, kad padaugintu savo turtus,
pats duos turtingesniai ir bus neturte.

Patarimas nedaryti skolų. — **(8)** *Ir bus sunaikintas...* Ebr. t. rasi: ir jo perdidžios drąsos lazda bus sunaikinta. LXX čia pridėta žodžiai, kurių pradžią mini šv. Povilas (2 Kor. 9, 7): Dievas laimina žmogų, kurs linksmas ir kurs duoda; jis sunaikino savo darbų tuštybę (t. y. atsilygino išmaldomis už savo negerus darbus). — **(9)** *Kas linkęs...* Ebr. t.: gera akis pati bus (Dievo) palaiminta. Plg. Ekl. 31, 28. — *Apgalėjimą...* Tų žodžių iki eil. galui nėra ebr. t. Plg. 19, 6. — **(11)** *Karalių:* dangaus karalių, Dievą. Sąlygos tai prietelystei įgyti: širdies nekaltybė ir žodžių tobulumas. — **(12)** *Viešpaties akis...* Antmonių, kurie turi žinojimo, išminties,

dorybių, budi juos sergėdama Dievo akis, kurs neduoda pasisekimo melo šnekai, norinčiai anuos pražudyti. — **(13)** *Tinginys...* Tinginys randa juokingiausių priežasčių, kad tik pasiliktu namie be darbo. Su didžia tat ironija čia nurodoma tokio tinginio pasiteisinimas: liutas lauke, — kurs tačiau neina į miestą ir nedrasko žmonių gatvėje. Plg. 15, 19; 26, 13. — **(14)** *Svetimos...* svetimotės. — *Gili duobė:* iš kurios, įpuolus, nebegalima išlipti. — *Viešpats rustinasi...* Dievas kadaidka baudžia už nuodėmes, palikdamas žmonių pasimerti kitose nuodėmėse. — **(15)** *Drausmės...* Plg. 13, 24; 19, 18 ir k. — **(16)** *Kas skriaudžia...* Nurodoma nelaimė, koki

Pirmas priedas: Patvirtinimas išminties įsakymų.

- ¹⁷ Inclina aurem tuam, et audi verba sapientium:
appone autem cor ad doctrinam meam,
¹⁸ quæ pulchra crit tibi,
cum servaveris eam in ventre tuo,
et redundabit in labiis tuis:
¹⁹ ut sit in Domino fiducia tua,
unde et ostendi eam tibi hodie.
- ²⁰ Ecce descripsi eam tibi tripliciter,
in cogitationibus et scientia:
²¹ ut ostenderem tibi firmitatem,
et eloquia veritatis,
respondere ex his illis, qui miserunt te.
²² Non facias violentiam pauperi, quia pauper est:
neque conteras egenum in porta:
²³ quia judicabit Dominus causam ejus,
et configet eos, qui confixerunt animam ejus.
²⁴ Noli esse amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioso:
²⁵ ne forte discas semitas ejus,
et sumas scandalum animæ tuæ.
²⁶ Noli esse cum his, qui defigunt manus suas,
et qui vades se offerunt pro debitis:

- ¹⁷ Palenkk savo ausį ir klausykis išmintingųjų žodžių
ir atkreipk savo širdį į mano mokslą.
¹⁸ Jis bus tau gražus, jei jį laikysi savo viduje,
ir juo patvins tavo lupos,
¹⁹ kad tavo pasitikėjimas butu Viešpatyje,
nes to dėlei šiandien aš tau jį ir rodau.
²⁰ Štai, aš jį tau aprašiau trejopai, mintimis ir žinojimu,
²¹ kad tau parodyčiau tiesos stiprumą ir žodžius,
kad jais atsakytumei tiems, kurie yra tavę siuntę.
²² Nedaryk prievartos beturčiui, dėlto kad jis beturtis,
ir neslėgk pavargelio vartuose;
²³ nes Viešpats gina jo bylą ir perdurs tuos, kurie perdūrė jo sielą.
²⁴ Nebuk prietelis rusčiam žmogui ir nevaikščiok su padukusiu žmogumi,
²⁵ kad kartais neišmoktumei jo takų ir neimtumei papiktinimo savo sielai.
²⁶ Nebuk su tais, kurie paduoda sau rankas
ir kurie stato save laidais už skolas,

dažnai sutinka neteisingą beturčio skriaudėją.

22, 17—24. 22. Didžiasai Salimono patarlių rinkinys baigiamas dviem priedais. Jūdviejų pirmas prasideda trumpu paraginimu klausytis išminties žodžių ir dėtis juos sau į širdį (22, 17 iki 21). Toliaus kartojama ir patvirtinama žmogaus pareigos link jo artimų ir vėl įrodinėjama reikalingumas išminties (22, 22—24, 22).

(17) Palenkk... Plg. 3, 1...; 4, 1...;

7... — (20) Trejopai: kelis sykius. — Mintimis: patarimais ir su žinojimu. — (21) Kad tau parodyčiau... Ebr. t.: kad tau parodyčiau tiesos žodžių tikrumą, kad tu galėtumei atsakyti tikrais žodžiais tiems, kurie tave siuntė.

(22) Kad jis beturtis: kad niekas jam nepadeda. — Vartuose: kame buvo daroma teismas. — (23) Ir perdurs... Ebr. t.: ir jis išplės gyvybę iš tų, kurie iš jo išplėšia. — (25) Rusčiam žmogui...: nes jo rustumas gali buti tau pačiam žuvimo žabangai. Plg. 29, 22. — (26)

²⁷ si enim non habes unde restituas,
quid causæ est ut tollat operi-
mentum de cubili tuo?

²⁸ Ne transgrediaris terminos an-
tiquos,

quos posuerunt patres tui.

²⁹ Vidisti virum velocem in opere
suo?

coram regibus stabit,

nec erit ante ignobiles.

Caput XXIII. ¹ Quando sederis ut
comedas cum principe,
diligenter attende quæ apposita
sunt ante faciem tuam:

² et statue cultrum in gutture tuo,
si tamen habes in potestate ani-
mam tuam,

³ ne desideres de cibis ejus,
in quo est panis mendacii.

⁴ Noli laborare ut diteris:
sed prudentiæ tuæ pone modum.

⁵ Ne erigas oculos tuos ad opes,
quas non potes habere:
quia facient sibi pennas quasi
aquilæ,
et volabunt in cælum.

⁶ Ne comedas cum homine invido,
et ne desideres cibos ejus:

⁷ quoniam in similitudinem
arioli, et conjectoris,
æstimat quod ignorat.

²⁷ nes jei neturi, iš ko atiduoti,
tai koks gi reikalas, kad imtu
antklodę nuo tavo guolio?

²⁸ Neperžengk senų ribų,
kurias tavo tėvai paskyrė.

²⁹ Matai žmogų greitą savo darbe?
jis stovės karalių akyvaizdoje ir
nebus su negarbingais.

23. perskyrimas. ¹ Atsisėdęs val-
gyti su kunigaikščiu,
rupestingai tēmyk, kas ties tavim
padėta,

² ir įsistatyk sau peilį į gerklę,
jei tačiau turi savo valdžioje savo
sielą.

³ Negeisk jo valgių,
nes tai melo duona.

⁴ Nevargk, kad pralobtumei,
bet paskirk savo gudrybei ribas.

⁵ Nekelk savo akių į gėrybes,
kurių negali turėti,
nes jos pasidaro sau sparnus kaip
arelio ir skrenda į padanges.

⁶ Nevalgyk su pavydžiu žmogumi
ir negeisk jo valgių,

⁷ nes panašiai į žynių ir burtininką
jis sprendžia tai, ko nežino.

Paduoda sau rankas: rankos padavimu patvirtina savo be apsvarstymo padarytą pasižadėjimą būti laidu. Plg. 6, 1—4; 11, 5 ir k. — (27) *Kad imtu antklodę...*: kaipo užstatą. Skolintojui valia buvo imti kaipo užstatą net antklodę, bet tik dienos metui; vakare reikėjo jį sugrąžinti. Plg. Iš. 22, 27. — *Neperžengk...* Ebr. t.: neperkelk. Plg. 15, 25; 23, 10. — (29) *Greitą:* stropų. Toks žmogus bus painutas tarnauti pačiam karaliui.

(23. 1) *Atsisėdęs...* Nemaža garbė būti pakviestam valgyti draug su valdovu, bet sujungta su pavojumi. — *Kas ties tavim padėta:* nevalgyk perdaug godžiai. Ebr. t. kalbama ne apie padėtus valgius, bet apie aplinkybes, kokiose radosi pakviestas. — (2) *Ir įsistatyk...*: nevalgyk perdaug, valgyk

atsargiai, lyg-kad turėtumei peilį gerklėje. — *Jei tačiau...* Geriaus anot ebr. t.: jei tu godus žmogus. — (3) *Jo valgių.* Ebr. t.: jo skanumynų. — *Melo duona:* apgaulingas valgis, nes tau duodamas ne tik kad tave pavaišinus, bet ir tam, kad pasinaudojus tavimi saviems tikslams. — (4) *Nevargk...* Ebr. t. minima vargas sujungtas su didžiu susirupinimu ir neramumu. — *Paskirk...* Ebr. t.: pamesk savo gudrybę, t. y. nesinaudok tuo tikslu savo gudrybe. — (5) *Nekelk...* Ebr. t.: ar tu skrisi savo akimis į jas (gėrybes), ir štai nebėra? nes jos..., t. y. argi verta godžiai kelti savo akis į dalyką, kurs žima pirma negu galina jis pasiekti. — (6) *Jo valgių.* Ebr. t.: skanumynų. Plg. 3. e. — (7) *Nes panašiai...*: jis kalba pats nežinodamas, ką sako, lyg žyniai, kuri-

- .Comede et bibe, dicet tibi:
et mens ejus non est tecum.
- ⁸ Ciboš, quos comederas, evomes;
et perdes pulchros sermones tuos.
- ⁹ In auribus insipientium ne lo-
quaris:
quia despicient doctrinam elo-
quii tui.
- ¹⁰ Ne attingas parvulorum ter-
minos:
et agrum pupillorum ne introeas:
- ¹¹ Propinquus enim illorum fortis
est:
et ipse judicabit contra te cau-
sam illorum.
- ¹² Ingrediatur ad doctrinam cor
tuum:
et aures tuas ad verba scientiae.
- ¹³ Noli subtrahere a puero disci-
plinam:
si enim percusseris eum virga,
non morietur.
- ¹⁴ Tu virga percuties eum:
et animam ejus de inferno libe-
rabis.
- ¹⁵ Fili mi, si sapiens fuerit ani-
mus tuus,
gaudebit tecum cor meum:
- ¹⁶ et exultabunt renes mei,
cum locuta fuerint rectum labia
tua.
- ¹⁷ Non æmuletur cor tuum pecca-
tores:
sed in timore Domini esto tota
die:

- Valgyk ir gerk, sakys jis tau,
bet jo širdis ne su tavim.
- ⁸ Suvalgytą maistą tu išvėmsi
ir prarasi savo gražias šnekas.
- ⁹ Nekalbėk į neišmintingųjų ausis,
nes jie paniekins tavo žodžių
mokslą.
- ¹⁰ Neliesk mažutėlių ribų
ir neieik į našlaičių dirvą,
- ¹¹ nes jų giminitis galingas,
ir jis gins jų bylą prieš tave.
- ¹² Teisigilina tavo širdis į mokslą
ir tavo ausis į žinojimo žodžius.
- ¹³ Nesigailėk vaikui drausmės,
nes jei jį užgausi rykšte, jis
nemirs.
- ¹⁴ Tu užgausi jį rykšte
ir išliuosuosį jo sielą iš pragaro.
- ¹⁵ Mano sunau, jei tavo dvasia
išmintinga,
mano širdis džiaugsis draug su
tavim,
- ¹⁶ ir mano inkstai linksmai šokaus,
kuomet tavo lupos kalbės, kas
tiesu.
- ¹⁷ Tegul tavo širdis nepavydi nusi-
dėjėliams,
bet visą dieną buk Viešpaties
baimėje.

savo tariamų pranašysčių tuštumą den-
gio žodžių daugybe. Ebr. t. neaiškus;
jo prasmė rasi toki: nes kaip jis mano
savo širdyje, taip yra, (o netaip kaip
rodosi). — (8) *Tu išvėmsi*: sujungintas
pavydu ir širdies klatingumu to, kurs
tave pakvietė į vaišes. — *Gražias
šnekas*: dėkojimo žodžius, kuriais
tu kaipo svečias su juo atsisvei-
kinsi. — (9) *Neišmintingųjų*: tų, kurie
priešinasi tiesai. — (10) *Neliesk...* Ebr.
t.: Neperkelk senų ribų... Plg. 22, 28. —
Necik...: su tikslu prievarta pasisa-

vinti dirvą. — (11) *Giminitis...* Arti-
miausis giminitis turėjo pareigą at-
keršyti už žmogaus nužudymą. Čia
tuo galingu giminačiu, padedančiu
našlaičiams yra pats Dievas. Plg. Sk.
35, 12...; Jobo 19. 25. — (12) *Teisigi-
lina...* Ebr. t.: vesk savo širdį... —
(13, 14) *Nesigailėk...* Plg. 13, 24; 19,
20; 29, 15; Ekl. 30, 1. — *Pragaro*. Ebr.
t.: mirusiųjų buveinės. — (15, 16) *Jei
tavo dvasia...* Jei mokytinis per drausmę
įgys išminties, tai padarys džiaugsmo
mokytojui. — (17) *Tegul...* Ebr. t.:

- 18 quia habebis spem in novissimo.
et prae-stolatio tua non aufe-
retur.
- 19 Audi fili mi, et esto sapiens:
et dirige in via animum tuum.
- 20 Noli esse in conviviis potato-
rum,
nec in comessionibus eorum,
qui carnes ad vescendum con-
ferunt:
- 21 quia vacantes potibus, et dan-
tes symbola consumerunt,
et vestietur pannis dormitatio.
- 22 Audi patrem tuum. qui genuit
te:
et ne contempnas cum senuerit
mater tua.
- 23 Veritatem eme, et noli vendere
sapientiam,
et doctrinam, et intelligentiam.
- 24 Exultat gaudio pater iusti:
qui sapientem genuit, lætabitur
in eo.
- 25 Gaudeat pater tuus, et mater
tua,
et exultet quæ genuit te.
- 26 Præbe fili mi cor tuum mihi:
et oculi tui vias meas custo-
diant.
- 27 Fovea enim profunda est mere-
trix:
et puteus angustus, aliena.
- 18 nes turėsi vilties paskutinėje va-
landoje,
ir tavo laukimas nebus iš tavęs
atimtas.
- 19 Klausyk, mano sunau, ir būk
išmintingas
ir tiesiai vesk keliu savo sielą.
- 20 Nebūk girtuoklių puotose,
nei pokiliuose tų, kurie susineša
mėsos valgyti,
- 21 nes leidžiantis laiką gėrimuose ir
lėbaujantis ateina į neturtą,
ir girtuoklių miegas vilki skarma-
lais.
- 22 Klausyk savo tėvo, kuriam tu
gimei,
ir neniekink savo pasenusios
motinos.
- 23 Pirkk tiesos ir neparduok išmin-
ties,
mokslą ir išmąnyimo.
- 24 Teisiojo tėvas šukauja iš džiaug-
smo;
kas pagimdė išmintingą, tas juo
linksminasi.
- 25 Tesidžiaugia tavo tėvas ir tavo
motina,
ir tegul linksmi šukauja, kuri
tave pagimdė.
- 26 Mano sunau, duok man savo
širdį,
ir tesilaiko tavo akys mano kelių.
- 27 Nes kekšė gili duobė,
ir svetimoji angštas šuliny.

tegul tavo širdis nepavydi dėlei nusi-
dėjėlių, bet visuomet dėlei baimės Vieš-
paties. Plg. 24. 1. — (18) *Nes turėsi...*
Ebr. t.: nes ištikrųjų yra ateitis, ir tavo
viltis nebus sunaikinta. — Gražus iš-
pažinimas tikėjimo į būsimąjį gyve-
nimą ir į sielos nemirtingumą. — (19)
Keliu: Viešpaties skirtu dorybės keliu. —
(20. 21) *Nebūk girtuoklių...* Ebr. t.:
nebūk tarp gėrėjų vyno, nei tarp tų,
kurie per daug valgo mėsos. Plg. Mt.
11, 19. Kalbama apie žmones, daran-

čius bendras puotas, kurioms įtaisyti
kiekvienas duodavo savo dalį. Plg.
1 Kor. 11, 21. — *Girtuoklių miegas...*
Girtuokliavimas ir po jo miegas atima
norą darbuotis, atveda į neturtą, taip
kad galų gale žmogus nieko nebeturė-
damas esti priverstas vilkėti skarmalais.
— (22) *Klausyk...* Plg. 1. 8 ir k.; Ekl.
3, 1... — (23) *Pirkk...*: jieškok su di-
džiausiu rupestingumu ir neišsižadėk jos
už jokių pinigų. Plg. Mt. 13, 45. —
(26—28) *Duok...* Čia atsiliepia įsme-

- ²⁸ Insidiatur in via quasi latro,
et quos incautos viderit, interficiet.
- ²⁹ Cui vae? cuius patri vae?
cui rixae? cui foveae?
cui sine causa vulnera? cui
suffusio oculorum?
- ³⁰ Nonne his, qui commorantur in
vino,
et student calicibus epotandis?
- ³¹ Ne intuearis vinum quando flavescit,
cum splenduerit in vitro color
ejus: ingreditur blande,
- ³² sed in novissimo mordebit ut
coluber,
et sicut regulus venena diffundet.
- ³³ Oculi tui videbunt extraneas,
et cor tuum loquetur perversa.
- ³⁴ Et eris sicut dormiens in medio
mari,
et quasi sopitus gubernator,
amisso clavo:
- ³⁵ et dices: Verberaverunt me,
sed non dolui:
traxerunt me, et ego non sensi:
quando evigilabo,
et rursus vina reperiam?

- ²⁸ Ji tykoja ant kelio kaip galvažudis
ir pamačius neatsargius užmuša.
- ²⁹ Kam deja? Keno tėvui deja?
kam vaidai? kam duobės?
kam be priežasties žaizdos? kam
paraudusios akys?
- ³⁰ Argi ne tiems, kurie gaišta prie
vyno
ir rupinasi tuštiniu taurių?
- ³¹ Nežiūrėk į vyną, kad jis gelsvai
žiba,
kad jo varsa stiklė blizga.
Jis įeina švelniai,
- ³² bet galų gale įgelia kaip žaltys,
ir kaip angis išlieja nuodus.
- ³³ Tavo akys tėmės svetimtautes,
ir tavo širdis kalbės iškreiptus
dalykus.
- ³⁴ Ir tu busi kaip žmogus miegas
juros viduryje
ir lyg apsnudęs vairininkas, pa-
metęs vairą,
- ³⁵ ir sakysi: Mane mušė, bet man
neskaudėjo,
tampė mane, bet aš nejaučiau.
Kuomet gi pabusi ir vėl rasiu
vyno?

ninta išmintis. Plg. 8, 4, 5. — *Tesilaiko...* Ebr. t.: tegul pasimėgsta mano keliuose. — *Gili duobė.* Plg. 22, 14. — *Angštas šulinys.* Rytų šuliniai, kuriuose laikoma lietaus vanduo tai gilios duobės, plačios apačioje, viršuje gi visai angštos, taip kad jų angą galima uždengti vienu akmenimi (Prad. 29, 10; Iš. 21, 33). Kas nors įkritęs į tokį šulinį, nebegali iš jo išlipti be svetimos pagalbos. Tolygiai beveik visai praužvusiui reikia laikyti tas, kas susideda su svetimotere. — *Ir pamačius neatsargius...* Ebr. t.: ir daugina neįstikimus (prasikaltelius) tarp žmonių. — (29—35) *Kam deja...* Plg. aug. 20, 21. e. Ebr. t.: kam oi? Kam deja? pas ką vaidai? pas ką dejavimai nuo žaizdų dėl nieko? — Gyvai įvaizdinama artimiausios girtuoklystės pasekmės. — *Rupinasi...* Ebr. t.: kurie ateina ragauti maišyto (su kvepinčiais

žolynais) vyno. — *Gelsvai žiba.* Ebr. t.: raudonas. — *Tavo akys...* Girtuoklis yra linkęs į paleistuvystę. — *Svetimtautes:* svetimas moteris. Anot kaimurių ebr. t.: matys svetinus, nepaprastus dalykus. — Tai butu aliuzija į girtuoklių vaidintuvės suklydimus. — *Tavo širdis kalbės...* Burna kalba tai, kas eina iš širdies, vynas gi sužadina netikusias mintis ir nuodėmingus pageidimus. — *Tu busi kaip žmogus...* Girtuoklystės yda tai sunaikinimas sveikatos, gyvenimo, nekaltybės ir visokios dorybės. — *Lyg apsnudęs...* Ebr. t. verčiama kaimurių taip: kaip žmogus atsigulęs ant laivo stiebo viršūnės. — *Ir sakysi.* To perėjimo žodžio nėra ebr. t. Toliaus kalbama girtuoklio žodžiais. — *Mane mušė...* Vyno apsvaigintas girtuoklis nejaučia nei jam daromo skausmo; jis gėrasi savo girtuokliavimu ir

Caput XXIV. ¹ Ne æmuleris viros malos,

nec desideres esse cum eis:

² quia rapinas meditatur mens eorum,
et fraudes labia eorum loquuntur.

³ Sapientia ædificabitur domus,
et prudentia roborabitur.

⁴ In doctrina replebuntur cellaria,
universa substantia pretiosa et pulcherrima.

⁵ Vir sapiens, fortis est:
et vir doctus, robustus et validus.

⁶ Quia cum dispositione initur bellum:
et erit salus ubi multa consilia sunt.

⁷ Excelsa stulto sapientia,
in porta non aperiet os suum.

⁸ Qui cogitat mala facere,
stultus vocabitur.

⁹ Cogitatio stulti peccatum est:
et abominatio hominum detractor.

¹⁰ Si desperaveris lassus in die angustie:
imminuetur fortitudo tua.

¹¹ Erue eos, qui ducuntur ad mortem:
et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.

24. perskyrimas. ¹ Nepavydėk piktiems žmonėms

ir netrokšk su jais buti,

² nes jų širdis mąsto apie plėšimus,
ir jų lūpos kalba apgaules.

³ Namai statomi išmintimi
ir sustiprėja gudrybė.

⁴ Mokslu sandėliai prikraunami
visokio brangaus ir geriausio lobio.

⁵ Išmintingas žmogus tvirtas
ir mokytas žmogus stiprus ir galingas.

⁶ Nes karė pradedama su gudriu prisirengimu,
ir ten laimėjama, kame daug pasitarimų.

⁷ Paikam išmintis per daug augsta:
vartuose jis neatveria savo burnos.

⁸ Kas mano daryti pikta,
bus vadinamas paikas.

⁹ Paikėjo mintis nuodėmė,
ir apkalbėtojas nuoboda žmonėms.

¹⁰ Jei nustojęs drąsos nusimeni
suspaudimo dieną,
tai tavo stiprumas sumažėja.

¹¹ Gelbėk tuos, kurie vedami mirti,
ir nesiliauk gelbėjęs tų, kurie vedami nužudyti.

apsvaigimu. — *Kuomet gi...* Ebr. t.: kuomet atbusiu, aš vėl jo įjėkosiu. — Girtuoklis nepataisomas.

(24. 1) *Nepavydėk...* Plg. 23. 17. — (2) *Apie plėšimus.* Ebr. t.: apie žuviną, sunaikinimą. — *Apgaules.* Ebr. t.: vargą (kitiems). — (3. 4) *Namai statomi išmintimi...* Plg. 14, 1. Taigi, nėra ko pavydėti piktiesiems, nes tik per išmintį įgijama tikrų turtų, piktieji gi neturi išminties. Jie, statydami sau namus iš neteisingai įgytų gėrybių rengia tik akmenis tai akmenų kruvą, kuria žmonės sumes ant prakeiktųjų. — (5) *Tvirtas:* kaip uola. — *Mokytas žmogus...* Ebr. t.: mokslo žmogus susti-

prina savo galybę. — (6) *Nes karė...* Plg. 20, 18. — *Pasitarimų.* Ebr. t.: patarėjų. Plg. 11, 14; 15, 22. — (7) *Vartuose...* teismo vietoje ir viešoje sueigoje jis negali atsiliiepti. Plg. 22, 22. — (8) *Paikos.* Ebr. t.: klastininkas arba sukčius. — (9) *Mintis nuodėmė,* t. y. paikėjo mintis visuomet krypsta į tai, kas nuodėminga. — *Apkalbėtojas.* Ebr. t. išjuokėjas. — (10) *Stiprumas sumažėja:* todėl melskis, kad tavo įjėgos eiti didyn, sako šv. Augustinas. Kaikurie, truputį pataisydami ebr. t., verčia jį taip: jei buvai vangus, tai suspaudimo dieną tavo išteklis bus mažas. — (11) *Tuos, kurie...* beturčius ir prislėgtus, kuriuos

- ¹² Si dixeris: Vires non suppetunt:
qui inspector est cordis, ipse intelligit,
et servatorem animæ tuæ nihil fallit,
reddetque homini juxta opera sua.
- ¹³ Comede, fili mi, mel, quia bonum est,
et favum dulcissimum gutturi tuo:
- ¹⁴ Sic et doctrina sapientiæ animæ tuæ:
quam cum inveneris, habebis in novissimis spem,
et spes tua non peribit.
- ¹⁵ Ne insidieris, et quæras impietatem in domo justi,
neque vastes requiem ejus.
- ¹⁶ Septies enim cadet justus, et resurget:
impii autem corruent in malum.
- ¹⁷ Cum ceciderit inimicus tuus,
ne gaudeas,
et in ruina ejus ne exultet cor tuum:
- ¹⁸ ne forte videat Dominus, et displiceat ei,
et auferat ab eo iram suam.
- ¹² Jei sakytumėi: Truksta man jiegu,
tai tas, kurs tyrinėja širdį, tai žino,
ir nėra nieko, kas butu paslėpta tavo gyvybės sergėtojui;
jis atsilygins žmogui, žiurėdamas jo darbų.
- ¹³ Valgyk, mano sunau, medaus, nes geras,
ir medaus syvo, kurs labai saldus tavo gerklei.
- ¹⁴ Taip ir išminties mokslas tavo sielai;
ji radęs turėsi paskučiausioje valandoje vilties,
ir tavo viltis nežus.
- ¹⁵ Netykok ir nejieškok bedievystės teisiojo namuose
ir neardyk jo ramybės,
nes septynis sykius teisusis puls ir atsikels,
bedieviai gi nugrims į nelaimę.
- ¹⁷ Kuomet puola tavo neprietelis, nesidžiaugk,
ir jam žunant, tegul tavo širdis linksmai nešukauja;
- ¹⁸ kad kartais Viešpats nepamatytu ir tai jam nepatiktų,
ir kad jis neatitrauktų nuo jų savo rustybės.

nori neteisingai nužudyti bedieviai. Plg. Ps. 81, 4. Tą patarimą ištikimai vykdė Daniėlis, gelbėdamas Susaną. Plg. Dan. 14. — (12) *Truksta man jiegu*. Ebr. t.: mes jo nežinojome. — *Tyrinėja*. Ebr. t.: pasveria. — Paaiškinama, kaip tušči aspasiteisininas žmonių, nenorinčių padėti nekaltai skriaudžiamam. — (13) *Valgyk...* Išmintis palyginama su medaus saldumu. — *Taip ir...* Ebr. t.: žinok, kad taip pat yra su išmintimi. — *Paskučiausioje...* Vz. 23, 18. — (15) *Netykok...* Ebr. t.: netykok, bedievi, teisiojo namų. — (16) *Nes*: Dievas apgins teisųjį nuo nelaimės. — *Teisusis puls...* Kalbama čia ne apie teisųjų nuodėmę, bet apie sielvartus ir Dievo globą: nors jis ir septynis sykius (simbolinė skaitlinė. Plg. Job. 5, 19) gautu

kentėti iš tavęs nuostolį, tačiau jis vėl atsikels. Be abejo, tai taip pat tikra tiesa moralinėje prasmėje: Prasikaltai tai žinogaus prigimties silpnybė, ir taip nupuola dažnai taip pat teisusis; tačiau jis nepasilieka nuodėmėje, bet tuojau keliai iš nupuolimo, ir nuodėmė, kuri įsiveržia į jo širdį, tai ne įnamis, bet praeina sveltintautis (Auksab., Aug., Grig.-Did.). Toliaus, tai maži prasi-kaltimai, kuriuos teisusis padaro dėlei žmogui įgimtos silpnybės; jie neatima iš jo sielos gyvybės, tikėjimo, vilties, meilės ir malonės (Beda). — (18) *Nepamatytu ir tai...*: tavo džiaugsmas dėlei nelaimės, tavo pikti jausmai, kuriuos Dievas matys, turėtu atvesti ant tavęs Dievo rustybę ir teisumą. — *Neatitrauktų...*: ir neperkeltų jos ant tavęs.

- ¹⁹ Ne contendas cum pessimis,
nec æmuleris impios:
²⁰ quoniam non habent futurorum
spem mali,
et lucerna impiorum extinguetur.
²¹ Time Dominum, fili mi, et
regem:
et cum detractoribus non com-
misceris:
²² quoniam repente consurget per-
ditio eorum:
et ruinam utriusque quis novit?

- ¹⁹ Nesiginčyk su pikčiausiais
ir nepavydėk dėlei bedievių,
²⁰ nes piktieji neturi vilties busi-
mųjų dalykų,
ir bedievių žibury's gesta.
²¹ Bijok, mano sunau, Viešpaties ir
karaliaus
ir nesusidėk su apkalbėtojais,
²² nes umai iškilsta jų prapultis,
ir kas gi žino vieno ir kito žuvi-
mą?

Antras priedas: Paraginimas laikytis teisybės ir vengti tinginystės.

- ²³ Hæc quoque sapientibus:
Cognoscere personam in iudicio
non est bonum.
²⁴ Qui dicunt impio: Justus es:
maledicent eis populi, et de-
testabuntur eos tribus.
²⁵ Qui arguunt eum, laudabuntur:
et super ipsos veniet benedictio.
²⁶ Labia deosculabitur,
qui recta verba respondet.
²⁷ Præpara foris opus tuum,
et diligenter exerce agrum
tuum:
ut postea ædifices domum tuam.
²⁸ Ne sis testis frustra contra pro-
ximum tuum:
nec laces quemquam labiis tuis.

- ²³ Tai taip pat išmintingiems.
Žiūrėti asmens teisme negera.
²⁴ Kas sako bedieviui: Tu teisus,
tuos keikia tautos,
ir jų bodisi giminės.
²⁵ Kas gi pasmerkia, tie giriami,
ir ant jų ateina palaiminimas.
²⁶ Bučiuoja lūpas, kas atsako tie-
sius žodžius.
²⁷ Atliekk lauke savo darbą
ir rupestingai įgyvenk savo dirvą;
paskui galėsi statyti savo namus.
²⁸ Nebuk be reikalo liudytojas prieš
savo artimą
ir nieko nesuvedžiok savo lupo-
mis.

— (19) *Nesiginčyk...* Ebr. t.: nesi-
karščiuk dėlei piktadarių. — (20) *Pik-
tieji...* Anot ebr. t.: piktiesiems nėra
ateities (amžinos laimės). Plg. 14. e. —
Žibury's... Plg. 13, 3; 21, 4. — (21) *Kara-
liaus.* Jis atstovauja Dievo orumą ant
žemės. — *Apkalbėtojais.* Ebr. t.: maištą
keliančiais. — (22) *Vieno ir kito:* to,
kurs nebijo Viešpaties, ir to, kurs
neklusau karaliaus. — Po šitos eil. LXX
turi dar keletą eil., kurių nėra nei ebr. t.,
nei Vulgatejo.

24, 23—34. Antrame priede prie
didžiojo Saliamono patarlių rinkinio
Šv. Raštas, III t.

raginama ypač saugotis visokios ne-
teisybės ir vengti tinginystės.

(24) *Išmintingiems*, t. y. priguli iš-
mintingiems, jų veikalas. — *Žiūrėti*
asmens: o ne teisybės. Plg. Kun. 19, 15;
Atk. 1, 17; 16, 19; Ekli. 42, 1. — *Negera:*
didis prasikaltimas. — (25) *Pasmerkia.*
Ebr. t.: plaka. — *Palaiminimas:* Dievo.
— (26) *Bučiuoja lūpas:* padaro di-
džiausį meilumą. — *Tiesus žodžius:* ypač
teisine. — (27) *Atliekk...* Pirma reikia
padaryti pagrindas savo buviui, paskui
gi jau taisyti sau židinys. Plg. Lk. 14,
28. — (28) *Be reikalo:* be tikros prie-
žasties. — *Ir nieko...* Ebr. t.: ir ar tu

- ²⁹ Ne dicas: Quomodo fecit mihi,
sic faciam ei:
reddam unicuique secundum
opus suum.
- ³⁰ Per agrum hominis pigri tran-
sivi,
et per vineam viri stulti:
³¹ et ecce totum repleverant
urticæ,
et operuerant superficiem ejus
spinæ,
et maceria lapidum destructa
erat.
- ³² Quod cum vidissem, posui in
corde meo,
et exemplo didici disciplinam.
- ³³ Parum, inquam, dormies, modi-
cum dormitabis,
pauillum manus conseres, ut
quiescas:
- ³⁴ et veniet tibi quasi cursor ege-
stas,
et mendicitas quasi vir arma-
tus.

- ²⁹ Nesakyk: Kaip jis man padarė,
taip aš jam darysiu;
atsilyginsiu kiekvienam, žiūrė-
damas jo darbo.
- ³⁰ Ašėjau per tinginio dirvą
ir per paiko žmogaus vynuogyną,
³¹ ir štai, visur buvo pilna dilginių,
ir jis buvo apaugęs erškėčiais,
ir akmeninė tvora buvo išgriauta.
- ³² Tai pamatęs, dėjau sau į širdį
ir mokinaus iš to pavyzdžio:
- ³³ Tu truputį miegi, tariau, truputį
snaudai,
truputį susidedi savo rankas pa-
silsiėti,
- ³⁴ ir ateis tau neturtas lyg bėgėjas,
ir elgetystė kaip apsiginklavęs
vyras.

Vėlesnis Saliamono patarlių rinkinys.

Caput XXV. ¹ Hæ quoque para-
bolæ Salomonis, quas transtu-
lerunt viri Ezechie regis Juda.
² Gloria Dei est celare verbum,
et gloria regum investigare ser-
monem.

25. perskyrimas. ¹ Tai taip pat Sa-
liamono patarlės, kurias surinko
Judo karaliaus Ezekijo vyrai.
² Dievo garbė slėpti dalyką,
ir karalių garbė ištirti dalyką.

norėtumei apgauti savo lupomis? — (29)
Nesakyk... Velyk palaukk Dievo teismo.
Jeigu gi tu nori keršyti savo priešui, tai
grįžkis prieš savo rustybę. Ji tavo
neprietelis, nes užmuša tavo sielą (Aug.).
Plg. 20, 22. — (30–34) *Ašėjau...* Iš
gyvenimo paimtu vaizdu duodama pa-
mokinimas, kaip kenksminga tinginystė.
Plg. Iz. 5, 1...; Jobo 5, 3... — *Moki-
nausi...* Tinginio gyvenimas pilnas dil-
ginių ir erškėčių, žemiškų geismų ir ydų,
kurie bado jo sielą. Siena, kuri buvo
aplink ją pastatyta, išgriuvo. Išmintin-
gas, pamatęs tą sunaikinimo nuobodą,
pats darosi atsargesis (Grig.-Did.). —
Tu truputį... Plg. aug. 3, 10, 11; 6, 11.

25, 1–29, 27. Tas žymiai vėlesniais
laikais padarytas Saliamono patarlių
rinkinys susideda iš trumpučių, dau-
giausia dorinių dėsnių, panašių į tuos,
kokių randame didžiajame Saliamono
patarlių rinkinyje, 10, 1–22, 16.

(25, 1) *Tai taip pat Saliamono...* Vz.
Ived. 355 p.

(2) *Dievo garbė...* Dievo didenybė tuo
ir apsieiškia, kad jo visa vedantis ir
valdantis nutarimai pasilieka žmonėms
paslaptis. Plg. Rom. 11, 33. —
Ištirti dalyką: atidengti paslėptą ne-
teisybę ir rasti teisingą nutarimą pai-
niose teismo byloje, o taip pat visa
išmintingai tvarkyti, kad būtų naudinga

- ³ Cælum sursum, et terra deorsum,
et cor regum inscrutabile.
- ⁴ Aufer rubiginem de argento,
et egredietur vas purissimum:
- ⁵ Aufer impietatem de vultu regis,
et firmabitur justitia thronus ejus.
- ⁶ Ne gloriosus appareas coram rege,
et in loco magnorum ne steteris.
- ⁷ Melius est enim ut dicatur tibi:
Ascende huc;
quam ut humilieris coram principe.
- ⁸ Quæ viderunt oculi tui,
ne proferas in iurgio cito:
ne postea emendare non possis,
cum dehonesteris amicis tuis.
- ⁹ Causam tuam tracta cum amico tuo,
et secretum extraneo ne revelas:
- ¹⁰ ne forte insultet tibi cum audierit,
et exprobrare non cesset.
Gratia et amicitia liberant:
quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

- ³ Kaip dangaus augštybė ir žemės gilybė,
taip neištiriama karalių širdis.
- ⁴ Atimk rudis nuo sidabro,
ir išeis aikštėn tyriausias rykas.
- ⁵ Atimk bedievystę iš po karaliaus veido,
ir jo sostas sustiprės teisybe.
- ⁶ Nesirodyk garbingas karaliaus akivaizdoje
ir nestok didžiųjų vieton.
- ⁷ Nes geriausias, kad tau sakytu:
Slenkk čia augščiau,
kaip kad butumei pažemintas kunigaikščio akivaizdoje.
- ⁸ Ką tavo akis matė, nesakyk tuojau vaide;
išdaryk savo prietelį paskui tu rasi nebegalėtumei pataisyti.
- ⁹ Vesk savo ginčą su savo prieteliu ir neišreikšk paslapties svetimam,
- ¹⁰ kad išgirdęs jis negédintu tavęs ir nesiliautu prikaišiojės.
Palankumas ir prietelyste išliuosuoja;
palaikyk jas sau, kad butumei be priekaištų.

visai tautai. — (3) *Kaip dangus...* Plg. Jobo 11, 8. — *Neištiriama*: žmonėms, bet ne Dievui. Plg. 21, 1. Apie žmonių minčių ištyrimą vz. 20, 5. — Rasi čia duodama perspėjimas, kad nereikia perduoti pasitiki laikinui karaliaus palankumui. — (4. 5) *Atimk...* Kas gargažės sidabrui, tai yra karaliui bedieviai patarėjai. — *Tyriausias rykas*. Ebr. t.: rykas liejėjui, t. y. tyra naugė, iš kurios galima nuliėti geriausių dalykų. — *Bedievystę*. Ebr. t.: bedievių. — Kokie karaliaus pasirinkti tarnai ir patarėjai, toks dažnai ir jo viešpatavimas. Plg. 16, 2; 29, 14. — (6. 7) *Nesirodyk garbingas*: nesipuikink. — *Nes geriausias, kad...* Plg. Lk. 14, 8—10. — *Kunigaikščio...* Ebr. t. 7. eil. baigiama žodžiais, kuriais

Vulgatoje pradėta 8. e.: kuri tavo akis matė. — Taip pasakoma, kad pažemintimas gali įvykti, matant pačiam kunigaikščiui. — (8) *Ką tavo...* Anot ebr. t.: nesiskubink pradėti bylą (teisme), kad galų gale heturėtumei sakyti: kas dabar daryti? kada tave kitas sugėdino (sakydamas tokių dalykų, į kuriuos tu nieko negali atsakyti). — (9. 10) *Prieteliu*. Ebr. t.: artimu. Plg. Mt. 5, 25. — *Paslapties...* Ebr. t.: bet kito (t. y. to, su kuriuo vedi bylą) paslapties neatidengk. — *Kad išgirdęs, jis...* Ebr. t.: Kad nesugėdintu tavęs, kas tai girdi, ir tavo negarbė nepasiliautu. — Nuo išdavėjo visi laikosi toli. — *Palankumas...* Tų ž. iki eil. galui ebr. t. nėra;

- 11 Mala aurea in lectis argenteis,
qui loquitur verbum in tempore
suo.
- 12 Inauris aurea, et margaritum
fulgens,
qui arguit sapientem, et aurem
obedientem.
- 13 Sicut frigus nivis in die messis,
ita legatus fidelis ei, qui misit
eum,
animam ipsius requiescere facit.
- 14 Nubes, et ventus, et pluviae non
sequentes,
vir gloriosus, et promissa non
complens.
- 15 Patientia lenietur princeps,
et lingua mollis confringet duri-
tiam.
- 16 Mel invenisti, comede quod suf-
ficit tibi,
ne forte satiatas evomas illud.
- 17 Subtrahe pedem tuum de domo
proximi tui,
nequando satiatas oderit te.
- 18 Jaculum, et gladius, et sagitta
acuta,
homo qui loquitur contra proxi-
mum suum falsum testimo-
nium.

- 11 Kaip auksiniai obuoliai sidabri-
niuose guoliuose,
[taip kas savu laiku pasako žodį.
- 12 Kaip auksinis auskaras ir bliz-
ganti perla,
taip kas perspėja išmintingąjį ir
tą, kurio ausis paklusni.
- 13 Kaip sniego šaltumas pjuties
diena,
taip ištikimas pasiuntinys tam,
kurs jį siuntė;
jis duoda atilsio jo sielai.
- 14 Debesis ir vėjai, po kurių nelija
lietus,
toks žmogus gyropelnis ir neatite-
sis pažadėjimų.
- 15 Kantrumu maldomas kuni-
gaikštis,
ir švelnus liežuvis laužo, kas
kieta.
- 16 Jei randi medaus, valgyk, kiek
tau pakanka,
kad kartais perdaug pasisotinęs
jo neišventumei.
- 17 Nekelk savo kojos į artimo na-
mus,
kad kartais jam nenusibostumei
ir nelaikytu tavęs neapykan-
toje.
- 18 Jietis, kalavijas ir aštri vilyčia,
toks žmogus, kurs melagingai
liudija prieš savo artimą.

jie paimti iš LXX. — (11) *Auksiniai obuoliai*... Turėta mintyje auksiniai pagražinimai obuolių pavidale, išdrožti ant sidabrinų indų ir kitokių rykų. — (12) *Kaip auksinis*... Ebr. t.: kaip auksinis žiedas (įkabinamas į nosį) ir papuošalas iš tyro aukso, taip išmin-tingas perspėjėjas paklusniai ausiai. — Kaip auskaras, sudėtas iš žiedo ir kabančio prie jo papuošalo, taip perspėjėjas ir stropus klausytojas padaro vieną gražų dalyką. Plg. 15, 31. 32. — (13) *Sniego*: kurio dedama į vandenį arba į vyną, kad būtų šaltesnis. — (14) *Debesis ir*... Plg. Judo 12. e.;

2 Petro 2, 17. — (15) *Kunigaikštis* Ebr. t.: teisėjas. — Kas kantriai ir ramiai išdėsto savo dalyką teisėjui, tas be vargo jį įtikrina apie dalyko gerumą. — *Kas kieta*. Ebr. t.: Kaulus. — Nuolat kartojant sulaužoma kietiausis pasi-priešinimas. Plg. aug. 15, 1. — (16. 17) *Medaus*... Su valgymu medaus palyginama apsilankymas pas artimus. — *Nekelk*... Ebr. t.: retai kelk savo koją į savo artimo namus. — Facile contenti-nitur clericus, qui saepe vocatus ad prandium, ire non recusat. Nunquam petentes raro accipiamus rogati. Hieron. Ep. ad Nepot. — (18) *Jietis*. Ebr. t.

- ¹⁹ Dens putridus, et pes lassus,
qui sperat super infideli in die
angustiae,
²⁰ et amittit pallium in die fri-
goris.
Acetum in nitro,
qui cantat carmina cordi pes-
simo.
Sicut tinea vestimento, et ver-
mis ligno:
ita tristitia viri nocet cordi.
²¹ Si esurierit inimicus tuus, ciba
illum:
si sitierit, da ei aquam bibere:
²² prunas enim congregabis super
caput ejus,
et Dominus reddet tibi.
²³ Ventus aquilo dissipat pluvias,
et facies tristis linguam detra-
hentem.
²⁴ Melius est sedere in angulo do-
matis,
quam cum muliere litigiosa, et
in domo communi.
²⁵ Aqua frigida animae sitiēti,
et nuncius bonus de terra lon-
ginqua.
²⁶ Fons turbatus pede, et vena cor-
rupta,
justus cadens coram impio.
²⁷ Sicut qui mel multum comedit,
non est ei bonum:
sic qui scrutator est majestatis,
opprimetur a gloria.

- ¹⁹ Kaip puņas dantis ir pailsusi koja,
taip kas pasitiki neistikimu žmo-
gumi suspaudimo dieną
²⁰ ir pameta apsiaustą šalčio dieną.
Kaip uksus ant natro,
taip kas nuliudusiai širdžiai gieda
giesmių.
Kaip kandis drabužiui ir kir-
minas medžiui,
taip žmogaus nuliudimas kenkia
širdžiai.
²¹ Jei tavo neprietelis alksta, pa-
penėk jį;
jei trokšta, duok jam vandens
atsigerti,
²² nes tu krausi jam ant galvos
žarijų,
ir Viešpats tau atsilygins.
²³ Šiaurys vėjas išskirsto lietų
ir nuliudęs veidas apkalbantį
liežuvį.
²⁴ Geriaus sėdėti ant stogo kampo,
kaip su vaidinga moteriške ir
bendruose namuose.
²⁵ Šaltas vanduo trokštančiai sielai,
toki gera žinia iš tolimos šalies.
²⁶ Kaip koja sudrumstas šaltinis ir
pagadinta versmė,
taip teisusis puolas bedievio
akyvaizdoje.
²⁷ Kaip negera tam, kas valgo
daug medaus,
taip, kas tyrinėja didenybę, pri-
slėgiamas garbės.

rasi: (kareivių) kuji. Plg. 6, 19; 12, 17 ir k. — **(19)** *Kaip puņas dantis* ir... Ebr. t.: kaip nulūžęs dantis ir svyruo-
janti... Tokiuo dantimi negalima kasti,
o svyruojančia koja vaikščioti. — **(20)** *Uksus ant natro*: vienas ir kitas
visai pagenda. — *Kas nuliudusiai*...
Plg. Ps. 135, 1. 4. — *Kaip kandis*...
Nėra ebr. t.; paimta iš LXX. — **(21)**
(22) *Jei tavo*... Vz. Rom. 12, 20, kame
šv. Povilas šituos žodžius mini. Plg.
Iš. 23, 4... — *Nes tu krausi*...: jis pajus
atgailos skausmą (Aug.). Plg. 1 Kar.

24, 17; 26, 21. — **(23)** *Išskirsto*... Ebr.
t.: padaro lietų, ir slapas liežuvis tamsų
paniurusį veidą. — Palestinoje papras-
tai lija, pučiant šiaurvakariui vėjui,
šiaurys gi atneša giedros. Plg. Jobo
37, 22; Ėkli. 43, 22. — **(24)** *Geriaus*...
Vz. 21, 9. 19; 19, 13. — **(26)** *Koja*. To ž.
nėra ebr. t. — *Sudrumstas*. Kaip nebe-
galima atsigerti iš sudrumsto šaltinio,
taip negalima gerėtis teisiuoju, kurs
galėdamas priešintis, bedievių suvylotas
ar verčiamas, jiems lenkiasi. — **(27)** *Kaip
 negera*... Plg. 16. e. — *Taip kas tyrinėja*...

²⁸ Sicut urbs patens et absque murorum ambitu,
ita vir, qui non potest in lo-
quendo cohibere spiritum
suum.

Caput XXVI. ¹ Quomodo nix in
aestate, et pluviae in messe:
sic indecens est stulto gloria.

² Sicut avis ad alia transvolans,
et passer quo libet vadens:
sic maledictum frustra prola-
tum in quempiam super-
veniet.

³ Flagellum equo, et camus asino,
et virga in dorso impruden-
tium.

⁴ Ne respondeas stulto juxta stul-
titiā suam,
ne efficiar ei similis.

⁵ Responde stulto juxta stulti-
tiam suam,
ne sibi sapiens esse videatur.

⁶ Claudus pedibus, et iniquitatem
bibens,
qui mittit verba per nuncium
stultum.

⁷ Quomodo pulchras frustra ha-
bet claudus tibias:
sic indecens est in ore stulto-
rum parabola.

²⁸ Kaip atdaras miestas ir neap-
vestas aplinkui muru,
taip kas kalbėdamas negali su-
laikyti savo dvasios.

26. perskyrimas. ¹ Kaip sniegas
vasarą ir lietus pjutyje,
taip netinka paikam garbė.

² Kaip paukštis skrenda iš vienos
vietos į kitą ir žvirblis skra-
joja, kur knori,
taip be reikalo ištartas prakei-
kimas ant ko nors ateina.

³ Rimbas arkliui, brizgilas asilui
ir rykštė sugedusiųjų nugarai.

⁴ Neatsakyk paikam, žiurėdamas
jo paikybės,
kad nepasidarytumei panašus į jį.

⁵ Atsakyk paikam, žiurėdamas jo
paikybės,
kad jis nesitartu esąs išmintin-
gas.

⁶ Raišas kojomis ir geria neteisybę
tas,
kurs siunčia žodžius per paiką
pasiuntinį.

⁷ Kaip luošas veltui turi gražias
blauzdas,
taip patarlė nepritinka paikųjų
burnai.

Gera stengtis pažinti dieviškus dalykus, bet norėti eiti vien iš žingeidumo toliaus, negu leista musų apribotam protui, tai atveda į didžiausius ir kenksmingiausius paklydimus. Plg. Ekli. 3, 22. Ebr. t. ne visai suprantamas; anot kaikiurių: ir įieškojimas to, kas sunku, padaro nuovargį. — (28) *Atdaras...* Miestas be sienų aplinkui senobėje negalėjo gintis nuo priešių užpuolimo. — *Kalbėdamas.* Ebr. t. to ž. nėra. Todėl turima omenyje žmogus, kurs apskritai nesuvaldo savo jausmų, geidulių.

(26, 1) *Sniegas...* Taip ištikrųjų niekuomet neatsitinka Palestinoje. Garbė paikam nedera, dar gi kenkia. — (2) *Kaip...* Ebr. t.: kaip paukštis (žvirblis) išsprusta ir kregždė nuskrenda. — *Be reikalo:* nieku neužpelnytas. — *Ant ko nors ateina.* Be priežasties ištartas, ne-

teisingas prakeikimas grįžta ant to, kas jį ištare. Ebr. t. galima versti ir taip: ant nieko neateina, t. y. neįvyksta, nenkenkia keikiamam. — (3) *Rimbas...* Rimbas ir brizgilas reikalingi abiem čia išvardintiems gyvuliams, paskirstyti gi tik paralelizmo dėlei. Plg. 10, 13 ir k. — (4, 5) *Neatsakyk... atsakyk...* neat- sakyk, įsileisdamas į ginčus su paiku, kad jis nesitartu esąs išmintingas, bet atsakyk taip, kaip verta jo paikybė, ją parodydamas. — (6) *Raišas kojomis.* Ebr. t.: nusikerta sau kojas. — Toks žmogus atima iš savęs galėjimą pasiekti tikslą. — *Neteisybė.* Ebr. t.: prievartą (plg. Jobo 15, 16), t. y. turi daug nemalonių. Plg. aug. 25, 13. — (7) *Kaip luošas...* Luošas negali pasinaudoti savo kojomis, taip pat paikas geru žo- džiu, kurį jis rasi girdėjo. Ebr. t. ver-

- ⁸ Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.
- ⁹ Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.
- ¹⁰ Judicium determinat causas: et qui imponit stulto silentium, iras mitigat.
- ¹¹ Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.
- ¹² Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.
- ¹³ Dicit piger: Leo est in via, et leona in itineribus:
- ¹⁴ sicut ostium vertitur in caridine suo, ita piger in lectulo suo.
- ¹⁵ Abscondit piger manum sub ascella sua, et laborat si ad os suum eam converterit.
- ¹⁶ Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.
- ⁸ Kaip kad kas meta akmenį į Merkurijaus kruvą, taip kas duoda pagarbos neišmintingam.
- ⁹ Kaip erskėtis, jei išdygsta ant apsigėrusiojo rankos, taip patarlė paikuju burnoje.
- ¹⁰ Teismo nutarimas baigia bylas, ir kas priverčia paiką nutilti, maldo pykčius.
- ¹¹ Kaip šuo, kurs grįžta pas savo vemalą, taip negudrus, kurs kartoja savo paikybę.
- ¹² Ar matai žmogų, kurs tariasi esąs išmintingas? Daugiau vilties iš neišmintin-gojo kaip iš jo.
- ¹³ Tinginys sako: Liutas ant kelio ir liutienė ant takų.
- ¹⁴ Kaip duris sukasi ant savo vašų, taip tinginys savo guolyje.
- ¹⁵ Tinginys paslėpė savo ranką po pažasčia, ir vargas jam pakelti ją prie savo burnos.
- ¹⁶ Tinginys tariasi esąs išminting-snis už septynis žmones, kalbančius išmintingus dalykus.

čiama nevienai. — (8) *Merkurijaus kruvą*. Vulgatoje daroma aliuzija į pagonių paprotį statyti akmeninių šulų Merkurijui pagerbti, kurs buvo laikomas kelių ir keleivių globėju. Praeinantis dievaičiui pagarbinti dėdavo prie tokių šulų akmenų, lyg norėdami jam sukrauti didžiausį paminklą. Taigi, mesti akmenis į Merkurijaus kruvą lygu buvo garbinti pagonių dievaitį; taippat daro, kas duoda pagarbos paikam. Ebr. t. verčiama: kaip mesti brangius akmene-lius į (paprastų) akmenų kruvą...; taippat kaip kad kas kjetai pririša akmenį prie vilpstynės (kaip toks pasielgimas visai nenaudingas), taip kas... — (9) *Erskėtis, jei išdygtu*: jei išpuliotu erskėčiu

dygulis, kurs pateko į girtuoklio ranką, kada jis buvo girtas. — *Patarlė paikuju burnoje*: ji kenkia jiems patiems ir kitiems. — (10) *Teismo...* Ebr. t. šitos eil. mažai tesuprantamas, bet žymiai skiriasi nuo Vulgatos. — (11) *Kaip šuo...* Plg. 2 Petro 2, 22. — *Kurs kartoja...*: nežiurėdamas jokių perspėjimų. — (12) *Daugiau vilties...*: nes toks žmogus pats save apakino. Plg. 29, 20. — (13) *Ant takų*. Ebr. t.: gatvėse. Plg. 22, 13. — (14) *Taip tinginys*: var-tosi, pasilieka toje pačioje vietoje kaip ir duris. — (15) *Po pažasčia*. Ebr. t.: į blūdą. Vz. aug. 19, 24. — (16) *Tinginys, tariasi...*: Pats nieko nedirbdamas tin-ginys labai mėgsta peikti kitus. — *Sep-*

- ¹⁷ Sicut qui apprehendit auribus canem,
sic qui transit impatiens, et commiscetur rixæ alterius.
- ¹⁸ Sicut noxius est
qui mittit sagittas, et lanceas in mortem:
- ¹⁹ ita vir, qui fraudulententer nocet amico suo:
et cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.
- ²⁰ Cum defecerint ligna, extinguetur ignis:
et susurrone subtracto, jurgia conquiescent.
- ²¹ Sicut carbonēs ad prunas, et ligna ad ignem,
sic homo iracundus suscitāt rixas.
- ²² Verba susurronis quasi simplicia,
et ipsa perveniunt ad intima ventris.
- ²³ Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile,
sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.
- ²⁴ Labiis suis intelligitur inimicus,
cum in corde tractaverit dolos.
- ²⁵ Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei:
quoniam septem nequitiae sunt in corde illius.
- ²⁶ Qui operit odium fraudulentum,
revelabitur malitia ejus in concilio.
- ¹⁷ Kaip kad nutveria šunį už ausų,
taip kas eina pro šalį nekliudomas ir įsikiša į kito vaidus.
- ¹⁸ Kaip kaltas tas, kas leidžia mirtingas vilyčias ir jietis,
- ¹⁹ taip ir žmogus, kurs apgaulingai kenkia savo prieteliui
ir nutvertas sako: Žaisdamas tai padariau.
- ²⁰ Nebesant malkų, gesta ugnis,
taip ir prašalinus kurstytoją, paliauja vaidai.
- ²¹ Kaip anglis padaro žarijų ir malkos ugnies,
taip rustus žmogus sukelia vaidus.
- ²² Kurstytojo žodžiai lyg-kad nekalti,
bet jie pasiekia vidurių gilumą.
- ²³ Kaip kad suteptu sidabru norėtumei papuoštį molinį indą,
taip pasiputusios lupos sujungtos su pikčiausia širdimi.
- ²⁴ Neprietelį pažįstama iš jo lupų,
kada jis širdyje užsi ėmęs klamomis.
- ²⁵ Kuomet jis kalba nuolankiu balsu, netikėk jam,
nes jo širdyje septynios nedorybės.
- ²⁶ Kas veidmainingai dengia neapykantą,
to piktumas bus atidengtas taryboje.

tymis: daugelį. — (17) *Nutveria šunį...*: taip jį labai įerzindamas ir susilaikdamas ne tik lojimo, bet ir įkandimo. — (18. 19) *Kaip kaltas...* Ebr. t.: kaip beprotys, kurs mēto liepsnā, vilyčias ir mirtį (sunaikinimā). — *Kurs apgaulingai...* Ebr. t. trumpiausiai: kurs apgauna savo artimą ir sako... — (20. 21) *Nebesant...* Nurodoma dvi vaidų priežastis: kurstymai arba apkalbinėjimai ir rustybė. Plg. 15, 18. — (22) *Lyg-kad nekalti...* Ebr. t.: tarsi skanūnynai ir... — (23) *Kaip kad suteptu...* Ebr. t.: kaip sidabro

putos ant molinės šukės... Ir sidabro putos ir molinė šukė visai be vertės. — *Pasiputusios*. Ebr. t.: degančios, t. y. tokios, kuriomis kalbama apie karštą meilę, tuo tarpu kad širdis pilna neapykantos. — (24) *Pažįstama iš jo lupų...*: žmogus, kurs nekenčia, nenoromis išduoda save savo žodžiais. Bet ebr. t.: kurs nekenčia, apsimeta lupomis, bet nešioja apgavimą, paslėptą viduje savęs. — (25) *Nuolankiu balsu*. Ebr. t.: prieteliškai. — *Septynios nedorybės*. Plg. Mt. 12, 45. — (26) *Kas...* Kas nekenčia artimo,

²⁷ Qui fodit foveam, incidet in eam:

et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

²⁸ Lingua fallax non amat veritatem:

et os lubricum operatur ruinas.

Caput XXVII. ¹ Ne gloriaris in crastinum,

ignorans quid superventura pariat dies.

² Laudet te alienus, et non os tuum:

extraneus, et non labia tua.

³ Grave est saxum, et onerosa arena:

sed ira stulti utroque gravior.

⁴ Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor:

et impetum concitati ferre quis poterit?

⁵ Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

⁶ Meliora sunt vulnera diligenter,

quam fraudulenta oscula odientis.

⁷ Anima saturata calcabit favum:

et anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

²⁷ Kas kasa duobę, į ją įkrinta, ir rintamas akmuo grįžta ant rintančiojo.

²⁸ Appaulingas liežuvis nemėgsta tiesos, ir viltavilinga burna žuvimų priežastis.

27. perskyrimas. ¹ Nesigirk rytdiena, nes nežinai, ką ateinanti diena atneš.

² Tegul kitas tavo giria, o ne tavo burna, svetimasis, o ne tavo lupos.

³ Sunkus akmuo ir svarios smiltis, bet paikojo pyktis sunkesnis už vieną ir kitą.

⁴ Rustybė ir kilstąs narsas neturi pasigailejimo, ir kas gali pakelti užsidegusiojo smarkumą?

⁵ Geresnis atviras papeikimas, kaip slepiama meilė.

⁶ Velyk mylinčiojo daromos žaizdos, kaip appaulingi nekenčiančiojo bučiavimai.

⁷ Soti siela mindo medaus korį, alkana gi siela ir kartų dalyką laiko saldžiu.

slepia savo jausmus, bet jie greitai išeina aikštėn. susirinkus sueigai teismo darytų. — (27) *Kasa duobę...* Plg. Ps. 7, 15; Pam. 10. 8 ir k. — *Rintamas*: augštin. — (28) *Nemėgsta...* Ebr. t.: nekenčia tų, kuriuos jis sutrina, t. y. savo pikto auku.

(27. 1) *Nesigirk...* Žinogaus gyvenime nuolat viešpatuoja permainingos. Plg. Jok. 4, 13. — (2) *Tegul kitas...* Kam tu save giri? Jei tu žinomas, tai tau nereikalinga. Jei tu nežinomas, tai atsimink, kad tikra dorybė mėgsta būti paslėpta. Kolei tu tebegyveni, ne metas girtis, tegul tavo giria ir augština paskutinė diena (Kyr.-Aleks.). — (3) *Sunkus...* Plg. Ekl. 22, 18. Paikojo rustybė nepakenčiama, visus jis priverčia nekaltai

kentėti, kada jo pyktis sužadintas. — (4) *Ir kas gi gali...* Ebr. t.: kas gi išsilaikys prieš pavydą? — Turima omenyje moterystės pavydas, kuomet vyras jaučiasi įžeistas savo garbėje ir teisėse. — (5) *Geresnis atviras...*: nes nors jis ir padaro skausmo, bet iš jo galima pasimokinti. — *Slepiama meilė*: kuri neapsireiškia darbais, pasilieka nežinoma ir todėl nepadaro jokio džiaugsmo. — (6) *Velyk mylinčio...*: jei tokios žaizdos reikalingos. Ebr. t.: prietelio daromos žaizdos ištikimos (t. y. liudija apie jo ištikimybę), neprietelio bučiavimai appaulingi; anot kitų: gausūs. Plg. Lk. 22, 47; 2 Kar. 15, 5. — (7) *Kartų dalyką laiko saldžiu*. Kas stengiasi pasiekti tobulumą, priima visus kietus, nema-

- ⁸ Sicut avis transmigrans de nido suo,
sic vir qui derelinquit locum suum.
- ⁹ Unguento et variis odoribus delectatur cor:
et bonis amici consiliis anima dulcoratur.
- ¹⁰ Amicum tuum, et amicum patris tui ne dimiseris:
et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus juxta,
quam frater procul.
- ¹¹ Stude sapientiæ fili mi, et lætifica cor meum,
ut possis exprobranti respondere sermonem.
- ¹² Astutus videns malum, absconditus est:
parvuli transeuntes sustinebunt dispēdia.
- ¹³ Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo:
et pro alienis, aufer ei pignus.
- ¹⁴ Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.
- ¹⁵ Tecta perstillantia in die frigoris,
et litigiosa mulier comparatur:
- ¹⁶ qui retinet eam, quasi qui ventum teneat,
et oleum dexteræ suæ vocabit.
- ⁸ Kaip paukštis išskrendas iš savo lizdo,
taip žmogus, kurs palieka savo vietą.
- ⁹ Tepalais ir visokiais kvėpalais gėrįsi širdis,
nuo gerų gi prietelio patarimų saldu darosi sielai.
- ¹⁰ Neprarask savo prietelio ir savo tėvo prietelio,
ir savo sielvarto dieną neieki į savo brolio namus.
Geresnis kaimynas arti,
kaip brolis toli.
- ¹¹ Užsiimk išmintimi, mano sunau,
ir palinksmink mano širdį,
kad galėtumei atsakyti darančiam priekaištų.
- ¹² Buklus, pamatęs nelaimę, slepiasi;
neišmanėliai praeidami kenčia nuostolių.
- ¹³ Imk drabužį iš to, kurs laidavo už svetimąjį,
ir dėlei svetimųjų paimk iš jo užstatą.
- ¹⁴ Kas anksti atsikėlęs didžiu balsu laimina savo artimą, panašus į keikiantį.
- ¹⁵ Lašas stogas šalčio dieną ir vaidinga moteriškė kits į kitą panašus;
- ¹⁶ kas ją nori sustabdyti, lygus norinčiam sulaikyti vėją ir savo dešine nutverti aliejų.

lonius dalykus netik kantriai, bet net džiaugsmingai. — **(8)** *Taip žmogus...* Plg. Ėkli. 29, 28. 29; 36, 28. Akims matomas permainingas vietas gali būti vaizdas bėgimo sielos iš savo tikrųjų namų, iš atilsio Dievuje. — **(9)** *Visokiais kvėpalais.* Anot ebr. t. turima omenyje deginamieji kvėpalai, todėl skaniai kvėpintis smilakai. — *Nuo gerų...* Ebr. t.: prietelio gi meilengumas (eina) iš jo sielos patarimų. — **(10)** *Savo tėvo prietelio:* todėl seno ištirto namų prietelio. — *Kaimynas arti...* Arti, toli ne vietos žvilgsniu, bet jausmų. — **(11)** *Kad galėtumei...* Ebr. t.: kad aš (mokytojas

išminties) turėčiau, ką atsakyti... — Dėlei netikusių vaikų daroma priekaištų tėvams, lyg-kad jie būtų Dievo apleisti. Taip ir Dievo vardui pagonis dažnai piktžodžiudavo dėlei Izraelitų. — **(12)** Plg. aug. 22, 3. — **(13)** Plg. 20, 16. — **(14)** *Kas anksti...* Ebr. t.: Kas savo artimą garsiu balsu giria anksti rytą, tam tai bus (Dievo) palaikyta praeikimu, — tokiais savo gyrimais jis gali įkirėti giriamam, ir daugiaus juose parodos negu širdies tikrumo. — **(15)** *Šalčio dieną.* Ebr. t.: gausaus lietaus dieną. Plg. 25, 24; 19, 13. — **(16)** *Nutverti aliejų.* Aliejus negali neišslysti. —

- 17 Ferrum ferro exacuitur,
et homo exacuit faciem amici
sui.
- 18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus:
et qui custos est domini sui,
glorificabitur.
- 19 Quomodo in aquis resplendent
vultus prospicientium,
sic corda hominum manifesta
sunt prudentibus.
- 20 Infernus et perditio numquam
implentur:
similiter et oculi hominum in-
satiabiles:
- 21 Quomodo probatur in confla-
torio argentum, et in forna-
ce aurum:
sic probatur homo ore laudantis.
Cor iniqui inquit mala,
cor autem rectum inquit scien-
tiam.
- 22 Si contuderis stultum in pila
quasi ptisanas feriente desu-
per pilo,
non auferetur ab eo stultitia
ejus.
- 23 Diligenter agnosce vultum pe-
coris tui,
tuosque greges considera:
- 24 Non enim habebis jugiter po-
testatem:
sed corona tribuetur in gene-
rationem et generationem.
- 17 Geležis galandama geležimi,
ir žmogus galanda savo prietelio
veida.
- 18 Kas sergi figos medį, valgo jo
vaisių,
ir kas sergi savo valdovą, bus
pagerbtas.
- 19 Kaip žiurinėjų veidai atsimuša
vandenyje,
taip žmonių širdys matomos gu-
driems.
- 20 Pragaras ir prapultis niekuomet
ne pilni;
panašiai ir žmonių akys nepasoti-
namos.
- 21 Kaip sidabras ištiriama liejykloje
ir auksas krosnyje,
taip ištiriama žmogaus burna to,
kurs jį giria.
Nedorėjo širdis jieško, kas pikta,
tiesi gi širdis jieško žinojimo.
- 22 Nors sugrustumei paiką piestoje
kaip grūdus, daužydamas iš vir-
šaus grustuvu,
nebus iš jo atimta paikybė.
- 23 Rupe스팅ai žiurėk, kaip išrodo
tavo galvijai
ir tėmyk savo bandas;
- 24 nes ne nuolat turėsi valdžios,
bet vainikas bus suteikiamas per
kartų kartas.

(17) *Galanda savo prietelio...* Žmonės susidurdami kitas su kitu pagilina savo protingumą ir darosi akylesni. — (18) *Bus pagerbtas*: gausiomis dovanomis. Ypač gausiai atsilygina savo ištikimiesiems tarnams Dievas. — (19) *Kaip...* Anot ebr. t.: kaip vandenyje veidas (atitinka) veidui, taip žmogaus širdis (atitinka) žmogui, t. y. žmogus gali matyti savo panašumą kitų žmonių širdyje. — (20) *Pragaras ir prapultis*. Ebr.: *š'ol* ir *'abaddon*, mirusiųjų buveinė ir įsme-
ninta mirtis (pragaras). — *Akiš...* Plg.

Ekli. 14, 9; 1 Jono 2, 16. — (21) *Kaip sidabras...* Kaip liejykloje pasirodo, kad sidabras netyras, taip žmonių burnoje išeina aikštėn klaidos tų, apie kuriuos jie kalba. Plg. 17, 3. — *Nedorėjo...* Tų ž. nėra ebr. t.; jie paimti iš LXX. — (22) *Nors sugrustumei...* Paikybė pasidaro paikajam tarsi nebeatskiriama jo esybės dalis. — (24) *Turėsi valdžios*. Rasi: nevisuomet galėsi pats prižiūrėti savo gyvulius. Anot kitų: nevisuomet turėsi (kilnojimų) turtų, ypač paverstų pinigais, tuotarpu kad dirvos pasiliksi.

²⁵ *Aperta sunt prata, et apparuerunt herbæ virentes, et collectasunt fœna de montibus.*

²⁶ *Agni ad vestimentum tuum: et hædi, ad agri pretium.*

²⁷ *Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, et in necessaria domus tuæ:*

et ad victum ancillis tuis.

Caput XXVIII. ¹ *Fugit impius, ne mine persequente:*

justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

² *Propter peccata terræ multi principes ejus:*

et propter hominis sapientiam, et horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

³ *Vir pauper calumniâs pauperes,*

similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

⁴ *Qui derelinquunt legem, laudant impium:*

qui custodiunt, succeduntur contra eum.

⁵ *Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.*

⁶ *Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus.*

²⁵ *Atidengta pievos, ir pasirodo žaliuojančios žolės,*

ir surenkama šienas nuo kalnų.

²⁶ *Eryčiai tavo drabužiams*

ir ožiai dirvai nusipirkti.

²⁷ *Tegul tau užtenka ožkų pieno pavalgyti,*

ir tavo namų reikalams, ir tavo tarnaitėms išlaikyti.

28. perskyrimas. ¹ *Bedievis bėga, niekam nesivejant,*

teisusis gi pasitiki kaip liutas ir neišsigąsta.

² *Dėlei šalies nuodėmių dauginasi jos kunigaikščiai,*

bet jei žmogus turi išminties ir žino tai, kas sakoma,

vado gyvenimas prailginamas.

³ *Neturtingas žmogus skriaudžias beturčius*

panašus į smarkų lietų, dėlei kurio pasidaro badas.

⁴ *Kurie pameta įstatymą, giria bedievi,*

kurie sergi, užsidega prieš jį.

⁵ *Pikti žmonės nemano apie teisumą, kurie gi jieško Viešpaties, tie visa tėmija.*

⁶ *Geresnis beturtis vaikščiojąs savo nekaltume*

už turtingą jo nedoruose keliuose.

— *Bet vainikas bus...* Ebr. t.: ir argi vainikas bus suteikiamas (pasilik) per kartų kartas? Vainiku rasi čia pavadinimą kilnojamieji turtai, kurie greičiau žūna ir nepatenka į vaikų rankas. — **(25) Atidengta pievos...**, t. y. (rudėnų) pievos nušienautos ir vel pradeda želti; vėliau šienas surenkama nuo kalnų. Plg. Ps. 64, 10—14. Taip nurodoma patogumai, kuriuos gauna ukininkas iš žemės ir kurių truksta pirkliams ir kitų užsiėmimų žmonėms. — **(26) Eryčiai...** Ukininkas turi čia pat visa, kas jam reikalinga prašyventi ir net lobiui padidinti. — **(27) Tegul tau užtenka.** Ebr. t.: gana ožkų pieno.

(28, 1) Bedievis... Pikta sąžinė neduo-

da jam ramybės. Plg. Kun. 26, 36. — *Kaip liutas.* Plg. Prad. 49, 9. — **(2) Dėlei šalies...** Kame kunigaikščiai nuolat mainosi, ten šalis nelaiminga. Kame Dievo įstatymas nebelaikomas pasielgimo taisykle, ten ir žmonių orumas neturi pastovumo. Ebr. t. rasi vietoje nuodėmių kalbama apie maištą: kuomet tauta kelia maištą, daug esti vadų. — *Bet jei žmogus...* Ebr. t.: bet per žmogų, apdovantą išmanymu ir žinojimu, karaliavimas prasiilgina. — **(3) Neturtingas žmogus...** kurs kokiuo nors būdu gauna valdžią ir ja pikta naudojasi. — *Lietų:* sunaikinantį jau augančius javus. — **(4) Nemano...** Ebr. t.: neišmano, kas tiesu. — *Visa tėmija.* Ebr. t.: turi išmonės. — **(6) Nekaltume:** tobulume.

- ⁷ Qui custodit legem, filius sapiens est:
qui autem comessatores pascit,
confundit patrem suum.
- ⁸ Qui coacervat divitias usuris
et fœnore,
liberali in pauperes congregat eas.
- ⁹ Qui declinat aures suas ne audiat legem,
oratio ejus erit execrabilis.
- ¹⁰ Qui decipit justos in via mala,
in interitu suo corruet:
et simplices possidebunt bona ejus.
- ¹¹ Sapiens sibi videtur vir dives:
pauper autem prudens scrutabitur eum.
- ¹² In exultatione justorum multa gloria est:
regnantibus impiis ruinæ hominum.
- ¹³ Qui abscondit scelera sua, non dirigitur:
qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur.
- ¹⁴ Beatus homo, qui semper est pavidus:
qui vero mentis est duræ, corruet in malum.
- ¹⁵ Leo rugiens, et ursus esuriens,
princeps impius super populum pauperem.
- ¹⁶ Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam:
- ⁷ Kas laikosi įstatymo, tas išmintingas sunus,
kas gi peni lėbauninkus, daro gėdos savo tėvui.
- ⁸ Kas krauna turtus nuošimčiais ir palukanomis,
renka juos tokiam, kurs duosnus beturčiams.
- ⁹ Kas nugrižia savo ausis, kad negirdėtų įstatymo,
to malda pasibjaurėjimas.
- ¹⁰ Kas suklaidina teisiuosius į piktą kelią, kris į savo prapultį, nekaltieji gi paveldės jo gėrybes.
- ¹¹ Turtingas žmogus tariasi esąs išmintingas,
gudrus gi beturtis jį tyrinėja.
- ¹² Linksmame teisiųjų šukojeime daug garbės,
karaliaujant gi bedieviams, žmonės žūna.
- ¹³ Kas slepia savo prasikaltimus, tas neturės pasisekimo,
kas gi juos išpažįsta ir pameta, randa pasigailėjimo.
- ¹⁴ Palaimintas žmogus, kurs visuomet bailus;
kas gi kietos širdies, įpuls į nelaimę.
- ¹⁵ Kriokias liutas ir alkanas lokys, toks kunigaikštis bedievis ant neturtingos tautos.
- ¹⁶ Vadas, kuriam truksta gudrybės, prislėgs daugelį skriaudomis;

Plg. 19, 1. — **(7) Išmintingas sunus:** daro džiaugsmo tėvui. Plg. 10, 1; 29, 3. — **Peni...**: sėbrauja su lėbauninkais. — **(8) Nuošimčiais ir palukanomis.** Ebr. t. kalbama apie nuošimčius už paskolintus pinigus ir palukanas už paskolintus kitus dalykus, ypač javus. Plg. Kun. 25, 36... — **Renka juos tokiems...** Dievas padarys, kad išnaudotojo turtai patektų į duosniojo rankas. — **(9) Kas nugrižia...** Toki širdis nenori nieko žinoti apie Dievą. Plg. 15, 8; Ps. 49, 16... — **(10) Kas suklaidina...** Bedievis duoda piktų patarimų ir tykoja, teisiųjų, kad galėtų džiaugtis, matydamas jų nelaimes. —

Prapultį. Ebr. t.: duobė. — **Nekaltieji:** tobulieji. — **(11) Esąs išmintingas:** nes jie savo pelną pasavina savo gudrybei, nes daugelis viltaviliaudami jį giria, nes jis gali kaikuriuose atsitikimuose daugiaus padaryti už beturtį. Plg. 26, 16. — **(12) Linksmame...** Kada teisieji gauna viršų ir gali džiaugtis, todėl, kada viešpatauja teisybė, tuomet daug garbės ir laimės visai šaliai. — **Karaliaujant.** Ebr. t.: iškilstant. Plg. žem. 28. e. — **(13) Kas slepia...**: užuot daręs atgailą. — **Pasigailėjimo:** pas Dievą. — **(14) Bailus:** gyvena baimėje Dievo. — **Kietos širdies:** neturi baimės Dievo. — **(16) Skriaud-**

- qui autem odit avaritiam, longi
fient dies ejus.
- 17 Hominem, qui calumniatur ani-
mæ sanguinem,
si usque ad lacum fugerit, ne-
mo sustinet.
- 18 Qui ambulat simpliciter, sal-
vus erit:
qui perversis graditur viis, con-
cidet semel.
- 19 Qui operatur terram suam, sa-
tiabitur panibus:
qui autem sectatur otium, re-
plebitur egestate.
- 20 Vir fidelis multum laudabitur:
qui autem festinat ditari, non
erit innocens.
- 21 Qui cognoscit in iudicio faciem,
non benefacit:
iste et pro buccella panis deserit
veritatem.
- 22 Vir, qui festinat ditari, et aliis
invidet,
ignorat quod egestas superve-
niet ei.
- 23 Qui corripit hominem, gratiam
postea inveniet apud eum
magis
quam ille, qui per linguæ blan-
dimenta decipit.
- 24 Qui subtrahit aliquid a patre
suo, et a matre:
et dicit hoc non esse peccatum,
particeps homicidæ est.
- 25 Qui se jactat, et dilatat, jurgia
concitat:
qui vero sperat in Domino,
sanabitur.
- kas gi nekenčia godumo, to die-
nos bus ilgos.
- 17 Žmogaus, kurs išliejo nekaltą
kraują, bėga iki duobei; tegul niekas jo
nepalaiko, jei jis ir į duobę
bėgtu.
- 18 Kas nekaltai vaikščioja, bus iš-
gelbėtas;
kas eina iškraipytais keliais,
vienu sykiu puls.
- 19 Kas dirba savo žemę, bus sotos
duonos,
kas gi jieško dykinėjimo, bus
pilnas skurdo.
- 20 Ištikimas žmogus daug giriamas,
kas gi skubinasi pralobti, nebus
nekaltas.
- 21 Kas teisme žiuri veido, negerai
daro;
toks ir už duonos kąsnį pameta
tiesą.
- 22 Žmogus, kurs skubinasi pralobti
ir kitiems pavydi,
nežino, kad ant jo ateis neturtas.
- 23 Kas papeikia žmogų, paskui ras
pas jį daugiaus malonės,
nekaip tas, kurs liežuvio viltā-
viliavimu jį apgauna.
- 24 Kas pasiglemžia ką nors iš savo
tėvo ir motinos,
ir sako, tai neesanti nuodėmė,
tas galvažudžio sėbras.
- 25 Kas didžiūojasi ir pučiasi, su-
kelia vaidus;
kas gi turi vilties Viešpatyje, bus
pagydytas.

domis. To ž. nėra ebr. t. — (17) *Žmo-
gaus...* Ebr. t.: žmogus apsunkintas kito
kraują, bėga iki duobei; tegul niekas jo
nepalaiko. Plg. Prad. 4, 12. Tokiuo
žmogumi vadinama taip pat, kas apiplė-
šia beturtį. Plg. Ekli. 31, 25. — (19) Plg.
12, 11; Ekli. 20, 30. — *Dykinėjimo*. Ebr.
t.: tuščių dalykų. — (20) Plg. žem. 22. e.;
aug. 13, 11; 20, 21. — *Giriamas*. Ebr. t.:
laiminamas. — *Nekaltas*. Ebr. t.: nenu-

baustas. Plg. 1 Tim. 6, 9. — (21) *Kas...*
Plg. 24, 23. — (22) Plg. 13, 11; 20, 21.
— (23) Plg. 27, 6. — (24) *Sako, tai...*:
nes vėliaus jam turės tekti visa tėviškė,
arba dėlto kad jis tariasi jau dabar
esąs vagiamų dalykų savinininkas. —
Galvažudžio. Tikriaus: piktadario. —
(25) *Kas didžiūojasi ir pučiasi*. Ebr. t.
trumpiaus: godus. — *Bus pagydytas*.
Ebr. t.: bus gausiai penimas, t. y. pra-

²⁶ Qui confidit in corde suo, stultus est:
qui autem graditur sapienter,
ipse salvabitur.

²⁷ Qui dat pauperi, non indigebit:
qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

²⁸ Cum surrexerint impii, abscondentur homines:
cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

Caput XXIX. ¹ Viro, qui corripientem dura cervice contemnit,
repentinus ei superveniet interitus:

et cum sanitas non sequetur.

² In multiplicatione iustorum lababitur vulgus:
cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

³ Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum:
qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

⁴ Rex justus erigit terram,
vir avarus destruet eam.

⁵ Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo,
rete expandit gressibus ejus.

⁶ Peccantem virum iniquum involvet laqueus:
et justus laudabit atque gaudebit.

²⁶ Kas pasitiki savo širdimi, tas paikas,
kas gi išmintingai vaikščioja,
bus išgelbėtas.

²⁷ Kas duoda beturčiui, tam nieko netruks;

kas niekina prašantį, kęs skurdą.

²⁸ Iškilstant bedieviams, žmonės slepiasi,
jiems žunant, dauginasi teisieji.

29. perskyrimas. ¹ Ant žmogaus, kurs atkakliai niekina perspėjantį,
ateina umas žuvinimas,
ir jis nebeprasveiks.

² Teisiųjų pasidauginimu tauta džiaugiasi;
gavus gi valdžią bedieviams, tauta vaitoja.

³ Žmogus mėgstas išmintį linksmina savo tėvą,
kas gi peni kekšes, tas praranda lobį.

⁴ Teisus karalius pakelia šalį, godus žmogus ją naikina.

⁵ Žmogus, kurs kalba savo prie-teliui lipšniais ir apgaulingais žodžiais,
tiesia tinklą ties jo žingsniais.

⁶ Aplink nusidedantį, neteisingą žmogų užsiveržia kilpa,
teisusis gi šlovins ir džiaugsis.

lobs. — (26) *Tas paikas*: nes jam truksta tvirtos už jo esančios pasielgimo taisyklės. — (27) Plg. 11, 24; 22, 9; Atk. 15, 7 ir k. — *Kas niekina*... Anot ebr. t.: kas užsimerkia akis (kad nematyty prašančio beturčio), bus labai keikiamas. — (28) Plg. aug. 12. e.; žem. 29, 2.

(29, 1) *Ant žmogaus*... Ebr. t.: ant barimų žmogaus, kurs kietsprandis. — *Umas*... Nors Dievas kantrus, bet, kada nuodėmių saikas pasidaro pilnas, jis dažnai apreiškia savo rustybę netikėtai. — *Ir jis nebeprasveiks*. Ebr. t.: ir nebėra vaisto. — (2) *Teisiųjų*... Kuomet taip

įvyksta, pasakyta aug. 28, 28. — *Džiaugiasi*: jaučiasi laiminga. — (3) Plg. 5, 9; 10, 1; Lk. 15, 13 ir k. — *Peni*. Ebr. t.: lanko. — (4) *Pakelia*. Ebr. t.: sustiprina tiesumų, daro pastovią. — *Godus žmogus*. Ebr. t.: dovanų žmogus, t. y. valdovas, kurs teisdamas ima dovanas. — (5) Plg. 26, 24. 25. 28. — *Tinklą*... Išgirdus viltaviliavimą, visuomet naudinga atsiminti: tai man tiesiamas tinklas, kuriuo galėčiau buti sugautas. — (6) *Aplink*... Ebr. t.: piktojo žmogaus nuodėmėje yra slastai. — *Šlovins*: Dievą; linksmi šaukai, kad

- ⁷ Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.
- ⁸ Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes vero avertunt furorem.
- ⁹ Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.
- ¹⁰ Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quærent animam ejus.
- ¹¹ Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, et reservat in posterum.
- ¹² Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.
- ¹³ Pauper, et creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.
- ¹⁴ Rex, qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.
- ¹⁵ Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.
- ¹⁶ In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: et justi ruinas eorum videbunt.
- ⁷ Teisusis žino beturčių reikalą; bedievis nežino mokslo.
- ⁸ Žmonės išjuokėjai griaua miestą, išmintingieji atitolina narsą.
- ⁹ Išmintingas žmogus, jei ginčijasi su paiku, ar pyksta, ar juokiasi, neranda atilsio.
- ¹⁰ Kraujo trokštantįs žmonės nenčia nekaltų; teisieji gi jieško jo gyvybės.
- ¹¹ Paikas paleidžia visą savo dvasią, išmintingas atideda ir palaiko vėlesniam laikui.
- ¹² Kunigaikštis, kurs noringai klausosi melo žodžių, turi visus tarnus bedievių.
- ¹³ Beturtis ir skolintojas susitinka; abiem šviečia Viešpats.
- ¹⁴ Kursai karalius teisia beturčius, žiurėdamas tiesos, to sostas bus stiprus per amžius.
- ¹⁵ Rykštė ir sudraudimas duoda išminties; vaikas gi, paliktas savo valiai, daro gėdos savo motinai.
- ¹⁶ Pasidauginant bedieviams, dauginasi prasikaltimai, bet teisieji matys jų žuvimą.

išsigelbėjo nuo pavojaus. — (7) *Teisusis žino...*: ir rupinasi padėti. Plg. Jobo 29, 16. — *Mokslo*: neturi reikalingo žinojimo apie beturčių teises. — (8) *Išjuokėjai*. Ebr. t.: pasityčiojimo žmonės. t. y. nieku verčiantis visa, kas šventa, laisvamaniai. — *Atitolina*. Ebr. t.: maldo. — (10) *Jieško jo gyvybės*: stengiasi apginti ją nuo pavojaus. — (11) *Visą savo dvasią*: visą savo pyktį. — *Atideda ir...* Ebr. t.: gražina ją atgal,

todėl nepasiduoda kilstančiai širdyje rustybei. — (12) Plg. Ekl. 18, 2. — (13) *Skolintojas*. Anot ebr. t.: turtingas prispaudėjas. — *Abiem...* Abudu lygiu Viešpaties akyvaizdoje, kurs abiem davė gyvybę ir ją palaiko. Plg. 22, 2. — (14) Plg. 20, 8; 25, 5. — (15) Plg. 13, 24; 23, 13. — *Motinai*: kuri dažniaus pataikauja vaikams nekaip tėvas. — (16) *Prasikaltimai*: kurie sukels Dievo rustybę ir atves ant bedievių žuvimą. —

- 17 Erudi filium tuum, et refrigabit te,
et dabit delicias animæ tuæ.
- 18 Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus:
qui vero custodit legem, beatus est.
- 19 Servus verbis non potest erudiri:
quia quod dicis intelligit, et respondere contemnit.
- 20 Vidisti hominem velocem ad loquendum?
stultitia magis speranda est, quam illius correptio.
- 21 Qui delicate a pueritia nutrit servum suum,
postea sentiet eum contumacem.
- 22 Vir iracundus provocat rixas:
et qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.
- 23 Superbum sequitur humilitas:
et humilem spiritu suscipiet gloria.
- 24 Qui cum fure participat, odit animam suam:
adjuvantem audit, et non indicat.
- 25 Qui timet hominem, cito corruet:
qui sperat in Domino, subleabitur.
- 17 Mokink savo sunų, jis bus tau paguoda
ir duos pasigerėjimo tavo sielai.
- 18 Pasiliovus pranašystei, tauta bus sunaikinta;
kas gi laikosi įstatymo, tas palaimintas.
- 19 Vergo negalima pamokinti žodžiais,
nes, ką sakai, jis supranta, bet niekais verčia ir neatsako.
- 20 Ar matei žmogų, greitą kalbėti?
Iš jo greičiaus reikia laukti paisybės kaip pasitaikymo.
- 21 Kas nuo kūdikystės lepina savo vergą,
paskui matys jį atkaklų.
- 22 Rustus žmogus sukelia vaidų
ir lengvai užsidegęs labiau linkęs nusidėti.
- 23 Paskui puikų eina nužeminimas
tą gi, kurs nuolankios dvasios, sutinka garbė.
- 24 Kas sėbrauja su vagimi, nekenčia savo sielos;
jis girdi prisaikinimą ir nesako.
- 25 Kas bijo žmogaus, greitai puls;
kas turi vilties Viešpatyje, bus išaugstintas.

(18) *Pasiliovus pranašystei*. Ebr. t. *chazon* paprastai reiškia pranašystę tikroje to žodžio prasmėje, ir pranašai buvo Dievo siunčiami duoti tautai perspėjimų. Bet taip pat kunigai turėjo pareigą mokinti tautą ir ją drausti, taip kaip reikalavo Dievo įstatymas (Kun. 10, 11; Atk. 33, 10). Taigi, čia tikriausiai turima omenyje tie paskutinėje prasmėje imami pranašai, tikėjimo ir dievobaimingumo mokytojai, o taip pat išmintingieji. — (19) Plg. Lk. 12, 47. — *Bet niekais...* Ebr. t.: bet nedaro. — (20) Plg. 26, 12. — *Iš jo greičiaus...* Anot ebr. t.: daugiaus galima laukti iš paiko kaip iš jo. — (21) *Kas nuo...* LXX visai kitoki mintis: kas nuo jaunystės išle-

Šv. Raštas, III t.

pintas, bus vergas (kuomet išaikvos savo lobį), ir jo galas bus skurde. — (22) Plg. 15, 18; 26, 21; Jok. 1, 20 ir k. — (23) Plg. Jobo 22, 29 ir k. — (24) *Nekenčia savo...* krauna ant savęs kaltybę ir rengia sau bausmę. — *Prisaikinimą*: prisiektina reikalavimą pasakyti, kas vagis. Ebr. t.: prakeikimą. — Pas žydus teisėjas (arba ir pats nukentėjęs) ištardavo prakeikimą prieš nežinomą vagį. Kas girdėdamas tą prakeikimą ir žinodamas vagį, jo neišduodavo, ant to krito toks pat prakeikimas. Plg. Kun. 5, 1; Teis. 17, 2. — (25) *Kas bijo...* ir dėlto nedaro, kas įsakyta, arba daro, kas uždrausta. Plg. Ekli. 7, 6. Ebr. t.: žmonių baimė tiesia žabangus. —

- ²⁶ Multi requirunt faciem principis:
et iudicium a Domino egreditur singulorum.
- ²⁷ Abominantur justi virum impium:
et abominantur impii eos, qui in recta sunt via.
Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

- ²⁶ Daugelis jieško kunigaikščio veido,
bet kiekvienam teismas eina iš Viešpaties.
- ²⁷ Teisieji bodisi žmogaus bedievio, ir bedieviai bodisi tų, kurie tiesiame kelyje.
Sūnus, kurs laikosi žodžio, bus liuosas nuo žuvimo.

Teikėjo sunaus Rinkėjo žodžiai.

Caput XXX. ¹ Verba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, et qui Deo secum morante confortatus, ait:

² Stultissimus sum virorum,
et sapientia hominum non est mecum.

30. perskyrimas. ¹ Teikėjo sunaus Rinkėjo žodžiai. Regėjimas apskelbtas žmogaus, su kuriuo yra Dievas ir kurs, Dievui su juo pasiliekančiam, sustiprintas tarė:

² Aš paikiausis iš žmonių, ir žmonių išminties su manim nėra.

(²⁶) *Daugelis...* Tuščias dalykas perdaug rupintis galiunų palankumui, malone, nes išgelbėjimą duoda vien Dievas, kurs yra teisėjų Teisėjas ir kurio nutarimai galutini ir neatnainomi. — (²⁷) Plg. 11, 20; 28, 4. — *Sūny...* Tų ž. nėra ebr. t. ir daugelyje senobinių rankraščių. — *Žodžio*: Dievo įsakymų.

30, 1—33. Trumpai nurodžius, kad Dievas vienatinis išminties šaltinis, vėl duodama keliolika trumpų mokinančių perspėjimų.

(**30, 1**) *Teikėjo sunaus Rinkėjo žodžiai.* Taip nurodoma šito patarlių rinkinio autorius. Vulgatoje ebr. vardai išversti; bet tas vertimas ne tiek paremtas jų etymologija, kiek senobinių žydų rabinų padavimu, buk Saliamonas (kuriam jie savina ir šitas patarles) prarijęs įstatus apie karalių (Atk. 17, 17) ir vėl juos išvėmęs; todėl jų nuomone Vulgatos žodžiais filii Vomentis nurodoma autoriaus (Congregantis) ne tėvas, bet ypatybė, taip pat kaip išsireiškime „Belialio vaikai“. Geriaus butu palikti vardus neverstus: *Jakėh's* sunaus *'Agur'o* žodžiai. Su tuo antrašu jungiama dar sekąs žodis, *regėjimas*, ebr. *Mašša'*, kurs

taip pat geriaus palikti neverstas; ir tuo budu gaunama nurodymas vietos, iš kur buvo Aguras, kurs todėl vadinama Masiečiu (plg. Prad. 25, 14). Bet kas ištikrųjų buvo Jakė ir kas Aguras Masietis, nežinoma. — *Apskelbtas žmogaus...* Vulgatos tekste duodama daugiaus nurodymų apie patį autorių: jam buvo Dievo suteiktas apreiškimas, su juo buvo Dievas, jis buvo Dievo sustiprintas. Verčiant visus ebr. t. žodžius gaunama toks sakiny: Pasakymas (t. y. pranašystė) žmogaus. Aš veltui vargau, Dieve, aš veltui vargau, ir esu sunaikintas. — Tai butu Aguro, gavusio iš Dievo apšvietimo, išpažinimas, kad žmogus veltui aikvoja savo jėgas, jei jis vargina save dalykais, kurie jo neverti (2. e.), jei jis veikia ne išmintčiai ir Augščiausiam tarnaudamas, bet gyvena vien žemiškiems tikslams. — Matant gi kaikiuriuose ebr. ž. vėl vardus, gaunama toks sakiny: Pasakymas žmogaus *'Ithi'el'iui*, *'Ithi'el'iui* ir *Ukal'iui*. Itiėlis ir Ukalis turėtu buti Aguro mokytiui, kuriedviem skiriama tolesnis pamokinimas.

(**2**) *Aš...* Ebr. t.: nes aš beprotys ir ne žmogus. Plg. Ps. 72, 22. Nuolankus

- ³ Non didici sapientiam,
et non novi scientiam sanctorum.
- ⁴ Quis ascendit in cælum atque descendit?
quis continuit spiritum in manibus suis?
quis colligavit aquas quasi in vestimento?
quis suscitavit omnes terminos terræ?
quod nomen est ejus, et quod nomen filii ejus, si nosti?
- ⁵ Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se:
- ⁶ ne addas quidquam verbis illius, et arguaris inveniariisque mendax.
- ⁷ Duo rogavi te,
ne deneges mihi antequam moriar.
- ⁸ Vanitatem, et verba mendacia longe fac a me.
Mendicitatem, et divitias ne dederis mihi:
tribue tantum victui meo necessaria:

- ³ Aš nesimokinau išminties
ir nežinau šventųjų mokslo.
- ⁴ Kas užžengė į dangų ir nužengė?
kas laikė savo rankoje vėją?
Kas surišo vandenį kaip į drabužį?
kas paskyrė visas žemės ribas?
kuo jis vardu ir kuo vardu jo sunus, jei žinai?
- ⁵ Visi Dievo žodžiai išmėginti ugnyje;
jis skydas pasitikintiems juomi.
- ⁶ Nieko ne pridėk prie jo žodžių,
kad nebūtumei peikiamas ir ataras melagis.
- ⁷ Dviejų dalykų meldžiau tave,
neatsakyk man, pirma negu mirsiu.
- ⁸ Tuštybę ir melagingus žodžius atitolink nuo manęs.
Neduok man elgėtystės ir turtų;
tik suteik man, kas reikalinga pragyventi;

Aguro išpažinimas apie savo vertybę. — (3) *Aš nesimokinau...* Jo kaip žmogaus mokslas palygintas su Dievo suteiktąja šviesa visai be vertės. — *Nežinau:* iš savęs. — *Šventųjų:* šventų dalykų; arba geriaus: Šventojo, visušvenčiausio Dievo. — (4) Plg. Jobo 38; Iz. 40; Ps. 103, 6; Jono 3, 13; 4, 9. — *Kas... nužengė.* Niekas nebuvo užžengęs į dangų; todėl niekas negali pilnai išpasakyti Dievo veikimą gamtoje ir pasaulio valdyme. — *Rankose.* Tikriaus: reškuciose, t. y. taip, kad galėtu, kada nori, paleisti jį arba sulaikyti. — *Vandenis:* debesyse esantį vandenį, tarsi įrištą į kokią dideliosią maršką ir laikomą, kad jis nenukristu žemėn. — *Ribas:* tarp sausumos ir jūros. — Visame tame mums apsirodo perversijanti visa, kas žemiška, Dievo didenybė, kurios esmę suprasti mes veltui stengiamės. — *Vardu.* Dievas begalinis. Joks

vardas negali pilnai išreikšti jo esmės. — *Jo sunus.* Turima omenyje antrasis Dievo Asmuo, apie kurį buvo kalbėta 8. persk. kaip apie įsamenintą išmintį. Palaimintą Dievo Sunaus vardą mes dabar žinome ačiu vėlesniems apreiškimams ir ypač didžiausiai įsikunijimo paslapčiai. Bet tuomet jis dar tebebuvo labai slaptas. — (5) *Visi Dievo...* Plg. Ps. 11, 7. Dievo apreiškimas žodis lygiai gamtoje kaip ir apreiškimo mokslu tyras auksas. Todėl jis jo ištikimiesiems tarnams skydas prieš kiekvieną pavojų ir apsigavimą. Iš čia perspėjimas saugotis jį iškreipti: (6) *Nieko ne pridėk...* Plg. Atk. 4, 2; 12, 32; Apr. 22, 18. (7) *Tave:* Viešpatie. — *Pirma negu mirsiu:* kolei gyvas busiu. — (8) *Tuštybė...* visoki melą (stabmeldystę), užsigynimą Dievo, veidmainystę ir tt. — *Tik suteik...* Ebr. t.: duok man valgyti mano dalies duonos. Plg. 1 Tim. 6, 8.

- ⁹ ne forte satiatūs illiciar ad negandum,
et dicam: Quis est Dominus?
aut egestate compulsus furer,
et perjurem nomen Dei mei.
- ¹⁰ Ne accuses servum ad Dominum suum,
ne forte maledicat tibi, et corruas.
- ¹¹ Generatio, quæ patri suo maledicit,
et quæ matri suæ non benedicit.
- ¹² Generatio, quæ sibi munda videtur,
et tamen non est lota a sordibus suis.
- ¹³ Generatio, cujus excelsi sunt oculi,
et palpebræ ejus in alta surrectæ.
- ¹⁴ Generatio, quæ pro dentibus gladios habet,
et commandit molaribus suis,
ut comedat inopes de terra,
et pauperes ex hominibus.
- ¹⁵ Sanguisugæ duæ sunt filiæ,
dicentes: Affer, Affer.
Tria sunt insaturabilia,
et quartum, quod numquam dicit: Sufficit.
- ¹⁶ Infernus, et os vulvæ,
et terra, quæ non satiatur aqua:
ignis vero numquam dicit: Sufficit.
- ⁹ kad kartais pasotintas nebučiau suvyliotas užsiginti
ir nesakyčiau: Kas Viešpats?
arba skurdo priverstas vogčiau ir apgaulingai prisiekčiau mano Dievo vardu.
- ¹⁰ Neskušk tarno jo valdovui,
kad kartais nekeiktu tavęs, ir tu pultumei.
- ¹¹ Yra giminė, kuri keikia savo tėvą
ir kuri nelaimina savo motinos,
- ¹² giminė, kuri tariasi esanti nesutepta,
o tačiau nenuplauta nuo savo purvų,
- ¹³ giminė, kurios akis augštyn pakeltos
ir kurios akių vokai augštai laikomi,
- ¹⁴ giminė, kuri dantų vietoje turi kalavijus
ir kramto savo kruminiais dantimis,
kad suėstų pavargelius iš šalies
ir beturčius iš žmonių tarpo.
- ¹⁵ Siurbėlė turi dvi dukteri,
kuriedvi sako: Duok čia, duok čia.
Tris yra nepasotinami dalykai,
ir ketvirtas, kurs niekuomet nesako: Gana.
- ¹⁶ Pragaras, gašli moteriškė
ir žemė, kuri niekuomet nesoti vandens;
ugnis gi niekuomet nesako: gana.

— (9) *Suvelyliotas...* Plg. Atk. 8, 12—15; 32, 15... — *Kas Viešpats.* Plg. Ps. 72, 11; Jobo 21, 14. — *Apgaulingai.* Ebr. t.: paliesčiau mano Dievo vardą. — Tai įvyksta taip pat keiksmiais, pasityčiojimais, piktžodžiavimais. Plg. Iz. 8, 21. — (10) *Neskušk.* Ebr. t.: neužgaulk liežuviu. — *Nekeiktu...* Be reikalo apkaltintas tarnas bus savo valdovo nubautas ir keiks tavę; jo keiksmas nebus neteisingas ir todėl atves ant tavęs Dievo bausmę. Plg. Ekli. 4, 3. — (11)

iki 14) *Yra giminė...* Aprašoma ketveriopi žmonės, kurių bodisi Viešpats: nedėkingi, veidmainiai, puikūs, nuožmūs. — *Kuri dantų...* Ebr. t.: kurios įkandimai peiliai. — (15) *Dvi dukteri.* Žodis duktė čia pavartotas esmės panašumui išreikšti. Siurbėlė arba dėlė yra nepasotinamo godumo vaizdas. Jos dukterimis rasi turi būti dvi esybi, išvardinti 16. eil. pradžioje. — *Duok čia.* Ebr.: *hab, hab.* — *Ketvirtas.* Ebr. t.: keturi. Plg. 6, 16 ir paaišk. — (16) *Pra-*

- ¹⁷ Oculum, qui subsannat patrem,
et qui despicit partum matris
suæ,
effodiant eum corvi de torrenti-
bus,
et comedant eum filii aquilæ.
- ¹⁸ Tria sunt difficilia mihi,
et quartum penitus ignoro:
- ¹⁹ Viam aquilæ in cælo,
viam colubri super petram,
viam navis in medio mari,
et viam viri in adolescentia.
- ²⁰ Talis est et via mulieris adul-
teræ,
quæ comedit, et tergens os suum
dicit: Non sum operata ma-
lum.
- ²¹ Per tria movetur terra,
et quartum non potest susti-
nere:
- ²² Per servum cum regnaverit:
per stultum cum saturatus fue-
rit cibo:
- ²³ per odiosam mulierem cum in
matrimonio fuerit assumpta:
et per ancillam cum fuerit
heres dominæ suæ.
- ²⁴ Quattuor sunt minima terræ,
et ipsa sunt sapientiora sapien-
tibus.
- ²⁵ Formicæ, populus infirmus,
qui præparat in messe cibum sibi:

- ¹⁷ Akį, kuri tyčiojasi iš tėvo
ir niekina savo motinos gim-
dymą,
tegul iškapoja varnai iš upelių
ir teprarija ją jauni areliai.
- ¹⁸ Tria dalykai man sunkūs
ir ketvirtas visai nežinomas:
- ¹⁹ Aro kelias padangėje,
žalčio kelias ant uolos,
laivo kelias jūros viduryje
ir žmogaus kelias jaunystėje.
- ²⁰ Toks taip pat kelias svetimo-
terės,
kuri valgo ir šluostydama savo
burną
sako: Nieko pikto nedariau.
- ²¹ Trijų dalykų sujudinama žemė
ir ketvirtho ji negali pakęsti:
- ²² Vergo, kada jis įgija viešpata-
vimą,
paiko, kada jis sočiai pavalgo,
- ²³ neapkenčiamos moteriškės, kada
ji išteka už vyro,
ir tarnaitės, kada ji pasidaro
savo valdovės įpėdinė.
- ²⁴ Keturi mažiausi žemės dalykai
ir jie išmintingesni už išmintin-
guosius:
- ²⁵ skruzdėlės, silpna tauta,
kuri pjutyje prirengia sau maisto,

garas: mirusiųjų buveinė. ebr. *š'ol*. Plg. 27, 20; Iz. 5, 4. — *Gašli moteriškė*. Ebr. t.: nevaisinga iščia, — kuri nepasotinama, ypač jei visuomet tikisi pradėjimo. — (17) *Niekina savo...* Ebr. t.: su paniekinimu neklauso savo motinos. — *Tegul iškapoja...* Už niekinimą gimdytojų įstatynas skyrė mirties bausmę. Kun. 20, 9. — (18) *Ketvirtas*. Ebr. t.: keturi. — (19) *Žmogaus kelias jaunystėje*. Tie žodžiai suprantami tik iš ebr. t.: vyro kelias pas mergą. — Paukštis juda ore, neeidamas kojomis, laivas skrodžia jūros pavirši, žaltys vienas iš visų gyvūnų slenka pilvu ir gali užšliaužti net ant slydžios uolos, slaptingas (lyties) susiartinimas vyro su moteriške; tie tai dalykai, kurie nepalieka po savęs nuo-

latinės žymės. — (20) *Kuri valgo...* Valgyti paslėptą duoną reiškia paleistuvauti. Vz. aug. 9, 17; plg. 5, 15. — (21) *Ketvirtho*. Ebr. t.: Keturių, — Keturi išvardinti dalykai tarsi apverčia visą teisybę ir dorinę tvarką, todėl jiems įvykstant sudreba žemė, tarp kurios ir žmonijos artimiausi santikiai. — (22) *Vergo...* Vergas teisingai gauna duonos, jei jis jieško darbo (Ekli. 30, 33); paikas vertas mušimo ir neturto (aug. 19, 10). — (23) *Neapkenčiamos...* rasi vieno vyro paleistos ir ištekančios už kito, arba parodžiusios savo piktą būdą, dar pirm ištekęsiant. — *Tarnaitės...* Kuri rasi paveržė tą vietą iš savo valdovės, pralindama ją iš jos vyro širdies. — (24) *Mažiausi...* Ebr. t.: maži ant žemės,

- ²⁶ lepusculus, plebs invalida,
qui collocat in petra cubile suum:
²⁷ regem locusta non habet,
et egreditur universa per tur-
mas suas:
²⁸ stellio manibus nititur,
et moratur in ædibus regis.
²⁹ Tria sunt, quæ bene gradiuntur,
et quartum, quod incedit feli-
citer:
³⁰ Leo fortissimus bestiarum,
ad nullius pavebit occursum:
³¹ gallus succinctus lumbos: et
aries:
nec est rex, qui resistat ei.
³² Est qui stultus apparuit post-
quam elevatus est in sub-
lime:
si enim intellexisset, ori suo
imposuisset manum.
³³ Qui autem fortiter premit
ubera ad eliciendum lac, ex-
primit butyrum:
et qui vehementer emungit,
elicit sanguinem:
et qui provocat iras, producit
discordias.

- ²⁶ triušiai, nestipri giminė,
kuri pasidaro sau guolį uoloje,
²⁷ skėriai, kurie neturi karaliaus
ir tačiau draug išlekia savo
buriais,
²⁸ driežlė, kuri pasiremia rankomis
ir pasilieka karaliaus rumuose.
²⁹ Tris yra, kurie dailiai vaikščioja,
ir ketvirtas, kurs laimingai žing-
sniuoja:
³⁰ liutas, stipriausis žvėrių,
kurs nebijo jokio susitikimo,
³¹ gaidys sujuostomis strėnomis
ir avinas; nėra ir karaliaus, kurs
jam pasipriešintu.
³² Nevienas iškeltas į augštybes
pasirodė esąs paikas;
nes jei butu turėjęs proto, butu
padėjęs sau ant burnos ranką.
³³ Kas stipriai spaudžia tešmenį,
kad išgautu pieno, išspaudžia
sviesto;
ir kas smarkiai nosį šnypščia,
išvaro kraujo,
ir kas sužadina rustybę, padaro
nesutikimą.

Karaliaus Lamuelio motinos pamokymas apie karaliaus pareigas.

Caput XXXI. ¹ Verba Lamuelis
regis. Visio, qua erudivit eum
mater sua.

31. perskyrimas. ¹ Karaliaus La-
muelio žodžiai. Regėjimas, kurio
jį mokino jo motina.

kurie labai išmintingi. — (25) *Pjutyje*. Ebr. t.: vasara. — (26) *Triušiai*. Ebr. t. rasi turėta omenyje uolinis opšrus. Plg. Kun. 11, 5; Ps. 103, 18. — (27) *Skėriai*. Plg. Joël. 2, 4... — (28) *Kuri pasiremia*... Ebr. t.: kuri nutveria rankomis. Rasi turima omenyje viena iš driežlių veislių, kurios visur įlenda gaudydamos muses. — (29) *Ketvirtas*... Ebr. t.: keturi, kurie... — (31) *Gaidys*... Kaikurie spėja, kad ebr. t. turėta mintyje kariškas žirgas. Plg. Jobo 29, 19. — *Avinas*. Ebr. t.: ožys. — *Nėra ir karaliaus*... Rasi tikriaus: ir karalius, kuriam niekas nepasi-
priešins. — (32) *Nevienas iškeltas*... Ebr. t. nevisai aiškus: jei paikai elgeis, iš-

siaugštindamas, ir jei turi piktų (puikybės) minčių, padėk ranką sau ant burnos, t. y. priversk save tylėti, ne-
sakyk savo puikių žodžių, kurie sukels tik vaidų. — (33) *Kas stipriai*... Ebr. t.: nes spaudimas pieno padaro sviesto, spaudimas nosies padaro kraujo, spau-
dimas rustybės padaro vaidų.

31, 1—9. Karaliaus Lamuelio motinos pamokinime kalbama apie tai, ko ka-
ralius privalo ypač saugotis ir ką daryti
teisybės palaikymui.

(31, 1) *Karaliaus Lamuelio*. Kas buvo
Lamuėlis, jokių žinių nėra; bet tikriaus-
iai taip pavadinta ne Saliamonas. —

- ² Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei,
quid dilecte votorum meorum?
- ³ Ne dederis mulieribus substantiam tuam,
et divitias tuas ad delendos reges.
- ⁴ Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum:
quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.
- ⁵ et ne forte bibant, et obliviscantur iudiciorum,
et mutent causam filiorum pauperis.
- ⁶ Date siceram mercentibus,
et vinum his, qui amaro sunt animo:
- ⁷ bibant, et obliviscantur egestatis suæ,
et doloris sui non recordentur amplius.
- ⁸ Aperi os tuum muto,
et causis omnium filiorum qui pertranseunt:
- ⁹ aperi os tuum, decerne quod justum est,
et iudica inopem et pauperem.

- ² Ką gi, mano mylimasai? ką mano iščios mylimasai?
ką mano apžadų mylimasai?
- ³ Neduok savo lobia moterims
ir savo turtų naikinti karaliams.
- ⁴ Neduok karaliams, o Lamuėli, neduok karaliams vyno,
nes nėra jokios paslapties ten,
kur viešpatauja girtuoklystė;
- ⁵ kad kartais, gerdami, jie neužmirštu teisybės
ir neiškreiptu beturčio sunų bylos.
- ⁶ Duokite stipraus gėralo liudintiems
ir vyno tiems, kurių siela apkartusi.
- ⁷ Tegul geria ir užmiršta savo neturtą
ir tegul nebeatsimena savo skausmo.
- ⁸ Atverk savo burną nebyliui
ir visų praeinančių sunų reikaluose.
- ⁹ Atverk savo burną, nutark, kas teisinga,
ir daryk teisybę beturčiui ir vargdieniui.

Regėjimas. Paliekant tą žodį neverstą, gaunama nurodymas, kad Lamuėlis taip pat kaip ir Aguras buvo *Mašah'* os Karalius. Vž. 30, 1. Tuomet antrašas pasidaro toks: Masos karaliaus Lamuėlio žodžiai, kuriais ji...

(2) *Ką gi:* ką gi aš turėčiau tau pasakyti. Pamokinimas pradedama karštu, meilės pilnu atsiliepimu ir mokinomąjį. — *Mano apžadų...* Plg. 1 Kar. 1, 11. — (3) *Savo lobia...* Plg. 5, 10 ir k. Ebr. t.: savo stiprybės. — Taip raginama saugotis paleistuvystės, kuri gali sunaikinti stipriausią sveikatą. — *Turtų.* Ebr. t.: kelių, t. y. viso pasielgimo. — *Naikinti...* Aiškiaus ebr. t.: toms, kurios žudo karalius. — (4) *Neduok...* Pamo-

kinimas apie blaivybės reikalingumą. Ebr. t.: ne karaliams, ne karaliams, o Lamuėli, vynas gerti, ir ne kunigaikščiams (klausti): kame stiprus (svaiginas) gėralas? (ebr. *šechar*. Vž. 20, 1). Plg. 2 Kron. 26, 18. — 5. eil. nurodoma piktos kunigaikščių apsigėrimo pasekmės. — (6) *Liudintiems.* Ebr. t.: žunantiems. Pas žydus buvo senas paprotys duoti stipraus vyno žmonėms esantiems gedule ir net pasmerktiems mirti. Plg. Mt. 27, 34; Mk. 15, 23. — (8) *Nebyliui:* tokiam, kurs dėl kokios nors priežasties pats negali apginti savo reikalų, savo bylos. — *Praeinančių:* tokių, kuriems gresia pavojus, kurie gali pražūti, rasi taip pat našlaicių.

Gyrius drąsios moteriškės.

- 10 Mulierem fortem quis inveniet?
procul, et de ultimis finibus pretium ejus.
- 11 Confidit in ea cor viri sui, et spoliis non indigebit.
- 12 Reddet ei bonum, et non malum, omnibus diebus vitæ suæ.
- 13 Quæsitit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum.
- 14 Facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum.
- 15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, et cibaria ancillis suis.
- 16 Consideravit agrum, et emit eum:
de fructu manuum suarum plantavit vineam.
- 17 Accinxit fortitudine lumbos suos, et roboravit brachium suum.
- 18 Gustavit, et vidit quia bona est negotiatio ejus:
non extinguetur in nocte lucerna ejus.

10 Kas ras drąsą moteriškę?
Jos vertė kaip dalykų iš tolimiausių žemių pakraščių.

- 11 Ja pasitiki jos vyro širdis, ir jam netruksta pelno.
- 12 Ji atsilygina jam geru, o ne piktu per visas savo gyvenimo dienas.
- 13 Ji parupina vilnų ir linų ir darbuojasi savo sumaningomis rankomis.
- 14 Ji kaip pirklio laivas, kurs ištoli gabena sau duonos.
- 15 Ji keliasi anksti rytą, duoda maisto savo namiškiams ir peno savo tarnaitėms.
- 16 Ji apžiuri dirvą ir ją perka; savo rankų pelnu ji įsiveisia vynuogyną.
- 17 Ji sujuosia savo strėnas stiprybe ir sutvirtina savo petį.
- 18 Ji jaučia ir mato, kad jos užuodarbis geras, ir jos žiburyš negesta naktį.

31, 10—31. Patarlių knyga baigiama giesme apie drąsą moteriškę. Ta giesmė alfabėtinė, t. y. kiekviena iš 22. eil. prasideda nauja iš eilios einančia žydų alfabėto raide. Kas buvo jos autorius, apie tai nieko tikro negalima pasakyti. Giesmėje duodama pavykšlas išmintingos, doros, darbščios moteriškės, idealinės žmonos, kaip ją sau įsivaizdindavo žydai. Bet kas apie ją pasakytą, tai pilnai tinka ir mūsų dienų krikščionių moteriai.

(10) *Drąsą moteriškę.* Ebr. *'ešeth-chail*, dora (ir drąsi) moteriškė. Plg. aug. 12, 4. Ji tikra Dievo malonės dovana. Plg. Ekli. 26, 1... — *Jos vertė...* Ebr. t.: jos vertė didesnė nekaip perlų. — (11) *Ja pasitiki...* Per ją vyras liuosas nuo visokios baimės neturto. — (12) *Ji*

atsilygina... Ji duoda vyrui laimės. — (13) *Ji parupina...* Toliaus išvardijama kaip drąsios moters darbai. — *Ir darbuojasi savo...* Ebr. t.: ir dirba savo rankų pamėgimu, t. y. ji linksmai dirba, ir jos rankos mėgsta darbą. — (14) *Ji kaip...* Ji nepasitenkina arti esančiu pelnu, bet jieško jo ir toliau, taip pat parupina, kas reikalinga, išanksto. — (15) *Peno.* Ebr. t. rasi: kas paskirta. Turima gi omenyje skiriamas dienas darbas. — (16) *Ji apžiuri.* Ebr. t.: ji mano apie dirvą. — Rupindamasi padidinti šeiminys lobį, susitaupius pinigų, renka dirvą ir ją perka. Taigi, ta dirva ir įveisiamas dirvoje vynuogynas jos rankų darbo vaisius. — (17) *Ji sujuosia...* Jai nepritrūksta drąsos ir stiprybės. — (18) *Ir mato.* To žodžio nėra ebr. t. —

- ¹⁹ Manum suam misit ad fortia,
et digiti ejus apprehenderunt
fusum.
- ²⁰ Manum suam aperuit inopi,
et palmas suas extendit ad pau-
perem.
- ²¹ Non timebit domui suæ a fri-
goribus nivis:
omnes enim domestici ejus
vestiti sunt duplicibus.
- ²² Stragulatam vestem fecit sibi:
byssus, et purpura indumen-
tum ejus.
- ²³ Nobilis in portis vir ejus,
quando sederit cum senatori-
bus terræ.
- ²⁴ Sindonem fecit, et vendidit,
et cingulum tradidit Chana-
næo.
- ²⁵ Fortitudo et decor indumen-
tum ejus,
et ridebit in die novissimo.
- ²⁶ Os suum aperuit sapientiæ,
et lex clementiæ in lingua ejus.
- ²⁷ Consideravit semitas domus
suæ,
et panem otiosa non comedit.
- ²⁸ Surrexerunt filii ejus, et bea-
tissimam prædicaverunt:
vir ejus, et laudavit eam.
- ¹⁹ Ji ištiesia savo ranką į didžius
dalykus,
ir jos pirštai stveriasi varpstės.
- ²⁰ Ji atidengia savo ranką pavar-
geliui
ir ištiesia savo delnus beturčiui.
- ²¹ Ji nebijo savo namams sniego
šaltumo
nes visi jos namiškiai apvilkti
dvejtu.
- ²² Ji daro sau antklodžių;
plona drobė ir purpura jos ap-
valkalas.
- ²³ Jos vyras garbingas vartuose,
kuomet sėdi su šalies vyresniai-
siais.
- ²⁴ Ji daro ploną drobę ir parduoda
ir duoda Kananiečiui juostą.
- ²⁵ Stiprumas ir grožė jos apdaras,
ir ji juokiasi paskutinėje dienoje.
- ²⁶ Ji atveria savo burną išminčiai,
ir ant jos liežuvio yra malonin-
gumo įstatymas.
- ²⁷ Ji apžiuri savo namų takus
ir nevalgo savo duonos dykinė-
dama.
- ²⁸ Jos sunys kilsta ir skelbia ją
esant laimingiausią
— jos vyras, — ir giria ją.

Naktį. Ji dirba iki vėlų išvakarių. — (19) *Į didžius dalykus.* Ebr. t. čia iš-
vardinta rasi „vindas“. — (20) *Ji ati-
dengia...* Viena iš jos dorybių gailestin-
gumas beturčiams; ji yra draug ir
pačios laimės laidas. Plg. 19, 17; 22, 9. —
(21) *Sniego šaltumo.* Sniego pasirody-
mas Palestinoje reiškia didį šaltį. —
Dvejtu. Ebr. t.: kalbama apie vilnonius
drabužius. — (22) *Antklodžių...* Plg. 7,
16. — *Plona drobė ir...* Gražus audiniais,
kuriais senobėje buvo garsus Aegyptas. —
(23) *Garbingas.* Anot ebr. t.: žinomas,
t. y. visų gerbiamas ir tai dėlei savo
moters. — *Vartuose:* prie miesto vartų,
kame buvo daromi vieši susirinkimai. —

(24) *Kananiečiui.* Kananiečiai čia reiškia tą pat, ką ir pirklys, nes anais lai-
kais visa prekyba buvo Penikijiečių ir
Kananiečių rankose. Plg. Iz. 23, 8 ir
k. — (25) *Stiprumas ir...* Kaip gražus
jos apvalkalas, taip pat graži ji ir savo
dorybėmis. — *Juokiasi...* Ebr. t.: juo-
kiasi iš ateities, t. y. neturi jokios baimės
delei ateities. — (26) *Ji atveria.*
Jos žodžiai išmintingi, iš jos burnos
neina jokie keiksmo žodžiai. — (27)
Takus: Kasdieninio gyvenimo smulk-
menas, visą pasielgimą namuose. Jos
akis visur, visa prižiuri ir visa tvarko. —
(28) *Jos sunys...* Jei tenka užpelnytų
pagyrimų. — (29) *Daug...* Ebr. t.:

²⁹ Multæ filiæ congregaverunt divitias:

tu supergressa es universas.

³⁰ Fallax gratia, et vana est pulchritudo:

mulier timens Dominum ipsa laudabitur.

³¹ Date ei de fructu manuum suarum:

et laudent eam in portis operæ ejus.

²⁹ Daug dukterų susikrovė turtų, tu perviršijai jas visas.

³⁰ Apgaulingas meilingumas ir tuščia grožė, moteriškė, kuri bijo Viešpaties, turi būti giriama.

³¹ Duokite jai jos rankų vaisių, ir tegul jos darbai ją giria vartuose.

daug yra dukterų (t. y. moterų), kurios drąsiai (dorai) elgėsi. Šituos žodžius šv. tėvai dažnai taiko šv. Panai, doriausiai, garbingiausiai ir tobuliausiai iš visų moterų. — (30) *Apgaulingas...*: nes neilgam tepatenka. — *Moteriškė, kuri bijo...*: maldinga ir dievobaiminga moteriškė, kuri pildo visas savo pareigas

link Dievo. Ta baimė Dievo niekuomet nenustoja vertybės, todėl visuomet girtina. — (31) *Duokite...*: tegul ji pati naudojasi gėrybėmis, kurias ji įgijo. — *Vartuose*. Gyrius jos gyvenimo ir veikimo turi skambėti viešoje žmonių sueigoje prie miesto vartų.





PAMOKSLININKAS.

ĮVEDIMAS.

1. Antrosios Saliamono knygos vardas: Ekleziastas, kurį žydai vadina *Qoheleth*. Žodis Ekleziastas paimtas iš graikų kalbos; juo, anot šv. Jieronymo, vadinama tas, kurs surenka sueigą, kurį galima vadinti Pamokslininku, nes jis kalba miniai, ir jo žodžiai kreipiami ne atskirai į vieną žmogų, bet į visus. Taigi, tuo vardu nurodoma pareiga, kurią atliko knygos autorius; jis buvo kalbėtojas skaitlingame susirinkime. Ebraišku vardu *Qoheleth* išreiškta toki pat idėja, nes pats žodis *Qoheleth* reiškia tikriausiai: Šaukiąs (balsas).

2. Žodžiai *visa tuštybė*, labai dažnai kartojami Pamokslininko knygoje, lyg-koks liudnas obalsis, gana gerai išreiškia vyriausią veikalo mintį, nors apima tik vieną jo turinio dalį. Pamokslininkas, remdamas savo prityrimu, mokina, kad visi žmogaus troškimai, visos pastangos tuštybių tuštybė, kad nėra nieko tikra, nieko pastovaus tarp žemiškų gėrybių, kad čia ant žemės visi stoviai pažymėti netobulumo, neskonies, rūpesčių, jokia

matoma priežastimi nepamatuotos nelygybės, visuotinio liguistumo antspaudu. Remdamos gi tikėjimu, iš kitos pusės jis primena, kad pasaulis iki mažiausių savo smulkmenų valdomas šventojo, teisingo ir geriausiojo Dievo. Iš čia randasi žmogui skaudi problema. Tos žmonių gyvenimo problemos Pamokslininkas neriša teorijos keliu; jis velija eiti lengvesniu praktikos keliu ir daro gyvenime pritaikintinus išvadás. Atmeta visus tuos dalykus, kurių žmonės paprastai labai karštai trokšta, nes tariasi rasią juose savo laimę, ir rodo, kad didžiausi laimė, kokia žmogus gali naudotis čia ant žemės, susideda visupirma iš baimės Dievo ir jo įsakymų laikymosi, o taippat iš ramaus ir dievobaimingo džiaugsmo tomis gėrybėmis, kurias pats Dievas, žiurėdamas savo apveizdos tvarkos, suteikia. Taigi, neramų rūpestingumą, su kokiuo žmonės jieško vis didesnio lobio, gėrių, pagarbos, tarsi igijime tų dalykų butu laimė. Pamokslininkas peikia, ramų gi ir dievobaimingą pasinau-

dojimą tais dalykais, kuriuos Dievas duoda, netik leidžia, bet ir giria. Kadangi Sen. Test. Dievas buvo žadėjęs žemiškų gėrybių tiems, kurie ištikimai laikosi įstatymo, tai nestebėtina, kad Pamokslininkas dorą jų sunaudojimą daro žmogui pasiekiamos laimės dalimi; nes augštesnis tobulumo laipsnis, kurs mums liepia sekioti neturtingą, paniekinimą, kenčiantį Jėzų, buvo paliktas Nauj. Testamentui.

3. Pamokslininko nuomonės apie pasiekiamą šiame gyvenime laimę išreikštos, nesilaikant kokio nors griežto išanksto apgalvoto plano, bet toje eilioje, kokioje jos atėjo autoriui į omenį. Įdėta kaikurie dalykai, kurie nors neturi artimo sąryšio su turiniu, bet rodėsi verti paminėti. Kiti vėl dalykai taip išreikšti, kad rodosi vieni kitiems prieštaraujant, lyg butu ne vieno žmogaus, bet dviejų tarp savęs nesutinkančių nuomonės. Yra tai lyg koks dialogas žmogaus sielos, kurioje kilsta įvairūs jausmai, geresni ir blogesni, ir padaro, kad atsiliepia labai nevienokie balsai. Todėl pasiskirstymas Pamokslininko knygos į dalis nevisai lengvas ir gana įvairiai daromas. Galima gi ją taip padalinti: Ižanga, kurioje trumpai nurodoma viso veikalo turinys, jog visakas tuštybė (1, 1—11). Pirmoji dalis (1, 12—7, 1), kurioje Pamokslininkas įrodinėja visų dalykų žmonių gyvenime tuštybę; čia jis visuaipirma pasakoja, kokią pamokiminimą jam davė jo paties prityrimas apie žmogaus laimę, jį ieškotą vien žemiškuose dalykuose (1, 12—2, 26); toliaus priminęs, kad žmogus visai priguli nuo Dievo apeizdos skirto laiko ir tvarkos, kurios negali permainingti (3, 1—15), nurodo daug blogumų kitų žmonių gyvenime,

dėlei kurių jis negali būti pilnai laimingas (3, 16—7, 1). Antroje dalyje (7, 2—12, 7) duodama pomokinimų ir gerų taisyklių, kaip praktikoje reikia tvarkyti gyvenimas, kad pasiekus galimą laimę, draug paaikškinant didžią vertybę ir naudingumą išminties. Užbaigoje primenama knygos turinys ir duoduodama vyriausioji žmogaus gyvenimo taisyklė: Bijok Dievo ir laikykis jo paliepių (12, 8—14).

4. Kaip iš paduotojo knygos turinio pasirodo, autoriaus tikslas buvo pamokinti, kaip žmogus turi sutvarkyti savo gyvenimą, kad pasiektų tą laimę, kokia galima naudotis čia ant žemės. Tuo tai tikslu jis įrodinėja visų žemiškų dalykų tuštybę ir netobulumą, bet draug giria išmintingą jais pasinaudojimą, kad tik žmogus visuomet turėtų akyse, jog kuomet nors reikės duoti iš visako teisingiausiam Dievui apyskaita ir jog to dėlei visupirma reikia laikytis dorybės ir dievobaimingumo.

5. Seniausias žydų ir krikščionių padavimas Pamokslininko knygos autorium vadinama Saliamoną. Tos pačios nuomonės laikosi ir dabar kone visi katalikų egzegėtai. Antaraše autorius pavadinta Pamokslininku; tą patį vardą jis sau duoda kelis sykius ir pačioje knygoje. Bet iš to paties antrašo pasirodo, kad autorius buvo Dovidonas ir karalius Jeruzalėje, todėl ne kas kitas kaip tik Saliamonas; ką knygoje autorius sako pats apie save, apie savo išmintį, turtus, gėrius, kuriuose mėgino jį ieškoti laimės ir apie kitas save gyvenimo aplinkybes, netinka nevienam kitam karaliui geriaus, kaip Saliamonui, išmintimi, garbe ir turtais perviršijusiam visus žinomus karalius.

Tyrinėjimas Pamokslininko knygos kalbos, išreikštų joje nuomonių ir aprašomų bendro gyvenimo sąlygų nesuteikia įtikrinančių įrodymų, kad autorius butu gyvenęs žymiai vėliaus už Saliamoną ir tik norėjęs prisidengti jo vardu. — Pamokslininko kalba, tiesa, nevisai toki pat, netaip daili kaip Patarlių knygos; bet juk tas pats rašytojas nevisuomet vartoja ir gali vartoti visai vienodą kalbą. Pats knygos budas, jos paskyrimas plačiai visuomenei, tiesiog liaudžiai, reikalavo, kad autorius prisiartintu savo veikale į savo skaitytojų kalbą, vartotu jų išsireikšimus ir žodžius, kad ir nevisai taisyklingus ir nesutinkamus dailioje rašliavoje. Iš kitos vėl pusės pas Pamokslininką sutinkama nemaža pasakymų, kurie labai panašūs į Saliamono patarles. — Išreikštomis nuomonėmis Pamokslininkas skiriasi nuo kitų Saliamono veikalo. Bet kitaip ir buti negalėjo. Jis visai nepanašus į Giesmių Giesmę, nes tarp tų dviejų veikalų nieko nėra bendra turinio žvilgsniu. Skiriasi jis ir nuo Patarlių knygos, nes didžiausi jos dalis yra rinkinys daugybės atskirų tarp savęs nesurįštų minčių, paliečiančių įvairius dalykus, tuotarpu kad Pamokslininkas visą laiką nuo pradžios iki galui turi vieną idėją, nori, kad ji butu priimta, apie ją kalba savo protavimuose ir paraginiimuose. Lyginant tačiau atskirai paimtas išreikštas mintis, galima rasti labai daug ne tik panašių, bet ir visai tokių pat; ypač gi tai žymu, kame autorius atsiliepia apie išmintį ir paikybę, kuriedvi taip daug vietos užima Patarlėse. Taigi aplinkybė išreikštų nuomonių žvilgsniu stato Pamokslininką labai

netoli nuo Patarlių. — Pamokslininkas aprašo visuomenės gyvenimą nelinksmomis spalvomis, mini nedorus teisėjus, neteisingus valdininkus, apsilėidimą davime tinkamos Dievui garbės, maištus ir tt.; toks gi dalykų stovis nesutinkąs su žiniomis, kokias turime apie Saliamono viešpatavimą. Visupirma, tai kas buvo Izraėlyje, Saliamonui pradėjus karaliauti, nepasiliko be permainų ir tai blogojon pusėn iki jo mirčiai. Bet svarbiausia, kad autorius nekalba vien apie žydus. Jo mintis siekia toli už Palestinos ribų, jis nori mokinti visus, jis žiuri, kas dedasi visur žinomame pasaulyje, o jau tai, koks buvo gyvenimas kitur, ypač tolesnėse rytų šalyse Saliamono laiku, pilnai sutinka su Pamokslininko aprašymais. — Galop tie, kurie nelaiko Saliamono Ekleziasto autoriumi ir jo įieško vėliaus, išreiškia labai nevienodas nuomones apie laiką, kuriame jis butu galėjęs gyventi ir įvardija ilgą eilą žydų istorijos laikotarpių nuo Saliamono mirties net iki Erodiui Didžiajam; tai gi aiškiai parodo, kaip silpnais pagrindais tos jų nuomonės paremtos.

6. Nauj. Testamente niekur nėra paminėta Pamokslininko žodžių; nerandame padarytų į juos ir aliuzijų; bet kad Pamokslininkas ištikrųjų Dievo įkvėptas veikalas, apie tai liudija senoji Synagoga ir Bažnyčia. Abejonės apie jo kilmę, kaikurių žydų rabinų išreikštos pirmame šimtmetyje buvo atmestos jų synagogos. Panašiai Teodoro Mopsvestiečio abejones pasmerkė Bažnyčia V visuotiniame Konstantinopolio susirinkime. Taigi, Pamokslininkas visuomet buvo ir tebėra kaip žydų taip ir Bažnyčios šv. Knygų kanono dalis.



ECCLESIASTES

EKLEZIASTAS arba PAMOKSLININKAS

qui ab Hebræis *Cohemoth* appellatur.

kuri žydai vadina *Qohemoth*.

I Ž A N G A.

Caput I. ¹ Verba Ecclesiastæ, filii David, regis Jerusalem.

² Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, et omnia vanitas. ³ Quid habet am-

1. perskyrimas. ¹ Jeruzalės karaliaus Dovidio sunaus Pamokslininko žodžiai.

² Tuštybių tuštybė, sako Pamokslininkas, tuštybių tuštybė, ir visa tuštybė. ³ Ką gi daugiau turi

1. 1. Knygos antrašas.

(1) *Jeruzalės...* Ebr. t.: žodžiai Dovidio sunaus Pamokslininko, karaliaus Jeruzalėje. — Pamokslininkas čia reiškia kalbėtoją skaitlingame susirinkime. Ebr. t. *Qohemoth* kilmė nelabai nežinoma, ir jo prasmė nevisai tikra, juo labiau kad tai moteriškos gimės forma. Spėjama, kad tas vardas padaryta iš partiapijos, turinčios aptarti žodį *qol* (moter. g.), vox, ir žiurint kilmės turėtų reikšti: Šaukiąs (balsas). Vertimas jo graik. kilmės žodžiu Ekleziastas visų pripažįstamas labai geru. Ekleziastu arba Pamokslininku čia pavadinta Saliamonas (veiz. Įved. 460 p.), nes sakoma, kad jis esąs Dovidio sumus, karalius Jeruzalėje. Nepasakyta čia, kad jis Izraelio tautos karalius, nes jis turi užmanymą kalbėti visiems žmonėms ir nenori pažymėti, kad jo mokslas kilęs iš apreikštosios žydų religijos. Jo asmuo ir jo mokslas Kristaus asmens ir jo mokslo figura. Taigi, tikrasis Pamokslininkas, kurs surinko ir mokino Bažnyčia, anot šv. Grig.-Nys., yra Kristus.

2—11. Nurodoma vyriausioji knygos mintis: visa tuštybė (2. 3). Žmogus menkesnis už kitus sutvėrimus, perviršijantių jį savo pastovumu (4—7); jis net negali suprasti gamtos ir jos įstatų, tik stebisi dalykais, lyg kad jie būtų nauji, nors jie ištikrųjų senų seniausi (8—11).

(2) *Tuštybių tuštybė.* Ebr. tuštybė *hebel*, t. y. kvapas. Yra tai vaizdas taip praeinančio dalyko, po kurio nelieka

jokios žymės, jokios pėdsakos, prajovo be esmės. Tuštybių tuštybė tai žydų kalbos augščiausias laipnis, todėl reiškia pilniausią, tikriausią tuštybę (plg. Giesmių Giesmės antrašą). Kiekvienas dalykas, atskirai paimtas, yra tuštybė, ir visi draug tuštybių tuštybė (Hugo a. s. Victore). Visas gyvenimas pilnas tuštybės, jieškojimo niekingų gėrybių. Niekas išviso negali čia padaryti žmogaus pilnai ir pastoviai laimingo. Tokie atsiliepimu autorius apgaili dalykų stovį, bet nedejuoja. Jei kas būtų vertas to dėlei kaltinti, tai pats žmogus, kurio nuodėmė permainė jo santikį su pasauliu ir atvedė mirties viešpatavimą, bet ne Dievas (plg. žem. 7, 30). — *Visa tuštybė:* visa gamtoje ir žmoguje, visa „kas nėra mylėti Dievą ir jam vienam tarnauti“ (Imit. 1, 1, 3), kaip paaiškėja iš tolesnių Pamokslininko žodžių: „visa, kas darosi ant žemės, pasimėgimai, didenybė, išmintis (vien žmogiška), žmogaus gyvenimas, kuditystė, jaunystė, ilgas amžius, mirties daromas užmiršimas, skaitlingi geiduliai, kurie negali būti patenkinti, lobis, kuriuo negalima pasinaudoti“. Plg. Rom. 8, 22, kame šv. Povilas taip pat tvirtina, kad visa gamta pavergta tuštybei. Taip savo pirmais žodžiais, be jokio prirengimo Pamokslininkas išreiškia žymiausią savo veikalo mintį, mintį, kuri, rodosi, ilgai buvo laikyta jo širdyje, jį griausė, jį vienu sykiu išsiveržė iš ten ir trenkė lyg griausmas, ir kaip jo aidas ilgai skambės visoje knygoje. — (3) *Ką gi daugiau:* negu tuštybė. Iš visų žmonių

pius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

⁴ Generatio præterit, et generatio advenit: terra autem in æternum stat. ⁵ Oritur sol, et occidit, et ad locum suum revertitur: ibique renascens, ⁶ gyrat per Meridiem, et flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur. ⁷ Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant. ⁸ Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur. ⁹ Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. ¹⁰ Nihil sub sole

žmogus iš viso savo darbo, kurį dirba po saule?

⁴ Karta praeina ir karta ateina, žemė gi stovi per amžius. ⁵ Saulė teka ir leidžiasi, ir grįžta į savo vietą; ir tenai vėl užteka, ⁶ eina į pietus ir pasuka į šiaurę. Visa aplinkui apsukdamas juda vėjas ir grįžta į savo skritį. ⁷ Visos upės teka į jūrą, o jūra nepatvinsta; į vietą, iškur upės išeina, jos grįžta, kad vėl tekėtų. ⁸ Visi dalykai vargsta: žmogus tai negali išpasakoti žodžiais; akis niekuomet nesoti regėti, ir ausiai niekuomet negana girdėti. ⁹ Kas yra tai, kas buvo? Tas pat, kas bus. Kas yra tai, kas įvyko? Tas pat, kas vėl turi įvykti. ¹⁰ Nieko nauja po saule, ir nevienas negali sakyti: Štai, naujas dalykas. Nes tai yra jau buvę amžiuose, kurie

darbų, dėlei kurių tiek vargsta šiame gyvenime, jiems nelieta čia ant žemės jokio vaisiaus, nes kiekvienam mirštant, jie liaujasi buvę jiems naudingi. Ebr. t.: koki nauda? t. y. kokie vaisiai lieka amžinai? — *Kuri dirba*: vargdamas. — *Po saule*: šiame nuolatinį atmainų gyvenime. Plg. 1, 13, 15; 2, 11. 14 ir k.

(4) *Karta praeina...* Pirmoji priežastis, kodėl visi žmonių dalykai vien tuštybė, tai žmogaus marumas (kuno žvilgsniu). Kiekviena karta nuolat skubinasi praeiti ir atiduoda savo vietą ir savo gėrybes kitai kartai, ir ta vėl skubinasi padaryti vietos sekančiai. — *Žemė gi stovi*. Žemė, kuri žmogaus dėlei sutverta, pasilieka, tuotarpu kad žemės valdovas, žmogus virsta į dulkes (Jieron.). Apie gamtos dalykus, žemę, saulę ir tt. kalbama ne moksliniu būdu, bet taip kaip jie žmogaus akims rodosi. — *Per amžius*: labai ilgai. Žmogus nežino, kiek tie žemės amžiai tęsis. — (5) *Saulė...* Anot ebr. t.: teka, tiesa, saulė; ta pati saulė leidžiasi; ir į savo vietą su išsiilgimu skubinasi, ten kame ji paprastai užteka. — Duodama trys kiti pastovumo, pavyzdžiai palyginant su žmogumi: saulės, vėjo ir upių. Tie dalykai, kad ir nestovi toje pačioje

vietoje kaip žemė, bet nežiurint savo mainingumo, pasilieka tie patys. Saulė maino savo vietą, bet visur ta pati. — (6) *Eina į... šiaurę*. Vulgata suprato ir tuos žodžius apie tariamą saulės judėjimą. Bet ebr. t. jais aprašoma jau vėjas: Eina į pietus, pasuka į šiaurę, vis sukdamos eina vėjas, ir į savo skritis grįžta vėjas. — Pabrėžiama, kad ir vėjas su visomis savo permainomis pasilieka tas pats. — (7) *Visos upės...* Trečias pastovumo pavyzdys: upės savo vagose ir nepatvinstanti jūra. — *Į vietą, iškur...* Ebr. t.: į vietą, kur upės teka, t. y. į savo vagą. Upės nuolat atlieka ta patį bėgį. — (8) *Visi dalykai vargsta...* Ne tik tie, kurie aug. išvardinti, kaip saulė, vėjai, upės, bet visi dalykai veikliai su nuovargiu atlieka savo užduotį, tačiau žmogus savo protu negali apimti jų nuolatinio judėjimo ir gamtos įstatymų veikimo, taip kad nei žmogaus gyvenimas, nei jo išmintis neturi kuo girtis. Visame gamtos dalykų veiklume nėra nieko nauja (9. e.), o jei ir rodosi nauja, tai yra jau buvę seniaus (10. e.), tik silpnas žmogus jų neatsimena (11. e.). — *Negali išpasakoti...* Žmogus nesupranta, nors su nustebimu užsima kuno pajautimams prieinamais dalykais. — (9—10) *Kas yra...* Ebr. t.: kas buvo,

novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos. ¹¹ Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

buvo pirm mūsų. ¹¹ Neatsimenama buvusių dalykų; bet ir apie paskui busiančius nebus atsiminimo pas tuos, kurie gyvens vėliaus.

I. Visų dalykų žmogaus gyvenime tuštybė.

1. Pamokslininkas iš savo paties prityrimo suprato visų dalykų tuštybę.

¹² Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Jerusalem, ¹³ et proposui in animo meo quærere et investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis

¹² Aš, Pamokslininkas, buvau Izraelio karalius Jeruzalėje ¹³ ir nutariau savo širdyje išmintingai įieškoti ir iširti visa, kas darosi po saule. Tą nelabą užsiėmimą Dievas davė žmonijai vaikams, kad jie juo

yra tai, kas bus, ir kas įvyko, yra tai, kas įvyks, ir nieko nauja po saule. Jei yra dalykas, apie kurį gal kas sakyti: veizėk, štai naujas dalykas; tai jis yra buvęs anais amžiais, kurie buvo pirm mūsų. Nėra atsiminimo seniesiems dalykams, taip pat ir paskesniems, kurie bus; ir apie juos nebus atsiminimo pas tuos, kurie bus gale. — Ta įžanga paties Pamokslininko aiškinama toliau 3, 1. 11. 14. 15; 6, 10; 7, 14; 6—8 persk. — Dievas paskyrė visiems dalykams jų tvarką, kurios žmogus negali permainingti, kad jis išmoktu garbinti Dievą. Mūsų protas serga tam tikru aptemimu, taip kad niekas negali išskaityti visų Dievo veikimų; o tačiau labai sena visa, kas įvyksta valia arba leidžiant tam, kurs galingsnis už žmogų. Jei kažkurie dalykai rodosi negeri ir slėgia žemės vaikus, tai kas tai gali permainingti be Dievo valios. — *Neatsimenama... vėliaus*: šiame pasaulyje.

Pirmoje knygos dalyje (1, 12—7, 1) įrodinėjama žemiškų dalykų tuštybė kad žmonės per daug jų negeistu ir kad išmoktu ramiai naudotis tuo, ką Dievas duoda.

1, 12—2, 26. Pamokslininkas savo paties prityrimu pažino žmonių išminties ir žinojimo tuštybę (1, 12—18), taip pat žemiškų džiaugsmų ir turtų

tuštybę (2, 1—11); patvirtindamas išreiktas nuomones, jis palygina išmintį su paikybe ir randa, kad tuščia išmintis, nes išmintingas lygiai kaip ir paikas miršta (2, 12—17); randa taip pat, kad tuštus ir turtai, nes vargu įgytus reikia palikti nežinomam įpėdiniui (2, 18—23). Baigdamas tuos savo galėstavimus, Pamokslininkas sako žmogui geriausia esant naudotis teisingose ribose šio gyvenimo gėrybėmis (2, 24—26).

(12) *Pamokslininkas*. Paimtos ant savęs pareigos paminėjimu pažymima didis svarbumas dalykų, apie kuriuos autorius kalbės. — *Buvau*. Tuo žodžiu nesakoma, kad Pamokslininkas tik anksčiau yra buvęs karalius ant Izraelio (ebr. t.), dabar gi, kada rašo, juo nebėra; jo prasmė čionai: jau buvau karalius, kada savo prityrimu pažinau dalykų tuštybę; budamas karalius galėjau, kaip reikiant, dalyką iširti. Plg. žem. 7, 16; 12, 11. — (13) *Nutariau...* Anot ebr. t.: pakreipiau savo širdį. — *Įieškoti*: išigilinti. — *Po saule*. Ebr. t.: po dangumi. — *Tą nelabą...* Autorius išreiškia, koks įspudis jam liko po tyrinėjimo. — *Dievas*. Pamokslininkas niekur nevartoja Dievo vardo *Jahveh*, bet tik *'Elohim*; taip jis nurodo, kad savo knygoje kalba ne apie religijinius dalykus, paimtus iš ypatingo Dievo apreiškimo, suteikto išrinktajai Jahvės tautai, bet apie tokiuos, kurie yra bendras visų tautų turtas.

hominum, ut occuparentur in ea.
¹⁴ Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, et ecce universa vanitas, et afflictio spiritus. ¹⁵ Perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus. ¹⁶ Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, et præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: et mens mea contemplata est multa sapienter, et didici. ¹⁷ Dedique cor meum ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque et stultitiam: et agnovi quod in his quoque esset labor, et afflictio spiritus, ¹⁸ eo quod in multa sapientia multa sit indignatio: et qui addit scientiam, addit et laborem.

save vargintu. ¹⁴ Aš mačiau visa, kas darosi po saule, ir štai, visa tuštybė ir dvasios suspaudimas. ¹⁵ Iškrypusieji vargiai pataisomi, ir paikųjų skaitlius begalinis. ¹⁶ Aš kalbėjau savo širdyje ir tariau: Štai, aš pasidariau didelis ir išmintimi perviršijau visus buvusius pirm manęs Jeruzalėje; mano dvasia išmintingai svarstė daug dalykų, ir aš išmokau. ¹⁷ Tuomet aš pakreipiau savo širdį tyrinėtų gudrybės ir mokslo, klaidų ir paikybės ir pažinau, kad taip pat tuose dalykuose yra vargo ir dvasios suspaudimo; ¹⁸ nes kame daug išminties, ten daug ir apmaudo, ir kas daugina žinojamą, daugina ir vargą.

— *Žmonių vaikams*: visiems žmonėms (Grig-Nys). Žmonės turi daug užsiėmimų be tų, į kuriuos juos stumia reikalas arba nauda, arba Dievo valia. Dievas nepaskyrė žmogui po jo nupuolimo varginančio ir nenaudingo darbo, bet tik jį leido, nes įstatais, kuriais jis valdo pasaulį, padaro, kad nevisai tvarkingi mėginimai negali pasisekti. — **(14) Po saule.** Saulė pastovumo pavyzdys; visa, kas po ja darosi, nepastovus, nuolat mainosi. — *Dvasios suspaudimas* Ebr. ž. *re'uth ruach* reiškia: gaudymas vėjo, arba ganymas vėjo, t. y. visai tuščias, bergždzias darbas. — **(15) Iškrypusieji...** Vien žmogaus žinojimas ir išmintis neįstengia pataisyti dorinio sugedimo. Ebr. t.: kas kreiva, negali būti ištiesta, ir ko nėra, negali būti suskaityta. — Taip kalbama ne tik apie dorinį žmogaus sugedimą, bet apie visas kliutis Dievo valios statomas arba leistas, neduodančias žmogui įvykdyti visų savo sumanymų; pats Dievas rodosi kovojąs su žmogumi (plg. 7, 14). Tarp tų kliūčių yra žmogaus marumas, silpnumas, nežinojimas. Tas ir kitas tuštybės priežastis padarė ne pati nuodėmė, bet baudžias už nuodėmę Dievas. Kas kreiva ir ko trūksta, tai Dievo leistieji arba padarytieji dalykai; po žmogaus nupuolimo jie pasidarė baudžiančios Dievo rustybės įrankiai ir niekais šv. Raštas, III t.

paverčia daugybę žmogaus pastangų. — **(16) Aš pasidariau...** Ebr. t. galima versti taip: aš padidinau ir padauginau išmintį labiau kaip visi..., t. y. aš įgijau didžią išmintį ir dar ją padauginau. — *Jeruzalėje.* Ebr. t. pasakyta ant Jeruzalės, todėl kaip kurie mano, kad turėta mintyje Jeruzalės valdovai, taigi, visųpirma Dovidas, toliau seniaus karaliavusieji Jeruzalėje Melkisedekas ir k. (Vz. Prad. 14, 18; Joz 10, 1). Bet kitur ebr. t. taip pat išsireiškia ir apskritai apie gyvenusius Jeruzalėje; todėl ir čia Saliamonas tikriausiai turėjo omenyje ne karalius, bet išmintinguosius, tokiuos kaip Etanas, Emanas, Chalkolis, Dorda. — *Mano dvasia*.. Ebr. t.: mano širdis (protas) matė labai daug išminties ir žinojimo (Apie Saliamono išmintį plg. 3 Kar. 10, 23...). — **(17) Klaidų ir paikybės.** Ebr. t. rasi: paikybės ir beprotystės. — **(18) Vargą** Ebr. t.: skausmą. — Saliamonui didesnė išmintis buvo paties Dievo suteikta. Tyrinėdamas, vadovaujant išmintčiai, kitų žmonių pastangas (vz. 12—15. e.) jis juk pildė rūpestingą karaliaus pareigą; tačiau galų gale dejuoja, kad jo darbas buvęs tuščias ir padaręs jam skausmo. Ar buvo jis kaltas? Nėra jokių nurodymų, kad jo darbe būtų buvusi didelė kaltė, juo labiau kad ir pats paklydimas lengviau išteisinamas, ku-

Caput II. ¹ Dixi ego in corde meo: Vadam, et affluam deliciis, et fruam bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas. ² Risum reputavi errorem: et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? ³ Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ. ⁴ Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, et plantavi vineas, ⁵ feci hortos, et pomaria, et consevi ea cuncti generis arboribus, ⁶ et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium, ⁷ possedi

2. perskyrimas. ¹ Aš kalbėjau savo širdyje: Eisiu ir pasinersiu gėriuose ir naudosiuos gėrybėmis; ir pamačiau, kad tai taip pat tuštybė. ² Juoką aš laikiau paklydimu ir džiaugsmui tariau: Kam duodies veltui apsigauti? ³ Aš nutariau atitraukti savo kūną nuo vyno, kad pakelčiau savo sielą į išmintį ir kad išvengčiau paikybės, kolei nepamatysiu, kas naudinga žmonių vaikams ir kas reikia daryti po saule per visą savo gyvenimo dienų skaitlių. ⁴ Aš atlikau didžius darbus, pasistačiau sau namų ir įsiveisiau vynuogynų, ⁵ pasidariau sodnų ir daržų ir pasodinau juose visokios rūšies medžių; ⁶ įsitaisiau sau vandens tvenkinių želiančių medžių miškui laistyti; ⁷ įgijau tarnų ir

met jieškoma išminties, negu kituose dalykuose. Bet galima manyti, kad Saliamonas, naudodamas Dievo suteiktą jam išmintimi, šiek tiek peržengė teisingas ribas: tyrinėdamas ar tai nenaudingus dalykus perdaug žingeidžiai ar dorus perdaug godžiai, ar slaptingus (apie apveizdą ir blogumus pasaulyje) perdaug drąsiai; nieku gi labiausiai nenusidėjęs kaip nekantrumu, kuriam pasidavė, pamatęs savo vargų nenaudingumą, ir nepasidavimu Dievo valiai. Skaitant Pamokslininko knygą, reikia nuolat atsiminti, kad autorius dažnai atsiliepia poetiškai, jausmų (ir tai gyveninių negu musiškiai) sujudintas, ir kad jis savo pasakymus toliau apriboja ir paaiškina. Kadangi, pvd., Saliamonas 9, 13, taip pat 8, 1—5; 10, 1—3 giria išmintį, todėl aug. aprašytoji matomai ne toki pat kaip ama giriamoji.

(2, 1) *Eisiu ir...* Kada žmogaus dvasia soti augštų dalykų, ji paprastai nugrimsta į žemiausius, kad tik paskui išsitrinktu tai, kas yra viduryje, kuo užsiima „akių pageidimas“. Ebr. t.: eikš gi! aš išmėginsiu tave (kuno jausmų) džiaugsmu, ir matyk (ragauk) laimės. — Saliamonas atsiliepia į save kaip Evangelijos turtuolis (Lk 12, 18. 19), skelbdamas savo sielai, ką jis mano jai padaryti. Bet užuot jieškomos laimės: *pamačiau, kad...* — (2) *Juoką...* Ebr. t. juokui tariau: Beprotys! ir apie

džiaugsmą: Kam jis vertas? — Kuniški džiaugsmui veikiai pasirodo apgaulingi. — (3) *Nuo vyno.* Vynas čia išvardijamas kaip pavyzdys, reiškia gi kuniškus gėrius apskritai. Kaikurių ebr. t. verčiama taip: paduoti savo kūną vynui, t. y. pasiduoti kuniškiems gėriams; bet jį galima versti ir taip kaip išversta Vulgatoje. — *Kad pakelčiau...* Ebr. t.: ir mano širdžiai vedant mane su išmintimi (išmintingai), suvaldyti paikybę. t. y. pasidavimą kuniškiems džiaugsmams. (Ir čia kaipurie be reikalo duoda ebr. t. visai priešingą prasmę: laikytis paikybės.) — Saliamonas grįžta į apleistąją dėlei kuno pasimėgimų išmintį ir tarsi daro su ja naują sandorą. Tačiau kaip tikslas, kuriam jis dabar naudojasi (žmonių išmintimi, be palyginimo augštesnis už paikybę, taip tas tikslas toli-gražu ne galutinas žmonėms. Jie negali jame rasti augščiausios savo užduoties, ramybės, patenkinimo širdies ir laimės. — (4) *Aš:* pats sau, vien savo garbei. Todėl toliau neminima, ką Saliamonas buvo padaręs Dievo garbei, bažnyčios pastatymo ir tt. — *Vynuogynų.* Plg. Giesm. 8, 11. — (5) *Daržų...* Ebr. *pardesim* (paradisus). Taip rasi vadinama parkas. Vz. Neem. 3, 15; Giesm. 4, 8. 13—15; 8, 11; Jer. 52, 7. — (7) *Įgijau.* Ebr. t.: nusipirkau. — *Daug šėrimynos:* vergų ir vergių, užaugusių namie. — *Daugiaus už visus...*

servos et ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem: ⁸ coacervavi mihi argentum, et aurum, et substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, et cantatrices, et delicias filiorum hominum, scyphos, et urceos in ministerio ad vina fundenda: ⁹ et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum. ¹⁰ Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, et oblectaret se in his, quæ præparaveram: et hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo. ¹¹ Cumque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, et ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nihil permanere sub sole.

¹² Transivi ad contemplantam sapientiam, erroresque et stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem su-

tarnaičių, turėjau daug šeimynos, taip pat galvijų ir didelius avių būrius, daugias už visus buvusius pirm manęs Jeruzalėje: ⁸susikroviau sau sidabro ir aukso, karalių ir šalių turtus; parupinau sau giesmininkų ir giesmininkių ir žmonių vaikų gėrių, taurių ir indų vynui pilstyti, ⁹ir turtais perviršijau visus buvusius pirm manęs Jeruzalėje; taip pat išmintis pasiliko su manim. ¹⁰Ir nieko, ko mano akys gėdė, joms negyniau, ir nedraudžiau savo širdžiai džiaugtis visokiuo pasimėgimu ir gerėtis tuo, ką buvau prirengęs, ir tariaus tą esant mano dalį naudotis savo darbu. ¹¹Bet apsigrižęs į visus darbus, kurios mano rankos buvo padariusios, ir į vargus, kuriuose veltui prakaitavau, aš mačiau visuose tuštybę ir sielos prislėgimą, ir kad niekas nepasilieka po saule.

¹²Tuomet aš kreipiaus svarstyti išminties, paklydimų ir paikybės. (Kas yra žmogus, tariau, kad galėtu sekti savo Sutvertoją, karalių?)

Vz. aug. 1, 16 paaišk. Plg. 3 Kar. 4, 22; 5, 1; 9. 14. 28; 10, 2. 15 ir k. — (8) *Giesmininkų ir...* Plg. 2 Kar. 19, 35; Iz. 5, 11. 12; 26, 6 ir k. — *Ir žmonių vaikų gėrių.* Kaikurie spėja, kad čia eufemizmas ir kad turėta omenyje kuniški pasigerėjimai (geidulių patenkinimas). — *Taurių ir indų vynui...* Ką reiškia ebr. t. ž., nežinoma; spėjama kad: daugybę ir daugybes, t. y. labai daug. Plg. 3 Kar. 10, 4. — (9) *Turtais...* To ž. ebr. t. nėra. Plg. aug. 7. e.; 1, 16. — *Išmintis pasiliko...*: žmonių išmintis, kurios vedamas atliko daug didžių dalykų ir nevisai pasidavė žemiškiems džiaugsmams, nepasidarė pilnas savo geidulių vergas. Vz. aug. 3. eil. paaišk. — (10) *Džiaugtis... ir gerėtis...* Džiaugsmas ir pasigerėjimas, bent žmonių nuo-

mone, buvo teisingas ir padorus, bet tikros laimės toli-gražu negalėjo suteikti. — *Ir tariaus tą esant...* Ebr. t.: ir ta buvo mano dalis iš viso mano vargo. — (11) *Bet apsigrižęs...* Ebr. t.: ir žiūrėjau... Saliamonas išpažįsta, kad turtuose ir žemiškame pasigerėjime dar mažiaus rado pasitenkinimo nekaip įieškojime išminties ir žinojimo. Vz. aug. 1, 17.

(12) *Tuomet...* Palyginama išmintis su paikybe. Plg. aug. 1, 17. — *Kas yra žmogus...* Žmogus negali sekti savo Sutvertojo Dievo, nes nežino jo paslapčių ir jo valios, jei jis pats jį neapreiškia. Ebr. t. labai neaiškus; jo prasmė rasi: nes kas yra tarp žmonių, kurs galėtu pasislėpti nuo karaliaus ir išvengti jo akių? (plg. aug. 1, 12); arba: nes ką (darys)

um?) ¹³ et vidi quod tantum prae-
cederet sapientia stultitiam, quan-
tum differt lux a tenebris. ¹⁴ Sa-
pientis oculi in capite ejus: stul-
tus in tenebris ambulat, et didici
quod unus utriusque esset in-
teritus. ¹⁵ Et dixi in corde meo:
Si unus et stulti et meus occa-
sus erit, quid mihi prodest quod
majorem sapientiae dedi operam?
Locutusque cum mente mea, ani-
madverti quod hoc quoque
esset vanitas. ¹⁶ Non enim erit
memoria sapientis similiter ut
stulti in perpetuum, et futura
tempora oblivione cuncta pariter
operient: moritur doctus simi-
liter ut indoctus. ¹⁷ Et idcirco
tædedit me vitæ meæ videntem
mala universa esse sub sole, et
cuncta vanitatem et afflictionem
spiritus.

¹⁸ Rursus detestatus sum om-
nem industriam meam, qua sub
sole studiosissime laboravi, habi-
turus heredem post me, ¹⁹ quem
ignoro, utrum sapiens an stultus
futurus sit, et dominabitur in
laboribus meis, quibus desudavi
et sollicitus fui, et est quidquam
tam vanum? ²⁰ Unde cessavi, re-
nunciavitque cor meum ultra

¹³ Ir pamačiau, kad išmintis tiek
perviršija paikybę, kiek šviesa ski-
riasi nuo tamsybių. ¹⁴ Išmintingojo
akys jo galvoje; paikas vaikščioja
tamsybėse; bet taip pat pažinau,
kad vienoks abiejų galas. ¹⁵ Ir ta-
riau savo širdyje: Jei toks mirimas
ir paikojo ir mano, koki man nauda,
kad aš daugiaus užsiėmiau išmin-
timi? Tuomet aš kalbėjau pats sau
vienas: Aš patėmijau, kad tai
taip pat tuštybė. ¹⁶ Nes nėra atsimi-
nimo apie išmintingą lygiai kaip ir
apie paiką per amžius, ir busmieji
laikai visa lygiai uždengia užmir-
šimu; miršta mokytas taip pat kaip
ir nemokytas. ¹⁷ Todėl aš atgrisau
savo gyvenimo, matydamas, kad
visa po saule pikta ir kad visa
tuštybė ir suspaudimas dvasios.

¹⁸ Aš vėl bodėjau viso savo stro-
pumo, kuriuo taip rupestingai
vargau po saule, nes turėsiu po
savęs tėvainį, ¹⁹ kurs, nežinau,
ar bus išmintingas ar paikas, o
tačiau turės valdžią ant mano
darbų, dėl kurių prkaitavau ir
vargau. Argi yra kas nors taip
tuščia? ²⁰ Todėl aš lioviau, ir
mano širdis išsižadėjo daugiaus dar-

žmogus, kurs ateis paskui karalių? tai
kas jau padaryta, t. y. jei karalius (Sa-
liamonas), tyrinėdamas geriausiose są-
lygose išmintį ir paikybę, nieko gera
nepasiekė, juo mažiaus pavyks kitiems
žmonėms išrišti tokiuos klausimus. —
(13) *Kad išmintis...*: žmonių išmintis,
kuri užsiima tik žemiškais dalykais ir
virsta niekais, prisiartinus mirčiai (14. e.)
— (14) *Pažinau*. Ebr. t.: mačiau. —
Vienoks abiejų galas. Žmonių išmintis
naudinga iki mirties valandai; mirštant,
nieko iš jos nelieka. Plg. žem. 8, 1; Pat.
17, 24. — (15) *Koki man nauda...* Ebr. t.:
koki man nauda ateityje (arba ateičiai),
t. y. kuomet busiu miręs, amžinastyje.
Plg. Lk. 12, 20. — (16) *Nes nėra...* Iš-
mintingas bus lygiai užmirštas ateityje

kaip paikas. — *Miršta mokytas...* Ebr. t.
liudnas sušukimas: O, kaipgi miršta iš-
mintingas taip pat kaip paikas! —
(17) *Aš atgrisau...* Ebr. t.: aš nekenčiau
gyvenimo, t. y. žmonių gyvenimo ap-
skritai, nes slėgė siela tai, kas darėsi
po saule ir kad visa buvo tuštybė.

(18) *Aš vėl...* Kadangi Saliamonas
visus paminėtus aug. 4—10. e. darbus
buvo atlikęs su išmintimi, todėl jis iš-
pradžios apsvarstė, ką ta išmintis buvo
verta; toliau jis paaiškina, kad tie jo
atliktieji darbai buvo tušti. — *Viso savo
stropumo...* Ebr. t. trumpiaus: viso savo
darbo, kurį atlikau po saule, kurį turiu
palikti žmogui busiančiam po manęs. —
(19) *Ir vargau*. Ebr. t.: ir kuriame
pasirodžiau išmintingas. — (20) *Todėl*

laborare sub sole. ²¹ Nam cum alius laboret in sapientia, et doctrina, et sollicitudine, homini otioso quæsitā dimittit: et hoc ergo, vanitas, et magnum malum. ²² Quid enim proderit homini de universo labore suo, et afflictione spiritus, quā sub sole cruciatus est? ²³ Cuncti dies ejus doloribus et ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: et hoc nonne vanitas est?

²⁴ Nonne melius est comedere et bibere, et ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? et hoc de manu Dei est. ²⁵ Quis ita devorabit, et deliciis affluet ut ego? ²⁶ Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, et scientiam, et lætitiā: peccatori autem dedit afflictionem, et curam superfluum, ut addat, et congreget, et tradat ei qui placuit Deo: sed et hoc vanitas est, et cassa sollicitudo mentis.

buotis po saule. ²¹ Nes jei vienas dirbęs su išmintimi, ir mokslu, ir rupestringumu, palieka, ką igijo, dykinėjančiam, taigi ir tai tuštybė ir didi nelaimė. ²² Nes koki nauda žmogui iš viso jo darbo ir dvasios suspaudimo, kuriuo jis kankinosi po saule? ²³ Visos jo dienos pilnos skausmų ir sielvartų, ir nei naktį jo širdis neturi atilsio. Ir argi tai ne tuštybė?

²⁴ Argi ne geriausiai valgyti ir gerti ir teikti savo sielai gerumų iš savo darbų? Ir tai iš Dievo rankos. ²⁵ Kas gali sotintis ir buti paskendęs gėriuose taip kaip aš? ²⁶ Žmogui geram jo akyvaizdoje Dievas duoda išminties, žinojimo ir linksmybės; nusidėjėliui gi duoda suspaudimo ir nereikalingo rūpesčio, kad krautu, ir rinktu, ir paliktu tam, kurs patinka Dievui. Bet ir tai tuštybė ir bergždžias minties susirupinimas.

aš... Saliamonas rodo dvi priežastis, dėlėi kurių žmonių veiklumas tuščias: žmogus vargsta ne sau, jo darbo vaisiai pateks rasi į nevertų įpėdinių rankas. — (21) Nes jei... Išreikšta jau aug. liudna mintis atkartojama. Ebr. t.: nes štai, žmogus darbavosi su išmintimi, su žinojimu ir su pasisekimu ir turi palikti savo dalį žmogui, kurs joje nesidarbavo. — (22. 23) Nes koki gi... Peikiama čia ne visi, kurie vargina save darbais, bet tik tie, kurie taip vargsta, kad jų darbų vaisiai po saule lieka tik žemiški, ir jie jais yra perdaug susirupinę (plg. 11. persk.).

(24) Argi ne geriausiai valgyti ir... Gėrybės Dievo suteikiamos, kad žmogus jomis naudotusi; taigi ir valia jomis naudotis, prisitaikinant prie Dievo užmanymų. Valgyti ir gerti čia reiškia patenkinimą žmogaus reikalų ir padorių troškimų. — (25) Nes kas gali... Ebr. t.: kas valgs ir kas bėginės? tai ne nuo mašes pareina. — Prasme rasi toki: niekas negali naudotis šio gyvenimo gėrybėmis, taip kaip nu-

rodyta, jei Dievas neduos; arba: kas naudosis gėrybėmis ir kas veltui bėginės susirupinęs, tai ne nuo mašes pareina, bet tai skiria Dievas. — (26) Ir paliktu tam, kurs patinka Dievui. Jei Dievas, dalindamas gėrybes, nesiremtu jokiomis kitokiomis priežastimis, be čia nurodomų, tai jis kaip vyriausias pasaulio tvarkytojas ir kalbamame dalyke (jau šiame gyvenime) skirtu dorybei užmokesnį, kaltybei bausmę, ir kas be saiko darbuojasi, gautu dirbti ne tiek sau, kiek kitiems, priešingaigi, kas moka nustatyti sau tinkamas ribas, gautu godžiųjų lobį. Čia statoma taisyklė paremta tuo, kas laikada atsitinka ir iš to padaryta išvadas. — Ir tai: čionai visupirma perdaug didis žmonių rupestringumas. bet taip pat visa, kas pasakyta 26. e., nes, anot išreikštos 1 ir 2 persk. nuomonės, net ir geriesiems išmintis, pasisekimas ir džiaugsmas yra tuštybė. — Bergždžias... Ebr. t.: ganymas vėjo. Bergždžias ne Dievo pasielgimo budas, bet perdidelis žmonių rupestringumas.

2. Žmogaus prigulmybė nuo Dievo apveizdos skirto laiko.

Caput III. ¹ Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub cælo.

² Tempus nascendi, et tempus moriendi.

Tempus plantandi, et tempus evellendi quod plantatum est.

³ Tempus occidendi, et tempus sanandi:

Tempus destruendi, et tempus ædificandi.

⁴ Tempus flendi, et tempus ridendi.

Tempus plangendi, et tempus saltandi.

⁵ Tempus spargendi lapides, et tempus colligendi.

Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab amplexibus.

⁶ Tempus acquirendi, et tempus perdendi.

Tempus custodiendi, et tempus abjiciendi.

⁷ Tempus scindendi, et tempus consuendi.

Tempus tacendi, et tempus loquendi.

3. perskyrimas. ¹ Visakam yra savo metas, ir visa praeina po dangumi savais laikais.

² Yra metas gimti ir metas mirti,
metas sodinti ir metas rauti, kas pasodinta.

³ Yra metas užmušti ir metas gydyti,
metas griauti ir metas statyti.

⁴ Yra metas verkti ir metas juoktis,
metas raudoti ir metas šokinėti,

⁵ Yra metas išblaškyti akmenis ir metas surinkti,
metas apkabinti ir metas toli buti nuo apsikabinimų.

⁶ Yra metas igyti ir metas prarasti,
metas sergėti ir metas atimesti.

⁷ Yra metas perplėsti ir metas susiuti,
metas tylėti ir metas kalbėti.

3, 1—15. Ribos, kokias skiria žmogaus laimei nuolatinė prigulmybė, kurioje jis gyvena (3, 1—9); taigi, mūsų laimė daug labiau pareina nuo Dievo kaip nuo mūsų pačių (3, 10—15).

(3, 1) *Visakam*: žmogaus gyvenime. — *Savo metas*. Nežiūrint viso žmonių dalykų įvairumo, tai tačiau jiems bendra, kad visą įvyksta paskirtu metu, taip kad gyvenimas rodo si seką permainų vienu po kitų gamtoje einančių apsi-
reikimų. Taigi, ką pasiekia žmogus savo pastangomis ir ar jis gali savo veikimu ką nors padaryti prieš Dievo valią? Ne, todėl jam reikia suvaržyti tos savo pastangos ir leistu būdu naudotis padoriai gyvenimo gėrybėmis. Tapat nurodo ir augščiausiojo visatos vedėjo Dievo paskirtosios tvarkos nemainin-
gumas, nes žmogus nieko negali, kas iš tos jo paskirtosios tvarkos ribų iš-

eina. — *Visa praeina...* Ebr. t.: kiekvienas užsiėmimas po dangumi turi sau paskirtą laiką, t. y. jo valanda neatmainomai įstatyta į Dievo vykdomą pasaulio valdymą.

(2) *Gimti*. Ebr. t.: gimdyti. — Pavyzdžiais patvirtinama, kad žmonių veikimas pavergtas laiko ir jo nuolatinių permainų įstatams. Pirmas pavyzdys apima visą žmogaus gyvenimą, kurio pradžia ir pabaiga išvardijama. Antras pavyzdys paliečia gyvenimą augalų, kurie žmogui labiau rupi. — (4) *Metas šokinėti*: linksmai šokinėti iš džiaugsmo. — (5) *Išblaškyti akmenis*. Rasi turima omenyje akmenis, kurie reikia išmesti iš vynuogyno, kad nekenktu vynmedžių šaknims, ir akmenis, iš kurių kraunama tvoros. — (7) *Perplėsti...*: ardyti prietelystę ir ją daryti (Hugo a. s. Vict.). Anot kitų, perplėsti savo drabužius ge-

⁸ Tempus dilectionis, et tempus odii.

Tempus belli, et tempus pacis.

⁹ Quid habet amplius homo de labore suo?

¹⁰ Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea. ¹¹ Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniatur homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. ¹² Et cognovi quod non esset melius nisi lētari, et facere bene in vita sua. ¹³ Omnis enim homo, qui comedit et bibit, et videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est. ¹⁴ Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur. ¹⁵ Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt,

⁸ Yra metas mylėti ir metas nekęsti,

metas karės ir metas taikos.

⁹ Ką gi daugiau turi žmogus iš savo vargo?

¹⁰ Aš mačiau suspaudimą, kurį Dievas davė žmonių vaikams, kad juo būtų kankinami. ¹¹ Jis visa padarė gera savame laike ir atidavė pasaulį jų ginčams, taip tačiau kad žmogus negalėtų permatyti darbo, kurį Dievas vykdo nuo pradžios iki galui. ¹² Ir pažinau, kad nėra geresnio dalyko, kaip linksminintis ir gera daryti savo gyvenime, ¹³ nes kiekvienas žmogus, kurs valgo ir geria ir mato gera iš savo darbo, tai turi iš Dievo dovanos. ¹⁴ Aš pažinau, kad visi darbai, kuriuos Dievas daro, pasilieka per amžius; mes negalime nieko prie jų pridėti, nei atimti iš to, ką Dievas yra padaręs, kad jo bijotumėm. ¹⁵ Kas padaryta, tai ir

duliui išreikšti. Plg. Prad. 37, 29. 34 ir k. — (8) *Metas karės...* Santikiai tarp tautų.

(9) *Ką gi daugiau...* Žmogus visame suvaržytas tam tikrais įstatymais, kuriems jis turi būti paklusnus; taigi, jam reikia susilaikyti nuo kiekvieno užsiėmimo, kurs Dievui nepatinka.

(10) *Suspaudimą.* Ebr. t.: varga, arba varginantį darbą. Žmogus kankinasi dėlei nereikalingų savo pastangų; jis visuomet nori to, kas negali atsitikti, nes niekas negali kitaip įvykti, kaip tik taip, kaip Dievo paskirta. — (11) *Gera savame laike.* Visa, kas darosi, įvyksta savo laiku, ne anksčiau ir ne vėliaus kaip turi įvykti. Taip paskyrė Dievas. — *Atidavė pasaulį...*: paliko žmonėms tyrinėti, nedavė tačiau jiems pažinti visų savo paslapčių ir savo užmanymų. Supratę gi savo nežinojimą, jie turi atsiminti Dievą. Ebr. t. gilesnė mintis: įdėjo jiems į širdį amžinastį, t. y. Dievas davė žmogui didžią mintį apie amžinastį, kuri turi jį varžyti ir padėti jam lavintis dorybėse. — (12. 13) *Ir pažinau... iš Dievo dovanos.* Mes turime suvaržyti savo siekimus ir tame suvaržyme yra

daug išminties; ji didi Dievo dovana, vedanti žmogų savo pageidimų sulaukytų ir savo širdies pakreiptų į Dievo kelius. — (14) *Aš pažinau...* Sutvertieji dalykai savo pastovumu ir tobulumu yra tarsi vaizdas Dievo amžinumo. Žmogus suvaržytas tais dalykais savo laisvėje, priverstas pasiduoti viešpataujantiems Dievo paskirtiems įstatams, įgija išganingą baimę paties Dievo. — (15) *Kas padaryta...* Anot ebr. t.: kas buvo, tai yra jau anksčiau buvę. — *Ir Dievas atnaujiną...* Plg. aug. 1, 9. Ebr. t. anot kaikiurių: Dievas sujieško (kad tai teistu), kas pabėgo (kas praėjo). — Apie susivaržymo sujungto su baimė Dievo vaisius šv. Jeronimas taip atsiliepia: Taip tat žmogus tik artojas ir svečias šiame pasaulyje; taigi, jis turi žiūrėti į visą savo nuosavybę taip, kaip žiuri tas, kurs rengiasi eiti kur kitur, pas kitokius dalykus. Tegul jis geradaras šiame gyvenime, kiek gali, ir tegul per daug ir su bailumu nesisirupina lobio igijimu. Tegul jis nemano, kad iš savo darbo galės daugiau pelno turėti kaip pavalgyti ir atsigerti, ir ką iš savo turtų išleis geriems darbams, vien tik tai yra

iam fuerunt: et Deus instaurat quod abiit.

pasilieka; kas turi buti, tai jau buvo, ir Dievas atnaujina, kas nuėjo.

3. Įvairūs blogumai žmonių gyvenime, dėlai kurių jis negali būti pilnai laimingas.

¹⁶ Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, et in loco justitiæ iniquitatem. ¹⁷ Et dixi in corde meo: Justum, et impium iudicabit Deus, et tempus omnis rei tunc erit. ¹⁸ Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, et ostenderet similes esse bestiis. ¹⁹ Idcirco unus interitus est hominis, et jumen-

¹⁶ Aš mačiau po saule bedievybę teismo vietoje ir neteisybę teisybės vietoje, ¹⁷ ir tariau savo širdyje: Dievas darys teisumą teisiajam ir bedieviui, ir tuomet kiekvienam dalykui bus jo metas. ¹⁸ Aš kalbėjau savo širdyje apie žmonių vaikus: Tegul Dievas juos išmėgina ir parodo, kad jie panašūs į gyvulius. ¹⁹ Todėl vienoks mirimas ir

Dievo dovana. Tai neleidžia mums šaukti su ištvirteliais: Valgykime ir gerkime, nes rytoj mirsime (lyg-kad būtų tik gyvuliai), bet turime su Apaštalų atsilipti: Turėdami maisto ir apdaro, jais tenkinkimės.

3, 16—7, 1. Liudni apsiereiškimai žmonių gyvenime, dėlai kurių jis negali būti pilnai laimingas: viešpataujanti teismuose neteisybė ir panaši į gyvulių žmogaus mirtis (3, 16—22); įsigalėjimas skriaudų (4, 1—3), pavydo ir tinginystės (4, 4—6). Tuštybė ir liudnumas žmogui gyventi vienam (4, 7—16) Tuštybė religijos, kurioje nesilaikoma baimės Dievo (4, 17—5, 8). Platesnis aprašymas tuštybės turtų (5, 9—16). Dievas duoda laimės (5, 17—19). Nelaimė tų, kurie vargsta vien kitų naudai (6, 1—7, 1).

(16) *Aš mačiau...* Ebr. t.: ir toliaus aš mačiau. — Žmogus negali pasiekti tikros laimės ir dėlto, kad šiame gyvenime viešpatuoja neteisybė, Dievo gi teismas pilnai įvyks tik kitame. — *Po saule:* ne tik Izraelio karalystėje, bet visur. — (17) *Tuomet.* Ebr. t.: tenai. — *Kiekvienam dalykui...* Saliamonas manė, kad jau šiame gyvenime ant žemės turėtų viešpatuoti teisybė, kad teisingis turėtų gauti užmokesnį, prasikaltėlis bausmę. Tačiau rado, kad darosi priešingai. O jei čia nėra teisybės, tai kas gi kita yra galutina to apsiereiškimo priežastis, jei ne Dievas? Apsvarstęs

tą dalyką, jis suprato, kad Dievas dabar nedaro teismo dalimis ir kiekvienam atskirai, bet pasilieka tą teisumą busimam laikui, kad visi draug būtų teisiami ir tenai kiekvienas gautų, žiurint to, koki buvo jo valia ir darbai. Turima. matomai, omenyje teismas po mirties, todėl draug išreiškia išitikrinimas, kad žmogaus siela nemari. Bet laukti to teismo tikintiems Sen. Test. buvo ypač sunku, nes jiems truko pilnesnio ir aiškesnio supratimo amžinosios laimės, ir kryžiaus paslaptis jiems dar nebuvo apreikšta. — (18) *Aš kalbėjau...* Neteisybų reginio sujudintas autorius karščiaus išreiškia tolesnes savo mintis. — *Tegul Dievas...* Dievas tyčia atideda taip ilgam laikui savo teismo įvykdymą (16. 17. e.) ir nesustabdo tuoju dorinės netvarkos, kad taip išmėgintu žmones ir parodytu, kaip jie silpni patį sau palikti. — *Ir parodo, kad...* Ebr. t.: kad jie matytų, jog jie lygūs galvijams, patįs savaime. — (19) *Todėl.* Ebr. t.: nes. — *Vienoks mirimas...* Ebr. t.: casus mortales, et casus bestiae, et casus idem utrisque, likimo dalykas žmonės, ir likimo dalykas gyvuliai, ir tas pats likimas vieniems ir kitiems. — Turima omenyje mirtis, kuri lygi vieniems ir kitiems, nes juose yra tas pat gyvybės kvapas; todėl ir visos likimo permainos gyvenime tuščios. — *Visi taippat...* Ebr. t.: visi turi tą patį kvepavimą (gyvybės

torum, et æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic et illa moriuntur: similiter spirant omnia, et nihil habet homo jumentis amplius: cuncta subjacent vanitati, ²⁰ et omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, et in terram pariter revertuntur. ²¹ Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus jumentorum descendat deorsum? ²² Et deprehendi nihil esse melius quam latari hominem in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

žmogaus ir galvijų ir lygus vienu ir kitų likimas. Kaip žmogus miršta, taip ir jie miršta. Visi taip pat kvėpuoja, ir žmogus neturi nieko daugiau už gyvulį; visa pavergta tuštybei, ²⁰ ir visa eina į vieną vietą. Iš žemės padaryta ir taip pat į žemę grįžta. ²¹ Kas žino, ar Adomo vaikų dvasia žengia augštin ir ar gyvulių dvasia žengia žemyn? ²² Ir supratau, kad žmogui nieko nėra geriaus, kaip linksintis savo darbu ir tą esant jo dalį. Nes kas gi jį atves pažintų, kas po jo bus.

kvapą). — (20) *Į vieną vietą*: pavirsta kapo dulkėmis. — *Iš žemės padaryta...* Aiški aliuizija į žodžius apie gyvulių ir žmogaus kilmę, o taip pat apie pasmerkimą Adomo po jo nupuolimo, parašytus Prad. 1, 24, 25; 2, 7; 3, 19. Ta aliuizija matomai daroma dėlto, kad taip daug nelaimių įėjo į mūsų gyvenimą kaip bausmė už pirmąją nuodėmę; žymiausi gi tos bausmės dalis tai mirtis. Ji čia minima, kad žmogus susiprastu esąs panašus į gyvulius; nes kas Ps. 48, 21 teisingai pasakyta apie turtingą bedievi, tai galima sakyti ir apskritai apie žmogų nusidėjėlių: Žmogus, budamas garbėje, nesupranta; jis prilygsta proto neturintiems gyvuliams ir darosi į juos panašus. — (21) *Kas žino...* Dėl šios eil. ž. Pamokslininko autorius laikurių kaltinamas materializmo, bet visai neteisingai. Čia anaipol nekeliama abejonų apie žmogaus sielos nemarumą. Nes kaip gi Dievas galėtų kitame pasaulyje patraukti teisiuosius ir neteisiuosius į savo teismą (17. e.)? Apie busimąjį teismą kalbama taip pat žem. 11, 9 ir kad dvasia eina pas Dievą, pasakyta 12, 7. Anot senobės žydų aiškinimo 21. eil. prasmė tokia: kas aiškiai mato (pajautimais) sielą, kuri žengia augštin? → Ebr. t. nėra ž. ar; taigi, jis galima versti taip: kas žino žmogaus vaikų kvapą, kurs žengia augštin, ir gyvulio kvapą, kurs žengia žemyn, žemės linkon? — Toks gi išsireiškimas aiškiai nurodo didį skirtumą tarp žmogaus sielos ir gyvulių gyvybės kvapo ir tik rodosi patvirtinas, kad žmogaus siela pasiieka. — Vulgate, su kuria sutinka kiti

senobės vertimai (LXX, kald., Syr.), kalbama ne apie pilną nežinojimą, bet tik apie netobulumą žinojimo, apie sunkumą pažinti. Pats šv. Jieronymas sako: (Pamokslininkas taip sako), ne kad manytu sielą žusiant draug su kumu, arba vieną esant abiem prirengta vieta, bet kad Kristui dar neatėjus visi buvo lygiai vedami į mirusiųjų buveinę. — Taigi, galėjo kilti klausimas apie laimingą gyvenimą pas Dievą, ar žengs siela pas jį, ar pasiliks šeolyje, ar po visų šio gyvenimo vargų pakils siela augštin, arba ar ir tuomet panašiai kaip gyvuliai nužengs į gilybę, nesunkinta, tiesa, taip kaip gyvulių siela. Tačiau atitolinta nuo Dievo ir laimės. — Anot laikurių aiškintojų sakinyš galima suprasti taip pat kaip 19. eil. apie gyvybės kvapą: tame, kaip žmogus miršta, nepatėmijama skirtumo nuo gyvulio mirimo, nes vienas ir kitas grįžta į tą pačią vietą, į žemės dulkes; apie išeinantį gi, mirštant, gyvybės kvapą niekas nežino, ar jis augštin kilsta, arba leidžiasi žemyn. — (22) *Savo darbu*. Rasi dirbti sau tekusį darbą ir juo džiaugtis (plg. aug. 13. e.; 2, 24). — *Nes kas gi...* Žmogus turi pripažinti, kad Dievo valia tokios jau šio gyvenimo sąlygos, kad teisusis dažnai slėgiamas, kad piktumas dažnai ant žemės viešpatauja, ir pasiduoti tai Dievo valiai. Jis turi laukti iš anksto paskirtojo teismo laiko kitame gyvenime ir žingeidžiai netyrinėti, kuomet jis įvyks, ir kaip ilgai jis gaus jo laukti, pasilikdamas mirusiųjų vietoje.

Caput IV. ¹ Verti me ad alia, et vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, et lacrymas innocentium, et neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. ² Et laudavi magis mortuos, quam viventes: ³ et feliciorum utroque judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

⁴ Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, et industrias animadverti patere invidiæ proximi: et in hoc ergo vanitas, et cura superflua est. ⁵ Stultus complicat manus suas, et comedit carnes suas, dicens: ⁶ Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore, et afflictione animi.

⁷ Considerans reperi et aliam vanitatem sub sole: ⁸ unus est, et secundum non habet, non filium, non fratrem, et tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, et fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, et afflictio pessima. ⁹ Melius est ergo duos

4. perskyrimas. ¹ Aš kreipiaus į kitus dalykus ir mačiau prispaudimų, daromų po saule, ir nekaltųjų ašarų, neesant linksminčiojo, ir kad jie negali pasipriešinti jų prievarčiai, iš niekur neturėdami pagalbos; ² aš labiaus gyriau mirusius nekaip gyvuosius, ³ ir laikiau laimingesniu už vienus ir kitus dar negimusį ir nemačiusį nelaimių, kurios darosi po saule.

⁴ Aš vėl žiūrėjau į visus žmonių vargus ir patėmijau, kad jų veiklumą pasitinka artimo pavydas; taigi, ir tame tuštybė ir nenaudingas rupesnis. ⁵ Paikas susideda savo rankas ir valgo savo mėsos, sakydamas: ⁶ Vėlyk sauja su atilsiu kaip pilnos reskučios su vargu ir dvasios suspaudimu.

⁷ Bežiūrėdanas radau ir kitą tuštybę po saule. ⁸ Šit vienui vienas ir neturi su savim kito, nei sunaus, nei brolio, ir nesiliauja vargės, ir jo akys nesočios turtų, ir neateina jam mintis pasakyti: kam aš vargstu ir atimu iš savo sielos gėrybės? Tame taip pat tuštybė ir pikčiausias suspaudimas. ⁹ Taigi, geriaus būti dviese kaip vienam,

(4, 1) *Daromų po saule*: visose šalyse. — (2, 3) *Labiaus gyriau mirusius...* Pamokslininkas kalba čia labai susijudinęs, todėl jo išsireiškimuose negalima įieškoti griežtumo; juose žymus šioks toks varšų sutirštėjimas (plg. Jobo 3, 11... 16; 10, 18; Jer. 20, 14 ir k.). Nurodytose aplinkybėse gyvendamas žmogus negali jaustis pilnai laimingas.

(4) *Aš vėl žiūrėjau...* Anot ebr. t.: aš mačiau, kad kiekvienas darbas ir kiekvienas pasisekimas veiklume yra tik žmogaus pavydas savo artimui, t. y. pasisekimas vieno sužadina pavydą kituose; iš čia abiejų kentėjimas ir galų gale tuštybė gero savyje dalyko, bet turinčio tokių negeistinių pasekmių. — (5, 6) *Paikas...* Kai kurie aiškintojai mano, kad paikuoju čia pavadinta tas pats, kurs pavydi

ir kurs gale patenka į tokį skurdą, kad priverstas, taip sakant, ēsti savo kuną. Anot kitų, kalbama apie paiką žmogų apskritai, kurio gyvenimas ne daug kuo tesiskiria nuo gyvulių, kurs budamas tinginys pasitenkina menku sotumu. Plg. žem. 9, 11. — *Dvasios suspaudimu*. Ebr. t.: ganymu vėjo.

(8) *Vienui vienas...* Aprašoma godus žmogus, vargstas be tikslo. — *Neateina jam mintis pasakyti*. Tų perėjimo žodžių nėra ebr. t. — (9—12) *Geriaus būti dviese...* Patogumai, kokiuos duoda žmonių draugystė. — *Paremia*. Ebr. t.: pakelia. — *Jei miega dviese...* Rasi turima omenyje ypač neturtingieji, kurie ir šaltose Palėstinos naktys neturi kitokios atklodės kaip tik tie patis diena dėvimi drabužiai. — *Jei kas stipresnis...* Anot ebr. t.: jei kas tą, kurs vienas, už-

esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suæ: ¹⁰ si unus ceciderit, ab altero fulciatur, vae soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se. ¹¹ Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo: unus quomodo calefiat? ¹² Et si quisquam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

¹³ Melior est puer pauper et sapiens, rege sene et stulto, qui nescit prævidere in posterum. ¹⁴ Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: et alius natus in regno, inopia consumatur. ¹⁵ Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo. ¹⁶ Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: et qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo, sed et hoc, vanitas et afflictio spiritus.

¹⁷ Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, et appropinqua ut audias. Multo enim melior

nes juodu turi patogumo iš savo draugystės. ¹⁰ Jei vienas krinta, antras jį paremia. Deja vienam, nes puldamas neturi, kas jį pakeltu. ¹¹ Ir jei miega dviese, vienas kitą šildo, bet kaip gi sušils vienas? ¹² Ir jei kas nors stipresnis už vieną, du jam pasipriešins; trilinką virvę nepigu pertraukti.

¹³ Geresnis neturtingas ir išmincingas vaikas už seną ir paiką karalių, kurs nemoka pramatyti ateities. ¹⁴ Nes kada kas nors iš kalėjimo ir grandinių išeina karaliautų, kitas gi gimęs karaliumi baigia neturtu. ¹⁵ Aš mačiau visus gyvuosius po saule vaikščiojančius su antruoju jaunikačiu, kurs turi jo vietoje kilti. ¹⁶ Begalinis yra skaitlius visų žmonių, kurie buvo pirm jo; ir kurie paskui bus, nesilinksmins juomi; bet ir tai tuštybė ir suspaudimas dvasios.

¹⁷ Sergėk savo koją, kuomet eini į Dievo namus ir artinkis klausytis. Nes daug geresnis paklu-

puola, tai dviese jam pasipriešins. — Turima omenyje galvažudžio užpuolimas. — *Trilinką...* Graži patarlė patvirtinanti vienybės naudingumą.

(13) *Geresnis...* Pavyzdžių parodoma, kad tuštybė pasiekia ir karalių sostą. — *Vaikas:* čia reiškia jaunikaitį. — *Kurs nemoka pramatyti...* Anot ebr. t.: kurs nebemoka duotis pamokinti, t. y. dėl senatvės ar perdidžios puikybės darosi nebeprieinamas ir nebeprima jokių patarimų; taip gi elgdamos galų gale pats sau labai kenkia. — (14) *Nes kada kas nors...* jau minėtas jaunikaitis. Čia rasi daroma aliuizija į Juozapo Aikštyčio istoriją. Prad. 41, 14... Ebr. t.: nes jis išeina (gali atsitikti, kad jaunikaitis išeis) iš kalėjimo karaliauti, nors (tas jaunikaitis) yra gimęs jo (senojo karaliaus) karalystėje neturtin-gas. — (15) *Visus gyvuosius...* Kalbama apie visus karalystės gyventojus, kurie

su džiaugsmu pasitinka pradedantį karaliauti jauną karalių. — *Su antruoju jaunikačiu.* Ebr. t.: su jaunikačiu, antruoju. Čia minimas jaunikaitis ne naujas asmuo, bet tas pats jau augščiaus paminėtas, kuriam tenka karaliaus sostas. Antruojusis vadinamas, palyginant jį su pirm jo buvusiu senu karaliumi. — *Jo vietoje:* senojo karaliaus vietoje. — (16) *Begalinis...* Anot ebr. t.: rodėsi nėsą galo miniai tų, kurie ties juo (jaunikačiu) stovėjo. — Bet nevisuomet bus taip pat: *kurie paskui...* Kita karta jau užmirš, arba bent nebemylės to jauno kunigaikščio; taigi, ir jo išmintis (13. e.) tuštybė.

(17) *Sergėk...* Čia pradedama kalbėti apie naują dalyką, apie tuštybę religijos, kurios netvarko baimė Dievo. Pamokslininkas jau tiesiog kreipiasi į savo klausytojus ir duoda jiems perspėjimų (iki 8. e.). — *Savo koją:* tėmyk, ką,

est obedientia, quam stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

Caput V. ¹ Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, et tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui. ² Multas curas sequuntur somnia, et in multis sermonibus invenietur stultitia.

³ Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis et stulta promissio, sed quodcumque voveris, redde: ⁴ multoque melius est non voverè, quam post votum promissa non reddere. ⁵ Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum. ⁶ Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, et sermones innumeri: tu vero Deum time.

⁷ Si videris calumnias ege-
norum, et violenta iudicia, et sub-

snumas už aukas paikųjų, kurie nežino, ką pikta jie daro.

5. perskyrimas. ¹ Nieko nekalbėk neapgalvojęs, ir tenesiskubina tavo širdis ištarti žodį Dievo akyvaizdoje; nes Dievas danguje, tu gi žemėje; todėl tebuna nedaug tavo žodžių. ² Po daugelio rūpesčių eina sapnai, ir daugelyje žodžių randasi paikybė.

³ Jei padarei apžadą Dievui, negaišk atitesėti, nes jam nepatinka neišmintingas ir paikas žadėjimas; bet ką nors esi žadėjęs, atiduok. ⁴ Ir daug geriau nežadėti, kaip padarius apžadą neatitesėti. ⁵ Neleisk savo burnai vesti savo kuno į nuodėmę, ir nesakyk angelo akyvaizdoje: Nėra apveizdos, kad kartais užsirustinęs Dievas prieš tavo žodžius nesunaikintu visų tavo rankų darbų. ⁶ Kame daug sapnų, ten labai daug tuštybių ir nesuskaitomų šnekų; tu gi bijok Dievo.

⁷ Jei matai prispaudimą neturtingųjų ir prievartą teisnuose ir

manai daryti. — *Nes daug geresnis...*: geriaus melsti Dievą jo įsakymų žodžių, kaip daryti visus paikųjų dievotumo darbus. Plg. 1 Kar. 15, 22; Vz. 6,6 ir k. — *Už aukas paikųjų*. Plg. Ps. 49; Pat. 21, 27. — **(5, 1) Nieko nekalbėk...** Anot ebr. t.: nebuk greitas su savo burna ir nesiskubink ištarti žodį Dievo akyvaizdoje. Rasi: nedrįsk bylinėtis su Dievu, lyg-kad jis pikta darytu, nekalting Dievo apveizdos, nekalbėk prieš Dievą. Plg. Pat. 10, 18... — *Dievas danguje...*: Dievas begal didis, tu gi begal mažas. — *Tebuna nedaug...* Plg. Mt. 6, 7. — **(2) Po daugelio...** Ebr. t.: sapnas gimsta iš daugelio užsiėmimų. Plg. aug. 2, 23; žem. 8,16. — **(3) Jei padarei...** Duodama pavyzdžių, iš kurių labiau paaikšėja reikalingumas būti atsargiam žodžiuose. — *Nes jam nepatinka...* Ebr. t.: nes jis nemėgsta paikųjų. Plg. Atk. 23, 22—24. Neatitesė-

jimas apžadų yra paikybės ženklas. — **(5) Neleisk...**: neapgalvotais apžadais (tokie buvo apžadai Jeftės; Saulio ir k.) ir kitais netikusiais žodžiais. — *Kuno*: viso savęs. Kunas čia reiškia visą žmogaus esybę. Plg. Prad. 6. 3. — *Angelo*: kurs, paklusnus Dievo valiai, tėmija piktžodžiavimus ir už juos baudžia. Anot daugumos aiškintojų angelu čia pavadinta kunigas. — *Nėra apveizdos*. Prasmė rasi: aš nepramačiau (kad negalėsiu atitesėti apžado). Anot ebr. t.: tai klaida. Nes kam gi Dievas rustintusi... ir sunaikintu...? t. y. Dievas tikrai taip padarytu. — **(6) Kame daug sapnų...** Ebr. t. rasi: sapnų daugybėje yra tuštybių (kaip) žodžių daugybėje (ilgoose, bet vien burna kalbamose maldose).

(7) Nesistebėk tuo dalyku: nepasiduok dvasios sumišimui, matydamas, kad turtingieji ir smarkieji slėgia beturčius.

verti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, et super hos quoque eminentiores sunt alii, ⁸ et insuper universæ terræ rex imperat servienti.

⁹ Avarus non implebitur pecunia: et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: et hoc ergo vanitas. ¹⁰ Ubi multæ sunt opes, multi et qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis? ¹¹ Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire. ¹² Est et alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum domini sui. ¹³ Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium qui in summa egestate erit. ¹⁴ Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, et nihil auferet secum de labore suo. ¹⁵ Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum? ¹⁶ Cunctis diebus vitæ suæ come-

griovimą teisybės šalyje, nesistebėk tuo dalyku, nes už augštą yra kitas augštesnis ir už tuodu dar augštesni kiti, ⁸ ir be to karalius valdo visą tarnaujančią žemę.

⁹ Godus nepasisotina pinigais, ir kurs mėgsta turtus, negauna iš jų pelno; taigi, ir tai tuštybė. ¹⁰ Kame daug gėrybių, daug ir tų, kurie jas valgo. Ir koki gi nauda savininkui, jei ne bent ta, kad jis mato turtus savo akimis? ¹¹ Saldus miegas darbininkui, ar maža, ar daug jis valgo; turtingojo gi sotumas neduoda jam miegoti. ¹² Yra ir kitas labai netikęs blogumas, kurį mačiau po saule: turtai laikomi jų savininko nelaimei. ¹³ Nes jie žūna pikčiausiame suspaudime; jei jam gimsta sunus, tai jis bus didžiausiame neturte. ¹⁴ Kaip plikas išėjo iš savo motinos iščios, taip grįš ir nieko nepasiims su savim iš savo vargo. ¹⁵ Tikrai apgailėtinas blogumas: kaip atėjo, taip grįš. Koki gi tai jam nauda, kad vargo ji vėją? ¹⁶ Per visas savo gyvenimo dienas

Plg. Dan. 4, 10... — *Nes už augštą...* Ant visų, kurie rodosi augštai stovį, stovi Dievas, kurs iš augščiausio dangaus tēmija visa, ką žmonės daro, kad kiekvienam paskirtu bausmę arba užnokesnį. — *Augštesni kiti.* Ebr. ž. *gebokim*, kaip daugelis mano, čia reiškia Dievą. Daugskaitlio gi forma pavartota jo didenybei išreikšti. Anot kitų tie augštesnieji rasi angelai. — (8) *Beto, karalius...* Vulgatoje tik čia minimas augščiausias Viešpats, kurs amžių gale daro teismą. Ką reiškia ebr. t., nאישקו. Jo prasmė rasi toki: patogumas šaliai visokiais žvilgsniais tai karalius atsidavęs laukams, t. y. prigulmingas nuo igyvenimo žemės, todėl ginās silpnųjų teises, kad pats nepasiliktu be pelno iš jų darbštumo.

(9) *Godus...* Nepatogumai, kokių susilaukiama iš turtų. Ebr. t.: kas mėgsta pinigų, nepasisotina pinigais.

— *Negauna iš jų pelno:* kurs galētu ji pilnai patenkinti. — (10) *Daug ir tų...* Kas daug turi, daug gauna ir išleisti ir laikada net daugiaus kaip turi. Todėl su turtais sujungti rupešniai. — (11) *Sotumas neduoda...* Kitoks nepatogumas: nesveikata dėlei nesidaravimo. — (12) *Turtai laikomi...* Turtai dažnai žūna visai netikėtai. Toks gi jų žuvinimas ypač skaudus savininkui. — (13) *Gimsta sunus...* Sunui, kurs turėjo paveldėti didžius tavo turtus, nieko nelieka. Tai taip pat padidina jo tėvo skausmą. — (14) *Kaip plikas...* Nors turtai pasiliktu su žmogumi iki jo mirčiai, bet paskutinėje valandoje jam reikės su jais persiskirti, nes grįždamas į žemę nieko negalės su savim pasiimti. — *Iš savo vargo:* kas su nemažu vargu buvo įgyta. Plg. Jobo 1, 21; 1 Tim. 6, 7. — (15) *Koki gi...* Taigi, negalima įieškoti laimės turtuose. — (16) *Tamsybėse:* be tikros linksmybės.

dit in tenebris et in curis multis, et in ærumna atque tristitia.

¹⁷ Hoc itaque visum est mihi bonum ut comedat quis, et bibat, et fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, et hæc est pars illius. ¹⁸ Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, et fruatur parte sua, et lætetur de labore suo: hoc est donum Dei. ¹⁹ Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupet deliciis cor ejus.

Caput VI. ¹ Est et aliud malum, quod vidi sub sole, et quidem frequens apud homines: ² Vir, cui dedit Deus divitias, et substantiam, et honorem, et nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud, hoc vanitas, et miseria magna est. ³ Si genuerit quispiam centum liberos, et vixerit multos annos, et plures dies ætatis habuerit, et anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepultu-

jis valgė tamsybėse ir daugelyje rupesnių, skurde ir nuliudime.

¹⁷ Taigi, tai rodėsi man gera, kad žmogus valgytu ir gertu ir turėtu linksmybės iš savo darbo, kurį pats dirbo po saule per visas savo gyvenimo dienas, kurias Dievas jam davė; ir ta jo dalis. ¹⁸ Taip pat kiekvienam žmogui, kuriam Dievas davė turtų ir lobio ir suteikė jam galėjimo valgyti iš jų ir naudotis savo dalimi ir linksmintis savo darbu, tai yra Dievo dovana. ¹⁹ Nes jis nelabai teatsimins savo gyvenimo dienas, nes Dievas užima jo širdį gėriais.

6. perskyrimas. ¹ Yra ir kitas blogumas, kurį mačiau po saule, ir jis dažnai esti žmonėse: ² Štai žmogus, kuriam Dievas davė turtų, ir lobio, ir pagarbos, ir jo sielai netruksta nieko iš viso to, ko trokšta, tačiau jam nedavė galėjimo tai valgyti, bet visa prarys žmogus svetimtautis; tai tuštybė ir didi nelaimė. ³ Jei kam gimtu šimtas vaikų, ir jis gyventu daug metų, ir turėtu daug amžio dienų, bet jei jo siela nesinaudotu savo lobio gėrybėmis, ir jis neturėtu net laidotuvių, apie tą aš sakau, kad nelaiku

(17) *Gera.* Ebr. t.: gera ir gražu. — *Ir ta jo dalis.* Plg. Atk. 12, 7. 18; aug. 2, 29; 3, 13. — (18) *Kiekvienam žmogui...* Kas augščiau pasakytą apie aprašytą atsitikimą, tai čionai sakoma apskritai apie visus žmones. — (19) *Nes jis nelabai teatsimins...* Anot ebr. t.: jis nelabai teatsimins savo gyvenimo džiaugsmus. — Laimingos žmogaus dienos ramiai ir greitai eina ir neilgai jas teatsimenama, nuliudimo valandos slenka pamažu ir palieka atmintyje skaudų atsiminimą.

(6, 1) *Kitas.* Ebr. t. to ž. nėra. — *Ir jis dažnai esti žmonėse.* Anot ebr. t.: jis sunkiai (kietai) slėgia žmones. —

(2) *Kuriam Dievas...* Turima omenyje

žmogus galingas, rasi karalius. Plg. aug. 4, 13—16; 2 Kun. 1, 11. 12. — *Dievas jam nedavė galėjimo...* Dėlei jo praskaltimų Dievas duoda tokių sąlygų, kad net negali mėginti pasinaudoti savo turtais, ir jie tenka visai kam kitam. — *Svetimtautis:* visai svetimas, kuriam tie turtai jokių būdu nepriklauso; tačiau jis jais pasidžiaugs. — (3) *Jei kam gimtu šimtas...* Didis vaikų skaitlius (*šimtas:* yperbolė) ir ilgas gyvenimas buvo laikoma Sen. Testam. ypatingu Dievo palaiminimu; bet ir jis nieku virsta, *jei jo siela nesinaudotu...* — *Laidotuvių:* tokių, kokias jam derėjo, žiurint jo kilmės ir garbingumo. Plg. Ps. 78, 2. 3; Iz. 14, 19. 20; Jer. 8, 2 ir k. — *Nelaiku gimęs.*

raque careat: de hoc ego pronuncio quod melior illo sit abortivus. ⁴ Frustra enim venit, et pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen ejus. ⁵ Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni et mali: ⁶ etiam si duobus millibus annis vixerit, et non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?

⁷ Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur. ⁸ Quid habet amplius sapiens a stulto? et quid pauper nisi ut pergat illuc, ubi est vita? ⁹ Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias, sed et hoc vanitas est, et præsumptio spiritus.

¹⁰ Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: et scitur quod homo sit, et non possit contra fortiores se in judicio contendere. ¹¹ Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

gimęs laimingesnis už jį. ⁴ Nes vel tui jis atėjo ir keliauja į tamsybės, ir jo vardas bus užmiršimo išdildytas. ⁵ Jis nematė saulės ir nepažino skirtumo tarp gero ir pikto. ⁶ Nors jis ir du tukstančių metų gyventu, bet nebutu naudojęsis gėrybėmis, argi ne visa skubinasi į vieną vietą?

⁷ Visas žmogaus darbas jo bur nai; bet jo siela niekuomet nesoti. ⁸ Ką gi išmintingas turi daugiaus už paiką? ir ką beturtis, jei nebent tai kad eina ten, kame gyvenimas? ⁹ Geriaus matyti, ko geidi, kaip trokšti, ko nežinai. Bet ir tai tuštybė ir perdidi dvasios drąsa.

¹⁰ Kas turi buti, jau pavadinta savo vardu, ir žinoma, kad jis žmogus, ir kad negali bylinėtis teisme su galingesniu už save. ¹¹ Žodžių daugybėje, kuomet jais ginčijamasi, labai daug tuštybės.

Plg. aug. 4, 3. — (4) *Veltui jis atėjo*: nelaiku gimęs į pasaulį. — *Bus užmiršimo išdildytas*. Ebr. t. pasilieka tamsybių uždengtas. — (5) *Nematė saulės*: negyveno. Plg. Jobo 3, 13. 16 ir k. — *Nepažino skirtumo*... Anot ebr. t.: turi daugiaus ramybės kaip anas žmogus. — (6) *Du tukstančių*: tiek, kiek joks žmogus negyvena. — *Į vieną vietą*: į žemės dulkes. Aprašytojo turtuolio likimas ne geresnis už kitų žmonių.

(7) *Visas darbas*... Žmogus vargsta savo gyvybei palaikyti ir laimei pasiekti, bet nors jo kunas ir pilnai butu patenkintas, tačiau siela niekuomet čia ant žemės nebus soti, nes pilnos laimės neįgys. — (8) *Ką gi išmintingas turi*...: jei jis nesuvaldo savo pageidimų. Pati jo išmintis pasirodo esanti tuštybė. Plg. aug. 1, 13—18; 2, 12... — *Ką beturtis*... Beturtis eina ten, kame jis žino galėsiąs palaikyti savo gyvybę. Ebr. t. tik kitoki išvaizda pirmojo klausimo: ką turi (daugiaus už paiką) beturtis, kurs moka vaikščioti (dorai elgtis) ties gyvaisiais (žmonėmis). Joks

kitas kelias neveda į laimę, kaip tik tas, kuriame žmogus suvaržo savo pageidumus ir pasitenkina Dievo sau paskirtomis gyvenimo sąlygomis. — (9) *Geriaus matyti*... Ebr. t.: geriaus, ką akis mato, kaip sielos skrajojimas. Ir tai tuštybė ir ganymas vėjo, t. y. doras ir Dievo skirtose ribose laikomas džiaugsmas geresnis kaip širdies išklydimas. Plg. 11, 9. — (10) *Kas turi buti*... Dievas yra pilnas visų dalykų valdovas, žmogus gi prigulmingas ir todėl turi savo troškimuose neperžengti tam tikrų ribų. Ebr. t. rasi: kas įvyko, to vardas jau seniai buvo pavadintas, ir pažinta, kad tai žmogus (ką mes vadiname žmogumi), t. y. žmogus pilnai priguli nuo Dievo sumanymų ir paskirtosios tvarkos. — *Su galingesniu*: su Dievu. Plg. 1 Kar. 13, 14; 3 Kar. 13, 2. — (11) *Žodžių*... Ebr. t. galima taip verst: nes yra daug žodžių, kurie atveda tuštybę. Kokią gi iš to nauda turi žmogus? — *Jais ginčijamasi*: su Dievu. Ko žmogus įieško už Dievo paskirtųjų ribų, tai neatneša tikros ramybės. Dievas visa sutvarkė,

Caput VII. ¹ Quid necesse est homini majora se quaerere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suae, et tempore, quod velut umbra praeterit? Aut quis ei poterit indicare quid post cum futurum sub sole sit?

7. perskyrimas. ¹ Kam reikia žmogui jieškoti didesnių už save dalykų, kad jis nežino, kas jam praverčia gyvenime, jo keleivystės dienų laikui, ir tuo metu, kurs praeina lyg šešėlis? Arba kas gali duoti jam žinią apie tai, kas po jo bus po saule?

II. Pamokinimai ir taisyklės, kaip reikia praktikoje tvarkyti gyvenimas, ir išminties naudingumas.

² Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa: et dies mortis die nativitatis. ³ Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur homi-

² Geras vardas geresnis už brangius tepalus ir mirties diena už gimimo dieną. ³ Geriausia eiti į gedulio namus kaip į pokilio namus, nes anuose primenama visų žmonių galas, ir kas gyvas mano apie tai,

laikydamos savo valios ir visa veda, net ir prieš žmogaus valią, į savo tikslą.

(7, 1) *Kam reikia žmogui...* Ebr. t.: nes kas žino, kas žmogui gera gyvenime, jo tuštybės dienose, kurias jis praleidžia kaip šešėlį? Kas gali žmogui pasakyti, kas po jo bus čia po saule? — *Kas gali duoti...* Taip nurodoma priežastis, kodėl žmogus nežino, kas jam labiau pravers, bet turi mielą norą priimti, kas Dievo skirta. Jei jis norėtų vaduotis vien savo gudrybe, jis turėtų žinoti, kas iš jo darbų duoda pasiliekančių vaisių ir kas bus jo ipėdinis (2, 19, 21). — *Po jo:* ne tik jam mirus, bet apskritai vėliaus.

7, 2—12, 7. Antroje knygos dalyje duodama pamokinių ir taisyklių, kaip reikia tvarkyti savo gyvenimas ir išmintingai naudotis tomis gėrybėmis, kurias Dievas suteikia. Pradedama trumpais dėsniais, tokiais, kaip Patarlių knygoje, apie vertybę rimtumo gyvenime (7, 2—7), kantrybę ir pasitikėjimą Dievu (7, 8—14), apie išmintingą vidurį visuose dalykuose (7, 15—23) ir apie moterų suvedžiojimo pavojų (7, 24—30). Toliau priminęs reikalingumą klausyti karaliaus (8, 1—5) Pamokslininkas patvirtina kitais perspėjimais naudingumą išmintingai naudotis Dievo duotais dalykais, nes žmogus negali nei suprasti apveizdos kelių (8, 6—17), nei ką nors juose permainingi (9, 1—12); įrodinėja

didžią vertybę išminties, kuri, nors žmonių mažai tevertinama, beturtyje daug geresnė už stiprybę (9, 13—18), jos gi naudingumas ypač paaiškėja, palyginant ją su neišmintimi (10, 1 iki 20). Baigdamas tą dalį Pamokslininkas vėl ragina išmintingai naudotis gėrybėmis dėl mirties netikrumo (11, 1—8), ir perspėja jaunuomenę, kad naudodamasi gyvenimu atsimintu apie Dievą ir ateisiančią senatvę (11, 9—12, 7).

(7, 2) *Geras.* To aptarimo nėra ebr. t., bet pats ebr. ž. *šem* jau reiškia gerą garbingą vardą. Plg. Pat. 22, 1. Vardas palyginama su tepalu (plg. Giesm. 1, 3) dėl panašaus tų dviejų žodžių skambėjimo ebr. kalboje: *šem* ir *šemen*, aliejus, ir dėlto kad dorybė turi tam tikrą saldų kvapą (2 Kor. 2, 15). Taigi, palyginimo intintį galima taip išreikšti: gero vardo kvapas perviršija geriausių tepalų kvapą. — *Mirties diena...* Palyginama didžiausio džiaugsmo ir didžiausio gedulio diena, bet sakoma, kad mirties diena geresnė, nes ji paliečia mus nuo šio gyvenimo vargų (plg. 2, 17; 6, 5), atidaro mums geresnį gyvenimą ir veda mus pas Dievą (Vz. 12, 7; Išm. 3, 1...). Panaši mintis išreikšta ir (3) *Geriaus eiti...* Tam tikras gedulys ir liudesis ne priešingi žmogaus laimei. — *Nes anuose primenama...* Ebr. t.: nes tenai (tame kas matoma mirusiojo namuose) kiekvieno žmogaus galas, ir kas gyvas, ima

num, et vivens cogitat quid futurum sit. ⁴ Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. ⁵ Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum ubi lætitia. ⁶ Melius est a sapiente corripī, quam stultorum adulatione decipi, ⁷ quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed et hoc vanitas.

⁸ Calumnia conturbat sapientem, et perdet robur cordis illius. ⁹ Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante. ¹⁰ Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit. ¹¹ Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta enim est hujusmodi interrogatio. ¹² Utilior est sapientia cum divitiis, et magis prodest videntibus solem. ¹³ Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia, hoc autem plus

kas bus. ⁴ Geresnė rustybė už juoką, nes veido nuliudimu pataisoma prasiakalstančiojo siela. ⁵ Išmintingųjų širdis ten, kame nuliudimas, paikųjų gi širdis, kame linksmybė. ⁶ Geriaus buti išmintingo pabartam kaip paikųjų viltaviaviu apgautam; ⁷ nes kaip degančių po puodu erškėčių braškėjimas, taip paikojo juokas; bet ir tai tuštybė.

⁸ Skriauda daro sumišimą išmintingam ir naikina jo širdies stiprumą. ⁹ Geresnė šnekos pabaiga už pradžią. Geresnis kantrus už išdidų. ¹⁰ Nebuk greitas pykti, nes rustybė ilsisi paikojo antyje. ¹¹ Nesakyk: Kodėl taip yra, kad senesnieji laikai buvo geresni už dabartinius? nes toks klausimas paikas. ¹² Išmintis naudingesnė su turtais ir labiau praverčia matantiems saulę. ¹³ Nes kaip išmintis duoda globos, taip duoda globos pinigai; bet prityrimas ir išmintis tai turi viršaus, kad suteikia gy-

tai į širdį. — (4) *Rustybė*. Ebr. t.: smarkus skausmas. — *Nes veido...* Vulg. žodžiai rodo, kad turima omenyje pataisymas kitų, nepritariant jiems juoku, bet rusčiai juos sudraudžiant. Anot ebr. t.: nes su veido nuliudimu širdžiai darosi gera. — Tą gi pasakymą galima suprasti apie save. — (5) *Išmintingųjų...* Mintis panaši į 3. e. Pamokslininkas giria išmintingą džiaugsmą šio gyvenimo gėrybėmis, bet anaipol negiria išdykimo, laikydamas jį tikros paikybės apsiirėkimu. — (6) *Geriaus...* Panašią mintį randame nesykį atkartotą Patarlių kn. Vz. Pat. 13, 18; 15, 31, 32; 17. 10 ir k. — *Kaip paikųjų...* Ebr. t.: kaip klausytis paikojo giesmės. — Prasmė ta pati. — (7) *Nes kaip...* Erškėčiai, tiesa, duoda didelę lėpsną, bet ji neilgai šildo ir tuoju gesta. Taip paikojo juokas daro daug trukšmo, bet maža duoda naudos, nes tai ne širdies džiaugsmas. Plg. Mt. 5, 25; Lk. 6, 25; Pilyp. 4, 4... Ebr. t. yra žaidimas panašiai skambančiais žodžiais: *sirim* (erškėčiai) ir *sir*, puodas.

(8) *Skriauda daro...* Ebr. t.: prispaudimas daro iš išmintingo paiką, ir dovanos naikina širdį, t. y. žmogus, kurs piktai naudojasi savo galybe, kad slėgtu silpnuosius, parodo, kad jis visai mustojo išminties; dovanos dažnai padaro žmogų nedora. Plg. Atk. 16, 19. Anot kitų ebr. t. prasmė toki: kuomet kentėjimas padaro išmintingam sumišimo ir dovanos susilpnina jo ištverinę, tuomet žodžių pabaiga geresnė už pradžią. — (9) *Šnekos*. Rasi tikriaus: dalyko. Prasmė: negana dalykas pradėti, bet reikia jis gerai užbaigti. — *Už išdidų*: kurį paikybė daro nekantrų. — (10) *Pykti*. Greita rustybė paikybės ženklas. — (11) *Nesakyk...* Toks praeities gyrimas tuščias, ženklas nepasitenkinimo dabartini, todėl peikimas Dievo apveizdos, kuriai žmogus turi kantriai pasiduoti. — *Nes toks klausimas...* Ebr. t.: nes ne su išmintimi tu tai klausi. — (12) *Išmintis...* Trumpas pagyrimas išminties. — *Su turtais...* Anot ebr. t.: kaip tėvainystė ir praverčia matantiems saulę (t. y. gyviems). — (13) *Nes kaip...*

habet eruditio et sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo. ¹⁴ Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

¹⁵ In die bona fruire bonis, et malam diem præcave. sicut enim hanc, sic et illam fecit Deus, ut non inveniatur homo contra eum justas querimonias. ¹⁶ Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Justus perit in justitia sua, et impius multo vivit tempore in malitia sua. ¹⁷ Noli esse justus multum: neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas. ¹⁸ Ne impie agas multum: et noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

¹⁹ Bonum est te sustentare justum, sed et ab illo ne subtrahas

vybę tiems, kas juos turi. ¹⁴ Žiūrėk į Dievo veikalus, kad niekas negali pataisyti to, ką jis paniekina.

¹⁵ Gerą dieną naudokis gėrybėmis ir pramatyk pikną dieną; nes kaip šitą taip ir aną Dievas padarė, kad žmogus nerastu prieš jį teisingų dejonų. ¹⁶ Tai taip pat mačiau savo tuštybės dienose: Teisusis žūna savo teisybėje, ir bedievis ilgą laiką gyvena savo piktybėje. ¹⁷ Nebuk perdaug teisus, nei labiau kaip reikia išmintingas, kad nenustotumei proto. ¹⁸ Nesielgk labai bedieviškai ir nebuk palkas, kad nemirtumei nesavo laiku!

¹⁹ Gera, kad tu palaikai teisųjį, bet neatitraukk savo rankos nuo

Anot ebr. t.: nes išminties uksmėje kaip sidabro uksnėje. Plg. Ps. 90, 1. — *Kad suteikia gyvybę*: padaro, kad žmogus patinka Dievui ir atitolina bausmę. Plg. Pat. 3, 18 ir k. — **(14) Žiūrėk į Dievo...** Reikia visuomet pasiduoti Dievo valiai, tai tvarkai, kurią nustato Dievo apveizda. — *Niekas negali...* Ebr. t.: nes kas gali atitiesti, ką jis sulenkė? Plg. aug. 1, 15.

(15) Pramatyk pikną dieną. Ebr. t.: ir nelaimės dieną žiūrėk. — Nelaimėje reikia neužmiršti, kad ir ji ateina ne be Dievo leidimo. — *Kad žmogus nerastu prieš jį...* Anot ebr. t.: kad žmogus nieko po jo (anot kitų: kas bus po jo) nerastu. — Negalima iširti Dievo veikų, kodėl jis leidžia pikta, taip pat kaip iš kreivo padaryti tiesaus, todėl reikia pasiduoti ir nelaimėi, nedejuojant, nes Dievas ją siunčia ne be žinomo jam tikslo. — **(16) Tai taip pat mačiau.** Ebr. t.: visa tai mačiau. — *Savo tuštybės dienose*: kuomet Pamokslininko gyvenimas buvo pilnas tuštybės. Iš to išsireiškimo negalima daryti išvado, kad jis parašytas, kuomet Pamokslininko jau nebebuvo gyvo. — *Teisusis žūna...* Anot ebr. t.: yra teisus, kurs žūna savo teisybėje, ir yra piktas, kurs prailgina savo gyvenimą savo piktnumi. — Pavyzdys laikinės teisųjų nelaimės ir piktųjų laimės (plg. Ps. 72, 3...; 1 Kor. 15, 19), reikalaujas pasidavimo

Dievo valiai. Anot kaikiurių čia kalbama apie tokią teisųjį, kurs lyg neprietelis ir keršintojas perdaug smarkiai pakilsta prieš piktenybę ir savo užsidegimu daugiaus sau kenkia, kaip taiso kita; piktas gi esąs, kurs toks rodosi anam teisiamam, nors ištikrųjų jis galėtų šiuo tuo pasteisingi. — **(17) Nebuk...** neleisk savęs apakinti nekantrybei ir nepasiduok lyg kokiam dvasiniam sustingimui, kad kaipo atkaklus papročių teisėjas napanorėtumei traukti į savo teisną ne tik žmonių, bet ir paties Dievo ir jo įstatymo ir buti šventesnis už Dievą. — Minima čia teisybė ir išmintis. arba tikriaus sakant, perdaug didi teisybė ir perdaug didi išmintis, tai tik vardas dalyko, kurs nėra tikra teisybė ir tikra išmintis, kurs tačiau negali būti taip pat griežtai pavadintas neteisybe ir neišmintimi. Dėlei tokių žmonių vartojamų vardų kaikada šv. Rašto žodžiuose rodosi tas pats dalykas giriamas ir peikiamas. — **(18) Nesielgk...** Anot ebr. t.: nebuk visai neteisingas ir nebuk palkas. Nes kam gi tu mirtumei ne savo laiku? — Nors tavo pasielgimas butu ir neteisybė tariamo teisėjo akyse, bet neleisk jam pavirsti į tikrą neteisybę ir paikybę. — Taip duodoma patarimas laikytis išmintingo vidurio.

(19) Gera... Vulg. prasmė rasi toki: daryk gera visiems, teisiam ir tam, kurs nėra toksai; nes kas bijo Dievo

manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit. ²⁰ Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis. ²¹ Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet. ²² Sed et cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi. ²³ Scit enim conscientia tua, quia et tu crebro maledixisti aliis.

²⁴ Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: et ipsa longius recessit a me. ²⁵ multo magis quam erat: et alta profunditas, quis inveniet eam? ²⁶ Lustravi universa animo meo, ut scirem, et considerarem, et quærerem sapientiam, et rationem: et ut cognoscerem impietatem stulti, et errorem imprudentium: ²⁷ et inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, et sagena cor ejus, vincula sunt manus illius, qui

ano, nes kas bijo Dievo, nieko neapleidžia. ²⁰ Išmintis padaro išmintingą stipresnį už dešimtį miesto kunigaikščių; ²¹ nes nėra ant žemės teisus žmogaus, kurs tik gera darytu ir nenusidėtu. ²² Neimk taip pat į širdį ir visų sakomų žodžių, kad kartais neišgirstumei savo tarno tave keikiant; ²³ nes tavo sąžinė žino, kad ir tu dažnai keikei kitus.

²⁴ Aš visa mėginau išmintimi. Aš tariau: Pasidarysiu išmintingas, bet ji toli nuo manęs atsitraukė, ²⁵ daug toliaus nekaip buvo. Ji didi gilybė; kas ją ras? ²⁶ Aš visa išžiūrėjau savo dvasia, kad žinočiau ir svarstyčiau, ir jieskočiau išminties ir priežasties, ir kad pažinčiau paikojo bedievystę ir negudriųjų klaidą; ²⁷ ir radau, kad kartesnė už mirtį moteriškė, kuri medžiotojų žabangai, kurios širdis tinklas ir kurios rankos pančiai. Kas Dievui patinka, ištruks nuo jos;

neapleidžia jokios progos pasirodyti tobulas. Ebr. t.: gera, kad tu to laikais ir neatitrauki nuo ano savo rankos; nes kas bijo Dievo, viso ko išvengia, t. y. kad laikydamos Dievo įsakymų moki eiti išmintingu viduriniu keliu. —

(20) *Išmintis*: apsiereiškianti augščiaus pagirtu pasielgimu. Plg. Pat. 21, 22; 24, 5 ir k. Išmintis, kuri bijo Dievo, vertesnė už stiprybę, nes dorinė įjega galų gale pasirodo galingesnė už medeginę įjega. — *Dešimtį*: daugelį. —

(21) *Nes nėra...*: todėl reikia susilaikyti nuo per daug karšto pasmerkimo kitų. Plg. 3 Kar. 8, 46; 2 Kron. 6, 36; Pat. 20, 9; Jok. 3, 2; 1 Jono 1,8. — (22) *Neimk...*: Kita praktikinė išminties taisyklė. — *Savo tarną...*: Tarnai namuose dažnai kalba apie mūsų ydas, jie nieko mums nedovanoja. Bet labai nelaimingas butu, kas laikytu per daug svarbiu dalyku, ką kiti apie mus ir prieš mus kalba. — (23) *Keikei kitus*: peiki, kritikuoji.

(24) *Bet ji*: išmintis. — *Atsitraukė*: aš pamačiau, kad neradau vyriausios

priežasties. Iš kur randasi žmogaus prigimčiai nuosavas piktumas? Kodėl Dievas taip spaudžia žemyn žmones, kad jie vos begali pasikelti? Tai pasiliko tamsybėse. — (25) *Daug toliaus...*: Ebr. t. čia prasideda naujas sakiny: toli, kas yra (įvyko), ir giliai, giliai, kas tai gali pasiekti? — Ką Dievas daro, paslėpta nuo mūsų neprieinamose augštybėse. — (26) *Aš visa...*: Ebr. t.: aš apsigrižau, aš ir mano širdis, kad žinočiau, ir ištirčiau, ir sujieskočiau išmintį. — Daroma įžanga, kurioje kraunamį synonymai, kad atkreiptus daugiau domės į toliaus sakomus dalykus ir labiau pažymėjus savo pasakymų svarbą. — *Paikojo bedievystę...*: Anot ebr. t.: piktenybės paikybė ir kvailumo beprotystė. — Tuos dalykus Pamokslininkas nori pažinti, kad galėtų duoti sau atsakymą apie dabartines žmonių nelaimes pasaulyje. — (27) *Radau, kad kartesnė...*: Liudnas išpažinimas, ypač Saliamono burnoje, kad moteriškės sugedimas viena svarbiausių priežasčių žmonių nelaimių. Bet autorius čia ne-

placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa. ²⁸ Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum et alterum, ut invenirem rationem, ²⁹ quam adhuc quærit anima mea, et non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni. ³⁰ Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.

Quis talis ut sapiens est? et quis cognovit solutionem verbi?

Caput VIII. ¹ Sapientia hominis lucet in vultu ejus, et potentissimus faciem illius commutabit. ² Ego os regis observo, et præ-

pasmerkia moteriškės apskritai; jis sako, ko prityrė aplinkybėse, kuriose gyveno, ir turi omenyje tik nedoras moteris. — (28) *Štai ką...* Ebr. t.: štai, tai aš radau, sako Ekleziastas, viena prie kito dėdamas, kad rasčiau išrišimą (kad visoks piktumas kilsta iš moteriškės). — (29) *Kurios mano...* Ebr. t.: nes mano siela vis dar jo įieškojo ir nerado. (Kalbama apie tą laiką, kuriame jis beįieškodamas tuštybės priežasties, pažino, kad tai moteriškės nedorumas): Vieną vyrą (ebr. 'Adam) radau tarp tukstančių, bet moteriškės neradau tarp jų visų. — Gerų vyrų, kurie būtų tikrai verti to vardo, radau tik nedaug, vieną tarp tukstančių, tikros moteriškės visai neradau. Neiviena nevedė manęs į dorybę, bet tik į kuno pageidimus. — Tikresnio dalyko Pamokslininkas savo įieškojo me nerado; jį jis garsiai skelbia, minėdamas savo priimtąjį vardą. — Bet argi moters vyliojimas yra ištikrųjų didžiausi tuštybės priežastis pasaulyje? Pamokslininko žodžiuose yra šiek tiek padidino, kurs liudija apie autoriaus susijudinimą, tiek kiek klausimas palečia dabartinę žmonių giminę. Bet jo pasakymas visai tikras kitokių žvilgsniu. Viena moteriškė yra pirmoji priežastis viso blogumo, kurs ištiko žmonių giminę. Tai Pamokslininkas rodosi turįs omenyje čia 26. eil., sakydamos norėjęs pažinti išmintį ir gudrybę; taigi, jis norėjo apskelbti ne tik, ką pats yra matęs, bet taippat, ką tikė-

kas gi nusidėjęs, bus jossugautas. ²⁸ Štai, ką radau, tarė Pamokslininkas, viena su kitu lygindamas, kad rasčiau priežastį, ²⁹ kurios mano siela dar tebeįieško, ir kurios neradau. Radau vieną vyrą iš tukstančio; moteriškės gi neradau neivienos tarp visų. ³⁰ Tai tik radau, kad Dievas padarė žmogų tiesų, jis gi pats įsipainiojo į begalinius klaušimus.

Kas toks kaip išmintingas? ir kas žino dalyko išaiškinimą?

8. perskyrimas. ¹ Žmogaus išmintis žiba ant jo veido, ir Galingiausias permainingo jo veidą. ² Aš žiuriu karaliaus burnos ir Dievo

jimo apšviestas apmąstė. Be to. pa-vojus, kurs gresia iš moterų meilės pusės, gana aiškus, o ne, kaip čia sakoma, giliai paslėptas; todėl turima omenyje kitoks, tolimesnis dalykas. Ypač svarbų nurodymą duoda 30. e., kurioje siekiama žmonių giminės pradžios. Butu galėję rodytis lyg skundas ant Dievo apveizdos, kad moteriškė yra ir buvo nuo pat pradžios nuodėmės ir žuvimo priežastis. Todėl tai, nors 24. e. ir pasakyta, kad niekas negalįs pilnai ištirti Dievo veikimo, tačiau Pamokslininkas (30. e.) aiškiai išpažįsta, kad ne Dievas padarė blogumą pasaulyje, kad jis atėjo į pasaulį per žmogaus kaltę. Todėl jis pavadino vyrą, atsižvelgdamas į jo kilnės tobulumą, Adamu ('adam, o ne 'iš). — Taigi, giliausi ir galutina žmonių tuštybės priežastis įgimta žmogui, vyrui ir moteriškai, nors prieikaštas paskutinei daug didesnis, nes ji ir dabar spendžia vyrui žabangus ir kitados padarė suvedžiojimo pradžią. — (30) *Žmogų: vyrą ir moteriškę.* — *Jis gi pats įsipainiojo...* Pirmieji tėvai nesuvaldė savęs ir įieškojo naujo budo amžinai gyventi laimingi. Mėginimo pasekinė buvo tuštybė. — *Kas toks...* Tais žodžiais ebr. t. prasideda naujas perskyrimas. Jais išreiškiama didi išminties vertybė.

(8, 1) *Galingiausias...* Anot ebr. t.: jo veido kietumas sušvelninamas (tikra išmintimi). — (2) *Aš žiuriu...* Duodama gyvenimo išminties taisyklė, pa-

cepta juramenti Dei. ³ Ne festines recedere a facie ejus, neque permanes in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet: ⁴ et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis? ⁵ Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus et responsum cor sapientis intelligit.

⁶ Omni negotio tempus est, et opportunitas, et multa hominis afflictio: ⁷ quia ignorat præterita, et futura nullo scire potest nuncio. ⁸ Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium. ⁹ Omnia hæc consideravi, et dedi cor meum in cunctis

prisiekos įsakymų. ³ Nesiskubink trauktis nuo jo veido ir nepasilikk piktame darbe, nes jis padarys visa, ko nori; ⁴ jo žodis pilnas galybės, ir niekas negali jam sakyti: Kodėl taip darai? ⁵ Kas laikosi įsakymo, nepritirs nieko pikta. Išmintingojo širdis žino laiką ir atsakymą.

⁶ Kiekvienam dalykui yra metas ir patogi valanda; bet daug žmogui suspaudimo, ⁷ nes nežino praeitų dalykų ir negali turėti jokios žinios apie busimus. ⁸ Ne žmogaus valdžioje sulaikyti kvapą, ir jis neturi galės ant mirties dienos; jam neleista ilsėtis, užėinant karei, nei bedievystė neišgelbės bedievio. ⁹ Visa tai apsvarsčiau ir atkreipiau savo širdį į visus dalykus, kurie

liečianti pareigas link karaliaus, Ebr. t.: Aš (sakau): Žiūrėk karaliaus burnos (t. y. karaliaus paliepinų) ir tai dėlei, Dievo prisiekos. — Karalių karalius, kurio įsakymų visupirma reikia žiūrėti, tai Dievas. Minima Dievo prisieka, nes izraelitai prisiekdavo ištikimybę savo karaliui vardan Viešpaties. Plg. 1 Kron. 29. 24. — (3) *Nesiskubink trauktis...*: keldamas maištą prieš karalių. — *Jis padarys...*: didis pavojus užsitraukiamas ant savęs nepaklusnumu karaliui, nes jis galingas. — (4) *Jo žodis pilnas...* Tas pasakymas pilniausiai teisingas, turint omenyje Dievą. Plg. Jobo 34, 13. — *Laiką ir...* Išmintingas žino, ką ir kuomet jis turi atsakyti kunigaikščiumi. Ebr. t.: laiką ir teismą, t. y. bausmes, kurių anksčiau ar vėliau susilauks maištininkai.

(6) *Kiekvienam dalykui...* Išmintingas turi kantriai priimti ir varginančius gyvenimo atsitikimus, nes ir jie tvarkomi žmogui neištiriamos Dievo apveizdos. — *Ir patogi valanda...* Anot ebr. t.: ir teismas, nes laukimas teismo sunkiai jį slėgia. — (7) *Nes nežino praeitų...* Anot ebr. t.: nes jis nežino, kas bus ir kas jam pasakys, kaip tai įvyks? — Kuomet ir kaip apsireikš Dievo teisybė, teisusis nežino ir turi raminti save netikra viltimi. — (8) *Ne žmogaus...* Anot ebr. t.:

žmogus nėra valdovas kvapo (anot kitų: vėjo), kad sulaikytu kvapą (vėją). Rasi turima omenyje gyvybės kvapas, kurs išeina, žmogui mirštant. — Ant mirties dienos: negali jos atidėti. — *Jam neleista...* Ebr. t.: ir nėra paleidimo karėje. — Rasi: negalima išvengti mirties kovos. — *Nei bedievystė...* Kaip negalima pasipriešinti mirčiai, taip daug mažiau galima sulaikyti Dievo teisybę ir bedieviui išvengti Dievo hausmės. — (9) *Visa tai apsvarsčiau...* Ebr. t. šitos ir tol. eil. galima išversti taip: Visa tai aš mačiau ir atkreipiau dėmesį į kiekvieną dalyką, kurs daromas po saule: yra paskirtas metas, kad žmogus viešpatautų ant žmogaus jam kenkti. ¹⁰ Ir taip aš mačiau, kad bedieviai laidojami ir nueina ir pasitraukia iš šventos vietos, ir užmirštama mieste atsiminimas tų, kurie buvo teisai darę. ¹¹ Tai taip pat tuščiausias dalykas, kad ne tuoju apskelbiama nutarimas apie piktųjų darbus, — todėl žmonių sielos ir krutinės pasidaro pilnos geidimo to, kas pikta; ¹² kad nusidėjėlis šimtą kartų pasielgia bedieviškai ir prailgina savo dienas, o tačiau aš tikrai žinau, kad gera bus tiems, kurie bijo Dievo, kurie gerbia jo veidą, ¹³ bloga gi neteisiesiems ir kad neprailgins savo dienų panašių į šešėlį, kas nors negerbs Dievo veido.

operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum. ¹⁰ Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate quasi justorum operum, sed et hoc vanitas est. ¹¹ Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala. ¹² Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, et per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus. ¹³ Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini. ¹⁴ Est et alia vanitas, quæ fit super terram, sunt justi, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: et sunt impii, quia ita securi sunt, quasi justorum facta habeant, sed et hoc vanissimum iudicio. ¹⁵ Laudavi igitur lætitiā quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, et biberet, atque gauderet: et hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole. ¹⁶ Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, et intelligerem

darosi po saule. Kaikada žmogus viešpatauja ant žmogaus savo nelaimėi. ¹⁰ Aš mačiau bedievių palaidotus; jie dar prie savo gyvos galvos buvo šventoje vietoje ir buvo giriami mieste, lyg-kad jų darbai butu buvę teisingi. Bet ir tai tuštybė. ¹¹ Nes kadangi ne tuojau ištariama pasmerkimas prieš piktuosius, žmonių vaikai daro pikta be jokios baimės. ¹² Tačiau, nors nusidėjėlis šimtą sykių daro pikta ir kantriai kenčiamas, aš žinau, kad bus gera bijantiems Dievo, kurie gerbia jo veidą. ¹³ Tenebuna gera bedieviui, ir tenebuna prailgintos jo dienas, bet tepraeina lyg šešėlis tie, kurie nebijo Viešpaties veido. ¹⁴ Yra ir kita tuštybė, atsitinkanti ant žemės. Yra teisiųjų, kuriuos sutinka nelaimės, lyg-kad butu darę bedievių darbus, ir yra bedievių, kurie taip be baimės gyvena, lyg-kad turētu teisiųjų veikalus. Bet manau, kad ir tai tuščiausias dalykas. ¹⁵ Taigi, aš gyriau linksmybę, kad žmogui nėra nieko geresnio po saule kaip tik valgyti, ir gerti, ir džiaugtis, ir kad tai tik jis pasiima su savim iš savo vargo savo gyvenimo dienose, kurias Dievas jam davė po saule.

¹⁶ Aš taip pat stengiausi pažinti ir suprasti užsiėmimus, kokių esti

¹⁴Yra tuštybė, kuri darosi ant žemės, kad esti teisiųjų, kuriems taip atsitinka, lyg-kad darytu bedievių darbus, ir yra bedievių, kuriems nekitaip įvyksta, kaip kad teisiai elgtusi; aš tariau, kad ir tai tuštybė. ¹⁵Taigi, aš giriu linksmybę, nes nėra žmogui geresnio dalyko po saule, kaip tik valgyti, gerti ir linksintis; ir tai tegul ji lydi tarp jo darbų per visą gyvenimo laiką, kurį Dievas jam davė po šia saule. — (10) *Buvo šventoje vietoje*. Taip rasi pavadinta garbingos jiems pavestos pareigos ir vieta, kame jie jas pildė. — (12) *Šimtą sykių*: labai daug sykių. — (15) *Gyriau linksmybę*... Plg. aug. 2, 24; 3, 12. 13. 22

ir k. — Taigi, išmintingasis, kurs svarstydamas gyvenimo bėgį, mato pasaulyje iškreiptą teisybę, turi pasilikti ramus, nepasiduoti nekantrybei dėl gyvenimo nelaimių, žiūrėti pats savęs ir visą kita palikti Dievo teisingumui, atsininti, kad jis turi jam žinomą paskirtą laiką. Laikas yra dvejopas: vienas teisinis, kuriame gerieji gauna užmokesnį, piktieji bausnę, ir kitas šio gyvenimo laikas, kuriame vienas ant kito viešpatauja (9. e.).

(16) *Aš taip pat stengiausi*... Ebr. t.: kuomet aš atkreipiau savo širdį pažinti išminties ir žiūrėti vargų, kurie atsitinka ant žemės — nes nei diena, nei

distentionem, quæ versatur in terra: est homo, qui diebus et noctibus somnum non capit oculis. ¹⁷ Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole: et quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

Caput IX. ¹ Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem: Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei: et tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit: ² sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa æque

ant žemės, kame yra žmonių, kurių akis per dienas ir naktis negauna miego. ¹⁷ Ir supratau, kad žmogus negali rasti jokios tikros priežasties visų Dievo darbų, kurie darosi po saule; ir juo daugiau vargsta bejieskodamas, juo mažiau randa; jei išmintingas ir sakytusi žinąs, tačiau jis negali rasti.

9. perskyrimas. ¹ Visa tai svarščiau savo širdyje, kad tikrai suprasciau. Yra teisių ir išmintingų, ir jų darbai Dievo rankoje; ir tačiau žmogus nežino, meilės ar neapykantos jis vertas, ² bet visa laikoma netikrybėje ateičiai; nes visa lygiai atsitinka teisiams ir bedieviui,

naktį jie negauna į savo akis matyti miego. tuomet aš pamačiau visą Dievo veikimą, kad žmogus negali nuodugnai iširti darbo, kurs įvyksta po saule, nors žmogus ir kažinkaip vargtų; jis neištirina, nors išmintingas ir sumanytu jį pažinti, jis negali jo pažinti. — (17) Tačiau jis negali rasti. Dievas laiko žmogų nuolatiniame nežinojime ir silpnybėje.

(9. 1) Visa tai svarščiau... Patvirtinama, kad visa tai, kas pasakyta aug. 8, 16, 17, tikra tiesa. — Kad tikrai suprasciau. Anot ebr. t.: visa tai stengiaus nuodugnai iširti. — Dievo rankoje: jo globoje ir jo vedami. — Ir tačiau žmogus... Ebr. t.: nei meilės, nei neapykantos žmogus nežino, t. y. žmogui nėra žinoma, ką jis turi prietelį ir ką neprietelį. Jis nežino, ar jo gyvenimo atsitikimai yra užmokesnis, ar bausmė, kitaip sakant, iš vargų ir džiaugsmų, kuriuos mums siūncia apveizda, mes neturime teisės daryti išvadą, kad Dievas mumis patenkintas, ar nepatenkintas, dėlto kad jis neturi pareigos jau šiame pasaulyje elgtis su kiekvienu, žiurėdamas, ko verti jo darbai. Pamokslininkas kalbo tik apie viršujinį žmogaus likimą, todėl jo žodžių (šitoje eil.) negalima suprasti apie netikrybę, kokioje esame malonės stovio žvilgsniu. — (2) Bet visa laikoma... Ebr. t.: visa ties žmonėmis (ne jų valdžioje). — Žmogus žiuri į ateitį, bet negali pramatyti, ką ji atneš, nes visaip gali atsitikti. — Nes:

Pamokslininkas tai suprato, kad dievo-baimingumas ir bedievyystė nėra tos priežastis, dėlai kurių Dievas turėtų šiame gyvenime nevienodai elgtis su žmonėmis. — Kaip neteisiai prisiekiančiam... Anot ebr. t.: tam, kurs prisiekia (be reikalo, neteislingai) ir tam, kurs bijo prisiekti (gerbdamas šventą Dievo vardą). — Kas čia sakoma, nėra priešinga Kun. 26 persk., nes tenai pažadėjimai duoti visai tautai. Jei ir Sen. Testamente Dievas leisdavo piktiems naudotis laime, geriesiems gi kentėti vargų, tai užtat šitiems jis suteikdavo didesnių gėrybių: kantrybės, garbės danguje. Gamtos įstatai visiems tie patįs, nelaimės, ypač mirtingumas, turi šaknis pradinėje nuodėmėje. Tos „tuštybės“ Dievas nepašalina dėlai teisųjų. Viuose kituose dalykuose apsireiškia ypatinga Dievo apveizda, kuri arba apsaugo teisiuosius nuo nelaimių arba iš jų daro jiems naudos (Rom. 8, 28). Priešingai, piktieji esti ypatingu budu baudžiami, kad kiti butu atbaidyti nuo pikto ir jie patįs grįžtusi ir gautu, kas gera. Jei jiems tenka laimės, kuomet dar tebeprisilieka savo nuodėmėse, tai ta laikinė laimė yra užmokesnis už gera, kurį yra padarę ir už kurį jie negali gauti amžinojo užmokesnio. Be kitų gi priežasčių, Dievas palieka čia sumaišytus piktus ir gerus, kad vieni ir kiti butu iširti (plg. Lk. 2, 35). Kad išmintingas visa tai suprastu, Pamok-

eveniant justo et impio, bono et malo, mundo et immundo, immolanti victimas, et sacrificia contemnenti, sicut bonus, sic et peccator: ut perjurus, ita et ille qui verum dejerat. ³ Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt, unde et corda filiorum hominum implentur malitia, et contemptu in vita sua, et post hæc ad inferos deducuntur.

⁴ Nemo est qui semper vivat, et qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo. ⁵ Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum. ⁶ Amor quoque, et odium, et invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, et in opere quod sub sole geritur.

⁷ Vade ergo et comede in lætitia panem tuum, et bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placeant opera tua. ⁸ Omni tem-

geram ir piktam, tyram ir suteptam, atnašaujančiam aukas ir niekinančiam atnašas; kaip esti geram taip ir nusidėjėliui; kaip neteisiai prisiekančiam, taip ir tam, kurs prisiekia tiesą. ³ Tai blogiausia tarp viso, kas darosi po saule, kad tie patys dalykai visiems atsitinka. Todėl ir žmonių širdis pasidaro pilnos piktenybės ir paniekinimo savo gyvenime, ir po to jie vedami į mirusiųjų buveinę.

⁴ Nėra neivieno, kurs visuomet gyventu ir kas turėtų tokią viltį. Geriaus gyvas šuo už negyvą liūtą. ⁵ Nes gyvieji žino, kad jie mirs; mirusieji gi nieko daugiau nebežino ir neturi jokio užmokesnio, nes jų atsiminimas paliktas užmiršti. ⁶ Ir meilė, ir neapykanta, ir pavydas draug žuvo, ir jie neb turi dalies šiame pasaulyje ir vi same, kas darosi po saule.

⁷ Eik tat ir valgyk linksmybėje savo duonos ir gerk su džiaugsniu savo vyno, nes tavo darbai patinka Dievui. ⁸ Tebuna visuomet

slininkas nori tai pasiekti savo perspėjimu, nurodymas taip pat businėjimo teisina. Jis anaipol nemano, kad dorybė randa savo užinokėnį jau šiame gyvenime. — (3) *Kad tie patys dalykai...* Ebr. t.: kad visiems tas pats likimas. — *Todėl ir žmonių...* Plg. aug. 8. 11. Bėdieviai piktai naudojasi Dievo kantruimu, dar labiausiai įsidrąsindami ir sukietėdami piktenybėje. — *Paniekinimo*. Ebr. t.: beprotystės (dorinės). — Ji labiausiai priešinga išminčiai.

(4) *Nėra neivieno...* Ebr. t. rasi: nes kas kokiuo nors būdu yra taip gyvųjų, tam yra vilties, t. y. ir menkiausias gyvenimas geresnis už mirtį, nežiurint visų jo vargų. Kaip pavyzdys menkiausio gyvenimo čia duodama gyvas šuo, kurs pas rytiečius labai niekinamas. Plg. 1 Kar. 17, 43; 4 Kar. 8, 13; Mt. 7, 16 ir k. Augščiau (7, 2—4) Pamokslininkas sakė mirtį esant geresnę už gyvenimą, bet ten dalykai buvo svarstomi kito-

kiuo žvilgsniu. — (5) *Mirusieji gi...* Tuose žodžiuose anaipol negalima matyti išreikštos abejonės apie sielos nemarumą ir businėjimą amžiną atsilyginimą; jais tik palyginama mirusiųjų stovis su gyvųjų ir nurodoma mirusiųjų nebedalyvavimas šio gyvenimo dalykuose. Panašių minčių apie mirusius randame taip pat psalmėse. Plg. Ps. 6, 6; 29, 10; 87, 5 ir k. — *Jokio užmokesnio:* jokio pelno iš savo darbų šiame gyvenime, bet ne amžinastyje. — (6) *Daug žuvo*. Ebr. t.: seniai žuvo. Mirusiųjų buveinėje viešpatauja tyla; aistros, kurios čia ant žemės taip smarkiai sudrąsina žmoniją, nelydi žmogaus į šėolį. — *Šiame pasaulyje*. Ebr. t.: per amžius.

(7) *Eik tat...*: naudokis Dievo tau suteiktomis gėrybėmis. Plg. aug. 2, 15; 2, 24, 26 ir k. — *Nes Dievui patinka...* Džiaugsme čia ir kitur matoma Dievo maloningumo ženklas. — (8) *Tavo dru-*

pore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat. ⁹ Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, et in labore tuo, quo laboras sub sole. ¹⁰ Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.

¹¹ Verti me ad aliud, et vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.

¹² Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.

¹³ Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, et probavi maximam:

¹⁴ Civitas parva, et pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, et vallavit eam, ex-

tavo drabužiai balti ir tenepri-truksta tavo galvai aliejaus. ⁹ Nau-dokis gyvenimu draug su moterimi, kurią myli, visose savo nepastovumo dienose, kurios tau duotos po saule, visą tavo tuštybės laiką; nes tai yra tavo dalis gyvenime ir tavo varge, kurį vargsti po saule. ¹⁰ Ką tik tavo ranka gali padaryti, tuojau daryk, nes nei darbo, nei proto, nei išminties, nei žinojimo nebus mirusiųjų buveinėje, į kurią tu skubiniesi.

¹¹ Aš kreipiausi į kitą dalyką ir mačiau po saule, kad ne greitiesiems priguli bėgimas, nei karžygiamis karė, nei išmintingiesiems duona, nei mokytiesiems turtai, nei dailininkams malonė, bet visa pareina nuo laiko ir atsitikimo.

¹² Žmogus nežino savo galo; bet kaip žuvys sugaunamos meškere ir kaip paukščiai pagaunami žabangais, taip sugaunami žmonės nelaimės laiku, kuomet jis juos umai užklumpa.

¹³ Tai taip pat pripažinau išmintimi po saule, ir ji man rodėsi didžiausi: ¹⁴ Buvo mažas miestas ir nedaug jame žmonių; atėjo prieš jį didis karalius, apvedė jį pylimu,

bužiai... Viršujiniai ženklai jaučiamos laimės. — (9) *Su moterimi...* Plg. Pat. 5, 15 ir k. — *Nepastovumo*. Ebr. t.: tuštybės. — Tustybės priminimu skaitytos perspėjamas, kad nemanytu, buk išvardintuose dalykuose esanti tikra laimė, vyriausis gerumas. Ne, visa, kas žemiška, tuščia. Bet žmogus turi jais tenkintis, nes juos jam skiria Dievo valia. — (10) *Tuoju daryk*. Ebr. t.: daryk savo įiegonis, t. y. visa sielos ir kūno energija. Taip reikalaujama iš žmogaus darbo, nes ne dykinėjimas sutinka su nurodytu gyvenimo būdu, bet nuolatinis veiklumas. Pirmutinė gi mintis ir vyriausi taisyklė, kurios žmogui reikia laikytis, pasinaudojant gėrybėmis ir dirbant, visuomet pasilieka

Dievo valia, kad žmogus nuolankiai tenkintusi tuo, ką Dievas jam skiria. — *Nei darbo, nei proto*. Ebr. t. rasi: nei minties, nei sumanymo.

(11) *Aš kreipiausi...* Anot ebr.: aš vėl kreipiausi į tą patį svarstymą. — *Ne greitiesiems...*: ne visuomet greičiausiai atbėga pirmi. — *Karė*: laimėjimas kovoje. — *Dailininkams*. Ebr. t.: mokslinčiams. — *Atsitikimo*: likimo. Visa pareina ne nuo mūsų valios, bet nuo visokių aplinkybių, kurių žmogus negali apveikti. — (12) *Savo galo*. Ebr. t.: savo laiko, t. y. patogaus laiko veikti ir laimėti.

(13) *Tai taip pat...* Eina gražus pagyrimas išminties. — (14) *Buvo mažas...* Kaikurie aiškintojai mato čia alegoriją

truxitque munitiones per gymum, et perfecta est obsidio. ¹⁵ Inventusque est in ea vir pauper et sapiens, et liberavit urbem per sapientiam suam, et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. ¹⁶ Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, et verba ejus non sunt audita? ¹⁷ Verba sapientium audiuntur in silentio plus quam clamor principis inter stultos. ¹⁸ Melior est sapientia, quam arma bellica: et qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

Caput X. ¹ Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia et gloria, parva et ad tempus stultitia. ² Cor sapientis in dextera ejus, et cor stulti in sinistra illius. ³ Sed et in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

⁴ Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio

pastatė aplinkui sustiprinimų, ir jis buvo pilnai apgultas. ¹⁵ Taigi, atsirado jame neturtingas ir išmintingas žmogus, kurs išliuosavo miestą savo išmintimi; bet paskui niekas nebeatsiminė to neturtingo žmogaus. ¹⁶ Ir aš sakiau: Išmintis geresnė už stiprybę; kaip gi tat beturčio išmintis liko paniekinta ir jo žodžių neklausyta? ¹⁷ Išmintingųjų žodžių klausoma tyloje labiau kaip kunigaikščio šauksmo tarp paikųjų. ¹⁸ Išmintis vertesnė už kariškus ginklus, ir kas viename dalyke nusideda, nustoja daugelio gėrybių.

10. perskyrimas. ¹ Negyvos musės gadina tepalo kvėpėjimą. Brangiausias atsieina už išmintį ir garbę menka ir laikinė paikybė. ² Išmintingojo širdis jo dešinėje, paikojo gi širdis jo kairėje. ³ Bet ir keliu eidamas paikas, pats budamas neišmintingas, laiko visus paikais.

⁴ Jei valdžią turinčiojo dvasia pakilsta prieš tave, nesitraukk iš savo vietos, nes romumas sustabdo

apie tai, kaip Dievas apsupa žmogų, tarsi pylinu, laiku ir mirtimi; vienatinį kelią išsigelbėti randa išmintingas nuolankume ir pilname sutikime su Dievo valia. — (15) *Bet paskui...* Laikas visa dildo iš atminties. Žodžio *paskui* nėra ebr. t., kurį galima ir taip suprasti, kad anksčiau niekam nebuvo į galvą atėję rupintis. beturčio išmintimi. — (16) *Išmintis...* Plg. Pat. 21, 22. — *Kaip gi tat...* Anot ebr. t.: tuo tarpu beturčio išmintis niekinama ir jo žodžių neklausoma. — Kalbama čionai apie žmonių pasiėgimą apskritai. Nesirupino beturčio išmintimi ir neklausė jo žodžių, kolei nebuvo pavojaus, nieku verčia ir neklauso daugybėje kitų acsitikimų. — (17) *Tyloje.* Ebr. t.: ramybėje, t. y. ramiai. Mintis: išmintingųjų žodžiai, ramiai pasakyti, daugiaus verti, kaip kunigaikščio šauksmas tarp paikųjų. — (18) *Kas viename dalyke...* Ebr. t.:

vienas nusidėjęs pagadina daug gera. Vz. Joz. 7, 1—12.

(10, 1) *Negyvos musės.* Ebr. t.: mirties musės. — *Brangiausias atsieina...* Kaip menka musė pagadina geriausį tepalą, taip ir paikybė gali greitai sunaikinti gražiausius ir brangiausius dalykus.

Šioje eil. išreikšta toki pat mintis kaip ir 9, 18b. — (2) *Jo dešinėje...* linksta į gera, paikojo gi į pikta. — (3) *Bet ir keliu eidamas...* Anot ebr. t.: taip pat ir kelyje, kur tik paikas eina, trūksta jam širdies (proto).

(4) *Valdžią turinčiojo dvasia:* galūnė arba kunigaikščio rustybė. — *Nesitraukk...* nenustok ramybės, dvasios lygsvaros, nes savo smarkumu galėtumei dar labiaus padidinti sukilusią rustybę ir duoti progos didesnei nelaimėi. Plg. Atk. 1, 29; aug. 4, 17...; 7, 7... — Kone visas šitas perskyrimas susideda iš trumpai išreiktų minčių,

faciet cessare peccata maxima. ⁵ Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis: ⁶ positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum. ⁷ Vidi servos in equis: et principes ambulantes super terram quasi servos. ⁸ Qui fodit foveam, incidet in eam: et qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. ⁹ Qui transfert lapides, affligetur in eis: et qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. ¹⁰ Si retusum fuerit ferrum, et hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, et post industriam sequetur sapientia. ¹¹ Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. ¹² Verba oris sapientis gratia: et labia insipientis praecepitabunt eum: ¹³ Initium verborum ejus stultitia, et novissimum oris illius error pessimus. ¹⁴ Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: et quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare? ¹⁵ Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

didžiausias nuodėmes. ⁵ Yra nelaimė, kurią mačiau po saule, panaši į paklydimą, einanti nuo kunigaikščio, ⁶ tai paikas iškeltas į augštą garbės vietą, tuotarpu kad turtingieji sėdi apačioje. ⁷ Mačiau vergų raitų ir kunigaikščių pėsčių vaikščiojančių kaip vergai. ⁸ Kas kasa duobę, į ją įkrinta, ir kas ardo tvorą, tą įkąs žaltys. ⁹ Kas perkelia akmenis, bus jų užgautas, ir kas skelia medžius, bus jų sužeistas. ¹⁰ Jei geležis atšimpa ir nebetoki kaip pirma, bet nebeturi ašmenų, ji didžiu vargu išgalandama; ir po darbštumo ateina išmintis. ¹¹ Jei žaltys tylomis įgelia, nieku nuo jo nesiskiria, kas slapčia apkalbinėja. ¹² Išmintingojo burnos žodžiai malonė, ir neišmintingojo lupos įstums jį prapultin; ¹³ jo žodžių pradžia paikybė, ir jo šnekos galas pikčiausi klajonė. ¹⁴ Paikas dauginą žodžius. Žmogus nežino, kas pirm jo buvo, ir kas gali duoti jam žinią, kas po jo bus? ¹⁵ Paikųjų darbas kankina juos, nes jie nemoka ir į miestą nueiti.

kurių labai primena Patarlių knygą. — (5) Yra nelaimė...: daug yra pasaulyje dalykų, kurie gali erzinti žmogų, jei jis nemoka laikytis ir žiūrėti į visa išmintingai. — Į augštą... Ebr. t.: į didžias augštybes. — Apačioje: žemai, nes jiems kunigaikštis nepalankus. — (7) Vergų raitų... Mintis ta pati kaip ir 6. e. — (8) Kas kasa duobę... Kiekviena pavojaingesniame veikime reikia gudrybės ir atsargumo. Plg. Ps. 7, 16; Pat. 26, 27; Ekl. 27, 29. — Ardo tvorą. Ebr. t.: griaua muro sieną. — Tokios senos sienos plyšiuose dažnai slepiasi žalčiai. Plg. Iz. 34, 15; Am. 5, 19. — (9) Kas perkelia... Ebr. t.: kas išjudina akmenis, jų sužeidžiamas. — Kas skelia... Priežastis rasi nurodoma 10. e. — (10) Jei geležis... Vulgatos prasmė: jei geležis atšipus, žmogus vėl turi ją su

didžiu vargu galasti, ir savo pastangomis įgija išminties. Ebr. t. prasmė rasi toki: jei geležis atšipo, ir žmogus negalanda jos ašmenų, jis gauna suvartoti dusyk daugiau savo įiegų, tačiau išmintis tam tinka, kad veikus su pasisekimu. — (11) Jei žaltys... Žaltys (angis) gelia tylomis, taip pat daro apkalbėtojas. Ebr. t. rasi: jei žaltys įgelia neužžavėtas, nėra jokio pelno žavėtojui. — Jei žavėtojas neužžavi žalcio, tai tas gali jį patį įgelti, ir tuomet brangiai atseina žavėtojui jo neatsargumas. Apie žavėtojus plg. Ps. 57, 5. 6. — (12) Plg. Pat. 10, 32; 12, 13 ir k. — Įstumia. Ebr. t.: į prariją. — (14) Žmogus nežino... Ebr. t.: tuotarpu, kad žmogus juk nežino, kas bus. Plg. aug. 3, 22; 6, 12. — (15) Paikųjų... Paikųjų vargas neturi gerų pasekmių, tik ji

¹⁶ Væ tibi terra, cujus rex puer est, et cujus principes mane comedunt. ¹⁷ Beata terra, cujus rex nobilis est, et cujus principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, et non ad luxuriam. ¹⁸ In pigritiis humiliabitur contigatio, et in infirmitate manuum perstillabit domus. ¹⁹ In risum faciunt panem, et vinum ut epulentur viventes: et pecunia obediunt omnia. ²⁰ In cogitatione tua regi ne detrahas, et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia et aves cæli portabunt vocem tuam, et qui habet pennas annuntiabit sententiam.

Caput XI. ¹ Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum. ² Da partem septem, necnon et octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

¹⁶ Deja tau, žeme, kurios karalius vaikas ir kurios kunigaikščiai valgo anksti rytą. ¹⁷ Palaiminta žemė, kurios karalius garbingas ir kurios kunigaikščiai valgo savo metu, kad pasistiprintu, bet nelėbautu. ¹⁸ Dėlei tinginystės nuslenka balkiai ir dėlei rankų silpnumo laša į triobą. ¹⁹ Juoką daro iš duonos ir vyno, kad gyvendami pokiliautu; ir visakas klauso pinigų. ²⁰ Neapkalbinėk savo mintyje karaliaus ir savo kambario slėpyneje nekeikk turtingojo; nes ir dangaus paukščiai neš tavo balsą, ir kurie turi sparnus, skelbs, kas pasakys.

11. perskyrimas. ¹ Dėk savo duonos ant nutekančio vandens, nes po ilgo laiko ją rasi. ² Duok dalį septyniems, net ir aštuoniems, nes nežinai koki nelaimė atsitiks ant žemės.

nuvargina, kadangi jis gali paklęsti ir labiausiai žinomame kelyje. — (16) *Vaikas*: išmintingumu arba amžiu; tuomet užuot jo valdo kiti, darydami daug pikta. Vienas tokių blogučių tuojau nurodomas; tai lėbavimas nuo pat ryto, kas visuomet buvo laikoma didžiausiu nesusivaldymu, ištvirtimo ženklų. Plg. Iz. 5, 11. — (17) *Garbingas*. Ebr. t.: garbingų sunų, t. y. augštos kilmės ir pilnas gerų jausmų. — *Kad pasistiprintu*: kada yra tikras reikalas. — (18) *Silpnumo*. Ebr. t.: vangumo. — Pavyzdžiais, paimtais iš griunantių namų, įvaizdinama stovis blogai valdomos karalystės. — (19) *Juoką*... Aprašoma išdykusiųjų protavimas neišmintingo karaliaus rumuose. Anot ebr. t.: pasilinksminimui jie kelia pokilių, ir vynas daro gyvenimą džiaugsmingą, ir pinigai visakam tinka (už pinigus visa gaunama). — Šalis, namai, puotos čia (16—19 e.) rasi tik poėziniai simboliai, kuriais įvaizdinama ir plakama visoks dykinėjimas, lyg-kad būtų pasakys: deja žnogui, kurio sieloje visi palinkimai, kaip karalystės valdovai pasidavę ne darbui ir susilaikymui, bet tinginystei

ir kumo pasimėginams. — (20) *Neapkalbėk*... Nežiurint viso matomo ištvirtimo, nereikia pasiduoti nekantrybei, garsiai dejuoti, nes tai pavojinga pačiam dejuojančiam. — *Dangaus paukščiai*... Ta pati mintis, koki išreiškiama žodžiais: ir sienos turi ausis. — *Kas pasakys*. Ebr. t.: dalyka.

(11, 1) *Dėk savo duonos*...: reikia geradaryti ir tuomet, kada neturi vilties, jog susilauksi gerų vaisių iš savo gerų darbų, palikdamas jų pasekmes tvarkyti Dievui, kurs kiekvienam dalykui yra paskyręs savo laiką. Kuomet tas laikas (šiame ar kitame gyvenime) ateis, pasirodys, kad vargas veltui nežuvo. — *Ant nutekančio*... Anot ebr. t.: ant vandens paviršio. — Ploni sausi žydų duonos kepalėliai neskęsdami galėjo plaukti vandens paviršiu. — (2) *Septyniems, net ir...*: daugeliui. — *Nežinai, koki nelaimė*...: tu gali tikėtis, kad tau arba kitiems nelaimės metu (šiame gyvenime) bus naudinga, ko gera darai kitiems. Arba: tu nežinai, koki vieša nelaimė gali atimti iš tavęs paties tavo gėrybes, todėl gausiai jas dalink, kolei jos tavo, kolei jos neatimtos.

³ Si repletæ fuerint nubes, imbre super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. ⁴ Qui observat ventum, non seminat: et qui considerat nubes, numquam metet. ⁵ Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, et qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. ⁶ Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: et si utrumque simul, melius erit.

⁷ Dulce lumen, et delectabile est oculis videre solem. ⁸ Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.

⁹ Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, et in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, et ambula in viis cordis tui, et in intuitu oculorum tuorum: et scito quod pro omnibus his addu-

³ Jei debesys pilni, jie duoda lietaus ant žemės. Jei medis virsta į pietus arba į šiaurę, kurioje vietoje jis krito, ten ir bus. ⁴ Kas žiuri vėjo, nesėja, ir kas tēmija debesys, tas niekuomet nepjaus. ⁶ Kaip nežinai, koks vėjo kelias, ir kokiuo budu pasidaro kaulai nėščios viduriuose, taip nežinai Dievo darbų, kurs visų dalykų Sutvertojas. ⁶ Sėk savo sėklą anksti rytą, ir tenepaliauja tavo ranka vakare, nes nežinai, kuri labiaus dygs, ana, ar šita; o jei viena ir kita, bus juo geriaus.

⁷ Šviesa saldi, ir malonu akims matyti saulę. ⁸ Jei žmogus gyventu daug metų ir juose visuose linksmintusi, jis turi atsiminti tamsų laiką ir daugelį dienų, kurioms atėjus, pasirodys praeitųjų tuštybė.

⁹ Linksminkis tat, jaunikaiti, savo jaunystė, ir tegul tavo širdis džiaugiasi tavo jaunystės dienose. Vaikščiok savo širdies keliais ir kur tavo akys rodo, bet žinok, kad dėlei viso to Dievas atves tave į

(3) *Jei debesys...* Debesų tirštumas ir kurion pusėn vėjas nugriauš medį tai tokie dalykai, kurių žmogus visai nežino ir kurie neikie nepareina nuo jo valtos. Minėdamas pargriuvusį medį, Pamokslininkas neturi omenyje žmogaus mirties; bet jo žodžiai dažnai jai pritaikomi, kad įrodžius, jog mes amžinai pasiliksim tokiam stovyje, kokiame mirtis mus ras. — (4) *Kas žiuri...*: nežiūrėk į vėją ir į debesys taip, lyg-kad jie galētu buti tavo valdžioje; kitaip tu niekuomet nesėsi ir nepjausi, ir visoks naudingas darbas pasiiliaus. — (5) *Kaip nežinai...* Plg. Jono 3, 8. — *Pasidaro kaulai...* Plg. Jobo 10, 11; Ps. 138, 13—16. — (6) *Sėk savo sėklą...* Kaip mums nežinomi gamtos įstatai, taip mums uždengta, ką Dievas nori jais pasiekti. Todėl mums nereikia per daug bailiai tais dalykais rūpintis, bet turime juos

palikti Dievo apveizdai, tuotarpu gi sėti sėklą ir nesiliauti vakare, nes išdygs viena ar kita, arba ir abi draug. Rytą ir vakarą rasi reikia suprasti apie jaunystę ir senatvę. — (8) *Ir juose visuose linksmintusi...* Anot ebr. t.: tegul džiaugiasi jais visais ir teatsimena tamsybės dienas, kurių bus daug; visa, kas ateina (ateitis), tuštybė. — Budamas darbštus, žmogus gali džiaugtis gyvenimu, bet neperžengti ribų, kurias stato dievobaimingumas; tatai gi padaryti padeda apsvarstymas pasaulio tuštybės, atsiminimas Dievo Teisėjo (9. e.) ir Sutvertojo (12, 1). — *Tamsų laiką*: senatvę, mirtį. Plg. Jono 9, 4.

(9) *Tegul džiaugiasi*. Ebr. t.: tebuna laimeje. — Kalbama apie dorą linksmybę. — *Bet žinok, kad...*: gyvenk ir linksminkis, bet taip, kad tau nereiktu bijoti Dievo teismo, kurs tikrai bus. —

cet te Deus in iudicium. ¹⁰ Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua. Adolescentia enim et voluptas vana sunt.

Caput XII. ¹ Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, et appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent, ² antequam tenebrescat sol, et lumen, et luna, et stellæ, et revertantur nubes post pluviam: ³ quando commovebuntur custodes domus, et nutabunt viri fortissimi, et otiosæ erunt molentes in minuto numero, et tenebrescent videntes per foramina: ⁴ et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, et consurgent ad vocem volucris, et obsurdescent omnes filiæ carminis. ⁵ Excelsa quoque timebunt, et formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, et dissipabitur capparitis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, et circuibunt in platea plangentes. ⁶ Antequam rumpatur

teisma. ¹⁰ Išvaryk rustybę iš savo širdies ir prašalink piktenybę nuo savo kuno; nes jaunystė ir pasimėgimas tušti dalykai.

12. perskyrimas. ¹ Atsimink apie Sutvertoją savo jaunystės dienose, pirma negu ateis suspaudimo laikas ir prisiartins metai, kuriuose turėsi sakyti: Man jie nepatinka; ² pirma negu saulė, šviesa, mėnulis ir žvaigždės aptems ir debesis sugriš po lietaus; ³ kuomet namų sargai pradeda drebėti, stipriausi žmonės svyruoja, sumažėjęs malančiųjų skaitlius dykinėja ir tamsybė apsupa žiurinėsius pro skyles, ⁴ kuomet uždaroma duris nuo gatvės, susilpnėjus maluno užimui, ir keliamasi paukščiui sučiulbėjus, ir visos giesmės dukteris apkursta, ⁵ kuomet jie bijo taip pat augštumų ir baidosi kelyje, migdolas žydi, skėriai tunka ir kaparis nustoja vertės; nes žmogus eina į savo amžinasties namus, ir vaikščioja gatvėse raudotojai; ⁶ pirma negu nutruks sidabrinė grandinaitė, ir atsitrauks auksinė juostelė, ir sudužs kibiras

(10) *Rustybė*: apmauda, visoki nekantrumą. — *Piktenybė*. Rasi: kentėjimą. — *Pasimėgimas*. Ebr. t.: aušra (gyvenimo).

(12, 1) *Metai, kuriuose turėsi sakyti...*: senatvė su visomis jos pasekmėmis. —

(2) *Pirma negu saulė...*: pirma negu pradės eiti silpnyn jausmai, visos dvasios ir sielos jėgos, ateis negalė ant negalės, nepatogumas ant nepatogumo. Plg. Jobo 3, 9; Iz. 5, 30; Ez. 32. 7, 8 ir k. — Čia ir toliaus duodama paveikslas senatvės su visomis jos silpnybėmis. Tas aprašymas be padidininimo galima pavadinti vienu iš gražiausių, kokie kada nors buvo padaryti apie tą dalyką. Dauguma vaizdų (3—6 eil.) paimta iš griuančio rumo. — (3) *Namų sargai*: rankos, kurios gynė kuną. — *Stipriausi žmonės*: kojos, kurios visur nešiojo kuną. — *Svyruoja*. Ebr. t.: linksta. — *Sumažėjęs malančiųjų...*: dantis, kurių senatvėje nebedaug belieka ir kurių darbas palyginama su malimu. — *Žiurinėšias pro skyles*: akių dirksnius. — (4) *Duris*

nuo gatvės: lupas, kurios, dantis iškritus, įlinksta į vidų. — *Maluno*: burnos. — *Užimui*: žmogaus balsui. — *Keliamasi, paukščiui...* Senatvėje niegas nekietas, pabundama, kaip tik paukščiai pradeda čiulbėti. — *Giesmės dukteris*: ausis, kurios mėgdavo klausytis giesmių. — (5) *Bijo taip pat augštumų...* Seniems sunku vaikščioti, ypač gi eiti į kalną. Jie pasidaro bailūs ir mato pavojų net ant lygaus vieškelio. — *Migdolas žydi*. Migdolas žydi baltais žiedais žiemą visai neturėdamas lapų. Su juo palyginama žila senio galva. — *Skėriai tunka*. Vaizdas senių nerangumo. — *Kaparis*. Taip vadinasi žolynas, kurs išmirkytas uksyje sužadina norą valgyti. Senam jis nebeturi vertės. — *Amžinasties namus*: kapą ir į mirusiųjų buveinę. — *Gatvėse raudotojai*. Aliuzija į paprotį apraudoti mirusius; tą apeigą atlikdavo samdyti raudotojai ir raudotojos. Plg. 2 Kron. 35. 25; Jer. 9, 17 ir k. — (6) *Nutruks sidabrinė grandinė*

funiculus argenteus, et recurrat vitta aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam, ⁷ et revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

prie šaltinio ir bus sulaužytas tekinis ant šulinio, ⁷ ir dulkės sugrįš į žemę, iš kurios yra, ir dvasia eis atgal pas Dievą, kurs ją davė.

U Ž B A I G A.

⁸ Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, et omnia vanitas.

⁹ Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, et enarravit quæ fecerat: et investigans composuit parabolas multas.

¹⁰ Quæsiuit verba utilia, et conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos. ¹¹ Verba sapientium sicut stimuli, et quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno.

¹² His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus

⁸ Tuštybių tuštybė, tarė Pamokslininkas, ir visa tuštybė.

⁹ Budamas išmintingiausias Pamokslininkas mokino tautą ir pasakėjo, ką buvo padaręs, ir tyrinėdamas sudėjo daug patarlių.

¹⁰ Jis jieskojo naudingų žodžių ir parašė tikriausių ir pilnų tiesos pasakymų.

¹¹ Išmintingųjų žodžiai lyg akstinai ir kaip giliai įkalts vynįs; jie vieno ganytojo duoti mokytojų patarimu.

¹² Daugiau negu tai, mano su-
nau, neįieškok. Dauginti knygas

naite...: persiskirs siela su kūnu. Ebr. t. žmogaus gyvybė palyginama su aukšine lempa, pakabinta ant sidabrinės grandinaitės. Nutrukstant grandinei ir sudužtant lempai, baigiasi žmogaus gyvenimas. — *Atsitrauks auksinė juostelė.* Ebr. t.: sudužs auksinė taurė (lempa). — *Ir sudužs...* pirma negu suirs visas žmogaus kūno mechanizmas. — *Tekinis:* juo kaip svirtimi ir senobėje traukdavo vandens kibirą iš šulinio. — **(7) Dulkės sugrįš...** Aiški aliuzija į Prad. 2, 7. — *Iš kurios yra.* Ebr. t.: taip kaip buvo. — *Dvasia eis atgal...* kad būtų teista, paskui gi amžinai gyventu su Dievu, arba būtų nustumta į amžiną prapultį (plg. 14. e. ir 11, 9).

12. 8—14. Užbaigoje primenama knygos turinys ir duodama vyriausioji žmogaus gyvenimo taisyklė.

(8) Tuštybių... Plg. aug. 1, 2. Apie knygos užbaigą keliami abejonių, ar ji to paties autoriaus parašyta, ar kito

pridėta. Joje patvirtinama trumpais žodžiais tai, kas jau pačioje knygoje pasakyta, tik labiau pabrėžiant ir griežčiau išreiškiant svarbiausią veikalo mintį ir tikslą. Nėra jokių tikresnių nurodymų, kad ją parašė ne tas pats Pamokslininkas, kurs atsiliepia visame veikale ir taip pat čia save primena. —

(9) Budamas... Ebr. t.: be to, kad Pamokslininkas buvo išmintingas, jis dar mokino tautą, ir davė išgirsti, ir tyrinėjo, ir sutvarkė daug patarlių. Plg. 3 Kar. 4, 32. 33. — **(10) Tikriausių ir pilnų tiesos pasakymų.** Ebr. t.: ir ką jis parašė, tikra ir tiesos žodžiai. —

(11) Išmintingųjų... Pagyrimas visų kitų išmintingų mokytojų. — *Akstinai:* nes ragina žmones gera daryti. — *Vynįs:* dėlei savo rimtumo ir nuolatinio naudingumo. — *Jie vieno ganytojo:* vyriausiojo visų tautų ganytojo, Dievo. Ebr. t. rasi: jie stovi kaip rinktinis jietininkų burys. — **(12) Daugiau negu tai:** negu gudrus pamokinimas tikros

est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est. ¹³ Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, et mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo: ¹⁴ et cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

nėra jokio galo ir dažnai galvoti tai varginimas kuno. ¹³ Pasiklausykime visi draug kalbėjimo užbaigos: Bijok Dievo ir laikykis jo paliepimų, nes tai visas žmogus, ¹⁴ ir visa, kas darosi, ar tai bus gera, ar pikta, Dievas atves į teismą, kuris bus daromas apie kiekvieną paklydimą.

išminties. — *Sunau*: kurs skaitai šituos išminties įsakymus. — *Nejieskok*: kas virš to, tu saugokis. — *Knygas*: niekuomet nebutų galo, jei kas norėtų visa pasakyti, ar parašyti. — *Dažnai galvoti...* Plg. aug. 1, 13. 18. — **(13)** *Pasiklausykime...* Anot ebr. t.: pasiklausykime visos šnekos (dalyko) turinio. — *Nes tai*: bijoti Dievo ir laikytis jo įsakymų.

— *Visas žmogus*: taip žmogus išpildys visas savo pareigas link Dievo ir gerai sutvarkys savo paties gyvenimą. — **(14)** *Ir visa, kas...* Anot ebr. t.: nes kiekvieną darbą Dievas statys į teismą apie visa, kas paslėpta (uždengta), ar tai gera, ar pikta. — Dievo teisme visos paslaptys išeis aikštėn.





GIESMIŲ GIESMĖ.

ĮVEDIMAS.

1. Knygos vardas Saliamono Giesmių Giesmė, ebr. *šir hašširim ašer li Šelomoh*. Žodžiais „Giesmių Giesmė“ išreikšta, kad tai yra giesmė, perviršijanti savo vertybe visas kitas Sen. Testamento giesmes, taippat kaip panašūs pasakymai: tarnų tarnas (Prad. 9, 25) reiškia žemiausį tarną, dangų dangus (3 Kar. 8, 27) augščiausį dangų, tuštybių tuštybė (Pam. 1, 1) tikriausią tuštybę, kunigaikščių kunigaikštis (Dan. 8, 27) vyriausį kunigaikštį, karalių karalius, viešpačių Viešpats galingiausį karalių, Viešpatį ir tt.

Pavadinimas knygos giesmė parodo, kad tai poėtinis ir lyrinis veikalas, nes ebr. ž. *šir* vadinama šv. Knygose lyrinė poėzija. Išreikiama joje sielos jausmai ne vieno, bet dviejų asmenų ir tuo budu pasidaro dialogai. Įvedama dar ir kiti retkarčiais atsiliepiantys asmenys, yra šioks-toks veikimas ir tarpai tarp atskirų dalių, bet visa tai anaip tol nepadaro iš Giesmių Giesmės dramos tikroje to žcdžio prasmėje; ji pasilieka dialoguota lyrinė

tarsi iš atskirų scėnų susidedanti giesmė.

Kaip parodo pats knygos vardas yra tai viena giesmė, o ne rinkinys atskirų įvairiose aplinkybėse sudėtų apie meilę kalbančių dainų. Visoje Giesmių Giesmėje tas pats turinys nuo pradžios iki galui, tie patys asmenys, tie patys išsireikškimai, kurie atsikartoja lyg kokie obalsiai visame veikale ir riša jo dalis į vienybę.

2. Knygos antrašas dar pasako, kad jos autorius buvo Saliamonas. Seniausias žydų padavimas lygiai kaip ir katalikų Bažnyčia laiko Giesmių Giesmę to garsiausio žydų karaliaus veikalu. Jame pačiame galima rasti nemaža dalykų, patvirtinančių tą seniausią visų isitikrinimą. Gražus Giesmių Giesmės stilius, tyra ebraiška kalba liudija apie jos atsiradimą žydų literatūros žydėjimo laikais ir labai pritinka Saliamonui, tarsi paveldėjusiam po Dovido draug su karališkuoju vainiku taip pat pažinimą ateisiančio Mesijo ir jo karalystės, o draug ir mokėjimą dailiausiai išreikšti pra-

kilniausias mintis. Aprašymai Jeruzalės gražybių, karališkųjų rumų ir viso Izraelio taippat labai pritinga Saliamono karaliavimui, kuriam lygaus nebuvo kito. Paminėjimas trumpame veikale net devyniolikos atskirų žolynų ir penkiolikos gyvulių tarsi sakyte sako, kad jis parašytas to paties Saliamono, kurs taip mėgo gantos dalykus ir yra rašęs apie visus augalus, pradedant nuo Libano kėdrų ir baigiant menku ysopu (plg. 3 Kar. 4, 32...).

3. Giesmių Giesmėje išreikšta karščiausios meilės jausmai dviejų asmenų, kurių vienas pavadintas Saliamonu, antrasis Sulamietė, bet tų dviejų vardų tie asmenys dažniaus gauna kitus pavadinimus, karaliaus, mylimojo, prietelio, brolio, sužieduotinės, mylimosios, sesers. Bet kas ištikrųjų yra tie Giesmių Giesmės asmenys ir apie kokią meilę čia kalbama? Atsakymai į tuos klausimus nuo seniausių laikų duodami labai nevienodi. Jie pareina nuo to, kokioje prasmėje imama Giesmių Giesmės žodžiai.

Vieni pripažįsta Giesmių Giesmei tikrąją žodinę (istorijinę) prasmę ir mato joje išgirtą tik karštą kunišką meilę dviejų asmenų, norinčių susivienyti moterystės ryšiais. Taip mėgino senobėje aiškinti jau kaikurie žydai, kurių tačiau aiškinimas tuojau buvo atmetas jų pačių sanhedrino. Krikščionių tarpe pirmas Teodoras iš Mopsvestos išreiškė nuomonę, kad Giesmių Giesmė sudėta pagirti ir pagerbti Saliamono moterystei su Aigypso Paraono dukterimi; bet ta jo nuomonė buvo pasmerkta visuotiniame Bažnyčios susirinkime Konstantinopolyje (553 m.). Tuos senobės aiškintojus seka vėlesniųjų laikų racionalistai, tarp savęs nesu-

tikdami, be galo įvairindami Giesmių Giesmės asmenų vardus ir draugijinių jų stovį, o taippat jų skaitlių.

Kiti, aiškindami Giesmių Giesmę, kad ir supranta ją žodinėje prasmėje apie Saliamoną ir jo sužieduotinę, bet tuojau priduria, kad čia išgirta Saliamono ir Paraono dukters meilė tai tik figura mystinės moterystės tarp Kristaus ir jo Bažnyčios. Toks aiškinimas nėra taip labai peiktinas kaip pirmasis, bet ir jis neišrodo, kad būtų tikras. Nors pats Saliamonas teisingai laikoma figura tikriausio ramybės karaliaus Jėzaus Kristaus, bet Naujame Testamente nerandama jokių patvirtinimų, kad jo moterystė su Paraono dukterimi būtų buvusi figura Išganytojo susivienijimo su Bažnyčia. Be to, jokių būdu negalima visos Giesmių Giesmės suprasti žodinėje prasmėje apie Saliamoną ir kurią nors iš jo sužieduotinių. Juk imant dalyką taip, kaip istorija reikalauja, negalima sau išivaizdinti, kad Saliamono sužieduotinė būtų galėjusi draug ir vynuogyno sergėtoja būti, ir džiaugtis karaliaus meile jo rumuose, ir ganyti draug su juo bandą, ir jieškoti jo pati viena nakčia gatvėse, klausinėtis miesto sargų apie mylimąjį, būti jų mušama, apiplėšta ir tt. O jei negalima Giesmių Giesmės suprasti žodinėje prasmėje apie minėtuosius žemiškus asmenis, tai nėra ant ko paremti ir dvasinės prasmės.

Vienatinis priimtinas Giesmių Giesmės aiškinimas tai tų, kurie laiko ją visą alegoriją. Pakildami augščiau už paprastą atskirų žodžių prasmę, taip kaip reikalauja alegorija (nuo gr. ž. *ἀλλο* ir *ἀγορεύω*, todėl sakymas vieno dalyko, kad būtų supраста kitas), jie nepripa-

žįsta, kad Giesmių Giesmėje buvo kalbama apie istorijos atsitikimą; jiems Saliamono ir Sulamietės moterystė tiktai figura, kuria įvaizdinama dorinė augštesnės tvarkos tiesa, gaubtė dengianti didžią ir gilią paslaptį, garbingas apdaras papuošti dangiškai idėjai. — Tarp kitko jau pats sužieduotinės vardas Sulamietė, padarytas iš Saliamono vardo, parodo, kad vienas ir kitas reikia suprasti žiurint etymologijos. Visai analoginių pavyzdžių ir palyginimų galima rasti labai daug kaip Sen. taip N. Testamente. Dažnai žydų tauta įvaizdinama šv. Rašte kaip Viešpaties moteris arba sužieduotinė, taip pat kaip motina arba mergaitė, į atstoiją nuo Viešpaties žiurima, kaip į neištikimumą moterystei ir kaip į paleistuvystę. Viešpats vadinamas Dievas pavydus, kurs graso persiskyrimu savo neištikimai mystinei moteriai (Vz. Iš. 34, 15; Kun. 20, 5, 6; Sk. 15, 39; Iz. 50, 1; 54, 6; Jer. 3, 1...; Ez. 15, 16; Oz. 2, 19, 20 ir k.). 44. psalmėje išreikšta tik trumpai visai ta pati mintis, ką ir Giesmių Giesmėje, pasinaudojant tomis pačiomis figuromis. N. Testamente Jėzui Kristui taip pat aiškiai duodama Sužieduotinio vardas, o Bažnyčia vadinama jo sužieduotine (plg. Mt. 9, 15; 22, 2...; 25, 1...; Jo. 3, 29; 2 Kor. 11, 12; Apr. 19, 9; 21, 2, 9 ir k.).

4. Alegoriško G. Giesmės aiškinimo laikėsi seniausi žydų synagoga ir šv. Bažnyčios tėvai, tebesilaiko gi kone visi katalikų egzegetai. Bet nors taip sutartinai žiurima į Giesmių Giesmę kaip į alegoriją, tačiau jos prasmė išreiškama toli-gražu nevienai. Žydų aiškintojai randa G. Giesmėje išreikštus Dievo santikius su Sen. Testamento synagoga, nes Vieš-

paties atsinešimai į išrinktąją tautą kartkartėmis buvo aprašoma kaip moterystės ryšis, ir žmonių padarytas įžeidimas tų santikių buvo lyginamas svetimoterystei. Krikščionių gi pažiūra G. Giesmėje norėta parodyti pilniausiame išsiplėtojime Dievo meilė link atpirktosios žmonijos. Taigi, sekant katalikų aiškintojus, reikia joje matyti gražiausią visa perviršijančią giesmę apie Kristaus susižiedavimą su N. Testamento Bažnyčia, kuri išdygo ir išaugo iš synagogos šaknies (Iz. 60, 3...; Rom. 11, 16...) kaip nauja Jeruzalė (Gal. 4, 23. 26. 27). — Tai nuomonei visai nepriešinga, kad G. Giesmė kaipurių (Orig., Grig.-Nyss. ir k.) aiškinama taip pat apie susivienijimą kiekvienos šventos sielos su Kristumi arba apie artimiausį susivienijimą švenč. Panos su jos dieviškuoju Sunumi; ne kad G. Giesmė turėtų trejopą prasmę, bet dėlto kad susivienijimas Kristaus su Bažnyčia yra pagrindas ir paveizdas susivienijimui Išganytojo su jo nekalčiausia Motina ir (netaiptobulam) jo susivienijimui su kiekviena teisia siela (šv. Bern.).

Žinant Giesmių Giesmės prasmę ir vyriausią mintį, galima ją visą paskirstyti į šias septynias tarsi scėnas: 1. Pritardamas Sužieduotinės troškimui, Sužieduotinis ją lanko ir palinksmina (1, 1—2, 7). 2. Antras aplankymas Sužieduotinės ir pakvietimas jos į darbą (2, 8—17). 3. Sužieduotinė jieško savo mylimojo (3, 1—5). 4. Susižiedavimas (3, 6—5, 1). 5. Sužieduotinė kviečiama kentėti dėl Kristaus dar karščiaus myli ir įgija ypatingą Sužieduotinio malonę (5, 2—6, 8). 6. Švento susivienijimo vaisiai (6, 9—8, 4). 7. Meilė apvainikuota danguje (8, 5—14).

5. Kuo vadavosi ir ką norėjo pasiekti Saliamonas, sudėdamas Giesmių Giesmę? Ar jis norėjo apreikšti naują nežinomą tiesą, ar tik šv. Dvasios paragintas poetiš-kai išreikškė jau žinomą? Iš pačios G. Giesmės negalima įrodyti, kad jos sudėjęjui butu buvę Dievo apreikšta naujų ir nežinomų dalykų. Ypač trys tiesos jo išreiškiamos: mesijinė ramybė, visas tautas apimęs Bažnyčios išsiplėtimas ir Kristaus susijiedavimas su Bažnyčia. Kad Mesijo karalystė turėjo būti ramybės karalystė, tai Saliamonas žinojo, nes jis pats buvo figura ramybės Kunigaikščio (1 Kron. 22, 9; plg. Žyd. 1, 5. Ps. 71); apie busimą teokratijos išsiplatinimą ant visų tautų galėjo jį pamokinti jo tėvo psalmės (Ps. 2. 109. 21. 17); susijiedavimo idėjai jis turėjo gana figurų Sen. Testamente.

6. Dieviška Giesmių Giesmės kilmė ir jos kanoninė vertybė neabejotina. Dievo įkvėptu veikalu ir šv. Rašto dalimi ją laikė visuomet žydų synagoga ir katalikų Bažnyčia. Žydų tikėjimą karštais žodžiais išreikškė garsus Akiba: „Saugok Dieve! Niekuomet žmogus nesiginčijo, kad G. Giesmė šventa knyga, nes visas amžių bėgis negali lygintis su ta diena, kurioje G. Giesmė buvo duota Izraeliui. Visi hagiografai šventi, bet Giesmių Giesmė švenčiausi.“ Seniausį

Bažnyčios padavimo liudijimą randame išreikštą Teodorėto žodžiuose: „Šv. tėvai priėmė G. Giesmę į šv. knygų skaitlių; daugelis iš senųjų ją aiškino, o kurie visos neaiškino, jos žodžiais papuošė savo knygas... Trumpai sakant, visi paliudija, kad ta knyga dvasinė (alegoriškai aiškinama).“

Nors Giesmių Giesmė vienas iš gražiausių poetinės dailės išdavinių, bet jos vaizdai, aprašymai, palyginimai ypač mūsų laikų skaitytojui, neapsipratusiam su rytiečių išsireiškimo būdais, gali pasirodyti per daug skaidrus, net piktinantis, ir teisingi pasilieka Origeno žodžiai: „Perspėju ir duodu patarimą kiekvienam, kurs dar ne liuosas nuo kuno ir kraujo varginimų ir nesišalina nuo kuniškų prigimtios jausmų, visai neskaityti šitos knygelės ir to kas joje sakoma.“ G. Giesmė parašyta ne žemiškomis kuno jausmų apgalėtoms sieloms ir todėl neturėtų rasti kiekvienose be skirtumo rankose ir po kiekvieno akių. Visoje G. Giesmėje ir atskirose jos smulkmenose pilna nesuteptos nekaltybės, švento rimtumo; nėra joje nieka, kas nebutu verta Dievo Dvasios; bet tik sielos nesuteptos, prakilnios, šventos randa joje tikrai dvasinių gėrių ir pasinaudoja ja padidinti savo meilei link Dievo.



CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

quod hebraice dicitur *Sir Hasirim.*

SALIAMONO GIESMIŲ GIESMĖ,

kuri ebraiskai vadinasi

Šir Hašširim.

1. Pritardamas Sužieduotinės troškimui, Sužieduotinis ją lanko ir linksmina.

Caput I. ¹ Osculetur me osculo
oris sui:
quia meliora sunt ubera tua
vino,

1. perskyrimas. ¹ Tegul jis mane
pabučiuoja savo burnos pabu-
čiavimu;
nes tavo mylėjimas geresnis už
vyną;

1, 1—2, 7. Giesmių Giesmė prasideda Sužieduotinės Bažnyčios žodžiais. Ji, kalbėdama savo ir savo palydovių Jeruzalės dukterų vardu, išreiškia karštą troškimą, kad dieviškasis Sužieduotinis Kristus pasirodytu (1, 1—3), joms paaiškina, kodėl, nežiurint jos tamsaus veido, jai valia taip šauktis į mylinąjį (1,4.5), vėl kreipdamasi į Sužieduotinį klausia, kur jis pasilieka (1, 6); palydovės gi, rasi nevisai jį suprasdamos, duoda nedaug tepaaiškinantį atsakymą (1, 7). Umai apsireiškia Sužieduotinis ir aiškina, kaip labai jis brangina Sužieduotinę, kuri jam atsakinėja meilės ir pagyrimo žodžiais (1, 8—2, 3a); ji lyg-kad tirpdama iš meilės toliaus skelbia savo didžiausį pasigerėjimą ir trokšta ramiai naudotis Sužieduotinio artumu (2, 3b—7).

(1, 1) *Tegul jis mane pabučiuoja.* Taip kalba ne Paraono dukte, kurią karalius Saliamonas vedė moterystėn, ne kuri nors šiaip jau iš tautos mergaitė, laukianti mylimojo, bet palydovių apstota alegorinė Sužieduotinė Bažnyčia. Ji priešingai priimtam pas žydus ir kitas tautas papročiui, atsiliepia pirma, nekalbinama Sužieduotinio (plg. žem. 8, 8...; Teis. 14, 7...). Čia ir visoje Giesmėje jos troškimai, žiurint pačių žodžių, karštesni ir ji rodomi labiau jo jieskanti ne-kaip jis josios. Tai tinka alegorinei Su-

žieduotinei, — Bažnyčiai juk labiausia-reikalinga Dievo pagalba; bet tai sve-tima žmonių papročiams, kurie reikai lauja, kad mergaitės lauktu meilės žo-džių ir pasirodytu turinčios daugiaus drovos. Umas perėjimas iš pat pradžios nuo trečio asmens į antrąjį (1, 3, e.), nurodąs troškimo didumą, žemiškoje meilėje kone visai neišaiškinamas, nes Sužieduotinis tuotarpu nematomas; jo pasirodymas minimas tik 8. e. Bet kalbant Bažnyčiai, ta permaina visai suprantama: ji parodo, kad tas, kurs Sužieduotinei ir jos palydovėms tą va-landą nematomas, Kristus, lygiai girdi jos žodžius, kaip kad čia pat butu. Savo Sužieduotinio vardo alegorinė Sužie-duotinė nepasako, nors ji be abejonės nori, kad jos žodžiai butu suprantami jos palydovėms; nes taip geriaus iš-reiškia meilės karštumas: tokiai mei-lei, einančiai paskui savo troškimą, ro-dosi, kad, kur tik ji kreipiasi, tenai mato, ko geidžia, ir kad visi kiti tą pat jaučia savyje, ką ir ji, ir todėl be pasa-kymo žino, kursai yra jos troškimų da-lykas. Galop argi Bažnyčios mylimiau-sis Sužieduotinis ne vienatinis ir argi galētu kas nors turėti apie jį abejonę ir be išvardijimo? — *Savo burnos pabu-čiavimu.* Ebr. t.: savo burnos pabu-čiavimais. „Bažnyčia trokšta savo Sužieduotinio pabučiavimų; bet tie pa-

² *fragrantia unguentis optimis.*
Oleum effusum nomen tuum:
ideo adolescentulæ dilexe-
runt te.

² jis kvepi geriausiais tepalais.
 Tavo vardas išlietas aliejus;
 todėl mergaitės myli tave.

bučiavimai ir kiti meilės ženklai Giesmių Giesmės knygoje yra lyg kokios varšos, kuriomis įvaizdinama dieviški dalykai (Grig.-Nyss). „Butu labai paikas, sako Grigalius Did., kas taip isižiūrėtų į pačias paveiklo varšas, kad nehematytu nupieštojo dalyko... (Šv. Rasto) žodžiai taip pridengia dvasią, kaip šiaudai grūdus; bet galvijų dalykas esti šiaudus, žmonių ji naudotis grūdais.“ Taigi, meldama čia pabučiavimų alegorinė Sužieduotinė nori, kad Dievo meilė pripildytų jos sielą, nes taip nužengs į ją Viešpaties ramybė (plg. žem. 8, 10; Jo. 20, 21—23). Toks karštas troškimas labai gerai pritinka Sen. Sendoros Bažnyčiai, ištikimai synagogai, kuri savo teisiųjų burna nuolat maldavo artiesnio susivienijimo su Dievu. Ją mato kalbančią G. Giesmės knygoje senobės ir vėlesnių laikų žydai aiškintojai. Ji, anot kaikiurių Bažnyčios tėvų ir rašytojų, atsiliepianti bent knygos pradžioje. Į jos burną Origenas deda tokiuos žodžius: „Ikkolei siuntinės man mano Sužieduotinis pabučiavimų per Moze, pabučiavimų per pranašus? Aš trokštu jo paties burnos prisilietimo. Tegul jis pats ateina; tegul jis pats nužengia!“ Daugelis, mano, kad Sužieduotinės žodžiais meldžiasi tokie tikri žydai kaip Simeonas ir Ona, kaip Zakarijas, Elzbieta, Jonas Krikšt. kaip Marija ir Juozapas; jie sako Sužieduotinė esanti ištikima ir išrinkta Dievo banda, kuri ir trokšta dar neatėjusio Kristaus Ganytojo ir su džiaugsmu priima jau atėjusį; ji esanti ta synagoga, iš kurios gimę apaštalai buvo Bažnyčios pagrindas ir šulai, kuri yra draug ir (pradinė) Bažnyčia ir gali jos vardu vadintis, nes yra ant abiejų sendorų slenksčio. Galima dar manyti, kad įkvėptas autorius turėjo omenyje tik tą synagoga, kuri yra jau pavirtusi į N. Testamento Kristaus Bažnyčią, trokštančią nebe žadėtojo Atpirkėjo, bet atsijusiojo ir tik laikinai su ja neesančio, todėl ji maldauja ne jo atėjimo, ne vieno tarsi pirmutinio pabučiavimo, bet jau priprastų sau Dievo-Zmogaus pabučiavimų. Ji Sužieduotinio jau išrinkta, jo prietelė, jo gražioji, jo balandėlė, bet dar su juo iškilmingai nesužieduota ir

jo neverta atsiliepia į dieviškąjį prietelį. (Sužieduotinės vardą ji gaus tik toliaus po susižiedavimo apeigų). — *Tavo mylėjimas.* Ebr. t. ž. *dodim* reiškia mylėjimą, lot. *amores*. Plg. Ez. 16, 8; Pat. 7, 18. — *Geresnis už vyną*, t. y. daugias vertas kaip visi žemės gėriai. Teisingai meilė palyginama su vynu, nes ir ji nugirdo kaip vynas. Jėzaus Kristaus meilė tai gėrimas nugirdas sielas. — (2) *Jos kvepi geriausiais tepalais.* Ebr. t. rasi: tavo kvapai turi meilų kvapą. Kadangi patepimas aliejumi yra džiaugsmo ženklas, buvo daromas pokiliuose, todėl Kristaus atėjimas čia aprašoma kaipo linksniausi valanda ir didi iškilnė. Be to, tepalai buvo brangūs, todėl jais išreiškiama taippat geriausi dalykai, pvd. išminties vertybė ir saldumas (Ekli. 24, 20...). prietelystės meilینگumas (Ps. 132, 2; Pat. 27, 9). Ps. 44, 8.9 pasakyta, kad Dievas patepęs Kristų džiaugsmo aliejumi, ir taip išreikšta patepimas, kuriuo buvo Dievo patepta Kristaus žmogystė. Taigi, Bažnyčia mato taippat savo Sužieduotinį apipiltą dangiškąja malone, viršprigimtinėmis gėrybėmis. — *Tavo vardas...* Vardas žydų kalbos papročiu reiškia tai, kas žinoma apie esmę, todėl teksto prasnę galima išreikšti žodžiais: tu kaip išlietas aliejus, tu kvepi dangiškais tepalais, tu esi pateptasis; tie gi pasakymai geriausiai tinka Kristui, kunigui, karaliui ir pranašui, taigi pateptam tarsi trejopu patepimu. Senesniųjų ypač aiškintojų nuomone čia ir nurodoma tikras Sužieduotinio vardas: Pateptasis, Kristus (plg. Ps. 2, 2; Dan. 9, 24). To išlieto aliejaus kvapą Bažnyčia linksninama, pašventinama ir stiprinama. — *Todėl mergaitės...* Sužieduotinė mergaitėmis. t. y. netekėjusiomis jaunikaitėmis (ebr. *'alamoth*) čia vadina savo palydoves, kurių širdis taippat pilna nekaltiausios, tyriausios meilės ir kurios savaip rengiasi į tas pačias Sužieduotinio vestures. Savęs Sužieduotinė iš jų tarpo neišskiria; ji sako, kad visos mergaitės, kurių širdis tikra, jaučiasi taip didžio Sužieduotinio meilumo patrauktos jo mylėtų; kalbėdama joms girdint ir jų vardu, ji parodo, kad toje meilėje negali būti jokio pavydo, kad ji joms bendra; todėl

³ Trahe me: post te curremus
in odorem unguentorum tuo-
rum.

Introduxit me rex in cellaria
sua:

exultabimus et lætabimur in te,
memores uberum tuorum super
vinum:
recti diligunt te.

⁴ Nigra sum, sed formosa, filiæ
Jerusalem,
sicut tabernacula Cedar, sicut
pelles Salomonis.

³ Traukk mane; mes bėgsime pas-
kui tave

į tavo tepalų kvapą.

Karalius įsivedė mane į savo
kambarius.

Mes džiaugsimės ir linksminsimės
tavimi,

atsimindamos tavo mylėjiną ge-
resnį už vyną.

Tiesieji myli tave.

⁴ Aš juoda, bet graži. Jeruzalės
dukteris,

kaip Kėdaro padangtės, kaip
Salamono dangalai.

tai ne žemiška meilė, bet augštesnė, ty-
resnė. Tomis mergaitėmis, Sužieduo-
tinės palydovėmis yra visi tikintieji
(Ambr.). Moteriškoji gymė tai tik poė-
tiškas dalyko išreiškimas, taip pat kaip
dešimtyje mergaičių, su kuriomis Kri-
stus palygina dangaus karalystę (Mt.
25, 1...). Toliaus (1, 4; 6, 8) jos pava-
dintos Jeruzalės dukterimis ir rasi Siono
dukterimis (8, 11). Sužieduotinės pa-
lydovės tai dar nevisai tobuli Bažnyčios
vaikai, kuriuos ji tik veda į tobulesnę
meilę (1, 4; 2, 7 ir k.), juos perkeisdama
į naują žmogų (Orig.). Atskyrinias Su-
žieduotinės nuo mergaičių (kitų tikin-
čiųjų) poetiškas: mergaitės atskiri as-
menys, kurie suvienyti padaro Bažny-
čią (plg. Mt. 13, 47...). — (3) *Traukk
mane*. Sužieduotinei reikalinga Dievo
pagalba, kad galėtų ne tik išmone ir
širdimi apimti Sužieduotinį, bet taip pat
laikyti jį prie savęs ir su juo susivienyti.
*Nevienas negali ateiti pas mane, jei
Tėvas, kurs yra mane siuntęs, jo nepa-
trauks* (Jo. 6, 44); tas pasakymas apie
tikėjimo malonę, dar labiau tinka to-
bulam susiziedavinui su Kristumi. —
Į tavo tepalų kvapą. Ebr. t. šitų žo-
džių nėra. Vulgata (paskui LXX), at-
kartodama juos iš to, kas aug. pasa-
kyta, duoda poetišką symbolį malonės,
kuria ir pats Kristus papuoštas ir Baž-
nyčia patriaukiama jo mylėtų. Ta ma-
lonės pereina nuo jo į mystinius jo
narius kaip aliejaus kvapas. Taip nu-
rodoma taip pat patraukimo malonu-
mas; nes Sužieduotinė traukiama ne
prievarta, bet savo valia ir pasigerėjimu.
Tais pat palydovės turi bėgti draug
su Sužieduotine pilnos karštos meilės į
Sužieduotinį. — *Karalius*. Trečiasis as-

muo, minint karalių, pavartotas tikriaus-
iai dėl didesnės pagarbos, kuri taip
geriaus išreiškiama (plg. 2 Kar. 19, 20).
Be to paminėjimu karaliaus ne tik aiš-
kiaus aprašoma Sužieduotinio asmuo,
bet dar paaiškinama, kaip didžių gėry-
bių yra jo kambariuose. — *Įsivedė*.
Praeitas laikas parodo, kad Sužieduo-
tinė su dėkingumu primena seniaus jau
suteiktą malonę. Bet rasi geriaus su-
prasti tą žodį kaipo linkėjiną: teisive-
die. — *Mes džiaugsimės ir...* Laukiama
dvasinio pokilio (2, 4); karalius parodys
savo turtų prakilumą; už laukiamą
geradarystę Sužieduotinė draug su savo
palydovėmis žada dėkingumą. — *Mylė-
jimą*. Vž. aug. 1. eil. — *Tiesieji*. Ge-
riaus anot ebr. t.: teisingai, lot.: me-
rito. — *Myli tave*: aš ir mano draugės
mylime tave. — (4) *Aš juoda...* Su-
žieduotinė paaiškina savo palydovėms,
kad jos gražumas, nors nevisai tobulas
tą valandą, duoda jai teisės taip šauktis
į mylimąjį, kaip ji tai daro. Ji atsiliepia
į palydoves, nes Sužieduotinio malonės
meldžia ne tik sau, bet ir joms, taigi nori.
kad jos igyto tokį pat dalykų išma-
nymą, kaip ji pati, ir kad, atmetusios
visas pašalines mintis, galėtų sekti jos
malda ir su tokiais pat jausmais melstis;
tuotarpu gi jos matomai dar nevisai
supranta Sužieduotinės troškimą, taip-
pat jos pašnekesį su nereginiu Sužie-
duotiniu ir žiuri tik į tai, kad ji nėra
graži ir todėl veltui trokšta karališko
Sužieduotinio. Sužieduotinė išpažįsta
turinti savyje šiokią tokią klaidą, kuri
čia poetiškai pavadinta veido juodu-
mu, nes juodo veido nelaikoma gražiu,
bet draug priduria, kad tai nelabai te-
kenkia tikram jos gražumui, kurį ji

⁵ Nolite me considerare quod
fusca sim,
quia decoloravit me sol:
filii matris meae pugnaverunt
contra me,
posuerunt me custodem in
vineis:
vineam meam non custodivi.

⁶ Indica mihi, quem diligit
anima mea,
ubi pascas, ubi cubes in me-
ridie,
ne vagari incipiam post greges
sodalium tuorum.

⁵ Nežiurėkite į mane, kad aš tam-
siaveidė,

nes mane nudegė saulė.

Mano motinos sunų kovojo prieš
mane;

jie pastatė mane sargu vynuog-
gynuose;

savo vynuogyno aš nesergėjau.

⁶ Pasakyk man, tu, kurį mano
siela myli, kur tu ganai,
kur ilsies vidudienį.

kad neprivalyčiau klaidžioti pas-
kui tavo draugininkų kaime-
nes.

giria. Savo juodumą Sužieduotinė pa-
lygina su Kėdaro, t. y. Kėdarėnų pa-
dangtėmis, gražuma gi su puikiaisiais
Saliamono dangalais. Kėdarėnai buvo
Arabijos tauta (plg. Prad. 25, 17; Ps.
119, 5; Jer. 49, 28); jų padangtės kaip
ir dabartinių Arabų buvo daromos iš
tamsių ožkų ir kupranugarių odų, ku-
rių juodumą didino oro atmainos ir lai-
kas. Bažnyčios išvaizda, ypač jos pra-
džioje, buvo menka, taip kad galėjo su-
žadinti nustebimą, net paniekinimą
tuose, kurie buvo šaukiami eiti paskui
Kristų, t. y. Jeruzalės dukteryse; todėl
tai Sužieduotinė joms nurodo sau su-
teiktus privalumus. Ji tarsi sako: Nors
aš ir Arabijos duktė, bet Saliamono iš-
rinkta aš padariau taip pat jus Jeruzalės
dukterimis (dvasinėje prasmėje, kaip
86. ps.). — (5) *Nežiurėkite į mane*: ne-
sistebėkite. Sužieduotinė paaiškina, iš
kur radosi laikinis jos netobulumas, jos
veido juodumas. — *Tamsiaveidė*. Aug-
ščias pasakytas aptarimas *juoda* čia
sušvelninamas. — *Nes mane...* Kaikurie
ebr. t. verčia: kad taip nudegė mane
saulė. — *Mano motinos sunų...* Pasa-
koma tikra veido tamsumo priežastis:
Sužieduotinės broliai privertė ją ser-
gėti daug svetimų vynuogynų; taip ji
apleido savąjį vynuogyną. Gimstanti
Bažnyčia neatnešė Sen. Testamente lau-
kiamų gerų darbų ir išganymo vaisių,
synagoga buvo pašaukta nuo jai skir-
tosios dirvos į svetimas, kuriomis buvo
priversta rūpintis, veltui darbuodamasi
ir nustodama savo viršujinio gražumo.
Teisingai galėjo išpažinti savo buvusį
bergždumą gimstanti Bažnyčia, surinkta
iš žydų, nes nedaugeliui įtikėjus į Kristų,
apskritai inant, buvo tikra tiesa, kad

žydų tauta neatnešė išganymo vaisių
nei pirmą, nes mesijiniu laiku. „Šak-
nis“, tiesa, pasiliko šventa, bet šakos
gulėjo sulaužytos; tuotarpu idiegtas
alyvų medis turėjo žydėti, kolei dienų
pabaigoje pati šaknis neišleis naujų
šakų ir žiedų, neneš vaisių. Tačiau ta
synagagos dalis, kuri pasidarė Kristaus
Sužieduotinė, nebuvo synagogos bergž-
dumo priežastis; todėl ji atstumia nuo
savęs visą kaltbę ir perkelia ją ant
„savo motinos sunų“. Tuo gi vardu
ji vadina arba savo brolius apskritai,
arba aiškiaus nurodo tuos, kuriems taip
elgtis nederėjo, arba paženkлина, kad jie
gimę iš kito tėvo visai neturėjo broliškos
meilės. Jie tai visi išvieno privertė tar-
nauti Sužieduotinė ir taip apleisti savo
pareigas; todėl ji gavo kentėti saulės
kaitrą. Kaitra gi metaforinėje pras-
mėje yra visokio kentėjimo vaizdas (plg.
Apr. 7, 16...; Raud. 4, 8 ir k.). Broliais
galima matyti čia pavadintus kaldėjie-
čius, Aigyptiečius ir apskritai visus tuos,
kurie nebuvo tikri Izraelitai, nes kaip iš
tikrų brolių ir seserų susideda atskira
šeimyna, taip visos tautos priklauso į
vieną žmonijos šeimyną. — (6) *Pasakyk
man...* Vis dar nesulaukdama pasiro-
dančio Sužieduotinio, Sužieduotinė mel-
džia nemanomą, bet girdintį pasakyti.
kame jis yra; ji nori bėgti pas jį draug
su savo palydovėmis (3. e.); bet kad
galėtų, reikia kad būtų jo traukiama;
todėl ji su didžiausia meile sako: *tu,
kurį mano siela myli*. — *Kur tu ganai...*
Dangiškasis Saliamonas dažnai paly-
ginamas su ganytoju (plg. Ps. 22, 1...;
Jo. 10, 1...; Ez. 24, 23). Įkvėptas auto-
rius aprašo visus Sužieduotinio privalu-
mus: Jis Pateptasis, kilnus Jeruzalės

⁷ Si ignoras te o pulcherrima
inter mulieres,
egredere, et abi post vestigia
gregum,
et pasce hædos tuos juxta taber-
nacula pastorum.

⁸ Equitatus meo in curribus
Pharaonis
assimilavi te amica mea.

⁹ Pulchræ sunt genæ tuæ sicut
turturis:
collum tuum sicut monilia.

¹⁰ Murenulas aureas faciemus tibi,
vermiculatas argento.

⁷ Jei tu tai nežinai, o gražiausi
tarp moteriškių,
išeik ir eik bandų pėdsakomis,
ir ganyk savo ožiukus greta pie-
menų padangčių.

⁸ Aš palyginau tave, mano prie-
tele,
su mano žirgais Paraono veži-
muose.

⁹ Tavo skruostai gražūs kaip pur-
plelio;
tavo kaklas kaip karoliai.

¹⁰ Mes padarysime tau auksinių
grandinačių
su sidabro taškais.

Karalius, budrus Ganytojas, kurs lai-
kinai tarsi apleidžia Sužieduotinę dėlei
avių. — *Kur ilsies vidudienį*: kur guldai
savo bandą didžiausios kaitros metu,
kaip tai paprastai daroma rytų kraš-
tuose. — *Kad neprivalyčiau klaidžioti...*
Ebr. t.: nes kamgi aš klaidžiočiau...?

(⁷) *Jei tu tai nežinai...* Jeruzalės duk-
teris, nors pačios pasiryžusios jieškoti
dieviškojo Sužieduotinio (plg. žem. 5,
17), nors perspėtos jau nebeturi abe-
jonių apie Sužieduotinės gražumą (plg.
5, 9, 17), rodosi vis dar nepilnai supran-
tančios jos karštą meilę; jos nori atsai-
kyti į jos žodžius, bet jų atsakymas ne
ką tepaaiškina; pataria daryti tai, ko
rodėsi reikalauja patis Sužieduotinės
žodžiai: *išeik ir eik...* — *Savo ožiukus*:
savo bandą. — *Greta piemenų...* Pie-
menis čia tie patis ką ir Sužieduotinės
paminėtieji (6.e.). Sužieduotinio draugi-
ninkai; jie rasi tik poetiškas vaizdas,
pagimdytas tos aplinkybės, kad tame
pačiame krašte paprastai esti ne viena
kaimenė ir daug jų sargų.

(⁸) *Aš palyginau...* Čia pirmą sykį
apsireiškia Sužieduotinis. Iš kur jis
ateina ir kaip, nepasakyta. Iš pradžios
jis buvo toli, nors kaip Dievas jis gir-
dėjo Sužieduotinės maldą, dabar umai
pasirodo, toliaus (2, 7) atsitraukia, kad
vėl sugrįžtu (2, 8). Taip nurodoma
dangiška Sužieduotinio galybė. „Pa-
raono vežimai“ (vienas iš Paraono ve-
žimų) yra rasi ženklas jo karališkos
garbės; lyg kad viename iš jų
dangiškasis Saliamonas stebuklingai at-
vyksta savo karališkame Dievo vežime

(plg. Ps. 17, 10...; Abak. 3, 8). — *Su
mano žirgais*. Geriaus: Su mano žirgu
(equae meae), nes viena Sužieduotinė
palyginama su vienu žirgu (plg. Zak.
10, 3); o juk didi garbė tam, kam skirta
vežti Dievo vežimas. Be to arkliai, ypač
rytų kraštuose, paprastai labai puošiami,
ir į tą aplinkybę atsižvelgiama šitame
palyginime (9. 10. e.). Labiau išigili-
nant į tą palyginimą, galima čia matyti
padarytą skirtumą tarp Bažnyčios sielos
ir kuno, tikinčiuosius („Jeruzalės dukte-
ris“) įvaizdintus kaipo vežimą, Sužieduo-
tinę ir karalienę kaipo žirgą, vežėjas gi yra
Kristus. Sužieduotinis išsirenka savo
Sužieduotinę, kad ji vežtu karališkąjį
vežimą ir tam duoda jai reikalingų
jėgų. (*Palyginau* ebr. t. gali reikšti:
aš tave padariau, kad butumei). —

(⁹) *Kaip purplelio...* Aiškiaus ebr. t.:
retežėliuose, tavo kaklas karoliuose.
Išvardijama papuošalai, kokiuos rytų
kraštų moteris nešioja iki šiandien: visu-
pirma brangių akmenėlių arba perlų
eilios pavidale retežėlių, kabančių ant
skruostų, toliaus gi puošiančios kaklą
karolėlių juostelės; panašiai tačiau gali
buti papuoštas ir žirgas. Sužieduotinė
kaikuriuos papuošalus jau turi, kitus ji
gaus tuojuo iš Sužieduotinio rankos. —

(¹⁰) *Mes padarysime*. Daugskaitlis čia
pavartota arba didenybei išreikšti, arba
juo nurodoma, kad taip atsiliepia Vieš-
pats ir jo Pateptasis (plg. Ps. 2, 2), arba
Sužieduotinis savo ir savo draugininkų
vardu (plg. 5, 1; 8, 13). — *Auksinių...*
Auksas ir sidabras apima visa, kas
brangu (plg. Sk. 22, 18); jie yra sym-

- ¹¹ Dum esset rex in accubitu suo,
nardus mea dedit odorem suum.
- ¹² Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi,
inter ubera mea commorabitur.
- ¹³ Botrus cypri dilectus meus mihi,
in vineis Engaddi.
- ¹⁴ Ecce tu pulchra es amica mea,
ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.
- ¹⁵ Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus.
Lectulus noster floridus:
- ¹⁶ tigna domorum nostrarum cedrina,
laquearia nostra cypressina.

- ¹¹ Karaliui tebesant ant savo suolo,
mano nardas davė savo kvapą.
- ¹² Mano mylimasis man myros rišulys;
jis pasilieka tarp mano kručių.
- ¹³ Mano mylimasis man kypro kekė Engadies vynuogynuose.
- ¹⁴ Štai, tu graži, mane prietele! štai tu graži!
Tavo akys kaip karvelių.
- ¹⁵ Štai, tu gražus, mano mylimasai, ir dailus!
Musų guolis pilnas gėlių;
- ¹⁶ musų namų rąstai kėdriniai;
musų išklojimai iš kyparisų.

bolis visokių Dievo malonių. Tos dovanos duodamos prietelei, kuri tuojuo bus pilnateisė Sužieduotinė. Pas Ezek. 16, 11. 13 Viešpats panašiai rupinasi papuošimu savo dvasinės sužieduotinės Izraelio.

(11) *Karaliui tebesant.* Vadindama Sužieduotinį karaliumi Sužieduotinė vartoja trečią asmenį didesnei pagarbai išreikšti (taip pat kaip 1. ir 3. eil.). — *Ant savo suolo.* Turima omenyje pokilys, nors čia nėra aiškaus pakvietimo dalyvauti jame, kaip tai daroma žem. 5, 1. Dalyvaujantį pokilyje ne sedėdavo prie stalo, bet išsitiesdavo ant plačių suolų aplink stalą, pasiremndavo viena ranka ir taip valgydavo. — *Mano nardas davė.* Geriausias: duoda, nes čia kalbama apie tai, kas darėsi ir tebesidaro. Sužieduotiniui esant prie stalo, Sužieduotinė, kaip paprastai buvo daroma iškilmėje, išliejo ant jo galvos indelį nardo, kurio kvapas visur pasiskleidė. Panašiai padarė Jėzui Betanijoje Marija Magdalenai (Mk. 14, 3; Jo. 12, 3). Nardu (ebr. *nerd*) vadinasi brangus kvapalai gaunami iš tam tikros Indijoje augančios žolės (Valeriana iatamensis). — (12) *Mano mylimasis...* Lyg mažai vertindama savo išlietųjų kvėpalų meilumą Sužieduotinė sako, kad nuo Sužieduotinio jai ateina daug geresnis kvapas. — *Myros rišulys.* Turima omenyje labai kvėpintįs myros sakai, gaunami iš augalo, vadinamo Balsamodendron myr-

rha. Moteris turėdavo paprotį nešioti ant krutinės ryšėlį arba indelį su kvapalais; todėl Sužieduotinė palygina savo mylimąjį su ryšuliu pilnu myros sakų ant jos krutinės. Taigi, jai mylimasis visas saldus ir kvėpi dangiškoms dovanomis, kurios čia išreiškiamos kvėpalų simboliu. — *Jis: myros rišulys.* — (13) *Kypro kekė...* Toliaus girdama mylimąjį Sužieduotinė palygina jį su gražiausiais kvėpinčiais kypro žiedais, kurių pluoštelis panašus į vynuogių kekę. (Kyprus, ebr. *kofer*, botan. lawsonia). — *Engadies vynuogynuose.* Engadis tai miestelis labai gražioje, šiltoje vietoje ant varkarinio Mirties jūros kranto, garsus savo vynuogynais.

(14) *Štai, tu graži...* Prasideda dialogas tarp Sužieduotinio ir Sužieduotinės, sudėtas iš trumpųjų atsiliepiamų ir palyginimų, liudijančių apie jų jausmų gyvumą. — *Kaip karvelių.* Ebr. t.: karveliai, t. y. tavo akys spindi malonumu ir nekaltumu.

(15) *Štai, tu gražus...* Sužieduotinė atsako panašiai, lyg gražindama gautąjį pagyrimą. — *Mūsų guolis...* Ebr. t.: taip pat ir mūsų guolis žaliuoja. — Įvaizdinama Sužieduotinis ir Sužieduotinė pasilieka ant žaliuojančios pievos. — (16) *Mūsų namų...* Labai daug aiškintojų spėja, kad šitie žodžiai ištariamai Sužieduotinės; bet jie rasi geriausias tinka Sužieduotiniui, kurs, tęsdamas Sužieduotinės pradėtą palyginimą, pilniaus

- Caput II.** ¹ Ego flos campi,
et lilium convallium.
- ² Sicut lilium inter spinas,
sic amica mea inter filias.
- ³ Sicut malus inter ligna sil-
varum,
sic dilectus meus inter filios.
Sub umbra illius, quem desi-
deraveram, sedi:
et fructus ejus dulcis gutturi
meo.
- ⁴ Introduxit me in cellam vina-
riam,
ordinavit in me charitatem.
- ⁵ Fulcite me floribus,
stipate me malis:
quia amore langueo.
- ⁶ Læva ejus sub capite meo,
et dextera illius amplexabitur
me.

- 2. perskyrimas.** ¹ Aš lauko gėlė
ir slėnių lelija.
- ² Kaip lelija tarp erškėčių.
taip mano prietelė tarp dukterų.
- ³ Kaip obelė tarp girios medžių,
taip mano mylimasis tarp sunų.
Aš sėdėjau uksmėje to, kurio esu
geidusi,
ir jo vaisius saldus mano gerklei.
- ⁴ Jis įsivedė mane į vynyną.
sutvarkė manyje meilę.
- ⁵ Atgaivinkite mane gėlėmis.
pastiprinkite mane obuoliais,
nes aš alpstu iš meilės.
- ⁶ Jo kairioji po mano galva,
o jo dešinioji apkabina mane.

nurodo gamtos padaryto rumo, kuriamė juodu pasilieka, gražumą. — *Kėdriniai...* Ebr. t.: kėdrai... kyparisai. Kristaus ir jo Bažnyčios buveinė ne žmonių rankomis pastatytas iš akmens ir rąstų rumas, bet visas pasaulis, iš gyvų kėdrų ir kyparisių Dievo ranka padaryta buveinė (plg. Iz. 60, 13).

(2, 1) *Aš lauko gėlė...* Sužieduotinė, lyg laikydama save neverta gaunamos garbės, atsiliepia nuolankiai ir tarsi sako: Bet kas gi aš esu? argi ne vien lauko gėlė ir slėnių lelija? — Kaikurie aiškin-
tojai laiko ebr. žodį *šaron* (lauko) nuo-
savu vietos vardu. Saronu vadinosi der-
linga pajurio lyguma nuo Kesarijos iki
Joppai. — *Slėnių*. Rasi turima omenyje
plotas nuo Taboro kalno iki Genezarėto
ežerui. — *Lelija*. Palestinoje lelijos auga
ant laukų. Palygindama save su gėlė-
mis Sužieduotinė giria save su didžiu
kuklumu. Sužieduotinis atsako jai ir
tarsi pataiso jos žodžius: (2) *Kaip le-
lija...*: jei tu ir lelija, tačiau tu viena vi-
sugražiausi tarp Adomo dukterų ir
spindi kaip lelija tarp dygulių. — Toki
yra katalikų Bažnyčia tarp žmonių
draugijų.

(3) *Kaip obelė...* Atsilygindama pa-
gyrimu už pagyrimą, Sužieduotinė var-
toja panašų palyginimą ir su dėkingumu
mini gautas iš Sužieduotinio dovanas.

Sužieduotinis pastatė jos meilumą prieš
dygulių aštrumą, ji giria jį kaipo papuoštą
vaisiais obelę, perviršijančią naudingumu
nevaisingus miško medžius. — *Aš sėdėjau...*
Ebr. t.: man patiko atsisėsti jo uksmėje.
Sužieduotinė nebeduoda mylinajam at-
sakyti, bet pati džiaugsmingai sujudinta
toliaus kalba (iki 2, 7). Autorius, duo-
damas čia ir kitur taip daug kalbėti Su-
žieduotinei, parodo, kad jis šitoje gies-
mėje norėjo išreikšti jos jausmus. —
Gerklei. Ebr. t.: gomuriui. — (4) *Jis
įsivedė...* Kadangi geriausias vaisius arba
didžiausi Kristaus dovana yra meilė,
tikras gi jos simbolis vynas, todėl Su-
žieduotinė mini vynyną, t. y. butą, ku-
riame laikoma vynas. — *Sutvarkė
manyje meilę*: jos pažangą, laipsnius ir
apsireiškimus. Ebr. t.: ir jo vėliava ant
manęs buvo meilė, t. y. mano mylimasis
vedė ir gynė mane; tas gi vedimas ir
globa buvo jo meilė. Taigi, Kristus pa-
daro, kad Bažnyčia eitu po meilės vė-
liava, arba kitaip sakant jis paskyrė jai
vien meilės karę. — (5) *Atgaivinkite...*
Sužieduotinė, jausdama, kad ji alpsta
iš meilės, meldžia savo palydovus pa-
dėti jai atsigauti gėlių kvapu ir obuo-
liais. — *Gėlėmis*. Ebr. ž. 'ašišah reiškia
tikriausiai džiovinatas vynuoges. — *Alpstu*.
Ebr. t.: sergu. — (6) *Jo kairioji...*
Kristus meilingai palaiko savo Bažnyčią.

⁷ Adjuro vos filiæ Jerusalem
per capreas, cervosque cam-
porum,
ne suscitetis, neque evigilare
faciatis dilectam,
quoadusque ipsa velit.

⁷ Prisiektinai meldžiu jus, Jeru-
salės dukteris,
per laukų stirnas ir briedžius,
nekelkite ir nežadinkite myli-
mosios,
kolei ji pati norės.

2. Antras aplankymas Sužieduotinės ir pakvietimas jos į darbą.

⁸ Vox dilecti mei, ecce iste
venit
saliens in montibus, transiliens
colles:

⁸ Mano mylimojo balsas; štai,
jis ateina.
šokinėdamas kalnuose, peršok-
damas kauburius.

(7) *Prisiektinai meldžiu jus*: imu iš jusų šventą pasižadėjimą. — *Briedžius*. Ebr. t.: gazėles. — *Mylimosios*. Ebr. t.: meilės. — *Kolei ji pati norės*. Kadangi visa čia įvaizdinama alegoriškai, todėl kalbama ne apie tikrą miegą, bet apie dvasios pagavimą, ekstazį (plg. Ps. 4, 9; Jer. 31, 26; Pat. 3, 24). Sužieduotinės troškinas, kurs stumė ją jieskoti Sužieduotinio, įvyksta; ji turi tą, kurio jieskojo, ir džiaugiasi meilės pilnumu. Pagauta į rojų ji girdi slaptingus žodžius, kurių pasaulis negali apimti. Todėl perspėjama Jeruzalės dukteris, kurios nedega lygia meile ir nėra gavusios lygių malonių, kad nieko nedarytu, kolei nepraeis trumpas ekstazies laikas. Bet kas duoda tą perspėjimą? Dauguma aiškintojų pasavina jį Sužieduotiniui. Kadangi tačiau ebr. tekste vietoje *mylimosios* yra žodis „meilės“, todėl galima manyti, kad perspėja pati Sužieduotinė, kuri panašiai prisiektinai meldžia savo palydoves žem. 5, 8. Juk ne nuo Sužieduotinės, bet nuo Sužieduotinio pareina, kaip ilgai ji turi naudotis ta saldžia ramybe. Todėl žodis „meilė“ čia reiškia tikriausiai ne mylimąją prietelę, bet dieviškąją meilę, kuri ateina į Sužieduotinės širdį ir pagauna ją į ekstazį. Sužieduotinė nori visai atsiduoti šventų troškinų ramybei, taip kad geidžia išvengti net reikalingų pašnekėsių (Grig.-Did., Beda, Teodor.). Taigi, tas „miegas“ statoma prieš veikimą, kuriuo mes jieskome viršujinės mūsų arba kitų naudos. Sužieduotinė perspėja drauges, kad jos nieko nedarytu, kas gali įžeisti dieviškąją meilę arba priversti ją greičiaus pasitraukti.

2. 8—17. Pavasario pradžioje Sužieduotinė šaukiama į darbą, t. y. Bažny-

čiai; tinkamam laikui atėjus, Kristus liepia keltis iš kontempliacinės meilės atilsio ir rengtis į nuolatinį darbą. Sužieduotinė girdi Sužieduotinį ir mato prisiartinantį per kalnus ir kauburius (2, 8. 9). Atėjęs jis ją šaukia į pavasario malonumus (10—13), butent kviečia ją iš namų į atvirą šviesą, kad ir Sužieduotinį džiugintu savo išvaizda ir balsu ir kad padarytu šį-tą naudinga vynuogyne (14. 15). Sužieduotinė išreiškia norą tuojau klausyti mylimojo ir pati jį ragina, kad nebesirupindamas tuo dalyku, grįžtu į savo kalnus ir toliaus užsiimtu savo darbu (16. 17).

(8) *Mano mylimojo...* Taip prasideda nauja scena, nes aug. (2, 6. 7) Sužieduotinė išėjosi Kristaus meileje. dabar gi Kristus artinasi iš tolo; beto tenai buvo praeitų metų gėlių laikas, čionai gi prasideda pavasaris, praėjus žiemai. Krikščioniškame gyvenime būtina reikalinga, kad nuo kontempliacijos būtų pereita į veikimą, nes ji yra lyg prisiirengimas į tą veiklą dēlei Dievo. Taip Sužieduotinė paties Dievo auklėjama. Ji išėjosi jame ir nieko daugiaus netroško. Bet Sužieduotinis jos ekstazies laikui atsitolino ir tarsi užsiėmęs reikalais su ja nebuvo. Dabar štai grįžta kvieisti mylimosios pavyzdžiu ir žodžiu dalyvauti darbe. — *Balsas*. Tuo žodžiu nurodoma, kad toliaus reikia laukti svarbios šnekos (plg. Jer. 4, 15; Iz. 40, 3. 6). Sužieduotinė mato Sužieduotinį ateinantį ir iš anksto girdi savo širdyje jo šneką, kurios ji toliaus klausosi savo ausimis. Kada Kristus nori būti girdėtas, jis gali kalbėti suprantamai lygiai iš tolumos kaip ir visai arti, vien mūsų sielos pažinimui arba ir kuno jausmams. — *Šokinėdamas kalnuose...* Aiškindamas šituos žodžius šv.

- ⁹ similis est dilectus meus caprea,
hinnuloque cervorum.
enipsestat post parietem nostrum
respiciens per fenestras,
prospiciens per cancellos.
- ¹⁰ En dilectus meus loquitur mihi:
Surge, propera amica mea,
columba mea, formosa mea, et
veni.
- ¹¹ Jam enim hiems transiit,
imber abiit, et recessit.
- ¹² Flores apparuerunt in terra
nostra,
tempus putationis advenit:
vox turturis audita est in terra
nostra:
- ¹³ ficus protulit grossos suos:
vineae florentes dederunt odo-
rem suum.
Surge, amica mea. speciosa
mea, et veni:
- ¹⁴ columba mea in foraminibus
petrae, in caverna maderiae,

- ⁹ Mano mylimasis panašus į stirną
ir į jauniklį briedį.
Štai, jis stovi už mūsų sienos,
veizdi į langus,
žiuri pro krotus.
- ¹⁰ Štai, mano mylimasis man kalba:
Kelkis, skubinkis, mano prietele,
mano balandėle, mano dailioji, ir
ateik.
- ¹¹ Nes žiema jau praėjo;
lietus paliovė ir nuėjo;
- ¹² mūsų žemėje pasirodė gėlių;
atėjo metas karpyti vynu-
medžius;
girdėta mūsų žemėje purplelio
balsas;
- ¹³ figos medis gavo savo spurgus;
žydintįs vynuogynai duoda savo
kvapą.
Kelkis, mano prietele; mano gra-
žioji, ir ateik;
- ¹⁴ mano balandėle uolų plyšiuose,
akmenų skylėse,

Grigalius sako: „Ar norite, mylimiausi broliai, pažinti Išganytojo šokinėjimus? Iš dangaus jis atėjo į iščią, iš iščios atėjo į prakartą, iš prakarto atėjo ant kryžiaus, nuo kryžiaus, atėjo į kapą, iš kapo sugrįžo į dangų.“ — (9) *Panašus į stirną...* Palyginimu nurodoma jaunystės spėkos ir gražumas. — *Jis stovi už mūsų...* Vaizdas paimtas iš pasielgimo žemiško mylimojo, aplankančio savo sužieduotinę ir linksmai juokaujančio, pirma negu įeis į vidų. — *Į langus.* Ebr. t. vienskaitlis. — *Pro krotus:* kokiais paprastai aprupinti rytų kraštuose langai. — (10) *Štai, mano mylimasis...* Tais žodžiais Sužieduotinė ragina pati save ir savo palydoves tylomis klausytis. Taip dalykų įvaizdinimas darosi gyvesnis ir Sužieduotinio žodžiams pripažįstama didesnė vertybė. Toliau jau kalba Sužieduotinis: *Kelkis...* Ebr. t.: kelkis (sau), mani prietele, mano gražioji, ir ateik. Taip karštos meilės žodžiais Sužieduotinė kviečiama išeiti iš namų. — (11) *Nes žiema jau praėjo...* Dvejopu budu išreiškiama, kad žiemos laikas pasibaigė, nes Palestinoje paprastai lietuni baigiasi žiema ir prasideda pavasaris. — (12) *Mūsų žemėje pasirodė...* Nurodoma

svarbiausios žymės prasidedančio pavasario. — *Metas karpyti...*: taip kaip daroma ir su kitais vaisiniais medžiais pavasari. Bet kaipurie verčia šituos žodžius taip: atėjo giedojimo metas, t. y. atėjo toks laikas, kada, gelėms pradėjus žydėti, paukščiai ima linksmaus čiulbėti ir giedoti, išskridusieji gi svetur grįžta. — *Girdėta...* Palestinos purplis nepasilieka per žiemą čiapat, bet įieškodamas šiltesnio oro skrenda į Aigypą ir grįžta išten pavasari. — (13) *Figos medis...* Ebr. t.: figos medis nokina savo (kietus, dar neprisirpusius žiemos) vaisius. — Čia jau minima dalykai, kurie neapsieina be žmogaus darbo, nes Sužieduotinis ypač nori kviesti į darbą. — *Vynuogynai duoda...* Taigi, metas jau darbuotis sodne ir vynuogyne, nuo kurių pareina namų pasiturėjimas (plg. 3 Kar. 4, 25). — (14) *Mano balandėle uolų plyšiuose.* Aliuzija į karvelių paprotį daryti sau lizdus uolų skylėse ir plyšiuose. Sužieduotinė raginama, kad nebutu panaši į balią balandėlę, bet išeitu iš kontempliacijos tyrumos. — *Tegul skamba...* Atkartojama ką tik išreikštas linkėjimas: Sužieduotinė turi kaip paukščiai tinkamu laiku skubintis išeiti ir kaip jie savo pasirodymu ir gie-

ostende mihi faciem tuam,
sonet vox tua in auribus meis:
vox enim tua dulcis, et facies
tua decora.

¹⁵ Capite nobis vulpes parvulas,
quæ demulsiuntur vineas:
nam vinea nostra floruit.

¹⁶ Dilectus meus mihi, et ego
illi,
qui pascitur inter lilia

¹⁷ donec aspiret dies, et inclinen-
tur umbræ.

Revertere: similis esto, dilecte
mi, capræ,
hinnuloque cervorum super
montes Bether.

parodyk man savo veidą;
tegul skamba tavo balsas mano
ausyse;
nes tavo balsas saldus, ir tavo
veidas meilingas.

¹⁵ Sugaukite mums mažas laputes,
kurios naikina vynuogynus;
nes mūsų vynuogynas žieduose.

¹⁶ Mano mylimasis man, o aš jam.
jis ganosi lelijose,

¹⁷ kolei diena atvės, ir pasilenks
šešėliai.

Sugrižk; buk panašus, mano my-
limasai, į stirną
ir į jauniklį briedį ant Betėro
kalnų.

3. Sužieduotinė jieško mylimojo.

Caput III. ¹ In lectulo meo per
noctes
quæsiui quem diligit anima
mea:
quæsiui illum, et non inveni.

3. perskyrimas. ¹ Savo guolyje per
naktis
aš jieškojau to, kurį mano siela
myli;
jieškojau jo ir neradau.

dojimu žmones, taip ji savo gražumu
ir meiliu savo balso skambėjimu links-
minti Sužieduotinį. — (15) *Sugaukite...*
Ebr. t.: sugaukite mums lapės, mažas
laputes... Taip alegoriškai kviečiama
Sužieduotinė darbuotis vynuogyne; tarp
pirminių gi pavasario darbų yra praša-
linti visus priešus, kurie gali pakenkti
derliui. Lapių ir šakalų (nes ebr. ž.
šu'alim gali ir juos reikšti) gana daug
Palestinoje, ir jie padaro nemažą pra-
gaištį, sirpstant vynuogėms. — Lapės
(šakalai) čia vaizdas netikrų mokytojų
ir klaidžiatikių, kurie, jei jiems nebus
pasipriešinta iš pat pradžių, gali pa-
daryti daug sunaikinimo Bažnyčioje. —
(16) *Mano mylimasis...* Sužieduotinė
su tikru džiaugsnu ir meilė priima pa-
liepimą. Ji nieko daugiaus netrokšta, ji
nieko kita nedaro, kaip tik tai ko nori
Sužieduotinis, tarp kurio lelijų ji di-
džiuojasi esanti (plg. 2, 1. 2; Oz. 14, 6). —
Ganosi: randa sau pasigerėjimo. Ebr. t.:
gano, t. y. pildo ganytojo ir globėjo
pareigas tarp ištikimųjų sielų ir tai per
išties dienas: (17) *kolei diena atves, ir
pasilenks* (ebr. t.: bėgs, t. y. darysis vis
ilgesni ir ilgesni ir galop pražus nakties

tamsumoje) *šešėliai*. Ebr. t. šitie žo-
džiai daro vieną sakinį su tolesniais: *su-
grižk, buk panašus...* Sužieduotinė at-
leidžia nuo savęs mylimąjį ir ragina jį
grįžti į jo darbą, kuriuo buvo užsiėmęs,
pirma negu pas ją atėjo. — Kuomet Ba-
žnyčia pradeda veikti visomis savo jie-
gomis, ji lyg-kad atleidžia nuo savęs
savo dangiškąjį Sužieduotinį, pabuna be
to saldumo, kokį suteikia kontempla-
cija; pats Sužieduotinis jai tarsi šviečia
savo darbo pavyzdžiu. Sužieduotinė
veikia vynuogyne, Sužieduotinis gano. —
Betėro. Tai rasi ne nuosavas kalno
vardas, bet ebr. ž., kurs reiškia: dau-
buotas, pilnas plyšių; todėl čia minimi
pilni daubų kalnai, arba anot kitų per-
skyrimo kalnai, t. y. tokie, kurie tą
valandą atskirs Sužieduotinį nuo Su-
žieduotinės.

3, 1—5. Sužieduotinė Bažnyčia mė-
ginama vienatystėje, išsilgimu ir skausnu.
Atsikėlus ji jieško mylimojo nakties
tamsumoje, kolei jo nesutinka ir taip
vėl gėrisi jo artimybėje.

(3, 1) *Savo guolyje...* Prasidedančioje
čionai trečiojoje scenoje veikimo pa-

² Surgam, et circuibo civitatem:
per vicos et plateas
quæram quem diligit anima
mea:

quæsi illum, et non inveni.

³ Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem:
Num quem diligit anima mea,
vidistis?

⁴ Paululum cum pertransissem
eos,
inveni quem diligit anima mea:
tenui eum: nec dimittam
donec introducam illum in domum matris meæ,
et in cubiculum genitricis meæ.

⁵ Adjuro vos filiæ Jerusalem
per capreas, cervosque cam-
porum,

ne suscitetis, neque evigilare
faciatis dilectam
donec ipsa velit.

² Aš kelsiuos ir apeisiu miestą:
prekyvietėse ir gatvėse
jieškosiu to, kurį mano siela
myli.

Aš jieškojau jo ir neradau.

³ Mane rado panaktiniai, kurie
sergi miestą:
Ar nematėte to, kurį mano siela
myli?

⁴ Praėjus truputį pro juos.
aš radau tą, kuri mano siela
myli.

Aš pagavau jį ir nepaleisiu,
kolei neišsivesiu jo į mano mo-
tinos namus

ir į mano gimdytojos kambarį.

⁵ Prisiektinai meldžiu jus, Jeru-
zalės dukteris,
per laukų stirnas ir briedžius,
nekelkite ir nežadinkite myli-
mosios,
kolei ji pati norės.

žanga apsiereiškia varginančiu išsiilgimu ir bailiu jieškojimu. Paskui meilės saldumą (2, 7) ėjo pasigerėjimas darbu (2, 17); dabar prisideda skausmas, jis tobulina meilę ir ją brandina, taip kad toliau (nuo 3, 6) tinkamai seka pats susižiedavimas (vinčius). Pati meilė toki pat kaip aug. 1, 1...; tačiau troškimas kitoks; tenai pilna džiaugsmo, čionai sujungta su pilnu skausmo išsiilgimu per naktis be miego ir su varginančiu jieškojimu. — *Per naktis*. Vienatystė ir tamsumas sujungti su nemiegojimu padaro širdies suspaudimą (plg. Raud. 1, 2). Sužieduotinis pasilieka atstu ne tik kunui; pati jo malonė rodomi nebesuteikiama, ir taip viešpatauja naktis. — (2) *Apeisiu miestą; prekyvietėse...* Miestas su gatvėmis ir prekyvietėmis, kame sužieduotinė jieško mylimojo, tai visas pasaulis (taip pat kaip aug. 1, 16 namai). — *Kurį mano siela myli*. Nors Sužieduotinio nėra arti, bet meilė pasilieka, ji net eina didyn. — (3) *Mane rado panaktiniai...* Panaktiniai čia paminėti tik vaizdui pagražinti. Sužieduotinė klausia tuos, kuriuos sutinka; jie tą valandą ir toje vietoje ir yra sargai. — *Ar nematėte...* Ji neišvardija jieškomojo; meilei rodomi, kad visi ją supras (plg. 1, 1). — *Kurį mano siela*

myli. Nuolatinis kartojimas šitų žodžių apreiškia jos iki augščiausiam laipsniui padidėjusią meilę ir Sužieduotinės pasidauginusį skausmą. — (4) *Praėjus truputį...* Sužieduotinės viltis jau pradėjo eiti siplnyn; tačiau Sužieduotinis tik valandėlę užtruko jai pasirodyti, kad visiškai nuliudimas neapimtu jos širdies. — *Aš pagavau jį ir...* Juo didesnis buvo jos išsiilgimas, juo tvirčiau ji jį laiko ir vedasi atgal į savo motinos namus (plg. aug. 2, 9), iš kurių jis rodosi buvo išėjęs. Priduriama žodžiai: *į mano gimdytojos kambarį*, nes ji trokšta vesti lyg su kokia šventa prievarta į namų gilumą ir tenai jį laikyti; be to poetinis padorumas reikalauja, kad susižiedavimas įvyktų, pritariant motinai (tėvo niekur G. Giesmėje nėra paminėta) ir kad Sužieduotinė pas ją pasiliktu, kolei Sužieduotinis ateis jos pasiimti į savo namus. — Taigi, motina čia minima tik dėlei dukters. Motina dažnai vadinasi visa tauta (Jieron. Plg. Vz. 2, 5; 4, 5); taip tat Sužieduotinė yra Jeruzalės karalienė, duktė savo tautos, Dievo tėvainystės, mystinio Jeruzalės miesto.

(5) *Prisiektinai meldžiu...* Vz. aug. 2, 7. — Scėna baigiasi tokiuo pat dvasios pagavimu kaip ir pirmoji. Sujungdamas čia skausmą ir vargingą jieškojimą su

4. Susiziedavimas.

- ⁶ Quæ est ista, quæ ascendit
per desertum
sicut virgula fumi ex aromati-
bus myrrhæ,
et thuris, et universi pulveris
pigmentarii?
⁷ En lectulum Salomonis
sexaginta fortes ambiunt
ex fortissimis Israel:

⁸ omnes tenentes gladios, et ad
bella doctissimi:
uniuscujusque ensis super fe-
mur suum
propter timores nocturnos.

- ⁶ Kas yra toji, kuri ateina per
tyrumą
lyg-kad šulelis dūmų iš kvėpalų
myros,
smilkalų ir visokių kvėpinčių
vaistininčių miltelių?
⁷ Štai, Saliamono guolis;
aplink jį stovi šešios dešimtys
karžygių
iš Izraelio drąsiausiųjų;
⁸ visi laiko kalavijus ir visi labai
įpratę kovoti;
kiekvieno kardas ant jojošlaunies
dėlei naktinių baisumų.

kontempliacijos ekstazimi, autorius no-rėjo atvesti Sužieduotinės meilę iki augščiausiam jos laipsniui. — Visa, kas čia 3, 1—5 išreiškta, Sužieduotinė lyg-kad mums pasakoja, tačiau įvaizdin-dama tai lyriškai ir tarsi dramatiškai. Visa Giesmių Giesmė lyrinė, tai yra išreiškianti jausmus, bet savo išvaizda ji artinasi į dramą, nes joje įvedama daugiaus asmenų ir veikime yra pažanga. Nors 3, 5 minima Sužieduotinės paly-dovės, bet jos nedalyvauja veikime; jos tik mokinasi ir yra pasiryžusios tar-nauti.

3, 6—5, 1. Ateinantį su didžia iskilme dangiškąjį Sužieduotinį pasitinka Sužie-duotinė ir jos palydovės (3, 6—11). Jis giria mylimosios prietelės gražumą (4, 1—5), kuri pertraukdama pagyrimus išreiškia norą eiti pas myros kalną (4, 6). Sužieduotinis toliaus skelbia Sužieduo-tinės gražumą ir draug su ja ateina į pokilio vietą (4, 7—5, 1).

(6) *Kas yra...* Prasideda nauja scena. Sužieduotinio vėl nebėra kartu su Sužie-duotine; jis kaip ir 2, 8 grįžta istoli. Pažanga ir sąryšis su užbaigtąja scena tame, kad meilė ir susiartinimas čia dar didesni. Žiurint Vulgatos teksto, žo-džius: *Kas yra toji...* reikia suprasti apie atvykstančią iskilmingoje eisenoje iš tyrumos Sužieduotinę. Bet ebr. t. galima versti taip: kas gi tai, kas arti-nasi iš tyrumos... ir aiškinti juos apie ateinantį palydovų apstotą dangiškąjį Saliamoną, kurio laukia Sužieduotinė.

Vieta, iš kur jis atvyksta, šiek tiek aiškiaus aprašoma 8. eil.; net ir pačiam Saliamonui ji nevisai tikra dėlei neprie-telių anapus sienos arba dėlei laukinių žvėrių (plg. 4, 8). Kas čia ir toliaus sakoma, reikia suprasti alegoriškai. Minimas čionai Saliamonas atėjo istoli per daubuočius kalnus (2, 17), apsigin-klavęs, ne be sunkumo ir pavojaus. Dabar jis artinasi. Jo pasitiktų išeina iki tėvynės ribai Siono duktė. Nors tas Saliamonas turi taip pat savo buveinę Izraelyje, ypač Jeruzalės bažnyčioje, kadangi tačiau jis veda sau Siono duk-terį kaip Sužieduotinę, tai jis įvaiz-dinamas čia taip, lyg-kad gyventu kitoje šalyje ir kituose namuose, nes karaliai paprastai veda sau moteris iš svetur. Todėl tai jis ateina tarsi į šalį plustančią pienu ir medumi iš tolimo, neįjaukiam ir kalnuoto krašto. Panašiai ateina Dievas pas Ezek. 1, 4 iš šiaurės (plg. taip pat Jobo 26, 7); be to šiaurėje gyveno danguma (Babiloniečiai, Asyriečiai, Syrai, Mėdai) tautų, todėl ten buvo taip pat daug karalių. — *Lyg-kad šulelis dūmų...* Ebr. t.: lyg-kad šulai dūmų... Džiaugsmui ir pagarbai išreikšti senobėje prieš keliaujantį savo nešyloje asmenį buvo deginami brangūs kvėpalai, kurių dūmai šitų pavidale kilo augstyn ir buvo matomi iš tolo. — (7) *Guolis*: nešamoji krasė, nešykla. Kaikurie aiškintojai spėja, kad toje krasėje dangiškojo Salia-mono suteiktoje buvo nešama Sužieduo-tinė, apstota drąsių karžygių, pasiry-žusių ginti ją nuo kiekvieno pavojaus.

⁹ Ferculum fecit sibi rex Salomon
de lignis Libani:

¹⁰ columnas ejus fecit argenteas,
reclinatorium aureum, ascen-
sum purpureum:
media charitate constravit
propter filias Jerusalem:

¹¹ Egredimini et videte filiæ Sion
regem Salomonem in diademate,
quo coronavit illum mater
sua
in die desponsationis illius,
et in die lætitiæ cordis ejus.

Caput IV. ¹ Quam pulchra es
amica mea, quam pulchra es!
Oculi tui columbarum,
absque eo, quod intrinsecus
latet.
Capilli tui sicut greges capra-
rum,
quæ ascenderunt de monte Ga-
laad.

⁹ Karalius Saliamonas pasidarė
sau nešyklą
iš Libano medžių.

¹⁰ Jos šulūs padarė sidabrinius,
atkalnę auksinę, sedynę pur-
purinę,
vidų išklojo meile
dėlei Jeruzalės dukterų.

¹¹ Išeikite, Siono dukteris, ir maty-
kite
karalių Saliamoną vainike, ku-
riuo jo motina jį apvainikavo
jo susižiedavimo dieną
ir jo širdies linksmybės dieną.

4. perskyrimas. ¹ Kaip gi tu graži,
mano prietelė! kaip gi tu graži!
Tavo akis kaip karvelių.
be to kas paslėpta viduje.
Tavo plaukai kaip buriai ožkų,
kurios pakilo nuo Galaado kalno.

— Šešios dešimtys karžygių. Skaitlinė symbolinė, aptarianti didumą burio, susidedančio iš neapriboto skaitliaus žmonių. Karžygiai tai Dievo kariuomenė, angelai. — (9) *Nešyklą*. Anot vienų aiškintojų čia aprašoma ta pati aug. paminėta nešamoji Saliamono krasė, anot kitų puikiausis vestuvių guolis. — (10) *Vidų išklojo meile*... Ebr. t. rasi: vidus Jeruzalės dukterų išklotas meile. — Tai galima suprasti apie kilymą Sužieduotinės palydovių padarytą ir atnašautą kaipo meilės dovaną. — (11) *Vainike*... Dangiškas Saliamonas turi senobės papročiu ant galvos vainiką kaipo Sužieduotinis. Bet tas vainikas yra draug ir karališkoji jo karuna. Ypač motinai pritinka duoti sūniui tą papuošalą. Bet kas gi yra dangiškojo Saliamono motina? Apaštalas (Gal. 4, 26) vadina mystinį Jeruzalės miestą mūsų motina, panašiai (4. e.) Sužieduotinės motina yra jos dangiškoji tėvynė. Teisingai gali ta pati dangiškoji tėvynė vadintis ir Sužieduotinio motina. — *Linksmybės dieną*. Tą dieną Siono dukteris, kurių karalienė yra Sužieduotinė, turi pasidaryti dangiškoms sužie-
Šv. Raštas, III t.

duotinėmis. Tos dukteris turi pasveikinti Sužieduotinį, kurio pasitiktų jos visos išėjo iki tai vietai. — Kas čia (3, 6—11) pasakyta, rasi yra žodžiai vienos arba kelių Sužieduotinės palydovių, kurios laukdamos dangiškojo Saliamono, mato jį ištolo ir šaukia iš namų savo drauges kartu su Sužieduotine.

(4. 1) *Kaip gi tu graži*... Sužieduotinio dalykas atsiliepti meilės žodžiais į Sužieduotinę ir gauti jos sutikimą. Taip pat jis yra jau aug. (1, 14) atsiliepes. — *Kaip karvelių*. Ebr. t.: karveliai. Vz. aug. 1, 14 paaišk. — *Be to kas paslėpta viduje*. Ebr. t.: iš-po tavo gaubtės. Sužieduotinė išaina senobės papročiu apdengta lengvute permatoma gaubte. Iš po jos žiba akys. Į jas Sužieduotinis visupirma atkreipia dėmesį. — *Tavo plaukai kaip buriai*... Sužieduotinės plaukai palyginama su bandomis ožkų juodais, minkštais plaukais, kurių visuomet daug ganosi Galaado kalnuose. — Čionai kaip ir daugelyje kitų vietų susideda vienas alegorinis paveikslas iš pavienių bruožų; kiekvienas jų tačiau, atskirai paimtas, neturi ypatingos alegorinės

- ² *Dentes tui sicut greges ton-*
sarum,
quæ ascenderunt de lavacro,
omnes gemellis foetibus,
et sterilis non est inter eas.
- ³ *Sicut vitta coccinea, labia tua:*
et eloquium tuum, dulce.
Sicut fragmen mali punici, ita
genæ tuæ,
absque eo, quod intrinsecus
latet.
- ⁴ *Sicut turris David collum tuum,*
quæ ædificata est cum propu-
gnaculis:
mille clypei pendent ex ea,
omnis armatura fortium.
- ⁵ *Duo ubera tua, sicut duo hin-*
nuli capræ gemelli,
qui pascuntur in liliis,
⁶ *donec aspiret dies, et inclinen-*
tur umbræ,
vadam ad montem myrrhæ,
et ad collem thuris.
- ² Tavo dantys kaip bandos nu-
kirptų avių,
kurios išėjo iš maudyklės;
jos visos nėsčios dvynais,
ir nėra tarp jų bergždžios.
- ³ Tavo lupos kaip škarlato dryželis,
ir tavo kalba saldi.
- Tavo skruostai kaip granatinio
obuolio pusė,
be to kas paslėpta viduje.
- ⁴ Tavo kaklas kaip Dovidą bokstas,
kurs pastatytas su atsargomis;
tukstantis skydų kaba ant jo,
visas karžygių apsišarvojimas.
- ⁵ Dvi tavo kruti kaip du dvynu
stirnos ožiuku, kurie ganosi le-
lijose.
- ⁶ Kolei diena atvės ir šešėliai
pasilenks,
aš eisiu pas myros kalną ir pas
smilkalo kauburi.

prasmės. — (2) *Tavo dantys...* Čia palyginimo dalykas išdalies gražumas apskritai, nes nukirptos ir ištrinktos avelės rodosi blizgančios, bet ypač avelių dvynai, su kuriais lyginama dantys, nes jei dantyse nėra jokio plyšio, tai ir jie stovi lyg dvynai ir vienas kitam atitinka. Palyginimai imami iš Izraelio šalies, nes jos derlingumas buvo tautai suteiktųjų dangaus dovanų dalis. Be to alegorijai renkama, kiek tai galima, vaizdai, kurie perviršija paprastus žmonių dalykus. — (3) *Ir tavo kalba saldi.* Ebr. t. rasi: ir tavo burna gražiausi, arba: (lupos) aplink tavo gražiausią burną. — *Tavo skruostai.* Ebr. t.: tavo skruostas. Lyginama čia rasi gražus apvalumas. — *Be to kas paslėpta viduje.* Ebr. t.: iš-po tavo gaubtės. Vž. aug. 4, 1. — (4) *Tukstantis skydų kaba ant jo:* padidindami jo gražumą (plg. Ez. 27, 10. 11). Bokstas su tukstančiu pakabintų ant jo skydų dalykas įsi-vaizdintas; todėl veltui kas spėliotų, kursai iš daugelio bokštų turėta čia omenyje. Bažnyčia palyginama su bokštu, kurs pilniausiai aprūpintas ginklais; iš jų pasidaro tarsi brangus jo kaklo reteželis, kokį turi ir Sužieduotinė (1, 9). — (5) *Kurie ganosi lelijose.* Šituo

pasakymu be abejonės norėta nurodyti šitą nesuteptą ir šventą, kad reikalingas šitoje vietoje paminėjimas Sužieduotinės subrendimo neturėtu savyje nei mažiausios nepadorumo išvaizdos (plg. žem. 8, 8; Ez. 16, 7).

(6) *Kolei diena atvės...* Čionai autorius pertraukia aprašinėjimą Sužieduotinės (iki 9. e.), kad paminėtų pradžią kelionės į Jeruzalės miestą arba į pokilio vietą (5, 1). Nors negalima visai tikrai įrodyti, kad čia kalba nebe tas pat asmuo, kurs kalbėjo augščiau, tačiau 6. e. žodžiai visai panašūs į tuos, kuriuos yra aug. 1, 17 ištarusi Sužieduotinė; taigi, tikriausiai ir čionai ji jais atsiliepia. Sužieduotinio burnoje jie neturėtų jokio sąryšio su sekančia eil. Be to juose rasi yra išreikštas Sužieduotinės sutikimas, aiškiaus atkartojamas 4, 16 ir 5, 1. — *Aš eisiu pas myros kalną...* Sužieduotinė sakosi norinti eiti, vakarui dar neprisartičius, ten kur ji turi eiti. Kur gi tat? Į geriausių kvėpalų kalną. Jis rasi statomas prieš Libaną (8. e.). Palyginus 1, 2. 12...; 3, 6; 5, 13; 8, 14, pasirodo, kad turima omenyje rasi tas kalnas, ant kurio Sužieduotinis suteikia Sužieduotinei savo saldžiausią meilę, kalnas, į kurį jis nori ją vestis ypač

- ⁷ Tota pulchra es amica mea,
et macula non est in te.
- ⁸ Veni de Libano sponsa mea,
veni de Libano, veni:
coronaberis de capite Amana,
de vertice Sanir et Hermon,
de cubilibus leonum,
de montibus pardorum.
- ⁹ Vulnerasti cor meum soror mea
sponsa,
vulnerasti cor meum in uno
oculorum tuorum,
et in uno crine colli tui.
- ¹⁰ Quam pulchræ sunt mammæ
tuæ soror mea sponsa!
pulchriora sunt ubera tua vino,
et odor unguentorum tuorum
super omnia aromata.
- ¹¹ Favus distillans labia tua
sponsa,
mel et lac sub lingua tua:
et odor vestimentorum tuorum
sicut odor thuris.

- ⁷ Visa tu graži, mano prietele,
ir dĕmĕs nĕra tavyje.
Ateik nuo Libano, mano Sužie-
- ⁸ duotine,
ateik nuo Libano; ateik, tu busi
apvainikuota;
— nuo Amanos viršaus, nuo
Saniro ir Ermono viršunės,
nuo liutų guolių, nuo leopardų
kalnų.
- ⁹ Tu sužeidei mano širdį, mano
sesuo, Sužieduotine;
tu sužeidei mano širdį viena savo
akimi
ir vienu savo kaklo plauku.
- ¹⁰ Kaip gi gražus tavo mylėjimas,
mano sesuo, Sužieduotine!
Tavo mylėjimas geresnis už vyną,
ir tavo tepalų kvapas už visus
kvepalus.
- ¹¹ Tavo lupos, mano Sužieduotine,
varvąs medaus syvas;
medus ir pienas po tavo liežuviu,
ir tavo rubų kvapas kaip smil-
kalų kvapas.

tą savo susižiedavimo dieną. Juk ir Sužieduotinė paaikškina meilę kvepalų symboliais 1, 11; 4, 14; 7, 8. Taippat vieta, į kurią toliaus ateina Sužieduotinis (6, 1; 5, 1) pilna kvepalų. Taigi, Sužieduotinė sakosi trokštanti eiti ten, kur ji naudosis pilnu Sužieduotinio duosnumu. Ta vieta yra šventojoje žemėje, tai Jeruzalės kalnas (Iz. 10, 31), ant kurio stovi bažnyčia; autorius tačiau jo neišvardija.

(7) *Visa tu graži...* Sužieduotinis lyg dėkodamas atkartoja jai vienu sakiniu visą pagyrimą. Aug. jis sakė tiksliai: *štai, tu graži*, dabar savo žodžius sustiprindamas sako: *visa tu graži*. — *Dĕmĕs nĕra tavyje*: tavyje nėra nieko, kas man galėtų nepatikti. — (8) *Ateik nuo Libano, mano Sužieduotine*. Dabar, vadinamas mylimąją pirmą sykį savo Sužieduotine, dangiškasis Saliamonas tarsi padaro patį susižiedavimo (vinčiaus) aktą. Ebr. t.: Su manim nuo Libano, Sužieduotine (ebr. *kallah*), su manim nuo Libano, ateik gi. — *Tu busi apvainikuota*. Laikydamosi visuomet Sužieduotinio ji bus dalininkė jo sosto ir

vainiko. Bet ebr. t.: tu nužengsi, arba: pažvelgsi žemyn nuo Amanos... — *Nuo Amanos...* Nuo Libano einama žemyn per Antilibano šakas, Amanos ir Ermono kalnus (Saniras Ermono kalno dalis; Amoriečiai tuo vardu vadino patį Ermoną. plg. Atk. 3, 9), taigi, iš šiaurės į pietus. — (9) *Tu sužeidei mano širdį*. Ebr. t.: pagavai mano širdį (anot kitų: padrasinai). — *Mano sesuo, Sužieduotinė*. Čionai ir žemiaus 10, 12. e. ir 5, 1 su pavadinimu *Sužieduotine* jungiama vardas *mano sesuo*, taip kad pigu suprasti, jog kalbama apie Sužieduotinę dvasinėje prasmėje. — *Viena tavo akimi*: vienu savo pažvelgimu. — *Plauku*. Anot ebr. t.: karolėliu. — (10) *Tavo mylėjimas*. Plg. aug. 1, 1. — (11) *Tavo lupos...* 10. e. Sužieduotinis randa Sužieduotinėje tarsi panašumą į save (plg. 1, 1—3). Čia duodama tikslusnis aprašymas šventosios žemės, nes, poetiškai kalbant, juodu jau perejo Palestinos ribą; taigi, savaime pasikiša pieno ir medaus vaizdas, su kuriuo jungiama smilkalų (ebr. t. Libano) kvapas. Bet dar labiau palyginama Sužieduo-

¹² Hortus conclusus soror mea
sponsa,
hortus conclusus, fons signatus.

¹³ Emissiones tuæ paradisus malo-
rum puniceorum
cum pomorum fructibus. Cypri
cum nardo,

¹⁴ nardus et crocus, fistula et cin-
namomum
cum universis lignis Libani,
myrrha et aloe cum omnibus
primis unguentis.

¹⁵ Fons hortorum: puteus aqua-
rum viventium,
quæ fluunt impetu de Libano.

¹⁶ Surge Aquilo, et veni
Auster,
perfla hortum meum, et fluant
aromata illius.

¹² Tu mano sesuo, Sužieduotinė,
užrakintas sodnas;
užrakintas sodnas, užženklintas
šaltinis.

¹³ Tavo želmanis linksmybių sod-
nas, kuriame yra granatinių
obuolių
su visokiais vaisiais, kypro su
nardu,

¹⁴ nardo ir šafrano, kvepinčios
nendrės ir kinamomo
su visokiais Libano medžiais,
myros ir aloės su visokiais
geriausiais tepalais;

¹⁵ sodnų šaltinis, šulinys gyvųjų
vandenų,
kurie srauniai teka nuo Libano.

¹⁶ Pakilk, šiaury, ir ateik pietų
vėjau;
perpusk mano sodną, ir tegaruoja
jo kvapai.

tinė kitoje eil. su šalies derlingumu. — (12) *Užrakintas sodnas*... Gerai aptvertu ir sergimu sodnu teisingai vadinasi paties Dievo suteiktas Izraeliui kraštas; tuo pačiu vaizdu Izaijas (58, 11) išreiškia suteiktųjų tautai malonių pilnumą, o Jeremijas (31, 12) tolygiai vartoja šaltinio vaizdą. Ebr. t. sodno vaizdas nekartojamas; ten antroje vietoje yra žodis versmė. Ta, kuri atstovauja visą tautą, palyginama su užrakintu sodnu, kuriame yra ne mažiaus rupestingai sergimas šaltinis. Su tuo šaltiniu palyginama čia ir 15. e. Sužieduotinė kaip tautos galva. — (13) *Tavo želmanis*... Priduriama žemės derlingumas; jos želmanis, t. y. augalai padaro linksmybės sodną, kuriame yra granatinių obuolių, auga duodantis brangiausias kvepalus nardas ir kypras. — (14) *Su visokiais Libano medžiais*. Geriaus anot ebr. t.: su visokiais smilkalų medžiais, t. y. su medžiais, iš kurių gaunama smilkalai (ebr. *lebonah*). — *Tepalais*. Tikriaus: kvepalais. Linksmybių sodnui aprašyti išvardijama visokie brangūs kvepintys augalai; jie yra vaizdas gerų ir naudingų Sužieduotinės darbų, dovanos, malonės ir dorybės, kuriomis papuošta Bažny-

čia, lyg-koks gražiausias sodnas. — (15) *Sodnų šaltinis*. Viso to linksmybių sodno derlingumo šaltinis yra Sužieduotinė. — *Teka nuo Libano*. Nuo (Anti-)Libano teka Jordanas, kurs tarsi pripildo aną šaltinį arba šulinį, duodantį dregmės žemei, kurio vandenį gyvi, t. y. nuolat teka ir niekuomet neišsenka (plg. 7, 4...). Taip tai aprašoma Kristaus duosnumas jo Bažnyčiai, ypač gi jo meilė ir artimybė su jaja. Ji Kristaus kvapas (2 Kor. 2, 15), jos meilė panaši į Išganytojo meilę (10. e.; plg. su 1, 1—3), ji tikrai užrakintas Dievo sodnas, kurio viduryje teka šaltinis į amžinąjį gyvenimą, paversdamas šią žemę į linksmybių sodną (rojų). Išvardinta Libanas, nes Sužieduotinė išėjo į anapus tėviškos ribos Sužieduotinio pasitiktų. Anapus dvylikos giminių ploto juodu susitiko ir išten atvyko į pokilio vietą (5, 1). Plg. Mt. 25, 1...

(16) *Pakilk šiaury*... Sužieduotinė pertraukia Sužieduotinio pagyrimus. Ji dabar atiduoda savo sodną mylimajam (plg. 5, 1). Ji šaukia visus vėjus, taip pat ir vieną prieš kitą pučiančius paskleistų kvapo, kurį Sužieduotinis gyvė; taip tat Sužieduotinis ateis į tą sodną, kurs

Caput V. ¹ Veniat dilectus meus
in hortum suum,
et comedat fructum pomorum
suorum.
Veni in hortum meum soror
mea sponsa,
messui myrrham meam cum
aromatibus meis:
comedi favum cum melle meo,
bibī vinum meum cum lacte
meo:
comedite amici, et bibite,
et inebriamini charissimi.

5. perskyrimas. ¹ Teateina mano
mylimasis į savo sodną
ir tegul valgo savo medžių vaisius
Aš atėjau į savo sodną, mano
sesuo, Sužieduotine,
nusiskyniau savo myrą su savo
kvepalais,
valgiau medaus syvą su savo me-
dumi,
gėriau savo vyną su savo pienu.
Valgykite, prieteliai, ir gerkite,
ir prisigerkite, mylimiausieji.

5. Sužieduotinė kviečiama kentėti dėl Kristaus dar karščiau myli ir įgija ypatingos Sužieduotinio malonės.

² Ego dormio, et cor meum vi-
gilat:
vox dilecti mei pulsantis:
Aperi mihi soror mea, amica
mea,
columba mea, immaculata mea:
quia caput meum plenum est
rore,
et cincinni mei guttis noctium.

² Aš miegu, bet mano širdis budi.
Balsas mano mylimojo bel-
džiančio:
Atidaryk man, mano sesuo,
mano prietele,
mano balandėle, mano nesutep-
toji,
nes mano galva pilna rasos
ir mano gerbiniai nakties lašų.

dabar jo. — (5, 1) *Teateina mano...*
Ebr. t. šituo sakiniu baigiama 4. perskyr.
Aš atėjau į savo sodną... Scėna bai-
giama pokiliu, kaip pritinka susižie-
davimui (plg. Apr. 19, 9; Teis. 14, 10.
17; Tob. 11, 21). — *Valgykite...* Kadangi
su Sužieduotiniu yra jo prieteliai, tai
ir jie turi dalyvauti pokilyje. — Susižie-
davimas yra pilnas Bažnyčios įsteigimas
Sekminėse. Todėl tolesnėse scėnose
įvaizdinama Bažnyčios išsiplatinimas ir
jos vaisiai.

5, 2—6, 8. Sužieduotinis pažadina
Sužieduotinę iš kontempliacijos miego;
jai nesuskubus atidaryti durų, jis pasi-
šalina; jo įieškodama Sužieduotinė gauna
kentėti (5, 2—7). Dar labiau užsėdegus
jos meilei, ji kalbasi su Jeruzalės duk-
terimis ir jų klausima aprašo dieviškąjį
Sužieduotinį (5, 8—16). Palydovėms
išreikšus norą padėti jo įieškoti, štai
pats atsiranda ir labai giria Sužieduo-
tinę (5, 17—6, 8).

(2) *Aš miegu...* Sužieduotinė dvasios
pagavime. Panašiai baigėsi pirmoji ir
trečioji scėna. Draug su Sužieduotinė
dabar taip pat į Jeruzalės dukteris
ekstazyje, nes jos visos buvo kviestos
pasitiktų Sužieduotinio (3, 11). Po
susižiedavimo pokilio jis pasišalina, taip-
pat kaip ir kitoms scėnomis pasibaigus.
Taigi, jei jis paguodžia savo atėjimu,
yra tai nepaprastas meilės ženklas, toks
kaip Išganytojo apsiereiškimai po jo
prisikėlimo. Tačiau po paguodos ateina
ištyrimas. Čia prasidedanti scėna panaši
į antrąją 2, 8... ir į trečiąją 3, 1—5, bet
autorius vartodamas panašius žodžius
nori draug atkreipti dėmę į pažangą ir
palyginant patėmyti skirtumus. — *Bal-
sas mano mylimojo...* Tai dramatinis
Sužieduotinės pasakojimas, kuriuo ji
kreipiasi į skaitytojus. Sužieduotinė
miega, bet kitaip ne kad 3, 1. Tarsi
jausmams užmigus, Sužieduotinė eksta-
zyje pasilieka artimybėje su Dievu. Štai
ateina Sužieduotinis, taip pat kaip 2, 8.

- ³ Expoliavi me tunica mea,
quomodo induar illa?
lavi pedes meos,
quomodo inquinabo illos?
- ⁴ Dilectus meus misit manum
suam per foramen,
et venter meus intremuit ad
tactum ejus.
- ⁵ Surrexi, ut aperirem dilecto
meo:
manus meæ stillaverunt myr-
rham,
et digiti mei pleni myrrha pro-
batissima.
- ⁶ Pessulum ostii mei aperui di-
lecto meo:
at ille declinaverat, atque trans-
ierat.
Anima mea liquefacta est, ut
locutus est:
quæsi, et non inveni illum:
vocavi, et non respondit mihi.

- ³ Aš nusivilkau savo jupą, kaip
gi vėl ją apsivilksiu?
Nusimazgojau savo kojas, kaip
gi vėl jas sutepsių?
- ⁴ Mano mylimasis įkišo savo
ranką pro skylę,
ir mano viduriai sudrebėjo, jam
prisilietus.
- ⁵ Aš atsikėliau atidarytų mano
mylimajam;
nuo mano rankų lašėjo myra,
ir mano pirštai buvo pilni bran-
giausios myros.
- ⁶ Aš atstumiau mano mylimajam
savo durų velkę;
bet jis atsitraukė ir nuėjo tolyn.
Mano siela sutirpo, jam kalbant;
aš įsiekojau ir neradau jo;
šaukiau, o jis man neatsiliepė.

Jis turi belsti (to nebuvo 2, 8), nes Sužieduotinė visai atsidavus savo kontempliacijai. Sužieduotinio meilė čia parodoma didesnė, keturiais vardais išreiškiamą pagyrimas Sužieduotinės, Sužieduotinis nežiuri nakties nepatogumų (rasos, drėgmės), jis beldžia ir nori būti įleistas (4. e.). Vardas „Sužieduotinė“ daugiaus nebevertojamas, jis skirtas vien susižiedavimo dienai. Dabar ji vadinama sesuo, taip pat kaip 4, 9; 5, 1; prietelės ir balandėlės vardai jai duodama visoje giesmėje, pavadinimas „nesuteptoji“ (nepaliestoji) yra liudijimas apie pilniausį jos tobulumą. — *Mano nesuteptoji*. Ebr. t.: mano tobuloji. — (3) *Aš nusivilkau...* Sesuo neat-sako beldžiančiam, bet pasakodama nurodo skaitytojui, kaip jai sunku buvo keltis iš atilsio. Ebr. t. galima versti: aš buvau nusivilkus savo jupą... buvau nusimazgojus... Ištikrųjų, tie Sužieduotinės žodžiai negalėjo būti atkreipti į Sužieduotinį, nes (6. e.) ji sako apie save: *mano siela sutirpo, jam kalbant*, ji įsieško jo (7. e.) su tokio išsiilgimu, kad net nepabunga mušimų. Taigi, ji pasakoja, su kokiais sunkumais buvo sujungtas atsikėlimas, kaip ji tačiau

nesidavė jiems sulaikyti savęs ir rupinosi tuojau atidaryti. Tie sunkumai reikia suprasti kaip alegorija. Lai-mingai pasiliuosavusiai nuo žemiškų dalykų, nuo žemės dulkių ir suvienytai kontempliacijoje su Dievu buvo baugu vėl į jas grįžti; ji jaučia įgimtą, o ne iš valios einantį nerangumą. Kaip aug. 2, 10 Sužieduotinis ilgesniu atsi-liepimu kvietė Sužieduotinę į darbą, taip čia dar daugiaus reikalinga, kad ją pažadinus iš miego, ypač naktį, kad ją pašaukus ne vien darbo priimtų, bet net ir skausmo. — (5) *Lašėjo myra*. Kve-palai visoje giesmėje reiškia meilės sal-dumą; myra čia paminėta du kartų, kad parodžius, jog Sužieduotinės meilė buvo didžiausi. — *Brangiausios myros*. Ebr. t.: varvančios myros. Skysta, var-vanti myra buvo laikoma geriausia ir brangiausia. Rytų kraštų gyventojai nejaucia jokio nesmagumo, kada jų rankos ir pirštai ištepti myra, ar kitokių kvepinčių tepalu. Plg. Mt. 26, 7; Jo. 12, 3. Ebr. t. šita eil. baigiasi žodžiais: ant užkaiščio velkės, kuriais Vulg. prasideda 6. e. — *Mano siela sutirpo*. Geriaus: buvo sutirpus, nes čia Sužieduotinė pri-mena, ką ji jautė, išgirdus Sužieduo-

- ⁷ Invenerunt me custodes qui circumcumeunt civitatem:
percusserunt me, et vulneraverunt me:
tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.
- ⁸ Adjuro vos filiae Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei quia amore langueo.
- ⁹ Qualis est dilectus tuus ex dilecto,
o pulcherrima mulierum?
qualis est dilectus tuus ex dilecto,
quia sic adjurasti nos?
- ¹⁰ Dilectus meus candidus et rubicundus,
electus ex millibus.
- ¹¹ Caput ejus aurum optimum:
Comae ejus sicut elatae palmarum, nigræ quasi corvus.

- ⁷ Mane rado sargai, kurie vaikiščioja po miestą;
jie mušė mane ir sužeidė mane.
Sienų sargai atėmė iš manęs apsiaustą.
- ⁸ Prisiektinai meldžiu jus, Jeruzalės dukteris,
jei rasite mano mylimąjį,
pasakykite, kad aš alpstu iš meilės.
- ⁹ Koksai tavo mylimasis iš mylimųjų,
o gražiausi tarp moteriškių?
Koksai tavo mylimasis iš mylimųjų,
kad taip prisiektinai mus meldi?
- ¹⁰ Mano mylimasis skaistus ir rausvas,
rinktinis iš tukstančių.
- ¹¹ Jo galva geriausias auksas.
Jo plaukai kaip palmių šakos,
juodi kaip juodvarnis.

tinio žodžius. — *Šaukiaiu...* Plg. aug. 3, 1, 2. — **(7) Mane rado...** Plg. 3, 3. Prie išsiilgimo čia prisideda skausmas; į jį Sužieduotinė pašaukta iš kontempliacijos ramybės; tik taip jos meilė link Kristaus darosi tobula. Sužieduotinis, ateidamas nakties rasos permirkytas, parodė savo pavyzdžiu, ko jis troško, taip pat kaip aug. 2, 8. 17 ateidamas per daubuotus kalnus lygiai savo pavyzdžiu jis kvietė ją į darbą. Paminėjimu nakties sargų, kurie mušė Sužieduotinę, rasi nenurodoma kurių nors atskirų Bažnyčios persekiotojų, bet apskritai žmonės, kurie padaro jai skausmo. Galima tačiau tuos panaktinius suprasti taip: 3, 3 pasaulio išmintingieji, čionai galiunai; jie nežino, kame Kristus, kada jis slepiasi kaip šičia. — *Mano apsiaustą:* žemiškas gėrybes. Tačiau Sužieduotinės meilė, nors sužeistos ir netekusios žemiškų gėrybių, darosi juo didesnė. — **(8) Prisiektinai meldžiu...** Sužieduotinė atsiliepia į Jeruzalės dukteris, nes taip didis jos skausmas turi būti išreikštas; be to taip geriausiai prirengiama tolesnis Sužieduotinio aprašymas, kurį išgirsti labiausiai pritinka Sužieduotinės palydovėms. Ji myli Sužieduotinį atsitolinusių ne mažiau kaip čiapat esantį (2, 5); ta jos meilė net didesnė turi vertybę. —

Jei rasite... Ebr. t.: jei rasite mano mylimąjį, ką jūs jam pasakysite? kad aš sergu iš meilės.

(9) Koksai tavo mylimasis... Ebr. t. galima versti taip: ką turi tavo mylimasis daugiausia ne kaip (kurs nors kitas) mylimasis? — Jeruzalės dukteris vis dar nėra pasiekusios meilės, lygios Sužieduotinės meilei (plg. aug. 1, 4—7), jos nedalyvauja taip pat skausme (3. ir 5. persk.), bet tik darbe (2, 15). Taigi, Sužieduotinė, kuri visuomet lyg-kad stovi augščiaus už jas vienu dorybės laipsniu, daro palengvinimą savo nuliudusiai širdžiai ir uždega jas taip, kad toliau (5, 17) jos pačios nori priimti ant savęs visą dėlei Sužieduotinio. Jos gerai žino, kad tas Sužieduotinis meilingesnis už visus, bet prietelystė jas ragina duoti Sužieduotinei progos išlieti savo skausmą. Vienar tik dalykas jas stebina, kad Sužieduotinė kaip tik dabar užsidega nepaprasta meile. Dabar Sužieduotiniui neesant draug, ji jam atsilygina už jo gyrimus (4, 1...).

(10) Skaistus ir rausvas. Tu dviejų varšų suvienijimas daro didžiausį kuno gražumą. Plg. Raud. 4, 7. — *Iš tukstančių.* Ebr. t.: iš dešimties tukstančių, t. y. iš visų. — **(11) Kaip palmių šakos:** kaip žemyn nulinkę ir svyruojantys ilgi

- 12 Oculi ejus sicut columbæ super
rivulos aquarum,
quæ lacte sunt lotæ, et resident
juxta fluentia plenissima.
- 13 Genæ illius sicut areolæ aro-
matum
consitæ a pigmentariis.
Labia ejus lilia
distillantia myrrham primam.
- 14 Manus illius tornatiles aureæ,
plenæ hyacinthis.
Venter ejus eburneus,
distinctus sapphiris.
- 15 Crura illius columnæ marmoreæ,
quæ fundatæ sunt super bases
aureas.
Species ejus ut Libani,
electus ut cedri.
- 16 Guttur illius suavissimum,
et totus desiderabilis:
talīs est dilectus meus,
et ipse est amicus meus, filiæ
Jerusalem.
- 17 Quo abiit dilectus tuus,
o pulcherrima mulierum?
quo declinavit dilectus tuus,
et quæremus eum tecum?
- 12 Jo akis kaip karveliai ant van-
dens upelių,
kurie numazgoti piene ir pasi-
lieka prie pilniausių upių.
- 13 Jo skruostai kaip kvepinčių žolių
darželiai,
vaistininčių įveisti.
Jo lupos lelijos,
iš kurių laša geriausi myra.
- 14 Jo rankos lyg iš aukso nutekintos
pilnos yacintų.
Jo liemuo iš dramblio kaulo,
pagražintas sapylais,
- 15 Jo blauzdos marmoro šulai
paremti ant auksinių papėdžių.
Jo išvaizda kaip Libano,
jis rinktinis kaip kėdrai.
- 16 Jo gerklė saldžiausi,
ir jis visas pageidaujamas.
Toksai mano mylimasis,
ir jis mano prietelis, jūs, Jeru-
zalės dukteris.
- 17 Kur nuėjo tavo mylimasis,
o gražiausi tarp moteriškių?
Kur pasitraukė tavo mylimasis?
tai mes jį ieškosime jo draug su
tavim.

palmės lapai. Autorius renka kiekvienam nariui palyginti prakilniausius visoje gamtoje dalykus. — (12) *Jo akis kaip karveliai...* Tas pats palyginimas buvo pasakytas apie Sužieduotinę 1, 14; 4, 1. Sužieduotinė ir Sužieduotinis panašūs vienas į kitą; kaip jis pats padarė save prigimtimi panašų į Sužieduotinę, taip padarė ir ją panašią į save malone. Tačiau Sužieduotinis turi ir ypatingų žymių (palyginimas su auksu tik jam savinamas, 11. 14. 15. e.): jo akies vyzdis (lėlėlė) taip gyvas ir judrus kaip karveliai, kada jie maudosi vandenyje ir kraipo šen ir ten savo galvas. — *Numazgoti piene*: todėl labai balti. — (13) *Kaip kvepinčių žolių darželiai...* Turima omenyje barzda, ištepta kvepalais. — *Vaistininčių įveisti*. Ebr. t.: duodantis balsimų (kvepinčių augalų). — *Jo lupos...* Plg. 4, 3, 11. — (14) *Pilnos yacintų*. Turima rasi omenyje žiedai, papuošti brangiais chryzolino akmenėliais. Ebr. ž.

tharšiš daugumos nuomone reiškia dabartinį topazą. — *Iš dramblio kaulo*. Ebr. t.: dailus iš dramblio kaulo darbas. Dramblio kaulas turi nurodyti čia tiesumą ir stiprumą. Paminėjimu sapylų nurodoma daugybė brangių akmenėlių, kuriais išpuošta juosta. — (15) *Jo blauzdos...*: baltos ir stiprios kaip marmoras ir paremtos ant kojų taip dailių, lyg-kad jos būtų iš aukso. Aprašymas daroma toks kaip stovylos. — *Kaip Libano...* Libanas ženklina didenybę to, kurs kilnus gražumu kaip Libano kėdrai. Aug. 2, 3 Sužieduotinis dėlei savo vaisių buvo palygintas su obele. — (16) *Jo gerklė...* Jo šneka, kuri yra tarsi jo sielos kvėpimas, perkelia mylinčiojo saldybę ant mylimosios, taip kad ji lyg-kad kvėpuoja jais. (plg. 7, 8. 9.). — *Jūs, Jeruzalės dukteris*. Jos buvo davusios jai progos kalbėti apie mylimąjį.

(17) *Kur nuėjo tavo mylimasis...* Sužieduotinės palydovės, uždegtos jos

- Caput VI.** ¹ Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum,
ut pascatur in hortis, et lilia colligat.
- ² Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi,
qui pascitur inter lilia.
- ³ Pulchra es amica mea, suavis, et decora sicut Jerusalem:
terribilis ut castrorum acies ordinata.
- ⁴ Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt.
Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.
- ⁵ Dentes tui sicut grex ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, et sterilis non est in eis.
- ⁶ Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.
- ⁷ Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ,
et adolescentularum non est numerus.

- 6. perskyrimas.** ¹ Mano mylimasis iejo į savo sodną, į kvepalų darželį,
kad ganytusi sodnuose ir skintu lelijas.
- ² Aš mano mylimajam, ir mano mylimasis man,
jis ganosi lelijose.
- ³ Graži tu, mano prietele, saldi ir daili kaip Jeruzalė,
baisi kaip sutvarkyta kariška stovyklos eilia.
- ⁴ Nugrižk nuo manęs savo akis, nes jos verčia mane bėgti.
Tavo plaukai kaip burys ožkų, kurios pasirodo nuo Gelaado.
- ⁵ Tavo dantys kaip avių banda, kurios išėjo iš maudyklės; jos visos nėsčios dvynais, ir nėra jų tarpe bergždžios.
- ⁶ Tavo skruostai kaip granatinio medžio žievė,
be to kas paslėpta tavyje.
- ⁷ Šešios dešimtys yra karalienių ir aštuonios dešimtys gulovių,
o jaunų mergaičių be skaitliaus.

aprašymu, jau pačios trokšta eiti draug su ja Sužieduotinio įieškoti. Bet veltui tai darytu, jei jis pats neateitu priešais (plg. 3, 4). — Ebr. t. šitos eil. žodžiais prasideda 6. persk.

(6, 1) *Mano mylimasis iejo...* Sužieduotinė mato jį jo buveinėje, jo sodne (tuo sodnu anot 4, 6; 5, 1 yra ji pati) ir šaukia jo išsiilgus. Sužieduotinis ateina į savo sodną, nes Sužieduotinė neturi nieko, kas jam neprigulėtų, ne jo paties butu suteikta, ne jam pašvesta, ne jo linksmybei prirengta. Kvepintys žolynai tai dorybių gėlės, ypač meilės. Tokiame sodne noringai pasilieka dieviškasis Ganytojas ir renkasi lelijas, t. y. tyriausios meilės uždus (plg. 4, 5; 2, 1. 2). Tam dieviškam Ganytojui atsiduoda ir pasišvenčia Sužieduotinė: (2) *Aš mano mylimajam...* — *Jis ganosi.* Ebr. t.: gano. Vž. aug. 1, 6; 2, 16.

(3) *Graži tu...* Sužieduotinis atsako su panašiu meilės karštumu. — *Saldi.* Ebr. t.: kaip *Thircah*. Tera, kaip ji vadinasi kitose Vulg. vietose, buvo gražus senobinis Kananiečių miestas. Iš jos dešim-

ties atsiskyrusių Izraelio giminių karalius Jeroboamas buvo sau padaręs kokiam laikui sostinę. Plg. Joz. 12, 24; 3 Kar. 14, 17; 15, 23. — *Kaip Jeruzalė.* Panašus palyginimas. Tais dviem palyginimais autorius pažymi visą ir visų laikų Izraelį (Jeruzalė vėlesnė už Tersą). — *Baisi kaip sutvarkyta...* Čia giriama ne tiek gražumas, kiek stiprumas. Ebr. t.: baisi kaip kariuomenė po savo vėliavomis. — (4) *Nes jos verčia...* Ebr. t.: daro man nerimą (baugina mane), t. y. aš negaliu pakęsti jų pažvelgimo. Yperboliškai išreiškiama, kad Sužieduotinė begalo graži ir galinga (plg. 7, 5). — *Tavo plaukai...* Tie patys palyginimai, ką ir aug. 4, 1—3. Jais nurodoma, kad Sužieduotinė lygiai patinka ir lygiai brangi Kristui, kaip buvo laimingoje susižiedavimo dienoje; ji neiek tiek nenustojo savo gražumo. — *Pasirodo nuo Gelaado.* Anot ebr. t.: guli ant Gelaado slaitų. — (6) *Žievė.* Tikriaus: skiltis. — *Be to kas paslėpta tavyje.* Ebr. t.: iš-po tavo gaubtės. — (7) *Šešios dešimtys yra karalienių...* Palyginimo

⁸ Una est columba mea, perfecta mea,
una est matris suæ, electa genitrici suæ,
Viderunt eam filiae, et beatissimam prædicaverunt:
reginæ et concubinæ, et laudaverunt eam.

⁸ Viena mano balandėlė, mano tobuloji;
viena savo motinai, rinktinė savo gimdytojai.
Ją matė dukterys ir skelbė ją esant laimingiausią;
karalienės ir gulovės—, ir gyrė ją.

6. Švento susivienijimo vaisiai.

⁹ Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

⁹ Kas yra toji, kuri ateina lyg—
kad tekanti aušra,
graži kaip mėnulis, rinktinė kaip saulė,

¹⁰ Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruisset vinea, et germinassent mala punica.

baisi kaip sutvarkyta kariška stovyklos eilia?

¹⁰ Aš įėjau į lazdynų sodną slėnių vaisių pamatytų ir pasižiūrėtų, ar pražydo vynuogynas
ir ar žaliuoja granatiniai medžiai.

pagrindas čia karalių šeimyna, koki ji anais laikais paprastai budavo. Daugybė moterų karaliaus rumuose niekam nebuvo piktnaš dalykas. Jų tarpe vienos buvo tikros karalienės, kitos karalienės teisių neturėjo, kitos vėl, tik laikui bėgant, turėjo likti karaliaus pačiomis (plg. Est. 1, 2...). Ištikrųjų gi turima omenyje nesuskaitomos sielos, kurios lieka Kristaus sužieduotinėmis, nors autorius įvaizdina Bažnyčios vienybę nurodymu vienos už visas viršesnės karalienės. Joje nėra jokios dėmės; tai pati Bažnyčia, kiek ji yra vien Dievo veikalas. Ji graži kaip balandėlė, taip nepaliesta, kad jai nieko netruksta lig pilnai ir tobuliausiai dorybei. — (8) *Savo motinai... savo gimdytojai*: mystiniam Jeruzalės miestui ant žemės.

6, 9—8, 4. Sužieduotinis vėl aplanko Sužieduotinę, kuri jau turi gausius savo darbo vaisius (6, 9—7, 1a) ir ją giria (7, 1b—9a). Sužieduotinė pertraukdama pagyrimą kviečia Sužieduotinį tų vaisių pasižiūrėtų (7, 9b—13); galop meldžia, kad jis jai būtų brolis, prietelis, mokytojas ir pasiduoda kontempliacijos miegui (8, 1—4).

(9) *Kas yra toji...* Nauja scena pra-

sideda tokiais pat žodžiais kaip ir trečioji. Vz. 3, 6. Jais išreiškia savo nustebimą rasi Jeruzalės dukteris (anot kurių pats Sužieduotinis), matydamos ateinančią Sužieduotinę, pilną didybės, kaip koks dangiškas prajovas. — Kiti verčia ebr. t. šiaip: kas tai, kas ateina lyg—kad..., ir mato taip aprašomą Sužieduotinio pasirodymą. Anot jų Sužieduotinė čia negalėjusi būti pavadinta kariška stovyklos eilia, nes ji pamačius kariškus vežimus (11. e.) taip susijudina; kad pradeda bėgti; t. e. esąs dangiškasis Saliamonas, kurs artinasi vežime su skaisčiai žibančiu dievišku blizgėjimu. Patis žodžiai esą ištarti tų, kurie tą prisiartinimą mato, o jų tarpe ir Sužieduotinės. Plg. aug. 3, 6.

(10) *Aš įėjau...* Sužieduotinė vaizdais nurodo darbą, kurį ji atlieka, nesant su ja Sužieduotiniu. Draug su ja yra jos palydovės. Tas užsiėmimas darbu yra nuolatinė Bažnyčios pareiga ant žemės; ji eina pirmyn tik per darbą ir skausmą (plg. Jo. 15, 16). Sodnas, slėnis, vynuogynas, medžiai tik poeto figūros, nes moterų darbas paprastai tiems dalykams skiriamas. Čia ją aplanko Sužieduotinis savo meilėje, giria ir apdovanoja ją. Tačiau jo pasirodymo

¹¹ Nescivi: anima mea conturbavit me

propter quadrigas Aminadab.

¹² Revertere, revertere Sulamitis:

revertere revertere, ut intueamur te.

Caput VII. ¹ Quid videbis in Sulamite, nisi chorus castrorum?

Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis,

filia principis!

Juncturae femorum tuorum, sicut monilia,

quae fabricata sunt manu artificis.

² Umbilicus tuus crater tornatilis,

numquam indigens poculis.

Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

¹¹ Aš nesižinojau; mano siela išgąsdino mane

dėl kariškų Aminadabo vežimų.

¹² Sugrįžk, sugrįžk, Sulamiete!

sugrįžk, sugrįžk, kad žiurėtumėm į tave!

7. perskyrimas. ¹ Ką matysi Sulamietėje,

jei ne stovyklų šokius?

Kaip gi gražus tavo žingsniai korpėse, kunigaikščio dukte!

Tavo strėnų sujungimai kaip kaklo papuošalai padaryti dailininko ranka.

² Tavo liemu nutekinta taurė, kurioje niekuomet netruksta gėralo.

Tavo pilvas kaip kviečių kruva apkašyta lelijomis.

budas nepaprastas: juo ilgiaus Bažnyčia veikia amžių bėgyje, juo didesnės pagarbos darosi ji verta. — (11) *Aš nesižinojau...* Dramatiškai įvaizdinama tai, kas atsitiko. Netikėtas apsirėškimas išgąsdino Sužieduotinę; iškart ji jo nesuprato. — *Dėl kariškų Aminadabo vežimų.* Ebr. ž. *'Ammi-nadib* rasi reiškia „Dievas-Kunigaikštis“. Taigi, tuo vardu nurodoma karališka didenybė ir pati dieviškoji prigimtis. Žodis *dėl* Vulgatos priedas. Sakinys galima geriausiai išreikšti taip: tuomet mano siela išgąsdino mane. „Kariškų Aminadabo vežimai!“ Panašiu vardu vadinama Sulamietė 7, 1 (LXX: Aminadabo duktė). — Dabartiname ebr. t. pasakyta: mano siela padarė iš manęs kariškus Aminadabo vežimus. Bet ką tai reiškia, neaišku.

(12) *Sugrįžk...* Sužieduotinė, išgąsdinta pasirodymu, pradeda bėgti šalin; bet Sužieduotinis atsiliepdamas nori ją palinksminti. Anot kitų aiškintojų, tais žodžiais sulaiko ją palydovės. — *Sulamiete.* Sužieduotinė šaukiama savo vardu: Sulamiete, Ramioji (moteriškas vardas, padarytas iš ebr. Saliamono *Šelomoh* vardo). Tas vardas, kurs paaikšina ją esant panašią į dangiškąją Saliamoną (8, 10), duodama jai čia pirmą sykį. Sužieduotinis tobulas nuo pat pradžios, jis neša ramybę ir išganyką, Su-

žieduotinė juos gauna, bet tik dabar ji pilnai atsako tam vardui ir todėl tik čia juo užkalbinama. — *Kadžiurėtumėm.* Jei čia atsiliepia Sužieduotinis, tai daugskaitli vartoja savo didenybei pažymėti, arba kalba ir savo palydovų vardu.

(7, 1) *Ką matysi.* Ebr. t.: ką matysitė Sulamietėje? tarsi Machanaimo šokius. — Sužieduotinė priima duotąjį jai vardą ir kukliai atsako, darydama aliuziją į vietą, kurioje patriarkui Jokubui apsirėškė dangaus angelai (Vz. Prad. 32, 2; Joz. 21, 34. 38). Mintis gi anot kaikiurių išreikšta toki: Ko jūs žiurite į mane su tokiuo nustebimu, lyg-kad aš daryčiau dailius judėjimus, tokiuos kaip angelų.

Kaip gi gražus... Naujas aprašymas Sužieduotinės; jis dėlei augščiaus paminėtų šokių prasideda nuo kojų ir pakilsta iki strėnų, kurios, judant žmogui, ypač patėmijamos. Bet kaip Sužieduotinyje 5, 14 („dailus iš dramblio kaulo darbas“) taip Sužieduotinėje aprašoma dailės dalykas, kad pigiaus suprastumėm, jog kalbama ne apie paprastą, bet įsivaizdintą, idealinį gražumą. — *Kunigaikščio dukte.* Ebr. *bath-nadib*. LXX: *θύγατερ 'Αμινάδab*, Aminadabo duktė. — (2) *Tavo liemu...* Plg. aug. 5, 14. 15. Tuotarpu kad Sužieduotinyje giriamas stiprumas, čia Sužieduotinėje

- ³ Duo ubera tua, sicut duo hinniuli gemelli capreæ.
⁴ Collum tuum sicut turris eburnea.
 Oculi tui sicut piscine in Hesebon,
 quæ sunt in porta filiæ multitudinis.
 Nasus tuus sicut turris Libani,
 quæ respicit contra Damascum.
⁵ Caput tuum ut Carmelus
 et comæ capitis tui, sicut purpura regis vineta canalibus.
⁶ Quam pulchra es, et quam decora
 charissima, in deliciis!
⁷ Statura tua assimilata est palmæ,
 et ubera tua botris.
⁸ Dixi: Ascendam in palmam,
 et apprehendam fructus ejus:
 et erunt ubera tua sicut botri vineæ:
 et odor oris tui sicut malorum.

- ³ Dvi tavo kruti kaip du dvynų stirnos ožiuku.
⁴ Tavo kaklas kaip bokštas iš dramblio kaulo.
 Tavo akys kaip tvenkiniai Hesebone,
 kurie yra daugybės dukters varuose.
 Tavo nosis kaip Libano bokštas kurs yra ties Damasku.
⁵ Tavo galva kaip Karmėlis,
 ir tavo galvos plaukai kaip karaliaus purpura lenktėmis surišta.
⁶ Kaip gi tu graži ir kaip meilina,
 mylimiausioji gėriuose!
⁷ Tavo stomuo panašus į palmę,
 ir tavo krūtys į vynuogių kekes.
⁸ Aš tariau: Įlipsiu į palmę
 ir pasigausiu jos vaisius;
 ir bus tavo krūtys kaip vynuogyno kekės,
 ir tavo burnos kvapas kaip obuolių.

gražumas ir vaisingumas. Tas vaisingumas įvaizdinama palyginimais šventosios žemės derlingumo, kurs ypač apsiereiškia vynu ir kviečiais (Atk. 32, 14; plg. aug. 4, 11...). Taip nelieka nei pėsakos nepadorumo paveiksle, kurs paimtas iš žemės pritaikomas Sužieduotinei. — (3) *Dvi tavo kruti...* Vz. 4, 5. Teisingai minima ir krūtys, nes aprašoma Sužieduotinės vaisingumas. Toliaus vėl ypatingu budu atkreipiama dėmė į gražumą. — (4) *Kaip bokštas...* Turima omenyje kurs nors visiems žinomas, tikriausiai dramblio kaulo lentelėmis iš oro pusės išklotas bokštas. Stiprumas ir dailumas yra girtinos kaklo ypatybės. — *Tvenkiniai Hesebone.* Hesebonas, senobinis Amoriečių miestas, vėliaus priklausė Rubeno giminei (plg. Sk. 21, 25 ir tol.; Joz. 12, 2 ir k.). Tarp jo griuvėsių dar ir dabar yra daug šulinių ir nemažas tvenkinys pietų šone. — *Daugybės dukters:* miesto, kuriame daug gyventojų. Ebr. ž. *Bath-rabbim* gal vieno miesto vartų vardas. — Bažnyčia susideda iš daugybės tikinčiųjų; anot 8, 11

jai priklauso visas pasaulis. — *Kaip Libano bokštas.* Tvenkinio, bokšto, kalno vaizdai visai nepritiktu, jei tai nebutu alegorija, kuri mėgsta per daug didžius palyginimus, ir jei draug nereiktu atsiminti, kaip 4, 11... ir jau 4, 1..., šalies, kurioje gyvena Sužieduotinė. — (5) *Galvos plaukai kaip...* Giriama plaukų varsa ir sušukavimas. Senobės purpuros varsa buvo nuo skaisčiai raudonos iki tamsiai fiolėtinei. Čia turima omenyje tą paskutinę. Ebr. t.: plaukai kaip purpura. Karalius surištas gerbiniais. Tais paskutiniais žodžiais rasi norėta trumpai išreikšti visas gražumas. — (6) *Mylimiausioji.* Ebr. t.: meilė. — Mylimiausioji ir meilė ne visai tą pat reiškia. Meilė poetiška įvaizdinama kaip osmuo. — (7) *Tavo stomuo panašus...* Vėl pradedama girti vaisingumas. — (8) *Aš tariau:* nutariau. Taip Sužieduotinis pasako, kad jau atėjęs metas gauti vaisių. — *Į palmę.* Palmė (ebr. *thamar*, dažnai sutinkamas moters vardas) čia paminėta dėlei jos vaisingumo. Ant senobinių žydų pinigų ji Palestinos

⁹ Guttur tuum sicut vinum optimum,
dignum dilecto meo ad potandum,
labiisque et dentibus illius ad
ruminandum.

¹⁰ Ego dilecto meo,
et ad me conversio ejus.

¹¹ Veni dilecte mi, egrediamur
in agrum,
commoremur in villis.

¹² Mane surgamus ad vineas,
videamus si floruit vinea,
si flores fructus parturiunt, si
floruerunt mala punica:
ibi dabo tibi ubera mea.

¹³ Mandragoræ dederunt odorem.
In portis nostris omnia poma:
nova et vetera, dilecte mi, ser-
vavi tibi.

Caput VIII. ¹ Quis mihi det te
fratrem meum
sugentem ubera matris meæ,
ut inveniam te foris, et deos-
culer te,
et jam me nemo despiciat?

⁹ Tavo gerklė kaip geriausias vynas,
— vertas mano mylimojo, kad
gertu,
jo lupą ir dantų, kad ragautu.

¹⁰ Aš mano mylimajam,
ir jis grįžta pas mane.

¹¹ Ateik, mano mylimasis, iš-
eikiva į lauką,
pasilikkiva sodžiuose.

¹² Anksti kelkimės į vynuogynus;
žiurėkime, ar pražydo vynuog-
gynas,
ar žiedai mezga vaisius,
ar pražydo granatiniai medžiai;
tenai aš tau duosiu mano meilę.

¹³ Kaukeliai duoda kvapą.
Mūsų duryse visokių vaisių;
jaunų ir senų, mano mylimasis,
aš tau palaikiau.

8. perskyrimas. ¹ Kas man duos,
kad tu butumei mano brolis,
kurs žindo mano motinos krutis,
kad rasčiau tave lauke ir bu-
čiuočiau tave,
ir jau niekas neniekintu manęs?

ženklas, todėl tinkamai gali įvaizdinti
Siono dukterį. — *Jos vaisius.* Ebr. t.:
jos šakelės. — *Kaip obuolų.* Ebr. t.:
kaip tavo nosų (kvapas). — Nosų
kvapas tikriausiai reiškia lyg-kad sielos
ir apskritai meilės kvėpimą. — (9) *Tavo*
gerklė... Plg. aug. 5, 16. Vynas reiškia
meilę.

Vertas mano mylimojo... Sužieduo-
tinė, pertraukdama Sužieduotinio žo-
džius, užbaigia jo pradėtą sakinį. Ebr.
t.: tiesiai tekas mano mylimajam, įeinąs
per užmingančiųjų lūpas. — Vynas už-
migo, miegas gi yra meilės ir kontem-
pliacijos ramybė, nes vynas yra ne kas
kita, kaip tik meilė. Vulg.: Sužieduotinė
taip priima jos burnos vyno pagyrimą,
kad siulo Sužieduotiniui juo naudo-
tis. — (10) *Ir jis grįžta...* Ebr. t.: ir jo
troškimas man priguli. Plg. aug. 2, 16;
6, 2. Tų pačių žodžių atkartojimas rodo
Sužieduotinės pastovumą.

(11) *Ateik...* Sužieduotinė dabar kvie-
čia Sužieduotinį skubintis į sodžius. kame
ji laimėjo gausenių vaisių. Ten yra
daug tėmytinų vietų; kiekvienoje jų

laikomi vaisiai. — Sodnas (4, 12; 6, 10)
reiškia Palestiną; bet ypač daug pasi-
darbavo Sužieduotinė sodžiuose, t. y.
tarp pagonių, tenai ji sukrovė gausiau-
sius vaisius Sužieduotiniui, ir ten ji gali
parodyti ir patvirtinti savo meilės di-
dumą. — (12) *Mano meilę.* Vulg. liter.:
krutis. Plg. aug. 1, 1. — (13) *Kaukeliai:*
žolynas, kurs senobėje buvo laikomas
meilės ir vaisingumo simboliu. Plg.
Prad. 30, 14.

(8, 1) *Kas man duos...* Sužieduotinis ir
Sužieduotinė ne tuojau eina į sodžius
(7, 12). Kadangi tat vaisiai dar neati-
duodami, tai šneka vėl grįžta į meilę.
Drąsiaus nekaip pirma meldžia Sužie-
duotinė, kad jai būtų valia naudotis Su-
žieduotinio artimybe. Tačiau ne visa-
me, kas čia sakoma, yra šis-tas nauja
(plg. aug. 3, 4). Naujas brolio vardas.
Nors Sužieduotinis vadino Sužieduo-
tinę seserimi, bet ji brolio vardo nevar-
tojo. Kokio brolio ji trokšta, tuojau
pati pasako: *kurs žindo mano motinos*
krutis; ji trokšta, kad jis būtų kaip
tikras brolis, kaip toksai pasiliktų jos

- ² Apprehendam te, et ducam in
domum matris meæ:
ibi me docebis,
et dabo tibi poculum ex vino
condito,
et mustum malorum granato-
rum meorum.
- ³ Læva ejus sub capite meo,
et dextera illius amplexabitur
me.
- ⁴ Adjuro vos filiæ Jerusalem,
ne suscitetis, neque evigilare
faciatis dilectam
donec ipsa velit.

- ² Aš pagaučiau tave ir vesčiau į
mano motinos namus;
tenai tu mokytumei mane,
o aš tau duočiau taurę kvepinčio
vyno
ir mano granatinių obuolių sun-
kos.
- ³ Jo kairioji po mano galva,
o jo dešinioji apkabina mane.
- ⁴ Prisiektinai meldžiu jus, Jeru-
salės dukteris,
nekelkite ir nežadinkite myli-
mosios,
kolei ji pati norės.

7. Meilė apvainikuota danguje.

- ⁵ Quæ est ista, quæ ascendit
de deserto, deliciis affluens,
innixa super dilectum suum?

- ⁵ Kas yra toji, kuri ateina iš
tyrunos, paskendus gėriuose,
pasirėmusi ant savo mylimojo?

motinos namuose ir kaip toksai butu visuomet draug su ja; tai nurodo žodžiai: **(2)** *tenai tu mokytumei mane*. Sužieduotinis turėtų nebeapleisti jos, kaip kad pirma darė, bet pasilikti pas motiną, taigi, jos namuose. Jei Sužieduotinis bus brolis, ji galės juo džiaugtis kiekvieną valandą ir kiekvienoje vietoje, nes ir *lauke* ji galės bučiuoti jį be drovos, namie gi klausytis jo mokslo ir atsilyginti meile už meilę. — **(3)** *Jo kairioji...* Sužieduotinis rodosi tuojau pildas Sužieduotinės meldimą, nes suteikia jai kontempliacijos atilsį taip pat kaip 2, 6... Taip G. Giesmė grįžta į savo pradžią. Kaip kontempliacija buvo pirma dovana prietelystės tarp Sužieduotinio ir Sužieduotinės, taip ji ne tik patvirtinama po vargingų darbų, bet dar įvyksta naujas susižiedavimas, nes apie jį kalbama paskutinėje G. Giesmės dalyje. Šio pasaulio laikui pasibaigus, Sužieduotinė turi būti nuvesta į amžiną Sužieduotinio vestuvių rumus ir į ramybę be jokio tolesnio vargo. Saldesnis ne kaip pirma čia ekstazės miegas dėlei Sužieduotinės nuopelnų; tai rasi nurodoma ir truputį kitokiais prisiekinimo žodžiais (ebr. t.): **(4)** *Prisiektinai meldžiu...* Kam gi jūs keltumėte... t. y. anaipol nekelkite ir nežadinkite... — Kad toliaus kal-

bama apie Sužieduotinės perkėlimą į dangų, parodo 5. e. Pasirėmusi ant mylimojo, ji Sužieduotinio vedama į vietą, kur jos atėjimas sukelia didžiausį nustebimą (angeluose 13. e.). Tai taip pat nurodo padidėjimas meilės (6. 7. e.), tobula ramybė (10. e.), naujas susižiedavimas, per kurį ji iš mažos (8. e.) darosi didelė (10. e.); galop 11. 12. e., kame Sužieduotinė kaip vynuogyno sergėtoja duoda apyskaitą apie darbus ir vaisius, atiduoda senuosius ir naujuosius (7, 13), kame daroma pjūtis viso vynuogyno, kurį dangiškasis Saliamonas turėjo ir davė tautų valdovei, pasauliui.

8, 5—14. Sužieduotinė pasirėmus ant Sužieduotinio eina iš tyrunos; ji meldžia jį perkelti ją į savo dangiškų namus ir amžinai sustiprinti šventąją meilę (5. 6). Sužieduotinis pritaria, skelbdamas tą pačią meilę (7). Angelai tariasi apie naują susižiedavimą (8. 9). Sužieduotinė įrodo, kad ji Sužieduotinio malone ir savo nuopelnais vertai prisirengusi (10—12); galop laiminga įeina į dangų (13. 14).

(5) *Kas yra toji...* Taip atsiliepia rasi Sužieduotinio prieteliai, angelai, laukdami Sužieduotinių atėjimo. Nustebimas nurodo, kad įvyksta nepaprastas

Sub arbore malo suscitavi te:
ibi corrupta est mater tua,
ibi violata est genitrix tua.

- ⁶ Pone me ut signaculum super
cor tuum,
ut signaculum super brachium
tuum:
quia fortis est ut mors dilectio,
dura sicut infernus æmulatio,
lampades ejus lampades ignis
atque flammarum.
- ⁷ Aquæ multæ non potuerunt ex-
tinguere charitatem,
nec flumina obruent illam:
si dederit homo omnem substan-
tiam domus suæ pro dilectione,
quasi nihil despiciet eam.

Po obele aš pažadinau tave;
tenai tavo motina pradėjo tave,
tenai tavo gimdytoja pagimdė
tave.

- ⁶ Padėk mane kaip antspaudą
ant savo širdies,
kaip antspaudą ant savo peties,
nes meilė stipri kaip mirtis,
pavydas kietas kaip mirusiųjų
buveinė;
jos karštis ugnies ir liepsnų kar-
štis.
- ⁷ Daug vandenų negali užgesyti
meilės,
nei upės nepaskandins jos.
Jei žmogus duotu už meilę visą
savo namų lobį,
lyg nieku laikytu jį.

dalykas (plg. aug. 3, 6; 6, 9). — *Pasken-*
dus gėriuose. Tų ž. nėra ebr. t.

Tenai tavo motina... Vulgatos išsireiš-
kimas jokiuo būdu nesutinka su ebr.
tekstu, anot kurio tuos žodžius ištaria
Sužieduotinė. Ebr. t. rasi galima taip
versti: aš (Sužieduotinė) paraginau tave
į tenai, kur tavo motina tave (Sužie-
duotinį) pagimdė, t. y. sėdėdama tavo
kaip obelės (šv. Nilas) uksmėje (Ambroz.)
ir gėrėdamasi tavimi, aš priverčiau
tave vesti mane tenai, kame tavo mo-
tina pagimdė tave. — Sužieduotinė kon-
templiacijos ramybėje (aug. 3, 4) be
abejonės karščiaus maldavo to, ką da-
bar gauna. Maldos karštumą pati išreiš-
kia dusyk atkartodama tą pačią mintį:
kur tavo motina pagimdė tave, kur tavo
gimdytoja pagimdė tave. Sužieduo-
tinio gi motina yra dangiškoji Jeruzalė
(plg. aug. 3, 11); į ją ji trokšta ateiti,
nebegyventi savo motinos namuose,
žemiškoje Jeruzalėje. Ji atkartoja pra-
šymą, primindama savo senesnį mal-
davimą, nes ji dar negavo, ko troško, ir
dabar ji Sužieduotinio vedama per ty-
rumą. Taigi, ji lyg-kad sako: Aš tave
meldžiau ir tu rodeis sutinkąs vesti
mane į savo motinos namus, taip, į savo
motinos namus. — Kaikurie šv. tėvai
(Ambroz.) mano, kad aug. nurodytuosius
žodžius ištaria Sužieduotinis, atsi-
liepdamas į Sužieduotinę. Anot jų, tas
slaptingas ir simbolinis medis, kurs buvo
liudytojas Sulamietės gimimo ir pir-
mųjų jos meilės apsireiškimų, tai atpir-

kimą nešąs kryžius, kurio uksmėje Ba-
žnyčia gimė ir tuojau pradėjo mylėti
savo dieviškąjį išvaduotoją. — **(6) Pa-**
dėk mane... Sužieduotinė kalba toliaus
ir meldžia Sužieduotinį padėti jos pa-
veikslą kaip antspaudą ant savo širdies
ir ant savo peties, kad jis neišeitu nei iš
akių, nei iš širdies, bet kad jo mintis ir
darbai būtų tarsi jai vienai pašvesti. Tik
tobula taip paženklinta meilė neapgai-
lima kaip mirtis, neišvengiama ir nepra-
šalinama kaip mirusiųjų buveinė, ji per-
viršija visa ir apgali priešininkus ir ne-
prietelius. — *Pavydas:* meilės pavydas,
dėlei kurio drąsiai atliekama sunkiausi
dalykai. — *Jos karštis...* Ugniai niekas
negali pasipriešinti, taippat Dievo už-
degtai meilei. Ebr. t.: jos karštis ugnies
karštis, Viešpaties liepsna. Plg. su šv.
Jono žodžiais: *Dievas yra meilė, ir kas*
pasilieka meileje, pasilieka Dievuje ir
Dievas jame (1 Jono 4, 16). — **(7) Daug**
vandenų... Dauguma aiškintojų mano,
kad dar ir šituos žodžius ištaria Sužie-
duotinė; bet anot kaikiurių juos tinkamai
galima esą savinti Sužieduotiniui,
kurs jais patvirtinąs, ką yra kalbėjusi
Sužieduotinė. Juose išreikšta mintis
panaši į šv. Povilo (Vz. Rom. 8, 35—39;
Efez. 5, 25). — *Lyg nieku laikytu jį.*
Anot Vulg.: meilė nieku laikytu tokį
užmokesnį kaip lobis. Vulg. *despiciet*
tikriausiai per paklydimą pasidarė iš:
despicient. Anot ebr. t.: paniekintu jį,
t. y. tokį pirkeją. Po tų žodžių Sužie-
duotiniai pradeda artintis į dangų.

- ⁸ Soror nostra parva,
et ubera non habet.
quid faciemus sorori nostræ
in die quando alloquenda est?
- ⁹ Si murus est,
ædificemus super eum propu-
gnacula argentea:
si ostium est,
compingamus illud tabulis ce-
drinis.
- ¹⁰ Ego murus:
et ubera mea sicut turris,
ex quo facta sum coram eo
quasi pacem reperiens.
- ¹¹ Vineā fuit pacifico in ea,
quæ habet populos:
tradidit eam custodibus,
vir affert pro fructu ejus mille
argenteos.
- ¹² Vineā mea coram me est.
Mille tui pacifici,
et ducenti his, qui custodiunt
fructus ejus.
- ⁸ Musų sesuo mažą
ir neturi kručių;
ką darysime su mūsų seserimi
tą dieną, kada ji bus peršama?
- ⁹ Jei ji muras,
pastatykime ant jo sidabrinių
pylimėlių;
jei ji duris,
apklokime jas kėdrinėmis lento-
mis.
- ¹⁰ Aš muras, ir mano krūtys kaip
bokštas
nuo to meto kada aš jo akyvaiz-
doje pasidariau toki kaip atra-
dusi ramybę.
- ¹¹ Ramusis turėjo vynuogyną toje,
kuri valdo tautas;
jis atidavė ji sargams;
kiekvienas turi atnešti už jo vai-
sius tukstantį sidabrinių.
- ¹² Mano vynuogynas mano aky-
vaizdoje.
Tau, o Ramusis, tukstantis,
o dušimtu sergantiems jo vaisius.

(8) *Mūsų sesuo...* Ebr. t.: mes turime mažą seserį. Atsiliepia čionai matomai tie patys, kurie aug. 5. e. išreiškė savo nustebimą, t. y. angelai. Kaip pirmame susiziedavime taip ir antrame garbė, kuri tenka Sužieduotinei, žymiai per-
viršija prigimtinio asmens vertybę. Žemėje gimusi ir nuolanki sesuo rodosi nevisai tinkanti antram draug ir pas-
kutiniam susiziedavimui. Ji tarsi dar nesubrendus: *neturi kručių*. Bet jie mato ją jau Sužieduotinio atvedamą ir todėl
velija galvoti apie tai, kaip jie turi tą Sužieduotinę, tos pačios motinos, virš-
prigimtinės Dievo karalystės dukterį pagražinti. — (9) *Jei ji muras...* Čionai
autorius turi prieš akis dangiškąjį Dievo miestą (kaip šv. Jonas Apreiškime),
kurio dalimi dabar darosi Bažnyčia. Taigi, angelai sako: ar ji bus muras,
ar duris, ar abu dalyku draug, mes parupinsime jai naujo gražumo.

(10) *Aš muras...* Angelų žodžius girdi
prisiartinanti Sužieduotinė ir atsako,
kad per Sužieduotinio malonę ji visai
tinka galutinam susiziedavimui su Kri-
stumi. — *Ramybė*: išganymo ir malonės
tobulumą. Kad ji pati čia kalba, o ne
Sužieduotinis, tai rasi dėlto, kad taip

norėta išreikšti jos pilnas pasitikėjimas.
Visa jos vertybė tai Sužieduotinio at-
blizgis, kurį jis pats jai suteikė; kalbė-
dama apie ramybę (ebr. *šalom*), ji mato-
mai nori pasakyti, kad Ramusis (11. e.)
suteikė jai malonę, ką ir jos vardas
Sulamietė (6, 12) nurodo. — Kadangi
danguis garbė yra taip pat užmokėsnis
už nuopelną, o ne tik malonės dovana,
Sužieduotinė toliaus aiškina, kokiuos
atneša gerus darbus, dėlei kurių darosi
verta garbės: (11) *Ramusis turėjo* (ebr.
hi šelomoh) vynuogyną toje, kuri valdo
tautas (ebr. *Ba'al-Hamon'e*). Ramusis
tai dangiškasis Saliamonas. *Ba'al-
Hamon'u*, arba verčiant tą žodį: ta, kuri
valdo tautas, be abejonės alegoriškai
pavadinta pasaulis, mystinis Viešpaties
vynuogynas (Plg. Mt. 13, 38). — *Sar-
gams*. Sargai, kuriems pavesta virš-
prigimtinis pasaulio igyvenimas, tai
apaštalai ir jų įpėdiniai, iš kurių susideda
Bažnyčios hierarkija. Kiekvienas jų,
reikalaujant dangiškojo Saliamono vai-
liai, turi atnešti gausiausius vaisius,
tukstantį sidabrinių siklių, kaip pasa-
kyta ebr. t. (siklis vertas arti 3, 85 fr.).
— (12) *Mano vynuogynas...* Ištikima
Sužieduotinė pati užmokės tą nuomą

¹³ Quæ habitas in hortis, amici
auscultant:

fac me audire vocem tuam.

¹⁴ Fuge dilecte mi,

et assimilare capreæ, hinnulo-
que cervorum

super montes aromatum.

¹³ Tu, kuri gyveni sodnuose, prie-
teliai klausosi;

duok man išgirsti tavo balsą.

¹⁴ Bėgk, mano mylimasis, ir buk
panašus į stirną

ir į jauniklį briedį ant kvėpalų
kalnų.

vynuogyno Viešpačiui, savo dieviškam Sužieduotiniui, taip kaip ji yra aug. (7, 13) žadėjusi. Bet vynuogynas, nešdamas vaisius Saliamonui, duoda pelno taip pat jo darbininkams: kiekvienam po dušintu sidabrinių.

(13) *Tu, kuri gyveni sodnuose...* Sužieduotinė gyveno sodnuose ir užsipelnė pagyrimą (4, 6; 5, 1; 6, 1. 10; plg. 4, 12...), todėl Sužieduotinis vadina ją vardu, primenančiu tuos sodnus. — Ji turi įeiti į amžinus džiaugsmus ir giedoti amžinąjį aleliują. kurs linksmina angelus ir patį Sužieduotinį.

(14) *Bėgk, mano mylimasis...* Sužieduotinė trokšta draug su Sužieduotiniu skubintis į amžinuosius kalnus. — Panašiais žodžiais pranašas Abakukas baigia aprašymą išganymo, kurio jis linki ir kurį žada sau ir išrinktajai Dievo tautai: *Padarys mano kojas kaip briedžių ir lydės mane į augštas vietas.*

Užbaigos žodis. Giesmių Giesmė galėjo būti Izraelitų pritaikinta Senojo Testamento teokratijai. Nors ištikrųjų joje kalbama apie Kristaus Bažnyčią ir todėl ją galima laikyti pranašyste, bet su lygia juk meile Dievas buvo išsirinęs Synagogą, ją išpuošęs ir ją vedęs. Saliamonas norėjo pranašyste apie ateitį paguosti ir neaiškiu nurodymu dabarties palinksminti. Išrinktoji tauta dar nebuvo gavusi pilno išganymo; ji tik troško ir laukė jo (1, 1—7); Dievas dažnai suteikdavo jai savo pagalbos (1, 8—2, 7). Ji turėjo savo darbo dirvą (2, 8—17). Ir senoji Sužieduotinė turėjo skausmų dėl neišvengiamo su ja mylimojo (3, 1—5). Ketvirtoji scena gali būti pritaikyta įstatymo davimui ant Sinajaus (3, 6 iki 5, 1), penktoji Aigypso ar Babylo no vergijai, ar kitoms žydų tautos nelaimėms (5, 2—6, 8). Kitos dalys vargu ar galėtų būti pritaikytos Senajai Synagogai.

Norint padalinti Giesmių Giesmę tarp Bažnyčios laikotarpių, galima manyti, kad susiziedavimas (anot Efez. 5, 25 ir kaip daugelio priimta) įvyko ant

kryžiaus, kuomet Išganytojo širdis buvo perdurta. To žiurint, Iėrškėčių Vainiko ir švenčiausios Jėzaus Širdies mišiose ir maldose (oficijoje) Giesm. 3. 7—10 suprantama apie Išganytojo kryžių ir 3, 11 apie jo ėrškėčių vainiką. Pokilyje (5. 1) ir kitose vietose (kaip 4. 6. 14...) galima matyti švenč. Eukaristijos įstatymą. taip pat ktus kančios ir šv. mišių aukos vaisius. 3. perskyr. gali būti aiškinamas apie Kristų atsikėlusį iš numirusių. 5. perskyr. rasi apima pirmą laiką po užbaigto Bažnyčios įsteigimo. Toliaus, Sužieduotinio sugrįžimas (6. 1—3) gali būti Bažnyčiai suteikta, Konstantinui viešpataujant, ramybė. 7. perskyr. aprašoma Bažnyčios vaisingumas ir nurodoma pagonių jėjimas į Bažnyčią. Pirmieji perskyr. gali būti aiškinami apie viešąjį Išganytojo gyvenimą.

Giesmių Giesmė taikoma švenč. Panai kaipo Sužieduotinei. Nes, jei tai, kas šv. Rašte pasakyta apie dieviškąją išmintį, kada, laikantis tinkamo saiko, pritaikoma Dievo motinai, kaip gi daug labiau galima matyti poėtiškoje Giesmių Giesmės Sužieduotinėje švenč. Paną! Nes kas gi yra ana Sužieduotinė, jei ne visuotinė Bažnyčia, ir kas gi kita yra švenč. Pana, jei ne vienatinė tobula Bažnyčios gelė, vien verta atstovauti nesuteptąją Kristaus Sužieduotinę Bažnyčią? (Plg. ofic. Nekalto Prasidėjimo. Gimimo, Marijos Susiziedavimo, švenč. Marijos Širdies, į dangų Ėmimo, Lorėto Namelių). Juk ji viena Viešpaties numylėta, be jokios dėmės, pilna karščiausios meilės, todėl jai priklauso visas pagyrimas, koks tenka Sužieduotinei, ji turi visas dorybes, visą meilės pilną jų troškimą. Vargiaus, tiesa, rasti panašumas Sužieduotinės ištyrine ir veikime. tačiau galima Giesmių Giesmės pradžią aiškinti apie švenč. Panos troškimą, kad ateitu Mesijas, ir apie jos pasilikimą Bažnyčioje. Darbo scena atitinka jos naminiam su kontempliacija sujungtam darbui; trečioji scena Marijos vargams, susiziedavimas tai Marijos išrinkimas. Antroji Giesmių Giesmės dalis gali būti

pritaikinta tiems laikams, kada Marija buvo motina ir auklėtoja Bažnyčios ir suteikė jai pagalbos, ar tai gyvendama ant žemės, ar tai paimta ir viešpataudama danguje. Paskutinis galop perskyrimas apima arba jos į dangų ėmimą arba aną paskutinę iškilmingiausią apgalėjimo eiseną, kuomet ji įves į dangų visupirma savo užtarimu išgelbėtuosius kaip gausiausią pjūtį. — Tačiau ir tame pritaikyme visa pareina nuo to, kaip pats aiškintojas dalykus nušviečia.

Galima taip pat pritaikinti Giesmių Giesmę kiekvienai dievotai sielai, kaip tai ir daroma nuo seniausių jau laikų. Toks aiškinimas padeda uždegti krikščionių uolumą ir meilę. Kaikurie mato Sužieduotinėje uoliausias ir švenčiausias sielas. Taip daroma visai teisingai, nes pati Bažnyčia augštinama Giesmių Giesmėje kaip nesuteptoji Sužieduotinė, ir tie pagyrimai nelabai tetinka mažiaus tobuloms sieloms. Paties Kristaus siela, švenč. Panos siela, kiekviena tikrai meilės pilna siela sužieduota su dieviškuoju Žodžiu. — Teisingai šv. Ambrozijus perspėja ypač mergaites, kad matytų Giesmių Giesmėje savo paveikslą, ir daug šventų mergaičių buvo paties Išganytojo pagerbta sužieduotinės vardu.

Taip pat kunigų ir vienuolių sielos ypatinga meilės sandora surištos su dieviškuoju Sužieduotiniu. Net į kiekvieną sielą, kuri džiaugiasi pašvenčiančiaja malone, pasipylė meilė, ir ji ne

svetima Avinėlio vestuvėse; galop nėra nei vienos sielos, kuri Sužieduotinio gerumu nebutu į jas pašaukta ir pakviesta. Ką gi turi daryti toki siela savo sužiedavime? Ypac dažnai tai apmąstyti ir darbuotis. Dieviškasis Sužieduotinis rodysis laikada draug neesas, tuomet tegul ji karščiausiai trokšta ir jiesko jo artimybės; ji ras jį, nors dangiškas Sužieduotinis nebeduotu sielai savo paguodos. Kadangi šiame gyvenime paguodos laikas neperdaug ilgas, tai tegul tuo tarpu siela darbuojasi Viešpaties vynuogyne (2, 10...), arba kantriai pakelia apleidimą (3, 1...), arba net kenčia skausmą (5, 7). Nuopelnais turi būti nupirkta dieviškojo Sužieduotinio malonė (7, 13; 8, 11. 12). Tačiau su jo pagalba visa eis laimingai, iki ateis diena, kurioje siela bus pašaukta į Sužieduotinio vestuves (8. perskyr.; Apr. 19, 7—9).

Didumas meilės, kokią turi turėti siela, puikiausiai parodyta Sužieduotinėje, taip pat kaip ir prigimtinis žmogaus nevertumas. Didi vertybė, iki kuriai mus Išganytojas pakelia, šviečia mums iš Giesmių Giesmės, lygiai kaip ir dangiškojo Sužieduotinio gražumas, gerumas, duosnumas visiems jo išrinktiesiems. Iš visų žodžių eina tarsi dieviškas kvapas. Ne stebuklas tat, kad šv. tėvai, net pati Bažnyčia dažnai mini tuos žodžius saldesnius už medų, ir kad Giesmių Giesmėje askėzis ir mystika jiesko sau nuolatinės vietos.





IŠMINTIES KNYGA.

ĮVEDIMAS.

1. Išminties knyga kituose tekstuose vadinasi dar Saliamono Išmintis (It. LXX: *Σοφία Σαλωμῶντος*), didi Saliamono Išmintis (Syr.), o pas šv. tėvus laikada taip pat kaip ir Patarlių knyga: *ἡ πανάρετος σοφία* (išmintis parupinanti visokių dorybių), *ἡ θεία σοφία*, dieviškoji išmintis. Visi tie vardai nurodo vyriausią knygos mintį, nes joje ištikrųjų kalbama apie išmintį, jos kilmę ir jos vaisius.

Išminties knygos autorius visų pirma skelbia Dievo suteiktą praktinę (gyvenimo) išmintį, kuria žmogus vedamas į galutiną savo tikslą, t. y. į Dievą, ir su juo vieningamas. Išmintis jam yra taip pat toks tobulas žmogaus gyvenimo sutvarkymas, kokio reikalauja Dievo duotasai ir žmogaus pilnai pažintas įstatymas; nes tas įstatymas rupinasi iš piliečių susidedančia valstybe, bet atsižvelgia ypač į religijinę draugiją, kurios nariai turi būti, tiesa, geri piliečiai, bet visų pirma žmonės tikrai šventi ir atsidavę Dievui. Išminties knygoje ypač aiškinama įstatymo dvasia ir

užmanymas, t. y. giriama dorybės ir peikiama ydos. Dorybės skelbiamos tos, kuriomis gerai tvarkomi žmogaus santikiai su Dievu, kaip tai tikėjimas, viltis, meilė, nuolankumas ir maldingumas link Dievo, ir užsipuolama ne tik ant prasikaltimų, griaušančių žmonių draugiją ir žmonių įstatais baudžiamų, bet taip pat ir ant vidujinių nuodėmių, kurios pačios įleidžia taip pat Dievą ir uždraustos Dievo įstatymu. — Ta praktikinė išmintis, kadangi tobulindama žmogų tvarko jo santykius su Dievu, gauna knygoje teisybės vardą.

Knygos autorius, girdamas Dievo suteiktą žmonėms išmintį, skelbia taip pat ir paties Dievo išmintį, ir tai ne tik tą, kuri yra jo privalumas (atributas), bet ir asmeninę, t. y. Dievo Žodį. Nes nevisur vien propopėjos keliu jis įveda kalbančią ir veikiančią Dievo išmintį, bet kaip kuriose vietose mokina, kad dieviškoji išmintis yra Dievo pagimdytas Asmuo (7, 25. 26) ir taip tarsi taiso kelią N. Testamento mokslui apie Dievo Žodį, amžiną

amžinojo Tėvo Sunų ir tobulą jo paveikslą.

2. Turinio žvilgsniu Išminties knygą galima padalinti į dvi pusi. Pirmoje (1, 1—9, 19) jos autorius kalba apie išmintį, svarstydamas jos esmę ir jos vaisius: taigi, čia jis įrodo, kad išmintis yra tikros laimės šaltinis (1, 1—5, 25) ir tikras žmogaus gyvenimo vadas (6, 1 iki 9, 19). Antroje knygos pusėje (10, 1—19, 20) nurodoma stebėtinai išminties veikimas kaikuriuose žydų istorijos atsitikimuose; iš jo gi pasirodo išminties galybė ir gelbėti ir bausti (10, 1—12, 27); išminties šviesoje paaiškėja stabmeldystės paskumas (13, 1—15, 19) ir didžiausias skirtumas, koks yra tarp pagonių ir Viešpaties garbintojų (16, 1—19, 20).

3. Nors kaikuriuose tekstuose Išminties knyga vadinama Saliamono išmintimi, nors nemažoje jos dalyje atsiliepiama Saliamono vardu ir nors kaikurie rašytojai laikė ją Saliamono veikalu, bet ištikrųjų ji parašyta žymiai vėliaus. Su Saliamonu gi tiek teturi bendra, kad joje svarstoma ta pati išmintis, apie kurią yra rašęs Saliamonas (ypač Patarlių knygoje) ir kad Išminties knygos autorius rasi galėjo pasinaudoti kokiais nors jo laiku dar tebebuvusiais Saliamono raštais.

Kad Išminties knyga ne Saliamono parašyta, apie tai liudija visupirma jos kalba, kuri buvo ne ebraiška, bet graikiška ir tai gana gerai žinoma autoriui, nors nevisai liuosa nuo ebraizmų. Knygoje matome nemaža sutrauktų į vieną vietą panašiai skambančių ir vienos galunes turinčių graikiškų žodžių; taip gi negalėjo atsitikti isnetyčių, juo gi mažiau, jei knyga butu buvusi tik versta graikų kalbon. Sutinkama taip pat daugybė sudėtinių žodžių, kuriuos mėgsta

graikų kalba ir kurių beveik visai negalima išreikšti ebraiškai. Sakinų sąstata ir surišimas dažniausiai tikrai graikiški ir beveik visai nesutinkami, sakysime, Aleksandrijiečių vertime.

Neesant jokių tikrų žinių padavime apie tai, kas buvo Išminties knygos autorius, iš pačios tiek galima numanyti, kad jis turėjo būti Žydas Aleksandrijietis, gana gerai apsipažinęs su graikų raštais, nes kadaise seka pagonių išsireikimo budus ir vartoja jų filosofų pasakymus, iš kitos gi pusės žinovas Mozės įstatymo, istorinių ir pranašinių S. Testamento knygų, nuo kurių mokslo jis netik nesiskiria, bet kadaise tobuliaus jį išreiškia; jis matomai turėjo dažnai skaityti ebraišką tų knygų tekstą, arba bent Aleksandrijiečių vertimą, pilną ebraizmų, kurių nedidelė dalelė pateko jo paties veikalui.

Taip pat iš knygos turinio reikia padaryti išvadas, kad ji parašyta gana vėlai. Jos rašymo metu jau buvo įsigalėjęs trečiame šimtmeptyje (pirm Kr.) pradėtas platinti Ėpikuro mokslas, su kuriuo Išminties knygos autorius kovoja; buvo jau tuomet ir Aleksandrijiečių šv. Rašts vertimas, kurs autoriui žinomas. Kadangi Išminties knygoje yra dar aliuzijų į tautos varginimą ir persekiojimą dėl įstatymo, niekinamo tų, kurių rankose buvo valdžia, toks gi dalykų stovis galėjo būti pas žydus gyvenusius Aigypte, viešpataujant Ptolemiejui IV Filopatoriui (222—205 pirm Kr.) arba Ptolemiejui VII Fiskonui (145—117 pirm Kr.), todėl ir pati Išminties knyga matomai tuo laiku parašyta.

4. Išminties knygos autorius nevieną sykį atsiliepia į karalius ir kunigaikščius, kurie jo laiku buvo

ne žydai, bet iš pačios knygos pasirodo, kad ji skiriama visupirma tikintiems žydams, nes tik jiems buvo gerai žinomas ir jų pripažintas Mozės įstatymas, jie tik galėjo suprasti, kas knygoje pasakyta Saliamono vardu apie išmintį ir tik žydai galėjo rasti sau paguodos priminime atsitikimų iš senybės žydų istorijos. Atsiliepimai gi į karalius ir kunigaikščius reikia suprasti rasi taip pat kaip panašūs dalykai pranašų veikaluose, kurie skirdami juos žydams paguosti atsiliepia taip pat į svetimas pagonių tautas ir skelbia apie jas ilgų pranašysčių. Rasi dar turėta omenyje ir tie žydai, kurie, pametę savo tikėtiną ir papročius, buvo susivieniję su pagonimis ir draug su jais valdė ir slėgė savo vientaučius. — Išminties knygos autoriaus tikslas buvo paraginti savuosius labiausiai jį ieškoti išminties ir būti ištvermingais tikėjime, apsaugoti juos nuo pasidavimo netikėtinui ir stabmeldystei, padrašinti ir paguosti kentėjimuose, o taip pat pažadinti juose viltį išsiliuosavimo.

5. Išminties knygos Palestinos žydai nelaikė šv. Rašto dalimi. Taip pat į ją žiuri dabartiniai žydai ir protestantai; bet į žydų Aleksandrijiečių kanoną ji buvo priimta. Apaštalai ją vartojo kaip šv. Dvasios įkvėptą veiklą ir savo įsteigtoms bažnyčioms davė ją draug su kitomis į graikų kalbą išverstomis Sen. Testamento knygomis. Todėl nuo pat pirmųjų katalikų Bažnyčios laikų jai buvo ir tebėra pripažįstama ta pati dieviška vertybė kaip ir kitoms šventoms ir kanoninėms knygoms.

Kad ji buvo žinoma Apaštalams ir nemažiau kaip kitos šv. Rašto dalis jų vartojama, tai patvirtina daugybė aliuzijų sutinkamų ypač Apaštalų laiškuose. Palyginant tekstus, galima rasti visą eilą, išsireiškimų, sakinių ir palyginimų, liudijančių apie Išminties knygos artimybę su N. Testamento raštais. Iš to gi reikia padaryti išvadas, kad ji buvo N. Test. rašytojų laikoma šventa ir dieviška, nes jei būtų buvusi jų akyse tik apokryfas arba šiaip jau pasaulinis veiklas, ji nebūtų radusi sau pas juos tokios pagarbos, tokio pasisavinimo. Pripažinta Apaštalų Išminties knyga buvo paduota draug su kitomis šv. Rašto knygomis jų įsteigtoms krikščioniškomis draugijoms, ir todėl nuo seniausių laikų šv. Bažnyčios tėvai ir rašytojai vartoja ir mini jos žodžius su lygia pagarba kaip ir kitų šv. Knygų. Neabejotinų aliuzijų į ją randame jau viename iš seniausių veikalų „Dvylikos Apaštalų moksle“ ir šv. Klemenso Rom. raštuose. Ji išvardijama tarp šv. knygų Muratorio sąrašė, buvo taip pat seniausiam lotyniškame šv. Knygų vertime, Italėje, iš kurios liko priimta į Vulgatą. Šv. Ireniejus, šv. Ipolitas, Klemensas Aleks., Origenas, Tertulianas, šv. Kyprianas, Laktancijus, šv. Ambrozijus, šv. Augustinas ir kiti pripažino Išminties knygą įkvėptu raštu. Todėl tai ir katalikų Bažnyčia Florencijos, Tridento ir Vatikano susirinkimuose neabejojo savo nutarimais patvirtinti visų amžių tikėtiną apie dievišką Išminties knygos kilmę.



LIBER SAPIENTIAE.

IŠMINTIES KNYGA.

I. Išmintis savo esmėje ir vaisiuose.

1. Išmintis tikros laimės ir nemarumo šaltinis.

a) Sąlygos reikalingos išminčiai įgyti.

Caput I. ¹ Diligite justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite illum: ² quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum: ³ perversæ enim cogitationes se-

1. perskyrimas. ¹ Mylėkite teisybę, jūs, kurie teisiatė žemę. Manykite apie Viešpatį gerai ir širdies neklastingume įieškokite jo, ² nes jis randamas tų, kurie jo negundo, ir apsireiškia pasitiktiniams juomi. ³ Nes iškreiptos mintys atskiria nuo Dievo, o bandoma

1, 1—11. Trumpai paragines įieškoti išminties (1. 2), autorius nurodo kaikiurias reikalingas jai įgyti sąlygas; reikia gi visupirma vengti iškreiptų minčių, kurios atskiria žmogų nuo Dievo ir išvaro iš jo sielos šv. Dvasią (3—5). taippat pikty šnekų, kurias visas žino Dievas ir nepalieka be bausinės (6—11).

(1. 1) *Mylėkite teisybę.* Teisybe čia pavadinta dorybė, kuria palaikoma viešoji tvarka, tobulas pritaikymas sielos prie pažintų Dievo įstatymo įsakymų. Ji kitu vardu vadinasi gyvenimo (praktikinė) išmintis. Tą tai teisybę arba išmintį mylėti autorius pirmais žodžiais ragina savo viengencių; liepia mylėti ją viršesne ir tyra meile (plg. gr. *ἀγαπάτε*), kuri pasiremddama pažintu išminties tobulumu ir naudingumu verčia žmogų visu rupestingumu sau jos įieškoti, kolei dar neturi, įgytą gi stropiai sergėti. — *Kurie teisiatė žemę.* Taip vadinami tie, kurie eidami viešas pareigas valdo valstybę. Tačiau nuo mylėjimo teisybės neprašalinami ir kiti žmonės, nes toliaus pamokinimai duodami visiems, ir jie turi visuotinę vertybę. — *Manykite apie...* Liepiama mąstyti apie Dievą ne vien šaltu protavimu, bet prisidedant valiai su palankumu ir gera intencija ir taip pasidaryti sau iš Dievo darbų apsvarstymo tikrą

idėją apie jo privalumus. — *Ir širdies neklastingume...* Reikia rupintis įgyti sau Dievo pagalbą, jo malonę ir vienybę su juomi; Dievo malonės reikia įieškoti neklastinga širdimi, t. y. tokia, kuri nesiduoda atitraukti pašaliniais užmanymais nuo savo tikslo, kurioje nėra jokio dvylinkumo, apsimetimo, vyliaus. Taip prisirengusios sielos maloningiausias Dievas neatstums: — (2) *Nes jis randamas... kurie jo negundo.* Dievas gundoma visokiais budais, bet ypač abejojančiam apie jo galybę ir gerumą (Atk. 33, 8 ir k.) arba gyvenant bedieviškai (Atk. 6, 16; Apd. 5, 9). — *Apsireiškia.* Turima čia omenyje vidujinis apsireiškimas, taigi toks Dievo pažinimas, kurį jis duoda sieloms dievotai apie jį mąstančioms ir kurį Kristus Viešpats pažadėjo taip pat apaštalams ir visiems ištikimiesiems krikščionims (Jo. 14, 21). — *Pasitiktiniams juomi.* Gr. t. ta pati mintis išreiškta negacijos žodžiais: ne nepasitiktiniams juomi.

(3) *Nes iškreiptos mintys...* Gr. t.: kreivi protavimai. Plačiaus paaishkinama, ko reikia saugotis, įieškant išminties, vedančios į Dievą. Visupirma reikia vengti iškreiptų minčių, t. y. nedorų protavimų, kurių pavyzdys duodama žem. 2, 1—20. — *Bandoma galybė...* Dievo galybė, gundoma ir mėginama,

parant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes. ⁴ Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. ⁵ Spiritus enim sanctus disciplinā effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate.

⁶ Benignus est enim spiritus sapientiae, et non liberabit maledicum a labiis suis: quoniam renū illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus, et linguae ejus auditor. ⁷ Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. ⁸ Propter hoc qui loquitur in-

galybė sudraudžia bepročius. ⁴ Nes išmintis neįeina į piktavale sielą ir negyvena pavergtame nuodėmėi kune. ⁵ Nes šventoji drausmės Dvasia bėga nuo klastos ir atsitolina nuo neprotingų minčių, ir išvaroma, užėinant neteisrybei.

⁶ Nes išminties dvasia maloninga ir nepalieka nenubausto piktžodžiotojo už jo lupų žodžius, nes Dievas yra jo inkstų liudytojas ir tikras jo širdies tyrinėtojas ir jo liežuvio klausytojas. ⁷ Nes Viešpaties Dvasia pripildo žemės skritulį, ir ji, kuri visa draug laiko, žino kiekvieną balsą. ⁸ Todėl kas kalba pikta, negali pasislėpti, ir

atkeršija už save; siūnčiamomis hausmėmis parodo bepročiams, t. y. bedieviams, kad jų pastangos buvo paikos. — (4) *Nes išmintis neįeina...* Išmintis kaip šv. Dvasios dovana padaro, kad mes sprendžiame, taip kaip reikia, apie dieviškus dalykus, apie visus gi kitus, taip kaip reikalauja meilė, kuri mus vienija su Dievu. Todėl ta išmintis neesti be meilės. meilė gi be pašvenčiančios malonės, kuri negali pasilikti draug su mirtinga nuodėme (Tom.). — *Piktavale.* Gr. t.: dirbančią pikta. — (5) *Nes šventoji...* *Ἁγίον πνεῦμα* laikada vadinama taip pat sutverta dovana, kuria žmogus padaromas šventas ir suvienijamas su Dievu (plg. Ps. 50. 13); bet čia, kaip pasirodo iš konteksto, kalbama apie šventąją Dvasią, trečiąją švenč. Trejybės asmenį. Aptarimu *drausmės* nurodoma, kad šv. Dvasia yra žmonėms tarsi koks auklėtojas, mokiną juos šventų įpročių. Ji su noru gyvena neklastingoje sieloje, bet bėga šalin nuo visokio vyliaus, kuriuo po gerumo priedanga norima apgauti žmones. Ji šalinasi nuo sielos, kuri užsiima neišmintingais, iškreiptais protaviniais (gr. t.) ir, žmogui nusidedant, išvaroma iš jo sielos ir priverčiama, tarsi pažeminta, atsitraukti.

(6) *Nes.* Išmintis bodisi piktų žodžių, kurie yra ženklas sugedusios širdies. —

Išminties dvasia maloninga. Geriausiai anot gr. t.: mylinti žmones Dvasia yra išmintis, t. y. Dvasia, kuri myli žmones, yra draug išmintis, arba yra savo prigimtimi išmintingiausi, taigi negali pasilikti su bedieviais, kurių piktas šnekazino ir turi jas bausti. — *Jo inkstų liudytojas ir tikras jo širdies...* Į inkstus pas žydus buvo žiurina kaip į buveinę ir vidurį geismų, todėl ir minčių, kurios išreiškia žodžiais (Ps. 7. 20; 15. 7; Pat. 23. 16; Jer. 11. 20 ir k.). Šv. Rašte neretai, kalbant apie Dievo visąžinojimą, minima draug inkstai ir širdis, kad aiškiausiai, tarsi dalimis išreiškus, jog Dievas pilniausiai mato visus ir kiekvieną dalyką, kurį daro siela. Nuo šv. Dvasios niekas nepasislepia; netikėjimo ir nepasitikėjimo mintys jai lygios garsiems keiksmams. Plg. Gal. 5, 22; Jer. 17. 10. — (7) *Nes Viešpaties...* Dievas visa žino, nes jis visuresas. — *Dvasia: šventoji Dvasia* (Atan., Bazil., Kyril., Aleks., Orig., Aug., Bonav., Tom.). — *Žemės skritulį.* Gr. t.: gyvenamąją žemę. — *Ji, kuri: šv. Dvasia.* — *Visa draug laiko:* laiko visa savo buvyje ir neleidžia iširti arba kam nors iš Dievo sutvėrtojo pasaulio žuti. — *Kiekvieną balsą:* supranta visa, ką žmonės kalba. — (8) *Todėl:* kadangi šv. Dvasia visur yra savo galybe. — *Negali pasislėpti.* Gr. t.: jokiū būdu nepasislėps. — *Bau-*

iqua. non potest latere, nec præteriet illum corripuens iudicium. ⁹ In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermone autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. ¹⁰ Quoniam auris zeli audit omnia. et tumultus murmurationum non abscondetur. ¹¹ Custodite ergo vos a murmuratione, quæ nihil prodest. et a detractatione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vultum non ibit, os autem, quod mentitur, occidit animam.

jo neaplenks baudžias teismas. ⁹ Nes apie bedievio mintis bus daromas tardymas, žinia gi apie jo žodžius ateis pas Viešpatį, kad jo neteisybės butu nubaustos. ¹⁰ Nes uoli ausis klausosi visa, ir murmėjimų užinas nepasilieka paslėptas. ¹¹ Taigi, saugokitės murmėjimo, kurs visai nenaudingas, ir sulaikykite liežuvį nuo apkalbėjimo, nes ir slaptinga šneka nemueis be bausmės; meluojanti gi burna užmuša sielą.

b) Kilmė ir priežastis mirties.

¹² Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus

¹² Nejieškokite taip uoliai mirties savo gyvenimo paklydimu ir nesi-
pelnųkite sau žuvimo savo rankų

džias teismas: Viešpaties teisybė. kuomet ateis valanda bausti. — (10) *Uoli ausis...* Kad dar labiau paaiškėtų, jog joki šneka nepasilieka paslėpta šv. Dvasiai. autorius primena ją labai rupestingai sergint savo garbę nuo visokio įžeidimo; tuo tikslu jis pasavina šv. Dvasiai uoliai ausį (*ὄψις ζήλοσως*), t. y. tokią kokia vyras, nepasitikėdamas savo pačios ištikimybė, stengiasi išgirsti visa, ką ji kalba. kad apsaugotų ją nuo pasidavimo suvedžiojimui. Tokia uolia ausimi klausosi šv. Dvasia visa, kas kalbama ir nei tyliausis murmėjimų šnibzdėjimas (gr. t.) nepasilieka neišgirstas, nepatėmytas. — (11) *Taigi, saugokitės...* Iš to, kas pasakyta augščiau, daroma išvada ir duodama perspėjimas. — *Kurs visai nenaudingas*: bet dar susilauks kietos bausmės. — *Nuo apkalbėjimo*: neteisingų, piktų šnekų prieš Dievą. — *Slaptinga*: slapčia, tylomis pasakyta. — *Meluojanti*: kuri liuosa valia kalba melą prieš Dievą ir žeidžia artimą (Aug.). — *Užmuša sielą*. Tas pasakymas dažnai reiškia tą pat. ką ir: atima gyvybę. Išminties kn. autorius čia tikriausiai turi omenyje ne tik laikinę gyvybę, kuri atimama mirštant kunui, bet ir amžiną laimingą, kuri skirta teisiesiems (plg.

žem. 3. 1—4; 4—19; 5. 16; Rom. 5, 12; 6, 21. 23; Apr. 21, 4. 8 ir k.).

1. 12—2. 25. Mirties Dievas iš pat pradžios nesutvėrė, jį atsirado kaip bausinė prasikaltusiam žmogui; bedieviai jos jieškote jieško savo darbais (1, 12—16). Bedieviai, kuriuos autorius įveda atsiliepiančius ir išreiškiančius savo nuomones, visai užginčija žmogaus nemarumą (2, 1—5) ir ta savo nuomone remdamies daro pasiketinimą kuopiliausiai naudotis šio gyvenimo gėriais (2, 6—9), nori slėgti beturtį, visais budais kankinti ir nužudyti teisųjį, kurs jiems ir jų pasielgimui nepritaria (2, 10 iki 20). Peikdamas tą bedievių paikumą ir aklumą, autorius sako juos esant pasekėjus piktosios dvasios, per kurią mirtis buvo įvesta į pasaulį (2, 21—25).

(12) *Nejieškokite taip uoliai mirties*: lyg-kad ji butu labiau pageidaujamas dalykas kaip gyvybė. — *Gyvenimo paklydimu*. Bedievio gyvenimas, visas suvartotas piktiems darbams, teisingai pavadintas paklydimu; yra tai klaida ne tiek proto, kiek valios nuklystančios nuo tiesaus kelio ir galų gale sutinkančios mirtį. Plg. Pat. 8, 36; 21, 6. — *Nesipelnųkite...* Anot gr. t.: netraukkite

manuum vestrarum. ¹³ Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. ¹⁴ Creavit enim, ut essent omnia: et sanabiles fecit nationes orbis terrarum: et non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra. ¹⁵ Iustitia enim perpetua est, et immortalis. ¹⁶ Impii autem manibus et verbis accersierunt illam: et æstimantes illam amicam, defluerunt, et sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

Caput II. ¹ Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: Exiguum, et cum tædio est tempus vitæ nostræ, et non est

darbais; ¹³ nes Dievas nepadarė mirties ir nesilinksmina gyvųjų žuvimu. ¹⁴ Nes jis sutvėrė visa, kad butu, ir žemės skritulio veisles jis padarė sveikas; nėra jose naikinančių nuodų, nei mirusiųjų buvėnės karalystės ant žemės. ¹⁵ Nes teisybė visuomet pasilieka ir ji yra nemari. ¹⁶ Bet bedieviai rankomis ir žodžiais sau kviečia mirtį ir laikydami ją prietele jie tirpsta ir daro su ja sutartį, nes jie verti buti jos pusėje.

2. perskyrimas. ¹ Nes negerai sau vieni protaudami jie tarė: Trumpas ir nubodus mūsų gyvenimo laikas; nėra žmogaus gale išsi-

ant savęs. — (13) *Nes Dievas...* Patvirtindamas savo perspėjimą autorius sako, kad ne Dievas padaręs, bet bedieviai įvedę ją į pasaulį. Plg. žem. 2, 23. 24; Ez. 18. 31. 32. — *Nesilinksmina...* Džiaugtis galima tik tuo, kas gera; tuo gi, kas pikta nesilinksminama, nes jame nėra gerumo. Dievas gi, visokio gerumo priežastis, linksminasi tuo gerumu, arba tikriaus sakant savo gerumu, matomu sutvertuose dalykuose. Žmogaus mirtis ne gerumas, bet atėminas didžiausio gerumo, gyvybės, todėl Dievas negali linksmintis gyvųjų mirtimi. — (14) *Nes jis nėra...* Patvirtinama, kad Dievas mirties nepadaręs. Dievas padarė visa, kad butu, pasiliktu ir pasiektu savo tobulumą; per mirtį gi pats žmogus žūna ir naikinama žmogaus prigintis; taigi. Dievas netik nepadarė mirties, bet dar jis sutvėrė žmogų nemarų. Tačiau to nemarumo negalima pratesti ant visų sutvertų esybių, nes čia kalbama tik apie žmogų. Autorius nori pasakyti, kad Dievas sutvėrė visas esybes, kad jos butu taip, kaip kiekvienai jų nuosava; taigi, žmogui, kad jis sau teisingumu patikrintu nemarumą ir taip išvengtų kuniškos mirties, kitoms esybėms, kad jos butu užlaikytos savo veislėje. — *Ir žemės...* Gr. t.: ir pasaulio veislės buvo sveikos. — Ypatinga Dievo geradaryste nebuvo dalyko, kurs butu galėjęs padaryti žmogui mirtį. — *Veisles:* visas esybes. — *Nėra jose naikinančių...*

nėra nuodų, kurie neštų sunaikinimą į visa sutvėrimą, taip kad Dievo sumanymas visa padaryti gyva butu nieku paverstas. — *Nei mirusiųjų...* čia yra gyvenimo karalystė; visa plėtojasi savo gyvenimo veiklumo įvykdymu, žmogus gi amžinai nemarumui. — (15) *Nes teisybė...* Tai naujas patvirtinimas, kad Dievas mirties nepadaręs. Gr. t. ž.: visuomet pasilieka ir nėra. Teisybė čia reiškia visokių dorybių rinkinį; visą dorinį tiesumą arba gyvenimo išmintį; ji yra nemarumo šaltinis (Pat. 3, 18 ir k.); teisieji tos jiems Dievo teisybės galybė yra nemarūs. Kairiuose Vulg. rankraščiuose yra antra eil. dalis: in iustitia autem mortis acquisitio est, neteisybė gi mirties įgijimas (nuosavybė). — (16) *Bet bedieviai...* Ironijos pilnais žodžiais nurodoma, kaip atsiradusi pasaulyje mirtis. Bedieviai patįs ją pasišaukė ir įvedė savo piktais darbais. — *Rankomis,* t. y. rankų darbais. — *Laikydami ją prietele.* Plg. Pat. 8, 36. — *Daro su ja sutartį:* kad ją visuomet su savim turėtų ir jos niekuomet nenustotų. Plg. Iz. 28. 15. — *Jie verti...* Kadangi jie ją daro tarsi savo gyvenimo pagrindu ir santiesiniu, tai jie pelnosi sau amžiną pražudimą.

(2, 1) *Nes:* kad bedieviai verti patekti į mirties valdžią, parodo jų mintįs ir darbai. Įkvėptas autorius peikia ir pasmerkia bedievių, net dar nepasakęs jų minčių ir žodžių. — *Trumpas ir nubodus...* Tais žodžiais išreikšta mintis visai

refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis: ² quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam non fuimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum: ³ qua extincta, cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer, et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvitur, quæ fugata est a radiis solis, et a calore illius aggravata: ⁴ et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. ⁵ Umbræ enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, et nemo revertitur.

gelbėjimo, ir nežinoma neivieno, kurs butu sugrižęs iš mirusiųjų karalystės; ² nes mes esame gimę iš nieko ir po to busime lyg-kad nebūtumėm buvę; kvapas juk mūsų nosyse yra garas, ir šneka žiežirba mūsų širdies pasijudiniame; ³ jai užgesus, mūsų kūnas bus pelenai, ir dvasia išsiskirstys kaip lengvas oras; mūsų gyvybė išnyks kaip debesies pėdsaka ir pasileis kaip rankas, kurs išvaikomas saulės spindulių ir jos karščio nuspaudžiamas žemyn; ⁴ taippat mūsų vardas bus su laiku užmirštas, ir niekas neatsimins mūsų darbų. ⁵ Nes mūsų laikas kaip šešėlio perėjimas, ir po mūsų galo nėra sugrižimo; padėta antspaudas, ir niekas nebegrižta.

teisinga, tik bedieviai toliaus daro iš jos netikusį, peiktiną išvadą. Plg. Prad. 47, 9 ir k. — *Nėra žmogaus...*: tuo laiku, kada, žiurint gamtos įstatų, žmogaus laukia mirtis, nebėra nuo jos išsigelbėjimo, nėra vaisto, kuriuo būtų galima ją prašalinti. Ir ta mintis pati savyje teisinga. — *Išsigelbėjimo*. Gr. *ἰασις*, išgydymas. — *Nežinoma neivieno, kurs...* Nors ir Sen. Test. kaikurie buvo prikelti iš numirusių (Elijo, Elisiejaus), tačiau minimų čia bedievių laikais galėjo ištikrųjų tokių prikelimų ir visai nebūti; bet bedieviai, kalbėdami apie prisikėlimo nebuvimą, nori draug pasakyti, kad jo ir negali būti; tame jie jau visai klysta. Gr. t. galima dar taip išvesti: nežinomas tas, kurs gražina iš mirusiųjų buveinės. — (2) *Nes mes...* Bedieviai atvirai skelbia, kad visas žmogus kaip kūnu taip ir siela žina mirtį. — *Iš nieko*: be priežasties, netyčiomis. — *Kvapaspuk...* Žmogaus gyvybė, anot bedievių, apsireiškianti kvėpavimu ir mintimis. Kvėpavimas, sako jie, esąs tik garas mūsų nosyse, mintys gi, apsireiškiančios šneka, neesančios nieko daugiau kaip tik žiežirba širdies susijudinimo padaroma (arba kaip dabar mūsų materialistai pasakytu, kažikoki smegenų cėlių

vibracija). Taip aptarę žmogaus gyvybę, bedieviai įrodinėja, kad ji visai pigiai žūnanti mirtyje. — (3) *Jai užgesus...* Kuomet ta tariaama žiežirba užgesta (t. y. kada širdis jau nebeplaka, arba smegenų cėlės nebevibruoja), mūsų kūnas pradeda irti ir pavirsta dulkėmis, ir dvasia (nesiskirianti, bedievių nuomone, nuo kvėpavimo) kaip lengvas oras išsiskirsto į visas puses ir nieko daugiau nebelieka iš žmogaus. — *Išnyks kaip debesies pėdsaka*. Debesys išnyksta, nepalikdamos po savęs jokios pėdsakos. — (4) *Taippat mūsų vardas...* Gr. t. šita eil. įterpta į 3. e. vidurį tuojuo po žodžių: *lengvas oras*. — (5) *Mūsų laikas...*: mūsų gyvenimo laikui pasibaigus taippat nieko nelieka, kaip kada praeina šešėlis. — *Ir po mūsų galo...*: du kartu nemirštama, ir jei kas yra miręs, tas nebegali sugrižti. — Taigi, jei mes esame atsiradę be Dievo apveizdos sumanymo, netyčiomis kruvon susimetus atomams, tai negalima daryti išvado apie neišnykiantį sielos buvimą ir iš igimto troškimo laimės išvedžioti, kad apveizda, kuri mus į tą buvį įstatė, ves žmogų ir į jam priderantį išsiplėtoją ir laimę. Akių pažvelgimas toliaus rodo, kad po mirties nebegalima matyti nieko iš sie-

⁶ Venite ergo, et fruamur bonis quæ sunt, et utamur creatura tamquam in juventute celeriter. ⁷ Vino pretioso, et unguentis nos impleamus: et non prætereant nos flos temporis. ⁸ Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. ⁹ Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, et hæc est sors.

¹⁰ Opprimamus pauperem justum, et non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis. ¹¹ Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur. ¹² Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est

⁶ Taigi, ateikite ir džiaugkinimės esamomis gėrybėmis ir skubiai naudokimės sutvertais dalykais kaip jaunystėje. ⁷ Gausiai naudokimės brangių vynu ir tepalais, ir tenepraieina pro mus laiko žiedas. ⁸ Apšivainikuokime rožėmis, kolei jos nenuvys; tenebuna neivienos pievos, per kurią nepereitu mūsų išdykimas. ⁹ Neivienam mūsų teneatinga mūsų paleistuvystės; visur palikime linksmybės žymes, nes tai mūsų dalis ir mūsų likimas.

¹⁰ Slėgkime neturtingą teisųjį, nesigailėkime našlės ir negerbkime žilų nuo ilgo amžio senelio plaukų. ¹¹ Mūsų stiprybė tebuna teisybės įstatymas, nes kas silpna pasirodo nenaudinga. ¹² Patykokime tat teisiojo, nes jis mums nenaudingas

los. Prityrimas mokina, kad niekas nesugrižo iš mirusiųjų karalystės. Taigi, galų gale taip pat aišku, kad manymas tik grynai fizinis apsieikimas, taip pat širdies padaromas kaip žiežirba akmens skėlimu padaryta, ir kvėpavimas yra tik garas. Paviršutinis tyrinėjimas gyvybės duoda bedieviams medegos jų vidujiniam širdies piktumui pagražinti, ir taip jie lyg-kad apdengia savo pikta gyvenimą protingumo ir tikslingumo skreiste.

(6) *Taigi*: kadangi iš mūsų gyvenimo ir iš mūsų pačių neliks nieko. Taip bedieviai daro išvadus iš savo nuomonių ir vieni kitus ragina naudotis gyvenimu. — *Esančiomis gėrybėmis*: ne dvasinėmis ir amžinomomis, kurių jieško dievobaimin-gieji, nes tokių bedieviai visai nepripa-žįsta, bet tomis, kurias galima pasiekti kuno jausmais, matyti akimis, čiupinėti rankomis, ištirti gomuriu. — *Skubiai*: karštai, pilnai pasiduodami. — *Kaip jaunystėje*: lyg-kad dar tebebutumėm jauni. Plg. Iz. 22, 13: 56, 12. — (7) *Gausiai naudokimės...*: gerkime daug bran-gaus vyno ir gausiai išsitemkime kvėpin-čiais tepalais. — *Laiko žiedas*. Gr. *ἀνθος ἀέρος*, bet geriaus: *ἀνθος ἔαρος* pavasa-rio žiedas. — (8) *Rožėmis*. Anot gr. t.: rožių pumpurais. t. y. ką tik prade-dančiomis žydėti rožėmis. Graikai ir romėnai mėgdavo puošti pokiliuose vai-nikais. Tą paprotį matomai buvo pasi-

savinę ir kaikurie žydai. — *Tenebuna neivienos pievos...* Nesitenkindami rožių vainikais, jie nori surinkti sau iš visų pievų, kas tik gražu ir malonu, savo pa-leistuvystei patenkinti. Dabart. gr. t. šitos eil. dalies nėra. — (9) *Visur palik-kime...* Taip raginama viešai pasiduoti išdykimui ir paleistuvingam gyvenimui.

(10) *Slėgkime...* Netikėjimui negana ištvirtusio gyvenimo; su juo draug eina neteisingas pasielgimas su artimais, nuo-žnumas. Jausminių džiaugsmų pilnybės užtenka tik nedaugeliui, ir kaip tik žmo-gaus „aš“ pasidaro visų jo pastangų vi-duryrs, tai artimo tiek tik težiurima, kiek jis toms pastangoms praverčia. Tik kas artime mato to paties dangiškojo Tėvo vaiką ir randa didžiausią laimę viršprigimtines gėrybėse, tas gali būti pilnai teisingas link artimo. — *Neturtin-ga... našlės...* Bedieviai drąsėni žo-džiuose kaip darbuose. Jie užpuola ypač silpnus, kurie negali apsiginti, pasi-priešinti prievartai. — *Teisųjį*: kurs va-dinamas teisiu. — (11) *Mūsų stiprybė...* Jei kas klausyt bedievių, kokiomis tei-sėmis jie tai daro, kas pasakyta 10. e. jie atsako: Stipresniojo teisėmis, — kaip laukiniai žvėris. Iš to, kad silpnas ne-gali apsiginti nuo galingesnių prievartos, išeina, kad jam neturi būti vietos šiame pasaulyje. — *Pasirodo*. Anot gr. t.: įro-dyta esant. — (12) *Patykokime...* Čia prasidedas straipsnis taip panašus į Ev-

nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinae nostrae. ¹³ Promittit se scientiam Dei habere, et filium Dei se nominat. ¹⁴ Factus est nobis in translationem cogitationum nostrarum. ¹⁵ (Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alius vita illius, et immutatae sunt vias ejus. ¹⁶ Tamquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab immunditiis, et praefert novissima justorum, et gloriatur patrem se habere Deum. ¹⁷ Vi-

ir priešingas mūsų darbams; jis mums išmetinėja nuodėmes prieš įstatymą ir skelbia mus dėlei nuodėmių prieš mūsų drausmę. ¹³ Jis sakosi turįs pažinimą Dievo ir vadina save Dievo sūnumi. ¹⁴ Jis mums pasidarė viešas mūsų minčių kaltintojas. Mums sunku net žiūrėti į jį, nes jo gyvenimas nepanašus į kitų, ir jo keliai visai skiriasi. ¹⁶ Jis laiko mus atmetiniais, vengia mūsų kelių kaip nešvarumo; velija teisiųjų galą ir giriasi tėvą turįs Dievą. ¹⁷ Taigi, pasižiūrėkime, ar jo žodžiai tikri, išmėginkime, kas

angelijos pasakojimą apie Jėzaus Kristaus kančią, kad kone visi aiškintojai, kurie laiko Išminties knygą Dievo įkvėptu veikalu, mato jame tikrą pranašystę apie Mesiją. Daugelis jų aiškina tą vietą žodinėje prasmėje apie Kristų ir žydu padarytą sutartį jį nužudyti. Kiti supranta žodžius apie Kristų tik dvasinėje prasmėje, žodinėje gi apie bedievių persekiojamą Izraelio tautą. Kiti dar sako, kad visa, kas čia pasakyta, tinka, tiesa, visiems teisiesiems, bet pilnai ir tobulai reikia suprasti tik apie teisiųjų-teisiausių, apie Jėšų Kristų, žydu pasmerktą mirti. — *Nenuodingas*. Geriaus: nepatogus, įkyrus; kodėl gi jis nepatogus, tuojau paaiškinama: *priešingas*. t. y. jis priešinasi mūsų darbams. — *Nuodėmės prieš įstatymą*: peržengimus Mozės įstatymo. Taigi, bedieviai, kurie čia išreiškia didžiausios neapykantos jausmus link teisiejo, buvo žydai. Plg. 1 Mak. 1: 2 Mak. 4. — *Dėlei nuodėmių prieš mūsų drausmę*. Drausmė čia reiškia išauklėjimą, kokiį buvo gavę tie atpuoleliai žydai savo jaunystėje, šventus pamokinius, kokių jie tuomet buvo gavę, kuriuos dabar pamina po kojomis. Neapykantos link teisiejo priežastis čia pasakomos laipsniuojant: Teisusis visai nepadeda, nenaudingas bedieviams jų išdykime, dargi jis yra jiems tame dalyke kliutis, jo manymas ir jo esmė priešinasi jų pasielgimui, jo žodžiai tai išmetinėjamai jiems jų prasikaltimų, jis skelbia juos, kad jie gyvena paleistvingai (netaip kaip reikalauja jų religijinis išauklėjimas). — (13) *Jis sakosi*: tvirtina su pasitikėjimu. Anot gr. t.:

garsiai ir iškilmingai skelbia. — *Pažinimą Dievo*: kaip reikia į Dievą tikėti, jį garbinti ir jam tarnauti. — *Dievo sūnumi*. Teisusis tvirtina, kad Dievas jis laiko savo vaiku ir jį myli. Gr. *παῖδα Κυρίου* rasi nurodoma, kad čia kalbama apie Mesiją, kurs buvo vadinamas panašiu ebr. išsireikimu: *‘ebed Jahve*, Viešpaties tarnas. — (14) *Viešas mūsų minčių kaltintojas*. Bedieviai pyksta, nes jaučia, kad pats teisiejo buvimas yra tikras pasmerkimas jų nedoro; palygindami jo gyvenimą ir pasielgimo būdą su savo įpročiais, jie negali nerasti. Teisusis su nemažesne reikšme pasmerkia bedievių tylėdamas, kaip kad garsiai kalbėtu. — (15) *Jo keliai visai skiriasi*: jo religijinės pažiūros ir jo pasielgimo būdas visai kitoks. Plg. Apd. 24, 4. — (16) *Atmetiniais*. Gr. ž. *ἀβέβητοι* sakomas apie nauges, nuo kurių dar neat-skirta visokių priedų, todėl reiškia netikrą naugę. Taigi, čia bedieviai dejuoja, kad teisusis juos laikas tarsi netikrais savo tautos vaikais, t. y. žydais atpuoleliais. — *Kaip nešvarumo*: kaip dalyko, kurs Mozės įstatymo nutarimu sute-pdavo žmogui. — *Velija teisiųjų galą*...: tikros laimės jis laukia po mirties ir tai dėlto, kad jis giriasi Dievu kaipo savo tėvu. Tokios laimės bedieviai negali pripažinti, nes jie sau įkalbėjo, buk visas žmogus žūnas mirtyje, ir todėl jie pyksta ant teisiejo, kurs savo mokslu patvirtina tos laimės buvimą. Patėmytina, kad bedieviai čia jau antrą kartą (Vz. 13. e.) kaltina teisųjį, jog jis giriasi tėvą turįs Dievą. — (17) *Taigi*: kadangi teisusis skelbia teisiųjų galą esant lai-

deamus ergo si sermones illius veri sint, et tentemus quæ ventura sunt illi, et sciemus quæ erunt novissima illius. ¹⁸ Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, et liberabit eum de manibus contrariorum. ¹⁹ Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam illius. ²⁰ Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

²¹ Hæc cogitaverunt, et erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum. ²² Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum. ²³ Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. ²⁴ Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum: ²⁵ imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

jam atsitiks, ir žinosime, koks bus jo galas. ¹⁸ Nes jei jis tikras Dievo sunus, tasai jį apgins ir išliuosuos jį iš priešininkų rankų. ¹⁹ Tardykimė jį sugėdinimu ir kankinimu, kad pažintumėm jo pasidavinimą ir išmėgintumėm jo kantrumą. ²⁰ Pasmerekkime jį bjauriausiai mirti, nes jam bus suteiktas apsilankymas, kaip jis yra sakes.

²¹ Jie tai mano ir klysta, nes juos apakina jų piktumas. ²² Jie nežino Dievo paslapčių, nesitiki teisybės užmokėsio ir nebrangina šventųjų sielų garbės; ²³ nes Dievas sutvėrė žmogų nemirtingą ir padarė jį savo panašumo paveikslu; ²⁴ bet velnio pavydu mirtis įėjo į pasaulį; ²⁵ jį gi sekioja tie, kurie yra jo pusėje.

ningą ir giriasi tėvą turįs Dievą. — *Ar jo žodžiai tikri*: ar jo galas laimingas, ar yra Dievas jį ginas Tėvas. — *Išmėginime...* Vulg. išreikšta dviem sakiniiais kas gr. vienu; ištikrime, kas jam atsitiks gale (mirtyje). — **(18)** *Nes jei jis tikras...* Anot gr. t.: nes jei teisusis Dievo sunus. Plg. Mt. 27, 40—43; Ps. 21, 9; Jer. 11, 19. — *Pasidavinimą*: Dievui, ir jo pagarbos pilną tikėjimą į amžinojo gyvenimo užmokėsni. Gr. t.: romumą (lėtumą). — *Kantrumą*: ištvermę kentėjimų pakėlime. — **(20)** *Nes jam bus suteikta apsilankymas...*: nes Dievas aplankys jį, suteikdamas jam pagalbos, taip kaip teisusis yra gyresis. Taip bedieviai vėl su pasityčiojimu primena nekartą teisiojo išreikštą pasitikėjimą Dievo pagalba. Plg. Mt. 27, 39—43.

(21) *Tai*: kas pasakyta aug., pradedant nuo 1. eil. — *Nes juos...* Toki jų pragaistingo paklydimo priežastis. Plg. Rom. 1, 18. 32. — **(22)** *Jie nežino*. Kalti jie patįs, nes patįs save apakino. — *Dievo paslapčių*: Dievo užmanymų, kurių laikydamos jį stebėtina apveizda čia ant žemės visokiomis nelaimėmis ir vargais rengia ir veda teisiuosius į laimingą nemirtingą gyvenimą. — *Teisybės*:

švento gyvenimo. — *Garbės*: garbingo užmokėsio. — **(23)** *Nemirtingą*. Gr. t. *ἰσθμιαία*. Tuo gi žodžiu paprastai (plg. žem. 6, 19. 20; Rom. 2, 7; 2 Tim. 1, 16) vadinama amžinas gyvenimas ir tai laimingas, kurį teisieji turės pas Dievą. — *Savo panašumo paveikslu*. Vulgata labiaus laikosi Pradžios kn. žodžių, į kuriuos čia daroma aliuzija (Vz. Prad. 1, 27; 5, 1), ne kaip originalio teksto, kuriame pasakyta: savos esmės (*ἰδιότητος*, proprietatis, i. e. suae naturae) paveikslu. Ta aplinkybė, kad žmogus padarytas Dievo paveikslu, yra jo laimingo nemirtingumo priežastis: nors kiekvienas žmogus panašus į Dievą savo protu ir gali jį pažinti bei mylėti, tačiau tik teisusis ištikrųjų jį pažįsta ir myli, nors dar netobulai. Ta pažintis ir meilė bus tobulos danguje; joms Dievas yra žmogų paskyręs (Tom.). — **(24)** *Velnio pavydu*: kurs pavydėjo garbės, gaunamos iš žmonių, žmonėms jų nemirtingumo siela ir kunu ir tos vietos, kurią jie turėjo gauti amžinastyje. Paminėjimu velnio pavydu daroma aliuzija į žmogaus nupuolimo istoriją, Prad. 3. — **(25)** *Jį gi sekioja*: sekiodami piktąją dvasią, kurios pavydu mirtis

c) *Teisieji ir bedieviai šiame gyvenime.*

Caput III. ¹ Justorum autem animæ in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis. ² Visi sunt oculis insipientium mori: et æstimata est afflictio exitus illorum: ³ et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace. ⁴ Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. ⁵ In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se. ⁶ Tamquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos, et in tempore erit respectus illorum. ⁷ Fulgebunt iusti, et tamquam scintillæ in arundinetis discurrent. ⁸ Judicabunt nationes, et domina-

3. perskyrimas. ¹ Bet teisiųjų sielos Dievo rankoje, ir jų nepaliečia mirties kankinikas. ² Neišmintingųjų akimis jie rodosi miršta, ir jų išėjimas laikomas suspaudimu, ³ ir jų atsiskyrimas nuo mūsų sunaikinimu: tuotarpu jie yra ramybėje. ⁴ Ir nors jie žmonių akyvaizdoje kentėjo kancijų, tačiau jų viltis pilna nemarumo. ⁵ Jie buvo truputį varginti, bus gi jiems suteikta daug gerumo, nes Dievas juos mėgino ir rado juos vertus savęs. ⁶ Jis ištyrė juos kaip auksą krosnyje ir priėmė juos kaip deginamąją auką: savo laiku jis aplankys juos. ⁷ Teisieji žibės ir plėsės kaip kibirkštys nendryne. ⁸ Jie teis pagonis ir viešpataus ant tautų, ir Viešpats

įėjo į pasaulį, bedieviai rengia sau amžiną mirtį. Bet gr. t.: mėgina ją (mirtį) arba: pritaria jos. Taigi, autorius sako, kad bedieviai savo prityrimu pažins, ką jiems yra prirengusi piktoji dvasia, t. y. mirtį, kuri jiems atneš amžinų kancijų. — *Kurie yra jo pusėje:* kurie yra jam lyg-kad pasidavę nuosavybėn.

3, 1—4, 20. Teisiusius reikia laikyti laimingais, nors jie kenčia daug vargų iš nusidėjėlių, nes jų mirtis yra tik perėjimas į laimingą gyvenimą (3, 1—9); bedieviai nelaimingi (3. 10. 11), nes jau šiame gyvenime jie turi kentėti bausmę, kadangi jų darbai neneša vaisių ir jų šeimyna prakeikta, tuotarpu kad dievobaimingieji, nors jie ir neturėtų aini-jos, laimingi ir turi daug vaisių (3, 12 iki 4, 6); nors kaikurie iš teisiųjų miršta jaunystėje, bet ta jų mirtis palaiminta, nusidėjėlių gi mirtis, priešingai, visais žvilgsniais nelaiminga (4.7—20).

(3, 1) *Dievo rankoje:* ant jų ištiesta tėviška ir visagalinti Viešpaties globa kaip šiame gyvenime taip ir po mirties. — *Mirties kankinimas:* toks kankinimas, kurs padaro mirtį; bet gr. t. ž. *mirties* visai nėra. Bedieviai, persekiodami ir kaikindami teisiusius, vargina jų kuną, bet negali pasiekti sielos. Kan-

kinimas gali čia reikšti pragaro kancias; jos taip pat visai nepaliečia teisiųjų. — (2) *Miršta:* rodosi žusia kunu ir siela, bet tik neišmintingiems bedieviams. — *Išėjimas:* — iš šio pasaulio, mirtis. — (3) *Ramybėje:* laimėje. Nors amžinoji laimė gali taip vadintis kiekvienam teisiamam, bet ypač teisingai taip vadinama kentėtojų laimė; Bažnyčios maldose šitie žodžiai ypatingu budu apie juos sakomi. — (4) *Ir nors...* Anot gr. t.: nes jei jie žmonių akyvai doje ir butu plakami... — *Pilna nemarumo:* jie tikisi sau tik nemarumo ir netrokšta jokio kito gerumo. — (5) *Jie buvo...* 5. ir 6. eil. nurodoma, koks tikslas nelaimių, kurias kenčia teisieji. Dievas nori juos išauklėti (kad pasidarytu šventi), išmėginti, apvalyti, duoti jiems progos visai pasiaukoti Dievui, tos aukos priėmimu juos gausiai apdovanoti. — *Varginti.* Gr. t.: (kietoje kentėjimo mokykloje) auklėti. — (6) *Savo laiku jis aplankys:* aplankys savo malone ir meile. Taigi, jiems bus duota atsilpyginimo. Gr. t. šiais žodžiais prasideda 7. e.: ir jų aplankymo metu jie blizgės ir kaip kibirkštys lakios šiauduose. — Maloningo aplankymo metas tai užmokesnio suteikimas po mirties. — (8) *Jie teis...* Vyriausis Teisėjas, Dievas, dalinsis su jais savo vieš-

buntur populus, et regnabit Dominus illorum in perpetuum.

⁹ Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: et fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum et pax est electis ejus.

¹⁰ Impii autem secundum quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, et a Domino recesserunt. ¹¹ Sapientiam enim, et disciplinam qui abiicit, infelix est: et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inutilia opera eorum.

¹² Mulieres eorum insensatæ sunt, et nequissimi filii eorum.

¹³ Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: et inquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

¹⁴ et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei

bus jų karalius per amžius. ⁹ Kurie pasitiki juomi, supras tiesą, ir ištikimi meilėje laikysis jojo, nes dovana ir ramybė suteikiama jo išrinktiesiems.

¹⁰ Bedieviai gi bus nubausti, žiurint jų minčių, dėlto kad jie nieku laikė teisųjį ir atstojo nuo Viešpaties. ¹¹ Nes kas atmeta išmintį ir drausmę, tas nelaimingas; tokių viltis tuščia, jų vargai be vaisiaus ir jų darbai nenaudingi.

¹² Jų moteris paikos, ir jų vaikai nedoriausi. ¹³ Prakeikta jų giminė; nes laiminga nevaisinga ir nesutępta, kuri nepažino moterystės patalo su nuodėme; ji gaus vaisiaus aplankyme šventųjų sielų; ¹⁴ laimingas ir romytinis, kurs nedarė neteisybės savo rankomis ir nemanė prieš Dievą pikčiausių dalykų, nes jam bus duota rinktinė ištikimybės dovana ir maloniausi dalis Vieš-

patavimu (plg. 1 Kor. 6, 1...; Mt. 19, 28; 25, 34). — (9) *Kurie pasitiki*. Gr. t.: kurie pasitikėjo. — *Tiesa*: vyriausiąją tiesą, kuri yra Dievas. — *Ištikimi meilėje laikysis jojo*. Gr. t.: ištikimieji pasiliks pas Dievą meilėje, t. y. suvienyti su juo meile gyvens per amžius. — *Dovana ir ramybė*: Gr. t.: malonė ir pasigailėjimas.

(10) *Bedieviai*: žydai atpuoleliai, kuriuos autorius visų pirma turi omenyje. — *Žiurint jų minčių*: už piktus jų sumanymus ir darbus. — *Teisųjį*: teisiuosius. — (11) *Išmintį*: tą dorybę, kuria padaroma, kad žmogus laikosi savo paskutinio tikslo, Dievo. — *Drausmę*: mokymą sujungtą su baudimu, kuriais Dievas veda žmogų kaip tėvas sunų į tobulumą. — *Nelaimingas*: nes negalima atsitolinti nuo Dievo, neatsitolinant taip pat nuo tikros laimės. — *Tuščia*: nes šio pasaulio dalykai, kurių jie jieško, neduoda tikros laimės, kitame gi pasaulyje jie jos negali laukti.

(12) *Paikos*. Turima omenyje moteris, neištikimas savo vyrams, svetimoteres. — *Vaikai*... Juos pagadina netikęs

auklėjimas. negeras tėvų pavyzdys. Taigi, bedieviai neturi laimingo šeimyninio gyvenimo, kurs yra pirma žemiškos laimės sąlyga. — (13) *Giminė*: ainija. — *Nes laiminga*... Laimingesni už bedievių nevaisingos ir romytiniai, nes nors jiems neskirta skaitlingos šeimynos laimė, nors todėl jiems net tenka kentėti šiek tiek paniekinimo (Atk. 23, 1), bet kitame gyvenime, jei jie ištikimi Dievui, jie gaus gražiausį užmokesnį. — *Kuri nepažino*... neprasikalto prieš moterystės pareigas. — *Aplankyme šventųjų*... kuomet Dievas duos amžinąjį užmokesnį. Gr. t. nėra ž. *šventųjų*. — (14) *Romytinis*: žmogus prigimtimi nevaisingas. — *Nedarė*... nenusidėjo Dievui nei darbais, nei mintimis, buvo visame jam ištikimas. — *Rinktinė ištikimybės*... amžinas užmokesnis su ypatingu atsižvelgimu į jo bevaikystę. — *Viešpaties bažnyčioje*: danguje. Mozės įstatymu buvo uždrausta romytiniams įeiti į bažnyčią; geresnė dalis jų laukia amžinoje Viešpaties bažnyčioje (plg. Iz 56, 3...). Pažadėjimas be abejo tinka ir tiems, apie kuriuos kalba Išt.

donum electum, et sors in templo Dei acceptissima. ¹⁵ Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et quæ non concidat radix sapientiæ. ¹⁶ Filii autem adulterorum in inconsummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur. ¹⁷ Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus illorum. ¹⁸ Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. ¹⁹ Nationis enim iniquæ diræ sunt consumptiones.

Caput IV. ¹ O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam et apud Deum nota est, et apud homines. ² Cum præsens est, imitantur illam: et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens. ³ Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. ⁴ Et si in ramis in tem-

paties bažnyčioje. ¹⁵ Nes gerų darbų vaisius garbingas, ir išminties šaknis nežūna. ¹⁶ Svetimoterių gi vaikai pasiliks neužbaigti, ir ainija iš neteisingo patalo bus išnaikinta. ¹⁷ Nors ilgai gyventų, jie bus palaikyti nieku, ir jų giliausi senatvė bus be pagarbos. ¹⁸ Jei mirtu anksčiau, jie neturi vilties nei paguodos pažinimo dieną. ¹⁹ Nes neteisingos giminės galas nelaimingas.

4. perskyrimas. ¹ O, kaip gi graži nesutepta giminė su skaistumu! nes jos atmintis nemari, ir ji žinoma ir pas Dievą ir pas žmones. ² Kuomet ji čia yra, žmonės ją sekioja; trokšta jos, kuomet ji pasitraukia; ir apvainikuota triumfuoja per amžius, laimėjus kovų be susitėpimo užmokesnį. ³ Skaitlinga gi bedievių daugybė netarpsta, ir netikros atžalos neįleidžia gilių šaknų ir negauna tvirto pagrindo. ⁴ Ir nors su laiku išleidžia žaliuojančių šakų, tačiau silpnai stovėdami jie vėjo kratomi ir audrų

Mt. 19. persk. — **(15) Vaisius garbingas.** Kuno vaisiaus, ainijos, jis neturi, bet iš jo dievobaimingų jausmų (išminties) šaknies ir iš gerų darbų liemens, išauga gražiausias vaisius. — *Nežūna.* Tikriaus: stipri ir pastovi. — **(16) Neužbaigti:** nei šiame, nei kitame gyvenime nepasieks savo tikslo ir tobulumo, bet pasiliks visuomet nelaimingi. — **(17) Nors jie ilgai...** Plg. žem. 4, 8. — **(18) Vilties:** gauti dangų. — *Pažinimo:* teismo.

(4, 1) O, kaip gi... Gr. t.: geresnė bevaikystė sujungta su dorybe. — Naujas pagyrimas nekalto gyvenimo. Vz. aug. 3, 13. 14. — *Nes jo atmintis...* Gr. t.: nes yra nepamirštas jos atmintyje. — Prasmė ta pati. — *Ji žinoma:* maloningai pripažįstama, giriama ir gauna užmokesnio.

— **(2) Pasitraukia:** persiskiria su šiuo pasauliu. — *Ir apvainikuota:* danguje. — *Per amžius.* Gr. t.: amžinastyje. — *Kovų be susitėpimo.* Musų gyvenimas dažnai (ypač šv. Povilo) palyginamas su kova arba bėgimu į tikslą, ir amžinas išganymas su vainiku, kurį gaudavo apgalėtojas. — **(3) Daugybė:** ainija, gimusi iš svetimoteriaujančių bedievių. — *Ir netikros atžalos...* Geriaus gr.: ir (skaitlinga bedievių daugybė kaippo atsiradusi) iš netikrų atžalų, neturės gilios šaknies ir neprirengs sau pastovios vietos. — Kaip iš netikrų atžalų negalima laukti naudingų vaisių, bet tik iki laikui pasiliekančių lapų ir daugiausia nepribrendusių vaisių, taip ir iš nuodėmingų gimdytojų tik netobulų vaikų. — **(4) Su**

pore germinaverint, infirmiter posita, a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur. ⁵ Confringentur enim rami inconsummati, et fructus illorum inutiles, et acerbi ad manducandum, et ad nihilum apti. ⁶ Ex iniquis enim somnis filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

⁷ Justus autem si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit. ⁸ Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, ⁹ et aetas senectutis vita immaculata. ¹⁰ Placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores translatus est, ¹¹ raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. ¹² Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia con-

smarkumo išraunami. ⁵ Nes jų šakos nulaužiamos dar neužaugusios; jų vaisiai nenaudingi, aitrūs valgyti ir niekam netinka. ⁶ Nes iš neteisingo miego gimę vaikai esti liudytojai nedorybės prieš gimdytojus jų tardyme.

⁷ Teisusis gi, jei butu pirm laiko mirties užkluptas, bus atilsyje. ⁸ Nes pagarbos verta senatvė ne ta, kuri ilga, ir ji nematuojama metų skaitliumi, bet žmogaus išmonė yra jam žili plaukai ⁹ ir nesuteptas gyvenimas tai jo senatvės amžius. ¹⁰ Kadangi jis patiko Dievui, buvo mylimas, ir kadangi gyveno tarp nusidėjėlių, jis liko atimtas. ¹¹ Jis buvo pagautas, kad piktybė nepermainytu jo išmanymo ir kad klasta nesuklaidintu jo sielos. ¹² Nes niekniekių žavėjimas padaro gerus daly-

laiku. Gr. t.: iki laikui, arba: laikinai. — (6) *Iš neteisingo miego*: sugulimo, taigi, iš svetimoterystės. — *Jų tardyme*: kuomet Viešpats paskutiniam teisme tardys tą piktą giminę, gimdytojus draug su jų vaikais.

(7) *Teisusis gi...* Kad bedieviai nesakytu, jog jų mirtis be laiko neesanti bausmė, nes taip pat miršta ir kaikurie teisieji, autorius plačiau svarsto tokią teisiųjų mirtį ir įrodo ją esant laimingą, nes teisusis miršta ne be vilties, nors ir pirm laiko; jis perkeliamas iš kentėjimų į džiaugsmą (7. e.); jis pasitraukia ne neužbaigtas kaip kad bedieviai, jo dorybė užvaduoja jam užbaigtą, garbės pilną senatvę (8. 9. e.); Dievas jį atėmė iš šio pasaulio ne bausdamas kaip bedievių, bet turėdamas jame pasimėgimo (10. e.); jis pagautas į savo amžimą išganymą, kad jo nesuvežiotu piktųjų vyliojimai (11.—13. eil.); jis mirė, trumpu laiku pasiekęs savo tikslą, tuotarpu kad bedieviams nieko nepadeda ir gila senatvė; taigi, savo trumpu gyvenimu jis daro gėdos žilai anų senatvei (16. e.). — (8) *Bet žmogaus išmonė...*

Juo daugiau turi žmogus išminties, juo jis senesnis. — (9) *Ir nesuteptas...* Keno gyvenimas buvo nesuteptas, tas atėjo pas savo paskyrimo tikslą, kaip senis gyvenimo gale. — (10) *Patiko Dievui*. Savo gyvenimu ir veikimu jis pasidarė patinkas Dievui. — *Gyveno tarp nusidėjėlių*: todėl buvo nuolatiniam pavojuje. — (11) *Kad piktybė...* Taigi, Dievas žino ir tokiuos ateities dalykus, kurie ištikrųjų neįvyksta, bet tam tikrose sąlygose galėtu įvykti (plg. 1 Kar. 23, 12; Mt. 11, 21; 24, 22). Bet kodėl Dievas nepalieka to teismo pasaulyje ir negina jo taip, kad jis nepasiduo tu suvedžiojimui? Kodėl jis ne kiekvieną teisųjį atima iš pavojaus ir kodėl jis leidžia kaikuriems nupulti? Dievo teismui begalo teisingi, atsako šv. Aug., bet neištiriami. — (12) *Nes niekniekių...* Žemiškuose dalykuose yra kažikoks meilumas, kurs tarsi žavi žmogų ir traukia jį į save ir draug meta šešėlį ant dorybės gražumo. — *Geidulio nepastovumas*. Geidulis pavadinta čia nepastoviu, nes jis nuolat puldinėja nuo vieno žemiško dalyko į kitą. — *Be piktybės*: nekaltą, ne-

cupiscentiæ transvertit sensum sine malitia. ¹³ Consummatus in brevi explevit tempora multa: ¹⁴ placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, et non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia: ¹⁵ quoniam gratia Dei, et misericordia est in sanctos ejus, et respectus in electos illius. ¹⁶ Condemnat autem justus mortuos vivos impios, et juvenis celerius consummata, longam vitam injusti. ¹⁷ Videbunt enim finem sapientis, et non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, et quare munierit illum Dominus. ¹⁸ Videbunt et contemnent eum: illos autem Dominus irridebit, ¹⁹ et erunt post hæc decedentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis et usque ad supremum desolabuntur: et erunt gementes, et memoria illorum peribit. ²⁰ Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

kus tamsius, ir geidulio nepastovumas iškrepia dvasią be piktybės. ¹³ Trumpu laiku užbaigtas, jis pasiekė daug metų, ¹⁴ nes jo siela patiko Dievui; todėl jis skubinosi jį išvesti iš neteisybių vidurio; tautos gi tai matė ir neišmanė, nei dėjo į savo širdis, ¹⁵ kad Dievo malonė ir pasigailejimas suteikiama šventiesiems ir maloningas apsilankymas išrinktiesiems. ¹⁶ Bet miręs teisusis pasmerkia dar tebegyvenančius bedievių, ir jo anksti užbaigta jaunystė ilgą neteisiojo gyvenimą. ¹⁷ Nes jie mato išminingojo galą ir nesupranta, kokių užmanymų turėjo apie jį Dievas ir kodėl Viešpats pastatė jį į tikrą vietą. ¹⁸ Jie mato ir jį niekina, juos gi išjuoks Viešpats. ¹⁹ Po to jie puls be pagarbos ir bus per amžius sugėdinime tarp numirelių; nes jis perplės tuos puikiuosius ir privers juos tylėti: jis sukratys juos iš pamatų, ir jie pateks į didžiausį liudnumą; jie vaitos, ir jų atsiminimas pražus. ²⁰ Jie ateis savo nuodėmių apyskaitos išgąsdinti, ir jų piktadarystės bus jų kaltintojos, kurios prieš juos stos.

klastingą. — (13) *Trumpu laiku...* Jis sau iškovojo darybės tikslą, nesuteptą gyvenimą ir draug amžinąją laimę, taigi jis, nors jaunas metais, tiek padarė, kiek kiti ilgai gyvendami. — (14) *Tautos.* Nežinančionis Dievo tautomis čia pavadinta apskritai piktieji. — (15) *Kad Dievo malonė...* Teisiojo mirtis yra jau malonė; bet dar pilniaus apsieiškia maloningas Dievo pasigailejimas po mirties. — (16) *Miręs teisusis...* Bedieviai, kurie tyčiojosi iš teisiojo dėlei jo kentėjimo ir mirties be laiko, sugėdinami jo trumpu gyvenimu, nes jis jame pasiekė tobulumą, jie gi, nors ilgai gyvena, savo tikslo nepasiekia. — (17) *Pastatė jį į tikrą vietą:* į vietą, kurioje jam nebėra jokio

pavojaus. Plg. aug. 11. 12. e. — (18) *Jį niekina:* tarsi jo dievobaimingas gyvenimas būtų jam buvęs visai nenaudingas. — *Išjuoks:* teisme. Plg. Ps. 2. 4 ir k. — (19) *Po to:* pasibaigus šiam gyvenimui, po to kaip jie paniekino dievobaiminguosius. — *Jie puls...* Gr. t. galima taip išversti: jie bus bjaurus lavonas (plg. Iz. 14, 19) ir pasityčiojimas (sugėdinimo dalykas) tarp mirusiųjų per amžinastį; nes jis (Dievas) umai nubloks juos be žado ir sukratys juos iš pamatų, ir jie bus visiškai sunaikinti, ir bus skausme, ir jų atsiminimas pražus. — (20) *Jie ateis...* Plg. žem. 17, 10; Rom. 2. 15. — *Nuodėmių apyskaitos.* Bedieviai, sąžinei diktuojant, surinks kruvon savo atmintyje visus savo praeito gy-

d) *Nevienoks teisiųjų ir piktųjų likimas kitame gyvenime.*

Caput V. ¹ Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum. ² Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperata salutis, ³ dicentes intra se, pœnitentiam agentes, et prae angustia spiritus gementes. Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improprie. ⁴ Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore: ⁵ ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. ⁶ Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit

5. perskyrimas. ¹ Tuomet teisieji stovės su didžia ištvėrime prieš tuos, kurie yra juos spaudę ir kurie yra atėmę jų darbų vaisius. ² Tai pamatę anie nusigąs baisy išgąšciu ir stebėsis netikėto išgelbėjimo umumu; ³ jie sakys sau vieni, gailešdamies ir dvasios suspaudime vaitodami: Tai tie, kuriuos mes kitados laikėme apjuoka ir pasityčiojimo dalyku. ⁴ Mes neišmanėliai laikėme jų gyvenimą beprotyste ir jų galą negarbe. ⁵ Štai, kaip jie paskaityti tarp Dievo vaikų ir jų dalis tarp šventųjų. ⁶ Taigi, mes išklydome iš tiesos kelio, mums nešvietė teisybės šviesa ir pažinimo

venimo prasikaltimus, taip gi atsitiks, kad jie bus labai išgąsdinti ir jausis be galo sugėdinti. — *Bus jų kaltintojos...* Gr. t.: įrodys jų akyse juos esant kaltus.

5, 1—24. Mirusiųjų teisiųjų likimas bus garbingas, baisy gi likimas nusi-dėjėlių, kurie turi išpažinti, kad jų nuomonės apie teisiųjų gyvenimą lygiai kaip ir apie žmonių dalykų vertybę buvo klaida (1—15). Toliaus autorius trumpai paminėjęs garbingą laimę, kokia dievobaimingieji džiaugsis kitame gyvenime (16, 17), aprašo Dievą tarsi apsišarvojusį ginklais ginantį savo dievobaimingus tarnus, kovojantį gi prieš bedievius ir visai juos sumaikinantį (18 iki 24).

(15, 1) *Tuomet:* kaip tik bedieviai stos į Dievo teismą. — *Teisieji.* Gr. t. žmonai ir toliaus (1—5 e.) kalbama apie teisųjų vienskaitlyje. Nors toks vienskaitlis gana dažnai ištikrųjų reiškia didesnį vienokių dalykų arba asmenų skaitlių, bet nemaža aiškintojų teisingai mano, kad čia kalbama ne apie teisiuosius apskritai, bet apie Teisųjį *xat' éřoxřv*, t. y. apie mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, taip pat kaip ir aug. 2, 12... — *Ištverme...* Gr. t.: pasitikėjimu ties tais, kurie jį spaudė (vargino) ir kurie niekino jo

darbus. — (2) *Tai pamatę...* Aprašoma išgąstis bedievių, netikėtai išvystančių garbėje tą, kurį jie persekiojo ir niekino. Anot Vulg. bedieviai visai nustoja drąsos teisme, pamatę pasitikėjimo pilnus teisiuosius. Jie juos niekino kaipoj svajo-tojus, dabar jie pasirodo išgelbėti, tuo tarpu kad pačių bedievių išganymas prarastas. Jie netikėjo į tolesnį gyvenimą, juo gi mažiaus į busimą teisiųjų viešpatavimą. — *Stebės...* Gr. t.: su baimė stebėsis netikėtu (arba: nelauktu) išgelbėjimu. — (3) *Sakys sau...* Bedieviai pilnai supras savo kaltybę, jaus gėdą, bus pilni sumišimo ir gailesčio, tačiau atgailai nebebus laiko. Gr. t.: kalbės tarp savęs... — *Tai tie, kuriuos.* Gr. t.: tai tas, kurį. — (4) *Mes neišmanėliai.* Bedieviai priversti išpažinti, kad ne teisūs (teisieji), bet jie patys buvo tikri bepročiai. — *Jų.* Gr. t.: jo. — *Galą negarbe.* Plg. aug. 2, 20. — (5) *Jie.* Gr. t.: jis. — *Tarp Dievo vaikų.* Bedieviai drįso tyčiotis iš to garbingo pasivadavimo. Vz. aug. 2, 16. 18. — *Jų dalis.* Gr. t.: jo dalis. — (6) *Mes išklydome...* mes nepažinome tikrojo gyvenimo tikslo ir nesistengėme jį pasiekti. — *Mums nešvietė...* mes neįau-tėme ir nepriėmėme šviesos (18, 4), kokią platino Teisiojo (teisiųjų) pasielgimas ir

nobis, et Sol intelligentiæ non est ortus nobis. ⁷ Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. ⁸ Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? ⁹ Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuncius percurrrens, ¹⁰ et tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cujus, cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus: ¹¹ aut tamquam avis, quæ transvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum: et scindens per vim itineris aerem: commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius: ¹² aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius: ¹³ sic et nos nati continuo desivimus esse: et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

¹⁴ Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt: ¹⁵ quoniam

saulė mums neužtekėjo. ⁷ Mes pavargome neteisybės ir prapulties kelyje ir vaikščiojome sunkiais keliais, Viešpaties gi kelio nežinojome. ⁸ Ką mums padėjo puikybė? arba ką mums atnešė pasisidžiavimas turtais? ⁹ Visa tai praėjo kaip šešėlis, kaip bėgas pro šalį žinnesys, ¹⁰ kaip laivas, kurs plaukia per banguojantį vandenį, kuomet gi perplaukė, nebegalima rasti jo pėdsakos, nei jo apačios tako bangose; ¹¹ arba kaip paukštis, kurs skrenda oru, kurio kelio nerandama jokios žymės, bet girdisi tiktai užimas sparnų užgaunančių lengvą orą ir varu darančių sau ore kelią; judindamas sparnus jis praskrido, ir po to nerandama jokios jo skridimo žymės; ¹² arba kaip vilyčia paleista į paskirtą vietą: padalintas oras tuojau vėl susiglaudžia, taip kad nebežinoma, kur ji praėjo. ¹³ Taip ir mes ką tik gimę tuojau liovėnės buvę ir neįstengiamo parodyti jokio dorybės ženklų, bet esame sunaikinti mūsų piktybėje.

¹⁴ Taip kalba pragare nusidėjėliai, ¹⁵ nes bedievio viltis kaip pu-

kuri rodo sekintąjį kelią (Pat. 24, 25). — (7) *Mes pavargome...* Bedieviai jau pažįsta savo darbų tuštybę ir nenaujingumą. Gr. t.: mes pasisotinome... — *Sunkiais keliais.* Gr. t.: per tyrumas be kelių. Plg. Jer. 12, 10. — *Nežinojome:* juo neėjome. — (8) *Pasisidžiavimas turtais.* Gr. t.: turtai su pasididžiavimu. — (9) *Visa tai...*: visos tos gėrybės. Plg. aug. 2, 5; 1 Kron. 29, 15; Jobo 9, 25. 26. — (10) *Kaip laivas.* Plg. Pat. 30, 19. — (11) *Arba kaip paukštis...* Gr. t.: arba kaip nerandama jokios žymės skrendančio oru paukščio: lengvas oras ištiesių sparnų plasnėjimu užgautas ir

užgavimu perskirtas judinant sparnus perskrendamas ir po to nerandama jame skridimo pėdsakos. — (13) *Ką tik gimę...* Pasibaigęs žmogaus gyvenimas rodo si taip trumpas, lyg-kad jis butu buvęs sudėtas tik iš gimimo ir mirties. — *Neįstengiamo parodyti...* Gr. t.: neturime, kad galėtumėm parodyti... Dorybės ženklais bedieviai dabar vadina gerus darbus, kurių turėdami ir kuriais papuošti turėjo stoti į teisną.

(14) *Taip kalba...* Gr. t. šitos eil. visai nėra. — (15) *Pukas.* Gr. *χρὸς* šapas, arba *χρὸς* dulkė. Autorius palyginimais patvirtina, kad bedieviai negalėjo laukti

spes impii tamquam lanugo est, quæ a vento tollitur: et tamquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur: et tamquam fumus, qui a vento diffusus est: et tamquam memoria hospitius unius diei prætereuntis.

¹⁶ Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum, et cogitatio illorum apud Altissimum. ¹⁷ Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos,

¹⁸ Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. ¹⁹ Induet pro thorace iustitiam, et accipiet pro galea iudicium certum, ²⁰ sumet scutum inexpugnabile æquitatem: ²¹ acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. ²² Ibunt directe emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient. ²³ Et a pe-

kas, kurs vėjo nešamas, ir lengva puta, kuri audros ištaškoma, ir kaip dumai, kurie vėjo išskirstomi. ir kaip atsiminimas praeinančio vienos dienos svečio.

¹⁶ Teisieji gi gyvena per amžius, jų užmokesnis pas Viešpatį, ir rupesnis apie juos pas Augščiausįjį. ¹⁷ Todėl jie gaus garbės karalystę ir blizgantį vainiką iš Viešpaties rankos, nes jis dengs juos savo dešine ir savo šventu petimi gins juos.

¹⁸ Jo uolumas ims ant savęs šarvus ir jis apginkluos visą sutvėrimą neprieteliams atkeršyti. ¹⁹ Jis apsilvils teisybe vietoje šarvo ir užuot šalino ims tikrą teisną; ²⁰ ims lygybę kaipo nenugalimą skydą; ²¹ išgalas kietą rustybę kaip jietį, ir draug su juo kovos pasaulis prieš bepročius. ²² Žaibų vilčių tiesiai eis naikintų iš debesų kaip iš gerai išlenkto kilpinio ir pataikys į tikrą vietą. ²³ Iš vilpstynės bus paleista pilna rustybės kruša; pasi-pils ant jų jūros vanduo, ir upės

kitokio galo, kaip tik tas, kurs juos sutikė. Plg. 1—3 eil.

(16) *Gyvena per amžius*: ir tas jų gyvenimas yra amžinoji laimė. Ta laimė yra ne tik dorybės vaisius, bet ir užmokesnis už dorybę, pas Viešpatį laikomas, jo suteikiamas ir susidedas iš vienybės su juomi, kaip aišku iš gr. t., kuriame pasakyta: *ἐν Κρίματι*, Viešpatyje. Plg. Prad. 15, 1; Apr. 22, 12. — (17) *Todėl*: kadangi Dievas jais rupinasi. — *Garbės karalystę*... Plg. Iz. 28, 5; 62, 3; 2 Tim. 4, 8; 1 Petro 5, 4. — *Savo šventu*. Tų ž. gr. t. nėra. — *Gins juos*. (ir. t.: laikys ant jų skydą.

(18) *Jo uolumas*... Aprašoma Dievas kovojas prieš piktuosius. Plg. Iz. 59, 17... Efez. 6, 11—17; 1 Tes. 5, 8. Kovoje tarnauja Dievui visa gamta. Gr. t.: kaip šarvus jis ims ant savęs savo uolumą ir iš sutvėrimų padarys ginklų prieš savo neprietelius (kad juos nuva-

rytu šalin nuo teisiųjų). — (19) *Tikrą*. Anot gr. t.: neveidmainingą, t. y. ne tokį, kurs turi tik teismo išvaizdą, kuriame gali rasti sau vietos neteisybė. paklydimai, žiurėjimas žmogaus asmenis ir tt. — (20) *Imis lygybę*... Gr. t. galima versti taip: imis nenugalimą šventumą kaipo skydą. — (21) *Jietį*. Gr. t.: (dviašmenį) kalaviją. — *Draug su juo*... Plg. aug. 18. e. Visupirma veikia uolumas iš meilės link teisiųjų, toliaus teisingumas, atsilyginas kiekvienam žiurint darbų, toliaus Dievo šventumas, kurs bodisi viso kas pikta ir mėgsta tai kas gera. Dievo išmintis, pasiekianti širdžių gilybes, rustybė, kuri padaro, kad jis energingai veda keršto kovą ir gražina tikrą tvarką. Dievas elgiasi ne geidulio sujudintas, bet šventumo. — (22) *Naikintų*. To ž. nėra gr. t. — (23) *Bus paleista pilna*... Visi gamtos gaivalai padės bausti nusidėjėlius. —

trosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, et flumina concurrent duriter. ²⁴ Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo venti dividet illos: et ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, et malignitas evertet sedes potentium.

užlies be pasigailėjimo. ²⁴ Prieš juos pakils galybės dvelkimas ir kaip viesulas padalins juos; jų nedorumas pavers visą žemę į tyrumą, ir jų piktenybė išgriaus galiunų sostus.

2. Išmintis gyvenimo vadovas.

a) Išmintis giriama ypač karaliams ir galiunams.

Caput VI. ¹ Melior est sapientia quam vires: et vir prudens quam fortis. ² Audite ergo reges, et intelligite, discite iudices finium terræ. ³ Præbete aures vos, qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum: ⁴ quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur: ⁵ quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. ⁶ Horrende

6. perskyrimas. ¹ Išmintis geresnė už jiegas ir gudrus žmogus už galingą. ² Klausykite tat, karaliai, ir išmanykite; mokinkitės žemės ribų teisėjai. ³ Išgirskite, jūs, kurie valdote daugybes ir randate sau pasimėgimo tautų miniose; ⁴ nes valdžia jums Viešpaties duota ir galybė Augščiausiojo, kurs tardys jūsų darbus ir tyrinės mintis; ⁵ nes, budami jo karaliavimo tarnai, jūs teisėte negerai, nesergėjote teisybės įstatymo ir nesiėlgėte, žiurėdami Dievo valios. ⁶ Baisiai ir veikiai ji jums pasirodys, nes bus padarytas kiekiausias teismas viršininkams.

(24) *Dievo galybės dvelkimas...* Dievo galybė taip didelė, kad gana jos kvėpimo bedieviams išblaškyti. — *Padalins.* Gr. t.: išvėtytys. — *Pavers visą žemę...* Dievo teismo pasekmės apsieis ir ant žemės, kuri dėlei bedievių bus sunaikinta.

6, 1—23. Autorius kreipiasi su paraginimu į didžiūnus ir primena didžiausią kunigaikščių atsakomybę ir daug didesnę ne kaip kitų bausmę, kokią jie ant savęs užtraukia savo piktadarystėmis (1—11), kviečia juos jieskoti išminties, kuri norinčių pigiai randana, ypač naudinga karaliams ir jų turi būti mylima (12—23).

(6, 1) *Išmintis...* Tos eil. ž. visai nėra gr. t. Mintis joje išreikštas randame

Pam. 9, 16; Pat. 24, 5. — (3) *Randate sau...* Anot gr. t.: pradėjote didžiūotis. — (4) *Viešpaties duota...* Todėl nevalia ja naudotis, taip kaip tinka, bet taip kaip to paties Viešpaties įsakymu. Plg. Rom. 13, 4. 6. — (5) *Budami jo karaliavimo tarnai.* Kaipo tokie jūs turėjote jam padėti, kad jūsų pavaldiniai jums paskirtoje žemiško buvimo srityje būtų vedami į galutiną tikslą. — *Teisybės įstatymo...* Gr. t. nėra ž. *teisybės*. Turima omenyje Mozės įstatymas. Kiti karaliai, ne žydai, turėjo laikytis prigimties įstatymo, parašyto žmogaus širdyje. Plg. Rom. 1, 19... — (6) *Jums pasirodys.* Gr. t.: užeis ant jūsų. — *Viršininkams.* Jų pašaukimas reikalauja didžiausios

et cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet. ⁷ Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. ⁸ Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi de omnibus. ⁹ Fortioribus autem fortior instat cruciatio. ¹⁰ Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis. ¹¹ Qui enim custodierint justa juste, justificabuntur: et qui didicerint ista, invenient quid respondeant.

¹² Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, et habebitis disciplinam. ¹³ Clara est, et quæ numquam marcescit sapientia, et facile videtur ab his qui diligunt eam, et invenitur ab his qui quærunt illam. ¹⁴ Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. ¹⁵ Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet. ¹⁶ Cogitare ergo

⁷ Nes mažam suteikiama pasigailėjimo, galiunai gi galingai kentės kančias. ⁸ Nes Dievas neaplenks neivieno asmens ir nesidrovės kenos nors didybės; nes jis yra padaręs mažą ir didį, ir lygiai jis rupinasi visais. ⁹ Stipresniųjų gi laukia stipresnis kankinimas. ¹⁰ Taigi jums, karaliai, šitie mano žodžiai, kad mokintumėtės išminties ir nesuklystumėte. ¹¹ Nes kas teisingai laikysis teisybės, tie bus išteisinti; ir kas išsimokins šitų dalykų, ras ką atsakyti.

¹² Geiskite tat mano žodžių, mėgkite juos ir įgykite drausmės. ¹³ Išmintis šviesi ir niekuomet nevystanti; ji pigiai pamatoma tų, kurie ją myli, ir randama tų, kurie jos jieško. ¹⁴ Ji skubinasi į tuos, kurie jos geidžia, kad pirma jiems pasirodytu. ¹⁵ Kas dėlei jos budi nuo aušros, tas nevargs, nes ras ją sėdinčią prie savo durų. ¹⁶ Manyti tat apie ją yra tobulas gudrumas. ir kas budi dėlei jos, greitai bus be

dorybės, nes jie Dievo atstovai. — **(7) Mažam.** Gr. t.: mažiausiam. — Kas gavo tik vieną talentą, iš to vieno ir reikalaujama. — **(8) Dievas neaplenks...** Gr. t.: visų valdovas nesidrovės neivieno veido ir nebijos jokios didybės. — Ir galingas didžiūnas Dievo sutvėrimas ir žūna jo aktyvaizdoje kaip niekas. Plg. Atk. 1, 17. — **(9) Stipresniųjų gi...** nes jie sukilsta prieš Dievą savo vertybėje kaip jo atstovai. Jie reikalauja sau paklusnumo iš pavaldinių, taigi patį turi buti paklusnųs Dievui, iš kurio yra gavę savo teises. Jie duoda papiktinimo, ne tik patį grįmsta į prapultį, bet draug su savim traukia savo šeimynas, miestus ir šalis. — **(10) Nesuklystumėte:** kad neipultumėte į nuodėmes, pildydami savo karališką valdžią. — **(11) Nes kas...** Gr. t.: nes kas šventai

sergi šventus dalykus, tie bus pašventinti, ir kurie bus išmokinti jų ras... — **Ką atsakyti:** kuo teisintis vyriausiojo Teisėjo aktyvaizdoje.

(12) Geiskite... Parodžius reikalingumą jieškoti išminties (pažinti ir daryti Dievo valią), pasakoma, kaip nesunku jos įgyti. — *Igykite drausmės.* Anot gr. t.: busite pamokinti. — **(13) Šviesi.** Gr. t.: blizganti, spindinti. *Nevystanti:* niekuomet neblunkanti ir neišblykstanti savo gražume. — **(14) Ji skubinasi...** Ypač įsikūnijusi išmintis eina maloningai pasitiktų tų, kurie jos trokšta. — **(15) Kas dėlei jos budi...** tam nereikės vargti, jieškant jos kažinkur toli. Tik vieną dalyką žmogus turi daryti: trokšti išminties. Plg. Pat. 1, 21; 8, 34. — **(16) Tobulas gudrumas.** Gr. t.: gudrumo tobulumas. Plg. Apr.

de illa, sensus est consummatus: et qui vigilaverit propter illam, cito securus erit. ¹⁷ Quoniam dignos se ipsa circuit quærens, et in viis ostendit se illis hilariter, et in omni providentia occurrit illis.

¹⁸ Initium enim illius verissima est disciplina concupiscentia. ¹⁹ Cura ergo disciplina, dilectio est: et dilectio, custodia legum illius est: custodia autem legum, consummatio incorruptionis est: ²⁰ incorruptio autem facit esse proximum Deo. ²¹ Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum. ²² Si ergo delectamini sedibus, et sceptris o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis, ²³ diligite lumen sapientiae omnes qui præestis populis.

rupeščio. ¹⁷ Nes ji pati vaikščioja aplinkui jieškodama tų, kurie jos verti ir linksmai pasirodo jiems keliuose ir pasitinka juos prie kiekvienos minties.

¹⁸ Nes jos pradžia yra tikriausias troškimas drausmės. ¹⁹ Taigi, jieškodamas drausmės yra meilė, meilė gi yra jos įstatų sergėjimas; sergėjimas įstatų yra sutvirtinimas nemarumo, ²⁰ nemarumas gi daro, kad prisiartinama į Dievą. ²¹ Taigi, troškimas išminties veda į amžiną karaliavimą. ²² Todėl jei randate pasinėgimo sostuose ir karališkose lazdose, jūs, o tautos karaliai, mylėkite išmintį, kad karaliautumėte per amžius. ²³ Mylėkite išminties šviesą visi, kurie esate tautų viršininkai.

b) Aprašymas išminties.

²⁴ Quid est autem sapientia, et quemadmodum facta sit referam: et non abscondam a vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, et ponam in

²⁴ Kas gi yra išmintis ir kaip ji atsirado, aš pasakysiu ir nepaslėpsiu nuo jūsų Dievo paslapčių, bet tyrinėsiu nuo pat pradžios jos atsiradimo, ir dėsiu švieson jos

3, 20. — (17) *Jieškodama tų, kurie...* Plg. Iz. 65, 24. — *Pasitinka juos...* Plg. Pat. 1, 20: 8, 1.

(18) *Nes jos: išminties.* Sylogismų eilia (soritu) įrodoma išminties naudingumas, nes ji atveda žmogų į amžiną karalystę. — *Tikriausias...* visai tikras noras duotis pamokinti. — (19) *Yra meilė:* meilė Dievo apsisireikianti paklusnumu. Plg. Mt. 19, 7; Jono 14, 15, 21 ir k. — *Sutvirtinimas...* Išminties įstatų sergėjimu darosi tikri nemarumas ir amžinoji laimė ir jie suvienija žmogų su Dievu. — (21) *Amžiną karaliavimą.* Gr. t. nėra ž. *amžiną*; kalbama tačiau apie karaliavimą danguje. Plg. aug. 3, 8; 5, 17. — (23) *Mylėkite...* Tų ž. visai nėra gr. t.

6, 24—8, 16. Autorius įveda kalbantį apie išmintį Saliamoną, kurs visupirma žada aiškiai pamokinti, kas yra išmintis (6, 24—27), toliaus paaiškinęs, kad jis taip pat yra gimęs, kaip gimsta visi žmonės, todėl ir išmintį turi ne prigimtimi (7, 1—6), sakosi išmeldes ją sau kaippo labiausiai pageidaujamą dalyką iš Dievo ir draug su ja gavęs visokių gėrybių ir visokio žinojimo (7, 7—21); toliaus Saliamonas aprašo dieviškąją Išmintį, nurodydamas jos ypatybes ir vaisius (7, 22—8, 1), pagaliaus pasako, kaip didžią vertybę turi ir kaip naudinga vienybė su dieviškąja Išmintimi (8, 2—16).

(24) *Kas gi yra...* Nors autorius, čia jau Saliamono vardu, žada aiškiai mokinti, kas tai yra išmintis, tačiau jis stačiai jos neaptaria, bet ją aprašo tik

lucem scientiam illius, et non præteribo veritatem: ²⁵ neque cum invidia tabescente iter habebō: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ. ²⁶ Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: et rex sapiens stabilimentum populi est. ²⁷ Ergo accipite disciplinam per sermones meos, et proderit vobis.

Caput VII. ¹ Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnibus, et ex genere terreni illius, qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro, ² decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, et delectamento somni conveniente. ³ Et ego natus accepi communem aerem, et in similitudinem vocem similem omnibus emisit plorans, ⁴ in involumentis nutritus sum, et curis magnis. ⁵ Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. ⁶ Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus.

⁷ Propter hoc optavi, et datus est mihi sensus: et invocavi, et

pažinimą ir neužtylėsiu tiesos: ²⁵ aš neeisiu draug su džiustančiu iš pavydo, nes toks žmogus nedalyvaus išmintyje. ²⁶ Išmintingųjų daugybė yra pasaulio sveikata ir išmintingas karalius tautos ramstis. ²⁷ Taigi, priimkite pamokinimą mano žodžiais, ir jis jums pravers.

7. perskyrimas. ¹ Ir aš juk esu marus žmogus, panašus į visus kitus, ir iš giminės to, kurs pirmas buvo padarytas iš žemės; motinos iščioje aš gavau kuno išvaizdą, ² per dešimties mėnesių laiką sukrečiau kraujuje iš vyro sėklos ir prisidedant miego pasimėgimui. ³ Ir aš užgimęs kvėpavau visiems bendru oru ir nukritau į tą pačią žemę, ir pirmas balsas, kurį daviau išgirsti, buvo kaip visų kitų, verksmas. ⁴ Buvau augintas vystykluose ir didžiais rupesniais. ⁵ Nes neivienas karalius neturėjo kitos atsiradimo pradžios. ⁶ Taigi, vienoks yra visiems įėjimas į gyvenimą ir panašus išėjimas.

⁷ Todėl tai aš troškau, ir duota man išmanymo; aš šaukiaus, ir

nurodydamas, ką jį padaro ir kokių palaiminimų atneša. — *Kaip ji atsirado:* koki buvo jos kilmė. Bet apie tai bus tik trumpai paminėta 7, 25. Plg. Pat. 8, 23, 24. — *Dievo paslapčių.* Plg. Jobo 28, 20... Gr. t. nėra ž. *Dievo*. Saliamonas kalbės apie paslaptis, kurios liečia išminties prigimtį ir padarus. — *Neužtylėsiu...* Atkartojimu tos pačios minties rasi pabrėžiama, kad autorius nesielgs taip kaip senobės žinovai, kurie labai pavydėdavo savo žinių, laikydavo jas slaptose, skelbdavo jas tik nedaugeliui išrinktųjų. — (25) *Su džiustančiu...* Gr. t. galima versti truputį kitaip: su džiustančiu pavydu, nes tasai nedalyvauja išmintyje. — (26) *Išmintingųjų...* Taip nurodoma priežastis, kodėl naudinga skelbti išminties paslaptis.

(7, 1) *Ir aš juk...* Išmintis Saliamonui buvo ne įgintas dalykas. Gimęs

jis nieku nesiskyrė nuo kitų žmonių. — *Kuno.* Kunas reiškia visą žmogų, tik dar draug nurodant jo silpnumą ir žemumą. — (2) *Dešimties mėnesių...* Senobės skaitliavimu žmogus paprastai gimsta dešimtam mėnesyje po pradėjimo, nes tuomet patį mėnesiai buvo trumpesni (29 ir 30 dienų). — *Sukrečiau...* Dalykas ne fiziologiškai aiškinamas, bet tik vaizdais aprašoma. Plg. Jobo 10, 10; Ps. 138, 13—16. — *Miego:* sugulimo. Visos pažeminančios žmogaus gimimo aplinkybės buvo ir Saliamono gimime. — (3) *Bendru oru:* ne kokiu nors ypatingu vien karaliams skirtu. — *Nukritau.* Kritimas tai aiškiausias ką tik gimusio kūdikio silpnumo vaizdas. — (6) *Vienoks...* Plg. Jobo 1, 21; 1 Tim. 6, 7.

(7) *Todėl...* Prigimtis nedavė Saliamonui išminties; kaip karaliui jį buvo jam ypač reikalinga, todėl jis jos troško

venit in me spiritus sapientiæ: ⁸ et præposui illam regnis et sedibus, et divitias nihil esse duxi in comparatione illius, ⁹ nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, et tamquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. ¹⁰ Super salutem et speciem dilexi illam, et proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius. ¹¹ Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius, ¹² et lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, et ignorabam quoniam horum omnium mater est. ¹³ Quam sine fictione didici, et sine invidia communico, et honestatem illius non abscondo. ¹⁴ Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinæ dona commendati. ¹⁵ Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, et præsumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, et sapientium emendator: ¹⁶ in manu

atėjo į mane išminties dvasia; ⁸ aš ją stačiau augščiau už karalystes ir sostus ir, palyginant su ja, niekais laikiau turtus; ⁹ aš nelyginau su ja brangaus akmens, nes visas auksas su ja palygintas yra truputis smilčių, ir kaip dumbblas laikomas sidabras greta jos. ¹⁰ Aš ją pamėgau labiau už sveikatą ir už gražumą ir nutariau laikyti ją šviesa, nes jos žibėjimas neužgesomas. ¹¹ Bet draug su ja man atėjo visokių gėrybių ir per jos rankas neapskaitomo lobio: ¹² aš linksminaus visais dalykais, nes ta išmintis ėjo ties manim. ir aš nežinojau, kad ji visų tų dalykų motina. ¹³ Aš išmokau jos be klastos, teikiu ją be pavydo ir neslepiu jos turtingumo. ¹⁴ Nes ji begalinis turtas žmonėms; kurie juo pasinaudojo, pasidarė Dievo prietelystės dalininkai, pagirti dėlei drausmės dovanų. ¹⁵ Man gi Dievas davė kalbėti, kaip jaučiu, ir jausti taip kaip verta man suteiktų dovanų; nes jis yra išminties vedėjas ir išmintingųjų vadovas; ¹⁶ nes jo rankoje esame ir mes, ir mūsų kalbos, ir visa išmintis, ir mokėjimai.

ir meldė. — *Troškau.* Gr. t.: meldžiau. — *Ir duota...* Plg. 3 Kar. 3, 6...; Jok. 1. 5. — **(8) Už karalystes.** Gr. t.: už skėptrus. Saliamonas, kurio vardu čia kalbama, pastatė išmintį augščiaus už labiausiai žmonių branginamus dalykus, viešpatavimą (8. e.), turtus (9. e.), už sveikatą ir gražumą, net ir už saulės šviesą (10. e.); tos gėrybės ne vidujinės ir greitai gali pražuti, išmintis gi yra augščiausias išstobuvinimas sielos. — **(9) Aš...** Plg. Joho 28, 15. — **(11) Bet draug...** Plg. 3 Kar. 3, 11—13. Taip pat ir tos gėrybės, už kurias išmintis buvo labiau vertinama, atėjo draug su ja. — **(12) Išmintis ėjo...** Jis džiaugėsi žemiškomis gėrybėmis, nes turėdamas išminties, galėjo jomis gerai pasinaudoti. Gr.

t.: nes jų vadovas buvo išmintis. Todėl džiaugsmo priežastis buvo ta, kad išmintis didino suteiktų gėrybių vertybę. — *Aš nežinojau...*: kuomet meldžiau išminties. — **(13) Be klastos:** be paslėptos užpakalinės minties gauti tuo būdu ir žemiškų gėrybių. — *Be pavydo...* Plg. aug. 6, 24. 25. — **(14) Begalinis.** Gr. t.: neišsenkantis. — **(15) Davė.** Gr. t.: teduodė. — *Kaip jaučiu...*: kaip trokštu. tinkamiausiais žodžiais, ir turėti jausmų, vertų nuolat gaunamų iš augštybių malonių. — *Išminties vedėjas:* nes jis rodo išminčiai, kokio keliu ji turi žmonėms apsireikšti. — **(16) Visa išmintis.** Anot gr. t.: gudrumas, t. y. mokėjimas pasiekti tikslą. — *Mokėjimas veikti:* žinojimas, kas ir kaip reikia daryti. —

enim illius et nos, et sermones nostri, et omnis sapientia, et operum scientia et disciplina. ¹⁷ Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, ¹⁸ initium, et consummationem, et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, et commutationes temporum, ¹⁹ anni cursus, et stellarum dispositiones, ²⁰ naturas animalium, et iras bestiarum, vim ventorum, et cogitationes hominum, differentias virgultorum, et virtutes radicum, ²¹ et quæcumque sunt absconsa et improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

²² Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus,

mas veikti, ir drausmė. ¹⁷ Nes jis man davė tikrą pažinimą tų dalykų, kurie yra, kad aš žinočiau pasaulio sutvarkymą ir gaivalų jiegos, ¹⁸ laikų pradžia, pabaigą ir vidurį, saulės grįžimo permainas ir laikų permainas, ¹⁹ metų bėgį ir žvaigždžių stovį, ²⁰ gyvulių prigimtį ir žvėrių piktumą, vėjų galybę ir žmonių mintis, augalų įvairumą ir šaknų jiegos; ²¹ ir kas tik yra paslėpta ir nematoma, aš išmokau, nes visų dalykų dailininkė išmintis mane išmokino.

²² Nes joje yra išmanymo dvasia, šventa, vienatinė, daugiopa, lengva, iškalbinga, judri, nesutepta, tikra, saldi, mylinti kas gera, aštri, kurios niekas nesulaiko, geradaranti,

(17) *Tikrą*: liuosą nuo klaidos. — *Gaivalų jiegos*: tai, ką senobėje vadino pirmais keturiais gaivalais, iš kurių susideda pasaulis (ugnis, vanduo, oras, žemė), ir kokios jų jiegos. — (18, 19) *Laikų pradžia*...: kronologiją ir astronomiją. — (20) *Gyvulių*...: zoologiją. — *Vėjų*...: meteorologiją. Kaikurie tačiau verčia gr. t.: dvasių galybę, ir mano, kad čia turėta omenyje žinios apie gerus ir piktus angelus. — *Mintis*. Rasi geriaus anot gr. t.: protavimus. — *Augalų*... Botaniką. — *Ir šaknų*...: mediciną, kurioje vartojama augalų šaknis kaip gydyklai. — (21) *Ir nematoma*... Gr. t.: arba atidengta. — *Nes visų dalykų*...: Dievas išmokino mane ta pačia išmintimi, kuria jis visa tai yra sutvėręs.

(22) *Nes joje yra*. Dieviškosios išminties aprašymas pradedama išskaitymu jos ypatybių (atributų). Autorius tas ypatybes savina ne tiesiog Išminčiai, bet Dvasiai, kuri yra Išmintyje. Ne maža šv. tėvų (Grig.-Naz. Ambr. Aug. ir k.), taip pat senesnių ir vėlesnių aiškintojų mano, kad šitoje vietoje išvardijama ir aprašoma trečiasis švenč.

Trejbės asmuo, šv. Dvasia, kuri N. Test. neretai vadinama kaip Tevo (Mt. 10, 20; Rom. 8, 11 ir k.), taip ir Sumaus, Viešpaties, Kristaus, arba Jėzaus Dvasia (Gal. 4, 5; Rom. 8, 9; 2 Kor. 3, 17 ir k.), nes savo kilme ji yra Žodyje; ji juk iš jo lygiai kaip ir iš Tėvo išeina ir visa, ką tik turi, gauna (Jono 16, 13...), taip kad Dvasios atributai yra tuo pačiu būdu ir Žodžio arba ypostasinės Išminties kaip ir Tėvo. Toks aiškinimas pilniausiai sutinka su teksto žodžiais, taip kad teisingai galima manyti, jog bent pirmasis knygos autorius, t. y. pati šv. Dvasia, tarsi darydama aluziją į N. Test. apreiškimą ir jį rengdama, čia aiškiai atskyrė tris švenč. Trejbės asmenis ir nurodė esantį tarp jųjų santikį; nors pats knygos rašytojas ir tie, kuriems ji buvo visupirma paskirta, tik neaiškiai tas paslaptis suprato. — Kiti tačiau aiškintojai mano, kad vardas *dvasia* čia reiškia „dvasinę dovaną“, kone taip pat kaip jis gana dažnai vartojamas šv. Dvasios dovanoms paženklini (pvd. spiritus scientiae, žinojimo dvasia ir k.). Vulgatos vertėjas rasi taip pat tokią aiš-

quem nihil vetat, benefaciens, ²³ humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, et qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis. ²⁴ Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam. ²⁵ Vapor est enim virtutis Dei, et emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: et ideo nihil inquinatum in eam incurrit, ²⁶ candor est enim lucis æternæ, et speculum sine macula Dei majestatis, et imago bonitatis illius. ²⁷ Et cum

²³ žmoniška, maloninga, pastovi. tvirta, be baimės, turinti visą galybę, visa pramatanti, ir kuri apima visas dvasias, išmananti, tyra, lengva. ²⁴ Nes išmintis judresnė už visus judrius dalykus ir visur pasiekia dėlei savo tyrumo. ²⁵ Nes ji yra Dievo galybės garas ir koki tai visagalinčiojo Dievo skaistumo emanacija, ir todėl nieko sutepto į ją neįeina. ²⁶ Nes ji yra amžinosios šviesos spindėjimas ir Dievo didenybės veidrodis be dėmės ir jo gerumo vaizdas. ²⁷ Ir nors ji viena, ji visa gali ir pasilikdama savyje visa atnaujina, ir įeina per tautas į šventas sielas, padaro Dievo prie-

kinimą turėjo omenyje, nes jis parašė: *išmanymo dvasia*, tuotarpu kad gr. t. yra: išmananti dvasia, t. y. išmintingiausi (Grig.-Naz.). arba anot kitų: dvasia, kuri yra vien išmanymas, kurioje todėl visai nėra medegos. — *Vienatinė, daugiariopa*. Šv. Dvasia viena savo esmėje, daugiariopa savo veikimuose, suteikianti daug dovanų (plg. 1 Kor. 12. 4. 12). — *Lengva*: taip kad kūno jausmais negalima jos paliesti, todėl nemedeginė, galinti įeiti į dalykų vidų. — *Iškalbinga*. Gr. t. rasi pramatanti. — *Judri*. Judrumas čia reiškia visokią veikimą, taigi ir suprasti, ir norėti, ir mylėti taippat vadinasi judėjimu. — *Nesutepta*. Anot kaikiurių: nesutepama. — Visa pasiekdama ji pasilieka nesulyginamai prakilnesnė už visus sutvertus dalykus. — *Tikra*: aiški, visiems matoma. — *Saldi*: ne tik niekam nedaranti skriaudos, bet tik gera suteikianti. — *astri*: stropi ir greita veikime. Stropiai ir greitai veiksma, ji nesutinka tokių klinčių, kurios galėtų ją sulaukyti. — **(23)** *Žmoniška, maloninga*. Gr. t. tai išreiškta vienu ž: *φιλάνθρωπον*, mylinti žmones, arba: žmonių prietelė. — *Pastovi, tikra*: be atmainos laikantisi savo užnamymų ir nesvyruojanti jų įvykdyne, taip kad pilnai galima ją pasitikėti. — *Be baimės*: be rūpesčio, arba: liuosa nuo susirupinimo. — *Turinti...*: visagalė. — *Visa pramatanti*: visa prižiurinti. — *Kuri apima...* Geriaus gr. t.: kiaurai pereinanti per visas dvasias išmanančias, tyras, lengvas. — Tuo pa-

čiu, kad šv. Dvasia kiaurai pereina per visas (sutvertas) dvasias, nors ir didelis yra jų tobulumas, ji pasirodo esanti už jas visas viršesnė ir tobulesnė, tikrai dieviška arba Dievas. — **(24)** *Nes išmintis...* Gr. t.: nes išmintis judresnė už kiekvieną judėjimą; kiaurai gi ji visa pereina ir įeina dėlei tyrumo. — Kad įrodžius, jog Dvasia kiaurai pereina per visus sutvertus dalykus, autorius šaukiasi į Išminties prigimtį ir veikimą; tuo jis parodo, kad Išmintis ir Dvasia turi tą pačią prigimtį ir esmę ir šiek tiek pažymi, kad ką turi Dvasia, tai ji ima iš Išminties, t. y. kad ji iš jos išeina. — **(25)** *Nes ji yra...* Dar aiškiaus nurodoma dieviška Išminties kilmė tolesniais penkiais palyginimais; dviem pirmaisiais iš jų paaiškinama draug tapatybė (bendrumas) jos substancijos su Dievu, trimis gi tolesniais tobula jos lygybė Dievui ir ypač jos tyrunas arba nesudėtinumas. — *Garas*: arba kvapas, kurio substancija ta pati kaip ir kvepinčio dalyko, iš kurio ji eina. — *Tikra*: į kurią nieko nėra imaisyta, todėl ji tobulai tyra. — **(26)** *Amžinosios šviesos*. Taigi. Išmintis yra „lumen de lumine, šviesa iš šviesos“ kaip Žodis, apie kurį šv. Povilas šituos žodžius sako Žyd. 1,3. — *Didenybės*. Gr. t.: energijos. — *Gerumo...* Plg. Kol. 1, 18; 3, 10. — **(27)** *Ir nors ji viena...*: viena ir nesudėta savo prigimtini, nežiurint to, kad jos veikimai daugiariopi. Plg. aug. 22. e. — *Pasilikdama savyje*: visai nesimainydama. Vz. 23. e. — *Visa atnaujina*. Plg. Ps. 103, 30.

sit una, omnia potest: et in se permanens omnia innovat, et per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei et prophetas constituit. ²⁸ Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. ²⁹ Est enim hæc speciosior sole, et super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior. ³⁰ Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

Caput VIII. ¹ Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

² Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et quæsiivi sponsum mihi eam assumere, et amator factus sum formæ illius. ³ Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed et omnium Dominus dilexit illam, ⁴ doctrix enim est disciplinæ Dei, et electrix operum illius. ⁵ Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ

telius ir pranašus. ²⁸ Nes Dievas neivieno nemyli, kaip tik tą, kurs gyvena su išmintimi. ²⁹ Nes ji gražesnė už saulę ir perviršija visą žvaigždžių sutvarkymą; palyginta su šviesa ji randama pirmesnė. ³⁰ Nes po anos eina naktis: išminties gi nenugali piktumas.

8. perskyrimas. ¹ Taigi, ji stipriai pasiekia nuo galo iki galui ir visa meiliai sutvarko.

² Ją aš mylėjau ir išsirinkau nuo pat savo jaunystės ir stengiausi ją sau paimti kaip sužieduotinę ir pasidariau jos gražumo mylėtojas. ³ Ji apreiškia savo kilmės garbingumą, nes gyvena su Dievu; ir visų dalykų Viešpats ją myli; ⁴ nes ji mokytoja Dievo drausmės ir rinkėja jo darbų. ⁵ Jei trokštama gyvenime turtų, kas gi brangesnis už išmintį, kuri visa pagamina?

Ji gali atnaujinti visą pasaulio išvaizdą. — *Per tautas*: per kartas, arba karta po kartos. — *Padaro Dievo prietelius...* Išminties veikumas sieloje dvejopas: ji (pašvenčiančiaja malone) daro žmogų Dievo prieteliu ir bendram labui dar suteikia ypatingų dovanų. Pranašas tas, kas Dievo apšviestas jo ypatingu būdu siunčiamas pas žmones (plg. prefaciją djakono pašventime). — (28) *Dievas neivieno nemyli*: nei su vienu neturi artimų prietelystės santykių, jei jame nėra dieviškosios išminties. — (29) *Nes ji...* Dievas myli išmintį dėlai jos gražumo, taip pat ir tuos, ant kurių tarsi krinta jos spindulių vainiko atblizgis. — (30) *Išminties gi...* Šviesa gauna užleisti vietą tamsybei, išmintis gi žiba visuomet; piktumas negali užtemdyti kaip dieviškosios taip ir žmonėms suteiktos išminties (Bern.). — (8, 1) *Nuo galo...*: nuo augščiausio dangaus iki žemės gilybių, nuo sutvėrimo pradžios iki pabaigai, nuo augščiausio angelo iki menkiausiam kirminui (Bern.). —

Meiliui sutvarko. Stiprumas padeda pasiekti tikslą, meilingumas vartoti tokių įrankių, kurie atitinka draugveikiančių dalykų prigimtį (Aug.).

(2) *Ją aš mylėjau...* Plg. 7, 7. — *Kaip sužieduotinė*. Tas artimiausios vienybės vaizdas ir kiti išsireiškimai čia parodo meilės didumą. — (3) *Gyvena su Dievu*. Budama vienybėje su Dievu išmintis turi garbingumo ir dalinasi juo su savo mylėtoju. — (4) *Mokytoja*: ji turi žinių apie Dievo paslaptis ir jai pavesta jų mokinti. — *Drausmės*. Gr. t.: žinojimo. — *Rinkėja jo darbų*. Ji išrenka, ką Dievas veiks. Dievo draugininkė sutvėrimo valandoje Išmintis išrinko tarp visų galimų Sutvėrtojo veikalų tuos, kurių įvykdymas labiausiai tiko jo garbei, jo šventumui, jo galybei, jo gerumui ir visiems jo begaliniams tobulumams. — (5) *Jei trokštama...* Gr. t.: jei turiai pageidaujama nuosavybė gyvenime... Nurodoma kaip kurios išminties dovanos: turtai (5. e.), išmanymas (6. e.); teisybė (7. e.), žinojimas (8. e.). —

operatur omnia? ⁶ Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa est artifex? ⁷ Et si iustitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, et prudentiam docet, et iustitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. ⁸ Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, et de futuris æstimat: scit versutias sermonum, et dissolutiones argumentorum: signa et monstra scit antequam fiant, et eventus temporum et sæculorum.

⁹ Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, et erit allocutio cogitationis et tædii mei. ¹⁰ Habebo propter hanc claritatem ad turbas, et honorem apud seniores juvenis: ¹¹ et acutus inveniar in iudicio, et in conspectu potentium admirabilis ero, et facies principum mirabuntur me: ¹² tacentem me sustinebunt, et loquentem me respicient, et sermocinante me plura, manus ori suo imponent. ¹³ Præterea habebo per hanc, immortalitatem: et

⁶ Jei protas veikia, kas labiaus už ją esančių dalykų dailininkas? ⁷ Ir jei kas myli teisybę; jos pastangos padaro didžių dorybių; nes ji mokina blaivumo, ir gudrumo, ir teisybės, ir stiprybės, dalykų, už kuriuos nėra žmonėms nieko naudingesnio gyvenime. ⁸ Ir jei kas trokšta daug žinoti, ji žino praeitus dalykus ir išmano busimus; žino šnekų gudrybes ir mįslių išrišimą. žino ženklus ir stebuklus, kolei dar jie neivykę, taip pat laikų ir amžių atsitikimus.

⁹ Taigi, aš nutariau ją atsivesti, kad gyventu draug su manim. žinodamas, kad ji pasidalins su manim gėrybėmis ir kalbės su manim mano rupesnyje ir nuobodyje. ¹⁰ Dėlei jos aš turėsiu gyriaus pas minias ir nors jaunikaitis pagarbos pas senesniuosius; ¹¹ bus pripažinta mano aklumas teisme, aš busiu stebėtinas galiunų akvaizdoje, ir ant kunigaikščių veidų bus nustebimo dėlei manęs; ¹² kuomet aš tylėsiu, lauks manęs ir žiūrės į mane kalbantį, ir man ilgiaus šnekant, jie dės sau ant burnos ranką. ¹³ Be to per ją aš turėsiu

(6) *Jei protas...*: jei žmogaus gudrumas pats vienas gali padaryti gerų dalykų, juo gi labiaus kada jis draugveikia su išmintimi iš augštybių. — (7) *Jei kas myli teisybę*: visą įpročių dorumą ir gyvenimo šventumą. — *Jos*: išminties. — *Teisybės*: tos dorybės, kuria valia lenkiama ir verčiama suteikti kiekvienam jo teises. — (8) *Ji*: išmintis. — *Šnekų gudrybės*. Plg. Pat. 1, 3. — *Mįslių*... Plg. Teis. 14, 12, 14; 3 Kar. 10, 1; Pat. 1, 6 ir k. — *Ženklus*: stebuklus kaipio Dievo visagalybės ženklus. — *Stebuklus*: viršprigimtinis prajovus sukeliančius žmonių nustebimą. Plg. Mt. 24, 24; Mk. 13, 22; Jono 4, 38. — *Kolei dar jie neivyko*. Išmintis ne tik pažįsta, kad stebuklai viršprigimtinis apsiereiškimas, ir žino jų

tikslą, bet dar turi pranašystės dovaną. — *Laikų ir amžių*: žmonijos istorijos.

(9) *Kad ji pasidalins...* Gr. t.: kad ji man bus patarėja gėrybėms įgyti ir paguoda rupesniuose ir nuobodyje. — (10) *Ir nors jaunikaitis...* Čia sakoma tai, ką Saliamonas manęs, kada jis dar nebuvo gavęs išminties suteiktų gėrybių ir buvo visai jaunas. — (11) *Aklumas teisme*. Plg. 3 Kar. 3, 16, 28. Daryti teismą buvo viena iš žymiausių karaliaus pareigų. — *Galiunų...* taryboje. — *Ir ant kunigaikščių...* Kitais žodžiais išversta tas pats sakiny. — (12) *Ir žiūrės...* Anot gr. t.: atidžiai klausysis manęs. — *Jie dės sau ant burnos...* Tai buvo ženklas pagarbos pilno tylėjimo. Plg. Jobo 29, 9. — (13) *Nemarumą*:

memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam. ¹⁴ Disponam populos: et nationes mihi erunt subditæ. ¹⁵ Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, et in bello fortis. ¹⁶ Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiā et gaudium.

nemarumo ir paliksiu amžiną atsiminimą tiems, kurie bus po manęs. ¹⁴ Aš valdysiu tautas, ir giminės bus man pavergtos. ¹⁵ Išgirdę bijos manęs baisūs karaliai; tarp daugelio aš pasirodysiu geras ir karėje drąsus. ¹⁶ Įeidamas į savo namus, aš ilsėsiuos draug su jaja; nes jos draugystė neturi kartumo ir gyventi su ja ne nuobodis, bet pasigerėjimas ir džiaugsmas.

c) *Saliamono malda išminčiai įgyti.*

¹⁷ Hæc cogitans apud me, et commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ, ¹⁸ et in amicitia illius delectatio bona, et in operibus manuum illius honestas sine defectione, et in certamine loquelæ illius sapientiā, et præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem. ¹⁹ Puer autem eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam. ²⁰ Et cum essem

¹⁷ Tai sau vienas manydamas ir svarstydamas savo širdyje, kad nemarumas yra giminytėje su išmintimi, ¹⁸ kad yra švento pasigerėjimo jos prietelystėje, neišsenkančių turtų jos rankų darbuose, išmanymo nuolatiniame susidurime su jaja ir garbės dalyvavime jos šnekose, aš vaikščiojau aplinkui jieskodamas, kaip ją sau pasiimčiau. ¹⁹ Aš buvau gero budo jaunikaitis, ir man buvo tekusi gera siela. ²⁰ Ir kadangi buvau gerasnis, aš įgijau nesuteptą kuną.

amžiną vardą. — (14) *Giminės*: sveltinos žydų kaimynystėje gyvenančios tautos. — (15) *Tarp daugelio*: savo taujoje. — (16) *Įeidamas...*: pargrįžęs iš viešų susirinkimų ar nuo kitų užsiėmimų. — *Su jaja*: Anot gr. t.: prie jos. — Saliamonui išmintis bus tarsį mylima žmona.

8, 17—9, 19. Saliamonas, kurio vardu ir čia knygos autorius kalba, trumpai primena, kokių gerumų suteikia išmintis; kadangi jis žinojęs, jog tik Dievas gali suteikti išminties, todėl jis jį meldęs (8, 17—21). Toliaus duodama ta Saliamono malda (9, 1—19).

(17) *Tai*: kas pasakyta aug. 3—16. e. — *Yra giminytėje su...*: ir per tą giminytę gaunamas. Giminytė čia be abejonės pavadinta ta artimybė, kuri randasi per vestuvės tarp sužieduotinio

ir sužieduotinės ir kuri padaro, kad abudu, budamu jau vienas kunas. dalyvauja vienas kito gerybėse. Taigi, kas ima sau išmintį į sužieduotinės (2. 9. e.), tas dalyvauja jos vienybėje su Dievu (3. e.); toje gi vienybėje su Dievu yra teisiesiems žadeta amžinoji laimė arba nemarumas. — (18) *Turtų jos rankų...* Išmintis paimta moterystėn savo darbais kaip Patarlių knygos drąsi moteriškė įgija savo vyrui begalinių turtų, dorybių (7. e.), taippat ir žemiškų gėrybių (5. e.). — (19, 20) *Aš buvau...* Žiurint gr. t. šitų dviejų eil. prasmė toki: mano geras kunas buvo sujungtas su mano gera siela; (tikriaus sakant) dar daugiau, kadangi siela buvau geras, aš įgijau nesuteptą kuną, t. y. gavau kuną nesubjaurintą jokia kliauda, bet gerai surengtą ir pritaikytą

magis bonus, veni ad corpus inquinatum. ²¹ Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, et deprecatus sum illum, et dixi ex totis præcordiis meis.

Caput IX. ¹ Deus patrum meorum, et Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, ² et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ a te facta est, ³ ut disponat orbem terrarum in æquitate et iustitia, et in directione cordis iudicium judicet: ⁴ da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, et noli me reprobare a pueris tuis: ⁵ quoniam servus tuus sum ego, et filius ancillæ tuæ, homo infirmus, et exigui temporis, et minor ad intellectum iudicii et legum. ⁶ Nam et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

⁷ Tu elegisti me regem populo tuo, et iudicem filiorum tuorum,

²¹ Žinodamas gi, kad negaliu kitaip jos paveldėti, jei neduos Dievas, — ir tai buvo jau išmintis žinoti, keno tai dovana. — aš kreipiaus į Viešpatį, maldavau jį ir iš visos mano širdies tariau:

9. perskyrimas. ¹ Mano tėvų Dieve ir gailestingumo Viešpatie, kurs visa padarei savo žodžiu ² ir savo išmintimi paskyrei žmogų viešpatauti sutvėrimams, kurie tavo padaryti, ³ valdyti žemės skritulį lygybėje ir teisybėje ir teismo daryti širdies tiesume, ⁴ duok man draug su tavim sėdinčios tavo soste išminties ir neišmesk manęs iš savo tarnų tarpo, nes aš tavo tarnas ir tavo tarnaitės sunus, žmogus silpnas ir trumpaamžis ir perdaug menkas, kad išmanyčiau teismą ir įstatus. ⁶ Nes jei kas ir tobulas butu tarp žmonių vaikų, jei su juo nebus tavo išminties, jis bus niekais palaikytas.

⁷ Tu mane išrinkai savo tautai karaliumi ir savo sunų bei dukterų

gerai sielai. — (21) Jos: išminties. Kalbėdamas apie išminties igijimą Saliamonas čia sau dažniausiai ją įsivaizdina kaip sužieduotinę. Plg. Ėkli. 6. 27. — *Ir tariau.* Čia duodamoje Saliamono maldoje plačiau išreiškiama tai, ko jis ištikrųjų yra meldęs Viešpatį Gabaone. Vž. 3 Kar. 3, 6—9; 1 Kron. 1, 8—10.

(9, 1) *Mano tėvų:* Abraomo, Izaoko, Jokubo. Tuo atsiliepinu primenama Dievui jo pažadėjimai ir tėvų nuopelnai. Maldos pradžioje išreikšta toki mintis: išminties reikia žmogui, kad jis galėtų tinkamai eiti savo pareigas, kurias Dievas jam pavadė jį pastatydamas ant visų savo sutvėrimų. — *Gailestingumo.* Visa, ką Dievas duoda, yra jo malonės ir meilės dovana. — (2) *Ir savo išmintimi.* Išmintis čia gali reikšti. Dievo Žodį, asmeninę išmintį. Sunų, nes ta išmintis 4. e. sėdi draug su Dievu jo soste. —

Viešpatauti... Plg. Prad. 1, 26—30; Ps. 8, 7. 9. — (3) *Ir teismo daryti...* Čia kitais žodžiais išreikšta ta pati mintis kaip ir pirmoje eil. pusėje. — *Širdies.* Gr. t.: sielos. — (4) *Draug su tavim sėdinčios...* Išmintis, kurios čia meldžia Saliamonas, suprantama kaipo asmuo, yra Sunus, nes jis sėdi tame pačiame Tėvo soste; kaip atributas išmintis stovi šaly Dievo duodama patarimų. — *Neišmesk:* bus išmestas, jei jam nebus suteikta išminties. — (5) *Nes aš tavo...* Plg. Ps. 115, 16; 118. 125. — *Kad išmanyčiau...*: kad galėčiau tinkamai eiti svarbias teisėjo pareigas. — (6) *Tobulas:* jei kas suvienytu savyje visas geras kuno ir sielos ypatybes.

(7) *Tu mane...* Saliamonui, Dievo pasodintam į Izraelio sostą, buvo ypatingu būdu reikalinga išmintis. — *Išrinkai:* iš tarpo mano tėvo Dovidą sunų.

et filiarum: ⁸ et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, et in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio: ⁹ et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ et affuit tunc cum orbem terrarum faceres, et sciebat quid esset placitum oculis tuis, et quid directum in præceptis tuis. ¹⁰ Mitte illam de cælis sanctis tuis, et a sede magnitudinis tuæ, ut tecum sit et tecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te: ¹¹ scit enim illa omnia, et intelligit, et deducet me in operibus meis sobrie, et custodiet me in sua potentia. ¹² Et erunt accepta opera mea, et disponam populum tuum juste, et ero dignus sedium patris mei.

¹³ Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? ¹⁴ Cogitationes enim mortalium timidæ, et incertæ providentiæ nostræ. ¹⁵ Corpus enim, quod corrumptur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum, multa cogitantem. ¹⁶ Et difficile æstimamus quæ in terra sunt:

teisėju ⁸ ir man įsakei pastatyti ant savo švento kalno bažnyčią ir tavo buveinės mieste altorių, panašumą tavo šventos padangtės, kurią tu esi prirengęs nuo pat pradžios ⁹ ir su tavim tavo išmintis, kuri žino tavo darbus, kuri draug buvo ir tuomet, kada darei pasaulį; ji žinojo, kas patinka tavo akims ir kas, žiurint tavo įsakymų, tiesu. ¹⁰ Siųsk ją iš savo šventojo dangaus ir nuo savo didenybės sosto, kad ji būtų su manim ir draug su manim darbuotusi, idant aš žinočiau, kas tau patinka, ¹¹ nes ji visa žino ir suprantą ir blaiviai ves mane mano darbuose ir savo galybe sergės mane. ¹² Taip mano darbai tau patiks; aš teisingai valdysiu tavo tautą ir busiu vertas savo tėvo sosto.

¹³ Nes kas iš žmonių galėtų žinoti Dievo užmanymą? arba kas galėtų atspėti, ko Dievas nori? ¹⁴ Nes mariųų mintis bailios ir netikri mūsų pramatymai. ¹⁵ Nes gendās kunas apsunkina sielą ir žemiška buveinė slėgia daug manančią dvasią. ¹⁶ Mes sunkiai suprantame, kas yra ant žemės, ir kas ties mūsų akimis vargiai ran-

Plg. 2 Kar. 7, 12; 3 Kar. 1, 12; 1 Kron. 28, 4, 5; 2 Kron. 1, 9. — (8) *Ant savo švento kalno*: ant kalnelio Morija, ant kurio aukojo Abraomas ir apsireiškė angelas (Prad. 22, 2), kame Dovidu laiku vėl pasirodė angelas, kurs padarė galą marui, ir kame Dovidas buvo pastatęs altorių (2 Kar. 24, 16...). Taip pat savo paskyrimu buti bažnyčios vieta tas kalnelis buvo šventas. — *Panašumą...* Aliuzija į Iš. 25, 9, 40, kame pasakyta, kad Dievas liepęs Mozei padaryti padangtę ir jos rakandus tokiuos, kokie jam parodyta ant Sinajaus. Plg. Iš. 25—30 ir 3 Kar. 6; Žyd. 8, 9. — (9) *Ir su tavim (prirengę) tavo išmintis*. Plg. Pat. 8, 22, 27; Jono 1, 1. — (10) *Didenybės sosto*. Gr. t.: garbės sosto, atsiųsk ją. — (11) *Blaiviai*: gudriai, išmintin-

Šv. Raštas, III t.

gai. — (12) *Savo tėvo*: Dovidu, kurs, nežiurint laikinių savo prasikaltimų, pasilieka visuomet sekintas pavyzdis karaliams.

(13) *Nes kas...* Plg. Iz. 40, 13; Rom. 11, 34; 1 Kor. 2, 16. Be išminties menkas žmogus negali ir nemoka patikti Dievui. — *Ko Dievas nori*: kad mes kiekviename atsitikime elgtumėms laikydami jo įstatymo. — (14) *Mariųų*: su kunu suvienytų ir jo našta apsunkintų esybių. — *Bailios*: svyruojančios, nes žmogui nelengva nutarti, kaip jis turi veikti. — (15) *Nes gendās kunas...* Plg. Rom. 7, 24; Gal. 4, 22. — *Buveinė*: Gr. t.: padangtė. Taip dažnai vadinama nepastovus ir greitai praeinąs žemiškas žmogaus buvis. — *Daug manančią*. Anot gr. t.: daug rūpesnių turinčią. —

et quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit? ¹⁷ Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis: ¹⁸ et sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, et quæ tibi placent didicerint hominēs? ¹⁹ Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio.

dame. Kas gi ištirs, kas yra danguje? ¹⁷ Kas pažins tavo mintį, jei tu nesuteiksi išminties ir neatsiūsi savo šventos dvasios iš augštybių, ¹⁸ ir taip nebus pataisyti esančiųjų ant žemės takai, ir žmonės neišmoks, kas tau patinka? ¹⁹ Nes išmintimi buvo išgelbėti visi tie, kurie tau, Viešpatie, patiko nuo pat pradžios.

II. Kaikurie išminties veikalai išrinktosios tautos istorijoje.

1. Išminties galė gelbėti ir bausti.

a) *Išminties padaryti stebuklai teisiesiems, pradedant nuo Adomo iki Mozei.*

Caput X. ¹ Hæc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, ² et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continendi omnia. ³ Ab hac ut recessit injustus in ira sua, per iram homicidii fraterni

10. perskyrimas. ¹ Ji sergėjo tą, kurs pirmas buvo Dievo padarytas, kad būtų žemės skritulio tėvas, kada jis buvo sutvertas vienas, ² ir ji išvedė iš savo prasikaltimo ir jam davė galės valdyti visa. ³ Kuomet nuo jos atsitraukė savo pyktyje neteisusis, jis pražuvo per

(17) *Tavo mintį.* Gr. t.: tavo užmąny-
mą. — *Jei tu nesuteiksi...* Mes net
nežinome to, kas mus visai arti paliečia,
daug mažiau mūsų pažinimas apima
visus žemiškus dalykus, bet jau visai
maža tolimus dangiškus; visų gi ma-
žiausiai neištiriamą Dievo užmąny-
mą. — (19) *Visi tie, kurie...* Gr. t. šitų ž.
iki eil. galui nėra.

Antroje knygos dalyje (10, 1—19, 20)
išminties naudingumas patvirtinama
pavyzdžiais, paimtas iš žydų istorijos
pradžios ir iš atsitikimų su jų neprie-
teliais.

10, 1—11, 4. Pavyzdžiais Adomo ir
Kaino, Noės (10, 1—4), Abraomo (10,
5), Loto (10, 6—9), Jokubo (10, 10—12)
ir Juozapo (10, 13, 14) parodoma, kaip
išmintis daro teisiuosius laimingus, neiš-
mintis gi atveda bausmių. Ta pat moki-

na išliuosavimas išrinktosios tautos iš
Aigypso vergijos ir jai padaryti tyruose
stebuklai (10, 15—11, 4).

(10, 1) *Ji sergėjo tą...* Išmintis sergėjo
Adomą nuo pikto ir nuo netobulumo,
kuomet jis tebebuvo pradinės teisybės
stovyje. — *Kada jis buvo sutvertas
vienas:* Kuomet dar jam nebuvo duota
padėjėjos Jievos. Plg. Prad. 1, 27. —
(2) *Išvedė iš jo prasikaltimo:* išmintis
įkvėpė jam tikrą atgailą ir gavo jam
kalčios dovanojimą, nors jis nebegalėjo
paliuosuoti savo ainijos nuo pradinės
nuodėmės. — *Valdyti visa.* Plg. Prad.
1, 28. Išmintis padėjo žmogui viešpa-
tauti ant sutvėrimų, kurie po jo nupuoli-
mo pasidarė jam neprietelinge. Plg.
Prad. 3, 17... — (3) *Neteisusis:* Kainas.
Jis buvo paniekinęs išmintį, pasiduo-
damas pykčiui. Rustybė jo piktenybės
šaknis, bet priežastis apakimo, atvedu-

deperiit. ⁴ Propter quem, cum aqua deleteret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum justum gubernans.

⁵ Hæc et in consensu nequitiae cum se nationes contulissent, sciavit justum, et conservavit sine querela Deo, et in filii misericordia fortem custodivit.

⁶ Hæc justum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in pentapolim: ⁷ quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constat deserta terra, et incerto tempore fructus habentes arbores, et incredibilis animæ memoria stans figmentum salis. ⁸ Sapientiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed et insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent. ⁹ Sapientia autem hos, qui se observant, a doloribus liberavit.

savo broľžudišką rustybę. ⁴ Kuomet dėlei jo vanduo naikino žemę, išmintis vėl pagelbėjo, vesdama teisųjį per paniekiną medį.

⁵ Ji, ir tautoms sutartinai pasidavus nedorybei, pažino teisųjį, išlaikė jį nepeiktiną Dievo akivaizdoje ir padarė tvirtą pasigailėjime link sunaus.

⁶ Ji išliuosavo teisųjį bėgantį iš žunančių bedievių tarpo, ugniai nužengiant į Penkiamiestį; ⁷ paliudyti apie jų nedorybę pasilieka smilkstanti apleista žemė, medžiai neša vaisių, kurie nepribręsta, ir stovi netikincios sielos atsiminimas, druskos šulas. ⁸ Nes netėmydami išminties jie ne tik tuo nupuolė, kad nežinojo gerumo, bet dar paliko žmonėms savo neišminties atsiminimą, taip kad nebegalėjo pasilikti pasislėpę tuose dalykuose, kuriais nusidėjo. ⁹ Išmintis gi išliuosavo nuo skausmų tuos, kurie ją gerbė.

sio jo nuožmų pasielgimą. — (4) Kuomet dėlei jo... Atsitolinusieji nuo Dievo Kaino ainiai, kurie susijungė moterystėmis su Sėto ainiais, buvo tvano priežastis (Prad. 6, 1). — Vėl pagelbėjo: kaip Adomui. Taip Noė buvo lyg-kad antras žmonių giminės tėvas. — Per paniekiną... Išmintis pamokino Noę pasidaryti iš menkos medegos dalyką (laivą), kurs galėjo pasipriešinti tvanui, nes ir tą laivą vėl pati išmintis vedė. Plg. Prad. 7, 21.

(5) Tautoms sutartinai... Aliuzija į Babelio bokšto statymą. Gr. t.: Kuomet (visuotinėje) piktumo sutartyje tautos buvo sumaišytos. — Babelio bokšto statymas buvo visuotinės bedievytės ženklas ir kalbų sumaišymas — pradžia pasiliekančio sugėdimo, kurs tebebuvo ir Abraomą laikais. — Teisųjį: Abraomą. — Nepeiktiną. Dievo apveizda apsaugojo jį nuo visuotinio sugėdimo, ir todėl jis buvo Dievo pašauktas. — Tvirtą pasigailėjime...: išmintis sustiprino Abraomą, kad jis nežiūrėdamas meilės link vienatinio sunaus buvo pa-

siryžęs, pareikalavus Dievui, jį paaukoti. Plg. Prad. 22, 1; Ekl. 44, 21.

(6) Teisųjį, bėgantį...: Lotą. — Į Penkiamiestį: į penkių miestų (Sodomos, Gomoros, Adamos, Sebojimo ir Segoro) plotą, nes patis miestai nevisi pražuvo. Plg. Prad. 19, 17. 22. —

(7) Pasilieka smilkstanti... Plg. Prad. 19, 28. — Medžiai neša... Gr. t.: ir augalai, kurie neša vaisių netobulais laikais, t. y. tokiuo metu, kada jie nebegali pribręsti. — Netikincios sielos: Loto pačios. Vž. Prad. 19, 26. Iš čia patiriame, kad jos kaltybė buvo vidujinė stoka tikėjimo. — (8) Nes netėmydami: nenorėdami pasiduoti jos vadovavimui. — Nupuolė. Gr. t.: sau pakenkė. — Žmonėms. Gr. t.: gyvenimui, t. y. visiems gyviesiems. — Atsiminimą: paminklą. Kas nenori sekti išminties, dvejopai sau kenkia: atima iš savęs supratimą to, kas tikra ir gera, taip kad nebegali apsaugoti savęs nuo žuvimo, be to užtraukia ant savęs tiek ir tokių bausmių, kad iš jų jųjį prasikaltimai darosi žinomi ne tik savo laiko žmo-

¹⁰ Hæc profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. ¹¹ In fraude circumvenientium illum affuit illi, et honestum fecit illum. ¹² Custodivit illum ab inimicis, et a seductoribus tutavit illum, et certamen forte dedit illi ut vinceret, et sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

¹³ Hæc venditum justum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam, ¹⁴ et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, et potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: et mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, et dedit illi claritatem æternam.

¹⁵ Hæc populum justum, et semen sine querela liberavit a nationibus, quæ illum deprimebant. ¹⁶ Intravit in animam servi

¹⁰ Ji vedė teisųji, bėgantį nuo brolio rustybės, tiesiais keliais, parodė jam Dievo karalystę ir davė jam žinojimo šventų dalykų, padarė jį turtingą varguose ir palaimino jo darbus. ¹¹ Ji buvo prie jo, kuomet norėta apgauti jį klasta, ir padarė jį turtingą. ¹² Ji sergėjo jį nuo neprietelių ir apgynė jį nuo suvedžiotojų, ir davė jam apgalėti kietoje kovoje, kad jis žinotų, jog išmintis užvis galingesnė.

¹³ Ji neapleido teisiojo parduoto, bet išliuosavo jį nuo nusidėjėlių, nužengė draug su juo į duobę. ¹⁴ ir neapleido jo pančiuose, kolei jam neatnešė viešpatavimo lazdos ir valdžios prieš tuos, kurie jį slėgė; ir ji parodė melagius esant tuos, kurie jį sutepė, ir davė jam amžino gyriaus.

¹⁵ Ji išliuosavo teisiąją tautą ir nepeiktiną ainiją nuo tautų, kurios ją slėgė. ¹⁶ Ji įėjo į Dievo tarno sielą ir stojo prieš baisius karalius

nėms, bet negali buti paslėpti nei nuo ainijų.

(10) *Teisųji...*: Jokubą, bėgantį nuo savo brolio Ezavo rustybės. Plg. Prad. 27. 28. — *Dievo karalystę*: suteikdamas regėjimą Bėtėlyje, kame jis matė nužengiančius iš dangaus ir užžengiančius angelus, vykinančius Dievo įsakymus apie žmones, augštybėse gi patį Dievą. Visa tai buvo Dievo karalystės vaizdas. Vž. Prad. 28, 12—20. — *Sventų dalykų*: Kurie buvo nuosavi Dievo karalystei. — (11) *Kuomet norėta...* Turima omenyje Labano pasiėlgimas su Jokubu ir kaip jis gynėsi. Plg. Prad. 30, 29—42; 31, 7... — (12) *Nuo suvedžiotojų*. Gr. t.: nuo tykojančių, taigi, nuo neprietelių kurie norėjo slapčia kenkti Jokubui. Rasi turėta omenyje jo brolis Ezavas (Prad. 31, 17...). — *Kietoje kovoje*: initynėse su angelu. Prad. 32, 24—29. — *Jog išmintis...* Gr. t.: dievobaimingumas. Jokubas, pajutęs, kad jo jiegos sumažėjo, karštai meldėsi Dievui. Taip jis pažino, kad dievobaimingumas

užvis galingesnis, nes jis net Dievą apgal.

(13) *Teisiojo parduoto*: Juozapo brolių parduoto į Agyptą. Prad. 37, 28. — *Nuo nusidėjėlių*. Gr. t.: nuo nuodėmės — į kurią norėjo jį įtraukti Putifaro pati. Prad. 39, 7—20. — *Į duobę*: į kalėjimą. Prad. 39, 21... — (14) *Viešpatavimo lazdos*: skėptro, t. y. valdžios lygios karališkai. Prad. 41, 37... — *Kurie jį slėgė...*: jo broliai, Putifarienė ir pats Putifaras. — *Amžino gyriaus*: kuomet išmintis parodė jį esant pranašą ir padarė iš jo Agypto gelbėtoją. Juozapo gyrius pasilieka visuomet, kolei jo vardas minimas.

(15) *Teisiąją tautą*. Gr. t.: šventąją tautą. Žydai vadinami šventa tauta, nes ji buvo Viešpaties išrinkta ir jos pašaukimas buvo šventas. Plg. Iš. 19, 4. — *Nepeiktiną ainiją*. Žydai dažnai užsielpnydavo papeikimų, bet čia jie vadinami nepeiktina ainija, palyginant juos su jų prispaudėjais. — *Nuo tautų*: nuo aigyptiečių. — (16) *Dievo tarno*:

Dei, et stetit contra reges horrendos in portentis et signis. ¹⁷ Et reddidit justis mercedem laborum suorum, et deduxit illos in via mirabili: et fuit illis in velamento diei, et in luce stellarum per noctem: ¹⁸ transtulit illos per Mare rubrum, et transvexit illos per aquam nimiam. ¹⁹ Inimicos autem illorum demersit in mare, et ab altitudine inferorum eduxit illos. Ideo justi tulerunt spolia impiorum, ²⁰ et decantaverunt Domine nomen sanctum tuum, et victricem manum tuam laudaverunt pariter: ²¹ quoniam sapientiar aperuit os mutorum, et linguas infantium fecit disertas.

Caput XI. ¹ Direxit opera eorum in manibus prophetæ sancti. ² Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: et in locis desertis fixerunt casas. ³ Steterunt contra hostes, et de inimicis se vindicaverunt. ⁴ Siti erunt, et invocaverunt te, et data est illis aqua de petra altissima, et requies sitis de lapide duro.

su stebuklais ir ženklais. ¹⁷ Ji atidavė teisiesiems jų darbų užmokesnį, vedė juos stebėtinu keliu ir buvo jiems dieną uždanga ir naktį žvaigždžių šviesa; ¹⁸ ji pervedė juos per Raudonąją jūrą ir pergabeno juos per giliausį vandenį. ¹⁹ Jų neprietelius ji paskandino juroje, juos gi ji išvedė iš bedugnės gilybės. Todėl teisieji ėmė bedievių grobį ²⁰ ir giedojo apie tavo, Viešpatie, šventąjį vardą ir gyrė visi draug tavo nugalinčią ranką; ²¹ nes išmintis atvėrė nebylių burnas ir padarė kudikių liežuvių iškalbingus.

11. perskyrimas. ¹ Ji vedė jų darbus šventojo pranašo rankomis. ² Jie keliavo per negyvenamus tyrus ir tiesės padangtes tuščiose vietose. ³ Jie stojo prieš neprietelius ir apsigynė nuo priešų. ⁴ Jie troško ir šaukėsi į tave, ir duota jiems vandens iš augštos uolos ir nutildyta jų troškulys iš kieto akmens.

Mozės. — *Baisius karalius*: Paraoną. — *Su stebuklais ir...* Plg. aug. 8, 8. — (17) *Teisiesiems*: žydams. Gr. t.: šventiesiems. Vz. 15. e. — *Jų darbų užmokesnį*. Užmokesniu čia pavadinta aigyptiečių paskolinti žydams indai, kuriuos tie pasisavino (Iš. 11, 2. 3; 12, 35) kaipo atsilyginimą už sunkius baudžiavos darbus aigyptiečiams (Iš. 1, 11; 5, 2...). — *Vedė juos...*: iš Aigypto per tyrus į Kanaaną. Kelionėje dieną juos dengė debesies šulais, naktį ugnies. — (18) *Ji pervedė...* Plg. Iš. 14, 22—31; Ps. 77, 13. — (19) *Juos gi ji išvedė*. Anot gr. t.: ir išmetė. Gr. t. kalbama apie išmestus ant Raudonosios jūros kranto prigėrusių aigyptiečių lavonus. — *Bedievių grobį*: prigėrusių aigyptiečių ginklus ir papuošalus (Fl. Jos.). — (20) *Giedojo...* Vz. Iš. 15, 1... — (21) *Ne-*

bylių burnas. Aliuzija į tą aplinkybę, kad Mozė prigintimi buvo neiškalbingas. Plg. Iš. 4, 10; 6, 12. Bet tuos žodžius galima suprasti ir apie visą žydų tautą. Plg. Ps. 8, 3.

(11, 1) *Pranašo*: Mozės. Plg. Iš. 16, 1; Atk. 34, 10...; Apd. 7, 37. — (2) *Per negyvenamus...* Kadangi išmintis juos vedė, jie galėjo keliauti tenai, kamė nebuvo jokių kelio, pasilikti tyruose per 40 metų ir nepražuti. — (3) *Prieš neprietelius*: amalekitus (Iš. 17, 8—16), kananiečius, amoriečius ir kitus. — (4) *Ir šaukėsi į tave*: ne visa tauta, bet jos vadas Mozė ir draug su juo rinktinės, šventos sielos. — *Duota jiems...* Plg. Iš. 17, 1—6; Sk. 20, 6...; 1 Kor. 10, 4. — *Augštos*. Anot gr. t.: titnago, arba: kaip titnagas kietos uolos.

b) *Išminties padaryti stebuklai prieš Dievo neprietelius.*

⁵ Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, a defectione potus sui, et in eis, cum abundarent filii Israel, lætati sunt; ⁶ per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est. ⁷ Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti injustis. ⁸ Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperate, ⁹ ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, et adversarios illorum necares. ¹⁰ Cum enim tentati sunt, et quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur. ¹¹ Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti. ¹² Absentes enim et

⁵ Nes kuo jų neprieteliai buvo nubausti, kada nebeturėjo vandens atsigerti, tuo džiaugėsi Izraelio vaikai, turėdami jo apščiai; ⁶ tuo jiems padaryta gera, kuomet buvo pristigę. ⁷ Nes užuot šaltinio nuolat tekančio vandens tu davei neteisiesiems žmonių kraujo. ⁸ Kuomet jiems nubausti už kudiškių užmušimą, jų skaitlius buvo mažinamas, tu netikėtai davei aniems apščiai vandens, ⁹ parodydamas tuomet įvykusių troškuliu, kaip tu išaugštini savuosius ir žudai jų priešininkus. ¹⁰ Nes kuomet jie buvo mėginami, nors jų plakimas buvo sujungtas su pasigailejimu, jie pažino, kokių kančių turi kentėti bedieviai, nuteisti su rustybe. ¹¹ Juos tu juk ištyrei kaip tėvas, kurs perspėja, anuos gi pasmerkei išardęs kaip kietas karalius. ¹² Ir toli nuo jų ir čiapat budami jie

11,5—12,27. Aigyptiečiai, kurių likimas palyginama su žydų, buvo teisingai, bet ne be pasigailejimo nubausti už savo nuozmumą ir stabmeldystę, laikantis keršto įstatų (11,5—12,2); taippat buvo nubausti ir kananiečiai (12,3—27).

(5) *Nes kuo...* Palyginimas aigyptiečių likimo su žydų paremtas stebuklingu gavimu vandens iš uolos, paminėtu aug. 4. e. Aigyptiečiai buvo nubausti pavertimu vandens į kraują, tuotarpu kad kiek vėliaus žydai gavo iš Viešpaties stebuklingo vandens. 5. ir 6. eil. išreikšta tarsi tema, kuri toliaus plačiai aiškinama. Gr. t. nėra žodžių: *kada nebeturėjo... apščiai*. — (6) *Jiems*: žydams. — (7. 8) *Nes užuot...* Daroma aluzija į pirmąją Aigypso slogą. Nuolat tekančio vandens šaltiniu pavadinta Nilo upė, kurios vanduo, aigyptiečiams bausti, buvo paverstas į kraują. Ta bausmė surišama su nuozmiu Aigypso Paraono nutarimu žudyti gimusius vyriškos lyties žydų vaikus, skandinant juos Nile (Iš. 1, 22). Gr. t. (kurs rasi ne visai tikras) kažkurie verčia taip: užuot gyvo (nuolat tekančio) vandens šaltinio jie

buvo nugąsdinti panašiu į užmušto žmogaus (supuvusiu) upės krauju, kad tai būtų bausmė už nutarimą žudyti kudiškius; aniems gi (žydams) netikėtai (stebuklu ir tai tokioje vietoje, kur niekas nesitikėjo rasti vandens) davei gausiai vandens. — (9) *Tuomet įvykusių troškuliu*: kurs tuomet buvo pradėjęs varginti keliaujančius per tyrus izraelitus. — *Kaip tu išaugštini...* Gr. t.: kaip tu baudei priešininkus. — (10. 11) *Kuomet jie*: izraelitai. — *Bedieviai*: aigyptiečiai. — *Juos*: žydus. — *Anuos*: aigyptiečius. — Izraelitams vandens stoka buvo išmėginimas jų pasitikėjimo, aigyptiečiams gi bausmė; aniems siuntė ją Dievas su meilės pilnu pasigailejimu, šitiems kaip apsirėškima savo teisingos rustybės. Anuos ta vandens stoka Dievas auklėjo, aigyptiečius gi baudė; izraelitams Dievas pasirodė esąs tėvas, aigyptiečiams kietas valdovas. Aniems tai turėjo būti perspėjimas kreiptis į Dievą, šitiems gi teismas. — (12) *Ir toli...* Taippat ir kada izraelitai buvo jau toli, aigyptiečiai kentėjo dėlė jų perpykti, pavydą ir tt. Tai patvirtinama.

præsentes similiter torquebantur. ¹³ Duplex enim illos acceperat tædium, et gemitus cum memoria præteritorum. ¹⁴ Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus. ¹⁵ Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt: non similiter justis sitientes.

¹⁶ Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, quod quidam errantes colebant mutos serpentes, et bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam: ¹⁷ ut scirent quia per quæ peccat quis, per hæc et torquetur. ¹⁸ Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisâ, immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones, ¹⁹ aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes: ²⁰ quarum non solum læsura

lygiai buvo kankinami. ¹³ Nes juos apėmė dvigubas nuobodis ir vaitojimas, atsiminus praeitus dalykus. ¹⁴ Nes girdėdami, kad per kančias, kurias jie kentėjo, aniems gerai daroma, jie atsiminė Viešpatį, stebėdamies dalykų pabaiga. ¹⁵ Nes iš kurio jie juokėsi, nuožmiai jį išmetę ir paniekinę, tuo stebėjosi atsitikimo pabaigoje, kitaip trokšdami ne kaip teisieji.

¹⁶ Atkeršyti gi už paikas jų nedorybės mintis, į kurias nuklydę jie garbino nebylius žalčius ir paniekinčius žvėris, tu siuntei ant jų daugybę nebylių gyvūnų, ¹⁷ kad žinotu, jog kuo kas nusideda, tuo jis ir kankinamas. ¹⁸ Nes visagalei tavo rankai, kuri sutvėrė žemės skritulį iš neregimos medegos, nebūtu buvę negalimas dalykas siųsti ant jų daugybę lokių, arba drąsių liutų, ¹⁹ arba naujos veislės nežinomų, pykčio pilnų žvėrių, kvėpuojančių ugnies garu, arba paleidžiančių dūmų kvapą, arba metančių iš akių baisių žiežirbų, ²⁰ kurių ne tik užpuolimas galėjo juos sunaikinti, bet ir pažvelgimas padaryti, kad jie mirtu iš baimės.

13. e. — (13) *Nuobodis*. Gr. t.: skausmas, liudesys. Pirmas egiptiečių skausmas buvo mintis, kad tos pačios aplinkybės, kurios jiems tiek daug vargo padarė, izraelitams buvo stebėtinų geradarysčių priežastis (14a), antras, kad jie turėjo pripažinti baudžiančią Dievo ranką, savo dievaičių niekingumą ir Dievo meilę link jojo tautos. Jiems buvo juo skaudžiaus, kad dabar turėjo stebėtis tais (15b), kuriuos jie kitados niekino. — (14) *Jie kentėjo*: egiptiečiai. — *Atsiminė*. Gr. t.: jautė, t. y. turėjo pripažinti jo galybę. — *Stebėdamies dalykų užbaiga*. Tų ž. nėra gr. t. — (15) *Nes iš kurio*... iš Mozės, kurs kaip ir kiti žydų vaikai turėjo būti įmestas į Nilo vandenį. Vz. Iš. 2, 8...; Plg. Iš. 7, 23; 10, 11, 12; Žyd. 11, 24, 25. — *Dalykų užbaiga*: kuomet jie nebegalėjo sugražinti izraelitų į vergiją. — *Teisieji*: žydai.

(16) *Nebylius žalčius*... Gr. t.: neprotingus slankiojančius gyvius. Plg. žem. 12, 24; Rom. 1, 21. — (17) *Jog kuo kas nusideda*... Aigiptiečiai buvo prasikaltę garbindami užuot Dievo visokius gyvulius; Dievas jiems atkeršijo gyvuliais. Plg. žem. 12, 28; Sk. 33, 3, 4. — (18) *Iš neregimos*. Gr. t.: iš neturėjusios išvaizdos. Kalbama ne apie pasaulio sutvėrimą iš nieko, bet apie jo sutvarkymą. Plg. Prad. 1, 2. — *Siųsti ant jų*... Plg. Kun. 26, 22; Jer. 8, 17; žem. 16, 1. — (19) *Naujos veislės*... Gr. t.: naujai suvertų. — Dievas galėjo ir tokių padaryti. Plg. Jobo 41, 9—12. — (20) *Vienu kvėpimu*: Dievo kvėpimu. — *Pačių savo darbų*. Anot gr. t.: teisybės. Plg. Sk. 28, 4; 1 Tim. 5, 24. — *Žiūrėdamas saiko ir*... Saikas, skaitlius, svarumas aiškiausiai pasirodo regimoje gamtoje. Kuomet paprastų įrankių gana įvyk-

poterat illos exterminare, sed et aspectus per timorem occidere. ²¹ Sed et sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, et dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti. ²² Multum enim valere, tibi soli supererat semper: et virtuti brachii tui quis resistet? ²³ Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, et tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram. ²⁴ Sed miseris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. ²⁵ Diligis enim omnia quæ sunt, et nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti. ²⁶ Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur? ²⁷ Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

Caput XII. ¹ O quam bonus, et suavis est Domine spiritus tuus in omnibus! ² Ideoque eos, qui

²¹ Bet ir be to jie galėjo buti užmušti vienu kvėpimu, pačių savo darbų persekiojami ir tavo galybės kvapo išblaškyti: bet tu sutvarkei visa, žiurėdamas saiko, ir skaitliaus, ir svarumo. ²² Nes daug galėti visuomet buvo pas tave vieną; ir kas pasipriešins tavo peties galybei? ²³ Nes kaip svarstyklių grūdėlis, taip tavo akyvaizdoje žemės skritulis ir kaip priešaušrinės rasos lašelis, kurs krinta ant žemės. ²⁴ Bet tu visų pasigaili, nes visa gali, ir apsimeti nematęs žmonių nuodėmių dėlei atgailos. ²⁵ Nes tu myli visa, kas yra, ir nelaikai neapykantoje nieko iš to, ką esi padaręs, nes ne neapkęsdamas tu esi ką nors paskyręs arba padaręs. ²⁶ Kaip gi galėtu kas nors pasilikti, jei tu nenorėtumei? arba kaip išsilaikytu, kas tavo nepašaukta? ²⁷ Tu pasigaili visų, nes jie tavo, Viešpatie, kurs myli sielas.

12. perskyrimas. ¹ O, kaip gi gera ir saldi, Viešpatie, tavo dvasia visame! ² Todėl tuos, kurie pa-

dyti Dievo sumanymams, jis, savo tobuloje išmintyje, nesiskubina mainyti paprastą pasaulio tvarką. — (22) *Vieną.* To ž. nėra gr. t. — (23) *Grūdėlis:* mažiausias sunkumas, kurio tačiau gana išardyti svarstyklių lygsvarai. Plg. Iz. 40, 15; 2 Mak. 8, 18. — *Rasos lašelis...* Taip pat rasos lašelis labai mažas ir visai nepastovus dalykas; nes vos tik pasirodo saulė, jis tuojau išnyksta. — (24) *Bet tu pasigaili...* Ir baudamas aigyp-tiečius Dievas buvo gailestingas. Gailestingumo priežastis — Viešpaties visagalybė ir begalinis žmogaus silpnumas (12, 16, 18). Plg. Bažnyčios maldos žodžius: Deus... qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas (Dom. X p. Pentec.). — *Dėlei atgailos:* kad jie darytu atgailą. Plg. Apd. 17, 30; Rom. 2, 4. — (25) *Nes ne neapkęsdamas...* Gr. t. prasimė: nes jei

ko butumei nekętes, to nebutumei paskyręs. — (26) *Kaip gi galėtu...* Plg. Ps. 103, 29...; 138, 5. — (27) *Kurs myli sielas.* Jos tobulesnis Dievo gerumo atvaizdas, tuo tarpu kad kiti tvariniai parodo tik to gerumo pėdsakas; malonės gi žvilgsniu jų panašumas eina taip toli, kad jos dalyvauja dieviškoje prigimtyje ir darosi Dievo vaikais, kurie amžinastyje turi būti atvesti dar į didesni tobulumą.

(12, 1) *O, kaip gi gera...*: kaip gi tat maloningas tavo, Viešpatie, pasielgimas su visais tvariniais. Gr. t.: nes tavo negendanti (nemari) dvasia yra visuose dalykuose. — Ta dvasia kiaurai pereiną esybes kaipo gyvybės pagrindas ir ji pasilieka juose juos palaikydama. — (2) *Dalintis:* ne visu kietumu, bet žiurėdamas savo meilės, kuri tik tiek teuzdeda baismės, kiek reikia, kad nu-

exerrant, partibus corripis: et de quibus peccant, admones et alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

³ Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti, ⁴ quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, et sacrificia injusta, ⁵ et filiorum suorum necatores sine misericordia, et comestores viscerum, hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo, ⁶ et auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum, ⁷ ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra. ⁸ Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. ⁹ Non quia impotens eras in bello subijcere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare: ¹⁰ sed partibus judicans dabas locum penitentiae, non ignorans, quoniam nequam est

klyšta, tu baudi dalimis ir dėlei to, kuo jie nusideda, tu perspėji ir ragini, kad pametę piktybę tikėtu į tave, Viešpatie!

³ Nes anuos senuosius tavo šventos žemės gyventojus, kurių bjaurėjais, ⁴ dėlto kad jie žavėjimais ir neteisiomis aukomis darė tau neapkenčiamų dalykų, ⁵ be pasigailėjimo žudė savo vaikus, ėdė žmonių vidurius ir rijo kraują iš tavo šventyklos vidaus, ⁶ gimdytojus draug ir žudytojus sielų be pagalbos, tu norėjai sunaikinti mūsų tėvų rankomis, ⁷ kad jie gautu Dievo tarnų vertą tėviškę, tą žemę, kuri tau visubrangiausi. ⁸ Bet ir jų tu pasigailėjai kaip žmonių ir siuntei savo kariuomenės pirmtakunus širšuolius, kad juos po truputį išnaikintu. ⁹ Ne kad tu butumei negalėjęs karėje pavergti bedievių teisiesiems arba vienu sykiu jų sunaikinti plėšriais žvėrimis arba kietu žodžiu, ¹⁰ bet dalimis teisdamas tu davei vietos atgailai, nors ir ne nežinojai, kad jų giminė netikusi, kad jų piktumas buvo jiems įgimtas, ir kad jų mintis niekuomet

sidėjęlį sugražintu. Dievas baudžia ne taip ilgai, ne taip daug, ne taip greitai, kaip nuodėmė savyje yra užsipelniusi. — *Ir dėlei to, kuo jie...* Gr. t.: ir tai primindamas, kuo jie nusideda, tu juos perspėji. — *Tikėtu:* ir apreiškstu savo tikėjamą meilės darbais.

(3) *Tavo šventos žemės...*: septynias kananiečių tautas gyvenusias Palestinoje. Plg. Atk. 9, 3; 12, 29; 18, 12. — (4) *Dėlto kad jie...* Plg. Kum. 18, 21. — (5) *Be pasigailėjimo žudė...* Turima omenyje garbinimas dievaičio Moloch, kuriam aukodavo vaikus. — *Ėdė žmonių vidurius...* Darydami iš žmonių kruvinų aukų kananiečiai ir kitos tautos magijos tikslais neretai dalyvaudavo tose aukose visai taip pat kaip ir kitose, būtent suvalgydavo dalį paaukoto žmogaus kūno ir gerdavo kraują. — *Iš tavo šventyklos vidaus.* Ką tie žodžiai čia reiškia, neaišku. Anot kaikiurių: toli nuo

tavo šventyklos, nuo tavo įstatymo. Netikras ir nevienaiškai skaitomas ir gr. tekstas. Tarp kitko jis skaitoma taip: *ἐκ μέσων ὁρίων θιάσων* ir verčiama: initiatos ex media rabidorum turba, pašvestuosius iš pasiutusiųjų minios tarpo. — (6) *Ir žudytojus.* Gr. ž. *ἀδέρντας* čionai reiškia: kas savo rankomis užmuša. — *Mūsų tėvų...* Jozuės vedamų Izraelitų rankomis. — (7) *Kad jie gautu...* Gr. t. kalbama apie tai, kad ta iš kananiečių atimta žemė turėjo gauti geresnių gyventojų, kuriais turėjo būti Dievo vaikai, izraelitai. — *Brangiausi.* (Gr. t.: labiausiai gerbiama. — (8) *Kaip žmonių:* nes jie tik silpni tvariniai linke į piktą. Plg. Ps. 78, 38, 39; 102, 14. — *Ir siuntei...* Vz. Iš. 23, 28...; Atk. 7, 20; Joz. 24, 12. — *Po truputį.* Plg. aug. 2. eil. — (10) *Dalimis:* po truputį, ne visus vienu kartu. — *Nors ir nežinojai...* Jie patys darė sau sugrįžimą

natio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. ¹¹ Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum. ¹² Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? ¹³ Non enim est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injuste iudicas iudicium. ¹⁴ Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti. ¹⁵ Cum ergo sis justus, juste omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum aestimas a tua virtute. ¹⁶ Virtus enim tua iustitiæ initium est: et ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. ¹⁷ Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et horum, qui te nesciunt, audaciam traducis. ¹⁸ Tu

negalėjo atsimainyti. ¹¹ Nes nuo pat pradžios jie buvo prakeikta ainija. Ir ne ko nors bijodamas tu buvai pasiryžęs dovanoti jų nuodėmes. ¹² Nes kas gi drįstu tau sakyti: Ką tu padarei? arba kas pakiltu prieš tavo teisumą? arba kas ateitu į tavo akyvaizdą gintų neteisiųjų žmonių? arba kas tave kaltintu, jei pražutu tautos, kurias tu esi padaręs? ¹³ Nes be tavęs nėra kito Dievo, kurs visais dalykais rūpintusi, kad tu turėtumei įrodinėti, jog ne neteisingai darai teisumą. ¹⁴ Nėra karaliaus, nei valdovo, kurs tavo akyvaizdoje galėtų reikalauti atskaitos apie tuos, kuriuos tie pražudei. ¹⁵ Kadangi tat esi teišus, tu visa teisingai tvarkai; ir tu laikai dalyku, nesutinkančiu su tavo galybe, pasmerkti tą, kurio nereikia bausti. ¹⁶ Nes tavo galybė yra teisybės pagrindas; ir kadangi tu visų Viešpats, tu pasirodai galingas visiems. ¹⁷ Bet tu parodai galybę tiems, kurie netiki į tavo visagalybę, ir baudai drąsumą tų, kurie tavęs nežino. ¹⁸ Galybės valdove, tu teisi su ramumu ir valdai mus su didžiu kantrumu; nes nuo

negalima, nors, jei butu norėje, jie butu galėję pakrypti į gerąją pusę (pvd. Raaba ir šiek tiek gabaoniečiai). Plg. Iš. 23, 30; Atk. 7, 22. — (11) *Prakeikta ainija*. Vz. Prad. 9, 25. — (12) *Arba kas ateitu į...* Gr. t. paskutiniudu klausimu pakeista vietomis. Tais klausimais patvirtinama, kad Dievas ne ko nors bijodamas sušvelnino savo ištarmę kananiečiams. — (13) *Nes be tavęs...* Eil. prasmė gali būti ir toki: nėra kito Dievo, atskyrus tave, kurs juk rūpiniesi visais dalykais, kad (meilės pilnais tavo rūpestingumo apsiroškimais) parodytumei, jog tavo teišmas ne per daug kietas, neneteišingas. Plg. 1 Petr. 5, 7. — (15) *Ir tu laikai dalyku...* Tik viena tėra baudžiančiai Dievo galybei riba ir ta pati ne viršujinė, bet vidujinė, butent pats jo šventumas ir teisingumas. — (16) *Teisybės pagrindas*. Dievas

nepriguli nei nuo vieno sutvėrimo; iš jo visagalybės ima pradžią kiekvienas tvarinys ir kiekviena tvarinio įjega; taigi, nei jame, nei tvarinyje nėra pagrindo, kad jis vieną statytų augščiau už kitą, nežiurėdamas teisybės. — *Ir kadangi tu...* Kaikurie gr. teksto mintį taip išreiškia: ir tai (ta aplinkybė), kad tu visiems viešpatauji, padaro, kad tu visų pasigaili. — (17) *Bet tu parodai...* Jei kada žmonės nenori tikėti į Dievo visagalybę, kaip kad darė Aikyro Paraoas (Iš. 5, 2), tai ypač tuomet jis ją apreiškia, kad sugėdintu drąsuolius. Plg. aug. 1, 3. — *Kurie tavęs nežino*. Gr. t. dar ir kitaip skaitoma: kurie tave žino, — todėl: kurie pažino Dievo visagalybę, bet pakėlė prieš ją maištą. — (18) *Galybės valdove*: tu, kurs esi savo galybės Viešpats, arba: galingasis Valdove.

autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

¹⁹ Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse et humanum, et bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis pœnitentiæ. ²⁰ Si enim inimicos servorum tuorum, et debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus et locum, per quæ possent mutari a malitia; ²¹ cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum? ²² Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes: et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam. ²³ Unde et illis, qui in vita sua insensate et injuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta. ²⁴ Et enim in erroris via diutius erraverunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. ²⁵ Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in deri-

tavęs pareina galėti, kuomet tik tu nori.

¹⁹ Tokiuo pasielgimu tu pamokinai savo tautą; kad teisusis turi buti ir žmoniškas, ir savo vaikuose sužadina tą gerą viltį, kad, budamas teisėjas, tu duodi nuodėmėse vietos atgailai. ²⁰ Nes jei savo tarnų neprietelius ir užsipelnčius mirčių tu baudei su taip didžia atodaira, duodamas laiko ir vietos, kad galėtų pamesti savo piktumą, ²¹ tai su kaip didžiu rupeštingumu tu teisi savo vaikus, kurių tėvams esi davęs prisiekų ir sutarčių apie gerus pažadėjimus? ²² Kuomet tat tu mus baudi, mūsų neprietelius tu daugeriopai plaki, kad teisdami atsimintumėm tavo gerumą, ir patį teisiami tikėtumėmės tavo pasigailėjimu. ²³ Todėl tai ir tiems, kurie savo gyvenime neprotingai ir neteisingai gyveno, tu davei kentėti didžiausių kančių tuo, ką jie garbino. ²⁴ Nes jie perdaug ilgai vaikščiojo klaidos keliu, laikydami dievais tai, kas ir tarp gyvulių paniekintina, ir gyvendami kaip neprotingi kudikiai. ²⁵ Todėl pasityčioti tu siuntei ant jų teismą kaip ant neprotingų

(19) Tokiuo pasielgimu... Maloningas Viešpaties pasielgimas su kananiečiais, buvo pamokinimas žydų tautai. — Ir žmoniškas. Gr. *φιλάνθρωπον*, žmonių prietelis. — Savo vaikuose: žyduose. — Budamas teisėjas. Tu ž. nėra gr. t. — Nuodėmėse: kuomet žmonės nusideda. — (21) Rupeštingumu: kad bausmė nebutu perdaug kieta. — Tėvams: patriarkams. — Prisiekų...: prisieka patvirtintų. — (22) Daugeriopai. Anot gr. t.: tukstanteriopai. Dievo maloningumas apsirėiškia kantrumu, kokiu Dievas laukia, kad nusidėjėlis pasitaisytu; kuomet kantrumo laikas praeina, prasideda kie-

tumas. — Teisdami: skirdami kitiems bausmę. — Patį teisiami: kuomet mus baudžia. — (23) Todėl: kadangi tu daugeriopai plaki savo neprietelius. — Ir tiems, kurie... Čia grįžtama į aigyptiečių pasielgimą ir svarstoma Dievo su jais pasielgimas. — Gr. t. galima taip išversti: todėl ir neteisiosius, kurie gyveno gyvenimo beprotystėje, tu kanokinai jų pačių nuobodomis. — (24) Ilgai. Gr. t.: toli. Jų klaida buvo didesnė už didžiausias žmonių klaidas. — Ir tarp gyvulių... Gr. t.: ir tarp neprietelių gyvulių labiausiai paniekintina. Plg. aug. 11, 16; Rom. 1, 23. — Gyvendami. Gr. t.:

sum dedisti. ²⁶ Qui autem ludi-
briis et increpationibus non sunt
correcti, dignum Dei iudicium
experti sunt. ²⁷ In quibus enim
patientes indignabantur, per hæc
quos putabant deos, in ipsis cum
exterminarentur videntes, illum,
quem olim negabant se nosse,
verum Deum agnoverunt: prop-
ter quod et finis condemnationis
eorum venit super illos.

vaikų. ²⁶ Bet jie nepataisyti pasi-
tyčiojimais ir draudimais prityrė
teismo, koks Dievo vertas. ²⁷ Nes
per tuos dalykus, ant kurių jie
pyko savo kentėjime, butent per
tatai, ką jie laikė dievais, jie matė
save naikinamus ir jie, kurie pirma
sakėsi nežiną Dievo, pripažino jį
esant tikrąjį Dievą; todėl ir jų pa-
smerkimo pabaiga atėjo ant jų.

2. Stabmeldystės atsiradimas, prigimtis, paikumas ir bausmės už ją.

Caput XIII. ¹ Vani autem sunt
omnes homines, in quibus non
subest scientia Dei: et his, quæ
videntur bona, non potuerunt in-
telligere eum, qui est, neque
operibus attendentes agnoverunt
quis esset artifex: ² sed aut

13. perskyrimas. ¹ Tušti visi
žmonės, kuriuose nėra žinojimo
Dievo, ir kurie iš matomų gėrybių
negalėjo suprasti to, kurs yra, nei
įsižiūrėdami į darbus nepažino, kas
jų darytojas, ² bet arba ugnį, arba
vėją, arba judrų orą, arba

apgauti. — (26) *Prityrė teismo, koks...*
Autorius atskiria dvejopą bausmę, su-
tikusią aigyptiečius, vieną mažesnę, kitą
daug didesnę; pirmą jis palygina su
bausme, koki skiriama vaikams, kitą va-
dina Dievo verta. Pirmoji bausmė, anot
vienų aiškintojų, buvusios pirmos Aigyp-
to slogos, antroji gi paskutinė sloga; anot
kitų, visos slogos vadinamos vaikų
bausme, bausmė gi Dievo verta tai am-
žinas pražudymas. — (27) *Nes per tuos
dalykus...* Ypač didis buvo aigyptiečių
apmaudas, kada jie matė save kankina-
mus kaip tik tais gyvuliais, kuriuos jie
laikė savo dievais; bet taip jie geriaus
buvo priversti pripažinti Izraelio Dievo
galybę. Plg. Iš. 5, 2; 8, 8. 28 ir k. Gr. t.
truputį aiškiau: nes jie (aigyptiečiai)
tuose (gyvuliuose ir tt.), ant kurių ken-
tėdami (kadanį per juos kentėjo) pyko,
tuose (sakau), kuriuos mane esant die-
vus, kuomet jais buvo kankinami, pa-
matė ir pažino tą, kurio seniaus sakėsi
nežiną, esant tikrąjį Dievą; todėl (ka-
dangi pažinimas pasiliko jiems be vai-
siaus, nes pažintojo Dievo negarbino
kaipo Dievo) ir pasmerkimo pabaiga
(t. y. paskutinis pasmerkimo laipsnis)
atėjo ant jų.

13, 1—15, 19. Aigyptiečių ir kananie-
čių stabmeldystės paminėjimas duoda
autorui progos plačiau kalbėti apie
stabmeldystės atsiradimą, prigimtį, pai-
kumą ir bausmės už ją. Pradėjęs įro-
dinėti, kaip paika garbinti gamtos gai-
valus ir dangaus žiburius (13, 1—9), jis
labai peikia tuos, kurie nesidrovi gar-
binti savo rankų padarų (13, 10—14, 11).
toliaus išaiškinęs žmogaus paveikslą atsi-
radimo garbinimo pradžią ir nurodęs to
garbinimo pragaištingumą (14, 12—15,
6), išjuokia stalmeldžių beprotystę (15,
7—19).

(13, 1) *Tušti...* Gr. t.: tušti gi pri-
gimtini visi... — Žmogaus piktnusis ne
tik netikusio auklėjimo ir viršujinių į-
tekmų pasekmė; jis įgimtas ir pilnai
išeina aikštėn, kuomet prieš jį nestovi
žinojimas Dievo. Plg. 12, 10. — *Ir:* tai
yra. — *Iš matomų gėrybių:* iš vidujinių
sutvėrtų dalykų tobulumų. 3. eil. kal-
bama apie jų gražumą, 4. e. apie jų įiegą
ir veikimą, 5. e. apie jų didumą ir gra-
žumą. — *Negalėjo suprasti...* Panašiai
protauja šv. Povilas Rom. 1, 20. — *To,
kurs yra.* Gr. t.: *τὸν ὄντα*, esančiojo, to,
kuriam yra buvimo pilnybė, Dievo
(Iš. 3, 14). — (2) *Bet arba ugnį...* Jie
stebėjosi tais dalykais ir laikė juos die-

ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. ³ Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est, speciei enim generator hæc omnia constituit. ⁴ Aut si virtutem, et opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis: ⁵ a magnitudine enim speciei, et creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri, ⁶ sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, et volentes invenire. ⁷ Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt: et persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur. ⁸ Iterum autem nec his debet ignosci. ⁹ Si enim tantum poterunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Domini non facilius invenerunt?

¹⁰ Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum, artis inventionem, et similitu-

žvaigždžių skritį, arba gausų vandenį, arba saulę ir mėnulį laikė valdančiais pasaulį dievais. ³ Jei gerėdamies jų gražumu jie laikė juos dievais, tai tegul žino, kaip daug gražesnis už juos jų Valdovas; nes grožės gamintojas yra visa tai padaręs. ⁴ Arba jei jie stebėjosi tų dalykų galybe ir veikimu, tesupranta iš jų, kad tas, kurs tai yra padaręs, stipresnis už juos, ⁵ nes iš tvarinio didumo ir gražumo galima pažinti ir matyti jų sutvėrtojas. ⁶ Tačiau ant jų dar netaip labai reikia dejuoti, nes jie rasi klysta, įieškodami Dievo ir norėdami jį rasti. ⁷ Nes pasilikdami arti jo darbų, jie tyrinėja ir duodasi suvedžioti tiems dalykams, kuriuos mato, nes jie geri. ⁸ Vėl gi ir šitiems nereikia dovanoti. ⁹ Nes jei tiek įstengė žinoti, kad galėjo vertinti pasaulį, kaip gi dar lengviaus neatrado jo Viešpaties?

¹⁰ Nelaimingi gi ir ant negyvųjų remia viltį tie, kurie vadina dievais žmonių rankų darbus, auksą ir sidabrą, dailės padarą ir gyvulių pavidalą arba senybės rankos pa-

vais. Plg. Atk. 4, 9; 17, 3. — *Žvaigždžių skritį*: žvaigždėtą dangaus skliausmą, kurs rodosi sukasis aplink žemę. — *Gausų*. Gr. t.: smarkų. — *Saulę ir mėnulį*. Gr. t.: dangaus žiburius. — (3) *Jie laikė*: gamtos garbintojai, kurie žiūrėjo tik į dalykų paviršį. — *Tai tegul žino...* jie turėjo pažinti. Nors pagonys buvo įgiję supratimą apie dievybę, bet geidulio apakinti jie jo nelavino ir jos perkėlė ant gamtos įiegy. Autorius nurodo, kas turėjo juos atvesti į tikrą supratimą Dievo. — (4) *Galybė ir veikimu*. Gr. t.: įiega ir energija, t. y. įiega ir jos pritaikymu. — (5) *Galima pažinti...* Gr. t.: analogijos keliu (išvadu) paremtu ant palyginimo) galima matyti. — (6) *Ne taip labai...* Anot gr. t.: jie nelabai peik-

tini. — (7) *Nes...* Paaškinama, kodėl mažesnė kaltybė gamtos garbintojų, palyginant su toliaus (10. e. ir tol.) aprašomais stabų garbintojais. — (8) *Vėl gi ir...* Nors jų kaltybė mažesnė, bet visgi ir jie kalti. — (9) *Kad galėjo vertinti...* Plg. Rom. 1, 18. — *Kaip gi jie...* Tai, ką jie darė, buvo sunkesnis dalykas kaip rasti Dievą jo darbuose.

(10) *Nelaimingi...* Stabų garbintojai labiau peiktini kaip gamtos garbintojai, apie kuriuos aug. kalbėta. — *Negyvųjų*: stabų. Jie ypatingu budu negyvi ne tik palyginti su Dievu, bet ir su gamta, kuriai Dievas yra davęs tam tikrų įiegy. — *Senybės rankos...* Kadangi buvo nežinoma, kaip jis atsiradęs ir gavęs savo išvaizdą, tai jį laikydavo nukritusiu iš

dines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ. ¹¹ Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, et hujus docte eradat omnem corticem, et arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ, ¹² reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur: ¹³ et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, et vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam suæ artis figuret illud, et assimilet illud imagini hominis, ¹⁴ aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, et rubicundum faciens fuco colorem illius, et omnem maculam, quæ in illo est, perliniens: ¹⁵ et faciat ei dignam habitationem, et in pariete ponens illud, et confirmans ferro, ¹⁶ ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, et opus est illi adjutorium. ¹⁷ Et de substantia sua, et de filiis suis, et de nuptiis votum faciens inquirat. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est: ¹⁸ et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita rogat mortuum, et in adjutorium inutilem invocatur: ¹⁹ et pro itinere petit ab eo, qui ambu-

darytą nenaudingą akmenį. ¹¹ Arba štai dailidė nusikerta miške tinkamą medį, dailiai nuskuta visą jo žievę ir, kaip reikalauja jo amatas, rupestingai padirba rakandą naudingą vartoti gyvenime; ¹² savo gi darbo liekanomis jis naudojasi valgiui išsivirti; ¹³ kas gi dar lieka ir kas netinka jokiems reikalams, medį kreivą ir gumbuotą jis ima ir rupestingai drožia aliekamu laiku ir naudodamos savo amato žinojimu jis jam duoda išvaizdą ir padaro jį panašų į žmogaus paveikslą, ¹⁴ arba daro iš jo kurio nors gyvulio pavidalą, patepdamas raudonais darylais ir dažais darydamas jo varšą raudoną, ir užtepdamas visas jame esančias dėmes. ¹⁵ Padaręs jam tinkamą buveinę, jis pakabina jį ant sienos ir pritvirtina geležimi, ¹⁶ kad kartais nenukristų; jis rupinasi juomi, nes žino, kad jis pats sau negali padėti; nes jis paveikslas, ir jam reikia pagalbos. ¹⁷ Ir štai darydamas apžadą teiraujasi pas jį apie savo lobį, ir apie savo vaikus, ir apie vestuves. Jis nesigėdžia kalbėtis su tuo, kurs be gyvybės; ¹⁸ meldžia sveikatos silpną, prašo gyvybės negyvą ir šaukia į pagalbą nenaudingą; ¹⁹ jis meldžia laimingos kelionės tą, kurs vaikščioti negali, prašo pelno, kloties darbuose ir pa-

dangaus ir garbindavo. — (11) *Dailidė...* Gr. t. kalbama ne apie gerą dailidę, bet apie paprastą medžių kirtėją, kurs todėl negalėjo dailiai padaryti dievaičio, bet tik bet-kaip. — *Tinkamą...*: tokį, iš kurio mano galėsiąs pasidaryti sau reikalingą rakandą. Dievaičiui padaryti jis net nerenka medžio; jį jis darys iš to, kas niekam nebetinka. — (12) *Liekanomis*. Gr. t.: atmatomis, todėl: skiedromis. — (13) *Netinka jokiems...* net ir nedideliai ugniai susikurti. — *Aliekamu laiku*: todėl tokiuo metu, kada jis nebežino, ką geresnio turėtų daryti.

Plg. Iz. 40, 16. 17. — *Savo amato žinojimu*. Kadangi jis tik paprastas medžių kapotojas, todėl jo padarytas stabas negali būti tikras dailės darbas. — (14) *Kurio nors gyvulio*. Gr. t.: kurio nors paniekintino gyvulio. — *Jo varšą*. Gr. t.: jo odą. — (17) *Ir štai darydamas apžadą...* Po nurodyto visiško stabo silpnumo, jo garbinimas turi rodytis ypač juokingas. — *Jis nesigėdžia...* Gr. t.: jis nesigėdžia maldauti jį ir kalbėti negyvam. — (18) *Nenaudingą*. Anot gr. t.: neturintį jokio prityrimo, todėl visai negalinti duoti pagalbos.

lare non potest: et de acquirendo, et de operando, et de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

Caput XIV. ¹ Iterum alius navigare cogitans, et per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocatur. ² Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex sapientia fabricavit sua. ³ Tua autem, Pater, providentia gubernat: quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus semitam firmissimam, ⁴ ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare. ⁵ Sed ut non essent vacua sapientiae tuae opera: propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeuntes mare per ratem liberati sunt: ⁶ sed et ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit saeculo semen nativitatis, quae manu tua erat gubernata. ⁷ Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui

sisekimo visuose dalykuose tą, kurs visame nenaudingas.

14. perskyrimas. ¹ Vėl kitas, manydamas plaukti laivu ir pradėdamas keliauti per siaučiančias bangas, šaukiasi į medį menkesnį už tą, kurs jį neša. ² Nes šitą medį išrado troškimas pelnytis ir padirbo amatninkas savo gabumu. ³ Tavo gi, Tėve, apveizda valdo, nes ir juroje tu davei kelią ir tarp bangų labai tikrą taką, ⁴ parodyti, kad tu gali išgelbėti iš viso ko, net jei kas ir be mokėjimo leistusi į jurą. ⁵ Bet kad tavo išminties darbai nebūtu nenaudingi, todėl ir menkam medžiui žmonės patiki savo gyvybes ir plaukdami per jurą laimingai atvyksta laivais. ⁶ Bet ir nuo pat pradžios, kuomet žuvo puikus milžinai, žemės skritulio viltis, atbėgus į sielį, kurs buvo tavo rankos valdomas, paliko pasauliui ainijos sėklą. ⁷ Nes palaimintas medžias, per kurį daroma teisybė. ⁸ Rankomis gi padarytas stabas prakeiktas, ir jis, ir kas yra jį padaręs, šitas, nes padarė, anas gi, nes budamas trupus buvo pava-

(14, 1) Į medį: į medinį stabą, koks paprastai buvo statomas ant senybės laivų priešakio. Plg. Apd. 28, 11. — (2) Nes šitą...: laivą. Laivas be palyginimo vertesnis už stabą; jis žmonių rupestingai ir dailiai daromas ir puošiamas; Dievas jį valdo ir laiko savo globoje, nes čia žmogus pritaiko savo įiegas taip, kaip reikalauja Dievo sumanymai. Nieko panašaus nėra su stabu, kurs padaromas nedailiai, be didesnių žmogaus pastangų, be svarbaus tikslų ir yra Dievui nuoboda. — (3) Tėve. Plg. aug. 11, 11. — Nes ir juroje... Aliuzija į žydų perėjimą per Raudonąją jurą. Plg. Iš. 14, 22. — (5) Bet kad... Gr. t.: bet tu nenori, kad tavo išminties darbai būtu neveikūs. — Tais žodžiais tarsi atsakoma išanksto į galintį kilti klausimą: kodėl gi Dievas neveda

žmonių per jurą be laivų? Dievas nori, kad jo duoti dalykams gabumai būtų lavinami. Jo apveizda pasirodo veiklesnė, kada ji duoda veikti mažesnėms priežastims, nekaip kad ji pati į visa nuolat kištusi. — (6) Kuomet žuvo... Vž. Prad. 6, 4. — Žemės skritulio viltis: Noė su savo šeimyna. — Į sielį. Noės padaryta skrynja visuotiniame tvane ne daugiaus reiškė kaip paprastas sielis ant jūros bangų. Plg. Prad. 6, 4; 7. 7. — (7) Daroma teisybė: norima pasiekti geri, su Dievo valia sutinkantį tikslą (plg. 1 Tim. 4, 4). Bet jei kiekvienas medis palaimintas, per kurį daroma teisybė, tai juo labiaus Kristaus kryžiaus medis, kurs prakiliausioje prasmėje pasidarė teisybės medis. — (8) Rankomis gi... Plg. Ps. 43, 4;

fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est. ⁹ Similiter autem odio sunt Deo impius, et impietas ejus. ¹⁰ Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur, ¹¹ Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, et in tentationem animabus hominum, et in musculum pedibus insipientium.

¹² Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: et adinventio illorum corruptio vitæ est, ¹³ neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. ¹⁴ Supervacuitas enim hominum hæc advenit in orbem terrarum: et ideo brevis illorum finis est inventus. ¹⁵ Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere cœpit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. ¹⁶ Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur fragmenta. ¹⁷ Et hos, quos in

dintas dievu. ⁹ Dievas lygiai neapkenčia ir bedievio ir jo bedievystės. ¹⁰ Nes tai, kas padaryta, kentės bausmę draug su tuo, kurs padarė. ¹¹ Todėl nebus pasigailėta ir pagonių stabų, nes iš Dievo tvarinių padaryta neapykantos dalykas, pagunda žmonių sieloms ir slastai neišmintingųjų kojoms.

¹² Nes jieškojimas stabų yra paleistuvystės pradžia, ir jų išradimas yra gyvenimo sugedimas; ¹³ nes jų nebuvo iš pat pradžia, ir jie nepasiliks amžinai. ¹⁴ Nes per žmonių tuštybę jie įėjo į pasaulį ir todėl jiems skirta greitas galas. ¹⁵ Nes kartaus gedulio prislėgtas tėvas pasidarė sau peranksti iš jo atimto sunaus paveikslą, ir tą, kurs tuomet buvo miręs kaip žmogus, dabar ėmė garbinti kaip dievą ir paskyrė tarp savo tarnų šventų apeigų ir aukų. ¹⁶ Paskui, slenkant laikui, įsigalėjus nedoram papročiu, ta klaida buvo sergima kaip įstatas ir valdovų paliepinu buvo garbinami drožiniai. ¹⁷ Taip pat tų, kurių žmonės negalėjo į akis garbinti, kadangi jie buvo toli, atsi-

Abak. 6, 3. — (9) *Bedievystės*: bedieviško darbo. Dievas nėkenčia žmogaus tiek, kiek jis bedieviškai elgiasi (Jieron.). — (10) *Nes tai, kas...* Nurodoma bausmė, iš kurios mes pažįstame Dievo neapykantą. — *Kentės bausmę...* Bausmę kentėti gali tik protinga esybė; stabai kenčia bausmę tik netikroje to žodžio pasmėje. Bausmė už stabmeldystę mirtis, pražuvimas kunu ir siela, stabai sunaikinami žmonėms nubausti. — (11) *Todėl nebus...* Gr. t.: taip pat ir pagonių stabams bus aplankymas (bus padaryta teismas ir jie bus sunaikinti), nes Dievo sutvėrimuose jie yra nuoboda... Plg. Jer. 10, 16.

(12) *Jieškojimas*: arba prasimanymas. — *Paleistuvystės*: bedievystės, t. y. visiško atpuolimo nuo Dievo ir pasi-

nėrimo į visokias kaltybes. — (13) *Nes jų nebuvo...* Pačioje žmonijos pradžioje buvo tik tikrojo Dievo garbinimas; stabmeldystė atsirado po tvano. — (14) *Nes per žmonių tuštybę*: ne be žmonių kaltybės (vz. aug. 8—10 eil.), kurie todėl verti bausti. — *Jiems skirta...* Paremti ant tuštybės jie nešioja savyje pražuvimo daigus. Taigi, jų pasilikimas trumpas palyginant su pasaulio buvimu, dar gi labiau, palyginant su amžinu tiesos buvimu. — (15) *Nes kartaus gedulio...* Kad stabus prasimanė žmonių tuštybė ir kad jų nebuvo nuo pat pradžios, autorius patvirtina savo laiko pavyzdžiais. — *Tarp savo tarnų...* Anot gr. t.: tiems, kurie buvo po jo ranka (jo valdžioje), paslapčių ir apeigų. — (17) *Garbintu...* Gr. t.: tam... vil-

palam homines honorare non poterant propter hoc quod longe essent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua solitudine. ¹⁸ Provenit autem ad horum culturam et hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia. ¹⁹ Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret. ²⁰ Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimaverunt.

²¹ Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. ²² Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed et in magno viventium inscientiæ bello, tot et tam magna mala pacem appellant. ²³ Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanie plenas vigiliis habentes, ²⁴ neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat: ²⁵ et omnia commista sunt, sanguis, homicidium, fur-

gabendavo iš tolumos pavidalą ir darė sau matomą paveikslą karaliaus, kurį norėjo pagerbti, kad tą, kurio čia nebuvo, savo uolumu taip garbintu lyg-kad čia-pat esanti. ¹⁸ Jų garbinimui padidinti nepaprastas dailininko rupeštingumas atvedė taippat nežinančius. ¹⁹ Nes jis norėdamas patikti tam, kurs buvo jį pasamęs, pasistengė savo gabumu pagražinti paveikslo panašumą. ²⁰ Žmonių gi daugybė pavyliota darbo gražumu tą, kurs anksčiau buvo gerbiamas tik kaip žmogus, dabar palaikė dievu.

²¹ Tai buvo žmonių gyvenimui apgavimas, kad žmonės, tarnaudami arba jausmui arba karaliams, davė nesuteiktiną vardą akmenims ir medžiams. ²² Ir negana buvo, kad jie klydo Dievo pažinime, bet dar gyvendami didžioje nežinojimo karėje jie vadina ramybę taip daug ir taip didžių blogumų. ²³ Nes arba savo vaikus aukodami, arba atnašaudami slap-
tas aukas, arba darydami beprotystės pilnas budynes, ²⁴ jie jau nebesergi nesuteptų nei gyvenimo, nei moterystės, bet vienas kitą užmuša iš pavydo, arba nuliudina svetimoteriavimu, ²⁵ ir visakas yra susimaišę: kraujas, žmogžudystė,

taviliautu. — (18) *Nežinančius*: kurie visai nežinojo, keno stovyta, bet tik stebėjosi jos gražumu. — (19) *Pagražinti*...: padaryti, kad stovyta būtų gražesnė už tą, kurį ji turėjo atvaizdinti.

(21) *Žmonių gyvenimui*: gyviesiems ir jų dorai. — *Jausmui*. Gr. t.: nelaimėi. — *Nesuteiktiną vardą*: vardą, kurs tinka tik tikrajam Dievui, ir kurio niekas kitas neturėtų nešioti. Plg. Iz. 42, 8. — (22) *Klydo Dievo pažinime*... Tai buvo praktikinis nežinojimas, kurs paminėjo žmones į nuolatinę kovą su

savim savo sąžinėje ir su kitais žmonėmis; toje kovoje nebebuvo šventai laikytasi jokios teisės, negerbta jokios doros. — *Nežinojimo karėje*: karėje, kilusioje iš nepažinimo tikrojo Dievo. — (23) *Aukodami*: stabams, Molochui, Baahui ir k. Gr. t.: nes arba darydami vaikų diškus pašventimus, arba slap-
tas aukas (Eleuzies, Kybelės ir tt.), arba neprotingas keistų apeigų iškilmes. — (24) *Iš pavydo*. Geriausiai: patykojės. — (25) *Sumišimas*. Rasi geriausiai: prievarta (iš kurios kilsta sumišimų). — *Gerųjų nerimastis*. Tikriausiai: varginimas gerųjų.

tum et fictio, corruptio et infidelitas, turbatio et perjurium, tumultus bonorum, ²⁶ Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ et impudicitia. ²⁷ Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium et finis. ²⁸ Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certe vaticinantur falsa, aut vivunt injuste, aut peierant cito. ²⁹ Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, male jurantes noceri se non sperant. ³⁰ Utraque ergo illis eveniet digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, et juraverunt injuste, in dolo contemnentes justitiam. ³¹ Non enim juratorum virtus, sed peccantium poena perambulat semper injustorum prævaricationem.

Caput XV. ¹ Tu autem Deus noster, suavis et verus es, patiens, et in misericordia disponens omnia. ² Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: et si non

vagystė ir apgavimas, sugedimas ir neištikinybė, suniřimas ir neteisi prisieka, gerųjų nerimastis, ²⁶ užmirřimas Dievo, sutepinas sielų, lyties permaina, moterysčių nepastovumas, svetimoterystės ir paleistuvystės netvarka. ²⁷ Nes nelabųjų stabų garbinimas yra visokios nelaimės priežastis, pradžia ir galas. ²⁸ Nes arba eina iš proto besilinksmindami arba pranařauja netiesą, arba neteisingai gyvena, arba greitai prisiekia neteisiai. ²⁹ Nes pasitikėdami stabais, kurie be gyvybės, jie nebijo, kad negerai prisiekdami sau pakenktu. ³⁰ Todėl už abudu dalyku juos sutiks teisinga bausmė, nes žiūrėdami stabų jie negerai manė apie Dievą ir neteisingai prisiekė, klatingai paniekindami teisybę. ³¹ Nes ne galybė jų, per kuriuos prisiekama, bet nusidėjeliams skirta bausmė visuomet ateina ant neteisiųjų prasiųkaltimo.

15. perskyrimas. ¹ Tu gi, mūsų Dieve, esi saldus ir tikras, kantrus ir visa gailėstingai tvarkąs. ² Nes jei mes nusidedame, mes tavo, žinodami tavo didumą, ir jei nenusidedame, žinome, kad esame pa-

— (25) *Dievo.* Gr. t.: geradarysčių, todėl: nedėkingumas. — *Lyties permaina.* Vz. Rom. 1, 26. 27. — (28) *Nes arba eina...* Tai, kas aug. pasakyta 23—27 eil., patvirtinama gyvenimo prityrimu. — (29) *Nes pasitikėdami...* Galutina racija, kodėl jie neteisiai prisiekia, yra jų stabmeldystė, kuri atbukino juose supratimą baudžiančios Dievo galybės. Kadangi tačiau prisiekdami jie turi omenyje dievystę ir taip prasikalsta (ne dievačiui, bet tikrajam Dievui), todėl jie verti bausti. — (30) *Už abudu dalyku:* už jų stabmeldystę ir už jų neteisingą prisieką. — *Teisybė.* Gr. t.: šventumą (prisiekos). — (31) *Bet nusidėjeliams...* Neteisingai prisiekiantis baudžiami už jų sąžinei pasipriešinančios širdies piktumą.

(15, 1) *Tu gi, mūsų...* Apsvarstęs nedorus stabmeldžių įpročius, išminčius jau nebegali susilaikyti, kad neskelbtu maloningumo ir gailėstingumo Dievo, kurs laikė Izraelio vaikus tikrame tikėjime (1—3 e.) ir apsaugojo nuo stabmeldystės su jos pasekmėmis (4—6 e.). — (2) *Nes jei mes...* Dievo maloningumas link žydų apsireiškė tuo, kad jis jų nesunaikins kaip pagonių, nors kaikurie iš jų ir nusidėtu. — *Ir jei nusidedame...* Geriaus gr. t.: bet mes nenusidėsime, žinodami... Jei izraelitai nusidėtu, jie neprazūs; bet jie visai nenusidės, nes pažinimas tikrojo Dievo ir jo santikių link jų sulauko juos nuo nuodėmės, tuotarpu kad stabmeldystė į nuodėmę veste veda. — *Paskaityti tarp tavų:* sutvėrimu, užlaikymu, stebuklais ir tt.

peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati. ³ Nosse enim te, consummata justitia est: et scire justitiam, et virtutem tuam, radix est immortalitatis.

⁴ Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, ⁵ cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima. ⁶ Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt. ⁷ Sed et figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, et similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, judex est figulus. ⁸ Et cum labore vano deum fingit de eodem luto: ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus animæ debitum quam habebat. ⁹ Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus et argentariis: sed et ærarios imitatur,

skaityti tarp tavųjų. ³ Nes tavo pažinti yra tobula teisybė; ir žinoti tavo teisybę ir galybę yra nemirtinumo šaknis.

⁴ Nes mūsų neįvedė į paklydimą klastingas žmonių prasimanymas, nei nupaišytas šešėlis, bergždžias darbas, drožtas paveikslas ištemptas visokiomis varsonimis, ⁵ pažvelgimas į kurį sužadina bepročio geidulį, ir jis myli negyvą mirusio paveikslo pavidalą. ⁶ Mėgėjai pikto verti turėti vilties tokiuose dalykuose, taippat ir tie, kurie juos daro, ir kurie myli, ir kurie garbina.

⁷ Nes ir puodžius minkydamas minkštą žemę su vargu lipdo mums vartoti visokių indų; iš to paties molio jis lipdo indų, kurie tarnauja švariam tikslui ir taip pat priešingam; koks gi turi būti kiekvieno iš šitų indų vartojimas, nutaria puodžius. ⁸ Ir taip tuščiu darbu jis lipdo iš to paties molio dievą, jis, kurs truputį anksčiau buvo padarytas iš žemės ir po valandos grįžta atgal ten, iš kur buvo paimtas, kuomet iš jo pareikalaujama paskolos sielos, kurią turėjo. ⁹ Tačiau jam nerupi, nei kad jis pavargs, nei kad jo gyvenimas trumpas, bet jis eina lenktynėmis su auksakaliais ir sidabrakaliais, taip-

— (3) *Nes pažinti tavo...* Plg. Jer. 9, 23. (4) *Jono 17, 3. — Teisybė.* To ž. nėra gr. t. — *Nemirtingumo...* Plg. aug. 1, 15; 3, 4; 4, 1 ir k...

(4) *Nes mūsų neįvedė...* Izraėlyje visuomet buvo ištikimų Dievo garbin-tojų, o po Babylono nelaisvės visa tauta buvo galutinai pagijus iš savo linkimo į stabmeldystę. — *Nei nupaišytas šešėlis, bergždžias darbas.* Geriaus anot gr. t.: nei bergždžias paišytojų darbas. — *Ištemptas.* Gr. t.: suteptas, subjaurintas. — (5) *Į kuri.* Gr. t.: į kurias (varšas). *Jis myli...* Čia tikriausiai daroma aliuzija į neprotingiausį ismilylėjimą į stovy-las, kokį mimi taip pat senobės rašytojai

(Plin. Hist. Nat. 36, 5, 4). — (6) *Verti turėti...* Savo paikybe ir piktumu jie užsipelnė, kad Dievas leistu taip įvykti.

(7) *Iš to paties molio.* Visa, ką puodžius lipdo, jis daro iš to paties molio; padarytųjų dalykų skirtumas atsiranda iš jų paskyrimo. Plg. Rom. 9, 21. —

(8) *Tuščiu:* pasmerktinu. — *Paskolos sielos.* Siela suteikta žemei, iš kurios padaryta žmogus, tik tarsi koki paskola.

— (9) *Kad jis pavargs,* t. y. turės mirti. — *Niekinkus dalykus.* Anot gr. t.: netikrus dalykus, falsifikatus. —

Taip gi vadinami puodžiaus padaryti stabai dėlto, kad jie buvo apraukiami aukso arba sidabro putomis ir turėjo išvaizdą

et gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit. ¹⁰ Cinis est enim cor ejus, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita ejus: ¹¹ quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam, quæ operatur, et qui insufflavit ei spiritum vitalem. ¹² Sed et æstimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitæ compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere. ¹³ Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, et sculptilia fingit.

¹⁴ Omnes enim insipientes, et infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, et imperantes illi: ¹⁵ quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum, ¹⁶ homo enim fecit illos: et qui spiritum mutatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. ¹⁷ Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his, quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem nunquam.

pat pamėgzdzioja variakalius ir daro sau garbės iš to, kad lipdo niekingus dalykus. ¹⁰ Nes jo širdis pelenai, jo viltis niekingesnė už žemes, ir jo gyvenimas menkesnis už molį; ¹¹ nes jis nežino to, kurs jį padarė, kurs jam įkvėpė veikiančią sielą, ir kurs jam įputė gyvybės dvasią. ¹² Bet ir mūsų gyvenimą jie laikė žaislu ir gyvenimo uždavinį, jieškojimu pelno ir manė, kad reikia pelnytis iš visako, net iš to, kas pikta. ¹³ Nes tas žino, kad jis labiausiai už visus prasikalstas, kurs lipdo iš žemės medegos trupius indus ir stabus.

¹⁴ Bet jie visi neišmintingi ir neapsakomai nelaimingi tie puikieji, kurie tavo tautos neprieteliai ir jos valdovai. ¹⁵ Nes jie laiko dievais visus pagonių stabus, kurie nesinaudoja nei akimis regėti, nei nosimis kvėpuoti, nei ausimis girdėti, nei rankų pirštais prisiliesti, bet ir jų kojos tingios vaikščioti. ¹⁶ Nes juos padarė žmogus ir kurs pats yra pasiskolinęs dvasią, juos padirbo. Nei vienas jų žmogus negalės padirbti panašaus į save dievo. ¹⁷ Nes pats budamas mirtingas jis neteisingsomis rankomis daro tik negyvą dalyką. Jis pats geresnis už tuos, kuriuos garbina; nes kad ir mirtingas, jis tačiau gyvena, anie gi niekuomet.

stabo padaryto iš brangios medegos. — (10) *Jo širdis pelenai.* t. y. tuščia ir neturi augštesnių siekinių. Plg. Iz. 44, 20. — *Jo viltis.* Rasi jo padarytas stabas, kuriuo jis pasitiki. — (11) *Jis nežino:* ne be savo kaltybės, todėl vertas bausti (plg. 13, 1...). — (12) *Gyvenimo uždavinį...* Anot gr. t.: žmonių gyvenimą pelningu jomarku. — (13) *Trupius indus ir stabus.* Jie žino, kad jų padaryti stabai tik truputis žemių, ir tačiau

jie apgaudinėja žmones. parduodami juos kaip dievus.

(14) *Bet jie visi...* ne tik tai tie, kurie dirba iš molio stabus. — *Neapsakomai nelaimingi...* Gr. t.: nelaimingesni už kudikio sielą savo tautos neprieteliai... — (15) *Kurie nesinaudoja nei...* Plg. Ps. 113, 5; 134, 16. — (16) *Pats yra pasiskolinęs...* Tik Dievas, kurs gyvas savo esme, gali sutverti gyvybę. Visi gi žmonių padarai negyvi.

¹⁸ Sed et animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora. ¹⁹ Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspiciere. Effugerunt autem Dei laudem, et benedictionem ejus.

¹⁷ Bet jie garbina ir niekingiausius gyvulius; nes su kitų neprotingumu palyginti, jie dar už šituos menkesni. ¹⁹ Net ir pasižiūrėjus, negalima pamatyti tuose gyvuliuose nieko gera; nes jie pasitraukė nuo Dievo gyriaus ir jo palaiminimo.

3. Išminties ir neišminties vaisiai.

Caput XVI. ¹ Propter hæc, et per his similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt. ² Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygometræ: ³ ut illi quidem con-

16. perskyrimas. ¹ Todėlei jie kentėjo, kaip buvo užsipelnę, per panašius dalykus kančias ir buvo naikinami žvėrių daugybe. ² Užtuot šitų kentėjimų tu suteikei savo tautai gerumo ir jiems davei, kaip jie labai geidė, naujo skanaus valgio, prirėngdamas jiems maistui putpelių; ³ kad anie norėdami valgyti, per tatau, kas jiems buvo pa-

(18) *Nes su kitų neprotingumu...* Kaip Vulg. taip ir gr. t. nevisai aiškus; ji rasi galima taip išversti: nes ką dėl paikybės, jei palyginami (gyvuliai su kitais dalykais), jie už šituos kitus žemesni. Autoriaus mintis rasi toki: dar didesnė beprotystė garbinti gyvulį, kaip garbinti stabą. — (19) *Bet ir pasižiūrėjus...* Gyvuliuose nėra tokio gražumo, kurs galėtu išaiškinti ir išiešinti jiems duodamą dievišką garbę. Plg. 14, 20; 15, 4. 5. — *Nes jie pasitraukė...*: jie nebe Dievui tarnauja, bet vartojami piktam tikslui, stabmeldystei, todėl nebegali turėti Dievo palaiminimo.

16, 1—19, 20. Naujais pavyzdžiais, paimtais iš istorijos žydų išėjimo iš Aigypso, parodomi išminties ir neišminties vaisiai, palyginant žydų ir aigypčių likimą: aigypčiai, kurie garbino gyvulius, buvo jais nubausti, izraėlitams gyvuliai atnešė naudos, ir kuomet juos gėlė gyvatės, Dievas jiems suteikė pagalbą (16, 1—15). Aigypčiai buvo nubausti lietumi ir ledais, izraėlitams krito iš dangaus mannos (16, 16—29). Aigypčiai tikėjo galėsią paslėpti savo nuodėmes ir buvo nubausti tamsybe, tuotarpu kad izraėlitams švietė skaisčiai šviesa (17, 1—18, 4). Aigypčiai, kurie norėjo užmušti izraėlitų

sunus, nustojo savo pirmgimių (18, 5 iki 19) ir nors Izraėlio tauta tyrumoje dėlei Korės gaujos maišto taip pat turėjo šiek tiek kentėti, tačiau Dievo rustybė tęsėsi tik trumpą laiką (18, 20—25.) Izraėlitai perėjo per Raudonąją jūrą sausomis kojomis, aigypčiai gi joje prigėrė. Aigypčiai buvo išeinančių iš jūros gyvūnų kankinami, izraėlitams atėjo nuo jūros paukščių, kad jie turėtų maisto (19, 1—12). Aigypčiai visa tai kentėjo, nes jie buvo nežmoniškesni už sodomiečius ir buvo to paties apakimo ištikti, kaip ir anie, izraėlitams gi (kadangi jie tarnavo Dievui ir kolei jie tai darė) viskas ėjo į gerą (19, 13—20).

(16, 1) *Todėlei*: dėlei garbinimo gyvuliu. Čia grįžtama į tuos dalykus, apie kuriuos kalbėta aug. 11. persk. — *Jie*: aigypčiai. — (2) *Putpelių*. Putpelių buvo izraėlitams siūsta du sykių; pirmą kartą Sino tyrumoje, antrą Parano (vz. Iš. 16, 13...; Sk. 11, 31...). Nors izraėlitų pasiėlgimas tuomet anaptole ne girtinas, tačiau siuntimas jiems putpelių savyje ir Dievo užmnyne buvo didelė stebuklinga geradarystė. — (3) *Anie*: aigypčiai. — *Per tatau, kas...* Aigypčiai buvo panašiai alkani, bet pažvelgimas į bjaurius gyvius (varles Iš. 8, 3), kurių siūsta jiems bausti, atėmė iš jų norą valgyti (apetitą). —

cupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam. ⁴ Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

⁵ Etenim cum illis supervenit seva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur. ⁶ Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ. ⁷ Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat, sanabatur, sed per te omnium salvatorem: ⁸ in hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo. ⁹ Illos enim locustarum, et muscarum occiderunt morsus, et non est inventa sanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujusmodi exterminari. ¹⁰ Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos. ¹¹ In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adjutorio. ¹² Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia. ¹³ Tu

rodyta ir siųsta, nustotu net ir reikalingo apetito; šitie gi, trumpą laiką kentėję stoką, ragavo naujo valgio. ⁴ Nes ant anų, kurie darė prispaudiną, reikėjo ateiti neišvengiamai prapulčiai, šitiems gi tiktai parodyti, kaip jų neprieteliai buvo naikinami.

⁵ Tiesa, ir ant šitų atėjo žiaurus žvėrių piktumas, ir jie buvo naikinami nuodingų žalčių įkandimais: ⁶ bet tavo rustybė ne amžinai pasiliko; sudraudimui jie buvo nugašdinti trumpam laikui, turėdami išsigelbėjimo ženklą, kad jiems butu priminta tavo įstatymo įskymai. ⁷ Nes kas grįždavosi, buvo pagydomas, ne per tai ką matė, bet per tave, visų Gelbėtoją. ⁸ Tuo gi tu parodei mūsų neprietelius, kad tu esi, kurs išliuosuoja nno viso, kas pikta. ⁹ Nes anie buvo užmušami skėrių ir mūsų įkandimais ir neatrasta gydymo jų gyvybei, nes jie buvo verti, kad tokių butu naikinami. ¹⁰ Tavo gi vaikų neapgalejo nei nuodingų slibinų dantis, nes tavo pasigailėjimas atėjęs juos gydė. ¹¹ Nes jie buvo plakami, kad atsimintu tavo žodžius, ir buvo greitai pagydomi, kad įkrisdami į gilų užniršimą ne negalėtu naudotis tavo pagalba. ¹² Nes ne žolė ir ne lipdinys juos gydė, bet tavo, Viešpatie, žodis, kurs visa gydo. ¹³ Nes tu esi, Viešpatie, kurs turi valdžią ant gyve-

Reikalingo apetito. Jis buvo reikalingas gyvybei palaikyti. — *Šitie:* izraelitai. — *Prapulčiai.* Gr. t.: stokai.

(5) *Tiesa, ir ant šitų...* Vz. Sk. 21, 6. — (6) *Išsigelbėjimo ženklą:* varinį žaltį. Jis buvo figura Jėzaus Kristaus ant kryžiaus. Vz. Sk. 21, 8, 9; plg. Jono 3, 13, 14. — (8) *Neprietelius:* aigyptiečiams. — (9) *Buvo užmušami...* Plg.

Is. 8, 24; 10, 4, 17; Apr. 9, 7. — *Neatrasta gydymo...* Jiems išsigelbėti neduota stebuklingo vaisto. — (11) *Buvo plakami.* Gr. t.: buvo badomi. Tas išsireikšimas paimtas iš papročio badant akstinu neleisti gyvuliams išeiti iš kelio. — *Užniršimą:* tavo žodžių. — (12) *Žodis:* valia. — (13) *Pas mirties vartus.* Mirties karalystė įsivaizdinama kaip o

es enim, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem, et deducis ad portas mortis, et reducis: ¹⁴ homo autem occidit quidem per malitiam, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta est: ¹⁵ sed tuam manum effugere impossibile est.

¹⁶ Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, et grandinibus, et pluviis persecutionem passi, et per ignem consumpti. ¹⁷ Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis justorum. ¹⁸ Quodam enim tempore, mansuetabatur ignis, ne comburerentur quæ ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem. ¹⁹ Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescibat undique, ut iniquæ terræ nationem exterminaret.

²⁰ Pro quibus angelorum esca nutritivisti populum tuum, et paratum panem de cælo præstisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. ²¹ Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, osten-

nimo ir mirties ir tu nuvedi pas mirties vartus ir atgal atvedi; ¹⁴ žmogus gi, tiesa, užmuša iš piktumo, bet kuomet dvasia išeina, jis jos nebesugrąžins ir nebeatšauks atgal sielos, kuri paimta; ¹⁵ iš tavo gi rankos negalima ištrukti.

¹⁶ Nes anie bedieviai, kurie sakėsi tavęs nepažįstą, buvo nuplakti tavo peties stiprybe, kankinti negirdėtu vandenimi, krušomis ir lietumi ir naikinami ugnimi. ¹⁷ Ir kas buvo labiausiai stebėtina, vandenyje, kurs visa geso, ugnis ėjo stipryn, nes teisųjų kersintojas yra pasaulis. ¹⁸ Nes kartais ugnis silpnėjo, kad nesudegtu siųstieji prieš bedievių gyvuliai, bet kad patis matydami žinotų, jog Dievo teismu jie kenčia persekiojimą. ¹⁹ Kartais gi ta ugnis vandenyje degė visur smarkiaus nekaip paprastai, kad sunaikintu piktos žemės išlavinį.

²⁰ Priešingai, savo tautą tu penėjai angelų valgiu ir jiems suteikei iš dangaus be vargo prirengtos duonos, turinčios savyje visokio gardumo ir visokios geriausios skonies. ²¹ Nes tavo esmė rodė tavo saldumą, kurį turi link savo vaikų, ir tarnaudama kiekvieno valiai ji

stipri mirties pilis, į kurią įeinama pro vartus. Plg. Atk. 32, 39; 1 Kar. 2, 6; Tob. 13, 2. — (14) *Paimta*: į mirusiųjų buveinę. — (15) *Iš tavo gi rankos...*: tavo ranka pasiekia ir požemius, tu gali atgaivinti ir bausti.

(16) *Kurie sakėsi...* Vz. Iš. 5, 2. — *Kankinti negirdėtu...* Kalbama apie septintąją Aigypso slogą (vz. Iš. 9, 22 iki 25); tik ji čia plačiau aprašoma, taip kaip buvo žinoma iš padavimo. — (18) *Gyvuliai*. Rasi skėriai, kurių norėta nusikratyti ugnimi. — (19) *Išdavini*: derlių.

(20) *Angelų valgiu*. Plg. Ps. 77, 25. — *Duonos...*: mannos. Plg. Iš. 16, 4; Ps. 104, 40. — *Turinčios savyje...* Manna buvo gardi tiems, kurie ją valgė, nes ji buvo pritaikinta kiekvieno iš jų skoniam. — (21) *Tavo esmė*: manna. ypatingu būdu Dievo atsiųsta substancija. Ji turėjo saldžios tešlos skonį, todėl primindavo Dievo saldumą. Plg. Iš. 16, 31; Sk. 11, 8. — *Ji virto į tai, ko...* Nors manna turėjo tam tikrą savo skonį, bet ji įgydavo ir kitoki, žiurint valgančiojo noro. Skonies permaina įvykdavo arba stebuklingu būdu, arba anot kitų

debat: et deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur. ²² Nix autem et glacies sustinebant vim ignis, et non tabescebant: ut scrirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia coruscans. ²³ Hic autem iterum ut nutrirentur justi, etiam suæ virtutis oblitus est. ²⁴ Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus injustos: et lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt. ²⁵ Propter hoc et tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuæ deserviebat, ad voluntatem eorum, qui a te desiderabant: ²⁶ ut scirent filii tui, quos dilexisti Domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat. ²⁷ Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat: ²⁸ ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, et ad ortum lucis te adorare. ²⁹ Ingrati enim spes tamquam hybernalis glacies tabescet, et disperiet tamquam aqua supervacua.

virto į tai, ko kas norėjo. ²² Sniegas ir ledas išlaikydavo ugnies jėgą ir netirpo, kad jie žinotu, jog deganti krušoje ugnis ir žaibuojanti lietuje naikino neprietelių vaisius; ²³ bet paskui ji vėl užmiršdavo savo galybę, kad būtų maitinami teisieji. ²⁴ Nes tvarinys, tarnaudamas tau kaipo Sutvertojui, užsidega kaninti neteisųjų ir sušvelnėja geradaryti tiems, kurie tavimi pasitiki. ²⁵ Todėl ir tuomet priimdama visokių išvaizdų ji tarnavo tavo visa peninčiai malonei, kaip buvo valia tų, kurie tau išreikšdavo savo troškimus, ²⁶ kad tavo vaikai, kuriuos tu, Viešpatie, myli, žinotu, jog ne gamtos vaisiai maitina žmones, bet tavo žodis laiko tuos, kurie į tave tiki. ²⁷ Nes kas ugnies negalėjo būti sunaikinta, tuojau tirpo mažo saulės spindulio sušildyta, ²⁸ kad visiems būtų žinoma, jog reikia dar saulei neužtekėjus tave augštinti ir auštant tave garbinti. ²⁹ Nes nedėkingojo viltis sutirps kaip žiemos ledas ir išnyks kaip nenaudingas vanduo.

aiškinųjų pareidavo nuo įmaišymo į ją priedų. Senobinis žydų padavimas patvirtina tai, kas čia pasakyta apie mannos skonis permainą. Tačiau nors manna buvo savaime skanus valgis ir pigiai galėjo būti pritaikinta prie valgančiųjų noro, žydams galų gale ji nusibodo. To nusibodimo priežastis buvo ne skonis, bet nuolatinis jos matymas. — (22. 23) *Sniegas ir ledas...*: manna, turėjusi išvaizdą šerkšnos ir krušos (plg. Iš. 16, 14; Sk. 11, 7), netirpo, bet ant ugnies buvo prirengiama iš jos izraelitams maisto. Tai turėjo jiems priminti, kad jų neprieteliams nubauti ugnis degė net lede. — *Teisieji*: žydai. — (25) *Ji*

tarnavo: manna. — *Tavo visa peninčiai malonei*: maloningai Dievo valiai dovanai suteikiančiai gėrybių; arba rasi geriaus: geradarančiai Dievo apveizdai, kuri tikra visų penėtoja. — (26) *Gamtos vaisiai*, t. y. visokios rūšies augalai. — *Tavo žodis...*: čionai manna visagalinčiu Dievo žodžiu sutverta. Plg. Atk. 8, 3; Mt. 4, 4. — (27) *Kas*: manna. Plg. Iš. 16, 11. 21. — (28) *Kad visiems būtų...* Manna reikėjo rinkti dar saulei neužtekėjus. Tai turėjo pamokinti, jog Dievo tautai reikia su didžiu karščiu skubintis garbinti ir girti savo Viešpatį nuo pat aušros. Plg. Ps. 5, 4; 56, 9; 87, 14. — (29) *Nes nedėkingojo...* Kaip dėkingumas

Caput XVII. ¹ Magna sunt enim iudicia tua Domine, et inenarrabilia verba tua: propter hoc in-disciplinatae animae erraverunt. ² Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctae: vinculis tenebrarum et longa noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuae providentiae jacuerunt. ³ Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende, et cum admiratione nimia perturbati. ⁴ Neque enim quae continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, et personae tristes illis apparentes pavorem illis praestabant. ⁵ Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen praeberere, nec siderum limpida flamma illuminare poterant illam noctem horrendam. ⁶ Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore

17. perskyrimas. ¹ Nes tavo, Viešpatie, teismai dideli ir tavo nutarimai neišpasakojami; todėl nemokslios sielos paklydo: ² nes kuomet neteisieji buvo įsitikinę galėsią viešpatauti ant šventosios tautos, jie supančioti tamsybės ir ilgos nakties raiščiais, uždaryti savo pastogėse gulėjo kaip pabėgėliai nuo amžinosios apveizdos. ³ Kadangi jie manė pasiliksią pasislėpę slaptose nuodėmėse, jie buvo tamsaus užmirkimo dangalo išskirstyti, baisiai bijodami ir begal didžio nustebimo išgąsdinti. ⁴ Nes ir lindynė, kurioje jie slėpėsi, jų negynė nuo baimės; nužengias triukšmas juos gąsdino, ir liudnos jiems pasirodanti šmėklos darė jiems baimės. ⁵ Net ir joki ugnies jiega negalėjo jiems suteikti šviesos, nei šviesios žvaigždžių liepsnos negalėjo apšviesti anos baisios nakties. ⁶ Pasirodydavo gi jiems uma baisumo pilna ugnis, ir išgąsdinti nevisai matomu reginiu, jie laikė

daro žmogų vertą naujų geradarysčių, taip nedėkingas negali nieko daugiau laukti.

(17, 1) *Tavo nutarimai.* Tų ž. nėra gr. t. Dievo teismais čia tikriausiai pavadinta pasaulio Viešpaties ir valdytojo užmanymai ir nutarimai, kuriais visi žmonių dalykai sutvarkyti su išmintingiausia apveizda, ir ypač tas budas ir kelias, kuriuo Dievas buvo nutaręs išliuosuoti savo tautą iš Aigypto vergijos. Plg. Rom. 11, 33. — *Nemokslios sielos:* aigyptiečiai. Jie nemokėjo ir nenorėjo suprasti Dievo nutarimų, todėl paklydo. — (2) *Viešpatauti ant...* (ir. t.: slėgti šventąją... — *Tamsybės ir ilgos...* Autorius pradeda kalbėti apie devintosios Aigypto slogos, butent trijų dienų tamsybės, baisumus; Mozės jie tik trumpai paminėti (Iš. 10, 21—23), čia gi plačiau ir poetiškai aprašinėjami. — *Kaip pabėgėliai...* Jie norėjo ištrukti nuo visavaldančios Dievo apveizdos, tamsybė juos uždarė savyje lyg koks kalėjimas. — (3) *Kadangi jie manė...*

Tamsybė, kuria aigyptiečiai piktai naudojosi slaptoms nuodėmėms daryti, jiems pasidarė teisinga bausmė. — *Tamsaus užmirkimo dangalo...* Tamsybės priversti kiekvienas pasilikti savo namuose, jie tuo pačiu buvo kits nuo kito atskirti. — *Begal didžio...* Aiškiaus gr. t.: šmėklų nugąsdinti (vz. 4. e.). — (4) *Lindynė.* Anot gr. t. čia kalbama apie namų gilumą, kame slėpėsi aigyptiečiai, bet negalėjo rasti ramybės. — *Nužengias...* Negirdėti garsai, kurie rodėsi iš augštybių nužengia su triukšmu žemyn, atsiliepdavo aplink baimės pilnus aigyptiečius. — *Liudnos jiems...* Rasi tai buvo tik jų pačių vaidentuvės vaizdai ir baidyklės, kokių sąžinė statė jų sielos akyvaizdon (Bonav.). Gal ypač tai buvo pavidalai nukankintų žydų ir jų vaikų. — (6) *Ugnis.* Rasi žaibai. — *Jie laikė pamatyta...* Kada vėl darėsi visai tamsu ir vėl veikė jų vaidentuvė, jie laikė pamatytus, ugniai blikstelėjus, reginius dar baisesniais, nekaip kad jie ištikrųjų buvo.

plenus: et timore perculsi illius, quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse quæ videbantur:

⁷ et magicæ artis apppositi erant derisus, et sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia. ⁸ Illi enim qui promittebant timores et perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. ⁹ Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium et serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: et aerem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre. ¹⁰ Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia. ¹¹ Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum. ¹² Et dum ab intus minor est expectatio, majorem computat inscientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat. ¹³ Illi autem qui impotentem vere nocentem, et ab infimis, et ab altissi-

panatyta apsireiškiną dar baisėsniu.

⁷ Taip jų mokėjimas žavėti pavirto išjuokimu, ir išmintis, iš kurios jie darė sau garbės, buvo su gėda nubaušta. ⁸ Nes tie, kurie žadėjo nuo sergančios sielos nuvaryti baimes ir neramumus, patys pilni baimės juokingai apsirgo. ⁹ Nes nors ir joki baisenybė jų negąsdino, jie, sujudinti gyvulių praėjimu ir žalčių šnypštimu, žuvo drebėdami, ir net nenorėjo žiūrėti į orą, kurio niekas jokių būdu negali išvengti. ¹⁰ Nes piktenybė, būdama baili, pati save pasmerkia savo liudijimu, nes sąžinės išgąsdinta ji visuomet laukia didžiųjų nelaimių. ¹¹ Nes baimė ne kas kita, kaip tik atsisakymas nuo protavimo suteikiamos pagalbos. ¹² ir juo mažiaus laukiama pagalbos iš vidaus. juo didesniu piktumu laikoma nežinoma priežastis, per kurią kenčiama. ¹³ Tie gi, kurie tą tikrai negalingą, iš žemiausio ir

(7) *Taip jų mokėjimas...* Aigypto burtininkai, nežiurint jų pasigyrimų, negalėjo prasašinti aprašytųjų baisumų. Anot gr. t.: jų burtininkystės apgaulės gulėjo nublokštos ant žemės, ir nubaudimas už pasididžiavimą išmintimi buvo pilnas sugėdinimo. Plg. Iš. 7, 22. — (8) *Nes tie, kurie žadėjo...* Aigyptiečių kunigai ir žavėtojai buvo draug ir gydytojai. Jie patys sau negalėjo duoti pagalbos (plg. Lk. 4, 23), tačiau jie mėgino, nors trečioje slogoje juos jau buvo sutikęs nepasisekimas ir didelė gėda, vėl stoti prieš Mozę šeštoje slogoje (Iš. 9, 11). Jų apsigimnas buvo juokingas dalimi dėlei jų pirm to išreikštų pasigyrimų, dalimi gi dėlto kad jie buvo nusigirandę tik įsivaizdintų dalykų (9. e.). — (9) *Nors ir...* Toliaus aprašoma ypatinga burtininkų baimė. — *Gyvulių praėjimu ir...* Tai buvo paprasti dalykai; tačiau ir gyvuliai buvo nepaprastų apsireiškimų sujudinti; be to išalkę jie su didesniu neramumu jie-

kojo maisto. — *I orą.* Visur juos sutikdavo jų vaidentuvės sutverti vaizdai. — (10) *Nes piktenybė...* Piktumas gali parodyti daug drąsos, bet kada ant jo ateina užpelnę bausmė, tuomet išeina aikštėn jo įgimtas bailumas. Bet visuomet jis priduria savo vaidentuvėje dar šį-tą prie jam ištikrųjų pripažintos bausinės. — (11) *Nes baimė...* Kaip bailūs kareiviai atiduoda priešui vienatinę savo globą, stiprią pilį, taip didžios baimės suimtas žmogus lyg-kad išsižada proto, kurs vienas jam rodė, kaip galėtų gintis nuo laukiamo pavojaus, tarsi atsisakydamas juo naudotis, taip kad darosi panašus į beprotį. — (13) *Negalinga...* Anot gr. t.: negalimą ir iš negalimų mirusiųjų buveinės gilybių atneštą naktį. — Taip čia vadinama baisi trijų dienų tamsybė Aegypto. — *Miegojo tuo pačiu miegu.* Aigyptiečių burtininkai tą naktį tiek pat tegalėjo miegoti, kiek ir visi išgąsdinti Aigypto gyventojai, todėl ir jie negalėjo užnūgti.

mis inferis supervenientem, eundem somnum dormientes, ¹⁴ aliquando monstorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat.

¹⁵ Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. ¹⁶ Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem. ¹⁷ Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium, ¹⁸ aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant illos præ timore. ¹⁹ Omnis enim orbis terrarum limpidus illuminabatur lumine, et non impeditis operibus continebatur. ²⁰ Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviore tenebris.

Caput XVIII. ¹ Sanctis autem tuis maxima erat lux, et horum

iš giliausio pragaro užėjusią ant jų naktį miegojo tuo pačiu miegu, ¹⁴ buvo kartais šmėklų baimės kanikinami, kartais alpo sielos nusiiminimu; nes ant jų buvo užėjęs umas ir netikėtas išgastis.

¹⁵ Toliaus, jei kas iš jų parpuolė, tas buvo laikomas tarsi uždarytas kalėjime, nors ir be grandinės. ¹⁶ Nes ar kas buvo žemdirbis, ar pienuo, ar lauko darbininkas, užklyptas jis kentėjo neišvengiamą likimą; ¹⁷ nes visi buvo surišti viena tamsybių grandine. Ar tai švilpias vėjas, ar meilus paukščių čiulbesys tarp tankių medžių šakų, ar labai sriaunas tekančio vandens smarkumas, ¹⁸ ar galingas žemyn krintančių uolų bildesys, ar nematomas žaidžiančių gyvulių lėgimas, ar smarkus kriokiančių žvėrių balsas, ar atsiliepias nuo augščiausių kalnų aidas, visa tai darė, kad jie alpo iš baimės. ¹⁹ Nes visas žemės skritulis buvo spindinčios šviesos apšviečiamas ir buvo užimtas be klinčių savo darbais: ²⁰ tik ant jų vienių buvo padėta sunki naktis, vaizdas tamsybės, kuri turėjo ant jų užėiti. Taigi, jie patys buvo sau labiausiai už tamsybę nepakenčiami.

18. perskyrimas. ¹ Tavo gi šventiesiems buvo didžiausi šviesa, ir

(15) *Kas iš jų:* iš visų aigyptiečių. — *Buvo laikomas...* bijojo pasijudinti, kaip žmogus prirakintas kalėjime. — (16) *Lauko.* Gr. t.: tyrumos (kame jie turėjo atlikti baudžios darbus savo valdovui). — (17) *Ar tai švilpias vėjas...* Visi gamtos apsireiškimai toje dėlei piktos sąžinės dar baisesnėje tamsybėje didino baimę, net ir taip nekalti kaip vėjo švilpimas, arba taip meilus kaip paukščių čiulbėjimas. — (19) *Nes visas...* Kada Aegyptas taip baisiai kentėjo, kitur visas pasaulis džiaugėsi šviesa ir

saule. — (20) *Vaizdas tamsybės...* Ta naktis buvo vaizdas amžinos tamsybės, ypač savo baisiais apsireiškimais, kurie rodėsi išėję iš požemių karalystės (13. e.).

(18.1) *Tavo gi šventiesiems:* izraelitams. — *Ir nors anie...* Gr. t. taip verčiama: girdėdami, tiesa, jų balsą (šventųjų, t. y. izraelitų), nematydami gi išvaizdos (aigyptiečiai negalėjo matyti izraelitų veido, nes patys buvo tamsybėje) jie (aigyptiečiai) skelbė anuos esant laimingus (nes buvo liوسي nuo tamsybės slogos), ką nors ir anie taippat buvo iškentėję (t. y.

quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non et ipsi eadem passi erant, magnificabant te: ² et qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: et ut esset differentia, donum petebant. ³ Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, et solem sine læsura boni hospitii præstitisti. ⁴ Digni quidem illi carere luce, et pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

⁵ Cum cogitarent iustorum occidere infantes: et uno exposito filio, et liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, et pariter illos perdidisti in aqua valida. ⁶ Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus juramentis crediderunt, animæquires essent. ⁷ Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem

nors anie girdėjo jų balsą, bet nematė jų veido. Kadangi jie tą-pat nekentėjo, jie augštino tave, ² ir kurie pirma buvo žeidžiami, dėkojo, kad nebežeidžiami, ir meldė malonės, kad skirtumas būtų ir toliaus. ³ Todėl nežinomo kelio vedėją jie turėjo degantį ugnies šulą, ir tu jiems suteikei nekenkiančią saulę, kad gerai keliautu. ⁴ Anie juk verti buvo neturėti šviesos ir kentėti tamsybių kalėjimą, nes jie sergėjo užrakintus tavo vaikus, per kuriuos buvo pradėta duoti pasauliui negendanti įstatymo šviesa.

⁵ Kadangi jie turėjo užmanymą užmušti teisiųjų kūdikius ir kadangi buvo išmestas vienas vaikas ir jiems nubauti išliuosotas, tu atėmei iš jų daugybę vaikų ir pradžiai juos draug galingame vandenyje. ⁶ Nes ana naktis buvo išanksto žinoma mūsų tėvams, kad tikrai žinodami, kokiomis prisiekomis jie tikėjo, būtų ramesni. ⁷ Taip tavo tauta laukė teisiųjų išgelbėjimo ir

nežiurint kančių, kurias per visą prispaudimo laiką izraelitai turėjo iškentėti); ² kad gi jie nekeršijo (savo prispaudėjams, tamsybės varginamiems), nors pirma buvo jų (aigyptiečių) skriaudžiami, tie dėkojo ir atsiprašinėjo už neprietelystę (anksčiau buvusią). — Izraelitų kentėjimui buvo ne taip baisus kaip aigyptiečių; be to jie kentėjo nekalti, dar gi kaip mylima Dievo tauta; už tai gi jis jiems dabar darė tokių didelių stebuklų; baudžiami gi aigyptiečiai buvo savo sąžinės kankinami ir Dievo plakami. — (3) *Todėl*. Gr. t.: užuot jos (tamsybės). — *Ugnies šulą...* Aigyptiečiai dieną neturėjo saulės šviesos, izraelitams gi net ir naktį švietė stebuklinga šviesa. Anie mielu noru būtų priėmę ir svilinantį saulės karštį, izraelitai turėjo šviesos be karštumo. Ugnies šulą vedami izraelitai galėjo eiti be baimės nežinomais keliais svetimoje šalyje, tuotarpu kad aigyptiečiai negalėjo pasijudinti ir savo

namuose. Plg. Iš. 14, 24; Ps. 77, 14; 104, 39. — (4) *Tamsybių kalėjimą*: kentėti ypatingą tamsybės bausmę. — *Buvo pradėta...* Geriau gr. t.: turėjo būti duota pasauliui negendanti įstatymo šviesa. — Izraelitai turėjo užlaikyti Dievo suteiktąjį apreiškimą, kad visas pasaulis ateitu jo semtis Dievo paskirtą valandą.

(5) *Kadangi jie...* Plg. Iš. 1, 16; 2, 3; 14, 27. Aigyptiečiai buvo nusidėję izraelitų vaikų užmušimu, pirmgimių išžudymu jie buvo nubauti (Iš. 12, 29). Nilo vandenyje jie anuos girdė, Raudonosios jūros vandenyje patys pražuvo. Išgelbėtas izraelitų vaikas buvo priežastis, kad visi aigyptiečių vaikai žuvo. —

(6) *Ana naktis*: pirmgimių nužudymo ir išėjimo iš Agypto naktis. — *Mūsų tėvams*: patriarkams Abraomui, Izaokui ir Jokubui. Prad. 15, 13. Mozė buvo ją apskelbęs žydams Viešpaties vardu. Iš. 11, 4—11; 12, 11—29. — (7) *Neteisiųjų*. Gr. t.: neprietelių (aigyptiečių). —

justorum, injustorum autem exterminatio. ⁸ Sicut enim læsisti adversarios: sic et nos provocans magnificasti. ⁹ Absconse enim sacrificabant justi pueri bonorum, et justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter et bona et mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

¹⁰ Resonabat autem inconveniēns inimicorum vox, et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. ¹¹ Simili autem pœna servus cum domino afflictus est, et popularis homo regi similia passus. ¹² Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est. ¹³ De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

¹⁴ Cum enim quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet, ¹⁵ omnipotens sermo tuus de cælo a regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit, ¹⁶ gladius acutus in-

neteisiųjų sunaikinimo. ⁸ Nes kuo nubaudei priešininkus, tuo tu mus pagarbinai, pas save pašaukdamas. ⁹ Nes teisūs gerųjų sunų slapčia aukėjo ir sutartinai paskyrė teisybės įstatymą, kad teisieji lygiai dalyvaus gėrybėse ir nelaimėse, ir jie jau giedojo tėvų garbinimo giesmes.

¹⁰ Skambėjo gi ir nepritariaus neprietelių balsas ir buvo girdėti verksmingas dejavimas tų, kurie raudėjo kudikių. ¹¹ Lygia bausme buvo nubaustas vergas ir valdovas, ir žmogus iš liaudies kentėjo tapat, ką ir karalius. ¹² Taip visi draug turėjo nesuskaitomų numirėlių, numirusių ta pačia mirtimi. Jiems palaidoti nebeužteko gyvųjų; nes vienu akimirkniu buvo sunaikinta geriausi jų tautos dalis. ¹³ Nes anksčiau niekam netikėdami dėl žavėjimų, jie tik tuomet, kada buvo pirmgimiai nužudyti, išpažino tą tautą esant Dievo.

¹⁴ Nes kuomet rami tyluma buvo visa apėmusi, ir naktis savo bėgyje buvo padariusi pusę kelio, ¹⁵ iš dangaus, nuo karališkojo sosto nužengė į sunaikinti paskirtos šalies vidurį visagalis tavo žodis kaip o kietas kovotojas; ¹⁶ kaip aštrų kala-

(8) *Mus pagarbinai...* Tą naktį vėlykinio avinėlio iškilmė ir pirmgimių užmušimo atvestu išėjimu iš Aigypto buvo jau padaryta įžanga į sandorą, kuri buvo pabaigta ant Sinajaus. — (9) *Aukojo:* vėlykinį avinėlį (kaipo dėkojimo auką). — *Paskyrė teisybės* (kituose tekstuose: šventumo, dievystės) *įstatymą:* vienminčiai apsiėmė garbinti tikrąjį Dievą, toliaus bendrais laikyti visus dalykus, kaip įeinant, taip ir kelionėje, lygiai ir įeinant į Žadėtąją žemę. — *Garbinimo giesmes.* Plg. 2 Kron. 30, 11, 12.

(10) *Skambėjo...* Plg. Iš. 11, 6; 12, 30. — (13) *Dievo.* Gr. t.: Dievo sunų. — Dabar aigyptiečiai pripažino, kad Izraelis pirmgimis Dievo vaikas.

(15) *Visagalis tavo žodis...* Kaip naktis įvaizdinama tarsi bėganti (panašiai kalbama apie saulės bėgimą), taip tolygiai Dievo žodis (greitai veikianti Dievo valia, kuriai negalima pasipriešinti) lygkad kovotojas, kurs iš dangaus nušoka žemėn, kojomis jos prisiliečia, viršugalviu dangaus. Išsireiškimų prakilnumas davė Bažnyčiai progos aprašyti (nedėdienio po Kalėdų oficioje) tais pačiais žodžiais didžiausį pasaulio reginį, Viešpaties nužengimą ir įsikunijimą laike. — *Nuo karališkojo sosto:* taigi, jis pasilieka labai arti karaliaus. — *Koki buvo jų mirties...* Sapnais jie buvo pomokinti, ne tik kad jiems reiks dabar mirti, bet taippat kad ta jų mirtis yra bausmė ne

simulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad cælum attingebat stans in terra. ¹⁷ Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, et timores supervenerunt insperati. ¹⁸ Et alius alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis. ¹⁹ Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne in scii, quare mala patiebantur, perirent.

²⁰ Tetigit autem tunc et justos tentatio mortis, et commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua. ²¹ Propterans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum, orationem et per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, et finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. ²² Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, et testamentum commemorans. ²³ Cum enim jam acervatim occidissent super alterutrum mortui, interstitit, et amputavit impetum, et divisit illam, quæ ad vivos ducebat viam. ²⁴ In veste enim poderis, quam habebat, totus

viją nešdamas tavo neabejotiną paliepiną jis atsistėjo ir visa pripildė mirtimi ir stovėdamas ant žemės siekė iki dangiui. ¹⁷ Tuomet juos umai nugąsdino baisūs sapnai ir regėjimai, ir ant jų atėjo nelaukta baimė. ¹⁸ Pamesti kiekvienas kitur, pusgyviai jie aiškiai rodė, koki buvo jų mirties priežastis. ¹⁹ Nes regėjimai, kurie juos gąsdino, išanksto apie tai perspėjo, kad nepažutu nežinodami, kodėl kenčia nelaimės.

²⁰ Taippat ir teisiuosius tuomet palietė mėginimas mirtimi, ir buvo pasidaręs tyruose sujudimas tarp daugybės, bet tavo rustybė pasiliko neilgai. ²¹ Nes nepeiktinas žmogus pasiskubino maldauti už tautą, augštai laikydamas savo tarnystės skydą, maldą, ir nešdamas smilkalų permaldaviną, jis pasipriešino rustybei ir padarė galą nelaimėi, parodydamas, kad jis tavo tarnas. ²² Apgalėjo gi sumišimą ne kuno jiega, nei ginklų galybe, bet žodžiu jis pavergė savo baudėją, primindamas tėvų prisiekas ir sandorą. ²³ Nes kuomet mirusieji jau buvo sumesti kruvomis vieni ant kitų, jis stojosi į vidurį, sustabdė siautiną ir užkirto jam kelią į gyvuosius. ²⁴ Nes ant ilgo rubo, kurį turėjo, buvo visas pasaulis, ir tėvų garbingumas buvo įdrožtas keturiose

ties jiems patiemis. kiek jų gimdytojams ir visai tautai. — (19) *Regėjimai*: sapnai.

(20) *Mėginimas mirtimi*. Nors ištikrųjų tuomet žuvo daug žydų, bet palyginant su visa tauta ta bausmė buvo tik skaudus mėginimas. Vz. Sk. 16, 1... — *Sujudimas*: slėgia. — (21) *Nepeiktinas žmogus*: Aaronas. Jis greitai stojo į kovą tautos priešakyje (gr. t.). Taippat jo priešininkas įvaizdinamas kaip kovotojas. taippat kaip aug. (15. 16. e.) baudžias Dievo žodis. Aaronas ypatingu būdu tiko Dievo rustybei atitolinti: jis

nedalyvavo tautos murmėjime (dargi tas murmėjimas buvo ir prieš jį atkreiptas), jis buvo teisėtas vyriausias kunigas. — *Rustybei*. Apie rustybę čia kalbama taip kaip apie puolantį ant izraelitų neprietelį. Vz. Sk. 16, 46. — (22) *Sumišimą*: maištą nebe jo fizinėje esmėje, bet jo nuodėmingume. — *Baudėją*: angelą žudytoją. — (23) *Sustabdė*: savo malda (Sk. 16, 48). — (24) *Nes...* Ne pats smilkalas savaime (21. 22. e.) ir ne asmeninis užtarimas buvo taip labai pasekmingi, bet dėlto kad smilkalai ir malda buvo

erat orbis terrarum: et parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat. ²⁵ His autem cecidit qui exterminabat, et hæc extimuit, erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

Caput XIX. ¹ Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Præsciebat enim et futura illorum: ² quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, et cum magna solitudine præmisissent illos, consequabantur illos pœnitentia acti. ³ Adhuc enim inter manus habentes luctum, et deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: et quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos persequabantur: ⁴ ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: et horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio: ⁵ et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

akmenų eilėse, ir tavo didenybė buvo įdrožta ant jo galvos vainiko. ²⁵ Nuo tų pasitraukė naikintojas ir jų pabugo: nes gana buvo vien rustybės bandymo.

19. perskyrimas. ¹ Ant bedievių gi atėjo rustybė be pasigailėjimo iki galui. Nes jis išanksto žinojo. kas su jais bus, ² kad, patįs leidę išeiti ir su didžiu rupestingumu juos išsiuntę, gailėsis ir juos vysis. ³ Nes dar tebebudami užsiėmę geduliu ir tebeverkdami prie mirusiųjų kapų, jie neprotingai pasidavė kitoi minčiai ir tuos, kuriuos su meldimais buvo privertę išeiti, vijosi kaip pabėgėlius. ⁴ Nes juos vedė į tą galą užpelnytas likimas. Jie nustojo atsiminimo to, kas jiems buvo atsitikę, kad tolesnė bausmė papildytu, ko dar truko jų kančioms, ⁵ ir kad tavo tauta stebuklingai pereitu, jie gi rastu naują mirtį.

atnašauti Dievo paskirto vyriausiojo kunigo. Tas stebuklas patvirtino jo vertybę, t. y. Dievo paskirtos kunigystės valdžią. Aarono kaip vyriausiojo kunigo žymė buvo jo apdarai. — *Buvo visas pasaulis.* Ilgas iki riešų vyriausiojo kunigo rubas buvo viso pasaulio vaizdas. Plg. Iš. 28, 31—35. — *Tėvų garbingumas:* dvylikos izraėlio giminių vardai. Vz. Iš. 28, 17... — *Tavo didenybė...* Aliuzija į parašą ant auksinės juostelės aplink vyriausiojo kunigo nuometą. Vz. Iš. 28, 36.

(19, 1) *Ant bedievių:* ant aigyptiečių. — *Iki galui:* iki visiškam sunaikinimui. — *Nes jis:* Dievas. — *Kas su jais bus:* ką jie turėjo daryti. — (2) *Leidę jiems išeiti.* Anot gr. t.: (aigyptiečiai) uoliai pasirupinę, kad jie išeitu. — *Gailėsis ir:* Anot gr. t.: pakeitę nuomonę. — (3) *Mirusiųjų:* žuvusiųjų

pirmgimių. Plg. Iš. 14, 5. — (4) *Į tą galą:* į tą didžiausią beprotystę. — *Užpelnytas likimas.* Plg. Rom. 9, 17, 22. Dievas tikrai norėjo pataisyti aigyptiečius, bet jų pasipriešinimas jo malonei padarė juos netinkamus tam dalykui. Dievas prisidėjo prie jų atėjimo į didžiausią beprotystę tuo žvilgsniu, kad jiems nedavė gausesnių malonių, taip bausdamas už anksčiau padarytas nuodėmes. Baudžianti Dievo valia matė prieš save liusą žmonių pasiryžimą daryti pikta. — *Jie nustojo...* Anot gr. t.: jis siuntė užmiršimą to, kas... — *Kad... papildytu, ko...* Aigyptiečiams nubausti už jų neteisības negana buvo dešimties slogų; jie buvo užsipelnę daugiau; jų kariuomenė turėjo žūti Raudonojoje juroje. Kad ir ta didžiausi bausmė juos sutiktu šiame pasaulyje, reikėjo, kad jie vytusi išėjusius izraelitus.

⁶ Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi. ⁷ Nam nubes castra eorum obumbrabat, et ex aqua, quæ ante erat, terra arida apparuit, et in mari rubro via sine impedimento, et campus germinans de profundo nimio: ⁸ per quem omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia et monstra. ⁹ Tamquam enim equi depaverunt escam, et tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos. ¹⁰ Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, et pro piscibus eructavit fluvijs multitudinem ranarum. ¹¹ Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis. ¹² In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari ortygometra.

⁶ Nes visas sutvėrimas buvo išnaujo perkeičiamas jam nuosavoje esmėje, kad tarnautu tavo įsakymams, idant tavo tarnai būtų serginimi nepažeisti. ⁷ Butent debesis šešėliu dengė jų stovyklas, ir ten, kur pirma buvo vanduo, pasirodė žemė, ir Raudonojoje juroje kelias be kliuties ir žaliuojąs laukas didžiausioje gilumoje. ⁸ Tenai perėjo visa tauta, dengiama tavo ranka ir matydama tavo stebuklas ir ženklus. ⁹ Jie ėjo kaip žirgai ganykloje ir šokinėjo kaip avinėliai, augštindami tave, Viešpatie, kurs juos išliuosavai. ¹⁰ Nes jie dar tebeatsiminė tai, kas buvo atsitikę jų pasilikimo šalyje, kaip žemė vietoje kitų gyvulių davė iš savės musių ir užuot žuvų upė išvėmė daugybę varlių. ¹¹ Pagaliaus jie matė naują paukščių rūšį, kuomet pageidimo vedami reikalavo pokilio valgių. ¹² Nes jų pageidimui patenkinti pakilo jiems nuo jūros putpelių.

(6) *Sutvėrimas buvo išnaujo...* Tvarinių įiegoms nepaprastai padidėjus, arba sumažėjus, arba pasikeitus, rodėsi, kad jie igydavo naują prigimtį, skirtingą nuo tos, kokią buvo gavę sutvėrimo valandą (pvd. ugnis degė vandenyje ir nenaikino net menkų gyvių, plg. 16, 17..., arba vanduo stovėjo kaip siena abiejose žydų kelio pusėse ir t. t.). Gavę tą naują prigimtį tvariniai tarnavo, kad Dievo tauta būtų laikoma nepažeista, Dievo įsakymams, arba (kaip kituose kodeksuose skaitoma) saviesiems įsakymams, t. y. tiems kurie pritiko jų naujai prigimčiai. — (7) *Butent debesis dengė...* Duodama keturi pavyzdžiai įvykusius permainos tvariniuose. Debesis, žydams keliaujant per Raudonąją jūrą, ėjo pasakui juos, mesdamas tamsų šešėlį ant sekusių aigyptiečių (Iš. 14—19); taip žydai buvo nuo jų uždengti. — (9) *Jie ėjo...* Dviem palyginimais aprašoma

perėjusių per Raudonąją jūrą izraelitų linksmybė. Jie palyginami su žirgais, laisvai bėgiojančiais po žolės pilną ganyklą ir su avinėliais. — (10) *Jų pasilikimo šalyje:* Aigypte. Atsiminimas tų nelaimių, kurios buvo atėjusios ant aigyptiečių, izraelitams dar pas juos tebesant, didino jų džiaugsmą. — *Musių:* ketvirtoje slogoje. Iš. 8, 20—32. — *Žuvų.* Gr. t.: vandens gyvūnų. — *Varlių:* antroje slogoje. Iš. 8, 1—15. — Gr. t. rasi norėta pasakyti, kad musių atsiradę ne paprastu gimdymo keliu, bet kad pati žemė stebuklingai pagaminusi jų iš savės; taippat buvę ir su atsiradimu varlių, kurias išvėmusi iš savės upė. — (11) *Pagaliaus:* vėliaus. — *Naują:* stebuklingai suteiktą. Vz. Sk. 11, 1... — *Pokilio valgių:* skanskonių. — (12) *Jų pageidimui patenkinti.* Anot gr. t. jiems palinksminti (nuraminti).

Et vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ ante facta erant, argumentis per vim fulminum: juste enim patiebantur secundum suas nequitias. ¹³ Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant. ¹⁴ Et non solum hæc, sed et alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos. ¹⁵ Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflixerunt doloribus. ¹⁶ Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus justi, cum subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque transiitum ostii sui quærebat.

¹⁷ In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, et omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipso visu certo potest. ¹⁸ Agrestia enim in aquatica convertebantur: et quæcumque erant natantia, in terram transibant. ¹⁹ Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, et aqua extinguentis naturæ oblivis-

Ant nusidėjėlių atėjo kankinimų ne be pirma įvykusių žaibavimų ženklų; nes jie teisingai kentėjo dėlei savo nedorumų. ¹³ Nes jie prasikalto prieš svetingumą bjauriaus už kitus; nes kiti nepriėmė nepažįstamų ateivių, šitie gi svečius geradarius pavertė vergais. ¹⁴ Ne gana to: anie buvo nubausti, kad nenoromis priėmė svetimuosius; ¹⁵ šitie gi su džiaugsmu priėmė tuos, kurie naudojosi tokiais pat kaip ir jie teisėmis, padarė jiems baisiausių skausmų. ¹⁶ Jie buvo ištikti aklumu kaip anie prie teisiojo durų, kuomet umios tamsybės uždengti kiekvienas turėjo jiekoti savo durų angos.

¹⁷ Nes kuomet gaivalai savyje mainosi, esti kaip muzikos prie-taise, kuriame mainosi balso kokybė, bet visa pasilaiko savo pamatinį balsą; tai galima aiškiai su-prasti iš apsvarstymo įvykusiųjų dalykų. ¹⁸ Nes žemės gyvunai virto į vandeninius, ir kurie plaukydavo, buvo išėję ant žemės. ¹⁹ Ugnies galybė pasirodydavo didesnė negu paprastai vandenyje, ir vanduo

Ant nusidėjėlių... Čia vėl grįžtama į aigyptiečius ir kalbama apie jų likimą, palyginant jį su sodomiečių likimu. — *Kankinimų.* Gr. t.: kerštų. — *Ne be pirma įvykusių...* Tie ženklai buvo aigyptiečiams paskutinis perspėjimas pasitaisyti. Plg. Iš. 14, 24; Ps. 76, 18. 19. — (13) *Prieš svetingumą:* plačiausioje to žodžio prasmėje, vargindami atvykusius į jų šalį ir joje apsigyvenusius žydus. — *Už kitus:* už sodomiečius. — *Nepažįstamų ateivių.* Sodomiečiai nežinojo, kad atėjusieji į jų miestą, buvo angelai. Vz. Prad. 19, 1... — *Geradarius:* nes Jokubo sunus Juozapas buvo išgelbėjęs aigyptiečius nuo bado. — (14) *Anie:* sodomiečiai. — (15) *Su*

džiaugsmu priėmė... Plg. 45, 18... 46, 5 ir k. — (16) *Prie teisiojo durų...* Vz. Prad. 19, 11.

(17) *Nes...* Nereikia stebėtis, kad taip atsitiko, nes... — *Esti kaip muzikos...* Muzikos instrumente gaidos (garsai) pasilieka tos pačios ar bus jos silpnos, ar stiprios; ta ppat esti su gaivalais, kurie gali rodytis labai permainą savo paprastą veikimą, bet kurie neperkeičia savo esminės prigimties. Pvd. vanduo nesiliovė buvęs vanduo, nors jis negesė ugnies ir t. t. — (18) *Į vandeninius...* Ką čia turėjo mintyje autorius, neaišku; spėjama, kad izraėlitų gyvulius, kuriuos tie vedėsi su savim eidami per Raudonąją jūrą, t. y. ten, kur buvo vandens

cebatur. ²⁰ Flammæ e contrario, corruptibilia animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, et honorasti, et non despexisti, in omni tempore, et in omni loco assistens eis.

užmiršdavo savo gesančią prigimtį. ²⁰ Priešingai, liepsnos nedegindavo jose vaikščiojusių pigiai sunaikinamų gyvulių kūno ir netirpino to gero valgio, kurs taip lengvai tirpdavo kaip ledas. Nes visame tu, Viešpatie, augštinai savo tautą, ir pagerbei, ir nepaniekinai, budumas su jais visą laiką ir kiekvienoje vietoje.

vieta. — *Kurie plaukydavo: varlės.* — **(20)** *Liepsnos nedegino...* Vz. aug. 16, 18. — *Gero valgio.* Gr. t. *Τέλος ἀμβροσίας τροφής*, ambrozinio maisto rūšis. Taip nurodoma dieviška mannos kilmė, nes ambrozija

mytologijoje vadinasi valgis, kuriuo gėrisi patys dievai. — *Nepaniekinai:* neapleidai. — Taigi, ir dabar tu ateisi mums į pagalbą prieš mūsų prispaudėjus kaip anais garbingais senovės laikais.





EKLEZIASTIKAS.

ĮVEDIMAS.

1. Paskutinė iš mokslinių Sen. Test. knygų lot. biblijoje vadinasi Ekleziastikas, t. y. Bažnytinė (knyga). Taip ji praminta, be abejonės, dėlto kad dažnai buvo vartojama Bažnyčioje: ją dažniaus už kitas knygas skaitydavę bažnytiniuose susirinkimuose, nes joje randama išreikštos kone visos svarbiausios doros mokslo taisyklės ir daug tikėjimo tiesų; ją kaip lengvesnę suprasti visupirma duodavę į rankas tų, kurie reikėjo supažindinti su Bažnyčios mokslu, taigi į katekumenų rankas.

Graikiškame tekste ji dažniaus vadinasi „Siracho sunaus Jėzaus Išmintis“. Tuo pavadinimu pasakoma du dalyku: kad knygos autorius buvęs Siracho sunus Jėzus ir kad jos turinys apie išmintį. Tuo savo turiniu ji labai panasi į Saliamono Patarlių knygą; nes duodamas tikros doros įsakymų ir pavyzdžių jos autorius mokina savo skaitytojus praktikinės išminties t. y. lavinimosi visokiose dorybėse; savo pamokinimus jis išreiškia trumpais dėsniais ir prilyginimais, visai taippat kaip Saliamono Pa-

tarlėse; skiriasi gi nuo Patarlių knygos Ekleziastikas labiausiai tuo, kad jis baigiamas ilgesniu gyriumi Sen. Test. asmenų, kurie savo gyvenime geriausiai laikėsi išminties pamokinimų.

2. Ekleziastike išreikštos mintys dažniausiai tarp savęs nesurištos; nuolat nuo vieno dalyko peršokama ant kito, ir pradėjus kalbėti apie kurią nors vieną dorybę, greitai nukrypstama šalin. Taigi, veltui kas nors jieskotu toje knygoje tam tikro pleno ir stengtusi ją griežtai paskirstyti į dalis. Kadangi tačiau jos užbaiga turi savo ypatingų žymių, būtent joje giriamas Dievas savo sutvėrimuose (42, 15—43, 37) ir dar plačiau jis giriamas Sen. Test. šventuosiuose (44, 1—50, 23), tai tą užbaigą galima laikyti antra viso veikalo dalimi, kurios galę yra dar paraginimas laikytis išminties (50, 24—51, 38); visą gi knygą iki tam gyriui pirmąja dalimi, sudėta iš neilgos įžangos apie išminties kilmę (1, 1—40) ir daugybės visokių atskirų išminties įsakymų, kaip reikia lavintis dorybėse (2, 1—42, 14).

Kaip pasirodo iš Ekleziastiko turinio ir kaip aiškiai sako prakalboje jo vertėjas į graikų kalbą, autoriaus tikslas buvęs padėti kitiems, kurie jieško išminties, ir parodyti jiems kelią, kaip turētu gyventi laikydamies įstatymo įsakymų.

3. Ekleziastikas buvo parašytas ebraiškai. Tai aišku iš liudijimo autoriaus anuko, kurs knygą išvertė graikų kalbon; tai galima suprasti iš paties vertimo, kuriame užsilikę nemaža ebraizmų; tą patį dalyką patvirtina ir šv. Jieronymas, kurs sakosi radęs ebr. Ekleziastiko tekstą. Ebr. Ekli. tekstas tebebuvo žinomas ir vėliaus, bent iki 10. šimtmečiui, nes žydų talmudistų ir rabinų raštuose randama nemaža paimtų iš jo išsireiškimų, dažniausiai perrašytų ebraiškai ir vadinamų Ben Sira (Siracho sunaus) žodžiais. Po 10. šimtmečio nebegalima sutikti jokių ebraiško Ekli. teksto pėdsakų, taip kad jis pradėta laikyti žuvusiu; bet visai neseniai pavyko vėl atrasti kelio liką jo straipsnių, trumpesnių ir ilgesnių, iš kurių galima sudėti kone pusė visos knygos.

Palyginant su tomis atrastomis Ekli. liekanomis seniausį graikišką vertimą, užvadavusį originalą, pasirodo, kad jis nevisai maža nuo jo skiriasi. Vertėjas, matomai, besirupindamas išreikšti lygiu prakilnumu ir rintumu originalo mintis, be to norėdamas daugiaus naudos atnešti savo skaitytojams ir todėl buti jiems labiaus suprantamas, atliko savo darbą nesilaikydamas griežtai ebr. teksto žodžių, bet vietomis ši- tą pridėdamas arba kitaip tą patį dalyką pasakydamas. Bendras visų senovės vertimų likimas padarė, kad gana laisvai išverstas Ekli., laikui bėgant, dar

labiaus atsitolino nuo savo originalo, nes perrašinėtojai iš savo pusės padarė jame nemaža visokių permainų. Tarp kitko jame perstatyta vietomis du gana ilgu straipsniu, butent iš 30, 27—33, 15 (Vulg. ir syr. vert.) padaryta 33, 16 iki 36, 16 ir priešingai.

Tas-pat reikia pasakyti ir apie kitu du senobinių vertimų, lotynišką ir syrišką. Syriškas vertimas padarytas tikriausiai iš ebraiško teksto, bet jo vertėjas matomai naudojosi ir graikišku vertimu. Jis dar labiaus už šitą laisvas, o vietomis jame apleista ne tik atskiri sakiniai, bet ir ilgesni straipsneliai. Lotyniškas vertimas padarytas iš graikiško (rasi palyginant su originalu). Tai aišku ne tik iš graikiškų išsireiškimų, bet ir iš nemažo skaitliaus neišverstų graikiškų į jį patekusių žodžių. To nežiurint, jis artimesnis originaliniam tekstui negu dabar esąs graikiškas vertimas. Tas lotyniškas vertimas buvo dalis senobinės Italės. Šv. Jieronymas, nors turėjo ebr. Ekli. tekstą, bet jo nevertė ir buvusio jau vertimo netaisė; jis priimtas dabartinėn Vulgaton toks, koks buvo Italėje.

4. Ekleziastiko autorius buvo Jeruzalietis Siracho sunus Jėzus; taip jį vadina knygos prakalboje jo ankuas ir taip jis pats save vadina 50, 29. Tačiau toje pačioje atrasto ebr. teksto vietoje ir knygos gale jo vardas duodama kitoks, butent Simeonas, kurs buvęs Siros sunaus (Eleazaro sunaus) Jėzaus sunus. Paskyręs savo gyvenimą išminčiai pažinti, jis tuo tikslu atlikęs daug kelionių; tose kelionėse prityręs daug nemažų pavojų ir vargų, bet taippat laimėjęs gausių tyrinėjimo vaisių. Iš jo veikalo (ypač iš ebr. t.) galima numanyti,

kad jis ištikrųjų buvo žymus šv. Rašto žinovas; jis nuolat kalba išsireikimais (arti 370), paimtais iš visų Psalmyno dalių, iš Pamokslininko, iš istorinių ir pranašų knygų (tarp kitko bent dviejose vietose iš Daniėlio).

Kuomet autorius gyveno, galima atspėti iš dviejų dalykų. Kaip pasirodo iš ebr. ir syr. teksto, jis atsiliepia apie vyriausį žydų kunigą Simoną kaip apie dar tebegyvenantį jo laiku. Todėl reikia tik ištirti, kuomet gyveno tas vyriausias kunigas Simonas. Knygoje jis labai giriamas, kad rūpinęsis bažnyčios naujinimu ir sustiprinimu, kad gynęs tautą nuo galvažudžių ir tt. (plg. 50, 1—4 ebr. t.). Visa gi tai sutinka su tuo, ką Fl. Juozapas rašo (Ant. 12, 3, 3) apie vyriausį kunigą Simoną II (219—199 m. pirm KR.). Todėl to Simono II laikais tikriausiai gyveno Ekli. autorius, ir ne vyriausio kunigo Simono I (apie 310—291 m. pirm KR.), kurio laikais nebuvo jokio žydų persekiojimo, nes žydus persekioti Aigypse pradėjo Ptolemajus Filopatoris (222—205) ir jis butu jiems dar daugiau pikta padaręs, jei Simonas II maldomis nebutu gavęs iš Dievo tautos išliuosavimo. — Toliaus autoriaus anukas knygos prakalboje rašo, kad jis atėjęs 38. Ptolemajaus Evergeto karalavimu (ne savo amžio) metais į Aigypą ir čia išvertęs į graikų kalbą savo senelio veikalą. Nors du buvo karaliai, turėjusiu Ptolemajaus Evergeto vardą, bet tik apie vėlesnįjį iš judviejų galima sakyti, kad jis karaliavęs daugiausia kaip 38 metus, nes pirma sykį buvo Aleksandrijiečių pašauktas apimti sostą jau 170. m., mirė gi 117. m. pirm KR. Taigi, autoriaus anukas tikriausiai atvyko Aigyptan apie

132 m. pirm KR. ir tuoju užsiėmė vertimu. Tai žinant, jo senelio reikia ieškoti 60—70 m. anksčiau.

5. Dabartiniai žydai ir protestantai nelaiko Ekleziastiko šv. Rašto dalimi; tačiau senobės žydai pripažindavo jam tokią pat vertybę ir garbę kaip ir kitoms šv. knygoms. Kad jis buvo Aigypso žydų kanone, aišku jau iš to, kad jis yra aleksandrijiečių šv. Rašto vertime. Bet taip pat visai tikras dalykas, kad lygia pagarba naudojosi Ekli. ir pas Palestinos žydus, nes ne tik jo žodžiai garsių žydų mokytojų raštuose gana dažnai visai taip pat minimi kaip ir kitų šv. knygų, bet dar kaikurių tiesiog knyga išvardijama trečiame kanono knygų skyriuje. Katalikų Bažnyčia visuomet tikėjo, kad Ekli. Dievo įkvėptas veikalas. Tai aiškiai nutarta Bažnyčios susirinkimuose; tai taip pat pasirodo iš seniausio Bažnyčios padavimo liudijimo. Iš kaikurių Naujojo Testamento vietų pasirodo, kad apaštalams buvo žinomas Ekleziastikas. Jei ir nerandame pas juos visai aiškiai paminėtų jo žodžių, tai visgi kaikuriuose jų išsireikimuose labai žymus panašumas į Ekli. žodžius. Plg. Jono 14, 23 ir Ekli. 2, 18; 1 Tim. 6, 9 ir Ekli. 11, 10; ypač gi Jok. 1, 19 ir Ekli. 5, 13. Kadangi Ekli. nėra ebr. biblijoje, tai jis vadinama deuterokanoninė Sen. Test. knyga.

Gr. ir lot. tekstuose Ekli. knyga turi prakalbą, kurioje autoriaus anukas aiškina ir teisinga savo drąsą, su kokia jis išvertė savo senelio veikalą į graikų kalbą. Ta prakalba žymiausių aiškintojų nuomone neįkvėpta ir nekanoninė, nes „vertėjai negamina šv. Rašto, bet tik tai verčia“.

PROLOGUS.

IN ECCLESIASTICUM
JESU FILII SIRACH.

Multorum nobis, et magnorum per legem, et prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ et sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri.

Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, et prophetarum, et aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit et ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam et sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, et illorum periti facti, magis magisque attendant animo, et confirmentur ad legitimam vitam.

Hortor itaque venire vos cum benevolentia, et attentiori studio lectionem facere, et veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ de-

PRAKALBA

APIE SIRACHO SUNAUS
JĖZAUS EKLEZIASTIKĄ.

Dang ir didelės išminties¹ mums parodyta per įstatymą,² per pranašus ir kitus, kurie juos sekė; dėlei jų reikia girti³ Izraelis už jo mokslą ir jo išmintį; nes ne tik⁴ tie, kurie taip mokino, turėjo būti prityrę, bet taip pat ir kiti gali per juos pasidaryti labai mokyti kalbėti ir rašyti.

Mano senelis Jėzus, po to kaip buvo su didžiu stropumu užsiėmęs skaitymu įstatymo, pranašų ir kitų knygų, kurios mums mūsų tėvų paliktos, panorėjo ir pats parašyti šį tą iš dalykų, priklausančių mokslui ir išminčiai, kad trokštantys mokintis, su jais susipažinę, vis daugiau ir daugiau tėtųu ir sustiprėtų gyvenime, sutinkančiame su įstatymu.

Taigi, aš raginu jus ateiti su palankumu ir skaityti su ypatingu atsidėjimu, ir dovanoti, jei kame nors rodytusi, kad mes sekdami išminties paveikslą⁵ išreiškėme da-

(1) *Dang ir didelės išminties...* Gr. t.: kadangi daug ir didelių dalykų mums duota per įstatymą... — (2) *Įstatymą...* Čia minima seniausias Sen. Testamento knygų padalinimas į tris skyrius. Plg. Lk. 24, 44. — (3) *Reikia girti.* Izraelitams suteiktos šv. Rašto knygos buvo jiems didelė garbė ir neišsenkas šaltinis, iš kurio galėjo visuomet semtis tyriausio religijinio mokslo. — (4) *Nes ne tik...*

Gr. t. išreikšta kitoki mintis: kadangi reikia, kad ne tik tie, kurie skaito; darytu pažangą žinojime, bet kad taip pat išminties tyrinėtojai įstengtų būti ir žodžiais ir raštais naudingi svetur esantiems žmonėms, (todėl mano senelis Jėzus... todėl ir aš nutariau jo knyga išleisti išverstą graikų kalbon). — (5) *Sekdami išminties paveikslą.* Anot gr. t.: ėmę ant savęs vargą versti. —

ficere in verborum compositione. Nam deficient verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed et ipsa lex, et prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur.

Nam in octavo et trigesimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis, postquam perveni in Ægyptum: et cum multum temporis ibi fuisset, inveni ibi libros relictos, non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi librum istum: et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, et illis qui volunt animum intendere, et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

lyką netinkamais žodžiais. Nes ebraiški žodžiai nebeturi tos pačios galybės, kuomet jie išverčiami į kitą kalbą. Ir ne tik šita knyga, bet taip pat įstatymas, pranašai ir kitų sudėtos knygos nemaža skiriasi, kuomet palyginama jų vertimas su originalu.

Butent, atvykęs į Aigypiją trisdešimtis aštuntais karaliaus Ptolemajaus Evergeto viešpatavimo metais ir budamas tenai ilgą laiką aš radau paliktą ⁶ šia knygų nemenko ir neniekantino mokslo. Taigi, maniau busiant gera ir reikalinga, kad ir aš pridėčiau šiek tiek rūpesnio ir darbo šitai knygai išversti; daug budėdamas aš sunaudojau anuo laiku savo mokslą tam, kas veda į tikslą ⁷ duoti šią knygą tiems, kurie ⁸ nori tēmyti ir išmokti, kaip reikia sutvarkyti savo įpročiai, kuomet kas yra pasiryžęs gyventi, kaip reikalauja Viešpaties įstatymas.

(6) *Aš radau paliktą...* Gr. t.: aš radau nemažą mokymo skirtumą. — Aleksandrijos žydamas senovinė žydų kalba buvo nesuprantama, ir jie negalėjo lygintis su Palestinos žydais žinojimu įstatymo ir pranašų. — (7)

Į tikslą. Prakalbos autoriaus tikslas buvo išversti Aigypio žydamis Ekleziastiką į graikų kalbą. — (8) *Tiems, kurie nori...* Gr. t.: taip pat sveturi esantiems (žydamis, gyvenantiems ne Palestinoje).



ECCLESIASTICUS.

EKLEZIASTIKAS.

I. Išminties pradžia.

Caput I. ¹ Omnis sapientia a Domnio Deo est, et cum illo fuit semper, et est ante ævum.

² Arenam maris, et pluviam guttas, et dies sæculi quis dinumeravit?

Altitudinem cœli, et latitudinem terræ, et profundum abyssi quis dimensus est?

³ Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?

⁴ Prior omnium creata est sapientia, et intellectus prudentiæ ab ævo.

1. perskyrimas. ¹ Visa išmintis nuo Viešpaties Dievo, ji buvo su juo visuomet ir yra nuo amžių.

² Kas suskaitė jūros smiltis, lietaus lašus ir amžių dienas? Kas išmatavo dangaus augštumą, žemės platumą ir gelmės gilybę?

³ Kas ištyrė pirm visų einančią Dievo išmintį?

⁴ Išmintis sutverta pirm visų dalykų ir gudrybės šviesa nuo pat amžių.

1, 1—40. Ekleziastiko įžangoje paaiškinama, koki išminties pradžia ir jos kilnumas (1—10), mokinama, kad žmogus gali laimėti išminties gėrybių per baimę Viešpaties (11—25) ir pasakoma, ko žmogui reikia saugotis ir kas daryti, kad jis įgytų išminties (26—40).

(1, 1) *Visa išmintis*: visa tikra išmintis, kiekvienas jos veiksmas ir kiekvienas jos dalykas. Žodis „išmintis“ čia reikia suprasti apskritoje prasmėje: kaip nesutverta išmintis, kuri yra amžina trijų dieviškų asmenų ypatybė ir net įsameninta Dievo Šunuje; toliaus kaip sutverta išmintis, kurios Dievas suteikia protingoms esybėms. Taip pat platesnėje prasmėje imama žodis „išmintis“ ir Saliomono Patarlėse ir Išminties knygoje. Iš to aišku darosi,

kodėl toliaus kaip kurie pasakymai galima suprasti tik apie nesutvertą, kiti tik apie sutvertą išmintį, kiti vėl apie vieną ir kitą. 1. 4. 5. eil. kalbama apie išminties pradžią, 2. 3. 6. 7. apie jos kilnumą. Gr. t.: nėra 3. 5. 7. Vulg. eil. — *Dievo*. Nėra gr. t. — *Ji buvo...*: Dievo idėjose. Gr. t.: ji su juo per amžius. — (2) *Kas suskaitė...* Šešiais palyginimais nurodoma, kad marus žmogus niekuomet negali apimti visos išminties visoje jos pilnybėje ir jos kilnume, nes jos darbų skaitlius kaip jūros smiltis. — *Ir gelmės gilybė?* *Kas ištyrė... išmintį?* Gr. t.: ir gelmę ir išmintį, kas jas atidengs? — (4) *Išmintis sutverta...* Ankstyvesnė už veikalą veikėjo mintis apie jį kaip pravaizdas, priežastis ir įrankis. Plg. Pat.

- ⁵ Fons sapientiæ verbum Dei
in excelsis,
et ingressus illius mandata
æterna.
- ⁶ Radix sapientiæ cui revelata est,
et astutias illius quis agnovit?
- ⁷ Disciplina sapientiæ cui reve-
lata est, et manifestata?
et multiplicationem ingressus
illius quis intellexit?
- ⁸ Unus est altissimus Creator
omnipotens,
et Rex potens, et metuendus
nimis,
sedens super thronum illius
et dominans Deus.
- ⁹ Ipse creavit illam in Spiritu
sancto,
et vidit, et dinumeravit, et
mensus est.
- ¹⁰ Et effudit illam super omnia
opera sua,
et super omnem carnem secun-
dum datum suum,
et præbuit illam diligentibus se.
- ¹¹ Timor Domini gloria, et
gloriatio,
et lætitia, et corona exulta-
tionis.
- ¹² Timor Domini delectabit cor,
et dabit lætitiam, et gaudium,
et longitudinem dierum.
- ⁵ Išminties šaltinis Dievo žodis
augštybėse,
ir jės keliai amžini paliepipimai.
- ⁶ Kam atidengta išminties šaknis,
ir kas pažino jės gudrybes?
- ⁷ Kam apreiškta ir parodyta iš-
minties mokslas?
ir kas suprato daugeriopus jės
kelius?
- ⁸ Vienas yra Augščiausias, visagalis
Sutvertojas
galingas ir labai baisus karalius,
sėdįs savo soste ir viešpataująs
Dievas.
- ⁹ Jis ją sutvėrė šventojoje Dva-
sioje,
ir matė, ir suskaitė, ir išmatavo,
- ¹⁰ ir ją išliejo ant visų savo darbų,
ir ant kiekvieno kuno, taip kaip
jis norėjo jės suteikti,
ir davė jės tiems, kurie jį myli.
- ¹¹ Baimė Viešpaties garbė, ir
pasigyrimas,
ir linksmybė, ir džiaugsmo vaini-
kas.
- ¹² Baimė Viešpaties linksmyna širdį,
ir duoda linksmybės, ir džiaug-
smo ir ilgą amžių.

8, 22. — *Gudrybės šviesa*. Kitas išminties vardas. — (5) *Dievo žodis*: visagaliai Viešpaties įsakymai. — *Augštybėse*. Tas šaltinis augštybėse atsiunčia taip pat mums upelį. — *Keliai*: tarsi loviai, kuriais ji teka. — *Amžini paliepipimai*: nuo pat amžinasties Dievo išmintyje ir valioje esantys įstatymai, kuriuos ji laike įrašė į širdis ir apskelbė prigimties balsu arba savo apreiškimu savo pasiuntiniuose. — (6) *Kam atidengta...* Išminties šaltinis Dievas, kurio niekas negali iš-tirti arba apimti. — (8) *Vienas...* Tai atsakymas į 6. eil. klausimą. Jis aiš-čiaus išreikštas syr. vertime: vienas jis ir baises, vienas Dievas. — Kurs turi valdžios ant visų jės turtų, — atidengė ją, ir matė, ir suskaitė, ir ją davė, — ir

ją paskirstė ant visų savo darbų, — davė jės kiekvienam kunui, kaip buvo jo valia, — ir gausiai jės išliejo, visiems jo bijantiems. — (9) *Šventojoje Dvasioje*. Tų ž. nėra gr. t. — (10) *Išliejo ant...*: sutvėrimo valandoje, visa sutverdamas ir tvarkydamas, kaip reikalavo jo tikslai. (11) *Garbė*. Tikras dievobaimingumas suteikia garbės; jis yra garbė, nes ją pa-daro ir daro žmogų pagyrimo vertą Dievo aktyvaizdoje. — *Pasigyrimas*: da-lykas, kuriuo galima girtis, nes jis tikra žmogaus gėrybė ir papuošalas. — *Links-mybė ir...* neša su savim tikro džiaugsmo ir paguodos ir ramybės ir tai augščiau-siame laipsnyje. — (12) *Linksmyna širdį...*: taip kaip buvo žadėta Iš. 20, 12; Atk. 5, 16; Ps. 20, 5; 22, 6; 54, 24; 90,

- 13 Timenti Dominum bene erit
in extremis,
et in die defunctionis suae benedicetur.
- 14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.
- 15 Quibus autem apparuerit in visu,
diligunt eam in visione,
et in agnitione magnalium suorum.
- 16 Initium sapientiae, timor Domini,
et cum fidelibus in vulva con-
creatus est,
cum electis feminis graditur,
et cum justis et fidelibus
agnoscitur.
- 17 Timor Domini, scientiae reli-
giositas.
- 18 Religiositas custodiet et justi-
ficabit cor,
jucunditatem atque gaudium
dabit.
- 19 Timenti Dominum bene erit,
et in diebus consummationis
illius benedicetur.
- 20 Plenitudo sapientiae est timere
Deum,
et plenitudo a fructibus illius.
- 21 Omnem domum illius imple-
bit a generationibus,
et receptacula a thesauris
illius.
- 13 Bijančiam Viešpaties bus gera-
galų gale
ir savo mirimo dieną jis bus
laiminamas.
- 14 Meilė Dievo pagarbos verta iš-
mintis.
- 15 Kam ji pasirodo,
tie myli ją regėdami
ir pažindami didžius jos veikalus.
- 16 Išminties pradžia baimė Vieš-
paties.
Su ištikimaisiais ji draug su-
tverinama motinos iščioje,
ji vaikščioja su rinktinėmis mo-
terimis
ir pasirodo teisiuosiuose ir išti-
kimuosiuose.
- 17 Baimė Viešpaties dievotas žino-
jimas.
- 18 Tas dievotumas sergi ir teisina-
širdį,
duoda pasigėrėjimo ir džiaugsmo.
- 19 Bijančiam Viešpaties bus gera,
ir savo užbaigos dienose jis bus
laiminamas.
- 20 Išminties pilnybė yra bijoti Die-
vo,
ir ta pilnybė gaunama jos vai-
siais.
- 21 Visus savo namus ji pripildo savo
išdavinių
ir sandėlius savo turtų.

16; Pat. 3, 2. 16 ir k. — (13) *Bijančiam...* Plg. Ps. 37, 37. — (14) *Meilė...* Meilė augštesnis išminties laipsnis už dievo-
baimingumą arba laimę. Kam išmintis pasirodė, tam ji suteikia meilės, kuri įeško pažinti didžių Dievo veikalų (graik. t.). — (15) *Kam ji pasirodė...* Kas turi kokiuo nors būdu pažinimo ir išminties, tas ją myli jos kilniame gra-
žume, svarstydamas ją širdyje ir stebė-
damos jos kilniais veikalais. — Geresniuosiuose gr. kod. 14. ir 15. eil. nėra. — (16) *Pradžia...* Kas nori įgyti išminties, turi pradėti nuo baimės. Ps. 110, 10; Pat. 1, 7; 9, 10. — *Draug sutverinama...*

Ištikimiesiems ji taip nuosava, kad ro-
dosi lyg-kad butu draug su jais su-
tverta. Plg. Jobo 31, 18. — *Ji vaikščioja...* Gr. t.: su žmonėmis kaipo amžinas pa-
matas ji pasidarė savo lizdą ir pas jų
ainius jai bus tikima. — (17) *Dievotas žinojimas.* Baimė Viešpaties yra gar-
binimas Dievo; jo gi pradžia pažinime
Dievo ir jo branginime. — (18) *Tas die-
votumas...* Ta pati mintis kaip ir 12. eil.
— (19) *Bijančiam...* Atkartota 13. eil.
17—19 eil. nėra gr. t. — (20) *Ta pilny-
bė...* Gr. t.: ir jis juos nugirdo savo vai-
siais, t. y. ji pilnai pasotina jų troškimus.
— (21) *Namus.* Dievo bijanti siela tai

- ²² Corona sapientiae, timor Domini,
replens pacem, et salutis fructum:
²³ et vidit, et dinumeravit eam:
utraque autem sunt dona Dei.
²⁴ Scientiam, et intellectum prudentiae sapientia compar-
tietur:
et gloriam tenentium se,
exaltat.
²⁵ Radix sapientiae est timere Do-
minum:
et rami illius longaevi.
²⁶ In thesauris sapientiae intel-
lectus, et scientiae religio-
sitas:
execratio autem peccatoribus
sapientia.
²⁷ Timor Domini expellit pecca-
tum:
²⁸ nam qui sine timore est, non
poterit justificari:
iracundia enim animositatis
illius, subversio illius est.
²⁹ Usque in tempus sustinebit
patiens,
et postea redditio iucunditatis.
³⁰ Bonus sensus usque in tem-
pus abscondet verba illius,
et labia multorum enarrabunt
sensum illius.
³¹ In thesauris sapientiae signi-
ficatio disciplinæ:
³² execratio autem peccatori, cul-
tura Dei.
- ²² Išminties vainikas Viešpaties
baimė;
ji duoda ramybės pilnybę ir
sveikatos vaisiaus.
²³ Jis matė išmintį ir suskaitė ją;
abudu gi dalyku Dievo dovanos.
²⁴ Išmintis suteikia žinojimo ir
gudraus pažinimo
ir augština garbę tų, kurie jos
laikosi.
²⁵ Išminties šaknis yra bijoti Vieš-
paties,
ir jos šakos ilgas amžius.
²⁶ Išminties išduose išmonė ir
dievotas žinojimas;
nusidėjeliams gi išmintis pasi-
bjaurėjimas.
²⁷ Baimė Viešpaties išvaro nuo-
dėmę;
²⁸ nes kas be baimės, tas negalės
buti išteisintas,
nes jo rustybės smarkumas į-
stums jį į prapultį.
²⁹ Kantrusis kenčia iki laikui,
paskui jam atiduodama link-
smybė.
³⁰ Tikra išmonė slepia iki laikui
savo žodžius,
ir daug lupų išpasakoja jos
gudrumą.
³¹ Išminties išduose pamokinimas
drausmės;
³² nusidėjėliui gi pasibjaurėjimas
garbinimas Dievo.

namai, kuriuose gyvena išmintis ir ku-
riuos ji aprupina savo turtais. — (22)
Vainikas. Didžiausias žmogaus papuoša-
las išmintis; jos gi suteikia baimę Dievo.
Tas papuošalas neša ramybės ir geriau-
sios sveikatos, dvasios ir kuno gerumo.
Sen. Testamente žadama laikinių gėry-
bių už Dievo įsakymų sergėjimą. — (23)
Jis matė... Plg. 9. e. — *Abudu gi dalyku*:
ramybė ir sveikata. Šitos eil. dalies nėra
gr. t. — (24) *Išmintis suteikia...* Čia
taip pat kaip ir 21. eil. iš išminties da-
roma asmuo, kurs suteikia savo gėrybių

savo mokytiniais, tiems kurie bijo
Dievo. — (25) *Išminties šaknis*: iš kurios
ji auga, ir kuri ją maitina. Kaip iš me-
džio liemens dygsta ir auga šakos, taip iš
baimės Dievo dygsta ilgas ir laimingas
gyvenimas.

(26) *Išminties...* Tos eil. nėra gr. t.
Joje išreikšta kone ta pati mintis kaip
ir 31. 32. e. — *Nusidėjeliams gi...*: nes
per nuodėmę jie Dievo priešininkai. —
(27) *Baimė...* Ir tos eil. nėra gr. t. —
(28) *Išteisintas*: Dievo akyvaizdoje. —
(30) *Tikra išmonė*. Tų ž. nėra gr. t.; jais

- ³³ Fili concupiscens sapientiam,
conserva justitiam,
et Deus præbebit illam tibi.
- ³⁴ Sapientia enim et disciplina timor Domini:
et quod beneplacitum est illi,
³⁵ fides, et mansuetudo,
et adimplebit thesauros illius.
- ³⁶ Ne sis incredibilis timori Domini:
et ne accesseris ad illum duplici corde.
- ³⁷ Ne fueris hypocrita in conspectu hominum,
et non scandalizeris in labiis tuis.
- ³⁸ Attende in illis, ne forte cadas,
et adducas animæ tuæ inhonorationem,
- ³⁹ et revelet Deus absconsa tua,
et in medio synagogæ elidat te:
- ⁴⁰ quoniam accessisti maligne ad Dominum,
et cor tuum plenum est dolo
et fallacia.
- ³³ Sunau, jei trokšti išminties, laikykis teisybės,
ir Dievas jos tau suteiks.
- ³⁴ Nes baimė Viešpaties išmintis ir drausmė,
ir kas jam patinka,
- ³⁵ tai ištikimybė ir romumas;
tokiam jis suteiks gausiai turtų.
- ³⁶ Nebuk nepaklusnus baimei Viešpaties
ir nesiartink į jį dvejojančia širdimi.
- ³⁷ Nebuk veidmainys žmonių akysivaizdoje
ir nenupulk savo lupomis.
- ³⁸ Buk atsargus tuose dalykuose,
kad kartais nepultumei
ir neatvestumei savo sielai negarbės,
- ³⁹ ir kad Dievas neatidengtų, ką tu slepi,
ir neparblokštų tavęs susirinkimo viduryje,
- ⁴⁰ nes veidmainiškai artinaisi į Viešpatį,
ir tavo širdis buvo pilna klastos ir vyliaus.

1. Išminties perspėjimai ir įsakymai apie visokias dorybes.

Caput II. ¹ Fili accedens ad servitutes Dei,
sta in justitia, et timore,
et præpara animam tuam ad tentationem.

2. perskyrimas. ¹ Sunau, jei tu eini tarnauti Dievui,
tvirtai stovėk teisybėje ir baimėje
ir rengk savo sielą į gundymą.

čia pavadinta kantrusis (29. e.). — *Savo žodžius*: neišreikšdamas žodžiais savo rustybės, arba nesigirdamas. — (35) *Romumas*: kuriuo jis pasiduoda Dievui ir meilingai sutinka artimą. — *Tokiam jis...* Tų ž. nėra gr. t. — (36) *Baimei Viešpaties*: tam, ko ji iš tavęs reikalauja. — *Dvejojančia*: tikinčia ir nepasitikinčia. — (37) *Nenupulk...*: savo žodžiuose, saugokis melo, apkalbėjimo, murmėjimo ir tt. — (38) *Buk atsargus...* Gr. t.: pats savęs nesiaugštink. — (39) *Ką tu slepi*:

veidmainystės, bedievystės ir kitų tavo prasikaltimų. — *Neparblokštu*: nepažeimtu. — (40) *Nes...* Gr. t.: nes nesiartinai į baimę Viešpaties.

Pirmoji Ekleziastiko dalis (2, 1—42, 14) susideda iš daugybės išminties perspėjimų ir įsakymų, kaip reikia laivintis visokiose dorybėse.

2, 1—6. Perspėjimai pagundos laikui.
(2, 1) *Tarnauti Dievui*. Kas nori tarnauti Dievui visomis savo jėgomis

- ² Deprime cor tuum, et sustine: inclina aurem tuam, et suscipe verba intellectus: et ne festines in tempore obductionis.
- ³ Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, et sustine, ut crescat in novissimo vita tua.
- ⁴ Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe:
- ⁵ quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.
- ⁶ Crede Deo, et recuperabit te et dirige viam tuam, et spera in illum. Serva timorem illius, et in illo veterasce.
- ⁷ Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus: et non deflectatis ab illo ne cadatis.
- ⁸ Qui timetis Dominum, credite illi: et non evacuabitur merces vestra.
- ² Pažemink savo širdį ir kantriai laukk; palenkk savo ausį ir priimk protingus žodžius ir nesiskubink sielvarto laiku.
- ³ Kentėk, ką Dievas ant tavęs uždeda; buk susivienijęs su Dievu ir kentėk, kad tavo gyvenimas galų gale eitu didyn.
- ⁴ Priimk visa, kas bus ant tavęs uždėta; kantriai laukk skausme ir savo pažeminime turėk kantrybės,
- ⁵ nes auksas ir sidabras mėginami ugnyje, priimtinieji gi žmonės pažeminimo krosnyje.
- ⁶ Tikėkis Dievu, ir jis ateis tau į pagalbą; eik tiesiu keliu ir pasitikėk juomi. Laikykis jo baimės ir pasenk joje.
- ⁷ Jūs, kurie bijote Viešpaties, kantriai laukkite jo pasigailejimo ir neatsitraukkite nuo jo, kad neparpultumėte.
- ⁸ Kurie bijote Viešpaties, tikėkitės juomi, ir jūsų užmokesnis nepažus.

t. y. istikimai laikytis Dievo įsakymų, tas susitinka su daug sunkumų, nes turi kovoti ir apgalėti priešingus tų įsakymų pildymui pageidimus. Plg. Mt. 4, 1. 2; 2 Tim. 3, 13. — *Tvirtai... baimėje*. Tų ž. nėra gr. t. — **(2)** *Pažemink savo širdį*: nuolankiai pasiduok Dievui. Anot gr. t.: padaryk savo širdį tiesią. — *Palenkk... žodžius*. Tų ž. nėra gr. t. — *Protinus žodžius*: išminties ir mokslo žodžius, kuriais esi mokinamas apie ištrymo naudingumą ir apie maloningus Dievo sumanymus. — *Ir nesiskubink...*: nebuk greitas pasiduoti nekantrybei, bet ramiai laukk pagalbos ir išgelbėjimo iš Viešpaties. — **(3)** *Kentėk... uždeda*. Tų ž. nėra gr. t. — *Ir kentėk*. Gr. t.: ir neatsitrauk. — *Kad tavo...*

Anot gr. t.: kad eitumėi didyn (laimėje) paskesniame savo gyvenime. Plg. Ps. 90, 16. — **(4)** *Priimk...*: be murnėjimo, su gera viltimi (vz. 3. e.). — *Kantriai laukk skausme*. Tų ž. nėra gr. t. — *Ir savo pažeminime*: savo pagundose. Gr. t.: savo pažeminimo permainingose, t. y. kuomet tau ateis likimo permaina ir tu matysi save pažemintą, skurstantį. — **(5)** *Nes auksas*. Kaip auksas ugnyje pasirodo esąs tikras, taip sielvartai parodo, koks yra žmogus, ar jo dorybė pastovi, ar ne. Plg. Išm. 3, 6. — *Priimtinieji*: Dievui patinka. — **(6)** *Laikykis...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t.

7—13. Reikia pasitikėti Dievu.

(7) *Kad neparpultumėte*: kad nenusi-

- ⁹ Qui timetis Dominum, sperate in illum:
et in oblectationem veniet vobis misericordia.
- ¹⁰ Qui timetis Dominum diligite illum,
et illuminabuntur corda vestra.
- ¹¹ Respicite filii nationes hominum: et scitote
quia nullus speravit in Domino, et confusus est.
- ¹² Quis enim permansit in mandatis ejus, et derelictus est? aut quis invocavit eum, et despexit illum?
- ¹³ Quoniam pius et misericors est Deus,
et remittet in die tribulationis peccata:
et protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
- ¹⁴ Vae duplici corde, et labiis scelestis, et manibus malefacientibus,
et peccatori terram ingredienti duabus viis.
- ¹⁵ Vae dissolutis corde, qui non credunt Deo:
et ideo non protegentur ab eo.
- ¹⁶ Vae his, qui perdiderunt sustententiam,
et qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas.
- ⁹ Kurie bijote Viešpaties, turėkite jame vilties,
ir jo pasigailėjimas atneš jums džiaugsmo.
- ¹⁰ Kurie bijote Viešpaties, mylėkite jį,
ir jusų širdis bus apšviestos.
- ¹¹ Pažvelgkite, vaikai, į žmonių gimines
ir žinokite, kad neivienas, kurs pasitikėjo Viešpačiu, nebuvo sugėdintas.
- ¹² Nes kas pasiliko ištikimas jo isakymams ir buvo apleistas? arba kas šaukėsi į jį, ir buvo jo paniekintas?
- ¹³ Nes Dievas maloningas ir gailestingas
ir suspaudimo dieną atleidžia nuodėmes,
ir yra gynėjas visų, kurie jo įieško tiesoje.
- ¹⁴ Deja tam, keno širdis padalinta, keno lupos nuodėmingos ir piktadarančios rankos,
ir nusidėjėliui, vaikščiojančiam ant žemės dviem keliais.
- ¹⁵ Deja tiems, keno širdis nupuolusi, kurie nepasitiki Dievu
ir todėl nebus jo ginami.
- ¹⁶ Deja tiems, kurie nustojo kantrybės
ir kurie pametė tiesius kelius
ir pasuko į blogus kelius.

dėtumėte. — (9) *Turėkite jame vilties.* Anot gr. t.: tikėkitės gėrybių, ir amžino džiaugsmo, ir pasigailėjimo. — (10) *Kurie...* Tos eil. nėra gr. t. Ji matomai čia įdėta tuo tikslu, kad trečioji dieviškoji dorybė, meilė, neliktu nepaminėta. — (11) *Į žmonių gimines.* Gr. t.: į senasias kartas. — *Nebuvo sugėdintas.* Plg. Ps. 36, 25 ir k. — (12) *Ištikimas jo isakymams.* Gr. t.: jo baimėje. Plg. Ps. 30, 1. — (13) *Nes...* Pasakoma, kodėl reikia pilnai pasitikėti Viešpačiu. — *Ir yra gynėjas...* Ir jis gelbi sielvarto metu. 14—23. Nevienoks nepasitikinčių ir pasitikinčių Dievu likimas.

(14) *Keno širdis padalinta:* kurie nevisa savo širdimi laikosi Viešpaties. Gr. t.: tiems, kurie bailūs, t. y. kurie nepasitiki Dievu ir todėl pigiai duodasi visokiems sunkumams nubaidyti save nuo tikrojo kelio. — *Keno lupos nuodėmingos.* Tų ž. nėra gr. t. — *Piktadarančios rankos.* Anot gr. t.: keno rankos nusileidusios. Plg. Jobo 4, 3 ir k. — *Dviem keliais:* tiems, kurie svyruoja, pasitiki ir nepasitiki Dievu. — (15) *Nupuolusi.* Anot gr. t.: keno širdis minkšta, t. y. žmonėms, kurie netvirtai pasitiki Dievu. — (16) *Kantrybės:* ištvermės nelaimėje. — *Ir kurie*

- ¹⁷ Et quid facient, cum inspicere
cœperit Dominus?
- ¹⁸ Qui timent Dominum, non
erunt incredibiles verbo illius:
et qui diligunt illum, conser-
vabunt viam illius.
- ¹⁹ Qui timent Dominum, inqui-
rent quæ beneplacita sunt ei:
et qui dilligunt eum, rep'e'bu-
tur lege ipsius.
- ²⁰ Qui timent Dominum, præpara-
bunt corda sua,
et in conspectu illius sancti-
ficabunt animas suas.
- ²¹ Qui timent Dominum, custo-
diunt mandata illius,
et patientiam habebunt usque
ad inspectionem illius,
- ²² dicentes: Si pœnitentiam non
egerimus,
incidemus in manus Domini, et
non in manus hominum.
- ²³ Secundum enim magnitudinem
ipsius, sic et misericordia
illius cum ipso est.
- Caput III.** ¹ Filii sapientiæ, ec-
clesia justorum:
et natio illorum, obedia et
dilectio.
- ² Judicium patris audite filii,
et sic facite ut salvi sitis.
- ³ Deus enim honoravit patrem in
filiis:
et judicium matris exquirens,
firmavit in filios.

- ¹⁷ Ir ką jie darys, kuomet Viešpats
pradės tyrinėti?
- ¹⁸ Kurie bijo Viešpaties, nebus
nepaklusnūs jo žodžiui,
ir kurie jį myli, laikysis jo kelio.
- ¹⁹ Kurie bijo Viešpaties, teirausis,
kas jam patinka,
ir kurie jį myli, bus pripildyti jo
įstatymo.
- ²⁰ Kurie bijo Viešpaties, laikys
prirengę savo širdis
ir jo akyvaizdoje pašventins
savo sielas.
- ²¹ Kurie bijo Viešpaties, tie sergi
jo paliepinus
ir turės kantrybės iki jo aplan-
kymui,
- ²² sakydami: Jei atgailos nedary-
sime,
įpulsime į Viešpaties rankas,
ir ne į žmonių rankas.
- ²³ Nes koks jo didumas,
toks jo ir pasigailėjimas.

- 3. perskyrimas.** ¹ Išminties sunų
teisiųjų susirinkimas;
ir jų giminė paklusnumas ir meilė,
- ² Paklausykite, vaikai, savo tėvo
ištarmės
ir taip darykite, kad butumėtė
išgelbėti.
- ³ Nes Dievas padarė tėvą gar-
bingą jo vaikams
ir paskyręs motinos teises pa-
tvirtino jas vaikams.

patetė... Tų ž. nėra gr. t.: jie Vulg. paaikškinimas. — (17) *Tyrinėti*: ir darys teisną. — (18) *Kurie jį myli*... Plg. Jono 14, 14. 21. 23. — (19) *Bus pripildyti*... griežtai pildys jo įstatymą. — (20) *Laikys prirengę*... kad tarnautu Dievui ir drąsiai kentėtu sielvartus. — *Pašventins savo sielas*: visa nuolankiai priimdami, ką Dievas ant jų siunčia (Vz. Jobo pavyzdį 1, 21). Gr. t.: žemins savo sielas. — (21) *Kurie*... Tos eil. nėra gr. t. — *Iki jo aplankymui*: kolei jis vėl nepažvelgs ir jų nepalinksmins. — (22) *Sakydami*... *nedarysime*. Tų ž.

nėra gr. t. — (23) *Nes koks*...: kaip begalinė Dievo didenybė, taip didis ir jo pasigailėjimas, kurs sužadina viltį. Taigi, taip geriaus buti pasidavusiam Dievui kaip žmonėms.

3, 1—18. Reikia gerbti gimdytojai.
(3, 1) *Išminties sunų*... Tos eil. nėra gr. t. Išminties sunų tie, kurie išminties mokinami ir ją labai brangina. Iš jų susideda visai tobula draugija. — *Paklusnumas ir*... Tos dorybės jiems visai nuosavos. — (2) *Paklausykite*... Po įsakymų, paliečiančių Dievą, eina pirmas, kurs paliečia žmones. — *Ištarmė*

- ⁴ Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis,
et in oratione dierum exaudietur.
- ⁵ Et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam.
- ⁶ Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis,
et in die orationis suæ exaudietur.
- ⁷ Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore:
et qui obedit patri, refrigerabit matrem.
- ⁸ Qui timet Dominum honorat parentes,
et quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.
- ⁹ In opere et sermone, et omni patientia honora patrem tuum,
- ¹⁰ ut superveniat tibi benedictio ab eo,
et benedictio illius in novissimo maneat.
- ¹¹ Benedictio patris firmat domos filiorum:
maledictio autem matris eradicat fundamenta.
- ¹² Ne glorieris in contumelia patris tui:
non enim est tibi gloria, ejus confusio,
- ¹³ gloria enim hominis ex honore patris sui,
et dedecus filii pater sine honore.
- ⁴ Kas myli Dievą, mels nuodėmių dovanojimo
ir susilaikys nuo jų,
ir bus išklausytas savo kasdieninėje maldoje.
- ⁵ Ir lygiai kaip kas krauna turtus, taipirtas, kurs gerbia savo motiną.
- ⁶ Kas gerbia savo tėvą, turės džiaugsmo iš vaikų
ir bus išklausytas savo maldos dieną.
- ⁷ Kas gerbia savo tėvą, gyvens ilgą gyvenimą;
ir kas paklusnus tėvui, bus paguoda savo motinai.
- ⁸ Kas bijo Viešpaties, gerbia gimdytojus
ir lyg valdovams tarnauja tiems, kurie jį pagimdė.
- ⁹ Darbu ir žodžiu ir visu kantrumu gerbk savo tėvą,
- ¹⁰ kad jo palaiminimas ateitu ant tavęs
ir jo palaiminimas pasiliktu iki galui.
- ¹¹ Tėvo palaiminimas sustiprina vaikų namus;
motinos gi prakeikimas išgriauna juos iš pamatų.
- ¹² Nesididžiuok savo tėvo išniekinimu,
nes jo sugėdinimas nėra tau garbė;
- ¹³ nes žmogaus garbė iš jo tėvo pagarbos,
ir sunaus negarbė jo tėvas be pagarbos.

mės: tai, ko jis, žiūrėdamas savo teisių, gali reikalauti. — *Išgelbėti*: kad jau čia ant žemės naudotumėtės ta laime, kuri pažadėta geriems vaikams, Atk. 5, 16. — (4) *Kas myli Dievą*. Gr. t.: gerbias tėvą, — todėl kas laikosi ketvirtojo Dievo įsakymo. — *Mels...* Anot gr. t.: atnašauja permaldavimą už nuodėmes. — *Ir susilaikys...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. Plg. 6. e. — (6) *Turės džiaugsmo...* Žadama, ko izraelitai ypač troško, būtent gausus palaiminimas vaikais ir tai gerais vaikais. — (7) *Gy-*

vens... Plg. Iš. 20, 12. — *Tėvui*. Gr. t.: Viešpačiui, (kurs yra įsakęs gerbti gimdytojus). — *Bus paguoda...*: darys ją laimingą. — (8) *Gerbia gimdytojus*: jiems tarnaudamas. Jis juos laiko ne sau lygiais, bet vyresniais už save. — (9) *Ir visu kantrumu*. Tų ž. nėra gr. t. Plg. Iš. 20, 12; Atk. 5, 16; Mt. 15, 4; Mk. 7, 10; Ef. 6, 2. — (10) *Ir jo palaiminimas...* Tų ž. nėra gr. t. — (11) *Namūs*: visą šeimynos lobį. Plg. 27, 27; 49, 2... — (13) *Ir sunaus...* Ebr. ir syr. t.: ir labai nusideda, kas keikia savo

- ¹⁴ Fili suscipe senectam patris tui,
et non contristes eum in vita
illius:
¹⁵ et si defecerit sensu, veniam da,
et ne spernas eum in virtute
tua:
eleemosyna enim patris non erit
in oblivione.
¹⁶ Nam pro peccato matris resti-
tuetur tibi bonum,
¹⁷ et in justitia ædificabitur tibi,
et in die tribulationis comme-
morabitur tui:
et sicut in sereno glacies sol-
ventur peccata tua.
¹⁸ Quam malæ famæ est, qui
derelinquit patrem:
et est maledictus a Deo, qui
exasperat matrem.
¹⁹ Fili in mansuetudine opera
tua perface,
et super hominum gloriam dili-
geris.
²⁰ Quanto magnus es, humilia te
in omnibus,
et coram Deo invenies gratiam:
²¹ quoniam magna potentia Dei
solius,
et ab humilibus honoratur.
²² Altiora te ne quæsieris,
et fortiora te ne scrutatus
fueris:
sed quæ præcepit tibi Deus,
illa cogita semper,
et in pluribus operibus ejus
ne fueris curiosus.

- ¹⁴ Sunau, sušelpk savo tėvą senat-
vėje
ir nenuliudink jo, kolei jis gyvas,
¹⁵ ir jei jo protas susilpnėtu, do-
vanok
ir neniekink jo savo stiprybėje;
nes geradarystė tėvui nebus už-
miršta.
¹⁶ Nes už motinos tau padarytą
piktą bus tau atsilyginta geru,
¹⁷ ir bus tau statoma teisybėje;
sielvarto dieną apie tave atsi-
mins,
ir tavo nuodėmės sutirps kaip
giedroje ledas.
¹⁸ Kaip gi didi negarbė tam, kurs
apleidžia tėvą,
ir Dievo prakeiktas, kas erzina
motiną!
¹⁹ Sunau, atlikk savo reikalus su
romumu,
ir tu busi ne tik žmonių gerbia-
mas, bet dar labiaus mylimas.
²⁰ Juo tu didesnis, juo labiaus
žemink save visame,
ir tu rasi malonės pas Dievą,
²¹ nes vien Dievo galybė didelė,
ir nuolankiųjų jis garbinamas.
²² Nejieskok, kas tau peraugšta,
ir netyrinėk, kas perviršija tavo
jiegas;
bet visuomet mąstyk apie tai,
ką tau Dievas įsakė,
ir nebuk žingeidus pažinti visus
jo veikalus.

motiną. — (14) *Senatvėje*. Tų ž. nėra ebr. ir syr. t. — *Nenuliudink*: neduoda-
mas jam pašalpos. — (15) *Jo protas susilpnėtu*: kaip kad atsitinka su labai senais žmonėmis. — *Užmiršta*: pas Dievą. — (16) *Motinos*. Tas ž. yra tik Vulg. Gr. t. prasmė: vietoje bausmių, kurias tu užsipelnei už savo nuodėmės, Dievas tau pavers visa piktą į gera, suteikdamas lobio ir vaikų. — *Tau padarytą*: kurį tu kantriai kenti. — (17) *Ir bus tau statoma teisybėje*. Tų ž. nėra gr. t. — *Atsimins*: Dievas. — *Sutirps*: bus tau dovanota bausmė už Šv. Raštas, III t.

jas. — (18) *Kaip gi...* Anot gr. t.: ir kaip piktžodžiutojas Dievui, taip ir kurs... — *Erzina*: savo nekantrumu arba nenorėjimu sušelpiti reikale.

19—26. Įsakymai apie kuklumą.
(19) *Atlikk...* Ebr. t.: savo pasiturė-
jime elgkis su romumu ir busi mylimas
labiaus kaip tas, kurs duoda dovanų.
— (20) *Juo tu...* Vien Dievas tikrai
didis, ir tiktai tas duoda jam prigulinčią
pagarbą, kas jam nuolankiai pasiduoda.
— (22) *Nejieskok, kas...* Plg. Pat. 25,
27; Rom. 12, 3. — *Peraugšta*. Gr. t.:

- ²³ Non est enim tibi necessarium
ea, quæ abscondita sunt,
videre oculis tuis.
- ²⁴ In supervacuis rebus noli scru-
tari multipliciter,
et in pluribus operibus ejus
non eris curiosus.
- ²⁵ Plurima enim super sensum
hominum ostensa sunt tibi.
- ²⁶ Multos quoque supplantavit
suspicio illorum,
et in vanitate detinuit sensus
illorum.
- ²⁷ Cor durum habebit male in
novissimo:
et qui amat periculum, in illo
peribit.
- ²⁸ Cor ingrediens duas vias, non
habebit successus,
et pravus corde in illis scanda-
lizabitur.
- ²⁹ Cor nequam gravabitur in do-
loribus,
et peccator adiciet ad peccan-
dum.
- ³⁰ Synagogæ superborum non erit
sanitas:
frutex enim peccati radicabitur
in illis, et non intelligetur.
- ³¹ Cor sapientis intelligitur in
sapientia,
et auris bona audiet cum omni
concupiscentia sapientiam.

- ²³ Nes tau nereikalinga
matyti savo akimis tai, kas pa-
slėpta.
- ²⁴ Nenaudingų dalykų netyrinėk
daugeriopai
ir nebuk žingeidus pažinti visus
jo veikalus.
- ²⁵ Nes tau parodyta daug dalykų,
perviršijančių žmogaus protą.
- ²⁶ Jau daugelį suklaidino jų nuo-
monės
ir laikė tuštybėje jų protus.
- ²⁷ Kietai širdžiai bus galų gale
bloga,
ir kas mėgsta pavojų, tas jame
pražus.
- ²⁸ Širdis vaikščiojanti dvejopu
keliu neturės pasisėkimo,
ir keno širdis nedora, tas taip
nupuls.
- ²⁹ Netikusi širdis apsunkinama
skausmais,
ir nusidėjėlis krauna nuodėmės
ant nuodėmių.
- ³⁰ Puikiųjų susirinkimas neišgy-
domas,
nes nuodėmės diegas juose įsi-
šaknijs, ir jie tai nesupranta.
- ³¹ Išmintingojo širdį galima pažinti
iš išminties,
ir gera ausis klausosi išminties
su didžiausiu troškimu.

persunku. — *Kas perviršija tavo įiegas.* Anot ebr. t.: kas nuo tavęs paslėpta. — *Ir nebuk žingeidus...* Tų ž. nėra nei gr., nei ebr. t. — (24) *Nenaudingų...* Gr. t. mintis: esant didelei apstybei to, kas tau reikia daryti (kadangi tu turi visokio užsiėmimo), nesikišk žingeidžiai į kitus dalykus; nes tau (ir be to) daugiau parodyta, nekaip žmogaus protas gali apimti. — (26) *Ir laikė...* Anot gr. t.: ir netikusi nuomonė pražudė jų išmonę.

27—32. Apie kietą širdį ir širdį išmintingą.

(27) *Kietai širdžiai*: puikiai, atkakliai, nepriimančiai jokių perspėjimų. — *Kas*

mėgsta...: pats lenda į pavojų. Ebr. t.: kas mėgsta gera, tas vaikščioja jame. — (28) *Širdis...*: žmogus noris tarnauti dviem valdovam. Tos eil. nėra gr. t. — *Taip*: savo dvejopumu, nepastovumu ir piktumu. — (29) *Netikusi*. Tikriaus: kietą širdis...: nes ji visus padaro sau neprieteliais. — Ebr. t. po šitos eil. eina tokie žodžiai: kame nėra (akies) lėlėlės, nebeesti šviesos, ir kame nėra pažinimo, nebeesti išminties. — (30) *Neišgydomas*. Jie neišgydomi net plakimais. — *Įsišaknijs*: taip giliai įleides šaknis, kad jie net nebetėmija savo piktumo. — *Ir jie tai...* Tų ž. nėra gr. t. — (31) *Išmin-ties*: kuria jie mėgsta užsiimti. Gr. t.: išmintingo žmogaus širdis supras para-

³² Sapiens cor, et intelligibile
abstinebit se a peccatis,
et in operibus justitiæ successus
habebit.

³³ Ignem ardentem extinguit
aqua,

et eleemosyna resistit peccatis:

³⁴ et Deus prospector est ejus qui
reddit gratiam: meminit ejus
in posterum,

et in tempore casus sui inveniet
firmamentum.

Caput IV. ¹ Fili eleemosynam
pauperis ne defraudes,
et oculos tuos ne transvertas
a paupere.

² Animam esurientem ne despe-
xeris:

et non exasperes pauperem in
inopia sua.

³ Cor inopis ne afflixiseris,
et non protrahas datum angu-
stianti.

⁴ Rogationem contribulati ne
abiicias:

et non avertas faciem tuam ab
egeno.

⁵ Ab inope ne avertas oculos
tuos propter iram:

et non relinquo quærentibus
tibi retro maledicere:

⁶ maledicentis enim tibi in amari-
tudine animæ

exaudietur deprecatio illius:

exaudiet autem eum, qui fecit
illum.

³² Išmintinga ir išmananti širdis
susilaikys nuo nuodėmių
ir turės pasisekimo teisybės dar-
buose.

³³ Vanduo geso degančią ugnį,
ir išmalda priešinasi nuodėmėms;

³⁴ Dievas žiuri į tą, kurs daro
pasigailėjimą;

jis atsimena jį paskesniame laike,
ir savo nelaimės metu jis randa
tvirtą ramstį.

4. perskyrimas. ¹ Sunau, neat-
ink išmaldos iš beturčio
ir savo akių nenugrižk nuo stoko-
jančio.

² Nepaniekink alkstančio
ir nevesk į apmaudą beturčio jo
neturte.

³ Nevargink stokojančiojo širdies
ir negaišk duoti neturto su-
spauštam.

⁴ Neatmesk sielvarte esančiojo
prašymo
ir nenugrižk savo veido nuo be-
turčio.

⁵ Nuo stokojančio nenugrižk savo
akių dėl rustybės
ir neduok progos prašantiems
keikti tave iš paskos,

⁶ nes jei jis keiks tave sielos kar-
tume,

jo prašymas bus išklaustas;
išklaustys gi jį tas, kurs yra jį
padaręs.

bolę (prilyginimą), ir klausytojo (klusni)
ausis išmintingojo troškimas. Ebr. t.:
išmintinga širdis supras išminčių prily-
ginimus, ir klusni ausis džiaugiasi iš-
mintimi. — (32) *Išmintinga...* Tos eil.
nėra gr. t.

3, 33—4, 6. Apie gailestingumą
beturčiams.

(33) *Išmalda*: gailestingumas. — *Prie-
šinasi*: išvaro ir neleidžia. Plg. Dan.
4, 24. — (34) *Dievas žiuri...* Gr. t.
mintis: tas, kurs atsilygina (Dievas) už
geradarystes, tai atsimena. Ebr. t.: kas

daro gera, sutiks jį savo keliuose ir tuo
metu, kada svyruoja, ras ramstį.

(4, 1) *Išmaldos*. Gr. t.: gyvybės, t. y.
to kas reikalinga jo gyvybei palaikyti.
— *Nenugrižk...*: lyg kad jo nematytumei.
Gr. t.: ir neduok laukti stokojančio
akims, t. y. greitai patenkink jo meldimą.
Plg. Tob. 4, 7. — (2) *Nepaniekink*. Gr.
t.: neliudink (atsisakydamas duoti jam
pašalpos arba kietai su juo pasielgdamas)
— (3) *Nevargink...* Gr. t.: suerzintos
širdies neerzink labiau. — *Ir negaišk...*
Plg. Pat. 3, 28. — (5) *Dėl rustybės*:
beturčio, kurs keiktu tave sielos kar-

- ⁷ Congregationi pauperum affabilem te facito,
et presbytero humilia animam tuam,
et magnato humilia caput tuum.
- ⁸ Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et redde debitum tuum,
et responde illi pacifica in mansuetudine.
- ⁹ Libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi:
et non acide feras in anima tua.
- ¹⁰ In iudicando esto pupillis misericors ut pater,
et pro viro matri illorum:
- ¹¹ et eris tu velut filius Altissimi obediens,
et miserebitur tui magis quam mater.
- ¹² Sapientia filiis suis vitam inspirat,
et suscipit inquirentes se, et praeibit in via iustitiae,
- ¹⁸ et qui illum diligit, diligit vitam:
et qui vigilaverint ad illum, complectentur placorem ejus.
- ¹⁴ Qui tenuerint illum, vitam hereditabunt:
et quo introibit, benedicet Deus.
- ¹⁵ Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto:
et eos, qui diligunt illum, diliget Deus.
- ⁷ Beturčių susirinkimui buk meilingas,
vyresniam nužemink savo sielą ir nulenkk savo galvą didžiunui.
- ⁸ Palenkk be apmaudo savo ausį prie beturčio
ir atiduok, ką esi skolingas, atsakyk jam taikiai ir su romumu.
- ⁹ Išliuosuok iš puikiojo rankos tą, kurs kenčia neteisybę,
ir nenešiok kartumo savo sieloje.
- ¹⁰ Teisdamas buk gailestingas našlaičiams kaip tėvas
ir jų motinai kaip jos vyras,
- ¹¹ tai tu busi kaip paklusnus Augščiausiojo sunus,
ir jis pasigailės tavęs labiau kaip motina.
- ¹² Išmintis įkvėpia savo sunums gyvenimo
ir priima tuos, kurie jos ieško, ir eina jų priešakyje teisybės keliu.
- ¹³ Kas ją myli, tas myli gyvenimą, ir kas budi dėlei jos, įgija jos pamėgimą.
- ¹⁴ Kas ją turi, paveldės gyvenimą, ir kur tik įeina, ten Dievas laimins.
- ¹⁵ Kas jai tarnauja, tie paklusnūs Šventajam,
ir kas ją myli, tuos myli Dievas.

tume, arba Dievo, kurs užstotų savo sutvėrimą. Bet to ž. nėra gr. t.

7—11. Kaip reikia elgtis su visokių luomų žmonėmis.

(7) *Beturčių*. Rasi čia nereikalingas Vulg. priedas. Kalbama apie pasiėlgimą su sau lygiais. — *Vyresniam*... Gr. t. tą ž. nėra. — (8) *Ir atiduok, ką...*: ko reikalauja iš tavęs meilė artimo. Gr. t. tą ž. nėra. — (9) *Ir nenešiok*... Gr. t.: nebuk menkos sielos, kuomet tu teisi. — (10) *Teisdamas*. Tuo ž. gr. t. baigiama 9. e. — *Kaip jos vyras*: kurs ja rūpinasi ir gina jos teises. — (11) *Paklusnūs*. To ž. nėra gr. t. Paklusnų sunų ypač myli tėvas.

12—22. Kokių vaisių neša išmintis.

(12) *Savo sunums*: tiems, kuriuos ji yra lyg-kad pagimdžiusi, kuriems ji yra suteikusi savo prigimties. — *Gyvenimą*: tokią gyvenimą, koks vertas išmintingojo, kurs visai pasidavęs išminties vadovavimui. — *Ir eina*... Tų ž. nėra gr. t. Išmintis jiems rodo, kas reikia daryti ir ko vengti. — (13) *Tas myli gyvenimą*. Išmintis daro gyvenimą laimingą. — *Įgija jos pamėgimą*: ragauja jos saldumo, meilumo. Ebr. t.: gauna iš Viešpaties malonės. — (14) *Kas ją*... Gr. t.: kas tvirtai jos laikosi, tas įgija gyriaus. — (15) *Paklusnūs Šventajam*: Dievui; tie jam tarnauja lyg-kad šventyklos tarnai.

- ¹⁶ Qui audit illam, judicabit Gentes:
et qui intuetur illam, permanebit confidens.
- ¹⁷ Si crediderit ei, hereditabit illam,
et erunt in confirmatione creaturæ illius,
- ¹⁸ quoniam in tentatione ambulat cum eo, et in primis eligit eum.
- ¹⁹ Timorem et metum, et probationem inducet super illum:
et cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ,
donec tentet eum in cogitationibus suis,
et credat animæ illius.
- ²⁰ Et firmabit illum, et iter adducet directum ad illum,
et lætificabit illum,
- ²¹ et denudabit absconsa sua illi,
et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum justitiæ.
- ²² Si autem oberraverit, derelinquet eum,
et tradet eum in manus inimici sui.
- ²³ Fili conserva tempus,
et devita a malo.
- ²⁴ Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

- ¹⁶ Kas jos klauso, tas teis tautas,
ir kas žiuri į ją, pasiliks be pavojaus.
- ¹⁷ Jei kas ją pasitikės, tas paveldės ją,
ir jo ainiai bus joje sustiprinti.
- ¹⁸ Nes pagundoje ji vaikščioja su juo
ir visupirma išsirenka jį.
- ¹⁹ Ji atveda ant jo baimės, ir išgaščio, ir ištyrimo,
ir vargina jį savo mokslo sunkumu,
kolei jo neišmėgina jojo mintyse
ir gali pasitikėti jo siela.
- ²⁰ Paskui ji sustiprina jį ir veda jį tiesiu keliu.
ir linksmina jį,
- ²¹ ir atidengia jam savo paslaptis,
ir padaro jį turtingą mokslu ir teisybės pažinimu.
- ²² Bet jei jis nuklysta, ji palieka jį
ir jį paduoda į jo neprietelio rankas.
- ²³ Sunau, tėmyk laiką
ir vengk pikto.
- ²⁴ Dėlei savo sielos nesigėdyk sakytiesos.

— (16) *Kas jos...* Tikriaus ebr. t.: kas manęs klauso (sako išmintis), tas tikrai teis; ir kas žiuri į mane (manimi užsiima), gyvens viduje mano kambario.

— (17) *Ir jo ainiai...* Dievobaimingų gimdytojų vaikai paprastai esti dievobaimingi, nes tokie gimdytojai didžiausiu rūpesniu juos auklėja ir patįs duoda jiems gerą pavyzdį; be to Dievas dažnai suteikia tokiems gimdytojams užmokesnį, kad vaikai sektų jų pėdomis.

— (18) *Nes pagundoje:* mėginime. Išmintis taip su juo elgiasi, kad jį išmėgintu visokiais apsunkinimais ir išsirinktu ir taip išrinktą priimtu. — (19) *Ji atveda...* Lavinimasis dorybėse ir kova

su ydomis deda ant žmogaus nemaža sunkenybių ir jose kaipada apima jo širdį bailumas ir išgastis. — *Pasitikėti jo siela:* kad ji pasiliks tvirta. — (20) *Ir linksmina jį...* Plg. Žyd. 12, 11. — (21) *Atidengia...* suteikia jam gilesnio jų pažinimo. — (22) *Neprietelio.* Gr. t.: žuvimo.

23—33. Apie tikrą ir netikrą gėdą.

(23) *Tėmyk laiką:* žiurėk, koks laikas, kad koki nors aplinkybė neįtrauktų tavęs į pikta. — (24) *Dėlei savo sielos:* kad jos nesuteptumei. — Gr. ir ebr. t.: tebuna tau gėda tavo sielos, t. y. nedaryk nieko, ko tu turėtumei gėdytis. —

- ²⁵ Est enim confusio adducens peccatum,
et est confusio adducens gloriam et gratiam.
- ²⁶ Ne accipias faciem adversus faciem tuam,
nec adversus animam tuam mendacium.
- ²⁷ Ne reverearis proximum tuum in casu suo:
- ²⁸ nec retineas verbum in tempore salutis.
Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.
- ²⁹ In lingua enim sapientia dignoscitur:
et sensus, et scientia, et doctrina in verbo sensati,
et firmamentum in operibus iustitiarum.
- ³⁰ Non contradicas verbo veritatis ullo modo,
et de mendacio ineruditionis tuarum confundere.
- ³¹ Non confundaris confiteri peccata tua,
et ne subiicias te omni homini pro peccato.
- ³² Noli resistere contra faciem potentis,
nec coneris contra ictum fluvii.
- ³³ Pro iustitia agonizare pro anima tua,
- ²⁵ Nes yra gėda atvedanti nuodėmę,
ir yra gėda atvedanti garbės ir malonės.
- ²⁶ Nežiurėk žmogaus veido su savo skriauda
ir nemeluok su nuostoliu savo sielai.
- ²⁷ Nelaikyk pagarboje savo artimojo nupuolime
- ²⁸ ir nesulaikyk žodžio, kuomet jis gali pagelbėti.
Neslėpk savo išminties jos gražume,
- ²⁹ nes išmintį galima pažinti iš kalbos;
išmanymą, žinojimą ir mokslą iš išmanančiojo žodžių,
tvirtumą gi iš teisybės darbų.
- ³⁰ Jokių būdu neprieštarauk tiesos žodžiui
ir gėdykis, jei pamelavai, neturėdamas pamokymo.
- ³¹ Nesigėdyk išpažinti savo nuodėmės
ir nepasiduok jokiai žmogui, kad nusidėtumei.
- ³² Nesipriešink galiui
ir nemėgink prieš upės srovę.
- ³³ Visomis savo jėgomis kovok už teisybę dėl savo sielos,

(25) *Nes yra gėda...* Vz. žem. 41, 20 iki 42, 8; plg. 20, 24. — (26) *Nežiurėk...* Duodama pavyzdys negeros gėdos. Nevalia niekam pataikauti ir taip elgtis prieš savo sąžinę. — *Ir nemeluok...* Tu ž. nėra gr. t. — (27) *Nelaikyk...*: neslėpk artimo nuodėmių, neteisink jo meluodamas; nesidrovėk jį papeikti. — *Jo nupuolime.* Anot gr. t.: kad tu pats nupultumei. — (28) *Ir nesulaikyk...*: pasiduodamas negerai gėdai. — *Kuomet jis gali...*: jei yra proga ir viltis, kad jis gali duoti išganingą patarimą. — (29) *Nes išmintį...* Gr. t. šita eil. daug trumpesnė: iš žodžio galima pažinti išmintį ir mokslą iš liežuvio šnekos.

Taigi, čia lyg-kad sakoma: jei tu nekalbi, kuomet reikalinga, tai kam tu esi išmintingas? Mokslas yra pagrindas, kurs remia žmones, kad jie vykdytu gerus darbus. — (31) *Nesigėdyk*: kuomet kas nors tave dėl tos nuodėmės perspėja. Gr. t. čia eina Vulg. ž. 32 b. e. Taip pasidaro toki mintis: kas užsigina savo prasikaltimo, panašus į žmogų, kurs mėgina sulaikyti upės srovę. — *Ir nepasiduok...* Gr. t.: nepasiduok paikam žmogui ir nežiurėk galiuono veido. — (33) *Visomis...* Gr. t. trumpiausiai: iki mirčiai kovok už teisybę, ir Dievas kovos užtuot tavęs.

et usque ad mortem certa pro
justitia,
et Deus expugnabit pro te ini-
micos tuos.

³⁴ Noli citatus esse in lingua
tua:

et inutilis, et remissus in operi-
bus tuis.

³⁵ Noli esse sicut leo in domo tua.
evertens domesticos tuos, et
opprimens subiectos tibi.

³⁶ Non sit porrecta manus tua
ad accipiendum,
et ad dandum collecta.

Caput V. ¹ Noli attendere ad
possessiones iniquas,
et ne dixeris: Est mihi suffi-
ciens vita:

nihil enim proderit in tempore
vindictæ et obductionis.

² Ne sequaris in fortitudine tua
concupiscentiam cordis tui:

³ et ne dixeris: Quomodo potui?
aut quis me subjiciet propter
facta mea?

Deus enim vindicans vindi-
cabit.

⁴ Ne dixeris: Peccavi, et quid
mihi accidit triste?

Altissimus enim est patiens
redditor.

⁵ De propitiato peccato noli esse
sine metu,
neque adjicias peccatum super
peccatum.

ir kariauk iki mirčiai už teisybę,
ir Dievas apgalės užuot tavęs
tavo neprietelius.

³⁴ Nebuk greitas savo liežuviu,
nenaudingas gi ir vangus savo
darbuose.

³⁵ Nebuk kaip liutas savo namuose,
griaunąs savo namiškius ir slė-
gias savo pavaldinius.

³⁶ Tavo ranka tenebuna ištiesta
inti
ir sugniaužta duoti.

5. perskyrimas. ¹ Nepasitikėk
neteisingomis gėrybėmis
ir nesakyk: Gana turiu iš ko
gyventi,

nes tai nieko nepadės pagiežos
ir suspaudimo metu.

² Neeik savo stiprybėje paskui
savo pageidimą

³ ir nesakyk: Kaip gi aš galingas!
arba: Kas pavergs mane del
mano darbų?
nes Dievas keršyte atkeršys.

⁴ Nesakyk: Nusidėjau ir kas man
atsitiko ludno?
nes Augščiausias kantrus atlygin-
tojas.

⁵ Nebuk be baimės dėl atleistos
nuodėmės
ir nekrauk nuodėmės ant nuo-
dėmės

4, 34—6, 4. Apie visokius dalykus,
kurių reikia vengti.

(34) *Greitas.* (Gr. t.: rustus (šaižus).
— *Savo liežuviu...* Neliepk daug ki-
tiems, kuomet tu pats nieko nedarai;
nežadėk, jei neišpildai. — (35) *Kaip*
liutas. Geriausias (ebr.) kaip šuo, — kurs
bėginėja po namus, ant visų loja ir
visus kanda. — *Griaunąs...* Anot gr. t.:
pasiduodąs tuštiesiems įtarimams savo
namiškių. — *Ir slėgias...* Tų ž. nėra
gr. t. — (36) *Tavo ranka...* Plg. Apd.
20, 35.

(5, 1) *Neteisingomis.* To ž. nėra gr. t.;
jis atkeltas į čia iš 10. eil., taippat kaip
ir žodžiai: *nes tai nieko...* — *Gana turiu...*
Plg. Lk. 12, 19. — (2) *Savo stiprybėje:*
niekindamas kitų teises. — (3) *Kaip*
gi aš galingas. Tų ž. nėra gr. t.; taippat
ir ž.: *už mano darbų.* — (4) *Kantrus*
atlygintojas: nors jis atideda bausmę
laukdamas atgailos (Išm. 11, 24), bet
visai jos nepanaikina. — (5) *Nebuk be*
baimės... nes gali vėl įpulti į tą pačią
nuodėmę, arba neturi pilno tikrumo,
kad ji atleista. Gr. t. mintis: nemanyk,

- ⁶ Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.
- ⁷ Misericordia enim, et ira ab illo cito proximant, et in peccatores respicit ira illius.
- ⁸ Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem.
- ⁹ subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te.
- ¹⁰ Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis et vindictæ.
- ¹¹ Non ventiles te in omnem ventum, et non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.
- ¹² Esto firmus in via Domini, et in veritate sensus tui .et scientia, et prosequatur te verbum pacis et iustitiæ.
- ¹³ Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: et cum sapientia proferas responsum verum.
- ¹⁴ Si est tibi intellectus, responde proximo:
- ⁶ Ir nesakyk: Viešpaties gailestin-gumas didelis, jis pasigailės manęs ir mano nuodėmių daugybėje.
- ⁷ Nes jo pasigailėjimas ir jo rustybė greitai ateina ir jo rustybė žiuri į nusidėjėjus.
- ⁸ Nesivėlink grįžtis į Viešpatį ir neatidėliok iš dienos į dieną,
- ⁹ nes umai ateis jo rustybė ir pagiežos metu sunaikins tave.
- ¹⁰ Nebuk bailiai susirupinęs neteisingais turtais, nes jie nepadės tau suspaudimo ir pagiežos dieną.
- ¹¹ Nesiduok savęs sukioti kiekvienam vėjui ir nevaikščiok visais keliais, nes taip ištiriama kiekvienas nusidėjėlis kalbas dvejopai.
- ¹² Buk tvirtas Viešpaties kelyje, ir tavo jausmų tiesoje ir žinojime, ir telydi tave ramybės ir teisybės žodis.
- ¹³ Buk romus klausyti žodžio, kad suprastumei ir su išmintimi duok tikrą atsakymą.
- ¹⁴ Jei turi išmanymo, atsakyk artimui,

kad tau valia nusidėti, dėlto kad Dievas tau jau dovanuoja. — (6) *Ir nesakyk...* Dievo gerumas negali būti proga nuodėmėms. — (7) *Ir jo rustybė žiuri...* Ebr. t.: jo rustybė ilsisi ant... — Dievo teisybė turi bausti sukietėjusius nusidėjėjus. Plg. Pat. 5, 21. — (10) *Nebuk bailiai...* Ebr. t.: nepasitikėk melo (netikru, neteisingai įgytu) lobiu. Plg. Pat. 11, 4. 28. — (11) *Nesiduok...* nepasiduok kiekvienam susijudinimui. Anot gr. t.: nevėtyk, kiekvienam vėjui pučiant (nes kiekvienas vėjas tinka), ir nevaikščiok kiekvienu keliu, (bet tik tokiu, kurs veda tave į tikslą). — *Nes taip...* Anot gr. t.: nes taip (daro) nusidėjėlis dvejopai

kalbas. — (12) *Buk tvirtas...* Gg. ir ebr. t. trumpiaus: buk tvirtas savo įsitikinime, ir tebuna tavo šneka viena. Vulg. prasmė: buk ištvermingas kelyje, kuriuo Viešpats liepia eiti, įsakymų kelyje, tuomet tavo jausmai bus teisingi ir su jais sutiks tavo šneka, taip kad tu visuomet išpažinsi tai, kas mokina žmones teisybės ir remia tarp jų ramybę. — (13) *Buk romus...* Gr. t.: buk greitas. — *Kad suprastumei.* Nėra gr. t. — *Su išmintimi:* taigi nesiskubindamas, bet apsvarstęs (gr. ir ebr. t.: su kantrumu). Plg. Jok. 1, 19. — (14) *Jei turi išmanymo:* jei dalyką išmanai. — *Ranka tebuna...* Tylėjimo ženklas. — *Kad nebu-*

sin autem, sit manus tua super
os tuum,
ne capiaris in verbo indisci-
plinato, et confundaris.

¹⁵ Honor et gloria in sermone sen-
sati,
lingua vero imprudentis sub-
versio est ipsius.

¹⁶ Non appelleris susurro,
et lingua tua ne capiaris, et
confundaris.

¹⁷ Super furem enim est confusio
et pœnitentia,
et denotatio pessima super
bilinguem:
susurratori autem odium, et in-
imicitia, et contumelia.

¹⁸ Justifica pusillum, et magnum
similiter.

Caput VI. ¹ Noli fieri pro amico
inimicus proximo:

improperium enim et contu-
meliam malus hereditabit,
et omnis peccator invidus et
bilinguis.

² Non te extollas in cogita-
tione animæ tuæ velut
taurus:
ne forte elidatur virtus tua per
stultitiam,

³ et folia tua comedat, et fructus
tuos perdat,
et relinquareis velut lignum
aridum in eremo.

o jei ne, tavo ranka tebuna ant
tavo burnos,
kad nebutumei sugautas neiš-
mintingoje šnekoje ir nebutu-
mei sugėdintas.

¹⁵ Šlovės ir garbės yra išmanančiojo
šnekoje,
negudraus gi liežuvis yra jo
paties pražutis.

¹⁶ Nesiduok vadintis apkalbėtoju
ir susigauti savo liežuvio ir save
sugėdinti.

¹⁷ Nes ant vagies ateina sugėdini-
mas ir baimė bausmės,
ir pikčiausis papeikimas ant dve-
jopai kalbančio;
ant apkalbėtojo gi neapykanta,
neprietelystė ir gėda.

¹⁸ Daryk lygiai teisybę
mažam ir dileliam.

6. perskyrimas. ¹ Nesidaryk ar-
timui iš prietelio neprietelis,
nes paniekinimą ir gėdą paveldės
piktas žmogus,
taippat ir kiekvienas pavydus ir
dvejopai kalbas nusidėjęs.

² Nesiaugštink savęs savo sielos
mintyje lyg-kad jautis,
kad kartais tavo galė nebutu
paikybės sunaikinta,

³ ir ji nesuėstu tavo lapų ir neprა-
žudytu tavo vaisių,
ir nebutumei paliktas kaip sausas
medis tyrumoje.

tumei... Vulg. paaškinimas. — (15) Šlovės ir... Išmintinga šneka neša garbės, neišmintinga kenkia ir neša pražutį. Plg. Mt. 12, 37. — (16) Nesiduok... nekalbėk taip, kad tavo galėtu teisingai vadinti apkalbėtoju ir tt. — Ir susigauti... Gr. t.: ir netykok savo liežuvio. — (17) Ant vagies: ant to, kurs vagia gerą svetimą vardą ir garbę. — Baimė bausmės. Tų ž. nėra gr. t.: — Ant apkalbėtojo... Tų ž. nėra gr. t. — (18) Daryk... Gr. t. kitoki mintis: nebuk nežinas (neprasikalsk) nei didžiame dalyke, nei mažame.

(6, 1) Nesidaryk...: saugokis girti artimą į akis, apkalbinėti gi jį už akių. — Piktas žmogus: pragarsėjęs savo apkalbinėjimais. — (2) Lyg-kad jautis. Gr. t. čia to palyginimo nėra. — Kad kartais... Gr. t.: kad tavo siela neįieškotu kaip jautis savo stiprybės. Kaikurie spėja, kad ebr. t. buvusi išreikšta toki mintis: kad tavo siela nebutu sunaikinta kaip vynmedžio šakelė. — (3) Ji nesuėstu... Gr. t.: tu suėsi savo lapus, nustosį savo vaisių ir busi paliktas kaip nudžiuvęs medis. Plg. Ps. 1, 3. 4. —

- ⁴ Anima enim nequam disperdet
qui se habet,
et in gaudium inimicis dat
illum, et deducet in sortem
impiorum.
- ⁵ Verbum dulce multiplicat
amicos, et mitigat inimicos:
et lingua eucharis in bono
homine abundat.
- ⁶ Multi pacifici sint tibi,
et consiliarius sit tibi unus de
mille.
- ⁷ Si possides amicum, in tenta-
tione posside eum,
et ne facile credas ei.
- ⁸ Est enim amicus secundum
tempus suum,
et non permanebit in die tri-
bulationis.
- ⁹ Et est amicus qui convertitur
ad inimicitiam:
et est amicus qui odium et
rixam, et convitia denudabit.
- ¹⁰ Est autem amicus socius mensæ,
et non permanebit in die neces-
sitatis.
- ¹¹ Amicus si permanserit fixus,
erit tibi quasi coequalis,
et in domesticis tuis fiduci-
aliter aget:
- ¹² si humiliaverit se contra te,
et a facie tua absconderit se,
unanimem habebis amicitiam
bonam.
- ⁴ Nes netikusi siela pražudo tą,
kuriamė ji yra,
ir duoda džiaugtis iš jo nepriete-
liams,
ir nuveda ji į bedievių likimą.
- ⁵ Saldus žodis daugina prietelius
ir malšina neprietelius;
meili kalba gerame žmoguje daro
daug gera.
- ⁶ Tėbuna tau daug tų, su kuriais
esi taikoje,
patarėjas gi tau tėbuna vienas
iš tukstančio.
- ⁷ Jei nori turėti prietelį, įgyk jį
mėginime
ir nepigiai jam tikėk.
- ⁸ Nes nevienas esti prietelis jam
patogiu laiku
ir nepasilieka sielvarto dieną.
- ⁹ Esti prietelis, kurs pavirsta į
neprietelį,
ir esti prietelis, kurs atidengia
neapykantą ir barnis ir iš-
niekinimus.
- ¹⁰ Esti prietelis stalo draugas
ir nepasilieka reikalo dieną.
- ¹¹ Jei prietelis pasilieka ištvermin-
gas, jis tau tėbuna kaip lygus
ir tesielgia su pasitikėjimu su
tavo namiškiais.
- ¹² Jei jis žeminasi prieš tave
ir slepiasi nuo tavo veido,
tu turėsi su juo vienos minties
ir gerą prietelystę.

(4) *Ir duoda...* Plg. žem. 18, 31. — *Ir nuveda...* Bedievių likimas amžinas pasmerkimas. Bet tų ž. nėra gr. t.

—17. Apie tikrą ir netikrą prietelį.

(5) *Malšina nepretelius.* Vulg. priedas. — *Meili kalba...* Gr. t.: gerai kalbąs liežuvis daugina meilumą (kitų). —

(6) *Tėbuna...* Plg. žem. 37, 7—11. —

(8) *Jam patogiu laiku:* kolei prietelystė jam rodosi naudinga. — (9) *Kurs atidengia...*: kurs pavirtęs į neprietelį platina prieš tave pikčiausių kaltinimų.

(Gr. t.: kurs atidengia tavo ginčą su juo tau sugėdinti. — (10) *Esti...* Plg. Pat. 19, 4. — *Nepasilieka...* Ebr. t.: jo nerandama nelaimės dieną. ¹¹ Tavo laimėje jis kaip tu ir tavo nelaimėje jis bėga nuo tavęs. ¹² Jei tave ištiks nelaimė, jis atsigrįš prieš tave ir pasi-
slėps nuo tavo veido. — Panašios mintys išreikštos ir gr. t. — (11) *Ištvermingas:* taip pat nelaimėje. — *Tesielgia su...*: leisk jam žiūrėti į tavo namiškius kaip į savuosius. — (12) *Jei jis žeminasi...*: lenkiasi prieš tave, tave gerbdamas. —

- ¹³ Ab inimicis tuis separare,
et ab amicis tuis attende.
- ¹⁴ Amicus fidelis, protectio fortis:
qui autem invenit illum, in-
venit thesaurum.
- ¹⁵ Amico fideli nulla est com-
paratio,
et non est digna ponderatio
auri et argenti contra boni-
tatem fidei illius.
- ¹⁶ Amicus fidelis, medicamentum
vitæ et immortalitatis:
et qui metuunt Dominum, in-
venient illum.
- ¹⁷ Qui timet Deum, æque habebit
amicitiam bonam:
quoniam secundum illum erit
amicus illius.
- ¹⁸ Fili a juventute tua excipe
doctrinam,
et usque ad canos invenies
sapientiam.
- ¹⁹ Quasi is qui arat, et seminat,
accede ad eam,
et sustine bonos fructus illius.
- ²⁰ in opere enim ipsius exiguum
laborabis,
et cito edes de generationibus
illius.
- ²¹ Quam aspera est nimium sa-
pientia indoctis hominibus,
et non permanebit in illa excors.
- ²² Quasi lapidis virtus probatio
erit in illis,
et non demorabuntur projicere
illam.
- ¹³ Atsiskirk nuo savo neprietelių
ir buk atsargus su savo priete-
liais.
- ¹⁴ Ištikimas prietelis tvirta globa;
kas jį rado, rado turtą.
- ¹⁵ Su ištikimu prieteliu niekas ne-
gali lygintis;
auksas ir sidabras neturi vertės,
palyginant su jo ištikimybės
gerumu.
- ¹⁶ Ištikimas prietelis gyvenimo ir
nemarumo vaistas;
ir kurie bijo Viešpaties, tie jį
randa.
- ¹⁷ Kas bijo Dievo, turės taip pat
gerą prietelystę;
nes koks jis, toks bus ir jo prie-
telis.
- ¹⁸ Sunau, priimk pamokinimą
nuo pat savo jaunystės,
ir tu rasi išminties iki žilų plaukų.
- ¹⁹ Artinkis į ją kaip tas, kurs aria
ir sėja,
ir laukk gerų jos vaisių.
- ²⁰ Nes dėlei jos besidarbuodamas
tu truputį pavargsi
ir veikiai valgysi jos vaisių.
- ²¹ Kaip gi begalo karti išmintis ne-
mokytiems žmonėms!
ir neišmanėlis nepasilieka su ja.
- ²² Ji jiems kaip sunkus mėginimo
akmuo,
ir jie netrunka mesti jos šalin.

(13) *Su savo prieteliais:* su abejotinais, neišmėgintais prieteliais. — (15) *Negali lygintis:* neturi lygios vertybės. — *Auksas ir...* Anot gr. t.: ir negalima pasverti jo gerumo (vertybės). — (16) *Gyvenimo ... vaistas.* Prieteliui padedant, sutinkanti žmogų nelaimė darosi lengvesnė. Jis sulaiko nuo nuodėmės, taip pat ir nuo amžino pasmerkimo. — *Ir nemarumo.* Gr. t. to ž. nėra. — (17) *Turės taip pat...* Gr. t. daro savo prietelystę tikrą.

18—37. Apie įieškojimą išminties.
(18) *Priimk pamokinimą.* Gr. t.: išsirink drausmę. — (19) *Kurs aria...* įtempdamas savo įiegas ir laukdamas vaisių. — (20) *Veikia.* Ebr. t.: rytoj. — (21) *Nemokytiems žmonėms:* kurie nesiduoda mokinti savęs nuo pat savo jaunystės išminčiai, keno širdis trokšta tik žemiškų, dalykų toli nuo baimės Dievo. — (22) *Kaip sunkus...* Aliuzija į senovinį paprotį mėginti jaunuomenės įiegas, duodant jiems pakelti augėlyn sunkų

- ²³ Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est ejus,
et non est multis manifesta:
quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.
- ²⁴ Audi fili, et accipe consilium intellectus,
et ne abicias consilium meum.
- ²⁵ Injice pedem tuum in compedes illius,
et in torques illius collum tuum:
- ²⁶ subijce humerum tuum, et porta illam,
et ne acedieris vinculis ejus.
- ²⁷ In omni animo tuo accede ad illam,
et in omni virtute tua conserva vias ejus.
- ²⁸ Investiga illam, et manifestabitur tibi,
et continens factus ne derelinquas eam:
- ²⁹ in novissimis enim invenies requiem in ea,
et convertetur tibi in oblectationem.
- ³⁰ Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis,
et bases virtutis, et torques illius in stolam gloriæ:
- ³¹ decor enim vitæ est in illa,
et vincula illius alligatura salutaris.
- ³² Stolam gloriæ indues eam,
et coronam gratulationis superpones tibi.
- ²³ Nes mokslo išmintis yra kaip parodo jos vardas,
ir ji apsireiškia ne daugeliui;
kam gi ji žinoma,
su tuo ji pasilieka iki matymui Dievo.
- ²⁴ Klausyk, sunau, ir priimk išmintingą patartį
ir neatmesk mano patarties.
- ²⁵ Įdėk savo koją į jos pančius
ir savo kaklą į jos raiščius.
- ²⁶ Pakišk po ją savo petį ir nešiok ją
ir nesibodėk jos grandinių.
- ²⁷ Visa savo širdimi artinkis į ją
ir visa savo gale laikykis jos kelių.
- ²⁸ Jieškok jos, ir ji tau pasirodys,
ir įgijęs nepamesk jos;
- ²⁹ nes galų gale tu rasi joje atilsio,
ir ji tau pavirs pasigėrėjimu.
- ³⁰ Ir jos pančiai bus tau stipri globa
ir tvirtas ramstis,
ir jos raiščiai garbės apdaras.
- ³¹ Nes joje yra gyvenimo grožės,
ir jos pančiai išganingas surišimas.
- ³² Tu apsivilksi ją kaip garbės rubu
ir užsidėsi ją ant savęs kaip džiaugsmo vainiką.

akmenį. Kas ji augščiaus pakeldavo ir ilgiaus laikydavo pakėles, tas buvo stipresnis. Silpnesnieji, jei ir pakeldavo, turėdavo tuojuo jį paleisti. — *Mokslo.* Gr. t. to ž. nėra. — *Išmintis yra...* ji yra tik išmintinguosiuose; tokių gi esti nedaug; ji apsireiškia tik tiems, kurie suvaldo savo geilulius. — *Kam gi ji...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — **(25)** *Įdėk savo koją...*: kad nenuklystumėi į blogus kelius. — **(27)** *Visa savo...* Kas aug.

išreikšta prilyginimais, tai čia aiškiai pasakoma. — **(29)** *Nes galų...* Saldūs išminties vaisiai. — **(30)** *Ir tvirtas ramstis.* Tų ž. nėra gr. t. — **(31)** *Gyvenimo grožė.* Gr. t.: auksinis papuošalas. — *Ir pančiai...* Išminties pančiai, t. y. įstatymai mus riša ir varžo, kad taip išgydytu mumyse nuodėmių ir pageidimų žaizdas; todėl ištikrųjų gamina mums išsigelbėjimą ir laisvę. Gr. t.: jos pančiai yakinto surišimas, t. y. toks,

- ³³ Fili, si attenderis mihi, disces:
et si accommodaveris animum
tuum, sapiens eris.
- ³⁴ Si inclinaveris aurem tuam,
excipies doctrinam:
et si dilexeris audire, sapiens
eris.
- ³⁵ In multitudine presbyterorum
prudentium sta,
et sapientia illorum ex corde
conjungere,
ut omnem narrationem Dei
possis audire,
et proverbia laudis non ef-
fugiant a te.
- ³⁶ Et si videris sensatum, evigila
ad eum,
et gradus ostiorum illius ex-
terat pes tuus.
- ³⁷ Cogitatum tuum habe in prae-
ceptis Dei,
et in mandatis illius maxime
assiduus esto:
et ipse dabit tibi cor,
et concupiscentia sapientia da-
bitur tibi.

Caput VII. ¹ Noli facere mala, et
non te apprehendent.

- ² Discede ab iniquo, et deficient
mala abs te.
- ³ Fili, non semines mala in sulcis
injustitia,
et non metes ea in septuplum.
- ⁴ Noli quaerere a domino ducatum,
neque a rege cathedram honoris.

- ³³ Sunau, jei atidžiai manęs klausy-
si, tu išmoksi,
ir jei imsi į širdį, busi išmintingas.
- ³⁴ Jei palenksi savo ausį, gausi
mokslo,
ir jei pamėgsi klausyti, busi iš-
mintingas.
- ³⁵ Laikykis gudrių senių susirin-
kime
ir širdimi susivienyk su jų iš-
mintimi,
kad galėtumei girdėti visa, kas
kalbama apie Dievą,
ir kad neliktu tavo neišgirsta
gyriaus patarlės.
- ³⁶ Jei matai išmanantį, skubinkis
eiti pas jį,
ir tegul tavo koja dažnai mindo
jo durų laipsnius.
- ³⁷ Tebuna tavo mintis užimta Dievo
įsakymais,
ir būk nuolat užsiėmęs jo palie-
pimais,
ir jis tau duos širdies,
ir bus tau duota troškimas iš-
minties.

7. perskyrimas. ¹ Nedaryk pik-
tenybių, ir jos neapnyks tavęs.

- ² Traukkis nuo to, kas neteisu, ir
piktenybė atstos nuo tavęs.
- ³ Sunau, nesėk piktenybių neteisy-
bės vagose,
ir tu nepjausi jų septynis sykius
tiek.
- ⁴ Negeisk iš Viešpaties vadovavimo,
nei iš karaliaus garbės krasės.

kurs visai neapsunkina ir nedaro negar-
bės, bet priešingai, budamas lengvutis,
dar pagražina. — (33) *Tu išmoksi:*
išminties. — (35) *Gudrių.* To aptarimo
nėra gr. t. — *Senių...* Išmintčiai įgyti
reikia mokytojo. Seni žmonės turi
prityrimo (plg. Jobo 12, 12). — *Ir*
širdimi... Anot gr. t.: ir kas išmintingas,
to laikykis. — *Gyriaus patarlės.* Anot
gr. t.: išmonės patarlės (išmintingi iš-
sireiškimai). — (37) *Tebuna tavo...*
Negana daug klausytis ir dažnai susi-
tikti su išmintingais, reikia ir pačiam

išgirstus dalykus svarstyti. — *Dievo*
įsakymais: nes išmintis yra baimė Vieš-
paties. — *Duos tau širdies.* Gr. t.: jis
padarys tavo širdį tvirtą.

7, 1—19. Perspėjimai vengti kaikiurių
nuodėmių.

(7, 2) *Piktenybė:* bausmė, koki už-
sipelnoma neteisingais darbais. — (3)
Neteisybės vagose... Plg. Oz. 8, 7. —
Tu nepjausi... Plg. Pat. 22, 8; Oz. 10,
12; Gal. 6, 8. — *Septynis...* daug sykių
tiek. — (4) *Vadovavimo.* Gr. *ἡγεμονίαν*,

- ⁵ Non te justifices ante Deum,
quoniam agnitor cordis ipse
est:
et penes regem noli velle videri
sapiens.
- ⁶ Noli quærere fieri iudex,
nisi valeas virtute irrumpere
iniquitates:
ne forte extimescas faciem po-
tentis,
et ponas scandalum in æqui-
tate tua.
- ⁷ Non pecces in multitudinem
civitatis,
nec te immittas in populum,
⁸ neque alliges duplicia peccata:
nec enim in uno eris immunis.
- ⁹ Noli esse pusillanimitas in animo
tuo:
- ¹⁰ exorare, et facere eleemosynam
ne despicias.
- ¹¹ Ne dicas: In multitudine mune-
rum meorum respiciet Deus,
et offerente me Deo altissimo,
munera mea suscipiet.
- ¹² Non irrideas hominem in amari-
tudine animæ:
est enim qui humiliat et exal-
tat, circumspexit Deus.
- ¹³ Noli arare mendacium adversus
fratrem tuum:
neque in amicum similiter
facias.
- ⁵ Nesiteisink prieš Dievą,
nes jis žinovas širdies,
ir pas karalių nenorėk rodytis
išmintingas.
- ⁶ Nejieskok buti teisėjas,
jei neįstengi apgalėti neteisybių,
kad kartais nenusigastumei ga-
liuno veido
ir nepastatytumei į pavojų savo
teisumo.
- ⁷ Nenusidėk miesto daugybei
ir nelisk į minią.
- ⁸ Nesipainiok į dvejoją nuodėmę,
nes ir už vieną neliksi nenu-
baustas.
- ⁹ Nebuk bailus savo sieloje;
- ¹⁰ Neapleisk melstis ir duoti iš-
maldą.
- ¹¹ Nesakyk: Dievas pažvelgs į mano
dovanų daugybę
ir, man atnašaujant augščiausią-
jam Dievui, jis priims mano
dovanas.
- ¹² Neišjuokk žmogaus su apkar-
tusią širdimi;
nes yra visamatas Dievas, kurs
pažemina ir išaugština.
- ¹³ Neplatink melo prieš tavo brolių
ir nedaryk tolygiai prieš prietelį.

višpatavimo. — *Garbės krasės*: garbin-
gos vietos, tarnystės, nes ji duoda ne
tik garbės, bet uždeda sunkią našta ir
pavojų. — (5) *Nesiteisink...*: nesidėk
esąs teisingais, tobulas. — *Nes jis*
žinovas širdies. Vulg. priedas. — *Rody-*
tis išmintingas: girtis savo išmintimi.
— (7) *Nenusidėk...*: saugokis neteisingai
įžeisti savo piliečius, juos niekinti. —
Nelisk... Gr. t. mintis: nenusileisk
(pataikavimu, pasidavimais). — (8) *Nesi-*
painiok... Anot gr. t.: nerišk du sykiu
nuodėmės. Prasmė: nekartok nuodė-

mės, jei jau turėjai nelaimę vieną sykį
į ją įpulti. Plg. žem. 12. 7. — (9) *Savo*
sieloje. Gr. t.: savo maldoje. Reikia
melstis su dideliu pasitikėjimu ir nenu-
siminti dėlei nuodėmės. — (11) *Nesa-*
kyk...: nemanyk, buk tu busi liuosas nuo
bausmės dėlo, kad atnašauji daug
aukų, ir nekrauk nuodėmės ant nuo-
dėmės. — (12) *Neišjuokk*. Gr. t.:
neniekink. — *Kurs pažemina...* Gr. t.:
tų ž. nėra. Dievas pigiai gali pažeminti
puikų niekintoją kitų. — (13) *Nepla-*
tink...: neapmeluok... Vulg. išsireiškimu
melo platinimas palyginama su arimu

- ¹⁴ Noli velle mentiri omne mendacium:
assiduitas enim illius non est bona.
- ¹⁵ Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum,
et non iteres verbum in oratione tua.
- ¹⁶ Non oderis laboriosa opera,
et rusticationem creatam ab Altissimo.
- ¹⁷ Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.
- ¹⁸ Memento iræ, quoniam non tardabit.
- ¹⁹ Humilia valde spiritum tuum:
quoniam vindicta carnis impii,
ignis et vermis.
- ²⁰ Noli prævaricari in amicis
pecuniam differentem,
neque fratrem charissimum
auro spreveris.
- ²¹ Noli discedere a muliere sensata et bona,
quam sortitus es in timore Domini:
gratia enim verecundiæ illius
super aurum.
- ²² Non lædas servum in veritate operantem,
neque mercenarium dantem animam suam.

- ¹⁴ Nenorėk kalbėti jokio melo,
nes įpratimas į jį negeras.
- ¹⁵ Nebuk šnekus vyresniųjų susirinkime
ir nekartok žodžio savo maldoje.
- ¹⁶ Nelaikyk neapykantoje sunkių darbų
ir Augščiausiojo sutvėrto ukininkavimo.
- ¹⁷ Neprisidėk prie nedrausmingųjų daugybės.
- ¹⁸ Atsimink, kad rustybė nepasivėlins.
- ¹⁹ Labai žemink savo dvasią,
nes bedievio kunui bausmė ugnis ir kirminas.
- ²⁰ Nesielgk neteisingai su prieteliu,
atidėliojančiu atiduoti pinigų
ir nepaniekink brangiausiojo brolio dėl aukso.
- ²¹ Nesiskirk nuo išmanančios ir geros miteriškės,
kuri tau teko Viešpaties baimėje,
nes jos drovos malonumas brangesnis už auksą.
- ²² Neskriausk, ištikimai dirbančio vergo,
nei duodančio savo sielą samdininko.

dirvos, į kurią sėjama pikta melo sėkla. — (15) *Nebuk šnekus...* Per daug didžių šnekumu apsireiškia neatidavimas priderančios vyresniesiems pagarbos ir statoma save į pavojų pameluoti; be to, kas apie viską daug šneka, galų gale turi išpažinti savo nežinojimą. — *Nekartok žodžio...* toje prasmėje, koki yra Mt. 6, 7. Karšta malda, gyrius ir dėkojimas neprašalina kartojimo, kadangi jis remiasi žmogaus prigimtimi ir pateisinamas skaitlingais pavyzdžiais šv. Rašte (Ps. 135; Pss. 148—150); taip pat Išganytojas tris sykius kartojė tą pačią maldą (Mt. 26, 44) ir šv. Povilas tris sykius meldė Viešpatį to paties dalyko (2 Kor. 12, 8). — (16) *Nelaikyk...* Plg. Prad. 2, 5, 15; 3, 17. — (17) *Nedrausmingųjų*: nusidėjėlių. — (18) *Rustybė*: Dievo

rustybė. — (19) *Labai žemink...*: bijodamas Dievo teismo ir bausmės. — *Ugnis ir kirminas*. Plg. Iz. 66, 24; Mk. 9, 45. Ebr. t.: nes paskutinis visų žmonių dalykas (lavonas) prigulės kirminams.

7, 20—40. Kaip reikia elgtis su visokiais žmonėmis.

(20) *Nesielgk...* Anot gr. ir ebr. t.: nemainyk prietelio ant pinigų ir ištikimo brolio ant Opyro aukso (3 Kar. 9, 28 ir k.; plg. Iz. 13, 12). — (21) *Nuo išmanančios...*: kuri yra gera šeimyninkė ir apskritai dora moteriškė. — *Kuri...* baimėje. Vulg. priedas: kurią tu gavai tarsi užmokesnį už tavo baimę Dievo. arba: kurią tu sau ėmei Viešpaties baimėje. — (22) *Neskriausk...* Plg. Kum.

- ²³ Servus sensatus sit tibi dilectus
quasi anima tua,
non defraudes illum libertate,
neque inopem derelinquas illum.
- ²⁴ Pecora tibi sunt? attende illis:
et si sunt utilia, perseverent
apud te.
- ²⁵ Filiū tibi sunt? erudi illos,
et curva illos a pueritia illorum.
- ²⁶ Filia tibi sunt? serva corpus
illarum,
et non ostendas hilarem faciem
tuam ad illas.
- ²⁷ Trade filiam, et grande opus
feceris,
et homini sensato da illam.
- ²⁸ Mulier si est tibi secundum
animam tuam, non proicias
illam:
et odibili non credas te.
In toto corde tuo²⁹ honora
patrem tuum,
et gemitus matris tuæ ne obli-
viscaris:
- ³⁰ memento quoniam nisi per illos
natus non fuisses:
et retribue illis, quomodo et
illi tibi.
- ³¹ In tota anima tua time Domi-
num,
et sacerdotes illius sanctifica.
- ²³ Išmanąs vergas tebuna tau my-
limas kaip tavo siela,
nenusukk jam laisvės
ir nepalik jo neturte.
- ²⁴ Tu turi gyvulių? rupinkis jais,
ir jei jie naudingi, tepasilieka
pas tave.
- ²⁵ Turi sunų? auklėk juos
ir lenkk juos nuo pat jų kudi-
kystės.
- ²⁶ Turi dukterų? sergėk jų kuną
ir nerodyk joms linksmaus savo
veido.
- ²⁷ Išleisk už vyro dukterį ir busi
padaręs didelį darbą,
ir duok ją išmanančiam žmogui.
- ²⁸ Jei turi moterį, kuri tinka tavo
sielai, neatstumk jos
ir neapkenčiamai neįtikėk savęs.
Visa savo širdimi²⁹ gerbk savo
tėvą
ir neužmiršk savo motinos vai-
tojimų.
- ²⁹ Atsimink, kad be jų nebutumei
gimęs,
ir atsilygink jiems už tai, ką jie
yra tau padarę.
- ³¹ Visa savo širdimi bijok Vieš-
paties
ir pagerbk jo kunigus.

19, 13. — *Duodančio...*: kurs tau dar-
buojasi su visu atsidavimu, nesigailė-
damas savo įiegų. — (23) *Nenusukk...*:
kaip įsakyta Mozės įstatyme Iš. 21, 2.
To įstatymo peržengimą mini Jer. 34,
11. — *Ir nepalik...* Vulg. priedas
parentas Atk. 15, 13. — (24) *Rupinkis
jais*: nepalik viso rūpesnio kitiems. —
Naudingi: žemės ukyje. Dažnai par-
davinėjant naudingus ukininkavime gy-
vulius galima padaryti sau tikrai nuo-
stolio. — (25) *Auklėk juos*. Plg. žem.
30, 1. Jei rūpinies gyvuliais, juo labiau
turi rūpintis savo vaikais. — *Ir lenkk
juos...*: kolei juos dar galima palenkti.
Ebr. t.: ir imk jiems pačią jų jaunystęje.

— (26) *Sergėk jų kuną*: kad pasiliktu
nekalto. — *Nerodyk joms...*: buk rimtas,
kad jos nepasidarytu link tavęs atka-
klios ir nenusidėtų. — (27) *Busi padaręs
didelį...*: tu pasiluosuosai nuo pareigos
ją saugoti ir aprupinsi ją visam jos
gyvenimui. — *Išmanančiam*: taigi,
Dievo bijančiam. — (28) *Kuri tinka
tavo sielai*. Tų ž. nėra ebr. t. Autorius
ragina vyrus nesinaudoti savo teise duoti
savo pačiai atskyrimo raštą. — *Neiti-
kėk savęs*: neatverk jai visos savo
širdies. — (29) *Gerbk...* Plg. Tob. 4, 3;
aug. 3, 5. — (30) *Ir atsilygink...* Gr. t.:
Ką tu gali jiems padaryti (kuo atsily-
ginsi) už tai, ką jie yra tau padarę? —

- ³² In omni virtute tua dilige eum
qui te fecit:
et ministros ejus ne derelinquas.
- ³³ Honora Deum ex tota anima
tua,
et honorifica sacerdotes, et pro-
purga te cum brachiis.
- ³⁴ Da illis partem, sicut manda-
tum est tibi,
primitiarum et purgationis: et
de negligentia tua purga te
cum paucis.
- ³⁵ Datum brachiorum tuorum et
sacrificum sanctificationis
offeret Domino,
et initia sanctorum:
- ³⁶ et pauperi porrige manum tuam,
ut perficiatur propitiatio, et
benedictio tua.
- ³⁷ Gratia dati in conspectu omnis
viventis,
et mortuo non prohibeas
gratiam.
- ³⁸ Non desis plorantibus in con-
solatione,
et cum lugentibus ambula.
- ³⁹ Non te pigeat visitare infirmum:
ex his enim in dilectione
firmaberis.
- ⁴⁰ In omnibus operibus tuis me-
morare novissima tua,
et in æternum non peccabis.
- ³² Visa savo gale mylėk tą; kurs
tave padarė,
ir neapleisk jo tarnų.
- ³³ Garbink Dievą visa savo siela
ir gerbk kunigus;
daryk permaldavimą už save
aukodamas petį.
- ³⁴ Duok jiems dalį, kaip tau pa-
liepta, pirmonių ir permalda-
vimo aukų
ir už savo apsileidimą daryk per-
maldavimą nedidelėmis dova-
nomis.
- ³⁵ Atnašauk Viešpačiui tavo aukų
peties dovaną
ir pašventinimo auką ir pa-
švestųjų dalykų pirmones.
- ³⁶ Ir beturčiui ištiesk savo ranką,
kad tavo permaldavimas ir pa-
laiminimas būtų tobulas.
- ³⁷ Dovanos malonę suteik kiek-
vienam, kurs gyvas,
ir nesusilaikyk taip pat nedaręs
malonės ir mirusiam.
- ³⁸ Nepalikk verkiančių be paguodos
ir vaikščiok su liudinčiais.
- ³⁹ Netingėk aplankyti ligonį.
nes taip tu sustiprėsi meilėje.
- ⁴⁰ Visuose savo darbuose atsimink
savo galą
ir tu nenusidėsi per amžius.

(32) *Mylėk tą...* Plg. Atk. 6, 5. — *Neapleisk...* Plg. Atk. 12, 19. — (33) *Garbink Dievą...* Anot ebr. ir gr. t.: bijok Viešpaties ir gerbk kunigą ir duok jam jo dalį, kaip tau įsakyta. Plg. Atk. 12, 18. Vulg. išvardinta aukos dalis, butent petys, kurs buvo skiriamas kairiuriose atsitikimuose kunigams. Vz. apie tai Kun. 7, 22; Sk. 18, 18. — (34) *Pirmonių.* Vz. Iš. 22, 28; 23, 19; 34, 26; Kun. 23, 17; Sk. 15, 19; Atk. 26, 1. — *Permaldavimo aukų:* aukų už nuodėmę. Vz. Kun. 6, 18 iki 22; 7, 6... — *Apsileidimą.* Auka už prasikaltimą. Vz. Kun. 4, 1. 27; 5, 14. — *Nedidelėmis dovanomis:* jei tu negali duoti dovanų, kokių įstatymas reikalavo iš turtingesniųjų. — (35) *Peties dovaną.* Vz. Iš. 29, 27; Kun. 7, 32; Atk. 18, 3.

Šv. Raštas, III t.

— *Pašventinimo auką:* rasi tą, kuri paminėta Kun. 2, 3. — *Pašvestųjų dalykų.* Vz. Sk. 18, 26. — (36) *Ištiesk:* jį sušelpdamas. — Įstatyme dažnai raginama rūpintis beturčiais. Vz. Iš. 22, 21; 23, 9; Kun. 19, 9. 33; 23, 22 ir k. — *Permaldavimas.* Vulg. priedas. — *Dovanos malonę:* malonę, apsireiškiančią dovanų davimu. — *Malonės:* palaidojimu (Tob. 12, 12), mirusiojo giminių palinksminimu, aukomis (2 Mak. 12, 43) ir malda. — (38) *Vaikščiok su liudinčiais:* dalyvaudamas jų gedule. Plg. Rom. 12, 15. — (39) *Sustiprėsi meilėje:* busi visuomet Dievo ir žmonių mylimas. Mt. 25, 36. Ebr. t.: nebuk šurkštas savo prieteliui. — *Savo galą:* mirtį ir teisumą. Plg. Pam. 11, 9; 12, 14.

Caput VIII. ¹ Non litiges cum homine potente,
ne forte incidas in manus illius.

² Non contendas cum viro locuplete,
ne forte contra te constituat litem tibi.

³ multos enim perdidit aurum et argentum,
et usque ad cor regum extendit, et convertit.

⁴ Non litiges cum homine linguato,
et non strues in ignem illius ligna.

⁵ Non communices homini indocto,
ne male de progenie tua loquatur.

⁶ Ne despicias hominem avertentem se a peccato,
neque improperes ei,
memento quoniam omnes in corruptione sumus.

⁷ Ne spernas hominem in sua senectute:
etenim ex nobis senescunt.

⁸ Noli de mortuo inimico tuo gaudere:
sciens quoniam omnes morimur,
et in gaudium nolumus venire.

⁹ Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium,
et in proverbiis eorum conversare.

8. perskyrimas. ¹ Nesibylinėk su galingu žmogumi,
kad kartais nepakliutumei į jo rankas.

² Nesiginčyk su turtingu vyru,
kad kartais jis nepradėtų prieš tave bylos;

³ nes auksas ir sidabras pražudė daugelį
ir pasiekė karalių širdį ir ją iškreipė.

⁴ Nesibylinėk su žmogumi greitai liežuviu
ir nekrauk malkų į jo ugnį.

⁵ Neturėk draugystės su nemokytu žmogumi,
kad kartais jis piktai nekalbėtų apie tavo giminę.

⁶ Neniekink žmogaus, kurs traukiasi nuo nuodėmės,
ir nedaryk jam priekaištų;
atsiimink, kad mes visi verti bausti.

⁷ Neniekink žmogaus jo senatvėje,
nes iš musiškių kaikurie sensta.

⁸ Nesidžiaugk savo neprietelio mirtimi;
žinodamas, kad visi mirštame ir nenorime, kad kas mumis džiaugtusi.

⁹ Neniekink išmintingų senių pasakojimo,
bet užsiimk jų patarlėmis;

8, 1—22. Išminties taisyklės, kaip reikia laikytis santikiuose su artimais.

(8, 1) *Nesibylinėk*: nei kasdieniniuose santikiuose, nei teisme. — (2) *Kad kartais...* Plg. Mt. 25, 25. Gr. t.: kad jis nestatytų prieš tave savo svarumo (savo turty ir jais papirkto teisėją.) — (3) *Nes...* Plg. žem. 31, 6; Atk. 16, 19. — *Ir pasiekė...* Gr. t.: ir palenkė karalių širdį. — (4) *Ir nekrauk...* Ką tu kalbi, tai jo neįtikrina, tik jam duoda naujos medegos kalbėti. Plg. Pat. 26,

20. — (5) *Nemokytu*: neišauklėtu, nedrausmingu. — *Kad kartais jis...* Anot gr. t.: kad nepadarytumei gėdos savo senuoliams. Syr.: Kad gerbtini žmonės nesugėdintu tavęs. — (6) *Neniekink... ir nedaryk... priekaištų*. Dvejopas vertimas to paties gr. ž.: *μὴ ἐνεδίῃζε*. — *Traukiasi*: pameta. — *Atsiimink...* Plg. 2 Kor. 2, 6; Gal. 6, 1. — (7) *Jo senatvėje*. Plg. Kum. 19, 32. — (8) *Ir nenorime...* Vulg. paaiškinimas. — *Mumis*: mūsų mirtimi. — (9) *Neniekink...* Plg.

- ¹⁰ ab ipsis enim disces sapientiam,
et doctrinam intellectus,
et servire magnatis sine
querela.
- ¹¹ Non te prætereat narratio seni-
orum:
ipsi enim didicerunt a patribus
suis:
- ¹² quoniam ab ipsis disces intel-
lectum,
et in tempore necessitatis dare
responsum.
- ¹³ Non incendas carbones pecca-
torum arguens eos,
et ne incendaris flamma ignis
peccatorum illorum.
- ¹⁴ Ne contra faciem stes contu-
meliosi,
ne sedeas quasi insidiator ori
tuo.
- ¹⁵ Noli fœnerari homini fortiori
te:
quod si fœneraveris, quasi per-
ditum habe.
- ¹⁶ Non spondeas super virtutem
tuam:
quod si spoponderis, quasi
restituens cogita.
- ¹⁷ Non judices contra judicem:
quoniam secundum quod justum
est judicat.
- ¹⁸ Cum audace non eas in via;
ne forte gravet mala sua in te:
ipse enim secundum voluntatem
suam vadit,
et simul cum stultitia illius
peries.

- ¹⁰ nes iš jų išmoksi išminties ir
gudraus mokslo,
ir tarnauti be papeikimo di-
džiunams,
- ¹¹ Tegul nepraeina pro tave senių
pasakojimas,
nes jie išmoko iš savo tėvų;
- ¹² iš jų tu išmoksi išmonės
ir duoti astakymą reikalo metu.
- ¹³ Nedegk nusidėjėlių anglių, juos
bardamas,
ir nesiduok uždegti savęs jų nuo-
dėmių ugnies liepsnai.
- ¹⁴ Nesipriešink stačiai šmeižikui,
kad jis nepradėtų tarsi tykoti
tavo burnos.
- ¹⁵ Neskolink žmogui galingesniam
už save,
ir jei ką paskolinsi, laikyk žu-
vusiu.
- ¹⁶ Nelaiduok daugiau kaip gali;
ir jei laidavai, manyk, kaip at-
silygintumei.
- ¹⁷ Neteisk prieš teisėją;
nes jis teisia taip, kaip teisinga.
- ¹⁸ Su drašuoliu neieik keliu,
kad kartais jis neužkrautu ant
tavęs savo nelaimių,
nes jis eina, kaip jam norisi,
ir tu pražusi draug su jo paikybe.

aug. 6, 35; Pat. 20, 9. — (10) *Ir tarnauti..* nes juos greitai galima įžeisti. — (11) *Nes jie...* Ką jie sako, tai jie žino ne tik iš savo, bet ir iš senesniųjų laikų prityrimo. Plg. Atk. 4, 9; 11, 19 ir k. — (13) *Juos bardamas.* Vulg. priedas. Tais žodžiais paaiškinama, kas sužadina nusidėjėlių pyktį. — *Ir nesiduok...*: kad tu pats nebutumei sunaikintas liepsnos, kurią padarei. — (14) *Tykoti tavo burnos*: kad jis, naudodamas tavo žodžiais, neplatintu prieš tave šmeižtų.

— (15) *Neskolink...*: nes reikalaudamas atiduoti tu jį tik supykdysi, prievarta gi negalėsi iš jo atsiimti. Plg. žem. 29, 4. — (16) *Nelaiduok...* Plg. Pat. 6, 1...; 11, 15; 17, 18 ir k. — (17) *Nes jis teisia...* iš anksto priimta manyti, kad jis padarė nutarimą taip, kaip reikalauja įstatymas ir teisybė. Gr. t. prasmė: nes teisėjai (į kuriuos tu šauksies) padarys jam palankų nutarimą, žiūrėdami jo garbės, koki jam pripažinta. — (18) *Kad kartais...* Anot gr. t.: kad jis nebutu tau

¹⁹ Cum iracundo non facias rixam,
et cum audace non eas in de-
sertum:
quoniam quasi nihil est ante
illum sanguis,
et ubi non est adjutorium,
elidet te.

²⁰ Cum fatuis consilium non
habeas:
non enim poterunt diligere nisi
quæ eis placent.

²¹ Coram extraneo ne facias con-
silium:
nescis enim quid pariet.

²² Non omni homini cor tuum
manifestes:
ne forte inferat tibi gratiam
falsam, et convitietur tibi.

Caput IX. ¹ Non zeles mulierem
sinus tui,
ne ostendat super te malitiam
doctrinæ nequam.

² Non des mulieri potestatem
animæ tuæ,
ne ingrediatur in virtutem
tuam, et confundaris.

³ Ne respicias mulierem multi-
volam:
ne forte incidas in laqueos illius.

⁴ Cum saltatrice ne assiduus sis:
nec audias illam,
ne forte pereas in efficacia illius.

¹⁹ Nesiriek su rusčiuojū
ir su drasuoliu neiek į tyrumą,
nes jo akyse kraujas kaip niekai,
ir kur nėra pagalbos, jis nugala-
bys tave.

²⁰ Nesitark su paikais,
nes jie negali mylėti kaip tik tai,
kas jiems patinka.

²¹ Nesitark svetimtaučio akyvaiz-
doje,
nes nežinai, ką jis pagamins.

²² Ne kiekvienam žmogui atverk
savo širdį,
kad kartais jis tau melagingai
nepadėkotu ir neapkalbinētu
tavęs.

9. perskyrimas. ¹ Nebuk neišsitikęs
savo prieglobsčio moterimi,
kad ji gautu iš tavęs netikusiu
mokslu nepasinaudotu prieš
tave.

² Neduok moteriai valdžios ant
savo sielos,
kad ji nesukiltu prieš tavo val-
džią, ir tu butumei sugėdintas.

³ Nežiurėk į gašlią moterį,
kad kartais neįpultumei į jos
kilpas.

⁴ Nesilankyk pas šokėją ir neklausyk jos,
kad kartais nepražutumei jos
pinklėmis.

apsunkinimas. — *Nelaimių*: į kurias gali
jį atvesti per daug didis jo drąsumas.
Plg. Prad. 4, 8. — **(19) Kraujas**: kraujo
išliejimas. Plg. Pat. 22, 24. — **(20) Nes
jie negali...** Anot gr. t.: jis negali laikyti
slaptoje jokio dalyko. — **Kas jiems
patinka**: todėl tik paikybę. — **(21) Nesitark**.
Gr. t.: nedaryk, kas turi pasilikti
slaptoje. — **Ką jis pagamins**: kad tau
pakenktu. — **(22) Kad kartais...**: kad
jis už tavo palankumą ir pasitikėjimą
neatsilygintu tau piktumu. — **Ir neap-
kalbinētu...** Vulg. paaiškinimas.

9, 1—13. Perspėjimai, kaip reikia
elgtis su moterimis.

(9, 1) Savo prieglobsčio moterimi: savo
pačia. Kalbama apie moterystės pa-
vydą. — **Kad ji...** Gr. t.: ir neišmokink
jos piktą mokslo prieš save. — **(2) Val-
džios ant...**: kad ji įgytu viešpatavimą
ant tavęs. Dievo sutvarkymu vyras
šeimynos galva. — **Kad ji nesukiltu...**
Anot gr. t.: kad ji nemindžiotu tavo
galės. — **Ir tu butumei...** Vulg. paaiški-
nimas. — **(3) Nežiurėk...** Plg. Pat. 7, 10.
— **(4) Nesilankyk...** Ebr. t.: negulėk
su... — **Šokėja**. Gr. t.: giesmininke. —

- ⁵ Virginem ne conspicias,
ne forte scandalizeris in decore
illius.
- ⁶ Ne des fornicariis animam
tuam in ullo:
ne perdas te, et hereditatem
tuam.
- ⁷ Noli circumspicere in vicis civi-
tatis,
nec oberraveris in plateis illius.
- ⁸ Averte faciem tuam a muliere
compta,
et ne circumspicias speciem
alienam,
- ⁹ propter speciem mulieris multi
perierunt:
et ex hoc concupiscentia quasi
ignis exardescit.
- ¹⁰ Omnis mulier, quæ est forni-
caria,
quasi stercus in via conculcabi-
tur.
- ¹¹ Speciem mulieris alienæ multi
admirati, rebrobi facti sunt,
colloquium enim illius quasi
ignis exardescit.
- ¹² Cum aliena muliere ne sedeas
omnino,
nec accumbas cum ea super
cubitus:
- ¹³ et non alterceris cum illa in
vino,
ne forte declinet cor tuum in
illam,
et sanguine tuo labaris in per-
ditionem.
- ⁵ Nežiurėk į mergaitę,
kad kartais jos gražumas nebutu
tau pasipiktinimas.
- ⁶ Neduok jokių būdų savo sielos
paleistuvėms,
kad nepražudytumei savęs ir
savo tėvainystės.
- ⁷ Nesidairyk miesto gatvėse
ir neklaidžioti jo prekyvietėse.
- ⁸ Nugrižk savo veidą nuo pasipuo-
šusios moteriškės
ir nežiurėk į svetimosios gražumą.
- ⁹ Dėl moteriškės gražumo dau-
gelis pražuvo,
ir iš jo geidulis užsidega kaip
ugnis.
- ¹⁰ Kiekviena moteriškė, kuri pa-
leistuvė,
bus sumindžiota kaip mėšlas
ant kelio.
- ¹¹ Daugelis stebėjosi svetimos mo-
teriskės gražumu ir pasidarė
atmestini,
nes pašnekėsęs su ja uždega kaip
ugnis.
- ¹² Nieknuomet nesėdėk su svetima
moteriške
ir nerimok su ja prie stalo,
- ¹³ ir neplepėk su ja prie vyno,
kad kartais tavo širdis nepalink-
tu į ją,
ir tu per savo kraują įpultumei
į pražuvimą.

(5) Nežiurėk... Plg. Jobo 31, 1. — Kad kartais... Anot ebr. t.: kad nebūtumei priverstas duoti dvigubą kraitį. Plg. Atk. 22, 29; Prad. 6, 2. — (6) Neduok... Plg. Pat. 29, 3. — (7) Jo prekyvietėse. Gr. t.: jo tuščiose vietose (kame paleistuvės laukia savo aukų). — (8) Ir nežiurėk...: nelaikyk įsmeigęs į ją savo akių. Plg. Prad. 34, 2; 2 Kar. 11, 4;

13, 1; Mt. 5, 28. — (10. 11) Kiekviena... Tiedvi eil. Vulg. priedas. — (12) Ir nerimok... Aliuzija į senobės paprotį atsigulti ant plačių suolų prie stalo ir pasirėmus ant aukunės valgyti. — (13) Per savo kraują: pasidavęs savo geiduliui. Ebr. t. kalbama apie mirtį, kurią gali padaryti svetimos moters vyras.

- ¹⁴ Ne derelinquas amicum anti-
quum:
novus enim non erit similis
illi.
- ¹⁵ Vinum novum, amicus novus:
veterascet, et cum suavitate
bibes illud.
- ¹⁶ Non zeles gloriam, et opes pec-
catoris:
non enim scis quæ futura sit
illius subversio.
- ¹⁷ Non placeat tibi injuria in-
justorum,
sciens quoniam usque ad in-
feros non placebit impius.
- ¹⁸ Longe abesto ab homine potes-
tatem habente occidendi,
et non suspicaberis timorem
mortis.
- ¹⁹ et si accesseris ad illum, noli
aliquid committere,
ne forte auferat vitam tuam.
- ²⁰ Communionem mortis scito:
quoniam in medio laqueorum
ingredieris,
et super dolentium arma am-
bulabis.
- ²¹ Secundum virtutem tuam cave
te a proximo tuo,
et cum sapientibus et pruden-
tibus tracta.
- ²² Viri justi sint tibi convivæ,
et in timore Dei sit tibi
gloriatio,
- ²³ et in sensu sit tibi cogitatus
Dei,
et omnis enarratio tua in præ-
ceptis Altissimi.
- ¹⁴ Nepamesk seno prietelio,
nes naujasis nebus jam lygus.
- ¹⁵ Naujas vynas, naujas prietelis;
pasens ir gersi jį su pasimėgimu.
- ¹⁶ Nepavydėk nusidėjėliui garbės
ir lobio,
nes tu nežinai, koks bus jo žu-
vimas.
- ¹⁷ Tegul tau nepatinka neteisiųjų
daroma skriauda;
žinok, kad bedievis nepatiks iki
pragarui.
- ¹⁸ Buk toli nuo žmogaus, turinčio
galės užmušti,
ir tu nežinosi, kas tai yra bijoti
mirties.
- ¹⁹ Ir jei prisiartinsi į jį, nieku ne-
prasikalsk,
kad kartais jis neatimtu iš tavęs
gyvybės.
- ²⁰ Žinok, kad mirtis arti,
nes vaikščioji tarp kilpų
ir eini per liudinčiųjų ginklus.
- ²¹ Buk atsargus, kiek išsigali, su
savo artimu
ir tarkis su išmintingaisiais ir
gudriaisiais.
- ²² Teisus žmonės tebuna tau stalo
draugai,
ir tavo gyrius tebuna baimė
Dievo.
- ²³ Mintįs apie Dievą teužima tavo
protą,
ir tavo šneka tebuna apie Aug-
ščiausiojo įsakymus.

14—23. Apie santikius su visokiais
žmonėmis.

(15) *Su pasimėgimu.* Vulg. priedas.—

(16) *Nepavydėk...* Plg. Ps. 36, 1; 72, 2.—
Nes tu nežinai... Plg. Ps. 36, 2; 72, 19;
Teis. 9, 35; 2 Kar. 15, 10. Ebr. t.: koks
bus jo galas. — (17) *Skriauda*: tai, ką
daro pikti žmonės. — *Bedievis nepa-
tikis...*: bet ras nupešnytą bausmę. —

(19) *Jei prisiartinsi*: reikalo priverstas.

— (20) *Žinok, kad...* Gr. ir ebr. t.: pa-
žink, kad tu vaikščioji tarp kilpų. —
Eini per...: eini per ginklus, kurie jau
nevienu prazudė. Gr. t.: tu keliauji vir-
šuje (apgulto) miesto sienos. — (22) *Tavo
gyrius*: dalykas, kuriuo gali girtis. Su
teisingaisiais ir pokiliai daromi baimėje
Dievo.

²⁴ In manu artificum opera laudabuntur,
et princeps populi in sapientia sermonis sui,
in sensu vero seniorum verbum.
²⁵ Terribilis est in civitate sua homo linguosus:
et temerarius in verbo suo odibilis erit.

Caput X. ¹ Judex sapiens judicabit populum suum,
et principatus sensati stabilis erit.

² Secundum judicem populi, sic et ministri ejus:

et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.

³ Rex insipiens perdet populum suum:

et civitates inhabitabuntur per sensum potentium.

⁴ In manu Dei potestas terræ: et utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

⁵ In manu Dei prosperitas hominis,
et super faciem scribæ imponet honorem suum.

⁶ Omnis injuriæ proximi ne memineras,
et nihil agas in operibus injuriæ.

⁷ Odibilis coram Deo est et hominibus superbia:
et execrabilis omnis iniquitas gentium.

²⁴ Veikalai giriami dėl dailininkų rankų
ir tautos kunigaikštis dėl savo žodžių išminties,
senių gi žodis dėl protingumo.

²⁵ Baisus savo mieste žmogus plepys
ir neapkenčiamas, kurs savo žodžiuose perdaug greitas.

10. perskyrimas. ¹ Išmintingas teisėjas daro teisybę savo tautai,
ir protingojo viešpatavimas pastovus.

² Koks tautos teisėjas, tokie ir jo tarnai,
ir koks miesto valdytojas, tokie ir jo gyventojai.

³ Neišmintingas karalius pražudo savo tautą,
ir galiunų išmintingumu miestai įgija daug gyventojų.

⁴ Viešpatavimas žemei Dievo rankoje,
ir jis jai skiria savų laiku naują valdovą.

⁵ Žmogaus laimė Dievo rankoje,
ir jis deda savo garbę ant raštininko veido.

⁶ Neatsimink jokios artimo padarytos skriaudos
ir nedaryk savo darbuose jokios skriaudos.

⁷ Puikybė neapkenčiama Dievo ir žmonių akyvaizdoje,
ir kiekviena tautų neteisybė nuoboda.

9, 24—10, 22. Apie kunigaikščius ir apie puikybę.

(24) *Veikalai...* Dalykas juo didesnę turi vertybę, juo geriausias ir dailiausias padarytas. — *Senių gi...* Vulg. priedas. — (25) *Neapkenčiamas...*: visi bijo jo liežuviu.

(10, 1) *Teisėjas*: tautos kunigaikštis. — *Daro teisybę*. Gr. t.: mokina. — (2) *Koks tautos...*: Plg. Pat. 2, 12. — (3) *Pražudo*:

netikusiu valdymu ir tokiuo pat pavyzdžiu. Plg. 3 Kar. 12, 13. — (5) *Deda savo garbę...* Pats Dievas suteikia reikalingo valdyme autoritetą. Kadangi valdžia ir autoritetas duodama Dievo, todėl jis reikia maldauti gero valdymo. — (6) *Neatsimink...* Anot gr. t.: dėl jokios skriaudos nepykk ant artimo. — *Nedaryk...* Ebr. t.: nevaikščiok puikybės keliu. — (7) *Tautų neteisybė*: kokią pa-

- ⁸ Regnum a gente in gentem transfertur propter injustitias, et injurias, et contumelias, et diversos dolos.
- ⁹ Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra et cinis?
- ¹⁰ Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim et animam suam venalem habet: quoniam in vita sua projecit intima sua.
- ¹¹ Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.
- ¹² Brevem languorem præcidit medicus: sic et rex hodie est, et cras morietur.
- ¹³ Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes, et bestias, et vermes.
- ¹⁴ Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo:
- ¹⁵ quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus. quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illum, adimpletur maledictis, et subvertet eum in finem.
- ¹⁶ Propterea exhonora vit Dēmi-nus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem.
- ⁸ Viešpatavimas perkeliamas iš tautos į tautą dėlei neteisybių, skriaudų, šmeižtų ir visokių klastų.
- ⁹ Niekio nėra kaltesnio už godų. Ko gi keliasi puikybėn žemės ir dulkės?
- ¹⁰ Nėra nieko neteisingesnio, kaip mylėti pinigų; nes toks ir savo sielą parduotu; dar gyvas tebebudamas jis išmeta savo vidurius.
- ¹¹ Kiekvienos galybės gyvenimas trumpas. Ilgesnė liga vargina gydytoją.
- ¹² Trumpą ligą gydytojas atkerta, taip ir kas nors šiandien yra karalius, o rytoj mirs.
- ¹³ Ir kada žmogus miršta, jo tėvainystė žalčiai, žvėrys ir kirminai.
- ¹⁴ Žmogaus puikybės pradžia grįžtis nuo Dievo.
- ¹⁵ Nes jo širdis atsitraukė nuo to, kurs jį padarė. dėlto kad puikybė kiekvienos nuodėmės pradžia; kas jos laikosi, bus pilnas praeikimų, ir pagaliaus ji pražudys jį.
- ¹⁶ Todėl Viešpats atima garbę iš piktųjų sueigų ir visiškai juos sunaikina.

prastai daro tautos, neturinčios pažinimo tikrojo Dievo. — (8) *Iš tautos...*: prasi-kaltus vienai tautai... Plg. Dan. 4. 14. — (9—12) *Niekio nėra...*: nes jis savo godulyste patenkinti nesibaido jokios kaltybės. Anot gr. t.: ko keliasi puikybėn dulkės ir pelenai? nes dar jam tebesant gyvam aš iškračiau jo vidurius (pa-skyriau jį mirčiai, sako Viešpats). Iš ilgos ligos juokauja gydytojas. Kas šiandien karalius, tas rytoj mirs. Ebr. t.: ko keliasi puikybėn dulkės ir pelenai? nes su jo gyvybe bus atimta jo kunas. Trumputis ligos, gydytojas linksmas; šiandien karalius, o rytoj mirs. — *Dul-*

kės. Plg. Prad. 3, 19. — *Išmeta savo vidurius*: kad įgytu daugiau pinigų, stato save į kiekvieną pavojų. — *Il-gesnė liga...*: taip pat butu per daug sun-kus tautai ilgą viešpatavimą nuožmaus valdovo. — (13) *Jo tėvainystė...* Jei toks žmogaus kuno galas (Jobo 17, 14), tai kaip gi žmogus drįsta keltis puiky-bėn? — (14) *Grįžtis nuo Dievo*: sta-tant žmogui savo valią augščiau už Dievo valią. — (15) *Bus pilnas praei-kimų*. Anot gr. t.: (Puikus) išlieja nuo-bodą kaip lietų, t. y. padaro daugybę visokių baisiausių kaltybių. Plg. Pat. 18, 12. — (16) *Todėl...* Kaip puikybės

- 17 Sedes ducum superborum destruxit Deus,
et sedere fecit mites pro eis.
- 18 Radices gentium superbarum arefecit Deus,
et plantavit humiles ex ipsis gentibus.
- 19 Terras gentium evertit Dominus,
et perdidit eas usque ad fundamentum.
- 20 arefecit ex ipsis, et disperdidit eos,
et cessare fecit memoriam eorum a terra.
- 21 Memoriam superborum perdidit Deus,
et reliquit memoriam humilium sensu.
- 22 Non est creata hominibus superbia:
neque iracundia nationi mulierum.
- 23 Semen hominum honorabitur hoc.
quod timet Deum:
semen autem hoc exhonorabitur,
quod præterit mandata Domini.
- 24 In medio fratrum rector illorum in honore:
et qui timent Dominum, erunt in oculis illius.
- 25 Gloria divitum, honoratorum,
et pauperum,
timor Dei est:
- 17 Dievas sugriauna puikių vadų sostus
ir pasodina jų vietoje romiuosius.
- 18 Dievas sudžiovina puikių tautų šaknis
ir įveisia nuolankiuosius iš tų pačių tautų.
- 19 Viešpats sunaikina tautų šalis
ir išardo jas iki pamatų.
- 20 Kaikuriuos iš jų jis sudžiovina ir juos sunaikina
ir išdildo jų atsiminimą nuo žemės.
- 21 Dievas dildo atsiminimą puikių
ir palieka atsiminimą nuolankių išmanymu.
- 22 Puikybė nesutvėta draug su žmonėmis,
nei rustybė su gimusiais iš moterų.
- 23 Žmonių giminė, kuri bijo Dievo, gerbiama,
ta gi giminė, kuri peržengia Dievo paliepiamus, nustoja pagarbos.
- 24 Brolių tarpe jų viršininkas pagarboje,
taip pat ir kurie bijo Viešpaties jo akyse.
- 25 Turtingųjų, gerbiamųjų ir beturčių gyrius baimė Dievo.

pradžią turi gąsdinti, taip ir jos pasekmės. — (18) *Dievas*... Plg. Ps. 43, 3; 79, 9. 10. — (19) *Viešpats*... Plg. Prad. 3, 17. 18; Iz. 13, 19... — (20) *Kaikuriuos*... kaip apskelbta Atk. 32, 26. — (21) *Dievas dildo*... Tos eil. nėra gr. t.

10, 23—11, 6. Tikro gyriaus šaltinis baimėje Dievo.

(23) *Žmonių*... Anot gr. t.: koki ainija gerbiama? žmogaus ainija. Koki ainija gerbiama? tų, kurie bijo Viešpaties. Koki ainija negerbiama? žmogaus ainija. Koki ainija negerbiama? tų, kurie peržengia įsakymus. — (24) *Taip pat*... panašiai gerbiami... Plg. 1 Kar. 2, 30. — (25) *Turtingųjų*... Tikra žmogaus vertybė pareina nuo jo atsine-

- ²⁶ noli despicere hominem justum pauperem,
et noli magnificare virum peccatorem divitem.
- ²⁷ Magnus, et iudex, et potens est in honore:
et non est major illo, qui timet Deum.
- ²⁸ Servo sensato liberi servant: et vir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus, et inscius non honorabitur.
- ²⁹ Noli extollere te in faciendo opere tuo,
et noli cunctari in tempore angustiar.
- ³⁰ Melior est qui operatur, et abundat in omnibus,
quam qui gloriatur, et eget pane.
- ³¹ Fili in mansuetudine serva animam tuam,
et da illi honorem secundum meritum suum.
- ³² Peccantem in animam suam quis justificabit?
et quis honorificabit exhonoratam animam suam?
- ³³ Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum:
et est homo qui honorificatur propter substantiam suam.
- ²⁶ Neniekink teisauš žmogaus, kad jis beturtis,
ir neaugštink žmogaus nusidėjėlio, kad jis turtingas.
- ²⁷ Didžiunas, teisėjas ir galiunas pagarboje,
bet nėra didesnio už tą, kurs bijo Dievo.
- ²⁸ Protingam vergui tarnaus laisvieji;
gudrus ir drausmingas žmogus nemurmės sudraustas,
ir bemokslis nebus gerbiamas.
- ²⁹ Nesiaugštink dirbdamas savo darbą
ir negaišk suspaudimo metu.
- ³⁰ Geresnis, kurs dirba ir viso ko apščiai turi,
kaip kurs giriassi ir neturi duonos.
- ³¹ Sunau, laikyk savo sielą romume
ir duok jai pagarbos, kaip ji užsipelnusi.
- ³² Kas gi išteisins nusidedantį savo sielai?
ir kas gerbs tą, kurs daro negarbės savo sielai?
- ³³ Beturtis gerbiamas dėl savo drausmės ir baimės,
ir esti žmogus, kurs gerbiamas dėl savo lobio.

šimo į Dievą. — **(26)** *Neniekink...* Išvadas iš to, kas pasakyta 25. e.: todėl, neniekink teisauš žmogaus, kitaip sakant, tikrai išmintingo. — **(27)** *Bet nėra...* Jei anie nebijo Viešpaties, tai už juos didesnis kiekvienas dievobaimin-gasis. — **(28)** *Protingam...* Plg. Pat. 17, 2. — *Gudrus ir ... gerbiamas...* Gr. t.: protingas žmogus nemurmės. — *Bemokslis:* žmogus, kuriame nėra baimės Dievo. — **(29)** *Nesiaugštink ... ir negaišk...* Anot gr. t.: neprasimanyk prie-žasčių nedirbti savo darbo ir nesidi-žinok savo suspaudimo metu, t. y. ne-

laikyk savęs per daug garbingu, kad ka nors darytumei, ir nemanyk nelaimės metu, kad tau valia sėdėti sudėjus rankas dėlei tavo labai augštos kilmės. — **(30)** *Kurs dirba:* uoliai darbuojasi. Plg. Pat. 12, 9. — **(31)** *Laikyk...* Anot gr. t.: pagerbk nuolankumu. Tikrai baimei Dievo prie-šingas savęs paniekinimas. Nuolan-kumas ir teisingas savęs vertinimas dalykai nenesuderinami. — *Kaip ji užsipelnusi:* nedaryk sau skriaudos taip-pat kaip ir kitiems. — **(33)** *Drausmės ir baimės.* Gr. t.: išmonės. — *Dėl savo lobio.* Jei jis gerbiamas tik dėlei turty,

³⁴ Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia?

et qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

Caput XI. ¹ Sapientia humiliati exaltabit caput illius, et in medio magnatorum consedere illum faciet.

² Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

³ brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius.

⁴ In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris:

quoniam mirabilia opera Altissimi solius, et gloriosa, et absconsa, et invisita opera illius.

⁵ Multi tyranni sederunt in throno, et insuspicabilis portavit diademata.

⁶ Multi potentes oppressi sunt valide, et gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

⁷ Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: et cum interrogaveris, corripe juste.

³⁴ Kas gi gerbiamas jau neturte, kaip gi labiaus lobyje?
ir kas giriasi lobiu, tégul bijo neturto.

11. perskyrimas. ¹ Nuolankaus išmintis pakels jo galvą
ir jį pasodins didžiųjų tarpe.

² Negirk žmogaus dėl jo gražumo
ir nieko neniekink dėl jo išvaizdos.

³ Bitė maža tarp sparnuočių,
bet jos vaisius saldžiausias dalykas.

⁴ Niekومت nesigirk drabužių
ir nesikelk puikybėn savo pagarbos dieną,
nes vien Augščiausiojo darbai stebėtini,
garbingi, slaptingi ir neištiriami jo veikalai.

⁵ Daug kunigaikščių sėdėjo soste,
ir tas, apie kurį nemanyta, nešiojo vainiką.

⁶ Daug galiųjų buvo smarkiai prislėgti,
ir garbingieji buvo paduoti į kitų rankas.

⁷ Kolei neišsiklausi, nieko nepieki,
ir pasiklausęs teisingai bausk.

tai toki pagarba labai netikra. — (34) *Kaip gi labiaus...*: dar labiaus jis bus gerbiamas pralobęs. — *Kas, giriasi lobiu...* Jei jis nieku daugiaus negali pasigirti kaip tik turtais, tai visai teisingai jis turi bijoti neturto, nes neturte nebeturės nieko, kuo girtusi. Gr. t. mintis: kas negerbiamas turtuose, juo mažiaus bus gerbiamas neturte.

(11, 1) *Didžiųjų tarpe*: kaipo jiems lygu. Vž. pavyzdžius Juozapo Aigypte ir pranašo Daniėlio. — (2) *Negirk...* Tikras žmogaus vertinimo saikas išmintis. Plg. 1 Kar. 16, 7. — (4) *Niekومت nesi-*

girk... Plg. 2 Kor. 10, 10; Jok. 2, 2; Apd. 21, 22. — *Soste*. Gr. t.: ant aslos, t. y. nustojo sosto. Dievas dažnai padaro liudnia permainą žmogaus likime ir paskandina į tamsybės visą tuščią pasigyrimą. — (6) *Paduoti į kitų rankas*: kad jiems tarnautu. Plg. 1 Kar. 15, 28; Est. 6, 7; Jobo 12, 18.

11, 7—30. Reikia laikytis saiko ir pasitikėti Dievu.

(7) *Kolei neišsiklausi...* Tas perspėjimas ypač tinka puikiems, kurie labai mėgsta peikti kitus. — *Pasiklausęs...*

- ⁸ Priusquam audias, ne respondeas verbum:
et in medio sermonum ne adicias loqui.
- ⁹ De ea re, quæ te non molestat, ne ceteris:
et in iudicio peccantium ne consistas.
- ¹⁰ Fili ne in multis sint actus tui:
et si dives fueris, non eris immunis a delicto.
si enim secutus fueris, non apprehendes:
et non effugies, si præcuereris.
- ¹¹ Est homo laborans, et festinans, et dolens impius.
et tanto magis non abundabit.
- ¹² Est homo marcidus egens recuperatione,
plus deficiens virtute, et abundans paupertate:
- ¹³ et oculus Dei respexit illum in bono,
et erexit eum ab humilitate ipsius,
et exaltavit caput ejus:
et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt Deum.
- ¹⁴ Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a Deo sunt.
- ¹⁵ Sapientia et disciplina, et scientia legis apud Deum.
Dilectio, et viæ bonorum apud ipsum.
- ⁸ Kolei neišgirsi, neatsakyk nei žodžio,
ir šnekos viduryje nepradėk kalbėti.
- ⁹ Nesiginčyk dėl dalyko, kurs tavęs nevargina,
ir nesisėsk teistų su nusidėjėliais.
- ¹⁰ Sunau, nebuk užsiėmęs daugeliu darbų;
jei turėsi daug užsiėmimų, tu nebusi liuosas nuo kaltybės.
Nes jei juos vysies, nepagausi, ir neištruksi, jei tolyn bėgsi.
- ¹¹ Esti žmogus bedievis, kurs sunkiai dirba ir skubinasi ir kenčia,
tačiau juo mažiaus jis turi.
- ¹² Esti žmogus silpnas, reikalaujantis pagalbos,
neturintis stiprybės ir turtingas neturtu,
- ¹³ tačiau Dievo akis maloningai į jį žiuri,
jį pakelia iš jo žemumo ir išaušgina jo galvą;
ir daugelis juo stebisi ir duoda garbės Dievui.
- ¹⁴ Laimė ir nelaimė, gyvybė ir mirtis,
neturtas ir turtai ateina nuo Dievo.
- ¹⁵ Išmintis, drausmė ir žinojimas įstatymo pas Dievą;
meilė ir gerų darbų keliai pas Jį.

Anot gr. t.: pirma suprask, paskui bark. — (8) *Kolei neišgirsi...* Plg. Pat. 18, 13. — (9) *Kurs tavęs...* Anot gr. t.: kurs tau nereikalingas. — *Su nusidėjėliais*: kurie iškreipia teisybę. — (10) *Sunau...* Plg. 1 Tim. 6, 9. — *Nepagausi*: tau nepasiseks atlikti visų tų darbų kaip reikiant. — *Neištruksi...*: jei norėsi nusikratyti neišmintingai užkrautų ant savęs užsiėmimų, nebegalėsi, nebusi be kalčios ir pragaisties. — (11) *Tačiau*

juo...: pasisekimas pareina nuo Dievo. Plg. Pam. 4, 8. — (12) *Silpnas*. Ebr. t.: beturtis. — (13) *Į jį žiuri*: Dievo palaiminimas užvaduoja, ko jam trūksta. — *Išaušgina jo galvą*: suteikia jam garbės. Plg. Jobo 42, 10. — *Ir duoda garbės Dievui*. Vulg. priedas. — (14) *Ateina nuo Dievo*: pareina nuo jo valios. Plg. Jobo 1, 21. — (15) *Gerų darbų keliai*: visokie budai daryti gera. Ebr. t.: nuodėmė ir tiesūs keliai. — Nuodėmė eina nuo

- ¹⁶ Error et tenebræ peccatoribus concreata sunt:
qui autem exultant in malis,
consenscunt in malo.
- ¹⁷ Datio Dei permanet iustis,
et profectus illius successus habebit in æternum.
- ¹⁸ Est qui locupletatur parce agendo,
et hæc est pars mercedis illius
- ¹⁹ in eo quod dicit:
Inveni requiem mihi,
et nunc manducabo de bonis meis solus:
- ²⁰ et nescit quod tempus præteriet,
et mors appropinquet,
et relinquat omnia aliis. et morietur.
- ²¹ Sta in testamento tuo, et in illo colloquere,
et in opere mandatorum tuorum veterasce.
- ²² Ne manseris in operibus peccatorum.
Confide autem in Deo, et mane in loco tuo.
- ²³ Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.
- ²⁴ Benedictio Dei in mercedem iusti festinat,
et in hora veloci processus illius fructificat.
- ²⁵ Ne dicas: Quid est mihi opus,
et quæ erunt mihi ex hoc bona?
- ¹⁶ Klaida ir tamsybė sutvertos draug su nusidėjėliais,
ir kurie džiaugiasi piktenybėmis, pasensta piktenybėje.
- ¹⁷ Ką Dievas duoda, tai pasilieka teisiesiems,
ir kas nuo jo išeina, turi pasisekimo per amžius.
- ¹⁸ Kaikas pralobsta spulėjimu,
ir tai jam tenka kaip užmokesnis,
- ¹⁹ kad jis sako: Radau sau atilsio ir dabar aš vienas valgysiu savo gėrybių.
- ²⁰ Ir jis nežino, kad laikas eina, mirtis artinasi,
kad jis turi visa kitiems palikti ir mirti.
- ²¹ Stipriai stovėk savo sandoroje, joje laikykis
ir pasenk, darydamas tai, kas tau liepta.
- ²² Neapsistok ant nusidėjėlių darbų, pasitikėk Dievu ir pasilikk savo vietoje.
- ²³ Nes Dievo akyse lengva umai padaryti beturtį turtingą.
- ²⁴ Dievo palaiminimas skubinasi duoti užmokesnio teisiamam,
ir jo pasirodymas trumpu laiku atneša vaisiaus.
- ²⁵ Nesakyk: Ko man reikia?
ir kokių bus man iš to gėrybių?

Dievo toje prasmėje, kad jis ją leidžia, nors galėtu sulaikyti, jei norėtu. — (16) *Sutvertos draug...*: neatsikirtinai prie jų prikibusios kaip nuodėmės pasekmė. — *Tie pasensta...* Gr. t.: su tais sensta piktenybė. — (17) *Pasilieka teisiesiems*: jei tik jie patys nestumia šalin nuo savęs. — *Kas nuo jo išeina*: Dievo suteikiamos malonės; anot gr. t.: jo palankumas. — (18) *Kaikas...* Ebr. t.: kaikas iš beturčio darosi turtingas. — *Tai jam tenka...* Iš to jis neturi kitokios naudos kaip tik apgaulingą viltį. —

(20) *Mirtis artinasi*. Tų ž. nėra gr. t. — *Turi visa kitiems...*: pats nepasinaudojęs. Plg. Lk. 12, 19. 20; Ps. 48, 11; Pam. 2, 18, 19. — (21) *Savo sandoroje*: su Dievu. — (22) *Neapsistok*. Anot gr. t.: nesistebėk nusidėjėlių įpročiais. — Nors ir matytumei, kad nusidėjėliams sekasi, tačiau tu pasitikėk Viešpačiu. — *Savo vietoje*: tame stovyje, kurį tau Dievo apveizda paskyrė. Taip gi pasielgti ragina tave Dievo galybė ir jo duosnus palankumas. — (25) *Nesakyk...* Aug. paminėto perspėjimo nesilaiko nusi-

- ²⁶ Ne dicas: Sufficiens mihi sum:
et quid ex hoc pessimabor?
- ²⁷ In die bonorum ne immemor
sis malorum:
et in die malorum ne immemor
sis bonorum:
- ²⁸ quoniam facile est coram Deo
in die obitus
retribuere unicuique secundum
vias suas.
- ²⁹ Malitia horæ oblivionem facit
luxuriæ magnæ,
et in fine hominis denudatio
operum illius.
- ³⁰ Ante mortem ne laudes homi-
nem quemquam,
quoniam in filiis suis agnosci-
tur vir.
- ³¹ Non omnem hominem inducas
in domum tuam:
multæ enim sunt insidiæ dolosi.
- ³² Sicut enim eructant præcordia
fœtentium,
et sicut perdix inducitur in
caveam, et ut caprea in la-
queum:
sic et cor superborum,
et sicut prospector videns ca-
sum proximi sui.
- ³³ Bona enim in mala convertens
insidiatur,
et in electis imponet maculam.
- ²⁶ Nesakyk: Man manęs pakanka,
ir kas pikta gali man atsikyti?
- ²⁷ Laimės dieną neužmiršk nelai-
mės,
ir nelaimės dieną neužmiršk lai-
mės,
- ²⁸ nes Dievui lengva mirties dieną
atsilyginti kiekvienam, žiurint jo
kelių.
- ²⁹ Valandos nelaimė padaro, kad
užmirštama dideliu gėrius,
ir žmogaus gale atidengiama jo
darbai.
- ³⁰ Negirk neivieno žmogaus prieš
mirtį,
nes žmogų galima pažinti iš
vaikų.
- ³¹ Ne kiekvieną žmogų veskis į savo
namus,
nes apgaviko pinklės daugerio-
pos.
- ³² Kaip dvokia iš sugedusių vidurių,
kaip jėrubė įvyliojama į narvą ir
stirma į slėtus,
taip ir puikiųjų širdis,
ir kaip to, kurs tykoja matyti
artimo puolimą.
- ³³ Nes jis tykoja paversdamas gera
į pikta,
ir deda dėmę ant rinktinių dalykų.

minės beturtis (25. e.) ir besikelias į
puikybę turtuolis (26. e.). — *Ko man
reikia:* kam dar aš tinku pasaulyje? —
(26) *Man manęs pakanka.* Gr. t.: gana
turiu. — (27) *Neužmiršk laimės:* nenusi-
mink, nenustok drąsos. Plg. žem. 18,
25. — (28) *Mirties dieną...* Mirties dieną
Dievas pradės atpildyti tai, ko rodosi
truko jo teisingumui šiame gyvenime.
Ebr. t. šitos eil. nėra. — (29) *Valandos
nelaimė:* trumpa nelaimė. — *Prieš
mirtį:* nes anksčiau visa netikra. Ne-
girk dėlei jo laimės, nes ji nepastovi, nei
dėlei jo dievobaimingumo ir dorybės,
nes nežinau, ar jis bus ištvermingas. —

(30) *Iš vaikų:* iš išauklėjimo ir pavyzdžių,
kokių jis jiems yra davęs.

11, 31—12, 19. Giriama išmintingas
atsargumas visokiame gyvenimo są-
lygose.

(31) *Veskis į savo namus:* priimk su
pilnu pasitikėjimu. — (32) *Kaip dvokia...*
Gr. t. žymiai trumpiau: jėrubė narvoje
(tam tikra medžioklės jėrubė, kuri vy-
lioja į tinklą savo laukines drauges, kad
butu galima ir jas sugauti), taip
puikiojo širdis, ir kaip tykotojas gal-
voja jis apie pražudymą. — (33) *Nes jis
tykoja...* nuo jo reikia bėgti, kaip pasa-

³⁴ A scintilla una augetur ignis,
et ab uno doloso augetur san-
guis:
homo vero peccator sanguini
insidiatur.

³⁵ Attende tibi a pestifero, fabri-
cat enim mala:
ne forte inducat super te sub-
sannationem in perpetuum.

³⁶ Admitte ad te alienigenam, et
subvertet te in turbine,
et abalienabit te a tuis pro-
priis.

Caput XII. ¹ Si benefeceris, scito
cui feceris,
et erit gratia in bonis tuis
multa.

² Benefac justo, et invenies re-
tributionem magnam:
et si non ab ipso. certe a Do-
mino.

³ Non est enim ei bene qui as-
siduus est in malis,
et eleemosynas non danti:
quoniam et Altissimus odio
habet peccatores,
et misertus est pœnitentibus.

⁴ Da misericordi, et ne suscipias
peccatorem:
et impiis et peccatoribus reddet
vindictam,
custodiens eos in diem vin-
dictæ.

⁵ Da bono, et non receperis pec-
catorem.

³⁴ Iš vienos kibirkšties pasidaro
didelė ugnis,
ir vieno klasingo padaroma didis
kraujo išliejimas,
nes žmogus nusidėjėlis tykoja
kraujo.

³⁵ Saugokis piktadario, nes jis kala
pikta,
kad kartais neužvestu ant tavęs
amžino pasityčiojimo.

³⁶ Prisileisk prie savęs svetimtautį,
ir jis įstums tave į neramumą
ir atitolins tave nuo savųjų.

12. perskyrimas. ¹ Jei tu gera-
darai, žinok, kam darai,
ir bus tau daug dėkingumo už
tavo geradarystes.

² Geradaryk teisiajam, ir tu rasi
didelį atsilyginimą,
jei ne iš jo paties, tai tikrai iš
Viešpaties.

³ Nes nėra gero tam, kurs nuolat
piktenybėje,
ir neduodančiam išmaldų,
nes ir Augščiausias neapkenčia
nusidėjėlių
ir pasigaili darančiųjų atgailą.

⁴ Duok gailėstingam ir neužsiimk
nusidėjėliu;
ir bedieviams ir nusidėjėliams
Dievas atsilygins kerštu,
laikydamas juos keršto dienai.

⁵ Duok geram ir neužsiimk nusidė-
jėliu.

kyta tolesniame palyginime. — (34) *Ir vieno ... išliejimas.* Tų ž. nėra gr. t. — (35) *Pasityčiojimo.* Anot gr. t.: dėmės. — (36) *Svetimtautį:* kurio tu gerai nepažįsti. — *Nuo savųjų:* nuo tavo namiškių; anot kitų: nuo tavo lobio. (12, 1) *Kam darai:* kas reikalauja ir draug kas jų vertas. — (2) *Didelį.* Vulg. priedas. — *Jei ne iš...:* jei jis pats neišigali. — (3) *Kurs nuolat piktenybėje.* Toks žmogus pikta naudotusi gerada-

ryste. — *Neduodančiam...* Kas atsisako duoti pašalpos kitiems, tas pats darosi jos nevertas. — *Nes ir...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (4) *Neužsiimk nusidėjėliu.* Kaip pasirodo iš konteksto, turima mintyje čia ir tol. toks nusidėjėlis, kurs pikta naudojasi geradarystėmis, kad kenktusavo geradariams; aišku, kad neišmintinga būtų duoti tokiam žmogui ginklų prieš save. Plg. Gal. 6, 10. — *Ir bedieviams...* Tų ž. iki šitos eil. galui,

- ⁶ Benefac humili, et non dederis impio:
prohibe panes illi dari ne in ipsis potentior te sit:
- ⁷ nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi:
quoniam et Altissimus odio habet peccatores,
et impiis reddet vindictam.
- ⁸ Non agnoscetur in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus.
- ⁹ In bonis viri, inimici illius in tristitia:
et in malitia illius, amicus agnitus est.
- ¹⁰ Non credas inimico tuo in æternum:
sicut enim ærumentum, æruginat nequitia illius:
- ¹¹ et si humiliatus vadat curvus, adice animum tuum, et custodi te ab illo.
- ¹² Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam:
et in novissimo agnoscas verba mea,
et in sermonibus meis stimuleris.
- ⁶ Geradaryk nužemintam ir neduok bedieviui;
susilaikyk nedavęs jam duonos, kad jis per tatau nepasidarytu galingesnis už tave;
- ⁷ nes tu rasi dvigubą piktumą už visus gerumus, kuriuos busi jam padaręs,
kadangi ir Augščiausias neapkenčia nusidėjėlių
ir bedieviams atsilygina kerštu.
- ⁸ Ne laimėje galima pažinti prietelį ir ne nelaimėje pasislepia neprietelis.
- ⁹ Kuomet žmogus laimingas, jo neprieteliai nuliudime,
ir kuomet jis nelaimėje, tuomet galima pažinti prietelį.
- ¹⁰ Niekümet netikėk savo neprieteliui,
nes kaip rudijs žalvaris, taip ir jo nedorumas;
- ¹¹ jei jis ir žeminasi ir vaikščioja susilenkęs,
buk atsargus ir jo saugokis.
- ¹² Nestatyk jo greta savęs,
ir tegul jis nesėdi tavo dešinėje, kad kartais jis nesigrižtu į tavo vietą
ir neįsiskotų tavo krasės,
ir tu pagaliaus pažinęs mano perspėjimų tikrumą,
su skausmu atsimintumei mano žodžius.

ir 5. eil. nėra gr. t. — (6) Nužemintam: nelaimingam. — (7) Nes tu rasi...: tavo geradarystė nueis niekais, ir tu pjausi piktą, nors laukei gero derliaus. — Augščiausias neapkenčia... Ko Dievas neapkenčia, tam ir dievobaimingieji neturi teikti artimesnių santikių, geradarystės. — Po šitos eil. gr. t. skaitoma 5. Vulg. e. — (8) Nelaimėje... Plg. 2 Kar. 16, 5. — Pasislepia neprietelis. Tuomet jis atvirai apreiškia savo piktą džiaugsmą. — (9) Nuliudime: iš pavydo. — Kuomet jis nelaimėje... Anot gr. t.: nelaimėje ir prietelis atsiskiria. Ebr. t.: jei kas laimingas, tai ir jo neprietelis prietelis; nelaimėje atstoja nuo jo ir prietelis. — (10) Nes kaip rudijs... Kaip

apkuopta geležis vėl apitraukia rudimis, taip pigiai sugrįžta neprietelystė, nors jos buvo išsižadėta. Arba rasi geriaus: kaip rudis apdengia geležį, taip neprietelystė slepiasi po veidmainystės skreiste. — (11) Buk atsargus ir... Plg. Pat. 26, 25. Gr. t. šitos eil. gale yra dar tokie žodžiai: buk link jo kaip tas, kurs šveičia veidrodį, ir tu pažinsi, kad jis ne iki galui surudijo (t. y. pažinsi tikrą jo prigimtį ir nutrauksi nuo jo kaukę). Senybės veidrodžiai buvo iš naugės, kuri greitai apsitraukdavo rudimis. Ebr. t. prasmė: ištirk jo širdį, tai jis negalės tau kenkti, ir tu pažinsi jo neapykantos tikslą. — (12) Kad kartais...: kad jis nepanorėtų atimti iš tavęs tavo vietos,

¹³ Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus, qui appropiant bestiis? et sic qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis ejus.

¹⁴ Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

¹⁵ In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam.

¹⁶ In oculis suis lacrymatur inimicus: et si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

¹⁷ et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

¹⁸ In oculis suis lacrymatur inimicus, et quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

¹⁹ Caput suum movebit, et plaudet manu, et multa susurrans commutabit vultum suum.

Caput XIII. ¹ Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: et qui communicaverit superbo, induet superbiam.

² Pondus super se tollet qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

¹³ Kas gailēsis žalcio įgelto žavėtojo ir visų tų, kurie artinasi į žvėris?

taip pat esti ir su tuo, kurs susideda su nedoru žmogumi ir įsipainiojo į jo nuodėmes.

¹⁴ Vieną valandą jis pasiliks su tavim;

bet jei tu nusigrįši, jis nepakės.

¹⁵ Neprietelis turi saldumo ant savo lūpų,

ir savo širdyje jis tykoja tavęs įstumti į duobę.

¹⁶ Savo akimis neprietelis ašaroja, ir jei randa tinkamo laiko, jis nesotus kraujo;

¹⁷ jei tave ištinka nelaimės tu jį rasi pirmą.

¹⁸ Savo akimis neprietelis ašaroja ir tarsi norėdamas tau padėti jis tau pakiša koją.

¹⁹ Paskui jis krato savo galvą, ploja rankomis

ir daug šnibždėdamas maino savo veidą.

13. perskyrimas. ¹ Kas prisiliečia dervos, susitepa jaja, ir kas susideda su puikiuoju, darosi puikus.

² Krauna ant savęs naštą, kas susideda su žymesniu už save, ir nebuk draugininkas turtingesnio už save.

turtų ir garbės. — (13) *Kas gailėsis...* Plg. Pam. 10, 11; Ps. 57, 5. 6. — *Ir įsipainiojo...* Ebr. t.: ir jis nepraeis, kolei jame neužsidegs ugnis. — (14) *Jei tu nusigrįši...*: jei tu neprisitaikinsi prie jo noro; arba anot kitų: jei tu nustosi savo lobio. — (15) *Saldumo*: saldžių žodžių. Plg. Jer. 41, 6. 7. — (16) *Jei randa...*: jis netik neturės pasigailėjimo, bet net nebus dar sotus, jei išlies tavo kraują. — (17) *Pirmą*: lyg-kad jis norėtu tau padėti, ištikrųjų gi, kad dar labiau tau

kenktu. — (18) *Savo... ašaroja*. Nereikalingas Vulg. atkartojimas iš 16. e. — (19) *Krato...*: tyčiodamos iš tavęs. — *Ploja*: iš džiaugsmo. — *Daug šnibždėdamas*: tave visur apkalbinėdamas. — *Maino savo veidą*: nebeslepia savo neprietelystės, bet atvirai ją rodo.

13, 1—29. Apie sugyvenimą su kitais. (13. 1) *Kas...* Plg. Atk. 7, 2. — (2) *Krauna...* Anot gr. t.: naštos, kuri tau per daug sunki, nekrauk ant savęs ir

- ³ Quid communicabit cacabus ad ollam?
quando enim se colliserint, confringetur.
- ⁴ Dives injuste egit, et fremet: pauper autem læsus tacebit.
- ⁵ Si largitus fueris, assumet te: et si non habueris, derelinquet te.
- ⁶ Si habes, convivet tecum, et evacuabit te, et ipse non dolebit super te.
- ⁷ Si necessarius illi fueris, supplantabit te, et subridens spem dabit, narrans tibi bona, et dicet: Quid opus est tibi?
- ⁸ Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, et ter: et in novissimo deridebit te: et postea videns derelinquet te, et caput suum movebit ad te.
- ⁹ Humiliare Deo, et expecta manus ejus.
- ¹⁰ Attende ne seductus in stultitiam humilieris.
- ¹¹ Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.
- ¹² Advocatus a potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.
- ³ Kaip draugaus puodas su katilu? nes jei susidauš, anas suduš.
- ⁴ Turtingas daro neteisybę ir šukauja, beturtis skriaudžiamas ir turi tylėti.
- ⁵ Jei tu jam duodi dovanų, jis tavim naudosis, ir jei tu nieko neturi, jis tave pames.
- ⁶ Jei tu turi, jis su tavim pokiliaus ir čiulps tave, pats gi nesigailės tavęs.
- ⁷ Jei tu jam reikalingas, jis tave apgaudinės; šypsodamas darys tau vilties, pasakos tau gerų dalykų ir sakys: Ko tau reikia?
- ⁸ Jis darys tau gėdos savo valgiais, kolei tavęs neištuštins du sykiu ir tris sykius, ir pagaliaus išjuoks tave; paskui matydamas tave pames ir kraipys tau savo galvą.
- ⁹ Nusizėmink Dievui ir laukk jo rankos.
- ¹⁰ Tėmyk, kad nebutumei įviliotas į paikybę ir nužemintas.
- ¹¹ Nebuk nusizėminęs savo išminatyje, kad nebutumei nužemintas ir įviliotas į paikybę.
- ¹² Galingesnio šaukiamas šalinkis, nes todėl jis dar labiau tave šauks.

su (stipresniu ir) turtingesniu už save nesusidėk. — (4) *Ir šukauja*: taip elgiasi, lyg-kad jam butu padaryta neteisybė. — (5) *Tave pames*: nors anksčiau turėjo iš tavęs naudos. — (7) *Jei tu jam reikalingas*. Anot gr.t.: jei jam reikia tavo darbo. — *Sakys: Ko ... tarsi norėdamas tuojau tau padėti*. — (8) *Darys tau gėdos*... kvies tave į pokilius, kad jaustumais sugėdintas, jei nepadarytumei, ko jis iš tavęs nori. — *Matydamas*: kad tu nieko nebeturi, nebegali buti

jam naudingas. — *Kraipys*... tyčiosis iš tavęs. — (9) *Nusizėmink*... Tos eil. nėra gr.t. — *Dievo rankos*: pagalbos iš Dievo rankos. — (11) *Nebuk nusizėminęs*...: nebuk paikas, išsirinkdamas turtingųjų draugystę, perdaug jiems pasiduodamas ir taip įviliojamas į paikybę. — *Kad nebutumei*... Gr.t. tų ž. nėra. — Ebr. t. 9—11 eil.: saugokis buti perdaug drąsus ir panašus į tuos, kuriems trūksta mokslo. — (12) *Šalinkis*: neik tuojau, sakykis nevertas esąs

- ¹³ Ne improbus sis, ne impingaris:
et ne longè sis ab eo, ne eas
in oblivionem.
- ¹⁴ Ne retineas ex æquo loqui cum
illo:
nec credas multis verbis illius,
ex multa enim loquela tentabit
te,
et subridens interrogabit te de
absconditis tuis.
- ¹⁵ Immitis animus illius conser-
vabit verba tua:
et non parcet de inaltitia, et
de vinculis.
- ¹⁶ Cave tibi, et attende diligenter
auditui tuo:
quoniam cum subversione tua
ambulas.
- ¹⁷ Audiens vero illa quasi in
somnis,
vide, et vigilabis.
- ¹⁸ Omni vita tua dilige Deum,
et invoca illum in salute tua.
- ¹⁹ Omne animal diligit simile
sibi:
sic et omnis homo proximum
sibi.
- ²⁰ Omnis caro ad similem sibi
conjungetur,
et omnis homo simili sui socia-
bitur.
- ²¹ Si communicabit lupus agno
aliquando,
sic peccator justo.
- ²² Quæ communicatio sancto ho-
mini ad canem?
aut quæ pars diviti ad pau-
perem?
- ¹³ Nebuk įkyrus, kad nenusibostu-
mei,
ir nebuk perdaug toli nuo jo, kad
nebutumei užmirštas.
- ¹⁴ Nemėgink kalbėtis su juo kaip
su sau lygiu
ir nepasitikėk daugeliu jo žodžių,
nes daug kalbėdamas jis mėgins
tave
ir šypsodamas išsiklaus tave apie
tavo paslaptis.
- ¹⁵ Jo negailestinga širdis palaikys
tavo žodžius
ir tau nepasigailės nei piktenybės,
nei pančių.
- ¹⁶ Saugokis ir rupestingai tėmyk, ką
tu girdi,
nes tu vaikščioji ant savo pra-
pulties kranto.
- ¹⁷ Ką gi tu girdi,
laikyk tarsi sapnu ir buk budrus.
- ¹⁸ Visą savo gyvenimą mylėk Dievą
ir šaukkis į jį savo sveikatai.
- ¹⁹ Kiekvienas gyvulys myli sau
lygų,
taippat ir kiekvienas žmogus savo
artimą.
- ²⁰ Kiekvienas tvarinys vienijasi su
sau lygiu,
taippat ir kiekvienas žmogus
draugauja su sau lygiu.
- ²¹ Kaip vilkas niekuomet nedrau-
gauja su eryčiu,
taip nusidėjėlis su teisiuoju.
- ²² Koki draugystė tarp švento žmo-
gaus ir šunies?
arba koks ryšis tarp turtingo ir
beturčio?

pakvietimo arba pareigos. Pavyzdį
1 Kar. 18, 18. — *Nes todėl...* Tavo pa-
garba link jo jo neižeis, bet dar padarys
jam džiaugsmo. — (13) *Nebuk perdaug
toli...*: jei esi pas jį pašauktas. — *Už-
mirštas*. Ebr. t.: kad jis nelaikytu tavęs
neapykantoje. — (14) *Kaip su sau ly-
giu*: jei jis išleidžia su tavim į šneką. —
Apie tavo paslaptis. Tų ž. nėra gr. t. —
(15) *Nepasigailės...*: nubaus tave ir net į

kalėjimą įmes. — (16) *Ką tu girdi*. Tų ž.
nėra gr. t. — *Nes tu vaikščioji...* Ebr. t.:
ir nevaikščiok su smarkininkais. —
(17) *Laikyk tarsi sapnu*: taip daryk lyg-
kad nieko negirdėtumei, bet visa tė-
myk. — (21) *Kaip vilkas...* Kaip vilkas
tykoja eryčio, taip negali būti sutarties
tarp teisiojo ir piktojo. Plg. 2 Kor. 6,
14. — (22) *Koki...* Gr. ir ebr. t.: koki
taika tarp vjėnos ir šunies, arba koki

- ²³ Venatio leonis onager in eremo:
sic et pascua divitum, sunt pau-
peres.
- ²⁴ Et sicut abominatio est superbo
humilitas:
sic et execratio divitis pauper.
- ²⁵ Dives commotus confirmatur ab
amicis suis:
humilis autem cum ceciderit ex-
pelletur et a notis.
- ²⁶ Diviti decepto multi recupera-
tores:
locutus est superba, et justifica-
verunt illum.
- ²⁷ humilis deceptus est, insuper
et arguitur:
locutus est sensate, et non est
datus ei locus.
- ²⁸ Dives locutus est, et omnes
tacuerunt,
et verbum illius usque ad nubes
perducent.
- ²⁹ Pauper locutus est, et dicunt:
Quis est hic?
et si offenderit, subvertent
illum.
- ³⁰ Bona est substantia, cui non
est peccatum in conscientia:
et nequissima paupertas in ore
impij.
- ³¹ Cor hominis immutat faciem
illius,
sive in bona, sive in mala.
- ²³ Liuto grobis laukinis asilas ty-
ruose,
taip ir turtingų ganykla betur-
čiai.
- ²⁴ Kaip nuolankumas nuoboda pui-
kijam,
taip turtingam pasibjaurėjimas
beturtis.
- ²⁵ Jei turtingas pasvirsta, jis savo
prietelių sustiprinamas;
jeigu gi puola beturtis, jis ir savo
pažįstamų atstumiamas.
- ²⁶ Apgautam turtuoliui daug padė-
jėjų;
jis kalba išdidžiai, ir jie jį teisina.
- ²⁷ Jei apgautas beturtis, jis dar
baramas;
jis kalba protingai, ir jam neduo-
dama vietos.
- ²⁸ Kalba turtingas, tai visi tyli
ir kelia jo žodžius į padebesius.
- ²⁹ Kalba beturtis, ir jie sako: Kas
jis?
ir jei jis suklumpa, jie visai jį
pargriauna.
- ³⁰ Lobis geras tam, keno sąžinėje
nėra nuodėmės,
ir neturtas blogiausias dalykas
bedievio burnoje.
- ³¹ Žmogaus širdis permaino jo veidą
ar tai į gerą ar į piklą pusę.

taika tarp... — (25) *Pasvirsta*: savo laimėje. — (26) *Apgautam*. Anot gr. t.: parpuolusiam (prasikaltusiam). — (27) *Apgautas*: jei padaro klaidą. — *Neduo-dama vietos*: niekas jo neklauso. — (29) *Kas jis*: kad drįsta mums kalbėti. — *Suklumpa*: žodžiuose.

13, 30—14, 21. Keletas įsakymų apie suvartojimą turtų.

(30) *Lobis geras*... Kadangi aug. apie turtinguosius kalbėta labai nepalankiai, galėtu kas nors manyti, jog patįs turtai

negeras savyje dalykas. Todėl dabar duodama pamokymas apie tikrą turtų vertybę. — *Bedievio burnoje*: o ne sa-vyje. Dievobaimingas sako su Jobu: Dievas davė, Dievas atėmė (Jobo 1, 21); dievobaimingiesiems pikčiausias dalykas nuodėmė, bedieviams gi neturtas. Ta-čiau tikra laimė nesusideda iš viršujinių gėrybių, tik iš gerų širdies privalumų. — (31) *Permaino jo veidą*... Rasi galima kokią laiką neparodyti savo veidu, ką žmogus jaučia, tačiau pagaliaus širdis savo nuliudime arba džiaugsme ima

³² Vestigium cordis boni, et faciem bonam
difficile invenies, et cum labore.

Caput XIV. ¹ Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti.

² Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, et non excidit a spe sua.

³ Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum?

⁴ Qui acervat ex animo suo injuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur.

⁵ Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?
et non jucundabitur in bonis suis.

⁶ Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, et hæc redditio est malitiæ illius:

⁷ et si bene fecerit, ignoranter, et non volens facit:
et in novissimo manifestat malitiam suam.

⁸ Nequam est oculus lividi, et avertens faciem suam, et despicens animam suam.

³² Geros širdies žymė ir gerą veidą nepigiai ir su vargu atrasi.

14. perskyrimas. ¹ Palaimintas žmogus, kurs neprasikalto žodžiu iš savo burnos ir nekankinamas gailėsio už nuodėmę.

² Laimingas, kas neturėjo savo sielos nuliudimo ir kas nenustojo savo vilties.

³ Godžiam ir šykštam žmogui turtai nenaudingi, ir kam pavydžiam žmogui aukštas?

⁴ Kas krauna, darydamas pats sau neteisybę, tas renka kitiems, ir svetimasis lėbaus jo gėrybėmis.

⁵ Kas pats sau netikęs, kam gi kitam bus jis geras? Jis nesidžiaugs savo gėrybėmis.

⁶ Nėra nieko nedoresnio už tą, kurs sau pavydi, ir tai jam atsilyginimas už jo piktumą.

⁷ Jei ir gera daro, jis daro nežinodamas ir nenorėdamas ir galų gale parodo savo piktumą.

⁸ Pavydininko akis netikusi; jis nugrižia savo veidą ir niekina savo sielą.

naudotis veidu lyg kokiuo veidrodžiu. — (32) *Nepigiai ir...*: tame pačiame žmoguje, nes žmogus neturi pilnos ramybės; jo jausmai nuolat mainosi, su jais mainosi ir veidas. Bet gr. ir ebr. t. išreikšta kitoki mintis: širdies žymė laimėje linksmas veidas, bet supratimas patarlių reikalauja vargingų minčių (ir jos apsieiskia ant veido).

(14, 1) *Palaimintas...* Taip duodama tarsi atsakymas į klausimą, keno širdis visuomet linksmas. Plg. žem. 19, 17; Jok. 3, 2. — (2) *Kas neturėjo...* Anot gr. t.: kurio jo siela nepasmerkia; taigi, kurs neturi sąžinės griaužimų. — *Savo vilties*: kad gaus užmokėtinį iš Dievo už

savo gerą pasielgimą. — (3) *Nenaudingas...*: nes jis jais nesinaudoja nei savo nei kitų reikalamis. — (4) *Darydamas pats sau neteisybę*. Gr. t.: iš savo sielos, t. y. gailėdamas pats sau, spulėdamas. — (5) *Netikęs*: nes eidamas paskui savo godulystę neduoda sau ir reikalingiausių dalykų. — *Nesidžiaugs...*: nes nesinaudoja jomis dėkodamas Dievui. — (6) *Nėra nieko...*: nes pirmas prigimties įsakymas mylėti save patį ir trokšti sau laimės. — *Atsilyginimas...*: kad jis pats sau visoko skundžia. — (7) *Nežinodamas ir nenorėdamas*. Anot gr. t.: lyg užsimiršęs. — (8) *Nugrižia...*: nuo tų, kurie šaukiasi jo pasigailejimo ir reikalauja

- ⁹ Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis:
non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.
- ¹⁰ Oculus malus ad mala: et non satiabitur pane,
sed indigens et in tristitia erit super mensam suam.
- ¹¹ Fili si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer.
- ¹² Memor esto quoniam mors non tardat,
et testamentum inferorum quia demonstratum est tibi:
testamentum enim hujus mundi morte morietur.
- ¹³ Ante mortem benefac amico tuo,
et secundum vires tuas exporrigens da pauperi.
- ¹⁴ Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te prætereat.
- ¹⁵ Nonne aliis relinques dolores et labores tuos in divisione sortis?
- ¹⁶ Da, et accipe,
et justifica animam tuam.
- ⁹ Gobšo akis nepasisotina neteisybės dalimi;
ji nesoti, kolei nesudžiovina ir nesunaikina savo sielos.
- ¹⁰ Pikta akis žiuri piktenybių ir nesoti duonos,
bet badėja ir nuliudus prie savo stalo.
- ¹¹ Sunau, jei turi, daryk pats sau gera
ir aukok Dievui jo vertų atnašų.
- ¹² Atsimink, kad mirtis nesivėlina ir kad mirties buveinės nutarimas tau apreikštas;
nes šio pasaulio nutarimas: Reikia mirti.
- ¹³ Prieš mirsiant geradaryk savo prieteliui
ir teikdamas, kiek išsigali, duok beturčiui.
- ¹⁴ Neatimk iš savęs geros dienos, ir geros dovanos dalelę teneprašina pro tave.
- ¹⁵ Argi tu nepaliksi kitiems savo vargų
ir darbų vaisių pasidalinti burta?
- ¹⁶ Duok ir imk
ir teisingai daryk savo sielai.

pagalbos. — *Savo sielą.* Geriaus gr. t.: *sielas*. — Negana, kad jis nepaduoda; jis dar su paniekinimu atstumia reikalaujančius. — (9) *Nepasotinama neteisybės dalimi*: jai negana, kad tik vieną dalį įgijo neteisingai. Anot gr. t.: gobšo akis nepasisotina viena dalimi, ir nedorojo neteisingumas sudžiovina jo sielą. — *Kolei nesudžiovina*: kolei neatima visų žmogiškų jausmų ir jautrumo link gero. — (10) *Pikta*... Gr. t.: pikta (pavydinti) akis žiuri su pavydu į duoną ir badėja prie savojo stalo. — Vietoje su dėkojimu Dievui linksmiai naudotis jo dovanomis, jis pats sau jų skundžia, taip save nuliudindamas. — (11) *Daryk*... naudokis Dievo dovanomis gyvenimui palaikyti ir pagerinti ir dėkok Dievui gausiomis aukomis, duodamas daugiaus nekaip reikalauja griežta pa-

reiga. — (12) *Mirtis nesivėlina*: žmogaus gyvenimo laikas trumpas ir netikras. — *Ir kad mirties*... Geriaus gr. t. mirties nutarimo tau neparodyta. — Mes nežinome, kada mirsime. — *Nes šio pasaulio*... Geriaus gr. t.: nes nuo amžių yra nutarimas: mirte mirsi. Tik gr. t. tuos ž. skaitome ne čionai, bet 18. e. — (13) *Duok beturčiui*. Gr. t.: duok jam (prieteliui). Plg. aug. 4, 1; Tob. 4, 7; Lk. 16, 9. — (14) *Geros dienos*: šventadienių džiaugsmo. — *Ir geros dovanos dalelę*. Gr. t.: gero troškimo dalis, t. y. ko gerai ir dorai gali trokšti, taigi, kuogali dorai naudotis. Plg. Pam. 9, 7—9. — (15) *Pasidalinti burta*. Plg. Ps. 15, 5. 6. — (16) *Duok ir imk*: duok kitiems ir pats imk sau, kas gera. — *Teisingai daryk*... laikyk savo sielą tiesią ir teisingą suvartojime ir pasinaudojime

¹⁷ Ante obitum tuum operare justitiam:
quoniam non est apud inferos invenire cibum.

¹⁸ Omnis caro sicut fœnum veterascet,
et sicut folium fructificans in arbore viridi.

¹⁹ Alia generantur, et alia deiiciuntur:
sic generatio carnis et sanguinis,
alia finitur, et alia nascitur.

²⁰ Omne opus corruptibile in fine deficiet:
et qui illud operatur, ibit cum illo.

²¹ Et omne opus electum iustificabitur:
et qui operatur illud, honorabitur in illo.

²² Beatus vir, qui in sapientia morabitur,
et qui in justitia sua meditabitur,
et in sensu cogitabit circumspeditionem Dei.

²³ Qui excogitat vias illius in corde suo,
et in absconditis suis intelligens,
vadens post illam quasi investigator,
et in viis illius consistens:

²⁴ qui respicit per fenestras illius,
et in januis illius audiens:

¹⁷ Daryk teisybę prieš mirsiant, nes mirusiųjų buveinėje nerandama valgio.

¹⁸ Kiekvienas kunas sensta kaip žolė
ir kaip išleidžiamas žalio medžio lapas.

¹⁹ Vieni dygsta, kiti krinta; taip ir kuno ir kraujo kartos: viena miršta, kita gimsta.

²⁰ Kiekvienas gendąs veikalas galų gale išnyks,
ir kurs jį daro, eis draug su juo.

²¹ Ir kiekvienas rinktinis veikalas bus pateisintas,
ir kurs jį padarė, bus dėl jo pagerbtas.

²² Palaimintas žmogus, kurs pasiilieka išmintyje,
ir kurs svarsto savo teisingumą ir savo širdyje mąsto apie Dievo apveizdą;

²³ kurs jos kelius apmąsto savo širdyje,
ir kurs nori suprasti jos paslaptis, kurs eina paskui ją lyg sekdamas jos pėdomis,
ir kurs laikosi jos keliuose;

²⁴ kurs žiuri pro jos langus ir klausosi jos duryse,

gėrybėmis. — (17) *Daryk... mirsiant.* Tie ž. Vulg. paaiškinimas. — *Valgio:* žemiškų gėrybių, kurios padaro džiaugsmo. Plg. Pam. 9, 10. — (18) *Kaip žolė.* Gr. t.: kaip drabužis. Gr. t. toliaus skaitome: nes nuo amžių yra nutarimas: mirte mirsi (Vulg. 12. e.). Plg. Iz. 40, 6; Jok. 1, 10; 1 Petr. 1, 24. — (19) *Vieni:* lapai. — *Kuno ir kraujo:* žmonių. — (21) *Ir kiekvienas...* Tos eil. nėra gr. t.

14, 22—15, 22. Apie jėškąją išminties ir jos gėrybes.

(22) *Palaimintas...* Plg. Ps. 1, 2. — Plg. Ps. 1, 2. — *Ir kurs svarsto ... apveizdą.* Gr. t.: ir kurs savo išmonėje kalba, t. y. kurs šneka laikydamas mokslo, mąstymų įgyto iš išminties. — *Apveizdą:* kaip išmintingai Dievas visa tvarko ir valdo. — (23) *Kurs jos kelius...* stengiasi pažinti Dievo išmintį jo

- ²⁵ qui requiescit juxta domum
illius,
et in parietibus illius figens
palum
statuet casulam suam ad ma-
nus illius,
et requiescent in casula illius
bona per ævum:
- ²⁶ statuet filios suos sub teg-
mine illius,
et sub ramis ejus morabitur.
- ²⁷ protegetur sub tegmine illius
a fervore,
et in gloria ejus requiescet.
- Caput XV.** ¹ Qui timet Deum, fa-
ciat bona:
- et qui continens est justitiæ,
apprehendet illum,
- ² et obviabit illi quasi mater
honorificata,
et quasi mulier a virginitate
suscipiet illum.
- ³ Cibabit illum pane vitæ et in-
tellectus,
et aqua sapientiæ salutaris po-
tabit illum:
- et firmabitur in illo, et non
flectetur:
- ⁴ et continebit illum, et non con-
fundetur:
et exaltabit illum apud pro-
ximos suos,
- ⁵ et in medio Ecclesiæ aperiet
os ejus,
et adimplebit illum spiritu sa-
pientiæ et intellectus,
et stola gloriæ vestiet illum.
- ⁶ Jucunditatem et exultationem
thesaurizabit super illum,
et nomine æterno hereditabit
illum.
- ²⁵ kurs apsigyvena prie jos namų
ir kurs, isikalęs kuolelį į jos
sienas,
ištiesia savo padangtę jos pašo-
nėje.
Jo bute laimė gyvens per amžius.
- ²⁶ Jis stato savo vaikus jos uksmėje
ir pasilieka po jos šakų.
- ²⁷ Jos uksmėje jis ginamas nuo
karščio
ir randa atilsio jos garbėje.
- 15. perskyrimas.** ¹ Kas bijo
Dievo, daro gera,
ir kas laikosi teisybės, gaus ją;
- ² ji pasitiks jį lyg gerbiama motina
ir priims jį kaip jaunavedę mer-
gaitę.
- ³ Ji valgydins jį gyvenimo ir iš-
monės duona
ir girdys jį išganingos išminties
vandenimi;
ji bus jame stipri, taip kad jis
nepasvirs.
- ⁴ Ji laikys jį, ir jis nebus sugėdin-
tas;
ji išaugstins jį pas jo artimus
- ⁵ ir atvers jo burną susirinkimo
viduryje,
ir pripildys jį išminties ir išmonės
dvasios
ir apvilks jį garbės drabužiu.
- ⁶ Ji apkraus jį saldumu ir džiaug-
smu
ir duos jam paveldėti amžiną
vardą.

darbuose ir paliepimuose. — (25) *Kuo-
lelį*. Prie įkaltų kuolelių virvėmis pri-
rišdavo ištiesią padangtę.

(15, 1) *Daro gera*. Gr. t.: tai (kas aug.
pasakytą) daro. — *Teisybės*. Gr. t.:
įstatymo. — *Ją*: išmintį. — (3) *Ji...* Plg.
Jono 4, 10. — *Gyvenimo*. Gr. t. to ž.

nėra. — *Išganingos*. Nėra gr. t. — *Ji
bus jame stipri*. Geriausiai: ji bus jo ram-
stis. — (4) *Ji laikys*. Anot gr. t.: ji
tvirtai jo laikysis. — *Pas jo artimus*: jo
akivaizdoje padarys jį augštesnį už
juos. — (5) *Atvers...*: padarys iškalbin-
gą. — *Ir pripildys...* Tie ž. iki eil. galui

⁷ Homines stulti non apprehendent illam,
et homines sensati obviabunt illi,
homines stulti non videbunt eam:
longe enim abest a superbia et dolo.

⁸ viri mendaces non erunt illius memores:

et viri veraces invenientur in illa, et successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

⁹ Non est speciosa laus in ore peccatoris:

¹⁰ quoniam a Deo profecta est sapientia.

sapientiae enim Dei astatit laus,

et in ore fideli abundabit, et dominator dabit eam illi.

¹¹ Non dixeris: Per Deum abest, quae enim odit ne feceris.

¹² Non dicas: Ille me implenavit:

non enim necessarii sunt ei homines impii.

¹³ Omne execramentum erroris odit Dominus,

et non erit amabile timentibus eum.

¹⁴ Deus ab initio constituit hominem,

et reliquit illum in manu consilii sui.

⁷ Paiki žmonės nepagaus jos, ir protingi žmonės pasitiks ją. Paiki žmonės nematys jos; nes ji toli nuo puikybės ir klastos.

⁸ Žmonės melagiai neatsimins jos ir tiesakalbiai žmonės rasis prie jos ir tarpas iki regėjimui Dievo.

⁹ Gyrius negražus nusidėjėlio burnoje,

¹⁰ nes išmintis eina nuo Dievo; nes greta išminties stovi Dievo gyrius,

ir apščiai jos yra ištikimojo burnoje,

Viešpats jam jos suteikia.

¹¹ Nesakyk: Dievas padaro, kad jos nėra;

tik nedaryk, ko jis nekenčia.

¹² Nesakyk: Jis pats mane suklaidino,

nes jam nereikia žmonių bedievių.

¹³ Viešpats neapkenčia visokios paklydimo nuobodos,

ir kurie jo bijo, nemėgs jos.

¹⁴ Dievas pradžioje sutvėrė žmogų ir jį paliko jo sumanymo valdžioje.

Vulg. priedas. — (7) *Paiki*: bedieviai. — *Ir protingi...* ją. Tų ž. nėra gr. t. — *Paiki*. Gr. t.: nusidėjėliai. — (8) *Ir tiesakalbiai...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — *Iki regėjimui Dievo*: iki Dievo teismui. — (9) *Negražus*. Gr. t.: nepri-tinkas. — (10) *Nes išmintis...* Dievas nesuteikia nusidėjėliui anos tikros išmin-ties, kuri tik iš jo eina, todėl gyrimas Dievo nusidėjėlio burnoje yra ne be primaišymo tuštybės ir netikrumo. Gr. t.: nes jis Dievo jam nesuteikiamas. — *Nes greta...* Dievo gyrius eina iš išmin-

ties. — *Ir apščiai...* Teisusis dažnai giria Dievą, ir Viešpats jam visuomet duoda naujų malonių, kad jis skelbtu jo gyrių. — (11) *Nesakyk...*: tik nenusi-dėk, tai jis jos tau duos; jeigu gi tu darai, ko jis nekenčia, tai kaip gi jis tau jos suteiks? — (12) *Nes jam nereik-čia...* Kokį gi tikslą jis galėtų turėti tame atsitikime? (plg. Jok. 1, 13. 14). Priešingai, Dievas nori, kad nusidėjėlis pamestu piktenybę. — (13) *Visokios paklydimo nuobodos*: viso, kas pikta ir atmetina. — *Ir kurie jo bijo...* Anot

- 15 Adiecit mandata et praecepta sua:
- 16 si volueris mandata servare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere.
- 17 Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.
- 18 Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi:
- 19 quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.
- 20 Oculi Domini ad timentes eum, et ipse agnoscit omnem operam hominis.
- 21 Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi:
- 22 non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium.
- Caput XVI.** ¹ Ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.
- 15 Jis jam davė dar savo įsakymų ir paliepinų.
- 16 Jei nori sergėti įsakymus, ir visuomet laikytis jam įtinkančios ištikimybės, jie tave sergės.
- 17 Jis padėjo ties tavim vandens ir ugnies; ištiesk savo ranką, į ką nori.
- 18 Ties žmogumi gyvybė ir mirtis, kas gera ir kas pikta; kas jam patinka, tai jam duodama,
- 19 nes Dievo išmintis didelė, ir jis stiprus savo galybėje, ir be paliaubos mato visus.
- 20 Dievo akys ant tų, kurie jo bijo, ir jis žino kiekvieną žmogaus darbą.
- 21 Jis niekam neliepia bedieviškai elgtis ir niekam neduoda pavelijimo nusidėti;
- 22 nes jis netrokšta daugybės vaikų, kurie neištikimi ir nenaudingi,
- 16. perskyrimas.** ¹ Nesidžiaugk vaikais bedieviais, nors jų ir daug, ir nesigerėk jais, jei juose nėra baimės Dievo.

ebr. t.: ir neleidžia jai sutikti tų, kurie jo bijo. — (15) *Jis jam davė...*: liuosai žmogaus valiai pastatė Dievas savo įsakymus. Anot gr. ir ebr. t.: jei tu nori, tu laikysies įsakymų, ir laikytis ištikimybės pareina nuo tavo pasimėgimo. — (16) *Jei...* Plg. Mt. 19, 17; Jono 8, 31. 32. — (17) *Vandens...*: gaivinancio vandens ir visarijančios ugnies. Dievas davė savo įsakymų su didžiais pažadėjimais paklusniesiems, su pagrumojimais bausmėmis peržengėjams. — (18) *Kas gera ir kas pikta.* Vulg. priedas. — *Ištiesk...* Plg. Jer. 21, 8. — (19) *Nes Dievo...*: Dievo išmintis taip sutvarkė, kad žmogus geru savo laisvės

suvartojimu įgytu gyvenimu. — *Stiprus.* Niekas negali jam kliudyti daryti tai, ką jis žadėjo ir kuo gąsdino. — *Mato...* Kadangi jis žino kiekvieno darbus, tai jis gali duoti užmokesnį, kaip kas užsipelnęs. — (20) *Dievo...*: į juos jis žiuri su ypatingu rūpesniu. Plg. Ps. 33, 16; Žyd. 4, 13.

16, 1—23. Nereikia džiaugtis, kad kas turi daug vaikų, jei jie bedieviai, nes Viešpats, nors labai maloningas, kietai baudžia nusidėjėlius.

(16, 1) *Nors jų ir daug...* Skaitlingi ainiai buvo laikomi ypatingu Dievo palaiminimu. Ebr. ir gr. t. šitai pamokinimų eiliai prikauso taip pat Vulg.

- ² Non credas vitæ illorum,
et ne respexeris in labores
eorum.
- ³ Melior est enim unus timens
Deum, quam mille filii impij.
- ⁴ Et utile est mori sine filiis
quam relinquere filios im-
pios.
- ⁵ Ab uno sensato inhabitabitur
patria,
tribus impiorum deseretur.
- ⁶ Multa talia vidit oculus meus,
et fortiora horum audivit au-
ris mea.
- ⁷ In synagoga peccantium exar-
debit ignis,
et in gente incredibili exar-
descet ira.
- ⁸ Non exoraverunt pro peccatis
suis antiqui gigantes,
qui destructi sunt confidentes
suæ virtuti:
- ⁹ et non pepercit peregrinationi
Loth,
et execratus est eos præ super-
bia verbi illorum.
- ¹⁰ Non misertus est illis, gentem
totam perdens,
et extollentem se in peccatis
suis.
- ¹¹ Et sicut sexcenta millia pedi-
tum,
qui congregati sunt in duritia
cordis sui:
- ² Neišsitikėk jų gyvenimu
ir nepasitikėk jų darbais;
- ³ nes velyk vienas, kurs bijo Dievo,
kaip tukstantis vaikų bedievių.
- ⁴ ir geriaus mirti be vaikų, kaip
palikti vaikus bedievius.
- ⁵ Vieno protingo apgyvenama tē-
vynė,
bedievių gi giminė išmiršta.
- ⁶ Daug tokių dalykų matė mano
akis
ir dar didesnių už tuos girdėjo
mano ausis.
- ⁷ Prieš nusidėjėlių susirinkimą už-
sidega ugnis,
ir prieš netikinčią tautą užsidega
rustybė.
- ⁸ Senobės milžinai nesimeldė už
savo nuodėmes;
jie buvo sunaikinti, nes pasiti-
kėjo savo galybe.
- ⁹ Dievas nepasigailėjo vietos, kame
Lotas buvo ateivis,
ir bodėjosi jos gyventojų dėlei jų
šnekos puikybės.
- ¹⁰ Jis jų nepasigailėjo, bet sunai-
kino visą giminę,
kuri didžiavosi savo nuodėmėse.
- ¹¹ Taippat jis pasielgė su šešiais
šimtais tukstančių pėstininkų,
kurie buvo padarę suokalbį savo
širdies kietume;

15, 22. — *Jei juose nėra...* Vaikai bedieviai užtraukia bausmę ir taip padaro skausmo savo gimdytojams. — **(2) Neišsitikėk...**: nemanyk, buk jie ilgai gyvensią, dėlto kad jie dabar rodosi sveiki ir stiprūs. — **(5) Vieno protingo...** Išmintingas, išmanęs įstatymą ir jo besilaikęs žmogus gali padaryti labai daug gero visam miestui, kuriame gyvena. — *Išmiršta...* Plg. Kun. 26; Atk. 28, 29. 32. — **(6) Tokių dalykų:** miestų ir karalysčių dėlei bedievytės sugriautų ir daug kitų žydinčių dėlei dievobaimingumo. — *Dar didesnių...*

kitiems pasakojant ir iš istorijos. Toliaus duodama keletas pavyzdžių. — **(7) Prieš nusidėjėlių...** Vž. Abirono istoriją Sk. 16, 1... — *Prieš netikinčią tautą...* Vž. Sk. 16, 35; žem. 21, 10. — **(8) Senobės milžinai...** Gr. t.: Dievas nedovanojo senobės milžinams. — **(9) Vietos, kame...** į kurią Lotas buvo atkeliavęs ir kurioje buvo apsigyvenęs. — *Bodėjosi.* Plg. Ez. 16, 49. — **(10) Jis jų...** Ebr. t.: jis nepasigailėjo prakeikimo tautos (septynių Kanaano tautų), kurie buvo išvaryti dėlei savo neteisybės. — **(11) Taippat jis...** Plg. Sk. 14, 29; 15, 51.

et si unus fuisset cervicatus,
mirum si fuisset immunis.

¹² Misericordia enim et ira est
cum illo.

Potens exoratio, et effundens
iram:

¹³ secundum misericordiam suam,
sic correptio illius
hominem secundum opera sua
judicat.

¹⁴ Non effugiet in rapina peccator,
et non retardabit sufferentia
misericordiam facientis.

¹⁵ Omnis misericordia faciet lo-
cum
unuique secundum meritum
operum suorum, et secundum
intellectum peregrinationis
ipsius.

¹⁶ Non dicas: A Deo abscondar,
et ex summo quis mei memo-
rabitur?

¹⁷ In populo magno non agnoscar:
quæ est enim anima mea in
tam immensa creatura?

¹⁸ Ecce cælum, et cæli cælorum,
abyssus, et universa terra, et
quæ in eis sunt, in conspectu
illius commovebuntur,

¹⁹ montes simul, et colles, et
fundamenta terræ
cum conspexerit illa Deus, tre-
more concutientur.

ir jei butu buvęs tik vienas kiet-
sprandis,
reiktu stebėtis, jei jis butu likęs
nenubaustas.

¹² Nes pas jį yra gailestingumo ir
rustybės.

Jį galima permaldauti, bet jis
taippat išpila rustybę.

¹³ Koks jo gailestingumas, toks jo
ir plakimas;

jis teisia žmogų, žiurėdamas jo
darbų.

¹⁴ Neištruks nusidėjėlis su grobiu,
ir gailestingumą darančiojo lau-
kimas nebus prailgintas.

¹⁵ Kiekvienas gailestingumo darbas
daro kiekvienam vietą,

žiurint jo darbų vertybės ir jo
keleivystės išmintingumo.

¹⁶ Nesakyk: Pasislėpsiu nuo Dievo
ir kas iš augštybių atsimins
mane?

¹⁷ Taip didžioje tautoje aš nebusiu
pažintas,
nes kas yra mano siela taip be-
galiniame sutvėrime?

¹⁸ Štai dangus ir dangų dangus,
gelmė

ir visa žemė, ir kas juose yra,
dreba, jam pažvelgus.

¹⁹ Taippat kalnai ir kauburiai ir
žemės pamatai
dreba iš baimės, kuomet į juos
Dievas pažvelgia.

— (12) *Nes pas jį...* Jo šventumas
reikalauja, kad butu skiriama teisinga
bausmė nedarantiems atgailos, taippat
kaip jis su noru pasigaili daran-
čiųjų atgailą. — (14) *Neištruks:*
nepabėgs nuo Dievo rustybės ir neturės
ilgam laikui patenkancios naudos iš
savo nuodėmės. — *Laukimas nebus...*
Jis nelauks veltui, neapsivils savo
laukime. — (15) *Kiekvienas...* Vulg.
prasmė: kiekvienas gailestingumas, kurį
teiki kitam, pasilieka pas Dievą, kad
iš jo gautumei užmokesnį už gerą darbą;

kaip kas suprato ir sunaudojo savo
keleivystės (gyvenimo) laiką ir sąlygas,
taip jam atsilyginama pas Dievą. Plg.
Rom. 2, 6. Ebr. t.: kiekvienam, daran-
čiam teisybę, yra užmokesnis. Viešpats
sukietino Paraono širdį, kad jo nepa-
žintu, ir kad jo darbai apsireikštų po
dangumi; jo pasigailėjimai matomi kiek-
vienam sutvėrimui, jis paskirsto žmo-
nėms savo šviesą ir savo tamsybę. —
(16) *Pasislėpsiu...* Plg. Jobo 22, 14;
Jer. 23, 23. — (18) *Dangus...* Plg.
23, 24. — *Dangų dangus:* augščiau-

- ²⁰ Et in omnibus his insensatum est cor:
et omne cor intelligitur ab illo:
- ²¹ et vias illius quis intelligit, et procellam, quam nec oculus videbit hominis?
- ²² Nam plurima illius opera sunt in absconsis:
sed opera justitiæ ejus quis enunciat? aut quis sustinebit?
- Longe enim est testamentum a quibusdam,
et interrogatio omnium in consummatione est.
- ²³ Qui minoratur corde, cogitat inania:
et vir imprudens, et errans cogitat stulta.
- ²⁴ Audi me fili, et disce disciplinam sensus,
et in verbis meis attende in corde tuo,
- ²⁵ et dicam in æquitate disciplinam,
et scrutabor enarrare sapientiam:
et in verbis meis attende in corde tuo,
et dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio,
et in veritate enuncio scientiam ejus.
- ²⁶ In judicio Dei opera ejus ab initio,

- ²⁰ Bet širdis netēmija visų tą dalykų;
tačiau jis supranta kiekvieną širdį.
- ²¹ Kas gi išmano jo kelius ir audrą, kurios žmogaus akis net nemato?
- ²² Nes dauguma jo darbų paslėpti. Kas gali apskelbti jo teisybės darbus? arba kas juos pakės? Jo sandora, tiesa, toli nuo laikurių,
bet pabaigoje visa bus ištardyta.
- ²³ Kas turi maža išmonės, tas mano apie tuščius dalykus; neišmintingas ir klystas žmogus mano apie paikybes.
- ²⁴ Klausykis manęs, sunau, mokinkis valdyti savo protą ir savo širdimi tēmyk mano žodžius.
- ²⁵ Aš tau duosiu tikrą pamokinimą ir stengsiuos išdėstyti išmintį. Tēmyk savo širdimi mano žodžius,
ir aš tau pasakysiu dvasios tikrybėje,
kokių įiegų Dievas nuo pat pradžios įdėjo į savo darbus ir tikrai pamokinsiu jį pažinti.
- ²⁶ Dievo nutarimu jo veikalai pasilieka nuo pat pradžios,

sis dangus. — (20) *Tačiau jis supranta...* Tų ž. kituose t. nėra. — (21) *Kas išmano...* Dievo keliai neištiriami, taip kaip žmogus nesupranta audros, iš kur ji kilsta. — (22) *Kas gali...* Nusidėjėlis visai nemano apie keršijančią Dievo teisybę ir jos apsireiškimus, nenori atsiminti, kad galų gale Dievas baus už nuodėmes. To neišmintingo pasielgimo priežastis: *Jo sandora* (su pažadėjimais ir grasymais)... — (23) *Kas turi...* Reikia neturėti išmonės, kad protauti

taip, kaip kaikurie tai daro ir kaip nurodyta 21. 22. e.

16, 24—18, 14. Dievo Sutvėrtojo ir jo apveizdos padarytieji stebukliai žmogui apskritai ir ypač Izraeliui.

(25) *Tikrą.* Anot gr. t.: ant svarstyklių atsvertą. — *Tēmyk...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (26) *Dievo...* Trumpai minima Dievo išmintis pasaulio sutvėrime. 26—29. e. kalbama apie trijų pirmųjų sutvėrimo dienų darbą, 30. 31.

et ab institutione ipsorum distinxit partes illorum,
et initia eorum in gentibus suis.

- ²⁷ Ornavit in æternum opera illorum,
nec esurierunt, nec laboraverunt,
et non destiterunt ab operibus suis.
- ²⁸ Unusquisque proximum sibi non angustiaabit usque in æternum.
- ²⁹ Non sis incredibilis verbo illius.
- ³⁰ Post hæc Deus in terram respexit,
et implevit illam bonis suis.
- ³¹ Anima omnis vitalis denuncia-
vit ante faciem ipsius,
et in ipsam iterum reversio illorum.

Caput XVII. ¹ Deus creavit de terra hominem,
et secundum imaginem suam fecit illum.

- ² Et iterum convertit illuminipsam,
et secundum se vestivit illum virtute.
- ³ Numerum dierum, et tempus dedit illi,
et dedit illi potestatem eorum,
quæ sunt super terram.
- ⁴ Posuit timorem illius super omnem carnem,
et dominatus est bestiarum et volatiliū.
- ⁵ Creavit ex ipso adiutorium simile sibi:
consilium, et linguam, et oculos, et aures, et cor dedit illis excogitandi:
et disciplina intellectus replevit illos.

ir nuo pat jų sutvėrimo jis paskirstė juos į dalis
ir žymiausias jų dalis, žiurėdamas jų rūšių.

- ²⁷ Jis amžinai sutvarkė jų veikimus;
jie neišalksta, nepavargsta ir nepaliauja veikę.
- ²⁸ Neivienas nekliudo kitam per amžius.
- ²⁹ Nebuk netikįs jo žodžiui.
- ³⁰ Paskui Dievas pažvelgė į žemę ir ją pripildė savo gėrybių.
- ³¹ Visos gyvos esybės tai skelbia ant jos paviršio,
ir vėl jos į ją grįžta.

17. perskyrimas. ¹ Dievas sutvėrė žmogų iš žemės
ir padarė jį, žiurėdamas savo paveikslo.

- ² Jis vėl jį į ją sugrąžino,
ir jis apvilko jį gale, žiurėdamas savęs.
- ³ Jis paskyrė jo dienų skaitlių ir laiką
ir davė jam valdžios ant to, kas yra ant žemės.
- ⁴ Jis pripildė jo baimės visas gyvas esybes
ir padarė iš jo valdovą žvėrių ir sparnuočių.
- ⁵ Iš jo paties jis jam sutvėrė į jį panašią padėjėją.
Jis jiems suteikė proto, kalbos, akis ir ausis ir širdį, kad manytu,
ir juos pripildė protingos drausmės.

eil. apie trijų paskutiniųjų. — *Ir žymiausias jų dalis*: saulę, mėnulį ir žvaigždes. — *Žiurėdamas jų rūšies*. Geriausias anot gr. t.: (kad jos pasiliktu) iš kartos į kartą. — (²⁷) *Neišalksta...* Dievo nustatytoji tvarka nesusilpnėja, pasilieka toki pat. — (²⁹) *Nebuk netikįs..* To perspėjimo nėra gr. t.; tenai skaitome: ir per amžius jie paklusnūs jo žodžiui.

— (³⁰) *Po to...* Plg. Prad. 1, 9—13. — *Savo gėrybių*: gyvų esybių, kurių valdovų jis paskyrė žmogų. — (³¹) *Tai skelbia...* Tikriausias anot gr. t.: dengia jos pavirši.

(^{17, 1. 2}) *Dievas...* Gr. t. čia trumpiausias: Viešpats sutvėrė žmogų iš žemės ir vėl jį į ją grąžina. Plg. Prad. 1, 27; 5, 1. — (⁵) *Iš jo...* padėjėją. Tų ž.

⁶ Creavit illis scientiam spiritus,
sensu implevit cor illorum,
et mala et bona ostendit illis.

⁷ Posuit oculum suum corda
illorum
ostendere illis magnalia operum
suorum,

⁸ ut nomen sanctificationis col-
laudent:
et gloriari in mirabilibus illius,
ut magnalia enarrent operum
ejus.

⁹ Addidit illis disciplinam,
et legem vitæ hereditavit illos.

¹⁰ Testamentum æternum consti-
tuit cum illis,
et justitiam et judicia sua
ostendit illis.

¹¹ Et magnalia honoris ejus vidit
oculus illorum,
et honorem vocis audierunt
aures illorum,
et dixit illis: Attendite ab
omni iniquo.

¹² Et mandavit illis unicuique de
proximo suo.

¹³ Viæ illorum coram ipso sunt
semper,
non sunt absconsæ ab oculis
ipsius.

¹⁴ In unamquamque gentem præ-
posuit rectorem:

¹⁵ et pars Dei, Israel facta est
manifesta.

⁶ Jis jiems suteikė dvasios mokslo,
pripildė jų širdį jausmų
ir parodė jiems, kas pikta ir kas
gera.

⁷ Jis pažvelgė savo akimi į jų
širdį,
kad jiems parodytu savo darbų
didumą,

⁸ kad jie skelbtu jo šventą vardą,
girtu jo stebuklus,
kad pasakotu jo veikalų di-
denybę.

⁹ Be to jis jiems suteikė drausmės
ir davė tėvainystėn gyvenimo
įstatymą.

¹⁰ Jis padarė su jais amžiną san-
dorą
ir parodė jiems savo teisybės
nutarimus.

¹¹ Jų akis matė jo garbės didenybę
ir jų ausys girdėjo garbingą jo
balsą.
Ir jis jiems tarė: Saugokitės viso-
kios neteisybės.

¹² Jis davė kiekvienam iš jų įsa-
kymų apie jo artimą.

¹³ Jų keliai visuomet jo akyvaiz-
doje,
neuždengti nuo jo akių.

¹⁴ Kiekvienoje tautoje jis paskyrė
viršininką,

¹⁵ Izraelis gi buvo aiškiai Dievo
dalis.

nėra gr. t. — *Proto*: draug ir valios
laisvės. Plg. Prad. 2, 18. — (7) *Jis pa-
žvelgė...* Dievas kreipia savo akį į
žmogų, kuomet jį apšviečia arba jam
teikia ypatingų savo apveizdos ženklų.
Taigi čia norėta pasakyti, kad Dievas
jiems apreiškė savo veikalų didenybę.
— (8) *Girtu jo stebuklus*. Vulg. priedas.
— (9) *Gyvenimo įstatymą*: įstatymą,
kurio žiurėdami jie turėjo tvarkyti savo
laikinį gyvenimą, kad paskui laimėtų

amžinąjį. — (10) *Padarė su jais...* Vz.
Prad. 8, 21—9, 7 ir tol. — *Parodė...*
įdėdamas į jų sąžinę. — (13) *Jų keliai...*
Jis tēmija, ar jie laikosi jo įstatymo,
ar ne. — (14) *Viršininką*: karalius ir
visus, kurie valdo tautas. Anot kitų:
anglų. Plg. Atk. 32, 8 (LXX) ir Dan.
10, 13. — (15) *Izraelis...* Izraeliui
viešpatauja pats Dievas. Plg. Iš. 19, 5;
Atk. 7, 6; 32, 9. — *Aiškiai*. Vulg.
priedas. — *Kaip saulė*: mūsų akyvaiz-

- ¹⁶ Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei:
et oculi ejus sine intermissione inspicientes in viis eorum.
- ¹⁷ Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.
- ¹⁸ Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit:
- ¹⁹ et postea resurget, et retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, et convertet in interiores partes terræ.
- ²⁰ Pœnitentibus autem dedit viam justitiæ, et confirmavit deficientes sustinere, et destinavit illis sortem veritatis.
- ¹¹ Convertere ad Dominum, et relinque peccata tua:
- ²² precare ante faciem Domini, et minue offendicula.
- ²³ Revertere ad Dominum, et avertere ab injustitia tua, et nimis odito execrationem:
- ²⁴ et cognosce justitias et judicia Dei, et sta in sorte propositionis, et orationis altissimi Dei.
- ²⁵ In partes vade sæculi sancti, cum vivis et dantibus confessionem Deo.
- ¹⁶ Visi jų darbai Dievo akyvaizdoje kaip saulė, ir jo akis be pertrukio žiuri į jų kelius.
- ¹⁷ Sandora nebuvo panaikinta jų neteisybės, ir visos jų neteisybės Dievo akyvaizdoje.
- ¹⁸ Žmogaus geradarystė jam kaip antspaudas žiedas, ir jis sergi žmogaus maloningumą kaip akies lėlėlė.
- ¹⁹ Paskui jis kelsis ir duos jiems atsilyginimą, kiekvienam ant jo galvos, ir juos sugrąžins į vidujines žemės dalis.
- ²⁰ Bet atgailą darantiems jis duoda teisybės kelią, sustiprina pailsusius kęsti ir skiria jiems tiesą kaip dalį.
- ²¹ Grįžkis į Viešpatį ir pamesk savo nuodėmės.
- ²² Melskis Viešpaties akyvaizdoje ir mažink papiktinimus.
- ²³ Grįžk į Viešpatį ir nusigrįžk nuo savo neteisybės ir labai nekęsk tai, ko reikia bodėtis.
- ²⁴ Pažink Dievo teisybes ir teismus, tvirtai stovėk paskirtame likime ir maldoje į Augščiausįjį Dievą.
- ²⁵ Eik į šventųjų dalį pasaulyje su gyvaisiais ir duodančiais garbės Dievui.

doje. — (17) *Sandora nebuvo...* Dievo sandoros ir jo žadėjimų nepanaikino žmonių nuodėmės. Plg. Rom. 3, 3. Gr. t.: jų neteisingumai jam nepaslėpti ir... — *Antspaudas žiedas.* Žiedas su antspaudu buvo laikomas Rytų šalyse labai brangių dalyku. Dievas ne tik žiuri į gerus darbus, bet ir labai juos brangina. — *Maloningumą:* gerus darbus artimams, kurie Dievui taip brangūs, kaip brangi akies lėlėlė. — (19) *Paskui.*

Bausmė ir užmokesnis nevisuomet tuojau siunčiami. — *Ant jo galvos.* Plg. Joėlio 3, 7; Mt. 23, 41. — *Sugrąžins...* Juos sutiks mirtis pirm laiko. — (20) *Tiesą:* likimą, kurs dera tiesai ir teisybei. — (24) *Pažink...* Kituose tekstuose tos eil. nėra. — *Teisybes ir teismus:* teisingus Dievo įsakymus ir nutarimus. — *Likime:* sergėjime Dievo įsakymų. — (25) *Eik į...* vienykis su dievobaimingaisiais ir sekk jų pasieligimą. Gr. t.: kas girs

²⁶ Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere.

A mortuo quasi nihil, perit confessio.

²⁷ Confiteberis vivens, vivus et sanus confiteberis, et laudabis Deum, et gloriaberis in miserationibus illius.

²⁸ Quam magna misericordia Domini, et propitiatio illius convertentibus ad se!

²⁹ Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, et in vanitate malitiæ placebunt.

³⁰ Quid lucidius sole? et hic deficiet.

Aut quid nequius quam quod excogitavit caro et sanguis? et hoc arguetur.

³¹ Virtutem altitudinis cæli ipse conspicit:

et omnes homines terra et cinis.

Caput XVIII. ¹ Qui vivit in æternum, creavit omnia simul.

Deus solus justificabitur, et manet invictus rex in æternum.

²⁶ Negaišk bedievių klaidoje; garbink Dievą pirm mirsiant.

Mirusiam, kurs lygus niekui, pasibaigę garbinimas.

²⁷ Garbink, kolei dar tebesi gyvas; gyvas ir sveikas budamas garbink

ir girk Dievą

ir didžiukis jo pasigailėjimais.

²⁸ Kaip gi didis Viešpaties gailestingumas

ir jo pasigailėjimas tiems, kurie į jį grįžiasi.

²⁹ Juk ne viskas gali būti žmonėse, nes žmogaus sunus nenamarus, ir jie randa sau pasimėgimo tuščioje piktenybėje.

³⁰ Kas šviesesnis už saulę?

tačiau ir ji aptemsta.

Arba kas yra nedoresnio už tai, ką prasimanė kunas ir kraujas?

Bet ir tai bus nubauta.

³¹ Ji žiuri į dangaus augštybės kareiviją,

bet visi žmonės žemė ir pelenai.

18. perskyrimas. ¹ Amžinai gyvasai visa draug sutverė.

Vien Dievas bus rastas teisus

ir pasilieka nenugalimas karalius per amžius.

Augščiausias jį mirusiųjų buveinėje užuot gyvųjų ir tų, kurie jam dėkoja? Plg. Ps. 6, 6: Iz. 38, 18. 19. — (26) *Bedievių klaidoje*: užmiršdamas savo galutinąjį tikslą, Dievą, ir gyvendamas nuodėmėse. — *Garbink*... Frie garbinimo prisideda jam tinkas gyvenimas. — *Kurs lygus niekui*: tiek, kiek jo nebėra šiame pasaulyje. — (27) *Ir girk Dievą ir*... Tie ž. Vulg. priedas. — (29) *Juk ne viskas*... Žmogus, silpnas savo prigimtimi, greitai pasiduoda netobulumams. — *Nenamarus*: jis gimsta jau nebeturėdamas nemarumo ir pradinio teisingumo ir todėl linkęs į netobulumą. — *Ir jie randa*... Todėl jie greitai puola ir todėl jiems taip labai reikalingas Dievo gailestingumas (plg. Ps. 102, 13). — Tos eil.

Šv. Raštas, III t.

užbaigos nėra gr. t. — (30) *Ir ji aptemsta*: kasdien nusileidžia. Jei net saulės šviesa nevisuomet pasilieka, tai argi reikia stebėtis, kad žmogus neilgam laikui patenka? Plg. Jobo 15, 15. — *Kunas ir kraujas*. Prigimties sugedimas pikto priežastis. — *Bet ir tai bus*... Ne reikalas verčia žmogų daryti pikta, bet jo paties laisva valia atveda jį į nusidėjimą. Gr. t. tų ž. nėra. — (31) *Ji žiuri*... Nors saulė lyg-kad viešpatuoja žvaigždėms, tačiau ji nevisuomet mums šviečia. Tai kaip gi žmogus, dulkė ir pelenai, galėtų niekuomet nepakysti? Tegul tat jis pasitiki Dievo gailestingumu.

(18, 1) *Visa draug*: be jokių išimčių. — *Ir pasilieka*... Tų ž. nėra gr. t. Dievo

- ² Quis sufficit enarrare opera illius?
- ³ Quis enim investigabit magnalia ejus?
- ⁴ Virtutem autem magnitudinis ejus quis enunciat? aut quis adiciet enarrare misericordiam ejus?
- ⁵ Non est minuire, neque adicere, nec est invenire magnalia Dei.
- ⁶ Cum consummaverit homo, tunc incipiet: et cum quieverit, aperiabitur.
- ⁷ Quid est homo, et quæ est gratia illius? et quid est bonum, aut quid nequam illius?
- ⁸ Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: et sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.
- ⁹ Propter hoc patiens est Deus in illis, et effundit super eos misericordiam suam.
- ¹⁰ Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, et cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.
- ¹¹ Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, et ostendit eis viam æquitatis.
- ¹² Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.
- ² Kas išsigalės išpasakoti jo darbus?
- ³ Kas gali ištirti didžius jo veikalus?
- ⁴ Kas gi išreikš jo didenybės galybę? arba kas apsiims išpasakoti jo gailestingumą?
- ⁵ Negalima nei sumažinti, nei padauginti, nei ištirti didžių Dievo veikalo.
- ⁶ Kuomet žmogus baigia, tuomet jis tik pradeda, ir kuomet jis paliauja, jis pajunta savo negalėjimą.
- ⁷ Kas yra žmogus? ir kam jis tinka? ir ką gali jis padaryti gera ar pikta?
- ⁸ Žmonių dienų skaitlius daugiausia šintas metų. Jis reikia laikyti lyg vandens lašų juroje; jo metai palyginti su amžinasties diena taip maži kaip smilėių grudelis.
- ⁹ Todėl Dievas jiems kantrus ir išpila ant jų savo pasigailėjimo.
- ¹⁰ Jis mato, kaip išdrįsusi ir pikta jų širdis, ir žino, kaip nedoras jų iškrypinas.
- ¹¹ Todėl jis gausiai jiems teikia savo pasigailėjimo ir jiems rodo teisybės kelią.
- ¹² Žmogaus gailestingumas pasiekia jo artimą, Dievo gi pasigailėjimas ant visų tvarinių.

valia neatmainoma ir nėra nieko, kas galėtų jai pasipriešinti. — (4) *Jo gailestingumą*. Kadangi Dievas galingas, todėl jis gailestingas. Plg. Išm. 11, 24. — (5) *Negalima nei...*: įrodyti, ko permaža, arba ko perdaug. — (6) *Kuomet žmogus baigia...*: kuomet žmogui rodytis, kad jis jau visa ištyrė, tuomet išeis

aiškėn, kad jis ištikrųjų dar net nepradėjo tyrinėti. — (7) *Kas yra žmogus...*: palygintas su Dievu. Kokią naudą arba nuostolį jis gali padaryti Dievui? (plg. Jobo 23, 3; 35, 6. 7.) — (8) *Dienų skaitlius*. Plg. Ps. 89, 10. — (11) *Todėl*: kad jie nepražutu. — (12) *Jo artimą*: tą, kurs jam lygus; todėl nedaugelį. —

- ¹³ Qui misericordiam habet, docet,
et erudit quasi pastor gregem
suum.
- ¹⁴ Miseretur excipientis doctrinam
miserationis,
et qui festinat in iudiciis ejus.
- ¹⁵ Fili in bonis non des quere-
lam,
et in omni dato non des tristi-
tiam verbi mali.
- ¹⁶ Nonne ardorem refrigerabit
ros?
sic et verbum melius quam
datum.
- ¹⁷ Nonne ecce verbum super datum
bonum?
sed utraque cum homine justi-
ficato.
- ¹⁸ Stultus acriter improperebit:
et datus indisciplinati tabescere
facit oculos.
- ¹⁹ Ante iudicium para justitiam
tibi.
et antequam loquaris disce.
- ²⁰ Ante languorem adhibe medici-
nam,
et ante iudicium interroga teip-
sum,
et in conspectu Dei invenies
propitiationem.
- ²¹ Ante languorem humilia te,
et in tempore infirmitatis os-
tende conversationem tuam.
- ¹³ Kas turi gailestingumo, mokina
ir auklėja
kaip piemuo savo kaimenę.
- ¹⁴ Jam gaila to, kurs priima gai-
lestingumo mokslą
ir kas skubus jo įsakymuose.
- ¹⁵ Sunau, gera darydamas ne-
daryk priekaištų
ir duodamas neliudink pikto
žodžiu.
- ¹⁶ Argi rasa nesumažina karščio?
Taip ir žodis geresnis už dovaną.
- ¹⁷ Argi žodis ne daugiau vertas
kaip gera dovana?
bet viena ir kitas randasi teisin-
game žmoguje.
- ¹⁸ Paikas daro karčių priekaištų,
ir nedrausmingo žmogaus do-
vana vargina akis.
- ¹⁹ Pirm teismo įgyk sau teisybės
ir mokinkis anksčiaus, nekaip
kalbi.
- ²⁰ Priimk gydyklo anksčiaus ne-
kaip susergi
ir pirm teismo pats save tardyk,
tai tu rasi Dievo akyvaizdoje
pasigailėjimo.
- ²¹ Žeminkis anksčiaus, nekaip su-
sergi
ir ligos metu parodyk savo pa-
sielgimą.

Ant visų: todėl taip pat visais laikais. — **(13)** *Kas turi...* Anot gr. t.: kuomet jis baidžia, plaka ir mokina. — *Kaip piemuo...* Plg. Ps. 22, 1...; Jer. 31, 10; Jono 10, 11. — **(14)** *Gailestingumo mokslą.* Anot gr. t.: sudraudimą. — *Kas skubus...* kas skubinasi vykinti Dievo įsakymus.

18. 15—19, 17. Įsakymai apie iš-
mintingumą pasielgime ir žodžiuose.

(16) *Karščio.* Gr. *καύσους*. Taip vadinasi karštas pietų vėjas. — *Geresnis už dovaną:* meilingas žodis labiau susitiprina nuliudintą ir prislėgtą kaip šaltai suteikta geradarystė. — **(17)** *Tei-*

singame. Anot gr. t.: maloningame. — **(18)** *Nedrausmingo:* paiko ir neišauklėto. — *Vargina akis:* nors dovana turėtų juk linksminti. — **(19)** *Pirm teismo įgyk sau teisybės:* rupinkis, kad tavo reikalas būtų teisingas ir gerai pamatuotas, anksčiaus nekaip busi pašauktas į teismą; bet gr. t. tų ž. nėra. — **(20)** *Gydyklo:* kurs galėtų tave apsaugoti nuo ligos. — *Pirm teismo:* kolei dar neesi pašauktas į Dievo teismą. Plg. 1 Kor. 11, 28. 31. — **(21)** *Žeminkis...* kad liga nebūtų ant tavęs Dievo siųsta kaipo bausmė, atitolink nuo savęs Dievo rustybę tikru nuolankumu. — *Savo pasielgimą:* ligoje parodyk savo pa-

- ²² Non impediarius orare semper,
et ne verearis usque ad mortem
justificari:
quoniam merces Dei manet in
aeternum.
- ²³ Ante orationem prępara ani-
mam tuam:
et noli esse quasi homo qui
tentat Deum.
- ²⁴ Memento irę in die consumma-
tionis,
et tempus retributionis in con-
versatione faciei.
- ²⁵ Memento paupertatis in tem-
pore abundantię,
et necessitatum paupertatis in
die divitiarum.
- ²⁶ A mane usque ad vesperam
immutabitur tempus,
et hęc omnia citata in oculis
Dei.
- ²⁷ Homo sapiens in omnibus me-
tuet,
et in diebus delictorum atten-
det ab inertia.
- ²⁸ Omnis astutus agnoscit sapien-
tiam,
et invenienti eam dabit con-
fessionem.
- ²⁹ Sensati in verbis et ipsi sa-
pienter egerunt:
et intellexerunt veritatem et
justitiam,
et impluerunt proverbialia et iudicia.
- ²² Tegul niekas tėvęs nesulaiko nuo
to, kad visuomet melstumeis,
ir nesidrovėk iki mirčiai daryti
teisybę,
nes Dievo užmokesnis pasilieka
per amžius.
- ²³ Pirm maldos priėngk savo sielą
ir nebuk kaip žmogus, kurs
gundo Dievą.
- ²⁴ Atsimink apie rustybę pabaigos
dienoje
ir apie atsilyginimo metą, kuomet
jis nugriš savo veidą.
- ²⁵ Atsimink apstybės metu apie
neturtą
ir turtų dieną apie neturto reik-
menes.
- ²⁶ Nuo ryto iki vakarui mainosi
laikas,
ir visa tai greitai įvyksta Dievo
akyvaizdoje.
- ²⁷ Išmintingas žmogus visuomet
atsargus
ir prasikaltimų dienomis jis ser-
gisi tinginystės.
- ²⁸ Kiekvienas gudrus pripažįsta iš-
mintį
ir giria tą, kurs jos rado.
- ²⁹ Išmintingi žodžiuose taippat iš-
mintingai elgiasi,
supranta tiesą ir teisybę
ir gausiai skelbia patarlių ir
dėsnį.

prastą pasielgimo būdą, t. y. nepasiduok
nekantrybei ir dejavimams. Gr. t.:
jeigu gi tu nusidėjai, parodyk atgailą.
— (22) *Tegul niekas...* Plg. Lk. 18, 1;
1 Tes. 5, 16. Gr. t.: tegul niekas tėvęs
nesulaiko, kad tinkamu metu atitesėtų-
mei savo apžadą, ir neatidėliok, kolei
ji tėvęs nuo jo nepaliuosuos. Plg. 2 Kor.
4, 17. — (23) *Pirm maldos...* Atitolink
nuo savės minties išsiblaškyimą ir ap-
svarstyk, ko tu nori prašyti. Gr. t.:
pirma nekaip tu padarysi apžadą, pats
save mėgink. — (24) *Pabaigos:* mirties
ir teismo. Plg. aug. 7, 18. — *Nugriš:*
ir pradės bausti. Vietoje Vulg. *conver-*

satione tikresnis skaitymas *conversione*.
— (25) *Atsimink...* Plg. 11, 27. Anot
gr. t.: atsimink apie badą sotumo laiku,
t. y. buk prisirengęs ir jį sutikti, nes
jis gali taippat ateiti ant tėvęs, kaip
ateina ant kitų. — (26) *Nuo ryto...*
neilgai reikia laukti, kad pasidarytu
kaikada didelė permaina. — (27) *Prasikaltimų dienomis:* kuomet matoma
aplinkui daugias prasikaltimų, kuomet
pagundos esti didesnės. — *Tinginystės:*
tarnavime Dievui. — (28) *Pripažįsta išmintį:* moka vertinti aug. apskelbtą
išmintį. — (29) *Išmintingi žodžiuose:*
tie, kurie ima į širdį duotuosius iš-

- ³⁰ Post concupiscentias tuas non eas,
et a voluntate tua avertere.
- ³¹ Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus,
faciet te in gaudium inimicis tuis.
- ³² Ne oblecteris in turbis nec in modicis:
assidua enim est commissio illorum.
- ³³ Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore,
et est tibi nihil in sacco:
eris enim invidus vitæ tuæ.

Caput XIX. ¹ Operarius ebrius non locupletabitur:

- et qui spernit modica, paulatim decidet.
- ² Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes,
et arguent sensatos:
- ³ et qui se jungit fornicariis, erit nequam:
putredo et vermes hereditabunt illum,
et extolletur in exemplum majus,
et tolletur de numero animæ ejus.
- ⁴ Qui credit cito, levis corde est, et minorabitur:
et qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.

- ³⁰ Nėeik paskui savo geidulius ir nusigrįžk nuo savo valios.

- ³¹ Jei patenkinsi savo sielos geidulius,
ji padarys iš tavęs džiaugsmo tavo neprieteliams.
- ³² Nesigerėk sueigomis, net ir mažomis,
nes jose nuolat nusidedama.

- ³³ Nelysk į neturtą, skolindamas sau už palukanas, kad su kitais susilygintumei,
tuotarpu kad pas tave nėra nieko kapšyje:
nes tau įgris tavo gyvenimas.

- 19. perskyrimas.** ¹ Girtuoklis darbininkas nebus turtingas,
ir kurs nieku laiko mažus dalykus, pamažu nupuls.

- ² Vynas ir moteris daro atpuolelius iš išmintingųjų,
ir protingus daro baustinus.

- ³ Kas susideda su paleistuvėmis, bus niekam vertas;
puvėsiai ir kirminai paveldės jį;
iš jo bus padaryta didelis perspėjimas,
ir jo siela bus atimta iš gyvųjų skaitliaus.

- ⁴ Kas greitai tiki, tas lengvabudis ir turės nuostolio,
ir kas nusideda savo sielai, bus kietai pasmerktas.

minties pamokinimus. — *Supranta tiesą ir teisybę.* Vulg. paaiškinimas. — (30) *Nelysk...* Gr. t.: nedaryk savęs neturtingo, keldamas puotų už paskolintus pinigus, pats gi nieko neturėdamas savo kapšyje.

(19, 1) *Nieku laiko mažus...*: nedidelį užuodarbį, kurį jis kasdien turi. Ebr. t. šita eil. turi artimą sąryšį su tuo, kas aug. pasakyta; kas tai daro, nebus turtingas, ir kas nieku verčia mažus dalykus, pateks į neturtą. ² Vynas ir moteris suvedžioja širdį, ir nuodėminga

siela istumia savo valdovą į prapultį. — (2) *Vynas...* Plg. Prad. 19, 33; 3 Kar. 11, 1. — (3) *Niekam vertas*: linkęs į visokią piktenybę, kadangi jis atmetė nuo savęs gėdą ir drovą, o anie prasikaltimai aptemdo širdį ir stato kliučių Dievo malonei. — *Puvėsiai ir...* Dažnai ateina ant jo ir toki liga: kiekviename gi atsitikime jis pats trumpina savo gyvenimą ir veikiau bus iš jo grobis kirminams. — *Iš jo... perspėjimas.* Gr. t. tą ž. nėra. — (4) *Tiki apkalbėjimams.* — *Turės nuostolio*: visokiais

- ⁵ Qui gaudet iniquitate, denotabitur:
et qui odit correptionem, minuatur vita:
et qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.
- ⁶ Qui peccat in animam suam, pernitebit:
et qui jucundatur in malitia, denotabitur.
- ⁷ Ne iteres verbum nequam et durum,
et non minoraberis.
- ⁸ Amico et inimico noli narrare sensum tuum:
et si est tibi delictum, noli denudare.
- ⁹ audiet enim te, et custodiet te,
et quasi defendens peccatum odiet te,
et sic aderit tibi semper.
- ¹⁰ Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te,
fidens quoniam non te dirumpet.
- ¹¹ A facie verbi parturit fatuus,
tamquam gemitus partus infantis.
- ¹² Sagitta infixā femori carnis,
sic verbum in corde stulti.
- ¹³ Corripe amicum,
ne forte non intellexerit, et dicat: Non feci:
aut si fecerit, ne iterum addat facere.
- ⁵ Kas džiaugiasi neteisybe, bus peikiamas.
Kas nekenčia sudraudimo, to gyvenimas bus sutrumpintas.
Kas nekenčia šnekumo, tas geso piktenybę.
- ⁶ Kas nusideda savo sielai, gailėsis,
ir kas gėrīsī piktumu, tas nustos pagarbos.
- ⁷ Nekartok netikusio ir kieto žodžio
ir neturėsi nuostolio.
- ⁸ Savo minčių nepasakok prieteliui ir neprieteliui,
ir jei turi prasikaltimą, neati dengk jo;
- ⁹ nes jie klausysis tavęs, bet tavęs saugosis,
lyg teisindami nuodėmę nekęs tavęs
ir taip visuomet bus prieš tave.
- ¹⁰ Tu išgirdai žodį prieš savo artimą?
tegul jis miršta tavyje: pasitikėk,
kad jis tavęs neperplės.
- ¹¹ Dėlei žodžio paikas jaučia skausmų,
tokių kaip skausmai, gimstant kūdikiui.
- ¹² Kaip vilyčia įsmeigta į šlaunį,
taip žodis paikėjo širdyje.
- ¹³ Sudrausk prietelį,
kad jis nenežinotu ir nesakytu:
Aš nepadariau;
arba, jei jis padarė, kad nepradėtu vėl daryti.

paklydimais. Plg. Joz. 9, 15...; 22, 11... — **(5)** *Kas džiaugiasi...*: kas mėgsta klausytis apkalbinėjimų. — *Kas nekenčia... sutrumpintas*. Tie ž. Vulg. priedas. — *Kas nekenčia šnekumo...* Apkalbinėtojas, kurio neklausoma, esti priverstas atstoti. — **(6)** *Kas nusideda...* Tos eil. nėra gr. t. — **(7)** *Kieto žodžio*: kurį išgirdai pasakytą apie artimą. — **(8)** *Savo minčių...* Anot gr. t.: nieko (iš to, ką girdejai) nepasakok prieteliui ar neprieteliui. — *Ir jei turi...* Gr. t.: ir jei tai tau ne nuodėmė, neapreikšk. —

(9) *Lyg teisindami...* Anot gr. t.: ir progai pasitaikius neapkęs tavęs (atvirai parodys tau savo neapykantą). — *Ir taip...* Tų ž. nėra gr. t. — **(10)** *Tavęs neperplės*. Plg. Jobo. 32, 18. 19. — **(11)** *Jaučia skausmų...* Kaip moteriškė kenčia, kada jai reikia pagimdyti kūdikį, ir jos skausmai baigiasi ne ankščiau, kaip ji pagimdo, taip ir paikas, ką nors išgirdęs, jaučiasi esąs tarsi kančiose, kol jis nepapasakojo. — **(13)** *Sudrausk...*: jei tau papasakota apie jį ką nors pikta. Plg. Kun. 19, 17;

¹⁴ Corripe proximum, ne forte non dixerit:
et si dixerit, ne forte iteret.

¹⁵ Corripe amicum: saepe enim fit commissio.

¹⁶ Et non omni verbo credas.
Est qui labitur lingua, sed non ex animo.

¹⁷ Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?
Corripe proximum antequam commineris.

¹⁸ Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, et in illa timere Deum, et in omni sapientia dispositio legis.

¹⁹ Et non est sapientia nequitiae disciplina:
et non est cogitatus peccatorum prudentia.

²⁰ Est nequitia, et in ipsa execratio:
et est insipiens qui minuitur sapientia.

²¹ Melior est homo, qui minuitur sapientia,
et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, et transgreditur legem Altissimi.

²² Est solertia certa, et ipsa iniqua.

¹⁴ Sudrausk artimą, kurs rasi nieko nepasakė;
ir jei yra pasakęs, kad kartais nekartotu.

¹⁵ Sudrausk prietelį, nes dažnai prasikalstama,

¹⁶ ir ne kiekvienam žodžiui tikėk.
Esti, kurs nupuola liežuvui, bet ne tyčiomis.

¹⁷ Nes kas yra, kurs nėra nusidėjęs savo liežuvio?
Sudrausk artimą, pirma negu ji gąsdinsi.

¹⁸ Duok vietos baimei Augčiausiojo,
nes visa išmintis yra baimė Dievo,
ir joje yra baimės Dievo,
ir visoje išmintyje yra vykinimas įstatymo.

¹⁹ Ne išmintis mokėjimas daryti pikta
ir nusidėjėlių mintis ne gudrybė.

²⁰ Yra piktenybė ir ji pasibjaurėjimas,
ir yra neišmintingas, kuriam truksta išminties.

²¹ Velyk žmogus, kurs maža turi išminties
ir kuriam truksta išmonės, bet yra jame baimės Dievo,
kaip tas, kurs apšėiai turi proto ir peržengia Augščiausiojo įstatymą.

²² Yra tikras gabumas, kurs tačiau neteisingas.

Mt. 18, 15; Lk. 17, 3. — *Nenežinotu*: to, kas apie jį sakoma. — **(15)** *Nes dažnai prasikalstama*: pasakojant. Todėl netikėk visakam tuoju, be tyrinėjimo. — **(17)** *Gąsdinsi*: kietai su juo pasielsgi. Plg. Jok. 3, 3.

19, 18—27. Išmintis nesiskiria nuo baimės Dievo; ji rupestingai vengia nuodėmės.

(18) *Duok vietos baimei...* Baimė Dievo, žiurint įstatymo, reikalauja, kad tu nepamatuotai neteistumei arba ne-

darytumei keršto. — *Joje yra baimės Dievo*. Tų ž. nėra gr. t. — *Įstatymo*: nes įstatyme yra tikros išminties santiesinis. — **(19)** *Mokėjimas daryti pikta*. Anot gr. t.: pažinimas piktenybės. — **(20)** *Yra piktenybė...* Gr. t.: yra gabumas, kurs pasibjaurėjimas ir esti negudrus (nusidėjėlis), kuriam truksta išminties, (kurs todėli netaip labai vertas pasibjaurėjimo). — **(21)** *Ir kuriam truksta išmonės*. Vulg. priedas. — **(22)** *Yra tikras...* Gr. t.: yra nuodugnus gabumas, tačiau jis neteisingas, ir laikas

²³ Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem.
Est qui nequiter humiliat se, et interiora ejus plena sunt dolo:

²⁴ et est qui se nimium submittit a multa humilitate: et est qui inclinatur faciem suam, et fingit se non videre quod ignoratum est:

²⁵ et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

²⁶ Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus.

²⁷ Amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enunciant de illo.

²⁸ Est correptio mendax in ira contumeliosi:

et est iudicium, quod non probatur esse bonum:

et est tacens, et ipse est prudens.

Caput XX. ¹ Quam bonum est arguere, quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere!

² Concupiscentia spadonis devirginabit juvenulam:

³ sic qui facit per vim iudicium iniquum.

²³ Esti žmogus, kurs ištaria tikrą žodį ir kalba tiesą; kitas klastingai žeminasi ir viduje jis pilnas apgaulės.

²⁴ Esti, kurs perdaug pasiduoda su didžiu nuolankumu ir esti, kurs nulenkia savo veidą ir apsimeta nematąs, kas turi pasilikti nežinoma.

²⁵ Nors jo jiegu silpnumas ir kliudo jam nusidėti, jis daro pikta, jei randa progos piktadaryti.

²⁶ Žmogų pažįstama iš išvaizdos ir iš veido sudėjimo pažįstama protingą.

²⁷ Kuno apdaras, dantų juokas ir žmogausėjimas sako, kas jis.

²⁸ Sudraudimas netikras, jei jis šmeižiko daromas pyktyje.

Esti teismas, kurs negalima sakyti, kad butu geras;

bet esti, kurs tyli, ir tas gudrus.

20. perskyrimas. ¹ Kaip gi daug geriaus sudrausti kaip pykti ir nekliudyti kalbėti tam, kurs išpažįsta kalčią!

² Kaip romytinio geidulys atima garbę iš mergaitės,

³ taip kas su prievarta daro neteisingą teisiną.

iškreipia teises, kad parodytu kitiems palankumo. — (24) *Esti, kurs... nuolankumu.* Tai antras vertimas tų pačių 23 b eil. ž. — *Nulenkia savo veidą:* lygkad jis negirdėtu, tuotarpu kad ištikrųjų jis jieško progos padaryti pikta: jis padarys tau netikėtai, kuomet jis netėmijamas. — *Apsimeta nematąs:* draug gi visa bukliai tėmija. — (26) *Pažįstama...* Nors ir labai žmonės apsimestu, akylas tėmytojas tačiau pažįsta iš kaikurių žymių širdį.

19, 28—20, 33. Palyginimas paikųjų su išmintingais, ypač kalbos žvilgsniu.

(28) *Netikras:* ar tai dėlto kad apkaltinimas neteisingas, ar dėlto kad jį iššaukė rustybė, o ne meilė. — *Esti teismas... geras.* Vulg. priedas. Paikas visur skelbia savo nutarimus.

(20. 1) *Kalbėti tam, kurs...:* ir meldžia sau dovanoti kalčią. Gr. t.: kas išpažįsta (savo paklydimą), bus paliuosuotas nuo nuostolio. Plg. Pat. 28, 13.

— (2) *Kaip...* Plg. žem. 30, 21. — (3) *Daro...* savo geidulio vedamas. —

- ⁴ Quam bonum est correptum manifestare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.
- ⁵ Est tacens, qui invenitur sapiens: et est odibilis, qui procax est ad loquendum.
- ⁶ Est tacens non habens sensum loquelæ: et est tacens sciens tempus aptum.
- ⁷ Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, et imprudens non servabunt tempus.
- ⁸ Qui multis utitur verbis, lædet animam suam: et qui potestatem sibi sumit iniuste, odietur.
- ⁹ Est processio in malis viro indisciplinato, et est inventio in detrimentum.
- ¹⁰ Est datum, quod non est utile: et est datum, cujus retributio duplex.
- ¹¹ Est propter gloriam minoratio: et est qui ab humilitate levabit caput.
- ¹² Est qui multa redimat modico pretio, et restituens ea in septuplum.
- ⁴ Kaip gi gera, kuomet tu sudraustas rodai atgailą! nes taip tu išvengsi savo valia daromos nuodėmės.
- ⁵ Esti žmogus, kurs tyli ir laikomas išmintingu, ir esti nekenčiamas, kurs pergreitas kalbėti.
- ⁶ Esti, kurs tyli, nes neturi išmanymo kalbėti, ir esti, kurs tyli, nes žino tinkamą laiką.
- ⁷ Išmintingas žmogus tyli iki laiku, plepys gi ir paikas nežiuri jokio laiko.
- ⁸ Kas kalba daug žodžių, žeidžia savo sielą, ir kas neteisingai savinasi valdžia, nekenčiamas.
- ⁹ Nedrausmingas žmogus turi pasisekimo piktenybėje, bet jo laimėjimas jam atneša pragaisties.
- ¹⁰ Esti dovana, kuri nenaudinga, ir esti dovana, už kurią dvigubai atsilyginama.
- ¹¹ Esti pažeminimas dėlei garbės ir esti, kurs iš žemumo, pakelia galvą.
- ¹² Esti, kurs daug perka už mažą kainą. paskui gi gauna atsilyginti už tai septingubai.

(6) *Esti, kurs...* Taigi, ir tylėjimas gali būti žymė išminties ir paikybės. — (8) *Žeidžia savo sielą:* daro save neapkenčiamą ir taip pats sau kenkia. Gr. t.: to žmonės bodisi. — *Valdžia:* lyg kad jis butu visų mokytojas. — (9) *Nedrausmingas.* To ž. nėra gr. t. Ne apie viską galima spręsti pirmame pamatyne, nes galima labai paklysti. Anot gr. t.: yra laikam laimės nelaimėje, ir yra pelno, iš kurio pasidaro nuostolis. — (10) *Dvigubai atsilyginama:* nes tas, kurs dovana priima, už ją du syk daugiaus atgal duoda, arba tu turi dukart

daugiaus iš to pelno, nekaip kad manei iš pradžios. — (11) *Dėlei garbės:* dėlto kad kas nors pats save augština, arba dėlei kitų pavydo. Taigi, reikia atsiminti, kad laimė nepastovus dalykas. — *Iš žemumo:* todėl nieko negalima paniekinti, nors jis turētu ir žemiausią vietą. — (12) *Esti, kurs daug...* Kas gali atsitikti turtingam su rastu dalyku, dovana, tai pat gali įvykti pirmimuose ir tt. kad kas pradžioje rodėsi laimė, paskui pasirodo nelaimė. — *Septingubai.* Taip atsitinka, kada nupirkta dalykas, pvd. seni namai, reikalauja didžio ir brangaus

- ¹³ Sapiens in verbis seipsum amabilem facit:
gratiæ autem fatuorum effundentur.
- ¹⁴ Datus insipientis non erit utilis tibi:
oculi enim illius septemplexes sunt.
- ¹⁵ Exigua dabit, et multa improperabit:
et apertio oris illius inflammatio est.
- ¹⁶ Hodie fœneratur quis, et cras expetit:
odibilis est homo hujusmodi.
- ¹⁷ Fatuo non erit amicus,
et non erit gratia bonis illius.
- ¹⁸ qui enim edunt panem illius:
falsæ linguæ sunt.
Quoties, et quanti irredebunt eum?
- ¹⁹ Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit:
similiter et quod non erat habendum.
- ²⁰ Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pavimento cadens:
sic casus malorum festinanter veniet.
- ²¹ Homo acharis quasi fabula vana,
in ore indiscipulorum assidua erit.
- ¹³ Išmintingas žodžiais daro save meilų,
paikųjų gi malonumai veltui aikvojami.
- ¹⁴ Paikėjo dovana nebus tau naudinga,
nes jo akis septyneriopus.
- ¹⁵ Jis maža duoda ir daro daug priekaištų,
ir jo burnos atvėrimas kaip gaisras.
- ¹⁶ Esti, kurs šiandien skolina, rytoj atgal reikalauja;
toks žmogus nekenčiamas.
- ¹⁷ Bepročiui nėra prietelio,
ir nėra dėkingumo už jo geradarystes,
- ¹⁸ nes kurie valgo jo duoną, tų liežuvis melagingas.
Kaip gi dažnai ir kaip daugelis iš jo juoksis!
- ¹⁹ Nes ir tai, ką turėjo pasilaikyti, jis dalina neprotingai;
taip pat ir tai, ko jis neturėjo pasilaikyti.
- ²⁰ Apgaulingo liežuvio puolimas kaip puolimas ant aslos.
Taip skubiai ateina piktųjų puolimas.
- ²¹ Nemeilus žmogus lyg tuščia pasaka,
nuolat esanti nedrausmingųjų burnoje.

taisymo. Išmintingas išanksto apsvarsto tokiuos dalykus. — (13) *Daro save meilų*: kalbėdamas rimtai, su meile ir tt. naudingų dalykų. — *Veltui aikvojami*. Jų paikas pasigyrimas užgauna klausytoją ir padaro, kad jie patis atmetami. — (14) *Septyneriopus*. Jis laukia, kad jam būtų atsilyginta septynis kartus tiek. — (15) *Jis maža...* Su ugingu uolumu jis skelbia savo geradarystes ir smarkiai reikalauja sau užmokesnio. Gr. t. jis atveria savo burną kaip šaukėjas, garsiu balsu šaukia apie savo geradarystes. — (17) *Bepročiui...*

Gr. t.: paikas sako: Neturiu prietelio ir man nedėkoja už mano geradarystes. Kurie mano duoną valgo, tie pikti liežuviai. — Jis tariasi padaręs kitiems begalo didžių geradarysčių, jei jis tik labai nedaug daro, ir reikalauja didžio užmokesnio. — (18) *Tų...* Taip mano ir sako paikas. — (19) *Nes ir tai...* Be nuojėgos ir proto jis naudoja tų, ką turi, ir ką jis kitiems teikia, jis duoda nežiūrėdamas, kokiuo būdu. — (20) *Apgaulingo...* Gr. t.: vėlyk puolimas ant aslos, kaip puolimas liežuviu. Vulg. prasmė: puolimas liežuviu netikėtas

- ²² Ex ore fatui reprobabitur para-
bola:
non enim dicit illam in tem-
pore suo.
- ²³ Est qui vetatur peccare præ
inopia,
et in requie sua stimulabitur.
- ²⁴ Est qui perdet animam suam
præ confusione,
et ab imprudenti persona perdet
eam:
personæ autem acceptione per-
det se.
- ²⁵ Est qui præ confusione promit-
tit amico,
et lucratus est eum inimicum
gratis.
- ²⁶ Opprobrium nequam in homine
mendacium,
et in ore indisclinatorum assi-
due erit.
- ²⁷ Potior fur quam assiduitas viri
mendacis,
perditionem autem ambo here-
ditabunt.
- ²⁸ Mores hominum mendacium
sine honore:
et confusio illorum cum ipsis
sine intermissione.
- ²⁹ Sapiens in verbis producet se ip-
sum,
et homo prudens placebit ma-
gnatis.
- ³⁰ Qui operatur terram suam, in-
altabit acervum frugum:
- ²² Patarlė iš paikėjo burnos at-
metama,
nes jis jės nepasako tinkamu
metu.
- ²³ Esti, kuriam neturtas neleidžia
nusidėti:
savo atilsyje jis į tai kurstomas.
- ²⁴ Esti, kurs žudo save dėl gėdos
ir daro sau nuostolio dėl neiš-
mintingo asmens;
stumia save į prapultį žiūrė-
damas asmens.
- ²⁵ Esti, kurs bijodamas gėdos žada
prieteliui
ir bereikalo padaro sau iš jo
neprietelį.
- ²⁶ Bjauri gėdą daranti dėmė žmo-
guje melas;
nedrausningųjų burnoje jis esti
nuolat.
- ²⁷ Velyk vagis kaip nuolat meluo-
jās žmogus;
vienas gi ir kitas laimės žuvimą.
- ²⁸ Žmonių melagių įpročiai neger-
biami,
ir jų gėda su jais be paliaubos.
- ²⁹ Išmintingas žodžiuose pats save
pakelia,
ir gudrus žmogus patinka di-
džiūnams.
- ³⁰ Kas įgyvena savo žemę, krauna
augštas vaisių kruvas,

ir sunkus kaip puolimas ant aslos. — (22) *Patarlė...* Plg. Pat. 26, 7. — (23) *Esti, kuriam...*: tokiame truksta ne noro nusidėti, bet galėjimo. — *Savo atilsyje...* Jis tik su didžiu nenoru kenčia atsitolinimą nuo nuodėmės, ir tas piktas geidulys vargina jį juo labiau, kad jis negali jo patenkinti. Geriausiai gr. t.: ir savo ramiaame gyvenime (kuriam jis nedaro nuodėmių) jis neturės jokių sąžinės griaužimų. — Taigi ir neturtas buna naudingas. — (24) *Dėl gėdos*: dėl netikros gėdos, nedrįsdamas paprašyti, kas reikalinga, arba atstūmti

neteisingą reikalavimą. — (25) *Žada prieteliui*: ko jis negali atitiesėti. — *Padaro iš jo...*: kadangi tasai mano anas nenorėjęs atitiesėti savo pažadėjimo. Ir tačiau iš prietelio be tikros priežasties ir reikalo darosi neprietelis, nes žadąs galėjo pasisakyti apie savo negalėjimą ir taip apsisaugoti nuo žadėjimo. — (29) *Velyk vagis...* Vagis vagia neturte, melagis meluoja iš piktumo arba nemėgimo tiesos. — *Laimės žuvimą*: pas žmones gėda, pas Dievą bausmę (plg. 1 Kor. 6, 10). — (30) *Ir kas daro...* išaugština. Vulg. priedas. — *Vengs*

et qui operatur justitiam, ipse
exaltabitur:

qui vero placet magnatis, effu-
giet iniquitatem.

³¹ Xenia et dona excæcant oculos
judicum,

et quasi mutus in ore avertit
correctiones eorum.

³² Sapientia absconsa et thesaurus
invisus:

quæ utilitas in utrisque?

³³ Melior est qui celat insipien-
tiam suam,

quam homo qui abscondit sa-
pientiam suam.

Caput XXI. ¹ Fili peccasti? non
adjicias iterum:

sed et de pristinis deprecare
ut tibi dimittantur.

² Quasi a facie colubri fuge pec-
cata:

et si accesseris ad illa, susci-
pient te.

³ Dentes leonis, dentes ejus,
interficientes animas hominum.

⁴ Quasi romphæa bis acuta omnis
iniquitas,
plagæ illius est sanitas.

⁵ Objurgatio et injuriæ annulla-
bunt substantiam:

et domus quæ nimis locuples
est, annullabitur superbia:
sic substantia superbi eradica-
bitur.

⁶ Deprecatio pauperis ex ore us-
que ad aures ejus perveniet,
et judicium festinato adveniet illi,

ir kas daro teisybę, pats save
išaugština;

kas gi patinka didžiunams, vengs
neteisybės.

³¹ Dovanos ir kyšiai apakina teisėjų
akis

ir sulaiko juos nuo baudimo, lyg
butu nebyliai.

³² Paslėpta išmintis ir nematomas
turtas,

koki iš abiejų nauda?

³³ Geresnis tas, kurs slepia savo
paikybę,

kaip žmogus, kurs slepia savo
išmintį.

21. perskyrimas. ¹ Sunau, tu
nusidėjai? daugiau tai nebe-
daryk,

bet maldaik ir dėl praeitųjų, kad
butu tau atleista.

² Bėgk nuo nuodėmės kaip nuo
angies,

nes jei į ją prisiartinsi, ji pagaus
tave.

³ Jos dantys kaip liuto dantys
ir užmuša žmonių sielas.

⁴ Kiekviena neteisybė kaip dvi-
ašmenis kalavijas;
jos padarytos žaizdos neišgy-
domos.

⁵ Lojijimas ir skriaudos sunaikina
lobį

ir turtingiausi namai sunaikinami
puikybės;

taip visai žuna puikiojo lobiš.

⁶ Malda iš beturčio burnos pasieks
jo ausis

ir greitai ateis jam teismas.

neteisybės: kuria galėtu jiems nepatikti.
— (31) Dovanos ir... Plg. Iš. 23, 8;
Atk. 16, 19. — (32) Paslėpta... Plg.
žem. 41, 17; Mt. 25, 26. — (33) Kurs
slepia savo paikybę: nes tame atsitikime
jis elgiasi išmintingai. — Kaip žmogus...:
jei meilė artimo arba teisybė reikalavo
iš jo, kad jis savo išmintimi neštu
naudos kitiems.

21, 1—11. Didžiu rupestingumu
reikia saugotis nuodėmės.

(21, 1) Daugiau tai nebedaryk: kad
neįprastumei nusidėti ir nesukeltumei
prieš save dar daugiau Dievo rustybės.

— (3) Užmuša žmonių sielas: todėl
išsigelbėjimas nebegalimas. — (5) Ir
turtingiausi... Anot gr. t.: taip pat pui-
kiojo namai bus sunaikinti. — (6) Jo:

- ⁷ Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris:
et qui timet Deum, convertetur ad cor suum.
- ⁸ Notus a longe potens lingua audaci:
et sensatus scit labi se ab ipso.
- ⁹ Qui ædificat domum suam impendiis alienis,
quasi qui colligit lapides suos in hyeme.
- ¹⁰ Stuppa collecta synagoga peccantium,
et consummatio illorum flamma ignis.
- ¹¹ Via peccantium complanata lapidibus,
et in fine illorum inferi, et tenebræ, et pœnæ.
- ¹² Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus.
- ¹³ Consummatio timoris Dei, sapientia et sensus.
- ¹⁴ Non erudietur qui non est sapiens in bono.
- ¹⁵ Est autem sapientia, quæ abundat in malo:
et non est sensus ubi est amaritudo.
- ¹⁶ Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit,
et consilium illius sicut fons vitæ permanet.
- ¹⁷ Cor fatui quasi vas confractum,
et omnem sapientiam non tenebit.
- ¹⁸ Verbum sapiens quodcumque audierit sciens
laudabit, et ad se adjiciet:

- ⁷ Kas nekenčia sudraudimo, eina nusidėjėlio pėdomis,
ir kas bijo Dievo, grįžiasi savo širdyje.
- ⁸ Toli žinomas, kas galingas drąsiu liežuviu,
bet protingas žino, kad jis gali buti jo atvestas į nupuoliną.
- ⁹ Kas stato savo namus svetimomis lėšomis,
yra kaip tas, kurs renka savo akmenis žiemą.
- ¹⁰ Nusidėjėlių gauja kaip pašukų kruva,
ir jų galas ugnies liepsna.
- ¹¹ Nusidėjėlių kelias išgrįstas akmenimis,
bet jo gale pragaras, tamsybė ir bausmės.
- ¹² Kas sergi teisybę, sulaukys savo jausmus.
- ¹³ Tobula baimė Dievo išmintis ir išmanymas.
- ¹⁴ Nepriima drausmės kas neišmintingas gerume.
- ¹⁵ Yra gudrybė, kuri pilna piktenybių,
ir nėra išmonės, kame kartybė.
- ¹⁶ Išmintingojo žinojimas eina didyn kaip potvinis,
ir jo patartis pasilieka kaip gyvybės šaltinis.
- ¹⁷ Bepročio širdis kaip sudužęs indas,
jis nelaiko savyje jokios išminties.
- ¹⁸ Kokį tik išmintingą žodį išgirsta protingas,
jis giria ir sau pritaiko;

Dievo. — *Jam*: piktam prispaudėjui. — (8) *Bet protingas...* Gr. t.: išmintingas žmogus žino, kuomet jis (puikus kalbėtojas) paslysta, t. y. kada jis maišo melą su tiesa. — (9) *Svetimomis lėšomis*: neteisingai įgytais pinigais. — *Kurs renka savo...* Žiemą pastatyti iš akmenų namai neturi reikalingo tvirtumo. —

(10) *Nusidėjėlių gauja...* Plg. aug. 16, 7. — (11) *Išgrįstas akmenimis*: taigi patogus.

21, 12—31. Kuo skiriasi išmintingas nuo paiko.

(12) *Jausmus*: geidulius. — (15) *Ir nėra išmonės...* Tų ž. nėra gr. t. —

- audivit luxuriosus, et displicebit illi,
et projiciet illud post dorsum suum.
- ¹⁹ Narratio fatui quasi sarcina in via,
nam in labiis sensati invenietur gratia.
- ²⁰ Os prudentis quaeritur in ecclesia,
et verba illius cogitabunt in cordibus suis.
- ²¹ Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia:
et scientia insensati inenarrabilia verba.
- ²² Compedes in pedibus, stulto doctrina,
et quasi vincula manuum super manum dextram.
- ²³ Fatuus in risu exaltat vocem suam:
vir autem sapiens vix tacite ridebit.
- ²⁴ Ornamentum aureum prudenti doctrina,
et quasi brachiale in brachio dextro.
- ²⁵ Pes fatui facilis in domum proximi:
et homo peritus confundetur a persona potentis.
- ²⁶ Stultus a fenestra respiciet in domum:
vir autem eruditus foris stabit.
- ²⁷ Stultitia hominis auscultare per ostium:
et prudens gravabitur contumelia.
- ²⁸ Labia imprudentium stulta narabunt:
verba autem prudentium statera ponderabuntur.
- jei išgirsta ištvirkelis, jis jam nepatinka,
ir jis jį meta į savo užpakalį.
- ¹⁹ Paikojo pasakojimas kaip našta kelyje;
randasi gi malonumo išmanančiojo lupose.
- ²⁰ Gudriojo burnos jieškoma susirinkime,
ir jo žodžius žmonės svarsto savo širdyje.
- ²¹ Paikajam išmintis kaip sugriauti namai;
ir bepročio žinojimas nesuprantami žodžiai.
- ²² Pamokinimas paikam kaip pančiai ant kojų
ir kaip rankų pančiai ant dešinės rankos.
- ²³ Paikas juokdamos kelia savo balsą;
išmintingas gi žmogus vos tylomis tesijuokia.
- ²⁴ Pamokinimas gudriam kaip aukšinis papuošalas
ir kaip apyrankė ant jo dešinės rankos.
- ²⁵ Paikas greitai kelia koją į artimo namus,
žmogus gi prityręs drovisi galiuno asmens.
- ²⁶ Paikas žiuri pro langą į namus,
išauklėtas gi žmogus stovi lauke.
- ²⁷ Paikybė žmogui klausytis pro duris
ir protingas apkrautu save gėda.
- ²⁸ Neišmintingųjų lupos pasakoja paikus dalykus,
išmintingųjų gi žodžiai sveriami svarstyklėmis.

Kartybė: piktumas. — (20) *Susirinkime:* tarybose. — (22) *Kaip pančiai...*: nes varžo jo geidulių laisvę. — (25) *Artimo.* Nėra gr. t. — *Galiuno.* Nėra gr. t. Iš-

mintingas gerbia svetimus namus ir bereikaloj neina į vidų. — (26) *Pro langą.* Gr. t.: pro duris. — *Stovi lauke:* laukdamas, kolei bus pakviestas į vidų.

²⁹ In ore fatuorum cor illorum:
et in corde sapientium os illorum.

³⁰ Dum maledicit impius diabolum,
maledicit ipse animam suam.

³¹ Susurro coinquinabit animam
suam,
et in omnibus odietur:
et qui cum eo manserit, odiosus
erit:

tacitus et sensatus honorabitur.

Caput XXII. ¹ In lapide luteo la-
pidatus est piger,
et omnes loquentur super asper-
nationem illius.

² De stercore boum lapidatus
est piger:
et omnis, qui tetigerit eum,
excutiet manus.

³ Confusio patris est de filio in-
disciplinato:
filia autem in deminoratione
fiet.

⁴ Filia prudens hereditas viro
suo,
nam quæ confundit, in contu-
meliam fit genitoris.

⁵ Patrem et virum confundit
audax,
et ab impiis non minorabitur:
ab utrisque autem inhonorabi-
tur;

⁶ Musica in luctu importuna nar-
ratio:
flagella et doctrina in omni
tempore sapientia.

²⁹ Paikųjų širdis jų burnoje,
išmintingųjų gi širdyje jų burna.

³⁰ Kuomet bedievis keikia velnią,
jis keikia pats save.

³¹ Šnibždėtojas sutepa savo sielą ir
visų nekenčiamas;
kas su juo pasilieka, neapken-
čiamas;
tylūs ir išmanąs gerbiami.

22. perskyrimas. ¹ Tinginys
ištiktas lyg dumblinu akme-
nimi,

ir visi kalba apie jo gėdą.

² Tinginys ištiktas tarsi galvijų
mėšlu,
ir kiekvienas, kurs jo prisiliečia,
nusikrato savo rankas.

³ Gėda tėvui dėl nedrausmingo
sunaus;

*toki gi duktė daro jam paže-
minimo.

⁴ Protinga duktė tėvainystė jos
vyru;

kuri gi daro gėdos, toki neša
nėgarbės savo gimdytojui.

⁵ Išdykusi daro gėdos tėvui ir
vyru

ir lygi bedieviams;
vieno gi ir kito ji negerbiama.

⁶ Muzika gedule kaip pasakojimas
nelaiku;

plakimas ir pamokinimas kiek-
vienu laiku išnintis.

— (29) *Paikųjų širdis...* Paikas negali
sulaikyti ir apgalėti savo jausmų suju-
dimo, išmintingas gi nekalba, ko jis
pirma gerai neapsvarstė. — (30) *Velnią.*
Gr. ir ebr. t.: priešininką. — Nes jei
jis norėtų ir nepritartu, anas negalėtų
jo atvesti į nuodėmę; skųsdamas gi jį
jis skundžia save, keikdamas jį, jis
keikia save, nes pats jam pasidavė. —
(31) *Kas su juo pasilieka...* Tų ž. iki
eil. galui nėra gr. t.

22, 1—23. Kokį paniekinimą už-
sipelno paikieji.

(22, 1) *Tinginys...* tinginys vertas,
kad į jį būtų mėtoma purviniais ak-
menimis. Gr. t.: tinginys panašus į
suteptą akmenį. — *Kalba apie...* Gr. t.:
švilpia ant... — (2) *Tinginys...* Gr. t.:
tinginys panašus į mėšlų purvus. —
Nusikrato... Taip kiekvienas išmintingas
bodisi tinginio draugystės. — (4) *Tė-
vainystė:* geriausias kraitis. — *Daro
gėdos:* kurios pasielgimo reikia gėdytis.
— (5) *Ir lygi bedieviams.* Tų ž. nėra
gr. t. — (6) *Muzika:* linksma muzika.
— *Pasakojimas:* kuriuo norima pamo-
kinti, nežiuirint, ar jis tinka laiko

- ⁷ Qui docet fatuum, quasi qui
conglutinat testam.
- ⁸ Qui narrat verbum non audi-
enti,
quasi qui excitat dormientem
de gravi somno.
- ⁹ Cum dormiente loquitur qui
enarret stulto sapientiam:
et in fine narrationis dicit:
Quis est hic?
- ¹⁰ Supra mortuum plora, defecit
enim lux ejus:
et supra fatuum plora, deficit
enim sensus.
- ¹¹ Modicum plora supra mortuum,
quoniam requievit.
- ¹² Nequissimi enim nequissima
vita super mortem fatui.
- ¹³ Luctus mortui septem dies:
fatui autem et impii omnes
dies vitæ illorum.
- ¹⁴ Cum stulto ne multum lo-
quaris,
et cum insensato ne abieris.
- ¹⁵ Serva te ab illo, ut non mole-
stiam habeas,
et non coinquinaberis peccato
illius.
- ¹⁶ Deflecte ab illo, et invenies
requiem,
et non accidiaberis in stultitia
illius.
- ¹⁷ Super plumbum quid grava-
bitur?
et quod illi aliud nomen quam
fatuus?
- ¹⁸ Arenam, et salem, et massam
ferri
facilius est ferre quam homi-
nem imprudentem, et fa-
tuum, et impium.
- ⁷ Kas mokina paiką,
lygus tam, kurs lipdo šukes.
- ⁸ Kas pasakoja dalyką neklausan-
čiam,
panašus į tą, kurs žadina miegan-
tį iš gilaus miego.
- ⁹ Kalbasi su miegančiu, kas kalba
paikam apie išmintį,
ir pašnekesio gale anas sako: Kas
jis?
- ¹⁰ Verkk ant numirelio, nes užgeso
jo šviesa,
ir verkk ant paiko, nes jam
truksta proto.
- ¹¹ Nedaug verkk ant numirelio, nes
jis įėjo į atilsį,
- ¹² bet nedorelio gyvenimas daug
blogesnis už paikojo mirtį.
- ¹³ Gedulys dėlei mirusiojo tęsiasi
per septynias dienas,
dėl paikojo gi ir bedievio per
visas jų gyvenimo dienas.
- ¹⁴ Nekalbėk daug su paiku
ir nevaikščiok su bepročiu.
- ¹⁵ Saugokis jo, kad neturėtumei
vargo
ir nesusiteptumei jo nuodėme.
- ¹⁶ Šalinkis nuo jo ir rasi atilsio
ir neturėsi nuododžio iš jo pai-
kybės.
- ¹⁷ Kas sunkesnis už šviną?
ir koks kitas vardas jam tinka
kaip paikas?
- ¹⁸ Lengviaus nešti smiltis, druską
ir geležies galabą
kaip negudrų, paiką ir bedievi.

aplinkybėms. — (7) *Lipdo šukes*: kurios
vis tiek nesilaiko. — (8) *Miegantį*...
Žmogus įmigęje nepigiai duodasi paža-
dinti ir pabudęs vėl tuojau užminga. —
(9) *Kas jis?* Gr. t.: kas tai? — (10)
Verkk... Plg. žem. 38, 16. — (13) *Sep-*

tybias dienas. Plg. Prad. 10, 10; Jud.
16, 29. — (17) *Ir koks kitas*... Nėra
nieko sunkesnio pakęsti kaip paiką, ir
jei kas nori nurodyti sunkiausį dalyką,
jis išsirenka tą vardą. — (18) *Leng-*
viaus... Plg. Pat. 27, 3. — (19) *Neiširsta*.

¹⁹ Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non dissolvetur:
sic et cor confirmatum in cogitatione consilii.

²⁰ Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

²¹ Sicut pali in excelsis, et cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:

²² sic et cor timidum in cogitatione stulti
contra impetum timoris non resistet.

²³ Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet,
sic et qui in præceptis Dñi permanet semper.

²⁴ Pungens oculum deducit lacrymas:

et qui pungit cor, profert sensum.

²⁵ Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa:

sic et qui convitiatur amico, dissolvit amicitiam.

²⁶ Ad amicum etsi produxeris gladium,

non desperes: est enim regressus.

Ad amicum ²⁷ si aperueris os triste,

non timeas, est enim concordatio:

excepto convitio, et improprio, et superbia, et mysterii revelatione, et plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.

²⁸ Fidem posside cum amico in paupertate illius,
ut et in bonis illius læteris.

¹⁹ Gerai sunerti ir suleisti medžiai
rumo pamatuose neiširsta,
taip ir širdis paremta rimtututarimu.

²⁰ Protingojo manymas niekuomet nepagadinamas baimės.

²¹ Kaip baslių tvora ant augštumos ir išvesta be kalkių siena negali atsiturėti prieš vėjo smarkumą,

²² taip ir baili širdis su paikojo mintimis
nepasipriešins baimės užpuolimui.

²³ Kaip paikojo širdis, nepastovi savo mintyse, visuomet be rūpesčio,

taip ir kas visuomet ištikimas pasilieka Dievo įsakymuose.

²⁴ Kas trina akį, išveda ašarų, ir kas ižeidžia širdį, sužadina jausmų.

²⁵ Kas meta akmenį į paukščius, išvaiko juos;

taip ir kas šmeižia prietelį, išardo prietelystę.

²⁶ Jei ir kalaviją išsitrauktumei prieš prietelį, nenustok vilties;

nes dar galima atitaistyti.

²⁷ Jei tavo burna pasakytu prieteliui liudinančių žodžių, nebijok;

nes dar galima susitaikinti; jei tačiau tai nebuvo šmeižtas,

priekaištas, puikybė, atidengimas paslapties ir klastingas smugis;

visais tais dalykais prietelis nuvejamas.

²⁸ Parodyk ištikimybę prieteliui jo neturte,
kad linksmintumeis jo laimėje.

Gr. t. dar pridurta: žemės drebėjime. — *Taip ir širdis...* Plg. Ps. 111, 8. — (20) *Protingojo...* Gr. t.: širdis, paremta ant protingo jausmo kaip smilčių pagražinimas (tinkas) ant išlygintos sienos. — (23) *Kaip paikojo...* Tos eil. nėra gr. t.

Šv. Raštas, III t.

22, 24—32. Apie prietelystę.

(24) *Kas trina...* Plg. Pat. 30, 33.

— (28) *Parodyk...* Anot gr. t.: igrk savo prietelio pasitikėjimą. — *Kad linksmintumeis...* Gr. t.: kad butumei pasotintas taip pat jo gėrybėmis, t. y.

²⁹ In tempore tribulationis illius
permane illi fidelis,
ut et in hereditate illius co-
heres sis.

³⁰ Ante ignem camini vapor, et
fumus ignis inaltatur:
sic et ante sanguinem male-
dicta, et contumeliæ, et
minæ.

³¹ Amicum salutare non confun-
dar,
a facie illius non me abscon-
dam:
et si mala mihi evenerint per
illum, sustinebo.

³² Omnis qui audiet, cavebit se ab
eo.

³³ Quis dabit ori meo custo-
diam,
et super labia mea signaculum
certum,
ut non cadam ab ipsis,
et lingua mea perdat me?

Caput XXIII. ¹ Domine pater, et
dominator vitæ meæ
ne derelinquas me in cogitatu
eorum:
neo sinas me cadere in illis.

² Quis superponet in cogitatu
meo flagella,
et in corde meo doctrinam sa-
pientię,
ut ignorantibus eorum non
parcant mihi,
et non appareant delicta eorum,

³ et ne adincrescant ignorantię
meæ,
et multiplicentur delicta mea,
et peccata mea abundant,

²⁹ Pasilikk jam ištikimas jo siel-
varto metu,
kad ir jo tėvainystėje tu butumei
draugtėvainis.

³⁰ Anksčiaus už ugnį kilsta iš kros-
nies garai ir dumai;
taip ir pirm kraujo keiksmi,
šmeižtai ir gąsdinimai.

³¹ Aš nesigėdysiu pasveikinti prie-
telio,
nesislėpsiu nuo jo veido
ir jei man atsitiktu per jį kas
pikta, pakęsiu.

³² Kiekvienas, kurs tai išgirs, jo
saugosis.

³³ Kas duos mano burnai sargybą
ir tikrą antspaudą ant mano lūpų,
kad aš per jas nepulčiau
ir kad mano liežuvis nepražudytu
manęs?

23. perskyrimas. ¹ Viešpatie,
Tėve ir mano gyvenimo Valdove,
nepalikk manęs jų sumanymui
ir neduok man per jas pulti.

² Kas padės ant mano minčių
rykščių
ir ant mano širdies išminties
mokslo,

• kad jos manęs nepasigailētu jų
nežinojimuose
ir kad neapsireikštų jų prasikal-
timai,

³ kad nepasididintu mano nežino-
jimai,
nepasidaugintu mano kaltybės,
nebutu apščiai mano nuodėmių,

paskui tu dalyvausi jo gėrybėse. — (32)
Jo saugosis: taip iš to, ką jis man buvo pa-
darys pikta, rasis jam pačiam pragaistis.

22, 33—23, 38. Išminčius karštai
maldauja Dievą, kad butu apsaugotas
nuo liežuvio nuodėmių ir piktų pagei-
dimų (22, 33—23, 6) ir duoda išpėjimų
apie tuos prasikaltimus (23, 7—38).

(33) *Kas duos mano...* Plg. Ps. 39, 2;
140, 3.

(23. 1) *Jų sumanymui:* burnos ir
liežuvio valdžiai. — (2) *Jų nežinoji-
muose:* tame, ką širdis ir jausmai daro
neapsvarstę. — *Kad neapsireikštų:* nes
drausmė neleidžia nuodėmingiems lin-
kimams apsieikšti darbais. — (3) *Nesi-
daugintu mano kaltybės.* Tų ž. nėra gr. t.

- et incidam in conspectu adversariorum meorum,
et gaudeat super me inimicus meus?
- ⁴ Domine pater, et Deus vitæ meæ,
ne derelinquas me in cogitatu illorum.
- ⁵ Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi,
et omne desiderium averte a me.
- ⁶ Aufer a me ventris concupiscentias,
et concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me,
et animæ irreverenti et infrunitæ ne tradas me.
- ⁷ Doctrinam oris audite filii:
et qui custodierit illam, non periet labiis,
nec scandalizabitur in operibus nequissimis.
- ⁸ In vanitate sua apprehenditur peccator,
— et superbus et maledicus scandalizabitur in illis.
- ⁹ Jurationi non assuescat os tuum,
multi enim casus in illa.
- ¹⁰ Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo,
et nominibus Sanctorum non admiscearis:
quoniam non eris immunis ab eis.
- ¹¹ Sicut enim servus interrogatus assidue, a livore non minuitur:
sic omnis jurans, et nominans, in toto a peccato non purgabitur.

- ir aš nepulčiau mano priešininkų akyvaizdoje,
ir kad mano neprietelis nesidžiaugtu manimi!
- ⁴ Viešpatie, Tėve ir mano gyvybės Dieve!
nepalik manęs jų sumanymams.
- ⁵ Neduok man puikiai kelti augštin mano akių
ir nugrižk nuo manęs visus pagaidimus.
- ⁶ Atimk nuo manęs pilvo pageidimus,
tenepagauna manęs kuniški geiduliai
ir nepaduok manęs begėdiškam ir nesusivaldančiam jausmui.
- ⁷ Išgirskite, vaikai, burnos mokslą;
kas jį sergi, nepažus savo lupomis ir nepasipiktins pikčiausiais darbais.
- ⁸ Nusidėjėlis sugaunamas savo tuštybėje,
puikus ir piktakalbis suklumpa per ją.
- ⁹ Tavo burna teneįpranta prisiekinėti,
nes tame daug nupuolinių.
- ¹⁰ Neminėk nuolat savo burna Dievo vardo
ir nemaišyk į savo šneką šventųjų vardų,
nes kitaip tu nebusi liuosas nuo kalčios.
- ¹¹ Nes kaip nuolat plakamas vergas nepasiliuosuoja nuo randų,
taip kiekvienas, kurs prisiekia ir mini vardą, neapsivalys nuo visokių nuodėmių.

— (4) *Nepalik manęs jų* (neprietelių) *sumanymams*. Tų ž. nėra gr. t. — (5) *Neduok...*: saugok mane nuo puiybės.

(7) *Burnos mokslą*: pamokinimą kaip reikia valdyti burna. — *Ir nepasipiktins...* Tų ž. nėra gr. t. — (8) *Tuštybėje*:

savo žodžių paikybėje. — (9) *Tavo burna...* Plg. Iš. 20, 7; Mt. 5, 33. — *Nes tame...* Vulg. priedas. — (10) *Neminėk... vardo*. Tų ž. nėra gr. t. — *Šventųjų vardų*. Gr. t.: Šventojo (t. y. Viešpaties) vardo. — *Nes kitaip tu...* Vulg. priedas. — (11) *Neapsivalys nuo...* bet

- ¹² Vir multum jurans implebitur iniquitate,
et non discedet a domo illius plaga.
- ¹³ Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit:
et si dissimulaverit, delinquit dupliciter:
- ¹⁴ et si in vacuum juraverit, non justificabitur:
replebitur enim retributione domus illius.
- ¹⁵ Est et alia loquela contraria morti,
non inveniatur in hereditate Jacob.
- ¹⁶ Etenim a misericordiis omnia hæc auferentur,
et in delictis non volutabuntur.
- ¹⁷ Indisciplinata loquela non assuescat os tuum:
est enim in illa verbum peccati.
- ¹⁸ Memento patris et matris tuæ,
in medio enim magnatorum constitis:
- ¹⁹ ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum,
et assiduitate tua infatuatus, improprium patiaris,
et maluisse non nasci,
et diem nativitatis tuæ maledicas.
- ²⁰ Homo assuetus in verbis impropriei,
in omnibus diebus suis non eruditur.
- ¹² Žmogus, kurs daug prisiekia, pilnas neteisybės,
ir nuo jo namų neatstos sloga.
- ¹³ Jei jis neatitesi, ką žadėjo, jo kaltybė pasilieka ant jojo,
ir jei jis apsimeta tai nematęs, jis nusideda dvigubai.
- ¹⁴ Jei jis melagingai prisiekia, jis nebus išteisintas,
nes jo namai bus pilni atsilyginimo.
- ¹⁵ Yra ir kita šneka, greta kurios stovi mirtis;
tegul jos niekuomet neatsiranda Jokubo tėviškėje.
- ¹⁶ Nes visa tai atitolinama nuo dievobaimingųjų,
ir jie nesivolioja kaltybėse.
- ¹⁷ Tavo burna teneįpranta nedrausmingai šnekėti,
nes tame yra nuodėmės.
- ¹⁸ Atsimink savo tėvą ir savo motiną
kuomet tu stovi didžiunų tarpe,
- ¹⁹ kad kartais Dievas tavęs neužmirštu jų akyvaizdoje,
ir tu pasidares paikas dėlei įpratio nekontentumei gėdos,
velytumei nebūti gimęs
ir keiktumei savo gimimo dieną.
- ²⁰ Žmogus, pripratęs prie koneveikimo žodžių,
nepasitaisys per visas savo dienas.

turės ant savęs nusidėjimo dėmes. — **(13)** *Jei jis apsimeta...*: jei jis nerodo jokio atgailos ženklų. — *Dvigubai*: nes neišmintingai prisiekė ir pasirodo neištikimas. — **(15)** *Stovi mirtis*: kaip bausmė. Plg. Kun. 24, 14—16. — *Jokubo...*: Izraelio tautoje. — **(17)** *Nedrausmingai šnekėti*. Gr. t.: prie negražaus, begėdiško šnekėjimo. — **(18)** *Savo tėvą...*: Atsiminimas gimdytojų turi apsaugoti nuo liežuvių nuodėmių. —

Kuomet tu sėdi... Anot gr. t.: kuomet tu busi atsisėdęs didžiunų tarpe, ¹⁹ saugokis užsimiršti jų akyvaizdoje, kad kartais paikai neįpultumei į nuodėmę dėlei savo įpročio. — Žmogus, papratęs ištarti negražius žodžius, gali užsimiršti net labiausiai gerbiamoje draugijoje, ir dėl to pajus karčiausį pažeminimą. — **(19)** *Velytumei nebūti*. Plg. Jobo 3, 1; Jer. 20, 14. — **(20)** *Žmogus...* Plg. 2 Kor. 16,

- ²¹ Duo genera abundant in peccatis,
et tertium adducit iram, et perditionem.
- ²² Anima calida quasi ignis ardens
non extinguetur donec aliquid glutiat:
- ²³ et homo nequam in ore carnis suæ
non desinet donec incendat ignem.
- ²⁴ Homini fornicario omnis panis dulcis,
non fatigabitur transgrediens usque ad finem.
- ²⁵ Omnis homo qui transgreditur lectum suum,
contemnens in animam suam, et dicens: Quis me videt?
- ²⁶ tenebræ circumdant me, et parietes cooperiunt me,
et nemo circumspicit me: quem vereor?
delictorum meorum non memorabitur Altissimus.
- ²⁷ Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius,
quoniam expellit a se timorem Dei hujusmodi hominis timor,
et oculi hominum timentes illum:
- ²⁸ et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum,
et profundum abyssi, et hominum corda intuentes in absconditas partes.
- ²¹ Dvi žmonių rūši pilni nuodėmių
ir trečia atveda rustybę ir žuvimą.
- ²² Siela, karšta kaip deganti ugnis,
neužges, kolei ko nors neprarys.
- ²³ Nedoras žmogus nepameta savo kuno geidulių,
kolei nesukuria ugnies.
- ²⁴ Žmogui paleistuviui kiekviena duona saldi,
jis nepailsta nusidėti iki galui.
- ²⁵ Kiekvienas žmogus, kurs peržengia savo patalą
niekina savo sielą sakydamas:
Kas mane mato?
- ²⁶ Aplink mane tamsybė, sienos dengia mane
ir niekas nežiuri į mane; ko aš drovėčiau?
- Augščiausis neatsimins mano kaltybių.
- ²⁷ Jis neišmano, kad Dievo akis visa mato,
kad šalin nuo savęs varo baimę Dievo, kas turi tik tokią žmogaus baimę
ir bijo tik žmonių akių.
- ²⁸ Jis nežino, kad Viešpaties akis daug šviesesnės už saulę,
kad jos žiuri į visus žmonių kelius
ir į bedugnės gilybę
ir pasiekia slapčiausius kampus žmonių širdyje.

7. — (23) *Kolei nesukuria ugnies.* Gr. t.: kolei ugnis neužsidega. — Kaip ugnis dega, kolei turi kuro, taip nedrausmingasai nepameta savo susitepimo, kolei jis pilnai nepaduoda savo kuno sugedimui (anot gr. t.: nuodėmėmis su giminėmis). — (24) *Kiekviena duona saldi:* kurs naudojasi kiekviena proga. Plg. Pat. 9, 17; 30, 20. — (25) *Kurs peržengia...* kad įieškotu svetimo. — *Nie-*

kina savo... Nutvertas svetimoterystėje jis arba bus svetimos moters vyrio užmuštas, arba turi mirti, reikalaujant įstatymui. Tačiau geidulio apakintas jis žada sau, kad nebusias nubaustas nei žmonių, nei Dievo, kurio jis nebijo. Plg. Iz. 29, 15. — (27. 28) *Jis neišmano...* Gr. t. trumpiausiai: taip jis bijo tik žmonių akių ir nežino, kad Viešpaties akis daug šviesesnės už saulę, žiuri į visus

- ²⁹ Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita:
sic et post perfectum respicit omnia.
- ³⁰ Hic in plateis civitatis vindicabitur,
et quasi pullus equinus fugabitur:
et ubi non speravit, apprehendetur.
- ³¹ Et erit dedecus omnibus,
eo quod non intellexerit timorem Domini.
- ³² Sic et mulier omnis relinquens virum suum,
et statuens hereditatem ex alieno matrimonio:
- ³³ primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit:
secundo in virum suum deliquit:
tertio in adulterio fornicata est,
et ex alio viro filios statuit sibi.
- ³⁴ Hæc in ecclesiam adducetur,
et in filios ejus respicietur.
- ³⁵ Non tradent filii ejus radices,
et rami ejus non dabunt fructum,
- ³⁶ derelinquet in maledictum memoriam ejus,
et dedecus illius non delebitur.
- ³⁷ Et agnoscent qui derelicti sunt,
quoniam nihil melius est quam timor Dei:
et nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini.
- ²⁹ Nes Viešpačiui Dievui visa buvo žinoma,
anksčiau nekaip buvo sutverta;
taip ir po padarymo jis visa mato.
- ³⁰ Toksai bus baudžiamas miesto prekyvietėse,
bus vejamas kaip kumeliukas ir pagautas, kame nesitiki.
- ³¹ Jis bus negerbiamas visų akyse,
nes neišmanė baimės Viešpaties.
- ³² Taippat ir kiekviena moteriškė,
kuri palieka savo vyrą
ir jam duoda tėvainį iš svetimoterystės;
- ³³ Nes visupirma ji buvo nepaklusni Augščiausiojo įstatymui;
toliaus, prasikaltė savo vyrui;
trečia, paleistuvavo svetimoterystėje
ir pagimdė vaikų iš kito vyro.
- ³⁴ Ji bus atvesta į susirinkimą,
ir bus padaryta tyrinėjimas jos vaikų.
- ³⁵ Jos vaikai neišleis šaknų,
ir jos šakos neneš vaisiaus;
- ³⁶ ji paliks prakeiktą atsiminimą,
ir jos negarbė neišdils.
- ³⁷ Taip pasiliekančią pripažins,
kad nėra nieko geresnio kaip baimė Dievo
ir nieko saldesnio kaip žiūrėti į Dievo įsakymus.

žmonių kelius ir pažvelgia į uždengtus kampus. — (30) *Toksai bus...* Aprašoma baismė dar šiame gyvenime, taip kaip buvo skirta Sen. Istat. Svetimoteris tarėsi slapčia nusidedas ir baudžiamas viešai, kuomet to visai nesitikėjo. — *Bus vejamas...* Tas palyginimas Vulg.

priedas. — (31) *Jis bus...* Ta eil. Vulg. priedas. — (34) *Atvesta į susirinkimą:* kad būtų užmušta akmenimis. Plg. Kun. 20, 10; Atk. 22, 22. — *Ir bus padaryta...* Anot gr. t.: ir ant jos vaikų išeina aplankymas. — (35) *Jos vaikai...* Plg. Išm. 3, 16...; 4, 3... Tokie vaikai neturės

³⁸ Gloria magna est sequi Dominum:
longitudo enim dierum assumetur ab eo.

Caput XXIV. ¹ Sapientia laudabit animam suam,
et in Deo honorabitur,
et in medio populi sui gloriorabitur,

² et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum,
et in conspectu virtutis illius gloriabitur,

³ et in medio populi sui exaltabitur,
et in plenitudine sancta admirabitur,

⁴ et in multitudine electorum habebit laudem,
et inter benedictos benedicetur, dicens:

⁵ Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:

⁶ Ego feci in cælis ut oriretur lumen indeficiens,
et sicut nebula texti omnem terram:

⁷ Ego in altissimis habitavi,
et thronus meus in columna nubis.

⁸ Gyrum cæli circuivi sola,
et profundum abyssi penetravi,
in fluctibus maris ambulavi,

⁹ et in omni terra steti:
et in omni populo ¹⁰ et in omni gente primatum habui:

³⁸ Didelė garbė sekti Viešpatį,
nes iš jo gaunama amžio ilgumas.

24. perskyrimas. ¹ Išmintis pati save giria,
randa garbės per Dievą
ir didžiuojasi savo tautos tarpe,

² atveria savo burną Augščiausiojo susirinkimuose

ir giriasi jo kareivijos akyvaizdoje,

³ augštinama savo tautos viduryje
ir ja stebimasi šventoje sueigoje;

⁴ ji gauna gyriaus išrinktųjų daugybėje,

laiminama palaimintųjų tarpe.
Ji sako:

⁵ Aš išėjau iš Augščiausiojo burnos pirm gimė anksčiau už visus tvarinius.

⁶ Aš padariau, kad danguje užtekėtų negestanti šviesa
ir kaip debesys apdengiau visą žemę.

⁷ Aš gyvenau augštybėse,
ir mano sostas ant debesies šulo.

⁸ Aš pati viena apėjau dangaus skritį

ir įsiterpiau į bedugnės gilybes,
vaikščiojau ant jūros bangų

⁹ ir stovėjau visur ant žemės;
kiekvienoje tautoje ¹⁰ ir kiekvienoje giminėje aš viešpatavau;

ainijos. — (38) *Didelė...* Tos eil. nėra gr. t.

24, 1—47. Gyrius išminties.

(24, 1) *Randa garbės pas Dievą.* Išmintis giria save didesnei Dievo garbei. Bet tų ž. nėra gr. t. — *Savo tautos...* Dievui pašvęstosios. Šitame straipsnyje, dar labiau nekaip Pat. 8, išmintis pasirodo kaip dieviškas asmuo, taigi statoma ties mūsų akimis stačiai Dievo

Žodis. Bet jo dalis tinka taip pat suvertėjai išminčiai ir Dievo suteiktajai žmonėms. — (3. 4) *Augštinama...* Tų dviejų eil. nėra gr. t. — (5. 6) *Pirm gimė... šviesa.* Tų ž. nėra gr. t. Čia daroma aliuzija į pirmąjį Sutvertojo žodį: Tebuna šviesa. — *Ir kaip debesys...* taip kad iš tuščios ir tyros žemės pasidarė sutvarkyta ir papuošta. — (7) *Augštybėse: danguje.* — *Mano sostas...* Plg. Jobo 22, 14; Ps. 67, 35; 96, 2; 103, 8. —

- ¹¹ et omnium excellentium et humilium corda virtute cal-cavi:
et in his omnibus requiem quæsivi,
et in hereditate Domini morabor.
- ¹² Tunc præcepit, et dixit mihi Creator omnium:
et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,
- ¹³ et dixit mihi: In Jacob inhabita,
et in Israel hereditare,
et in electis meis mitte radices.
- ¹⁴ Ab initio, et ante sæcula creata sum,
et usque ad futurum sæculum non desinam,
et in habitatione sancta coram ipso ministravi.
- ¹⁵ Et sic in Sion firmata sum,
et in civitate sanctificata similiter requievi,
et in Jerusalem potestas mea.
- ¹⁶ Et radicavi in populo honorificato,
et in parte Dei mei hereditas illius,
et in plenitudine sanctorum de-tentio mea.
- ¹⁷ Quasi cedrus exaltata sum in Libano,
et quasi cypressus in monte Sion:
- ¹¹ savo galybe aş mindžiojau visu didžiunų ir nužemintųjų širdis; juose visuose aş jieškojau atilsio ir pasilikau Viešpaties tėvainystėje.
- ¹² Tuomet visu Sutvertojas davė įsakymą ir man kalbėjo, ir kursai mane sutvėrė davė man ilsėtis mano padangtėje
- ¹³ ir man tarė: Gyvenk Jokube ir turėk tėvainystę Izraelyje, išleisk šaknų mano išrinktuosiuose.
- ¹⁴ Aş sutverta nuo pat pradžios ir pirm amžių ir nepaliausiu buvus busimais amžiais; aş tarnavau jo akyvaizdoje šventojoje buveinėje.
- ¹⁵ Taip aş esu sustiprinta Sione; tolygiai aş radau atilsio šventame mieste ir taip mano viešpatavimas buvo Jeruzalėje.
- ¹⁶ Aş išisaknijau garbingoje tautoje ir jos tėvainystės, mano Dievo, dalyje; mano buveinė šventųjų daugybėje.
- ¹⁷ Aş išaugau kaip kėdras ant Libano ir kaip kyparisas ant Siono kalno.

(11) *Savo galybe... širdis.* Tų ž. nėra gr. t. Niekas negali pasitraukti iš po išminties viešpatavimo: ji gali išaugštinti ir pažeminti. — *Juose visuose...* Visiems reikia tų geradarysčių, kurių teikia Dievo visa apimanti apveizda ir jo vadovavimas, bet keno tėvainystėje aş turiu pasilikti? (gr. t.). Atsakoma 12. eil. Dievas, išminties pradžia, paskyrė jai tikrą buveinę (12. e.) ir jai liepė pasilikti Izraelyje (13. e.). — (13) *Išleisk šaknų...* Tų ž. nėra gr. t. — (14) *Aş sutverta...* Plg. Pat. 8, 22. — (16) *Jos:*

tautos. — (17) *Aş išaugau...* Kiek medžiai turi savyje gražumo ir naudingumo, tiek turi ir išmintis. — *Kėdras.* Kėdras, Libano kalnų papuošalas; išauga labai augštas; jo medis kietas, ilgam patenka ir brangus. — *Kyparisas ant Siono.* Kyparisas taip pat gana augštas ir gražus medis; jis kvepi ir ilgai pasilieka. Gr. t.: ant Ermono kalnų. — Rasičia reikia skaityti: iki Siono kalnui, kurs ir Ermonas. Plg. Atk. 4, 48. — *Kadėse:* uolingoje Arabijoje. Sk. 12, 27. Bet senesniuose gr. rankraščiuose: En-

¹⁸ quasi palma exaltata sum in
Cades,
et quasi plantatio rosæ in Je-
richo:

¹⁹ Quasi oliva speciosa in campis,
et quasi platanus exaltata sum
juxta aquam in plateis.

²⁰ Sicut cinnamomum, et balsa-
mum aromatizans odorem
dedi:

quasi myrrha electa dedi sua-
vitatem odoris:

²¹ et quasi storax et galbanus, et
ungula, et gutta,
et quasi Libanus non incisus
vaporavi habitationem meam,
et quasi balsamum non mistum
odor meus.

²² Ego quasi terebinthus extendi
ramos meos,
et rami mei honoris et gratiæ.

²³ Ego quasi vitis fructificavi sua-
vitatem odoris:
et flores mei fructus honoris
et honestatis.

²⁴ Ego mater pulchræ dilectionis,
et timoris, et agnitionis, et
sanctæ spei.

²⁵ In me gratia omnis viæ et veri-
tatis,
in me omnis spes vitæ et vir-
tutis.

¹⁸ Aš išaugau kaip palmė Kadėse
ir kaip rožių kelmas Jerike,

¹⁹ kaip dailūs alyvų medis lau-
kuose,
ir išaugau kaip klevas prie van-
dens pakelėje.

²⁰ Kaip kinamomas ir kvepis bal-
simas aš daviau kvapo,
kaip rinktinė myra daviau ska-
naus kvapo;

²¹ kaip storaksas, galbanas, onyk-
sas, staktė
ir kaip smilkalas, kurs teka be
įpjovimo, aš prikvepinau savo
butą,
ir mano kvapas kaip nesumaišyto
balsimo.

²² Aš ištiesiau savo šakas kaip tere-
bintas;
mano šakos pilnos garbės ir dai-
lumo.

²³ Kaip vynmedis aš kroviau žiedus
su skaniu kvapu,
ir mano žiedai neša puikių ir
gausių vaisių.

²⁴ Aš motina gražios meilės ir bai-
mės,
pažinimo ir šventos vilties.

²⁵ Manyje visa kelio ir tiesos ma-
lonė;
manyje visa gyvenimo ir dorybės
viltis.

gadėje. Tas miestelis buvo prie vakario
Mirties jūros kranto. — (19) *Prie van-
dens...* Tų ž. nėra gr. t. — (20) *Kaip
kinamomas...* Po palyginimo su augš-
tais medžiais daroma palyginimas su žy-
miais savo kvepėjimu ir sakais auga-
lais. — *Balsimas.* Anot gr. t.: aspalat-
tas. — *Rinktinė myra:* savaine, be įpjov-
vimo varvanti iš medžio. — (21) *Kaip
storaksas.* Tų ž. nėra gr. t. Kaikurie iš
čia paminėtų kvepalų buvo vartojami
šventiems žydų smilkalams padaryti.
Plg. Iš. 30, 34. — *Onyksas.* Taip vadi-
nosi raudonos jurų straižės dėžutės

viršelis, kurį deginant darosi labai ska-
naus kvapo. — *Staktė:* lašais varvas iš
medžio kvepalas. — *Ir kaip smilkalas...*
balsimo. Gr. t.: ir kaip smilkalo kvapas
(šventoje) padangtėje. — (22) *Aš iš-
tiesiau...* Išmintis išplėčia savo veik-
lumą ant daugelio, ir kaip ji pati kilni,
taip ji suteikia kitiems gražumo ir mei-
lumo. — (24 25) *Aš motina...* Tų
dviejų eil. nėra gr. t. Plg. Išm. 7, 12;
8, 7. — *Dorybės:* per mane gaunama vi-
sokios malonės, kuri apsireiškia geru
gyvenimu ir pažinimu išminties, viso
kas reikalinga laimingam gyvenimui ir

- ²⁶ Transite ad me omnes qui concupiscitis me,
et a generationibus meis implemini:
- ²⁷ Spiritus enim meus super mel dulcis,
et hereditas mea super mel et favum:
- ²⁸ Memoria mea in generationes sæculorum.
- ²⁹ Qui edunt me, adhuc esurient:
et qui bibunt me, adhuc sitient.
- ³⁰ Qui audit me, non confundetur:
et qui operantur in me, non peccabunt.
- ³¹ Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.
- ³² Hæc omnia liber vitæ et testamentum Altissimi,
et agnitio veritatis.
- ³³ Legem mandavit Moyses in præceptis justitiarum,
et hereditatem domui Jacob, et Israel promissiones.
- ³⁴ Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum,
et in throno honoris sedentem in sempiternum.
- ³⁵ Qui implet quasi Phison sapientiam,
et sicut Tigris in diebus novorum.
- ³⁶ Qui adimplet quasi Euphrates sensum:
qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.
- ²⁶ Ateikite pas mane visi, kurie manęs trokštate,
ir pasisotinkite mano vaisiais!
- ²⁷ Nes mano dvasia saldesnė už medų
ir mano tėvainystė už medų ir medaus syvą.
- ²⁸ Mano atsiminimas pasilieka visose amžių kartose.
- ²⁹ Kurie manęs valgo, dar alksta,
ir kurie manęs geria, dar trokšta.
- ³⁰ Kas manęs klauso, nebus sugėdintas,
ir kas veikia manyje, tie nenušidės.
- ³¹ Kurie platina apie mane šviesą,
turės amžinąjį gyvenimą.
- ³² Visa tai gyvenimo knyga,
Augščiausiojo sandora ir pažinimas tiesos.
- ³³ Mozė tai davė kaip įstatymą su teisybės įsakymais,
kaip tėvainystę Jokubo namams
ir kaip žadėjimus Izraeliui.
- ³⁴ Jis žadėjo savo tarnui Dovidui pažadinti iš jo galingiausį karalių,
kurs turi sėdėti per amžius garbės soste.
- ³⁵ Jis papila išminties kaip Pisonas
ir kaip Tigris pirmienų metu,
- ³⁶ Pripildo išmanymo kaip Eupratas.
ir jį daugina kaip Jordanas pjuties metu.

dorybei. — (27) *Mano dvasia*. Gr. t.: atsiminimas manęs. — (28) *Mano...* Tos e. nėra gr. t. — (29) *Kurie...* Plg. Jono 6, 35. — (30) *Nebus sugėdintas*: neturės priežasties gėdytis, nes kas seka išmintį, visuomet elgiasi gerai. — (31) *Kurie platina...*: kurie mokina kitus išminties. Tos e. nėra gr. t. — (32. 33) *Visa...* Gr. t.: visa tai (kas pasakyta apie išminties vaisius, turi savyje) Augščiausiojo Dievo sandoros knyga, įsta-

tymas, kurį Mozė davė kaip dalį (tėvainystę) Jokubo namams. — (34) *Jis...* Tos eil. nėra gr. t. — *Karalių*: Mesiją. — (35) *Jis*: Dievas. Anot gr. t.: įstatymas. — *Pisonas*. Kaip ta linksmybės sodno upė vandens. Plg. Prad. 2, 10... Toliau minima kitos to paties linksmybės sodno upės. — *Pirmienų metu*: pavasarį, kuomet jis paprastai patvinsta. — (36) *Kaip Eupratas*: taip gausiai kaip Eupratas. — (37) *Kaip šviesos*.

- ³⁷ Qui mittit disciplinam sicut lucem,
et assistens quasi Gehon in die vindemiae.
- ³⁸ Qui perficit primus scire ipsam,
et infirmior non investigabit eam.
- ³⁹ A mari enī abundavit cogitatio ejus,
et consilium illius ab abyssu magna.
- ⁴⁰ Ego sapientia effudi flumina.
- ⁴¹ Ego quasi trames aquae immensae de fluvio,
ego quasi fluvii dioryx,
et sicut aqueductus exivi de paradiso.
- ⁴² dixi: Rigabo hortum meum plantationum,
et inebriabo prati mei fructum.
- ⁴³ Et ecce factus est mihi trames abundans,
et fluvius meus appropinquavit ad mare:
- ⁴⁴ quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus,
et enarrabo illam usque ad longinquum.
- ⁴⁵ Penetrabo omnes inferiores partes terrae,
et inspiciam omnes dormientes,
et illuminabo omnes sperantes in Domino.
- ³⁷ Jis siunčia drausmės kaip šviesos
ir duoda pagalbos kaip Gehonas
vynuogiavimo dieną.
- ³⁸ Jis pirmas pažino ją tobulai,
ir silpnesnis jos neištirs,
- ³⁹ nes jos minčių apšėiaus kaip
juroje,
ir jos sumanymai gilesni už
didžią gelmę.
- ⁴⁰ Aš, išmintis, papiliau upes.
- ⁴¹ Aš kaip neišsemiamo vandens
šaka iš upės;
aš kaip upės vaga
ir kaip vandentraukis išėjau iš
linksmybių sodno.
- ⁴² Aš tariau: Palaistysiu mano sodno
augalus
ir pagirdysiu mano pievos vaisius.
- ⁴³ Ir štai iš mano vagos pasidarė
man didelė upė
ir iš mano upės lyg jura,
- ⁴⁴ nes aš padarysiu, kad mano
mokslas spindėtu visiems kaip
aušra
ir skelbsiu jį tolybėse.
- ⁴⁵ Aš įsiterpsiu į visas žemasias
žemės dalis,
pažvelgsiu į visus miegančius
ir apšviesiu visus pasitikinčius
Viešpačiui.

Spėjama, kad čia palyginama taip pat su upe ir todėl turėtu čia būti rasi Nilo upės vardas. — *Vynuogiavimo diena*: rugsėjyje, kuomet Nilas labiausiai patvinsta. — (38) *Jis pirmas*... Gr. t.: pirmasis (žmogus) jos neišmoko, taip pat ir paskutinis jos neištyrė, t. y. niekuomet nebuvo ir nebūs duota žmogui tobulai pažinti ir igyti visą išmintį. — (39) *Apšėiaus*: todėl juo sunkiaus jas visas apimti. Plg. Rom. 11, 33. — (40) *Aš, išmintis*... Gr. t. tos eil. nėra. Žiurint Vulg. t., toliaus vėl atsiliepia išmintis ir tik paskutinėje persk. eil. išminčius; bet žiurint gr. ir syr. t., tose

eil. pats išminčius paaiškina, ko jis išmoko apie išmintį ir ką jis kitiems suteikia. — *Upes*: mokslo. — (41) *Aš kaip... upės*. Tų ž. nėra gr. t. — *Aš kaip upės vaga*... Anot gr. t.: aš kaip kanalas, iš upės, t. y. iš išminties upės aš įvedžiau kanalą į sodną; kitaip sakant: iš išminties mokslo pilnybės dalį aš surinkau šitoje knygoje ir čia ją duodu. — *Iš linksmybių*... Anot gr. t.: į linksmybių sodną. — (42) *Aš palaistysiu*... darysiu savo knygą turtingą išmintimi. — (43) *Ir štai iš*... aš įgijau vis didesnio ir didesnio mokslo. — (45) *Aš*... Tos eil. nėra gr. t. Joje plačiau

⁴⁶ Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam,
et relinquam illam quærentibus sapientiam,
et non desinam in progenies illorum usque in ævum sanctum.

⁴⁷ Videte quoniam non soli mihi laboravi,
sed omnibus exquirentibus veritatem.

Caput XXV. ¹ In tribus placitum est spiritui meo,
quæ sunt probata coram Deo, et hominibus:

² Concordia fratrum, et amor proximorum,
et vir et mulier bene sibi consentientes.

³ Tres species odovit anima mea, et aggravor valde animæ illorum:

⁴ Pauperem superbum: divitem mendacem:
senem fatuum et insensatum.

⁵ Quæ in juventute tua non congregasti,
quomodo in senectute tua invenies?

⁶ Quam speciosum canitie iudicium,
et presbyteris cognoscere consilium!

⁷ Quam speciosa veteranis sapientia,
et gloriosis intellectus, et consilium!

⁴⁶ Aš dar papilsiu mokslo kaip pranašystės,
paliksiu jį jieškantiems išminties ir nesiliausiu buvus su jų ainija iki šventam amžiui.

⁴⁷ Matykite, kad aš ne vien sau vargstu,
bet visiems, kurie jieško tiesos.

25. perskyrimas. ¹ Tris dalykai patinka mano dvasiai;
jie giriami Dievo ir žmonių:

² tai santaika tarp brolių, meilė tarp artimų
ir gerai sutinką tarp savęs vyras ir moteris.

³ Mano siela nekenčia trijų žmonių rūšių,
kurių gyvenimas labai mane apsunkina:

⁴ puikaus beturčio, melagio turtuolio,
paiko ir neprotingo senio.

⁵ Ko tu nekrovei savo jaunystėje,
kaip gi rasi savo senatvėje?

⁶ Kaip gražu žilai galvai mokėti teisingai teisti
ir seniems žmonėms turėti išmintingą patartį!

⁷ Kaip gi labai pritinka seniems išmintis
ir garbingiems išmanymas ir patartis!

išreiškiama, kas pasakyta 44. e. —
(46) *Kaip pranašystės.* Autorius rašo Dievo Dvasios paragintas ir įkvėptas. —
Ir nesiliausiu... Tų ž. nėra gr. t. —
(47) *Matykite...* Plg. žem. 33, 18.

25, 1—16. Kas verta girti.

(25, 3) *Kurių gyvenimas.* Dalykai, kurių išminčius bodisi, visai nesutinka su gyvenimu tų, kuriuose jie randasi. —

(4) *Melagio turtuolio:* kurs daug žada, bet savo žadėjimų neatitiesi. Melas jam nereikalingas kaip beturčiui, kurs vargo spaudžiamas pasiduoda kadaida pagundai pameluoti. — *Paiko ir neprotingo...* Gr. t.: svetimoterio senio be išmonės. — Geidulis sename žmoguje silpnesnis ir todėl lengviaus suvaldomas; išmonės turėjo jam pagaminti ilgo amžio prityrimas. — (5) *Ko tu...* Pasa-

- ⁸ Corona senum multa peritia,
et gloria illorum timor Dei.
- ⁹ Novem insuspicabilia cordis
magnificavi,
et decimum dicam in lingua
hominibus:
- ¹⁰ Homo, qui jucundatur in filiis,
vivens et videns subversionem
inimicorum suorum.
- ¹¹ Beatus, qui habitat cum mu-
liere sensata,
et qui lingua sua non est lap-
sus,
et qui non servivit indignis se.
- ¹² Beatus, qui invenit amicum
et qui enarrat iustitiam auri
audienti.
- ¹³ Quam magnus, qui invenit sa-
pientiam et scientiam!
sed non est super timentem Do-
minum.
- ¹⁴ Timor Dei super omnia se super-
posuit:
- ¹⁵ beatus homo, cui donatum est
habere timorem Dei:
qui tenet illum, cui assimilabi-
tur?
- ¹⁶ Timor Dei initium dilectionis
ejus:
fidei autem initium aggluti-
nandum est ei.
- ⁸ Senių vainikas tai daug prity-
rimo
ir jų garbė baimė Dievo.
- ⁹ Devyni nepatėmijami dalykai,
kuriuos aš augštinu širdyje,
ir dešimtąjį aš giriu savo lie-
žuviu:
- ¹⁰ žmogų, kurs džiaugiasi vaikais,
tą, kurs prie savo gyvos galvos
mato savo neprietelių žuvimą.
- ¹¹ Laimingas, kurs gyvena su pro-
tinga moterimi,
ir kurs nenupuola savo liežuviu,
ir kurs netarnauja nevertiems
savęs.
- ¹² Laimingas, kurs rado tikrą prie-
telį
ir kurs kalba apie teisybę klau-
sančiai ausiai.
- ¹³ Kaip gi didis tas, kurs rado iš-
minties ir žinojimo!
bet nėra didesnio už tą, kas bijo
Dievo.
- ¹⁴ Dievo baimė visa perviršija.
- ¹⁵ Laimingas žmogus, kuriam duota
turėti baimės Dievo.
Kurs jos turi, su kuo jis gali buti
palygintas?
- ¹⁶ Baimė Dievo pradžia jo meilės,
bet su ja reikia sujungti tikėjimo
pradžia.

koma priežastis, kodėl kaikurie seniai
be išmonės. — (8) *Jų garbė*..: jų tikras
ir ilgam laikui patenkas gyrius baimė
Viešpaties, apsiereiškianti ištikimu sergė-
jimu įstatymo. — (9) *Nepatėmijami*: re-
tai sutinkami. — *Dešimtąjį*. Nei Vulg.
nei gr. t. nėra dešimties, bet tik devyni.
Taigi, reikia arba į gr. tekstą įdėti iš lo-
tyn.: laimingas, kurs rado tikrą prietelį,
arba į Vulg. iš gr. t.: laimingas, kurs
rado gudrybės, arba dviem atskirais da-
lykais laikyti 13. e. išmintį ir žinojimą. —
(10) *Džiaugiasi savo vaikais*: kurie
tarpsta kunu ir dvasia. — *Savo neprie-
telių*..: neteisingų neprietelių, *Dievui*
juos nubaudžiant, kurių neprietelystė

tuomet baigiasi. — (11) *Laimingas*..
Plg. žem. 26, 1; aug. 14, 1; 19, 16; Jok.
3, 2. — (12) *Tikrą prietelį*. Gr. t.:
gudrybės. Vz. aug. 9. e. — *Klausan-
čias*..: nes skaudu mokinti, jei niekas
netėmija to mokymo. — (13) *Ir žino-
jimo*. To ž. nėra gr. t. — (14) *Visa per-
viršija*.. Todėl autorius skelbs ją gar-
siai (9. e.). — (15) *Laimingas*.. Dievo.
Tų ž. nėra gr. t. — (16) *Pradžia jo*..
vidujinė pradžia, be kurios Dievo meilės
negalima nei įgyti, nei išlaikyti, nei pa-
dauginti. Syr. t.: pradžia baimės Vieš-
paties tai ji mylėti, ir tikėjimo pradžia
eiti paskui jį.

- ¹⁷ Omnis plaga tristitia cordis est:
et omnis malitia, nequitia mulieris.
- ¹⁸ Et omnem plagam, et non plagam videbit cordis:
- ¹⁹ et omnem nequitiam, et non nequitiam mulieris:
- ²⁰ et omnem obductum, et non obductum odientium:
- ²¹ et omnem vindictam, et non vindictam inimicorum.
- ²² Non est caput nequius super caput colubri:
- ²³ et non est ira super iram mulieris.
Commorari leoni et draconi placebit,
quam habitare cum muliere nequam.
- ²⁴ Nequitia mulieris immutat faciem ejus:
et obcecat vultum suum tamquam ursus:
et quasi saccum ostendit.
In medio proximorum ejus ²⁵ ingemuit vir ejus,
et audiens suspiravit modicum.
- ²⁶ Brevis omnis malitia super malitiam mulieris,
sors peccatorum cadat super illam.
- ²⁷ Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani,
sic mulier linguata homini quieto.
- ¹⁷ Didžiausi kančia širdies nuliudimas,
ir didžiausi piktenybė moters nedorumas.
- ¹⁸ Kiekviena sloga pakenčiama, tik ne širdies sloga,
- ¹⁹ ir kiekviena piktenybė, tik ne moters piktumas,
- ²⁰ ir kiekvienas užsipuolimas, tik ne nekenčiančiųjų užsipuolimas,
- ²¹ ir kiekvienas kerštas, tik ne neprietelių kerštas.
- ²² Nėra piktesnės galvos už angies galvą,
- ²³ ir nėra pykčio, kurs perviršintu moters pyktį.
Geriaus pasilikti su liutu ir slibinu
kaip gyventi su pikta moterimi.
- ²⁴ Moters piktumas permaino jos išvaizdą
ir daro jos veidą tamsų kaip lokio,
taip kad jis išrodo lyg maišas.
Savo kaimynų tarpe ²⁵ jos vyras vaitoja
ir jų klausydamos tylomis dusauja.
- ²⁵ Visoks piktumas menkas palygintas su moters piktumu;
tegul ant jos krinta nusidėjėlių likimas.
- ²⁷ Kaip smiltingas šlaitas senio kojoms,
taip liežuvinga moteris ramiam žmogui.

25, 17—26, 24. Apie gerą ir pikta moterį.

(17) *Didžiausi...* Tos eil. nėra gr. t. Kaip didžiausi kančia yra širdies liudėsya, taip didžiausis piktumas moters piktumas. — (21) *Neprietelių kerštas*: nes jis nežino jokio pasigailėjimo. — (22) *Galvos*. Autorius, minėdamas čia galvą, be abejonės turi mintyje nuodus angies. — (23) *Geriaus pasilikti...* Plg. Pat. 21, 19. Taip kitais žodžiais reikalaujama atsargumo, renkant sau mo-

terį, ir gudrumo, pasielgime su moterimis. Pagaliaus yra juose perspėjimas neįieškoti per daug jų meilės net moterystėje, juo gi mažiaus svetimoterystėje. — (24) *Lyg maišas*: juodas lyg maišas. Plg. Apr. 6, 12. — (25) *Jų klausydamos*: kuomet jie kalba apie moteris. — *Tylomis*. Gr. t.: karčiai. Ebr. ir syr. t.: netyčiomis. — (26) *Tegul ant jos...* Dievas tegul ją nubaudžia kaip nusidėjėlius. — (27) *Liežuvinga*. Gr. t.: vaidinga. — *Ramiam*: mėgstančiam ramy-

²⁸ Ne respicias in mulieris specie,
et non concupiscas mulierem in specie.

²⁹ Mulieris ira, et irreverentia, et confusio magna.

³⁰ Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.

³¹ Cor humile, et facies tristis, et plaga cordis, mulier nequam.

³² Manus debiles, et genua dissoluta,
mulier quæ non beatificat virum suum.

³³ A muliere initium factum est peccati,
et per illam omnes morimur.

³⁴ Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum:
nec mulieri nequam veniam prodeundi.

³⁵ Si non ambulaverit ad manum tuam,
confundet te in conspectu inimicorum.

³⁶ A carnibus tuis absconde illum, ne semper te abutatur.

Caput XXVI. ¹ Mulieris bonæ beatus vir:

numerus enim annorum illius duplex.

²⁸ Nežiurėk į moters gražumą ir negeisk moters dėl jos gražumo.

²⁹ Moters pyktis, išdrįsimas ir gėda yra dideli.

³⁰ Jei moteris turi pirmenybę, ji elgiasi priešingai savo vyrui.

³¹ Piktą moteris priežastis širdies suspaudimo, veido liudnumo ir širdies skausmo.

³² Rankos silpnėja ir svyruoja keliai dėl moters, kuri nedaro savo vyro laimingo.

³³ Nuo moteriškės gavo pradžia nuodėmė, ir per ją mes visi mirštame.

³⁴ Neduok savo vandeniui nei mažiausios praplėšos ir piktai moteriai laisvės išeiti.

³⁵ Jei ji nevaikščioja, kaip tavo rankos rodo, ji padarys tau gėdos tavo neprietelių akyvaizdoje.

³⁶ Atskirk ją nuo savo kuno, kad ji nuolat tavęs neišnaudotu.

26. perskyrimas. ¹ Geros moteriškės vyras laimingas, nes jo metų skaitlius dvigubas.

bę ir tylą. — (28) *Nežiurėk...* Anot gr. t.: nesiduok atvesti į nupuolimą dėl gražumo. — *Dėl jos gražumo*: vien tik jo žiurėdamas. — (29. 30) *Moters...* Anot gr. t.: pyktis, negarbė ir didi gėda, kuomet moteris duoda išlaikymą vyrui, t. y. kuomet ji įneša labai didelį kraitį, kuriuo ji naudojasi, kad butu neprigulminga nuo vyro. — (32) *Rankos...* Ji atima iš jo drąsą gyventi ir stumia jį į nusiminimą. — (33) *Nuo moteriškės...* Plg. Prad. 3, 6. — (34) *Neduok...* Kadangi pikta moteris taip didelis blogumas, tai reikia jos piktumui statyti

ribos. Jei vandeniui paliekama mažiausi praplėša pylime, tai jis visas išteka, taip veltui mėginama sulaikyti moters piktumas, jei jai duota laisvė. — (35) *Jei ji...*: jei ji nepasiduoda tavo vadovavimui, jei ji nėra tikra tavo padėjėja. — *Ji padarys...* Tų ž. nėra gr. t. — (36) *Atskirk...*: duodamas jai atsiskyrimo raštą. Taigi, anot išminčiaus viena iš priežasčių persiskirti vyrui su savo moterimi Sen. Testam. buvusi atkaklus moters pasipriešinimas pasiduoti vyro valdymui.

(26, 1) *Jo metų...* Ramūs ir nešantys

- ² Mulier fortis oblectat virum suum,
et annos vitæ illius in pace implebit.
- ³ Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:
- ⁴ divitis autem, et pauperis cor bonum,
in omni tempore vultus illorum hilaris.
- ⁵ A tribus timuit cor meum, et in quarto facies mea metuit:
- ⁶ Delaturam civitatis: et collectionem populi:
- ⁷ calumniam mendacem, super mortem, omnia gravia:
- ⁸ dolor cordis et luctus, mulier zelotypa.
- ⁹ In muliere zelotypa flagellum linguæ,
omnibus communicans.
- ¹⁰ Sicut boum jugum, quod movetur, ita et mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.
- ¹¹ Mulier ebriosa ira magna. et contumelia, et turpitudine illius non tegetur.
- ¹² Fornicatio mulieris in extollentia oculorum,
et in palpebris illius agnossetur.
- ¹³ In filia non avertente se, firma custodiam:
ne inventa occasione utatur se.
- ² Stropi moteris pasigerėjimas jos vyrui,
ir jo gyvenimo metai jam eina ramybėje.
- ³ Gera moteris gera dalis; kaipio Dievo bijančiųjų dalis ji duodama vyrui už gerus darbus.
- ⁴ Ir turtuoliui ir beturčiui gera širdyje,
jų veidas visuomet linksmas.
- ⁵ Trijų dalykų bijo mano širdis ir ketvirtuo mano veidas nusi-gasta:
- ⁶ miesto neapykantos, liaudies su siburimo,
- ⁷ melagingo šmeižto; visa tai labiaus nepakenčiama kaipmirtis;
- ⁸ bet pavydinti moteris daro širdies skausmo ir sielvarto.
- ⁹ Pavydinčioje moteryje liežuvis rimbas,
kurs visus ištinka.
- ¹⁰ Pikta moteris kaip jaučių jungas, kurs šen ir ten juda;
kas ją laiko lygus tam, kurs nutveria kurklį.
- ¹¹ Moteris girtuoklė sukelia didelį pyktį,
jos apjuoka ir jos gėda neužden-giama.
- ¹² Moters gašlumą galima pažinti iš akių pakėlimo
ir iš jos akių vokų.
- ¹³ Stipriai sergėk nesusilaikančią dukterį,
kad ji, radus progos, ja nepasi-naudotu.

pasigerėjimo metai lygus dvigubam kito-kių metų skaitliui. — (3) *Gera dalis*. Plg. Pat. 18, 22. — *Vyrui už gerus darbus*. Tų ž. nėra gr. t. — (5) *Mano veidas*. Jo negalima paslėpti širdyje, jis butinai apsidreiskia. — (8, 9) *Bet pavydinti...* Anot gr. t.: širdies skausmas ir sielvartas moteris pavydinti dėl moters (pavydinti, kad jos vyras gyvendamas daugmotėrstėje labiaus myli kitą pačią

nekaip ją, arba rasi įtardama, kad jis myli svetimą pačią) ir liežuvis rimbas, kurs... — (10) *Jaučių jungas, kurs...*: taip kad negali nei vežimo patraukti, nei arti. — *Kurklį*. Kurklis įgėlimas labai skaudus, kai kada net mirtingas. Atk. 8, 15; Ez. 2, 6. — (12) *Moters...* Pat. 6, 25; 7, 10—12. — (13) *Nesusilaikančią: begėdę*. — *Ja nepasinaudotu*: savo geiduliui patenkinti. Plg. žem.

- ¹⁴ Ab omni irreverentia oculorum
ejus cave,
et ne mireris si te neglexerit.
- ¹⁵ Sicut viator sitiens, ad fontem
os aperiet,
et ab omni aqua proxima bibet,
et contra omnem palum sedebit,
et contra omnem sagittam ape-
riet pharetram donec de-
ficiat.
- ¹⁶ Gratia mulieris sedulæ dele-
ctabit virum suum,
et ossa illius impinguabit.
- ¹⁷ Disciplina illius datum Dei est.
- ¹⁸ Mulier sensata et tacita, non
est immutatio eruditæ
animæ.
- ¹⁹ Gratia super gratiam mulier
sancta, et pudorata.
- ²⁰ Omnis autem ponderatio non
est digna continentis animæ.
- ²¹ Sicut sol oriens mundo in al-
tissimis Dei,
sic mulieris bonæ species in or-
namentum domus ejus,
- ²² lucerna splendens super can-
delabrum sanctum,
et species faciei super ætatem
stabilem.
- ²³ Columnæ aureæ super bases ar-
genteas,
et pedes firmi super plantas
stabilis mulieris.
- ²⁴ Fundamenta æterna supra pe-
tram solidam,
et mandata Dei in corde muli-
eris sanctæ.
- ¹⁴ Saugokis kiekvienos jos akių
begėdystės,
ir nesistebėk, jei ji tavęs nežiuri.
- ¹⁵ Kaip ištroškęs keleivis atveria
savo burną prie šaltinio
ir geria kiekvieno artimiausio
vandens,
taip ji atsisėda prie kiekvieno
baslio
ir atveria saidoką kiekvienai
vilyčiai, kolei neapalpsta.
- ¹⁶ Stropios moteriškės malonumas
džiugina jos vyrą
ir tukina jo kaulus.
- ¹⁷ Jos drausmingumas Dievo do-
vana.
- ¹⁸ Protingos ir tylios moteriškės,
išauklėtos sielos nieku negalima
užvaduoti.
- ¹⁹ Šventa ir viežlyba moteriškė
malonių malonė.
- ²⁰ Joki kaina neatsveria
susilaikančios sielos.
- ²¹ Kaip saulė tekanti pasauliui
Dievo augštybėse,
taip geros moteriškės gražumas
jos namų papuošalas.
- ²² Kaip spindis žiburys ant šven-
tojo žibintuvo,
taip spindi jos veido gražumas
pastoviam amžyje.
- ²³ Kaip auksiniai šulai ant sida-
brinių papėdžių,
taip ištvermingos moteriškės ko-
jos stipriai stovi ant savo padų.
- ²⁴ Kaip amžini pamatai ant kietos
uolos,
taip Dievo įsakymai šventos
moteriškės širdyje.

42, 11. — (14) *Saugokis...* t. y. labai
rupinkis, kad ji neįgytu tokios akių
begėdystės, ir nesistebėk, kad ji tavo
gerų perspėjimų nenori klausyti. —
(15) *Baslio*. Prie įkaltų į žemę baslelių
pririšdavo ištiestą padangtę. Plg. Ez.
16, 25. — (16) *Džiugina jos...* daro jo
gyvenimą linksma. Plg. Pat. 3, 8;
15, 30. — *Ir daro jo...* Toliaus gr. t.
žodžiai kitaip padalinti į eilutes: ir

Šv. Raštas, III t.

tukina jo kaulus ¹⁷jos žinojimas. —
Viešpaties dovana ¹⁸tyli moteris; —
nėra nieko, kas užvaduotu gerai iš-
auklėtą sielą. — (22) *Ant šventojo žibin-
tuvo*. Palyginimas daroma su šventu
bažnyčios žibintuvu. Plg. 1 Mak. 1, 28;
4, 49. 50. — *Pastoviam amžyje*. Rasi
tikriaus: ant rimto liemens. — (23) *Taip
ištvermingos...* Anot gr. t.: taip dailios
kojos ant stiprių kulnių. — (24) *Kaip*

²⁵ In duobus contristatum est
cor meum,
et in tertio iracundia mihi ad-
venit:

²⁶ Vir bellator deficiens per ino-
piam:
et vir sensatus contemptus:

²⁷ et qui transgreditur a justitia
ad peccatum,
Deus paravit eum ad
romphæam.

²⁸ Duæ species difficiles
et periculosæ mihi apparue-
runt,
difficile exiit negotians a
negligentia:
et non justificabitur caupo a
peccatis laborum.

Caput XXVII. ¹ Propter inopiam
multi deliquerunt:
et qui quærit locupletari, aver-
tit oculum suum.

² Sicut in medio compaginis lapi-
dum palus figitur,
sic et inter medium venditionis
et emptionis angustia bitur
peccatum.

³ Conteretur cum delinquente de-
lictum.

⁴ Si non in timore Domini tenu-
eris te instanter,
cito subvertetur domus tua.

⁵ Sicut in percussura cribri re-
manebit pulvis,
sic aporia hominis in cogitatu
illius.

²⁵ Dėl dviejų dalykų nuliusta mano
širdis,
ir dėlei trečio kilsta manyje
rustybė:

²⁶ dėl žmogaus kovotojo, kurs žūna
neturte,
dėl proto žmogaus, kurs nieku
laikomas

²⁷ ir dėl to, kurs nuo teisybės per-
eina į nuodėmę;
tokį Dievas atiduos kalavijui.

²⁸ Du dalyku man rodosi sunkiu
ir pavojingu:
vargiai lieka liuosas nuo prasi-
kaltimo pirklys,
ir smuklininkas nesusilaiko nuo
lupų nuodėmių.

27. perskyrimas. ¹ Daugelis prasi-
kalsta dėlei neturto,
ir kas jieško pralobti, nugrižia
savo akį.

² Kaip į suleistų akmenų plyšį
įkalama kylys,
taip nuodėmė įsispraudžia tarp
pirkimo ir pardavimo.

³ Su prasikaltėliu sunaikinama pra-
sikaltimas.

⁴ Jei tu stipriai nelaikysi savęs
baimėje Viešpaties,
greitai sugrius tavo namai.

⁵ Kaip judinant rėtį, pasilieka
dulkės,
taip žmogaus neramumas jo
mintyse.

amžini... Tos eil. išreiškiančios nepa-
judinamą doros moters ištikimybę Dievo
įstatymui, nėra gr. t.

26, 25—27, 4. Pirklystės pavojai.

(26) *Tokių Dievas...* Plg. Ps. 62, 11.
— (28) *Du... pavojingu.* Tų ž. nėra
gr. t.

(27, 1) *Dėlei neturto.* Anot gr. t.:
dėlei to, kas abejinga. — Taip gi graikai
stojikai vadino turtus. Plg. aug. 7, 20.
— *Nugrižia:* nuo to, kas teisinga ir gera,
nuo Dievo. Plg. 1 Tim. 6, 9. — (2) *Kaip*

į... lygiai smarkiai ir kietai, nes pir-
kėjas ir pardavėjas stengiasi vienas kitą
apgauti. — (3) *Su...* Tos eil. nėra gr. t.
Tai tik antras vertimas tos pačios 2. e.
— (4) *Jei tu...* Tikras dievotumas
padeda teisingai įgyti lobio ir jį pasi-
laikyti. Plg. Kun. 26; Atk. 28.

27, 5—32. Keletas taisyklių apie
santykius tarp žmonių.

(5) *Pasilieka dulkės.* Smulkus miltai
išlenda pro skylutes, pelai ir ašakos
(gr. t. mėšlas) pasilieka rėtyje. Su

- ⁶ Vasa figuli probat fornax,
et homines justos tentatio tribulationis.
- ⁷ Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius,
sic verbum ex cogitatu cordis hominis.
- ⁸ Ante sermonem non laudes virum:
hæc enim tentatio est hominum.
- ⁹ Si sequaris justitiam, apprehendes illam:
et indues quasi poderem honoris,
et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum,
et in die agnitionis invenies firmamentum.
- ¹⁰ Volatilia ad sibi similia conveniunt:
et veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.
- ¹¹ Leo venationi insidiatur semper:
sic peccata operantibus iniquitates.
- ¹² Homo sanctus in sapientia manet sicut sol:
nam stultus sicut luna mutatur.
- ¹³ In medio insensatorum serva verbum temporis:
in medio autem cogitantium assiduus esto.
- ⁶ Puodžiaus indus ištiria krosnis,
ir teisingus žmones sielvarto mėginimas.
- ⁷ Kaip rупesnis medžiu pasirodo iš jo vaisių,
taip žodis apreiskia žmogaus širdies mintis.
- ⁸ Negirk žmogaus, kolei jis dar nekalbėjo,
nes žmonės ištiriami šneka.
- ⁹ Jei tu vejies teisybę, tu ją pagausi
ir apsilvksi ja kaip garbės drabužiu.
Tu gyvensi draug su ja; ji visuomet laikys tave globoje,
ir teismo dieną tu rasi tvirtą ramstį.
- ¹⁰ Paukščiai susieina su sau lygiais,
ir tiesa grįžta pas tuos, kurie jos laikosi.
- ¹¹ Liutas visuomet tykoja grobio, taippat nuodėmės tų, kurie daro neteisybę.
- ¹² Šventas žmogus pasilieka išmintyje kaip saulė;
paikas gi mainosi kaip mėnulis.
- ¹³ Neišmintingųjų tarpe palaikyk žodį iki laikui,
buk gi nuolat mąstančiųjų tarpe.

rečio judinimu palyginama žmogaus užsiėmimas mintimis, svarstymas. Po tokio svarstymo dažnai nieko daugiau nelieka kaip tik neramumas. — (6) *Puodžiaus...* Jei jie neplyšta išdegnami, tai ženklas, kad jie gerai padirbtai. — *Teisingus...* Tikrai teisingų žmonių sielvartai nesulaužo. Plg. Ps. 16, 3 ir k. Gr. t.: žmogaus mėginimas įvyksta per jo šneką, — nes šnekoje apsiereiškia žmogaus budas. — (7) *Rupesnis*: didesnis arba mažesnis. — *Taip žodis...*: taip iš žmogaus minties išeinąs žodis parodo žmogaus budą. — (8) *Kolei jis dar nekalbėjo*: kolei nepažinai iš jo kalbos, kad jis teisingas. — (9) *Tu gyvensi...*

Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (10) *Tiesa...* Plg. Jono. 3, 21. — (11) *Liutas...* Kaip liutas tykoja kitų gyvulių ir daro jų tarpe daug sunaikinimo, taip ir nuodėmės. Plg. Prad. 4, 7. — (12) *Šventas žmogus...* Jis išvermingai kalba tai, kasišmintinga, kas gali kitiems atnešti naudos, neišsižada savo nuomonės, nors mainosi aplinkybės ir žmonės, nekalba vieną sykį išmintingai, kitą gi paikai. Jo pastovumas palyginama su saulės pastovumu. Gr. t.: dievobaimingojo pašnekesys visuomet išmintis. — *Mainosi*: taippat šnekoje, čia girdamas, čia vėl peikdamas, ką gyrė. — (13) *Palaikyk...*: neatsiliepk, kolei nesusilauksi

- 14 Narratio peccantium odiosa,
et risus illorum in deliciis
peccati.
- 15 Loquela multum jurans, horri-
pilationem capiti statuet:
et irreverentia ipsius obtura-
tio aurium.
- 16 Effusio sanguinis in rixa super-
borum:
et maledictio illorum auditus
gravis.
- 17 Qui denudat arcana amici, fi-
dem perdit,
et non inveniet amicum ad
animum suum.
- 18 Dilige proximum, et conjun-
gere fide cum illo.
- 19 Quod si denudaveris absconsa
illius, non persequeris post
eum.
- 20 Sicut enim homo, qui perdit
amicum suum,
sic et qui perdit amicitiam pro-
ximi sui.
- 21 Et sicut qui dimittit avem de
manu sua,
sic dereliquisti proximum tu-
um, et non eum capies.
- 22 non illum sequaris, quoniam
longe abest:
effugit enim quasi caprea de
laqueo:
quoniam vulnerata est anima
ejus.
- 23 ultra eum non poteris colli-
gare:
et maledicti est concordatio:
- 14 Nusidėjėlių pasakojimas neap-
kenčiamas,
ir jų juokas skamba nuodėmin-
guose gėriuose.
- 15 Šneka to, kurs daug prisiekia,
daro, kad plaukai šiaušiasi
ant galvos
ir jo bedieviškumas verčia už-
sikemšti ausis.
- 16 Kraujo isliejimo randasi iš pui-
kiųjų vaido,
ir jų prakeikimo sunku klau-
sytis.
- 17 Kas atidengia prietelio paslaptis,
nustoja jo pasitikėjimo,
ir neberanda prietelio, kurs tiktu
jo sielai.
- 18 Mylėk artimą
ir buk su juo susivienijęs išti-
kimybe.
- 19 Bet jei tu atidengei jo paslaptis,
tu jo nebepavysi.
- 20 Nes kaip žmogus, kurs sunaikina
savo prietelį,
toks ir tas, kurs sunaikina prie-
telystę su savo artimu.
- 21 Kaip tas, kurs paleidžia paukštį
iš savo rankos,
taip ir tu pametei savo artimą
ir jo nebepagausi.
- 22 Nesivyk jo, nes jis toli;
jis ištruko kaip stirna iš tinklo,
nes jo siela sužeista.
- 23 Daugiau tu jo nebegalėsi su-
rišti.
Po keiksmų galima susiderinti,

tinkamesnės valandos. Gr. t.: žiurėk
laiko. — (14) *Nusidėjėlių*... Nurodoma
priežastis, kodėl reikia toli laikytis nuo
neišmintingųjų draugystės. — *Neap-
kenčiamas*: nes jie kalba paikai. Plg.
Pat. 2, 4. — (15) *Kurs daug prisiekia*:
todėl neteisingai naudojasi Dievo vardu.
— *Begėdiškumas*. Gr. t.: ginčas arba

susikirtimas. — (20) *Nes kaip*... Gr. t.:
nes kaip žmogus, kurs sunaikina savo
neprietelį, taip tu pražudei savo artimo
prietelystę. — (22) *Nes jo siela su-
žeista*. Tų ž. nėra gr. t. — (23) *Daugiau*.
Vulg. nurodoma priežastis, kodėl nebe-
galima atgauti prietelio: nes jo žaizda
nebesiduoda perrišti. Gr. t.: nes žaizda

²⁴ denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.

²⁵ Annuens oculo fabricat iniqua, et nemo eum abiiciet:

²⁶ in conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, et super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, et in verbis tuis dabit scandalum.

²⁷ Multa odivi, et non cœquavi ei, et Dominus odiet illum.

²⁸ Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet: et plaga dolosa dolosi dividet vulnera.

²⁹ Et qui foveam fodit, incidet in eam: et qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: et qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

³⁰ Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, et non agnoscet unde adveniat illi.

³¹ Illusio, et improprium superborum, et vindicta sicut leo insidiabitur illi.

³² Laqueo peribunt qui oblectantur casu justorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.

²⁴ bet kuomet atidengiama prietelio paslaptis, tuomet nebėra vilties nelaimimingai sielai.

²⁵ Kas mirkčioja akimi, tas rengia neteisybę, tačiau niekas jo neatmeta.

²⁶ Tavo akyse jis pasaldina savo kalbą ir stebisi tavo žodžiais, bet pagaliaus jis perkreipia savo šneką, ir daro, kad tavo žodžiai rodytusi papiktinimas.

²⁷ Aš daug ko nekenčiu, bet nieko taip labai kaip jo; ir Viešpats jo nekenčia.

²⁸ Kas meta augštin akmenį, tam jis krinta ant galvos, ir klastingas smugis daro žaizdą klastingajam.

²⁹ Kas kasa duobę, pats į ją įkrinta; kas pakiša akmenį artimui, pats į jį užsigauna, ir kas stato kitam žabangus, pats juose žūna.

³⁰ Kas daro pikta pasiketinimą, ant to jis krinta, ir jis nežino, iš kur tai jam ateina.

³¹ Pasityčiojimą ir priekaištą daro puikieji, bet kerštas jų tykoja lyg liutas.

³² Savo kilpoje pražus tie, kurie gėrissi teisiųjų puolimu; ir skausmas juos griaužia anksčiau nekaip jie miršta.

duodasi perrišti. — (24) *Tuomet nebėra...* Gr. t.: jo viltis žūna. Vulg. nelaimingu vadina tą, kurs nustojo prietelio, nes prietelis turtas (6, 14). — (25) *Kas mirkčioja...*: kas veidmainiškai rodosi esąs prietelis, kad juo tikriaus galėtu kenkti. — *Neatmeta*: neatstumia jo už jo veidmainystę. — (26) *Pagaliaus*:

kuomet tu jo nebeinatai. — *Perkreipia...*: pradeda kalbėti apie tave piktai. — (27) *Ir Viešpats*: ne tik aš vienas, bet ir Viešpats, todėl tegul jis nesidžiaugia, nes piktenybę, kurią jis kitiems rengia, kris ant jo paties. — (28) *Kas meta...* Plg. Ps. 7, 17. — (29) *Kas kasa*. Plg. Pat. 26, 27.

³³ Ira et furor, utraque execrabilia sunt,
et vir peccator continens erit illorum.

Caput XXVIII. ¹ Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam,
et peccata illius servans servabit.

² Relinque proximo tuo nocente:
et tunc deprecanti tibi peccata solventur.

³ Homo homini reservat iram,
et a Deo quaerit medelam?

⁴ In hominem similem sibi non habet misericordiam,
et de peccatis suis deprecatur?

⁵ Ipse cum caro sit, reservat iram,
et propitiationem petit a Deo? quis exorabit pro delictis illius?

⁶ Memento novissimorum, et desine inimicari:

⁷ tabitudo enim et mors imminet in mandatis ejus.

⁸ Memorare timorem Dei, et non irascaris proximo.

⁹ Memorare testamentum Altissimi, et despice ignorantiam proximi.

¹⁰ Abstine te a lite, et minues peccata:

³³ Rustybė ir narsas abudu pasibjaurėtinu,
bet žmogus nusidėjėlis laiko juos savyje.

28. perskyrimas. ¹ Kas jieško keršto, tam Viešpats keršys ir laikyte laikys jo nuodėmes.

² Dovanok savo artimui, kurs tau padarė skriaudos,
tuomet ir tau, kuomet tu melsi, bus atleista tavo nuodėmės.

³ Žmogus pasilieka rustybėje link artimo,
tačiau jieško pas Dievą pagydomo.

⁴ Jis neturi pasigailėjimo sau lygiam žmogui,
tačiau maldauja dovanoti sau nuodėmes.

⁵ Pats budamas kunas pasilieka rustybėje
ir meldžia Dievą pasigailėti? Kas gi melsis už jį dėl jo prasi kaltimų?

⁶ Atsimink galą, ir pamesk neprietylę,

⁷ nes jo įsakymuose tau gresia supuvimas ir mirtis.

⁸ Atsimink baimę Dievo
ir nepykk ant savo artimo.

⁹ Atsimink Augščiausiojo sandorą ir nežiurėk artimo paklydimo.

¹⁰ Susilaikyk nuo vaido
ir sumažinsi nuodėmes;

27, 33—28, 30. Reikia saugotis keršto, rustybės, vaidų ir liežuvio nuodėmių.

(33) *Rustybė ir narsas.* Anot gr. t.: ilgas pyktis ir rustybė.

(28, 1) *Kas jieško...* Plg. Atk. 32, 35; Mt. 6, 14; Mk. 11, 25; Rom. 12, 19. —

(2) *Tuomet...* ta sąlyga. — (3) *Žmogus...* budamas tik silpnas tvarinys, nusidėjėlis. —

(4) *Nuodėmės:* kurios juk daug daugiaus sveria kaip artimo prasi kaltimai link jo, nes jis nusidėjo Dievui. —

(5) *Ir meldžia...* pasigailėti. Tų ž.

nėra gr. t. — *Kas gi melsis...* Jis pats nevertas, kad Dievas išklaustų jo maldą už save patį, ir niekas negali arba nenori jo užtarti. Plg. Mt. 6, 15; 18, 32—35; Jok. 2, 13. — (6) *Galą:* paskučiausius dalykus. — (7) *Tau gresia...* Anot gr. t.: (atsimink) apie supuvimą ir mirtį ir pasilik laikytis įsakymų. — (8, 9) *Atsimink...* Anot gr. t.: atsimink įsakymus ir nebark artimo, — Augščiausiojo sandorą ir nematyk prasi kaltimo. — Įsakymas dovanoti neprieteiui parašytas Iš. 23, 4, 5; Kun. 19,

- ¹¹ homo enim iracundus incendit litem,
et vir peccator turbabit amicos,
et in medio pacem habentium immittet inimicitiam.
- ¹² Secundum enim ligna silvæ sic ignis exardescit:
et secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit,
et secundum substantiam suam exaltabit iram suam.
- ¹³ Certamen festinatum incendit ignem:
et lis festinans effundit sanguinem: et lingua testificans adducit mortem.
- ¹⁴ Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit:
et si expueris super illam, extinguetur:
utraque ex ore proficiscuntur.
- ¹⁵ Susurro et bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.
- ¹⁶ Lingua tertia multos commovit, et dispersit illos de gente in gentem.
- ¹⁷ Civitates muratas divitum destruxit,
et domos magnatorum effodit.
- ¹⁸ Virtutes populorum concidit, et gentes, fortes dissolvit.
- ¹⁹ Lingua tertia mulieres viratas ejecit,
et privavit illas laboribus suis.
- ²⁰ Qui respicit illam, non habebit requiem,
nec habebit amicum, in quo requiescat.
- ¹¹ nes rustus žmogus uždega vaidą ir žmogus nusidėjęlis sukelia prietelius vieną prieš kitą ir padaro neprietelystės tarp tų, kurie gyvena rymybėje.
- ¹² Nes kolei yra miške medžių, dega ugnis,
ir koki žmogaus galybė, toki jo rustybė,
ir juo jis turtingesnis, juo augščiau kilsta jo pyktis.
- ¹³ Skubus ginčas sukuria ugnį, greitas vaidas daro kraujo išliejimo
ir liudijąs liežuvis atveda mirtį.
- ¹⁴ Jei tu puti į kibirkštį, ji dega su liepsna,
ir jei į ją spjauni, ji užgesta; abudu dalyku eina iš burnos.
- ¹⁵ Slapčia apkalbinėjas ir dviliežuvis prakeiktas,
nes daro neramybės daugeliui iš tų, kurie gyvena rymybėje.
- ¹⁶ Trečias liežuvis daugelį parvertė ir juos išskirstė iš tautos į tautą;
- ¹⁷ jis sugriovė stiprius turtingųjų miestus
ir išardė didžiųjų namus,
- ¹⁸ sukapojo tautų kariuomenes ir sunaikino galingas tautas.
- ¹⁹ Trečias liežuvis išvarė stropias moteriškes
ir atėmė iš jų jų darbų vaisius.
- ²⁰ Kas jo žiuri, neturės atilsio ir neturės prietelio, su kuriuo turėtų atilsio.

13. 17. 18. — (11) *Sukelia prietelius...*: paleisdamas tarp jų įtarimų ir melo. — (12) *Dega ugnis*. Gr. t. po šitų žodžių duodama dar toks palyginimas: tuo užsidega vaidas, juo smarkesnė kova. — (13) *Liudijąs...*: neteisingai liudijąs. Bet tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (14) *Ji dega...* Taigi, nuo tavęs pareina, ar vaidas tuojau pasibaigs, arba ar jis turi dar labiau užsidegti. — *Iš burnos*.

Rustus žodžiai didina vaidą be jokio galo, prieteliški jį sustabdo, vieni ir kiti eina iš burnos. Plg. Pat. 15, 1; 18, 21. — (15) *Dviliežuvis*: kurs ką kita kalba tau girdint ir ką kita atsitraukęs nuo tavęs. — (16) *Trečias liežuvis*: kurs įsispraudžia tarp dviejų žmonių ir sėja tarp jų nesutikimų. — (18) *Sukapojo...* Ta e. Vulg. priedas. — (19) *Darbų vaisius*. Plg. Pat. 31, 13... — (20) *Ir*

- ²¹ Flagelli plaga livorem facit:
plaga autem linguæ comminuet
ossa.
- ²² Multi ceciderunt in ore gladii,
sed non sic quasi qui interie-
runt per linguam suam.
- ²³ Beatus qui tectus est a lingua
nequam,
qui in iracundiam illius non
transivit,
et qui non attraxit jugum
illius,
et in vinculis ejus non est li-
gatus:
- ²⁴ jugum enim illius, jugum fer-
reum est:
et vinculum illius, vinculum
æreum est.
- ²⁵ Mors illius, mors nequissima:
et utilis potius infernus quam
illa.
- ²⁶ Perseverantia illius non per-
manebit,
sed obtinebit vias injustorum:
et in flamma sua non comburet
justos.
- ²⁷ Qui relinquunt Deum, incident
in illam,
et exardebit in illis, et non
extinguetur,
et immitetur in illos quasi leo,
et quasi pardus lædet illos.
- ²⁸ Sepi aures tuas spinis, linguam
nequam noli audire,
et ori tuo facito ostia, et seras.
- ²¹ Rimbo kirtis padaro randą,
liežuviu gi kirtis sutrupina
kaulus.
- ²² Daugelis krito po kalavijo aš-
menimis,
bet netiek kiek pražuvo per savo
liežuvį.
- ²³ Palaimintas, kas uždengtas nuo
netikuso liežuviu,
kam nereikia kęsti jo piktumo,
kas nevelka jo jungo
ir nesurištas jo pančiais;
- ²⁴ nes jo jungas geležinis jungas
ir jo pančiai žalvariniai pančiai.
- ²⁵ Jo padaryta mirtis pikčiausi
mirtis,
ir velyk mirusiųjų buveinė kaip jis.
- ²⁶ Tačiau ilgam jis nepasiliks.
Jis viešpataus neteisiųjų ke-
liuose,
bet savo liepsna nesudegins
teisiųjų.
- ²⁷ Kurie pameta Dievą, tie jai
tenka;
ji dega juose ir neužgesta.
Jis puola ant jų kaip liutas
ir juos drasko kaip didysai
lušis.
- ²⁸ Aptverk savo ausis erškėčiais,
neklausyk netikuso liežuviu,
savo burnai padaryk durų ir
velkių.

neturės... Gr. t.: ir nebegyvens ramy-
bėje. — (22) *Savo*. Tas ž. Vulg. priedas.
Kalbama šitoje vietoje apie kitų daro-
mus apkalbinėjimus. — (23) *Jo jungo*:
kas nebuvo priverstas kęsti jo (trečio
liežuviu) padaryto kieto apsunkinimo.
— *Nesurištas*...: nebuvo jo belaisvis.
— (24) *Geležinis*: taip sunkus, kad už
jį nėra nieko kito sunkesnio. — (25) *Jo*...
šusirupinimas, kurį padaro piktas ap-
kalbinėjimas, atveda pagaliaus mirtį,
arba: piktas apkalbinėjimas užmuša

žmonių nuomonėje, atima prietelius ir
garbę. — *Ir velyk*... Geriaus eiti į
mirusiųjų buveinę kaip kęsti piktus ap-
kalbinėjimus. — (26) *Tačiau*... Dievas
neleis jam pasilikti prie visų, visus
pasielkti. Plg. Ps. 124, 3. — *Nesudegins*.
Jeita liepsna ir pasieks teisiuosius, Dievas
juos apgins. — (27) *Jai*: pikto liežuviu
liepsnai. — (28) *Aptverk*... Kaip aplink
sodną padaroma tvora iš erškėčių, taip
tu apsaugok savo ausį, kad ji nesiklau-
sytu piktų apkalbinėjimų. Be to gi buk

²⁹ Aurum tuum et argentum tuum
confla,
et verbis tuis facito stateram,
et frenos ori tuo rectos:

³⁰ et attende ne forte labaris in
lingua,
et cadas in conspectu inimi-
corum insidiantium tibi,
et sit casus tuus insanabilis
in mortem.

Caput XXIX. ¹ Qui facit miseri-
cordiam, fœneratur proximo
suo:
et qui prœvalet manu, mandata
servat.

² Fœnerare proximo tuo in tem-
pore necessitatis illius,
et iterum redde proximo in tem-
pore suo.

³ Confirma verbum, et fideliter
age cum illo:
et in omni tempore invenies
quod tibi necessarium est.

⁴ Multi quasi inventionem æsti-
maverunt fœnus,
et prœstiterunt molestiam his,
qui se adjuverunt.

⁵ Donec accipiant, osculantur ma-
nus dantis,
et in promissionibus humiliant
vocem suam:

⁶ et in tempore redditionis postu-
labit tempus,
et loquetur verba tædii et mur-
murationum, *
et tempus causabitur:

²⁹ Sutirpink savo auksą ir savo
sidabrą
ir padaryk savo žodžiams svar-
styklę
ir tikrą brizgilą savo burnai.

³⁰ Saugokis, kad kartais nepul-
tumei liežuvio,
ir nekristumei akyvaizdoje savo
neprietelių, kurie tavęs tykoja,
ir kad tavo puolimas nebutu ne-
pagydomas iki mirčiai.

29. perskyrimas. ¹ Kas pasigaili,
tas skolina savo artimui,
ir kas sušelpia savo ranka, tas
sergi įsakymus.

² Skolink savo artimui jo reik-
mės metu,
bet taip pat atiduok artimui savo
laiku.

³ Atitesėk žodį ir elgkis su juo
ištikimai,
tai kiekvienu metu tu rasi, kas
tau reikalinga.

⁴ Daugelis žiuri į paskolintą dalyką
kaip į radinį
ir dar apmaudo tiems, kurie
juos sušelpė.

⁵ Kolei negauna, jie bučiuoja duo-
dančiojo rankas
ir nuolankiu balsu daro žadė-
jimų;

⁶ atidavimo gi metu reikalauja
atidėliojimo,
kalba apmaudo ir murmėjimo
žodžius
ir teisinasi sunkiais laikais.

gudrus šnekoje. — (29) *Sustiprink...*
Gr. t.: užrišk... (maišelyje, kad jų ne-
prarastumei), kad kas jų iš tavęs nepa-
vogtu. Su tokiuo pat rupestringumu
saugok savo žodžius, pasidaryk sau
svarstyklę ir svarsčių ir rupestringai pa-
sverk savo žodžius, pirma nekaip juos
ištarsi. — *Ir tikrą...* Tų ž. nėra gr. t.
— (30) *Ir kad tavo...* Tą eil. užbaiga
Vulg. priedas.

29, 1—35. Apie skolinimą ir laid-
vimą.

(29, 1) *Skolink savo artimui*: jei
artimas randasi tokiose gyvenimo sąly-
gose, kad paskola darosi jam reikalinga.
Plg. Ps. 36, 26. — *Sergi įsakymus*: pildo
pareigas žmogaus tikrai bijančio Dievo.
Plg. Atk. 15, 7; Kun. 25, 35; Mt. 5, 42.
— (4) *Daro apmaudo*: nenorėdami gra-
žinti skolos. — (5) *Daro žadėjimų*: žada
buti dėkingi ir sugrąžinti skolą paskirtu

- ⁷ si autem potuerit reddere, ad-
versabitur,
solidi vix reddet dimidium,
et computabit illud quasi in-
ventionem:
- ⁸ sin autem fraudabit illum pe-
cunia sua,
et possidebit illum inimicum
gratis:
- ⁹ et convitia et maledicta red-
det illi,
et pro honore et beneficio red-
det illi contumeliam.
- ¹⁰ Multi non causa nequitiae non
fenerati sunt,
sed fraudari gratis timuerunt.
- ¹¹ Verumtamen super humilem
animo fortior esto,
et pro eleemosyna non trahas
illum.
- ¹² Propter mandatum assume pau-
perem:
et propter inopiam ejus ne di-
mittas eum vacuum.
- ¹³ Perde pecuniam propter fra-
trem et amicum tuum:
et non abscondas illam sub la-
pide in perditionem.
- ¹⁴ Pone thesaurum tuum in prae-
ceptis Altissimi,
et proderit tibi magis quam
aurum.
- ¹⁵ Conclude eleemosynam in corde
pauperis,
et hæc pro te exorabit ab omni
malo.

- ⁷ Jei ir gali atiduoti, priešinasi,
atiduoda vos pusę skolos
ir žiuri į tai kaip į radinį.
- ⁸ Jeigu gi ne, jie nusuka jam jo
pinigus,
ir tasai veltui įgija sau neprie-
telį,
- ⁹ kurs jam atsilygina koliojimais
ir keiksmiais
ir už pagarbą ir geradarystę at-
silygina jam šmeižtu.
- ¹⁰ Daugelis neskolina ne dėlei pik-
tumo,
bet bijodami, kad nebutu dovanai
apgauti.
- ¹¹ Tačiau tu buk didžiasielis link
prislėgto
ir negaišk su savo daviniu.
- ¹² Sušelpk beturtį dėlei įsakymo
ir nepalik jo su tuščiomis ran-
komis dėlei jo neturto.
- ¹³ Prarask pinigus dėl savo brolio
ir prietelio
ir neslėpk jų po akmenimi, kad
pražutu.
- ¹⁴ Krauk sau turtą taip, kaip
Augščiausiojo įsakyta,
tai tau bus labiaus naudinga
kaip auksas.
- ¹⁵ Uždaryk išmaldą beturčio šir-
dyje,
ir ji už tave melsis, kad butumei
apsaugotas nuo viso pikta.

met. — (7) *Ir žiuri...* Anot jų skolin-
tojas gavęs atgal vos pusę skolos, turįs
džiaugtis ir laikyti save laimingu, kad
jis nors tiek gavo. Gr. t. žodžius galima
taip suprasti, kad pats skolintojas, kurs
jau laikė savo pinigus žuvusiais, jaučiasi
esąs laimingas, kuomet atgauna bent jų
dalį. — (8) *Jam:* skolintojui. — (10) *Ne
dėlei pikto:* ne dėlto kad jie butu
žmonės kietos širdies. — (11) *Tačiau:*
nors daug skolininkų elgiasi neteisingai.
— *Didžiasielis:* kantriai nukęs jo atidė-

liojimus sugrąžinti skolą, kuomet jis
ištikrųjų neturtingas. — *Negaišk...*
greitai duok, ko jis prašo. — (12) *Dėlei
įsakymo.* Plg. Kun. 19, 10; 23, 22;
Atk. 15, 8. 11; 24, 12... — (13) *Kad
pražutu:* be jokios naudos. Daroma aliu-
zija į paprotį slėpti pinigus, užkasant
juos į žemę. — (14) *Krauk...* Plg. Mt. 6,
19. 20. — (15) *Uždaryk...* Nurodoma
budas, kaip reikia krauti turtai. —
Beturčio širdyje: tai tikriausi vieta,
kurioje tu gali padėti savo pinigais.

¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ Super scutum potentis, et
super lanceam
adversus inimicum tuum pug-
nabit.

¹⁹ Vir bonus fidem facit pro
proximo suo:
et qui perdiderit confusionem,
derelinquet sibi.

²⁰ Gratiam fidejussoris ne obli-
scaris:

dedit enim pro te animam suam.

²¹ Repromissorem fugit peccator
et immundus.

²² Bona repromissoris sibi adscri-
bit peccator:
et ingratus sensu derelinquet
liberantem se.

²³ Vir repromittit de proximo suo:
et cum perdiderit reverentiam,
derelinquetur ab eo.

²⁴ Repromissio nequissima multos
perdidit dirigentes,
et commovit illos quasi fluctus
maris.

²⁵ Viros potentes gyrans migrare
fecit,
et vagati sunt in gentibus alie-
nis.

²⁶ Peccator transgrediens manda-
tum Domini, incidet in pro-
missionem nequam:
et qui conatur multa agere, in-
cidet in iudicium.

¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ Geriaus kaip karžygio sky-
das ir jietis
ji kovos prieš tavo neprietelį.

¹⁹ Geras žmogus laiduoja už savo
artimą
ir kas nustoja gėdos, palieka jį
sau pačiam.

²⁰ Neužmiršk laiduotojo malonės,
nes jis davė už tave savo gyvybę.

²¹ Nusidėjėlis ir suteptasis bėga
nuo to, kurs už juos laidavo.

²² Nusidėjėlis sayinasi sau laiduo-
tojo gėrybes,
ir nedėkingas žmogus pameta tą,
kurs jį išliuosavo.

²³ Žmogus laiduoja už savo artimą,
bet jei tasai nustojo drovus, jis
ano apleidžiamas.

²⁴ Netikęs laidavimas prazudė
daugelį pasiturinčių žmonių
ir blaškė juos kaip jūros ban-
gavimas.

²⁵ Jis išvarė šalin iš namų galingus
vyrus,
ir jie turėjo klaidžioti svetimų
tautų tarpe.

²⁶ Nusidėjėlis, peržengias Viešpa-
ties paliepimą, įkrinta į neti-
kusį laidavimą,
ir kurs mėgina daug daryti, pa-
puola į teismą.

Gr. t.: savo sandėlyje, (kad turėtumei reikalo metu). — *Ir ji*: išmalda, arba: tavo geras darbas. Plg. Jobo 4, 10; aug. 17, 18: — (16. 17. 18) Kaikuriuose gr. ir lot. rankraščiuose šioje vietoje be reikalo įterpta dvi eil., paimti iš 17, 18. 19, kurios neturi jokio sąryšio su kontekstu; todėl tų dviejų eil. nepriimta į Vulg. tik pažymėta jų buvimas kituose rankraščiuose skaitlinėmis 16. 17. — (19) *Geras*... Tai kitas budas sušelpiti artimus savo lobiu. Ko reikia žiūrėti laiduojant, pasakyta aug. 8, 16. — *Jį sau pačiam*. Kaikurie aiškintojai su-
pranta šituos žodžius apie tą, kurs lai-
davo už savo artimą ir kurio tas artimas išsižada. Tokį aiškinimą patvirtina

20. e. žodžiai. — (20) *Nes jis davė*...: jis statė save į pavojų visako nustoti dėlei tavęs. Plg. Pat. 11, 15; 17, 18; 22, 26. — (21) *Nusidėjėlis*... Tos eil. nėra gr. t. — (22) *Sayinasi*...: kuomet jis savo kalčia išaikvojęs savo lobį pats nebegali užmokėti skolos ir taip pri-
verčia mokėti už save savo laiduotoją. — *Nedėkingas*. Toks jis pasirodo savo pasielgimu. — *Išliuosavo*: iš pavojaus patekti į kalėjimą, į kurį negalys už-
mokėti savo skolos skolininkas turėjo būti įmestas. — (23) *Žmogus*... Tos eil. nėra gr. t. Ji rasi tik kitoks vertimas 19. e. ž. — (24) *Netikęs*. Tas ž. Vulg. paaiškinimas. — (25) *Galingus*: savo lobiu. — (26) *Netikusi*. Vulg. paaiškini-

- 27 Recupera proximum secundum virtutem tuam,
et attende tibi ne incidas.
- 28 Initium vitæ hominis aqua
et panis, et vestimentum,
et domus protegens turpitudinem.
- 29 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum,
quam epulæ splendidæ in peregre sine domicilio.
- 30 Minimum pro magno placeat tibi,
et improprium peregrinationis non audies.
- 31 Vita nequam hospitandi de domo in domum:
et ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.
- 32 Hospitabitur, et pascet, et potabit ingratos,
et ad hæc amara audiet.
- 33 Transi hospes, et orna mensam:
et quæ in manu habes, ciba ceteros.
- 34 Exi a facie honoris amicorum meorum:
necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.
- 35 Gravia hæc homini habenti sensum:
- 27 Sušelpk artimą, kiek tu išsigali, bet žiurėk savęs, kad nepul-tumei.
- 28 Pirmiausi dalykai žmogaus gyvenime vanduo ir duona, taippat drabužis ir namai plikumui uždengti.
- 29 Velyk beturčio maistas po lentų stogu
kaip puikūs pokiliai svetimoje šalyje be nuolatinės buveinės.
- 30 Tenkinkis mažu, lyg-kad tai butu daug,
ir tau nereiks klausytis priekaištų, kokių daroma keleiviams.
- 31 Netikęs gyvenimas keliauti iš namų į namus;
kame kas svečias, ten jis negali elgtis su pasitkėjimu ir atverti burnos.
- 32 Jis vaišins, valgydins ir girdys nedėkingus,
ir be to turės klausytis karčių dalykų.
- 33 „Eik čia, svety, tiesk stalą
ir ką turi rankoje, tuo valgydink kitus.
- 34 Išeik, kad butu vietos mano gerbiams prieteliams;
man reikia mano namų, nes pas mane užėjo mano brolis“.
- 35 Tai sunkūs dalykai žmogui, turinčiam jausmų,

mas. — (28) *Pirmiausi dalykai...*: dalykai, kad butu galima apsieiti be kitų laidavimo ir skolintų pinigų. Pirmieji ir svarbiausi maisto dalykai vanduo ir duona (plg. 1 Tim. 6, 8), apsidengimo gi drabužis ir namai. Plikumas uždengiama drabužiais. Paminėti gi čia namai rasi vėlesniųjų laikų priedas. Plg. žem. 39, 31. — (29) *Velyk...* Gerbiančiam save žmogui sunku gyventi svetimomis išlaidomis. — (30) *Tenkinkis...*: pasilikk namie, tenkindamos tuo, kas tavo, ir neįieškok svetur geresnio pragyvenimo. — *Keleiviams*: kurie turi šauktis į kitų svetmylystę. — (31) *Netikęs*: sujungtas su visokiomis sunkenybėmis. — *Negali elgtis su pasitikė-*

jimu: nebeturi laisvės. Tie ž. Vulg. priedas. — (32) *Jis vaišins...* Gr. t.: tu vaišinsi ir tt. Nors tu, budamas svečias, tiems, kurie tave priima į savo namus, teiktumei valgių ir gėrimų, tu nesusilauksi tikro dėkingumo; be to dar turėsi klausytis karčių žodžių. Turtingas keleivis, kurs už svetmylystę gali užsimokėti, gauna kėsti tokių dalykų, juo gi daugiaus beturtis. — (33) *Eik...* Taip atsiliepia į svečių namų savininkas. — (34) *Išeik...* Pavaišinęs, kuo turėjo, namų savininko svečius, pats keleivis turi pasitraukti, nes atėjęs vertesnis už jį arba arčiau stovis paties šeimininko. — (35) *Tai sunkūs dalykai*: koneveikimai, kurių tenka girdėti priimtam

Correptio domus, et impro-
perium foeneratoris.

Caput XXX. ¹ Qui diligit filium
suum, assiduat illi flagella,
ut lætetur in novissimo suo,
et non palpet proximorum
ostia.

² Qui docet filium suum, lauda-
bitur in illo,
et in medio domesticorum in
illo gloriabitur.

³ Qui docet filium suum, in zelum
mittit inimicum,
et in medio amicorum gloriabi-
tur in illo.

⁴ Mortuus est pater ejus, et quasi
non est mortuus:
similem enim reliquit sibi post
se.

⁵ In vita sua vidit, et lætatus
est in illo:
in obitu suo non est contrista-
tus,
nec confusus est coram inimicis.

⁶ Reliquit enim defensorem do-
mus contra inimicos,
et amicis reddentem gratiam.

⁷ Pro animabus filiorum colliga-
bit vulnera sua,
et super omnem vocem turba-
buntur viscera ejus.

⁸ Equus indomitus evadit durus,
et filius remissus evadet præ-
ceps.

priekaištai dėlei buto ir skolin-
tojo koliojimai.

30. perskyrimas. ¹ Kas myli savo
sūnų, dažnai jį plaka,
kad juo džiaugtusi savo gale
ir jam nereiktu belsti artimų
durų.

² Kas mokina savo sūnų, bus
giriamas dėlei jo
ir juo girsis savo namiškių tarpe.

³ Kas mokina savo sūnų, sužadina
neprietelio pavydą
ir gali juo girtis prietelių tarpe.

⁴ Miršta jo tėvas, tai esti taip
lyg-kad nebutu miręs,
nes jis paliko po savęs panašų
į save.

⁵ Gyvas budamas jis jį matė ir
džiaugėsi;
mirdamas nebuvo nuliudintas
ir sugėdintas savo neprietelių
akyvaizdoje,

⁶ nes paliko namų gynėją prieš
neprietelius
ir atsilyginantį dėkingumu prie-
teliams.

⁷ Dėlei vaikų sielų jis perriša jų
žaidzas,
ir prie kiekvieno balso susiju-
dina jo viduriai.

⁸ Nesuvaldytas arklys darosi
stangus,
ir palaidas sunus darosi atkaklus.

į svetimus namus, ir priekaištai, kokių
daro skolintojas.

30, 1—13. Apie vaikų auklėjimą.

(30, 1) *Kas myli...*: tikrai myli, nori
jam pagaminti gerumo ir laimės. Plg.
Pat. 13, 24; 14, 24; 23, 13. — *Ir jam...*:
kad jam, išaikvojus savo lobį, nereiktu
elgetauti. Bet tų ž. nėra gr. t. —
(2) *Kas...* Plg. Pat. 29, 17. — (3) *Su-
žadina...* Neprietelis pavydės tėvui
garbės, kokią jam daro gerai išauklėtas
sūnus. Plg. Atk. 6, 7. — (4) *Nes jis
paliko...* Sunus lyg-kad tėsa tėvo gyve-
nimo, jo dorumo, garbės ir tt. Taip

sunus ir prie gyvos tėvo galvos ir jam
mirus yra jam paguoda (5. e.) — (5) *Ir
sugėdintas...* Nors jis miršta, bet neprie-
teliai negali pasidžiaugti ta mirtimi, nes
liko mirusiojo sunus, kurs jo vertas.
Bet tų ž. nėra gr. t. — (7) *Dėlei vaikų.*
Tikriaus anot gr. t.: kas savo sūnų
lepina, perriša jo žaidzas. — Kuomet
sūnui atsitinka tik kas nors priešinga,
tėvas esti juo bailiai susirupinęs ir
ištiktas kiekvienu jo sušukimu į širdį
nedrįsta kiekiaus jo nubausti. Arba:
tėvas gaus perrišti žaidzas, kurias jam
padarys sunus. — (8) *Nesuvaldytas...*
Arklys reikia valdyti brizgilais ir pen-

- ⁹ Lacta filium, et paventem te faciet:
lude cum eo, et contristabit te.
- ¹⁰ Non corrideas illi: ne doleas, et in novissimo obstupescant dentes tui.
- ¹¹ Non des illi potestatem in juventute,
et ne despicias cogitatus illius.
- ¹² Curva cervicem ejus in juventute,
et tunde latera ejus dum infans est,
ne forte induret, et non credat tibi,
et erit tibi dolor animæ.
- ¹³ Doce filium tuum, et operare in illo,
ne in turpitudinem illius offendas.
- ¹⁴ Melior est pauper sanus, et fortis viribus,
quam dives imbecillis et flagellatus malitia.
- ¹⁵ Salus animæ in sanctitate justitiæ melior est omni auro et argento:
et corpus validum quam census immensus.
- ¹⁶ Non est census super censum salutis corporis:
et non est oblectamentum super cordis gaudium.
- ¹⁷ Melior est mors quam vita amara:
- ⁹ Lepink sunų ir tu turėsi jo bi-joti;
žaisk su juo, ir jis tave nuliudins.
- ¹⁰ Nejuokauk su juo, kad tau nereiktu kentėti
ir galų gale griežti savo dantimis.
- ¹¹ Neduok jam valdžios jaunystėje
ir nelaikyk nieku jo mūnčių.
- ¹² Lenkk jo sprandą jaunystėje
ir daužyk jo šonus, kolei jis vaikas,
kad kartais jis nepasidarytu kietsprandis ir tavęs nebe-klausytu,
ir butu tau sielos skausmo.
- ¹³ Mokyk savo sunų ir darbuokis ant jo,
kad neturėtumei negarbės dėlei jo begėdystės.
- ¹⁴ Velyk beturtis sveikas ir pilnas įiegu
kaip silpnas ir ligos kankinamas turtuolis.
- ¹⁵ Sielos sveikata teisybės šventume geresnė už visą auksą ir sidabrą
ir sveikas kunas už nesuskaito-mus turtus.
- ¹⁶ Nėra didesnio turto kaip kuno sveikatos turtas,
ir nėra didesnio pasigėrėjimo kaip širdies džiaugsmas.
- ¹⁷ Geriaus mirtis kaip kartus gyvenimas

tinais, sunus gi reikia auklėti kietumu ir bausmė. Plg. 29, 15. — (9) *Žaisk su juo...*: palikdamas jį nenubaustą už jo piktus darbus arba net juos pagirdamas. — (10) *Nejuokauk...*: kuomet jis tave išdykusiai išjuokia. — *Kęsti...*: kuomet jis pateks į tikrą nelaimę ir išeis aikštėn visas jo piktumas. — (11) *Nelai-kyk...*. Anot gr. t.: nenematyk jo prasikaltimų, tu nepalik jo nesudraudęs už jo prasikaltimus. — (12) *Lenkk...* Plg. aug. 7, 25. — (13) *Darbuokis...*: pratink jį ir versk dirbti.

30, 14—27. Reikia rupintis kuno sveikata ir šalinti nuo savęs sielos rūpesčiai.

(15) *Sielos...* Gr. t.: sveikata ir kuomet kas gerai jaučiasi. Vulg. vertėjas suprato pirmą žodį apie sielą ir priduria, kad sielos sveikata apsirėškianti šventumu ir teisybe. — (16) *Nėra didesnio...* Vidujinis širdies džiaugsmas perviršija visus kitus džiaugsmus ir pasigėrėjimus taip kaip sveikata turtus. — (17) *Kaip kartus gyvenimas*: kaip gyventi be širdies pasigėrėjimo ir be sveikatos.

- et requies æterna quam languor
perseverans.
- ¹⁸ Bona abscondita in ore clauso,
quasi appositiones epularum cir-
cumpositæ sepulchro.
- ¹⁹ Quid proderit libatio idolo?
nec enim manducabit, nec odora-
bit:
- ²⁰ sic qui effugatur a Domino,
portans mercedes iniquitatis:
- ²¹ videns oculis, et ingemiscens,
sicut spado complectens vir-
ginem, et suspirans.
- ²² Tristitiam non des animæ tuæ,
et non affligas temetipsum in
consilio tuo.
- ²³ Jucunditas cordis hæc est vita
hominis,
et thesaurus sine defectione
sanctitatis: et exultatio viri
est longævitas.
- ²⁴ Miserere animæ tuæ placens
Deo, et contine:
congrega cor tuum in sancti-
tate ejus,
et tristitiam longe repelle a te.
- ²⁵ Multos enim occidit tristitia,
et non est utilitas in illa.
- ir amžinas atilsis kaip nesibai-
gianti liga.
- ¹⁸ Gėrybės nepasiekiamos, kuomet
burna užverta,
kaip pokilių valgiai padėti ap-
link kapą.
- ¹⁹ Ką padės liejamoji auka stabui?
Juk jis nevalgo ir neužuodžia.
- ²⁰ Taip ir tas, kurs vejamas Vieš-
paties;
jis nešasi užmokesnį už netei-
sybę.
- ²¹ Jis mato akimis ir vaitoja,
kaip romytinis kurs apkabina
mergaite ir dusauja.
- ²² Neduok nuliudimo savo sielai
ir nevargink savęs savo min-
timis.
- ²³ Širdies linksmumas tai žmogaus
gyvenimas
ir neišsemiamas šventumo išdas;
džiaugsmas prailgina žmogui gy-
venimą.
- ²⁴ Pasigailėk savo sielos patikdamas
Dievui ir buk susilaukęs;
surinkk savo širdį jos šventume
ir varyk toli nuo savęs liudnumą.
- ²⁵ Nes liudnumas užmušė daugelį
ir nėra jame naudos.

— (18) *Gėrybės...* Anot gr. t.: gėrybės piliamos į užvertą burną. — Tokiomis gėrybėmis čia autorius vadina geriausius valgius, kurių kas nors negali valgyti, net ir į burną imti dėlei nesveikatos. — *Kaip pokilių...* Aliuzija į senobės paprotį dėti valgių ant mirusiojo kapo, lyg-kad jiems tai būtų reikalinga. Plg. Tob. 4, 18. — (19) *Ką padės...* Plg. Dan. 14, 6. — (20) *Kurs vejamas...* kurį Viešpats persekioja nelaimėmis. — *Jis nešasi...* Paaškinama, kodėl Viešpats jį aplankė liga. Bet tą ž. nėra gr. t. — (21) *Mato akimis:* pageidimas jame eina didyn. Plg. aug. 20, 2. — (22) *Neduok...* Plg. Pat. 12, 25; 15, 13; 17, 22. — (23) *Tai žmogaus...*: padaro,

kad žmogus naudojasi gyvenimu, jį išlaiko ir prailgina. — *Ir neišsemiamas šventumo išdas.* Tų ž. nėra gr. t. Jais paaškinama, kad čia turima omenyje ypač dvasios linksmumas, kurs kilsta iš dorybės. — (24) *Patikdamas Dievui ir buk susilaukęs.* Tų ž. nėra gr. t. — *Surinkk... šventume.* Gr. t.: ramink savo širdį. Po šitos 24. e. graik. rankraščiuose dedama tai, ką randame Vulg. 33, 16 iki 36, 13, po to gi straipsnio tai kas yra Vulg. 30, 25—33, 16. Bet tik Vulg. tvarka tikra. Jos reikalauja sąryšis su kontekstu ir jai pritaria ebr. t. Gr. t. tvarka matomai radosi iš vieno seniausio rankraščio, kuriame tuodu straipsniu permaininga vietomis. — (25) *Nes...*

²⁶ Zelus et iracundia minuunt dies,
et ante tempus senectam addu-
cet cogitatus.

²⁷ Splendidum cor, et bonum in
epulis est:
epulæ enim illius diligenter
fiunt.

Caput XXXI. ¹ Vigilia honestatis
tabefaciet carnes,
et cogitatus illius auferet som-
num.

² Cogitatus præscientiæ avertit
sensum,
et infirmitas gravis sobriam
facit animam.

³ Laboravit dives in congrega-
tione substantiæ,
et in requie sua replebitur
bonis suis.

⁴ Laboravit pauper in diminu-
tione victus,
et in fine inops fit.

⁵ Qui aurum diligit, non justifi-
cabitur:
et qui insequitur consumptio-
nem, replebitur ex ea.

⁶ Multi dati sunt in auri casus,
et facta est in specie ipsius
perditio illorum.

⁷ Lignum offensionis est aurum
sacrificantium:
væ illis, qui sectantur illud,
et omnis imprudens deperiet
in illo.

²⁶ Pavydas ir rustybė trumpina
dienas
ir susirupinimas atveda senatvę
pirm laiko.

²⁷ Skaisti ir gera širdis apsireiškia
pokiliuose,
nes jos pokiliai rupestingai pri-
rengiami.

31. perskyrimas. ¹ Budėjimas dėl
turtų džiovina kuną
ir rupestis apie juos atima miegą.

² Susirupinimas ateitimi iškreipia
mintis,
ir sunki liga daro sielą blaivią.

³ Turtingas vargsta berinkdamas
lobį,
ir savo atilsyje jis pilnas savo
gėrybių.

⁴ Beturtis vargsta dėl menko iš-
laikymo
ir pagaliaus iš jo darosi elgėta.

⁵ Kas mėgsta auksą, nebus be
prasikaltimo,
ir kas jieško sugedimo, bus jo
pilnas.

⁶ Daugelis nupuolė dėlei aukso,
ir jo gražumas buvo jų žuvinas.

⁷ Aukšas užsigavimo rąstas tiems,
kurie jam aukoja;
deja tiems, kurie jo jieško,
ir kiekvienas neišmintingas žūna
per jį.

Plg. 2 Kor. 7, 10. — (26) *Pavydas...*
Plg. Pam. 11, 10. — (27) *Skaisti...*
Anot gr. t. blizganti (duosni) ir gera
širdis rupinasi savo stalo valgiais.

31, 1—11. Apie turtus.

(31, 1) *Atima miegą:* ir taip silpnina
kuną. — (2) *Susirupinimas...* Ebr. t.:
rupesnis pragyvenimu nuvaro šalin
miegą ir sunki liga nuvaro miegą. —
(4) *Dėl menko...* Beturčio vargų tikslas
menkas išlaikymas. — *Ir pagaliaus...*
Gr. t.: ir kuomet jis ilsisi, jis darosi

visai neturtingas. Plg. Mt. 13, 12. Taigi,
ar reikia girti turtuolio likimas? Atsa-
kymas duodama 5—7 eil.: geidimas
aukso pigiai pasidaro perdaug galingas
ir atveda šmogų į neteisybę ir tt. —
(5) *Kas jieško...* Anot ebr. t.: kas jieško
aukso (apgaulingo žemės turto), tas jo
suklaidinamas. Plg. Pat. 28, 20. —
(6) *Nupuolė: pražuvo.* — *Ir jo gražumas...*
Anot gr. t.: ir jų žuvinas buvo ties jais
(tuojau juos pasiekė). — (7) *Jam*
aukoja: tarsi duoda jam dievišką garbę.
Plg. Kol. 3, 5. — *Deja tiems, kurie jo*

⁸ Beatus dives, qui inventus est sine macula:

et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, et thesauris.

⁹ Quis est hic, et laudabimus eum?

fecit enim mirabilia in vita sua.

¹⁰ Qui probatus est in illo, et perfectus est,

erit illi gloria aeterna:

qui potuit transgredi, et non est transgressus:

facere mala, et non fecit:

¹¹ ideo stabilita sunt bona illius in Domino,

et eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

¹² Supra mensam magnam sedisti?

non aperias super illam faucem tuam prior.

¹³ Non dicas sic: Multa sunt, quae super illam sunt:

¹⁴ memento quoniam malus est oculus nequam.

¹⁵ Nequius oculo quid creatum est?

ideo ab omni facie sua lacrymabitur, cum viderit,

¹⁶ ne extendas manum tuam prior, et invidia contaminatus erubescas.

⁸ Palaimintas turtuolis, kurs atras-tas be dēmēs,

kurs nenuėjo paskui auksą ir neturėjo vilties piniguose ir turtuose.

⁹ Kas jis, ir mes jį girsime? nes jis padarė stebuklingų dalykų savo gyvenime.

¹⁰ Kas buvo juo išmėgintas ir rastas tobulas?

tokiam bus amžino gyriaus.

Kas galėjo peržengti ir neperžengė,

daryti pikta ir nedarė?

¹¹ Todėl jo gėrybės patvirtintos Viešpaties,

ir visas šventųjų susirinkimas skelbs jo išmaldas.

¹² Jei tu atsisėdi prie didelio stalo,

neišsižiok ant jo pirmas.

¹³ Nesakyk taip: Daug dalykų ant jo padėta.

¹⁴ Atsimink, kad pavydinti akis netikusi.

¹⁵ Koks sutverta piktesnis už akį dalykas?

todėl jį ašaroja ant kiekvieno dalyko, kurį pamato.

¹⁶ Netiesk pirmas savo rankos, kad nebutumui pavydo suteptas ir tau nereiktu rausti.

įieško. Tie ž. Vulg. priedas. — (8) *Palaimintas*... Kadangi turtai priežastis taip daugelio nuodėmių ir žuvimo, tai reikia skelbti esant laimingą tą, kurs viso apšiai turėdamas ir vyliojamas į nuodėmę, randamas nesuteptas, nes jį gyvena negeisdamas turtų. — *Ir neturėjo*... *turtuose*. Vulg. priedas, kuriuo paaiškinama, kas tai yra eiti paskui auksą, arba norima pažymėti godulingųjų praskaltimas, kurių visa viltis turtuose. Plg. 1 Tim. 6, 17. — (9) *Nes jis*... Tas sunkus dalykas žmonėse, bet galimas Dievui. Plg. Mt. 19, 26. — *Savo gyvenime*. Ebr. t.: savo tautoje (tarp tų, kurie kitaip elgiasi). — (10) *Kas buvo juo išmėgintas*: kas pagundojo į pikta, kokią paprastai daro auksas, rastas

istirtas. — (11) *Viešpaties*. Vulg. priedas. — *Jo išmaldas*: jo gailėstingumo darbus, kuriems jis sunaudoja savo turtus.

31, 12—32, 17. Apie pasielgimą pokiliuose.

(12) *Prie didelio stalo*: prie stalo apkrauto daugybe valgių. — *Pirmas*. To ž. nėra kituose tekstuose. Jis ir nereikalingas, nes nei vienam iš sėdinčiųjų prie stalo nepritinka rodyti savo godumą. Anot ebr. t. ir syr. t. persėjimais čia duodami jaunikaičiams. — (13) *Nesakyk*: lyg-kad teisindamas savo godumą. — (16) *Pirmas*. Nėra gr. t. — *Kad nebutumui pavydo*... Tie ž. iki eil. galui Vulg. priedas. — (17) *Nebuk pergreitas*...

- 17 Ne comprimaris in convivio.
 18 Intellige quæ sunt proximi tui ex te ipso:
 19 utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne, cum manducas multum, odio habearis.
 20 Cessa prior causa disciplinæ: et noli nimius esse, ne forte offendas.
 21 Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.
 22 Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem.
 23 Vigilia, cholera, et tortura viro infrunito:
 24 somnus sanitatis in homine parco, dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur.
 25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, evome: et refrigerabit te, et non adduces corpori tuo infirmitatem.
 26 Audi me fili, et ne spernas me: et in novissimo invenies verba mea.
- 17 Nebuk pergreitas pokilyje.
 18 Suprask iš savęs, kas priguli tavo artimui.
 19 Naudokis kaip žmogus susilaukęs tuo, kas ties tavim dedama, kad daug valgydamas nebutumei laikomas neapykantoje.
 20 Baigk pirmas dėlei drausmės ir nebuk nepasotinamas, kad kartais nepapiktintumei.
 21 Jei tu sėdi tarp daugelio, netiesk anksčiau už juos savo rankos ir neprašyk pirmas gerti.
 22 Kaip gi labai užtenka išauklėtam žmogui nedaug vyno! Miegodamas tu nebusi jo apsunkintas ir nejausi skausmo.
 23 Nemiegojimas, vėmimas ir vidurių skausmai sutinka nesusivaldantį žmogų.
 24 Sveiko miego turi susilaukęs žmogus; jis miega iki rytui, ir jo siela gėrisi jame.
 25 Jei tu apsisunkinai daug valgydamas, atsikelk iš kitų tarpo ir išvemk, tai tau palengvės, ir tu neatvesi ant savo kūno ligos.
 26 Pasiklausyk manęs, sunau, ir neniekink manęs; galų gale tu rasi, kad mano žodžiai tiesa.

Anot gr. t.: ir nesiveržk draug su juo į bliudą. — Imant valgius rankomis ir siekiant į bliudą, kuomet kas nors kitas jau ima sau iš jo, pigiai galėjo atsitikti, kad abiejų rankos susidurs pačiame bliude; tai gi buvo negražu. — (18) *Tavo artimui.* Gr. ir ebr. t. dar pridurta: ir kiekviename dalyke svarstyk, (ką tu darai). — (19) *Susilaukęs.* Vulg. paaiškinimas. — *Kad daug...* Anot gr. t.: ir nečiauksėk, kad nebutumei nekenčiamas. — (21) *Ir neprašyk pirmas gerti.*

Tų ž. nėra gr. t. — (22) *Vyno.* To ž. nėra gr. t. ir jis čia ne vietoje. Gr. t.: kaip gi nedaug valgių tereikia išauklėtam žmogui, ir savo guolyje jis nejaucia dusulio. — (24) *Jis miega...* Anot gr. t.: jis anksti keliasi, ir jo siela su juo, t. y. jis jaučiasi atsiilsėjęs ir tuojau gali užsiimti savo reikalais. — (25) *Ir išvemk...* Tokių pamokymų ištikrųjų duodavo senobės medicina. Gr. t. kairie taip verčia: gerai pasivaikščiok ir tu rasi atilsio. — (26) *Neniekink manęs..*

- ²⁷ In omnibus operibus tuis esto
velox,
et omnis infirmitas non occurret
tibi.
- ²⁸ Splendidum in panibus benedi-
cent labia multorum,
et testimonium veritatis illius
fidele.
- ²⁹ Nequissimo in pane murmura-
bit civitas,
et testimonium nequitiae illius
verum est.
- ³⁰ Diligentes in vino noli provo-
care:
multos enim exterminavit vi-
num.
- ³¹ Ignis probat ferrum durum:
sic vinum corda superbiorum
arguet in ebrietate potatum.
- ³² Aequa vita hominibus vinum
in sobrietate:
si bibas illud moderate, eris
sobrius.
- ³³ Quae vita est ei, qui minuitur
vino?
- ³⁴ Quid defraudat vitam? Mors.
- ³⁵ Vinum in iucunditatem crea-
tum est,
et non in ebrietatem, ab initio.
- ³⁶ Exultatio animae et cordis vi-
num moderate potatum.
- ³⁷ Sanitas est animae et corpori
sobrius potus.
- ³⁸ Vinum multum potatum irri-
tationem,
et iram, et ruinas multas facit.
- ²⁷ Visuose savo darbuose buk stro-
pus,
ir joki liga nesutiks tavęs.
- ²⁸ Kas gausiai dalija duonos, tą
giria daugelio lupos,
ir liudijimas apie jo gerumą
pasitikėjimo vertas.
- ²⁹ Miestas murma prieš tą, kurs
spuli duonos,
ir liudijimas apie jo šykštumą
tikras.
- ³⁰ Neragink gerti tų, kurie mėgsta
vyną,
nes vynas pražudė daugelį.
- ³¹ Ugnis mėgina geležies kietumą,
taip vynas, jei jo geriama lig
girtumui, išduoda puikiųjų
širdis.
- ³² Jei vyno geriama su blaivumu,
jis duoda žmonėms ramaus
gyvenimo;
jei jo geri su saiku, busi blaivus.
- ³³ Koks gyvenimas tam, kuriam
truksta vyno?
- ³⁴ Kas atima gyvybę? Mirtis.
- ³⁵ Vynas sutvertas nuo pat pra-
džios pasilinksmini
ir nepasigerti.
- ³⁶ Jei vyno geriama su saiku, jis
daro džiaugsmo sielai ir šir-
džiai.
- ³⁷ Blaivus gėrimas sveikas sielai ir
kunui.
- ³⁸ Vynas, jei jo daug geriama, pa-
daro barnių,
rustybės ir daug nuostolių.

nelaikyk mano nurodymų niekingais.
— *Rasi*: savo paties pamokintas pri-
tyrimo. — (30) *Neragink... vyną*. Gr. t.:
nebūk karžygis vyno gėrime. Plg. Iz.
5, 22; Jud. 13, 4. — (31) *Ugnis*... Anot
gr. t.: krosnis ištiria ašmenis panėrime
(geležį, paneriant į vandenį, ar ji labiaus
ar mažiaus kieta). Taip vynas širdis
puikiųjų vaide. — Kame yra piktumo,

vynas iškelia jį aikštėn. — (32) *Jei
vyno*... Anot gr. t. vynas lyg gyvybė
žmogui. — *Jei jo geri*... Tų ž. nėra gr. t.
— (34) *Kas*... Tos eil. nėra gr. t. —
(35) *Vynas*. Toki buvo Dievo valia,
sutveriant. Plg. Ps. 103, 15; Pat. 31, 4.
— *Ir ne pasigerti*. Vulg. priedas. —
(36) *Su saiku*. Anot gr. t.: laiku. —
(38) *Vynas*... Tos eil. nėra gr. t. —

³⁹ Amaritudo animæ vinum multum potatum.

⁴⁰ Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, et faciens vulnera.

⁴¹ In convivio vini non arguas proximum:
et non despicias eum in iucunditate illius:

⁴² verba improprietatis non dicas illi:
et non premas illum in repetendo.

Caput XXXII. ¹ Rectorem te posuerunt? noli extolli:
esto in illis quasi unus ex ipsis.

² Curam illorum habe, et sic conside,
et omni cura tua explicita recumbe:

³ ut læteris propter illos, et ornamentum gratiæ accipias coronam,
et dignationem consequaris corrogationis.

⁴ Loquere major natu: decet enim te

⁵ primum verbum diligenti scientia,
et non impediās musicam.

⁶ Ubi auditus non est, non effundas sermonem,
et importune noli extolli in sapientia tua.

³⁹ Vynas, jei jo daug geriama, yra sielos kartybė.

⁴⁰ Girtuoklystės išdrisimas priežastis pasipiktinimo paikam; vynas sumažina stiprybę ir daro žaizdų.

⁴¹ Gerdamas vyno nedaryk priekaištų artimui
ir jo neniekink jojo linksmybėje.

⁴² Nesakyk jam koliojimo žodžių ir neslėgk jo reikalavimais.

32. perskyrimas. ¹ Jei tave, paskyrė viršininku, tu nesiaugstink;

buk jų tarpe kaip vienas iš jų.

² Rupinkis! jais ir tik tuomet atsisek:

ilsėkis, kuomet busi atlikęs visą savo rūpesnį,

³ kad linksmintumeis dėlei jų.
kad imtumei garbės vainiką
ir gautumei pripažinimo iš pakviestųjų.

⁴ Kalbėk, jei tu vyriausias, nes tau pritinka ⁵ su tikru žinojimu tarti pirmą žodį, bet netrukdyk muzikos.

⁶ Kame niekas nesiklauso, ten nekalbėk
ir nesididžiuok nelaiku savo išmintimi.

(40) *Girtuoklystės...* Gr. t.: girtuoklystė didina paikojo narsą iki papiktinimui, silpnina jo įiegas ir padaro jam žaizdų. — (41) *Gerdamas...* Anot gr. t.: draugystėje, kame geriama vyno. — Kartus priekaištai, paniekinimo žodžiai galėtų tose aplinkybėse sukelti vaidą, kurs turėtų blogiausių pasekmių.

(32, 1) *Viršininku...* Autorius, gyvendamas Aigypse, kalba laikydamos viešpatavusių tenai tuomet įpročių. Didesniuose pokiliuose išsirinkdavo vieną

viršininku, pokilio karaliumi. Plg. Jono 2, 8. — (3) *Dėlei jų*: kuomet jie džiaugiasi, kad visa geroje tvarkoje. — *Ir gautumei...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (4) *Kalbėk...* Pamokymas apie tai, kas ir kaip turi kalbėti pokiliuose. Gr. t.: kalbėk, tu, seni, nes tau tai pritinka, su tikru žinojimu. — Kalbėk tačiau ne be paliovos, kaip kad šnekų seneliai paprastai mėgsta daryti, bet palik liuso laiko muzikai ir giedojimui. Plg. Iz. 5, 12. — (5) *Muzikos*. Ebr. t.:

- ⁷ Gemmula carbunculi in orna-
mento auri,
et comparatio musicorum in con-
vivio vini.
- ⁸ Sicut in fabricatione auri si-
gnum est smaragdi,
sic numerus musicorum in ju-
cundo et moderato vino.
- ⁹ Audi tacens,
et pro reverentia accedet tibi
bona gratia.
- ¹⁰ Adlescens loquere in tua causa
vix.
- ¹¹ Si bis interrogatus fueris, ha-
beat caput responsum tuum.
- ¹² In multis esto quasi inscius,
et audi tacens simul et quæ-
rens.
- ¹³ In medio magnatorum non præ-
sumas:
et ubi sunt senes, non multum
loquaris.
- ¹⁴ Ante grandinem præibit co-
ruscatio:
et ante verecundiam præibit
gratia,
et pro reverentia accedet tibi
bona gratia.
- ¹⁵ Et hora surgendi non te tri-
ces:
præcurre autem prior in do-
mum tuam,
et illic advocare, et illic lude,
- ⁷ Kaip brangus rubinas auksiniame
papuošale,
taip muzikų žaidimas pokilyje
su vynu.
- ⁸ Kaip smaragdo antspaudas auk-
siniame apdare,
taip muzikų choras pokilyje,
kuriame geriama vyno link-
smai ir su saiku.
- ⁹ Klausykis tylėdamas,
ir savo drovumu tu įgysi palan-
kumo.
- ¹⁰ Jaunikaiti, vos savo reikale te-
kalbėk.
- ¹¹ Jei busi paklaustas du kartu,
tuomet trumpai atsakyk.
- ¹² Daugelyje dalykų buk lyg ne-
žinas;
klausykis tylėdamas ir draug
klausinėdamas.
- ¹³ Didžiunų tarpe nebuk perdaug
drąsus
ir, kame yra senių, daug nekal-
bėk.
- ¹⁴ Pirm krušos žaibuoja
ir drovumo priešakyje eina ma-
lonė,
ir pagarba tu įgysi sau palan-
kumo.
- ¹⁵ Atėjus valandai keltis, negaišk,
bet bėgk pirmas į savo namus,
į ten pasitraukk, tenai žaisk

giedojimo. — (7) *Kaip brangus...* Gr. t.: antspauda žiedas iš karbunkulo (rubino). — (9) *Klausykis.* Tos eil. nėra gr. t. — (10—12) *Jaunikaiti...* Gr. t. prasmė: kalbėk, jaunikaiti, jei tau yra reikalas, vos (nedaug), jei busi du kartu paklaustas; sutrumpink šneką, nedaugeliu (žodžių pasakyk) daug; buk kaip tas, kurs žino ir kurs draug moka tylėti. — Taigi, jaunikaitis turi nesiskubinti su atsakymu, turi žinoti dalyką, bet nepasi-
duoti šnekumui ir nesigirti, velyk kukliai tylėti. — *Du kartu.* Tą žodį galima sujungti su „kalbėk“; bet prasmė

nedaug kuo tesiskiria: kalbėk tik pa-
klaustas ir tuomet tik du kartu, t. y.
retai. — (13) *Nebuk perdaug...* Nesista-
tyk savęs jiems lygiu ir, kitam šnekant,
daug neplepėk. — (14) *Pirm krušos.*
Gr. t.: pirm griausmo. — Kaip pirm
krušos arba griausmo pasirodo žaibas,
taip kuklumas ir drovumas įgija žmogui
visų palankumo dar anksčiau, nekaip
jis pradeda kalbėti. — *Ir pagarba...*
Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. Jie at-
kartojimas 9. e. — (15) *Atėjus...* Gr. t.:
(tinkamoje) valandoje kelkis ir nebuk
paskutiniame buryje. — *Į ten pasitraukk.*

- ¹⁶ et age conceptiones tuas,
et non in delictis et verbo superbo.
- ¹⁷ Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis.
- ¹⁸ Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus:
et qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.
- ¹⁹ Qui quærit legem, replebitur ab ea:
et qui insidiose agit, scandalizabitur in ea.
- ²⁰ Qui timent Dominum, invenient judicium justum,
et justitias quasi lumen accendent.
- ²¹ Peccator homo vitabit correctionem,
et secundum voluntatem suam inveniet comparisonem.
- ²² Vir consilii non disperdet intelligentiam,
alienus et superbus non per timescet timorem:
- ²³ etiam postquam fecit cum eo sine consilio,
et suis insectationibus arguetur.
- ²⁴ Fili sine consilio nihil facias,
et post factum non poenitebis.
- ²⁵ In via ruinæ non eas,
et non offendes in lapides:
- ¹⁶ ir daryk, kas tau patinka,
bet be nuodėmės ir puikaus žodžio.
- ¹⁷ Ir be viso to garbink Viešpatį,
kurs tavo sutvėrė
ir gausiai tau suteikia visokių savo gėrybių.
- ¹⁸ Kas bijo Viešpaties, priima jo mokslą,
ir kas budi dėlei jo, randa palaiminimo.
- ¹⁹ Kas jieško įstatymo, tas bus jo pripildytas,
ir kas klastingai elgiasi, tas juo pasipiktins.
- ²⁰ Kurie bijo Viešpaties, tie randa teisingą teisną,
ir padaro, kad teisybė žibėtų kaip šviesa.
- ²¹ Žmogus nusidėjęs vengia su draudimo
ir randa kuo pasiaiškinti kaip jam tinka.
- ²² Išmintingas žmogus neatmeta išmintingos patarties,
svetimas ir puikus neišsigąsta baimės.
- ²³ Toksai pasielgęs savo valia be patarties
gauna barti už savo sumanymus.
- ²⁴ Sunau, nieko nedaryk be patarties,
tuomet padaręs tu nesigailėsi.
- ²⁵ Neeik pavoju keliu ir neužsigausi į akmenis;

Anot gr. t.: ir nebuk apsileidęs. — **(16) Benuodėmės...**: nenusidėdamas puikybės žodžiais, bet priešingai, neužmiršk padėkoti visų gėrybių davėjui Dievui.

32, 18—33, 33. Apie skirtumą tarp dievobaimingųjų ir bedievių ir apie Dievo apveizda.

(18) Priima jo mokslą: savo pasielgimą tvarko taip, kaip reikalauja Dievo įstatymas. — **(19) Įstatymo**: kad jo laikytusi savo gyvenime. — **Pripildytas**: visokių gėrybių. — **Kas klastingai...**: veidmainiams įstatymas bus užsigavimo

akmuo. — **(20) Teisingą teisną**. Juos teis Viešpats su teisybe ir gerumu. Anot kitų: ras, kas teisu, t. y. pažins, kas teisu įstatymo akyvaizdoje. — **(22) Neišsigąsta baimės**: visuomet drąsiai elgiasi, sakydamas jam nėsą ko bijoti. — **(23) Gauna barti...**: dėl savo puikybės, kad nieko nesiklausė patarties. — **(24) Nieko...** Plg. Tob. 4, 19. — **Nesigailėsi**. Kas daroma apsvarsčius ir pasitarus, to nereikia gailėtis. — **(25) Neeik...**: nelisk be reikalo į pavojų. — **Vargingam keliui**, kurio sunkenybė pervirsija tavo jiegas. Gr. t.: keliui be kliučių, — nes pavojus

nec credas te viā laboriosā,
ne ponas animā tuā scandalum:

²⁶ et a filiis tuis cave,
et a domesticis tuis attende.

²⁷ In omni opere tuo crede ex
fide animā tuā:
hoc est enim conservatio manda-
torum.

²⁸ QuicreditDeo, attenditmandatis:
et qui confidit in illo, non mino-
rabitur.

Caput XXXIII. ¹ Timenti Domi-
num non occurrent mala,
sed in tentatione Deus illum
conservabit,
et liberabit a malis.

² Sapiens non odit mandata et
justitias,
et non illidetur quasi in pro-
cella navis.

³ Homo sensatus credit legi Dei,
et lex illi fidelis.

⁴ Qui interrogationem mani-
festat, parabit verbum,
et sic deprecatus exaudietur,
et conservabit disciplinam, et
tunc respondebit.

⁵ Præcordia fatui quasi rota
carri:
et quasi axis versatilis cogi-
tatus illius.

neįtikėk savęs vargingam keliui,
kad neduotumei savo sielai pa-
piktinimo.

²⁶ Buk atsargus su savo vaikais
ir sergėkis savo namiškių.

²⁷ Kiekviename savo darbe turėk
teisingo pasitikėjimo savo są-
žine,
nes tai yra sergėti įsakymus.

²⁸ Kas tiki Dievui, žiuri įsakymų.
ir kas juo pasitiki, tam nieko
netruks.

33. perskyrimas. ¹ Kas bijo Vieš-
paties, to nesutinka nelaimės;
pagundoje Dievas jį laiko ir iš-
liuosuoja nuo pikto.

² Išmintingasis nelaiko neapykan-
toje įsakymų ir teisybės
ir nesudužta kaip audroje laivas.

³ Protingas žmogus pasitiki Dievo
įstatymu,
ir įstatymas jam ištikimas.

⁴ Kas nori aiškiai atsakyti į klau-
simą, tas teprirengia savo
žodžius,
ir taip paprašytas jis bus klausom-
as;

tegul jis surenka savo žinojimą
ir tuomet teatsako.

⁵ Paikojo širdis kaip vežėčių te-
kinis,
ir jo mintys kaip besisukanti ašis.

gali būti nematomas. — *Kad neduo-
tumei...* Nėra gr. t. — (26) *Ir sergėkis...*
Nėra gr. t.

(33, 1) *Nesutinka nelaimės*: nes Dievas
jį sergi ypatingu būdu ir padaro, kad
jam visa išeina į gera. Plg. Ps. 90, 10.

— (2) *Nelaiko neapykantėje*: niekam
nesiduoda atitolinti savęs nuo Dievo
įstatymo. — *Ir nesudužta*... Anot gr.
t.: kas gi veidmainis link jo (įstaty-
mo), tas kaip laivas audroje. — Jį veda
vien jo geiduliai, laimėje jis elgiasi
teisingai, nelaimėje jis pameta dorybę.
Kas ištikrųjų myli įstatymą, tas visuo-
met pasilieka tvirtas, kaip inkaru laiko-

mas laivas. — (3) *Protingas...*: jis jam
ištikimas, todėl įstatymas iš savo pusės
tai teikia, ko žada, pagalbos ir užmokes-
nio. Žmogus ištikimas Dievui, Dievas
žmogui. — Gr. t. 3. e. baigiama žo-
džiais: kaip Urimo atsakymas. Taip
gi daroma aliuizija į atsakymus, kokiuos
duodavo vyriausis žydų kunigas su
pagalba Urimo ir Tumimo. Plg. Kun.
27, 21; 1 Kar. 28, 6. — (4) *Kas nori...*
Gr. t. šita eil. skamba: prirengk savo
šneką, ir taip tu busi klausomas; su-
traukk kruvon savo žinojimą ir paskui
atsakyk. — (5) *Paikojo*... Senobėje
ašis laikuriuose vežimuose taip buvo,

- ⁶ Equus emissarius, sic et amicus subsannator,
sub omni suprascedente hinnit.
- ⁷ Quare dies diem superat,
et iterum lux lucem, et annus
annum a sole?
- ⁸ A Domini scientia separati
sunt,
facto sole, et præceptum custodiente.
- ⁹ Et immutavit tempora, et dies
festos ipsorum,
et in illis dies festos celebraverunt ad horam.
- ¹⁰ Ex ipsis exaltavit et magnificavit Deus,
et ex ipsis posuit in numerum dierum.
Et omnes homines de solo,
et ex terra, unde creatus est Adam.
- ¹¹ In multitudine disciplinæ Dominus separavit eos,
et immutavit vias eorum.
- ¹² Ex ipsis benedixit, et exaltavit:
et ex ipsis sanctificavit, et ad se applicavit:
et ex ipsis maledixit, et humiliavit,
et convertit illos a separatione ipsorum.
- ¹³ Quasi lutum figuli in manu ipsius,
plasmare illud et disponere.
- ⁶ Prietelis, kurs tyčiojasi, kaip aršus erzilas,
kurs po kiekvienu raiteliu žvengia.
- ⁷ Kodėl diena geresnė už dieną, šviesa už šviesą
ir metai už metus, nors visa pareina nuo saulės?
- ⁸ Viešpaties išmintis padarė tą skirtumą,
kuomet buvo sutverta saulė, kuri laikosi įsakymo.
- ⁹ Jis padarė skirtumo tarp laikų, sutvarkė jų švenčių dienas, ir jose švenčiama šventės paširtą valandą.
- ¹⁰ Vienas iš jų Dievas išaugštino ir pašventino,
kitas paskyrė į paprastų dienų skaitlių.
Taip pat visi žmonės iš molio, iš žemės, iš kurios sutverta Adomas;
- ¹¹ išminties daugybe Viešpats padarė tarp jų skirtumo
ir paskyrė jiems nevienokius kelius.
- ¹² Vienas iš jų jis palaimino ir išaugštino,
kitus pašventino ir į save priartino,
kitus prakeikė ir pažemino
ir išvarė iš jų atsiskyrimo vietas.
- ¹³ Kaip molis puodžiaus rankose, kurs jį minko ir jam duoda išvaizdą,

padaryta, kad sukdavosi draug su tekiniu. Paikvoj mintis nuolat blaškosi, niekuomet neapsistoja rimtai ant kurio nors vieno dalyko. — (6) *Erzilas*. Jis po kiekvienu raiteliu, nesirupindamas kas tasai, žvengia paskui kumeles, taip netikras prietelis nežiuri naudos arba skriaudos kitų, bet vien tik to, kas gali patenkinti jo piktumą. — (7—9) *Kodėl...* Gr. t. tos pačios mintys išreikštos bent kiek trumpiau: kodėl viena diena geresnė už kitą (viena diena šventa, kita gi ne) ir tačiau visa dienos šviesa metuose

ateina nuo saulės? Viešpaties žinojimu jos atskirtos, ir jis padarė skirtumo tarp laikų ir švenčių. — (12) *Palaimino*. Plg. Prad. 9, 1 Noę; Prad. 12, 12... ir 25, 1 Abraomą; 28, 1 Izaoką; Jokubą ir k. — *Išaugštino*: Juozapą Aigypte, Saulių, Dovidą, pranašus. — *Pašventino*: Lévio sunus. — *Priartino*: Aaronso sunus. — *Prakeikė*: kaip Kainą, Chamą, Paraoną, Korę, Dataną, Abironą ir kananiečius. — *Pažemino*: atėmė iš jų jų garbę. — *Iš jų atsiskyrimo vietas*. Gr. t.: iš jų stovio vietas. — (13) *Kaip...*

- ¹⁴ Omnes viæ ejus secundum dispositionem ejus:
sic homo in manu illius, qui se fecit,
et reddet illi secundum judicium suum.
- ¹⁵ Contra malum bonum est, et contra mortem vita:
sic et contra virum justum peccator.
Et sic intueri in omnia opera Altissimi.
Duo et duo, et unum contra unum.
- ¹⁶ Et ego novissimus evigilavi, et quasi qui colligit acinos post vindemiatores.
- ¹⁷ In benedictione Dei et ipse speravi:
et quasi qui vindemiat, replevi torcular.
- ¹⁸ Respicite quoniam non mihi soli laboravi,
sed omnibus exquirentibus disciplinam.
- ¹⁹ Audite me magnates, et omnes populi,
et rectores Ecclesiæ auribus percipite.
- ²⁰ Filio et mulieri, fratri et amico non des potestatem super te in vita tua:
et non dederis alii possessionem tuam:
ne forte pœniteat te, et depreceris pro illis.
- ²¹ Dum adhuc superes et aspiras, non immutabit te omnis caro.
- ¹⁴ ir elgiasi su juo, kaip jam patinka,
taip žmogus rankoje to, kurs jį sutvėrė
ir jam atsilygina, žiurėdamas savo teismo.
- ¹⁵ Prieš pikta stovi gerumas, prieš mirtį gyvenimas,
taip ir prieš teisų žmogų nusidėjėlis.
Pasižiurėk taip pat ir į visus veikalus Augščiausiojo:
jie po du ir vienas prieš kitą.
- ¹⁶ Aš pabudau paskutinis
ir buvau kaip tas, kurs renka vynuoges paskui uogautojus.
- ¹⁷ Tačiau ir aš pasitikėjau Dievo palaiminimu
ir pripildžiau spaustuva, kaip tas kurs renka vynuoges.
- ¹⁸ Pasižiurėkite, kad aš ne vien sau darbavaus,
bet visiems, kurie jieško pamokymo.
- ¹⁹ Pasiklausykite manęs, didžiunai, ir visos tautos,
ir išgirskite ausimis, jūs, susirinkimo valdytojai.
- ²⁰ Sunui ir moteriai, broliui ir prieteliui
neduok valdžios ant savęs savo gyvenime
ir neduok kitam savo nuosavybės, kad kartais nesigailėtumei ir vėl jos neprašytumei.
- ²¹ Kolei tu dar gyvas ir alsuoji, tegul tavęs neprašalina joks žmogus.

Dievui neikiek nebuvo sunku padaryti tuos skirtumus. — *Kurs jį...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (14) *Savo teismo.* Duoda gėrybių iš savo duosnumo, siunčia bausmių, žiurėdamas savo teisybės. — (16) *Aš pabudau...* Čia pats autorius sako apie savo veikala, kas jo anuko buvo pasakyta knygos prakalboje. Po pranašų ir kitų mokytojų, kuriuos Dievas palaimino, stojo į darbą ir

jis kaip paskutinis iš tų, kurie Dievo išmintį paskelbė savo raštais. — (17) *Tačiau ...* Gr. t.: su Viešpaties palaiminimu aš tai pasiekiau. — *Pripildžiau...* aš surinkau ir padaviau visokių pamokymų ir išminties iššireikimų. — (18) *Pasižiurėkite...* Atkartota 24, 47. — (19) *Susirinkimo:* religijinio susirinkimo. — (20) *Savo gyvenime:* kolei gyvas saugokis, kad tau nereiktu buti

- ²² Melius est enim ut filii tui te rogent,
quam te respicere in manus filiorum tuorum.
- ²³ In omnibus operibus tuis prae-cellens esto.
- ²⁴ Ne dederis maculam in gloria tua.
In die consummationis dierum vitæ tuæ,
et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.
- ²⁵ Cibaria, et virga, et onus asino: panis, et disciplina, et opus servo.
- ²⁶ Operatur in disciplina, et quaerit libertatem.
- ²⁷ Jugum et lorum curvant col-lum durum,
et servum inclinant operationes assiduæ.
- ²⁸ Servo malevolo tortura et compedes,
mitte illum in operationem, ne vacet:
- ²⁹ multam enim malitiam docuit otiositas.
- ³⁰ In opera constitue eum: sic enim condecet illum.
Quod si non obaudierit, curva illum compedibus,
et non amplifies super omnem carnem:
verum sine iudicio nihil facias grave.

- ²² Nes geriaus, kad tavo vaikai melstu tavęs,
kaip kad tu žiūrėtumei į savo vaikų rankas.
- ²³ Visuose savo darbuose palikk sau pirmenybę.
- ²⁴ Nesutepk savo garbės.
Savo amžiaus pabaigoje ir savo mirties metu padalink savo tėviškę.
- ²⁵ Pašaras, lazda ir našta asilui; duona, drausmė ir darbus vergui.
- ²⁶ Jis dirba drausmėje ir jieško išsėtis;
palikk jam liuosas rankas, ir jis jieško laisvės.
- ²⁷ Jungas ir diržai sulenkia kieta kaklą,
taip palenkia vergą nuolatinis darbas.
- ²⁸ Piktavaliui vergui kankinimas ir kojų pančiai;
varyk jį į darbą, kad nedykinėtų,
- ²⁹ nes dykinėjimas mokina daug piktenybės.
- ³⁰ Pristatyk jį į darbą, nes taip jam pritinka.
Jeigu jis nebus paklusnus, lenkk jį kojų pančiais;
bet nei ant vieno nekrauk per daug
ir nedaryk nieko svarbaus neapsvarstęs.

prigulmingam nuo kitų. — (24) *Nesutepk...*: tau butu gėda, jei tu pats save norėtumei padaryti prigulmingą. — (25) *Pašaras...* Duodama pamokymų, kaip elgtis su vergais. Asilas rytų šalyse nelaikomas paniekintinu gyvuliui, taigi ir palyginimas su juo neturi savyje ypatingo pažeminimo. Kad gyvulys galėtų būti naudingas, jis turi būti gerai šeriamas, taigi kaip asilui duodama pašaro, taip dar labiau turi gauti jam priderančio maisto vergas. Kaip asilas varomas lazda, taip vergas drausme, gyvuliui skiriama našta, vergui dar-

bas. — (26) *Jis dirba...*: nors jis turi dirbti drausmėje, vienok jis stengiasi atsisraukti nuo darbo ir išsėtis; jeigu tu paliktumei jį dykinėti, jam nebus gana atilsio, jis norės būti visai laisvas. Gr. t...: laikyk vergą prie darbo, tai tu turėsi atilsio (neturėsi iš jo pusės sunkenybių, galėsi užsiimti savo reikalais); jeigu gi tu paliksi jam laisvas rankas, tai jis geis laisvės (stengsis pabėgti). — (27) *Palenkia...*: apsaugo nuo išdrisimo. Tų ž. nėra gr. t. — (29) *Nes dykinėjimas...*: todėl kiekvienas turi būti užsiėmęs darbu, koks tinka jo stoviui. — (30) *Bet nei*

³¹ Si est tibi servus fidelis, sit
tibi quasi anima tua:
quasi fratrem sic eum tracta:
quoniam in sanguine animæ
comparasti illum.

³² Si læseris eum injuste, in fu-
gam convertetur:

³³ et si extollens discesserit:
quem quæras,
et in qua via quæras illum, nescis.

Caput XXXIV. ¹ Vana spes, et men-
dacium viro insensato:
et somnia extollunt impruden-
tes.

² Quasi qui apprehendit umbram,
et persequitur ventum:
sic et qui attendit ad visa
mendacia.

³ Hoc secundum hoc visio som-
niorum:
ante faciem hominis similitudo
hominis.

⁴ Ab immundo quid mundabitur?
et a mendacæ quid verum di-
cetur?

⁵ Divinatio erroris, et auguria
mendacia,
et somnia malefacientium, va-
nitas est.

⁶ Et sicut parturientis, cor tu-
um phantasias patitur,
nisi ab Altissimo fuerit emis-
sa visitatio,
ne dederis in illis cor tuum:

³¹ Jei turi ištikimą tarną,
tebuna jis tau kaip tavo siela;
elgkis su juo kaip su broliu,
nes tu jį igijai kraujo kaina.

³² Jei jį neteisingai skiausi,
jis pabėgs, ³³ ir jei jis pakilęs
išeis,

tai tu nežinosi, ko klaustis ir
kuriame kelyje jo įieškoti.

34. perskyrimas. ¹ Tuščia viltis
ir melas neprotingam žmogui,
ir sapnai kelia puikybėn neišmin-
tingus.

² Kaip kad kas gaudo šešėlį ir ve-
jasi vėją,
taip ir kas žiuri melagingų regė-
jimų.

³ Regėjimai sapne kaip dalyko
atvaizdas,
kaip žmogaus paveikslas ties jo
paties veidu.

⁴ Kas nesutepta gali ateiti iš
sutepto?
ir kas tikra bus pasakyta melagio?

⁵ Klaidingas žiniavimas, apgau-
lingi burtai
ir piktadarančiųjų sapnai tu-
štybė.

⁶ Kaip gimdančios moteriškės taip
ir tavo širdis sujudinama vai-
dentuvės.

Jei aplankymas siunčiamas ne
Augščiausiojo,
neinik jo į širdį.

ant vieno... priverstas kietai pasielgti visgi
laikykis teisingumo. — (31) *Ištikimą.*
Vulg. paaiškinimas. — *Kaip su broliu.*
Plg. Pilem. 10. 12. — *Nes tu jį...* Rasi
turima mintyje karės belaisviai, kuriuos
sugaudavo statydami savo gyvybę į
pavojų. G. t. prasmė: jį igijai kaip
žmogų, kurs tau lygus, kadangi jis turi
tokią pat gyvybę kaip tavo, ir tu riši jį
prie savęs kaip savo sielą. — (32. 33)
Jei... Anot gr. t.: jei tu jį skiausi ir jis
pakilęs (koją) išeis sau, kuriame kelyje
tu jo įieškosi? — Įstatymu buvo už-
drausta gražinti savininkui pabėgusį ver-
gą. Atk. 23, 16. 17.

34, 1—8. Apie sapnų tuštybę.
(34, 1) *Tuščia ir...* Gr. t. tuščia ir
apgaulinga viltis. — *Sapnai.* Kas pa-
sirodo sapne, tai neturi tikro buvimo už
žmogaus. Plg. Pat. 27, 19. — (3) *Regė-
jimai sapne...* Sapnas nesiskiria nuo
paveiklo, kurį matome atspindyje.
Tas paveikslas labai panašus į atvaiz-
dinamąjį dalyką, bet neturi tikros buty-
bės. — (4) *Iš sutepto:* iš sutepto, apgau-
lingo dalyko, koks yra sapnas. — (6)
Gimdančios. Tikriaus anot gr. t.: nės-
čios. — *Jei aplankymas:* aplankymas
sapne, regėjimas. Autorius primena,
kad gali būti ir Dievo siunčiamų sapnų,

- ⁷ multos enim errare fecerunt
somnia,
et exciderunt sperantes in illis.
⁸ Sine mendacio consummabitur
verbum legis,
et sapientia in ore fidelis com-
planabitur.
⁹ Qui non est tentatus, quid
scit?
Vir in multis expertus, cogi-
tabit multa:
et qui multa didicit, enarra-
bit intellectum.
¹⁰ Qui non est expertus, pauca
recognoscit:
qui autem in multis factus
est, multiplicat malitiam.
¹¹ Qui tentatus non est, qualia
scit?
qui implanatus est, abundabit
nequitia.
¹² Multa vidi errando,
et plurimas verborum consue-
tudines.
¹³ Aliquoties usque ad mortem
periclitatus sum horum
causa,
et liberatus sum gratia Dei.
¹⁴ Spiritus timentium Deum quaeritur,
et in respectu illius benedicetur.
¹⁵ Spes enim illorum in salvan-
tem illos,
et oculi Dei in diligentes se.

kuriuose jis duoda savo apreiškimų. Plg. Prad. 20, 3; 37, 5; 41, 1; Kun. 12, 6; 1 Kar. 28, 6; Jobo 33, 15; Joėlio 2, 28 ir k. — *Neimk jo į širdį*: nelaikyk jo dalyku turinčiu šiek tiek svarbos. — (7) *Nes sapnai*... Žiūrėti to, ką sapnai žada, tai paikybė ir savęs apgaudinėjimas. — (8) *Istatymo žodis*: pasilieka visuomet tikri tie palaiminimai, kuriuos įstatymas žada, ir praeikimai, kuriais jis gąsdina.

34, 9—20. Autorius savo prityrimu pažino, kad nieko nereikia bijoti tam, kas ištikimas Dievui.

- ⁷ Nes sapnai suklaidino daugelį,
ir tie, kurie jais pasitikėjo, apsi-
vylė.
⁸ Be melo tobulai įvyks įstatymo
žodis,
ir išmintis ištikimojo burnoje
paaškęs darbais.
⁹ Kas nemėgintas, ką jis žino?
Daug prityręs žmogus daug gal-
voja,
ir kurs daug išmoko, kalba su
išmanymu.
¹⁰ Kas neprityręs, tas maža težino:
kas gi dalyvavo daugelyje dalykų,
yra įgijęs daug buklumo.
¹¹ Kas neišmėgintas, ką jis žino?
Kas buvo apgautas, tas turės
apsčiai buklumo.
¹² Daug aš mačiau budamas kelio-
nėse
ir daugiaus įpročių, nekaip kad
galima pasakyti.
¹³ Kaikada aš buvau to dėlei mir-
ties pavojuje
ir Dievo malone esu išliuosuotas.
¹⁴ Dvasia tų, kurie bijo Dievo, lai-
koma globoje
ir jo pažvelgimu ji laiminama.
¹⁵ Nes jų viltis remiasi tuo, kurs
juos gelbi,
ir Dievo akys ant tų, kurie jį myli.

(9) *Kas nemėgintas*... Prityrimas geriausias žinojimo šaltinis. — (10) *Kas gi dalyvavo*... Anot gr. t.: kas gi daug vietų išvaikščiojo. — Taip čia nurodoma kitas prityrimo šaltinis, aplankymas svetimų šalių. — (11) *Kas*... Tos eil. nėra gr. t. Ji tik kitas ir tai ne visai tikras vertimas to, kas aug. pasa-kyta. — (13) *Todėlei*: kad rasciau tuos dalykus. Bet gr. t. žodis „todėlei“ stovi tik toliaus, sujungtas su *esu išliuosuotas*: kad bučiau galėjęs įgyti tokio žinojimo, aš buvau išliuosuotas iš pavojų. — *Dievo malone*. Nėra gr. t. — (14) *Dvasia tų*... Daugiausiai globos suteikia baimė

- ¹⁶ Qui timet Dominum nihil trepidabit,
et non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.
- ¹⁷ Timentis Dominum beata est anima ejus.
- ¹⁸ Ad quem respicit, et quis est fortitudo ejus?
- ¹⁹ Oculi Domini super timentes eum,
protector potentiae, firmamentum virtutis,
tegimen ardoris, et umbraculum meridiani,
- ²⁰ deprecatio offensionis, et adiutorium casus,
exaltans animam, et illuminans oculos,
dans sanitatem, et vitam et benedictionem.
- ²¹ Immolantis ex iniquo oblatio est maculata,
et non sunt beneplacitae subsannationes iniquorum.
- ²² Dominus solus sustententibus se in via veritatis et iustitiae.
- ²³ Dona iniquorum non probat Altissimus,
nec respicit in oblationes iniquorum:
nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.
- ²⁴ Qui offert sacrificium ex substantia pauperum,
quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

- ¹⁶ Kas bijo Viešpaties, prieš nieką nedrebės
ir neišsigas, nes jis jo viltis.
- ¹⁷ Palaiminta siela to, kurs bijo Viešpaties.
- ¹⁸ Į ką jis pažvelgia? ir kas jo stiprybė?
- ¹⁹ Viešpaties akis ant tų, kurie jo bijo.
Jis galingas globėjas, stiprus ramstis,
uždanga nuo karščio ir skėtis duodas uksmės vidudienį,
- ²⁰ apsigynimas nuo suklupimo, pagalba nuo puolimo.
Jis pakelia sielą, apšviečia akis, duoda sveikatos, gyvenimo ir palaiminimo.
- ²¹ Auka to, kurs atnašauja iš neteisybės, sutepta
ir neteisiųjų pasityčiojimai negali patikti.
- ²² Viešpats tik su tais, kurie jo laukia. tiesos ir teisybės kelyje.
- ²³ Neteisiųjų dovanų negiria Augščiauasis;
jis nepažvelgia į neteisiųjų atnašas
ir nedovanoja jų nuodėmių dėlei jų aukų daugybės.
- ²⁴ Kas atnašauja auką iš beturčio lobio,
lygus tam, kurs smaugia sunų jo tėvo akyse.

Dievo, tikras dievobaimingumas. — *Ir jo pažvelgimu.* Tų ž. nėra gr. t. Nėra taip pat antrosios pusės 15. e. — (19) *Galingas...* Gr. t.: jis galingas apsigynimas. ir stiprus ramstis, skėtis prieš tyrumos vėją ir apsauga prieš vidudienio karštį. Plg. Ps. 33, 16.

34, 21—35, 26. Apie aukas ir malda.
(21) *Sutepta.* Gr. t.: pasityčiojimo auka. Plg. Pat. 21, 27. — (22) *Viešpats.* Tos eil. nėra gr. t. Jos prasmė, žiurint

sąryšio su kontekstu, turi būti toki: nors jie atnašauja ir daug aukų, vienok Dievas nebus jiems taip maloningas, kad turėtų jiems dovanoti jų nuodėmes; jis visupirma reikalauja atgailos, nes jis tik arti tų, kurie jo laukia kantrybėje, darydami tiesą ir teisybę. — (23) *Neteisiųjų...* Plg. Pat. 15, 8. — (24) *Kas atnašauja...* Dievas beturčių tėvas, taigi kas paėmęs iš beturčio dalyką, daro iš jo auką, nuliudina Dievą, nes atima išlaikymą ir gyvybę iš to, kurį Dievas myli kaip su-

- ²⁵ Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.
- ²⁶ Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.
- ²⁷ Qui effundit sanguinem, et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.
- ²⁸ Unus aedificans, et unus destruens: quid prodest illis nisi labor?
- ²⁹ Unus orans, et unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?
- ³⁰ Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?
- ³¹ sic homo qui jejunit in peccatis suis: et iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?
- Caput XXXV.** ¹ Qui conservat legem, multiplicat oblationem.
- ² Sacrificium salutare est attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate.
- ³ Et propitiationem litare sacrificii super injustitias, et deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.
- ⁴ Retribuet gratiam qui offert simlaginem: et qui facit misericordiam, offert sacrificium.
- ²⁵ Truputis duonos tai beturčių gyvybė; kas ją atima, tas kraujo žmogus.
- ²⁶ Kas atima prakaite įgytą duoną, lygus tam, kurs užmuša savo artimą.
- ²⁷ Kas kraują išlieja ir kas skriaudžia samdininką, tie broliai.
- ²⁸ Vienas stato, kitas griaua, ką jie daugiau pelnosi, jei ne vien vargą?
- ²⁹ Vienas meldžiasi, kitas keikiasi; katro balsą išklausys Dievas?
- ³⁰ Kas apsiplauna prisilietęs numirėlio ir vėl jo prisiliečia, ką jam padės jo apsiplovimas?
- ³¹ Taip žmogus, kurs pasninkoja už savo nuodėmes ir vėl tas pačias daro, ką jam padės žemintis? Kas išklausys jo maldą?
- 35. perskyrimas.** ¹ Kas laikosi įstatymo, tas daro daug atnašų.
- ² Išganinga auka žiurėti įsakymų ir trauktis šalin nuo visokios neteisybės.
- ³ Daryti permaldavimo auką už neteisības ir melstis dėlei nuodėmių, tai šalintis nuo neteisybės.
- ⁴ Kas atnašauja duoninę auką, pasirodo esąs dėkingas, ir kas daro pasigailėjimą, atnašauja auką.

ny. — (25) *Truputis...* Ta duona beturtis palaiko savo gyvybę. — (26) *Prakaite.* Plg. Prad. 3, 19. — (27) *Kas kraują.* Gr. t.: nužudo artimą, kas atima iš jo gyvenimo išlaikymą, ir išlieja kraują, kas pasilaiko sau padienio užmokesnį. Plg. Atk. 24, 14; aug. 7, 22. — (28) *Vienas stato...* jei vienas stato, kitas gi kas pastatyta griaua. Taip esti ir su tuo, kurs garbina Dievą aukomis, bet nesulaiko nuo nuodėmių. — (29) *Vienas...* Taip pat meldžiasi auka tas, kas ją atnašauja iš beturčio gėrybių, bet prislėgtas ir apiplėštas beturtis šaukiasi

į Viešpatį, keikdamas piktadary. Prieš maldą stoja beturčio prakeikimas ir jo teisingas skundas, ką tuomet Dievas išklausys? argi ne skundą neteisingai nuskriaustojo? — (30) *Kas apsiplauna...* kaip reikalavo įstatymas. Sk. 19, 11 iki 19. — (31) *Taip žmogus...* Plg. 2 Pet. 2, 22.

(35. 1) *Kas...* Auka yra pripažinimas augščiausio Dievo viešpatavimo, taip pat ir sergėjimas įstatymo. — (3) *Ir trauktis...* Vulg. priedas. Plg. 1 Kar. 15, 22. — (3) *Daryti...* Tos eil. kituose tekstuose nėra. — (4) *Kas...* Anot gr. t.:

- ⁵ Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate:
et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.
- ⁶ Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.
- ⁷ Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.
- ⁸ Oblatio iusti impinguat altare, et odor suavitatis est in conspectu Altissimi.
- ⁹ Sacrificium iusti acceptum est, et memoriam ejus non obliviscetur Dominus.
- ¹⁰ Bono animo gloriam redde Deo: et non minuas primitias manuum tuarum.
- ¹¹ In omni dato hilarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas.
- ¹² Da Altissimo secundum datum ejus, et in bono oculo ad inventionem facito manuum tuarum:
- ¹³ quoniam Dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi.
- ¹⁴ Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.
- ¹⁵ Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam Dominus iudex est, et non est apud illum gloria personæ.
- ¹⁶ Non accipiet Dominus personam in pauperem, et deprecationem læsi exaudiet.
- ⁵ Viešpačiui patinka, jei kas šalinasi nuo neteisybės, ir trauktis nuo neteisybės yra tai melstis už nuodėmes.
- ⁶ Nesirodyk Viešpaties akivaizdoje tuščiomis rankomis,
- ⁷ nes visa tai darosi dėlei Dievo įsakymo.
- ⁸ Teisiojo atnaša tukina altorių, ji skanus kvapas Augščiausiojo akivaizdoje.
- ⁹ Teisiojo auka gerai priimama, ir Viešpats jos neužmirš.
- ¹⁰ Gera širdimi duok Dievui garbės ir nemažink savo rankų pirmonių.
- ¹¹ Kiekviename davime parodyk linksną veidą ir džiaugsmu pašventink savo dešimtines.
- ¹² Duok Augščiausiam, žiurėdamas to, ką jis yra tau davęs, ir gera akimi, kaip yra igijusios tavo rankos,
- ¹³ nes Viešpats atsilygina ir jis duos tau septynis kartus tiek.
- ¹⁴ Neatnašauk netikusių dovanų, nes jis jų nepriima.
- ¹⁵ Nieko nesitikėk iš neteisingos aukos, nes Viešpats teisėjas, ir jis nežiuri asmens garbės.
- ¹⁶ Viešpats nežiuri asmens su beturčio skriauda ir išklauso nuskriaustojų meldimą.

kas dėkingas, tas atnašauja duosnių aukų. Plg. Kun. 2, 1... — *Pasiigailėjimą*. Gr. t.: išmalda. — (5) *Viešpačiui*... Plg. Jer. 7, 3; 26, 13; Iz. 66, 2. — (6) *Nesirodyk*... Plg. Iš. 23, 15; 34, 20; Atk. 16, 16. — (10) *Gera širdimi*...: ne vien dėlto, kad įstatymas reikalauja taip daryti. — *Nemažink*: atiduok pilnai, kaip paskirta įstatyme. — (11) *Kiekviename*... Plg.

2 Kor. 9, 7; Tob. 4, 9. — (12) *Gera akimi*: su noru, be pavydo. — (13) *Jis duos tau*... todėl nebijok, kad tau galėtų pristigti. — (14) *Netikusių dovanų*: tavo širdžiai nedarant atgalios. Gr. t.: nemėgink papirkti Viešpaties dovano mis. — (15) *Nieko*... Plg. Atk. 10, 17; 2 Kron. 19, 7; Jobo 34, 19; Išm. 6, 8; Apd. 10, 34; Rom. 2, 11; Gal. 2, 6; Kol.

- 17 Non despiciet preces pupilli:
nec viduam, si effundat loque-
lam gemitus.
- 18 Nonne lacrymæ viduæ ad maxil-
lam descendunt,
et exclamatio ejus super de-
ducentem eas?
- 19 A maxilla enim ascendunt us-
que ad cælum,
et Dominus exauditor non de-
lectabitur in illis.
- 20 Qui adorat Deum in oblecta-
tione, suscipietur,
et deprecatio illius usque ad
nubes propinquabit.
- 21 Oratio humiliantis se, nubes
penetrabit:
et donec propinquet non con-
solabitur:
et non discedet donec Altissi-
mus aspiat.
- 22 Et Dominus non elongabit,
sed judicabit justos, et faciet
judicium:
et Fortissimus non habebit in
illis patientiam,
ut contribulet dorsum ipsorum:
- 23 et Gentibus reddet vindictam
donec tollat plenitudinem super-
borum:
et sceptrā iniquorum contribu-
let
- 24 donec reddat hominibus secun-
dum actus suos,
et secundum opera Adæ, et se-
cundum præsumptionem il-
lius,
- 25 donec judicet judicium plebis
suæ,
et oblectabit justos misericordia
sua.
- 17 Jis nepaniekina našlaičio maldų,
nei našlės, kuomet ji ima dejuoti.
- 18 Argi našlės ašaros neteka per jos
skruostus
ir ar ne prieš tą ji šaukia, kas jas
išspaudžia?
- 19 Nuo skruostų jos pakilsta į dangų,
ir Viešpats, kurs išklauso, neturi
jose pasimėgimo.
- 20 Kas mielu noru garbina Viešpatį,
tas priimamas,
ir jo meldimas prisiartina iki
debesų.
- 21 Malda žeminančio save pereina
per debesis,
ji neturi ramybės, kol nei prisi-
artina,
ir neatstoja, kol nei Augščiausias
nepažvelgia.
- 22 Viešpats neatidėlios,
bet gins teisiuosius ir darys
teismą;
Galingiausias neturės link jų kan-
trybės,
kol nei nesutrupins jiems nugaros.
- 23 Jis darys kerštą tautoms,
kol nei neatims puikiųjų daugybės
ir nesulaužys neteisiųjų skėptrų.
- 24 kol nei atsilygins žmonėms, žiu-
rėdamas jų darbų
ir žmogaus veikalų ir jo išdrįsimo.
- 25 kol nei nepadarys teismo savo tau-
tai
ir nepalinksmins teisiųjų savo
pasigailėjimu.

3, 25; 1 Petro 1, 17. — (17) *Jis nepaniekina.* Plg. Iš. 22, 23. — (19) *Nuo skruostų...* Ta eil. Vulg. priedas. — *Neturi jose pasimėgimo:* jis rustinasi ant to, kas jas išspaudė. — (20) *Kas mielu noru...* taip garbina, kad jis patinka Dievui. — (21) *Malda žeminančio...* Prie nuolan-

kumo turi prisidėti ištvermė. — (22) *Link jų:* link negailestingųjų. — (23) *Jis darys kerštą...* Kas garbina Dievą, taip kaip jam patinka, yra atvaizdas pačios Dievo tautos, kuri meldžiasi, kol nei bus sunaikintos bedieviškosios tautos.

²⁶ Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviae in tempore siccitatis.

Caput XXXVI. ¹ Miserere nostri Deus omnium, et respice nos, et ostende nobis lucem miserationum tuarum:

² et immitte timorem tuum super Gentes, quae non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, et enarrent magnalia tua.

³ Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

⁴ Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

⁵ ut cognoscant te, sicut et nos cognovimus quoniam non est Deus praeter te Domine.

⁶ Innova signa, et immuta mirabilia.

⁷ Glorifica manum, et brachium dextrum.

⁸ Excita furorem, et effunde iram.

⁹ Tolle adversarium, et afflige inimicum.

¹⁰ Festina tempus, et memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

²⁶ Dievo pasigailėjimas sielvarto laiku mielas kaip lietaus debesys sausumo metu.

36. perskyrimas. ¹ Visų Dieve, pasigailėk mūsų, pažvelgk į mus

ir parodyk mums savo pasigailėjimų šviesą,

² siųsk savo baimės ant tautų, kurios tavęs neįieško kad pažintu, jog nėra kito Dievo kaip tik tu, ir pasakotu didžius tavo veikalus.

³ Pakelk savo ranką prieš svetimas tautas, kad jos pamatytu tavo galybę.

⁴ Nes kaip jų akyvaizdoje tu esi pašvestas mumyse, taip mūsų akyvaizdoje tu esi augštinamas jose,

⁵ kad jos pažintu tave, kaip ir mes pažinome, jog nėra kito Dievo be tavęs, Viešpatie.

⁶ Atnaujink ženklus ir atkartok stebuklus.

⁷ Duok garbės savo rankai ir dėsiniui pečiui.

⁸ Pažadink savo narsą ir išpilk rustybę.

⁹ Sunaikink priešininką ir plak neprietelį.

¹⁰ Pagreitink laiką ir atsimink galą, kad jie skelbtu tavo stebuklus.

36, 1—19. Malda už Izraelį išskirstytą tarp tautų.

(36, 1) *Ir parodyk...* Tų ž. iki eil. galui nėra kituose tekstuose. — (2) *Kad pažintu...* Gr. t. tų ž. šitoje vietoje nėra. Plg. 5. e. — (3) *Kad jos pamatytu...* Tavo garbė reikalauja, kad jos patirtu, jog tu Viešpats. — (4) *Pašvestas mumyse:* atstumdamas nuo savęs savo tautą dėlėi jos nuodėmių ir ją atiduodamas pagonims. — *Išaugštinamas jose:* nubausdamas pagonių tautas. — (7) *Duok garbės...* nutremdamas pagonis ir išaugštinamas Izraelį. — (8) *Pažadink...* Kuomet Dievas rodosi nematęs savųjų vargo ir pagonių nuodėmių, jo rustybė lyg-kad ilsisi. Ji užsidega, kuomet Dievas duoda pagalbos saviešiams prieš jų neprietelius. — (10) *Galą:* prispaudimą ir mesijinio laiko atė-

Šv. Raštas, III t.

- ¹¹ In ira flammæ devoretur qui salvatur:
et qui pessimant plebem tuam,
inveniant perditionem.
- ¹² Contere caput principum inimicorum,
dicentium: Non est alius præter nos.
- ¹³ Congrega omnes tribus Jacob:
ut cognoscant quia non est Deus nisi tu,
et enarrent magnalia tua:
et hereditabis eos, sicut ab initio.
- ¹⁴ Miserere plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum:
et Israel, quem coæquasti primogenito tuo.
- ¹⁵ Miserere civitati sanctificationis tuæ
Jerusalem, civitati requiei tuæ.
- ¹⁶ Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis,
et gloria tua populum tuum.
- ¹⁷ Da testimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt,
et suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.
- ¹⁸ Da mercedem sustinentibus te,
ut prophetæ tui fideles inveniatur:
et exaudi orationes servorum tuorum
- ¹¹ Kas išsigelbės, tebuna prarytas liepsnos rustybės,
ir kurie slėgia tavo tautą, tegul randa žuvimą.
- ¹² Sutrupink neprietelių kunigaikščių galvą,
kurie sako: Nėra nieko kito be mūsų.
- ¹³ Surinkk visas Jokubo gimines,
kad pažintu, jog nėra Dievo, kaip tik tu,
ir skelbtu didžius tavo veikalus.
ir tegul jie vėl buna tavo tėvainystė kaip nuo pat pradžios.
- ¹⁴ Pasigailėk savo tautos, ant kurios šaukiamas tavo vardas,
ir Izraelio, kurį tu laikei lygiu savo vyriausiam sunui.
- ¹⁵ Pasigailėk savo šventyklos miesto,
Jeruzalės, savo atilsio miesto.
- ¹⁶ Pripildyk Sioną neišpasakojamų savo žodžių
ir savo garbės savo tautą.
- ¹⁷ Duok liudijimą tiems, kurie nuo pat pradžios tavo sutvėrimai,
ir atitesėk žadėjimus, kuriuos tavo vardu kalbėjo senesnieji pranašai.
- ¹⁸ Duok užmokesnio tiems, kurie tavęs laukia,
kad tavo pranašai butu rasti ištikimi,
ir išklausyk savo tarnų maldas,

jimą. Ebr. t. dar priduriama, kad niekas negali sulaikyti Dievo veikimo. — (11) *Kas išsigelbės*: kas pasiliks nepaliestas vienos iš tavo bausmių. — (13) *Surinkk*...: taip kaip skelbė tavo pranašai. Plg. Iz. 40, 11; Jer. 3, 18; Ez. 36, 9; Am. 9, 14 ir k. Gr. t.: surinkk visas Jokubo gimines, ir jos bus tavo tėvainystė kaip nuo pat pradžios. Kitaip sakant: duok Izraeliui vėl laimingai gyventi savo tėvų šalyje. — *Kad pažintu*... Plg. aug. 5. e. — (14) *Ant kurio šaukiamas*... Plg. Iš. 4, 22. Pasigailėjimo reikalauja

Dievo garbė, nes Izraelis jo vardu vadinamas ir Viešpaties pavadintas jo vyriausiuoju, pirmgimiu sunumi. — (15) *Savo atilsio miesto*: kurį tu sau išsirinkai. Plg. Ps. 75, 3; 77, 68; 131, 13. — (16) *Tautą*. Tikriaus: bažnyčią, skaitant taip pat gr. t. *νῶν* vietoje *λαόν*. — (17) *Duok liudijimą*...: pripažink viešai, kad jie tavo, tie, kuriuos tu nuo senų laikų išsirinkai kaip savo tautą. — (18) *Duok užmokesnio*...: už tikėjimą ir viltį tų, kurie priėmė tas pranašystes, ir parodyk, kad tavo pranašai tiesakal-

¹⁹ secundum benedictionem Aaron
de populo tuo,
et dirige nos in viam justitiæ,
et sciant omnes qui habitant
terram,
quia tu es Deus conspector sæ-
culorum.

²⁰ Omnem escam manducabit
venter,
et est cibus cibo melior.

²¹ Fauces contingunt cibum feræ,
et cor sensatum verba menda-
cia.

²² Cor pravum dabit tristitiam,
et homo peritus resistet illi.

²³ Omnem masculum excipiet mu-
lier:
et est filia melior filia.

²⁴ Species mulieris exhilarat fa-
ciem viri sui,
et super omnem concupiscen-
tiam hominis superducit de-
siderium.

²⁵ Si est lingua curationis, est et
mitigationis et misericordiæ:
non est vir illius secundum
filios hominum.

²⁶ Qui possidet mulierem bonam,
inchoat possessionem:
adjutorium secundum illum est,
et columna ut requies.

¹⁹ taip kaip laimino Aaronas tavo
tautą;
vesk mus teisybės keliu,
ir tegul visi žemės gyventojai
žino,
jog tu Dievas, kurs žiuri į amžius.

²⁰ Pilvas priima kiekvieną valgį,
bet vienas valgis geresnis už kitą.

²¹ Gomurys pažįsta valgį iš žvėrie-
nos,
ir protinga širdis melagingus žo-
džius.

²² Sugedusi širdis daro nuliudimo,
bet prityręs žmogus jai priešinasi.

²³ Moteriškė priima kiekvieną vy-
riškį,
bet viena duktė geresnė už kitą.

²⁴ Moteriškės gražumas linksmina
jos vyro veidą
ir sužadina žmoguje pageidimą
savęs didesnį už visus kitus.

²⁵ Jei jos liežuvis taikus, romus ir
maloningas,
jos vyrui nėra lygaus tarp žmo-
nių vaikų.

²⁶ Kas turi gerą moterį, pradeda
krauti lobį,
turi padėjėją, kaip jam reikia,
ir šulą, ant kurio ilsisi.

biai. — (19) *Kaip laimino...* Plg. Sk. 6, 23—26. — *Vesk mus teisybės keliu.* Tų ž. nėra gr. t. — *Kurs žiuri į amžius.* Gr. t.: amžių Dievas.

36, 20—37, 29. Kaip reikia daryti išsirikimas svarbiuose dalykuose.

(20) *Pilvas priima...* Tuo pirmu pa-
lyginimu norima parodyti, kaip nema-
žiaus reikia rinktis tarp tų, ką išgirs-
tame, kaip tarp valgių, kuriais maiti-
nama kunas. — (21) *Ir protinga...* Plg.
Jobo. 12, 11. — (22) *Daro:* žodžiais ir
darbais. — *Jai priešinasi:* priešinasi jo
apgaulingiems žodžiams, permatydamas

širdį. Gr. t.: moka jam atsilyginti. —
Jis rupinasi, kad kurs norėjo padaryti
kitiems nuliudimo, pats pajustu liud-
numą. — (23) *Moteriškė...* Senobės pa-
pročiu tėvas išrinkdavo savo dukteriai
vyrą, nesiklausdamas jos sutikimo. —
Bet viena duktė... Kitaip esti su vyriš-
kiu: jis gali rinktis, jei nori vesti pa-
čią. — (24) *Moteriškės gražumas.* Jo turi
vyras visupirma žiūrėti išsirikime,
nes gražumas padeda palaikyti meilę;
bet nereikia užmiršti žiūrėti išsirikime
taip pat busimos moters budo. — (25)
Taikus. Moteris parodo savo palinki-
mus šnekoje. — (26) *Turi padėjėją...*

²⁷ Ubi non est sepes, diripietur possessio:

et ubi non est mulier, ingemiscit egens.

²⁸ Quis credit ei, qui non habet nidum,
et deflectens ubicumque obscuraverit,
quasi succinctus latro
exiliens de civitate in civitatem?

Caput XXXVII. ¹ Omnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi,
sed est amicus solo nomine amicus.

Nonne tristitia inest usque ad mortem?

² Sodalis autem et amicus ad inimicitiam convertentur.

³ O præsumptio nequissima, unde creata es
cooperire aridam malitia, et dolositate illius?

⁴ Sodalis amico conjucundatur in oblectationibus,
et in tempore tribulationis adversarius erit.

⁵ Sodalis amico condolet causa ventris,
et contra hostem accipiet scutum.

⁶ Non obliviscaris amici tui in animo tuo,
et non immemor sis illius in opibus tuis.

²⁷ Kame nėra tvoros, išplėsiama nuosavybė,

ir kame nėra moters, vaitoja tas, kam jos reikia.

²⁸ Kas pasitiki tu, kurs neturi lizdo,
ir visur užsuka, kame jam su-temsta?

Jis kaip susijuosęs galvažudis, kurs bėga iš miesto į miestą.

37. perskyrimas ¹ Kiekvienas prietelis sako: Ir aš padariau prietelystę,

bet esti prietelis, kurs tik vardu prietelis.

Argi tai ne nuliudimas iki mirčiai,

² Kuomet iš draugo ir prietelio darosi neprietelis?

³ O, nedoriausi mintie, iš kur tu atsiradai,

kad apdengtumei žemę savo piktumu ir klastingumu?

⁴ Draugas džiaugiasi draug su prieteliu, kuomet jam sekasi, sielvarto gi metu iš jo darosi priešas.

⁵ Draugas liudi draug su prieteliu dėlei pilvo
ir ima skydą prieš neprietelį.

⁶ Neužmiršk prietelio savo širdyje

ir neužmiršk jo savo turtuose.

Ebr. t.: pagalbą, pilį ir šulą pasiremti. — (27) *Nuosavybė*. Ebr. t.: vy- nuogynas. — *Vaitoja tas*... Gr. ir ebr. t.: klajoja ir bėga iš miesto į miestą. — Kas vienas ir neturi šeimynos pigiai pameta vieną vietą dėlei kitų; bet toks nepastovus žmogus neturi pas žmones reikalingos pagarbos. — (28) *Neturi lizdo*: neturi nuolatinės buveinės.

(37, 3) *O, nedoriausi mintie*... Tuo šauksmu autorius išreiškia, kaip didžio pasigailėjimo vertas dalykas, kuo-

met iš prietelio darosi neprietelis. — (5) *Dėlei pilvo*... Ir toks prietelis nevertas pasitikėjimo kaip ir aprašytasai 4.e., nes kaip tik jis nebeatys sau prietelystėje pelno, jis jos išsižadės. — Syr. t. (ir ebr. t. prieraše) šitoje eil. kalbama apie tikrą prietelį: geras prietelis, kurs kovoja prieš neprietelį ir griebiasi už skydo. — (6) *Savo turtuose*. Tikra prietelystė reikalauja pasidalinimo turtais. Ebr. t. prasmė rasi toki: pasirodyk esąs tikras prietelis kaip kovoje gindamas

⁷ Noli consiliari cum eo, qui
tibi insidiatur,
et a zelantibus te absconde con-
silium.

⁸ Omnis consiliarius prodit con-
silium,
sed est consiliarius in semetipso.

⁹ A consiliario serva animam
tuam,
prius scito quæ sit illius ne-
cessitas:
et ipse enim animo suo cogita-
bit:

¹⁰ ne forte mittat sudem in ter-
ram,
et dicat tibi: ¹¹ Bona est via
tua;
et stet e contrario videre quid
tibi eveniat.

¹² Cum viro irreligioso tracta de
sanctitate,
et cum injusto de justitia,
et cum muliere de ea, quæ
æmulatur:
cum timido de bello:
cum negotiatore de trajectione,
cum emptore de venditione,
cum viro livido de gratiis
agendis,

¹³ cum impio de pietate,
cum inhonesto de honestate,
cum operario de omni opere,

⁷ Nesitark su tuo, kurs tavęs ty-
koja,
ir slėpk savo sumanymą nuo tų,
kurie tau pavydi.

⁸ Kiekvienas patarėjas duoda pa-
tarti,
bet laikas esti patarėjas savo
naudai.

⁹ Buk atsargus su patarėju;
pirma sužinok, ko jam reikia,
nes jis turės mintyje pats save.

¹⁰ Kartais jis rasi gali įkalti baslį
į žemę
ir tau sakyti: ¹¹ Tavo kelias
geras;
pats gi stovės priešais, kad ma-
tytu, kas tau atsitiks.

¹² Su žmogumi bedieviu tarkis
apie šventumą,
su neteisingu apie teisybę,
su moteriške apie tą, kuriai ji
pavydi,
su bailiu apie karę,
su pirkliu apie prekiavimą,
su pirkėju apie pardavimą,
su pavydininku apie dėkingumą,

¹³ su bedieviu apie dievotumą,
su negarbingu apie garbingumą,
su laukų darbininku apie visoki
darbą,

savo prietelį, taip ir dalinant grobį. — (7) *Nesitark...* Gr. t. šita eil. dedama po 11. eil. — (9) *Buk atsargus...*: ne tuo-
jau tikėk kiekvienam patarėjui. — *Ko jam reikia*: kad kartais jis neduotu to-
kios patarties, iš kurios galėtų būti nau-
dos tik jam vienam, bet ne tau. — (10) *Gali įkalti baslį...* Jis gali duoti tau pa-
piktinimą, kurs tau pakenktu, kaip ne-
didelis baslelis įkaltas ant kelio, kuriuo
susižeidžiama koja. Anot gr. t.: kad jis
nemestu ant tavęs liktienes, t. y. kad
nepavestu tavo likimo atsitikimų val-
džiai, be jokio rūpesčio atsitraukdamas

nuo tavęs. — (11) *Kad matytų, kas...*
juokdamas iš tavo nelaimės, jei toki tau
atsitiktų, ir ja pasinaudodamas savo tik-
slams. — (12) *Su žmogumi... apie teisybę*.
(Gr. t. tų ž. nėra; užuot jų skaitome čia
7. e. žodžius. Gr. t. išviso duodama de-
vyni pavyzdžiai žmonių, su kuriais ne-
reikia tartis. Vulgatoje gi (draug su
7. e.) dvylika pavyzdžių. Kalbama
ironiškai, kaip aiškiai pasirodo iš 14. e. —
Su bailiu...: nes apie reikalingą karę jis
sakys, kad jos nereikia. — *Su pirkliu...*
nes jis visuomet turi mintyje, kas jam
pačiam pelninga. — (13) *Su laukų dar-*

- ¹⁴ cum operario annuali de con-
summatione anni,
cum servo pigro de multa
operatione:
non attendas his in omni con-
silio.
- ¹⁵ Sed cum viro sancto assiduus
esto,
quemcumque cognoveris ob-
servantem timorem Dei,
- ¹⁶ cujus anima est secundum ani-
mam tuam:
et qui, cum titubaveris in tene-
bris, condolebit tibi.
- ¹⁷ Cor boni consilii statue tecum:
non est enim tibi aliud pluris
illo.
- ¹⁸ Anima viri sancti enunciat
aliquando vera,
quam septem circumspectores
sedentes in excelso ad specu-
landum.
- ¹⁹ Et in his omnibus deprecare
Altissimum
ut dirigat in veritate viam
tuam.
- ²⁰ Ante omnia opera verbum ve-
rax præcedat te,
et ante omnem actum consi-
lium stabile.
- ²¹ Verbum nequam immutabit cor:
ex quo partes quattuor oriuntur,
bonum et malum, vita et mors:
et dominatrix illorum est assi-
dua lingua.
- ¹⁴ su metiniu darbininku apie metų
pabaigą,
su tinginiu vergu apie darbo
daugybę.
Visai nežiurėk tų žmonių patar-
ties.
- ¹⁵ Bet laikykis nuolat švento žmo-
gaus,
apie kurį tu žinai, kad jis laikosi
baimės Dievo,
- ¹⁶ kurio siela kaip tavo siela
ir kurs, tau suklumpant tam-
sybėje, liudės su tavimi.
- ¹⁷ Prirengk pats sau gerai patarian-
čią širdį,
nes tau nėra nieko kito už ją
brangesnio.
- ¹⁸ Švento žmogaus siela kada
pasako daugias tiesos,
kaip septyni žvalgai, kurie sėdi
ant augštumos, kad žvalgy-
tusi.
- ¹⁹ Bet prie viso to mielsk Augščiausį
vesti tavo kelią tiesoje.
- ²⁰ Pirm visų tavo darbų tegul
eina tiesos žodis
ir pirm kiekvieno veikimo tikra
patartis.
- ²¹ Netikęs žodis pagadina širdį;
iš to randasi keturi dalykai:
gerumas ir piktenybė, gyvenimas
ir mirtis;
nuolatinis jų valdovas liežuvis.

bininku. Gr. t.: su vangiū. — (14) *Su metiniu...* Anot gr. t. su samdininku namuose apie darbo pabaigą. — (15) *Laikosi baimės...* Toks žmogus tikrai patars, kas sutinka su įstatymu. — (16) *Kurio siela...* Be dievotumo dar reikalaujama, kad patarėjas būtų suriš-
tas su mumis prietelyste. — *Liudės su tavim:* ir tau padės. — (17) *Pri-
rengk...* Niekas neturi visai prigulėti
nuo kitų patarties, taip kad nebesi-
klaustu pats savo širdies ir pats nebe-
svarstyti. Niekas nežino geriaus savo

troškimų kaip pats žmogus. — (18) *Švento.* Gr. t. nėra to aptarimo. — *Kaip
septyni...* Kas įvyksta prieš mūsų nuo-
monę ir linkimą, tai paprastai mums
netarpsta. — (19) *Melsk...* Plg. Ps. 24,
5; Tob. 4, 19. — *Tiesoje:* be pakly-
dimo. — (20) *Tiesos žodis.* Tiesos žo-
džiu čia vadinama *tikra patartis*, kaip
tai pasirodo iš antrosios eil. pusės. —
(21) *Gyvenimas ir mirtis:* užmokesnis ir
baismė. — *Liežuvis.* Per ližuvi geru-
mas ir piktumas giliaus įeina į širdį,
per jį jie platinami ir ant kitų perke-

- Est vir astutus multorum eruditor,
et animæ suæ inutilis est.
- ²² Vir peritus multos erudit, et animæ suæ suavis est.
- ²³ Qui sophisticè loquitur, odibilis est:
in omni re defraudabitur,
- ²⁴ non est illi data a Domino gratia:
omni enim sapientia defraudatus est.
- ²⁵ Est sapiens animæ suæ sapiens: et fructus sensus illius laudabilis.
- ²⁶ Vir sapiens plebem suam erudit,
et fructus sensus illius fideles sunt.
- ²⁷ Vir sapiens implebitur benedictionibus,
et videntes illum laudabunt.
- ²⁸ Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.
- ²⁹ Sapiens in populo hereditabit honorem,
et nomen illius erit vivens in æternum.
- ³⁰ Fili in vita tua tenta animam tuam:
et si fuerit nequam, non des illi potestatem:
- Esti buklus žmogus, kurs daugelį mokina,
bet pats sau jis nenaudingas.
- ²² Esti prityręs žmogus, kurs mokina daugelį
ir saldus pats sau.
- ²³ Kas kalba kaip sofistas, tas nekenčiamas;
jam visako truks.
- ²⁴ Viešpats jam nedavė malonės; nes jam truksta visokios išminties.
- ²⁵ Esti išmintingas, kurs pats sau išmintingas,
ir jo protingumo vaisiai girtini.
- ²⁶ Išmintingas žmogus mokina savo tautą,
ir jo protingumo vaisiai pasitikėjimo verti.
- ²⁷ Išmintingas žmogus gausiai laiminamas,
ir kas jį mato, giria.
- ²⁸ Žmogaus gyvenimas turi paskirtą dienų skaitlių,
Izraelio gi dienos nesuskaitomos.
- ²⁹ Išmintingas įgija sau pagarbos savo tautoje,
ir jo vardas gyvas per amžius.
- ³⁰ Sunau, mėgink savo gyvenime savo sielą,
ir jei kas nors jai kenksminga, to jai nesuteikk,

liami. Plg. Pat. 18, 21. — (22) *Esti prityręs...* Tos eil. nėra gr. t. — (23) *Kas kalba...*: giriasi savo tariamu akyumu. — *Jam visako...*: jis nevertas net gauti duonos, kurios jis sau reikalauja. — (24) *Malonės*: šnekos malonumo. — *Jam truksta visokios išminties*: tikros išminties. Tikra išmintis neįieško garsiai skambančių žodžių; ji aiški ir teikia save su tam tikru malonumu ir saldumu. — (25) *Pats sau išmintingas*. Jis turi savyje išminties ir tos išminties vaisiai nuolat apsieiškia jo žodžiuose. Anot kitų gr. t.

prasmė esanti toki: kaikas tik pats sau išmintingas, ir jo išminties vaisiai tikri tik jo burnoje. — (26) *Mokina savo...*: išmintingas ne vien sau. — *Pasitikėjimo verti*: ir pastovūs. — (28) *Izraelio*: žydų tautos. Taip tikro išminčiaus atsiminimas pasilieka per amžius. — (29) *Įgija sau pagarbos*. Tikriaus: pasitikėjimo. — Visi juo tvirtai pasitiki. — *Jo vardas...* Plg. Ps. 110, 10.

37. 30—38, 15. Apie rūpesnį sveikata. (30) *Mėgink*..: tyrinėk, kas tau nau-

³¹ non enim omnia omnibus expediunt,
et non omni animæ omne genus placet.

³² Noli avidus esse in omni epulatione,
et non te effundas super omnem escam:

³³ in multis enim escis erit infirmitas,
et aviditas appropinquabit usque ad choleram.

³⁴ Propter crapulam multi obierunt:
qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

Caput XXXVIII. ¹ Honora medicum propter necessitatem:
etenim illum creavit Altissimus.

² A Deo est enim omnis medela,

et a rege accipiet donationem.

³ Disciplina medici exaltabit caput illius,
et in conspectu magnatorum collaudabitur.

⁴ Altissimus creavit de terra medicamenta,
et vir prudens non abhorrebit illa.

⁵ Nonne a ligno indulcata est aqua amara?

⁶ Ad agnitionem hominum virtus illorum,
et dedit hominibus scientiam Altissimus,
honorari in mirabilibus suis.

³¹ nes ne visakas visiems tinka
ir ne kiekvienam patinka tie patįs dalykai.

³² Niekuomoet nebuk godus pokilyje
ir nepulk ant kiekvieno valgio,

³³ nes valgant daug valgių randasi liga,
ir godumas atveda į vemimą.

³⁴ Apsirijimu daugelis mirė;
kas gi susilaikąs, tas prailgina savo gyvenimą.

38. perskyrimas. ¹ Gerbk gydytoją dėlei reikalingumo,
nes Augščiausias jį sutvėrė.

² Nes nuo Dievo kiekvienas pagijimas,

ir iš karaliaus anas gauna dovanų.

³ Gydytojo žinojimas pakelia jo galvą,
ir jis giriamas didžiunų akyvaizdoje.

⁴ Augščiausias sutvėrė gydyklų iš žemės,
ir išmintingas žmogus jų nesi-bodi.

⁵ Argi kartus vanduo nebuvo pasaldintas medžiu,

⁶ kad žmonės pažintų jų galę?
Augščiausias davė žmonėms žinojimo,
kad jis butu garbinamas savo stebukluose.

dinga ir kas gali kenkti. — (32) *Nebuk godus...*: negeisk su didžiu godumu pokilio skanskonių.

(38, 1) *Dėlei reikalingumo*. Anot ebr. t.: kolei dar tau jo nereikia. Gydytojų užsiėmimas anais laikais matomai nelabai buvo vertinamas, taip kad išminčius turi primygtinai perspėti, jog gydytojas reikia gerbti, ir net ir kolei jo dar nereikia, taigi ne tik reikale, susirgus. — *Nes Augščiausias...* Ebr. t.:

gydytojas išmintingas iš Viešpaties. —

(2) *Gauna dovanų*: ir vertas jų gauti. —

(4) *Sutvėrė...* Nereikia taip pat niekinti gydyklų kaip ir gydytojo, nes Dievas padaro, kad butu galima jų gauti iš žemės žmonių naudai ir reikalams. Pavyzdys, kaip Dievas yra suteikęs gydančios jėgos sutvertiems dalykams, duodama 5. e., darant aliuziją į Iš. 15, 23—25. — (6) *Jų galę*: gydyklų naudingumą. (Iš. t.: kad jo jėga (Dievo su-

⁷ In his curans mitigabit dolorem,
et unguentarius faciet pigmenta
suavitatis, et unctiones con-
ficiet sanitatis,
et non consummabuntur opera
ejus.

⁸ Pax enim Dei super faciem
terræ.

⁹ Fili in tua infirmitate ne despi-
cias te ipsum,
sed ora Dominum, et ipse cura-
bit te.

¹⁰ Averte a delicto, et dirige
manus,
et ab omni delicto munda cor-
tuum.

¹¹ Da suavitatem et memoriam
similaginis,
et impingua oblationem,
et da locum medico:

¹² etenim illum Dominus creavit:
et non discedat a te, quia opera
ejus sunt necessaria.

¹³ Est enim tempus quando in
manus illorum incurras:

¹⁴ ipsi vero Dominum deprec-
abuntur,
ut dirigat requiem eorum,
et sanitatem, propter conver-
sationem illorum.

¹⁵ Qui delinquit in conspectu ejus,
qui fecit eum,
incidet in manus medici.

⁷ Jais gydoma ir malšinama
skausmas;

vaistininkas daro skaniai kve-
pinčių skystymų
ir sudeda gydančių tepalų
ir jo darbams nėra galo.

⁸ Nes Dievo ramybė ant žemės
paviršio.

⁹ Sunau, savo ligoje neapsileisk
pats savęs;
bet melsk Viešpatį, ir jis pagy-
dys tave.

¹⁰ Nusigrįžk nuo prasikaltimo, iš-
tiesk rankas
ir apvalyk savo širdį nuo viso-
kios kaltybės.

¹¹ Atnašauk kvepalų ir atsiminimo
auką iš miltų,
tebuna tavo auka riebi ir duok
prieti gydytojui,

¹² nes jį sutvėrė Viešpats; tegul jis
neatstoja nuo tavęs,
nes jo darbai tau reikalingi.

¹³ Ateina laikas, kuomet tu pateksi
į jų rankas;

¹⁴ jie gi mels Viešpatį suteikti per
juos atilsio
ir sveikatos ilgesniam gyvenimui.

¹⁵ Kas prasikalsta savo Sutvėrtojo
akyvaizdoje,
tas pateks į gydytojo rankas.

teikta medžiui stebuklinga jiega) pasi-
darytu žinoma. — (7) *Ir sudeda gy-
dančių tepalų.* Vulg. paaiškinimas. —
Jo darbams nėra galo. Kaip gydytojas
ir vaistininkas nepameta savo užsiė-
mimo, taip per juos nuolat daroma
ramybė, sveikata, skausmo apmalšini-
mas ir ligų gydymas. — (8) *Dievo.* To
ž. nėra gr. t. — (9) *Neapsileisk pats
savęs.* Ebr. t.: negaišk. Išminčius pa-
taria rupintis savimi ligoje, nenusto-
jant vilties pagyti ir nepasitikint per-
daug savo sveikata. Plg. Iz. 38, 2...
Kaip reikia melsti Viešpatį, paaiški-
nama 10. e. — (11) *Kvepalų: auka,* kad
butu meilau kvapo Viešpačiui. Plg.
Prad 8, 21; Kun. 1, 9. 13. 17; 2, 2 ir k. —

Atsiminimo... Plg. Kun. 2, 2. 9. 16. —
Auka riebi: nebuk šykštas, darydamas
auką. Gr. t. dar pridurta: lyk-kad tau
nebebutu jokios vilties, t. y. pasielgk
kaip žmogus, kurs nebesitiki išlikti gy-
vas, mirdamas gi nebebijo nustoti lobia.
— (12) *Nes jį...* Syr. t.: nes jis tau nau-
dingas. Plg. 1. e. — (13) *Ateina laikas.*
Gydyklai ir gydymo budas matomai
buvo tuomet labai nemalonius dalykas.
Gr. t.: esti laikas, kuomet jų rankoms
pasiseka. — (14) *Jie gi mels.* Melstis
turi ne tik ligonis, bet ir gydytojai. —
Ilgesniam gyvenimui. Ebr. t.: už išlai-
kymą gyvenimo (už užmokesnį, kurio
gali laukti gydytojai). — (15) *Kas prasi-
kalsta...* Ligos neretai esti hausinė už

- ¹⁶ Fili in mortuum produc lacrymas,
et quasi dira passus incipe plorare,
et secundum iudicium contege corpus illius,
et non despicias sepulcrum illius.
- ¹⁷ Propter delaturam autem amare fer luctum illius uno die,
et consolare propter tristitiam,
- ¹⁸ et fac luctum secundum meritum ejus
uno die, vel duobus propter detractionem.
- ¹⁹ A tristitia enim festinat mors,
et cooperit virtutem,
et tristitia cordis flectit cervicem.
- ²⁰ In abductione permanet tristitia:
et substantia inopis secundum cor ejus.
- ²¹ Ne dederis in tristitia cor tuum,
sed repelle eam a te: et memento novissimorum,
- ²² noli oblivisci: neque enim est conversio,
et huic nihil proderis, et te ipsum pessimabis.
- ¹⁶ Sunau, liek ašaras ant mirusiojo
ir imk verkti kaip tas, kurs kenčia didžiausių skausmų.
Apdengk jo kuną, kaip pritinka, ir neapsileisk su jo palaidojimu.
- ¹⁷ Dėlei apšnekėjimo karčiai jo paraudok vieną dieną ir nusiramink savo nuliudime.
- ¹⁸ Gedėk jo, kaip jis užsipelnęs, vieną dieną arba dvi dieni, kad išvengtumei apkalbėjimo.
- ¹⁹ Nes nuliudimas greitai atveda mirtį, nusmelkia įiegas ir širdies liudnumas sulenkia sprandą.
- ²⁰ Liudnumas pasilieka, lydint numirėlį, ir beturčio gyvenimas toks kaip jo širdis.
- ²¹ Nepaduok savo širdies liudnumui, bet varyk jį nuo savęs ir atsimink galą.
- ²² To neužmiršk, nes nėra sugrįžimo; anam tu nieko nepadedi ir pats sau kenki.

nuodėmes. Nesusilaikymas, paleistuvystė, per daug didi drąsa ir kiti dalykai kenkia žmogaus sveikatai; be to Sen. Test. už nuodėmes dažnai buvo skiriama laikinių bausmių. Plg. Kun. 26; Atk. 28; Jobo 4, 7 ir k.

38, 16—24. Kaip reikia raudoti mirusiųjų.

(16) *Liek...* nebuk nejautrus, juo gi labiau nerodyk džiaugsmo, kad rasi tau teko tėvainystė. — *Neapsileisk...* parodyk mirusiajam priderančią pagarbą. — (17. 18) *Dėlei...* Vulg. t. kaip kurie gr. t. žodžiai du kartu išversti: tebuna tavo raudojimas kartus ir tavo verksmas karštas, ir gedėk, kaip jam pritinka. vieną dieną, taip pat dvi dieni dėl pikto

apkalbėjimo; paskui nusiramink dėlei gedulio. — Taigi ir palaidojus gedulys turi dar toliaus tęstis, bet tam tikrose ribose; gedulys neturi būti ilgai kartus. Paprastas gedulys tęsdavosi septynias dienas (plg. aug. 22, 3). Kodėl nereikia ilgiaus laikytis kartaus gedulio, pasakoma 19. e. — (19) *Nusmelkia įiegas...* Tų ž. nėra gr. t. — *Ir širdies...* Plg. Pat. 15, 18; 17, 22. — (20) *Liudnumas...* Kaikuriuose gr. t. rankraščiuose: nelaimėje liudnumas pasilieka, ir beturčio gyvenimas priešingas jo širdžiai (priešingas tam, ko jis trokšta). — (21) *Nepaduok...* Plg. 30, 22; Pat. 17, 22. Nenaudinga griaužtis dėlei to, kas neišvengiama; taigi, primink sau, kad mirtis visų laukia. — (22) *Sugrįžimo:* iš miru-

- ²³ Memor esto iudicii mei: sic enim erit et tuum: mihi heri, et tibi hodie.
- ²⁴ In requie mortui requiescere fac memoriam ejus, et consolare illum in exitu spiritus sui.
- ²⁵ Sapientia scribæ in tempore vacuitatis: et qui minoratur actû, sapientiam percipiet: qua sapientia replebitur
- ²⁶ qui tenet aratrum, et qui gloriatur in iaculo, stimulo boves agitat, et conversatur in operibus eorum, et enarratio ejus in filiis taurorum.
- ²⁷ Cor suum dabit ad versandos sulcos, et vigilia ejus in sagina vacuarum.
- ²⁸ Sic omnis faber et architectus, qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpsit signacula sculpsitilia, et assiduitas ejus variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, et vigilią sua perficiet opus.
- ²⁹ Sic faber ferrarius sedens juxta incudem, et considerans opus ferri: Vapor ignis uret carnes ejus, et in calore fornacis concutatur:

- ²³ Atsimink, kaip man nutarta, nes taippat bus ir tau; man vakar, šiandien tau.
- ²⁴ Ilstintis mirusiajam, duok ilsėtis ir jo atsiminimui ir nusiramink dėlei jo, jo dvasiai išeinant.
- ²⁵ Rašto žinovo išmintis tarpsta, kuomet jis neužišiemės, ir kas maža turi reikalų, gali įgyti išminties. Kokios išminties bus pilnas,
- ²⁶ kas laiko arklą, kas giriasi bedykliu, varo jaučius akstinu, užsiima jų darbais ir kalba tik apie versiukus?
- ²⁷ Jo mintis užimta vagų vedžijimu ir jam rupi penėjimas karvių.
- ²⁸ Taippat kiekvienas amatininkas ir rentėjas, kurs užimtas darbu lygiai naktį kaip dieną, taippat antspaudų žiedų drožėjas, kurio išvermingumas padaro visokių vaizdų; jis atkreipia savo dėmę, kad jo braižymas butu panašus į paveikslą ir savo budrumu užbaigia darbą.
- ²⁹ Taippat kalvis, kurs sėdi prie savo priekalo ir žiuri į dirbamą geležį; ugnies garai degina jo kūną, ir jis kovoja su židinio karščiu.

siųjų buveinės. Plg. 2 Kar. 12, 22. (23) *Atsimink...* Taip tarsi atsiliepia mirusis į kiekvieną, kurs dar tebėra gyvas. — *Taippat bus ir tau:* mirties nutarimas bus įvykdytas taipogi ant tavęs. Nežadėk sau ilgo gyvenimo, bet primink sau, kad kiekviena diena gali būti tavo paskutinė. Plg. Jok. 4, 18 iki 15. — (24) *Duok ilsėtis...*: tegul jo atsiminimas tau nebebuna kartus. —

Jo dvasiai: kad jis dabar jau liuosas nuo šio gyvenimo nelaimių ir vargų. Plg. 2 Kor. 12, 21.

38, 25—39, 15. Išmintis labiausiai reikia vertinti kaip menas ir visi amatai.

(25) *Kokios...*: kaip gali įgyti išminties tas, kurs neturi reikalingo liuso laiko. — (27) *Jam rupi:* jis visuomet užimtas to-

- ³⁰ Vox mallei innovat aurem ejus,
et contra similitudinem vasis oculum ejus:
- ³¹ Cor suum dabit in consummationem operum,
et vigilia sua ornabit in perfectionem.
- ³² Sic figulus sedens ad opus suum,
convertens pedibus suis rotam,
qui in sollicitudine positus est
semper propter opus suum,
et in numero est omnis operatio ejus.
- ³³ In brachio suo formabit lutum,
et ante pedes suos curvabit virtutem suam.
- ³⁴ Cor suum dabit ut consummet linitionem,
et vigilia sua mundabit fornacem.
- ³⁵ Omnes hi in manibus suis speraverunt,
et unusquisque in arte sua sapiens est,
- ³⁶ sine his omnibus non aedificatur civitas.
- ³⁷ Et non inhabitabunt, nec inambulabunt,
et in ecclesiam non transilient.
- ³⁸ Super sellam iudicis non sedebunt,
et testamentum iudicii non intelligent.
neque palam facient disciplinam et iudicium,
et in parabolis non invenientur:
- ³⁰ Kugio pokšėjimas nuolat skamba jo ausyse,
ir jo akis žiuri į daromojo ryko paveikslą.
- ³¹ Jis atkreipia savo dėmę, kad užbaigtu darbą
ir savo budrumu jis jį gražina ir tobulina.
- ³² Taip pat puodžius, kurs sėdi prie savo darbo,
sukdamas savo kojomis tekinį;
jis visuomet susirupinęs savo darbą,
ir visas jo darbas po skaitliūni.
- ³³ Savo ranka jis duoda moliui išvaizdą
ir savo kojomis jis minko jo masę.
- ³⁴ Jis atkreipia savo dėmę, kad pabaigtu palivojimą,
ir savo budrumu jis išvalo krosnį.
- ³⁵ Visi šitie pasitiki savo rankomis,
ir kiekvienas iš jų išmintingas savo amate;
- ³⁶ Be jų visų nestatoma miesto,
- ³⁷ jame negyvenama ir nevaikščiojama;
bet susirinkime jie kitų neperviršija.
- ³⁸ Jie nesėdi ant teisėjo krasės,
nežino teismo įstatų,
nemokina viešai drausmės ir to,
kas teisu,
ir jų nerandama kalbant palyginimais,

mis, mintimis. — (32) *Po skaitliūni.* Jis turi padirbti paskirtą indų arba kurios nors vienos jų išvaizdos indų skaitlių. — (36) *Be jų...* Aprašytieji amatai

taip labai reikalingi, kad be jų negali būti sutvarkytos žmonių draugijos. — (37) *Neperviršija.* Jų nedaroma viešais patarėjais ir kitų vadovais. — (38) *Pri-*

³⁹ sed creaturam ævi confirma-
bunt,
et deprecatio illorum in opera-
tione artis,
accommodantes animam suam,
et conquirentes in lege Altissi-
mi.

Caput XXXIX. ¹ Sapientiam om-
nium antiquorum exquiret
sapiens,

et in prophetis vacabit.

² Narrationem virorum nomina-
torum conservabit,
et in versutias parabolarum
simul introibit.

³ Occulta proverbiorum exquiret,
et in absconditis parabolarum
conversabitur.

⁴ In medio magnatorum ministra-
bit,
et in conspectu præsidis appa-
rebit.

⁵ In terram alienigenarum gen-
tium pertransiet:
bona enim et mala in hominibus
tentabit.

⁶ Cor suum tradet ad vigilandum
diluculo
ad Dominum, qui fecit illum,
et in conspectu Altissimi de-
precabitur.

⁷ Aperiet os suum in oratione,
et pro delictis suis deprecabi-
tur.

⁸ Si enim Dominus magnus vo-
luerit,
spiritu intelligentiæ replebit illum:

³⁹ bet jie tvirtai laikosi žemiško
tvėrimo,
ir jų malda apie jų amato darbus;
jam jie pašvenčia savo sielą
ir tyrinėja Augščiausiojo įsta-
tyme.

39. perskyrimas. ¹ Išminčius tyri-
nėja visų senųjų išmintį
ir užsiima pranašais.

² Jis pasilaiko garsių vyrų pasa-
kojimą
ir draug įsigilina į jų prilyginimų
prasnę.

³ Jis tyrinėja patarlių paslaptis
ir užsiima prilyginimų slepiniais.

⁴ Jis tarnauja didžiunų tarpe
ir pasirodo valdovo akyvaizdoje.

⁵ Jis eina per svetimų tautų šalis,
nes jis stengiasi ištirti, kas gera
ir kas bloga žmonėse.

⁶ Jis pakelia savo širdį budėti
nuolat auštant prie Viešpaties,
kurs jį padarė,
ir meldžiasi Augščiausiojo aky-
vaizdoje.

⁷ Jis atveria savo burną maldoje
ir meldžia dovanoti savo prasi-
kaltimus.

⁸ Nes jei didysai Viešpats nori,
jis pripildo jį išmonės dvasios.

lyginimais: dėlėi kurių gerbiami moky-
tojai. — (39) *Žemiško tvėrimo:* kurs
taip labai naudingas žmonijai. — *Malda
apie...:* jie meldžia sau tik pasisekimo
savo amate. — *Jam jie pašvenčia...* Gr.
t. jau čia prasideda naujas perskyrimas:
Tačiau (kitaip yra su tuo) kas pakelia
savo sielą ir svarsto Augščiausiojo įsta-
tybę, tas tyrinėja visų senųjų išmintį...

(39, 1) *Senųjų išmintį:* kuri lyg tē-
vainystė turi pasilikti vėlesniesiems.
Plg. Jobo 12, 12. Kas tie senieji, paaš-

kinama toliaus. Pirmoje vietoje stovi
pranašai. — (3) *Slepiniais:* mįslėmis. —
(4) *Jis tarnauja...* Prityrimo galima
rasti ir jo mokinamasi kunigaikščių ru-
muose, nes jie turi pas save daug iš-
minčių ir patarėjų, ir taip pat teis-
muose. — (5) *Kas gera ir...* Kiekviena
tauta turi savo įpročiuose šitą gero;
išminčius stengiasi tai ištirti, sergėdamas
to, ką randa pikto. — (6) *Meldžiasi...*
Tai trečias budas įgyti išminties. Plg.
Jok. 1, 5. — (7) *Prasikaltimus:* nes nuo-

- ⁹ et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, et in oratione confitebitur Domino:
- ¹⁰ et ipse diriget consilium ejus, et disciplinam, et in absconditis suis consiliabitur.
- ¹¹ Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, et in lege testamenti Domini gloriabitur.
- ¹² Collaudabunt multi sapientiam ejus, et usque in sæculum non delebitur.
- ¹³ Non recedet memoria ejus, et nomen ejus requiretur a generatione in generationem.
- ¹⁴ Sapientiam ejus enarrabunt gentes, et laudem ejus enunciabit ecclesia.
- ¹⁵ Si permanserit, nomen derelinquet plus quam mille: et si requieverit, proderit illi.
- ¹⁶ Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.
- ¹⁷ In voce dicit: Obaudite me divini fructus, et quasi rosa plantata super vivos aquarum fructificate.
- ¹⁸ Quasi Libanus odorem suavitatis habete.
- ⁹ Tuomet jis siunčia savo išminties žodžius kaip lietų ir maldoje garbina Viešpatį.
- ¹⁰ Jis gerai tvarko savo sumanymus ir mokslą ir svarsto jo paslaptis.
- ¹¹ Jis skelbia savo mokslo drausmę ir didžiuojasi Viešpaties sandoros įstatymu.
- ¹² Daugelis girs jo išmintį, ir jis nebus užmirštas per amžius.
- ¹³ Jo atsiminimas neišdilsta, ir jo vardas bus minimas kartų kartose.
- ¹⁴ Jo išmintį giria tautos, ir jo gyrių skelbia susirinkimas.
- ¹⁵ Jei pasilieka gyvas, jis palieka garsesnę vardą kaip tukstančiai, ir jei jis eina į atilsį, ir tai jam naudinga.
- ¹⁶ Aš dar apmąstęs kalbėsiu, nes aš pilnas lyg narso.
- ¹⁷ Jis balsiai sako: Paklausykite manęs, jūs, Dievo vaikai, ir neškite vaisių lyg rožė, pasodinta ant vandens upelių.
- ¹⁸ Skleiskite skanaus kvapo kaip smilkalas.

dėmės gali padaryti žmogų nevertą išklausymo. — (9) *Tuomet jis siunčia...* nes Dievas gausiai duoda meldžiančiam. — *Garbina Viešpatį.* Pirma ir svarbiausias išminties ženklas ir apsišiekimas tas, kad ji garbina Dievą už jo geradarystes. — (10) *Paslaptis*: nes Dievas jam jas apreiškia. Plg. Ps. 50, 8. — (11) *Jis skelbia...* Tolesnis išminties vaisius tai nauda, koki iš jos randasi artimui. Išminčius išmoko branginti Dievo įstatymą ir apreiškimą ir rodo visiems jo geradarystę. — (12)

Daugelis... Toliaus nurodoma vaisiai, kokių iš išminties susilaukia pats išminčius. — (14) *Susirinkimas*: išrinktoji tauta. — (15) *Ir tai jam naudinga*: jis igija dar daugiaus gyriaus.

39, 16—41. Gyrimas Dievo už visus jo darbus, kuriais, jis geriems duoda užmokesnio ir plaka bedievių.

(16) *Nes aš pilnas...* Gr. t.: kaip pilnatis taip aš pilnas, — išminties išsireiškimų ir pamokymų. — (17) *Jis balsiai sako.* Tų ž. nėra gr. t. — *Neš-*

- ¹⁹ Florete flores, quasi liliū,
et date odorem, et frondete in
gratiam,
et collaudate canticum,
et benedicite Dominum in operi-
bus suis.
- ²⁰ Date nomini ejus magnificentiam,
et confitemini illi in voce la-
biorum vestrorum,
et in canticis labiorum, et ci-
tharis,
et sic dicetis in confessione:
- ²¹ Opera Domini universa bona
valde.
- ²² In verbo ejus stetit aqua sicut
congeries:
et in sermone oris illius sicut
exceptoria aquarum:
- ²³ quoniam in præcepto ipsius
placor fit,
et non est minoratio in salute
ipsius.
- ²⁴ Opera omnis carnis coram illo,
et non est quidquam abscondi-
tum ab oculis ejus.
- ²⁵ A sæculo usque in sæculum
respicit,
et nihil est mirabile in con-
spectu ejus.
- ²⁶ Non est dicere: Quid est hoc,
aut quid est istud?
omnia enim in tempore suo
quærentur.
- ²⁷ Benedictio illius quasi fluvius
inundavit,
- ²⁸ quomodo cataclysmus aridam
inebriavit,
sic ira ipsius gentes, quæ non
exquisierunt eum, hereditabit.
- ¹⁹ Žydėkite kaip lėlija
ir kvepėkite, gražiai šakokitės,
giedokite gyriaus giesmę ir gar-
binkite Viešpatį jo darbuose.
- ²⁰ Augštinkite jo vardą
ir garbinkite jį savo lupų balsu,
lupų giesmėmis ir kanklėmis
ir taip sakykite garbindami:
- ²¹ Visi Viešpaties darbai labai geri.
- ²² Jo žodžiu stovėjo vanduo lyg
pylimas
ir jo burnos pasakymu lyg san-
dėliai vandeniui.
- ²³ Nes jo paliepimu įvyksta visa,
kas jam patinka,
ir nėra kliūčių, kuomet jis nori
gelbėti.
- ²⁴ Visų žmonių darbai jo akyvaiz-
doje,
ir nėra nieko paslėpto nuo jo
akių.
- ²⁵ Jis žiuri per amžių amžius,
ir nėra nieko stebėtino jo aky-
vaizdoje.
- ²⁶ Negalima sakyti: Kas tai, arba:
kas tenai?
nes visa ištiriama savo laiku.
- ²⁷ Jo palaiminimas patvinsta kaip
upė.
- ²⁸ Kaip tvanas prigirdė sausumą,
taip jo rustybė ateis ant tautų,
kurios jo neįžieško.

*kite vaisių: tarpkite (gr. t.). — (21) La-
bai geri.* Plg. Prad. 1, 31; Mk. 7, 37.
Gr. t. dar pridurta: ir visa, ką jis pa-
liepia, įvyksta savo laiku. — (22) *Sto-
vėjo vanduo...* Aliuzija į Iš. 14, 22; Joz.
3, 13... Plg. Prad. 1, 6—10. — (25)
Nieko stebėtino: nes nieko kita neatsi-
tinka, kaip tik tai, ko jis nori. Jam nėra

nieko naujo ir netikėto arba priešingo
jo valiai. — (26) *Negalima...* Visi daly-
kai geri (21.e.), bet nevisa mes pažįstame.
Todėl niekam nevalia sakyti su pa-
niekinimu: kas tai? arba: kam tai gali
buti naudinga? — *Ištiriama:* ir paži-
stama, kad kam nors tinka ir naudinga. —
(27) *Upė.* Ebr. t.: kaip Nilas. — (28)

- ²⁹ Quomodo convertit aquas in siccitatem, et siccata est terra: et via illius viis illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira ejus.
- ³⁰ Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona et mala.
- ³¹ Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, et ferrum, sal, lac, et panis similagineus, et mel et botrus uvæ, et oleum, et vestimentum.
- ³² Hæc omnia sanctis in bona, sic et impiis et peccatoribus in mala convertentur.
- ³³ Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, et in furore suo confirmaverunt tormenta sua:
- ³⁴ in tempore consummationis effundent virtutem: et furem ejus, qui fecit illos, placabunt.
- ³⁵ Ignis, grando, fames, et mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt:
- ³⁶ bestiarum dentes, et scorpium, et serpentes, et romphæa vindicans in exterminium impios.
- ²⁹ Kaip jis permainė vandenį į sausumą, ir išdžiuvo žemė, ir kaip jo keliai tiesūs jo tarnams, taip nusidėjėliai kenčia pažeidą per jo rustybę.
- ³⁰ Gėrybės sutvertos geriesiems nuo pat pradžios, taippat nedoriesiems kas gera ir kas pikta.
- ³¹ Visureikalingiausi žmonių gyvenimui dalykai: vanduo, ugnis, geležis, druska, pienas ir kvietienė duona, medus, vynuogių kekės, aliejus ir drabužis.
- ³² Visa tai šventiesiems gėrybės, bedieviams gi ir nusidėjėliams pavirsta į piktenybę.
- ³³ Yra vėjų, kurie kerštui sutverti, ir savo narse jie sustiprina savo kankinimus.
- ³⁴ Sunaikinimo metu jie parodo savo galę ir malšina savo Sutvertojo narsą.
- ³⁵ Ugnis, kruša, badas, ir mirtis visa tai kerštui sutverta;
- ³⁶ taippat žvėrių dantys, kurkliai ir žalčiai ir kalavijas, kurs daro kerštą bedieviams, kad sunaikintu.

Kaip įvairūs. Ebr. t.: upė, Euphratas. — **(29)** *Į sausumą, ir išdžiuvo žemė.* Gr. t.: į druskos vietą. — Rasi turėta mintyje Sodoma ir Gomora. Plg. Ps. 106, 34. — **(30)** *Gėrybės...* Visos gėrybės suteikiamos Dievo sutvarkymu, ir kas garbina Dievą, tas turi pasisekimo (kaip buvo žadėta Sen. Testamente). Galop tiems, kurie myli Dievą, visa išeina į gera. — *Nedoriesiems...* Iš piktųjų neatimta teisės naudotis, dalykais kurie savyje geri ir naudingi. Jau kitas klausimas, ar tas pasinaudojimas ir galų gale išeis jiems į gera. Atsakymą randame 32. e. — **(31)** *Visureikalingiausi...* Plg. aug. 29, 28. Išvardijama keletas dalykų,

kurie bendri geriesiems ir piktiesiems, bet ne su vienokiomis pasekmėmis. — **(33)** *Yra vėjų...* Be dalykų, bendrų geriesiems ir piktiesiems, kuriuos gerieji gerai sunaudoja, piktieji gi piktai, yra kitų, kuriais Dievas naudojasi piktiesiems bausti. — *Jie sustiprina...* Dievui juos siunčiant, jie labiau parodo savo narsą. — **(34)** *Sunaikinimo...* kuomet piktasis turi žūti. — *Malšina:* įvykindami jo kerštą. Plg. Ez. 5, 13. — **(35)** *Ugnis...* Plg. Iš. 9, 18, 24; Joz. 10, 11; Ps. 17, 13; 77, 47; Išm. 5, 23; 16, 16; Atk. 28, 20, 21; 2 Kar. 24, 13; Pat. 10, 3; Kun. 26, 15; Sk. 14, 12; Jer. 29, 18; Ez. 7, 15. — **(36)** *Taippat...*

³⁷ In mandatis ejus epulabuntur,
et super terram in necessitatem
præparabuntur,
et in temporibus suis non præ-
terient verbum.

³⁸ Propterea ab initio confirma-
tus sum,
et consiliatus sum, et cogitavi,
et scripta dimisi.

³⁹ Omnia opera Domini bona,
et omne opus hora sua submini-
strabit.

⁴⁰ Non est dicere: Hoc illo ne-
quius est:
omnia enim in tempore suo
comprobabuntur.

⁴¹ Et nunc in omni corde et ore
collaudate,
et benedicite nomen Domini.

Caput XL. ¹ Occupatio magna cre-
ata est omnibus hominibus,
et jugum grave super filios
Adam,
a die exitus de ventre matris
eorum,
usque in diem sepulturae, in
matrem omnium.

² Cogitationes eorum, et timores
cordis,
adinventio expectationis, et
dies finitionis:

³ a residente super sedem glorio-
sam,
usque ad humiliatum in terra
et cinere:

⁴ ab eo, qui utitur hyacintho, et
portat coronam,
usque ad eum, qui operitur lino
crudo:

³⁷ Jie džiaugiasi jo paliepipimais,
stovi prirengti, kur bus reika-
lingi ant žemės,
ir savo metu neperžengia jo
žodžio.

³⁸ Todėlei nuo pat pradžios aš
tvirtai nutariau, apsvarsčiau,
apmaščiau ir parašęs palikau.

³⁹ Visi Viešpaties veikalai geri
ir kiekvieną veiklą jis teikia
savo valandoje.

⁴⁰ Negalima sakyti: Tas dalykas
blogesnis už aną,
nes visų tikra vertybė pasirodys
savo metu.

⁴¹ Taigi, dabar visa širdimi ir burna
girkite
ir laiminkite Viešpaties vardą.

40. perskyrimas. ¹ Didelis vargas
sutverta visiems žmonėms
ir sunkus jungas ant Adomo
vaikų
nuo dienos, kurioje jie išeina iš
savo motinos iščios
iki dienaį jų palaidojimo visų
motinoje žemėje.

² Jų mintis ir širdies baimė,
susirupinimas ateitimi ir pa-
baigos diena vargina visus,

³ pradedant nuo to, kurs sėdi gar-
bingame soste,
iki žemai sėdinčiam ant žemės
ir pelenuose,

⁴ nuo to, kurs dėvi mėlyna pur-
pura ir nešioja vainiką
iki tam, kurs apsidengia stora
drobe,

Plg. 3 Kar. 13, 24; 20, 36; 4 Kar. 2, 24;
Sk. 21, 6; Judit. 8, 25; Iš. 22, 24; Kun.
26, 25. 33; Atk. 32, 25. — (37) *Paliepi-*
mais: daryti kerštą. — (38) *Todėlei...*:
kadangi visi Dievo veikalai tarnauja jo
galybei ir gerumui link gerųjų ir jo
teisybei link piktųjų. — (39) *Visi...*
Plg. Prad. 1, 31; Mk. 7, 37. — (40) *Ne-*
galima...: vieno dalyko naudingumas

žinomas, kito gi nežinomas. — *Dabar*:
visa apsvartę.

40, 1—28. Nežiurint vargų, kurių
pilnas žmogaus gyvenimas čia ant žemės,
jis anaipol ne be džiaugsmų.

(40, 1) *Sutverta*. Plg. Jobo 7, 1; 14, 1;
Pam. 2, 23. — *Visų motinoje*: nes Adomo
kunas buvo paimtas iš žemės. Plg.

- furor, zelus, tumultus, fluctuatio,
 et timor mortis, iracundia perseverans, et contentio,
 5 et in tempore refectionis in cubili
 somnus noctis inmutat scientiam ejus.
 6 Modicum tamquam nihil in requie,
 et ab eo in somnis, quasi in die respectus.
 7 Conturbatus est in visu cordis sui,
 tamquam qui evaserit in die belli.
 In tempore salutis suae exurrexit,
 et admirans ad nullum timorem:
 8 cum omni carne, ab homine usque ad pecus,
 et super peccatores septuplum.
 9 Ad hæc mors, sanguis, contentio, et romphæa,
 oppressiones, fames, et contritio, et flagella:
 10 super iniquos creata sunt hæc omnia,
 et propter illos factus est cataclysmus.
 11 Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur,
 et omnes aquæ in mare revertentur.
 12 Omne munus, et iniquitas deletur,
 et fides in sæculum stabit.
- viešpatauja narsas, pavydas, sumišimas, svyravimas ir baimė mirties,
 nesiliaujanti rustybė ir rietenos.
 5 ir atilsio metu guolyje nakties sapnai daro sumišimo jo žinojime.
 6 Jis ilsisi taip maža, kad tai lyg niekai,
 ir tuojau sapne jam esti taip kaip sargybos diena.
 7 Jis išgąsdinamas savo širdies regėjimų
 kaip žmogus, kurs ištruksta karės diena.
 Kuomet jis jaučiasi išsigelbėjęs, jis pabunda
 ir stebisi savo nepamatuota baimė.
 8 Taip pat esti su kiekvienu kunu, pradedant nuo žmogaus iki gyvuliui
 ir septingubai su nusidėjėliais.
 9 Be to, mirtis, kraujas, vaidas ir kalavijas,
 prispaudinimai, badas, sunaikinimas ir slogos,
 10 visa tai sutverta neteisiesiems ir dėlei jų padaryta tvanas.
 11 Visa, kas iš žemės, turi grįžti į žemę,
 taip kaip visas vanduo grįžta į jūrą.
 12 Kiekvienas kyšius ir neteisybę bus sunaikinta,
 ištikimybė gi pasiliks per amžius.

Prad. 2, 7; 3, 19; aug. 17, 1. Toliaus išvardijant atskiri dalykai, kurie vargina žmones. — (6) *Kaip sargybos diena*. Palyginimas daroma su jausmais žvalgo, kurs karės metu visuomet bailiai neramus. — (7) *Kuomet jis jaučiasi...*: kuomet jam prisijamuoja, kad jis jau išsigelbėjo iš tariamo sapne matyto

pavojaus. — (8) *Iki gyvuliui*. Gyvuliai gauna kentėti draug su žmogumi. Plg. Prad. 7, 23; Iš. 9, 25. — (9) *Mirtis...* Plg. aug. 39, 35, 36. — (11) *Visa...* Plg. žem. 41, 13; Pam. 1, 7. Visų dalykų galas sutinka su jų pradžia. Ebr. t.: visa, kas iš žemės, grįžta atgal į žemę, ir kas iš augštybių į augštybes. — (12) *Bus*

- ¹³ Substantiæ injustorum sicut fluvius siccabuntur, et sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.
- ¹⁴ In aperiendo manus suas lætabitur: sic prævaricatores in consumptione tabescent.
- ¹⁵ Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, et radices immundæ super cacumen petræ sonant.
- ¹⁶ Super omnem aquam viriditas, et ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.
- ¹⁷ Gratia sicut paradisus in benedictionibus, et misericordia in sæculum permanet.
- ¹⁸ Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, et in ea invenies thesaurum.
- ¹⁹ Filii, et ædificatio civitatis confirmabit nomen, et super hæc mulier immaculata computabitur.
- ²⁰ Vinum et musica lætificant cor: et super utraque dilectio sapientię.
- ²¹ Tibiæ, et psalterium suavem faciunt melodiam, et super utraque lingua suavis,
- ¹³ Neteisybių gėrybės išsenka kaip upelis ir taip kaip nugriaudžia didelis griausmas Lietuje.
- ¹⁴ Kolei jis atveria ranką, jis linksminasi, bet prasikaltėliai galų gale žus.
- ¹⁵ Bedievių anukai neturi daug šakų; jie kaip suteptos šaknys ant uolos viršūnės.
- ¹⁶ Žaliumas ant kiekvieno vandens ir prie upės kranto išraunamas pirm kiekvienos žolės.
- ¹⁷ Maloningumas kaip linksmybių sodnas su palaiminimais. ir gailestingumas pasilieka per amžius.
- ¹⁸ Gyvenimas darbininko, kurs pats sau užtenka, pasaldinamas, ir jame tu rasi turta.
- ¹⁹ Sunus ir miesto statymas sustiprina vardą, bet daugiaus už tai verta moteriškė be dėmės.
- ²⁰ Vynas ir muzika linksmina širdį, bet augščiau už vieną ir kitą stovi meilė išminties.
- ²¹ Vamzdžiais ir arpa žaidžiama gražių melodijų, bet meili šneka perviršija vieną ir kitą.

sunaikinta. Nuodėmė yra užginčijimas to, kas teisus ir gera ir todėl iš jos negali rasti nieko pasiliekančio, tikrai gero ir laimingo. — (13) *Išsenka:* visai kaip upelis vasara. — *Nugriaudžia:* taip greitai. — (14) *Kolei...* Dievobaimingasis atvers savo ranką geradaryti ir džiaugsis, priešingai gi, nusidėjėliai turi žuti. — (15) *Neturi daug šakų.* Plg. Išm. 4, 3—5. — *Kaip suteptos šaknys...* Jie kaip šaknys, kurios negali augti ir duoti žiedų, nes joms truksta žemės; jie visai nevaisingi ir nenaudingi. — (16) *Pirm kiekvienos žolės:* taip ir piktieji neturi jokio pastovumo. —

(17) *Maloningumas:* dievobaimingųjų geradarystė ir gerumas. — *Su, palaiminimais:* suteikias tikros laimės. — (18) *Gyvenimas...* Ebr. t. toliaus eina dešimts eilučių, kuriose taip statoma greta kits kito po tris dalykus, kad trečias pasirodo geresnis už du pirmuosius. 18. eil. toki: gyvenimas gana turinčiojo ir pelno igijanciojo saldus, bet abudu perviršija tas, kurs randa turta (jis vienu sykiu darosi turtingesnis už abudu) — (20) *Muzika.* Ebr. t.: *svaiginantis gėralai.* Syr.: senas vynas. — *Išminties.* Ebr. t.: prietelio. — (21) *Meili šneka.* Ebr. t.: tyra šneka, — šneka liuosa nuo

- ²² Gratiam, et speciem desiderabit
oculus tuus,
et super hæc virides sationes.
- ²³ Amicus, et sodalis in tempore
convenientes,
et super utroque mulier cum
viro.
- ²⁴ Fratres in adiutorium in tem-
pore tribulationis,
et super eos misericordia liberabit.
- ²⁵ Aurum et argentum est consti-
tutio pedum:
et super utrumque consilium
beneplacitum.
- ²⁶ Facultates et virtutes exaltant
cor,
et super hæc timor Domini.
- ²⁷ Non est in timore Domini mino-
ratio,
et non est in eo inquirere adju-
torium.
- ²⁸ Timor Domini sicut paradisus
benedictionis,
et super omnem gloriam operue-
runt illum.
- ²⁹ Fili in tempore vitæ tuæ ne
indigeas:
melius est enim mori, quam in-
digere.
- ³⁰ Vir respiciens in mensam alienam,
non est vita ejus in cogitatione
victus.
alut enim animam suam cibis
alienis.

- ²² Malonumo ir gražumo trokšta
tavo akis,
bet dirvos žaliumas perviršija
vieną ir kitą.
- ²³ Prietelis ir draugas susitinka pa-
togiū laiku,
bet augščiau už abudu stovi
moteris su vyru.
- ²⁴ Broliai padeda sielvarto metu,
bet daugiaus už juos gelbi gaile-
stingumas.
- ²⁵ Auksas ir sidabras sustiprina
kojas,
bet vertesnė už vieną ir kitą gera
patartis.
- ²⁶ Turtai ir stiprybė pakelia širdį,
bet juos perviršija baimė Vieš-
paties.
- ²⁷ Esant baimei Viešpaties, nieko
netruksta,
ir kame ji yra, nereikia įieškoti
jokios pagalbos.
- ²⁸ Baimė Viešpaties kaip palaimin-
tas linksmybių sodnas,
ir jis apdengiamas nesulyginama
garbe.
- ²⁹ Sunau, kolei gyvas, nebuk
elgėta,
nes geriaus mirti kaip elgėtauti.
- ³⁰ Kas žiuri į svetimą stalą,
to gyvenimas nevertas laikyti
gyvenimu,
nes jis maitina save svetimais
valgiais.

visokios veidmainystės ir melo. — **(22)** *Dirvos žaliumas...*: nes jis neša su savim lygiai pasigerėjimo kaip ir naudos, tuotarpu kad anie duoda tik pasigerėjimo. Plg. Mat. 6, 20. — **(23)** *Moteris*. Ebr. t.: išmintinga moteris. Moteris suteikianti pagalbos visuomet pasilieka su savo vyru. — **(24)** *Broliai*. Gr. t.: broliai ir padėjėjai (arti stovintys). — *Gailestingumas*. Juo įgijama Dievo malonės, kuria labiaus reikia pasitikėti ne kaip žmonių pagalba. — **(25)** *Sustiprina kojas*: padaro žmogaus stovį tikrą ir tvirtą. — **(26)** *Pakelia širdį*: sužadina pasitikėjimą savimi ir drąsos. — *Baimė*:

ji suteikia vilties, kad Dievas duos savo globos. — **(27)** *Netruksta*. Plg. Ps. 33, 10. — **(28)** *Palaimintas*: pilnas Dievo palaiminimų.

40, 29—41, 14. Apie kaikiuriuos kitus žmogaus gyvenimo vargus.

(29) *Kolei...* Plg. 30, 17; Pat. 30, 8. Viešpats nevieną kartą yra Sen. Test. gąsdinęs bedievius neturtu ir stoka (Kun. 26; Atk. 28), įstatymo gi sergėtojams žadėjo, kad tarp jų nebusią elgėtų (Atk. 15, 4). Kodėl geriaus mirti ne kaip elgėtauti, pasakoma 30. e. — **(30)** *Nevertas...*: toks gyvenimas never-

³¹ Vir autem disciplinatus, et eruditus custodiet se.

³² In ore imprudentis condulcabitur inopia,
et in ventre ejus ignis ardebit.

Caput XLI. ¹ O mors quam amara est memoria tua

homini pacem habenti in substantiis suis:

² viro quieto, et cujus viæ directæ sunt in omnibus,
et adhuc valenti accipere cibum!

³ O mors, bonum est judicium tuum

homini indigenti, et qui minoratur viribus,

⁴ defecto ætate, et cui de omnibus cura est,
et incredibili, qui perdit patientiam!

⁵ Noli metuere judicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, et quæ superventura sunt tibi: hoc judicium a Domino omni carni:

⁶ et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi?
sive decem, sive centum, sive mille anni.

⁷ Non est enim in inferno accusatio vitæ.

⁸ Filii abominationum fiunt filii peccatorum,
et qui conversantur secus domos impiorum.

³¹ Protingas ir išauklėtas žmogus to saugosi.

³² Neišmintingojo burnoje elgėtavimas saldus,
bet jo pilve dega ugnis.

41. perskyrimas. ¹ O mirtie! kaip kartus, tavo atsiminimas žmogui, kurs turi ramybės savo lobyje,

² žmogui be rūpesčių, kuriam visame sekasi
ir kurs dar gali priimti valgių.

³ O mirtie! tavo nutarimas geras beturčiui
ir tam, kurio jiegos eina mažyn,

⁴ atgyvenusiam savo amžį, turinčiam visokių rūpesčių,
nusininusiam, kurs nustoja kantrybės.

⁵ Nebijok mirties nutarimo. Atsimink, kas buvo pirm tavęs ir kas turi ateiti po tavęs; toks Viešpaties nutarimas kiekvienam kunui.

⁶ Ir kas gi kita gali ant tavęs ateiti, jei ne tai, kas patinka Augščiausiam?

Vis tiek, ar bus dešimts, arba šimtas, arba tukstantis metų:

⁷ nes mirusiųjų buveinėje nesi-
bylinėjama dėl amžio ilgumo.

⁸ Iš nusidėjėlių vaikų darosi pasibjaurėjimo verti vaikai, taip pat ir tie, kurie lankosi bedievių namuose.

tas žmogaus. — *Jis maitinu...* Gr. t.: jis susitepa save svetimais valgiais. —

(32) *Neišmintingojo.* Rasi Vulg. reikia skaityti: impudentis, begėdžio. Kito-
kiam toks gyvenimas negali patikti. —
Bet jo pilve... Jis nenori dirbti ir taip
išanksto pasirupinti, kad nereiktu ken-
tėti bado; jam labiau patinka elgėtauti,
todėl jis ir turi laikada badauti.

(41, 1) *Kurs turi ramybės...* Ebr. t.:
kurs turi gana turtų, kurie jam duoda
naudotis pasigėrėjimais. Gr. t.: ramiai

gyvenančiam savo nuosavybėje. —

(2) *Kurs dar gali priimti...*: kurs sveikas,
taip kad dar gali turėti naudoti iš savo
turtų. — (3) *Geras*: nes paliausuoja
nuo šio gyvenimo vargų. — (5)
Nebijok: neapsunkink savo gyvenimo
nenaudingų susirupinimų. — *Kas buvo
pirm tavęs...*: tie, kurie pirm tavęs buvo,
mirė, ir tie, kurie ateis po tavęs, taip pat
mirs. — (6) *Ir kas gi...* Gr. ir ebr. t.:
ir ko tu priešiesi Augščiausiojo nutari-
mui. — (8) *Pasibjaurėjimo verti.* Toks

- ⁹ Filiorum peccatorum periet hereditas,
et cum semine illorum assidue
tās opprobrii.
- ¹⁰ De patre impio queruntur filii,
quoniam propter illum sunt in
opprobrio.
- ¹¹ Vae vobis viri impii,
qui dereliquistis legem Do-
mini Altissimi.
- ¹² Et si nati fueritis, in maledi-
ctione nascemini:
et si mortui fueritis, in male-
dictione erit pars vestra.
- ¹³ Omnia, quæ de terra sunt, in
terram convertentur:
sic impii a maledicto in per-
ditionem.
- ¹⁴ Luctus hominum in corpore ip-
sorum,
nomen autem impiorum dele-
bitur.
- ¹⁵ Curam habe de bono nomine:
hoc enim magis permanebit
tibi,
quam mille thesauri pretiosi
et magni.
- ¹⁶ Bonæ vitæ numerus dierum:
bonum autem nomen permane-
bit in ævum.
- ¹⁷ Disciplinam in pace conser-
vate filii:
sapientia enim abscondita, et
thesaurus invisus,
quæ utilitas in utrisque?
- ⁹ Nusidėjėlių vaikų tėvainystė pra-
žus,
ir ant jų ainijos pasiliks nuolatinė
gėda.
- ¹⁰ Ant bedievio tėvo dejuoja vaikai,
nes dėlei jo jie apgėdinime.
- ¹¹ Deja jums, žmonės bedieviai,
kurie pametėte Augščiausiojo
Viešpaties įstatymą!
- ¹² Kaip gimdami jūs ginėte prakei-
kimui,
taip ir kuomet jūs mirsite, pra-
keikimas bus jūsų dalis.
- ¹³ Visa, kas iš žemės, grįžta į žemę,
taip ir bedieviai iš prakeikimo
eina į žuvimą.
- ¹⁴ Žmonių gedulys paliečia jų kūną,
bedievių gi vardas išdils.
- ¹⁵ Rupinkis geru vardu,
nes tai tau ilgiaus pasiliks
kaip tukstantis didelių ir brangių
turtų.
- ¹⁶ Geras gyvenimas turi savo dienų
skaitlių,
geras gi vardas pasilieka per
amžius.
- ¹⁷ Vaikai, laikykite mano pamo-
kymus ramybėje
nes paslėpta išmintis ir nema-
tomas turtas,
koki nauda iš abiejų?

piktųjų likimas. Nusidėjėlių vaikai tie, kurie savo jausmais ir linkimais lygūs savo tėvams. — *Iankosi...*: draugauja su bedieviais. — (9) *Pražus*. Kita bausmė: geturtas; trečia: gėda. — (12) *Kaip gimdami...* Ebr. t.: jei jūs vaisingi, tai pragaiščiai; jei gimdote, tai vaitojimui; jei puolate, tai pasiliekančiam džiaugsmui, ir jei mirstate, tai prakeikimui. — (13) *Visa...* Plg. aug. 40, 11. — (14) *Žmonių...* Nors ir lydimas ašaroniais mirusius bedievių, tačiau jų atsiminimas tuojau išdilsta. Ebr. t.:

žmogaus tuštybė (silpnumas) jo kune, bet dorybės vardas neišdilsta.

41, 15—42, 14. Gėdos priežastis, kurių reikia butinai vengti.

(15) *Rupinkis...* Plg. Pat. 22, 1. —

(16) *Per amžius*: nes dorybe įgijama geras vardas ir pas Dievą. — (17) *Laikykite...* Duodama perspėjimas atidžiai tēmyti, ką išminčius toliaus sakys. Jo nėra ebr. ir syr. t. — *Paslėpta...* Plg. aug. 20, 32. Išmintis yra turtas, bet tik tuomet kuomet jis apsaureiškia

¹⁸ Melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam suam.

¹⁹ Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

²⁰ Non est enim bonum omnem reverentiam observare: et non omnia omnibus bene placeant in fide.

²¹ Erubescite a patre et a matre de fornicatione: et a præsidente et a potente de mendacio:

²² a principe et a iudice de delicto: a synagoga et plebe de iniquitate:

²³ a socio et amico de injustitia: et de loco, in quo habitas,

²⁴ de furto, de veritate Dei, et testamento:

de discubitu in panibus, et ab obfuscatione dati et accepti:

²⁵ a salutantibus de silentio: a respectu mulieris fornicariæ:

et ab aversione vultus cognati.

²⁶ Ne avertas faciem a proximo tuo, et ab auferendo partem et non restituendo.

¹⁸ Velyk žmogus, kurs slepia savo paikybę, kaip žmogus, kurs slepia savo išmintį.

¹⁹ Taigi, gėdykitės to, ką dabar mano burna pasakys.

²⁰ Nes negera visako gėdytis, ir nevisa visiems gerai patinka, kaip rekalanja tiesa.

²¹ Gėdykitės paleistuvauti tėvo ir motinos akyvaizdoje ir meluoti viršininko ir galiuno akyvaizdoje,

²² prasikalsti kunigaikščio ir teisėjo akyvaizdoje, peržengti įstatymą susirinkimo ir tautos akyvaizdoje,

²³ daryti neteisybę draugo ir prieštelio akyse ir vietoje, kurioje gyvenimi,

²⁴ vogti, dėl Dievo ištikimybės ir sandoros, užsigulti ant duonos ir užsipelnyti papeikimą, duodant ir priimant

²⁵ tylėti sveikinančių akyvaizdoje, žiūrėti į paleistuvę moteriškę ir nugrižti veidą nuo giminaičio.

²⁶ Nenugrižk veido nuo savo artimo ir gėdykis pasiimti koki dalyką ir jo nebegražinti.

žodžiais ir darbais. — (18) *Velyk...* Vz. aug. 20, 32. 33. — (19) *To, ką dabar...*: tų prasikaltimų, kuriuos aš tuojau išvardinsiu. Ebr. t.: klausykitės, vaikai, mano pamokymo apie gėdynas ir gėdykitės, kaip aš jums nurodau. — (20) *Nes negera...*: nes yra dalykų, kurių visai nereikia gėdytis (pvđ. parodyti savo išmintį, 18. e.), ir yra tokių, dėl kurių reikia labiau ar mažiau rausti. — *Nevisa visiems...*: nevisi žmonės vertindami dalykus laikosi tiesos. — (21) *Tėvo ir...*: žiurdami savo gimdytojų saugokitės paleistuvystės, žiurdami viršininko vengtite melo... — (23) *Vie-*

toje, kurioje... Ypač negražu užsipelnyti vagies vardą kaimynų akyse, kurių tarpe kas gyvena, toje vietoje, kur jis gauna savo išlaikymą. — (24) *Dėl Dieco... sandoros.* Tų ž. nėra ebr. t. jie rasi čia nereikalingi. — *Užsigulti...*: lyg-kad tu norėtumei pats vienas pasisavinti visą duoną. — *Užsipelnyti papeikimą...*: apkalbinėjimų ir priekaištų, kad tame, kas tau pavesta, tu negali duoti apyskaitos gautų ir išleistų dalykų. — (25) *Nugrižti veidą...*: atstumti juos nuo savęs savo puikybe. — (26) *Nenugrižk... artimo.* Tų ž. nėra gr. t. Rasi tai tik antras vertimas 25. e.

- ²⁷ Ne respicias mulierem alieni viri,
et ne scruteris ancillam ejus,
neque steteris ad lectum ejus.
²⁸ Ab amicis de sermonibus im-
proprii:
et cum dederis, ne impropere.

Caput XLII. ¹ Non duplices ser-
monem auditus

de revelatione sermonis ab-
sconditi,

et eris vere sine confusione,
et inuenies gratiam in conspec-
tu omnium hominum:

ne pro his omnibus confun-
daris,
et ne accipias personam ut de-
linquas.

- ² De lege Altissimi, et testa-
mento,
et de iudicio justificare im-
pium,

- ³ de verbo sociorum et viatorum,
et de datione hereditatis ami-
corum,

- ⁴ de æqualitate stateræ et pon-
derum,
de acquisitione multorum et
paucorum,

- ⁵ de corruptione emptionis, et ne-
gotiatorum,
et de multa disciplina filiorum,
et servo pessimo latus san-
guinare.

- ²⁷ Nežiurėk į svetimo vyro moterį,
nesibičiuliuk su jo tarnaitė
ir nestovinėk prie jos guolio.

- ²⁸ Gėdykis prietelių akyse šmeižto
žodžių.

Ką nors davęs, nedaryk prie-
kaištų.

- 42. perskyrimas.** ¹ Nekartok, ką
tu girdėjai, ir neišreikšk pa-
slapčių,

tai tu ištikrųjų nebusi sugė-
dintas,

bet rasi malonės pas visus
žmones.

Nesigėdyk visų tų dalykų
ir nenusidėk, žiurėdamas keno
nors asmens.

- ² Nesigėdyk Augščiausiojo įsta-
tymo ir sandoros
ir nutarimo, kuriuo daroma tei-
sybė bedieviui,

- ³ šnekos su draugais ir keleiviais
ir duoti tėvainystės prieteliams,

- ⁴ teisingumo svarstyklės ir svar-
sčių,
igijimo daug arba mažą,

- ⁵ žiurėti kainos perkant ir parduo-
dant,
kietos drausmės vaikų
ir kruvino plakimo pikto vergo.

žodžių. — (27) *Nežiurėk...* Plg. Mt. 5, 28. — *Su jo.* Gr. t.: su savo. — (28) *Šmeižto žodžių:* šmeižti tuos savo prie-
telius. — *Nedaryk priekaištų:* kitaip
tavo dovana nebebus geradarystė.

(42, 1) *Nekartok...* Plg. Kun. 19, 15;
Atk. 1, 17; 16, 19; Pat. 24, 23; Jok. 2, 1.
— *Paslapčių:* kurios tau pavestos. —
Nebusi sugėdintas. Anot gr. t.: busi
drovus. — *Nenusidėk...*: nepasiduok
nereikalingai baimei ir kenksmingai
gėdai. — (2) *Nesigėdyk...* Toks perspė-
jimas buvo labai reikalingas žydams
gyvenusiems pagonių tarpe. Plg. i Mak.
1, 14... — *Ir nutarimo, kuriuo...*: iš-

teisindamas bedievi, jei jis tame atsi-
kime apskustas neteisingai. — (3) *Šnekos
su draugais...*: reikalauti taip pat iš
draugų ir keleivių teisingo atlyginimo
išlaidų, nes tau nėra pareigos suteikti
jiems visa veltui. — *Duoti tėvainystės
prieteliams:* dalinti ją teisingai, nestatant
vieno augščiaus už kitą ir imant sau,
jei kas priguli. — (4) *Teisingumo.*
Anot ebr. t.: apvalyti svarstyklę nuo
dulkių ir nušveisti efa ir svarsčių
akmenis (kad dulkės ir prilipusios žemės
nepažeistu svėrimo tikrumo). — *Igi-
jimo daug arba mažą.* Rasi: net ir
nedidelio pelno. — (5) *Žiurėti kainos...*

- ⁶ Super mulierem nequam bonum est signum.
- ⁷ Ubi manus multæ sunt, claude, et quodcumque trades, numera, et appende:
datum vero, et acceptum omne describe.
- ⁸ De disciplina insensati et fatui,
et de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus:
et eris eruditus in omnibus, et probabilis in conspectu omnium vivorum.
- ⁹ Filia patris abscondita est vigilia,
et sollicitudo ejus aufert somnum,
ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur,
et cum viro commorata odibilis fiat:
- ¹⁰ nequando polluat in virginitate sua,
et in paternis suis gravida inveniat:
ne forte cum viro commorata transgrediat, aut certe sterilis efficiatur.
- ¹¹ Super filiam luxuriosam confirmam custodiam:
ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis,
a detractone in civitate, et objectione plebis,
et confundat te in multitudine populi.
- ⁶ Turint netikusią moterį, geras dalykas antspaudas.
- ⁷ Kame daug rankų, ten užrakink. Ką tik paduodi, suskaityk ir pasverk;
užrašyk visa, ką duodi ir priimi.
- ⁸ Nesigėdink sudrausti neišmintingą ir paiką žmogų ir senesnius, kurie bylinėjasi su janikaičiais,
tai tu busi mokyta visuose dalykuose
ir girtinas visų žmonių akivaizdoje.
- ⁹ Duktė daro tėvui slapto neramumo,
ir rūpesnis apie ją atima miegą, kad kartais nepasentu neištekėjus
ir išleista už vyro kad nebūtų nekenčiama,
- ¹⁰ kad kartais nesusiteptu savo mergystėje
ir nebūtų rasta savo tėvo namuose nėščia,
kad kartais gyvendama su vyru neperžengtų,
arba kad nepasiliktų nevaisinga.
- ¹¹ Stipriaus sergėk ištvirkusią dukterį,
kad kartais nepadarytu iš tavęs apjuokos neprieteliams,
apkabinėjimo dalyko mieste ir tautos pasityčiojimo
ir kad nesugėdintu tavęs tautos daugybėje.

Rasi: pelno. — (6) *Geras dalykas antspaudas*: rupestingas saugojimas, taip kad moteris esti lyg užženklinta antspaudu. — (7) *Užrašyk*.... kad negalėtų buti nei klaidos, nei apgavimo. — (8) *Kurie bylinėjasi*.... paikai ir tik su savo skriauda. Ebr. t. kalbama apie senį, kurs kaltinamas paleistuvystės. — (9) *Kad nebūtų nekenčiama*: nes jos vyras, naudodamas savo teisėmis, galėtų

ją visai nuo savęs atstumti. — (10) *Kad nepasiliktų nevaisinga*. Nevaisingumas buvo materialiai gėda ir buvo laikomas Viešpaties bausme ir prakeikimu. Plg. Iš. 23, 26; Atk. 7, 14; Jer. 22, 30. — (11) *Kad nesugėdintu*... Žmonės rasi aiškintu dukters ištvirkimą blogu pavyzdžiu tėvo namuose, arba bent jo apsileidimu. Ebr. t. dar pridurta: ten, kame ji pasilieka, tenebuna lango, ir kame ji

- ¹² Omni homini noli intendere
in specie:
et in medio mulierum noli com-
morari:
¹³ de vestimentis enim procedit
tinea,
et a muliere iniquitas viri.
¹⁴ Melior est enim iniquitas viri,
quam mulier benefaciens,
et mulier confundens in oppro-
brium.
- ¹² Nežiūrėk nei į vieno žmogaus
gražumą
ir nepasilikk moterų tarpe,
¹³ nes iš drabužių eina kandis,
iš moteriškės gi vyro neteisybė.
¹⁴ Nes geriaus vyro piktumas kaip
geradaranti moteriškė
ir moteriškė daranti gėdos ir
apjuokos.

II. Gyrimas Sutvertojo ir S. T. šventųjų.

1. Gyrimas Sutvertojo.

- ¹⁵ Memor ero igitur operum
Domini,
et quæ vidi annuntiabo.
In sermonibus Domini opera
ejus.
¹⁶ Sol illuminans per omnia re-
spexit,
et gloria Domini plenum est
opus ejus.
¹⁷ Nonne Dominus fecit sanctos
enarrare omnia mirabilia sua,
quæ confirmavit Dominus om-
nipotens
stabiliri in gloria sua?
- ¹⁵ Taigi, aš pirminsiu Viešpaties
darbus
ir skelbsiu, ką esu matęs.
Viešpaties darbai radosi per jo
žodžius.
¹⁶ Saulė apšviesdama į visa žiuri,
ir ką Viešpats sutvėrė, tai pilna
jo garbės.
¹⁷ Argi Viešpats nepadarė,
kad jo šventieji pasakotu visus
jo stebuklus,
kuriuos Visagalis Viešpats yra
galingai padaręs,
kad jie pasiliktu jo garbingumui
patikrinti?

naktį miega, tenebuna priėjimo aplinkui.
— (12) *Nežiūrėk...* Ebr. t. ir čia kalbama
apie dukterį: tegul ji nerodo jokiam
vyruui savo gražumo ir tenepasilieka
moterų tarpe, nes iš drabužio išeina
kandis ir moters piktumas iš moteriškės.
— Taigi reikia rupintis, kad duktė
nebutu pagadinta blogu kitų duodamu
pavyzdžiu. Gr. ir lot. t. atsiliepiama
tiesiog į dukterį. — (13) *Iš moteriškės...*
Plg. aug. 9, 9. — (14) *Kaip geradaranti...*
kaip viltaviliaujanti moteriškė, kuri tuo
savo prisimeilinimu galop padaro vyrui
gėdos.

Antroje Ekleziastiko knygos dalyje
ypač giriama Viešpaties didenybė, apsi-
reiškusi sutvėrimuose (42, 15—43, 37)

ir Sen. Testamento šventuosiuose (44, 1
iki 50, 23).

42, 15—20. Išmintis žada skelbti
Dievo Sutvertojo galybę, garbingumą
ir begalinį žinojimą.

(15) *Ką esu matęs:* ką pats pažinau
ir apsvaarsčiau. — *Per jo žodžius:* jo
valios apsišreiškimu. — (16) *Saulė...* Ir
kaip niekas negali nematyti saulės arba
jos aptemdyti, kaip Dievo garbingumas
šviečia iš jo sutvėrimo darbo ir niekam,
kas turi proto, negali pasilikti nežinomas.
— (17) *Argi...* Gr. ir ebr. t.: Viešpats
nedavė savo šventiesiems išpasakoti
visų savo stebuklingų darbų ir tt. —
Kaip saulės šviesa neišssemiamą, nors
visi ja naudojami, taip net šventieji
neįstengia išpasakoti visų Viešpaties

¹⁸ Abyssum, et cor hominum investigavit:
et in astutia eorum excogitavit.

¹⁹ Cognovit enim Dominus omnem scientiam,
et inspexit in signum ævi,
annuncians quæ præterierunt,
et quæ superventura sunt,
revelans, vestigia occultorum.

²⁰ Non præterit illum omnis cogitatus,
et non abscondit se ab eo ullus sermo.

²¹ Magnalia sapientiæ suæ decoravit:
qui est ante sæculum et usque in sæculum,
neque adjectum est, ²² neque minuitur,
et non eget alicujus consilio.

²³ Quam desiderabilia omnia opera ejus,
et tamquam scintilla, quæ est considerare!

²⁴ Omnia hæc vivunt, et manent in sæculum,
et in omni necessitate omnia obaudiunt ei.

²⁵ Omnia duplicia, unum contra unum,
et non fecit quidquam deesse.

²⁶ Uniuscujusque confirmavit bona.
Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

¹⁸ Jis ištiria gelmę ir žmogaus širdį ir pasiekia jų užmąstymus.

¹⁹ Nes Viešpats žino visokį mokslą ir permato ateities ženklus.
Jis skelbia praeitus ir busimus dalykus
ir atidengia pėdsakas to, kas uždengta.

²⁰ Nepasilieka jam uždengta joki mintis,
ir nepasislepia nuo jo joks žodis.

²¹ Didžius savo išminties dalykus gražiai sutvarkė jis,
kurs yra nuo amžių ir per amžius,
kurs neeiną didyn, ²² nei mažyn
ir nereikalauja neikeno patarties.

²³ Kaip gi girtini visi jo darbai,
nors tai tik kibirkštis, ką iš jų galima pažinti.

²⁴ Visa tai gyvena ir pasilieka per amžius
ir visa jam paklusnu visame, ko jis reikalauja.

²⁵ Visų dalykų po du, vienas prieš kitą,
ir jis nieko neparadė, kas butu neužbaigta.

²⁶ Jis palaiko, kas kiekviename yra gera.
Ir kas gi prisižiūrės iki sočiai jo garbės?

stebuklų. — (18) *Gelmę ir...* Juros gilumas ir žmogaus širdis laikoma dalykais neištiriamais. — (19) *Viešpats...* Iš to pažįstama, kad jis tikras Dievas. Plg. Iz. 41, 22...; 43, 9.

42, 21—43, 37. Išminties stebuklai sutvėrimo darbuose.

(21) *Gražiai sutvarkė.* Dievo veikalai taip gerai sutvarkyti, kad niekuomet

nereikia jų taisyti, tuotarpu kad žmonių darbai nuolat tokio taisymo reikalauja. — (25) *Visų dalykų po du.* Anot ebr. t.: visi dalykai kitokie, vienas nuo kito skiriasi, — pvd. yra dvi gymi gyvuliuose ir žieduose. Plg. 33, 15. Tas skirtumas, budainas gražus, yra reikalingas; vienas dalykas padeda kuo nors kitam, kad abudu galėtu pasilikti. — *I jo garbę:* kaip ji apsireiškia gamtoje.

Caput XLIII. ¹ Altitudinis firmamentum pulchritudo ejus est, species cæli in visione gloriæ.

² Sol in aspectu annuncians in exitu,
vas admirabile opus excelsi.

³ In meridiano exurit terram,
et in conspectu ardoris ejus
quis poterit sustinere?
Fornacem custodiens in operibus ardoris:

⁴ tripliciter sol exurens montes,
radios igneos exsufflans,
et refulgens radiis suis ob-
cæcat oculos.

⁵ Magnus Dominus qui fecit illum,
et in sermonibus ejus festina-
vit iter.

⁶ Et luna in omnibus in tempore suo,
ostensio temporis, et signum ævi.

⁷ A luna signum diei festi,
luminare quod minuitur in consummatione.

⁸ Mensis secundum nomen ejus est,
crescens mirabiliter in consummatione.

⁹ Vas castrorum in excelsis,
in firmamento cæli resplendens gloriose.

43. perskyrimas. ¹ Dangaus skliausmas augšybėse jo gražiausias veikalas;

dangaus grožė jo garbingumo apsiareiškimas.

² Saulė savo pasirodymu auštant skelbia,

kad ji stebėtinas padaras, Augšiausiojo darbas.

³ Vidudienį ji kaitina žemę,
ir kas gali pakęsti jos kaitrą?
Palaikoma krosniš darbams karštyje,

⁴ bet saulė triskart labiaus degina kalnus;

ji išleidžia ugningų spindulių
ir savo žibančiais spinduliais apakina akis.

⁵ Viešpats, kurs ją padarė, didis,
ir kaip jo pasakyta, ji skubiai bėga savo taku.

⁶ Taip pat mėnulis visame pasirodo savo laiku;

jis nurodo, koks laikas, ir yra amžinas ženklas.

⁷ Žiurint mėnulio pažymima šventos dienos:

jis žiburys, kurs eina mažyn po savo pilnates.

⁸ Jo vardu pavadinta mėnuo,
jis stebėtinai eina didyn iki pilnačiai.

⁹ Jis stovyklų ženklas augštybėse,
jis dangaus skliausme puikiai žiba.

(43, 3) *Ir kas gali...* Plg. Ps. 18... — *Palaikoma*. Gr. t.: pučiama (kad sutirpinus naugę). — (4) *Triskart*: daug kartų. — *Apakina...* Kaip saulės karštis taip ir jos šviesa be palyginimo stipresnė. — (6) *Nurodo, koks laikas*. Metus ir mėnesius žydai skaitydavo, laikydamies mėnulio. — (6) *Šventos dienos*: visu-pirma jaunačio diena. Vz. Sk. 28, 11; 1 Kar. 20, 5. 24; 4 Kar. 4, 23; 2 Kron. 8, 13; 31, 3; Iz. 1, 13; Oz. 2, 11; Am.

8, 5. Toliaus: keturioliktoje pirmojo mėnesio dienoje buvo Velykos, dešimtoje septintojo mėnesio permaldavimo diena, penkioliktoje to paties mėnesio dienoje prasidėdavo Sėtrų šventės. Plg. Kun. 23, 5. 27. 34. — (8) *Iki pilnačiai*. Gr. t.: savo atmainose. — (9) *Jis stovyklų ženklas*. Stovyklomis čia pavadinta dangaus žiburiai, žvaigždės; tose stovyklose mėnulis, nakties valdovas, turi tarsi pirmąją vietą; jis lyg koks

- ¹⁰ Species cæli gloria stellarum,
mundum illuminans in excelsis
Dominus.
- ¹¹ In verbis sancti stabunt ad ju-
diciū,
et non deficient in vigiliis suis.
- ¹² Vide arcum, et benedic eum,
qui fecit illum:
valde speciosus est in splen-
dore suo.
- ¹³ Gyravit cælum in circuitu glo-
ria suā,
manus Excelsi aperuerunt il-
lum.
- ¹⁴ Imperio suo acceleravit nivem,
et accelerat coruscationes emit-
tere iudicii sui.
- ¹⁵ Propterea aperti sunt thesauri,
et evolaverunt nebulae sicut
aves.
- ¹⁶ In magnitudine sua posuit nu-
bes,
et confracti sunt lapides gran-
dinis.
- ¹⁷ In conspectu ejus commove-
buntur montes,
et in voluntate ejus aspirabit
Notus.
- ¹⁸ Vox tonitruū ejus verberabit
terram,
tempestas aquilonis, et con-
gregatio spiritus:
- ¹⁰ Danguos gražybė tai žvaigždžių
blizgėjimas;
Viešpats jomis apšviečia pasaulį
augštybėse.
- ¹¹ Šventojo paliepimu jos stovi
tinkamoje tvarkoje
ir nepailsta savo budėjime.
- ¹² Pažvelgk į vaivorykštę ir laimink
tą, kurs ją padarė;
ji labai graži savo spindėjime.
- ¹³ Ji apjuosia dangų savo garbės
lanku,
Augščiausiojo ranka ją ištiesė.
- ¹⁴ Savo paliepimu jis greitai atveda
sniego
ir skubiai paleidžia savo teismo
žaijavimus.
- ¹⁵ Todėl atsiveria sandėliai
ir išskrenda debesys kaip pauk-
ščiai.
- ¹⁶ Savo galybe jis sutirština debe-
sis,
ir krinta kruša kaip sutrupinti
akmenys.
- ¹⁷ Jam pažvelgiant dreba kalnai,
ir jo valia pučia pietų vėjas.
- ¹⁸ Jo griausmo balsas judina žemę;
kilsta šiaurės audra ir vėjų
sukury.

ženklas, kuriuo liepiama žvaigždėms pasilikti savo vietose. — *Puikiai žiba:* žymiai perviršija savo šviesa visas žvaigždes. — (10) *Viešpats jomis...* Anot gr. t.: apšviečia pasaulį Viešpaties augštybėse. — (11) *Šventojo:* Dievo. — *Nepailsta...*: kaip kareivis pastatytas sargyboje. — (12) *Pažvelgk į vaivorykštę...*: nes ji ženklas sandoros tarp Dievo ir žemės, ženklas Dievo maloningumo ir jo pasiketinimo laikyti visa, kas suverta. Plg. Prad. 9, 12—16. — (14) *Savo paliepimu...* Ebr. t. šitoje eil. teisingiaus

kalbama tik apie žaibą: jo didenybė siunčia žemyn žaibą ir daro, kad blizgėtų degančios vilyčios (plg. Ps. 103, 4), — nes sniegas minimas visuose tekstuose 19. e. — (15) *Todėl...* Ebr. t.: todėl (kad turētu ko siųsti savo didenybei apreiškinti) jis sutvėrė sandėlį. Plg. Atk. 28, 12; Jobo 38, 22; Jer. 51, 16. — (17. 18) *Jam pažvelgiant...* Gr. t.: jo griausmo balsas daro skausmo (piverčia drebėti) žemei, ir jo pasirodyje svyruoja kalnai; jo valia pučia pietų vėjas, (kilsta) šiaurės audra ir vėjo

- 19 et sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem,
et sicut locusta demergens descendens ejus.
- 20 Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus,
et super imbrem ejus expavescet cor.
- 21 Gelu sicut salem effundet super terram:
et dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.
- 22 Frigidus ventus aquilo flavit,
et gelavit crystallus ab aqua,
super omnem congregationem aquarum requiescet,
et sicut lorica induet se aquis.
- 23 Et devorabit montes, et exuret desertum,
et extinguet viride, sicut igne.
- 24 Medicina omnium in festinatione nebulae:
et ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.
- 25 In sermone ejus siluit ventus,
et cogitatione sua placavit abyssum,
et plantavit in illa Dominus insulas.
- 26 Qui navigant mare, enarrent pericula ejus:
et audientes auribus nostris admirabimur.
- 27 Illic praeclara opera, et mirabilia:
varia bestiarum genera, et omnium pecorum, et creatura belluarum.
- 28 Propter ipsum confirmatus est itineris finis,
et in sermone ejus composita sunt omnia.
- 19 Kaip paukščiai skrenda žemyn nutuptų, taip jis paberia sniego, ir kaip skėriai nusileidžia, taip tasai krinta žemėn.
- 20 Akis stebisi jo baltumo gražumu, ir širdis nustemba jo kritimu.
- 21 Jis paberia ant žemės šerkšnos lyg druskos;
kuomet ji sušala, darosi lyg erskėčio dyguliai.
- 22 Paputūs šaltam šiaurės vėjui, vanduo sušala į krištolą;
jis laikosi ant visų vandens rinkinių
ir apvelka vandenį lyg šarvu.
- 23 Jis nugriaužia kalnus, nudegina tyrumą
ir sunaikina žaliumą kaip ugnimi.
- 24 Visa pagydo greitai ateinas debesys,
ir krintanti rasa atgaivina po karšto vėjo ir ji susilpnina.
- 25 Jo pasakymu nutilsta vėjas;
savo mintimi jis nuramina jūros gelmę,
ir Viešpats pasodino joje salų.
- 26 Kurie plaukia jura, tepapasakoja apie jos pavojus,
ir išgirdę savo ausimis mes turėsime stebėtis.
- 27 Ten yra puikių ir stebėtinų tvarinų,
įvairių gyvulių veislių, visokių gyvūnų ir baisiai didelių esybių.
- 28 Per jį tikrai pasiekiamas kelionės galas,
ir jo žodžiu visa sutvarkyta.

sukuriai. — (19) *Taip tasai...* taip tirštai krinta sniegas. — (20) *Akis...* Plg. Ps. 147, 16. — *Kritimu.* Gr. t.: šlapumu. — Išsigastama, kuomet sniegas umai pavirsta į vandens daugybę. — (21) *Lyg druskos.* Plg. Ps. 147, 16. — (23) *Tyrumą:* ganyklų vietas. — (24) *Ir*

jį susilpnina. Tų ž. nėra gr. t. — (25) *Jo... vėjas.* Tų ž. nėra gr. t. — *Jūros gelmę.* Plg. Jobo. 38, 10. — (26) *Mes turėsime stebėtis.* Anais laikais plaukimas jura buvo laikomas didžiausia drąsybe. — (28) *Per jį...* Ebr. ir tikresnio gr. t. prasmė toki: dėlėi Dievo

- ²⁹ Multa dicemus, et deficiemus in verbis;
consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.
- ³⁰ Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.
- ³¹ Terribilis Dominus, et magnus vehementer,
et mirabilis potentia ipsius.
- ³² Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis,
supervalebit enim adhuc, et admirabilis magnificentia ejus.
- ³³ Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: major enim est omni laude.
- ³⁴ Exaltantes eum replemini virtute,
ne laboretis: non enim comprehendetis.
- ³⁵ Quis videbit eum, et enarrabit?
et quis magnificabit eum sicut est ab initio?
- ³⁶ Multa abscondita sunt majora his:
pauca enim vidimus operum ejus.
- ³⁷ Omnia autem Dominus fecit,
et pie agentibus dedit sapientiam.
- ²⁹ Butu dar daug kas pasakyti, ir mums pritrūktu žodžių; mūsų gi šnekos išvadas: Jis yra visuose dalykuose.
- ³⁰ Girdami jį ką mes galime padaryti?
nes jis Visagalis, perviršijęs visus savo darbus.
- ³¹ Viešpats baisus ir begal didis, ir stebėtina jo galybė.
- ³² Augštinkite Viešpatį gyriumi, kiek jūs galite,
jis dar bus augštesnis, ir jo didenybė stebėtina.
- ³³ Garbinkite Viešpatį, augštinkite jį, kiek tik galite,
nes jis didesnis už visą gyrių.
- ³⁴ Augštindami jį surinkkite visas įiegas;
nevarginkite savęs, nes jo nepasieksite.
- ³⁵ Kas jį matė, kad jį aprašytu? ir kas gali jį taip išaugštinti, koks jis yra nuo pat pradžios?
- ³⁶ Daug jo veikalų, kurie paslėpti, dar didesni už šituos;
nes mes matome tik nedaug jo darbų.
- ³⁷ Bet Viešpats padarė visa ir tiems, kurie dievobaimingai gyvena, suteikė išminties.

ir per jį taip pat tas, kurs siunčiamas plauktų per jūrą, turės pasisekimo ir laikydamos Dievo paliepimo padarys, kas Dievui patinka; nes Dievas pavergė žnogui visus tvarinius. Plg. Prad. 1, 28; Ps. 8. 8. — *Jo žodžiu: jo valia.*

(29) *Jis yra visuose dalykuose.* Gr. t.: jis yra visa, — jis turi savyje visų dalykų tobulumą, nuo jo pareina jų buvimas ir išlaikymas, jis visų dalykų priežastis, vidurys ir galas. — (30) *Perviršijęs...* Gr. t.: jis didesnis už visus savo darbus.

— (32. 33) *Augštinkite...* Čia sujungta keletas vertimų tų pačių žodžių: augštinkite Viešpatį gyrimais, kiek jūs galite, tačiau jis dar augštesnis. — (35) *Kas jį matė...* Plg. Ps. 105, 2. — *Nuo pat pradžios.* Tų ž. nėra gr. t. — (36) *Už šituos: už šitą nedaugelį, kurį mes pažįstame.* — *Nes mes matome...* Plg. Joho 26, 14. — (37) *Suteikė išminties:* ta gi išmintimi mes pasiekiamo tikrą dalykų pažinimą, per kurį mes pasiekliame iki tikram pažinimui ir meilei Dievo.

2. Gyrimas Sen. Testamento šventųjų.

Caput XLIV. ¹ Laudemus viros gloriosos,
et parentes nostros in generatione sua.

² Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a sæculo.

³ Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, et prudentia sua præditi, nunciantes in prophetis dignitatem prophetarum,

⁴ et imperantes in præsentī populo, et virtute prudentiæ populus sanctissima verba.

⁵ In peritiā sua requirentes modos musicos, et narrantes carmina scripturarum.

⁶ Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

⁷ Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus.

44. perskyrimas. ¹ Girkime garbingus vyrus, musų giminės tėvus.

² Viešpats padarė daug garbingų dalykų savo didenybėje nuo amžių:

³ valdovų savo karalystėse, žmonių didžių galybe, apdovano-tų gudrybe, pranašystėmis liudijusių apie pranašų vertybę,

⁴ viešpatavusių ant savo laiko tautos, tokių, kurie savo išminties galybe yra davę tautoms švenčiausių pamokymų,

⁵ kurie savo gabumų sudėjo naujų muzikos melodijų ir raštu apskelbė giesmių,

⁶ žmonių turtingų galybe, turėjusių rudesnio apie grožę ir ramiai gyvenusių savo namuose.

⁷ Jie visi yra įgiję garbės savo tautos giminėse ir jau savo dienose buvo giriami.

44, 1—50, 23. Giesmė apie šventuosius tėvus prasideda apskritu pagyrimu žymių Izraelio tautos žmonių (44, 1—15); toliaus giriami atskiri garbingi vyrai: Enokas, Noė (44, 16—19), Abraomas, Izaokas ir Jokubas (44, 20—27), Moze (45, 1—6), Aaronas (45, 7—27), Pinėas (45, 28—31), Jozuė ir Kalėbas (46; 1 iki 12), Teisėjai (46, 13—15), Samuėlis (46, 16—23), Natanas ir Dovidas (47, 1—13), Saliamonas (47, 14—31), Elijas ir Elisiejus (48, 1—15), Ezekijas ir Izaijas (48, 16—28), Jozijas ir Jeremijas (48, 1—9), Ezekielis ir mažesnieji pranašai (49, 10—12), Zorobabelis, Jozėdėko sunus Jėzus ir Neemijas (49, 13—15), vėl Enokas, Juožapas, Sėtas, Sėmas ir

Adomas (49, 16—19), galop vyriausis kunigas Onijo sunus Simonas (50, 1 iki 23).

(44, 1) *Musų giminės tėvus*: kurie buvo žymiausi Izraelio tautos kartų atstovai. — (2) *Daug garbingų...* Garbingi tėvų veikalai buvo Viešpaties dovana. Ebr. t.: daug garbės yra Viešpats jiems suteikęs ir dideli jie buvo nuo pat seniausių dienų. — (3) *Didžių*. Gr. t.: garsių. — *Liudijusių...*: patvirtinusių, kad jie buvo tikri Dievo siųsti pranašai. — (5) *Giesmių*. Ebr. t.: patarlių. — *Turėjusių rudesnio apie grožę*: kurie rupinosi daile, statė gražių rumų ir tt. Bet tų ž. nėra gr. t. — (7) *Jie visi*: karaliai pranašai, išminčiai, poetai ir muzikos

- ⁸ Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen
narrandi laudes eorum:
- ⁹ et sunt quorum non est memoria:
perierunt quasi qui non fuerint:
et nati sunt, quasi non nati,
et filii ipsorum cum ipsis.
- ¹⁰ Sed illi viri misericordiae sunt,
quorum pietates non defuerunt:
- ¹¹ cum semine eorum permanent bona,
- ¹² hereditas sancta nepotes eorum,
et in testamentis stetit semen eorum:
- ¹³ et filii eorum propter illos
usque in aeternum manent: semen eorum
et gloria eorum non derelinquetur.
- ¹⁴ Corpora ipsorum in pace sepulta sunt,
et nomen eorum vivit in generationem et generationem.
- ¹⁵ Sapientiam ipsorum narrent populi,
et laudem eorum nunciet ecclesia.
- ¹⁶ Henoch placuit Deo, et translatus est in paradysum,
ut det gentibus paenitentiam.

- ⁸ Jų ainiai paliko vardą,
kad skelbtu jų gyrių.
- ⁹ Buvo tokių, kurių neliko jokio atsiminimo;
jie dingo, lyg-kad nebūtu buvę;
jie buvo gimę, lyg-kad niekuomet nebūtu gimę;
taip pat ir jų vaikai draug su jais.
- ¹⁰ Bet šitie buvo gailestingumo žmonės,
kurių dievotumo darbai niekuomet nebuvo užmiršti.
- ¹¹ Ką jie gera turėjo, pasilieka jų ainiais.
- ¹² Šventa tėvainystė jų anukai,
ir jų ainiai pasilieka ištikimi sandorai.
- ¹³ Jų vaikai pasilieka dėlei jų per amžius;
jų ainija ir jų garbė niekuomet nežus.
- ¹⁴ Jų kunai palaidoti ramybėje,
ir jų vardas gyvas kartų kartose.
- ¹⁵ Apie jų išmintį pasakoja tautos,
ir jų gyrių skelbia susirinkimas.
- ¹⁶ Enokas patiko Dievui ir buvo perkeltas į linksmybių sodną,
kad pažadintu tautas atgailos darytų.

žinovai, turtingieji. — (8) *Jų ainiai...* Jų vardas ir gyrius buvo skelbiamas jų vaikų ir paliktas tolesnėms kartoms. Gr. t.: kaikurie iš jų paliko savo vardą ainiais, kad būtų skelbiama jų gyrius. — (10) *Bet šitie:* kuriuos jis toliaus išvardins. — *Gailestingumo žmonės:* kuriems Dievas buvo gailestingas. — *Nebuvo užmiršti:* jų veikalai buvo aprašyti šventose knygose. — (12) *Jų anukai.* Anot ebr. t.: jų ainiais. — *Sandorai:* padarytai su Dievu; jie ištikimai laikėsi Šv. Raštas, III t.

Dievo įsakymų. — (13) *Jų...* Jų vaikai pasilieka taip pat ištikimi dėlei anų, dėlei protėvių, kurių dorybės jie žino, ir taip niekuomet nestigs dievobaimingų izraelitų. — *Jų garbė:* garbė tų tėvų, kurie giriami šv. Rašte. — (14) *Jų kunai...* Kaip jų kunai su pagarba ramiai palaidoti kapinėse, taip jų vardas gyvena toliaus pas visus visais amžiais. — (15) *Susirinkimas:* šventųjų susirinkimas. (16) *Enokas...* Plg. Prad. 5, 24; Žyd. 11, 5. — *Į linksmybių sodną.* Vulg.

- 17 Noe inventus est perfectus,
justus,
et in tempore iracundiæ factus
est reconciliatio.
- 18 Ideo dimissum est reliquum
terræ,
cum factum est diluvium.
- 19 Testamenta sæculi posita sunt
apud illum,
ne deleri possit diluvio omnis
caro.
- 20 Abraham magnus pater mul-
titudinis gentium,
et non est inventus similis illi
in gloria:
qui conservavit legem Excelsi,
et fuit in testamento cum illo.
- 21 In carne ejus stare fecit testa-
mentum,
et in tentatione inventus est
fidelis.
- 22 Ideo jurejurando dedit illi
gloriam in gente sua,
crescere illum quasi terræ cu-
mulum,
- 23 et ut stellas exaltare semen
ejus,
et hereditare illos
a mari usque ad mare,
et a flumine usque ad termi-
nos terræ.
- 24 Et in Isaac eodem modo fecit
propter Abraham patrem ejus.
- 25 Benedictionem omnium Genti-
um dedit illi Dominus,
et testamentum confirmavit
super caput Jacob.
- 17 Noè rastas tobulas ir teisus
ir rustybės metu iš jo padaryta
susiderinimas.
- 18 Todėlei jis buvo paliktas žemei
kaipo liekana,
kuomet buvo užėjęs tvanas.
- 19 Su juo padaryta amžina sandora,
kad nebegalėtu buti sunaikinti
tvanu visi žmonės.
- 20 Abraomas buvo didis tautų dau-
gybės tėvas,
ir neatrasta jam lygaus garbin-
gumu;
jis sergėjo Augščiausiojo įstaty-
mą
ir buvo su juo sandoroje.
- 21 Tasai patvirtino sandorą ant jo
kuno,
ir mėginime jis buvo rastas
ištikimas.
- 22 Todėlei padarė jį garbingą savo
tautoje ir prisiekė,
kad jis augsias kaip žemių kruva,
- 23 kad jo ainiai bus išaugštinti kaip
žvaigždės,
Ir kad jie gaus tėvainystę nuo
juros iki jurai
ir nuo upės iki žemės pakraščių.
- 24 Ir su Izaoku jis taip pat darė
dėlei jo tėvo Abraomo.
- 25 Viešpats jam davė palaiminimą
visoms tautoms
ir patvirtino sandorą ant Jokubo
galvos.

priedas. — (17) *Noė...* Savo nekaltumu jis gavo nuo Dievo tai, kad buvo išgelbėtas draug su saviškiais, ir taip Dievas buvo suderintas su žmonėmis, kurių giminė buvo išlaikyta Noėje ir jo ainioje. Anot ebr. t.: sunaikinimo laiku jis buvo žmonių giminės protėvis. Plg. Prad. 7, 1... — (18) *Todėlei...* Anot gr. t.: dėlei jo palikta liekanų žemei. — *Kuomet buvo...* Ebr. t.: ir dėlei jo sandoros pasiliovė tvanas. — (19) *Su*

juo... Plg. Prad. 9, 14; Žyd. 11, 7. — *Abraomas...* Plg. Prad. 12, 2; 15, 7; 17, 4. 10. — (21) *Tasai patvirtino...* Plg. Prad. 22, 1. — (22) *Kad jis...* Gr. ir ebr. t.: kad jo vardu turėjo buti palaimintos tautos ir kad jos... — (23) *Kad jo ainiai.* Plg. Prad. 15, 18; Iš. 23, 21; Atk. 11, 24. — (24) *Su Izaoku...* Plg. Prad. 17, 19; 26, 4. 5. — (25) *Viešpats...* Plg. Prad. 27, 28...; 28, 3. — (26) *Savo palaiminimais:*

²⁶ Agnovit eum in benedictionibus suis,
et dedit illi hereditatem,
et divisit illi partem
in tribubus duodecim.

²⁷ Et conservavit illi homines
misericordiæ,
invenientes gratiam in oculis
omnis carnis.

Caput XLV. ¹ Dilectus Deo, et
hominibus Moyses:
cujus memoria in benedictione
est.

² Similem illum fecit in gloria
sanctorum,
et magnificavit eum in timore
inimicorum,
et in verbis suis monstra placavit.

³ Glorificavit illum in conspectu regum,
et jussit illi coram populo suo,
et ostendit illi gloriam suam.

⁴ In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum,
et elegit eum ex omni carne.

⁵ Audivit enim eum, et vocem ipsius.

et induxit illum in nubem.

⁶ Et dedit illi coram præcepta,
et legem vitæ et disciplinæ,
docere Jacob testamentum suum,
et judicia sua Israel.

⁷ Excelsum fecit Aaron fratrem ejus,
et similem sibi de tribu Levi:

²⁶ Jis pažymėjo jį savo palaiminimais,
davė jam tėvainystę
ir padalino jos plotą tarp dvylikos giminiių.

²⁷ Jis davė kilti iš jo gailestingumo vyrų,
kurie rado malonės visų žmonių akyse.

45. perskyrimas. ¹ Mozė buvo
Dievo ir žmonių mylimas,
jo atsiminimas palaimintas.

² Dievas padarė jį garbe lygų šventiesiems,
išaugštino jį neprietelių baimei
ir jo žodžiais sustabdė stebuklingus ženklus.

³ Jis padarė jį garbingą karalių akyvaizdoje,
davė jam įsakymų apie jo tautą
ir jam parodė savo garbę.

⁴ Už ištikimybę ir romumą jis pašventino jį
ir jį išsirinko iš visų žmonių tarpo.

⁵ Jis davė jam išgirsti savo balsą,
įvedė jį į debesį

⁶ ir jam davė veidas į veidą įsakymų,
gyvenimo ir drausmės įstatymą,
kad mokintu savo sandos Jo kubo
ir Izraelį savo nutarimų.

⁷ Jis išaugštino ir padarė jam lygų
jo brolių Aaroną iš Lėvio giminės,

pirmgimystės palaiminimu. — *Tėvainystė*: koki prigulėjo pirmgimiams. — **(27) Vyrų**. Gr. ir ebr. t.: vyrui (Mozei, apie kurį tuoju kalbama).

(45, 1) Mozė... Plg. Iš. 11, 3. — **(2) Lygų šventiesiems**: šventiems patriarchams, kurie buvo augščiaus išvardinti. — *Neprietelių*: aigyptiečių, amalėkitų, amoriečių. — *Stebuklingus ženklus*: Aigypte. Plg. Iš. 8, 13. — **(3) Karalių**:

ypač Paraono, Ogo, Sehon. Plg. Iš. 6; 7; 8; 33, 19. — *Apie jo tautą*. Plg. Iš. 6, 13. — **(4) Romumą**. Vz. Sk. 12, 3. — *Pašventino jį*: išrinko jį visų žmonių akyvaizdoje taip kilniai užduociai įvykdyti. — **(5) Į debesį**. Vz. Iš. 20, 21. — **(6) Veidas į veidą**. Vz. Iš. 33, 11; Atk. 5, 4; 34, 10. — *Gyvenimo ir drausmės*. Atk. 4, 6. — *Kad mokintu...* Atk. 4, 1. 45. — **(7) Jis išaugštino...** Gr. t.:

- ⁸ statuit ei testamentum æternum,
et dedit illi sacerdotium gentis:
et beatificavit illum in gloria,
⁹ et circumcinxit eum zona gloriæ,
et induit eum stolam gloriæ,
et coronavit eum in vasis virtutis.
- ¹⁰ Circumpedes, et femoralia, humerale posuit ei,
et cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro.
- ¹¹ dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo
in memoriam filiis gentis suæ.
- ¹² Stolam sanctam, auro, et hyacintho, et purpura,
opus textile, viri sapientis, iudicio et veritate præditi:
- ¹³ torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri,
et opere lapidarii sculptis in memoriam
secundum numerum tribuum Israel.
- ¹⁴ Corona aurea super mitram ejus
expressa signo sanctitatis,
et gloria honoris: opus virtutis,
et desideria oculorum ornata.
- ¹⁵ Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia
usque ad originem.
- ⁸ padarė su juo amžiną sandorą, davė jam kunigystę tautoje ir palaimino jį garbingumu,
- ⁹ sujuose jį garbės juosta, apvilko jį garbės rubu ir apvainikavo jį galybės ženklais.
- ¹⁰ Jis apvilko jį ilga viršutine jupa, kelinėmis ir antpečiu ir papuošė jį aplinkui daugeliu auksinių varpelių,
- ¹¹ kad skambėtų, jam įeinant, kad girdėtusi skambėjimas bažnyčioje
priminti jo tautos vaikams.
- ¹² Jis davė jam šventą padarą išaustą iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros
padarytą išmintingo, išmanymu ir tiesa apdovanoto žmogaus;
- ¹³ tai buvo amatninko darbas iš suktinių škarlato siūlų su brangiais drožtais auksu aptaisytais akmenimis,
ant kurių buvo akmeninko įrėžta: Atsiminimui,
tiek kiek buvo Izraelio giminių.
- ¹⁴ Auksinis vainikas buvo ant jo nuometo,
aprupintas šventumo ženklu; tai buvo garbingas papuošalas, puikus padaras
ir grožė akims pasigerėti.
- ¹⁵ Taip gražaus dalyko nebuvo anksčiau už jį
iki pat pradžių.

Aaroną jis išaugštino kaip šventąjį lygiai kaip jį. — (8) *Sandorą*: apie kunigystę. Iš. 29, 9...; 40, 15; Sk. 25, 13. — *Garbingumu*: gražiu vyriausiojo kunigo apdaru (gr. *ἐν ἐνδομῶν*), kurs toliaus aprašomas. — (10) *Ir papuošė*... Ebr. ir gr. t. dar čia išvardinta granatiniai iš aukso padaryti obuoliai. Iš. 28, 32; 39, 24—26. — (11) *Priminti*...: kad primintu tautai, kokios pagarbos reikalauja Dievo šventumas ir kad ji gerbtu

kunigo asmenyje Dievo didenybę. — (12) *Jis davė jam...* Iš. 28, 2... — *Išmintingo, išmanymu ir tiesa apdovanoto žmogaus*. Tų ž. vietoje gr. t. kalbama apie krutinės papuošalą: su krutinės teismo papuošalu, su šviesa ir tiesa. Taip pat ebr. t.: krutinės papuošalą ištarmėms, efodą (antpetį) ir juostą. — (13) *Akmenimis*. Vž. Iš. 28, 11. — (14) *Auksinis vainikas*: auksinė juostelė su parašu: Šventumas Viešpačiui.

- ¹⁶ Non est indutus illa alienigena aliquis,
sed tantum filii ipsius soli,
et nepotes ejus per omne tempus.
- ¹⁷ Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.
- ¹⁸ Complevit Moyses manus ejus, et unxit illum oleo sancto.
- ¹⁹ Factum est illi in testamentum æternum,
et semini ejus sicut dies cæli, fungi sacerdotio, et habere laudem,
et glorificare populum suum in nomine ejus.
- ²⁰ Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, et bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:
- ²¹ et dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum,
docere Jacob testimonia, et in lege sua lucem dare Israel.
- ²² Quia contra illum steterunt alieni,
et propter invidiam circumderunt illum homines in deserto,
qui erant cum Dathan et Abiron,
et congregatio Core in iracundia.
- ²³ Vidit Dominus Deus, et non placuit illi,
et consumpti sunt in impetu iracundia.

- ¹⁶ Neivienas svetimas nebuvo jais apvilktas,
bet vien tik jo sunų
ir jo anukai visais laikais.
- ¹⁷ Jo aukos buvo deginamos ugnyje kasdien.
- ¹⁸ Mozė pripildė jam rankas ir patepė jį šventu aliejumi.
- ¹⁹ Tai buvo suteikta jam ir jo ainiams kaipo amžina sandora,
kad jie, kolei bus dangaus dienų, butu kunigai, giedotu gyriaus giesmę
ir laimintu jo tautą jojo vardu.
- ²⁰ Jį jis išrinko iš visų gyvųjų, kad atnašautu Dievui aukas, smilkalus
ir kvepalus atsiminimui ir kad permaldautu už tautą.
- ²¹ Jis suteikė jam savo įsakymuose valdžios
ant savo nutarimų sandoros, kad mokintu Jokubą liudijimų
ir duotu savo įstatymo šviesos Izraeliui.
- ²² Kuomet prieš jį sukilo svetimieji ir iš pavydo apstojo jį tyrumoje žmonės,
kurie buvo su Datanu ir Abironu ir pykčio pilna Korės gauja,
- ²³ Viešpats Dievas tai matė ir tai jam nepatiko,
ir jie buvo umai jo rustybės sunaikinti.

Iš. 28, 36. 37. — (16) *Neivienas svetimas...* Tą teisę turėjo tik Aaronas ir jo sunų. Vz. Iš. 28, 43. — (17) *Ugnyje kasdien.* Gr. t.: kasdien du kartu. — (18) *Pripildė...* pašventė jį kunigu. Vz. Iš. 29, 7; Kun. 8, 27. — (19) *Kaipo amžina sandora.* Vz. Iš. 40, 13; Sk. 25, 13. — *Kolei bus dangaus dienų:* per amžius. — *Giedotu... laimintu...* Vz. Sk. 6,

23—27. — (20) *Jį jis išrinko...* Plg. Kun. 16, 34. — (21) *Ant savo nutarimų sandoros.* Ebr. t.: ant savo įstatymo ir teismo, — butent painiuose ir abejotimuose atsitikimuose jis turėjo nutarti, ko įstatymas reikalauja. — *Liudijimų:* kuriais Dievas buvo apreiškęs savo valią. — (22) *Svetimieji:* tie, kurie buvo ne iš Aaronų giminės. Vz. Sk. 25, 7;

- 24 Fecit illis monstra,
et consumpsit illos in flamma
ignis.
- 25 Et addidit Aaron gloriam,
et dedit illi hereditatem,
et primitias frugum terræ di-
visit illi.
- 26 Panem ipsis in primis paravit
in satietatem:
nam et sacrificia Domini edent,
quæ dedit illi, et semini ejus.
- 27 Ceterum in terra gentes non
hereditabit,
et pars non est illi in gente:
ipse est enim pars ejus, et here-
ditas.
- 28 Phinees filius Eleazari ter-
tius in gloria est,
imitando eum in timore Do-
mini:
- 29 et stare in reverentia gentis:
in bonitate et alacritate ani-
mæ suæ placuit Deo pro
Israel.
- 30 Ideo statuit illi testamentum
pacis,
principem sanctorum et gentis
suæ,
ut sit illi et semini ejus
sacerdotii dignitas in æternum.
- 31 Et testamentum David regi
filio Jessæ de tribu Juda,
hereditas ipsi et semini ejus,
ut daret sapientiam in cor
nostrum
judicare gentem suam in justitia,
ne abolerentur bona ipsorum,
et gloriam ipsorum in gentem
eorum æternam fecit.
- 24 Jis padarė prieš juos stebuklą,
ir juos sunaikino ugnies liepsna.
- 25 Jis padaugino Aarono garbin-
gumą,
davė jam tėvainystę
ir paskyrė jam šalies vaisių pir-
mones.
- 26 Jis prirėngė jiems visupirma
duonos pasisotinti,
nes jie turėjo valgyti ir Viešpa-
ties aukų,
kurių davė jam ir jo ainijai.
- 27 Tik jis neturėjo gauti tėvainy-
stės tautų šalyje
ir nėra jam dalies tautos tarpe,
nes jis pats jo dalis ir tėvainystė.
- 28 Eleazaro sunus Pinėas trečias
garbėje,
nes jis sekiojo aną Viešpaties
baimėje.
- 29 Jis pasiliko ištvermingas, kuomet
tauta atpuolė;
savo sielos gerumu ir stropumu
jis permaldavo Dievą už Iz-
raėlį.
- 30 Todėl Dievas padarė su juo tai-
kos sandorą,
kad jis būtų jo tautos šventųjų
kunigaikštis,
kad jam ir jo ainijai prigulėtu
kunigystės garbė per amžius.
- 31 Ji buvo kaip sandora, kurią jis
padarė su Jėšės sunumi kara-
liumi Dovidu iš Judo giminės
ir davė tėvainystę jam ir jo
ainijai,
kad suteiktu mūsų širdžiai iš-
minties,
kad teisingai teistu jo tautą,
kad jų gėrybės nežutu,
bet jų garbingumas amžinai pa-
siliktu jų tautoje.

1 Mak. 2, 54. — (31) *Ji buvo kaip...*
Kaip vyriausis kunigavimas pavesta
vienai šeimynai ir vienam žmogui toje
šeimynoje, taip vienai šeimynai ir ka-

raliaus garbė, kurią turi turėti vienas as-
muo. Ebr. ir gr. t. eil. baigiama para-
ginimu kunigams gūti Dievą. Gr. t.
31. e. toki: kaip sandoros žadėjimas

Caput XLVI. ¹ Fortis in bello
Jesus Nave
successor Moysi, in prophetis,
qui fuit magnus secundum
nomen suum,

² maximus in salutem electorum
Dei,
expugnare insurgentes hostes,
ut consequeretur hereditatem
Israel.

³ Quam gloriam adeptus est in
tollendo manus suas,
et jactando contra civitates
romphæas?

⁴ Quis ante illum sic restitit?
Nam hostes ipse Dominus per-
duxit:

⁵ An non in iracundia ejus im-
peditus est sol,
et una dies facta est quasi duo?

⁶ Invocavit Altissimum potentem
in oppugnando inimicos undi-
que,
et audivit illum magnus et
sanctus Deus
in saxis grandinis virtutis valde
fortis.

⁷ Impetum fecit contra gentem
hostilem,
et in descensu perdidit con-
trarios,

⁸ ut cognoscant Gentes potentiam
ejus,
quia contra Deum pugnare non
est facile.

Et secutus est a tergo potentis:

46. perskyrimas. ¹ Karžygis karėje
buvo Navės sunus Jozuė,
Mozės ipėdinis pranašų parei-
gose,

lygiai didis kaip jo vardas,

² Didžiausis Dievo išrinktųjų
gelbėtojas,
nugalėtojas sukilstančių neprie-
telių,

kad Izraelis gautu tėvainystę.

³ Kokios garbės jis ėgijo pakel-
damas savo rankas
ir mesdamas kalavijus prieš
miestus!

⁴ Kas pirm jo buvo taip ištver-
mingas?
nes pats Viešpats vedė nepriete-
lius į jo rankas.

⁵ Ar ne jo uolumu buvo sulaikyta
saulė
ir iš vienos dienos pasidarė kaip
dvi?

⁶ Jis šaukėsi į Augščiausįjį Visa-
galį,
kovodamas prieš neprietelius iš
visur,
ir Dievas didis ir šventas išklause
jį
ir leido kristi labai sunkiems
krušos akmenims.

⁷ Jis užpuolė neprietelių tautą
ir sunaikino atsitraukiančius
priešus,

⁸ kad tautos pažintu jo galybę,
jog nelengva kovoti prieš Dievą.
Jis sekė paskui Visagalį.

Isaijo sunui Dovidui iš Judo giminės
buvo, kad karaliaus tėvainystė turėjo
eiti tik nuo sunaus ant sunaus, taip
kunigų tėvainystė priguli Aaronui ir jo
ainijai. Viešpats teduodie jums išmin-
ties į jūsų širdį, kad teistumėte jo tautą
teisybėje, kad jų gėrybės nežutu ir jų
garbingumas pasiliktu jų giminėms.

(46, 1) *Pranašų pareigose.* Plg. Sk. 27,
16—23. — *Jo vardas:* Viešpats išgelbė-
jimas. — (3) *Pakeldamas...* Vz. Joz. 8,
18... — (4) *Nes pats Viešpats...* Vienas iš
gr. skaitymų: jis kariavo Viešpaties ka-
res. — (5) *Ar ne jo uolumu* Plg. Joz. 10,
14. — (6) *Leido kristi...* Plg. Joz. 10,
11. — (7) *Atsitraukiančius:* nuo Bėtho-

⁹ et in diebus Moysi misericordiam fecit
ipse, et Caleb filius Jephone,
stare contra hostem,
et prohibere gentem a peccatis,
et perfringere murmur maledicti.

¹⁰ Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt
a numero sexcentorum millium
peditum,
inducere illos in hereditatem,
in terram, quæ manat lac et
mel.

¹¹ Et dedit Dominus ipsi Caleb
fortitudinem,
et usque in senectutem perman-
sit illi virtus,
ut ascenderet in excelsum terræ
locum,
et semen ipsius obtinuit here-
ditatem:

¹² ut viderent omnes filii Israel
quia bonum est obsequi sancto
Deo.

¹³ Et iudices singuli suo nomine,
quorum non est corruptum cor:
qui non aversi sunt a Domino,

¹⁴ ut sit memoria illorum in bene-
dictione,
et ossa eorum pullulent de loco
suo,

¹⁵ et nomen eorum permaneat in
æternum,
permanens ad filios illorum,
sanctorum virorum gloria.

¹⁶ Dilectus a Domino Deo suo
Samuel propheta Domini, re-
novavit imperium, et unxit
principes in gente sua.

⁹ Jau Mozės dienose jis buvo pa-
daręs gera
draug su Jefonės sunumi Kalėbu,
kuomet tvirtai stovėjo prieš
priešą, sulaikė tautą nuo nuc-
dėmių

ir nutildė piktumo sukeltą
murmėjimą.

¹⁰ Todėl tik tuodu iš šešiųsimtų
tukstančių
pėstininkų tarpo buvo išgelbėtu
iš pavojaus,
kad įvestu tautą į jos tėvainystę,
į žemę plustančią pienu ir
medumi.

¹¹ Viešpats davė Kalėbui stiprybės,
ir iki senatvei pasiliko jam jėgos,
taip kad jis galėjo užžengti į
augštą šalies vietą,
ir jo ainija gavo tėvainystę,

¹² kad visi Izraelio vaikai matytu,
jog gera buti paklusniam šventa-
jam Dievui.

¹³ Paskui buvo teisėjai, kiekvienas
savo vardu.

Jų širdis nebuvo perkreipta,
ir jie nenusigrįžo nuo Viešpaties.

¹⁴ Tegul jų atsiminimas buna pa-
laimintas,
ir jų kaulai tepažysta savo
vietoje.

¹⁵ Ir jų vardas tepasilieka per
amžius,
šventųjų vyrų garbė tepasilieka
ant jų vaikų.

¹⁶ Viešpaties, savo Dievo, mylimas
Samuėlis, Viešpaties pranašas,
atnaujino viešpatavimą
ir patepė kunigaikščius savo
tautoje.

rono. — (9) Jau Mozės... Plg. Sk. 14, 6. — (11) Kalėbui... Plg. Joz. 14, 12... — (13) Nenusigrįžo... atskyrus Abime-
lėką. — (14) Kaulai tepažysta... tegul
iš jų kaulų, t. y. nuo jų pačių eina vis

išnaujo pražystanti ainija, kurios vaiz-
das yra žy dintis kapai. — (15) Ir jų
vardas... Gr. t.: jų vardas teatsinaujina
jų garbe apdengtuose sunuse. — (16)
Viešpaties... Plg. 1 Kar. 2, 21. — Atnau-

¹⁷ In lege Domini congregationem
judicavit,
et vidit Deus Jacob,
et in fide sua probatus est pro-
pheta.

¹⁸ Et cognitus est in verbis suis
fidelis, quia vidit Deum lucis:

¹⁹ et invocavit Dominum omni-
potentem,
in oppugnando hostes circum-
stantes undique
in oblatione agni inviolati.

²⁰ Et intonuit de cælo Dominus,
et in sonitu magno auditam
fecit vocem suam,

²¹ et contrivit principes Tyrnorum,
et omnes duces Philisthiim:

²² et ante tempus finis vitæ suæ
et sæculi,
testimonium præbuit in con-
spectu Domini, et Christi,
pecunias et usque ad calcea-
menta

ab omni carne non accepit,
et non accusavit illum homo.

²³ Et post hoc dormivit, et natum
fecit regi,
et ostendit illi finem vitæ suæ,
et exaltavit vocem suam de
terra
in prophetia delere impietatem
gentis.

Caput XLVII. ¹ Post hæc surrexit
Nathan
propheta in diebus David.

² Et quasi adeps separatus a
carne,
sic David a filiis Israel.

¹⁷ Jis darė teismą susirinkimui, lai-
kydamos Viešpaties įstatymo,
ir Dievas žiūrėjo į Jokubą,
ir pranašo ištikimybė buvo paro-
dyta esanti tikra.

¹⁸ Jis buvo rastas ištikimas savo
žodžiuose,
nes matė šviesos Dievą.

¹⁹ Jis šaukėsi į Visagalį Viešpatį,
kuomet kovojo prieš jį nepriete-
liai, apstoję iš visų pusių,
aukodamas avinėlių be kliaudos.

²⁰ Viešpats sugriaudė iš dangaus
ir didžiame trenksme davė iš-
girsti savo balsą,

²¹ sunaikino tyriečių kunigaiščius
ir visus pilistymų vadus.

²² Prieš savo gyvenimo pabaigą ir
persiskyrimą su pasauliu
jis davė liudijimą Viešpaties ir
jo pateptojo akyvaizdoje,
kad jis nei iš vieno žmogaus
neėmęs nei pinigų ir net nei
autuvo,

ir niekas negalėjo jo apkaltinti.

²³ Paskui, kuomet jis buvo jau
užmigęs, jis davė žinią kara-
liui,

parodė jam jo gyvenimo galą
ir pakėlė savo balsą pranašy-
stėje,
kad sunaikintu tautos bedie-
vystę.

47. perskyimas. ¹ Po to buvo
pranašas
Natanas Dovidio dienose.

² Ir kaip lašiniai atskiriami nuo
mėsos,
taip Dovidas buvo atskirtas nuo
Izraelio vaikų.

*jinto viešpatavimą: jis įsteigė karališkąją valdžią (1 Kar. 8, 9...), patėpė pirmuo-
sius karalius Saulių (10, 1) ir Dovidą
(16, 13). — (17) Buvo parodyta... Plg. jo
pranašystę 1 Kar. 7, 3. — (18) Buvo
rastas ištikimas... Plg. 1 Kar. 3, 20. —
(19) Aukodamas... Plg. 1 Kar. 7, 9 —
(21) Tyriečių. Tyriečių (ebr. corim)*

vėrdas tikriausiai atsirado čia per pa-
klydimą vietoje: neprietelių (ebr. carim).
— (22) Jo pateptojo: karaliaus Sau-
liaus. Vz. 2 Kar. 12, 3. — (23) Užmi-
gęs... Vz. 1 Kar. 28, 11...

(47, 1) Pranašas Natanas... Vz. 2 Kar.
12, 1. — (2) Kaip lašiniai... Dėkojimo
aukose buvo sudeginami ant altoriaus

- ³ Cum leonibus lusit quasi cum agnis:
et in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium in juventute sua.
- ⁴ Numquid non occidit gigantem, et abstulit opprobrium de gente?
- ⁵ In tollendo manum, saxo fundæ deiecit exultationem Goliæ:
- ⁶ nam invocavit Dominum omnipotentem,
et dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, et exaltare cornu gentis suæ.
- ⁷ Sic in decem millibus glorificavit eum,
et laudavit eum in benedictionibus Domini
in offerendo illi coronam gloriæ:
- ⁸ contrivit enim inimicos undique,
et extirpavit Philistiim contrarios usque in hodiernum diem:
contrivit cornu ipsorum usque in æternum.
- ⁹ In omni opere dedit confessionem
Sancto, et Excelso in verbo gloriæ.
- ¹⁰ De omni corde suo laudavit Dominum,
et dilexit Deum, qui fecit illum:
et dedit illi contra inimicos potentiam:
- ³ Jis žaidė su liutais kaip su eryčiais,
ir su lokiais jis taip pat darė kaip su avinėliais savo jaunystėje.
- ⁴ Argi jis neužmušė milžino
ir nenuėmė gėdos nuo tautos?
- ⁵ Pakeldamas ranką vilpstynės akmenimi
jis nutrėmė Goljato džiaugsmą,
⁶ nes jis šaukėsi į Visagalį Viešpatį,
kursai davė jo dešinei paguldėti žmogų drąsų karėje
ir pakelti savo tautos ragą.
- ⁷ Taip pat jis buvo garbinamas už dešimtį tukstančių,
giriamas dėl Viešpaties palaiminimų,
ir jam įteikta garbės vainikas,
- ⁸ nes jis sutrynė neprietelius aplinkui
ir išnaikino priešingus pilstymus iki šiai dienai;
jis sudaužė jų ragą amžinai.
- ⁹ Kiekvieniame darbe jis dėkojo Šventajam
ir Augščiausiajam garbės žodžiais.
- ¹⁰ Visa savo širdimi jis gyrė Viešpatį
ir mylėjo Dievą, kurs jį sutvėrė.
ir jam davė galės prieš neprietelius.

tik taukai. Taip Dovidas buvo ypatingu budu Dievui pašvestas ir meilus. — (3) *Su liutais...* Vz. 1 Kar. 17, 34. — (4) *Milžino...* 1 Kar. 17, 49. — (6) *Ragą:* galybę. — (7) *Dešimtį tukstančių.* Vz. 1 Kar. 18, 7. — *Dėl Viešpa-*

ties palaiminimų. Plg. Ps. 20, 4. — (8) *Priešingus pilstymus...* Plg. 2 Kar. 8. — (9) *Jis dėkojo...* Po Dovidu drąsuno giriama jo dievobaimingumas. — *Garbės žodžiais.* Plg. Ps. 17. — (10) *Ir davė jam galės prieš neprietelius.* Vulg. prie-

¹¹ Et stare fecit cantores contra altare,
et in sono eorum dulces fecit modos,

¹² et dedit in celebrationibus decus,
et ornavit tempora usque ad consummationem vitæ,
ut laudarent nomen sanctum Domini,
et amplificarent mane Dei sanctitatem.

¹³ Dominus purgavit peccata ipsius,
et exaltavit in æternum cornu ejus:
et dedit illi testamentum regni,
et sedem gloriæ in Israel.

¹⁴ Post ipsum surrexit filius sensatus,
et propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

¹⁵ Salomon imperavit in diebus pacis,
cui subiecit Deus omnes hostes,
ut conderet domum in nomine suo,
et pararet sanctitatem in semipiternum:
quemadmodum eruditus es in juventute tua,

¹⁶ et impletus es, quasi flumen, sapientia,
et terram rexit anima tua.

¹⁷ Et replesti in comparationibus ænigmata:
ad insulas longe divulgatum est nomen tuum,
et dilectus es in pace tua.

¹¹ Jis pastatė giesmininkų ties altoriumi
ir iš jų balsų padarė gražių melodijų.

¹² Jis davė pagražinimo šventiems ir puošė švenčių metą iki savo gyvenimo pabaigai,
kad šventas Viešpaties vardas būtų giriamas
ir nuo pat ryto būtų garbinamas Dievo šventumas.

¹³ Viešpats išdildė jo nuodėmes ir išaugštino amžinai jo ragą,
davė jam pažadėjimą apie karalystę
ir garbės sostą Izraėlyje.

¹⁴ Po jo kilo išmintingas jo sunus, ir dėlei jo Dievas nutrėmė visą neprietelių valdžią.

¹⁵ Saliamonas viešpatavo ramybės dienose,
Dievas jam pavergė visus neprietelius,
kad pastatytu namus jo vardui ir prirengtu amžiną šventyklą. Kaip mokytas tu buvai savo jaunystėje

¹⁶ ir pilnas lyg upė išminties, ir tavo dvasia dengė žemę.

¹⁷ Tu daug pasakei prilyginimų su mįslėmis;
toli iki salų pragarsėjo tavo vardas,
ir tu buvai inylimas savo ramybėje.

das. — (11) *Giesmininkų...* Plg. 1 Kron. 16, 4; 25, 1... ir k. — (12) *Puošė:* giesmėmis. — *Kad šventas...* Anot gr. t.: aniems giriant jo šventąjį vardą ir nuo pat ryto pripildant šventyklą šventomis giesmėmis (1 Kron. 23, 30). — (13) *Išdildė jo nuodėmes.* Vz. 2 Kar. 12, 13. — Jo

ragą: jo galybę jo ainyje Mesijoje. — (14) *Po jo.* Ebr. t.: dėlei jo, butent, dėlei pažadėjimo 2 Kar. 7, 1...; 1 Kron. 17, 11. — *Išmintingas...* Taip jį vadino tai-pogi Hiram 2 Kar. 5, 7. — *Dievas nutrėmė...* Plg. 3 Kar. 4, 24. 25. — (15) *Saliamonas...* Plg. 3 Kar. 3, 12. — (16) *Ir*

- ¹⁸ In cantilenis, et proverbiis, et
comparationibus,
et interpretationibus miratæ
sunt terræ,
¹⁹ et in nomine Domini Dei,
cui est cognomen, Deus Israel.
²⁰ Collegisti quasi aurichalcum
aurum,
et ut plumbum complesti ar-
gentum,
²¹ et inclinasti femora tua mu-
lieribus:
potestatem habuisti in cor-
pore tuo,
²² dedisti maculam in gloria tua,
et profanasti semen tuum
inducere iracundiam ad libe-
ros tuos,
et incitari stultitiam tuam,
²³ ut faceres imperium biparti-
tum,
et ex Ephraim imperare impe-
rium durum.
²⁴ Deus autem non derelinquet
misericordiam suam,
et non corrumpet, nec delebit
opera sua,
neque perdet a stirpe nepotes
electi sui:
et semen ejus, qui diligit Do-
minum, non corrumpet.
²⁵ Dedit autem reliquum Jacob,
et David de ipsa stirpe.
²⁶ Et finem habuit Salomon
cum patribus suis.
²⁷ Et dereliquit post se deseminesuo,
gentis stultitiam,

- ¹⁸ Dėlei tavo giesmių,
prilyginimų ir aiškinimų stebė-
josi tavimi šalįs,
¹⁹ taip pat ir dėlei vardo Viešpaties
Dievo,
kurs vadinasi Izraėlio Dievas.
²⁰ Tu pririnkai aukso kaip skaist-
vario
ir prikrovei sidabro kaip švino.
²¹ Tačiau tu palenkei savo šlaunis
moterims
ir davei sau valios ant savo kuno.
²² Tu padarei dėmę savo garbėje
ir sutepei savo ainiją,
taip kad atvedei rustybės ant
savo vaikų
ir pasidavei savo puikybei,
²³ buvai priežastis pasidalinimo
karalystės į dvi dali
ir atsiradimo iš Efraimo kieto
viešpatavimo.
²⁴ Bet Dievas nepametė savo gai-
lestingumo,
neardė ir nesunaikino savo darbų,
nedavė žuti savo išrinktojo
ainiams
ir neišdildė ainijos to, kurs my-
lėjo Viešpatį;
²⁵ jis davė Jokubui liekaną
ir Dovidui atžalą.
²⁶ Saliamono galas buvo su jo
tėvais.
²⁷ Jis paliko po savęs savo sūnų
tautos paikumą

pilnas... Plg. 3 Kar. 4, 31. — *Lyg upė.* Ebr. t.: kaip Nilas. — **(19)** *Dėlei vardo Viešpaties...* Plg. 2 Kar. 12, 25. Geriausiai ebr. t.: tu buvai vadinamas gerbiamu vardu (*Jedidjah*), kurs šaukiamas ant Izraėlio. — **(20)** *Tu pririnkai...* Plg. 3 Kar. 10, 27. — **(21)** *Davei sau...* Anot gr. t.: davei joms valios ant savo kuno. — **(22)** *Sutepei savo ainiją:* kurios dalis gimė iš svetimtaucių, pagonių moterų. — *Atvedei rustybės...* Plg. 3 Kar. 11, 11. —

Ir pasidavei... Anot gr. t.: ir aš buvau giliai nuliudintas dėlei tavo paikybės. — **(23)** *Kieto:* maištingo. Plg. 3 Kar. 12, 16. — **(24)** *Nepametė savo gailėstin-
gumo...* savo žadėjimo (plg. 2 Kar. 7, 15) ir nesunaikino, ką jis buvo pradėjęs (Ps. 88, 34—38); jis paliko karaliaus garbę Saliamono ainiams dėlei Dovidą (3 Kar. 11, 13) ir neatmetė Dovidą ainų (Ps. 88, 20). — **(26)** *Su jo tėvais.* Plg. 3 Kar. 11, 43. — **(27)** *Tautos paikumą.* Gr. t.:

²⁸ et imminutum a prudentia,
Roboam, qui avertit gentem
consilio suo:

²⁹ et Jeroboam filium Nabat, qui
peccare fecit Israel,
et dedit viam peccandi Ephra-
im,
et plurima redundaverunt pec-
cata ipsorum.

³⁰ Valde averterunt illos a terra
sua.

³¹ Et quæsit omnes nequitas
usque dum perveniret ad illos
defensio,
et ab omnibus peccatis libera-
vit eos.

Caput XLVIII. ¹ Et surrexit Elias
propheta, quasi ignis,
et verbum ipsius quasi facula
ardebat.

² Qui induxit in illos famem,
et irritantes illum invidia sua
pauci facti sunt.
non enim poterant sustinere
præcepta Domini.

³ Verbo Domini continuus cæ-
lum,
et dejecit de cælo ignem ter.

⁴ sic amplificatus est Elias in
mirabilibus suis.

Et quis potest similiter sic
gloriarī tibi?

⁵ Qui sustulisti mortuum ab inferis
de sorte mortis in verbo Do-
mini Dei.

⁶ Qui dejecisti reges ad perniciem,
et confregisti facile potentiam
ipsorum,
et gloriosos de lecto suo.

²⁸ ir neturėjusį gudrybės Roboamą.
kurs savo sumanymu atstumė
nuo savės tautą,

²⁹ ir Nabato sūnų Jeroboamą, kurs
atvedė į nuodėmę Izraelį
ir atidarė Efraimui nusidėjimų
kelia,
taip kad jų nuodėmių pasidarė
begal daug.

³⁰ Per jas jie buvo išvesti toli iš
savo šalies.

³¹ Jie įieškojo visokių neteisybių,
kolie neatėjo ant jų kerštas
ir jų neišliuosavo nuo visų jų
nuodėmių.

48. perskyrimas. ¹ Paskui kilo
pranašas Elisas lyg ugnis,
ir jo žodis degė kaip šviturys.

² Jis užvedė ant jų badą,
ir skaitlius tų, kurie jį erzino
savo pavydu, sumažėjo,
nes jie negalėjo pakęsti Viešpa-
ties įsakymų.

³ Viešpaties žodžiu jis buvo už-
daręs dangų
ir tris kartus metė iš dangaus
ugnies.

⁴ Taip Elisas įgijo garbės savo
stebuklais.
Ir kas gali lygiai didžiuotis kaip
tu?

⁵ Tu atėmei mirusį iš mirusiųjų
buveinės iš mirties likimo
Viešpaties Dievo žodžiu.

⁶ Tu nutrėmei karalius į žuvimą
ir pigiai sulaužei jų galybę
ir išmetei garbinguosius iš jų
guolio.

paiką ir neišmanantį. Plg. 3 Kar. 12, 6. — (28) *Kurs savo...* Plg. 3 Kar. 12, 28. — (29) *Kurs atvedė...* 3 Kar. 12, 28—33. — *Jų nuodėmių...* Plg. 4 Kar. 17, 7—18. — (31) *Ir jų neišliuosavo...* Tu ž. iki eil. galui nėra kituose tekstuose.

(48, 1) *Pranašas Elisas.* Plg. 3 Kar. 17, 1. — *Kaip šviturys.* Plg. Mal. 4, 1. —

(2) *Kurie jį erzino.* Turima mintyje tie izraelitai, kurie vedė į rustybę pranašą arba Baalo kunigai, 3 Kar. 18, 40. — *Dau-gelis jų žuvo badu.* — *Nes jie negalėjo...* Tų ž. iki eil. galui nėra gr. t. — (3) *Buvo uždaręs...* Vz. 3 Kar. 18; 4 Kar. 1. — (5) *Tu atėmei...* Vz. 3 Kar. 17, 22. — (6) *Tu nutrėmei,* apskelbdamas žuvimą

- ⁷ Qui audis in Sina iudicium,
et in Horeb iudicia defensionis.
- ⁸ Qui ungis reges ad poenitentiam,
et prophetas facis successores post te.
- ⁹ Qui receptus es in turbine ignis,
in curru equorum igneorum.
- ¹⁰ Qui scriptus es in iudiciis temporum
lenire iracundiam Domini:
conciliare cor patris ad filium,
et restituere tribus Jacob.
- ¹¹ Beati sunt, qui te viderunt,
et in amicitia tua decorati sunt.
- ¹² nam nos vita vivimus tantum,
post mortem antem non erit tale nomen nostrum.
- ¹³ Elias quidem in turbine tectus est,
et in Eliseo completus est spiritus ejus:
in diebus suis non pertimuit principem,
et potentia nemo vicit illum.
- ¹⁴ nec superavit illum verbum aliquod
et mortuum prophetavit corpus ejus.
- ¹⁵ In vita sua fecit monstra,
et in morte mirabilia operatus est.
- ¹⁶ In omnibus istis non poenituit populus,
et non recesserunt a peccatis suis
- ⁷ Tu girdėjai ant Sinajaus teismą
ir ant Orebo keršto nutarimą.
- ⁸ Tu patepei karalius atgailos darytų
ir palikai pranašų savo įpėdiniais.
- ⁹ Tu buvai atimtas ugnies viesule
ant vežimo su ugniniais arkliais.
- ¹⁰ Tu paskirtas rašte laikų teismuose
Viešpaties rustybės maldyti,
suderinti tėvo širdį su sunumi
ir atstatyti Jokubo giminių.
- ¹¹ Palaiminti, kurie tave matė
ir buvo pagerbti tavo prietelyste!
- ¹² Nes mes gyvename tik šį gyvenimą,
mirę gi mes neturėsime tokio vardo.
- ¹³ Elijas, tiesa, buvo atimtas viesule,
bet Elisiejui suteikta jo dvasios pilnybė.
- ¹⁴ Savo dienose jis nebijojo kunigaikščio,
ir niekas jo neapveikė savo galybe.
- ¹⁵ Jo nenugalėjo joks dalykas,
ir miręs jo kunas pranašavo.
- ¹⁵ Savo gyvenime jis darė ženklų
ir miręs darė stebuklų.
- ¹⁶ Bet viso to nežiurint tauta nedarė atgailos
ir jie neatsitraukė nuo savo nusidėjimų,

Akabui, Okozijui, Joramui. — (7) *Tu girdėjai*: ir davei išgirsti. — *Ant Orebo*. Kitas pavadinimas to paties Sinajaus kalno, 3 Kar. 19, 10. ... — (8) *Tu patepei*... Vž. 3 Kar. 19, 16.; 4 Kar. 2, 9. — (9) *Tu buvai*... Vž. 4 Kar. 2, 11. — (10) *Laiku*: paskirtų laikų. Plg. Mal. 4, 6. — (11) *Palaiminti*... anuo laiku. Ebr. t.

išreiškiama troškimas išvysti Eliją ir tuomet mirti. — (12) *Nes*... Gr. t.: nes ir mes gyvenime gyvenime, t. y. po šio gyvenimo ir mes dalyvausime gėrybėse, kokių Elijas suteiks. — *Mirę gi*... Vulg. priedas. — (13) *Elisiejui*... Plg. 4 Kar. 2, 12. — (14) *Jo*... Vž. 4 Kar. 13, 21. — (15) *Ir miręs*... Plg. 4 Kar. 13, 14—20.

- usque dum ejecti sunt de terra
sua,
et dispersi sunt in omnem ter-
ram:
- ¹⁷ et relictæ est gens perpaucæ,
et princeps in domo David.
- ¹⁸ Quidam ipsorum fecerunt quod
placeret Deo:
alii autem multa commiserunt
peccata.
- ¹⁹ Ezechias munivit civitatem
suam,
et induxit in medium ipsius
aquam,
et fodit ferro rupem,
et ædificavit ad aquam puteum.
- ²⁰ In diebus ipsius ascendit Sen-
nacherib,
et misit Rabsacen, et sustulit
manum suam contra illos,
et extulit manum suam in Sion,
et superbus factus est potentia
sua.
- ²¹ Tunc mota sunt corda, et manus
ipsorum:
et doluerunt quasi parturientes
mulieres.
- ²² Et invocaverunt Dominum mi-
sericordem,
et expandentes manus suas, ex-
tulerunt ad cælum:
et sanctus Dominus Deus au-
divit cito vocem ipsorum.
- ²³ Non est commemoratus pecca-
torum illorum,
neque dedit illos inimicis suis,
sed purgavit eos in manu
Isaiæ sancti prophetæ.
- kolei nebuvo išmesti iš savo
šalies
ir išskirstyti po visą žemę.
- ¹⁷ ir liko tik labai maža tautos
dalis
su kunigaikščiu iš Dovidų namų.
- ¹⁸ Kaikurie iš tų darė, kas patinka
Dievui,
kiti gi darė daug nusidėjimų.
- ¹⁹ Ezekijas sustiprino savo miestą
ir įvedė į jo vidų vandens;
geležimi jis perkasė uolą
ir padarė vandeniui šulinį.
- ²⁰ Jo dienose atėjo Senakeribas
ir atsiuntė Rabsakę; jis pakėlė
prieš juos savo ranką
ir ištiesė savo ranką prieš Sioną
ir didžiavosi savo galybe.
- ²¹ Tuomet sudrebėjo jų širdis ir
rankos,
ir jie kentėjo skausmą kaip
gimdančios moteris.
- ²² Jie šaukėsi į gailestingąjį Vieš-
patį
ir ištiesdami savo rankas kėlė jas
į dangų,
ir Šventasis, Viešpats Dievas,
greitai išgirdo jų balsą.
- ²³ Jis neatsiminė jų nuodėmių
ir jų nepadavė jų neprieteliams,
bet juos išgelbėjo per šventą
pranašą Izaiją:

— (17) *Labai maža tautos dalis.* Judo karalystė susidedanti tik iš trijų giminių. — (18) *Iš tų:* iš karalių, kilusių iš Dovidų giminės. — (19) *Sustiprino savo...* Vz. 2 Kron. 32, 5. — *Įvedė...* Vz. 4 Kar. 20, 20; 2 Kron. 32, 30. — *Perkasė uolą:* suvienydamas po žemėmis Gehoną su šal-

tinu Siloah. — *Vandens šulinį:* tvenkinį vandeniu. — (20) *Jo dienose...* Plg. 4 Kar. 18, 13—19; Iz. 22, 11. 36. — *Jis pakėlė prieš juos savo ranką.* Antras tų pačių ž. vertimas. — (21) *Tuomet sudrebėjo...* Plg. 4 Kar. 19, 1—4; Iz. 37, 1. — (23) *Jis... neprieteliams.* Tų ž. nėra gr.

²⁴ Dejecit castra Assyriorum,
et contrivit illos Angelus Do-
mini.

²⁵ nam fecit Ezechias quod pla-
cuit Deo,
et fortiter ivit in via David
patris sui,
quam mandavit illi Isaias pro-
pheta
magnus, et fidelis in conspectu
Dei.

²⁶ In diebus ipsius retro rediit Sol,
et addidit regi vitam.

²⁷ Spiritu magno vidit ultima,
et consolatus est lugentes in
Sion.

Usque in sempiternum ²⁸ osten-
dit futura
et abscondita antequam eveni-
rent.

Caput XLIX. ¹ Memoria Josiæ in
compositionem odoris
facta opus pigmentarii.

² In omni ore quasi mel indul-
cabitur ejus memoria,
et ut musica in convivio vini.

³ Ipse est directus divinitus in
pœnitentiam gentis,
et tulit abominationes impie-
tatis.

⁴ Et gubernavit ad Dominum cor
ipsius,
et in diebus peccatorum corro-
boravit pietatem.

⁵ Præter David, et Ezechiam,
et Josiam,
omnes peccatum commiserunt:

⁶ nam reliquerunt legem Altis-
simi reges Juda,
et contempserunt timorem Dei.

²⁴ asyrijiečių stovyklas sugriovė
ir juos sunaikino Viešpaties
angelas.

²⁵ Nes Ezekijas darė, kas patiko
Dievui,
ir drąsiai ėjo savo tėvo Dovidą
keliu,
kaip jam įsakė didis ir ištikimas
Dievo akyvaizdoje pranašas
Izaijas.

²⁶ Jo dienose ėjo atgal saulė,
ir jis prailgino karaliui gyvenimą.

²⁷ Didžia dvasia jis matė pasku-
čiausius dalykus
ir ramino liudinčius Sione.

Iki amžių pabaigai ²⁸ jis skelbė
busimų
ir paslėptų dalykų, anksčiaus
nekaip jie įvyko.

49. perskryrimas. ¹ Jozijo atsini-
nimas kaip kvepalų mišinys
vaistininio padarytas.

² Jo atsiminimas saldus kiekvienai
burnai lyg medus
ir kaip muzika pokilyje su vynu.

³ Jis buvo Dievo paskirtas tautos
žadinti į atgailą
ir prašalino bedievyستės nuo-
bodus.

⁴ Jis kėlė savo širdį į Viešpatį
ir nusidėjėlių dienose sustiprino
dievobaimingumą.

⁵ Atskyrus Dovidą, Ezekiją ir
Joziją
visi nusidėdavo,

⁶ nes Judo karaliai pamesdavo
įstatymą Augščiausiojo
ir paniekindavo baimę Dievo.

t. — (24) Sugriovė... Plg. 4 Kar. 19, 35; Tob. 1, 21; Iz. 37, 36; 1 Mak. 7, 41; 2 Mak. 8, 19. — (26) Jo dienose... Plg. 4 Kar. 20, 11; Iz. 38, 8. — (27) Jis matė... Autorius čia matomai turi mintyje antrąją Izaijo pranašsčių dalį.

(49, 1) Jozijo... Plg. 4 Kar. 22, 1. —

(5) Visi nusidėdavo. Nors šv. knygoje giriami dar Asa, Jozapatas ir Joasas, tačiau jie neprasalino augštųjų. Jozapatas gi be to dar peikiamas, kad palaikė prietelystę su bedieviškais Izraėlio karaliais. Apie kitus apskritai sakoma: Jie darė, kas pikta Viešpaties akyvaiz-

- ⁷ Dederunt enim regnum suum aliis,
et gloriam suam alienigenæ genti.
- ⁸ Incenderunt electam sanctitatis civitatem,
et desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ.
- ⁹ Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta,
evertere, et eruere, et perdere, et iterum ædificare, et renovare.
- ¹⁰ Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ,
quam ostendit illi in curru Cherubim.
- ¹¹ Nam commemoratus est inimicorum in imbre,
benefacere illis, qui ostenderunt rectas vias.
- ¹² Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo:
nam corroboraverunt Jacob, et redemerunt se in fide virtutis.
- ¹³ Quomodo amplificemus Zorobabel?
nam et ipse quasi signum in dextera manu,
- ¹⁴ sic et Jesum filium Josedec? qui in diebus suis ædificaverunt domum,
et exaltaverunt templum sanctum Domino,
paratum in gloriam sempiternam.
- ⁷ Todėl jie turėjo atiduoti savo karalystę kitiems
ir savo garbę svetimai tautai.
- ⁸ Tie sudegino rinktinį šventumo miestą
ir padarė tyrumų iš jo kelių per Jeremiją.
- ⁹ Nes jie piktai elgėsi su tuo, kurs buvo nuo pat savo motinos iščios pašvęstas pranašas, kad griautu, ir rautu, ir naikintu, ir vėl statytu, ir atnaujintu.
- ¹⁰ Ezeikielis matė regėjime garbę, kuri jam buvo parodyta kerubų vežime.
- ¹¹ Nes jis skelbė neprieteliams lie-taus
ir geradarysčių tiems, kurie vaikščioja tiesiais keliais.
- ¹² Taippat dvylikos pranašų kaulai tegul pražysta savo vietoje, nes jie sustiprino Jokubą ir jį gelbėjo tikėjimo galybe.
- ¹³ Kaip mes turime augštinti Zorobabėlį?
juk ir jis buvo kaip antspaudos žiedas ant dešinės rankos.
- ¹⁴ Taipogi ir Josedeko sūnų Jėzų? kuriuodu savo dienose statė namus
ir augštino šventą bažnyčią Viešpačiui
paskirtą amžinai garbei.

doje, 4 Kar. 8, 18 ir k. — (7) *Jie turėjo atiduoti.* Ebr. t.: Viešpats atidavė. — (8) *Tie:* karaliai, toje prasmėje, kad jie buvo šventojo miesto sudeginimo priežastis, 4 Kar. 25, 9. — *Per Jeremiją:* nes jie nenorėjo klausyti jo pamokymų ir perspėjimų. — (9) *Su tuo, kurs...* Plg. Jer. 1, 5. — (10) *Ezeikielis...* Plg. Ez. 1, Šv. Raštas, III t.

4. — (11) *Nes jis skelbė...* Ebr. ir syr. t. pasakyta, kad Ezeikielis kalbėjęs taippat apie Jobą ir priduriama pagyrimas Jobo, kurs laikėsi teisybės kelių. Gr. t. ir Vulg. žodžiai rasi paremti klaidingu ebr. t. skaitymu. — (13) *Zorobabėlį...* Vyriausias kunigas Jėzus atstatė bažnyčią, Zorobabėlis atnaujino tvarką šalyje. 1 Ezdro

- ¹⁵ Et Nehemias in memoria multi temporis,
qui erexit nobis muros eversos,
et stare fecit portas et seras,
qui erexit domos nostras.
- ¹⁶ Nemo natus est in terra qualis Henoch:
nam et ipse receptus est a terra.
- ¹⁷ Neque ut Joseph, qui natus est homo,
princeps fratrum, firmamentum gentis,
rector fratrum, stabilimentum populi:
- ¹⁸ et ossa ipsius visitata sunt,
et post mortem prophetaverunt.
- ¹⁹ Seth, et Sem apud homines gloriam adepti sunt:
et super omnem animam in origine Adam.
- Caput L.** ¹ Simon Oniæ filius,
sacerdos magnus,
qui in vita sua suffulsit domum,
et in diebus suis corroboravit templum.
- ² Templi etiam altitudo ab ipso fundata est,
duplex ædificatio et excelsi parietes templi.
- ³ In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum,
et quasi mare adimpleti sunt supra modum.
- ¹⁵ Ir Neemijas bus ilgą laiką atmintyje.
Jis vėl pastatė mums sugriautas sienas,
sustiprino vartus ir užkaiščius ir atstatė mūsų namus.
- ¹⁶ Niekas nėra gimęs ant žemės toks kaip Enokas,
todėl jis ir buvo atimtas nuo žemės.
- ¹⁷ Taip pat nėra gimęs toks žmogus kaip Juozapas, savo brolių kunigaikštis,
savo giminės ramstis, valdovas brolių, sutvirtinimas tautos.
- ¹⁸ Taip pat jo kaulai buvo išlaikyti ir jam mirus pranašavo.
- ¹⁹ Sėtas ir Sėmas įgijo garbės pas žmones,
bet visas gyvas esybes tarp sutvėrimų perviršija Adomas.
- 50. perskyrimas.** ¹ Onijo sunus Simonas, vyriausis kunigas parėmė savo gyvenime namus ir savo dienoje sustiprino bažnyčią.
- ² Jo buvo padaryta pamatas bažnyčios augštui,
dvigubas statymas ir augštos sienos aplink bažnyčią.
- ³ Jo dienoje tekėjo vanduo šulinuose,
kurie pasidarė labai pilni kaip jūra.

3, 2; Ag. 1, 12. — (17) *Taip pat...* Plg. Prad. 41—45. — *Valdovas brolių, sutvirtinimas tautos.* Antras tų pač. ž. vertimas. — (18) *Jo kaulai.* Vz. Prad. 50, 26; Iš. 13, 19. — *Ir jam mirus pranašavo.* Tie ž. Vulg. priedas. Rasi turėta mintyje įvykimas pranašystės Prad. 50, 25. — (19) *Sėtas ir Sėmas.* Syr. t. minimas dar Enosas. Sėtas buvo dievobaimingųjų Dievo sūnų tėvas (Prad. 4, 25; 6, 1). Enosas pradėjo

šauktis į Viešpaties vardą (Prad. 4, 26). Sėmas buvo visų Eberio sūnų sėmitų, tėvas (Prad. 10, 21).

(50, 1) *Namus:* Viešpaties namus, bažnyčią. — (2) *Jo buvo padaryta...* Apie kokius statymo darbus čia kalbama, nežinia, nes nėra jokių senybės dokumentų, kuriuose tie darbai būtų aiškiau aprašyti. — (3) *Jo dienoje.* Gr. t.: jo dienoje buvo padaryta indas vandeniui iš škaistvario, platus kaip

- ⁴ Qui curavit gentem suam,
et liberavit eam a perditione.
- ⁵ Qui prævaluit amplificare civitatem,
qui adeptus est gloriam in conversatione gentis:
et ingressum domus, et atrii amplificavit.
- ⁶ Quasi stella matutina in medio nebulæ,
et quasi luna plena in diebus suis lucet.
- ⁷ Et quasi Sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.
- ⁸ Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ,
et quasi flos rosarum in diebus vernis,
et quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ,
et quasi thus redolens in diebus æstatis.
- ⁹ Quasi ignis effulgens, et thus ardens in igne.
- ¹⁰ Quasi vas auri solidum,
ornatum omni lapide pretioso.
- ¹¹ Quasi oliva pullulans,
et cypressus in altitudinem se extollens,
in accipiendo ipsum stolam gloriæ,
et vestiri eum in consummationem virtutis.
- ¹² In ascensu altaris sancti,
gloriam dedit sanctitatis amicitum.
- ¹³ In accipiendo autem partes de manu sacerdotum,
et ipse stans juxta aram.
- ⁴ Jis rupinosi savo tauta ir išliuosavo ją nuo žuvimo.
- ⁵ Jis įstengė praplatinti miestą, įgijo garbės pasielgimu link tautos
ir praplatino įėjimą į namus ir į šventorių.
- ⁶ Kaip aušros žvaigždė tarp debesų,
kaip šviečia savo laiku pilnatis,
- ⁷ ir kaip žiba saulė,
taip jis spindėjo Viešpaties bažnyčioje.
- ⁸ Kaip vaivorykštė spindinti tarp grožės debesų,
kaip rožių žiedai pavasario dienose,
kaip lelijos prie vandens šaltinių,
kaip kvepintys smilkalai vasaros dienose,
- ⁹ kaip liepsnojanti ugnis ir degantys ugnyje smilkalai,
- ¹⁰ kaip tikro aukso indas,
papuoštas visokiais brangiais akmenimis,
- ¹¹ kaip atžalas leidžias alyvmedis ir augštyr kilstas kyparisas,
toks jis buvo, kuomet užsidėdavo ant savęs garbės apdarą
ir apsivilkdavo pilnu papuošalu.
- ¹² Prisiartindamas prie altoriaus jis skleidė žibėjimo šventumą drabužiais.
- ¹³ Kuomet gi jis imdavo aukų dalis iš kunigų rankų
ir pats stovėjo prie altoriaus,

jura. Plg. 3 Kar. 7, 23. — (5) *Įgijo garbės...* Gr. t.: kaip garbingas jis buvo, kuomet apstodavo jį tauta, kuomet jis išeidavo iš už bažnyčios uždangos! —

(7) *Kaip žiba...* Gr. t.: kaip saulė, kuomet ji žiba ant Augščiausiojo bažnyčios. — (12) *Jis skleidė...* Anot gr. t.: taip jis pripildydavo spindėjimo

- Et circa illum corona fratrum:
quasi plantatio cedri in monte Libano,
- ¹⁴ sic circa illum steterunt quasi rami palmæ,
et omnes filii Aaron in gloria sua.
- ¹⁵ Oblatio autem Domini in manibus ipsorum,
coram omni synagoga Israel:
et consummatione fungens in ara,
amplificare oblationem excelsi regis
- ¹⁶ porrexit manum suam in libatione,
et libavit de sanguine uvæ.
- ¹⁷ Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi.
- ¹⁸ Tunc exclamaverunt filii Aaron,
in tubis productilibus sonuerunt,
et auditam fecerunt vocem magnam
in memoriam coram Deo.
- ¹⁹ Tunc omnis populus simul properaverunt,
et ceciderunt in faciem super terram,
adorare Dominum Deum suum,
et dare preces omnipotenti Deo excelso.
- ²⁰ Et amplificaverunt psallentes in vocibus suis,
et in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.
- ²¹ Et rogavit populus Dominum excelsum in prece,
usquedum perfectus est honor Domini,
et munus suum perfecerunt.
- o aplink jį brolių vainikas,
jis buvo lyg kėdro augalas ant Libano kalno;
- ¹⁴ taip stovėjo aplink jį visi Aarono sūnūs
savo garbėje kaip palmės šakos.
- ¹⁵ Jų rankose buvo auka Viešpačiui
viso Izraelio susirinkimo akyvaizdoje;
ir kuomet jis baigdavo pildyti savo pareigas prie altoriaus,
kad garbingiaus padarytu auką Augščiausiam Karaliui,
- ¹⁶ jis ištiedavo savo ranką į liejamąją auką
ir liejo vynuogių kraują.
- ¹⁷ Jis liejo jį ant altoriaus pamatų
kaipo dievišką kvapą Augščiausiam Kunigaikščiui.
- ¹⁸ Tuomet Aarono sūnūs sušukdavo,
trimituodavo kaltiniais trimitais
ir pakeldavo didį šauksmą atsiminimui Dievo akyvaizdoje.
- ¹⁹ Tuomet visa tauta draug skubindavosi
parpulti veidu ant žemės,
kad pagarbintu Viešpatį savo Dievą
ir melstusi visagalinčiam augščiausiam Dievui.
- ²⁰ Giesmininkai garbino jį savo balsais
ir didžiuose namuose skambėjo meilumo pilna giesmė.
- ²¹ Po to tauta prašė Augščiausįjį Viešpatį maldomis,
kolei nepasibaigdavo garbinimas Viešpaties
ir jie nepabaigdavo savo pareigų.

šventyklos prieangį. — (13) *Brolių*. Ebr. t.: sūnų. — (16) *Ištiedavo...* Syr. t.: jis ištiedavo savo ranką į taure.

imdavo seno vyno ir jį išliedavo šaly altoriaus, kad būtų meilau kvapo. Plg. Kun. 15, 5...; 28, 7. — (18) *Tuomet..*

²² Tunc descendens, manus suas
extulit
in omnem congregationem fili-
orum Israel
dare gloriam Deo a labiis suis,
et in nomine ipsius gloriari:

²³ et iteravit orationem suam,
volens ostendere virtutem Dei.

²² Tuomet nuėjęs žemyn jis pakel-
davo savo rankas
ant viso Izraelio sunų susirin-
kimo,
kad duotu garbės Dievui savo
lupomis
ir didžiutusi jo vardu.

²³ Ir jis atkartodavo savo malda,
norėdamas parodyti Dievo galy-
bę.

KNYGOS UŽBAIGA.

²⁴ Et nunc orate Deum omnium,
qui magna fecit in omni terra,
qui auxit dies nostros a ventre
matris nostrae,
et fecit nobiscum secundum
suam misericordiam:

²⁵ det nobis jucunditatem cordis,
et fieri pacem in diebus nostris
in Israel per dies sempiternos:

²⁶ credere Israel nobiscum esse
Dei misericordiam,
ut liberet nos in diebus suis.

²⁷ Duas gentes odit anima mea:
tertia autem non est gens, quam
oderim:

²⁴ Taigi, dabar melskite visų Die-
vą, kurs padarė didžių dalykų
visoje žemėje,
kurs padaugino mūsų dienas nuo
pat mūsų motinos iščios
ir pasielgė su mumis, kaip tiko jo
gailestingumui.

²⁵ Tegul jis suteikia širdies džiaugs-
mo
ir padaro, kad butu ramybės
Izraelyje mūsų dienose ir per
amžinas dienas,

²⁶ kad Izraelis tikėtu, jog yra su
mumis Dievo gailestingumo,
kad išgelbėtu mus savo metu.

²⁷ Mano siela nekenčia dviejų
tautų,
ir trečia, kurios aš nekenčiu, tai
netauta:

Plg. Sk. 10, 10; 4 Kun. 11, 14; 1 Kron. 15, 16; 2 Kron. 7, 6; Iš. 28, 29. — (22) *Nuėjęs žemyn*: nuo altoriaus. — *Didžiutusi jo vardu*. Plg. Sk. 6, 23... Tame palaiminime buvo tris kartus ištariama Viešpaties vardas; taigi vyriausis kunigas juo džiaugdavosi ir didžiudavosi. — (23) *Ir jis*: Izraelio sunų susirinkimas, pripažindamas vyriausiojo kunigo palaiminime Dievo galybę. Anot ebr. t.: tauta parpuldavo antrą kartą ant žemės, kad priimtu palaiminimą.

(50, 24—31) Užbaigoje išminčius išreiškia savo linkėjimus tautai (24 iki

26), sakosi nekenčias trijų tautų (27, 28), pasako savo vardą (29) ir duoda paskutinį paraginimą savo skaitytojams (30, 31).

(24) *Taigi...* Syr. ir ebr. t. šitoje eil. vėl minima Simonas, kurs matomai tebegyveno autoriaus laiku: tepasilieka su Simonu jo malonė ir tepaskiria jam Pinėo sandorą, kuri nebus išdildyta jam ir jo ainijai kaip dangaus dienos.

(27) *Dviejų tautų...* Edomiečiai ir pilistymai buvo nuo seniausių laikų žydų tautos neprieteliai. — *Netauta*. Samaritoniai pasidarė žydų priešais, kuomet tie sugrįžo iš Babylono nelaisvės. Jie nebuvo tikra tauta. Plg. 4 Kar. 17, 24

- ²⁸ qui sedent in monte Seir, et Philisthiim,
et stultus populus, qui habitat in Sichimis.
- ²⁹ Doctrinam sapientiae et disciplinæ
scripsit in codice isto
Jesus filius Sirach Jerosolymita,
qui renovavit sapientiam de corde suo.
- ³⁰ Beatus, qui in istis versatur bonis:
qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.
- ³¹ Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit:
quia lux Dei, vestigium ejus est.
- ²⁸ tų, kurie turi buveinę Seiro kalnuose, pilistymų
ir paikos tautos, gyvenančios Sikėme.
- ²⁹ Išminties ir drausmės mokslą parašė šitoje knygoje Siracho sunus Jėzus Jeruzalietis, kurs paskleidė išmintį iš savo širdies.
- ³⁰ Palaimintas, kas užsiima šitomis gėrybėmis;
kas jas deda sau į širdį, bus visuomet išmintingas.
- ³¹ nes jei tai darys, jis viskam tiks, nes Dievo šviesa jo keliavedis.

SIRACHO SUNAUS MALDA.

Caput LI. ¹ Oratio Jesu filii Sirach:

Confitebor tibi Domine rex,
et collaudabo te Deum salvatorem meum.

² Confitebor nomini tuo:
quoniam adjutor et protector factus es mihi,

³ et liberasti corpus meum a perditione,
a laqueo linguæ iniquæ,
et a labiis operantium mendacium,
et in conspectu astantium factus es mihi adjutor.

51. perskyrimas. ¹ Siracho sunaus Jėzaus malda.

Dėkoju tau, Viešpatie karaliau,
ir giriu tave, Dievą mano Gelbėtoją.

² Augštinu tavo vardą,
nes tu man buvai padėjėjas ir globėjas.

³ Tu išliuosavai mano kuną nuo žuvimo,
nuo neteisingo liežuvio kilpų,
nuo lupų tų, kurie daro melą,
ir buvai mano padėjėjas mano priešininkų akyvaizdoje.

(29) *Siracho...* Ebr. t.: Siracho sunaus Eleazaro sunaus Jėzaus sunus Simonas.

51, 1—38. Savo giesmėje išminčius dėkoja Dievui, kurs jį išgelbėjo iš daugelio pavojų (1—17), aprašo savo uolumą išminčiai įgyti ir ragina visus

izraelitus sekti tame dalyke jo pavyzdį (18—38).

(51, 1) *Dėkoju...* Kaikurie aiškintojai mano, kad čia autorius kalba Dievo tautos vardu (Rabanas). Panašiai pradeda taippat Dovidas dėkojimą už savo išgelbėjimą. Plg. Ps. 17; 2 Kar. 22.

- ⁴ Et liberasti me secundum multitudinem misericordiae nominis tui
a rugientibus, prae paratis ad escam,
- ⁵ de manibus quaerentium animam meam,
et de portis tribulationum quae circumdederunt me:
- ⁶ a pressura flammæ, quae circumdedit me,
et in medio ignis non sum aestuatus:
- ⁷ de altitudine ventris inferi,
et a lingua coinquinata,
et a verbo mendacii, a rege iniquo,
et a lingua injusta:
- ⁸ laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,
- ⁹ et vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.
- ¹⁰ Circumdederunt me undique, et non erat qui adjuvaret.
Respiciens eram ad adjutorium hominum, et non erat.
- ¹¹ Memoratus sum misericordiae tuae Domine,
et operationis tuae, quae a saeculo sunt,
- ¹² quoniam eruis sustinentes te Domine,
et liberas eos de manibus gentium.
- ¹³ Exaltasti super terram habitationem meam,
et pro morte defluente deprecatus sum.

- ⁴ Tu išliuosavai mane, laikydamos savo gailęstingumo daugybę, nuo kriokiančiųjų pasiryžusių suėsti,
- ⁵ iš rankų tų, kurie tykojo mano gyvybę
ir nuo apstojusių mane sielvartų galybę,
- ⁶ nuo apsupusios mane liepsnos smarkumo,
taip kad aš nesudegiau viduryje ugnies,
- ⁷ iš pragaro vidurių gilybės,
nuo sutepto liežuvio, nuo melo žodžio,
- ⁸ nuo nedoro karaliaus ir nuo neteisingo liežuvio.
- ⁸ Mano siela girs Viešpatį iki mirčiai,
- ⁹ nes mano gyvybė buvo arti žengimo į pragarą.
- ¹⁰ Jie buvo apstoję mane iš visų pusių ir nebuvo kam padėti; aš žvalgiaus žmonių pagalbos ir jos nebuvo.
- ¹¹ Aš atsiminiau tavo gailęstinumą
ir kaip tu elgeis nuo amžių,
- ¹² kad tu gelbi tuos, kurie šaukia tave, Viešpatie,
ir juos išliuosuoja iš tautų rankų.
- ¹³ Tu išaugštinai mano buveinę ant žemės,
kuomet aš meldžiau išliuosuoti nuo užėinančios mirties.

— (13) *Tu išaugštinai...*: tu padarei mano namus ir mano šalį garsius, pirma

nekaip aš maldavau ir tt. Gr., ebr. ir syr. t. ir aš pakelčiau nuo žemės savo maldavinimą.

- 14 Invocavi Dominum patrem Domini mei,
ut non derelinquat me in die tribulationis meæ,
et in tempore superbiorum sine adjutorio.
- 15 Laudabo nomen tuum assidue,
et collaudabo illud in confessione,
et exaudita est oratio mea.
- 16 Et liberasti me de perditione,
et eripuisti me de tempore iniquo.
- 17 Propterea confitebor, et laudem dicam tibi,
et benedicam nomini Domini.
- 18 Cum adhuc junior essem,
priusquam oberrarem,
quæsi sapientiam palam in oratione mea.
- 19 Ante templum postulabam pro illa,
et usque in novissimis inquiram eam.
Et effloruit tamquam præcox uva,
- 20 lætatum est cor meum in ea.
Ambulavit pes meus iter rectum,
a juventute mea investigabam eam.
- 21 Inclinavi modice aurem meam,
et excepi illam.
- 14 Aš šaukiaus į Viešpatį, mano Viešpaties tėvą,
kad nepamestu manęs mano sielvarto dieną
ir puikiųjų metu, kuomet nebuvo pagalbos.
- 15 Aš nuolat girsiu tavo vardą
ir skelbsiu jį su dėkojimu,
nes mano malda buvo išklausa.
- 16 Tu išliuosavai mane nuo žuvimo
ir mane išgelbėjai iš neteisybės laiko.
- 17 Todėl aš dėkosiu, tave girsiu
ir laiminsiu Viešpaties vardą.
- 18 Dar jaunas budamas, kolei neklaidžiojau,
aš atvirai jį ieškojau išminties savo maldoje.
- 19 Aš jos meldžiau ties bažnyčia
ir jos jį ieškojau iki galui.
Ji pražydo lyg ankstyvas vynuodis,
- 20 ir mano širdis ją džiaugėsi.
Mano koja vaikščiojo tiesiu taku,
nuo pat savo jaunystės ašėjau jos pėdomis.
- 21 Aš truputį palenkiau savo ausį
ir ją priėmiau.

— (14) Į Viešpatį, mano... Aliuzija į Mesiją. Plg. 7. Ps. 109, 1. — (17) *Todėl aš dėkosiu...* Autorius ne tik žada girti Dievą gailestingumą, bet, kaip pasirodo iš ebr. t., duoda naują giesmę; nes ebr. t. po šitos eil. eina keturiolika eil., kurių anroji dalis ta pati, taip pat kaip Ps. 117, 1—4; 135, 2—26: Girkite Viešpatį, nes jis geras, nes jo gailestingumas amžinas. Girkite didenybių Dievą, nes jo gailestingumas amžinas. Girkite Izraelio sargą, nes... Girkite pasaulio Sutvėtoją... Girkite Izraelio Atpirkėją... Girkite Izraelio tremtinių rinkėją... Girkite statytoją savo miesto ir savo

šventyklos... Girkite Dovido namų rago želdytoją... Girkite išrinkusį kunigą iš Sadoko sūnų tarpo... Girkite Abraomo Jokubo galingąjį... Girkite skydą... Girkite Izaoko uolą... Girkite išrinkusį Sioną... Girkite didžiausių karalių Karalių... — Be to ebr. t. dar pridurta: ir jis išaugštino savo tautai ragą, gyrius visiems jo dievobaimingiesiems, Izraelio sunums, tautai, kuri į jį artinasi; girkite Jahvė!

(18) *Dar...* Pradedant nuo čia giesmė alfabėtinė; išleista tik viena raidė. Gr. t. labai skiriasi nuo ebr. — *Kolei neklaidžiojau...* kolei nebuvau pradėjęs kelio-

- ²² Multam inveni in meipso sapientiam,
et multum profeci in ea.
- ²³ Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.
- ²⁴ Consiliatus sum enim ut facerem illam:
zelatus sum bonum, et non confundar.
- ²⁵ Colluctata est anima mea in illa,
et in faciendo eam confirmatus sum.
- ²⁶ Manus meas extendi in altum,
et insipientiam ejus luxi.
- ²⁷ Animam meam direxi ad illam,
et in agnitione inveni eam.
- ²⁸ Possedi cum ipsa cor ab initio:
propter hoc non derelinquar.
- ²⁹ Venter meus conturbatus est quaerendo illam:
propterea bonam possidebo possessionem.
- ³⁰ Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam:
et in ipsa laudabo eum.
- ³¹ Appropiate ad me indocti,
et congregate vos in domum discipliną.
- ³² quid adhuc retardatis? et quid dicitis in his?
animam vestram sitiunt vehementer.
- ³³ Aperui os meum, et locutus sum:
Comparete vobis sine argento,
- ³⁴ et collum vestrum subiicite jugo,
et suscipiat anima vestra disciplinam:
in proximo est enim invenire eam.

- ²² Aš radau sau daug pamokymo ir padariau per ją didelę pažangą.
- ²³ Todėl aš garbinsiu tą, kurs man davė išminties;
- ²⁴ nes aš maniau apie tai, kad ją vykinčiau.
Aš uoliai jį ieškojau to, kas gera, ir nebuvau sugėdintas.
- ²⁵ Mano siela kovojo dėl jos, ir ją vykindamas aš sustiprėjau.
- ²⁶ Aš ištiesiau augštin savo rankas ir liudėjau, kad ji nežinoma.
- ²⁷ Aš kreipiau savo sielą tiesiai į ją ir ją radau tyrinėjimu.
- ²⁸ Pas ją aš įgijau išmonės nuo pat pradžių,
todėl aš ir nebuvau pamestas.
- ²⁹ Mano viduriai susijudino, jos bejieskant;
todėl aš turiu gerą nuosavybę.
- ³⁰ Viešpats man davė mano užmokesnį liežuvį,
ir juo aš girsiu.
- ³¹ Pesiartinkite į mane nemokytieji ir susirinkkite į pamokymo namus.
- ³² Ko jūs dar gaištate? ir ką prieš tai sakote?
Jūsų sielos smarkiai ištroškusios.
- ³³ Aš atveriu savo burną ir sakau: Įgykite sau jos be pinigų,
- ³⁴ pakiškite savo kaklą po jungu, ir tegul jūsų siela priima pamokymo,
nes lengva jo rasti.

nių svetimose šalyse. Bet tu ž. nėra kituose tekstuose. — (23) *Tą, kurs...*: Dievą. — (26) *Augštin*. Tai karšto troškimo ženklas. — (29) *Susijudino*. Ebr. t.: užsidegė troškimu kaip krosnis.

— *Gerą nuosavybę*: išmintį. — (30) *Liežuvį*: iškalingą liežuvį, kad galėčiau kitus mokinti ir skelbti Dievo garbę. — (32) *Ir ką prieš tai sakote*. Tu ž. nėra ebr. t. — (34) *Pakiškite...* Plg. Mt. 11,

- | | |
|--|--|
| <p>³⁵ Videte oculis vestris quia modicum laboravi,
et inveni mihi multam requiem.</p> <p>³⁶ Assumite disciplinam in multo numero argenti,
et copiosum aurum possidete in ea.</p> <p>³⁷ Lætetur anima vestra in misericordia ejus,
et non confundemini in laude ipsius.</p> <p>³⁸ Operamini opus vestrum ante tempus,
et dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.</p> | <p>³⁵ Matykite savo akimis: Aš tik truputį pavargau
ir radau sau daug atilsio.</p> <p>³⁶ Igykite pamokymo, kad ir už didžius pinigus,
tai jūs igysite per jį daug aukso.</p> <p>³⁷ Tegul jūsų siela linksminasi Viešpaties gailestingumu
ir nesigėdykite jo gyriaus.</p> <p>³⁸ Dirbkite savo darbą, kolei laiko nestinga,
ir jis duos jums jūsų užmokesnį savo metu.</p> |
|--|--|

29. — *Nes lingua jo rasti...* Ebr. ir syr. t.: ir kas daro pastangų, tas jį randa. — **(35)** *Matykite...* Ebr. t.: aš buvau jaunas ir vargau dėl išeimties. — **(37)** *Jo gyriaus:* mano giesmės, girti išeimti, ką aš dariau visoje savo knygoje. — **(38)** *Ir jis:* Dievas. — *Savo metu.* Ebr. t. dar priduriama doksologija,

autorius vardas ir antras gyrimas Dievo: Palaimintas Viešpats per amžius ir jo vardas girtinas kartų kartose. Iki čia žodžiai Simono sunaus Jėzaus, kurs vadinasi Siros sunus. Išeintis Siros sunaus Eleazaro sunaus, Jėzaus sunaus Simono. Tebuna Viešpaties vardas palaimintas dabar ir per amžius.





IZAIJO PRANAŠYSTĖ.

ĮVEDIMAS.

I. Apie pranašus ir pranašų knygas apskritai.

1. Dažniausiai sutinkamas ebraiškame šv. Rašto tekste pranašų vardas *nabi*, daugskaitlyje *nabi'im*. Tas vardas reiškia kalbėtoją, "tą, kurs kalba". Kuomet Mozė, išsigandęs sunkios pareigos, kurią jam skyrė Dievas, nenorėjo eiti pas Paraoną ir teisinosi savo neįkalbingumu, Dievas jam tarė: Tavo brolis Aaronas bus tavo *nabi* (Iš. 7, 1), kitaip. sakant: Aaronas kalbės tavo vietoje (Iš. 4, 16). Bet ypatingu budu tuo vardu vadinama žmonės, kurie kalba Dievo vardu, per kuriuos jis apreiškia savo valią kitiems žmonėms. Panašią prasmę turi graikiškas vardas *προφήτης* ir iš jo padarytas lotyniškas propheta, nes tie žmonžiai nuo pat pradžios reiškė aišdintoją, "tą, kurs kalba keno kors vardu". Taigi, pranašas, žiu-

rint jo ebr. ir gr. vardo prasmės, yra žmogus, kuriam Dievas duoda įkvėpimo, kuriuo naudojasi kaip savo organu.

Nėra reikalo, kad Dievas skelbtu per pranašą vien busimus dalykus; svarbiausia tai, kad jo žodis butu Dievo apreiškimas. Tačiau kone visi pranašai yra nors ši-tą kalbėję apie ateitį, kurios liudnus ar linksmus atsitikimus rodė jiems Dievas, kad jais gąsdintu arba linksmintu. Todėl tai pranašams kaikada duodama vardai, kuriais išreiškiama budas, kaip jie buvo Dievo apšviesti, pvd. *Ro'eh*, *Chozeh*, *Regis*, *'Is haruach*, dvasios žmogus, *'Is 'Elohim*. Dievo žmogus. Kiti pranašų vardai, Ganytojas, sargas, žvalgas ir tt. aiškiaus nurodo, kokias pareigas jie ėjo.

Pranašai, budami tarpininkais tarp Dievo ir jo tautos, gaudavo iš Viešpaties įsakymų ne tik visiems Izraelio namams, bet ir atskiriems

jų sąnariams. Todėl jie su lygia laisve duodavo pamokymų ir perspėjimų kaip liaudžiai taip ir jos didžiunams, kunigams, karaliams. Pranašų pamokymai paliesdavo kone visą jų kasdieninį, viešą ir religijinį gyvenimą. Kasdieniniame gyvenime Dievas siųsdavo Izraelio vaikus pas savo pranašus, kad juos atitrauktų nuo lankymosi pas pagonių žynius. Viešame gyvenime pranašai turėjo budėti, kad karaliai valdytu tautą, laikydamiesi Viešpaties įsakymų; todėl pradedant nuo pirmojo karaliaus Sauliaus ir baigiant paskutiniu, Sedekiju, nebuvo nei vieno Judo karaliaus, kuriam pranašai nebūtų priminę, kad Dievo įsakymai turi būti vyriausi jų elgimosi taisyklė. Pranašų pareigos pasiekdavo ir svetimas tautas; nuo jų jie gindavo Dievo įsteigtąją karalystę; be to mokindavo išrinktosios tautos vaikus, kad Viešpats nevien jų, bet taip pat visų tautų Valdovas ir taip pat joms paskyrė mesijinį išganymą. Tačiau vyriausis pranašų tikslas buvo išlaikyti išrinktąją tautą padarytoje su Dievu sandoroje ir ją priręngti į naująją sandorą; taip pat svarbiausias jų rūpesnis buvo tvarkyti ir stiprinti religijinį tautos gyvenimą, ginant jį nuo stabmeldystės ir pagilinant supratimu, kad patį išviršinių įstatymo darbai neturi vertybės, jei Izraelio vaikai pirma neapsivalys nuo savo neteisybės, nusiliaus nusidėję ir neprašę gera daryti. Rengdami izraelitus į Naująją sandorą, pranašai turėjo palaikyti jų širdyje gyvą viltį ir tikėjimą į Mesiją. Todėl jų pranašystės dažnai liečia Jėzų Kristų ir jo Bažnyčią ir apreiškia nemažą ateisiančiojo Mesijo paslapčių.

Pranašų pareiga buvo nepaprasta, jei žiūrėsime to, kaip ji buvo suteikiama ir vykinama, nes ji buvo pavedama paties Dievo ne kuriai nors vienai giminei ar šeimynai, kaip kunigystė ir karaliaus valdžia, ne kuriam nors vienam žmonių luomui, bet jos vykinčių buvo šaukiami žmonės iš visų giminių ir luomų, vyrai ir moteris, seni ir jauni, ir tai be jokio prisiėmimo, nors visų pirma Dievas rinkdavo sau pranašų iš tų, kurie buvo žymesni savo dievotumu. Paprasta gi buvo ta pareiga tuo žvilgsniu, kad ji buvo suteikiama žydų tautai nuolat be pertrūkio kaip vyriausis mokytojavimas. Pradedant nuo Samuėlio ir net nuo Mozės ir baigiant Malakiju, niekuomet nestigo tautoje pranašo, per kurį Dievas ją mokino ir davė perspėjimų (plg. Jer. 7, 25; Am. 2, 11). Pats Dievas savo įstatyme buvo apskelbęs per Mozę, kad pranašų pareiga žydų tautoje bus nuolat vykinama; todėl ji tiksliai aprašoma, reikalaujama iš tautos paklusnumo pranašams, grasoma bausmėmis nepaklusniams ir labai aiškiai nurodoma, kaip atskirti tikras pranašas nuo netikro. Nes skaitome: "Aš jiems pažadinsiu iš jų brolių tarpo pranašą, panašų į tave, ir įdėsiu savo žodžius į jo burną, ir jis jiems kalbės visa, ką jam busiu įsakęs. Kas gi nenorės klausyti jo žodžių, kuriuos jis kalbės mano vardu, tam aš atkeršinsiu. Pranašas gi, kurs pagadintas puikybės, norėtu kalbėti mano vardu, ko aš jam neliečiau sakyti, ar svetimųjų dievų vardu, bus užmuštas. O jei tu sau vienas sakytumei mintyje: Kaip aš galiu pažinti žodį, kurio Viešpats nekalbėjo? tokį turėsi ženklą: Jei toksai pranašas apskelbtų ką nors išanksto

vardan Viešpaties ir neįvyktu, to Viešpats nekalbėjo, bet pranašas prasimanė savo dvasios pasiputime, ir todėl tu jo nebijosi" (Atk. 18, 18—22). Nors tuos žodžius nemaža aiškintojų supranta tik apie vyriausį pranašą Mesiją, bet su dauguma šv. tėvų galima jie suprasti apie pranašų pareigą, t. y. apie visą pranašų eilį, kurių vainikas turėjo būti Kristus.

2. Nevisi Sen. Test. pranašai paliko vėlesniems laikams rašytų knygų, kuriose būtų galima rasti papasakotus jų darbus; net nevisų jų vardai paminėti šv. Rašte; tikras jų skaičius visai nežinomas. Galima sakyti, kad pirmas žmogus buvo taip pat pirmas pranašas (plg. Prad. 2, 23. 24); pranašai buvo Noė (Prad. 9, 25—27), Izaokas (Prad. 27, 26—40) ir Jokubas (Prad. 49, 1—28); pranašo pareigas vykino antroje savo gyvenimo pusėje Mozė (plg. Atk. 18, 15...), gana ilgai teisėjas Samuėlis (1 Kar. 3, 1...). Dovidas ne tik turėjo pas save pranašus Gadą ir Nataną, kurie jam skelbė Viešpaties valią dabartyje ir ateityje, bet ir pats pranašavo. Ypač daug pranašų buvo siunčiama, kuomet žydų karalystė perskilo į dvi dali. Su Eliju ir Elisiejumi buvę net pranašų būriai (4 Kar. 2, 2..; 4, 38...).

Visi pranašai paprastai dalinami į du skyrius. Nors jų visų buvo ta pati pareiga, nors visi to paties Dievo išrinkti ir paskirti turėjo skelbti jo valią, tačiau pareigos vykinime galima rasti šioms toms skirtumas; vieni, ypač senesnieji, gyvenusieji maždaug iki karaliaus Ozijo (Azarijo) laikų, kurių tarpe žymiausi buvo Elijas ir Elisiejus, buvo Dievo siųsti mokintų vien savo laiko žmonių ir nėra jokių

žinių, kad būtų savo pranašystes rašę. Jie stengėsi pajudinti karštais pamokslais savo klausytojų širdis, stebuklais patvirtindavo savo žodžius, nemaža kalbėjo ir apie busimus, bet netolimos ateities atsitikimus, kuriems įvykus nebuvo reikalo rašyti jų į knygas. Vėlesnieji pranašai buvo skirti kaip savo laiko taip ir paskesnių amžių žmonėms mokinti, todėl jiems buvo duota paliepimas, ką gyvu žodžiu skelbė, surašyti į knygas. Jie turėjo apskelbti išanksto daug didesnių, nekaip senesnieji, bausmių, kuriomis Dievas buvo nataręs atvesti į paklusnumą atkaklius Izraelio vaikus, kad jie turėtų laiko atgailai, arba toms bausmėms ant jų jau atėjus, kad, patekę į pagonių rankas, izraelitai negalėtų sakyti, buvę juos neprieteliai apgalėję tik savo stiprybę be Dievo leidimo. Tuo tai tikslu išanksto buvo apskelbta Asyrijos ir Babylonijos nelaisvės. Bet kad prislėgta išrinktoji tauta nenustotų vilties, nepaabejotų apie Dievo žadėjimų tikrumą, Dievas per vėlesnius pranašus tuos žadėjimus atnaujino ir sustiprino. Taigi, reikėjo, kad tokias pranašystes žinotu ne tik savo laiko žmonės, bet kad ir vėlesnieji galėtų jas rasti parašytas knygose.

Vėlesniųjų pranašų, kurie, parašę savo pranašystes į knygas, jas paliko paskesnių laikų žmonėms, paprastai skaitoma šešiolika, keturi didesnieji, Izaijas, Jeremijas, Ezekielis ir Daniėlis, ir dvylika mažesniųjų, Ozė, Joėlis, Amosas, Abdijas, Jona, Mikėas, Naumas, Abakukas, Sofonijas, Agėas, Zakarijas ir Malakijas; jų skaičius reikia padidinti Baruku, kurio knyga seniaus dažniausiai buvo sujungta su Jeremijo pranašyste. Keturi

vadinas didesniais dėlto, kad yra palikę didesnių knygų, mažesniųjų gi pranašų knygos, palyginant su anais, žymiai trumpesnės. Žydai savo kanone vadina pranašais tik tris didesnius, be Daniėlio, ir dvyliką mažesniųjų, kurių knygas sujungia į vieną. Daniėlio knygą jie deda tarp taip vadinamų šv. raštų, nes jis savo pareigas ėjo, nebudamas asmeniškai savo tautos tarpe, bet gyvendamas tarp pagonių. Bažnyčia visuomet dėjo Daniėlio knygą tarp kitų pranašų. Vulgatoje didesnieji pranašai išvardijami toje eilioje, kaip jie gyveno, pirmoje vietoje seniausieji gyvenę Izaijas, paskutinėje vėliausis iš jų Daniėlis. Mažesniųjų pranašų eilioje ne taip griežtai laikytasi laiko, bet ir čia, apskritai sakant, senesnieji paminėti pirmi, vėlesnieji paskui.

3. Retai, tiesa, randame šv. Rašte paminėtą Dievo paliepimą pranašams rašyti, bet iš visų pranašinių knygų aišku, kad jos visos parašytos šv. Dvasiai įkvėpiant. Nuolat ar tai savo knygų antrašuose, ar tai pradėdami atskiras savo pranašystes, pranašai patį sako, kad jie yra gavę pamokymų tiesiog iš Dievo ir kad jie kalba jo vardu kaip jo organai; Izaijas, pvd., vadina savo knygą Viešpaties knyga (plg. Iz. 34, 16; Ez. 3, 25...). Dažniausiai pranašai rašė tarsi ištraukas iš savo pamokslų, kuriuos jie anksčiau skelbė gyvu žodžiu; rašomos medegos sutvarkyme jie nevisuomet laikėsi istorinės eilios ir didino savo pranašystes tinkamais priedais; kai kurios pranašinių knygų dalys net visai nebuvo pirma apskelbtos gyvu žodžiu. Taip padaryta ne tik su istoriniais pasakojimais (visa pranašo Jonos knyga; Iz. 36—39;

Jer. 36—43; 52; Dan. 1—6 ir k.), ir su kaikuriais straipsniais, neturinčiais pamokslų žymių (Iz. 6; Dan. 7), bet net ir su tomis dalimis, kurios kad ir panašios į pamokslą, bet kurių turinys nevisai tinka pamokslams. Taip pat pranašystės prieš pagonis (Naumas, Iz. 13 ir t.; Jer. 46 ir t.) tikriausiai niekuomet nebuvo apskelbtos žodžiais.

Budas, kaip Dievas apreikšdavo savo valią pranašams, buvo nevienoks. Pats Viešpats sako: "Jei kas tarp jūsų yra Viešpaties pranašas, aš jam apsiireikšiu regėjime arba kalbėsiu jam sapne" (Sk. 12, 6). Tačiau pas pranašus nerandame nurodymų, kad pranašinis sapnas dažnai butu buvęs jiems suteiktų Dievo apreikšimų kelias. Daniėlis matė sapne regėjimų (7, 1), Joėlis kalba apie pranašinius sapnus kaipo apie dvasios išliejimo dovanas. Žymiai paprastesnis apreikšimų budas buvo regėjimas (visio). Tai pasirodo jau iš pranašų vardo Regis ir labai dažnai sutinkamo pavadinimo pranašysčių regėjimais, arba dalyku, kurį pranašas matė (Iz. 2, 1; 13, 1 ir k.). Regėjimas galėjo įvykti keleriopu būdu. Randamuose šv. Rašte pavyzdžiuose galima atskirti trejopi regėjimai; visupirma apreikšimas, kuriame šis tas rodoma viršujiniams žmogaus jausmams, pvd. raštas ant sienos pas Dan. 5, 25. Arti jo stovi taip pat gana retas atsitikimas, kuomet Dievas kalba ausims girdimu balsu, pvd. Samuėliui. Dažniaus est tokių regėjimų, kuriuose rodoma vidujiniams jausmams simboliniai vaizdai ir dalykai (plg. Am. 8, 1; 9, 1; Jer. 1, 13; 24, 1. Ez. 2, 9; 37, 1.; Zak. 2, 1—4; 4; 5; Dan. 8 ir k.). Trečias regėjimų budas tas, kada Dievas suteikia pranašo dvasiai

gilesnę pažinimo galę, duoda jo sielos akims pažvelgti į savo dieviškosios apveizdos paslaptis, į pasaulio valdymo taisykles, į mesijinio išganymo esmę ir išsivystymą ir tt. Su antruoju ir trečiuoju regėjimų budu dažnai sujungiama dvasios pagavimas arba ekstazis, taip kad tuomet viršujinis jausmų veiksmas esti visai arba tik dalimi sulaikomas. Taip Ezekielis matė save dvasioje perkeltą į Jeruzalę ir išvydo dramatinio pilnuose vaizduose tautos nuobodą ir ateinančią ant miesto ir bažnyčios nelaimę (8—12 persk.). Rasi tokioje pat ekstazyje buvo pašauktas Izaijas pranašo pareigų eitų (6. persk.). Plg. Ez. 40, 1.; Dan. 8, 2 ir k.

Jau šv. tėvai daro teisingą patėmijimą, kad Dievo įtekmė niekuomet neatimdavo iš pranašų pilnos sąmonės. Jie visai aiškiai galėjo atsiminti, kas buvo įvykę regėjime. Tuo jie ypač skyrėsi nuo pagonių žynių, kurių dvasia ir jausmai tariamose dievaičių vardu daromose pranašystėse buvo lyg kokios tamsybės apsupta, kurių stovis darėsi lygus siaučiančių bepročių stoviui.

4. Kadangi pranašai buvo žydų tautai Dievo pasiuntiniai, kurie perspėjimais ir Dievo sau įkvėptais pamokslais turėjo sulaikyti dievobaiminguosius įstatyme, bedievius į jį sugrąžinti, visus gi prirengti Naujai sadorai, tai jie turėjo naudotis kilnesniu kalbėtojų budu, kurs neretai labai panašus į poetų šneką, per tatau gi nebepaisant labai aiškus ir suprantamas kaip paprastas pasakojimas. Bet visų patėmyto pranašų knygų, ypač gi tikrų pranašysčių neaiškumo priežasčių reikia jieskoti ne tiek jų styliuje, kiek kur kitur, butent visupirma pranašysčių prigimtyje.

Juk patys pranašai nevisuomet pilnai suprasdavo sau suteikiamus regėjimus ir todėl liepdavo laukti pranašystės įvykimo, kurs turėjo suteikti pilną šviesą (plg. Dan. 8, 27; 12, 8; Zak. 1, 9; 2, 2; Ez. 33, 33; Jer. 23, 20; 30, 24; Iz. 29, 11 ir k.). Neviena įvykusi pranašystė evangelijos šviesoje ištikrųjų jau pasidarė mums aiškesnė, nekaip kad ji buvo žydoms arba net patiems pranašams; bet taippat daugelio iš jų prasmė mums pasilieka nevisai suprantama; vienos dar nepilnai įvyko, kadangi jose kalbama apie paskučiausius laikus; kitos, kuriose kalbama apie žydus ir pagonis, pasilieka tamsios dëlto, kad mums negana gerai žinoma anų laikų istorija. Pagaliaus daug pasilieka pranašystėse neaišku ir dëlto kad jos paliečia giliausias neištiriamas paslaptis.

Pranašai Dievo pamokinti, kaip ištikimi liudytojai, skelbė tai, ką ir kaip jie yra matę. Busimų dalykų jie neaprašo su visomis smulkmenomis, bet piešia juos tik bendrais bruožais, tarsi tik jų šešėlių rodo; jie sako tiek, kiek reikia, kad, jų pranašystei įvykus, būtų aišku, jog dalykas buvo ištikrųjų išanksto apskelbtas. Suteikiamuose sau apreikimuose pranašai paprastai matė busimus atsitikimus įvykstant savo akyse, dabartiniame laike, todėl jie labai dažnai vartoja (taip vadinamą pranašų) praeitą laiką, kame reiktu laukti busimojo, nes kalbama apie tai, kas turėjo būti tik šimtmečiams praslinkus. Ypatingo sunkumo suprasti pranašystes randasi ir iš to, kad pranašai kaskada suvienija vienoje pranašystėje atsitikimus, tarsi jie būtų įvykę vienu laiku, nors ištikrųjų kiti nuo kitų amžiais atskirti. Kaip mums žvaigždės ant žvaigždėto dangaus

rodosi esančios viena arti kitos, ir mes akimi nematuojuame, kokie yra tarp jų tarpai, taip matė, tiesa, pranašai atsitikimus išanksto, bet nematė, kaip ilgas laikas skyrė juos vienus nuo kitų. Paveiksluose toliau esantys dalykai piešiami mažesni, pranašams gi pasirodydavo vaizdai iš artimesnių ir labai tolimų laikų be perspektyvos, greta sustatyti. Naujajame Test. Išganytojas apskelbdamas Jeruzalės miesto sugriovimą ir paskutinį teismą, sekė tą pranašų būdą (Mt. 24.). Dabar, jau įvykus Jeruzalės sugriovimui, pigu suprasti, kas nepaliečia pirmojo atsitikimo ir kas pasakyta apie antrąjį. Taip tat visos pranašystės yra lyg kad nuotrupos, kurios reikia sutvarkyti ir kiekvienos tikra vieta atrasti, jei norima gauti suprantamas vaizdas. Kadangi pranašai buvo mokinami regėjimais, juose dažnai sutinkama vaizdų, kuriuos jie taip padavė, kaip buvo matę. Tie vaizdai dalimi paimti iš istorijos ir Sen. Test. įstaigų, dalimi gi jie simboliniai. Kaip apaštalai mus mokina, visa Senoji sandora buvo pravaizdas Naujosios ir anot šv. Povilo visa, kas sutiko sentėvius, atsitiko kad butu mums pravaizdai. Iš to aišku, kodėl Dievas norėjo naudotis panašiais dalykais, kad jų pagalba apreikštu pranašams ateitį. Išganytojo pravaizdai Sen. Test. buvo kunigai, karaliai, pranašai, todėl pranašai aprašo jį kaip didį teokratinį karalių, ir kadangi jie matė Dievo širdžiai tinkantį karalių Dovidą asmenyje, kurs buvo Viešpaties tėvas (žiurint kuno) ir jo pravaizdas, tai jie ėmė iš jo paveikslą varšų Mesijui nupiešti, net stačiai vadina jį keletą sykių Dovidu. Panašiai jie įvaizdina Mesiją kaip didį pranašą, kurs

mokins visas tautas, ir kaip vyriausį kunigą, kurs pats save aukoja už nuodėmes. Nekruviną N. Sandoros auką jie vadina tais pačiais vardais kaip Sen. Testam. atnašas. Taippat Jeruzalė ir Sionas įeina į vaizdus kaipoj naujosios karalystės vidurys kaip kad buvo senosios (Iz. 2; Mik. 5; Ps. 86; Joël. 2, 32). Mesijinės karalystės neprietelias gauna išrinktosios tautos priešų vardus ir tt. Taippat N. T. Dievo tarnystei aprašyti imama vaizdai iš Sen. Test. (Jer. 33, 18; Iz. 16, 23; Zak. 14, 16).

II. Apie pranašo Izaijo knygą.

1. Pirmoji vieta tarp pranašų teisingai duodama Izaijui, kurio pranašystė savo svarbumu, savo kalbos gražumu ir kilnumu perviršija visas kitas; todėl šv. tėvai jos autorių vadina su pagyrimu pranašų kunigaikščiu, o šv. Augustinas sako, kad jis buvęs labiausiai evangelistas kaip pranašas. Ebr. Izaijo vardas *Jēša'jahu* ir *Jēšajah* (Viešpats gelbi arba Viešpaties išgelbėjimas) pilnai pritinka tam, kurs taip dažnai skelbė Viešpaties išgelbėjimą išrinktajai tautai. Žinių apie Izaijo gyvenimą tiek teturime, kiek jų randame jo paties knygoje. Iš kurios jis buvo kilęs giminės, tikrai nežinoma; teisingai spėjama, kad jis priklausė vienai iš gerbiamų ir pasiturinčių Jeruzalės šeimynų. Jo tėvas buvo vardu Amosas. Gimė Izaijas karaliaus Ozijo laikais. Jo pati buvusi taippat pranašė (8, 3). Dviem savo sunum Izaijas davė Dievo paskirtus vardus, kad taippat jo vaikai savo vardais butu "ženklas ir stebuklas Izraeliui" (8, 18). Iškilmingai Dievo pašauktas į pranašus, jis ėjo pavestas sau

pareigas, karaliaujant Ozijui *) Joatamui, Akazui ir Ezekijui. Paprastai spėjama, kad Izaijas ėjo tas pareigas ne tik iki Ezekijo gyvenimo pabaigai, bet ir pradžioje Manaso karaliavimo, t. y. iš viso arti šešiųdešimtų metų. Kaip didelis buvo visą tą laiką Izaijo orumas ir įtekmė, parodo ne tik jo drąsus susirėmimas su bedieviu karaliumi Akazu, bet ypač ta liuosybė, kokia jis peikia didžiųjų ir visos tautos paklydimus. Senobinis žydų padavimas, minimas ir priimtas daugelio šv. tėvų, sako, kad Izaijas pabaigęs savo gyvenimą kentėtojo mirtimi: bedievis karalius Manasas liepęs perpjauti jo kuną mediniu pjuklu. Spėjama, kad į tą atsitikimą daras aliuziją šv. Povilas (Žyd. 11, 37), kurs išvardindamas Sen. Test. šventųjų kentėjimus, sako, kad kaikurie buvę perpjauti.

Labai sunkūs ir neramūs buvo laikai, kuriais Izaijas kaipo ištikimas Dievo pastatytas sargas turėjo gąsdinti savo vientaučius

bedievius didžiausiomis bausmėmis, raminti ir stiprinti dievobaiminguosius skelbimu busimojo išgelbėjimo ir aprašymu Mesijo karalystės laimės. Karaliaujant Ozijui ir Joatamui *) viršujinis žydų karalystės stovis, tiesa, buvo labai geras, bet juo didesnis buvo vidujinis sugedimas. Vienas ir kitas uolūs gynėjai karalystės nuo priešų, visai nestabdė besiplatinančio pagonių papročio daryti aukas ant augštumų ir negynė tautos nuo dorinio ištvirtimo. Dalykas dar labiau pablogėjo, karaliaujant Akazui. Tas didžiausias tarp karalių bedievis pats platino Baalo garbinimą žydų karalystėje ir visaip palaikė stabmeldystę; draug su stabmeldyste platinosi ir dorinis tautos sugedimas. Bet ir Dievo bausmė pasirodė esanti jau visai arti; nes Akazo dienose Dievas pradėjo siųsti prieš Judo karalystę Syrijos karalių Raziną ir Romėlijos sunų Pakėę. Dievas per Izaiją žadėjo karaliui savo pagalbos, bet tasai velijo jos jieskoti pas Asyrijos

*) Kad lengviaus būtų suprasti minimus Izaijo pranašystėje atsitikimus, čia duodama kronologijos žinių apie viešpatavusius tuomet Jude, Izraelyje ir Asyrijoje karalius. (Negalima tačiau laukti, kad tos žinios būtų visai tikros):

Judo karaliai:	Izraelio karaliai:	Asyrijos karaliai:
Ozijas (Azarijas) 799—747	Jeroboamas. 802—762	Salmanasaras II (V) 781—772
Draug su savo	Zakarijas ... 762	Asurdanilis 771—754
tėvukaraliauja	Selumas 761	Asurniraras 754—745
Joatamas nuo 757	Manaėnas... 760—750	Teglat-palasaras II
Joatamas kara-	Pakėja 750—748	(Pulis) 745—725
liauja vienas. 747—741	Pakėė 748—728	
Akazas 741—725	Ozėė 728—720	Salmanasaras IV (V) 727—721
Ezekijas 725—696	Samarija	Sargonas 721—704
Manasas 696—641	sugriauta . 720	Senakeribas 704—680
Amonas 641—639		Esaradonas 680—667
Jozijas 639—608		Asurbanipalas 667—626
Joakazas 608		Asurėdilėlis 626—606
Joakimas 608—597		Niniva sugriauta .. 606
Jekonijas 597		Nebukadnecaras ka-
Sedekijas 597—586		raliauja draug su
Judo karalystė		savo tėvu Baby-
sugriauta 586		lone 605
		Nebukadnecaras ka-
		raliauja vienas .. 604—562

karalių Teglat-palasara. Teglat-palasaras tiesa, nugalejo Raziną ir Pakėę, bet apiplėšė taip pat Judo karalystę ir liepė mokėti sau mokesčius. Asyrija tuo laiku pradėjo varžytis su Aegyptu dėl pirmenybės vakarinėje Azijoje, ir Izaijo laiku Palestina, pasijutęs tarp dviejų kovojančių tarp savęs galybių, turėjo labai daug kentėti nuo nuolat einančios per ją kariuomenės. Karaliaujant dievobaimingam Ezekijui dorinis tautos stovis pagerėjo. Tas karalius vėl atidarė uždarytą bažnyčią ir iškilmingai šventė šventes. Bet nemaža jo pavaldinių tebetarnavo dievaikiams, daugelis tik karaliaus bijodami viršujiniu budu garbino tikrąjį Dievą; ypač didžiunų ir galiunų širdis nebuvo nusikračiusi savo ydų. Taigi ir Ezekijo laikais Dievas nenorėjo visai susilaikyti nuo bausmių siuntimo žydų tautai. Be to Ezekijas nevisuomet mokėjo pasipriešinti savo didžiunų įtekmei, kurie norėjo įieškoti pagalbos tuo laiku prieš asyrijiečius tai Aegypte tai Babylone. Nuo tokio susiartinimo su pagonimis teko karštai ginti žydų tautą Izaijui. Ezekijo laiku įvyko baisus Asyrijos karaliaus Senakeribo užpuolimas ant žydų karalystės, kurios dalis buvo sunaikinta, ir pati Jeruzalė kone pateko į neprietelių rankas. Dievas per Izaiją apskelbė pagalbą ir ją suteikė. Taip tai visose žydų karalystės aplinkybėse Izaijas be svyravimo pasiliko ištikimas savo garbingai pareigai.

2. Be pranašysčių Izaijas parašęs dar Ozijo karaliaus istoriją (2 Kron. 26, 22), bet tas veikalas senai žuvo. Iki mūsų dienoms pasiliko tik jo pranašysčių knyga. Ji susideda iš daugelio pamokslų ir pranašysčių, kurias Izaijas ap-

skelbė savo gyvenime gyvu žodžiu arba tik parašė. Nors atskirose dalyse kalbama apie įvairius dalykus, bet jos visos surištos vienu bendru tikslu ir viena vyriausia idėja. Visų jų turinys gali būti išreikštas žodžiais (ebr. t.): "Sionas bus atpirktas per teisumą ir jo grįžusieji teisybėje" (1, 27). Nors eidamas savo pareigas Izaijas gana dažnai peikia ir bara, bet jo knygoje daugiaus padaršinimo ir paguodos, ir jis pats teisingai vadinamas Dievo gailėstingumo pranašu. Jis skelbia, tiesa, teisumą Izraelio vaikams ir pagonims, bet iš to teismo ir bausmių, nuo kurių žus atkaklieji, bus išgelbėjimo likuosiems, kurie per atgailą sugrįš pas Viešpatį, savo Dievą; taip pat pagonių tautos bus sunaikintos, bet taip kad jų liekanos dalyvaus Mesijo karalystės geradarystėse, kuri pastatyta ant seniaus buvusių karalysčių griuvėsių nebežus per amžius. Tos naujos karalystės vidurys bus Jeruzalė (2, 2...) ir jos karalius iš Judo giminės (4, 2...); todėl tai visos pranašystės, net ir tos, kuriose kalbama apie tolimiausias tautas, jų vienybei nurodyti turi bendrą knygos antrašą "apie Judą ir Jeruzalę".

Izaijo knygą galima padalinti į dvi pusi, kurių pirmoje (1—39 persk.) daugiaus vietos skiriama gąsdinimui Dievo bausmėmis, antroje gi (40—66 persk.) paguodos žodžiams. Pirmosios pusės pranašystės įvairesnės ir gyvesnės; jos paliečia išrinktąją tautą ir pagonių tautas. Jose visose išreikšta ta pati mintis: "Bjauri kentėjimų naktis pranoksta naujos dienos aušrą, kurios nekantriai laukiama. Tą naktį viltis busimos šviesos palaiko ir ramina geruosius; piktieji gi įmetami į kapa, nepa-

matę tos skaisčios šviesos". Taigi, čia galima atskirti tris pranašysčių grupes, kurių kiekviena susideda iš dviejų skyrių. Pirmosios grupės pirmame skyriuje pasakoma, kad visai sugedusi žydų daugybė pražus, nes nenori pamesti savo nuodėmingo kelio (1—6 persk.), antrame gi, kad gerieji padrašinami šalies nelaimėse turės pažadėjamą dieviškojo Emanuelio, kurio karalystė žydės, kuomet bus atsilyginta Dievo teisybei (7—12 p.). Pirmame antrosios pranašysčių grupės skyriuje kalbama apie pagonis, kad ir juos palies bausnės iš augštybių, nes visas pasaulis anksčiau, nekaip dalyvaus Emanuelio atpirkime, turi būti apvalytas nuo to, kas pikta, kad galėtų tikti Mesijo karalystei (13—23 persk.). Antrame skyriuje aprašoma iškilmingai ta malonės karalystė laike ir amžinastyje (24 iki 27 p.). Trečiosios grupės pirmas skyrius vėl susideda iš pranašysčių prieš visa, kas yra sugedę dviejose žydų karalystėse, taip pat ir iš pažadėjamų geriesiems (28 iki 35 p.). Antras skyrius kone visai istorinis pasakojimas (36—39 p.), baigdamas pirmą pranašysčių knygos pusę, labai gerai ją sujungia su antrąja. — Antroje pranašysčių knygos pusėje plačiai išreikšta ta viena mintis, kad gerieji bus atpirkti, piktieji gi, kurie sukietės piktume, žus. Ir čia galima atskirti tris pranašysčių grupes, kurių kiekviena susideda iš devynių pranašinių pamokslų. Pirmoji grupė (40—48 p.): Izraelis bus išliuosuotas iš Babylono nelaisvės; antroji grupė (49—57 p.): už žmonių nuodėmes atsilygins savo pasiaukojimu Viešpaties tarnas arba Mesijas, ir trečioji grupė (58—66 p.): Dievo tautos garbingumas Mesijo laikais ir danguje.

Tvarka, kurios Izaijas laikėsi rašydamas savo pranašystes, ne visur griežtai kronologinė, bet dalimi paremta tik jų turiniu. Kronologijos laikėsi autorius pasakodamas apie savo tarnystės pradžią (1—6 p.), karaliaujant Ozijui ir Joatamui; tolesniuosiuose perskyrimuose iki pirmosios pusės galui randame aprašytą pranašo veikimą, karaliaujant kitiems dviem žydų karaliams Akazui ir Ezekijui. Antroji knygos pusė, be abejonės, sudėta iš vėliausių Izaijo pranašysčių. Bet jau pačioje knygos pradžioje yra atsitraukimų nuo kronologinės eilios, nes pranašo pašaukimas aprašytas ne pačioje pradžioje, bet tik 6. persk. Pranašystės prieš pagonis sutrauktos į vieną vietą (13 p. ir tol.), bet tikriausiai paeina iš įvairių laikų.

3. Pradedant nuo 18 šimtmečio pabaigos racionalistai pradėjo kelti abejonių, ar ištikrųjų visos Izaijo pranašysčių knygos autorius buvo tas pats. Darydami pažangos tose savo abejonėse jie atėjo iki tam, kad dabar ne tik visą antrąją knygos pusę laiko veikalui parašytu nežinomo autoriaus, gyvenusio po Babylono nelaisvės, bet taip pat žymią ir pirmosios pusės dalį (13; 14; 21, 1—10; 24—27; 34; 35; 36—39 persk.). Jie sako, kad pranašas negalėjęs nei žinoti, nei apskelbti daugiaus kaip kiekvienas akylos žmogus, rupestingai apsvarstęs savo laiko santikius, gali su mažesniu ar didesniu tikrumu atspėti apie ateitį; Izaijas gi, kurs gyveno visu šimtmečiu anksčiau nekaip pasidarė didelė Babylono karalystė, nieko nežinojęs apie kaldėjiečius ir todėl nieko negalėjęs išanksto apskelbti apie Babylono nelaisvę ir tremtinių iš jos sugrįžimą; todėl ne jis buvęs autorius antrosios knygos pusės, ne jis

rašęs pranašystes apie Babyloną ir kaldejiečius, pagaliaus ne jis sudėjęs tuos straipsnius, kurie turiniu ir styliumi rodosi labiau į jas panašūs. Bet toks protavimas tai tik racionalistų prietaras. Abejonės nėra, kad Izaijas kaipo žmogus savo protu negalėjo pramatyti tų ateities atsitikimų, kurie yra jo knygoje, bet racionalistai iki šiam laikui dar neįrodė, kad visa žinąs ir lygiai matąs kaip tolimiausius taip ir artimus, didžiausius ir mažiausius dalykus Dievas jų neapreiškė savo pranašams. Juk ne nuo žmogaus pareina paskirti Dievui, ką ir kaip jis turi atidengti pranašui. Pateisinti savo nutarimui racionalistai sako, kad jų atmetamos dalys skiriasi nuo kitų savo kalba ir styliumi. Bet tie skirtumai tik prasimanyti, kad tarnautu jų reikalui, arba tik tokie, kokių randama pas kiekvieną rašytoją, kurio veikalai sudėti įvairiais jo gyvenimo laikotarpiais ir kurs yra rašęs apie įvairius dalykus. Nepaprasti gi stiliaus išsireiškimai, kuriuos racionalistai savina tik jų atmetamoms knygos dalims, ištikrųjų sutinkami visoje knygoje.

Nuolatinis seniausias padavimas, kurio svarba didžiausi istorijos atsitikimuose, — knygos gi atsiradimas kaip tik ir yra istorijos faktas —, visų pranašysčių, kurias šiandien randame Izaijo knygoje, autoriumi vadina Amoso sunų Izaiją, gyvenusį karaliaus Ezeikio laikais. N. Test. Izaijo pranašystės minimos apie šimtą sykių, penkias dešimtis kone tais pačiais žodžiais ir apie keturias dešimtis liuosiaus. Jo vardas minimas keturias dešimtis kartų, o iš jų aštuonis kartus su žodžiais paimtais iš tų knygos dalių, kurias racionalistai atmeta. Taigi, N. T. Izaijo pranašystė ne

tik pripažinta Dievo įkvėptu veikalu, bet ir istoriškai patvirtinta, kad jos visos autorius buvo Izaijas. Dviem šimtmečiais anksčiau visas Izaijo veikalas buvo žinomas Ekleziastiko autoriui, kurs kalbėdamas apie jį su didžiausiu pagyrimu vadina Izaiją dideliu ir ištikimu Viešpaties akyvaizdoje pranašu, kurs didžia dvasia matė paskučiausius dalykus ir ramino gedinius Sione, rodė per amžius busimus ir uždengtus dalykus anksčiau, nekaip jie įvyko. Trečiame šimtetyje pirm Kristaus padarytame Aleksandrijiečių vertime visos dabar esančios pranašysčių knygos autoriumi buvo laikomas Izaijas. Iš to gi reikia padaryti išvadas, kad taippat Ezdro laikais, kuomet šv. knygos buvo surankiotos, Izaijo knyga buvo toki pat kaip dabar. Tą seniausį padavimą patvirtina kiti pranašai ir rašytojai, kurie gyveno Babylonu nelaisvės pradžioje arba dar anksčiau; jie matomai turėjo po akių visą Izaijo veikalą, nes yra ėmę šį tą ir iš tų dalių, apie kurias dabar keliama abejonių. — Fl. Juozapas (Antiq. 11, 1. 2) pasakoja, kad karalius Kyras perskaitęs Izaijo pranašystę, kurioje matė apskelbtą išanksto savo vardą ir sau pažadėtą visuotinę karalystę, tuo buvo paragintas leisti žydams grįžti į tėvynę ir atsistatyti sugriautą bažnyčią (plg. Ezdr. 1, 2; Iz. 44, 28...). — Pagaliaus gilesnis įsiskaitymas į pačias atmetamas pranašystes patvirtina, kad jų autorius nors pranašo dvasia persikelia tarsi esančiųjų nelaisvėje akyvaizdon, kad juos ramintu ir stiprintu, išduoda save, kad ištikrųjų gyvenęs pirm nelaisvės, ir nevienas antrosios jo knygos pusės perspėjimas atsineša kaip tik į Izaijo laiko žydus.

PROPHETIA ISAIAE.

IZAIJO PRANAŠYSTĖ.

I. Sionas ir pasaulis bus atpirkti per teisną.

1. Nenorinti pamesti savo nuodėmingo kelio žydų daugybė pražus.

a) *Nedėkingi Izraelitai bus nubausti.*

Caput I. ¹ Visio Isaia filii Amos, quam vidit super Judam et Jerusalem in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, et Ezechia regum Juda.

² Audite cæli, et auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivì, et exaltavi: ipsi autem spreverunt me. ³ Cognovit bos possessorem suum,

1. perskyrimas. ¹ Amoso sunaus Izaijo regėjimas, kurį jis matė apie Judą ir Jeruzalę Judo karalių Ozių, Joatano, Akazo ir Ezechijo dienose.

² Klausykitės, dangūs, ir išgirsk ausimis žemė! nes Viešpats kalba. Aš užauginau sunus ir išaugstinau, jie gi paniekino mane. ³ Jautis pažįsta savo savininką ir asilas savo

1. 1. Visos knygos antrašas, kuriame pasakoma, koki knygos prigimtis, kas jos autorius, jos turinys ir laikas, kuomet buvo sudėta daugybė joje esančių pamokslų.

(1, 1) *Amoso.* Izaijo tėvas vadinosi ebr. 'Amoc, todėl jis nebuvo pranašas Amosas, kurio vardas tik panašiai skamba, ebr. 'Amos. — *Regėjimas.* Ebr. *chazon.* Tuo žodžiu, reiškiančiu vieną apreiškimo budų, apimama ne kuri nors viena Izaijo knygos dalis, bet visa knyga; juo čia pavadinta visi apreiškimai apskritai, kuriuos yra gavęs ir apskelbęs Izaijas. — *Apie Judą ir...* Nors Izaijas savo knygoje kalba taip pat apie atskalinę Izraelio karalystę ir apie pagonių tautas, bet Judas ir Jeruzalė yra regėjimų vidurys; Jeruzalė centras ne tik išrinktosios tautos, bet taip pat naujosios Mesijo karalystės, į kurią turi įeiti išgelbėtos liekanos ne tik iš žydų, bet ir iš visų pagonių. — *Ozių, Joatano...* Vz. knygos įvedimą 785. p.

1, 2—31. Pirmoji Izaijo knygos pusė (1, 2—39, 8) prasideda grūnojimais Jeruzalei ir Judai (1, 2—6, 13). Čia visupirma skelbiama, kad nedėkingi žydai bus kietai nubausti (2—9), pasakoma, kad Dievas bodisi tik viršujinio

dievotumo ir reikalauja tikro pasitaikymo (10—20), aprašoma žydų sugėdimas ir paseknės jų laukiančios bausmės (21—31).

(1, 2) *Klausykitės, dangūs...* Aiški aliuzija į Mozės giesmės žodžius. Plg. Atk. 32, 1; Ps. 51, 4; Mik. 6, 1. 2. Dangus ir žemė buvo liudytojai šventos ant Sinajaus padarytos sandoros, paskui buvo įrankiai didžiųjų Dievo veiklų, išliuosuojant žydus iš Aigypso nelaisvės; bet jie taip pat matė pikčiausią žydų pasielgimą prieš geriausią tėvą; taigi, tegul jie buna taip pat liudytojai užrūstinto Viešpaties gąsdinimų, taip kaip bus jo teismo įrankiai. — *Viešpats kalba:* todėl tai autentiniai Viešpaties žodžiai, kuriuos jo tarnas skelbia. — *Aš užauginau...* Tais žodžiais apimama visos geradarystės be skaitliaus, kurias Viešpats yra suteikęs žydų tautai nuo išėjimo iš Aigypso iki Izaijo laikų. Plg. Oz. 11, 3. Viena jų buvo ta, kad Dievas padarė sau iš jų įsunių. Vz. Iz. 4, 22; Atk. 14, 1 ir k. — *Jie gi paniekino mane.* Anot ebr. t.: jie gi pakėlė prieš mane maištą. — Tas maištas ypač apsireiškė žydų stabmeldystė. — (3) *Jautis...* Savo pasielgimu žydai pasirodė žemiaus stovį už neprotingus gyvulius.

et asinus præsepe Domini sui: Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit. ⁴ Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum. ⁵ Super quo percutiam vos ultra, addentes prævaricationem? omne caput languidum, et omne cor mœrens. ⁶ A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus, et livor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. ⁷ Terra vestra deserta, civitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili. ⁸ Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, et sicut civitas, quæ vastatur. ⁹ Nisi Do-

valdovo prakartą, Izraėlis gi manęs nepaįįsta, ir mano tauta neturi išmanymo. ⁴ Deja nuodėmingai tautai, piktadaryste apsunkintai tautai, nedorai ainijai, piktadarin-giems sunums! Jie pametė Vieš-patį, piktžodžiavo Izraėlio Šven-tajam, apsigrižo atgal. ⁵ Kur aš dar užgausiu jus, kurie dauginatė prasikaltimus? visa galva skau-danti ir visa širdis nuliudusi. ⁶ Nuo kojos pado iki viršugalviui nėra jame nieko sveiko, įaizdos, randai ir tinstantį skauduliai, neaprišti, negydomi gydyklu ir nesuvilgyti aliejumi. ⁷ Jusų šalis apleistą, jusų miestai sudeginti ugnimi; jusų kraštą rija jusų akyvaizdoje sve-timieji, ir jis apleistas kaip neprie-telio sunaikinime. ⁸ Siono duktė palikta kaip palapinė vynuogyne, kaip sargykla agurkyne ir kaip miestas, kurs sunaikintas. ⁹ Jei kareivijų Viešpats nebutu mums

Tyčia parinkti čia jautis ir asilas rodosi mažiau už kitus gyvulius jaučią dėkin-gumą, kad dar labiau pažymėjus Izraėlio, Dievo tautos, juodą nedėkin-gumą. Plg. Jer. 8, 7. — (4) *Deja nuodėmingai...* Kartus dejavimas virsta karštais priekaištais ir sunkiais kaltini-mais. — *Šventąjį*. Tas Dievo vardas sutinkamas pas Izaiją dažnai. Jis yra tarsi aidas serafų giesmės, kurią girdėjo Izaijas savo pašaukimo valandoje. Vz. žem. 6, 3. Juo geriausiai išreiškiamą Viešpaties prigimtis, ypač jo artimiau-siuose santykiuose su tauta, kurią jis išsirinko tarp visų kitų, kad apreikštu savo šventumą pasauliui. — (5) *Kur aš dar...* Viešpats jau mėgino, bet veltui sugrąžinti Izraėlį geležini ir ugnini; priverstas dar griebtis plakimų, jis lyg-kad abejoja, matydamas nelaimingą tautos stovį. Plakinai jau buvo palietę geriausias jos dalis, kurios turi dalyvauti suteikime kitoms gyvumo ir stiprybės, karalius ir kunigus (*Kyr.-Aleks. Hieron. Tom.*). — (6) *Įaizdos...* Dievo bausmės, sutikusios tautą, naikinant ją neprie-teliams ir ją žudant kitokiomis nelai-mėmis, palyginamos su įaizdomis, ku-riose gyvas kunas atveriamą kokiuo nors aštriu įrankiu, su randais padaro-

mais ant kuno, jį smarkiai užgaunant kietu dalyku, ir su tinstančiais skaudu-liais, kuriuose atsiranda pulių. Įaizdos reikia perristi juostelėmis ir taip suartinti perskirto gyvo kuno dalį, randai reikia trinti išlengvo aliejumi, skauduliai gi išspausti, kad iš jų išeitu puliai. Nieko panašaus nebuvo padaryta Izraėliui. — (7) *Jusų šalis...* Žydų kentėjimai čia aprašomi jau nebe palyginimais. Įvaiz-dinama jų šalis užpulta nuožmių ne-prietelių ir kankinama. Taip rasi buvo atsitikę, karaliaujant Akazui, kuomet syrijiečiai buvo užpuolę Judo karalystę (plg. žem. 7, 1...). Tokių nelaimių senai buvo apskelbta žydams už jų prasikaltimus. Vz. Kun. 26, 16...; Atk. 28, 1. — *Svetimieji*: pagonis. — (8) *Siono duktė*: Jeruzalė. Šalis laikoma tarsi visų motina, gyventojai gauna jos sunų ir dukterų vardą. Taippat atskiri miestai neretai vadinami dukterimi, mergaite, valdove. Pati Jeruzalė dar nesunaikinta, tik visa aplink ją yra žuvę; bet ir jos stovis apverktinas, kaip parodoma tolesniais palyginimais. — *Palapinė... sargykla*: kuriose naktį sergima daržas nuo plėšikų. — *Miestas, kurs sunaikintas*. Anot ebr. t.: apgulta. miestas. — (9) *Kareivijų Viešpats*

minus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorrha similes essemus.

¹⁰ Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite aures legem Dei nostri populus Gomorrhæ. ¹¹ Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum, holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum, et agnorum, et hircorum nolui. ¹² Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? ¹³ ne offeratis ultra sacrificium frusta; incensum abominatio est mihi. Neomeniam, et sabbatum, et festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri: ¹⁴ calendas vestras et sollemnitates vestras, odovit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. ¹⁵ Et cum exten-

palikės ainijos, mes butumėm buvę kaip Sodoma ir butumėm panašūs į Gomorą.

¹⁰ Klausykitės Viešpaties žodžio, jūs, Sodomos kunigaikščiai, išgirk ausimis mūsų Dievo įstatymą, tu, Gomoros tauta! ¹¹ Kam man jūsų pjaunamų aukų daugybė? sako Viešpats. Aš sotus; aš nenoriu deginamųjų avinų aukų, peniukšlių taukų, veršių, avinėlių ir ožių kraujo. ¹² Kuomet jūs ateinate mano akyvaizdon, kas tai reikalavo iš jūsų rankų, kad jūs vaikščiojate mano šventoriuose? ¹³ Nebeatnašaukite daugias aukų veltui; smilkalai man nuoboda; aš nepakenčiu jaunačio, subatos ir kitų švenčių, jūsų susirinkimai neteisingi. ¹⁴ Mano siela nekenčia pirmosios jūsų mėnesio dienos ir jūsų iškilnių; jos pasidarė man įkyrios, aš pailsau bekęsdamas. ¹⁵ Kuomet jūs ištiesite savo rankas,

Ebr. t.: *Jahveh e'ba'oth*. Tuo vardu ypač nurodoma Dievo galybė ir didenybė. Izaijas vartoja jį labai dažnai. — *Ainijos*. Ebr. t.: silpnos liekanos. — Pažadėjime tos liekanos, kurią Izaijas daug sykių mini savo pranašystėje, yra daug mesijinės paguodos: nors ir labai prasikaltusi tauta, nors vėta Sodomos ir Gomoros likimo, nepažūsus visai, kaip žuvo tie miestai, nes iš jos turi užginti žadėtasis Atpirkėjas.

(10) *Sodomos kunigaikščiai*... Izraelis ir jo vadai užsiėmė tokių vardu savo piktu pasielgimu. Plg. Atk. 32, 32; Jer. 23, 14 ir k. — (11) *Kam man*... Viešpats buvo įsakęs savo tautai daryti daug visokių aukų, lankyti bažnyčią, švęsti šventes ir kitaip tarnauti Dievui; bes jis norėjo, kad tos viršujinės apeigos būtų lydimos vidujinio šventumo ir gairinamos tikėjimo, gailesčio, meilės, kitaip jos tik žadino jo rustybę. Ano gi laiko žydai garbino Dievą tik viršujiniu tarnavimu, su kuriuo jie be jokios drovos jungė visokias nuodėmes; taip jie žeminio šventas apeigas. Plg. 1 Kar. 15, 22; Ps. 49, 8—15; 50, 18, 19; Jer. 6, 20; Oz. 6, 6; Am. 5, 21—24; Mik. 6,

6—8. — *Deginamųjų aukų*... Visupirma trumpai išvardijama kruvinos žydų aukos, todėl tos, kuriose visa gyvulių mėsa buvo sudeginama, ir tos, kuriose buvo aukojama kraujas, taukai ir kaikurios kitos gyvulio dalys. — *Peniukšlių taukų*... Ebr. t.: riebių veršių, jaučių... Išvardijami svarbiausi aukų gyvuliai. — (12) *Kuomet jūs ateinate*... Taip čia vadinama vyriškiams izraelitams įsakytas lankymas bažnyčios trijose didžiosiose metų šventėse (Iš. 34, 23, 24; Atk. 6, 16 ir k.). Tas lankymas beaugštesnio tikslo, lygus paprastam pasivaikščiojimui šventoje vietoje, nebepatinka Dievui. — *Vaikščiojate*. Ebr. t.: mindote. — (13) *Aukų*... Ebr. t. aiškiai kalbama apie nekrūvinas atnašas (*minchah*). — *Veltui*. Ebr. t.: melagingų. — *Smilkalai*. Jie buvo nekrūvinos aukos dalis. Kun. 2, 2. — *Jaunačio*... Viešpats atneta ir žydų šventes, pirmą mėnesių dieną (Sk. 10, 10; 28, 11, 15), subatą, didžiasias metines šventes, Velykas, Sekmines ir tt., taip pat daromus tose šventėse religijinius susirinkimus. — (15) *Ištiesite*... Maldos ženklas. — *Pilnos kraujo*. Plg. žem. 59, 3. —

deritis manus vestras, avertam oculos meos a vobis: et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. ¹⁶ Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse, ¹⁷ discite benefacere: quærite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. ¹⁸ Et venite, et arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. ¹⁹ Si volueritis, et audieritis me, bona terræ comedetis. ²⁰ Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

²¹ Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ. ²² Argentum tuum versum est in scoriam: vi-

aš nugrišiu nuo jūsų savo akis, ir kuomet dauginsite savo maldas, aš neišklausysiu, nes jūsų rankos pilnos kraujo. ¹⁶ Apsimazgokite, bukite nesutepti, atimkite savo minčių piktenybę iš po mano akių, laukitės piktai darę, ¹⁷ mokiniktės geradaryti, įieškokite tai, kas teisinga, padėkite prislėgtam, darykite teisybę našlaičiui, ginkite našlę. ¹⁸ Tuomet ateikite ir bylinėkitės su manim, sako Viešpats. Jei jūsų nuodėmės būtų kaip škarlatas, bus išbaltintos kaip sniegas, ir jei jos būtų raudonos kaip purpura, bus baltos kaip vilna. ¹⁹ Jei jūs norėsite ir manęs klausysite, jūs valgsysite žemės gėrybių. ²⁰ Jeigu gi jūs nenorėsite ir vesite mane į rustybę, jūs prarys kalavijas; nes Viešpaties burna kalbėjo.

²¹ Kaip gi iš ištikimojo, pilno teisingumo miesto pasidarė paleistuvė? jame gyveno teisybė, dabar gi žmogžudžiai! ²² Tavo sidabras pavirto gargažiais; tavo

(16) *Apsimazgokite...* Iš žydų Viešpats laukia ir reikalauja tikro dievotumo; tas dievotumas, vidujinis, dorinis apsisvalymas aprašoma keletu synonimų. Anot ebr. t.: pasikuopkite, atitolinkite savo veikalų piktumą, įstumkite į tikras vėžes smarkininkus, veskite našlės reikalą. — (17) *Mokiniktės...* Apsivalymu tik prasideda dievotumas, turi gi jis ypač apsireikšti gerais darbais. — (18) *Bylinėkitės su manim.* Viešpats tikrai įrodys, kad žydai buvo prasikaltę, bet jis pasiryžęs dovanoti jų kaltynes ir išdildyti jų žymes. — *Jei jūsų nuodėmės...* Balta varsa buvo visuomet laikoma nekaltybės, šventumo simboliu; raudona varsa čia simbolis nuodėmės, nes ji panaši ir išlieta kraują, žmogžudystė gi vienas didžiausių prasikaltimų. Plg. aug. 15. e. — (19) *Jei jūs norėsite...* Plg. Atk. 30, 15. 19. Jei žydai priims Viešpaties sąlygas, jie gaus iš jo be dvasinių dar ir visokių žemės palaiminimų. — (20) *Viešpaties burna kalbėjo:* todėl nutarimas neatmainomas.

(21) *Pasidarė paleistuvė...* Žydų tautos sandora su Dievu buvo lyg koki moterystė. Atsitraukimas nuo Dievo garbinimo ir pasidavimas stabmeldystei arba, palikus Dievą, įieškojimas pagalbos pas kitas tautas buvo laikomas laužymu sandoros, tarsi peržengimu moterystės ryšio, ir šv. Rašte labai dažnai vadinasi svetimoterystė, paleistuvystė. Taip pat čionai Jeruzalė, nesilaikiusi Dievui žadetojo ištikimumo, gauna paleistuvės vardą. Nebesant ištikimybės Dievui, žuvo visoki teisybė, kurios vietą užėmė didžiausi prasikaltimai, neišskiriant galvažudystės. — (22) *Tavo sidabras...* Pranašas 22 ir 23 eil. paaiškina, kas didžiausi įvykusios permainos kaltininkai; daro gi tai pirma palyginime virstancio gargažiais sidabro ir sumaišyto su vandenimi vyno; paskui gi juos visai aiškiai išvardija ir jų darbus aprašo. Vietoje: *neištikimi* ebr. t.: maištininkai. Tautos vyriausieji, pasidarę nepaklusnūs Dievui, nestebėtina, kad mindo ir visas žmonių teises, kad

num tuum mistum est aqua.
²³ Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non judicant: et causa viduæ non ingreditur ad illos. ²⁴ Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis. ²⁵ Et convertam manum meam ad te, et excoquam ad purum scoriā tuam, et auferam omne stannum tuum. ²⁶ Et restituam judicēs tuos ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus: post hæc vocaberis civitas justī, urbs fidelis. ²⁷ Sion in iudicio redimetur, et reducent eam in justitiā: ²⁸ et conteret scelestos, et peccatores simul: et qui dereliquerunt Dominum, consumentur. ²⁹ Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: et erubescetis

vynas sumaišytas su vandenimi.
²³ Tavo kunigaikščiai neištikimi, vagių sėlrai: visi mėgsta dovanas, jieško atsilyginimų; jie nedaro teisybės našlaičiui, ir našlės byla pas juos neįeina. ²⁴ Todėl Viešpats, kareivijų Dievas, Izraelio Galin-gasis sako: Deja! aš pasiguosiu savo priešais ir darysiu kerštą savo neprieteliams! ²⁵ Aš atkreipsiu prieš tave savo ranką, išdeginsiu lig tyrumui tavo gargažius ir atin-siu visą tavo ciną. ²⁶ Aš vėl tau duosiu teisėjų, kaip jie buvo pirma, ir tavo patarėjų kaip senobėje; po to tu vadinsies teisingumo miestas, ištikimoji pilis. ²⁷ Sionas bus at-pirktas per teisną ir bus atstaty-tas per teisybę. ²⁸ Prasikaltėliai ir nusidėjėliai bus draug sutrinti, ir kurie paliko Viešpatį, bus sunai-kinti. ²⁹ Nes jie bus sugėdinti dėl stabų, kuriems aukojo, ir jų rau-donuosite dėl sodnų, kuriuos bu-

patįs darosi lygus vagims, plėšikams ir jau pasiryžę visa padaryti už pinigų ir visai nenori užstoti našlaičių ir našlių, kurie negali jų apmokėti. Plg. Jer. 5, 28. — (24) *Viešpats...* Įvairių Dievo vardų paminėjimas turi sužadinti klausytojuose baimę Dievo didenybės ir neišvengiamo keršto. Išsireiškimas: *pasiguosiu*, parodo, kaip Dievo teisybė lyg verste jį verčia bausti už kaltybes. Kalbama čionai apie Dievą žmonių būdu, lyg-kad ir Dievas jaustu nusi-raminimo ar paguodos, kuomet keršija žmonėms už prasikaltimus. — (25) *Išdeginsiu lig tyrumui...* Ebr. t.: išdeginsiu (arba išvirinsiu) lyg su šarmu tavo gargažius. — Apskelbęs teisną pranašas pasako, kokiuo būdu jį Dievas įvykdys ir kokį tikslą nori juomi pasiekti. Izraelyje yra dar brangios naugės, bet ji sumaišyta su gargažiais ir cina. Taigi, teisme, kas gera, bus apvalyta, atskirta nuo pikto; kas pikta, bus visai pražudyta. — (26) *Aš vėl tau...* Bausmės tikslas, išreikštas 25. v. palyginimu, čia pasakomas aiškiais žodžiais. Senobės teisėjai ir patarėjai, čia minimi, buvo žydų tautos vadovai: Mozė,

Jozuė, Samuėlis, Dovidas ir kiti. — *Teisingoji*, t. y. teisybės. Teisybės miestas tas, kuriame yra visokio šven-tumo, teisybės, ištikimybės ir kitų dorybių. — (27) *Ir bus atstatytas...* Ebr. t.: ir jo sugrįžusieji (arba: atgal atvestieji) per teisybę, t. y. Sionas ir Izraelis bus atpirkti ir išgelbėti, bet per teisną, per bausmę. Atpirkimas apsi-reikš tuo, kad bausmėmis pamokinti ir apklaupti jie pasieks tikrą teisybę ir tikrą šventumą. Ta tai teisybe ir šventumu bus atstatyta ir laikysis Jeruzalė. — (28) *Prasikaltėliai...* Nelaimė tiems, kurie nesiduos per teisną sugrąžinti į tikrą teisybę, kurie Dievo bausmėmis nebus pataisyti; jiems teis-mas bus žuvinimas. — (29) *Dėl stabų...* Ebr. t.: dėl terebintų, kuriais gerėjosi. — Pranašas mini čionai terebintus (medžius, iš kurių gaunama terpentinos) ir sodnus, nes juose buvo daroma stab-meldystė ir jos bjauriausios apeigos. Sugėdinimo rasis iš to, kad garbinamieji stabai ir visi stabmeldystei priklausan-tieji dalykai negali suteikti neįjokios pagalbos savo garbintojams prispaudimo laiku, kada su pasityčiojimu bus jiems

super hortis, quos elegeratis, ³⁰cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, et velut hortus absque aqua. ³¹Et erit fortitudo vestra, ut favilla stuppæ, et opus vestrum quasi scintilla: et succendetur utrumque simul, et non erit qui extinguat.

vote išsirinkę, ³⁰kuomet busite kaip ažuolas, kurio lapai byra ir kaip sodnas be vandens. ³¹Jūsų stiprybė bus kaip pakulose žarija, ir jūsų darbas kaip kibirkštis; viena ir kita užsidegs draug, ir nebus kam užgesyti.

b) Busima Judo ir Jeruzalės garbė bausmėmis prirengta.

Caput II. ¹Verbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda et Jerusalem.

²Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum

2. perskyrimas. ¹Žodis, kurį Amoso sunus Izaijas matė apie Judą ir Jeruzalę.

²Paskučiausiose dienose bus prirengtas Viešpaties namų kalnas ant kalnų viršūnės; jis bus išaugštintas ant kauburių, ir į jį plauks

sakoma: Kame tavo dievai, kuriuos sau pasidarei? tepakilsta ir teišliuosuoja tave tavo prispaudimo laiku! (Jer. 2, 28). — (31) *Jūsų stiprybė...* Ebr. t.: Turtingasis bus pakulos ir jo darbas kibirkštis, t. y. visa, kuomet žmogus pasitiki ir kame mato savo laimę, bus teismo dieną lyg pakulos, pikti gi darbai kibirkštis, kuri krinta, į pakulas ir sukelia baisų gaisrą, kurio niekas negalės užgesyti.

2, 1—4, 6. Antras pranašo pamokslas po antrašo (2, 1) prasideda geriausio pažadėjimo žodžiais apie išaugštintą Viešpaties namų kalną, į kurį bėgs visos tautos (2, 2—4). Nors didi garbė turi sutikti Izraelį Mesijo laikais, bet dabar pranašas mato žydus labai toli esant nuo Dievo karalystės, pilnus visokių praskaltimų ir vertus sunkiausios bausmės (2, 5—9). Jų laukia baisus Dievo teismas, kuriame bus panaikinta visa, kuomet dabar giriasi ir pasitiki, ypač gi bus sunaikinti stabai su didžiu jų garbintojų pažeminimu (2, 10—22). Toliaus pranašas sako, kad Dievas prašalins visa, kuomet tvirtai tebesiremia žydų valstybė (3, 1—11). Tarp nelaimių kaltininkų turi būti pastatyti kunigaikščiai ir vadai, kurie tautą suvedžioja, plėšia, spaudžia; nemažesnio papeikimo ir bausnių vertos moteris, atsidavusios puikybės ir geiduliams (3, 12—4, 1).

Baigdamas antrąjį pamokslą Izaijas pranašauja apie Mesiją ir sako, kad iš Judo žemės lyg atžala kils Mesijas, kurs pašvęs Izraelio liekanas ir jas visuomet gins (4, 2—6).

(2, 1) *Žodis*: visi tie dalykai, mokslas, įsakymai, kuriuos Dievas teikėsi aprašyti pranašui. Jų suteikimo budas, taip pat ir pranašystės tikrybė išreikšta žodyje *matė*, nes vidujiniu proto regėjimu arba simboliniame reginyje pranašas matė tuos dalykus sau aprašytus. — *Apie Judą ir...* Vž. aug. 1, 1.

(2) Didį Dievo užnarmą apie teokratijos vidurį ir apie jo garbę, taip pat apie Izraelio garbę pranašas įvaizdina augšto kalno simboliu. Ta pati pranašystė išreikšta kone tais pačiais žodžiais yra pas pranašą Mikėą (4, 1...). Tenai ji labiau rišasi su kontekstu. Spėjama, kad Izaijas, Dievo įkvėptas, iš ten ją pasiėmęs į savo knygą. — *Paskučiausiose dienose*. Tas išsireikšimas atsikartojas pas pranašus gana dažnai ir visų suprantamas apie Mesijo laikus. Dienos vadinasi paskučiausiomis, nes jos visų pranašų, visos Senosios Sendoros tikslas, nes jose pasibaigs Dievo karalystė ant žemės ir po jų prasidės dangiškoji tobulybė. — *Prirengtas*: stipriai, nepajudinamai pastatytas. — *Ant kalnų viršūnės*, t. y. visuauščiausioje vietoje, taip kad jis bus matomas visiems ir taip bus gar-

omnes gentes. ³ Et ibunt populi multi, et dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusaleem. ⁴ Et judicabit Gentes, et arguet populos multos: et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium.

⁵ Domus Jacob venite, et ambulemus in lumine Domini. ⁶ Projecti enim populum tuum, domum

visos tautos. ³ Daug tautų eis ir sakys: Ateikite ir žengkime augštin į Viešpaties kalną, ir į Jokubo Dievo namus; jis mokins mus savo kelių, ir mes vaikščiosime jo takais; nes iš Siono išeis įstatymas ir Viešpaties žodis iš Jeruzalės. ⁴ Jis teis tautos ir išbars daugelį tautų; jie nusikals iš savo kalavijų žagrių ir iš savo jiečių pjautuvų; tauta nebekels kalavijo prieš tautą; ir jie nebesilavins daugiau į kovą.

⁵ Ateikite, Jokubo namai, ir vaikščiokime Viešpaties šviesoje! ⁶ Nes tu atstumei savo tautą,

bingas, kad į jį *plauks visos tautos*. — (3) *Daug tautų*, t. y. visos tautos. Kodėl tautų daugybė skubinsis į esančius ant kalno Dievo namus, pasirodo iš žodžių, kuriais kiti kitus ragina eiti: *jis mokins mus savo kelių*, t. y. Dievas apšvies protą, mokindamas, kas reikia žmonėms tikėti ir daryti. — *Vaikščiokime*. Geriaus anot ebr. t.: vaikščiokime. — Išreiškiamą troškimą gauti valios sutvirtinimo, kad ji suprastus dalykus gerai galėtų vykinti. — Iš to, kas augščiau pasakyta, jau galima išmanyti, ką reiškia simbolinis Viešpaties namų arba Morijos kalnas. Nebus tai žodinėje prasmėje koks nors visuauščiausias kalnas, kurs butu visiems matomas, nes ant žemės tai negalimas daiktas. Tai ne Sen. Test. Jeruzalės bažnyčia, nes nors joje buvo atiduodama garbė tikrajam Dievui, bet ji buvo žinoma ir garbinama tik pas vieną tautą. Toje pačioje vietoje, bet daug garbingesnis bus simbolinis kalnas, iš kurio mokslas platinsis labiausiai, skaičiaus ir toliaus; todėl ne ką kitą gali jis reikšti, kaip tik Kristaus Bažnyčią, kuri turėjo būti įkurta *paskučiausiose dienose*, t. y. Mesijo laikotarpyje, kuri bus viena, visiems regima, nepajudinama savo moksle ir vedanti žmones į tikrą šventumą. Tą dalyką ir išreiškia pranašas aiškiais žodžiais: *Iš Siono išeis įstatymas ir Viešpaties žodis iš Jeruzalės*, t. y. Dievo mokslas, įsakymai, apreiškimas bus duoti senosios teokratijos viduryje, Jeruzalėje, ir iš čia Viešpaties evangelija visur platinsis, nes išganymas,

kaip pasakė pats Išganytojas (Jono 4, 22), iš žydų. — (4) *Jis teis...* Vienas tikras Dievas bus taip pat vienatinis karalius; jis ir jo įstatymas viešpatuos. Taigi, pranašas čia murodo tikrojo tikėjimo vaisius. Žmogus, tapęs Dievo neprieteliu, pasidarė neprietelis ir kitų žmonių; iš to radosi nesutikimų, karių. Vėl Dievo karalystei prasidedant, žmogui suderintam esant su Dievu, privalo viešpatuoti ramybė, nes Viešpats yra „ramybės Dievas“. Bet pilna ramybė tik tada bus tarp žmonių, kada jie visi pasiduos Dievo įstatymui. Jei mes dar nematome tos ramybės, tai dėlto kad žmonės dar nėra pasidavę vien Dievo įstatymui.

(5) *Ateikite...* Pranašas matydamas daug kitų tautų besiskubinančių į Bažnyčios kalną, kviečia ir savo vienuolius, kuriuos vadina Jokubo namais, t. y. tauta kilusia iš Jokubo ainių, nesiduoti aplenkti savęs pagonims ir, pametus tamsybes, eiti ir vaikščioti Viešpaties šviesoje. Kaip gi labai reikia paklaustyti žydams tokio paraginimo, aišku iš apverktino stovio, kokiame jie randasi ir kurį toliaus pranašas peikdamas aprašo. Todėl tai Izaijas, kreipdamas į Viešpatį su sielos skausmu atsiliepia: (6) *Nes tu atstumei savo tautą, Jokubo namus*. Tas atstumimas apsi-reiškė atėmimu iš žydų ypatingos Dievo pagalbos ir sunkiais prityrimais, kurie juos sutiko iš visokių priešų pusės. — *Dėlto kad jie pilni...* jie prasikaltę kaip jų tėvai, pvd. tyrniose, išėjus iš Aigypso,

Jacob: quia repleti sunt ut olim, et augures habuerunt ut Philistiim, et pueris alienis adhaerunt. ⁷ Repleta est terra argento et auro: et non est finis thesaurorum ejus: ⁸ et repleta est terra ejus equis: et innumerabiles quadrigae ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. ⁹ Et incurvavit se homo, et humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

¹⁰ Ingredere in petram, et abscondere in fossa humo a facie timoris Domini, et a gloria majestatis ejus, ¹¹ Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa. ¹² Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, et excelsum, et super omnem arrogantem: et humiliabitur. ¹³ Et super omnes ce-

Jokubo namus, dėlto kad jie pilni, kaip kitados, turi burtininkų, kaip pilistymai, ir susideda su svetimais vaikais. ⁷ Šalis pilna sidabro ir aukso, ir nėra galo jos turtams; ⁸ jų šalis pilna žirgų, ir jų kariški vežimai nesuskaitomi. Jų šalis pilna stabų; jie garbina savo rankų darbą, kurį padarę jų pirštai. ⁹ Lenkiasi žmogus ir žeminasi vyras; taigi, tu jiems nedovanok!

¹⁰ Įeik į uolą ir pasislėpk iš-kastoje žemėje nuo Viešpaties baimės ir nuo jo didenybės garbės! ¹¹ Puikios žmogaus akys bus pažemintos, ir vyrų augštumas bus nulenktas; bus gi aną dieną išaugštintas vienas Viešpats. ¹² Nes kareivių Viešpaties diena ant kiekvieno puikaus, augšto ir ant kiekvieno drąsuočio, ir jis bus pažemintas; ¹³ ant visų augštų ir stačių

Teisėjų laikais ir tt. — *Kaip seniaus.* Ebr. t.: iš rytų, t. y. žydai pilni negerų ipročių, pasisavintų iš rytuose gyvenančių pagonių. — *Susideda...* Anot ebr. t.: daro sandorų su svetimųjų vaikais, t. y. žydai ne tik savinasi piktus svetimus ipročius, bet taip pat daro sutartis su pagonimis; tai gi buvo priešinga teokratijai, kurioje tautos karalius ir vienatinis globėjas turėjo būti Viešpats. — (7) *Pilna sidabro...* Susikrovimas ir įsitaisymas karei reikalingų įrankių griežtai priešinosi Dievo įsakymui. Tantai duotame įstatyme apie karalių taip buvo pasakyta: „Jis nelaišys sau daugybės arklų... neturės daugelio pačių... nei begalinės daugybės sidabro ir aukso“ (Atk. 17, 16. 17). Stabų daugybės pasidirbimu ir savo rankų darbų garbinimu jau stačiai apsiereiškė didžiausias ištvirkimas ir beprotystė. — (9) *Lenkiasi...* Žmogus begalo Dievo išaugštintas, į Dievo paveikslą sutvertas, visų kitų žemės tvarinų valdovas, taip pats save augštinas, kad Dievo klausyti nebeneri, tas pats žmogus lenkiasi ir žeminasi stabui, kurį pats pasidirbo. Atsimenant dar, kiek kartų ir kaip aiškiai žydai buvo perspėjami vengti

stabmeldystės, pigu suprasti, kodėl pranašas užsidedęs uolumu apie Dievo garbę meldžia baisaus Dievo teismo ir šaukia: Tu, Viešpatie, jiems nedovanok!

(10) *Įeik į...* Pranašas įvaizdina Dievo teismą ir bausmę tarsi tuoju įvykstančius. Toks gi bus išgastis to Dievo teismo, kad žmonės, pametę visa, kuo gyresi ir didžiavosi, mėgins slėptis uolų plyšiuose ir urvuose. — *Iškastoje žemėje.* Ebr. t.: dulkėse. Taip tai tie, kurie nenorėjo pripažinti ir klausyti gailestingą Dievo, išpažins jį kaip didžiai garbingą, bet ir baisų Teisėją. —

(11) *Puikios...* Trumpai pažyminima, kuo pasibaigs Dievo teismas prieš prasi-kaltėlius: Dievui priešinga žmonių puikybė bus sutrinta, ir vienas Dievas garbingai viešpataus. — (12) *Nes...* Toliaus Izaijas smulkiau aprašo aną Viešpaties išaugštinimo dieną, nurodydamas būdą, kaip bus įvykdyta, ką jis augščiaus yra pasakęs. — *Ant kiekvieno puikiaus...* Ebr. t.: bendresnis išsireiškinys: ant viso, kas išsikiša, kas iškelta, kas augšta, ir tai bus žema. —

(13) *Ant visų...* 13—17. eil. pranašas, išvardindamas atskirus dalykus, paaiškina, kaip visa, kas gamtoje augšta

dros Libani sublimes, et erectas, et super omnes quercus Basan. ¹⁴ Et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos. ¹⁵ Et super omnem turrim excelsam, et super omnem murum munitum; ¹⁶ et super omnes naves Tharsis, et super omne, quod visu pulchrum est. ¹⁷ Et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa: ¹⁸ et idola penitus conterentur: ¹⁹ et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terrae a facie formidinis Domini, et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram. ²⁰ In die illa projiciet homo idola argenti sui, et simulachra auri sui, quae fecerat sibi ut adoraret, talpas et vespertiliones. ²¹ Et ingredietur scissuras petrarum, et in cavernas saxorum a facie formidinis Domini, et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram. ²² Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse.

Libano kėdrų ir ant visų Basano ažuolų; ¹⁴ ant visų augštų kalnų ir ant visų kilnių kauburių; ¹⁵ ant kiekvieno augšto bokšto ir ant kiekvienos sustiprintos sienos, ¹⁶ ant visų Tarsio laivų ir ant viso, kas gražu pasižiūrėti. ¹⁷ Žmonių puikybė bus nulenкта ir vyrų augštumas bus pažemintas; vienas Dievas bus tą dieną augštinamas, ¹⁸ stabai gi bus visai sutrupinti. ¹⁹ Tuomet jie įeis į uolų daubas ir į žemės prasivėrimus nuo Viešpaties baisumo ir nuo jo didenybės garbės, kada jis kelsis žemės užgautų. ²⁰ Tą dieną žmogus mes šalin savo sidabrinis stabus ir savo auksines stovyklas, kurias jis buvo sau pasidirbęs, kad jas garbintu, kurmius ir šikšnosparnius, ²¹ ir įeis į akmenų plyšius ir uolų prasivėrimus nuo Viešpaties baisumo ir nuo jo didenybės garbės, kada jis kelsis žemės užgautų. ²² Taigi, liaukitės pasitikėję žmogumi, kurio gyvybės kvapas jo nosyse, nes jis laikomas augštu.

ir gražu pasižiūrėti, arba puikiai padaryta žmonių išmanymu, vienu kartu žlugs, nes visa tai prisidėjo prie palai-kymo žmogaus puikybės; pražuvus gi tiems žmogaus puikybės ramsčiams, bus garbinamas vienas Dievas. Išvardindamas įvairius dalykus, pranašas pirmoje vietoje mini iš tarpo gamtos grožybių puikius medžius ir augštus kalnus, paskui gi didžius žmonių padarus, kurie jiems tarnauja ant žemės ir ant jūros, ir užbaigia atkartojimu žodžių apie Viešpaties garbės išaugštinimą. — (16) *Tarsio laivų...*: laivų, kuriais buvo plaukiama į tolimą Tarsio miestą Ispanijoje. Plg. 3 Kar. 9, 28; 10, 22; Ps. 48, 8 ir k. — *Kas gražu pasižiūrėti*. Teismas ateis (anot ebr. t.) ant visų dalykų, tarnaujančių žmonių geiduliams pasotinti, ant tų, kurie sužadina žmonėse nustebimą ir pageidimą. —

(18) *Stabai gi...* Galop Dievo garbė apsieikš stabų sunaikinimu; su jais gi bus didžiai pažeminti ir neišmintingi jų garbintojai (19. e.). Teisėjo didenybė pripildys juos tokio išgascio, kad jie tars kalnams: Uždengkite mus, ir kauburiams: "griukite ant mūsų" (Oz. 10, 8; Lk. 23, 30; Apr. 6, 16). — (20) *Mes šalin...*: taip išpažindami, kaip labai jie buvo prasikaltę, ir parodydami, kaip tuščias buvo jų pasitikėjimas stabais. Stabus pranašas vadina čionai kurmiais ir šikšnosparniais, todėl atkreipia dėmę į tuos dievaičius, kurie buvo įvaizdinami ir garbinami gyvulių pavidaluose. Kai kurie aiškintojai remdames ebr. t. verčia tuodu žodžiu kitaip: (mes stabus) kurmiais ir šikšnosparniams, t. y. į tamsias ir suteptas vietas. — (22) *Taigi...* Pranašas perspėja, kad negalima remti savo vilties žmogumi, kursai Dievo

Caput III. ¹ Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet a Jerusalem, et a Juda validum et fortem, omne robur panis, et omne robur aquae: ² fortem, et virum bellatorem, iudicem, et prophetam, et ariolum, et senem: ³ Principem super quinquaginta, et honorabilem vultu, et consiliarium, et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici. ⁴ Et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis. ⁵ Et irruet populus, vir ad virum, et unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, et ignobilis contra nobilem. ⁶ Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua. ⁷ Respondebit in die illa, dicens:

3. perskyrimas. ¹ Nes štai Valdovas, kareivijų Viešpats atims iš Jeruzalės ir iš Judo stiprųjį ir drąsųjį, visą duonos ramstį ir visą vandens ramstį, ² karžygi ir kovotoją, teisėją, pranašą, žynių ir senį, ³ penkių dešimtų viršininką, garbingąjį veidu ir patarėją, išmintingą tarp statytojų ir prityrusį slaptingoje šnekoje. ⁴ Aš duosiu jiems kunigaikščiais vaikus, ir išlepusieji viešpataus jiems. ⁵ Žmogus užpildinės žmogų tautoje ir kiekvienas savo artimą; kelsis vaikas prieš senį ir negarbingas prieš garbingąjį; ⁶ nes žmogus nutvers savo brolių, savo tėvo namiškį: Tu turi drabužį, buk mūsų kunigaikštis, ir tie griuvėsiai tebuna po tavo ranka! ⁷ Tasai gi atsakys tą dieną ir tars: Aš ne gydytojas, ir mano namuose nėra duonos, nei drabužio; nedarykite iš manęs tau-

valia taip silpnas, kad jo gyvybė pareina nuo tokio menko dalyko, kaip alsavimas, kurį sustabdžius, žmogus tuojau miršta. Paskutiniai žodžiai: nes jis laikomas augštu, arba ironiškas išsireiškimas arba klausimas, lyg-kad būtų pasakyta: štai koki galybė! Ebr. t. galima taip išversti: nes kuo gi jisai laikomas? arba: koki gi jo galybė?

(3, 1) *Valdovas...* Garbingų vardų paminėjimu aprašęs Dievo galybę, kad juo aiškiaus pasirodytu žmogaus silpnybė, pranašas toliau sako, kad iš Jeruzalės ir Judo apskritai bus atimta visoks ramstis ir paspartis (ebr. t.), paskui jau išvardija visokias paspartis, kurių jie neteks, visupirma tas, kurios reikalingos gyvybei palaikyti, kaip duona, vanduo, po to gi reikalingas valstybei apginti karės ir ramybės metu. —

(2) *Žynių.* Kaikurie aiškintojai ima tą žodį čionai geroje prasmėje ir supranta jį apie žmogų, kurs turėdamas ilgą gyvenimo prityrimą, apsvarstydams visas aplinkybes, neesant pranašo, moka reikale pramatyti, kas gali įvykti, ir duoda gerų patarimų, kas reikia daryti. — (3) *Išmintingą tarp statytojų.* Turima mintyje tie, kurie gerai išsilavinę amatuose, ypač mokėjo padirbti prie-

taisų apsiginti karės metu. — *Prityrusį slaptingoje šnekoje.* Anot vieno čia kalbama apie žavėtoją, burtininką; anot kitų gi apie žmogų iškalbingą, kurs savo iškalba moka kitus pigiai įtikrinti ir paraginti veikti. — (4) *Aš duosiu...* Karalystės stovis bus dar ir dėl to menkesnis, kad jį turės visai netikusių kunigaikščių, kurie elgsis vaikų, žmonių išlepusių ir ištvirtusių būdu, nesilaikys valstybėje žus teisybė. Visur bus vien neapykanta, nebebus pagarbos nei senatvei, nei augštai kilnei, nei nuopelnams. — (6) *Nes žmogus...* Ebr. t.: kada vienas nutvers kitą jo tėvo namuose. — Tauta bus taip baisiai nupuolusi, kad kas rodysis dar turis kuo apsiginti ir tebebus savo tėvo namuose, jau bus laikomas tinkančiu ir vertu būti kitų karaliumi, ir žmonės norės jam pavesti pavirtusią griuvėsiais tėvynę, kad ją pakeltų. Bet taip bus sumažėjęs garbingų vietų branginimas ir toks bus neturtas, kad kiekvienas stums nuo savęs visokią valdymą, kaip per daug sunkią našta ir sakys: (7) *Aš ne gydytojas* (ebr. t.: raišiotojas, t. y. tas, kurs gali perrišti tautos žaizdas) *ir mano namuose nėra,*

Non sum medicus, et in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi. ⁸ Ruit enim Jerusalem, et Judas concidit: quia lingua eorum et adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus. ⁹ Agnitio vultus eorum respondit eis: et peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: vae animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala. ¹⁰ Dicite justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet. ¹¹ Vae impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei,

¹² populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. ¹³ Stat ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. ¹⁴ Dominus ad iudicium ve-

tos kunigaikščio! ⁸ Nes Jeruzalė griūna ir Judas krinta, nes jų liežuvis ir darbai prieš Viešpatį, kad erzintu jo didenybės akis. ⁹ Jų veido išvaizda kalba prieš juos; jie skelbia savo nuodėmę kaip Sodoma ir jos neslepia. Deja jų sielai, nes atsilyginama jiems piktybėje! ¹⁰ Sakykite teisingajam jam gera busiant, kad jis valgys savo darbų vaisių. ¹¹ Deja bedieviui jo nelaimė, nes jam padaryta atsilyginimas už jo rankų darbus.

¹² Mano tautą apiplėšė jos prišpaudėjai, ir moteris viešpatavo jai. Mano tauta! kas sako tavo esant laimingą, tie tavo apgaudinėja ir ardo tavo kelią, kuriuo tu turi žengti. ¹³ Viešpats stovi teistų ir stovi tautų teistų. ¹⁴ Viešpats ateis į teismą su savo tautos

nei drabužio, kad galėčiau kitus sušelpiti ir pasidalinti su beturčiais. — (8) *Jo didenybės*. Ebr. t.: garbės. Nupuolimo priežastis ta, kad tauta žodžiais ir darbais vedė rustybėn Dievą, jam nusidėdama ir taip paniekindama jo garbę: — (9) *Jų veido...* Jei žydai norėtų klaustis, kodėl jiems skiriama tokių bausmių, į tokį klausimą atsakymą duotu pažvelgimas į juos, jų veido išvaizda; jų nusidėjimai lyg ant veido surašyti, nes jie nusidėdą drąsiai, be jokios gėdos, kaip sodomiečiai (Vz. Prad. 19, 5) ir ne tik neslepia savo nusidėjimų, bet dar juos garsina, lyg pasigirdami. — *Nes atsilyginama...* Ebr. t.: nes patis sau atsilygina piktybėje, t. y. patis save plaka. — (10) *Sakykite teisingajam...* Tame visos tautos pasmerkime Dievas išras budą, kaip atskirti likimą teisinio nuo bedievio; todėl tai ir privalo būti plačiai apskelbta Dievo valia „sakykite“, kad teisiajam bus gera, kad jis nekiek neabejotu, nes nors visa virs griuvėsiais, jis tačiau gaus teisiųjų užmokesnį už savo gerus darbus. —

(11) *Deja...* Visai kitoks bus užmokesnis bedieviui. Ir jis gaus atsilyginimo, bet tokio, kokį užsipelnė piktais savo rankų darbais.

(12) *Mano tautą...* Ebr. t. eil. pradžią galima taip verst: mano tautos prišpaudėjai vaikai, t. y. tie, kuriems duota valdyti tautą (4. e.) neteisingai elgdamiės ją skriaudžia. Tame griovimo darbe jiems padeda moteris; kaip jos tai daro, bus pasakyta žemiau (16. e. ir tol.). Tautos neprietelių skaitliuė yra ir netikri pranašai; jie žmonių nuodėmių nepeikia, žada jiems ramybės ir laimės, pritaria jų pageidimams ir taip elgdamiės juos apgaudinėja; jie tą tiesųjį kelią, kuriuo tauta turėtų eiti, slepia, ardo, taip kad jo nebegalima rasti ir reikia paklysti. — (13) *Viešpats...* Viešpats, kuriam gaila tautos, mato visas neteisybes ir yra pasiryžęs daryti teisybę ir ginti pamintas teises. — (14) *Ateis į...* Viešpats ateis teistų tautos vyresniųjų t. y. valdininkų ir kunigaikščių; kaltins juos už godumą, prispaudimus ir nužmumą, nes jie turėdami sau pavestą

niet, cum senibus populi sui, et principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, et rapina pauperis in domo vestra. ¹⁵ Quare atteritis populum meum, et facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

¹⁶ Et dixit Dominus: Pro eo quod elevatae sunt filiae Sion, et ambulaverunt extento collo, et nutibus oculorum ibant, et plaudebant, ambulabant, pedibus suis, et composito gradu incedebant: ¹⁷ Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit. ¹⁸ In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, et lunulas, ¹⁹ et torques, et monilia, et armillas, et mitras, ²⁰ et discriminalia, et periscelidas, et murenulas, et olfactoriola, et inares, ²¹ et annulos, et gemmas in fronte pendentis, ²² et mutatoria, et palliola, et linteamina,

seniais ir su jos kunigaikščiais; nes jūs nuganėte vynuogyną, ir beturčio išplėšos jūsų namuose. ¹⁵ Kam jūs mindote mano tautą ir daužote beturčių veidus? sako Viešpats, kareivijų Dievas.

¹⁶ Viešpats tarė: Už tai kad Siono dukteris keliasi į puikybę, vaikščioja ištiesusios kaklą, eina mirkėdamos akimis ir ploja rankomis, daro kojomis mažus žingsnius ir žengia dailiais žingsneliais, ¹⁷ Viešpats nuplikins Siono dukterų viršugalvį ir Viešpats atidengs jų plaukus. ¹⁸ Tą dieną Viešpats atims kurpių pagražinimą, ir mėnesėlius, ¹⁹ ir kaklo grandines, ir perlų juosteles, ir apyrankes, ir nuometus, ²⁰ ir plaukų sagtis, ir kojų grandis, ir retežėlius, ir uostamus indelius, ir auskarus, ²¹ ir pirštų žiedus, ir ant kaktos kabančius brangius akmenėlius, ²² ir šventadienius rubus, ir skreistes, ir ilgas skaras,

rupesni apie vynuogyną, t. y. tautą, ji sunaikino, neteisingai patįs pralobdami, žmones gi skriaudė, apkraudami juos sunkiais mokesčiais. Be apipilėšimo jie kalti ir dėlto, kad pamynė lyg po savo kojų tautą, visaip ją niekindami.

(16) Už tai kad... Prasikalto savo pasielgimu ir žydų didžiunų moteris, todėl ir joms pranašas skelbia Dievo bausmę. Visų pirma nurodoma jų puikybė apskritai; toliaus pasakomi atskiri prasikaltimai. Moterų puikybė apsi-reiškė vaikščiojimu su iškelta galva, t. y. joms stinga padoraus drovumo ir nuolankumo; jų ištvirkimas pasirodo viešai jų pasielgime: jos eina ir akių mirkčiojimu stengiasi sukelti sutiktuose vyruose nepadorių jausmų; jos lyg paleistuvės daro dailius lyg atmatuotus žingsnius ir eidamos šlama drabužiais ir skambina grandinaitėmis, kurias nešioja ant savo kojų. Už tokį pasielgimą Dievas skiria moterims užpelnytą bausmę: nuo jų galvų, taip puikiai augstyn iškeltų, bus atimta pagražinimas, plaukai, ir apskritai jos bus didžiai sugėdintos. — *Atidengs jų plaukus.* Ebr. t.: atidengs jų gėdą. — (18) *Atims*

kurpių... Apie visus tuos moterų papuošalus taip sako šv. Jieronymas: Moteris turi kabančių burbulėlių, panašių į mėnuli, taippat brangių grandinių, nusileidžiančių iki krutinei... Grandinaitės išpintos aukso ir sidabro siulais... šventadieniai rubai ir skreistės yra tai apdarai su pagražinimais, dengiančiais pečius ir krutinę; moteris turi segtinių, kuriomis sulaikomi gražiai sušukuoti plaukai; turi ilgų drobulių ir kaspinių, kuriais surišami plaukai; turi vasarinių jupų, kurios taip vadinasi, nes vasarą ir karščiuose dengia moterų kuną... Ebr. t.: tokie papuošalai išvardijami: grandis (žiedai), ant kojų per riešus nešiojamos; megstinės arba aukso ir sidabro siulais išpintos gaubtės; mėnesėliai ant kaklo nešiojami, turį jauną išvaizdą; auskarai; apyrankės; nuometai, dengia galvą ir veidą; vainikai plaukams susegti; grandinaitės prisegamos prie žiedų ant kojų nešiojamų; juostos; uostami indeliai; burtų akmenėliai; antspaudų žiedai (pirštų žiedai); nosies žiedai; brangūs rubai; ilgi viršutiniai apsiaustai; didelės skaros; maišeliai pinigams; atspindžiai; ploni marškiniai; platūs kaspiniai plaukams surišti

et acus, ²³ et specula, et sindones, et vittas, et theristra. ²⁴ Et erit pro suavi odore fœtor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium. ²⁵ Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in prælio. ²⁶ Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, et desolata in terra sedebit.

Caput IV. ¹ Et apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur: tantummodo invoce-tur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

² In die illa erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terræ sublimis, et exultatio his, qui salvati fuerint de Israel. ³ Et erit: Omnis qui re-

ir skreistės. — (24) *Vietoje...* Negana to, kad bus atimti papuošalai, reiks dar kentėti, ypač Babylono nelaisvės metu, visokių nesmagumų; vietoje indelių su kvapalais gaus uostyti puvesių, vietoje gražių juostų bus suraišotos virvagaliais, taip rupe스팅ai šukuojami ir raišomi plaukai visai nupliks, o vietoje minkštų apdarų gaus nešioti ašutinę. Ebr. t. dar pridėta: nudegimas vietoje gražumo, t. y. sergimas ir dengiamas veidas nudegs nuo saulės spindulių ir suaižės. — (25) *Tavo gražiausi...* Viršiausis moterų nelaimės laipsnis bus tas, kad iš jų bus atimta visa paguoda ir pagalba, kurios gaudavo iš vyrų, nes jos bus našlės. Jų nuliudimas įvaizdinamas kaip nuliudimas Jeruzalės apverkiančios savo pražuvusius vaikus; ji pati tuščia ir apleista, jos vartai ir rumai sugriauti, pamesta ji sėdi dulkėse ir aimanuoja.

(4, 1) *Septynios...* Moteris norėdamos išvengti Sen. Test. prakeikimo, kurs prakeikta vadina negimdančią moterį, išsižadės ir prigulindio joms iš vyrų išlaikymo (Iš. 21, 10) ir įjėsškos sau vyrų, kad tik galėtu vadintis jų vardais, kurių tačiau skaitlius bus be galo mažas. — Kada ta visa pranašystė įvyko? Izaijas aprašė Dievo teismą, kuriuo žydų karalystė turėjo būti išgriauta; tas teismas

ir segtines, ²³ ir atspindžius, ir drobules, ir kaspinus, ir vasarines jupas. ²⁴ Vietoje meilaus kvapo bus smarvės, vietoje juostos virvagalis, vietoje garbanuotų plaukų plikė ir vietoje plačių apdarų ašutinė. ²⁵ Taippat tavo gražiausi vyrai kris po kalaviju ir tavo drąsieji kovoje. ²⁶ Jos vartai liudės ir gedės ir ji sėdės ant žemės apleista.

4. perskyrimas. ¹ Septynios moteris nutvers tą dieną vieną vyrą ir sakys: Mes valgysime savo duoną ir dengsinės savais drabužiais, leisk tik mums vadintis tavo vardu; nuimk nuo mūsų paniekinimą.

² Tą dieną Viešpaties atžala bus išaugštinime ir garbėje, ir žemės vaisius bus kilnus ir džiaugsmas tiems iš Izraelio, kurie bus išgelbėti. ³ Ir atsitiks, kad

buvo daromas dalimis, todėl bausmių dalis įvyko jau Babylono vergijoje, kitos gi sutiko žydus kitais laikais.

(2) *Tą dieną:* mesijinio išgelbėjimo laikais. — *Viešpaties...* Ebr. t. Viešpaties atžala bus išaugštinimas ir garbė, žemės gi vaisius bus kilnumas ir pagražinimas Izraelio liekanoms. — *Viešpaties atžala, t. y. tuo, ką Viešpaties išželdins, pranašai vadina Mesiją* (plg. žem. 11, 1. 10; 53, 2; Jer. 23, 5; 33, 15; Zak. 3, 8; 6, 12). Vardas „Viešpaties atžala“ nurodo dievišką kilmę ir veiksmą, kurs įvyksta Mesijo siuntime; antras gi vardas „žemės vaisius“ aiškiai pažymi jo pradžią iš žemiškos giminės, nes jis jau anot ankstesniųjų pranašysčių turėjo kilti iš Jokubo, iš Dovo do giminės. Todėl tuose dviejuose pavadinimuose nurodyta dvejopa Mesijo prigimtis, dieviška ir žmogiška. Mesijas, kuriam Dievo duota visoks teismas, kuomet tasai įvyks, ir pats bus didžiausiame išaugštinime, ir ta garbe pasidalsis su savaisiais. — (3) *Kiekvienas...* Pranašas pradeda aiškinti kokios bus teismo pasekmės ir kokios garbės Mesijas išpils ant savųjų, kuriuos nuolat vadina liekanomis, taip pažymėdamas, kad ne visi teisme pražus. Taigi, visupirma bus tarp jų šventumo. — *Kurs užrašytas, t. y. kurie yra piliečiai Jeruzalės* kaip

lictus fuerit in Sion, et residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem. ⁴Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu iudicii, et spiritu ardoris. ⁵Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, et ubi invocatus est, nubem per diem, et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio. ⁶Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, et in securitatem, et absconsionem a turbine, et a pluvia.

kiekvienas, kurs bus paliktas Sione ir likusis Jeruzalėje bus vadinamas šventu, kiekvienas, kurs užrašytas Jeruzalėje tarp gyvųjų. ⁴Tuomet Viešpats nuplaus Siono dukterų purvus ir numazgos nuo Jeruzalės kraują iš jos vidaus teismo dvasia ir karščio dvasia. ⁵Viešpats sutvers visame Siono kalno plote, ir kur jis šaukiamas, debesį dieną, dūmų ir liepsnojančios ugnies spindėjiną naktį; nes visam, kas garbinga, bus suteikiama globos. ⁶Ten bus padangtė, kad duotu pavėsio nuo karščio dieną ir butu apsarga ir prieglauda nuo audros ir nuo lietaus.

c) *Žydai neištikimas Viešpaties vynuogynas.*

Caput V. ¹Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ.

Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.

5. perskyrimas. ¹Aš giedosiui mano mylimajam savo pusbrolio giesmę apie jo vynuogyną. Mano mylimasai turėjo vynuogyną ant derlingo kauburio.

teokratijos vidurio, nes ta pilietystė suteikia tikro gyvenimo ir duoda teisės paveldėti dangaus karalystę. — (4) *Viešpats nuplaus...* Nurodoma, kas ir kaip padarys pašventimą. Viešpats šventumo davėjas ir visokios neteisybės keršintojas savo bausmėmis nuplaus ir išdildys įvairius nusidėjimų sutepimus. Teismo dvasia yra tai nubaudimas, kerštas; taip pat karščio arba degimo dvasia reiškia ugnį deginančią ir valančią. —

(5) Ebr. t. vietoje: *kur jis šaukiamas*, yra: ant kiekvieno jo susirinkimo, t. y. ant visų, kurie ant šventojo kalno daro religijinių susirinkimų. Siono kalnas ir šventi susirinkimai nieko kito nereiškia, kaip tik iš visų tautų susidedančią teokratiją. Jie naudojami Dievo malonėmis tokiomis, kokių turėjo žydai išėję iš Aigypso, ir dar didesnėmis. Pranašas mini debesį ir ugnies liepsną, kurie sergėjo žydus tyruose. — *Bus suteikiama globos*, t. y. ta garbinga teokratija, kurioje Dievo garbė apsieikš ir kuri

užtat pati vadinsis garbė, turės ypatingu būdu Dievo pagalbos ir globos. — (6) *Ten bus*, t. y. ta globa bus panaši į padangtę, kurią Dievas padarė, kad butu pavėsio nuo dienos karščio, duodas gaivinančios uksmės, taip pat kad butu apsarga ir priedanga, kada užaina audros ir lietus. Taigi ir naujosios teokratijos laikais bus kaitrų ir audrų, įvairių priešų ir pavojų, kurie reikės nugalėti.

5, 1–30. Žydai yra gavę iš Dievo daug geradarysčių, atsilygino gi nedėkingumu. Jie Viešpaties vynuogynas (5, 1–7). Deja godulingiesiems ir geiduliams pasidavusiems žydams (8–17). Deja tiems, kurie niekina Dievą tyčiodamies iš jo žodžių ir iš jo pranašų, taip pat neteisingsiems teisėjams (18 iki 23). Nedėkinga tauta bus sunaikinta (24–30).

(5, 1) *Mano pusbrolio*. Tikriaus anot ebr. t.: mano mylimojo. — Prilyginimo įžangos žodžiai nieko kito nereiškia kaip

² Et sepivit eam, et lapides ele-
git ex illa,
et plantavit eam electam,
et ædificavit turrin in medio
ejus,
et torcular extruxit in ea:
et exspectavit ut faceret uvas,
et fecit labruscas.

³ Nunc ergo habitatores Jeru-
salem, et viri Juda, judicate inter
me et vineam meam. ⁴ Quid est
quod debui ultra facere vineæ
meæ, et non feci ei? an quod ex-
pectavi ut faceret uvas, et fecit
labruscas? ⁵ Et nunc ostendam
vobis quid ego faciam vineæ
meæ, auferam sepem ejus, et
erit in direptionem: diruam
maceriam ejus, et erit in
conculcationem. ⁶ Et ponam
eam desertam: non putabitur, et
non fodietur: et ascendent vepres
et spinæ: et nubibus mandabo ne

² Jis aptvėrė jį ir išrinko iš jo
akmenis,
pasodino jame rinktinių žėlnėnų,
jo viduryje pastatė bokštą,
padirbo jame spaustuvą
ir laukė, kad užaugtų vynuogių,
bet užaugo ruktėių uogų.

³ Dabar tat, Jeruzalės gyventojai
ir Judo žmonės, darykite teisną
tarp manės ir tarp mano vynu-
gyno! ⁴ Ką gi dar daugiau aš
turėjau padaryti mano vynuogynui
ir jam nepadariau? ar kam aš lau-
kiau, kad jis užaugintu vynuogių,
ir jis užaugino ruktėių uogų?
⁵ Dabar aš jums parodysiu, ką aš
padarysiu savo vynuogynui: Aš
atimsiu jo tvorą, ir jis bus išdra-
skymui; išardysiu jo sieną ir bus
mindžiojimai. ⁶ Aš padarysiu jį
tuščią; jis nebus genėjamas ir
apkasamas, apausgs usnimis ir erškė-

tik tai, kad giedoma giesmė vienam
mylimam prieteliui pagerbti, kurią jis
pats yra giedojęs apie savo vynuogyną.
Iš 3. 6. ir 7. eil. pasirodo, kad prilyginime
yra Dievo skunda ant žydų, todėl ir
mylimasai čia yra tas, kurs vynuogyną
įveisė ir yra jo savininkas, t. y. Vieš-
pats. Taigi, pranašas yra pasitikėjimo
vertas Dievo prietelis, kurio mintis jam
žinomos; jis giedos, ką girdėjo iš Dievo,
ir jo giesmė bus pagarbinimas mylimojo,
kareivių Viešpaties. — *Turėjo...* Prana-
šas įvaizdina, su koku didžiu rupestin-
gumu buvo įveistas ir palaikomas vynu-
gynas. Jis buvo įveistas patogiausioje
vynuogėms augti vietoje, nes ant atskiro
kalnelio; jo augštumas leido saulės
spinduliams be kliūčių jį šildyti; pati
žemė buvo riebi; be to savininkas ją
aptvėrė tvora, kad apsaugotu nuo
išmindžiojimo, išrinko akmenis, kad jie
nekenktu vynmedžių šaknims, pasodino
geriausios veislės vynuogių žėlnėnų; to-
liaus vynuogynui apsaugoti nuo plėšikų
pastatė jo viduryje bokstėlį sargui; taip
buvo tikras, kad gaus daug vaisių, jog
iškasė uoloje spaustuvą vynui iš vynu-
gių išspausti. Bet netikėtai liko ap-
viltas. Vietoje saldžių ir prisirpusių
vynuogių gavo karčių ir rugėčių uogų.

— *Dabar tat...* Kadangi tiek rūpesčio
pražuvo veltui, todėl vynuogyno savi-
ninkas ne be kartumo šaukiasi į teisną.
Pakvietimas visų žydų karalystės gyven-
tojų į teisėjus nurodo, kad tas visas
dalykas liečia ne pavienį asmenį, bet
kad Viešpats karčiai dejuoja dėl visos
tautos nedėkingumo. — *Ar kam aš...*
jei ne bent tame aš suklydau ir prasikal-
tau vynuogynui, kad laukiau saldžių
vynuogių ir ne karčių uogų, kokių
gaunama iš apleisto ir neprižiurimo
vynuogyno. — (5) *Aš jums parodysiu...*
Kadangi pakviestieji teismo darytų tyli,
prisijausdami patį esą kalti, todėl Vieš-
pats pats rusčiai skelbia bausmę; visu-
pirma žada atimti iš vynuogyno jo
apsaugas, ką padarius pigiai galės būti
sunaikintas, žada prašalinti tvorą iš
erškėčių, taip pat sieną sukrautą iš
akmenų ir palikti jį draskyti ir min-
džioti. Toliaus žada juo visai nebesiru-
pinti, nebegenėti nudžiuvusių ir ne-
reikalingų šakelių ir nebepurenti žemės,
taip kad jis turės pavirsti laukiniu ir
kaipo praeikimo ženklą augins erškėčių
ir usnių; negana to ir laukiniu virtęs
negalės turėti apšęčių žolynų, nes savini-
kui liepiant nebelys ant jo lietaus. Iš
tų paskutinių žodžių taip pat aišku, kad

pluant super eam imbrem. ⁷ Vineam enim Domini exercituum domus Israel est: et vir Juda germen ejus delectabile: et expectavi ut faceret judicium, et ecce iniquitas: et justitiam, et ecce clamor.

⁸ Vae qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terrae? ⁹ In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum. Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes, et pulchræ absque habitatore. ¹⁰ Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, et triginta modii seminis facient modios tres. ¹¹ Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque

çiais, ir debesims aş liepsiu nelyti ant jo lietaus. ⁷ Nes kareivijų Viešpaties vynuogynas Izraelio namai ir Judo žmonės jo pasimėgimo želmuo. Aş laukiau, kad jis darytu teismą, ir štai neteisybė, ir kad darytu teisybę, ir štai šauksmas!

⁸ Deja jums, kurie suduriate namus su namais ir pridedate lauką prie lauko lig vietos ribai! argi jūs vieni gyvensite šalyje? ⁹ Tai pasiekė mano ausis, sako kareivijų Viešpats; ištikrųjų daugybė namų bus apleista, gražūs ir dideli be gyventojų! ¹⁰ Nes dešimts vynuogyno varsnų duos vieną kibirą vyno, ir trys dešimtys saikų sėklos duos tris saikus. ¹¹ Deja jums, kurie rytą atsikeliate, kad užsiimtumėte girtuoklyste ir ger-tumėte iki vakarui, kad butumėte

vynuogyno savininkas yra Viešpats, nes tik Dievas gali sulaikyti lietų. — (7) Nes... Pranašas jau stačiai sako, ką reiškia prilyginimas. Visa, kas jame pasakyta, įvyks Izraelio namuose, t. y. visoje žydų tautoje, kuri yra susidariusi iš Jokubo ainių, nes visa ta tauta yra Viešpaties vynuogynas. Bet tautoje ypatingos meilės prityrė Judo žmonės, kurie dėlto pavadinti meilui želmanimi, nes Judo giminė gavo daugias pažadėjimų ir malonių iš Dievo. Joje buvo Jeruzalės bažnyčia, joje didesnės pranašystės, joje karaliai, joje žadėtasis Mesijas Dovo sunus. Todėl Viešpats ypač laukė, kad ji rupinsis teisybe, bet veltui, nes susilaukė vien neteisybės ir šauksmo skriaudžiamųjų. Ebr. t. yra čia nepaprastai graži iškalbos figura, vadinama paronomasija, paremta panašių žodžių skambėjimu, kurios vertime nebegalima užlaikyti. Dalykas gi toks: teismas ebr. vadinasi *mišpat*, o neteisybė (išlietas kraujas) *mispach*; teisybė *c'daqah*, šauksmas *c'aqah*; taip kad pridedant arba permainingant raide, iš vieno žodžio darosi kitas priešingos prasmės. Paliekant minėtuosius ebr. žodžius, tekstas skambėtų taip: laukiau, kad jis darytu *mišpath* ir štai *mispach*, ir kad darytu *c'daqah* ir štai *c'aqah*.

(8) Kurie suduriate... Godulystei

pasidavę žydai trokšta turėti vis daugiau ir daugiau ir didina savo turtus ir žemes, kitus skriausdami, kolei nepri-truksta vietos (ebr. t.), kolei neužima visos jų krašte esančios žemės, lyg-kad jie vieni butų krašto gyventojai. Toks žemės suėmimas į vienas rankas buvo užgintas Mozės įstatymu, ir tam buvo paskirti jubiliejaus metai, kad nuo šeimynų nebūtų amžinai atimta jų tėviškė ir taip jos būtų apsaugotos nuo amžino neturto. — (9) *Tai pasiekė...* Kaip prasikalto, taip jie bus nubausti. Dievas su prisieka sako, kad visa namų daugybė bus sugriauta, likusiuose gi, kad ir dideliuose nebus kam gyventi. — (10) *Varsnų...* Varsnas buvo pas žydus tokio didumo, kiek žmogus gali per vieną dieną aparti su vienu jaučių jungu. — *Kibirą*. Kibiras, ebr. *bath*, anot žydų rabinų tiek savyje talpino, kiek vyno galima išspausti iš 432 uogu. — *Ir trys...* Ebr. t.: ir sėklos *chomer* as duos vieną efa, t. y. tik dešimtą sėklos dalį. Efa lygi *bath* 'ui, tik ja buvo seikėjami sausi dalykai, anuo gi skystymai; į *chomerą* ėjo dešimts efu. — (11) *Deja jums...* Ebr. t.: deja, jie rytą atsikeldami eina paskui gėralus ir pasilieka iki suotemai; juos vynas įkaitina. — Turtai gimdo džiaugsmų; girtuokliavimas juos įkaitina ir pažadina į visokią paleistu-

ad vesperam, ut vino æstuetis. ¹² Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in conviviis vestris: et opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. ¹³ Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit. ¹⁴ Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino: et descendit fortes ejus, et populus ejus, et sublimes, gloriosique ejus ad eum. ¹⁵ Et incurvabitur homo, et humiliabitur vir, et oculi sublimium deprimentur. ¹⁶ Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, et Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. ¹⁷ Et pascentur agni juxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advenæ comedent.

¹⁸ Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum. ¹⁹ Qui dicitis: Festinet, et cito veniat opus ejus, ut videamus:

vystę. — (12) *Arpa*. Ebr. *kinor*. Ji turėjo dešimtį stygų, užgaunamų tam tikru prietaisu; kanklės, ebr. *nēbēl*, turėjo dvyliką stygų pirštais užgaunamų; bubinėlį su žvangučiais, tokį pat kaip ir dabar, dažniausiai mušdavo šokdamos moteris. — (13) *Vedama nelaisvėn...* Už prasikaltimus paskirta teisinga bausmė; raudojimas ir vergijos nelaimės už nuodėmingas linksmybes, badas ir troškulys už girtuoklystę ir ištvirtėjusius pokilius. — *Jos garbingieji...* Ebr. t.: jos garbė (augštos kilmės žmonės) bado žmonės, ir jos išdžiuvusi minia troškuliui. — (14) *Todėl mirusiųjų buveinė...* Še'ol su didžiu godumu prarys visą jų iškilnę ir blizgėjimą. Jie plačiai atveria savo nasrus, priimdami į save valgius ir gėrimus, dar labiau išsižios pragaras, kad juos pačius prarytu. — (16) *Viešpats bus išaugštintas...* Galas ir tikslas Dievo teismo bus toks: žmonij

įkaitę nuo vyno! ¹² Arpa, kanklės, bubinas ir vamzdis ir vynas jūsų pokiliuose, bet jūs neatsižvelgiate į Viešpaties veikimą ir nežiurite į jo rankų darbus! ¹³ Todėl mano tauta vedama nelaisvėn, kad neturėjo žinojimo, jos garbingieji bado miršta ir jos daugybė džiusta iš troškulio. ¹⁴ Todėl mirusiųjų buveinė plėčia savo vidurius ir atveria savo nasrus be jokio galo; ir į ją žengia jos karžygiai ir jos liaudis, jos kilnieji ir garbingieji. ¹⁵ Ir bus nulenktas žmogus, bus pažemintas vyras, ir kilniųjų akis bus žemyn nuleistos. ¹⁶ Bet karėvijų Viešpats bus išaugštintas teisme ir šventasis Dievas bus pašventintas teisybėje. ¹⁷ Avinėliai ganosi savo budu, ir derlingais pavirtusius tyrus nuėda ateiviai.

¹⁸ Deja jums, kurie tempiate neteisybę tuštybės virvėmis ir nusidėjimą lyg vežėčių vadžias! ¹⁹ kurie sakote: Tepasiskubina ir tegul greitai ateina jo darbas, kad išvystu-

puikybė bus po kojų paminta, pilnas gi garbės pasirodys Viešpats. Dievo garbė bus skaisti, ir jo šventumas, lyg aptemdintas žmonių prasikaltimų debesimis, vėl visiems bus žinomas, nes bus pažintas iš teisybės, kurią padarys prasikaltėliams. — (17) *Avinėliai...* Visame krašte pasiliks Dievo teismo žymės; kame pirma buvo miestai, rumai ir žmonių minios, bus tik griuvėsiai ir tyrai ir gyvulių ganyklos, iš kurių pelno turės svetimieji.

(18) *Deja jums...* Ebr. t.: Deja traukiantiems prie savęs neteisybę melo virvėmis ir nusidėjimą lyg vežėčių vadžiomis. — Pranašas aprašo čia tuos, kurie uoliai savo melagystėmis didina neteisybę; jie tarsi priiša patį save prie nedorybės ir tempia ją lyg kokią naštą į save. — (19) *Kurie sakote...* Dievo grasymus jie ne tik niekais verčia, bet dar iš jų tyčiojasi. Jie Viešpatį

et appropriet, et veniat consilium sancti Israel, et sciemus illud. ²⁰ Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum: ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum. ²¹ Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. ²² Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem. ²³ Qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam iusti aufertis ab eo.

²⁴ Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammæ exurit; sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemaverunt. ²⁵ Ideo iratus est furor Domini in populum suum, et extendit manum suam super eum, et percussit eum: et

mëm; teprisiartina ir teateina Izraelio Šventojo sumanymas, ir mes žinosime jį! ²⁰ Deja jums, kurie vadinate kas pikta geru ir kas gera piktu, kurie darote iš tamsybės šviesą ir iš šviesos tamsybę, iš to kas kartu saldų ir iš saldaus kartų! ²¹ Deja jums, kurie esate išmintingi savo akyse ir gudrūs patįs savo akyvaizdoje! ²² Deja jums, kurie esate karžygiai gerti vyno ir drąšūs vyrai padaryti svaiginančių mišinių! ²³ kurie išteisiniate už dovanas bedievi ir teisingojo teisybę atimate iš jojo!

²⁴ Todėlei kaip ugnies liežuvis prarija šiaudą ir liepsnos karštis jį sudegina, taip jų šaknis bus pelenai, ir jų želmuo pasikels lyg dulkės, nes jie atstumė kareivijų Viešpaties įstatymą ir piktžodžiauo Izraelio šventojo žodžiui. ²⁵ Todėl Viešpaties narsas pakilsta prieš jo tautą; jis ištiesia ant jos savo ranką ir užgauna ją, taip kad kalnai dreba, ir jų lavonai guli lyg

vadina Izraelio Šventuoju, nes taip jį dažnai vadino jiems girdint Izaijas, skelbdamas Dievo darbą, t. y. Dievo teismą. — (20) *Kurie vadinate...* Pasinėrę nedorybėse ir paminę po kojų visa, kas doru ir tiesa, jie giria pačius prasikaltimus ir žiuri į nusidėjimus taip, lyg kad tai būtų dorybės. Kas gera, pranašas vadina šviesa ir saldumu, nes visa tai apšviečia protą ir džiugina jausmus arba valią; kas pikta gi, tai skleidžia tamsybės ir pripildo kartumo. — (21) *Kurie esate...* Žydai, žinoma, jau visai nebeklauso pranašo perspėjimų, nes vien save jie laiko išmintingais ir gudriais, nors tikrai išmintingas visuomet jieško patarimo ir nepasitiki savo gudrumu. (22) *Kurie esate...* Tie, kurie ypač turėjo sergėti ir ginti dorybę ir teisybę, savo apsirijimais ir neteisybėmis kuolabiausiai prisideda prie karalystės griovimo. Pranašas su pasityčiojimu vadina juos galingais, bet tik vyno gėrime, o ne geruose darbuose.

(24) *Ugnies liežuvis.* Ugnies vaizdu išreiškta ir keršto greitumas ir nubaudimo pigumas ir didžiausi nubastųjų kančia. Kuomet šaknis ir želmuo sunaikinti, tai nebelieka jokios vilties atgijimo. — *Taip jų šaknis...* Ebr. t.: jų šaknis bus kaip puveliai ir jų žiedas išsiskirstys kaip dulkės. — *Jie atstumė...* Įstatymo paniekinimas pasirodo tuo didesnis, juo didesnis yra jo davėjas; jis gi buvo kareivijų Viešpats, dangaus ir žemės Valdovas, Izraelio Šventasis, kurs pats šventas budamas norėjo, kad ir jo tauta būtų šventa. — (25) *Jis ištiesia...* Seniaus Dievas ištiesta ranka ir galingu petimi yra išliuosavęs savo tautą iš Aigypto ir užgavęs jos priešus, dabar su ta pačia galybe užgaus savo nedėkingą tautą. Užgavimas bus taip smarkus, kad net kalnai sudrebės. — *Jų lavonai...* Dievo užgavimas apsireikš didžiu išžudymu, taip kaip yra įvykę įvairių karių metu. — *Viso to nežurint...* Dievo teismas nepasibaigs vienu už-

conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum quasi ster-
cus in medio platearum. In his
omnibus non est aversus furor
ejus, sed adhuc manus ejus ex-
tenta. ²⁶ Et elevabit signum in
nationibus procul, et sibilabit ad
eum de finibus terræ: et ecce
festinus velociter veniet. ²⁷ Non
est deficiens, neque laborans in
eo: non dormitabit, neque dor-
miet, neque solvetur cingulum re-
num ejus, nec rumpetur corrigia
calceamenti ejus. ²⁸ Sagittæ ejus
acutæ, et omnes arcus ejus ex-
tenti. Ungulæ equorum ejus ut
silex, et rotæ ejus quasi impetus
tempestatis. ²⁹ Rugitus ejus ut
leonis, rugiet ut catuli leonum:
et frendet, et tenebit prædam: et
amplexabitur, et non erit qui
eruat. ³⁰ Et sonabit super eum
in die illa sicut sonitus maris:
aspiciemus in terram, et ecce
tenebræ tribulationis, et lux ob-
tenebrata est in caligine ejus.

mėšlas gatvių viduryje. Viso to
nežiurint jo narsas neatsileido ir
jo ranka dar tebėra ištiesta. ²⁶ Jis
pakels vėliavą tautoms toli ir
švilpterėjimu pašauks jį nuo žemės
pakraščių, ir štai jis ateina greitai
skubindamos. ²⁷ Tarp jų nėra
pailsusių ir nuvargusių; jis ne-
snaudžia ir nemiega; juosta neat-
siriša ant jo strėnų ir nepertrūksta
jo autuvo dirželis. ²⁸ Jo vilyčios
aštrios ir visi jo kilpimai įtempti.
Jo žirgų nagos kaip titnagas, ir jo
tekiniai kaip audros puolimas. ²⁹ Jo
kriokimas kaip liuto; jis krioka
kaip jaunikliai liutai, griežia dan-
timis, nutveria grobį ir laiko, ir
nėra kam atimti. ³⁰ Tą dieną
užia ant jo lyg jūros užimas; mes
pažvelgsime į žemę, ir štai sielvarto
tamsybės, ir šviesa aptemo jo
tamsume.

gavimu, bet paskui pirną eis kiti;
todėl galutinas išgriovimas ne iškarto
įvyks, bet tarsi laipsniais. Įvyks gi
tikrai, nes Viešpaties ranka dar tebe-
pasilieka ištiesta, t. y. pasiryžusi bausti.
— (26) *Jis...* Žydams nubauti Dievas
pats pašauks kariuomenę, kuri bus tuo
baisesnė, kad bus surinkta iš tolimų
pagonių tarpo. Tie pagonys bus begalo
paklusnys Dievo liepimui. Gana bus
ištiesti keliai ir susirinkimo vietą rodančią
vėliavą, švilpterėti, ir jie eis į darbą
skubiai nuo žemės pakraščių. — (27)
Tarp jų... Nepaprastas bus tų kareivių
stiprumas ir troškimas kovoti. Jie
ateina ištolo, bet nesijaučia pailšę,
nuvargę; jie nesvyruoja ir net miego
nereikalauja, taip kad pasiryžę tuojau
eiti į mušį. Net ir jų apdarai nepa-
prastai stiprūs: neatsiriša jiems juostos,
prie kurių turi prisegtus kalavijus ir
nepertrūksta jų autuvų dirželiai, nors
jie tiek kelio yra atėję. — (28) *Jo...* Be
to, jie turi geriausių ginklų ir visokių

kitų kovai reikalingų įrankių. Jie už-
puola jau turėdami rankose įtemptus
kilpinius, kad iš jų tuojau šaudytu
aštriomis vilyčiomis. Jų arkliai, kad
ir nekaustyti, kaip kad dabar daroma,
ilgoje kelionėje nenutrynė savo kanopų,
nes jos taip kietos kaip titnagas.
Stipriai padirbti jų kariški vežimai su
didžiu užimu, kur pasirodo, visa griau-
na lyg audra. — (29) *Jo kriokimas...* Jie
puola su didžiu įnirtimu ir daro baisių
žudynių. Jų kariškas šauksmas panašus
į liuto kriokimą, gąsdinantį visus žvėris.
Kaip liutas kriokdamas puola ant grobio
ir jį nutvėręs laiko, kad niekas negalėtų
iš jo nasrų išplėsti, taip Izraelio neprie-
teliai užpuls jį, nutvers ir draskys, ir
niekas neišgelbės. — (30) *Tą dieną...*
Kaip jura visa užliejus ir bangomis
apdengus su savim pagauna, taip ne-
prieteliai užpuls Izraelį, visa išgriaus ir
sunaikins; neliks išsigelbėjimo vilties,
ir pažvelgus į žemę nesimatys nieko
daugiau kaip tik nelaimių tamsybės.

d) Iškilmingas Izaijo pašaukimas pranašo pareigų eiti.

Caput VI. ¹In anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum: et ea, quæ sub ipso erant, replebant templum: ²Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, et sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, et duabus velabant pedes ejus, et duabus volabant. ³Et clamabant alter ad alterum, et dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus. ⁴Et commota sunt su-

6. perskyrimas. ¹Tais metais, kuriais mirė karalius Ozijas, aš mačiau Viešpatį, sėdintį augštame ir pakeltame soste, ir to, kas po juo buvo, buvo pilna bažnyčia. ²Serafai stovėjo viršuje jo; kiekvienas iš jų turėjo šešis sparnus; dvejais jie dengė savo veidą, dvejais dengė savo kojas, ir dvejais skraidė. ³Jie šaukė vienas kitam ir sakė: Šventas, šventas, šventas Viešpats, kareivijų Dievas; visa žemė pilna jo garbės! ⁴Durų staktų viršus sudrebėjo nuo šauksmo

6, 1—13. Izaijo pašaukimas pranašo pareigų eiti įvyksta Dievo aktyvaizdoje, kurio pasirodymas visų pirma aprašomas (1—4). Išvydęs Dievą, Izaijas su šventu išgąsciu atsimeina savo nevertybę, išpažįsta nusidėjimus ir per vieną iš serafų lieka pašvestas (5—7); paliuosuosas nuo kaltybių girdi pakvietimą eiti pranašo pareigas, to pakvietimo tuojuo klausio ir patiria, kokios bus jo pareigos ir jųėjimo pasekmės (8—13).

(6, 1) *Tais metais...* Vž. Įvedimą 785 p. — *Aš mačiau...* Galima spėti, kad meldamos bažnyčioje ir maldingai atsimindamas Viešpatį jam pašvestuose namuose gyvenantį, Izaijas dvasios pagavime išvydo patį Dievą kaipo karalių sėdintį soste. — *Kas po juo buvo*, arba kaip pasakyta ebr. t. apatinė rubų dalis, buvo žemyn nusileidusi ir plačiai išplėsta ant bažnyčios aslos. Rubų ilgumas turėjo parodyti iškilmės didumą, nes juo keno pas žydus buvo ilgesni drabužiai, tuo garbingesnė rodėsi jo išvaizda. — (2) *Serafai...* Augščiau sosto buvo angelų serafų būrys. Jie sklendeno Viešpaties aktyvaizdoje, kaipo tarnai nuolat pasiryžę tuojuo vykinti jo paliepimus. Kiekvienas turėjo šešis sparnus. Lot. t. galima suprasti taip, kad serafai dengė Viešpaties veidą ir kojas. Ehr. žodžių *fanav* ir *reglav* prasmė dvejopa: savo arba jo veidą, kojas. Kiti senobiniai vertimai ir dauguma aiškintojų išreiškia tą mintį, kad serafai dengė savo veidą, taip rodydami didžiausios pagarbos Dievui, i kurį jie nedrįsta nei pažvelgti, ir dengė savo kojas lyg prailgindami savo apdarus.

Nors Izaijas juos mato žmonių pavidale, tačiau jų sparnai parodo, kad serafai neapsunkinti kuno našta. Trečiaisiais sparnais serafai sklendeno, taip išreikšdami didį troškimą tarnauti Dievui. — (3) *Jie šaukė...* Su didžiu uolumu serafai pasidalinę i du choru garsina Dievo šventumą, ir visai teisingai, nes visų juk Dievo užmanymų ir darbų tikslas tas, kad jo šventumas apsi-reikštų, kad šventa įstatymų ir teisybės tvarka tarp žmonių atsirastų, būtų atitaisyta, padidinta, kad patis žmonės būtų pakelti ir imtu dalyvauti jo šventume ir jį sekiotu. Tam buvo žmogus sutvertas ir šventumu apdovanotas, nupuoles gi tuo tikslu turėjo susilaukti Atpirkėjo. Tris kartus kartojant žodį šventas parodoma visų pirma Dievo šventumo pilnumas, tobulumas. Katalikų aiškintojai sekdami šv. tėvus mato čia taip pat nurodymą trijų Dievo asmenų. Serafų giesmė giliai turėjo išmegtį i Izaijo širdį ir jos aidas matomai nuolat skambėjo jo sieloje, nes jis dažniausiai kartuoja išgirstą Dievo vardą, vadinamas jį savo knygoje kone tris dešimtis kartų Izraelio Šventuoju. — *Visa žemė pilna...* Dievo gėrybių suteikimas tvarinams tarsi Dievo skaištumas visur paskleistas ir daras iš žemės tarsi atspindį, kuriame atsimuša begalinė Dievo garbė. — (4) *Durų...* Bažnyčia savo drebejimu duoda liudijimą, kaip didis ir galingas Dievas. Ji dreba nuo šaukiančiųjų angelų choro balso; iš to gi pasirodo, kaip galingas buvo tas serafų šauksmas. Bažnyčia dreba regėjime, kaip ištikrųjų drėbėjo

perliminaria cardinum a voce clamantis, et domus repleta est fumo.

⁵ Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis. ⁶ Et volavit ad me unus de Seraphim, et in manu ejus calculus, quem forcepe tulerat de altari. ⁷ Et tetigit os meum, et dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur.

⁸ Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam? et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me. ⁹ Et dixit: Vade, et dices populo huic: Audite audientes, et nolite intelligere: et videte visionem, et nolite cognoscere. ¹⁰ Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggravata: et oculos ejus claude: ne forte videat oculus

balso, ir namai pasidarė pilni dumų.

⁵ Tuomet aš tariau: Deja man, kad aš tylėjau, nes aš žmogus suteptomis lupomis ir aš gyvenu tarp tautos, turinčios suteptas lūpas, ir aš mačiau savo akimis Karalių, kareivijų Viešpatį. ⁶ Bet vienas serafų atskrido į mane; jo rankoje buvo žerinti anglis, kurią jis buvo replėmis pasiėmęs nuo altoriaus. ⁷ Jis prisilietė mano burnos ir tarė: Štai tai prisilietė tavolupų, tavo neteisybė bus atimta ir tavo nusidėjimas bus nuplautas.

⁸ Aš girdėjau balsą Viešpaties, kurs sakė: Ką aš siūsiu? ir kas mums eis? Tuomet aš tariau: Štai aš, siųsk mane. ⁹ Jis tarė: Eik ir sakyk tai tautai: Klausytes klausykitės ir neišmanykite! regėte regėkite ir nepažinkite! ¹⁰ Apakink tos tautos širdį, apsunkink jos ausis ir užmerk jos akis, kad kartais neišvystu savo akimis ir neišgirstu

Sinajaus kalnas, kada ant jo buvo nužengęs įstatymo davėjas Dievas. Ebr. t. pasakyta: slenksčio pamatai pasijudino, t. y. visa bažnyčia nuo pat pamatų. Be to, *namai*, t. y. bažnyčia pasidarė pilna dumų, taip pat kaip pasirodė dumai ant Sinajaus, kaip debesėlis pripildė Viešpaties namus (3 Kar. 8, 10). Saliamonui bažnyčią pašvenčiant. Todėl dumai yra simbolis Dievo garbės ir ženklas jo apsireiškimo.

(5) *Kad aš tylėjau.* Ebr. t.: aš mirties vaikas. (Plg. Iš. 33. 20.) Pranašas išreiškia senovinį žydų įsitikinimą, kad kas pamatydavu Viešpatį arba jo angelą, tuoju turėjo mirti. Lot. t. prasmė: tylėjau, t. y. leidau taip atsitikti, nenugrižau savo veido. Pamatymas Dievo sužadina pranaše supratimą jo silpnųjų ir nevertumo. Jis išpažįsta visų pirma lupų nuodėmes, nes per jas darosi nevertas prisidėti prie angelų, skelbiančių Dievo šventumą. Kaltybė yra tuo didesnė, kad jis gyvena tarp nusidėjėlių, per tatus gi ne tik ima ant savęs suteptimą, kilstantį, anot įstatymo, iš susidurimo su suteptais žmonėmis, bet darosi lyg nebevertas būti šventųjų

draugystėje. — (7) *Jis prisilietė...* Dievas priimdamas nuolankų išpažinimą kaltybių, kurias apgaili Izajais, atima jas per angelą. Apkuopimas įvyksta ugnies simbolio pagalba, nes ugnis nudegina nuo naugės, kas yra prie jos priekibė svetimo. Ugnis imama nuo altoriaus išreikšti sąryšiui tarp aukos ir nuodėmių atleidimo. Prisiliečiama burnos, kad ji butu vertas įrankis garsinti Dievo žodį.

(8) *Aš...* Dievas šaukia į darbą, neatimdamas liuosybės. Iš žodžių *siūsiu ir mums* aišku, kad šaukia vienas Dievas, bet trijuose asmenyse. Pranašas, patyres šaukiančiojo Dievo užmanymą, yra pasiryžęs klausyti pašaukimo ir meldžia, kad jį siųstu, nes dieviškoje pasiuntinytėje yra kiekvieno pranašo teisės, galybė ir reikšmė. — (9) *Klausytes...* Dievas apreiškia pranašo darbų pasekmes. Jis privalo apgarsinti, ką iš Dievo girdėjo, apreikšti, ką matė regėjime, bet tuo jis žydų širdžių nepajudins, jų atkaklumo nenu-galės; pasekmės bus stačiai priešingos laukiamoms. — (10) *Apakink...* Ne Dievas kaltas žydų apakimo, bet jie

suis, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur, et sanem eum. ¹¹ Et dixi: Usquequo Domine? et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur deserta. ¹² Et longe faciet Dominus homines, et multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ. ¹³ Et adhuc in ea decimatio, et convertetur, et erit in ostensionem sicut terebinthus, et sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

savo ausimis ir neišmanytu savo širdžia ir grįžtusi ir aš pagydyčiau ją. ¹¹ Tuomet aš tariau: Ikikolei, Viešpatie? Jis atsakė: Kolei miestai nebus apleisti, be gyventojų, ir namai be žmogaus, ir šalis nepasiliks tuščia. ¹² Viešpats atitolins žmones, ir pasidaugins sunaikinimas, kurs bus likęs šalies viduryje. ¹³ Ir dar bus joje atimama dešimtas; ji apsigriš ir bus parodai kaip terebintas ir kaip ažuolas, kurs iškėčia savo šakas; šventa ainija bus tai, kas joje pasiliks.

2. Busimas tautos atvaduotojas Emanuelis.

a) *Emanuelis ir jo gimimas iš mergaitės.*

Caput VII. ¹ Et factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii

patys. Dievas atitesėdamas, ką buvo žadėjęs, siunčia savo tautai pranašų. Tie turi taisyti žmonių gyvenimą, peikti jų nusidėjimus ir reikalauti Dievo įstatymo laikymo. Pigiai gali atsitikti, kad nuo Dievo atsitolinusieji, kuo labiau bus persergimi ir peikiami, tuo labiau susikietins ir tuo daugiau darys neteisybių. Ir taip dažnai esti, nes kas nuolat atstumia Dievo malonę, galop teisingu Dievo nutarimu esti paduodamas piktiems savo širdies geiduliams. Tai atsimenant, pigu suprasti, kaip Izaijas turi apakinti ir tt. Jis turi pasakyti žydams tiesą, mokinti Dievo įstatyno, skelbti Dievo teismą, peikti kietasirdžius; bet kaip sergančio akis nepakenčia didesnės šviesos, taip ir jie dėlei savo sugedimo suerzinti pranašo žodžiais labiau apaks, labiau priešinsis Dievui. — (11) *Ikikolei...* Nors mylinčiam savo tautą Izaijui nebus linksma eiti tokių pareigų be geros vilties, tačiau jis nuo jų neatsisako, tiktai įieškodamas paguodos nori žinoti, kada pasibaigs baudimo laikas. — (12) *Atitolins...* Liudnas sutinka jį atsakymas, nes tik tuomet bus galas kentėjimams, kada žydų valstybė bus sugriauta ir tauta bus išvaryta iš savo vietos, kada miestai bus sugriauti, namai išplėsti, taip kad nebebus juose net gyventojų. To žydų valstybės prakeikimo ženklas bus paties

7. perskyrimas. ¹ Judo karaliaus Ozijo sunaus Joatano sunaus Akazo

krašto ištuštėjimas ir apleidimas. Didžiai derlinga seniaus žemė bus sunaikinta, apleista, tyrais pavirtusi. — (13) *Ir dar...* Ebr. t.: ir dar joje dešimtoji dalis, ir vėl ji bus sunaikinimui kaip terebintas ir ažuolas, kurių, kada jie nukertami, lieka kelmas, šventa ainija yra jo kelmas, t. y. nors pirma nelaimė taip didelė, kad tik dešimtoji žmonių dalis liks gyva, tačiau dar ir tai išlikusiai daliai apreiškia išžudymas, taip kad žydintis karalystės stovis, panašus kitados į žaliuojantį terebintą ir ažuolą, virs į tokį, koks esti, kada medį nukerta ir lieka tik jo kelmas; bet tas kelmas ir yra šventoji veislė, iš kurios lyg iš sėklos pražys nauja šventa teokratija. Tokioje pat prasmeje reikia suprasti taippat lot. t., kurs truputį skiriasi nuo ebr. Butent: nors dar krašte pasilieka dešimtoji žmonių dalis ir tt., bet ir ta bus vėl parodai, pasityčiojimui, paniekinimui. Todėl žodis *apsigriš* nereiškia čionai sugrįžimo į Dievą, bet paantrinimą bausmės. Taigi, kas bus likę, bus paniekinimui lyg terebintas ir ažuolas, kurie laiko ištiesę savo džiustančias ir apmirusias šakas.

7, 1—8, 4. Geriesiems izraelitams paguosti antroje pranašysčių eilijoje (7, 1—12, 6) žadama busimas tautos atvaduotojas Emanuelis. Čia visupirma

Oziæ regis Juda, ascendit Rasin rex Syriæ, et Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Jerusalem, ad præliandum contra eam: et non potuerunt debellare eam. ² Et nunciaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, et commotum est cor ejus, et cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum a facie venti. ³ Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, et qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via Agri fullonis. ⁴ Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium

dienose atsitiko, kad Syrijos karalius Rasinas ir Izraelio karalius Romelijo sunus Pakée atėjo į Jeruzalę kovotų prieš ją, bet negalėjo jos paimti. ² Taigi, buvo apskelbta Dovidio namams ir pasakyta: Syrija nusileido ant Efraimo. Tuomet sudrebėjo jo širdis ir jo tautos širdis, kaip sudreba miškų medžiai nuo vėjo. ³ Viešpats gītārė Izaijui: Išeik pasitiktų Akazo tu ir tau paliktasai tavo sunus Jasubas prie augštojo tvenkinio vandentraukio galo ant kelio į Kailiadirbio lauką, ⁴ ir jam sakyk: Žiūrėk, kad tylėtumei; tu nebijok, ir tegul tavo širdis neišsigąsta šitų dviejų smilkstančių knatų galų, narsingos Syrijos karaliaus

skelbiama pranašystė prieš užpuolusias Judo šalį Syrijos ir Efraimo karalystes (7, 1—9), kaipo ženklas pranašystės tikrumo žadama gimimas Emanuelio iš mergaitės (7, 10—16), sakoma, kad Judo karalystė gaus daug kentėti iš asyrijiečių pusės (7, 17—25) ir liepiama pranašui dviem ženklais patvirtinti, kaip greitai bus nugalėtu du susitarusiu prieš Judą karaliu (8, 1—4).

(7, 1) *Akazo dienose*. Spėjama, kad minima čionai karė įvyko Akazo karaliavimo pradžioje; jo priešai tikriausiai norėjo pasinaudoti jauno karaliaus nepatyrimu, kad juo tikriais jį nugalėtu. — *Pakée*. Ebr. *Pegach*. Jis buvo pasisavinęs Izraelio karalystės sostą, po to kaip buvo nužudęs jos karalių Pakėją (plg. 4 Kar. 15, 24...). Rasinas ir Pakée matomai buvo susitarę išveržti Judo karalystės sostą iš Dovidio ainių. Kaip dideliame pavojuje buvo atsiradęs Akazas, pasirodo iš priešininkų laimėjimų, paminėtų 4 Kar. 16, 6 ir 2 Kron. 28, 5, 6. — *Negalėjo jos paimti*. Išanksto pasakoma, kuo galų gale pasibaigė priešų užpuolimas ant Jeruzalės. — (2) *Dovido namams*: karaliaus šeimynai. Visas Judas žino Dovidio namams Dievo duotosius pažadėjimus; dabar gresia pavojus, kad rasi tie žadėjimai negalės įvykti, nes užpuolusieji priešai rengiasi atimti sostą iš Dovidio namų. — *Nusileido ant Efraimo*. Efraimo giminė buvo žymiausi tarp Izraelio karalystės giminų, todėl

jos vardu gana dažnai vadinasi visa Izraelio karalystė. Taigi, čia sakoma, kad Syrijos kariuomenė eidama kovotų prieš Jeruzalę jau yra Izraelio karalystėje ir susivienijo su jos kariuomene. — *Jo širdis ir jo tautos širdis*. Akazo bedievingumas buvo patraukęs paskui save jo tautą; dabar jie dreba draug kaip apušės lapai. — (3) *Tau paliktasai tavo sunus Jasubas*. Ebr. t. visi tie žodžiai buvo vaiko vardas: *Še'ar jašub* (liekanos sugrįš). Izaijas, Dievui liepanti vedasi su savim savo sunų, kurio vardas turi parodyti, koks bus tautos ir karaliaus likimas. Žydų tautą sutiks baisios nelaimės, kuriose jų dauguma žus, taip kad, audrai praėjus, bus tik liekanos; bet toms liekanoms skirta laimė: jos sugrįš į Viešpatį. — *Prie augštojo tvenkinio*. Tas augštasis tvenkinys tikriausiai buvo į vakarus nuo Jeruzalės, jau už jos sienų (plg. 2 Kron. 32, 30). Ten buvo svarbiausis įėjimas į miestą, todėl karalius, laukdamas priešų užpuolimo, be abejonės buvo užimtas apžiu-rėjimu ir sustiprinimu vietos, kurioje reikėjo labiausiai gintis, arba įvedimu vandens iš tvenkinio į miesto vidų. — *Į Kailiadirbio lauką*. Kailiadirbio amate reikia daug vandens, todėl nestebėtina, kad jis turėjo arti tvenkinio savo dirvą, kame užsiimdavo savo darbu. — (4) *Žiūrėk, kad tylėtumei*. Ebr. t.: saugokis (tokio pasielgimo, kurs galėtu nepatikti Dievui) ir buk ramus. — *Dviejų smilk-*

istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, et filii Romeliæ: ⁵ eo quod consilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, et filius Romeliæ, dicentes: ⁶ Ascendamus ad Judam, et suscitemus eum, et avellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio ejus filium Tabeel. ⁷ Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, et non erit istud: ⁸ sed caput Syriæ Damascus, et caput Damasci Rasin: et adhuc sexaginta et quinque anni, et desinet Ephraim esse populus: ⁹ et caput Ephraim Samaria, et caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.

¹⁰ Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: ¹¹ Pete tibi signum a Domino Deo tuo in pro-

Rasino ir Romelijo sunaus rustybės, ⁵ kad Syrija, Efraimas ir Romelijo sunus padarė prieš tave piktą sutartį ir sako: ⁶ Eikime augštin į Judą, pažadinkime jį, traukkime jį į save ir pastatykime jo tarpe karaliumi Tabeėlio sunų. ⁷ Štai ką sako Viešpats Dievas: Taip neįvyks ir tai nebus; ⁸ bet Syrijos galva tebuna Damaskas ir Damasko galva Rasin; dar šešios dešimtys penkeri metai, ir Efraimas liausis buvęs tauta. ⁹ Efraimo galva tebuna Samarija ir Samarijos galva Romelijo sunus. Jei jūs netikite, jūs neišliksite.

¹⁰ Viešpats dar daugiau kalbėjo ir sakė: ¹¹ Prašyk sau Viešpatį, savo Dievą, ženklą ar tai gilybėse

stancijų knatų galų. Priešai vadinami čia su didžiausiu paniekinimu smilkstanciais nuodeguliais (ebr. t.); daugiausia jie dar gali būti truputį įkyrus kaip tebesmilkstas, bet jau arti užgesimo nuodegulis; tikro gi karės gaisro iš jų nereikia bijoti. — *Rasino ir Romelijo...* Syrijos karalius visur išvardijamas pirmoje vietoje kaipto stipresnis. Izraelio karalius vadinamas su paniekinimu Romelijo sunumi, kurs visai buvo nežinomas, todėl negalėjo palikti savo sunui jokių teisių apimti karalių sostą, juo labiau kad Dievas pripažįsta Izraelyje tik valdovus iš Dovidų namų. — (6) *Pažadinkime...* įvarykime jam baimės, arba bukime jam įkyrus (ebr. t.). Akazo priešai nori sau užkovoti Dievo tėvainystę ir vietoje Dievo paskirtosios giminės Judo tarpe, lyg tyčiodamies iš Dievo ir jo šventos buveinės, nori padėti įgyti viešpatavimo neturinčiam jokios teisės prašaliečiui Tabeėlio sunui. — *Taip neįvyks...* Dievas neleis, kad Syrijos pagonis ir pusiau pagonis iš Efraimo sugriautų jo paties karalystę be jo valios. — (8) *Syrijos galva tebuna...* Damaskas yra ir bus tik Syrijos karalystės sostinė; jis neužvaduos Judo karalystei Jeruzalės. Taippat Rasinas karaliaus tik Damasko, bet ne Jeruzalėje. — *Dar šešios dešimtys penkeri metai...* Efraimui.

kurs padarė sutartį su pagonimis, kad užkariautu Judą, skelbiama visiškas išardymas. Kalbama gi čia ne apie įvykusį po keliolikos metų paėmimą Samarijos ir Izraelio karalystės išgriovimą 720 m., bet apie tą atsitikimą, kada Efraimas turėjo liautis buvęs tauta, todėl tikriausiai apie galutiną iškėlimą Izraelio liekanų, liepiant Asrijos karaliui Asarhaddonui, ir jų išskirstymą po visas šalis 20. Judo karaliaus Manaso metais (Plg. 4 Kar. 17, 14; Ezdr. 4, 1...). — (9) *Efraimo galva...* Samarija lygiai kaip ir Damaskas nebus Judo karalystės sostinė. — *Jei jūs netikite...* Toje sunkioje ištyrimo valandoje Judas turi parodyti savo tikėjimą. Jiems duodama perspėjimas, kad jei nesirems Viešpačiu, bet tik savo rankų stiprybe, susilauks tokio pat likimo kaip ir Efraimas. Ebr. t. gražus žaidimas panašiai skambančiais žodžiais: *'im lo' tha'aminu, ki lo' the'ameru.*

(10) *Viešpats dar...* Akazas priėmė pranašo žodžius šaltu tylėjimu; jie tik paerzino jo netikėjimą; bet Dievo malonė nori jam dabar suteikti įrankį (stebuklą), kurs paliestu jo viršūninius jausmus ir taip galingai veiktu į jo vidurinį žmogų. Todėl Dievas dar jam kalba per savo pranašą. — (11) *Prašyk sau...* Dievas nori patraukti į save Akazą, kurs taip

fundum inferni, sive in excelsum supra. ¹² Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum. ¹³ Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo? ¹⁴ Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium,

apačioje, ar tai augštybėse viršuje. ¹² Akazas atsakė: Aš neprašysiu ir negundysiu Viešpaties. ¹³ Tuomet jis tarė: Taigi, klausykites Dovidो namai. Argi jums maža būti įkyriems žmonėms, kad jūs esate įkyrūs ir mano Dievui? ¹⁴ Todėl pats Viešpats duos jums ženklą. Štai mergaitė pradės ir pagimdys sunų, ir jis bus vadina-

uoliai rūpinosi patirti ateitį per dievačius. Jis vėl žada padėti ir nori duoti karaliui paliečiamą savo galybės ženklą, kurs turi būti visai tikras uždas ateičiai. Tas neabejotinas Viešpaties visagalybės ženklas bus stebuklas. Išsirinkti stebuklą paliekama pačiam karaliui. — *Savo Dievą.* Taip primenama begalinis Dievo gerumas, kurs teikiasi būti net Akazo Dievu. — *Gilybėse...*: mirusiųjų buveinės srityse. — *Augštybėse...*: oro ir dangaus srityse. Karaliui duodama pilniausi laisvė rinktis, kad taip jis būtų geriaus įtikrintas. — (12) *Aš neprašysiu...* Akazas dengiasi veidmainišku nuolankumu ir slepia savo netikėjimą po įstatymo žodžiais: Negundysiu Viešpaties, savo Dievo (Atk. 6, 16). Bet gundo Dievą kas abejoja, ar Dievas pasirodys esąs ištikimas, arba kas per daug išdrįsęs daugiaus reikalauja, kaip kad valia laukti, žiurint Dievo įstatymo ir apreiškimo. Saikas pasitikėjimo Dievu jo žadėjimai. — (13) *Dovido namai.* Akazas stumia nuo savęs šalin ne tik pranašą, bet taip pat patį Dievą. Tas netikėjimas vargina Dievą, laužo jo kantrumą. Dievas savo ištikimybę laidavo, kad jis suteiksias pagalbos Dovidо namams, dabar gi ta pagalba atstumiami. Susijudinęs pranašas pradeda kalbėti karštesniais žodžiais ne tik karaliui, bet visiems su juo buvusiems karališkosios giminės (Dievo žadėjimų nešėjos) kunigaikščiams. — (14) *Pats Viešpats...*: duos tikrą stebuklą, tinkantį tai nepaprastai aplinkybei, stebuklą, kad Dovidо namai nežus kaipo piktų neprietelių užmanymo auka, kad iš jų turi kilti pats Mesijas. Taigi, jau iš šitų pirmųjų 14. e. žodžių aišku, kad toliaus minimas pradėjimas ir pagimdynas sunaus bus tikrai stebuklingas. — *Mergaitė.* Paprastai mergaitė ebr. vadinasi *bethulah*, čionai gi pavartota kitas žodis: *'almah*, ir tai su artikulu

ha'almah, ta mergaitė. Kaip patėmija šv. Jonas Auks. tuo artikulu parodoma, kad čia kalbama apie žinomą asmenį, apie vienatinę mergaitę. Svarbiausis šitoje pranašystėje žodis *'almah* reiškia ir gali reikšti tik jauną mergaitę, gimdantią visai stebuklingu būdu, be mažiausio pažeidimo jos mergystės. Kad taip reikia suprasti žodis *'almah* pasirodo visų pirma iš tikriausio šv. Mato (1, 18—23) ir šv. Luko (1, 26—35) aiškinimo, anot kurio Izaijo pranašystė apie mergaitę įvykusi, kada pagimdė sunų Nekalčiaus Mergaitė Marija musų Viešpaties Jėzaus Kristaus Motina. Taip pat suprato tą žodį nuolatinis Bažnyčios padavimas, kurį randame aiškiai išreikštą jau pas seniausius šv. tėvus ir rašytojus, pas šv. Justiną, pas Origeną, šv. Ireniejų, šv. Joną Auksab. šv. Augustiną ir k. Žydų synagoga per ilgus amžius tikėjo, kad Išganytojo motina bus visai nesutepta, ir tie žydai, kurie atmėta tikėjimą apie Mesijo motinos mergystę, atmėta savo tėvų tikėjimą ir savo seniausį padavimą. Aleksandrijiečių vertimo autorius neabejojo žodį *'almah* išreikšti graikišku *παρθένος*, kurs sakomas tik apie mergaitę griežtoje to žodžio prasmėje. Toje pat prasmėje žodis *'almah* vartojamas ir kitose šv. Rašto vietose (plg. 24, 43; Iš. 2, 8; Ps. 67, 26; Pat. 30, 18—20; Giesm. 1, 3; 6, 8). Tą pat patvirtina žodžio *'almah* etymologija, nes, kaip sako šv. Hieronimas, jo šaknis esanti *'alam*, slėpti; todėl *'almah*, žiurint žodykilmės, reiškianti paslėptoji, uždarytoji, t. y. užrakinta ir neprieinama dukrė, kaip koks šventas dalykas, į kurį nevalia prisiartinti. — *Pradės ir pagimdynas.* Tie žodžiai patvirtina, kas aug. pasakytą apie mergaitę; ypač tai aišku iš ebr. t.: mergaitė neščia ir gimdanti; taigi, budama neščia, ji pasilieka mergaitė ir gimdydama bus taip pat

et vocabitur nomen ejus Emmanuel. ¹⁵ Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum, et eligere bonum. ¹⁶ Quia antequam sciat puer reprobare malum, et eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris a facie duorum regum suorum.

¹⁷ Adducet Dominus super te, et super populum tuum, et super domum patris tui dies, qui non venerunt a diebus separationis

mas vardu Emanuelis. ¹⁵ Jis valgys sviesto ir medaus, taip kad mokės atmesti, kas pikta, ir išsirinkti, kas gera. ¹⁶ Nes anksčiaus nekaip vaikas mokės atmesti, kas pikta, ir išsirinkti, kas gera, šalis, kurios tu bodies dėlei dviejų jos karalių, bus palikta.

¹⁷ Viešpats atves ant tavęs, ant tavo tautos ir ant tavo tėvo namų per asyrijiečių karalių dienų, kokių nėra atėję nuo dienų persiskyrimo

mergaitė. — *Ir jis bus vadinamas...* Ebr. t.: ir ji pramins jį vardu 'Immanu'El. Vardo paskyrimas kūdikiui paprastai tėvo dalykas, čia bus padarytas motinos. Duoti vardą arba praminti vardu dar nereiškia, kad kūdikis ištikrųjų tuo vardu bus vadinamas, bet kad jam nuosavas privalusmas, tuo vardu išreikštas. — *Emanuelis*. Ebr. 'Immanu'El, su mumis Dievas. Taigi, tas vardas reiškia artimiausį susivienijimą dieviškosios ir žmogiškos prigimties, Dievo gyvenimą mūsų tarpe ir padarymą iš žmonių giminės Dievo nuosavybės. Emanuelio vardas atsikartoja toliaus 8, 10: asyrijiečiai žus, nes užpuola Emanuelio šalį, taip pat ir visos Dievui priešingos galybės; taip pat 9, 6, kame jis įvaizdinamas kaipo ramybės kuni-gaikštis ir savo neprietelių nugalėtojas; todėl aišku, kad Emanuelis tai Mesijas. — (15) *Jis valgys sviesto* (ebr. t.: grietienės) ir... Nors pavojus, kurs dabar gresia Judo karalystei, bus prašalintas, bet žadamas išgelbėjimas per Emanuelį nepaliuosuos jos nuo laikinio sunaikinimo. Sviestas ir medus čia to sunaikinimo simboliai, kaip pasirodo iš 21. ir 22. e. Šaliai esant neprietelių sunaikintai ir žemdirbystei sulaikytai, išlikusieji po savo tautos nelaimių žydai nieko kito neturės valgyti, kaip tik tai, ką savaime duoda pati gamta, neskaitlingų bandų pieno ir laukinio medaus, kurio apšiai yra Palestinoje. Emanuelis čia įsivaizdinama gyvenas jų tarpe ir kenčias draug su jais stoka. — *Taip kad mokės...* Ebr. t. gali reikšti: anksčiaus nekaip mokės. Pranašas čia tikriausiai nori aptarti laiką, kuriame jo vientaučiai bus išliuosuoti nuo pavojaus. — *Atmesti, kas...* Taip nurodoma laikas, kada vaikas ateina į proto metus. Plg. Atk. 1, 39. Taigi, pranašytės dalis apie

Rasino ir Pakėės sumanymų sugriovimą turėjo įvykti ne daugiau kaip keletui metų pralinkus: (16) *Šalis, kurios tu...* Ebr. t.: šalis, kurios du karaliu daro tau pasibaisėjimo, bus sunaikinta, t. y. Syrijos ir Efraimo karalystė bus trumpu laiku sunaikinta. Vz. 4 Kar. 15, 29; 16, 9. — Griežto nurodymo, kokio laiku įvyks atskiros pranašytės dalys, tikros kronologijos, kaip pasirodo iš geresnio įsiskaitymo į žodžius, nėra. Businus atsitikimus Izaijas mato pranašiniame regėjime; ties jo dvasios akimis stovi du vaizdu: Judo karalystės išliuosavimas sunaikinimu Syrijos ir Efraimo, draug ir stebuklingas kūdikis, Emanuelis, kurs maitinasi grietine ir medum. Abudu vaizdu pranašas stato greta. Aš dar nematau, kad kūdikis būtų jau atėjęs į proto metus, ir matau, kad jau sunaikinta anų dviejų karalių šalis. Tai tik psichologinis sugretinimas. — Stebuklingas kūdikio gimimas, nors jis turėjo būti tik šimtmečiams pralinkus, buvo tikras "ženklas" Akazui ir jo tautai dabartinės sąlygose, nes jis skelbė, kad Viešpats neužmiršo savo senų pažadėjimų, su kuriais artimiausiai buvo surišta išlaikymas Dovo giminės ir teokartinės tautos. Stebuklingas gimimo budas labai tiko tam, kad nuramintu žydus jų dabartiniame pavojuje, primindamas begalinę galybę jų Dievo, suvienijančio net negalimus suvienyti prigimtyje dalykus; nes toks gimdymas juk didesnis buvo stebuklas nekaip syry ir izraelitų kariuomenės sunaikinimas.

(17) *Per asyrijiečių karalių*. Anot ebr. t.: Viešpats atves... dienų, kokių... su Judu, asyrijiečių karaliumi, t. y. Viešpaties atvestos nelaimių dienos bus asyrijiečių karalius. Karaliai, kurių Akazas bijo, jam nepakenks, iš kur gi jis laukia pagalbos ir iš kur jam jos po

Ephraim a Juda cum rege Assyriorum. ¹⁸ Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, et api, quæ est in terra Assur, ¹⁹ et venient, et requiescent omnes in torrentibus vallium, et in cavernis petrarum, et in omnibus frutetis, et in universis foraminibus. ²⁰ In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput et pilos pedum, et barbam universam. ²¹ Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, et duas oves, ²² et præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim et mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ. ²³ Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites, mille argenteis, inspinas et in vepres erunt. ²⁴ Cum sagittis et arcu ingredientur illuc: vepres enim et spinæ erunt in universa terra. ²⁵ Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur,

Efraimo su Judu. ¹⁸ Tą dieną atsitiks: Viešpats švilpterės musei, esančiai Aigypso upių gale, ir bitei, kuri yra Asuro žemėje, ¹⁹ ir jos ateis ir visos nusileis slėnių upeliuose, į uolų plyšius, ant visų krūmų ir į visas skyles. ²⁰ Tą dieną Viešpats nuskus pasisamdytu skustuvu su tais, kurie yra anapus upės, su asyrijiečių karaliaumi, galvą, kojų plaukus ir visą barzdą. ²¹ Tą dieną atsitiks, kad žmogus laikys karvę ir dvi avi ²² ir dėlei pieno apstybės valgys sviesto; nes sviesto ir medaus valgys kiekvienas, kurs bus pasilikęs šalyje. ²³ Tą dieną atsitiks, kad vieta, kame buvo tukstantis vynmedžių, vertų tukstantį sidabrinį, pavirs erskėtynu ir usynu. ²⁴ Tenai bus įeinama su vilyčiomis ir su kilpiniu, nes usnis ir erskėčiai bus visoje šalyje. ²⁵ Visi kalnai, kurie paprastai buvo kapliu apkapojami, nebeбайдys erskėčiais ir usnimis;

Syrijos ir Efraimo nugalėjimo dalimi suteikiama, kaip tik išten jam ateina tikra nelaimė. Tik tikėjimas gali sulaukyti tą teismą, kaip kad ištikrųjų atsitiko, viešpataujant Ezeikiui. Plg. 2 Kron. 28, 20... — (18) *Švilpterės*. Viešpats didžiausiu lengvumu atves savo keršto įrankius; jam bus gana duoti mažiausi ženklai, ir tuojau visa įvyks. Aigyptiečiai palyginami su musių spiečiumi, nes Aigypse visuomet buvo begalinė daugybė musių; asyrijiečiai, galingesni, su bičių spiečiumi, kurių daug yra ne tik pačioje Asyrijoje, bet ir kitose šalyse aplinkui. Asyrija (Kaldėja) varžosi su Aigypu dėl viešpatavimo vakarinėje Azijoje; Judo karalystė, savo vieta svarbi abiem besivaržančiom valstybėm, darosi nuo dabar nesutikimo obuolys iki Jeruzalės paėmimui Nabukodonosoro dienose. Pasaulinių galybių pašaukimas yra nuplakti Judą už jo netikėjimą ir jo pasitikėjimą žmonėmis. — *Upių gale*. Turima omenyje Nilas su daugybe jo dėltos kanalų. — (19) *Nusileis...* Ebr. t.: nusileidžia slaitų slėniuose... ant visų erskėtyną ir ganyklų.

— (20) *Nuskus...* Nuskusti kam nors gražiausį kuno papuošalą plaukus, barzdą buvo tai rytų šalyse vienas iš didžiausių išniekinimų. — *Pasisamdytu skustuvu*. Aliuzija į Akazo dovanas asyrijiečiams, kuriomis jis manė nusipirkti jų palankumą; ištikrųjų atsitiko, kad tomis gausiomis dovanomis Akazas pasisamdė ir apmokėjo savo sunaikintoją (plg. 4 Kar. 16, 7. 8). — *Anapus upės*: anapus Euprato. — (21) *Karvę...* Praretėje šalies gyventojai nebeapdirbs žemės, neturės duonos, vyno ir kitų žemės vaisių; jiems bus likę menkų bandų; bet šaliai pavirtus tyruma bus daug ganyklų ir neskaitylingos karvės duos daug pieno. — (23) *Tukstantį sidabrinį*. Sidabrinis (sykliš) buvo vertas apie 2,85 frankų. Tokią kainą mokėdavo už labai gerą vynuogyną. — (24) *Su vilyčiomis...* Šalies sunaikinime atsiras labai daug laukinių žvėrių, taip kad einant į vynuogyną, reikės pasiimti su savim ginklų, net bus galima tenai medžioti (plg. 4 Kar. 17, 25. 26). — (25) *Visi kalnai...* Seniaus gindavo igyventas žemės vietas nuo piktžolių; ateityje niekas tuo nebesirūpins.

non veniet illuc terror spinarum et veprium et erit in pascua bovis, et in conculcationem pecoris.

Caput VIII. ¹ Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, cito prædare. ² Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachie: ³ et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari. ⁴ Quia antiquam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, et spolia Samarie coram rege Assyriorum.

jie bus ganyklos galvijams ir bus gyvulių mindomi.

8. perskyrimas. ¹ Viešpats man tarė: Ink sau didelę knygą ir rašyk joje žmogaus rašykle: Greitai ink grobį, skubinkis plėšti. ² Aš pasiemiau sau ištikimų liudytojų, kunigą Uriją ir Barakijo sunų Zakariją. ³ Po to aš prisiartinau į pranašę, ir ji pradėjo ir pagimdė sunų. Viešpats gi man tarė: Pranink ji vardu: Greitai ink grobį, skubinkis plėšti. ⁴ Nes anksčiaus nekaip vaikas mokės šaukti savo tėvą ir savo motiną, Damasko turtai ir Samarijos išplėšos bus nuneštos Asyrijos karaliaus akyvaizdon.

b) *Paguodos, kokių Emanuelis suteiks savo ištikimiems prieteliams.*

⁵ Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens: ⁶ Pro eo quod

⁵ Viešpats dar daugiaus man kalbėjo sakydamas: ⁶ Už tatau kad

(8, 1) *Viešpats man tarė:* neilgai trukus po pranašystės apie Emanuelio gimimą. Plg. su 7, 14. Ten aprašoma Emanuelio pradėjimas, čia pradėjimas ir gimimas Izaijo sunaus. Abiejose vietose kalbama apie pradėjimą sunaus, tačiau aprašymo skirtumas juo geriaus kelia aikštėn tai, kas dieviška 7, 14. Tenai kalbama apie Dovo do namams dėlei jų duotą ženklą (7, 19), čia apie ženklą tautai. Ten nėra paminėta tėvo, tik mergaitė pradedanti ir gimdanti, čia išvardijama paprastas gimdymo veiksmas ir aiškiai minima tėvas. Didis taip pat skirtumas ir varde, taip kad pranašas nurodo pabrėždamas kitą dalykų tvarką ir kitokius atsitikimus. — *Knygą.* Ebr. t.: lentele. Lenteles didumas turi atkreipti į save žmonių akis. — *Žmogaus rašykle:* paprastu raštu, kurs lengva visiems skaityti. — *Greitai...* Ebr.: *Maher šalal chaš baz.* Tas parašas turi pamokinti ir būti ženklas, kad Dievas apreiškė ateitį. Jis paaiškinamas 3. ir 4. e. — (2) *Aš pasiemiau...* Ir jie turi patvirtinti, kad dalykas buvo apskelbtas anksčiaus nekaip jis įvyko. Liudytojais pranašas ima žmones, kurių žodžiams visi tikės. — *Kunigą Uriją:* rasi tą patį, kurs

vėliaus padėjo Akazui įvykdyti jo stabmeldiškus užmanymus. Plg. 4 Kar. 16, 10... — *Zakariją:* ne tokį pat vardą turėjusį mažesnę pranašą, kurs gyvena keliais šimtmečiais vėliaus, bet be abejonės tą Zakariją, kurs šventai veikė, karaliaujant Ezekijui (2 Kron. 29, 13). (3) *Į pranašę.* Tuo vardu Izaijas vadina savo žmoną, rasi dėlto kad ir ji buvo gavusi Dievo apreiškimų. — *Greitai ink...* Ebr. visai taip pat kaip 1. e. *Maher šalal chaš baz.* Ir antras Izaijo sunus lygiai kaip pirmas (plg. 7, 3) turėjo būti gyvas symbolis ateičiai. — (4) *Mokės šaukti...* Anot ebr. t.: šaukti: Mano tėve ir mano motina, t. y. ištars žodžius, kuriais vaikai paprastai pradeda kalbėti, jau baigiantis pirmiems savo amžio metams. — *Damasko turtai...* Asyrijos karalius Teglai-palasaras ištikrųjų užkariavo Damaską ir Syriją ir atėmė iš Samarijos karaliaus visą jo šalies plotą anapus Jordano ir dalį šiaurės. Plg. 4 Kar. 15, 29; 16, 9.

8, 5—9, 7. Naujame pranašiniame pamoksle Izaijas plačiau išreiškia tai, kas pasakyta augščiaus duotame. Visu-pirma jis aprašo artimą ir baisų asyrijie-

abjecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, et assumpsit magis Rasin, et filium Romeliæ: ⁷ propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes et multas, regem Assyriorum, et omnem gloriam ejus: et ascendet super omnes rivos ejus, et fluet super uni-
versas ripas ejus, ⁸ et ibit per Judam, inundans, et transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ o Emmanuel.

⁹ Congregamini populi, et vincimini, et audite universæ procule terræ: confortamini et vincimini, accingite vos et vincimini: ¹⁰ inite consilium, et dissipabitur: loquimini verbum et non fiet: quia

šita tauta atmetė tyliai tekanti Siloės vandenį ir velyk išsirinko Rasiną ir Romelijos sunų, ⁷ todėl štai Viešpats atves ant jų galingų ir daug upės vandenų, asyrijiečių karalių su visa jo garbe; jis užeis ant visų jo upelių ir išsilies ant visų jo krantų, ⁸ ir tekės per Judą patvindamas ir apipildamas, taip kad sieks iki kaklui. Ištiesiais savo sparnais jis apdengs tavo šalies platybę, o Emanueli!

⁹ Susirinkkite, tautos, ir bukite nugalėtos! Išgirskite visos tolimos šalys, surinkkite savo jiegas ir bukite nugalėtos; susijuoskite ir bukite nugalėtos! ¹⁰ Tarkitės, ir jūsų sumanymas bus nieku pa-

čių užpludimą ant Judo karalystės (8, 5—8), sako kad Emanuelis bus žydams gelbėtojas, bet draug ir pasipiktinimo akmuo (8, 9—16), įrodinėja reikalingumą klausyti įstatymo ir vengti prietarų (8, 17—22) ir aprašinėja Emanuelio karaliavimą (9, 1—7).

(6) *Tauta*: visų pirma; dešimts Izraelio giminių; bet kas čia pranašo sakoma, tinka taip pat Judo karalystės gyventojams. — *Siloės vandenį*. Siloės (ebr. *šiloach*) šaltinis Jeruzalės pietryčiuose gauna vandens iš tvenkinių, iškalų uoloje po senosios bažnyčios vieta. Jo vanduo teka tyliai, rodosi visai menkas, palygintas su Syrijos upėmis Abana ir Parparu, Efraimo Jordanu, ypač gi Eupratu ir Tigriu. Bet savo vieta Siloės vanduo buvo iš Dievo šventyklos einančių palaiminimų simbolis ir savo tylumu vaizdas teokratinės Dovo namų karalystės (plg. Jer. 17, 13). Atpuolimas nuo jos yra draug atpuolimas nuo tikrojo amžino gyvenimo šaltinio, nuo Mesijo. Taigi, Viešpats čia peikia pamatinę Izraelio nuodėmę, atitraukimą nuo jo paskirtų karališkų namų, kurių vietoje jie pasidavė svetimtaučiu, paprasto žmogaus be Dievo pašaukimo sunui. — *Velyk išsirinko*... Anot ebr. t.: ir džiaugiasi su Rasinu ir su Romelijos sunumi. — (7) *Upės*: Euprato. — Galinga, sriauni upė čia vaizdas naiki-

nančios, nusigrįžusios nuo Dievo ir todėl praeikimą nešančios pasaulinės galybės, kurią čia atstovauja Asuras. Tame upės potvinyje Izraelis, kurs susidėjo su Dievui priešinga pasauline galybe, visai žus; Judas gi gaus daug kentėti; todėl tas potvynys yra tarsi įžanga ir prirengimas ir Judui, kurs taip pat niekindamas tylų Siloės vandenį kreipiasi į didžią upę, į Asurą. — (8) *Sieks iki kaklui*: todėl pavojus visai nuskeisti bus labai didelis. — *Ištiesiais sparnais*. Tai vaizdas išsiliejančio iš upės krantų vandens ir apsemiančio jos apylinkes. — *Emanueli*! Karštai šaukiamasi į žadėtąjį gelbėtoją (7, 14). kad gavus iš jo pagalbos. Jis tikras šalies valdovas, todėl Viešpats. Izaijas jį vėl mato tarsi jau gyvenantį savo tautos tarpe.

(9. 10) *Susirinkkite*... Trumpais žodžiais čia išreikšta graži nugalėjimo giesmė, kurioje galima rasti visą pasaulio istoriją su jos giliausiu pamatu, so jos dieviška reikšme ir vadovavimu. Kilnią tų dviejų e. mintį Izaijas plačiaus išreiškia 13—27. e. Laipsniuodamas jis čia įvaizdina sušaukimą visų fizinių galybių: Susirinkkite, surinkkite savo jiegas, susijuoskite (apsijuoskite kalavijais), — ir kiekvienam pakvietimui atsako nugalėjimo šauksmas: Bukite nugalėti! Suvienykite su fizine jiega visa

nobiscum Deus. ¹¹ Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus, dicens: ¹² Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: et timorem ejus ne timeatis, neque paveatis. ¹³ Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, et ipse terror vester. ¹⁴ Et erit vobis in sanctificationem. In lapidem autem offensionis, et in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum et in ruinam habitantibus Jerusalem. ¹⁵ Et offendent ex eis plurimi, et cadent, et conterentur, et irrentur, et capientur. ¹⁶ Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

¹⁷ Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Jacob, et præstolabor eum. ¹⁸ Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi

verstas; sakykite nutarimą, ir jis neįvyks, nes su mumis Dievas. ¹¹ Nes štai ką Viešpats man kalbėjo, kuomet stipria ranka mane perspėjo neeiti šitos tautos keliu, tardamas: ¹² Nesakykite: Suokalb! nes visa, ką šita tauta kalba, yra suokalb!; nebijokite, ko ji bijo, ir neišsigąskite! ¹³ Kareivijų Viešpatį, jį laikykite šventu; jis teesie jūsų baimė, ir jis tebuna jūsų išgąstis! ¹⁴ Tuomet jis bus jums pašventinimas, užsigavimo gi akmuo ir pasipiktinimo uola abejiems Izraelio namams, kilpa ir žuvinas Jeruzalės gyventojams. ¹⁵ Labai daug iš jų užsigaus, puls, bus sutrinti, išpainios ir bus sugauti. ¹⁶ Surišk liudijimą, užženklink įstatymą mano mokytinių tarpe.

¹⁷ Bet aš pasitikėsiu Viešpačiu, kurs paslėpė savo veidą nuo Jokubo namų, ir jo lauksiu. ¹⁸ Štai aš ir mano vaikai, kuriuos man Vieš-

apsvarstymą, gudrumą ir žmogaus dvasios veiklumą, visą išradimo įiegą, sumaningumą ir energiją, visa turi nueiti niekais. Kodėl? Nes Emanuelis (ebr. t.), t. y. Dievas su mumis. Emanuelio šalyje kiekviena neprieteliška galybė turi žuti, iširti. — Daug tikros paguodos gali suteikti šitos vietos žodžiai mums katalikams netikinčiųjų ir klaidžiatikių persekiojimuose ir užsiuolimuose. Ebr. t. 9. e. prasideda taip: Labai pykkite, jūs, tautos, ir kriskite iš išgąsčio; rengkitės ir kriskite. — (11) *Stipria ranka mane...* Taip čia aprašoma vienas iš būdų Dievo įtekmės, kuria jis pastumia pranašą į tam tikrus veiksmus ir šnekas. — *Tautos keliu.* Tas kelias buvo pažymėtas per daug didele baimė pagonių ir Akazo įieskojimu pagalbos pas asyrijiečius. Jie žiurėjo į atsitikimus ne tikėjimo akimis. — (12) *Nesakykite...* Anot ebr. t.: nevadinkite išdavimu viso to, ką šita tauta sako esant išdavimą. — Taip Viešpats sako Izaijui ir kitiems tikriems pranašams savo garbintojams. Atsitikimuose, kuriuose tauta mato suokalbį, išdavimą, neprietelių karalių

sumanytą užpuoliną ant Dovidų namų, jie turi pažinti augštą Viešpaties ranką, kurs neprietelius siunčia kaip savo rykštę, ir neprivalo drebėti prieš uženantį pavojų. Plg. 4 Kar. 15, 37; 2 Kron. 28, 5. — (13) *Laikykite šventu...* pažinkite ir išpažinkite jį esant šventą ir todėl priimkite plakimus atgailos dvasia, tačiau pilnu pasitikėjimu, laikydamies Izraelio Šventojo žadėjimų. — (14) *Abejiems...* Judo ir Samarijos karalystėms. Plg. Lk. 2, 34; Rom. 9, 32; 1 Pet. 2, 6. 8. — (16) *Surišk...* Ištikimų Viešpaties garbintojų akyvaizdoje pranašas turi antspaudu užženklini Dievo liudijimą apie ateitį, kad ištikimųjų burs turētu vedančią juos žvaigždę ateinančiuose sielvartuose ir raktą ateičiai suprasti. Plg. Dan. 12, 4; 8, 26.

(17) *Bet aš pasitikėsiu...* Dievobaimingieji draug su Izaiju turi laikytis tikėjimo, ištvermingai ir su išsiilgimu laukti, kad Viešpats, kurs kokiam laikui atėmė savo veido šviesą, savo malonę iš nuodėmingos tautos, budamas ištikimas savo žadėjimuose vėl apsigriš į Jokubo namus. — (18) *Aš ir...* Tie trys asmenys,

Dominus in signum, et in portentum Israel a Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.
¹⁹ Et cum dixerint ad vos: Quærite a pythonibus, et a divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus a Deo suo requireret pro vivis a mortuis?
²⁰ Ad legem magis, et ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.
²¹ Et transibit per eam, corruet, et esuriet: et cum esurierit, irascetur, et maledicet regi suc, et Deo suo, et suspiciet sursum.
²² Et ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebræ, dissolutio et angustia, et caligo persequens, et non poterit avolare de angustia sua.

Caput IX. ¹ Primo tempore alleviata est Terra Zabulon, et Terra Nephthali: et novissimo aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ Gentium. ² Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta

pats davė, esame ženklas ir perspėjimas Izraeliui nuo kareivijų Viešpaties, kurs gyvena Siono kalne. ¹⁹ Kuomet jie mums sako: Klauskitės žynius ir raganius, kurie murma savo žavėjimuose; argi ne savo Dievą turi klaustis tauta, argi mirusius dėlei gyvųjų? ²⁰ Velyk į įstatymą ir į liudijimą! Jei jie nesilaiko šito žodžio, jiems nešvies rytmečio šviesa. ²¹ Jie klaidžios šalyje, sukniubs ir alks; išalkę jie pyks ir keiks savo karalių ir savo Dievą. ²² Jie pažvelgs augšty ²² ir pasižiūrės į žemę, bet štai sielvartas ir tamsybė, sunaikinimas ir suspaudimas ir besivejās tamsus debesis, ir jie negalės išskristi iš savo suspaudimo.

9. perskyrimas. ¹ Senesniais laikais Zabulono žemė ir Neftalio žemė buvo paniekinta, bet paskučiausiam laike labai pagerbta jūros kelias anapus Jordano pagonių Galiliejoje. ² Tauta, kuri vaikščiojo tamsybėje, išvydo didelę šviesą; mirties uksmės šalies gyven-

Izaijas (Viešpaties išgelbėjimas) ir du jo sunu, Liekanos sugrįs ir Greitai imk grobį, skubinkis plėšti, gyvi Dievo užmanymų liudytojai. — (19) Kuomet jie: suklydusieji, atsitolinusieji nuo Viešpaties žydai. — Žynius. Anot ebr. t.: nekromantus. — Kurie murma... Anot ebr. t.: kurie čypsi ir snibžda. — Argi mirusius...: argi galima mirusių užkeikimais įieškoti pas juos patarties ir pagalbos gyviesiems. — (20) Velyk į...: pripažinkite velyk pranašų pamokymą ir Viešpaties įstatymą kaip jo pasielgimo santiesinį. — (21. 22) Jie klaidžios.. Aprašoma kentėjimų naktis be vilties netikintiems. Negalėdami sau padėti jie keikia savo nelaimėje visa, kas žmonėms šventa, visą dieviškąją ir žmogiškąją tvarką.

(9, 1) Senesniais laikais: palyginant su Mesijo laiku, apie kurio palaiminimus pranašas, pats gyvendamas tais senesniais laikais, tuojau kalbės. — Zabulono:

Penkiais vardais: Zabulono žemė, Neftalio žemė, jūros kelias, anapus Jordano, pagonių Galiliejoje, vadinama visa šiaurinė Palestina, kaip šiaupus taip ir anapus Jordano. Visa ta šalis turėjo ypač daug kentėti nuo asyrijiečių užpuolimų; taigi, jai žadama taip pat ypatingų Mesijo palaiminimų, kuriais bus atsilyginta už nelaimes... — (2) Tamsybėje: nelaimių tamsybėje. — Mirties uksmės šalies: mirusiųjų buveinėje, kuri yra ypač tamsi vieta. — Kaip kitados Dievas yra padaręs, kad iš tamsybių užtekėtų šviesa, taip tirštoje nelaimių tamsybėje, prie kurių dar prisideda dvasinio ir dorinio skurdo mirties uksmė, turėjo sužibti mesijinė šviesa. Didelė šviesa yra tai pilnas išsivystymas aušros šviesos, kurią pranašas jau žadėjo (8, 20) tikintiems kaip viltį, tai stovis, kurį atves Emanuelis. Pats Emanuelis ta šviesa (42, 6; 49, 6; 60, 1—3). Šv. Mato evangelijoje (4, 13...) tie Izaijo žodžiai

est eis. ³ Multiplicasti gentem, et non magnificasti lätitiam. Lätabuntur coram te, sicut qui lätantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia. ⁴ Jugum enim oneris ejus, et virgam humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti sicut in die Madian. ⁵ Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, et vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, et cibus ignis. ⁶ Parvulus enim Natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus: et vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consili-

tojams užtekęjo šviesa. ³ Tu padauginai tautą ir nepadauginai linksmybės; bet dabar jė linksminsis tavo akyvaizdoje, kaip linksminamasi pjutyje, kaip džiaugiasi nugalėtojai, paėmę grobį, kuomet dalina išplėšas. ⁴ Nes slėgusį ją jungą, jo nugaros rykštę ir jo pristovo lazda tu sulaužei, kaip Madiano dienoje. ⁵ Nes kiekvienas varu ir sumišime paimtas grobis ir krauju aptaškytas drabužis bus tuomet sudegintas ir bus ugnies maistas. ⁶ Nes mums GIMĖ KUDIKIS ir mums duota sunus, ir jo viešpatavimas padėtas ant jo peties; jis bus vardu: Stebėtinas,

tiesiog aiškinami apie Jėzų Kristų, kurs atnešė skaisčiausios šviesos Galiliejos gyventojams, kuomet išsirinko Kaparnaumą kaip savo pamokslų vietą. Taippat apie Mesiją suprato tuos žodžius žydų talmudas. — (3) *Ir nepadidinai linksmybės.* Anot ebr. t. *qeri*: ir padidina jai linksmybę. Toks skaitymas labiau rišasi su kontekstu. Vulgatoje, kurioje sekama ebr. t. *k'thib*, norėta labiau pabrėžti skirtumas tarp mesijinio ir senesnių laikų; lyg-kad būtų pasakyta: seniaus ir puikiausieji nugalėjimai nebuvę liوسي nuo liudesio; visai kitaip bus karalystėje, kurią turi gauti Kristus. — *Tavo akyvaizdoje.* Jų laimė bus tikrai šventa; ji pareina nuo buvimo jų tarpe Viešpaties. — *Pjutyje...* Pjutes ir nugalėjimo vaizdas pažymi, kad anksčiaus buvo skurdas ir suspaudimas ir kad dabar yra gėrybių apstumas. Išigilinant į tų žodžių prasmę, kaip gi didelė galima matyti juose tiesa! Mes įjauname, ką Išganytojas pasėjo ašarose ir kraujuje; mes dalinamės grobį, po to kaip jis kovojo taip sunkią kentėjimų kovą ir laimėjo apgalėjimą. — (4) *Nes...* Jungą, kurs lyg sunki našta gulėjo ant tautos, rykštę ir lazda, kuriomis svetimi baudžiaivos pristovai plakė tautą, Viešpats umai sulaužė kaip Gedeono laikais (Teis. 7). Kadangi tą jungą buvo atvedusi ant jų nuodėmė, tai šv. tėvai (Kyr.-Al. Jieron. Teod.) teisingai mato čia atvaizdintą šetono viešpatavimą nuodėmingam pasauliui, kolei Kristus neišmetė šio pasaulio kunigaikščio. —

(5) *Nes...* Ebr. t.: nes visoks kariaujančio šarvas ir krauju suteptas drabužis... — Mesijinė valymo ugnis sunaikins neprietelius, jų apgalėjimo ženklus ir jų prispaudimo liudytojus. Išnyks visi karės prietaisai, nes mesijinėje karalystėje viešpataus ramybė. — (6) *Nes.* Viešpatauja didžiausis džiaugsmas, kad sulaužyta jungas, kad apgalėjimas labai garbingas ir viso to šaltinis, kad tautai gimė Emanuelis. — *Jo viešpatavimas...* Emanuelis bus viso pasaulio karalius (plg. Ps. 71, 8...; Mik. 5, 3). Pasakyta, kad viešpatavimas ant jo peties arba dėlto, kad viešpatavimas nešiojamas ant pečių lyg našta, arba dėlto kad viešpatavimo ženklai, karališkas apsiaustas, skėptras dedami ant pečių. Išganytojo viešpatavimas rėmėsi jo kryžiumi, taigi išreikšta čia mintis gali būti pritaikinta ir tam kryžiui (Bazil. Kyr.-Al. Jieron.). — *Jis bus vardu.* Pasakoma penki Emanuelio vardai, kurių reikšmė jis įvykdė. *Jis Stebėtinas*, arba anot ebr. t.: stebuklas, nes visų didžių Dievo veikalo centras, tikras stebuklas, ypač savo įėjime į žmonių giminės tarpą. *Jis Patarėjas*: kurs duoda geriausių patarčių, nes jame suvienyti visi išminties turtai. *Jis Galingasis Dievas*. Taip vadinasi Viešpats Atk. 10, 17 ir taip vadina jį Jeremijas maldoje (32, 18). Ir pats Izaijas taip vadina Viešpatį (žem. 10, 21). *Jis Busimojo amžiaus Tėvas*: tėvas savo tautai ir tai per amžius. *Jis Ramybės Kunigaikštis*: jis platina savo karalystę ramybėje ir visur neša ramybės (plg.

arius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. ⁷ Multiplacabitur ejus imperium, et pacis non erit finis: super solium David, et super regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, et corroboret in judicio et justitia, amodo et usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

Patarėjas, Galingasis Dievas, Busimojo amžiaus Tėvas, Ramybės Kunigaikštis. ⁷ Jo viešpatavimas dauginsis, ir ramybei nebus galo; jis sėdės Dovidio soste ir jo karalystėje, kad ją sustiprintu ir paremtu teismu ir teisybe nuo dabar ir per amžius. Kareivijų Viešpaties uolumas tai padarys.

c) *Viešpaties ranka ištiesta prieš Efraimo karalystę.*

⁸ Verbum misit Dominus in Jacob, et cecidit in Israel. ⁹ Et sciet omnis populus Ephraim, et habitantes Samariam in superbia et magnitudine cordis dicentes: ¹⁰ Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus. ¹¹ Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum, et inimicos ejus in tumultum vertet: ¹² Syriam ab oriente, et Philistiim

⁸ Viešpats siuntė žodį prieš Jokubą, ir jis krinta ant Izraelio. ⁹ Tai patirs visa tauta, Efraimas ir Samarijos gyventojai, kurie puikybėje ir savo širdies išdidume sakė: ¹⁰ Plytos sugriuvo, bet mes atsisistatysime iš tašytų akmenų; jie nukirto laukinių fygų medžius, bet mes jų vietoje pasisodinsime kėdrų. ¹¹ Viešpats sukels prieš ją Rasino neprietelius ir jos priešus sujudins: ¹² Syriją iš rytų ir pili-

Lk. 2, 14; Jono. 14, 27). — (7) *Jo viešpatavimas...* Emanuelio karalystė bus visuotinė. Svarbiausi tos karalystės šulai teisės ir teisybė. Teisės, Dievo idėja apie žmoniją jos visokeriopuose atsinešimuose, turi būti ir bus vykdomos Mesijo karalystėje ir igys konkretinį pavidalą teisingume, pasidarys tiesa karalystės sąnariuose. — *Jis sėdės...*: taip kaip jau senai buvo žadėta (2 Kar. 7, 14... Plg. Lk. 1, 32). — *Nuo dabar...* Senosios Dievo karalystės tauta buvo už savo nuodėmes išvaryta ir nelaisvę ir sandora panaikinta, Mesijo karalystėje tai nebebus galima. Todėl nuo to laiko, kuomet Mesijas įeis į žmonių giminės tarpą ir amžinastyje, į kurią atidėta veiksmas ir užbaigimas, nebus ramybei galo. — *Uolumas tai padarys.* Tie užbaigos žodžiai parodo pilnybę galios, kurią Dievas turi įvykdymui to, kas augščiau pasakyta.

9, 8—10, 4. Efraimas bus nuplaktas už savo puikybę (9, 8—12); visi bus nubauti, nes visi nusidėjo (9, 13—17); patį šalies gyventojai užmušinės vieni kitus

(9, 18—21); ypatingas prakeikimas nedoriems tautos viršininkams (10, 1—4).

(8) *Siuntė žodį*: pranašystė, grasymas, kurs tikrai įvyks. — *Prieš Jokubą*: prieš dešimties giminių karalystę. Bet skelbiama čia nelaimė yra perspėjimas taip pat Judo karalystei, kuri kalta tokių pat nuodėmių kaip ir ana. — (10) *Plytos...*: asyrijiečiai išardė namus, pastatytus iš džiuvintų plytų, bet mes gana turtingi ir galingi, kad pasistatytumėm sau namų iš tašytų akmenų. Taip pat jie žada rąstus iš paprastų laukinių fygų medžių užvaduoti daug geresniais kėdriais rąstais. Tokio atkaklumo jausmai rasi buvo juose apsieiškę laike atsitikimų aprašytų 4 Kar. 15, 29. — (11) *Rasino neprietelius...* Asyrijiečiai nurodomi kaip neprieteliai Damasko karaliaus Rasino, kurs buvo Efraimo sąjungininkas, kad taip nurodžius Efraimui, jog iš tos sąjungos jam nebus naudos. Asyrijiečiai užkovojo Damaską, sunaikino šalį ir dalį gyventojų išsivedė į nelaisvę. Tuos Rasino neprietelius ir nugalėtojus Viešpats pažadins taip pat prieš Izraelį. — *Viso to nežiurint...* Plg. aug. 5, 25.

ab Occidente: et devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta:

¹³ et populus non est reversus ad percutientem se, et Dominum exercituum non inquisierunt. ¹⁴ Et disperdet Dominus ab Israel caput et caudam, incurvantem et refrenantem die una. ¹⁵ Longævus et honorabilis, ipse est caput: et propheta docens mendacium, ipse est cauda. ¹⁶ Et erunt, qui beatificant populum istum, seductos: et qui beatificantur, præcipitati, ¹⁷ propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus: et pupillorum ejus, et viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est et nequam, et universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

¹⁸ Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem et spinam vorabit: et succendet in densitate saltus, et convolvetur superbia fumi. ¹⁹ In ira Domini exercituum conturbata est terra, et erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parceret. ²⁰ Et de-

stymus iš vakarų, ir jie rys Izraelį visa burna. Viso to nežiurint, jo narsas nenusigrižo, ir jo ranka dar tebėra ištiesta.

¹³ Tauta nesigrižo į tą, kurs ją mušė, ir jie neįieškojo kareivijų Viešpaties. ¹⁴ Todėl Viešpats atskirs viena diena nuo Izraelio galvą ir uodegą, susilenkiantį ir liepiantį. ¹⁵ Kurie ilgaamžiai ir gerbiami, tie galva, pranašas gi, kurs mokina melo, tas uodega. ¹⁶ Ir tie, kurie skelbia šitą tautą esant laimingą, yra suvedžiotojai, ir kurie vadinami laimingais, krinta į prapultį. ¹⁷ Todėl Viešpats nesilinksmins jos jaunikaiciais ir nesigailės jos našlaičių ir našlių, nes visi veidmainiai ir niekam verti, ir kiekviena burna kalba paikybę. Viso to nežiurint jo narsas nenusigrižo, ir jo ranka dar tebėra ištiesta.

¹⁸ Nes bedievyستė dega kaip ugnis, ryja usnis ir erskėčius, dega miško tankumyne, ir kilsta augstyn sukdamos dumų šulas. ¹⁹ Kareivijų Viešpaties rustybe šalis išgąsdinta, ir tauta pasidarė kaip ugnies maištas; žmogus nepasigaili savo brolio. ²⁰ Pasukama dešinėn ir alkstama,

(13) *Jie neįieškojo...*: neįieškojo pagalbos maldoje, kuri yra sugrįžimo pradžia. — (14) *Galvą ir...*: Anot ebr. t.: galvą ir šaką, palmės šaką ir maldą, t. y. didžiūnus ir mažutėlius. — (16) *Ir tie, kurie...*: Anot ebr. t.: šitos tautos vadai pavirto į suvedžiotuos ir vedamieji... — (17) *Jos jaunikaiciais*: kaip kad darydavo kitados, kuomet jie eidavo Viešpaties kovų kovotų. — *Našlaičių ir...*: kuriuos jis paprastai imdavo ypatingon savo globon. Atk. 10, 18 ir. k. — *Kalba paikybę*. Taip šv. Rašte išsireiškia apie begėdiškus prasikaltimus, ypač gi apie paleistuvystę.

(18) *Bedievyستė...* Nuodėmė ugnis; Izraelyje nuodėmė plėčiasi, todėl tie, kurie net tą nesuvaldomągaivalą paleido,

turi žuti per savo pačių piktumą. Kaip geležis gamina rudis ir ją suėdama, taip tas, kurs gyvena įstatymo uždraustu budu, išduoda nuodėmę, kurios jis pats sunaikinamas (Teod.). — *Usnis ir...*: Usnynai ir erskėtynai rasi čia vaizdas paprastos liaudies, miško gi tankumynas jos vadų. — (19) *Išgąsdinta*. Ebr. t.: uždegta. — *Brolio*: net tikro brolio. — (20) *Pasukama*. Ebr. t.: kandama. — Aprašoma nerami, netvarkinga, nuožni partijų kova. — *Savo peties kuną*. Artimo petys tai tarsi įgimtas ramstis, kurio stveriamės pradėję svyruoti. Kenkdami savo broliams, jie kovoja prieš tai, kas jiems patiems naudinga, ir atima patį iš savęs stiprybę ir apsigynimą. — *Manasas...* Vardai parodo artimiausią

clinabit ad dexteram, et esuriet: et comedet ad sinistram, et non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, et Ephraim Manassen, simul ipsi contra Judam. ²¹ In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

Caput X. ¹ Væ qui condunt leges iniquas: et scribentes, injustitiam scripserunt: ² ut opprimerent in judicio pauperes, et vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, et pupillos diriperent. ³ Quid facietis in die visitationis, et calamitatis de longe venientis? ad eujus confugietis auxilium? et ubi derelinquetis gloriam vestram, ⁴ ne incurvemini sub vinculo, et cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

valgoma kairėje ir nepasisotinama, kiekvienas ryja savo peties kuną: Manasas Efraimą, Efraimas Manasą, abudu draug prieš Judą. ²¹ Viso to nežiurint jo narsas nenusigrįžia, ir jo ranka dar tebėra ištiesta.

10. perskyrimas. ¹ Deja tiems, kurie leidžia neteisingus įstatus ir darydami nutarimus rašo neteisybę, ² kad prislėgtu teisme beturčius ir skriaustu mano tautos mažųjų teises, kad našlės butų jų grobis, ir kad jie plėstu našlaičius. ³ Ką jūs darysite lankymo ir ištolo ateinančios nelaimės dieną? į keno pagalbą jūs bėgsite? ir kame jūs paliksite savo garbę, ⁴ kad nebustumėte sulenkti po pančiais ir nepultumėte su užmuštaisiais? Viso to nežiurint jo narsas nenusigrįžia, ir jo ranka dar tebėra ištiesta.

d) Deja Asurui.

⁵ Væ Assur, virga furoris mei et baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. ⁶ Ad gen-

⁵ Deja Asurui! Jis mano narso rykštė ir lazda, jų rankoje mano užsidegimas. ⁶ Aš jį siunčiu pas

giminystę. Tai abudu mylimiausio Jokubo sunaus Juozapo sūnūs. Paminėję jų nuodėmę neprietelystę prieš Judą ir teisėtą jo karališkąją šeimyną. — (21) *Viso to...* Plg. aug. 12. 17. e.; 5, 25.

(10, 1) *Kurie leidžia...* Piktas dalykas, kada kas nors daro neteisybę tai suprasdamas, bet dar piktesnė esti neteisybė, jei ji dengiasi įstatais ir piktai naudojami teismu. — *Darydami nutarimus...* Taip nurodoma prasikaltimas paskirtų įstatymo aiškintojų, kurie jo vardu daro neteisingus nutarimus. — (3) *Ką jūs darysite...* Klausimais duodama aiškiai suprasti neteisingiems viršininkams, kad jie negalės išvengti bausmės. Ateinąs ištolo kaip audra sunaikinimas, aplanymas bausmėmis tai asyrijiečiai. — (4) *Kad nebustumėte sulenkti...* Jiems

nieko nelieka, kaip tik pasiduoti į nelaisvę arba žuti kovojančiųjų tarpe.

10, 5—34. Dievas išsirinko asyrijiečius, kad nubaustu savo tautą, bet ne kad visai ją sunaikintu (5—11); ta rykštė, kuri norėtų peržengti sau paskirtas ribas, pati bus sulaužyta (12—19). Izraelio liekanos sugrįš, asyrijiečiai gi bus sunaikinti (20—26); jų kariuomenė ateis į Judo šalį ir žus (27—34).

(5) *Deja Asurui.* Išanksto apskelbiama žuvinimas Asyrijos kariuomenės Judo šalyje. Plg. 37, 36. Taip suteikiama daug paguodos; bet tuotarpu tie patys asyrijiečiai baudžiančios Dievo teisybės rykštė jo rankoje. — *Ir lazda...* Anot ebr. t.: ir lazda esanti jų rankoje tai mano užsidegimas. — (6) *Pas*

tem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, et diripiat prædam, et ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. ⁷ Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, et ad interneccionem gentium non paucarum. ⁸ Dicet enim: ⁹ Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut Charcamis, sic Calano: et ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria? ¹⁰ Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic et simulachra eorum de Jerusalem, et de Samaria. ¹¹ Numquid non sicut feci Samariæ et idolis ejus, sic faciam Jerusalem et simulachris ejus?

¹² Et erit: cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, et in Jerusalem, visitabo

apgaulingą tautą ir duodu jam įsakymų prieš mano tautą, kad imtu išplėšų, plėstu sau grobio ir duotu ją mindžioti kaip gatvių purvus. ⁷ Jis gi galvoja netaip, ir jo širdis netaip mano, bet jis trokšta sunaikinti ir išduoty nemaža tautų. ⁸ Nes jis sako: ⁹ Argi mano kunigaikščiai ne taip pat ir karaliai? argi Kalanas ne kaip Karkamis ir Ematas ne kaip Arpadas? argi Samarija ne kaip Damaskas? ¹⁰ Kaip mano ranka pasiekė stabų karalystes taip ir jų paveikslus iš Jeruzalės ir iš Samarijos. ¹¹ Argi aš ne taip padarysiu Jeruzalei ir jos paveikslams, kaip esu padaręs Samarijai ir jos stabams?

¹² Kuomet Viešpats bus įvykdęs visus savo darbus Siono kalne ir Jeruzalėje, atsitiks, kad aš lanky-

apgaulingą tautą: prieš visą Izraelį, pasidavusį bedievytei. — (7) *Jis gi...* Asuras užmiršdamas, kad jis tik įrankis Viešpaties rankoje, piktai naudojasi savo galybe; jis stengiasi ne tik pavergti tautas ir taip jas nubausti, bet nori visai sunaikinti, primesdamas joms visai svetimų ipročių arba išvesdamas į kitas šalis. — (9) *Argi...* Noras sunaikinti mažesnes karalystes eina didyn, nes Asuras taip galingas, kad jo kunigaikščiai nieku nemažesni net už karalius. Dalimi tai ištikrųjų buvo pavergti karaliai (4 Kar. 25, 28), kuriems pavesta atskiros šalys, arba kaip vietininkai jie nešioja karaliaus vardą, kad pats Asyrijos valdovas galėtų vadintis didžiuoju karaliumi (36, 4) ir karalių karaliumi. Toliaus Asuras susikietina savo pasiputime, nurodydamas su pasigyrimu savo laimėjimus. — *Kalanas...* Kalanas, Kalné (Prad. 10, 10; Am. 6, 2) buvo miestas Sineare ant rytinio Tigrio upės kranto; paskiaus jis vadinosi Ktesifonas. Karkamis, ebr. *Kark*miš*, prie Euprato, rasi dabartinis Džirbas. Arpadas šiaurinėje Syrijoje ir kitur minimas draug su Ematu, kurs buvo prie Ermono kalno

ant Oronto upės kranto. Tie šeši čia išvardinti miestai rasi jau buvo patyrę ant savęs asyrijiečių galybę. Minint Damaską ir Samariją turima omenyje rasi tie atsitikimai, apie kuriuos kalbama 4 Kar. 15, 29; 16, 9, ir kurie buvo jau visai arba bent dalimi įvykę. Tačiau Asuras turi prieš Samariją dar toliaus siekiančių sumanymų, įvykusią karaliaujant Ozei katastrofą. — (10) *Kaip mano ranka...* Išvardindamas savo apgalėjimus, Asyrijos karalius padaršina save pasitikejimu, kad ir toliaus jam taip pat seksis; bet statydamas Izraelio Dievą vienon eilion su pagonių dievais ir žadedamas sunaikinti jį, kaip ir anuos, jis pats sau skelbte skelbia mirties ištarmę. Ebr. t. išreikšta ta mintis, kad Izraelis turi tik vieną tautinį Dievą, kiti gi, kurie ten garbinami, pasiimti iš kaimynystėje esančių šalių; todėl Asyrijos karalius tikisi pigiai apgalėsiąs vieną po kito, kaip jau apgalėjo tautas su daugybe juos ginančių dievačių.

(12) *Savo darbus*: keršto darba, kurs buvo Viešpaties pavestas Asurui. — *Puikios...* Puikybės šaknis širdyje,

super fructum magnifici cordis regis Assur, et super gloriam altitudinis oculorum ejus. ¹³ Dixit enim: In fortitudine manus meae feci, et in sapientia mea intellexi: et abstuli terminos populorum, et principes eorum deprædatus sum, et detraxi quasi potens in sublimi residentes. ¹⁴ Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: et sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi: et non fuit qui moveret pennam, et aperiret os, et ganniret. ¹⁵ Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secatur in ea? aut exaltabitur serra contra eum, a quo trahitur? quomodo ei elevetur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus, qui utique lignum est. ¹⁶ Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: et subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis. ¹⁷ Et erit lumen Israel in igne, et Sanctus ejus in flamma: et succendet, et devorabitur spina ejus, et vepres in die una. ¹⁸ Et gloria saltus ejus, et carmeli ejus ab anima usque ad carnem consumetur, et erit terrore profugus. ¹⁹ Et reliquiae ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, et puer scribet eos.

siu puikios Asuro karaliaus širdies vaisius ir jo akių išdidumo garbė. ¹³ Nes jis kalbėjo: Savo rankos stiprybe aš tai padariau, savo išmintimi supratau, perkėliau tautų ribas, apiplėšiau jų kunigaikščius ir kaip karžygis nutrėmiau tuos, kurie turėjo kilnų sostą. ¹⁴ Mano ranka nutvėrė tautų galybę kaip lizdą, ir kaip surenkama kiaušiniai, kurie palikti, taip aš suėmiau visą žemę, ir niekas nepajudino plunksnos, neatvėrė snapo ir nesuėirškė. ¹⁵ Bet argi kirvis girsis prieš tą, kurs juo kerta? arba ar pjuklas augštinsis prieš tą, kurs jį traukia? Tai butu taip, jei rykštė pakiltu prieš tą, kurs ją pakelia, ir augštintusi lazda, kuri juk medis. ¹⁶ Todėl Valdovas, kareivijų Viešpats, siųs ant jo riebiųjų liesumo, ir po jo garbingumu bus sukurta ugnis ir degs kaip ugniakuras. ¹⁷ Izraelio šviesa bus ugnis ir jo Šventasis liepsna, ir viena diena bus uždegta ir praryta jo erškėčiai ir usnys. ¹⁸ Jo miško ir gražių laukų garbė bus sunaikinta nuo sielos iki kunui, ir iš baimės jis bus pabėgėlis. ¹⁹ Likusieji jo miško medžiai dėl neskaitlingumo bus suskaiityti, ir vaikas galės juos surašyti.

apsireiškia gi ji pažvelginu. Plg. 4 Kar. 19, 35; žem. 37, 26. — (14) *Niekas nepajudino...* Asuro užpuolimas buvo taip labai bausis, kad niekas nedrįso daryti nei mažiausio pasipriešinimo. Taigi, su begaline puikybe Asuras žiuri į savo apgalėjimų kelią ir su didžiausiu paniekinimu į nugalėtas tautas. — (15) *Jei rykštė...* Anot ebr. t.: tarsi rykštė judintu tą, kurs ją pakelia, lyg-kad lazda pakeltu nemedį (t. y. ranką, kuri ją laiko). — (16) *Ant jo riebiųjų:* ant stiprių Asyrijos karaliaus kovotojų. — *Liesumo:* džiova. — *Po jo garbingumu:*

po jo kariuomene, kuri turės žuti. — (17) *Izraelio šviesa...* Asuras nusidėjo Dievui, už tatai jis bus nubautas. Dievas Izraelio šviesa, visa jo viltis yra Izraelio Šventasis, kurs kaippo toksai palaiko savo šventumo normą ir plaka kiekvieną išdykusį piktžodžiavimą. Asuras jam piktžodžiavo ir nori sunaikinti Judą, todėl dieviškoji šviesa turi būti ugnis, kuriai Asuras bus tik erškėtynas. — (18) *Nuo sielos iki kunui,* t. y. visą. *Ir iš baimės.*— Ebr. t. rasi: ir bus kaip ligonies išžižimas. — (19) *Vaikas galės...* Ankščiau jo miškai gražumu buvo lygus

²⁰ Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israel, et hi, qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo, qui percutit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate. ²¹ Reliquiae convertentur, reliquiae, inquam, Jacob ad Deum fortem. ²² Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiae convertentur ex eo, consummatio abbreviata inundabit justitiam. ²³ Consummationem enim et abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terrae. ²⁴ Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te, et baculum suum levabit super te in via Ægypti. ²⁵ Adhuc enim paululum modicumque et consummabitur indignatio et furor meus super scelus eorum. ²⁶ Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum juxta plagam Madian in Petra Oreb, et virgam suam super mare, et levabit eam in via Ægypti.

²⁰ Tą dieną atsitiks, kad Izraelio liekanos ir tie, kurie bus išbėgę iš Jokubo namų, nebesirems daugiaus tuo, kurs juos muša, bet jie remsis tiesoje Viešpačiu, Izraelio Šventuoju. ²¹ Liekanos grįšis, sakau Jokubo liekanos į Galingąjį Dievą. ²² Nes jei butu tavo, Izraeli, tauta, kaip juros smiltis, tik liekanos iš jos sugrįš; nutartas sunaikinimas atves gausiai teisybės. ²³ Nes Viešpats, kareivijų Dievas, padarys sunaikinimą ir sumažinimą visos šalies viduje. ²⁴ Todėl štai ką sako Viešpats, kareivijų Dievas: Mano tauta, Siono gyventoja, nebijok Asuro, kad jis užgaus tave rykšte ir pakels ant tavęs savo lazda Aigypto budu; ²⁵ nes dar mažumėlis ir truputis laiko, ir mano užsidegimas ir narsas prieš jį prasi-kaltimą bus pilnas; ²⁶ kareivijų Viešpats pažadins prieš jį rimbą, kaip jis užgavo Madianą prie Orebo uolos, ir kaip jis pakėlė savo lazda ant juros, jis ją dar pakels kaip Aigypte.

Libanui, paskui gi taip praretės, kad net neįpratęs vaikas, skaitydamas jo medžius, nepaklys.

(20) *Nebesirems...* Didelis stebuklas sunaikinimo Asuro parodys sandoros Dievą jo didenybėje ir ištikimybėje, todėl Izraelio liekanos neveidmainingai glausis prie Izraelio Šventojo. Juk kaip toksai jis atkeršijo Asurui už jo piktžodžiavimą ir sauvalę prieš jį patį ir prieš jo tėvainystės tautą. — (22) *Nes jei butu...* Plg. žem. 11, 11; Rom. 9, 27. Pabrėžiama, kad tai bus tik Izraelio liekanos. Nors tautos daugybė, kaip žadėta jau Abraomui Prad. 22, 17, turėjo būti taip skaitlinga kaip juros smiltis, tik liekanos išvengs žuvimo ir su tikėjimu pasiduos Dievui (ebr. t. *Šear jašub*, Vž. 7, 3). — (23) *Padarys sunaikinimą...* Su puolimu Asuro, neprieteliškos pasaulinės galybės atstovo apskritai, pranašas mato draug puolimą visos Dievui priešingos galybės ir Dievo kara-

lystės laimėjimą. — (24) *Mano tauta, Siono...* Tuodviejuose pavadinimuose yra išreikšta taip pat teisės susilaukti išgelbėjimo: jie Dievo tauta ir nuo Dovidio amžinoji karalystė surišta su Sionu. Prispaudimas, tiesa, per asyrijiečius nurodoma kaip labai kietas, *Aigypto budu*, tačiau tame priede yra ir pažadėjimo, nes juk Aigyptą sutiko baisyti smugiai per didžiausius stebuklus. — (25) *Nes dar mažumėlis...* Dievas, neilgai trukus, pames savo laukimo stovį ir tai įvykdys, ką jis yra nutaręs teisingoje rustybėje prieš Asurą. Ebr. t.: nes dar visai mažmožis, ir narsas (prieš Judą) praeis, ir mano rustybė grįšis į jų (asyrijiečių) sunaikinimą. — (26) *Pažadins...* Kitados pakeltas prieš Madianą rimbas (Teis. 7, 25) lyg-kad miegojo, ir lazda, kuri palaidojo Aigypto žirgus ir vežimus bangose, buvo neveikli, tarsi pasidariusi bejėgė; dabar Viešpats pažadina vieną ir kitą tokiems pat kaip

27 Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, et jugum ejus de collo tuo, et computrescet jugum a facie olei. 28 Veniet in Ajath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua. 29 Transierunt cursim Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit. 30 Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, pauperula Anathoth. 31 Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini. 32 Adhuc dies est, ut in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Jerusalem. 33 Ecce dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, et excelsi statura succidentur, et sublimes humiliabuntur. 34 Et subvertentur condensa saltus ferro: et Libanus cum excelsis cadet.

27 Tą dieną atsitiks, kad jo našta bus nuimta nuo tavo peties ir jo jungas nuo tavo kaklo, ir jungas supus nuo aliejaus. 28 Jis ateina į Ajatą, eina per Magroną, palieka savo krovinį Makme. 29 Jie greitai eina: Gaba mūsų buveinė. Rama išsigąsta, Saulio Gabaata bėga. 30 Sušuk savo balso, Galimo dukte, tėmyk, Laisa, tu vargše, Anatote! 31 Medemena klaidžioja; bukite drąsūs, Gabimo gyventojai. 32 Dar diena, ir sustojama Nobėje; jis mojuoja savo ranka Siono dukters kalnui, Jeruzalės kauburiui. 33 Štai, Valdovas, kareivių Viešpats, sudaužys puodelį baises galybe, išsikišusieji bus nukirsti ir augštieji pažeminti. 34 Miško tankumynas bus išgriautas geležimi, ir Libanas puls su augštaisiais.

seniaus karžygiškiems veikalamis. Asuras pakelia lazda Aigypto budu (24. e.), taip pat Viešpats.

(27) *Jo našta bus nuimta...* Judas įsivaizdinama kaip stiprus jautis (plg. Atk. 32, 15; Oz. 4, 16 ir k.). Anksčiaus ant susilpnėjusio buvo uždėta jungas, dabar jis jį sutrauko, nes jis pasidarė stiprus ir riebus, taip kad tasai nebegali pasipriešinti jo jėgai. — *Aliejaus*. Ebr. t.: taukų. — (28) *Jis ateina...* Poetišškai aprašoma galingas asyrijiečiųėjimas Jeruzalės linkon ir jų žuvinimas. — *Ajatą*: senobinį Hajį ant Judo karalystės sienos, kurį kitados stebuklingai buvo paėmęs Jozuė (Joz. 7, 2). — *Magroną*: Dabar Magruno griuvėsiai arti Bėtelio. — *Makme*. Ebr. *Mikmaš*, dabar nedidelis sodžius Mukmas. Čia asyrijiečiai palieka savo naštas, kad jos jų netrukdytu, einant per plačią daubą, esančią tarp Makmo ir Gabaono. — (29) *Jie greitai eina*. Ebr. t.: jie eina per daubą. Patį save ragindami drąsiai atlikti tą sunkią kelio dalį, jie tikisi tuojau rasią atilsio ir sako: *Gaba mūsų buveinė*. Gaba, ebr. *Geba*, dabar Džeba į pietvakarius nuo Makmo. — *Rama*: į vakarus nuo

Džebos, Samuėlio tėviškė, er—Ram (1 Kar. 7, 17). — *Saulio Gabaata*. Ebr. *Gib'ath Sa'ul*. Čia buvo karaliaus Saulio tėviškė. 1 Kar. 15, 34. — (30) *Galimo...* *Laisa* (ebr. *Lajišah*). Kokių vietų tie vardai, nežinia. — *Anatote*. Pranašo Jeremijo tėviškė, apie 5 kilom. į šiaurę nuo Jeruzalės. — (31) *Medemena...* Medemenos ir Gabimo vietos nežinomos. *Bukite drąsūs*. Ebr. t.: bėga. — (32) *Dar diena...* Rasi ir tais žodžiais pati kariuomenė ragina save skubintis: dar šiandien mes sustosime Nobėje, iš kurios turi prasidėti užpuolimas Jeruzalės! Iš ten jau rasi buvo matoma Jeruzalė ir buvo galima tarsi jai grasyti ir ilsėtis su ištiesta kumštimi. — (33) *Sudaužys puodelį*. Ebr. t.: laužo šakas. — Asyrijos kariuomenė vėl palyginama (Vz. 17 iki 19 e.) su didžiausiu mišku, kurį Viešpats umai sunaikina. Stipriausieji to miško medžiai neišvengia žuvimo lygiai kaip ir kiti. — (34) *Libanas...* Anot ebr. t.: Libanas (t. y. jo didžiausių kėdrų miškas) puola po Galinguoju (po visagalio Dievo kirčiais). Kaip ištikrųjų įvyko, vz. žem. 37, 36.

e) *Visuotinė ir taiki Mesijo karalystė.*

Caput XI. ¹ Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet. ² Et requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ, et intellectus, spiritus consilii, et fortitudinis, spiritus scientiæ, et pietatis, ³ et replebit eum spiritus timoris Domini: non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet: ⁴ sed ju-

11. perskyrimas. ¹ Atžala išeis iš Jėsės šaknies, ir žiedas kils iš jo šaknies. ² Viešpaties Dvasia nusileis ant jo, išminties ir supratimo dvasia, patarties ir stiprybės dvasia, mokslo ir maldingumo dvasia, ³ ir jis pasidarys pilnas Viešpaties baimės dvasios. Jis teis ne kaip akims rodosi, ir pasmerks ne kaip ausims girdisi, ⁴ bet jis teis teisybe beturėdis ir lygybe darys

11, 1—12, 6. Mesijas bus karalius apipiltas šv. Dvasios dovanomis, darys tobulai teisybę, kurios vaisius bus jo karalystėje viešpataujanti taika (11, 1 iki 9). Į tą karalystę ateis pagonis ir sugrįš iš visų ištėrimo vietų Izraelis (11, 10 iki 16). Atvauduotieji giedos dėkojimo giesmę (12, 1—6).

(11, 1) *Atžala...* Tuotarpu kad Asuras, pasaulinė galybė, puikybė lygus Libanui, puola, Dievui davus ženklą, iš nežymaus, nukirsto Jėsės (arba Išajo, Dovidų tėvo) kamėno dygstą želmuo ir atžala iš jo šaknies neša vaisių ir darosi vėliava visoms tautoms. Ebr. t.: šakelė išeina iš Išajo kamėno (kurs dar tebeskursta paslėptas po žemėmis), ir atžala iš jo šaknų neša vaisių, Kristus, antrasis Dovidas, iškilsta iš žemumo; taip Jėsės šaknis neša vaisių, antrąjį Dovidą, kurs įsteigia amžiną karalystę. — Šv. Matas rasi daro aliuziją į šitą pavadinimą Mesijo atžala, ebr. *necer* (Mt. 2, 23), kuomet sako, kad Jėzus „atėjo gyventi mieste, kurs vadinosi Nazaretas, kad įvyktu, kas buvo apskelbta per pranašus: jis bus vadinamas Nazaretas.“

(2) *Viešpaties...* Pasakoma, kaip tas antrasis Dovidas bus prirengtas ir kuo aprūpintas savo garbingai pareigai eiti. Jame nuolat pasiliks Viešpaties Dvasia: dieviškasis veiksnys (dėsnis) veiks ir viešpataus jo žmogystėje. Tos dvasios pilnybę parodo sekas išskaitymas, kurs savo turtingumu perviršija visus kitus ir taip duoda suprasti, kad antrame Dovide randasi ta pilnybė, iš kurios mes visi esame ėmę. Tai nurodo taippat šventa skaitlinė „septyni“ ir septynis kartus kartojamas (ebr. t.) žodis: Dvasia. Šita vieta šv. tėvai remia mokslą apie septynias šv. Dvasios dovanas. — *Išminties.* Išmintis (ebr. *chokmah*) yra

tai astirandąs iš augštesnio apšvietimo, matuojąs visus dalykus jų tikroje vertybėje ir juos apimąs jų atsinešimuose tarp savęs ir į jų galutiną tikslą pažinimas, kurs tuomet apsireiškia taip pat išsirinkime tinkamiausių įrankių ir skaičiai suprantame sutvarkyme ir šnekoje. Todėl ji teorinė ir praktikinė. Kaip priešinga paikybei ja išreiškiama pažinimas ir vykinimas religijinių ir dorinių reikalavimų. Protingumo (ebr. *binah*) dovana rodomi ypač nurodanti pilną akylumo mokėjimą atskirti, giliai permačius pažinti ir suprasti. Patarties (ebr. *'ecah*) tai galėjimas visur nurodyti, kas teisu ir veda į tikslą, pritaikyti išminties turta atskiriems santikiams ir juo pasinaudoti savo ir kitų išganymui. Stiprybės (ebr. *geburah*) dovana yra tai drąsa ir ištvermingumas vykdyti to, kas pažinta kaip teisu ir išganinga. Mokslas (ebr. *da'ath*) suteikia žinių apie Dievą tiek ir taip, kaip tai gali priimti silpna žmogaus prigimtis. Maldingumo dovana vienija sielą artimiausiai su Viešpačiu. — (3) *Viešpaties baimės:* ne vergiškos, bet tikros religijinės ir sunų pagarbos, koki labai gerai gali būti suderinta su meile. — *Jis teis...* Jam nereikia liudytojų ir jo nesukladina viršujinė išvaizda, jis visai nežiuri žmogaus asmens, nes Dievo Dvasia išsisi ant jojo ir jam suteikia visokio pažinimo (plg. Jono 2, 24; 4, 18, 19; 6, 64; Lk. 7, 39 ir k.). — (4) *Jis užgaus...* Jis pilnas meilės ir maloningumo beturčiams, bausis prasikaltėliams. Jo nutarimas veiklus kaip rykštė, kuria jis užgauna pasipriešinančią galybę. — *Bedievi.* Bedieviu čia vadinama visų pirma kovojąs prieš Mesijo karalystę bedieviškumas, kuri Mesijas nugalės dvasios ginklais, savo valia, savo nutarimu. Kadangi tačiau kovojanti prieš

dicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ: et percutiet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium. ⁵ Et erit justitia cingulum lumborum ejus: et fides cinctorium renum ejus. ⁶ Habitabit lupus cum agno: et pardus cum hædo accubabit: vitulus et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. ⁷ Vitulus, et ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: et leo quasi bos comedet paleas. ⁸ Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: et in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. ⁹ Non nocebunt, et non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.

¹⁰ In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum

nutarimą šalies nužemintiems. Jis užgaus žemę savo burnos lazda ir savo lupų kvapu užmuš bedievi. ⁵ Teisybė bus jo strėnų juosta, ir ištikimybė jo inkstų susijuosimas. ⁶ Tuomet vilkas gyvens su avinėliu ir lušis gulės su ožiuku; versis, liutas ir avis bus draug, ir mažas vaikas juos varinės. ⁷ Versis ir lokys draug ganysis, kartu išsės jų jaunikliai, ir liutas es šiaudus kaip jautis. ⁸ Žindomas kudikis žais ant angies urvo ir nujunkytasis kiš savo ranką į bazilisko drevę. ⁹ Jie nekenks ir neužmuš visame mano šventajame kalne, nes žemė pasidarė pilna pažinimo Viešpaties, taip kaip vanduo uždengia jūros dugną.

¹⁰ Tą dieną Jėsės šaknis bus vėliava tautoms, pagonis jį mal-

jį šetono galybė koncentruojasi viename individe, Antikriste, tai šita vieta ir pavadinimas ypač tinka jam (2 Tes. 2, 8), neišskiriant tačiau jo pirmtakunų ir padėjėjų. — (5) *Teisybė bus...* Panašiai Apr. 19, 16. Drabužis duoda žmogui viršutinę išvaizdą ir pavidalą, todėl doriškai privalumai ir jėgos, kurių apreiškimu Dievas arba žmogus ypatingu budu pasižymi, palyginami su drabužiais (plg. žem. 59, 17; Jobo 29, 14; Ps. 64, 7). Juosta turi ypatingą reikšmę kaip papuošalas, ji laiko suglaudus plačius viršutinius rubus ir palengvina žmogui jo judėjimus, ji taip pat, kadangi visai prisiglaudžia prie žmogaus kūno, yra artimiausio susivienijimo simbolis (Jer. 18, 11). Tuo trejopu žvilgsniu nuosava Mesijui teisybė ir ištikimybė. — (6) *Tuomet vilkas...* Dabar sąryšyje su Mesiju ir su jo privalumais bei veiksmiais pranašas aprašinėja tobuliausios taikos karalystę. Tas aprašymas tai ne „gražus sapnas“, kaip kad sako racionalistai; nei griežta dalykų tikrėnybė, kurią būtų galima matyti įvykstančią vieną gražią dabartinio pasaulio dieną; tai tik turtingas ir vaizdingas simbolis, tarsi parabolė, kuri mums

rodo plėšiausias esybes, pavirtusias į pilnas romumo, neapykantos perskirtas esybes vienu kartu labiausiai tarp savęs susivienijusias. Plėšrių žvėrių, pavirtusių taikiais, vaizdu parodoma vidutinė žmonių permaina, kuri turi būti padaryta per Mesiją (Efr. Jier. Teod. Kyr.-Al. Grig. Tom.). Tas aprašymas visai sutinka su šv. Rašto įpročiu statyti greta žmogaus gamtą ir daryti iš jos dalininkę žmonijos palaiminimų ir džiaugsmų, po to kaip ji buvo dalininkė praeikimų ir nelaimių (plg. Prad. 3, 17; Rom. 8, 19—22 ir k.). — *Avis.* Anot ebr. t.: penimi gyvuliai. — (9) *Visame mano šventajame kalne:* ant Siono arba ant Morijos kauburio; anot kitų: visoje kalnuotoje Palestinoje; bet ta Jeruzalė arba idėalinė šv. žemė tai visos Bažnyčios emblėma. Ebr. t. 9.e.: jie (žmonės) piktai nesielgs ir nedarys blogo visame mano šventajame kalne, nes žemė pasidarė pilna pažinimo Viešpaties panašiai į jurą dengiančius vandenius. — *Pažinimas* Dievo dažnai nurodoma kaip mesijinio laiko žymė ir palaiminimas (plg. Jono 1, 17; 6, 45; Iz. 54, 13).

(10) *Bus vėliava tautoms:* visos tautos rinksis kaip kareiviai ir vasalai aplink

gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum ejus gloriosum. ¹¹ Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, et ab Ægypto, et a Phetros, et ab Æthiopia, et ab Ælam, et a Senaar, et ab Emath, et ab insulis maris. ¹² Et levabit signum in nationes, et congregabit profugos Israel, et dispersos Juda colliget a quattuor plagis terræ. ¹³ Et auferetur zelus Ephraim, et hostes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, et Judas non pugnabit contra Ephraim. ¹⁴ Et volabunt in humeros Philistiim per mare, simul prædabuntur filios Orientis: Idumæa

daus, ir jo kapas bus garbingas. ¹¹ Tą dieną atsitiks, kad Viešpats antrą kartą išties savo ranką, kad paveldētu savo tautos liekanas, kurios dar bus išlikusios nuo asyrijiečių, nuo Aigypso, nuo Pėtro, nuo Aitiopijos, nuo Elamo, nuo Senaaro, nuo Emato ir nuo jūros salų. ¹² Jis pakels vėliavą tarp tautų, suvienys Izraelio pabėgėlius ir surinks Judo išskirstytuosius nuo keturių žemės galų. ¹³ Tuomet bus atimta Efraimo pavydas, ir Judo neprieteliai žus; Efraimas nebepavydės Judui, ir Judas nebekovos prieš Efraimą. ¹⁴ Jie skris pilietyms ant pečių jūros linkon, plėš draug rytų vaikus; Idumėja ir Moabas klausys jų rankos įsakymo, ir Amono vaikai bus jiems

pakeltą vėliavą. — *Maldaus.* Anot ebr. t. jieškos (kad maldautu). — *Jo kapas bus garbingas.* Ebr. t.: jo atilsio vieta bus garbė. Kaip Izraelyje vieta, kame Dievas, apsirinkdavo sau buveinę, duodavo žinią apie jo garbingumo apsi-reiškimą ir tas garbingumas buvo neatskirtinas nuo Dievo apsi-reiškimo, nes Dievas gyvena ir turi sostą garbingume, taip taip pat Mesijas bus garbingumo apšviečiamas ir todėl ta jo esminė garbė pripildys spindėjimo taip pat jo atilsio vietą, kur tik jis pasiliks kaipo ramybės karalius. Vulgateje mintis susiaurinta ir nurodoma viena iš garbės pilnų vietų, Išganytojo kapas. Ir ta mintis, kaip parodo istorija, visai teisinga. Plg. Rom. 15, 12. — *(11) Tą dieną...* Vėl pranašaujama apie žydų nelaisvės pabaigą, kuri jau buvo ir aug. apskelbta (5, 13 ir 6, 12). Tačiau pilnesnėje prasmėje ta nelaisvė pasibaigs tik Mesijo laikais, apie kuriuos čia ypač kalbama. — *Antrą kartą.* Pirmą kartą jis buvo ištiesęs ranką, išliuosuodamas žydus iš Aigypso. — *Kad paveldētu.* Tikriaus: kad atvaduotu, igitu. — *Liekanas:* tik silpnas liekanas. Plg. 10, 21. 22. — *Nuo asyrijiečių...* Daugelio šalių išvardijimu nurodoma, kaip labai buvo žydai išskirstyti. — *Nuo Pėtro.* Ebr. *Pathros.* Taip gi vadinosi augštasis Aigypsas, aig. *Pe-tores.* — *Nuo jūros*

salų: nuo Tarpžemės jūros pakraščių. — *(12) Jis pakels...* Aug. 5, 25. Viešpats kėlė vėliavą tautoms, kad jos susirinktu jo tautos nubastų; čia tautos gauna paliepiamą prisidėti prie Izraelio sugražinimo. Pagonių apsigrižimas turi būti įrankis taip pat Izraeliui sugražinti į jo sandoros Dievą ir Mesiją (plg. Rom. 11, 13. 14). — *(13) Bus atimta Efraimo pavydas...* Taikioje Mesijo karalystėje pasiliaus liudni santikiai, buvusieji tarp Izraelio giminių, padalijusieji jas į dvi nuolat tarp savęs besivaidijanti karalysti. — *(14) Jie skris...* Vaizdas užpuolimo ir apgalėjimo, kuriam nebūs galima pasipriešinti. — *Ant pečių.* Petimi ebr. kalboje vadinasi šalies nuolaidumas; čia gi plotas, kurs prasi-dėdamas nuo Judo kalnų ir vis žemyn eidamas pasiekia Tarpžemę jurą. — *Rytų vaikus:* arabų gimines ir aramėjiečius, gyvenusius ir rytus ir į šiaurę yčius nuo Palestinos. — *Klausys...* Anot ebr. t.: bus jų rankų grobis. — Išvardijama visupirma tos tautos, kurias kitados Dovidas buvo nugalėjęs, bet kurios paskui vėl pakėlė maištą prieš Judą. Dovidą nugalėjimai pravaizdas nekruvinų antrojo Dovidą nugalėjimų. Jo ginklai tai jo žodis, jo kvapas; taigi, tos tautos bus priimtos į jo karalystę. — *Amono vaikai...* Buvo liepta (Atk. 23, 3) niekuomet nepriimti į Sen. Sandora

et Moab præceptum manus eorum, et filii Ammon obedientes erunt.
¹⁵ Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, et levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: et percutiet eum in septem rivis, ita ut trans-eant per eum calceati. ¹⁶ Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de Terra Ægypti.

Caput XII. ¹ Et dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus, et consolatus es me.

² Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, et non timebo:

quia fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem.

³ Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:

⁴ et dicetis in die illa: Confitemini Domino, et invoke nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelsum est nomen ejus.

paklusnųs. ¹⁵ Viešpats pavers į tyrumą Aigypso jūros liežuvį, pakels savo dvasios galybę savo ranką ant upės ir sudaužys ją į septynis upelius, taip kad per ją galės pereiti apsiavę. ¹⁶ Ir bus kelias likusiai mano tautai, kuri bus išlikusi nuo asyrijiečių, kaip buvo Izraeliui tą dieną, kurioje jis išėjo iš Aigypso žemės.

12. perskyrimas. ² Tą dieną tu sakysi:

Aš dėkoju tau Viešpatie, nes tu rustinais ant manęs, bet tavo narsas nusigrįžo, ir tu palinksminai mane.

² Štai, Dievas mano gelbėtojas, aš elgsiuos su pasitikėjimu ir nebijosių;

nes mano stiprybė ir mano gyrius Viešpats, ir jis pasidarė man išgelbėjimas.

³ Jūs semsitės su džiaugsmu vandens iš gelbėtojo šaltinių.

⁴ Ir tą dieną jūs sakysite: Girkite Viešpatį ir šaukkitės jo vardą; skelbkite tarp tautų jo veikalus, priminkite, kad jo vardas kilnus.

amonitų ir moabitų: tą prakeikimą prašalina Mėšijas. Kiek laiko reikės visiems tiems dalykams įvykinti, pranašas visai nenurodo. — (15) *Viešpats...* Sugrįžimą lydės stebuklai, panašūs į tuos, kurie buvo padaryti, žydams išeinant iš Aigypso. — *Aigypso jūros liežuvį:* Heroopolies įlanka, kitaip vadinamą Nendrių jūrą. — *Ant upės:* Euprato. — *Savo dvasios galybe.* Aliuzija į Iš. 14, 21. — *Septynis upelius:* kuriuos jau bus visai lengva perbristi. — *Išlikusi.* Ebr. t.: išstrukusi. — Viešpats bus kelyje vadovas ir gynejas, kaip jis buvo kitados savo tautai tyruose.

(12, 1) *Tu:* Izraelio tauta. Kitados žydai, palikę Aigypą ir perėję per Raudonąją jūrą, giedojo Viešpačiui (Vz. Iš. 15, 1...). Taip pat darys išgelbėti jų ainiai. — *Aš dėkoju...* Išpažįstant senas kaltybes draug su dėkingumu išpažįstama, kad sukelta Dievo rustybė buvo tikrai palaiminta, nes ji atnešė geriausių malonės vaisių ir buvo lydima didžiausios paguodos. — (2) *Nes mano stiprybė...* Kone tuos pačius žodžius randame Mozės giesmėje. Vz. Iš. 15, 2; plg. Ps. 117, 14. — (3) *Gelbėtojo.* Ebr. t.: išgelbėjimo. Palyginimu žadama apskiai ir nuolat suteikiamos malonės. — (4) *Gir-*

⁵ Cantate Domino quoniam magnifice fecit:
annunciate hoc in universa terra.

⁶ Exulta, et lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

⁵ Giedokite Viešpačiui, nes jis padarė puikių dalykų;
skelbkite tai visoje žemėje.

⁶ Džiaugkitės ir girkite Siono gyventojai,
nes didis jūsų tarpe Izraelio Šventasis.

3. Pranašystės prieš svetimas tautas.

a) *Pranašystė prieš Babyloną ir apie žydų nelaisvės pabaigą.*

Caput XIII. ¹ Onus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.
² Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, et ingredientur portas duces. ³ Ego mandavi sanctificatis meis, et vocavi fortes meos

13. perskyrimas. ¹ Našta Babylonui, kurią regėjo Amoso sunus Izaijas. ² Ant tamsaus kalno ištieskite vėliavą, pakelkite balsą, mojuokite ranka, ir teįeina kunigaikščiai pro vartus. ³ Aš daviau įsakymų savo pašvęstiesiems ir savo

kite Viešpatį... Plg. Ps. 104, 1. — (5) *Visoje žemėje:* nes Izraelio išgelbėjimas svarbus visam pasauliui, kurs ir pats šaukiamas dalyvauti tame išgelbėjime. — (6) *Nes didis...*: nes Izraelio Šventojo garbė suteikia garbingumo tiems, tarp kurių ji pasilieka.

13, 1—14, 23. Trečiame pranašysčių skyriuje (13, 1—23, 18) kalbama apie pagonių tautas, kurias turi taip pat paliesti baismės iš augštybių. Pranašystėje prieš Babyloną visų pirma aprašoma surinkimas kariuomenės, kuri turi įvykdyti Dievo užmąnytą kerštą, ir išgastis miesto, pamačiusio savo prapultį (13, 1—8), toliaus paėmimas Babylonio ir jo sunaikinimas (13, 9—22). Be to Izaijas skelbia žydams Babylonio nelaisvės pabaigą (14, 1. 2) ir duoda nugalėjimo giesmę, kurią jie giedos dėl Babylonio žuvimo (14, 3—21). Pats Dievas patvirtina savo pranašo žodžius (14, 22. 23).

(13, 1) *Našta*. Ebr. ž. *Mašša'* reiškia pas Izaiją sunkią naštą, todėl čionai pranašystę pilną kietų, baisių grumojimų. — *Babylonui*. Ebr. *Babel*. Plg. Prad. 11, 9. Izaijo laikais Babelė buvo nustojusi savystovybės ir vilko ant savęs sunkų asyrijiečių jungą, bet visuomet buvo gana galinga ir ietekminga ir rengėsi atgauti laisvę (plg. 39, 1).

Izaijas mato regėjime ją pasiekusią augščiausį garbės ir galybės laipsnį, paskui puolusią dėl savo puikybės. Akazas norėjo susidėti su pasauline galybe. Pranašas turi jam apskelbti, kad Dievui priešinga pasaulinė galybė turi būti sunaikinta, išgelbėjimo gi reikia įjieskoti tik pas Viešpatį ir pas jo Pateptąjį (plg. Dan. 2, 44). To žiurint, Babelė čia rodosi esanti ne tiek individinė pasaulinė galybė, kiek pravaizdas apskritai imamos Dievui priešingos pasaulinės galybės su jos velnišku pagrindu. Išrinkta gi čia Babelė, nes Nimrodas yra ją įsteigęs kaipo Dievui priešinga pasaulinė valstybė (Prad. 10, 10) ir kaip tik toki ji pasirodė link žydų tautos, ypač Jeruzalės ir jos bažnyčios sugriovime. — (2) *Ant tamsaus...* Anot ebr. t.: ant pliko kalno, t. y. tokio, kurio medžiai nukirsti ir kurio viršūnė toli matosi. Pakelta vėliava turi sutraukti kovotojų būrius; garsiu balsu ir ženklais jiems duodama paliepiamas užpulti ir, kadangi pasisekimas turi būti visai tikras, tuojau eiti pro vartus į miesto vidų. — *Teįeina kunigaikščiai...* Geriaus anot ebr. t.: kad jie įeitu pro kunigaikščių vartus, t. y. kad kareivių būriai įeitu pro sustiprintus Babylonio vartus į jo vidų. — (3) *Mano pašvęstiesiems...*: mano ypatingu būdu tam darbui išrinktiems ir pašauktiems ir taip pašvęstiesiems

in ira mea, exultantes in gloria mea. ⁴ Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli, ⁵ venientibus de terra procul, a summitate cæli: Dominus, et vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram. ⁶ Ululate, quia prope est dies Domini: quasi vastitas a Domino veniet. ⁷ Propter hoc, omnes manus dissolventur, et omne cor hominis contabescet, ⁸ et conteretur. Torsiones et dolores tenebunt, quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum.

⁹ Ecce dies Domini veniet, crudelis, et indignationis plenus, et iræ, furorisque ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea. ¹⁰ Quoniam stellæ cæli, et splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendet in lumine suo. ¹¹ Et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem eorum, et quiescere

rustybėje pašaukiau savo drąsiuosius, kurie džiaugiasi mano garbėje. ⁴ Daugybės balsas kalnuose, kaip skaitlingų tautų; karalių užmo, surinktųjų tautų balsas; karių Viešpats davė įsakymą kariuomenei, ⁵ tiems, kurie ateina iš tolimos šalies nuo dangaus pakraščių; tai Viešpats ir jo narso įrankiai, kad sunaikintu visą žemę. ⁶ Klykkite, nes Viešpaties diena arti; ji ateis kaip sunaikinimas nuo Viešpaties. ⁷ Todėl visos rankos tirps, ir kiekviena žmogaus širdis džiūs ⁸ ir bus sutrinta. Juos pjauna gumbai ir skausmai; jie kenčia sopulių kaip gimdanti; pastyrę jie žiuri kiekvienas į savo artimą, jų veidai dega kaip ugnis.

⁹ Štai ateina Viešpaties diena, žiauri ir pilna užsidėgimo, rustybės ir narso, kad paverstu žemę tyrais ir sutrintu joje jos nusidėjęlius. ¹⁰ Nes dangaus žvaigždės ir jų blizgėjimas nebeskleis savo šviesos; saulė aptemsta užtekėdama, ir mėnulis nebeblizgės savo šviesa. ¹¹ Aš lankysiu pasaulio piktenybes ir bedieviuose jų nedorybes, padarysiu galą netikinčiųjų puikybės ir pažeminsiu stipriųjų

kovotojams. Tie gi kovotojai tokie, kuriems negalima pasipriešinti ir kurie su džiaugsmu eina sau pavestą pareigą. — (4) *Kalnuose*. Nuo kalnų Babylono šiaurryčiuose, ypač nuo Zagro, jau girdisi neaiškus, bet vis didyn einas tautų užimas. — *Karalių*... Anot ebr. t.: klausykis, tai surinktų tautų karalysčių trinkėjimas. — Kartojimu ir padidinimais čia pažymima neprietelingo užpuolimo greitumas ir baismus. — (5) *Iš tolimos*...: iš ten, kur dangaus skliausmas rodosi siekias žemę. Tolimos nežinomos šalies paminėjimas turi padidinti pasibaisėjimą. — (6) *Klykkite*: iš išgąscio, pasibaisėjimo. — *Viešpaties diena*: būsi Viešpaties teismo diena. Plg. aug. 2, 12; Joël. 1, 15; Sof. 1, 5 ir k. — (8) *Kaip gimdanti*: kurios skausmai dažnai prasi-

deda labai umai ir esti labai dideli. — *Pastyrę*...: nežinodami, ką turėtų daryti.

(9) *Viešpaties diena*: teismo diena. Plg. Jer. 2, 30—32; 3, 14—16. — (10) *Nes dangaus*... Visa gamta, ypač gi dangus padeda vykinti Dievo kerštą. Plg. Ez. 32, 2; Joël. 2, 10; 3, 15; Mt. 24, 29; Mk. 13, 24; Lk. 21, 25... — *Blizgėjimas*. Ebr. ž. *kesilim* vadinama Oriono žvaigždynas. Plg. Jobo 9, 9; 38, 1. — Visi dangaus žiburiai užgesta, todėl pasaulis pasineria į gilią tamsybę. Kaip šviesa yra laimės vaizdas, taip tamsybė nelaimės. Kada Viešpats paslepia savo malonės šviesą, tuojau žūna taip pat suvertoji šviesa, dieviškosios atblizgis. — (11) *Aš lankysiu*... Teismo dalykas bus nuodėmė ir tai ypatingoje puikaus pasikėlimo prieš Dievą ir žmones išvaizdoje.

faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo. ¹² Pretiosior erit vir auro, et homo mundo obrizo. ¹³ Super hoc cælum turbabo: et movebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum, et propter diem iræ furoris ejus. ¹⁴ Et erit quasi damula fugiens, et quasi ovis: et non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient. ¹⁵ Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: et omnis, qui supervenerit, cadet in gladio. ¹⁶ Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, et uxores eorum violabuntur. ¹⁷ Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint: ¹⁸ sed sagittis parvulos interficient, et lactantibus uteris non miserebuntur, et super filios non parcet oculus eorum. ¹⁹ Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, incluta superbia Chaldæorum: sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorham. ²⁰ Non habitabitur usque in finem, et non fundabitur usque

išdrisimą. ¹² Vyras bus brangesnis už auksą ir žmogus už tyriausį auksą. ¹³ Be to aš kratysiu dangų, ir žemė pasijudins iš savo vietos dėlei kareivijų Viešpaties užsidedimo ir dėl jo narsingos rustybės dienos. ¹⁴ Ji bus kaip bėganti stirna ir kaip avis, ir nebus kam rinkti: kiekvienas grįšis į savo tautą, ir visi bėgs į savo šalį. ¹⁵ Kiekvienas, kurs bus rastas, bus užmuštas, ir kiekvienas, kurs užeis, kris po kalaviju. ¹⁶ Jų kudikiai bus sutriuškinti jų akyse; jų namai bus išplėsti, ir jų moteris varu apžagtos. ¹⁷ Štai aš pakurstysiu prieš juos Mėdus, kurie nejieškos sidabro ir negeis aukso, ¹⁸ bet užmuš vaikus vilyčiomis, kurie nepasigailės žindžiančių motinų, ir jų akis nesigailės kudikių. ¹⁹ Tas garbingas tarp karalysčių Babylonas, kilni kaldėjiečių puikybė, bus kaip Sodoma ir Gomora, kurias Viešpats išgriovė. ²⁰ Jame nebebus gyvenama iki galui ir jis nebus atstatytas per kartų kartas; arabas nebeties tenai padangčių, nei pie-

Teismas neša išganyą; todėl puikybė, išdrisimas, piktas išnaudojimas galybės turi būti labiausiai užgauta. — (12) *Bus brangesnis...* Anot ebr. t.: bus retesnis už labai retą geriausį Opyro auksą. — Sunaikinimas bus taip didelis, kad liks tik labai mažas gyvųjų skaitlius. — (13) *Aš kratysiu...* Dievui lankant bausmėmis prasikaltimus ir išdidumą, dangus ir žemė rodys jo teismo baisumą, nes pasaulio Teisėjo rustybė ištiks kartu su žmonėmis ir gamtą. — (14) *Ji bus: Babelė bus.* — *Kaip bėganti...* Kaip pasilikusi be piemens banda, taip bėgs į visas puses tie, kurie anksčiau stebėjosi Babylonu. — (16) *Jų kudikiai.* Nebus daroma skirtumo tarp amžiaus ir lyties, visur bus skerdynių ir tai baisiausioje išvaizdoje. Plg. Ps. 136, 9. — (17) *Mėdus.* Ebr. t.: Madai. Taip

įvardijami pagaliaus Dievo keršto vykintojai, Nors Babylonu sugriovime dalyvavo ir persai, bet svarbesnė buvo rolė mėdų; todėl jie vieni čia minimi. — *Nejieškos sidabro...* todėl babyloniečiai negalės tikėtis išgelbėti savo gyvybę pasidavimu, arba savo turtų atidavimu. Anot Ksenofonto pasakojimo Kyras gyresis, kad jo kareiviai nejieškoję turtų, tik troškę visupirma atkeršyti kaldėjiečiams už iškentėtus pažeminimus (*Cyrop.* 2, 1, 7). — (18) *Vilyčiomis.* Ebr. t.: kilpiniais. — *Žindžiančių motinų.* Ebr. t.: motinos iščios vaisiaus, t. y. nuožmiai atvers motinų iščias (plg. 4 Kar. 8, 12; 15, 16 ir k.). — (19) *Tas...* Anot ebr. t.: Babelė, karalysčių papuošalas, kaldėjiečių puikybės grožė... — (20) *Jame...* Prakeikimas pasirodo tuo didesnis, kad miestas turi pasilikti

ad generationem et generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi. ²¹ Sed requiescent ibi bestia, et replebuntur domus eorum draconibus: et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi: ²² et respondebunt ibi ululā in ædibus ejus, et sirenes in delubris voluptatis.

Caput XIV. ¹ Prope est ut veniat tempus ejus, et dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, et eliget adhuc de Israel, et requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, et adhærebit domui Jacob. ² Et tenebunt eos populi, et adducent eos in locum suum: et possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos et ancillas: et erunt capientes eos, qui se ceperant, et subjicient exactores suos.

³ Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, et a concussione tua, et a servitute dura, qua ante servisti: ⁴ sumes parabolam istam contra regem Babylonis, et dices:

menis nebesilsės tenai, ²¹ bet ilsės tenai žvėrys; jų namai bus pilni slibinų; tenai gyvens strausai, ir gaurotieji šokinės tenai; ²² pelėdos atsakinės tenai sau jo rumuose. ir sirėnos pasilinksminimo butuose.

14. perskyrimas. ¹ Jo laiko atėjimas arti, ir jo dienos nebebus atitolintos, nes Viešpats pasigailės Jokubo, vėl rinksis iš Izraelio ir duos jiems ilsėtis savo žemėje; su jais susivienys ateiviai ir glausis prie Jokubo namų. ² Tautos paims juos ir juos atves į jų vietą; Izraelio namai turės juos Viešpaties žemėje kaippo vergus ir verges, laikys sugautus tuos, kurių patįs buvo sugauti, ir pavergs savo prispaudėjus.

³ Tą dieną, kuomet Viešpats bus tau davęs atilsio po tavo vargo. po tavo sukratymo ir po kietos vergystės, kurioje tu buvai, ⁴ atsitiks, kad tu pradėsi šitą giesmę prieš Babilono karalių ir sakysi:

visuomet nebegyvenamas. — (21) *Shibinų.* Ebr. t. rasi: staugiančių, taigi, pelėdų ir apuokų. — *Gaurotieji.* Ebr. *se'irim*; taip gi vadinama ožius, bet ir kipšus. — (22) *Pelėdos...* Ebr. t. rasi: šakalai staugia jų rumuose ir laukiniai šunys jų pasigėrėjimų butuose.

(14. 1) *Jo laiko:* kuriame Babylonas bus nuhaustas. — *Arti:* palyginant su paprastu pastovumu žydinčios karalystės. Babelė netikėtai greitai nustos savo viešpatavimo. — Teismas pasaulinei galybei bus pasigailėjimo ir malonės veiksmas Dievo tautai. Dievas vėl ją išsirinks ir kaipo išsirinkimo užda duos pavaldėti šventąją žemę, kaip kitados po Sinajaus sandomos. — *Iš Izraelio.* Ebr. t.: Izraelį. — *Su jais susivienys...* Kuomet Izraelis grįžo iš nelaisvės, tos pranašystės įvykimo apsirėškė tik pradžia, kad paskui pilnai ir tobulai pasirodytu Mesijo laikais. — (2) *Paims*

juos...: padės jiems grįžti, palydės grįžtančius. — *Turės juos...* juos pasisavins, suvienydami su savim ir pavergdami juos teokratinės karalystės įstatams, kurie iš visų padarys vieną tautą. Plg. žem. 45, 14; Atk. 15, 6.

(3) *Po tavo vargo...* Keletu sinonimų aprašoma kentėjimų didumas nelaisvėje. — *Giesmė.* Ebr. ž. *mašal* vadinama pamokinti poėma. Ji teisingai laikoma vienu iš gražiausių poezijos kurinių. Stebėtinai gražiai joje aprašoma atvykimas Babilono karaliaus į mirusiųjų buveinę, kame kiti valdovai pasitinka jį su pasityčiojimų pilnu džiaugsmu. Giesmė susideda iš dviejų pusių, 4 b iki 11 ir 12—21, prasidedančių žodžiu "kaip gi". Pirmoji pusė gali būti padalinta į tris posmus: aprašymas nuožmaus valdovo, kurį Viešpats sutrynė (4—6), džiaugsmas ant žemės dėl jo puolimo (7—8), pasityčiojimai mirusiųjų buvei

- Quomodo cessavit exactor,
quievit tributum?
- ⁵ Contrivit Dominus baculum impiorum,
virgam dominantium,
⁶ cadentem populos in indignatione,
plaga insanabili,
subjicientem in furore gentes,
persequentem crudeliter.
- ⁷ Conquievit et siluit omnis terra,
gavisa est et exultavit:
⁸ abietes quoque lætatae sunt
super te,
et cedri Libani:
ex quo dormisti, non ascendet
qui succidat nos.
- ⁹ Infernus subter conturbatus est
in occursum adventus tui,
suscitavit tibi gigantes.
Omnes principes terræ
surrexerunt de solis suis,
omnes principes nationum.
- ¹⁰ Universi respondebunt,
et dicent tibi:
Et tu vulneratus es sicut et
nos,
nostri similis effectus es.

- Kaip gi dingo spaudėjas,
kaip pasiliovė mokesčiai!
- ⁵ Viešpats sulaužė bedievių lazda,
valdovų rykštę,
- ⁶ plakusią tautas užsidegime ne-
išgydomomis žaizdomis,
kuri pavergdavo tautas narsu,
nuožmiai persekiodavo.
- ⁷ Ilsisi ir tyli visa žemė,
džiaugiasi ir linksmai šukauja.
- ⁸ Džiaugiasi taip pat tavimi eglės
ir Libano kėdrai:
Nuo to laiko, kaip tu užmigai,
niekas nebeateina mūsų kirstų.
- ⁹ Mirusiųjų buveinė gilybėje su-
judo, kad pasitiktų tavo atė-
jimą,
ji pažadino tau milžinų.
Visi žemės kunigaikščiai atsikėlė
iš savo sostų,
visi tautų kunigaikščiai.
- ¹⁰ Visi atsiliepia ir tau sako:
Ir tu esi sužeistas kaip ir mes,
tu pasidarei į mus panašus.

nės (9—11); taip pat ir antroji: kontrastas tarp jo perdrašios puikybės ir gėdingo puolimo (12—15), karaliaus lavonas nebus palaidotas ir bus visaip paniekintas (16—19); nuožmaus valdovo ainija bus visai sunaikinta (20. 21). — *Mokesčiai*. Ebr. t.: rasi ta, kuri reikalavo aukso. — (5) *Bedievių lazda*... Bedieviškų valdovų galybė davėsi jausti tautoms be saiko ir be paliovos, tačiau dabar slėgusis jungas šalin atimtas. — (6) *Neišgydomomis*... Ebr. t.: kirčiais be paliovos. — (8) *Eglės*. Ebr. t.: kyparisai. — Draug su žmonėmis buvo prislėgta ir pavergta taip pat gamta; dabar ji džiaugiasi draug su jais. — *Nuo to laiko*... Graži personifikacija. Didžiausių sunaikinimų buvo padariusi Babelė tarp kėdrų, kaip kad giriasi viename iš savo parašų Nebukadnecaras. — (9) *Mirusųjų buveinė*... Įvaizdžiai aprašinėjama įspudis, kokį padaręs Babilono karaliaus atėjimas į mirusiųjų

vieta. — *Milžinų*. Ebr. *Refa'im*. Taip kitados ištikrųjų vadinosi milžinų tauta, gyvenusi Kanaane (vz. Prad. 15, 20; 14, 5; Atk. 3, 11; Joz. 12, 4 ir k.), bet paprastai tas žodis reiškia mirusiųjų šešėlius, vėlės. Taigi, čia *še'ol* pažadina tylūs savo gyventojus, mirusiųjų vėlės, kad jos pasveikintu didį karalių. — *Žemės kunigaikščiai*. Ebr. t.: žemės ožiai, t. y. vadai, kurie vedė kitus žmones, kaip ožis veda visą bandą. — *Atsikėlė*... Anot ebr. t.: (*še'ol*) pakelia nuo jų sostų visus tautų karalius. — Visas aprašymas čia begalo poetiškas. Mirusiųjų buveinė gavus žinią, kad nutremtas Babelės karalius artinasi, sujunda; ji duoda apie tai žinią visiems savo gyventojams, ypač gi visiems kunigaikščiams, kad atsikeltų iš savo sostų. Bet visų nustebimas greitai pavirsta pasityčiojimu. — (10) *Ir tu esi*... Babelės karalius vadino save karalių karaliumi; ji buvo atėmusi valdžią iš daugelio

¹¹ Detracta est ad inferos superbia tua,
concidit cadaver tuum:
subter te sternetur tinča,
et operimentum tuum erunt vermes.

¹² Quomodo occidisti de cælo lucifer, qui mane oriebaris?
corruisti in terram,
qui vulnerabas gentes?

¹³ qui dicebas in corde tuo:
In cælum conscendam,
super astra Dei
exaltabo solium meum,
sedebo in monte testamenti,
in lateribus Aquilonis.

¹⁴ Ascendam super altitudinem nubium,
similis ero Altissimo.

¹⁵ Verumtamen ad infernum detraxeris
in profundum laci:

¹⁶ qui te viderint, ad te inclinabuntur,
teque prospicient:
Numquid iste est vir, qui conturbavit terram,
qui concussit regna,

¹¹ Tavo puikybė nutrenta į pragarą,
tavo lavonas krito;
po tavim kandžių patalas,
ir tavo antklodė kirminai.

¹² Kaip gi puolei iš dangaus,
tu, Šviesnešy, kurs anksti rytą užtekėdavai,
kaip sukniubai ant žemės tu, kurs žeisdavai tautas?

¹³ Tu sakei savo širdyje: Į dangų aš užžengsiu,
iškelsiu savo sostą augščiaus už Dievo žvaigždes,
sėdėsiu ant sandoros kalno ant šiaurės šlaitų.

¹⁴ Aš pasikelsiu augščiaus už debesų augštybes,
busiu panašus į Augščiausįjį.

¹⁵ Bet tu busi nutrauktas į pragarą, į duobės gilumą.

¹⁶ Kas tave mato, tie pasilenkia į tave
ir į tave žiuri.
Ar tai tas žmogus, nuo kurio žemė drebėjo,
kurs kratė karalystes,

valdovų. — (11) *Nutrentas į...* Anot ebr. t.: nužengė į mirusiųjų buveinę, žaidžiant muzikos prietaisais. — (12) *Tu, Šviesnešy...* Ebr. t.: tu blizganti žvaigždė, aušros sunau. — Palyginimas Babylono karaliaus su aušros žvaigždė (Venus) juo labiau tinka, kad babyloniečiai buvo garsūs žvaigždžių takų tyrinėjimu. — (13) *Į dangų...* Visais tais žodžiais išreiškiama begalinė Babylono karaliaus puikybė. Babelės karalius ištikrųjų reikalavo sau dieviškos garbės (vz. Dan. 3, 15). — *Ant sandoros kalno.* Ebr. t.: ant susirinkimų kalno. — Pranašas turi čia tikriausiai omenyje į šiaurę nuo Babylonijos esančius kalnus, kurie jų raštuose vadinasi Aratu. Kaldėjiečių nuomone tie kalnai siekė dangų ir čia buvusi dievų buveinė. Taip tat karalius nori imti sau sostą tarp dievų ir buti ne kaip vienas iš daugybės, bet pasidaryti lygus Augščiausiam. Žodinėje

prasmėje ir visų pirma čia kalbama apie pasaulinę Babylono galybę ir jos atstovą, Babelės karalių (Jier. Kyr. Al. Teod.). "Bet tokių dalykų, kaip čia išreikšta, ~~marš~~ ne tik Babelės karalius, bet taip pat tas, kurs jį jų pamokino" (Teod.). Babelė atstovė Dievui priešingos pasaulinės galybės, kurios giliausis pagrindas šetonas. Su juo prasideda kova linksmųjų sodne po pirmojo nupulimo (Prad. 3, 15), su juo kovoja Kristus (Jono 12, 31). — (14) *Busiu panašus...* Tai piktžodžiavimas tikrajam Dievui, nes „Augščiausiuoju“ vadinosi žydų Dievas (plg. Dan. 3, 22. 99; 5, 18. 21). Teisingai tie begalinio pasididžiavimo žodžiai dedami kaip visų kitų viršūnė pačiame gale, kad tuojau pasakius, kad nuo tos augščiausios siekiamos viršūnės karalius puls į didžiausią gilumą. — (15) *Gilumą.* Ebr. t.: kampa. — (16) *Kas tave...* Pasilenkiama, kad pamačius

¹⁷ qui posuit orbem desertum,
et urbes ejus destruxit,
vinctis ejus non aperuit carce-
rem?

¹⁸ Omnes reges gentium universi
dormierunt in gloria,
vir in domo sua.

¹⁹ Tu autem projectus es de se-
pulchro tuo,
quasi stirps inutilis
pollutus, et obvolutus cum his,
qui interfecti sunt gladio,
et descenderunt ad fundamenta
laci,
quasi cadaver putridum.

²⁰ Non habebis consortium,
neque cum eis in sepultura:
tu enim terram tuam disperdi-
disti,
tu populum tuum occidisti:
non vocabitur in æternum
semen pessimorum.

²¹ Præparate filios ejus occisioni
in iniquitate patrum suorum:
non consurgent, nec heredita-
bunt terram,
neque implebunt faciem orbis
civitatum.

²² Et consurgam super eos, di-
cit Dominus exercituum: et per-
dam Babylonis nomen, et reli-
quias, et germen, et progeniem,
dicit Dominus. ²³ Et ponam eam in
possessionem ericii, et in paludes
aquarum, et scopabo eam in scopa
terens, dicit Dominus exercituum.

puolusią didenybę, atidžiai į ją žiurima, ar ji ištikrųjų ta pati, ir daroma apie ją pasityčiojimų pilnų patėmijimų. — (19) *Kaipu nenaudingas... suteptas*. Ebr. t.: kaip šaka, kuri paniekinta. — *Ir nuleisti...* Ebr. t.: įmesti tarp žemės akmenų, kaip kojomis mindomas lavonas. — Kiti daug mažesni karaliai garbingai palaidoti savo mauzoliejuose, turi tenai tarsi savo sostus kaip kokiuose rumuose, kuriuos pasistatė kaip ženklą savo galybės prieš mirtį, bet didelis Babelės karalius guli pamestas kaip bjaurus lavonas, kaip pasijhaurėjimo

¹⁷ kurs iš pasaulio padarė tyrumą,
jo miestus sugriovė
ir savo kaliniams neatidarydavo
kalėjimo?

¹⁸ Visi tautų karaliai miega draug
garbėje,

kiekvienas savo kape,

¹⁹ tu gi išmestas iš savo kapo
kaip nenaudingas rąstas, suteptas
ir uždengtas tais, kurie užmušti
kalavijų
ir nuleisti į duobės dugną,
lyg punanti maita.

²⁰ Tu neturėsi draugystės nei su
jais kapuose,
nes tu išaikvojai savo šalį;
tu užmušei savo tautą;
niekuomet nebebus minima pik-
tadarių ainija.

²¹ Prirengkite jų vaikus užmušti
už jų tėvų kaltybes;
jie neatsikels, nepaveldės šalies
ir nepripildys žemės paviršio
miestais.

²² Aš atsikelsiu prieš juos, sako
kareivijų Viešpats, pražudysiu Ba-
bylono vardą, liekanas, atžalą ir
veislę, sako Viešpats. ²³ Aš pada-
rysiu iš jo ežių nuosavybę ir
vandens balas ir jį iššluosiu sunai-
kinimo šluota, sako kareivijų Vieš-
pats.

dalykas ir be to, — kad nuobodingumas pasirodytu didesnis, — jis apmestas kitų lavonų kruva. Neturi net lavono ramybės buvę, taip puikus, blizganti žvaigždė, lygus Augščiausiam! Ir tas jo išniekinimas turi ilgai pasilikti (20. e.).

(22) *Aš atsikelsiu...* Kaip Babelės karalius buvo be galo kietas, taip jam bus atseikėta tokio pat saiku; net visą jo giminę turi pasiekti prakeikimas ir išdildyti nuo žemės paviršio. — (23) *Aš...* Kareivijų Viešpats pats stoja kaip neprietelis prieš Babelės dinastiją ir šalį; ir viena ir kita visai sunaikinama.

b) *Pranašystė prieš asyrijiečius.*

²⁴ Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: et quo modo mente tractavi, ²⁵ sic eveniet: Ut conteram Assyrium in terra mea, et in montibus meis conculcēm eum: et auferetur ab eis jugum ejus, et onus illius ab humero eorum tolletur. ²⁶ Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, et hæc est manus extenta super universas gentes. ²⁷ Dominus enim exercituum decrevit: et quis poterit infirmare? et quis manus ejus extenta: et quis avertet eam?

²⁴ Kareivijų Viešpats prisiekė ir tarė: Ištikrųjų, kaip aš maniau, taip bus, ir kaip savo mintyje nutariau, ²⁵ taip įvyks: Aš sutrinsiu Asyrijietį savo šalyje ir sumindžiosiu jį savo kalnuose; jo jungas bus nuo jų nuimtas, ir jo našta bus nukelta nuo jų peties. ²⁶ Toks yra užmanymas, kurį aš padariau apie visą žemę, ir štai ranka ištiesta ant visų tautų. ²⁷ Nes kareivijų Viešpats tai nulėmė, ir kas galės sutrukdyti? Jo ranka ištiesta, ir kas ją nukreips?

c) *Pranašystė prieš piliistymus.*

²⁸ In anno, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud: ²⁹ Ne lāteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, et semen ejus absorbens volucrem. ³⁰ Et pascentur primogeniti pau-

²⁸ Tais metais, kuriais mirė karalius Akazas, buvo apskelbta šita našta: ²⁹ Nesidžiaugk, tu visa Pilištėja, kad sulaužyta tavo mušėjo lazda, nes iš žalčio šaknies išeis bazilikas, ir jo veislė rys paukščius. ³⁰ Beturčių beturčiai bus maitinami ir neturtingieji ilsės su

14, 24—27. Trumpai atkartojama didelė pranašystė prieš asyrijiečius. Vz. 10, 5...

(24) *Ištikrųjų...* Pranašystė prieš Babėlę nepakeitė nieko iš to, kas buvo apskelbta prieš Asyriją. Babėlė, tiesa, veikiai žus (14, 1), bet anksčiau bus sugriauta Asyrija ir taip Babėlė įgys didžiausios galybės. — (25) *Savo šalyje:* Palestinoje. — *Nuo jų:* nuo žydų. — (27) *Tai nulėmė...* Babėlė puls, nes ji elgiasi kaip Asuras, kuriam jau skirta žuti, nes toks Viešpaties nutarimas, kad turi pulti kiekviena galybė, kuri prieš jį keliasi.

14, 28—32. Piliistymams nėra ko džiaugtis laikine laisve, nes jie bus sunaikinti.

(28) *Kuriais mirė...*: maždaug 726 metais pirm Kr. — (29) *Kad sudaužytu...* Anot 2 Kron. 28, 18. 19, karaliaujant Akazui, piliistymams buvo pavykę nusi-

kratyti jo jungo ir pasiliuosuoti nuo uždėtų ant jų mokesčių; tas pasiliuosavimas buvo didelio džiaugsmo priežastis. — *Ir jo veislė...* Ebr. t.: ir jo vaisius bus skridas slibinas (aitvaras). Bazilisku vadinasi nedidelė labai nuodinga gyvatė; skraidančio slibino vaizdas paimtas iš liaudies pasakų. Baziliskas ir skridas slibinas liaudies nuomone baisūs jau tuo, kad galį užmušti savo pažvelgimu ir kvapu. Tokiuo bazilisku ir slibinu piliistymams turėjo būti karalius Ezekijas, „kurs sumušė piliistymus iki Gazai“ (4 Kar. 18, 8), bet dar labiau Mesijas. Todėl Piliistymams nėra ko džiaugtis, lyg-kad Dovid sostas būtų jau visai sulūžęs. Karališkoji giminė nežus, ji bus visuomet baisi jos neprieteliams. — (30) *Beturčių beturčiai...* Visai nieko neturinčiais beturčiais čia vadinami žydai. Jų likimas bus kitoks nekaip piliistymų. — *Ir užmušiu.* — Ebr. t.: ir jis (baziliskas)

perum, et pauperes fiducialiter requiescent: et interire faciam in fame radicem tuam, et reliquias tuas interficiam. ³¹ Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, et non est qui effugiet agmen ejus. ³² Et quid respondebitur nunciis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, et in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

pasitikėjimu; aš padarysiu, kad tavo šaknis pražutu badu, ir užmušiu tavo liekanas. ³¹ Klykkite, vartai, šaukk, mieste, visa Pilistėja sugriauta, nes iš šiaurės ateis dūmų, ir nėra, kas galėtų ištrukti nuo jo burių. ³² Ir kas bus atsakyta tautos pasiuntiniams? Viešpats įsteigė Sioną, ir juo tikėsis jo tautos beturčiai.

d) *Pranašystė prieš moabitus.*

Caput XV. ¹ Onus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit. ² Ascendit domus, et Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, et super Medaba, Moab ululavit: incunc-

15. perskyrimas. ¹ Našta Moabui. Nakčia sunaikinta Moabo Aras, jis nutilo; nakčia sunaikinta Moabo siena, ji nutilo. ² Namai ir Dibonas keliasi į augštumas raudotų; Moabas klykia Nabo ir Medabos; ant visų jo galvų plikės, kiekviena

užmuš. — (31) *Vartai.* Vartais čia ir daugelyje vietų kitur vadinama miestai, nes vartai buvo svarbiausi miesto vieta; juose darydavo viešus surinkimus ir atlikdavo teismus. — Nuo to, kas bus vėliau, pranašas kreipiasi į artimos ateities atsitikimus, kurie yra tarsi anų uždas ir kelias į juos. — *Iš šiaurės:* iš Asyrijos. Senakeribas plės ir degins miestus ir taip artinsis lyg dūmų debes. — *Ir nėra, kas galėtų...* Ebr. t.: ir nėra atsiskiriančio nuo jo burių, t. y. ne vienas nepasilieka, visi artinasi savo eiliose. — (32) *Tautos pasiuntiniams...* Anot kaikiurių aiškintojų: pilistymų pasiuntiniams, kurie ateis į Jeruzalę ir norės padaryti sandorą su žydais prieš ateinančius priešus. Žydai atsakys nereikalaujanti pilistymų pagalbos ir sandoros, nes Viešpats jų karalius ir gynėjas ir pats vienas gali apsaugoti nuo visų priešų.

15, 1—16, 14. Moabo nelaimių pradžia (15, 1—9). Moabui reiktu įieškoti Izraelio pagalbos (16, 1—6). Visiškas Moabo žuvimas (16, 7—14).

(15, 1) *Našta Moabui.* Nuo pilistymų pranašas kreipiasi į rytus į anapus Jordano ir Mirties jūros. Moabitai, po

to kaip Gado ir Rubeno giminės buvo išvestos į nelaisvę, tikriausiai pasisavino išvestųjų kraštą. Taip pat čia svarbiausi mintis toki: Moabas keliasi į puikybę, todėl jis turi būti labai pažemintas. — *Nakčia:* netikėtai, tokiuo laiku, kuomet visoki nelaimė rodosi ypač baisi. — *Moabo Aras.* Taip vadinosi Moabo sostinė, arti šiaurinės jo sienos. Plg. Atk. 2, 26; Joz. 13, 9 ir k. — *Nutilo.* Ebr. t. abiejose vietose: sunaikinta... — Užpuolikai neįvardijami; bet kadangi jie ateina iš šiaurės, todėl be abejo jie ne kas kitas kaip tik asyrijiečiai (14, 31). — *Moabo siena.* Ebr. t.: čia kito miesto vardas: Moabo Kir'as. Jis gana toli pietuse, arti Mirties jūros kranto, dabar vadinasi Kerek. — (2) *Namai.* Anot kaikiurių: karaliaus namai, šeimyna eina į augštumas, kame buvo garbinami dievačiai, kad iš jų melstu sau pagalbos; bet gal ir čia miesto vardas: Baith. — *Dibonas:* į šiaurę nuo Arnono upelio. — *Nabo ir Medabos.* Tai buvo du žymiu Moabo miestu. Nabas, ebr. *nabo*, prie taip pat vadinamo kalno (plg. Atk. 32, 49; 43, 1); Medaba, ebr. *medba'*, netoli nuo Dibono, į šiaurę nuo jo. Visa tauta rauda tų dviejų sunaikintų miestų. — *Ant visų jų...* ženklai didžiausio gedulio.

tis capitibus ejus calvitium, et omnis barba radetur. ³ In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, et in plateis omnis ululatus descendit in fletum. ⁴ Clamabit Hesebon, et Eleale, usque Iasa audita est vox eorum. super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi. ⁵ Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, et in via Oronaim clamorem contritionis levabunt. ⁶ Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, deficit germen, viror omnis interiit. ⁷ Secundum magnitudinem operis et visitatio eorum: ad torrentem salicum ducent eos. ⁸ Quoniam circumvit clamor terminum Moab: usque ad Gallim ululatus ejus, et usque ad Puteum Elim clamor ejus. ⁹ Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his, qui fugerint de Moab leonem, et reliquiis terræ.

barzda nuskusta. ³ Jo gatvėse jie apsvilkę maišais; ant jo stogų ir jo prekyvietėse vien klyksmas, kurs baigiasi ašaromis. ⁴ Esebonas ir Elealė šaukia; jų balsas girdisi iki Jazai; todėl klykia Moabo kovotojai, jo siela rauda savęs. ⁵ Mano širdis šaukia Moabui, jo užkaiščiai siekė treigę karvaite, Segorą. Jie eina augštytyn verkdami per Luito kauburį ir Oronaimo kelyje kelia balsą dėlei sunaikinimo. ⁶ Nes Nemrimo vandenį pavirto tyrais, nes sudžiuvo žolė, nuvyto želmėnys, žuvo visas žalumas. ⁷ Nes kaip didelės buvo piktadarystės, toks ir jų aplankymas; juos veda į Karklų upelį. ⁸ Nes šauksmas eina aplinkui Moabo ribose; iki Galimui girdisi jo klyksmas ir jo šauksmas iki Elimo šuliniui. ⁹ Nes Dibono vandenį pilni kraujo, nes aš siųsiu ant Dibono dar daugiaus nelaimių, liutą prieš tuos, kurie bėga iš Moabo, ir prieš likusius šalyje.

— (3) *Vien klyksmas...* Ebr. t.: jis visas (Moabas) vaitoja, apsipildamas ašaromis. — (4) *Esebonas*: seniaus amoriečių karaliaus Sehonos sostinė (plg. Sk. 21, 26). — *Elealė*: Rubeno giminės plote truputį į šiaurę nuo Esebono. — *Iki Jazai*: prie Mirties jūros. Nuo vieno Moabo šalies galo iki kitam girdisi klyksmas. Kaip sukietėje kovoje kareiviai taip pritaria raudantiems pats pranašas, pagautas bendro liudėsio: (5) *Mano...* Užkaiščiais vadinama tvirtovės. Moabas buvo tarsi apjuostas tvirtovių juosta, bet dabar jos sugriautos. Segoras buvo ant žemės liežuvio iškišančio iš pietryčių į Mirties jūrą, todėl tolimiausi vieta nuo kitame krašto gale buvusio Moabo-Kiro. Tačiau ebr. t. paprastai suprantama taip: jo pabėgėliai bėga iki Segorui, — net stipriausieji, kurie saugodavo miestą kaip kokie užkaiščiai. — *Treigę karvaite*: jau visai užaugusią ir todėl labai stiprią karvaite; bet spė-

jama, kad ebr. t. ir čia miesto vardas *Eglath šelišijah*, Eglatas trečiasis. — *Jie eina...* Aprašoma bėgimo reginys. Anot šv. Jieron. Luitas buvęs nelabai toli nuo Segoro, taip pat ir Oronaimas; tenai gi buvęs ir Nemrimas (5. e.) — (6) *Pavirto tyrais*. Anot ebr. t.: sunaikinti, t. y. vandens šaltiniai buvo prietelių išardyti, užkemšti, todėl visakas aplinkui išdžiuvo. — (7) *Nes kaip...* Vulgatoje sakoma, kad bausmės buvo taip didelės, kaip dideli buvo prasi-kaltimai, kuriais jas užpelnę, bet ebr. t. aprašoma toliaus bėgimo reginys: todėl kas jiems liko, ką jie įgijo ir savo mantą jie nešasi į anapus Karklų upelio. — Pabėgėliai skubina si kuogreičiausiai pasiekti pietinę savo šalies ribą. — (8) *Nes šauksmas...* Visas Moabas nuo šiaurės (*B'er Elim*. Elimo šulinys) iki pietų (Galimas) pilnas vaitojimų. — (9) *Nes Dibono* (ebr. *Dimon*)... Arnono upelio vanduo, paraudęs nuo užmuštųjų

Caput XVI. ¹Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion. ²Et erit: Sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon. ³Ini consilium, coege concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie absconde fugientes, et vagos ne prodas. ⁴Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram. ⁵Et præparabitur in misericordia solium, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, iudicans et

16. perskyrimas. ¹Viešpatie, siųsk Avinėlių, žemės valdovą, iš tyrumos Pėtros pas Siono dukters kalną. ²Tuomet kaip nuskrendąs paukštis ir paukštyčiai pabaidyti iš lizdo, taip bus Moabo dukteris, pereinant per Arnoną. ³Tarkis, daryk susirinkimą, daryk savo šešėlių vidudienį panašų į naktį; paslėpk pabėgėlius ir neišduok klajunų. ⁴Tegul gyvena pas tave mano pabėgėliai, Moabui buv slėpynė nuo naikintojo; nes pasibaigė dulkėjimas, sunaikinta prispaudimas, dingo, kurs mindžiojo šalį. ⁵Statoma pasigailejime sostas, ir sėdės jame tiesoje, Dovidą padangtėje, kursai teisia ir kurį jieško teisnūmo: ir kurs greitai atsilygina.

kraujo, skelbia Moabo nelaimę. — *Liutą prieš...* Ant likusiųjų Viešpats siųs dar tolesnį nelaimių, mirtį ir sunaikinimą.

(16, 1) *Viešpatie, siųsk...* Vulg. pasavinta šitiems žodžiams mesijinė prasmė. Šv. Jieron. ją išreiškia taip: O Moabe, turėk tą paguodą: išeis iš tavęs nesuteptas avinėlis, kurs atims pasaulio nuodėmes, kurs viešpataus pasaulyje; iš tyrumos uolos, tai yra iš Rutos, kuri po vyro mirties likus našlė iš Boozo pagimdė Obėdą, iš Obėdo Jėšę, iš Jėšės Dovidą ir iš Dovidą Kristų. — Bet tai tik pritaiknamoji teksto prasmė, sensus accommodatus, kaip kad daroma liturgijoje, kame dažnai šv. Rašto žodžiai vartojami, liuosai juos pritaikinant aplinkybei, nežiurint tikros jų prasmės ir sąryšio su kontekstu. Ebr. gi t. pasakyta: siųskite šalies valdovui priklausančių eryčių iš *Sela*, tyrumos linkon, pas Siono dukters kalną. — Kitados Moabo karalius Mesa turėjo mokėti Izraelio karaliui mokesčių eryčiais ir avinais (vz. 2 Kar. 8, 2; 4 Kar. 3, 4); paskiaus moabitai buvo pasiiliuosavę nuo to prigulmybės ženklo; pranašas gi dabar juos kviečia įgyti sau teokratinio karaliaus palankumą, duodant jam savo valia dovanų. — *Pėtros*. Ebr. *Sela*. Taip gi vadinosi Idumėjos sostinė, už trijų-keturių kelionės dienų nuo Jeriko į rytus. Nuo jos iki Judėjai buvo tyruma. — (2) *Pereinant per Arnoną*. Anot ebr. t.: prie Arnono brastų. —

Arnonas buvo kitados riba tarp moabitų ir amoriečių ploto. Dukterimis vadinama miestų gyventojai. Ir čia jie bėga pietų linkon nuo ateinančio iš šiaurės neprietelio. — (3) *Tarkis...* Ebr. t.: duok patartį, nutark... — Taip turėtu melsti Moabo pasiuntiniai Sioną, kad jis patartu suspaustiems, ilgai nesvarstydamas, ar turi jis jais užsiimti. Dabar kada Moabas aplankytas nelaimių karščio kaip deginančios vidudienio saulės, tegul Sionas suteikia globos ir uksmės taip tamsios kaip naktis, kad joje jie galėtų visai pasislėpti. — (4) *Nes pasibaigė...* Pranašas įrodinėja, kad Sionas visai tinka tam, kad galėtų gelbėti Moabą. Ebr. t.: nes prispaudėjui atėjo galas. išnyko sunaikinimas, išnyko iš šalies mindžiojotas. — Jeruzalė išgelbėta iš asyrijiečių rankos, ir jie žuvo. Tai gali ir turi būti aplink esančioms tautoms ženklas ir uždas, kad Dievas laiko savo globoje Sioną. — (5) *Statoma...* Tie žodžiai primena 2 Kar. 7, 12; Ps. 88, 5. 30. 38; 1 Kron. 17, 12. Dovidą sostas Sionui jo pastovumo laidas. — *Tiesoje*: taip kaip Dievas ištikrųjų nori. — *Kursai teisia...* Aprašomas čia karalius tobulas teisėjas; jis daro teismą, jam labai rūpi atitaistyti teisybės stovis, jis turi galės tai įvykdyti. Toks teisėjas kad ir buvo karalius Ezeikijas, bet nepilnai, netobulai. Taigi, reikia pakilti angščiaus ir jieškoti to karaliaus teisėjo Mesijo as-

quærens judicium, et velociter reddens quod justum est. ⁶ Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia ejus et arrogantia ejus, et indignatio ejus plusquam fortitudo ejus.

⁷ Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas. ⁸ Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, et vineam Sabama domini Gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare. ⁹ Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, et Eleale: quoniam super vindemiam tuam, et super messem tuam vox calcantium irruit. ¹⁰ Et auferetur lætitia et exultatio de Carmelo, et in vineis non exultabit neque jubilabit, vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli. ¹¹ Super hoc venter meus ad Moab

kas teisu. ⁶ Mes girdėjome apie Moabo puikybę, jis labai puikus; jo puikybė, jo išdrisimas ir užsidegimas didesni kaip jo stiprybė.

⁷ Todėl Moabas klyks Moabui, jis visas klyks; tiems, kurie džiaugiasi degtų plytų sienomis, skelbkite jo slogas. ⁸ Nes Esebono apylinkės sunaikintos, ir tautų valdovai iškirto Sabamos vynuogyną; Moabo virkščiai išsiplėtė iki Jazeriui, nuklydo į tyrumą; paliktosios jo atžalos perėjo per jūrą. ⁹ Todėl aš verkiu Jazerio verksmu Sabamos vynuogyno ir girdau mano ašaromis tave, Esebone ir Eleale, nes mindančiųjų balsas ipuolė ant tavo vynuogavimo ir ant tavo pjuties. ¹⁰ Linksmybė ir džiaugsmas atimama nuo dirvų, vynuogynuose nebesidžiaugiama ir linksmiai nebesukojama; vyno spaustuve nebeišspaudžia tas, kurs jį paprastai išspausdavo; aš nutildžiau minančiųjų balsą. ¹¹ Todėl mano širdis gaudžia į Moabą lyg kanklės, ir mano viduriai į degtų

menyje. Išireiškimai: malonė, tiesa, teismas, teisybė tai nuolatiniai pas pranašus Mesijo laikų aptarimai. — (6) *Jo užsidegimas...* Ebr. t.: jo išdidumas ir jo tušti pasigyrimai. — Pranašas pramato, kad jo patarimas nebūs naudingas; moabitų puikybė turi būti sulaužyta; plakimai bus jiems kelias į išsigelbėjimą.

(7) *Todėl: dėl naujų dar didesnių nelaimių. — Moabas...* Ebr. t.: Moabas vaitos Moabo; visa vaitos; jūs vaitosite džiovintų *Qir-Chareseth'o* vynuogių, giliai nutremti. — Moabas pasigies savo seniaus buvusio pasiturėjimo ir gėrių. *Qir-Chareseth* rasi tas pats aug. minėtas *Qir-Mo'ab* (plg. 15, 1). — (8) *Sabamos*. Sabama, ebr. *Šibmah*, buvo visur garsi savo vynuogynais ir vynu. Taip jos vynmedžiai siekė Jazerį šiaurėje, toli plėtėsi į rytus, apgalėdami savo derlingumu net tyrumą,ėjo į pietus ir persikel-

davo per Mirties jūrą. Jie taip gerai tarpo, kad siuntė per ją toli į vakarus savo atžalas, jų derlingumo negalėjo sulaikyti nei tyruma, nei jūra. — (9) *Todėl aš verkiu...* Pranašas rauda kaip Jazerio gyventojų, taip Sabamos vynuogynų, bet lygiai ir derlingų Esebono ir Elealės dirvų. — *Nes mindančiųjų...* Neprietelių sunaikinimas stos vieton pjuties ir vynuogavimo džiaugsmo; džiaugsmingi šauksmai, *hedad*, tų, kurie spaustuvuose išspaudžia vyną, užleis vietą kitiems šauksmams. Tyruma ir tyla viešpataus ten, kur pereina tie nauji spaustuvo mynėjai (10. e.). — (10) *Aš nutildžiau...* Dievas sakosi pats sunaikinęs Moabą. — (11) *Degtų plytų sieną*. Ebr.: *Qir-Chareš*. Plg. 7. e. Visas pranašo vidus susijudino dėl pamatytos regėjime nelaimės; jo širdis vaitoja ir tarsi skamba iš skausmo kaip drebanti sty-

quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris. ¹² Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, et non valebit.

¹³ Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc: ¹⁴ et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis quasi anni mercenarii auferetur gloria Moab super omni populo multo, et relinquetur parvus et modicus, nequaquam multus.

plytų sieną. ¹² Ir atsitiks, kad, kuomet pasirodys, jog Moabas pavargo ant savo angštumų, jis įeis į savo šventyklą melstūsi, bet jis nieko negaus.

¹³ Tai žodis, kurį Viešpats kalbėjo Moabui jau kitados; ¹⁴ ir dabar Viešpats kalba tardamas: Per trejus metus, tokios kaip samdininkometai, bus atimta Moabo garbė iš visos jo skaitlingos tautos, ir jis bus paliktas mažas ir menkas ir anaip tol ne skaitlingas.

e) Pranašystė prieš syrus ir prieš izraelitus.

Caput XVII. ¹ Onus Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas, et erit sicut acervus lapidum in ruina. ² Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, et requiescent ibi, et non erit, qui exterreat. ³ Et cessabit adjuto-

17. perskyrimas. ¹ Našta Damaskui. Štai, Damaskas paliaus buvęs miestas ir bus kaip akmenų kruva griuvėsiuose. ² Aroerio miestai bus palikti kaimenėms; jos ilsėsis tenai, ir nebus kam jų baidyti. ³ Atstos pagalba nuo

ga. — (12) *Pavargo*: veltui besimeldamas savo dievačių stabams.

(13) *Tai žodis...* Izaijo pranašystė prieš Moabą nevisai nauja. Dievo apšviestas jis kartoja tai, kas jau buvo per ką kitą apskelbta. Kas gi buvo tas kitas pranašas, nežinia. Izaijas dar nurodo griežtai laiką, kuomet pranašystė pradės įvykti: (14) *Per trejus metus...*: griežtai paskirtu laiku, nes samdininkas nedirba ilgiau, kaip kad jis pasamdytas ir apmokamas. Moabas neturėjo būti iškarto visas sunaikintas. Nabukodonosoro laikais jis nustojo savystovybės; jis buvo pavergiamas vienu po kitųėjusių pasaulio valdovų, babyloniečių, persų ir tt. Aleksandras Janėjus Makabajis (90. m.) pavergė moabitus žydams; neilgai trukus jų vardas visai žuvo.

17, 1—14. Syrijos ir Izraelio karalystės bus visai išardytos (1—3). Taip nubaustas Izraelis grįšis į Viešpatį (4—11). Asyrijiečiai bus taip pat sunaikinti, po to kaip Izraelis bus nubaustas (12—14).

(17, 1) *Damaskui*. Šita pranašystė atkreipta ne tik prieš Syrijos sostinę

Damaską, bet ir prieš pasiliekančią su juo sandomoje Izraelį. Damaskas kovoje prieš Judą kurstanti ir vadovaujanti galybė, prie kurios Izraelis tik prisiliejęs, kad jo globoje galėtų vykinti savo neapykantą prieš Judą. Sunaikinant Damaską, užgaunama taip pat Izraelis. — *Paliaus buvęs...* Taip atsitiks tam miestui, kurs norėjo atimti karališkąją sostą iš Dovo do namų. Plg. 4 Kar. 16. 9. — (2) *Aroerio miestai*. Palestinoje anapus Jordano buvo du Aroeriu, vienas Rubeno giminės plote, kitas Gado (Atk. 2, 36; 3, 12; Joz. 13, 25); tuodu miestu čia atstovauja visą Izraelio plotą anapus Jordano; tas plotas buvo sunaikintas Teglatpalasaro (4 Kar. 15. 29). — *Bus palikti...* Vaizdas žmonių nelankomos tyrumos, kuri atsiras gyvenamų miestų vietoje: jos gyventojai išvesti į nelaisvę, sugriuvę ir išardyti miestai apaugę žolėmis, šalis taip išmirus, kad jokio žmogaus pasirodymas nebaido ramiai besiilsinčių gyvulių. — (3) *Pagalba*. Ebr. t.: tvirtovė. Rasi Samarija, arba apskritai sustiprintos Izraelio vietos turės žuti. — *Karaliavimas nuo Damasko*. Atsižvelgiama ypač

rium ab Ephraim, et regnum a Damasco: et reliquiae Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

⁴ Et erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, et pinguedo carnis ejus marcescet. ⁵ Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, et brachium ejus spicas leget: et erit sicut quærens spicas in valle Raphaim. ⁶ Et relinquetur in eo sicut racemus, et sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quattuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel. ⁷ In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, et oculi ejus ad sanctum Israel respicient: ⁸ et non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: et quæ operati sunt digiti ejus non respicient, lucos et delubra. ⁹ In die illa erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra,

Efraimo ir karaliavimas nuo Damasko, ir Syrijos liekanoms bus taip, kaip Izraelio vaikų garbei, sako kareivijų Viešpats.

⁴ Tą dieną atsitiks, kad Jokubo garbė sumenkės, ir riebus jo kunas suliesės. ⁵ Tuomet bus taip, kaip rinkėjui pjutyje to, kas liko, ir kurio ranka renka varpas, ir bus taip, kaip tam, kurs jieško varpų Rafaimo slėnyje. ⁶ Iš jo bus likę tarsi tik viena vynuogių kekė ir kaip pakračius alyvų medį dvi arba tris alyvų uogos ant šakos galo, arba keturi ar penki vaisiai ant jo viršunės, sako Viešpats Izraelio Dievas. ⁷ Tą dieną žmogus kreipsis į savo Sutvertoją, ir jo akis žiurės į Izraelio Šventąjį; ⁸ jis nebesikreips į altorius, kuriuos jo ranka padarė, ir nebepažvelgs į tai, ką jo pirštai padirbo, į girias ir į šventyklas. ⁹ Tą dieną jo stiprybės miestai bus pamesti kaip arklai ir posėliai, kurie palikti Izraelio sunums prisiartinant, ir

į Syriją kaip į galybę, kuria rėmėsi Izraelis. Jai puolant, puola taippat Efraimas. Tie, kurie bendrai kovojo prieš Dievo tvarką (7, 6), turi draug susilaukti vienokio sunaikinimo. Tą vieno nuo kito prigulmybę piešia pranašas, statydamas prieš akis Efraimo puolimą, kaip po pasekmę Syrijos puolimo, syriškąjį gi kaip izraelitiškojo pravaizdą. — *Garbei*: kuri pavirs niekais.

(4) *Tą dieną*: kuomet bus daroma teismai Syrijai ir Izraeliui. — *Jokubo garbė*. Karalystės garbė tai, kas žmonių akyse rodosi galinga, pagedaujama, garbinga, taigi, didelis gyventojų skaitlius, kariuomenė, puikūs, turtingi miestai ir tt. — *Riebus jo kunas*: karalystės stiprumas. Riebumas šv. Rašte dažnai vaizdas puikaus, užmiršusio Dievą išdrisimo. — (5) *Tuomet bus taip...* Pjūtis darbas atliekama linksmai ir nudugniai, taip darys teismą Asuras. Tokį lengvą darbą kaip turi pjovėjo ranka, kuomet ji suima kruvon varpas pjautu-

vui, turės Asuras. — *Rafaimo lyguma* Jeruzalės pietvakariuose ant ribos tarp Benjaminio ir Judo. — (6) *Iš jo bus likę...* Kaip surinkus ąlyvas, tik kur ne kur po lapais pasilieka pasislėpus viena-kita uoga, taip bus mažas ištrūkusiųjų skaitlius. Ebr. t.: ir liks kaip rinkimo palaikos, kaip krečiant alyvmedį dvi-tris uogos ant pačios medžio viršunės, keturios-penkios ant jo vaisius nešančių šakų. — (7) *Kreipsis*. Ebr. t.: žiurės. — Taip įvyks labai didelė atmaina į gera, nes Viešpats kone visai buvo užmirštas Izraelio karalystėje. — (8) *Altorius*: aukšinių veršių ir dievačių altorius. — *Girias*. Ebr. t. *ašerim*. Taip vadinosi Astartės pavidalai. Plg. Teis. 2, 13 ir k. — *Šventyklos*. Ebr. *chammanim*, akmeniniai šulai dievo-saulės garbei pastatyti (2 Kron. 34, 4). — (9) *Izraelio sunums prisiartinant*. Dabar jų laukia toks pat pasmerkimas, koks kitados sutiko kananiečius už jų kaltybes. Tuomet buvo matoma Dievo ranka, nemažiau ji matoma dabar. Ebr. t.

et segetes quæ derelictæ sunt a facie filiorum Israel, et eris deserta. ¹⁰ Quia oblita es Dei salvatoris tui, et fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, et germen alienum seminabis. ¹¹ In die plantationis tuæ labrusca, et mane semen tuum florebit: ablata est messis in die hereditatis, et dolebit graviter.

¹² Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: et tumultus barbarum, sicut sonitus aquarum multarum. ¹³ Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, et increpabit eum, et fugiet procul: et rapietur sicut pulvis montium a facie venti, et sicut turbo coram tempestate. ¹⁴ In tempore vespere, et ecce turbatio: in matutino, et non subsistet, hæc est pars eorum, qui vastaverunt nos, et sors diripientium nos.

tu busi tyruma. ¹⁰ Nes tu užmiršai savo Gelbėtoją, Dievą, ir neatsiminei savo galingojo padėjėjo: todėl tu sodinsi ištikimą augalą ir sėsi svetimų želmenų. ¹¹ Tavo sodinimo dieną tai bus laukinė vynšakė ir anksti žydės tavo posėlis, bet valymo dieną pjutis praužo, ir skausmas bus labai didelis.

¹² Deja skaitlingų tautų daugybei, užiančiai kaip galinga jūra; minių tranksmas toks, kaip daugelio vandenų užimas. ¹³ Tautos už, kaip užia patvinstas vanduo. Bet jis sudraudžia jį, ir tasai bėga toli, ir nunešamas kaip dulkė ant kalnų, pučiant vėjui, ir kaip vėjo sukurs, kilus audrai. ¹⁴ Vakaro metu štai išgastis! Rytmetis, ir jų nebėra. Tai dalis tų, kurie mus naikino, ir likimas tų, kurie mus plėšė.

f) Pranašystė prieš Aitiopiją.

Caput XVIII. ¹ Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flu-

18. perskyrimas. ¹ Deja spurzdančių sparnų šaliai, esančiai ana-

čia nevisai aiškus. — (10) *Galingojo padėjėjo*. Ebr. t.: tavo stiprybės uolos, t. y. Viešpaties. Plg. Atk. 32, 4; Ps. 17, 3. — *Sodinsi ištikimą...* Užmiršdami sandoros Dievą, vienatinį Izraelio išgelbėjimą, jie tarėsi prisidėjimu prie svetimųjų ir svetimajai tarnystei dievačiams pasisodinsią „ilgam patenkanti augalą“. Ebr. t.: todėl tu veisi meilių augalų ir svetimais vynmedžiais tu juos apsodinsi. Vulgatoje augalas pavadinta ištikimu ironiškai. — (11) *Tavo sodinimo...* Pasiskolinti pagoniški ir svetimi želmenys nepagerino Izraelio vynuogyno; jis karčiai apsigavo savo viltyje; prisidėjimu prie pagoniškų želmenų Izraelis atvedė ant savęs žuvimą. Ebr. t.: savo sodinimo dieną tu aptvėrei ir rytą padarei, kad posėlis žydėtų; dingo pjutis paveldėjimo dieną, ir štai kietas skausmas.

(12) *Deja...* Žadėjimų tauta negali pražuti. Audringas asyrijiečių užpuolimas nepavyks. Ebr. t.: Deja! skaitlingų tautų niukimas, jos niukia, kaip niukia jūra. Tautų užimas; jos užia, kaip užia galingi vandenys. Tautos užia, kaip užia dideli vandenys. — (13) *Dulkė*. Ebr. t.: pelai. Palyginimas paremtas rytiečių papročiu taisyti sau klojimus ir vėtyti ant kalnelių, kame esti didesnis vėjas, kurs vėtant nuneša šalin pelus. — (14) *Rytmetis...* Asyrijiečiai bus sunaikinti viena nakčia. Plg. 37, 3. 37; 4 Kar. 18, 17; 19, 35.

18, 1—7. Aitiopijai gresia didelis pavojus, po kurio ji grįšis į Viešpatį.

(18, 1) *Spurzdančių sparnų šaliai*. Duodamas čia šaliai aptarimas labai neaiškus ir visai suprantamas. Anot kaikiurių Aitiopija taip pavadinta dėl

mina *Æthiopiæ*, ²qui mittit in mare legatos, et in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem convulsam, et dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem et conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus: ³omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, et clangorem tubæ audietis: ⁴quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, et considerabo in loco meo sicut meridiana lux clara est, et sicut nubes roris in die messis. ⁵Ante messem enim totus effloruit, et immatura perfectio germinabit, et præcidentur ramusculi ejus falcibus: et quæ derelicta fuerint,

pus Aitiopijos upių, ²kuri siunčia pasiuntinių per jūrą ir nendrinuose laivuose per vandenį. Eikite, greitieji pasiuntiniai, pas sujudintą ir sudraskytą tautą, pas baisią tautą, už kurią baisesnės nėra kitos, pas laukiančią ir sumindžiotą tautą, kurios šalis upių surežyta. ³Visi pasaulio gyventojai, kurie pasiliekate ant žemės, kuomet bus pakelta vėliava kalnuose, jus matysite ir girdėsite trimito garsą. ⁴Nes štai ką Viešpats man sako: Aš ramiai žiūrėsiu iš savo vietos, kaip vidudienio šviesa skaisti ir kaip rasant debesis pjuties dieną. ⁵Nes pirm pjuties jis visas pražydo ir želia negalėdamas išnokti; jo virkščiai bus nupjauti pjautuvais, ir kas bus likęs, bus iškirsta ir išmesta.

daugybės vabzdžių, kurie ją pripildo savo sparnų spurdėjimo. — *Anapus Aitiopijos upių*: už Nilo vingių ir įtekančių į jį upelių. Kodėl čia pranašas ypač kalba apie Aitiopiją ir tai sąryšyje su Asuro žuvimu, galima suprasti iš to, kas pasakyta 37, 9 ir 4 Kar. 19, 9. Aitiopijos karalius Tarakaėjo prieš Senakeribą, kuomet tasai buvo apgulus Lobną. Taip aitiopai buvo tarsi liudytojais skelbiamos Asurai pasmerkimo. Jie buvo pasiūlę Judui pagalbos; į tą pasiūlymą buvo galima dabar atsakyti nurodymu stebuklingos Dievo pagalbos. — (2) *Kuri siunčia...* Izaijas mato dvasioje pasiuntinius, kuriuos Aitiopijos karalius, išsigandęs asyrijiečių, siunčia ir visas savo karalystės puses, kad jie surinktų kuo daugiausia kariuomenės, galėsiančios pasipriešinti užpuolikui, arba kad paragintų žydus uoliai prisidėti prie Aitiopijos prieš Asurą. — *Per jūrą...* Jura ir vandenimis čia pavadinta galingas Nilas su savo kanalais. Juo plaukydavo nemaža labai lengvų laivų, kuriuos aigyptiečiai dirbdavo sau iš nendrių (papyro) žievės. — *Eikite...* Pranašas kreipiasi į karalius pasiuntinius ir jiems sako, kad grįžtu pas savo valdovą, išsižadėję savo pasiuntinystės, nes Viešpats pats vienas šgelbės Aitiopiją. — *Pas sujudintą...*

Asyrijiečių prisiartinimas visus gąsdina. Jų labai bijojo ir aitiopai, nors ir patys buvo galingi. Ebr. t.: eikite, vikrus pasiuntiniai, pas augšto ugio tautą, pas baisią tautą, anoje pusėje, pas dvigubos jėgos ir mindžiojimo tautą. — Anot senobės rašytojų liudijimo aitiopai buvo žmonės labai dailūs, augšto ugio su blizgančiais veidais. — *Sumindžiotą*. Tikriaus: mindančią. — (3) *Visi...* Asyrija visų neprietelis, todėl visas pasaulis kviečiamas žiūrėti į jos žuvimą. — *Bus pakelta vėliava...* pats Dievas duos ženklą, kad jo paskirta asyrijiečių žuvimo valanda jau atėjo. — (4) *Aš ramiai...* Ant tautų užimo ir karės triukšmo sėdi Viešpats savo sosto kilniai ramioje didenybėje lyg saulė; bet draug jis yra, kurs kaip saulės karštis ir gausi rasa išpradžios leidžia bręsti iki tam tikram laipsniui neprietelių sumanymui, jų pjučiai. — *Kaip vidudienio...* Ebr. t.: karščio metu, saulės šviesoje, ir rasant lietuvių liant, karštos pjuties metu. — Dienos kaitra ir nakties rasa tai dvi aplinkybės labai patogi vynuogynui, kurs čia simbolis asyrijiečių kariuomenės, ir uogų sirpimui. — (5) *Jo virkščiai...* Kuomet ateina vynuogavimo metas, Viešpats keliai netikėtai ir be pasigailejimo nupjauna daug žadančias vyn-

abscindentur, et excutientur.
⁶ Et relinquentur simul avibus montium, et bestiis terræ: et æstate perpetua erunt super eum volucres, et omnes bestię terræ super illum hiemabunt.

⁷ In tempore illo deferetur munus Domino exercituum a populo divulso et dilacerato: a populo terribili, post quem non fuit alius, a gente expectante, expectante et conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus, ad locum nominis Domini exercituum montem Sion.

⁶ Visa tai draug bus palikta kalnų paukščiams ir žemės žvėrimis; paukščiai bus jame visą vasarą, ir visi žemės žvėrys praleis jame žiemą.

⁷ Anuo metu bus Viešpačiui atnešta dovanų sujudintos ir sudraskytos tautos, baisios tautos, už kurią baisesnės nėra kitos, laukiančios, laukiančios ir sumindžiotos tautos, kurios šalis upių surėžyta, iki kareivijų Viešpaties vardo vietai, iki Siono kalnui.

g) Pranašystė prieš Aigypą.

Caput XIX. ¹ Onus Ægypti. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Ægyptum, et commovebuntur simulachra Ægypti a facie ejus, et cor Ægypti tabescet in medio ejus. ² Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios: et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum. ³ Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, et consilium ejus præcipitabo: et interrogabunt simulachra sua, et divinos suos, et pythones, et ariolos. ⁴ Et tra-

19. perskyrimas. ¹ Našta Aigyp-tui. Štai Viešpats keliai ant lengvo debesies ir įeina į Aigypą; Aigypso stabai dreba prieš jo veidą ir Aigypso širdis tirpsta jo viduje. ² Aš pakurstysiu aigypctiečius pulti ant aigypctiečių; brolis kovos prieš brolių, prietelis prieš prietelį, miestas prieš miestą, karalystė prieš karalystę. ³ Aigypso dvasia sutruks jo viduriuose, ir jo sumanymą aš niekais paversiu; jie klaus savo status, savo burtininkus, savo žynius ir savo žavėtojus. ⁴ Aš paduosiu Aigyp-tą į nuožmių valdovų ranką, ir smarkus karalius viešpataus

medžio šakeles su jų vaisiais. — (6) *Visą vasarą...* Sunaikinimas bus begal didelis. Anot 37, 36 buvo 185,000 lavonų.

(7) *Anuo metu...* po augščiau paminėto stebuklo, Mesijo laikais aitiopai grįšis į Judo Dievą. Plg. žem. 45, 14; Ps. 47, 32; Sof. 3, 10. — *Iki kareivijų...* iki vietai, kur tas vardas ypatingu būdu garbinamas.

(19, 1) *Ant lengvo debesies.* Iš debesų susideda žengiančio į žemę Teisėjo sostas (Ps. 17, 10; 96, 2; 2 Kar. 22, 11). Lengvas debesis simbolis greito, nesulaikomo atėjimo. — *Širdis...* jo vidurinis

gyvybės šaltinis; jei širdis tirpsta, tai visa kūno jėga palaužta savo šaknyje. —

(2) *Aš pakurstysiu...* Vidujinis nesutikimas gali juo lengviaus kilti Aigypse, kad šalis buvo nuo ilgesnio laiko pasidalinusi tarp Tėbų ir Saiso dynastijų, ir Aitiopijos valdovai stengėsi pavergti sau visą Aigypą arba bent jo dalį. Išėres Aigypas gali būti pigiai grobis taip pat visai svetimo valdovo Asuro. — (4) *Nuožmių...* Puolus Samarijai, Sargonas apgalėjo taip pat visus Ozėės padėjėjus, kurių tarpe buvo ir Aigypso valdovas Šabaka. Bet nuožmų valdovai

dam Ægyptum in manu dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum. ⁵ Et arescet aqua de mari, et fluvius desolabitur, atque siccabitur, ⁶ Et deficient flumina: attenuabuntur, et siccabuntur rivi aggerum. Calamus et juncus marcescet: ⁷ nudabitur alveus rivi a fonte suo, et omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, et non erit. ⁸ Et mœrebunt piscatores, et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, et expandentes rete super faciem aquarum emarcescent. ⁹ Confundentur qui operabantur linum, pectentes, et textentes subtilia. ¹⁰ Et erunt irrigua ejus flaccientia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces. ¹¹ Stulti principes Taneos, sapientes consilarii Pharaonis dederunt consilium insipiens: quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum? ¹² Ubi nunc sunt sapientes tui? annuncient tibi, et indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum. ¹³ Stulti facti sunt principes Ta-

jiems, sako Viešpats, kareivijų Dievas. ⁵ Vanduo juroje išdžius, upė išseks ir pasidarys sausa. ⁶ Upių vanduo išteks, pylimų upeliai pasidarys sėklus ir išdžius, nendrės ir vikšriai suvys. ⁷ Upelio lovis bus atidengtas nuo pat savo šaltinio, ir visas laistomas posėlis sunyks, sudžius ir jo nebebus. ⁸ Žvejai liudės, dejuos visi, kurie meta meškeres į upę, ir griaušis, kurie ištisia tinklą ant vandens paviršio. ⁹ Bus sugėdinti, kurie linus mindavo, šukuodavo ir plonai ausdavo. ¹⁰ Jo laistomos vietos bus sausos; visi, kurie darydavosi duobių žuvims gaudyti, bus sugėdinti. ¹¹ Tanieis kunigaikščiai paiki, išmintingi Paraono patarėjai duoda neišmintingą patartį. Kaip galite jūs sakyti Paraonui: Aš išmintingųjų sunus, senų karalių sunus? ¹² Kame dabar tavo išmintingieji? Tegul jie tau apskelbia ir parodo, ką kareivijų Viešpats yra nulėmęs apie Aigyptą. ¹³ Tanieis kunigaikščiai pasidarė paiki ir Memfies

buvo taip pat pasisavinusieji sau valdžia ir karalių vardą sukėlto Aigypte maišto vadai, ir smarkus karalius buvo pavergusis sau vienam visą Aigyptą 26. dynastijos įkūrėjas Psamėtikas. — Pašlijus Aigypto galybei, kad padarius nelaimę ir dievačių nutrėmimą pilsesni, turi išsekti taip pat jo įgymti ramsčiai, jo pasiturėjimo šaltiniai, turi būti sulaikyti Nilo potviniai. — (5) *Juroje*: Nile, kurs patvinsta kaip jūra rudenop nuo rugpjūčio iki spalio mėn. pabaigai. — (6) *Upių*: skaitlingų Nilo dėltos šakų. Ebr. t.: smarvę platina upės šakos (pavirtusios dėl vandens stokos į pelkes), sėklus darosi ir išdžiusta Aigypto kanalai, nendrės ir meldai susitraukia. Pievų plynės prie Nilo, ant Nilo kranto ir visokios apsėtos Nilo dirvos išdžiusta, dulksta, niekais virsta. — (8) *Žvejai*... Išsenka visi pasiturėjimo šaltiniai. Pirmi dejuoja žvejai; paskui juos tie, kurie užsiimdavo audimu ir mezgimu. —

Šv. Raštas, III t.

(9) *Plonai*. Ebr. t.: baltinius, baltus audeklus. — (10) *Jo laistomos*... Vulgate trumpai atkartojama, kas aug. pasakytą; ebr. gi tekste: šalies šulai (džiūnai ir galiūnai) bus sutrupinti, ir visų samdininkų siela bus nuliudinta, t. y. visi Aigypto luomai bus apimti baisaus išgąsčio. — (11) *Tanieis*. Labai senas miestas Nilo dėltoje; daug sykių buvo karalių sostinė. Ebr. jis vadinasi *Co'an*. — *Duoda neišmintingą*... Aigyptiečiai buvo garsūs savo išmintimi. Plg. 3 Kar. 4, 30. — *Aš išmintingųjų*... Sena nuo protėvių paveldėta išmintis buvo laikoma geriausia. — (12) *Tegul jie tau apskelbia*... Jei jie nori būti ištikrųjų išmintingi, tegul jie parodo tikros, iš Dievo einančios išminties ir išdėsto Dievo sumanymą apie busimą Aigypto likimą ir jo ateitį. Bet Paraono patarėjai nežino Dievo, karės Viešpaties sumanymo. — (13) *Memfies*. Kitas dėltos miestas, ebr. *Nof*. — *Kampą*:

neos, emarcuerunt principes Memphos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus. ¹⁴ Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis: et errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius et vomens. ¹⁵ Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput et caudam incurvantem, et refrenantem.

¹⁶ In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, et stupebunt, et timebunt a facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam. ¹⁷ Et erit Terra Juda Ægypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pavebit a facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam. ¹⁸ In die illa erunt quinque civitates in Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, et jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una. ¹⁹ In die illa

kunigaikščiai nustojo jėgų; jie apvylė Aigyptą, jo tautų kampą. ¹⁴ Viešpats išpylė į jo tarpą svai gulio dvasios, ir jie klaidino Aigyptą kiekviename jo darbe, kaip klysta girtas ir vemias. ¹⁵ Aigyptui nebus darbo, kurs butu naudingas galvai ir uodegai, susilenkiančiam ir liepiančiam.

¹⁶ Tą dieną Aigypas bus lyg moteris: jie išsigąs ir bijos kareivijų Viešpaties rankos mojavimo, kurią jis ant jo pakels. ¹⁷ Judo šalis bus Aigyptui išgastis; kiekvienas, kurs ją atsimins, pabugs kareivijų Viešpaties nutarimo, kurį jis yra padaręs apie Aigyptą. ¹⁸ Tą dieną Aigypso šalyje bus penki miestai, kurie kalbės Kanaano kalba ir prisieks kareivijų Viešpačiui. Vienas vadinsis Saulės miestas. ¹⁹ Tą dieną Aigypso šalies viduryje bus Viešpaties altorius ir paminklas

kampinį akmenį, kuriuo rėmėsi gyvenusios Aigypte tautos. Ebr. t.: jie tautų kampas. Taigi, taip ironiškai vadinami karaliaus patarėjai. — (14) *Viešpats...* Aigypte atsiradęs sumišimas ir paikuimas, panašus į bjaurų girtuoklio elgesį, yra Dievo siųstos bausmės pasekmė. — (15) *Aigyptui...* Ebr. t.: ir nesidaro Aigypte darbo, kurį atliktu galva ir uodega, palmės šaka ir nendrė (nei galiūnai, nei mažieji nieko negalės padėti).

(16) *Tą dieną...* Ir Aigyptui teismas bus išganingas; visų žmonių ramsčių sulūžimas ves jį į pažinimą, kad taip čia veikia Dievas. Pranašas mato sutrauktus į vieną reginį dalykus, atskirtus vienus nuo kitų ilgais laikotarpiais, tarp kurių tačiau yra vidujinis, išduojantis sąryšys. Jis mato prirengiamuosius daigus ir gausų išsivystymą jų priežastiniame sąryšyje, nors viršutinėje, istorinėje tikrybėje tarp jų yra ištisi šimtmečiai. — *Lyg moteris.* Puiškiems ir drąsiems aigyptiečiams toks bailumas bus nemažas pažeminimas, bet jis bus jiems naudingas. — (18) *Penki,* t. y. nedidelis skaitlius. — *Kanaano kalba,* t. y. ebraiškai. Tuo išsireiškimu

skelbiama išsižadėjimas senobinių pagoniškų įpročių ir jausmų ir priėmimas Viešpaties tautos manymo budo ir tikėjimo. Ebraiška kalba buvo ištikrųjų Kanaano kalba, pasisavinta Abraomo ir jo ainijos ir taip pasidariusi išrinktosios tautos kalba. — *Prisieks...* žadėdami jam ištikimybę, išpažindami Viešpatį esant vieną tikrą Dievą. — *Saulės miestas.* Dabartiniame ebr. t.: *‘Irhaheres.* sunaikinimo miestas; Vulgatos vertėjas tikriausiai skaitė: *‘Irhaheres.* Taip gi vadinosi garsus žemojo Aigypso miestas On arba Heliopolis. Pranašas, pasakydamas tą iš Juozapo istorijos žinoma miesto vardą, rasi neturėjo omenyje paties Heliopolies, bet apskritai miestą, kurs dėl savo privalumų bus vertas taip vadintis. Nors mesijinės karalystės pradžia, žiurint Aigypso didumo, buvo nežymi, tačiau dorybės ir šventumo blizgėjimas turi kaip tik iš Aigypso paleisti savo spindulius į pasaulį. Pirmieji krikščionijos šimtmečiai su Tehaida tarp kitko ištikrųjų rodo tokią „Saulės miestą“ Aigypte. — (19) *Viešpaties altorius.* Su altoriumi rišasi auka; auka gi yra tarnavimo Dievui vidurys; todėl

erit altare Domini in medio Terræ Ægypti, et titulus Domini juxta terminum ejus ²⁰erit in signum, et in testimonium Domino exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis salvatorem et propugnatorem, qui liberet eos. ²¹Et cognoscet Dominus ab Ægypto, et cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, et colent eum in hostiis et in muneribus: et vota vovebunt Domino, et solvent. ²²Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, et sanabit eam, et revertentur ad Dominum, et placabitur eis, et sanabit eos. ²³In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, et intrabit Assyrus Ægyptum, et Ægyptius in Assyrios, et servient Ægyptii Assur. ²⁴In die illa erit Israel tertius Ægyptio et Assyrio: benedictio in medio terræ, ²⁵cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Ægypti, et opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israel.

Viešpačiui prie jo sienos. ²⁰Tai bus ženklas ir liudijimas kareivijų Viešpačiui Aigypso žemėje. Nes jie šauksis į Viešpatį nuo prispaudėjo, ir jis jiems siūs gelbėtoją ir gynėją, kurs juos išliuosuos. ²¹Viešpats bus Aigypso pažintas, ir aigyptiečiai pažins tą dieną Viešpatį; jie garbins jį aukomis ir dovanomis, darys Viešpačiui apžadų ir atitesės. ²²Viešpats užgaus Aigypą sloga ir pagydys jį; jie sugrįš į Viešpatį; jis bus jiems maloningas ir pagydys juos. ²³Tą dieną bus kelias iš Aigypso į Asyriją; asyrijietis įeis į Aigypą, aigyptietis į Asyriją, ir aigyptiečiai tarnaus Asurui. ²⁴Tą dieną Izraelis bus trečias su aigyptiečiais ir asyrijiečiais; palaiminimas bus viduje šalies, ²⁵kurią Viešpats laimina, sakydamas: Palaiminta teesie mano tauta, Aigypas, ir mano rankų darbas asyrijiečių, Izraelis gi mano tevainystė.

kame Viešpaties altorius, ten garbinama tikrasis Dievas. Jau pirm Kristaus atėjimo Aigypas ištikrųjų buvo pasidaręs žymi žydų religijos vieta, kurioje jie turėjo daug pasekėjų; bet čia kalbama ypač apie Kristaus religijos išsiplatinimą, kurs tikrai buvo greitas Aigypse. Plg. Sof. 2, 11; Mal. 1, 11. — *Paminklas*. Ebr. *macebah*, akmeninis šūlas. Paminklas čia symbolis viešo išpažinimo, kad šalis priklauso Viešpačiui. — Į šituos Izaijo žodžius šaulėsi Onijas IV, kuomet jis, karaliaujant Ptolemajui Pilometoriui 160 m. pirm Kristaus pastatė Leontopolyje bažnyčią (Fl. Jos.). — (21) *Viešpats bus...* Ebr. t.: Viešpats duosis pažinti Aigypui, t. y. duos pažinti savo apreiškimą, savo galybę ir malonę. — (22) *Viešpats užgaus...* Didelės nelaimės sutiks Aigypą, bet jos atves tikrą jo laimę. — (23) *Tą dieną bus kelias...* Pranašo

laikais ir ilgai vėliaus buvo didžiausi neprietelystė tarp Asyrijos ir Aigypso. bet ta neapykanta pasiliaus Mesijo laikais; tarp Asyrijos ir Aigypso bus nuolat atviras ramybės ir taikos kelias. — *Asurui*. Ebr. t. geriaus versti taip: Su Asuru, t. y. Aigypas ir Asuras draug garbins tikrąjį Dievą. — (24) *Izraelis bus trečias...* Privalumas būti Dievo tauta išplėčiamas ant Asuro ir Aigypso; Izraelis lianijasi buvęs pats vienas Dievo tauta, iš jo darosi palaiminimas žemės viduryje. — (25) *Viešpats laimina...* Trejopas kunigiškas palaiminimas, kurs iki tam laikui nuo sandoros skrynios ir po aukos buvo ištariamas ant Izraelio. toliaus bus Dievo ištariamas ant žemės ir tai taip, kad iki tam laikui buvusieji garbingi Izraelio vardai bus ant jos išplėsti. — *Mano tauta...* Kuomet Dievas duoda vardą, jis suteikia taippat tuo vardu išreikštą privalumą. Taigi,

Caput XX. ¹In anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, et pugnasset contra Azotum, et cepisset eam: ²in tempore illo locutus est Dominus in manu Isaia filii Amos, dicens: Vade, et solve saccum de lumbis tuis, et calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus; et discalceatus. ³Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, et discalceatus, trium annorum signum et portentum erit super Ægyptum, et super Æthiopiam, ⁴sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, et transmigrationem Æthiopie, juvenum et senum, nudam et discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Ægypti. ⁵Et timebunt, et confundentur ab Æthiopia spe sua, et ab Ægypto gloria sua. ⁶Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos a facie regis Assyriorum: et quo modo effugere poterimus nos?

Dievui ištariant savo palaiminimą, Aigyptas ištikrųjų darosi palaiminta jo tauta, Asuras naujai sutveriamas ir priimamas į Dievo sandorą, yra jo rankų darbas. Izraeliui pasilieka garbingas Viešpaties tėvainystės pavadinimas, kurs jai buvo amžinai suteiktas, darant sandorą ant Sinajaus, ir patvirtintas patriarkams. — *Asyrijiečiui.* Ebr. t. Asuras.

(20, 1) *Sargono.* Taip vadinosi vienas žymiausių ir galingiausių Asyrijos karalių. Jis viešpatavo 721—704 m. pirm Kr., pastatė šiaurinę Ninivos miesto dalį ir milžiniškų rumų. — *Tartanas.* Tai ne nuosavas asmens vardas, tik pareigos pavadinimas; reiškia gi tą patką ir kariuomenės vadas. — *Azotą.* Pilstymų miestas Azotas buvo paimtas 709 m. Kova prieš Azotą yra epizodas iš pastangu, kokių darė asyrijiečiai, kad

20. perskyrimas. ¹Tais metais, kuriais asyrijiečių karaliaus Sargono atsiųstas Tartanas atėjo į Azotą, kovojo prieš Azotą ir jį paėmė, ²tuo metu Viešpats kalbėjo per Amoso sunų Izaiją ir tarė: Eik ir atrišk maišą nuo savo šlaunų ir nusiauk kurpes nuo savo kojų. Jis taip padarė irėjo nusivilkęs ir nusiavęs. ³Tuomet Viešpats tarė: kaip mano tarnas Izaijas vaikščioja nusivilkęs ir nusiavęs, bus trejus metus ženklas ir stebuklas Aigyptui ir Aitiopijai, ⁴taip asyrijiečių karalius varys Aigypto belaisvius ir Aitiopijos tremtinius, jaunos ir senus, plikus ir basus atidengtomis šlaunimis Aigyptui apgėdinti. ⁵Tuomet jie bus išsigandę ir bus sugėdinti dėl Aitiopijos, kuri buvo jų viltis, ir dėl Aigypto, kurs buvo jų garbė. ⁶Ta dieną šitos salos gyventojai sakys: Štai ta buvo mūsų viltis; pas juos mes bėgome pagalbos, kad išliuosuotu mus nuo asyrijiečių karaliaus; kaip gi mes galėsime ištrukti?

pavergtu sau vakarų Azijos tautas ir sutrupintu jų Aigypto kurstomą pasipriešinimą. — (2) *Atrišk maišą.* Pranašui liepama nuimti nuo savęs storą apdarą, kurs laikydavosi ant kuno tik prijuostas; atrišus juostą jis nukrisdavo, ir žmogus likdavo kone visai plikas, nes tik trumpose kelnėse. — (3) *Bus trejus metus.* Izaijas turėjo dėvėti taip menką apdarą per trejus metus ir per visą tą laiką būti išpėjimas jį matantiems. — *Aigyptui ir Aitiopijai.* Plg. aug. 18, 2 paaišk. — (4) *Varys...* Viešpataujant Asarhaddonui ir Asurbanipalui (tarp 680 ir 660 m.) buvo užkariauti ir apiplešti Aigyptas ir Aitiopija. — *Plikus ir...* patekusius į didžiausį skurdą kaipokaro belaisvius ir vergus. — (5) *Tuomet jie:* žydai. — (6) *Salos.* Sala pavadintos visos tautos, gyvenusios Palestinoje, Tarpezinės jūros pakraštyje, ypač gi

h) Kita pranašystė prieš Babyloną.

Caput XXI. ¹ Onus deserti maris. Sicut turbines ab Aphrico veniunt, de deserto venit, de terra horribili. ² Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: et qui depopulator est, vastat. Ascende Elam, ob-side Mede: omnem gemitum ejus cessare feci. ³ Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corruui cum audirem, conturbatus sum cum viderem. ⁴ Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. ⁵ Pone mensam, contem- plare in specula comedentes et bibentes: surgite principes, arripite clypeum. ⁶ Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, et pone

21. perskyrimas. ¹ Našta juros tyrumai. Kaip viesulai ateina iš pietų, taip tai ateina iš tyrumos, iš baisios šalies. ² Man apskelbta kietas regėjimas. Kas netiki, el-giasi neištikimai, ir naikintojas naikina. Pakilk augštyr, tu Elame, apgul, Mėdai! aš padarysiu galą visam jo vaitojimui. ³ Todėl mano strėnos pilnos skausmo; mane suėmė suspaudimas kaip gimdančios suspaudimas; išgirdęs, aš su-kniubau, pamatęs išsigandau. ⁴ Ma-no širdis apalpo, tamsybė gąsdino mane; Babylonas, mano mylimoji, pasidarė man pasibaisėjimo dalykas. ⁵ Tiesk stalą, žiurėk iš žval-gyklos! Jie valgo ir geria. Kel-kitės kunigaikščiai, pasigriebkite skydą. ⁶ Nes Viešpats man tarė taip: Eik ir pastatyk žvalgą, ir ką

žydai; jie labiausiai tikėjosi, kad Aigyptas sutrupins Asyrijos galybę. — *Kaip gi mes...* Aigyptą sutiks smugis mokina dviejų dalykų: kad pasitikėjimas žmonėmis paikas dalykas ir kad jų pačių laukia lygus likimas, jei su jais nebus padedančios Dievo rankos.

21, 1—10. Babylonas bus kietai prispaustas ir užkariautas.

(21, 1) *Juros tyrumai:* Babylonui. Eupratui patvinus, dideliausi derlinga Babylonija darydavosi panaši į jurą. Dabar jai lemta pavirsti tuščia tyruma. Taip pačiu pavadinimu pasmerkiama Babelės puikybė ir parodoma, kaip nedaug ji tevertinama Dievo akyse. — *Kaip viesulai...* Babelė sutiks nelaimė. Ji puls kaip viesulas, kurs visa pakelėje griaua ir naikina. Tyrumos vėjai, taip pat pietų vėjai buvo laikomi baisiausiaisiais. — *Baisios šalies.* Taip pranašas vadina kraštą, iš kurio turėjo išeiti Kyro kariuomenės branduolis. — (2) *Kietas.* Pranašaujama apie skaudžius dalykus, todėl pranašo regėjimas jam pačiam kietas. Tie dalykai tai plėšimai, sunaikinimas, apgulimas. — *Kas netiki...* Pikti užpuolikai elgsis, nesilaikydami jokių žmoniškumo įstatymų. Ebr. t.:

plėšikas plėšia ir naikintojas naikina. — *Pakilk...* Išvardijami Dievo nutarimo vykintojai. Dievo jiems duotąjį įsakymą pranašas lyg-kad girdi ir ji kartoja. — *Jo vaitojimui:* kokią Babylonas keldavo savo pavergtųjų tautų tarpe. — (3) *Todėl...* Regėjime apreikšta Babelės nelaimė taip didelė, kad pats pranašas ją jaučia savyje ir draug kenčia. — (4) *Mano širdis...* Anot ebr. t.: mano širdis smarkiai plaka; išgastis apėmė mane; mano troškimo suotemą jis pakeičia pasibaisėjimu. Dieną pranašas laukė nakties atilsio; bet naktis darėsi dar baisesnė dėl baisių Dievo siunčiamų regėjimų. — (5) *Tiesk...* Aprašoma, kas tuomet darėsi Babylone. Tenai rupinosi tik pokiliais ir tenkinosi pastatymu sargų žvalgykloje. Bet vienu sykiu įpuola priešai. Visi pilni išgąsčio ima šaukti: Kelkitės, kunigaikščiai, tepkite skydą (ebr. t.), t. y. rengkite ginklus kovai. Skydai buvo tepami, kad nesklitu ir kad nuo jų geriaus atsimuštų vilyčios. Plg. Dan. 5, 30. — (6) *Eik ir pastatyk...* Aprašęs, kas darėsi Babylone, pranašas kita regėjimo dalimi tą pat paaikšina. Jis Dievo liepiamas pats eina žvalgo pareigas, mato einančią neprietelių kariuomenę į Babelę ir

speculatorem: et quodcumque viderit, annunciet. ⁷ Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, et ascensorem cameli: et contemplatus est diligenter multo intuitu. ⁸ Et clamavit leo: Super speculam Domini ego sum, stans jugiter per diem: et super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus. ⁹ Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, et respondit, et dixit: Cecidit, cecidit Babylon, et omnia sculptilia deorum ejus contrita sunt in terram. ¹⁰ Tritura mea, et filii areæ meæ, quæ audivi a Domino exercituum Deo Israel, annuciavi vobis.

tik jis pamatys, tegul apskelbia. ⁷ Jis pamatė vežimą su dviem raiteliais, raitą ant asilo ir raitą ant kupranugario, ir jis rupestingai žiūrėjo su didele išterme. ⁸ Jis sušuko lyg liutas: Aš esu Viešpaties žvalgykloje, nuolat stovėdamas per dieną, ir aš esu savo sargyboje, stovėdamas per kiauras naktis. ⁹ Štai ateina tas raitelis, žmogus su dviejų raitelių vežimu; jis atsiliepė ir tarė: Puolė, puolė Babylonas, ir visi drožti jo dievų paveikslai sutrupinti ant žemės. ¹⁰ Tu, mano kulime, ir mano kiojimo vaikai! ką aš girdejau iš kareivijų Viešpaties, Izraelio Dievo, tai aš jums apskelbiau.

i) Pranašystės prieš idumėjiečius ir arabus.

¹¹ Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte? ¹² Dixit custos: Venit mane et nox: si quæritis, quærite: convertimini, venite.

¹³ Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis

¹¹ Našta Dumai. Man šaukia iš Seiro: Sarge, kiek nakties praslino? Sarge, kiek nakties praslino? ¹² Sargastarė: Ateina rytas ir naktis; jei jūs įieškote, įieškokite; apsigrižkite, ateikite.

¹³ Našta Arabijai. Jūs miegosite vakarop miške, dedanaičių keliuose.

paskui ją grįžtančią. — (7) *Vežimą...* Anot ebr. t.: matė pulką, arklius (raitelius) po du, asilų pulką, kupranugarių pulką. Taip aprašoma medų-persų kariuomenė. Kariuomenei praėjus, pranašas-žvalgas ilgai nieko nebe-matė. — (8) *Aš esu...* Pranašas lyg primena Dievui, kad jis vis tebelaukia žinių, ką padarė praėjusi kariuomenė, ir veikiausiai gauna paaiškinimų, kad Babėlė puolusi ir kad stabai esą sunaikinti. — (9) *Ateina...* Ebr. t.: Ateina žmonių burys, raiteliai po du. — Jie skelbia žinią apie Babylo no žuvimą. — (10) *Tu mano...* Dabar pranašas kalba Izraeliui. Jis vadina jį kulimu, nes žydai buvo Babylo no prislėgti, lyg-kad kuliami kiojime įvairi. Izraelis, išgirdęs pranašo žinią apie Babylo no žuvimą, turi įgauti vilties išsigelbėti.

21, 11—17. Idumėjai skelbiama visiškas žuvinimas. Arabai bus sunaikinti.

(11) *Dumai*. Pačiu vardu, kurs ebr. reiškia tylumą, skelbiama Idumėjos krašto likimas. — *Man...* Pranašas girdi paklausimą iš Seiro, t. y. iš kalnuoto idumėjiečių krašto pietinėje Palestinoje. Nelaimės naktis buvo sunkiai prislėgusi tą šalį. Suvargę idumėjiečiai kreipiasi į tą, kurs buvo apskelbęs nelaimę ir atkartodami klausia, ar greitai ta nelaimių naktis pasibaigs. — (12) *Ateina...* Pranašas atsako; jis skelbia ateisiant gaivinanti rytą, bet ne visiems; po to ryto vėl ateis naktis be vilties. Idumėjiečiai gali nuo jos išsigelbėti, jei įieškos tiesos, tikrojo Dievo, ir grįš į jį.

(13) *Arabijai*. Teismas pasieks ir nesusiburusius į valstybę bedujinus. — *Jūs miegosite...* Nugulėtas apilėstas

Dedanim. ¹⁴ Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrите fugienti. ¹⁵ A facie enim gladiorum fugerunt, a facie gladii imminētis, a facie arcus extēti, a facie gravis praelii: ¹⁶ quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, et auferetur omnis gloria Cedar. ¹⁷ Et reliquiae numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

¹⁴ Neškite ištroškusiam vandens priešais jus, kurie gyvenate pietų šalyje, su duona pasitikkite bėgantį. ¹⁵ Nes jis bėga nuo kalavijų, nuo gresiančio kalavijo, nuo įtemp-to kilpinio, nuo smarkios kovos. ¹⁶ Nes Viešpats man sako taip: Dar vieneri metai kaip samdininko metai, ir visa Kedaro garbė bus atimta. ¹⁷ Ir drąsių šaulių iš Kedaro sunų skaitliaus liekanos sumažės, nes Viešpats, Izraelio Dievas, kalbėjo.

k) Pranašystė prieš Jeruzalę ir prieš bažnyčios viršininką Sobną.

Caput XXII. ¹ Onus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti et tu omnis in tecta? ² clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio,

22. perskyrimas. ¹ Našta regėjimo slėniui. Kas gi taip pat yra tau, kad ir tu visas užkopai ant stogų? ² Tu pilnas šauksmo, su daug gyventojų džiaugsmingasis mieste! tavo užmuštieji ne kala-

arabų burys, bėgdamas iš šiaurės pietų linkon, priverstas slapstytis kalnuose ir tankumynuose. Jituri pasitikti su duona pietų gyventojai. Priešai asyrijiečiai eina iš šiaurės. — *Dedanaičių.* Taip vadinosi nedidelė tautelė, kilusi iš Abraomo ir Keturos. Ji gyveno šiaurinėje Arabijoje ir užsiimdavo prekyba. Anot ebr. t. patį dedanaičiai nugalėti bėga: Miške vakarop nakvojate jus, dedanaičių eilios. — **(14) Kurie gyvenate...** Ebr. t.: Temos gyventojai. Temos kraštas buvo pietuose. — **(15) Nes...** Bėgimo priežastis asyrijiečių ginklai, kuriems negalima pasipriešinti. — **(16) Dar vieneri...** Nurodoma laikas, kuomet pranašystė įvyks. Plg. aug. 16, 14. — *Kedaro.* Dar vienos arabų tautelės vardas, kuri gyveno tarp Kaldėjos ir Palestinos. Ji buvo kilusi iš Izraelio ainių. Jai skelbiama sumažėjimas. Karaliai Sargonas ir Senakeribas buvo paverę ne vieną arabų tautą; Asurbanipalas išvardija tarp pavergtųjų kedarėnus.

22, 1—25. Pranašas skelbia Jeruzalės apgulimą ir kaip atkaklumo pavyzdį nurodo bažnyčios viršininką Sobną,

kurs buvo nubaustas ir pakeistas pareigose Eliakimu.

(22, 1) Regėjimo slėniui. Tarp Baby-lono nubaustųjų yra taip pat Judas ir Jeruzalė. Savo politika, stabų garbinimu ir visokiais prasikaltimais žydai eina greta pagonių; taigi, jie turi pasirodyti pagonių tarpe ir išgirsti savo pasmerkimą (Kyr.-Aleks. Jieron.). Jeruzalei duodama symbolinis Regėjimo slėnio vardas. Ji buvo pranašų sostinė ir motina, buvo nuolatinė pranašysčių ir regėjimų vieta. Izaijas dabar, kaip Viešpaties žvalgas, žiuri į ją iš savo augštos žvalgyklos ir lyg nebeapažindamas savo miesto klausia, kas jam atsitiko, kodėl atėjo ir ant jo didžiausios nelaimės. — *Ant stogų.* Pranašas mato regėjime Jeruzalės gyventojus, taip neseniai pilnus linksmybės, dabar nusigandusius, stovinius ant gulsčių savo namų stogų ir žiurinius į apgulusius miestą priešus. — **(2) Tavo užmuštieji...** Mirtis žymiai sumažino gyventojų skaičių; tačiau nėra nei tos paguodos, kad jie yra žuvę karo lauke garbinga kovotojų mirtimi. Ne; vargas, badas ir maras juos atėmė. Kunigaikščių dalis

nec mortui in bello. ³ Cuncti principes tui fugerunt simul, dureque ligati sunt: omnes, qui inventi sunt, vineti sunt pariter, procul fugerunt. ⁴ Propterea dixi: Recedite a me, amare flebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiae populi mei. ⁵ Dies enim interfectionis, et conculcationis, et fletuum Domino Deo exercituum in valle visionis scrutans murum, et magnificus super montem. ⁶ Et Ælam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, et parietem nudavit clypeus. ⁷ Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, et equites ponent sedes suas in porta. ⁸ Et revelabitur operimentum Judæ, et videbis in die illa armamentarium domus saltus. ⁹ Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicata sunt: et congregastis aquas piscinæ inferioris, ¹⁰ et domos Jerusalem numerastis, et destruxistis domos ad muniendum murum. ¹¹ Et lacum fecistis inter

viju užmušti ir ne kovoje mirę. ³ Visi tavo kunigaikščiai bėgo draug ir buvo kietai surišti; visi, kuriuos atrasta, buvo taip pat surišti, toli bėgo. ⁴ Todėl aš tariau: Atstokite nuo manęs, aš karčiai verkšiu; ne-sistengkite paguosti manęs dėl ma-no tautos dukters sunaikinimo. ⁵ Nes užmušimo, mindžiojimo ir raudojimų diena atėjo nuo Vieš-paties, kareivijų Dievo, regėjimo slėnyje, — ji tyrinėja sieną ir pilna didenybės ant kalno. ⁶ Elamas pasiėmė saidoką, vežimus su žmo-nėmis ir raiteliais, ir skydas atidengė sieną. ⁷ Tavo rinktiniai slė-niai pilni kariskų vežimų ir raiteliai sustoja ties vartais. ⁸ Judo gaubtė bus atidengta ir tą dieną tu ap-žiūrėsi ginklų sandėlį miško namuose. ⁹ Jūs matysite Dovidą miesto plyšius, kad jų pasidarė daug, ir rinksite žemojo tvenkinio vandenį, ¹⁰ suskaičysite Jeruzalės namus ir ardysite namus sienai su-stiprinti. ¹¹ Jūs padarysite duobę tarp dviejų sienų senojo tvenkinio vandeniui. Bet jūs nepažvelgiate į

pabėgo, kiti pateko į kietą nelaisvę, gyventojų žiedai išsklaidyti, priešas juos veja, gauda ir ima nelaisvėn. — (4) *Atstokite...* Pranašo širdies skausmas dėl sutikusių Jeruzalę nelaimių taip didelis, kad veltui mėgintu kas nors jį paguosti. Jis velija raudoti pats vienas. — (5) *Ji tyrinėja...* Baisi Viešpaties diena turi ištirti, kiek stiprios Jeruzalės sienos, ir kelias lyg rustus didenybės pilnas valdovas. prieš karališkojo rumo kalną, Sioną. Anot ebr. t.: ji naikina sieną ir šauksmas (eina) į kalnus. — (6) *Elamas.* Priešų tarpe visų pirma minimi elamiečiai, garsūs senobėje šauliai. — *Skydas...*, t. y. skydai, kurie ramiau laiku kabėdavo ant sienos, dabar nuimti. Ebr. t.: Kiras nudengė skydą, t. y. priėmė savo skydą puolimui. Kiras čia tikriausiai kokio nors dabar nežinomo krašto vardas, taip pat kaip ir Elamas. — (7) *Tavo rinktiniai...* Jeruzalė suspausta iš visų pusių; priešas artinasi prie pat vartų. — (8) *Judo...* Juda

sutiks didžiausi negarbė, toki kokia buvo laikoma gaubtės nudengimas mer-gaitei. — *Ginklų sandėlių...* Tik dabar žydai pradeda galvoti, kaip jie ginsis. Visų pirma jie apžiūri Saliamono pasta-tytuose rumuose, taip vadinamame Miško name (plg. 3 Kar. 7, 2; 10, 17), laikomus ginklus, paskui taiso muros sienas, renka vandenį, bet užmiršta tikrąjį savo gynėją Dievą. — (9) *Dovido miesto.* Vz. 2 Kar. 5, 7. 9. — *Vandenis:* kad priešai neatkirstu jo nuo paties miesto. Plg. aug. 7, 3. — (11) *Duobę tarp dviejų sienų.* Kurioje vietoje ta duobė turėjo būti padaryta, dabar tikrai nežinoma. Dviem sienom skersai slėnio tarp Siono ir Ofelio kalnelių tuodu kalnelių buvo sujungtu. Senoju tvenkiniu tikriausiai pavadinta Siloės tvenkinys. — *Bet jūs nepažvelgiate...* Žydai juk turėjo žinoti, kad neprietelių užpuolimai būdavo visuomet užsipelnyta Dievo siunčiama bausmė. Bet ta tikė-jimo dvasia buvo apmirusi. Dievas

duos muros ad aquam piscinæ veteris: et non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, et operatorem ejus de longe non vidistis. ¹² Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, et ad planctum, ad calvitium, et ad cingulum sacci: ¹³ et ecce gaudium et lætitia, occidere vitulos, et jugulare arietes, comedere carnes, et bibere vinum: Comedamus, et bibamus: cras enim moriemur. ¹⁴ Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum. Si dimittetur iniquitas hæc: vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

¹⁵ Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, et dices ad eum: ¹⁶ Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. ¹⁷ Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, et quasi amictum sic sublevabit te. ¹⁸ Coronans

ta, kurs tai padarė, ir nematote to, kurs iš tolo tai atvedė. ¹² Tą dieną Viešpats, kareivijų Dievas, šaukia verktų ir raudotų, galvos skustis ir susijuosti maišu; ¹³ bet štai džiaugsmas ir linksmybė, pjovimas veršių ir avinų, valgymas mėsos ir gėrimas vyno. Valgykime ir gerkime; nes juk rytoj mirsime. ¹⁴ Mano ausims pasigirdo kareivijų Viešpaties balsas: Ištikrųjų tas nedorumas nebūs jums dovanotas iki mirčiai, sako Viešpats, kareivijų Dievas.

¹⁵ Viešpats, kareivijų Dievas sako taip: Eik, įeik pas tą, kurs gyvena padangtėje, pas bažnyčios viršininką Sobną, ir jam sakyk: ¹⁶ Ką tu čia veiki, arba kas tu čia, kad tu išsikaldinai čia sau kapą, rupestingai išsikaldinai sau augštoje vietoje paminklą, buveinę sau uoloje? ¹⁷ Štai Viešpats išnešins tave, kaip nusinešama gaidys, ir atims tave taip kaip apsiaustą. ¹⁸ Jis vainikuote apvainikuos tave sielvartu, mes tave kaip kamuolį į pla-

atvedė žydams nelaime iš tolo, nes ne vieną kartą buvo jiems duota įspėjimų. — (12) *Dievas šaukia...* Jei žydai tikrai darytu atgailą, Viešpaties rustybė liautusi, ir jie greitai susilauktu išgelbėjimo. — *Galvos...* Galvos nusiskutimas buvo gedulio ženklas (plg. Am. 8, 10), taippat ir susijuosimas maišu (aug. 3, 24). — (13) *Bet štai...* Toks tai pasityčiojimo pilnas žydų atsakymas į pranašo perspėjimus. Vietoje atgailos džiaugsmas. Jie bėprotiškai aikvoja išteklius, kurie taip reikalingi apgulumo metu. — *Valgykime...* Netikėjimo žodžiai. Plg. Išm. 2, 6—9; 1 Kor. 15, 32. — (14) *Ištikrųjų...* Žydai tyčiojasi iš mirties; mirtimi jie bus už tą prasikaltimą nubausti. Taip čia nurodoma regėjimo pradžioje paskelbtos mirties priežastis ir aprašomi tie, kurie turėjo žūti negarbingai badu ir maru.

(15) *Eik...* Ebr. t.: Įeik pas tą užveidą, pas Sobną, pas namų viršininką.

Sobna buvo ne bažnyčios viršininkas, tik karaliaus rūmų užveizdas. Kaip garbinga buvo ta pareiga, pasirodo iš to, kad ji budavo pavedama karaliaus sunums. Taip, susirgus karaliui Ozijui raupsais, jo sunus ir ipėdinis ėjo karaliaus rūmų viršininko pareigas. Plg. 2 Kron. 26, 21. — (16) *Ką tu...* Kas buvo tas Sobna, tikrai nežinoma. Pranašo žodžiai rodo, kad Sobna buvo atsiradęs visai netinkamoje sau vietoje. Gal jis tyčiojosi iš pranašo žodžių apie skelbiamą busimą nelaisvę, ar apie skelbiamą negarbingą didžiųjų bėgimą ir išsklaidymą ir, viešai rodydamas savo netikėjimą, buvo pradėjęs statyti sau puikų paminklą. — (17) *Viešpats išnešins...* į nelaisvę tolimoje šalyje ir tai taip pigiai, kaip išnešama gaidis. Ebr. t.: O žmogau (tu, kurs pasitiki savo jėga ir taries esąs didis). — (18) *Jis...* Anot ebr. t.: jis vyniote suvynios tave ir mes kaip kamuolį. — *Į plačią...*

coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam et spatiosam: ibi morieris, et ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui. ¹⁹ Et expellam te de statione tua, et de ministerio tuo deponam te. ²⁰ Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helciæ, ²¹ et induam illum tunica tua, et cingulo tuo confortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu ejus: et erit quasi pater habitantibus Jerusalem, et domui Judæ. ²² Et dabo clavem domus David super humerum ejus: et aperiet, et non erit qui claudat: et claudet, et non erit qui aperiat. ²³ Et figam illum paxillum in loco fideli, et erit in solium gloriæ domui patris ejus. ²⁴ Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum. ²⁵ In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: et frangetur, et cadet, et peribit quod pependerit in eo, quia Dominus locutus est.

čia ir ertą šalį; ten tu mirsi ir ten bus tavo garbės vėžimas, tu, tavo valdovo namų gėda! ¹⁹ Aš išvarysiu tave iš tavo vietos ir atstatysiu tave nuo tavo tarnystės. ²⁰ Tą dieną atsitiks, kad aš pašauksiu savo tarną Elkijo sūnų Eliakimą, ²¹ apvilksiu jį tavo jupa, sustiprinsiu jį tavo juosta ir duosiu į jo ranką tavo valdžią; jis bus kaip tėvas Jeruzalės gyventojams ir Judo namams. ²² Aš padėsiu Davidui tavo raktą jam ant peties; jis atidarys ir niekas negalės uždaryti, užrakins ir niekas negalės atrakinti. ²³ Aš įkalsiu jį kaip baslį tikroje vietoje, ir jis bus savo tėvo namams kaip garbės sostas. ²⁴ Ant jo bus pakabinata visa jo tėvo namų garbė, visokios rūšies rykų, visokių mažų indų, pradedant nuo geriamųjų taurių iki muzikos prietaisų. ²⁵ Tą dieną, sako kareivijų Viešpats, baslys, kurs buvo įkaltas tikroje vietoje, bus atimtas, sulaužytas ir puls, ir žus visa, kas ant jo kabėjo, nes Viešpats kalbėjo.

į Mėzopotamiją. — *Ten tu mirsi.* Ištrėmimas pasibaigs mirtimi. — *Ten bus...* tenai tu galėsi rodyti savo garbingumą. — *Gėda.* Savo pasielgimu Sobna darė negarbės visiems savo karaliaus namams. — **(20)** *Savo tarną.* Ištikimybė Dievui turi būti vyriausis karaliaus tarno privalumas. — **(21)** *Apvilksiu...* drabužiais, kokie pritinka jo augštai pareigai. — **(22)** *Aš padėsiu...* Raktas yra suteikiamos valdžios ženklas. Valdžia suprantama kaip našta, todėl sakoma, kad jos simbolis, raktas, dedamas ant peties. Rakto davimu nurodoma valdžia atidaryti namus ir įleisti ką nors į šeimyną, bet taippat išmesti iš šeimynos, užrakinant duris (aug. 9, 6; Jobo 12, 14). — **(23)** *Kaip baslį.* Eliakimo reikšmė karaliaus namuose apra-

šoma dar palyginimu su stipriai įkalta basliu, kurs gerai laiko pririštą prie jo padangtę. Anot kitų aiškintojų, su įkalta įsienavinimi, ant kurio galima visa drąsiai kabinti. — *Savo tėvo.* Eliakimas bus taip pat tikra garbė savo tėvo namams. — **(24)** *Ant jo...* Anot ebr. t.: ant jo kabinsis visa jo tėvo namų garbė, atžalos ir diegai, visokie maži rykai, pradedant rėčkomis ir baigiant puodeliais. Taip palyginimais nurodoma, kad visa Eliakimo giminė šauksis į jį, kad gautu sau garbingų vietų ir pareigų, kaip kad paprastai tokiuose atvejuose būna. Visokio didumo rykais vadinami Eliakimo giminės nariai, kurių tarpe yra didžiųjų ir mažutėlių, turtingų ir beturčių. — **(25)** *Tą dieną...* Taip, aprašius Eliakimo išaugstinimą, dar

1) *Pranašystė prieš Tyrą.*

Caput XXIII. ¹ Onus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant: de Terra Cethim revelatum est eis. ² Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te. ³ In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges ejus: et facta est negotiatio gentium. ⁴ Erubescet Sidon: ait enim mare: fortitudo maris dicens: Non parturivi, et non peperivi, et non enutrivu juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines. ⁵ Cum auditum fuerit in Ægypto, dolent bunt cum audierint de Tyro: ⁶ Transite maria, ululate qui habitatis in insula: ⁷ Numquid non

23. perskyrimas. ¹ Našta Tyru. Klykkite, jūros laivai; nes namai, iš kur jie paprastai atplaukdavo, sunaikinti; apie tai jiems duota žinia iš Ketimo šalies. ² Nutilkite, salos gyventojai; tu buvai pilna Sidono pirklių, kurie plauko juroje. ³ Ant daugelio vandenų buvo Nilo sėkla, upės pjutis, jo vaisius; iš jo pasidarė tautų prekyvietė. ⁴ Parausk, Sidone, nes jura kalba, jūros stiprybė sako: Aš nebuvau nėščia ir negimdžiau, neauklejau jaunikaičių ir neauginau mergaičių. ⁵ Kuomet išgirs apie tai Aigypte, bus suimti skausmo, gavę žinią apie Tyrą. ⁶ Plaukkite juromis, klykkite, salos gyventojai. ⁷ Argi tai

grįžtama prie Sobnos, kurs taip pat buvo tikroje vietoje įkaltas baslys ir jo laikėsi visa jo giminė. Tačiau jam skirta pulti ir draug su juo nukentėti visai jo giminei. — Anot kaikiurių aiškintojų tais žodžiais pranašaujama puolimas tam pačiam Eliakimui.

23, 1—18. Pranašystė prie Tyrą prasideda dejavimu dėl Tyro žuvimo (1—7), toliau skelbiama pavertimas Tyro puikybės dulkėmis (8—14) ir pagaliau žadama išgelbėjimas (15—18).

(23, 1) *Tyru.* Kaip Babylonija, galingiausi sausumos valstybė, pavergdavo tautas savo karine jėga, taip Penikija, galinga pajurio valstybė, ramiai apiplėsdama savo prekyba tautas, buvo priešininkė Dievo karalystės savo materializmui. Jai, puikiai jūros karalienei, skelbiama paskutinėje vietoje 70 metų nužeminimas. — *Jūros laivai.* Ebr. t.: Tarteso laivai. Tie laivai atplaukia iš tolimų vakarų ir artinasi į Tyrą. Bet jau prie Kypro juos pasiekia nelaimės žinia: Jis sunaikintas, taip kad nebėra įėjimo. Taip pranašas jau išanksto laiko Tyro žuvimą įvykusių atsitikimu ir skelbia tą žinią visiems. — *Ketimo.* Kypro salos vardas. Čia budavo paskutinė į Tyrą plaukiančiųjų laivų stotis. — (2) *Nutilkite:* išgąsčio apimti. — *Salos gyventojai.* Senasis Tyro miestas buvo, tiesa, pasilikęs ant

sausumos, bet naujasis isikūrė ant arti kranto esančios salos ir ypač ta aplinkybė didžiavosi ir jautėsi esąs galingas, neprieinamas. Į jo tai gyventojus čia atsiliepia pranašas. — *Sidono.* Tai buvo seniausias Penikijos miestas. Dabar jis vadinasi Saida. Didumo garbę iš Sidono buvo paveržusi jo duktė, Tyras. Dabar ir Sidonui turi būti gėda, kad ta jo duktė, taip pasitikėjusi jura, turi dabar pati išpažinti visišką savo silpnumą ir apleidimą. — (3) *Ant daugelio...* Prekės į Tyrą seniaus buvo vežamos iš visų kraštų. Ir tai buvo jam garbės priežastis. — *Nilo.* Ebr. *Šichor, tamsus.* Plg. aug. 2, 18. — (4) *Jura kalba...* Tyro nelaimė yra draug ir jūros nelaimė, nes jura buvo Tyro stiprybė. Taigi, ir jura įvaizdinama dejuojanti draug su Tyru. — *Aš nebuvau...* Seniaus taip labai apgyventa nuolat plaukančiųjų laivų, dabar jura taip tuščia, lyg-kad motina, kuri niekuomet neturėjo vaikų. Jaunikaičiais ir mergaitėmis galėjo vadintis taip pat Tyro kolonijos jūros pakraščiuose. — (5) *Aigypte.* Aigyptui Tyras buvo labai svarbus, nes iš Aigypso buvo vežami į Tyrą javai. Tyras buvo taip pat nemaža paspartis Aigyptui prieš asyrijiečius. — (6) *Plaukkite...* Ebr. t.: bėgkite į Tartesą, t. y. skubinkitės bėgti į tolimiausias kolonijas, nes kitaip jūsų laukia ištrėmimas ir nelaisvė Babylonijoje. — (7) *Argi tai...* Anot ebr. t.: ar tai tas

vestra hæc est, quæ gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum. ⁸ Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institutores ejus inclyti terræ? ⁹ Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriæ, et ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ. ¹⁰ Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi. ¹¹ Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes ejus, ¹² et dixit: Non adjicies ultra ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi. ¹³ Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domos ejus, posuerunt eam in ruinam. ¹⁴ Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

ne jūsų miestas, kurs nuo senų dienų gyvėsi savo senumu? Jo kojos neš jį toli į svetimą šalį. ⁸ Kas tai manė apie Tyrą, kitados apvainikuotą, kurio pirkliai kunigai-kščiai, kurio prekijai žemės didžiunai? ⁹ Kareivijų Viešpats tai nulėmė, kad nutremtu kiekvienos garbės puikybę ir atvestu į sugėdinimą visus žemės didžiunus. ¹⁰ Eik per savo žemę kaip upę, jūros duktę; tau nebėra daugiau juostos. ¹¹ Jis ištiesė savo ranką ant jūros, pakratė karalystes; Viešpats davė įsakymų prieš Kanaaną sutrinti jo stipriuosius, ¹² ir tarė: Nebesididžiuk daugiau, tu prievartą kenčianti mergaitė, Sidono duktė. Plaukk atsišėlus į Ketimus, taip pat tenai nebus tau atilsio. ¹³ Štai kaldėjiečių šalis; tokios tautos nėra buvę; ją įkūrė Asuras; jie veda į nelaisvę jos stipriuosius, griaua jos namus, daro iš jos griuvėsius. ¹⁴ Klykkite, jūros laivai, nes jūsų stiprybė sunaikinta.

jūsų džiaugsmingasis, t. y. argi ta griuvėsių kruva yra visos liekanos džiaugsmingo, labai seno, galingo jūsų miesto. Jei taip, tai tikrai nėra kuo džiaugtis. Tyras buvo tikrai labai senas miestas. Juozaps Fl. sako, kad jis buvęs įkurtas 240 metų pirm pastatymo Jeruzalės bažnyčios. — (8) *Kitados apvainikuotą.* Ebr. t.: dalino vainikus, todėl taip buvo galingas, kad galėjo turėti įtekmes ir karalių skyrimę. — *Pirkliai...* Pranašas primena buvusią tyriečių garbę, kad labiausiai paaiškėtų dabartinėjų negarbė. — (9) *Viešpats...* Vyriausioji žuvimo priežastis Dievas, kurs ir čia pasielgė, laikydamos aug. 2, 12 paskelbtos taisyklės. — (10) *Eik...* Ebr. t.: Užliek savo šalį kaip Nilas (čia ebr. *I'hor*; plg. 3. e.), Tarteso duktę. Čia pranašas jau kreipiasi į Tyro kolonijas ir skelbia joms pasiliuosavimą nuo Tyro prigulmybės. Laisvas vaikščiojimas savo šalyje, yra ženklas neapriboto viešpatavimo. Juosta, kuri varžė kolonijas, buvo Tyras; dabar

jūs nebėra. — (11) *Jis:* Viešpats. — *Pakratė.* Ebr. t.: priverstė drebėti. — *Kanaaną:* Penikija. — (12) *Prievartą...* Ebr. t.: nuvainikuota mergaitė. Puikybė ir išdidumas buvo jau verti pilno bausmės saiko. Pranašo skelbiamas paniekinimas privers nutilti kiekvieno gyropelnio burną. — *Sidono duktė.* Čia Sidono gyventojai; jie atstovauja visą Penikiją, kuri Tyro žuvimu visą užgauta. — *Plaukk...* Pabėgę iš savo kriašto penikijiečiai neris malonaus priėmimo ir savo buvusiose kolonijose, kurias jie labai slėgė. — (13) *Kaldėjiečių.* Pranašas dabar pasako, kas buvo Dievo nutarimo vykintojai. Anot ebr. t.: Štai kaldėjiečių šalis; tos tautos nebuvo; ji atidavė asyrjiečius tyrumos žvėrimis; jie stato savo bokštus (prieš Tyrą), griaua jo rumus, daro iš jo griuvėsių. — Pranašo laiku sena kaldėjiečių tauta buvo kone visai nežinoma Penikijai. Bet nugalėję Asyriją ir sugriovę Ninivą, jie tą pat padarė Tyriui. — (14) *Klykkite...* V. l. e.

¹⁵ Et erit in die illa: In oblivione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis. ¹⁶ Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum ut memoria tui sit. ¹⁷ Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, et reducet eam ad mercedes suas: et rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ. ¹⁸ Et erunt negotiationes ejus, et mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, et vestiantur usque ad vetustatem.

¹⁵ Aną dieną tu, o Tyre, busi užmiršime septynias dešimtis metų, kaip vieno karaliaus dienos; po septynių gi dešimtų metų bus Tyruilų paleistuvės daina: ¹⁶ Pasiimk kankles, vaikščiok po miestą, tu užmiršta paleistuve; gerai dainuok, kartok dainą, kad tave atsimintu. ¹⁷ Po septynių dešimtų metų Viešpats aplankys Tyrą, sugrąžins jį prie jo pelno, ir jis vėl paleistuvaus su visomis žemės karalystėmis ant žemės paviršio. ¹⁸ Bet jo prekyvimai ir pelnas bus pašvęsti Viešpačiui; jie nebus pakasami ir atidedami, nes jo pelnas bus tiems, kurie gyvena Viešpaties akyvaizdoje, kad jie valgytu iki sočiai ir galėtų apsisivilkinti iki senatvei.

4. Pranašystės apie pasaulio pabaigą.

a) *Sunaikinimas žemės ir paskutinis teismas.*

Caput XXIV. ¹ Ecce Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem ejus, et

24. perskyrimas. ¹ Štai Viešpats padarys žemę tuščią ir pliką, užgaus jos paviršį ir išblaškys jos

(15) *Busi užmiršime...* Tyrą ištikusi nelaimė tęsis 70 metų, tiek pat kiek ir žydų nelaisvė Babylonijoje. Plg. Jer. 25, 11. 12. — *Kaip vieno...*: kolei stovės Babylonijos karalystė. — *Bus Tyruilų kaip...*: bus taip, kaip sakoma dainoje. Toki daina apie paleistuvę buvo matomai visiems žinoma. — (17) *Sugrąžins...* Ebr. t.: jie vėl sugrįš prie savo pelno. Atnaujintą Tyro prekyvimą pranašas išreiškia žodžiu: *paleistuvaus*, nes tas prekyvimas bus draug susidurimas su visokiomis tautomis ir visai pasaulinis. — (18) *Bus pašvęsti...* Kaip visoks žmonių veikimas, taip ir čia tyrėčių turi praversti Dievo sumanymų įvykinimui. Tyro turtai bus pašvęsti Viešpačiui. — *Apsivilkinti iki senatvei*. Ebr. t.: dailiai apsisivilkinti. — Pranašystė prieš Tyrą įvyko, Nebukadnecarui po trylikos apgulimo metų paėmus Tyrą ir

pastacius čia savo atsiųstą karalių. Sugriautas miestas vėl atgijo, pasibaigus kaldėjiečių viešpatavimui. Tyriečiai padėjo sugrįžusiems iš nelaisvės žydams atstatyti Jeruzalę ir bažnyčią (Ezdr. 3, 7; Neem. 13, 16). Krikščionijos pradžioje čia buvo įsikurusi viena žymėsių bažnyčių. Bet vėliaus Tyras vėl virto griuvėsiais ir iš jų jau niekuomet nebeatsikėlė.

24, 1—23. Ketvirtame pranašysčių skyriuje (24, 1—27, 13) kalbama apie visuotiną pasaulio teismą ir apie Dievo garbės viešpatavimą. Visų pirma skelbiama žemės sunaikinimas, kuriame bus išgelbėta tam tikra gyventojų dalis (24, 1—16a), toliau aprašoma pati baisiojo Dievo teismo diena (16b—23).

(24, 1) *Štai*. Čionai pranašas mato jau nebe teismą atskiroms tautoms, bet vi-

disperget habitatores ejus ² Et erit sicut populus, sic sacerdos: et sicut servus, sic dominus ejus: sicut ancilla, sic domina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fenerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet. ³ Dissipatione dissipabitur terra, et direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc. ⁴ Luxit, et defluxit terra, et infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ. ⁵ Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum. ⁶ Propter hoc maledictio vorabit terram, et peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient cultores ejus, et relinquentur homines pauci. ⁷ Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde. ⁸ Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. ⁹ Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam. ¹⁰ Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis

gyventojus. ² Tuomet bus kaip tautai, taip kunigui; kaip vergui, taip ir jo valdovui; kaip tarnaiti, taip ir jos valdovei; kaip perkančiam, taip ir parduodančiam; kaip skolintojui, taip ir skolininkui; kaip atgal reikalaujančiam, taip ir tam, kurs kaltas. ³ Žemė bus naikinta ir plėšte apiplėšta. Nes Viešpats yra tą dalyką nutaręs. ⁴ Žemė nuliudus, sunykus ir sumenkėjus; pasaulis sunyko, sumenkėjo žemės tautos augštumas. ⁵ Žemė sutepta savo gyventojų, nes jie peržengė įstatymus, iškreipė teises, sulaužė amžinąją sandorą. ⁶ Todėl prakeikimas rys žemę, ir jos gyventojai bus baudžiami už nuodėmes; todėl eis iš proto tie, kurie ją įgyvena, ir beliks maža žmonių. ⁷ Vynuogavimas liudi, vynmedis sumenkėjęs, vaitoja visi, kurių širdis buvo linksma. ⁸ Bubiniųlių džiaugsmas pasiliovė, linksmyjų užimas pasibaigė, meilūs arpos garsai nutilo. ⁹ Nebegeriama vyno dainuojant, gėrimas yra kartus geriantiesiems. ¹⁰ Tuštybės miestas sugriautas, visi namai užrakinti, niekas nebeeina į vidų.

suotinąjį (Jeron. Euzeb. Tom.), kurio anie buvo tik prirengimas. Dievui priešingoji galybė galutinai pasmerkiamai ir atmetama. — *Padarys žemę*: ne vieną kurią nors šalį, bet visą žemę. Regimi žemės sutvėrimai ir žmogus eina draug kaip užmokėsio taip ir bausmės gavime. Tai patvirtina rojaus istorija, žemės prakeikimas po pirmosios nuodėmės, nuodėmingo Penkiamiesčio žuvinimas, pranašystės prieš Babelę, Ninivą taip pat Rom. 8, 20, 21; 2 Petro 3, 13. — (2) *Tuomet bus...* Plg. Oz. 4, 9. Lygiai bus teisiame visi teokratiniai santikiai ir draugijiniai su jų įvairiais privalumais, laisvai pasirinktais ir visokiais paties gyvenimo iškeltais apsirėikimais. Tokių santikių čia išvardijama šeši po du. —

(5) *Sutepta*. Žmonių kaltybės sutepė žemę, todėl ji bus taip labai sunaikinta. — *Įstatymus*: kokie buvo duoti Dievo sutvertajai žmonijai. Senesnė ir platesnė už Sinajaus sandorą buvo sandora tarp Dievo Sutvėrtojo ir jo sutvėrimo, žmogaus. Peržengimą seka prakeikimas, kurs kaip visa rijanti ugnis eda žemę, todėl tą vietą, kame prasikaltimas įvyko. — (6) *Todėl eis iš proto...* Ebr. t.: todėl deginami žemės gyventojai. — (7) *Vynuogavimas...*: vynuogių rinkimo metas bus liudnas. Visi džiaugsmo šaltiniai bus išsekę. — (10) *Tuštybės* (ebr. *thohu*) miestas. Pranašas, darydamas aliuziją į Prad. 1, 2, taip vadina idėjinę nuodėmę paskendusio pasaulio sostinę, paskirtą visiškam sunaikinimui. —

domus nullo introeunte. ¹¹ Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ. ¹² Relicta est in urbesolitudo, et calamitas opprimet portas.

¹³ Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si pauca olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea: et racemi, cum fuerit finita vindemia. ¹⁴ Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hincient de mari. ¹⁵ Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Domini Dei Israel. ¹⁶ A finibus terræ laudes audivimus, gloriam iusti.

Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, vae mihi: prævaricantes prævaricati sunt, et prævaricatione transgressorum prævaricati sunt. ¹⁷ Formido, et fovea, et laqueus super te, qui habitator es terræ. ¹⁸ Et erit: Qui fugerit a voce formidinis, cadet in foveam: et qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataraetæ de excelsis apertæ sunt, et concutientur fundamenta terræ. ¹⁹ Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra, ²⁰ agi-

¹¹ Girdisi gatvėse dejavimas dėl vyno, išnyko visoki linksmybė, žemės džiaugsmas atimtas. ¹² Mieste liko tuštuma, ir nelaimė slėgia vartus.

¹³ Nes taip bus žemės viduryje, tautų tarpe, kaip kad nukratoma nuo alyvų medžio nedaugelis užsilikusių alyvuogių, ir vynuogių kekės, pasibaigus vynuogavimui. ¹⁴ Šitie pakels savo balsą ir giedos gyriaus giesmes; kuomet Viešpats bus pagarbintas, jie linksmai šukaus nuo jūros. ¹⁵ Todėl garbinkite Viešpatį pamokinimais jūros salose Viešpaties, Izraelio Dievo, vardą. ¹⁶ Nuo žemės pakraščių mes girdime gyriaus giesmes, Teisiojo garbę.

Aš tariau: Mano paslaptis man, mano paslaptis man, deja man! Prasikalteliai prasikalsta; jie kalste prasikalsta kaip peržengėjai. ¹⁷ Baisumas, duobė ir žabangai ant tavęs, tu, žemės gyventojau. ¹⁸ Bus taip: kas bėgs nuo baisumo balso, įkris į duobę; kas gelbėsis iš duobės, bus žabangų pagautas, nes užtvankos augštybėse atidarytos, ir žemės pamatai drebės. ¹⁹ Žemė bus draskyte draskoma, žemė bus trinte trinama, žemė bus kratyte kratoma. ²⁰ Žemė svyruote svyruos kaip girtas ir bus atimata kaip vienos nakties padangtė: sunkiai slėgs ją jos neteisys-

(11) Dėl vyno: dėl vyno stokos. — (12) Nelaimė slėgia... Ebr. t.: (miesto) vartai ištikti sunaikinimu.

(13) Nedaugelis... Plg. aug. 17, 6. — (14) Šitie... Išrinktieji pažins teismo svarbą, Dievo garbės apsiereiškimą ir skelbs tuos paskučiausius dalykus džiaugsmo giesmėmis. — Nuo jūros: iš tolimų šalių, ypač iš tų, kurios yra aplink Tarpžemę jūrą. — (15) Pamokinimais: apreiškimais, kurie mokina žmones ir jiems padeda laimėti išganyimą. Ebr. t.: šviesose. — (16) Teisiojo garbė. Ebr. t.: garbė Teisiajam. Kviečiamieji garbinti atsiliepia. Jie sako: Garbė teisiajam Dievui.

Mano paslaptis... Ebr. t.: liesumas man, liesumas man. — Pranašas jaučiasi lyg visai sunaikintas. Jis eina menkyn iš didžiausio išgascio dėl didelio skaičiaus žunančiųjų teisme. — (17) Baisumas... Taip šaukia Izaijas, matydamas ateinantį teismą. — (18) Kas bėgs...: mėgins ištrukti, tačiau veltui. Prapultis mokės sugauti savo žmones, kaip medinėius įvairiais būdais moka sugauti savo grobį. — Užtvankos... Bus taip, lyg prasidėtų naujas tvanas. Sukratyta savo vidaus sudėtyje žemė svyruos. Prad. 7, 11; Jer. 48, 44. — (20) Žemė... Tokios pat teismo žymės N. T. Plg. 2 Petro 3, 11; Mato 24, 29 ir k.

tatione agitabitur terra sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis: et gravabit eam iniquitas sua, et corrumpet, et non adjiciet ut resurgat. ²¹ Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso: et super reges terræ, qui sunt super terram. ²² Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, et clauduntur ibi in carcere: et post multos dies visitabuntur. ²³ Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, et in Jerusalem, et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

bė; ji grius ir nebegalės atsikelti. ²¹ Tą dieną Viešpats lankys dangaus kariuomenę augštybėje ir žemės karalius žemėje; ²² jie bus rinkti surinkti kaip vienas pluoštas į duobę, tenai bus užrakinti kalėjime ir po daugelio dienų bus lankomi. ²³ Mėnulis paraus ir saulė aptems, kuomet kareivijų Viešpats karaliaus Siono kalne ir Jeruzalėje ir bus pagarbintas savo senesniųjų akyvaizdoje.

b) Teisiųjų išgelbėjimas, džiaugsmas, dėkojimas.

Caput XXV. ¹ Domine Deus meus es tu, exaltabo te, et confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

25. perskyrimas. ¹ Viešpatie, tu mano Dievas, aš augštinsiu tave ir garsinsiu tavo vardą, nes tu padarei stebuklingų dalykų, įvykinei senus, ištikimus nutarimus. Amen.

Baisaus žemės drebjimo eiga aprašoma vienu už kitą smarkesniais vaizdais. — *Neteisybė.* Jiega, kuri taip baisiai drasko ir vargina žemę, yra slėgianti ją neteisybė. Tačiau tas žuvinas yra išsiliuosavimas nuo vergavimo nuodėmei, todėl ne visiškas sunaikinimas, bet tik pasikeitimas (2 Petro 3, 13). — **(21) Dangaus kariuomenė:** ne dangaus žvaigždės, bet piktuosius angelus, apie kuriuos kalba ir šv. Povilas Efez. 6, 12 (Jieron. Kyril.-Aleks.). Todėl neteisybės našta, kuriai slėgiant žemė ima trupėti, yra piktų dvasių įtekmės pasekmė. Greta su piktosiomis dvasiomis bus baudžiami žemės galiunai, kurie, joms pasiduodami, prisideda savo galia prie platinimo pikto. — **(22) Į duobę...** Plg. Apr. 20, 7 ir k. Mato 13, 30. 40—42. — *Po daugelio dienų:* ilgiausį laiką, nuo pat pasaulio pradžios, darę tiek daug pikta, bus da-

bar baudžiami. — **(23) Mėnulis...** Visas pasaulis kentės draug. Plg. Mato 24, 29; Mork. 13, 24; Luko 21, 25; Apd. 2, 20; Joël. 2, 31. — *Siono kalne ir...:* dangaus Jeruzalėje, kurios emblėma buvo žemiškoji Jeruzalė.

25, 1—26, 21. Dievo teismo vaisiai bus: šventųjų giesmė danguje (25, 1—5), dieviškųjų gerybių suteikimas (6—8), bedievių pažeminimas (9—12). Atnaujintojo Izraelio giesmė (26, 1—19). Paguoda izraelitams (20. 21).

(25, 1) Viešpatie... Išrinktieji busimoje Jeruzalėje išpažįsta, kad teismu apsireiškia Dievo garbingumas, todėl jie gieda taip pat kaip išrinktieji Apr. 4, 11; 5, 12. Teismai yra stebuklai, nes sugriauta didžiausios karalystės. Jie yra taip pat nutarimai ištolo, tiesa ir ištikimybė (ebr. t.), Dievo padaryti nuo pat

² Quia posuisti civitatem in tumultum,
urbem fortem in ruinam,
domum alienorum: ut non sit
civitas,
et in sempiternum non ædificetur.

³ Super hoc laudabit te populus
fortis,
civitas gentium robustarum
timebit te.

⁴ Quia factus es fortitudo pauperi,
fortitudo egeno in tribulatione
sua:
spes a turbine,
umbraculum ab æstu,
spiritus enim robustorum
quasi turbo impellens parietem.

⁵ Sicut æstus in siti,
tumultum alienorum humilia-
bis:
et quasi calore sub nube tor-
rente
propaginem fortium marcescere
facies.

⁶ Et faciet Dominus exercituum
omnibus populis in monte hoc
convivium pinguium, convivium
vindemiæ, pinguium medullato-
rum, vindemiæ defæcatæ. ⁷ Et
præcipitabit in monte isto faciem
vinculi colligati super omnes po-
pulos, et telam quam orditus

² Nes tu pavertei miestą į akmenų
kruvą,
stiprų miestą griuvėsiais,
svetimųjų namus, kad jie nebe-
butu miestas
ir niekuomet nebebutu statomas.

³ Todėl tave girs stipri tauta,
smarkių tautų miestas bijostavęs.

⁴ Nes tu pasidarei stiprybė betur-
čiui,
stiprybė stokojančiam jo siel-
varte,
prieglauda nuo audros, uksinė
nuo karščio,
nes smarkiųjų rustybė kaip au-
dra, ištinkanti sieną.

⁵ Kaip karštį sausmetyje tu pa-
žeminais svetimųjų siautimą,
ir lyg karšto debesies tvanka tu
sudžiovini galingųjų atžalas.

⁶ Kareivijų Viešpats padarys vi-
soms tautoms šitame kalne ska-
numynų pokilį, su vynu, iš sul-
tingos riebios mėsos su nusistovė-
jusių vynu. ⁷ Jis sunaikins šitame
kalne visokią uždangą raiščio, ku-
riuo buvo surištos visos tautos, ir
tinklą, kurį jie ištiesė ant visų

amžinasties pradžios, apskelbti per jo
pranašus, kuriuos jis pilnai įvykina. —

(2) *Miestą*: tuštybės miestą (24, 10),
Dievo miesto priešininką, piktųjų mie-
stą. — *Svetimųjų*. Pagonis buvo sve-
timi Dievo karalystei savo tikyba ir
elgesiu. — (3) *Todėl...* Matydamos Dievo
teismus, ludijančius apie didžiausią jo
galybę ir teisybę, atkakliausios tautos
garbins Viešpatį; jos garbins jį ir dėl
to, kad jis taip stebėtinai išaugštino tai,
kas buvo visai maža ir nežymu. — (4)
Kaip audra: todėl buvo baimės, kad ji
visakio nesugriautu. — (5) *Sausmetyje*.
Anot ebr. t.: išdžiovintoje žemėje. —
Lyg karšto... Ebr. t.: kaip tvanka nu-
šv. Raštas, III t.

slopinama debesų šešėliu, taip nuslopinta
smarkininkų nugalėjimo giesmė. Giesmė
nutruko, nes jie buvo nužeminti.

(6) *Visoms tautoms*: išrinktiesiems iš
visų tautų. — *Šitame kalne*: dangaus
Sione. Vz. aug. 24, 23. Dangaus pokilis
aprašomas vaizdais, paimtais iš tur-
tingiausio pokilio, kokie buvo keliami
rytų šalyse. Plg. Mato 22, 4; Luko 14, 15.
Pokilio skanumynai bus mokslas ir ma-
lonė. — (7) *Jis sunaikins...* Ebr. t.:
Jis prarys (atims šalin) apsiausto pa-
viršį, kurs gaubia visas tautas, ir dan-
galą, kurs ant visų ištietas. — Turima
omenyje dvasinis atbukimas ir aklumas,
nejautrumas ir širdies kietumas, apie

est super omnes nationes. ⁸ Præcipitabit mortem in sempiternum: et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, et opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locus est.

⁹ Et dicet in die illa:

Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, et salvabit nos:

iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, et lætabimur in salutari ejus.

¹⁰ Quia requiescet manus Domini in monte isto: et triturbabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro. ¹¹ Et extendet manus suas sub eo, sicuti extendit natans ad natandum: et humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus. ¹² Et munimenta sublimium murorum tuorum cident, et humiliabuntur, et detrahentur in terram usque ad pulverem.

Caput XXVI. ¹ In die illa cantabitur canticum istud in terra Juda:

Urbe fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus et antemurale.

tautų. ⁸ Jis sunaikins mirtį amžinai. Viešpats Dievas atims ašaras nuo kiekvieno veido ir nuims nuo visos žemės savo tautos gėdą; nes tai yra kalbėjęs Viešpats.

⁹ Tą dieną sakys:

Štai šitas yra mūsų Dievas, mes jo laukėme, ir jis išgelbės mus;

šitas yra Viešpats, mes jo tikėjome;

mes džiaugsimės ir linksminsimės jo išgelbėjimu.

¹⁰ Nes Viešpaties ranka ilsėsis šitame kalne, ir Moabas bus po juo sutrintas, kaip sutrinami šiaudai po kuliamuoju velenu. ¹¹ Jis išties po juo savo rankas, kaip ištiesia plaukėjas, kad plauktų; bet Dievas pažemins jo puikybę ir sutrupins jo rankas. ¹² Augštų tavo sienų sustiprinimai grius, bus pažeminti, bus numesti žemėn iki dulkių.

26. perskyrimas. ¹ Tą dieną bus giedoma Judo šalyje šita giesmė:

Mūsų stiprybės miestas Sionas.

Išganytojas jo siena ir pylimas.

kuri kalba šv. Povilas 2 Kor. 3, 15. Mesijo laikais. kuomet ta gaubtė bus nuimta, tautos dalyvaus dieviškajame pokilyje. — (8) *Jis sunaikins...* Danguje nebebus ir nebebus ašarų. 1 Kor. 15, 54; Apr. 7, 57; 21, 4. — *Gėdą.* Gėda buvo nuodėmė ir ją sekusi bausmė, apsireiškusi pagonių įvyktu tautos sumindymu.

(9) *Sakys:* kiekvienas dangaus Jeruzalės gyventojas. — (10) *Ilsėsis.* Dievo pagalba ir visas jo apveizdos veikimas bus visuomet. — *Moabas.* Moabu čia pavadinta kiekvienas Mesijo karalystės priešas. — *Po juo:* ten, kamė jį sutiks Dievo kerštas, todėl jis negalės ištrukti. — (11) *Sutrupins jo rankas.*

Kaip plaukėjas nebegali laikytis ant vandens paviršio, jei jam netarnauja jo rankos, taip žus Mesijo karalystės priešai. — (12) *Tavo.* Pranašas jau stačiai kreipiasi savo žodžiais į Moabą.

(26. 1) *Tą dieną:* kuomet Dievas bus nubaudęs bedievius ir suteikęs geriešiams jų amžinąjį atsilyginimą. — *Judo šalyje.* Judo šalis čia dangaus karalystės simbolis. Visa žemė turi būti Viešpaties šalis, todėl Sen. Test. žvilgsniu jis bus ir Judo šalis. — *Mūsų stiprybės...* Tai atsakymas į Dievo pažadėtąjį nugalėjimą (25, 10). Taip išsireiškia teisieji, jausdami savo išgelbėjimą ir Dievo mieste veikiančią globą. Žodis Sionas Vulgatos priedas. Ebr. t.: mums yra

- ² Aperite portas,
et ingrediatur gens justa, custo-
diens veritatem.
- ³ Vetus error abiit:
servabis pacem: pacem, quia
in te speravimus.
- ⁴ Sperastis in Domino in sæculis
æternis,
in Domino Deo forti in perpe-
tuum.
- ⁵ Quia incurvabit habitantes in
excelso,
civitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam usque ad ter-
ram,
detrahet eam usque ad pul-
verem.
- ⁶ Conculcabit eam pes,
pedes pauperis, gressus ege-
norum.
- ⁷ Semita iusti recta est,
rectus callis iusti ad ambu-
landum.
- ⁸ Et in semita iudiciorum tu-
orum Domine sustinuimus te:
nomen tuum, et memoriale
tuum in desiderio animæ.
- ⁹ Anima mea desideravit te in
nocte:
sed et spiritu meo præcordiis
meis de mane vigilabo ad te.
Cum feceris iudicia tua in terra,
iustitiam discent habitatores
orbis.

- ² Atidarykite vartus
ir tejeina teisi giminė, kuri laikosi
ištikimybės.
- ³ Sena klaida dingo; tu laikysi
ramybę,
ramybę, nes mes pasitikėjome
tavimi.
- ⁴ Jūs pasitikėjote Viešpačiu amžių
amžiais,
Viešpačiu, galinguoju Dievu vi-
suomet.
- ⁵ Nes jis nulenė gyvenančius
augštybėje,
pažemino kilnų miestą.
Jis pažemina jį iki žemei,
nustumia jį iki dulkių.
- ⁶ Mindžioja jį koja,
beturėjų kojos, stokojančių
žingsniai.
- ⁷ Teisiojo takas tiesus,
tiesus vaikščioti teisiojo kelias.
- ⁸ Mes laukėme tavęs, Viešpatie,
tavo teismų take:
tavo vardo ir tavo atsiminimo
troško mūsų siela.
- ⁹ Mano siela troško tavęs naktį,
bet ir nuo pat ryto aš tau bundu
savo dvasia savo širdyje.
Kuomet tu darysi savo teismus
žemėje,
pasaulio gyventojai mokinsis tei-
sybės.

stiprus miestas; gelbėjimą jis (Dievas)
deda sieną ir pylimą. — (2) *Atidarykite...*
I Viešpaties kalną turi keliauti visos
tautos (2. persk.), ir Viešpaties išti-
kimieji karštai trokšta, kad tai įvyktų.
Naujųame (mesijiniame) Sione gyvena
teisingumas ir ištikimybė. — (3) *Sena
klaida.* Ta klaida buvo pasitikėti ne
sandoros Dievu, bet pasauline galybe ir
eiti paskui ją. Ebr. t.: sutvirtėjusį
nusistatymą tu laikai ramybėje. —
Dievas suteiks amžinos ramybės tiems,
kurie čia žemėje yra turėję tvirtą ir
ištvėrimą širdį jam tarnauti. —
(4) *Jūs pasitikėjote.* Ebr. t.: pasitikė-

kite. Taip išrinktieji ragina kiti kitus
turėti nuolat tobulo pasitikėjimo. —
Viešpačiu... Ebr. t.: Nes Jah Jahvė
yra amžių uola. Pačiuose Dievo var-
duose yra nepajudinamas vilties pa-
grindas. — (5) *Gyvenančius...* nepriete-
liną pasaulinę galybę (24 ir 25 persk.).
Plg. Luko 1, 52; 1 Kor. 1, 27. — (7) *Tei-
siojo takas...* Teisųjį Viešpats veda ly-
giu taku. Ebr. t.: tu išlygini teisiojo
taką, kad butu lygus kelias. — (8) *Mes
laukėme...* Teisieji žinojo, kad per
teismą ateis išgelbėjimas, ir jie laukė jo
ateinančio tuo keliu. — (9) *Mano siela...*
kiekvienas Senosios Sandoros teisisus. —

- ¹⁰ Misereamur impio,
et non discet iustitiam:
in terra sanctorum iniqua gessit,
et non videbit gloriam Domini.
- ¹¹ Domine exaltetur manus tua,
et non videant:
videant, et confundantur ze-
lantes populi:
et ignis hostes tuos devoret.
- ¹² Domine dabis pacem nobis:
omnia enim opera nostra opera-
tus es nobis.
- ¹³ Domine Deus noster, posse-
derunt nos domini absque te,
tantum in te recordemur no-
minis tui.
- ¹⁴ Morientes non vivant,
gigantes non resurgant:
propterea visitasti et contri-
visti eos,
et perdidisti omnem memoriam
eorum.
- ¹⁵ Indulsiisti genti Domine,
indulsiisti genti:
numquid glorificatus es?
elongasti omnes terminos terræ.

- ¹⁰ Jei gailėsimsės bedievio, jis neiš-
moks teisybės;
šventųjų šalyje jis daro pikta
ir nežiuri Viešpaties garbės.
- ¹¹ Viešpatie, tebuna tavo ranka
pakelta, ir tegul jie nežiuri;
tepamato ir tebuna sugėdinti,
kurie pavydi tavo tautai,
ir ugnis tepraryja tavo nepriete-
lius.
- ¹² Viešpatie, tu duosi mums ramybės,
nes mums tu padarei visus mūsų
darbus.
- ¹³ Viešpatie, mūsų Dieve, mus buvo
paveldėję valdovai be tavęs;
tegul tik per tave mes atsime-
name tavo vardą.
- ¹⁴ Tegul nebeatgyja mirusieji,
tegul nebesikelia milžinai.
Nes todėl tu aplankei ir juos
sunaikinai,
ir išdildai visą jų atsiminimą.
- ¹⁵ Tu, Viešpatie, padarei malonę
tautai, padarei malonę tautai,
argi tu neesi pagarbintas? tu to-
lyn nustumei visas šalies ribas.

Naktį... Dienos meto paminėjimu nurodoma troškimo didumas. Naktis yra tylaus apmąstymo, troškimo, maldos metas; ankstyvas rytas uolumo ir gyvo veiklumo vaizdas, randa teisųjį jau budintį ir visa siela trokštantį. — *Kuomet tu darysi...* Tą nesiliaujantį troškimą žadina gražiausias tikslas, kurį atveda Dievo teismai. — (10) *Jei gailėsimsės...*: aš teisingai trokštu tavo teismo ir bedievių nubaudimo, nes juo ilgiaus tu jų gailies, juo piktesni jie darosi. — *Šventųjų šalyje*. Ebr. t.: tiesumo šalyje, t. y. tokioje šalyje, kurioje Dievo įstatymas žinomas visiems gyventojams ir jų daugumos gerbiamas. — (11) *Tebuna...* Bedievių elgesys šaukte šaukia Dievo teismą, todėl maldingieji trokšta, kad Dievas padarytu jį greičiau. Ebr. t.: Tavo ranka pakelta ir jie jos nemato; jie patekę į gėdą matys uolumą dėl tautos... — *Tegul jie nežiuri...* Gali jie savo aklume nepažinti teismo pradžios; taip prislėgs juos visas jo sunkumas. — *Tepamato*. Teismui atėjus,

jų akis turės atsimerkti, kad išvystu savo nelaimės ir gėdos bedugnę, į kurią jie įpuolė, neturėdami palankumo Dievo tautai ir nekęsdami teisųjų. Taip čia išreiškia giliausias susijudinimas teisiojo, kuomet jis mato bjaurius prasi-kaltimus ir Dievo paniekinimą. Kadangi bedieviai nežiuri Dievo didenybės, tegul jie taip pat nepatėmija prisiartinančio teisėjo, bet užtatai tepajunta juo labiau savo plakimą. — (12) *Tu duosi...* Tokios malonės teisieji meldžia nuolankiai patį sau. Viešpaties jiems padarytieji stebuklai ir jo suteiktosios malonės praeitame laike duoda jiems vilties, kad bus išklausyti. — (13) *Mus buvo...* Vien Dievas tai padarė, kad dabar tauta laisva. Tik Dievui padedant, jie galės visuomet į jį šauktis ir jį garbinti. — (14) *Tegul...* Vargintojai nužengė į mirusiųjų karalystę; ten skirta Dievo neprieteliams amžinas užmiršimas. Plg. Ez. 32, 18—32. — (15) *Tu tolyn...* Teokratinė karalystė, sulygina-mai labai siaura Sen. Sendoroje, labai

- ¹⁶ Domine in angustia requisierunt te,
in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
- ¹⁷ Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis:
sic facti sumus a facie tua Domine.
- ¹⁸ Concepimus, et quasi parturivimus,
et peperimus spiritum:
salutes non fecimus in terra,
ideo non ceciderunt habitatores terræ.
- ¹⁹ Vivent mortui tui,
interfecti mei resurgent:
expergiscimini, et laudate
qui habitatis in pulvere:
quia ros lucis ros tuus,
et terram gigantum detrahes
in ruinam.
- ²⁰ Vade populus meus, intra in cubacula tua, claudere ostia tua super te, abscondere modicum ad

- ¹⁶ Viešpatie, suspaudime jie jieškojo tavęs,
kimaus vaitojimo sielvarte buvo jiems tavo pamokymas.
- ¹⁷ Kaip nėščia moteriškė, kuriai artinasi gimdymo metas,
sopulingai šaukia savo skausmuose,
tokie mes pasidarėme tavo, Viešpatie, akyvaizdoje.
- ¹⁸ Mes buvome nešti ir tarsi gimdėme.
bet pagimdėme vėją;
mes nedarėme išganingų dalykų šalyje,
todėl žemės gyventojai nepuolė.
- ¹⁹ Tavo mirusieji bus gyvi,
nano užmuštieji atsikels.
Pabuskite ir girkite, kurie gyvenate dulkėse,
nes šviesos rasa yra tavo rasa,
ir milžinų šalį tu sunaikinsi.
- ²⁰ Eik, mano tauta, įeik į savo kambarius, užrakink savo duris paskui save, pasislėpk truputį va-

padidėjo Nauj. Sendoroje. Dievas padaugino savo tautą pagonių priėmimu, ir taip jo garbė padidėjo. — (16) *Suspaudime...* Pakeltieji vargai buvo kentėjimų mokykla, kuri išmokino jieškoti Dievo ir branginti jo nenupešytą išganymo malonę. — *Kimaus...* Ebr. t.: jie siuntė maldavimą, tylų maldaviną, kuomet tu juos plakei. — (17) *Kaip...* Gerųjų atgimimas ir išganymas turėjo būti atpirktas skausmu, taip kaip kukliko ginimą apmoka didžiausiais skausmais jo motina. — (18) *Mes...* Patįs savaime jie negalėjo padaryti nieko gera, negalėjo pagimdyti šventos tautos. — *Žemės gyventojai:* šalies valdovai. Anot kitų čia išreiškta toki mintis: Mes negalėjome pagimdyti naujos tautos. — (19) *Tavo mirusieji...* Ko jie patįs negalėjo, tai gali padaryti Dievas: jis yra gana galingas, kad prikeltų mirusius. Kentėjimų metu žuvusieji teisieji nėra žuvę karalystės garbei. Ir į mirusiųjų karalystę mesijinės karalystės žibėjimas

įleis savo spindulius ir atims grobį iš mirties. Čia gražiai išreiškta tikėjimas sielos nemarumu ir atsikėlimu iš numirusių. — *Šviesos...* Ebr. t.: tavo rasa yra šviesybių rasa, t. y. gaivinanti rasa. Rasa atgaivina baigiančius džiuti žolynus, taippat Dievas gražina gyvybę mirusiems. — *Milžinų šalį...* Visai kitoks bus piktųjų likimas. Bet anot ebr. t.: žemė mes atgal šešėlius t. y. žemė sugražins palaidotus joje mirusius.

(20) *Eik, mano...* Pranašas padrašina savo viengėnčius kantriai laukti jiems pažadėtosios laimės. Vaizdas paimtas iš audros meto, kada, jieškant globos, slepiamasi namuose. Tyloje maldos vienytyje (Mato 6, 6) turi jie kantriai ir su pasitikėjimu laukti Viešpaties. Išsireiškimai primena istoriją Noės, paskui kurį Viešpats uždare arkos duris, ir izraelitų pasilikimą namuose, rustybės angelui einant per Aigyptą (Iš. 12, 12). Teismo metas vadinamas valandėle, be abejonės palyginant jį su amžinybė,

momentum, donec pertranseat indignatio. ²¹ Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: et revelabit terra sanguinem suum, et non operiet ultra interfectos suos.

landėlei, kolei praeis narsas. ²¹ Nes štai Viešpats išeis iš savo vietos lankytų žemės gyventojų piktumo prieš jį; ir žemė atidengs savo kraują ir nebeslėps daugiaus savo mirusiųjų.

c) *Bedieviškų tautų žuvinas, amžinas Izraelio išliuosavimas.*

Caput XXVII. ¹ In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, et grandi, et forti, super Leviathan serpentem vectem, et super Leviathan serpentem tortuosum, et occidet cetum, qui in mari est.

² In die illa vinea meri cantabit ei.

³ Ego Dominus, qui servo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte et die servo eam.

⁴ Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam et veprem in praelio:

27. perskyrimas. ¹ Tą dieną Viešpats lankys savo kietu, dideliu ir galingu kalaviju Leviataną, tą išriestą žaltį, Leviataną, tą vingiuotą žaltį, ir užmuš bangžuvę, esančią juroje.

² Tą dieną bus gero vyno vynuogynas; jam bus giedoma:

³ Aš, Viešpats, jo sergėtojas, umai aplaistau jį, kad kartais nesutiktu jo nelaimė; aš sergiu jį naktį ir dieną.

⁴ Manyje nebėra narso; kas padarys, kad aš bučiau esėčiaiai ir usnįs kovoje?

ar atsižvelgiant į Dievo karalystės išsivystymą pasaulio istorijoje. — (21) *Iš-eis*. Dievo teisėjo apsišaukimas dažnai įvaizdinama kaip atsikėlimas iš vietos, nužengimas ir tt. Dievas teis žemės gyventojų piktumą, ir tas teismas bus visų pirma įvykintas prasikaltusiai Izraelio tautai, kuri bus plakama pasaulinės galybės rykšte. — *Prieš jį*. Ebr. t.: juose. Nuodėmė ir neteisybė plaka jų pačių savininkus. Net žemė, prasikaltimų vieta, to reikalauja iš Viešpaties, atidengdama kraują, kurį ji turėjo gerti, ir šaukdama bausinės (plg. Prad. 4, 10. 11). — *Nebeslėps...* Žemė tarsi siųs iš savės nekaltai nužudytuosius, kad jie būtų liudytojai ir kaltintojai užmušėjui (Jieron.).

27, 1—13. Nurodoma išganyimo kelias ir palankiausi Dievo užmanymai apie jo tautą.

(27, 1) *Kalaviju*. Kalavijas yra baudžiančios Dievo galybės simbolis. Jis kietas ir galingas, taip kad jam nebus sunku prakirsti Leviatano žvynus. —

Išriestą. Ebr. t.: bėgantį, todėl vikrų. — *Bangžuvę...* Tie trys vardai simboliniai; jais įvaizdinama pasaulinė galybė; ji yra Asyrija ant sriauno Tigrio upės. Kaldėja, per kurią teka labai išlankstyta, vingiuotas Eupratas, ir Aigypas (plg. Ps. 73, 3; Ez. 29, 3; 32, 2; žem. 12. 13. e.). — (2) *Tą dieną*. Priešingosios pasaulinės galybės ir jos kunigaikščių nugalėjimu Dievo tauta apvaloma ir pristatoma Viešpačiui kaip šventa. Ji ir čia įvaizdinama kaip vynuogynas, bet duodas jau geriausių vynuogių, ne niekam tikusių karčių uogų, kaip kad aug. 5, 1. 2. Ebr. t.: Gero vyno vynuogynas; giedokite apie jį. — (3) *Aš...* Giesmė pasavinama pačiam Viešpačiui, kurs jos žodžiais atsliepia, kad taip geriaus išreiškus naujos šventos Dievo bendruomenės vertybę, jai suteiktą Dievo meilę. — *Umai*: kuomet žmonių išmanymu nėra nei mažiausios vilties. — *Kad kartais*: kad kas nors jai nepakenktu. Taigi, ir Mesijo karalystė turės priešų, kurie stengsis daryti jai piktą. — (4) *Manyje...*: mano nepatenkinimas

gradiar super eam, succendam
eam pariter?

⁵ An potius tenebit fortitudinem
meam,

faciet pacem mihi, pacem
faciet mihi?

⁶ Qui ingrediuntur impetu ad
Jacob, florebit et germinabit
Israel, et implebunt faciem orbis
semine. ⁷ Numquid juxta plagam
percutientis se percussit eum?

aut sicut occidit interfectos ejus,
sic occisus est? ⁸ In mensura con-
tra mensuram, cum abjecta fuerit,
judicabis eam: meditatus est in
spiritu suo duro per diem æstus.

⁹ Idcirco super hoc dimittetur ini-
quitas domui Jacob: et iste omnis
fructus ut auferatur peccatum
ejus, cum posuerit omnes lapides
altaris sicut lapides cineris alli-
sos, non stabunt luci et delubra.

¹⁰ Civitas enim munita desolata
erit, speciosa relinquetur, et di-
mittetur quasi desertum: ibi pas-
cetur vitulus, et ibi accubabit, et

Aš eisiu per jį
ir kartu padegsiu jį?

⁵ Arba ar nevelys laikytis mano
stiprybės,

daryti su manim taikos,
daryti su manim taikos?

⁶ Kurie umai įeina pas Jokubą,
Izraelis žels ir žydės, ir jie pripildys
žemės pavirši sėklos. ⁷ Argi jis mušė
jį taip, kaip yra mušęs jo prispau-
dėją, arba ar buvo taip užmuštas,
kaip jis užmušė ano užmuštuosius.

⁸ Tu teisi jį mastu prieš mastą, kuomet bus atmetas; jis apmąstė savo apkartusioje dvasioje karštos rustybės dieną. ⁹ Todėl tuo bus atleista neteisybė Jokubo namams, ir tas yra visas vaisius, kad jo nuodėmė bus atimta, kuomet jis pavers visus altoriaus akmenis lyg į dulkes sutrintais akmenimis, nebestovės girios ir šventyklos. ¹⁰ Nes sustiprintas niestas stovės tuščias, dailusis bus paliktas ir pamestas kaip tyrai; tenai ganysis veršis, tenai gulės ir nuės jo augštumas.

praslinko, ir kietas teismas, kaip 5. per-
skyrimas, nebereikalingas. Todėl klausi-
mas: *kas...*, t. y. niekas nebepadarys,
kad aš savo vynuogynui bučiau tai, kas
yra usnis ir erskėčiai paprastam vynuog-
ynui, kad aš palikčiau jį sunaikinti ir
taip turėčiau kovoti prieš jį. Toliaus
ta pati mintis išreiškia kitais žo-
džiais. — (5) *Arba ar...* Nurodoma
priežastis, kodėl Viešpačiui nebereikia
eiti prieš savo vynuogyną. Joki galybė
neįstengs nuo jo atplėšti naujos Dievo
tautos. Tos ištikimybės laidas yra
Dievo stiprybė; ji nepajudinama, todėl
taip pat ir ana.

(6) *Kurie...* Pranašas kviečia savo skai-
tytojus suprasti Izraelio reikšmę ir jo
istorinį išsivystymą sulig Dievo nusta-
tymu. Ebr. t.: Ateityje Jokubas leis
šaknis, žydės ir žels Izraelis, ir jie pripil-
dys žemės pavirši vaisių. Taigi, Izraelis
skirtas tam, kad būtų tautų palaimini-
mas. — (7) *Argi.* Izraelio tautos gyvenime
pranašas stebisi ypatingu Dievo malo-
numu ir susilaikymu. Dievas nemušė
jo taip, kaip nepriteliai, kurie mušė

Izraelį. — (8) *Tu teisi:* rupestingai
taikindamas vieną prie kito bausmės
saiką ir jiegų saiką, elgdamos maloninga.
ir su pasigailejimu. — *Jis apmąstė.* i
Nors tautos piktumu įerzintas už-
rustintas, jis tačiau skyrė tik nelabai
didelį plakimą. Ebr. t.: išvarė jį smar-
kiu vėju rytų vėjo dieną. — (9) *Todėl:*
kadangi Dievas plaka su pasigailejimu,
nenori sunaikinti savo tautos kaip jos
neprietelių. Visas vaisius, visa nauda
sutinkančių Izraelį bausmių turi būti
prašalinimas Izraelio nuodėmės ir stab-
neldystės apsisprendimų. Kad užsiel-
nytų atleidimą, Izraelis turi prašalinti
stabneldystės aukurus, stovyklas ir tt.
— *Girios ir...* Ebr. t. *‘ašerim* ir *cham-
manim*. Vž. aug. 17, 8. — (10) *Susti-
pintas niestas.* Pirmą ne kaip tas tikslas
bus pasiektas ir kad jis būtų pasiektas,
Jeruzalė turi būti sugriauta. Tauta
atpuolė nuo Dievo ir sulaužė sandorą,
tai teokratijos vidurys turi būti sunai-
kintas, kad būtų regimas paniekintos
sandoros ženklas. Jeruzalė pavirs vi-
siems prieinama paprasta ganykla. —

consumet summitates ejus. ¹¹ In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, et docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum: et qui formavit eum, non parcet ei. ¹² Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, et vos congregabimini unus et unus filii Israel. ¹³ Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, et venient qui perditii fuerant de terra Assyriorum, et qui ejecti erant in Terra Ægypti, et adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

¹¹ Sausmetyje jo pjūtis bus su-trintos. Moteris ateis jo mo-kinti; nes tai ne išmintinga tauta; todėl tas, kurs padarė ji, nepasigailės jo, ir kurs sutvarkė ji, nedovanos jam. ¹² Bus taip, kad tą dieną Viešpats kuls, pradedant nuo upės lovio iki Aigypso upeliui, ir jįs, Izraelio vaikai, busite surinkti vienas prie kito. ¹³ Tą dieną bus trimituojama didžiuoju trimiū, tuomet ateis pražuvusieji iš asyrijiečių šalies ir ištremtieji į Aigypso šalį ir garbins Viešpatį šventajame kalne Jeruzalėje.

5. Pranašystės prieš Dievo tautą ir prieš asyrijiečius, karaliaujant Ezekijui.

a) *Pirmoji deja, arba teismas Samarijai ir Jeruzalei.*

Caput XXVIII. ¹ Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, et flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes a vino.

28. perskyrimas. ¹ Deja puikybės vainikui, Efraimo girtuokliams, vystančiai gėlei, jo džiaugsmo garbei, tiems, kurie buvo ant derlingiausio slėnio viršūnės, svyruo-

(11) *Sausmetyje...*: žus derlius, kils badas, ir moteris raudotojos mokins jį randoti dėl sutikusių jį nelaimių. Bet ebr. t. tęsiama augščiau pradėtas palyginimas: kuomet jo šakelės nudžius, bus nulanžtos, moteris ateis ir degins jas, t. y. sugriautas miestas apaus krumais, ir beturčiai rinksis čia sau malkų valgiui išsivirti. — (12) *Bus taip...* Po teismo eina atstatymas. — *Kuls.* Viešpats darys pjūtį ir rinks pjuties vaisius. — *Nuo upės lovio:* nuo Euprato iki Rinokoluro (Wadi-el-Ariš) upeliui. Taip nurodomos plačiausios teokratinės karalystės ribos, kokios buvo žadėtos Izraeliui (plg. Prad. 15, 18; 3 Kar. 8, 65). Visas Izraelis bus surinktas, kad ir pamažu. — (13) *Bus trimituojama.* Pats Viešpats duos ženklą grįžti. Grįš iš Asyrijos ir Aigypso, t. y. iš tų kraštų, į kuriuos Izraelitai buvo ištremti. — *Jeruzalėje.* Jeruzalė

vėl bus tikrosios religijos vidurys, dabar jau nuolatinis, ačiu Mesijui.

28, 1—29. Naujame pranašysčių skyriuje turima prieš akis dalykų stovis, koks buvo, karaliaujant Ezekijui. Žydai bent kiek labiau buvo pradėję ginti savo nepriklausomybę, bet nesitikėjo galėsią nusikratyti Asyrijos jungo be Aigypso pagalbos ir nesirupino visagalinčiojo Dievo pagalba. Tas skyrius pradedamas pranašyste prieš Samariją ir Jeruzalę (1—22) ir nurodoma išmintingumas Dievo sumanymų, apsiरेiškančių tautų valdyme (23—29).

(28, 1) *Deja.* Anot ebr. t.: deja puikiam Efraimo girtuoklių vainikui. Ta deja skelbiama Samarijos sostinei, kuri buvo turtinga vynuogynais ir alyvų medžiais. Ji yra pasidavusių lėbavimui ir puikybei Izraelio didžiųjų gyrius. — *Vystančiai gėlei:* turinčiai savyje

² Ecce validus et fortis Dominus sicut impetus grandinis: turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, et emissarum super terram spatiosam. ³ Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim. ⁴ Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumnus: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud. ⁵ In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, et sertum exultationis residuo populi sui: ⁶ et spiritus iudicii sedenti super iudicium, et fortitudo revertentibus de bello ad portam.

⁷ Verum hi quoque præ vino nescierunt, et præ ebrietate erraverunt: sacerdos et propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium. ⁸ Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sor-

dami nuo vyno. ² Štai stiprusis ir galingasis Viešpats ateina, kaip smarki kruša, kaip laužas viesulas, kaip daugelio vandens patvinstančio ir plačiai užliejančio žemę srovės. ³ Kojomis bus sumindžiotas Efraimo girtuoklių puikybės vainikas. ⁴ Vystančiai gėlei, jo džiaugsmo garbei, esančiai ant derlingojo slėnio viršunės, bus kaip ankstyvajam vaisiui, kolei dar neateina rudens branda: kaip tik kas jį pamato, tuojau ima jį ranka ir suvalgo jį. ⁵ Tą dieną kareivijų Viešpats bus garbės vainikas ir džiaugsmo vainikas savo tautos liekanoms, ⁶ teismo dvasia sėdinčiam teisme ir stiprybė grįžtantiems iš karės į vartus.

⁷ Tačiau ir šitie nuo vyno nebežino, ką darą, ir svyruoja nuo girtuokliavimo; kunigas ir pranašas yra be išmonės nuo girtuoklystės, nugaltėti vyno, svyruoja girtuokliavime, nesupranta reginiojo, nežino teisybės. ⁸ Nes visi stalai pilni vemalo ir purvų, taip kad

lyg kokią mirties diegą. — *Tiems, kurie...* Efraimo gyrius rėmėsi vien patogiausia Samarijos padėtimi, jos derlingiausia apylinke. — (2) *Štai...* Vulgatos tekste gašdinama Dievo visagalybe. Jis vienu akimirksniu gali paversti niekais visą Samarijos gražumą. Toks sunaikinimas aprašomas visą gamtos grožę naikinančių, krušos, audros ir potvinio vaizdais. Ebr. t.: Viešpačiui yra stiprusis ir galingasis (jis turi prirengęs galingą neprietelį, Asurą, kad jį siųstų prieš Izraelį), panašus į krušos audrą, į naikinantį viesulą, panašus į smarkaus vandens potvinių; jis mes jį žemės ranka (be jokio vargo). — (4) *Bus kaip...* Kitu palyginimu aprašoma visiškas ir greitas sunaikinimas, be to nurodoma nugaltėtojo mėgimas plėsti. Samarija bus jam lyg-koks skanskonis. — *Vaisiui:* fygai. Ankstyvosios fygos prieina jau birželio gale ir laikomos ypač branginamu skan-

skoniui. — (5) *Viešpats bus...* Ko Efraimas jieškojo pats savyje, tai Viešpats gausiai suteiks savo tautai. Ta tauta susidės ir iš Efraimo liekanų. — (6) *Teismo dvasia.* Tai aiškiausi mesijinio laikotarpio žymė. Plg. aug. 11, 3—5; Ps. 71, 1 ir k. — *Sėdinčiam:* kurs sėdi ant teismo krasės. Teisėjai čia atstovauja tautos viršininkus. — *Stiprybė.* Ebr. t.: bus stiprybė tiems, kurie atstumia neprietelį, iki vartų, t. y. visai išvaro jį iš savo ribų.

(7) *Ir šitie...* Kaltas ne tik Efraimas, bet taip pat ir Judo viršininkai, todėl ir jie bus nubauti. Kalti kunigai, kurie savo pareigomis turėjo vadovauti tautai, ir netikri pranašai, kurie patys savinasi vadovavimu. Ebr. t.: bet ir jie svyruoja nuo vyno, suklumpa nuo stipraus gėralo, jie svyruoja pranašaudami, nebesižino, kuomet daro teisybę. — Vyno gėrimas kunigams, einant savo pareigas, skan-

diumque, ita ut non esset ultra locus. ⁹ Quem docebit scientiam? et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus. ¹⁰ Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. ¹¹ In loquela enim labii, et lingua altera loquetur ad populum istum. ¹² Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, et hoc est meum refrigerium: et noluerunt audire. ¹³ Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, et cadant retrorsum, et conerantur, et illaqueentur, et capiantur. ¹⁴ Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem. ¹⁵ Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, et cum inferno fecimus pactum. Flagellum inuadans cum transierit, non veniet

nebėra vietos. ⁹ Ką jis mokins žinojimo? ir kam jis duos suprasti savo mokslą? nujunkytiems nuo pieno, atitrauktiems nuo motinos kručių? ¹⁰ Nes: liepk ir vėl liepk, liepk ir vėl liepk, laukk ir vėl laukk, laukk ir vėl laukk, truputį čia, truputį ten. ¹¹ Nes lupų šneka ir svetima kalba jis kalbės šitai tautai. ¹² Jis buvo jam sakes: Tai mano atilsis, atgaivinkite pailsusi, tai mano atsigavvinimas; bet jie nenorėjo klausyti. ¹³ Jiems bus suteiktas Viešpaties žodis: Liepk ir vėl liepk, liepk ir vėl liepk, laukk ir vėl laukk, laukk ir vėl laukk, truputį čia, truputį ten, kad eitu ir kristu į užpakalį, butu sutrinti, įspainiotu ir butu sugauti. ¹⁴ Todėl išgirskite Viešpaties žodį, žmonės pasityčiojotai, kurie viešpataujate mano tautai Jeruzalėje. ¹⁵ Nes jūs sakote: Mes padarėme sandorą su mirtimi ir mes padarėme sutartį su mirusiųjų buveine. Kuomet eis patvindamas plakimas, jis neateis ant mūsų,

buvo aiškiai uždraustas Kun. 10, 9. — (9) *Ką jis...* Jie, žmonės išmintingi, laisvės ir veikimo žmonės, užsirusinę piktinasi, kad pranašas nori juos mokinti ir išpėti. Argi mes, sako jie, dar tebesame vaikai, kad klausytumėm tokių dalykų? Ar mes neužaugę ir neturime prityrimo? Kaip galėtu žmonės, kurie save gerbia, priimti tokią niekingą pranašystę? — (10) *Nes: liepk...* Net pamėgdžiodami jie tyčiojasi iš išpėjimų ir pažadėjimų: vieni jiems, žiurint įstatymo, per daug menki atrodo, kiti juokingi, nes paguodos vis žadama ateityje, kuri nenorinti ateiti. Tie pamėgdžiojimo žodžiai ebr. taip skamba: *cav lacav, cav lacav, kav lakav, kav lakav*. — (11) *Nes lupų...* Tas paityčiojimas susilauks Dievo keršto. Jie pamėgdžiodami tyčiojasi iš pranašo žodžių, todėl turės išgirsti panašią į pamėgdžiojimą, nesuprantamą neprietelių kalbą. Plg. 1 Kor. 14, 21. Ebr. t.: mekčiojančiomis lupomis ir svetima kalba jis (Viešpats) kalbės, t. y. Viešpats atsiųs galingų priešų, asyri-

jiečių, kurie davinės jiems įsakymus ant įsakymų. — (12) *Jis buvo...* Tačiau Viešpats buvo davęs Judui gražių pažadėjimų. Žydų viršininkams buvo žadėta atilsis, bet ta sąlyga, kad liausis slėgė neteisėtai kitus ir darys gailestingumo darbus artimams. Jie turėjo nebe krauti naujos naštos ant Akazo laiku suvargintos kare ir mokesčiais tautos, neiššaukti karės prieš asyrijiečius. — (13) *Viešpaties žodis...* Jiems bus atsilyginta visai tokiuo pat pasityčiojimu, kokiu jie sutiko pranašo išpėjimus. — *Kad eitu ir...* Taip galų gale bus piktžodžuotojams. Apie tai jie turėjo įsitikinti greitai laiku, kuomet Senakeribas užpuolė Judą, paėmė jo miestų daugumą ir išsivėdė daugiaus kaip 200.000 žmonių į nelaisvę. Vz. 4 Kar. 18, 13. — (14) *Todėl...* Dabar pranašas kreipiasi tiesiog į pačius prasikaltusius viršininkus, vadindamas juos išjuokėjais. — (15) *Mes padarėme...* Dėl susidėjimo su Aigyptu jie tariasi taip esą apsaugoti nuo žuvimo, kaip kad butu padarę sutartį su mirtimi

super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus. ¹⁶ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet. ¹⁷ Et ponam in pondere iudicium, et justitiam in mensura: et subvertet grando spem mendacii: et protectionem aquæ inundabunt. ¹⁸ Et delebitur fœdus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem. ¹⁹ Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die et in nocte, et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. ²⁰ Coangustatum est enim stratum, ita ut

nes mes iš melo padarėme sau vilties, ir melas mus dengia. ¹⁶ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Štai aš dedu į Siono pamatus akmenį, ištirtą akmenį, kampinį, brangų, kurs guli ant kietos žemės; kas tiki, tegul nesiskubina. ¹⁷ Aš padarysiu iš teismo svarsčius ir iš teisybės saiką; kruša sunaikins pasitikėjimą melu, ir vanduo apipils apsigynimą. ¹⁸ Jusų sandora su mirtimi bus panaikinta, ir jusų sutartis su mirusiųjų buveine nustos galios; kuomet eis patvindamas plakimas, jūs busite jo sumindžioti. ¹⁹ Kuomet tik eis, jis jus nuplaus, nes rytą auštant jis užeis, dieną ir naktį, ir vien tik kankinimas duos suprasti, ką jūs girdite. ²⁰ Guolis darosi perdaug angštas, taip kad vienas nupuls, ir trumpas apsiaustas negali abiejų

ir mirusiųjų karalyste. — *Plakimas.* Patvinstančių plakimu čia vadinama asyrijiečių užpuolimas. — *18 melo...* Taip jie atkakliai ir drąsiai kalba, tyčiodamies iš pranašo, kurio nuomonę išreiškia. — **(16) Aš dedu...** Samarija bus sugriauta, bet Sionas turės savyje nepajudinamą pastovumo pamatą, kurs lygiai tvirtas, kaip ir brangus. Tas kertinis akmuo toliaus aptariamas, nurodant jį vertę ir jo naudingumą. Plg. Mato 21, 42; Luko 20, 17. 18; Rom. 9, 33; 1 Petro 1, 4—7. Jis ištirtas, todėl visai tinka, kad galėtų juo rentis visas rumas; — kampinis, nuo kurio priklauso statomojo rumo pastovumas; — brangus, todėl didžios vertės ir augštesnės rūšies, kaip visas statymas, kurs juo rensis; — guli ant kietos žemės, todėl padėtas nebebus atimtas, pasilikis nepajudintas. Tvirtumas čia pabrėžiamas prieš melą ir apgaulingą viltį tų, kurie nenori tikėti. Tas kampinis akmuo yra Mesijas, kaip tai pripažįsta visa senovė. Išreikštoji gi mintis toki: Sionas pasilikis, nes Viešpats čia padėjo neatšauktinai brangų pamatą, ant kurio turi vertai iškilti amžinasis Dievo statymas. Ta tai ir yra amžino Siono pastovumo ir nesiliaujančio garbingumo priežastis. Tačiau Sionas amži-

nas ir garbingas dėl mesijinio pažadėjimo. — *Kas tiki...* Išsigelbėti galima tik tai tikint į tą Siono sustiprinimą. Todėl kas tiki, nepasiduos neramiam skubumui ir susijudinimui tų, kurie neturi pasitikėjimo tokiuo Siono sustiprinimu. Jis ramiai pasitikėjimu lauks Viešpaties, nors ir rodytusi, kad tasai nesiskubina atitesėti savo pažadėjimų. — **(17) Aš padarysiu...** Ebr. t.: aš padarysiu iš teisybės taisyklę (liniją) ir iš tiesumo lyginimo įrankį. — Kaip statytojai naudojami tam tikrais įrankiais, kad galėtų išvesti lygias ir tiesias sienas, taip teisybė ir tiesumas bus Siono gyventojams jų likimo norma. Kiekvienas akmuo, kurs neatitiks, bus atmetas. — *Kruša...* Audra nušluos visus kitus ramsčius, kuriuose netikintieji turi vilties. — **(18) Jusų sandora...** Pranašas vėl kartoja pasityčiojų žodžius, jiems juos gražindamas. — **(19) Kankinimas...** Ilgai ir be pertrukio jie vaitos plakami. Savo prityrimu jie pamatys, kad visi žmonių gynimos būdai neturi vertės ir kad tik Viešpats gali ir nori padėti. — **(20) Guolis...** Anot ebr. t.: guolis bus perdaug trumpas, kad kas ant jo išsitiestu, ir dangalas perdaug siauras, kad juo susivymiotu. Tai žmonių

alter decidat: et pallium breve utrumque operire non potest.

²¹ Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo. ²² Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. Consummationem enim et abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram.

²³ Auribus percipite, et audite vocem meam, attendite, et audite eloquium meum. ²⁴ Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet et sarriet humum suam? ²⁵ Nonne cum adæquaverit faciem ejus, seret gith, et cyminum sparget, et ponat triticum per ordinem, et hordeum, et milium, et viciam in finibus suis? ²⁶ Et erudiet illum in iudicio: Deus suus docebit illum. ²⁷ Non enim in serris triturbabitur gith, nec rota plaustrum super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith et cyminum in baculo. ²⁸ Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturbans triturbabit illum, neque vexabit eum rota plaustrum, nec ungulis suis comminuet eum. ²⁹ Et

apdengti. ²¹ Nes Viešpats kelsis kaip ant Padalinių kalno, ir rustinsis kaip Gabaono slėnyje, kad jis darytu savo darbą, sau svetimą darbą, kad vykintu savo darbą; jo darbas jam nepaprastas. ²² Taigi, dabar nebesityčiokite, kad jūsų pančiai nebutu suveržti, nes iš Viešpaties, kareivių Dievo, aš girdėjau apie sunaikinimą ir išdildymą visoje žemėje.

²³ Priimkite ausimis ir klausykites mano balso; temykite ir išgirskite mano žodžius. ²⁴ Nejaugi arėjas ars visą dieną, kad sėtu, visuomet vagos ir akės savo dirvą? ²⁵ Argi, sulyginęs jos pavirši, jis nesės krapų, nebarstys kmynų ir nedės eilėmis kviečių, taip pat miežių, sorų ir rugių jos pakraščiuose? ²⁶ Jis auklėja jį, kad išmanytu; jo Dievas mokina jį. ²⁷ Nes krapų nekuliama kuliomomis rogėmis, nei vežėčių tekinių nevedžiojama ant kmynų: krapai kuliama rykšte ir kmynai lazda. ²⁸ Javai duonai sutrinami; tačiau kulejas nekulia jų visuomet, nevedžioja ant jų vežėčių tekinių ir jų nemindo savo gyvulių kanopomis. ²⁹ Tai taip pat

Patarlė, kuria išreiškiamas dalykų neužtenkamumas. — (21) *Padalinių...* Vz. 2 Kar. 5, 18; 1 Kron. 14, 9—11; Joz. 10, 10. Kaip kitados Dievas padėjo Dovidui ir Jozuei nugalėti priešus, taip dabar išliuosuos nuo Senakeribo. Tas išliuosavimas bus tikras Dievo darbas, darbas nepaprastas, negirdėtas, todėl lyg-kad svetimas. — (22) *Dabar...* Čia Izaijas rimtai įspėja išjuokėjus, kad kartais jų likimas, jei nepasitaisys, nebutu toks pat, kaip šventosios tautos priešų likimas.

(23) *Priimkite...* Viešpats baudžia Jūdą, tik kad jį pamokintu ir pataisytu. Todėl pranašas kviečia klausyti savo žodžių su atsидėjimu. — (24) *Ars*

visą dieną. Išvardintais čia darbais draskoma ir lyg-kad varginama dirva, bet jie reikalingi, kad gerai galėtu augti posėliai. Tačiau toks draskymas turi savo laiką, daromas ne visuomet, yra tik prirengimas. — (25) *Argi...* Patįs posėliai yra įvairūs ir nevienaip daromi: žiurima to, koki yra sėkla. Kmyną rūšis sėjamos barstant grudelius, kviečiai rupestingai dėstomi eilėmis, neper-tankiai, kad želnėjęs, pradėję augti, vieni kitų nenusmelktu. — (26) *Jis...* Toks tikslus pasielgimas yra atvaizdas ir įrodymas augštesnės, visa vedančios ir mokinančios išmonės ir turi duoti mums suprasti, kad Dievo veikimas yra labai išmintingas. — (29) *Tai...* Derlini tin

hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, et magnificaret justitiam.

išėjo nuo Viešpaties, kareivijų Dievo, kad jis darytu savo nutarimus stebėtinus ir parodytu savo teisybės didenybę.

b) *Antroji deja, arba nuplikimas ir atvadavimas Arielio.*

Caput XXIX. ¹ Vae Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: sollemnitates evolutæ sunt. ² Et circumvallabo Ariel, et erit tristis et mœrens, et erit mihi quasi Ariel. ³ Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, et jaciā contra te aggerem, et munimenta ponam in obsidionem tuam. ⁴ Humiliaberis, de terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum: et erit quasi pythonis de terra vox tua, et de humo eloquium tuum mussitabit. ⁵ Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: et sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt: ⁶ eritque

29. perskyrimas. ¹ Deja Arieliui, Arielio miestui, kurį užkovojo Dovidas! Prisidės metai prie metų, pasibaigs švenčių eilia, ² paskui aš apsupsiu pylimu Arielį; jis bus nuliudęs ir vaitos, ir bus man kaip Arielis. ³ Aš padarysiu aplink tave tarsi skritį, sumesių prieš tave pylimą ir padirbsiu sustiprinimų tau apgulti. ⁴ Tu busi nužemintas, kalbėsi iš po žemės ir tavo šneka girdėsīs iš žemių; tavo balsas bus iš po žemės kaip žynio, ir tavo šneka vargiai girdėsīs iš žemių. ⁵ Tavo prispaudėjų daugybė bus kaip smulkių dulkių, ir daugybė jų, kurie bus tave nugulėję, kaip pučiami pelenai, ⁶ ir tai atsitiks umai, tuojau. Kareivijų Viešpaties

kamai iškulti reikia taip pat išmanymo, reikia žiūrėti javų skirtumų. — *Kad jis...* Ebr. t.: jis (Dievas) daro didelį sumanymą, daro didelę išmintį. Todėl Dievas yra tobulas mokytojas: jis neplaka žydų visuomet, ir jei plaka, tai daro, laikydamos saiko ir išminties, kad apvalytų, ne kad sulaužytų.

29, 1—24. Antra to skyriaus pranašystė atkreipta prieš Jeruzalę, kuriai skelbiama apgulimas ir paliuosavimas (1—8) toliau aprašoma išjuokėjų apakimas ir nedorumas (9—16) ir skelbiama stebėtinas Jokubo namų liekanų pasikeitimas (17—24).

(29, 1) *Arieliui.* Tuo simboliniu vardu čia, be abejonės, vadinama Jeruzalė. Jis gali reikšti tą pat, ką ir „Dievo liutas“, arba „Dievo židiny“, t. y. altorius. Miestas vadinama Dievo liutu kaipo Dievo malone nenugalima pylis, kaip karalienė ir valdovė tautų, kurioms skirta pažadėjimų. Tačiau, žiūrint 31, 9 žodžių, rasi norėta pavadinti Jeruzalę

Dievo židiniu, t. y. Dievui pašvęsta garbinimo vieta. Ir tas Dievo židiny yra neatskirtinai sujungtas su Dovidu namais ir karalyste. — *Kurį...* Anot ebr. t.: kame apsistojo Dovidas, t. y. kame Dovidas įsteigė sau nuolatinę buveinę, įsitaisė sostinė. — *Prisidės...* Ebr. t.: Dėkite metus prie metų, tegul šventės eilia po švenčių. — Taip pranašaujama, kad ištisiems metams pasibaigus Jeruzalė bus apgulta galingos kariuomenės. — (2) *Bus man...* t. y. ir nelaimėn patekus Jeruzalė pasiliks Dievo širdžiai Arielis, ir jis neleis jai visai žuti. — *Aš padarysiu...* Senakeribas pasakoja, kad jis uždaręs Ezekiją jo sostinėje kaip paukštį narvelyje. — (4) *Tu busi...* Kitados čia skambėjo garsus pasityčiojų juokai, dabar atsiliepia vos girdimas lyg iš po žemės einas vaitojimas. Rasi dar daroma palyginimas su mirusiųjų dejavimais, kuriais jie, anot liandies pasakojimų, tyliai atsiliepia iš po žemės. — (5, 6) *Tavo prispaudėjų...* Tą valandą, kurioje Jeruzalė rodysis jau busianti visai sunai-

repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, et commotione terræ, et voce magna turbinis et tempestatis, et flammæ ignis devorantis. ⁷ Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, et omnes qui militaverunt, et obsederunt, et prævaluerunt adversus eam. ⁸ Et sicut somniat esuriens, et comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: et sicut somniat sitiens, et bibit, et postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

⁹ Obstupescite, et admiramini, fluctuate, et vacillate: inebriamini, et non a vino: movemini, et non ab ebrietate. ¹⁰ Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas et principes vestros, qui vident visiones, operiet. ¹¹ Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: et respondebit: Non pos-

bus lankoma griausmu, žemės drebėjimu, didžiu užimu viesulo, audros ir rijančios ugnies liepsnos. ⁷ Kaip naktinio regėjimo sapnas, toki bus daugybė visų tautų, kurios bus kovojusios prieš Arielį, ir visi, kurie bus kariavę, apgulę ir nugalėję jį. ⁸ Kaip alkanas sapnuoja, buk jis valgas, bet kuomet pabunda, jo pilvas tuščias, kaip ištroškęs sapnuoja, buk jis gerias, ir kuomet pabunda, jis tebėra pavargęs ir trokštąs ir jo pilvas tuščias, taip bus daugybei visų tautų, kurios bus kovojusios prieš Siono kalną.

⁹ Nusigąskite ir stebėkitės, siu- buokite ir drebėkite, bukite girti, bet ne nuo vyno; svyruokite, bet ne nuo girtuokliavimo. ¹⁰ Nes Viešpats papylė ant jūsų imigio dvasią; jis užnerkė jūsų akis, apgaubia jūsų pranašus ir kunigaikščius, kurie mato regėjimų. ¹¹ Visi regėjimai bus jums kaip žodžiai antspaudais užženklintos knygos, kurią, padavę mokančiam skaityti, sako: Skaityk tai, jis gi atsako:

kinta, jos priešai patįs bus umai ir stebėtinai sunaikinti. Taip ištikrųjų žuvo Senakeribo kariuomenė. Vz. žem. 37, 36. Nubaus gi asyrijiečius Viešpats. — (7) *Kaip...* Kaip buna sapne ir nakties regėjime, taip bus asyrijiečių daugybei. Jie pavirs nieku, kaip nieku virsta sapnas, kuomet žmogus pabunda. — (8) *Alkanas...* Toks alkanas bus asyrijiečiai.

(9) *Nusigąskite...* Pranašas skelbia iš anksto, kas atsitiks. draug linkėdamas, kad taip įvyktu, nes jis trokšta vaisių, kuriuos atneš nelaimė. — *Siubuokite ir drebėkite.* Anot ebr. t.: apakinkite save ir bukite aklai. — Jie atsisakė priimti tikėjimu žadamąjį išgelbėjimą, Dievas padarys, kad jų apakimas būtų nebepagydomas. — *Bukite...* Didelės svaigi-

nančios nelaimės veikimas dažnai palyginama su girtumu ne nuo vyno. — (10) *Papylė...* Bus pasiekta tas augščiausias laipsnis, nes Viešpats paliks juos jų pačių norimam apakimui. Kaip vidujiniai taip ir viršujiniai jausmai bus atbukę ir nejautus, taip kad jie negalės patėmyti laiko ženklų. Net išpėjėjai, igimti vadovai ir tie, kurie patįs persasi į vadovus, bus paskendę tamsybėje. Kaip tai įvyko, pasakojama 3 Kar. 22, 19... Ezek. 14, 9. — (11) *Visi regėjimai...* Palyginimais paaiškinama. koks bus aklumas. Kuomet knyga suvyniota ir antspaudu užženklinta, kad kas ir labai gerai mokėtų skaityti, vis tiek negalės jos paskaityti, lygiai taippat kaip nepaskaito atviros knygos visai nemokąs skaityti. Mokyti ir nemokyti žydai ne-

sum, signatus est enim: ¹² Et dabitur liber nescienti litteras, diciturque ei: Lege: et respondebit: Nescio litteras. ¹³ Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, et timuerunt me mandato hominum et doctrinis: ¹⁴ Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo: peribit enim sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. ¹⁵ Vae qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, et dicunt: Quis videt nos, et quis novit nos? ¹⁶ Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, et dicat factori suo: Non fecisti me: et figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

¹⁷ Nonne adhuc in modico et in brevi convertetur Libanus in charmel, et charmel in saltum reputabitur? ¹⁸ Et audient in die illa surdi verba libri, et de tenebris et caligine oculi cæcorum videbunt. ¹⁹ Et addent mites in Domino lætitiā, et pauperes ho-

Negaliu, nes ji užženklinta. ¹² Knyga bus paduota žmogui nemokančiam skaityti ir jam sakys: Skaityk; bet jis atsakys: Aš nepažįstu raidžių. ¹³ Viešpats tarė: Kadangi šita tauta artinasi savo burna ir garbina mane savo lupomis, jos gi širdis toli nuo manęs, garbina mane kaip žmonės įsako ir mokina, ¹⁴ todėl štai aš dar nustebinsiu šitą tautą dideliu ir baisiu stebuklu; nes išmintis pražus jos išmintingiesiems ir gudrumas bus paslėptas nuo jos gudriųjų. ¹⁵ Deja jums, kurie esate gilios širdies, kad slėptumėte nuo Viešpaties savo sumanymą. Jų darbai tamsybėje ir jie sako: Kas mus mato ir kas mus žino? ¹⁶ Šita jūsų mintis iškreipta, kaip kad molis galvotu prieš puodžių ir padaras sakytu savo darytojui: Tu manęs nepadarai, ir kurinys sakytu savo kurėjui: Tu neišmanai.

¹⁷ Argi dar ne greitai ir ne trumpu laiku Libanas pavirs Karmėliu ir Karmėlis bus laikomas giria? ¹⁸ Tą dieną kurtiniai girdės knygos žodžius, ir iš tamsybės ir suotemos akliųjų akis žiūrės. ¹⁹ Romieji dar daugiau linksminsis Viešpatimi ir neturtingieji džiaugsis

supranta pranašo žodžių, nes visą savo viltį ir ramstį jie mato sąjungoje su Aigyptu. — (13) *Kadangi...* Taip pat jų veidmainingas Dievo garbinimas susilauks bausmės, nes Viešpats visuomet bodisi netikro maldingumo. Tiesa, karalius Ezeikjas buvo sugrąžinęs tikrą Dievo garbinimą (4 Kar. 18, 3—6; 2 Kron. 29—31), bet daugelis paklausė karaliaus tik dėl akių, nežiūrėjo gi, ko Dievas reikalauja. — (14) *Išmintis pražus...* Plg. Abd. 8; 1 Kor. 1, 19. — (15) *Deja jums...* Anot ebr. t.: argi puodžius bus laikomas lygiu moliiui, taip kad padaras... Tai dažnai sutinkamas šv. Rašte palyginimas. Puodžius čia Dievas, molis — žydų vyresnybė, kuri daro Dievui priešingus sumanymus.

(17) *Argi...* Atėmęs iš prasikaltusių žydų savo malones, Viešpats vėl suteiks jiems jų apščiai, ir jie paskiaus labiaus žydės, kaip kitados. Paliktas tekste neišverstas ebr. kalbos žodis Karmėlis reiškia daržą. Todėl patarlių budu iškarto sakinio mintis yra toki: kas buvo tankus miškas, pavirs ariama dirva, daržu, ir priešingai, dirva pavirs giria. — (18) *Kurtiniai...* Įvyks didžiausi atmaina žmonių sielose. Žmonės, kurie neturėjo išmanymo, supras tuomet, ką Dievas buvo sakęs, ir tie, kurie buvo patįs save apakinę, istumę į tamsybes, vėl atgaus dvasinį regėjimą. — (19) *Romieji...* Ebr. t.: nuolankieji vis labiaus džiaugsis Viešpačiu. Tai kitas žmonių skyrius. Jie visą laiką klausė pranašo

mines in sancto Israel exultabunt: ²⁰ quoniam defecit qui praevalēbat, consummatus est illusor, et succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem: ²¹ qui peccare faciebant homines in verbo, et arguentem in porta supplantabant, et declinaverunt frustra a iusto. ²² Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Jacob, nec modo vultus ejus erubescet: ²³ sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum, et sanctificabunt sanctum Jacob, et Deum Israel prædicabunt, ²⁴ et scient errantes spiritu intellectum, et mussitatores discent legem.

Izraelio Šventuoju. ²⁰ Nes nebėra prispaudėjo, sunaikintas pasityčiojas ir nukirsti visi, kurie budėjo, kad darytu neteisybę, ²¹ kurie vedavo žmones nusidėti žodžiu, darė slastų tam, kurs kaltino vartuose, ir dėl nieko šalinosi nuo teisiojo. ²² Todėl štai ką sako Jokubo namams Viešpats, kurs atpirkio Abraomą: Dabar Jokubas nebebus sugėdintas, dabar jo veidas nebebus, ²³ bet kuomet jis pamatys savo vaikus, mano rankų darbą, savo tarpe laikančius šventu mano vardą, tai jie laikys šventu Jokubo šventąjį ir skelbs Izraelio Dievą. ²⁴ Tuomet tie, kurie klydo dvasia, įgys išmanymo ir murmėtojai išmoks įstatymo.

c) Trečioji deja prieš Judo sandorą su aigyptiečiais.

Caput XXX. ¹ Væ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, et non ex me: et ordiremini telam, et non per spiritum meum, ut adderetis peccatum

30. perskyrimas. ¹ Viešpats sako: Deja jums, vaikai maištininkai, kurie darote sumanymą, bet be manęs, ir apmetate audeklą, bet ne mano dvasia, kad krautu-

ispėjimų ir ištikimai svarstė visus įvykius tikėjimo šviesoje. — (20) Nes... Nurodomos džiaugsmo priežastys: vargintojų žuvinimas ir su jais jų neteisingo elgesio. — *Pasityčiotojas.* Plg. aug. 28, 14. 22. — (21) *Vedavo...*: kurie atvedavo žmones į nuodėmes, priešingas teisėtumui ir įstatymui. — *Darė slastų...* Ebr. t.: spendė slastus tam, kurs gynė savo bylą vartuose (rasi: neteislingai liudydami ir teisdami). — *Šalinosi*: mindžiojo nekaltųjų teises. — (22) *Kurs atpirkio...* išvesdamas jį iš Kaldėjos, kame jam grėsė pavojus virsti stabmeldžiu. Ką Viešpats buvo kitados padaręs žydų proseneliui, tai jis padarys ir jo ainiams; jis išgelbės juos iš bedievyستės pavojų. — *Nebebus sugėdintas*: nes jo vaikai liausis nusidėję. — (23) *Bet kuomet...* Anot ebr. t.: kuomet jis (Jokubas), t. y. jo vaikai matys mano rankų darbą savo

tarpe, jie laikys šventu... Todėl Dievo rankų darbu čia vadinama Izraelio nu baudimas ir išgelbėjimas. — *Laikys šventu*: patįs gyvendami šventai. — *Skelbs.* Ebr. t.: bijos. — (24) *Kurie klydo dvasia*: buvo nutolę nuo Dievo garbinimo, sekdami klaidomis.

30, 1—33. Pranašas rimtai ispėja pasitikinčius Aigyptu, iš kur jie gaus ne pagalbas, bet gėdos (1—7). Eidami savo sumanymais jie pateks į prapultį (8—17). Savuosius Dievas apdovanos gėrybių pilnybe (18—26). Jis bausis savo neprieteliams, saviesiems gi maloningas (27—33).

(30, 1) *Maištininkai.* Jieškojimas pagalbos Agypte be Dievo valios buvo maištas, keliamas prieš Viešpatį, kurs buvo uždraudęs tokiuos santikius su pagonimis. — *Apmetate audeklą.* Ap-

super peccatum: ² qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, et os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in umbra Ægypti. ³ Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusione, et fiducia umbræ Ægypti in ignominiam. ⁴ Erant enim in Tani principes tui, et nuncii tui usque ad Hanes pervenerunt. ⁵ Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium et in aliquam utilitatem, sed in confusionem et in opprobrium. ⁶ Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis et angustiae leæna, et leo ex eis, vipera et regulus volans portantes super humeros jumentorum divitias suas, et super gibbum camelorum thesauros suos ad populum, qui eis prodesse non poterit. ⁷ Ægyptus enim frustra et vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

⁸ Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, et in libro diligenter exara illud, et erit in die novissimo in testimonium usque in æternum. ⁹ Populus enim ad

mète nuodėmę ant nuodėmės, ² kurie norite eiti į Aigypą ir nesiklausėte mano burnos, tikėdamies pagalbos iš Paraono stiprybės ir turėdami pasitikėjimo Aigyp-to šešėliu. ³ Paraono stiprybė bus jums sugėdinimas ir pasitikejimas Aigyp-to šešėliu išniekinimas. ⁴ Nes tavo kunigaikščiai buvo Tanyje, ir tavo pasiuntiniai nuėjo iki Hanei. ⁵ Jie visi buvo sugėdinti dėl tautos, kuri negalėjo būti jiems naudinga; jie nebuvo pagalba ir koki nors nauda, bet sugėdinimas ir apjuoka. ⁶ Našta pietų galvijams. Sielvarto ir suspaudimo šalyje, kame yra liutienė ir liutas, angis ir skraidais baziliskas, jie neša savo turtus ant galvijų nugaros ir savo brange-nybes ant kupranugarių kuprų pas tautą, kuri negalės padėti. ⁷ Nes Aigyp-to pagalba tuščia ir niekinga. Todėl aš šaukiu apie tai: Tai tik puikybė, liaukis!

⁸ Taigi, dabar įėjęs rašyk jai ant lentos ir rupestingai parašyk tai knygoje: paskutinėje dienoje tai bus amžinas liudijimas. ⁹ Nes tai tauta, vedanti į rustybę, ir vaikai

metamo audeklo metafora aprašoma ta sandora su Aigyp-tu. — (2) *Nesiklausėte*: per pranašus, kurie buvo lyg Vieš-paties burna. Plg. Iš. 4, 16; 7, 1; Joz. 15, 19 ir k. — *Tikėdamies...* Anot ebr. t.: kad sustiprėtumėte Paraono stiprumu ir bėgtumėte į Aigyp-to šešėlį. Šešėlis gali duoti uksmės, todėl rodo esąs globa, bet podraug tikras silpnumas, niekai. — (3) *Sugėdinimas*. Jieškojimas pagalbos Aigyp-te turėjo tik dar labiaus suerzinti asyrijiečius (plg. 36, 6). — (4) *Nes...* Pranašas mato dvasioje žydų pasiuntinius, atvykusius į Aigyp-tą, bet čia visai nieko nelaimėjusius. — *Tanyje*. Vz. aug. 19, 11. — *Hanei*. Miestas viduriniame Aigyp-te, dabar Ehnes. — (6) *Našta...* nebeapataisomas pasmerkimas tiems, kurie kaip pajungiami gyvuliai keliauja apkrauti savo gėrybėmis į pietus. Bet

Šv. Raštas, III t.

jei laikyti ebr. ž. *bahamoth* vienskaitliu, tai šita pranašystė reiktu suprasti apie Aigyp-tą, kurio emblėma teisingai galėjo būti Nilo upės arklys. — *Sielvarto...* tyrumoje, kurią reikėjo pereiti, keliaujan-tį į Aigyp-tą. — (7) *Tuščia...* Ebr. t.: tuštybė ir niekai. — *Puikybė*. Ebr. ž. *rahab*, kurs reiškia pasiputima, sumi-šima, vadinama Aigyp-tas (51, 9; Ps. 86, 4 ir k.). Jis dedasi galingiausiu, bet kuomet reikia padėti, jis neįstengia. Todėl žydams reiktu išsižadėti savo vil-ties. — *Liaukis*. Ebr. t.: jie sėdėjimas, t. y. kuomet reikia eiti į kovą, Aigyp-tas pasilieka namie.

(8) *Rašyk*. Viešpats liepia pranašui parašyti tuos dalykus, matant tautai. Taip bus pilnai paliudyta, kad prana-šystė visai tikra, ir niekas negalės tei-sintis nežinojimu. — (9) *Melagiai*. Iš

iracundiam provocans est, et filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei. ¹⁰ Qui dicunt videntibus: Nolite videre: et aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. ¹¹ Auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra sanctus Israel. ¹² Propterea hæc dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, et sperastis in calumnia et in tumultu, et innixi estis super eo: ¹³ propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens et requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio ejus. ¹⁴ Et comminuetur sicut conteritur lagena figula contritione pervalida: et non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

¹⁵ Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini et quiescatis, salvi eritis: in silentio, et in spe erit fortitudo vestra. Et nolulistis: ¹⁶ et dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et

melagiai, vaikai, kurie nenori klausyti Dievo įstatymo, ¹⁰ kurie sako regintiesiems: Neregėkite; ir žiurintiesiems: Nežiurėkite mums to, kas tiesu; kalbėkite, kas mums patinka; išvyskite mums paklydimų. ¹¹ Atimkite nuo manęs kelią, atitolinkite nuo manęs taką, teatstoja nuo mūsų veido Izraelio Šventasis. ¹² Todėl štai ką sako Izraelio Šventasis: Kadangi jūs atmetėte tą žodį ir turėjote vilties skriaudoje ir sunišime ir juo rėmėtės, ¹³ todėl ta kaltybė bus jums kaip plyšis, gresiaš sugriuvimu, kurs didėja augštoje sienoje; nes umai, kuomet nesitikima, įvyks jos griuvimas. ¹⁴ Ji sutrupės, kaip smarkiū sutrenkimu sutrupinama puodžiaus indas, ir tarp ju trupinių nebus rasta šukės, kurioje būtų galima nešti ugnelės iš ugniakuro ar pasisemti truputį vandens iš duobės.

¹⁵ Nes štai ką sako Viešpats Dievas, Izraelio Šventasis: Jei jūs grįžitės ir busite ramūs, jūs busite išgelbėti; tylėjimas ir viltis bus jūsų stiprybė. Bet jūs nenorėjote ¹⁶ ir tarėte: Anaipol, bet mes bėgsime prie arklių; todėl jūs ir

melo jie daro sau vilties (28, 15), mėgsta melą ir velytu jo išgirsti iš pranašo. — (10) *Regintiesiems... žiurintiesiems.* Ebr. t.: *ro'im. chozim*, todėl pranašams. Vz. Ivađa 779 p. — *Paklydimus.* Anot ebr. t.: apgaulių. — (11) *Atimkite...* Jie, būdami patį sau išmintingi, pailso beklaisydamii priminimus apie Viešpaties sumanymus ir vadovavimą. Gana jiems to Izraelio Šventojo. Tas vardas jau per daug jiems primena, kad tas Dievas dėl savo šventumo turi butinai pradėti keršyti ir naikinti. Ebr. t.: pasitraukkite nuo kelio, sukkite iš tako, atimkite šalin nuo mūsų veido Izraelio Šventąjį. — Bet Dievas neleidžia nebaudamas prašalinti savęs ir savo pranašų: (12) *Todėl... skriaudoje...* Ebr. t.: prievartoje ir kreivame elgesyje. Prievarta buvo pa-

vartota, išgaunant iš žmonių pinigų, paskirtų paraonui; elgesys buvo kreivas, nes pasiuntiniai buvo siunčiami pas Paraoną slapčia, be Dievo pritarimo. — (13) *Kaltybė.* Maišto prieš Dievą pasekmė aprašoma palyginimu su augštai perskilusia ir perskilimo vietoje jau pavirsusia siena, kuri gali tuoju sugriuti. — (14) *Ji sutrupės...* Ebr. t.: jis (Dievas) sutrupins. Tuo palyginimu parodoma, kad tautos sunaikinimas bus labai didelis.

(15) *Jei jūs...* Primenamos kalčios dovanojimo sąlygos. Tik pilnu pasitikėjimu Viešpačiui, kuriam yra svetimas trukšmingas žmonių galybės elgesys, Judas bus didis ir nemugalimas. — (16) *Prie arklių:* kad drąsiai raiti pasitiktumėte priešą. Tačiau pranašas skel-

super veloces ascendemus: ideo velociores erunt, qui persequentur vos. ¹⁷ Mille homines a facie terroris unius: et a facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, et quasi signum super collem.

¹⁸ Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: et ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicii Dominus: beati omnes qui expectant eum. ¹⁹ Populus enim Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi. ²⁰ Et dabit vobis Dominus panem arctum, et aquam brevem: et non faciet avolare a te ultra doctorem tuum: et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum. ²¹ Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea: et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. ²² Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, et vestimentum conflatile auri tui, et disperges ea sicut immunditiam menstruata. Egredere, dices ei: ²³ Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque

turėsite bėgti. Mes sėsimė ant greitųjų; todėl greitesni bus, kurie jus vysis. ¹⁷ Tūkstantis žmonių bėgs vieno išgąsdinti, ir penkių gąsdinami jus bėgsite, kolei nebusite palikti kaip laivo stiebas ant kalno viršūnės ir kaip ženklas ant kauburio.

¹⁸ Todėl Viešpats laukia, kad jis jusų pasigailėtų, ir todėl jis kelias jums dovanodamas, nes Viešpats yra teisumo Dievas. Palaiminti visi, kurie jo laukia. ¹⁹ Nes Siono tauta gyvens Jeruzalėje; tu daugiaus visai nebeverski; jis tikrai pasigailės tavęs; į tavo šauksmo balsą, tuojau, kaip tik išgirs, jis tau atsakys. ²⁰ Viešpats duos jums siauros duonos ir menko vandens; bet nebeleis vėl atsitolinti nuo tavęs tavo mokytoji, ir tavo akis matys tą, kurs tave mokia. ²¹ Tavo ausis girdės žodį, kuriuo jis įspės tave iš paskos: Tas yra kelias, vaikščiokite juo ir nenukrypkite nei dešinėn, nei kairėn. ²² Tu nebelaikysi šventu dalyku sidabrinų tavo drožtų dievaičių skardų ir auksinio tavo lieto stabo apvalkalo; tu atmesi juos kaip mėnesinę ligą sergančiosios nešvarumą. Lauk iš čia, sakysi tu jam. ²³ Tavo sėklai bus duota lietaus,

bia, kad jiems teks bėgti nuo priešo. — (17) *Tūkstantis...* Taip kaip pranašavo Mozė Kun. 26, 8; Atk. 32, 30. Plg. Joz. 23, 10. — *Stiebas*. Ebr. t.: pušis. — *Ženklas*: vėliava.

(18) *Todėl*: dėl didžiausio sunaikinimo, kurs juos, sutiks. — *Laukia*. Anot ebr. t.: su išsilgimu trokšta. — *Kelias*: liaujasi leidęs priešams siausti, sulaukys juos, pasigailėdamas žydų tautos. — *Teisumo Dievas*: tobulai teisas. — (19) *Nes...* Ebr. t.: nes tauta gyvena Sione, Jeruzalėje, t. y. Sionas bus karališkosios valdžios vidurys, karalystės sostinė Jeruzalė bus saugoma nuo priešių užpuolimų. — (20) *Siauros...* Anot ebr. t.: duos jums suspaudimo duonos ir skurdo van-

dens, t. y. bus dar sielvartų, tačiau ir didžiausiam suspaudime Dievas neapleis jusų, suteiks, ko jums reikia. — *Mokytojai*. Bus Dievo siunčiamų mokytojų, pranašų; jie nebebus niekinami, nebereikės jiems slapstytis; jie viešai skelbs Dievo sumanymus, tauta gi klausys jų. — (21) *Iš paskos*. Vaizdas painintas iš genančio bandą piemens, kurs balsu nurodo jai kelią. — (22) *Sidabrinų...* Žydai visai išsižadės stabmeldystės, laikys nešventu, suteptu dalyku dievaičius, kurie kad ir nedaliai padirbtai, vis gi rupestingai buvo aptraukiami sidabrine ar auksine skarda. — (23) *Tavo sėklai...* Dievo palaiminimas apsiėikš suteikiamomis žemiškomis gėrybėmis,

seminaveris in terra: et panis frugum terræ erit uberrimus, et pinguis, pascetur in possessione tua in die illo agnus spatioso: ²⁴ et tauri tui, et pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migra comedent sicut in area ventilatum est. ²⁵ Et erunt super omnem montem excelsum, et super omnem collem elevatum rivi currentium aquarum in die interfectionis multorum cum ceciderint turres. ²⁶ Et erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum in die, qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagæ ejus sanaverit.

²⁷ Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, et gravis ad portandum: labia ejus repleta sunt indignatione, et lingua ejus quasi ignis devorans. ²⁸ Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli ad perdendas gentes in nihilum, et frenum erroris, quod erat in maxillis populorum. ²⁹ Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ

kur tik tu pasėsi šalyje; žemės vaisių duona bus apšėiausi ir rinktinė; tą dieną plačiai ganysis tavo nuosavybėje avinėlis. ²⁴ Tavo jaučiai ir asilaičiai, kuriais įgyvenama žemė, ės maišytų javų, tokių kaip bus vėtoma klojime. ²⁵ Ant kiekvieno augšto kalno ir ant kiekvieno augšto kauburio bus tekančio vandens upeliai daugelio užnušimo dieną, kuomet kris bokštai. ²⁶ Mėnulio šviesa bus kaip saulės šviesa, ir saulės šviesa bus septynis kartus tiek šviesi, kaip septynių dienų šviesa, tą dieną, kurioje Viešpats perriš savo tautos žaizdą ir pagydys jos kirčių žaizdą.

²⁷ Štai Viešpaties vardas ateina iš tolo; jo narsas dega ir sunkus panešti; jo lupos pilnos užsidegimo ir jo liežuvis kaip rijanti ugnis. ²⁸ Jo kvėpimas kaip patvinstanti iki pusei kaklo upė tautoms sunaikinti ir kaip suklaidinimo brizgilas tautų žanduose. ²⁹ Tuomet jūs giedosite kaip pašventintą iškilmės naktį, ir jūsų širdis džiaugsis, kaip kad kas keliauja žaidžiant vain-

taip kaip buvo pažadėta Kun. 26, 3... Atk. 27, 8... — **(24) Maišytų javų...** Derlius bus taip apstus, kad javų nebus gailimasi gyvuliams, padedantiems žmogui apdirbti žemę. Ebr. t. dar paminėta, kad tas rinktinis pašaras bus druska pasudytas. — **(25) Vandens.** Kur yra vandens, ten Palestinoje visakas gerai auga. Taigi, kitados sausi, pliki kalnai ir kauburiai bus gražiai apaugę žaliuojančia žole. — **Daugelio užnušimo diena.** Ebr. t.: didelio žudymo dieną, puolant bokštams. Anot vieno aiškintojų čia pranašas turįs omenyje asyrijiečių užpuolimą, kuriame turėjo būti Dievo nutarimu sugriautos žydų pylis ir bokštai. Pranašas čia parodąs, ką Dievas darytu, jei tauta visai pasiduotu Viešpačiui. Tačiau tas pasidavimas pilnai įvyks mesijinėje karalystėje. Todėl palaiminimas tenka tam pasidavimui Mesijo laikais, berods tinkamu tos karalystės prigimčiai

budu. Anot kitų turima mintyje visų Dievo neprietelių sunaikinimas visuotiname teisme. — **(26) Septynis kartus:** taip padidės, kaip kad kitu metu septynioms dienoms padalintas šviesumas būtų paskirtas vienai. Tai šv. Pavilo minimas gamtos pagarbinimas po atsikėlimo iš numirusių (Rom. 8, 21; 2 Petro 3, 13).

(27) Viešpaties vardas: pats Viešpats. — **Iš tolo.** Viešpaties teismas ateina, kaip nuo daugaus regračio pakraščių kilstanti audra. Sekančiame aprašyme audros vaizdas jungiamas su užsirustinusio žmogaus vaizdu. — **(28) Tautoms...** Ebr. t.: tautoms sijoti sunaikinimo rėčiui. — Dievo teismo simbolis yra ugnis ir galingos bangos. — **Suklaidinimo...** nes turi eiti, kur nenori, į teismo ir sunaikinimo vietą. Viešpaties neprieteliai lyg laukiniai, įirtę žvėris, todėl taip jis su jais ir elgiasi. — **(29) Kaip pašventinta...** pirmųjų Velykų naktį

sollemnitatis, et lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Israel. ³⁰ Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, et terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, et flamma ignis devorantis: allidet in turbine, et in lapide grandinis. ³¹ A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus. ³² Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis et citharis: et in bellis præcipuis expugnabit eos. ³³ Præparata est enim ab heri Topheth, a rege præparata, profunda, et dilatata. Nutrimenta ejus, ignis et ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

džiū, kad užeitū ant Viešpaties kalno pas Izraelio Galingąjį. ³⁰ Viešpats duos išgirsti savo didenybės pilną balsa; jis parodys savo peties baisumą savo narso pagrasyne ir rįjančios ugnies liepsnoje, sutrupins audroje ir krušos akmenimis. ³¹ Nes nuo Viešpaties balso sudrebės rykštė užgautas Asuras. ³² Tos rykštės perėjimas bus tvirtai nutartas; Viešpats paleis ją ant jo, žaidžiant bubinėliais ir arpomis; jis nugalės juos didelėmis kovomis. ³³ Nes nuo vakar prirengtas Tofetas, karaliaus prirengtas, gilus ir platus. Jo maistas ugnis ir daug malkų; Viešpaties paputimas kaip sėros upė, kuri jį uždega.

d) Ketvirtoji deja vėl prieš žydus, bėgančius į Aigypiją.

Caput XXXI. ¹ Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, et habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: et super equitibus, quia prævalidi nimis: et non sunt

31. perskyrimas. ¹ Deja tiems, kurie vyksta į Aigypiją pagalbos, turėdami vilties arkluose ir turėdami pasitikėjimo kariškais vežimais, kad jų daug, ir raiteliais, kad jie labai stiprūs, nepasitiki gi

(Iš. 12, 6. 8. 42). Abudu palyginimu išreiškia didžiausį džiaugsmą, kokį tik širdis pažino, Velykų nakties džiaugsmą ir linksmybę to, kurs eina į bažnyčią, kad ten yra Izraelio atilsio vieta (plg. 2 Kar. 6, 5; Ps. 41, 5; 121, 1 ir k.). — *Galingąjį*. Ebr. t. uola. Vz. aug. 17, 10 ir k. — **(30) Balsa**, t. y. griausmą. Plg. Ps. 28, 3. — *Savo peties...* Ebr. t.: savo peties nuleidimą, t. y. savo ištiestą ranką, kuri nusileis smarkiai užgauti. — **(32) Tos rykštės...** Anot ebr. t.: kiekvienas paskirtosios lazdos užgavimas, kurią Viešpats paleis ant jo, bus žaidžiant..., t. y. užgaunant asyrijiečius, kiekvieną sykį žydų tauta išreikš savo džiaugsmą žaidimu. — *Didelėmis kovomis*. Ebr. t.: (rankos) mojavimo kovomis kovos prieš juos. — **(33) Tofetas**: vieta Innomo

slėnyje į pietus nuo Jeruzalės. Čia žydų bedieviai aukėjo sudegindami savo vaikus Molokui (4 Kar. 23, 10; Jer. 7, 31; 19, 6). Tuo buvo prasikaltęs ir Akazas (2 Kron. 28, 3). Ta vieta su savo vardu buvo vaizdas amžinosios ugnies, kurioje dega piktosios dvasios ir dievaičių garbintojai. Toki baisi prakeikimo ir gaisro vieta prirengta didžiam asyrijiečių karaliui. — *Karaliaus*. Ebr. t.: karaliui. — Ebr. t.: laužas.

31, 1—32, 20. Ne Aigypas išgelbės žydų tautą (31, 1—3), bet Viešpats (4 iki 9). Jiems žadama didžiausi laimė (32, 1—8), bet pirmia reikia pereiti per didžiausius sielvartus (9—20).

(31, 1) Arkliuose. Plg. aug. 30, 16. Aigypas buvo anais laikais garsus savo

confisi super sanctum Israel, et Dominum non requisierunt. ² Ipse autem sapiens adduxit malum, et verba sua non abstulit: et consurget contra domum pessimorum, et contra auxilium operantium iniquitatem. ³ Ægyptus, homo, et non Deus: et equi eorum, caro, et non spiritus: et Dominus inclinabit manum suam, et corruet auxiliator, et cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.

⁴ Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, et catulus leonis super prædam suam, et cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum non formidabit, et a multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut prælietur super montem Sion, et super cõllem ejus. ⁵ Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem, protegens et liberans, transiens et salvans. ⁶ Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel. ⁷ In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui, et idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum. ⁸ Et cadet Assur in

Izraëlio Šventuoju ir nejieško Viešpaties. ² Jis gi, išmintingas, atveda nelaimę ir neatsiima savo žodžių; jis pakils prieš piktųjų namus ir prieš piktadarių pagalbą. ³ Aigyp-tas žmogus, ne Dievas; jų arkliai kunas, ne dvasia. Viešpats palenks savo ranką, ir sukniubs padėjėjas, puls, kuriam teikiama pagalba, ir visi draug pražus.

⁴ Nes Viešpats man sako taip: Kaip liutas ir jauniklis liutas, krikdamas ant savo grobio, kuomet ateina jam priešais piemenų daugybė, neišsigąsta jų balso ir nedreba prieš jų daugybę, taip kareivijų Viešpats nužengs kovoti ant Siono kalno ir ant jo kauburio. ⁵ Kaip plasnojančiąs paukščiai, taip kareivijų Viešpats gins Jeruzalę, dengdamas ir išliuosuodamas, pereidamas ir gelbėdamas. ⁶ Grįžkitės, taip kaip jūs giliai atsitraukėte, Izraëlio vaikai. ⁷ Nes tą dieną kiekvienas atmes savo sidabro status ir savo aukso status, kuriuos jums padarė jūsų rankos nuodėmei; ⁸ ir Asuras puls, bet ne po žmogaus kalavijų; ne žmogaus kalavijas ji

raitelių kariuomene. Žydai beveik visai jos neturėjo (36, 8). — *Izraëlio Šventuoju*. Žydai turėjo visulabiausiai pasitikėti savo sandoros Dievu, kurs gali jiems padėti ir link kurio jie turėjo pareigų (Iš. 24, 3). — (2) *Išmintingas*: todėl mokes įvykinti savo žodžius, kuriais pasmerkė sandorą su Aigypstu (29, 14; 30, 13, 14). — *Piktųjų namus*. Taip čia vadinami pikti tautos patarėjai. — *Pagalbą*: kurios laukta iš Aigypso. — (3) *Viešpats palenks*. Kaip nesunku žmogui ištiesti savo ranką (ebr. t.), taip pigu Viešpačiui sunaikinti Aigypną ir Judą.

(4) *Kaip liutas*. Deja visiems, kurie eina prieš Dievo sumanymus; kaip liutas, godžiai saugodamas savo grobį,

gina jį, taip Viešpats nužengdamas ant Siono ir Jeruzalės, gelbės saviškai savo miestą ir tautą, ir todėl kovos prieš visus, kurie nori juos iš jo paveržti, taigi ir prieš Aigypso prietelius. Tą mintį pranašas čia išreiškia labai gražiais palyginimais. — (5) *Kaip...* Baisus priešams, Viešpats gins savuosius, kaip paukštis gina savo lizdą. — *Pereidamas*. Aliuzija į žydų pirngimių išgelbėjimą Aigypse pirmųjų Velykų naktį. — (6) *Taip kaip...* Anot ebr. t.: tiek kiek jūs gilų padarėte atpuolimą. — Žydai buvo lyg kad iškasę gilią duobę tarp savęs ir Viešpaties. — (7) *Tą dieną*: kuomet žydų tauta tikrai grįšis į Viešpatį. — (8) *Rys*: nugalabys. Vž. žem. 37, 36; 4 Kar. 19, 35; 2 Kron. 32, 21.

gladio non viri, et gladius non hominis vorabit eum, et fugiet non a facie gladii: et juvenes ejus vectigales erunt: ⁹ et fortitudo ejus a terrore transibit, et pavent fugientes principes ejus: dixit Dominus: cujus ignis est in Sion, et caminus ejus in Jerusalem.

Caput XXXII. ¹ Ecce in justitia regnabit rex, et principes in iudicio præerunt. ² Et erit vir sicut qui absconditur a vento, et celat se a tempestate, sicut rivi aquarum in siti, et umbra petrae prominentis in terra deserta. ³ Non caligabunt oculi videntium, et aures audientium diligenter auscultabunt. ⁴ Et cor stultorum intelliget scientiam, et lingua balborum velociter loquetur et plane. ⁵ Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur major: ⁶ stultus enim fatua loquetur, et cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, et loquatur ad Dominum fraudulenter, et vacuum faciat animam esurientis, et potum sitienti auferat. ⁷ Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendaci, cum loqueretur pauper iudicium. ⁸ Princeps vero ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, et ipse super duces stabit.

rys; jis bėgs ne nuo kalavijo ašmenų, ir jo jaunikačiai bus čižininkai, ⁹ jo stiprybė išnyks nuo baisumo, ir bėgantįs jo kunigaikščiai drebės, sako Viešpats, kurio ugnis Sione ir kurio krosnis Jeruzalėje.

32. perskyrimas. ¹ Štai karalius karaliaus teisybėje ir kunigaikščiai valdys, laikydamies teisėtumo. ² Kiekvienas bus kaip uždanga nuo vėjo ir prieglauda nuo audros, kaip vandens upeliai sausmečiu ir kaip išsikišusios uolos uksmė tyruose. ³ Matančiųjų akis neaplems ir girdinčiųjų ausis uoliai klausysis. ⁴ Paikųjų širdis supras mokslą ir mikčiojančiųjų liežuvis kalbės greitai ir aiškiai. ⁵ Tas, kurs neišmintingas, nebebus daugiau vadinamas kunigaikščiu, nei apgavikas nebesivadins didžiuunu; ⁶ nes paikas kalba paikus dalykus ir jo širdis daro neteisybę, kad įvykintu veidmainystę, kalbėtu Viešpačiui apgaulingai, darytu tuštybę alkanos sieloje ir atimtu gėrimą iš trokštančiojo. ⁷ Klatingojo įrankiai labai pikti, nes jis užsiima nuntimis, kad pražudytu romiuosius melaginga šneka, kuomet beturtis kalba, kas teisinga. ⁸ Kunigaikštis gi manys tai, kas verta kunigaikščio, ir jis stovės augščiau už vadus.

— (9) *Jo stiprybė.* Ebr. t.: jo uola, t. y. visa, iš ko susideda asyrijiečių stiprybė. — *Kurio ugnis...* nes Viešpats garbinamas aukomis Jeruzalėje ir čia jis turi aukurą su nuolatine auka.

(32, 1) *Karalius.* Kaikurie aiškintojai supranta šituos žodžius apie Ezekiją; bet ištikrųjų čia išreikštas pažadėjimas turėjo įvykti pilnai tik Mesijo karaliume, kurio tik silpnas atblizgis buvo Ezekijo viešpatavimas. Teisybė vienas žymiausių Mesijo privalumų. Karaliaus teisingumu seka jo tarnai. — (2) *Kiekvienas:* karalius ir jo kunigaikščiai.

Galiunai bus tikri beturčių globėjai. — (3) *Neaplems.* Kitados užmerkto akis bus atviros šviesai priimti, kiekvienas uoliai klausysis Viešpaties pamokinimų ir juos supras. Plg. aug. 6,10; 29,10. — (4) *Kalbės greitai:* su džiaugsmu skelbs kitiems pažintą tiesą. — (5) *Neišmintingas:* nusidėjęs, nes nuodėmė yra didžiausi dorinė paikybė. Garbingų vardų nebegalės pasisavinti tie, kurie jų neverti. Tie pagarbos nevertieji ir jų darbui aprašomi toliaus 6 ir 7 e. — (8) *Kunigaikštis.* Ebr. t.: kilnūs daro kilnius sumanymus ir laikosi kilnių sumanymų.

⁹ Mulieres opulentæ surgite, et audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum. ¹⁰ Post dies enim, et annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet. ¹¹ Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, et confundimini, accingite lumbos vestros. ¹² Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili. ¹³ Super humum populi mei spinæ et vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis? ¹⁴ Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ et palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum, ¹⁵ donec effundatur super nos spiritus de excelso: et erit desertum in charmel, et charmel in saltum reputabitur. ¹⁶ Et habitabit in solitudine iudicium, et iustitia in charmel sedebit. ¹⁷ Et erit opus iustitiæ pax, et cultus iustitiæ silentium, et securitas usque in sempiternum. ¹⁸ Et sedebit po-

⁹ Jūs, turtingosios moteris, kelkitės ir klausykities mano balso; pasitikinčios dukteris išgirskite ausimis mano šneką. ¹⁰ Po dienų ir metų jūs, pasitikinčios, busite nugąsdintos, nes vynuogavimas sunaikintas, nebebus daugiaus rinkimo. ¹¹ Nusigąskite, turtingosios, pabugkite, pasitikinčios; nusivilkite ir susigėdinkite, susijuoskite savo šlaunis. ¹² Muškities į krutinę dėl pageidaujamosios šalies, dėl derlingojo vynuogyno. ¹³ Mano tautos dirvoje žels erškėčiai ir usnys, juo gi labiaus ant visų besilinksmančiojo miesto namų. ¹⁴ Nes rumai bus pamesti, labai apgyventas miestas paliktas; tirštos tamsybės bus ant lindynių per amžius, džiaugsmas laukiniams asilams, ganykla kaimenėms, ¹⁵ iki nebus išlieta ant mūsų dvasios iš augštybės. Tuomet tyruma pavirs Karmėliu ir Karmėlis bus laikomas giria. ¹⁶ Teisėtumas gyvens tyruose ir teisybė turės buveinę ant Karmėlio. ¹⁷ Teisybės darbas bus ramybė, teisybės vaisius tylumą ir saugumas per amžius. ¹⁸ Tuomet mano tauta sėdės ramybės grožybėje, pasitikėjimo padangtėse ir

(9) Jūs... Nuo idėalo pranašas grįžta prie liudno dabarties stovio. Moteris nenori tikėti, kad galėtų atsitiikti kas pikta. Pranašas tą jų pasitikėjimą griaua. — (10) Po dienų... t. y. pralinks vieniems metams ir dar kokiame trumpesniame laikui. — *Sunaikintas*. Pjūtis linksmybės metas. Nesant ko rinkti pjuties metu, namų šeimyninkėms tenka labiausiai susiruptinti ir nuliusti. — (11) *Nusivilkite* — džiaugsmo drabužius ir apsivilkite gedulio rubais. — (12) *Muškities*... Muštis į krutinę tai taip pat didelio nuliudimo, ir gedulio ženklas. Priežastis — visos šalies sunaikinimas. — (13) *Erškėčiai*. Šalies gyventojai bus sunaikinti ir išgabenti svetur, todėl nebebus kam įgyventi žemę. Miesto namai bus sugriauti ir ant griuvėsių augs piktžolės. — (14) *Per amžius*.

Toks bus sunaikinimas, kad rodysis, jog niekuomet nebebus galima laukti atitaisymo. Šalis ir jos miestai bus pavirte tyrais. — (15) *Iki nebus*... Sunaikinimas savaime pasiliktų per amžius; Judas atvedė jį sau nuodėmėmis, nuodėmės gi pasekmių žmogus negali pr šalinti. Tačiau Dievo dvasia atneš naują gyvybę, atgimimą. Dvasios išlijimas yra Mesijo laikų žymė. Plg. Ez. 36, 25; 35, 29; Joël. 2, 28. — *Karmėliu*. Vž. aug. 29, 17. Gamtoje bus persikeitimų, panašių į žmonijos pakitėjimą. — (16) *Tyrumoje*. Dievo skirtoji norma ir valia bus laikoma visur, kaip tyruose, ten kur buvo keliama maištas prieš Dievą ir susilaukta sunaikinimo, taip derlingose vietose, kame nestigo Dievo palaiminimo. — (17) *Tetsybės*... Visur atsiradus teisybei, jos pasekmės bus

pulus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiducia, et in requie opulenta. ¹⁹ Grando autem in descensione saltus, et humilitate humiliabitur civitas. ²⁰ Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis et asini.

turtingame atilsyje. ¹⁹ Bet bus krušos, nugriunant miškui, ir miestas bus žeminte pažemintas. ²⁰ Palaiminti, kurie sėjate ant visų vandenų, leisdami laisvai eiti jaučio ir asilo kojoms.

e) Penktoji deja: Kuomet asyrijiečiai bus sugėdinti, Jeruzalė bus išliuosuota.

Caput XXXIII. ¹ Væ qui prædaris, nonne et ipse prædaberis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum consummaveris de prædationem, deprædaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemneris. ² Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in mane, et salus nostra in tempore tribulationis. ³ A voce angeli fugerunt populi, et ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes. ⁴ Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo. ⁵ Magnificatus est Dominus, quoniam habi-

33. perskyrimas. ¹ Deja tau, kursai plėši, argi ir tu nebusi apiplėstas? kurs niekini, argi ir tu nebusi paniekintas? Kuomet pabaigsi plėšti, tu busi apiplėstas; kuomet pailsės liausies niekinti, tu busi paniekintas. ² Viešpatie, pasigailėk mūsų, nes mes tavęs laukiame; buk mūsų petys anksti rytą ir mūsų išgelbėjimas sielvarto metu. ³ Nuo angelo balso bėga tautos; kuomet tu keliesi, išsisklaido giminės. ⁴ Jūsų grobis bus surinktas, kaip surenkama skėriai, kaip kad grioviai būtų jų pilni. ⁵ Viešpats yra išaugštintas, nes jis gyvena augštybėje; jis pripildė

taika, ramybė, saugumas ir palaiminimas. Pilnai tai įvyks Mesijo karalystėje. — (19) *Bet...* Anksčiau nekaip bus susilaukta teisybės viešpatavimo vaisių, bus įvykintas teismas Asurui ir Dievo nepriešams pačių žydų tarpe. Griunančių audroje mišku čia pavadinti asyrijiečiai. — *Miestas:* tikriausiai Jeruzalė. — (20) *Palaiminti...* Kartojama laimės vaizdas iš 30, 23. 24. — *Laisvai eiti.* Derlius bus taip gausus, kad žmonės jo nesigailės ir gyvuliams, leisdami juos visur laisvai ganytis.

33, 1—24. Plėšikas pats bus apiplėstas (1—6); iš sielvarto bus susilaukta išganymo (7—16); vargams praėjus, jų atsiminimas saldus ir bus geros vilties (17—24).

(33, 1) *Kurs plėši...* Anot ebr. t.: deja naikintojui, kurs dar neesi sunaikintas,

ir prispaudėjui, kurs dar neesi prislėgtas. Kuomet tu busi pabaigęs naikinti, busi sunaikintas, kuomet pabaigsi prispaudimą, prislėgs tave. — Asyrijiečiai laiko save nenugalimais. Bet kuomet bus atlikę sau Viešpaties pavestą rolę nubasti prasikaltusią tautą, ateis jų pačių žuvimo valanda. — (2) *Petys:* pagalba. — *Anksti rytą.* Ebr. t.: kiekvieną rytą. — Šita malda pranašas pamokina, kuo žydai turi remti savo viltį. — (3) *Nuo angelo:* kurs paskirtas įvykinti Dievo nutarimus. Ebr. t.: nuo užimo balso bėga tautos. — (4) *Jūsų grobis...* Izaijas tarsi jau mato bėgančius asyrijiečius ir šaukia paskui juos. Grobis bus labai didelis ir lengva bus jis rinkti. — (5) *Viešpats...* Asyrijiečių nugalėjimu Viešpats parodė visiems savo visagalybę; prasi-deda taip pat mesijinių pažadėjimų ati-

tavit in excelso: implevit Sion iudicio et justitia. ⁶ Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia et scientia: timor Domini ipse est thesaurus ejus.

⁷ Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amare flebunt.

⁸ Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

⁹ Luxit, et elanguit terra: confusus est Libanus, et obsorduit, et factus est Saron sicut desertum: et concussa est Basan, et Carmelus.

¹⁰ Nunc consurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor. ¹¹ Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

¹² Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

¹³ Audite qui longe estis, quæ fecerim, et cognoscite vicini fortitudinem meam. ¹⁴ Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas, quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis

Sioną teisėtumo ir teisybės. ⁶ Tavo laikais bus ištikimybės; išgelbėjimo turtai bus išmintis ir žinojimas; Viešpaties baimė tai jo turtas.

⁷ Štai regintieji šaukia lauke, ramybės pasiuntiniai karčiai rauda.

⁸ Keliai apieisti, keleivis nebeina taku; panaikinta sandora, jis atmetė iniestus, nežiūrėjo žmonių.

⁹ Liudi ir alpsta šalis; Libanas sugėdintas ir suteptas; Saronas pasidarė kaip tyrai; Basanas ir Karmėlis apiplėšti. ¹⁰ Dabar aš kelsiuos, sako Viešpats, dabar busiu augštinamas, aabar busiu pakeltas.

¹¹ Jūs pradėsite karštį, pagindysite šiaudą; jusų dvasia rys jus, kaip ugnis. ¹² Tautos bus kaip pelenai po gaisro, kaip surinkti ugniai erskėčiai, kurie sudeginami.

¹³ Išgirskite, kurie esate toli, ką aš padariau, ir pažinkite jus, kurie arti, mano stiprybę. ¹⁴ Nusidėjėliai Sione išgašdinti, drebėjimas apėmė veidmainius. Kas jusų galės gyventi su rijančia ugnimi? kas jusų gyvens su amžiniais karščiais?

tesėjimas. Plg. aug. 32, 15. — (6) *Ištikimybės*. Judo gyventojai ištikimai laikysis Dievo nustatytos tvarkos. Bus suteikta labai gausiai dvasinių gėrybių. Tas nemedeginis turtas bus labiau branginamas kaip aukso ir sidabro kruvos.

(7) *Regintieji*: tie, kurie matė visame krašte padarytą sunaikinimą, negali susilaikyti nuo raudų. Pasiųstieji pas Senakeribą taikos daryti atneša žinią, kad jis reikalauja Jeruzalės pasidavimo (4 Kar. 18, 14...). — (8) *Panaikinta*... Veltui buvo siųsta asyrijiečiams dovanų: jie nesilaikė jokių sutarčių. — *Atmetė*: paniekino, sunaikino. — (9) *Liudi*... Izaijas išvardija labiausiai nukentėjusias vietas, kurios anksčiau buvo turtingiausios. — *Saronas*: derlingas pajūrys nuo Jafos iki Karmėlini. — (10) *Dabar*. Dievo pa-

skirtoji valanda atėjo; jis parodys savo visagalybę asyrijiečiams. — (11) *Jūs*. Pranašas supranta Dievo žodį ir skelbia užpuolikams visišką nepasisekimą. — *Karštį*. Ebr. t.: šieną. Jų sumanymai taip niekingi, kaip sudžiuvusi žolė. Jų pačių narsas padegs tą žolę kaip ugnis. — (12) *Kaip pelenai*. Anot ebr. t.: kaip kalkių sudeginimas. Kalkių akmenis sudegę pavirsta dulkėmis. Erskėčiai sudega labai greitai.

(13) *Toli*. Toli esantieji pagonis turi pripažinti stebuklingo Dievo veikimo didumą; juo gi labiau arti esantieji žydai. Vž. 2 Kron. 32, 23. — (14) *Nusidėjėliai*. Žydai, kurie netikėjo Dievo pagalba, dabar mato baisų jo kerštą asyrijiečiams ir dreba dėl savęs. Anot ebr. t. jie patys stato sau klausimą: kas mūsų galės pakęsti visa deginančią Dievo rustybę ir jo bausmes, skiriamas nusidė-

cum ardoribus sempiternis? ¹⁵ Qui ambulat in justitiis, et loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum. ¹⁶ Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt.

¹⁷ Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe. ¹⁸ Cor tuum meditabitur timorem: ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum? ¹⁹ Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia. ²⁰ Respice Sion civitatem sollemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, et omnes funiculi ejus non rumpentur: ²¹ quia solammodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluviorum

¹⁵ Kas vaikščioja teisybėje ir kalba tiesą, kas atmeta pelną iš skriaudos, kas nukrato rankas, kad neimtu jokios dovanos, kas užkemša sau ausis, kad nesiklausytu apie kruvinus darbus, ir užmerkia savo akis, kad nematytu piktenybės, ¹⁶ tas gyvens augštybėse; uolų tvirtovės bus jo augšta pylis; jam duota duonos, jo vanduo neišsenkas.

¹⁷ Jo akys matys karalių jo gražume ir matys šalį toli. ¹⁸ Tavo širdis mąstys apie baimės metą. Kame yra mokyтasis? kame tas, kurs svarsto įstatymo žodžius? kame mažutėlių mokytojas? ¹⁹ Tu nebematysi begėdingos tautos, tautos, kurios šneka tamsi, taip kad negali suprasti jos liežuvio iškalbingumo, kurioje nėra jokios išminties. ²⁰ Pažvelgk į Sioną, į mūsų iškilmų miestą; tavo akys matys Jeruzalę, kaip turtingą buveinę, kaip padangtę, kurios anaip tol negalima perkelti; jos basliai nebus per amžius išrauti, ir visos jos virvės nesutruks. ²¹ Nes tik tenai mūsų Viešpats garbingas, upių vieta, plačiausias ir ilgiausias upės; ja neplauks irklų laivas ir jos neper-

jėliams? — (15) *Kas vaikščioja...* Atsakyme į augščiaus pastatytą klausimą nurodomos sąlygos, kuriomis galima laimėti išganymą. — *Dovanos:* kyšių. — (16) *Gyvens augštybėje:* ten, kur jo nepasieks joks neprietelis. — *Duonos.* Jis turės Dievo palaiminimų.

(17) *Karalių.* Duodama gražiausių pažadėjimų, kurių atitesėjimas prasidės, žuvus asyrijiečių kariuomenei, baigsis gi pilnai tik Mesijo karalystėje, kurios ribos sieks kuotoliausiai. Karalius, kurio matymas žadamas, bus Mesijas. Ezekijas tai tik silpnas jo vaizdas. — (18) *Baimės.* Džiugsmas eis didyn, kuomet bus atsimenama senai praslinkę baimės laikai. — *Kame...* Anot Vulgatos netikusi patarėjai ir netikri pranašai bus išnykę. Geriausias ebr. t.: kame raštininkas (asyrijiečių valdininkas, kurs surašinėjo,

kiek kas turi mokėti mokesčių, ir prižiūrėdavo jų išmokėjimą)? kame svėrėjas (kurs patikrindavo, ar įmokėti pinigai tikrai tiek sveria, kiek buvo nustatyta)? kame bokštų skaitytojas (kurs stengėsis iš anksto apžiūrėti pylius, kad lengviaus galėtų paimti sustiprintas vietas)? Plg. 1 Kor. 1, 20. — (19) *Begėdingos tautos:* asyrijiečių, kurių išdžiū reikalavimų nebuvo galima patenkinti. — *Liežuvio...* mikčiojančios kalbos. Vz. aug. 28, 11. Neprietelis, kurio negalima net suprasti, rodo dar baisesnis. Ta jo kalba atrodo nesuprantančiam lyg kokie tušti be prasmės garsai. — (20) *Padangtę:* nes tai Dievo buveinė, kurios joks žinogus negali sugriauti. Plg. 2 Kar. 7, 10. — (21) *Upių vieta:* gausiai papildyt Dievo malonių vaizdas. Tos upės tetarnauja tik išrinktajai tau-

rivi latissimi et patentēs: non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum. ²² Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster ipse salvabit nos. ²³ Laxati sunt funiculi tui, et non praevalēbunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividētur spolia praedarum multarum: claudi diripient rapinam. ²⁴ Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

plauks didelis kariškas laivas. ²² Nes Viešpats yra mūsų teisėjas, Viešpats mūsų įstatymdavis, Viešpats mūsų karalius; jis mus išgelbės. ²³ Tavo virvės atsileidusios ir neištūrės; tavo stiebas bus toks, kad ant jo negalėsi ištiesti savo vėliavos. Tuomet bus dalinamas daugelio išplėšų grobis; net raišieji plėš grobį. ²⁴ Kaimynas nesakys: Susilpnėjau. Nuo tautos, kuri tenai gyvena, bus nuimta neteisybė.

f) *Dievo kerštas pagonims. Izraelio garbė.*

Caput XXXIV. ¹ Accedite Gentes, et audite, et populi attendite: audiat terra, et plenitudo ejus, orbis, et omne germen ejus. ² Quia indignatio Domini super omnes Gentes, et furor super universam militiam eorum: interfecit eos, et dedit eos occisionem. ³ Interfecti eorum projicientur, et de cadaveribus eorum ascendet foetor: tabescent montes a sanguine eorum. ⁴ Et tabescet omnis militia caelorum, et complicabuntur sicut liber caeli: et omnis mi-

34. perskyrimas. ¹ Prisiartinkite tautos ir klausykites; gimines temykite; teisgirsta žemė ir ko ji pilna, pasaulis ir visi jo želmenys. ² Nes Viešpaties užsidegimas eina ant visų tautų ir jo narsas ant visos jų kariuomenės; jis užmuša juos ir duoda juos užmušti. ³ Jų užmuštieji pametami, ir iš jų lavonų kilsta dvokimas; kalnai mirksta jų kraujuje. ⁴ Visa dangaus kariuomenė tirpsta, dangus suvyniojamas kaip knyga, visa jo kariuomenė krinta, kaip krinta lapai nuo vyn-

tai; jos visai neprieinamos svetimiesiems. — (22) *Teisėjas.* Viešpats yra visakas savo tautai. Jis neprieis prie jos jokių priešų. — (23) *Tavo virvės...* Dabar Jeruzalė silpna ir tolima nuo parodytojo idėalo, tačiau to silpnumo nežūrint, bus dalinamasi gausiu grobiu. Tai padarys Dievas, kurs suteiks nugalėjimą; tauta taip mažai prie to teprišdės, kad net raišieji įstengs imti grobį. — (24) *Kaimynas.* Anot ebr. t.: neivienas gyventojas nesakys. — Tauta bus ištikima savo Dievui, todėl jai nebereikės niekuomet sakyti: Aš silpna. Mesijo karalystėje, kuomet ji pilnai išsivystys, nebebus nei ligų, nei nuodėmių.

34, 1—35, 10. Pranašas kviečia visas tautas būti Dievo teismo liudytojais (34, 1—4); to teismo pravaizdas bus Edomo pasmerkimas (5—17). Izraelis bus išgelbėtas ir jo laimė amžina (35, 1—10).

(34, 1) *Tautos.* Visi žmonės be išimties, visas pasaulis, net ir gamta, šaukiami būti Dievo teismo liudytojais. — (2) *Kariuomenės.* Visa, kas Dievui priešinga, nors rodytusi ir galingiausia, jis labai pigiai sunaikins. — *Jis užmuša juos.* Ebr. t.: paskyrė sunaikinti. — (3) *Pametami:* nepalaidoti. — *Mirksta.* Užmuštųjų kraujo taip daug, kad net kalnų pašaknės jame mirksta ir ima leisti. — (4) *Dangaus...* Žūna net dangus. Panašiai aprašoma paskutinis teismas

litia eorum defluet sicut defluit folium de vinea et de ficu. ⁵ Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, et super populum interfectionis meæ ad iudicium. ⁶ Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum, et hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, et interfectio magna in Terra Edom. ⁷ Et descendunt unicornes cum eis, et tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, et humus eorum adipe pinguium: ⁸ quia dies ultionis Domini, annus retributionum iudicii Sion. ⁹ Et convertentur torrentes ejus in picem, et humus ejus in sulphur: et erit terra ejus in picem ardentem. ¹⁰ Nocte et die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: a generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam. ¹¹ Et possidebunt illam onocrotalus, et ericius: ibis, et corvus habitabunt in ea: et extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, et perpendiculum in desolationem. ¹² Nobiles ejus non

medžio ir fygų medžio. ⁵ Nes mano kalavijas pasigėrė danguje; štai jis nusileidžia ant Idumėjos ir ant mano užmušimo tautos teismo daryti. ⁶ Viešpaties kalavijas pilnas kraujo, aptekęs taukais, avinėlių ir ožių kraują, penėtų avinų kraują, nes yra Viešpaties auka Bosroje ir didis užmušimas Edomo šalyje. ⁷ Draug su jais žengia vienragiai ir jaučiai su galiunais; šalis girta jų kraujo ir jų žemė riebiųjų taukų. ⁸ Nes tai Viešpaties keršto diena, atsilyginimų metai teisybei padaryti Sionui. ⁹ Jo upės pavirs į dervą ir jo žemė į sėrą; jo šalis bus deganti derva. ¹⁰ Naktį ir dieną neužges, per amžius kils jos dumai, nuo kartos į kartą pasiliks tuščia, amžių amžiais niekas neeis per ją. ¹¹ Ją paveldės pelikonis ir ežys, yblis ir varnas gyvens tenai; ant jos bus ištiestas mastas, kad būtų paversta niekais, ir taisyklė, kad būtų visai sunaikinta. ¹² Jos augštos kilmės žmonių nebebus tenai; jie labai šauksis karaliaus, ir visi jos kunigaikščiai bus sunaikinti.

Nauj. Testamente Mato 24. 29; 2 Petro 3, 10 Vz. aug. 13, 10; Joël. 2, 30; 3, 15. — *Suvyniojamas*: kaip pergaminio rietimėlis. Plg. Apr. 6, 14. — (5) *Kalavijas*: Dievo teismo symbolis. Dievo teisingumas, kurs taip dažnai buvo žmonių nedorybių šaukiamas keršyti, dabar, žmonių būdu kalbant, jaučiasi priverstas kerštą vykinti. — *Idumėjos*. Edomo pasmerkimas parodys, į ką atveda pasipriešinimas Dievui. — *Užmušimo tautos*. Ebr. t.: mano anatėmos tautos, t. y. tautos, mano paskirtos sunaikinti. — (6) *Pilnas kraujo*. Edomas įsivaizdinama kaip didžiausi banda, iš kurios visos daroma kruvinų aukų. — *Bosroje*. Tai vienas žymesniųjų Idumėjos miestų. — (7) *Vienragiai*. Ebr. t.: stumbrai. Stumbrai ir jaučiai tai Idumėjos galiunų vaizdai. Ir jie turi žuti draug su kitais, Dievo pasmerkti. —

(8) *Teisybei padaryti*: kad taip būtų padaryta teisybė taip daug neteisybės kentėjusiam Sionui, t. y. teokratijai. — (9) *Jo upės...* Nebebus drėgmės, nebebus ir derliaus; šalis susilauks Sodomos ir Gomoros likimo. — (10) *Naktį...* Nurodoma pasmerkimo amžinumas. — (11) *Ją paveldės*. Bedievių šalis taip bus visų apleista, kad virst tyrtais ir vieta, kur laikysis toli nuo žmonių, balose gyveną paukščiai ir žvėrys. — *Varnas*. Ebr. t. rasi pelėda. — *Bus ištiestas*. Ebr. t.: (Dievas) išties ant jos tyrumos (thohu) liniją ir tuštumo (bohu) taisyklę. Tie įrankiai vartojami paprastai, statant trobesius; dabar jais bus pasinaudota, visa sulyginant su žeme. Plg. Am. 7, 7—9. — (12) *Jos...* Idumėjos garbingiausieji bus žuvę. Ji labai norėtų turėti karalių, kuriuo galėtų remtis, bet veltui. Anot ebr.

erunt ibi: regem potius invocabunt, et omnes principes ejus erunt in nihilum. ¹³ Et orientur in domibus ejus spinæ, et urticae, et paliurus in munitionibus ejus: et erit cubile draconum, et pascua struthionum. ¹⁴ Et occurrent daemonia onocentauris, et pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, et invenit sibi requiem. ¹⁵ Ibi habuit foveam ericius, et enutrivit catulos, et circumcumfodit, et fovit in umbra ejus: illuc congregati sunt milvi, alter ad alterum. ¹⁶ Requirite diligenter in libro Domini, et legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæsit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, et spiritus ejus ipse congregavit ea. ¹⁷ Et ipse misit eis sortem, et manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in æternum possidebunt eam, in generationem et generationem habitabunt in ea.

Caput XXXV. ¹ Lætabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium. ² Germinans germinabit, et exultabit lætabunda et laudans: gloria

¹³ Jos namuose dygs . erskėčių ir dilginių, ir usnių jos tvirtovėse; ji bus slibinų guolis ir strausų ganykla. ¹⁴ Ten susitiks velniai su nelabaisiais, gaurotieji šukauja vienas kitam; ten guli aitvaras ir randa sau atilsio. ¹⁵ Ten turi urvą ežys ir maitina vaikus, knaisioja aplinkui ir augina jos uksmėje; ten renkasi lingės viena prie kitos. ¹⁶ Jieskokite rupestingai Viešpaties knygoje ir skaitykite; neivieno tų dalykų netruksta, neivienas nepasigenda kito; nes kas eina iš mano burnos, jis tai liepė, ir pati jo dvasia tai surinks. ¹⁷ Jis pats metė jiems burtą, ir jo ranka ją jiems padalino saiku; jie turės ją per amžius ir nuo kartos į kartą gyvens joje.

35. perskyrimas. ¹ Apleista ir nepereinama šalis linksminsis, tyruma džiaugsis ir žydės kaip lelija. ² Ji želte žels ir džiaugsis linksmai šukaudama ir girdamasi: jai duota

t.: jos gerbiamųjų nebėra, kad paskelbtu karalystę; nebėra karalystės, kurią jie paskelbtu. — (13. 14) *Slibinų*. Ebr. t.: šakalų. Čia išvardijamų žvėrių ir visokių baisenybių vardai neatitinka ebraiškiems vardams. — (15) *Ežys*. Ebr. t. tikriausiai: žaltys (serpens jaculus) deda kiaušinius, juos peri ir augina jauniklius uksmėje; ten renkasi vanagai vienas prie kito. — (16) *Jieskokite...* Edomo sunaikinimas turi būti pamokinas pavyzdys, į ką būtinai atveda Dievui priešingos pastangos. Ką pranašas skelbia žodžiu, tai jis sudeda nuolat pasiliekančiam liudijimui į pranašysčių knygą; ji, susidedama iš Dievo ištarmių ir įsakymų, yra tikrai Viešpaties knyga. Žydai kviečiami pasižiūrėti į autentinį jo pranašysčių tekstą, kuomet jos įvyks; jie pamatys, kaip pilnai įvykimas atitinka tam,

kas buvo paskelbta. — *Dvasia*: visagalingi Dievo valia. — (17) *Jie turės...* Idumėja bus visuomet išvardintųjų esybį nuosavybė. Taip ištikrųjų yra įvykę, nes Idumėja jau nuo seniausių laikų laukinių žvėrių šalis. Bet Idumėja yra tik pavyzdys vienas iš daugelio. Kas jai atsitiko, tai atsitiks visiems Dievo neprieteliams pasaulio pabaigoje.

(35, 1) *Apleista...* Bus didžiausis kontrastas tarp to, ką Dievas skiria nusidėjėliams, ir to, ką jis padaro teisiesiems. Idumėja bus visai sunaikinta, žydams net ir tyrai virs gražiausia ir derlingiausia šalimi. Ta permaina prasidės po Babylono nelaisvės, jau grįžtant iš jos, bet pilnai įvyks tik Mesijo karalystėje. — (2) *Ji želte žels*. Ebr. t.: apžels gėlėmis. — *Išbano...* Gražumu ir derlingumu net menkiausios vietos

Libani data est ei: decor Carmeli, et Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri. ³ Confortate manus dissolutas, et genua debilia roborate. ⁴ Dicite pusillanimis: Confortamini, et nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, et salvabit vos. ⁵ Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. ⁶ Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, et torrentes in solitudine. ⁷ Et quæ erat arida, erit in stagnum, et sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci. ⁸ Et erit ibi semita et via, et via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, et hæc erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam. ⁹ Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi: et ambulabunt qui liberati fuerint. ¹⁰ Et redempti

Libano garbė, Karmėlio ir Sarono gražumas; jie matys Viešpaties garbė ir mūsų Dievo grožė. ³ Sustiprinkite pailsusias rankas ir sutvirtinkite susilpnėjusius kelius. ⁴ Sakykite silpnasieliams: Bukite drąsūs ir nebijokite; štai jūsų Dievas darys kerštą ir atsilyginimą; pats Dievas ateis ir išgelbės jus. ⁵ Tuomet atsivers akliųjų akys ir kurtinių ausys bus atkimštos. ⁶ Tuomet raišas šokinės kaip briedis, ir nebylių liežuvis bus palaidas, nes ištriško apleistoje šalyje vandens ir tyrumoje upių. ⁷ Sausa šalis pavirs liunu ir išdžiuvusi šaltiniais. Guoliuose, kuriuose anksčiau gyveno slibinai, žels žalios nendrės ir meldai. ⁸ Tenai bus takas ir kelias, ir jis vadinsis šventas kelias; juo neeis suteptasis, ir tai bus jums tiesus kelias, taip kad ir paikieji nepaklys jame. ⁹ Nebus tenai liuto, laukinis žvėris neeis juo ir neatsiras tenai; juo vaikščios tie, kurie bus išliuosuoti. ¹⁰ Viešpaties atpirktieji sugrįš ir ateis į Sioną su gyriaus giesme; amžina linksmy-

susilygins su gražiausiomis ir derlingiausiomis Palestinos vietomis. Plg. aug. 28, 9. — *Jie matys*: pasiliuosavę žydai galės su džiaugsmu matyti Dievo privatumų apsimatymą. — (3) *Sustiprinkite*... Paraginimas tiems, kurie patys nenustodami pasitikėjimo laukia ateinančių nelaimių, kad jie stengtusi įkvėpti tokio pat pasitikėjimo kitiems, sutvirtintu bailiuosius. — (4) *Dievas darys*... Reikia būti ramiesiems, nes pats Dievas gelbės savo tautą. Dievo pagalba galima pilnai pasitikėti, nes jis Visagalis, kaip pasirodo iš tolesnio jo veikimų aprašymo. Ebr. t.: štai jūsų Dievas ateina keršyti, atsilyginti. — (5) *Tuomet atsivers*... Fizinės silpnybės išnyks ar tai tiesioginiai, ar tai savo dorinėje priežastyje, nuodėmėje. Kaip nuodėmė praeikimo pavidale užgulė gamtą ir kaip jos pasekmės buvo fizinės nelaimės, taip teisinga, kad išganymas daro gamtą šviesią ir prašalina fizinius trukumus.

— Jėzus Kristus yra pasakęs šituos pranašo žodžius apie save. Minimų čia stebuklų įvykinimu jis pasirodė esąs išganymo teikėjas ir klausiantiems jis nurodė tuos stebuklingus įvykius kaippo gyvus apsimatymus išganymo liudytojus. Vz. Mato 11, 4, 5. — (6) *Vandens*. Vz. aug. 30, 25. — (7) *Sausa šalis*. Ebr. t.: mirazas. Nebabus apgaulės, kuri atima drąsą. Ko laukiama, bus tikrai gauta. — Mirazai dažnai matomi daugelyje smiltingų Rytų kraštų lygumų. — *Guoliuose*... Ebr. t. šakalų lindyne, todėl sausiausiose vietose. — (8) *Takas ir*... patogus kelias grįžtantiems iš nelaisvės. — *Neeis suteptasis*: nes visoki neteisybė bus atinta iš tautos. Plg. aug. 33, 24. Išganymo kelias visiems aiškiai rodomas; kas juo nori eiti, tie neklysta. — (9) *Nebus*... Kelias bus visai saugus, be pavojų. — (10) *Į Sioną*: pradžioje į žemiškąjį Sioną, paskui į Kristaus Bažnyčią, pagaliaus į dangiškąjį Sioną.

a Domino convertentur, et venient in Sion cum laude: et lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium et lætitiam obtinebunt, et fugiet dolor et gemitus.

bē apvainikuos jų galvą, jie gaus džiaugsmo ir linksmybės, o skausmas ir vaitojimas bėgs šalin.

6. Istorinis pasakojimas.

a) *Ezekijas ir Senakeribas.*

Caput XXXVI. ¹ Et factum est in quartodecimo anno regis Ezechiae, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, et cepit eas. ² Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, et stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis. ³ Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna scriba, et Joahe filius Asaph a commentariis.

36. perskyrimas. ¹ Keturioliktasis karaliaus Ezekijo metais atsitiko, kad asyrijiečių karalius Senakeribas pradėjo karės žygius prieš visus sustiprintus Judo miestus ir paėmė juos. ² Asyrijiečių karalius siuntė Rabsaką iš Lachio į Jeruzalę prieš karalių Ezekiją su stipria kariuomene, ir jis sustojo prie augštesniojo tvenkinio vandentraukio ant Kailiadirbio dirvos kelio. ³ Pas jį išėjo Elkijo sunus Eliakimas, kurs buvo namų viršininkas, raštininkas Sobna ir metraščių vedėjas Asafo sunus Joahė.

36, 1—37, 38. Senakeribas, užpuolęs Judo karalystės miestus, siunčia savo atstovą Rabsaką ir gąsdinimais nori priversti pasiduoti Jeruzalę (36, 1—22). Karalius Ezekijas ieško patarties pas pranašą Izaiją (37, 1—7) ir susilaukia kitų Senakeribo pasiuntinių (8—20). Izaijas duoda Viešpaties vardu atsakymą savo karaliui (21—35). Asyrijiečių kariuomenė žūna (36—38).

(36, 1) Čia papasakoti dalykai randasi kone žodis į žodį idėti į Karalių knygas (4 Kar. 18, 13—20, 19), išskyrus tik Ezekijo giesmę (38, 9—20), kurios tenai nėra. — *Keturioliktasis...* Ezekijas karaliavo 29 metus (nuo 725 iki 696; vz. įvado 785 p.). Keturiolikti jo karalavimo metai buvo 711. Bet Senakeribas gavo sostą tik šešeriais metais vėliau, 705 m., o jo karas prieš vakarų Aziją ir Aiją, anot Asyrijos dokumentų, įvyko 701 m., todėl ne keturioliktasis Ezekijo metais, bet rasi dvidešimt ketvirtais. Todėl čia yra arba perrašinėtojų klaida, arba rasi keturioliktasis metais

Ezekijas buvo susirgęs ir stebuklingai pagijo (38, 1....). Gal šitoje vietoje pranašystės žodžiai liko pakeisti vietomis (plg. žem. 38, 21, 22). — *Paėmė juos.* Po šitų žodžių Karalių knygoje pasakojama, kaip karalius Ezekijas mėginęs atsipirkti nuo Senakeribo užpuolimo ant Jeruzalės (4 Kar. 18, 14—16). — (2) *Rabsaką:* vieną žymesnių savo valdininkų. Rabsakas ne asmens vardas, bet pareigos pavadinimas. Jis reiškia vyriausį vynpylį. Senakeribas, norėdamas eiti kovotų prieš Aiją, bijo palikti savo užpakalyje stiprią Jeruzalę, todėl stengiasi butinai ją paimti; bet nesitikėdamas, kad tai galėtų greitai padaryti apgulimu, mėgina pasiekti savo tikslą derybomis. — *Su stipria kariuomene:* kad nugalėtų Ezekiją, o jei netyčiomis pavyktų, kad apgaule paimtų miestą. — *Prie augštesniojo...* toje vietoje, kur buvo duotas pažadėjimas apie stebuklingai gimšiantį Emanuelį ir kur Akazas velijo laukti asyrijiečių pagalbos, nieku versdamas Dievo pagalbą.

⁴ Et dixit ad eos Rabsaces: Dicit Ezechia: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis? ⁵ aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti a me? ⁶ Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, et perforabit eam: sic Pharaon rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo. ⁷ Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa et altaria, et dixit Judæ et Jerusalem: Coram altari isto adorabitis? ⁸ Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, et dabo tibi millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum. ⁹ Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, et in equitibus: ¹⁰ et nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, et disperse eam. ¹¹ Et dixit Eliacim, et Sobna, et Joahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne lo-

⁴ Rabsakas jiems tarė: Sakykite Ezekijui: štai ką sako didysis karalius, asyrijiečių karalius: Koks tai yra tas pasitikėjimas, kuriuo tu remies? ⁵ Arba kokiuo sumanymu ir kokia stiprybe tu rengies kelti maištą? Kuo tu pasitiki, kad atstojai nuo manęs? ⁶ Štai tu pasitiki ta sulaužyta nedrine lazda, Aigyptu; ji, jei ja pasirems žmogus, įsismeigs jam į ranką ir ją perdurs; taip Aigypto karalius Paraoonas visiems, kurie juo pasitiki. ⁷ Jei tu man atsakysi: Mes pasitikime Viešpačiu, mūsų Dievu, tai ar ne jo augštumas ir altorius prašalino Ezekijas ir įsakė Judui ir Jeruzalei: Jūs garbinsite ties šituo altoriumi. ⁸ Taigi, dabar pasiduok mano valdovui, asyrijiečių karaliui; aš tau duosiu du tukstančių arklių, o tu iš savo pusės negalėsi rasti gana žmonių ant jų joti. ⁹ Ir kaip tu galėsi pakęsti pažvelgimą vienos vietos teisėjo iš mažesniųjų mano valdovo tarnų tarpo? Jeigu gi tu pasitiki Aigyptu, kariškais vežimais ir raiteliais, ¹⁰ tai argi dabar aš be Viešpaties atvykau į šitą šalį jos sunaikinti? Viešpats man tarė: Eik prieš tą šalį ir sunaikink ją. ¹¹ Tuomet Eliakimas, Sobna ir Joahė tarė Rabsakui: Kalbėk savo tarnams syrų kalba, nes mes suprantame; nekalbėk mums žydiškai, girdint žmonėms

(5) Kokiuo... Anot ebr. t.: aš sakau: tai tik lupų žodis, sumanymai ir stiprybė karei, t. y. visa tavo stiprybė ir išmintis kovai nedaugiau verta, kaip tuščias žodžių skambėjimas. — (6) Taip Aigyptu... Plg. aug. 30, 5—7; 31, 1, 2; Ez. 29, 6. — (7) Prašalino... Ezekijas vykindamas įstatymą, buvo uždraudęs daryti aukas ant augštumų. Rabsakas, aiškina tą uždraudimą savaip. Jis rasi žinojo, kad ne visa tauta buvo širdimi pritarusi tam dievobaimingo karaliaus uolumui.

Šv. Raštas, III t.

— (8) Negalėsi rasti... Asyrija buvo galinga savo raiteliais, žydai turėjo jų mažą (31, 1) ir įstatymu buvo jiems uždrausta daug jų gamintis. — (9) Kaip tu galėsi: tu neįstengsi pasipriešinti ne tik visai Senakeribo kariuomenei, bet ir vienam jos buriui, kurį veda vienas mažesnių karaliaus vadų. — (10) Be Viešpaties. Rabsakas giriasi, kad ir tas Senakeribo žygis daromas pačių žydų Viešpaties (Jahvės) valia. — (11) Tarnams. Mandagumo žodis. — Syrų kalba.

quaris ad nos Judaice in auri-
bus populi, qui est super murum.
¹² Et dixit ad eos Rabsaces: Num-
quid ad dominum tuum et ad te
misit me dominus meus, ut lo-
querer omnia verba ista; et non
potius ad viros, qui sedent in
muro, ut comedant stercora sua,
et bibant urinam pedum suorum
vobiscum? ¹³ Et stetit Rabsaces,
et clamavit voce magna Judaice,
et dixit: Audite verba regis
magni, regis Assyriorum. ¹⁴ Hæc
dicit rex: Non seducat vos Eze-
chias, quia non poterit eruere
vos. ¹⁵ Et non vobis tribuat fi-
duciam Ezechias super Domino,
dicens: Eruens liberabit nos Do-
minus, non dabitur civitas ista
in manu regis Assyriorum. ¹⁶ No-
lite audire Ezechiam: hæc enim
dicit rex Assyriorum: Facite me-
cum benedictionem, et egredimini
ad me, et comedite unusquisque
vineam suam, et unusquisque
ficum suam: et bibite unusquis-
que aquam cisternæ suæ, ¹⁷ donec
veniam, et tollam vos ad terram,
quæ est ut terra vestra, terram
frumenti et vini, terram panum
et vinearum. ¹⁸ Nec conturbet vos
Ezechias, dicens: Dominus libe-
rabit nos. Numquid liberaverunt
dii gentium unusquisque terram
suam de manu regis Assyriorum?
¹⁹ Ubi est deus Emath, et Ar-
phad? ubi est deus Sepharvaim?
numquid liberaverunt Samariam
de manu mea? ²⁰ Quis est ex
omnibus diis terrarum istarum,
qui eruerit terram suam de manu

esantiems ant sienos. ¹² Bet Rab-
sakas jiems tarè: Argi mano val-
dovas siuntè mane pas tavo val-
dovą ir pas tave visų šitų žodžių
kalbėti? ar ne labiausiai pas vyrus,
kurie sėdi ant sienos, kad valgytu
draug su jumis savo mėšlus ir gertu
savo šlapumą? ¹³ Taigi, Rabsakas
atsistojo ir šaukdamas garsiu balsu
žydiškai sakė: Klausykite didžio
karaliaus asyrijiečių karaliaus žo-
džių. ¹⁴ Karalius sako taip: Tegul
Ezekijas jusų nesuvedžioja, nes jis
negalės jusų išgelbėti. ¹⁵ Ir tegul
Ezekijas nepriduoda jums pasitikė-
jimo Viešpačiui, sakydamas: Vieš-
pats gelbėte išgelbės mus, šitas
miestas nebus atiduotas į asyrijie-
čių karaliaus rankas. ¹⁶ Neklausy-
kite Ezekijo; nes štai ką sako asyri-
jiečių karalius: Padarykite su ma-
nim taiką ir išeikite pas mane, val-
gykite kiekvienas iš savo vynuog-
yno, kiekvienas nuo savo fygų
medžio ir gerkite kiekvienas van-
dens iš savo šulinio, ¹⁷ kolei aš atei-
siu ir jus paimsiu į žemę, kuri toki
pat kaip jusų žemė, į javų ir vyno
šalį, į duonos ir vynuogynų šalį.
¹⁸ Nesiduokite klaidinti savęs Eze-
kijui sakančiam: Viešpats mus iš-
liuosuos. Argi tautų dievai išliuo-
savo kiekvienas savo šalį iš asyri-
jiečių karaliaus rankos? ¹⁹ Kame
Emato ir Arpado dievas? kame
Separvaimo dievas? argi jie iš-
liuosavo Samariją iš mano rankos?
²⁰ Kurs yra visų šitų kraštų dievų
tarpe, kurs butu išgelbėjęs savo
šalį iš mano rankos, kad Viešpats
išgelbėtų Jeruzalę iš mano rankos?

Ebr. *'aramith*, aramaiškai. — (12) *Argi mano...* Rabsakas pradeda kalbėti su paniekinimu apie Ezekiją ir jo pasiuntinius, kad juo labiausiai nugalėdintu Jeruzalės gynėjus ir sukeltų juose nepasitenkinimo savo karaliaus užsispyrimu.

— (17) *Kolei aš ateisiu*: pabaigęs karą prieš Aigypą. — (18) *Argi tautų dievai*. Tautos nugalėjimas, asyrijiečių nuomone, yra podraug nugalėjimas jos tautinio dievo, kurs taip parodas savo silpnumą. Tokiuo tautiniu dievu, lygiu

mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea? ²¹ Et siluerunt, et non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei. ²² Et ingressus est Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna scriba, et Joahe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, et nunciaverunt ei verba Rabsacis.

Caput XXXVII. ¹ Et factum est, cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, et obvolutus est sacco, et intravit in domum Domini. ² Et misit Eliacim, qui erat super domum, et Sobnam scribam, et seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium Amos prophetam, ³ et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, et correptionis, et blasphemiae dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, et virtus non est pariendi. ⁴ Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, et exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ reperta sunt. ⁵ Et venerunt servi regis Ezechiae ad Isaiam,

⁶ et dixit ad eos Isaias: Hæc dicitis domino vestro: Hæc dicit

²¹ Anie gi tylėjo ir neatsakė jam nei žodžio. Nes karalius buvo davęs įsakymą, tardamas: Neatsakykite jam. ²² Karaliaus namų viršininkas Elkijo sunus Eliakimas, raštininkas Sobna ir metraščių vedėjas Asafo sunus Joahė įėjo pas Ezekiją perplėštais rubais ir jam apskelbė Rabsako žodžius.

37. perskyrimas. ¹ Atsitiko, kad tai išgirdęs karalius Ezekijas perplėšė savo drabužius, apsisiautė maišu ir įėjo į Viešpaties namus. ² Jis siuntė Eliakimą, kurs buvo jo namų viršininkas, raštininką Sobną ir vyresnius iš kunigų tarpo, apsiautusių maišais, pas pranašą Amoso sunų Izaiją, ³ ir tie jam tarė: Štai ką sako Ezekijas: Šita diena tai sielvarto, sudraudimo ir piktžodžiavimo diena, nes vaikai turi jau-jau užgimti, bet nėra jėgos pagimdyti. ⁴ Kadgi Viešpats, tavo Dievas, išgirstu žodžius Rabsako, kurį jo valdovas, asyrijiečių karalius, buvo atsiuntęs piktžodžiuoti gyvajam Dievui ir niekinti žodžiais kuriuos girdėjo Viešpats, tavo Dievas. Taigi, pakelk savo maldą už liekanas, kurios dar tebėra. ⁵ Taip karaliaus Ezekijo tarnai atėjo pas Izaiją.

⁶ Izaijas jiems tarė: Štai ką jūs sakysite savo valdovui: Viešpats

pagonių dievaiciams, laiko Rabsakas Izraėlio Viešpatį. — (21) *Anie*: buvusieji ant sienų miesto gynėjai. — (22) *Perplėštais rubais*. Tai buvo skausmo ir nuliudimo ženklas dėl Rabsako piktžodžiavimo Viešpačiui, jo reikalavimų ir pasityčiojimų.

(37, 1) *Įėjo į Viešpaties namus*. Plg. 4 Kar. 19, 1... Dievas buvo pažadėjęs išgelbėjimą. Karalius dabar nuolankiai meldžia tos pažadėtos pagalbos. Jo malda nėra bereikalinga, taippat kaip N. T. pažadėjimas Bažnyčiai nugalėjimo

nepalikuosuja jos nuo maldos, kad tas nugalėjimas būtų suteiktas. Dievas reikalauja, kad žmogus rengtusi priimti pažadėtą malonę ir pats iš savo pusės eitu pasitikti Viešpaties. — (2) *Pas pranašą*: kurs buvo išanksto apskelbęs tą nelaimę. Ji buvo atėjusi; podraug pasirodė visas žmonių silpnumas gintis nuo jos. — (4) *Tavo Dievas*: kurio vardu tu kalbėjai. — *Išgirstu*: kaip teisėjas ir keršintojas.

(7) *Dvasios*. Viešpats žada paveikti į vidujinį karaliaus nusistatymą, įkvėpti

Dominus: Ne timeas a facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me. ⁷ Ecce ego dabo ei spiritum, et audiet nuncium, et revertetur ad terram suam, et corruere eum faciam gladio in terra sua.

⁸ Reversus est autem Rabsaces, et invenit regem Assyriorum præliantem adversus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis, ⁹ et audivit de de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuncios ad Ezechiam, dicens: ¹⁰ Hæc dicetis Ezechiae regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum. ¹¹ Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt, et tu poteris liberari? ¹² Numquid eruerunt eos dii Gentium, quos subverterunt patres mei Gozam, et Haram, et Reseph, et filios Eden, qui erant in Thalassar? ¹³ Ubi est rex Emath, et rex Arphad, et rex urbis Sepharvaim, Ana, et Ava?

¹⁴ Et tulit Ezechias libros de manu nunciorum, et legit eos, et ascendit in domum Domini, et expandit eos Ezechias coram Domino. ¹⁵ Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens: ¹⁶ Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cælum et terram. ¹⁷ In-

sako taip: Nebijok žodžių, kuriuos girdėjai, kuriais man piktžodžiavo asyrijiečių karaliaus tarnai. ⁷ Štai aš duosiu jam dvasios; jis gaus žinią ir sugrįš į savo šalį: aš padarysiu, kad jis žus nuo kalavijo savo šalyje.

⁸ Rabsakas gi sugrįžo ir rado asyrijiečių karalių kovojantį prieš Lobną, nes jis buvo girdėjęs jį atsitraukus nuo Lachio. ⁹ Jis išgirdo apie Aitiopijos karalių Taraką, sakant: Jis išejo kovoti prieš tave. Tai išgirdęs jis siuntė pasiuntinius pas Ezekiją ir kalbėjo: ¹⁰ Jūs sakysite Judo karaliui Ezekijui taip: Nesiduok suvedžioti savęs savo Dievui, kuriuo tu pasitiki ir kurs sako: Jeruzalė nebus paduota į asyrijiečių karaliaus rankas. ¹¹ Štai tu girdėjai visa, ką yra padarę asyrijiečių karaliai visiems kraštams, kuriuos jie sunaikino; ir tu argi galėsi išsigelbėti? ¹² Argi tautų dievai išgelbėjo tuos, kuriuos sunaikino mano tėvai, Gozamą, Haramą, Resefą ir Edeno vaikus, buvusius Talasare? ¹³ Kame Emato karalius, Arpado karalius ir Separvaimo miesto karalius, Anos ir Avos?

¹⁴ Ezekijas ėmė raštą iš pasiuntinių rankos, perskaitė jį, užėjo į Viešpaties namus ir ištiesė jį ties Viešpačiu. ¹⁵ Ezekijas meldėsi Viešpačiui, sakydamas: ¹⁶ Kareivijų Viešpatie, Izraelio Dieve, kurs sėdi ant kerubų, tu vienas visų žemės karalysčių Dievas; tu padarei dangų ir žemę. ¹⁷ Palenkk, Viešpatie, savo ausį ir klausyk; atverk. Viešpatie,

jam kitokių minčių. — *Gaus žinią*: apie jo kariuomenės žuvimą (36 e.).

(9) *Taraką*: iš Aitiopų dinastijos. Tuo laiku Tarakas dar nebuvo įgijęs

pilno viešpatavimo visame Aigypte. — (12) *Gozamą*... šiaurvakarėje Mėzopotamijoje. — (13) *Anos, Avos*: vietų vardai prie Persų įlankos.

elina Domine aurem tuam, et audi: aperi Domine oculos tuos, et vide, et audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viventem. ¹⁸ Vere enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, et regiones earum. ¹⁹ Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum et lapis: et comminuerunt eos. ²⁰ Et nunc Domine Deus noster salva nos de manu ejus: et cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus.

²¹ Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum: ²² hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, et subsannavit te virgo filia Sion: post te caput movit filia Jerusalem. ²³ Cui exprobrasti, et quem blasphemasti, et super quem exaltasti vocem, et levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel. ²⁴ In manu servorum tuorum exprobrasti Domino: et dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, juga Libani: et succidam excelsa cedrorum ejus, et electas abietes illius, et introibo altitudinem summitatis ejus, saltum Carmeli ejus. ²⁵ Ego fodi, et bibi aquam, et exiccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum. ²⁶ Numquid non audisti,

savo akis ir matyk; išgirsk visus Senakeribo žodžius, kuriuos jis siuntė piktžodžiuoti gyvajam Dievui. ¹⁸ Nes tikrai, Viešpatie, asyrijiečių karaliai sunaikino jų žemes ir jų kraštus ¹⁹ ir jų dievus sudegino; nes tai nebuvo dievai, bet žmonių rankų padarai, medis ir akmuo, kuriuos jie sunaikinio. ²⁰ Dabar gi, Viešpatie, mūsų Dieve, gelbėk mus iš jo rankos, ir tegul žemės karalystės žino, kad tu vienas Viešpats.

²¹ Tuomet Amoso sunus Izaijas siuntė pas Ezekiją ir sakydino: Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas: Ko mane meldei prieš asyrijiečių karalių Senakeribą, ²² tai toks yra žodis, kurį Viešpats ištare apie jį: Niekina tave ir tyčiojasi iš tavęs mergaitė, Siono duktė, krato paskui tave galvą Jeruzalės duktė. ²³ Ką tu niekinai ir kam piktžodžiavai, prieš ką tu pakėlei balsą ir pakėlei augštyn savo akis? Prieš Izraelio Šventąjį. ²⁴ Per savo tarnus tu niekinai Viešpatį ir sakei: Su mano kariškų vežimų daugybe aš pakilau į kalnų augštybę, į Libano viršunę; aš nukirsiu augščiausius jo kėdrus ir rinktines jo egles, ir pasieksiu jo viršunės augštumą, jo Karmelio girią. ²⁵ Aš kasčiau ir gėriau vandens ir išdžiovinau savo kojos padu visus pylinų laikomus upelius. ²⁶ Argi tu negirdėjai, ką aš esu padaręs kitados? Nuo senųjų dienų aš tai pri-

(22) Niekina... Jeruzalė, Dievo gelbimas miestas, gali su paniekinimu ir pasityčiojimu žiūrėti į visą asyrijiečių karaliaus galybę. — (24) Per savo tarnus: Rabsaką ir kitus. Žygis prieš Palestiną aprašomas Libano kalno užpuolimo vaizdu. — (25) Aš kasčiau... Asyrijos karalius gyrėsi visur radęs sau

ir savo kariuomenei gana vandens, net tyruose jis jo išsikasdavęs iš žemės, iš Aigypso gi jis vandenį atimsias, suardydamas jo kanalus ir tvenkinius. — (26) Argi tu negirdėjai... Dievo nutarimai apie Asyrijos karalių, kad jis turėjo būti rykštė nuplakti, buvo padaryti labai senai, apskelbti ir dabar vykunami.

quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi illud: et nunc adduxi: et factum est in eradicationem collium compugnantium, et civitatum munitarum. ²⁷ Habitatores earum breviata manu contremuerunt, et confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, et gramen pascuæ, et herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret. ²⁸ Habitationem tuam, et egressum tuum, et introitum tuum cognovi, et insaniam tuam contra me. ²⁹ Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, et frenum in labiis tuis, et reducam te in viam, per quam venisti. ³⁰ Tibi autem hoc erit signum: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, et in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminare, et metite, et plantate vineas, et comedite fructum earum. ³¹ Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Juda, et quod reliquum est, radicem deorsum, et faciet fructum sursum: ³² quia de Jerusalem exhibunt reliquiæ, et salvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud. ³³ Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, et non jacet ibi sagittam, et non occupabit eam clypeus, et non mittet in circuitu ejus aggerem. ³⁴ In via, qua venit, per eam revertetur, et civitatem hanc non ingreditur, dicit Dominus: ³⁵ et protegam civitatem istam, ut salvem eam propter me, et propter David servum meum.

rengiau ir dabar atvedžiau, ir tai įvyko sugriauti kovojantiems tarp savęs kauburiams ir sustiprintiems miestams. ²⁷ Jų gyventojai silpnomis rankomis sudrebėjo ir buvo sugėdinti, pasidarė kaip lauko šienas, kaip ganyklos žolė ir stogų augalai, kurie džiusta anksčiau nei kaip pribresta. ²⁸ Aš žinau tavo buveinę, tavo išėjimą ir tavo įėjimą, ir tavo dukimą prieš mane. ²⁹ Kuomet tu siutai prieš mane, tavo puikybės pakilo į mano ausis. Taigi, aš įversiu grindį į tavo nosį ir brizgilą į tavo lūpas ir sugrąžinsiu tave į kelią, kuriuo atėjai. ³⁰ Tau gi toks bus ženklas: Valgyk šiais metais, kas auga savaimė. kitais metais maitinkis medžių vaisiais, trečiais gi metais sekite ir pjaukite. veiskite vynuogynus ir valgykite jų vaisius. ³¹ Tai kas bus išgelbėta iš Judo namų ir kas bus likę, leis šaknis į apačią ir neš vaisių viršuje: ³² nes iš Jeruzalės išeis liekanos ir išgelbėjimas iš Siono kalno; kareivijų Viešpaties uolumas tai padarys. ³³ Todėl štai ką sako Viešpats apie asyrijiečių karalių: Jis neįeis į šitą miestą ir nepaleis į jį vilyčios, skydas jo neužims, ir jis nesupils aplink jį pylimo. ³⁴ Kurio keliu jis atėjo, tuo sugrįš ir į šitą miestą neįeis, sako Viešpats. ³⁵ Aš apginsiu šitą miestą ir išgelbėsiu jį dėl savęs ir dėl mano tarno Davido.

Jis davė jam įiegų ir todėl dalykai įvyko taip, kaip jie dabar yra. — (29) *Tavo puikybė...* Asyrijos karalius, budamas tik rykštė svetimoje rankoje, išdriso

pakelti maištą prieš tą jį valdancią ranką. Todėl kaip Viešpats leido jam nužeminti kitas tautas, taip dabar nužemins jį patį. — (30) *Tau*: karaliui Eze-

³⁶ Egressus est autem Angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt mane, et ecce omnes, cadavera mortuorum. ³⁷ Et egressus est, et abiit, et reversus est Sennacherib rex Assyriorum et habitavit in Ninive. ³⁸ Et factum est, cum adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech, et Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio: fugeruntque in Terram Ararat, et regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

³⁶ Taigi, Viešpaties angelas išėjo ir užmušė asyrijiečių stovyklose šimtą aštuonias dešimtis penkis tukstančius. Atsikėlus rytą, štai visi jie buvo mirusiųjų lavonai. ³⁷ Tuomet asyrijiečių karalius Sennacheribas išėjo, nuėjo sau, sugrįžo ir gyveno Ninivoje. ³⁸ Atsitiko, kad, kuomet jis garbino savo dievą Nesroko šventykloje, jo sunudu Adramelekas ir Sarasaras užmušė jį kalaviju ir išbėgo į Ararato šalį. Jo gi vietoje ėmė karaliauti jo sunus Asarhaddonas.

b) Ezekijo liga, Merodako Baladano pasiuntinystė.

Caput XXXVIII. ¹ In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem: et introivit ad eum Isaias filius Amos propheta, et dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives. ² Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem, et oravit ad Dominum, ³ et dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno. ⁴ Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens: ⁵ Vade, et dic Ezechia: Hæc dicit Domi-

38. perskyrimas. ¹ Anuo metu karalius Ezekijas susirgo mirtinai. Pas jį atėjo pranašas Amoso sunus Izaijas ir jam tarė: Štai ką Viešpats sako: Sutvarkyk savo namus, nes tu mirsi ir neliksi gyvas. ² Ezekijas gi nugrįžo savo veidą į sieną ir meldėsi Viešpačiui, ³ sakydamas: Aš maldauju, Viešpatie, atsimink, kaip vaikščiojau tavo akyvaizdoje tiesoje ir tobula širdimi, ir dariau, kas gera tavo akyse. Ir Ezekijas verkė labai gaudžiai. ⁴ Tuomet buvo suteiktas Viešpaties žodis Izaijui ir pasakyta: ⁵ Eik ir kalbėk Ezekijui: Štai ką sako Viešpats, tavo tėvo Dovidio Dievas: Aš

kijui. — Dėl karo aplinkybių nebuvo galima visur apsėti laukų. Bet užpuolikai taip bus visi išvaryti, kad vėl bus galima ramiausiai įgyventi apleistas dirvas.

(36) *Angelas...* Plg. Iš. 12, 33; 2 Kar. 24, 15. 16; 4 Kar. 19, 35; Tob. 1, 21; Ekl. 48, 24; 1 Mak. 7, 41; 2 Mak. 8, 19. — (38) *Atsitiko...* ilgam laikui praslinkus po nepasisekimo Palestinoje.

38, 1—39, 8. Susirgusiam karaliui Ezekijui Izaijas skelbia mirtį ir stebuk-

lingą pagijimą (38, 1—8). Ezekijas giesmės žodžiais išreiškia savo jausmus dėl to mirties pavojaus (9—20). Karaliaus pagijimas ir to pagijimo ženklas (21. 22). Pasiuntinių atvykimas pas Ezekiją iš Babylono ir to apsilankymo pasekmės (39, 1—8).

(38, 1) *Anuo metu.* Plg. 36, 1; 4 Kar. 20, 1... Paminėtas šitoje vietoje susirgimas įvyko tikriausiai 14. Ezekijo karaliavimo metais, žymiai anksčiau už asyrijiečių užpuolimą. Teksto dalis čionai matomai pakeistos vietomis. —

nus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, et vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos: ⁶et de manu regis Assyriorum eruam te, et civitatem istam, et protegam eam. ⁷Hoc autem tibi erit signum a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est: ⁸Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

⁹Scriptura Ezechiae regis Juda cum egrotasset, et convaluisse de infirmitate sua.

¹⁰Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quasi residuum annorum meorum.

¹¹dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultra, et habitatorem quietis.

¹²Generatio mea ablata est; et convoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum:

girdėjau tavo malda ir mačiau tavo ašaras; štai aš pridėsiu prie tavo dienų dar penkioliką metų, ⁶išgelbėsiu iš asyrijiečių karaliaus rankų tave ir šitą miestą ir jį ginsiu. ⁷Toks gi bus tau Viešpaties ženklas, kad Viešpats įvykdys tą žodį, kurį pasakė: ⁸Štai aš pastumsiu atgal šešėlį dešimčia laipsnių, per kuriuos jis nusileido ant Akazo laikrodžio saulėje. Ir saulė sugrižo atgal dešimčia laipsnių laipsniais, kuriais ji buvo nusileidusi.

⁹Judo karaliaus Ezekijo raštas, kuomet jis buvo susirgęs ir pagijęs iš savo ligos.

¹⁰Aš tariau: Savo dienų pusėje aš eisiu į mirusiųjų buveinės vartus.

Aš pasigendau savo likusiųjų metų.

¹¹Aš tariau: Nebematysiu Viešpaties Dievo gyvųjų šalyje, nebeišvysiu daugiaus žmonių ir ramybės gyventojų.

¹²Mano gyvenimo laikas atimtas ir suvyniotas nuo manęs lyg piemenų padangtė;

(6) *Išgelbėsiu...* Iš šitų žodžių aišku, kad Ezekijo liga ir įvykiai papasakoti 38 ir 39 persk. buvo pirm Senakeribo užpuolimo.

(9) *Raštas...* Graži Ezekijo giesmė susideda iš dviejų dalių, kurių pirmoje jis aprašo skaudžius savo jausmus, kurių buvo jame sukėlusį jo ligą (10—14); antroje išreiškiama Viešpačiui gyvas dėkingumas ir džiaugsmas dėl pagijimo.

(10) *Savo dienų pusėje.* Karaliui tuomet buvo apie 39 metus, todėl rodėsi iš jo esąs atimtas Dievo palaiminimas, iš kurio galėjo tikėtis dar ilgo amžiaus. Ebr. t. rasi: mano dienų atilsyje (pilname subrendime). — *Vartus.* Plg. Jobo 38, 17; Ps. 9, 14; 106, 18; Mato 16, 18. — *Aš pasigendau...* Ebr. t.: esu nubaustas savo likusiais metais, t. y. esu nubaustas atėmimu amžiaus dalies. — (11) *Gyvųjų*

šalyje: čia žemėje. Žemės gyvenimas palyginama su mirusiųjų karalystės gyvenimu. Gyvas budamas karalius matė dvasiniu būdu Dievą šventykloje ir gaudavo iš jo malonių, kurių nebegauna mirusieji. Plg. žem. 18. 19. e. Ps. 87, 11. — *Ir ramybės gyventojų.* Ebr. t.: atilsio gyventojų tarpe (kape). — *Piemenų padangtė.* Karaliaus gyvenimas žada taip greitai pasibaigti, kaip greitai suvynioja savo padangtę piemenis, eidami paskui bandą iš vienos vietos į kitą. — (12) *Atkirstas...* Ebr. t. rasi: aš suvyniojau savo gyvenimą kaip audėjas. — Kiek audėjas išaudžia audėklo, tiek suvynioja, kad jam nekludytu toliaus austi. Dievas nukerta tą jo gyvenimo audėklą dar nebaigta. Plg. Jobo 4, 21; 7, 6 ir k. — *Nuo ryto...* Liga taip sunki, kad ligonis

Præcisa est velut a texente,
vita mea:
dum adhuc ordire, succidit me:
de mane usque ad vesperam
finies me.

¹³ Sperabam usque ad mane, quasi
leo sic contrivit omnia ossa
mea:

De mane usque ad vesperam
finies me:

¹⁴ sicut pullus hirundinis sic elamabo,
meditabor ut columba:

Attenuati sunt oculi mei, sus-
picientes in excelsum:
Domine vim patior, responde
pro me.

¹⁵ Quid dicam, aut quid respon-
debit mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos
meos in amaritudine animæ
meæ.

¹⁶ Domine si sic vivitur et in
talibus vita spiritus mei,
corripies me, et vivificabis me.

¹⁷ Ecce in pace amaritudo mea
amarissima:

Tu autem eruisti animam me-
am ut non periret,
proje isti post tergum tuum om-
nia peccata mea.

mano gyvenimas atkirstas lyg
audėjo;

jis atkerta mane, kuomet aš dar
tebeaudžiu.

Nuo ryto iki vakarui tu darai
man galą.

¹³ Aš turėjau vilties iki ryto, bet
kaip liutas jis sutrupina
mano kaulus;

nuo ryto iki vakarui tu darai
man galą.

¹⁴ Aš šaukiu kaip jauna kregždė,
burkuoju kaip karvelis.

Mano akys susilpnėjo bežiurė-
damos į augštybes.

Viešpatie, aš kenčiu prievartą,
užstok mane.

¹⁵ Ką aš sakysiu, arba ką jis man
atsakys,

juk jis pats tai padarė?

Aš apmąstysiu tau visus savo
metus

savo sielos kartume.

¹⁶ Viešpatie, jei taip gyvenama
ir tame yra mano dvasios gyveni-
mas,

tu plaksi mane ir tu mane atgai-
vinsi.

¹⁷ Štai įvyko ramybėje man mano
karčiausias kartumas;

bet tu išgelbėjai mano sielą, kad
nepražutu,

numetėi į užpakalį visas mano
nuodėmes.

nebesitiki sulauksias vakaro. — (13) Aš turėjau... Ko bijojo, neivyko. Atėjo nak-
tis; naktį ligonis stengėsi sulaikyti savo
neramumą. — *Kaip liutas...* Plg. Jobo
10, 16. — (14) *Kaip...* Ebr. t.: kaip
kregždė, kaip gervė. — *Burkuoju.* Ebr.
t.: vaitoju. — *Susilpnėjo...* Ebr. t.:
žiūrėjo augštin alpdamos. — Jis pa-
vargo, bežiūrėdamas į dangų ir šauk-
damos į Dievą. — *Užstok mane.* Tik
Dievas gali stoti kaip padėjėjas tarp jo
ir jo ligos. Plg. Jobo 17, 3; Ps. 118,
122. — (15) *Ką aš...* Anot Vulg.: kam
dar aš prašau išgelbėti mane? Argi rei-
kia šauktis Dievo pagalbos prieš jį

patį? Juk jis siuntė ligą. Taigi, nieko
kito neliaka, kaip tik su širdies skausmu
mąstyti, kaip greitai praėjo gyvenimo
dienos. Ebr. t. čia prasideda antroji
giesmės dalis. Prasme ji žymiai skiriasi
nuo Vulgatos: Ką aš sakysiu? Jis man
kalbėjo (pažadėjo) ir jis suteikia (ką
buvo žadėjęs. Vz. 5. e.). Aš vaikščiosiu
tyliai per visus savo metus dėl mano
sielos kartumo, t. y. nelaimės pamok-
intas, karalius gyvens vien Dievui. —
(16) *Jei taip...* Vulg.: argi žmogaus
gyvenimas butinai turi būti pilnas kar-
tumo ir baimės? Aš priimu plakimą ir
meldžiu, kad, jam pasibaigus, suteik-

¹⁸ Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

¹⁹ Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

²⁰ Domine salvum me fac, et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

²¹ Et jussit Isaias ut tollerent massam de ficis, et cataplasma-
rent super vulnus, et sanaretur.
²² Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

Caput XXXIX. ¹ In tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, libros et munera ad Ezechiam: audierat enim quod ægrotasset, et convalesceret. ² Lætatus est autem super eis Ezechias, et ostendit eis cellam aromatum, et argenti, et auri, et odoramentorum, et unguenti optimi, et omnes apothecas supellectilis suæ, et universa quæ in-

¹⁸ Nes ne mirusiųjų buveinė gar-
sina tave
ir ne mirtis giria tave;
nelaukia tavo ištikimybės tie,
kurie žengia į duobę.

¹⁹ Kas gyvas, kas gyvas, tas gar-
sina tave, kaip ir aš šiandien;
tėvas duoda vaikams žinią apie
tavo ištikimybę.

²⁰ Viešpatie, gelbėk mane,
ir savo dėkojimo giesmės mes
giedosime
per visas mūsų gyvenimo dienas
Viešpaties namuose.

²¹ Izaijas liepė atnešti ryšelį fygu
ir apdėti jomis žaizdą, kad jis pa-
gytu. ²² Ezechijas gi tarė: Koks
bus ženklas, kad aš eisiu į Vieš-
paties namus?

39. perskyrimas. ¹ Anuo metu
Babylono karalius Baladano sunus
Merodakas Baladanas atsiuntė
raštų ir dovanų Ezeikiui, nes jis
buvo girdėjęs, kad tasai buvo su-
sirgęs ir pagijo. ² Ezechijas tuo
džiaugėsi ir parodė jiems sandėlių
smilkalų, sidabro, aukso, kvėpalų
ir geriausio tepalo, visus savo namų
rakandus ir visa, kas radosi jo iš-
duose. Nebuvo dalyko, kurio Eze-

tumei man atgaivinimą. Ebr. t.: tai
taip gyvenama (t. y. tais tavo pažadė-
jimais) ir iš viso to susideda mano dvasios
gyvenimas. Tu darai mane sveiką
ir tu gražini man gyvybę. — (17) *Ramybė*...
Vulg.: kuomet aš gyvenau laimingas,
sutiko mane ta visudidžiausi nelaimė.
Anot ebr. t.: Žiurint ramybės (laimės),
tai buvo man kartu, kartu (plg. Jobo. 5, 17).
Tu mėgai mano sielą (kad ją ištrauktumei)
iš sunaikinimo duobės (iš mirusiųjų vietos). —
Numetėi... Savo ligos priežastį Ezechijas
mato savo nuodėmėse. Dievas jas dovanuoja
ir jį išgelbėjo. Plg. 3 Kar. 14, 9; Ps. 49, 17;
Mik. 7, 19. — (18) *Nes ne*... Vz. Ps. 6, 6.
Ezechijas čia neginčija sielos nemarumo,
bet jis žino, kad mirusiųjų buveinės gy-
venimas netobulas, nepilnas, ir kad ten
santikiai su Dievu nebe tokie, kaip

žemėje. Vieną sykį žmogus yra peržen-
gęs mirties slenkstį, jis yra pasiekęs
savo tikslą. Pilnas nuopelnų ir platinas
Dievo garbę darbas tarp žmonių jam
baigiasi. Jam atėjo naktis, kurioje nie-
kas nebegali veikti. — (20) *Viešpatie*...
Ebr. t.: Viešpats išgelbėjo mane. Mes
skambinsime mūsų muzikos prietaisų
stygomis. Taip Ezechijas baigia giesmę
savo ir savo tautos vardu žadėdamas
garbinti Dievą.

(21. 22) *Izaijas*. Šitiedvi eil. čia ne
savo vietoje. Jos turėtų būti tarp 6. ir
7. eil. Plg. 4 Kar. 20, 6—9.

(39, 1—8) *Babylono*... Vz. 4 Kar. 20,
12—19, kame tas pats dalykas papa-
sakotas tais pačiais žodžiais. Babylono
karaliaus pasiuntinių apsilankymas įvy-
ko taip pat pirm Senakeribo užpuolimo.
Tai aišku ir iš to, jog karaliaus išdinė

venta sunt in thesauris ejus. Non fuit verbum, quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua. ³Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, et dixit ei: Quid dixerunt viri isti, et unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. ⁴Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia, quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis. ⁵Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum. ⁶Ecce dies venient, et auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, et quæ thesaurizaverunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylone: non relinquetur quidquam, dicit Dominus. ⁷Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. ⁸Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax, et veritas in diebus meis.

kijas nebutu jiems parodēs savo namuose ir visoje savo valdžioje. ³Tuomet pranašas Izaijas atėjo pas karalių Ezekiją ir jam tarė: Ką tau sakė tie žmonės ir iš kur jie atėjo pas tave? Ezekijas atsakė: Jie atėjo pas mane iš tolimos šalies, iš Babylono. ⁴Jis tarė: Ką jie matė tavo namuose? Ezekijas atsakė: Jie matė visa, kas yra mano namuose; nebuvo dalyko mano turtuose, kurio aš nebučiau jiems parodęs. ⁵Izaijas tarė Ezekijui: Išgirsk kareivijų Viešpaties žodį: ⁶Štai ateis dienų, ir visa, kas yra tavo namuose ir ką sukrovė tavo tėvai iki šiai dienai, bus atimta į Babiloną; nieko neliks, sako Viešpats. ⁷Bet ir iš tavo sūnų, kurie išeis iš tavęs, kuriuos tu busi pagimdęs, jie ims, ir tie bus kamarponiai Babilono karaliaus rumuose. ⁸Ezekijas atsakė Izaijui: Viešpaties žodis, kurį jis kalbėjo, yra geras! ir pridūrė: Tegul bent buna ramybė ir ištikimybė mano dienose.

II. Paguodos knyga Izraeliui.

1. Izraelis bus išliuosotas iš Babylono vergijos.

a) Busimas Izraelio išgelbėjimas visai tikras.

Caput XL. ¹Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester. ²Loquimini ad cor

dar tebebuvo pilna; jis turėjo ją iš-
tutinti, atsipirkdamas dovanomis nors
trumpam laikui nuo Asyrijos karaliaus.

40, 1—31. Antroji Izaijo knygos pusė
susideda iš pranašysčių, kuriomis skel-
biama visų pirma Izraelio išliuosavimas
iš Babylono nelaisvės; tačiau su tuo iš-
liuosavimu dažnai jungiama daug di-
desnių palaiminimų: žadėtasis pasaulio
Atpirkėjo Mesijo atėjimas ir jo karalystė
iki jos garbingiausiam išsivystymui

40. perskyrimas. ¹Nusira-
minkite, nusiraminkite, mano tau-
ta, sako jusų Dievas. ²Kalbėkite

danguje. Pirmoje pranašystės skelbiama
Izraelio išliuosavimo tikrumas. Tas iš-
liuosavimas žadamas (1—11), nes Die-
vas yra gana galingas jam įvykinti (12
iki 17); palyginti su visagaliniu Dievu
stabilai visai tušti (18—26); taigi, Izrae-
liui reikia pasitikėti savo Dievu (27—31).

(40, 1) *Nusiraminkite.* Viešpats duoda
įsakymų raminti Izraelį, skelbiant jam
nelaimių galą. Ebr. t.: raminkite, ra-
minkite mano tautą. — Toks įsakymas
duodamas Izraelio pranašams. — (2) *Var-*

Jerusalem, et advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. ³ Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. ⁴ Omnis vallis exaltabitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas. ⁵ Et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est. ⁶ Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? Omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus quasi flos agri. ⁷ Exiccatur est fœnum, et cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Vere fœnum est populus: ⁸ exiccatur est fœnum, et cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum. ⁹ Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem: exalta, noli timere, Dic civitatibus

Jeruzalės širdžiai ir šaukkite jai, kad jos vargas pasibaigė, jos neteisybė atleista, kad ji ėmė dvigubai iš Viešpaties rankos už visas savo nuodėmės. ³ Tyruose šaukiančiojo balsas: Taisykite Viešpaties kelią, darykite tyrumoje mūsų Dievo takus tiesius. ⁴ Kiekvienas slėnis bus užpiltas, kiekvienas kalnas ir kauburys bus padarytas žemas; kas kreiva, bus tiesu ir kur nelygu, bus lygūs keliai. ⁵ Viešpaties garbė bus apreikšta, ir kiekvienas kunas matys ją draug, nes Viešpaties burna kalbėjo. ⁶ Kalbančio balsas: Šaukk. Aš tariau: Ką šauksiu? Kiekvienas kunas yra žolė, ir visa jo garbė kaip lauko gėlė. ⁷ Žolė sudžiūvo ir gėlė nukrito, nes Viešpaties kvapas papūtė ant jų. ⁸ Žolė sudžiūvo ir gėlė nukrito, mūsų gi Viešpaties žodis pasilieka per amžius. ⁹ Užžengk ant augšto kalno, tu, kurs skelbi gerą žinią Sionui, pakelk galingai savo balsą, tu, kurs skelbi gerą žinią Jeruzalai: pakelk, nebijok. Sakyk Judo miestams: Štai jusų

gas: kentėjimų metas. — *Ji ėmė dvigubai*: gavo gausiausių atlyginimą už kentėjimus, kurios Izraelis buvo užtraukęs ant savęs prasikaltimais. — (3) *Šaukiančiojo balsas*: slaptingas balsas, einas iš dangaus. Jis liepia taisyti kelius Viešpačiui, nes štai jis pats eina išliuosuoti savo tautos. Taip daroma aliuzija į rytų šalių paprotį įsakyti per tam tikrą skelbėją, taisyti kelius, kuomet jais turėjo keliauti šalies valdovas. Čia toks keliaujas valdovas yra Viešpats. Tas pakvietimas taisyti kelius visų evangelistų pritaikomas šv. Jono Krikštytojo tarnystei, todėl dvasinėje prasmėje juo skelbiama Jėzaus Kristaus atėjimas ir jo mokinimo pradžia. Vž. Mato 3, 3; Mork. 1, 3; Luko 3, 4; Jono 1, 23. — *Tyrumoje*: kuri yra tarp Kaldejės ir Palestinos; tuo keliu Viešpats turėjo vesti atgal savo tautą, Babylono nelaisvei pasibaigus. — (4) *Slėnis*... Visos kliūtys, kurios gali trukdyti kelionę, bus

prašalintos. Tos kliūtys yra emblėmos dorinių sunkenybių, kurios galėtų sutrukdyti Viešpaties ar Mesijo malones, užkirsti joms kelią į žmonių sielas. — (5) *Viešpaties garbė*... stebuklingu Izraelio išliuosavimu. — *Kiekvienas kunas*: visi žmonės be išimties. Visa žemė pažins didžius Dievo ir Kristaus padarytus stebuklus. — *Nes Viešpaties*... todėl dalykas visai tikras. — (6) *Kalbančio balsas*. Kitas slaptingas balsas liepia skelbti, kad, nors ir labai menkas ir liudnas yra tautos stovis, nors visa tauta yra tarsi greitai vystanti ir džiustanti žolė, tačiau Viešpaties pažadėjimas bus tikrai atitesetas, nes jo žodis pasilieka per amžius. — (9) *Užžengk*... Visi pranašai turi duoti žinią Sionui ir Jeruzalei draug su kitais miestais apie Viešpaties atėjimą teokratijos atitaisyty. Ebr. t. galima suprasti taip, kad Sionas ir Jeruzalė kviečiami skelbti tą žinią ir tai nuo augštų kalnų, kad ji būtų išgirsta kuoto-

Juda: Ecce Deus vester: ¹⁰ ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium ejus dominabitur: ecce merces ejus cum eo, et opus illius coram illo. ¹¹ Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, fœtas ipse portabit.

¹² Quis mensus est pugillo aquas, et cœlos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ, et libravit in pondere montes, et colles in statera? ¹³ Quis adjuvit spiritum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit, et ostendit illi? ¹⁴ Cum quo iniit consilium, et instruxit eum, et docuit eum semitam justitiæ, et erudivit eum scientiam, et viam prudentiæ ostendit illi? ¹⁵ Ecce Gentes quasi stilla situlæ, et quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi pulvis exiguus. ¹⁶ Et Libanus non sufficiet ad succendendum, et animalia ejus non sufficient ad holocaustum. ¹⁷ Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatæ sunt ei. ¹⁸ Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? ¹⁹ Numquid

Dievas. ¹⁰ Štai Viešpats Dievas ateina su jiega, ir jo petys viešpatauja; štai jo užmokesnis su juo ir jo darbas ties juo. ¹¹ Kaip piemuo jis ganyš savo bandą; jis surinks avinėlius į savo rankas, pakels į savo prieglobstį; eringasias jis pats neš.

¹² Kas seikėjo vandenį sauja ir kas matavo dangų sprindžių? Kas laikė žiupsnyje žemės didumą ir pasvėrė svarščiais kalnus ir kauburius svarstyklėse? ¹³ Kas padėjo Viešpaties dvasiai? arba kas buvo jo patarėjas ir jam parodė? ¹⁴ Su kuo jis tarėsi, kad tas jį pamokintų ir jam parodytu teisybės taką, išmokintų jį mokslo ir parodytu jam gudrumo kelią? ¹⁵ Štai tautos yra kaip kibire lašas ir kaip svarstyklių grudelis; štai salos kaip smulkios dulkės. ¹⁶ Libano neužtektu ugniai, ir jo gyvulių nebūtų gana deginamajai aukai. ¹⁷ Visos tautos jo akyvaizdoje lyg-kad visai jų nebūtų ir jam tiek vertos, kaip niekai ir tuštybė. ¹⁸ Su kuo tat jų palyginate Dievą? arba kokį padarysite jo paveikslą? ¹⁹ Argi amatninkas nenulieja liejamojo paveikslą? arba ar auksakalis neaptraukia jo auksu ir sidabrakalis

liausiai. — (10) *Jo petys*: Dievo visagalybės simbolis. — *Užmokesnis*: geriešiams. — *Jo darbas*: tikriausiai bausmės nusidėjėliams. — (11) *Kaip piemuo...* Viešpats bus geriausias savo tautos ganytojas, taip pat kaip Jėzus savo Bažnyčiai. Plg. Ez. 34, 23; 37, 24; Ps. 22, 1... 76, 21; Mato 17, 12, 13 ir k.

(12) *Kas seikėjo...* Dievo visagalybė pasirodo iš to, kas matoma juroje, danguje ir visame žemės skritulio didume. Jis visais tais dalykais tarsi žaidžia; tik jam vienam jie išrodo nedideli. — *Kas laikė...* Anot ebr. t.: kas surinko žemės dulkes į šališą (į efo, lygas 38, 85 litr., trečdalį), pasvėrė svarstykle kalnus ir svarstyklių lėkštėmis kauburius? —

Dievą visagalybės aprašymas čionai primena Jobo 38 ir 39 persk. — (13) *Kas...* Plg. Išm. 9, 13; Rom. 11, 34; 1 Kor. 2, 16. — (14) *Su kuo...* Dievas yra išmintingiausias; jam nereikėjo patarėjų. — (15) *Tautos...* Visi žmonės palyginti su Dievu mažiau tereikia kaip lašas kibire, kaip viena dulkėlė svarstyklėje. — (16) *Libano...* Didžiausiose Libano miškuose negana malkų, nei gyvulių, kad būtų galima padaryti auką tikrai verta Viešpaties. — (18) *Su kuo tat...* Stabmeldystė yra didžiausi paikybė, nes stabmeldystėje daroma sau paveikslas, kurs turi atstovauti Dievą. Plg. Rom. 1, 23. — (19) *Argi...* Geriau anot ebr. t.: juk tai kalvis, kurs nulieja stabą,

sculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit, illud, et laminis argenteis argentarius? ²⁰ Forte lignum, et imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuatur simulachrum, quod non moveatur. ²¹ Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annunciatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terræ? ²² Qui sedet super gyrum terræ, et habitatores ejus sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cælos, et expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. ²³ Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, judices terræ velut inane fecit: ²⁴ et quidem neque plantatus, neque satus, neque radicans in terra truncus eorum: repente flavit in eos, et aruerunt, et turbo quasi stipulam auferet eos. ²⁵ Et cui assimilastis me, et adæquastis, dicit sanctus? ²⁶ Levate in excelsum oculos vestros, et videte quis creavit hæc: qui educit in numero militiam eorum, et omnes ex nomine vocat: præs multitudine fortitudinis et roboris, virtutisque ejus, neque unum reliquum fuit.

sidabrinėmis skardomis? ²⁰ Jis išsirenka kieta ir nepuvų medį; išmintingas amatinkas jieško, kaip pastatytu stovyla, kad nejudėtų. ²¹ Argi jūs to nežinote? argi negirdėjote? argi tai nebuvo jums apskelbta nuo pat pradžios? argi jūs nesuprantate, kokie žemės pamatai? ²² Jis yra atsisisėdęs ant žemės skrities, o jos gyventojai lyg skėriai; jis ištiesia kaip nieką dangų ir ištempia jį kaip padangtę gyventi. ²³ Jis padaro paslapčių tyrinėtojams taip, lyg-kad jų nebūtu, žemės teisėjus nieku paverčia. ²⁴ Jų kamėnas nebuvo pasodintas, nei pasėtas ir neįleido šaknų į žemę. Umai jis papučia į juos, ir jie sudžiuvo, ir viesulas nuneša juos kaip šapą. ²⁵ Kam jūs prilyginote mane ir su kuo sulyginote? sako Šventasis. ²⁶ Pakelkite augštin savo akis ir matykite, kas tai sutvėrė? Jis, kurs išveda skaičiumi jų kariuomenę ir visus šaukia įvardžiui; dėlai jo stiprybės, jėgos ir galybės daugybės neivieno netruksta.

ir juk tai šaltkalvis, kurs apvelka jį auksu; jis nulieja jam sidabrinės grandines (kad jomis galėtu stipriai priištį jį). — Todėl ar ne didžiausi paikybės garbinti tokį dievaitį. — (20) *Jis išsirenka...* Ebr. t.: tas, kurs neturtingas aukai (kad galėtu nusiliedinti stabą iš naugės), renkasi nepuvų medį, jieško sau įpratusio amatninko padaryti stabui, kurs nekrutėtų. — (21) *Argi jūs...* Taip tai elgiasi žmonės, kurie turi sveiko proto ir išigyto mokslo? Protas rodo jiems iš regimų sutvėrimų Dievo buvimą ir kad pasaulio padarymas ne negyvo dievačio darbas. Izraelis be to nuo pat savo atsiradimo turi sau apskelbtą tiesą. — *Kokie žemės pamatai:* kaip jie atsirado

ir kas juos padėjo. — (22) *Jis yra atsisisėdęs...* Tik Dievas begalo kilnus, galingas ir išmintingas. Visa žemė tik jo sosto pakojis. — (23) *Paslapčių tyrinėtojams.* Ebr. t.: kunigaikščiams. — (24) *Jų kamėnas...* Kunigaikščiai ir didžiunai Dievo akyvaizdoje taip mažas dalykas, lyg- kad jų visai nebūtu, sunaikinami taip, lyg-kad niekuomet nebūtu buvę pasodinti ar pasėti. — (25) *Kam...* Ebr. t.: su kokiuo dalyku jūs lyginate mane, kad aš bučiau į jį panašus? Plg. 18. e. — *Šventasis:* Viešpats, kurs gelbės tautą. — (26) *Kariuomenę:* dangų su nesuskaitomomis žvaigždėmis. Dievas jas visas šaukia vardais ir jos visos klauso.

²⁷ Quare dicis Jacob, et loqueris Israel: Abscondita est via mea a Domino, et a Deo meo iudicium meum transivit? ²⁸ Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus, Dominus, qui creavit terminos terræ: non deficient, neque laborabit, nec est investigatio sapientię ejus. ²⁹ Qui dat lasso virtutem: et his, qui non sunt, fortitudinem et robur multiplicat. ³⁰ Deficient pueri, et laborabunt, et juvenes in infirmitate cadent. ³¹ Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current et non laborabunt, ambulabunt et non deficient.

²⁷ Kam sakai, tu Jokube, ir tu Izraeli, kalbi: Mano kelias paslėptas nuo Viešpaties ir mano teisė praėjo pro mano Dievą? ²⁸ Argi tu tai nežinai, arba ar tu negirdėjai? Viešpats amžinasai Dievas, kurs sutvėrė žemės pakraščius; jis nepailsta ir nepavargsta, ir jo išmintis neištirinama. ²⁹ Jis duoda pailsusiam įjegos ir tiems, kurių nėra, padaugina stiprybę ir įiegą. ³⁰ Vaikai pailsta ir nuvargsta ir jaunikaičiai krinta susilpnėję; ³¹ kurie gi pasitiki Viešpačiu, atnaujina savo įiegą, pakelia sparnus lyg areliai, bėga ir nepavargsta, vaikščioja ir nepailsta.

b) Izraelio išgelbėjime apsireiškė Dievo galybė ir išmintis.

Caput XLI. ¹ Taceant ad me insulæ, et Gentes mutent fortitudinem: accedant, et tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. ² Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum ut sequeretur se? dabit in conspectu ejus Gentes, et reges obtinebit: dabit quasi pulverem gladio ejus,

41. perskyrimas. ¹ Tegul tyli man salos ir tegul tautos atnaujina savo įjegas, tegul prisiartina ir tuomet kalba; eikime draug į teismą. ² Kas pažadino iš rytų teisųjį, pašaukė jį savęs sektų? Jis atiduoda jo akyvaizdoje tautas ir paverčia karalius, paduoda juos kaip dulkes jo kalavijui, kaip vėjo

(27) *Kam sakai...* Daroma priekaištas tiems iš tautos, kurie bausmių prislėgti abejojo, ar bus kuomet nors išliuosuoti, ir dejavo, kad Viešpats juos apleidęs. — *Mano kelias:* mūsų kentėjimai. — *Mano teisė praėjo:* Dievas net nepatėmijęs, kas jiems rodėsi esanti jų teisė. — (28) *Argi tu...* Viešpats amžinas, pasaulio Sutvėrtojiui netruksta įiegų ir jam nenusibodo jo veikimas, jo išminties sumanymai ne žmonių mastu matuojami. Jei Izraelis dar tebevargsta, dar neišgelbėtas, tai ir tas dalykas yra jo begalinės išminties apimtas. — (29) *Jis duoda...* Dievas yra vienatinis įjegos šaltinis, todėl tik jis tegali nusimenančiai tautai ikvėpti drąsos ir ją sustiprinti. — *Tiems, kurių nėra.* Ebr. t.: tiems, kurie neturi įiegų. — (30) *Vaikai...* Nuovargis pa-

siekia net stiprius jaunikaičius; bet pasitikėjimas Dievu suteikia nuolatinio stiprumo.

41, 1—29. Viešpats yra Dievas, nes tik jis vienas gali pažadinti baisų karžygį, prieš kurį drebės pasaulis (1—7), tuotarpu gi Izraelis susilauks išliuosavimo (8—20). Tuo busimų dalykų apskelbimu Viešpats pasirodė be palyginimo didesnis už stabus (21—29).

(41, 1) *Tegul tyli...* Ebr. t.: tylėkite, salos, t. y. Tarpžemės juros pakraščiai ir jos salų gyventojai pagonis. Dievas kviečia visas tautas pradėti su juo bylą ir, jei turi drąsos, ginti savo dievačių reikalus. — (2) *Teisųjį:* Dievo teisybės vykintoją. Viešpats yra vienas tikras Dievas, nes tik jis vadovauja didžiau-

sicut stipulam vento raptam arcui ejus. ³ Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit. ⁴ Quis hæc operatus est, et fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, primus et novissimus ego sum. ⁵ Viderunt insulæ, et timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, et accesserunt. ⁶ Unusquisque proximo suo auxiliabitur, et fratri suo dicet: Confortare. ⁷ Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: et confortavit eum clavis, ut non moveretur.

⁸ Et tu Israel serve meus, Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei: ⁹ In quo apprehendi te ab extremis terræ, et a longinquis ejus vocavi te, et dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te, et non abjeci te. ¹⁰ Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortavi te, et auxiliatus sum tibi, et suscepit te dextera justi mei. ¹¹ Ecce confundentur et erubescunt omnes, qui pugnant adversum te: erunt quasi non sint, et peribunt viri,

pagautą šapą jo kilpiniui. ³ Jis vejasi juos, praeina ramybėje ir ant jo kojų nesimato kelio ilgumo. ⁴ Kas tai nuveikė ir padarė, šaukdamas gimines nuo pat pradžios? Aš Viešpats, aš pirmasis ir paskutinis. ⁵ Salos matė ir bijojo, žemės pakraščiai nusigando, prisiartino ir priėjo. ⁶ Kiekvienas padėda savo artimui ir savo broliui sako: Buk drąsus! ⁷ Variakalis mušdamas plaktuku, drąsina tą, kurs tuo pačiu metu kala, sakydamas: Tai gerai tinka nuliejimui! ir prikala jį vinimis, kad nejudėtų.

⁸ Tu gi, Izraeli, mano tarne, Jokube, kurį išrinkau, ainija mano prietelio Abraomo, ⁹ kuriame aš pagavau tave nuo žemės pakraščių. pašaukiau tave iš jos tolybės ir tau tariau: Tu mano tarnas, aš tave išsyrinkau ir neatmečiau tavęs. ¹⁰ Nebijok, nes aš esu su tavim; nenukrypk, nes aš tavo Dievas; aš sustiprinau tave, tau padėjau, ir mano teisiojo ranka palaikė tave. ¹¹ Štai bus sugėdinti ir raus iš gėdos visi, kurie kovoja prieš tave: jie bus lyg-kad nebutu buvę ir

siems žmonių istorijos įvykiams. Jis siuntė savo teisybės vykintoją, kuriuo turėjo būti Kyras, suteikė jam nugalėjimą ir tai išanksto apskelbė. Plg. žem. 25. e.; 45, 1—6; 46, 11. — *Paduoda juos.*... Anot ebr. t. jis paverčia jų kalaviją dulkėmis ir jų kilpinį šapu, kurį neša vėjas. — (3) *Ant jo kojų...* nesimato jokių nuovargio žymių. — (4) *Kas...* Tikrasis nugalėjimų vykintojas yra pats Dievas, kurs nuo pat pasaulio pradžios darė, kad butu tautų ir kad jos eitu vienos po kitų. — *Aš, Viešpats...* Anot ebr. t. aš Viešpats pirmas ir su paskutiniaisia esu tas pats. Viešpats veda visus ir visuomet. Plg. žem. 44, 6; 48, 12; Apr. 1, 8, 17; 22, 13. — (5) *Salos...* Aprašoma ispudis, kokį darė Kyro nugalėjimai. — *Prisiartino...* darė sutartis, kaip galētu pasipriešinti, vieni kitus drąsino. —

(7) *Variakalis...* Tautos neužmiršta įieškoti pagalbos pas savo dievaičius, kurių skaičių skubinasi padauginti, uoliai dirbdami sau naujų stabų. Savo apakime jie nemato, kad nedaug pagalbos galima laukti iš stabo, kurs tik tuomet laikosi, jei gerai nulietas ir sukalatas. (8) *Tu gi...* Kuomet pagonių pasaulis dreba, ramybės žinia meilingiausiais žodžiais suteikiama Izraeliui. Duodami Izraeliui vardai yra Dievo meilės ženklas ir taip pat pagrindas, kodėl žydų tauta gali tikėtis išliuosavimo. — (9) *Nuo žemės pakraščių...* Daroma tikriausiai aliuzija į Abraomo, todėl ir jo ainijos, pašaukimą iš Kaldėjos. — (10) *Mano teisiojo:* Kyro, kurs turėjo išliuosuoti žydus ir laikyti juos savo globoje. Ebr. t.: aš palaikau tave savo teisybės dešine. — (11) *Kurie kovoja...* Visi tavo priešai.

qui contradicunt tibi. ¹² Quæres eos, et non invenies, viros rebelles tuos: erunt quasi non sint: et veluti consumptio homines bellantes, adversum te. ¹³ Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adjuvi te. ¹⁴ Noli timere vermis Jacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus: et redemptor tuus sanctus Israel. ¹⁵ Ego posui te quasi plastrum trituras novum, habens rostra serrantia: trituras montes, et comminues: et colles quasi pulverem pones. ¹⁶ Ventilabis eos, et ventus tollet, et turbo disperget eos: et tu exultabis in Domino, in sancto Israel lætaberis. ¹⁷ Egeni, et pauperes quærent aquas, et non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos. ¹⁸ Aperiam in supinis collibus flumina, et in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, et terram inviam in rivos aquarum. ¹⁹ Dabo in solitudinem cedrum, et spinam, et myrtum, et lignum olivæ: ponam in deserto abietem, ulmum, et buxum simul: ²⁰ Ut videant, et sciant, et recogitent,

pražus tie, kurie tau prieštarauja. ¹² Tu jų ieškos ir nerasi tą žmonių, kurie sukilsta prieš tave; bus kaip nebuvę ir kaip sunaikinimas tie žmonės, kurie kovoja prieš tave. ¹³ Nes aš esu Viešpats, tavo Dievas, kurs imu tave už rankos ir tau sakau: Nebijok, aš tau padedu. ¹⁴ Nebijok tu kirmelaite, Jokube, jūs mirusieji iš Izraelio; aš tau padedu, sako Viešpats, ir tavo Atpirkėjas yra Izraelio Šventasis. ¹⁵ Aš darau iš tavęs lyg naują kuliamaį vežimą, turintį aštrių dantų; tu sutrinsi kalnus ir sutrupinsi, ir paversi kauburius lyg dulkėmis. ¹⁶ Aš vėtysiu juos, vėjas nuneš ir viesulas išblaškys juos; tu džiaugiesi Viešpatyje ir linksminiesi Izraelio Šventajame. ¹⁷ Trokštantieji ir beturčiai ieškos vandens, ir jo nėra; jų liežuvis sudžiūvo iš troškulio. Aš Viešpats išklausiu juos, Izraelio Dievas, jų neapleisiu. ¹⁸ Aš atversiu kauburių įlenkimuose upių ir šaltinių laukų viduryje, paversiu tyrumą į vandens liunus ir nepereinamą šalį į vandens upelius. ¹⁹ Aš duosiu tyrumoje kedrų, akacijų, myrtų ir alyvmedžių, pasodinsiu tyruose draug eglių, vinkšnų ir skirpstų, ²⁰ kad visi kartu matytu, žinotu, apsvarstytu ir suprastu, jog tai padarė Viešpaties

— (13) *Imu tave...* kaip kad daro tėvas, motina. — (14) *Nebijok...* Žydai ne tik nežus, bet dar patis paverss priešus. — *Tu kirmelaite...* kurs savaime taip esi silpnas ir menkas, kaip kirmelaitė, kurią gali sumindžioti kiekviena koja, — lygus mirusiems. — *Atpirkėjas*. Ebr. *go'el*. Taip vadinosi artimiausis giminitis, kurs turėjo pareigą keršyti užmušėjui už nužudytojo mirtį. Plg. Jobo 19, 25. — (15) *Nauja...* Aš padariau iš tavęs kuliamasias vežėčias, aštrias, naujas, su dvejais pjovimais. — Izraelis bus taip galingas, kad pigiai nugalės didesnes ir mažesnes karalystes, karalius ir kunigaikščius. Tas nugalėjimas turėjo

visų pirma įvykti dvasinėje prasmeje. ypač išėjusios iš žydijos krikščionių Bažnyčios, kuri pavergė pagonių pasaulį ir laimėjo jį Dievui. Žodinėje prasmeje didžiausias karalysčių nugalėjimas, pasavinamas žydams, turėjo įvykti, kuomet pats Dievas sunaikino pagonių tautas, anksčiaus slėgusias Izraelį. — (17) *Trokštantieji...* Tokie buvo žydai nelaisvėje. — (18) *Aš atversiu...* Plg. aug. 30, 25; 35, 6. 7; 37, 7. — (19) *Aš duosiu...* Dievas sutvers žydams tarsi naują rojų. Žadantieji dalykai yra Dievo palaiminimų vaizdas, kurių visa pilnybė bus suteikta tik Mesijo karalystėje. — Medžių vardai, žiurint ebr. t., nevisai tikri.

et intelligent pariter quia manus Domini fecit hoc, et sanctus Israel creavit illud.

²¹ Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid forte habetis, dixit rex Jacob. ²² Accedant, et nuncient nobis quaecumque ventura sunt: priora quæ fuerunt nunciate: et ponemus cor nostrum, et sciemus novissima eorum, et quæ ventura sunt indicate nobis. ²³ Annunciate quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos, bene quoque aut male, si potestis, facite: et loquamur, et videamus simul. ²⁴ Ecce, vos estis ex nihilo, et opus vestrum ex eo, quod non est: abominatio est qui elegit vos. ²⁵ Suscitavi ab Aquilone, et veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, et adducet magistratus quasi lutum, et velut plastas conculcans humum. ²⁶ Quis annunciat ab exordio ut sciamus: et a principio ut dicamus: Justus es? non est neque annuncians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros. ²⁷ Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, et Jerusalem evangelistam dabo. ²⁸ Et

ranka ir tai pakūrė Izraelio Šventasis.

²¹ Eikite arčiaus savo bylos ginti, sako Viešpats; išdėstykite, jei kartais ką turite, sako Jokubo karaliūs. ²² Tegul jie prieina ir mums apskelbia, kas turi įvykti; sakykite senesnius dalykus, kas buvo; mes tẽmsime ir matysime, koks bus jų galas; ir kas turi įvykti, pasakykite mums. ²³ Apskelbkite, kas turi įvykti ateityje, ir mes žinosime, kad jūs dievai; darykite taippat gera ar pikta, jei galite, kad mes tai kalbėtumėm ir matytumėm. ²⁴ Štai jūs esate iš nieko ir jūsų darbas iš to, ko nėra; pasibjaurėjimas tas, kurs jus išsirinko. ²⁵ Aš pažadinau jį iš šiaurės, ir jis atėjo iš saulėtekio; jis šauksis į mano vardą ir elgsis su didžiūnais kaip su dumbliu ir kaip puodžius minko molį. ²⁶ Kas tai paskelbė nuo pat pradžios, kad žinotumėm, ir nuo prasidėjimo, kad sakytumėm: Ar tu teisus? Bet nėra neivieno, kurs paskelbtu, nei kas išanksto pasakytu, nei kas girdėtu jūsų žodžius. ²⁷ Pirmasis sako Sionui: Štai jie čia, ir Jeruzalei aš duodu geros

(21) *Eikite...* Viešpats išdėstė, ką jis yra apskelbęs ir ištikrųjų yra padaręs. Dabar jis kviečia pagonių dievačius ginti savo bylą ir parodyti, ką jie gali. Jų galios įrodymas galėtų būti busimų dalykų paskelbimas. — *Jei ką turite.* Ebr. t.: savo stiprius dalykus, t. y. savo įtikinančius įrodymus. — (22) *Mes tẽmsime...* Laisvai įvykstančių busimų atsitikimų išanksto paskelbimas nuosavas tik Dievui ir kam Dievas apreiškia savo valią. Taigi, pranašystė yra savaimė įtikinąs įrodymas, kad čia Dievas apreiškia ir todėl ji yra taippat Dievo siūsto pasiuntinio ženklas. — (23) *Darykite taippat...* Pastatytas reikalavimas pranašauti apie busimus dalykus gal stabams perdidelis, todėl toliaus jie ne be pasityčiojimo kviečiami savo gyvybės įrodymui padaryti bet ką gera, duoti

gyvybės ženklą, jei jie ir to negali, tai ką nors pikta. — (24) *Jūs esate...* Dievaičiai nieko neatsako, todėl pasmerkiami kaipo niekas. — *Pasibjaurėjimas...* Plg. Atk. 12, 31; 18, 12 ir k. — (25) *Aš pažadinau jį:* Kyra. Viešpats skelbia, kas bus, taigi jis yra Dievas. Tuoju duodama du pranašysčių pavyzdžių. pašaukimas Kyro, kurs turėjo suvienyti po savo valdžia Mėdų (šiaurėje) ir Persų šalį (rytuose), ir sugrįžimas tremtinių į Sioną (27. e.). — *Mano vardą.* Kyras. kad ir buvo pagonis, tačiau paleisdamas žydus iš nelaisvės pripažino, jog Viešpats buvo jam davęs nugalėjimą ir pagerbė jo didenybę. Plg. 2 Kron. 36, 23; Ezdr. 1, 2. — (26) *Kas tai paskelbė...* žymiai anksčiau nekaip tai dalykas įvyko. Nieko panašaus nebuvo padarę dievačiai. — (27) *Pirmasis...* Taippat

vidi, et non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, et interrogatus responderet verbum. ²⁹ Ecce omnes injusti, et vana opera eorum: ventus et inane simulachra eorum.

žinios skelbėja. ²⁸ Aš žiurėjau, ir jų tarpe nebuvo nei vieno, kurs duotu patartį ir paklaustas butu davęs atsakymą. ²⁹ Štai visi neteisingi, ir jų darbai tušti; jų stabai vėjas ir niekai.

c) *Viešpaties Tarnas Izraelio tarpininkas ir pagonių šviesa.*

Caput XLII. ¹ Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, iudicium Gentibus proferet. ² Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. ³ Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet: in veritate educet iudicium. ⁴ Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: et legem ejus insulæ expectabunt. ⁵ Hæc dicit Domi-

42. perskyrimas. ¹ Štai mano tarnas, aš jį palaikau; mano išrinktasis, jame turi pasimėgimo mano siela, aš padėjau ant jo savo dvasią, jis neš tautoms teisėtumo. ² Jis nešauks, nežiurės asmens, ir nesigirdės jo balso lauke. ³ Jis nesulaužys sutrintos nendrės ir neužgesys gruzdančio knato; jis vykina teisėtumą sulig tiesa. ⁴ Jis nebus nuliudęs, nei neramus, kolei neįgyvendins žemėje teisybės, ir salos lauks jo įstatymo. ⁵ Štai ką sako Viešpats Dievas, kurs sutvėrė dan-

Viešpats pirmas ir tik jis vienas apskelbė žydų sugrįžimą į Jeruzalę. — (29) *Neteisingi.* Ebr. t.: tuštybė.

42, 1—43, 13. Čia visupirma aprašoma Viešpaties Tarno budas ir pareigos (42, 1—9), toliaus kviečiama visas pasaulis garbinti vyriausįjį Teisėją ir Gelbėtoją Viešpatį (10—17), primenama, kad dvasinis Izraelio tautos aklumas buvo teisingai nubaustas (18—25), pagaliaus daroma brangiausių pažadėjimų geriešiams (43, 1—13).

(42, 1) *Štai.* Tuo žodžiu visi kviečiami susidomėti žymių asmenimi, kurį Dievas duoda pasauliui ir labai jį giria. — *Mano tarnas.* Dievo tarnu dažnai šv. knygose vadinasi Izraelis, kurio ištikrųjų tiesioginė pasiuntinytė buvo tarnauti Viešpačiui. Bet šitoje vietoje ir kitose analoginėse (52, 13... Zak. 3, 9 ir k.) tas tarnas aprašomas tokiais bruožais, kurie tinka tik vienam asmeniui, kurs pasirodo išskirtas iš žydų tautos tarpo. Kas gi yra tas asmuo? Seniausi žydų tradicija vadina jį be svyravimo Mesiju. Taip pat N. Testamente šv. Matas 12, 18... sako stačiai šituos žodžius 1—4 e. apie mūsų Viešpatį Jėzų Kristų. — *Jame turi...*

Dievo Tėvo balsas du sykiu panašiais žodžiais atsiliepė apie Jėzų Kristų, Mato 3, 17; 17, 5. — *Savo dvasios:* kuri padės Viešpaties tarnui tobulai eiti savo pareigas. Plg. 11, 2... 61, 1. — *Teisėtumo:* tikrą teisybę, todėl tikrąją religiją. — (2) *Jis nešauks.* Dievo darbų žymė tai didenybės pilna ramybė. — *Nežiurės asmens:* bus bešališkas. Ebr. t.: jis nepakels (savo balso). Mato 12, 19. — (3) *Jis nesulaužys...* Toks buvo Kristus mažutėliams ir prislėgtiesiems. Jis anaipatol nenaikino silpnos vidujinio ar viršujinio gyvenimo liekanos, kuri buvo tarsi vienu siulu palaikoma; priešingai, jis gelbėjo tą mirštančią gyvybę. Visai kitokiais bruožais nupiešta aug. 41, 2. 3. 25 Kyras ir jo pasirodymas. — *Jis vykins...* Dievo nustatytas taisykles įves į žmonių papročius, į jų gyvenimą, padarys, kad jos visur viešpatautų, kad tiesa visur šviestu ir nugalėtų. — (4) *Jis nebus...* nenustos drąsos, nežiurėdamas surištų su jo darbu sunkenybių ir nežiurėdamas į savo paties kentėjimus. Plg. 53, 10. — *Salos...* Net pagonis sąmoningai ir nesąmoningai laukė Išganytojo įvykinto atpirkimo. — (5) *Štai ką sako...* Kristaus pasiuntinytėje turės apsieirk-

nus Deus creans cælos, et extendens eos: firmans terram, et quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, et spiritum calcantibus eam. ⁶ Ego Dominus vocavi te in iustitia, et apprehendi manum tuam, et servavi te. Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium: ⁷ Ut aperires oculos cæcorum, et educes de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris. ⁸ Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, et laudem meam sculptilibus. ⁹ Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: nova quodque ego annuncio: antequam orientur, audita vobis faciam.

¹⁰ Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ: qui descenditis in mare, et plenitudo ejus, insulæ, et habitatores earum. ¹¹ Sublevetur desertum, et civitates ejus: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt. ¹² Ponent Domino gloriam, et laudem ejus in in-

gų ir jį ištiesė, kurs sutvirtino žemę ir tai, kas iš jos želia, kurs duoda gyvybės kvapą tiems, kurie ant jos yra, ir dvasią tiems, kurie ant jos vaikščioja. ⁶ Aš Viešpats, pašaukiau tave teisybėje, paėmiau tave už rankos ir sergėjau tave. Aš pastačiau tave sandorą tautai, šviesą pagonims, ⁷ kad atvertumei aklių akis ir išvestumei iš apkalimo surištąjį iš kalėjimo namų sėdinčius tamsybėje. ⁸ Aš Viešpats, tai mano vardas; savo garbės aš neduosiu kitam ir savo gyriaus stabams. ⁹ Pirmieji dalykai štai jie įvyko: taip pat naujų aš jums skelbiu: anksčiau nekaip įvyks, aš jums duodu išgirsti.

¹⁰ (Giedokite Viešpačiui naują giesmę; tebuna jo gyrius nuo žemės pakraščių: jūs, kurie plaukiate jura, ir tai, ko ji pilna, šalys ir jų gyventojai! ¹¹ Tepakelia balsą tyruma ir jos miestai, Kedaras gyvenąs savo namuose. Girkite Uolos miesto gyventojai, tegul jie šukauja nuo kalnų viršūnės. ¹² Tegul duoda Viešpačiui garbę ir skelbia jo gyrių

šti nepaprastu budu Dievo galybė ir išmintis; todėl Dievas skelbia, kad tie privalumai yra jame pilnai, nes jis sutvėrė pasaulį ir jį valdo. — (6) Aš... Viešpats tiesiog kreipiasi į savo tarną, kad išdėstytu jam jo garbingas gelbėtojo pareigas. — *Teisybėje*: tobulu budu. — *Paėmiau*: kad vėčiau tave ir tau padėčiau. — *Sandorą*. Viešpaties tarnas turi būti sandoros tarpininkas tautai, kad atitaisytu tą sandorą, kuri buvo dėl tautos nuodėmių sulaužyta ir kad padarytu naują; taigi, jis turės būti sandoros angelas (Mal. 3, 1) ir be to turės atnešti pagonims skaisčiausios mokslo šviesos ir malonės šviesos, kad tie, kurie sėdi tamsybėse, būtų dieviškosios šviesos apšviesti. — (7) Kad... gydymas sergančius ir neįgalinčius (Mato 11, 2—6), taip pat tiekdamas paguodos ir išgelbėjimo nusidėjėliams. — (8) Aš... Viešpaties vardas Jahveh, kurs geriausiai

išreiškia jo prigimtį ir privalumus (Iš. 3, 15), bus laidas, kad sandora bus pilnai įvykinta. Dievas tarsi prisiekia savo vardu, jog tikrai bus įvykinta tai, kas pavedama daryti jo tarnui; kitaip jo garbė nukentėtų, lyg-kad būtų atiduota stabams, nes jis pasirodytu lygiai neturįs galios, kaip ir jie. — (9) *Pirmi dalykai*: senos pranašystės. Jų įvykimas laiduoja, kad taip pat bus įvykinta ir naujosios.

(10) *Giedokite...* Kaip aug. 1. 4. 6. e. buvo pabrėžta išganymo visuotinumas, 5. e. jam reikalingos įvykinti Viešpaties galybės pilnumas, taip čia pabrėžiama visų dėkojimo visuotinumas. — (11) *Tepakelia...* kad taip pat giedotu garbės giesmę Viešpačiui. — *Namuose*: nuolatiniuose butuose, nebe kilnojamosse padangtėse. Vz. aug. 21, 16. — *Uolos miesto*: tikriausiai Idumėjos sostinės. Plg. 16, 1. — (12) *Salose*: tolimuose

sulis nunciabunt. ¹³ Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum: vociferabitur, et clamabit: super inimicos suos confortabitur. ¹⁴ Tacui semper; silui, patiens fui, sicut parturiens lequar: dissipabo, et absorbebo simul. ¹⁵ Desertos faciam montes, et colles, et omne gramen eorum exiccabo: et ponam flumina in insulas, et stagna arefaciam. ¹⁶ Et ducam cæcos in viam, quam nesciunt, et in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, et prava in recta: hæc verba feci eis, et non dereliqui eos. ¹⁷ Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflati: Vos dii nostri.

¹⁸ Surdi audite, et cæci intuemini ad videndum. ¹⁹ Quis cæcus, nisi servus meus? et surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? quis cæcus, nisi qui venundatus est? et quis cæcus, nisi servus Domini? ²⁰ Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes

salose. ¹³ Viešpats išeis kaip karžygys, pakurstys savo uolumą kaip kovotojas; jis pakels balsą ir šauks, pasirodys galingas savo neprieteliams. ¹⁴ Aš ilgai tylėjau, buvau tylus ir kantrus; aš šauksiu kaip gimdanti, išsklaidysiu ir kartu sunaikinsiu. ¹⁵ Aš padarysiu kalnus ir kauburius tuščius ir sudžiovinsiu visą jų žolę; aš paversiu upes salomis ir išdžiovinsiu lūnus. ¹⁶ Aš vesiu aklius į kelią, kurio jie nežino, ir padarysiu, kad jie vaikščiotu takais, kurių jie nežino; aš paversiu ties jais tamsybę šviesa ir kas kreiva tiesiais keliais. Tuos dalykus aš jiems darysiu ir jų neapleisiu. ¹⁷ Jie traukiasi atgal; tebuna gėdinto sugėdinti, kurie pasitiki drožiniu, kurie sako lietai stabui: Jūsų musų dievai.

¹⁸ Kurtiniai, klausykite, ir akli, pažvelgkite, kad matytumėte. ¹⁹ Kas aklas, jei ne mano tarnas? ir kurčias, jei ne tas, pas ką siunčiau savo pasiuntinių? Kas aklas, jei ne tas, kurs parduotas? ir kas aklas, jei ne Viešpaties tarnas? ²⁰ Tu, kurs daug matai, argi tai

vakarų kraštuose. — (13) Išeis: savo nelaimingos tautos gelbėti. Plg. Iš. 15, 3 ir k. — Uolumą: savo pasiryžimą. — (14) Aš... Pats Viešpats skelbia atpirkimą, kurį jis rengia savo tautai. — Tylėjau... Viešpats leido piktžodžiuoti savo vardui, lyg-kad jis būtų negalingas Dievas, sulaukė savo meilę ir gailestingumą, kurs ragino jį eiti į pagalbą. Bet dabar jau keršto metas atėjo ir todėl pasipilia Viešpaties rustybė kaip svilnantis vėjas ant neprietelių. — (15) Kalnus... Tai emblėma puikių tautų, kurios vargino žydus. Plg. 41, 15. — (16) Aš... Viešpats yra keliavedis, jis pats atveda iki šiam laikui aklius į kelius, apie kuriuos jie nieko nežino. Aklas negali rasti kelio, taip Izraelis neįstengia pats savyes išgelbėti; jis yra ir aklas, nes savo paties neišmanymu ir nuodėme pateko į nelaimę. — (17) Jie traukiasi... Vieš-

pačiui darant taip didžių dalykų Izraeliui, stabų garbintojai stovi sugėdinti. (18) Kurtiniai... Pažvelgdamas į praeitį Viešpats išdėsto, kodėl jis taip kietai plakė žydus: priežastis buvo jų stabmeldystė. Jie buvo kurtiniai ir akli savo valia. — (19) Mano tarnas. Taip čia vadinama nebe Mesijas, bet Izraelis. Jis savo pašaukimu buvo Viešpaties tarnas. Viešpaties nuosavybė, tauta, kuri turėjo prisieka ir sandora patvirtintą pareigą tarnauti Viešpačiui. Kadangi tas Izraelis neklausė Viešpaties pasiuntinių, todėl jis dabar parduotas svetimiems valdovams, išvartytas kaip atkaklus vergas iš Viešpaties namų. — (20) Matai. Anot ebr. t.: tu daug matei ir to netėmijai; atverdamas ausis jis tačiau neklausė. — Izraelis buvo gavęs daug šviesos malonių apreiškimų pavidale. Jų tikslas buvo pašventinti jį.

aures, nonne audies? ²¹ Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, et magnificaret legem, et extolleret. ²² Ipse autem populus direptus, et vastatus: laqueus juvenum omnes, et in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat: in direptionem, nec est qui dicat: Redde. ²³ Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat et auscultet futura? ²⁴ Quis dedit in direptionem Jacob, et Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? Et noluerunt in viis ejus ambulare, et non audierunt legem ejus. ²⁵ Et effudit super eum indignationem furoris sui, et forte bellum, et combussit eum in circuitu, et non cognovit: et succendit eum, et non intellexit.

Caput XLIII. ¹ Et nunc hæc dicit Dominus creans te Jacob, et formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, et vocavi te nomine tuo: meus es tu. ² Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te: ³ Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus, dedi

nesergėsi? kurs turi atviras ausis, argi negirdėsi? ²¹ Viešpats norėjo pašventinti jį, padaryti savo įstatymą didelį ir jį išaugštinti. ²² Bet pati tauta apiplėšta ir sunaikinta, visi jos jaunikačiai panėiuose ir paslėpti kalėjimų namuose; iš jų padaryta grobis ir nėra kam gelbėti —, išplėšos ir nėra kas sakyti: Atiduok. ²³ Kas yra jūsų tarpe, kurs tai girdėtu, tėnytu ir klausytusi busimų dalykų? ²⁴ Kas davė plėsti Jokubą ir Izraelį naikintojams? Argi ne pats Viešpats, kuriam mes nusidėjome? Jie nenorėjo vaikščioti jo keliais ir neklaušė jo įstatymo. ²⁵ Tai jis išpylė ant jo savo narsingą užsidegimą ir smarkią karę ir nudėgino jį aplinkui, bet jis nepažino; padėgė jį, bet jis nesuprato.

43. perskyrimas. ¹ Ir dabar štai ką sako Viešpats, kurs sutvėrė tave, Jokube, ir padarė tave, Izraeli: Nebijok, nes aš atvadavau tave ir pašaukiau tave tavo vardu; tu mano! ² Kuomet tu eisi per vandenį, aš busiu su tavim, ir upės neapipils tavęs; kuomet vaikščiosi ugnyje, nesudegsi, ir liepsna nesvilins tavęs. ³ Nes aš Viešpats, tavo Dievas, Izraelio Šventasis,

išskirti iš kitų tautų tarpo, padaryti iš jo Dievui tėvainystę ir šventyklą. Be to Viešpats taip išskirtai tautai davė dar įstatymą, pamokinimą, taip kad Izraelis tikrai galėjo regėti ir suprasti. Anot ebr. t.: Viešpats panorėjo dėl savo teisybės (t. y. dėl savo senesnių pažadėjimų) duoti didelį ir puikų įstatymą. — Taip daroma aliuzija į Sinajaus kalne paskelbtą įstatymą; bet rasi turima omenyje ypač Mesiją liečiantieji įstatymo žodžiai. — (22) *Apiplėšta...* Nelaimingos tautos vaizdas nelaisvėje. — (23) *Tai:* kas dabar darosi. Jie neduoda sau jokio atsakymo, kodėl jie dabar turi būti taip toli nuo žadėjamų vietos. Taip pat maža dėmesio jie kreipia į pranašystes apie busimą laiką.

— (25) *Jis išpylė...* Ištrėmimas yra bausmė už nuodėmes. Kadangi Izraelis neklaušė, tai Dievo rustybės taurė išsipylė. Tačiau taip duotas bausis pamokymas tebeina niekais.

(43, 1) *Nebijok...* Dievas, nubaudęs savo tautą, suteikia jai paguodos. Jau tame, kad jis buvo sau ją ypatingu būdu prirėgęs, yra išgelbėjimo laidas. —

(2) *Kuomet tu...* Vanduo ir ugnis vaizdai didžiausių pavojų, kuriems žmogus neįstengia pasipriešinti. Izraeliui nebus bausis tie pavojai, nes su juo bus Dievas, kurs gelbės. —

(3) *Tau atvaduoti...* Dievas vėlyk atiduos ištisas tautas žuti, bet neleis prazuti Izraeliui. Persų karalius Kyras paleido žydus iš nelaisvės, jo sunus Kambyzas, lyg gaudamas at-

propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam, et Saba pro te. ⁴ Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, et gloriosus: ego dilexi te, et dabo homines pro te, et populos pro anima tua. ⁵ Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, et ab Occidente congregabo te. ⁶ Dicam Aquiloni: Da: et Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, et filias meas ab extremis terræ. ⁷ Et omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, et feci eum. ⁸ Educ foras populum cæcum, et oculos habentem: surdum, et aures ei sunt. Omnes gentes congregatæ sunt simul, et collectæ sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, et quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, justificentur, et audiant, et dicant: Vere. ¹⁰ Vos testes mei, dicit Dominus, et servus meus, quem elegi: ut sciat, et credatis mihi, et intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, et post me non erit. ¹¹ Ego sum, ego sum Dominus, et non est absque me salvator. ¹² Ego annunciaui, et

esu tavo gelbėtojas; tau atvaduoti aš daviau tavo vieton Aigyptą, Aitiopiją ir Sabą. ⁴ Kaip tu pasidarei gerbiamas ir garbingas mano akyse, aš pamilau tave ir duodu už tave žmonių ir tautų už tavo gyvybę. ⁵ Nebijok, nes aš esu su tavim; iš rytų aš atvesiu tavo ainiją ir surinksiu tave iš vakarų. ⁶ Aš sakysiu šiaurei: Duok, ir pietums: Nesulaikyk. Atnešk mano sunus iš tolimų šalių ir mano dukteris nuo žemės pakraščių. ⁷ Kiekvieną, kurs šaukiasi į mano vardą, aš sutvėriau savo garbei, prirengiau jį ir padariau jį. ⁸ Išvesk laukan tautą aklą, kuri turi akis, kurčią, kuri turi ausis. ⁹ Visos tautos susirinko draug ir visos giminės susiejo. Kas jūsų tarpe tai apskelbs ir duos mums išgirsti senesnių dalykų? Tegul jie pastato savo liudytojus, tegul teisinasi, išgirsta ir sako: Tai tiesa. ¹⁰ Jūs mano liudytojai, sako Viešpats, ir mano tarnas, kurį aš išsirinkau, kad žinotumėte, man tikėtumėte, ir suprastumėte, kad tai esu aš pats. Pirm manęs nebuvo padaryta Dievo ir nebus po manęs. ¹¹ Aš esu, aš Viešpats, ir be manęs nėra gelbėtojo. ¹² Aš apskelbiau ir iš-

lyginimo, padidino savo valstybę Aigyptui ir Aitiopijos užkariavimu. — *Sabą*: šiaurinę Aitiopiją. — (5) *Nes aš esu...* Ne pats Izraelis užsipelnė sau tokį palankumą ir meilę, tai tikra Dievo malonės dovana. — *Iš rytų...* Viešpats surinks išsklaidytus Izraelio vaikus iš visų žemės kraštų. Tas pažadėjimas, liečias visų pirma paliausavimą iš Babylo ne laisvės, yra taip pat mesijinis, nes žada grįžimą į tikrąjį Dievą visų dvasinių vaikų, kuriuos jis išsirinks visame pasaulyje: (7) *Kiekvieną...* Ebr. t.: kiekvienas, kurs vadinamas mano vardu, t. y. kiekvienas, kurs, kaip priklausąs Dievo tautai, turi Dievo vardą. — (8) *Išvesk...* Viešpats nepripažins savo tautos nariais tik tų, kurie savo valia bus sukietėję piktaime. — (9) *Susirinko...*

Ebr. t.: susirinkkite ir tegul visos tautos susieina. — Dievas nori įtikinti visus pagonis, kad jų dievai visai silpni. — *Kas jūsų...* Viešpats klausia pagonių stabus, kas jų tarpe gali paskelbti tokių dalykų, kaip jo paties yra paskelbta (1—8 eil.); jie turėtų bent pastatyti liudytojų, kurie patvirtintu jų pranašystes arba jų įvykimą. — (10) *Jūs...* Izraelis yra gavęs pranašysčių, laikė jas, ir jų tikrumas apsirėškė Izraelio istorijoje; todėl jie gali būti tikri liudytojai. — *Mano tarnas*. Ir šitoje vietoje Viešpaties tarnu tikriausiai pavadinta ne visa Izraelio tauta, ne Kyras (41, 1...), bet Mesijas (42, 1). — (11) *Aš...* Plg. Ozė 13, 4. — (12) *Svetimo dievo*: kurs būtų jums ką nors panašaus padaręs, ar apreiškęs savo visagalybę.

salvavi: auditum feci, et non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, et ego Deus. ¹³ Et ab initio ego ipse, et non est qui de manu mea eruat: operabor, et quis avertet illud?

gelbėjau, aš daviau išgirsti, ir nebuvo jūsų tarpe svetimo dievo; jūs mano liudytojai, sako Viešpats, ir aš esu Dievas. ¹³ Aš pats esu ir nuo pat pradžios, ir nėra kas išgelbėtų iš mano rankos. Aš veiksiu ir kas tai sulaikys.

d) Kerštas, išliuosavimas ir šventosios Dvasios suteikimas.

¹⁴ Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, et detraxi vectes universos, et Chaldaeos in navibus suis gloriantes. ¹⁵ Ego Dominus sanctus vester, creans Israel rex vester. ¹⁶ Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, et in aquis torrentibus semitam. ¹⁷ Qui eduxit quadrigam et equum: agmen et robustum, simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, et extincti sunt. ¹⁸ Ne memineritis priorum, et antiqua ne intueamini. ¹⁹ Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, et in invio flumina. ²⁰ Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. ²¹ Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

¹⁴ Štai ką sako Viešpats, jūsų Atpirkėjas, Izraelio Šventasis: Dėl jūsų aš siunčiu į Babiloną ir nuplėsiu visus užkaiščius ir besididžiuojančius savo laivais kaldėjiečius. ¹⁵ Aš Viešpats, jūsų Šventasis, Izraelio Sutvertojas, jūsų karalius. ¹⁶ Štai ką sako Viešpats, kurs duoda kelią per jurą ir taką per sriaunų vandenį. ¹⁷ kurs išveda kovon karišką vežimą ir žirgą, kariuomenę ir karžygi; jie draug užmigo ir nebeatsikels, sutrinti kaip knatas ir užgesyti. ¹⁸ Nebeatsiminkite pirmesniųjų dalykų ir nežiurėkite į senuosius. ¹⁹ Štai aš darau naujų dalykų, ir dabar pasirodys, o jūs tai pažinsite; aš padarysiu tyrumoje kelią ir upių, kame nėra kelio. ²⁰ Mane garbins lauko žvėrys, slibinai ir strausai, nes aš daviau tyrumoje vandens, upių, kur nėra kelio, kad duočiau gerti mano tautai, mano išrinktajai. ²¹ Tą tautą aš sau padariau, ji skelbs mano gyrių.

43, 14—44, 5. Viešpats sugriaus kaldėjiečių karalystę ir išgelbės iš Babilono valdžios žydus (43, 14—21); tas išgelbėjimas bus jiems suteiktas visai dovanai (22—28). Nežiurint jų neteisybės, Viešpats laimins žydus ir išlies ant jų savo Dvasią (44, 1—5).

(43, 14) *Dėl jūsų...* Nubausti varginusio žydus Babilono Dievas siųs Kyrą; tasai sunaikins visa, kuo Babilonas

galėtų gintis. — *Laivais.* Kaldėjiečiai plaukydavo laivais ne tik po Eupratą, bet ir Persų įlankoje; taip pat karui jie vartodavo penikijiečių pastatytų laivų. — (16. 17) Žydams išgelbėti Viešpats darys tokių pat stebuklų, kokių buvo padaryta, išvedant juos iš Aigypto. — (18) *Nebeatsiminkite...* Anie senieji stebuklai išblyks, palyginus juos su daug didesniais. — (19—21) *Aš pada-*

²² Non me invocasti Jacob, nec laborasti in me Israel. ²³ Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, et victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi prae-bui in thure. ²⁴ Non emisti mihi argento calamum, et adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, prae-buisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. ²⁵ Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor. ²⁶ Reduc me in memoriam, et judicemur simul: narra si quid habes ut justificeris. ²⁷ Pater tuus primus peccavit, et interpretes tui praevaricati sunt in me. ²⁸ Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, et Israel in blasphemiam.

Caput XLIV. ¹ Et nunc audi Jacob serve meus, et Israel quem elegi: ² Hæc dicit Dominus faciens et formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Jacob, et rectissime, quem elegi. ³ Effundam enim aquas super sitientem, et fluentia super

²² Tu nesišaukei į mane, Jokube, ir nevargai dėl manęs, Izraeli. ²³ Tu neatnašavai man savo deginamosios aukos avino ir negarbinai manęs savo kruvinomis aukomis; aš neuždejau ant tavęs lažo duoninėmis atnašomis ir nepadariau tau vargo smilkalais. ²⁴ Tu nepirkai man už sidabrą kvepinčios nendrės ir negirdei manęs savo aukų taukais; bet tu darei man lažą savo nuodėmėmis, padarei man vargo savo neteisybėmis. ²⁵ Aš esu, tik aš pats dildau tavo neteisybes dėl savęs ir nebeatsiminsiu tavo nuodėmių. ²⁶ Sugrąžink į mano atmintį ir bylinėkimės draug; sakyk, jei turi kuo pasiteisinti. ²⁷ Tavo tėvas pirmas nusidėjo, ir tavo aiškintojai man prasikalto. ²⁸ Todėl aš laikiau nešventais šventus kunigaikščius, daviau Jokubą nužudyti ir Izraelį piktžodžiuoti.

44. perskyrimas. ¹ O dabar klausyk, Jokube, mano tarne, ir Izraeli, kurį aš išsirinkau. ² Štai ką sako Viešpats, kurs tave sutvėrė ir padarė, tavo padėjėjas nuo pat motinos įsėios: Nebijok, mano tarne, Jokube, tu tiesiausias, kurį aš išsirinkau. ³ Nes aš išpilsiu

rysiu... Plg. aug. 35, 8 iki 10; 41, 18 iki 20.

(22) *Tu nesišaukei...* Išgelbėjimas žydams yra tikra nieku neužpelnyta malonė. Jie jo neužsitarnavo nei tikru Dievo garbinimu, nei savo aukomis, nes nors ir šaukėsi į Viešpatį ir atnašaudavo jam aukų, tačiau darė tai ne tyra širdimi, taip kad jų garbinimas ir aukos buvo Dievui nepriimtinos, lyg kad jų visai nebūtu buvę daryta. — (23) *Tu neatnašavai...* Išvardijamos įvairios žydų aukos, kuriomis tačiau jie neužsipelnė Dievo malonės. — (24) *Padarei man lažą...* Priešingai, Viešpats buvo lyg priverstas kentėti žydų daromas nuodėmes ir neteisybes. — (25) *Aš esu...* Tik Dievo gailestingumas tai daro, kad žydų nuodėmės atleidžiamos. — (26)

(27) *Sugrąžink...* Jei žydai turi kuo pas teisinti, tegul primena Dievui savo nuopelnus. — *Tavo tėvas...* Nuodėmė viešpatavo Izraelyje nuo pat pradžios; tautos kuno ir dvasios tėvai (pirma iš Aigypto įvestoji karta, jų kunigai ir didžiūnai) buvo jau ja apkrėsti; nuodėmė buvo taip įsigalėjusi, kad Dievas jautėsi priverstas paduoti jam pašvestus jojo tautos kunigaikščius niekinti pagonims ir visą tautą palikti tyčiotis jų neprieteliams.

(44, 1) *O dabar: nežiurint viso to nuodėmingumo, Viešpats laiko Izraeliui savo ištikimybę.* — (2) *Nuo pat motinos...* nuo pat savo atsiradimo. — (2) *Tiesiausias.* Ebr. *J'shurun*. Plg. 5 Moz. 32, 15; 33, 5. 26. — (3) *Vandens...* Tai bus palaiminimas žemiškais dalykais. Jis

aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam. ⁴ Et germinabunt inter herbas quasi salices juxta præterfluentes aquas. ⁵ Iste dicit: Domini ego sum: et ille vocabit in nomine Jacob, et hic scribet manu sua: Domino: et in nomine Israel assimilabitur.

vandens ant ištroškusio ir srovių ant sausumos; išliesiu savo dvasios ant tavo ainijos ir savo palaiminimo ant tavo giminės; ⁴ ir jie žels tarp žolių kaip gluosnys prie nutekančio vandens. ⁵ Vienas sakys: Aš Viešpaties; kitas šauksis Jokubo vardą; kitas rašys savo ranka: Viešpačiui, ir girsis Izraelio vardu.

c) Dievas tikras, stabai tuštybė.

⁶ Hæc dicit Dominus rex Israel, et redemptor ejus Dominus exercituum: Ego primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus. ⁷ Quis similis mei? vocet, et annunciet: et ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura et quæ futura sunt annuncient eis. ⁸ Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, et annunciaui: vos estis testes mei, numquid est Deus absque me, et formator, quem ego non noverim?

⁹ Plastæ idoli omnes nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelli-

⁶ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Dievas, ir jo Atpirkėjas, kareivijų Viešpats: Aš pirmas ir aš paskutinis; ir be manęs nėra Dievo. ⁷ Kas panašus į mane? tegul jis šaukia ir teapskelbia; teisdesto man išeilios, nuo pat to laiko, kuomet aš padariau šitą seną tautą; tegul jiems apskelbia, kas turi ateiti ir buti. ⁸ Nebijokite ir nenusigąskite; jau senai aš daviau tau išgirsti ir apskelbiau; jūs mano liudytojai. Argi yra Dievas be manęs ir kurėjas, kurio aš nežinočiau?

⁹ Visi stabų dirbėjai niekai, ir ką jie labai mėgsta, tai jiems nenaudinga; jie patįs liudytojai prieš juos, kad jie nemato ir nesupranta,

bus figura tuoju žadamo ir dvasinio palaiminimo, gausaus Dievo Dvasios suteikimo. Plg. Ez. 36, 25—27; Joël. 2, 28. — (4) *Jie žels...* Didelio pasidauginimo vaizdas. — (5) *Kitas šauksis...* Ebr. t.: kitas šauks Jokubo vardu. Ta pranašystė liečia pagonis, kurie su džiaugsmu skubinsis į tikrojo Dievo Bažnyčią. Jie išpažins Viešpatį, savinsis Jokubo vardą, taip pasisakydami, kokiai tautai jie priklauso; kiti nesitenkins pasisakymu, dar patvirtins jį raštu.

44, 6—23. Viešpats yra vienas tikras Dievas (6—8); stabų tuštybė pasirodo iš to, kaip jie daromi (9—20), todėl Izraelis turi tarnauti Viešpačiui (21 iki 23).

(44, 6) *Aš pirmas...* Plg. aug. 41, 4;

žem. 48, 12; Apr. 1, 8, 17; 22, 13. — (7) *Kas...* Nuo to meto, kaip Dievas padarė seną (Izraelio) tautą, jis įrodė save esant gyvą Dievą istorijoje ir pranašystėmis; dievai negali pastatyti greta ką nors panašaus iš praeities, taip pat ir dabar jie negali apskelbti nieko, kas liestu ateitį. Ebr. t.: kas apskelbia, kaip aš, tegul jis tai parodo ir man pristato, nuo to meto, kaip padariau amžiną tautą. — (8) *Nebijokite...* Izraelis gali pilnai pasitikėti tokiuo savo Dievu. — *Mano liudytojai:* galite paliudyti, kad aš jau senai daviau pranašysčių. — *Kurėjas...* Ebr. t.: nėra uolos, aš jos nežinau. — Uola yra tik pats Dievas.

(9) *Liudytojai prieš...* Stabų garbintojai turi patįs pripažinti, kad jų die-

gunt, ut confundantur. ¹⁰ Quis formavit Deum, et sculptile conflavit ad nihil utile? ¹¹ Ecce omnes participes ejus confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt et pavebunt. et confundentur simul. ¹² Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, et in malleis formavit illud, et operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet et deficiet, non bibet aquam, et lassescet. ¹³ Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud: et fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo. ¹⁴ Succidit cedros, tulit ilicem, et quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrit. ¹⁵ Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, et calefactus est: et succendit, et coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, et adoravit: fecit sculptile, et curvatus est ante illud. ¹⁶ Medium ejus combussit igni, et de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, et saturatus est, et calefactus est, et dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum. ¹⁷ Reliquum autem ejus deum fecit et sculptile sibi: curvatur ante illud, et adoratur, et obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu. ¹⁸ Nesciunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, et ne intelligant corde suo. ¹⁹ Non

kad butu sugėdinti. ¹⁰ Kas padarė dievą ir niekam nenaudingą stovylą? ¹¹ Štai visi jo dalyviai sugėdinami; nes tie amatninkai yra iš žmonių tarpo. Jie visi susieina, sustoja, nusigąsta ir draug sugėdinami. ¹² Kalvis dirba trintine; jis daro savo darbą anglių karštyje ir kujais; darbuojasi visu savo rankos stiprumu; jis alksta ir alpsta, negeria vandens ir pavargsta. ¹³ Dailidė ištisia mastą, dirba savo darbą obliu, daro jį sulig kamininku, skrieja jį apvaliai, daro vyro paveiklą, kaip dailų žmogų, kurs gyvena namuose. ¹⁴ Jis nusikerta kėdrų, ima jovarą ir ažuola, stovėjusį tarp miško medžių; jis pasisodino pušį, kurią lietūs maitino ¹⁵ ir kuri tarnauja žmonėms kurui; jis ima iš jų ir šildosi, jis kurena ir kepasi duonos; iš to gi, kas lieka, jis dirba dievą ir garbina, daro drožinį ir parpuola prieš jį. ¹⁶ Pusę medžio jis sudegino ugnyje ir ta pusę jis išsikepa mėsos valgyti, verdasi sau viralo, pasisotina, susišildo ir sako: Šit man šilta, aš jaučiu ugnį. ¹⁷ Iš to gi, kas liko, jis daro sau dievą ir stabą, parpuola prieš jį, garbina jį ir maldauja, sakydamas: Išliuosuk mane, nes tu mano dievas. ¹⁸ Jie tai nežino ir nesupranta; nes jų akys apvilktos, kad nematytu ir kad jie nesuprastu savo širdimi. ¹⁹ Jie nesvarsto savyje, neturi tiek sąmonės ir proto, kad sakytu: Jo pusę aš sudeginau ugnyje ir išsikepiau ant jo anglių duonos,

vaičiai negyvi, ir todėl turi susigėdyti. — (10) *Kas...* Ebr. t.: kas nuliėjo stovylą, kad ji nebutu niekam naudinga? — (11) *Dalyviai*: jo dirbėjai ir garbintojai. Ebr. t.: sėbrai. — (12) *Trintine*. Ebr. ž. *ma'acad* anot kaikiurių reiškias tam tikrą kirvį; todėl prasmė gali būti: kalvis padaro kirvį (medžiui nukirsti). — Nemaža reikia padėti vargo, iki

pabaigiama dirbti niekam nenaudingas stabas. Jo dirbėjas turi stiprintis maistu, kitaip apalps, bedirbdamas tą nubodų darbą. Plg. Išm. 13, 11. — (18) *Jie tai nežino*. Pranašas išreiškia savo nuliudimą dėl tokio žmonių aklumo. — *Kad nematytu...* Ebr. t.: taip kad jie nemato. Plg. aug. 6, 10. — (19) *Jie...* Jie patys neprileidžia prie savęs geresnio

recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni, et coxi super carbones ejus panes: coxi carnes et comedi, et de reliquo ejus idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

²⁰ Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, et non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea.

²¹ Memento horum Jacob, et Israel, quoniam servus meus es tu, formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei. ²² Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te. ²³ Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus et omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, et Israel glorificabitur.

viriau mėsos ir valgiau, tai argi iš jo liekanos aš galėčiau padaryti stabą? turėčiau parpulti prieš medžio stuobrį? ²⁰ Jo dalis pelenai, neišmintinga širdis jį garbina; jis negelbi savo sielos ir nesako: Rasi mano dešinėje melas?

²¹ Atsimink tuos dalykus, Jokube ir Izraeli, nes tu mano tarnas; aš tave padariau; tu, Izraeli, mano tarnas, neužmiršk manęs. ²² Aš išdildau tavo neteisības kaip debesį ir tavo nuodėmes kaip ruką; grįžk pas mane, nes aš atpirkau tave. ²³ Garbinkite, dangūs, nes Viešpats garo pasigailėjimą; linksmi šaukite, žemės pakraščiai, skambėkite gyriumi, kalnai, miškas ir visi jo medžiai, nes Viešpats atvaduoja Jokubą ir Izraelis yra garbėje.

f) Kyras Viešpaties pateptasis ir Izraelio išliuosuotojas.

²⁴ Hæc dicit Dominus redemptor tuus, et formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cælos solus, stabilis terram, et nullus mecum.

²⁴ Štai ką sako Viešpats, tavo atpirkėjas ir tavo kurėjas nuo pat tavo motinos iščios: Aš Viešpats, kurs visa darau, kurs vienas ištiesiu dangų, sustiprinu žemę, ir

dalykų išmanymo, todėl dvasinis jų apakimas randasi iš jų pačių kaltės. — (20) *Pelenai*. Stabas padarytas iš to paties medžio, kurio dalis jau pavirto ugnyje pelenais; todėl ir pats stabas nedaugiau vertas kaip pelenai, kurie yra vaizdas dalyko be turinio. — *Jis negelbi...* Kas taip elgiasi, stumia savo sielą į prapultį, nes melą laiko tiesa. — *Rasi...* Ebr. t.: argi tai ne melas, ką aš turiu savo dešinėje?

(21) *Atsimink...* Atsiminimas, kaip atsiranda stabai, turi paraginti Izraelį saugotis stahmeldystės ir laikytis ištiki-

mai Viešpaties. — *Neužmiršk*. Ebr. t.: tu mano neužmirštamas. — (22) *Kaip debesį*: kurio nelieka net pėdsakos. — (23) *Garbinkite...* Kviečiama visa, kas sutverta, garbinti Viešpatį dėl suteiktų Izraeliui geradarysčių. — *Pakraščiai*. Ebr. t.: gylbės. — *Izraelis yra garbėje*. Ebr. t.: jis (Viešpats) apreiškė savo garbę Izraelyje.

44, 24—45, 26. Viešpats atitiesės savo pažadėjimus, pašaukdamas Kyra (44, 24—28). Garbingumas, koki Viešpats suteiks Kyriui (45, 1—8). Izraelis turi

²⁵ Irrita faciens signa divinatorum, et ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: et scientiam eorum stultam faciens. ²⁶ Suscitans verbum servi sui, et consilium nunciorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; et civitatibus Juda: Aedificabimini, et deserta ejus suscitabo. ²⁷ Qui dico profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam. ²⁸ Qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jerusalem: Aedificaberis; et templo: Fundaberis.

Caput XLV. ¹ Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subiciam ante faciem ejus Gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo januas, et portæ non claudentur. ² Ego ante te ibo: et gloriosus terræ humiliabo: portas areas conteram, et vec-

nėra su manim nei vieno kito. ²⁵ Aš nieku paverčiu žynių ženklus ir darau, kad burtininkai duktu; aš atgal pastumi išmintinguosius ir jų žinojimą darau paiką; ²⁶ aš patvirtinu savo tarno žodį ir įvykinu savo pasiuntinių nutarimą; aš sakau Jeruzalei: Tu busi gyvenama, ir Judo miestams: Jūs busite statomi, ir aš prikelsiu jų griuvėsius. ²⁷ Aš sakau gilybei: Išsekk, ir tavo upes aš išdžiovinsiu. ²⁸ Aš sakau Kyru: Tu mano pienuo ir tu įvykinsi visą mano valią; aš sakau Jeruzalei: Tu busi statoma, ir bažnyčiai: Tu busi sutvirtinta.

45. perskyrimas. ¹ Štai ką sako Viešpats mano pateptajam Kyru, kurį aš paėmiau už rankos, kad pavergčiau jam tautas, atgrįžčiau karalių nugaras, atidaryčiau ties juo duris, ir vartai nebus užrakinti. ² Aš eisiu pirm tavęs ir pažeminsiu žemės garbinguosius; sutrupinsiu skaishtarinius vartus ir

pilnai pasitikėti savo Dievu (9—19). Ir pagonys kviečiami grįžtis į tikrąjį Dievą (20—26).

(25) *Aš nieku...* Tikrai Viešpats yra tikrų pranašysčių davėjas; jis taip pat parodo pagonių žiniavimo melagingumą. — (26) *Savo tarno žodį:* žodį, suteiktą Viešpaties tarnui Izraeliui. Anot kitų tarnas čia pranašas Izaijas, pasiuntiniai — kiti Viešpaties pranašai. — (27) *Išsekk...* Kyras įsiveržė į Babyloną Euprato vaga. Jo vandenį jis buvo nukreipęs tekėti kitur. — (28) *Kyru.* Čia pirmą sykį išvardijamas žydų išliuosuotojas. Anot Fl. Juozapo (Ant. 11, 1. 2) pasakojimo, šitas paskelbimas išanksto Kyro vardo paskatines tą karalių leisti ištremtiems žydams grįžti į tėvynę. Plg. Ezdr. 1, 2; 2 Kron. 36, 23. — *Mano pienuo.* Kyras turi būti Viešpaties pienuo, t. y. jis turi paimtą nuo jos ganyklos žydų tautą sugrąžinti atgal iš svetimos šalies, kuri jai buvo lyg tyruma, į tėvynę. Taip Kyras vykins Viešpaties valią. Jis taip pat turėjo duoti įsakymų, kad sugriauta Jeruzalė ir jos bažnyčia būtų atstatytos.

(45. 1) *Mano pateptajam.* Ebr. t.: savo pateptajam. Pagonių karalių tarpe tikrai vienam Kyru duodama garbingiausias Viešpaties pateptojo, kitaip sakant, Kristaus (Mesijo) vardas. Taip jis vadinamas dėlto, kad jo pašaukimas ir jo uždavinys turi teokratinio pobūdžio; jis pašauktas ir Dievo paskirtas karaliumi, kad, vykdamas Dievo valią pagonims ir Izraeliui, išliuosuotų tą Izraelį. — *Paėmiau už rankos:* kad jį sustiprinčiau. — *Atgrįžčiau...* Ebr. t. rasi: nujuosčiau karalių strėnas. Turima omenyje visiškas karalių susilpninimas, atėmimas iš jų ginklų, kuriais galėjo gintis. — *Nebus užrakinti.* Kyro paimtos tvirtovės pasiliks jo valdžioje. — (2) *Aš eisiu:* kad palehgvinėčiau nugalėjimą. — *Pažeminsiu...* Ebr. t.: sulyginsiu kaubriuotas vietas. — Taip bus prašalintos kluutės, kurios galėtų sutrukdyti Kyro žygius. — *Skaistvarinius vartus.* Tokių vartų su užkaisčiais buvo visas šimtas Babylone. — *Paslėptus turtus:* Babylono ir kitų miestų turtus, kurie buvo laikomi atitinkamuose sandėliuose ir net slėpynėse. Istorikų pasakojimu Kyro paimti

tes ferreos confringam. ³ Et dabo tibi thesauros absconditos, et arcanas secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel. ⁴ Propter servum meum Jacob, et Israel electum meum, et vocavi te nomine tuo: assimilavi te, et non cognovisti me. ⁵ Ego Dominus, et non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, et non cognovisti me: ⁶ Ut sciant hi, qui ab ortu solis, et qui ab occidente, quoniam absque me non est: Ego Dominus, et non est alter, ⁷ formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc. ⁸ Rorate cæli desuper, et nubes pluant justum: aperiatur terra, et germinet salvatorem: et justitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

sulaužysiu geležinius užkaiščius, ³ duosiu tau paslėptus turtus ir slėpynių paslaptis, kad tu žinotumei, jog aš Viešpats, kurs šaukiu tavo vardu, Izraelio Dievas; ⁴ dėl mano tarno Jokubo ir mano išrinktojo Izraelio aš pašaukiau tavo vardu; aš parodžiau tavo panašumą, ir tu nepažinai manęs. ⁵ Aš Viešpats ir nėra kito; be manęs nėra Dievo. Aš sujuosiau tave, ir tu nepažinai manęs, ⁶ kad tie, kurie yra iš saulėteklių ir kurie iš saulėleidžių, žinotu, jog be manęs nėra kito. Aš Viešpats ir nėra kito; ⁷ aš darau šviesą ir sutveriu tamsybę, darau taiką ir sutveriu piktenybę. Aš Viešpats, kurs visa tai darau. ⁸ Rasokite, dangūs, iš augštybių, ir tegul debesys išlija teisųjį, tegul atsiveria žemė ir teisželdo gelbėtoją, ir tegul kartu randasi teisybė. Aš, Viešpats, sutveriu jį.

turtai buvę verti apie tris milijardus aukso frankų. — (4) *Dėl mano...* Taip čia nurodomas kitas dar kilnesnis Kyro nugalejimų tikslas. — *Pašaukiau...* kalbėjau apie tave per savo pranašus, skelbdamas tavo vardą ir pareigas. — *Parodžiau...* taip apibudinau tave dar negimusį, kad kiekvienas galėjo tave pažinti. — *Nepažinai manęs.* Nors Kyras pripažino Viešpaties (Jahvės) galybę ir jį mini savo nutarime žydams (Ezdr. 1, 1...), tačiau jis buvo uolus dievaičių garbintojas. Todėl jo išrinkimas buvo vien tiktai Dievo malonės apsireiškimas. — (5) *Aš Viešpats...* Nuolat kartojama ta svarbiausi mintis, kad Dievas yra vienas, ir kad pagonių dievaičiai tuštybė. — (7) *Tamsybė...* Tamsybės, piktenybės (nelaimės) atsiradimas taip pat priklauso nuo Dievo valios, kaip šviesos ir taikos laikas. — (8) *Rasokite...* Ebr. t.: rasokite, dangūs, iš augštybių ir debesys teišlija teisybę; atsiveria žemė ir teisduoda gelbėjimą ir teliepia želti draug teisybei. — Pranašas, matydamas laimingą ateitį, sujungtą su Kyro vardu, ir jos trokšdamas, dar labiau trokšta tikrojo Mesijo atėjimo, kurs vienas padarys tikrą teisybę

žmonių tarpe. Jis maldauja ir savo pavyzdžiu mokina tautą, kokiuo nuolatiniu troškimu jie turi melsti žadėtojo išgelbėjimo. Kaip karštas tas troškimas, aiškiai pasirodo iš atsiliepimo į dangų ir į debesis, kad, kaip jie paprastai siūncia žemei taip labai reikalingos rasos ir lietaus, taip pat papiltu tarsi dvasinę rasą ir teisybės lietų, kad žemė, kuri tiek daug duoda žmonėms iš savės geriausių vaisių, neštu dar garbingesnį vaisių. Taigi, nors žiurint konteksto ir ebr. teksto, šitais žodžiais neprašoma tiesioginiai Mesijo asmens, tačiau jie yra tiesioginis išreiškimas troškimo susilaukti Mesijo darbo ir išganyimo. Prašymas liečia ne patį Kyro darbą, bet tą idėjinį tikslą (4.6.e.), kuriam Kyro darbas rengia kelią. Todėl Vulgata savo konkrėtinėmis žodžių formomis ištikrių neatsitolina nuo originalo teksto prasmės, ir visai teisingai iš šitų pranašo žodžių Bažnyčioje padaryta Advento malda. — *Aš Viešpats...* Tai atsakymas į karštą pranašo maldavimą: Viešpats jau išklause jį savo amžinuose nutarimuose, ir jis juos įvykins, nes niekas negali pasipriešinti (9.e.).

⁹ Væ qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ: numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? ¹⁰ Væ qui dicit patri: Quid generas? et mulieri: Quid parturis? ¹¹ Hæc dicit Dominus sanctus Israel plastes ejus: Ventura interrogate me, super filios meos, et super opus manuum mearum mandate mihi. ¹² Ego feci terram, et hominem super eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cælos, et omni militiæ eorum mandavi. ¹³ Ego suscitavi eum ad justitiam, et omnes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum. ¹⁴ Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, et negotiatio Æthiopix et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: et te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, et non est absque te Deus. ¹⁵ Vere

⁹ Deja tam, kurs prietarauja savo kurejui, jis kurs yra šukė iš molinių žemės indų. Argi sako molis savo puodžiui: Ką tu darai? ir tavo padaras: Jis be rankų? ¹⁰ Deja tam, kurs sako tėvui: Ką tu gamini? ir moteriai: Ką tu gimdai? ¹¹ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Šventasis, jo kurejas: Pasiklauskite manęs apie ateitį; duokite man paliepinų apie mano sunus ir apie mano rankų darbą. ¹² Aš padariau žemę ir aš sutvėriau ant jos žmogų; mano rankos ištiesė dangus ir aš daviau įsakymų visai jų kariuomenei. ¹³ Aš pažadinau jį teisybei ir vedu visus jo kelius; jis statys mano miestą ir paleis mano belaisvius ne už kainą ir ne už dovanas, sako Viešpats, karėvijų Dievas. ¹⁴ Štai ką sako Viešpats: Aigypso užuodarbais, Aitiopijos pelnas ir augšto ugio žmonės sabiečiai pereis per tave ir bus tavo. Jie vaikščios paskui tave, eis rankų pančiuose, parpuls prieš tave ir tave maldaus: Tikrai vavyje yra Dievas ir be tavęs nėra Dievo. ¹⁵ Tikrai tu paslėptas Dievas, Izrae-

(9) *Kurs yra šukė...* Kiekvienas, kurs norėtu priešintis Dievo valiai, turi atsiminti, kad jis taip menkas dalykas, kaip menka yra viena iš tukstančių ir milijonų visos žemės šukų. Plg. aug. 29, 16; 44, 8 ir k. — *Ką tu darai:* tas tavo darbas niekam vertas. — *Jis be rankų:* jis nieko negali, ar nemoka padaryti. Taip elgiasi žmogus, kurs teisia Dievo apveizdą ir jo nutarimus, arba abejoja apie Dievo galybę. — (10) *Ką tu gamini...* Kitokio smerktino dejavimo pavyzdys. Bjauriai elgtusi vaikas, jei prikašiotu savo gimdytojams, kam jie jam daugina brolių ir seserų skaičių. Taip gi darė pavydo vedami žydai, patyrę, kad Viešpats padaugins sau vaikų, darydamas sau įsunių iš pagonių. — (11) *Pasiklauskite manęs:* per savo pranašus ir gausite paaiškinimų. Dievas visuomet rupinsis savaisiais, todėl reikia juo pilnai pasitikėti. — (13) *Aš...* Viešpats,

kurs yra pasaulio valdovas, patikrina, kad jo išrinktasis Kyras tobulai įvykins jo įsakymus, todėl Izraelis turi pasitikėti net ir tuomet, kuomet bus baudžiamos kitos tautos. — *Teisybei.* Jis bus teisybės tarnas, t. y. to stovio, kurs atitinka Dievo nutarimams, žadėjimams ir jo išrinktosios tautos paskyrimui. — *Jis statys...* Plg. aug. 44, 28. — *Ne už dovanas:* bet dar pats jų duos. Ezdr. 1, 4. — (14) *Užuodarbais:* pelnas. Nuo teokratijos atnaujinimo po Babylono nelaisvės pranašas persikelia į Mesijo laikus ir skelbia pagonių grįžimą į tikrąjį Dievą. Plg. aug. 23, 17. 18. — *Sabiečiai:* Meroės šiaurinėje Aitiopijoje gyventojai. Plg. aug. 18, 2. — *Bus tavo:* dvasiniu priklausymu. — *Rankų pančiuose:* pasiduos savaimė, laikys save tarsi vergais, kuriems surakinamos rankos. Jie išpažins, kad vienas tikras Dievas yra tik Izraelyje. — (15) *Tikrai...* Taip išreišk savo

tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator. ¹⁶ Confusi sunt, et erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. ¹⁷ Israel salvatus est in Domino salute aeterna: non confundemini, et non erubescetis usque in sæculum sæculi. ¹⁸ Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipse Deus formans terram, et faciens eam, ipse plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam. Ego Dominus, et non est alius. ¹⁹ Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso: non dixi semini Jacob: Frustra quarite me. Ego Dominus loquens justitiam. annuncians recta.

²⁰ Congregamini, et venite, et accedite simul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturæ suæ, et rogant Deum non salvantem. ²¹ Annunciate, et venite, et consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? numquid non ego Dominus, et non est ultra Deus absque me? Deus justus, et salvans non est præter me. ²² Convertimini ad me, et salvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, et non est alius. ²³ In me metipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, et non re-

lio Dievas, Gelbėtojas. ¹⁶ Visi sugėdinti ir rausta iš gėdos, draug traukiasi atgal su gėda klaidų dirbėjai. ¹⁷ Izraelis išgelbėtas Viešpatyje amžinu išgelbėjimu. Jūs nebusite sugėdinti ir nerausite iš gėdos per amžių amžius. ¹⁸ Nes štai ką sako Viešpats, kurs sutvėrė dangų, Dievas, kurs padarė žemę ir ją sutvarkė, jis jos kurėjas; jis ne veltui ją sutvėrė, jis padarė ją, kad butu gyvenama: Aš Viešpats ir nėra kito. ¹⁹ Aš kalbėjau ne slapčia, ne tamsioje žemės vietoje, nesakiau Jokubo ainijai: Veltui jieškokite manęs; aš Viešpats, kurs kalbu teisybę, kurs skelbiu, kas tiesu.

²⁰ Susirinkkite, ateikite ir priartinkite draug, jūs išgelbėtieji iš tautų tarpo; neišmanėliai tie, kurie nešasi savo drožto stabo medį ir meldžia dievą negalintį gelbėti. ²¹ Skelbkite, ateikite ir tarkitės draug. Kas davė tai išgirsti nuo pat pradžių, jau senai tai apskelbė? Argi ne aš, Viešpats, ir ar be manęs yra dar Dievas? Mane išskyrus, nėra teisus ir gelbinčio Dievo. ²² Grįžkitės į mane ir busite išgelbėti, jūs visi žemės kraštai, nes aš Dievas ir nėra kito. ²³ Aš savimi prisiekiau, iš mano burnos išeina teisybės žodis ir ne-

mintis sugrįžusieji į Dievą pagonis. Anksčiau žydų garbinamas Dievas buvo nežinomas lyg paslaptis; dabar jie jį pažįsta. — (16) *Visi*. Tikra nelaimė bus tiems, kurie atsisakys išpažinti Izraelio Dievą. — *Klaidų dirbėjai*: tie, kurie dirbo stabus. — (18) *Jis ne veltui*. Ebr. t.: ne tuštybei. Dievas sutvėrė žemę ir ją priėngė, kad joje gyventu žmogus. Jis paskyrė Palestiną gyventi žydams; ji nepasiliks tyruma, bet bus jiems sugrąžinta. — (19) *Nesakiau*... Viešpats išsirinko Izraelį kaipo savo tautą ir ru-

pinosi, kad ta išrinktoji tauta pigiai rastu savo Dievą.

(20) *Susirinkkite*... Šaukiami tie pagonis, kurie išliko gyvi bendroje nelaimėje, atvestoje ant daugelio Kyro kovomis. Jie turi dabar suprasti stabų niekingumą ir Viešpaties tobulybės. — (21) *Argi ne aš pats*... Įvykinimas pranašystės, kuri buvo senai paskelbta ir senai žinoma, vėl yra tikriausias įrodymas, kas yra tikrasis Dievas. — (23) *Aš savimi prisiekiau*: nes neturi didesnio už save, kuriuo galėtų prisiekti (plg. Žyd. 6, 13). —

vertetur: quia mihi curvabitur omne genu, et jurabit omnis lingua. ²⁴ Ergo in Domino, dicet, meae sunt justitiae et imperium: ad eum venient, et confundentur omnes qui repugnant ei. ²⁵ In Domino justificabitur, et laudabitur omne semen Israel.

grįs atgal. ²⁴ Man susilenks kiekvienas kelias ir prisieks kiekvienas liežuvis! ²⁵ Taigi, bus sakoma: Yra man teisybės ir jiegos pas Viešpatį; pas jį ateis ir bus sugėdintvisi, kurie jam priešinasi. ²⁶ Vieši patyje bus išteisinta ir giriama visa Izraelio ainija.

g) *Babyloniečių dievų žuvinimas.*

Caput XLVI. ¹ Confractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestiis et jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. ² Contabuerunt, et contrita sunt simul: non potuerunt salvare portantem, et anima eorum in captivitate ibit.

³ Audite me domus Jacob, et omne residuum domus Israel, qui portamini a meo utero qui gestamini a mea vulva. ⁴ Usque ad senectam ego ipse, et usque ad canos ego portabo: ego feci, et ego feram: ego portabo, et sal-

46. perskyrimas. ¹ Bėlis su-
laužytas, Nabas sutrupintas; jų
stabai sukrauti ant gyvulių ir pa-
jungiamųjų; jų našta sunki savu-
rumu iki nuvarginimui. ² Jie
sunyko ir draug sutrupinti; jie ne-
galėjo išgelbėti savo nešėjo, ir jie
patįs eina į nelaisvę.

³ Klausykities manęs, Jokubo na-
mai ir visos Izraelio namų liekanos,
kurie esate nešiojami mano prie-
globstyje, kurie nešiojami mano
meilės. ⁴ Iki senatvei aš tas pats
ir iki žilų plaukų aš nešiosiu; aš
padariau ir aš palaikysiu; aš ne-

Negriš atgal: tikrai bus įvykintas. —
(24) *Man...* Viešpats bus visur garbina-
mas. Plg. Rom. 14, 11; Pilyp. 2, 10. —
(25) *Yra man teisybės...* Pagonis ragins
vieni kitus pasiduoti Viešpačiui, nes jis
vienas gali juos pašventinti ir ginti (plg.
aug. 2, 3); tuos, kurie pasipriešins, su-
tikis gėda ir prapultis. — (26) *Viešpatyje..*
Kaip išganymo šaltinis, taip ir tikras bei
vienatinis Izraelio gyrius yra Viešpats.

46, 1—13. Pagonių dievaičiai bus
sunaikinti (1—2). Tik Viešpats stebėti-
nai gynė savo tautą, todėl jo vieno reikia
laikytis (3—13).

(46, 1) *Bėlis...* Ebr. t.: Bėlis krinta,
Nebas lenkiasi... jūsų nešamieji su-
krauti, našta pailsusiems. — Pranašas
išanksto mato Babylono dievaičių sto-
vyklas sukrantus ant kupranugarių ir
asilų, kurie lyg-kad bodisi tos sunkios
naštos, ir persų išgabenamas kaipo nu-
šv. Raštas, III t.

galėjimo ženklas. Bėlis (asyr. *Bilu*) buvo
laikomas vyriausiu kaldėjiečių dievai-
čiu. Nabas išminties ir busimų dalykų
žinojimo dievaitis. Tų dviejų svarbiau-
sių dievaičių puolimas ir juos sutikusias
pasityčiojimas yra aiškus nurodymas,
kaip menka galėjo būti jų suteikta pa-
galba. — (2) *Savo nešėjo.* Ebr. t.: Ebr.
t.: naštos, t. y. dievaičiai negalėjo ap-
saugoti nuo priešų savo stabų (stovylių)
ir apginti savęs nuo nelaisvės.

(3) *Mano prieglobstyje...* mano meilės.
Ebr. t.: ab utero... a vulva, t. y. nuo
pat Izraelio atsiradimo. — (4) *Iki senat-
vei...* Gimdytojai visaip rupinasi savo
vaikais, kol jie maži, jauni; Izraelių
Dievas rupinsis visuomet. Babylono
dievaičiai buvo jų garbintojų nešiojami,
Viešpats gi pats nešioja savo tautą, ir
tai taip, kad jis duoda jai jos butybę
ir sergi ją visu motinos meilimumu, iki
tauta atliks savo užduotį ir taip bus

vabo. ⁵ Cui assimilastis me, et adæquastis, et comparastis me, et fecistis similem? ⁶ Qui confertis aurum de sacco, et argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, ut faciat deum: et procidunt, et adorant. ⁷ Portant illum in humeris gestantes, et ponentes in loco suo: et stabit, ac de loco suo non movebitur. Sed et cum clamaverint ad eum, non audiet: de tribulatione non salvabit eos. ⁸ Mementote istud, et confundamini: redite prævaricatores ad cor. ⁹ Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei: ¹⁰ Annuncians ab exordio novissimum, et ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet: ¹¹ Vocans ab Oriente ævem, et de terra longinqua virum voluntatis meæ, et locutus sum, et adducam illud: creavi, et faciam illud. ¹² Audite me duro corde, qui longe estis a justitia. ¹³ Prope feci justitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, et in Israel gloriam meam.

šiosiu ir išgelbėsiu. ⁵ Kam jūs pri-lyginate mane ir darote lygų, su kuo jūs mane lyginate ir į ką darote mane panašų? ⁶ Jūs, kurie renkate auksą iš maišelio ir sveriate sidabrą ant svarstyklės, kurie samdote auksakalį, kad padarytu dievą. Ir jie parpuola ir garbina jį. ⁷ Jie neša jį užsidėję ant pečių ir stato savo vietoje; jis stovi ir iš savo vietos nesijudina; bet ir kuomet jie šaukiasi į jį, jis negirdi; jis negelbi jų iš sielvarto. ⁸ Atsiminkite tai ir gėdykitės; imkite, prasikaltėliai, tai į širdį. ⁹ Atsiminkite praeitus laikus, kad aš Dievas ir nėra kito Dievo ir nėra panašaus į mane. ¹⁰ Aš skelbiu nuo pat pradžios paskutinius dalykus ir nuo pradžios, kas dar neįvykę, ir aš sakau: Mano nutarimas išliks ir visa mano valia įvyks. ¹¹ Aš šaukiu iš rytų paukštį ir iš tolimos žemės mano valios žmogų. Aš kalbėjan ir aš atvesiu, sutvėriau ir tai padarysiu. ¹² Klausykitės manęs, jūs kietos širdies žmonės, kurie toli esate nuo teisybės. ¹³ Aš priartinau sau teisybę, ji neatsitolins ir mano išgelbėjimas negaiš. Sione aš duodu išgelbėjimo ir Izraėlyje mano garbės.

pasiekus savo gyvenimo galą. — (5) *Kam jūs...* Klausimų dauginimu pabrėžiama, kaip labai Izraelis įžeidė savo Dievą, atstodamas nuo jo dėl tuščių stabų. — (6) *Jūs, kurie...* Ebr. t.: jie deda aukso iš ... Taip aprašoma, kaip atsiranda dievaitis. Plg. Bar. 6, 25. — (8) *Gėdykitės.* Šv. Jieronymo vertime (sekant ebr. t.) yra: fundamini, t. y. bukite tvirti, laikykitės, kad pasipriešintumėte stabmeldystei. — (9) *Praeitus laikus.* Ebr. t.: senus dalykus iš praeitų laikų, t. y. seniausius žydų istorijos įvykius, rasi įvairius dar Abraomo laikais duotus

pažadėjimus. — (11) *Paukštį.* Tikriaus anot ebr. t.: arą, kurs yra greitai žengiančio, drąsaus kovotojo vaizdas. Toks aras iš rytų turėjo būti Kyras. Vz. aug. 41, 2, 25; plg. Jer. 49, 22; Ez. 17, 3. — *Mano valios žmogų.* Kyras turėjo įvykinti Dievo nutarimus. — *Sutvėriau:* savo mintyje paskyriau, taip nusistačiau. Tarsi prisiekos žodžiais patvirtinama, kad pranašystė apie Kyrą bus tikrai įvykinta. — (12) *Nuo teisybės:* nuo Dievo nustatytos elgesio normos, su kuria jungiasi išganymas ir laimė.

h) Paties Babylono pažėminimas ir sugriovimas.

Caput XLVII. ¹ Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filia Chaldæorum, quia ultra non vocaberis mollis et tenera. ² Tolle molam, et mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina. ³ Revelabitur ignominia tua, et videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, et non resistet mihi homo. ⁴ Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius sanctus Israel. ⁵ Sede tacens, et intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis ultra domina regnorum. ⁶ Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, et dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti jugum tuum valde. ⁷ Et dixisti: In sempiternum ero domina: non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

47. perskyrimas. ¹ Nužengk, atsisėsk dulkėse, mergaite, Babylono dukte; sėskis žemėje; nėra sosto kaldėjiečių dukteriai, nes daugiaus tu nebusi vadinama lepunėle ir gražinėle. ² Imk girkas ir malkmiltus; atidengk savo gėdą, atidengk petį, parodyk blauzdas, brisk per upes. ³ Tavo apgėdinimas bus atidengtas, ir bus matoma tavo apjuoka. Aš keršysiu ir niekas man nepasipriešins. ⁴ Musų Atpirkėjas, jo vardas kareivijų Viešpats, Izraelio Šventasis.

⁵ Sėdėk tylėdama ir įeik į tamsybę, kaldėjiečių dukte, nes tu daugiaus nebesivadinsi karalysčių valdove. ⁶ Aš rustinaus ant savo tautos, sutečiau savo tėvainystę ir daviau juos į tavo ranką; tu neparodei jiems gailestingumo; ant senio tu krovei perdaug sunkų savo jungą. ⁷ Tu sakei: Aš busiu valdovė per amžius. Tu tai neėmei sau į širdį ir neatsiminei savo galo.

47, 1—15. Babylonui skelbiama didžiausias pažėminimas, nes piktai naudojosi savo įiega prieš Viešpaties tautą (1—7). Jis turės atkentėti už visus savo prasikaltimus, ir niekas negalės jo išgelbėti (8—15).

(47, 1) *Nužengk*: nuo savo garbės augštybių, nuo savo garbingo sosto. Iki tam laikui Babelė buvo nepriklausoma valdovė, neesanti vyro valdžioje mergaitė. Dabar iš puikios valdovės atimama viešpatavimas; ji turi atsisėsti dulkėse, lyg visų niekinama sunkiems darbams paskirta tarnaitė; vieton lėpinančio dykinėjimo jos laukia vergės darbai, vieton pagarbos išniekinimas. — *Dukte*. Dukterimi čia, kaip dažnai kitur, vadinami miesto gyventojai. — (2) *Imk girkas*. Sunkus malėjos darbas buvo skiriamas vergėms. — *Atidengk*... Neapsaugota nuo bjauriausio paniekinimo, atiduota visų sauvaliai, budama nešvartų jų geidulių dalykas, turi ji pusplėkė belaisvių kelionėje bristi per upes ir tt.

Ebr. t.: atmesk atgal savo gaubtę, pakelk ilgus drabužius, atsidengk šlaunis, brisk per upes. — Atimama gaubtė, kuri yra ženklas laisvos ir gerbiamos moteriškos; vieton ilgų žeme besivelkančių rubų duodama trumpa vergių jupa. — (3) *Aš keršysiu*... Atsiliepdamas Viešpats pasako, kad jis siūnčia tą bausmę dėl Babelės neteisrybių. — (4) *Musų*... Pranašas savo ir savo viengencijų vardu išreiškia džiaugsmą dėl Babelės puolimo, kurs artimai rišasi su suteiktąja Izraeliui garbe.

(5) *Tamsybė*: į nelaimių tamsybes. — *Karalysčių valdove*. Plg. aug. 10, 8; 13, 9; Ezek. 26, 7. — (6) *Aš rustinaus*... Babelė, buvo Viešpaties rankoje rykštė, ir jis buvo atidavęs jai savo tautą plakti ir tuo jos atidavimu pagonims buvo laikinai atėmus iš jos šventumą; bet Babelė, savo piktu klausydama, peržengė tinkamas ribas; toliau duodama to peržengimo pavyzdžių. — (7) *Tu sakei*... Prie vienu prasikaltimų pri-

⁸ Et nunc audi hæc delicata, et habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: Ego sum, et non est præter me amplius: non sedebo vidua, et ignorabo sterilitatem.

⁹ Venient tibi duo hæc subito in die una, sterilitas et viduitas, universa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, et propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

¹⁰ Et fiduciam habuisti in malitia tua, et dixisti: Non est qui videat me, sapientia tua et scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, et præter me non est altera. ¹¹ Veniet super te malum, et nescies ortum ejus: et irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

¹² Sta cum incantatoribus tuis, et cum multitudine maleficiorum tuorum, quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

¹³ Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, et salvent te augures cæli, qui contempla-

⁸ Dabar gi išgirsks tai, tu lepunėle-ir gyvenanti be pavojaus, kuri sakai savo širdyje: Aš esu ir be manęs nėra nieko kita. Aš nesėdėsiu našlė-ir nepažinsiu nevaisingumo. ⁹ Umai viena diena ateis tau tuodu dalyku, nevaisingumas ir našlystė. Visa tai ateina ant tavęs dėl tavo žavėjimų daugybės ir dėl smarkaus tavo burtininkų kietumo. ¹⁰ Tu turėjai pasitikėjimo savo piktumu ir sakei: Nėra, kas matytu mane. Tavo išmintis ir tas tavo žinojimas apvylė tave; tu tarei savo širdyje: Aš esu ir be manęs nėra kitos. ¹¹ Ant tavęs ateis piktenybė ir tu nežinosi, iš kur ji kilsta, puls ant tavęs nelaimė, kurios tu negali atgailėti, ir umai ateis ant tavęs vargas, kurio tu nenujauti.

¹² Stovėk su savo užkeikėjais ir su daugybe savo žavėjimų, kuriais tu užsiimdavai nuo pat savo jaunystės, rasi ką nors tau padės arba rasi galėsi sustiprėti. ¹³ Tu pailsai dėl savo patarėjų daugybės. Tegul atstoja ir gelbi tave dangaus tyrinėtojai, kurie žiūrėdavo į žvaigždes ir suskaitydavo mėnesius, kad

sidėjo kiti, pasikėlimas į beribę pui-kybę.

(8) *Aš esu...* Babylonas ėmė savintis sau tokį kilnumą ir didenybę, lyg-kad niekas nebegalėtų su juo lygintis, niekas greta jo stoti. — *Aš nesėdėsiu...* Babėlė tikėjosi turėsianti visuomet visus savo gyventojus, taippat ir daugelį sau pavergtų tautų. Plg. Apr. 18, 7. —

(9) *Umai...* Ebr. t.: jie visi (našlystė ir nevaisingumas) ateis ant tavęs visame savo tobulume, t. y. pilniausiu saiku, augščiausiam laipsnyje, su tavo žavėjimų daugybe ir su smarkia tavo burtų jėga, t. y. nežiurint visų mėginimų apsiginti nuo nelaimės visokiais žavėjimais ir burtais. — Kaldėja ir Babylonija buvo garsios senobėje savo magija ir burtininkų skaičiumi. Plg. Dan. 2, 2. —

(10) *Tu turėjai...* Nors daug Babylonas darė prasikaltimų, tačiau su didžiu pasitikėjimu laukė dar skaistes-

nės ateities ir didžiavosi, buk nėra, kas tuos prasikaltimus matytu ir galētu dėl jų keršyti. Kaip nepamatuotas buvo toks pasitikėjimas, paaiškėja iš tolesnių žodžių: *tavo išmintis...*

(12) *Stovėk...* Ironijos pilnais žodžiais raginamas Babylonas mėginti gintis nuo visai artimos nelaimės. — *Nuo pat savo jaunystės.* Sena Kaldėjos karalystė buvo nuo pat savo atsiradimo didelė astrologijos ir magijos mėgėja. — (13) *Tu pailsai...* Žynių patarimai nesustiprino Babylono. Jis silpnas, lyg pavargęs nuo visų gautų patarimų. Tegul dar mėgina, ko verta jų pagalba gyvame reikale. — *Dangaus tyrinėtojai.* Ebr. t.: dangaus dalintojai. Astrologai paskirstydavo dangaus skliausmą į dalis įvairiems savo apskaitymams. — *Suskaitydavo...* Ebr. t.: kurie skelbia kiekvienam jaunatyje, kas tau turi atsitikti. — Astrologai matomai kiekvieno mėnesio-

abantur sidera, et supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi. ¹⁴ Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant, nec focus, ut sedeant ad eum. ¹⁵ Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via sua erraverunt: non est qui salvet te.

iš jų tau apskelbtu busimus dalykus. ¹⁴ Štai jie pasidarė kaip rugiena, ugnis juos sudegina; jie neišliuosuos savo gyvybės iš liepsnos valdžios; tai ne žarijos, prie kurių susišildoma, ir ne židiny, prie kurio atsisedama. ¹⁵ Taip tai dedasi su visais dalykais, kuriais tu užsiimdavai. Tie, su kuriais prekiavai nuo pat savo jaunystės, išsisklaido kiekvienas savo keliu; nėra, kas tave gelbėtų.

i) Judas paliuosuotas nuo Babylono jungo.

Caput XLVIII. ¹ Audite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israel, et de aquis Juda existis, qui juratis in nomine Domini, et Dei Israel recordamini non in veritate, neque in justitia. ² De civitate enim sancta vocati sunt, et super Deum Israel constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen ejus. ³ Priora ex tunc annuntiavi, et ex ore meo exierunt,

48. perskyrimas. ¹ Išgirskite tai, Jokubo namai, kurie vadinatės Izraelio vardu ir išėjote iš Judo vandenų, kurie prisiekiate Viešpaties vardu ir atsimenate Izraelio Dievą, bet be tiesos ir be teisybės. ² Nes jie ima savo vardą iš šventojo miesto ir jie remiasi Izraelio Dievu; jo vardas kareivių Viešpats. ³ Senesnius dalykus aš jums buvau senai apskelbęs; jie išėjo iš mano

pradžioje pranašaudavo apie oro permainas, laimingas ir nelaimingas dienas, iš žvaigždžių burdavo, ko reikia laukti ateityje ir tt. Tačiau visa jų gudrybė pasirodo tuščia: jie net nei savęs negali apginti nuo nelaimės, nuo keršto ugnies: **(14) Štai jie... — Tai ne žarijos...** Juos sunaikins keršto ugnis, kuri neturės nieko bendra su namų židinio žarijomis, prie kurių galima susišildyti sušalusį kūną. — **(15) Tu, su kuriais...** Babylonas didžiavosi savo prekyba ir daug darė jai palaikyti. Bet nelaimėi prisiartinant, svetimieji, kurie viešėdavo Babylone prekybos reikalais, skubinasi pabėgti, kas sau, ir jį visai apleidžia. Plg. aug. 13,14; Ezek. 17,4.

48, 1—22. Žydams daroma priekaištų dėl jų netikėjimo, tačiau Dievas išgelbės savo tautą, kaip yra žadėjęs per savo pranašus (1—11); bet ji turi daryti atgailą dėl savo prasikaltimų, nes tik gerieji bus išliuosuoti, bedieviai gi žus (12—19).

(48, 1) Išgirskite... Garbingi tautos

vardai ir jos kilnė, iš kurių pasirodo, kaip brangi ji buvo Dievui, turėtu ją paraginti atidžiai klausytis Viešpaties. Tauta buvo pasižymėjusio savo tikėjimu Jokubo vaikais, didžiavosi Izraelio vardu, savo patriarku laikė taip pat Judą, kuriam buvo pažadėtas viešpatavimas (Prad. 49,10); ypatinga jos žymė buvo pažinimas Viešpaties. — *Iš Judo vandenų.* Žydų tautos tėvas Judas palyginimas su šaltiniu, iš kurio nuolat teka vanduo. — *Bet be tiesos...* Tačiau tie, kuriems dabar pranašas kalba neverti dėl savo pasielgimo paminėtųjų garbingų vardų. — **(2) Nes jie...** Be aug. minėtosios ir tai buvo jiems garbė, kad turėjo šventąjį miestą Jeruzalę, kuriuo galėjo didžiūotis, kad galėjo rėmtis Viešpačiu, lyg kokiuo nesulaužomu ramsčiu. Bet ir tos garbės jie neverti. — **(3) Senesnius...** Izraelis turi išgirsti ir apsvarstyti, kad Dievas pasirodė visuomet esąs gyvas ir tikras Dievas. Pasirodė gi toksai, apskelbdamas išanksto busimus dalykus, kaip išėjimą iš Aigypso, paėmimą Palestinos ir kitus,

et audita feci ea: repente operatus sum, et venerunt. ⁴ Scivi enim quia durus es tu, et nervus ferreus cervice tua, et frons tua ærea. ⁵ Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceret: Idola mea fecerunt hæc, et sculptilia mea, et conflatilia mandaverunt ista. ⁶ Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuisti? Audita feci tibi nova ex tunc, et conservata sunt quæ nescis: ⁷ nunc creata sunt, et non ex tunc: et ante diem, et non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea. ⁸ Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia prævaricans prævaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te. ⁹ Propter nomen meum longe faciam furorem meum: et laude mea infrenabo te, ne intreas. ¹⁰ Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis. ¹¹ Propter me, propter me faciam, ut non blasphemet: et gloriam meam alteri non dabo.

burnos ir aš daviau apie juos išgirsti; aš umai veikiau ir jie įvyko. ⁴ Aš žinojau, kad tu kietas, kad tavo sprandas geležinė kartis ir tavo kakta skaistvarinė. ⁵ Aš tau apskelbiau išanksto; kolei dar nebuvo įvykę, aš tau pasakiau, kad kartais nesakytumei: Mano stabai tai padarė, mano drožtos ir lietos stovylos tai paliepė. ⁶ Išvysk visa, ką tu girdėjai. Jūs gi ar tai apskelbėte? Aš duodu dabar tau išgirsti naujų dalykų ir tai yra paslėpti dalykai, kurių tu nežinai. ⁷ Tai sutverta dabar ir ne išanksto; anksčiau kaip šiandien tu nieko apie tai negirdėjai, kad kartais nesakytumei: Štai aš tai žinojau. ⁸ Tu to negirdėjai ir nežinojai ir seniaus tai nebuvo pasiekę tavo ausų, nes aš žinau, kad tu kalste prasikalsi ir aš vadinau tave peržengėju nuo pat motinos išėcios? ⁹ Dėl savo vardo aš atitolinsiu savo narsą ir savo gyriui aš pažabosiu tave, kad tu nepražutumei. ¹⁰ Štai aš apvaliau tave ugnimi, bet ne kaip sidabrą, išskyrčiau tave neturto krosnyje. ¹¹ Dėl savęs, dėl savęs aš tai padarysiu, kad man nebūtų piktžodžiuojama, ir savo garbės aš neduosiu kitam.

ir ką buvo paskelbęs, įvykindamas. — (4) *Aš...* Dievas lyg-kad norėjo savo pranašystėmis sulaužyti tautos atkaklumą ir (5) ją įtikinti, kad pažadėjimų įvykinimas parėjo ne nuo ko nors kito, tik nuo jo vieno. — (6) *Išvysk visa:* matyk, kaip visakas tobulai įvyko. — *Jūs gi...* Geriaus anot ebr. t.: argi jūs tai neskelsite, t. y. argi jūs patįs neprivalote išpažinti, kad taip ištikrųjų yra atsitikę, kad, kaip Dievas buvo pasakęs, taip ir įvyko. — *Aš duodu... naujų dalykų:* kurie paminėti 42, 9; 43, 19, t. y. pranašystę apie išliuosavimą iš nelaisvės ir apie didžius gelbėtojo veikalus. — (7) *Tai sutverta...* Paminėtieji nauji dalykai tik dabar apskelbti. Jei jie būtų buvę paskelbti jau senai, tai Izraelis rasi galėtu sakyti juos jau

žinojęs savaime. — (8) *Nuo pat motinos...* nuo pat atsiradimo. Plg. Ps. 105, 26; 106, 13 ir k. — (9) *Dėl savo...* Tautos nuodėmės buvo jau nupelnčiusios prapultį. Bet Viešpats pasirodo maloningas (ebr. t.); jis malšina savo narsą, sulaiko ją (ebr. t.), kad Izraelis neprazūtų. Jis pats sulaiko tautą nuo žuvimo (Vulg.), nes jis savo vardu Jahve (Viešpats) laidavo, kad sandoros pažadėjimai bus įvykinti. — (10) *Aš apvaliau...* Izraelis yra Dievo tauta, todėl jo išgelbėjimas yra garbė ir gyrius Viešpačiui. Bet kad tauta būtų tinkamai prirengta tam tikslui, ji turi eiti valymo ir sielvarto keliu. Tyro sidabro valiant dar negauta, nors Viešpats jau ne vieną sykį mėgino tautą vargo krosnyje (ebr. t.). — (11) *Kad man nebūtų...*

¹² Audi me Jacob, et Israel quem ego voco: ego ipse, ego primus, et ego novissimus. ¹³ Manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est cælos: ego vocabo eos, et stabunt simul. ¹⁴ Congregamini omnes vos, et audite: quis de eis annuntiavit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, et brachium suum in Chaldæis. ¹⁵ Ego ego locutus sum, et vocavi eum: adduxi eum, et directa est via ejus. ¹⁶ Accedite ad me, et audite hoc: non a principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: et nunc Dominus Deus misit me, et spiritus ejus. ¹⁷ Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas. ¹⁸ Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, et justitia tua sicut gurgites maris, ¹⁹ et fuisset quasi arena semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli ejus: non interesset, et non fuisset attritum nomen ejus a facie mea.

¹² Klausyk manęs, Jokube ir Izraeli, kurį aš išsirinkau; tai aš, aš pirmasis ir paskutinis. ¹³ Taip pat mano ranka pakūrė žemę ir mano dešinė išmatavo dangų; aš juos šaukiu ir jie stovi čia draug. ¹⁴ Susirinkkite jūs visi ir klausykite: Kas iš jūsų yra tai apskelbęs. Viešpats myli jį, jis įvykins savo valią Babylone ir parodys savo peties įiegą kaldejiečiuose. ¹⁵ Aš, aš kalbėjau ir jį pašaukiau; aš atvedžiau jį, ir jo kelias išlygintas. ¹⁶ Prisiartinkite į mane ir tai išgirskite: Nuo pat pradžios aš nekalbėjau slapčia; nuo to laiko, dar pirma nekaip tai buvo įvykę, aš ten buvau, ir dabar mane siuntė Viešpats Dievas ir jo Dvasia. ¹⁷ Štai ką sako Viešpats, tavo Atpirkėjas, Izraelio Šventasis: Aš Viešpats, tavo Dievas, kurs mokina tave haudingų dalykų, kurs veda tave kelių, kuriuo eini. ¹⁸ Kadgi tu butumei žiurėjęs mano įsakymų! tavo ramybė butu buvusi kaip upė ir tavo teisybė kaip jūros bangos; ¹⁹ tavo aimija butu buvusi kaip smiltys ir tavo iščios vaisius kaip jų žvirgždai; tavo vardas nebutu žuves ir nebutu išdildytas iš po mano akių.

Ebr. t.: nes kaip gi butu suteptas (mano vardas). — Jei Viešpats atiduotu savo tautą neprieteliams varginti amžinai, tai kam nors galėtu rodytis, jog dievaičiai galingsni už jį. Plg. aug. 42, 8. (12. 13) Klausyk... Izraelis turi pareigą klausyti Viešpaties žodžių, nes jis yra amžinasis; jis yra viso pasaulio valdovas ir tas pasaulis jo klauso. Plg. aug. 41, 4; 44, 6; Apr. 1, 8. 17; 22, 13. — (14) Susirinkkite... Tauta juo labiausiai turi klausyti savo Dievo, nes jis ypatingu būdu ją ruginasi, niekas gi iš žavėtojų ar stabų nepaskelbė tokių kaip Dievo pranašysčių. — Myli jį... Kyras Dievo mylimas, nes jo išrinktas. Jis parodys Babylone Dievo galybę. — (15) Išlygintas. Ebr. t.: jo kelionė jam

sekasi. — (16) Į mane: į Viešpatį. — Nuo pat pradžios... Nuo seniausių laikų Dievas skelbė busimus dalykus per savo pranašus ir jis tai darė atvirai. — Nuo to laiko... Ebr. t.: nuo to meto, kuriame jie buvo, aš buvau tenai. — Dievas ne tik duodavo pranašysčių, bet kuomet ateidavo laikas vykinti, jis taip pat čia budavo, apsirėikšdavo jo ranka ir galybė, trumpai sakant, kaip pats skelbdavo pranašystes, taip pats jas vykindavo. — Ir dabar mane... Šituos žodžius sako Izaijas savo vardu. Tas pats Dievas, kurs davė įkvėpimo seniesiems pranašams, siunčia taip pat Izaiją. — (17—19) Jei Izraelio tauta butu sutikusi klausyti Viešpaties, jos laimė butu be ribų.

²⁰ Egredimini de Babylone, fugite a Chaldæis, in voce exultationis annunciate: auditum facite hoc, et efferte illud usque ad extrema terræ. Dicite: Redemit Dominus servum suum Jacob. ²¹ Non sitierunt in deserto, cum educeret eos: aquam de petra produxit eis, et scidit petram, et fluxerunt aquæ. ²² Non est pax impiis, dicit Dominus.

²⁰ Išeikite iš Babylono, bėgkite nuo kaldejiečių, džiaugsmo balsu skelbkite, duokite tai išgirsti ir nuneškite tai iki žemės pakraščių. Sakykite: Viešpats atvadavo savo tarną Jokubą. ²¹ Jie netroško tyrumoje, kuomet juos išvedė; jis jiems išvedė vandens iš uolos, perskėlė uolą ir vanduo tekėjo. ²² Bet nėra ramybės bedieviams, sako Viešpats.

2. Viešpaties Tarno pažeminimas ir garbė.

a) *Viešpaties Tarnas skelbia savo pareigas ir Siono atstatymą.*

Caput XLIX. ¹ Audite insulæ, et attendite populi de longe: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. ² Et posuit os meum quasi gladium acutum: in umbra manus suæ protexit me, et posuit me sicut sagittam electam: in pharetra suâ abscondit me. ³ Et dixit mihi: Servus meus es tu Israel, quia in te gloriabor.

49. perskyrimas. ¹ Klausykitės, salos, ir tėmykite, jįs toli esančios tautos. Viešpats pavadino mane nuo pat motinos iščios; kuomet aš dar tebebuvau mano motinos viduriuose, jis atsiminė mano vardą. ² Jis padarė mano burną tarsi aštrų kalaviją ir dengė mane savo rankos šešėliu; jis padarė iš manęs lyg rinktinę vilyčią ir paslėpė mane savo saidoke. ³ Ir jis man tarė:

(20) *Išeikite...* Pranašas mato dvasios akimis Babelės žuvimą ir ragina viengėnius, esančius nelaisvėje, palikti kuogreičiausia Dievo pasmerktąjį miestą ir su dideliu džiaugsmu eiti iš jo. — (21) *Jie...* Pranašas primena, kaip stebuklingai Viešpats vedė tautą per tyrus kitados. Todėl ir dabar jos grįžimas bus palengvintas. Plg. Iš. 17, 6; Sk. 20, 11. — (22) *Bet nėra...* Laimingi bus tik tie, kurie paklausys.

49, 1—26. Viešpaties Tarnas, skelbdamas sau pavestusias pareigas, žada išgelbėti Izraelį ir pagonis (1—13). Sionas, taip dabar nelaimingas, bus stebuklingu budu atstatytas (14—26).

(49, 1) *Klausykitės, salos...* Kaip aug. 41, 1, taip čia visos tautos kviečiamos atidžiai klausytis, nes dalykas, apie kurį bus kalbama, labai svarbus ir liečia visus. Kad čia kalba tas pats, kurs paminėtas aug. 42, 1..., aišku iš pranašystės turinio. Tai nebe Kyras,

kurs padarys galą žydų nelaisvei, bet Mesijas, kurs turi gelbėti visą pasaulį. — *Nuo pat...* Jis gavo savo pasiuntinystę iš paties Viešpaties, anksčiaus nekaip užgimė. Plg. Jer. 1, 5; Gal. 1, 15. — *Atsiminė:* minėjo. — (2) *Aštrų kalaviją.* Jis pasirodo esąs apginkluotas, bet jo ginklai dvasiniai, žodis, mokslas, todėl juo didesnis yra tarp jo ir Kyro (45, 1...) skirtumas. Jo žodis nugalės visus pasipriešinimus; jis, kaip slydi vilyčia, pasieks žmonių širdis. Žodžio kalaviju jis naudosis ypatingu budu laikomas Viešpaties globoje ir leis savo vilyčias, kuomet Viešpats duos ženklą. — (3) *Tu, Izraeli, mano...* Viešpats paaiškina šaukiančiam visas tautas klausytis, kodėl jis taip labai juo rūpinasi; jis tai daro, nes mato jame rinktinį savo tarną (plg. 42, 1), kaipo brangų įrankį, kuriuo naudosis savo garbei praplatinti tarp žmonių. Viešpats vadina jį Izraeliu, bet tas vardas čia ne visos tautos, tik vieno asmens, nes

⁴ Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine causa, et vane fortitudinem meam consumpsi: ergo iudicium meum cum Domino, et opus meum cum Deo meo. ⁵ Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, et Israel non congregabitur: et glorificatus sum in oculis Domini, et Deus meus factus est fortitudo mea. ⁶ Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et facies Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. ⁷ Hæc dicit Dominus redemptor Israel, sanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, et Sanctum Israel qui

Tu, Izraeli, mano tarnas, nes aş girsiuos tavimi. ⁴ Aş tariau: Veltui vargau, be priežasties ir be naudos išaikvojau savo įiegą; todėl mano teisė pas Viešpatį, ir mano darbas pas mano Dievą. ⁵ Dabar sako Viešpats, kurs daro iš manęs nuo pat motinos iščios sau tarną, kad atvesčiau atgal pas jį Jokubą; Izraelis nebus surinktas, ir aş esu pagarbintas Viešpaties akyse, o mano Dievas pasidarė mano stiprybė. ⁶ Jis tarė: Maža, kad tu būtumei man tarnas tik Jokubo giminėms pažadinti ir Izraelio liekanoms atgal sugražinti. Štai aş paskyriau tave pagonių šviesa, kad tu butumei mano išgelbėjimas iki žemės pakraščių. ⁷ Štai ką sako Viešpats, Izraelio Atpirkėjas, jo Šventasis paniekintinai sielai, pasibjaurėtinai giminei, valdovų vergei: Karaliai matys ir kunigaikščiai kelsis ir garbins dėl Vieš-

tuoju tas Viešpaties tarnas išskiriamas iš tautos tarpo (vz. 5. 6. 8. eil.). Tuo vardu čia pavadintas Mesijas, kurio pirmasis Izraelis-Jokubas buvo figura ir iš kurio ainijos jis yra gimęs, nes Mesijas pilnai įvykino tai, ką tas vardas, suteiktas Jokubui, reiškė; jis buvo tikras Dievo kovotojas. — (4) *Veltui vargau...* Taip atsako naujasis Izraelis į Viešpaties žodžius. Jis mato, kad jo darbas žymiai žmonijos daliai nenaudingas; didelė jo tautos dalis atmeta jį. Bet žinodamas savo pašaukimą, jis yra įsitikinęs, kad vykindamas Dievo valią turės ir gerų pasekmių, kad, kurie stengiasi paversti niekais jo darbus, yra Dievo priešai, ir Dievas pats turės ginti prieš juos savo bylą, duos taip pat užmokesnį savo tarnui už prisiimtąjį darbą (plg. Jono 17, 1). Kadangi jo darbas ir vargas buvo sujungtas su nužeminimu ir paniekinimu dėl tariamo nepasisekimo, tai jis gali turėti teisės gauti juo didesnę atlyginimą. — *Todėl.* Geriausiai ebr. t.: tačiau. — (5) *Viešpats sako...* Ką sako, vz. 6. e. — *Kad atvesčiau...* Taip išreiškiama artimiausias tikslas, kokį Dievas turėjo, siųsdamas į žemę savo Tarną: per jį jis norėjo

gelbėti žydus. — *Izraelis nebus surinktas.* Izraelis, susilaukęs tokio Viešpaties Tarno, nenorės duotis surinkti. Taip čia išreiškiama nustebimas dėl Izraelio atkaklumo. Tačiau žiūrint graik. vertimo ir ebr. t. pastabas *q̄ri*, reiktu skaityti: kad Izraelis būtų surinktas, t. y. išgelbėtas. Galutiną Izraelio surinkimą skelbia ir šv. Povilas, Rom. 11, 25. 26. — *Aş esu pagarbintas...* nes praejus pradiniam nepasisekimui, Viešpaties Tarnas ne tik atves atgal Jokubą ir Izraelį, bet dar jis bus pagonių šviesa ir Dievo išgelbėjimas iki žemės pakraščių. — (6) *Pagonių šviesa.* Plg. aug. 42, 6; Apd. 13, 47. — *Išgelbėjimas:* išgelbėjimo nešėjas. — (7) *Paniekintinai...* Toks bus Viešpaties tarnas savo nužeminime ir kentėjimuose, po kurių eis neapsakoma garbė. Taigi, čia pranašaujama apie busimą Mesijo pažeminimą ir jo garbę. — *Pasibjaurėtinai giminei.* Gimine čia vadinama vienas asmuo. Ebr. t.: tautos nuobodai, t. y. tam, kurio tauta bodisi. — *Valdovų.* Mesijas atėjo pas savo tautą, kuomet ji buvo svetimų valdovų valdžioje. Jis turėjo stoti prieš Anną ir Kajifą, buvo nusiųstas pas Pilotą ir Erodą. — *Kara-*

elegit te. ⁸ Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui: et servavi te, et dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram, et possideres hereditates dissipatas: ⁹ ut diceret his, qui vincti sunt: Exite: et his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, et in omnibus planis pascua eorum. ¹⁰ Non esurient, neque sitient, et non percutiet eos æstus et sol: quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum potabit eos. ¹¹ Et ponam omnes montes in viam, et semitæ meæ exaltabuntur. ¹² Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab Aquilone et mari, et isti de terra australi. ¹³ Laudate cæli, et exultate terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, et pauperum suorum miserebitur.

¹⁴ Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus est mei. ¹⁵ Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non

paties, nes jis ištikimas, ir dėl Izraelio Šventojo, kurs tave išsirinko. ⁸ Štai ką sako Viešpats: Malonės metu aš išklausu tave ir išgelbėjimo dieną aš tau padėjau; aš išlaikiau tave ir paskyriau tave tautos sandora, kad pažadintumei šalį ir paveldėtumei sunaikintąsias tėvainystes, ⁹ kad šakytumei tiems, kurie yra pančiuose: Išeikite; ir tiems, kurie tamsybėse: Eikite aikštėn. Jie ganysis ant kelių, ir visose lygumose bus jų ganyklos. ¹⁰ Jie nealks ir netrokš; jų neištiks karštis ir saulė, nes tas, kurs jų pasigaili, juos veda ir girdo juos prie vandens šaltinių. ¹¹ Aš paversiu visus savo kalnus keliais, ir mano takai bus paaugštinti. ¹² Štai šitie ateina iš tolo, štai tie iš šiaurės ir nuo jūros, o tie iš pietų šalies. ¹³ Garbinkite, dangūs; džiaugkis, žemė; kalnai, linksmi skelbkite gyrių, nes Viešpats paguos savo tautą ir pasigailės savo beturių.

¹⁴ Sionas tarė: Viešpats apleido mane ir Viešpats užmiršo mane.

¹⁵ Argi gali moteriškė užmiršti savo kūdikį, kad nepasigailėtų savo

liai matys... Kuomet Dievas bus suteikęs garbės savo tarnui, pagarbins jį ir žmonės, net ir tie, kurie jų tarpe laikomi augščiausiais, butent karaliai ir kunigaikščiai. Plg. žem. 52, 13. 15; 53, 10 iki 12. — *Ištikimas*: vykdomas savo senus pažadėjimus. — **(8) Malonės metu**: Dievo paskirtu jo gailėstingumo sumanymams vykinti laikui. — *Išklausu*: ėjau į pagalbą visokiose sunkenybėse (4. 7. e.). — *Tautos sandora*. Plg. aug. 42, 6. — *Kad pažadintumei...* Dėl sandoros sulaužymo šventoji žemė buvo tuščia ir apleista, tauta buvo belaisvė svetimoje šalyje. Naujos sandoros sudarymas apsirėškia atstatymu, išgelbėjimu iš nelaisvės ir kalėjimo tamsybės, linksmu, Dievo palaimintu grįžimu į tėvynę. — *Paveldėtumei*. Ebr. t.: padalintumei, t. y. atiduotumei atskiroms Izraelio šeimynoms tėviškes, kurių jos buvo nustojusios nelaisvės metu. —

(9. 10) Jie ganysis... grįždami iš nelaisvės į savo šalį, nes juos ves „gerasis ganytojas“ (plg. 40, 11; Apr. 7, 16). Žydų grįžimas iš Babylono nelaisvės tai pirmoji šito gražaus vaizdo idėja, bet ne jos vienos vaizdas pilnas; jame turėta omenyje ir pagonių grįžimas į Dievą mesijiniiais laikais, kaip ir kitose analoginėse vietose. Plg. aug. 30, 18—26; 35, 1... ir k. — **(12) Pietų šalies**. Ebr. *Sinim*. Daugelis aiškintojų mano, kad čia išvardinta labai tolima Kinų šalis. Kiti tačiau vėlija įieškoti tokios vietos Aigypse ir nurodo Syenės miestą. — **(13) Garbinkite...** Visas pasaulis kviečiamas dalyvauti Izraelio laimėje ir podraug skelbti atstatytojo Mesijo garbę.

(14) Apleido... Taip dejuoja Sionas visos tautos vardu plakimo metu. —

(15) Argi... Dievo meilė ištikimesnė ir pastovesnė už didžiausią įgimtą meilę.

misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. ¹⁶ Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper. ¹⁷ Venerunt structores tui: destruentes te, et dissipantes a te exhibunt. ¹⁸ Leva in circuitu oculos tuos, et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, et circumdabis tibi eos quasi sponsa. ¹⁹ Quia deserti tua, et solitudines tuæ, et terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, et longe fugabuntur qui absorbebant te. ²⁰ Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem. ²¹ Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, et non pariens, transmigrata, et captiva: et istos quis enutrivit? ego destituta et sola: et isti ubi erant? ²² Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad Gentēs manum meam, et ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, et filias tuas super humeros portabunt. ²³ Et erunt reges nutritii tui, et

iščios sunaus? Bet jei ji užmirštu, aš tačiau neužmiršiu tavęs. ¹⁶ Štai aš įrašiau tave ant savo rankų: tavo sienos visuomet ties mano akimis. ¹⁷ Ateina tavo statytojai; tavo ardytojai ir griovėjai išeina nuo tavęs. ¹⁸ Pakelk aplinkui savo akis ir veizdėk: Visi šitie renkasi, tau ateina. Kaip aš gyvas, sako Viešpats, šitais visais tu apsigilksi kaip papuošalu ir jais susijusio lyg sužieduotinė, ¹⁹ nes tavo tyrai, tavo tyrлаukai ir tavo sunaikintoji šalis bus dabar angšta dėl gyventojų daugybės, o tie, kurie rijo tave, bus toli nuvaryti. ²⁰ Dar tavo nevaisingumo sunų sakys tavo ausyse: Vieta man angšta, padaryk man vietos gyventi. ²¹ Tu sakysi savo širdyje: Kas man šituos pagimdė? Juk aš buvau nevaisinga ir negimdanti, tremtinė ir belaisvė. Ir kas juos užaugino? juk aš buvau apleista ir viena. Ir kame šitie buvo? ²² Štai ką sako Viešpats Dievas: Štai aš pakelsiu savo ranką link tautų ir iškelsiu savo vėliavą link giminių. Jie atneš savo sunus ant rankų ir neš tavo dukteris ant pečių. ²³ Karaliai bus tavo maitintojai ir karalienės tavo

kokios pilna motinos širdis savo pagimdytam kudikiui. — (16) *Įrašiau*. Kas pasirašoma ant rankos, tai visuomet puola į akis ir negali išeiti iš atminties; taigi, Viešpats niekuomet neužmirš Siono. Šv. Kyrilas maldingai pritaiko šituos žodžius prie Kristaus žaizdų ir vinių randų, pasiliekančių ir danguje. — (17) *Statytojai*: todėl Sionas tikrai bus atstatytas. Dabartiniam ebr. t.: tavo vaikai atbėga. — Siono atstatymas plačiau nupiešiamas 18—23. e., griovėjų bėgimas šalin ir jų žuvimas 24 iki 26. e. — (18) *Tu apsigilksi...* Miestas įsivaizdinama kaip sužieduotinė, skaitlingi jo gyventojai, nuo kurių pareina miesto garbingumas, kaip koks papuošalas ir puiki juosta, kuria sužieduotinė susijusia. — (19) *Dėl gyventojų daugybės...* Prasidedas laikotarpis yra ne tik

atstatymas to, kas buvo, bet taip pat pastatymas naujo, daug didesnio miesto, kurs sutalpintu savyje visas tautas. — (20) *Nevaisingumo sunų*, t. y. vaikai, kurie gims Sionui tuo laiku, kuomet rodėsi, kad jis yra tikra našlė, kad ji visai Viešpaties apleista. — (21) *Kas juos užaugino*. Naujo Dievo karalystė gauna žmonių, kurie dvasiniu žvilgsniu yra pasiekę pilną subrendimą (plg. Apd. 10, 45). — (22) *Aš pakelsiu...* Atstatymas yra Dievo darbas. Jis duoda įsakymų pagonims; gana ir nedidelio ženklų, vėliavos pakėlimo, kad jie įklausytų; jie paklusniai ir meilės pilnu rupestingumu neš Sionui vaikų. Viešpats pažadins Abraomui naują gimdyną vaikų iš pagonių (Euzeb. Jieron.). — (23) *Karaliai...* Sionas bus taip garbingas, kad net karaliai ir kara-

reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum. ²⁴ Numquid tolletur a forti præda? aut quod captum fuerit a robusto, salvum esse poterit? ²⁵ Quia hæc dicit Dominus: Equidem, et captivitas a forti tolletur: et quod ablatum fuerit a robusto, salvabitur. Eos vero, qui judicaverunt te, ego iudicabo, et filios tuos ego salvabo. ²⁶ Et cibabo hostes tuos carnibus suis: et quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: et sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, et redemptor tuus fortis Jacob.

auklės; nulenkdami veidą iki žemei jie garbins tave ir laižys tavo kojų dulkes. Ir tu žinosi, kad aš Viešpats, dėl kurio nebus sugėdinti tie, kas jo laukia. ²⁴ Argi iš galingojo bus atimta grobis, arba ar galės buti išgelbėta, kas pagriebta smarkininko? ²⁵ Bet štai ką Viešpats sako: Ištikrųjų, ir belaisviai bus atimti iš stipriojo ir bus išgelbėta, kas pagriebta smarkininko. Tuos gi, kurie tave teisė, aš teisiu, ir tavo sunus aš išgelbėsiu. ²⁶ Aš penėsiu tavo neprietelius jų pačių kunais; jie bus nugirdyti savo krauju lyg jaunu vynu, ir kiekvienas kunas žinos, kad aš Viešpats, kurs gelbiu tave, ir tavo atpirkėjas, Jokubo Šventasis.

*b) Izraelis dėl savo kaltybės atmetas.
Viešpaties Tarnas ištikimas savo pareigoms.*

Caput L. ¹ Hæc dicit Dominus: Qui est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, et in sceleribus vestris dimisi matrem ves-

50. perskyrimas. ¹ Štai ką Viešpats sako: Koks tai yra jūsų motinos atsisakymo raštas, kuriuo aš ją paleidau? Arba kas yra mano skolintojas, kuriam aš jus pardaviau? Štai jūs parduoti dėl savo neteisybių ir dėl jūsų kaltybių aš

lienės laikys sau garbe auginti jam vaikų. — (24) *Argi.* Ar tai galimas dalykas, kad taip dabar pažemintas ir neprietelių prislėgtas Sionas butu atstatytas? Žmonių įiegy tam neužtenka. Smarkininkas, kurs mindo Judą, yra galingasis Babylonas (Tom.). Šv. tėvai aiškina taippat šituos žodžius apie šetoną, kurio valdžioje dėl nuodėmių skurdo žmonija. Plg. Mato 12, 29; Mork. 3, 27; Luko 11, 22. — (25) *Bus atimti:* nes prieš galingą stos dar galingesnis, kuriam nėra negalimų dalykų. — (26) *Aš penėsiu...* Izraelio neprieteliai, nesutikdami tarp savęs, vieni kitus sunaikins. Plg. aug. 4, 20.

50, 1—11. Izraelis pateko į nelaimę dėl savo kaltybių, dėl nepaklusnumo (1—3). Viešpaties Tarnas paklusnus Dievui, neatsisakydamas net kentėti, ištikimai eina savo pareigas (4—9), todėl deja jo priešininkams (10, 11).

(50, 1) *Koks tai...* Tauta dejuoja, lygkad Viešpats butu ją atstumęs. Bet Viešpats atsako: Ne aš atstumiau jus ir jūsų motiną synagogą. Savo nuodėmėmis jūs patys patekote į nelaimę. Vyras galėjo atsisikirti nuo savo žmonos, duodamas jai atsisakymo raštą (Atk. 24, 1—4; Jer. 3, 8; Mato 18, 25), arba ją užstatyti reikale skolintojui. Žydai negali nurodyti jokio atsisakymo rašto, ir kur yra toks skolintojas, kuriam

tram. ² Quia veni, et non erat vir: vocavi, et non erat qui audiret. Numquid abbreviata et parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, et morientur in siti. ³ Induam cælos tenebris, et sacrum ponam operimentum eorum.

⁴ Dominus dedit mihi linguam eruditam ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum. ⁵ Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii. ⁶ Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas velentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me. ⁷ Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam ut petram durissimam, et scio quoniam non

atstumiau jusų motiną. ² Nes aš atėjau ir nebuvo žmogaus, šaukiau ir nebuvo kam klausyti. Argi mano ranka sutrumpėjo ir sumažėjo, kad aš negalėčiau atvaduoti? Arba ai nebėra manyje jėgos išliuosuoti? Štai savo sudraudimu aš išdžiovinu jūrą, paverčiu upes į sausumą; žuvys puna, nebeturėdamos vandens, ir gaišta iš troškulio. ³ Aš apvelku dangų tamsybe ir darau iš maišo jam apvalkalą.

⁴ Viešpats davė man mokytą liežuvį, kad mokėčiau palaikyti žodžiu tą, kurs pavargęs; rytmetį jis žadina, rytą žadina jis man ausį, kad aš klausyčiaus jo kaip mokytojo. ⁵ Viešpats Dievas atvėrė man ausį, aš gi neprieštaravau, nesitraukiau atgal. ⁶ Aš daviau savo kuną mušantiems ir mano skruostus raunantiems; aš nenugrižau savo veido nuo tų, kurie koliojo ir spjaudė į mane. ⁷ Viešpats Dievas mano padėjėjas, todėl aš nebuvo sugėdintas; todėl aš padariau savo veidą kaip kiekiausių uolą ir aš

Dievas butu ką nors skolingas? (Kyr. Jieron.) — *Atstumiau*: nebesulaikiau, leisdamas jai eiti, nes ji pati norėjo. — (2) *Aš atėjau*... Vyriausioji nuodėmė buvo nepaklusnumas, nebepataisomas atkaklumas. Viešpats atėjo pas savo tautą, duodamas jai įstatymą, nesiliaudamas mokinti jos per pranašus; jis ateina taip pat siųsdamas Mesiją (49, 4); tačiau tauta nesiduoda sulaikyti savęs savo netikusiuose keliuose. Dievas yra visuomet lygiai galingas, koks pasirodė darydamas didžiausių stebuklų (plg. Iš. 14, 15; Ps. 105, 9; 113, 1. ir k.), todėl iš Dievo pusės nėra kliučių išliuosuoti, jei tik nebutu tautos kaltybių, nepaklusnumo. Kas pašalins tą kliutį, atgailės tą nuodėmę? Atsakymą toliaus duoda Mesijas, nurodydamas savo paklusnumą.

(4) *Viešpats*. Ebr. 'Adonai Jahveh. Pats Viešpaties tarnas ima kalbėti ir atsako į Dievo dejavimą (2. e.). Prieš

tautos atkaklumą jis stato savo paklusnumą; jis gydo tą vyriausią nuodėmę mokslu ir pavyzdžiu. — *Mokyta liežuvį*. Ebr. t.: mokinių liežuvį, t. y. tokį, kokį turi gero mokytojo išlavintas mokinys. — *Mesijo žodis*, jo mokslas stiprina, ramina, pakelia pailsusį, kurs nebeina Viešpaties keliais, nustoja drąsos ir yra įpuolęs į nusiminimą. — *Rytmetį... rytą*: kiekvieną rytą, nuolat. — *Žadina, man ausį*: mokina vidujiniu būdu. ragina priimti Dievo žodžius. — *Kaip mokytojo*. Ebr. t.: kaip (kad daro) mokiniai. — (6) *Daviau...*: savo valia pasi-daviau kančiai. — *Raunantiems*: kurie nuožmiai rovė barzdos plaukus. Plg. 2 Kar. 10, 4; Mato 26, 67; Jono 18, 22. — *Nenugrižau*... Plg. Jobo 30, 10; Luko 18, 31. 32 ir k. — (7) *Viešpats*... Karčiausiose kančiose jis nesvyruoja, nenu-stoja drąsos, be baimės, su nenugalimu tvirtumu ir ištverme, kaip uola, jis-stovi prieš savo neprietelių užsipuolimus.

confundar. ⁸ Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me. ⁹ Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

¹⁰ Quis ex vobis. timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, et non est lumen ei, speret in nomine Domini, et innitatur super Deum suum. ¹¹ Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

žinau, kad nebusiu sugėdintas. ⁸ Arti tas, kurs mane teisina; kas inan prieštarau? Stokime draug; kas mano priešininkas? teprisiartina prie manęs. ⁹ Štai Viešpats Dievas mano padėjęjas; kas yra tas, kurs mane pasmerkto? Štai visi bus sutrinti kaip drabužis; kandis suės juos.

¹⁰ Kas iš jūsų bijo Viešpaties ir klausosi jo tarno balso? Kas vaikščioja tamsybėje ir kuriam nėra šviesos, tas tegul pasitiki Viešpaties vardu ir remiasi savo Dievu. ¹¹ Štai jūs visi, kurie kuriate ugnį ir esate apsisupę liepsna, vaikščiosite savo ugnies šviesoje ir liepsnose, kurias padegėte. Tai padaryta jums mano rankos, jūs miegosite skausmuose.

c) Izraelis galų gale bus išgelbėtas.

Caput LI. ¹ Audite me qui sequimini quod justum est, et queritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, et ad cavernam laci, de qua præcisi estis. ² Attendite ad Abraham patrem

51. perskyrimas. ¹ Klausykitės manęs, jūs, kurie einate paskui tai, kas teisinga, ir kurie jieskote Viešpaties; pažvelgkite į uolą, iš kurios esate iškirsti, ir į gilią duobę, iš kurios esate iškasti. ² Pažvelgkite

ir siautimus, įsitikinę, kad susilauks pilniausio nugalėjimo. — (8) *Kurs mane teisina:* kurs jį, nekaltai apkaltintą ir pasmerkta, stato į akis visam pasauliui kaipto savo šventąjį. Rom. 8, 33. — (9) *Visi bus...* Kad ir pamažu įvyksta priešų nugalėjimas, tačiau jis visai tikras.

(10) *Kas iš jūsų...* Daroma pažadėjimų tiems, kurie paklausys Viešpaties ir jo tarno. Klausimu nurodoma, kad jų skaičius nebus didelis. — *Tamsybėje:* nelaimių tamsybėse, nelaisvės varguose. — (11) *Jūs visi...* Nurodoma taip pat likimas tų, kurie bus iki galui Viešpaties tarno priešininkai. — *Esate apsisupę liepsna.* Ebr. t.: susijusę degančiomis vilyčiomis. Viešpaties tarno priešai sukuria ugnį, sukelia didelį persekiojimo gaisrą prieš jį, stengiasi perdurti jį ir nužudyti melu ir šmeižtu, tarsi vily-

čiomis; bet tais savo darbais, savo liepsnomis jie prazudys patį save. Jie eis į ugnies liepsną. Viešpaties ranka ištikis juos, ir jie bus amžinai paguldyti skausmuose (ebr. t.).

51, 1—23. Duodama naujas pažadėjimas atstatymo ir amžino išgelbėjimo (1—8); dėl tos žinios kilsta troškimas ir pasitikėjimas Viešpačiu (9—16). Siomas bus paliuosuotas nuo paniekinimo (17—23).

(51, 1) *Klausykitės...* Pranašas čia kreipiasi į teisiuosius izraelitus Dievo vardu. Jiems primenama nežymi tautos kilmė iš pasenusio Abraomo ir nevaisingos Saros. — *Uolą.* Uola čia vadinamas Abraomas (vz. 2. e.) dėl jo senatvės; jo žmona gauna gilios duobės pavadinimą. — (2) *Jį vieną.* Abraomas buvo Dievo pašauktas, kuomet dar neturėjo ainių

vestrum, et ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, et benedixi ei, et multiplicavi eum. ³ Consolabitur ergo Dominus Sion, et consolabitur omnes ruinas ejus: et ponet desertum ejus quasi delicias, et solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium et lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis. ⁴ Attendite ad me popule meus, et tribus mea me audite: quia lex a me exiit, et judicium meum in lucem populorum requiescet. ⁵ Prope est justus meus, egressus est salvator meus, et brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, et brachium meum sustinebunt. ⁶ Levate in cælum oculos vestros, et videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, et terra sicut vestimentum atteretur, et habitatores ejus sicut hæc interibunt: Salus autem mea in sempiternum erit, et justitia mea non deficiet. ⁷ Audite me qui scitis justum, populus meus lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuatis. ⁸ Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: et sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, et justitia mea in generationes generationum.

į savo tėvą Abraomą ir į Sarą, kuri jus pagimdė; nes aš pavadinau jį viena, palaiminau jį ir padauginau jį. ³ Todėl Viešpats paguos Sioną ir paguos visus jo griuvėsius; jis pavers jo tyrus gėriais ir jo tyr-laukį Viešpaties sodnu. Džiaugsmo ir linksmybės rasis jame, dėkojimo irgyriaus balso. ⁴ Pažvelgkite į mane, mano tauta; ir mano gimine, klausykite manęs, nes iš manęs išeis įstatymas ir mano teisė ilsėsis ant tautų, kaip šviesa. ⁵ Arti mano teisusis, išėjo mano gelbėtojas, ir mano ranka teis tautos; salos lauks manęs ir ilgėsis mano rankos. ⁶ Pakelkite į dangų savo akis ir pažvelgkite apačion į žemę; nes dangus sutirps kaip dumai ir žemė susidėvės kaip drabužis; jos gyventojai žus kaip šitie; mano gi išgelbėjimas bus per amžius, ir mano teisybės nepritruks. ⁷ Klausykitės manęs, jūs, kurie žinote, kas teisinga, mano tauta, kurios širdyje yra mano įstatymas; nebijokite žmonių apjuokos ir neišsigąskite jų piktžodžiavimų. ⁸ Nes kaip drabužį taip juos suės kirminas, ir kaip vilną taip juos sugriauš kandis; mano gi išgelbėjimas bus per amžius ir mano teisybė kartų kartose.

ir net neturėjo vilties jų susilaukti. — **(3) Paguos...** Sunaikintam Sionui Viešpats padarys tai, ką padarė Abraomui. — *Gėriais.* Ebr. t.: rojumi. — **(4) Pažvelgkite...** Žadėtasis išgelbėjimas palies ne tik žydus, bet ir visas tautas. — *Mano teisė.* Anot ebr. t.: aš pastatysiu savo teisę, kad būtų šviesa tautoms. — **(5) Mano teisusis...** Vulgatos tekste čia kalbama tiesiog apie Mesiją. Ebr. t. yra abstraktai: arti mano teisybė, išėjo mano išgelbėjimas... ir laukia mano rankos. —

Mintis lieka ta pati, nes minima čia teisybė ir išganymas turi būti įvykinti tarpininkaujant Mesijui. — *Teis tautas:* nubaus tuos, kurie bus rasti kalti. — *Salos lauks.* Pagonis, kurie bus išvengę keršto, ilgėsis Išganytojo. — **(6) Į dangų.** Viešpaties pažadėjimai ir išganymas pastovesnis dalykas, kaip dangus, žemė ir visi jų gyventojai. — **(7) Apjuokos ir...** piktžodžiavimų ir persekiojimų. — **(8) Drabužį...** Plg. aug. 50, 9.

⁹ Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem? ¹⁰ Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati? ¹¹ Et nunc qui redempti sunt a Domino, revertentur, et venient in Sion laudantes, et lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium et lætitiā tenebunt, fugiet dolor et gemitus.

¹² Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, et a filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet? ¹³ Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, et fundavit terram: et formidasti jugiter tota die a facie furoris ejus, qui te tribulabat, et paraverat ad perendum: ubi nunc est furor tribulantis? ¹⁴ Cito veniet gradiens ad aperiendum, et non interficiet usque ad interuiccionem, nec deficiet panis ejus. ¹⁵ Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, et intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum. ¹⁶ Posui verba mea in ore

⁹ Kelkis, kelkis, Viešpaties ranka, apsilvilk stiprybe; kelkis kaip senose dienose, amžių kartose. Argi ne tu užgavai puikų, sužeidei slibiną? ¹⁰ Argi ne tu išdžiovinai jūrą, smarkios gelmės vandenį? tu, kurs iš jūros dugno padarei taką, kad pereitu išliuosuotieji? ¹¹ Taigi, dabar grįš Viešpaties atvaduotieji ir ateis su gyriaus giesmė į Sioną, ir amžina linksmybė bus ant jų galvų; jie laikosi džiaugsmo ir linksmybės; skausmas ir vaitojimas bėgs šalin.

¹² Aš, aš pats jus paguosiu. Kas tu, kad bijotumei maraus žmogaus ir žmogaus sunaus, kurs taip sudžius kaip sienas? ¹³ Ir tu užmiršai Viešpatį, savo Sutvertoją, kurs ištiesė dangų ir įkurė žemę; tu nuolat drebėjai per visą dieną prieš narsą to, kurs vargino tave ir rengėsi pradžudyti! Kame gi dabar vargintojo narsas? ¹⁴ Greitai ateina, kurs artinasi atverti; jis neužmuša iki sunaikinimui ir nepritruks jo duonos. ¹⁵ Aš gi esu Viešpats, tavo Dievas, kurs išgašdinu jūrą, taip kad jos bangos pakilsta; mano vardas kareivijų Viešpats. ¹⁶ Aš įdėjau savo žodžius į tavo burną ir uždengiau tave savo rankos še-

(9) Kelkis... Amžinojo išgelbėjimo pažadėjimu sujungintas pranašas savo ir teisųjų vardu maldauja Viešpatį išliuosuoti juos, taip kaip kitados buvo padaręs, kuomet galingais stebuklais išvedė jų tėvus iš Aigypso. — Puikų. Ebr. *rahab*: Aigypso vardas. Plg. 30, 7; Ps. 86, 4. Tas pats Aigypsas yra pavadinamas ir slibinu. — (11) Taip dabar.... Kone tie patys žodžiai, kaip aug. 35, 10.

(12) Aš, aš... Pats Dievas nuramins, todėl nėra ko bijoti. Dievo visagalybės nereikia užmiršti ir didžiausiame suspaudime. — (14) Kurs artinasi... Vulgatoje čia kalbama apie išliuosotoją Mesiją,

kurs atidaro belaisvių kalėjimus (vz. 42, 7). Ebr. t. kitoki mintis: veiksmai bus paleistas sulenktasis (surištas pančiais); jie nemiršta taip, kad žūtų, ir jo duonos nepritrūksta. — (15) Aš gi... Viešpats yra visagalis, todėl jis gali išgelbėti savo tautą. — (16) Aš įdėjau... Vulgatos t. tokiais žodžiais Viešpats kreipiasi į savo tarną, bet ebr. t. ir šita eil. sakoma tautai, nes galinius jo žodžius galima versti taip: kad sodinčiau dangų, kurčiau žemę ir sakyciau... Viešpats pavedė tautai savo apreiškimus ir stebėtinai ją gynė, nes norėjo steigti naują dangų ir naują žemę (plg. 65, 17; 66, 22).

tu, et in umbra manus meæ protexi te, ut planes cælos, et fundes terram: et dicas ad Sion: Populus meus es tu.

¹⁷ Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus: usque ad fundum calicis soporis bibisti, et potasti usque ad fæces. ¹⁸ Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: et non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit. ¹⁹ Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas, et contritio, et fames, et gladius, quis consolabitur te? ²⁰ Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui. ²¹ Idcirco audi hoc paupercula, et ebria non a vino. ²² Hæc dicit dominator tuus Dominus, et Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultra. ²³ Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, et dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: et posuisti ut terram corpus tuum, et quasi viam trans-euntibus.

šėliu, kad tu sodintumei dangų ir kurtumei žemę ir sakytumei Sionui: Tu mano tauta.

¹⁷ Kelkis, kelkis, atsikelk, Jeruzale, kuri gėrei iš Viešpaties rankos jo rustybės taurę; tu gėrei svaiginančią taurę iki dugnui ir ją ištuštinau iki mielių. ¹⁸ Visų jos sunų tarpe, kuriuos ji pagimdė, nėra, kas ją palaikytu, ir visų jos sunų tarpe, kuriuos užaugino, nėra, kas paimtu ją už rankos. ¹⁹ Du dalyku sutiko tave, kas gi liudės tavęs? Sunaikinimas ir sugriovimas, badas ir kalavijas; kas paguos tave? ²⁰ Tavo vaikai buvo išmesti, miegojo visų kelių kaniuose, kaip kilpa sugauta gazėlė, kietai ištikti Viešpaties užsidegimo, tavo Dievo sudraudimo. ²¹ Todėl tai išgirsk tu, vargužė ir girtoji ne nuo vyno. ²² Štai ką sako tavo valdovas, Viešpats ir tavo Dievas, kurs kovos už savo tautą: Štai aš imu iš tavo rankos svaiginančią taurę, gilią mano užsidegimo taurę, tu jos daugiaus nebegersi, ²³ Aš ją duosiu į ranką tų, kurie tave pažemino ir kurie sakė tavo sielai: Susilenkk, kad mes pereitunėm: ir tu padarei iš savo kuno lyg žemę ir tarsi kelią pereinanties.

(17) *Rustybės taurę.* Rustybės taure vadinasi nelaimės, kuriomis Viešpats plakė nelaimingąjį miestą dėl jo kaltybių. Smarki, tarsi jausmus ir protą apsvaiginanti bausmė, yra svaiginanti taurė, kuri priverčia geriantį svyruoti ir permeta jį ant žemės, taip atiduodama nelaimingą pilniausio neprietelio valdžion. — (18) *Visų...* Tame apsvaigime Jeruzalė neranda savųjų tarpe, kas galėtų jai padėti; ji apleista, kaip bevaikė našlė. — (19) *Du dalyku...*

Plg. aug. 47, 9. — (20) *Miegojo.* Ebr. t.: ištiesti. Nelaimė buvo juo baisesnė, kad buvo paties Viešpaties siūsta. Tačiau kadangi Viešpats taip smarkiai plakė, ne kad visai sunaikintu, bet tik kad apvalytu, jis tikrai vėl paguos savo tautą. — (21) *Ne nuo vyno:* bet nuo plakimo. — (23) *Susilenkk...* Karo belaisviai kada buvo tuo pažeminami, kad nugalėtojas stodavo koja, jiems susilenkus, ant sprando (plg. Joz. 10, 24 ir k.).

d) Kitos pranašystės apie Jeruzalės išliuosavimą.

Caput LII. ¹ Consurge, consurge, induere fortitudinē tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem civitas sancti: quia non adjicies ultra ut pertranseat per te incircumcisos et immundos. ² Excutere de pulvere, consurge; sede Jerusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion. ³ Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, et sine argento redimemini. ⁴ Quia hæc dicit Dominus Deus: In Ægyptum descendit populus meus in principio ut colonus esset ibi: et Assur absque ulla causa calumniatus est eum. ⁵ Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores ejus inique agunt, dicit Dominus, et jugiter tota die nomen meum blasphematur. ⁶ Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

⁷ Quam pulchri super montes pedes annunciantis et prædican-

52. perskyrimas. ¹ Kelkis, kelkis, apsilvilk savo stiprybę, Sione, apsilvilk savo garbės drabužiais. Jeruzale, Šventojo mieste, nes daugiaus nebeis per tave neapipjaustytasis ir suteptasis. ² Nusikratyk dulkes, kelkis, sėskis, Jeruzale; atsirišk savo kaklo pančius, belaisve, Siono dukte. ³ Nes štai ką Viešpats sako: Jūs buvote paroduoti dykai ir busite atvaduoti be pinigų. ⁴ Nes štai ką sako Viešpats Dievas: Mano tauta išpradžios nuėjo į Agyptą, kad tenai gyventu, ir Asuras be jokios priežasties ją skriaudė. ⁵ Ir dabar ką aš turit čia daryti, sako Viešpats, kad mano tauta atimta vel-tui? Jos pavergėjai elgiasi netei-singai, sako Viešpats, ir nuolat visą dieną piktžodžiuojama mano vardui. ⁶ Todėl mano tauta žinos tą dieną mano vardą, kad štai aš pats, kurs kalbėjau, esu čia.

⁷ Kaip gi gražios kalnuose kojos skelbiančiojo ir pasakojančiojo apie

52, 1—12. Jeruzalės išliuosavimo reikalauja Viešpaties garbė (1—6). Džiaugsmas dėl artimo išgelbėjimo (7—12).

(52, 1) *Kelkis...* Suvalgusi nelaimėse Jeruzalė kviečiama pabusti ir pradėti naują garbingą gyvenimą. — *Šventojo mieste.* Ebr. t.: šventasis mieste. — *Neapipjaustytasis ir...* Kiekvienas pagotis buvo laikomas suteptu; įstatymas draudė tokiam artintis į žydų šventyklą, dalyvauti aukose ir tt. Atgavus laisvę Sionui, neprieteliai nebegalės jo sutepti. — (2) *Nusikratyk...* Nuliudusieji ir belaisviai sėdi ant žemės dulkėse; bet čia tas vaizdas labai tinka sugriautai ir sudegintai Jeruzalei. — (3) *Dykai...* Žydų tauta paduota neprieteliams, ne kad užmokesnį gavus, bet dėl jos nuodėmių. — *Be pinigų.* Viešpats išliuosuos savo galybe ir malone. — (4) *I Agyptą.*

Žydų tauta buvo senobėje nukeliavusi į Agyptą duonos įieškoti. Kuomet aigyptiečiai pradėjo ją neteisingai persekioti, Viešpats stebuklingai išgelbėjo ją. Skriaudė ją asyrijiečiai, ir nuo jų gynė ją Viešpats. Taigi, jis nepaliks jos ir Babylo no nelaisvėje. — (5) *Elgiasi neteisingai.* Ebr. t.: staugia, t. y. jų tarpe girdisi mugalėtojų šauksmų. — *Piktžodžiuojama...* Kaldėjiečiai šventvagiškai tyčiojasi iš Viešpaties, buk jis negalys išgelbėti savo tautos (plg. Rom. 2, 24). — (6) *Esu čia:* kad ją gelbėčiau.

(7) *Kaip gi gražios...* Viešpaties pasiuntiniai skelbia, kad jo karaliavimas bus atnaujintas Sione. Pranašas juos mato ateinančius per šiaurės kalnus iš Babylonijos skelbti linksmos žinios Sionui ir sveikina juos su didžiausiu pasigėrėjimu. Šv. Povilas (Rom. 10, 15) pritaiko šitus žodžius evangelijos skelbė-

tis pacem: annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus! ⁸ Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum converterit Dominus Sion. ⁹ Gaudete, et laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem. ¹⁰ Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: et videbunt omnes fines terræ salutem Dei nostri. ¹¹ Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere: exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini. ¹² Quoniam non in tumultu exhibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, et congregabit vos Deus Israel.

ramybę, to, kurs skelbia gerumą, pasakoja apie išgelbėjimą, sako Sionui: Tavo Dievas karaliaus! ⁸ Tavo žvalgų balsas: jie kelia savo balsą, jie draug giria, nes akini į aki jie mato, kad Viešpats gražina Sioną. ⁹ Džiaugkitės ir girkite draug, Jeruzalės griuvėsiai, nes Viešpats paguodė savo tautą, atvadavo Jeruzalę. ¹⁰ Viešpats prirengė savo šventą petį visų tautų akyse, ir visi žemės pakraščiai matys mūsų Dievo išgelbėjimą. ¹¹ Traukkitės, traukkitės, išeikite iš čia, nesilieskite to, kas sutepta; išeikite iš jo tarpo: apsivalykite jį, kurie nešate Viešpaties rykus. ¹² Nes jį išeisite ne sumišime ir nesiskubinsite bėgdami; nes jūsų priešakyje eis Viešpats ir Izraelio Dievas surinks jį.

e) Viešpaties Tarno kančia, atsikėlimas ir garbė.

¹³ Ecce intelliget servus meus, exaltabitur; et elevabitur, et su-

¹³ Štai mano tarnas bus išmin-tingas, bus išaugštintas ir pakeltas

jais visame pasaulyje. Ištikrųjų izraelitų sugrįžimas į Sioną buvo artimas evangelijos skelbimo prirengimas ir jo figura. — *Karaliaus*. Geriaus: karaliauja, t. y. vėl apsireiškia Sione kaip teokratinis karalius. — **(8) Tavo žvalgų...** Siono žvalgai ištolo pamato prisiartinančius Viešpaties pasiuntinius; jie pakelia savo balsą ir džiaugsmu sutinka žinią apie išgelbėjimą. — **(10) Prirengė...** Ebr. t.: atidengė, t.y. ištikrųjų pradeda veikti, taip kaip daro imdamos darbo rytų šalies gyventojas, atsimatydamas savo rankoves. — **(11) Traukkitės...** Paraginimas izraelitams kuoveikiausiai išeiti iš savo ištrenimo vietos. — *Nesilieskite...* Izaijas jau anksčiau paskelbė (39, 6) Izraelio brangenibių išgabenimą iš Jeruzalės į Babiloną. Nabukodonosoras pranašystę pilnai įvykino (4 Kar. 24, 13; 25, 13). Sugrįžimas be šventų bažnyčios indų butu buvęs labai liudnas. Jiems nešti įstatymas reikalavo tam tikro lėvitinio švarumo. Taigi, dabar

jau galima prisirengti, nes išėjimas įvyksta iškilmingoje ramybėje (plg. 2 Kor. 6, 17). — **(12) Ne sumišime:** kaip kad buvo išeinant iš Aigipto. Plg. Atk. 16, 3; Iš. 12, 11. 39. — *Surinks jį...* Anot ebr. t.: eina paskui jūsų buri (saugodamas jį iš paskos).

52, 13—53, 12. Viešpaties Tarno garbė bus prirengta jo pažėnimais ir jo kančia (13—15); Viešpaties Tarnas kenčiantis ir paniekintas (53, 1—3); jis savo kančia atsilygina Dievui už žmonių nuodėmes (4—6); jis kenčia savo valia, miršta ir palaidojamas (7—9); jo garbė ir išaugstinimas (10—12).

(13) Štai... Čia prasideda vienas gražiausių ir svarbiausių straipsnių ne tik Izaijo knygoje, bet ir visame Sen. Testamente. Senobės žydai neabejojo, kad Izaijas čia pranašauja tiesioginėje prasmėje apie Mesiją. Nauj. Testamente ne vienoje vietoje patvirtinta, kad Jėzus Kristus tą pranašystę apie save įvykino

blimis erit valde. ¹⁴ Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus ejus, et forma ejus inter filios hominum. ¹⁵ Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, viderunt: et qui non audierunt, contemplati sunt.

Caput LIII. ¹ Quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est? ² Et ascendet sicut virgultum coram

ir bus labai kilnus. ¹⁴ Kaip daugelis baisėjosi tavimi, taip le garbės bus jo pažvelgimas tarp žmonių ir jo išvaizda žmonių vaikų tarpe. ¹⁵ Jis apšlakstys daug giminių, ties juo karaliai sučiaups savo burną, nes kuriems nebuvo apie jį pasakota, matys, ir kurie negirdėjo, žiūrės.

53. perskyrimas. ¹ Kas tikėjo tam, ką mes girdėjome? ir kam buvo apreiškta Viešpaties petyš? ² Jis kilsta augštin kaip atžala jo

(plg. Mato 8, 17; Mork. 9, 11; 15, 18; Luko 22, 31; Jono 12, 38; Apd. 8, 32; Rom. 10, 16; 15, 21; 1 Kor. 15, 3; 1 Kor. 15, 3; 1 Petro 2, 22 ir k.). Šitos pranašystės negalima suprasti nei apie visą Izraelio tautą, paimtą draug, nei apie kurį nors žinomą atskirą jos asmenį.

— *Bus išmintingas.* Pats Viešpats aprašo keliais žodžiais savo tarno veikimą ir nurodo pasisekimo priežastį. Viešpaties tarnas turi didžiausią išmintį veikime, ir kaip jis visa dievišku išmanyimu ir išmintimi kalbėjo ir vykino, taip ir atpirkimo darbas turi būti suprantamas, kaipio Dievo išminties darbas. — *Išaugstintas...* žemėje ir danguje. —

(14) *Kaip daugelis...* Kaip Izraelio tautos pažeminimas ir jo ištrėmimas į nelaisvę buvo begalo skaudus, taip kad daugelis jo baisėjosi ir bodėjosi, taip lygiai pateks į nužeminimą Mesijas ir neš ant savęs kaip nuodėmės taip ir savo tautos apjuoką. — *Taip be garbės...* Ebr. t.: ita deformatus prae viro aspectus eius, et figura eius prae filiis hominum (Knabenbauer). Jis taip labai nustos savo paprastos išvaizdos, kad jo veidas, taip sakant, nebebus panašus į žmogaus veidą. — (15) *Jis apšlakstys.* Ebr. ž. *jazzeħ* yra paimtas iš aukų apeigų, todėl jo prasmė gali būti: permaldauti, pašventinti ir tai šlakstant aukų krauju; tas gi šlakstymas jungiasi su kunigų daromu aukojimu. Šlakstymas krauju buvo svarbiausias aukojimo aktas ir veiksmas, kurį galėjo atlikti tik kunigas. Kadangi šitoje vietoje kalbama apie apšlakstymą tautų, kadangi toliaus Mesijas jau įvaizdinamas kaipio „tautos sandora“, o be to senojoje sandoroje jis buvo laukiamas kaipio naujosios sandoros steigėjas, tai tikriausiai ir čia yra aliuizija į įvykusį, sudarant Mozės

sandorą, tautos apšlakstymą, kaipio svarbiausią šitos vietos pagrindan dedamą pravaizdą. Plg. Iš. 24, 6—8. Taigi, čia Mesijas pačiu dalykų stoviu pažymimas kaipio kunigas ir aukotojas, jam pasavinama veiksmas, kurį galėjo atlikti po ką tik padarytos aukos tik kunigas. Tame ir yra didžiausi šitos vietos svarba. Kaip aug. 49, 2 Mesijas buvo įvaizdintas kaipio mokytojas ir pranašas, taip čia kaipio kunigas ir kunigiškos sandoros tarpininkas, kurs tačiau, kilnesnis už Mozę, šlaksto sandoros krauju ne vieną tautą, bet visas tautas. Bet klausimas, kokio sandoros krauju? Čia dar nepasakyta aiškiai; aiškiaus bus pranašaujama apie tai toliaus. — *Sučiaups.* Yra tai išsireiškimas, nurodąs augštą nustebimo, pagarbos ir nuolankaus pasidavimo laipsnį, tokį, kuriame pritrūksta žodžių. — *Nes kuriems...* Anot ebr. t.: nes jie matė tai, kas jiems nebuvo pasakota, ir jie patyrė tai, ko nebuvo girdėję. — Toki buvo stebėtina Kristaus atsikėlusio ir į dangų įžengusio garbė. Plg. Rom. 15, 21.

(53, 1) *Kas tikėjo...* Mesijo laikotarpio žydų vardu pranašas išpažįsta, kad ne daugelis buvo jų tarpe, kurie nebūtu pasipiktinę žinia apie kenčiantį Mesiją, būtu jai tikėję. Tik vėliaus jie turėjo gailėtis nepripažinę jo dėl savo apakimo kaipio Išganytojo. Plg. Zak. 12, 10. Įtikėjusieji į Jėzų žyda! buvo nedidelė tautos mažuma. Vž. Jono 12, 38; Rom. 10, 16. — *Tam, ką mes girdėjome:* kas mums buvo apskelbta apie Mesiją. Ta žinia buvo duota išgirsti Izaijui ir per jį tantai. — *Kam buvo...* Kas mūsų tarpe pažino visagalintį Viešpaties veikimą, todėl Dievo galybę ir didenybę, apsiereikšusią visame tame, ką jo tarnas darė ir kentėjo. — (2) *Jis kilsta...*

eo, et sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum: ³ Despectum, et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem: et quasi absconditus vultus ejus et despectus, unde nec reputavimus eum.

⁴ Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit: et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo et humiliatum. ⁵ Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus. ⁶ Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.

⁷ Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum: sicut ovis

akylaizdoje ir kaip šaknis iš ištroskusios žemės; nėra jam išvaizdos ir gražumo; mes žiūrėjome į jį ir nebuvo pažvelgimo, kad mes trokštumėm jo, ³ paniekinto ir paskutinio iš žmonių, skausmo vyro ir kurs buvo pažinęs negalią; jo veidas buvo lyg paslėptas ir paniekintas, todėl mes nei nežiūrėjome jo.

⁴ Tikrai, jis ėmė ant savęs mūsų skausmus ir jis nešė mūsų sopuslius, o mes laikėme jį tarsi raupsuotu ir Dievo užgautu ir pažemintu. ⁵ Jis buvo sužeistas dėl mūsų neteisybių, sudaužytas dėl mūsų kaltubių; plakimas dėl mūsų ramybės puolė ant jo, ir jo raudais mes esame pagydyti. ⁶ Mes visi klydome kaip avys, kiekvienas pasuko į savo kelią, o Viešpats uždėjo ant jo visų mūsų neteisybę.

⁷ Jis buvo paaukotas, nes pats norėjo, ir neatvėrė savo burnos;

Netikėta į atėjusį Mesiją dėlto, kad laukta ateinančio su žemiška garbe, pasirodė gi lyg menka šakelė, atžala Dievo akylaizdoje ir kaip diegelis iš šaknies, dargi pasodintos į sudžiuvusią žemę. Taip daroma aliuzija į visai sumenkėjusią Dovo do namų šeimyną, kuomet atėjo į pasaulį Išganytojas. — (3) *Skausmų vyro*: kuriam teko kentėti daug didelių skausmų, kurs buvo apsiptęs su kentėjimais, pats savo prityrimu buvo juos pažinęs. — *Jo veidas...* Anot ebr. t.: jis buvo kaip tas, nuo kurio užsidengiama veidas, t. y. į kurį net pažvelgti bodėjomės. Plg. Mork. 9, 11.

(4) *Jis ėmė...* Nurodoma Mesijo kentėjimų priežastis. Jis buvo permaldavimo auka už mūsų nuodėmes. Ta idėja pasikartoja šitame straipsnyje kelis kartus. Kentėjimus, kurie turėjo ištikti mus, kaip nuodėmės pasekmė ir bausmė, jis susikrovė ant savęs ir taip jis nešė mūsų skausmus, todėl paliuosavo mus nuo jų. Šv. Matas 8, 16. 17 pritaiko šiuos pranašo žodžius Kristui dėl keleto stebuklingų pagydyimų, kuriuos jis buvo

padaręs; nes tas, kurs buvo pasiėmęs ant savęs mūsų nuodėmes ir jas atgailėjęs, tikrai turėjo taip pat galios prašalinti fizinę nelaimę, kuri yra nuodėmės pasekmė. — *Mes laikėme...* Tai dar aprašymas kenčiančio už mūsų nuodėmės Mesijo išvaizdos. Visiems, kurie jį matė, rodėsi, kad jis paties Dievo pasmerktas, plakamas. Raupsai buvo ypatingu būdu laikomi Dievo siųsta bausmė, kerštu (plg. Kun. 13, 3. 25). — (5) *Buvo sužeistas*. Ebr. t. buvo pervertas dėl... Toki buvo tikroji Kristaus kančios ir mirties priežastis. — *Plakimas...* kurs turėjo suteikti mums ramybės, patikrinti mums išganymą. — *Jo raudais...* Kristus savo žaizdomis pagydė mūsų žaizdas (Jieron.). Plg. 1 Petro 2, 24. — (6) *Pasuko...* ėjo, kur jį vedė jo pikti jausmų geiduliai. — *Viešpats uždėjo...* Anot ebr. t. Viešpats padarė, kad ant jo susibėgo visų mūsų neteisybė, t. y. mes nusidėjome, o Dievas plakė už tatau jį.

(7) *Jis buvo...* Kentėjimams Mesijas pasidavė savo valia, savo noru. Ebr. t. ta pati mintis išreikšta truputį kitaip:

ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum. ⁸ De angustia, et de iudicio sublatum est: generationem ejus quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussus eum. ⁹ Et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua: eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.

¹⁰ Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur. ¹¹ Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit. ¹² Ideo dis-

su juo piktai elgtasi, jis gi pasidavė, t. y. kantriai, ramiai kentėjo. — *Kaip avis...* Plg. Jer. 11, 19; Apd. 8. 32—35; 1 Petro 1, 18, 19; 2. 23. — **(8)** *Jis atimtas...* Pranašas čia jau pradeda kalbėti apie Mesijo mirtį ir nurodo kaipurias mirties aplinkybes. Visu pirma sakoma, kad jis atimtas iš smarkaus prispaudimo ir teismo. Koks buvo tas atėmimas, paaiškinama žodžiais, kad jis išplėstas iš gyvųjų šalies; tuo gi pasakymu aiškiausiai nurodoma mirtis; todėl prispaudimu ir teismu pavadinta ne kas kita, kaip neteisingas tardymas ir pasmerkimas teisme, po kurio jau ėjo mirtis. — *Kas supras jo giminę:* kas gali suprasti ir apsakyti pasielgimą su juo jo kartos žmonijai. Taip su mistebimu ir pasibjaurėjimu atsiliepia pranašas apie Kristaus kančios metu gyvenusius žydus. — *Aš užgavau...* Paminėjus aug. žmonių teismą ir pasmerkimą, dar syki pabrėžiama Viešpaties žodžiais, koki tikslą jis norėjo pasiekti. — **(9)** *Jis duos...* Vulg. tekstas kaipurių aiškinamas taip: Dievas pavergs Mesijui dėl jo savo valia priimtos mirties ir pagonis (bedievių) ir žydus (turtingąjį). Bet ebr. t. prasmė čia daug aiškesnė ir tikresnė ir duoda jo kapą su bedieviais, ir (bet) su turtingu po jo mirties. — Todėl norėta Viešpaties tarną paniektinti ir mirusį, skiriamą jam

kaip avis vedama pjausti ir kaip avinėlis nutilsta prieš tą, kurs jį kerpa, taip ir jis neatvėrė savo burnos. ⁸ Jis atimtas iš suspaudimo ir iš teismo; kas supras jo giminę? nes jis buvo išplėstas iš gyvųjų šalies; aš užgavau jį dėl mano tautos kaltybės. ⁹ Jis duos bedievių už jo kapą ir turtingą už jo mirtį, nes jis nebuvo padaręs neteisybės ir nebuvo vyliaus jo burnoje.

¹⁰ Viešpats norėjo sulaužyti jį kentėjimu; jei jis atidavė savo gyvybę už nuodėmę, jis matys ilgai pasiliekančią ainiją ir Viešpaties valia bus jo ranka įvykinta. ¹¹ Už tatau kad jo siela kentėjo vargą, jis matys ir bus pasotintas: savo žinojimu pats mano teisusis tarnas nuteisins daugelį ir jis neš jų neteisības. ¹² Todėl aš jam

kapą prasikaltėlių, bedievių tarpe, bet Dievas neleido; po mirties jis gauna kapą pas turtuolį. Apie šitų pranašystės žodžių įvykimą kalba evangelistai. Vž. Mato 27, 57. 58. — *Nes jis nebuvo...* Dar kalbama apie tobulą Viešpaties tarną nekaltybę. Plg. 1 Petro 2, 22; 1 Jono. 3, 5.

(10) *Viešpats norėjo...* Viešpats, leisdamas, kad jo tarnas kentėtų ir mirtų, taip norėjo išgelbėti prasikaltusią žmoniją; savo tarnui jis paskyrė gražiausį užnokesnį, nes jis sutiko mirti pats savo valia. — *Matys ilgai pasiliekančią ainiją.* Anot ebr. t.: matys ainiją ir prailgins savo dienas, t. y. jis laimės sau daugybę žmonių (Ps. 21, 31) ir po atsiėlimo gyvens amžinuoju gyvenimu (Rom. 6, 9. 10; Apr. 1, 18 ir k.). — *Ir Viešpaties...* Tai trečias mirties vaisius, įvykinimas Dievo natūrinų: žmonijos atpirkimas su jos pasekmėmis.

(11) *Matys ir...* matys nuolat su didžiausiu džiaugsmu stebėtinus savo kančios vaisius. — *Savo žinojimu,* kurio jis bus šaltinis; todėl duodamas visur pažinti tikrąją religiją. — *Nuteisins daugelį.* Kadangi Kristus pats yra teisiasis, tai jis gali padaryti teisius žmones. — *Neš jų neteisības:* nuolat užtardamas mus savo, įgytais nuopelnais pas Tėvą. — **(12)** *Aš jam atskiriu...* Jis nuolat gaus

pertiam ei plurimos: et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est: et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit.

atskiriu labai daugelį, ir jis dalins galingųjų išplėšas, dėlto kad jis davė mirtį savo gyvybę ir pasikaltėliais, kad jis nešė daugelio nuodėmės ir meldė už nusidėjėlius.

f) Naujosios Jeruzalės garbė.

Caput LIV. ¹ Lauda sterilis quæ non parit: decanta laudem, et hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ magis quam ejus, quæ habet virum, dicit Dominus. ² Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. ³ Ad dexteram enim, et ad lævam penetrabis: et seminum Gentes hereditabit, et civitates desertas inhabitabit.

⁴ Noli timere, quia non confunderis, neque erubescas: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, et opprobrii viduitatis tuæ non recorderis amplius. ⁵ Quia domina-

54. perskyrimas. ¹ Giedok giesmę tu, nevaisingoji, kuri negimdai; giedok gyriaus giesmę ir linksmai šukauk, kuri negimdei, nes apleistoji turi daug sunų, daugiaus kaip ta, kuri turi vyrą, sako Viešpats? ² Išplėsk savo padangtės vietą ir ištempk savo padangėių kailius, nesigailėk; pailgink savo virves ir sustiprink savo baslius. ³ Nes tu išsiplėsi dešinėn ir kairėn, ir tavo ainija paveldės tautas ir gyvens apleistuose miestuose.

⁴ Nebijok, nes tu nebusi sugėdinta ir nerausi; nebebus tau gėdos, tu užmirši savo jaunystės sugėdinimą ir daugiaus nebeatsiminsi savo našlystės apjuokos. ⁵ Nes tavo valdys tas, kurs tavo

iš Tėvo daugybę tautų, kurios jam pavergiamos (Ps. 2, 8), ir jis pats savo galia pavergs sau žemės galiunus. — *Paskaitytas su...* Pats Išganytojas pasakė apie save šituos žodžius (vz. Luko 22, 37 ir k.). — *Daugelio nuodėmės.* Nešė nuodėmės visų, bet ištikrųjų gelbi tik tuos, kurie sutinka pritaikinti sau jo kančios vaisius. — *Už nusidėjėlius:* net mirties valandoje. Vz. Luko 23, 33; Rom. 8, 34; Žyd. 9, 24 ir k.

54, 1—17. Didelė bus naujojo Siono vaikų daugybė (1—3). Jeruzalė dabar apleista, bus laimingiausi sužieduotinė (4—6). Dievas visuomet brangins suderintą su savim Sioną (7—13). Businas Sionas bus liuosas nuo visų nelaimių (14—17).

(54, 1) *Giedok...* Jeruzalė kviečiama išreikšti kuodidžiausį džiaugsmą. — *Nevaisingoji...* Visupirma kaldėjiečių sunaikinta Jeruzalė, kurios gyventojai

buvo išsklaistyti ir dalimi žuvę. Toliaus gi visa žydų synagoga neturėjo iš savęs Dievo vaikus gimdančios malonės. — *Apleistoji.* Ji buvo laikinai Dievo apleista nelaisvės metu dėl savo kaltibių. — *Kuri turi vyrą.* Naujosios Jeruzalės, t. y. Bažnyčios bus daug daugiaus vaikų, kaip Sen. Sendoros Jeruzalės net geriausiais jos laikais. Plg. Luko 23, 29; Gal. 4, 27. — (2) *Išplėsk...* Senoji Jeruzalė įvaizdinama lyg siauras ribas turinti padangtė, kurios dalis čia minimos. Jon nebetilpsta žymiai pasidauginusi ainija. Naujoji Mesijo karalystė išsiplės daug toliaus, nekaip siekia Judiejos sienos. — (3) *Paveldės tautas...* Išsiplėtimas įvyks ne karo ginklais, bet ramiai ir neš visiems palaiminimo. Plg. aug. 53, 10; Prad. 22, 18; 24, 60 ir k.

(4) *Savo jaunystės...* Tautos jaunystė buvo vergavimas Aigypte, našlytė Babylono nelaisvės metu. — (5) *Nes...* Ehr. t.: nes tavo vyras tas, kurs tavo

bitur tui qui fecit te, Dominus exercituum nomen ejus: et redemptor tuus sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur. ⁶ Quia ut mulierem derelictam et mœrentem spiritu vocavit te Dominus, et uxorem ab adolescentia abjecit, dixit Deus tuus.

⁷ Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te. ⁸ In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus. ⁹ Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultra supra terram: sic juravi ut non irascar tibi, et non increpem te. ¹⁰ Montes enim commovebuntur, et colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, et fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus. ¹¹ Paupercula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris, ¹² et ponam jaspidem propugnacula tua: et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. ¹³ Universos filios tuos doctos a Domino: et multitudinem pacis filiis tuis.

padarė; jo vardas kareivijų Viešpats, ir tavo atvaduotojas Izraelio Šventasis, jis vadinsis visos žemės Dievas. ⁶ Nes Viešpats pašaukė tave kaip pamestą ir liudinčios dvasios moteriškę ir kaip moterį atmestą nuo pat savo jaunystės, sako tavo Dievas.

⁷ Valandėlei, trumpam laikui aš palikau tave ir dideliu pasigailėjimu aš surinksiu tave. ⁸ Užsidegimo valandą aš truputį paslėpiau nuo tavęs savo veidą ir pasigailėjau tavęs amžinu pasigailėjimu, sako tavo atvaduotojas Viešpats. ⁹ Aš darau tau, kaip Noės dienose, kuriam aš prisiečiau nebeužvesti daugiaus Noės vandenų ant žemės: taip aš prisiekiu nebesirustinti ant tavęs ir nebeplakti tavęs. ¹⁰ Nes kalnai bus pajudinti ir kauburiai drebės, mano gi gailėstingumas neatstos nuo tavęs, ir mano ramybės sandora nebus pajudinta, sako pasigailintis tavęs Viešpats. ¹¹ Tu vargužele, audros daužyta, be jokios paguodos, štai aš klosiu eilėmis tavo akmenis ir padarysiu tau pamatus iš sapyrų; ¹² padarysiu iš jaspio tavo pylimus, tavo vartus iš išraižytų akmenų ir visas tavo ribas iš brangių akmenų. ¹³ Visi tavo sunę bus Viešpaties pamokinti ir ramybės daugybė bus tavo vaikams.

padarė. — *Atvaduotojas.* Ebr. *go'el*, tavo teisių kėršintojas. Plg. aug. 41, 14 ir k. — *Visos žemės:* ne vien žydų. — (6) *Nes...* Dievas nežiūrės be pasigailėjimo į savo sužieduotinės nuliudiną ir ašaras; jis šaukia ją atgal pas save, nors buvo atstumęs dėl jos prasikaltimų. Plg. Oz. 2, 14; Jer. 2, 2; Mal. 2, 14.

(7) *Valandėlei...* Bausmės laikas, palygintas su žadama begaline, nesiliaujančia meile, yra labai trumpas (Kyr. Jeron.). Jei Viešpats nehesirustins ir nebebaus, tai tas pažadėjimas pranašystėje yra ženklas, kad mesijinis Sionas nuolat laikysis tikro šventumo. —

(8) *Paslėpiau...* nebedaviau tau savo malonių. — (9) *Noės vandenų:* tvano. Vz. Prad. 9, 15. — (10) *Kalnai...* Dievo gailėstingumas bus pastovesnis už nepajudinamus kalnus. Kodėl taip bus, pasakoma toliaus, nurodant, kad iš Siono bus padarytas naujas Dievo rumas. — (11) *Audros daužyta...* Aliuzija į didžią nelaimę, koki sutiko Jeruzalę kaldėjiečių užpuolimo metu. — *Klosiu eilėmis...* Gražiais vaizdais aprašoma busimo naujo Siono garbingumas. Plg. Tob. 13, 21; Apr. 21, 18. — (13) *Bus Viešpaties pamokinti.* Dievo pažinimas yra mesijinio laiko žymė, jo

¹⁴ Et in justitia fundaberis: recede procul a calumnia, quia non timebis: et a pavore, quia non appropinquabit tibi. ¹⁵ Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi. ¹⁶ Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, et proferentem vas in opus suum, et ego creavi interfectorem ad disperdendum. ¹⁷ Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: et omnem linguam resistentem tibi in iudicio, judicabis. Hæc est hereditas servorum Domini, et justitia eorum apud me, dicit Dominus.

¹⁴ Tu busi paremta teisybe. Traukkis toli nuo skriaudos, nes tu nebijosi, ir nuo baisumo, nes jis neprisiartins prie tavęs. ¹⁵ Štai ateina gyventojas, kurs nebuvo su manim; kurs buvo kitados tau svetimas, susivienys su tavini. ¹⁶ Štai aš sutvėriau kalvį, pučiantį į degančias anglis ir dirbantį įrankį savo darbui, ir aš sutvėriau užmušėją, kad naikintu. ¹⁷ Kiekvienas ginklas, nukaltas prieš tave, neturės pasisėkimo, ir kiekvieną liežuvį, kurs tau priešinasi teisme, tu teisi. Toki yra Viešpaties tarnų tėvainystė ir jų teisybė pas mane, sako Viešpats.

g) Kelias į išgelbėjimą.

Caput LV. ¹ Omnes sitientes venite ad aquas: et qui non habetis argentum, properate, emite, et comedite: venite, emite absque argento, et absque ulla commu-

55. perskyrimas. ¹ Visi, kurie trokštate, ateiškite pas vandenį, ir kurie neturite pinigų, skubinkitės, pirkkitės ir valgykite; ateiškite, pirkkite be pinigų ir be jokio

vaisius yra ramybės pilnybė. Ir Sen. Sandoroje buvo paties Dievo pamokintų šventųjų; tačiau tik Naujojoje yra tokio pamokinimo pilnybė ir jis išplėčiamas ant visų tautų. Pats Jėzus Kristus teikėsi betarptai mokinti žmones.

(14) *Traukkis...* Ebr. t.: buk toli nuo prispaudimo. Senajam Sionui priešai buvo tik dėlto pavojingi, kad jis nusidėdavo. Šventam Sionui nebereikia nieko bijoti, nes jo neatimamas pagrindas yra teisybė, t. y. šventumas. —

(15) *Ateina gyventojas...* Tie, kurie pirma buvo visai svetimi Dievui, būtent pagonis, įgija Jeruzalės piliečių teises, įtikėdami į Dievą, ir kurie jau garbino tikrąjį Dievą, bet iki tam laikui buvo tik prozelitai (proselitæ portæ), tie dar artesniais ryšiais susijungia su Viešpaties tauta. Kaikurių aiškintojų toki duodama ebr. t. prasmė: jei kas rinksis kovoti prieš tave, tai įvyksta be manęs, be mano paliepimo, todėl prieš mano valią; kas nors susirinks prieš tave, puls dėl tavęs, t. y. Viešpats apgins tave nuo užpuolikų. — (16) *Aš*

sutvėriau... Kadangi pats Viešpats yra sutvėręs ir ginklų dirbėją ir tą, kurs jais naudojasi naikinimui, taip kad visa jų esmė nuo jo pareina, tai taippat savo veikimuose jie yra visai nuo jo prigulmingi. — (17) *Kiekvienas ginklas...* Kiekvienas mėginimas nugalėti naująją Jeruzalę jos persekiojimas nepavyks. — *Kiekvieną liežuvį...* Taip pat užsiuolimai liežuvii, vedami netikro mokslo, neturės pasisėkimo; negana to, naujasis Sionas turės teisės teisti ir pasmerkti kiekvieną klaidingą liežuvį, nes Kristaus Bažnyčia bus neklaidinga. — *Jų teisybė...* Jų teises gins Viešpats.

55. 1—13. Išganyną gali visi rasti pas Viešpatį (1—5). Dievas bus ištikimas savo žadėjimams, jei matys tikrai grįžusias į jį širdis (6—13).

(55, 1) *Pas vandenį.* Žadamos čia gėrybės tai mesijinio išganymo gėrybės. Jos yra tikra viršprigimtinė malonė, todėl teikiamos be jokio pirkimo ir jų negalima įsigyti jokiais mainais. Vž. Jono 4, 13, 14; 7, 31; Apr. 7, 17; 22, 1.

tatione vinum et lac. ² Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra. ³ Inclinate aurem vestram, et venite ad me: audite, et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. ⁴ Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. ⁵ Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: et Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, et sanctum Israel, quia glorificavit te.

⁶ Quærite Dominum, dum inveneri potest: invocate eum, dum prope est. ⁷ Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus, et ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum. ⁸ Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. ⁹ Quia sicut exaltantur cæli a terra, sic

atsilyginimo vyno ir pieno. ² Kam jūs sveriate savo sidabrą už neduoną ir savo darbą už nepasitotinimą? Klausyte klausykitės manęs ir valgykite, kas gera, ir jūsų siela gėrėsis skanskoniais. ³ Palenkkite savo ausį ir ateikite pas mane; klausykitės, ir jūsų siela bus gyva, o aš padarysiu su jumis amžiną sandorą, ištikimus Dovo do pasigailejimus. ⁴ Štai aš daviau jį liudytoją tautoms, vadą ir mokytoją giminėms. ⁵ Štai tu šauksi tautą, kurios nežinojai, ir giminės, kurios tavęs nepažino, bėgs pas tave dėl Viešpaties tavo Dievo ir Izraelio Šventojo, nes jis padarė tave garbingą.

⁶ Jieškokite Viešpaties, kolei jis galima rasti, šaukkitės į jį, kolei jis arti. ⁷ Tegul bedievis pameta savo kelią ir neteisusis savo mintis ir tegrižta į Viešpatį, o jis jo pasigaile, ir į mūsų Dievą, nes jis labai pasiryžęs dovanoti. ⁸ Nes mano mintys ne jūsų mintys, ir mano keliai ne jūsų keliai, sako Viešpats. ⁹ Nes kaip dangus augščiau nuo žemės, taip augštesni mano keliai už jūsų kelius ir mano

17; Mato 5, 6. Tas pakvietimas liečia ir esančius nelaisvėje, tiek kiek reikalavimas skubintis pasinaudoti galimybe grįžti iš tos nelaisvės yra prisirengimas ir prie mesijinio išgelbėjimo. — (2) *Kam...* Žmonės trokšta geresnės padėties ir dėl jos darbuojasi, bet tas darbas veltui aikvojamas, jo pasekmė yra neduona; išganyimo laimės, tikro pasitotinimo nesusilaukiama. — *Skanskoniais*. Riebiausios mėsos dalis laikomos rytiečių tikrais skanumynais. Plg. aug. 25, 6 ir k. — (3) *Palenkkite...* Kad gavus žadamų gėrybių, gana tik pasiklausti. — *Ištikimus...* geriausius pažadėjimus, kuriuos Dievas buvo padaręs Dovidui ir kuriuos jis apsiima atitesėti ištikimais. Visų jų svarba buvo pažadėtasis Mesijas. Plg. 2 Kar. 7, 11—16; Ps. 88, 20 iki 38; Apd. 13, 24. — (4) *Jį*. Dovidas

buvo tik tam tikrame laipsnyje savo giesmėmis Dievo liudytojas pagonims: todėl čia kalbama ne apie Dovidą, bet apie Mesiją (Kyr. Jeron. Euz. Teod.). Jis yra pilnoje prasmėje liudytojas, nes ne tik liudija apie pažadėtąją sandorą, bet ir vykina, visiems liudija apie Dievo valią ir savo liudijimu visus veda į tiesą. — (15) *Štai tu*: Mesijo tauta.

(6) *Jieškokite...* Izaijas labai ragina savo tautiečius nepaniekinti teikiamos malonės ir nurodo, kad ji galėtų būti atimta. Plg. Jono 12, 35. — (7) *Tegul...* Sąlygos, kuriomis galima rasti Dievą. Reikalaujama vidujinio atsinaujinimo. Nauj. Testamente sakoma: Darykite atgailą. Mato 3, 2. — (8) *Nes...* Paaiškinama, kodėl būtina reikia pakeisti jausmai ir elgesys, kad gavus dovanojimą ir malonę. Be tokio pakeitimo ne-

exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris, et cogitationes meæ a cogitationibus vestris. ¹⁰ Et quomodo descendit imber, et nix de cælo, et illud ultra non revertitur, sed inebriat terram, et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti, et panem comedenti: ¹¹ Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, et prosperabitur in his, ad quæ misi illud. ¹² Quia in lætitia egrediemini, et in pace deducemini: montes et colles cantabunt coram vobis, laudem, et omnia ligna regionis plaudent manu. ¹³ Pro salicibus ascendet abies, et pro urtica crescet myrtus: et erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

mintis už jusų mintis. ¹⁰ Ir kaip lietus ir sniegas nusileidžia iš dangaus ir ten daugiaus nebegrižta, bet girdo žemę, vilgo ją ir daro ją derlingą, duoda sėklos sėjančiam ir duonos valgančiam, ¹¹ taip bus mano žodis, kurs išeina iš mano burnos; jis negriš į mane tuščias, bet padarys, ko tik aš norėjau, ir bus sėkmingas tuose dalykuose, kuriems aš jį siunčiu. ¹² Nes jūs išeisite linksmybėje ir busite lydimi ramybėje; kalnai ir kauburiai giedos jūsų akyvaizdoje gyrių, ir visi šalies medžiai plos rankomis. ¹³ Vietoje krūmo išaugs eglė, ir vietoje dilgės augš myrta, ir Viešpats bus išvardijamas amžinam ženklui, kurs nebus atimtas.

h) Išgelbėjimas skiriamas taippat pagonims.

Caput LVI. ¹ Hæc dicit Dominus: Custodite iudicium, et facite iustitiam: quia juxta est salus mea ut veniat, et iustitia mea ut reveletur. ² Beatus vir, qui facit hoc, et filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

56. perskyrimas. ¹ Štai ką Viešpats sako: Laikykite teisėtumą ir vykinkite teisybę, nes mano išgelbėjimas čia, kad ateitu, ir mano teisybė, kad butu parodyta. ² Palaimintas žmogus, kurs tai daro, ir žmogaus sunus, kurs to laikosi, kurs sergi subatą, kad jos nesuteptu, sergi savo rankas, kad nedarytu jokio pikto.

bus sutarties su Dievu. — (10. 11) *Kaip lietus...* Dievo pažadėjimai, vieną sykį padaryti, turi tikrai įvykti. Tai paaiškinama palyginimais. — (12) *Išeisite...* Viešpaties pažadėjimas liečia visų pirmą Babylono nelaisvės pabaigą, bet taip pat ir Mesijo laiką, kurio figura buvo žydų grįžimas Palestinon. Plg. 35, 1... 41, 18. 19 ir k. — *Medžiai plos.* Plg. Ps. 97, 8. — (13) *Vietoje krūmo...* Ebr. t.: vietoje erškėčio išaugs kyparisas. — *Viešpats bus...* Anot ebr. t.: iš to bus Viešpačiui vardas, t. y. naujai

sutvertas dalykų stovis bus amžinas gyrius, nesugriaujamamas paminklas Viešpačiui.

56, 1—8. Pagyrus tuos, kurie ištikimai laikosi Dievo įstatymų (1. 2), pranašaujama, kad visi, kurie vykina dorybę, galės dalyvauti išganyme (3—8).

(56, 1) *Teisėtumo*: visų Dievo įsakymų, nes tai yra sąlyga gauti Viešpaties prirengtą išgelbėjimą. — (2) *Subatą*: kaip vieną svarbių Dievo įsakymų, duotų tautai. Iš. 20, 11. 20. 21 ir k.

³ Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus a populo suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. ⁴ Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint quæ ego volui, et tenuerint fœdus meum: ⁵ Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. ⁶ Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, et diligant nomen ejus, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, et tenentem fœdus meum: ⁷ Adducam eos in montem sanctum meum, et lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, et victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. ⁸ Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

³ Tegul ateivio sunus, kurs laikosi Viešpaties, nesako: Viešpats skirte atskirs mane nuo savo tautos; ir tegul nesako romytinis: Štai aš sausas medis. ⁴ Nes štai ką Viešpats sako romytiniams: Kas sergi mano subatas, išsirinko, kas man patinka, ir laikosi mano sandoros, ⁵ tiems aš duosiu savo namuose ir savo sienose vietos ir vardą, geresnį kaip sunų ir dukterų; aš jiems duosiu amžiną vardą, kurs nepražus. ⁶ Ir ateivių sunų, kurie laikosi Viešpaties, kad jį garbintu ir mylētu jo vardą, kad butu jam tarnai, kiekvieną sergintį subatą, kad jos nesuteptu, ir laikantį mano sandorą, ⁷ tuos aš atvesiu į savo šventąjį kalną ir linksminsi juos savo maldos namuose; jų deginamosios ir pjaunamosios aukos man patiks ant mano altoriaus, nes mano namai vadinsis maldos namais visoms tautoms. ⁸ Viešpats Dievas, kurs surenka Izraelio išskirstytuosius, sako: Aš dar rinksiu jį prie jo surinktųjų.

i) Daugelis izraelitų nepasieks išgelbėjimo.

⁹ Omnes bestię agri venite ad devorandum, universę bestię sal-

⁹ Visi lauko žvėrys, ateikite ryti, visi miško žvėrys. ¹⁰ Jo žvalgai

(3) *Ateivio...* Priėjimas laisvas visiems, kurie laikosi Dievo įsakymų; jie visi galės naudotis pažadėtomis Mesijo karalystės gėrybėmis. — *Romytinis...* Sen. įstatymas draudė priimti tokiuos į tautos tarpą, kad joje nebūtų neivieno nevaisingo. Atk. 23, 1. Todėl Viešpats nori suteikti jiems ypatingos paguodos naujajame dalykų sutvarkyme, jei tik jų bus įvykintos bendros visiems sąlygos: (4) *Kas sergi...* — (5) *Geresnį kaip sunų...* Yra tai nurodymas, kad naujajame Sione neapsivedimas, mergystė gaus geresnio gyriaus ir augštesnės garbės kaip moterystė. — *Duosiu amžiną...* Jie turės Viešpaties akyvaizdoje amžiną vardą, bus ypatingoje pagarboje. Plg. Mato 19, 11. 12; Apr. 14, 1—5. — (6) *Ateivių sunus...* Svetimtaučiai ir izraelitai turės lygias teises. — (7) *Mano namai vadinsis...* Šituos žodžius pasakė

Išganytojas, išvarydamas parduodančius iš bažnyčios. Mato 21, 13. — (8) *Sako.* Tas pasakymas čia iškilmingas, kaip nurodo retai sutinkamas ebr. ž. *ne'um*. — *Aš dar...* Išganymas yra iš žydų, ir evangelija reikėjo skelbti visųpirma žydams, bet be izraelitų, kuriuos Viešpats rinko, bus renkama ir kitų. Tą pat pasakė Išganytojas: turiu kitų avių... ir jos reikia surinkti, kad butu viena avidė ir vienas Ganytojas. Jono 10, 16.

56, 9—57, 21. Priekaištai neištikimams Izraelio vadams (56, 9—57, 2). Grasymai sugedusiai ir neištikimai žydų miniai (3—13). Ramybės ir laimės pažadėjimas tiems, kurie bus ištikimi (14—21).

(9) *Visi...* Umai, lyg netikėtai pranašas ima smarkiai barti piktuosius. Bet

tus. ¹⁰ Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, et amantes somnia. ¹¹ Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum. ¹² Venite, sumamus vinum, et implemur ebrietate: et erit sicut hodie, sic et cras, et multo amplius. ¹

Caput LVII. ¹ Justus perit, et non est qui recogitet in corde suo: et viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat, a facie enim malitiæ collectus est justus. ² Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

³ Vos autem accedite huc filii auguratricis: semen adulteri, et

tas sudraudimas buvo jau prirengtas pačiais pažadėjimais išgelbėjimo, nes išgelbėjimas buvo žadamas tik geriešiams; atkaklieji gi negali laukti nieko kita, kaip tik žuvimo. Pirmieji sudraudimo žodžiai primena Kun. 26. 22; Atk. 32, 24. Lauko ir miško žvėrimis čia vadinamos pagonių tautos, kurios kaip Dievo įrankis šaukiamos naikinti nuodėmingą ir nepaklusnų Izraelį, kurs palyginamas su avių buriu, kurio niekas negina. — (10) *Jo žvalgai*: čia netikri Izraelio pranašai. Jie akli, nes nenori matyti tikro pavojaus; be išmanymo, nes pranašauja tik iš savo širdies, nebyliai šunys, kurie neskelbia pavojaus, kaip kad daro ištikimi banda sergintys šunys; jie mėgsta vietoje budrumo ramybę ir tuščias svajones. — (11) *Tie šunys*... Ebr. t.: godūs ryti, nepasotinami. — *Godumą*. Jiems niekas daugiaus nerupi, kaip tik jų pačių pelnas. Plg. Jer. 6, 13; 8, 10. — (12) *Ateikite*... Ebr. t.: Eikite čia, aš atnešiu vyno ir pasigerkime stipriu gėralu, ir bus kaip šita taip rytdiena, didelė, labai didelė. — Taip kalba netikri ganytojai vieni kitiems. Todėl nesebėtina, kad jiems geresni dalykai visai nerupi.

visi akli, visi nežino, nebyliai šunys, kurie negali loti, kurie mato tuščių dalykų, miega ir mėgsta sapnus. ¹¹ Tie šunys didžiausi begėdžiai, kurie negali pasisotinti. Patys piemenys neturi jokio išmanymo; visi nukrypo į savo kelius, kiekvienas į savo godumą, nuo didžiausio iki mažiausiam. ¹² Ateikite, iinkime vyno ir prisigerkime iki girtumui, ir bus kaip šiandien, taip ir rytoj, ir dar daug daugiaus.

57. perskyrimas. ¹ Teisusis žūna ir nėra, kas tai apsvarstytu savo širdyje, ir gailestingumo žmonės atimami, nes nėra kas išmanytu, nes gelbint iš piktumo teisusis atimamas. ² Teateina ramybė; tegul ilsisi savo guolyje, kas vaikščioja savo teisme.

³ Jūs gi, žavėtojos sunys, svetimoterio ir paleistuvės ainija, pri-

(57, 1) *Teisusis*... Dievas pašaukia iš šio gyvenimo teisiuosius, kad jiems nektu pritirti ateinančios nelaimės (plg. 4 Kar. 22, 20), bet niekas to netėmija. — *Gailestingumo*: gailestingieji, maldingieji (ebr. t.). — *Iš piktumo*: pirm ne kaip jis ateina. Kuomet tautos vadai leidžia laiką pokiliuose, teisieji miršta, ir niekas nesupranta, kokių pavojų pranašauja ta pirm laiko įvykstanti mirtis: niekas nesako sau, kad tai buvo tautos gyvenimo šulai, kad jų nebesant tas gyvenimas sugrius. — (2) *Teateina*... Aiškias ebr. t.: jis (teisusis) įeis į ramybę, ilsėsis savo guoliuose kiekvienas, kurs vaikščioja tiesiai. — Teiesiems mirtis dvejoja geradarystė: ji paliuosuoja juos nuo matymo tautos nelaimės ir atmetimo ir įveda juos į amžiniasis ramybės buveines.

(3) *Žavėtojos*... Tokiais didžiausio paniekinimo vardais vadinama čionai Jeruzalė, susidedanti su pagonių tautomis, kurios buvo garsios savo magija, ir pati pasiduodanti stabmeldystei. Rasi turima čia omenyje susidėjimas su Aigyptu, o taippat kaikurių prietelystė su kalėdiečiais. — *Prisiartinkite*... kad išgirstumėte, ką Viešpaties pranašas

fornicariæ. ⁴ Super quem lusi-
stis? super quem dilatastis os,
et eiecistis linguam? numquid
non vos filii scelesti, semen men-
dax? ⁵ qui consolamini in diis
subter omne lignum frondosum,
immolantes parvulos in torrenti-
bus, subter eminentes petras?
⁶ In partibus torrentis pars tua,
hæc est sors tua: et ipsis effu-
disti libamen, obtulisti sacrifici-
um, numquid super his non indig-
nabor? ⁷ Super montem excel-
sum et sublimem posuisti cubile
tuum, et illuc ascendisti ut immo-
lares hostias. ⁸ Et post ostium,
et retro postem posuisti memo-
riale tuum: quia juxta me dis-
cooperuisti, et suscepisti adulte-
rum: dilatasti cubile tuum, et
pepigisti cum eis fœdus: dilexisti
stratum eorum manu aperta. ⁹ Et
ornasti te regi unguento, et mul-
tiplicasti pigmenta tua. Misisti
legatos tuos procul, et humiliata
es usque ad inferos. ¹⁰ In mul-
titudine viæ tuæ laborasti:
non dixisti: Quiescam: vitam
manus tuæ invenisti, prop-
terea non rogasti. ¹¹ Pro

siartinkite čionai. ⁴ Iš ko jūs tyčio-
jātės? prieš ką jūs išsižiojate ir
iškišate liežuvį? Argi jūs ne prasi-
kaltimo vaikai, melaginga ainija?
⁵ Jūs, kurie gėrītės dievais po kiek-
vienu lapuotu medžiu, aukodami
kudikius upeliuose, po išsikšan-
čiomis uolomis? ⁶ Upelio dalyse
tavo dalis; tai tavo likimas; jiems
tu darei liejamąją auką, atna-
šavai auką. Argi dėl tų dalykų
aš neturiu užsidegti? ⁷ Ant augšto
ir kilnaus kalno tu padarei savo
guolį ir tenai užėini atnašauti
pjaunamųjų aukų. ⁸ Už durų ir
už staktos tu statei savo atsimini-
mą, nes prie manęs tu nusidengei
save ir priėmėi svetimotėrį; tu pra-
platinai savo guolį ir padarei su
jais sandomą, tu atvira ranka mė-
gai jų patalą. ⁹ Tu pagražinai save
karaliui tepalu ir padauginai savo
kvepalus; tu siuntei toli savo pa-
siuntinius ir nusizeminai iki pra-
garui. ¹⁰ Tu nuvarginai save savo
kelių dangybe; tačiau tu nesakei:
Liausiuos. Tu radai kuo atgai-
vinti savo ranką, todėl tu neprašei.
¹¹ Ko tu susirupinus bijojai, kad
nelavai ir neatsiminei apie mane

turi jums paskelbti. — (4) Iš ko... Visu-
pirma daroma žydams priekaištas dėl
pasityčiojimų iš tikrojo Dievo ir jo
teisiųjų. — Argi jūs... lyg-kad gimę iš
atpuolimo nuo Dievo ir melo, todėl tik
iš tų dalykų ir susideda. Atpuolimas
nuo Dievo, melas yra stabmeldystė,
kuri toliaus plačiai aprašoma. — (5)
Gėrītės. Ebr. t.: sušilate (užsidegate
stabmeldystės geiduliais) terebintuose.
Plg. aug. 1. 29; 3 Kar. 14. 23; Jer. 2, 20
ir k. — Aukodami... Kudikių aukojimas
buvo daromas karalių laikais, ypač
Inomo slėnyje į pietus nuo Siono
kalno (plg. 4 Kar. 23, 10; Jer. 32, 35). —
(6) Upelio dalyse... Ebr. t.: plynuose
slėnio akmenyse tavo dalis. — Tauta
buvo Viešpaties dalis ir Viešpats jos
dalis; bet žydai, atmetę Dievą, pasi-
rinko sau kaipio dalį plynus akmenis,
kuriuos garbino. — (7) Savo guolį...

Tauta įsivaizdinama kaip neištikima
sužieduotinė. Plg. aug. 1, 21. Aug-
štumu garbinimas įvykdavo taippat
dažnai, kaip ir šventų girių. Plg. 4
Kar. 16, 4; Jer. 2, 20; Ps. 4, 13 ir k. —
(8) Už durų... Stabų buvo pilni namai.
— Prie manęs... Stabmeldystė buvo
vykinama viešai, be jokios gėdos; san-
dora su Viešpačiu buvo užmiršta, šalin
numesta. — (9) Tu pagražinai... Ebr. t.:
ėjai pas karalių su aliejumi. — Taip
daroma priekaištas dėl susidėjimo su
pagonimis, kurių palankumo norėta
įsigyti siunčiamomis karaliams dova-
nomis. — (10) Tu... Izraeliui tėko pa-
kelti daug vargo, kad pasiekus taip
nagarbingą galą. Pasitikėdamas žmonių
pagalba jis liovėsi maldavęs Dievą. —
Todėl tu neprašei. Ebr. t.: todėl tu
nepailsai, t. y. viltis palaikė tavo dvasią,
nežiurint visų nepasisekimų. — (11) Ko

quo sollicita timuisti, quia mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, et quasi non videns, et mei oblita es. ¹² Ego annuntiabo justitiam tuam, et opera tua non proderunt tibi. ¹³ Cum clamaveris, liberent te congregati tui, et omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, et possidebit montem sanctum meum.

¹⁴ Et dicam: Viam facite, praebeite iter, declinate de semita, auferite offendicula de via populi mei. ¹⁵ Quia hæc dicit Excelsus, et sublimis habitans æternitatem: et sanctum nomen ejus in excelso et in sancto habitans, et cum contrito et humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, et vivificet cor contritorum. ¹⁶ Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus a facie mea egredietur, et flatus ego faciam. ¹⁷ Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, et percussi eum: abscondi a te faciem meam, et indignatus sum: et abiit vagus

ir to neėmei į savo širdį? Kadangi aš tylėjau ir buvau lyg nenašas, tu užmiršai mane. ¹² Aš apskelbsiu tavo teisybę ir tavo darbai nebūs tau naudingi. ¹³ Kuomet tu šauksi, tegul išliuosuoja tave tavo surinktieji. Juos visus nuneš vėjas, atims vėjo dvelkimas. Kas gi pasitiki manimi, tas gaus tėvainysten žemę ir paveldės mano šventąjį kalną.

¹⁴ Aš tariau: Darykite kelią, duokite taką: sukkite iš tako, atimkite kliūtis nuo mano tautos kelio. ¹⁵ Nes štai ką sako Augščiauasis ir Kilnysis, kurs gyvena amžinybėje, kurio vardas šventas, kurs gyvena augštybėje ir šventykloje ir su sutrinta ir nužeminta dvasia, kad atgaivintu nužemintųjų dvasią ir atgaivintu sutrintųjų širdį. ¹⁶ Nes ne per amžius aš bylinėsiuos ir nesirustinsiu iki galui, nes gyvenimo dvasia išeina nuo mano veido ir aš darau gyvenimo kvapą. ¹⁷ Aš užsirustinau dėl jo godumo neteisybės ir užgavau jį. Aš paslėpiau nuo tavęs savo veidą ir užsidegiau, ir jis nuėjo sau klajoti savo širdies

tu... Ko gi bijojo tauta, kad visai išsizadėjo Viešpaties? Ji bijojo tokių pat silpnų žmonių, kaip ji pati. — *To neėmei...* Pamedama Viešpatį tauta negalvojo, ką ji daro, lyg-kad tai būtų buvęs menkiausias dalykas. — *Kadangi aš tylėjau...* Ebr. t.: argi tai netaip, aš tyliu ir tai nuo senai, ir tu nebijai manęs. — Tačiau Viešpaties kantrybė išsėks ir nelaimė puls ant nuodėmingos tautos. — (12) *Tavo teisybę*. Izraelio nuodėmės ironiškai vadinamos jo teisybe, nes kitokios jame nėra. — (13) *Surinktieji...* pagionų tautos, su kuriomis buvo daroma sutarčių, arba stabai. — *Kas gi pasitiki...* Taip pridudama vilties geriesiems.

(14) *Darykite...* Pats Viešpats pažadins pagonis padėti grįžtančiai tautai.

Visos kliūtys bus prašalintos. Plg. aug. 40, 3; 52. 10. — (15) *Augščiauasis ir...* Dievo aprašymas įvairiais pavadinimais turi parodyti jo galybę ir gerumą. — *Su sutrintu...* Dievas taip gailestingas, kad teikiasi taip pat gyventi prislėgtųjų tarpe, kad jiems padėtų. — (16) *Nes gyvenimo...* Dievas nenori nuolat teisti ir bausti savo sutvėrimus, nors jie taip labai kalti, nes jie būtų tuojuo sunaikinti jo rustybės. Ebr. t.: nes dvasios apalptu mano aktyvaizdoje ir sielos, kurias aš padariau, t. y. jei Viešpats jų nepasigailėtų. — (17) *Aš...* Bausmė buvo skiriama tik dėl nuodėmės, kurios Viešpats negali palikti nepasmerkęs. — *Nuo tavęs*. Nereikalingas priedas, kurio nėra ebr. t.; nėra taip pat ir žodžių *savo veidą*, kurie

in via cordis sui. ¹⁸ Vias ejus vidi, et sanavi eum, et reduxi eum, et reddidi consolationes ipsi, et lugentibus ejus. ¹⁹ Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longe est, et qui prope, dixit Dominus, et sanavi eum. ²⁰ Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus ejus in conculcationem et lutum. ²¹ Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

keliu. ¹⁸ Aš mačiau jo kelius ir gydau jį; aš vedu jį atgal ir suteikiu paguodų jam ir jo liudintiems. ¹⁹ Aš sutveriu lupų vaisių, ramybę, ramybę tam, kas toli ir kas arti, sako Viešpats, ir jį gydau. ²⁰ Bedieviai gi kaip kunkuliuojanti jūra, kuri negali nurimti ir kurios bangos išsilieja kaip sunaikinimas ir dumbblas. ²¹ Nėra ramybės bedieviams, sako Viešpats Dievas.

3. Dangiškosios Jeruzalės garbė ir laimė.

a) Apie tikrą ir netikrą šventumą.

Caput LVIII. ¹ Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuncia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum. ² Me etenim de die in diem quærunt, et scire vias meas volunt: quasi gens, quæ justitiam fecerit, et judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ: appropinquare Deo volunt. ³ Quare jejunavimus, et non

58. perskyrimas. ¹ Šaukk, nesiliauk, pakelk kaip trimitas savo balsą ir skelbk mano tautai jų kaltybes ir Jokubo namams jų nuodėmes. ² Nes jie jieško manęs diena iš dienos ir nori žinoti mano kelius, lyg tauta, kuri darė teisybę ir kuri nepametė savo Dievo teisėtumo; jie meldžia manęs teisybės nutarimų, nori prisiartinti į Dievą. ³ Kam mes pasninkojome ir tu

pridėti minčiai pilniaus išreikšti. — *Savo širdies keliu:* paskui piktus savo geidulius. — **(18) Aš mačiau...** Su pasigailėjimu žiūrėjo Viešpats į klystantį Izraelį. — *Jam ir jo...* t. y. pačiai tautai ir tai tiems, kurie liudi dėl dabartinės nelaimės, laukia Dievo malonės, kurie budami svetimoje šalyje nesigėri svetimųjų papročiais; bet visa širdimi trokšta teokratijos atnaujinimo. — **(19) Aš...** Lupų vaisius yra maldos, giesmės, dėkojimo žodžiai. Ebr. t. toliaus prasideda naujas sakiny: ramybė, ramybė tam, kas toli... (pagonims ir žydams). — **(20) Bedieviai...** Bedievių siela savo geiduliais panaši į jūrą. Todėl jiems nėra ramybės. Plg. Judo 13. — *Bangos išsilieja...* Ebr. t.: jos vandenį varo dumblą ir purvus. — **(21) Nėra...** Plg. aug. 48, 22.

mesijinės ir dangaus Jeruzalės garbė ir laimė; pagrindan tačiau dedama iškuosavimas iš Babylono nelaisvės. Pirmoje pranašystėje nurodoma, kodėl Dievas nepriima žydų pasninkų, koks pasninkas jam patinka ir kokių gėrybių jis suteikia tiems, kurie tikrai jį garbina (1–14).

(58, 1) Šaukk... Ebr. t.: šaukk iš visos gerklių, t. y. garsiu balsu, kad tauta negalėtų nepatėmyti to šauksmo ir butu išpėta dėl savo prasikaltimų. — **(2) Nes jie...** Žydai, kaip vėliaus parisėjai, rodė viršujinio uolumo dėl Dievo ir religijos ir tuo tenkinosi, Jie tarėsi visa padarę, jei artinosi į Dievą, t. y. lankė bažnyčią. — *Teisybės nutarimų:* hausmių neprieteliams, pilno garbingų žadėjimų įvykinimo. — *Nori prisiartinti...* Ebr. t.: nori Dievo prisiartinimo (kad jis nubaustu priešus). — **(3) Kam...** Pranašas ima vieną viršujiniu elgesiu apsirėišiantį pavyzdį, kad juo įrodytu

58. 1–14. Paskutiniame Izaijo pranašysčių skyriuje kalbama ypač apie

aspexisti: humiliavimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, et omnes debitores vestros repetitis. ⁴ Ecce ad lites et contentiones jejunatis, et percutitis pugno impie. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiat in excelso clamor vester. ⁵ Numquid tale est jejunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, et saccum et cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, et diem acceptabilem Domino?

⁶ Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, et omne onus dirumpe. ⁷ Frange esurienti panem tuum, et egenos, vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. ⁸ Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sani-

nepažvelgei, žeminome savo sielas ir tu nežinojai? Štai jūsų pasninko dienoje randasi jūsų pačių valia, ir jūs slėgiate visus savo skolininkus. ⁴ Štai jūs pasninkojate byloms ir vaidams ir bedieviškai mušate kumstimi. Nebepasninkokite, kaip iki šiai dienai, kad jūsų šauksmas būtų išgirstas augštybėje. ⁵ Argi tai toks pasninkas, kokį aš išsirinkau, kad žmogus vargintu savo sielą per dieną, nulenktu savo galvą kaip lanką ir klotu po savim maišą ir pelenus? Argi tai tu vadinsi pasninku ir patinkančia Viešpačiui diena?

⁶ Argi pasninkas, kurį aš išsirinkau, ne toks: Atrišk bedievytės mazgus, atrišk prispaudimo raiščius, paleisk laisvus tuos, kurie prislėgti, ir nuplėšk kiekvieną naštą, ⁷ laužk alkstančiam tavo duoną ir įsivesk į savo namus beturčius ir klajunus; pamatęs pliką, apdengk jį ir nepaniekink savo kuno. ⁸ Tuomet tavo šviesa ištriks kaip aušra ir tavo sveikata greičiau už-

žydams stoką tikrų vidujinių jausmų. Mozės įstatyme buvo paskirtas žydams pasninkas tik permaldavimo dienoje (Kun. 23, 27). Bet be tos dienos dar buvo pasninkojama nepaprastuose atsitikimuose dėl šalį sutinkančių slogų (Joėlio 1, 14), liudint dėl paniekinimo (Teis. 20, 26), prašant pasisekimo ir pavojų pašalinimo (Jud. 4, 9; 2 Kron. 20, 3; Jer. 36, 9 ir k.). Viešpats nepriimdavo maloningai jų pasninkų, nes jų nežiurint pasikildavo negera pasninkojančių valia ir nuodėmingi geismai, taip pat kietumas ir neteisingumas artimams. — *Žeminome...* Kitoks pasninko aptarimas. Plg. Kun. 16, 29; 31 ir k. — *Slėgiate...* Ebr. t.: skubinate visus savo darbus, t. y. kietai spaudžiate savo darbininkus, versdami juos skubiai dirbti sunkius jūsų darbus. — (4) *Byloms...* Jų pasninkas rodosi tik padauginas vaidus ir nesutikimus; taip jie tolimi nuo tikros pasninko dvasios. Pasninkodami jie darosi dar piktesni. — *Nebe pasninkokite...* Ebr. t.: dabar jūs ne-

pasninkojate taip, kad jūsų balsas būtų išgirstas augštybėje, t. y. jei norite, kad jūsų balsas būtų išgirstas danguje, reikia pasninkoti turint kitokių, geresnių jausmų. — (5) *Argi...* Kad pasninkas būtų tikras, Dievui patinkas, negana nulenkti galvą, kaip vikšrą (ebr. t.), t. y. vaikščioti paniurusiam, apsvilkkti aštine ar sėstis į pelenus.

(6) *Atrišk...* Pirmutinė tikro pasninko sąlyga tai nebedaryti pikta, paliausoti neteisinių teisėjų pasmerktus nekaltus žmones, sugrąžinti laisvę žudomam vergui. — (7) *Laužk...* Kita pasninko sąlyga, tai daryti gera, šelpti kiekvieną, kam pašalpos labiausiai reikia. Pasninkas turi būti jungiamas su išmaldų davimu. Plg. Ez. 18, 7. 16; Mato 25, 34. 35. — *Savo kuno,* t. y. savo brolių. — (8) *Tavo šviesa:* laimės ir išgelbėjimo šviesa. — *Tavo sveikata...* Vieton ligų ir žaizdų tauta susilauks pilnos sveikatos. — *Surinks tave...* Tauta eis gyvenimo keliu kaip kitados per tyrus. Ves ją teisybė, Dievo garbė

tas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te. ⁹ Tunc invocabis, et Dominus exaudiet: clamabis, et dicet: Ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam, et desieris extendere digitum, et loqui quod non prodest. ¹⁰ Cum effuderis esurienti animam tuam, et animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies. ¹¹ Et requiem tibi dabit Dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit, et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ. ¹² Et edificabuntur in te deserta sæculorum: fundamenta generationis et generationis suscitabis: et vocaberis ædificator sepium, avertens semitas in quietem. ¹³ Si averteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, et vocaveris sabbatum delicatum, et sanctum Domini gloriosum, et glorificaveris eum dum non facis vias tuas, et non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem: ¹⁴ Tunc delectaberis

tekės; tavo teisybė eis tavo veido priešakyje ir Viešpaties garbė surinks tave. ⁹ Tuomet tu šauksies, ir Viešpats išklaussys: šaukai ir jis tars: Štai aš čia. Jei atimsi iš savo tarpo grandinę, jei liausies tiesės pirštą ir kalbėjęs, kas nenaudinga, ¹⁰ jei atversi alkstančiam savo gailestingumą ir pasotinsi prislėgtą sielą, tavo šviesa užtekės tamsybėje, ir tavo tamsybė bus kaip vidudienis. ¹¹ Viešpats tau duos visuomet atilsio, padarys tavo sielą pilną spindėjimų ir išliuosuos tavo kaulus; tu busi kaip palaistytas sodnas ir kaip vandens šaltinis, kurio vanduo neišsenka. ¹² Bus atstatyta tavyje, kas nuo amžių buvo paversta tyrais, tu dėsi pamatus kartai ir kartai, busi vadinamas tvorų statytoju, takų taisytoju ramybei. ¹³ Jei tu nukreipsi savo koją nuo subatos, kad nedarytumei mano šventą dieną, ko tu nori, jei vadinsi subatą pasigėrėjimu, šventa ir garbinga Viešpaties diena, jei laikysi ją pagarboje, neeidamas savo keliais ir nevykindamas savo valios, kad kalbėtumei tuščią šneką, ¹⁴ tuomet tu gėrėsis Viešpačiu; aš pakelsiu tave

lydės ją. — (9) *Jei atimsi...* Dar tikro pasninko sąlygos. — *Grandinę.* Ebr. t.: junga. Tai kieto artimų slėgimo vaizdas. — *Tiesės pirštą:* taip norėdamas parodyti beturčiui paniekinimą, iš jo tyčiotis. — *Kas nenaudinga.* Ebr. t.: neteisybė. — (10) *Tamsybėje:* nelaimių tamsybėse. — (11) *Tau duos...* Ebr. t.: ves tave nuolat; jis pasotins tavo sielą sausybėse (sielvartuose) ir sustiprins tavo kaulus. — *Tu busi...* Plg. aug. 44, 3. 4. — (12) *Kas nuo amžių...* Kas buvo senai sunaikinta dėl tautos nuodėmių, tai bus atitaisyta. — *Tvorų statytoju...* Ebr. t.: plyšių lopytoju, kelių taisytoju gyvenimui, t. y. kad šalis būtų gyvenama. — (13) *Nukreipsi...* susilaikysi nuo elgesio, kurio galėtų būti paniekintas, peržengtas subatos atilsis, jei

darysi subatoje, ne ko tu pats norėtumei, bet kas Viešpaties įsakyta. Taip čia pranašas su geru pasninku jungia gerą subatos laikymą. Tas subatos laikymas yra podraug svarbiausias viešojo Dievo garbinimo apsidreiskimas. — *Kad kalbėtumei...* Subata neturi būti sutepta šiaip jau užsiėmimais, į kuriuos linksta žmogaus valia, bet taip pat tuščiomis šnekomis ir barniais. — (14) *Tu gėrėsis...* Nurodžius sąlygas, skelbiama užmokesnis. Jei žydai gerbs subatą ir laikys ją pasigėrėjimo ne nuobodžio diena, Dievas suteiks jiems tikro džiaugsmo, jie bus labai išaugštinti, išivirtins savo šalyje, nugalėję visus priešus, ir susilauks Dievo duotųjų patriarkams pažadėjimų įvykinimo.

super Domino, et sustollam te super altitudines terræ, et cibabo te hereditate Jacob patris tu. Os enim Domini locutum est.

augščiau už žemės augštybes ir valgydinsiu tave tavo tėvo Jokubo tėvainyste; nes Viešpaties burna kalbėjo.

b) Naujoji sandora bus sutvirtinta Izraelio atgaila.

Caput LIX. ¹ Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat: ² Sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos et Deum vestrum, et peccata vestra absconderunt faciem ejus a vobis ne exaudiret. ³ Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, et digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur. ⁴ Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet vere: sed confidunt in nihilo, et loquuntur vanitates: conceperunt laborem, et pepererunt iniquitatem. ⁵ Ova aspidum ruperunt, et telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: et quod confotum est, erumpet in regulum. ⁶ Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, et opus iniquitatis in manibus eorum. ⁷ Pedes

59. perskyrimas. ¹ Štai Viešpaties ranka nesutrumpėjo, kad negalėtų gelbėti, ir jo ausis neapkurto, kad neišgirstu. ² Bet jūsų neteisybės atskyrė jus nuo jūsų Dievo, ir jūsų nuodėmės paslėpė nuo jūsų jo veidą, kad jūsų neišklausytu. ³ Nes jūsų rankos sukteptos krauju ir jūsų pirštai neteisybe; jūsų lupos kalba melą ir jūsų liežuvis sako neteisybę. ⁴ Nėra, kas šauktusi teisybės, ir nėra, kas teistu sulig tiesa; bet jie pasitiki nieku ir kalba tuštybės; jie pradeda vargą ir gimdo neteisybę. ⁵ Jie peri angių kiaušinius ir audžia voratinklius. Kas valgys jų kiaušinių, tas mirs, ir iš to, kas perima, išeina baziliskas. ⁶ Jų audekla netinka drabužiams, ir jie neapsidengs tuo, ką audė; jų darbais nenaudingi darbai, ir neteisybės darbas jų rankose. ⁷ Jų kojos bėga į pikta ir skubinasi nekalto

59. 1—21. Išgelbėjimą trukdo tautos nuodėmės (1—8). Tauta nuolankiai išpažįsta Dievo bausmių teisingumą (9 iki 15a). Viešpats, kietai nubaudęs kaltininkus, padarys naują sandorą su likusiais ir atgailą darančiais (15b—21).

(59, 1) *Ranka...* Viešpats tebėra lygiai galingas gelbėti tautą; jis taip pat maloningas, kad išgirstu ir išklausytu maldas, (2) bet pati tauta pastatė tarp savęs ir Viešpaties lyg kokią sieną, kad gelbinti Dievo ranka prie jų neprisiartintu, ir tarsi uždengė savo nuodėmėmis jo veidą, kad jiems nebėsiestu jo sviesa ir malonė. Plg. aug. 48, 2—4; 50, 2; Skaitl. 11, 23. — (3) *Nes*

jūsų... Plg. aug. 1, 15. — (4) *Kas šauktusi...* kas laikytusi teisybės, prie jos prisipažintu. — *Jie pradeda...* Plg. Jobo 15, 35. Piktas darbas pradžioje sugalvojamas, paskui ir vyknamas. — (5) *Peri...* daro pikčiausius sumanymus. — (6) *Audžia...* Vz. 6. e. — *Kas valgys...* Kas dalyvauja jų piktuose darbuose, lygus tam, kurs ima į save mirtingų nuodų. — *Iš to, kas...* Ebr. t.: sutrintas (kiaušinis) išleidžia angį, t. y. jei kas mėgina piktiems darbams pasipriešinti, tas sužeidžiamas. — (7) *Nenaudingi:* neneša niekam jokios naudos; jie daro tik žalos, taip kaip menkas voratinklis būna žuvimo vieta mu-

eorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas et contritio in viis eorum. ⁸ Viam pacis nesciunt, et non est iudicium in gressibus eorum: semitæ eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcatur in eis, ignorat pacem.

⁹ Propter hoc elongatum est iudicium a nobis, et non apprehendet nos iustitia: expectavimus lucem, et ecce tenebræ: splendorem, et in tenebris ambulavimus. ¹⁰ Palpavimus sicut cæci parietem, et quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui. ¹¹ Rugiemus quasi ursi omnes, et quasi columbæ meditantes gememus: expectavimus iudicium, et non est: salutem, et elongata est a nobis. ¹² Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, et peccata nostra responderunt nobis: quia scelera nostra nobiscum, et iniquitates nostras cognovimus, ¹³ peccare et mentiri contra Dominum: et aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam et transgressionem: concepimus, et locuti sumus de corde verba mendacii. ¹⁴ Et conversum est retrorsum iudicium, et iustitia longe stetit: quia corrui in platea veritas, et æquitas non potuit ingredi. ¹⁵ Et facta est veritas in oblivionem: et qui recessit a malo, prædæ

kraujo išlieti; jų mintys nenau dingos mintys; sunaikinimas ir griuvėsiai jų keliuose. ⁸ Jie nežino ramybės kelio ir nėra teisėtumo jų žingsniuose; jų takai kreivi; kiekvienas, kurs jais eina, nežino ramybės.

⁹ Todėl tai atitolinta nuo mūsų teisėtumas, ir teisybė mūsų nepasiekia; mes laukėme šviesos ir štai tamsybė, blizgėjimo, ir vaikščiojome tamsybėje. ¹⁰ Mes čiupinėjame kaip akli sieną ir čiupinėjame kaip be akių; mes suklumpame vidudienį kaip tamsybėje, esame patamsyje kaip mirusieji. ¹¹ Mes kriokiamo visi kaip lokiai ir vaitojame kaip burkuojantieji karveliai; mes laukiame teismo, ir jo nėra, išgelbėjimo, ir jis toli nuo mūsų. ¹² Nes mūsų neteisybės pasidaugino tavo akyvaizdoje, ir mūsų nuodėmės liudija prieš mus, nes mūsų kaltybės yra su mumis, ir mes žinome savo neteisybes. ¹³ Mes nusidėdavome ir meluodavome Viešpaties akyvaizdoje ir nusigrįžome, kad neitumėm pasakui mūsų Dievą, bet kad kalbėtumėm prispaudimą ir peržengimą; mes pradėjome ir kalbėjome iš širdies melo žodžius. ¹⁴ Teisėtumas nusigrįžo atgal ir teisybė stovėjo toli, nes sukniubo ant gatvės teisybė, ir lygybė negalėjo įeiti. ¹⁵ Tiesa buvo užmiršime, ir kas traukėsi nuo pikto, buvo apiplė-

sėms. — (8) *Jų kojos...* Plg. Pat. 1, 16; Rom. 3, 15.

(9) *Todėl dėl tokių prasikaltimų.* Čia jau pati tauta pradeda išpažinti savo kaltybes. — *Teisėtumas ir...* išgelbėjimas iš priešų prispaudimo. — *Šviesos:* laimės. — (10) *Kaip mirusieji:* lyg būtų mirusiųjų karalystėje. Ebr. t. tarp apstumo mes panašūs į mirusius. — Tauta

miršta iš skurdo, tuotarpu kad pagonių tautos pasinėrusios turtuose. — (11) *Mes kriokiamo...* Jų širdis apkartusi ir pilna nepatenkinimo; jie džiūsta iš ilgesio. Plg. 2 Kar. 17, 8; Pat. 17. 12. — (12) *Pasidaugino...* Nuodėmių buvo labai daug ir tai daromų viešai, Dievui matant. Toliau (13—15) laikurios tų nuodėmių išvardijamos.

patuit: et vidit Dominus, et malum apparuit in oculis ejus, quia non est judicium. ¹⁶ Et vidit quia non est vir: et aporiatu est, quia non est qui occurrat: et salvavit sibi brachium suum, et justitia ejus ipsa confirmavit eum. ¹⁷ Indutus est justitia ut lorica, et galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, et opertus est quasi pallio zeli. ¹⁸ Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, et vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet. ¹⁹ Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: et qui ab ortu solis, gloriam ejus: cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit: ²⁰ et venerit Sion redemptor, et eis, qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Dominus. ²¹ Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, et verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo et usque in sempiternum.

šiamas. Viešpats matė ir tai nepatiko jo akyse, kad nėra teisybės. ¹⁶ Jis matė neesant žmogaus ir buvo nepatenkintas, kad nėra kam pasitikti; jam padėjo jo petys ir pati jo teisybė stiprino jį. ¹⁷ Jis apsivilkė teisybe lyg šarvu, ir išgelbėjimo šalmas yra ant jo galvos; jis apsivilkė keršto drabužiais ir apsidengė uolumu tarsi apsiaustu, ¹⁸ kaip keršyti, kaip atsilyginti užsidegimu savo neprieteliams ir atiduoti, kas verta, savo priešininkams; jis atsilygins saloms. ¹⁹ Tuomet tie iš vakarų bijos Viešpaties vardo, ir kurie iš saulėtekio, jo garbės, kuomet jis ateis, kaip smarki upė, kurią varo Viešpaties dvasia. ²⁰ Jis ateis kaipo Atvaduotojas Sionui ir tiems, kurie grįžiasi nuo savo neteisybės Jokube, sako Viešpats. ²¹ Tai yra mano sandora su jais, sako Viešpats: Mano dvasia, kuri yra tavyje, ir mano žodžiai, kuriuos aš įdėjau tau į burną, neatstos nuo tavo burnos, nuo tavo ainijos burnos ir nuo tavo vaikų vaikų burnos, sako Viešpats, nuo dabar ir per amžius.

(16) *Buto nepatenkintas.* Ebr. t.: mustebo. — *Jam padėjo...* Darbui, kurį Viešpats norėjo įvykinti, nereikėjo svetimos pagalbos. Viešpats čia palyginamas su einančiu į kovą karžygiu, nes jis turi nugalėti galingą šio pasaulio kunigaikštį. Tačiau jo šarvai dvasiniai; jie nurodo, koks bus išgelbėjimas. — (17) *Apsivilkė...* Plg. Efez. 6. 14—17; 1 Tes. 5, 8. — *Keršto drabužiais.* Viešpats neša išgelbėjimą, bet podraug daro kerštą atkakliesiems, viena ir kita dieviška energija (uolumu). — (18) *Kaip keršyti...* Ebr. t.: kokie darbai, taip atsilygins; rustybė jo neprieteliams, atsilyginimas jo priešams; saloms atsilygins atsilyginimu. — (19) *Bijos Viešpaties...* Bausmės turės gerų pasekmių. Išsigelbėjusieji pagonis grįšis į Viešpatį. — *Kaip smarki...* Anot ebr. t.: kaip susiaurinta

upė, t. y. sutinkanti kliučių savo bėgyje ir dėlto smarkiai patvinstanti. Kaip tvenkiama upė visa plėšia savo smarkumu, taip Dievas ves sekmingai pagonis jo garbinti, todėl ir tikrąją laimę, stumdamas šalin visas stambeldystės ir piktų geidulių daromas kliutis. — (20) *Jis ateis...* Duodama dar ypatingas pažadėjimas Izraeliui. Juo remdamos šv. Povilas daro išvadą, kad po to, kaip bus įėjus į Kristaus Bažnyčia pagonių pilnybė, jis į ją taip pat ir žydai. Vz. Rom. 11, 26. — (21) *Tai yra...* Naujoji Dievo tauta turi savyje nepamestinai amžiniams laikams Dievo dvasią ir žodžius. Dievo dvasia yra šventumas, jo žodžiai tai jo apreiškimai; todėl Mesijo karalystėje, Bažnyčioje bus visuomet šventumo ir tiesos skelbimo.

c) *Naujosios Jeruzalės garbė.*

Caput LX. ¹ Surge illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. ² Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. ³ Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. ⁴ Leva in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, et filiae tuae de latere surgent. ⁵ Tunc videbis, et afflues, mirabitur et dilatabitur cor tuum quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium venerit tibi: ⁶ Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian et Ephraim: omnes de Saba venient, aurum et

60. perskryrimas. ¹ Kelkis, prašviesk, Jeruzalė; nes tavo šviesa ateina ir Viešpaties garbė ant tavęs užteka. ² Nes štai tamsybė dengia žemę ir tamsumas tautas, ant tavęs gi užteka Viešpats ir jo garbė pasirodo tavyje. ³ Tautos vaikščios tavo šviesoje ir karaliai tau užtekėjusiam skaistumie. ⁴ Pakelk aplinkui savo akis ir žiūrėk: visi šitie renkasi, tau ateina, tavo sunęs ateina iš tolo ir tavo dukteris keliai iš visų pusių. ⁵ Tuomet tu matysi ir turėsi apšėiai; tavo širdis stebėsis ir išsiplės, kuomet jūros pilnybė grįš ir tave ir tau ateis tautų stiprybė. ⁶ Kupranguarių potvynis apdengs tave, Madiano ir Efos kupročiai; visi ateis iš Sabos, nešdami auksą ir smilkalus ir skelbdami gyrių Viešpa-

60, 1—22. Karaliai ir tautos skubinsis su didžiu pasiryžimu į garbės susilaukusią Jeruzalę (1—9); šventasis miestas bus atstatytas stebėtinai puikus (10 iki 14); naujasis Sionas bus pilnas garbės, turtų ir šventumo (15—18); jo karalius bus Viešpats, gyventojai gi šventieji (19—22).

(60, 1) *Kelkis...* Jeruzalė dar tebesėdi liudėdama žemėje, aprauda savo apleidimą ir seniaus buvusią neištikimybę ir kenčią jos bausmę. Bet štai atsiliepia paguodos žodis, kuriuo ji šaukiama atsikelti, kad niekuomet nebepultu, kad pasiliktu visuomet didi ir galinga, stovėti kaip ženklas tautų tarpe visiems laikams, šviesti ir spindėti, kad niekuomet nebeužgestu, pasilikti neišsenkančiu šviesos šaltiniu, skaisčia saule išgelbėtųjų sutvėrimų tarpe. Priežastis gi yra ta, kad, kaip kitados šviesus debesis laikėsi ant Viešpaties padangtės, taip dabar Viešpaties garbingumas žiba ant Jeruzalės ir jis yra jos šviesa. — (2) *Tamsybė dengia...* Tamsybė yra šviesos nebuvimas; taigi čia, kur šviesa yra Viešpats ir jo išganymas, tamsybė reiškia pagonių padėtį be Dievo ir be Kristaus (Ef. 2, 12), nelaimės stovį. Plg. Jono 1, 9. 14; 3, 19; 4, 12 ir k., kame Kristus

ir jo mokslas vadinama šviesa ir Iš. 10, 22. 23, kame pasakyta, kad Aigypse buvo tamsybė, tuotarpu kad Izraelis gyveno šviesoje. — (3) *Tautos vaikščios...* Ebr. t.: keliauja į tavo šviesą. — Sionas, susilaukęs vieną sykį mesijinio garbinimo, turi visuotiną pašaukimą. Jis yra lyg nakties metu pastatytas ant siaubiaučios jūros kranto skaistus švyturys. — (4) *Pakelk...* Plg. aug. 49, 18. Nors šviesa butu ir netikėta, tačiau tai tiesa; pagonių tautos renkasi į Jeruzalę. Su jomis ateina išsklaidytieji Izraelio vaikai iš visų pusių. — *Keliasi iš...* Ebr. t.: nešamos prie šono, — kaip kad daro motinos su mažais vaikais, kurie patys nelabai gali paeiti. Todėl čia parbrėžiama meilingas rupestingumas silpniesniaisiais kelionės metu. — (5) *Turėsi apšėiai.* Ebr. t.: spindėsi. — *Kuomet jūros...* Ebr. t.: jūros užimas, t. y. daugybė gyvenančių salose ir anapus jūros tautų. — *Tautų stiprybė:* tautų turtai. Visa žemė bus Siono nuosavybė. — (6) *Madiano ir Efos.* Madianitai, kuriems priklausė ir Efos giminė, buvo kilę iš Abraomo ir Keturos (Iš. 24, 2—4), gyveno šiaurryčiuose nuo Elano įlankos. Iš Laimingosios Arabijos (Sabos) gabens aukso ir brangių kvepalų Viešpaties gar-

thus deferentes, et laudem Domino annunciantes. ⁷ Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, et domum majestatis meæ glorificabo. ⁸ Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas? ⁹ Me enim insulæ expectant, et naves maris in principio ut adducam filios tuos de longe: argentum eorum, et aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui, et sancto Israel, quia glorificavit te.

¹⁰ Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: et in reconciliatione mea misertus sum tui. ¹¹ Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, et reges earum adducantur. ¹² Gens enim et regnum, quod non servierit tibi, peribit: et Gentes solitudine vastabuntur. ¹³ Gloria Libani ad te veniet, abies et buxus, et pinus simul ad ornandum locum sanc-

čiui. ⁷ Visos Kedaro bandos tau susirinks; Nabajoto avinai tau tarnaus; jie bus aukojami ant man patinkančio altoriaus, ir aš padarysiu savo didenybės namus garbinus. ⁸ Kas tie, kurie skrenda kaip debesys ir kaip karveliai į savo langus? ⁹ Nes manęs laukia salos ir jūros laivai pirmoje eilijoje, kad atgabėčiau tavo vaikus iš tolo, jų sidabrą ir jų auksą draug su jais Viešpaties, tavo Dievo, vardui ir Izraelio Šventajam, nes jis padarė tave garbingą.

¹⁰ Svetimųjų sunęs statys tavo sienas ir jų karaliai tau tarnaus; nes aš užgavau tave savo užsidegime ir pasigailejau tavęs savo susitaikinime su tavimi. ¹¹ Tavo duris bus visuomet atviros; dieną ir naktį nebus užrakintos, kad butu atgabenta pas tave tautų stiprybė ir butu atvesti jų karaliai. ¹² Nes tauta ir karalystė, kuri tau netarnaus, pražus, ir tautos bus paverstos tyrais. ¹³ Libano garbė ateis pas tave, eglė, skroblas ir pušis draug mano šventumo vietai papuošti, ir aš padarysiu savo

bei. — (7) *Visos Kedaro...* Kitos arabų giminės, kilusios iš Abraomo ir Agaros (Prad. 21, 16; 24, 13). Jos aukoja savo bandas. — *Jie bus aukojami...* Ebr. t.: jie užžengs mano pasimėgimui ant mano altoriaus. — Viešpaties garbinimas čia aprašomas paimtais iš Sen. Test. apeigų vaizdais. Tačiau kaip pačios senosios apeigos turėjo ne visuomet pasilikti (Jer. 3, 16), taip ir čia turima omenyje ne žydų statyta Jeruzalės bažnyčia, bet ta bažnyčia, kurią turėjo pastatyti Mesijas (plg. Zak. 6, 12. 13). — (8. 9) *Kas tie...* Grįždamos jūros linkon, pranašas savo dvasia mato prisiartinančių laivų, visų gi priešakyje Tarteso laivus (ebr. t.). Vėjo išpuostos jų burės panašios į debesys; jie greitai plaukia kaip skrendantys karveliai. Pranašas stebisi, kad ir tolimi jūros pakraščiai jau sužinojo apie naujojo Siono garbę. Dievo atsakymas nu-

rodo, kad pasaulis laukė laukė tos valandos. — *Tavo vaikus:* izraelitus laikomus nelaisvėje tose tolimose šalyse.

(10) *Svetimųjų...* Pagonių padėjimas atstatyti Jeruzalę, žydams sugrįžus iš Babylono nelaisvės, buvo tik silpna pradžia to Dievo rustybės dieną sugriautos Jeruzalės atstatymo, kurį atliko pagonys grįžusieji į tikrąjį Dievą. Plg. aug. 49, 17; 54, 11. 12; 56, 6. 7. — (11) *Tavo duris...* Plg. Apr. 21, 25. Minios, kurios nuolat plauks, galės įeiti visuomet. — (12) *Nes tauta...* Tautos ne tik eis, bet ir turės pareigos eiti, nes jos galės būti laimingos tik susivienijusios su Izraeliu. — (13) *Libano...* Pranašas mini ir medžius, kurie tuomet tarnaus Jeruzalei papuošti, kad ji butu tikras Edenas. — *Mano šventumo vietai.* Ebr. t.: mano šventyklos vietai, t. y. naujam Sionui. — *Kojų vieta...* Aliuzija į sandomos

tificationis meæ, et locum pedum meorum glorificabo. ¹⁴ Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui de-trahebant tibi, et vocabunt te Civitatem Domini, Sion sanctam Israel.

¹⁵ Pro eo quod fuisti derelicta, et odio habita, et non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem et generationem: ¹⁶ et suges lac Gentium, et mamma regum lactaberis: et scies quia ego Dominus salvans te, et redemptor tuus fortis Jacob. ¹⁷ Pro ære afferam aurum, et pro ferro afferam argentum: et pro lignis æs, et pro lapidibus ferrum: et ponam visitationem tuam pacem, et præpositos tuos justitiam. ¹⁸ Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas et contritio in terminis tuis, et occupabit salus muros tuos, et portas tuas laudatio.

¹⁹ Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. ²⁰ Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiter-

kojų vietą garbingą. ¹⁴ Pas tavo ateis susilenkę sunęs tų, kurie žemino tave, ir garbins tavo kojų pėdsakas visi, kurie koneveikė tave; jie vadins tave Viešpaties miestu, Izraelio Šventojo Sionu.

¹⁵ Už tatai, kad tu buvai palikta ir nekenčiama ir nebuvo kam per tave eiti, aš padarysiu iš tavęs amžių puikybę, džiaugsmą kartų kartoms. ¹⁶ Tu čiulpsi tautų pieną ir busi žindoma karalių krutimis; ir tu žinosi, kad aš Viešpats, kurs gelbiu tave, ir tavo atpirkėjas Jokubo Galingasis. ¹⁷ Vieton skaitvario aš atgabensiu aukso, geležies vieton atgabensiu sidabro, medžių vieton skaitvario ir akmenų vieton geležies; aš padarysiu tau lankytoją iš ramybės ir tau viršininkų iš teisybės. ¹⁸ Nebebus girdėta tavo šalyje neteisybės, naikimo ir griovimo. tavo ribose; išgelbėjimas apsups tavo sienas ir gyrius tavo vartus.

¹⁹ Nebebus tau daugiau saulės šviesti dieną, ir mėnulio blizgėjimas nebeapšvies tavęs, bet Viešpats bus tau amžina šviesa ir tavo Dievas tavo garbė. ²⁰ Tavo saulė daugiau nebenusileis ir tavo mėnulis neeis mažyn, nes Viešpats bus tau amžina šviesa, ir tavo gedulio die-

skrynią, kuri laikada vadinama Augščiausiojo pakuju. Plg. 1 Kron. 28, 2; Ps. 98, 5; Ez. 43, 7 ir k. — (14) *Susilenkę*: reikšdami didžiausią pagarbą. — *Garbins*... Ebr. t.: parpuls prie tavo kojų padų.

(15) *Nebuvo kam per tave eiti*: nelaisvės metu, kuomet šalis buvo likusi be gyventojų. — (16) *Tu čiulpsi*... Plg. 40, 2; 49, 23. Pagonys duos Jeruzalei, ką jie turi geriausia. — *Kad aš*... Vž. aug. 49, 26. — (17) *Vieton*... Naujam Sionui statyti bus vartojama brangiausi medžiaga. Visa tai yra vidujinės statymo vertybės ir pastovumo syboliai. —

Lankytoju... Jeruzalė bus sergima ir valdoma įsamenintų ramybės ir teisybės. — (18) *Nebebus*... nes visur viešpataus ramybė ir teisybė. — *Išgelbėjimas*... Ebr. t.: tu vadinsi savo sienas išganymu ir savo vartus gyriumi. — Jeruzalę gins mesijinis išganymas, džiaugsmu priimtas, branginamas ir palaikomas.

(19) *Nebebus*... Nuolatinė, nebeatimama Jeruzalės šviesa, todėl laimė ir tai pilniausi, bus pats Viešpats. Plg. aug. 30, 26; Apr. 21, 23; 22, 5. — (20) *Tavo tauta*... Plg. aug. 4, 3; 26, 2. — *Mano sodinimo atžala*: atžala, kurią aš pasodinau. — *Garbei*: kad nuolat daugintu

nam, et complebuntur dies luctus tui. ²¹ Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. ²² Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud.

nos pasibaigs. ²¹ Tavo gi tauta bus visi teisieji; jie amžinai paveldės šalį, kaip o mano sodinimo atžala, mano rankos darbas garbei. ²² Iš mažiausiojo pasidarys tukstantis ir iš mažutėlio galingiausi tauta. Aš, Viešpats, umai tai darau savo metu.

d) *Tos garbės turpininkas ir darytojas yra Viešpaties Tarnas.*

Caput LXI. ¹ Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem: ² Ut prædicarem annum placabilem Domino, et diem ultionis Deo nostro: ut consolarer omnes lugentes: ³ ut ponerem lugentibus Sion: et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: et vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

61. perskyrimas. ¹ Viešpaties dvasia ant manęs, nes Viešpats patėpė mane; jis siuntė mane duoti žinios romiesiems, gydyti tų, kurių širdis sutrinta ir skelbti belaisviamis atleidimo ir kaliniams išliuosavimo, ² skelbti maloningų Viešpaties metų ir mūsų Dievo keršto dienos, palinksminti visų liudinčių, ³ duoti Siono raudantiems ir jiems įteikti vainiko vieton pelenų, džiaugsmo aliejaus vieton gedulio, gyriaus apsiausto vieton nuliudimo dvasios; ir jie bus tenai vadinami stipriais teisybe, Viešpaties sodinimu garbei.

Viešpaties garbę. Tokį kilnų tikslą turės šventa tauta. — (21) *Iš...* Naujoji tauta dauginsis neapsakomai greitai. — *Umai tai darau...* Tai Dievo darbas, jo malonė. Žmogus negali padėti sekmingai jį vykinti, ar pagreitinti. Niekas nežino laiko ir valandos, kurią Tėvas nustatė savo galia, ir pranašai tyrinėjo, kokį metų nurodo juose Kristus dvasia (1 Petro 1. 11). Viešpats suteiks jį greičiau: Kuomet paskirtas laikas, laikų pilnybė bus atėjusi. Viešpats atliks savo darbą visa dieviška galybe, įvykins visa neapsakomu greitumu.

61, 1—11. Išgelbėjimo darbą atliks Viešpaties Tarnas (1—3). Kas sugriauta, bus atstatyta. Izraelis bus kitų tautų tarpe pirmoji tauta ir džiaugsis gautomis malonėmis (4—11).

(61, 1) *Viešpaties dvasia...* Čia vėl atsiliepia Viešpaties Tarnas, aprašydamas savo pasiuntinybę, kurią jis at-

liks Siono naudai. Šituos žodžius mūsų Išganytojas pritaikė sau. Vž. Luko 4, 16. Plg. aug. 11, 2; 42, 2. Čia jau trečią kartą skelbiama, kad Mesijas gauna Viešpaties Dvasios pilnybę. Jos suteikinas įvyko dvasiniu patepimu. taip kaip buvo patepami šventu aliejumi kunigai, karaliai ir laikada pranašai, todėl jis ir vadinasi Pateptasis, Mesijas. Plg. Ps. 44, 8. — *Duoti žinios.* Gr. vertime *εὐαγγελισσάσαι* skelbti evangelijos. — *Romiesiems:* kurie prislėgti ir nuolankiai kenčia. Mesijas ateina gelbėti tų, kuriems niekas kitas neteikia ir negali suteikti pagalbos. — (2) *Maloningų Viešpaties metų:* ypatingų malonių metų. Taip daroma aliuizija į jubiliejaus metų malones. Plg. Kun. 25, 8... — *Keršto dienos.* Mesijo atėjimas bus sujungtas su daugelio atsikėlimu, bet ir su puolimu. — (3) *Vainiko.* Garbės ir džiaugsmo vainikas dedamas ant galvos vieton gedulio ženklų

⁴ Et ædificabunt deserta a sæculo, et ruinas antiquas erigent, et instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem et generationem. ⁵ Et stabunt alieni, et pascent pecora vestra: et filii peregrinorum agricolæ et vinatores vestri erunt. ⁶ Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, et in gloria earum superbiētis. ⁷ Pro confusione vestra duplici, et rubore laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. ⁸ Quia ego Dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocausto: et dabo opus eorum in veritate, et fœdus perpetuum feriam eis. ⁹ Et scient in Gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. ¹⁰ Gaudens gaudebo in Domino, et exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis

⁴ Jie apstatys, kas paversta tyrais nuo amžių, atstatys senus griuvėjusius ir atnaujins paliktus, sunaikintus kartų kartose miestus. ⁵ Svetimieji stovės tenai ir ganys jusų bandas, ir svetimųjų suns bus jusų artojai ir vynuogynų darbininkai. ⁶ Jūs gi busite vadinami Viešpaties kunigais; jums bus sakoma: Musų Dievo tarnai; jūs valgysite tautų turtus ir didžiuositės jų garbe. ⁷ Vieton dvigubo jusų sugėdinimo ir raudonavimo jie girs savo dalį; todėl jie paveldės savo šalyje du kart tiek, jiems bus amžina linksmybė. ⁸ Nes aš Viešpats, kurs mėgstu teisybę ir nenėčiu plėšimo deginamojoje aukoje; aš pagrįsiu jų darbą tiesa ir padarysiu su jais amžiną sandorą. ⁹ Giminių tarpe pažins jų ainiją ir tautų tarpe jų veislę; visi, kurie juos matys, pažins juos, nes jie yra ainija, kurią Viešpats palaimino. ¹⁰ Aš džiaugte džiaugsiuos Viešpačiu, ir mano siela linksminsis mano Dievu, nes jis apvilko mane išgelbėjimo drabužiais ir apsiautė mane teisybės apvalkalu, kaip su-

pelenų. Plg. 28, 5. — *Džiaugsmo aliejais*: kuriuo džiaugsmui išreikšti tepdavosi galvas pokilio metu. — *Stipriais*. Ebr. t.: teisybės tereibtais. — *Sodini-mu*... Vž. aug. 60, 21.

(4) *Jie apstatys*... Plg. aug. 58, 12. Izraelio atgimimas prasidės Babylo no nelaisvės pasibaigimu ir žydų sugražinimu į jų senasias vietas. — (5) *Svetimieji*... Antras atgimimo laipsnis bus pagonių grįžimas į Dievą ir jų artimas susivienijimas su Izraeliu, sudarymas su juo vienos tautos, kurioje tačiau pirmenybė paliekama žydams, pagoniams gi antraeilės pareigos (plg. Rom. 11). — (6) *Jūs gi*... tiek kiek Izraelis bus pagonių mokytojas jų tarpininkas Dievo akyvaizdoje (plg. Jono 4, 22). Tą savo pašaukimą Izraelis vykina per apaštalus. Kitose tačiau vietose pagonims skiriamas tas pat laipsnis, kaip ir Izraeliui arba kalbama apie jo liekanų išgelbė-

jimą; kunigai gi ir lėvitai bus šaukiami ir iš pagonių (vž. 66, 21). — (7) *Dvigubo*... Ebr. t. galima versti taip: vieton savo sugėdinimo jūs gausite dvigubą dalį (laimės ir garbės). Plg. aug. 40, 2; Zak. 9, 12. — *Du kart tiek*: kaip turėjo anksčiau. — (8) *Nekenčiu plėšimo*... Kaip Dievas neneknia, jei kas neteisingai pasisavina ar paglenžia ką nors iš švento dalyko (kokiuo yra deginamoji auka), taip jis pats nori taippat atiduoti visą ir pilną šventą dalyką, kurį duoti pažadėjo. — *Amžiną sandorą*. Plg. aug. 55, 3. — (9) *Giminių tarpe*... Kaip buvo matomas Dievo prakeikimas senajame Izraelyje (plg. Jer. 22, 8; Atk. 29, 23; 3 Kar. 9, 8), taip bus matomas jo palaiminimas naujajame, mesijiniame Izraelyje, Dievo Izraelyje (Gal. 6, 16). — (10) *Aš džiaugte*... Jeruzalė jaučiasi esanti laimingiausi dėl Mesijo atlikto darbo. Šventoji tauta džiaugiasi ne

salutis: et indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsum ornatam monilibus suis. ¹¹ Sicut enim terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit justitiam, et laudem coram universis Gentibus.

žieduotinį papuoštą vainiku ir kaip sužieduotinę pasipuošusią savo karoliais. ¹¹ Nes kaip žemė augina savo želmenis ir kaip sodnas želdo savo sėklą, taip Viešpats Dievas želdins teisybę ir gyrių visų tautų akyvaizdoje.

e) Pageidautas ir gautas išgelbėjimas.

Caput LXII. ¹ Propter Sion non tacebo, et propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatut ut splendor justus ejus, et salvator ejus ut lampas accendatur. ² Et videbunt Gentes justum tuum, et cuncti reges inclytum tuum: et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit. ³ Et eris corona gloriæ in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui. ⁴ Non vocaberis ultra Derelicta: et terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, et terra tua inhabitata: quia complacuit Domino in te: et terra tua inhabita-

62. perskyrimas. ¹ Dėl Siono aš netylėsiu ir dėl Jeruzalės aš neturėsiu atilsio, kol nei pasirodys jo teisusis kaip blizgėjimas ir neužsideds jo gelbėtojas kaip švyturys. ² Tautos matys tavo teisųjį ir visi karaliai tavo kilnųjį; tu vadinsies nauju vardu, kurį pramins Viešpaties burna. ³ Tu busi garbės karuna Viešpaties rankoje ir karalystės vainikas tavo Dievo rankoje. ⁴ Tu nebebusi daugiaus vadinama Pamestoji, ir tavo žemė nebesivadins daugiaus Sunaikintoji; bet tu vadinsies: Mano valia joje, ir tavo žemė: Gyvenamoji, nes Viešpats pasimėgo tavimi, ir tavo žemė

žemiškais turtais ir laime, bet išganymo gėrybėmis. — *Kaip sužieduotinį...* Anot ebr. t.: kaip sužieduotinį kunigaikštį vainike. — Darant aliuziją į aug. duotąjį pažadėjimą (6. e.), kad Izraelis bus vadinamas Viešpaties kunigais ir gaus vainiką (3. e.), Dievo suteiktųjų gėrybių didumas palyginamas su sužieduotiniu, kurs yra ir kunigas, ir sužieduotinės papuošalais. — (11) *Dievas želdins...* Izraelis nebebus nederlinga dirva, ne-naudingas vynuogynas, bet neš gausių tobulumo vaisių.

62, 1—12. Viešpats žada nesiliauti rūpinėsis, kad būtų įvykinti duotieji Sionui pažadėjimai (1—5). Tų pažadėjimų atitešėjimo reikia laukti dideliu troškimu ir buti pasiryžusiems grįžti į šventąjį miestą (6—12).

(62, 1) *Dėl Siono:* dėl duotųjų Sionui pažadėjimų. — *Netylėsiu.* Plg. aug. 42,

14. Viešpats nuolat rūpinsis, kad jo nutartas išgelbėjimo darbas būtų pilnai įvykintas. — *Jos teisusis... jos gelbėtojas.* Ebr. t.: iki pakils jos teisybė kaip spindėjimas ir jos išgelbėjimas degs kaip švyturys. Plg. aug. 58, 8; 59, 9 ir k. — (2) *Tavo teisųjį... kilnųjį...* Ebr. t.: tavo teisybę... tavo garbę. — *Nauju vardu.* Sionas bus lyg naujai Viešpaties sutvertas; naujam jo stovini atitiks ir jį aptars naujas vardas (4. e.). — (3) *Tu busi...* Kaip garbingas bus tas vardas, galima suprasti iš Siono garbingumo. Gražumu, turtingumu jis lygus karališkam vainikui, kurį Viešpats, laikydamas rankoje, rodo tautoms. — (4) *Tu nebebusi...* Čia minimi senieji Siono vardai, kuriais jis nebebus vadinamas, ir pasakomi naujieji. — *Mano valia joje.* Ebr. *chešcibah*, mano pasimėgimas joje. Plg. Oz. 2. 19; 4 Kar. 21, 2. — *Gyvenamoji.* Ebr. t.: ištekęjusi. Taip ir

bitur. ⁵ Habitabit enim juvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, et gaudebit super te Deus tuus.

⁶ Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die, et tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, ⁷ et ne detis silentium ei, donec stabiliat, et donec ponat Jerusalem laudem in terra.

⁸ Juravit Dominus in dextera sua, et in brachio fortitudinis suæ: Si dederō triticum tuum ultra cibum inimicis tuis: et si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti. ⁹ Quia qui congregant illud, comedent, et laudabunt Dominum: et qui comportant illud, bibent in atris sanctis meis.

¹⁰ Transite, transite per portas, præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, et elevate signum ad Populos. ¹¹ Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit: ecce merces

bus gyvenama. ⁵ Nes kaip jaunikaitis gyvena su mergaite, taip tavo vaikai gyvens tavyje; sužieduotinis džiaugsis jaunaja ir tavo Dievas džiaugsis tavimi.

⁶ Ant tavo sienų, Jeruzale, aš pastačiau sargų; visą dieną ir visą naktį jie niekuomet netylės. Jūs, kurie atsimenate Viešpatį, netylėkite ⁷ ir neduokite jam atilsio, kolei jis nesustiprins ir kolei jis nepadarys iš Jeruzalės gyriaus ant žemės.

⁸ Viešpats prisiekė savo dešine ir savo stiprybės petimi: Aš daugiaus nebeduosiu tavo kviečių tavo neprieteliams maistui ir svetimi sunys tikrai nebegers tavo vyno, dėl kurio darbavais. ⁹ Nes kas juos suvalo, tie valgys ir girs Viešpatį, ir kas jį sunėša, tie gers mano šventuose prieangiuose.

¹⁰ Eikite, eikite pro vartus, pataisykite kelią tautai, sulyginkite taką, išrinkkite akmenis ir pakelkite vėliavą tautoms. ¹¹ Štai Viešpats davė išgirsti žemės pakraščiuose: Sakysite Siono dukteriai: Štai ateina tavo Gelbėtojas, štai jo

nauja artimybė tarp Viešpaties ir Siono išreiškiama moterystės vaizdu. — (5) *Nes kaip...* „Kaip sužieduotinis džiaugiasi sužieduotine ir jaunikaitis mergaite (tuose pavyzdžiuose yra šventas susivienijimas), taip Viešpats linksminsis ta, kurios vardai pakeisti” (Jieron). Tame palyginime aprašoma didžiausi Dievo meilė, kokia jis myli savo Bažnyčią, kuria labai džiaugiasi ir gėrįsi.

(6) *Pastačiau sargų.* Viešpats linki naujo dalykų stovio įvykimo ir todėl jis nori pastatyti Jeruzalėje sargų, kurie nuolat rupintusi reikalingų išgelbėjimo sąlygų sudarymu, palaikytu jo troškima ir maldavimu ir nesiliautu prašę Viešpaties žadėjimų įvykinimo. — *Jūs, kurie...* Ebr. t.: jūs, kurie primenate Viešpačiui. — Tokį įsakymą Viešpats duoda pastatytiems sargams, pranašams ir kunigams, arba žmonėms, kuriuos Dievas išsirinks tuo tikslu Judo tarpe. Jie turi darbuotis nuolat, iki pilnam

žadėjimų įvykinimui, iki amžių pabaigai.

— (8. 9) *Aš nebeduosiu...* Jeruzalė nebematys daugiaus savo šalies neprietelių plėšiamos (Atk. 28, 30 ir k.). Pilnoje prasmėje tai įvyks Kristaus Bažnyčioje pasaulio pabaigoje. — *Kas juos suvalo:* kas suvalo kviečius. — *Kas jį sunėša:* kas surenka vyną. — *Prieangiuose.* Plg. Atk. 14, 23 ir k.

(10) *Eikite...* Čia jau visi raginami, kad ir patis eitu į naująją Jeruzalę, palengvintu kelią kitiems ir visus į ją kvieštu (plg. aug. 57, 14). Kreipiamasi visupirma į izraelitus, bet tuojau ir į pagonis, kurie turi taisyti kelią tautai, pagaliau į vienus ir kitus, kad duotu ženklą visoms tautoms, jog išgelbėjimo valanda jau atėjo. Todėl pradžioje kalbama apie grįžimą iš Babylonio, bet čia pat su juo jungiama kitas pilnesnis grįžimas Mesijo laikais. — (11) *Žemės pakraščiuose:* o ne tiktai Babylyne esantiems žydams. — *Gelbėtojas.* Anot vulg.

ejus cum eo, et opus ejus coram illo. ¹² Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti a Domino. Tu autem vocaberis: Quæsitā civitas, et non Derelicta.

užmokesnis su juo ir jo atlyginimas ties juo. ¹² Jie bus vadinami šventa tauta, Viešpaties atpirktieji; tu gi vadinsies: Jieškomasis miestas ir Nepametamasis.

f) *Kerštas Siono neprieteliams.*

Caput LXIII. ¹ Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Ego, qui loquor justitiam, et propugnator sum ad salvandum. ² Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? ³ Torcular calcavi solus, et de Gentibus non est vir mecum: calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea: et conculcavi eos in ira mea: et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi. ⁴ Dies enim

63. perskyrimas. ¹ Kas tasai, kurs ateina iš Edomo, rausvais drabužiais iš Bosros? Tas dailusis savo apdare, einas savo stiprybės pilnybėje? Tai aš, kurs kalbu teisybę ir esu pirmas kovotojas išgelbėjimui. ² Tai kodėl gi tavo apvalkalas raudonas ir tavo drabužiai kaip minančiųjų spaustuve? ³ Aš myniau spaustuva vienas ir iš tautų tarpo nebuvo su manim nei vieno. Aš myniau juos savo narse ir sumindžiojau juos savo rustybėje; jų kraujas užtiško ant mano drabužių ir aš sutečiau visus savo apdarus. ⁴ Nes keršto diena buvo mano širdyje, mano atvadavimo

Mesijas. Ebr. t.: išgelbėjimas. Plg. Zak. 9, 9; Mato 21, 5. — *Užmokesnis...* Plg. aug. 40, 10.

63, 1—6. Pranašas mato Viešpatį ateinantį iš Idumiejės; jo apdarai raudoni nuo neprietelių kraujo; jis juos nugalėjo ir sutrynė savo rustybėje, kaip vynuogės sumindomos spaustuve.

(63, 1) *Kas tasai...* Pranašas dvasi-niame regėjime mato iškilingai ateinantį iš Idumėjos stebėtiną asmenį; savo nustebimą, bet ir džiaugsmą išreiškdamas jis klausia, kas tai? Tas asmuo yra Mesijas, kurs nešdamas išgelbėjimą nugalėjęs visus Dievo karalystės priešus. Bažnyčios liturgijoje šitos keturios eil. pritaikomos Jėzaus Kristaus kančiai, bet tai yra tik pritaikymas, nes kraujas, kuriuo čia ateinas karžygis aptaškytas, ne jo, bet jo priešų. — *Edomo.* Edomas čia vaizdas visų Viešpaties ir jo tautos neprietelių visais amžiais. Plg. aug. 34, 5. — *Bosros.* Edomo miestas. Vz. 34, 6. — *Taigi...* Prisiartinęs kovotojas atsako pats, kad jis esąs tas, kurs kalba teisy-

bėje, galingas gelbėti (ebr. t.), t. y. jis yra galingas ir šventas žodžių ir darbų, jo žodis, jo nutarimas yra tobula teisybė, jo valia visagalybė, bet viena ir kita tam, kad padėti, buti gelbėtoju. — (2) *Tai kodėl...* Pranašas išdrįsta klaustis toliaus, kodėl yra raudonumo ant jo drabužių (ebr. t.), lyg kad jie butu aptaškyti, kaip minančiųjų spaustuve apvalkalai, raudona vynuogių sunka. Ebr. žodžiu 'adom, raudonas, matomai žaidžiamas, gretinant jį su Edomo vardu. — (3) *Aš myniau...* Kovotojas atsako, naudodamos tuo pačiu vynuogių minamojo spaustuvo vaizdu (kurs sutinkamas panašioje prasmėje ir kitose šv. Rašto vietose; plg. Joėlio 3, 16; Raud. 1, 15; Apr. 14, 18...) ir paaiškina, kad darbas buvo sunkus, nes jis turėjo atlikti jį pats vienas, be keno nors pagalbos. Pagalbos' buti negalėjo, nes visi pagonys buvo Dievo ir jo Kristaus neprieteliai. — *Jų kraujas.* Ebr. t.: jų sunka. Todėl ir čia tebėra minamo spaustuvo vaizdas. — (4) *Nes keršto...* Plg. aug. 34, 8; 61, 2. —

ultionis in corde meo annus redemptionis meæ venit. ⁵ Circumspexi, et non erat auxiliator: quæsiui et non fuit qui adjuvaret: et salvavit mihi brachium meum, et indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. ⁶ Et conculcavi populos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum.

metai atėjo. ⁵ Aš žvalgiaus aplinkui ir nebuvo padėjėjo, ieškojau ir nebuvo kas padėti; mane išgelbėjo mano petys ir man padėjo pats mano užsidegimas. ⁶ Aš sumindžiojau tautas savo narse, nugirdžiau jas savo užsidegime ir nubloškiau žemėn jų galybę.

g) Belaisvio ir nelaimingo Izraelio malda.

⁷ Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus, et super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam. et secundum multitudinem misericordiarum suarum. ⁸ Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: et factus est eis salvator. ⁹ In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua, et in indulgentia sua ipse redemit eos, et portavit eos, et elevavit eos cunctis diebus sæculi.

⁷ Aš atsiminsiu Viešpaties pasigailėjimus, girsiu Viešpatį dėl viso to, ką mums Viešpats yra suteikęs ir dėl gėrybių daugybės Izraelio namams, kurių jis jiems gausiai davė, žiurėdamas savo maloninumo ir savo gailestingumo daugybės. ⁸ Jis tarė: Juk jie mano tauta, vaikai, kurie neišsigsins; ir jis pasidarė jiems gelbėtojas. ⁹ Visuose jų sielvartuose jis nepailso ir jo veido Angelas gelbėjo juos, savo meilėje ir savo gailestingume jis atvadavo juos, nešė juos ir juos augštino per visas amžiaus dienas.

(5) Aš... Plg. aug. 59, 16. — (6) Tautos. Taigi, kovotojo minimame spaustuve buvo ne paprastos vynuogės, bet visos pagonių tautos ir ne viena Edomo tauta. — *Nugirdžiau*: priversdamas jas gerti rustybės taure. Plg. aug. 39, 9, 10; 51, 21. — *Nubloškiau*... Ebr. t.: išlečiau ant žemės jų sunką. — Taip nugalėjimo aprašymas baigiamas to paties darbo spaustuve palyginimu. Kaip išspausta iš vynuogių sunka išteka iš spaustuvo, taip buvo išlieta visų priešų gyvybės sunka, jų kranjas.

63, 7—64, 12. Izraelis dėkoja Viešpačiui už seniaus suteiktasias geradarybes, primindamas savo nedėkingumą ir jo pasekmes (7—14) ir karštos maldos žodžiais prašo Dievo pasigailėjimo (63, 15—64, 12).

(7) Aš atsiminsiu... Ebr. t.: aš skelsiu... Tebesančio nelaisvėje Izraelio vardu pranašas ima maldauti Viešpatį pagalbos, primindamas jo geradarybes ir už jas dėkodamas. Plg. Ps. 88, 2... — (8) Jis tarė... Dievas atsiminė patriarchams duotuosius pažadėjimus, padarytą su tauta Sinajaus kalne sandorą, pasiryžimą ir džiaugsmą, kokio tuomet tauta buvo prisiektinai pažadėjusi Dievui ištikimybę (Iš. 19, 8; plg. Jer. 2, 2) ir tikėjosi, žmonių būdu kalbant, kad ji laikysis pažadėtiosios meilės ir ištikimybės. Ta pradinė meilė pažadino jį pasirodyti jos gelbėtoju. — (9) Nepailso: nuolat jų gailestingumą ir jiems padėdavo. — *Jo veido Angelas*: angelas, kurs Viešpaties vardu vadovavo tautai ir ją gynė. Plg. Iš. 23, 20... 33, 2; Sk. 20, 16; Teis. 2, 1. 5 ir k.

¹⁰ Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt spiritum sancti ejus: et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos. ¹¹ Et recordatus est dierum sæculi Moysi, et populi sui: Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? ubi est qui posuit in medio ejus spiritum sancti sui? ¹² Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum: ¹³ Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem: ¹⁴ Quasi animal in campo descendens, spiritus Domini ductor ejus fuit: sic adduxisti populum tuum ut faceres tibi nomen gloriæ.

¹⁵ Attende de cælo, et vide de habitaculo sancto tuo, et gloriæ tuæ: ubi est zelus tuus, et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, et miserationum tuarum? super me continuerunt se. ¹⁶ Tu enim pater noster, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos: tu Domine pater noster. re-

¹⁰ Jie gi vedė į rustybę ir vargino jo Šventojo dvasią, ir jis virto jiems neprieteliu ir pats kovojo prieš juos. ¹¹ Atsiminta senas Mozės dienas ir jo tautą. Kame yra tasai, kurs juos išvedė iš jūros su savo bandos ganytojais? Kame yra tasai, kurs davė į jų tarpą savo Šventojo dvasią? ¹² kurs išvedė už dešinės Možę savo didenybės petimi, kurs perskyrė vandenį ties jais, kad pasidarytu sau amžiną vardą? ¹³ kurs vedė juos per gelmes, kaip žirgą nesuklumpantį tyruose? ¹⁴ Kaip vaikščiojanti lauke gyvulį vedė juos Viešpaties dvasia. Taip tu atvedei savo tautą, kad pasidarytumei sau garbingą vardą.

¹⁵ Pažvelgk iš dangaus ir veizdėk iš savo šventumo ir savo garbės buveinės. Kame tavo uolumas ir stiprybė? tavo širdingumo ir tavo pasigailėjimų daugybė? Jie man užsirakino. ¹⁶ Juk tu mūsų tėvas; Abraomas mūsų nežinojo ir Izraelis mūsų nepažino; tu, Viešpatie, mūsų tėvas, mūsų atvaduotojas, tai tavo

(10) *Jie gi...* Tauta tačiau, nežinūdama Dievo malonių daugybės, pasirodė nedėkinga. Ebr. t.: jie gi buvo maištininkai ir liudino jo šventąją (šventumo) dvasią. — *Jis virto...* Nuodėmės sukėlė Dievo rustybę ir iššaukė bausmių. Dievas pradėjo kovoti prieš nedėkingą tautą ir kas galėjo jam pasipriešinti? — (11) *Atsiminta...* Plakami izraelitai atsiminė laimę, kuri buvo suteikta tautai Mozės laikais. kuomet ji buvo Dievui ištikima. Toliaus klausimais primenamos svarbiausios Dievo geradarystės suteiktos tautai nuo išėjimo iš Agypto iki įėjimui į Palestiną. — *Ganytojais:* Moze, Aaronui ir kitais tautos vyresniaisiais. Plg. Sk. 11, 17. 25; Ps. 77, 21. — *Savo šventojo.* Ebr. t.: savo šventąją (šventumo). — Šv. Dievo dvasia veikė Izraelio tarpe per jo vadus. — (12) *Kurs išvedė...* Ebr. t.: kurs Mozės dešinėje davė eiti savo garbės

pečiui, t. y. lydėjo Možę savo galybe ir jam padėjo. — *Kad pasidarytu sau...* šalies gyventojų akyvaizdoje. — (14) *Kaip vaikščiojanti...* Ebr. t.: kaip gyvulį, kurs nueina į slėnį, Viešpaties dvasia atvedė jį į atilsį, t. y. kaip kaimenė nusileidžia nuo sauso kalno į slėnį, taip Viešpats atvedė Izraelį iš tyrumos į žadėtosios žemės atilsį ir apstybę.

(15) *Pažvelgk...* Seniaus Dievas visai rupinosi savo tauta; dabar išrodo, lyg kad jo gailėtinga šidis butu uždaryta. Plg. Atk. 26, 15; Bar. 2, 16— (16) *Mūsų nežinojo...* Nei Abraomas mums nepadėjo. nei Izraelis neišgelbėjo mūsų. Tikras tėvas, kurs mus gelbėjai, buvai tu, o Dieve; mes ir dabar esame tavo vaikai, todėl pasigailėk mūsų. — *Tai tavo vardas...* Dievo vardas amžinai pasilieka tas pats, todėl ir surišti su tuo vardu pažadėjimai negali būti neatite-

demptor noster, a sæculo nomen tuum. ¹⁷ Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuæ. ¹⁸ Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam. ¹⁹ Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

Caput LXIV. ¹ Utinam dirumperes cælos, et descenderes: a facie tua montes defluerent. ² Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: a facie tua gentes turbarentur. ³ Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, et a facie tua montes defluerunt. ⁴ A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. ⁵ Occurristi lætanti, et facienti justitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus

vardas nuo amžių. ¹⁷ Viešpatie, kam davei mums klysti iš tavo kelių, sukietinai mūsų širdį, kad mes nebebijotumėm tavęs? Grįžkis dėl savo tarnų, dėl savo tėvainystės giminių. ¹⁸ Jie paveldėjo tavo šventąją tautą lyg nieką, mūsų neprieteliai mindžiojo tavo šventyklą. ¹⁹ Mes pasidarėme kaip pradžioje, kuomet tu nebuvai mūsų valdovas ir tavo vardas nebuvo šaukiamas ant mūsų.

64. perskyrimas. ¹ Kad gi tu praplėstumei dangų ir nužengtumei! nuo tavo veido tirptu kalnai, ² nyktu kaip ugnies sudeginti, vanduo degtu ugnimi, kad tavo vardas pasidarytu žinomas tavo neprieteliams, sudrebėtų tautos prieš tavo veidą. ³ Kuomet tu darai stebuklą, mes negalime pakęsti; tu nužengei ir prieš tavo veidą sutirpo kalnai. ⁴ Nuo amžių negirdėta ir neišgirsta ausimi, akis nematė, be tavęs, o Dieve, ką tu prirengi tiems, kurie tavęs laukia. ⁵ Tu pasitikai tą, kurs linksmai daro teisybę: tavo keliuose jie atsimena tave. Štai tu

sėti. — (17) *Kam davei...* Dievo leidimas žmogui naudotis laisva valia ir daryti pikta laikada rodois vargiai suprantamas dalykas; tačiau ir jis įeina į Dievo apveizdos kelius. — (18) *Jie paveldėjo...* Ebr. t. galima versti taip: trumpam laikui tavo tauta paveldėjo šalį. — Žydai, tiesa, valdė Palestiną gana ilgai, bet nelaisvės skausmuose tas laikas galėjo rodytis labai trumpas. — (19) *Kaip pradžioje:* labai senais laikais, Aigypse, kuomet dar nebuvo padaryta sandoros tarp Dievo ir tautos.

(64, 1) *Kad gi...* Atsimindamas seniaus Viešpaties padarytus stebuklus, pranašas visų vardu karštai meldžia, kad vėl jie būtų panaujinti tautai gelbėti. Aprašymas prašomo Dievo visagalybės apsiraiškimo dalimi paimtas iš Dievo apsiraiškimų istorijos, dalimi iš seniaus siųstų bausmių, dalimi panašūs dalykai, anot Kristaus pranašavimo,

įvyks paskutiniame teisme. — (3) *Kuomet tu...* Anot ebr. t. ir šitoje eil. yra linkėjimas: kad gi tu vykindamas baisyis dalykus, kurių mes nelaukiame, nužengtumei ir nuo tavo veido tirptu kalnai. Vulgatoje daroma aliuizija į Iš. 20, 19. — (4) *Negirdėta...* Akis ir ausis duoda žmogui žinią apie prigimties dalykus, išganymas gi yra viršgamtinis apreiškimo dalykas. Pilną jo turinį žino tiktai Dievas. Plg. 1 Kor. 2, 9. — (5) *Tu pasitikai...* Dievas paprastai išklauso ir suteikia pagalbos tiems, kurie vaikščioja jo keliais ir atsimena jį su meile ir paklusnumu. — *Tame:* nusidėjimuose. Todėl tu mūsų nepasitinki ir mums neatsakai. — *Ar mes busime...* Dievas gelbi savo ištikimus tarnus, bet ar valia tikėtis išgelbėjimo mums, nusidėjeliams, ant kurių jis rustinasi? Tai nuolankus išpažinimas kalčios ir savo nevertybės, tačiau su-

es, et peccavimus: in ipsis fuimus semper, et salvabimur. ⁶ Et facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatae universae justitiae nostrae: et cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos. ⁷ Non est qui invocet nomen tuum: qui consurgat, et teneat te: abscondisti faciem tuam a nobis, et allisisti nos in manu iniquitatis nostrae. ⁸ Et nunc Domine, pater noster es tu, nos vero lutum: et fictor noster tu, et opera manuum tuarum omnes nos. ⁹ Ne irascaris Domine satis, et ne ultra memineris iniquitatis nostrae: ecce respice, populus tuus omnes nos. ¹⁰ Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Jerusalem desolata est. ¹¹ Domus sanctificationis nostrae, et gloriae nostrae, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. ¹² Numquid super his continebis te Domine, tacebis, et affliges nos vehementer?

užsirustinai, nes mes nusidėjome, tame mes buvome visuomet, ar mes busime išgelbėti? ⁶ Mes visi pasidarėme kaip suteptas žmogus, ir visos mūsų teisybės kaip mėnesinė liga sergančiosios skarmalos; mes visi kritome kaip lapas, ir mūsų neteisybės nunešė mus, kaip vėjas. ⁷ Nėra, kas šauktusi į tavo vardą, kas atsikeltu ir laikytusi tavęs. Tu paslėpei nuo mūsų savo veidą ir sutrynei mus mūsų neteisybės sunkumu. ⁸ Ir dabar, Viešpatie, tu mūsų tėvas, mes gi molis; tu mūsų puodžius, ir mes visi tavo rankų darbai. ⁹ Nesirustink taip labai, Viešpatie, ir nebeatsimink daugiau mūsų neteisybės; štai pažvelgk, mes visi tavo tauta. ¹⁰ Tavo Šventojo miestas apleistas, Sionas apleistas, Jeruzalė sunaikinta. ¹¹ Mūsų pašventinimo ir mūsų garbės namai, kame mūsų tėvai garbino tave, sudeginti ugnimi ir visi dalykai, kuriais mes gėrėjomės, pavirto griuvėsiais. ¹² Argi prie viso to tu, Viešpatie, susilaikysi, tylėsi ir taip smarkiai slėgsi mus?

h) Viešpaties atsakymas į Izraelio maldą.

Caput LXV. ¹ Quaesierunt me qui ante non interrogabant, in-

65. perskyrimas. ¹ Manęs jieško tie, kurie anksčiau nesiklausė,

jungtas su viltimi malonės. — (6) *Nunešė mus:* užpelnė mums bausmių, nunešė į nelaisvę. — (7) *Kas atsikeltu...* Ebr. t.: kas pažadintu save laikytis tavęs, t. y. kas įstengtų pasiluosuoti iš nuodėmių pančių. — (8) *Ir dabar...* Išpažinę savo kaltybės ir nusizėminę, izraelitai dar karščiaus maldauja pasigailėti ir šaukiasi į visa dovanojančią dangiškojo Tėvo širdį, primindami dar savo silpnumą ir menkumą, taip pat pritirtus nuostolius. — (9) *Nesirustink...* Plg. Ps. 78, 8. — (10) *Tavo Šventojo miestas.* Ebr. t.: tavo šventi (šventumo) miestai, t. y. visi Palestinos miestai. —

(11) *Mūsų... namai:* Jeruzalės bažnyčia. — (12) *Susilaikysi...* tu negalėsi neujausti mūsų nelaimės ir mums padėsi.

65, 1—25. Atsakydamas į maldą Viešpats skelbia, kad sukietėję nusidėjėliai bus nubausti (1—7); nevienoks bus likimas gerųjų ir piktųjų (8—16): tobula laimė bus suteikta tikriems Dievo tarnams (17—25).

(65, 1) *Manęs jieško...* Šv. Povilas (Rom. 10, 21. 22) pritaiko šiuos žodžius pagonims, kurie turėjo grįžti į Dievą, 2. gi eil. žodžius žydams. Dievas davėsi jieškoti ir rasti pagonims, kurie ank-

venerunt qui non quæsierunt me; dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum. ²Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas. ³Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, et sacrificant super lateres: ⁴qui habitant in sepulchris, et in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, et jus profanum in vasis eorum. ⁵Qui dicunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ⁶Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam et retribuam in sinum eorum ⁷iniquitates vestras, et iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, et super colles exprobraverunt mihi, et remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

randa, kurie manęs neįieškojo. Aš sakau: Štai aš, štai aš, tautai, kuri nesišaukė mano vardo. ² Aš tiesiu savo ranką per visą dieną netikinčiai tautai, kuri eina negeru keliu paskui savo mintis. ³ Tai tauta, kuri mano akyvaizdoje visuomet vedė mane į rustybę; jie aukoja sodnuose ir atnašauja ant plytų; ⁴ jie gyvena kapinėse ir miega stabų šventyklose, jie valgo kiaulieną ir suteptas viršalas jų induose; ⁵ jie sako: Atstok nuo manęs, nesiar-tink į mane, nes tu suteptas. Jie bus dumai mano narse, deganti visą dieną ugnis. ⁶ Štai parašyta ties manim: Aš netylėsiu, bet atiduosiu ir atsilyginsiu į jų prieglobstį ⁷ už jūsų neteisybes ir draug už jūsų tėvų neteisybes, sako Vieš-pats, kurie aukoję kalnuose ir niekino mane ant kauburių, ir aš at-seikėsiu jų senesnįjį pasielgimą į jų prieglobstį.

sčiaus tikrojo Dievo nepažino ir negar-bino, kurių tačiau valia nebuvo visai sugedusi. — (2) *Aš tiesiu...* t. y. kad juos kviesčiau, pritraukčiau prie savęs. — *Netikintčiai.* Ebr. t.: atkakliai. — (3) *Mano akyvaizdoje:* todėl be jokios drovos, lyg pasityčiodami. — *Sodnuose:* šventosiose giriose. Plg. aug. 1, 29 ir k. Čia išvardijami įvairūs stabmeldystės apsirėiškimai, kuriems dažnai pasiduodavo žydų tauta. — *Ant plytų:* ant akmenų, kurių paviršius buvo apdengtas plytomis. Turėti tokių altorių žydams buvo uždrausta įstatymu. — (4) *Gyvena kapinėse...* Ebr. t.: sėdi kapuose ir nakvoja sergimose (vietose). — *Sėdėjimu kapuose* čia vadinama nekromantija, t. y. laukimas atsakymų iš mirusiųjų. Nakvojimu sergimose vietose gal nurodoma dalyvavimas mystėrijose, kurios budavo atliekamos olose, „kame, kaip sako šv. Jieronimas, pasikloję aukų kailius, turėjo paprotį miegoti, kad iš sapnų patirtu busimus dalykus.

Tai iki šiai dienai tebedaro Eskulapo šventykloje pagonių klaida“, priduria tas pats šventasis. — *Valgo kiaulieną.* Turima omenyje valgymas kiaulienos, paaukotos stabams. Ir bet koks jos valgymas buvo uždraustas žydams įstatymu. — *Suteptas viršalas...* Savo indus sutepdavo įstatymo uždraustais valgiais, rasi ta pačia stabams paaukota kiauliena. — (5) *Atstok nuo manęs...* Jie laiko save net visai nesuteptais, tokiais, kuriuos tikrų Dievo tarnų prisiartinimas galėtų sutepti. — *Nes tu suteptas.* Ebr. t.: nes aš tau šventas. — *Jie bus dumai...* Dievas, kurs yra deganti ugnis, padegs juos ir jie bedegdami pavirs dumais. Toki bus jiems bausmė. — (6) *Parašyta...* todėl nebus užmiršta. Plg. aug. 4, 3 ir k. — *Prieglobstį:* plačiais rytiečių apdaraais padaroma antį, į kurią buvo dedamos gaunamos dovanos. Plg. Rut. 3, 15 ir k. — (7) *Atseikėsiu:* duosiu tiek, kiek yra užsipelnę.

⁸ Hæc dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro, et dicatur: Ne dissipēs illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum. ⁹ Et educam de Jacob semen, et de Juda possidentem montes meos: et hereditabunt eam electi mei, et servi mei habitabunt ibi. ¹⁰ Et erunt campestria in caulas gregum, et vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierunt me.

¹¹ Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, et libatis super eam. ¹² Numerabo vos in gladio, et omnes in cæde corruetis: pro eo quod vocavi, et non respondistis: locutus sum, et non audistis: et faciebatis malum in oculis meis, et quæ nolui, elegistis. ¹³ Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, et vos esurietis: ecce servi mei bibent, et vos sitietis: ¹⁴ Ecce servi mei lætabuntur, et vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, et vos clamabitis præ dolore cordis, et præ contritione spiritus ululabitis. ¹⁵ Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: et interficiet te Dominus Deus,

⁸ Štai ką Viešpats sako: Kaip kad randama uoga kekėje ir sakoma: Nenaikink jos, nes tai paliminimas, taip aš darysiu dėl mano tarnų, kad visako nesunaikčiau. ⁹ Aš išvesiu iš Jokubo ainiją ir iš Judo tą, kurs paveldės mano kalnus; mano išrinktieji paveldės šalį, ir mano tarnai gyvens tenai. ¹⁰ Lygumos bus bandų gardai ir Achioro slėnis galvijų guolis mano tautai, kuri jieskojo manęs.

¹¹ Jūs, kurie pametėte Viešpatį, kurie užmiršote mano šventąjį kalną, kurie statote stalą Laimei ir darote ant jo liejamųjų aukų, ¹² aš jus suskaitysiu kalaviju, ir visi krisite žudynėse, dėlto kad aš šaukiau ir jūs neatsakėte, kalbėjau ir jūs neklausėte; jūs darėte pikta mano akyse ir išsirinkote, ko aš nenorėjau. ¹³ Todėl štai ką sako Viešpats Dievas: Štai mano tarnai valgys, o jūs alksite; štai mano tarnai gers, o jūs trokšite; ¹⁴ štai mano tarnai linksminsis, o jūs busite sugėdinti; štai mano tarnai šauksis širdies džiaugsmu, o jūs šauksite dėl širdies skausmo ir kauksite dėl dvasios sutrinimo; ¹⁵ jūs paliksite savo vardą mano išrinktiesiems keiksmui; Viešpats Dievas užmuš tave ir vadins savo

(8) *Uoga kekėje*: sunkos vynuogėje.. — Ne visas Izraelis žus, nes yra Izraelyje ir šventa ainija. Kad ir mažas dalykas yra vienos vynuogės sunka, bet ir ji nemetama šalin. — (9) *Mano kalnus*. Tai kalnuotos Palestinos pavadinimas. — (10) *Lygumos*. Ebr. t.: Saronas, t. y. derlingas pajūrys apie Lydą, Jopę ir Jamniją. — *Achioro slėnis*: netoli nuo Jėriko, kame buvo išreikštas prakeikimas ir nubaustas Achioras, virs palaiminta vieta. Vz. Teis. 7, 24—26.

(11) *Jūs, kurie...* Bedieviams nebus ramybės. — *Užmiršote...* nebedalyvau-

jate bažnyčios apeigose. — *Laimei*. Ebr. *Gad*. Gadas reiškia dievaitį, kurs buvo laikomas laimės davėju. Tas vardas randasi žodyje Baalgadas. Plg. Joz. 11, 17 ir k. — *Darote ant...* Ebr. t. rasi: pripiliate taurę *Meni*, t. y. Liki-mui. Tai tikriausiai kito dievaičio vardas. — (12) *Suskaitysiu...* Todėl neivienas neištruks. — (13) *Mano tarnai...* Palyginimas tikrų Viešpaties tarnų laimės su bedievių likimu. — (15) *Jūs paliksite...* Bedievių vardas bus vartojamas prakeikimui. Plg. Sk. 5, 21; Ps. 101, 9 ir k. — *Kitu vardu*: dar

et servos suos vocabit nomine alio. ¹⁶ In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: et qui jurat in terra, jurabit in Deo amen: quia oblivioni traditæ sunt angustia priores, et quia absconditæ sunt ab oculis meis.

¹⁷ Ecce enim ego creo cælos novos et terram novam: et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor. ¹⁸ Sed gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in his, quæ ego creo: quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, et populum ejus gaudium. ¹⁹ Et exultabo in Jerusalem, et gaudebo in populo meo: et non audietur in eo ultra vox fletus et vox clamoris. ²⁰ Non erit ibi amplius infans dierum, et senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. ²¹ Et ædificabunt domos, et habitabunt: et plantabunt vineas, et comedent fructus earum. ²² Non ædificabunt, et alius habitabit: non plantabunt, et alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt: ²³ electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, et nepotes eorum cum eis. ²⁴ Erit-

tarnus kitu vardu. ¹⁶ Todėl kas laimina save žemėje, laimins save tikruoju Dievu, ir kas prisiekia žemėje, prisieks tikruoju Dievu, nes senesnieji suspaudimai užmiršti ir paslėpti nuo mano akių.

¹⁷ Nes štai aš sutveriu naują dangų ir naują žemę; senesnieji nebebus atmintyje ir nebepakils į širdį. ¹⁸ Bet jūs džiaugsitės ir linksminsitės per amžius tais, kuriuos aš sutversiu, nes štai aš sutveriu Jeruzalę džiaugsmui ir jos tautą džiaugsmui. ¹⁹ Aš linksminsiuos Jeruzalė ir džiaugsiuos mano tauta; joje nebesigirdės daugiaus verksmo balso ir šauksmo balso. ²⁰ Nebebus tenai daugiaus kudikio, kurs tik dienas gyvena, ir senio, kurs nepabaigtu savo dienų, nes vaikas mirs šimto metų ir šimto metų nusidėjėlis bus prakeiktas. ²¹ Jie statys manus ir gyvens, veis vynuogynus ir valgys jų vaisius. ²² Jie nestatys, ką kitas apgyvens, neveis, ką kitas valgys; nes mano tautos dienos bus tokios kaip medžio dienos, ir jų rankų darbai pasens. ²³ Mano išrinktieji nedarbuos veltui ir negimdys sumišime, nes jie Viešpaties palaimintųjų ainija ir su jais jų anukai. ²⁴ Ir atsitiks, kad anksčiau nekaip jie šauks, aš išklausysiu; jiems dar tebekalbant, aš busiu išgirdęs.

garbingesniu kaip Izraelio vardas. Plg. 62, 2—4. 12. — (16) Kas laimina... kas linki sau laimės, kas nori būti palaimintas.

(17) Nes štai... Dievas yra nutaręs pakelti savo sutvėrimus į augščiausį garbės laipsnį ir sutverti garbės karalystę, apimančią dangų ir žemę. Todėl tai Viešpaties tarnai susilauks neapsakomų gėrybių. Plg. aug. 11, 6—9; 30, 23—26; 43, 19; 51, 6. 16; Rom. 8, 21; 2 Petro 3, 13; Apr. 21, 1. — *Nebibus atmintyje*: niekas jų nebeatsimins. —

Tenai. Ebr. t.: iš ten, t. y. iš Jeruzalės. — (20) Kudikio, kurs tik... kurs ką tik gimęs miršta. Visi susilauks pilno amžiaus ir tas amžius bus toks ilgas, kad, jei kas mirtu šimto metų, butu laikomas mirusiu savo kudikystėje, arba butu laikomas nusidėjėliu, kurio dienos sutrumpintos. — (22) Jų rankų... Ebr. t.: mano išrinktieji pilnai naudosis savo rankų darbais. — (23) Sumišime. Ebr. t.: sumišimui (baimėi). — Gimdytojams nereiks bijoti, kad jų vaikams atsitiktų koki nelaimė, kad jie galėtų umai žuti.

que antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. ²⁵ Lupus et agnus pascentur simul, leo et bos comedent paleas: et serpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

²⁵ Vilkas ir avinėlis ganysis draug, liutas ir jautisęs šiaudus, ir dulkės bus maistas žalčiui. Jie nekenks ir neužmuš visame mano šventajame kalne, sako Viešpats.

i) Naujoji Jeruzalė: bedievių teismas ir pasmerkimas.

Caput LXVI. ¹ Hæc dicit Dominus: Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quæ est ista Domus, quam ædificabitis mihi? et quis est iste locus quietis meæ? ² Omnia hæc manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus: ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, et contritum spiritu, et tremementem sermones meos? ³ Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pe-

66. perskyrimas. ¹ Štai ką Viešpats sako: Dangus mano sostas, žemė gi mano pakojis. Kokie tie namai, kuriuos jūs man statysite? ir koki ta mano atilsio vieta? ² Visa tai padarė mano ranka ir visa tai sutverta, sako Viešpats. Bet į ką aš pažvelgsiu, jei ne į vargužį, į tą, kurio dvasia sutrinta ir kurs dreba prieš mano žodžius? ³ Kas aukoja jautį, yra kaip tas, kurs užmuša žmogų; kas pjauna avį, kaip tas, kurs pasmaugia šunį; kas atnašauja

šeimynos bus nepaliestos, pilnos. Plg. Jobo 21, 8. — (25) Vilkas ir... Vž. aug. 11, 6—9. Taip visi tvariniai dalyvaus pašventintos ir patobulintos žmonijos liamėje. — Kuomet visi šitame straipsnyje aprašyti dalykai įvyks? Abejonės nėra, kad čia turima omenyje naujosios teokratijos, Mesijo karalystės laikai. Ta naujoji teokratija atnaujins ir padarys garbingus dangų ir žemę. Apie tokį atnaujinimą pasaulio pabaigoje kalba nauj. sandoros knygos. Visa ta garbė ir atnaujinimas atsiras ne vienu kartu, bet prie jos bus prieita laipsniais ir neapriboto ilgumo laikotarpiais. Aprašymo vaizdų negalima imti griežtai žodinėje prasmėje. Žadamos gėrybės bus dvasinės gėrybės, jau apšviči dalinamos kareiviaujančioje Kristaus Bažnyčioje, bet pilnai jomis ji naudosis tik danguje, ir tenai kuno laimės bus taip pat tobula, kaip ir sielos.

66, 1—24. Viešpats kietai teisia ir pasmerkia veidmainingą garbinimą (1—6). Sionas bus motina skaitlingų vaikų, kuriems Dievas suteiks gausių

malonių (7—14). Visos tautos bus teisiamos ir visa žemė bus pilna Viešpaties garbės (15—24).

(66, 1) *Dangus...* Visas pasaulis priklauso Viešpačiui ir yra jo buveinė; todėl jam nereikia žmonių pastatytų namų jo garbei. Plg. Apd. 7, 49; 17, 24. — *Kokie tie namai...* antroji bažnyčia, kurią žydai turėjo pastatyti vieton sugriautos Saliamono bažnyčios. Ta bažnyčia buvo reikalinga Dievui garbinti, ir pats Viešpats reikalavo jos pastatymo; jis taip pat buvo įsakes ir aukų darymą. Dalykas, kurs čia peikiamas tai aklas žydų pasitikėjimas atliekamomis bažnyčioje apeigomis, lyg-kad jos būtų juos visai paliuosavusios nuo dorybių vykinimo. Plg. Jer. 7, 1... — (2) *Visa tai padarė...* Nors bažnyčia ir visa, kas joje yra, būtų visudidžiausi dalykai, tai ir jie juk ne kieno nors kito padaras, bet to paties Dievo. — *Į vargužį.* Ebr. t.: į prislėgtąjį... Tokiose širdyse Dievui patinka gyventi. — (3) *Kas aukoja...* Anot ebr. t.: kas pjauna jautį yra užmušęs žmogų, kas aukoja avį yra nusukęs sprandą šuniui

cus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est. ⁴ Unde et ego eligam illusiones eorum: et quæ timebant, adducam eis: quia vocavi, et non erat qui responderet: locutus sum, et non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, et quæ nolui elegerunt. ⁵ Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos, et abicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, et videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur. ⁶ Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

⁷ Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum. ⁸ Quis audivit umquam tale? et quis vidit huic simile? numquid parturiet terra in die una? aut parietur gens simul, quia parturivit et peperit Sion filios suos? ⁹ Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui

auką, kaip tas, kurs aukotu kiaulės kraują; kas atsimena smilkalus, kaip tas, kurs laimintu stabą. Visa tai jie išsirinko savo keliuose, ir jų siela gėrėjosi savo nuobodomis. ⁴ Todėl ir aš išsirinksiu jiems pasityčiojimų, ir ko jie bijo, atvesiu ant jų; nes aš šaukiau, ir nebuvo kam atsakyti, kalbėjau, ir jie neklausė; jie darė pikta mano akyse ir išsirinko, ko aš nenorėjau. ⁵ Išgirskite Viešpaties žodį, jūs, kurie drebate prieš jo žodį. Jūsų broliai, kurie jūsų nekenčia ir atmeta jus dėl mano vardo, tarė: Tegul Viešpats pasirodo garbingas, ir mes matysime jūsų linksmybę; bet jie bus sugėdinti. ⁶ Balsas tautos iš miesto, balsas iš bažnyčios, balsas Viešpaties, atiduodančio užmokėsnį savo neprieteliams.

⁷ Dar nepajutus gimdymo skausmų jį pagimdė; dar neatėjus jos gimdymo metui, jį pagimdė berniuką. ⁸ Kas girdėjo kuomet nors tokį dalyką? kas matė ką panašaus? argi vieną dieną šalis gimdo? arba ar gimsta giminė draug? nes Sionas gimdė ir pagimdė savo vaikus. ⁹ Argi aš, kurs darau, kad kiti gimdytu, pats ne-

ir t. t., t. y. tas, kurs pjauna aukai jautį, tuo pačiu metu turi sielą suteptą žudynėmis, laiko ištatymą apie aukas, bet niekina ir pamina Dievo įsakymą: Neužmušk; kitas daro aukas Dievui, bet dalyvauja ir stabų aukose, arba ir pats jas daro. Plg. aug. 1, 15. Šunį buvo aukojami pas penikijiečius, kiaulės taip pat pas syrus ir aigyptiečius. — ⁽⁴⁾ *Todėl ir aš...* t. y. kokio pasiryžimu jie bėga prie stabų ir visokių piktėnybių, tokio Dievas parinks jiems nelaimių ir vargų, kuriais jie bus kankinami. — ⁽⁵⁾ *Jūs, kurie...* Vž. 2. e. Gerųjų žydai bedievai nekenčia dėl Viešpaties vardo, dėlto kad jie garbina Dievą, kad jie jam ištikimi, atskiria juos nuo savo

draugystės, lyg kokius prakeiktus žmones, tiesiog tyčiojasi iš jų pasitokijimo Dievu. Bet Dievas tokius pasityčiotojus skaudžiai sugėdins. — ⁽⁶⁾ *Balsas...* Pranašas dvasia jau mato prisiartinantį Dievo teismą; girdi išpradžios triukšmą mieste, paskui aiškiai nurodo, kad jis eina iš bažnyčios, Dievo buveinės, ir tuojau turi prasidėti teismas.

⁽⁷⁾ *Dar...* Umai, netikėtai, viršprijimtinu būdu ir linksmi Jeruzalė, t. y. naujoji teokratija gimdo kūdikį, kurs tačiau yra visa giminė, visa Siono vaikų daugybė. Kaip nepaprastas ir stebėtinas tas gimdymas, išreiškiamas 8. eil. — ⁽⁹⁾ *Argi aš...* Paminėtas gimdymas yra Dievo darbas, kuriam atlikti jam ne-

generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus? ¹⁰ Lætamini cum Jerusalem, et exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudîo universi, qui lugetis super eam ¹¹ ut sugatis, et repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, et deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus. ¹² Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. ¹³ Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in Jerusalem consolabimini. ¹⁴ Videbitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt, et cognoscentur manus Domini servis ejus, et indignabitur inimicis suis.

¹⁵ Quia ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, et increpationem suam in flamma ignis: ¹⁶ quia in igne Dominus dijudicabit, et in gladio suo ad omnem carnem, et multiplicabuntur interfecti a Domino, ¹⁷ qui sanctificabantur, et mundos se putabant in hortis post

gimdysiu? sako Viešpats. Argi aš, kurs duodu kitiems gimdyti, busiu nevaisingas? sako Viešpats, tavo Dievas. ¹⁰ Linksminkitės su Jeruzale ir džia gkitės joje visi, kurie ją mylite; džiaugte džiaugkitės su ja visi, kurie jos verkiate, ¹¹ kad jūs žįstumėte ir butumėte pripildyti iš jos paguodos kruties, kad melžtumėte ir apščiai turėtumėte gėrių ir visokios jos garbės. ¹² Nes Viešpats taip sako: Štai aš pasuksiu ant jos tarsi ramybės upę ir kaip patvinstantį upelį tautų garbę, kurią jūs žįsite; jūs busite nešami prie kručių ir ant kelių meilinsis prie jūsų. ¹³ Taip kaip ką nors meiliai glaudžia prie savęs jo motina, taip aš jus paguosiu ir jūs busite paguosti Jeruzalėje. ¹⁴ Jūs matysite ir jūsų širdis džiaugsis, ir jūsų kaulai žaliuos, kaip žolė; Viešpaties ranka pasidarys žinoma jo tarnams, ir jis rustinsis ant savo neprietelių.

¹⁵ Nes štai Viešpats ateis ugnyje ir kaip viesulas jo kariški vežimai, kad užsidegime įvykintu jo narsą ir jo sudraudimą ugnies liepsnoje; ¹⁶ nes Viešpats daro teisną ugnimi ir savo kalavijų kiekvienam kunui, ir Viešpaties užmuštųjų bus daug. ¹⁷ Kurie šventino save ir laikė save nesuteptais sodnuose už durų vi-duje, kurie valgė kiaulieną, pasi-

truksta galios. Ebr. t.: argi aš atversiu įsčią ir neleisiu gimdyti? sako Viešpats. Argi aš, kurs darau, kad gimdytu, su-trukdysiu gimdymą? — Viešpats, kurs visa prirengė savo tautai atnaujinti, ne-sustos pusėje kelio, darbo neatlikęs. — (10. 11) *Džiaugkitės...* Visi Jeruzalės prieteliai jau kviečiami dalyvauti jos džiaugsmė, taippat ir palaiminimuose, kokių jai Viešpats suteiks. Plg. aug. 49, 23; 51, 3 ir k. — (12) *Aš pasuksiu...* Kad pažadėjimas nesirodytu perdaug didelis, Viešpats sakosi pats tai padarysias ir jį patvirtina. — *Prie kručių.* Ebr. t.: prie šono. Plg. aug. 60, 4. — (14) *Jūsų kau-*

lai... Kaip skausmas džioviną kaulus (Ps. 31, 3; Pat. 17, 22), taip džiaugsmas juos atgaivina.

(15) *Nes štai...* Pasakęs, kad Viešpats rustinsis ant savo neprietelių, pranašas pradeda aprašinėti Dievo teisėjo rustybę. Išspradžios aprašoma Dievo pasirodymas. Plg. aug. 29, 6; 30, 27. 28; Ps. 17, 11 ir k. — (16) *Nes...* Bausmės aprašomos dviem vaizdais, deginančios ugnies ir žudynių. — (17) *Kurie...* Dar sykį minimos kaltybės tų, kurie bus baudžiami. Ebr. t.: kurie save pašven-tina ir apvalo sodnams, t. y. kurie ap-siplovimais prirengia save, kad darytu

januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, et abominationem et murem: simul consummentur, dicit Dominus. ¹⁸ Ego autem opera eorum, et cogitationes eorum: venio ut congregem cum omnibus gentibus et linguis: et venient et videbunt gloriam meam. ¹⁹ Et ponam in eis signum, et mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad Gentes in mare, in Africam, et Lydiam tendentes sagittam: in Italiam et Græciam, ad insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus, ²⁰ et adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino in equis, et in quadrigis, et in lecticis, et in mulis, et in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini. ²¹ Et assumam ex eis in sacerdotes, et levitas, dicit Dominus: ²² Quia sicut

bjaurėtinus dalykus ir peles, bus draug sunaikinti, sako Viešpats. ¹⁸ Aš gi ateisu surinkti jų darbų ir jų minčių, su visomis tautomis ir liežuviais; jie ateis ir matys mano garbę. ¹⁹ Aš statau jų tarpe ženklą ir siunčiu iš tų, kurie bus išgelbėti, pas tautas juroje, į Afriką, į Lydiją, pas šaudančius vilyčiomis, į Italiją ir Graikiją, pas tolimas salas, pas tuos, kurie negirdėjo apie mane ir nematė mano garbės. Jie skelbs mano garbę tautoms ²⁰ ir atves visus jūsų brolius iš visų tautų, kaipo dovana Viešpačiui, ant arklių, vežimuose, nešyklose, ant mulų ir vežimėliuose pas mano šventąjį Jeruzalės kalną, sako Viešpats, kaip kad Izraelio sunęs įneša švariame inde dovana į Viešpaties namus. ²¹ Aš imsiu iš jų kunigų ir levitų, sako Viešpats. ²² Nes kaip nauji dangūs ir nauja žemė, kuriuos aš statau ties savim, sako Viešpats, taip stovės jūsų ainija ir jūsų var-

aukas stabams pašvęstose giriose. Plg. aug. 65, 3. — *Už durų viduje*. Ebr. t.: užpakalyje vieno, kurs yra viduryje. — Kas tas vienas, neaišku. Gal pats stabas, arba tas, kurs jam daro auką ir kurį pamėgdžioja visi kiti aukojimo dalyviai. — *Kiaulieną*. Plg. aug. 65, 4; 66, 3. Toliaus minimi kitokie pagonių valgiai, kurie įstatymo buvo laikomi suteptais ir buvo žydams uždrausti. Plg. Kun. 11, 12. 13. 20. 23. 29. 41. — **(18) Aš gi ateisiu...** Pats Viešpats žada ateiti teisti kiekvieno darbų ir minčių, ir su tuo teismu žydams jungiasi taip pat teismas pagonims. Iš to gi teismo bus pažinta Dievo garbė. — **(19) Statau jų tarpe ženklą**. Tuo ženkle bus stebuklai, kurie lydės naujosios teokratijos įvedimą į pasaulį Mesijo laikais, taip kaip stebuklais buvo įvesta senoji teokratija. — *Kurie bus išgelbėti*. Ebr. t.: kurie išvenge, t. y. kurių nesutiko bausmė aprašytame 15. eil. teisme. (Tas teismas matomai turi įvykti ne pasaulio

pabaigoje, nes po jo dar siunčiama apaštalų skelbti išgelbėjimo.) — *Juroje*. Ebr. t.: Tartese. Vz. 2, 16. — *Į Afriką, į Lydiją*. Ebr. t.: į *Pul* ir į *Lud*. Pirmasis vardas kitur nesutinkamas. Gal jis atsirado paklaida vieton *Put*. *Put* gi ir *Lud* vadinosi kaikurios tautos, gyvenusios Aigypso kaimynystėje. Plg. Jer. 46, 9; Ez. 27, 10; 30, 5; Naumo 3, 9. — *Į Italiją ir Graikiją*. Ebr. t.: *Thubal* ir *Javan*, t. y. Tibarėniečiams rytiniame Juodosios jūros krante ir Joniečiams. Plg. Prad. 10, 2. 4. — **(20) Atves...** Plg. 14, 2; 45, 22 ir k. — *Kaip dovaną*. Ebr. *minchah*, nekruvina dovana. Tokią dovaną darys Viešpačiui iš atgimusiuju izraelitų pagonis. — *Vežimėliuose*. Anot ebr. t.: ant kupranugarių. — **(21) Aš imsiu...** Iš pažinusių Dievą pagonių bus imami kunigai ir levitai. Ta teisė sen. sandoroje buvo palikta vienos išrinktos tautos giminei. Naujojoje sandoroje kunigystės ribos praplečiamos. Plg. Žyd. 7, 12. — **(22) Nes kaip...** Naujoji

cæli novi et terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, et nomen vestrum. ²³ Et erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. ²⁴ Et egredientur, et videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur: et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

das. ²³ Ir bus mėnuo po mėnesio ir subata po subatos, kad kiekvienas kunas ateis pagarbinti mano akyvaizdoje, sako Viešpats. ²⁴ Jie išeis ir matys lavonus vyrų, kurie kėlė prieš mane maištą; jų kirminas nemirs ir jų ugnis neužges, ir jie bus pasibjaurėjimo dalykas kiekvienam kunui.

tvarka niekuomet nebepasibaigs. Plg. aug. 65, 17. — **(23)** *Bus mėnuo...* Naujosios sandomos išskilmės ir čia aprašomos senosios jaunačių ir subatų apeigų vaizdais. — **(24)** *Jie išeis....* Bedieviams ne-

bus ramybės (48, 22; 57, 21). Baigdamas savo knygą Izaijas nurodo bedievių kančių amžinumą ir didumą. Plg. Mork. 9, 48—50.



III TOMO TURINYS.

P S A L M I Ų K N Y G A.

<i>Ivedimas</i>	1	23. ps. Dievo didenybė reikalauja iš žmonių šventumo ir pagarbos	57
1. ps. Teisiųjų ir bedievių likimas	4	24. ps. Meldimas išliuosuoti nuo neprietelių ir atleisti nuodėmes	59
2. ps. Tuščios žemės valdovų patangos pasipriešinti Kristui ir jo karalystei	5	25. ps. Nekaltojo malda į Dievą teisėją	62
3. ps. Malda esančio suspaudimuose, bet pasitikinčio Dievu	8	26. ps. Pasitikėjimas Viešpačiu ir malda pavojuje	63
4. ps. Malda pasitikinčio Dievu ir paraginimas nusidėjėlių pasitaisyti	10	27. ps. Maldavimas pavojuje ir dėkojimas už laukiamą pagalbą	66
5. ps. Malda prieš klastingus priešus	11	28. ps. Šlovinimas Dievo didenybės apsisiešiančios audroje	68
6. ps. Maldavimas Dievo pasigailėjimo ir pagalbos	14	29. ps. Dėkojimas už išliuosavimą nuo mirties pavojaus	70
7. ps. Šaukimasis į viršiausįjį Teisėją prieš neteisingus priešų kaltinimus ir tykojimus	15	30. ps. Pilnas pasitikėjimas Dievu didžiausiuose pavojuose	72
8. ps. Dievo didenybė ir jo gerumas žmonėms	18	31. ps. Palaiminti, kuriems atleista kaltybė	76
9. ps. Dėkojimas už suteiktą nugalėjimą priešų ir meldimas pagalbos prieš bedievių drasą	20	32. ps. Šlovinimas Dievo visų Sutvertojo ir teisiųjų globėjo ...	78
10. ps. Tobulas teisiojo pasitikėjimas Dievu	26	33. ps. Gyrius Viešpaties dėlei globos suteikiamos teisiesiems ir laimė tų, kurie bijo Dievo ...	81
11. ps. Teisiojo malda, išgalėjus doriniam sugedimui	27	34. ps. Prašymas, kad Dievas padėtų nekaltai persekiojamam, nubausdamas neteisingus ir piktus jo neprietelius	83
12. ps. Maldavimas išliuosuoti nuo neprietelio	28	35. ps. Bedievių nedorumas. Bėglinis Dievo gerumas teisiesiems	87
13. ps. Bjaurus dorinis žmonių sugedimas	30	36. ps. Teisieji neprivalo pavydėti bedieviams laimės	89
14. ps. Kas vertas buti Dievo namuose	31	37. ps. Maldavimas, kad Dievas nebebaustu toliaus už didžias nuodėmes ir duotu pagalbos prieš galingus priešus	94
15. ps. Dievas geriausi tėvainystė	32	38. ps. Nuolanki malda suspaudime ir apsvartymas žmogaus gyvenimo tuštybės	97
16. ps. Meldimas Dievo pagalbos prieš neprietelius bedievius ...	35	39. ps. Dėkojimas už ankščiaus suteiktas geradarystes ir maldavimas pagalbos prieš naujus neprietelių žabangus	99
17. ps. Dėkojimas už išliuosavimą nuo visokių pavojų	37	40. ps. Palaiminti gailestingieji, nes jie susilauks pasigailėjimo ...	102
18. ps. Šlovinimas Dievo Sutvertojo ir įstatymdavio	44	41. ps. Karštas troškimas grįžti į šventąją vietą	105
19. ps. Malda už karalių einantį į karą	47		
20. ps. Dėkojimas, nugalėjus neprietelius	49		
21. ps. Pranašystė apie Kristaus kančią ir jos vaisius	51		
22. ps. Viešpats geras ganytojas	56		

42. ps. Malda trokštančiojo grįžti į šventąją vietą 107
43. ps. Izraelitai, atsimindami senesnes Dievo geradarystes, karštai meldžia jo pagalbos didžiame dabartiniame suspaudime 108
44. ps. Gyrius Kristaus Karaliaus ir jo sužieduotinės Bažnyčios . 111
45. ps. Dievui esant su savo tauta, joks pavojus nėra jai baisus . 115
46. ps. Viešpats visos žemės ir visų tautų karalius 117
47. ps. Gyrius Viešpaties Jeruzalės gynėjo 118
48. ps. Nereikia bijoti turtingų bedievių nedorumo, nes turtais ir galybe neapsiginama nuo žuvimo, teisusis gi gauna atlyginimą iš Dievo 120
49. ps. Kokio tarnavimo reikalauja Dievas 123
50. ps. Karštas atgailą darančios sielos maldavimas atleisti nuodėmes 126
51. ps. Piktadaris ir piktakalbis žmogus neišvengs bausmės ... 130
52. ps. Bjaurus dorinis žmonių sugedimas 131
53. ps. Meldimas Dievo pagalbos prieš neprietelių tykojimus ... 132
54. ps. Neprietelių varginamo ir prietelio išduoto žmogaus malda 134
55. ps. Pasitikėjimo jausmai didžiausiuose suspaudimuose ... 137
56. ps. Pasitikėjimo pilnas maldavimas pagalbos pavojuje ir pasiryžimas šlovinti Dievą .. 139
57. ps. Perspėjimas neteisiesiems teisėjams 140
58. ps. Malda ir viltis nekaltai kenčiančio persekiojimus 142
59. ps. Dejavimas apleistųjų ir viltis nugalėti priešus 145
60. ps. Tremtinio malda, kad galėtų sugrįžti, ir linkėjimas ilgo amžiaus karaliui 147
61. ps. Vien Dievu reikia tikėtis . 149
62. ps. Rytmetinė malda vargstančio tyrumoje, pilna šventų jausmų ir karštos Dievo meilės 151
63. ps. Malda, kad Dievas gintų nuo piktų kalbų 152
64. ps. Gyrius Dievo dėlei jo suteiktų geradarysčių 154
65. ps. Dėkojimas ir šlovinimas už tautos išgelbėjimą iš didžio pavojaus 156
66. ps. Meldimas Dievo malonių . 158
67. ps. Giesmė, kurioje skelbiami ir giriami Izraelio Dievo veikalai ir nugalėjimai 159
68. ps. Malda didžiausiame varge 165
69. ps. Nuožmių neprietelių persekiojamojo malda 171
70. ps. Meldimas pagalbos prieš piktus persekiotojus 172
71. ps. Malda už karalių 175
72. ps. Nereikia pavydėti bedieviams tariamos jų laimės 178
73. ps. Malda didžios tautos nelaimės metu 182
74. ps. Dievas nubaus paskirtu laiku nusidėjėlius 185
75. ps. Gyrius Dievo už suteiktą nugalėjimą 187
76. ps. Jieškojimas sielvarte Dievo pagalbos, atsimenant jo geradarystes 189
77. ps. Istorijos pamokymai žydų tautai 191
78. ps. Dejavimas ir malda dėlei Jeruzalės ir bažnyčios sugriovimo 200
79. ps. Malda už sunaikintą Viešpaties vynuogyną 202
80. ps. Paraginimas iškilingai švęsti šventes ir apskritai būti ištikimais Dievui 204
81. ps. Dievo teismas neteisiesiems teisėjams 207
82. ps. Maldavimas išliuosuoti Izraelį nuo susitarusių prieš jį neprietelių 208
83. ps. Troškimas Viešpaties namų 210
84. ps. Maldavimas, kad Viešpats pilnai suteiktų savo pasigailėjimą 212
85. ps. Meldimas Dievo pagalbos didžiame pavojuje 214
86. ps. Jeruzalė mylimasai Dievo miestas ir viso pasaulio vidurys 216
87. ps. Didžiai prislėgto teisiejo malda 217
88. ps. Malda už pavojuje esančią Dovidą karalystę 220
89. ps. Žmogaus gyvenimo menkumas 226
90. ps. Žmogui, kurs visai pasitiki Dievu, nėra ko bijoti 229
91. ps. Viešpats teisingas Karalius 231
92. ps. Dievas augščiausias Karalius 233
93. ps. Malda prieš neteisingsus neprietelius 234
94. ps. Pakvietimas girti Dievą ir klausyti jo įsakymų 237
95. ps. Pakvietimas visiems sutvėrimams šlovinti Viešpatį ... 239

96. ps. Dievo Karaliaus teismo pasekmės	240	123. ps. Gyrimas Dievo už išgelbėjimą	313
97. ps. Gyrius Viešpaties, padariusio savo tautai stebuklų	242	124. ps. Viešpats teisiųjų kalnas .	314
98. ps. Gyrius Dievo Karaliaus, visuomet išklausančio savo ištikimų tarnų maldas	243	125. ps. Dėkojimas ir meldimas dėlei išliuosavimo iš Babylono nelaisvės	315
99. ps. Pakvietimas girti Viešpatį jo šventykloje	245	126. ps. Be Dievo pagalbos žmonių pastangos tuščios	316
100. ps. Gero karaliaus pasielgimas	245	127. ps. Teisiųjų laimė naminiame gyvenime	317
101. ps. Survargusios tautos maldavimas pasigailėti Siono	247	128. ps. Izraelio neprieteliai žus .	318
102. ps. Dėkojimo giesmė už Dievo pasigailėjimą ir jo gerumą ..	250	129. ps. Pasitikėjimas Dievo gailestingumu	319
103. ps. Giesmė apie sutvėrimą ..	253	130. ps. Nuolankus atsidavimas Dievui	320
104. ps. Dievo geradarystės, suteiktos žydų tautai nuo Abraomo laikų iki jėjimui į Palestiną. .	257	131. ps. Malda už karališkus Dovidonamus	321
105. ps. Nesuskaitomi Izraelio prasikaltimai, nesiliaujas Dievo malonumas	261	132. ps. Pagyrimas vienybės tarp brolių	323
106. ps. Reikia girti Dievas, kurs suteikia gėrybių ir išliuosuoja nuo pavojų	267	133. ps. Paraginimas Dievo tarnams šlovinti Viešpatį	324
107. ps. Gyrius Dievo, kurio pagalba tikimasi nugalėti priešus	271	134. ps. Paraginimas girti Viešpatį, Izraelio geradarį ir vieną tikrą Dievą	325
108. ps. Ko gali laukti iš Dievo bedieviai neprieteliai ir ko laukia teisūs	272	135. ps. Dėkojimas Dievui už jo geradarystes be skaitliaus ...	326
109. ps. Mesijas, Karalius ir Kunigas, nugalėtojas nepretelių ..	276	136. ps. Liudna Izraelitų giesmė dėl Babylono nelaisvės	329
110. ps. Gyrimas Dievo geradarysčių Izraeliui	279	137. ps. Pasizadėjimas girti Dievą už jo geradarystes	330
111. ps. Teisiųjų laimė	280	138. ps. Pasitikėjimas Dievu visa matančiu ir visa žinančiu ...	332
112. ps. Reikia girti augščiausias Viešpats, kurs rupinasi ir mažiausiais dalykais	281	139. ps. Malda prieš apkalbėjančius ir tykijančius nepretelius	335
113. ps. Viešpaties stebuklai, Izraeliui išeinant iš Aigypso. Tikrasis Dievas ir pagonių dievaičiai	282	140. ps. Malda didžiame suspaudime	336
114. 115. ps. Dėkojimas Dievui už išliuosavimą iš pavojaus	285	141. ps. Malda persekiojime ir sielvarte	338
116. ps. Pakvietimas visų tautų šlovinti Viešpaties	287	142. ps. Malda didžiame varge ..	339
117. ps. Dėkojimo giesmė už stebuklingą išgelbėjimą	287	143. ps. Dėkojimas už suteiktą pagalbą kovoje ir meldimas naujos prieš priešus	341
118. ps. Dievo įstatymo pagyrimas	291	144. ps. Gyrimas Dievo didenybės ir gerumo	343
119. ps. Maldavimas pagalbos prieš piktus liežuvius	310	145. ps. Vien Dievu reikia tikėtis	345
120. ps. Viešpats Izraelio sargas .	311	146. 147. ps. Paraginimas girti Viešpatį dėl jo geradarysčių Izraeliui ir visiems sutvėrimams	346
121. ps. Pagyrimas Jeruzalės ir linkėjimas jai ramybės	312	148. ps. Visi sutvėrimai turi girti Viešpatį	348
122. ps. Maldavimas Viešpaties pasigailėjimo	313	149. ps. Gyriaus ir nugalėjimo giesmė	350
		150. ps. Paraginimas girti Viešpatį	351

P A T A R L I Ų K N Y G A .

<i>Įvedimas</i>	353
<i>Įžanga</i>	356
I. Išminties perspėjimai jaunu-	

menei. 1. Reikia vengti piktųjų draugystės ir klausyti išminties balso	357
--	-----

2. Įgijimas išminties suteikia daug gerumo ir sergi nuo didžiū nelaimių	361
3. Gausus atsilyginimas išminties sekėjams	363
4. Tėvo pamokinimai apie išmintį	367
5. Reikalingumas sergėtis nešvarios meilės ir laikytis ištikimybės moterystėje	370
6. Išminties pamokinimai apie laidavimą, tinginystę, vylių, ištivirkimą ir svetimoterystę, apie paleistuvių suvedžiojimus	373

7. Pakvietimas sekti amžinąją išmintį	379
8. Pakvietimas į du pokilius: išminties ir paikybės	383
II. Visokios gyvenimo taisyklės išmintingam	385
Pirmas priedas: Patvirtinimas išminties įsakymų	426
Antras priedas: Paragininimas laikytis teisybės ir vengti tinginystės	433
Vėlesnis Saliamono patarlių rinkinys	434
Teikėjo sunaęs Rinkėjo žodžiai ..	450
Karaliaus Lamuelio motinos pamokymas apie karaliaus pareigas.	454
Gyrius drąsios moteriškės	456

P A M O K S L I N I N K A S .

<i>Ivedimas</i>	459
<i>Ižanga</i>	462
I. Visų dalykų žmogaus gyvenime tuštybė. 1. Pamokslininkas iš savo paties prityrimo suprato visų dalykų tuštybę	464
2. Žmogaus prigulmybė nuo Dievo apveizdos skirto laiko ..	470

3. Įvairūs blogumai žmonių gyvenime, dėlėi kurių jis negali būti pilnai laimingas	472
II. Pamokinimai ir taisyklės, kaip reikia praktikoje tvarkyti gyvenimą, ir išminties naudingumas	480
Užbaiga	495

G I E S M I Ų G I E S M Ė .

<i>Ivedimas</i>	498
1. Pritardamas Sužieduotinės troškimui, Sužieduotinis ją lanko ir linksmina	501
2. Antras aplankymas Sužieduotinės ir pakvietimas jos į darbą	508
3. Sužieduotinė jį ieško mylimojo ..	510

4. Susižiedavimas	512
5. Sužieduotinė kviečiama kentėti dėl Kristaus dar karščiau myli ir įgija ypatingos Sužieduotinio malonės	517
6. Švento susivienijimo vaisiai ...	522
7. Meilė apvainikuota danguje ...	526

I Š M I N T I E S K N Y G A .

<i>Ivedimas</i>	531
I. Išmintis savo esmėje ir vaisiuose.	
1. Išmintis tikros laimės ir nemarumo šaltinis. a) Salygos reikalingos išminčiai įgyti ..	534
b) Kilmė ir priežastis mirties	536
c) Teisieji ir bedieviai šiame gyvenime	542
d) Nevienoks teisiųjų ir piktųjų likimas kitame gyvenime	547
2. Išmintis gyvenimo vadovas.	
a) Išmintis giriama ypač karaliams ir galūnams	550
b) Aprašymas išminties	552

c) Saliamono malda išminčiai įgyti	559
II. Kaikurie išminties veikalai išrinktosios tautos istorijoje. 1. Išminties galė gelbėti ir bausti.	
a) Išminties padaryti stebuklai teisiesiems, pradedant nuo Adomo iki Mozei ...	562
b) Išminties padaryti stebuklai prieš Dievo neprietelius	566
2. Stabmeldystės atsiradimas, prigimtis, paikumas ir bausmės už ją	572
3. Išminties ir neišminties vaisiai	581

E K L E Z I A S T I K A S .

<i>Ivedimas</i>	595
Prakalba apie Siracho sunaus Jėzaus ekleziastiką	598
I. Išminties pradžia	600
1. Išminties perspėjimai ir įsakymai apie visokias dorybes	604

II. Gyrimas Sutvertojo ir S. T. šventųjų. 1. Gyrimas Sutvertojo	746
2. Gyrimas Sen. Testamento šventųjų	752
Knygos užbaiga	773
Siracho sunaus malda	774

I Z A I J O P R A N A Š Y S T Ė

Ivedimas. I. Apie pranašus ir pranašų knygas apskritai	779
II. Apie pranašo Izaijo knygą	784
I. Sionas ir pasaulis bus atpirkti per teismą. 1. Nenorinti pamesti savo nuodėmingo kelio žydų daugybė pražus. a) Nedėkingi Izraelitai bus nubausti	789
b) Busima Judo ir Jeruzalės garbė bausmėmis prirengta	794
c) Žydai neištikimas Viešpaties vynuogynas	802
d) Iškilmingas Izaijo pašaukimas pranašo pareigų eiti	808
2. Busimas tautos atvaduotojas Emanuelis. a) Emanuelis ir jo gimimas iš mergaitės	810
b) Paguodos, kokių Emanuelis suteiks savo ištikimiesiems prieteliams	816
c) Viešpaties ranka ištiesta prieš Efraimo karalystę	821
d) Deja Asurui	823
e) Visuotinė ir taiki Mesijo karalystė	828
3. Pranašystės prieš svetimas tautas. a) Pranašystė prieš Babyloną ir apie žydų nelaisvės pabaigą	832
b) Pranašystė prieš asyrijiečius	839
c) Pranašystė prieš pilistymus	839
d) Pranašystė prieš moabitus	840
e) Pranašystė prieš syrus ir prieš izraelitus	844
f) Pranašystė prieš Aitiopiją	846
g) Pranašystė prieš Aigiptą	848
h) Kita pranašystė prieš Babyloną	853
i) Pranašystė prieš idumėjiečius ir arabus	854
k) Pranašystė prieš Jeruzalę ir prieš viršininką Sobną	855
l) Pranašystė prieš Tyrą	859
4. Pranašystės apie pasaulio pabaigą. a) Sunaikinimas žemės ir paskutinis teismas	861
b) Teisiųjų išgelbėjimas, džiaugsmas, dėkojimas	864
c) Bedieviškų tautų žuvinimas, amžinas Izraelio išliuosavimas	870
5. Pranašystės prieš Dievo tautą ir prieš asyrijiečius, karaliaujant Ezekijui. a) Pirmoji deja, arba teismas Šamarijai ir Jeruzalei	872
b) Antroji deja, arba nuplankimas ir atvadavimas Arielio	877
c) Trečioji deja prieš Judo sandorą su aigyptiečiais	880
d) Ketvirtoji deja vėl prieš žydus, bėgančius į Aigiptą	885
e) Penktoji deja: Kuomet asyrijiečiai bus sugėdinti, Jeruzalė bus išliuosuota	889
f) Dievo kerštas pagonims. Izraelio garbė	892
6. Istorinis pasakojimas. a) Ezekijas ir Senakeribas	896
b) Ezekijo liga, Merodacho Baladano pasiuntinystė	903
II. Paguodos knyga Izraeliui. 1. Izraelis išliuosuotas iš Babylono vergijos. a) Busimas Izraelio išgelbėjimas visai tikras	907
b) Izraelio išgelbėjime apsi-reikš Dievo galybė ir iš-mintis	911
c) Viešpaties Tarnas Izraelio tarpininkas ir pagonių šviesa	915
d) Kerštas, išliuosavimas ir išliejimas šventosios Dvasios	920
e) Dievas tikras, stabai tuštybė	922
f) Kyras Viešpaties patep-tasis ir Izraelio išliuosuo-tojas	924
g) Babyloniečių dievų žuvi-mas	929
h) Paties Babylono pažemi-nimas ir sugriovimas	931
i) Judas paliuosuotas nuo Babylono jungo	933
2. Viešpaties Tarno pažemi-nimas ir garbė. a) Viešpaties Tarnas skelbia savo pareigas ir Siono atstatymą	936
b) Izraelis dėl savo kaltybės atmetas. Dievo Tarnas ištikimas savo pareigoms	940
c) Izraelis galų gale bus išgel-bėtas	942
d) Kitos pranašystės apie Je-ruzalės išliuosavimą	946
e) Viešpaties Tarno kancina, atsikėlimas ir garbė	947
f) Naujosios Jeruzalės garbė	951
g) Kelias į išgelbėjimą	953
h) Išgelbėjimas skiriamas taip pat pagonims	955
i) Daugelis izraelitų nepa-sieks išgelbėjimo	956

3. Dangiškosios Jeruzalės garbė ir laimė. a) Apie tikrą ir netikrą šventumą	960
b) Naujoji sandora bus su- tvirtinta Izraelio atgaila..	963
c) Naujosios Jeruzalės garbė	966
d) Tos garbės tarpininkas ir darytojas Viešpaties Tar- nas	969

e) Pageidautas ir gautas iš- gelbėjimas	971
f) Kerštas Siono neprieteliams	973
g) Belaisvio ir nelaimingo Iz- raelio malda	974
h) Viešpaties atsakymas į Iz- raelio maldą	977
i) Naujoji Jeruzalė; bedievių teismas ir pasmerkimas .	981